HUMASH BET YEHUDA

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

מקראות גדולות
חומש
בית יהודא
ספר
ויקרא
מן
חמשה חומשי תורה

עם שנים והחמשים מעלות ופירושים הה:

א) חמשה חומשי תורה נדפס באותיות גדולות. כלו חדשות וברורות וכן גם הטעמים ואותיות כל הפירושים וההעתקות והלקוטים והה׳ מגילות עם פירושיהן וכו׳ — הכל חדש ומזהיר. בסדור יפה ונפלא. עם הפטרות. מוגה ומדויק עצהיו״ט.

ב) תרגום אונקלוס על התורה.

ג) התרגום אונקלוס מנוקד לפי הדקדוק עם הדגושים.

ד) פירוש רש״י בשלימות מאת רבינו שלמה יצחקי ז״ל. ככתבו וכלשונו.

ה) פי׳ רש״י במרובע (עוד הפעם).

ו) פי׳ רש״י במרובע מנוקד

ז) פי׳ רש״י בהעתקת ע״ט. בשפה קלה אשר ירוץ הקורא בו.

ח) פי׳ רש״י מפורש ע״ט. בביאור אשר יפרש כשמלה כל דברי רש״י מהתל ועד כלה בתורה.

ט) מקדש אם (הערות והארות) בע״ט שבלעדם לא יבין כל איש את הפשט הנכון, ובאר זהב ל„בית יהודא״ הוא.

י) פי׳ שפתי חכמים מבאר כל דבר הקשה בפירוש רש״י ז״ל מבעהמ״ח ספר שפתי ישנים.

ויתר המעלות המה מבוארים בדף ב׳ כאשר תחזינה עיניכם

פיעטרקוב

בהוצאת ובדפוס של מרדכי צעדערבוים נ״י.

שנת תר״פ לפ״ק.

CHUMESZ BEJS JEHUDA

5-cio księg Mojżesza z komentarzami i przetłomaczeniem Raszi Część III

Własność M. Cederbauma.

W drukarni M. Cederbauma w Piotrkowie 1920 r.

חומש בית יהודא

יא) פי' הרשב"ם מרבינו שמואל ב"ר מאיר נכד רש"י.

יב) פי' בעל הטורים מרבינו יעקב ב"ר אשר זצ"ל.

יג) פי' דעת זקנים מרבותינו הגאונים בעלי התוס' ז"ל.

יד) תולדות אהרן על התורה מראה מקומות מכל פסוק בש"ס.

טו) מנין המצות מספר אלה המצות למהר"מ חאגיז ז"ל.

טז) פירוש לתורת אלהים. הוא פירוש ותרגום קצר ומזוקק שבעתים בע"ט קלה ומסודרה וברורה.

יז) עברי טייטש על הפטרות, מלוקט מאת גדולי מפרשים ומדרשים.

יח) משלי יהודה פירוש ומשלים נעימים המושכים לב הקורא. להגות בתורת ה'. מהה"מ מדובנא ז"ל.

יט) משלי יוסף

כ) משלים על התורה

כא) משלי חכמים

כב) משלי נחמיה

כג) ליקוטי יקרים על הפטרות על ע"ט

כד) ליקוטי יוסף

כה) ליקוטי יהודא

כו) ליקוטי נחמיה

כז) ליקוטים על התורה

כח) ליקוטי מרדכי

כט) ספר הישר על התורה מועתק על ע"ט. יעדער וואס וועט דאס לייענען וועט גרוים תענוג האבען

ל) מצות השם על תרי"ג מצות ג"כ מועתק בע"ט. כדי יעדער זאל פאר שטיין די תרי"ג מצות מקיים צו זיין. אונ מיר האבין יעדע מצוה גישטעלט אויף זיין ארט.

לא) החמש מגילות עם הטעמים:

פירושים על החמש מגילות

לב) פי' רש"י על כל החמ"ג.

לג) פי' רש"י במרובע (עוד הפעם)

לד) פי' רש"י במרובע מנוקד

לה) פי' רש"י בהעתקת ע"ט. בשפה קלה ומצוחצחת.

לו) פי' רש"י מפורש ע"ט. בביאור אשר יפרש בשכלה כל דברי רש"י מהחל ועד כלה בהחמש מגילות.

לז) פי' שפתי חכמים על כל החמ"ג.

לח) פי' מצודות דוד } על שה"ש וקהלת מאת הרב מו"ה יחיאל הלל בן הרב הגאון מו"ה דוד אלטשולר ז"ל.
לט) פי' מצודות ציון }

מ) תולדות אהרן מראה מקומות בש"ס על החמ"ג.

מא) קול יעקב מהרב המגיד מדובנא ז"ל.

מב) תרגום שני על מגילת אסתר.

מג) פי' פתשגן הכתב על תרגום שני.

מד) מצח אהרן מבאר התרגום שני בלשון צח המדוברת מועתק על עברי טייטש.

מה) משלי ישראל על קהלת והוא פירוש יקר ומשלים חדשים מתוקים וערבים על לב הקורא.

מו) עברי טייטש על כל החמש מגילות.

מז) כוכב מיעקב על הפטרות מועתק על ע"ט.

מח) תפלת קבלת ש"ק ושאר התפלות לכל שבתות השנה.

מט) יוצרות לארבע פרשיות ולשה"ג.

נ) לוח המולדות.

נא) מיר האבין מוסיף גיוועזן פי' לקוטי יקרים מועתק על עברי טייטש. כדי יעדער זאל פאר שטיין דיא חידושים פון דיא תורה. מלוקט ומסודר פשטים נפלאים ומתוקים ממובחרי המפרשים הראשונים והאחרונים. היינו:

א) אלשיך הקדוש. ב) אור החיים הקדוש. ג) אור תורה. ד) אהבת שלום. ה) אור פני משה. ו) אורי וישעי. ז) אותיות דר' עקיבא. ח) אבן עזרא. ט) אמרי בינה. י) אהבת עולם. יא) אור עולם. יב) בעל הטורים. יג) באר מים חיים. יד) ברית מנוחה. טו) גלי רזיא. טז) זוהר הקדוש. יז) זרע קודש. יח) חשב האפוד. יט) חסד לאברהם. כ) חכם הרזים. כא) ישמח משה. כב) ילקוט ראובני. כג) ילקוט חבקוק. כד) כלי יקר. כה) כלי חמדה. כו) מדרש תנחומא. כז) מגלה עמוקות. כח) מאור עינים. כט) מדרש הנעלם. ל) מדרש רבות. לא) מורה נבוכים. לב) מבשר צדק. לג) נועם אלימלך. לד) נחל קדומים. לה) ספורנו. לו) ספר חסידים. לז) עשרה מאמרות. לח) עוללות אפרים. לט) עבודת הקודש. מ) עבודת ישראל. מא) פענח רזא. מב) פרקי היכלות. מג) פנים יפות. מד) ציוני. מה) צמח ה' לצבי. מו) צרור המור. מז) צידה לדרך. מח) קדושת לוי. מט) רמב"ן. נ) ריקאנטי. נא) רביד הזהב. נב) של"ה הקדוש. נג) שערי אורה. נד) שפתי קדושים. נה) שפתי צדיקים. נו) שפתי כהן. נז) תרגום יונתן. נח) תרגום ירושלמי. נט) תוצאות חיים. ס) תשואות חן. סא) תיקוני זוהר. סב) תורת אמת:

הוספה חדשה

נב) סג) אפיקי יהודה. סד) גליא מסכת. סה) דרכי יוסף. סו) הגיון לב. סז) משנת ר"א. סח) עיר דוד. סט) עבודת זיו. ע) פי צדיק. עא) רשב"ם. עב) שער בת רבים. עג) עטרת שלמה.

[קטו] (עשה מח) לעשות מעשה העולה כמשפטה שנאמר אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו :
[קטז] (עשה מט) לעשות מעשה המנחה כמשפטה שנאמר ונפש כי תקריב קרבן מנחה :
[קיז] (לאו סח) שלא להקטיר שאור ודבש שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' :
[קיח] (לאו סט) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות שנאמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך :
[קיט] (עשה נ) למלוח כל קרבן שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח :
[קכ] (עשה נא) להקריב ב"ד קרבן אם הורו שלא כהלכה שנא' ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת :
[קכא] (עשה נב) להביא היחיד קרבן קבוע על שגגת חיוב כרת שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ וגו' והביא קרבנו שעירת עזים :
[קכב] (עשה נג) להעיד כל מי שיודע עדות לחבירו בב"ד שנאמר אם לא יגיד ונשא עונו :
[קכג] (עשה נד) להבי' קרבן על עבירו' ידועו' כ"א כפי אשר תשיג ידו שנ' והבי' את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן :
[קכד] (לאו ע) שלא להבדיל חטאת העוף שנאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל :
[קכה] (לאו עא) שלא יתן שמן במנחת חוטא שנאמר לא ישים עליה שמן :
[קכו] (לאו עב) שלא יתן לבונה במנחת חוטא שנאמר ולא יתן עליה לבונה :
[קכז] (עשה נה) להוסיף החוטא במעילה מן הקדש חומש על הקרן ויחזירנו שנאמר ואת חמישתו יוסף עליו :
[קכח] (עשה נו) להביא היחיד אשם על עון אם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא בחטאים שחייבים על זדונם כרת ועל שגגתם חטאת שנאמר והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם :
[קכט] (עשה נז) להשיב את הגזלה שנא' והי' כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל :
[קל] (עשה נח) להקריב קרבן על כל עבירות ידועות השוגג במעילה או בגזלה או בשפחה חרופה או כופר בפקדון ונשבע על שקר שנאמר ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן :

ויקרא א ויקרא

אונקלוס

א א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה

א וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּמַלֵּיל יְיָ עִמֵּיהּ מִמַּשְׁכַּן

תולדות אהרן ויקרא אל. ע"ז לא יומא ד סנהדרין קא. וידבר ה' יומא שם :

רשב"ם

וזה יסיד רבינו שמואל ב"מ נבדו. ואשר שם לבו לדבר יוצרנו אל יזוז מנמוקי זקני רבינו שלמה ואל ימוש מהם כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון ויש ללמוד כולם וטוב אשר תאחוז בזה אשר פירשתי וגם מזה אל תנח ידיך ספר ויקרא הלכות ארוכות בו והתבוננו החכמים בפירושי זקני כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות :

(א) ויקרא אל משה. לפי שכתב למעלה בסוף הספר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו' לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד. וכן פירוש המקרא ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר מאהל. מוסב על ויקרא כמו ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר. וישמע את הקול מדבר מאהל. מעל האהל :

בעל הטורים

(א) א' דויקרא זעירא שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך שנא' בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה וא"ל הקב"ה לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה. ויקרא אל משה ר"ת אמ"ו בעטר' שעטרה לו אמו. הקדיש משה לשם כביכול כאחד שמדבר עם חבירו ומקדימו דרך מוסר. כתיב לעיל ואם תהיה לא בו. וסמיך ליה ויקרא אל משה לו' מתוך שקרא לו ודבר עמו היו פניו בוערו' כאש :

בית יהודא

א) [וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וגו']. ער האט גערופן צו משה, האָט רש"י פר וואס שטייט ער הט גערופן צו משה, אונ עס שטייט ניט ווער האט אים גערופן, נאָר נאָכדעם שטייט וַיְדַבֵּר ה', גאט האט גערעט, דער וואָרט ה' האט דאך געדארפט שטיין פריער, עס האט געדארפט שטיין וַיִּקְרָא ה' אֶל מֹשֶׁה, גאט האט גערופן צו משה וַיְדַבֵּר אֵלָיו, אונ ער האט גערעט צו אים, נאר אז עס וואלט אזוי געשטאנען וואלטין מיר קענען זאגין, נאר דאס איינע מאהל האט גאט גערופן צו משה פריער איידער ער האט גערעט צו אים, אָבער ניט אַלע מאהל איז אזו געוועזן, דריבער שטייט דער וואָרט ה' שפעטער נאך וַיְדַבֵּר, צו לערנען אונז אז די סדרה הייבט זיך אן וַיְדַבֵּר ה' אזו ווי אלע סדרות הייבין זיך אן וַיְדַבֵּר ה', אונ די דריי ווערטער „וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" איז אכלל אוף דיא גאנצע תורה. (לְכָל דִּבְּרוֹת). צו אלע דברות וואו עס שטייט וַיְדַבֵּר ה', גאט הט גערעט צו משה. (וּלְכָל אֲמִירוֹת). אונ צו אלע אמירות, וואו עס שטייט ויאמר ה', גאט הט געזאגט צו משה. (וּלְכָל צִוּוּיִם). אונ אלע זאכין וואס הקב"ה הט גיבאטען צו משה. (קָדְמָה קְרִיאָה). הט הקב"ה פריער גערופן „משה" אונ משה הט געענטפערט הנני, איך בין גרייט צו הערן, נאכדעם האט הקב"ה גערעט צו משה וואס ער הט געדארפט צו אים ריידן. (לָשׁוֹן חִבָּה). דס רופן פריער פר דעם ריידן וויזט אוף ליבשאפט, אז מען הייבט ניט אן ריידן צו אמענטשן פלוצלונג, נאר מען רופט אים פריער ביי זיין נאמען, דס וויזט אז מען האט דעם מענטש ליב, וואָרום אז מען הייבט אן ריידן צו אמענטשן פלוצלונג קען ער דערשראקן אונ פארמישט ווערן. (לָשׁוֹן שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ). ווען דיא מלאכים ווילען ריידין איינר צום אנדערן, רופט ער אים פריער ביי זיין נאמען, (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וְקָרָא זֶה אֶל זֶה), איין מלאך הט גערופן דעם אנדערן מלאך ביי זיין נאמען, נאכדעם וְאָמַר, האט ער געזאגט צו אים קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת. הקב"ה איז הייליג.

רש"י

(א) ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל א צווים קדמה קריאה ב לשון חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנ' וקרא זה אל זה אבל לנביאי

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י ל"ל למיכתב ויקרא וידבר שהוא כפל ל' ומפרש וכו' פי' שלא היה מדבר עמו פתאום אלא קראו תחלה משה משה ואמר הנני ואח"כ היה מדבר עמו : ב שכאו"מ קדמה קריא' כלו'

דעת זקנים מבעלי התוספות

א ויקרא אל משה. מדרש תנחומא לפי שהיה משה עומד בחוץ שהיה מתירא לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן אמר הקב"ה אינו דין שיהא משה עומד בחוץ מיד ויקרא אל משה ופרש"י לכל הדברות ולכל האמירות וגו' ועוד פרש"י יכול שמעו כל ישראל את קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו פי' לפירושו דכתיב בפרשת נשא וישמע את הקול מדבר

משלי חכמים

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וגו'. דער אלשיך שרייבט א משל אז א מלך וויל עפיס ריידין מיט זיין שר, שיקט דער מלך זיין קנעכט אונ זאגט צוא אים גייא צו דעם שר אונ זאג זיים ער זאל קומען צו מיר נוויל איך דארף מיט אים עפיס ריידין, אָבער עס איז ניט שיין פאר דעם מלך ער זאל אליין גיין צוא דעם שר אים רופין אונ זאגין צו אים

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה אונ גאט הט גרופן צו משה וַיְדַבֵּר

בעל הטורים

בכל' מסעיהם ויקרא אל משה לו' שבכל מסעיה' קרא למשה לו' כיסעו כדכתיב ע"פ ה' יסעו. ה' אלפין בפסוק כנגד ה' חומשי תורה וט' תיבות יש בו וכן יש ט' תיבות בפ' אנכי ה' אלהיך לו' שכל הלומד תורה כאילו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' תיבות בפסוק זאת התורה לעול' :

רשב"ם

שמע את הקול. ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה לאמר. כפל לשון של וידבר כמו שפירשתי בפרשת נח. כאשר יאמר דבר אל אהרן ואמרת. כן יאמר וידבר למשה

רש"י

האומות עכו"ם נגלה עליהן בל' עראי ג וטומאה שנא' ויקר אלהים אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו ד וכל ישראל לא שומעין יכול אף להפסקו' ה היתה קריא' ת"ל וידבר ו לדבור היתה קריא' ולא להפסקו' ומה היו הפסקו' משמשו' ז ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרש' לפרש' ובין ענין לענין ק"ו להדיוט הלומד ח מן ההדיוט :

בית יהודא

(אֲבָל לִנְבִיאֵי הָעַכּו"ם). אָבֶּר צוּ דִי נְבִיאִים פוּן דִי פֶעלְקֶר וָוֹם הָאבֶּן גֶעדִינְט צוּ דִי מַזָּלוֹת.(נִגְלָה עֲלֵיהֶן). אִיז הקב"ה בֶּעוִויזֶן גְוָוארֶן צוּ זֵיי. (בִּלְשׁוֹן עֲרַאי). טְרֶעפֶּענְדִיג פְלוּצְלוּנְג (וְטוּמְאָה). אוּנ דָאס פְלוּצְלוּנְגֶע בֶּעוַוייזוּנְג פוּן הקב"ה צוּ דֶעם נָבִיא פוּן דִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן אִין דִי תּוֹרָה מִיט אַ אוּמְרֵיינֶעם וָוארְט, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּיי בִּלְעָם. (וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם). גָאט הָט זִיךְ גֶעטְרָאפִין פְלוּצְלוּנְג צוּ בִּלְעָם, וַיִּקָּר אִיז לָשׁוֹן קְרִי: (וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה). עֶר הָט גֶערוּפֶן צוּ מֹשֶׁה, הַארְט רש"י עֶס הָט גִיקֶענְט שְׁטֵיין וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה, אִיז אוֹיךְ דֶערְטַייטְשְׁט עֶר הָאט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה, פַר וָוֹס שְׁטֵייט אֶל מֹשֶׁה, זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז. (הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאָזְנָיו). דִי שְׁטִימְמֶע פוּן גָאט אִיז גֶעגַאנְגֶען בִּיז צוּ דִיא אוֹיעֶרֶן פוּן מֹשֶׁה, אוּנ מֹשֶׁה הָאט גְהֶערְט וִויא הקב"ה רוּפְט אִים. (וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין). אוּנ אַלֶע יוּדֶן הָאבֶּן נִיט גְהֶערְט, זָאגְט רש"י (יָכוֹל אַף לַהַפְסָקוֹת הָיְתָה קְרִיאָה). אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען וֶוען הקב"ה הָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ אִין מִיטֶען הָאט הקב"ה אוֹף גְהֶערְט רֵיידֶען צוּ אִים, אוּנ אֵיידֶר הקב"ה הָט נָאךְ אַמָאהְל אָן גֶהוֹבֶּן רֵיידֶען צוּ אִים, הָאט אִים אוֹיךְ הקב"ה פְרִיעֶר גֶערוּפֶן? (תַּלְמוּד לוֹמַר וַיְדַבֵּר). זָאגְט דֶר פָּסוּק וַיְדַבֵּר. (לְדִיבּוּר הָיְתָה קְרִיאָה). וָוא עֶס שְׁטֵייט וַיְדַבֵּר אָדֶר וַיֹּאמֶר, אִיז הקב"ה פְרִיעֶר גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה אֵיידֶר עֶר הָאט גֶערֶעט צוּ אִים, וַוייל מֹשֶׁה אִיז דַאמָאלְס גְוֶוען אִין דֶר מַחֲנֶה הָאט הקב"ה אִים גֶעדַארְפְט רוּפֶן, אָבֶּר וֶוען מֹשֶׁה אִיז נָאךְ גֶעשְׁטַאנֶען פַר הקב"ה אוּנ הקב"ה הָאט נָאר אוֹיף אַקְלֵיינֶע צַייט אוֹיף גְהֶערְט מִיט אִים צוּ רֵיידֶען, אוּנ הָאט בַּאלְד נָאךְ אַמָאהְל אָנְגֶעהוֹבֶּן רֵיידֶען מִיט אִים, צוּ וָואס הָט הקב"ה גֶעדַארְפְט אִים רוּפֶן. פְרֶעגְט רש"י (וּמֶה הָיוּ הַפְּסָקוֹת מְשַׁמְּשׁוֹת). פַר וָוֹס הָאט הקב"ה אִין מִיטֶען אוֹיף גְהֶערְט רֵיידֶען צוּ מֹשֶׁה, עֶנְטְפֶערְט רש"י (לִיתֵּן רֶיוַח לְמֹשֶׁה). הקב"ה הָט גֶעוָואלְט מֹשֶׁה זָאל אַבִּיסֶעל אָפְּרוּהֶן. (לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה). עֶר זָאל פַארְשְׁטֵיין דֶעם חִילּוּק צְווִישֶׁן דִי דִינִים פוּן דִי פָּרָשָׁה וָוֹס עֶר הָט גֶעלֶערְנְט אוּנ דִי דִינִים פוּן דִי פָּרָשָׁה וָואס עֶר וֶועט שְׁפֶּעטֶר לֶערְנֶען וְדַהַיְינוּ דֶעם חִילּוּק פוּן אַקָרְבָּן אַ אָקְס אָדֶער אַ שֶׁעפְּס אָדֶר אַ עוֹף. (וּבֵין עִנְיָן לְעִנְיָן). דֶעם חִילּוּק צְווִישֶׁן צְוֵויי עִנְיָנִים צְוִוישֶׁן אַקָרְבָּן אוּנ אַמִנְחָה, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאִם מִן הַצֹּאן, וְאִם מִן הָעוֹף, וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחֲבַת, מַרְחֶשֶׁת, בִּיז וַיְדַבֵּר), זָאגְט רש"י מַאדָאךְ מֹשֶׁה הָאט גֶעלֶערְנְט פוּן הקב"ה, הקב"ה אִיז גְוֶוען דֶר רֶבִּי אוּנ מֹשֶׁה אִיז גְוֶוען דֶר תַּלְמִיד, פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט מֶען גֶעדַארְפְט גֶעבִּין צַייט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל בַּאטְרַאכְטִין וָואס עֶר הָאט גֶעלֶערְנְט (קַל וָחוֹמֶר לְהֶדְיוֹט הַלּוֹמֵד מִן הַהֶדְיוֹט) אַז אַפְּרָאסְטֶער מֶענְטְשׁ (נִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ) לֶערְנְט פוּן אַפְּרָאסְטִין מֶענְטְשׁ (נִיט פוּן הקב"ה) דַארְף גֶעוִויס דֶער רֶבִּי גֶעבִּין צַייט דֶעם תַּלְמִיד נָאךְ יֶעדֶר פָּרָשָׁה אָדֶר נָאךְ יֶעדֶר עִנְיָן עֶר זָאל בַּטְרַאכְטִין

דעת זקנים מבעלי התוספות

אליו והיה לו לומר מדבר לו או עמו ומדכתב אליו משמע מיעוט לו' משה שומע ואין ישראל שומעין :

שפתי חכמים

מכאן בנין אב דכ"מ שנא' וידבר ויאמר לו קודם לכן היה קריאה. דבור הא דאמרן. אמירה דכתיב בפ' שמות ויקרא אליו אלהי' מתוך הסנה ויאמר. ציווי דכתיב בפ' יתרו ויקרא ה' למשה אל ראש ההר וגו' ויאמר וגו' רד העד בעם וגו' והוא ל' ציווי שלא יהרסו אל ה' לראות אבל קשה למה לא פי' רש"י זה הפי' לעיל בפ' ואלה שמות או בפ' יתרו ולמה הניח עד כאן. (ע"ש במ"י ובנח"י): ג פי' מענין קרי כמו מקרה לילה ואע"פ שמלת ויקר נופלת על הקב"ה כביכול נדמה להקב"ה בדברו עם בלעם כאילו קיבל מיאוס וטומא' ע"י כמי שמקבל מיאוס ע"י הקרי: ד ר"ל הקול של משה משה כפי מה שהוא עם חתוך אותיות. וכולהו צריכין ואיזה משלשתן שנכתב לבדו הוה מוקמינן ליה לישראל לבדו אם נכתב ויקרא אל משה וידבר אליו לבד ה"א קול הברתו היו שומעים אהרן וכל ישראל ואם נכתב ויקרא אל משה וישמע את הקול לבד ה"א אהרן היה שומע אפי' הדבור עצמו ואם נכתב וידבר ה' אליו וגם וישמע את הקול יחד ה"א שאהרן שמע אפי' הדבור עצמו וכן ישראל שמעו קריאת משה משה ע"כ תורף דבריו של הרא"ם: ה כלו' במקום שיש הפסקת פרשה ואין בהם לא דיבור ולא אמירה ולא צווי כמו הפסקות ואם מן הבאן קרבנו ואם מן העוף עולה קרבנו וגו' ונפש כי תקריב וגו' וכיולא בזה וא"ת למה לא אמר יכול זה לעיל אחר שסיים ויקר אלהים אל בלעם. וי"ל בשלמא לעיל ה"א שהכל היו שומעין הקול אפי' ישראל וא"כ לא היה למשה גדולה יותר מלישראל שהרי גם הם היו שומעין כמו משה ופשיטא שאף להפסקו' היתה קריאה כי זה היתה גדולה של משה יותר משל ישראל שאף להפסקות היתה קריאה אבל עכשיו שפירש שמשה לבדו היה שומע קול הקריאה מעת' יש להסתפק אם גדולה זו נמי היתה למשה שגם להפסקות היתה קריאה או לא כיון דבלא"ה היתה לו גדול' יותר מישראל שלא שמעו ישראל אפי' קול הקריאה ת"ל וכו': ו וא"ת והא בכל התורה כולה כתיב וידבר ה' אל משה ולמה לא הקשה רש"י זה לעיל וי"ל דהכא הקריאה היתה משה משה א"כ למה כתיב אל אלא הקול וכו' והרא"ם פי' דק"ל למה כתיב אל משה הל"ל למשה. ומתרץ הקול הולך כו' ודרש כאן יותר מבשאר של בתורה לפי שבת"כ דרשו וידבר אליו למעט את אהרן מן הדבור ומנ"ל דלמא לא בא למעט רק ישרא' אבל אהרן שנתועד בדיבור שמע הע"כ צ"ל דאיכא מיעוט קודם לו שהוא מלת אל משה הממעט שלא שמעו ישראל ואפי' קריא' משה לא שמעו דהא קאי על ויקרא כ"ש דבור של מלו' ונשאר מיעוט דאליו למעט את אהרן מן הדבור עצמו ומיעוט דקול לו למעט את כולם אף מקול הדבור: ז בשלמא אי היה שם קריאה ונבואה חדשה מ"ה הפסיק אבל אי לא היה שם קריאה הפסקה זו ל"ל ומשני כדי ליתן ריוח וכו': ח העיקר הוא כדי ללמוד אותנו שאנו

משלי חכמים

קוּם צוּ מִיר אִיךְ דַארְף מִיט דִיר עֶפֶּעס רֵיידִין, אָבֶּער וֶוען הקב"ה הָט גִידַארְפְט רֵיידֶן מִיט מֹשֶׁה אֲפִילוּ הקב"ה אִיז דָאךְ דֶער מֶלֶךְ אִיבֶּער אַלֵי מְלָכִים פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט עֶר אַלֵיין גִירוּפִין צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים קוּם צוּא מִיר אִין אֹהֶל מוֹעֵד וֶועל אִיךְ מִיט דִיר דָארְטִין רֵיידִין, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה', דָס רוּפִין אוּנ דָס רֵיידִין אִיז גִיוֶוען פוּן הקב"ה אַלֵיין, נִיט וִויא מִיר גִיפִינֶען בַּיי אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט הקב"ה גִשִׁיקְט אַמַלְאָךְ זָאל אִים רוּפִין, אוּנ מֹשֶׁהְן הָאט הקב"ה אַלֵיין אִים גִירוּפִין, אוּנ וַוייל מֹשֶׁה אִיז גִיוֶוען בַּייא זִיךְ גַאנְץ נִידֶערִיג דְרִיבֶּער הָט עֶר גִישְׁרִיבֶּען וַיִּקְרָא מִיט אַקְלֵיינֶע אָלֶף, וָוארוּם מֹשֶׁה הָט גִיטְרַאכְט וִוי זָאל אִיךְ טָאן, אִיךְ זָאל שְׁרַייבִּין וַיִּקְרָא, גְלַייךְ מִיט אַלֵי וֶוערְטֶער, דֶר וָוארְט וַיִּקְרָא וַוייזְט דָאךְ אוֹיף לִיבְּשַׁאפְט, וִוי אַזוֹ קֶען אִיךְ שְׁרַייבִּין אוֹיף זִיךְ אַז הקב"ה הָאט מִיךְ לִיב, אִיךְ זָאל שְׁרַייבִּין וַיִּקַר אָן אַאָלֶף, דֶער וָוארְט וַיִּקַר אִיז אַלָשׁוֹן טוּמְאָה, לָשׁוֹן קֶרִי, דְרִיבֶּער הָאט עֶר גִישְׁרִיבִּין וַיִּקְרָא מִיט אַקְלֵיינֶע אָלֶף. נָאר אֵיין זַאךְ דַארְפִין מִיר וִויסֶען דִי תּוֹרָה הָאט גִישְׁרִיבִּין אוֹיף מֹשֶׁה אַז

אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר ׃ זִמְנָא לְמֵימָר ׃

בית יהודא

וָוס ער הָט גְלֶערִינְט : (אֵלָיו) . צו אִים, צו משה . הַארְט רש"י עֶס הָאט דָאךְ גֶקֶענְט שְׁטֵיין „לוֹ" אִיז אוֹךְ דֶער טַייטְשׁ צו אִים , פַאר וָואס שְׁטֵייט אֵלָיו , עֶנְפֶערְט רש"י (לְמַעֵט אֶת אַהֲרֹן) . דְרִיבֶּר שְׁטֵייט אֵלָיו , צו לֶערְנֶען אוּנְז נָאר צו משה הָאט הקב"ה גְרֶעט , אָבֶּער נִיט צוּא אַהֲרֹן , אֲפִילוּ ווִיא עֶס שְׁטֵייט וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן , גָאט הָט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אַהֲרֹן , מֵיינְט מֶען נִיט גָאט הָאט גִירֶעט צוּא בֵּיידֶע , נָאר מֶען מֵיינְט גָאט הָט גְזָאגְט צוּ משה , משה זָאל זָאגִין צוּ אַהֲרֹן , נָאךְ דֶעם זָאלֶן בֵּיידֶע זָאגִין צוּ דִי יוּדִין . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט (י"ג דִּבְּרוֹת נֶאֶמְרוּ בַּתּוֹרָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן) דְרַייצֶן מָאל שְׁטֵייט אִין דִיא תּוֹרָה וַיֹּאמֶר ה' אֶל משה וְאֶל אַהֲרֹן הקב"ה הָאט גִיזָאגְט צוּ משה אוּנ צוּ אַהֲרֹן , אוּנ מִיר זָאלִין נִיט מֵיינִין אַז הקב"ה הָאט גִירֶעט צוּא בֵּיידֶע גְלַייךְ . (וּכְנֶגְדָן נֶאֶמְרוּ י"ג מִיעוּטִין) . דְרִיבֶּר שְׁטֵייט גֶעגִין דִיא דְרַייצֶן מָאל אַנְדֶערֶע דְרַייצֶען וֶוערְטֶער . (לְלַמֶּדְךָ) . צוּ לֶערְנִין דִיךְ (שֶׁלֹּא לְאַהֲרֹן נֶאֶמְרוּ) הקב"ה הָט נִיט גְזָאגְט דִי דְרַייצֶן דִיגִים צוּא אַהֲרֹן (אֶלָּא לְמֹשֶׁה) . הקב"ה הָט דִי דִיגִים גִיזָאגְט נָאר צוּ משה אַלֵיין . (שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן) . משה זָאל זָאגִין צוּא אַהֲרֹן . (וְאֵלּוּ הֵן י"ג מִיעוּטִין) . דָם זֶענִין דִי דְרַייצֶען וֶוערְטֶר וָואס דִי תּוֹרָה הָט גְשְׁרִיבִּין צוּ ווַייזִין אַז הקב"ה הָט גֶערֶעט צוּ משה אַלֵיין נִיט צוּ אַהֲרֹן , (לְדַבֵּר אִתּוֹ) . צוּא רֵיידִין מִיט אִים , מִיט משה . (מְדַבֵּר אֵלָיו) , דֶער קוֹל וַדִי שְׁטִימְמֶע פוּן הקב"ה הָאט גְרֶעט נָאר צוּא אִים , צוּ משה , (וַיְדַבֵּר אֵלָיו) . הקב"ה הָאט גְרֶעט צוּ אִים , צוּא משה . (וְנוֹעַדְתִּי לְךָ) . הקב"ה הָאט גְזָאגְט צוּא משה אִיךְ וֶועל בַּאשְׁטִימֶען אַצַייט אִיךְ זָאל רֵיידִין מִיט דִיר . (כּוּלָּן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) . דִי אַלֶע דְרַייצֶען וֶוערְטֶער זֶענֶען גְשְׁרִיבִּין אִין תּוֹרַת כֹּהֲנִים . (יָכוֹל שָׁמְעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דִיא יוּדֶען הָאבִּין גְהֶערְט ווָען הקב"ה הָאט גְרוּפִין צוּא משה ווָען הקב"ה הָט גְטָאן אַגְשְׁרֵיי „משה" הָאבִּין דִי יוּדִין גְהֶערְט דֶעם וָוארְט „משה" . (תַּלְמוּד לוֹמַר) , זָאגְט דֶער פָּסוּק , (קוֹל לוֹ קוֹל אֵלָיו) עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו , משה הָאט גְהֶערְט דִי שְׁטִימֶע פוּן הקב"ה רֶעט אֵלָיו , צוּ אִים , עֶס הָט דָאךְ גֶקֶענְט שְׁטֵיין מְדַבֵּר לוֹ , לוֹ אִיז דָאךְ אוֹךְ טַייטְשׁ צוּא אִים , צוּ וָוס שְׁטֵייט אֵלָיו , צוּ לֶערְנֶען אוּנְז . (מֹשֶׁה שָׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ) נָאר משה הָאט גֶעהֶערְט דִי שְׁטִימְמֶע פוּן הקב"ה , אָבֶּער אַלֶע יוּדִין (וַאֲפִילוּ אַהֲרֹן) הָאבִּין נִיט גְהֶערְט , אֲפִילוּ דָם וָוארְט משה הָאבִּין זֵיי נִיט גְהֶערְט . (מָצָאתִי כָּתוּב בְּשֵׁם הר"ן) אִיךְ הָאב גֶעפִינֶען גֶעשְׁרִיבֶּען פוּן ר"ן וֶועגִין אַז דֶער ר"ן זָאגְט (שֶׁדִּיּוּקוֹ דְּרַשִׁ"י) רש"י לֶערְנְט דֶעם פְּשַׁט (מִמָּה שֶׁהַתֵּיבָה הַמְיֻחֶדֶת הַדִּבּוּר) ווַייל דֶר וָוארְט „אֵלָיו" וָוס ווַייזְט אַז דִיא זַאךְ וֶוערְט גְרֶעט צוּא דֶעם מֶענְטְשׁ (מוּרְגֶּשֶׁת בְּמִבְטָא) שְׁפִּירְט מֶען אִין רֵיידִין . (יוֹתֵר מֵאִלּוּ הָיָה כָּתוּב לוֹ) , מֶער ווִיא עֶס וָואלְט גִוֶוען גְשְׁרִיבִּין דֶער וָוארְט לוֹ . (שֶׁגַּם כֵּן תּוֹרֶה עַל יִחוּד הַדִּבּוּר) דֶער וָוארְט „לוֹ" לֶערוּנְט אוֹךְ צוּא ווַייזֶען אַז מֶען רֶעט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ . (אֲבָל אֵינָהּ מוּרְגֶּשֶׁת) , אָבֶּר מֶען שְׁפִּירְט נִיט אִין רֵיידְן אַז מֶען רֶעט נָאר צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ נִיט צוּ אֵיין אַנְדֶרִין . (וְכָתַב אֵלָיו) . הָט דִי תּוֹרָה גֶעשְׁרִיבִּין דֶעם וָוארְט אֵלָיו . (שֶׁגַּם כֵּן הִיא תֵּיבָה הַמְיֻחֶדֶת הַדִּבּוּר) , וָוס דָם אִיז אוֹךְ אַוָוארְט וָוס ווַייזְט אַז מֶען רֶעט צוּא דֶעם מֶענְטְשׁ . (וְהִיא מוּרְגֶּשֶׁת בְּמִבְטָא) , דֶעם וָוארְט אֵלָיו שְׁפִּירְט מֶען אִין רֵיידִין . (לְהוֹרוֹת יִחוּד יוֹתֵר) , צוּא ווַייזֶען אַז דִי וֶוערְטֶר וֶוערִין גְרֶעט נָאר צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ , נִיט צוּ אֵיין אַנְדֶרִין . (וְהוּא) , אוּנ עֶר , דֶר וָוארְט „אֵלָיו" לֶערוּנְט אוּנְז . (שֶׁמֹּשֶׁה שָׁמַע) משה הָאט גְהֶערְט ווִי הקב"ה רוּפְט אִים . (וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ) אוּנ אַלֵי יוּדִין (וַאֲפִילוּ אַהֲרֹן) הָאבֶּן נִיט גְהֶערְט , אֲפִילוּ דֶעם וָוארְט משה הָאבֶּן זֵיי אוֹךְ נִיט גְהֶערְט : (מֵאֹהֶל מוֹעֵד) . זָאגְט רש"י (מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לָאֹהֶל) , דֶער פָּסוּק

רש"י

אליו. למעט את אהרן ט ר"י אומר י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן י וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן י"ג מיעוטין לדבר אתו מדבר אליו וידבר אליו ונועדתי לך כולן בתורת כהנים יכול שמעו את קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו כ משה שמע וכל ישראל לא שמעו (מ"כ בשם הר"ן שדיוקו דרש"י ממה שהתיבה המיוחדת הדבור מורגשת במבטא יותר מאלו היה כתוב לו שג"כ תורה על יחוד הדבור אבל אינה מורגשת וכתב אליו שג"כ היא תיבה המיוחדת הדיבור ואמ' מורגשת במבטא להורו' יחוד יותר והוא שמש' שמע וכל ישראל לא שמעו ודוק מלאתי) : מאהל מועד. מלמד שהי' הקול נפסק ולא הי' יוצא

שפתי חכמים

לומדים מפי הדיוטים שצריכים אנו בהכרח ליתן ריוח בין ענין לענין כדי להתבונן בהם וק"ל : ט פי' הדבור המיוחד למשה לבדו. ר"ל ולא ישראל א"ל מיעו' שהרי כתיב אל משה שבא למעט את ישראל אלא אליו בא למעט את אהרן : י (נא"י) נ"ל דנ"פ אלא ר"י מפרש דברי הת"ק שלא תפרש אליו למעט את אהרן מדיבור דהכא אם עולה קרבנו דלזה לא אצטריך דהא לא הוזכר כאן אהרן שיצטרך מיעוט למעט אותו אלא תנהו ענין להיכא דהוזכר אהרן דהיינו בי"ג מקומות וכן הגירסא בת"כ אר"י. (ד"ד) הרבה מטריחין עצמם לפרש למה כי רש"י דבור זה כאן ולא קודם דבור של אליו למעט אהרן והדברים פשוטין לפענ"ד דדברי רש"י כאן תלוים זה בזה דעיקר הטעם לחלק בין קריאה לדבור הוא מכח הי"ג מיעוטים שהם הי"ג דברים שנזכר בהם אהרן ומשה והם בדבור דוקא לא בקול הקריאה ואפשר שבאמת שמעו כל ישראל את הקריאה דהא ע"ז אין מיעוט לגבי אהרן וא"כ כל ישראל הויין כאהרן בזה ואין לאהרן מעלה על כל ישראל בזה כיון דמכח אליו נתמעט אהרן עם כל ישראל וה"א דזה דוקא בדבור אבל לא בקול הקריאה. ת"ל קול לו קול אליו ביאור דבר זה דבפסוק שבסוף פ' נשא כתיב ובבוא משה אל אהל וגו' וישמע את הקול מדבר אליו היה אפשר לכתוב קול מדבר לו וכתב מדבר אליו לדרשא דכל ישראל לא שמעו וממילא גם אהרן לא שמע דבכר הושוו ביחד כמו שזכרנו : כ כלו' היה לו לכתוב קול לו ולמה כתיב קול אליו אלא משה שמע וכל ישראל לא שומעין כלו' ישראל פשיטא לא שומעין שהרי אפי' קריאה לא שומעין כאשר ממעטינן מאל משה וכ"ש שלא שמעו הדיבור אלא למד על אהרן וקאי על דברי ר"י הסמוך לו שמיעט מאליו את אהרן אפי' במקום דכתיב אל משה ואל אהרן ומקשה יכול ישמע את קול הדיבור

משלי חכמים

ער איז גיוֶוען בַּיי זִיךְ נִידֶערִיגֶער פוּן אַלֵי מֶענְטְשִׁין , ווִי אַזוֹ קֶען דָאס זַיין , אַמֶענְטְשׁ וָואס דוּרְךְ אִים זֶענִין גִיטָאן גְוָוארֶן אַזוֹ פִיל נִסִּים , דִי צֵיין מַכּוֹת אִין מִצְרַיִם , גִישְׁפָּאלְטִין דֶעם יַם , מָן, שְׂלָו , וַואסֶר פוּן אַשְׁטֵיין , אוּנ הקב"ה הָט מִיט אִים גִירֶעט כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ , ווִי אֵיין מֶענְטְשׁ רֶעט מִיט זַיין גוּטֶען פְרַיינְד , דוּרְךְ אִים אִיז דִיא תּוֹרָה גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין , זָאל עֶר גִיפִינֶען בַּייא זִיךְ צוּ זַיין נִידֶערִיגֶער

פירוש לתורת אלהים

יי אֵלָיו אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּא אִים מֵאֹהֶל מוֹעֵד פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אִיז דָם קוֹל גְגַאנְגֶן לֵאמֹר

רש"י

חוץ לאהל ל יכול מפני שהקול נמוך ת"ל את הקול מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזי' א"כ למה נא' מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו א"כ למה נא' עד החצר החיצו' שכיון שמגיע שם הי' נפסק : **מאהל מועד לאמר.** יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה ת"ל מבין שני הכרובים : **לאמר.** צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכ' הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר מ כמנודי' מן המרגלי' ואילך לא נתייחד הדבור עם משה שנא' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי הי' הדבור. ד"א צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום ב כמו שנ' וישב משה את דברי העם וגו' :

בית יהודא

לערונט אונז דיא שטימע פון הקב"ה איז נאר גיהערט גיווארן אין אהל מועד, אונ ביי די ווענט פון אהל מועד איז דיא שטימע אפ געהאקט גווארען אונ איז ניט ארוס געגאנגען פון אהל מועד, אוף דיא אנדערע זייט פון אהל מועד האט מען דיא שטימע ניט גהערט. (יכול מפני שהקול נמוך), איך וואלט מיינען ווייל די שטימע איז גוועזן נידעריג דריבער האט מען זיא ניט גהערט אויסר דעם אוהל מועד. (תלמוד לומר), לערונט אונז דר פסוק אונ זאגט. (את הקול), משה האט גהערט את הקול, דיא שטימע, די בעוואוסטע שטימע. (מה הוא הקול), וועלכע בעוואוסטע שטימע. (הוא הקול המפורש בתהלים), דא מיינט מען די שטימע וואס שטייט אין תהלים. (קול ה' בכח), די שטימע פון הקב"ה איז מיט קראפט. (קול ה' בהדר), די שטימע פון הקב"ה איז מיט שיינקייט. (קול ה' שובר ארזים), דיא שטימע פון הקב"ה צוא ברעכט טענענבוימער, זעהן מיר אז דיא שטימע פון הקב"ה איז גאנץ הויך. (אם כן). אויב דיא שטימע איז אזוי הויך. (למה נאמר מאהל מועד), פר וואס איז דיא שטימע געהערט גיווארען נאר אין אהל מועד. (מלמד שהיה הקול נפסק), דר פסוק לערונט אונז אז דיא שטימע איז אפ געהאקט גווארן נעבין די וואנט פון אהל מועד. (כיוצא בו), אזוי אגלייכן גפינען מיר עס שטייט אין פסוק. (וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה), דיא שטימע פון דיא כרובים וואס זייא האבען געקלאפט מיט זייערע פליגל איז גהערט גווארן ביז צום אויסווייניגסטין הויף. (יכול מפני שהקול נמוך), מיר וואלטין מיינען ווייל דיא שטימע איז גוועזן נידעריג דריבער האט מען ניט גהערט ווייטער פון הויף. (תלמוד לומר), לערונט אונז דער פסוק צו זאגן. (כקול אל שדי בדברו), די שטימע פון דיא פליגעל איז גיוועזן אזוי הויך ווי דיא שטימע פון הקב"ה ווען ער רעט. (אם כן), אוב די שטימע איז גוועזן אזוי הויך. (למה נאמר עד החצר החיצונה), פאר וואס זאגט דר פסוק אז די שטימע איז נאר גהערט גווארן ביז צום אויסווייניגסטן הויף ניט ווייטער. (שכיון שמגיע שם היה נפסק). ווי די שטימע איז גקומן צום אויסווייניגסטן הויף איז די שטימע אפ גהאקט גווארן; (מאהל מועד לאמר), זאגט רש"י (יכול מכל הבית) איך וואלט מיינען די שטימע איז גגאנגען ונהערט גווארן פון גאנצן משכן, (תלמוד לומר מעל הכפורת), זאגט דר פסוק פון כפורת איז גגאנגן די שטימע. (יכול מעל הכפורת כולה), איך וואלט מיינען פון גאנצן כפורת איז גגאנגען דיא שטימע. (תלמוד לומר מבין שני הכרובים) זאגט דר פסוק דיא שטימע איז געגאנגין פון צווישן דיא צוויי כרובים: (לאמר). זאגט רש"י הקב"ה הט געזאגט צו משה. (צא ואמור להם דברי כבושים), גיי זאג צוא דיא יודן אזעלכע רייד וואס זאל זיי איין נעמן ובערוהיגן *) זאלסט זייא זאגין. (בשבילכם הוא נדבר עמי), הקב"ה רעט מיט מיר נאר פון אייערט וועגין. (שכן מצינו) ווארום אזוי געפונען מיר. (שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך), דיא גאנצע אכט אונ דרייסיג יאר וואס דיא יודן זענען גוועזן אין דער מדבר ווייא אין חרם פון הקב"ה, פון די צייט וואס זיי האבין געשיקט די מרגלים אונ ווייטער ביז סוף אכט אונ דרייסיג יאר. (לא נתייחד הדבור עם משה), הט הקב"ה ניט גערעט מיט משה, ווייל הקב"ה רעט מיט משהן נאר וועגען דיא יודין, אז ער הט ניט גוואלט רעדין צו די יודן, האט ער ניט גערעט מיט משהן. (שנאמר), ווי עס שטייט אין פסוק. (ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות), ווען דיא אלע מענטשין וואס זענען ארוס געגאנגן פון מצרים אונ האבען גוואלט האבן אמלחמה מיט די כנענים אן דעם ווילן פון הקב"ה זענען אלע גשטארבן. (וידבר ה' אלי לאמר), דאמאלס הט הקב"ה צו מיר גערעט איך זאל זאגן צוא דיא יודען. (אלי היה הדבור), צו מיר האט אוך הקב"ה גרעט. (דבר אחר), נאך אפשט איז אזו הט הקב"ה גזאגט צו משה. (צא ואמור להם דברי), גיי צו די יודן אונ זאג זיי מיינע רייד (והשיבני אם יקבלום) אונ ענטפער מיר אוב דיא יודן ווילען אננעמן מיינע רייד. (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק. (וישב משה את דברי העם אל ה'). משה הט צוריק געב-

שפתי חכמים

בלא חיתוך אותיות וממעט מאליו אפי' אהרן כך פירש הרא"ם : ל מדלא כתיב ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו אלא ודאי לכך כתיב אליו מאהל מועד כלו' אליו למשה נשמע הקול לפי שהי' בתוך אוהל מועד ואינו נשמע חוץ לאהל. (נח"י) ול"נ כלל אלא דייק דהס"ד דקאי על מה שממנו יוצא הקול בלבד הל"ל מבין שני הכרובים כדמסיק בת"כ ומדכתיב מאהל מועד ש"מ דקאי כמי עד היכן מגיע הקול אבל קשה א"כ ל"ל מיעוט דאליו שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו והא פשיטא שלא שמעו שהרי ישראל חוץ לאהל היו עומדים ותירץ הרא"ב"ד שהוצרך המיעוט קודם הקמת המשכן. רא"ם : מ דאי שכן מצינו לא"ד הוא דהא שלוח המרגלי' לא היה אלא לאחר ניסן של שנה ב' והקמ' המשכן הי' בא' בניסן בשנ' ב' לצא' ישראל ממ"מ אע"כ צ"ל דהאי שכן מצינו דקאמר אינו אלא לפר' דברי כבושי' מה הן. רא"ם : (נח"י) ואני אומר דה"פ הש"י צוה למשה לו' להם בשבילכם הוא נדבר עמי ואלו' הן הדברי כבושין ולא יותר ובעלי המדרש מביאים ראיות לדבריהם שאין הקב"ה מדבר עם הנביאים אלא בשביל ישראל שכן מצינו וכו' וכמו שהאריך בזה במכילתא : נ וא"ת איך יתכן לו' שלא ידע הקב"ה

משלי חכמים

באמת פון אלע מענטשען אפילו פון דעם קלענסטען יוד, וועלכע מעלה האט ער דען גיפונען ביי דעם קלענסטין פון די יודין וואס ער זאל זיין בעסר פון אים, נאר דעם. ענין וועלין מיר פר שטיין מיט א משל, עס איז אמאהל גיוועזן אין אשטאט אגרויסער ארעם מאן, זיין פרנסה איז גיוועזן ער הט גיהאט אוועגעלע מיט אשוואכן פערדיל, אונ ער פלעגט אלי טאג פארין אויסער דיא שטאט אונ אן שיטען אוועגעלע זאמד אונ קומן אין שטאט פאר קופין דיא זאמד, אונ פלעגט יעדר טאג פארין מיט דעם וועגעלע עטליכע מאל הין אונ צוריק, פארין נאכט

*) הערה ווארום דיא יודין האבין גיזאגט מיר האבין גיגעבין אזוי פיל גאלד אונ ברילאנטין אוף דעם משכן אונ דער משכן קאסט אונז אזוי פיל געלד, פאר וועמען האבין מיר געמאכט דעם משכן, נאר פאר משה, דריבער האט הקב"ה געזאגט צו משה גייא בערוהיג דיא יודין.

ב דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי־יקריב מכם קרבן ליהוה מן־הבהמה מן־הבקר ומן־

אונקלוס

ב מליל עם בני ישראל ותימר להון אנש ארי יקרב מנכון קורבנא קדם יי מן בעירא מן

תו"א דבר אל עירובין לו ר"ה לג חגיגה טו קידושין לו מנחות לג: אדם כי סוכה ל מנחות קד; מכם עירובין סט חולין ה יג: קרבן לה' נדרים יב: מן הבהמה נזיר לה ב"ק מ זבחים לד מנחות ה:

רשב"ם

לאמר למשה: (ב) כי יקריב. כשיתנדב קרבן שאינו חובה בשביל חטא:

בית יהודא

ריינגט די רייד פון פאלק צו הקב"ה *): (ב) ואדם כי יקריב מכם]. זאגט רש"י כי יקריב מיינט מען כשיקריב. אוב אמענטש וועט וועלן מקריב זיין אקרבן. (בקרבנות נדבה דבר הענין). די פסוקים שמועסען אז איינער גיט אנדבה אקרבן: ואדם]. פרעגט רש"י (למה נאמר). פאר וואס שטייט אדם אונ עס שטייט ניט איש, ענטפערט רש"י די תורה קומט זאגן. (מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל). אזו ווי דער קרבן וואס אדם הראשון הט מקריב גוועען איז ניט גוועען פון גזלה. (שהכל היה שלו). ווארום אלע בהמות זענען גוועען זיינע. (אף אתם לא תקריבו מן הגזל). איר זאלט אויך ניט מקריב זיין אקרבן אבהמה וואס איר האט זיא געגזלת ואוועק גענומען ביי איינעם], נאר דיא בהמה וואס איז אמת אייערע מעגט איר זיא מקריב זיין פאר אקרבן: והבהמה]. זאגט רש"י (יכול אף חיה בכלל). איך וואלט מיינען אחיה מעג מען אויך מקריב זיין אקרבן, ווארום אחיה ווערט אויך גערופען בהמה. (תלמוד לומר בקר וצאן). זאגט דר פסוק דר קרבן דארף זיין נאר אקסן אדר שעפסן: ומן הבהמה]. פון בהמות זאלט איר מקריב זיין אקרבן. (ולא כולה). אבער ניט אלע בהמות מעג מען מקריב זיין אקרבן. (להוציא את הרובע ואת הנרבע). די בהמות [זכרים] וואס האבן מזנה גוועען מיט א אשה, אדר ובהמות נקבות] וואס מענער האבן מיט זיי מזנה גוועען, טאר מען זיי ניט מקריב זיין אקרבן: ומן הבקר]. פון רינדער. (להוציא את הנעבד). אוב מען האט געדינט צו אבהמה, טאר מען זיא ניט מקריב זיין אקרבן: ומן הצאן]. פון שעפסן. (להוציא את המוקצה).

רש"י

(ב) אדם כי יקריב מכם. כשיקריב בקרבנו' נדבה ם דבר הענין: אדם. למה נאמר ע מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו פ מן הגזל: הבהמה. יכול אף חיה צ בכלל ת"ל ק בקר וצאן: מן הבהמה. ולא כולה להוציא את הרובע ר ואת הנרבע: מן הבקר. להוציא את ש הנעבד: מן הצאן. להוציא את

שפתי חכמים

אם יקבלו אם לאו וי"ל דלכך מביא רש"י ראיה כמו שנא' וכו' וכם פרש"י שד"א לדבר כן ולא בא הכתוב אלא ללמדך ד"א וק"ל: ם וא"ת דלמא בעולת חובה מיירי ורא"ם תירץ ע"כ האי פי' כי אם הוא ולא אמר וכאלו אמר מפני שיקריב קרבן לה' שפי' מפני שהזהרתי אתכם להקריב קרבן לה' אני אומר מן הבקר וגו' יקריבנו דאין שייך לו' כן אם לא שהוזכרו קודם זה בשום מקום אבל הקרבנות לא הוזכרו בשום מקום קודם לכן מ"ה א"א לפרש אלא בל' אם וכו' וע"ש כי האריך וג"ל מדכתיב תקריבו קרבנכם ל' רבים מלמד ששנים מקריבי' עולה בשותפות וזה ע"כ מיירי בקרבן נדבה דאי בקרבן חובה איך שנים יקריבו בשותפות קרבן חובה שכל אחד מהם חייב קרבן אלא ע"כ בקרבן נדבה וכו': ע דהל"ל איש ולעיל לא היה קשה מידי דהייתי אומר אדם אתא למעט עו"ג כאשר דרשינן אתם קרוים אדם ולא עובדי גלולים אבל עתה שפירש אדם כי יקריב בקרבן נדבה דבר הענין ונדבה כשירה אפי' מן העו"ג כאשר מרבינן מאיש איש כי יקריב לרבות עו"ג שנודבים נדבה קשה אדם ל"ל. (ד"ד) אבל אינו אמת דא"כ בפ' תוריע דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו מאי קאמרת ביה למה לא נא' איש וכי נעיין במה ב..רשים רש"י אדם כי יקריב מכם והוא נלא נורך אלא תחלה הי"ל להרשים אדם ולפרשו וא"כ כי יקריב מכם ולפרשו אלא כוונת רש"י לתרץ כפל ל' אדם מכם והיה סגי לו' אדם כי יקריב לחוד או כי יקריב מכם לחוד וזהו שאמר רש"י אדם למה נא' פי' לשתוק לגמרי ולא יאמר אלא יקריב מכם וכיון שרש"י רוצה לתרץ קושיא שהוא תחלה וסוף דהיינו כפל ניחא ליה לפרש תחלה כי יקריב שמוקדם דמיירי בנדבה קודם שיפרש המאוחר תיבת מכם כפל עם אדם דחד מינייהו הוא מיותר וע"כ פי' תחלה כי יקריב שהוא מוקדם ואח"כ אדם שהקושי' מכח מכם שהוא מאוחר והרול' לתלות קושיית אדם לתיבת כי יקריב הוא לפלפול בעלמ' ואין בו לורך: פ משום דכתיב שונא גזל בעולה: צ ומשום דחיה בכלל בהמה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה. (נח"י) בת"כ שנא' זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה וגו' איל וצבי וגו' והוא פסוק בפ' ראה: ק כלו' ל"ל דכתיב מן הבקר ומן הצאן דהא סתם בהמה הוא בקר וצאן אלא למעוטי אתי דוקא בקר וצאן ולא חיה: ר וא"ת למה צריך למעטן והלא נסקלין. וי"ל כגון ע"פ ע"א או שהודה הבעל מעצמו שאינו נסקל להכי איצטריך למעט וכן הנעבד או שור שהמית אדם צריך לתרץ כן: ש דגבי רובע כתיב בהמה דכתיב ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגו' ובנעבד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) מן הבהמה. בתורת כהנים מסיק למדנו ענותנותו של הקב"ה שלא הטריח בניו להביא חיות מן היערות אלא בהמות המצויות להם:

ליקוטי יקרים

ב) (אדם כי יקריב מכם וגו'). צו פר שטיין דעם ענין קרבנות וועלין מיר פריער מצייר זיין [אויפמאלין] דעם מענטש, ווי ער איז איין געטיילט אין פינעף טייל נפש רוח נשמה חיה יחידה, אונ אזו איז גיוועען דער משכן מיט דיא קרבנות, מיר ווייסין דאס ערשטע חיות פון מענטש פון וואס ער לעבט, איז פון עסין אונ טרינקען, אין בויך זענין די מאשינען וואס הקב"ה הט בשאפין צו דעם עסין אונ טרינקען, דר מענטש עסט ברויט פון קארין מעהל, פון ווייצין מעהל, פיש, פלייש, פרוכטין, די מאשינען וום אין בויך צונעמין דם עסין וום אין זייא איז אריין גיקומען אונ מאכין פון דעם עסין מענטשין פלייש אונ מענטשין שמאלץ אונ בלוט, וויא מיר זעהן דער מענטש ווערט דיק פעט מיט פיל בלוט, וויא אזו דיא מאשינען ארבעטין דאס אין בויך הט קיין מענטש גיזעהן, אפילו דער דאקטער וואס הט

פירוש לתורת אלהים

צו זאגין: (ב) דבר אל בני ישראל רייד צו די קינדר ישראל ואמרת אליהם אונ זאלסט צוא זייא זאגען אדם ווען אמענטש פון אייך וועט מקריב זיין אקרבן נדבה צו גאט. דרום שטייט (אדם) אזו ווי אדם הראשון הט ניט מקריב גוועען פון גזל ווארום אלץ אויף דר וועלט איז גוועען זיינם אזו זאלט איר אויך ניט מקריב זיין פון גזל מן הבהמה אז איינר

*) הערה אפילו הקב"ה וויים פריער פאר משה וואס די יודין וועלין ענפערין אויף זיינע רייד, נאר הקב"ה האט גלערינט צו משה דרך ארץ, אז איינער שיקט אשליח צוא זיין חבר אפילו ער וויסט וואס דער חבר האט גיענפערט פון דעסטוועגין דארף דער שליח קומען צוריק אונ זאגין וום דער חבר האט גיענפערט, וויא רש"י ברענגט בייא נעשה אדם ע"ש:

ליקוטי יקרים

צו שניטן אטיטין מענטש, זעהט ער נאר די כלים, אבער ניט ווען דיא כלים ארבעטין [עס איז וויא איינער קומט אריין אין אגרויסע פאבריק וואס אין איר איז דא פיל ערליי מאשינען, ווען ער קומט צו די צייט ווען די מאשינען ארבעטין ניט זעהט ער טויטע מאשינען, זיי רירין זיך ניט, ווען אפילו ער פר שטייט ווי אזוי די מאשינען דארפין ארבעטין, ער זעהט אבער דאך נאר טויטע מאשינען, אזוי איז ביי דעם דאקטאר ער פר שטייט וויא אזוי די מאשינען אין בייך דארפין ארבעטין, ער זעהט אבער דאך נאר טויטע מאשינען] דער מענטש טוט דאס זייניגע ער לייגט אריין דאס עסין אין מויל, איידער ער צוקייט דם עסין ליגט דם עסין אין מויל, ווי עס איז נאר צוקייט גיווארין שפירט גאר ניט דר מענטש ווי אאיינוויינגסטער כח גיט אציה אראפ דם עסין אין בויך אריין, דאס ווערט גירופין נפש החיוני, דיא זעלביגע מאשינען זענין דא ביי אלע בהמות חיות עופות, קליינע אונ גרויסע, אביסיל העכר פון בויך איז דם הארץ, אין הארץ איז דער קוואל אונ דער ברונען פון אלי בלוט, ווס זענין אין אדערין, דער לופט וואס דער מענטש שעפט אין הארץ דאס צושפרייט די בלוט אין אלי אדערין, דריבער אז דער מענטש פאר מאכט דיא מויל אונ דיא נאז לעבער קען ער דער שטיקט ווערין, אונ אז דער מענטש שעפט אין זיך אריין אצוקאלטין לופט ווערט פאר גליווערט דיא בלוט וואס אין הארץ קען ער שטארבין, אונ אז דער מענטש שעפט אין זיך שלעכטע לופט ווערט קאלע די בלוט אונ דר מענטש קען קראנק ווערין, אונ דיא פרישע לופט מאכט ריין דאס בלוט אונ דער מענטש איז גיזונד. נאך העכער איז דער קאפ, הויבין אין קאפ איז דא אביינערנע שיסיל אין דיא שיסיל ליגט דר מוח [מארך], דאס איז דר שכל [פארשטאנד] פון מענטש אונ דם איז דיא נשמה, דר שכל קען טראכטין וואס ער וויל, אזוי ווי אין אשיסל קען מען אריין לייגין ווס מען וויל, אזוי קען דר מוח טראכטין ווס מען וויל, אונ אזוי ווי אין אשיסל קען מען יעצט אריין לייגין דעם מין עסין, אונ מען קען צוריק ארויס נעמין דעם מין עסין אונ אריין לייגין איין אנדר מין עסין, אערגערין אדר אבעסערין, אונ קען מען איצט טראכטין פון דיא זאך, אונ אויף הערין טראכטין פון דיא זאך אונ טראכטין פון איין אנדרי זאך, אמאהל טראכטין תורה אונ מצות, אונ אנדערע היילגי זאכין, אונ אמאהל טראכטין פון עבירות אונ מיאוסה זאכין. דריבר זאגין ספרי מוסר די מענטשין ווס האבין ביי זייער לעבן מטמא גיוועזן דעם שכל מיט עבירות טראכטין אז דר מענטש שטארבט ווערט דיא נשמה גישטראפט אין גיהנם, אונ דיא מענטשין ווס האבין זייער גאנצין לעבין גיטראכט נאר פון זאכין ווס גיהער צום גוף, פון האנדלין פון עסין טרינקען אונ פון אנדערע פערגעניגן נאר און עבירות, אזוי וויא דער גוף שטארבט אזוי ווערט פארלארן די נשמה, גלייך ווי פון אבהמה, אבער דיא מענטשין ווס האבין מיט זייער שכל [נשמה] שטענדיג גטראכט אין תורה, תפלה, מורא האבין אונ ליב האבין הקב"ה זייער נשמה ווערט גירופין חיה, אלעבעדיגע נשמה, די נשמה לעבט אייביג אין גן עדן, וויא דיא גמרא זאגט (כל מי שיש בו אור תורה אור תורה מחייהו) דער מענטש ווס האט די ליכטיגקייט פון די תורה, וועט זיין נשמה לעבין, אזוי ווי הקב"ה אונ זיין תורה איז אייביג, אזוי די נשמה וואס איז בהעפט צוא הקב"ה מיט זיין תורה וועט אויך לעבין אייביג, ווי דר פסוק זאגט ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, ווייל איר זענט בהעפט צו הקב"ה לעבט איר אלי היינט. עס זענין אבער דא מענטשין ווס זייערי נשמות זענין אין גאנצין טאג אונ נאכט בהעפט צו הקב"ה, אזוי ווי עס זענין גיוועזן די אבות אונ משה, אהרן, אונ דיא נביאים, אונ נאך גרויסע צדיקים, זייערי נשמות בעקומען אגעשענקטע היילגקייט פון הקב"ה ווס ער איז דר יחיד ומיוחד, זייערי נשמות ווערין גירופין יחידה, אז מיר ווען זעהן די גאנץ היילגסטע נשמה דם איז יחידה, זיא האלט זיך אין דעם מענטש דורך זיין עסין, אז דר מענטש וועט ניט עסין וועט פון אים אוועק גיין אפילו דיא היילגסטע נשמה יחידה, פר וואס די נשמה גיהער צום עסין פאר שטייען מיר ניט, נאר מיר זעהן הקב"ה הט אזוי בשאפין, דם זעלביגע איז גיוועזן אין משכן אונ אין בית המקדש, אין הויף איז גישטאנין אמזבח, אויף דעם מזבח האט מען מקריב גיוועזן קרבנות, געשפריצט בלוט פון קרבן, חלב, פליי"ש, וויין, וואסר [סוכות] מעהל פון מנחות, [דם איז ווי דר בויך פון מענטש], אין דיא ערשטע שטוב פון בית המקדש באלד נעבין טיר איז גישטאנן דער גילדענער מזבח אויף אים האט מען גערייכערט קטורת, דער רויך פון דיא קטורת, [דאס איז וויא דער לופט ווס גייט אריין אין הארצין], אביסיל ווייטער איז גישטאנין אין צפון זייט דר טיש מיט דעם לחם הפנים, צוועלף חלות, געגן די צוועליף מזלות וואס פירן דיא זונן, זייא האבין אריין גיגעבין אליכטיגקייט אין משכן ביי טאג, געגין איבער אין דרום זייט איז גישטאנין דיא מנורה, דם ליכטיגקייט פון די מנורה ווייזט אויף חכמה, דאס איז דער שכל דיא נשמה, וויא דער פסוק זאגט (חכמת אדם תאיר פניו) די חכמה פון מענטש מאכט לייכטין זיין פנים, נאך ווייטער אין קדשי קדשים איז גישטאנן דער ארון מיט דיא לוחות אונ דיא תורה, די תורה גיט אין דעם מענטש דיא נשמה וואס הייסט חיה, אויף דעם ארון איז גוועזן דער כפורת מיט דיא כרובים, פון צווישען דיא כרובים האט הקב"ה גירעט מיט משה, דאס איז יחידה, דיא נשמה וואס הייסט יחידה איז פון דארטין גקומען אין משה, דריבער ווען הקב"ה הט גיוואלט אין משה זאל אריין קומען דיא נשמה ווס הייסט יחידה האט הקב"ה גרופען צו משה ער זאל אריין קומין אין אהל מועד, אונ הקב"ה האט צו אים גירעט פון צווישען דיא כרובים אונ אזוי ריידענדיג איז משה אלי רגע היילגער גיווארין אונ אין אים איז אריינגקומען דיא נשמה יחידה, אונ אזוי וויא ביא דעם מענטש קען ניט זיין דיא נשמה יחידה אז ער וועט ניט עסין אונ ווס מער ער עסט אונ די כוחות פון גוף ווערן שטארקר דערהאלט זיך אין אים לענגער אונ שטארקער די נשמה, אזוי וועט ניט זיין די שכינה אויף דעם כפורת אויב מען וועט ניט מקריב זיין קרבנות אויף דעם ערשטין מזבח ווס אין הויף, אונ פון דיא אלי קרבנות פון נדרים אונ נדבות ווס מען האט מקריב גיוועזן אויף דעם מזבח אונ אלע קרבנות פון ראש חודש, שבת, יום טוב, אונ ווען דר מזבח איז גיוועזן ליידיג האט מען גיקויפט בהמות פון דיא מחצית השקל געלד אונ מען הט זייא מקריב גיוועזן אויף דעם מזבח [דאס הייסט קייץ המזבח, עיין רש"י פסוק ב קרבנכם וכו'] זעהן מיר וואס מעהר קרבנות מען האט מקריב גיוועזן אויף דעם מזבח, איז אלץ פאר שטארקערט גיווארין דיא היילגקייט אונ דיא שכינה זאל זיין אויף דעם כפורת, אפילו מיר פאר שטייען ניט וואס גיהער די שכינה צו די קרבנות אזוי ווי מיר פר שטייען ניט וואס גיהער דיא נשמה צום עסין, דריבער זאגט דער פסוק אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זאגט רש"י דר פסוק שמועסט ביי אקרבן ווס איז אנדבה, אונ דם מיינט מען מכם, פון אייך קענט איר וויסען וואס דער קרבן איז צום מקריב זיין, דם איז אלץ ווען די שכינה זאל זיין אין משכן

משלי חכמים

פלעגט ער קומען נעכטיגען אין דער היים, אמאהל האט אים גיטראפן אגליג גראבינדיג די זאמד האט ער גיפונען

אאוצר

הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃ ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים

תּוֹרֵי וּמִן עָנָא תְּקָרְבוּן יָת קוּרְבַּנְכוֹן׃ ג אִם עֲלָתָא קוּרְבָּנֵיהּ מִן תּוֹרֵי דְּכַר

תו"א אם עולה מנחות נה: קרבנו ב"ק סה פז מנחות נד: תמים בכורות מה מב:

רשב"ם

(ג) אם עלה. שהתנדב בלשון זה. ולפנינו מפרש ואם זבח שלמים: לרצונו. אם זכר תמים יקריבנו ולפתח אהל מועד או יהיה לו לרצון. אבל בחולה ובעל מום כתיב

בית יהודא

אוב מען הט אשעפס [אדר איין אנדר בהמה] אפגעשיידט מען זאל דינן צו איר אפילו מען האט נאך ניט געדינט צו איר פון דעסטוועגן טאר מען זיא ניט מקריב זיין אקרבן: [ומן הצאן]. אונ פון שעפסן. (להוציא את הנוגח שהמית). אוב אבהמה הט געהרגת אמענטש, טאר מען ניט די בהמה מקריב זיין אקרבן. (כשהוא אומר למטה מן הענין מן הבקר). אז עס שטייט ווייטער אין אנדערן פסוק נאך אמאהל מן הבקר. (שאין תלמוד לומר). וואס עס דארף ניט שטיין. (להוציא את הטרפה). אקראנקע בהמה וואס זיא איז טרפה צום עסען טאר מען זיא ניט מקריב זיין אקרבן *): [תקריבו]. איר זאלט מקריב זיין. (מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות). דר פסוק לערונט אונז אז צוויי מענטשן [אדר מעהר וויא צוויי] מעגן ברייננן אקרבן עולה בשותפות [ואוב דיא עולה איז אנדבה]: [קרבנכם]. אייער קרבן. (מלמד שהיא באה נדבת צבור). אעולה קען מען מקריב זיין אנדבה פאר אלע יודינם וועגן. (היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות). דער דין איז גוועזן יעדער יוד האט געדארפט געבן אלע יאהר [אמחצית השקל אהאלבען טאלר] אויף קרבנות, דיא האלבע טאלערס האט מען געדארפט ברייננן אין דעם חדש אדר, אונ אום ראש חדש ניסן הט מען אנגעהובן קופן קרבנות פון דיא האלבע טאלערס אגאנץ יאהר ביז דעם אנדערן ראש חדש ניסן, אונ דעם אנדערן ראש חדש ניסן הט מען אנגעהובן קופן קרבנות פון די נייע האלבע טאלערס וואס מען האט געברייגט אין חדש אדר, אונ אוב פון פאר איהרעדיגע האלבע טאלערס איז נאך געבליבן, הט מען דם געלט געלייגט בעזונדר אונ ווען דער מזבח איז גוועזן לייזג עס איז ניט גוועזן קרבנות מקריב צו זיין הט מען געקופט בהמות פון די פר איאהרעדיגע האלבע טאלערס אונ מען הט די בהמות מקריב גוועזן עולות דאס זאגט רש"י עולות קיץ המזבח, די עולות וואס מען האט מקריב גוועזן ווען דער מזבח איז גוועזן לייזג הבאה מן המותרות, וואס מען האט זיי געקופט פון די געבליבענע האלבע טאלערס, זענען דאך די עולות גוועזן קרבנות פאר אלע יודינם וועגן דאס הייסט קרבנות צבור: (ג) [זכר. ולא נקבה]. דער קרבן עולה דארף זיין אבהמה אזכר, ניט אנקבה. (כשהוא אומר זכר למטה). אז עס שטייט דר ווארט זכר ביי שעפסן (שאין תלמוד לומר). וואס דר פסוק דארף ניט זאגן דעם ווארט זכר, ווייל מיר ווייסען שון אז אעולה דארף זיין אזכר, נאר דר ווארט זכר לערונט אונז (זכר ולא טומטום ולא אנדרוגינוס), אוב די בהמה איז אטומטום אדר אאנדרוגינוס טאר מען ניט מקריב זיין די בהמה פאר אקרבן

רש"י

ת המוקל': ומן הצאן. להוציא את הנוגח שהמית א כשהוא או' למט' מן הענין מן הבק' שאין ת"ל להוציא את ב הטריפ': תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים ג' עולה בשותפות: קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור היא עולת קיץ המזבח ד הבאה מן המותרות: (ג) זכר. ולא נקבה כשהוא אומר זכר למט' ה שאין ת"ל זכר ולא טומטו' ואנדרוגינו':

שפתי חכמים

כתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב ובנעבד ליכא למימר דכתיב שים בו רוח חיים מיירי דמותר להדיוט ולית ביה משום נעבד לע"א ולא משום מוקצה לע"א: ת פי' מוקצה ונבדל לע"א לא יקריבנו ומיירי כשאכילהו כרשיני ע"א אבל באמירה לבדה לא: א פי' שהמית אדם דוקא ולא כשהמית בהמה: ב זה מדבר כשהית' כשירה בשעה שהקדישה הבעל ואח"כ נטרפה א"כ הייתי אומר שמותר להקריב על המזבח הואיל והית' כשיר' בשע' שהקדישה להכי צריך כאן למעטו: ג דאל"כ יקריב קרבנו מיבעי לי' ופי' לאו דוקא שנים אלא ה"ה עשרה או מאה או אלף כ"ז שלא נשתתפו בו כל ישראל: ד פי' מאכל המזבח הבא מן המותרות פי' שנותרו מן חצאי שקלים משנה שעברה מאותן מותר חצאי שקלים היו קונין כבשים לעולות והקריבו אותן על המזבח בשעה שלא היו קרבנות יחידים להקריב כדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרבת קרבנות: ה הא דהביא רש"י הכא מיעוט דזכרים לאפוקי טומטו' ואנדרוגינוס ולא שאר המיעוטין דלקמן משום שבא לפרש בתר הכי תמים בלא מום דלא תקשי ליה מנ"ל דתמים בלא מום דלמא תמים פי' שיהא תמים באיכותו דהיינו שלא יהא טומטו' ואנדרוגינוס להכי הביא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) אל פתח אהל מועד יקריב אותו. שלא יאמר אדם לכהן לך וקח בהמה והקרב אותה אין זה דרך של מעלה אלא בעל הקרבן מדדהו ומביאו עד לפני בית המלך:

ליקוטי יהודא

(ג) אם עולה קרבנו וגו', פון דעם גאנצין ספר ויקרא זעהן מיר אז הקב"ה וויל מען זאל מקריב זיין קרבנות, אונ דער נביא ירמיה זאגט פר קערט הקב"ה הט גזאגט צוא דיא יודין ווען איך האב ארוס גנומען אייערע עלטערין פון מצרים האב איך זיי ניט גיבאטין זיי זאלין מקריב זיין קרבנות, דער תירוץ איז למשל ראובן איז גקומען צוא שמעון אין שטוב, אונ אין שטוב איז גשטאנען אקאסטין מיט טייערע גלעזערנע כלים, ווי ראובן איז גגאנגין נעבין דעם קאסטין, הט זיך פר משעפט דאס קלייד פון ראובן אין דעם קאסטין אונ ער האט אשלעפ גיטאן דעם קאסטין אונ דער קאסטין איז געפאלין אונ

פירוש לתורת אלהים

זאגט איך וועל ברענגן אעולה מן הבהמה מן הבקר פון רינדער ומן הצאן אונ פון שאף תקריבו זאלט איר מקריב זיין את קרבנכם אייער קרבן אבר פון חיות טאר מען ניט מקריב זיין קרבנות: (ג) אם עולה אז זיין קרבן עולה איז פון רינדער זכר זאל ער ברענגן אזכר ניט אנקבה תמים גאנץ אן אפעלער יקריבנו

מ צ ו ת ה ש ם

(קטו) (זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ) דס איז די (מִצְוַת עֲשֵׂה) ווען איינר ברענגט איין עולה פר אקרבן אזו מוז דם זיין איין זכר אונ עס טאר ניט זיין מיט קיין פעלר אונ מען מוז דם קולן אין דר עזרה אונ די שחיטה מעג זיין אפילו איין ישראל זאל קולן נאר די אנדרי עבודות היינו בלוט שפרענגין אונ אוך אנדרי עבודות וואס מען בראך מוז זיין נאר איין כהן זאל טאן די עבודות אונ די מצוה איז נוהג אין דר צייט ווען דם בית המקדש איז גשטאנען:

*) הערה דיא אלע פינף זאכין לערונט רש"י ווייל אין פסוק האט געדארפט שטיין מהבהמה, מהבקר, מהצאן, אונ עס שטייט מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן מן הבקר, פון דיר פיר מאהל מן אונ פון דעם וא"ו ומן לערונט רש"י דיא אלע פינף זאכן:

יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃

שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יְקָרֵיב יָתֵיהּ לְרַעֲוָא לֵיהּ קֳדָם יְיָ׃

תו"א יקריב אותו ר"ה ו יבמות קי קידושין כ בתרא מח ערכין כא כריתות ז : לרצונו ערכין כא : לפני ה' זבחים קיט :

רש"י

תמים. ו בלא מום : אל פתח אהל מועד. מטפל בהבאתו עד העזרה ז מהו אומ' יקריב יקריב ח אפי' נתערב' עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל א' לשם מי שהוא וכן עולה בחולין ימכרו החולין לצרכי עולות והרי הן כולן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא יכול אפי' נתערב' בפסולין ט או בשאינו מינו י ת"ל יקריבנו : יקריב אותו. מלמד שכופין אותו כ יכול בעל כרחו ל ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני : לפני ה' וסמך. אין סמיכה

בית יהודא

וטומטום און אנדרוגינוס איז אספק ומען ווייס ניט וואס זיי זענען ניט אזכר ניט אנקבה] : [תמים] . גאנץ . (בלא מום) . אן אפעלער : [אל פתח אהל מועד] . זאגט רש"י (מטפל בהבאתו עד העזרה) . דר וואס האט געטאהן אנדר צו ברייננגן אקרבן מוז ער זיך מטריח זיין צו ברייננגן דעם קרבן צום משכן . (מהו אומר יקריב יקריב) צו וואס שטייט צוויי מאהל יקריב ויקריבנו און יקריב] . זאגט רש"י (אפילו נתערב עולת ראובן בעולת שמעון) . אפילו ראובן האט געברייננגט אבהמה צו אעולה און שמעון האט געברייננגט אבהמה צו אעולה און עס איז צו מישט געווארן די עולה פון ראובן מיט די עולה פון שמעון , מען ווייס ניט וועלכע בהמה האט ראובן געברייננגט און וועלכע בהמה האט שמעון געברייננגט. (יקריב כל אחד לשם מי שהוא) . זאל מען מקריב זיין יעדר בהמה פר וועמען זיא איז , ווען דער כהן איז מקריב איין בהמה זאל ער זאגען אוב דיא בהמה איז ראובן'ס זאל זיא זיין אעולה פר ראובן'ס וועגן און אוב דיא בהמה איז שמעון'ס זאל זיא זיין אעולה פר שמעון'ס וועגן , און ווען ער איז מקריב דיא אנדערע בהמה זאל ער אויך אזוי זאגען . (וכן עולה בחולין) . אוב עס זענען געשטאנען צוויא בהמות איינע איז געווען געהייליגט פאר אעולה און איינע איז געווען אפראסטע בהמה , און מען ווייס ניט וועלכע איז דיא עולה און וועלכע איז דיא חולין (ימכרו החולין לצרכי עולות) , זאל מען פאר קויפן דיא פראסטע בהמה צוא אמענטש וואס וויל מקריב זיין אעולה ומען זאגט צו דעם מענטש דא שטייט אפראסטע בהמה קויף זיא פר אעולה] . (והרי הן כולן עולות) , זענען שון ביידע בהמות עולות . (ותקרב כל אחד לשם מי שהוא) , און מען איז מקריב יעדר בהמה פאר וועמען דיא בהמה איז וויא עס שטייט פריער , דער כהן זאגט איז דיא בהמה משה'ס זאל זיא זיין אעולה פאר משה , איז דיא בהמה שמואל'ס זאל זיא זיין אעולה פר שמואל , און אזוי זאגט ער אויף די אנדערע בהמה] . (יכול אפילו נתערבה בפסולין) , איך וואלט מיינען אפילו דיא עולה איז צוא מישט געווארין מיט אזעלכע בהמות וואס זענען פסול צוא אקרבן . (או בשאינו מינו) , אדער די עולה איז צו מישט געווארן מיט איין אנדער מין קרבן [מיט אחטאת , אדער אאשם , בכור , מעשר , פסח , שלמים] זאל מען אויך מעגען מקריב זיין מיט אתנאי . (תלמוד לומר יקריבנו) , זאגט דער פסוק מען זאל אים מקריב זיין , אוב מען ווייסט געוויס וועלכע בהמה איז דיא עולה זאל מען איר מקריב זיין , אבער אז מען ווייסט ניט וועלכע איז דיא עולה , זאל מען גאר ניט מקריב זיין , ווארום טאמער איז מען מקריב די בהמה וואס איז פסול , אדער איין אנדער קרבן וואס איז ניט די עולה און דר אנדערער קרבן האט אנדערע דינים , און מען וועט איר מקריב זיין מיט דיא דינים פון אעולה : [יקריב אותו] . זאגט רש"י (מלמד שכופין אותו) , אז איינער האט געטאן אנדר ער זאל ברענגען אקרבן גייט מען אים ער זאל באצאלן דעם נדר און זאל ברענגען דעם קרבן . (יכול בעל כרחו) , איך וואלט מיינען אפילו ער זאגט איך וויל ניט באצאלין דעם נדר און וויל ניט געבין דעם קרבן , זאל מען נעמען פון אים דיא בהמה מיט שטארקייט און מען זאל זיא מקריב זיין אקרבן . (תלמוד לומר לרצונו) , זאגט דער פסוק עס זאל זיין מיט זיין ווילען . (הא כיצד) , וויא זאל דאס זיין . (כופין אותו עד שיאמר רוצה אני) , מען גייט אים ביז ער וועט זאגען איך וויל , ווארום אז ער וועט זעהן ער מוז געבן דעם קרבן וועט ער טראכטן צו וואס זאל איך געבן דעם קרבן און ניט האבען אמצוה , שטויסט ער אוועק דעם יצר הרע , און ער גיט דעם קרבן מיט זיין גוטען ווילן צו טאן די מצוה ווי די תורה האט גבאטן :

שפתי חכמים

רש"י זכר דלמטה שממעט מזכר דלמט' טומטום ואנדרוגינוס ממילא פי' של תמים בלא מום : ו כ' הרא"ם ואע"ג דכתיב במקום אחר כל אשר בו מום לא תקריבו וא"כ תמים ל"ל כבר תירצו בת"כ ואמרו דהאי תמים דהכא להיקשא הוא דאתא כלו' כשם שאם אינו תמים אלא בע"מ אינו לרצון כדכתיב כל אשר בו מום וגו' כך אם אינו זכר אלא נקבה או טומטו' ואנדרוגינוס אינו לרצון : ז ופי' יקריבנו מענין קורבה שפי' יביאנו והוכחתו אל פתח א"מ ל"ל לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצונו לפני ה' ותו לא : ח פי' היה לו לכתוב יקריבנו וגו' אהל מועד לרצונו לפני ה' בשלמא בלא פי' דמטפל בה עד העזרה ה"א יקריב יתירא בא ללמד שמחויב לטפל בה עד לפנים מן העזרה אבל מאחר שפי' דאינו מחויב לטפל בה אלא עד פתח העזרה יקריב ל"ל : ט פי' כגון רובע ונרבע וכיוצא בהם : י עם חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח ושלמים : כ ולא מיקריב מפיק דהוא לרבוי דאם נתערבה עולה בעולה או עולה בחולין הוא דאתא אלא מיתורא דאותו מפיק ליה : ל כלו' יכול אם כופהו שיקנה הזבח להקריב והוא צועק תמיד איני רוצה לעשות אפ"ה עושה בע"כ ת"ל לרצונו כופין אותו עד שיאמר

פירוש לתורת אלהים

זאל ער אים גנעהנין אל פתח אוהל מועד צו דר טיר פון אוהל מועד יקריב אותו זאל ער אים גנעהנין [ע' רש"י] לרצונו מיט זיין ווילען [ע' רש"י] לפני יי פאר גאט :

ליקוטי יהודא

אלי כלים זענען צוא בראכין געווארען , דער שאדין איז זייער גרוס געווען , שמעון איז געגאנגען מיט ראובן צו אדין תורה , און ראובן האט גזאגט צו שמעון ווען איך וואלט געטאן דעם שאדן געוועזן ווילינג וואלסטו גערעכט געווען , איך האב דאך געטאן דעם שאדען נים ווילענדיג און אז דוא האסט געוואסט אין קאסטין איז דא טייערי כלים פאר וואס האסטו געשטעלט

משלי חכמים

אאוצר , גאלד מיט בריליאנטין , אבר זייער פיל , ווי פיל זעק ער האט געהאט האט ער אן געשאטן מיט גאלד און ברילאנטין און גילייגט דיא זעק אויף דעם וועגעלע , און נוייל ער האט מורא גיהאט צוא פארין מיט דעם וועגעלע

אין

ד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ה וְשָׁחַט אֶת־בֶּן

ד וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ עַל רֵישׁ עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵיהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי: ה וְיִכּוֹס

תו"א וסמך עירובין לו יומא ה כו מגילה יז קידושין לו זבחים לב לג לו קיט חולין ב: ונרצה לו פסחים עב יומא ה זבחים ד טו חולין כ מנחות נג: ושחט יומא כו מגילה כח זבחים לב לג מז מנחות יט חולין יג יז:

רשב"ם

הירצך או הישא פניך. וכן ומנחה לא ארצה מידכם: (ה) והקריבו. קבלת הדם והולכתו כדי לזורקו על המזבח. וגם רבותי כך פירשוהו: אשר פתח אהל מועד.

בעל הטורים

(ה) בן בקר. עולה שצ"ד שצריך להיות בן שנה: וזרקו את הדם. בבן הבקר כתיב את הדם וכאן כתיב את דמו לפי קדמו של

בית יהודא

ולפני ה' וסמך. זאגט רש"י (אין סמיכה בבמה), ווען יודען האבן מקריב געווען קרבנות אויף דעם מזבח, האט דר בעל הבית פון קרבן געמוזט לייגען זייגע הענט אויף דעם קאפ פון קרבן פאר דעם שעכטין, אבער ווען יודין האבן מקריב געווען קרבנות אויף אבמה (אויף איין שטיין) האט מען ניט געדארפט לייגען דיא הענט אויף דעם קרבן פאר דעם שעכטן: (ד) (על ראש העולה). זאגט רש"י (להביא עולת חובה לסמיכה) דער ווארט העולה לערונט אונז אז מען ברייגגט אקרבן עולה פר אעבירה וואס מען מוז ברייגגען אעולה. (ולהביא עולת צאן). אדר מען ברייגגט אשעפס פר אעולה דארף אויך דר בעל הבית פון קרבן לייגען זייגע הענט אויף דעם קאפ פון קרבן פר דעם שעכטן: (העולה. פרט לעולת העוף). אויף דיא עולה פון עופות דארף ניט דר בעל הבית ארויף לייגען די הענט: (ונרצה לו). פרעגט רש"י (על מה הוא מרצה לו). אויף וועלכע עבירה איז די עולה מכפר. (אם תאמר). אוב דו וועסט זאגען. (על כריתות). די עולה איז מכפר אויף די עבירה וואס קומט כרת. (או מיתת בית דין). אדר עס קומט מיתה פון בית דין וסקילה שרפה הרג חנק. (או מיתה בידי שמים). אדער עס קומט מיתה פון הקב"ה. (או מלקות). אדער עס קומט מלקות. (הרי עונשן אמור). אויף די עבירות שטייט דאך דער שטראף, אונ אקרבן איז ניט מכפר אויף דיא עבירות. (הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו הניתק לעשה). די עולה איז נאר מכפר אויף די עבירה אז מען האט ניט מקיים געווען אמצות עשה ומען האט ניט געגעסען מצה די ערשטע נאכט פסח, מען האט ניט געגעסען אין סוכה די זיבען טעג סוכות, אונ נאך אזעלכע מצות אדר מען האט געטאהן אעבירה דהיינו ער האט געגזלת ואוועק גענומען עפעס פון זיין חבר, האט ער אעבירה ווארום די תורה האט געזאגט לא תגזול, זאלסט ניט גזלען, אויף דיא עבירה איז מכפר דיא עולה, ווארום אויף דעם לאו לא תגזול קומט ניט מלקות, ווייל דאס הייסט אלאו וואס איז ניתק לעשה ודיא מצות עשה איז מבטל דעם לאו דיא תורה האט געבאטין פיל לאוין, פיל זאכין וואס מען זאל זייא ניט טאהן, אונ דיא תורה האט ניט געשריבען וואס זאל זיין אז מען וועט די עבירה טאהן, ווייל מען וויים אז מען טוהט וואס הקב"ה האט געבאטין מען זאל ניט טאהן ולמשל מען גנבעט קומט מלקות, נאר עטליכע לאוין זענען דא וואס בייא זייא האט הקב"ה באלד געשריבען וואס מען זאל טאהן אז מען האט ניט געטאהן דעם לאו ולמשל ער האט געגזלת האט די תורה באלד געזאגט והשיב את הגזלה, ער זאל צוריק געבין וואס ער האט געגזלת, וועט ער פאריכטען דיא זינד, אבער מער וויא צוריק געבין קומט ניט, דריבער אפילו ער האט ניט צוריק גיגעבין קומט אים אויך ניט מלקות ווארום נאך דיא גזלה אז ער גיט ניט צוריק איז ניטא דיא עבירה פון לאו נאר די עבירה וואס ער איז ניט מקיים דיא מצות עשה והשיב את הגזלה, ער זאל צוריק געבין די גזלה, דריבער קומט ניט מלקות אויף די עבירה לא תגזול, נאר דער קרבן עולה איז מכפר די עבירה: (ה) (ושחט והקריבו הכהנים). זאגט רש"י (מקבלה ואילך מצות

רש"י

מן בבמה: (ד) על ראש העולה. להביא עולת חובה לסמיכה ולהביא עולת הצאן: העולה. פרט לעולת העוף: ונרצה לו. על מה הוא מרצה לו אם תאמר על כריתות ומיתות ב"ד או מיתה בידי שמים או מלקות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שניתק לעשה: (ה) ושחט והקריבו הכהנים. מקבלה ואילך מצות

שפתי חכמים

רוצה אני ואז הוא מקריב. (ד"ד) א"ל מה מהני אמיר' זו כיון דבע"כ אומר כן דאמרי' אגב אונסו גמר בלבו להסכים עם מה שאומר בע"פ כי רצונו להפטר מהאונס ואפי' בענין ממון אמרינן בב"ב אמר רב הונא תלה אותו עד דזבין ליה קנה דאגב אונסיה גמר ומקני ליה כ"ש כאן דמצוה הוא: מ דמקרא נדרש לפניו ולאחריו לפני ה' דהיינו באהל מועד שם ארון והסכינה שרויה בו: נ דק"ל העולה ל"ל דהא ברישא דקרא כתיב עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכה כל שנקרא עולה לסמיכ' אפי' עולת חובה ומדכתיב העולה בה"א הידיע' ר"ל העול' הנזכרת מן הבקר ומן הצאן למעט עולת עוף לסמיכה ולהביא עולת צאן ג"כ לסמיכה: ס כגון לא תקח האם על הבנים וכתיב שלח תשלח את האם וכן לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. וכן לא תגזול וכתיב והשיב את הגזילה שלא נכתב בהם שום

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) לכפר עליו. כי כשאדם אוכל חלב בשוגג מביא חטאת ועל הספק אשם תלוי ולפעמים סבור בודאי שאכל שומן והוא אכל חלב ועליו העולה מכפרת מה שלא ידע לעולם: (ה) ושחט. לשון יחיד כי כן דרך שחיטה אבל בהקרבה כתי' והקריבו וזרקו וערכו ונתנו: את בן הבקר. משמע בחור וילד שלא יביא זקן או

ליקוטי יהודא

דעם קאסטן אין מיטען וועג ווא מענטשן גייען, דא דער דיין געפסקנט ראובן איז געוועכט, נאר פון דעסט וועגן ראובן זאל זיך היטען ער זאל נאך אמאל אמטונג געבן ווי ער גייט, דא דער דיין אים געקנסט מיט הונדערט רובל צוא בצאלין, דיא הונדערט רובל דא שמעון נים גוואלט נעמען, ער דא גזאגט מיין שאדען איז אויף טויזענדער וואס וועל איך נעמען הונדערט רובל, נאר צוא קנסנען ראובן ער זאל זיך ווייטער היטען זאל

פירוש לתורת אלהים

(ד) וסמך ידו ער זאל אן לעהנען זיין האנד על ראש העולה אויף דעם קאפ פון דר עולה ונרצה לו עס וועט זיין צו אים באוויליגט לכפר עליו צו מכפר זיין אויף אים: (ה) ושחט ער זאל שעכטן (אפילו אישראל)

משלי חכמים

אין שטאט בייז טאג טאמער וועט מען דער זעהן נוס ער פירט, איז ער גישטאנען בייא דעם זאמד ביז נאכט, אין דער היים האבין דם ווייב מיט די קינדר גיוואר אויף זיין קומען ער זאל ברענגען עפים געלד, עס איז גוואר שפעט

הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־

יָת בַּר תּוֹרֵי קֳדָם יְיָ וִיקָרְבוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמָא וְיִזְרְקוּן יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר דִּי בִתְרַע

תו"א לפני ה' זבחים לב מז: והקריבו בני ברכות לג יומא כז חגיגה יא קידושין לו זבחים יג לה פא מנחות יט: וזרקו את זבחים כו קיט מנחות יט: סביב זבחים לג:

רש"י

כהונה למד על השחיטה ע שכשרה בזר: לפני ה'. פ בעזרה: והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה ומשמע' לשון הולכה צ למדנו שתיהן [ס"א ששתיהן] בבני אהרן: בני אהרן. יכול חללים ק ת"ל הכהנים: את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם ב' פעמים להביא את שנתערב במינו ר או בשאינו מינו יכול אף

בית יהודא

כְּהוּנָה) ווען מען שעכט אקרבן דארף אפהן שטיין מיט אשיסוּל אונ צו נעמען דיא בלוט וואס רינט פון האלדז אונ נאר אפהן מוז צו נעמען דיא בלוט קיין אנדערע. אינ פון צו נעמען דיא בלוט אונ ווייטער אלע זאכין וואס ווערט גיטאהן בייא דעם קרבן מוז דאס גיטאהן ווערין דורך אפהן (לָמַד עַל הַשְּׁחִיטָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר) דער פסוק לערונט אונז שעכטין דעם קרבן מעג ווער עס וויל אפילו נוט אפהן: וּלִפְנֵי ה') מען זאל שעכטין דעם קרבן פאר גאט. (בָּעֲזָרָה). אין דעם הויף פון בית המקדש: וְהִקְרִיבוּ. זאגט רש"י (זוּ קַבָּלָה) וְהִקְרִיבוּ מיינט מען דער כהן זאל צו נעמען דיא בלוט פון קרבן נאך דעם שעכטין (שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה) דאס איז דיא ערשטע ארבעט פון כהן בייא דעם קרבן (וּמַשְׁמָעָה לְשׁוֹן הוֹלָכָה) אונ מען מיינט אויך דער כהן זאל טראגין דיא בלוט צום מזבח (לִמַּדְנוּ שֶׁשְׁתֵּיהֶן בִּבְנֵי אַהֲרֹן) לערנען מיר פון פסוק אז ביידע זאכין האבין געדארפט טאהן דיא כהנים, צו נעמען דיא בלוט אונ טראגין דיא בלוט צום מזבח: וּבְנֵי אַהֲרֹן). די קינדער פון אהרן (יָכוֹל אֲפִילוּ חֲלָלִים) איך וואלט מיינען אפילו אזעלכע קינדער פון אהרן וואס זענען פסול צו מקריב זיין קרבנות מעגין אויך צו נעמען דיא בלוט פון קרבן אונ טראגין צום מזבח (תַּלְמוּד לוֹמַר הַכֹּהֲנִים) זאגט דער פסוק הכהנים, דיא קינדער פון אהרן וואס מעגין בעדינען צו מקריב זיין דעם קרבן מעגין צו נעמען דיא בלוט אונ טראגין צום מזבח, אבער ניט דיא וואס זענען פסול צוא מקריב זיין קרבנות: וְאֵת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם). פרעגט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר דָּם דָּם שְׁנֵי פְּעָמִים) צו וואס שטייט אין פסוק צוויי מאהל דם, זאגט רש"י (לְהָבִיא אֶת שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ אוֹ בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ) דער פסוק לערונט אונז אויב עס איז צו מישט גיווארין דיא בלוט פון צוויי קרבנות עולות דיא בלוט פון ראובן'ס קרבן עולה איז צו מישט גיווארין מיט דיא בלוט פון שמעון'ס קרבן עולה ודאס הייסט מינו) אדער עס איז צו מישט גיווארין די בלוט פון אעולה מיט דיא בלוט פון איין אנדער קרבן וואס ווערט געשפריצט אויף דעם אונטערשטין האלבין מזבח וויא דיא בלוט פון אעולה ודאס הייסט אינו מינו), זאל מען שפריצען דיא צומישטע בלוט אזוי וויא עס איז (יָכוֹל אַף בִּפְסוּלִים) איך וואלט

דעת זקנים מבעלי התוספות

חולה משום דק־יבהו נא לפחתך: בני אהרן. שלא יהו מקריבין כהנים זקנים שמרתתין ידיהם וכן אז"ל במסכת חולין מאימתי

שפתי חכמים

עונש אבל אלו הנזכרים עונשם אמור בין על מזיד שהוא מיתת ב"ד או מלקות בין על שוגג שהוא חטאת: ע מדכתיב ושחט סתם ואחריו כתיב והקריבו בני אהרן משמע דשחיטה כשרה בזר (נח"י) פי' דאס"ד דקבלה מותרת בזר ומהולכה ואילך מצות כהונה ופי' של והקריב היינו הולכה ה"ל להזכיר קבלה עם השחיט' קודם והקריבו בני אהרן ומדלא הזכיר ש"מ דוהקריבו הוא קבלה דהולכה ליכא למימר דודאי ההולכה לא היה מהכרת עבודה שאם היה נשחט אצל המזבח עד שלא היה צריך להוליכ' לא היה צריך הולכה א"כ לריך לו' דקרא דוהקריבו היינו קבלה שהיא היתי' מצוה שא"א בלעדה וא"כ למה כ' ל' והקריבו אלא דמשמע נמי הולכה ולמדנו שניהם שלא יהיו אלא בכהן: פ אבל לא באהל מועד דא"כ ה"ל למיכתב לפני ה' את פני הכפורת או לפני ה' פתח אהל מועד: צ כלו' אע"פ שמשמעותה ל' הולכה למזבח מ"מ כיון שקבל' הדם היא ראשונה שאחר השחיטה וקודם להולכה ע"כ נריכין אנו לפרש על הקבלה ולמדנו גם ההולכה במכ"ש: ק וא"ת לשתוק מבני אהרן כבר תירצו בגמ' אוליא חללים ולא אוליא בע"מ ת"ל בני אהרן מה אהרן כשר בלא מום אף בניו כשרי' ואע"פ שבפ' אמור מרבינן מהכהנים בע"מ ועיין התירוץ במ"י (ג"א) וא"ת ל"ל קרא לפסול בע"מ תיפוק ליה מכל איש אשר בו מום וגו' וי"ל דהתם בעבודה במזבח כדכתיב לא יגש להקריב אשי ה' וכאן מרבה קבלה ושאר עבודות כלם. א"נ לו' שעובר בעשה ול"ת דכך משמעו בני אהרן מה אהרן בלא מום אף כל כהן בלא מום מותר בהקרבה ולאו הבא מכלל עשה עשה לאשמועינן דעובר בלאו ועשה: ר פי' במינו דם עולת ראובן בדם עולת שמעון שאינו מינו דם עולה בדם תמורה או בדם אשם או בדם כל הקרבנות שדמם נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם עולה אין בכך כלום כיון שנזרקים כלם למטה מחוט הסיקרא אע"פ שדם העולה לריך ב' מתנות שהן ארבע ויש משאר דמים שאין בהם אלא מתנה אחת אין בכך כלום ויתן הכל מתנה אחת אבל לא בהיפך מפני שיש בהם דם שאין טעונה אלא מתנה אחת ויעבור על בל תוסיף:

פירוש לתורת אלהים

אֶת בֶּן הַבָּקָר דָּם יוּנְגֶע רִינְד לִפְנֵי יְיָ פַּר גָאט וְהִקְרִיבוּ אונ די קינדער פון אהרן זאלין נגעהן את הדם דם בלוט פון דעם קרבן וְזָרְקוּ אונ זיי זאלן שפרענגין עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אויף דעם מזבח ארום אֲשֶׁר פֶּתַח אוֹהֶל

ליקוטי יהודא

ער געבין די הונדערט רובל אויף צדקה, דם זעלביגע איז ביי דעם מענטש וואס זינדיגט, דר שאדן וואס ער מאכט אין הימל אין אלי וועלטין איז זייער גרוס, נאר פון דעסט וועגין איז אבער הקב"ה אויך שולדיג צו וואס דם ער באשאפן איצר הרע, דריבר דער מענטש זאל דארפן בצאלין דעם שאדין איז זייער שווער, אונ דר מענטש הט אטענה איך האב געזינדיגט ניט ווילענדיג, הט הקב"ה געפסקנט ער זאל ברענגין אקרבן, דאס וועט אים זיין צוא געדענקין ער זאל זיך גו יטער

משלי חכמים

ביי נאכט, אונ דאס ווייב האט גיוואורט, די קינדער זענין איין גישלאפין הונגעריג, זייגער צוועליף בייא נאכט איז ער גיקומן מיט דעם וועגלע אהיים, ער הט אראפ גינומן פון וועגלע דעם ערשטין זאק מיט נאלד אונ האט אים אנווארף גיטאהן אויף די ערד, וויל דר זאק איז גוועין אקט איז ער צוריסין גיווארין אונ די נאלד הט אן גיהויבין פאלן

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְהִפְשִׁיט אֶת־

מַשְׁכַּן זִמְנָא: ו וְיַשְׁלַח יָת

תו"א והפשיט זבחים קג חולין יח:

בית יהודא

מיינען אפילו די בלוט פון דיא עולה איז צומישט גיווארין מיט די בלוט פון אקרבן וואס איז פסול (או בחטאות הפנימיות) אדער דיא בלוט פון דיא עולה איז צומישט גיווארין מיט דיא בלוט פון אחטאת וואס מען דארף שפריצען דיא בלוט אין בית המקדש אויף דעם פרוכת (או בחטאות החיצוניות) אדער דיא בלוט פון דיא עולה איז צומישט גיווארין מיט דיא בלוט פון אחטאת וואס מען שפריצט דיא בלוט אויף דעם אויסווייניגסטין מזבח דיא צו מישטע בלוט טאר מען ניט שפריצען אויף דעם מזבח ווייל (שאלו למעלה) דיא בלוט פון אחטאת דארף מען שפריצען אויף דעם אויבערשטין האלבין מזבח (והיא למטה) אונ דיא בלוט פון אעולה דארף מען שפריצען אויף דעם אונטערשטין האלבין מזבח (תלמוד לומר במקום אחר את דמו) דריבער זאגט דער פסוק אויף איין אנדער ארט את דמו, זיין בלוט, אז דיא בלוט פון דיא עולה איז בעזונדער זאל מען דיא בלוט שפריצען אויף דעם מזבח, אבער ניט אז דיא בלוט איז צומישט מיט אייגע פון דיא זאכין: וזרקו. זאגט רש"י (עומד למטה) דער כהן שטייט אונטען נעבין מזבח (וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזוית) אונ שפריצט דיא בלוט פון דיא כלי אויף דיא וואנט פון מזבח אונטער דעם רויטין צייכען געגען ווינקול פון מזבח ווארום אויף דיא וואנט פון מזבח אין מיטען וואנט איז גיוועזען ארויטער צייכין ארום אלע פיר ווענט, דער צייכין איז גיוועזען אדינער וויא אפאדים (דאס רופט מען חוט הסיקרא) דיא בלוט פון אחטאת האט מען געשפריצט איבער דעם חוט הסיקרא אונ דיא בלוט פון אעולה האט מען געשפריצט אונטער דעם חוט הסיקרא (לכך נאמר סביב) דריבער שטייט מען זאל שפריצען דיא בלוט ארום מזבח (שיהא הדם ניתן בד' רוחות המזבח) דיא בלוט זאל געגעבין ווערין אין דיא פיר זייטען פון מזבח (או יכול יקיפנו כחוט) טאמער מיינט מען דיא בלוט זאל מען שמירען ארום מזבח אזוי ווי אפאדים (תלמוד לומר וזרקו) זאגט דער פסוק מען זאל שפריצען דיא בלוט ניט שמירען (ואי אפשר להקיף בזריקה) אונ מיט שפריצען קען דאך ניט זיין גלייך ארום מזבח וויא אפאדים (אי וזרקו יכול בזריקה אחת) אז עס וואלט געשטאנען וזרקו אליין וואלט איך מיינען ער זאל נאר טאהן איין שפריץ (תלמוד לומר סביב) זאגט דער פסוק סביב, די בלוט זאל זיין ארום מזבח (הא כיצד) וויא זאל עס זאל זיין ארום מזבח אונ עס זאל ווערין געשפריצט (נותן שתי מתנות שהן ארבע) ער זאל טאהן צוויי שפריצען אויף צווייא ווינקלען דאס בלוט זאל גיזעהן ווערין אויף די פיר ווענט ער שפריצט אויף דעם ווינקול צפון מזרח איז אביסול בלוט אויף צפון וואנט אונ אביסול בלוט אויף מזרח וואנט, אונ אויף דעם ווינקול דרום מערב, איז אביסול בלוט אויף דרום וואנט אונ אביסול בלוט אויף מערב וואנט: ואשר פתח אהל מועד. ער זאל שפריצען דיא בלוט אויף דעם מזבח וואס שטייט נעבין דיא טיר פון אהל מועד, זאגט רש"י (ולא בזמן שהוא מפורק) אבער ווען דער אהל מועד איז צונומען איז מען ניט מקריב אקרבן אויף דעם מזבח: (ו) והפשיט את העולה. פרעגט רש"י (מה תלמוד לומר העולה) צו וואס שטייט דער ווארט העולה, מען ווייס דאך אז מען שמועסט פון אעולה, דארף נאר שטיין והפשיטו, ער זאל אים אפציהען דיא פעל (לרבות את כל

רש"י

בפסולים או בחטאות ש הפנימיות או בחטאות החיצוניות שאלו למעלה א והיא למטה ת"ל במקו' אחר ב את דמו: וזרקו. עומד למטה ג וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות לכך נא' סביב שיהא הדם ניתן בד' רוחות המזבח או יכול יקיפנו כחוט ת"ל וזרקו ואי אפשר להקיף בזריקה אי וזרקו יכול בזריקה אחת ת"ל סביב הא כיצד נותן שתי מתנות ד שהן ד': אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא ה מפורק: (ו) והפשיט את העולה. מה ת"ל העולה לרבות ו את כל

שפתי חכמים

ש שדמו נזרק על הפרוכת הפנימי ועל המזבח הפנימי: ת שדמו נזרק במזבח החיצון: א פי' למעל' מחוט הסיקרא: ב פי' למעט שנתערב דמו בדם חטאת הפנימי או החיצון וכיצד יעשה אם נתערבו ישפכו אל האמה וכן אם נתערב דם הנזרק למעלה מחוט הסיקרא בדם הנזרק למטה ישפכו ג"כ אל האמה: ג פי' על הארץ ולא על הכבש: ד פי' כל הזריק' היא מן הכלי שבו קבל הדם וזורק בכותל המזבח כנגד חודו של מזבח בזוית מזרחית לפונית והדם מתפשט לשתי רוחות הזוית והוי כמין ג"ם יונית והיא כפ"ף פשוטה שלנו הפוכה ואח"כ בא לקרן מערבי' דרומית שכנגדה באלכסון וזורק מן הכלי לחודו של זוית כמין ג"ם ונמצא שבשתי מתנות הללו שבקרן מזרחית לפונית ומערבית דרומית הדם הנזרק נראה לד' רוחו' המזבח וזהו שנאמר סביב: ה דאל"כ פתח אהל מועד ל"ל והא לעיל מיניה ג"כ כתיב פתח אהל מועד; ו פי' דהא בעולה קאי והל"ל והפשיטה אלא וכו' ל"ש עולת נשים וגרים ועבדים וה"א דהעולה ממעט אם נשחט' חוץ לזמנה או

דעת זקנים מבעלי התוספות

כהנים פסולין משירתת: (ו) והפשיט את. לפי שמצינו בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שהכל נשרף עור ובשר ופרש הוצרך לפרש כאן אע"פ שכולה כליל ונשרפת שטעונ' הפשט

ליקוטי יהודא

היטען ניט צוא זינדיגען, דריבער ווען דיא יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ יודין האבען גדארפט קומען צום בארג סיני נעמען די תורה וואס זיי זענען דאמאלס פרייא גווארן פון יצר הרע, אונ וואלטין ניט מער געזינדיגט, דריבער הט הקב"ה דאמאלס ניט גבאטין אויף קרבנות, צו וואס דארף מען קרבנות אז מען וועט ניט זינדיגן, אבער נאך דעם וויא דיא יודין האבין גמאכט דעם עגל אונ דער יצר הרע איז צוריק גקומען צו די יודין הט הקב"ה גבאטין אויף קרבנות.

פירוש לתורת אלהים

מועד ווס דר מזבח שטייט ביי דר טיהר פון אוהל מועד: (ו) והפשיט אונ ער זאל אפ ציהן די פעל פון

משלי חכמים

כ׳ן זאק אויף די ערד ווי דס ווייב הט דר זעהן דם גרוסע פר מעגין ווס דער מאן הט גיברענגט, פון די גרוסי פרייד הט זיא גיחלשת אונ איז גישטארבין, עס זענין צו זאמין גילאפין מענטשין, איינער האט אים גיפרעגט זאג מיר, דיין ווייב איז פון די גרוסי שמחה גשטארבין, עס ווינדערט מיך אויף דיר ווי אזו ביסטו גבליבין לעבין, הט ער גזאגט מיין ווייב הט דעם גאנצין אוצר ניט גזעהן, הט זיא נאר גיהאט אשמחה אליין, האט זיא דאס ניט גיקענט אוים האלטין אונ איז גישטארבין, אבער איך האב גזעהן דעם גאנצין אוצר, ווי פיל איך האב גינומען פון אים איז וויא מען נעמט אטראפין פון ים, דר גרוסר צער ווס איך האב גיהאט ווייל איך קען ניט נעמין דעם גאנצין אוצר, דאס

העלה ונתח אתה לנתחיה: ז ונתנו בני אהרן הכהן אש על־המזבח וערכו עצים על־האש: ח וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים

אונקלוס

עלתא ויפלג יתה לאברהא: ז ויתנון בני אהרן כהנא אשתא על מדבחא ויסדרון אעיא על אשתא: ח ויסדרון בני אהרן כהניא ית אבריא

תו"א ונתח אותה זבחים פה חולין יא: ונתנו בני ערובין סג יומא כה כז מה נג זבחים יח: וערכו עלים יומא כו: וערכו בני יומא כז זבחים יח חולין כז:

רש"י

העולות להפשט ונתוח: אתה לנתחיה. ולא נתחיה לנתחים: (ז) ונתנו אש. אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: בני אהרן הכהן. כשהוא בכיהונו הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה: (ח) בני אהרן הכהנים. כשהם בכיהונם הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה: את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיטה י לפיכך

בית יהודא

העולות להפשט ונתוח) דער װארט העולה לערונט אונז אלע קרבנות װאס קומען אויף דעם מזבח מוז מען פריער פון זיי אפציהען די פעל אונ צו שניידין גלידערװייז: (אותה לנתחיה), מען צו שניידט דיא בהמה גלידערװייז (ולא נתחיה לנתחים) אבער דיא גלידער טאר מען ניט צו שניידין: (ז) (ונתנו אש). זאגט רש"י (אף על פי שהאש יורדת מן השמים) אפילו עס קומט אראפ אפייער פון הימעל אויף דעם מזבח אונ פארברענט דעם קרבן, פון דעסטװעגין (מצוה להביא מן ההדיוט) איז אמצוה צו ברייגען אויף דעם מזבח פראסטע פייער: (בני אהרן הכהן). פרעגט רש"י צו װאס שטייט דער װארט הכהן, מיר װייסין דאך אז אהרן איז אכהן, ענטפערט רש"י מען מיינט (כשהוא בכהונו) װען דער כהן גדול גייט אנגעטאהן אין זיינע אכט קליידער מעג ער מקריב זיין אקרבן (הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט). אבער אז ער האט מקריב געװען אקרבן װען ער איז געװען אנגעטאהן אין דיא פיר קליידער װיא אפראסטער כהן (עבודתו פסולה) איז דער קרבן געװארין פסול: (ח) (בני אהרן הכהנים). איז דער װארט הכהנים איבעריג, מיר װייסין ד"ז אז די קינדער פון אהרן זענען כהנים, זאגט רש"י מען מיינט (כשהם בכיהונם). װען זייא גייען אנגעטאהן אין זייערע פיר קליידער. (הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה). אבער אז אפראסטער כהן האט אנגעטאהן דיא אכט קליידער פון אכהן גדול אונ האט מקריב געװען אקרבן, איז דער קרבן פסול: (את הנתחים ואת הראש), דער כהן זאל לייגין אויף דעם מזבח די שטיקער אונ דעם קאפ. (לפי שאין הראש בכלל הפשט), װייל די פעל פון דעם קאפ האט מען ניט אפגעצויגין ומען לייגט דעם קאפ אויף דעם מזבח מיט דיא פעל. (שכבר הותז בשחיטה), װען מען האט געשאכטין די בהמה האט מען באלד אפגעהאקט דעם קאפ. (לפיכך הוצרך למנותו לעצמו).

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואין העור נשרף: (ח) וערכו בני אהרן. וגבי בן צאן כתיב וערך לפי שבקר שהוא גדול צריך שנים אבל צאן שהוא קטן סגי

שפתי חכמים

חוץ למקומה או שאר פסולי' אם עלתה על המזבח בלתי הפשטה שלא תרד שמקטיר' עם עורה וא"ל הפשט': ז והנתחים מפורשים כילד יהיו בפ' ב' דיומא: ח לאו לגימרא שבכל יום יורדת אלא האש שירד בימי משה לא נסתלק מן המזבח עד שבאו לבית עולמים ואז ירד אש מן השמים בבנין שלמה ולא נסתלק עד שנסתלק בימי מנשה: ט דאל"כ כהן ל"ל וכן בני אהרן הכהנים ל"ל אי למעוטי חללים השתא דמטעינהו מקבל' דמים דהיא ראשונה לזריקת הדם שאר עבודו' שלאחריה לא כ"ש אלא לו' לך שיהא כל עבודות כ"ג כדרך כ"ג בח' בגדים וכהן הדיוט כדרך כהן הדיוט בד' בגדים: י דכיון שנחתכו

פירוש לתורת אלהים

דער עולה ונתח אותה אונ ער זאל זיא שניידין לנתחיה צו אירע שטיקער: (ז) ונתנו דיא קינדער פון אהרן הכהן זאלן געבן אש פייער על המזבח אויף דעם מזבח [עיין רש"י] וערכו אונ זייא זאלן אן רעכטען עצים האלץ אויף דעם פייער: (ח) וערכו אונ דיא קינדער פון אהרן דיא כהנים זאלען אן רעכטען את הנתחים דיא שטיקער את הראש דעם קאפ

ליקוטי יהודא

נאך אפשט קענן מיר זאגין למשל אסוחר דט גזעהן איינער פון זיינע שכנים קופט פיל סחורה אונ שטוב זאכין אין אקראם ניט װייט פון אים אונ ער צאלט פר אלץ מזומן געלד אונ ביי אים קופט ער גאר ניט, הט דר סוחר געטראכט װיא אזו בעקומט מען דעם מענטש צו זיך אין קראם ער זאל אלץ קופין בייא מיר, אמאל הט דר קרעמר גערופן דעם שכן צוא זיך אין קראם אונ זאגט צו אים זאג מיר פיין שכן פאר װאס קומסטו קיין מאל ניט צו מיר אין קראם אדר אין שטוב, דיין פאטר פלעגט אייביג אריין קומען צו מיר אונ פלעגט זיין יעדער טאג עטליכע שעה ביי מיר אין קראם אמאל אין שטוב אונ דו ביזט אזו דער װייטערט פון מיר, דר שכן האט אים צו געזאגט ער זאל אלי טאג קומען צו אים אין קראם, ער האט אזו געטאהן אלע טאג איז ער גקומען צו אים אין קראם אונ הט געשמועסט מיט דעם קרעמר עטליכע שעה, פון דעסט װעגין סחורה האט ער גקופט אין דיא זעלביגע קראם װאס ער האט פריער גקופט אונ ביי אים הט ער ניט געקופט אפילו פאר איין קאפעקע, עס איז אזו אריבער געגאנגען אפאר װאכין, אמאל הט דר קרעמער

משלי חכמים

האט מיר גישטערט מיין גאנצע שמחה, אונ דער מענטש װוס הט ניט גיזעהן רייכער פון אים, מיינט ער צו זיין דר גרויסער גביר אונ שטאלצירט מיט זיין רייכקייט אונ איז פרייליך מיט זיין רייכקייט, אבר איך װוס איך האב גזעהן אזו פיל רייכקייט אין דעם אוצר, װייס איך אז איך בין ארעם אונ האב גרויס צער װאס איך קען ניט האבין דעם גאנצין אוצר. דס זעלביגע איז געװען ביי משה מיט אלי יודין, דיא באטור איז היינט אויך אזו, יעדר יוד װען ער איז בייא זיך אין דער היים מיינט ער ער איז פרום, ער דאװינט, ער װאשט זיך צום עסין, ער בענטשט, ער

אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה

יָת רֵישָׁא וְיָת תַּרְבָּא עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא דִּי עַל מַדְבְּחָא׃ ט וְגַוֵּיהּ וּכְרָעוֹהִי יְחַלֵּל בְּמַיָּא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת כּוֹלָּא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא קוּרְבַּן
דמתקבל

תו"א את הראש יומא סח: הפדר חולין כז: על העצים זבחים סב מנחות ג כ כז תמיד נט: וקרבו יומא סח:

רשב"ם

ולא מזבח הזהב שבתוך אהל מועד: (ח) הפדר. חלב: (ט) וכרעיו. רגליו:

בעל הטורים

לאן דומי' לדם האדם לך כתיב דמו שמעלה עליו הכ' כאלו הקריב דמו: (ט) בכן בקר כתיב וקרבו וכרעיו ובצאן כתיב והקרב והכרעים ואיתא בתנא דבי אליהו לפי שכשמהלכת בהמה דקה מגבהת כרעי' כמו שתי וערב אבל בהמה גסה מגבהת כרעיה לגדדיה ולכך בהמה דקה משתנה מאכלי' בבטנה ועל כן לוקחי' ג"כ משונה מבהמה גסה: בכן הבקר לא כתיב אלא והקטיר ובצאן כתיב והקריב והק' יר לפי שבצאן הוא מועט ומקריב ומקטיר הכל בפעם אחת: בכן בקר לא כתיב הוא ובצאן וגם בעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף באה תחת הכבש בדלות יכול אם:

בית יהודא

דריבער האט מען געדארפט ציילין דעם קאפ בעזונדער אויסער די שטיקער *): וְאֶת הַפָּדֶר), פרעגט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר), צו וואס זאגט דא דער פסוק דעם חלב זאל מען אויך לייגין אויף דעם מזבח. (לְלַמֶּדְךָ שֶׁמַּעֲלֵהוּ עִם הָרֹאשׁ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה), דער פסוק לערונט אונז מען זאל מיט דעם חלב בדעקין דעם ארט ווא דער קאפ איז אפגעשניטען געווארין פון דיא בהמה ווען מען האט איר געשאכטין, אונ מען זאל לייגען אויף דעם מזבח דעם קאפ מיט דיא חלב צוזאמען. (וְזֶהוּ דֶּרֶךְ כָּבוֹד שֶׁל מַעְלָה), אונ דאס איז שענער פאר הקב"ה דער ארט ווא דער קאפ איז אפגעשניטען געווארין זאל זיין בדעקט: וַאֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ), זאגט רש"י (שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַגְּזִירִין יוֹצְאִין חוּץ לַמַּעֲרָכָה), דיא שטיקער האלץ זאלין ניט ארויס גיין לייגנער ווייא דער קרבן, דיא שטיקער האלץ זאלין ליגען אונטער דיא פלייש גלייך מיט דעם פלייש ניט לייגנער: (ט) וְעוֹלָה),

רש"י

הולך למנותו לעצמו: ואת הפדר. למה נא' ב ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה וזהו דרך כבוד של מעלה: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין ל יוצאין חוץ למערכה: (ט) עולה. לשם

שפתי חכמים

הסימנים קרי ליה הותז מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמוגת בדיקולא דמיא ובכלל הפשטה אינו אלא קרב כמות שהוא עם העור: כ דבשלמא ראש איצטריך לרבויי משום שכבר הותז ואינו בכלל הפשטה אלא הפדר למה לי: ל פי' גזירים חתיכות עצים גסים שלא יצא חוץ למערכה מקום שמקטירי' האיברי' של הקרבנות והיה אמה על אמה והיו הגזירי עצים ג"כ ארכן אמה כדי שלא יצאו חוץ למערכ' כדי שלא:

דעת זקנים מבעלי התוספות

בחד: (ט) וקרבו. לפי שזו באה על שלחן המלך צריכה להעשות בכבוד ונקיות אבל קדשים הנשרפין בחוץ נאמר בהם וקרבו ופרשו וכן ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם:

ליקוטי יהודא

גזאגט צום שכן איך בעט דיך דוא זאלסט ניט מער קומען צוא מיר אין קראם, הט דר שכן אים געפרעגט פאר וואס זאגסטו מיר אפ פון דיין קראם, וואס האב איך געזינדיגט, האט דר קרעמער צו אים געזאגט דו שוטה, פר וואס האסטו ניט פאר שטאנען וועגין וואס האב איך גבעטין דוא זאלסט קומען צוא מיר אין קראם, דארף איך דען דיך ביא מיר אין קראם, דארף איך דען דיין שמועסין מיט מיר, איך האב גמיינט אז דו וועסט אלי טאג זיין בייא מיר אין קראם וועסטו אלץ קופין בייא מיר וואס דוא דארפסט, אבער איצט אז איך זעה, דוא קופסט אלץ אין די זעלביגע קראם וואס דו האסט גקופט אונ בייא מיר קופסטו גאר ניט צו וואס דארף איך דיך ביי מיר אין קראם, דאס זעלביגע איז בייא קרבנות, הקב"ה האט געהייסין מאכין אמשכן אונ אמזבח מען זאל אויף אים מקריב זיין קרבנות, האט דען הקב"ה גמיינט דעם קרבן, צוא וואס דארף הקב"ה דעם קרבן, נאר הקב"ה הט געמיינט דעם מוסר וואס דר מענטש וועט זיך אראפ נעמען פון קרבן, דריבער זאגט דער פסוק אם עולה קרבנו, אוב ער וועט ברענגען אקרבן עולה, זאל ער ניט מיינען אז ער הט גטאן אטובה צוא הקב"ה, מיט דעם קרבן, זאגט דער פסוק דער עיקר פון קרבן איז לרצונו לפני ה', זיין ווילען זאל זיין פאר הקב"ה, דורך דעם קרבן זאל ער טאן תשובה אוף זיינע זינד, אונ פון איצט אונ ווייטער זאל ער טאן דעם ווילען פון הקב"ה אונ זאל ניט זינדיגען:

פירוש לתורת אלהים

וְאֶת הַפָּדֶר אונ דעם נעץ עַל הָעֵצִים אויף דעם האלץ וואס איז אויף דעם פייער אֲשֶׁר וואס אויף דעם מִזְבֵּחַ: (ט) וְקִרְבּוֹ אונ זיין אינוועניגסטע וּכְרָעָיו זיינע קניען יִרְחַץ בַּמָּיִם זאל ער אפ וואשען מיט וואסער וְהִקְטִיר אונ דער כֹּהֵן זאל דם אלץ מַקְטִיר זיין הַמִּזְבֵּחָה אויף דעם מִזְבֵּחַ עֹלָה ער זאל עס מַקְטִיר זיין לְשֵׁם

משלי חכמים

לערונט אפרק משניות, אבער אז ער קומט צוא אגרויסין צדיק אונ ער זעהט זיין דאווינען מיט זיין וואשין אונ עסין אונ בענטשין, זעהט ער אז זיין גאנצע פרומקייט איז גאר ניט גירעכינט, עס זענין דא פיל לומדים וואס מיינען זיי קענין גוט לערנין, אז זיי קומען פאר הגאון זעהן זיי אז זייא קענין גאר ניט, דאס זעלביגע איז געוועזן בייא משה רבינו, ווען ער האט גידארפט נעמין דיא תורה אונ איז גיקומען צווישן מלאכים אונ האט גיזעהן ווי גרוס דר כבוד פון הקב"ה איז אין הימל אונ וויא טויזענדער מלאכים ציטערין צוא דר מאנין דעם נאמין פון הקב"ה, אונ דיא טויזענדער מלאכים ווייסין אויך ניט ווא איז דר ארט פון הקב"ה, אונ ווא די גמרא זאגט אין חגיגה פון די ערד ביז
צום

*) **הערה** רש"י מיינט וויל באלד נאך דעם שעכטין האט מען אפגעהאקט דעם קאפ פון דיא בהמה, אונ דיא פעל פון דעם קאפ האט מען ניט אפ געצויגין, נאכדעם האט מען אפגעצויגין די פעל פון די גאנצע בהמה, נאכדעם האט מען די בהמה צו שניטען אויף שטיקער, וויל די קאפ איז בשעת'ן אפגעשניטען געווארין פריער ניט מיט אלע שטיקער צוזאמען, אונ די פעל פון קאפ איז ניט אפגעצויגן געווארין, אז אין פסוק שטייט מען זאל לייגען די שטיקער אויף דעם מזבח, וואלט מען מיינען אבער דעם קאפ ניט, דריבער שטייט ואת הראש, מען זאל דעם קאפ אויך לייגען אויף דעם מזבח:

אִשֵּׁה רֵֽיחַ־נִיח֖וֹחַ לַיהֹוָֽה׃ ס
י וְאִם־מִן־הַצֹּ֨אן קָרְבָּנ֧וֹ מִן־הַכְּשָׂבִ֛ים א֥וֹ מִן־הָֽעִזִּ֖ים לְעֹלָ֑ה זָכָ֥ר תָּמִ֖ים יַקְרִיבֶֽנּוּ׃
יא וְשָׁחַ֨ט אֹת֜וֹ עַ֣ל יֶ֧רֶךְ הַמִּזְבֵּ֛חַ צָפֹ֖נָה

אונקלוס

דְמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
י וְאִם מִן עָנָא קוּרְבָּנֵיהּ מִן אִמְּרַיָא אוֹ מִן בְּנֵי עִזַּיָא לַעֲלָתָא דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִינֵיהּ׃
יא וְיִכּוֹס יָתֵיהּ עַל צִדָּא דְמַדְבְּחָא

תו"א אשה ריח שבועות טו מנחות קי : ואם מן הצאן נזיר לה זבחים מז בכורות מא : זכר תמים בכורות מא מב : ושחט אותו זבחים מז מח נט מב קיד מנחות כו :

בעל הטורים

עשאו ככבש יהא כשר ת"ל הוא : בבן בקר כתיב לרצונו ולא בצאן ובעוף לפי שמרבה להביא : (יא) צפונ' כדי להגין ממה שנא' מלפון

רש"י

עולה מ יקטירנו : אשה . כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש ב וכל אשה ל' אש פויי"ר בלעז : ניחוח . נחת רוח ם לפני שאמרתי ונעשה רצוני : (י) ואם מן הצאן . וי"ו מוסיף על ענין ראשון ע ולמה הפסיק פ ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה : מן הצאן מן הכשבים או מן העזים . הרי אלו ג' מיעוטין פרט לזקן לחולה צ ולמזוהם : (יא) על ירך המזבח . על צד ק המזבח : צפנה לפני ה'. ואין צפון בבמה :

בית יהודא

זאגט רש"י (לְשֵׁם עוֹלָה יַקְטִירֶנּוּ), אַלְץ וָואס דֶער כֹּהֵן טוּהְט בַּייא דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה זָאל עֶר אִין זִינֶען הָאבִּין אַז עֶר טוּהְט דָאס וֶועגִין דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה : (אִשֵּׁה) , זָאגְט רַשׁ"י (כְּשֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ יְהֵא שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ) , דֶער וָואס שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה זָאל עֶר אִין זִינֶען הָאבִּין בַּיי דֶער שְׁחִיטָה אַז עֶר שֶׁעכְט אִים מֶען זָאל אִים אִין גַאנְצִין פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם פַייעֶר *) . (וְכָל אִשֶּׁה לְשׁוֹן אֵשׁ) , וָוא עֶס שְׁטֵייט בַּייא קָרְבָּנוֹת דֶער וָוארְט אִשֶּׁה , אִיז דֶער טַייטְשׁ פַייעֶר : (נִיחוֹחַ) , הקב"ה זָאגְט (נַחַת רוּחַ לְפָנַי) , אִיךְ הָאבּ אַפֶּער גֶעוִוינֶען פוּן דֶעם . (שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי) , אִיךְ הָאבּ גֶעזָאגְט אוּנ עֶס אִיז גִיטָאהְן גִיוָוארִין מַיין ווִילֶען : (י) (וְאִם מִן הַצֹּאן) , זָאגְט רַשׁ"י (וָא"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן) , דֶער וא"ו „וְאִם" ווייזְט אַז דִי דִינִים פוּן אַשֶׁעפְּס אַעוֹלָה זֶענֶען דִי זֶעלְבִּיגֶע וִוי פוּן אַאָקְס אַעוֹלָה וִוי עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר) , פְרֶעגְט רַשׁ"י (וְלָמָּה הִפְסִיק) , פַאר וָואס הָאט מֶען גֶעמַאכְט צְווֵייא פַּרְשׁוֹת אוּנ מֶען הָאט נִיט גֶעזָאגְט צוּ זַאמֶען הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה וְאִם מִן הַצֹּאן , אַז מֶען הָאט אִין מִיטֶען גֶעשְׁטֶעלְט „עוֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'" , הָאט מֶען דָאךְ אָפְּגֶעטֵיילְט צְווִישֶׁען דִי צְווֵייא פַּרְשׁוֹת בָּקָר בֶּעזוּנְדֶער , צֹאן בֶּעזוּנְדֶער) , עֶנְפֶּערְט רַשׁ"י (לִיתֵּן רֶיוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה) , מֶען זָאל לָאזִין משֶׁה'ן אָפְּרוּהֶען צְווִישֶׁען אֵיין פַּרְשָׁה אוּנ דִי אַנְדֶערֶע פַּרְשָׁה עֶר זָאל בֶּעטְרַאכְטִין דִי דִינִים וָואס עֶר לֶערְנְט עֶר זָאל זֵייא גוּט ווִיסֶען : (מִן הַצֹּאן מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים) , זָאגְט רַשׁ"י עֶס הָאט גֶעקֶענְט שְׁטֵיין מֵהַצֹּאן מֵהַכְּשָׂבִים אוֹ מֵהָעִזִּים , אִיז אוֹיךְ דֶער טַייטְשׁ פוּן , פַאר וָואס שְׁטֵייט דְרַיי מָאהְל דֶער וָוארְט מִן . (הֲרֵי אֵלּוּ ג' מִיעוּטִין) , דָאס אִיז דְרֵייא זַאכִין וָוייניגֶער צוּ מַאכִין , נִיט אַלֶע שֶׁעפְּסִין מֶעג מֶען מַקְרִיב זַיין . (פְּרָט לְזָקֵן לְחוֹלֶה וְלִמְזוּהָם) , אֵיין אַלְטֶען שֶׁעפְּס אָדֶער אַקְרַאנְקִין אָדֶער אַמִיאוּסִין טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן : (יא) (עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ) , מֵיינְט מֶען (עַל צַד הַמִּזְבֵּחַ) , אוֹיף דִיא זַייט פוּן מִזְבֵּחַ : (צָפוֹנָה לִפְנֵי ה') , זָאגְט רַשׁ"י אַז מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ , דַארְף מֶען דֶעם קָרְבָּן שֶׁעכְטִין אִין צָפוֹן זַייט . (וְאֵין צָפוֹן בְּבָמָה) , אָבֶּער אַז מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן אוֹיף אַבָּמָה (אַשְׁטֵיין) דַארְף מֶען נִיט שֶׁעכְטִין נָאר אִין

שפתי חכמים

ימנעו רגלי הכהנים בהליכה סביב המערכה : מ פי' לאפוקי לשם שלמים : נ פי' לשורפו כאש לגמרי ולא לצלו' שם בלבד כמו החתיכות הצלויים על הגחלים ואחר כך יעלם משם בעת דישון המזבח הרמב"ן ז"ל : ס פי' ולא שיקבל מנוחה מריח הקרבן דהא כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו' : ע וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון שגם כאן צריך סמיכה הפשט ונתוח וכל הדברים המפורשים לעיל : פ ואם תאמר והא פרש"י לעיל יכול אף להפסקות היתה קריאה וכו' אלמא בלא וי"ו מוסיף לענין ראשון וי"ל דלרבותא בעלמא הוא דקאמר כלו' כיון דכתיב ואם וא"ו מוסיף על ענין ראשון והוי כחדא פרשה א"כ כ"ש למה הפסיק הענין ותירץ כדי וכו' רא"ס : צ דאי למעט רובע ונרבע ושאר פסולים דמיעט לעיל ברא"ש הפרשה ככר מיעטם הכתוב מקראי דלעיל וכא וי"ו דואם מן הלאן ומוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מן העליון ואין להקשות ל"ל ג' מיעוטי' נילף מחדא ככר תירלו בגמ' דאי נילף מחולה במה מלינו ה"א דוקא חולה פסול דלאו אורחיה אבל זקן דאורחי' לא לפסול קמ"ל ואי מזקן וחולה ה"א דוקא הני דכחישן אבל מזוהם לא קמ"ל ואי ממזוהם ה"א משום דמאים אבל זקן וחולה לא להכי איצטריך ג' מיעוטין : ק ונקרא הלד ירך מפני שהירך הוא בלד וכן ולירכתי המשכן לירכתים ימה

פירוש לתורת אלהים

עוֹלָה אִשֵּׁה פַייעֶר אָפֶּער רֵיחַ נִיחוֹחַ אַגְשְׁמַאקֶר רֵיחַ לַייְ צוּ גָאט כְּלוֹמֶר גָאט הָט דֶער פוּן נַחַת רוּחַ וַוייל מֶען טוּט זַיין רָצוֹן : (י) וְאִם מִן הַצֹּאן אוּנ אַז פוּן שָׁאף קָרְבָּנוֹ וֶועט זַיין קָרְבָּן מִן הַכְּשָׂבִים פוּן שָׁאף אוֹ מִן הָעִזִּים אָדֶר פוּן צִיגְן וֶועט עֶר בְּרֶענְגֶן לְעוֹלָה פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה זָכָר זָאל עֶס זַיין אַזָכָר תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר אִים גְנֶעהְנֶען : (יא) וְשָׁחַט אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים שֶׁעכְטִין עַל אוֹיף דֶר זַייט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ

ליקוטי יוסף

(יא) (וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפוֹנָה וגו') . וַוייל דֶר פָּסוּק זָאגְט מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה , פוּן צָפוֹן זַייט קוּמְט אַלֶע שְׁלֶעכְטְס אוֹיף דֶער וֶועלְט דְרִיבֶּר הָאט מֶען גֶעדַארְפְט שֶׁעכְטִין דִי קָרְבָּנוֹת אִין צָפוֹן זַייט , דֶר זְכוּת פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת זָאל בֶּעשִׁיצֶען פַאר דִיא שְׁלֶעכְטְס עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט , דֶער ילקוט ראובני שְׁרַייבְּט דֶעם צָפוֹן זַייט פוּן דֶער וֶועלְט הָאט הקב"ה גֶעלָאזְן נִיט פֶּערְטִיג , דְרִיבֶּער אִיז דָא

משלי חכמים

צוּם הִימֶל אִיז צְוֵוא גֵיין פִינְף הוּנְדֶערְט יָאר , אוּנ דִיא גְרֶעבּ פוּן יֶעדֶר הִימֶעל אִיז פִינְף הוּנְדֶרְט יָאר , אוּנ אַזוֹ אִיז

*) **הערה** מיר וואלטען מיינען וויל די שחיטה איז כשר אפילו אישראל שעכט דריבער איז ניט נייטיג דער ישראל זאל טראכטען דיא שחיטה זאל זיין וועגען קרבן עולה , דריבער זאגט רש"י אפילו אישראל שעכט מוז ער אויך טראכטען אז ער שעכט (פון) דיא בהמה מען זאל זיא אין גאנצען פאר ברענען וויא דער דין איז בייא אקרבן עולה :

לפני יהוה וזרקו בני אהרן הכהנים
את־דמו על־המזבח סביב׃ יב ונתח
אתו לנתחיו ואת־ראשו ואת־פדרו
וערך הכהן אתם על־העצים אשר
על־האש אשר על־המזבח׃
יג והקרב והכרעים ירחץ במים
והקריב הכהן את־הכל והקטיר
המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחח
ליהוה׃ פ שני יד ואם מן־העוף עלה

ציפונא קדם יי ויזרקון בני אהרן כהניא ית דמיה על מדבחא סחור סחור׃ יב ויפלג יתיה לאברוהי וית רישיה וית תרביה ויסדר כהנא יתהון על אעיא די על אשתא די על מדבחא׃ יג וגווא וכרעיא יחליל במיא ויקרב כהנא ית כולא ויסק למדבחא עלתא הוא קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי׃ יד ואם מן עופא עלתא

תו"א וזרקו בני פסחים סד זבחים פה: ואת הלבו יומא כה זבחים נא חולין

גו: והקרב זבחים סט: והקרב והכרעים זבחים כב: והקריב הכהן את פסחים סה יומא כז חגיגה יא זבחים ד יד כד פה מנחות י חולין ל: עולה הוא זבחים
יג: ואם מן קידושין סד:

בית יהודא

צפון זייט, מען מעג שעכטין אויף וועלכע זייט מען וויל: (יד) מן העוף, פון עופות. (ולא כל העוף), אבער ניט אלע עופות מעגין זיין אקרבן. (לפי שנאמר תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים), וויל ביי אבהמה אונ ביי שעפסין (ואין תמות וזכרות בעופות). אונ ביי עופות שטייט אונ בייא ציגען שטייט זייא מוזין זיין גאנץ אן אפעלער אונ זכרים. (יכול אף מחוסר אבר), וואלט מען מיינען אפילו בייא דעם עוף פעלט ניט זיי מוזין זיין אן אפעלער אונ נאר זכרים. (תלמוד לומר מן העוף). לערונט אונז אגאנצער גליד ואפום, אפליגעל] מעג מען איהם אויך מקריב זיין אקרבן. דער פסוק מן העוף, פון דיא עופות, אבער ניט אלע עופות, אז אין דעם עוף פעלט אגליד טאר מען איהם ניט

רש"י

(יד) מן העוף. ולא כל העוף ר לפי שנאמר תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות יכול אף מחוסר אבר תלמוד לומ'

שפתי חכמים

בלדה: ר פי' אע"פ שהעוף בע"מ כשר מ"מ מחוסר אבר פסול אבל לא אמרי' ואם מן העוף וי"ו מוסיף ויהא פסול אפילו בע"מ ושיהא זכר

ליקוטי יוסף

אין צפון זייט בעהאלטענע ערטער וואס זענען פול מיט מלאכי חבלה אונ שדים, שלאנגען אונ עגדעסין, אונ אלע מיני צרות, אונ זייא האפין אונ ווארטין טאמיר וועט דיא וועלט ווערין זינדיג אונ הקב"ה וועט גוזר זיין מען זאל דיא וועלט פאר לענדין מען זאל וויסט מאכין אלע לענדער מען זאל אום ברייסין אלע קעניגרייכין אונ מען זאל שלאגין אלע מענטשין מיט אלע מיני יסורים, זענען זייא שון גרייט דאס צוא טאהן אונ דארטין זענען דא טויזענד מקטריגים וואס מסרין אויף די מענטשין דריבר הט הקב"ה געזאגט מען זאל שעכטין קרבנות אין צפון זייט צו מכפר זיין די עבירות, וויא דער זוהר זאגט ווען יודין קומען אין די שוהלען אונ אין די בתי מדרשים אונ זאגין די פרשה פון קרבנות, אפילו אלע שלעכטי מלאכים וום מסרין שטענדיג אויף די יודין ווערין פר שוויגין אונ מוזין דער מאנן דאס גוטע וואס דיא יודין טוהען:

ספרי כוסר זאגין דר פסוק לערונט אונז אמוסר ושחט אותו, ער זאל אים שעכטין מיינט מען דעם יצר הרע זאל מען שעכטין, פון דרייא זאכין דארף מען זיין אפ געהיט אז מען וויל שעכטין דעם יצר הרע, דאס ערשטע איז על ירך, דאס מיינט מען ער זאל ניט מזנה זיין, אונ אפילו ווען ער בהעפט זיך מיט זיין ווייב זאל ער ניט מיינען וועגין זיין תאוה, נאר

פירוש לתורת אלהים

צפונה אין צפון זייט לפני יי פר גאט וזרקו בני אונ די קינדר פון אהרן די כהנים זאלן שפרענגן את דמו זיין בלוט על המזבח אויף דעם מזבח סביב ארום: (יב) ונתח אותו אונ ער זאל אים שניידן לנתחיו צו זיינע שטיקר ואת ראשו אונ זיין קאפ ואת פדרו אונ זיין נעץ וערך אונ דר כהן זאל זיי אן רעכטין על העצים אויף דעם האלץ וום איז אויף דעם פייער פון דעם מזבח: (יג) והקרב אונ דאס אינווייניגסטע והכרעים אונ די קניען ירחץ במים זאל ער וואשן מיט וואסר והקריב אונ דר כהן זאל דם מקטיר זיין המזבחה אויף דעם מזבח עולה הוא ער זאל דאס מקטיר זיין לשם עולה אשה אפייער אפר ריח ניחוח ליי אגשמקר ריח צו גאט: (יד) ואם אונ אויב פון איין עוף וועט

משלי חכמים

אין איין הימעל צום אנדרין בייא אלי זיבען הימלן וועה נאר אין גמרא חגיגה דעם חשבון), וויא משה האט דאס אלץ גיזעהן איז ער ביי זיך נידעריג גיווארין, אונ האט ביי זיך גיטראכט אלי יודין האבין דם ניט גיזעהן מיינען זיי זיי זענין פרום אונ הקב"ה פאר לאנגט ניט פון זיי מער וויל זיי ווייסין ניט מער, אבער איך וום איז גירעכינט מיין

קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ וִיקָרֵב
מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי
יוֹנָה יָת קוּרְבָּנֵיהּ :
טו וִיקָרְבִינֵהּ כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק יָת
רֵישֵׁיהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
ויתמצי

קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים
אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ :
טו וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה

תו"א והקריב מן זבחים סה חולין כב : והקריבו זבחים סה כז חולין כא כריתות ט : ומלק את קידושין לו זבחים סה חולין נח עב :

בעל הטורים

תפתח הרעה. כתיב לפון בלאן כנגד יצחק שאפרו לפון וכן בעזים כתיב לפון כנגד יעקב שנא' בו ואת עורות גדיי העזים : (טו) ומלק את ראשו. מליקה מן המותר לפי שסיוג' כשפיא פורחת מחזרת הסימנים ע"ג העורף. ועול' העוף למעל' על שם יצחק שנקרא יונת אלם שהועלה למעל' ע"ג המזבח :

רשב"ם

(טו) ומלק. חכמים פירשו היאך מדכתיב ומלק את ראשו ולא כתיב ומלק אותו כמו שכתוב ושחט אותו. פירוש דונ"ש כי ראיה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש כי הוא חותך בצפורנו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמגיע

רש"י

מן העוף : תורים. גדולים ש ולא קטני' : בני יונה. קטנים ולא גדולים : מן התורים או מן בני היונה. פרט לתחלת הציהוב ת שבזה ושבזה שהוא פסול שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים : (טו) והקריבו. אפי' פרידה אחת יי יביא : הכהן ומלק. אין מליקה בכלי אלא בעצמו ב של כהן קוצץ בצפרנו ממול העורף ג וחותך

בית יהודא

מקריב זיין אקרבן : ותורים) . מיינט מען גדולים , גרויסע אַלטע) טאהבין . (ולא קטנים) . אָבער ניט קליינע וויונגע) טאהבין : ובני יונה) . מיינט מען קטנים , קליינע וויונגע) טאהבין , (ולא גדולים) , אבער ניט גרויסע ואלטע) טאהבין : מן התורים או מן בני היונה) . עס איז כשר צו ברייגגען אקרבן נאר פון אלטע טאהבין אדער פון יונגע טאהבין. (פרט לתחלת הציהוב שבזה ושבזה שהוא פסול) . אָבער אַז דיא פעדערין פון דיא טאהבין הייבין נאר אן צו ווערין געלך פארביג זענען זייא פסול צו תורים אונ פסול צו בני יונה , טאר מען ניט ברייגגען פון זייא אקרבן . (לפי שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים) . פאר בני יונה זענען זיי צו גרויס וצו אלטו אונ פאר תורים זענען זיי צו קליין וצוא יונג) : (טו) והקריבו) . ער זאל אים מקריב זיין , (אפילו פרידה אחת יביא) . אפילו איין טאהב מעג מען אויך מקריב זיין : ונהכהן ומלק) . זאגט רש"י (אין מליקה בכלי אלא בעצמו של כהן) . דער כהן זאל ניט אפדריקען דאס קעפיל פון דיא טאהב מיט אכלי נאר מיט זיין אייגענעם נאגיל . (קוצץ בצפרנו ממול העורף) . ער זאל אפהאקין מיט זיין נאגיל געגין נאקין . (וחותך מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצן) . אונ מיט דעם נאגיל שניידט ער דורך דעם נאקין ביז ער קומט צו דיא סימנים וצום קנה אונ ושטו

שפתי חכמים

א"כ תמיס זכר שנא' בלאן ל"ל ילמד תחתון מעליון אלא למעוטי אתא : ש דאל"כ היה לו לכתוב בני תורים כמ"ש בני יונה ששם דוקא קטנים אלא כו' ולמדין מבני יונה שאין לו אלא הכשר אחד דוקא קטנים שהרי כתיב בני לך תורים אין לו אלא הכשר אחד וקטנים א"א כדפרישית לעיל א"כ ודאי דוקא גדולים הוא : ת פי' תחלת הנוצות להשתחרס : א פי' דאל"כ היה לו לכתוב נמי והקריב הכהן ל"ל דכתיב והקריבו אלא ללמד בא שאם בא להביא פריד' אח' הרכבות בידו והא דכתיב לעיל והקריב מן התורים וגו' דמשמע שנים למלוה אבל לא לעיכובא א"כ דמן התורים קאי אמין תורים אפי' אחת : ב דאל"כ הכהן ל"ל פשיטא דאין מליקה אלא בכהן דהא אין זר מקריב על גבי המזבח ואי לאו קרא ה"א דאין מליקה אלא בסכין מק"ו משחיטה שכשירה בזר וצריך סכין כ"ש מליקה שפסולה בזר אינו דין דצריך סכין : ג ונלמד מתורים ובני יונה האמורי' בסוף הפ' והתם כתיב בהדי' ממול העורף פי' מול הרואה את העורף לא עורף ממש הוא

פירוש לתורת אלהים

ער ברענגען עולה זיין קרבן עולה צו גאט והקריב אונ ער זאל מקריב זיין מן התורים פון די טערקיל טויבין או אדער פון די יונגע טויבין את קרבנו זיין קרבן : (טו) והקריבו אונ דער כהן זאל גיגעהנין דם קרבן עולה צום מזבח ומלק אונ ער זאל אפ ווערגן מיט זיין נאגיל את ראשו זיין קאפ פון דעם קרבן עולה והקטיר המזבחה אונ ער זאל מקטיר זיין דעם קאפ אויף דעם מזבח אונ איידער ער הט מקטיר גיוועזן

ליקוטי יוסף

וועגין ברענגען גוטע קינדר אויף דער וועלט , אדער אזו וועגין מצוה . דאס צווייטע איז "המזבח" , וויא דיא גמרא זאגט דר מענטש וואס עסט נאר וועיל ער מוז עסין , דריבער זוכט ער ניט צוא עסין גוטע מאכלים נאר וואס גיהער צו זיין געזונד אונ ער וואשט די הענד פר דעם עסין אונ נאך דעם עסין ווי דר דין איז , אונ אברכה אונ בענטשין מיט כוונה , אונ זאגט אביסעל דברי תורה אין עסין אונ אז ער האט אארעם מאן וואס עסט מיט אים , זיין טיש ווערט גערופין מזבח , דאס דריטע איז צפונה , מיינט מען געלד , וויא עס שטייט אין פסוק מצפון זהב יאתה , פון צפון זייט קומט גאלד , דאס מיינט מען זיין געלד זאל זיין כשר , פון ערליכען האנדיל , אונ ער זאל געבין צדקה , דער מענטש וואס טוט דיא דריי זאכין ולפני ה') פון גאטס וועגן איז זיין יצר הרע געשאכטין , ער וועט כיוזין אוועק גיין פון אים אונ וועט איהם ניט קענען אן רעדען צוא עבירות :

משלי חכמים

מיין פרומקייט געגין דיא מלאכים וויא אטראפין אין ים , דריבער ווען דער משכן איז פארטיג גיווארין אונ הקב"ה איז גיקומן אין משכן , הט משה מורא גיהאט אריין צוא גיין אין משכן , וויא דער מדרש זאגט עמד לו מן הצד , משה הט זיך גישטעלט ביי דר זייט, ביז הקב"ה האט אים גירופין ווי עס שטייט אין פסוק ויקרא אל משה , מלאכים דינען צו הקדוש ברוך הוא וויא מלאכים אונ משה דינט צוא הקדוש ברוך הוא ווי אמענטש אונ וויא אמענטש קען מער ניט דינען וויא דיא דינסט , דריבער מעגסטו אריין קומען אין משכן :

וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃
טז וְהֵסִיר אֶת־מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ
וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה

וְיִתְמְצֵי דְמֵיהּ עַל כּוֹתֶל מַדְבְּחָא׃ טז וְיַעְדֵּי יָת זְפָקֵיהּ בְּאוּכְלֵיהּ וְיִרְמֵי יָתֵהּ לְסְטַר מַדְבְּחָא

תו״א ונמלה דמו זבחים עה: והסיר את זבחים סה מעילה יג:

רשב״ם

לצואר ויורד וקוצץ עד שמגיע לסימנין וקוצצן: ונמצה. בדבר רך ראוי לומר כך כדכתיב את קובעת כוס התרעלה שתית מצית. אך שמריה ימצו: (טז) מראתו. כמו ושמתיך כראי. הוי מוראה ונגאלה. ענין טנוף המה. ותרגומו זפקיה. והוא כריעי וזבל: בנצתה. גם הנוצה עם הזפק:

בית יהודא

אונ ער האקט זיי אויף צווייען : וְנִמְצָה דָמוֹ . ער זאל אויסקוועטשין די בלוט . (לְשׁוֹן מִיץ אַפַּיִם) . דאס אויסקוועטשונג פון כעס . (כִּי אֶפֶס הַמֵּץ) . עס האט זיך אויסגעלאזין דער צודריקער . (כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַדָּם מִתְמַצֶּה וְיוֹרֵד) . ער גענומט די טאהב אונ האלט זיא ביי דעם האלדז אויף דעם אָרט וואו זיא איז געשאכטין געווארין אונ קוועטשט זיא צו דיא וואנט פון מזבח אונ די בלוט גיסט זיך אראפ אויף די וואנט : וּמָלַק וְהִקְטִיר וְנִמְצָה) . ער זאל אפדריקען דאס קעפיל אונ פארברענען אויף דעם מזבח אונ אויסקוועטשין דיא בלוט , פרעגט רש״י (אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן) . קען מען אזוי זאגען . (מֵאַחַר שֶׁהוּא מַקְטִיר הוּא מוֹצֶה) . אז דיא טאהב איז פארברענט וויא אזוי וועט ער אויסקוועטשין פון איר דיא בלוט . (אֶלָּא מַה הַקְטָרָה הָרֹאשׁ בְּעַצְמוֹ וְהַגּוּף בְּעַצְמוֹ) . נאר אזוי ווי מען איז מקריב אויף דעם מזבח איז מען מקריב די קעפיל פון טאהב בעזונדער אונ דיא טאהב בעזונדער . (אַף מְלִיקָה כֵּן) . ווען דער כהן דריקט אראפ מיט דעם נאגיל דאס קעפיל זאל אויך זיין דאס קעפיל בעזונדער אונ דיא טאהב בעזונדער . (וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא מְסוֹרָס הוּא) . דר פראסטער פשט איז , דער פסוק איז פר קערט . (וּמָלַק וְהִקְטִיר) . דר כהן זאל אראפ קוועטשין דאס קעפיל אונ זאל זיא מקריב זיין אויף דעם מזבח . (וְקוֹדֶם הַהַקְטָרָה וְנִמְצָה דָמוֹ כְּבָר) . אונ פאר דעם מקריב זיין הט מען פריער אוס געקוועטשט דאס בלוט : (טז) מֻרְאָתוֹ . זאגט רש״י (מְקוֹם הָרְעִי) . מֻרְאָתוֹ מיינט מען דעם אָרט וואו די מיסט ליגט . (וְזֶה הַזֶּפֶק) , דאס איז דער קראפ ודי וואליע וואס אונטער די האלדז : בְּנֹצָתָהּ . (עִם בְּנֵי מֵעֶיהָ) . די מיאוסקייט מיט דיא געדערים . (וְנוֹצָה לְשׁוֹן דָּבָר הַמָּאוּס) . נוצה מיינט מען אמיאוסע זאך (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק . (כִּי נָצוּ גַּם נָעוּ) . זייא זענען פאר מיאוסט אונ פאר וואגילט געווארן . (וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס בְּאוּכְלֵיהּ) , דאס איז וואס דר תרגום טייטש מען זאל ארום נעמען דעם קראפ מיט דעם עסין . (וְזֶהוּ מִדְרָשׁוֹ) , דאס איז דער מדרש פון (אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן) . (שֶׁאָמַר נוֹטֵל אֶת הַקּוּרְקְבָן עִמָּהּ) , וואס ער זאגט ער זאל נעמען דעם פופעק מיט דעם קראפ . (וְרַבּוֹתֵינוּ ז״ל אָמְרוּ) , אונזערע רבנן האבען גזאגט . (קוֹדֵר סְבִיב הַזֶּפֶק בְּסַכִּין כְּעֵין אֲרוּבָּה) , דער כהן זאל אום שניידען ארום דעם קראפ מיט אמעסער אזו וויא אפענסטער . (וְנוֹטְלוֹ עִם הַנּוֹצָה שֶׁעַל הָעוֹר) , אונ ער גענומט ארום דעם קראפ מיט די פעדרין וואס אויף דיא הוט ונאך דעם אנדרען פשט פון רש״י נוצה מיינט מען דיא דינגע פעדרען וואס אויף דיא הוט , וואס מען רופט פאך) , זאגט רש״י (בְּעוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת אֶלָּא בְּאֵבוּס בְּעָלֶיהָ) , די עולה ווס איז אבהמה וואס זיא עסט ניט פון פרעמדע נאר פון דיא קארטע פון בעל הבית . (נֶאֱמַר וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר) , זאגט דער פסוק דיא קישקעס אונ דיא פיס זאל מען וואשן מיט וואסר אונ מען זאל זיי פר ברענען אויף דעם מזבח . (בְּעוֹף שֶׁנִּזּוֹן מִן הַגָּזֵל) , אבער עופות וואס זייא ווערען גשפייזט פון גזלה . (נֶאֱמַר) , זאגט דער פסוק . (וְהִשְׁלִיךְ אֶת הַמֵּעַיִם) . ער זאל אוועק ווארפן די געדרים . (שֶׁאָכְלוּ מִן הַגָּזֵל) , ווייל זיי האבן געגעסן פון גזלה : וְאֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה] . זאגט רש״י (בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ) , דאס אלץ האט מען געווארפען אין מזרח

רש״י

מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצן : ונמצה דמו . ל׳ מיץ אפים . כי אפס המץ . כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד : ומלק והקטיר ונמצה . אפשר לומר כן ד מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו׳ אף מליקה כן ה ופשוטו של מקרא מסורס הוא ו ומלק והקטיר וקודם הקטר׳ ונמצה דמו כבר : (טז) מוראתו . מקום ז הרעי וזה הזפק : בנצתה . עם בני מעיה ונוצה ל׳ דבר המאוס כמו כי נצו גם נעו וזהו שת״א באוכלי׳ וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקורקבן עמה ורז״ל אמרו קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור . בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר והקרב והכרעי׳ ירחץ במים והקטיר בעוף שנזון מן הגזל נא׳ והשליך את המעים שאכלו מן הגזל : אצל המזבח קדמה . במזרחו של ח כבש : אל

שפתי חכמים

מה שכנגד הפנים מאחריו כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים ד פי׳ והלא מולק בראשונה שהרי אין איברי הקרבן קרבים אלא לאחר הולאת דמים והיה לו לו׳ ומלק ונמלה ואח״כ והקטיר אלא נכנסה הקטרה ביניהם להקיש להם מליקה שבהקטרה גופא כתיב והקטיר אותו המזבחה הוא הגוף וכתיב את ראשו והקטיר אף מליקה הראש בעלמו והגוף בעלמו : ה ולע״פ שהוא מחובר בעור הבדל׳ חשיבא : ו כאלו כתיב ומלק את ראשו ונמלה דמו ואח״כ והקטיר : ז פי׳ רעי טינוף כמו ושמתיך כראי וכל׳ חכמים רעי בעין ואל״ף בעי״ן מתחלפים : ח לא הי״ל לכתוב אלא והשליך אל מקום הדשן ומקום הדשן נתפרש בפ׳ נו שהוא אצל המזבח אלא אצל דכתיב הכא קאי על הכבש ואצל משמע שהכבש שהיה אצל המזבח שהמזבח היה ל״ב אמה על ל״ב אמה והכבש נתון רחבו בדרומו של מזבח ורחבו י״ו אמה וארכו ל״ב ובשאר אמות הנשארות עד תשלו׳ הרוח הדרומי של מזבח שהם מזרחו של כבש שם נתנו מוראת העוף ותרומת הדשן :

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) ונמצה דמו על קיר המזבח . לפי שדמו מועט אינו מקובל במזרק שאם היה מקבלו בכלי לא יוכל להזות ולכך מולק בראשו של מזבח כדי שימצה מיד על המזבח :

פירוש לתורת אלהים

וְנִמְצָה דָמוֹ זאל אום גקוועטשט ווערין זיין בלוט עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ אויף דר וואנט פון דעם מזבח : (טז) וְהֵסִיר אֶת מֻרְאָתוֹ אונ דר כהן זאל אפ טוען זיין קראפ דם בְּנֹצָתָהּ מיט אירע פעדרין מיינט מען דיא וואליע אדער מיט די בני מעיים וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אונ ער זאל זיא ווארפין ביי דעם מזבח קֵדְמָה אין מזרח זייט אל

אֶל־מְקוֹם הַדָּשֶׁן: יז וְשִׁסַּע אֹתוֹ
בִכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: ס ב א וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב

קִידוּמָא לַאֲתַר דְּמוֹקְדִין
קִטְמָא: יז וִיפָרֵיק יָתֵיהּ
בְּגַדְפוֹהִי לָא יַפְרֵישׁ וְיַסֵּק
יָתֵיהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל
אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא
עֲלָתָא הוּא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:
ב א וֶאֱנָשׁ אֲרֵי יְקָרֵב

תו"א ושסע אותו זבחים סה: בכנפיו שבת קח: לא יבדיל זבחים סה: עולה הוא זבחים כו: אשה ריח שבועות טו מנחות קי: ונפש כי מנחות קד:

בעל הטורים

(א) ונפש כי תקריב קרבן מנחה. נא' נפש במנח' לפי שבנפשו היא באה שהעני טורח עד שהשיג להביא'. בעוף ובמנח' לא נא' לפני

רש"י

מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר ודישון מזבח הפנימי והמנורה וכולם נבלעים ט שם במקומן: (יז) ושסע. אין שיסוע אלא ביד וכן הוא אומר בשמשון וישסעהו כשסע הגדי: בכנפיו. עם כנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוצתו: בכנפיו. נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו ולמה אמ' הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהוד' בקרבנו של עני: לא יבדיל. אינו מפרקו לגמרי לב' התיכות אלא קורעו מגבו. נא' בעוף ריח ניחוח ונאמר בבהמה ריח ניחוח לו' לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמי': (א) ונפש כי תקריב. לא נא' נפש בכל קרבנו'

בית יהודא

זייט פון דיא ברעט וואס מען גייט דורך איר אויף דעם מִזְבֵּחַ: [אֶל מְקוֹם הַדָּשֶׁן]. זאגט רש"י (מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין שָׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן בְּכָל בֹּקֶר), דָם איז דער אָרט וואו מען לייגט דארטן די בִּיסוּל אַש וואס מען גענומט אַראפּ פון מִזְבֵּחַ אַלע טאג אין דר פריה. (וְדִישּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה), אונ די אַש וואס מען גענומט אַראפּ פון דעם איננ[ער]ייגסטען מִזְבֵּחַ אונ פון דיא מְנוֹרָה. (וְכוּלָּם נִבְלָעִים שָׁם בִּמְקוֹמָן), אונ אַלע אַש ווערן דארט איינגעזאפּט אין די ערד: (יז) [וְשִׁסַּע]. זאגט רש"י (אֵין שִׁיסּוּעַ אֶלָּא בְּיָד), וְשִׁסַּע מיינט מען ער זאל צורייסין מיט דיא הענד. (וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׁמְשׁוֹן) אונ אַזוֹ זאגט דר פסוק ביי שִׁמְשׁוֹן. (וַיְשַׁסְּעֵהוּ כְּשַׁסַּע הַגְּדִי), ער האט צוריסען דעם לייב ווי מען צורייסט אַציג. (וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדוֹ), אונ ער האט אין האנט גאר ניט געהאט, קיין שווערד קיין מעסער, נאר מיט דיא הענט האט ער אים צוריסען: [וּבִכְנָפָיו]. זאגט רש"י (עִם כְּנָפָיו), מיט דיא פעדערין [אונ מיט דיא פליגל]. (אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְרוֹט כַּנְפֵי נוֹצָתוֹ), ער דארף ניט אוס רייסען דיא פעדערין פון דיא טאהב אונ ניט דיא פעדערין פון דיא פליגל: [וּבִכְנָפָיו]. (נוֹצָה מַמָּשׁ), בִּכְנָפָיו מיינט מען די פעדערין פון די גאנצע טאהב, זאל מען ניט אוס רייסען, נאר אַזוֹ וויא די טאהב איז מיט דיא פעדערין אונ מיט דיא פליגל זאל מען זיא פאר ברענגען אויף דעם מִזְבֵּחַ וועיין רמב"ן], זאגט רש"י (וַהֲלֹא אֵין לְךָ הֶדְיוֹט שֶׁמֵּרִיחַ רֵיחַ רַע שֶׁל כְּנָפַיִם נִשְׂרָפִים וְאֵין נַפְשׁוֹ קָצָה עָלָיו), אַפִילוּ אַפּראסטער מענטש קען ניט פר נעמען דעם שלעכטען ריח פון פאר ברענטע פעדערן. (וְלָמָּה אָמַר הַכָּתוּב וְהִקְטִיר), פר וואס זאגט דער פסוק מען זאל פאר ברענגען די טאהב מיט דיא פעדערין, זאגט רש"י הקב"ה האט געוואלט. (כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַמִּזְבֵּחַ שָׂבֵעַ וּמְהוּדָּר בְּקָרְבָּנוֹ שֶׁל עָנִי), דער מִזְבֵּחַ זאל זיין זאט אונ בעשיינט מיט דעם קָרְבָּן פון אָרעם מאן, אַז מען וועט דיא טאהב אפּ פליקען דיא פעדערין, איז דיא טאהב זייער קליין עס וועט גאר ניט זיין צוא דער קענען אַז עס ליגט עפּעס אויף דעם מִזְבֵּחַ, אונ אין איין רגע וועט דער פייער זיא פאר ברענגען, וועט דער אָרעם מאן וואס האט ניט צו ברענגען אַגרעסערין קָרְבָּן וויא אַטאהב, זיין פר שעמט, דריבער הט הקב"ה געהייסן מען זאל לייגין דיא טאהב אויף דעם מִזְבֵּחַ מיט דיא פעדערין אונ מיט דיא פליגל, וועט זיין שענער, אונ דאס פאר ברענגען וועט אביסל לענגער דאערין, אַפילוּ עס וועט זיין אַשלעכטער ריח פון דיא פעדערין: [לֹא יַבְדִּיל]. זאגט רש"י (אֵינוֹ מְפָרְקוֹ לִגְמָרֵי לִב' הַתִּיכוֹת). ער צורייסט ניט דיא טאהב אויף צוויא שטיקער. (אֶלָּא קוֹרְעוֹ מִגַּבּוֹ). נאר ער צוא רייסט הויבין דיא פליגע אונ דיא זייט פון בויך בלייבט גאנץ, זאגט רש"י (נֶאֱמַר בָּעוֹף רֵיחַ נִיחוֹחַ וְנֶאֱמַר בִּבְהֵמָה רֵיחַ נִיחוֹחַ). בייא אַטאהב שטייט הקב"ה האט הַנָאָה פון דעם קָרְבָּן, ביי אַבְּהֵמָה שטייט אויך הקב"ה האט הנאה פון דעם קָרְבָּן, (לוֹמַר לְךָ). צוא זאגען דיר. (אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט). סייא איינער ברענגט אַגרויסין קָרְבָּן, אונ סייא ער ברענגט אַקליינעם קָרְבָּן [ווייל ער איז אָרעם אונ קען ניט ברענגען אַגרויסין קָרְבָּן] זענען ביידע גלייך בייא הקב"ה. (וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּון אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם). נאר זיין הארץ זאל זיין צו טאהן דעם ווילן פון הקב"ה: (א) [וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב]. זאגט רש"י

שפתי חכמים

ט דלא הל"ל אלא על הדשן אלא ודאי ללמוד בא שהיו נבלעים שם ולא היה שם אלא המקום:

פירוש לתורת אלהים

מְקוֹם הַדֶּשֶׁן אויף דעם אָרט וואו מען שיט אַלע מָארגן פרי דם אַש פון דעם מִזְבֵּחַ אונ פון דער מְנוֹרָה: (יז) וְשִׁסַּע אונ ער זאל צו שפּאלטין אוֹתוֹ אים בִּכְנָפָיו מיט זיינע פעדערן כלומר ער דארף ניט אפּ פליקען די פעדערן פון די פליגל לֹא יַבְדִּיל ער זאל דאס ניט צו שיידען אויף צווייא שטיקער נאר ער זאל צוא שפּאלטען דעם רוקין וְהִקְטִיר אונ דער כֹּהֵן זאל אים מַקְטִיר זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ עַל הָעֵצִים אויף דעם האלץ אֲשֶׁר וואס ליגט עַל הָאֵשׁ אויף דעם פייער עֹלָה הוּא דאס איז אַקָרְבָּן עוֹלָה אִשֵּׁה פייער אָפּער [עיין רש"י]: (א) וְנֶפֶשׁ אונ אַמענטש כִּי תַקְרִיב אַז ער

מצות השם

(קטז) (וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב וגו') דם איז די מִצְוַת עֲשֵׂה עס איז

קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ

קוּרְבַּן מִנְחֲתָא קֳדָם יְיָ סוּלְתָּא יְהֵי קוּרְבָּנֵיהּ וְירִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא וְיִתֵּן

תו"א קרבן מנחה זבחים לא מנחות כג קז קח: ויצק עליה פסחים לו סוטה יד מנחות ט יח:

רשב"ם

(א) מנחה. כבר פירשתי לשון דורון בבראשית. מגזרת נחה את העם:

בעל הטורים

ה' כמו בבן בקר לפי שעניים מביאים אותם ומתביישי' להביא אותו לפני הכל ולכך אמר לאהרן ולבניו שאינן בפרהסיא והזכיר לאהרן לו' שאף הכהן הגדול לא יבזה מנחת הדל:

בית יהודא

(לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה). ביא דיא אלע קרבנות וואס מען ברענגט אנדבה שטייט ניט דער ווארט נפש, נאר ביא אמנחה שטייט דר ווארט נפש. (מי דרכו להביא מנחה עני). ווארום ווער ברענגט אמנחה אביסעל מעהל, נאר אארעם מאן, (אמר הקב"ה). האט הקב"ה גזאגט. (מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו). איך רעכין אוף אים גלייך ווי ער וואלט מקריב גוועז פאר מיר זיין נשמה (זיין לעבן), ווארום דאס ביסעל מעהל האט ער געוויס אפ געשפארט פון זיין עסין אונ פון זיין פרנסה: (סלת יהיה קרבנו). זאגט רש"י (האומר הרי עלי מנחה סתם). אז איינר זאגט איך נעם אוף מיר איך זאל ברענגן אמנחה. (מביא מנחת סלת) זאל ער ברענגען פיינע ווייצין מעהל. (שהיא הראשונה שבמנחות). דאס איז די ערשטע פון אלע מנחות. (ונקמצת כשהיא סלת). אונ מען נעמט אראפ פון איר אקומץ ווען זיא איז מעהל. (כמו שמפורש בענין). וויא עס שטייט אין דיא פסוקים, זאגט רש"י (לפי שנאמרו כאן ה' מיני מנחות), ווייל אין די פרשה שטייט פינף מינים מנחות. (וכולן באות אפויות קודם קמיצה). אונ דיא אלע פינף מינים מנחות ווערן געבאקט איידער מען נעמט פון זיי דעם קומץ. (חוץ מזו). נאר דיא מנחה איז ניט אזו, פון דיא מנחה נעמט מען דעם קומץ ווען עס איז מעהל. (לכך קרויה מנחת סולת). דריבר רופט מען די מנחה „מנחת סולת" דיא מעהל־מנחה: (סולת). זאגט רש"י (אין סולת אלא מן החיטין). ווייצין מעהל רופט מען סולת, (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק. (סולת חטים). סולת (פיינע) ווייצן מעהל. (ואין מנחה פחותה מעשרון). דיא מעהל פון אמנחה טאר ניט זיין ווייניגר פון אצעהנטיל איפה. (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק. (ועשרון סולת למנחה). אצעהנטיל פון אאיפה מעהל (סולת) צוא אמנחה. (עשרון לכל מנחה). צו יעדער מנחה דארף מען אצעהנטיל איפה מעהל: (ויצק עליה שמן). (על כולה). ער זאל גיסען בוימאייל אוף דיא גאנצע מנחה: (ונתן עליה לבונה). ער זאל געבין אוף דיא מנחה בשמים, זאגט רש"י (על מקצתה). די בשמים זאל מען לייגען נאר אוף אביסעל מעהל פון די מנחה, ניט אוף דיא גאנצע מנחה. (מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד). ער זאל לייגען דיא ביסעל בשמים אוף איין זייט פון דיא מנחה, פרעגט רש"י (ומה ראית לומר כן). פון וואנען ווייסטו א זו צו זאגן, זאגט רש"י (שאין ריבוי אחר ריבוי בתורה אלא למעט). ווייל אין די תורה האט געקענט שטיין ויצק שמן ונתן לבונה עליה, וואלטין מיר זאגין מען מיינט ער זא"ל גיסין בוימאייל אונ זאל געבין בשמים, אונ ביידע זאכין (דיא בוימאייל מיט די בשמים) זאלין זיין אוף די גאנצע מנחה, ווארום דר ווארט „עליה" אוף איר, מיינט מען אוף דיא גאנצע מנחה, אז עס שטייט צוויא מאהל „עליה", (דאס הייסט רבוי אחר רבוי) איין מאהל עליה, אוף איר אין גאנצין, אונ נאך

רש"י

נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה עני אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו: סלת יהיה קרבנו. האומ' י הרי עלי מנח' סתם מביא מנחת סלת שהיא הראשונ' שבמנחות ב ונקמצת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין. לפי שנאמרו כאן ה' מיני מנחות וכולן באות אפויות קודם קמיצה חוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת: סלת. אין סלת אלא מן החטין שנא' סלת חטין ואין מנחה פחותה מעשרון שנא' ועשרון סלת למנחה עשרון לכל מנחה: ויצק עליה שמן. על כול': ונתן עליה לבונה. על מקצתה מניח קומץ לבונ' עליה לצד א' ומה ראית לומר כן שאין ריבוי אחר

שפתי חכמים

י דאם לא כן הוה ליה למימר ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' אם סולת יהיה קרבנו ואח"כ כי תקריב קרבן מנחה וגו' מאפה תנור וגו' כמו גבי קרבן עול' אם עולה קרבנו וגו' ואח"כ ואם מן העוף וגו' אלא ודאי לזה אמר בל' ספק לו' האומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סולת: ב אינו ר"ל לפי שהיא הראשונה דא"כ המתנדב עולה יהיה דוקא בן בקר אלא ה"ק מביא מנחת סולת שהיא הראשונ' שבמנחות לא משאר הד' מנחות שגם הם מסולת ונותן טעם למה נקראת הראשונ' מנחת סולת יותר משאר מנחו' ואמר מפני שהיא נקמצת כשהיא סולת וכל שאר הד' מנחות אינן נקמצות רק אחר אפייתן ואף דהלכת' כחכמים שאמרו מאיזה שירצה יקריב מפני שזה קרוב

מצות השם

פאר האנדען דריי ערליי פייער אפער וואס זיי ווערן גברענגט אום מעהל דם ערשטי איז דער (לחם הפנים) ווס מען הט אלי שבת גבראכט פייער אופער פר גאט אונ די (שתי לחם) דאס זענין די צוויי ברוט ווס מען הט אום שבועות גבראכט איז גוועזן פון ווייצן מעהל אונ דער (עומר) דם הט מען אום צווייטן טאג פסח גמאכט דם איז גוועזן גערשטין מעהל אוך איז פאר האנדן עטליכע אלערליי פייער אופער פון מעהל הייינו מנחת חוטא דם איז די מנחה ווס איין ארום מאן האט גברענגט אז ער הט גזינדיגט דאס צווייטע די מנחת סוטה דם ווערט גברענגט אין (פרשת נשא) דם דריטי איז די מנחה ווס איין כהן הט גברענגט אז ער האט זיך אן גהובן צו לערנין דיא עבודה דם פערדי די מנחה וואס דר כהן גדול האט מקריב גוועזן אלי טאג אונ דם פופטי (מנחת סולת) ווס איינר האט גברענגט איין נדר אדער איין נדבה דאס זעקסטי (מנחת המחבת) דאס איז די מנחה ווערט גבאקן אין איין פאן דאס איז אוך איין נדר אדער אנדבה אוך אנדרי מנחות אונ דער סדר ווי אזו מען הט זיי גבראכט דם ווס ער הט גדארפט הט ער גנומן זעמיל מעל אונ הט אין איין זילבערני כלי אדר אגאלדיני אדר איין אזערני גלייגט אונ האט זיא גפירט צום כהן אונ דר כהן הט שון גוואן אזו ווי מען הט גדארפט אונ די מצוה איז נוהג ווען דם ביהמ"ק איז גשטאנן:

פירוש לתורת אלהים

ווערט ווען מקריב זיין אקרבן מנחה צו גאט אונ ער ווערט זאגען סתם איך וועל ברענגן אמנחה. סולת יהיה קרבנו זאל זיין זעמיל מעל זיין קרבן [עיין רש"י] ויצק עליה אונ ער זאל גיסן אויף דער מנחה שמן אייל ונתן עליה לבונה אונ זאל אויף איר

עֲלַהּ לְבוֹנְתָא׃ ב וְיַיְתִינַהּ לְוָת בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָא וְיִקְמוֹץ מִתַּמָּן מְלֵי

לְבֹנָה׃ ב וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ

תו"א והביאה פסחים לו קידושין לו מנחות ע יח: וקמץ זבחים סג מנחות ו ח: מלא קמצו יומא מז מנחות יא יט כו:

רשב"ם

(ג) מלא קמצו. חכמים פירשו במסכת יומא שקומץ בשלש אצבעותיו האמצעים:

רש"י

ריבוי בתורה אלא א למעט ד"א שמן על כולה מפני שהוא בכלל עמה וקמץ עמה כמ"ש מסלתה ומשמנה ב ולבונה על מקלתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנאמר על כל לבונתה שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה: ויצק ונתן והביאה. מלמד שיציק' ובלילה ג כשירים בזר: (ב) הכהנים וקמץ. מקמיצה ואילך מצות כהונה: וקמץ משם. ממקו' שרגלי הזר עומדות ללמדך שהקמיצ' כשירה בכל מקום בעזר' אף בי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל: מלא קמצו. יכול מבורץ מבלבן ד ויוצא לכל צד ת"ל במקום אחר והרים ממנו בקמצו לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ אי בקמצו יכול חסר ת"ל מלא הא כיצד חופה ג' אצבעותיו על פס ידו ה וזהו קומץ במשמע

בית יהודא

אמאהל עליה, אוף איר אין גאנצין איז דאך איין מאהל איבעריג, מוזין מיר זאגין פאר קערט, דר ערשטר עליה מיינט אוף איר אין גאנצין, דער אנדערער עליה מיינט, עס זאל נאר זיין אוף איר, אוף די מנחה, אונ אפילו אוף אביסול פון דיא מנחה איז אויך גענוג, ווארום אז דיא בשמים זאל מוזין זיין אוף דיא גאנצע מנחה, האט דאך געקענט שטיין נאר איין עליה, ווי מיר האבן פריער גזאגט. (דבר אחר). נאך אפשט קען מען זאגן. (שמן על כולה). בוימאייל זאל מען גיסען אוף דיא גאנצע מנחה. (מפני שהוא נבלל עמה). ווייל דיא גאנצע מעהל מוז ווערן אוים געמישט מיט דיא בוימאייל. (כמו שאמר הכתוב מסלתה ומשמנה) ווי דר פסוק זאגט דער כהן זאל געמען פון דיא מעהל אונ פון דיא בוימאייל. (ולבונה על מקצתה). דיא בשמים דארף זיין אוף אביסול פון דיא מנחה. (שאינה נבללת עמה). ווייל דיא בשמים ווערט ניט אוים געמישט מיט דיא מעהל. (ולא נקמצת עמה). אונ ווען דער כהן געמט אביסול פון דיא מעהל צוא פאר ברענן אוף דעם מזבח ודאס הייסט קומץ) געמט ער ניט פון דיא בשמים. (שנאמר). וויא עס שטייט אין פסוק. (על כל לבונתה). אוסער די בשמים. (שלאחר שקמץ). נאך דעם וויא ער האט אראפ גענומען די ביסול מעהל אונ הט ארופ געלייגט אוף דעם פייער פון מזבח. (מלקט הלבונה כולה מעליה ומקטירה). קלויבט ער צוא זאמען די גאנצע בשמים פון דיא מנחה אונ פאר ברענט זייא אוף דעם מזבח: (ויצק ונתן והביאה). ער זאל גיסען די בוימאייל אוף די מעהל, אונ זאל געבין די בשמים אוף דיא מעהל, נאך דעם זאל ער ברענגען דיא מנחה צום כהן. (מלמד). דער פסוק לערונט אונז. (שיציקה ובלילה כשירים בזר). דאס גיסען דיא בוימאייל אוף די מעהל אונ אוים מישען די בוימאייל מיט די מעהל מעג א ישראל אדער א לוי אויך: (ב) (הכהנים וקמץ). זאגט רש"י (מקמיצה ואילך מצות כהונה). אלע זאכין וואס ווערט גטאן בייא דיא מנחה פון נעמען דאס ביסול מעהל צוא שיטען אוף דעם פייער פון מזבח ודאס הייסט קמיצה) אונ ווייטער, דאס מוז גטאן ווערין נאר דורך כהנים: (וקמץ משם). זאגט רש"י (ממקום שרגלי הזר עומדות). דער כהן נעמט דאס ביסול מעהל פון דעם ארט ווא דר זר נדר ישראל אדער דר לוי שטייט. (ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה). דער פסוק לערונט אונז מען מעג געמען דעם קומץ מעהל פון די מנחה אוף וועלכין ארט די מנחה שטייט אין די עזרה. (אף בי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל). אפילו דיא מנחה שטייט אין דיא עלף איילין וואס דארטן מעגין שטיין די ישראלים, וואס דאס איז ווייט פון מזבח, מעג מען פון דארטן אויך געמען דעם קומץ: (מלא קומצו). זאגט רש"י (יכול מבורץ מבצבץ ויוצא לכל צד). איך וואלט מיינען ער זאל געמען אין האנט אזו פיהל מעהל עס זאל ארום גיין ביסלאך מעהל אין אלע זייטין פון דיא האנט: (תלמוד לומר במקום אחר). זאגט דער פסוק אוף איין אנדער ארט. (והרים ממנו בקומצו). ער זאל אפ שיידן אביסול פון דיא מנחה אין זיין האנט. (לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ). עס איז ניט מעהר כשר מקריב צוא זיין אוף דעם מזבח נאר דם ביסול מעהל וואס איז אין זיין האנט, אבר ניט וואס גייט ארום פון דיא האנט אין דיא זייטין פון האנט. (אי בקומצו יכול חסר). ווייל עס שטייט בקומצו אין זיין האנט, וואלט איך מיינען ער זאל געמען אביסול ווייניגער, ניט אפולע האנט. (תלמוד לומר מלא). זאגט דער פסוק ער זאל געמען אפולע האנט. (הא כיצד). ווי זאל ער טאהן, (חופה ג' אצבעותיו על פס ידו). ער שטעקט אריין דרייא פינגער אין די מעהל אונ פאר געמט פוהלע דרייא פינגער מעהל אונ פר בייגט דיא דרייא פינגער אוף די האנט אונ מיט דעם גראבין פינגער פאר גלייכט ער די מעהל הויבין אונ מיט דעם קליינעם פינגער פאר גלייכט ער דיא מעהל

שפתי חכמים

לפשוטו ודקדק הרב לפרש אף שכנגד הסלו': א פי' כי כל עליה שבמקרא רבוי הוא ולפיכך דרשו מרבוי עליה קמ' שיתן השמן על הסול' כלה ויבללנה עמה ומרבוי דעליה בתרא דסו"ל רבוי אחר רבוי ואין רא"ר אלא למעט דרשו בו שמניח הלבונה על מקלתה ואינה טעונה על כולה שאין לריך לבוללה אלא מניח על הסולת במקום אחד ובשעת הקטרה שקומץ מלקט הלבונה משם ומקטיר' עמה: ב כלו' דכתיב וקמץ משם מלא קמצו מסלת' ומשמנה ש"מ שהוא נבלל עם הסולת לאפוקי גבי לבונה כתיב על כל לבונת' ש"מ שאינ' נקמץ עמה שא"א לקמוץ את כל הלבו' אלא לאחר שקמץ וכו': ג ר"ל יליקה מוכח מדכתיב וילק עליה שמן והביאה אל בני אהרן א"כ ש"מ קודם שהביאה לכהן מותר ליתן עליה שמן א"כ משמע אפי' זר ובלילה מוכח מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן וגו' והדר כתיב וילק עליה א"כ ש"מ שהיליקה אחר בלילה ויליקה כשרה בזר כדפרישית וכ"ש בלילה שהיא קודם יליקה שהיא כשירה בזר. (ג"א) מה שאמר יליקה ובלילה ולא זכר הנתינה של לבונה וההבאה שנזכרת בכתוב מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה לאפוקי נתינת הלבונה אין המנח' נעשית בזה שהרי אח"כ מלקט הימנ' וכן הבאה אין זה מעשה שהמנחה נעשית על ידה: ד פי' מבלבן וכו' הוא פירוש של מבורץ שרש"י מפרש מהו מבורץ: ה פי' ובשתי אלבעות הנשארים שהן האגודל והזרת היה משוה שהיה מוחק באלבע קטנה מלמט' ובאגודל מלמעל'

פירוש לתורת אלהים

געבען נואריך׃ (ב) וֶהֱבִיאָהּ אונ ער זאל זעגין כֹּהֲנִים וְקָמַץ אונ ער זאל גייפלין מִשָּׁם פון ברענגען זיא צוא דיא קינדר פון אַהֲרֹן וום זייא דארטין מְלֹא פול קֻמְצוֹ זיין גייפיל מִסָּלְתָּהּ פון איר

מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
ג וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃
ס ד וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה

אונקלוס

קוּמְצֵיהּ מִסֻּלְתַּהּ
וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל לְבוֹנְתַּהּ
וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת אַדְכַּרְתַּהּ
לְמַדְבְּחָא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ ג וּדְאִשְׁתְּאַר מִן
מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
קוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין מִקּוּרְבָּנַיָּא
דַּיְיָ׃ ד וַאֲרֵי תְקָרֵיב
קוּרְבַּן מִנְחָתָא מַאֲפֵה

תו"א מסלתה סוטה יד מנחות כז מעילה ט בכורות מא תמורה כח כט נדה מא: אשה ריח שבועות טו: והנותרת יומא כא סוטה טו מנחות ט מעילה ח ט: וכי תקריב מנחות סג: מאפה תנור שם:

רשב"ם

אזכרתה. לשון זכר רגיל לומר בלבונה מפני הריח העולה וכן כתיב מזכיר לבונה וכן והיתה ללחם לאזכרה. מיני מנחות הכתובות כאן מפורשים

בית יהודא

אונטען. (וזהו קומץ במשמע לשון העברית). אונ אויף לשון קודש הייסט דס קומץ: [על כל לבונתה]. זאגט רש"י מען מיינט. (לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא) דיא האנט זאל זיין פוהל מיט די מעהל אליין אוסר די שטיקלאך בשמים: [לבונתה והקטיר]. זאגט רש"י (אף הלבונה בהקטרה). די בשמים דארף מען אוך פר ברענגען אויף דעם מזבח: [מלא קמצו מסלתה ומשמנה]. דר כהן זאל נעמן אפוהלע האנט מיט מעהל וואס איז אוס געמישט מיט די בוימאייל. (הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה פסולה). אבער אז אין די מעהל ווס דר כהן הט גנומן אין האנט איז גלעגין אשטיקול זאלץ אדר אשטיקל בשמים, איז דער קומץ פסול: [אזכרתה]. זאגט רש"י (הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה). דאס ביסול מעהל וואס מען איז מקריב אויף דעם מזבח צו הקב"ה דאס איז דער אנדענקען פון דיא מנחה. (שבו נזכרו בעלים לטובה ולנחת רוח). וועגין דעם ביסול מעהל וואס מען פארברענט אויף דעם מזבח ווערט דער מאנט דער בעל הבית פון די מנחה צו גוטען אונ צוא פערגעניגען פאר הקב"ה: (ג) [ולאהרן ולבניו]. דאס איבעריגע מעהל פון דיא מנחה זאל גיהערין צו אהרן אונ צו זיינע קינדר, זאגט רש"י (כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת). דר כהן גדול נעמט אחלק דר ערשטער ווי פיל ער וויל, אונ ער דארף ניט זיך טיילין גלייך מיט דיא כהנים, (וההדיוט במחלוקת). אונ די פראסטע כהנים מוזין זיך טיילען אונ נעמען גלייכע חלקים, עס זאל ניט נעמען איינר מעהר פון דעם אנדערן: [קדש קדשים היא להם]. דס עסין זאל זיין ביי זייא הייליג: [מאשי ה']. זאגט רש"י (אין להם חלק בה אלא אחר מתנות האשים). דיא כהנים האבן ניט אחלק אין די מנחה ביז נאכדעם ווי מען הט דעם קומץ פרברענט אויף דעם פייער פון מזבח: (ד) [וכי תקריב וגו']. זאגט רש"י מען מיינט. (שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור). אוב אייגער

רש"י

ו לשון העברית: על כל לבונתה. לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא: לבונתה והקטיר. אף הלבונה ז בהקטרה: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט ח לבונה פסולה: אזכרתה. הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח: (ג) לאהרן ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא ט במחלוקת והדיוט במחלוקת: קדש קדשים. היא להם: מאשי ה'. אין להם חלק בה אלא לאחר י מתנות האישים: (ד) וכי תקריב וגו'. שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור כ

שפתי חכמים

שלא יהא הקומץ מבורץ: ו (ג"א) כי בשאר הלשונות יקרא קומץ מה שהוא בתוך ג' אצבעות לפי שהאצבע הסמוכה אל האגודל הקטנה נקרא בל' עברי קמיצה לפיכך נקרא קומץ מה שהוא בתוך ג' אצבעו' עד אצבע של קמיצ': ז דסד"א דהקטר' אינה אלא לקומץ בלבד אבל לבונה שאינה בכלל הקמיצ' אינה בכלל הקטרה קמ"ל: ח פי' מכיון שהקומץ חסר פסול ש"מ שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה שאז הקומץ חסר מש"ה פסול והא דמספק רש"י דהיה לו לפרש מלא קמצו וכו' קודם לבונתה והקטיר וכו' משום דה"א דדוקא סלתה ושמנה בהקטר' שהיא בקמיצה אבל לבונתו' שאינה בקמיצ' אינה בהקטרה אבל עכשיו שפי' לבונתה שאינה בקמיצה אפ"ה בהקטרה א"כ אייתר מלא קמצו וגו' ללמדך שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט וכו'. ואין להקשות מנ"ל לרש"י דלבונה בהקטר' וי"ל מדסמיך והקטיר ללבונה ש"מ דאף הלבונה בהקטר'. (ג"א) בפ"ק דמנחות הקשה רש"י ליתני לבונ' וכ"ש מלח י"ל דלא זו אף זו קתני דאי תני מלח ה"א דוקא מלח דלא איקבע לה מקום בהדיא שאין המלח נתון במנחה אלא בראש המזבח אבל לבונה שבתחלת המנחה צריך להביא ג"כ לבונה עמה ה"א שאם עלה בידו קורט לבונה תתכשר קמ"ל: ט דאל"כ מאי לאהרן ולבניו וכי הוא גרוע מבניו אלא ודאי שנוטל חלק בראש בלא מחלוקת: י פי' הנותר מן המנחה אין להם חלק לאהרן ולבניו באכילתו אלא לאחר שהקטירו הקומץ לה' ונהיה אשה לה': כ שאם

פירוש לתורת אלהים

זעמיל מעל ומשמנה אונ פון איר אייל על כל לבונתה מיט גאר איר ווארויך גלומר ער זאל מקטיר זיין דעם קומץ מיט גאר דעם וואריך אבער דר גייפיל זאל זיין פול מעהל חוץ דעם ווארויך ער טאר ניט אריין נעמין אין גייפיל נאר מעל מיט אייל ניט ווארויך והקטיר הכהן אונ דר כהן זאל מקטיר זיין את אזכרתה איר גדעכעניש דעם קומץ אונ פר וואס רופט דאס דער פסוק גדעכעניש מחמת דער בעל הבית ווערט דורך דעם גדאכט פר הקב"ה צו גוטן זאל ער דאס מקטיר זיין המזבחה אויף דעם מזבח אשה אפייער אפער: (ג) והנותרת אונ וואס עס בלייבט פון דר מנחה נאך דעם אז ער נעמט אראפ דעם קומץ זאל דאס זיין לאהרן ולבניו צוא אהרן אונ צו זייני קינדר קודש קדשים דס איז צו זיי גאנץ הייליג

תַנּוּרָא סוּלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאַסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשַׁח: ה וְאִם מִנְחֲתָא עַל מַסְרֵיתָא

תַּנּוּר סֹלֶת חַלּוֹת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן: ס ה וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת

תו"א חלות מנחות עה: ורקיקי מלות שם עב:

רש"י

ולימד הכתו' שיביא או חלות או רקיקין ל החלו' בלולו' והרקיקין משוחין מ ונחלקו רבותינו במשיחתן י"א מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונו' לוג שמן וי"א מושחן כמין כף יונית ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים. מה ת"ל בשמן בשמן שני פעמים להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים ב ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה שנ' בו זך ושנינו במנחו' כל המנחו' האפויות לפני קמיצתן ונקמצות ע"י פתית' כולן באות עשר חלות א והאמור בה רקיקין בא עשר רקיקין: (ה) ואם מנחה על המחבת. שאמר הרי עלי מנחת מחבת וכלי הוא שהיה

בית יהודא

הָט גֶעזָאגְט אִיךְ גֶעם אוּף מִיר אִיךְ זָאל בְּרֵיינְגֶען אַמִנְחָה וָוס וֶוערְט גֶעבַּאקְט אִין אַהוֹיבְּן. (וְלִימֵּד הַכָּתוּב). לֶערוּנְט אוּנְז דֶר פָּסוּק. (שֶׁיָּבִיא אוֹ חַלּוֹת אוֹ רְקִיקִין). עֶר זָאל בְּרֵיינְגֶען חַלּוֹת אָדֶער קִיכְלַאךְ. (הַחַלּוֹת בְּלוּלוֹת). דִי מֶעל פוּן דִי חַלּוֹת דַארְפִין זַיין גֶעמִישְׁט מִיט דִי בּוֹימְאֵייל נוע' ת"כז. (וְהָרְקִיקִין מְשׁוּחִין). דִי קִיכְלַאךְ וֶוערֶן בֶּעשְׁמִירְט מִיט בּוֹימְאֵייל נָאךְ דֶעם בַּאקִין. (וְנֶחְלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ בִּמְשִׁיחָתָן). דִי רַבָּנָן קְרִיגֶען וִוי אַזוֹ מֶען הָט דִי קִיכְלַאךְ גֶעדַארְפְט בֶּעשְׁמִירֶען מִיט דִי בּוֹמְאֵייל. (יֵשׁ אוֹמְרִים). אַטֵייל רַבָּנָן זָאגֶן. (מוֹשְׁחָן וְחוֹזֵר וּמוֹשְׁחָן). מֶען בֶּעשְׁמִירְט דִי קִיכְלַאךְ מִיט בּוֹימְאֵייל, אַז דִי בּוֹימְאֵייל אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט גִיוָוארֶען אִין דִי קִיכְלַאךְ, הָאט מֶען דִיא קִיכְלַאךְ נָאךְ אַמָאהְל בֶּעשְׁמִירְט מִיט דֶעם בּוֹימְאֵייל, אוּנ מֶען הָאט אַזוֹ לַאנְג גֶעשְׁמִירְט דִיא קִיכְלַאךְ מִיט דֶעם בּוֹימְאֵייל. (עַד שֶׁיִּכְלֶה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּלּוֹג). בִּיז אִין דִיא קִיכְלַאךְ אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט גִוָוארֶן דִי גַאנְצֶע בּוֹימְאֵייל וָוס אִיז גְוֶוען אִין דִי קְוָוארְט. (שֶׁכָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת לוֹג שֶׁמֶן). וָוארוּם צוּ אַלֶע מְנָחוֹת דַארְף מֶען אַקְוָוארְט בּוֹימְאֵייל צוּא יֶעדֶער מִנְחָה. (וְיֵשׁ אוֹמְרִים). אוּנ אַטֵייל רַבָּנָן זָאגֶען. (מוֹשְׁחָן כְּמִין כַּף יְוָנִית). עֶר שְׁמִירְט נָאר אֵיין מָאהְל אַזוֹ וִויא אַכַף יְוָנִית ד. (וּשְׁאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לַכֹּהֲנִים). אוּנ דִי אִיבֶּערִיגֶע בּוֹימְאֵייל פוּן דִיא קְוָוארְט, עֶסִין דִיא כֹּהֲנִים, זָאגְט רַשִׁ"י (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר בַּשֶּׁמֶן בַּשֶּׁמֶן שְׁנֵי פְּעָמִים). וָואס לֶערוּנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק מִיט דֶעם וָוס עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּן צְוַויי מָאהְל דֶעם וָוארְט בַּשֶּׁמֶן. (לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים). זָאגְט רַשִׁ"י דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז דִי צְוֵויטֶע בּוֹימְאֵייל אוּנ דִי דְרִיטֶע בּוֹימְאֵייל וָואס גֵייט אַרוֹס פוּן דִי אֵיילְבֶּירְטִין אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר צוּ דִיא מְנָחוֹת [דִיא אֵיילְבֶּירְטֶן וֶוערֶן אֵיין מָאהְל גֶעפְּרֶעסְט גֵייט אַרוֹס פוּן זֵיי בּוֹימְאֵייל, נָאכְדֶעם וֶוערֶן זֵיי שְׁטַארְקֶער גֶעפְּרֶעסְט גֵייט נָאךְ אַמָאהְל אַרוֹס בּוֹימְאֵייל, נָאכְדֶעם פְּרֶעסְט מֶען זֵייא נָאךְ שְׁטַארְקֶער גֵייט אַרוֹס בּוֹימְאֵייל אַדְרִיטֶען מָאהְל], צוּ מְנָחוֹת זֶענֶען כָּשֵׁר אַלֶע דְרַייעֶרְלַיי בּוֹימְאֵייל. (וְאֵין צָרִיךְ שֶׁמֶן רִאשׁוֹן אֶלָּא לַמְּנוֹרָה). צוּ דִי מְנוֹרָה הָט מֶען גֶעמוּזְט הָאבֶּן נָאר דִיא עֶרְשְׁטֶע בּוֹימְאֵייל. (שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ זָךְ). וַוייל בַּיי דִי מְנוֹרָה שְׁטֵייט זָךְ, דִיא בּוֹימְאֵייל זָאל זַיין קְלָארֶע, אוּנ נָאר דִיא עֶרְשְׁטֶע בּוֹימְאֵייל זֶענֶען קְלָארֶע. (וְשָׁנִינוּ בִּמְנָחוֹת). אוּנ מִיר הָאבֶּן גֶעלֶערוּנְט אִין דִי מַסֶּכֶת מְנָחוֹת, (כָּל הַמְּנָחוֹת הָאֲפוּיוֹת לִפְנֵי קְמִיצָתָן). אַלֶע מְנָחוֹת וָואס וֶוערִין גֶעבַּאקְט פַאר דִיא קְמִיצָה. (וְנִקְמָצוֹת ע"י פְּתִיתָה). אוּנ נָאךְ דֶעם בַּאקִין צוּ בְּרֶעכְט מֶען דָם גֶעבַּאקְטֶע אוּף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ אוּנ דֶר כֹּהֵן נֶעמְט מִיט זַייְנֶע דְרַיי פִינְגֶר אַבִּיסוּל פוּן דִי שְׁטִיקְלַאךְ [אַזוֹ וִוי עֶר טוּהְט בַּייא דִי מֶעהְל] אוּנ לֵייגְט זַייא אוּף דֶעם פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ. (כּוּלָּן בָּאוֹת עֶשֶׂר חַלּוֹת). דִי אַלֶע מְנָחוֹת וֶוערִין גֶעבַּאקְט צוּ צֶעהֶן חַלּוֹת. (וְהָאָמוּר בָּהּ רְקִיקִין). אוּנ בַּיי דִי מִנְחָה וָואס שְׁטֵייט מֶען זָאל מַאכִין רְקִיקִין קִיכְלַאךְ. (בָּאָה עֶשֶׂר רְקִיקִין). דַארְף מֶען מַאכֶן צֶעהֶן קִיכְלַאךְ: (ה) וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחֲבַת). זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁאָמַר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַחֲבַת). אֵיינֶער הָט גֶעזָאגְט אִיךְ גֶעם אוּף מִיר אִיךְ זָאל בְּרֵיינְגֶען אַמִנְחָה וָואס וֶוערְט גֶעמַאכְט אוּף אַמַחֲבַת. (וּכְלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ). מַחֲבַת אִיז אַזוֹ אַכֵּלִי

שפתי חכמים

לא פי' אלא שאמר סתם הרי עלי מנחה מביא מנחת סולת כדלעיל: ל מדכתיב וכי תקריב קרבן משמע קרבן אחד והא דכתיב חלות מלות ורקיקי מלות וי"ו ורקיקי כמו או: מ פי' דדוקא בלולות ודוקא משוחים וכוב אין לשאול מה בין אלו לאלו עד שנחלקו בהם חכמים אבל מהא דכתיב בקרא חלות בלולות ורקיקי' משוחים אין ראיה דה"א הייני בלולות היינו משוחים אלא דלגבי חלות שייך בלילה וגבי רקיקים שייך משיחה ל"פ וכו' ומה בין בלילה למשיח' הבלילה בעודן סולת והמשיחה אחר אפייתן: נ ואע"ג דלעיל בפ' תלוה פרש"י כתית למאור אבל למנחו' אפי' שמן ב' כשר וא"כ ל"ל שנן שמן. וי"ל דה"א דהא דבא להכשיר שמן שני ה"מ למנחת נסכי' אבל במנחות עצמן לבלול בשמן או למשוח בשמן פסול מש"ה צריך קרא דשמן שמן: (ד"ד) מתרץ נראה דבא להתיר כאן אף השלישי דה"א למאור בעי' זך דהיינו ראשון ולגבי מנחו' אפחתיה חד דרגא דהיינו אף השני כשר קמ"ל כאן דאף הג' כשר: א מדכתי' בפ' לו גבי לחמי תודה חלות ורקיקי מלות וכתיב בתריה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' וגמרינן תרומה תרומה כתיב הכא תרומ' וכתיב התם תרומת מעשר מה תרומת מעשר דכתיב התם אחד מעשר אף תרומ' דהכא אחד מעשר שאם היו פחות מעשר או יותר מעשר א"א שיהיה עשירית כל מין אלא פרוס והתורה אמרה אחד מכל קרבן

פירוש לתורת אלהים

מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִי פַייעֶר אָפְּפֶער פוּן גָאט: (ד) וְכִי תַקְרִיב אוּנ אַז דוּ וֶועסְט וֶועלִין מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר דְהַיינוּ עֶר וֶועט זָאגִין אִיךְ גֶעם אוּף מִיר אִיךְ זָאל מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה וָואס וֶוערְט גִיבַּאקֶן אִין אֵיין אוֹבִין זָאל עֶר בְּרֶענְגִין סֹלֶת חַלּוֹת צֶעהֶן קוּכֶן פוּן זֶעמִיל מֶעל מַצּוֹת עֶס זָאל זַיין אוּם גִזֵיירְטֶע קוּכֶן בְּלוּלֹת גְמִישְׁט בַּשֶּׁמֶן מִיט אֵייל וּרְקִיקֵי אָדֶער עֶר זָאל בְּרֶענְגִין צֶעהֶן דִינֶע מַצּוֹת וָואס וֶוערִין גְשְׁמִירְט מִיט אֵייל: (ה) וְאִם אוּנ אוּב מִנְחָה אוּף אֵיין פַייעֶר פַאן קָרְבָּנֶךָ וֶועט זַיין דַיין קָרְבָּן כְּלוֹמֶר דוּא וֶועסְט זָאגִין אִיךְ וֶועל מַקְרִיב זַיין אַמִנְחָה וָוס וֶוערְט גִבַּאקֶן אוּף אַגְלַאטְשִׁיקְע פַייעֶר פַאן זָאל עֶר בְּרֶענְגֶן סֹלֶת זֶעמִיל מֶעל גְמִישְׁט מִיט אֵייל מַצָּה תִהְיֶה עֶס זָאל זַיין פוּן דֶעם מֶעל צֶעהֶן

קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה

תִהְיֶה׃ ו פָּתוֹת אֹתָהּ פִּתִּים וְיָצַקְתָּ

עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא׃ ס שלישי ז וְאִם־

מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן

תֵּעָשֶׂה׃ ח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה

אונקלוס

קוּרְבָּנָךְ סוּלְתָּא דְפִילָא בִמְשַׁח פַּטִּיר תְּהֵי׃ ו בְּצַע יָתַהּ בִּיצוּעִין וּתְרִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא מִנְחָתָא הִיא׃ ז וְאִם מִנְחָתָא דְרַדְתָּא קוּרְבָּנָךְ סוּלְתָּא בִמְשַׁח תִּתְעֲבֵד׃ ח וְתַיְתֵי יָת

תו"א קרבנך מנחות עד. סלת בלולה שם עה. מלה תהיה שם נג פתחים עה: ואם מנחת מנחות עד. מרחשת שם סג. והבאת את שם ס.

רשב"ם

במנחו' מנין חלותיהם וכמה לבונה וכמה שמן בכל אחת ומהו מחבת ומה היא מרחשת: מרחש'. כלי עמוק ומעשיה רוחשין. אבל מחבת אינו עמוק וכולן

בית יהודא

וָואס אִיז גֶיוֶועְן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (שֶׁאוֹפִין בּוֹ מִנְחָה זוֹ עַל הָאוּר בַּשֶּׁמֶן). אִין דִי כֵּלִי הָט מֶען אַרַיין גֶעשָׁאטִין דִי מֶעהְל אוּנ אַרַיין גֶעגָאסֶן בּוֹימְאֵייל אוּנ גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף דֶעם פַייעֶר אוּנ גֶעבַּאקְט. (וְהַכְּלִי אֵינוֹ עָמוֹק). דִיא כֵּלִי אִיז נִיט גֶוֶועְן טִיעְף. (אֶלָּא צַף). נָאר פְלַאךְ. (וּמַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה שֶׁבְּתוֹכוֹ קָשִׁין). אוּנ דִי מִנְחָה וָוָאס אִיז אִין דִי כֵּלִי גֶעבַּאקְט גֶוָוארֶן אִיז גֶוֶועְן הַארְט. (שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִיא צָפָה). נַוייל דִי כֵּלִי אִיז פְלַאךְ. (הָאוּר שׂוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן). בְּרֶענְט אוֹיס דֶר פַייעֶר דִי בּוֹימְאֵייל. (וְכוּלָּן טְעוּנוֹת שְׁלֹשָׁה מַתָּנוֹת שֶׁמֶן). אִין אַלֶע מִנְחוֹת דַארְף מֶען גֶעבֶּן דְרַייא מָאהְל בּוֹימְאֵייל. (יְצִיקָה). אַרַיין גִיסֶען בּוֹימְאֵייל אִין דִי מֶעהְל. (וּבְלִילָה). אוֹיסְמִישֶׁען דִי מֶעהְל מִיט בּוֹימְאֵייל. (וּמַתַּן שֶׁמֶן בַּכְּלִי קוֹדֶם לַעֲשִׂיָּיתָן). אוּנ אֵיידֶר מֶען מַאכְט

רש"י

במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן והכלי אינו עמוק אלא צף ומעש' המנח' שבתוכו קשין שמתוך שהיא צפה ב האור שורף את השמן וכולן טעונו' ג' מתנו' שמן יציק' ובליל' ג ומתן שמן ד בכלי קודם עשייתן: סלת בלולה בשמן. מלמד שבוללן בעודן סלת: (ו) פתות אותה פתים. לרבות כל המנחות ה הנאפות קודם קמיצ' לפתיתה: ויצקת עלי' שמן מנחה הוא. לרבות כל המנחות ליציק' יכול אף מנחת מאפה תנור כן ו ת"ל עלי' אוציא את החלו' ולא אוציא את הרקיקין ת"ל הוא: (ז) מרחשת. כלי הוא שהי' במקדש עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמנ' צבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין לתוכה רוחשין כל דבר רך

דִי מִנְחָה אִין דִי כֵּלִי גִיסְט מֶען אַרַיין אַבִּיסֶל בּוֹימְאֵייל אִין דִיא כֵּלִי: (סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן). זָאגְט רַשִׁ"י (מְלַמֵּד שֶׁבּוֹלְלָן בְּעוֹדָן סֹלֶת). דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט מֶען הָאט גֶעדַארְפְט מִישֶׁען דִי מֶעהְל מִיט דִי בּוֹימְאֵייל: (ו) (פָּתוֹת אוֹתָהּ פִּתִּים). מֶען הָאט דָאס גֶעבַּאקְטֶע צוּבְּרָאכִין אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ, זָאגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קוֹדֶם קְמִיצָה לִפְתִיתָה). אַלֶע מְנָחוֹת וָוָאס וֶוערֶן גֶעבַּאקְט פַר דֶר קְמִיצָה, דַארְף מֶען זֵייא פַאר דֶער קְמִיצָה צוּבְּרֶעכִין אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ: (וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הִיא). זָאגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת לִיצִיקָה). אוֹיף אַלֶע מְנָחוֹת דַארְף מֶען גִיסֶען בּוֹימְאֵייל. (יָכוֹל אַף מִנְחַת מַאֲפֵה תַנּוּר כֵּן). אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוֹיף דִיא מִנְחָה וָואס מֶען בַּאקְט אִין אַהוֹיבִין דַארְף מֶען אוֹיךְ גִיסֶען בּוֹימְאֵייל. (תַּלְמוּד לוֹמַר עָלֶיהָ). זָאגְט דֶר פָּסוּק עָלֶיהָ, אוֹיף אִיר, נָאר אוֹיף דִיא מִנְחָה זָאל מֶען גִיסֶען בּוֹימְאֵייל, אוּנ נִיט אוֹיף דִי מִנְחָה וָוָאס אִיז גֶעבַּקְט אִין אַהוֹיבִין. (אוֹצִיא אֶת הַחַלּוֹת). אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוּב דִי מִנְחָה אִיז גֶעבַּאקְט חַלּוֹת זָאל מֶען נִיט גִיסֶען אוֹיף זֵיי בּוֹימְאֵייל. (וְלֹא אוֹצִיא אֶת הָרְקִיקִין). אָבֶער אוֹיף רְקִיקִין, אַז דִיא מִנְחָה אִיז גֶעבַּאקְט קִיכְלַאךְ, זָאל מֶען יָא גִיסֶען אוֹיף זֵייא בּוֹימְאֵייל. (תַּלְמוּד לוֹמַר הִיא) זָאגְט דֶער פָּסוּק הִיא, זִיא, נָאר אוֹיף דִיא מִנְחָה זָאל מֶען גִיסֶען בּוֹימְאֵייל, אָבֶער אוֹיף דִיא מִנְחָה וָואס אִיז גֶעבַּאקְט אִין אַהוֹיבִין סַייא חַלּוֹת סַיי קִיכְלַאךְ זָאל מֶען אוֹיף זֵייא נִיט גִיסֶען בּוֹימְאֵייל: (ז) (מַרְחֶשֶׁת). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ עָמוֹק). מַרְחֶשֶׁת אִיז אַטִיפֶע כֵּלִי וָוָאס אִיז גֶוֶועְן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמוּקָּה). אוּנ נַוייל דִיא כֵּלִי אִיז טִיעְף. (שַׁמְנָהּ צָבוּר). בְּלַייבְּט דִי בּוֹימְאֵייל אִין דִיא כֵּלִי. (וְאֵין הָאוּר שׂוֹרְפוֹ). אוּנ דֶר פַייעֶר בְּרֶענְט נִיט אוֹיס דִי בּוֹימְאֵייל. (לְפִיכָךְ מַעֲשֵׂה מִנְחָה הָעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֲשִׁין). דְרִיבֶּער דִי מִנְחָה וָוָאס וֶוערְט גְמַאכְט אִין דִי כֵּלִי שְׁוִוימְט אוֹיף דִיא בּוֹימְאֵייל אוּנ עֶס זֶעהְט אוֹיס וִויא עֶס קְרִיכְט אוֹיף דִיא בּוֹימְאֵייל. (כָּל דָּבָר רַךְ ע"י מַשְׁקֶה נִרְאֶה כְּרוֹחֵשׁ וּמִתְנַעְנֵעַ). יֶעדֶערֶע זַאךְ וָוָאס אִיז שִׁיטֶער

שפתי חכמים

שיהא החלה או הרקיק שלם ולא פרוס: ב פי' שאינה עמוקה אלא שוליה לפין אלא אוגניה ומתפזר השמן באוגני הכלי ל"א אמלעית קרקעיתה שהוא המקום שמניח בו את המנחה היה מוגבה מלמטה למעלה ובולט כעין כלי זכוכית שלנו שהיא גבוה כעין תל באמלעיתו כשהיו נותנים המנחה על אותו מקום הי' נראה כאלו היא לפה כיון שהיה המקום גבוה: ג מדכתיב במנחת מחבת בלולות בשמן ויצקת עליה שמן: ד מדכתיב במנחת מרחשת סלת בשמן תעשה דהיינו מתן שמן והיינו קודם לעשייתן מדכתיב סלת בשמן ואח"כ כתיב תעשה וילפי' קרבנך האמור למעלה מקרבנך האמור למטה במנחת מרחשת ונותנין מה שנא' בזה לזה ומה שנא' בזה לזה כמלא כלן לריכים בלולה וליק' ומתן שמן קודם עשייתן וקודם לעשייתן הכי' פירושו קודם שנעשה בו כל העיקר דהא כתיב בלולה בשמן וגו' פתות אותה פתים ואח"כ וילקת א"כ ש"מ דלאחר עשייתן ילוק עליה שמן אלא פירושו קודם להקרבתן: ה פי' לאו מפתות אותה פתים הוא דקא מרבה כל המנחות דהא הכא ליכא רבוי דלגופיה אילטריך אלא מסיפא דקרא דכתיב מנחה הוא הוא דקא דייק דמנחה הוא יתירה הוא לרבות כל המנח'ת לפתיתה והא דכתיב אותו ומשמע מיעוט דרשינן אותו למעט שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה: ו ומה במיעטו דיליקה מנחת מאפה תנור ובפתיתה שתי הלחם ולחם הפנים מפרש בפ' אלו מנחות משום דיליקה יש בו שני מיעוטים עליה והיא ממעט

פירוש לתורת אלהים

מַצּוֹת: (ו) פָּתוֹת אוּנ מֶען זָאל זִיא צוּ בְּרֶעקְלֶען אוֹיף בְּרֶעקְלֶעךְ וְיָצַקְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אוֹיף אִיר גִיסֶן אֵייל מִנְחָה דָס אִיז אַמִנְחָה: (ז) וְאִם אוּב דוּ הָאסְט מְנַדֵּב גִיוֶועְן מִנְחַת דַיין קָרְבָּן זָאל זַיין אַמִנְחָה וָוָאס וֶוערְט גְּפְּרֶעגִילְט אִין אֵיין טוֹפֶּע פַאן סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן וֶועמִיל מֶעל מִיט אֵייל תֵּעָשֶׂה זָאל זִיא גְמַאכְט וֶוערֶען. (ח) וְהֵבֵאתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט בְּרֶענְגִין דִיא מִנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה וָוָאס וֶועט גְמַאכְט וֶוערֶן פוּן אֵיין מִין פוּן דִיא

מינים

אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה
וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה
אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ י וְהַנּוֹתֶרֶת
מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ יא כָּל־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה
חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־

אונקלוס

מִנְחָתָא דִּי יִתְעֲבֵיד
מֵאִלֵּין קֳדָם יְיָ וִיקָרְבִינַהּ
לְוָת כַּהֲנָא וִיקָרְבִינַהּ
לְמַדְבְּחָא׃ ט וְיַפְרֵישׁ
כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת
אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ׃ י וּדְאִשְׁתְּאַר מִן
מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין מִקּוּרְבָּנַיָּא
דַּיְיָ׃ יא כָּל מִנְחָתָא דִּי
תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לָא
תִתְעֲבֵיד חֲמִיעַ אֲרֵי כָּל
חֲמִיר וְכָל דְּבַשׁ לָא

תו"א והקריבה סוטה יד מנחות מג. והגישה סוטה שם זבחים פג מד מנחות פח. והרים הכהן מנחות ט כה. המנחה מנחות נז. לא תעשה שם ה קיח מנחות נה נו. כי כל שאור פסחים מג יומא מז יבמות ק נזיר לו סוטה כג שבועות יב זבחים עו מנחות נז נח:

בעל הטורים

לא תעשה חמץ. לפי שיצר הרע דומה לשאור ומטעם זה ג"כ הזהיר

רשב"ם

באות מבה כמ"ש בצו את אהרן: (יא) וכל דבש. פירות האילן המרים:

רש"י

ע"י משקה נראה כרוחש ומנענע: (ח) אשר יעשה מאלה. מאחד מן המינים הללו: והקריבה. בעליה אל הכהן: והגישה. הכהן: אל המזבח. מגיש' לקרן דרומי' מערבי' של מזבח: (ט) את אזכרתה. הוא הקומץ: (יא) וכל דבש. כל מתיקת פרי קרוי דבש:

בית יהודא

געקנעטין דורך די משקה וואס איז אינווייניג ואונ עס שווימט אויף בוימאייל] זעהט אוס ווי עס קריכט אונ שאקילט זיך הין אונ צוריק: (ח) [אשר יעשה מאלה]. אלע מנחות וואס וועט געמאכט ווערין. (מאחד מן המינים הללו). פון איינעם פון די מינים: [והקריבה, בעליה אל הכהן]. זאל דער בעל הבית טראגין דיא מנחה צום כהן: [והגישה, הכהן: ואל המזבח]. אונ דר כהן זאל געגעגען [צו טראגין] די מנחה צום מזבח. (מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח). ער געגענט דיא מנחה צום ווינקיל דרום מערב פון מזבח: (ט) [ואת אזכרתה]. איר דערמאנונג. (הוא הקומץ). דס איז די ביסול וואס ער גענעמט אראפ פון די מנחה אונ פר ברענט אויף דעם מזבח: (יא) [וכל דבש]. זאגט רש"י מען מיינט ניט נאר האניק פון בינען נאר מען מיינט אלי זיסקייט דיא זיסקייט וואס רינט פון די טייטלען אונ פון די פייגן, דס רופט דיא תורה דבש. (כל מתיקת פרי קרוי דבש). אלע זיסקייט וואס גייט ארוס פון אפרי ווערט גערופין דבש נפון

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. לפי שאמר הקב"ה

שפתי חכמים

מנחת מאפה תנור שיש בה שני מינים חלות ורקיקים. ופתיתה שאין בה אלא חדא מיעוטא אותה ממעט שתי הלחם ולחם הפנים שאין צריכים אלא חדא מיעוטא: ז שאין המנחה טעונה הגשה למזבח רק כשהוא אחד מהמינים הנזכרים שהם מנחת הסלת ומאפה תנור והמחבת והמרחשת וכו': ח לא שהמקריב הוא המגיש כמובן דאם כן מאי והקריבה אל הכהן כהן בהקרבה מאי עבידתיה: ט מדכתיב בפ' צו הקרב אותה וגו' לפני ה' אל פני המזבח ודרשינן מדכתיב לפני משמע שצריכה הגשה למערבו של מזבח שהוא כלפי פתח ההיכל שהוא לפני ה' ומדכתיב אל פני המזבח משמע בדרומה של מזבח שהכבש שם כי מקום פתח הבית הוא פני הבית והא כיצד שמע מינה שהוא מגישה לקרן מערבית דרומית של מזבח: י מדכתיב לעיל מיניה והרים הכהן מן המנחה וכתיב בתריה את אזכרתה והקטיר המזבחה וגו': כ ממה שאמר בסמוך שמביאים ביכורים מתמרים ותאנים ואלו היה כל דבש לא תקטירו פירושו דבש דבורים מהו שנא' אח"כ קרבן

פירוש לתורת אלהים

מינים וואס אובען איז געשטאנין ליי צו גאט אין בית המקדש והקריבה אונ דער בעל הבית פון דר מנחה זאל געגעהגן זיא צו דעם כהן והגישה אונ דער כהן זאל זיא געגעהגן צום מזבח: (ט) והרים אונ דר כהן זאל אויף הייבן ער זאל אראפ נעמן פון דער מנחה את אזכרתה איר גדערעגניש דעם קומץ אזו וויא אובן איז געשטאנין והקטיר אונ ער זאל מקטיר זיין דעם קומץ אויף דעם מזבח: (י) והנותרת אונ וואס וועט בלייבן פון דער מנחה נאך דעם אז דער כהן הט דעם קומץ אראפ גנומען זאל דאס זיין לאהרן ולבניו צו אהרן אונ צו זיינע קינדער קודש קדשים דס איז גאנץ הייליג מאשי פון דיא פייער אפער פון גאט: (יא) כל אלע מנחות אשר וואס איר וועט מקריב זיין צוא גאט לא תעשה זאל ניט גמאכט ווערין פון חמץ כי ווארום כל שאור אלערליי זויערטייג וכל דבש אונ אלערליי האניק לא תקטירו זאלט איר ניט מקטיר זיין אשה ליי אפייער אפער צו גאט וואס דען מען

מצות השם

(קיז) (כי כל שאור וגו') דאס איז די לא תעשה אז מען טאר ניט קיין זויערטייג אונ קיין האניג אויך קיין זאפט פון פירות מקריב זיין פר גאט אונ די מצוה איז נוהג (בזמן הבית):

תַּקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃
יב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם
לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ
נִיחֹחַ׃ יג וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח
תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית
אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־
קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח׃ ס יד וְאִם

אונקלוס

תַּסְּקוּן מִנֵּיהּ קוּרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ׃ יב קוּרְבַּן קַדְמַי
תְּקָרְבוּן יַתְהוֹן קֳדָם יְיָ
וּלְמַדְבְּחָא לָא יִתַּסְּקוּן
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא׃ יג וְכָל
קוּרְבַּן מִנְחָתָךְ בְּמִלְחָא
תִּמְלַח וְלָא תְבַטֵּל מְלַח
קְיָם אֱלָהָךְ מֵעַל מִנְחָתָךְ
עַל כָּל קוּרְבָּנָךְ תְּקָרֵב
מִלְחָא׃ יד וְאִם תְּקָרֵב

תו"א לא תקטירו מנחות קו תמורה ו. קרבן ראשית זבחים עז מנחות נז נח פד. ואל המזבח זבחים סז מנחות נז. ריח ניחוח יומא מז סוטה כג זבחים עז מנחות קו. וכל קרבן סוטה טו מנחות כ כא. ולא תשבית ברכות ה. על כל קרבנך מנחות כ. ואם תקריב מנחות עב פח.

רשב"ם

קרויין דבש: (יב) קרבן ראשית. שתי הלחם בעצרת הקרויין מנחה חדשה. ובכורי פירות המפורשים בכי תבא: תקריבו אותם לה'. בעזרה תביאו אותם לתנופה ולא לקרבן המזבח: (יד) ואם תקריב. לכשתקריב מנחת העומר:

בעל הטורים

על הדבש שילר הרע מתוק לאדם כדבש: וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. ג"פ הזכיר מלח בפסוק משום דבג' מקומות המלח נתון בלשכת המלח ועל הכבש ועל המזבח: תקריב מלח. בגי' זה יביא מלח משל ציבור:

בית יהודא

דָעסְט וֶועגֶין הָאנִיק פוּן בִּינֶען טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יב) [קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ] . דֶעם קָרְבָּן וָוס וֶוערְט גֶערוּפִין רֵאשִׁית מֶעג מֶען מַקְרִיב זַיין חָמֵץ אוּנ דְבַשׁ , זָאגְט רַשִׁ"י (מַה יֵּשׁ לְךָ לְהָבִיא מִן הַשְּׂאוֹר וּמִן הַדְּבַשׁ) וֶועלְכֶע קָרְבָּנוֹת מֶעג מֶען מַקְרִיב זַיין פוּן שְׂאוֹר אוּנ פוּן דְּבַשׁ , דָאס אִיז קָרְבַּן רֵאשִׁית (שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת הַבָּאִים מִן הַשְּׂאוֹר) דִי צְוֶוייא בְּרוֹיט [חַלּוֹת] וָואס מֶען בְּרֶענְגְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין דֶעם יוֹם טוֹב שָׁבוּעוֹת זֶענֶען גֶבַּאקְט חָמֵץ (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (חָמֵץ תֵּאָפֶינָה) דִיא צְוֶוייא חַלּוֹת זָאל גֶעבַּאקְט וֶוערִין חָמֵץ (וּבִכּוּרִים מִן הַדְּבַשׁ) בִּכּוּרִים בְּרֶענְגְט מֶען פוּן הָאנִיק (כְּמוֹ בִּכּוּרֵי תְאֵנִים וּתְמָרִים) מֶען בְּרֶענְגְט בִּכּוּרִים פוּן פַייגִין פוּן טֵייטְלֶען׃ (יג) [מֶלַח בְּרִית] . זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לְמֶלַח מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית) אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע זֶעקְס טֶעג וֶוען גָאט הָט בַּשַׁאפִין דִיא וֶועלְט הָט עֶר צוּא גֶזָאגְט דִי זַאלְץ מֶען זָאל פוּן זַייא מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁהוּבְטְחוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים לִיקָּרֵב בַּמִּזְבֵּחַ) דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע וַואסֶער זֶענֶען צוּא גֶזָאגְט גֶעוָוארִין פוּן הקב"ה מֶען זָאל פוּן זֵיי מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (בַּמֶּלַח) זַאלְץ זָאל קוּמֶען אוֹיף דִיא קָרְבָּנוֹת [זַאלְץ אִיז פוּן וַואסֶער] (וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם בֶּחָג) אוּנ סוּכּוֹת זָאל מֶען גִיסֶן וַואסֶער אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (עַל כָּל קָרְבָּנְךָ) . אוֹיף אַלֶע קָרְבָּנוֹת זָאלְסְטוּ שִׁיטֶען זַאלְץ (עַל עוֹלוֹת בְּהֵמָה וָעוֹף וְאֵימוּרֵי כָּל הַקֳּדָשִׁים כּוּלָּן) אוֹיף דִיא עוֹלוֹת פוּן אַבְּהֵמָה אוּנ אַעוֹף אוּנ דִי חֵלֶב פוּן אַלִי קָרְבָּנוֹת זָאל מֶען שִׁיטֶען זַאלְץ׃ (יד) [וְאִם תַּקְרִיב] . זָאגְט רַשִׁ"י (הֲרֵי אִם מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן כִּי) דֶער וָוארְט אִם אִיז דֶער טַייטְשׁ כִּי , דָאס מֵיינְט מֶען כַּאֲשֶׁר , עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט

רש"י

(יב) קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור שנאמר חמץ תאפינה ובכורים מן הדבש כמו בכורי תאנים ותמרים: (יג) מלח ברית, שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח א וניסוך המים בחג: על כל קרבנך. על עולת בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים כולן: (יד) ואם תקריב. הרי

שפתי חכמים

ראשית תקריבו כלומר אפי' מן הדבש והא ביכורים אינן באים מדבש דבורים אלא ודאי כל מתיקת פרי קרוי דבש: א פי' ע"י מלח המים

דעת זקנים מבעלי התוספות

על כל קרבנך תקריב מלח והללו אין מקבלין מלח: (יג) ולא תשבית מלח. לפי שהוא דבר המתקיים להודיע כי הקרבנות ברית לעולם לכפרה ולא לצורך הקב"ה שהרי אין לפניו לא אכילה ולא שתייה אלא לזכו' בהם את ישראל כי כשאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטאו הוא נזהר אחרי כן מלחטוא ומלהיות עוד מלוכלך בעבירו' אבל אם לא היה מתכפר היה מוסיף לחטוא כמו שאחז"ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה

מצות השם

(קיח) (וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח וגו') דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז אַלִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען בְּרֶענְגְט טָארֶן דִיא כֹּהֲנִים נִיט מַקְרִיב זַיין אָן זַאלְץ אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת)׃
(קיט) (עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח) דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אַלִי קָרְבָּנוֹת מוּז מֶען אִין דֶעם פְלֵייש אוֹיךְ אִין אַלִי מְנָחוֹת אַרַיין טָאן זַאלְץ אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג (בִּזְמַן הַבַּיִת)׃

פירוש לתורת אלהים

איר בְּרֶענְגִין פוּן זֵיעֶר טֵייג׃ (יב) קָרְבַּן וָואס איר זֶענְט מַקְרִיב פוּן אֵייעֶר עֶרְשְׁטֶע תְּבוּאָה וָוס וֶוערְט צוּם עֶרְשְׁטֶ'ן פַארְטִיג דָאס מֵיינְט מֶען דִי צְוֶוייא בְּרוֹט וָוס מֶען בְּרֶענְגְט שָׁבוּעוֹת אִין בִּיהַמ"ק מֶעגְט איר בְּרֶענְגִין פוּן זֵיעֶר טֵייג אוּנ דִי בִּכּוּרִים מֶעגְט איר בְּרֶענְגֶן פוּן הָאנִיק דְהַיְינוּ טֵייטְלֶען וָואס רִינְט פוּן זֵיי הָאנִיק אָבֶער וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ פַר אַקָרְבָּן לֹא יַעֲלוּ זָאלֶן זֵיי נִיט גֶבְּרַאכְט וֶוערֶען לְרֵיחַ נִיחוֹחַ צוּ אַגְשְׁמַאקֶען רֵיחַ׃ (יג) וְכָל אוּנ אַלֶע דַיינֶע קָרְבַּן מְנָחוֹת בַּמֶּלַח מִיט זַאלְץ תִּמְלָח זָאלְסְטוּ זַאלְצֶן וְלֹא תַשְׁבִּית אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט פַר שְׁטֶערֶען מֶלַח זַאלְץ בְּרִית אֱלֹהֶיךָ וָוס דַיין גָאט הָאט כּוֹרֵת בְּרִית גֶוֶועזִין מִיט דֶעם זַאלְץ אַז מֶען זָאל זִיא מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ עַל אוֹיף אַלֶע דַיינֶע קָרְבָּנוֹת תַּקְרִיב זָאלְסְטוּ גִינֶעהֶענֶען זַאלְץ׃ (יד) וְאִם תַּקְרִיב אוּנ אַז עֶס וֶועט

תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה
אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל
תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ׃
טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ
לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃ טז וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן

רשב"ם גרש. כמו ויגרס בחצץ שיהא טחון ברחים של גרוסות:

אונקלוס

מִנְחַת בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ
אָבִיב קְלֵי בְנוּר פֵּירוּכִין
רַכִּיכִין תְּקָרֵיב יָת מִנְחַת
בִּכּוּרָךְ: טו וְתִתֵּן עֲלַהּ
מִשְׁחָא וּתְשַׁוֵּי עֲלַהּ
לְבוּנְתָּא מִנְחֲתָא הִיא:
טז וְיַסֵּק כַּהֲנָא יַת אַדְכַּרְתַּהּ

תו"א אביב מנחות סו סח עא פד. כרמל שבת קח מנחות סד סו. תקריב את מנחות עג עד. ונתת עליה מנחות כט. והקטיר סוטה טז.

רש"י

אם משמש בל' כי ב שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהיה ג היובל וגו': מנחת בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר ד שהיא באה אביב בשעת בישול התבוא' ומן השעורים היא באה נא' כאן אביב ונא' להלן כי השעור' אביב: קלוי באש. שמיבשין אותו על האור באביב של קלאי' [פירש"י במנחות שם הכלי של מוכרי קליות] שאלולי כן אינה נטחנת בריחים לפי שהיא לחה: גרש כרמל. גרוס' בעודה לחה: גרש. ל' שביר' וטחינה גורסה בריחי' של גרוסו' כמו ויגרס בחצץ וכן גרסה נפשי: כרמל. בעוד הכר מלא ה שהתבוא' לחה ומלא' בקשין שלה ועל כן נקראים המלילו' כרמל וכן

בית יהודא

גשטאנען כאשר תקריב, ווען דו וועסט מקריב זיין מנחת בכורים זאל זיין אביב וגו'. אונ מען קען ניט טייטשין אם, אויב, אויב דוא וועסט מקריב זיין מנחת בכורים, זעהט אום עס קען זיין מען זאל ניט מקריב זיין די מנחת בכורים (שהרי אין זה רשות) דער קרבן מנחת בכורים איז דאך ניט וויא מען וויל, נאר מען מוז אים מקריב זיין (שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר) דר פסוק שמועסט דאך פון מנחת העומר ומנחת בכורים מיינט מען דעם עומר (שהיא חובה) דעם עומר מוז מען דאך מקריב זיין (וכן אם יהיה היובל) מיינט מען אויך כאשר יהיה יובל, ווען עס וועט זיין יובל: ומנחת בכורים. זאגט רש"י (במנחת העומר הכתוב מדבר) דר פסוק שמועסט פון דעם עומר (שהיא באת אביב) זיא קומט פון תבואה וואס איז נאר ווס צייטיג גווארין (בשעת בישול התבואה) אין דיא צייט ווען תבואה ווערט צייטיג (ומן השעורים היא באה) אונ די מנחה איז פון גערשטין (נאמר כאן אביב ונאמר להלן כי השעורה אביב) דא שטייט דיא מנחה זאל זיין פון אביב, אונ דארטען שטייט כי השעורה אביב, די גערשטין איז אביב, זעהן מיר אז אביב מיינט מען גערשטין: וקלוי באש. זאגט רש"י (שמיבשין אותן על האור באביב של קלאים) מען לייגט ארין דיא גערשטין אין אכלי אונ מען טריקנט זייא אויף דעם פייער (שאלולי כן) ווארום אז מען וועט זיי ניט טריקענן (אינה נטחנת בריחים) וועט מען ניט קענען מאלין די גערשטין אין די מיהל (לפי שהיא לחה) נוויל דיא קערנער זענען פייכט אונ ווייך ופירש רש"י במנחות, אין דיא מסכת מנחות זאגט רש"י (שם הכלי של מוכרי קליות) די מענטשין וואס פר קויפין געטריקענטע קערנר האבין זיי אכלי וואס אין איר טריקענן זיי די קערנר אונ דיא כלי הייסט אביב: וגרש כרמל. זאגט רש"י (גרוסה בעודה לחה) דיא קערנר ווערין צו בראכין געמאהלין ווען זיי זענען נאך אביסל פייכט אונ ווייך: וגרש. זאגט רש"י (לשון שבירה וטחינה) גרש מיינט מען צו בראכין צו מאהלין (גורסה בריחים של גרוסות) מען צוברעכט דיא קערנר אונ מען מאהלט זיי אין די מיהל־שטיינר וואס מען מאהלט אין זיי תבואה (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק (ויגרם בחצץ) ער הט צו בראכין מיט קליינע שטיינדליך מיינע ציין (וכן גרסה נפשי) ער האט מיך צו בראכן: וכרמל. זאגט רש"י כרמל איז צווייא ווערטר "כר מלא", מען זאל געמען דיא גערשטין (בעוד הכר מלא) ווען די קערנר זענען פוהל וויא אקישעלע (שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה) ווען דיא תבואה איז פייכט אונ דיא קערנער זענען פוהל אין די שטרויא (ועל כן נקראים המלילות כרמל) דריבר ווערן דיא פייכטע קערנער גרופן כרמל, נוויל זייא זענען פוהל וויא

דעת זקנים מבעלי התוספות

לו הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר. משל לאדם שבגדיו צואים אינו משמרן מן הטיט אבל אדם שבגדיו נקיים ויפים משמרן מכל טינוף ועל זה אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכן אז"ל רצה המקום לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות ולא יטנפו בחטא וגם צוה הרבה מצות שמן הדין אדם משמרן מעצמו וצוה אותם הקב"ה כדי להרבות בשכרן של ישראל:

שפתי חכמים

נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים: ב ולא אני יכול לפרש חובה: ג והא דלעיל סוף פ' יתרו לא הביא כי אם ג' ולא הביא זה י"ל דלעיל פי' אליבא דר"י והכא פי' אליבא דר"ש דפי' התי ואם יהיה היובל חובה: ד פי' שנתן בו סימנים האחד שבאה אביב שפירוש בשעת בישול התבואות דהיינו בתחלת הקציר והשני שהיא באה מן השעורים מג"ש דאביב אביב: ה פי' שמלת כרמל מלה מורכבת כר

פירוש לתורת אלהים

קומן די צייט ווס דו מוזט מקריב זיין דיא מנחה פון בכורים צו גאט דם מיינט מען דעם עומר ווס מען ברענגט אום פסח זאל זיא זיין פון גערשטען אביב ווס ווערט ערשט צייטיג קלוי באש זיא זאל זיין געטריקענט איבער פייער גרש עס זאל זיין גראב גמאלין כרמל בשעת די תבואה איז נאך ווייך אונ פייכט אונ איז פול אין די זאנגן פון אזו אתבואה תקריב זאלסטו מקריב זיין את מנחת דיא מנחה פון דיינע בכורים: (טו) ונתת אונ דו זאלסט געבן אויף איר אייל ושמת אונ דו זאלסט טאן אויף איר ווארינך מנחה זיא איז אמנחה זיא האט דעם דין ווי איין אנדרי מנחה מען זאל פון איר אראפ נעמן אקומץ ווי פון איין אנדערי מנחה: (טז) והקטיר אונ דער כהן זאל מקריב זיין איר גדעכניש דם מיינט מען דעם קומץ מגרשה פון איר גראב גמאלעני תבואה ומשמנה אונ פון איר אייל ווס מען האט אויף איר

גיגעבין

אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ
עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ פ
רביעי ג א וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ
אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר
אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי
יְהוָה׃ ב וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ג וְהִקְרִיב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב

אונקלוס

מִפֵּרוּכַהּ וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל
לְבוּנְתַהּ קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
ג א וְאִם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
קוּרְבָּנֵיהּ אִם מִן תּוֹרֵי
הוּא מְקָרֵב אִם דְּכַר אִם
נוּקְבָא שְׁלִים יְקָרְבִינֵּיהּ
קֳדָם יְיָ׃ ב וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ
עַל רֵישׁ קוּרְבָּנֵיהּ
וְיִכְּסִנֵּיהּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן
כָּהֲנַיָּא יָת דְּמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
ג וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ יָת
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת

תו"א מגרשה מנחות יט כז. על כל מנחות כז. ואם זבח זבחים ד תמורה יח. שלמים קרבנו זבחים כט. קרבנו מנחות לב ערכין ב תמורה ב. אם מן הבקר בכורות סא: אם זכר בכורות טו כו תמורה טו יז יח. יקריבנו ערכין ב תמורה ב. ושחטו עירובין ב יומא מב סב נזיר מה קידושין כז זבחים נה נו מנחות ה. את החלב חולין מט. ואת בכורות לט.

רשב"ם

(א) שלמים. מאחר שאינו לשון עולה אינו כליל אלא ל' שלמים. שמשמע ל' נדר וצריך לשלם את נדריו שהוא ל' תשלומים או יהא דינו כמו שמפרש והולך. ורבותינו פירשו לשון שלום שהכל זכין בו אימוריו לגבוה חזה ושוק

בעל הטורים

וסמך ידו כתיב בבקר. ובצאן ובעז כתיב את ידו לפי שהבקר חזק ויכול לסבול הסמיכה שצריך לסמוך עליו בכל כחו מה שאין כן בצאן ובעז לכך נא' את דמשמע ברפיון. בבקר כתיב אם זכר אם נקבה ובצאן כתיב זכר או נקבה לפי שהו"רך או לרבות הפלגס ואם לא משמע רבוי ובעז לא הזכיר. כלל זכר ונקבה לפי שעז מנהגו לעולם להוליד זכר ונקבה יחד ומסתמא ישחוט הזכר וישאיר הנקבה לפרנסת ביתו. בבן בקר כתיב והקטירו אותו בני אהרן ל' רבוי ובצאן כתיב והקטירו הכהן לפי שבן בקר צריך הרבה כהנים: את החלב המכסה את הקרב. לפי שבא לכפר על החטא שעשה מחמת רוב שומנו כדכתיב שמנת

בית יהודא

אקישעלע (ובן כרמל בצקלונו) ער האט געברענגט ווייכע קערנער אין זיין טארבע [מלכים ב ד]: (א) [שלמים]. זאגט רש"י דעם קרבן רופט מען שלמים (שמטילים שלום בעולם) זייא מאכען שלום ופרידען אויף דער גאנצער וועלט *) (דבר אחר שלמים) נאך אפשט איז דריבער רופט מען דעם קרבן שלמים (שלום למזבח ולכהנים ולבעלים) ווייל פון דעם קרבן זענען אלע צו פרידען, אויף דעם מזבח שפריצט מען די בלוט אונ מען פארברענט דיא חלב, דיא ברוסט אונ די רעכטע פאלקע גיט מען דעם כהן, אונ דיא איבעריגע פלייש גיט מען דעם בעל הבית, האבן אלע פון דעם קרבן: (ג) ואת כל החלב (להביא חלב שעל הקבה) די חלב וואס איז אויף דעם מאגען דארף מען

רש"י

כרמל בצקלונו: (א) שלמים. שמטילים שלום בעולם ד"א שלמי' שיש בהם שלום למזבח ולכהני' ולבעלי': ואת כל החלב וגו'. להביא חלב שעל הקבה ו דברי רבי ישמעאל

שפתי חכמים

מלא: ו פי' וכ"ש של הדקין שיש בה ב' סימנים של איסור שהן תותב וקרוס וקלף ולר"ע דקא דקין נמוס שיש בה ב' סימנים תותב

פירוש לתורת אלהים

גיגעבען על כל לבונתה מיט גאר איר ווארידן אשה אפייער אפר ליי צו גאט: (א) ואם אונ אוב ער וועט וועלן מקריב זיין אקרבן שלמים צו גאט אם מן הבקר אוב ער וועט וועלן מקריב זיין דיא שלמים פון רינדער אם סייא ער וויל ברענגן אזכר אם סייא ער וויל ברענגען אנקבה תמים גאנץ אן אמום יקריבנו זאל ער אים גענעהען פר גאט: (ב) וסמך ידו אונ דער בעל הבית פון דעם קרבן זאל אן לעהנין זיין האנט על ראש אויף דעם קאפ פון דעם קרבן פאר דר שחיטה אונ תיכף נאך דעם אן לעהנען ושחטו זאל מען אים שעכטין פתח פאר דר טיר פון דעם אוהל מועד וזרקו אונ די קינדער פון אהרן די כהנים זאלן שפרענגן את הדם דם בלוט ארום דעם מזבח: (ג) והקריב אונ דער כהן זאל גענעהען פון דעם שעכטונג פון די שלמים אפייער אפר צו גאט את החלב דם פעטקייט המכסה וואס דעקט צוא דאס

אינוועניגסטע

*) הערה ווארום אקרבן שלמים ווערט גברענגט ווען איינער מאכט אסעודה וועגען אשמחה, צוא לובען הקב"ה אויף דיא טובה אונ דעם חסד וואס הקב"ה האט מיט אים גטאהן אונ אלע געסט וואס זענען בייא דיא סעודה לובען צוא הקב"ה אונ זענען צופרידען מיט דיא מעשים פון הקב"ה, דריבער רופט מען דעם קרבן שלמים:

אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ ד וְאֵת שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן
אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת
עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃
ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה
עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ
ו וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח
שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים

אונקלוס

כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃
ד וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דְּעַל
כַּבְדָּא עַל כּוּלְיָתָא
יַעְדִּינַהּ׃ ה וְיַסְּקוּן יָתֵיהּ
בְּנֵי אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא עַל
עֲלָתָא דִּי עַל אָעַיָּא דִּי
עַל אֶשָּׁתָא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
ו וְאִם מִן עָנָא קוּרְבָּנֵיהּ
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ
דְּכַר אוֹ נוּקְבָא שְׁלִים

תו"א יסירנה שם. והקטירו פסחים סד
והקטירו אותו קידושין לו מנחות ט.
ואם מן זבחים ח ע' מנחות פג תמורה ג.

בעל הטורים

כסית. וכתיב וישמן ישורון ויבעט לכך מביא החלב וכאלו הקריב

רשב"ם

לכהנים בשרו נאכל לבעלים: (ד) היותרת. שמייתר וגדל על הכבד:

רש"י

רבי עקיבא אומר להביא חלב שעל הדקין: (ד) הכסלים. [פלנקי"ן בלעז] שהחלב שעל הכליו' כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה וזהו החלב שתח' המתנים שקורין בלעז לונביל"ש לובן הנרא' למעלה בגובה הכסל' ובתחתיתו הבשר חופהו: היותרת. הוא דופן המסך שקורין איברי"ש ובל' ארמי חצרא דכבדא: על הכבד. שיטול מן הכבד עמה מעט ח ובמקום אחר הוא ט או' ואת היותרת מן הכבד: על הכבד על הכליות. לבד מן הכבד ולבד מן הכליו' י יסירנה לזו: (ה) על העולה. מלבד העולה למדנו

בית יהודא

אך פארברענגען אויף דעם מזבח (דברי רבי ישמעאל) אזו זאגט רבי ישמעאל, רבי עקיבא זאגט (להביא חלב שעל הדקין) די חלב וואס אויף דיא דינע קישקעס זאל מען אויך פאר ברענגען אויף דעם מזבח: (ד) הכסלים. זאגט רש"י פלאנקין בלעז (שהחלב שעל הכליות) דיא חלב וואס זענען אויף די נירען (כשהבהמה חיה) ווען דיא בהמה לעבט (הוא בגובה הכסלים) איז די חלב אין דערהייך אויף די נירען (והן מלמטה) אונ די נירען זענען אונטען (וזהו החלב שתחת המתנים) דס איז די חלב וואס איז אונטער די לענדין (שקורין בלעז לונבילוש) דיא חלב רופט מען לונבילוש (לובן הנראה למעלה בגובה הכסלים) ווייסע חלב וואס ווערט גיזעהן הויבין אויף די הייך פון די פלאנקין (ובתחתיתו הבשר חופהו) אונ אונטען איז דיא חלב בדעקט מיט פלייש: [היותרת]. זאגט רש"י (הוא דופן המסך) דס איז ווי אנואנט וואס איז ווי אפארהאנג וואס איז צווישען די קישקעס אונ דיזם ארט וואו דר מענטש ציהט דעם אטעם (ובלשון ארמי חצרא דכבדא) אין דיא גמרא רופט מען דאס חצרא דכבדא [עיין רשב"ם ומפרשים]: [על הכבד]. זאגט רש"י (שיטול מן הכבד עמה מעט) ער זאל נעמען אביסול פון די לעבער צו דעם יותרת (ובמקום אחר הוא אומר) אויף איין אנדר ארט זאגט דער פסוק (ואת היותרת מן הכבד) מען זאל געמען דעם יותרת אונ אשטיקול פון דיא לעבער אויך צום יותרת: [על הכבד על הכליות]. זאגט רש"י מיינט (לבד מן הכבד ולבד מן הכליות יסירנה לזו) ער זאל נעמען דעם יותרת אויסער דיא לעבער אונ אויסער דיא נירען: (ה) [על העולה]. זאגט רש"י מען מיינט (מלבד העולה) אויסער די עולה פון קרבן תמיד (למדנו) מיר לערנן (שתקדים עולת

שפתי חכמים

וגם קרוס ונקלף אבל שעל הקיבה אינו תותב אלא התיכות חתיכות חלב ים ופי' תותב שמלה כמו היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה: ז פי' המסך המבדיל בין אברי הנשימה ובין הדקין ונקרא בלשון התלמוד תלר הכבד: ח ויהיה פי' על עם קצת מן הכבד דא"ל כל הכבד א"כ יסירס מיבעי ליה: ט פירוש והרא"י ע"ז שעל הכבד הוא מן הכבד וכו': י ומה שהקשה הרא"ם דלמעלה פי' על עם וכאן פי' על לבד י"ל דמלת על יש לו ב' פירושים עם ולבד וגבי כליו' ע"כ צריך לפרש לבד מן הכליו' דהא כל הכליו' היו מקטירי' לגבי מזבח והא דפירש על הכבד לבד מן הכבד לאו למימרא דעל דגבי הכבד פי' לבד אלא בא לפרש שלא נטעה לו' שלא לקחו מן היותר' הדבוק בכבד אלא מה

פירוש לתורת אלהים

איננווייניגסטע ואת כל החלב אונ גאר דעם חלב וואס איז אויף דעם מאגין אדר אויף די גדערים: (ד) ואת שתי אונ די צוויי נירן ואת החלב אונ דער חלב וואס אויף זיי אשר וואס איז אויף די פלאנקן ואת היותרת אונ דס רוט פלייש על הכבד מיט דר לעבר כלומר ער זאל אביסול לעבר אויך נעמן מיט דעם רוט פלייש על הכליות חוץ די נירן יסירנה זאל ער אפ טאן דם רוט פלייש: (ה) והקטירו אונ די קינדער פון אהרן זאלן דס מקטיר זיין אויף דעם מזבח על העולה הויך דר עולה נאך דעם אז מען הט מקטיר גיוועז דיא עולת תמיד זאלען זיי מקטיר זיין די שלמים אשר אויף דעם האלץ אשר על האש וואס ליגט אויף דעם פייער אשה אפייער אפר ריח אגישמאקין ריח צוא גאט: (ו) ואם מן הצאן אונ אז ער וויל ברענגין זיין

קרבן

יַקְרִיבֶנּוּ: ז אִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב
אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי
יְהוָה: ח וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ט וְהִקְרִיב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ
הָאַלְיָה תְמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה
יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־

יְקָרְבִנֵּיהּ: ז אִם אִימַּר
הוּא מְקָרֵב יָת קוּרְבָּנֵיהּ
וִיקָרֵב יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ:
ח וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ
קוּרְבָּנֵיהּ וְיִכּוֹס יָתֵיהּ
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן
בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמֵיהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
ט וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ תַּרְבֵּיהּ
אַלִּיתָא שַׁלְמְתָא לָקֳבֵל
שִׁזַרְתָּא יֶעְדִּנַּהּ וְיָת
תַּרְבָּא דַּחֲפֵי יָת גַּוָּא וְיָת
כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא:

תו"א אם כשב פסחים כז לו לז זבחים ט לז מנחות פג תמורה יח כריתות כח. ושחט אותו קידושין נז נח זבחים נה. וזרקו בני עירובין כז. חלבו זבחים כח חולין יא יא קיז. לעמת חולין יא.

רשב"ם

(ט) העצה. הכליות חכמים פירשו בשחיטת חולין היאך מסירין אותה:

בעל הטורים

חלבו: אם כשב. והוא יותר גדול מן האלן כדכתיב והכשבים הפריד יעקב. כש"ב בא"ת ב"ש לב"ש על שם לבנו כרים האלן:

בית יהודא

תָּמִיד לְכָל קָרְבָּן עַל הַמַּעֲרָכָה) די ע.ל.ה פון קרבן תמיד זאל זיין אויף דעם מזבח פריער פאר אלע קרבנות: (ז) ואם כשב]. זאגט רש"י (לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּאֵמוּרֵי הַכֶּשֶׂב מַה שֶּׁאֵין בְּאֵמוּרֵי הָעֵז) נוייל ביי דעם שעפס איז דא אזעלכע פעטס וואס איז ניטא ביי אציג (שֶׁהַכֶּשֶׂב אַלְיָתוֹ קְרֵיבָה) דעם וויידיל פון שעפס איז מען מקריב אויף דעם מזבח, אונ דעם וויידיל פון אציג איז מען ניט מקריב אויף דעם מזבח (לְכָךְ נֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת) דריבער זענען זיי געטיילט געווארן אויף צוויי פרשות, פון אשעפס איז א בעזונדער פרשה אונ פון אציג איז אבעזונדער פרשה: (ח) וזרקו]. זאגט רש"י (שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע) מען זאל שפריצען אויף צווייא ווינקלען פון מזבח אונ דיא בלוט זאל געזעהן ווערין אויף אלע פיר ווענט פון מזבח (וְעַל יְדֵי הַכְּלִי הוּא זוֹרֵק) אונ מיט דיא כלי זאל מען שפריצען אויף די צווייא ווינקלען פון מזבח (וְאֵינוֹ נוֹתֵן בְּאֶצְבַּע) אונ ער זאל ניט שפריצען מיט דעם פינגער (אֶלָּא בְּחַטָּאת) נאר ביי אקרבן חטאת דארף מען שפריצען די בלוט מיט דעם פינגער: (ט) חלבו]. זאגט רש"י חלבו מיינט מען (הַמּוּבְחָר שֶׁבּוֹ) די בעסטע פון שעפס (וּמַהוּ) וואס איז די בעסטע (זֶהוּ הָאַלְיָה תְּמִימָה) דאס גאנצע וויידיל: ולעמת העצה]. זאגט רש"י דר וויידיל פון שעפס גייט ביז אויף דעם רוקן פון שעפס איבער דעם בויך (לְמַעְלָה מִן הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת) העכער פון די ניערן וואס פון זיי קומען די עצות צו דיא

רש"י

שתקדים עולת תמיד א לכל קרבן על המערכה: (ז) אם כשב. לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז שהכשב אליתו קריבה לכך נחלקו לשתי ב פרשיות: (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ד' וע"י הכלי הוא זורק ואינו נותן באצבע ג אלא בחטאת: (ט) חלבו. המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה: לעמת העצה. למעלה מן הכליות היועצות:

שפתי חכמים

שדבוק עם מקלת הכבד שמקטירים המזבחה לכך פי' לבד מן הכבד כלו' שכל היותרת היו מקטירים עם אותו מקלת שדבוק בכבד: א לאו מעל העולה דייק שתקדים דהא לא משתמע מעל שפי' לבד אם להקדים אם לאחר אלא מדכתיב בתריה אשר על העצים אשר על האש משמע שכבר ערכו העולה על העצים אשר על האש: ב פי' ולא בפ' אחת כמו בשלמ נדבה דכתיב ביה ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו': ג שהרי בחטא' הפנימי כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם ובחטאת חיצונה כתיב ולקח הכהן מדם החטא' באצבעו ונתן על קרנות המזבח ומה שלא כ' זה למעלה גבי בקר זבח השלמים תירץ (בג"א) מפני שלעיל אינו כ"כ ראיה ושמא הזריקה באצבע אע"ג דלא כתיב ביה אצבע ילפינן סתום מן המפורש הנכתב בחטאת לכך המתין עד סוף כל הקרבנות וכיון שלא נכתב

פירוש לתורת אלהים

קָרְבָּן פון שאף זֶבַח אשעכטונג צו גאט זָכָר או נְקֵבָה סייא אזכר אדער אנקבה תָּמִים גאנץ אן אמום יַקְרִיבֶנּוּ זאל ער דאס מקריב זיין: (ז) אִם כֶּשֶׂב אוב ער וויל מקריב זיין אשאף אֶת קָרְבָּנוֹ פאר זיין קרבן וְהִקְרִיב זאל ער דעם קרבן גנעהנן פאר גאט פאר דעם אוהל מועד: (ח) וְסָמַךְ אונ ער זאל אן לעהנין זיין האנד אויף דעם קאפ פון זיין קרבן וְשָׁחַט אונ ער זאל שעכטען דעם קרבן פאר דעם אוהל מועד וְזָרְקוּ אונ די קינדער פון אהרן זאלין שפרענגען דם בלוט עַל הַמִּזְבֵּחַ ארום דעם מזבח: (ט) וְהִקְרִיב אונ ער זאל מקריב זיין פון זיין שעכטונג פון די שְׁלָמִים אִשֶּׁה לַיָי אפייער אהר צו גאט חֶלְבּוֹ זיין בעסט דאס איז

הַקֶּרֶב׃ י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ יא וְהִקְטִירוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה׃
פ יב וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי
יְהוָה׃ יג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ
וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ
אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה
אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב׃ טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ טז וְהִקְטִירָם

י וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דְּעַל
כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא
יְעַדִּנַּהּ׃ יא וְיַסְּקִנֵּהּ
כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ יב וְאִם
מִן בְּנֵי עִזַּיָּא קֻרְבָּנֵהּ
וִיקָרְבִנֵּהּ קֳדָם יְיָ׃
יג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל
רֵישֵׁהּ וְיִכּוֹס יָתֵהּ קֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי
אַהֲרֹן יָת דְּמֵהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
יד וִיקָרֵב מִנֵּהּ קֻרְבָּנֵהּ
קֻרְבָּן קֳדָם יְיָ יָת
תַּרְבָּא דַּחֲפֵי יָת גַּוָּא וְיָת
כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃
טו וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דִּי עַל
כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא
יְעַדִּנַּהּ׃ טז וְיַסְּקִנּוּן
כהנא

תולדות אהרן

אשה לה' כריתות כג. ואם עז פסחים לו לז זבחים ח מנחות פג תמורה כ כריתות כח. ושחט אותו קידושין נז נח.

רש"י

(יא) לחם אשה לה'. לחמו של אש ד לשם ה גבוה: לחם. ל' מאכל וכן נשחיתה עץ בלחמו. עבד לחם רב.

בית יהודא

מענטשין: (יא) וְלֶחֶם אִשֶּׁה לַה׳] זאגט רש"י מען מיינט (לַחְמוֹ שֶׁל אֵשׁ) דר קרבן איז דם ברויט פון פייער דר פייער עסט־אוף דם ברויט (לְשֵׁם גָבוֹהַּ) אונ ער זאל טראכטן ער איז מקריב דעם קרבן פון וועגן דעם נאמען פון הקב"ה, ווייל הקב"ה האט געבאטן: וְלֶחֶם]. (לָשׁוֹן מַאֲכָל) רש"י זאגט לחם מיינט מען ניט נאר ברויט, נאר מען מיינט אעסינוואַרג (וְכֵן נַשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ) ווי עס שטייט אין פסוק מיר וועלן פאר דארבין דעם בוים מיט זיין ברויט, מיט זייגע פירות (עֲבַד לְחֶם רַב) ער האט געמאכט אגרויסע סעודה (לשרים

שפתי חכמים

בשוס קרבן אלבעו רק בחטאת ש"מ וכו': ד כי משקל פעל בשם נקודות שוה בסמוך ובמופרד ואינו כשאר סמוכים שנקודי' בחט"ף: ה ש

פירוש לתורת אלהים

די גאנצי אַלְיָה לְעוּמַּת אקעגן די נירן כלומר העבר פון די נירן: (י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת אונ די צוויי נירן וְאֶת הַחֵלֶב אונ דעם חלב וואס איז אויף זיי אֲשֶׁר וואס אויף די פלאנקען וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אונ דם רוט פלייש עַל הַכָּבֵד מיט די לעבר עַל הַכְּלָיוֹת חוץ דיא נירן יְסִירֶנָּה זאל ער אפ טאן דם רוט פלייש: (יא) וְהִקְטִירוֹ אונ דער כהן זאל אים מקטיר זיין הַמִּזְבֵּחָה אויף דעם מזבח לֶחֶם שפייז אִשֶּׁה פייער אָפֶּר לַיְיָ צוא גאט: (יב) וְאִם עֵז אונ אוב ער וויל אציג מקריב זיין פאר זיין קרבן שְׁלָמִים וְהִקְרִיבוֹ אונ ער זאל גנעהן אים פאר גאט: (יג) וְסָמַךְ דם האבן מיר שון אורן מפורש גוועהן: (יז) חֻקַּת עוֹלָם דם איז אגיזעץ אויף אייביג צו

הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ יז חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־
חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ פ חמישי
ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ
כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֺת יְהוָה
אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת
מֵהֵנָּה׃ ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא

כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם
קֻרְבָּנָא לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא כָּל תַּרְבָּא קֳדָם
יְיָ׃ יז קְיָם עָלַם לְדָרָתֵיכוֹן
בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן כָּל
תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לָא
תֵיכְלוּן׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אֱנָשׁ
אֲרֵי יֵחוֹב בְּשָׁלוּ מִכָּל
פִּקּוּדַיָּא דַּייָ דִּי לָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיַעֲבֵד מִן חַד
מִנְּהוֹן׃ ג אִם כַּהֲנָא רַבָּא

תו"א כל חלב חולין קיז תמורה לב מעילה טו. חקת עולם כריתות ד: כל חלב בס כס. נפש כי יומא לו: מאחת שבת ע קב. הס הכהן מגלה ט.

רשב"ם

(יז) בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו. אפי׳ בכל מושבותיכם שנאכלין חולין ואין שם קרבן וחלב ודם למזבח: (ב) אשר לא תעשינה. בכל חייבי כריתות שהם בלא תעשה פירשו חכמים בכריתות ובהוריות חוץ מפסח ומילה שהם מצות עשה: מאחת מהנה. פירשו חכמים מקצת של אחת מהנה כגון שם משמעון: (ג) אם הכהן המשיח יחטא. בהוראתו גם להחטיא את העם עמו: לאשמת העם. חכמים דרשו הרי משיח כציבור בהוריות. אך

רש"י

לשחוק עוסי׳ להס: (יז) חקת עולם. יפה מפורש בת"כ ו כל הפסוק הזה: (ב) מכל מצות ה׳. פי׳ רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו ז לאו וכרת ושגגתו חטאת: מאחת מהנה. ממקצת אחת מהן כגון הכותב בשבת שם משמעון א נח מנחור דן מדניאל: (ג) אם הכהן המשיח

בית יהודא

עושים לֶחֶם) צו אַפְרֵייליכְקֵייט מאַכְט מֶען אַסְעוּדָה: (יז) וְחֻקַּת עוֹלָם] . זָאגְט רש"י (יָפֶה מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה) דֶער גַאנְצֶער פָּסוּק וֶוערְט גוּט גֶעלֶערְנְט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים: (ב) וּמִכָּל מִצְוֹת ה׳]. זָאגְט רש"י (פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גֶעלֶערְנְט (אֵין חַטָּאת בָּאָה אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ לַאו וְכָרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת) אַקָרְבָּן חַטָּאת וֶוערְט נָאר גֶעבְּרֵיינְגְט אוֹיף אַזוֹ אַעֲבֵירָה וָוס הקב"ה הָאט גֶעבָּאטְן מֶען זָאל נִיט טָאהְן דִיא עֲבֵירָה אוּנ אַז מֶען וָואלְט דִיא עֲבֵירָה גֶעטָאהְן בְּמֵזִיד וְוייל עֶנְדִיג צוּ זִינְדִיגֶען] וָואלְט אוֹיף אִיר גֶעקוּמֶען מַלְקוֹת אוּנ כָּרֵת, אוֹיב עֶר טוּהְט דִיא עֲבֵירָה בְּשׁוֹגֵג נִיט וְוילֶענְדִיג] דַארְף מֶען בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן חַטָּאת: [מֵאַחַת מֵהֵנָּה]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (מִמִּקְצַת אַחַת מֵהֶן) עֶר הָט גֶעטָאהְן אַבִּיסֶעל פוּן אֵיינֶע פוּן דִי זִינְד (כְּגוֹן) דְהַיְינוּ (הַכּוֹתֵב בְּשַׁבָּת שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן) עֶר הָאט גֶעוָואלְט שְׁרַייבֶּן שַׁבָּת דֶעם וָוארְט שִׁמְעוֹן, אוּנ עֶר הָאט נָאר גֶעשְׁרִיבֶּן דִיא צְוֵויי אוֹתִיּוֹת שׁמ (נַח מִנָּחוֹר) אָדֶר עֶר הָט גֶעוָואלְט שְׁרַייבֶּן נָחוֹר אוּנ עֶר הָט נָאר גֶעשְׁרִיבֶּן דִיא צְוֵויי אוֹתִיּוֹת נח (דָּן מִדָּנִיאֵל) אָדֶר עֶר הָאט גֶעוָואלְט שְׁרַייבֶּן דָנִיאֵל אוּנ עֶר הָאט נָאר גֶעשְׁרִיבֶּן דִי צְוֵויי אוֹתִיּוֹת דנ, אוֹיב עֶר הָט דָאס גֶעשְׁרִיבֶּן [נִיט וִויסֶענְדִיג אַז הַיינְט אִיז שַׁבָּת, אָדֶער עֶר הָאט נִיט גֶעוָואסְט אַז מֶען טָאר נִיט] דַארְף עֶר בְּרֵייגֶען אַקָרְבָּן חַטָּאת: (ג) [אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם]. אוּנ דֶער כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ

שפתי חכמים

פי׳ לפי׳ לפס ס׳ לא פיתגהו לו כי כבר כתיב אס הרעב לא אומר לך: ו למדו מזה דאיסור חלב אף בבית עולמים וכזמן הבית ושלא שמנו בארץ וכח"ל: ז לאפוקי מילה ופסח דאין בו אלא כרת ולא על דבר שים בו לאו ומיתת ב"ד ולא כרת כגון מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ולא על שזדונו לאו וכרת ואין בו מעשה כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף והמסית ומדיח וגביא שקר ולמדו כל זה מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה היקשא שגגת כל התורה לשגגת עכו"ם שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: א מדכתיב מאחת משמע אפי׳ מקצת וא"ל אפי׳ אות אחת דדרשינן ג"כ אחת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) נפש כי תחטא. אדם כי יחטא אין כתיב כאן אלא נפש וכן הנפש החוטאת היא תמות להודיע שעיקר החטא תלוי בנפש משל לשני בני אדם שחטאו למלך אחד נכרי ואחד מבני פלטרין שלו

ליקוטי יקרים

ד (ג) (אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא וגו׳). דֶר סֵפֶר „ברכת טוב" שְׁרַייבְּט דֶר גוּף מִיט דִיא נְשָׁמָה אִיז גֶגֶעבֶּן גְוָוארִין פוּן הקב"ה וִויא אַבַּעַל הַבַּיִת הָאט אַבְּהֵמָה אוּנ עֶר גִיט זִיא צוּא אַפַּאסְטוּךְ, דֶר פַּאסְטוּךְ זָאל זִיא פִירֶן אוֹף גוּטֶע גְרָאז אוּנ צוּא גוּטֶע וַואסֶר, אוּנ עֶר זָאל אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹף אִיר זִיא זָאל קֵיין שָׁאדִין טָאהְן צוּא אֵיין אַנְדֶרִין, עֶר זָאל נִיט דַארְפֶן בְּצָאהְלִין פַאר אִיר שָׁאדִין, אוּנ מֶען זָאל אִיר קֵיין שָׁאדִין טָאן, אוּנ אוֹיב דֶער פַּאסְטוּךְ וֶועט אַזוֹי טָאהְן וֶועט אִים דֶער בַּעַל הַבַּיִת גוּט

פירוש לתורת אלהים

אַיי֫עֶרי דוֹרוֹת בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַיי֫עֶרי זִיצוּנְג כָּל חֵלֶב אַלֶע חֵלֶב זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶען: (ב) דַּבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אוּנ זָאלְסְט זֵייא זָאגֶען נֶפֶשׁ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט זִינְדִיגִין אוּם גֶערֶן מִכֹּל פוּן אַלֶע גִבָּאט פוּן גָאט וָוס עֶר הָאט גִיבָּאטֶען אֲשֶׁר מֶען זָאל דָאס נִיט טָאן יֵעָשֶׂה אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט יוֹא טָאן אַבִּיסוּל פוּן דִיא זַאכֶען: (ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אַז דֶר כֹּהֵן וָואס אִיז

אונקלוס

יְחוֹב לְחוֹבַת עַמָּא וִיקָרֵב עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ לְחַטָּאתָא: ד וְיַיְתֵי יָת תּוֹרָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לִקְדָם יְיָ וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל

תו"א לאשמת העם יבמות ט:

לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת: ד וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט

רשב"ם

לפי הפשט משמע לפי שבג..נים נאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וכל שכן כהן גדול שהוא מומחה לרבים: והקריב על חטאתו וגו' על שפך הדשן.

רש"י

יחטא לאשמת העם. מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת ב מעשה כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו ופשוטו לפי אגדה כשהכהן הגדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל: פר . יכול זקן ג ת"ל בן אי בן

בית יהודא

נדר כהן גדול) וועט זינדיגן צו די שולדיגקייט פון פאלק, זאגט רש"י (מדרשו) דיא חכמים דרשנן (אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה) דר כהן המשיח איז אנדערש ניט חייב צו ברייננגען אקרבן חטאת סיידין ער הט געטאהן ניט וויסענדיג אזו אזאך וואס מען טאר ניט טאהן, אונ דם פאלק יודען האבן גיזעהן ווס דר כהן גדול הט געטאהן האבען זיי אוך געטאהן, דם הייסט העלם דבר, די זאך איז פון אים פארגעסין גיווארין, אונ שגגת מעשה, ניט וויסענדיג האבען אנדערע מענטשן אוך אזו געטאהן (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (לאשמת העם), ער האט געמאכט זינדיגען דם פאלק (ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו) די זאך וועט פארגעסן ווערען פון דעם פאלק אונ זייא וועלען אזויא טאהן וויא דער כהן גדול האט געטאהן (ופשוטו לפי אגדה) אונ וויא דיא גמרא זאגט דעם פשט (כשהכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה) אז דער כהן גדול זינדיגט בלייבט אזינד אוף דעם פאלק (שהן תלוין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם) ווארום אלע יודין ווארטן אוף דעם כהן גדול ער זאל יום כפור אוף זייא מכפר זיין זייערי זינד אונ זאל בעטין פון זייערט וועגען (ונעשה מקולקל) אז דר כהן גדול איז גיווארן אזינדיגר, ווער וועט מכפר זיין דיא זינד פון דיא יודין, דם איז לאשמת העם, דם פאלק בלייבט זינדיג: (פר). זאגט רש"י (יכול זקן) איך וואלט מיינען דר אקס זאל זיין אאלטער (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק בן ובקר) איונגער אקס (אי בן יכול קטן) אז יים וואלט

דעת זקנים מבעלי התוספות

העלו שניהם לבימה לדון וצוה המלך לפטור את הנכרי ואת בן הפלטרין לדון בייסורין אמרו לו בני פלטרין שלו והלא גם זה חטא לך אמר להם זה נכרי ואינו מכיר בטובי אבל זה שהוא מבני ביתי ומכיר בטובי ופשע בי יצא דין זה עליו כך הגוף הוא נכרי שנברי' מן התחתונים אבל הנשמה שהיא מן העליונים ודינה להיו' טהורה ואפ"ה חטאה לפיכך הגוף הושלך בקבר והנשמה תקבל היסורין ולעתיד לבא הקב"ה מביא גוף ונשמה ודן אותם

שפתי חכמים

כלו' כאלו כתיב אחת דמשמע שם כולו לכן אמרינן דאינו חייב אלא עד שיכתוב שם משמעון שהוא שם שלם והוא מקצת השם: ב כלו' שמתחלה נעלם ממנו הדין והורה שלא כהלכה ועשה הוא עצמו ע"פ שקול דעתו אבל אם הורה הכהן לאחרי' ועשו ע"פ הוראתו פטור הכהן מדכתיב על חטאתו אשר חטא: ג פי' אלו לא כתיב אלא פר ה"א אפי' בן ד' וה' שנה קמ"ל בן דכ"מ שנא' בן בן שתי שנים הוא כדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים אף בשנים וכמו שאיל הוא בן שתי שנים כך עגל בן בקר הוא בן שתי שנים ואלו לא' בן וכו' פי' והשתא דכתיב פר וגם בן בקר ע"כ לריך לפרש פר הסמוך לבן דהיינו בן שלש שנים וא"ת והא פי' רש"י לעיל ומן הלאן פרט לזקן וכו' וי"ל דה"א דמיעט קרא זקן גבי עולה אבל חטאת ה"א אפילו זקן כשר ת"ל בן ולא זקן. (ד"ד) קשה הא לעיל גבי עולה פרש"י מן הכשבים ומן העזים דהם מיעוטים לחולה וזקן ומזוהם ול"ל כאן מיעוט אחר לזקן וכ"ת דהתם גבי עולה וכאן גבי חטאת לריך מיעוט אחר א"כ קשה דה"ל למיכתב כאן עוד מיעוט לחול' ולמזוה' וי"ל דלענין פסול דחול' ומזוה' שהוא מאום שפיר ילפינן חטא' מעול' דמסתבר הוא לפוסלו משום הקריבהו נא לפחתך אבל לענין פסול זקן דהיינו יותר מג' שנים אינו מסתבר אלא דגזרת הכ' לפסול ה"א סיכא

פירוש לתורת אלהים

גזאלבט גווארען מיט שמן המשחה דר כהן גדול יחטא וועט זינדיגן לאשמת צו שולדיגן דם פאלק. [ע' רש"י] והקריב אונ ער זאל מקריב זיין אוף זיין זינד ווס ער הט גזינדיגט פר איין אקס בן בקר איונגע רינד תמים גאנץ אן אמום ליי צו גאט לחטאת פר אקרבן חטאת: (ד) והביא אונ ער זאל ברענגען דעם אקס אל פתח פר דער טיר פון אוהל מועד לפני יי פר גאט וסמך אונ ער זאל אן לעהגען זיין האנד על ראש הפר אוף דעם קאפ פון דעם אקס ושחט אונ ער זאל שעכטן

ליקוטי יקרים

בצאהלין, אבער אז דר פאסטוך וועט דיא בהמה נים היטען אונ עס וועט טרעפין אשאדין צוא דיא בהמה, אדער דיא בהמה וועט מאכין אשאדין צו איין אנדרין, מוז דר פאסטוך בצאלין, סיידין עס האט געטראפין אזו אשאדין וואס דר פאסטוך האט ניט גיקענט היטען, אונ ווייל דער בעל הבית האט גיהאט פיעל בהמות אונ פיעל פאסטוכער, האט דער בעל הבית גימאכט אויף זייא אאעלצטין פאסטוך, ער זאל אכטונג געבין אוף אלי פאסטוכער, אונ זאל זייא לערנין וויא זייא זאלין אומגיין מיט דיא בהמות, פר שטייען מיר אויב עס האט גיטראפין דר עלצטער פאסטוך הט פאר בלאנדזעט, גייען אלי פאסטוכער נאך אים, אונ אויב דורך אים האבין דיא בהמות גהאט אשאדין אדער זייא האבין גיטאן איין אנדרין אשאדין, דארף דער עלצטער פאסטוך בצאלין פאר אלי שאדינס. דאס זעלביגע איז בייא דעם מענטש, הקב"ה האט געמאכט אמענטש פון ערד, דער מענטש איז גיווען אגולם, גילעגין אויף דיא ערד, ביז הקב"ה האט אין אים אריין גיגעבין אנשמה, צוא דעם גוף האט הקב"ה גאר ניט געהאט וואס צוא ריידין, ער איז דאך אשטיקערד, נאר צוא דיא נשמה האט

אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ ה וְלָקַח הַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד׃ ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־
אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת
הַקֹּדֶשׁ׃ ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־
קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת ׀ כָּל־

עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹס יָת
תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ ה וְיִסַּב
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא
דְּתוֹרָא וְיָעֵל יָתֵהּ
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ו וְיִטְבּוֹל
כַּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא
וְיַדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרוֹכְתָּא
דְּקוּדְשָׁא׃ ז וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן
דְּמָא עַל קַרְנַת מַדְבַּח
קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא קֳדָם יְיָ
דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל

תו"א מזבח קטורת יומא פח:

רשב"ם

(ו) את פני פרכת. דכתיב בצו את אהרן והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: לפי הגשם את פני הפרכת הקודש. פרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדשי הקדשים ומדפירש שם פרכת הקדש משמע שיהיו ההזאות כנגד אמצעות הפרוכת מבחוץ שכנגד ארון הקודש שמבפנים:

בעל הטורים

(ז) מזבח קטרת הסמים. בכפרת כהן משיח כתיב קטרת הסמים ובפרש"

רש"י

יכול קטן ת"ל פר הא כילד זה פר בן ג': (ה) אל אהל מועד. למשכן ובבית עולמים ד להיכל: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום קדושת' מכוון ה כנגד בין הבדים ולא היו נוגעים דמים בפרוכת ו ואם נגעו נגעו: (ז) ואת כל דם. שירי ז הדם:

בית יהודא

געשטאַנען בֶּן בָּקָר וואָרט איך מיינען ער זאָל זיין אַקליינער (תַּלְמוּד לוֹמַר פַּר) זאָגט דֶר פָּסוּק פַּר, ער זאָל זיין אַגרוֹסער אָקְס (הָא כֵּיצַד) וִוי זאָל זיין (פַּר בֶּן שָׁלֹשׁ) דֶר אָקְס זאָל אַלְט זיין דְרַיי יאָהר: (ה) [אֶל אֹהֶל מוֹעֵד]. זאָגט רש"י, אֹהֶל מוֹעֵד מיינט מען דֶעם מִשְׁכָּן, ער זאָל בְּרֶענְגֶען די בְּלוּט אין מִשְׁכָּן (וּבְבֵית עוֹלָמִים) און ווען דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז גֶוֶוען זאָל ער בְּרֶענְגֶען דיא בְּלוּט (לְהֵיכָל) אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ו) [אֶת פְּנֵי פָּרוֹכֶת הַקֹּדֶשׁ]. ער זאָל שְׁפְּרִיצֶען דיא בְּלוּט (כְּנֶגֶד מְקוֹם קְדוּשָּׁתָהּ) גֶעגֶען דֶם הֵיילִיגְסְטֶע אָרְט פוּן פָּרוֹכֶת (כְּנֶגֶד בֵּין הַבַּדִּים) גֶעגֶען צְווִישֶׁען די צְוֵויי שְׁטֶעקֶענְס וָוס זֶענֶען אַרוּם גֶעגַאנְגֶען פוּן אָרוֹן (וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בְּפָּרוֹכֶת) דיא בְּלוּט הָאט נִיט אָן גֶערִירְט אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת ער הָאט נִיט גֶעשְׁפְּרִיצְט דיא בְּלוּט אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת נָאר אוֹיף דֶער עֶרְד גֶעגֶען פָּרוֹכֶת, און נָאר גֶעגֶען מִיטֶען פָּרוֹכֶת וָואס איז גֶעגֶען אָרוֹן (וְאִם נָגְעוּ נָגְעוּ) און אוֹיב אַשְׁפְּרִיץ בְּלוּט איז גֶעפַאלִין אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת איז אוֹיך גוּט: (ז) [וְאֵת כָּל דַּם]. זאָגט רש"י (שִׁירֵי הַדָּם) די בְּלוּט וָוס איז גֶעבְּלִיבֶּען אין דיא כֵּלִי נָאךְ דֶעם שְׁפְּרִיצֶען זאָל מֶען אוֹם גִיסֶען אוֹיף דֶעם פוּנְדַאמֶענְט

דעת זקנים מבעלי התוספות

וכו': (ו) את פני פרוכת הקודש. וגבי חטא הקהל כתיב את פני הפרוכת ולא כתיב הקודש לומר לך דבשביל חטא כהן משיח לא נסתלקה שכינה אבל בצבור חוטאין נסתלקה שכינה:

שפתי חכמים

ג גלי דוקא קמ"ל דגם גבי חטאת כן הוא: ד דלאו דוקא משכן אלא ה"ה במקדש דכתיב בפ' חקת את משכן ה' טמא וכתיב בתר כי את מקדש ה' טמא ודרשו רז"ל אם נא' משכן למה נא' מקדש ואם נא' מקדש למה נא' משכן אלא ליתן של זה בזה ושל זה בזה פ"מ שאין פרש ביניהם אלא שתפש הכ' בלשונו המשכן שהיתה בחותה שעה והא דלא פי' זה לעיל גבי ולא פתח אהל מועד וגו' משום דהתם קאי על העזרה ושם העזרה אחד הוא הן במשכן הן בבית עולמים אבל גבי אוהל מועד דלא שייך שם אהל מועד אלא במשכן וקדוש' משכן מתחלף מקדוש' בית עולמי' דזה קדושתו לפי שעה וזה קדושתו קדושת עולמי': ה דאם ל"כ הקודש ל"ל אלא שאין הזיה כשירה בכל רוחב הפרוכת רק במקום שהוא נגד בין בדי ארון הקודש: ו מדלא כתיב על פרוכת משמע אף אם לא יגע: ז ואע"פ שכבר הזה ממנו קרי ליה כל הדם ללמד

ליקוטי יקרים

הקב"ה גיזאָגט איך גיב ד"ר דֶעם גוּף אוֹיף אַזוֹ פִיל יאָהרִין דוּא זאָלְסְט אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף אִים ער זאָל טאָהן וויא איך גיב דִיר פָאר גִשְׁרִיבִּין אין דיא תּוֹרָה, דוּא זאָלְסְט זַיין דֶער פַאסְטוּךְ פוּן דֶעם גוּף זאָלְסְט אִים פִּיטֶערִין מִיט תּוֹרָה און מִצְוֹת, זאָלְסְט זֶעהֶן ער זאָל זִיךְ קֵיין שָׁאדִין טאָהן און זאָל צוּ אַנְדֶרִי קֵיין שָׁאדִין טאָהן, און אוֹיב דוּ וֶועסְט אַזוֹ טאָהן ווֶעל איך דִיר בַּצָאלִין אַגוּטִין לוֹין, וֶוען דיא יאָהרֶען וֶועלִין זִיךְ עֶנְדִיגֶען, און אוֹיב דוּא וֶועסְט אוֹיף דֶעם גוּף נִיט אַכְטוּנְג גֶעבִּין און דֶער גוּף וֶועט טאָן שָׁאדִין צוּ זִיךְ (בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם) אָדֶער ער וֶועט טאָהן שָׁאדִין צוּא אַנְדֶרִי (בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ) וֶועסְטוּ גֶישְׁטְרָאפְט וֶוערִין. און ווייל הקב"ה הָאט אַרָאפּ גִיגֶעבִּין אַזוֹי פִיל נְשָׁמוֹת מִיט גוּפִים, הָאט הקב"ה גִימַאכְט אֵיין נְשָׁמָה (אֵיין מֶענְטְשׁ) אַעֶלְצְטִין אִיבֶּער אַלֶי מֶענְטְשִׁין, דָאס איז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל, פַאר שְׁטֶעהְן מִיר אַז דֶר כֹּהֵן גָדוֹל הָאט פַר בְּלָאנְדזֶעט, הָאבִּין אַלִי יוּדִין גִיבְּלָאנְדזֶעט און הָאבִּין גִיזִינְדִיגְט, דַארְף ער מְכַפֵּר זַיין אוֹיף זִיךְ מִיט תְּשׁוּבָה און דַארְף זֶעהְן, אַלִי יוּדִין זָאלִין טאָן תְּשׁוּבָה:

פירוש לתורת אלהים

דֶעם אָקְס לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט: (ה) וְלָקַח און דֶער גֶזאַלְבְּטֶער כֹּהֵן זאָל נֶעמֶען מִדַּם פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָקְס וְהֵבִיא אוֹתוֹ און זאָל דָאס בְּלוּט בְּרֶענְגֶען צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ו) וְטָבַל און דֶער כֹּהֵן זאָל אַיין טוּנְקֶען זַיין פִינְגֶער אין דֶעם בְּלוּט וְהִזָּה און ער זאָל שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם בְּלוּט זִיבֶּען מָאל לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אֶת פְּנֵי פַר דֶעם הֵיילִיגִין אָרְט פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת דָס איז קֶעגִין מִיטֶען פוּן אָרוֹן: (ז) וְנָתַן און דֶר כֹּהֵן זאָל גֶעבֶּען פוּן דֶעם בְּלוּט עַל קַרְנוֹת אוֹיף די ווִינְקְלִין פוּן

דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ח וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים
מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב׃ ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ י כַּאֲשֶׁר יוּרַם
מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם

אונקלוס

דְּמָא דְתוֹרָא יֵישׁוֹד
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא
דַעֲלָתָא דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ ח וְיָת כָּל תְּרַב
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא יַפְרֵישׁ
מִנֵּהּ יָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי עַל
גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל
גַּוָּא׃ ט וְיָת תַּרְתֵּין כֻּלְיָן
וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי
עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא
דְעַל כַּבְדָּא עַל כֻּלְיָתָא
יֶעְדִּנַּהּ׃ י כְּמָא דִּי
מִתַּפְרַשׁ מִתּוֹר נִכְסַת

בעל הטורים

שאחרי' לא כתיב הסמים לפי שכהן גדול מתעשר בקטור' הוסיף ו' סמים. בכל הכפרות כתיב כפרה וסליח' חוץ מכהן גדול לפי שגגת תלמוד עולה זדון:

רש"י

(ח) ואת כל חלב פר. חלבו היל"ל מה ת"ל פר לרבות פר של יוה"כ לכליות ח ולחלבי' ויותרת: החטאת. להביא שעירי ע"א לכליות ט ולחלבים ויותרת: ירים ממנו. מן המחובר י שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו [ת"כ]: (י) כאשר יורם. מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמי' וכי

בית יהודא

פון מִזְבֵּחַ: (ח) [וְאֶת כָּל חֵלֶב פַּר]. פְרֶעגְט רש"י (חֶלְבּוֹ הָיָה לוֹ לוֹמַר) דֶר פָּסוּק הָט גְדַארְפְט זָאגְן וְאֶת כָּל חֶלְבּוֹ, זַיינֶע חֵלֶב, וָואלְטִין מִיר אַלֵיין וִויסֶען אַז מֶען מֵיינְט דִיא חֵלֶב פוּן פַּר (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר פַּר) צוּ וָוס שְׁטֵייט דֶר וָוארְט פַּר (לְרַבּוֹת פַּר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִכְלָיוֹת וְלַחֲלָבִים וְיוֹתֶרֶת) צוּא לֶערְנֶען אַז בַּייא דֶעם פַּר פוּן יוֹם כִּפּוּר זָאל מֶען אוֹךְ פַאר בְּרֶענְגֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִיא נִירֶען אוּנ דִי חֵלֶב אוּנ דֶעם יוֹתֶרֶת וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק: [הַחַטָּאת]. זָאגְט רש"י דֶער וָוארְט הַחַטָּאת (לְהָבִיא שְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לִכְלָיוֹת וְלַחֲלָבִים וְיוֹתֶרֶת) קוּמְט לֶערְנֶען דִי שְׂעִירִים וָואס מֶען בְּרֶענְגְט אַז מֶען הָט גֶעזִינְדִיגְט עֲבוֹדָה זָרָה זָאל מֶען אוֹךְ פַאר בְּרֶענְגֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִיא נִירֶען אוּנ דֶעם חֵלֶב אוּנ דֶעם יוֹתֶרֶת וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק: [יָרִים מִמֶּנּוּ]. זָאגְט רש"י (מִן הַמְחוּבָּר) עֶר זָאל נֶעמֶען דִיא בֶּעסְטֶע חֵלֶב (מִמֶּנּוּ) פוּן אִים, מֵיינְט מֶען וֶוען דֶער פַּר אִיז נָאךְ אִין גַאנְצִין זָאל מֶען פוּן אִים אַרוֹס נֶעמֶען דִי חֵלֶב (שֶׁלֹּא יְנַתְּחֶנּוּ קוֹדֶם הֲסָרַת חֶלְבּוֹ) עֶר זָאל אִים נִיט צוּשְׁנַיידֶן אֵיידֶער עֶר נֶעמְט אַרוֹס פוּן אִים דִי חֵלֶב: (י) [כַּאֲשֶׁר יוּרַם] וִוי עֶס וֶוערְט אָפּ גְשֵׁיידְט דִיא חֵלֶב פוּן דֶעם אָקְס וָוס מֶען אִיז אִים מַקְרִיב שְׁלָמִים, זָאגְט רש"י (מֵאוֹתָן אֵמוּרִין הַמְפוֹרָשִׁים בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים) פוּן דִיא חֵלֶב וָוס שְׁטֵייט מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין פוּן דֶעם אָקְס וָוס עֶר אִיז אַקָרְבָּן שְׁלָמִים, פְרֶעגְט רש"י (וְכִי מַה פֵּירֵשׁ בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים

שפתי חכמים

שהשוחט צריך שיקבל כל דמו של פר וכאלו אמר ואת כל דם הפר יקבל ואח"כ יזה ואחר הזיה ישפוך הנותר: ח כ' הרא"ם כך שנו ג"כ גבי ואת כל דם הפר ישפוך דמו הי"ל וכו' אלא לרבות פר יום כפור לשפיכה ורש"י ז"ל לא הביא רק מה שדרשו בפסוק ואת כל חלב פר ולא ידעתי למה ונראה משום דפלוגתא דר"ע ור' ישמעאל היא. (ג"א) רש"י לא הביא זה מפני שבפ"ב דזבחים דרש הך קרא למילתא אחריתי שהשוחט צריך לקבל כל דם הפר: ט כך היא הגירסא בת"כ אבל בנוסחא שלנו לרבות שעירי ע"א לכל האמור בענין ואע"פ שאין בע"א אלא שעיר א' בלבד הכא עם פר העול' כמ"ש בפ' שלח לך שהרי הכהן המשיח בשגגת ע"א שעיר הוא מביא כהדיוט י"ל מפני שהשבטים כולם היו מביאין כל אחד פר לעולה ושעיר לחטאת בשגגת הוראת ב"ד בע"א ואם כן היו שנים עשר שעירים: י ופי' ממנו בעודו שלם:

פירוש לתורת אלהים

מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים מַקְטִיר קְטוֹרֶת פַאר גָאט אֲשֶׁר וָוס דָאס מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל אוּנ גָאר דָם אִיבֶּרֶעגִי בְּלוּט פוּן דֶעם פַּר יִשְׁפֹּךְ זָאל עֶר אוֹם גִיסֶן אֶל יְסוֹד צוּא דֶעם פוּנְדַאמֶענְט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס מֶען אִיז אוֹיף אִים מַקְרִיב אֵיין עוֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח וָוס דָם מִזְבַּח הָעוֹלָה שְׁטֵייט פַאר דֶר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אוּנ גָאר דֶעם חֵלֶב פוּן דֶעם פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ זָאל עֶר פוּן אִים אָפּ שֵׁיידֶן [אֶת הַחֵלֶב דָם חֵלֶב בִּיז יְסִירֶנָּה הָאבֶּן מִיר שׁוֹן אוֹבֶן מְפוֹרָשׁ גְוֶועֶן]: (ט) וְאֵת שְׁתֵּי אוּנ דִי צְוֵויי נִירֶן וְאֶת הַחֵלֶב אוּנ דָאס חֵלֶב וָוס אִיז אוֹיף זֵיי אֲשֶׁר וָוס אִיז אוֹיף דִי פְלַאנְקֶן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אוּנ דָם רוֹיט פְלֵיישׁ עַל הַכָּבֵד מִיט דִי לֶעבֶּר כְּלוֹמַר עֶר זָאל אַבִּיסֶעל לֶעבֶּר אוֹךְ מִיט נֶעמִין מִיט דֶעם רוֹיט פְלֵיישׁ עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דִיא נִירִין יְסִירֶנָּה זָאל עֶר אָפּ טָאן דָם רוֹיט פְלֵיישׁ: (י) כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִוי עֶס אִיז אָפּ גְשֵׁייד גְוָוארֶן מִשּׁוֹר פוּן דֶעם אָקְס פוּן שְׁלָמִים אַזוֹ זָאל בַּיי דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוֹךְ אָפּ גְשֵׁייד וֶוערֶן

הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: יא וְאֶת־עוֹר
הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־
כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: יב וְהוֹצִיא אֶת־
כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־

קוּדְשַׁיָּא וְיַסְּקִנּוּן כַּהֲנָא
עַל מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא:
יא וְיָת מְשַׁךְ תּוֹרָא וְיָת כָּל
בִּסְרֵהּ עַל רֵישֵׁהּ וְעַל
כְּרָעוֹהִי וְגַוֵּהּ וְאוּכְלֵהּ:
יב וְיַפֵּק יָת כָּל תּוֹרָא
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר

תו"א ואת עור יומא סז. ראשו ועל כרעיו שם עת: וקרבו שם מח:

בית יהודא

מַה שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ כַּאן) וועלכֶע חֵלֶב שְׁטֵייט בַּייא דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים וָוס שְׁטֵייט נִיט דָא בַּיי דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת וּמִיר זֶעהֶן דָאךְ אִין דִי פְּסוּקִים אַלֶע חֵלֶב וָואס זֶענֶען גֶרֶעכוּנְט בַּייא שְׁלָמִים זֶענֶן גְרֶעכוּנְט דָא בַּיי דֶעם חַטָּאת) (אֶלָּא) נָאר מֶען מֵיינְט (לְהַקִּישׁוֹ לִשְׁלָמִים) מֶען זָאל גְלַייכֶן דֶעם חַטָּאת צוּא שְׁלָמִים (מַה שְׁלָמִים לִשְׁמָן) אַזוֹ וִויא בַּייא דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים מוּז מֶען טְרַאכְטִין מֶען אִיז אִים מַקְרִיב וֶועגִין שְׁלָמִים (אַף זֶה לִשְׁמוֹ). אַזוֹ וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב דֶעם חַטָּאת מוּז מֶען אוֹיךְ טְרַאכְטִין מֶען אִיז אִים מַקְרִיב וֶועגִין אַחַטָּאת (וּמַה שְׁלָמִים שָׁלוֹם לְעוֹלָם). אַזוֹ וִוי שְׁלָמִים בְּרֶענְגֶען פְרִידֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט וִוי עֶס שְׁטֵייט פְרִיעֶר ג א] (אַף זֶה שָׁלוֹם לְעוֹלָם)

רש"י

מה פי׳ בזבח השלמי׳ שלא פי׳ א כאן אלא להקישו לשלמים מה שלמים לשמן ב אף זה לשמו ומה שלמים שלום לעולם אף זה שלום לעולם ובשחיטת קדשים מצריכו ללמוד הימנו שאין למדין למד מן הלמד ג בקדשי׳ בפרק איזו מקומן: על הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעיו. כולן לשון תוספת הן כמו מלבד: (יב) אל מקום טהור. לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומא׳ להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות הוצרך לו׳ מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור: מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות ד ובבית עולמים חוץ לעיר ה כמו שפירשוהו

דֶר פַּר חַטָּאת בְּרֶענְגְט אוֹיךְ פְרִידֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט וַוָארוּם אַז הקב"ה וֶועט מוֹחֵל זַיין דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל זַיין עֲבֵירָה וֶועט דֶר כֹּהֵן גָדוֹל קֶענֶען מְכַפֵּר זַיין יוֹם כִּפּוּר דִי עֲבֵירוֹת פוּן דִיא יוּדִין אוּנ הקב"ה וֶועט אָן נֶעמֶען זַיין תְּפִלָּה אוּנ עֶר וֶועט בְּרֶענְגֶען פְרִידֶען אוֹיף דֶר וֶועלְט) (וּבִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים מַצְרִיכוֹ) אִין דִי מַסֶּכֶת זְבָחִים זָאגְט דִיא גְמָרָא מֶען דַארְף דָא הָאבִּין דִי וֶוערְטֶער כַּאֲשֶׁר יוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים (לִלְמוֹד מִמֶּנּוּ) מִיר זָאלִין פוּן דֶעם לֶערְנֶען (שֶׁאֵין לָמֵדִין לָמֵד מִן הַלָּמֵד בְּקָדָשִׁים) אַז בַּייא קָדָשִׁים לֶערְנְט מֶען נִיט אֵיין זַאךְ פוּן דִי אַנְדֶרֶע וועלְכֶע דִי אַנְדֶרֶע זַאךְ שְׁטֵייט אוֹיךְ נִיט אִין דִי תּוֹרָה נָאר זִיא אִיז אַפ גֶעלֶערְנְט גֶוָוארֶן פוּן אַדְרִיטֶע זַאךְ וָואס דִיא דְרִיטֶע זַאךְ שְׁטֵייט אִין דִיא תּוֹרָה. וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא מַסֶּכֶת זְבָחִים אִין (פֶּרֶק אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן), ועיין ש"ח: (עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיוֹת עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כְּרָעָיו). זָאגְט רש"י (כּוּלָּן לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הֵן) דִי אַלֶע וֶוערְטֶער "עַל" וָואס דָא שְׁטֵייט מֵיינְט מֶען אֵיינְס וֶוערְט גֶעמֶערְט וצוּא גֶעגֶעבִּין צוּ דֶם אַנְדֶערֶע (כְּמוֹ מִלְּבַד) גְלַייךְ וִוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען מִלְּבַד, אוֹיסֶער, מֶען מֵיינְט צוּ דִי לֶעבֶּער זָאל מֶען צוּא גֶעבִּין דִי נִירֶען, אוּנ צוּ דִיא נִירֶען זָאל מֶען צוּ גֶעבְּן דֶעם קָאפּ, אוּנ צוּא דֶעם קָאפּ זָאל מֶען צוּא גֶעבִּין דִיא פִּיס: (יב) וְאֶל מָקוֹם טָהוֹר]. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִחוּץ לָעִיר מָקוֹם מוּכָן לְטוּמְאָה) ווייל אוֹיסֶער דִיא שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם אִיז גִיוֶועז אֶרְטֶער וָוס זֶענֶען גִיוֶועז אָן גֶעגְרֵייט מֶען זָאל אוֹיף זֵייא לֵייגִין זַאכִין וָואס זֶענֶען טָמֵא (לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְנוּגָעוֹת) עֶס אִיז גִיוֶועז אַאָרְט מֶען זָאל דָארְט נוּארְפֶען דִיא שְׁטֵיינֶער וָואס אוֹיף זֵייא אִיז דָא נְגָעִים (וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת) אַאָרְט צוּא בַּגְרַאבֶן מֵתִים (הוּצְרַךְ לוֹמַר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה זֶה שֶׁהוּא חוּץ לָעִיר שֶׁיְּהֵא הַמָּקוֹם טָהוֹר) דְרִיבֶּער דַארְף דֶער פָּסוּק זָאגִין מֶען זָאל דֶעם קָרְבָּן אַרוֹם טְרָאגִין אוֹיסֶער דִי מַחֲנֶה דָאס אִיז אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם אוּנ מֶען זָאל אִים פַּר בְּרֶענְגֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס עֶר אִיז רֵיין פוּן טוּמְאָה: וּמִחוּץ לַמַּחֲנֶה]. זָאגְט רש"י (חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת) וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען גִיוֶועז אִין שִׁילֹה אוּנ אִין אַנְדֶערֶע אֶרְטֶער וֶוען דֶער מִשְׁכָּן אִיז גֶעוֶועזֶן הָט מֶען דֶעם קָרְבָּן אַרוֹם גֶעטְרָאגִין צוּם פַּר בְּרֶענְגֶען אוֹיס דִי דְרַיי מַחֲנוֹת וּמַחֲנֶה שְׁכִינָה, מַחֲנֶה לְוִיָּה, מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל] (וּבְבֵית עוֹלָמִים) אוּנ וֶוען דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִיוֶועז אִין יְרוּשָׁלַיִם, הָאט מֶען אַרוֹיס גֶעטְרָאגִין דֶעם קָרְבָּן צוּם פַּאר בְּרֶענְגֶן (חוּץ לָעִיר) אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם ועיין ש"ח:

שפתי חכמים

א פי׳ והלא כי היכי דפי׳ בזבח השלמים לכולהו חלבים בפרט ה"נ פי׳ להו הכא והי פר כהן משיח: ב מדכתיב ואם זבח שלמים וגו׳ ש"מ דקפיד רחמנא שיהא הזבח לשם שלמים: ג פי׳ משום דבעי לאגמורי פר העלם של צבור אשעירי ע"א ליותרת הכבד ושתי כליות מדאיתקש להדדי לענין הקטרת אימורים כדאמרינן בזבחי׳ פ׳ ב"ש ופר העלם צבור לא כתיב ביה כליות ויותרת אלא מהיקשא דפר כהן משיח דכתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת ותניא לפר זה פר העלם צבור לפר החטאת זה פר כהן משיח מה פר כהן משיח יש באימוריו ב׳ כליות והיותרת אף פר העלם צבור כן ואין למדין למד מן הלמד הוצרך הכתוב לכתוב קרא כאשר יורם בפר כהן אע"פ שאין צריך ליה לגופיה לו׳ אם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לפר העלם דבר של ציבור ולמדנו מזה שאם לא היה כתוב בו בפי׳ לא היו יכולים שעירי ע"א ללמוד מפר העלם דבר משום דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש: ד מדכתיב כאן מחנה ולקמן בפ׳ זו כתיב כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכתר הכי כתיב והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ל"ל אלא ודאי מיותר הוא כדי לדרוש ממנו עוד מחנה אחת ומחנה ג׳ מוכח מדכתיב בפ׳ לו והוציא את הדשן מחוץ למחנה דלא הל"ל רק והוציא את הדשן ואנא ידענא שחוץ למחנה הוא כדכתיב בפ׳ זו אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן הוא חוץ למחנה אלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו עוד מחנה אחת דהיינו חוץ לג׳ מחנות וג׳ מחנות הן מחנה שכינה הוא מפתח העזרה ולפנים ומפתח העזרה עד פתח הר הבית הוא מחנה לויה ומפתח הר הבית עד שער העיר הוא מחנה ג׳ ומשער העיר ולחוץ הוא חוץ לג׳ מחנות: ה (נח"י) תמיה לי והלא אין חילוק בין בית עולמי׳ ובין שילה ושאר מקומות ובכ"מ היכן שהיה הארון שם היו ג׳ מחנות וכהדיא אמרינן בפ׳ נגמר הדין וכו׳ ע"ש. ותירץ אולי הוא ט"ס וצ"ל בירושלים. (ג"א) מה שמהפך רש"י לפרש תחלה אל מקום

פירוש לתורת אלהים

וְהִקְטִירָם אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֵיי מַקְטִיר זַיין עַל מִזְבַּח אוֹיף דֶעם מִזְבַּח הָעוֹלָה: (יא) וְאֶת אוּנ דִי פֶעל פוּן דֶעם פַּר וְאֶת אוּנ גָאר זַיין פְלֵייש עַל רֹאשׁוֹ מִיט זַיין קָאפּ וְעַל כְּרָעָיו אוּנ מִיט זַיינֶע קְנִיעֶן וְקִרְבּוֹ אוּנ זַיין אִינֶעווייֶנְגְסְטֶע זַאכֶן וּפִרְשׁוֹ אוּנ זַיין מִיסְט: (יב) וְהוֹצִיא אוּנ עֶר זָאל אַרוֹם צִיהֶן גָאר דֶעם פַּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

ארום

מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף
אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן
יִשָּׂרֵף׃ פ יג וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל
יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ

אונקלוס

דְּכֵי לַאֲתַר בֵּית מֵישַׁד
קִטְמָא וְיוֹקִיד יָתֵהּ עַל
אָעַיָּא בְּאֶשָּׁתָא עַל אֲתַר
בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא יִתּוֹקַד׃
יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל
יִשְׁתְּלוּן וִיהֵי מְכַסָּא
פִתְגָּמָא מֵעֵינֵי קְהָלָא

תו"א ושרף אותו פסחים עה: אל שפך שם יומא סח: על שפך שם כה. מעיני יבמות ט.

בעל הטורים

(יב) על שפך הדשן ישרף. לומר תורה לברוך קרבנו של כהן משיח בפרהסיא בחוץ על שפך הדשן שלא יתביים אדם להתודות על חטאו שהרי כ"ג חטא והתוד' והביא קרבן על חטאו: (יג) ישגו. ב' במסו' ואם כל עדת ישראל ישגו. ישגו לאני ביחזקאל על רועי ישראל המתעים את העם הכא כמי מיירי בלבור שטגגו ע"פ ב"ד שטעו בהורא': מעיני. ד' ונעלם דבר מעיני הקהל. ואידך בההיא עניינא אם מעיני העדה. ונעלם מעיני אישה. ונעלמ' מעיני כל חי איירי בתורה דכתיב לעיל מיניה והחכמה מאין תמצא ה"נ נעלמה החכמה מעיני הבית דין שטעו בהורא' ונעלם מעיני אישה זהו שאמרו אפי' שמע מעוף הפורח שנטמא' טוב אין המים בודקין אותה זה הוא ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים

רש"י

רבותינו במסכת יומא ובסנהדרין: אל שפך הדשן. מקום ששופכין בו הדשן ו המסולק מן המזבח כמ"ש והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: על שפך הדשן ישרף. שאין ת"ל אלא ללמד שאפילו אין ז שם דשן: (יג) עדת ישראל. אלו ח סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר:

בית יהודא

(כמו שפירשוהו רבותינו) ווי די רבנן האבן גלערונט אין מסכת יומא אונ אין די מסכת סנהדרין: (אל שפך הדשן). זאגט רש"י (מקום ששופכין בו הדשן המסולק מן המזבח) מען פאר ברענט דעם פר אויף דעם ארט וואס מען לייגט די אש וואס מען נעמט אראפ פון מזבח ווען דר מזבח איז פוהל מיט אש (כמו שכתוב) ווי עס שטייט אין פסוק (והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה) ער זאל ארויס טראגן די אש אוסער די מחנה: (על שפך הדשן ישרף). זאגט רש"י (שאין תלמוד לומר) די פיר ווערטער האט דער פסוק ניט געדארפט זאגען ווען עס שטייט דאך שון מען זאל דעם פר פארברענען אויף דעם ארט וואו מען לייגט די אש פון מזבח (אלא ללמד) נאר דר פסוק קומט לערנען (שאפילו אין שם דשן) אפילו אויף דעם ארט איז דאמאלס קיין אש גוועזן, זאל מען אויך אויף דעם ארט פארברענען דעם פר: (יג) (ועדת ישראל). זאגט רש"י (אלו סנהדרין) עדת מיינט מען די סנהדרין: (ונעלם דבר). זאגט רש"י (טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר) אוב דיא סנהדרין האבן געהאט א טעות אויף א איסור

שפתי חכמים

טהור ואח"כ אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות לו' דמנ"ל שפי' חוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות לכן פי' אל מקום טהור מפני שיש מקום טמא ששם משליכים אבנים המנוגעות. וזה בודאי חוץ לשלשה מחנות שהרי תוך העיר הי' הבית המנוגע וצריך להוציאו חוץ א"כ מחוץ דכתיב הוא חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לעיר: ו כלו' לא הדשן המסולק מן המאוכלות הפנימיות שהוא הדשן אשר תאכל האש את העולה באותו יום כי אותו דשן אין שופכין אותו מחוץ למחנה אלא היה אותה ממנו מלא המחתה בכל יום ונותנו בעזרה במזרחו של כבש כדכתיב והרים את הדשן וגו': ז וא"ת מנ"ל דלמא הא דכפליה לעכובא הוא שאם אין שם דשן פסול. וי"ל דלא הל"ל אלא על הדשן ישרף מאי על שפך הדשן אלא ודאי על מקום הדשן אע"פ שאין שם דשן כלל: ח משום שנאמר כאן עדה וגא' לגן עדה ושפטו העדה והצילו העדה מה עדה האמור' להלן כ"ד

פירוש לתורת אלהים

ארוס פון דר מחנה אל מקום טהור צו אריין ארט אל שפך הדשן צו דעם ארט וואו מען שיט אוס דם אש פון מזבח ושרף אותו אונ ער זאל אים פר ברענען על עצים אויף האלץ באש אין פייער על שפך אויף דעם ארט ווס ווערט אוס גשיט דם אש פון דעם מזבח דארט זאל ער פר ברענט ווערן: (יג) ואם אונ אוב גאר די עדה ישראל וועלין טאן איין עבירה אום גערין ונעלם דבר אונ עס וועט ווערין פר הולין אזאך מעיני הקהל פון די אוגן פון אלע יודן דאס הייסט עס וועט זיך זיי דאכטען אז עס איז מותר ועשו

ליקוטי יהודא

(יג) ואם כל עדת ישראל ישגו וגו'. דר אלשיך ז"ל שרייבט באריכות וועגן ענייני הקרבנות אונ מיר וועלין דא שרייבין הקיצור פון זיינע הייליגע רייד, יעדער קרבן עולה ווס איז א בהמה דארף האבין אכט זאכין, דם ערשטע איז סמיכה, דער מענטש וואס ברענגט דעם קרבן לייגט זייני ביידע הענט אוף דעם קאפ פון קרבן צווישן די הערנער אונ ער זאגט וידוי אוף די עבירה וואס ער האט גיטאן. דם צווייטע איז שחיטה מען שעכט דעם קרבן, ווייל דער מענטש האט גדארפט שטארבין פאר דיא עבירה וואס ער האט גיטאן דריבער האט הקב"ה גזאגט מ׳ן זאל אויסטאהשין [בייטין] דם שטארבין פון דעם מענטש אוף דאס שטארבין פון דיא בהמה, דיא בהמה זאל אוס לייזין דעם מענטש, ווייל ער האט גטאן תשובה אוף זיינע זינד, דריבער איז דר קרבן אוף אים מכפר. דאס דריטע איז זריקה, מען שפריצט דיא בלוט פון קרבן אוף דעם מזבח, אזוי וויא זיין בלוט האט גידארפט פאר גאסין ווערין פאר דיא עבירה אזו זאל מען פאר גיסען דיא בלוט פון קרבן אביסיל אוף דעם מזבח אונ אביסיל אוף דעם פוראמענט פון מזבח וואס דיא בלוט איז אראפ גגאנגין צום אב גרונד. דאס פערטע איז הפשטה, אפ ציהען דיא פעל פון דיא בהמה, אזו וויא מען וואלט אים גטאן ווען ער וואלט שטארבין פאר דיא עבירה, וואלט מען פון אים אראפ גיצוגין זייני קליידער, אזו ציהט

מצות השם

(קכ) (ואם כל עדת ישראל ישגו) דאס איז דיא מצות עשה אז דיא (סנהדרי גדולה) האבען זיך טועה גוועזען אונ האבען גיפסקית שלעכט איין דין וואס אז מען איז עובר קומט כרת אונ דאס (קהל) האבען גיטאהן אזוי וויא זייא האבען גפסקית אזו דארף דאס בית דין צוא ברענגען איין (פר) אויף זייער זינד אונ דיא מצוה איז נוהג אין דער צייט ווען עס איז דא סנהדרי גדולה:

מען

אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ׃ יד וְנוֹדְעָה
הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ
וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר
לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד׃ טו וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה
וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃
טז וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ יז וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה אֵת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת׃ יח וּמִן־

אונקלוס

וְיַעַבְדוּן חֲדָא מִכָּל פִּקּוּדַיָּא
דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וִיחוּבוּן׃
יד וְתִתְיְדַע חוֹבְתָא דִּי
חָבוּ עֲלַהּ וִיקָרְבוּן קְהָלָא
תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וְיַיְתוּן יָתֵהּ לִקְדָם מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ טו וְיִסְמְכוּן סָבֵי
כְנִשְׁתָּא יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישׁ תּוֹרָא קֳדָם יְיָ וְיִכּוֹס
יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ טז וְיָעֵל
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ יז וְיִטְבּוֹל
כַּהֲנָא אֶצְבְּעֵהּ מִן דְּמָא
וְיַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ
יָת קֳדָם פָּרֻכְתָּא׃ יח וּמִן

תו"א זקני העדה סוטה מד:

בעל הטורים

שאפי' שמע מעוף השמים והעלים עצמו כאלו לא ידע שוב אין השמים בודקין אותה: ונודעה. ב'. ונודעה החטאת ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו שאפי' על השוגג שיש לו להביא חטאת ולא הביא הקב"ה נפרע ממנו וזהו ונודעה יד ה' את עבדיו מי שחטא ומביא קרבן וזעם את מי שאינו מביא: והביאו אותו לפני אהל מועד. ד' במסו' הכא ואידך והביאו אבני' אחרות גבי מצורע והביאו בניך בחצן והביאו את כל אחיכם לו' מי שמחויב קרבן לה' ואינו מביאו לכהן סוף שצריך לכהן

רש"י

הקהל ועשו. שעשו צבור על פיהם: (יז) את פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש

בית יהודא

ווס שטייט אין די תורה עס קומט בעת האבן זיי געפסקת עס איז מותר: והקהל ועשו. (שעשו צבור על פיהם) אונ די יודן האבן געטאהן ווי די סנהדרין האבן געפסקת: (יז) נאת פני הפרוכת]. פרעגט רש"י (ולמעלה הוא אומר את פני פרוכת הקודש) פאר ווס פריער שטייט פרוכת הקודש, אונ איצט

שפתי חכמים

אף עדה האמור' כאן ב"ד ומדכתיב עדת ישראל ש"מ העדה המיוחדת שבישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: ט ומלת הקהל נדרש לפניו ולאחריו ונעלם מעיני הקהל שהם סנהדרי גדולה והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם. הקהל ועשו שעשו הקהל

ליקוטי יהודא

מען אראפ די פעל פון דיא בהמה. דאס פינפטע איז נתוח, צו שניידין די בהמה אויף שטיקר, אזוי ווי עס וואלט גדארפט אפ גשניטן ווערין זיינע יארין פון דר וועלט פאר דיא עבירה, דריבר צוא שניידט מען דעם קרבן. דאס זעקסטע איז אש על המזבח ועריכת הנתחים על האש, מען זאל אן צינדין פייער אויף דעם מזבח אונ מען זאל לייגין די שטיקר פלייש פון קרבן אויף דעם מזבח, אזו ווי מען האט גדארפט אים פאר ברענן פר זיינע זינד אין גיהנם זאל מען טאהן צום קרבן, אונ אזו ווי דר פייער פון גיהנם ווערט קיין מאל פר לאשין, אזו טאר ניט פאר לאשין ווערין דער פייער פון מזבח. דאס זיבעטע אונ די אכטע איז והקרב והכרעים ירחץ במים, די קישקעס אונ די פיס זאל מען אפ וואשין מיט וואסר, נאך דעם לייגט מען זיי אויף דעם

פירוש לתורת אלהים

אונ זייא ווערין טאן איינס מכל מצות יי פון אלע געבאט פון גאט אשר ווס גאט הט גזאגט לא תעשינה מען זאל דס ניט טאן ואשמו אונ זיי ווערין זיך פר שולדן דס הייסט זיי ווערן טאן איין עבירה [ע' רש"י]: (יד) ונודעה אונ עס איז גווארן וויסיג החטאת די זינד אשר חטאו וואס זיי האבין גזינדיגט עליה אויף איר כלומר זיי האבן דר נאך גיוואר גווארן אז די זאך וואס זיי האבן גטאן טאר מען דס ניט והקריבו הקהל זאל דס קהל גנעהנן פר איין אקס בן בקר איונגע רינד לחטאת פר אקרבן חטאת והביאו אותו אונ זייא זאלין אים ברענגן לפני אוהל מועד פאר דעם אוהל מועד: (טו) וסמכו אונ די עלצטע פון דר עדה זאלען לייגין את ידיהם זייערע הענט על ראש אויף דעם קאפ פון דעם פר לפני יי פר גאט אונ דר נאך ושחט זאל ער שעכטן דעם פר לפני יי פאר גאט: [(טז) והביא וכו' דיא עטליכע פסוקים האבן מיר שון פריער אין דר זעלביגר סדרה אוםגטייטשט ביז דעם פסוק כ']:

הַדָּם יִתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
יט וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃ כ וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ

אונקלוס

דְּמָא יִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא יֵישׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא דִּי בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: יט וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ מִנֵּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא: כ וְיַעְבֵּד לְתוֹרָא כְּמָא דִּי עֲבַד לְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא כֵּן יַעְבֶּד־לֵהּ

תו"א ואת כל דם יומא מח/נו נט. אל יסוד פסחים כב.

רש"י

משל למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחו פמליא שלו מתקיימת ואם כולם סרחו אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם ח"ו נסתלקה הקדושה: (יח) יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי שהוא כנגד א הפתח: (יט) ואת כל חלבו ירים. ואע"פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליו' למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו' ומפני מה לא נתפרשו בו תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך שזועם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו: (כ) ועשה לפר. זה ב כאשר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות ג שפירש שם מה שלא פירש

בית יהודא

שטייט ניט דער ווארט הקודש, זאגט רש"י (משל למלך שסרחה עליו מדינה) למשל אמדינה הט אמאהל געזינדיגט צום מלך (אם מיעוטה סרחה) אוב אביסול מענטשן האבין געזינדיגט (פמליא שלו מתקיימת) בלייבט דר פירונג פון די מלוכה ווי עס איז גיוועזן פריער (ואם כולם סרחו) אונ אוב אלע האבן געזינדיגט (אין פמליא שלו מתקיימת) ווערט בטל דר פירונג פון די מלוכה (אף כאן) דא איז אוך אזו (כשחטא כהן המשיח) ווען דר כהן גדול אליין הט געזינדיגט (עדיין שם קדושת המקום על המקדש) בלייבט נאך די הייליגקייט פון הקב"ה אויף דעם בית המקדש (משחטאו כולם) ווי אלע יודן האבן געזינדיגט (ח"ו נסתלקה הקדושה) איז אפגעטאהן גיווארען די הייליגקייט: (יח) יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד]. די געבליבענע בלוט זאל מען אויסגיסען אויף דעם פונדאמענט פון דעם מזבח וואס מען איז אויף אים מקריב קרבנות וואס ער שטייט ביי די טיר פון אהל מועד, זאגט רש"י (זה יסוד מערבי) דם מיינט מען דעם פונדאמענט וואס אין מערב זייט פון מזבח (שהוא כנגד הפתח) דאס איז געגין די טיר פון אהל מועד: (יט) ואת כל חלבו ירים]. דיא גאנצע חלב זאל ער ארויס נעמען פון פר, זאגט רש"י (ואף על פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות) אפילודא שטייט ניט מען זאל מקריב זיין דעם יותרת מיט דיא צוויי נירען (למדין הם מועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת) דאס לערנען מיר פון דעם פסוק וואס פון דעם שטווענין איז מען זיי מקריב די תורה זאגט אזו וויא מען האט געטאהן צו דעם פר פון כהן המשיח אזו זאל מען טאהן צו דעם פר פון די סנהדרין (ומפני מה לא נתפרשו בו) פר ווס הט די תורה ניט געזאגט בפירוש ביי דעם פר פון דיא סנהדרין מען זאל מקריב זיין דעם יותרת מיט די נירען (תנא דבי ר' ישמעאל) דיא תלמידים פון רבי ישמעאל האבען געלערנט (משל למלך שזועם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו) למשל אמלך איז בייז גיוועזן אויף זיין גוטען פריינד פארקלענערט ער דיא זינד זיינע ווייל ער האט אים ליב: (כ) ועשה לפר. זהו. ער זאל טאהן צו דעם פר (כאשר עשה לפר החטאת) ווי ער האט

שפתי חכמים

מעשה על פיהם והן מביאים סנהדרי גדולה פר בן בקר וגו': א דאל"כ אשר פתח אהל מועד ל"ל. וא"ת למה לא פירש רש"י זה לעיל בפר כהן משיח. וי"ל דהא דפירש רש"י הכא אל יסוד מערבי ר"ל היינו לעכובא דלא תימא משום הכי שופך אל יסוד מערבי משום שפוגע תחילה בהוצאתו רוח כשהוא יוצא מאוהל מועד אחר שהשלי' ההזיה של פנים ומשום דאין מעבירין על המצות הוא לכן בא הכתוב השני ללמד שהמצוה בהכי הוא דוקא ולא משום אין מעבירין ובפ' איזהו מקומן תירץ רש"י בענין אחר למה שינה פעם שניה אל פתח אוה"מ ויש לייסב בענין אחר לפי תירוצו ודו"ק: ב הוסיף מלת זה על מלת לפר (החטאת) משום דאלו היה הראשון שעיר או כבש היה נכון לו' ועשה לפר כאשר עשה לשעיר או לכבש אבל אינו נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לפר מ"ה הוסיף מלת זה ואינו נכון כמו לו' ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כ"א בתוס' מלת ראשון משום הכי הוצרך לו' כמו שמפורש בפר כהן משיח וכו' דלא נטעה לו' דלמא בפר אחר קמיירי דהיינו בפר יום כיפור אע"פ שלא הוזכר עדיין לכן הוסיף מלת ראשון: ג ומה שאמר להביא כליות ויותרת ולא הזכיר החלבים שכולם נכללים במאמר ואת כל

פירוש לתורת אלהים

(כ) ועשה לפר אונ ער זאל טאן צו דעם פר כאשר עשה אזו ווי ער הט גטאן לפר החטאת צו דעם פר החטאת פון דעם כהן גדול כן יעשה לו אזו זאל ער דעם פר

ליקוטי יהודא

פייער פון מזבח, ווייל דם מערסטע זינד טוט דר מענטש מיט די הענד אונ מיט דיא פים, אונ אין בויך איז דאס עסין פיל מאל ניט כשר ווי דר דין, אדער ווייל ער עסט אן אברכה איז דאס גזלה [ברכות פ"ו] אדער פון גזלה וואס מען גזלת ביי מענטשין דורך אבאלשקייט, אזו ווי עס האט גדארפט גטאהן ווערין צוא זיינע הענט אונ פים אונ קישקעס ווערט גטאן צום קרבן, דאס איז ביי אמענטש וואס איז רייך אונ קען ברענגען אקרבן אבהמה, אאקס, אשעפס, אציג. אבר דר מענטש וואס איז ארעם אונ דאס אליין קען ער ניט ברענגען, אונ ער איז טרויעריג וועגין זיינע זינד, זיין צוא בראכין הארץ וועגן זיינע זינד דאס אליין איז שון גרעכינט ביי הקב"ה וויא אקרבן וויא דער פסוק זאגט זבחי אלהים רוח נשברה, דאס צובראכענע

וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם׃
כא וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף
אֵת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל
הוּא׃ פ כב אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה
אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר
לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם׃ כג אוֹ־

אונקלוס

וִיכַפַּר עֲלֵיהוֹן כָּהֲנָא
וְיִשְׁתְּבֵק לְהוֹן׃ כא וְיַפֵּק
יָת תּוֹרָא לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקִיד יָתֵהּ
כְּמָא דִי אוֹקִיד יָת תּוֹרָא
קַדְמָאָה חַטַּאת קְהָלָא
הוּא׃ כב אִם רַבָּא יְחוּב
וְיַעֲבֵד חַד מִכָּל פִּקּוּדַיָּא
דַייָ אֱלָהֵיהּ דְּלָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא בְּשָׁלוּ וִיחוּב׃
כג אוֹ אִתְיְדַע לֵיהּ חוֹבְתֵיהּ

תו"א אל מחוץ סנהדרין כג. ושרף אותו יומא כח. סנהדרין שם : ועשה אחת הוריות ט יח כריתות כו : אשר לא. שבת סט יומא הוריות ג יא חולין ה : או הודע כריתות יט כז :

רשב"ם

(כב) אשר נשיא יחטא. כמו ואשר נתן כתר מלכות בראשו. כמו וכתר מלכות אשר נתן בראשו : מצות ה' אלהיו. כלומר אם ירא שמים הוא ולא במזיד אלא בשוגג : (כג) או הודע. כמו אם הודע.

בעל הטורים

שיבא לראות נגעי ביתו ואם הוא מביאו זוכה למה שנאמר והביאו בניך בחוצן והביאו את כל אחיכם מכל וגו' : (כא) חטאת הקהל הוא. וסמיך ליה אשר נשיא יחטא לו' כל שבידו למחות ואינו מוח' מעלה עליו כאלו

בית יהודא

געטאהן צום פר החטאת (כמו שמפורש בפר כהן משיח) ווי עס שטייט ביי דעם פר פון כהן משיח (להביא יותרת ושתי הכליות) דס מיינט מען ביי דעם פר פון דיא סנהדרין זאל מען אוך מקריב זיין דעם יותרת מיט דיא צוויא ניערן (שפירש שם מה שלא פירש כאן) וואס שטייט ביי דעם פר פון כהן משיח אונ ביי דעם פר פון די סנהדרין שטייט דס ניט (ולכפול במצות העבודות) אונ צו וואס שטייען דא די עבודות צוויי מאהל ובייא דעם פר פון כהן משיח אונ ביי דעם פר פון דיא סנהדרין (ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסול) צו לערנען אוב ער האט געפעלט איין שפריץ בלוט אויף דעם פרוכת איז דער קרבן פסול (לפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר) נוייל מיר געפינען די בלוט וואס מען דארף שפריצען אויף דעם אויסוויינדיגסטן מזבח, אוב ער האט נאר איין שפריץ געטאהן איז אוך דער קרבן מכפר, דריבר (הוצרך לומר כאן) דארף מען דא זאגן (שמתנה אחת מהן מעכבת) אז ער הט געטאהן אויף דעם פרוכת איין שפריץ ווייניגער איז דר קרבן פסול : (כב) ואשר נשיא יחטא. זאגט רש"י (לשון אשרי) דער ווארט אשר איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען אשרי (אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו) וואהל דעם דור וואס זיין נשיא בעטראכט אין הארצען צו ברייגגען אקרבן אפילו אוף דיא עבירה וואס ער האט געטאהן בשוגג ואומגערין ניט ווילענדיג אדר פארגעסענדיג (קל וחומר שמתחרט על זדונותיו) אוף די עבירות וואס ער האט געטאהן במזיד ווילענדיג האט ער געוויס חרטה : (כג) או הודע. זאגט רש"י (כמו אם הודע

רש"י

כאן ולכפול במצות העבודות ד ללמד שאם חסר אחת מכל המתנו' פסול לפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון ה שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת : (כב) אשר נשיא יחטא. לשון אשרי ו. אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפר' על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו : (כג) או הודע.

שפתי חכמים

הלבו יקטיר זה הוא אליבא דרבי יוסי וכבר פירשתיו לעיל במה שפי' רש"י ובשחיטת קדשי' וכו' דאין למדין למד מן הלמד. ומה שאמר ולכפול הוא אליב' דתנא קמא בת"כ ולא אליב' דר"י : ד וה"פ ועוד למדין ממנו פירוש מועשה לפר וגו' שיזרוק הדם כמו שיזרוק גבי פר החטאת וכ"ת והלא בהדיא כתיב ביה שיזרוק הדם ל"פ לכפול אותו שני פעמים שאם חסר וכו' : ה כפר אפי' במתנה אחת פי' בזריקה אחת נעשית לו כפרה ואינו מעכב הכפרה אבל במזבח הפנימי לא נעשי' לו כפרה : ו פי' משום דשני קרא ולא כתב אם נשיא כמו דכתי' אם הכהן המשיח

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) או הודע אליו. כתיב כאן ביחיד ובנשיא חוטא וי"מ אותו כמו אם הודע אבל הרב בכור שור ז"ל כתב לפי שנשיא ויחיד מביאין אשם תלוי דכתיב בנשיא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו כלומר

ליקוטי יהודא

דארץ איז בייא הקב"ה גרעכנט וויא אקרבן, פר דעם מענטש איז געוונג ער זאל ברענגען אטאהב פאר אקרבן. ברענגט דער ארעם מאן אטאפעלין קרבן, זיין צוברעכין הארץ אונ די טאהב, דריבר באי"ד ווי דר ארעם מאן גיט די טאהב צום כהן טראגט דר כהן די טאהב צום מזבח אונ היילגט זיא, אונ מען שעכט ניט דיא טאהב מיט אמעסר אונ ניט איישראל שעכט נאר דער כהן שעכט זיא מיט זיין נאגיל, אונ ווייל עופות עסין וואס זייא געפינען אפילו פון פרעמדע, דריבר דארף מען זייערע קישקעס

פירוש לתורת אלהים

פון קהל אוך טאן וכפר עליהם הכהן אונ דר כהן גדול זאל פר געבען אוף זיי ונסלח להם אונ עס ווערט ווערן פר געבין צו זיי דס הייסט גאט ווערט זיי מוחל זיין די עבירה : (כא) והוציא אונ ער זאל ארוס ציהן דעם פר אל מחוץ למחנה חוץ פון דר מחנה ושרף אותו אונ ער זאל אים פר ברענען כאשר שרף אזו ווי ער הט פר ברענט את דעם ערשטן פר פון דעם כהן גדול חטאת הקהל הוא דר פאר ווערט גרופן חטאת הקהל : (כב) אשר ווען איין נשיא ווערט זינדיגן ועשה אחת אונ ער ווערט טאן איינס מכל פון דיא געבאט פון גאט אשר וואס גאט הט גיבאטן לא תעשינה מען זאל דס ניט טאן אונ דר נשיא ווערט דאס יוא טאן בשגגה אום געררין ואשם אונ ער ווערט פר שולדין : (כג) או

הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים׃ כד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא׃ כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־

אונקלוס

דִּי חָב בַּהּ וְיַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ צְפִיר בַּר עִזִּין דְּכַר שְׁלִים: כד וְיִסְמוֹךְ יְדֵהּ עַל רֵישָׁא דִצְפִירָא וְיִכּוֹס יָתֵהּ בַּאֲתַר דְּיִכּוֹס יָת עֲלָתָא קֳדָם יְיָ חַטָּאתָא הוּא: כה וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּאתָא בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת דְּמֵהּ יֵישׁוֹד לִיסוֹדָא

תו"א או הודע אליו יבמות פז שבועות יח כריתות ו יג: אשר חטא כריתות יט: וסמך ידו זבחים מט מנחות כה: ושחט אותו זבחים נב עט: חטאת הוא זבחים ו י: ולקח הכהן זבחים ה יד כד מנחות יג: קרנת זבחים נו:

בעל הטורים

הוא חטא: (כג) את קרבנו. נא' בקרבן נשיא רבוי את לו' שיביא קרבן שמן וגדול לפי שבכל יום אוכל פטומות שלא יאמר שלחנו מלא ושלחן רבו ריקם. בעז כתיב שעיר עזים זכר שעירת עזים נקבה לפי שאין בשמו חילוק לזכר ולנקבה שהכל נקרא עז לכך צריך לפ' זכר או נקבה אבל כבש

רשב"ם

כך רגילין לפרש. ואני אומר ואשם או הודע אליו על ידי אחרים: (כה) מזבח העולה. החיצון ולא הפנימית כמשיח וציבור:

רש"י

כמו אם הודע הדבר הרבה או יש שמשמשין בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי שור נגח הוא: **הודע אליו**. כשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר מכאן נודע לו שאיסור היה: (כד) **במקום אשר ישחט את העולה**. בצפון שהוא מפורש בעולה: **חטאת הוא**. לשמו כשר שלא לשמו פסול: (כה) **ואת דמו**. שירי

בית יהודא

הדבר) עס איז גלייך ווי עס וואלט שטיין אם הודע הדבר, אוב די זאך איז בעוואסט גיווארן (הרבה או יש שמשמשין בלשון אם ואם במקום או) עס איז דא אין פסוקים פיל מאהל וום עס דארף שטיין אם אונ עס שטייט או אדר עס דארף שטיין או אונ עס שטייט אם (וכן או נודע כי שור נגח הוא) דארף שטיין אם נודע, אוב עס איז בעוואסט גיווארן: [הודע אליו]. (כשחטא היה סבור שהוא היתר) ווען ער האט די זאך געטאהן הט ער געמיינט מען מעג די זאך טאהן (ולאחר מכאן נודע לו שאיסור היה) נאכדעם איז אים בעוואסט גיווארן אז דיא זאך איז גיוועזן אסור צו טאהן: (כד) [ובמקום אשר ישחט את העולה]. אויף דעם ארט וום מען שעכט אעולה (בצפון) אין צפון זייט (שהוא מפורש בעולה) וויא עס שטייט ביי אעולה אז מען דארף זיא שעכטין אין צפון זייט: [חטאת היא]. זאגט רש"י (לשמו כשר) אוב מען הט איר געשאכטין וועגין אחטאת איז זיא כשר (שלא לשמו פסול) אונ אוב מען האט איר געשאכטין ניט וועגין אחטאת נאר וועגין איין אנדער קרבן איז זיא פסול: (כה) [ואת דמו]. מיינט מען (שירי הדם) די בלוט וואס איז געבליבען נאך דעם וויא מען האט געשפריצט אויף דעם

דעת זקנים מבעלי התוספות

שאין יודע אלא ה' אלהיו שהוא ספק ואשם מביא אשם תלוי או הודע אליו אז מביא חטאת וכן אתה דורשו גבי יחיד דכתיב ביה ממצות ה' וראיה מתורת כהנים דדריש ואשם מלמד שמביא אשם

שפתי חכמים

ואם כל עדת וכו': ז וא"ת והלא כבר נא' בפ' לו במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת וי"ל לקבוע חוב' שלא תהא שחיטתו אלא בצפון ואם לא נשחט בצפון יהא פסול: ח פי' מדכתיב הוא דרשינן הכי

פירוש לתורת אלהים

הודע אליו אז עס איז גוואר גווארן צו אים **חטאתו** זיין זינד **אשר חטא** וום ער האט גזינדיגט **בה** מיט איר מיט דעם וום ער האט גטאן די עבירה [עיין רש"י]: **והביא** אונ ער זאל ברענגען זיין **קרבן** **שעיר** **עזים** אציקעלי פון ציגין **זכר** עס זאל זיין אזכר **תמים** גאנץ אן אמום: [(כד) **וסמך ידו על** וכו' די טייטש פון די פסוקים ביז פסוק כ"ז דארף מען ניט מפורש זיין

ליקוטי יהודא

אוועק ווארפן, דאס איז אמוסר פאר דעם ארעם מאן, אפילו ער וועט דארפן זוכען זיין פרנסה ווי אפייגעלע פון דעסט וועגן זאל ער ניט נעמן פון פרעמדע, דיא קישקעס פון דיא טאהב ווארפט דר כהן אויף דער ערד נעבין מזבח אונ זייא ווערן איין גזונקען אין דיא ערד, מען זאל זעהן דעם סוף פון גזלה, אפילו פון אעוף, אונ געווים פון אמענטש נאך ערגער. אונ דער מענטש וואס איז אזו ארעם ער האט ניט קיין געלט צוא קויפן אפילו אטאהב, אונ ער וויל אבער ברענגן אקרבן אויף זיינע זינד נעמט ער דאס ביסול מעהל וואס ער דארף עסין מיט זיין ווייב אונ קינדער אונ ברענגט דס צום כהן פאר אקרבן אום צו לייזן זיין נשמה, ביי דעם מענטש איז זיין הארץ שטארק צו בראכן, דריבער האט דיא תורה גזאגט ונפש כי תקריב, דר ארעם מאן וואס וועט מקריב זיין דעם נפש, דאס עסין פון זיין לעבין. מנחה לה', דאס הייסט ביים הקב"ה אמתנה, ניט אקרבן, דריבער זאל מען גיסן בומאייל אויף די מעהל, צו ווייזן אז ביים הקב"ה הייסט דאס אליכטיגע מנחה, אונ פאר דעם זכות וועט ער ליכטיג מאכין דעם ארעם מאן, אויף ביידע וועלטין, ער וועט אים געבין אברכה אויף דיא וועלט אונ וועט אים אויס לייזן פון זיין ארימקייט אונ ער וועט זוכה זיין צוא עולם הבא:

יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה: כו וְאֶת־כָּל־
חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ ששי כז וְאִם־
נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם
הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֺת יְהוָה
אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: כח אוֹ
הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה
נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:
כט וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת
וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה:
ל וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־
דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

אונקלוס

דְמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא: כו וְיָת
כָּל תַּרְבַּהּ יַסֵּק לְמַדְבְּחָא
כְּתָרַב נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
מֵחוֹבְתֵהּ וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:
כז וְאִם אֱנָשׁ חַד יְחוֹב
בְּשָׁלוּ מֵעַמָּא דְאַרְעָא
בְּמֶעְבְּדֵהּ חַד מִפִּקּוֹדַיָּא
דַיְיָ דְּלָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב: כח אוֹ
אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵהּ דִּי
חָב וְיַיְתֵי קֻרְבָּנֵהּ
צְפִירַת עִזִּין שַׁלְמְתָא
נֻקְבְּתָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי
חָב: כט וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ
עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס
יָת חַטָּאתָא בְּאַתַר
דַעֲלָתָא: ל וְיִסַּב כַּהֲנָא
מִדְּמַהּ בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל
קַרְנַת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא
וְיָת כָּל דְּמַהּ יֵישׁוֹד

תו"א וכפר סנהדרין מד זבחים ח: מחטאתו שבת עא זבחים ח: ואם נפש שבת סג הוריות ב יא: מעם הארץ שבת סט הוריות ב יא חולין ה. בעשתה שבת ג נב הוריות ח: ממצות ה' הוריות ח כריתות כז: ואשם הוריות ח. והביא שבת עא נזיר כז כח: על חטאתו נזיר כח כריתות כז: ושחט את זבחים מט: קרנות זבחים לו. ואת כל יומא נז זבחים לד:

בעל הטורים

יש חילוק בשמו כבש לזכר כבשה לנקבה: (כז) בעשתה. בגי' אם כולה ולא מקצתה:

רש"י

ט הדם: (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן אימורין

בית יהודא

מזבח: (כו) וכחלב זבח השלמים. זאגט רש"י (כאותן אמורין המפורשים בעז האמור אצל שלמים) אזוי וויא מען איז מקריב די חלב פון אציג וואס איז אקרבן שלמים אזו זאל מען מקריב זיין די חלב פון די ציג וואס דר נשיא

שפתי חכמים

דהוא משמע בהווייתו כלו' להביאו תחילה לשם חטאת אבל אם אינו בהווייתו דכששחטו שחטו לשם עולה פסולה לגמרי: ט לא כל דמו

דעת זקנים מבעלי התוספות

תלוי אבל צבור וכהן משיח אין מביאין אשם תלוי צבור דכתיב הכא נפש אחת תחטא דמשמע אחת ולא צבור. כהן משיח

פירוש לתורת אלהים

ווארום דם לשון איז שון עטליכע מאל געשטאנען אין דר סדרה]: (כז) ואם נפש אונ אוב איין מענטש וועט זינדיגן בשגגה אום געוויסן דם הייסט ניט אכהן גדול אונ ניט אנשיא נאר מעם הארץ פון דעם פאלק פון דעם לאנד דם הייסט אפשוטער מענטש בעשותה אין איר טאן אחת ממצות יי איינס פון די געבאט פון גאט אשר וואס גאט הט געבאטין לא תעשינה מען זאל דם ניט טאן ואשם אונ ער וועט שולדין: (כח) או אדער הודע אונ דר נאך איז ער געוואר געווארן אז ער הט גזינדיגט והביא זאל ער ברענגן את קרבנו זיין קרבן שעירת אציקעלי עזים פון ציגן תמימה גאנץ אן אמום נקבה אנקבה על חטאתו אשר חטא פר זיין זינד וואס ער

מצות השם

(קכא) (ואם נפש אחת תחטא וגו') דם איז די לא תעשה איין יחיד האט געזינדיגט אום געוויסן דהיינו ער הט גמיינט אוף חלב אז דם איז שמאלץ אונ האט עס געגעסן אדער אנדערי זאכן וואס אז מען טוט מיט ווילן גערען קומט כרת] אונ ער הט דם געטאן בשוגג דם הייסט ניט אין משנה היינו ער הט ניט געוויסט אז מען טאר דאס ניט אזו דארף ער ברענגן איין [חטאת קבוע] אונ די מצוה איז נוהג אין דר צייט ווען דם בית המקדש איז געשטאנען:

לא וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר
הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃
פ לב וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת
נְקֵבָה תְמִימָה יְבִיאֶנָּה׃ לג וְסָמַךְ
אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט
אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה׃ לד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ לה וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ
יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר

ליסודא דמדבחא: לא וית
כל תרבה יעדי כמא די
מתעדא תרב מעל נכסת
קודשיא ויסק כהנא
למדבחא לאתקבלא
ברעוא קדם יי ויכפר
עלוהי כהנא וישתבק
לה: לב ואם אימר ייתי
קרבנה לחטאתא
נקבא שלמתא ייתנה:
לג ויסמוך ית ידה על
ריש חטאתא ויכוס יתה
לחטאתא באתרא די
יכוס ית עלתא: לד ויסב
כהנא מדמא דחטאתא
באצבעה ויתן על קרנת
מדבחא דעלתא וית כל
דמה ישוד ליסודא
דמדבחא: לה וית כל
תרבה יעדי כמא די
מתעדא תרב אמרא
מנכסת קודשיא ויסק
כהנא יתהון למדבחא על
קרבניא דיי ויכפר עלוהי

בעל הטורים

הוסר. ב' כאשר הוסר חלב. ומעת הוסר התמיד לומר שמעת הוסר התמיד הוסר כל

רשב"ם (לה) כאשר יוסר חלב הכשב.

תו"א וכפר עליו סנהדרין ד זבחים לה: ואם כבש פסחים ק תמורה ט כריתות נח: ושחט אותה זבחים ד ט ח טמנחות ג ד נה: קרנת זבחים לו ואת כל יומא נז זבחים ל. וכפר עליו סנהדרין ד זבחים ד לג.

רש"י

המפורשים י בעז האמור אלל שלמים: (לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים. כאימורי עז האמורים בשלמי': (לג) ושחט אותה לחטאת. שתהא שחיטת' לשם חטאת: (לה) כאשר יוסר חלב הכשב. שנתרבו אימורי' ואליה אף חטאת כשהיא באה כבשה טעונה אלי' עם האימורין: על אשי ה'. על מדורות האש העשויות

בית יהודא

ברענגט אקרבן: (לא) וכאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים. אזו ווי עס איז אראפ גענומען געווארין די חלב פון דעם קרבן שלמים, זאגט רש"י (כאמורי עז האמורים בשלמים) וויא דיא חלב פון דעם ציג וואס ער איז אקרבן שלמים: (לג) ושחט אותה לחטאת. זאגט רש"י (שתהא שחיטתה לשם חטאת) ער זאל שעכטין דעם קרבן חטאת פון וועגין אחטאת: (לה) וכאשר יוסר חלב הכשב. זאגט רש"י

(שנתרבו אימורין ואליה) בייא אשעפס פון שלמים איז מ... ...קריב דיא חלב אונ דעם ווידיל (אף חטאת כשהיא באה
כבשה) ווען מען ברענגט אשעפס אקרבן חטאת (טעונה אליה עם האמורין) דארף מען מקריב זיין דעם ווידיל מיט
די אנדערע חלב: (על אשי ה'). זאגט רש"י אוף דעם מזבח איז געלעגען צווייערלייא פייער, אפייער פון הימעל, אונ
אפייער וואס הט גברענט אוף האלץ, זאגט דער פסוק דעם קרבן זאל מען ניט לייגן אוף דעם פייער פון הימל, נאר
מען זאל אים לייגען (על מדורות האש העשויות לשם) אוף דעם פראסטין פייער וואס ער איז אנגעצונדין געווארן וועגן

דעת זקנים מבעלי התוספות

דכתי' ביה לאשמת העם כהן משיח כצבור הלכך לא כתיב ביהו או הודע: (לא) והקטיר הכהן המזבחה. לא נאמר כאן ריח ניחוח רק בקרבן לפי שהקב"ה מקפיד יותר על הגדולים כשהן חוטאין:

שפתי חכמים

שככר נתן ממנו על קרנות המזבח: י אמר כאותן אימורין במקום כאותו חלב המובן ממלת כחלב מפני שאין כוונת הכ' לפרש החלב כי מאמר ואת כל חלבו כולל כל החלבים רק כוונת הכתוב הוא להוסיף היותרת והכליות שאינן נכללים במאמר כל חלבו ואמר המכורבים כעז

באמור אלל שלמים לפי שזבח השלמים של כבש נכלל בו גם האליה בכלל אימורים והחטאת של נשיא הוא עז ואין לו אליה: א פי' ולא של

פירוש לתורת אלהים

הט גזינדיגט: (לב) ואם כבש יביא אונ אוב ער וויל הרענגען אשאף פאר זיין קרבן חטאת נקבה תמימה

ויקרא

עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ה א וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃ ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ

אונקלוס

כַּהֲנָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ א וַאֲנָשׁ אֲרֵי יְחוֹב וְיִשְׁמַע קָל מוֹמֵי וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא אוֹ יְדַע אִם לָא יְחַוֵּי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ ב אוֹ אֱנָשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מִדַּעַם מְסָאַב אוֹ בְּנִבְלַת חַיְתָא מְסָאֲבָא אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ

תו"א ונפש כי סוטה לג שבועות לד לה לו זבחים מה כריתות ט : והוא עד סנהדרין ל לו שבועות לה מנחות ד ערכין יח : ונשא עונו הוריות ח : בכל דבר שבועות יח . חיה טמאה שבועות ז : או בנבלת שבועות יד יט :

בעל הטורים

חלב שבועתו נשתלה ברכה בכל : (א) אם לוא יגיד ונשא עונו. אם לוא יגיד מלא ו' קרי ביה אם לו יגיד בוא"ו פי' שהגיד לו בכר שוב אינו חוזר ומגיד:

בית יהודא

די קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּ הקב"ה : (א) וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה . זָאגְט רש"י (בְּדָבָר שֶׁהוּא עֵד בּוֹ) אוֹיב מֶען הָאט אִים בַּשְׁוואוֹרִין אוֹיף אַזַאךְ וָואס עֶר אִיז אַעֵדוּת (שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה שֶׁאִם יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת שֶׁיָעִיד לוֹ) מֶען הָאט אִים בַּשְׁוואוֹרֶן אוֹיב עֶר וֵוייסְט צוּ זָאגֶן עֵדוּת זָאל עֶר קוּמֶען צוּם בֵּית דִּין זָאגֶן עֵדוּת : (ב) (אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וגו') . אוֹיב אֵיינֶר הָאט אָן גֶערִירְט אַזַאךְ וָואס אִיז טָמֵא , אִיז עֶר גֶעוָוארֶען טָמֵא (וּלְאַחַר הַטּוּמְאָה הַזּוּ יֹאכַל קָדָשִׁים) אוּנ נָאכְדֶעם וִויא עֶר אִיז גְוָוארֶען טָמֵא וֶועט עֶר עֶסִין קָדָשִׁים (אוֹ יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ) אָדֶער עֶר וֶועט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת) אוֹיב עֶר וָואלְט דָאס גִיטָאן בְּמֵזִיד וְוילֶעגְדִיג אוּנ ווִיסֶעגְדִיג] וָואלְט אִים גֶעקוּמֶען כָּרֵת (בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת נִדְרַשׁ בֵּן) אִין דֶער מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת וֶוערְט אַזוֹ גֶעלֶערְנְט :

רש"י

לשס פוחייל"ש בלעז : (א) ושמעה קול אלה . בדבר שהוא עד בו ב שהשביעוהו שבועה שאס יודע לו עדות שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'. ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשי' ג או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו כרת

שפתי חכמים

הלא היולדת מן הסמנים שהוא אם ה' ממש דלותה אם אחרת היא ובקרא כתי' אבי ה' שהם עשויות לבס ה' : ב מוהוא עד יתירא יליף לאפוקי בעד מפי עד או קרוב או פסול אע"פ ששמע קול אלה פטור וללמד עוד והוא עד עתה בשעת השבועה שהוא עד בדבר וכו' : ג פלא תטעה לו' שמפני נגיעה בטומאה לבדה שנעלמה ממנו ואח"כ נודעה לו הוא מביא קרבן ולפיכך אמר ולאחר הטומאה אכל קדשים וכו' והוכחתו מדכתיב ואשם כלו' באכילת קדשים או בביאת מקדש פי' לאחר טומאה זו דאל"כ אמאי ואשם לפי שהוא נטמא יביא קרבן. ואין לו' אחרת חייב י"ל דהוכחת רש"י נמדכתיב כאן לכל טומאתו ובפ' חקת בטומאת מקדש כלו' שנכנס למקדש וכתיב כאן בטומאת אדם וכתיב בפ' לו בטומאת אדם מה התם אכילת קדשים אף הכא אכילת קדשים : מנא ליה לרש"י שיאכל קדשים או יכנס למקדש דלמא כשעוס' עבירה כתיב עוד טומאתו בו מה להלן מיירי בטומאת מקדש אף הכא מיירי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ושמעה קול אלה. בא וראה שבכל הפרשיות כתיב שגגה וכאן ובשבועת בטוי לא כתיב שגגה לומר לך שגדול עונש השבועה שאפילו שגגתה עולה זדון וכן אמר שלמה אל תתן את פיך להחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא וגם כשיבא הקב"ה לדון את הבריות ידון אותם עם מכשפים ומנאפים שנאמר והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים בשמי לשקר :

פירוש לתורת אלהים

אַנאַנְצֶע אָן אַמוּם יְבִיאֶנָּה זָאל עֶר זִיא בְּרֶענְגֶען וְסָמַךְ וגו' : (א) וְנֶפֶשׁ אוּנ אַ מֶענְטְשׁ כִּי תֶחֱטָא אַז עֶס וֶועט זִינְדִיגֶען דְהַיְינוּ וְשָׁמְעָה עֶס וֶועט הֶערִין קוֹל אָלָה אַקוֹל פוּן אַשְׁבוּעָה וָוס מֶען הָאט אִים בַּשְׁוואוֹרִין אוּב עֶר וֵוייסְט דֶעם חַבֵר עֵדוּת צוּ זָאגִין זָאל עֶר זָאגֶן וְהוּא עֵד אוּנ עֶר וֵוייסְט דָם עֵדוּת דְהַיְינוּ אוֹ רָאָה אָדֶר עֶר הָאט גֶזֶעהֶן דִיא זַאךְ אוֹ יָדָע אָדֶער עֶר וֵוייסְט עֶפִּיס עֵדוּת צוּ זָאגֶן זַיין חַבֵר אִם לֹא יַגִּיד אַז עֶר וִויל נִיט זָאגֶן וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ וֶועט עֶר לֵיידִין זַיין זִינְד גָאט וֶועט אִים שְׁטְרָאפִין : (ב) אוֹ אָדֶר נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וָוס וֶועט אָן רִירֶן בְּכָל דָּבָר אִין אִיטְלִיכֶר זַאךְ וָוס אִיז טָמֵא אוֹ אָדֶר בְּנִבְלַת אִין אַנְבֵילָה פוּן אַחַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת אָדֶער אִין אַנְבֵילָה פוּן אַבְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ אָדֶר אִין אַשֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אוּנ עֶס וֶועט פַר הוֹלִין וֶוערֶן פוּן אִים עֶר וֶועט פַר גֶעסִין וְהוּא טָמֵא אַז עֶר אִיז טָמֵא וְאָשֵׁם אוּנ עֶר וֶועט פַר שׁוּלְדֶן דְהַיְינוּ

מצות השם

(קכב) (וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וגו') דָם אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז וֶוען אֵיינֶר שְׁוֶוערְט פַאלְטְשׁ הַיְינוּ עֶר וֵוייסְט אֵיינֶם עֵדוּת צוּ זָאגֶן אוּנ שְׁוֶוערְט אַז עֶר וֵוייסְט נִיט אוּנ דֶער נָאךְ אִיז עֶר מוֹדֶה אַז עֶר וֵוייסְט יוֹא דַארְף עֶר צוּא בְּרֶענְגֶען אֵיין קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג. וּבִזְמַן הַבַּיִת) : (קכג) (וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע) . דָאס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז אֵיינֶר וֵוייסְט זַיין חַבֵר עֵדוּת צוּ זָאגֶן הֶן אִין גֶעלְד זַאכֶן הֶן אִין נִדְינֵי נְפָשׁוֹת) הַיְינוּ עֶר הָאט גֶזֶעהֶן אֵיינֶר הָאט דֶעם אַנְדֶרֶן גְהַרְגֶית וֶוען אֵיינֶר וֵוייסְט דֶעם אַנְדֶרֶן עֵדוּת אַזוֹ צוּא זָאגֶן דְהַיְינוּ עֶר הָאט גֶזֶעהֶן אִיז עֶר מְחוּיָב צוּ קוּמֶן צוּם בּ"ד] אוּנ זָאל עֵדוּת זָאגֶן אַזוֹ וִוי עֶר הָאט גֶזֶעהֶן אוּנ דֶר וָואס עֶר וֵוייסְט עֵדוּת צוּ זָאגֶן אוּנ הַאלְט בַּיי זִיךְ אוּנ נִיט זָאגֶן צוּם בֵּית דִין אִיז זַיין זִינְד זֵייעֶר גְרוֹס אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין יֶעדֶר צַייט בַּיי דִי וָוס זַייא זֶענֶען כָּשֵׁר זֵיי זָאלֶן עֵדוּת זָאגֶן :

טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם׃ ג אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם׃ ד אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא

בְּנִבְלַת רְחֲשָׁא מְסָאָב וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא מְסָאָב וְחָב׃ ג אוֹ אֲרֵי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא לְכֹל סוֹבְתֵהּ דִּי יִסְתָּאַב בַּהּ וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא יְדַע וְחָב׃ ד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי יְקַיֵּם לְפָרָשָׁא בְסִפְוָן לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאוֹטָבָא לְכֹל דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא

תו"א ונעלם שבועות ד ה כריתות יט נדה כח: או כי יגע שבועות ד. לכל טומאתו שבועות ד ה כה. ונעלם ממנו שבועות ד ה כריתות יט: או נפש כי תשבע לה שבועות כ כז: להרע או נדרים יז סב ב"ק לה שבועות כה כו כז: לכל אשר שבועות כ כו לב:

רשב"ם

חלבו האליה תמימה לעומת העצה: (ב) ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. על ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל קודש ששניה' במזיד בכרת: (ג) והוא ידע ואשם. שנודע לו עכשיו שהוא טמא ויודע שהוא אשם:

רש"י

במסכת שבועות נדרש כן: ונעלם ממנו. ד הטומא': ואשם. באכילת קודש או בביאת מקדש: (ג) בטומאת אדם. זו טומאת מת: לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זבין וזבות: אשר יטמא. לרבות הנוגע בבועל נדה: בה. לרבו' בולע נבלת ה עוף טהור: ונעלם. והוא ידע. ששכח ו הטומא': ואשם. באכילת קדש או א בביאת מקדש: (ד) בשפתים. ולא ב בלב: להרע. לעצמו ג: או להיטיב. לעצמו כגון אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן: לכל אשר יבטא. לרבות

בית יהודא

[וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ, הַטּוּמְאָה]. אונ עס איז פאר געסען געווארען פון אים אז ער איז טָמֵא: [וְאָשֵׁם]. אונ ער הט גזינדיגט (בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ) ווייל ער האט געגעסין קָדָשִׁים אָדער ער איז אריין געגאנגען אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ג) [וּבְטוּמְאַת אָדָם]. זאגט רש"י (זו טוּמְאַת מֵת) ער איז טָמֵא געווארן פון אַמֵת: [לְכֹל טוּמְאָתוֹ]. זאגט רש"י (לְרַבּוֹת טוּמְאַת מַגַּע זָבִין וְזָבוֹת) אז ער איז טָמֵא געווארען ווייל ער האט אן גערירט אשרץ אָדער אַנְבֵלָה, אָדער ער איז אַזָב ועס רינגט פון אים אזוי וויא זַרְעוֹ אָדער אַאִשָּׁה וואס איז אַזָבָה ועס רינגט פון איר בלוט ניט אין דיא צייט פון נדותו: [אֲשֶׁר יִטְמָא]. וואס ער וועט זיין טָמֵא (לְרַבּוֹת הַנּוֹגֵעַ בְּבוֹעֵל נִדָּה) אז ער וועט אן רירען אזוי אמענטש וואס הט זיך בהעפט מיט זיין ווייב ווען זיא איז גיוועזען אַנִדָּה: [בָּהּ]. אין איר (לְרַבּוֹת בּוֹלֵעַ עוֹף טָמֵא) אויב ער האט געגעסען אשטיקל פלייש (גרוים וויא אַאייל בירט) פון אַעוֹף וואס איז טָמֵא וואס מען טאר זיא ניט עסין] אונ ער האט דיא שטיקול פלייש אראפ געשלונגען: [וְנֶעְלַם]. זאגט רש"י (ולא ידע) ער האט ניט געוואוסט (שֶׁשָּׁכַח הַטּוּמְאָה) ער האט פאר געסין אז ער איז טָמֵא: [וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם]. נאך דעם האט ער זיך דער וואוסט אז ער האט גיזינדיגט (בַּאֲכִילַת קוֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ) וואס ער האט געגעסען קָדָשִׁים (הייליגע עסין] אָדער ער איז אריין געגאנגען אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ווען ער איז גיוועזען טָמֵא: (ד) [בִשְׂפָתַיִם]. ער האט ארויס גערעט אַשְׁבוּעָה (וְלֹא בְלֵב) אָבער אז ער האט געטראכט אין הארצען אַשְׁבוּעָה אונ הט ניט ארויסגירעט דיא שבועה מיט דעם מויל, דאס איז קיין שְׁבוּעָה: [לְהָרַע]. ער האט געשווארין איר זאל טאהן שלעכטס (לְעַצְמוֹ) צוא זיך אליין: [אוֹ לְהֵיטִיב]. (לְעַצְמוֹ), אָדער ער האט געשווארין ער זאל זיך טאהן גוטס (כְּגוֹן אוֹכַל וְלֹא אוֹכַל) דהיינו ער האט געשווארין איך וועל עסין, אָדער ער האט געשווארין איך וועל ניט עסין (אִישַׁן וְלֹא אִישַׁן) אָדער ער האט געשווארין איך וועל שלאפין, אָדער ער האט

שפתי חכמים

ד פירוש ולא המקדש וקדשיו מדכתיב ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש: ה שמטמא בבית הבליע' אדם לטמא בגדים שאם אכלה ונכנס למקדש חייב. וא"ת והא מלת בה מיעוט הוא. כבר תירצו בגמר' משום דההו' מיעוט' מיותר דהא כתיב בפ' עולה ויורד או כי יגע בטומאת אדם אלמא דבר נגיע' אין דלאו בר נגיעה לא ונבילת עוף טהור אינה מטמא' בנגיעה א"כ בה דכתב רחמנ' ל"ל והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: ו (נח"י) כ"ל שהוא טעו' סופר ול"ל והוא ידע ששכח הטומא' והוא דבר בפני עצמו וה"פ והוא ידע ר"ל עכשיו נודע לו ששכח הטומא' כשאכל הקודש או נכנס למקדש וע"ש: א מג"ש דלעיל אך קשה בשלמא התם א"ש דכתיב ונעלם ואשם שמפני שנעלם ממנו הטומא' נכנס למקדש אבל הכא כתיב והוא ידע ואשם וכי מפני שידע שהוא טמא אכל קודש או נכנס למקדש. ושמא י"ל דמקרא מסורס הוא והכי קאמר ונעלם ממנו ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואח"כ נודע לו שהוא טמא הרא"ם. ועוד י"ל דואשם ואשם לג"ש וילמד התחתון מעליון: ב כלו' אם גמר בלבו בשבועה שלא לאכול ולא הוציא בשפתיו השבוע' ואכל אינו חייב קרבן: ג לאפוקי אם נשבע להרע לאחרים כגון אכה את פלוני ושכח ולא הכה אינו חייב בקרבן והוכחתו מדכתיב להרע או להטיב

פירוש לתורת אלהים

ער וועט עסין קָדָשִׁים אדר ער וועט אריין גיין אין ביהמ"ק בְּשַׁעַת אז ער איז נאך טָמֵא: (ג) אוֹ אדר כִּי יִגַּע ער וועט אן רירן בְּטוּמְאַת אָדָם אין דער טומאה פון אמענש דהיינו ער וועט אן רירן אן אמת אדר לְכֹל טוּמְאָתוֹ צו אלע זיינע טומאות דהיינו ער וועט אן רירן איין זב אדר אזבה אֲשֶׁר וואס ער ווערט דר מיט טָמֵא (עיין רש"י) וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אונ עס וועט פון אים פר הולין ווערן די טומאה וְהוּא יָדַע אונ דר נאך הט ער גוואר גווארן אונ ער איידר ער איז גיוואר גווארן וְאָשֵׁם הט ער פר שולד דהיינו ער הט גגעסן קָדָשִׁים אדר ער איז אריין גגאנגן אין ביהמ"ק בְּשַׁעַת ער איז נאך טָמֵא גוועזן: (ד) אוֹ אדר נֶפֶשׁ אמענטש כִּי תִשָּׁבַע ער וועט שווערן לְבַטֵּא ער וועט ארוס רייד מיט די לעפצן לְהָרַע ער וויל זיך שלעכץ טאן דהיינו

הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־
יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ ה וְהָיָה
כִי־יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ ו וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־
שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ׃ ז וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ

אונקלוס

בִּקְיוּם וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ
וְהוּא יְדַע וְחָב לַחֲדָא
מֵאִלֵּין׃ ה וִיהֵי אֲרֵי יְחוּב
לַחֲדָא מֵאִלֵּין וִיוַדֵּי דִּי חָב
עֲלַהּ׃ ו וְיַיְתֵי יָת אֲשָׁמֵהּ
קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ דִּי
חָב נֻקְבְּתָא מִן עָנָא
אִמַּרְתָּא אוֹ צְפִירַת עִזִּין
לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ׃ ז וְאִם
לָא תִמְטֵי יְדֵהּ כְּמִסַּת

תו"א ונעלם שם כו לא : והיה כי שם לד :
והתודה כריתות יג : מחטאתו שם כו.
ואם לא תגיע הוריות ט :

בית יהודא

גֶעשְׁווֹארִין אִיךְ וָועל נִיט שְׁלָאפִין: וּלְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא) . צוּ
אַלֶץ וָואס עֶר וָועט אַרוֹיס רֵייְדֶן מִיט אַשְׁבוּעָה (לְרַבּוֹת
לְשֶׁעָבַר) דְּהַיְינוּ עֶר הָאט גֶעשְׁווֹארִין אוֹיף וָואס עֶס אִיז
גֶעוֶוען: וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ) . אוּנ עֶס אִיז פוּן אִים פַּאר גֶעסִין גֶעוָוארֶן (וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ) אוּנ עֶר הָאט נִיט מְקַיֵּים גֶעוֶוען
דִּי שְׁבוּעָה *) (כָּל אֵלֶּה בְּקָרְבַּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד) אוֹיף דִּיא זַאכֶן דַארְף מֶען בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד וַארַייכֶער בְּרֶענְגְט
אַקָרְבָּן אַשֶׁעפְּס אָדֶער אַצִיג , אַאָרֶעמֶער בְּרֶענְגְט צְווייא טַאהבִין , נָאךְ אָרֶעמֶער בְּרֶענְגְט אַמִנְחָה אַבִּיסֶעל מֶעהל
(כַּמְפוֹרָשׁ כַּאן) ווִיא עֶס שְׁטֵייט דָא אִין דִיא פְּסוּקִים (אֲבָל שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּפִירַת מָמוֹן) אָבֶּער אַז אֵיינֶער שְׁווֶערְט פַאלְשׁ

רש"י

לשעבר : ונעלם ממנו . ועבר ד על שבועתו כל אלה
בקרבן עולה ויורד ה כמפורש כאן ו אבל שבוע' שיש בה

שפתי חכמים

מקשינן להדדי מה הטבה רשות אף הרעה רשות לאפוקי הרעה לאחרים
אין לו רשות דכתיב ארבעים יכנו לא יוסיף אבל הטבה אף לאחרים חייב
והא דכתב רש"י הטבה לעצמו איידי דקאמר הרעה לעצמו קאמר נמי
הטבה לעצמו ובאמת אפילו הטבה לאחרים נמי חייב כדמפרש בפ"ג דשבועות : ד ומקרא קלר הוא שהיה לו לכתוב ונעלם ממנו ועבר דאם
לא כן על מה הוא מביא הקרבן וכי אם נעלם ממנו יביא קרבן. והא דלא פירש כאן ואשם שעבר על שבועתו כדפירש לעיל גבי ואשם דטומאה.
י"ל שמלת ואשם הכתוב' פה כתיב אחריו לאחת מאלה דמשמע דאכולהו קאי הלכך על כרחנו צ"ל דקרא ונעלם ממנו מקרא קלר הוא כאלו אמר
ונעלם ממנו ועבר על שבועתו . והוא ידע פי' ואח"כ נודע לו ואח"כ חזר ואשם לאחת מאלו' וכו' והביא את אשמו וכו' הרא"ם : ה פי' אם
עשיר הוא מביא כשבה או שעירת עזים ואם דל הוא מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם דלי דלות מביא עשירית האיפה לכן נקרא קרבן
זה עולה ויורד : ו אע"פ שאין לריך לכל זה דמקרא מלא הוא כמו שמפורש בפרשה מ"מ אמר זה כדי שיאמר אבל שבועה וכו' כדכתיב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) ואם לא תגיע. לפי ששמא הנכנס למקדש ושבועת בטוי אינן
נהנין מן החטא הקל עליהם הכתוב בקרבן עולה ויורד אבל אוכל

פירוש לתורת אלהים

עֶר שְׁוֶוערְט עֶר זָאל נִיט עֶסִין אָדֶער עֶר זָאל נִיט
שְׁלָאפִין אוֹ אָדֶר לְהֵטִיב עֶר ווִיל זִיךְ גוּטְץ טָאן לְכֹל אָדֶר
אַנְדֶרֶע זַאכֶן אֲשֶׁר וָוס דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט רֵיידֶן מִיט
אַשְׁבוּעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אוּנ עֶר וֶועט פַר גֶעסִין אַז עֶר
הָט גְשְׁווֹארֶן אוּנ וֶועט עוֹבֵר זַיין אוֹיף דֶער שְׁבוּעָה
וְהוּא יָדַע אוּנ דֶער נָאךְ וֶועט עֶר גְוָואר וֶוערִין וְאָשֵׁם
אַז עֶר הָט פַר שׁוּלְדִיגְט צוּ אֵיינֶעם פוּן דִיא זַאכֶן
כְּלוֹמַר עֶר הָט גְטָאן אֵיינֶס פוּן דִי זַאכֶן וָוס עֶר הָט
גְשְׁווֹארִין עֶר זָאל דָס נִיט טָאן : (ה) וְהָיָה אוּנ עֶס
וֶועט זַיין כִּי יֶאְשַׁם אַז עֶר וֶועט פַר שׁוּלְדִ'ן צוּ אֵיינֶס
פוּן דִי זַאכֶן אַז עֶר וֶועט עוֹבֵר זַיין אַשְׁבוּעָה פוּן דִי
שְׁבוּעוֹת וָוס אוֹבִין אִיז גְשְׁטַאנֶען אָדֶר עֶר וֶועט עֶסֶן
קָדָשִׁים אַז עֶר אִיז טָמֵא וְהִתְוַדָּה אוּנ עֶר וֶועט מִתְוַדֶּה
זַיין אוֹיף דֶר זִינְד אֲשֶׁר וָוס עֶר הָט גְזִינְדִיגְט : (ו) וְהֵבִיא
זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֶת אֲשָׁמוֹ זַיין שׁוּלְד לַיְיָ צוּ גָאט עֶר
זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן צוּ גָאט עַל חַטָּאתוֹ פוּן וֶועגֶן זַיין
זִינְד אֲשֶׁר וָוס עֶר הָט גְזִינְדִיגְט וָוס זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען
נְקֵבָה אַנְקֵבָה פוּן שָׁאף כִּשְׂבָּה אַשָׁאף אוֹ אָדֶער שְׂעִירַת
אַצִיג אַנְקֵבָה לְחַטָּאת צוּ אַחַטָּאת כְּלוֹמַר דֶער קָרְבָּן
וֶוערְט גְרוּפִין חַטָּאת וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל פַר גֶעבֶן
אוֹיף אִים זַיין זִינְד כְּלוֹמַר דוּרְךְ דֶעם וָוס דֶר כֹּהֵן
וֶועט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת וֶועט גָאט מוֹחֵל
זיין

*) הערה דער פשט פון פסוק (ד) איז אזוי , אויב איינער האט געשווארין אויף זיך „איך וועל היינט פאסטין", אדער ער האט געשווארין איך זאל די
זאך ניט עסין , אדער ער האט געשווארין איך זאל היינט ניט שלאפין , אדער ער האט גישווארין אויף איין אנדער זאך וואס ער זאל זיך
טאהן שלעכטס אונ ער האט פארגעסין אז ער האט געשווארין אונ האט געטאהן אנדערש ווי ער האט גישווארין , דהיינו ער האט די שלעכטס אויף זיך
ניט געברייגגט , דאס הייסט ער האט גישווארין להרע , להיטיב הייסט , דהיינו ער האט געשווארין ער זאל היינט עסין , אדער ער זאל היינט שלאפין
אדער איין אנדער טובה וואס ער זאל זיך טאהן היינט אדער איין אנדער צייט , אונ ער האט פארגעסין די שבועה , אונ ער האט
דעם טאג געפאסט אונ איז ניט גישלאפין , אדער ער האט זיך די טובה ניט געטאהן [דאס הייסט להבא , ער האט גישווארין אויף וואס עס זאל זיין] ,
לשעבר הייסט ער האט געשווארין אויף וואס עס איז גיוועז , ער האט גישווארין איך האב היינט גיגעסין אונ ער האט ניט גיגעסין , אין בין
היינט געשלאפין אונ ער איז ניט גישלאפין , אדער פארקערט ער האט געשווארין איך האב ניט גיגעסין היינט , אונ ער האט גיגעסין , איך
האב היינט ניט געשלאפין אונ ער איז גישלאפין , ועיין היטב בגמרא ובת"כ :

דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר
חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה׃
ח וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל׃
ט וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר

אונקלוס

שִׂיתָא וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵהּ
דִּי חָב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה קֳדָם יְיָ חַד
לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא׃
ח וְיַיְתֵי יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא
וִיקָרֵב יָת דִּי לְחַטָּאתָא
קַדְמֵיתָא וְיִמְלוֹק יָת
רֵישֵׁהּ מִלָּקֳבֵל קְדָלֵהּ וְלָא
יַפְרֵשׁ׃ ט וְיַדֵּי מִדְּמָא
דְחַטָּאתָא עַל כֹּתֶל

רשב"ם (ח) ולא יבדיל. סימן אחד מולק ולא שנים: (ט) והזה מדם החטאת. אוחז בגוף ומזה מרחוק והנשאר ימצה אבל עולת העוף אין בו הזייה אלא ונמצה:

תו"א והקריב את פסחים נט הוריות יג זבחים ז: ומלק את זבחים כה חולין יז: והזה מדם זבחים סד:

רש"י

כפירת ממון אינה בקרבן זו אלא באשם: (ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה. חטאת קודמת לעולה [זבחי' ז] למה"ד לפרקליט שנכנס לרצות רצה פרקליט נכנס דורון אחריו: ולא יבדיל. אינו מולק אלא ז סימן אחד: עורף. הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר. מול עורף. מול הרואה את העורף והוא אורך כל אחורי הצואר: (ט) והזה מדם החטאת. בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטאת הזאה ומצוי אוחז בעורף

בית יהודא

און מיט זיין שבועה האט ער פאר לייקענט געלט צו זיין חבר (אינה בקרבן זו) ברענגט ער ניט אזוי אקרבן (אלא באשם) נאר ער ברענגט אקרבן אשם: (ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה]. זאגט רש"י (חטאת קודמת לעולה) דעם קרבן חטאת איז מען מקריב פריער פאר דיא עולה (למה הדבר דומה) צו וואס איז די זאך גלייך למשל איינער האט געזינדיגט צום מלך, און ער קומט איבער בעטען דעם מלך און ער ברענגט אמתנה (לפרקליט שנכנס פריער גייט אריין דער מליץ צום מלך בעטען פון זיינעט וועגען ער זאל אים מוחל זיין די זינד (ריצה פרקליט) אז דער מליץ האט שוין דעם מלך איבער געבעטען (נכנס דורון אחריו) נאך דעם טראגט מען אריין דיא מתנה, בייא דיא קרבנות איז אויך אזוי, פריער קומט דער חטאת איבער־צוא־בעטען הקב"ה אויף די זינד וואס ער הט גיטאן, נאך דעם קומט דיא עולה פאר אמתנה: ולא יבדיל]. ער זאל ניט אפ רייסען דאס קעפיל (אינו מולק אלא סימן אחד) מיט דעם נאגיל האקט ער איבער נאר איין סימן, דעם קנה אליין אדער דעם וושט אליין: (עורף]. זאגט רש"י (הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר) דאס איז דיא אונטערשטע זייט קאפ פון הויבן וואס הייבט אן גיין איין געבויגען קרום ביז געגען האלדז דאס הייסט עורף ונאקן: (מול עורף]. זאגט רש"י מען מיינט (מול הרואה את העורף) דער כהן זאל אריין שטעקין דעם נאגיל אויף דעם ארט וואס איז געגען נאקען און דער ארט ואדער דער כהן] זעהט דעם נאקען (והוא אורך כל אחורי הצואר) דאס איז דיא גאנצע לענג וואס איז אונטער די האלדז ואויף דיא אנדערע זייט האלדז]: (ט) והזה מדם החטאת]. זאגט רש"י (בעולה לא הטעין אלא מצוי) ביי אטאהב וואס איז אעולה דארף מען אויס קוועטשין די בלוט אויף דיא וואנט פון מזבח (ובחטאת הזאה ומצוי) און בייא אטאהב וואס איז אחטאת דארף מען די בלוט שפריצען אויף דעם מזבח און דיא בלוט וואס

דעת זקנים מבעלי התוספות

חלב ודם ואוכל ביום הכפורים ועושה מלאכה בשבת והבא על הערוה שנהנין מן החטא הם בקרבן קבוע וכ"ש עובד ע"ז בשוגג שפשט ידו בעיקר. ונהנ' מן ההקדש דאיכא תרתי שנהנה ונשבע

שפתי חכמים

בסוף הפרשה ונפש כי תחטא ומעלה מעל וגו': ז וכפ"ק דחולין פירש"י משום דכתיב ולא יבדיל ועוף הכשירו בסי' א' וכל מה דעביד יי מהכשר הבדלה הוא וכל הסי' הזה מלות שחיטה בעוף לכתחלה כ...ך

פירוש לתורת אלהים

זיין די זינד צו דעם מענטשען: (ז) ואם און אז עם וועט ניט גרייכען זיין האנד די גינוג שה אשעפס כלומר ער וועט ניט פר מאגן צו קופין אשאף אדער אציג צו ברענגען פאר אקרבן זאל ער ברענגען זיין קרבן אשר חטא אויף דעם וום ער הט גזינדיגט שתי תורים צוויי טערקיל טאהבן או אדער שני צוויי יונגע טאהבן ליי צו גאט אחד איין טאהב פר אחטאת און איין טאהב פר איין עולה: (ח) והביא און ער זאל זיי ברענגען צום כהן והקריב און ער זאל גנעהנן צום ערשטען די טאהב וום איז פר אחטאת ומלק און דר כהן זאל אפ ווערגן זיין קאפ פון דעם חטאת ממול פון אקעגין זיין אקין ולא יבדיל און זאל ניט אפ שיידן דעם קאפ פון דעם גוף: (ט) והזה און ער זאל שפרענגן מדם פון דעם בלוט פון דעם חטאת על קיר אויף דר וואנט

מצות השם

(קכד) ומלק את ראשו וגו'. דאס איז דיא מצוה אז מען ברענגט איין טאהב אדער איונגי טאהב פר איין קרבן עולה דארף דר כהן מיט דעם דומנאגיל אפ צו רייסן דעם אקין און דעם וקנה] מיט דעם וושט] מיט דעם נאגיל צוא שניידן און מיט קיין מעסר טאר ער ניט דם ענין פון דער מצוה שרייבן די ספרים הקדושים ווארום דיא יודען זענין גגלעכינט צו איין טאהב דורך דעם דר וום זינדיגט און אז ער ברענגט איין טאהב פר איין קרבן דארף דר כהן ארינטר רייסן דעם האלז און אקין כדי דר חוטא זאל זיך דר מאנן אז ער הט גזינדיגט און ער איז הארטעניק גוועזן קעגען הקב"ה:

הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא׃ י וְאֶת־
הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ׃ ס שביעי יא וְאִם־לֹא תַשִּׂיג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא
עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא׃ יב וֶהֱבִיאָהּ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא

אונקלוס

מַדְבְּחָא וּדְאִשְׁתְּאַר בִּדְמָא יִתְמְצֵי לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא חַטָּאתָא הוּא׃
י וְיָת תִּנְיָנָא יַעְבֵּד עֲלָתָא כִּדְחָזֵי וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃
יא וְאִם לָא תַדְבֵּק יְדֵהּ לְתַרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ לִתְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְיַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ דִּי חָב חַד מִן עַסְרָא בִּתְלָת סְאִין סֻלְתָּא לְחַטָּאתָא לָא יְשַׁוֵּי עֲלַהּ מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא אֲרֵי חַטָּאתָא הִיא׃
יב וְיַיְתִנַּהּ לְוָת כַּהֲנָא וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא

תו"א והנשאר שם ז נג סד מעילה מ: ואת השני פסחים נט הוריות יג זבחים כ חולין כא כב: וכפר כריתות כו: מחטאתו מנחות קא כריתות כ ז. ואם לא הוריות ח: לא יבים סוטה י זבחים סג מנחות ד נג נט ס קא:

רש"י

ומתיז והדם ניתז והולך למזבח: **חטאת הוא.** לשמה כשרה שלא לשמה פסולה: (י) **כמשפט.** כדת האמור בעולת העוף של נדבה בראש הפרשה: (יא) **כי חטאת היא.** ואין בדין שיהא קרבנו מהודר: (יב) **חטאת**

בית יהודא

בלייבט נאך דעם שפריצען קוועטשט מען אוים אויף דעם פונדאמענט פון דעם מזבח, וויא זאל מען טאהן (אותו בעורף ומתיז) ער האלט דיא טאהב ביי דעם נאקען אונ שפריצט מיט איר אויף דעם מזבח (והדם ניתז והולך למזבח) אונ די בלוט ווערט געשפריצט אונ רינט אויף דיא וואנט פון מזבח: (חטאת הוא). זאגט רש"י (לשמה כשרה) אויב ער האט איר מקריב גוועזן וועגען אחטאת איז כשר (ושלא לשמה פסולה) אויב ער האט איר ניט מקריב גוועזן וועגען אחטאת איז פסול: (י) (כמשפט). זאגט רש"י מען מיינט ער זאל איר מקריב זיין (כדת האמור בעולת העוף של נדבה בראש הפרשה) וויא דער דין וואס שטייט אין אן הייב סדרה בייא אעולה פון אעוף וואס מען איז איר מקריב אנדבה: (יא) (כי חטאת היא). ווייל זיא איז אחטאת דריבער (ואין בדין שיהא קרבנה מהודר) דארף ניט זיין דער קרבן בעשיינט: (יב) (וחטאת היא). זאגט רש"י (נקמצה ונקטרה לשמה כשרה)

שפתי חכמים

במליקה כי מלק לכולי סי' לאו הבדלה הוא אבל סי' שני אפי' מלוה לכתחלה ליכא כדתניא לחייבו בשני סימנים א"א שכבר הוקשו לדגים עכ"ל: ח מפורש הוא לעיל בחטאת דנשיא והא דחזר וכ' לפי שזה מיירי בחטאת העוף ולעיל מיירי בחטאת בהמה ולא ראי זה כראי זה מש"ה חזר ופירש כאן: ט פי' שהיא נמלקת בשני סימנים וככל התורות המפורשים בה ואמר כדת במקום כמשפט משום דלא שייך בקרבן עוף

פירוש לתורת אלהים

פון דעם מזבח והנשאר אונ וואס עס בלייבט פון דעם בלוט ימצה זאל אום גקוועטשט ווערן אל יסוד צום גרונד פון דעם מזבח חטאת דס איז אחטאת: (י) ואת השני אונ די אנדרי טאהב יעשה זאל ער מאכין איין עולה כמשפט ווי מען טוהט מיט איין עולת נדבה וכפר אונ דר כהן זאל אוף אים מכפר זיין ונסלח לו אונ דורך דעם וועט אים פר געבן ווערן זיין זינד: (יא) ואם אונ אז עס וועט ניט גרייכן זיין האנט צו פאר מאגין צו ברענגין לשתי תורים צו צווייא אלטע טאהבין או אדר לשני צו צוויי יונגע טאהבין והביא זאל ער ברענגן זיין קרבן אשר חטא אוף דעם וואס ער הט גזינדיגט עשירית אצענטיל פון אמאס וואס ווערט גרופן איפה סולת זעמל מעל לחטאת צו אקרבן חטאת לא ישים ער זאל דרוף ניט טאן אייל ולא יתן אונ זאל דרוף ניט געבין ווארייך כי ווארום עס איז אחטאת עיין רש"י: (יב) והביאה אונ ער זאל זיא ברענגן צום

מצות השם

(קכה) (קכו) ולא ישים עליה שמן. דס איז די (מצוה) אז אוף קיין זינד אופער דאס הייסט איין (מנחת חוטא) טאר מען ניט גיסן קיין אייל אונ דיא מצוה איז נוהג בזמן הבית דאס עגין דר פון איז ווייל בומיל שוויכט תמיד פון אובן אונ דער וואס ער האט גזינדיגט דארף צוא זיין איין נכנע אונ זאל תשובה טאהן מיט איין צו בראכן הארץ ע"כ הט דיא תורה ניט גהייסן אויף קיין זינד אפער גיסען קיין בומיל אויך איז אמצוה אז קיין ווארייך טאר מען אויך ניט ברענגין מיט איין (מנחת חוטא):

קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת הִוא׃ יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה

מִנַּהּ מְלֵי קֻמְצַהּ יָת אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא עַל קֻרְבָּנַיָּא דַייָ חַטָּאתָא הִיא׃ יג וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב מֵחֲדָא מֵאִלֵּין וְיִשְׁתְּבֵק

רשב"ם (יג) מאחת מאלה. על אחת מג' עבירות אלה. ושמעה קול אלה.

תו"א וכפר עליו הוריות ט מנחות קה כריתות כז:

רש"י

היא. נקמצ' ונקטר' לשמה כשרה שלא לשמה פסולה: (יג) על חטאתו אשר חטא. כאן שנה הכתוב שהרי בעשירו' ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות נא' על חטאתו דקדקו רבותינו [כריתות כז] מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשב' או שעירה והעני יבי' ממקצתן שתי תורים הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית האיפה [לכך נא' מחטאתו] הפריש מעות לעשירית האיפ' והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נא' כאן על חטאתו: מאחת מאלה. מאחת משלש כפרות האמורות בענין או בעשירות או בדלות או בדלי דלות [ת"כ] ומה ת"ל שיכול החמורי' שבהם יהיו בכשב'

בית יהודא

אויב מען הט גענומען דעם קומץ מעהל וועגן אחטאת אונ מען האט אים פאר ברענט אויף דעם מזבח אויך וועגן אחטאת, איז כשר (שלא לשמה פסולה) אבער אז מען האט גענומען דעם קומץ מעהל ניט וועגן אחטאת, אדער מען האט דעם קומץ מעהל פאר ברענט אוף דעם מזבח ניט וועגן אחטאת, איז פסול, ועיין ש"ח: (יג) [על חטאתו אשר חטא] . זאגט רש"י (כאן שנה הכתוב) דא האט דער פסוק געענדערט (שהרי בעשירות ובדלות נאמר מחטאתו) ביי דעם קרבן וואס דער רייכער ברענגט אשעפס, אונ ביוא דעם קרבן וואס דער ארעמער ברענגט טאהבין שטייט מחטאתו, דר כהן זאל אוף אים מכפר זיין "פון זיין זינד" וואס ער האט געזינדיגט (וכאן בדלי דלות) אונ ביוא דעם מענטש וואס איז שטארק ארעם אונ ער ברענגט אביסעל מעהל אמנחה שטייט על חטאתו, דער כהן זאל אוף אים מכפר זיין "אוף זיין זינד" וואס ער האט געזינדיגט (דקדקו רבותינו מכאן) האבן די רבנן געלערנט פון דעם ענדערונג (שאם חטא כשהוא עשיר) אויב ער איז געווען רייך ווען ער הט געזינדיגט (והפריש מעות לכשבה או שעירה) אונ ער האט אפ געשייד [אוועק געלייגט] געלט ער זאל קופען אשעפס אדער אציג צוא זיין קרבן (והעני) אונ איידער ער האט געקופט דעם קרבן איז ער ארעם געווארן (יביא ממקצתן שתי תורים) זאל ער נעמען אביסעל פון דעם געלט אונ זאל קופין צוויא טאהבין פאר זיין קרבן, אונ דאס איבעריגע געלט האלט ער פר זיך (הפריש מעות לשתי תורים) ער הט אפ געשייד [אוועק געלייגט] געלט ער זאל קופין צוויא טאהבין צו זיין קרבן (והעני) אונ איידער ער האט געקויפט די טאהבין איז ער ארעמער געווארען (יביא ממקצתן עשירית האיפה) זאל ער געמען אביסעל פון דעם געלט אונ זאל קופין אביסל מעהל [אצעהנטיל פון אאיפה] צו זיין קרבן אונ דאס איבעריגע געלט האלט ער פאר זיך (לכך נאמר מחטאתו) דריבער זאגט דער פסוק "מחטאתו" פון זיין קרבן עס קען אמאהל טרעפען ער זאל נאר ברענגען אביסל פון דעם קרבן, אונ ניט דעם גאנצען קרבן וואס ער האט פריער געוואלט ברענגען, וויא איז אבער אז עס האט אזוי געטראפין ער איז געווען אגרויסער ארעם מאן (הפריש מעות לעשירית האיפה) אונ ער האט אפ געשייט [אוועק געלייגט] געלט צו קויפען אצעהנטיל איפה מעהל צו זיין קרבן, אונ איידער ער האט געקופט דאס ביסל מעהל ער רייך געווארן (יוסיף עליהן) זאל ער צו לייגן געלט צוא דעם געלט וואס ער האט אפ געשייד (והעשיר) איז אונ זאל ברענגען אריכען קרבן [אשעפס אדער אציג] (ויביא קרבן עשיר) (לכך נאמר כאן על חטאתו) דריבער זאגט דא דער פסוק "על חטאתו" אוף זיין קרבן, עס קען אמאהל טרעפען ער זאל צו לייגין געלט אויף דעם געלט פון קרבן אונ ברענגען אגרעסערין קרבן: [מאחת מאלה] . זאגט רש"י (מאחת משלש כפרות האמורות בענין) איינע פון דיא דריי ערלייא קרבנות וואס דא שטייט אין דיא פרשה (או בעשירות) אדער אריכן קרבן [אשעפס אדער אציג] (או בדלות) אדער אארעמער קרבן [צוויי טאהבין] (או בדלי דלות) אדער נאך ארעמער [אצעהנטיל פון אאיפה מעהל] (ומה תלמוד לומר) צו וואס דארף דער פסוק זאגען דער כהן איז מכפר מיט איינע פון די דרייערלייא קרבנות, עס שטייט דאך ביוא יעדער קרבן באזונדער דער כהן איז מכפר מיט דעם קרבן וואס מען ברענגט, ענטפערט רש"י (שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה) איך וואלט מיינען דיא שטארקע עבירות וואס קומט אוף זיי כרת ואז מען טוט במזיד [דהיינו ער האט געגעסין קדשים אדער אריין געגאנגען אין בית המקדש ווען ער איז געווען טמא דארף ער ברענגען

שפתי חכמים

דין ומשפט: י פירוש כגון שאם הביאו מתחילה לשם מנחת מחבת ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת מרחשת או להיפך ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בהמה ועוף ולא ראי זה כראי זה: כ האחת כשבה או שעירה השנית שתי תורים או שני בני יונה

פירוש לתורת אלהים

כהן וקמץ אונ דר כהן זאל פון איר אראפ נעמען זיין קומץ את אזכרתה איר גדעכעניש והקטיר אונ ער זאל מקטיר זיין אוף דעם מזבח על אוף די פייער פון גאט חטאת דס איז איין חטאת: (יג) וכפר עליו אונ דר כהן זאל אוף אים פר געבין על אוף זיין זינד וס ער הט גזינדיגט אונ מיט וס זאל ער פר געבין מאחת מיט איינם פון די קרבנות וס אובין איז גשטאנן ונסלח לו אונ עס וועט אים ווערן פר געבן והיתה אונ זיא זאל זיין צום כהן אזו ווי אמנחה כלומר אזו ווי ביי אקרבן מנחה גהער צום כהן וס בלייבט נאך

וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃ ס
יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
טו נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה
בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־

אונקלוס

לֵיהּ וּתְהֵי לְכַהֲנָא
כְּמִנְחָתָא׃ יד וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ טו אֱנָשׁ
אֲרֵי יְשַׁקַּר שְׁקַר וְיֵחוֹב
בְּשָׁלוּ מִקּוּדְשַׁיָּא דַיְיָ וְיַיְתֵי

רשב״ם

ושבועת ביטוי וכ׳ מאת מקדש וקדשיו: (טו) מקדשי ה׳. נהנה מן הקדש וזהו **אשם**:

תו״א והיתה לכהן מנחות עג: נפש כי תמעול תמורה ג לג כריתות ח מעילה טו יח יט: והעלם פסחים לג זבחים מה.

בית יהודא

א קרבן א שעפס אדער א ציג (והקלין) אונ דיא גרינגערע עבירה נדהיינו מען האט אים בעשווארין צו זאגען עדות] (יהיו בעוף) זאל ער ברענגען א קרבן צווייא טויבין (והקלין שבקלין) אונ דיא נאך גרינגערע עבירה ושבועת ביטוי] (יהיו בעשירית האיפה) זאל ער ברענגען א קרבן א צעהנטל איפה מעהל (תלמוד לומר מאחת מאלה] זאגט דער פסוק אוף יעדערע איינע פון דיא דריי ערליי עבירות זאל מען ברענגען איינע פון די דריי ערליי קרבנות (להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידם) צו גלייכן די גרינגע עבירות צו דיא שווערע עבירות מען זאל אוף דיא גרינגע עבירות אויך ברענגען א קרבן א שעפס אדער א ציג אוב מען איז רייך מען קען ברענגען א שעפס אדר א ציג (ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות) צוא גלייכן דיא שווערע עבירות צו דיא גרינגע עבירות מען זאל אוף דיא שווערע עבירות אויך ברענגען א קרבן א צעהנטיל איפה מעהל אוב מען איז שטארק ארעם אונ מען קען ניט מעהר ברענגען: (והיתה לכהן כמנחה] . אונ דיא מנחה זאל זיין ביי דעם כהן וויא א מנחה פון א נדבה (ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין) דר פסוק לערונט אוף די מנחה פון דעם זינדיגען זאלין די כהנים עסין די מעהל וום בלייבט נאך דעם קומץ אזו וויא מען עסט פון א מנחת נדבה (זה״ו לפי פשוטו) דאס איז נאך דעם פראסטין פשט (ורבותינו דרשו) דיא רבנן לערנען (והיתה לכהן) אוב די זינד וועט זיין ביי א כהן (ואם חוטא זה כהן הוא) אוב דר זינדיגער איז א כהן (תהא כשאר מנחת נדבת כהן) זאל זיין די מנחה וויא איין אנדער מנחה פון א כהן וואס איז א נדבה (שהוא בכליל תהיה לא תאכל) וום די גאנצע מנחה ווערט פר ברענט אונ מען טאר זיא ניט עסין: (טו) (כי תמעול מעל] . זאגט רש״י (אין מעילה בכל מקום אלא שינוי) וואו עס שטייט דער ווארט מעל מיינט מען א ענדערונג וום מען הט געענדערט פון הייליג צוא ניט הייליג (צו פראסט] אפילו ער האט פון דיא ענדערונג קיין הנאה געהאט (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דער פסוק (וימעלו באלהי אבותיהם) זייא האבן גפעלשט אין דעם גאט פון זייערי אלטערין (ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ) זיי האבען זיך גקערט נאך די געטער פון דיא פעלקר וואס זענען אין די לאנד זיי האבען געענדערט פון הקב״ה אוף דיא עבודה זרה] (וכן הוא אומר בסוטה) אונ אזו זאגט דער פסוק ביי א סוטה (ומעלה בו מעל) זיא הט גפעלשט אין איר מאן וזיא הט גיענדערט פון איר מאן וואס זיא האט מיט אים הייליג חתונה געהאט אונ האט מזנה גוועזן מיט א פרעמדין מאן] : (וחטאה בשגגה מקדשי ה׳] . זאגט רש״י מען מיינט (שנהנה מן ההקדש) אדער ער הט הנאה געהאט פון א הייליגע זאך אפילו ער האט די זאך ניט געענדערט (והיכן הוזהר) וואו הט דיא תורה געבאטין מען זאל ניט הנאה האבין פון א הייליגע זאך, זאגט רש״י (נאמר כאן חטא) דא שטייט וחטאה.

רש״י

או שעיר׳ ל והקלין יהיו בעוף והקלין שבקלין יהיו בעשירי׳ האיפה ת״ל מאחת מאלה להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם השיג ידו ואת החמורים לקלין לעשירית האיפ׳ בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שירי׳ נאכלין מ זהו לפי פשוטו ורבותינו דרשו [ת״כ] והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת נדבת כהן נ שהוא בכליל תהי׳ לא תאכל [ויקרא ו]: (טו) כי תמעל מעל. [ת״כ] אין מעילה בכל מקום אלא שינוי ס וכן הוא אומר [דה״א ה] וימעלו באלהי אבותיה׳ ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכה״א בסוט׳ [במדבר ה] ומעלה בו מעל: וחטאה בשגגה מקדשי ה׳. שנהנה מן ההקדש ע והיכן הוזהר נא׳ כאן חטא

שפתי חכמים

השלישית עשירית האיפ׳ סולת: ל פי׳ החמורים דהיינו טומאת מקדש וקדשיו שהם בכרת וקלה היא שבועת העדות שאין זדונו כרת אבל השוה בה הכ׳ המזיד לשוגג משום דבכלן כתיב ונעלם וכאן לא נכתב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג. וקלי קלות היא שבועת ביטוי שאין זדונו כרת ולא השוה בה המזיד לשוגג. והא דכתיב אם לא תגיע ידו במעל קאמר כלו׳ שלא נגע ידי במעל שחייב בעבורה כשבה רק העון יותר קל יביא שתי תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיתחייב בעבורו שתי תורי׳ אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפ׳ לפיכך כ׳ מאחת מאלה להשוו׳ קלות לחמורות: מ ופי׳ כמנחה כמנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיריהן נאכלין לכהנים: נ לכהן נדרש לפניו ולאחריו כלו׳ אם תהיה מנחה של חוטא לכהן תהי׳ לכהן כמנחת נדבתו וכל מנח׳ נדבתו אין שיריהן נאכלין לכהנים: ס כלו׳ ששינה אותו מקודש לחול אע״פ שלא נהנה ממנו כגון אם נתן גזבר מעות של הקדש לחבירו והלך חבירו והוציאן מרשות הקדש הגזבר מעל כדתנן במס׳ מעילה פרק הנהנה. והגי׳ הנכונה אין מעילה אלא שינוי ולא גרסינן בכ״מ ופירושו אין מעילה זו וכו׳: ע פי׳ דילפינן חטא חטא מתרומה בג״ש נא׳ כאן וחטאה בשגגה ונא׳ בתרומ׳ ולא תשאו עליו חטא וגו׳ מה חטא האמור׳ בתרומה שנהנה בה כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שהוא נהנה באכילתה אף חטא הנא׳ כאן שנהנה מן ההקדש ואפי׳ לא שינהו מרשות הקדש לרשות הדיוט ולא פגם בו כגון ששתה בכוס של זהב או שנתן

פירוש לתורת אלהים

דר קמיצה אזו ביי דעם חטאת וום בלייבט נאך דער קמיצה גהער צום כהן: (טו) נפש אמענטש כי תמעול וום וועט פעלשין אפעלשונג וחטאה אונ וועט זינדיגן בשגגה אום גערין מקדשי פון די הייליקייט פון גאט

מצות השם

(קכז) (נפש כי תמעול מעל וגו׳). דאס איז דיא מצוה ווען איינער האט אום גערן הנאה גהאט פון הקדש דאס מיינט מען ער האט הנאה גהאט פון קדשי בדק הבית פון אזא געלד וואס מען האט מנדר געוועזן מען זאל פר דעם פארעבטען דאס בית המקדש דארף ער אפ צוא געבען דאס קערען אונ איין פינפטעל מער וויפיל ער האט הנאה גהאט אונ דיא מצוה איז נוהג ובזמן הבית:

אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃ טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ׃

תר"א איל תמים כריתות י כב׃ ואת אשר מלאעה כב הוריות י כריתות כו׃ באיל זבחים מט׃

אונקלוס

יָת אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ כְּסַף סִלְעִין בְּסִלְעֵי קֻודְשָׁא לַאֲשָׁמָא׃ טז וְיָת דִּי חָב מִן קֻודְשָׁא יְשַׁלֵּם וְיָת חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן יָתֵהּ לְכַהֲנָא וְכַהֲנָא יְכַפַּר עֲלוֹהִי בְּדִכְרָא דַאֲשָׁמָא וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃

רשב"ם

מעילות. (טז) ונתן אותו לכהן. את איל אשם יתן לכהן לכפר בו׃

רש"י

זכא' להלן חטא בתרומה [ויקרא כב] ולא ישאו עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל פ אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל צ ריבה: מקדשי ה'. המיוחדים לשם יצאו ק קדשי' קלי': איל. ל' קשה כמו [יחזקאל יז] ואת אילי הארץ לקח אף כאן קשה בן שתי ר שנים: בערכך כסף שקלים. שיהא שוה ש שתי סלעים: (טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם. [כריתות

בית יהודא

זיא וועט זינדיגען (וְנֶאֱמַר לְהַלָּן חֵטְא בִּתְרוּמָה) אונ דארטין בייא תרומה שטייט אויך חטא, עס שטייט (וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא) זיי זאלין ניט טראגין אויף זיך אזינד (מַה לְהַלָּן הִזְהִיר) אזו ווי ביי תרומה האט דיא תורה גזאגט דער וואס איז ניט אכהן וועט האבין אזינד אז ער וועט עסין תרומה (אַף כָּאן הִזְהִיר) דא ביי קדשים האט אויך די תורה גזאגט ווער עס וועט הנאה האבין פון קודש וועט האבין אזינד, פרעגט רש"י (אִי מַה לְהַלָּן לֹא הִזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל) טאמער אזו ווי ביי תרומה האט די תורה נאר געבאטין דר וואס איז ניט אכהן זאל ניט עסין תרומה (אַף כָּאן לֹא הִזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל) אזו ביי קדשים האט די תורה נאר געבאטין מען זאל ניט עסין קדשים נדער וואס טאר ניט עסין קדשים] (תַּלְמוּד לוֹמַר תִּמְעוֹל מַעַל) זאגט דר פסוק תמעול מעל, צווייי מאהל דם ווארט פעלשונג (רִיבָּה) צו מעהרין אפילו הנאה האבן פון הקדש ניט פון עסין טאר מען אויך ניט [עיין ש"ח]: קָדְשֵׁי ה'] . זאגט רש"י מען מיינט (הַמְיוּחָדִים לַה') אזעלכע היילגקייט וואס געהער נאר צוא הקב"ה (יָצְאוּ קָדָשִׁים קַלִּים) אבר גרינגע קדשים [שלמים, מעשר בהמה, תודה] אפילו מען הט הנאה געהאט פון זייא איידער מען האט געשפריצט די בלוט וום מען טאר נאך ניט עסין דיא פלייש דארף מען אויך ניט ברענגען אקרבן מעילה, ביי חטאת אונ ביי אשם איז דר דין אוב מען הט הנאה געהאט פון זיי איידר מען הט געשפריצט די בלוט דארף מען ברענגען אקרבן מעילה אונ אוב מען האט הנאה געהאט [ניט אכהן] נאך דעם וויא מען הט געשפריצט די בלוט דארף מען ניט ברענגען אקרבן מעילה: [איל] . זאגט רש"י (לְשׁוֹן קָשֶׁה) איל איז דער טייטש שטארק (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אין פסוק (וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח) ער הט גנומען די שטארקע פון דעם לאנד (אַף כָּאן קָשֶׁה) דא מיינט מען אויך אשטארקין איל (בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים) וואס ער איז אלט צווייא יאהר: [בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים] . זאגט רש"י (שֶׁיְּהֵא שָׁוֶה שְׁתֵּי סְלָעִים) ער זאל זיין ווערט צוויי טאלער: (טז) [וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם] . אונ ווס ער הט געזינדיגט פון דיא היילגקייט זאל ער בצאהלין (קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ לְהֶקְדֵּשׁ) ער

שפתי חכמים

טבעת של הקדש בידו ופי' וחטא' או חטא' כלו' שסיכתו מרשות לרשות ולא נהנית או נהנית ולא סיכתה מעל והביא אשמו וגו': פ פי' כיולא מזה משאר הנאות הכוללות אכילה ולא קפיד רחמנא אפגימה אף כאן כיון שלא הזהיר רחמנא אלא על האוכל וכיולא בזה ולא על הפגימה שאם לבש כסות של הקדש ונהנה בו שוה פרוטה אע"פ שלא פגם שוה פרוטה יהא מעל ת"ל תמעול מעל ריבה כלו' אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אע"פ שנהנה לא מעל עד שיפגום כדתנן הנהנ' מן ההקדש אע"פ שלא פגם שוה פרוט' מעל דברי ר"ע וחכ"א דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כילד נתנה קטלא בלוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב מעל: צ לאו דוקא ריבה דהא לאו מרבוי דרשינן אלא מדאקשיה לע"א דכתיב ביה מעילה וימעלו באלהי אבותם ומה ע"א דאית ביה שינוי דעד עכשיו קודם שהשתחוה לה היתה ברשותו ומותרת בהנאה ועכשיו נשתנה רשותה ונכנסה ברשות עכו"ם ונאסרה בהנאה שזו היא פגימה והיינו ריבה שהכתוב ריבה לה ע"י היקשא זו דאף כאן אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף אם נהנה לא מעל עד שיפגום רא"ם: ק פי' שבכר קדשים קלים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אין להם מעילה מפני שאינ' מיוחדים לשם לבו רק שאינן נאכלים אלא לפנים מן החומה והותרו להדיוט לאוכלן וכן בשר חטאות ואשמו' קודם זריקה מועלין בהן אבל לאחר זריקה אין מועלין בהן כיון שהותרו לאוכלן לכהנים: ר ע"ל כפ' וילא על פסוק ואילי לאחך וכו': ש הודיענו בזה שפירש בערכך הוא שווין ולא הערכה ממש. שאינו נופל פה ל' הערכה ושומא אלא

פירוש לתורת אלהים

דם הייסט ער הט הנאה גהאט פון הקדש וְהֵבִיא זאל ער ברענגן אקרבן אָשָׁם צו גאט אַיִל אווידר תָּמִים וום ער איז גאנץ אן אמום מִן הַצֹּאן פון דיא שאף בְּעֶרְכְּךָ מיט דיין שאצונג דר קרבן אשם זאל ווערט זיין כֶּסֶף שְׁקָלִים צוויי זילבערגע שקלים זאל ער ברענגן לְאָשָׁם צו אקרבן אשם: (טז) וְאֵת אֲשֶׁר אונ וום ער הט גזינדיגט וום ער הט הנאה גהאט פון דעם הקדש יְשַׁלֵּם זאל ער בצאלין וְאֶת חֲמִישִׁיתוֹ אונ זיין פינפטל יוֹסֵף זאל ער מערין אויף אים כלומר חוץ דעם וום ער דארף צאלן פאר דעם הקדש ווי פיל עס איז ווערט גוועזן מוז ער נאך אפינפטל מוסיף זיין וְנָתַן אונ ער זאל אים געבין צום כהן וְהַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל פר געבן אויף אים בְּאֵיל מיט דעם ווידר וום ער הט מקריב גוועזן פר איין אשם וְנִסְלַח לוֹ אונ דורך

פ יז וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא

יז וְאִם אֱנָשׁ אֲרֵי יְחוּב וְיַעֲבֵד חֲדָא מִכָּל פִּקּוֹדַיָּא דַּייָ דִּי לָא כָשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְלָא יְדַע וִיחוּב

רשב"ם (יז) ולא ידע ואשם. באשם תלוי מדבר כמו שנאמר על שגגתו

תו"א ואם נפש כריתות ט כב: מכל מצות הוריות ח זבחים מח כריתות יז כה. ולא ידע נזיר כג קדושין כה הוריות ח כריתות יט.

בית יהודא

זאל בצאהלין צו הקדש דעם קרן אונ אפינפטיל מעהר ווי דער קרן: (יז) [ולא ידע ואשם והביא] . אוב ער האט ניט געוויסט אז ער איז שולדיג זאל ער ברענגען אקרבן, זאגט רש"י (הענין הזה מדבר) די פסוקים שמועסין (במי שבא ספק כרת לידו) עס איז געקומען צו אים אספק פון כרת (ולא ידע אם עבר עליו או לאו) דהיינו ער הט געטאהן אזאך וואס ער ווייסט ניט וום ער הט געטאהן עס קען זיין ער הט גטאן אזו אעבירה וום קומט אוף איר כרת (כגון) דהיינו (חלב ושומן לפניו) עס איז פר אים געלעגין חלב אונ שמאלץ (וכסבור ששתיהן היתר) ער הט גמיינט ביידע זענען שמאלץ (ואכל את האחת) אונ ער הט גגעסין איינע פון דיא ביידע (אמרו לו האחת של חלב היתה) נאך דעם הט מען געזאגט צו אים איין שטיקל איז גיוועין חלב (ולא ידע אם זו של חלב אכל) אונ ער ווייסט ניט וועלכע ער הט גגעסין טאמר הט ער גגעסין דיא וואס איז חלב (הרי זה מביא אשם תלוי) ברענגט ער אקרבן אאשם פון ספק וועגין טאמר האט ער גגעסין חלב (ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא) אונ אזו לאנג ווי ער ווייסט ניט אז ער הט געווים געזינדיגט

רש"י

כו] קרן והומש ת להקדש: (יז) ולא ידע ואשם והביא. הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת: ולא ידע ואשם ונשא עונו. [ת"כ] ר"י הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע עאכ"ו שיענים את שידע רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטוה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענ' ביוה"כ עאכ"ו שיזכה לו ולדורותיו ולדורו' דורותיו עד סוף כל הדורו' רע"א הרי הוא אומר [דברים יז] ע"פ ב' עדים

בעשיצט אוף אים דער קרבן ער זאל ניט געשטראפט ווערין (ואם נודע לו לאחר זמן) אונ ווען עס ווערט אים בעוואסט ווערין אז ער האט געווים גגעסין חלב (יביא חטאת) זאל ער ברענגען אקרבן חטאת: [ולא ידע ואשם ונשא עונו]. זאגט רש"י רבי יוסי הגלילי זאגט (הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע) אז הקדוש ברוך הוא שטראפט דעם מענטש וום הט גיזינדיגט ניט ווייסענדיג (על אחת כמה וכמה שיעניש את מי שידע) איז דאך געווים אז הקב"ה וועט שטראפען דעם מענטש וום האט געזינדיגט ווייסענדיג, רבי יוסי זאגט (אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים) אוב דו ווילסט וויסן דעם שכר וואס הקב"ה וועט געבן צו צדיקים (צא ולמד מאדם הראשון) דאס קענסטו לערנן פון אדם הראשון (שלא נצטוה אלא על מצות לא תעשה) ער איז ניט מער גיבאטין גיווארין נאר אוף איין זאך ער זאל זיא ניט טאן וער זאל ניט עסין פון עץ הדעת (ועבר עליה) אונ ער הט ניט געהיט וום הקב"ה האט אים גיבאטין אונ ער האט גיגעסין פון עץ הדעת (ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו) זעה נאר ווי פיל מענטשין זענען דורך דיא עבירה געשטארבן (וכי איזו מדה מרובה) וועלכע מדה פון הקב"ה איז בעסער (של טובה או של פורענות) דיא מדה פון גוטס צו טאן אדער שלעכטס צוא טאן (הוי אומר מדה טובה) געווים דיא מדה גוטס צוא טאן איז בייא הקב"ה מעהר (אם מדת פורענות המעוטה) מאדאך דיא מדה פון שטראף וום זיא איז בייא הקב"ה ווייניג, פון דעסט וועגין (ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו) זעה ווי פיל מיתות איז געקנסת גווארען אוף אדם אונ אויף אלע זיינע קינדר (מדה טובה המרובה) דיא גוטע מדה פון הקב"ה וואס זיא איז פיל מעהר (היושב לו מן הפגולין והנותרות) אז ער זיצט אפ פון צוא עסין פגול אונ נותר *) (והמתענה ביום הכפורים) אי' דער וום פאסט יום כפור (על אחת כמה וכמה) איז פיל מאל געוויסער (שיזכה לו לדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות) איז געווים אז ער וועט זוכה זיין צו אלעם גוטען פאר זיך אונ פאר זיינע קינדער אונ פאר זיינע קינדערס קינדר ביז צום סוף וועלט, רבי עקיבא זאגט (הרי הוא אומר) דר פסוק זאגט (על פי שני

שפתי חכמים

טוין: ת הודיענו בזה שפי' את אשר חטא הוא הקרן כאלו אמר ואת הקרן אשר חטא עליו ישלם לא את החטא אשר חטא כמובן מן הכ'

פירוש לתורת אלהים

דעם וועט צו אים פאר געבין ווערען זיין זינד: האט גיבאטען מען זאל דאס ניט טאהן (יז) ואם אונ אוב נפש אמענטש וועט זינדיגן ועשתה ולא ידע אונ ער האט ניט גיוויסט אויב ער האט אונ וועט טאן אחת מכל מצות יי איינס פון דיא גיטאן איין עבירה אויב ניט ואשם אונ ער וועט גיבאט פון גאט אשר לא תעשינה וואס גאט פר שולדן ונשא עונו זאל ער ליידן זיין זינד [עיין רש"י]

מצות השם

(קכח) ואם נפש כי תחטא וגו'. דס איז די מצוה אז איינר איז מסופק צו ער הט גטאן איין עבירה זאל ער ברענגן אוויידר פר אקרבן אונ ער זאל טאן תשובה וועט אים הקב"ה מכפר זיין דיא עבירה אונ די מצוה איז נוהג בזמן הבית:

*) הערה פגול איז אז מען שעכט אקרבן אונ מען טראכט מען זאל אים עסין לייגנער ווי די צייט וואס הקב"ה האט געבאטין, איז דער קרבן באלד פסול אונ אז מען עסט די פלייש פון דעם קרבן קומט כרת, אדער מען עסט די פלייש וואס בלייבט פון אבשרין קרבן נאך די צייט וואס הקב"ה האט געבאטין דאס איז נותר, דאס טאר מען אויך ניט:

עונו: יח והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג

ויקבל חובה: יח וייתי דכר שלים מן ענא בפרסנה לאשמא לות כהנא ויכפר עלוהי כהנא על שלותה דאשתלי

תו"א בערכך זבחים מח: וכפר עליו הוריות ז ח. על שגגתו כריתות יט:

רשב"ם

אשר שגג: (יח) והוא לא ידע. כשנתחלף לו חלב בשומן ואכלו ולא ידע שיש כאן חלב. אבל לבסוף כשהוא שמע שספק חלב ספק שומן אכל ואשם. והביא איל תמים מן הצאן לאשם. עד שיודע שודאי חלב אכל יביא חטאת:

רש"י

או ג' עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב ג' אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמ' אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עאכ"ו שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצו' ראב"ע אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא אומר [דברים כד] למען יברכך וגו' קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה הרי הקב"ה קובע לו ברכה: (יח) בערכך לאשם. בערך האמו' למעלה: אשר שגג והוא לא ידע. [ת"כ] הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופ' שנתערפה ואח"כ נמצא

בית יהודא

עדים או שלשה עדים יקום דבר) דורך צוויי עדות אדער דורך דרייא עדות זאל דיא זאך גמשפט ווערען איז דאך אקשיא (אם מתקיימת העדות בשנים) אז די זאך קען גמשפט ווערען דורך צוויי עדות (למה פרט לך הכתוב בשלשה) צוא וואס הט דר פסוק געשטעלט דריי עדות (אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה) נאר דער פסוק לערונט אונז דר דריטר עדות זאל האבין דעם דין וויא דיא צווייא עדות אויב מען וועט זיי מזים זיין *) ווערט ער אויך געשטראפט גלייך מיט זיי (אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה) אויב הקב"ה שטראפט דעם מענטש וואס הט זיך בהעפט צו די מענטשן וואס האבן גזינדיגט אונ ער האט גזינדיגט צוזאמען מיט זיי, אפילו זיי האבן גקענט טאהן די עבירה אן אים אויך אונ ער הט גאר ניט פרבעסרט די עבירה, פון דעסטוועגן ווערט ער גשטראפט גלייך ווי זיי ווערין גשטראפט (על אחת כמה וכמה) איז פיל מאל געוויסר (שישלם שכר טוב) אז הקב"ה וועט בצאלין אגוטין שכר (לנטפל לעושי מצוה) צו דעם מענטש וום האט זיך בהעפט צו דיא מענטשען וום טוען אמצוה, אפילו דיא מצוה וועט געטאן ווערען אן אים אויך, פון דעסטוועגן וועט ער בעמען שכר (כעושי מצוה) וויא דיא מענטשען וואס טוען דיא מצוה. רבי אלעזר בן עזריה זאגט עס שטייט אין פסוק (כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה) אז דו וועסט שניידען די תבואה פון דיין פעלד אונ דוא וועסט פארגעסען אבינטול תבואה אין פעלד, זאלסטו ניט צוריק גיין נעמען דעם בינטול תבואה נאר זאלסט לאזין דעם בינטול תבואה פאר אנגר אדער איתום אדער האלמנה, אונ אז דו וועסט אזוי טאן (הרי הוא אומר) זאגט דער פסוק (למען יברכך ה') וועט הקב"ה דיך בענטשין (קבע הכתוב ברכה) הט דר פסוק צו גזאגט אברכה (למי שבאת מצוה על ידו בלא ידע) צו דעם מענטש וואס איז געקומען צוא אים אמצוה ניט וויסענדיג (אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו) אויב ער האט גהאט ארובל אדער איין אנדער מטבע] איין געבונדין אין זיין קלייד אדער אין קעשענע (ונפלה הימנו) אונ דיא מטבע איז ארוים גפאלן פון אים (ומצאה העני ונתפרנס בה) אונ אארעם מאן האט דיא מטבע געפונען אונ האט גיקופט פאר איר עסין ווארג (הרי הקב"ה קובע לו ברכה) הט הקב"ה בעשטימט פר דעם מענטש אברכה: (יח) ובערכך לאשם] . זאגט רש"י (בערך האמור למעלה) מיט דעם שאצונג וום שטייט פריער ודער קרבן זאל קאסטין צוויי טאלער]: ואשר שגג והוא לא ידע] . ער הט פאר געסין אונ האט ניט געוואוסט . זאגט רש"י (הא אם ידע לאחר זמן) אבער אז אין אצייט שפעטער איז אים בעוואוסט גווארן אז ער הט געזינדיגט (לא נתכפר לו באשם זה) ווערט אים ניט געשעינקט דיא זינד דורך דעם קרבן אשם (עד שיביא חטאת) ביז ער וועט ברענגען אקרבן חטאת (הא למה זה דומה) צוא וואס איז דס גלייך (לעגלה ערופה שנתערפה) אז מען האט אפ גהאקט דעם קאפ פון די עגלה ערופה *) (ואחר כך נמצא ההורג) נאך דעם האט מען געפונען דעם רוצח וואס האט געהרגת דעם מענטש (הרי זה יהרג) הרגת מען דעם רוצח, דיא עגלה ערופה הט נאר מכפר גוועזן אזו לאנג וויא מען הט דעם רוצח ניט געפונען, דא איז אויך דער אשם מכפר אזו לאנג וויא

שפתי חכמים

שהחטאת לא יפול בו תשלומין וכל שכן שיתנהו לכהן: לכל כהן שירצה לפיכך הולרך לפרש שהקרן והחומש ניתן (כח"י) לפי שמלינו גבי תרומה שמשלם קרן לבעלים וחומש ליד כהן: א שהוא שוה שתי סלעים של כסף מסלעי הקודש:

פירוש לתורת אלהים

(יח) והביא אונ ער זאל ברענגען אווידר תמים גאנץ אן אמום מן הצאן פון דיא שאף בערכך אין דיין שאצונג ער זאל ווערט זיין צוויי שקלים פון הקדש לאשם פר איין אשם אל הכהן צום כהן וכפר אונ דר כהן זאל אויף אים פר געבן על שגגתו אויף זיין שוגג אשר שגג וואס ער הט גטאן די עבירה בשוגג והוא אונ ער הט ניט גוויסט (ווי פריער איז גשטאנען) ונסלח לו אונ דורך דעם וועט אים פר געבען ווערין דיא עבירה

*) הערה דער דין איז אז צוויי עדות זענען געקומען צו בית דין אונ האבין געזאגט מיר האבין געזעהן שבת פריה שעה ניין האט ראובן גערייכערט אציגאר ביי זיך אין שטוב אונ מיר זענען אויך גיוועזן ביי אים אין שטוב, האבין בית דין געפסקת מען זאל ראובן הרגנן, נאכדעם זענען געקומען אנדערע צוויי עדות אונ האבין געזאגט צו די ערשטע צוויי עדות ווי אזוי קענט איר זאגען דעם שבת [פרשה נח] זענט איר גיוועזן ניין אין דר פריה ביי ראובנן, ניין אין דער פריה זענט איר דאך גיוועזן מיט אונז צו זאמען ביי אונז אין שטוב, איז דער דין מען זאל דיא ערשטע צוויי עדות הרגנן, אונ אויב די ערשטע עדות זענען גיוועזן דריי אפילו דעם דריטען עדות האט מען גאר ניט גדארפט, ער האט זיך גאר צו געשעפעט צו זיי [ווייל ער איז גיוועזן ביין אויף ראובן] פון דעסטוועגן הרגת מען אים אויך:

*) [וואס איז עגלה ערופה שטייט אין סוף סדרה שופטים]:

והוא לא־ידע ונשא עונו ונסלח לו: יט אשם הוא אשם אשם ליהוה: פ כ וידבר יהוה אל־משה לאמר: כא נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש

והוא לא ידע וישתבק ליה: יט אשמא הוא על חובתה דהוא חב אשמא יקרב קדם יי: כ ומליל יי עם משה למימר: כא אנש ארי יחוב וישקר שקר

תו"א והוא לא כריתות כד . אשם הוא אקליס ט זבחים יב קב תמורה יז יח : נפש כי תחטא סוטה לג שבועות לד כריתות ט לה . מעל כתובות מב קידושין נב ב"ק יב יג בתרה קכג זבחים קיד בכורות נג תמורה ח . וכחש בעמיתו כתובות מב קיו מליעה מה נח שבועות. נב לג :

רשב"ם

(כא) וכחש בעמיתו וגו׳. אשם גזילות בפרשה זו :

בעל הטורים

(כא) בה׳ וכחש בעמיתו. סואיל וכחש בין בה׳ בין בעמיתו שמכחש

בית יהודא

ער ווייסט ניט געווים אז ער הט געזינדיגט, אבער אז ער ווייסט געווים אז ער האט געזינדיגט מוז ער ברענגען אקרבן חטאת: (יט) [אשם הוא אשם אשם]. זאגט רש"י (הראשון) דער ערשטער ווארט "אשם" (כולו קמץ) איז אין גאנצין געפינקטולט מיט קמץ אשם (שהוא שם דבר) ווייל דאס איז דער נאמען פון קרבן, דער קרבן הייסט אשם (והאחרון) דער לעצטער ווארט אשם (חציו קמץ וחציו פתח) העלפט איז געפינקטולט מיט אקמץ אונ העלפט מיט אפתח אשם, דער מיטלסטער אשם איז געפינקטולט אשם וויא עס קומט אמקור פאר אפעל, אזו וויא עס שטייט פקד פקדתי) (ואם תאמר מקרא שלא לצורך הוא) אונ דו וועסט זאגן דר פסוק איז דא איבעריג (כבר נדרש הוא בת"כ) דער פסוק ווערט גלערונט אין ספר תורת כהנים אז מען דארף אים דא: [אשם אשם]. צו וס שטייט צווייא מאל אשם זאגט רש"י (להביא אשם שפחה חרופה) דער פסוק לערונט אז דער אשם פון אשפחה חרופה (שיהא איל בן שתי שנים) זאל זיין אאיל וואס איז אלט צווייא יאר וואס איז אשפחה חרופה שטייט אין דיא סדרה קדושים) (יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע) איך וואלט מיינען אז דער אשם פון אנזיר אונ דער אשם פון אמצורע דארף אויך אלט זיין צווייא יאהר (תלמוד לומר הוא) זאגט דער פסוק הוא, ער, נאר דער אשם דארף אלט זיין צוויי יאר, אבער דער אשם פון אנזיר אונ דער אשם פון אמצורע מעג אלט זיין ווייניגער וויא צוויי יאר: (כא) [נפש כי תחטא]. זאגט רש"י (אמר רבי עקיבא) רבי עקיבא זאגט (מה תלמוד לומר ומעלה מעל בה׳) פאר וואס שטייט זיא ווערט פעלשין ופאלש זיין] צו גאט (לפי שכל המלוה והלוה) ווייל יעדער מענטש וואס פאר בארגט געלט אדער ער בארגט געלט (והנושא והנותן) אונ דער וואס האנדילט (אינו עושה אלא בעדים ובשטר) טוהט ער נאר פר עדות אונ מיט אוועקסיל (ולפיכך בזמן שהוא מכחש) ווען דער חבר לייקנט (מכחש בעדים ובשטר) פאר לייקנט ער דיא עדות אונ דעם וועקסיל (אבל המפקיד אצל חברו) אבער אז איינער בהאלט אזאך ביי זיין חבר (אינו רוצה שתדע בו נשמה) וויל ער עס זאל קיין מענטש וויסן (אלא שלישי שביניהם) נאר דער דריטער וואס צווישן זיי, נאר הקב"ה זאל וויסען, הקב"ה זאל זיין דער עדות אז ראובן הט געגעבן צו משה דיא זאך ער זאל זיא האלטין ביי זיך ביז צו די צייט (לפיכך כשהוא מכחש) דריבער ווען משה פארלייקנט (מכחש בשלישי שביניהם) פרלייקנט ער דאך דעם דריטן וואס איז געווען צווישען זיי,

רש"י

ההורג הרי זה יהרג: (יט) אשם הוא אשם. הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והאחרון חציו קמץ וחציו פתח שהוא ל׳ פעל וא"ת מקרא שלא לצורך הוא כבר נדרש הוא בת"כ: אשם אשם. להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל (בן שתי שנים) יכול שאני מרבה אשם נזיר ב ואשם מצורע תלמוד לומר הוא: (כא) נפש כי תחטא. [ת"כ] אר"ע מה ת"ל ומעלה מעל בה׳ ג לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניה׳ ד לפיכך כשהוא מכחש מכחש

שפתי חכמים

ב וא"ת אימא איפכא אשם נזיר ואשם מצורע בן שתי סלעים ואשם שפחה חרופה אפי׳ בן סלע אחד ככר תירלו בת"כ מרבה אני אשם שפחה שהוא איל דומיא דאשם תלוי ומוליא אני אשם נזיר ואשם מצורע שהוא כבש ולא איל. (ג"א) בודאי ע"ם הוא דלמה הולרך קרא לכתוב שיהא אשם של שפחה חרופה של שתי שנים דהא איל כתיב ביה כמו כאן ומאי אולמא איל דהכא מאיל דשפחה חרופה ועוד דאמר יכול אפי׳ אשם נזיר ומצורע והיאך תיסק אדעתין לו׳ שיהא אשם נזיר ומצורע איל בן שתי שנים דהא כבש כתיב גבייהו. וכ"מ דכתיב עגל וכבש בני שנה הם. אלא לריך להיות שיהא איל שוה שתי סלעים דלא כתיב אצל שפחה חרופה בערכך שקלים אשמעינן כאן דבעינן שתי סלעים: ג (נח"י) בת"כ וה"פ והלא בפ׳ מעילו׳ כתיב נפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה׳: ד פי׳ הקב"ה שהוא השלישי שביניהם ומ"ש אחר כן או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו אוכחש בעמיתו לחודיה קאי ולא אמעל בה׳. (ד"ד) קשה מאי הכחש׳ שייך כאן בעדים ושטר ונשבע על שקר דהא כשיש עדים אין נותנין לו שבועה אלא לריך לשלם. ונרא׳ דנתכוין בזה כמה דאית׳ בב"מ דתני ר׳ חייא האומר לחבירו יש לי בידך מאה זהובים והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו בידו חמשים דנותן לו חמשים ונשבע על השאר כדין

דעת זקנים מבעלי התוספות

לשקר כמו כן מביא אשם בכסף שקלים: (יט) אשם אשם. פרש"י ז"ל להביא אשם שפחה חרופה שמביא איל בן שתי שנים. ותימה דודאי כל איל הנזכר בתור׳ הוא בן שתי שנים אלא אימא להביא אשם שפחה חרופה שמביא אשם בכסף שקלים והכי איתא בת"כ:

פירוש לתורת אלהים

עבירה: (יט) אשם דם ווערט גרופן אקרבן אשם אשם ווייל ער הט איין עבירה געטאן מספק אשם לה׳ דרום זאל ער ברענגען אקרבן אשם צו גאט: (כא) נפש אמענטש וואס ווערט זינדיגן ומעלה אונ ער ווערט פעלשין אפעלשונג אן גאט דהיינו וכחש ער ווערט לייקנן אין זיין געלט בפקדון ער הט אים עפים געגעבן צו בהאלטן אונ ער הט אים דם פר לייקנט [עיין רש"י]. או אדר בתשומת יד אדר דר חבר הט אים גיגעבן געלט ער זאל דר מיט אנדלען אדר ער הט אים געגעבן גיבארגט אונ ער פר לייקנט אים או אדר

בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד
אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ כב אוֹ־
מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֶשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־
שָׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה׃ כג וְהָיָה כִּי־
יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה
אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק
אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ

קֳדָם יְיָ וִיכַדֵּב בְּחַבְרֵהּ
בְּפִקְדוֹנָא אוֹ בְשׁוּתָּפוּת
יְדָא אוֹ בִגְזֵלָא אוֹ עֲנִיס
יָת חַבְרֵהּ׃ כב אוֹ אַשְׁכַּח
אֲבֵדְתָא וִיכַדֵּב בַּהּ
וְאִשְׁתְּבַע עַל שִׁקְרָא עַל
חֲדָא מִכֹּל דִּי־יַעֲבֵד אֱנָשָׁא
לְמֵיחַב בְּהֵן׃ כג וִיהֵי
אֲרֵי יֶחֱטֵי וְיֵחוֹב וְיָתֵב
יָת גְּזֵלָא דִּי גְזַל אוֹ יָת
עֲשְׁקָא דִּי עֲשַׁק אוֹ יָת
פִּקְדוֹנָא דִּי אִתְפַּקַּד

תו"א בפקדון ב"ק קג מציעא מח: או מצא כתובות מב ב"ק קג קה: והיה כי מציעא מח. והשיב את ב"ק צו לד לח קד מכות יז חולין קמא תמורה ו.

רש"י

בשליםי שביעית: בתשומת יד. ששם בידו ממון להתעסק או במלוה: או בגזל. שגזל מידו כלום: או עשק. הוא שכר שכיר: (כב) וכחש בה. שכפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטוא ולהשבע על שקר לכפירת ממון: (כג) כי יחטא ואשם. [שבועות כד] כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ז ולדעת ולהתודות כי יחטא (גי' ס"א

בית יהודא

דאס איז הקב"ה, זאגט רש"י (ואו או דלקמיה) וואס עס שטייט נוויטער או בתשומת יד, או בגזל, או עשק את עמיתו (או וכחש בעמיתו לחודיה קאי) דאס געהער נאר צום וכחש בעמיתו, מען מיינט ער וועט לייקענען זיין חבר וואס ער הט ביי אים גבארגט, אדער וואס ער האט ביוא אים אוועק גנומען אדער וואס ער הט ביי אים פארדינט פאר זיין ארבעט (ולא אמעל בה') אונ דאס געהער ניט צום ומעל בה', נאר פקדון געהער צום ומעל בה' וויא עס שטייט פריער]: [בתשומת יד]. מיינט מען גבארגט (ששם בידו ממון להתעסק או במלוה) דהיינו משה האט געגעבן געלט צו יהודה, יהודה זאל האנדלען מיט דעם געלט אין שותפות אדער משה הט פאר בארגט דאס געלט צו יהודה: [או בגזל] מיינט מען (שגזל מידו כלום) יהודה הט עפעס אוועק גענומען פון משה: [או עשק]. זאגט רש"י (הוא שכר שכיר) דאס מיינט מען די ארבעט געלט פון אגעדונגענעם ארבעטער: (כב) [וכחש בה], (שכפר על אחת מכל אלה), ער הט גלייקונט אויף יעדער זאך פון דיא זאכן, דהיינו דער וואס האט געבארגט האט געלייקונט ער האט ניט גבארגט, דער וואס האט אוועק גענומען הט געלייקונט ער הט ניט אוועק גנומען, אדער ער הט בצאלט דעם ארבעטער אונ אזוי ביי אלע אנדערע זאכן (אשר יעשה האדם לחטוא) וואס דער מענטש וועט טאן צום זינדיגען (ולהשבע על שקר לכפירת ממון) ער וועט לייקענען געלט אונ וועט שווערען פאלש [ועיין ש"ח]: (כג) [כי יחטא ואשם]. זאגט רש"י מען מיינט (כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה) אז ער וועט אליין דער קענען זיין

שפתי חכמים

מודה במקצת שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים וכן הדין כשמראה אח"כ הסטר על חמשים: ה פי' דהאי או בגזל לא קאי אוכחש בעמיתו דלימא דאו בגזל דומיא דפקדון כלו' שנתן לו חבירו פקדון ששם בידו ממון להתעסק בו ונימא או בגזל נמי פי' הכי שנתן חבירו בידו הגזילה אשר גזל וכחש בחבירו באותו פקדון דא"כ הייני או בגזל או בפקדון: ו הוסיף מלת אלה לו' דאשר יעשה וגו' אינו דבוק למלת מכל אשר לפניו אלא מכל אלה אשר נזכרים לעיל ומקרא קצר וחסר הוא ואשר יעשה וגו' הוא מלתא באפי נפשיה שהכ' רוצה להודיע שאין זר שיכפור האדם בממון חבירו אע"פ דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי זה הוא ענין נהוג לישבע לשקר לכפירת ממון חבירו: ז דאם לא כן מי יכריח אותו להשיב את הגזילה כיון שאין כאן עדים ואם מעלמו א"כ מתחלה מאי קא סבר שכחש ונשבע

פירוש לתורת אלהים

בגזל ער הט אים געגזלת או אדר עשק ער וועט רויבין את עמיתו דם געצאלט פון זיין חבר דהיינו דר חבר הט ביי אים גארבט אונ ער לייקינט אים אפ אונ וויל אים ניט בצאלן פר זיין ארבייט: (כב) או אדר מצא ער הט גפונן אבדה וואס איינר האט פר לארין וכחש אונ ער פר לייקינט אונ זאגט ער האט ניט גפונן ונשבע אונ שווערט דרויף פאלש על אחת אויף איינם מכל פון אלע די זאכן אשר וואס דר מענטש טוט לחטוא צו זינדיגן דער מיט אונ וועט דרויף פאלש שווערן: (כג) והיה אונ עס וועט זיין אז דר מענטש הט חרטה וואס ער הט פאלש געשווארן אונ וויל תשובה טאן כי יחטא אויף דעם וואס ער האט גזינדיגט ואשם אונ האט גשולד והשיב זאל ער אום קערן די גזילה וואס ער הט גגזלת או אדר את העושק דם רויב אשר עשק וואס ער הט גערויבט או אדער הפקדון דעם פקדון אשר וואס מען הט אים געגעבן צו

מצות השם

(קכט) [והשיב את הגזילה אשר גזל]. דס איז די מצוה ווען איינר גזילת דעם אנדרן אפילו ער הט אים נאר מער פון איין פרוטה גגזילת מוז ער אים אפ געבן אונ אז דר וואס מען הט בייא אים גגזילת איז געשטארבן מוז דער גזלן אפ געבן דיא יורשים אונ די מצוה איז נוהג אויף יעדר אורט אונ אין יעדער צייט:

אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃ מפטיר
כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר
וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף
עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם
אַשְׁמָתוֹ׃ כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה
אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם

אונקלוס

לְוָתֵהּ אוֹ יָת אֲבֵדְתָא דִּי אַשְׁכַּח׃ כד אוֹ מִכֹּל דִּי יִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי לְשִׁקְרָא וִישַׁלֵּם יָתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי לְדִי הוּא דִּילֵהּ יִתְּנִנֵּהּ בְּיוֹמָא דְחוֹבְתֵהּ׃ כה וְיָת אֲשָׁמֵהּ יַיְתֵי לִקְדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ

תו"א או מכל מליעה מח. ברלשו ב"ק סה. וחמשיתיו שם קג מנחות עו. לאשר הוא ב"ק קג מליעה מג. ואת אשמו ב"ק סח ערכין ד: בערכך זבחים מח כריתות כב:

רשב"ם

(כד) ביום אשמתו. כשיתודה לשוב מחטאתו על אחד מכל האמורים למעלה פקדון או גזל או עושק או אבידה:

בעל הטורים

בדבר שאינו יודע בו אלא הקב"ה וחבירו: (כד) יתננו. ב' במסורה לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ואידך ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו וסיינו כדאיתא בהגוזל הגוזל את חבירו ונשבע לו אפילו שוה פרוטה יוליכנו אחריו אפי' למדי:

בית יהודא

זינד אונ װעט װעלין טאהן תְּשׁוּבָה (וְלָדַעַת לְהִתְוַדּוֹת כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם) אונ ער מײנט צו בעקענען זיך מִתְוַדֶּה זײן װאס ער האט געזינדיגט אונ פארשולדיגט צוא הקב"ה: (כד) וּבְרֹאשׁוֹ. זאגט רש"י (הוּא הַקֶּרֶן) בְּרֹאשׁוֹ מײנט מען דעם קֶרֶן, דם געלט װאס קומט איהם (רֹאשׁ הַמָּמוֹן) דם געלט װאס ער הט גענומען פון זײן חָבֵר, דם װערט גרופן ראש, דער קאפ, אזו װיא דער קאפ איז דער עִיקָר פון מענטש, אזו איז דם געלט דער עִיקָר פון מענטש, עָנִי חָשׁוּב כְּמֵת, אארעם מאן איז גלײך װיא געשטארבן, װי דיא גמרא זאגט אוף דעם פסוק וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם, דאס גאנצע בעשטאנד פון זײערע פים, מײנט מען דאס געלט, װײל דאס געלט שטעלט דעם מענטש אויף זײנע פים: (וַחֲמִשִׁתָיו). אונ זײנע פינפטלען זאל ער געבן צום קרן, זאגט רש"י (רִבְּתָה תּוֹרָה חֲמִשִׁיּוֹת הַרְבֵּה לְקֶרֶן אַחַת) דיא תּוֹרָה זאגט אוף איין קרן קען זײן מען זאל אמאל בצאלין עטליכע פינפטליך (שֶׁאִם כָּפַר בְּחוֹמֶשׁ) אוב ער הט גלײקענט דעם חומש װער הט גזאגט ער הט דעם פינפטיל בצאהלט (וְנִשְׁבַּע) אונ ער האט געשװארין אז ער הט בצאלט (וְהוֹדָה) נאך דעם האט ער מודה געװען אז ער האט ניט בצאהלט דארף ער בצאלין דעם חומש (חוֹזֵר וּמֵבִיא חוֹמֶשׁ עַל אוֹתוֹ חוֹמֶשׁ) אונ ער דארף ברענגען אפינפטיל דהיינו דאס פינפטיל צו דעם פינפטיל װאס ער פאר לײקענט, דאס ערשטע האט ער פאר לײקענט הונדערט גילדין אונ האט געשװארין עס קומט ניט אונ נאך דעם הט ער מודה געװען אז ער איז שולדיג, הט ער געדארפט בצאלן צו ערשט די הונדערט גילדין, אונ נאך פינף אונ צװאנציג גילדין, הט ער די פינף אונ צװאנציג גילדין פאר לײקענט אונ הט געשװארין ער הט זײ בצאלט, אונ האט מודה געװען ער הט ניט בצאלט, דארף ער איצט בצאלן די פינף אונ צװאנציג גילדין אונ אפינפטיל מער דאס איז פיר אונ נײנציג קאפעקעס, אונ אויב ער הט פאר לײקענט דעם פינפטיל דיא פיר אונ נײנציג קאפיקעס אונ געשװארין אונ מודה גיװען, דארף ער בעצאלן דיא פיר אונ נײנציג קאפיקעס אונ נאך אפינפטיל (וְכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ) אונ אזו גײט אלע מאל װײטער װעלכען פינפטיל ער לײקענט װערט דר פינפטיל גרעכענט פאר אקרן אונ אויף דעם פינפטיל דארף ער געבן נאך אפינפטיל (עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע

רש"י

ובדעתו להתודות כי חטא) ואשם: (כד) בראשו. הוא הקרן ראש הממון: וחמשיתיו. [ב"ק כג] רבתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת שאם כפר בחומש ונשבע והודה חוזר ומביא חומש על אותו חומש וכן מוסיף והולך עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משוה פרוטה: לאשר הוא

שפתי חכמים

לשקר. אלא והאי כשהכיר בעצמו לשוב בתשובה וכו' והוא מקרא קצר וכאלו אמר והיה כי יודה שחטא ואשם והשיב את הגזילה וכו': ח פי' ונקרא הקרן ראש הממון מפני שהוא ראש הממון שהוא עיקר והשרש של כל הריוח היוצא ממנו ודומה זה לראש הבעל חי שהוא עיקר והשרש לכל

פירוש לתורת אלהים

בהאלטן אוֹ אָדֶר אֲבֵדָה די אֲבֵידָה אֲשֶׁר מָצָא װוס ער המט גפונען: (כד) אוֹ אָדֶר מִכֹּל פון אלע זאכן אֲשֶׁר װוס דר מענטש װעט דרוף פאלש שװערען אונ דער נאך װעט ער װעלן דרוף תְּשׁוּבָה טאן וְשִׁלַּם זאל ער צום ערשטן בצאלן דעם קרן וַחֲמִשִׁתָיו אונ זײן פינפטיל כלומר װיפל די זאך איז װעדט זאל ער נאך אפינפט חלק מוסיף זײן לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ צו דעם װוס די זאך איז זײנס יִתְּנֶנּוּ זאל ער אים געבן דם קרן מיט דעם חומש בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ אין דעם טאג װוס ער איז מתודה אונ װיל תשובה טאן אוף זײן זינד: (כה) וְאֶת אֲשָׁמוֹ אונ אקרבן אשם יָבִיא לַיְיָ זאל ער ברענגען צו גאט אַיִל תָּמִים אגאנצן װידר אן אמום מִן הַצֹּאן פון דיא שאף בְּעֶרְכְּךָ אין דײן שאצונג ער זאל װערט זײן צװײא שקלים פון הקדש לְאָשָׁם פר איין אשם צום כהן:

מצות השם

(קל) וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה׳. דאס איז דיא מצוה װען אײנער איז זײן חבר שולדיג געלד אונ דער חבר מאנט אים אונ ער לײקענט אונ האט פאלטש געשװארען אז ער איז ניט שולדיג דארף ער ברענגען איין קרבן אשם זונ דיא מצוה איז נוהג ובזמן הבית:

אל־הכהן׃ כו וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על־אחת מכל אשר־יעשה לאשמה בה׃ פ פ פ

לאשמא לות כהנא׃ כו ויכפר עלוהי כהנא קדם יי וישתבק ליה על חדא מכל די יעבד למיחב בה׃ פ פ פ

ק"א. דעולל. ליוה סימן׃ ומפטירין עס זו ילרתי לי. בישעיה סימן מ"ג.

רש"י

לו. [לאפוקי בנו ושלוחו ת"כ] למי ט שהממון שלו [כ"ק פס]׃ חסלת פרשת ויקרא

בית יהודא

עליו פחות משוה פרוטה) ביז דם געלט וואס ער שווערט אויף זיי זאל זיין ווייניגער וויא אפרוטה׃ ולאשר הוא לו). זאגט רש"י (למי שהממון שלו) צו דעם בעל הבית פון דעם געלט דארף ער געבין אפינפטול מער. אבער אז דר בעל הבית איז ניט דא נאר זיינער איורש דארף ער ניט געבען דעם פינפטיל׃

שפתי חכמים

האיברים׃ ט לאפוקי למי שהוא כל מי שהוא קרובו או יורשו של מי שהוא שלו דומיא דא"ם את קדשיו לו יהיו שדרשו רז"ל שבידו ליתנם לאיזה כהן שירלה כי טובת הנאה לבעלים וע"ל בפ' נשא׃ חסלת פרשת ויקרא

פירוש לתורת אלהים

(כו) וכפר אונ דער כהן זאל אוף אים פר געבן אלע זיינע זינד על אחת אוף איין זאך מכל פון די אלי זאכן וואס פריער איז געשעהן אשר יעשה וואס ער וועט טאן לאשמה בה צוא פאר שולדען מיט דער זאך דורך דעם קרבן וואס ער וועט מקריב זיין וועט אים גאט מוחל זיין׃

הפטרת ויקרא (בישעי' סימן מ"ג)

עם־זו יצרתי לי תהלתי יספרו׃ ולא־אתי קראת יעקב כי־יגעת בי ישראל׃ לא־הביאת לי שה עלתיך וזבחיך לא כבדתני לא העבדתיך במנחה ולא הוגעתיך בלבונה׃ לא־קנית לי בכסף קנה וחלב זבחיך לא הרויתני אך העבדתני בחטאתיך הוגעתני בעונתיך׃ אנכי אנכי הוא מחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכר׃ הזכירני נשפטה

פירוש ע"ט

ישעיה הנביא הט גזאגט פון גאטס וועגן עם זו דם פאלק ישראל יצרתי האב איך בשאפן לי פון מיינעט וועגן תהלתי יספרו זיי זאלן דר ציילן מיין לוב אבער די ישראל האבן ניט גוואלט אזו טאן ולא אותי דו יעקב האסט מיך ניט גירופן פר אגאט כי יגעת בי ישראל דו ביזט מיד גווארן דורך מיר, אבר איך וויים ניט מיט ווס האב איך דיך מיד גמאכט לא הבאת לי דו האסט מיר ניט גבראכט שה אלעמלי עולותיך דיינע עולות וזבחיך אונ מיט דיינע שעכטונג לא כבדתני האסטו מיך ניט ערליך גהאלטן לא העבדתיך במנחה איך האב דיך ניט מיד גמאכט מיט דר מנחה איך האב קיין גרויסע מנחה פון דיר ניט בגערט נאר אביסול מעהל אונ אפילו דער צו האב איך דיך ניט גינייט איך האב גזאגט אז דו ווילסט מעגסטו ברענגן ולא הוגעתיך בלבונה אונ איך האב דיך ניט מיד גמאכט מיט דעם בשמים לא קנית דו האסט ניט בדארפט קופן פון מיינט וועגן פאר געלט צימרינג צו דיא קטורת ווארום עס איז פיל צימרינג אין דיין לאנד גוועזן וחלב אונ מיט דעם חלב זבחיך פון דיינע קרבנות לא הרויתני האסטו מיך ניט געזעט אך נייערט העבדתני דוא האסט מיך גמאכט מיד בחטאותיך מיט דיינע זינד הוגעתני בעונותיך דוא האסט מיך מיד גמאכט מיט דיינע זינד אנכי איך בין דר גאט ווס הט דיינע זינד פון לאנג אפ גמעקט אנכי איך בין דער גאט הוא מוחה וואס איך מעק היינט אוך אפ פשעיך דיינע זינד אונ דאס טוא איך נאר למעני פון מיינעט וועגן אבר ניט פון וועגן אייער זכות אונ אייער עלטערנס זכות וחטאתיך לא אזכור אונ דיינע זינד וויל איך ניט גדענקן הזכירני דו ישראל מאך מיך גדענקן

משלי חכמים

עם זו יצרתי וגו'. דער ענין איז למשל אגביר האט געהאט אגרויסע קראם [גוועלב] סחורה, אין קראם איז גיוועזן צוא פאר קופן אלע מינים סחורה וואס אמענטש האט גדארפט, עס האט גאר ניט גפעלט, אונ וויל דר גביר הט גוואלט פיל לייזין פאר סחורה, האט ער צוגעבאהט אגרויסע שטוב נעבין קראם, אונ האט אין די שטוב גמאכט אגרויסע שענק מיט אלע ערליי משקה אונ עסין גוטע שפייזן, זיין מיינונג איז גוועזן פיל מענטשן וועלין קומן אין די שענק עסין אונ טרינקען, דער וייל וועלין זייא זעהן דיא שיינע סחורה וואס איז אין זיין קראם, וועלין זיי קופן, אונ ווייל ער אליין הט ניט גקענט פירןביידע געשעפטן האט ער געגעבען דיא שענק צוא זיינעם אמשרת ער זאל דארט פאר קופין דאס עסין אונ טרינקען, ער האט גזאגט צום משרת דאס פאר דינסט פון דיא שענק מעגסטו נעמן פאר זיך איך וויל נאר לייזן פאר מיינע סחורה, אמאהל האט גטראפן עס זענען גקומן אין די שענק עטליכע מענטשין, זיי האבן גגעסין גטרונקן אגאנצע טאג, אונ האבין קיין סחורה גקופט, אוף מארגין זענען זייא נאך אמאהל גקומן אין דיא שענק אונ האבן גגעסין גטרונקן אגאנצן טאג אונ האבן קיין סחורה גקופט, אונ אזו איז גוועזן

יָ֣חַד סַפֵּ֔ר אַתָּ֖ה לְמַ֥עַן תִּצְדָּֽק׃ אָבִ֥יךָ הָרִאשׁ֖וֹן חָטָ֑א וּמְלִיצֶ֖יךָ פָּ֥שְׁעוּ בִֽי׃ וַאֲחַלֵּ֖ל שָׂ֣רֵי קֹ֑דֶשׁ
וְאֶתְּנָ֤ה לַחֵ֙רֶם֙ יַעֲקֹ֔ב וְיִשְׂרָאֵ֖ל לְגִדּוּפִֽים׃ וְעַתָּ֥ה שְׁמַ֖ע יַעֲקֹ֣ב עַבְדִּ֑י וְיִשְׂרָאֵ֖ל בָּחַ֥רְתִּי בֽוֹ׃ כֹּֽה־
אָמַ֨ר יְהֹוָ֥ה עֹשֶׂ֛ךָ וְיֹצֶרְךָ֥ מִבֶּ֖טֶן יַעְזְרֶ֑ךָּ אַל־תִּירָא֙ עַבְדִּ֣י יַעֲקֹ֔ב וִישֻׁר֖וּן בָּחַ֥רְתִּי בֽוֹ׃ כִּ֤י אֶצָּק־
מַ֙יִם֙ עַל־צָמֵ֔א וְנֹזְלִ֖ים עַל־יַבָּשָׁ֑ה אֶצֹּ֤ק רוּחִי֙ עַל־זַרְעֶ֔ךָ וּבִרְכָתִ֖י עַל־צֶאֱצָאֶֽיךָ׃ וְצָמְח֖וּ בְּבֵ֣ין
חָצִ֑יר כַּעֲרָבִ֖ים עַל־יִבְלֵי־מָֽיִם׃ זֶ֤ה יֹאמַר֙ לַיהֹוָ֣ה אָ֔נִי וְזֶ֖ה יִקְרָ֣א בְשֵׁם־יַעֲקֹ֑ב וְזֶ֗ה יִכְתֹּ֤ב יָדוֹ֙
לַיהֹוָ֔ה וּבְשֵׁ֥ם יִשְׂרָאֵ֖ל יְכַנֶּֽה׃ כֹּֽה־אָמַ֨ר יְהֹוָ֧ה מֶֽלֶךְ־יִשְׂרָאֵ֛ל וְגֹאֲל֖וֹ יְהֹוָ֣ה צְבָא֑וֹת אֲנִ֤י רִאשׁוֹן֙
וַאֲנִ֣י אַחֲר֔וֹן וּמִבַּלְעָדַ֖י אֵ֥ין אֱלֹהִֽים׃ וּמִֽי־כָמ֣וֹנִי יִ֠קְרָא וְיַגִּידֶ֤הָ וְיַעְרְכֶ֙הָ֙ לִ֔י מִשּׂוּמִ֖י עַם־עוֹלָ֑ם
וְאֹתִיּ֛וֹת וַאֲשֶׁ֥ר תָּבֹ֖אנָה יַגִּ֥ידוּ לָֽמוֹ׃ אַֽל־תִּפְחֲדוּ֙ וְאַל־תִּרְה֔וּ הֲלֹ֥א מֵאָ֛ז הִשְׁמַעְתִּ֥יךָ וְהִגַּ֖דְתִּי

משלי חכמים

עטליכע טעג, דער גביר האט געזעהן זייא קופין ניט ביא אים סחורה, איז ער בייז געווארין אונ האט זיי ארוס געטריבן, זיי האבן געפרעגט דעם גביר פאר וואס ער טרייבט זייא ארוס פון שענק, מיר בעצאלין דאך פאר עסין פאר טרינקען? האט דער גביר געזאגט צו זייא פון אייער עסין אונ טרינקען האב איך גאר ניט איך האב נאר געמאכט דיא שענק ווייל דיא מענטשין וואס וועלין קומען אין שענק עסין אונ טרינקען וועלין זייא קופין ביי מיר מיינע סחורה אויך, אז איר קופט ניט ביא מיר מיינע סחורה, צוא וואס זאל איך אייך אביין לאזין אין מיין קראם אונ אין מיין שענק, דאס זעלביגע האט הקב"ה געטאהן מיט די יודין, ער האט זיי געגעבין דיא תורה אויף דעם בארג סיני, אונ ווייל הקב"ה האט געוואלט יודין זאלין זיצין רוהיג אן זארג פון פרנסה, האט ער זייא אביין געפירט אין ארץ ישראל, אלאנד פון אלעם גוטין צוא עסין אונ טרינקען דם בעסטע, נאר זייא זאלין לערנין תורה אונ טאהן מצות ווי עס שטייט אין פסוק אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם וגו' והיה אם שמוע וגו' ואספת דגנך וגו', דאס זאגט דער נביא עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, איך האב געמאכט די יודין פר א פאלק זייא זאלין דער ציילין מיין לוב, זייא זאלין מיך לובין מיט תפלה תורה ברכות מצות, אבער אז איך זעה ולא אותי קראת יעקב, דוא האסט מיך גאר ניט גרופין, איך לייז ביא אייך גאר ניט פאר מיינע תורה אונ מצות איר זענט נאר גקומן אין ארץ ישראל עסין אונ טרינקען, דריבער האט הקדוש ברוך הוא דיא יודין ארוס געטריבען פון ארץ ישראל, פון דעסט וועגין ווארט הקדוש ברוך הוא דיא יודין זאלין טאהן תשובה וועט ער זייא צוריק אביין ברענגען אין ארץ ישראל:

פירוש ע"ט

ווס פר אזכות איר אונ אייערע אבות האבן נשפטה יחד לאמר זיך משפטן צו זאגן ספר אתה דר צייל דו אזעלכע טענות למען פון וועגען תצדק דו זאלסט גרעכט זיין נאר ווי אזו קענסטו טענן אונ זאגן דו האסט זכות אבות אביך הראשון דיין ערשטער פאטער דהיינו אברהם חטא הט גזינדיגט אונ הט גיזאגט במה אדע ומליציך אונ דיינע מליצים די אנדערע אבות פשעו בי האבן אויך געזינדיגט צו מיר ממילא קאנסטו דיך ניט סומך זיין אויף זייער זכות ואחלל אונ איך וועל פר שוועכן שרי קודש דיא היילגע העררן דאס מיינט מען די צדיקים פון אייער זינד וועגן ואתנה אונ איך וועל געבן לחרם יעקב צו ווסט יעקב וישראל אונ די ישראל וועל איך געבן לגדופים צו לעסטרונג ועתה אונ אצונד שמע יעקב עבדי הער צו יעקב מיין קנעכט וישראל אונ ישראל בחרתי בו וום איך האב אין אים אוס דר ווילט כה אמר יי' אזו הט גאט גזאגט עשך דיין בשעפר ויוצרך אונ דיין אן ברייטר מבטן פון בוך פון דיין מוטר יעזרך וועט דיר העלפן אל תירא דו זאלסט דיך ניט פארכטן עבדי יעקב מיין קנעכט יעקב וישרון אונ די ישראל בחרתי בו וום איך האב אוס דר ווילט אין אים כי אצק מים על צמא אזו ווי איך גים וואסער אויף דעם דארשטיגן ונוזלים אונ רינגדיגע וואסר אויף דער טריקעניש אזו אצוק רוחי וועל איך מאכן רוען מיין רוח הקודש על זרעך אויף דיינע קינדר וברכתי אונ מיין ברכה וועל איך געבן על צאצאיך אויף דיינע קינדער וצמחו אונ זיי וועלן שפראצן בבין חציר צווישען דעם גראז צווישן די פעלקר כערבים על יבלי מים ווי די ריטר וום וואקסן ביי די בעך וואסר זה יאמר דער וועט זאגן צדיקים וועלען זאגן ליי' אני איך בין צו גאט וזה אונ מיטעלע מענטשן וועלן זאגען מיר זענן די קינדר פון יעקב וזה יכתוב ידו ליי' אונ דער וועט זיך אונטר שרייבן מיט זיין האנט צו גאט דם מיינט מען די בעלי תשובה ובשם ישראל אונ עס וועט זיין מענטשען וום וועלן זיך מגייר זיין זיי זאלען זיך רופן מיט דעם נאמן ישראל כה אמר יי' אזו הט גזאגט דר מלך פון ישראל וגואלו אונ זיין אוס לייזר יי' צבאות דר גאט ווס הערשט אני ראשון איך בין דר ערשטער ואני אחרון אונ איך בין דער אינטערשטער ומבלעדי אונ חוץ מיר אין אלהים איז ניטא קיין גאט ומי אונ ווער איז פר האנדן כמוני יקרא ער זאל זיך רופן אזו אגאט וויא איך ויגידה ער זאל זאגען ויערכה לי אונ זאל אן גרייטן צו מיר אלץ וואס איז גוועזן פון דר צייט משומי עם עולם ווס איך האב גטאן אונ האב בשאפן דם פאלק אויף דר וועלט אונ אלע בשעפעניש ביז אצונד ואותיות אונ אלע מופתים ואשר תבאנה אונ וואס עס וועט קומן ביז צום סוף יגידו למו זאלן זייא זאגן צו זיי אזו וויא איך גאט זאג פריער ווס וועט זיין שפעטר אל תפחדו איר ישראל זאלט זיך ניט פארכטן ואל תרהו אונ איר זאלט ניט אנגסטען צו לאזין וויסן מיין נאמן צווישען די אומות הלא פר וואר מאז פון דעמאלט אן אז איך האב מיך באוויזן אויף דעם בארג סיני השמעתיך האב איך דיך גמאכט הערן והגדתי אונ איך האב גזאגט אז חוץ מיר איז ניט פאר האנדן קיין גאט

ואתם עדי היש אלוה מבלעדי ואין צור בל־ידעתי: יצרי־פסל כלם תהו וחמודיהם בל־
יועילו ועדיהם המה בל־יראו ובל־ידעו למען יבשו: מי־יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל:
הן כל־חבריו יבשו וחרשים המה מאדם יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד: חרש
ברזל מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בזרוע כחו גם־רעב ואין כח לא־
שתה מים וייעף: חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעשהו במקצעות ובמחוגה
יתארהו ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית: לכרת־לו ארזים ויקח
תרזה ואלון ויאמץ־לו בעצי־יער נטע ארן וגשם יגדל: והיה לאדם לבער ויקח מהם
ויחם אף־ישיק ואפה לחם אף־יפעל־אל וישתחו עשהו פסל ויסגד־למו: חציו שרף
במו־אש על־חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אף־יחם ויאמר האח חמותי ראיתי
אור: ושאריתו לאל עשה לפסלו יסגוד־לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי
אלי אתה: לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבתם: ולא־ישיב

יתיר ו׳ פירוש ע״ט

ואתם עדי און איר זענט מיינע עדות היש אוב עס איז פאר האנדן אגאט חוץ מיר ואין צור און עס איז ניטא אשטארקר בל ידעתי אז איך וואלט אים ניט ליב געהאט און וואלט אים ניט האבן געגעבן דם שטארקייט יוצרי פסל די וואס מאכן בילדר כלם תהו זענען אלי בילדר ניט וחמודיהם און דאס גלוסטונג פון זייערע דינר קענן די בילדר ניט העלפן ועדיהם און זייערע דינרס זענן עדות אוף זייערע געטער אז זייא קאנן ניט העלפן למען יבשו דרום קערן זיך שעמן די מענטשן וואס דינן צו זיי זאגט גאט ב״ה מי ווער עס האט בשאפן און הט גמאכט איין אפ גאט ופסל נסך און הט גגאסן איין בילד לבלתי הועיל דם קאן אים ניט העלפן הן נון כל חבריו אלע זיינע חברים וואס בהעפטן זיך צו אים און ווילן אוך דינן דר צו יבשו זועלן פר שעמט ווערן וחרשים און די מיינסטרם המה מאדם זענן ניט מער נאר מענטשן איז שון אכל שכן די בילדר וואס זיי האבן גמאכט איז בוודאי הבל יתקבצו זיי אלי זאמלן זיך איין יעמודו און שטייען צו דיא בילדר אבר דר נאך יפחדו וועלין זיי זיך פארכטן יבשו זיי וועלן פר שעמט ווערן אלע צו זאמן זאגט גאט ב״ה חרש ברזל דר וואס שמיט אייזן מעצד און דר וואס ארבייט מיט איין הובל ופעל און דר וואס ווערקט בפחם מיט קולן ובמקבות און מיט דעם האמר יצרהו ברייט ער אים אן ויפעלהו און ארבייט דעם בילד מיט דעם כח כין זיין ארעם גם רעב אוך אז דר בעל מלאכה ווערט הונגריג ואין כח הט ער קיין כח ניט לא שתה מים און אז ער טרינקט ניט וואסר וייעף ווערט ער תיכף מיד ממילא ווען דר מיינסטר איז ניט איז שון אכ״ש אז די בילד וואס ער מאכט איז בוודאי ניט חרש עצים און דר צעשלר אז ער וויל מאכען איין בילד פון האלץ מאכט ער זיא מיט אנדר שטייגר נטה קו נייגט ער דעם שנור יתארהו ער ריסעוועט אים בשרד מיט אפארב יעשהו ער מאכט אים גלאט מיט איין הובל און אז ער וויל אוף אים עפים מאכען ובמחוגה מאכט ער דאס

גשטאלט מיט אצערקיל ער צערקילט פריער אפ און דר נאך מאלט ער אוף די צייכינם דם גמעל ויעשהו און אמאהל מאכט ער פון דעם בילד אגשטאלט פון אמענטשן און אמאל מאכט ער זיי כתפארת ווי דאס שיינקייט פון אמענטשן וויא איין אשה וואס זיא איז שיין צו איר מאן און מאכט נאר די בילד לשבת זיא זאל זיצן אין הוז אבר מיין קומט זיא ניט צו ניץ און פריער מאכט ער זיך מיד לכרת אפ צו שניידן טענען ביימר ער זאל האבן האלץ צו מאכן זיא ויקח און ער נעמט אזו אהאלץ וואס ווערט גרופן תרזה און אלון ויאמץ לו און ער מאכט צו אים אשטארקונג בעצי יער מיט עטליכי מינים האלץ פון דעם וואלד און אז ער געפינט אצווייג וואס קומט אים צו ניץ דר צו נטע פלאנצט ער די צווייג וגשם און דר רעגן מאכט זיא אויף וואקסן והיה איז דאס צו דעם אייגנם מענטשן לבער צו ברענן ויקח. אוך נעמט דער מענטש דער פון און צינד דם אן און ווארימט זיך דר ביי אף אוך ישיק ער הייצט דר מיט ואפה און באקט דר ביי ברוט אף אוך יפעל אל ער מאכט איין אפ גאט פון דעם איבריגן וישתחו און בוקט זיך דר צו עשהו ער מאכט אבילד פון דעם ויסגד און בוקט זיך צוא אים חציו האלב הט ער פר ברענט אין פייער על חציו אוף דר העלפט בשר יאכל עסט ער פלייש יצלה און בראט איין בראטן וישבע און ווערט זאט אף אוך יחום ער ווארימט זיך דר ביי ויאמר און זאגט האח איך פריי מיך חמותי וואס איך האב מיך דער ווארימט ראיתי איך האב גזעהן לעכט כלומר בשעת אז עס הט גברענט איז מיר לעכטיג גיוועזן אוך ושאריתו און דם איבריגי האלץ לאל עשה מאכט ער פר איין אפ גאט לפסלו צו זיין בילד יסגד לו בוקט ער זיך וישתחו און בוקט זיך ויתפלל און טוט תפלה צו אים ויאמר און זאגט הצילני זיי מיך מציל כי ווארום דו ביסט מיין גאט לא ידעו זיי ווייסן ניט ולא יבינו און פאר שטייען ניט כי טח ווארום עס איז פאר קלעפט

אֶל־לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו
לֶחֶם אֶצְלֶה בָשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד׃ רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוּתַל
הִטָּהוּ וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי׃ זְכָר־אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
כִּי עַבְדִּי־אָתָּה יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי׃ מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן
חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ׃ רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת
אֶרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר׃

פירוש ע"ט

זייערע אויגן פון צו זעהן מהשכיל אונ זייער הארץ איז פר שטאפט פון צו קליגן רועה זייער שפייזער כלומר זייער אפ גאט אפר איז אש ווארין יענע העלפט האלץ הט מען פר ברענט אוף אש לב הותל זיין נארישע הארץ הטהו הט אים גנייגט דר צו ולא יציל אונ דר נארישער מענטש טוט ניט בשערמן זיין לייב ולא יאמר אונ טוט ניט זאגן הלוא פר וואר שקר פאלשקייט איז אין מיין רעכטע האנט זכר גדענק דס דאזיגע יעקב אונ ישראל כי עבדי אז דו ביסט מיין קנעכט יצרתיך איך האב דיך בשאפן עבד דו זאלסט זיין צו מיר א קנעכט ישראל אונ זאלסט מיך דינן לא תנשני דו זאלסט ניט פאר געסין מיין פארכט מחיתי כעב איך האב אוס גמעקט נאך לאנג אין דר מדבר אזו ווי אוואלקן פשעיך דיינע זינד וכענן אונ אזו וויא אוואלקין האב איך אויס גימעקט דיינע עבירות אונ זאג דיר היינט אוך שובה אלי קער דיך אום צו מיר אונ טוא תשובה כי גאלתיך ווארום איך האב דיך אום גליזט כלומר ביי גאט איז שון גלייך וויא ער האט שון אום גליזט רנו שמים זינגט איר הימלן כי עשה ווארום ער הט גטאן אום ליזן זיין פאלק הריעו שאלט תחתיות ארץ די אונטערשטע ערד פצחו עפינט הרים די בערג רנה אגזאנג יער דר וואלד מיט אלע ביימר וס עס איז דא אין אים זאלן אוך זינגן כי גאל ווארום גאט הט אום גליזט יעקב ובישראל אונ מיט דיא ישראל יתפאר טוט ער זיך באריעמן :

מנין המצות

בפרשת צו יש בה י"ח מצות. תשע עשין ותשע לאוין

[קלא] (עשה נט) להרים הדשן מעל המזבח שנאמר והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה :
[קלב] (עשה ס) להדליק אש על המזבח תמיד שנאמר והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער וגו' :
[קלג] (לאו עג) שלא לכבות אש מעל המזבח שנאמר לא תכבה :
[קלד] (עשה סא) לאכול כהנים שירי מנחות שנא' והנותרת ממנו יאכלו אהרן ובניו :
[קלה] (לאו עד) שלא לעשות שירי מנחות חמץ שנא' לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי :
[קלו] (עשה סב) להקריב כהן גדול מנחה בכל יום שנא' זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' :
[קלז] (לאו עה) שלא תאכל מנחת כהן שנא' וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל :
[קלח] (עשה סג) לעשות מעשה החטאת כמשפטה שנאמר זאת תורת החטאת :
[קלט] (לאו עו) שלא יאכל מבשר חטאות הנעשות בפנים שנא' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף :
[קמ] (עשה סד) לעשות מעשה האשם שנאמר וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא :
[קמא] (עשה סה) לעשות זבח השלמים כמשפטו שנא' וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' :
[קמב] (לאו עז) שלא להותיר מקרבן התוד' עד מחרת יום זביחתו שנא' ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר :
[קמג] (עשה סו) לשרוף הנותר מבשר הקדשים אחר עבור זמן אכילתן המוגבל לכל אחד ואחד שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף :
[קמד] (לאו עח) שלא לאכול פיגול שנאמר לא יחשב לו פגול יהיה :
[קמה] (לאו עט) שלא לאכול בשר הקדשים שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל :
[קמו] (עשה סז) לשרוף קדשים שנטמאו שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף :
[קמז] (לאו פ) שלא לאכול כל חלב בהמה טהורה שנאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו :
[קמח] (לאו פא) שלא לאכול דם בהמה חיה ועוף שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה :

ויקרא ו צו

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב פַּקֵּד יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי

רשב"ם

(ב) צו את אהרן. זאת תורת העולה. כל הקרבנות האמורים בפרשת ויקרא

בעל הטורים

(ב) צו את אהרן מה כתיב לעיל מיניה לאשמה בה לו את אהרן לומר

בית יהודא

(א) וצו את אהרן וגו'. זאגט רש"י (אין צו אלא לשון זירוז)

רש"י

(ב) צו את אהרן. [ת"כ] אין צו אלא ל' זרוז מיד ולדורות

שפתי חכמים

א פי' רש"י בגמרא סיפא מסיר וזריז. וא"ת ולמה לא פי' רש"י זה לעיל אקרא דפרשת תלוש. וי"ל דהזירוז הא משום שצריך

ליקוטי יקרים

[ב] צו את אהרן ואת בניו וגו'. דער ספר ברכת טוב שרייבט דער יגון הנשמה מיט דעם גוף איז אזו וויא

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר אונ גאט הט גרעט צו משה לאמר ער זאל נוייטער זאגן : (ב) צו גביט את אהרן אהרן אונ

זיינע

ב זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ׃

לְמֵימַר דָּא אוֹרַיְתָא דַּעֲלָתָא הִיא עֲלָתָא עַל דְּמִתּוֹקְדָא עַל מַדְבְּחָא כָּל לֵילְיָא עַד צַפְרָא וְאֶשָּׁתָא דְּמַדְבְּחָא תְּהֵא יְקִדָא בֵּהּ׃

תו"א זאת תורת זבחים כז סח סט עד לב מנחות ו כו מט נדה ח. הוא העולה יומא לג מה סנהדרין לד הוריות ג זבחים כו פג תמורה יד. כל הלילה יומא כ מה זבחים פז. כל הלילה עד הבקר מגילה כא חגיגה י זבחים פו פז.

בעל הטורים

שיהיו זריזין בתורה ומלות ששגגת תלמוד עולה זדון: משה לאמר לו. את. ס"ת תורה לוה אותם שיעסקו בתורה: זאת תורת העולה הוא העולי' לו' כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. הקרבנות נקראים אשה והתורה נקראת אש שנאמר הלא כה דברי כאש. ונימינו אש דת למו. אותיות הלמוד. הקרבנות נקראים לחם את קרבני לחמי והתורה נקראת לחם לכו לחמו בלחמי כשם שאי אפשר לעולם בלא לחם כך

רשב"ם

חוזר וגומר כל דיניהם: הוא העלה. הנקטרת ביום. כדכתיב ביום זבחכם ביום הקריבו את זבחו: כל הלילה. תגמר הקטרתה: ואש המזבח תוקד

רש"י

ב אר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז במקום ג שיש בו חסרון כיס: זאת תורת העולה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר ד כל הלילה וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד שכל תורה לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל העולים ואפי' פסולין שאם עלו ה לא ירדו: הוא העולה. למעט את הרובע ואת הנרבע

בית יהודא

ווען הקב"ה האט גזאגט צוא משה דעם ווארט צו, האט הקב"ה געמיינט משה זאל זאגין צו אהרן ער זאל טאן דיא זאך מיט געשווינדקייט אונ מיט חשק וגלוסטיקייט] אונ מיט פרייליכקייט אונ מיט שטארקייט ניט מיט פוילקייט אונ טרויעריג (מיד ולדורות) באלד זאל די מצוה אזו געטאהן ווערין, אונ אייביג זאל זיא אזו גטאן ווערען *) (אמר רבי שמעון) רבי שמעון הט גזאגט (ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס) ביי די מצוה וואס קאסט געלט דארף מען דעם מענטש מער שטארקין ער זאל טאן די מצוה מיט געשווינדקייט אונ מיט שמחה: [וזאת תורת העולה וגו'] . זאגט רש"י (הרי הענין הזה בא ללמד) דער פסוק קומט אונז לערנען (על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל הלילה) די חלב אונ די שטיקער פלייש פון דעם קרבן וואס מען האט אים געשאכטין ביי טאג, מעג מען זיי מקריב זיין [פאר ברענען] אויף דעם מזבח די גאנצע נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה (וללמד) נאך קומט דער פסוק לערנען (על הפסולין) אויף די קרבנות וואס זענען פסול (איזה אם עלה ירד) וועלכר קרבן וואס איז פסול אפילו מען האט אים גליינגט אויף דעם מזבח מוז מען אים אראפ נעמן (ואיזה אם עלה לא ירד) אונ וועלכר קרבן וועם איז פסול, אוב מען האט אים גליינגט אויף דעם מזבח, דארף מען אים ניט אראפ נעמן, נאר מען מעג אים לאזען פר ברענט ווערן אויף דעם מזבח (שכל תורה לרבות הוא בא) ווא עס שטייט דר ווארט תורה קומט צו לערנן מען זאל עפיס מערין [צו געבען] אנייעם דין צו די פריערדיגע דינים (לומר תורה אחת לכל העולים) צו זאגען עס איז איין דין צו אלע קרבנות וואס קומן ארויף אויף דעם מזבח (ואפילו פסולין) אפילו די קרבנות וועם זענען פסול (שאם עלו) אויב זיי זענען ארויף גברענגט גיווארן אויף דעם מזבח (לא ירדו) זאלין זייא ניט אראפ גיין פון מזבח, נאר זיי ווערען פר ברענט אויף דעם מזבח: [והיא העולה] . נאר דיא עולה [זאל ווערען פר ברענט אויף דעם מזבח] (למעט את הרובע ואת הנרבע) אבער אז איינר האט גברענגט א בהמה פאר א קרבן אונ מען

שפתי חכמים

ומנות יתירה לגרגרו בראש הזית ולכותשו במכתשת שיהי' בלא שמרי': ב מדכתיב לו את יהושע וחזקהו ואמלהו זהו זירוז ולדורות כתיב בפ' אמור לו את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגו' מערב עד בקר לפני ה' תמיד חקת עולם לדורותיכ' הרי לדורו' מיד כתיב בפ' בהעלותך ויעש כן אהרן אל מול פני המנור' העלה נרותי' כאשר צוה ה' וגו' וזהו מיד: ג כלומר דוקא במקום שיש חסרון כיס לריך לכתוב לו לזירוז אבל במקום שאין בו חסרון כיס אינו לריך לכתוב לו אפי' אם הוא זירוז מיד ולדורות ור"ש פליג. והא דכתיב הכא לו אע"פ שאין כאן חסרון כיס י"ל כיון שאין הכהנים נהנים מן העולה אלא מעור העולה והיא גם היא אינה נלקחת אלא לכהן המקריב אותה מ"ה נקראת גם כן חסרון כיס והרא"ם כ' שר"ש לא בא לחלוק על דברי ת"ק אלא להוסיף בא ואמר שהסבה היותר גדולה שאמר הכ' ל' לווי אינה אלא מפני שיש בה חסרון כיס אבל כשאין בה חסרון כיס לא תבא עליו מלת לו וה"ה אם אין בה זירוז מיד ולדורות אע"פ שיש בה חסרון כיס לא תבא עליו מלת לו וכו' ע"ש כי האריך. והא דכתיב לו את בני ישראל גבי חילוק של ארץ ישראל אע"פ שאין שם חסרון כיס י"ל דכיון דכל ישראל היו שוין לענין כיבוש הארץ ושבט אחד לקח חלק יותר גדול משל חבירו יש שלקח חלקו בהרים ויש שלקח במישור נקרא נמי בלד מה חסרון כיס ודו"ק. והרא"ם פי' כל הענין בפי' אחר עיין עליו ואתה תבחר: ד פי' הוכחתו מסיפא דקרא דכתיב ביה כל הלילה עד הבקר הוא דקדייק: ה משום שהמזבח מקדש אותן וכתיב בתריה היא העולה למעט דמשמע היא ולא אחרת ופירש"י הוא העולה מיעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא היה פסולן בקדש ר"ל שיכולין להיו' שהיו פסולים קודם הקדש אבל שאר פסולים כגון שנטמאו או שאר דברים א"א אלא לאחר הקדש ובת"כ חשיב לכלהו והרא"ם מביאן ע"ש. כתב הרא"ם וא"ת ל"ל האי מיעוטא דהוא העולה למעט רובע ונרבע שאם עלו ירדו והלא כבר מיעטן הכ' מן המקרא דמן הבהמה וגו' בפרשת ויקרא וכיון דמיעטן מהתם דלא קדשו ל"ל למעוטי הכא דאם עלו ירדו פשיטא כיון דלא קדשו חולין נינהו ופשיט' דירדו כבר תירלו בגמר' פרק יוצא דופן דאלטריך קרא לבהמת קדשים אע"ג דקדש להו מעיקרא אם

פירוש לתורת אלהים

זיינע קינדר לאמר דו זאלסט זיי זאגן זאת דאס איז די דינים פון א עולה היא העולה די עולה על מוקדה זאל ברענען אויף דעם מזבח כל הלילה א גאנצע נאכט עד הבוקר ביז אין דר פריא ואש אונ דאס פייער פון

ליקוטי יקרים

איינר גיט א בהמה צו א פאסטוך, ווייל די בהמה קען ניט זוכן אליין איר פרנסה, אונ קען ניט זיך אליין אפ היטען פון אירע שאדינס וואס איר קען טרעפין, פון מענטשין אדר פון שלעכטי חיות, דריבר גיט דר בעל הבית דיא בהמה צוא א פאסטוך ער זאל זיא פירען אויף גוטע גראז, צוא גוטע וואסר, ער זאל זיא היטין פון קעלט, פון היץ, זיא זאל קיין שאדין טאהן צוא אנדערי, אונ אנדערי זאלין איר קיין שאדין טאהן, אונ אויב דר פאסטוך הט טאקי געפירט דיא בהמה ווי דער בעל הבית האט גיוואלט גיט ער דעם פאסטוך א גוטע בעלאהנונג, אונ אוב דר פאסטוך הט ניט גוט אכטונג געגעבין אויף די בהמה אונ די

בהמה

*) הערה ווייל דער נאטור פון אמענטש איז אז ער טוהט אזאך שטענדיג ווערט ער געוואהנט מיט די זאך, אונ ער טוהט די זאך אן כונה אונ אן חשק [אזוי ווי עס איז ביי אונז מיט תפלה] דריבער הט הקב"ה געזאגט צו משה צו את אהרן ואת בניו, דו זאלסט זאגין צו אהרן מ ט זיינע קינדער זיי זאלין אייביג טאן די מצוה מיט ג'שווינטקייט אונ מיט חשק ווי זיא וואלט גיוועזן אלע טאג אנייע מצוה:

ג וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד

ג וְיִלְבַּשׁ כַּהֲנָא לְבוּשִׁין דְּבוּץ וּמִכְנְסִין דְּבוּץ

תו"א מדו בד פסחים סה יומא כג . ומכנסי בד יומא כג ערכין ג .

רשב"ם

בו. בלילה כמו ביום : (ג) מדו . כמו בגדו . ומדיו קרועים לשון בגדים : והרים את הדשן . זו היא מצוותה בכל יום לתמיד של שחר אבל והוציא את הדשן הוא לזמן מרובה לפנות את המזבח מרוב דשן שעליו :

בעל הטורים

ח"א לעולם בלא תורה : (ג) מדו בד . ב' הכא ואידך ויואב חגור מדו לבושו שבגדי כהונה היו כעין בגדי מלחמה וכן המעיל כפי תחרא וכזכותם היו מתגברים במלחמה :

בית יהודא

הָט דֶעם קָרְבָּן גִשָׁאכְטְן אוּנ גִשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, נָאךְ דֶעם אִיז בֶּעוְואַקְסְט גְוָואָרֶן אַז דִי בְּהֵמָה וֶוען זִיא הָט גִלֶעבְּט הָט עֶר [אוֹיבּ דִי בְּהֵמָה אִיז אַ זָכָר] מְזַנֶּה גִוֶוען מִיט אַ אִשָּׁה אָדֶער אוֹיבּ דִי בְּהֵמָה אִיז אַ נְקֵבָה הָט אֵיינֶער מִיט אִיר מְזַנֶּה גִוֶועזְן אֲפִילוּ דִי חֵלֶב מִיט דִי פְלֵייש פוּן דִי בְּהֵמָה לִיגְט שׁוֹין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ מוּז מֶען זַייא אַרָאפּ גֶעמֶען פוּן מִזְבֵּחַ (וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן) אוֹיבּ מֶען הָט גֶעפוּנֶען אוֹיף דֶעם קָרְבָּן אֵיין אַנְדֶער פְּסוּל וָוס אִיז ווִי דֶר פְּסוּל פוּן רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע (שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ) זַיי זֶענֶען נִיט פָּסוּל גִיוָוארִין אִין דִי הֵיילִיגְקֵייט [אִין דִיא עֲזָרָה] (שֶׁנִּפְסְלוּ קוֹדֶם שֶׁבָּאוּ לָעֲזָרָה) זַיי זֶענֶען פָּסוּל גִיוָוארֶען אֵייהֶר זַיי זֶענֶען גִקוּמֶען אִין דִי עֲזָרָה [אִין הוֹיף פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ], אֲפִילוּ זַיי לִיגֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל מֶען זַייא אַרָאפּ גֶעמֶען פוּן מִזְבֵּחַ : (ג) מִדּוֹ בַדוֹ. זָאגְט

רש"י

וכיוצא בהן שלא היה פסולן בקדש שנפסלו קודם שבאו לעזרה [כל הענין בת"כ וזבחים כ"ג ופ"ד]: (ג) מדו בד . היא

ליקוטי יקרים

בְּהֵמָה הָאט גֶעהַאט אַשָׁאדִין אָדֶער זִיא הָאט גֶעמַאכְט אַשָׁאדִין צוּ אֵיין אַנְדֶערִין, וֶוערְט דֶר פַאסְטוּךְ בֶּעשְׁטְרָאפְט אַז עֶר מוּז פַר אַלִי שָׁאדִינְס בְּצָאהְלִין, סַיְידִין עֶר הָאט נִיט גֶעקֶענְט פַאר הִיטֶען דֶעם שָׁאדִין. דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דֶעם גוּף מִיט דִיא נְשָׁמָה. דֶער גוּף אַלֵיין אָן דִי נְשָׁמָה אִיז פִיל עֶרְגֶער וִויא דִיא בְּהֵמָה אָן אַפַאסְטוּךְ, ווִי מִיר זֶעהְן וֶוען דִיא נְשָׁמָה גֵייט אַרוֹיס פוּן גוּף, אִיז דֶר גוּף גַאנְץ מִיט אַלִי גְלִידֶער אוּנ עֶר לִיגְט וִויא אַשְׁטֵיין אוּנ קֶען זִיךְ נִיט רִירֶען. דֶר עִנְיָן פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ אִיז **לְמָשָׁל** עֶס אִיז אַמָאהְל גִיוֶוען אַגְרוֹיסֶער אָרֶעם מַאן, עֶר פְלֶעגְט שְׁטֶענְדִיג גֵיין מִיט צוּרִיסֶענֶע קְלֵיידֶער, אוּנ אַזוֹ זַיין וַוייבּ מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גֶעגַאנְגִין מִיט צוּרִיסֶענֶע קְלֵיידֶער, אַמָאהְל הָט גִטְרָאפִין זַיינֶער אַקְרוֹב אַגְבִיר הָאט גֶעמַאכְט חֲתוּנָה זַיינֶע אַטָאכְטֶער, הָט דֶר גְבִיר גִשִׁיקְט זַיין מְשָׁרֵת צוּ אִים עֶר זָאל קוּמֶען אוֹיף דִי חֲתוּנָה. דֶר אָרוֹימַאן הָט גִוָואלְט זַיין אוֹיף דֶר חֲתוּנָה אָבֶּער וָואוּ נֶעמְט מֶען קְלֵיידוּנְג? וַוייל עֶר אִיז גִוֶוען אַעֶרְלִיכֶר מַאן, הָאבֶּן דִי שְׁכֵנִים אִים גִבָּארְגְט קְלֵיידוּנְג, אוּנ זַיין וַוייבּ הָט מֶען גְבָּארְגְט קְלֵיידוּנְג אוּנ צִירוּנְג, זַיי הָאבֶּן אוֹיס גִטָאן פוּן זִיךְ זַייעֶרֶע צוּרִיסֶענֶע קְלֵיידֶער אוּנ הָאבֶּן אָן גִטָאן נַיידֶעשֶׁע קְלֵיידֶער הָט מֶען זַיי אוֹיף דִי חֲתוּנָה גָאר נִיט דֶר קֶענְט וֶוער זַיי זֶענֶען, דֶער קָרוֹב דֶר גְבִיר הָאט זַיי אוֹיךְ נִיט דֶער קֶענְט, גֶעוֵוינְלִיךְ דִי חֲתוּנָה הָאט גֶעדָאוֶוערְט עֶטְלִיכֶע שָׁעָה, פַר טָאג זֶענֶען זַיי גִקוּמֶען אַהֵיים אוּנ הָאבִּין גֶעטָאהְן אוֹיס דִי שֵׁיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ הָאבִּין צוּרִיק אָן גֶעטָאהְן זַייעֶרֶע צוּרִיסֶענֶע קְלֵיידֶער אוּנ זֶענֶען אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען אִין גַאס הָאט מֶען זַיי נִיט דֶער קֶענְט אַז זַיי זֶענֶען דִי זֶעלְבִּיגֶע מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענִין גִוֶוען אוֹיף דִי חֲתוּנָה, אַזוֹ אִיז מִיט יֶעדֶר מֶענְטְשׁ, הקב"ה הָט גִינוּמֶען אַשְׁטִיק עֶרְד אוּנ הָט פוּן אִיר גִמַאכְט אַמֶענְטְשׁ, ווִי דֶער **מדרש** זָאגְט, אִיז דִי שְׁטִיק עֶרְד גִלֶעגִין אוֹיף דֶער עֶרְד פוּן זוּנְטָאג בִּיז פְרֵייטָאג פְרֵייטָאג הָט הקב"ה אִין אִים אַרַיין גִגֶעבֶּן אַנְשָׁמָה, אִיז עֶר אוֹיף גִישְׁטַאנֶען פוּן דִיא עֶרְד אוּנ דִיא נְשָׁמָה הָאט אַרַיין גִגֶעבֶּן אַלִיכְטִיגְקֵייט אִין דִיא עֶרְד פוּן זַיין גוּף אַז דֶער גוּף אִיז גִיוָוארִין לִיכְטִיגֶער פוּן דִיא זוּנְן, אוּנ אַזוֹ אִיז בַּייא יֶעדֶער מֶענְטְשׁ אַזוֹי לַאנְג ווִי דִיא נְשָׁמָה אִיז אִין גוּף קֶען עֶר זֶעהְן אוּנ הֶערִין אוּנ עֶסִין אוּנ קֶען אַלְץ טָאהְן אוּנ דֶער פָּנִים אִיז שֵׁיין, אָבֶער וִויא דִי נְשָׁמָה גֵייט אַרוֹיס פוּן אִים עֶר גֵיט אַוֶועק צוּ הקב"ה דִיא נְשָׁמָה וָוס עֶר הָט אִים גִיבָּארְגְט, בְּלַייבְּט עֶר לִיגֶען וִויא אַשְׁטִיק עֶרְד, אוּנ וֶוערְט מִיאוּס, מֶען קֶען נִיט קוּקֶען אוֹיף זַיין פָּנִים מֶען הָאט מוֹרָא צוּא גֵיין צוּא אִים מֶען וָואלְט גֶערִין גֶעשְׁווִינְט אִיהם אַרוֹיס גֶענוּמֶען פוּן זַיין שֵׁיינֶע שְׁטוּבּ אוּנ פוּן זַיין שֵׁיינֶע בֶּעט אִים לֵייגִין אִין דִי עֶרְד, דָס אִיז דִי עֶנְדֶע פוּן זַיין לֶעבִּין אוּנ דִי עֶנְדֶע פוּן זַיינֶע אַרְבֶּעט וָואס עֶר הָט גֶעאַרְבֶּעט פַר דִי וֶועלְט, אַזוֹ אִיז בַּייא אַלֶע מֶענְטְשִׁין, אָבֶּער מִיט יוּדִין הָאט הקב"ה אַנְדֶערְשׁ גֶעטָאהְן ווִיא מִיר זָאגִין אַלֶע טָאג וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ, הקב"ה הָאט אִין אוּנְז אַיין גֶעפְלַאנְצְט אַאֵייבִּיגֶען לֶעבִּין, דִיא תּוֹרָה בְּרֶענְגְט דֶעם מֶענְטְשׁ עֶר זָאל לֶעבִּין אֵייבִּיג, אֵיין מָאל אוֹיף דִיא וֶועלְט אוּנ נָאךְ אַמָאהְל אוֹיף דִיא אַנְדֶערֶע וֶועלְט, אוּנ וַוייל דֶער גוּף אַלֵיין קֶען גָאר נִיט טָאהְן וָוארוּם עֶר אִיז בַּייא זַיין לֶעבִּין נָאר אַשְׁטִיק פְלֵייש מִיט בֵּיינֶער, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גִיגֶעבִּין דֶעם גוּף צוּ אַפַאסְטוּךְ, צוּא דִיא נְשָׁמָה, דִיא נְשָׁמָה זָאל אִים פִירֶען אִין גוּטִין וֶועג, עֶר זָאל נִיט קוּמֶען צוּא אַשָׁאדִין אוּנ עֶר זָאל קֵיין שָׁאדִין מַאכֶן צוּ אֵיין אַנְדֶערִין, זִיא זָאל אִים גִיוֵוייגֶען צוּ דִיגֶען הקב"ה צוּ טָאהְן מִצְוֹת צוּ טָאהְן מַעֲשִׂים טוֹבִים, אוּנ אוֹיבּ דִיא נְשָׁמָה הָאט אַזוֹ גִיטָאהְן, נֶעמְט זִיא פוּן הקב"ה אַגוּטֶע בֶּעלַאהְנוּנְג צוּ עוֹלָם הַבָּא, אוּנ אוֹיבּ זִיא הָאט נִיט גוּט גֶעפִירְט דֶעם גוּף אוּנ דֶר גוּף הָט גֶעזִינְדִיגְט, וֶוערְט דִי נְשָׁמָה גִישְׁטְרָאפְט אִין גֵיהִנָּם, אַמָאהְל קֶען אָבֶּר טְרֶעפִין אַז דִי נְשָׁמָה הָט נִיט גִקֶענְט אַיינְהִיטֶען דֶעם גוּף פוּן צוּ זִינְדִיגֶען, דְהַיְינוּ עֶס אִיז גִקוּמֶען **דֶער** גַזְלָן דֶר יֵצֶר הָרָע אוּנ הָט זִיךְ גֶעשְׁטַארְקְט גֶעגִין דִיא נְשָׁמָה אוּנ הָט אַוֶועק גֶענוּמֶען דֶעם גוּף צוּ זִיךְ, אוּנ הָאט אִים גֶעמַאכְט זִינְדִיגֶען, אוֹיף דִי עֲבֵירָה הָט הקב"ה רַחֲמָנוּת גֶעהַאט אוֹיף דִיא נְשָׁמָה זִיא זָאל נִיט גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין צוּא עוֹלָם הַבָּא אוּנ הָאט גִיבָּאטִין מֶען זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן וֶועט הקב"ה מוֹחֵל זַיין דִיא זִינְד, אוּנ וַוייל אַזֶעלְכֶע עֲבֵירוֹת מֶען זָאל טָאהְן אוּמְגֶערִין [נִיט ווִילֶענְדִיג] אִיז דָא זֵייעֶר פִיל בַּיי מֶענְטְשִׁין בַּייא טָאג אוּנ בַּייא נַאכְט דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גִיבָּאטִין מֶען זָאל שְׁטֶענְדִיג מַקְרִיב זַיין אֵיין קָרְבָּן אִין דֶר פְרִיה, אוּנ אֵיין קָרְבָּן פַארִין נַאכְט, דָאס זֶענֶען דִיא צְוַוייא תְּמִידִים, אוּנ דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וגו', זַייא זָאלִין מַקְרִיב זַיין דֶעם תָּמִיד פוּן בַּיי טָאג פַארִין נַאכְט, אוּנ דֶעם תָּמִיד פוּן בַּייא נַאכְט **זָאל** מֶען מַקְרִיב זַיין אִין דֶר פְרִיה :

פירוש לתורת אלהים

דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל זִיא פַר בְּרֶענֶען : (ג) וְלָבַשׁ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אָן קְלֵיידֶן מִדּוֹ זַיין הֶעמְד בַּד פוּן לַיינֶען וּמִכְנְסֵי בַד אוּנ מִכְנָסַיִם פוּן לַיינֶען יִלְבַּשׁ זָאל עֶר אָן קְלֵיידֶן אוֹיף זַיין לַייבּ וְהֵרִים אוּנ עֶר זָאל אָפּ שֵׁיידֶען דֶם

(ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד וגו'. דֶער **כלי יקר** פְרֶעגְט דֶער כֹּהֵן דַארְף גֵיין אִין פִיר קְלֵיידֶער פַאר וָואס שְׁטֵייט דָא נָאר צְוֵויי קְלֵיידֶער דִי כְּתוֹנֶת אוּנ מִכְנָסַיִם [הֶעמְד אוּנ הוֹזִין], עֶנְטְפֶערְט דֶר **כלי יקר** וַוייל דֶר קָרְבָּן עוֹלָה קוּמְט מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִיא עֲבֵירוֹת וָואס מֶען טְרַאכְט, דֶר עִיקָר טְרַאכְטוּנְג אִיז בַּייא מֶענְטְשִׁין בַּייא נַאכְט וֶוען עֶר לִיגְט אִין בֶּעט, דַאמָאלְס אִיז דֶער עִיקָר טְרַאכְטוּנְג פוּן תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, פוּן דֶעם טְרַאכְטוּנְג גֵייט אַרוֹיס זֶרַע לְבַטָּלָה, דִי עֲבֵירָה אִיז אַזוֹי גְרוֹיס ווִי עֶר וָואלְט

אונקלוס

וְיִלְבַּשׁ עַל בִּסְרֵהּ וְיַפְרֵשׁ יָת קִטְמָא דִּי תֵיכוֹל אֶשָּׁתָא יָת עֲלָתָא עַל מַדְבְּחָא וִישַׁוְּנֵהּ בִּסְטַר מַדְבְּחָא: ד וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִלְבַּשׁ לְבוּשִׁין

יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים

בעל הטורים

ושמו. בגימטריא ונבלע במקומו: אחרים

תו"א והרים יומא כ כד זבחים פז. ושמו פסחים כו כז זבחים מו חולין קיז תמורה לד כריתות ו מעילה יא יב. ופשט את שבת קיד' יומא כג.

רש"י

הכתונת ו ומה ת"ל מדו שתהא ז כמדתו: **על בשרו.** שלא יהא דבר חוצץ בינתים [ת"כ ערכין ג]: **והרים את הדשן.** היה חותה מלא המחתה ח מן המאוכלות הפנימיות ט ונותנן במזרחו י של כבש [תמיד כד]: **הדשן אשר תאכל האש את העולה.** ועשאתה דשן מאותו דשן ירים כ תרומה ושמו אצל המזבח: (**על המזבח.** מצא איברים שעדיין לא נתאכלו מחזירן על המזבח לאחר שחתה גחלים אילך ואילך ונטל מן הפנימיות שנאמר את העולה על המזבח. בר"י): (ד) **ופשט את בגדיו.** [יומא כג] אין זו חובה אלא ד"א שלא ילכלך

בית יהודא

רש"י (היא הַכְּתוֹנֶת) דם מיינט מען די העמד וואס דר כהן גייט אן געטאן ווען ער איז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר מִדּוֹ) פאר וואס זאגט דער פסוק מדו ואונ זאגט ניט כתונת (שֶׁתְּהֵא כְּמִדָּתוֹ) ווייל די העמד מוז זיין ריכטיג ווייא די מאס פון כהן, ניט לענגער ניט קירצער: **ועל בְּשָׂרוֹ,** זאגט **רש"י** די העמד מוז זיין אויף דאס לייב פון כהן (שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינְתַיִם) צווישן דם לייב אונ די העמד זאל גאר ניט זיין: (וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן) ער זאל אפשיידען די אש. זאגט **רש"י** (הָיָה חוֹתֶה מְלֹא מַחְתָּה מִן הַמְאוּכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת) דר כהן הט גיהאלטין אמחתה נדם איז געמאכט טיעף ווי אראנגעדעל נאפאן] מיט דרייא ווענט, פארנגט אן אוואנט] אונ מיט די מחתה האט ער אריינגעשארט אש אין די מחתה, ווי פיל ער האט געקענט צו נעמן, נאר די אש האט ער געדארפט נעמן פון צווישן די קוילין וואס זענען אין מיטען וואס זענען שטארק געברענט גיוואָרין (וְנוֹתְנָן בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ) אונ ער האט געלייגט דיא אש אין מזרח זייט פון כבש *) וועלכע אש זאל ער נעמען? זאגט דער פסוק ער זאל ניט נעמן די אש פון די האלץ, נאר ער זאל נעמן (הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה) די אש וואס דר פייער הט פארברענט די עולה (וַעֲשָׂאָתָהּ דֶּשֶׁן) דר פייער הט געמאכט אש פון דיא עולה (מֵאוֹתוֹ דֶּשֶׁן יָרִים תְּרוּמָה) פון די אש זאל ער נעמען אפגעשיידט אביסעל אש אין די מחתה וועיין תורת כהנים]: (וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ). ער הט געלייגט די אש אין מזרח זייט פון כבש נעבין מזבח (לְאַחַר שֶׁחָתָה הַגֶּחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ) נאכדעם ווייא ער הט אוועקגעשארט די קוילין פון דיא זייט אונ פון די זייט (וְנָטַל מִן הַפְּנִימִיּוֹת) הט ער גענומן די אש פון איגוועייניג פון צווישען די קוילין, דאס איז די אש וואס איז גיוואָרין פון דיא עולה אליין (שֶׁנֶּאֱמַר) ווייא עס שטייט אין פסוק (אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ) ער זאל נעמען דיא אש פון די עולה וואס דער פייער הט פארברענט אויף דעם מזבח. זאגט **רש"י** (מָצָא אֵבָרִים שֶׁעֲדַיִין לֹא נִתְאַכְּלוּ) אוב ער האט געפונען שטיקער פלייש פון קרבן וואס זענען נאך ניט פארברענט גיוואָרין ווייל זיי זענען אראפגעפאלין פון מזבח (מַחֲזִירָן עַל הַמִּזְבֵּחַ) לייגט ער זיי צוריק אויף דעם מזבח זייא זאלען פארברענט ווערין: (ד) וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וגו'), דער כהן זאל אויסטאהן זיינע קליידער אונ זאל אנטאהן אנדערי קליידר ערגערי, זאגט רש"י (אֵין זוֹ חוֹבָה) דם איז ניט געגייט ער מוז אזו טאהן (אֶלָּא דֶּרֶךְ אֶרֶץ) נאר מען דארף אזו טאהן, ווען דער כהן גייט ארויסטראגין די אש פון מזבח, זאל ער אנטאהן אנדערי קליידר פראסטע (שֶׁלֹּא יְלַכְלֵךְ בְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן

שפתי חכמים

עלו ירדו. עכ"ל: ו דק"ל למה כתיב ולבש הכהן מדו בד שהרי אינו כתיב לעיל גבי בגדיו של אהרן. ומתרץ היא הכתונת והוזכר בבגדי כהונה שהוא הסמוך לבשרו ועל בשרו דכתיב בקרא קאי אתרווייהו דאי על מכנסים לבד היה לכתוב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד על בשרו ילבש ל"ל אלא דקאי נמי אמדו שהיא הכתונת: ז פי' לא ארוכה ולא קצרה מגופו דס"א כיון שהוא על גופו ויש לו בגדים אחרי' למעל' ממנו אם היתה קצרה מגופו לית לן בה קמ"ל. דאל"כ למה לא קראו הכתוב כתונת כמו בשאר מקומות: ח משום דכתיב והרים את הדשן שהוא ל' תרומה שמפרישים מן הדשן ואם היה חותה כולה אין זה הפרשה: ט משום שהוא סברא מה שסוכב באמצע האש נשרף מאד לכך היו נוטלים מדשן הפנימיות: י משום דכתיב אצל המזבח והכבש הוא אצל המזבח ומנלן שהי' במזרחו של כבש מוכח משום דכתיב אצל המזבח קדמה בפרשת ויקרא וגם שם משמע אצל הכבש וכתי' בהדיא קדמה אם כן שמע מינה שמקום הדשן היה במזרחו דהיינו קדמה: כ תיקן בזה דפשוטו של קרא משמע שהדשן היא אכלה האש לכן פי' ועשאתה דשן כלו' האש שב אל העולה ופי' עוד מאותו דשן ירים שלא תאמר

פירוש לתורת אלהים

אש פון דר עולה אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ וואס דם פייער וועט פר ברענגן אויף דעם מִזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אונ ער זאל טאן דם אש ביי דעם מִזְבֵּחַ: (ד) וּפָשַׁט אונ דר כהן זאל אוס טאן די קליידר וואס ער טוט אין זיי די עבודה וְלָבַשׁ אונ זאל אן טאן אנדרע קליידר וועוולערי וְהוֹצִיא

ליקוטי יקרים

גהרגית מענטשין, ווייל פון די זרע האבין גקענט גבארין ווערין קינדר, אונ אמאהל קען מען פון דעם טראכטונג קומן צו זנות. דריבר קומן דא אלע דריי צו זאמן צו מכפר זיין, די עולה איז מכפר אויף דם טראכטונג וואס ער האט מטמא גיווען דעם מוח מיט זיינע שלעכטע טראכטונג, די מכנסים פון כהן זענען מכפר אויף זנות, די כתונת פון כהן איז מכפר אויף די בלוט פון דיא קינדר וואס ער הט גהרגית, דם איז נאר אוב ער טוט תשובה, ווי גרוס איז דר מוסר אז מיר האבין היינט ניט די כהנים מיט זייערי קליידער וואס זאלין אויף אונז מכפר זיין דיא עבירות:

מצות השם

(קלא) וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן). דאס איז דיא מצוה אז דער כהן זאל אלע טאג צוא זאמען נעמען דאס אש פון דיא קרבנות אונ דיא מצוה איז נוהג אין דער צייט ווען דאס בית המקדש איז גישטאנן:

---

*) **הערה** דער כבש איז גיווען אלאנגע ברעט, צווי אונ דרייסיג איילין די לייננ, זעכצעהן איילין די ברייט, איין עק ברעט איז גיווען אויף די ערד, די אנדערע עק ברעט איז גיווען אנגעשפארט אויף דעם מזבח אויף דרום וואנט פון מזבח:

וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר׃ ה וְהָאֵשׁ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה
וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר

אונקלוס

אָחֳרָנִין וְיַפֵּק יָת קִטְמָא
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר
דְּכֵי׃ ה וְאֶשָּׁתָא עַל
מַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵהּ
לָא תִטְפֵּי וִיבָעַר עֲלַהּ
כַּהֲנָא אָעַיָּא בִּצְפַר בִּצְפַר
וְיִסְדַּר עֲלַהּ עֲלָתָא וְיַסֵּק
עֲלַהּ תַּרְבֵּי נִכְסַת

תו"א והוציא את יומא כה סנהדרין מב יבמות קה מעילה יב. והאש על יומא פה. ובער עליה זבחים כט יומא כז לג. וערך עליה פסחים נח יומא לד ב"ק קיא מנחות מט תמיד כח. והקטיר עליה פסחים נט יומא לג.

בעל הטורים

והוליא . בגימ' הכהנים בעלי מומים שבעל מום כשר להוליא הדשן : (ה) והאש . ג' . והאש על המזבח . והאש ירדה מן השמים . והאש תאכלם רמז למ"ד שמתו כדב ואביהוא על שהורו הלכה לפני רבן ואמרו אע"פ שהאש יורדת מן השמים מלוה להביא מן ההדיוט . וזה והאש ירדה מן השמים אעפ"כ והאש כו' תוקד בו שלריך להביא מן ההדיוט . על כן מהאש יצאו שהורו באש והאש תאכלם : והאש על המזבח תוקד בו שהוא כמו סולם למלאכים לעלות כענין שנא' ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וכן ביחזקאל והנה ו' אנשי' וגו' ויעמדו אלל מזבח הנחושת וע"כ היה נחושת ונוללים כעין נחושת קלל . אבל מזבח הפנימי כנגד שכינה דכתיב ידיו גלילי זהב לכן כל דם אם נכנס בפנים לא תאכל אותה החטאת שאין אכילה למעלה :

רש"י

בהולאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד ל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן : והוציא את הדשן . [תמיד כח] הלבור בתפוח מ כשהוא רבה ואין מקו' למערכה מוליאו משם ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום : (ה) והאש על המזבח תוקד בו . ריבה כאן יקידות הרבה על מוקדה ואש המזבח תוקד בו והאש על המזבח תוקד בו אש תמיד תוקד על המזבח כולן נדרשו במסכת יומא [דף כח] שנחלקו רבותינו במנין המערכות נ שהיו שם : וערך עליה העולה . עולת תמיד היא תקדים [פסחים נח] (בר"י ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל

בית יהודא

בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תָּמִיד) עֶר זָאל נִיט פַּארְמִיאוּסִין מִיט דֶעם שְׁטוּב פוּן דִי אַשׁ וָוֹס עֶר טְרָאגְט אַרוֹיס דִי קְלֵיידֶער וָואס עֶר גֵייט אִין זַיי שְׁטֶענְדִיג וֶוען עֶר אִיז מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת וֶועם אִיז נִיט שֵׁיין עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת מִיט קְלֵיידֶר וָואס זֶענֶען בֶּעשְׁטוֹיבְּט מִיט אַשׁ) מֶען זָאגְט אַזוֹ (בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶן קְדֵרָה לְרַבּוֹ) דִי קְלֵיידֶר וָוֹס דֶר קְנֶעכְט גֵייט אָנְגֶעטָאהְן וֶוען עֶר קָאכְט דֶעם טָאפּ עֶסִין פַאר זַיין בַּעַל הַבַּיִת (אַל יִמְזוֹג בָּהֶם כּוֹס לְרַבּוֹ) זָאל עֶר אִין זֵיי נִיט גֵיין וֶוען עֶר גִיט דֶעם גְלָאז וַויין צוּא זַיין בַּעַל הַבַּיִת, נָאר וֶוען עֶר בֶּעדִינְט דֶעם בַּעַל הַבַּיִת דַארְף עֶר אָנְטָאהְן שֶׁענֶערֶע קְלֵיידֶר (לְכָךְ) דְרִיבֶּער וֶוען דֶר כֹּהֵן גֵייט אַרוֹיסְטְרָאגִין דִי אַשׁ פוּן מִזְבֵּחַ (וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים פְּחוּתִין מֵהֶן) זָאל עֶר אָנְטָאהְן אַנְדֶערִי קְלֵיידֶער עֶרְגֶערִי וִויא דִיא וָואס עֶר גֵייט אָנְגֶעטָאהְן וֶוען עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת וְדִי אַשׁ אַרוֹיסְטְרָאגְן וָוֹם דָא שְׁטֵייט מֵיינְט מֶען נִיט דִי אַשׁ וָוֹס מֶען נֶעמְט אַרָאפּ אַלֶע אִין דֶער פְרִיה מִיט דִי מַחְתָּה אוּנ מֶען לֵייגְט אִין מִזְרַח זַייט פוּן כֶּבֶשׁ, נָאר) וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן) . עֶר זָאל אַרוֹיסְטְרָאגֶען דִי אַשׁ מֵיינְט מֶען (הַצָּבוּר בְּתַפּוּחַ) דִי אַשׁ וָוֹס לִיגְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אַבָּארְג קַיילֶעכְדִיג וִוי אַעֶפִּיל (כְּשֶׁהוּא רַבָּה) אַז דֶער בַּארְג אַשׁ וֶוערְט גְרוֹס (וְאֵין מָקוֹם לְמַעֲרָכָה) אוּנ עֶס אִיז נִיטָא אָרְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב צוּא זַיין קָרְבָּנוֹת (מוֹצִיאוֹ מִשָּׁם) טְרָאגְט מֶען אַרוֹיס דִי אַשׁ אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם וֶוען יוּדִין זֶענֶען גֶוועֶן אִין דֶר מִדְבָּר הָט מֶען אַוֶועקְגֶעטְרָאגֶן דִי אַשׁ אוֹיסֶער אַלֶע מַחֲנוֹת) (וְאֵין זֶה חוֹבָה בְּכָל יוֹם) אוּנ דָאס הָאט מֶען נִיט גֶעמוּזְט טָאן אַלֶע טָאג, נָאר אַמָּאל וֶוען עֶס אִיז גִיוֶוען פִיל אַשׁ (אֲבָל הַתְּרוּמָה) אָבֶּער דָם בִּיסוּל אַשׁ וָואס מֶען הָט גֶענוּמֶן אִין דִי מַחְתָּה (חוֹבָה בְּכָל יוֹם) דָאס הָט מֶען גֶעמוּזְט טָאן אַלֶע טָאג אִין דֶער פְרִיה : (ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ) . זָאגְט רַשִׁ"י (רִיבָּה כָּאן יְקִידוֹת הַרְבֵּה) אִין דֶעם פָּסוּק שְׁטֵייט עֶטְלִיכֶע מָאל דֶר וָוארְט תּוּקַד בְּרֶענֶן, עֶס שְׁטֵייט (עַל מוֹקְדָה) אוֹיף אִיר בְּרֶענוּנְג (וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ) דֶר פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ זָאל בְּרֶענֶען אוֹיף אִים (וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ) דֶר פַייעֶר וָואס אִיז אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל בְּרֶענֶען אוֹיף אִים (אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ) אַשְׁטֶענְדִיגֶר פַייעֶר זָאל בְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (כּוּלָּן נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא) דִיא אַלֶע וֶוערְטֶר תּוּקַד וֶוערְט גֶעלֶערְנְט אִין מַסֶּכֶת יוֹמָא (שֶׁנֶּחְלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִנְיַן הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם) דִי רַבָּנָן קְרִיגֶען אִין דֶעם צָאל פוּן דִיא פַייעֶרִין וִויא פִיל פַייעֶרִין אִיז גִוֶועֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ : וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה) . עֶר זָאל לֵייגֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי עוֹלָה, זָאגְט רַשִׁ"י (עוֹלַת תָּמִיד הִיא תַּקְדִּים) דִי עוֹלָה פוּן

שפתי חכמים

כל הדשן אשר יעשה מן העולה והרא"ם פי' דהל"כ פתח בדשן וסיים באכילת את העולה ויהי' פי' והרים את הדשן ואיזה דשן אותה שאכל' האש : ל אם היה כתוב ופשט את בגדיו ולבש אחרים הייתי אומר שהוא חובה אם היה לבוש עתה בגדי כהונ' ילבש עתה בגדי חול או להיפך אבל עתה שכתיב ולבש בגדים אחרים משמע בגדי' כמו ראשוני' כלומר אם היו הראשוני' חולין ילבש גם עתה בגדי חולין א"כ מ"ש בין ראשונים לאחרונים לכך פירש"י בגדים אחרים פחותים מהם אבל אלו ואלו בגדי קדש הם אם כן למה ופשט אלא ע"כ דרך ארץ וכו' ואין זה אלא דרך ארץ : מ דק"ל והא לעיל כתיב והרים והכא כתיב והוליא ועוד הכא כתיב אל מחוץ למחנה והתם כתיב אלל המזבח ועל זה פירש הלבור בתפוח וזה הוא ההפרש שבין והרים ובין והוליא וגו' : נ והמנין הגדול שבכלן בכל יום היו ד' מערכות את המערכה גדול' בהי' מקבל כל העולות ואח"כ הי' מסדר עוד על אותה מערכה גדולה שני גזרי עלים והיא מערכה של קיום האש מפני שאם לא היתה מערכה גדולה מתגברת זאת המערכה של שני גזרי עלים שהיו מוסיפים עליה היה מקיימת אותה ומגברת ואח"כ היה מסדר עוד עליה מערכה אחרת כדי להקטיר עליה האיברים שלא נתעכלו וקודם המערכה של שני גזרי עלים היה מסדר מערכה שניה של קטורת בלד המערכ' הגדולה בקרן מערבית דרומית ומשוך מן הקרן ד' אמות ללד לפון וקורין אותה של קטורת מפני שממנה חותין גחלים להכנים למזבח הפנימי שחרית

פירוש לתורת אלהים

אונ זָאל אוּם צִיהֶן דָם אַשׁ צוּ אַרוּם פוּן דֶר מַחֲנֶה צוּ אַרֵיין אָרְט : (ה) וְהָאֵשׁ אוּנ דָם פַייעֶר זָאל בְּרֶענֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה עֶס זָאל נִיט פַאר לָאשֶׁען וֶוערֶן וּבִעֵר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אָן צִינְדֶן אוֹיף דֶעם פַייעֶר הָאלְץ בַּבֹּקֶר אַלֶע מָארְגֶן פְרִי וְעָרַךְ אוּנ עֶר זָאל אָן רֶעכְטֶן אוֹיף דֶעם פַייעֶר דִי עוֹלָה וְהִקְטִיר אוּנ דֶער

עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ ו אֵשׁ תָּמִיד
תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה׃ ס
ז וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ
בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ׃ ח וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ

קוּדְשַׁיָא׃ ו אֶשָּׁתָא תְּדִירָא
תְּהֵי יָקְדָא עַל מַדְבְּחָא
לָא תִטְפֵי׃ ז וְדָא אוֹרָיְתָא
דְמִנְחָתָא דִּיקָרְבוּן יָתַהּ
בְּנֵי אַהֲרֹן קֳדָם יְיָ לְקֳדָם
מַדְבְּחָא׃ ח וְיַפְרֵשׁ מִנַּהּ

תו״א אש תמיד יומא שם ומד. וזאת תורת סוטה יד קידושין לו זבחים ט מנחות ג ד יט נג. בני אהרן קידושין לו זבחים קיט. לפני ה׳ זבחים כג מנחות יט. והרים יומא כד מו זבחים כג מנחות יא יט כד כא קו.

רש״י

העלה עולה ראשונה): חלבי השלמים. אם יביאו שם שלמים ורבותינו [שם] למדו מכאן ע עליה על עולת הבוקר השלם כל הקרבנות כולם מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים: (ו) אש תמיד. [יומא מד] אש שנאמר בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנאמר בה [שמות כז] להעלות נר תמיד פ אף היא מעל המזבח החיצון תוקד: לא תכבה. המכבה אש על המזבח עובר צ בשני לאוין: (ז) וזאת תורת המנחה. תורה אחת לכולן ק להטעינן שמן ולבונה האמורין בענין. שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת מנחת כהנים שהיא כליל מנין ת״ל תורת: הקרב אותה. היא הגשה ר בקרן ש דרומית מערבית: לפני ה׳. הוא מערב שהוא לצד אהל מועד: אל פני המזבח. הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש נתון לאותו הרוח: (ח) והרים ממנו. מהמחובר שיהא

בית יהודא

קרבן תמיד אין דער פריה זאל מען מקריב זיין אויף דעם מזבח פריער פאר אלע קרבנות: (חלבי השלמים). זאגט רש״י (אם יביאו שם שלמים) אויב מען וועט ברענגען שלמים זאל מען זיי מקריב זיין נאך דעם קרבן תמיד פון דר פריה (ורבותינו למדו מכאן) די רבנן לערנען פון דעם פסוק (עליה על עולת הבקר) עליה, אויף איר מיינט מען אויף די עולה (אויף דעם קרבן תמיד) פון דר פריה (השלם כל הקרבנות כולם) זאל מען אויסלאזין אלע קרבנות, מען מיינט אלע קרבנות איז געוועט צייט צו מקריב זיין פון נאך דעם תמיד פון דר פריה ביז דעם תמיד פון פארין נאכט, אבר פאר דעם תמיד פון דר פריה טאר מען ניט מקריב זיין קרבנות (מכאן) פון דאנען לערנען מיר (שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים) מען זאל ניט מקריב זיין קרבנות שפעטער נאך דעם תמיד פון פארין נאכט: (ו) (אש תמיד). זאגט רש״י מען מיינט (אש שנאמר בה תמיד) דר פייער וואס שטייט ביי איר תמיד, עס זאל ברענען שטענדיג (היא שמדליקין בה את הנרות) דם מיינט מען דעם פייער וואס מען צינדט אן מיט איר די ליכט (קנייטליך) פון דיא מנורה (שנאמר בה) וואס שטייט ביי דיא מנורה (להעלות נר תמיד) מען זאל אנצינדן די ליכט (קנייטליך) שטענדיג (אף היא מעל המזבח החיצון תוקד) דר פייער אן צו צינדען די מנורה זאל גינומן ווערן פון דעם אויסערליכסטען מזבח: (לא תכבה). עס זאל ניט פארלאשין ווערן, זאגט רש״י (המכבה אש על המזבח) דר וואס פארלעשט דעם פייער פון מזבח (עובר בשני לאוין), קומט אים צווייא מאל מלקות, ווייל עס שטייט אין פסוק צוויי מאל לא תכבה, זאלסט ניט פארלעשין: (ז) (וזאת תורת המנחה). זאגט רש״י דר פסוק מיינט (תורה אחת לכולן) עס איז איין לערנונג צו אלע מנחות (להטעינן שמן ולבונה האמורין בענין) אלע מנחות דארפען בוימאייל אונ בשמים ווי עס שטייט אין דיא פרשה פון מנחה (שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת) איך וואלט מיינען נאר די מנחה פון אישראל דארף בוימאייל אונ בשמים ווייל פון איר איז מען מקריב אויף דעם מזבח נאר אקומץ (אביסול) אונ דם איבעריגע עסין דיא כהנים (מנחת כהנים שהיא כליל) די מנחה פון די כהנים וום זיא ווערט פרברענט אין גאנצין אויף דעם מזבח (מנין) פון וואנען ווייסען מיר אז זיא דארף אויך האבן בוימאייל אונ בשמים (תלמוד לומר תורת) זאגט דר פסוק תורת, צו לערנען אז אלע מנחות האבען איין דין: (הקרב אותה). זאגט רש״י (היא הגשה בקרן דרומית מערבית) מען זאל טראגען די מנחה צום ווינקיל דרום מערב: (לפני ה׳) פאר גאט (הוא מערב) דם מיינט מען די מערב זייט פון מזבח (שהוא לצד אהל מועד) די מערב זייט פון מזבח איז געגען אהל מועד: (אל פני המזבח), צום פנים (צום פארנט) פון מזבח (הוא הדרום) דאס איז דרום זייט פון מזבח (שהוא פניו של מזבח) דרום זייט איז דער פארנט פון מזבח (שהכבש נתון לאותו הרוח) ווייל די ברעט ארויף צוא גיין צום מזבח איז אין דרום זייט: (ח) (והרים ממנו). ער זאל נעמען אביסול מעל פון די מנחה, זאגט רש״י (מהמחובר) ער זאל נעמען דעם קומץ מעהל פון די גאנצע

שפתי חכמים

וערבית להקטיר עליהם קטורת: ם דק״ל בשלמא עולה הי׳ בכל יום עולת התמיד אבל זה שמא אינו לכך פי׳ אם יביאו שם שלמים יקטירו אותם אחר התמיד של שחר: ע דהוקשה לרבותינו א״כ חלבי שלמים מיבעי ליה מאי השלמים בה״א ל״פ והוציאו ממשמעו ופי׳ אותו מענין השלמה: פ וא״ת הרי לעיל הוא פי׳ ריבה כאן יקידות הרבה וכולן נדרשו במסכת יומא וגם אש תמיד הובא לעיל. וי״ל דהכי פי׳ לעיל ריבה כאן יקידו׳ הרבה ול״ל בשלמא אש תמיד לריך אני למדרש מזה אש שנא׳ בה תמיד אבל האחר ל״ל. ועל זה פירש״י כולן נדרשו כו׳: צ דכתי׳ שני פעמים לא תכבה: ק פירוש שכל מלת תורה דכתיב בקרא לרבות בא כמו שפירש״י לעיל: ר ולא הקטר׳ כמשמעה שהרי לא היה מקטיר אלא אותו הקומץ בלבד ולא את כולה כדכתיב והרים ממנו בקמצו והקטיר המזבחה וגו׳: ש ומפרש רש״י עלמו

פירוש לתורת אלהים

נאך זאל ער דרויף מקטיר זיין חלבי השלמים דם חלב פון די שלמים: (ו) אש תמיד עס זאל תמיד ברענען אפייער אויף דעם מזבח לא תכבה עס זאל ניט פר לאשן ווערן: (ז) וזאת אונ דם איז תורת דם לערנונג די דינים פון דעם קרבן מנחה הקרב די קינדער פון אהרן זאלן זיא גנעהנן פר גאט אל צו פר דעם

מצות השם

(קלב) (אש תמיד תוקד על המזבח). דאס איז דיא מצוה אז אויף דעם מזבח דארף תמיד צוא ברענען איין פייער אונ דיא מצוה איז נוהג (בזמן הבית): (קלג) (לא תכבה). דאס איז דיא מצוה אז מען טאר ניט פאר לעשן דם פייער פון דעם מזבח אונ דר וום ער הט פר לאשן דם איז גקומן מלקות אונ די מצוה איז נוהג (בזמן הבית):

מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָֹה׃
ט וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ׃
י לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת

אונקלוס

בִּקְמְצֵהּ מִסֻּלְתָּא דְמִנְחָתָא וּמִמִּשְׁחַהּ וְיָת כָּל לְבֻנְתָּא דִּי עַל מִנְחָתָא וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא אִדְכַּרְתַּהּ קֳדָם יְיָ׃
ט וּדְאִשְׁתָּאַר מִנַּהּ יֵכְלוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי פַּטִּיר תִּתְאֲכֵל בַּאֲתַר קַדִּישׁ בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא יֵכְלֻנַּהּ׃
י לָא תִתְאֲפֵי חֲמִיעַ חֻלָקְהוֹן יְהָבִית יָתַהּ מִקֻּרְבָּנַי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא כְּחַטָּאתָא

תו"א ואת כל הלבונה סוטה יד מנחות יא כז. והנותרת ממנה מנחות ל עב. מצות תאכל יבמות לט מ. במקום קדוש זבחים נ סג מנחות ט. לא תאפה שבת קיא יבמות ע סוטה מו שבועות טו מנחות נג נה קדש קדשים זבחים יב מנחות כט.

רשב"ם

(ט) בחצר אהל מועד. בעזרה ולא בירושלים:

בעל הטורים

(ט) בחצר בגי׳ ... : (י) תאפה חמץ חלקם. ס"ת מלה שלה

בית יהודא

מִנְחָה מֶעל, ווען דיא גַאנְצֶע מִנְחָה מֶעהְל איז צוּזַאמֶען (שֶׁיְּהֵא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בְּבַת אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה) דֶער גַאנְצֶער צֶעהֶנְדְלִיג מֶעל זָאל זַיין צוּזַאמֶען ווען דר כֹּהֵן נֶעמְט דֶעם קוֹמֶץ: וּבְקוּמְצוֹ. מִיט דִי דְרַייא פִינְגֶער זָאל דר כֹּהֵן נֶעמֶען דִי מֶעל (שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקוֹמֶץ) עֶר זָאל נִיט מַאכֶן אַמָאס צוּ דִי מֶעל וָוס גֵייט אַרַיין אִין דִי דְרַייא פִינְגֶער אוּנ מִיט דִי מָאס וֶועט עֶר אַלֶע מָאל נֶעמֶען דִי מֶעל פוּן דִי מִנְחָה, דָס זָאל הֵייסֶן אַקוֹמֶץ, טָאר מֶען נִיט, נָאר פוּן יֶעדֶער מִנְחָה מוּז עֶר נֶעמֶען מִיט דִי פִינְגֶער: וּמִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ. דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען דֶעם קוֹמֶץ פוּן דִי מֶעל פוּן דִי מִנְחָה אוּנ פוּן דִי אֵייל, זָאגְט רש"י (מִכָּאן שֶׁקּוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר עֶר זָאל נֶעמֶען דֶעם קוֹמֶץ פוּן דֶעם אָרְט וָוס עֶס אִיז דָא פִיל בּוֹימְאֵייל: הַמִּנְחָה. דִי מִנְחָה, זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שֶׁלֹּא תְּהֵא מְעוֹרֶבֶת בְּאַחֶרֶת) דִיא מִנְחָה זָאל נִיט זַיין צוּמִישְׁט מִיט אֵיין אַנְדֶער מִנְחָה: וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר. דִי גַאנְצֶע בְּשָׂמִים וָוס אוֹיף דִי מִנְחָה זָאל עֶר פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, זָאגְט רש"י (שֶׁמְּלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמַקְטִירוֹ) נָאכְדֶעם וִויא עֶר הָאט אַרָאפּ גֶענוּמֶען דִי בִּיסוֹל מֶעהְל דֶעם קוֹמֶץ קְלוֹיבְּט עֶר אַרָאפּ דִי בְּשָׂמִים פוּן דִי מֶעהְל אוּנ פַארְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (וּלְפִי שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ כֵּן אֶלָּא בְּאַחַת מִן הַמְּנָחוֹת בְּוַיִּקְרָא) אוּנ ווייל דֶער דִין שְׁטֵייט נָאר אֵיין מָאל בַּייא אֵיין מִנְחָה אִין דִיא סֶדְרָה וַיִּקְרָא (הוּצְרַךְ לִשְׁנוֹת פָּרָשָׁה זוֹ לִכְלוֹל כָּל הַמְּנָחוֹת כְּמִשְׁפָּטָן) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט דָא דֶער דִין נָאךְ אַמָאל צוּ לֶערְנֶען אַז דֶער דִין אִיז בַּייא אַלֶע מְנָחוֹת גְלַייךְ: (ט) וּבְמָקוֹם קָדוֹשׁ. אוֹיף אַהֵיילִיגֶען אָרְט (וְאֵיזֶהוּ) ווֶעלְכֶער אִיז דֶער הֵיילִיגֶער אָרְט (בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד) אִין הוֹיף פוּן אֹהֶל מוֹעֵד: (י) וְלֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם. דֶעם חֵלֶק מֶעל וָוס דִי כֹּהֲנִים עֶסֶין זָאל נִיט גֶבַּאקֶען ווֶערֶען חָמֵץ (אַף הַשְּׁיָרִים אֲסוּרִים בְּחָמֵץ) אֲפִילוּ דִי מֶעל וָוס בְּלַייבְּט נָאךְ דֶעם קוֹמֶץ טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט בַּאקֶען חָמֵץ: כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם. זָאגְט רש"י (מִנְחַת חוֹטֵא הֲרֵי הִיא כַּחַטָּאת) דִי מִנְחָה וָוס מֶען בְּרֶענְגְט פַאר אַעֲבֵירָה הָט זִיא דֶעם דִין ווִי אַקָרְבָּן חַטָּאת (לְפִיכָךְ קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה) דְרִיבֶּער אִיז דֶער דִין אוּבּ עֶר הָט גֶנוּמֶען דֶעם קוֹמֶץ מֶעל נִיט ווֶעגֶען אַמִנְחַת חַטָּאת, אִיז דִיא מִנְחָה פָּסוּל (מִנְחַת נְדָבָה הֲרֵי הִיא כָּאָשָׁם) דִי מִנְחָה וָוס מֶען בְּרֶענְגְט אַנְדָבָה הָאט זִיא דֶעם דִין ווִיא אַקָרְבָּן אָשָׁם (לְפִיכָךְ קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ כְּשֵׁרָה) דְרִיבֶּער אוּבּ עֶר

רש"י

עשרון שלם בבת אחת בשעת קמילה. בר"י): בקמצו. שלא יעשה ת מדה לקומץ [יומא מו]: מסלת המנחה ומשמנה. מכאן שקומץ ממקום א שנתרבה שמנה [סוטה יד]: המנחה. (ת"כ) שלא תהא מעורבת באחרת: ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר. (ת"כ) שמלקט את לבונתה ל אחר קמילה ומקטירו ב ולפי שלא פירש כן אלא באחת מן המנחות בויקרא הולרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן: (ט) במקום קדוש. ואיזהו בחלר ג אהל מועד: (י) לא תאפה חמץ חלקם. [מנחות נה] אף השירים ד אסורים בחמץ: כחטאת וכאשם. [שם ב] מנחת חוטא הרי היא כחטאת ה לפיכך קמלה שלא לשמה פסולה מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמלה שלא

שפתי חכמים

שהרי כתיב לפני ה׳ הוא מערב כו׳ אל פני המזבח הוא דרום כו׳: ת פי׳ שלא יעשה כלי שמחזיק קומץ וימדוד בו והוכחתו מדכתיב בקמצו ולא כתיב מלא קמצו: א דאל"כ ומשמנה ל"ל הא כבר כתב בפ׳ ויקרא שכל הסולת היא מעורבת עם השמן וכיון שקומץ מסלת ידאי גם השמן בכלל ויסי׳ וא"ו ומשמנ׳ וא"ו הביאור כאלו אמר באיזה מקום הוא קומץ ומשמנה שיש בו רוב השמן: ב כדכתיב והרים ממנו בקמצו ואח"כ כתיב ואת כל הלבונה משמע שאין הלבונה בכלל הקמילה: ג וא"ת במקום קדוש ל"ל. וי"ל לרבות לשכות הבנויות בחול ופתוחו׳ לחלר אהל מועד שהן כשרין לאכילי המנחו׳ כדאית׳ בפ"ק דכלים דף ו׳ ובפ׳ איזהו מקומן דף נו: ד וכ"ש מה שעולה לאישים דכתיב ביה בהדיא בפ׳ ויקרא והוכחתו מדסמיך לא תאפה חמץ חלקם: ה מדכתיב חטאת היא בהוייתה תהא שישחטו לשם חטאת אבל

מצות השם

(קלד) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה וגו׳]. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס אִיבֶּער בְּלַייבּוּנְג פוּן דִי מְנָחוֹת זָאלִין עֶסִין דִי כֹּהֲנִים אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג [בִּזְמַן הַבַּיִת]:

(קלה) וְלֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם]. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס אִיבֶּער בְּלַייבּוּנְג פוּן דִיא [מְנָחוֹת] וָואס דִיא כֹּהֲנִים דַארְפֶן עֶסִין זָאל נִיט זַיין קֵיין חָמֵץ:

וּכָאָשָׁם׃ יא כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן
יֹאכְלֶנָּה חָק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי
יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ׃ פ
שני יב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ
לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת
הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ

אונקלוס

וְכַאֲשָׁמָא׃ יא כָּל דְּכוּרָא
בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֵיכְלִנַּהּ קְיָם
עָלָם לְדָרָתֵיכוֹן מִקֻּרְבָּנַיָּא
דַּיְיָ כֹּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן
יִתְקַדָּשׁ׃ יב וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ יג דֵּין
קֻרְבַּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי דִּי
יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
דְּרַבִּיאוּ יָתֵהּ חַד מִן עַסְרָא
בְּתְלָת סְאִין סֻלְתָּא
מִנְחָתָא תְּדִירָא פַּלְגּוּתַהּ

תו"א כל זכר סוטה כג זבחים כב. יקדש זבחים לו: זה קרבן יומא ה הוריות ה מנחות כב עח. מנחה תמיד מנחות ח נ נא נב. מחציתה שם.

רשב"ם

(יא) יקדש. קודם הנגיעה יהיה טהור: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. לפי הפשט בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו. וחכמים דרשו על כהן הדיוט כשעושה

בעל הטורים

תאפה אלא מלה: זה קרבן אהרן ובניו. בגי' זהו מחלה לאהרן ומחלה לבניו: עשירית. בגימ' עשרן סלת שהיה מביא עשרון סלת וחולהו ומביא מחלה בבקר ומחלה בערב: מחליתה. בגי' מחלה מסלת:

רש"י

לשמה כשרה: (יא) כל זכר. אפי' בעל מום למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור [ויקרא כא] לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו' אלא לרבות בעלי מומין ו למחלוקת [זבחים קכ]: כל אשר יגע וגו'. (ת"כ) קדשים קלים או חולין שיגעו בה ז ויבלעו ממנה: יקדש. (ת"כ) להיות כמוה שאם פסולה יפסלו ח ואם כשרה יאכלו כחומר ט המנחה: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. [מנחות עח] אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה י ביום שהן מתחנכין לעבודה אבל כהן גדול בכל יום

בית יהודא

הָט גֶענוּמֶן דֶעם קוֹמֶץ מֶעל אֲפִילוּ נִיט וֶועגֶן מִנְחַת נְדָבָה אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר׃ (יא) [כָּל זָכָר]. אַלֶע כֹּהֲנִים זְכָרִים (אֲפִילוּ בַּעַל מוּם) אֲפִילוּ דֶר כֹּהֵן וָואס הָט אַפֶּעלְר מֶעג אוֹיךְ עֶסִין פוּן דִי מִנְחָה, זָאגְט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צוּ וָוס שְׁטֵייט דִי וֶוערְטֶר כָּל זָכָר (אִם לַאֲכִילָה) אוֹיבּ צוּ לֶערְנֶען אֲפִילוּ אַכֹּהֵן וָוס הָט אַפֶּעלְר מֶעג אוֹךְ עֶסִין פוּן דִי מִנְחָה (הֲרֵי כְּבַר אָמוּר) דֶער דִין אִיז שׁוֹין לַאנְג גְזָאגְט גִיוָארֶן (לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וגו׳) דָם בְּרוֹט פוּן הקב"ה וְדִי קָרְבָּנוֹת] אֲפִילוּ דִיא גַאנְץ הֵיילִיגְסְטֶע מֶעג עֶסִין דֶר כֹּהֵן וָוס הָט אַפֶּעלְער (אֶלָּא לְרַבּוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין לְמַחְלוֹקֶת) נָאר דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז דִי כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶּען פֶעלֶערְם טֵיילֶן זִיךְ גְלַייךְ מִיט אַלֶע כֹּהֲנִים אִין דִיא קָרְבָּנוֹת אוּנ מְנָחוֹת וָוארוּם פוּן דֶעם פָּסוּק לֶחֶם אֱלֹהָיו וֵוייסֶן מִיר נָאר אַז אַכֹּהֵן וָוס הָט אַפֶּעלְר מֶעג עֶסִין פוּן קָרְבָּנוֹת, אוּבּ אַכֹּהֵן וֶועט אִים אַמָאל גֶעבֶּן פוּן זַיין חֵלֶק אַשְׁטִיקוֹל קָרְבָּן מֶעג עֶר עֶסִין, אָבֶּער מִיר וֵוייסֶן נִיט אַז עֶר זָאל נֶעמֶען אַחֵלֶק אִין קָרְבָּנוֹת גְלַייךְ מִיט אַלֶע כֹּהֲנִים, דְרִיבֶּער לֶערְנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק אַז דִיא כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶּן פֶעלֶערְם אוּנ זֶענֶען אִין דֶעם מִשְׁמָר אוּנ בֵּית אָב] נֶעמֶען זֵייא אַגְלַייכֶען חֵלֶק אִין קָרְבָּנוֹת מִיט אַלֶע כֹּהֲנִים]: [כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע וגו׳]. זָאגְט רש"י (קָדָשִׁים קַלִּים אוֹ חוּלִין שֶׁיִּגְּעוּ בָּהּ וְיִבְלְעוּ מִמֶּנָּה) גְרִינְגֶע קָרְבָּנוֹת (שְׁלָמִים, תּוֹדָה אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֵי קָרְבָּנוֹת] אָדֶר עֶסִינְוַוארְג וָוס זֶענֶען נִיט הֵיילִיג הָאבֶּן אָנְגֶערִירְט דִיא מִנְחָה אוּנ הָאבֶּען אִין זִיךְ אַיינְגֶעזַאפְּט פוּן דִיא מִנְחָה: [יִקְדָּשׁ]. וֶוערֶן זֵיי הֵיילִיג (לִהְיוֹת כָּמוֹהָ) זֵיי זָאלֶן זַיין וִוי דִיא מִנְחָה (שֶׁאִם פְּסוּלָה יִפָּסְלוּ) אוּבּ דִי מִנְחָה אִיז פָּסוּל זָאלֶן זֵיי אוֹךְ זַיין פָּסוּל מֶען טָאר זֵיי נִיט עֶסִין (נִיט אִין גַאנְצִין נָאר דִי שְׁטִיק וָואס אִין אִיר אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט גִיוָוארֶן פוּן דִי מִנְחָה] (וְאִם כְּשֵׁרָה) אוּנ אוֹיבּ דִיא מִנְחָה אִיז כָּשֵׁר (יֵאָכְלוּ כְּחוֹמֶר הַמִּנְחָה) זָאל מֶען עֶסִין דִי שְׁטִיק וָואס אִיז אַיינְגֶעזַאפְּט פוּן דִי מִנְחָה וִויא מֶען עֶסְט דִי מִנְחָה נָאר אִין דִיא עֲזָרָה אוּנ דִי זֶעלְבִּיגֶע צֵייט וָואס מֶען עֶסְט דִי מִנְחָה]: (יג) [וְזֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו]. דָס אִיז דֶר קָרְבָּן פוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער. זָאגְט רש"י (אַף הַהֶדְיוֹטוֹת מַקְרִיבִין עֲשִׂירִית הָאֵיפָה) אֲפִילוּ דִיא פְּרָאסְטֶע כֹּהֲנִים זֶענֶען אוֹךְ מַקְרִיב אַמִנְחָה אַצֶעהֶנְטִיל אֵיפָה מֶעל (בְּיוֹם שֶׁהֵן מִתְחַנְּכִין לַעֲבוֹדָה) אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג וָוס זֵייא גֵייעֶן אַרַיין טָאהְן דִיא עֲבוֹדָה מַקְרִיב צוּא זַיין קָרְבָּנוֹת (אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם) אָבֶּער דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז מַקְרִיב

שפתי חכמים

ב אם לא נאמר אם הוא אלא אחר הקטרת אמורים והוא עלמו שלא הקטירו אימוריו כשר כדלעיל בפ' ויקרא: ו פי' שחולקים את המנחה בהדי תמימים חלק כחלק דה"א דוקא לאכילה הוא דשרי בקדשי' דכתי' לחם אלהיו מקדשי הקדשים יאכל אבל לחלק עם התמימים כיון דלאו בני הקרבה נינהו לא קמ"ל: ז מדכתיב אשר יגע בהם ל"ל. אלא לומר לך יגע ויכנס בהם שיבלע בתוכו: ח דהיינו מקום נגיעתו ולא כולו: ט ר"ל שיאכל לפנים מן הקלעים ליום ולילה עד חלות: י דמה ת"ל ובניו הרי כהנים גדולים אמורים כשהוא אומר והכהן

פירוש לתורת אלהים

מִזְבֵּחַ׃ (יא) כָּל זָכָר אַלֵי זְכָרִים פוּן דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן זֵיא עֶסֶען חָק עוֹלָם דָאס אִיז אַיין אֵייבִּיגֶר חוּק לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אֵייעֶרֶע דוֹרוֹת מֵאִשֵּׁי פוּן דִי פַייעֶר אָפֶּר פוּן גָאט כֹּל אַלֶע עֶסִינְוַוארְג וָוס רִירְט אָן אִין דֶער מִנְחָה אוּנ עֶס זַאפְּט אַיין פוּן אִיר יִקְדָּשׁ זָאל הֵיילִיג וֶוערֶן אַזוֹ וִוי דִי מִנְחָה [עיין רש"י]: (יב) וַיְדַבֵּר גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה׃ (יג) זֶה דָאס אִיז דֶר קָרְבָּן פוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אֲשֶׁר וָוס זֵיי וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז מֶען זַאלְבְּט אִים עֲשִׂירִית אַצֶעהֶנְטֶל פוּן אַיין אֵיפָה סוֹלֶת וֵוייצֶן מֶעל מִנְחַת

מצות השם

(קלו) וְזֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו וגו׳]. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל] דַארְף בְּרֶענְגֶען פַאר אַיין קָרְבָּן אַלֵי טָאג אַיין עֲשִׂירִית הָאֵיפָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען׃

בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב׃ יד עַל־
מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת
תְּבִיאֶנָּה תֻּפִינֵי מִנְחַת פִּתִּים
תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ טו וְהַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ
חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר׃

אונקלוס

בְּצַפְרָא וּפַלְגוּתַהּ
בְּרַמְשָׁא׃ יד עַל מַסְרִיתָא
בִּמְשַׁח תִּתְעֲבֵד רְבִיכָא
תַיְתִנַּהּ תּוּפִינֵי מִנְחַת
בִּצוּעִין תְּקָרֵב לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ טו וְכַהֲנָא
דִּמְרַבָּא תְּחוֹתוֹהִי
מִבְּנוֹהִי יַעֲבֵד יָתַהּ קְיָם
עָלַם קֳדָם יְיָ גְּמִיר תִּתַּסַּק׃

תו"א על מחבת שם כ. תעשה שם ג. ותפיני הוריות יא יב מנחות כא כריתות ה. חק עולם מנחות ה נא ע:.

רשב"ם

עבודה ראשונה צריך חינוך במנחה: (יד) מרבכת. לפי ענינו רכה בשמן לפי שהיה מאפה תנור צריך לרככה בשמן: תפיני. לשון אפייה. אלף חסירה. והרבה יש. לא יהל שם ערבי. לא יאהל. וימש חשך כמו ויאמש:

בעל הטורים

(יד) מורבכת (תביאנה). בגימ' רתחין שחולטין אותה ברותחין כל צרכה:

בית יהודא

אַמִנְחָה אַצְעֶהנְטִיל אֵפָה מֶעהְל אַלֶע טָאג (שֶׁנֶּאֱמַר מִנְחָה תָּמִיד וגו׳) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דָאס זָאל זַיין פוּן דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל אַשְׁטֶענְדִיגֶע מִנְחָה וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו חֻקַּת עוֹלָם וגו׳) וֶוען דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁטַארְבְּט אוּנ מֶען זָאלְבְּט אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע קִינְדֶער עֶר זָאל זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל, דַארְף עֶר אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין אַמִנְחָה אַלֶע טָאג אַצְעהֶנְטִיל מֶעהְל, דָס זָאל זַיין אַגֶעזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג: (יד) (מֻרְבֶּכֶת). מֵיינְט מֶען (חֲלוּטָה בְּרוֹתְחִין כָּל צָרְכָּהּ) מֶען הָט בַּגָאסְין דִיא מֶעהְל מִיט הֵייסֶע וַואסֶער וִוי פִיל דִיא מֶעהְל הָט גֶעדַארְפְט וַואסֶער: (וּתְפִינֵי). מֵיינְט מֶען (אֲפוּיָה אֲפִיּוֹת הַרְבֵּה) זִיא אִיז פִיל מָאל גֶעבַּאקְט גְוָוארִין (שֶׁאַחַר חֲלִיטָתָהּ אוֹפָהּ בְּתַנּוּר) נָאכְדֶעם וִוי עֶר הָט דִי מֶעל בַּגָאסְין מִיט הֵייסֶע וַואסֶר הָט עֶר גֶעקְנֶעטְן דִי טֵייג אוּנ הָאט זִיא גֶעבַּאקְט אִין אַהוֹיבִּין (וְחוֹזֵר וּמְטַגְּנָהּ בְּמַחֲבַת) אוּנ נָאכְדֶעם הָאט עֶר דִי גֶעבַּאקְטֶע גֶעפְרֶעגִילְט אִין אַרַאנְדֶעל (אַפַּאן) וְדָס בֶּעגִיסֶען מִיט הֵייסֶע וַואסֶער הֵייסְט אוֹיךְ גֶעבַּאקְט: (מִנְחַת פִּתִּים). זָאגְט רַשִׁ"י (מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנָה פְּתִיתָה) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁטְּעוּנָה פְּתִיתָה) נָאךְ דֶעם בַּאקֶען דַארְף מֶען דִיא גֶעבַּאקְטֶע צוּבְּרֶעכֶען אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ נָדֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים זָאגְט מֶען זָאל נִיט צוּבְּרֶעכֶען אוֹיף קְלֵיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ נָאר מֶען זָאל דִי מִנְחָה אַיינְלֵייגֶען אִין צְווַייעֶן אוּנ נָאךְ אַמָאהְל אַיינְלֵייגֶען וֶועט זַיין פִיר שְׁטִיקְלַאךְ, קוּמְט אוּם עֶס אִיז אַיינְגֶעלֵייגְט אוּנ אַיינְגֶעבְּרָאכֶען אֵיין מָאל אִין דֶערְלֵיינְג אוּנ אֵיין מָאל אִין דִי בְּרֵייט, אוּנ עֶר זָאל נָאר אַיינְבְּרֶעכֶען אוּנ נִיט דוּרְכְבְּרֶעכֶען, פוּן אֵיין זַייט זָאלֶען זַיין אַלֶע פִיר שְׁטִיקְלַאךְ גַאנְץ אוּנ אֵיין שְׁטִיק, אוּנ אַזוֹ לֵייגְט עֶר דִיא מִנְחָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ פַארְבְּרֶענְט זִיא: (טו) (הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו). מֶען מֵיינְט (הַמָּשִׁיחַ מִבָּנָיו תַּחְתָּיו) וֶועלְכֶער פוּן זַיינֶע קִינְדֶער עֶס וֶועט גֶעזַאלְבְּט וֶוערֶען צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל אוֹיף זַיין אָרְט: (כָּלִיל תָּקְטָר). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין נִקְמֶצֶת לִהְיוֹת שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין) פוּן דִיא מִנְחָה הָאט מֶען נִיט אַרָאפְּגֶענוּמֶען אַקוֹמֶץ צוּ פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ דִי אִיבֶּערִיגֶע זָאל מֶען עֶסִין (אֶלָּא כּוּלָּהּ כָּלִיל) נָאר דִיא גַאנְצֶע מִנְחָה פַארְבְּרֶענְט מֶען (וְכֵן כָּל מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁל נְדָבָה כָּלִיל תִּהְיֶה)

רש"י

שנ' מנחה תמיד וגו' והכהן ב המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו': (יד) מרבכת. (ת"כ) חלוטה ברותחין כל צרכה: תפיני. אפויה אפיות הרבה שאחר חליטתה אופה בתנור ל וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד שטעונה מ פתיתה (כר"י. ולא פתית' ממש בלועין ופרורין לפי שאינה נקמצת אלא כופל' לשנים והוזר וכופלה לד' שתי וערב ואינו מבדיל וכן מקטיר לאשים בת"כ מפרש לה): (טו) המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו נ תחתיו: כליל תקטר. אין נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא כולה ם כליל וכן כל מנחת

שפתי חכמים

המשיח כו': כ פי' שמנחה תמיד דבוק עם כהן המשיח לא עם בניו א"כ מנחתם אינו תמיד רק ביום חינוכן דומיא דביום המשח הכהן גדול שהוא חנוכו לכ"ג ונכתב ביום המשח ולא מיום המשח לכלול גם לחנוך הכהנים הדיוטים דאל"כ מיום מיבעי ליה שמאותו היום ואילך תמיד יקריב: ל מדכתיב תפיני שהוא תיבות תפי נא משמע שהיא היה למדנו שכשאופה תהא חיה ולא מטוגנת לכך פירש"י שהיא אפויה מתחילה ואח"כ מטגנה: מ אע"ג דמקרא מלא הוא זה בא לאפוקי מדר' שמעון דאמר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה כלומר שלא יכפול אחד לשנים ושני' לארבע' כו' כיון שאין בהם קמיצה אלא כתיב הכא אלא פתים ולא פתות אותו פתים כמו במנחת ישראל: נ לכך פירש"י כן ושינה הקרא לפי שמלינו לפרש המשיח תחתיו המשיחות יהיו תחתיו או מלינו לפרש המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה קרבן כלו' הבן יעשה קרבן לכך פרש"י כן ושינה הקרא כדי שיהא תחתיו דבוק עם מבניו ולא עם המשיח שתחתיו לא יאמר אלא איש במקום איש. ועיין בקל"מ ומהר"ן וג"א וד"ד כל אחד יש לו בזה דרך בפני עצמו: ם לאפוקי שלא תפרש כליל כל המנחות ופירושו כל המנחות תקטיר הקומץ ופירוש כליל כולה נשרפת וכן כל מנחת כהן של נדבה כלו' לא שמנחת כהן מתחלפת ממנחת כהן משיח לכך הוסיף וכן וכו' שגם היא כליל והוסיף של נדבה שלולא זה משמע וכן מנחת כהן שהיא חובה דומיא דשל כהן המשיח אבל נדבה לא קמ"ל

פירוש לתורת אלהים

אַקָרְבָּן מִנְחָה תָּמִיד שְׁטֶעטִיגְלִיךְ מַחֲצִיתָהּ הַאלְבּ דֶר פוּן זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין בַּבֹּקֶר אִין דֶר פְרִי וּמַחֲצִיתָהּ אוּנ הַאלְבּ זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין אִין אָבֶינְט: (יד) עַל מַחֲבַת אוֹיף אֵיין פַייעֶר פַאן בַּשֶּׁמֶן מִיט אֵייל תֵּעָשֶׂה זָאל זִיא גֶמַאכְט וֶוערֶען מֻרְבֶּכֶת גִיזָאטֶן תְּבִיאֶנָּה זָאלְסְטוּ זִיא בְּרֶענְגֶען תֻּפִינֵי גֶבַּאקֶן נָאךְ דֶעם אַז זִיא אִיז גֶזָאטֶן גְוָוארֶן זָאל מֶען זִי בַּאקֶן אִין אֵיין אוֹבֶן אוּנ דֶר נָאךְ זָאל מֶען זִיא פְרֶעגְלֶען אִין אַפַּייעֶר פַאן מִנְחַת דִי מִנְחָה זָאל זַיין צוּ בְּרֶעקִילְט אוֹיף שְׁטִיקֶר תַּקְרִיב זָאלְסְט זִיא גֶעהְנֶען פַר אַגִישְׁמַאקֶן רֵיחַ צוּ גָאט: (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אוּנ דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל יַעֲשֶׂה אֹתָהּ זָאל מַקְרִיב זַיין דִי מִנְחָה חָק עוֹלָם דָס אִיז אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּיג אַז אַכֹּהֵן גָּדוֹל זָאל אַלֶע טָאג מַקְרִיב זַיין אַזוֹ אַמִנְחָה צוּ גָאט כָּלִיל תָּקְטָר מֶען זָאל זִיא אִין גַאנְצֶן פַאר בְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ

טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא
תֵאָכֵל: פ יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט
הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא: יט הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ
יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל
בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד: כ כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע

אונקלוס

טז וְכָל מִנְחָתָא דְכַהֲנָא
גְמִיר תְּהֵי לָא תִתְאֲכֵל:
יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן
וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימַר דָּא
אוֹרַיְתָא דְחַטָּאתָא בַּאֲתַר
דִּי תִתְנְכֵס עֲלָתָא תִּתְנְכֵס
חַטָּאתָא קֳדָם יְיָ קֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין הִיא: יט כַּהֲנָא
דִּמְכַפַּר בִּדְמַהּ יֵיכְלִנַּהּ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ תִּתְאֲכֵל
בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא: כ כֹּל

תו"א וכל מנחת שקלים ג סוטה כג מנחות עז נא פג עד חולין קלא קלב ערכין ד. **זאת** תורת זבחים ט לג מנחות ג יג קי. במקום זבחים מט מנחות נה. תשחט זבחים נב. קודש קדשים שם כ נא לה. הכהן שם י נב לב לג **קב**. במקום קדוש שם לב. כל אשר יגע זבחים לז חולין לט.

רש"י

כהן ע של נדבה כליל תהי': (טז) כליל. כולה שוה פ לגבוה: (יט) המחטא אותה. העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על ידו: המחטא אותה יאכלנה. [זבחים קב] הראוי לעבודה יצא טמא בשעת זריקת דמים צ שאינו חולק בבשר וא"א לו' שאוסר שאר כהנים באכילת' חוץ מן הזורק דמה שהרי נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה: (כ) כל אשר יגע בבשר'. (שם לז) כל דבר אוכל אשר יגע ק ויבלע ממנ': יקדש. להיות כמוה אם פסול' תפסל ואם היא כשרה תאכל

בית יהודא

אונ אַלֶע מְנָחוֹת פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס זֵיי בְּרֵיינְגֶן אַנְדָבָה זָאל מֶען דִי מִנְחָה אִין גַאנְצִין פַרְבְּרֶענֶגֶען: (טז) וְכָלִיל. מֵיינְט מֶען (כּוּלָּהּ שָׁוֶה לַגָּבוֹהַּ) דִיא גַאנְצֶע מִנְחָה גֵייט גְלַייךְ צוּא הקב"ה: (יט) וְהַמְחַטֵּא אוֹתָהּ. מֵיינְט מֶען (הָעוֹבֵד עֲבוֹדוֹתֶיהָ) דֶער כֹּהֵן וָוס טוּהט אַלֶע עֲבוֹדוֹת וָוס מֶען דַארְף טָאהְן בַּיי אַחַטָּאת (שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית חַטָּאת עַל יָדוֹ) דוּרךְ דֶעם וֶוערְט דִי בְּהֵמָה אַקָרְבָּן חַטָּאת: וְהַמְחַטֵּא אוֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה. דֶער כֹּהֵן (הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה) וָוס הָט גֶעמֶעגְט הַיינְט מַאכֶן דִי בְּהֵמָה פַאר אַחַטָּאת מֶעג עֶר עֶסִין פוּן דֶעם חַטָּאת (יָצָא טָמֵא בִּשְׁעַת זְרִיקַת דָּמִים) אָבֶּר דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז גְוֶוען טָמֵא וֶוען מֶען הָט גְשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן חַטָּאת (שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק בְּבָשָׂר) עֶר נֶעמְט נִיט אַחֵלֶק פוּן דִיא פְלֵייש פוּן חַטָּאת, זָאגְט רש"י (וְאִי אֶפְשַׁר לוֹמַר) מֶען קֶען נִיט זָאגֶן (שֶׁאוֹסֵר שְׁאָר כֹּהֲנִים בַּאֲכִילָתָהּ חוּץ מִן הַזּוֹרֵק דָּמָהּ) דֶר פְּסוּק מֵיינְט נָאר דֶר כֹּהֵן וָוס הָט גְשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן חַטָּאת מֶעג עֶסִין פוּן חַטָּאת אָבֶער אַנְדֶערֶע כֹּהֲנִים טָארֶען נִיט עֶסִין פוּן דֶעם חַטָּאת (שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר לְמַטָּה) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ וַוייטֶער (כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אוֹתָהּ) אַלֶע כֹּהֲנִים זְכָרִים זָאלֶן עֶסִין פוּן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת: (כ) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ. אַלֶץ וָואס וֶועט אָנְרִירֶען דִיא פְלֵייש פוּן חַטָּאת (כָּל דָּבָר אוֹכֶל) אַלֶע עֶסִינְוַוארְג (אֲשֶׁר יִגַּע וְיִבְלַע מִמֶּנּוּ) וָוס וֶועט אָנְרִירֶן אוּנ אַיינְזַאפֶּן פוּן קָרְבָּן חַטָּאת (יִקְדָּשׁ) זָאל זַיין הֵיילִיג (לִהְיוֹת כָּמוֹהָ) עֶס זָאל זַיין וִויא דֶער חַטָּאת (אִם פְּסוּלָה תִּפָּסֵל) אוּב דֶער חַטָּאת אִיז פָּסוּל זָאל דָם עֶסִינְוַוארְג אוֹךְ זַיין פָּסוּל (וְאִם הִיא כְּשֵׁרָה) אוּנ אוּב דֶר חַטָּאת אִיז כָּשֵׁר (תֵּאָכֵל כְּחוֹמֶר שֶׁבָּהּ) זָאל דָם עֶסִינְוַוארְג גְעֶסִין וֶוערֶן וִוי דֶר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) וכל מנחת כהן. דאם לא היתה כליל אומר לא אוכל השירים דמאי דורון יש לפני המקום כמלא קמצו שאינו אלא דבר מועט דבשלמא ישראל המביא מנחה מביא עשרון והקומץ נקטר והשירים נאכלים לכהנים וכהנים משלחן גבוה קא זכו ונמצא

שפתי חכמים

ספתיהם כליל: ע הוכחת רש"י מדכתי' וכל מנחת כהן וגו' פ כלו' מפני שאמר כליל תהי' ולא אמר אם לגבוה אם להדיוט מ"מ פירש כולה לגבוה כלו' לשרפה: צ והא דלא פירש קרא כפשוטו המחטא יאכל דהא כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות דלמא הראוי לעבוד' יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו ראוי דהא כתיב כל זכר לרבות בעל מום אלא ע"כ בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק וא"ל איפכא טבול יום יאכל לאורתא ובעל מום לא יאכל כלל מסתברא בעל מום יאכל שהוא באכילה לאלתר לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש: ק (נח"י) בת"כ יכול אע"פ שלא בלע ת"ל בבשרה

פירוש לתורת אלהים

(טז) וְכָל מִנְחַת אוּנ אַלֶע מִנְחַת כֹּהֵן וָוס עֶר אִיז מְנַדֵּר כָּלִיל תִּהְיֶה זָאל מֶען פַר בְּרֶענֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אִין גַאנְצֶן לֹא תֵאָכֵל זִיא זָאל נִיט גְגֶעסֶן וֶוערֶן: (יח) דַּבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער לֵאמֹר דוּ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן זֹאת תּוֹרַת דָם אִיז דֶער דִין פוּן דֶעם קָרְבַּן חַטָּאת בִּמְקוֹם אוֹיף דֶעם אָרְט וִוי דִי עוֹלָה וֶוערְט גְשָׁאכְטֶן תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת זָאל דֶר חַטָּאת גְשָׁאכְטֶן וֶוערֶן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט דָם אִיז גַאנְץ הֵיילִיג: (יט) הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וָואס אִיז מַקְרִיב דֶעם חַטָּאת יֹאכְלֶנָּה זָאל עֶר זִיא עֶסִין בְּמָקוֹם אוֹיף אֵיין הֵיילִיג אָרְט זָאל זִיא גְגֶעסֶן וֶוערֶן בַּחֲצַר אִין דֶעם הוֹף פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (כ) כֹּל אֲשֶׁר אַלֶץ וָוס וֶועט אָן רִירֶן אָן דֶעם פְלֵייש פוּן דֶעם חַטָּאת יִקְדַּשׁ זָאל

מצות השם

(קלז) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין [מִנְחַת כֹּהֵן] מוּז מֶען אִין גַאנְצִין פַאר בְּרֶענֶגֶען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִשְׁטַאנֶען:

(קלח) וְזֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער הָאט גְעזִינְדִיגְט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין קָרְבָּן חַטָּאת אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָאס ביהמ"ק אִיז גִשְׁטַאנֶען:

בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה
על־הבגד אשר יזה עליה תכבס
במקום קדש: כא וכלי־חרש אשר
תבשל־בו ישבר ואם־בכלי נחשת
בשלה ומרק ושטף במים: כב כל־
זכר בכהנים יאכל אתה קדש

אונקלוס

די יקרב בבכרה יתקדש
ודי ידי מדמה על לבוש
די ידי עלה תתחור
באתר קדיש: כא ומן דחסף
די תתבשל בה יתבר ואם
במנא דנחשא תתבשל
ויתמרק וישתטף במיא:
כב כל דכורא בכהניא
יכול יתה קדש קודשין

רשב"ם

(כ) תכבס. שלא יהא נאסר כנותר שבשריפה:

תו"א ואשר יזה זבחים לב לג לת מעילה ה. מדמה זבחים לב לג. על הבגד זבחים לג לד. אשר יזה שם לג לד. תכבס שם לד. וכלי חרש שם לה. ישבר שם לו. ואם בכלי שם לד לו לז. כל זכר שם לו לז לט קב.

בית יהודא

חטאת ווערט געגעסן ׳אין הויף פון אהל מועד אונ גאר צו כהנים זכרים אונ אין די זעלביגע צייט ווס דר חטאת ווערט געגעסן: (ואשר יזה מדמה על הבגד) (ואם הוזה מדמה על הבגד) אוב עס איז ארויף געשפריצט געווארן פון די בלוט אויף אקלייד (אותו מקום דם שבבגד) דעם ארט מיט די בלוט וואס אין קלייד (תכבס בתוך העזרה) זאל מען אויסוואשין אין דיא עזרה אין הויף פון אהל מועד: (אשר יזה) זאגט רש"י מען מיינט ניט יזה ווס ער וועט שפריצען, וואלט גדארפט שטיין יזה, נאר מען מיינט (יהא נזה) ווס וועט געשפריצט ווערן (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק ולא יטה לארץ מנלם, מיינט מען יהא נטוי, עס וועט גנייגט ווערן: (כא) (ישבר) אוב מען האט געקאכט דעם קרבן חטאת אין אערדענע כלי זאל מען די כלי צוברעכן (לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר) ווייל ווס עס איז איינגעזאפט געווארן אין די כלי אז עס קומט מארגן פריה איז דס נותר וגעבליבען אויף נאך דיא צייט פון עסין, דיא צייט פון עסין אחטאת איז דעם טאג ווס מען הט אים געשאכטן אונ די נאכט נאך דעם טאג ביז אין דר פריה (והוא הדין לכל הקדשים) דר זעלביגר דין איז ביי אלע קרבנות וואס מען הט זיי געקאכט אין אערדענע כלי, אז עס קומט נאך דיא צייט פון עסין דעם קרבן, דארף מען די ערדענע כלי צוברעכן: (ומורק) (לשון תמרוקי הנשים), מורק איז דרטייטש אויסגעפוצט, די כלי זאל ווערן ריין אויסגעפוצט פון דם עסין ווס אינוויינינג איז גוועזן: (ומורק ושוטף) מען זאל די כלי אויספוצן אונ אויסוואשן (לפלוט את בליעתו) מען זאל ארויסנעמען פון די כלי וואס אין איר איז איינגעזאפט געווארען (אבל כלי חרש) אבער אערדענע כלי (למדך הכתוב כאן) לערנט דיך דא דער פסוק (שאינו יוצא מידי דפיו לעולם) ווס אין די כלי איז איינגעזאפט גייט קיין מאל ניט ארוס פון די כלי: (כב) (כל זכר בכהנים יאכל אותה) אלע כהנים זכרים זאלען עסין פון דעם חטאת, זאגט רש"י (הא למדת) דס לערנט אונז (שהמחטא אותה האמור למעלה) ווס עס שטייט פריער אין פסוק דר כהן ווס הט געמאכט דעם קרבן חטאת זאל עסין דעם קרבן חטאת (לא להוציא שאר הכהנים) מיינט מען ניט נאר ער אליין זאל עסין דעם חטאת אבר אנדערע כהנים זאלן פון דעם חטאת ניט עסין, דא שטייט דאך אין פסוק אלע כהנים מעגן עסין פון חטאת (אלא להוציא שאינו ראוי לחטוי) נאר מען מיינט דער כהן וואס איז גוועזן פסול צו מאכען דעם קרבן חטאת ווען מען הט געמאכט דעם קרבן חטאת, טאר ניט עסין פון חטאת:

רש"י

כהומר שבה: ואשר יזה מדמה על הבגד. ואם הוזה מדמה על הבגד (ת"כ) אותו מקום דם (הבגד ר אשר יזה עליה) תכבס בתוך ש העזרה: אשר יזה. ואה. כזה כמו (איוב טו) ולא יטה לארץ מנלם יהא נטוי: (כא) ישבר. לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר והוא הדין לכל הקדשים: ומרק. ל' תמרוקי הנשי' (אסתר ב) אשקורי"ר בלעז: ומרק ושטף. לפלוט את בליעתו אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם: (כב) כל זכר בכהנים יאכל אותה. הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא

שפתי חכמים

פד שיבלע כו' וברייתא זו הובאה בזבחים דף לז: ר דמשמעות הקרא דלריך להזות על הבגד וזה א"א לכן פי' ואם ופירשו ואשר יהא כזה כמו שפירש"י בסמוך (בת"כ) יכול יהא בגד כולו טעון כבוס ת"ל אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כבוס ואין הבגד כולו טעון כבוס: ש כדכתיב במקום קדוש בחלר אהל מועד ש"מ דחלר אהל מועד מקום קדוש הוא: ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. וא"ת ולשהייה לאחר עמוד השחר דלאחר דליהוי נותן טעם לפגם ולא ליהוי בשבירה ומריקה וי"ל כיון שבעמוד השחר דלאחר מיד חל עליהם

דעת זקנים מבעלי התוספות

כולו דורון אבל של כהן אם היה אוכל השירים אין זה דורון ולא דמי לחטאות ואשמות של כהנים דהתם החלב והאימורין נקטרי' עם הערות לאנשי משמר:

פירוש לתורת אלהים

ווערען גיהיילינט ואשר יזה אויב עס וועט ווערען געשפרענגט פון איר בלוט אויף אקלייד אשר יזה עליה דם ארט ווי דרויף איז געשפרענגט געווארן תכבס זאל עם גוואשען ווערען במקום קדוש אויף איין היילג ארט אין דר עזרה: (כא) וכלי חרש אונ אערדינע כלי אשר ווס דר חטאת וועט געקאכט ווערען דרינען ישבר זאל ווערען צו בראכען ואם אונ אז עס איז געקאכט געווארן אין אקופערנע כלי אדר אין אכלי פון אייזן ומורק זאל מען די כלים כשרן דר טעם פון דעם קרבן זאל פון דר כלי ארוס גנומן ווערן: (כב) כל זכר איטליכר זכר פון די כהנים יאכל אותה מעג עסן דעם חטאת קודש קדשים היא זיא איז גאנץ היילג: (כג) וכל חטאת אונ

קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ כג וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר
יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ פ
ז א וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הוּא׃ ב בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ
אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם
וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃
ג וְאֶת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת

אונקלוס

הִיא׃ כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי
יִתָּעַל מִדְּמַהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא
לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא לָא
תִתְאֲכֵל בְּנוּרָא תִתּוֹקַד׃
א וְדָא אוֹרָיְתָא דַּאֲשָׁמָא
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא׃
ב בְּאַתְרָא דִּי יִכְּסוּן יָת
עֲלָתָא יִכְּסוּן יָת אֲשָׁמָא
וְיָת דְּמֵהּ יִזְרֹק עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
ג וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ
מִנֵּהּ יָת אֲלִיתָא וְיָת

תו"א וכל חטאת פסחים יג זבחים פב. לכפר שם פג. בקדש פסחים כד זבחים לה. וזאת תורת שם מת מנחות קי כריתות כב. קדש קדשים זבחים כ תמורה יח. במקום שם מט. ואת דמו שם.

בעל הטורים

(א) וזאת תורת האשם. ה' פעמים כתי' אשם בפרשה כנגד ה' אשמות ה' כתיב בהם מתנות לפנים בהיכל על הפרכת ומזבח הזהב. וזהו פשוטו:

רשב"ם

(כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' חטאות הפנימיות. פר כהן המשיח ופר העלם דבר של צבור ופר ושעיר של יום הכפורים ושעיר עבודת כוכבים כל אלו

רש"י

את שאינו ראוי להצוי: (כג) וכל חטאת וגו'. (זבחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה. וכל. לרבות שאר קדשים: (א) קדש קדשים הוא. [תמורה יט ת"כ] הוא קרב ואין א תמורתו קרבה: (ב) ישחטו. ריבה לנו שחיטות הרבה לפי שמצינו אשם בצבור נאמר ישחטו רבים ותלאו בעולה להביא עולת צבור לצפון: (ג) ואת כל חלבו וגו'. עד כאן לא נתפרשו אימורין באשם לכך הוצרך לפרשם כאן אבל חטאת כבר נתפרשו

בית יהודא

(כג) [וְכָל חַטָּאת וגו']. אַלֶע חַטָּאוֹת וָואס זֵייעֶר בְּלוּט אִיז אַרַייְנְגֶעבְּרַייְנְגְט גְוָוארִין אִין אוֹהֶל מוֹעֵד צוּ שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת, טָאר מֶען נִיט עֶסִין דִי פְלֵייש פוּן דֶעם חַטָּאת, נָאר מֶען פַארְבְּרֶענְט אִים אוֹיף דֶעם פַייֶער, זָאגְט רש"י (שֶׁאִם הִכְנִיס מִדַּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לִפְנִים פְּסוּלָה) אוּב עֶס אִיז גְוֶועזֶען אַחַטָּאת וָוס מֶען הָט גֶדַארְפְט שְׁפְּרִיצֶען זַיין בְּלוּט אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייְנִיגְסְטֶען מִזְבֵּחַ, אוּנ מֶען הָט פַרְגֶעסֶען אוּנ מֶען הָט דִי בְּלוּט אַרַייְנְגֶעטְרָאגֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד, אִיז דֶער חַטָּאת גִיוָוארֶען פָּסוּל, אוּנ מֶען דַארְף אִים פַארְבְּרֶענֶען: (א) [קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא]. דֶער אָשָׁם אִיז קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים, זָאגְט רש"י (הוּא קָרֵב וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה) דֶעם אָשָׁם אִיז מֶען מַקְרִיב, אָבֶער אַז מֶען הָט דֶעם אָשָׁם גֶעטָאהְשְׁט [גֶעבִּיטֶען] אוֹיף אֵיין אַנְדֶער בְּהֵמָה אִיז מֶען דִי אַנְדֶערֶע בְּהֵמָה נִיט מַקְרִיב פַר אַקָרְבָּן: (ב) [יִשְׁחֲטוּ]. זֵיי זָאלֶען שֶׁעכְטֶען, זָאגְט רש"י (רִיבָּה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה) דֶער פָּסוּק הָאט גְשְׁרִיבֶּן עֶס זָאלֶען זַיין פִיל שׁוֹחֲטִים (לְפִי שֶׁמָּצִינוּ אָשָׁם בְּצִבּוּר *) נֶאֱמַר יִשְׁחֲטוּ רַבִּים) נַוייל מִיר גֶעפִינֶען אַז אַלֶע יוּדִין צוּזַאמֶען קֶענֶען בְּרֶענְגֶען אַאָשָׁם, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק יִשְׁחֲטוּ זֵיי זָאלֶען שֶׁעכְטֶען, עֶס זֶענֶען דָא פִיל מֶענְטְשֶׁען צוּ שֶׁעכְטֶען דֶעם אָשָׁם (וּתְלָאוֹ בְּעוֹלָה) פַר וָוס הָאט דִי תּוֹרָה אָנְגֶעהָאנְגֶען דֶעם אָשָׁם אָן דִיא עוֹלָה [צוּ זָאגֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָוא מֶען שֶׁעכְט דִי עוֹלָה זָאל מֶען שֶׁעכְטֶען דֶעם אָשָׁם] (לְהָבִיא עוֹלַת צִבּוּר לְצָפוֹן) צוּ לֶערְנֶען אוּנְז דִי עוֹלָה וָוס אַלֶע יוּדִין צוּזַאמֶען בְּרֶענְגֶען דַארְף מֶען אוֹיךְ שֶׁעכְטֶען אִין צָפוֹן זַייט: (ג) [וְאֵת כָּל חֶלְבּוֹ וגו']. זָאגְט רש"י (עַד כַּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֵמוּרִין בְּאָשָׁם) בִּיז אִיצְט הָט דִי תּוֹרָה נָאךְ נִיט גֶעשְׁרִיבֶּן מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי חֵלֶב פוּן אַאָשָׁם (לְכָךְ הוּצְרַךְ לְפָרְשָׁם כַּאן) דְרִיבֶּער דַארְף דִי תּוֹרָה דָא שְׁרֵייבֶּען וֶועלְכֶע חֵלֶב

שפתי חכמים

חיוב שבירה ומריקה תו לא פקע אפי' לאחר מכן הרא"ס: א פי' אינה קרבה היא בעצמה ומ"מ קדושה חלה עליה ולא נפקא לחולין

פירוש לתורת אלהים

איטליכר חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא וכו' וָוס וֶועט גִיבְּרַאכְט וֶוערֶן פוּן אִיר בְּלוּט צוּ דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ צוּ פַר גֶעבֶּן אִין הֵיילִיקַייט לֹא תֵאָכֵל זָאל דָאס נִיט גִיגֶעסֶען וֶוערֶן בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף אִין פַייֶער זָאל דָאס פַר בְּרֶענְט וֶוערִין: (א) וְזֹאת אוּנ דָס אִיז דֶער דִין פוּן דֶעם אָשָׁם קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא עֶר אִיז גַאנְץ הֵיילִיג: (ב) בִּמְקוֹם אוֹיף דֶעם אָרְט וִוי מֶען שֶׁעכְט דִי עוֹלָה יִשְׁחֲטוּ זָאל מֶען שֶׁעכְטֶען דֶעם אָשָׁם וְאֶת דָּמוֹ וכו' אוּנ זַיין בְּלוּט זָאל מֶען שְׁפְּרֶענְגֶען אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (ג) וְאֵת כָּל חֶלְבּוֹ אוּנ גָאר זַיין חֵלֶב יַקְרִיב זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אֵת הָאַלְיָה וכו':

מצות השם

(קלט) (וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא וגו'). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל נִיט עֶסִין פוּן אֵיין קָרְבָּן וָואס עֶס וֶועט וֶוערִין גִישְׁפְּרֶענְגְט דָאס בְּלוּט אִין דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד נָאר דָאס מוּז פַאר בְּרֶענְט וֶוערִין מִיט דֶער פֶעל אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

(קמ) (וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער וָואס עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין [קָרְבָּן אָשָׁם] דָאס הֵייסְט אֵיין זִינְד אוֹפֶּער אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

---

*) הערה תמיה לי הלא אין אשם בצבור ונ"ל כי צ"ל לפי שלא מצינו אשם בצבור ולמה כתיב לשון רבים באשם ע"כ צ"ל אם אינו ענין לאשם תנהו ענין לעולת צבור כי עולה באה בצבור. המעתיק:

הָֽאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַֽמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּֽרֶב׃ ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶֽנָּה׃ ה וְהִקְטִיר אֹתָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם
הֽוּא׃ ו כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵֽאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים

אונקלוס

תַרְבָּא דְחָפֵי יָת גַּוָּא׃ ד וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דְּעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃ ה וְיַסֵּק יָתְהוֹן כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ אֲשָׁמָא הוּא׃ ו כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכְלִנֵּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ יִתְאֲכֵל קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא׃

כחטאתא

תו"א אשם הוא נזיר כה זבחים י יב. כב זבר שם לז קג. קודש קדשים שם יא נה.

רש"י

בא בפרשת ויקרא: את האליה. לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש ב ואיל וכבש נתרבו באליה: (ה) אשם הוא. עד שינתק שמו ממנו לימד על אשם שמתו בעליו ג או שנתכפרו בעליו ד אע"פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שנתק לרעיה ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשו הוא הכתוב בחטאת לפי שאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו ה אימוריו כשר [זבחים דף ד'. וע"ש ברש"י]: (ו) קדש קדשים הוא. בתורת כהנים הוא נדרש:

בית יהודא

מען זאל מקריב זיין פון אאשם (אבל חטאת כבר נתפרשו בה בפ' ויקרא) אבער ביי אחטאת הט שון די תורה גשריבן אין פרשה ויקרא וועלכע חלב מען זאל מקריב זיין: ואת האליה. זאגט רש"י (לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש) וויל דר קרבן אשם איז נאר אאיל אדער אשעפס (ואיל וכבש נתרבו באליה) אונ ביי אאיל אדער אשעפס איז מען דעם וויידיל אויך מקריב אויף דעם מזבח: (ה) ואשם הוא. מען מיינט דר קרבן אשם איז אזו לאנג אאשם (עד שינתק שמו ממנו) ביז עס ווערט פון אים צוגענומען דר נאמן אשם (לימד על אשם שמתו בעליו) דר פסוק לערונט אונז אוב דר בעל הבית פון דעם אשם איז געשטארבן איידער מען הט דעם אשם מקריב גווען (או שנתכפרו בעליו) אדער דער בעל הבית הט מכפר גווען זיין עבירה מיט איין אנדער אשם, אונ דער ערשטער אשם איז אויך דא, איז דר דין דעם אשם דארף מען האלטען אזו לאנג ביז ער בעקומט אפעלער, נאכדעם פרקופט מען אים אונ פאר דעם געלט קופט מען איין אנדער בהמה, אונ ווען דר מזבח איז ליידיג איז מען די בהמה מקריב פר אעולה ווס איז אנדבה דס זאגט רש"י (אף על פי שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח) אפילו דער אשם שטייט אז ער וועט בעקומען אפעלער זאל מען אים פארקופין אונ קופין פאר דעם געלט אבהמה מען זאל איר מקריב זיין אעולה ווען דער מזבח וועט זיין ליידיג עס וועט ניט זיין אנדערע קרבנות מקריב צו זיין, פון דעסטוועגען (אם שחטו סתם) אוב ער הט גשאכטען דעם אשם אונ ער הט ניט גזאגט צו ווס ער שעכט אים (אינו כשר לעולה) טאר מען אים ניט מקריב זיין פר אעולה (קודם שנתק לרעיה) אוב מען האט אים גשאכטען איידער מען הט אים אנגעהויבן צו פיטערין ער זאל בעקומען אפעלער, זאגט רש"י (ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו) מיר קענן ניט זאגן דר ווארט "הוא" קומט צו לערנען אז מען שעכט (אכשרין) אשם ניט ווענגן אאשם נאר ווענגן איין אנדער קרבן זאל דר אשם זיין פסול (כמו שדרשו "הוא" הכתוב בחטאת) אזו וויא מען לערונט דעם ווארט הוא ווס שטייט ביי אחטאת ואוב מען שעכט אקרבן חטאת ניט ווענגן אחטאת נאר ווענגן איין אנדער קרבן, איז דר חטאת פסול, זאלן מיר זאגען ביי אשם אויך אזו) זאגט רש"י דאס קען ניט זיין (לפי שאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת אמורין) וויל ביוא דעם אשם שטייט ניט דר ווארט הוא ביי דעם שעכטן ווי עס שטייט ביי דעם חטאת) נאר דער ווארט הוא שטייט נאכדעם וויא מען הט שוין מקריב גווען די חלב, אויב מיר וועלן זאגען אז דר ווארט הוא מיינט צו זאגן אז עס מוז זיין גשאכטן ווענגן אאשם, וועט מען דאך מוזין זאגען אז די חלב מוז מען אויך מקריב זיין ווענגן אאשם, אונ אוב מען וועט דיא חלב מקריב זיין ניט ווענגן אאשם וועט זיין פסול, אונ דאס קען דאך ניט זיין ווארום (והוא עצמו שלא הוקטרו אמוריו כשר) אפילו מען הט גאר ניט מקריב גווען די חלב איז אויך כשר, דריבער מוזן מיר זאגן אז דער ווארט הוא מיינט צו זאגן אויב דער בעל הבית פון אשם איז גשטארבען פריער איידר מען הט דעם אשם מקריב גווען, זאל מען אים ניט מקריב זיין ווענגן אאשם ווי מיר האבן פריער געזאגט]: (ו) נקדש קדשים הוא]. זאגט רש"י (בתורת כהנים הוא נדרש)

שפתי חכמים

ותרעה עד שיפול בה מום ואז תמכר ויפלו דמי' לנדב': ב דק"ל למה לא כתיב ואם כבש הוא מקריב וגו' ואם עז הוא מקריב וגו': ג דהיינו עד שלא הקריב את האשם דשוב א"ל להקריב לפי שהמיתה מכפרת: ד כגון שהפרים אשם ונאבד ממנו והקריב אשם אחר ואח"כ נמצא אשם ראשון א"כ כבר נתכפרו בעליו וצריך לרעו' אשם זה עד שיסתאב ואח"כ מוכרים אותו וקונים בדמיו עולה. ופירש"י דוקא בא להודיענו אע"פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שניתק לרעיה אבל משניתק לרעיה אם שחטו סתם כשר. מדכתיב אשם הוא משמע אבל לא עולה ופשיטא שהוא אשם ולא עולה אלא משמע שפעמים יכול הוא להיות עולה כגון שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה: ה כלומ' ומכיון שלא הוקטרו אימוריו כשר תו לא שייך לומר לשמו כשר שלא לשמו פסול שאם תאמר כן יהא אשם לריך

הוּא : ז כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת
לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה :
ח וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ
עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה : ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה
בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־
מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ

אונקלוס

ז כְּחַטָּאתָא כַּאֲשָׁמָא
אוֹרָיְתָא חֲדָא לְהוֹן כַּהֲנָא
דִּי יְכַפֵּר בֵּהּ דִּילֵהּ יְהֵא :
ח וְכַהֲנָא דִּמְקָרֵב יָת עֲלַת
גְּבַר מְשַׁךְ עֲלָתָא דִּי יְקָרֵב
לְכַהֲנָא דִּילֵהּ יְהֵא : ט וְכָל
מִנְחָתָא דִּי תִתְאֲפֵי
בְּתַנּוּרָא וְכָל דִּתְתְּעֲבֵד
בְּרָדְתָּא וְעַל מַסְרֵיתָא
לְכַהֲנָא דִּמְקָרֵב יָתַהּ

תו"א כחטאת שם י את כה . לו יהיה שם פז. עולת איש שם קג . עור העולה שם קג . אשר הקריב שם קג . לכהן לו שם פו קב. וכל מנחה קידושין נג מנחות נג עג עד פג .

רש"י

(ז) תורה אחת להם . בדבר זה : הכהן אשר יכפר בו . הראוי לכפר' ו חולק בו פרט לטבול יום ז ומחוסר כפורים ח ואונן : (ח) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה . פרט לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן שאינן ט חולקים בעורות [זבחים קג] : (ט) לכהן המקריב אתה וגו' . [ת"כ] יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהי' יכול

בית יהודא

אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים וֶוערְט גֶלֶערְנְט וָוָס דֶר פָּסוּק מֵיינְט מִיט דִי וֶוערְטֶר קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא : (ז) [תּוֹרָה אַחַת לָהֶם] . (בְּדָבָר זֶה) אִין דִי זַאךְ אִיז אֵיין לֶערְנוּנְג צוּ אַחַטָּאת אוּנ אַאָשָׁם (הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר בּוֹ) דֶער כֹּהֵן וָוָס וֶועט מַקְרִיב זַיין דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם צוּ אִים זָאל גִיהֶערִין דֶער קָרְבָּן , זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט נִיט נָאר צוּ אִים אַלֵיין זָאל גִיהֶערֶען דֶר קָרְבָּן , נָאר מֶען מֵיינְט הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר (הָרָאוּי לְכַפָּרָה) דֶער כֹּהֵן וָוָס הָאט גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם (חוֹלֵק בּוֹ) גֶעמְט עֶר אַחֵלֶק אִין דֶעם חַטָּאת אָדֶר אִין דֶעם אָשָׁם , אֲפִילוּ עֶר הָט אִים נִיט מַקְרִיב גְוֶוען (פְּרַט לִטְבוּל יוֹם) אָבֶּר דֶער כֹּהֵן וָוָס אִיז גְוֶוען טָמֵא וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם קָרְבָּן , אֲפִילוּ עֶר וֶועט זִיךְ פַארִין נַאכְט טוֹבֵל זַיין אוּנ וֶוערֶען טָהוֹר אוּנ וֶועט מֶעגִין עֶסִין קָדָשִׁים בַּיי נַאכְט , פוּן דֶעסְטְוֶועגִין פוּן דֶעם חַטָּאת אָדֶער פוּן דֶעם אָשָׁם וָוָס מֶען הָאט אִים מַקְרִיב גְוֶוען בַּיי טָאג וַוייל עֶר הָאט דַאמָלְס נִיט גְטָארְט מַקְרִיב זַיין גֶעמְט עֶר נִיט אַחֵלֶק פוּן דֶעם קָרְבָּן (וּמְחוּסַר כִּפּוּרִים) דָם מֵיינְט מֶען עֶס זֶענֶן דָא טוּמְאוֹת וָוָס מֶען אִיז זִיךְ טוֹבֵל בַּיי נַאכְט פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען טָאר מֶען נִיט עֶסִין קָדָשִׁים בִּיז עֶר בְּרֶענְגְט אוֹיף מָארְגִין קָרְבָּנוֹת , אוּב מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען אַחַטָּאת אָדֶער אַאָשָׁם אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען אַכֹּהֵן וָוָס עֶר הָאט גִידַארְפְט בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין טוּמְאָה , אוּנ עֶר הָט זֵיי נָאךְ נִיט גֶעהַאט גֶעבְּרֶענְגְט וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם דָאס הֵייסְט מְחוּסַר כִּפּוּרִים , עֶס פֶעלְט אִים צוּבְּרֶענְגֶען זַיינֶע קָרְבָּנוֹת , הָט עֶר דָאךְ דַאמָלְס נִיט גֶקֶענְט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן , אֲפִילוּ שְׁפֶּעטֶר הָט עֶר גֶעבְּרֶענְגְט זַיינֶע קָרְבָּנוֹת אוּנ עֶר מֶעג עֶסִין קָדָשִׁים אוּנ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת , פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען גֶעמְט עֶר נִיט אַחֵלֶק פוּן דֶעם חַטָּאת אוּנ אָשָׁם , וַוייל וֶוען מֶען הָט מַקְרִיב גְוֶוען דֶעם חַטָּאת אָדֶער דֶעם אָשָׁם הָט עֶר זֵיי נִיט גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין (וְאוֹנֵן) דֶר מֶענְטְשׁ וָוָס בַּיי אִים אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אֵיינֶער פוּן דִי זִיבֶּן מֵתִים וָוָס עֶר דַארְף וֶועגֶן זֵיי זִיצֶען שִׁבְעָה , דֶער טָאג וָוָס אֵיינֶער פוּן זֵיי אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הֵייסְט דֶר מֶענְטְשׁ אַאוֹנֵן , אוּב דָאס טְרֶעפְט בַּיי אַכֹּהֵן בַּיי טָאג טָאר עֶר נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוּנ טָאר נִיט עֶסִין קָרְבָּנוֹת , אֲפִילוּ בַּיי נַאכְט מֶעג עֶר עֶסִין קָרְבָּנוֹת , פוּן דֶעסְטְוֶועגִין גֶעמְט עֶר נִיט אַחֵלֶק פוּן דֶעם חַטָּאת אָדֶער פוּן דֶעם אָשָׁם וָוָס מֶען הָאט אִים מַקְרִיב גְוֶוען בַּיי טָאג וַוייל עֶר הָאט אִים נִיט גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין : (ח) [וְעוֹר הָעוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה] . דִיא פֶעל פוּן דִי עוֹלָה וָוָס עֶר הָט מַקְרִיב גְוֶוען , זָאל גְהֶערֶן צוּ דֶעם כֹּהֵן וָוָס הָט מַקְרִיב גְוֶוען דִי עוֹלָה , בַּייא אַלֶע קָרְבָּנוֹת אִיז דֶער דִין וִוי בַּיי חַטָּאת אוּנ אָשָׁם , אַלֶע כֹּהֲנִים וָוָס הָאבֶּן גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן גֶעמֶן אַחֵלֶק אִין דֶעם קָרְבָּן , אֲפִילוּ בַּיי אַעוֹלָה וָוָס אִיז נָאר דָא צוּ גֶעמֶען אַחֵלֶק אִין דִי פֶעל , גֶעמֶן נָאר אַחֵלֶק דִי כֹּהֲנִים וָואס הָאבֶּען גְמֶעגְט מַקְרִיב זַיין דִי עוֹלָה (פְּרַט לִטְבוּל יוֹם וּמְחוּסַר כִּפּוּרִים וְאוֹנֵן שֶׁאֵינָן חוֹלְקִים בְּעוֹרוֹת) אָבֶער אַטְבוּל יוֹם אוּנ אַמְחוּסַר כִּפּוּרִים אוּנ אַאוֹנֵן גֶעמֶן נִיט אַחֵלֶק אִין דִי פֶעל : (ט) [לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָהּ וגו'] . דֶער כֹּהֵן וָוָס אִיז מַקְרִיב דִי מִנְחָה צוּ אִים גְהֶער דִי מִנְחָה , זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל לוֹ לְבַדּוֹ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען צוּ אִים אַלֵיין גְהֶער דִיא מִנְחָה (תַּלְמוּד לוֹמַר לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה) זָאגְט דֶר פָּסוּק צוּ אַלֶע קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן [צוּ אַלֶע כֹּהֲנִים] זָאל גְהֶערֶן דִי מִנְחָה (יָכוֹל לְכוּלָּן) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דִי מִנְחָה גְהֶער

שפתי חכמים

הקטרת אימוריו לשמו נאמר שאשם הוא כתי' אחריו והרי אם לא הוקטרו אימוריו כשר דאין כפרה אלא בדם : ו פי' תורה אחת להם דבוק עם הכהן אשר יכפר וגו' הבא אחריו שאם להשוות חטאת ואשם הא כבר כתיב כחטאת כאשם שהשוו זה לזה : ז פי' ואין לו הערב שמש : ח פי' פעמים יש טמא שצריך להקריב קרבן למחר : ט פרט לטבול יום וכו' ואע"פ שמיעטן הכ' מלחלוק בבשר כדלעיל ה"א

פירוש לתורת אלהים

(ז) כַּחַטָּאת אַזוֹ וִוי דֶר דִין פוּן אַחַטָּאת כָּאָשָׁם אַזוֹ אִיז דֶר דִין פוּן אַאָשָׁם הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן וָוָס אִיז מַקְרִיב דֶעם אָשָׁם לוֹ צוּ אִים יִהְיֶה זָאל עֶס זַיין [עיין רש"י] : (ח) וְהַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן וָוָס אִיז מַקְרִיב דִי עוֹלָה פוּן אַמֶענְטְשׁ עוֹר הָעוֹלָה דִי פֶעל פוּן דֶר עוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב וָוָס עֶר הָט מַקְרִיב גְוֶוען לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה זָאל דָס זַיין צוּם כֹּהֵן עֶר הָט דְרִינֶען אַחֵלֶק [עיין רש"י] : (ט) וְכָל מִנְחָה אוּנ אַלְעֶלְכֵי מִנְחָה אֲשֶׁר וָוָס עֶס וֶוערְט גִיבַּאקֶן אִין אֵיין אוֹבִין וְכָל אוּנ אַלֶע מִנְחוֹת וָוָס אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶען אִין אַטִיפֶּעפַאן וְעַל מַחֲבַת אָדֶר זִיא וֶוערְט גְמַאכְט אוֹיף

תִּהְיֶה׃ י וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־בַשֶּׁמֶן
וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ
כְּאָחִיו׃ פ שלישי יא וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה׃
יב אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב

דִילֵיהּ תְּהֵא׃ י וְכָל מִנְחֲתָא
דְפִילָא בִמְשַׁח וּדְלָא פִילָא
לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהֵי גְבַר
כַּאֲחוּהִי׃ יא וְדָא אוֹרַיְתָא
דְנִכְסַת קוּדְשַׁיָא דִי יְקָרֵב
קֳדָם יְיָ׃ יב אִם עַל
תּוֹדְתָא יְקָרְבִנֵּהּ וִיקָרֵב

תו"א וכל מנחה קידושין נג מנחות עג עד קב . וחריבה שם ג עג . לכל בני קידושין נג מנחות עג . איש כאחיו קידושין עג מנחות נב . וזאת תורת זבחים כ קג . אם על תודה קידושין נג זבחים כ מנחות עז עט פ תמורה יח . והקריב מנחות עט פ .

רשב"ם

(י) וחרבה. מנחת חוטא ומנחת סוטה: (יב) אם על תודה. שנדר בלשון תודה, ולא הזכיר לשון שלמים. וסתם תודה מביא קרבן על שניצל מצרותיו כמו שאמרו חכמים ארבעה צריכין להודות ורבותינו פירשו שכל החלות ארבעים הם ופירשו שמנן וכמה וכמה עשרונים:

בעל הטורים

ודאים: (י) לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. וסמיך ליה וזאת תורת לומר שהנים שעוסקי' בתורה נעשו כאחים ואף אם מקנטרין זה את זה כדדרשי' את והב בסופה:

בית יהודא

שאקי צו אלי כהנים (תלמוד לומר לכהן המקריב) זאגט דר פסוק די מנחה גיהער צוא דעם כהן וואס האט איר מקריב גיוועז, פרעגט רש"י (הא כיצד) ווי אזו דארף זיין, ענפערט רש"י (לבית אב של אותו יום שמקריבין אותה) אלע כהנים זענען גיוועז גיטיילט אין פיר אונ צוואנציג טייל ודם רופט מען פיר אונ צוואנציג משמרות) יעדר משמר האט גיהאט זיין בעשטימטע וואך וואס ער איז גיקומען אין בית המקדש מקריב זיין קרבנות, יעדר משמר איז גיוועז גיטיילט אין זיבען טייל ודם רופט מען זיבען בתי אבות) יעדר בית אב האט גיהאט זיין בעשטימטען טאג אין וואך צו מקריב זיין דיא קרבנות פון דעם טאג (למשל אין א משמר זענין גיוועז זיבעציג כהנים, האבין זיי צוטיילט, זונטאג האבן מקריב גיוועז קרבנות צעהן כהנים, מאנטאג האבן מקריב גיוועז אנדערי צעהן אונ אזו אלי טאג אנדערי צעהן, ביז ענדע וואך, די אנדערי וואך איז גיקומען איין אנדער משמר אונ האט אויך אזו גיטאן) איז גיוועז דר דין די קרבנות וואס מען האט מקריב גיוועז זונטאג האט נאר גיקערט צו די כהנים פון זונטאג, די קרבנות פון מאנטאג האט גיקערט צו די כהנים פון מאנטאג אונ אזו איז גיוועז אלי טאג: (י) (ובלולה בשמן) גימישט מיט בוימאייל (זו מנחת נדבה) אזו ווערט גימאכט א מנחה וואס מען ברענגט אנדבה: (וחרבה) אטרוקענע מנחה (זו מנחת חוטא ומנחת קנאות) אזו ווערט גימאכט א מנחה וואס מען ברענגט פאר אזינד אונ א מנחה פון א סוטה (שאין בהן שמן) אין זייא גיסט מען ניט אריין בוימאייל: (יב) (אם על תודה יקריבנו) זאגט רש"י (אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו) אוב ער וויל ברענגין א קרבן צו דאנקען הקב"ה פר א נס וואס הקב"ה האט צו אים גיטאן (כגון יורדי הים) דהיינו די מענטשין וואס זענין גיפארין אויף א ים (והולכי מדבריות) דיא מענטשין וואס זענין גיגאנגין אין דער מדבר (וחבושי בית האסורים) די מענטשין וואס זענין גיוועז גיבונדען

רש"י

לכולן ת"ל לכהן המקריב הא כיצד לבית אב של אותו יום שמקריבין אותה: (י) בלולה בשמן. זו מנחת נדבה: וחרבה. זו מנחת חוטא ומנחת קנאות שאין בהן שמן: (יב) אם על תודה יקריבנו. אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית

שפתי חכמים

דוקא בשר דקאי לאכילה והם אינם ראוין לאכילה עכשיו לכך מיעטן הכי' אבל עורות כיון דלא קאי לאכילה ה"א אף ע"ג דלא חזיין לעבודה חולקין בעורות קמשמע לן וכו' למעטן מעורות: י הכהנים היו נחלקים לכ"ד משמרות כל משמר לשבת וכל משמר נחלק לששה בתי אבות לששת הימים לכל יום בית אב אחד וביום שבת שמשו כל הששה בתי אבות ביחד: כ פי' זו מנחת סלת של נדבה האמורה בפרשת ויקרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) זבח השלמים. למה נקרא שמם שלמים שמשימים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים וכן כתיב זובח תודה יכבדנני בשני נונין בעולם הזה ובעולם הבא:

פירוש לתורת אלהים

אפאן וואס איז ניט טיעף לכהן צו דעם כהן וואס איז זיא מקריב לו תהיה גיהער זיא צו אים [עיין רש"י]: (י) וכל מנחה אונ איטליכע מנחה בלולה בשמן וואס איז גמישט מיט אייל וחרבה אדר אטרוקענע מנחה לכל בני אהרן צו אלע קינדר פון אהרן וואס זענען דעם טאג מקריב קרבנות תהיה זאל זיא זיין איש כאחיו איינר גלייך מיט דעם אנדערן: (יא) וזאת תורת אונ דס זענען די דינים פון א קרבן שלמים וואס מען וועט מקריב זיין צו גאט: (יב) אם אוב ער איז מקריב דעם קרבן שלמים פר איין לובונג וועגן אנס וואס איז אים געשעהן וואס מען

משלי יהודא

(יא) וזאת תורת זבח וגו' אם על תודה וגו'. דר ענין פון דעם קרבן תודה איז למשל אגביר האט גהאט אבן יחיד, דר בן יחיד איז אופגעוואקסין מיט אלע מעלות אונ האט גקענט גוט לערנין, ווען ער איז גוואורין בר מצוה האט ער גיזאגט אשיינע דרשה אין שוהל, די שמחה פון דיא פאטר אונ מוטר איז גיוועזן זייער גרוס, זיי האבן גימאכט אגרוסע סעודה אונ האבן גבעטן צו די סעודה פיל געסט, אלע געסט האבן גגעבין מתנות דעם בר מצוה, ווער עס איז גגאנגן געבין די שטוב אונ האט געהערט פון די שמחה, האט יעדערר זיך גיווינשין הלואי וואלט מיין זוהן אזו געוועזן אונ איך זאל אויך זוכה זיין צו אזו אשמחה, ווען די געסט

מצות השם

(קמא) [וזאת תורת זבח השלמים]. דאס איז דיא מצוה אז מען זאל ברענגען איין [קרבן שלמים] אונ עס איז פאר האנדין פיר ערלייא שלמים איינס דיא צווייטע שעפליך וואס מען האט גיברענגט אום שבועות זענין גיוועזן שלמים אונ ווידער [שלמי שמחה] אונ [שלמי חגיגה] אונ ווידער דאס וואס ווערט גיברענגט [בנדר ונדבה] דאס הייסט וואס איינער איז מנדר אדער ער שענקט איין נדבה אונ דאס איז נוהג ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין:

עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן׃ יג עַל־חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּוֹדַת

אונקלוס

על נכסת תודתא גריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין פטירין דמשיחין במשח וסלתא רביכא גריצן דפילן במשח: יג על גריצן דלחם חמיע יקרב קרבנה על

תו"א מלות שם עז עת. וסלת זבחים נה. על חלות שם נו מנחות עה עו עת. על זבח שם יע נו עו עת.

רש"י

האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה כדר שלמים הללו. שלמי תודה הן וטעונות לחם האמור בענין ואינן נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן: והקריב על זבח התודה. ד' מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה ג' מיני מצה וכתיב על חלת לחם חמץ וגו' וכל מין ומין י' חלות ל כך מפורש במנחות [דף כז] ושיעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות מ כ' עשרון: מרבכת. לחם חלוט ברותחין ב כל צרכו: (יג) יקריב קרבנו על זבח. [שם דף עו ת"כ] ם מגיד שאין

בית יהודא

אין אתפיסה [אסטראג] (ור"ה שתרפא) אקראנקער װאס איז געזונד געװארן (שהם צריכין להודות) זיי דארפן דאנקען צוא הקב"ה אוף זייער הילף װאס זייא זענין געהאלפין געװארין (שכתוב בהן) ביי זיי איז געשריבן אין תהלים (יודו לה' חסדו), זיי דארפן לויבין צו הקב"ה פר זיין חסד װאס ער האט מיט זיי געטאהן (נפלאותיו לבני אדם) זייגע װאונדער דארפן זיי דר ציילן צו מענטשין (ויזבחו זבחי תודה) זיי דארפן שעכטין קרבנות צו הקב"ה פר דעם דאנק װארום אז דער מענטש עסט אסעודה מיט פלייש װערט ער פריילך, צוא לויבין הקב"ה] (אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו) אוב ער האט גיטאן אנדר צו ברייגגען אקרבן שלמים אוף איינע פון דיא פיר זאכין (שלמי תודה הן) זייא װערין גערופן שלמי תודה (וטעונות לחם האמור בענין) אונ צוא דיא שלמים דארף מען ברענגין פערציג חלות װיא עס שטייט אין דיא פרשה (ואינן נאכלין אלא ליום ולילה) די תודה װערט נאר גיגעסין דעם זעלביגען טאג װאס מען האט זיא גישאכטין אונ די נאכט װאס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה (כמו שמפורש כאן) װי עס שטייט אין די פרשה: (והקריב על זבח התודה). צוא דעם קרבן תודה האט מען מקריב גיװעז (ארבעה מיני לחם) פיר מינים ברויט (חלות, רקיקין ורבוכה) (ג' מיני מצה) די דריי מינים זענין געבאקט געװארען מצה (וכתיב על חלת לחם חמץ) אונ עס שטייט אין פסוק אוף די חלות זאל מען נאך מאכען חלות פון חמץ (וכל מין ומין עשר חלות) יעדר מין איז געװען צעהן חלות (כך מפורש במנחות) אזו שטייט אין דיא מסכת מנחות (ושיעורן ה' סאין ירושלמיות שהן ששה מדבריות כ' עשרון) צו די פערציג חלות האט מען גידארפט מעהל פינף סאה [אזו אמאס] אוף די מאס פון ירושלים אונ אוף דיא מאס פון דר מדבר איז גיװען זעקס סאה. [װייל די מאס פון דער מדבר איז גיװען קלענר] דאס איז צװאנציג צעהנטיל פון אאיפה [אזו אמאס]: (מרבכת). זאגט רש"י (לחם חלוט ברותחין כל צרכו) די מעהל איז גיװען בעגאסין מיט הייסע װאסר װי פיל עס איז גינוג װאסר צו די מעהל: (יג) (יקריב קרבנו על זבח). זאגט רש"י (מגיד) דער פסוק זאגט אונז

שפתי חכמים

דהא שאר מינים ככר חשב כדכתיב וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת וגו' וא"כ נשאר וכל מנחה בלולה בשמן בהכרח על מנחת סלת: ל נאמר כאן תרומה לה' ונאמר בתרומת מעשר תרומה לה' מה להלן א' מעשר' אף כאן אחד מעשרה ולמדנו מכל מין ומין היו עשר' חלות שאם היו פחות מעשרה או יותר על עשרה א"א שיהא עשירי' מכל מין אלא חתיכה מן החלה אחת או חצי החלה והתורה אמרה אחד מכל ק-בן שפירושו אחד שלם מכל מין שלא יטול פחות: מ מדכתיב כאן לחם חמץ וכתיב גבי לחמי עצרת לחם תנופה שתים שני עשרונים וא"כ גמרינן לחם לחם מה לחם האמור גבי עצרת התם כל לחם ולחם היה עשרון אחד וכאן היה י' ככרות של חמץ דכל מין היה עשר עשרונים וא"כ שיעור הלחם היה י' עשרונים וכל שאר ג' מיני' בכללן לא היו כי אם עשר עשרונים ומנלן דלמא כל מין היה עשר עשרונים. דא"כ היה לו לכתוב ולחם חמץ וגו'. מאי כ"נו דכתיב על חלות לחם וגו' הרי ככר אמור לעיל הג' מיני חלות אלא לומר לך שיהיו החלות דומות ללחם כלו' כל החלות לא יהיו אלא י' עשרונים כמו לחם בלבד: נ היינו ר"ל שחלוטה ברותחים ואין אופים אותה אח"כ בתנור אלא צריכים אנו לאפותה אחר חליטתה כמו במנח' שכ' בה בסדי' תופיני ודפינן מורבכת מורבכת לג"ש: ם דאם לא כן יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו ל"ל הא לעיל מיניה כתי' והקריב

פירוש לתורת אלהים

בדארף לויבן אונ דאנקען השי"ת דרוף דהיינו װען איינר איז דעם ים אדער דיא מדבר בשלום איבער גפארן אדר מען האט אים פון דר תפיסה ארוס גלאזט אדר ער איז קראנק גװען אונ איז גיזונד גװארן א' ער האט אוף איינם פון דיא פיר זאכען מנדר גװען אקרבן שלמים װערט דם גרופן אקרבן תודה והקריב זאל ער מקריב זיין ביא דעם קרבן תודה פיר מיני חלות אונ איטליכם מין זאל זיין צעהן חלות ער זאל ברענגן חלות מצות קוכן מצות פון ניט גיזייערט טייג בלולות גימישט מיט אייל דם איז איין מין ורקיקי מצות אונ דינע מצות װאס זענן גישמירט מיט אייל דם איז דר אנדערער מין וסולת מרבכת אונ פון גיזאטענע װייצן מעל חלות בלולות בשמן גמישט מיט אייל דם איז דר דריטר מין: (יג) על חלות לחם חמץ מיט צעהן חלות פון חמיצדיק ברוט דם איז דר פערדר מין יקריב קרבנו זאל ער מקריב זיין זיין קרבן על זבח תודת שלמיו

משלי יהודא

װען אװעק גגאנגין האבין גיבענטשט איינר דעם אנדערין זייא זאלין זוכה זיין צו אזעלכע שמחות ביי קינדער בייא אייניקלאך. אין די זעלביגע שטאט איז גיװען נאך אגביר גר האט אוך גהאט אבן יחיד, דר בן יחיד איז גװען אגרוסר

יהודא

הולטיי אשארלאטאן ער האט אמאל גיטאהן אזו אזינד װס מען האט אים גינומן אין טורמע אונ מען האט גיפסקית מען זאל אים שיסען, דר פאטר האט גגעבין פיל געלד אונ מען האט גיפונן אזכות פון זיינעטװעגין אונ מען האט אים פרייא.

גמואבט

שְׁלָמָיו: יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־
קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק
אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: טו וּבְשַׂר
זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ

אונקלוס

נִכְסַת תּוֹדַת קוּדְשׁוֹהִי:
יד וִיקָרֵב מִנֵּהּ חַד מִכָּל
קוּרְבַּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ
לְכָהֲנָא דִּיִזְרוֹק יָת דַּם
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּילֵהּ יְהֵי:
טו וּבְסַר נִכְסַת תּוֹדַת
קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קָרְבָּנֵהּ

תו"א והקריב פסחים לז מנחות עז עח. הזורק את זבחים ד קג. ובשר זבח שם ד ז לו לה.

בית יהודא

(שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ קְדֻשַּׁת הַגּוּף) די חלות פון די תודה האבן ניט אריכטיגע היליגקייט (לִיפָּסֵל בְּיוֹצֵא) אוב זיי זענען ארוס געגאנגען פון ירושלים זאלין זיי ווערין פסול (וּטְבוּל יוֹם) אוב אטמא הט זיך טובל גיוועזן פארין נאכט אונ דיא זונן איז נאך ניט אונטער געגאנגען זאל ער ניט מעגן עסין פון די חלות (וּמְלָצֵאת לְחוּלִין בְּפִדְיוֹן) אונ אז מען הט די חלות אויסגלייזט אויף געלט, זאלין דיא חלות ניט ארוס גיין פון זייער היליגקייט, די דינים זענין ניט ביי די חלות (עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט הַזֶּבַח) ביז מען שעכט דעם קרבן, איידער מען שעכט דעם קרבן, מעג מען דיא חלות אום טאהשין אויף געלט, זענין דיא חלות ניט היליג, אונ אטבול יום מעג זייא עסין, נאך די טבילה אפילו די זונן איז נאך ניט אונטערגעגאנגין, אונ אוב מען הט זיי ארוס געטראגין פון ירושלים זענען זייא ניט פסול געווארען, אבער אז מען הט געשאכטין דעם קרבן תודה אונ די חלות זענין ארוס גטראגן געווארן פון ירושלים זענין זיי געווארין פסול, אוב אטמא הט זיך טובל גיוועזן אונ דיא זונן איז נאך ניט אונטערגעגאנגן טאר ער ניט עסין דיא חלות, אונ אוב מען הט דיא חלות אום געטאהשט (געביטען) אויף געלד גייען זייא ניט ארוס פון זייער היליגקייט:
(יד) וְאֶחָד מִכָּל קָרְבָּן. זאגט רש"י (לֶחֶם אֶחָד מִכָּל מִין וּמִין יִטּוֹל תְּרוּמָה לַכֹּהֵן הָעוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ) פון יעדער מין חלה זאל ער נעמין איין חלה אונ זאל די פיר חלות געבען צוא דעם כהן וואס הט געארבעט בייא די תודה (וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים) דיא איבעריגע חלות עסט דר בעל הבית פון דיא תודה (וּבְשָׂרָהּ לַבְּעָלִים) די פלייש פון די תודה עסט אויך דער מענטש וואס הט גיברענגט די תודה (חוּץ מֵחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁבָּהּ) נאר דיא ברוסט אונ די רעכטע פאלקע פון די תודה דאס דארף מען געבין דעם כהן (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ לְמַטָּה תְּנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק בִּשְׁלָמִים) אזוי ווי עס שטייט ווייטער ביי שלמים אז מען דארף נעמין דעם חזה ושוק פון דיא שלמים אונ געבין דעם כהן, אזו דארף מען טאן בייא תודה (וְהַתּוֹדָה קְרוּיָה שְׁלָמִים) ווארום אתודה הייסט אויך שלמים: (טו) וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו. זאגט רש"י (יֵשׁ כָּאן רִבּוּיִין הַרְבֵּה) דא איז איבעריגע ווערטער, עס קען שטיין וּבְשַׂר הַתּוֹדָה (לְרַבּוֹת חַטָּאת וְאָשָׁם וְאֵיל נָזִיר וַחֲגִיגַת י"ד שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱכָלִין לְיוֹם וָלַיְלָה) נאר דער פסוק לערונט אונז אויף די אלע קרבנות אחטאת אונ אאשם אונ דער איל וואס אנזיר ברענגט אונ דעם קרבן חגיגה וואס מען שעכט ערב פסח צו עסין צוזאמען מיט דעם קרבן פסח, זיי ווערן געגעסן דעם טאג וואס מען שעכט זיי אונ די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה: (בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל) . אין דעם טאג וואס מען הט גישאכטין דעם קרבן עסט מען אים, זאגט רש"י

רש"י

הלחם קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא וטבול יום ומלצאת לחולין בפדיון עד שיִשחט הזבח: (יד) אחד מכל קרבן. לחם אחד מכל מין ומין יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפורש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים: (טו) ובשר זבח תודת שלמיו. [זבחים לו. ת"כ] יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד שיהיו נאכלין ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכזמן

שפתי חכמים

על זבח התודה חלות מצות וגו' אלא שמע מינה אינו אלא לדרשא שאין הלחם קדוש וכו' ויהי' הלו' לחם חמץ נדרש לפניו ולאחריו לפניו חלות מצות בלולות בשמן וגו'. וסלת מרבכת בלולות בשמן על חלות לחם וגו'. ולאחריו על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו: ע דק"ל והלא לא היה אלא קרבן אחד שלמי תודה. ל"פ לחם אחד וכו' דכל מין ומין נקרא קרבן: פ ואף על גב שרש"י פירש בפרשת ראה גבי ולא ילין מן הבשר בחגיגת י"ד הכ' מדבר ולימד עליה שנאכלת לשני ימים ולילה א' י"ל שרש"י ז"ל פי' הכא אליבא דבן תימא דאמר דחגיגה הבא עם הפסח נאכל' ליום ולילה כמו הפסח והא דקאמר לשני ימים וכו' הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דבן תימא וס"ל דהא דשלמים הבאי' מחמת הפסח אינן נאכלים אלא ליום ולילה היינו אותן שלמים שבאים ממותר הפסח כגון שהפרים מעות לפסחו וקנה בהן פסחו ונותרו מן המעות שמאותן מעות יביא שלמים וכיון דמכח פסח קאתו דינן כפסח לאכול ליום ולילי' ואין לתמוה היאך פירש כאן אליבא

פירוש לתורת אלהים

אויף דעם שעכטונג פון שלמים וואס ער ברענגט פר אקרבן תודה: (יד) וְהִקְרִיב אונ ער זאל גינעהמן מִמֶּנּוּ פון אים אֶחָד איינם מִכָּל קָרְבָּן פון איטליכן קרבן פון איטליכן מין פון די חלות זאל ער אראפ נעמן איין חלה, עס זאל זיין תְּרוּמָה איין אפ שיידונג צו גאט לַכֹּהֵן צו דעם כהן הַזֹּרֵק וואס ער שפרענגט דם בלוט פון די שְׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה צו אים זאל דאס זיין צו דיא כהנים וואס מעגין דעם טאג מקריב זיין קרבנות אונ דם איבריגע ברויט מיט דעם פלייש פון דעם קרבן זאלן עסין די בעלים פון דעם קרבן נאר די חזה ושוק איז צו די כהנים: (טו) וּבְשַׂר אונ דם פלייש פון זיינע שלמים בְּיוֹם זאל גיגעסן ווערן צו די בעלים נאר אין

משלי יהודא

גמאכט פון משפט, דר פאטער הט אויך גמאכט אגרויסי סעודה אונ האט גיבעטין פיל געסט, דיא סעודה אליין הט קיין פרייליכקייט גיהאט, דיא געסט האבין ניט געגעבין מתנות צום בן יחיד, מען איז אוועק געגאנגן פון די סעודה האבין די געסט ניט גיבענטשט איינער דעם אנדערין, מען האט גזאגט אגוטע נאכט אונ מען איז געגאנגען אהיים, ווייל עס הט קיינר גוואלט האבן אזו אזוהן אונ יים הט קיינר גוואלט מאכין אזו אשמחה, יענע שמחה איז גוועזן פר דעם גביר אכבוד אונ פאר דעם אנדרין גביר איז געווען זיין שמחה אשאנדע. דאס זעלביגע זענין דיא צווייערליא קרבנות, איינער ברענגט אקרבן אחטאת, אאשם, אפילו אעולה, דאס איז קיין שמחה בייא הקב"ה, אונ קיין שמחת

בײ

יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא: טז ואם נדרא או נדבתא נכסת קרבנה ביומא די יקרב ית נכסתה יתאכל וביומא דבתרוהי ודאשתאר מנה יתאכל:

יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:
טז וְאִם־נֶדֶר ׀ אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל:

תו"א יניח שם לו. ואם נדר או פסחים עא ר"ה ה. ביום הקריבו זבחים נו. והנותר פסחים ג זבחים כח פב.

רשב"ם

(טז) ואם נדר או נדבה. שאמר הרי עלי שלמים שזהו לשון נדר ותשלומים כמו שפירשתי למעלה. כלומר שאינו תודה אלא נדר: ביום הקריבו. ביום שהקריב

רש"י

בשרה צ זמן לחמה: לא יניח ממנו עד בוקר. אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו ק עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה (ריש ברכות): (טז) ואם נדר או נדבה. שלא הביאה על הודאה של נס ר אינה טעונה לחם ונאכלת לב' ימים כמו שמפורש בענין: וממחרת והנותר ממנו. בראשון ש יאכל. (ס"א והנותר ממנו יאכל) וי"ו זו יתירה היא ויש כמוה הרבה במקרא כגון ואלה בני צבעון ואיה וענה

בית יהודא

(וכזמן בשרו זמן לחמו) ווי לאנג מען מעג עסין דיא פלייש פון די תודה מעג מען עסין די ברוט פון די תודה: ולא יניח ממנו עד בוקר) ער זאל ניט לאזין פון די תודה ביז אין דר פריה (אבל אוכל הוא כל הלילה) אבער ער מעג עסין פון דיא תודה אגאנצע נאכט (אם כן) אוב עס איז אזו אז מען מעג עסין פון די תודה אגאנצע נאכט (למה אמרו עד חצות) פר וום האבן די חכמים גיזאגט מען זאל נאר עסין ביז האלבע נאכט, זאגט רש"י דם איז גיזאגט גווארין (כדי להרחיק את האדם מן העבירה) מען זאל דר ווייטערין דעם מענטש פון אעבירה, אז מען וועט זאגין ווי עס שטייט אין דיא תורה מען מעג עסין אגאנצע נאכט ביז טאג קען פון דעם זיין צוויי ערלייא עבירות, אמאהל וועט דר מענטש פון דעם קרבן זיין אפגעמאטערט פון זיין ארבעט וועט ער זאגין איך האב דאך צייט צוא עסין די פלייש אגאנצע נאכט, איך וועל מיך אביסול לייגן שלאפען אונ וועל שפעטער אופשטיין אונ וועל עסין די פלייש, עס קען אבר זיין ער זאל שלאפן אגאנצע נאכט ביז טאג אונ די פלייש פון קרבן וועט ווערן פסול, אדער ער וועט אפילו אופשטיין פארטאג עסין דיא פלייש, טאמער וועט ער ניט גוט אכטונג געבין ווען דער מאר גינשטערין איז אופגעגאנגין וועט ער עסין פלייש ווס איז פסול גיווארן, אבער אז דיא רבנן האבן גיזאגט מען טאר ניט עסין די פלייש פון קרבן נאך האלבע נאכט, וועט מען זיך ניט לייגן שלאפן ביז מען וועט אויפעסין די גאנצע פלייש פון קרבן פר האלבע נאכט, אונ טאמער וועט ער עפעס פארשפעטיגן ביז נאך האלבע נאכט וועט דאך ניט זיין אעבירה פון די תורה: (טז) ואם נדר או נדבה) זאגט רש"י (שלא הביאה על הודאה של נס) ער האט ניט גיברענגט דעם קרבן וועגין אדאנק צוא הקב"ה אוף איינע פון די פיר נסים, ער הט גברענגט די שלמים ווייל ער הט גטאן אנדר אדער אנדבה ער זאל ברענגען אקרבן שלמים (אינה טעונה לחם) צוא דיא שלמים דארף מען ניט ברענגען חלות (ונאכלת לשני ימים) אונ דיא שלמים מעג מען עסין צוויי טעג אונ איין נאכט (כמו שמפורש בענין) ווי עס שטייט אין די פרשה: וממחרת והנותר ממנו יאכל) . דער פסוק זאגט מען זאל עסין פון דעם קרבן שלמים דעם טאג וואס מען וועט אים שעכטין, אונ אוב מען וועט דעם ערשטין טאג ניט קענען אויפעסין די גאנצע פלייש מעג מען עסין דיא פלייש מארגין דעם אנדערין טאג, דאס זאגט רש"י "והנותר ממנו בראשון יאכל בשני" דיא פלייש וום וועט בלייבין פון די שלמים דעם ערשטין טאג זאל מען עסין דעם אנדערין טאג, זאגט רש"י (וי"ו זו יתירה היא) דער וא"ו פון והנותר איז איבעריג (ויש כמוה הרבה במקרא) אין פסוק איז דא פיל

שפתי חכמים

דכן תימא ולקמן אליבא דרבנן שכן דרכו של רש"י בכמה מקומות בפירושו לפי' החוייס: צ מדכתיב קרבנו ולא כתיב ביומו יאכל אלא לומר לך שיהיו הו לית כמו הקרבן עצמו לענין אכילתן דהחלות כמו כן נקראו קרבן דכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן: ק ר"ל למה אמרו חכמים שיאכל אותו עד חצות ולא יותר וכו': ר פי' הא דכתיב ואם נדר או נדבה לאו למימרא דלעיל לא מיירי בנדבות דהרי לעיל מניה מיירי ג"כ בנדבה. ל"פ רש"י שלא הביאה על הודאה כו' אבל עד השתא איירי דהביא על הודאה של נס: ש יאכל ביום שני שלא תפרש יאכל ביום א' וממחרת ג"כ יאכל והנותר ממנו פי' ביום שני יאכל ביום ג' אלא כך פי' וממחרת והנותר ממנו בראשון יאכל פי' מה שנותר ביום ראשון יאכל ביום שני ולפי זה יהיה הוא"ו מוהנותר יתירא והוכחתו מדכתיב בסמוך ואם האכל יאכל וגו' ביום השלישי וגו' והא דלא פי' רש"י וא"ו והנותר כמו וא"ו ומשמנה דפי' ומאיזה מקום יהיה הקומץ ממקום שנתרבה שמנה אף כאן פירושו ומתי הותר לאכול לממרת

פירוש לתורת אלהים

דעם טאג ווס מען הט דעם קרבן מקריב גיוועז לא יניח מען זאל פון די פלייש ניט לאזן ביז מארגן פרי: (טז) ואם נדר אוב די שלמים איז אנדר אדר אנדבה ניט אתודה וועגן אנס איז דר דין ביום אין דעם טאג ווס מען הט מקריב גוועז דעם קרבן זאלן די בעלים עסין דם פלייש והנותר אונ דם ווס וועט בלייבן פון

מצות השם

(קמב) (קמג) ולא יניח ממנו עד בוקר). דאס איז דיא מצוה אז פון קדשים טאר מען ניט איבער לאזין ביז אין דער פריא אונ אז מען האט איבער גילאזט מוז מען דאס פר ברענין אוך איז אין דער מצוה דיא מצוה פון פגול דאס הייסט אז מען האט נאר אין זין אז מען וועט דאס עסין נאך דער צייט וויא עס שטייט אין דער תורה היינו דיא תורה הייסט עסין דעם קרבן איין טאג אונ ער הט אין זין ער זאל דאס עסין נאך דר צייט מוז מען דם פאר ברענין אונ דיא מצוה איז נוהג [בזמן הבית]:

משלי יהודא

ביי דעם בעל הבית, עס וואלט בעסער גיוועזן ער וואלט ניט גזינדיגט אונ וואלט ניט גברענגט אקרבן, דריבער זאגט הקב"ה זובח תודה יכבדנני, דר מענטש ווס שעכט אקרבן תודה, ער דאנקט מיר פר די טובות וואס איך האב אים גיטאהן. דער זענטיש גיט מיר כבוד:

יז וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ יח וְאִם הֵאָכֹל
יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ
לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא׃

אונקלוס

יז וּדְאִשְׁתְּאַר מִבְּסַר
נִכְסְתָא בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה
בְּנוּרָא יִתּוֹקַד׃ יח וְאִם
אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל מִבְּסַר
נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹמָא
תְלִיתָאָה לָא יְהֵא לְרַעֲוָא
דִמְקָרֵב יָתֵהּ לָא יִתְחֲשֵׁב
לֵהּ מְרַחַק יְהֵא וֶאֱנָשׁ
דְּתֵיכוּל מִנֵּהּ חוֹבֵהּ

תו"א והם האכל שם יג כז כח כט עד מנחות יז חולין פא. לא ירלה זבחים כג כה. המקריב ר"ה ו זבחים יג. לא יחשב פסחים ז
יומא ז נדרים לו זבחים כג כט מנחות נה. פגול יהיה זבחים כח. והנפש מנחות יג תמורה יג כריתות ה.

רשב"ם

הוא כבר את זבחו יאכל לאחר הקרבה: (יח) ואם האכל יאכל. חכמים עקרוהו מפשוטו. ופרשוהו במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי באחד מד' עבודות.

בית יהודא

דְזוֹין איבעריגע (כְּגוֹן וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה) דארף שטיין אַיָּה (אֵת וְקֹדֶשׁ וְצָבָא מִרְמָס) דארף שטיין קֹדֶשׁ: (יח) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל וגו׳. זאגט רש"י (בִּמְחַשֵּׁב בִּשְׁחִיטָה לְאָכְלוֹ בַּשְּׁלִישִׁי הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דר פסוק שמועסט ווען ער הט גשאכטין די שלמים הט ער גיטראכט ער זאל עסין פון די פלייש אויף דעם דריטען טאג, ווערט דער קרבן באלד פסול (יָכוֹל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁלִישִׁי יִפָּסֵל לְמַפְרֵעַ) איך וואלט מיינען אוב ער הט ביי דעם שעכטין גיטראכט ער זאל עסין דעם דריטען טאג פון די פלייש זאל זיין דער קרבן פסול צוריק, אפילו ער איז גיוועזין כשר זאל ער איצט פסול ווערען (תַּלְמוּד לוֹמַר הַמַּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב) זאגט דער פסוק דער מענטש וואס איז מקריב דעם קרבן זאל ניט טראכטין אשלעכטע טראכטונג אויף דעם קרבן (בִּשְׁעַת הַקְרָבָה הוּא נִפְסָל) אז מען טראכט אשלעכטע טראכטונג ווען מען איז מקריב דעם קרבן ווערט דער קרבן פסול (וְאֵינוֹ נִפְסָל בַּשְּׁלִישִׁי) אבער אז דער טראכטונג וואס מען הט געטראכט ווען מען הט מקריב גיוועזין דעם קרבן איז גיוועזין כשר, נאר מען האט גגעסין די פלייש דעם דריטען טאג ווערט ניט דער קרבן פסול (וְכֵן פֵּירוּשׁ) אזו מיינט דער פסוק (בִּשְׁעַת הַקְרָבָתוֹ לֹא תַעֲלֶה זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה) ווען מען איז מקריב דעם קרבן זאל ניט ארויפגיין אין דיין טראכטונג צו עסין דעם קרבן לייננגער ווי די צייט (וְאִם חָשַׁב) אונ אוב ער הט גטראכט ווען ער הט מקריב גיוועזין דעם קרבן ער זאל עסן לענגער ווי די צייט (פִּגּוּל יִהְיֶה) ווערט דר קרבן זיין פסול: וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ אונ דר מענטש וואס וועט עסין פון דעם קרבן וואס מען האט גטראכט ווען מען הט אים מקריב גיוועזין מען זאל עסין לייננגער ווי דיא צייט (אֲפִילוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן) אפילו אין די צייט (עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא) וועט

רש"י

(כרלשית לו) תת וקדש ולבא מרמס (דניאל ח): (יח) **ואם האכל יאכל וגו׳.** (ת"כ) במחשב בשחיט׳ לאכלו בשלישי הכתוב מדבר ת יכול אם אכל ממנו בשלישי יפסל למפרע א ת"ל המקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשב׳ ב ואם חשב פגול ג יהי׳: **והנפש האוכלת ממנו.**

שפתי חכמים

כשנותר מיום ראשון אבל לכתחלה מצותו ביום ראשון לבדו כמו שרולה הרא"ם לפרש משום דא"כ הי׳ לו לכתוב יאכל והנותר ממנו ממחרת דלא נטעה לפרש והנותר מיום שני דעליה קאי משפרש דקאי על יום א׳ אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל אין מקום לטעות והכא בלא וא"ו אין מקום לטעות מ"ה פי׳ וא"ו זו יתירה ודו"ק ובזה יתורץ תמיהת הרא"ם שתמה על רש"י שלא פירש וא"ו זו כוא"ו ומשמני׳: ת פירוש אם חשב עליו בשעה שהכהן זורק את דמו מחשבת פסול דהיינו לאוכלו ביום ג׳ שהוא חוץ לזמנו אז הוא פסול אבל לאחר הקרבתו שנעשה כל עבודתו בכשרות אין שום מחשבה ולא שום פסול פוסל בו: א ואין לתמוה כיון שהקרבן נעשה בהכשרו א"כ איך אחר כך באכילתו יפסל כבר תירלו בת"כ אם מלינו זב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהיו בחזקת טהרה ונסראו סתרו שיום מחזקת טהרה אף זה כן: ב פירוש להכי אפקיה קרא בלשון לא יחשב לומר לך דבמחשבה נמי נפסל. וה"ק המקריב אותו דהיינו בשעת הקרבת הזבח לא יחשב לו פי׳ לא תעלה לו זאת המחשבה של האכל יאכל ביום הג׳ האמור למעלה: ג פירוש אם עבר וחשב הרי שתיקן בזה כמה ענינים שפירש המקריב אותו בשעת הקרבת הזבח כדלעיל ולא הכהן המקריב כפי המובן גם פי׳ לא יחשב לו מענין מחשבה לא מענין חשיבות גם הוסיף מלת זאת להורות שהמחשב׳ שהוא מוזהר שלא תעלה לו היא זאת המחשבה של האכל יאכל ביום ג׳ שהוא מחשבת אכילת חוץ לזמנו אבל מחשבת אכילת חוץ למקומו הוא נדרש מפסוק ואם האכל יאכל ביום הג׳ שבפ׳ קדושים באם אינו ענין לחוץ לזמנו כדפירש"י שם גם הוסיף ואם חשב קודם פיגול יהיה מפני

פירוש לתורת אלהים

דעם ערשטן טאג זאלן זיי דם מארגן עסן: (יז) וְהַנּוֹתָר אונ וואס עס וועט בלייבען פון דעם שעכטונג אויף דעם דריטען טאג זאל עס אין פייער פאר ברענט ווערען. חלות דארף מען ניט צו דעם קרבן: (יח) וְאִם אונ אוב בשעת דר שחיטה הט ער גטראכט הֶאָכוֹל עס זאל גגעסן ווערן מִבְּשַׂר פון דעם פלייש פון זייגע שְׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אין דעם דריטן טאג לֹא יֵרָצֶה וועט דם ניט באוויליגט ווערן פר גאט הַמַּקְרִיב בִּשְׁעַת ער איז דעם קרבן מקריב לֹא יֵחָשֵׁב זאל ער אויך ניט טראכטן ער זאל דעם דריטן טאג עסן דיא פלייש אונ אז ער הט אזו גיטראכט פִּגּוּל זאל דר קרבן זיין פסול וְהַנֶּפֶשׁ אונ דר מענטש וואס וועט עסן פון דעם פגול אפילו אין די צוויי טאג עֲוֹנָהּ מוז ער דיא זינד טראגן מוז ער דרוף תשובה טאן וואס ער הט גגעסן

מצות השם

(קמד) [פִּגּוּל יִהְיֶה וגו׳] דם איז דיא לא תעשה אז מען טאר ניט עסין [פִּגּוּל] דאס הייסט ווען איינר האט אין זין ער זאל טאן מיט דעם קרבן וואס ער ברענגט אנדערש וויא דיא תורה הייסט דאס [פִּגּוּל] מען טאר דאס ניט עסין אונ אז ער עסט יוא וועט אים גאט שטראפן אונ די מצוה גייט אן ווען דם בית המקדש איז גישטאנין:

יט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר: כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה

אונקלוס

יִקַּבֵּל : יט וּבְסַר קוּדְשָׁא דִּי יִקְרַב בְּכָל מְסָאַב לָא יִתְאֲכֵל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְסַר קוּדְשָׁא כָּל דִּי דְכֵי לְקוּדְשָׁא יֵיכוּל בְּסַר קוּדְשָׁא : כ וֶאֱנָשׁ דִּי יֵיכוּל בִּסְרָא מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ וְסוֹבְתֵהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי

תו"א והבשר פסחים טז כב כד עט חגיגה כד יבמות עד סוטה כט זבחים לד חולין לו. והבשר פסחים כד לה מט כט מנחות כה. והנפש פסחים כד לה יבמות ז מכות יד מנחות כה כריתות ג. אשר לה' פסחים לו זבחים לו מנחות כה. וטומאתו מכות יד זבחים לג לד מג מו,

בעל הטורים

(יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. הפ' מתחיל בבשר ומסיים בבשר לומר שאם נטמא הבשר מקלתו נטמא כלו :

רשב"ם

שחישב בשחיטה או בהולכת הדם או בקבלה או בזריקה : (יט) כל טהור יאכל בשר . טהור :

רש"י

אפי' בתוך הזמן ד עונה תשא : (יט) והבשר . של קדש שלמי' אשר יגע בכל טמא לא יאכל : והבשר . לרבות אבר שיצא מקלתו ו שהפנימי מותר : כל טהור יאכל בשר . (פסחי' עט) מה ת"ל לפי שנא' (דברים יב) ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל יכול לא יאכלו שלמי' אלא הבעלי' ז לכך נאמר כל טהור יאכל בשר : (והבשר כל טהור יאכל בשר . כלומר כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם שאם יצאו חוץ לקלעים אסורה כמו שכתוב בחצר אהל מועד יאכלוה בבשר זה אני אומר לך כל טהור יאכל בשר אפילו בכל העיר) : (כ) וטמאתו עליו .

בית יהודא

זיא האבן אשטראף, וויל דר קרבן איז פסול : (יט) והבשר]. אונ די פלייש (ה') קדש שלמים) פון קרבן שלמים (אשר יגע בכל טמא) וואס וועט אן ריהרן אן אטומאה (לא יאכל) זאל די פלייש ניט גיגעסין ווערין : והבשר]. זאגט רש"י (לרבות אבר שיצא מקצתו שהפנימי מותר) אוב איינר הט געהאלטין אשטיק פלייש פון אקרבן אונ אביסול פון די שטיק פלייש איז ארום גגאנגין פון זיין היילגקייט ודהיינו פון קרבנות וואס זענין קדשי קדשים וואס מען דארף זיי עסין אין די עזרה איז ארום גיגאנגין אשטיקול פלייש פון דיא עזרה , אונ קרבנות וואס זענען קדשים קלים גרינגע היילגקייט וואס מען דארף זייא עסין אין ירושלים איז ארום גיגאנגין אשטיקול פלייש פון ירושלים], זאל מען דיא ארוסגעגאנגענע שטיקול פלייש אפ שניידין אונ איז פסול מען טאר זיא ניט עסין , אונ דיא איבעריגע שטיק פלייש מעג מען עסין : וכל טהור יאכל בשר]. ווער עס איז ריין ניט טמא מעג עסין דיא פלייש פון קרבן (מה תלמוד לומר) צו וואס דארף דער פסוק דם לערנין (לפי שנאמר) וויל עס שטייט אין פסוק (ודם זבחיך ישפך) דיא בלוט פון דיין קרבן זאלסטו אום גיסען (והבשר תאכל) דיא פלייש זאלסטו עסין (יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים) וואלט מען מיינען אז שלמים מעג נאר עסין דער וואס הט גיבריינגט דעם קרבן שלמים (לכך נאמר) דריבער זאגט דער פסוק (כל טהור יאכל בשר) ווער עס איז ריין ניט טמא מעג עסין פון קרבן שלמים : והבשר כל טהור יאכל בשר]. זאגט רש"י (כלומר) אזו מיינט דער פסוק (כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם) אלץ וואס איך האב גזאגט אז ביי חטאת אונ אשם איז אסור (שאם יצאו חוץ לקלעים אסורה) אוב דער חטאת אדער דר אשם זענען נאך דעם מקריב זיין די בלוט מיט די חלב ארויסגטראגן גווארן פון די עזרה נאדער בייא דעם משכן זענען זיי ארוסגטראגן גווארען פון הוף] טאר מען ניט עסין די פלייש (כמו שכתוב) ווי עס שטייט אין פסוק (בחצר אהל מועד יאכלוה) מען זאל עסין דעם חטאת אדער דעם אשם אין הוף פון אהל מועד (בבשר זה אני אומר לך) אבער בייא דיא פלייש פון שלמים זאג איך דיר (כל טהור יאכל בשר אפילו בכל העיר) וועלכער מענטש עס איז ריין ניט טמא מעג ער עסין די פלייש פון שלמים אין גאנצן שטאט ירושלים : (כ) ניטומאתו עליו]. זאגט רש"י (בטומאת הגוף הכתוב מדבר)

שפתי חכמים

שבוולות זה יהיה המוכן ממנו שכאשר לא יעלה במחשבתו שיאכל חוץ לזמנו פגול יהיה . ד דהרי בתוך הזמן ג"כ פיגול הוא כיון שפוסלו במחשבה בשעת שחיטה או זריקה לכן מגיה הפי' בתוך הזמן : ה להפוקי של פיגול הסמוך לו שהוא אינו נאכל אף בלא נגיעת טומאה : ו פירוש שיצא חוץ לעזרה או קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים דהיוצא אסור באכילה משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו והפנימי מותר אף על פי שנוגע בחיצון ולא אמרינן הנוגע בטמא טמא וכן לנפסל דהאי והבשר השני לרבות בא דהל"ל כל טהור יאכל בשר ותו לא מאי והבשר אלא לרבות שזה נותר : ז וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה מדאיצטריך למכתב גבי פסח דאינו נאכל אלא למנויו דהיינו בעלים מכלל דשלמי' נאכלי' לשני ימים ולילה אחד נאכלים לכל אדם דאל"כ שאינן נאכלים אלא לבעלים פסח דכתב רחמנא דאינו נאכל אלא לבעלים ל"ל השתא נילף משלמים שהם קלים שנאכלים לשני ימים ובכל מאכל אפ"ה אינן נאכלי' אלא לבעלים פסח החמור שאינו נאכל אלא ליום ולילה ואינו נאכל אלא צלי לא כל שכן . י"ל דאי לאו קרא ה"א שאר שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים וקרא דפסח לריכא לגופיה דאין נקראים בעלים אלא שנמנו עליו קודם שחיטתו אבל אחר שחיטתו לא לאפוקי שאר שלמים אפי' אם נשתתפו בו אפי' אחר שחיטתו מותרים לאוכלן אבל בלא שיתוף לא משום הכי איצטריך קרא כ"ל . והרא"ם תי' דאי לאו קרא דכל טהור וגו' הוי קשה קראי אהדדי כתיב בפסח תכוסו על השה מלמד שאין

פירוש לתורת אלהים

פון אזו אקרבן וואס איז פסול : (יט) והבשר אונ פלייש פון שלמים וואס הט אן גרירט אן אטמא זאך לא יאכל טאר מען דס ניט עסן באש ישרף עס זאל אין פייער פר ברענט ווערן והבשר אונ דאס פלייש פון שלמים כל טהור איטליכער מענטש וואס איז טהור יאכל בשר מעג פון דעם פלייש עסן : (כ) והנפש אונ דר מענטש אשר וואס וועט עסן פלייש פון שלמים אשר ליי וואס מען האט גיבראכט פאר אקרבן צו גאט וטמאתו אונ זיין

מצות השם

(קמה) [והבשר אשר יגע וגו']. דאס איז די מצוה אז [קדשים] זענן טמא גיווארין טאר מען דער פון ניט עסין אונ דיא מצוה איז נוהג [בזמן הבית] :

[קמו] [והבשר אשר יגע וגו'] . דס איז די מצוה אז די [קדשים] וואס זיי זענין טמא גיווארן מוז מען זייא פר ברענין אונ [תרומה] וואס זיא איז טמא גיווארן דארף מען אוך פר ברענן אונ די מצוה איז נוהג [בזמן הבית] :

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: כא וְנֶפֶשׁ כִּי־
תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ ׀
בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ
טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ: כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: כג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא
תֹאכֵלוּ: כד וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה

אונקלוס

אֱנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ:
כא וַאֱנָשׁ אֲרֵי תִקְרַב בְּכָל
מְסָאָב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא
אוֹ בִבְעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ
בְּכָל שִׁקְצָא מְסָאָב וְיֵיכוֹל
מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא
הַהִיא מֵעַמַּהּ: כב וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
כג מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימַר כָּל תְּרַב תּוֹר
וְאִמַּר וְעִזָּא לָא תֵיכְלוּן:
כד וּתְרַב נְבִילָא וּתְרַב

תו"א בבהמה שבועות ז חולין עה. והאכל זבחים מג מד. כל חלב יומא עד זבחים ע חולין קיז כריתות ד. וחלב נבלה זבחים סט חולין לז.

רש"י

(זבחים מג. ת"כ) בטומאת הגוף הכתוב מדבר ח אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהר' והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת ט בתורה אלא חכמים למדוה בגזירה שוה (ת"כ) י ג' כריתות אמורות באוכלי קדשים בטומאת הגוף ב ודרשום רבותינו בשבועות [דף ו] אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן

בית יהודא

דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט זַיין טָמֵא אוּנ וֶועט עֶסִין קָרְבָּנוֹת קוּמְט אִים כָּרֵת (אֲבָל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא) אָבֶּער אַז אַרֵיינֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִיז נִיט טָמֵא] וֶועט עֶסִין פְלֵייש פוּן אַקָרְבָּן וָוס אִיז טָמֵא (אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת) וֶועט עֶר נִיט גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערִין מִיט כָּרֵת (אֶלָּא אַזְהָרָה) עֶס אִיז נָאר גְבָאטֶן גְוָוארֶן פוּן הקב"ה מֶען זָאל דִי טָמֵא פְלֵייש פוּן קָרְבָּן נִיט עֶסִין, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא) דִי פְלֵייש פוּן קָרְבָּן וָואס וֶועט אָנְרִירֶען אַטוּמְאָה זָאל מֶען דִיא פְלֵייש נִיט עֶסִין (וְאַזְהָרַת טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹר אֵינָהּ מְפוֹרֶשֶׁת בַּתּוֹרָה) אוּנ אַז אַטָמֵא טָאר נִיט עֶסִין פְלֵייש פוּן אַקָרְבָּן וָוס אִיז טָהוֹר שְׁטֵייט נִיט בְּפֵירוּשׁ אִין דִיא תּוֹרָה (אֶלָּא חֲכָמִים לְמָדוּהָ בִּגְזֵירָה שָׁוָה) נָאר דִי חֲכָמִים הָאבֶּען דָם גְלֶערְנְט מִיט אַגְזֵרָה שָׁוָה (שְׁלֹשָׁה כְּרִיתוֹת אֲמוּרוֹת בְּאוֹכְלֵי קָדָשִׁים בְּטוּמְאַת הַגּוּף) בַּיי דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶען טָמֵא אוּנ עֶסִין קָרְבָּנוֹת וָוס זֶענֶען טָהוֹר שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה דְרַיי מָאל אַז זַייא וֶועלֶען גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען מִיט כָּרֵת (וְדָרְשׁוּהָ רַבּוֹתֵינוּ בִּשְׁבוּעוֹת) אוּנ דִי רַבָּנָן לֶערְנֶען אִין מַסֶכֶת שְׁבוּעוֹת (אַחַת לִכְלָל וְאַחַת לִפְרָט וְאַחַת לְלַמֵּד עַל קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד) אֵיין מָאל וַוייזְט אוֹיף אַכְּלָל אוּנ אֵיין מָאל אוֹיף אַפְּרָט אוּנ דָאס דְרִיטֶע מָאהל וַוייזְט אוּב דֶער טָמֵא הָט גֶעגֶעסִין פוּן קָדָשִׁים וָוס אִיז טָהוֹר בְּשׁוֹגֵג, נִיט וִויסֶענְדִיג, דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן עוֹלֶה

שפתי חכמים

הפסח נאכל אלא לבעלים הא שלמים נאכלים אף שאינן בעלים דאי לבעלים דוק' תיתי פסח מק"ו דשלמי' כדלעיל וכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל דמשמע שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים מ"ה כתב רחמנא קרא דכל טהור וגו' ללמד דקרא דוהבשר וגו' לאו דוקא בעלים אלא כל טהור אף שאינו בעלים: ח דילפי' וטומאתו וטומאתו ג"ש כתיב הכא וטומאתו עליו וכתי' התם בפ' פרה עוד טומאתו בו מה להלן טומאת הגוף דבהדיא כתיב ביה וכל נפש אשר יגע בטומאת מת אף הכא מיירי בטומאת הגוף: ט רצונו בזה שלא תקשה והלא אין עונשין אא"כ מזהירין. ל"פ אינה מפירשת וכו': י ג"ש כתיב בפרשת חקת כו' כדלעיל טומאתו בו וכתיב ביה כרת ואזהרתו בפ' נשא דכתיב ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דהיינו אזהרה שלא יבא בטומאת הגוף למקדש וילפינן טומאתו דהכא מטומאתו דהתם מה טומאתו דהתם יש בו אזהרה אף טומאתו דהכא יש בו אזהרה: כ אחת באמור אל הכהנים כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' ואמרינן בזבחים פרק ד' דהאי יקרב אכילה הוא ומהו יקרב בראוי להקריב שהוקדש בכלי כלומר שיהא ראוי להקריב היכי דמי שיהא כבר מקודש בכלי ועוד שתי כריתות בפ' לו והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמי' וסמיך ליה ונפש כי תגע בכל טמא ובתרווייהו כתיב ונכרתה אחת לכלל ר"ל ההוא דאל הקדשים שכלל את הכל ואחת משתים הללו הכתובי' בפרשת צו לפרט ומדה זו נדרשת בת"כ בתחלת הספר דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא כיצד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים

פירוש לתורת אלהים

טוּמְאָה אִיז אוֹיף אִים עֶר אִיז טָמֵא וְנִכְרְתָה וֶועט דֶער מֶענְטְשׁ פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן צְווִישֶׁען אִיר פָאלְק: (כא) וְנֶפֶשׁ אוּנ אֵיינֶר וָוס וֶועט אָן רִירֶן אָן אֵיינֶם פוּן דִי אַלֶע זַאכֶן וָואס אִיז טָמֵא סַיי עֶר וֶועט אָן רִירֶן בְּטֻמְאַת אַטוּמְאָה פוּן אַמֶענְטְשֶׁן אוֹ אָדֶר אַטוּמְאָה פוּן אַבְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ אָדֶר בְּכָל שֶׁקֶץ אֵיינֶם פוּן דִי אַלֶע שְׁרָצִים וָוס זֶענֶען טָמֵא וְאָכַל אוּנ עֶר וֶועט עֶסֶן מִבְּשַׂר פוּן דֶעם פְלֵייש פוּן דִי שְׁלָמִים וָוס מֶען הָט גֶבְּרַאכְט פַר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְנִכְרְתָה וֶועט פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן דֶם נֶפֶשׁ מֵעַמֶּיהָ פוּן אִיר פָאלְק: (כג) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן כָּל חֵלֶב אַלֶערְלֵיי חֵלֶב שׁוֹר פוּן אַאָקְס אָדֶר פוּן אַשָׁאף אָדֶר פוּן אַצִיג לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶן: (כד) וְחֵלֶב אוּנ חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה אוּנ חֵלֶב פוּן אַבְּהֵמָה וָואס אִיז

מצות השם

(קמז) וְכָל חֵלֶב שׁוֹר וגו'] . דָם אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיר יוּדִין טָאר מִיר נִיט עֶסִין קֵיין חֵלֶב פוּן אֵיין אָקְס אוּנ פוּן אֵיין שָׁאף אָדֶער אֵיין צִיג נָאר חֵלֶב פוּן אֵיין [חַיָּה] מֶעג מֶען יוא עֶסִין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּ‍ִי יֶעדִין אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

וכל

יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ׃ כה כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ׃ כו וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה׃ כז כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה

תְּבִירָא יִתְעֲבֵד לְכָל עֲבִדְתָּא וּמֵיכַל לָא תֵיכְלֻנֵּהּ׃ כה אֲרֵי כָּל דְּיֵיכוּל תַּרְבָּא מִן בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא דִּי יֵיכוּל מֵעַמֵּהּ׃ כו וְכָל דְּמָא לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא וְדִבְעִירָא׃ כז כָּל אֱנָשָׁא דִּי יֵיכוּל כָּל דְּמָא

תו"א יעשה לכל פסחים כג. ואכל לא זבחים ע. כי כל פסחים מג בכורות טו כריתות ד. ונכרתה שם יז קב. וכל דם לא כריתות ד כא כב.

רשב"ם (כה) מן הבהמה אשר יקריב. ממין אותה הבהמה: אשה לה'. ואפי' חולין: (כו) בכל מושבותיכם. אע"פ שודאי הן חולין בגבולין:

רש"י

עולה ויורד ל שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו: (כד) יעשה לכל מלאכה. (פסחים כג ת"כ) בא ולימד על החלב שאינו מטמא מ טומאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. (חולין פ' ג"ה) אמרה תורה יבוא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה ב ולא תאמר אין איסור חל על איסור: (כו) לעוף ולבהמה. (שם ס) פרט לדם דגים ם וחגבים: בכל מושבותיכם. לפי שהיא חובת הגוף ואינה חובת קרקע נוהגת בכל מושבות ע ובמסכת קידושין בפ"א (דף לז) מפרש למה הוצרך לומר:

בית יהודא

וְיוֹרֵד (שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו) דֶער קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד אִיז גְזָאגְט גְוָוארֶען נָאר אוֹיב אַטָמֵא הָט גְגֶעסִין קָדָשִׁים אָדֶער עֶר אִיז אַרַיינְגְגַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְועַיין בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת דף ז: (כד) וְיֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה זָאגְט רש"י (בָּא וְלִימֵּד עַל הַחֵלֶב שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת נְבֵלוֹת) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז אַז חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה אִיז נִיט מְטַמֵּא דִי טוּמְאָה פוּן אַנְבֵלָה: וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ. עֶסִין דִי חֵלֶב זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין, זָאגְט רש"י (אָמְרָה תוֹרָה) דִי תּוֹרָה הָט גְזָאגְט (יָבֹא אִיסוּר נְבֵלָה וּטְרֵפָה וְיָחוּל עַל אִיסוּר חֵלֶב) אוֹיב אֵיינֶער הָט חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה אָדֶער פוּן אַטְרֵפָה קוּמְט דֶער אִיסוּר פוּן נְבֵלָה אוּנ טְרֵפָה אוֹיף דֶעם אִיסוּר פוּן חֵלֶב, אוּנ פַארְגְרֶעסֶערְט דֶעם אִיסוּר פוּן דִי חֵלֶב (שֶׁאִם אֲכָלוֹ) אוֹיב עֶר הָט גְגֶעסֶען חֵלֶב פוּן אַנְבֵלָה אָדֶער פוּן אַטְרֵפָה (יִתְחַיֵּיב אַף עַל לָאו שֶׁל נְבֵלָה) הָט עֶר אוֹיף זִיךְ דִי זִינְד פוּן נְבֵלָה אוּנ טְרֵפָה אוֹיךְ (וְלֹא תֹאמַר אֵין אִיסוּר חָל עַל אִיסוּר) זָאלְסְט נִיט זָאגֶען אֵיין אִיסוּר קֶען נִיט קוּמֶען אוֹיף אַזַאךְ וָואס אִיז שׁוֹן לַאנְג אָסוּר, נָאר עֶס קֶען קוּמֶען אַ אִיסוּר אוֹיף אַ אִיסוּר: (כו) לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה. מֶען זָאל נִיט עֶסִין דִי בְּלוּט פוּן עוֹפוֹת אוּנ בְּהֵמוֹת (פְּרָט לְדַם דָּגִים וַחֲגָבִים) אָבֶער דִיא בְּלוּט פוּן פִישׁ אוּנ פוּן אֵיישֶׁערִיקֶען מֶעג מֶען עֶסִין: וּבְכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם. וְוא אִיר וֶועט ווֹאנֶען זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין בְּלוּט (לְפִי שֶׁהוּא חוֹבַת הַגּוּף) וַוייל דָם אִיז גֶעבָּאטֶען אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ (וְאֵינָהּ חוֹבַת קַרְקַע) אוּנ דָם גֶהֶער נִיט צוּ דִי עֶרְד (נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת) דְרִיבֶּער דַארְף מֶען טָאן דִיא מִצְוָה אוֹיף אַלֶע אֶרְטֶער ווָא מֶען ווֹאוְנְט (וּבְמַסֶּכֶת קִידּוּשִׁין בְּפֶרֶק א מְפָרֵשׁ לָמָּה הוּצְרַךְ לוֹמַר) אִין דִי מַסֶּכֶת קִידּוּשִׁין אִין עֶרְשְׁטֶען פֶּרֶק (דף לז) זָאגְט דִי גְמָרָא

שפתי חכמים

וגו' והלא השלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה: ל דכתיב לעיל בפ' ויקרא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם ולא ידענו אמאי ואשם וכי מפני שהוא טמא יהא באשם להביא קרבן עולה ויורד לפיכך הופנה כרת זה ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא שהוא טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא לן מג"ש דבקרבן עולה ויורד כתיב או בנבלת בהמה טמאה ונאמר באוכל קדשים בטומאת הגוף בפרשת צו ונפש כי תגע וגו' בבהמה טמאה וגו' ואכל מבשר וגו' מה להלן טומאת קודש אף כאן טומאת קודש תנהו ענין לטומאת מקדש: מ פי' דאי להתיר הנאה כיון דנבלה הותרה מדכתיב לגר אשר בשעריך וגו' חלב נמי בכלל ע"כ בא שאינו מטמא טומאת נבילות ואפי' למשוח בו עורות קדשי בדק הבית נמ"ה כתיב יעשה לכל מלאכה: נ דס"ה לאו של טרפה וצריכי לכתוב תרווייהו חלב נבלה וחלב טרפה דאי אשמעינן נבלה ה"א נבלה הוא דאיסור חל על איסור משום דמטמא טומאה חמורה אבל טרפה לא ואי אשמעינן טרפה ה"א טרפה הוא דאיסור חל על איסור משום דאיסורו מחיים אבל נבלה לא מ"ה צריכי תרווייהו: ס דאל"כ לעוף ולבהמה ל"ל אבל אין לו' דממעט דם חיה זה אינו דחיה בכלל בהמה ולאו דוקא דגים וחגבים ה"ה דם אדם משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט עוף ובהמה אין אבל שאר דם שאינו דם עוף ובהמה לא: ע וא"ת למה מהפך רש"י ולא מפרש על סדר הקרא וי"ל דבלא זאת ה"א דכל מושבותיכם בא לרבות כל מה שבמושבותיכם יהא אסור אפי' דגים וחגבים אבל השתא דכתיב לעוף ולבהמה דממעט דגים וחגבים א"כ קשה למה לי בכל מושבותיכם אלא בא ללמדנו שאף בח"ל יהא נהוג לפי שהוא חובת הגוף. וא"ת פשיטא כיון דחובת הגוף הוא נוהג בין בארץ וכו' ל"פ רש"י ובמסכת קידושין וכו' והתם מפורש הכי

פירוש לתורת אלהים

אַטְרֵפָה יֵעָשֶׂה זָאל עֶס גִיטָאן וֶוערֶען לְכָל מְלָאכָה צוּ אִיטְלִיכֶער מְלָאכָה מֶעג מֶען מַאכֶען פוּן חֵלֶב וָוָאס מֶען ווִיל וְאָכוֹל אָבֶּער עֶסֶען טָאר מֶען אִים נִיט: (כה) כִּי כָּל דֶען אִיטְלִיכֶער וָוָאס וֶועט עֶסֶען חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה פוּן אַזוֹ אַבְּהֵמָה וָוָאס מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְנִכְרְתָה וֶועט דָאס לַייב פַאר שְׁנִיטֶען וֶוערֶען מֵעַמֶּיהָ פוּן אִיר פָאלְק: (כו) וְכָל דָּם אוּנ בְּלוּט זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶען בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע זִיצוּנְג לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה סַיי פוּן אַעוֹף אוּנ סַיי פוּן אַבְּהֵמָה [עיין רש"י]: (כז) כָּל נֶפֶשׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט עֶסֶען בְּלוּט

מצות השם

(קמה) וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ. דָס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז מִיר יוּדִין מֶעגֶען נִיט עֶסִין קֵיין בְּלוּט פוּן אֵיין בְּהֵמָה אָדֶער פוּן אֵיין חַיָּה אוּנ אֵיין עוֹף נָאר פוּן אֵיין פִישׁ מֶעגִין מִיר יוֹא עֶסִין דָם בְּלוּט אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

וועט

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ פ
כח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו׃
ל יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף

אונקלוס

וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמַּהּ׃
כח וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
כט מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דִּמְקָרֵב יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ לִקְדָם יְיָ מִנִּכְסַת קוּדְשׁוֹהִי׃
ל יְדוֹהִי תַּיְתוּן יָת קֻרְבָּנַיָּא דַּייָ יָת תַּרְבָּא עַל חַדְיָא יַיְתִנֵּהּ יָת חַדְיָא

תו״א דבר אל קידושין לו מנחות סא. ידיו תביאינה סוכה עז סוטה יט קידושין לו מכות יח מנחות כא גג. את החלב מנחות סס להניף קידושין לו.

בעל הטורים

(ל) להניף אותו. בגימטרי׳ מוליך ומביא מעלה ומוריד. לכן בפ׳ ג״פ תנופה ואחד מהם התנופה והס״א אתי לרבוי עוד אחד ויהי׳ ד׳ שמוליך ומביא לארבע רוחות וב׳ פעמים תרומה שמעלה ומוריד:

רש״י

(ל) ידיו תביאינה וגו׳. (מנחות סא) שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה ויד כהן מלמטה ומניפן: את אשי ה׳. ומה הן האשים את החלב על החזה: יביאנו. כשמביאו מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד הכהן המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקום אחר [ויקרא י] שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבי׳ יביאו להניף וגו׳ ולאחר התנופ׳ נותנו לכהן המקטיר ונמצא החזה למטה וזהו שנא׳ [שם ט] וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבח׳ למדנו שג׳ כהנים זקוקין לה צ כך מפורש במנחות (דף סב): את החלב על החזה יביאנו. ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן האשים ק לפי שנא׳ את אשי ה׳ את החלב על החזה יכול שיהא אף החזה לאשים לכך נאמר את החזה להניף

בית יהודא

אַטַעַם צוּ נָעם דֶער פָּסוּק דַארְף זָאגֶן אַז אַלֶע יוּדִין טָארִין נִיט עֶסִין בְּלוּט אִין אַלֶע אָרְטֶער וְוא זֵיי וואוֹינֶען: (ל) וְיָדָיו תְּבִיאֶנָה וגו׳. זַיינֶע הֶענְט נָדי הֶענְט פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָאס הָאט גְּבְּרֶענְגְט דִי שְׁלָמִים) זָאלֶען בְּרֶענְגֶען דִי חֵלֶב מִיט דִיא בְּרוּסְט צוּם כֹּהֵן, זָאגְט רַשִׁ״י (שֶׁתְּהֵא יַד הַבְּעָלִים מִלְמַעְלָה) דֶער וָואס הָאט גְּבְּרֶענְגְט דִי שְׁלָמִים זָאל הַאלְטֶען זַיין הַאנְט פוּן הוֹיבֶען (וְהַחֵלֶב וְהֶחָזוֹת נְתוּנִין בָּהּ) אוּנ אוֹיף דִי הַאנְט זָאל לִיגֶען דִי חֵלֶב אוּנ דִי בְּרוּסְט (וְיַד כֹּהֵן מִלְמַטָּה וּמְנִיפָן) דִי הַאנְט פוּן כֹּהֵן אִיז אוּנְטֶער דִי הַאנְט פוּן בַּעַל הַבַּיִת אוּנ בֵּיידֶע הֶענְט הֵייבֶּן־אוֹיף דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט אִין דֶערְהֵייךְ: וְאֵת אִשֵּׁי ה׳. דֶעם קָרְבָּן צוּ הקב״ה (וּמַה הֵן הָאִשִּׁים) וֶועלְכֶע זֶענֶען דִיא קָרְבָּנוֹת צוּ הקב״ה (אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה) דִי חֵלֶב מִיט דִיא בְּרוּסְט: יְבִיאֶנּוּ. זָאגְט רַשִׁ״י (כְּשֶׁמְּבִיאוֹ מִבֵּית הַמִּטְבָּחַיִם) וֶוען עֶר בְּרֶענְגְט דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט פוּן שֶׁעכְט־הוֹיז (נוֹתֵן הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה) לֵייגְט עֶר דִיא חֵלֶב אוֹיף דִי בְּרוּסְט (וּכְשֶׁנּוֹתְנוֹ לְיַד כֹּהֵן הַמֵּנִיף) אוּנ אַז עֶר לֵייגְט דִיא חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט אוֹיף דִי הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן וָואס דַארְף אוֹיפְהֵייבֶען (נִמְצָא הֶחָזֶה לְמַעְלָה וְהַחֵלֶב לְמַטָּה) לִיגְט דִי בְּרוּסְט הוֹיבֶען אוּנ דִי חֵלֶב אוּנְטֶען (וְזֶהוּ הָאָמוּר בְּמָקוֹם אַחֵר) דָס אִיז וָואס שְׁטֵייט אִין אַיין אַנְדֶער פָּסוּק (שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף) דִי פָאלְקֶע וָואס אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט גְוָוארֶען אוּנ דִי בְּרוּסְט וָואס דַארְף אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן וֶוערֶן זָאלֶן לִיגֶן אוֹיף דִי חֵלֶב וָואס גֶהֶער צוּם פֵייעֶר, אוּנ אַזוֹי זָאל מֶען זֵייא אוֹיפְהֵייבֶּן (וּלְאַחַר הַתְּנוּפָה) נָאךְ דֶעם אוֹיפְהֵייבֶּען (נוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן הַמַּקְטִיר) גִיט דֶר כֹּהֵן צוּ דֶעם כֹּהֵן וָואס דַארְף לֵייגֶען דִי חֵלֶב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּם פַרְבְּרֶענֶען (וְנִמְצָא הֶחָזֶה לְמַטָּה) אִיז בַּיי דֶעם כֹּהֵן דִי בְּרוּסְט אוּנְטֶען וָוארוּם וֶוען מֶען לֵייגְט פוּן אַיין הַאנְט אִין דִיא אַנְדֶערֶע הַאנְט, קוּמְט אוּם וָואס לִיגְט אוֹיף דִי הַאנְט הוֹיבִין לִיגְט אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע הַאנְט אוּנְטֶען, אוּנ וָואס אוּנְטֶען לִיגְט הוֹיבִין (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דָס אִיז וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזוֹת) מֶען הָאט גִיטָאהְן וְגֶעלֵייגְט דִי חֵלֶב אוֹיף דִיא בְּרוּסְט (וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה) אוּנ מֶען הָאט פַארְבְּרֶענְט דִיא חֵלֶב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (לָמַדְנוּ שֶׁשְּׁלֹשָׁה כֹּהֲנִים זְקוּקִים לָהּ) פוּן דַאנֶן לֶערְנֶען מִיר צוּ דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט הָט מֶען גְדַארְפְט דְרַייא כֹּהֲנִים נְאַיין כֹּהֵן הָט גְבְּרֶענְגְט פוּן שֶׁעכְט הוֹיז, אַיין כֹּהֵן הָט אוֹיפְגֶהוֹיבֶּען, אַיין כֹּהֵן הָט גְלֵייגְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּם פַרְבְּרֶענֶען (כָּךְ מְפוֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת) אַזוֹ שְׁטֵייט אִין דִי מַסֶּכֶת מְנָחוֹת: וְאֵת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ. עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען דִי חֵלֶב אוֹיף דִיא בְּרוּסְט, פְרֶעגְט רַשִׁ״י (וְאֶת הֶחָזֶה לָמָּה מֵבִיא) צוּ וָואס בְּרֶענְגְט עֶר דִיא בְּרוּסְט, זָאגְט רַשִׁ״י. (לְהָנִיף אוֹתוֹ הוּא מְבִיאוֹ) עֶר בְּרֶענְגְט דִי בְּרוּסְט מֶען זָאל זִיא אוֹיפְהֵייבֶּן (וְלֹא שֶׁיְּהֵא הוּא מִן הָאִשִּׁים) אָבֶּר דִי בְּרוּסְט וֶוערְט נִיט פַרְבְּרֶענְט (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֶת אִשֵּׁי ה׳ אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה) וָואס קוּמְט אוֹיף דֶעם פֵייעֶר פוּן הקב״ה דִיא חֵלֶב אוֹיף דִי בְּרוּסְט (יָכוֹל שֶׁתְּהֵא אַף הֶחָזֶה לָאִשִּׁים) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען דִי בְּרוּסְט דַארְף מֶען אוֹיךְ פַרְבְּרֶענֶען נאוּנ וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא בְּרוּסְט זָאל מֶען גֶעבֶּען צוּ אַהֲרֹן, וָואלְטֶען מִיר זָאגֶן מֶען מֵיינְט הֶעלְפְט בְּרוּסְט זָאל גֶהֶערֶן צוּ אַהֲרֹן אוּנ הֶעלְפְט בְּרוּסְט זָאל מֶען פַרְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ) (לְכָךְ נֶאֱמַר אֶת הֶחָזֶה לְהָנִיף)

שפתי חכמים

א לא כתיב בכל מושבותיכם סד״א הואיל ובענין הקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן נאסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ״ל: פ מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך מה התם יד הכהן אף הכא מיירי בידו של כהן וכתיב ידיו תביאינ׳ דמיירי בבעלים הא כיצד שתהא יד בעלים כו׳: צ ואף על פי שדי באחד משום דברוב עם הדרת מלך: ק פי׳ כיון דכתיב את החלב על החזה יביאנו לא היה צריך לכתוב עוד

פירוש לתורת אלהים

(כט) דַבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זֵיי אַזוֹ זָאגֶען הַמַּקְרִיב וֶוען אֵיינֶער וִויל מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צוּ גָאט: (ל) יָדָיו זַיינֶע הֶענְט זָאלֶן בְּרֶענְגֶען

אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ לא וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה
הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו׃ לב וְאֵת שׁוֹק
הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי
שַׁלְמֵיכֶם׃ לג הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם
הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן
לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה׃ לד כִּי
אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן אֹתָם לְאַהֲרֹן

לַאֲרָמָא יָתֵהּ אֲרוּמָא
קֳדָם יְיָ׃ לא וְיַסֵּק כַּהֲנָא
יָת תַּרְבָּא לְמַדְבְּחָא וִיהֵי
חַדְיָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי׃
לב וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא
תִּתְּנוּן אַפְרָשׁוּתָא לְכַהֲנָא
מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן׃
לג דִּמְקָרֵב יָת דַּם נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא וְיָת תַּרְבָּא מִבְּנֵי
אַהֲרֹן דִּילֵהּ תְּהֵי שׁוֹקָא
דְיַמִּינָא לַחֲלָק׃ לד אֲרֵי
יָת חַדְיָא דַאֲרָמוּתָא וְיָת
שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא
נְסֵבִית מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן וִיהָבִית
יָתְהוֹן לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא

תו"א לפני מנחות פא חולין קל . והקטיר פסחים כט . המקריב זבחים ד לא קב מנחות ב ג חולין קלב בכורות ל . מבני אהרן חולין קלג . שוק הימין שם קלד . כי את חזה יבמות פו . שלמיכם מנחות סב . ואתן אותם חולין קל .

רש"י

וגו': (לא) והקטיר הכהן את החלב. ואח"כ והיה החזה לאהרן [ת"כ] למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאימורים למטה מן המזבח: (לב) שוק. מן הפרק של ארכובה הנמכר' עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של ירך: (לג) המקריב את דם וגו'. (פסחים כט) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו יצא טמא בשע' זריקת דמי' או בשעת הקטר חלבי' שאינו חולק בבשר: (לד) התנופ' התרומ'.

בית יהודא

דריבר זאגט דר פסוק די ברוסט זאל מען נאר אויפהייבן אונ ניט פרברענגן: (לא) [והקטיר הכהן את החלב]. פריער זאל דער כהן לייגן די חלב אויף דעם מזבח (ואחר כך והיה החזה לאהרן) נאכדעם זאל מען געבן דיא ברוסט צו אהרן (למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאמורים למטה מן המזבח) לערנן מיר פון דעם פסוק אזו לאנג ווי די חלב ליגט נאך ניט אויף דעם מזבח טאר מען ניט עסין דיא פלייש פון די שלמים אונ דר כהן טאר נאך ניט עסין די ברוסט פון די שלמים: (לב) [שוק]. זאגט רש"י (מן הפרק של ארכובה הנבכרת עם הראש) פון די קניה וואס דארט ענדיגט זיך דער גליד פון די פוס וואס ווערט פארקויפט מיט דעם קאפ (עד הפרק האמצעי) ביז דעם מיטעלסטן גליד (שהוא סובך של ירך) וואס ער איז בהעפט צו דעם ביין וואס געבן בויך וואס ווערט גרופן ירך [פון די קניה ביז דעם בויך הייסט שוק] ועיין בגמרא וחולין קלד]: (לג) [המקריב את דם השלמים וגו']. דער כהן וואס האט געשפריצט די בלוט פון דיא שלמים אונ וואס הט פארברענט די חלב, צוא אים זאל מען געבן די רעכטע פאלקע, זאגט רש"י מען מיינט ניט נאר צו אים אליין, נאר (מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו) אלע כהנים וואס האבן גמעגט שפריצן די בלוט אונ לייגן די חלב אויף דעם מזבח, געמען אחלק פון די פאלקע (יצא טמא בשעת זריקת דמים) די כהנים וואס זענען גוועזן טמא ווען מען הט געשפריצט די בלוט פון דיא שלמים אויף דעם מזבח (או בשעת הקטר חלבים) אדער זיי זענען גוועזן טמא ווען מען הט פרברענט די חלב פון די שלמים אויף דעם מזבח (שאינו חולק בבשר) זיי נעמן ניט אחלק פון די פאלקע: (לד) [התנופה התרומה].

שפתי חכמים

את החזה לכך פירש דהאי את החזה בתרא אלהניף אותו קאי כאלו אמר שאת החזה שמביא עם החלב אינו מביא אלא כדי להניף אותו בלבד שלולא זה ה"א דאת אשי ה' דלעיל כולל החלב והחזה הבאים אחריו. וא"ת הא בהדי' כתיב אחר זה והקטיר הכהן את החלב המזבח' והיה החזה לאהרן ולבניו והיכי תיסק אדעתין שיהא אף החזה לאישים. י"ל דאי לאו קרא דאת החזה להניף ה"א דקרא והקטיר הכהן את החלב המזבח' והיה החזה לאהרן ולבניו בא ללמד שלא תאמר דהא דכתיב את החלב על החזה ללמד שאף החזה לאישים אבל לא ללמד שאין הבשר נאכל בעוד שאימורים למטה מן המזבח השתא דכתיב את החז' להניף שלמדנו מזה שאין החזה מן האישי' נשאר קרא

פירוש לתורת אלהים

דעם קרבן צו גאט את החלב דעם חלב מיט דר ברוסט יביאנו זאל ער ברענגן די ברוסט להניף אותו תנופה צו אוף הייבן אים איין אויף הייבונג פר גאט: (לא) והקטיר הכהן אונ דר כהן זאל מקטיר זיין דעם חלב אויף דעם מזבח אונ דר נאך והיה החזה וגו' זאל זיין דיא ברוסט צו אהרן אונ צו זיינע קינדר: (לב) ואת שוק הימין אונ דר רעכטר שענקיל תתנו תרומה זאלט איר געבן איין אפ שיידונג צום כהן פון די שעכטונג פון אייערע שלמים: (לג) המקריב דר כהן פון די קינדר פון אהרן וואס ער איז ראוי מקריב צו זיין דם בלוט פון דיא שלמים אונ דעם חלב לו תהיה צו אים זאל זיין שוק הימין דער רעכטר שענקיל למנה צו אגאב ער האט דרינגן אחלק: (לד) כי את וגו' ווארום די ברוסט דם אוף הייבונג ואת שוק וגו' אונ דר שענקיל דאס אפ שיידונג לקחתי האב איך גענומען פון דיא קינדער ישראל פון דיא שעכטונג פון זייערע שלמים ואתן

הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: לה זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן
וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם
הִקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה: לו אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ
אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם: לז זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה
לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם
וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים:
לח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר
סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי: פ רביעי ח א וַיְדַבֵּר

וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם עָלַם מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: לה דָּא רְבוּת אַהֲרֹן
וּרְבוּת בְּנוֹהִי מִקֻּרְבָּנַיָּא
דַּיְיָ בְּיוֹמָא דְּקָרֵב יָתְהוֹן
לְשַׁמָּשָׁא קֳדָם יְיָ: לו דִּי
פַקִּיד יְיָ לְמִתַּן לְהוֹן
בְּיוֹמָא דְּרַבִּי יָתְהוֹן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלַם
לְדָרֵיהוֹן: לז דָּא אוֹרַיְתָא
לַעֲלָתָא לְמִנְחָתָא
וּלְחַטָּאתָא וְלַאֲשָׁמָא
וּלְקֻרְבָּנַיָּא וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא: לח דִּי פַקִּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְּסִינַי
בְּיוֹמָא דְּפַקֵּדֵהּ יָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְקָרָבָא יָת
קֻרְבָּנֵיהוֹן קֳדָם יְיָ
בְּמַדְבְּרָא דְּסִינָי:
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

רשב"ם

(לה) זאת משחת אהרן ובניו. שכר משחת אהרן ובניו כמו שנא' בצו את אהרן עור העולה בשר חטאת ואשם לחמי תודה וחזה ושוק של שלמים והנותרת מן המנחה:

תו"א זאת התורה זבחים ד ה ח לו מנחות כב עג קי. ביום צותו שבת קלב מגילה כ זבחים ו לח מנחות עג.

בית יהודא

זָאגְט רש"י (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד) דִי פָאלְקֶע מִיט דִי בְּרוּסְט הָט דֶר כֹּהֵן גְפִירְט פוּן זִיךְ אוּנ צוּ זִיךְ, אוּנ הוֹיבֶּן אוּנ אוּנְטֶן נַאזוּ וִויא מֶען מַאכְט סוּכּוֹת מִיט דֶעם לוּלָב וֶוען מֶען זָאגְט הודו: (לז) [וְלַמִּלּוּאִים]. זָאגְט רש"י (לְיוֹם חִנּוּךְ

רש"י

(סוכה לז) מוליך ומביא ר מעלה ומוריד: (לז) ולמלואים.

שפתי חכמים

דוסיה החזה לאהרן ולבניו ללמד שאין הבשר נאכל בעוד האימורי' למט' מן המזבח. הרא"ם: (ג"א) דאי לאו האי קרא דאת החזה להניף ה"א דמקלת החזה לאישים ומקלתה לאהרן כדאמרינן גבי ככד ע"ס: ר נדכתיב ואשר הונף ואשר הורם דפי' תנופה מל' הנפה אילך ואילך

ליקוטי יהודא

(לז) זאת הַתּוֹרָה לָעוֹלָה לַמִּנְחָה וגו'. דֶער **תנא** זָאגְט אִין דִי מַסֶּכֶת אָבוֹת דְרַייא קְרוֹנֶען זֶענֶען דָא כֶּתֶר כְּהוּנָה, כֶּתֶר מַלְכוּת, כֶּתֶר תּוֹרָה, דֶר כֶּתֶר מַלְכוּת אִיז גֶעגֶעבֶּן גִיוָוארִין נָאר וֶוען דִי יוּדִין וֶועלִין זִינְדִיגֶן, וִוי מִיר גֶעפִינֶען וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען גֶעקוּמֶען צוּם נָבִיא שְׁמוּאֵל אוּנ הָאבִּין גֶזָאגְט מִיר ווִילֶען אַמֶּלֶךְ. הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ שְׁמוּאֵל נִיט דִיךְ הָאבִּין דִי יוּדֶען פַארְמִיאוּסְתְּ, נָאר מִיךְ, וָוארוּם דֶר מֶלֶךְ טוּט צְווייא זַאכִין עֶר הִיט דָאס פָאלְק זייא זָאלִין נִיט גַנְבִינֶען נִיט גַזְלִינֶען קֵיין מֶענְטְשִׁין הַרְגִינֶען אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֵי זַאכִין, דָאס זֶעלְבִּיגֶע הָט דִי תּוֹרָה אוֹיךְ פַארְבָּאטִין צוּ טָאהְן, דֶר וָוס הִיט דִי תּוֹרָה אוּנ הָט מוֹרָא פַר גָאט, וֶועט עֶר אַלֵיין קֵיין שְׁלֶעכְטֶס טָאהְן, דָס צְוֵוייטֶע הִיט דֶר מֶלֶךְ זַיין פָאלְק פוּן מִלְחָמוֹת, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין קֶען זַיין עֶר זָאל פַארְלִירֶן אַמִּלְחָמָה, אָבֶּער אַז יוּדִין זֶענִין פְרוּם הַאלְט הקב"ה מִלְחָמָה פוּן זֵייעֶרְטְוֶועגִין, אוּנ עֶר גֶעוִוינְט גֶעווּיס דִי מִלְחָמָה, נָאר וֶוען יוּדִין זֶענִין נִיט פְרוּם מוּזֶן זֵיי הָאבִּין אַמֶּלֶךְ, פַר זַיין

פירוש לתורת אלהים

אוּנ אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבִּין צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶר לְחָק עוֹלָם צוּ אַגִיזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג פוּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל: (לה) זאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן דָס אִיז דָס הֶערְשׁוּנְג פוּן אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו אוּנ דָס הֶערְשׁוּנְג פוּן זַיינֶע קִינְדֶער וָוס גָאט הָט זֵיי גִיגֶעבֶּן מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִיא פַייעֶר אָפֶּר פוּן גָאט בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז מֶען הָט זֵיי גִינֶעהֶנְט צוּ דִינֶען פַר גָאט: (לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָוס גָאט הָט גִישַׁאפְט אִין דֶעם טָאג וָוס מֶען הָט זֵיי גִזַאלְבְּט מֶען זָאל זֵיי גֶעבִּין דֶעם חָזֶה וְשׁוֹק פוּן שְׁלָמִים חוּקַּת עוֹלָם אַגִיזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג צוּ זֵייעֶרֶע דוֹרוֹת: (לז) זאת הַתּוֹרָה דָס אִיז דָס לֶערְנוּנְג לָעוֹלָה דָס אִיז דֶר דִין בַּיי אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ בַּיי אַמִּנְחָה אוּנ בַּיי אַחַטָּאת אוּנ בַּייא אַ אָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים אוּנ בַּיי דֶעם שֶׁעכְטוּנְג פוּן דִיא שְׁלָמִים:

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָוס גָאט הָט גְשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אִין דֶעם טָאג וָוס עֶר הָאט גִישַׁאפְט דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב זֵייא זָאלִין מַקְרִיב זַיין זֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט אִין דֶער מִדְבַּר סִינַי:

אונקלוס

לְמֵימַר׃ ב קָרֵב יָת אַהֲרֹן
וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ וְיָת
לְבוּשַׁיָּא וְיָת מִשְׁחָא
דִרְבוּתָא וְיָת תּוֹרָא
דְחַטָּאתָא וְיָת תְּרֵין
דִּכְרִין וְיָת סַלָּא דְפַטִּירַיָּא׃
ג וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנֵישׁ
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ד וַעֲבַד
מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ
יָתֵהּ וְאִתְכְּנִישַׁת כְּנִשְׁתָּא
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
ה וַאֲמַר מֹשֶׁה לִכְנִשְׁתָּא
דין

תולדות אהרן

ויאמר מ"ש ס יומא ה.

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב קַח אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים
וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ׀ פַּר
הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל
הַמַּצּוֹת׃ ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל
הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר

רש"י

ליום חינוך ש הכהונה: (ב) קח את אהרן. פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן ת שאין מוקדם ומאוחר בתורה: קח את אהרן. קחנו א בדברי' ומשכהו: ואת פר החטאת וגו'. אלו האמורים בענין צוואת המלואים בואתה תצוה [שמות כז] ועכשיו ביום ראשון למלואים הזר וזרזו בשעת מעשה: (ג) הקהל אל פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה: (ה) זה הדבר. דברי' שתראו ב שאני עושה לפניכם

בית יהודא

הַכְּהוּנָה) ווען די כֹּהֲנִים זֶענֶען אַריינגֶעגַאנְגֶען דָם עֶרְשְׁטֶע מָאל אין מִשְׁכָּן מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת הָאבֶּן זֵיי גֶעדַארְפְט בְּרֶענְגֶען די קָרְבָּנוֹת וָואס הוּבִין איז גֶישְׁטַאנֶען אין די סֶדְרָה וְאַתָּה תְּצַוֶּה: (ב) נַקח אֶת אַהֲרֹן. זָאגְט רַשִׁ"י (פָּרָשָׁה זוּ נֶאֶמְרָה שִׁבְעַת יָמִים קוֹדֶם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן) די פַּרְשָׁה איז גֶזָאגְט גֶעוָארֶען זִיבֶּן טֶעג פְרִיעֶר אֵיידֶער מֶען הָט אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן נָהְט דִיא פַּרְשָׁה גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין אין די סֶדְרָה פְּקוּדֵי) נָאר (אֵין מוּקְדָם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה) אין דִיא תּוֹרָה שְׁטֵייט נִיט אַלֶע מָאל פוּם פְרִיעֶר אוּנ וָואס שְׁפֶּעטֶער שְׁפֶּעטֶער, נָאר אַמָאל שְׁטֵייט פְרִיעֶר וָוס איז גֶעוֶוען שְׁפֶּעטֶער, אוּנ עֶס שְׁטֵייט שְׁפֶּעטֶער וָואס איז גֶעוֶוען פְרִיעֶר: נַקח אֶת אַהֲרֹן). זָאגְט רַשִׁ"י הקב"ה הָט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (קָחֶנּוּ בִּדְבָרִים וּמָשְׁכֵהוּ) דוּא זָאלְסְט נֶעמֶען דַיין בְּרוּדֶר אַהֲרֹן מִיט גוּטֶע רֵייד אוּנ זָאלְסְט אים צִיהֶען צוּ די עֲבוֹדָה פוּן מִשְׁכָּן: וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵלּוּ הָאֲמוּרִים בְּעִנְיָן צַוָּואַת הַמִּלּוּאִים בְּוְאַתָּה תְּצַוֶּה) דָם זֶענֶען די זֶעלְבִּיגֶע קָרְבָּנוֹת וָוס זֶענֶען גֶזָאגְט גֶעוָארֶען אין דִיא סֶדְרָה אַתָּה תְּצַוֶּה וָוס דָארְטֶען הָט הקב"ה גִיבָּאטֶען אוֹיף דִיא מִלּוּאִים (וְעַכְשָׁיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן לְמִלּוּאִים) אִיצְט אַז עֶס איז גֶקוּמֶען דֶר עֶרְשְׁטֶער טָאג פוּן די מִלּוּאִים (הָזַר וְזֵרְזוֹ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה) הָט מֹשֶׁה נָאךְ אַמָאל גִילֶערוּנְט מִיט אַהֲרֹן דֶעם סֵדֶר פוּן דִיא מִלּוּאִים וַוייל די מִלּוּאִים הָאבֶּען שׁוֹין גֶידַארְפְט גִיטָאן וֶוערֶן: (ג) וְהַקְהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד) זָאלְסְט פֶרזַאמְלֶען אַלֶע יוּדִין צוּא דִיא טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד, זָאגְט רַשִׁ"י (זֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת) דָס איז אֵיינֶר פוּן דִיא אָרְטֶער (שֶׁהֶחֱזִיק מוּעָט אֶת הַמְּרוּבֶּה) וָוס אַקְלֵיינֶער אָרְט הָט פַארְנוּמֶען פִיל מֶענְטְשֶׁען: (ה) וְזֶה הַדָּבָר). זָאגְט רַשִׁ"י מֹשֶׁה הָט גֶזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין (דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּ שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לִפְנֵיכֶם) די זַאכֶען וָואס איר וֶועט

שפתי חכמים

ופי' תרומה ל' הרמה למעלה וממילא מוריד: ש שכל מלוי יד בכ"מ אינה אלא ל' חינוך כדלעיל בפרשת תלוה: ת דהקמת המשכן היה בר"ח ניסן וזה היה בכ"ג באדר. ופי' ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים ר"ל במקום פתח אהל מועד לפי שכל ז' הימים היה מעמידו ומפרקו ובר"ח הוקם המשכן ולא נפרק כי אם בעת המסעות: א לא מלי' לקיחה וכבר הוא מבואר בפרשת בראשית ובמקומות אחרים: ב כאן

פירוש לתורת אלהים

(ב) קח אֶת אַהֲרֹן נֶעם אַהֲרֹן אוּנ זַיינֶע זִיהְן מִיט אים וְאֵת הַבְּגָדִים אוּנ די קְלֵיידֶר וְאֵת שֶׁמֶן אוּנ דֶעם גֶזַאלְבּטֶען אֵייל וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וגו' אוּנ דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוּנ די צְווייא ווידֶר וְאֵת אוּנ דֶעם קָארְבּ מִיט מַצּוֹת: (ג) וְאֵת כָּל הָעֵדָה אוּנ גָאר די עֵדָה הַקְהֵל זָאלְסְטוּ אֵיין זַאמְלֶען צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט גִיטָאן אַזוֹי ווִי גָאט הָט אים גִבָּאטֶען וַתִּקָּהֵל אוּנ עֶס איז וָוארֶען אַיין גִיזַאמִילְט די עֵדָה צוּ דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ה) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גֶזָאגְט צוּ

ליקוטי יהודא

מוֹרָא וֶועלִין זֵיי קֵיין שְׁלֶעכְטֶס טָאהְן, אוּנ עֶר וֶועט פוּן זֵייעֶרְט וֶועגִין הַאלְטִין מִלְחָמָה, די כְּהוּנָּה איז אוֹיךְ גִיגֶעבִּין גִיוָארִין צוּ די קָרְבָּנוֹת וֶוען די יוּדִין וֶועלִין זִינְדִיגֶען, אָבֶּר די תּוֹרָה איז גֶגֶעבִּין גִיוָארִין צוּא בֵּיידֶע צַייטִין, וֶוען דִיא יוּדִין זִינְדִיגֶען נִיט איז גֶעוִוים גוּט בַּיי הקב"ה זֵייעֶר תּוֹרָה וָואס זֵייא לֶערְנִין, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען זֵייא זִינְדִיגֶען אוּנ זֵייא לֶערְנִין תּוֹרָה, איז דִיא תּוֹרָה מְכַפֵּר זֵייעֶרֵי עֲבֵירוֹת, אַזוֹ ווִי די קָרְבָּנוֹת, ווִי דֶער פָּסוּק זָאגְט זֹאת הַתּוֹרָה לָעוֹלָה לַמִּנְחָה וגו'. אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, די תּוֹרָה הָט הקב"ה גִיבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה אוֹיף דֶר בַּארְג סִינַי, אֵיידֶער דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶעם עֵגֶל, בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב קָרְבְּנֵיהֶם, אוּנ וֶוען הקב"ה הָט גִיבָּאטִין די יוּדֶען זֵיי זָאלֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דָס איז גִיוֶועזֶן אין מִדְבַּר סִינַי, נָאכְדֶעם ווִיא דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶמַאכְט דֶעם עֵגֶל אוּנ הָאבִּין גֶזִינְדִיגְט, זֶעהְן מִיר דִיא תּוֹרָה איז גֶגֶעבֶּען גֶוָוארֶען אַזוֹ קָרְבָּנוֹת אוֹיךְ:

אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ ו וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ
אֹתָם בַּמָּיִם׃ ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ
אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד
וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ׃ חצי התורה בפסוקים ח וַיָּשֶׂם
עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן
אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃ ט וַיָּשֶׂם
אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ
הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן

דִּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ
לְמֶעְבַּד׃ ו וְקָרֵיב מֹשֶׁה
יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי
וְאַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃
ז וִיהַב עֲלוֹהִי יָת כִּתּוּנָא
וְזָרֵיז יָתֵהּ בְּהֶמְיָנָא
וְאַלְבֵּשׁ יָתֵהּ יָת מְעִילָא
וִיהַב עֲלוֹהִי יָת אֵפוֹדָא
וְזָרֵיז יָתֵהּ בְּהֶמְיַן אֵפוֹדָא
וְאַתְקֵין לֵהּ בֵּהּ׃ ח וְשַׁוִּי
עֲלוֹהִי יָת חוּשְׁנָא וִיהַב
בְּחוּשְׁנָא יָת אוּרַיָּא וְיָת
תֻּמַּיָּא׃ ט וְשַׁוִּי יָת
מִצְנֶפְתָּא עַל רֵישֵׁהּ וְשַׁוִּי
עַל מִצְנֶפְתָּא לָקֳבֵל
אַפּוֹהִי יָת צִיצָא דְּדַהֲבָא
כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא כְּמָא דִּי
פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
י וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָת מִשְׁחָא

דרבותא

תולדות אהרן

ויחגור שם ו . ויקח משה כריתות ה .

רש"י

צוני הקב"ה ג לעשות ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה. כל הענין הזה דפרשת המלואים פירשתי בואתה תצוה [שם]: (ח) את האורים. כתב של שם המפורש: (ט) וישם על המצנפת. פתילי תכלת הקבועים בציץ נתן על המצנפת

בית יהודא

זעהן איך טוה פר אייך (צִוָּנִי הקב"ה לַעֲשׂוֹת) דאס הט מיך הקב"ה גבאטן צו טאן (וְאַל תֹּאמְרוּ לִכְבוֹדִי וְלִכְבוֹד אָחִי אֲנִי עוֹשֶׂה) אונ איר זאלט ניט זאגן אז איך טוה דס פון וועגן מיין כבוד אדער וועגן דעם כבוד פון מיין ברודר, רש"י זאגט (כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה דְּפָרָשַׁת הַמִּלּוּאִים פֵּרַשְׁתִּי בְּוְאַתָּה תְּצַוֶּה) דעם פשט פון די פרשה מלואים האב איך געשריבען אין די סדרה אתה תצוה: (ח) וְאֶת הָאוּרִים. דס איז (כְּתָב שֶׁל שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ) דיא גאָלדענע שטיקעל בלעך וואס אויף איר איז געווען געשריבען דער גאנצער נאמען פון הקב"ה, אונ דאס איז געלעגן אין חושן, אונ דס האט ליכט גמאכט די אותיות פון די בריליאנטין וואס זענען געווען אין חושן, דריבער רופט מען דאס אורים, בעלייכטונג: (ט) וַיָּשֶׂם עַל הַמִּצְנֶפֶת. זאגט רש"י (פְּתִילֵי תְכֵלֶת הַקְּבוּעִים בְּצִיץ) די פעדים פון תכלת וואס זענען געווען אריינגעצויגען אין די גאלדענע בלעך וואס איז געווען אויף דעם שטערן פון כהן גדול (נָתַן עַל הַמִּצְנֶפֶת) הט

שפתי חכמים

לא נזכר למעלה שום דבר שיאמר עליו זה הדבר ל"פ דברים שתראו: ג כי בכתוב לא הוזכר את מי צוה לכן הוצרך לפרש אותי צוה וכו':

פירוש לתורת אלהים

דר עדה זה הדבר דס איז די זאך וואס גאט הט געהייסן מען זאל דם טאן: (ו) ויקרב משה את אהרן אונ משה האט גמאכט גינעהנין אהרן ואת בניו אונ זיינע זיהן וירחץ אותם במים אונ האט זיי גוואשן מיט וואסער: (ז) ויתן עליו אונ ער הט אן גטאן צו אהרן את הכתונת דם העמד פון דיא בגדי כהונה ויחגור אותו באבנט אונ האט אים ארום גגארטילט מיט אגארטל וילבש אותו אונ הט אים אן גקלייד דם אייבערשטע העמדיל ויתן עליו אונ ער הט אויף אים גיגעבן את האפוד דעם אפוד ויחגור אותו אונ ער הט אים ארום גגארטעלט מיט דעם גארטיל פון דעם אפוד ויאפוד לו בו אונ הט אים דר מיט אן גיגורט: (ח) וישם עליו ער הט אויף אים גגעבן דעם חושן ויתן אונ ער הט גיגעבין אין דעם חושן די אורים ותומים: (ט) וישם אונ ער הט גיטאן דיא מצנפת אויף זיין קאפ וישם אונ ער האט גיטאן אויף די מצנפת את ציץ הזהב די גילדעני בלעך וואס ווערט גרופן נזר הקודש איין הייליגע קרוין כאשר צוה יי את משה אזו ווי גאט הט גישאפט צו משה ער זאל טאן צו אהרן אזו הט משה גטאן: (י) ויקח משה כו' הט משה גינומן דעם שמן המשחה אונ האט

הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ יא וַיַּז
מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים
וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃
יב וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃
יג וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֵת פַּר
הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃
טו וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם

אונקלוס

דִּרְבוּתָא וְרַבִּי יָת
מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דִּי בֵהּ
וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן׃ יא וְאַדִּי
מִנֵּהּ עַל מַדְבְּחָא שְׁבַע
זִמְנִין וְרַבִּי יָת מַדְבְּחָא
וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיּוֹרָא
וְיָת בְּסִיסֵהּ לְקַדָּשׁוּתְהוֹן׃
יב וַאֲרִיק מִמִּשְׁחָא
דִּרְבוּתָא עַל רֵישָׁא
דְּאַהֲרֹן וְרַבִּי יָתֵהּ
לְקַדָּשׁוּתֵהּ׃ יג וְקָרִיב
מֹשֶׁה יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
וְאַלְבֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין וְזָרֵז
יָתְהוֹן הֶמְיָנִין וְאַתְקֵן לְהוֹן
כּוֹבָעִין כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה׃ יד וְקָרֵב יַת
תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא וּסְמַךְ
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן
עַל רֵישׁ תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא׃
טו וּנְכַס וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת
דְּמָא וִיהַב עַל קַרְנַת

תולדות אהרן

ויצק משמן הוריות יא יג. כריתות ה. ויקרב יומא ה.

רש"י

ד כמלא הלין תלוי במלכפת: (יא) ויז ממנו על המזבח. לא ידעתי היכן נלטווה בהזאות הללו: (יב) ויצק. וימשח. בתחלה יוצק על ראשו ואח"כ נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה: (יג) ויחבש. לשון קשירה:

בית יהודא

מען די פֶּעדים צו גבונדען צום מִצְנֶפֶת [צו די היטול] פון כֹּהֵן גָּדוֹל (נִמְצָא הַצִּיץ תָּלוּי בְּמִצְנֶפֶת) איז די גאלדענע בלעך גהאנגען ביי דעם מִצְנֶפֶת: (יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. ער הט גשפריצט פון אים אויף דעם מזבח, זאגט רש"י (לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן נִצְטַוָּה בְּהַזָּאוֹת הַלָּלוּ) איך ווייס ניט וואו שטייט אז משה איז גיבאטען גיווארען אויף דאס שפריצונג אויף דעם מזבח: (יב) וַיִּצֹק וגו' וַיִּמְשַׁח. זאגט רש"י (בַּתְּחִלָּה יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ) פריער גיסט מען דיא בוימאייל אויף דעם קאפ פון אהרן (וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו) נאכדעם גיט ער די בוימאייל צווישען די ברעמען פון זיינע אויגן (ומוֹשֵׁךְ בְּאֶצְבָּעוֹ מִזֶּה לָזֶה) אונ ער ציהט די בוימאייל מיט דעם פינגער פון איין ברעם צום אנדערין ברעם נעיין תוס' מנחות עה וּכְרִיתוּת ו: (יג) וַיַּחֲבֹשׁ. זאגט רש"י (לְשׁוֹן קְשִׁירָה) צוא בינדין:

שפתי חכמים

ד ע' לעיל פרשת תלוה:

פירוש לתורת אלהים

גיזאלבט דעם משכן אונ אלץ וואס איז גוועזן אין משכן וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם אונ הט זיי גיהייליגט: (יא) וַיַּז אונ ער הט גישפרענגט מִמֶּנּוּ פון אים אויף דעם מזבח שֶׁבַע פְּעָמִים זיבען מאל וַיִּמְשַׁח אונ ער הט גזאלבט דעם מזבח מיט זיינע כֵּלִים וְאֶת הַכִּיּוֹר אונ דעם האנד פאס וְאֶת כַּנּוֹ אונ זיין פוס לְקַדְּשָׁם צו הייליגן זיי: (יב) וַיִּצֹק וכו' אונ משה הט גיגאסן פון דעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אויף דעם קאפ פון אהרן אונ הט אים גזאלבט צו הייליגן אים: (יג) וַיַּקְרֵב אונ ער הט גמאכט גנעהן די קינדער פון אהרן וַיַּלְבִּשֵׁם אונ הט זיי אן גיקלייד די העמדער פון די בִּגְדֵי כְּהוּנָה וַיַּחְגֹּר אונ האט זייא אן גיגורט גארטלען וַיַּחֲבֹשׁ אונ הט זיי אן גיבונדען מִגְבָּעוֹת היטלען אזו ווי גאט הט גשאפט צו משה: (יד) וַיַּגֵּשׁ אונ ער הט גמאכט גינעהען דעם פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ וגו' זיי האבין אן גלעהנט זייערע הענד אויף דעם קאפ פון דעם פַּר הַחַטָּאת: (טו) וַיִּשְׁחָט אונ מען הט דעם פר גשאכטן וַיִּקַּח אונ משה הט גינומען דם בלוט וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אונ ער הט גיגעבן אויף די ווינקלען פון דעם מזבח סָבִיב ארום בְּאֶצְבָּעוֹ מיט זיין פינגער וַיְחַטֵּא אונ ער האט גירייניקט דעם מזבח ער זאל ווערין

וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃ טז וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
הַמִּזְבֵּחָה׃ יז וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ
וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ יח וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה
וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁ הָאָיִל׃ יט וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ כ וְאֶת־
הָאַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה

אונקלוס

מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר בְּאֶצְבְּעֵהּ וְדַכִּי יָת מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא וְקַדְּשֵׁהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי׃ טז וּנְסֵיב יָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כֻּלְיָן וְיָת תַּרְבְּהֶן וְאַסֵּק מֹשֶׁה לְמַדְבְּחָא׃ יז וְיָת תּוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּהּ וְיָת בִּסְרֵהּ וְיָת אֻכְלֵהּ אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ יח וְקָרֵיב יָת דִּכְרָא דַעֲלָתָא וּסְמָכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא׃ יט וּנְכַס וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃ כ וְיָת דִּכְרָא פַלֵּג לְאֵבְרוֹהִי וְאַסֵּק מֹשֶׁה יָת רֵישָׁא

וית

תולדות אהרן

סכ"ע זבחים ס.

רש"י

(טו) ויחטא את המזבח. חטאו וטהרו מזרות ה להכנס לקדושה: ויקדשהו. ו בעבוד' זו: לכפר עליו. מעתה ז כל הכפרות: (טז) ואת יותרת הכבד. לבד הכבד. שהיה נוטל

בית יהודא

(טו) וַיְחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ]. זָאגְט רש"י (חִטְּאוֹ וְטִהֲרוֹ מִזָּרוּת לְהִכָּנֵס לִקְדוּשָּׁה) עֶר הָאט רֵיין גֶמַאכְט דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן זַיינֶע פְּרָאסְטְקֵייט עֶר זָאל וֶוערֶן הֵיילִיג: וַיְקַדְּשֵׁהוּ]. עֶר הָט אִים גֶעהֵיילִיגְט (בַּעֲבוֹדָה זוֹ) מִיט דִי עֲבוֹדָה, מִיט דִי בְּלוּט וָואס עֶר הָאט אוֹיף אִים גְשְׁפְּרִיצְט אִיז עֶר גְוָוארֶען הֵיילִיג: לְכַפֵּר עָלָיו]. (מֵעַתָּה כָּל הַכַּפָּרוֹת), פוּן אִיצְט אוּנ וַוייטֶער זָאל מֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין אַלֶע קָרְבָּנוֹת צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִי עֲבֵירוֹת וָואס וֶועט טְרֶעפֶען בַּיי דִי יוּדִין: (טז) וְאֵת יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (לְבַד הַכָּבֵד) אוֹיסֶער דִי לֶעבֶער (שֶׁהָיָה נוֹטֵל מְעַט מִן הַכָּבֵד עִמָּהּ) עֶר הָט גְנוּמֶן דִי רוֹטֶע שְׁטִיק פְלֵייש

שפתי חכמים

ה כלומ' מי טמא את המזבח שצריך לטהרו וע"ז פירש מזרות כו': ו דהל"ל כמאי קדשו: ז כאלו אמר ויקדשהו להיות מכפר עליו שפירושו מכאן:

פירוש לתורת אלהים

הֵיילִג וְאֶת הַדָּם אוּנ דָם אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט יָצַק הָאט עֶר אוּם גֶגָאסֶען צוּם אַפ גְרוּנְד פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ אוּנ דֶר מִיט הָט עֶר אִים גֶהֵיילִיגְט לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹיף אִים אַז אֵיינֶר וֶועט זִינְדִיגֶן אוּנ וֶועט בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אוּנ וֶועט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט דִי זִינְד פַר גֶעבֶּן וֶוערֶן: (טז) וַיִּקַּח וכו' אוּנ עֶר הָאט גְנוּמֶן פוּן דֶעם פַר גָאר דֶעם חֵלֶב וָואס אִיז אוֹיף דִיא אִינֶווייניגְסְטֶע זַאכֶן וְאֵת יוֹתֶרֶת וגו': (יז) וְאֶת הַפָּר וְאֶת עוֹרוֹ אוּנ דֶעם פַר מִיט זַיין פֶעל מִיט זַיין פְלֵייש וְאֶת פִּרְשׁוֹ וגו' אוּנ זַיין מִיסְט הָט עֶר פַר בְּרֶענְט אִין פַייעֶר אוֹיסֶען ווֵיינוּג פוּן דֶר מַחֲנֶה אַזוֹ וִוי גָאט הָט גְשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה: (יח) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶנְגֶען דֶעם ווִידֶר וָואס מֶען הָט גְבְּרַאכְט פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה וַיִּסְמְכוּ הָאבֶּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זִיהְן אָן גִילֶעהֶנְט זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם אַיִל: (יט) וַיִּשְׁחָט אוּנ מֶען הָט דֶעם אַיִל גִישָׁאכְטֶן וַיִּזְרוֹק וגו' אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִישְׁפְּרֶענְגְט דָם בְּלוּט אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (כ) וְאֶת הָאַיִל אוּנ דֶעם אַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו הָט עֶר צוּ שְׁנִיטֶן אוֹיף שְׁטִיקֶר וַיַּקְטֵר הָאט

משה

אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־
הַפָּדֶר׃ כא וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־
הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא
לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ששי
כב וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל
הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃ כג וַיִּשְׁחָט ׀
וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־
אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃ כד וַיַּקְרֵב
אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־
הַדָּם עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית

וְיָת אֵבְרַיָּא וְיָת תַּרְבָּא׃
כא וְיָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא
חַלִּיל בְּמַיָּא וְאַסֵּק מֹשֶׁה
יָת כָּל דִּכְרָא לְמַדְבְּחָא
עֲלָתָא הוּא לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֻרְבָּנָא הוּא קֳדָם
יְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ כב וְקָרֵיב יָת דִּכְרָא
תִּנְיָנָא דְּכַר קֻרְבָּנַיָּא
וּסְמַכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת
יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא׃
כג וּנְכַס וּנְסֵיב מֹשֶׁה מִן
דְּמֵהּ וִיהַב עַל רוּם
אוּדְנָא דְאַהֲרֹן דְּיַמִּינָא
וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא
וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא׃
כד וְקָרֵיב יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
וִיהַב מֹשֶׁה מִן דְּמָא עַל
רוּם אוּדְנֵהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְּיַמִּינָא
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל
מדבחא

רש"י

מעט מן הכבד עמה: (כב) איל המלאים. איל השלמים שמלואים ל' שלמים ח שממלאים ומשלימים את הכהנים

בית יהודא

וָוס איז גֶעבֶּן די לֶעבֶּער אונ עֶר הָט גנוּמֶין אַשְׁטִיקוּל פוּן די לֶעבֶּר צוּ די רוֹיטֶע שְׁטִיקוּל פְלֵייש: (כב) וְאֵיל הַמִּלּוּאִים. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אֵיל הַשְּׁלָמִים) דֶר אַיִל פוּן גַאנְצְקֵייט (שֶׁמִּלּוּאִים לְשׁוֹן שְׁלָמִים) מִלּוּאִים מֵיינְט מֶען גַאנְצְקֵייט (שֶׁמְּמַלְּאִים וּמַשְׁלִימִים אֶת הַכֹּהֲנִים בִּכְהוּנָּתָם) דִיא קָרְבָּנוֹת דֶערְפִיהְלֶען אוּנ מַאכֶן גַאנְץ דִיא כֹּהֲנִים אִין זֵייעֶר כְּהוּנָּה, נָאכְדֶעם ווִי מֶען הָט מַקְרִיב גֶוועזְן די קָרְבָּנוֹת זֶענֶען דִיא כֹּהֲנִים גֶוואָרֶן אֶמֶת'ה כֹּהֲנִים צוּא אַלֶע זַאכֶען, זֵייא זֶענֶען דֶערְפִיהְלְט גִיוָואָרֶען אוּנ גַאנְץ גִיוָואָרֶען צוּא זַיין כֹּהֲנִים׃

שפתי חכמים

ואילך: ח שמלואים דכתיב הכא אינו לשון חינוך אלא לשון שלמים שממלאים ומשלימים וכו':

פירוש לתורת אלהים

מֹשֶׁה מַקְטִיר גֶוועֶן דֶעם קָאפּ מִיט דִיא שְׁטִיקֶר וְאֶת הַפֶּדֶר אוּנ דִי חֵלֶב: (כא) וְאֶת הַקֶּרֶב אוּנ דִי אִינֶעווייגֶסְטֶע זַאכֶן וְאֶת הַכְּרָעַיִם אוּנ דִי קְנִיעֶן רָחַץ הָאט עֶר גִיוַואשֶׁן אִין וַואסֶר וַיַּקְטֵר הָט משֶׁה מַקְטִיר גִיוֶועֶן גָאר דֶעם אַיִל אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ עוֹלָה הוּא דָס אִיז אֵיין עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ צוּ אַגִישְׁמַאקֶן רֵיחַ אִשֶּׁה הוּא לַיְיָ דָס אִיז אַפֵייעֶר אָפֶּר צוּ גָאט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה ווִי גָאט הָט גֶבָּאטֶן צוּ משֶׁה: (כב) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָאט גְמַאכְט גִינֶעהֶען דֶעם אַנְדֶערִין אַיִל דֶעם אַיִל פוּן דִי מִלּוּאִים וַיִּסְמְכוּ אוּנ אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זִיהְן הָאבֶּן אָן גִילֶעגְט זֵייעֶרֶע הֶענְד אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם אַיִל: (כג) וַיִּשְׁחָט אוּנ מֶען הָט גְשָׁאכְטֶן דֶעם אַיִל וַיִּקַּח משֶׁה מִדָּמוֹ משֶׁה הָט גנוּמֶן פוּן דִיא בְּלוּט וַיִּתֵּן אוּנ הָאט גִיגֶעבֶּן אוֹף דֶעם לֶעפִּיל פוּן דֶעם רֶעכְטֶן אוֹיעֶר פוּן אַהֲרֹן וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹף דֶעם דוֹם יָדוֹ הַיְמָנִית פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹיף דֶעם דוֹם רַגְלוֹ הַיְמָנִית פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס: (כד) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶען דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וַיִּתֵּן אוּנ משֶׁה הָאט גְגֶעבֶּן פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אַיִל עַל תְּנוּךְ אוֹף דֶעם לֶעפִּיל פוּן זֵייעֶר רֶעכְטֶן אוֹיעֶר וְעַל אוּנ אוֹיף דֶעם דוֹים פוּן זֵייעֶר רֶעכְטֶע

האנד

וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין׃ כו וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר ׀ לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃ כז וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה

אונקלוס

מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃ כה וּנְסֵיב יָת תַּרְבָּא וְיָת אַלְיְתָא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבְּהֶן וְיָת שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא׃ כו וּמִסַּלָּא דְּפַטִּירַיָּא דִּי קֳדָם יְיָ נְסֵיב גְּרִיצְתָא פַּטִּירָא חֲדָא וּגְרִיצְתָא דִּלְחֵם מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְפּוֹג חַד וְשַׁוִּי עַל תַּרְבַּיָּא וְעַל שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא׃ כז וִיהַב יָת כֹּלָּא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנוֹהִי וַאֲרֵים יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃ כח וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָתְהוֹן מֵעַל יְדֵיהוֹן וְאַסֵּיק לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא קֻרְבָּנַיָּא אִנּוּן לְאִתְקַבָּלָא

ברעוא

רש"י

בכהונתם: (כו) וחלת לחם שמן. היא רבוכה שהי' מרבה בה שמן ט כנגד החלות והרקיקין כך מפורש במנחות: (כח) ויקטר המזבחה. משה שמש כל שבעת ימי המלואי' בחלוק לבן: על העולה. אחר העולה כ ולא מצינו שוק של שלמים קרב

בית יהודא

(כו) וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן. זאָגט רש"י (הִיא רְבוּכָה) דאָס איז די מִנְחָה ווָס די מעהל איז בּגאָסן געוואָרן מיט הייסע וואסר (שֶׁהָיָה מַרְבֶּה בָּהּ שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין) אין די מִנְחָה האָט מען אַריינגעגאָסן פיל בּוימאֵייל, אַזוֹ פיל בּוימאֵייל ווי מען האָט אַריינגעגאָסן אין די חַלּוֹת מיט די קיכלאַך, (כַּךְ מְפוֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת) אַזוֹ שטייט אין די מַסֶּכֶת מְנָחוֹת: (כח) [וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה]. זאָגט רש"י (מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים בַּחֲלוּק לָבָן) די גאַנצע זיבּען טעג פון מלואים האָט משה מַקְרִיב געווען אַלע קָרְבָּנוֹת אונ ער איז געווען אָנגעטאָהן מיט אַ ווייסע העמד [אַקיטעל]: [וְעַל הָעוֹלָה]. זאָגט רש"י עַל הָעוֹלָה מיינט מען (אַחַר הָעוֹלָה) נאָך די עוֹלָה, ניט אויף די עוֹלָה (וְלֹא מָצִינוּ שׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים קָרֵב בְּכָל מָקוֹם חוּץ מִזֶּה) מיר

שפתי חכמים

ט דק"ל למה לא כתיב וחלת מלא שמן ברישא דקרא או בסיפא דקרא ורקיק שמן והוה כמי קאי אכל מה דכתיב לעיל מיניה ומפ' וכו': י כ' הרא"ם לא ידעתי למה פירש כאן ולא בויקח משה את הדם וגו' וכל הנמשכים אחריו שכל השימושים היו על ידי משה. ושמא י"ל שהמתין עד סוף כל שימושו של משה עכ"ל. ועוד יש לומר דקשה לרש"י למה הקטירו השוק על המזבח כי לא מצינו בשום שוק של שלמים שהקטירו וכמ"ש רש"י בסמוך. ומתרץ משה היה משמש וכו' וגבי חזה ושוק כתיב לאהרן ובניו יהיה למנה מ"ה הקטיר המזבחה ולא נתנה לו למנה אלא החזה כדי לעשות היכר בינו ובין אהרן ובניו כי הם היו כהנים והוא היה לוי ולא שמש אלא בשבעת ימי המלואים והיכר זה עשה הקדוש ברוך הוא בינו ובין הכהנים בני אהרן: כ ולא על ממש דהא כבר הקטיר את העולה

פירוש לתורת אלהים

האַנד וְעַל בֹּהֶן אונ אויף דעם דוים פון זייער רעכטין פוס אונ דער נאָך האָט משה געשפרענגט דָם איבּריגע בלוט אַרום דעם מִזְבֵּחַ: (כה) וַיִּקַּח אונ ער האָט גנומען אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וכו': (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אונ פון דעם קאָרב מיט מַצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וואָס איז פאַר גאָט אין אוֹהֶל מוֹעֵד לָקַח האָט ער גנומען חַלַּת מַצָּה אַחַת איין קוכן פון מַצָּה וְחַלַּת אונ איין קוכן וואָס איז גמישט מיט אֵייל וְרָקִיק אונ איין דין קיכול וַיָּשֶׂם אונ ער האָט גטאָן די חַלּוֹת אויף די חֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין אונ אויף דעם רעכטען שענקיל: (כז) וַיִּתֵּן אונ ער האָט דָם אַלץ געגעבּן עַל כַּפֵּי אויף די הענד פון אַהֲרֹן אונ אויף די הענד פון זיינע קינדער וַיָּנֶף אונ ער האָט אויף געהויבּין זיי אַ אויף הייבונג פאַר גאָט: (כח) וַיִּקַּח אונ משה האָט גנומען די אַלע זאַכען ווָס פריער איז געשטאַנען פון זייערי הענד וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה אונ האָט מַקְטִיר געווען אויף דעם מִזְבֵּחַ עַל הָעוֹלָה נאָך דער עוֹלָה מִלּוּאִים הֵם זיי זענען דער פילונג

מיט

מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא
לַיהוָה׃ כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הֶחָזֶה
וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל
הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ שביעי ל וַיִּקַּח
מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אַהֲרֹן עַל־
בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ
וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ׃ לא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ
אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם
תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל
הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן
וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ׃ לב וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר
וּבַלָּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ׃ מפטיר
לג וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ

אונקלוס

ברעוא קרבנא הוא קדם יי׃
כט ונסיב משה ית חדיא וארימה ארמא קדם יי מדכר קרבניא למשה הוה להלק כמא די פקיד יי ית משה׃
ל ונסיב משה ממשחא דרבותא ומן דמא די על מדבחא ואדי על אהרן על לבושוהי ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי עמה וקדיש ית אהרן ית לבושוהי וית בנוהי וית לבושי בנוהי עמה׃
לא ואמר משה לאהרן ולבנוהי בשילו ית בסרא בתרע משכן זמנא ותמן תיכלון יתה וית לחמא די בסל קרבניא כמא די פקדית למימר אהרן ובנוהי ייכלנה׃
לב ודאשתאר בבשרא ובלחמא בנורא תוקדון׃
לג ומתרע משכן

בעל הטורים

(כח) מלואים. חסר כתיב כי נהפך להם לתוגה [שמתו נדב ואביהוא]׃

תו"א בשלו את זבחים ס.

פירוש להורת אלהים

מיט די קרבנות ווערן אהרן מיט די קינדר דר פילט צו דר כהונה לריח אגישמאקר ריח אשה אפייער אפר צו גאט׃ (כט) ויקח אונ משה הט גנומן די ברוסט ויניפהו אונ האט זיא אויף גהובן איין אויף הייבונג צו גאט מאיל המלואים פון דעם איל המלואים למשה היה למנה איז די ברוסט גוועזן צו משה צו אגאב כאשר ווי גאט האט גבאטן צו משה׃ (ל) ויקח משה אונ משה הט גנומן משמן פון דעם אייל המשחה דאס זאלבונג אונ פון דעם בלוט וואס אוף דעם מזבח ויז וכו׳ אונ ער הט גשפרענגט אוף אהרן אונ זיינע קליידר אונ אוף זיינע זיהן אונ אוף דיא קליידר פון זיינע זיהן אתו מיט אים כלומר בשעת ער האט גישפרענגט אויף אהרן הט ער אוף זייגע קליידר אונ אויף זיינע זיהן מיט זייערי קליידער אויך גשפרענגט ויקדש אונ ער הט גהייליגט את אהרן אהרן אונ זייני זיהן מיט זייערי קליידער האט ער אויך גיהייליגט אתו מיט אים׃ (לא) ויאמר אונ משה הט גזאגט צו אהרן אונ צו זייני קינדר בשלו קאכט דס פלייש פון דעם איל המלואים פתח אוהל מועד פר דר טיר פון דעם אוהל מועד ושם תאכלו אותו אונ דארט זאלט איר אים עסין ואת הלחם אונ דם ברוט אשר בסל וואס איז אין קארב זאלט איר אויך עסן פר דר טיר פון דעם אוהל מועד כאשר צויתי אזו ווי איך בין גבאטן גווארן פון גאט לאמר איך זאל אייך זאגן אהרן ובניו אהרן מיט זייני קינדר זאלין דם עסין׃ (לב) והנותר בבשר וואס עס ווערט בלייבן פון דעם פלייש ובלחם אונ פון דעם ברויט וואס איר וועט דעם טאג ניט אוף עסין באש תשרופו זאלט איר אין פייער פאר ברענן׃ (לג) ומפתח אונ פון דער טיר פון דעם

שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי
מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא
אֶת־יֶדְכֶם׃ לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם
הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ
יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי
כֵן צֻוֵּיתִי׃ לו וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת

תו"א כאשר יומא ב ג ד. תענו סוכה מג:

אונקלוס

זִמְנָא לָא תִפְּקוּן שִׁבְעָה
יוֹמִין עַד יוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי
קֻרְבָּנֵיכוֹן אֲרֵי שִׁבְעָא
יוֹמִין יְקָרֵב יָת קֻרְבַּנְכוֹן׃
לד כְּמָא דִי עֲבַד בְּיוֹמָא
הָדֵין פַּקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃ לה וּבִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא תִּיתְבוּן יְמָם
וְלֵילֵי שִׁבְעָא יוֹמִין וְתִטְּרוּן
יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַייָ וְלָא
תְמוּתוּן אֲרֵי כֵן
אִתְפַּקֵּדִית׃ לו וַעֲבַד

בעל הטורים

(לד) לעשת. חסר ו' דהגרינן בפ"ק דיומא לעשות זו מעשה פרה שהיו מזין עליו כל שבעה ימים ולא היו מזין עליו בשבת:

בית יהודא

גפונען ניט ביי אלע קרבנות שלמים מען זאל פארברענגען אויף דעם מזבח די פאלקע פון די שלמים, נאר פון די שלמים הט מען די פאלקע פארברענט אויף דעם מזבח: (לד) [צוה ה' לעשות] (כל שבעת הימים), אזו ווי מען הט גטאן דעם ערשטן טאג פון מלואים האט הקב"ה גיבאטן מען זאל אזו טאן אלע זיבען טאג פון די מלואים (ורבותינו דרשו) דיא רבנן לערנען (לעשות זה מעשה פרה) לעשות, צו טאן מיינט מען ביי די פרה אדומה זאל מען אוך טאן ווי ביי די מלואים (לכפר זה מעשה יום הכפורים) לכפר, צו פארגעבין מיינט מען יום כפור זאל מען אויך טאן ווי ביי די מלואים (וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעת ימים) דער פסוק לערנט אונז דער כהן גדול ווס דארף טאן די עבודה יום כפור דארף ער זיין אפגעשיידט פון זיין שטוב אונ פון זיין ווייב אונ קינדער אונ פון אלע מענטשן זיבען טעג פאר יום כפור (וכן הכהן השורף את הפרה) דער כהן וואס האט גדארפט פארברענגען די פרה אדומה, האט מען אים אויך אפגעשיידט פון זיין שטוב זיבען טעג פריער, אזו וויא עס איז גוועז ביא מלואים, האט מען אפגעשיידט אהרן מיט זיינע קינדער זיבען טאג פריער איידער זייא זענען אריינגעגאנגען אין אהל מועד: (לה) [ולא תמותו]. אוב איר וועט טאן ווי מען הט אייך גבאטן וועט איר ניט שטארבן (הא אם לא תעשו כן) אבער אז איר וועט ניט אזו טאן (הרי אתם חייבים מיתה) וועט איר זיין פארשולדיגט צוא הקב"ה איר זאלט שטארבען: (לו) [ויעש אהרן ובניו]. זאגט רש"י (להגיד שבחן) צו זאגן דעם לויב פון אהרן מיט זיינע קינדער

רש"י

בכל מקום חוץ מזה: (לד) צוה ה' לעשות. כל שבעת ל הימים ורז"ל דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים מ שבעת ימים וכן הכהן השורף את הפרה: (לה) ולא תמותו. הא אם לא תעשו כן הרי נ אתם חייבים ם מיתה: (לו) ויעש אהרן ובניו. להגיד שבחן ע

שפתי חכמים

קודם שחיטתו של זה האיל: ל פי' מקרא קצר הוא והיה צריך להיות כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשו' כל ז' הימים דאם הי' כאשר עשה ביום הזה דבוק למעלה עם שבעת ימים ימלא את ידכם כאשר עשה ביום הזה א"כ כאשר צוה ה' לעשו' ישאר לבדו ואין לו טעם. אבל רז"ל פירשו לעשות זה מעש' פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וא"כ לפי מדרשם נ"ל שהם מדובקי' כאשר עש' ביום הזה עם הקודם לו ונאמר צוה ה' לעשות מאמר בפ"ע הוא שהשם צוה לעשות מעשה הפרה ולכ"ג לכפר עליכם ביה"כ ע"י פרישת שבעת ימים: מ כמו שצריך אלו דיינים בכאן כך צריך התם: נ דאם לא כן שנכתב לדיוקא ל"ל למיכתב בלל ולא תמותו ודאי לא ימותו כשישמרו מצות ה' אלא ודאי נכתב לדיוקא: ס פי' שמכלל לאו אתה שומע הן ומפני שכוונת המקרא הזה אינו רק להעניש למי שלא יעשה כן ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות כיון דעיקר הגיזום הוא המיתה הוצרך רש"י לו' כאן שמכלל לאו אתה שומע הן וכאילו אמר שאם לא תעשו כן תמותו: ע דאם לא כן ל"ל למיכתב ויעש פשיטא לדיק כמותו ח"ו לא יעשה מה שצוה לו הקב"ה. כ' הרא"ם וכן. דרשו במכילתא גבי דבר אל בני ישראל וישובו וגו' ויעשו כן ובפרשת אחרי גבי ויעש כאשר צוה ה' את משה וגו' ובפרשת בא אל פרעה גבי וילכו ויעשו בני ישראל וגו' ובפ' בהעלותך גבי כאשר צוה ה' את משה וגו' אבל בפ' בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגו' לא פירשו כלום. ושמא מפני שסמכו על מה שדרשו בפסח עצמו בפ' בא עכ"ל. ול"נ מה שלא פירשו בפ' בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגו' מפני שכל אותה פרשה מדברת בגנותן של ישראל כמו שפי' רש"י שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו' מ"ה לא דרשו גבי אותו ויעשו וגו' כמו בשאר וק"ל. עוד כתב הרא"ם אך בפ'

פירוש לתורת אלהים

אוהל מועד זאלט איר ניט ארויס גיין זיבין טאג עד יום ביז אין דעם טאג מלאת עס וועט דר פילט ווערן ימי די טעג מלואיכם פון אייערי מלואים כי שבעת ימים ווארום זיבן טעג ימלא את ידכם זאל דר פילט ווערין אייערי הענד די טעג פון די מלואים וועט גיווערין זיבן טאג: (לד) כאשר עשה ביום הזה אזו וויא ער האט גטאן דעם טאג צוה יי' הט גאט גבאטין צו טאן לכפר עליכם צו פר געבן אויף אייך אזעלכי קרבנות ווי מען הט מקריב גוועו דעם ערשטין טאג פון די מלואים אזו הט גאט גהייסן מען זאל אלי זיבן טאג אזעלכע קרבנות מקריב זיין איטליכן טאג בזונדר: (לה) ופתח אונ אין דר טיר פון דעם אוהל מועד זאלט איר זיצן זיבן טאג טעג אונ נעכט ושמרתם אונ איר זאלט היטן דאס היטונג פון גאט ולא תמותו אונ איר זאלט ניט שטארבן אז איר וועט אזו ניט טאן זענט איר חייב מיתה כי ווארום אזו בין איך גיבאטין גיווארין פון

אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה: ס ס ס

לו. כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ס ס ס

ל"ו סיגין: ומפטירין כה אמר ה' צבאות (בירמיה סימן ז') :

רש"י

שלא הטו ימין ושמאל: חסלת פרשת צו

בית יהודא

(שֶׁלֹּא הִטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל) זֵיי הָאבֶּן נִיט אַנְוֶועקְגֶעגֵייגְט פוּן דִיא רֵייד פוּן הקב"ה נִיט רֶעכְט נִיט לִינְק, אֲפִילוּ זֵיי הָאבֶּן נִיט גְהֶערְט פוּן הקב"ה אַלֵיין זֵיי הָאבֶּן נָאר גְהֶערְט פוּן משה, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען הָאבֶּן זֵיי גֶעהִיט צוּ טָאן וְויא דִי רֵייד פוּן משה גְלַייךְ וְוי זֵיי וָואלְטֶן גְהֶערְט פוּן הקב"ה :

שפתי חכמים

קרא גבי ויעש משה בענין המטות שלא דרשו כלום לא ידעתי למה עכ"ל. ול"נ משום דלא שייך בו לדרוש התם להגיד שבחו וכו' כיון שסוף שלוחו של מקום לחזקה שליח עושה שליחותו ואין זה שבח לשליח כשעושה שליחות המשלחו אבל ישראל ואהרן ובניו עשו ע"פ דבורו של משה ולא שינו מכל אשר צוה להם והאמינו לשליחותו על זה שייך למדרש להגיד שבחן כנ"ל. וק"ל: חסלת פרשת צו :

פירוש לתורת אלהים

(לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אוּנ אַהֲרן מִיט זַיינֶע זִיהְן הָאבֶּען גִיטָאן אֵת כָּל הַדְּבָרִים דִיא אַלֶע זַאכֶען אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָואס גָאט הָאט זֵייא גִיבָּאטֶען בְּיַד מֹשֶׁה דוּרךְ מֹשֶׁה :

הפטרת צו (בירמיה סימן ז')

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בָשָׂר: כִּי לֹא־
דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה
וָזָבַח: כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וַהֲלַכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן יִיטַב לָכֶם: וְלֹא שָׁמְעוּ
וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיֵּלְכוּ בְּמֹעֵצוֹת בִּשְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע וַיִּהְיוּ לְאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים: לְמִן־
הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדַי
הַנְּבִיאִים יוֹם הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ: וְלוֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיַּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם הֵרֵעוּ
מֵאֲבוֹתָם: וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ וְקָרָאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא
יַעֲנוּכָה: וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לוֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר

°הוציאי קרי

פירוש ע"ט

כֹּה אָמַר יְיָ אַזוֹ הָט גְזָאגְט גָאט צְבָאוֹת דֶר וָוס הֶערְשְׁט אִיבֶּר גָאר דִי וֶועלְט אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דֶר גָאט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל עוֹלוֹתֵיכֶם אַייעֶרִי עוֹלוֹת וָוס אִיר בְּרֶענְגְט צוּ מִיר מַקְרִיב זַיין סְפוּ מֶערְט זֵיי בֶּעסֶר מַקְרִיב צוּ זַיין אוֹיף אַייעֶרִי שְׁלָמִים וְאִכְלוּ וֶועט אִיר עֶסִין דֶם פְלֵייש גָאט זָאגְט וָוס בַּדַארְפֶן זֵיי עוֹלוֹת וָוס וֶוערְט פַאר בְּרֶענְט אִין גַאנְצֶן אוּנ עֶס אִיז דָאךְ שֶׁלֹּא לְרָצוֹן בֶּעסֶר לָאזִין זֵיי שְׁלָמִים מַקְרִיב זַיין וֶועלֶן זֵיי חָאטְשֶׁי עֶסִין דָאס פְלֵייש כִּי לֹא וָוארוּם אִיךְ הָאבּ נִיט גְרֶעט מִיט אַייעֶרֶע עֶלְטֶערֶען וְלֹא צִוִּיתִים אוּנ אִיךְ הָאבּ זֵייא נִיט גְבָּאטֶן בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג וָוס אִיךְ הָאבּ זֵיי אוֹס גְצוֹגֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם עַל זֵיי זָאלֶן מַקְרִיב זַיין עוֹלָה אוּנ שְׁעכְטוּנְג כִּי אִם נָאר דִי רֵייד צִוִּיתִי הָאבּ אִיךְ זֵיי גִיבָּאטֶן צוּ זָאגֶן שִׁמְעוּ פַאר נֶעמְט מַיין קוֹל וְהָיִיתִי אוּנ אִיךְ וֶועל זַיין צוּ אַייךְ אַגָאט וְאַתֶּם אוּנ אִיר וֶועט צוּ מִיר זַיין אַיין פָאלְק וַהֲלַכְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט גֵיין אִין אַלֶע וֶועגֶן אֲשֶׁר וָוס אִיךְ טוּא אַייךְ גְבִּיטֶן לְמַעַן דְרוּם יִיטַב עֶס זָאל אַייךְ גוּט זַיין וְלֹא שָׁמְעוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן נִיט גִיהֶערְט וְלֹא הִטּוּ אוּנ זֵייא הָאבִּין נִיט גִינֵייגְט זֵייעֶרֶע אוֹעֶרֶן וַיֵּלְכוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען גִיגַאנְגֶן מִיט זֵייעֶרֶע עֵצוֹת בִּשְׁרִירוּת מִיט דֶעם זֶעהוּנְג פוּן זֵייעֶר שְׁלֶעכְט הַארְץ וַיִּהְיוּ אוּנ זֵיי זֶענִין גְוֶועןאִין מַיין דִינְסְט לְאָחוֹר אִינְטֶער זִיךְ וְלֹא אוּנ נִיט פַר זִיךְ לְמִן הַיּוֹם פוּן דֶעם טָאג אֲשֶׁר וָוס אַייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן זֶענֶען אַרוֹיס גִינַאנְגֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה בִּיז דֶעם טָאג וָאֶשְׁלַח אוּנ אִיךְ הָאבּ גְשִׁיקְט צוּ אַייךְ אַלִי מַיינֶע קְנֶעכְט דִי נְבִיאִים יוֹם אַלִי טָאג הַשְׁכֵּם הָאבּ אִיךְ זֵיי פְרִי גְשִׁיקְט וְלֹא שָׁמְעוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן נִיט גְהֶערְט צוּ מִיר אוּנ הָאבֶּן נִיט גְנֵייגְט זֵייעֶרִי אוֹעֶרֶן וַיַּקְשׁוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן הַארְט גְמַאכְט זֵייעֶר אַקוּן הֵרֵעוּ זֵייא הָאבֶּן גְאִיבֶּלְט מֵאֲבוֹתָם מֵיין פוּן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶרֶן זָאגְט גָאט צוּם נָבִיא וְדִבַּרְתָּ אוּנ דוּא וֶועסְט רֵיידֶן צוּ זֵיי גָאר דִי רֵייד וְלֹא יִשְׁמְעוּ אוּנ זֵייא וֶועלֶן נִיט צוּ הֶערֶן צוּ דִיר וְקָרָאתָ אוּנ דוּ וֶועסְט רוּפֶן צוּ זֵיי וְלֹא אוּנ זֵייא וֶועלִין דִיר נִיט עֶנְטְפֶערֶן וְאָמַרְתָּ זָאלְסְטוּ זָאגִין צוּ זֵיי זֶה הַגּוֹי דָם פָאלְק אֲשֶׁר וָואס זֵייא הָאבִּין נִיט גְהֶערְט דֶעם קוֹל פוּן גָאט אֱלֹהָיו זַיין גָאט וְלֹא לָקְחוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן נִיט פַר נוּמֶן קֵיין שְׁטְרָאף אָבְדָה עֶס אִיז פַר לָארֶן גְוָוארֶן דִי אֱמוּנָה וְנִכְרְתָה אוּנ עֶס אִיז פַר שְׁנִיטֶן גְוָוארֶן פוּן זֵייעֶר מוֹל גָזִי שְׁנַייד אָפּ דַיינֶע הָאר וְהַשְׁלִיכִי אוּנ וַוארְף אַוֶועק וּשְׂאִי אוּנ הֵייבּ אוֹיף עַל

אבדה האמונה ונכרתה מפיהם: גזי נזרך והשליכי ושאי על־שפים קינה כי מאס יהוה
ויטש את־דור עברתו: כי־עשו בני־יהודה הרע בעיני נאם־יהוה שמו שקוציהם בבית
אשר־נקרא־שמי עליו לטמאו: ובנו במות התפת אשר בגיא בן־הנם לשרף את־בניהם
ואת בנתיהם באש אשר לא צויתי ולא עלתה על־לבי: לכן הנה ימים באים נאם־יהוה
ולא־יאמר עוד התפת וגיא בן־הנם כי אם־גיא ההרגה וקברו בתפת מאין מקום: והיתה
נבלת העם הזה למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: והשבתי | מערי
יהודה ומחצות ירושלם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה כי לחרבה תהיה
הארץ: בעת ההיא נאם־יהוה ויוציאו° את־עצמות מלכי־יהודה ואת־עצמות שריו ואת־
עצמות הכהנים ואת | עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי־ירושלם מקבריהם: ושטחום
לשמש ולירח ולכל | צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם

°יוצאו קרי

ליקוטי יקרים

והשבתי מערי יהודה וגו׳ קול ששון וקול שמחה וגו׳, הקב״ה האט גזאגט איך וועל פאר שטערין פון די שטעט פון יהודה די שטימען פון פרייד און דיא שטימען פון חתן כלה, צו וואס דארף דער פסוק זאגין די שטימען פון פרייד די שטימען פון חתן כלה, דער פסוק קען דאך זאגין איך וועל שטערין דיא פרייד פון אלע מענטשין און דיא פרייד פון חתן כלה, צו וואס זאגט דער פסוק קול ששון קול חתן קול כלה, צו וואס דארף מען דיא ווערטער קול קול, נאר דיא ענייני שמחות וואס מענטשין מאכין, אפילו דיא שמחות זענען גאנץ גרוס פון דעסטוועגין גיהער דיא שמחה צוא דער צייט, אוב עס איז אפריילכע צייט אין שטאט, און איינער מאכט אשמחה, ער מאכט חתונה אקינד, האבן אלע פערגעניגן צו הערין דיא מוזיק וואס שפילט און אלע לויפין זעהן די חופה, די געסט זענען פריילך אויף די חתונה, אז עס טרעפט ח״ו אצרה אין אשטאט און די צרה איז זייער גרוס, און איינער פון זיי דארף מאכן אחתונה זיין קינד, מאכט ער די חתונה אין דער שטיל, מוזיק שפילט נים, אפילו אין הארצין איז ער פריילך, דער חתן כלה זענען פריילך, אבער ווייזין די שמחה פר אנדערי מענטשין טארין זיי נים, דריבער זאגט דער פסוק איך וועל פר שטערן פון די שטעט פון יהודה קול ששון וקול שמחה, אפילו עס וועט זיין שמחות, אבער אין דר שטיל אן קולות, ווייל כי לחרבה יהיה כל הארץ, דיא גאנצע לאנד וועט זיין טרויעריג אויף אירע צרות און וויסטקייט, וועט מען נים וועלן הערן די שטימע פון שמחות, אבר ווען הקב״ה איז גיקומען טרייסטין די יודין האט ער גיזאגט עוד ישמע בערי יהודה, עס וועט גיהערט ווערין אין די שטעט פון יהודה און אין דיא גאסין פון ירושלים קול ששון וקול שמחה, פריילכקייט מיט קולות פון מוזיק און גיזאנג, ווייל אלי יודין וועלין זיין פריילך ווערין די הילף פון הקב״ה וואס ער וועט זיי העלפין, וועלין אלי יודין מאכן פריילכע שמחות:

פירוש ע״ט

שפים אויף די הייך. קינה איין גלאג כי ווארום גאט הט פר מיאוסט ויטש און הט פר לאזט דם דור וואס הט עובר גוועזן אויף זייני רייד כי ווארום די קינדער פון יהודה האבן גטאן הרע בעיני וואס עס איז איבל געפעלן אין די אויגן פון גאט נאום יי אזו זאגט גאט שמו זייא האבן גטאן זייער אום ווערדיקייט אין דעם הויז וואס מיין נאמן איז דרויף גרופן מיינט מען דם ביהמ״ק לטמאו צו פר אום ריינגן אים ובנו און זיי האבן גבויעט את במות די פוקדיגע עבודת כוכבים אשר בגיא וואס אין דעם טאל רש״י שרייבט זיי האבן גהאט איין עבודת כוכבים פון קופר וואס זיא הייסט מולך פלעגין זייא פון הינטן איין הייצן איז זיא גיווארין זייער הייס האבן זיי גנומן דם קינד וואס דער פאטער הט גבראכט פר אקרבן און האבן עס ארויף גזעצט אויף די הענד פון דעם מולך איז דם קינד פר ברענט גווארן מחמת היץ און די כומרים פלעגן פויקן כדי דער פאטער זאל ניט הערן ווי דאס קינד שרייעט דרום ווערט דיא עבודת כוכבים גרופן במות התופת ווארום התופת איז טייטש פויקן בן הינום דר זוהן ברומט און שרייעט זאגט גאט די עבודת כוכבים האבן זיי גבויעט לשרוף צו פר ברענן את בניהם זייערי קינדער ואת בנותיהם און זייערע טעכטר באש אין פייער אשר וואס איך האב ניט גבאטן זיי זאלן דם טאן ולא עלתה און עס איז ניט אויף גגאנגן אויף מיין הארץ לכן דרום הנה וועלן קומען אזעלכי טעג נאום יי זאגט גאט ולא יאמר וועט שוין ניט גזאגט און גהייסן ווערען דם אורט תופת און גיא בן הנום כי גיא דען נייערט טאל וואס פיל זענען דארט גהרגית גווארן וקברו און מען וועט בגראבן הרוגים ביי דעם ארט תופת מאין מחמת קיין ארט וועט ניט זיין אזו פיל הרוגים וועט זיין והיתה און עס וועט זיין נבלת דיא טוטע לייבר פון דעם פאלק למאכל צו עסין צו די פייגיל וואס זיי פליהן אונטערן הימל ולבהמת און צו די בהמות פון דר ערד ואין מחריד און עס וועט ניט זיין קיין דר שרעקר אוועק צו טרייבען זיי והשבתי און איך וועל פאר שטערין מערי פון דיא שטעט פון יהודה ומחוצות און פון די גאסן פון ירושלים קול ששון אקול פון ששון און פון שמחה אקול פון אחתן און פון אכלה כי ווארום וויסט וועט זיין דאס לאנד בעת ההיא דיא דאזיגע צייט נאום יי זאגט גאט יוציאו וועט מען אויס ציען די ביינר פון די מלכים פון יהודה ואת עצמות און די ביינר פון זייני הארן און פון די כומרים און פון דיא פאלטשע נביאים ואת עצמות און דיא ביינר פון די לייט וואס זיצן אין ירושלים וועלען דיא שונאים אויס ציען מקבריהם פון זייערי קברים ושטחום און וועלן פר שפרייטין זיי פר דער זונן און פאר דר לבנה ולכל צבא און פאר אלי הערשאפט פון דעם הימל אשר וואס זיי האבן זיי גידינט ואשר און וואס זיי זענען גגאנגן נאך זיי ואשר דרשום און וואס זיי האבן גפארשט

וַאֲשֶׁר דְּרָשׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ׃ וְנִבְחַר מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ׃ כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה׃

פירוש ע"ט

זיי ואשר אונ וואס זיי האבן זיך גבוקט צו זיי לא יאספו זיי וועלן ניט פאר זאמולט ווערן אונ ניט בגראבן ווערן לדומן צו מיסט וועלן זיי זיין אוף דעם פעלד זאגט דר פסוק חאטשי די מתים וועלן ליגן אין פעלד מיט גרוס בזיון פון דעסט וועגן ונבחר וועט אום דר וויילט זיין דר טוט בעסר איידר דאס לעבן לכל צו אלע איבר בלייבונג פון די ישראל הנשארים וואס זיי זענן גבליבן מן פון דר שלעכטר משפחה בכל אין אלי ערטר וואס זיי זענן גבליבן אשר וואס איך האב זייא דארטן פר שטוסן נאום יי דס זאגט גאט צבאות וואס ער הערשט איבר אלי הערשאפט כה אמר יי אזו הט גאט גזאגט אל יתהלל ער זאל זיך ניט לובן אחכם מיט זיין חכמה ואל אונ אגבור זאל זיך ניט לובן מיט זיין גבורה אל יתהלל איין עושר זאל זיך ניט לויבען מיט זיין עשירות כי נאר מיט דעם יתהלל זאל זיך לובן המתהלל דר וואס לובט זיך השכל דר וואס היט מייני מצות כי אני יי ווארום איך גאט עושה טו תמיד חסד אונ משפט אונ צדקה בארץ צו די מענטשן וואס זענן אוף דר ערד כי באלה ווארום אין די וואס זיי היטן מיינע מצות חפצתי טו איך בגערין נאום יי אזו זאגט גאט׃

מנין המצות בסדר שמיני יש י"ז מצות ו' עשין וי"א לאוין

[קמט] (לאו פב) שלא יכנסו הכהנים למקדש פרועי ראש דהיינו מגודלי שער כאבלים שנאמר ראשיכם אל תפרעו׃
[קנ] (לאו פג) שלא יכנסו שם הכהנים קרועי בגדים שנאמר ובגדיכם לא תפרומו׃
[קנא] (לאו פד) שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודה שנא' ומפתח אהל מועד לא תצאו׃
[קנב] (לאו פה) שלא להכנס למקדש כשהוא שתוי יין ולא שאר דברים המשכרים שנא' יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד׃
[קנג] (עשה סח) לבדוק סימני בהמה וחיה כשנרצה לאוכלם שיהיו מעלה גרה ושוסעת שסע שנא' זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו׃
[קנד] (לאו פו) שלא לאכול מבהמה וחיה טמאה שנא' אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל וגו'׃
[קנה] (עשה סט) לבדוק סימני הדגים כשנרצה לאוכל' שיהיה להם סנפיר וקשקשת שנאמר את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו׃
[קנו] (לאו פז) שלא לאכול דג טמא שנאמר ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו׃
[קנז] (לאו פח) שלא לאכול עוף טמא שנאמר ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם׃
[קנח] (עשה ע) לבדוק בסימני החגבים כשנרצה לאוכלם שיהיה להם כרעים ממעל לרגליו שנאמר אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו וגו'׃
[קנט] (עשה עא) להיות השמנה שרצי' הכתובי' בתור' טמאים ומטמאי' שנא' וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החלד והעכבר וגו'׃
[קס] (עשה עב) להיות כל האוכלין אחר שנתלשו ובא עליהן מים או כל דבר הנקרא משקה*) מכשיר זרעים לטומאה שנא' מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא׃
[קסא] (עשה עג) להיות הנבלה טמאה ומטמאה במגע ובמשא שנא' וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'׃
[קסב] (לאו פט) שלא לאכול שרץ הארץ שנא' וכל שרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל׃
[קסג] (לאו צ) שלא לאכול מיני שרצים הנולדים בפירות ובזרעים שנא' וכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וגו'׃
[קסד] (לאו צא) שלא לאכול משרץ המים שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וגו'׃
[קסה] (לאו צב) שלא לאכול מן השרצים המתהוים מן העפוש שנא' ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ׃

*) המסומנים י"ד סח"ט ד"ס

ויקרא ט שמיני

אונקלוס

א וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה

ט א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה

תו"א ויהי ביום מגלה י׃

בעל הטורים

(א) (ויהי ביום) השמיני קרא משה. בגי' היה ביום ראש חדש ניסן. אמר

רשב"ם

(א) ויהי ביום השמיני. למלואים שהוקם המשכן ונתחנכו כבר אהרן ובניו

רש"י

(א) ויהי ביום השמיני. שמיני למלואים א. הוא ר"ח ניסן הוא ראש חודש ניסן

בית יהודא

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. עס איז גוועזן דעם אכטען טאג, זאגט רש"י (שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים) דר אכטר טאג פון מלואים דס איז גוועזן ראש חודש ניסן (שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם) אין דעם טאג איז אויפגעשטעלט געווארן

דעת זקנים מבעלי התוספות

א ויהי ביום השמיני. מצינו קריאה לשובע שנאמר וקראתי אל

שפתי חכמים

א מדכתיב בסוף פרשת צו ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְהִי אונ עס איז גוועזן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אין דעם אכטן

ליקוטי יקרים

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דער מדרש תנחומא שרייבט דוד המלך האט גזאגט אָמַרְתִּי לַהוֹלְלִים אַל תָּהֹלּוּ, מיר ווייסן אַה' מיט אַה' ווערין פארטאהשט ופארביטען אין לשון קודש איז גלייך וויא עס וואלט גישטאנין לַהוֹלְלִים אַל

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן

קְרָא משֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי וּלְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃
ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סַב לָךְ

תו״א קח לך יומא ג׃

בעל הטורים

משה לפי ששרתתי ז׳ ימים בסנה לכך לא זכיתי לשמש אלא ז׳׃ (ב) עגל בן בקר. בגימטרי׳ לכפר חטא העגל׃

בית יהודא

דער משכן (וְנָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּסֵדֶר עוֹלָם) דער טאג האט גנומען צעהן קרוינען, צעהן גרויסע זאכען זענען געטאהען געווארען דעם טאג ווייא עס איז גערעכנט אין סדר עולם׃ וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל]. משה האט גערופען צו אהרן מיט זיינע קינדער אונ צו דיא זקנים פון דיא יודין (לְהַשְׁמִיעָם שֶׁעַל פִּי הַדִּבּוּר אַהֲרֹן נִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה) צו מאכען הערען דיא זקנים אז אהרן גייט אריין אין דעם משכן צוא בעדינען ווי א כהן גדול, ווייל הקב״ה האט אזו געבאטען (וְלֹא יֹאמְרוּ מֵאֵלָיו נִכְנָס) די יודין זאלען ניט זאגען פון זיך אליין איז אהרן אריינגעגאנגען אין משכן צו ווערען א כהן גדול׃ (ב) נַקח לְךָ

רש״י

שהוקם המשכן בו ביום ב ונטל י׳ עטרות השנוי׳ ג בסדר עולם׃ ולזקני ישראל. להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ד ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס׃ (ב) קח

שפתי חכמים

וגו׳ ויעש אהרן ובניו וגו׳ ואח״כ כתיב ויהי ביום השמיני ודאי קאי אמה שלפניו אותן שבעת ימים דדרשינן סמוכות. ועי״ל דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ולמה לא פירש איזה יום היה אלא ודאי א׳ למילואים הוא ולא צריך לפרש כיון דסמיך ליה׃ ב דק״ל כיון שהפסוק בא להגיד לנו באיזה זמן היה ענין זה באמרו ויהי ביום הא׳ עדיין אין אנו יודעים באיזה חודש היה שמיני למלואים או בכמה לחודש וע״ז פירש הוא ר״ח ניסן ור״ל דהפסוק לא צריך להגיד דודאי הוא ר״ח ניסן דהא הוקם המשכן בו ביום כמו שמפורש בואלה פקודי וכיון שמצינו דהיה קדושה בראש חודש ניסן ודאי זה היה ג״כ בר״ח ניסן דתלינן קדושה ביום קדוש וע״ז סמך הפסוק לכך סתם זמנו. ותו קשה לרש״י מנ״ל דסברא הוא דתלינן קדושה ביום קדוש דהפסוק סמך על זו הסברא וע״ז פי׳ ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם ר״ל דהא אמרינן בסדר עולם דאותו היום נטל עשר עטרות ולמה הניח הקב״ה לו כל המעלות יותר משאר ימים קדושים אלא לאו שמע מינה מדזה היום מקודש כבר בהקמת המשכן תלינן קדושות ביום קדוש׃ ג ומ״ש קאמר בה״א הידיעה השמיני המיוחד משום העשר עטרות שנטל ואלו הן ראשון למעשה בראשית ראשון לחדשים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה לעבודה לירידת. האש לאכילת קדשים לאיסור הבמות לשכון שכינה בישראל לברך את ישראל׃ ד דקשה לרש״י למה קרא זקני ישראל אין לומר שרלה לדבר להן שיאמרו לישראל להקריב קרבנם דהא כתיב

דעת זקנים מבעלי התוספות

הדגן והרביתי אותו קריאה לרעב שנאמר כי קרא ה׳ להרעב. קריאה לגדולה שנא׳ קרא משה לאהרן ולבניו ואמר לו משה כך אמר לי הקב״ה למנות אותך כהן גדול ואני שמח עמך בגדולתך כמו ששמחת בגדולתי שנא׳ וראך ושמח בלבו׃ ולזקני ישראל. כדי לגדלו בפניהם׃ (ב) קח לך עגל. ולא אמר פר לפי

ליקוטי יקרים

תחולו, דוד המלך הט גיזאגט איך האב גיזאגט צו די טענצער [צו די מענטשין וואס פרייען זיך מיט דעם גליק פון דיא וועלט] איר זאלט ניט טאנצין, איר זאלט אייך ניט פרייען, ווייל אויף דיא וועלט איז ניט גלייך איין טאג צום אנדרין טאג. עס קען זיין היינט איז ער פרייליך אונ מארגין מוז ער זיין טרויעריג, אונ עס קען זיין פערקערט אויך, דר וואס איז היינט טרויעריג זאל מארגין זיין פרייליך. מיר זעהן ווען הקב״ה האט בשאפין דיא וועלט איז ער גיוועזן פרייליך, ווייא עס שטייט אין פסוק וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, הקב״ה האט גיזעהן אלץ וואס ער האט בשאפען איז זייער גוט, אין אקורצע צייט שפעטער ווען די מענטשין האבען גזינדיגט זאגט דר פסוק וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ, הקב״ה הט גיטרויערט אין הארצין פאר וואס ער הט בשאפין דיא מענטשין, מאדאך דיא שמחה פון הקב״ה איז ניט גוועזן אויף לאנג, איז דאך דיא שמחה פון מענטשין געווים ניט אויף לאנג. מיר זעהן אברהם אבינו איז גבענטשט גיווארין אויף דר וועלט מיט אלע הצלחות, ער האט גהרגית פיל מלכים, ער האט בקעמט גמאכט דעם נאמען פון הקב״ה אויף דער וועלט, מען האט אים אריינגיווארפען אין פייער אונ ער איז ניט פארברענט גיווארן, הקב״ה הט אים געגעבען זיין זוהן יצחק צוא הונדערט יאהר, אונ ווען ער הט גטאן דעם ווילען פון הקב״ה אונ האט אים גברענגט פר אקרבן עולה צו הקב״ה, אונ ער איז צוריק גגאנגען הט ער בגראבען זיין ווייב שרה, אונ איז אלט גווארען אונ גישטארבין, יצחק אבינו איז גגאנגען צוריק פון דיא עקדה מיט שמחה, אונ הקב״ה האט אים גבענטשט מיט פיל רייכקייט אין לאנד פלשתים, אויף דר עלטער איז ער בלינד גווארן, יעקב אבינו וואס הקב״ה איז גזעהן גיווארן צוא אים אין חלום אונ הט גזאגט צו אים צו דיינע קינדער וועל איך געבען דיא לאנד כנען אונ איז אויף זיין עלטער רייך גיווארען, נאכדעם האט ער גהאט צרת דינה צרת יוסף, ווייא גרוס איז גוועזן די שמחה פון יהושע ער הט זוכה גוועזן אריין צו קומען אין ארץ ישראל אונ הט גהרגית איין אונ דרייסיג מלכים, אונ ער הט גבאטין אויף די זונן מיט די לבנה זייא זאלען בלייבען שטיין אויף זייערע ארטער אונ זיי האבען אזו גטאן, אין סוף איז ער גשטארבין אן קינדער. ווי גרוס איז גוועזן דיא שמחה פון עלי, ער איז גוועזן א שופט א כהן גדול, אאב בית דין, אונ ווען דר ארון איז גפאנגען גווארען צו די פלשתים איז ער אראפגפאלין פון זיין שטוהל אונ איז גהרגית גיווארען אונ זיינע צווייא זיהן זענען גהרגית גווארן, אונ ווי גרוס איז גוועזן די שמחה פון אהרן אונ זיין ווייב אלישבע, איר מאן איז גוועזן א כהן גדול אונ א נביא, איר שוואגער איז גוועזן משה רבינו, א מלך אונ א נביא, אירע קינדער זענין גוועזן כהנים, איר ברודר איז גוועזן נחשון דער עלצטער פון אלע נשיאים, אונ ביי די גרעסטע שמחה איז גקומען אפייער אונ הט זיי פר ברענט, עס הט אמאל גטראפען אגרויסער גביר אין בבל האט חתונה גמאכט זיין זוהן אונ ער האט גמאכט אגרויסע סעודה פר די חכמים פון בבל, אין מיטען עסין האט דער גביר גזאגט צום חתן גיי ארויף אויף דעם בוידים אונ ברענג די טייערי פעסיל ווין וואס שטייט אין יענם ווינקיל, דר חתן איז ארויפגגאנגען אויף דעם בוידים האט אים דארטין אביס גטאן אשלאנג אונ ער איז גשטארבען, דר פאטער אונ אלי געסט האבען גווארט דער חתן זאל אראפ קומען, אונ ער קומט ניט, הט דר פאטער גזאגט איך וועל ארויף גיין אויף דעם בוידים זעהן וואס דס איז, הט ער גזעהן דר חתן ליגט טוט, דר פאטער איז אראפגקומען פון בוידים אונ איז ניט אריינגגאנגען צו די געסט נאר ער הט גווארט ביז זיי האבען אפ גגעסין, ווי זיי האבען אפגגעסין איז ער אריינגקומען אונ הט גזאגט צו זיי רבותי איר זענט גקומען בענטשין מיין זוהן ברכות חתנים אבער הקב״ה הייסט איר זאלט בענטשין ברכות אבלים, איר זענט גקומען פירען מיין זוהן צו דיא חופה, אבער הקב״ה הייסט איר זאלט אים פירן צו דיא קבורה, דס זאגט דער פסוק וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, ווי אצרה איז גוועזן אין דעם אכטין טאג פון נדב אונ אביהוא׃

פירוש לתורת אלהים

טאג פון דעם דער פילונג פון דעם משכן [ווי עס שטייט אין פריערדיגע סדרה] קָרָא משֶׁה האט משה גרופען צו אהרן אונ צו זיינע קינדער וּלְזִקְנֵי אונ צו די עלצטע פון די ישראל׃ (ב) וַיֹּאמֶר אונ משה

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל וגו׳ לִזְבֹּחַ לִפְנֵי ה׳, דער ילקוט שרייבט משה האט גזאגט צו דיא יודין איר זאלט וויסען דיא

בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם
והקרב לפני יהוה׃ ג ואל־בני
ישראל תדבר לאמר קחו שעיר־
עזים לחטאת ועגל וכבש בני־שנה
תמימם לעלה׃ ד ושור ואיל
לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה
בלולה בשמן כי היום יהוה נראה

אונקלוס

עגל בר תורי לחטאתא
ודכר לעלתא שלמין
וקרב קדם יי׃ ג ועם בני
ישראל תמלל למימר
סבו צפיר בר עזין
לחטאתא ועגל ואמר
בני שנא שלמין לעלתא׃
ד ותור ודכר לנכסת
קודשיא לדבחא קדם יי
ומנחתא דפילא במשח
ארי יומא דין יקרא דיי
מתגלי

בעל הטורים

(ג) ועגל וכבש. כבש לכבוש מעשה עגל ואיל שהיה מרקד בפניהם כאיל

רשב"ם

לעבודה: (ד) כי היום ה' נראה. ויוציא אש מן השמים להקטיר קרבנות:

רש"י

לך עגל. להודיע שמכפר לו הקדוש ב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה: (ד) כי היום ה' נראה אליכם.

בית יהודא

עגל]. אהרן זאל נעמן אקאלב אונ זאל אים ברענגן פר אקרבן חטאת, זאגט רש"י (להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה) צו מאכן וויסן אז הקב"ה וועט מוחל זיין צו אהרן וועגן די קאלב (על מעשה העגל שעשה) אויף דעם עגל וואס ער האט געמאכט: (ד) וכי היום ה' נראה אליכם]. וואָרום

דעת זקנים מבעלי התוספות

שע"י העגל נתזלזלה הכהונה וע"י העגל החזירה לו: (ג) קחו שעיר עזים. ועגל. כדי שידעו שנתכפר להם מעשה העגל מאחר שמצו'
לכבודי ולכבוד אחי אני עושה א"כ למה צריך להשמיע שנית שעל פי הדבור נכנס לשמש. י"ל דהכא בא לאשמועינן שע"פ הדבור נכנס לשמש אף בכהונה גדולה שהיא עבודה אחרת מעבודת כהן הדיוט. (נח"י) י"ל דהתם מיירי במה שעשה תוך ז' ימי מלואים והכא מיירי במה שעשה בשמיני וזהו דנקט לעיל לכבודי וכאן מדבר בעד אהרן לבדו:

שפתי חכמים

אחריו ואל בני ישראל תדבר לאמר וגו' אבל להם לא היה משה מדבר כלום וע"ז פירש להשמיעם וכו' ואע"פ דלעיל בפרשה הקודמת כתיב ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' ופירש רש"י שלא תאמרו
ה ואם תאמר הא אין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת

פירוש לתורת אלהים

האט געזאגט צו אהרן קח לך נעם צו דיר עגל בן בקר אקאלב איונגע רינד לחטאת פאר אקרבן חטאת צו ווייזן אים אז מיט דעם עגל וועט הקב"ה אים פר געבן אויף דער עבירה פון יענים עגל וואס ער האט גמאכט ואיל לעולה אונ אווידר זאלסטו נעמען פאר אקרבן עולה תמימים זיי זאלין זיין גאנץ אן מומים והקרב אונ מאך געגעהנן פר גאט: (ג) ואל בני אונ צו די קינדר ישראל זאלסטו ריידן אזו צו זאגן קחו געמט אציקעלי פון ציגן פר אקרבן חטאת ועגל אונ אקאלב אונ אשעפעלי וואס איטליכם זאל אלט זיין איאר תמימם גאנצע לעולה צו אקרבן עולה: (ד) ושור ואיל אונ איין אקס אונ אווידר לשלמים פר אקרבן שלמים לזבוח לפני יי צו שעכטן פר גאט ומנחה אויך זאלט איר נעמן אמנחה וואס איז אום גמישט מיט אייל כי היום ווארום היינט וועט זיך גאט באווייזן צו אייך צוא מאכען רוען זיין שכינה אין דעם משכן דרום איז

ליקוטי יקרים

עבירה וואס איר הט מורא טאמר וועט איר גישטראפט ווערן פר איר, די עבירה איז שון געשאכטן געווארן פאר הקב"ה, דארפין מיר וויסן פון וואנען הט משה געוואוסט צו טרייסטין די יודין אז הקב"ה הט שון מוחל געווען די יודין די עבירה פון עגל, נאר מיר ווייסין אלי זאכן האבן זייער כח ווען זיי זענען בהעפט צוא זייער ווארציל, אבר ווען מען נעמט אים אוועק פון ווארציל פר לירט ער בישלאכווייז זיין קראפט, למשל ווען דר צווייג איז בהעפט צום בוים וואקסט אויף אים בלעטר אונ פרוכטין, אבער אז מען רייסט אפ דעם צווייג פון בוים ווערט ער טרוקן אונ עס וואקסט גאר ניט אויף אים, ניט בלעטער ניט פרוכטין, דאס זעלביגי איז ביי תורה אונ מצות, דר ווארציל פון די תורה אונ מצות איז אין הימל ביי הקב"ה, דר יוד וואס לערונט תורה אונ טוט מצות ווייל הקב"ה האט גיבאטין ציהט ער דיא תורה אונ מצות צו זייער ווארצל, צו הקב"ה, דריבר קענן די תורה אונ מצות בליהען אונ געבן פרוכטין צו דעם מענטש וואס לערונט די תורה אונ וואס טוט די מצות, אבר אז ער לערונט תורה אונ טוט מצות, ניט ווייל הקב"ה האט גיבאטן נאר ווייל ער רעכונט צוא האבן פון דעם אטובה צו עולם הזה, הט ער דאך אפגריסען די תורה אונ מצות פון זייער ווארציל, קענען אים ניט געבין דיא תורה אונ מצות זייערע פרוכטן ניט צו די וועלט ניט צוא יענע וועלט, דאס זעלביגע איז ביי עבירות אויך, דער מענטש וואס זינדיגט במזיד ציהט ער דיא עבירה ביז צום ווארצל פון טומאה, גיט דיא עבירה אירע פרוכטן אונ זיא שטראפט אים, וויא דער פסוק זאגט ותמוגגנו ביד עונינו, דוא מאכסט אונז צוגיין נדוא שטראפסט אונז מיט אונזרי זינד, די זינד אליין שטראפן אונז, אונ אז דער מענטש טוט תשובה, רייסט ער זיך אוועק פון דיא טומאה, קען אים דיא טומאה ניט מער שטראפען, אונ מיט דיא תשובה ציהט ער זיך צוריק צוא הקב"ה אונ ווערט בהעפט צוא דעם היילגן ווארציל, דריבר ווי משה רבינו הט געזעהן די יודן האבן חרטה וואס זיי האבען גמאכט דעם עגל, אונ רייסן זיך אוועק פון די טומאה, אונ בהעפטן זיך צוא דיא היילגקייט האט ער געוואסט אז די עבירה איז שון געשאכטן אונ זיא הט שון ניט קיין לעבעדיגקייט, אונ הקב"ה וועט זיי מוחל זיין דיא זינד אין גאנצן וועגן די קרבנות וואס זיי וועלן איצט ברענגן, דריבר הט משה גזאגט צו אהרן אונ צו דיא יודן זייא זאלין ברענגען קרבנות וויא עס שטייט אין דיא פסוקים:

דער

אֲלֵיכֶם׃ ה וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ
כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
יְהוָה׃ ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־

אונקלוס

מִתְגְּלֵי לְכוֹן׃ ה וְנַסִּיבוּ יָת
דִּי פַקֵּיד מֹשֶׁה לִקֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיבוּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יְיָ׃
ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָּמָא
דִּי פַקֵּיד יְיָ תַּעַבְדוּן וְיִתְגְּלֵי
לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ׃ ז וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרַב

בעל הטורים

והיינו דכתיב וירקידם כמו עגל: (ז) קרב אל המזבח. ב' תגין על רי"ש שהיה אהרן מתביים וא"ל משה אצריך שתבחר ותקרב קרב כי בך בחר ה'. ועוד שנראה לו המזבח כקרני השור בשביל חטא העגל:

רש"י

להשרות שכינתו במעשה ידיכם ו לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה: (ז) קרב אל המזבח. [ת"כ] שהי' אהרן

בית יהודא

היינט וועט הקב"ה געזעהן ווערן צו אייך (לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם) ער זאל מאכען רוהען זיין שכינה אין דעם משכן וואס איר האט געמאכט (לְכָךְ קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ בָּאִין חוֹבָה לְיוֹם זֶה) דריבער מוז מען דעם טאג ברענגען די קרבנות צוא מכפר זיין אויף אייך: (ז) וְקָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. משה האט גזאגט צו אהרן גענגען וגיי) צו דעם מזבח (שֶׁהָיָה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וְיָרֵא לָגֶשֶׁת) וואורום אהרן האט זיך געשעמט אונ האט מורא געהאט

שפתי חכמים

חקת. וי"ל דדוקא בעבודת פנים כמו בבגדי כהונה כשהיה כ"ג נכנס לפני ולפנים לא נכנס בבגדים שהיה בהם זהב משום אין קטיגור וכו' ובעבודת חוץ לא היה הקפדה ע"ז. ואין להקשות כיון שאהרן היה חוטא בעגל איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת דשאני התם דהפרה היתה מכפרת על כל ישראל ואי היה אהרן המכפר איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור אבל הכא לא היה מכפר אלא על עצמו אין שייך טעם זה. כ' הרא"ם אבל מה שאמר להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל לא ידעתי איך הודיע זה אם בעבור שנראה להם כבוד ה' ע"י קרבנות אלו שמורה שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל אי הכי אפי' בלא עגל נמי ידענו שמכיון שנראה להם כבוד ה' ע"י הקרבתן שהקריב ידענו שכבר נתכפר עונו וכו' ולי נראה דדוקא דרש"י הוא מדכתיב קח לך עגל וגו' לך ל"ל לא הל"ל אלא קח עגל כמו גבי העם דכתיב קחו שעיר עזים וגו' אלא ע"כ מדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת פי' הקיה' היא לך כלומר לטובתך היא להודיע וכו' אי נמי דהוכחתו הוא מה שלוה לו עגל לחטאת והלא חטאת של כהן משיח הוא פר כמ"ש בפרשת ויקרא ולמה לוה כאן עגל לחטאת אלא להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל אשר עשה: ו (נח"י) להשרו' שכינתו וכו' כדכתיב ותצא אש ותאכל וגו' וזהו במעשה ידיכם לפי שזהו חיבה יתירה שנתקבלו הקרבנות אבל לא במה דכתיב וירא כבוד ה' אל כל העם דהא כ"פ נראה כבוד ה' ולא נלטוו על הבאת קרבנות ואפי' לרעה

דעת זקנים מבעלי התוספות

להם להקריב עגל: (ז) קרב אל המזבח. שהיה השטן מראה לפניו דמות עגל והי' ירא שלא יהא ראוי לעבודה אמר לו משה

ליקוטי יקרים

דער ילקוט ראובני פרעגט פאר וואס אהרן האט גדארפט ברענגען אקאלב פאר אחטאת אונ יודן האבן גברענגט אאקס צוא שלמים ואקאלב אונ אאקס איז אלץ איינס, אקאלב איז אקליינער אקס׀ נאר דר זוהר זאגט ווייל הקב"ה האט שון גהאט גשטראפט די יודן פר די עבירה פון עגל, ווי עס שטייט אין פסוק ויגוף ה' את העם, הקב"ה האט גהרגית פון דיא יודן דרייא טויזענד מענטשין, דריבער האבן זיי שון ניט גדארפט ברענגען אקאלב פר אקרבן חטאת, נאר זייא האבן גברענגט אאקס פאר אקרבן שלמים צו ווייזן אז עס איז פרידן צווישן הקב"ה אונ די יודען, אבער אהרן האט נאך ניט גהאט קיין שטראף, דריבער האט משה גזאגט צו אהרן ער זאל ברענגען אקרבן אקאלב פר אחטאת, טאמער ווען דעם חטאת וועט אים הקב"ה ניט שטראפען אויף די זינד פון עגל, אונ אפיל האט אהרן געדארפט ברענגען הקב"ה זאל געדענקען פון זיינעטוועגען דעם זכות פון דער עקדה וואס אברהם האט געבונדן זיין זוהן יצחק ווי אשעפס אונ האט אים געלייגט אויף דעם מזבח ער זאל אים שעכטן פר אקרבן עולה, אונ די יודן האבן גדארפט ברענגען אציג, צו מכפר זיין דיא עבירה וואס זיי פלעגן שעכטן קרבנות צו די ציגען ודאס מיינט מען זייא פלעגן שעכטן קרבנות צו די שדים וואס זעען אויף די הויכע בערג וויא עס שטייט אין פסוק ולא יזבחו עוד לשעירים, זייא זאלין שון ניט מער שעכטן צו די שעירים׀, אקאלב האבאן זיי גברענגט צו מכפר זיין די עבירה פון עגל, דיא יודן האבען אויך גברענגט אפיל הקב"ה זאל זיי גדענקען דעם זכות פון די עקדה, אשעפס האבן זיי גברענגט ווייל די יודן זענען גגליכן צוא שעפסן, וויא עס שטייט אין פסוק צאן קדשים, יודן זענען הייליגע שעפסין: (ז) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך וגו'. רש"י זאגט אהרן האט זיך געשעמט גיין צום מזבח מקריב זיין קרבנות ווייל ער האט געמאכט דעם עגל, האט משה גזאגט צוא אהרן געהן צום מזבח ווייל ווען דעם עגל וואס דוא האסט געמאכט דריבער ביזטו אוי דער ווילט גווארין צוא דיא כהונה, וויא דער מדרש זאגט למשל אזוהן פון אמלך איז אמאל גרוס גווארן ביי זיך אונ האט גנומען אשווערד אונ האט געזאגט איך וועל מיט דעם שווערד אפ האקען דעם קאפ פון מיין פאטער, האט אגענעראל געזאגט צום זוהן פון מלך גיב מיר דעם שווערד איך וועל דעם מלך אפ שניידען דעם קאפ, דער מלך האט די אלע הייד געהערט אונ האט גזאגט צום גענעראל איך ווייס וואס דיין מיינונג איז גיוועזן, דו האסט גוואלט דער זינד זאל זיין

פירוש לתורת אלהים

אחיוב אז איר זאלט היינט מקריב זיין די קרבנות: (ה) וַיִּקְחוּ אונ זיי האבן גנומען אֵת אֲשֶׁר צִוָּה די קרבנות וואס משה האט גבאטן אונ האבן זיי גבראכט פר דעם אוהל מועד וַיִּקְרְבוּ אונ זיי האבן גגענהנט נאר דס איין זאמלונג וַיַּעַמְדוּ אונ זיי האבן זיך געשטעלט פר גאט: (ו) וַיֹּאמֶר משה האט משה גזאגט זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ דיזאך וואס גאט האט גבאטן זאלט איר טאן וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְיָ וועט זיך באווייזן צו אייך דר כבוד פון גאט דס מיינט מען די שכינה: (ז) וַיֹּאמֶר אונ משה האט גזאגט צו אהרן קְרַב גנעהן צום מזבח וַעֲשֵׂה אונ זיי מקריב את

חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ
וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם
וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃
ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט
אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
ט וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ׃ י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־
הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר

אונקלוס

לְמַדְבְּחָא וַעֲבֵד יָת
חַטָּאתָךְ וְיָת עֲלָתָךְ וְכַפַּר
עֲלָךְ וְעַל עַמָּא וַעֲבֵד יָת
קָרְבַּן עַמָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן
כְּמָא דִי פַּקֵּיד יְיָ׃ ח וּקְרֵב
אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא וּנְכַס יָת
עֶגְלָא דְחַטָּאתָא דִי לֵהּ׃
ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת
דְּמָא לֵהּ וּטְבַל אֶצְבְּעֵהּ
בִּדְמָא וִיהַב עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא׃ י וְיָת
תַּרְבָּא וְיָת כָּלְיָתָא וְיָת
חִצְרָא מִן כַּבְדָּא מִן
חַטָּאתָא אַסֵּיק לְמַדְבְּחָא

תו"א ויקריבו מ"ק כת:

בעל הטורים

וכפר. ג'. הכא ואידך וכפר על העם גבי קטרת. וכפר על חטאתינו. לומר כמו שקרבן מכפר כך חטא כן הקטרת מכפר על חטא:

רש"י

בוש וירא לגשת ז אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת: את חטאתך. עגל בן בקר: ואת עולתך. איל: קרבן העם. שעיר עזים ועגל וכבש ח כל מקום שנא' עגל בן שנה

בית יהודא

גיין צום מזבח (ויאמר לו משה) האט משה געזאגט צו אהרן (למה אתה בוש) פאר וואס שעמסטו דיך (לכך נבחרת) צו דיא זאך ביזטו דאך אויסדערוויילט געוואָרן פון הקב"ה דו זאָלסט גייען צום מזבח מקריב זיין קרבנות: [ואת חטאתך.

דיין קרבן חטאת (עגל בן בקר) די יונגע קאלב: [ואת עולתך. דיין עולה, דס איז דער איל: [קרבן העם. דער קרבן פון פאלק, פון דיא יודין, דאס איז שעיר עזים ועגל וכבש, א ציג און א קאלב און א שעפס, זאגט רש"י (כל מקום

דעת זקנים מבעלי התוספות

קרב אל המזבח ואל תירא כי בך בחר ה': וכפר בעדם ובעד העם. צ"ע שהרי קרבן זה לא בא אלא בשביל אהרן וקרבן העם נאמר בסמוך כדכתיב ועשה את קרבן העם וכפר בעדם וא"כ למה נ"כ ובעד העם וי"ל שבא ליתן טעם מפני מה יקריב תחל' קרבנו קודם הצבור אלא כדי שיבא זכאי ויכפר על החטא וה"ק לו משה וכפר בעדך ואז משתהי' זכאי תוכל לכפר קרבן העם:

שפתי חכמים

נראה לפעמים כבוד ה': ז מדלא כתי' ויאמר משה אל אהרן עשה חטאתך וגו' ולמה היה צריך משה לאמר לו קרב אל המזבח ועוד הרי כבר נאמר והקרב לפני ה' אלא וכו': ח כתב הרא"ם הוצרך לפרש קרבן העם שעיר עזים ועגל וכבש לאפוקי מוספי ר"ח שגם הם קרואים קרבן העם ואגבן פי' חטאתך ועולתך וכו' וע"ם וא"ת מה צריך רש"י לפרש זה דמילתא דפשיטא הוא דודאי קאי אשלמעל' מזה וע"ק מה שפי' כל מקום וכו' למה לא פי' זה לעיל בפסוק שכתב בו עגל וכמו שהקשה הרא"ם. וע"ק דכבש נמי נלמד מכאן ולמה לא נקט כל מקום שנאמר עגל או כבש. וי"ל דהייתי אומר מדמשנה הפסוק בלשונו וכתב גבי אהרן חטאתך ועולתך דרך פרט וגבי העם כתיב קרבן העם דרך כלל ולא כתיב חטאתם ועולתם אלא ודאי לא מיירי בקרבנות דלעיל לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה מיירי בקרבנות דלעיל ומה שמשנה הפסוק בלשונו סבר רש"י דלא קשה מידי דגבי אהרן אינו יכול לכתוב קרבנך דרך כלל דהייתי אומר דמיירי בשאר חטאת שמביא כהן גדול שהוא פר כגון פר כהן משיח או פר יוה"כ לכך צריך לפי' חטאתך עגל

פירוש לתורת אלהים

חטאתך דיין חטאת ואת עולתך און דיין עולה וכפר און פאר גיב אויף דיר און אויף דעם פאלק ועשה און זיי מקריב דעם קרבן פון דעם פאלק וכפר בעדם און פאר גיב אויף זיי כאשר אזו וויא גאט האט געשאפט [עיין רש"י]: (ח) ויקרב האט אהרן גענעהנט צו דעם מזבח וישחט און האט געשאכטן את עגל דס קאלב וואס איז א קרבן חטאת אשר לו וואס איז צו איהם: (ט) ויקריבו און די קינדר פון אהרן האבן גינעהנט את הדם דס בלוט אליו צו איהם ויטבול אצבעו און ער האט איין געטונקט זיין פינגר אין דעם בלוט ויתן און ער האט געגעבן ער האט געשפרענגט אויף די עקין פון דעם מזבח ואת הדם און דס איבריגי בלוט האט ער אום געגאסן צו דעם אפ גרונד פון דעם

ליקוטי יקרים

אוף דיר, ניט אויף מיין זוהן, איך שווער ביי דיין לעבין, ... זאלסט אייביג זיין אין מיין פאלאץ, און פון מיין טיש זאלסטו עסין, און פיר און צוואנציג מתנות וועל איך דיר שענקין, דס זעלביגע איז גיוועזן ביי אהרן, ווען די יודן האבן געוואלט מאכין דעם עגל האט אהרן געזאגט צו דיא יודין גיט מיר גאלד איך וועל מאכן דעם עגל, האט הקב"ה געזאגט צו אהרן איך ווייס וואס דיין מיינונג איז גיוועזן, דו האסט געוואלט דיא זינד זאל זיין אוף דיר ניט אוף מיינע קינדער, דריבער זאג איך דיר דוא זאלסט אייביג זיין אין מיין פאלאץ, ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט געזאגט אוף אהרן ומן המקדש לא יצא, ער זאל ניט ארום גיין פון בית המקדש, און פון מיין טיש זאלסטו עסין, דיא קרבנות און מנחות וואס מען איז מקריב צוא מיר זאלסטו עסין, און פיר און צוואנציג מתנות זאלסטו נעמן דס איז תרומה, חלה, בכורים. און נאך מעהר:

צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ יא וְאֶת־הַבָּשָׂר
וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה׃ יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה
וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם
וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יג וְאֶת־
הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־
הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ יד וַיִּרְחַץ
אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר
עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה׃ טו וַיַּקְרֵב אֵת
קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ

אונקלוס

כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יא וְיָת בִּשְׂרָא וְיָת מַשְׁכָּא
אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא׃ יב וּנְכַס יָת
עֲלָתָא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
לֵהּ יָת דְּמָא וּזְרָקֵהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
יג וְיָת עֲלָתָא אַמְטִיאוּ לֵהּ
לְאֵבְרָהָא וְיָת רֵישָׁא
וְאַסֵּק עַל מַדְבְּחָא׃
יד וְחַלִּיל יָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא
וְאַסֵּק עַל עֲלָתָא
לְמַדְבְּחָא׃ טו וְקָרֵיב יָת
קֻרְבַּן עַמָּא וּנְסֵב יָת
צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִי
לְעַמָּא וְנַכְסֵהּ וְכַפַּר

בדמה

בית יהודא

שֶׁנֶּאֱמַר עֵגֶל בֶּן שָׁנָה הוּא) וְוא עֶס שְׁטֵייט „עֵגֶל" מֵיינְט מֶען אַקאלְב וָואס אִיז אַלְט אַיָאהר (וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד) אוּנ פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען מִיר וַוייל עֶס שְׁטֵייט עֵגֶל בֶּן שָׁנָה, אַקאלְב וָוס אִיז אַלְט אַיָאר: (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הָעוֹר וגו'].
דִי פְלֵייש אוּנ דִיא פֶעל זָאל מֶען פַארְבְּרֶענֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא מָצִינוּ חַטָּאת חִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת אֶלָּא זוֹ וְשֶׁל מִלּוּאִים) אַקָרְבָּן חַטָּאת וָואס זַיין בְּלוּט אִיז גֶעשְׁפְּרִיצְט גֶעוָוארֶן אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייְנִיגְסְטֶן מִזְבֵּחַ גֶעפִינֶען מִיר נִיט אִין דִיא תּוֹרָה מֶען זָאל אִים דַארְפֶן פַרְבְּרֶענֶען נָאר דֶעם חַטָּאת אוּנ דֶעם חַטָּאת פוּן מִלּוּאִים הָט מֶען פַארְבְּרֶענְט (וְכוּלָּן עַל פִּי הַדִּבּוּר) אוּנ אַלֶץ הָט מֶען גְטָאן וִוי הקב"ה הָט גְבָאטֶן: (יב) וַיַּמְצִאוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה) וַיַּמְצִאוּ אִיז דֶערְטַייטְשׁ

רש"י

הוא ט ומכאן אתה למד: (יא) ואת הבשר ואת העור וגו'. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים י וכולן ע"פ הדבור: (יב) וימצאו. לשון הושטה והזמנה:

שפתי חכמים

בן בקר וכו' אבל בעם ליכא טעות דחטאתם היה שעיר עזים וגם חטאת ליבור סתם הוא שעיר עזים: ט הוצרך לפרש שלא תאמר כיון דכתיב גבי אהרן עגל בן בקר ולא סתם עגל היינו עגל בן בקר היינו פר דעגל בן בקר הוא נמי בן ג' שנים משום דסתם עגל בתורה הוא בן ב' שנים לבד היכא דמפורש בהדי' בן שנה וממילא הכא דכתיב עגל בן בקר הוא בן ג' שנים אם כן הקושיא דלעיל במקומה עומדת למה שינה גבי אהרן ולא כתב סתם קרבניך. ועל זה פירש כל מקום שנאמר עגל סתם הוא בן שנה וממילא אתה למד דהיכא דכתיב בן בקר הוא בן שתי שנים ומ"ה לא היה יכול לכתוב גבי אהרן קרבניך סתם שלא לבא לידי טעות לומר היינו עגל בן בקר היינו פר אלא כ"מ שנאמר פר הוא בן ג' שנים ועגל בן בקר הוא בן שתי שנים ועגל סתם הוא בן שנה אף אם אינו מפורש בהדיא בן שנה ומכאן אתה למד וכו' כלומר כיון דשני הכתוב גבי אהרן וכו' כדפרישית ודו"ק. ובזה יתורצו כל קושיות הרא"ם שהקשה למה לא כתב אותו בפסוק ועגל וכבש בני שנה אבל המתין עד כאן וכן למה לא אמר כ"מ שנאמר עגל בן בקר הוא בן שתי שנים דהא תרוויהו דברי ר"ש הם וגם מה שהקשה מנ"ל דבנין אב הוא דלמא כל מקום שנאמר סתם הוא בן שתי שנים לבד היכא שמפרש קרא בהדי' ודו"ק כ"ל: י דק"ל הא חטאת נאכלת א"כ דקשה לרש"י כיון דהכל הוא עבודת עגל החטאת עד וישחט את העולה ה"ל לכתוב כאשר צוה ה' את משה אחר קרא דואת הבשר וגו' דאז היה קאי אכל הפ' ומתרץ דשריפה זו לא נצטוה למשה קודם לכן אלא עכשיו דלא מצינו וכו' אלא זו ושל מילואים מ"ה לא כתיב לבסוף וק"ל. והא דפירש"י לעיל בפרשת תצוה לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו צ"ל לאו דוקא זו אלא זו וכל כיוצא בו דהאי נמי של מלואים נקרא אלא שאותו של שבעת ימי המילואים היתה לחינוך הכהונה שמאז חל עליהם שם כהונה אע"פ שלא התחילו בעבודה עד יום שמיני למילואים ושל שמיני למילואים היתה לחינוך העבודה וגם פר שני של לוים שבפרשת בהעלותך שפירש רש"י שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת

פירוש לתורת אלהים

מִזְבֵּחַ: (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וגו' דִי טַייטְשׁ פוּן דִי פְּסוּקִים הָאבֶּן מִיר שׁוֹן כַּמָּה פְּעָמִים מְפוֹרָשׁ גְוֶועֶן: (יב) וַיִּשְׁחַט אוּנ עֶר הָט גְשָׁאכְטֶן דִי עוֹלָה וַיַּמְצִיאוּ אוּנ דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הָאבֶּן דֶערְלַאנְגְט אֵלָיו צוּ אִים אֶת הַדָּם דָס בְּלוּט וַיִּזְרְקֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים גְשְׁפְּרֶענְגְט אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (יג) וְאֶת הָעוֹלָה אוּנ דִי עוֹלָה הָאבִּין זַייא דֶער לַאנְגְט לִנְתָחֶיהָ צוּ אִירֶע שְׁטִיקֶר וְאֶת הָרֹאשׁ אוּנ דֶעם קָאפּ וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר גְוֶועֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (יד) וַיִּרְחַץ אוּנ עֶר הָט גְוַואשֶׁן אֶת הַקֶּרֶב דִי אִינְוֶוייְנִיגְסְטִי זַאכֶן וְאֶת הַכְּרָעַיִם אוּנ דִיא קְנִיעֶן וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָאט מַקְטִיר גְוֶועֶן מִיט דֶר עוֹלָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (טו) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶנֶן אֵת קָרְבַּן הָעָם דָס קָרְבָּן פוּן דֶעם פָאלְק וַיִּקַּח אֶת שְׂעִיר אוּנ עֶר הָט גְנוּמֶן דֶעם שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וָוס אִיז צוּם פָאלְק וַיִּשְׁחָטֵהוּ אוּנ הָט אִים גְשָׁאכְטֶן וַיְחַטְּאֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים גְרֵיינִיגְט כָּרִאשׁוֹן אַזוֹ וִוי דֶעם עֶרְשְׁטֶן אַזוֹ וִוי אַהֲרֹן הָט זִיךְ נוֹהֵג גְוֶועֶן

וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן: טז וַיַּקְרֵב אֶת־
הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט: שני יז וַיַּקְרֵב
אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה
וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת
הַבֹּקֶר: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־
הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם
וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וְאֶת־
הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל

אונקלוס

בְּדְמֵהּ כְּקַדְמָאָה: טז וְקָרֵב
יָת עֲלָתָא וַעֲבַדַהּ כִּדְחָזֵי:
יז וְקָרִיב יָת מִנְחָתָא וּמְלָא
יְדֵהּ מִנַּהּ וְאַסֵּק עַל
מַדְבְּחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא:
יח וּנְכֵס יָת תּוֹרָא וְיָת
דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
לְעַמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
יָת דְּמָא לֵהּ וּזְרָקֵהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
יט וְיָת תַּרְבַּיָּא מִן תּוֹרָא
וּמִן דִּכְרָא אֲלִיתָא וְחָפֵי

תו"א ויקרב את המנחה מנחות ט יט:

בעל הטורים

(טז) ויעשה. ב׳. הכא ואידך ויעשה לאיש הבא אליו גבי דוד בענין ולרש אין כל כי אם כבשה. פירוש ויעשה כמשפט שהוא בעצמו הרג משפטו ואת הכבשה ישלם ארבעתים:

רשב"ם

(יז) ויקטר על המזבח. שם אותם על המזבח וכבא אש מעלה נקטר:

רש"י

(טו) ויחטאהו. עשהו כמשפט חטאת: כראשון. כעגל שלו ב: (טז) ויעשה כמשפט. המפורש בעולת נדבה ל בויקרא [בילה כ]: (יז) וימלא כפו. היא מ קמילה: מלבד עלת הבקר. כל אלה עשה אחר נ עולת התמיד:

בית יהודא

דערלאנגען צוגרייטען: (טו) וַיְחַטְּאֵהוּ. זאגט רש"י מען מיינט (עָשָׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חַטָּאת) ער הט געמאכט דעם חטאת ווי דר דין איז צומאכן אחטאת: [כָּרִאשׁוֹן]. ווי דר ערשטער חטאת (כְּעֵגֶל שֶׁלּוֹ) ווי אהרן הט געמאכט זיין קאלב פאר אחטאת אזו האט ער גמאכט דעם חטאת פון דיא יודין:

(טז) וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט]. ער הט גמאכט די עולה ווי דר דין (הַמְּפוֹרָשׁ בְּעוֹלַת נְדָבָה בְּוַיִּקְרָא) וואס שטייט ביי אעולה וואס איז אנדבה, ווי עס שטייט אין דיא סדרה ויקרא: (יז) וַיְמַלֵּא כַפּוֹ]. ער הט גנומן אפולע האנט מעל פון די מנחה (הִיא קְמִיצָה) דס איז דר קומץ מעל נום מען געמט פון אמנחה ווי עס שטייט אין דיא סדרה ויקרא]: וּמִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר]. זאגט רש"י (כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחַר עוֹלַת הַתָּמִיד) די אלע זאכען הט ער גטאן נאכדעם ווי מען הט מקריב געוועזן דעם קרבן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) ויקרב את המנחה ואחר כך וישחט את השור ואת האיל לשלמים. וצ"ע כי אין זה כסדר הצווייז בתחלה נאמר ושור ואיל

שפתי חכמים

וכו׳ שגם היא של מילואים היא שבה נתחנכו הלוים לעבודת לוי׳ הרא"ם: כ דקשה לרש"י כיון שקאי על חטאת שהיא לשון נקבה ה"ל לכתוב כראשונה. ומתרץ דראשון קאי על עגל שהוא כמו לשון

זכר לכך לא נקט רש"י כחטאת שלו. א"כ י"ל דהכי ק"ל דל׳ של ראשון משמע שקאי אמה שכתוב לפניו ולפניו כתיב עולה ואיך אמר שיעשה דין חטאת כעולה. ל"פ כעגל שלו ר"ל לא קאי אשלפניו אלא אשלפני פניו דהוא חטאת דהיינו עגל שלו. הרא"ם: ל כתב הרא"ם במנחות בפרק שתי מדות ובבילה פרק י"ט תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא ויקרב וגו׳ ויעשה כמשפט כמשפט עולת נדבה למד על עולת חובה שטעונה סמיכה וכו׳. ואין להקשות והא בפרשת ויקרא פירש"י גבי על ראש העולה לרבות עולת חובה לסמיכה וא"כ ל"ל כמשפט ללמד על עולת חובה לסמיכה. וי"ל דעולת חובה דהכא היא עולת אהרן שהקריב ביום השמיני שהטיל הכתוב עליו חובה ליום ולעיל בויקרא בא הכתוב ללמד על עולת חובה של יחיד לדורות שטעונה סמיכה והכא מיירי בעולת חובה לשעה ואין לילף קדשי שעה מקדשי דורות. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא קאי כמו אעולה שכתוב כאן לענין זריקת דמים על גבי המזבח סביב ולענין נתוח איברים ורחיצת קרבו וכרעיו כמו חטאת שקאי אחטאת דכאן. וי"ל מדשני הכתוב בלשונו וכתיב בחטאת כראשון וכאן כמשפט ע"כ ל"ל ויעשה כמשפט הנהוג בעולה וזה אינו אלא כעולה דפרשת ויקרא ששם נתפרש משפט העולה: מ דאל"כ למה נשתנה מנחה זו ממנחת דורות שבפרשת ויקרא יותר מעולה דעולת שעה היא שוה לעולת נדבה שהיא לדורות ומנחת שעה אינה שוה למנחת דורות: נ פירושו מלבד עולת הבקר דאי הוה פי׳ כל אלה עשה בלא עולת הבוקר היה לו לכתוב בסוף הפרשה אחר שהקריב שלמים הקריב בלא עולת הבקר או היה לו לכתוב בתחילת הקרבה ואז היה משמע אכל הפ׳ ומ"ש שכתב כאן. בשלמא אי פי׳ כל אלה עשה אחר עולת הבקר אתי שפיר דכתיב דוקא כאן דבא ללמד דקרבנות הללו נקרבים אחר עולת הבקר ואי הוה כתיב בסוף היה משמע שגם שלמים דוקא אחר עולת הבקר וזה אינו די"ל דאין להם סדר

פירוש לתורת אלהים

מיט זיין עגל החטאת אזו הט ער זיך נוהג געוועזן מיט דעם שעיר החטאת פון דעם פאלק: (טז) וַיַּקְרֵב און ער הט גנעהנט די עולה וַיַּעֲשֶׂהָ און ער הט גמאכט זיא כַּמִּשְׁפָּט אזו ווי דער דין איז פון איין עולת נדבה: (יז) וַיַּקְרֵב און ער הט גנעהנט די מִנְחָה וַיְמַלֵּא און ער הט דר פילט זיינע פינגר פון איר ער האט אראפ גנומן אקומץ וַיַּקְטֵר און ער הט מקטיר געווען אויף דעם מִזְבֵּחַ מִלְּבַד חוץ דיא עולה וואס מען פלעגט מקריב זיין אלי מארגן פרי די אלע קרבנות הט ער מקריב געווען נאך דעם עולת תמיד: (יח) וַיִּשְׁחַט און ער הט געשאכטן דעם אקס מיט דעם ווידר דס זענן די שְׁלָמִים וואס איז צום פאלק וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן דיא קינדר פון אהרן האבן דר לאנגט אֶת הַדָּם דם בלוט אֵלָיו צו אים צו אהרן וַיִּזְרְקֵהוּ און ער הט געשפרענגט ארום דעם מִזְבֵּחַ: (יט) וְאֶת הַחֲלָבִים און דעם חלב מִן הַשּׁוֹר פון דעם אקס וּמִן הָאַיִל און פון דעם ווידר הָאַלְיָה

הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת
הַכָּבֵד׃ כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־
הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃
כא וְאֵת הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף
אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה מֹשֶׁה׃ כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָו
אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת
הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃ כג וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ

אונקלוס

גַוָּא וְכֻלְיָתָא וַחֲצַר כַּבְדָּא׃
כ וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבַּיָּא עַל
חֶדְוָתָא וְאַסֵּק תַּרְבַּיָּא
לְמַדְבְּחָא׃ כא וְיָת חֶדְוָתָא
וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא אֲרֵם
אַהֲרֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ כְּמָא
דִי פַּקִּיד מֹשֶׁה׃ כב וַאֲרֵם
אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי עַל עַמָּא
וּבָרֵכִנּוּן וּנְחַת מִלְּמֶעְבַּד
חַטָּאתָא וַעֲלָתָא וְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא׃ כג וְעַל מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפַקוּ

ידיו קרי

תולדות אהרן

ויסימו את מנחות סב : ויסא אהרן מגילה יח סוטה לח תמיד לג : וירד מעשות סוטה לח:

רשב"ם

(כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד. להתפלל שתרד האש : וירא כבוד ה' אל
(כב) ויסא אהרן את ידיו. זכה במתנות כהונה ויברכם ג' ברכות כנגד ג' מיני קרבנות ברכה א' כנגד חטאת ויסמרך מן החטא שנאמר רגלי

בעל הטורים

(כא) תנופה. וסמיך ליה ויסא ידיו שסגושא כפיו לריך להניף בידיו :

רש"י

(יט) והמכסה. חלב המכסה ם את הקרב : (כ) וישימו את החלבים על החזות. לאחר התנופה נתנן כהן המניף לכהן אחר להקטירס ע נמלאו העליונים למטה : (כב) ויברכם. ב"כ יברכך פ יאר ישא: וירד. מעל צ המזבח: (כג) ויבא משה ואהרן וגו'. למה נכנסו מלאתי בפ' מלואים בברייתא הנוספת על ת"כ שלנו למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת ק או לא נכנס אלא לדבר אחר

בית יהודא

תָּמִיד אִין דֶערְפְרִיה : (יט) [הַמְכַסֶּה] . וָוָס בַּדֶעקְט , דָאס מֵיינְט מֶען (חֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב) דִי חֵלֶב וָוָס בַּדֶעקְט דִי קִישְׁקֶעס : (כ) [וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזוֹת] . מֶען הָט גְטָאן דִי חֵלֶב אוֹיף דִי בְּרוּסְט (לְאַחַר הַתְּנוּפָה נְתָנָן כֹּהֵן הַמֵּנִיף לְכֹהֵן אַחֵר לְהַקְטִירָם) נָאכְדֶעם אוֹיפְהֵייבֶן [דִי חֵלֶב מִיט דִי בְּרוּסְט] הָט גְגֶעבֶּן דֶר כֹּהֵן וָוָס הָט זֵיי אוֹיפְגֶעהוֹבֶּן צוּ אֵיין אַנְדֶער כֹּהֵן עֶר זָאל זֵיי מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ וַוייל עֶס אִיז אִיבֶּערְגֶעלֵייגְט גְוָוארֶן פוּן אֵיין הַאנְט אִין דִי אַנְדֶערֶע הַאנְט (נִמְצְאוּ הָעֶלְיוֹנִים לְמַטָּה) וָואס עֶס אִיז גְלֶעגֶן אוֹיף דִיא הַאנְט הוֹיבֶּן אִיז גְלֶעגֶן אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע הַאנְט אוּנְטֶען : (כב) [וַיְבָרְכֵם] . עֶר הָאט זֵיי גְבֶּענְטְשְׁט (בִּרְכַּת כֹּהֲנִים) דִיא בְּרָכָה וָואס דִיא כֹּהֲנִים דַארְפֶען בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדִין יְבָרֶכְךָ , יָאֵר , יִשָּׂא , דִי דְרַיי פְּסוּקִים : [וַיֵּרֶד] . עֶר הָאט אַרָאפְּגְנִידֶרְט (מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ) פוּן מִזְבֵּחַ : (כג) [וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וגו'] . מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעקוּמֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד , פְרֶעגְט רַשִׁ"י (לָמָּה נִכְנְסוּ) צוּ וָוָס זֶענֶען זֵיי אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד . זָאגְט רַשִׁ"י (מָצָאתִי בְּפ' מִלּוּאִים בַּבְּרַיְיתָא הַנּוֹסֶפֶת עַל ת"כ שֶׁלָּנוּ) אִיךְ הָאבּ גְפוּנֶען אִין דִי פַּרְשָׁה מִלּוּאִים וָוָס שְׁטֵייט אִין דִי בְּרַיְיתָא וָואס אִיז צוּ גְגֶעבֶּן צוּ אוּנְזֶער סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים (לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן) צוּ וָוָס אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אִין אֹהֶל מוֹעֵד , זָאגְט דִיא בְּרַיְיתָא זֵייא זֶענֶען אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען (לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת) מֹשֶׁה זָאל לֶערְנֶען צוּ אַהֲרֹן וִויא אַזוֹ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין [וַוייכֶערְען] דִי קְטֹרֶת , פְרֶעגְט רַשִׁ"י (אוֹ לֹא נִכְנַס אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר) טָאמֶר זֶענֶען זֵיי

שפתי חכמים

לשלמים איזה מהן קודס. והרא"ס פירש דאס כן ומלבד עולת החודש מיבעי ליה כמו במוספי שבתות וחדשים ומועדות : ם תקן בזה שהמכסה הזה אף על פי שהוא סתם אינו רק החלב המכסה את הקרב מפני שלא מלינו שיקרא בשם מכסה רק החלב המכסה את הקרב לא זולתו : ע דק"ל הא במ"א כתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים משמע שהחזה למעלה והחלב למטה ובפרשת צו בפרש"י מפורש היטב בפסוק המתחיל ידיו תביאנה : פ וא"ת מה לריך רש"י לנקוט יברכך יאר ישא כיון שנקט ברכת כהנים ודאי הוא יברכך יאר ישא וי"ל שאל תיקשי מנ"ל דברכם בברכת כהנים כלל דילמא בברכה אחרת כמו ברכת שלמה שנאמר בו ויפרוש כפיו וגו' לכך נקט יברכך יאר ישא ר"ל מסוס מה ברכם משום שהקריבו חטאת ועולה ושלמים שאלו נרמזים בו ע"ש: צ (נח"י) לא בירד ממקום נשיאת כפים ולפ"ז יהיה הכתוב מהופך ואפשר לפרש וירד שכבר ירד וע' במה שכתבתי בפרשת שמות בפסוק וישב ארלה מלרים ויקח משה את מטה האלהים בידו וכן אמרו בת"כ וז"ל ה"ז מקרא מסורס ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים וישא אהרן את ידיו ויברכם וגו' ע"ש וכן אמרו במגילה דף י"ח : ק וא"ת היאך נתעכבה הקטורת אחר כל הקרבנות הללו הא תנן בפרק אמר להם הממונה קטורת של שחר היתה קריבה בין זריקת דם להקטרת איברים ועוד מה לריך ללמדו וכי בכל שבעת ימי המילואים לא הקטיר משה קטורת כדי ללמדו . וי"ל בכל שבעת ימי המילואים לא

פירוש לתורת אלהים

דִיא אַלְיָה וְהַמְכַסֶּה אוּנ דֶר חֵלֶב וָואס דֶעקְט צוּ דִיא אִינְוֶוייגְסְטֶע זַאכֶן : (כ) וַיָּשִׂימוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִיטָאן דִי חֲלָבִים אוֹיף דִי בְּרוּסְט וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר גְוֶועזֶן דִי חֲלָבִים אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ : (כא) וְאֵת הֶחָזוֹת אוּנ דִי בְּרוּסְט אוּנ דֶעם רֶעכְטֶן שֶׁענְקִיל הֵנִיף הָט אַהֲרֹן אוֹיף גְהוֹבֶּן אֵיין אוֹיף הֵייבוּנְג צוּ גָאט וִוי מֹשֶׁה הָאט גְבָאטֶן צוּ אַהֲרֹן : (כב) וַיִּשָּׂא הָט אַהֲרֹן אוֹיף גְהוֹבֶּן זַיינֶע הֶענְט אֶל הָעָם אִיבֶּער דֶעם פָאלְק וַיְבָרְכֵם אוּנ הָאט זֵיי גְבֶּענְטְשְׁט בִּרְכַּת כֹּהֲנִים וַיֵּרֶד אוּנ עֶר הָט אַרָאפּ גְנִידֶרְט מֵעֲשׂוֹת פוּן צוּ מַאכֶן הַחַטָּאת וגו' : (כג) וַיָּבֹא אוּנ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעקוּמֶען אִין אוֹהֶל מוֹעֵד [עיין רש"י] . וַיֵּצְאוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען אַרוֹיס גְגַאנְגֶען פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד

וַיְבָרֲכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה
אֶל־כָּל־הָעָם׃ שלישי כד וַתֵּצֵא אֵשׁ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־

אונקלוס

ובריכו ית עמא ואתגלי יקרא דיי לכל עמא: כד ונפקת אשתא מן קדם יי ואכלת על מדבחא ית עלתא וית תרביא וחזא

בעל הטורים

חסידיו ישמור. יאר כנגד עולה שנאמר בעלותך לראות. שלום כנגד שלמים:

רשב"ם

כל העם. כיצד: (כד) ותצא אש מלפני ה'. מבית קודש הקדשים דרך מזבח הזהב להקטיר קטורת שהוא קודם להקטרת תמיד כדאמר במסכת יומא. ושם מצא בני

רש"י

הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת ד"א כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה מצטער ואמר יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל: ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו [תהלים צ] יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם לפי שכל ז' ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכי' בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו

בית יהודא

אריינגעגאנגען אין אהל מועד וועגען איין אנדער זאך, זאגט רש"י (הריני דן ירידה וביאה [יציאה] טעונות ברכה) מיר לערנען ביי דעם אראפגעהן פון מזבח שטייט אברכה נאכ'ד ויברכם און ביי דעם ארויסגיין פון אהל מועד שטייט אויך אברכה ויצאו ויברכו (מה ירידה מעין עבודה) אזוי ווי ער האט אראפגענידערט פון מזבח איז דאך געוועז פון אעבודה פון די קרבנות וואס ער האט מקריב געוועז (אף ביאה [יציאה] מעין עבודה) דס ארויסגיין פון אהל מועד איז אויך געוועז פון אעבודה, פון די קטורת (הא למדת) דם לערנט אונז (למה נכנס משה עם אהרן) צו וואס איז משה מיט אהרן אריינגעגאנגען אין אהל מועד (ללמדו על מעשה הקטורת) משה זאל אים לערנען צו מקטיר זיין די קטורת, (דבר אחר) נאך אפשט איז (כיון שראה אהרן) ווייא אהרן האט געזעהן (שקרבו כל הקרבנות) מען האט מקריב געוועזן אלע קרבנות (ונעשו כל המעשים) און עס איז אלין געטאן געווארן (ולא ירדה שכינה לישראל) און די שכינה האט ניט אראפגענידערט צו די יודין (והיה מצטער) האט ער געהאט צער (ואמר) און ער האט געזאגט (יודע אני שכועס הקב"ה עלי) איך ווייס אז הקב"ה איז בייז אויף מיר (ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל) און וועגען מיר קומט ניט די שכינה צו די יודין (אמר לו למשה) אהרן האט געזאגט צו משה (משה אחי) משה מיין ברודער (כך עשית לי) אזוי האסטו מיר געטאהן (שנכנסתי ונתביישתי) איך בין אריינגעגאנגען אין אהל מועד און בין פארשעמט געווארען (מיד נכנס משה עמו) איז משה באלד אריינגעגאנגען צוזאמען מיט אהרן (ובקשו רחמים) און האבן געבעטען בייא הקב"ה (וירדה שכינה לישראל) איז אראפגעקומען די שכינה צו דיא יודין: (ויצאו ויברכו את העם) משה און אהרן זענען ארויסגעגאנגען פון אהל מועד און האבען געבענטשט דם פאלק (אמרו) זייא האבען געזאגט (ויהי נועם ה' אלהינו עלינו) דיא זיסקייט פון הקב"ה זאל זיין אויף אונז, משה האט געזאגט צו די יודין (יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם) עס זאל זיין דער ווילען פון הקב"ה די שכינה זאל רוהען אין דעם משכן וואס איר האט געמאכט (לפי שכל שבעת ימי המלואים) ווייל דיא אלע זיבען טעג פון די מלואים (שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום) וואס משה האט יעדער טאג אויפגעשטעלט דעם משכן און האט אין אים מקריב געווען קרבנות און האט אים פארין נאכט צוריק צולייגט (לא שרתה בו שכינה) האט דיא שכינה ניט גערוהט אין משכן (והיו ישראל נכלמים) האבן די יודין זיך געשעמט (ואומרים למשה) זיי האבען געזאגט צו משה (משה רבינו) אונזער רבי משה (כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו) ווי פיל מיר האבען אונז מטריח געוועז ומיט דעם מאכן דעם משכן ווייל מיר האבן געוואלט דיא שכינה זאל רוהען ביי אונז (ונדע שנתכפר לנו עון העגל) וועלען מיר וויסן אז הקב"ה האט אונז געשענקט די זינד פון עגל, און דיא שכינה קומט ניט (לכך אמר להם) דריבער האט משה געזאגט צו דיא יודין (זה הדבר אשר צוה ה' תעשו) די זאך וואס הקב"ה האט געבאטען זאלט איר טאן נאר זאלט ברענגען דיא קרבנות (וירא אליכם כבוד ה') וועט צו אייך געזעהן ווערען דער כבוד פון הקב"ה (אהרן אחי כדאי וחשוב ממני) מיין ברודער אהרן איז מער ווערט און טייערער ביי הקב"ה פון מיר, ווען מיינע קרבנות קומט ניט דיא שכינה (שעל ידי קרבנותיו ועבודתו) וועגען זיינע קרבנות וואס ער וועט מקריב זיין (תשרה שכינה בכם) וועט רוהען דיא שכינה צווישען אייך (ותדעו שהמקום בחר בו) וועט איר וויסען אז הקב"ה האט אויסדערוויילט מיין ברודער אהרן ער זאל זיין דער כהן גדול און ער זאל מכפר זיין אייערע זינד:

שפתי חכמים

התיר להם הכתוב ליכנס לפנים מן הפתח כלל כדכתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה ולהיות שהקטרת היא מעבודות הפנימיות לכן לא היה יכול ללמדו בשבעת ימי המילואים הוצרך ללמדו ביום שמיני למילואים שכבר הוקם המשכן והותרו כל עבודות הפנימיות והחיצונות ומפני שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים כדתנן בפרק התכלת א"כ הקטורת שהקטירו בבקר שעדיין לא חנכו את מזבח הזהב לא הקטיר אותן אלא כדי ללמד את אהרן כדי שידע להקטיר בין הערבים מפני זה לא חשש להקטירו בזמנו והקטיר אותם אחר כל מעשה הקרבנות הרא"ם: ר וא"ל ברכת כהנים שכבר בירך אותם אהרן. ועוד והא משה לוי היה והיאך בירך ברכת כהנים:

פירוש לתורת אלהים

ויברכו און זיי האבן געבענטשט דאס פאלק [עיין רש"י]. וירא האט זיך באוויזן גאטס כבוד צו דעם פאלק [ע' רש"י]: (כד) ותצא און עס איז ארויס געגאנגען אפייער פון פר גאט ותאכל און עס האט פר ברענט אויף דעם מזבח די עולה און דעם חלב וירא און גאר דם פאלק האט דם געזעהן וירנו האבן זיי גילובט צו גאט ויפלו און

הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַֽיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶֽם׃
י א וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ
עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה
אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָֽם׃
ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל
אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָֽה׃ ג וַיֹּאמֶר

אונקלוס

כָּל עַמָּא וְשַׁבַּחוּ וּנְפָלוּ
עַל אַפֵּיהוֹן׃ א וּנְסִיבוּ בְנֵי
אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְּבַר
מַחְתִּיתֵהּ וִיהָבוּ בְהוֹן
אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלַהּ
קְטוֹרֶת וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ
אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא דִּי
לָא פַקִּיד יָתְהוֹן׃
ב וּנְפַקַת אֶשָּׁתָא מִן
קֳדָם יְיָ וַאֲכַלַת יָתְהוֹן
וּמִיתוּ קֳדָם יְיָ׃ ג וַאֲמַר

תו"א ותאכל סנהדרין נב. וימותו שם:

רשב"ם

אהרן אצל מזבח הזהב ושרפם ואח"כ יצא ובא לו על המזבח ותאכל על המזבח את העולה ואת השלמים: (א) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא. קודם שיצא האש מלפני ה' כבר לקחו איש מחתתו להקטיר קטורת לפנים על מזבח הזהב שהרי קטורת של שחר קודמת לאיברים ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה שאע"פ שבשאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח היום לא צוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה ולא טוב היום להביא את זה כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי אש באה מן השמים. כמו שאמר אליהו ואש לא תשימו לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש מלמעלה: (ב) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. והוא ותצא אש של פסוק ראשון, כמו שפירשתי אצל וישב משה את דברי העם. וכן וישב את הכסף לאמו. שכתוב ב' פעמים בפסל מיכה ששניהם אחד הם. אף כאן ב' הפסוקים אחד הם. כשיצא האש ותאכל את השלמים של מזבח החיצון כשלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי ותצא אש מלפני ה' להקטיר קטורת לפנים תחלה ופגעה בני אהרן שם ומתו ואח"כ יצאה משם ובאה אל מזבח החיצון ותאכל את העולה: וימותו לפני ה'. ומיד כששמע אהרן היה רוצה להניח העבודה ולהתאבל על בניו: (ג) ויאמר משה אל אהרן. אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה. כי הדבר הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש. בכהנים.

בעל הטורים

(א) אשר לא צוה. אין לומר לא צוה להביא אש זרה וגם לא צוה שלא להביאו אלא פירוש אשר צוה של לא. צוה אותם. וכן לכל לבא השמים אשר לא צויתי: (ב) (ותאכל) אותם בגימטריא זה הנפש. אותם מלא וי"ו שחטאו בששה דברים אש זרה. הורו בפני רבם. שתויי יין. בנים לא היו להם. נתנו עיניהם בפרנסות. לא נטלו עצה:

בית יהודא

(כד) וַיָּרֹנּוּ, זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְויא דֶר תַּרְגּוּם זָאגְט וְשַׁבַּחוּ, זֵיי הָאבֶּן גֶעלוֹבְּט: (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט (לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶלָּא ע"י שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן) דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן וַוייל זֵייא הָאבֶּן אַלֵיין גִפְּסָקְנְת אַדִין אוּנ הָאבֶּן נִיט גֶעפְרֶעגְט בַּיי זֵייעֶר רֶבִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאגְט דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן (שֶׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ) וַוייל זֵיי הָאבֶּן גְטְרוּנְקֶען וַויין אוּנ זֶענֶען אַריין גְגַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, זָאגְט רש"י (תֵּדַע) זָאלְסְט וִויסֶן אַז עֶס אִיז אַזוֹ (שֶׁאַחַר מִיתָתָן) וָוארוּם נָאכְדֶעם וִוי נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּען (הִזְהִיר הַנּוֹתָרִים) הָט הקב"ה אָנְגֶעזָאגְט דִי אִיבֶּערִיגֶע צְווֵיי קִינְדֶער (שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן לַמִּקְדָּשׁ) אַז זֵיי וֶועלֶן הָאבֶּן גֶעטְרוּנְקֶן וַויין זָאלֶן

רש"י

שהמקום בחר בו: (כד) וירנו. כתרגומו: (ב) ותצא אש. רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש משל למלך שהי' לו בן בית וכו' כדאי'

שפתי חכמים

ש מה שקשה על זה והא אין עונש בלא אזהרה אפרשנו בסמוך: ת ופי' אשר לא צוה אותם אינו סיבת מיתתם אלא להודיע שמעצמם

דעת זקנים מבעלי התוספות

לשלמים והדר ומנחה בלולה בשמן: (א) וישימו עליה קטרת. פי' על האש כי בשום מקום לא מצינו הקטרה על המחתה: אש זרה אשר לא צוה אותם. כלו' כבר הזהיר עליהם שלא לעשות כדכתיב ולא תעלו אש זרה וגם לא צוה אותם שלא התירה עתה להם לפי שעה כי לפעמים הקב"ה אוסר דבר ומתירו לפי שעה לגדל שמו בגוים כמו שמצינו באליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה על פי הדבור בשעת איסור הבמות. וכן נוכל לפרש לשרוף את בניהם באש אשר לא צויתי וגו': (ב) ותצא. לפי שלא עשו כהוגן דאע"ג דמצוה להביא אש מן ההדיוט כדכתי' ונתנו בני אהרן אש וגו' היינו לאחר שירדה מן השמים פעם אחת אבל קודם לכן לא היה להביא מן ההדיוט שממעטי' בכבוד שמים שיאמרו באש של הדיוט נאכל הקרבן ולפי' כשהביאו אותה פגעה בהן האש היורדת מן השמים. וק"ל שהרי קודם לכן

ליקוטי יהודא

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וגו'. דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט רַבִּי יוּדָן הָט אָן גִיהוֹבֶּן דַרְשִׁינֶען דִיא פָּרָשָׁה מִיט דֶעם פָּסוּק אִם עַל פִּיךָ יַגְבִּיהַּ נָשֶׁר, אוֹב דוּרְךָ דַיין מוֹל וֶועט זִיךְ אוֹיף הֵייבֶּן דֶר אָדְלֶער (אָמַר הקב"ה לְאַהֲרֹן) הקב"ה הָאט גְזָאגְט צוּא אַהֲרֹן (עַל מֵימַר פּוּמָּךְ הָיִיתִי מַשְׁרֶה שְׁכִינָתִי עַל גַּבֵּי הָאָרוֹן) וֶוענֶן דִי זָאג פוּן דַיין מוֹל [וָוס דוּ פְּלֶעגְסְט זָאגֶן יוֹם כִּפּוּר דִי דְרַייא וִידּוּיִם] פְּלֶעג אִיךְ מַאכֶן רוּעֶן מַיין שְׁכִינָה אוֹיף דֶעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ (מִשֵּׁם חָפַר אוֹכֵל) פוּן דָארְטִין הָט אַהֲרֹן אוּם גְגְרָאבֶּן עֶסְנְוַוארג

פירוש לתורת אלהים

זֵיי זֶענֶען גְפַאלֶן עַל פְּנֵיהֶם אוֹיף זֵייעֶר פָּנִים: (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וָוס זֵייא הָאבֶּן גְהֵייסֶן נָדָב וַאֲבִיהוּא הָאבֶּן גֶענוּמֶן אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן זֵיי הָט גנוּמֶן מַחְתָּתוֹ זַיין פַייעֶר פַאן וַיִּתְּנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְגֶעבֶּן אִין זֵיי פַייעֶר וַיָּשִׂימוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְטָאן עָלֶיהָ אוֹיף אִיר אוֹיף דֶעם פַייעֶר קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְנֶעהֶנְט פַר גָאט אֵשׁ זָרָה פְרֶעמְד פַייעֶר אֲשֶׁר וָוס מֶען הָט זֵייא נִיט גִישַׁאפְט: (ב) וַתֵּצֵא אִיז אַרוֹס גְגַאנְגֶן אַפַייעֶר פוּן פַר גָאט וַתֹּאכַל אוּנ עֶס הָאט פַאר בְּרֶענְט אוֹתָם זֵיי אוּנ זֵייא זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד: (ג) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ

משלי חכמים

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וגו'. מֹשֶׁה הָט גִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן דָס אִיז וָוס הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מִיר בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, דוּרְךָ מַיינֶע נָאנְטֶע וֶועל אִיךְ גֶעהֵיילִיגְט וֶוערֶען, פוּן דִי רֵייד הָאב אִיךְ גֶעווּאסְט אַז אַגְרוֹיסֶר צַדִּיק וֶועט

משה אל־אהרן הוא אשר־דבר יהוה ׀ לאמר בקרבי אקדש ועל־

משה לאהרן הוא די מליל יי למימר בקריבי אתקדש ועל אפי כל עמא

תו"א הוא אשר וכתיס טו ק.

רשב"ם

גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי ועבודתי שכן אמר לי הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. הא אם לא יצא קידש. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. ולכך אל תניח העבודה שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל

רש"י

בויקרא רבה: (ג) הוא אשר דבר וגו'. [זבחים קטו] היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי [שמו' כט] אל תקרי בכבודי אלא במכובדי א"ל משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך [ת"כ וי"ר]: וידם אהרן. [שם ושם] קבל שכר על שתיקתו א ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמר' לו לבדו ב פרשת שתויי יין: בקרובי. בבחירי: ועל פני כל העם אכבד. כשהקב"ה עושה דין בצדיקי' מתירא ומתעל' ומתקלס ג אם

בית יהודא

זיי ניט אריין גיין אין מקדש אונ ניט אין משכן: (ג) והוא אשר דבר וגו'). דאס איז וואס הקב"ה הט גרעט איך וועל געהייליגט ווערן דורך מיינע נאנטע [דורך מיינע צדיקים], זאגט רש"י (היכן דבר) וואו הט הקב"ה דס גערעט, ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה הט גזאגט צו משה (ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי) איך וועל ווערן פרזאמולט ואיך וועל קומן דארטן [אין אהל מועד] צו די יודין אונ דער אהל מועד וועט געהייליג ווערן בכבודי (אל תקרי בכבודי) זאלסט ניט לייענן בכבודי (אלא במכובדי) נאר זאלסט לייענן במכובדי, דר אהל מועד וועט געהייליגט ווערן דורך די מענטשן וואס גיבן מיר כבוד [דורך די צדיקים] (אמר לו משה לאהרן) משה האט געזאגט צוא אהרן (אהרן אחי) אהרן מיין ברודער (יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום) איך האב געוואסט אז דער משכן וועט געהייליגט ווערן דורך די געליבטע פון הקב"ה (והייתי סבור או בי או בך) אונ איך האב געמיינט אדער דורך מיר אדער דורך דיר (עכשיו רואה אני) איצט זעה איך (שהם גדולים ממני וממך) אז נדב אונ אביהוא זענן גרעסר פון מיר אונ פון דיר: [וידום אהרן]. אהרן האט געשוויגן, זאגט רש"י (קבל שכר על שתיקתו) אהרן הט גנומן שכר פר זיין שווייגען (ומה שכר קבל) וואס איז געווען דער שכר וואס ער הט גענומען (שנתייחד עמו הדבור) הקב"ה הט גרעט מיט אים אליין (שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין) די פרשה וואס שטייט ווייטער אז מען הט גטרונקען ווין זאל מען ניט אריינגיין אין אהל מועד איז געזאגט גוואָרן צו אהרן אליין, אונ משה איז ניט געווען צוזאמען מיט אהרן ווען הקב"ה האט צו אהרן געזאגט דיא פרשה [עיין ש"ח]: [בקרובי]. (בבחירי), אין מיינע אויסדערוויילטע [דיא בעסטע]: [ועל פני כל העם אכבד]. פאר דעם גאנצען פאלק וועל איך האבן כבוד (כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתירא ומתעלה ומתקלס) ווען הקב"ה שטראפט דיא צדיקים

דעת זקנים מבעלי התוספות

כתיב ותצא אש מלפני ה' מיהו אז"ל במסכת יומא שמתו מפני שהורו הוראה בפני משה רבן שדרשו ונתנו בני אהרן אש אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: וימותו לפני ה'. פלוגתא איכא בתורת כהנים רא"א שמתו בחוץ במקום שהלוי' מותרים ליכנס שנאמר ויקרבו וישאום בכתנות' וא"כ מאי לפני ה' שנגפן המלאך והוציאן לחוץ רע"א לא מתו אלא בפנים שנאמר לפני ה' ומאי ויקרבו וישאום בכתנות' מלמד שנתנו חכה של ברזל לתוך פיהם וגררום והוציאום לחוץ. ותימה לדברי ר' עקיבא א"כ נטמא המשכן דאיקרי אוהל מטומאת מת וצריך הזאה שלישי ושביעי ולא מצינו שפסקו מעבודתם כלל וכן כתוב בפירוש ומפתח אהל מועד לא תצאו דבשלמא לת"ק א"ל שדחפן המלאך לחוץ קודם יציאת נשמה אלא לר' עקיבא קשיא וצ"ע: (ג) בקרובי אקדש. על ידי מיתת קרובין הללו אתקדש ואתגדל

שפתי חכמים

התגדלו בו ולא שלוה אותם כמו שלוה את אהרן קח לך עגל וגו' ופי' בקרבתם בעת קרבתם ולא שבעבור אש זרה מתו אלא עיקר מיתתם הית' מפני שתויי יין ולולי שרצה הקב"ה להתקדש על ידם לא היתה מיתתם עכשיו אע"פ שכבר נגזרה עליהם מיתה בשעה שהלילו וכן לא היו מתים ביום זה שהיה שמחה לישראל אם לא הורו הלכה ביום זה עיין עוד מזה לקמן. (ועיין בקל"ת) כי שם הביא עוד דעת ר"י הגלילי שאמר על הקריבה שנכנסו לפני ולפנים מתו ור' עקיבא שאמר שמפני שניה' מתו ודברי בר קפרא שאמר בשם רבי ירמיה בן אליעזר בשביל ארבע דברים מתו על הקריבה ועל ההקרבה שהקריבו קרבן שלא נצטוו ועל אש זרה מבית הכירים הכניסו ועל שלא נטלו עצה זה מזה: א ר"ל למה כתי' וידם אהרן מה היה לו לו' על גזירת הש"י העם ה' יריב. וע"ז פירש קבל שכר על שתיקתו כלו' ומ"ה כתיב וידום משום שקבל שכר על שתיקתו מ"ה כתב הכתוב וידום וגו'. (ג"א) ומה שהפך לפרש וידום אהרן קודם בקרובי כדי להודיע למה שתק אהרן לפי שהי' שומע שבניו היו יראי שמים וקרובים ומיודעים להקב"ה לכך שתק וכ"ה במ"ר: ב כלומר תרתי קאמר מפני שתיקתו זכה ששמע מפי השם מה שלא זכה עד עתה שי"ג דברים נאמר למשה ולאהרן וכנגדן י"ג מיעוטים ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן. ועוד זכה שנאמרה לו לבדו ולא נשתתף עם משה עד שיראה מפני זכותי של משה זכה לשמוע הוא מפי הגבורה ואתי שפיר אפי' אליבא דרבנן דרבי יהודה שהביא רש"י לעיל ריש פרשת ויקרא: ג והא דלא פירש רש"י זה על בקרובי אקדש כיון שהביא ראיה מנורא אלהים ממקדשך. (עיין

פירוש לתורת אלהים

אהרן הוא אשר דם איז וואס גאט האט גזאגט בקרובי דורך די וואס זענן צו מיר נאהינט דורך די צדיקים אקדש וועל איך ווערן געהייליגט ועל פני אונ פר גאר

ליקוטי יהודא

(משם היה נוטל אוכל של כל ימות השנה) פון קדשי קדשים האט אהרן גנומן עסיגוואריג פר אלע יודן אויף א גאנץ יאר, וועגין זיין תפלה וואס ער הט גבעטן פר הקב"ה יום כפור, הט הקב"ה גיגעבן פרנסה צו די יודן דעם גאנצן יאר (למרחיק עיניו יביטו) זיינע אויגן האבען גיקוקט ווייט (מראש השנה היה יודע מה בסופה) פון אנהייב יאר האט ער געוואסט וואס וועט זיין דעם

משלי חכמים

שטארבין דעם טאג וואס מען וועט בעניען דעם משכן נאר איך האב ניט געוואסט וועמען הקב"ה הט געמיינט, מיך אדער דיך, איצט זעה איך אז נדב אונ אביהוא זענען גרעסר פון אונז ביידי, דר ענין איז למשל עס זענן געווען צוויי ברידער אין איין שטאט, איינר איז געווען ארעם אונ איינר איז געווען רייך, דר רייכר ברודר הט גהאט אגרויסע מאהער, אונ פון דעם דירה געלט הט ער גהאט פרנסה צו לעבין ווי אגביר, דר ארימער ברודער האט גהאט אקליין שטיבעלע, אונ ער האט אויך גהאט זיין פרנסה פון דירה געלד אבער גאר ווייניג, נאר אויף ברוט, דערנוייל האט גיטראפין דאס שטיבעלע פון דעם ארימאן איז אין גאנצין פר ברענט גווארן, וועלכער מענטש עס איז פארביי גגאנגן אונ הט גזעהן דם פר ברענטע שטוב הט ער גהאט רחמנות אויף דעם ארימאן אונ הט אים גגעבין אנדבה, דיא נדבות האבן אים גגעבין גוטע פרנסה ביז ער הט גיהאט אגרויסין פארמעגין, אמאל הט דר רייכר ברודר גזאגט צום ארעמן

פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן׃
ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל
אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם
מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ

אֶתְיַקַּר וּשְׁתִיק אַהֲרֹן׃
ד וּקְרָא מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל
וּלְאֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל
אַח אֲבוּהִי דְאַהֲרֹן וַאֲמַר
לְהוֹן קְרִיבוּ טוּלוּ יָת
אֲחֵיכוֹן מִן קֳדָם אַפֵּי
קוּדְשָׁא לְמִבָּרָא

בעל הטורים

(ג) וידום. ב׳ וידום אהרן וידום השמש רמז למה שאמרו מאורית ליקין על אב ב״ד שמת ובני אהרן היו אב ב״ד: (ד) קרבו. יש בו

תו״א וידום שם.

רשב״ם

אלא יתקדש הקב״ה ועבודתו על ידך: ועל פני כל העם. אכבד. זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו: וידום אהרן. מאבלותו ולא בכה ולא התאבל שכן כתיב ביחזקאל בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו׳ האנק דום מתים אבל לא תעשה. אף כאן וידום ממה שהיה רוצה להתאבל ולבכות. וזה מוסד ואמיתת פשוטו. אבל האגדה שאומר שהיה מנחמו משה לאהרן על שאמר לו הקב״ה ונקדש בכבודי וסבור הייתי או אני או

בית יהודא

אויף אַעֲבֵירָה הָט מֶען מוֹרָא צוּ זִינְדִיגֶן, אוּנ הקב״ה וֶוערְט גְרוֹס אוּנ גֶעלוֹבְּט, ווייל מֶען זָאגְט אֲפִילוּ דַיינֶע גֶעלִיבְּטֶע צַדִיקִים חַנֶפְתְּ עֶר נִישְׁט, נָאר אַז זֵיי זִינְדִיגֶן וֶוערֶען זַייא בַּאלְד גֶעשְׁטְרָאפְט (אִם כֵּן בְּאֵלּוּ) אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז אַזוֹ בַּייא צַדִיקִים (כָּל שֶׁכֵּן בִּרְשָׁעִים) בַּיי רְשָׁעִים וֶועט גֶעווִיס אַזוֹ זַיין, זֵיי וֶועלֶן גֶעווִיס גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען פַר זַייעֶרֶע זִינְד (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶר פָּסוּק (נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁךָ) גָאט דוּ בִּיסְט פֵירְכְטֶערְלִיךְ מִמִּקְדָּשֶׁךָ (אַל תִּקְרֵי מִמִּקְדָּשֶׁךָ) זָאלְסְט נִיט לֵייעֶנֶען מִמִּקְדָּשֶׁךָ (אֶלָּא מִמְקוּדָּשֶׁיךָ) נָאר זָאלְסְט לֵייעֶנֶען מִמְקוּדָּשֶׁיךָ, פוּן דַיינֶע הֵיילִיגֶע, ווייל דוּא שְׁטְרָאפְסְט דַיינֶע הֵיילִיגֶע, אוֹיף אַעֲבֵירָה, דְרִיבֶּער הָאט מֶען מוֹרָא פַר דִיר׃ (ד) נדוד אַהֲרֹן. דֶר פֶעטֶער פוּן אַהֲרֹן, זָאגְט רש״י (עֻזִּיאֵל אֲחִי עַמְרָם הָיָה) עֻזִּיאֵל אִיז גֶעוֶוען דֶר בְּרוּדֶר פוּן עַמְרָם, דֶר פֶעטֶער פוּן אַהֲרֹן (שֶׁנֶּאֱמַר וּבְנֵי קְהָת וגו׳) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת זֶענֶען גֶעוֶוען עַמְרָם יִצְהָר חֶבְרוֹן עֻזִּיאֵל׃ (שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם וגו׳) זָאגְט רש״י (כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ) אַזוֹ ווִי אַמֶענְטְשׁ זָאגְט צוּ זַיין חָבֵר (הַעֲבֵר אֶת הַמֵּת

רש״י

כן באלו כ״ש ברשעים וכן הוא אומר [תהלים סח] נורא אלהים ממקדשיך אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך: (ד) דד אהרן. עוזיאל אחי עמרם הי׳ שנא׳ (שמות ו) ובני קהת וגו׳: שאו את אחיכם וגו׳. כאדם האומר לחבירו העבר

שפתי חכמים

בקל״מ): ד לאפוקי שלא תפרש דוד הוא אים של דודתו דבפרשת אחרי מות מלינו כמי דודתך והוא אשת דודך. אי נמי דלא נטעה לו׳ דוד

דעת זקנים מבעלי התוספות

לעיני כל העם שישאו ק״ו בעצמם מאלו וישמרו עצמן מלעשות כן וייראו ממני: (ד) ויקרא משה אל מישאל. אתמר בת״כ מכאן שאין הכהנים מטמאין למתים שהרי אלעזר ואיתמר לא נטמאו להם ותימה שהרי במקום אחר מצינו בפי׳ שהכהנים מוזהרין על טומאת מת דכתיב לנפש לא יטמא בעמיו. ועוד אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו ולמה לא נטמאו לאחיהם וי״ל דהא דקאמר מכאן שהכהנים אין מטמאין למתים היינו כהני׳ הדיוטים ביום

ליקוטי יהודא

גאנצֶן יָאר בִּיז צוּם סוֹף יָאהְר (וְאַחַר כָּל הַשְׁבָחָה הַזֶּה) נָאךְ דֶעם גַאנְצֶן לוֹב אוּנ הֵיילִיגְקֵייט פוּן אַהֲרֹן (וְאֶפְרוֹחָיו יְעַלְעוּ דָם) הָאט אַהֲרֹן גֶעזֶעהְן ווִי זַיינֶע קִינְדֶער לִיגֶן אוֹיף דֶער עֶרְד אוּנ צַאפְּלֶען זִיךְ אֵיידֶער דִיא נְשָׁמוֹת זַייעֶרֶע גֵייעֶן אַרוֹיס פוּן זֵיי, אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁווִיגֶן (אֶלָּא בַּאֲשֶׁר חֲלָלִים שָׁם הוּא) נָאר וואוּ דִי גֶעהַרְגִיתָּה קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶוֶוען, דָארְטְּין אִיז גֶיוֶוען דִי שְׁכִינָה, ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב״ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, דִי יוּדֶען זָאלֶען מַאכֶן פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען אַמִשְׁכָּן וֶועל אִיךְ רוּעֶן אִין זַייא, אִיז דָאךְ אַקֻשְׁיָא עֶס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכוֹ, אִיךְ וֶועל רוּעֶן אִין אִים, פַאר וָואס שְׁטֵייט אִיךְ וֶועל רוּעֶן אִין זֵיי, נָאר דֶר זוהר זָאגְט וֶוען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אוֹיף גְשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן אִין דֶר מִדְבָּר הָט מֶען אִין הִימֶל אוֹיךְ אוֹיף גְשְׁטֶעלְט אַמִשְׁכָּן, אוּנ אַזוֹ ווִי מֶען הָט דֶעם טָאג מַקְרִיב גֶיוֶוען קָרְבָּנוֹת אוּנְטֶען אִין מִשְׁכָּן, אַזוֹ הָאט מֶען מַקְרִיב גֶוֶוען קָרְבָּנוֹת אִין דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטִין מִשְׁכָּן, נָאר אִין דֶעם אוּנְטֶערְשְׁטִין מִשְׁכָּן הָאט אַהֲרֹן מַקְרִיב גֶיוֶוען קָרְבָּנוֹת פוּן בְּהֵמוֹת אוּנ אִין דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטִין מִשְׁכָּן הָט דֶר מַלְאָךְ מִיכָאֵל וָואס עֶר אִיז דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל

פירוש לתורת אלהים

דָם פָאלְק אֶכָּבֵד וֶועל אִיךְ וֶוערֶען גֶעעֶרְלִיכְט [עיין רש״י]. וַיִּדֹּם אַהֲרֹן אוּנ עֶר הָאט שְׁטִיל גֶישְׁווִיגֶען אַהֲרֹן עֶר הָט אָן גְנוּמֶען בְּאַהֲבָה דִי נֶחָמָה פוּן מֹשֶׁה [עיין רש״י]׃ (ד) וַיִּקְרָא הָט מֹשֶׁה גֶערוּפֶען צוּ מִישָׁאֵל אוּנ צוּ אֶלְצָפָן דִי קִינְדֶער פוּן עֻזִּיאֵל וָוס עֻזִּיאֵל אִיז גֶוֶוען דוֹד אַפֶּעטֶער פוּן אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה צוּ זֵיי גֶזָאגְט קִרְבוּ גֶנֶעהֶנְט שְׂאוּ טְרָאגְט אַוֶועק אֶת אֲחֵיכֶם אַיְיעֶרֶע בְּרִידֶער דָאס מֵיינְט מֶען נָדָב וַאֲבִיהוּא מֵאֵת פְּנֵי פוּן פַאר דֶעם הֵיילִיקֵייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אֶל מִחוּץ צוּ אוֹיסֶען וַוייטְ פוּן דֶר מַחֲנֶה׃ (ה) וַיִּקְרְבוּ הָאבֶּען זַייא גֶנֶעהֶנְט וַיִּשָּׂאוּם אוּנ

משלי חכמים

אִיךְ ווֵייס אַז דוּ בִּיזְט רַייךְ, בָּאהּ פַר דִיר אַגְרוֹסֶע מָאהֶער ווִיא אִיךְ הָאבּ וֶועסְטוּ אוֹיךְ קֶענִין הָאבִּין פַּרְנָסָה פוּן דִירָה גֶעלְד אַזוֹ ווִי אִיךְ הָאבּ פַּרְנָסָה פוּן מַיין מָאהֶער, הָט דֶער אָרִימֶער בְּרוּדֶר גְזָאגְט צוּם רַייכִין אִיךְ הָאבּ פוּן מַיינֶע נְדָבוֹת מֶער פַּרְנָסָה ווִי דוּ פוּן דַיין דִירָה גֶעלְד, אַז אִיךְ זִיץ אַגַאנְצִי טָאג גֶעבֶּען מַיין פְרַבְרֶענְטִי שְׁטוּב הָט מֶען אוֹיף מִיר רַחֲמָנוּת אוּנ מֶען גִיט מִיר נְדָבוֹת, אָבֶּער אַז אִיךְ וֶועל אוֹיפְבָּאהֶען אַגְרוֹסֶע מָאהֶער ווִי דוּ הָאסְט, וֶועט מֶען מִיר מֶער נְדָבוֹת גִיט גֶעבִּין, זֶעהֶן מִיר אַז הקב״ה הָאט גְוָואלְט רַייךְ מַאכִין דֶעם אָרִימַאן הָט עֶר אִים פַר בְּרֶענְט זַיין שְׁטוּבּ, אוּנ דוּרְךְ דִי שְׂרֵפָה אִיז עֶר גִיוָוארֶען רַייכֶער פוּן זַיין בְּרוּדֶער, דָאס הָט גִיזָאגְט מֹשֶׁה צוּ אַהֲרֹן דוּרְךְ דִי שְׂרֵפָה וָוס דַיינֶע צְווֵיי זִיהְן זֶענֶען פַארְבְּרֶענְט גְוָוארֶען זֶענֶען זֵיי גִיוָוארֶען גְרֶעסֶער פוּן מִיר אוּנ פוּן דִיר, ווייל אַלִי יוּדִין הָאבִּין דוּרְךְ זֵיי מוֹרָא בֶּעקוּמֶען פַר הקב״ה אוּנ הָאבֶּען גְטָאן תְּשׁוּבָה אוֹיף זַייעֶרִי זִינְד, דֶר זְכוּת פוּן אַלִי יוּדִין אִיז גִירֶעכֶענְט גְוָוארֶען אוֹיף זֵיי, אִיז דֶר עוֹלָם הַבָּא פוּן דַיינֶע צְווֵיי זִיהְן מֶער פוּן מַיין עוֹלָם הַבָּא אוּנ מֶער פוּן דַיין עוֹלָם הַבָּא, ווִי אַהֲרֹן הָט גְהֶערְט דִי וֶוערְטֶער פוּן

לַמַּחֲנֶה׃ ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכֻתֳּנֹתָם
אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
מֹשֶׁה׃ ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר ׀ בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם
אַל־תִּפְרָעוּ ׀ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ

לְמַשְׁרִיתָא׃ ה וּקְרִיבוּ
וּנְטַלְנוּן בְּכִתּוּנֵיהוֹן
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא
דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה׃ ו וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר
וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן
לָא תְרַבּוּן פֵּרוּעַ
וּלְבוּשֵׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן וְלָא
תו״א ראשיכם מ״ק יד יט. ובגדיכם שם טו.

בעל הטורים

ב׳ טעמים מלמד שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חכות של ברזל וגררום וה׳ יאו אותם לחוץ: (ה) וישאום. ב׳. וישאום בכתנותם. וישאום בני קים אחיהם. הנוגף אשה חייב להלבישה כדכתיב וכסותה לא יגרע וזהו וישאום בני קים וישאום בכתנותם שכיון שנשאום יתחייבו בכתנותם: (ו) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר. הפך פניו כנגד אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכך כתיב אל אהרן אבל לא הפך פניו כנגד אלעזר ואיתמר ולכך לא נאמר בהם אל: ולאיתמר בניו. פסיק לומר שאף הם היו ראויים אלא שפסקה מהם הגזירה וזה הוא שנאמר בסיני וגם הכהנים ה׳ כהנים אלו אהרן וד׳ בניו אלא שבזכות אהרן ניצולו: תפרעו. ב׳. אל תפרעו ואידך וטמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו בשביל

רשב״ם

אתה עכשיו תדע שהם גדולים ממני וממך אין זה לפי הפשט וכי היה מבשר הקב״ה למשה עשו לי משכן ובו ביום ימותו הגדולים שבכם: (ו) ראשיכם אל תפרעו וגו׳. כך אמר לאלעזר ולאיתמר. אע״פ שכהנים הדיוטים אתם ואין אתם מצווים בפריעת ראש ובפרימת בגדים כי בכהן גדול כן ולא בהדיוט

רש״י

את המת מלפני הכלה ה שלא לערבב את השמחה: (ה) בכתנתם. של מתים ו מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיה׳ [סנהדרין נב ת״כ]: (ו) אל תפרעו. אל תגדלו ז שער מכאן שאבל

בית יהודא

מלפני הכלה) טראג אוועק דעם מת פון פאר די כלה (שלא לערבב את השמחה) מען זאל ניט פארמישען נשטערן די שמחה: (ה) ובכתנותם. מיט זייערע העמדליך (של מתים) מיט די העמדליך פון די מתים (מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם) דר פסוק לערנט אונז זייערע קליידער און זייערע קערפער (גופים) זענען ניט פארברענט געווארן נאר זייערע נשמות זענען פארברענט געווארן (כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהן) צוויא פעדים פייער זענען אריינגעגאנגען אין זייערע נאז לעכער און האבען זייא פארברענט אינווייניג: (ו) ואל תפרעו. (אל תגדלו שער) איר זאל ניט לאזין וואקסען די האר פון קאפ (מכאן שאבל אסור

דעת זקנים מבעלי התוספות

משחתם שאין מטמאין לקרובים שיש להם דין כהני׳ גדולים. וכן פי׳ הרב בכור שור גבי ראשיכם אל תפרעו דאע״ג דכהנים הדיוטים לא הוזהרו על פריעה ופרימה דמטמאין הן לקרוביהן ביום משחתם הרי הן ככהנים גדולים. ונ״ל דהיינו האי דקאמר

שפתי חכמים

אהרן למישאל ולאלצפן קאי לכן פירש עוזיאל אחי עמרם היה וק״ל: ה דלה״כ קרבו שאו את אחיכם וקברום מיבעי ליה מאי מאת פני הקודש אלא העבירו וכו׳: ו מדכתיב בכתנותם וכל כתונת דכתיב בת״כ מיירי בכתונת של בגדי כהונה ומישאל ואלצפן לא היו כהנים אלא לויס ומאין היו להם כתונות אלא ודאי קאי אמתים: ז פי׳ שהוא שער ראשו כלו׳ מי שסערותיו גדולים מתחלקים השערות אלו מאלו ונעשה פרע. והא דפירש רש״י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש האשה פי׳ סותר קליעת שערה וכו׳ והכא פירש פרע ל׳ גידול. י״ל כי סתירת קליעת שערה הוא גידול שערה במראית עין כי עד עתה היה קלוע ונראה

פירוש לתורת אלהים

האבען זיי ארום גטראגען אין זייערי העמדר [עיין רש״י]. אל מחוץ צו אויסען ווייג פון דר מחנה כאשר אזו וויא משה האט גרעדט: (ו) ויאמר האט משה גזאגט צו אהרן אונ צוא אלעזר ואיתמר דיא זיהן פון אהרן ראשיכם דיא האר פון אייערע קעפ אל תפרעו זאלט איר זיך ניט לאזען וואקסען ובגדיכם אונ אייערע קליידער לא תפרמו זאלט איר ניט צו רייסען [עיין רש״י].

ליקוטי יהודא

אין הימל מקריב געווען קרבנות די נשמות פון צדיקים, וועלכע נשמות? די נשמות פון נדב אונ אביהוא, דריבער איז אראפ גקומען אפייער פון דעם אויבערשטין מזבח אונ האט ארום גצויגן די נשמות פון נדב אונ אביהוא אונ האט זיי אריף גנומען אויף דעם מזבח וואס אין הימל, אונ אזו ווי אויף דעם אונטערשטין מזבח טאר מען ניט מקריב זיין קרבנות וואס האבען אפעלער, אזו אויף דעם אויבערשטין מזבח טאר מען ניט מקריב זיין די נשמות וואס האבען אפעלר וואס האבען עפעס געזינדיגט, אונ אז מען האט פון אלי נשמות פון דיא יודען אוס געקליבען די נשמות פון נדב אונ אביהוא ווייסען מיר אז זייערי נשמות זענען געווען די הייליגסטע פון אלי יודען דריבער האט משה גזאגט צו אהרן איך האב גמיינט מיט מיין נשמה אדער מיט דיין נשמה וועט מען הייליגען דעם משכן וואס אין הימל, איצט זעה איך אז די נשמות פון דיינע קינדר נדב אונ אביהוא זענען הייליגר ווי אונזערע נשמות מיינע אונ דיינע:

מצות השם

(קמט) וראשיכם אל תפרעו. פון דעם פסוק נעמען מיר ארוס דיא מצוה אז דיא כהנים טארין ניט אריין גיין אין בית המקדש אריין טאן די עבודה מיט גרויסי האר נאר ער מוז זיך אפ שערין אונ אין כהן גדול אפילו ער טוט ניט די עבודה טאר ער אוך ניט גיין מיט גרויסע האר אונ דיא מצוה איז נוהג [בזמן הבית]:

(קנ) ובגדיכם לא תפרמו. דאס איז דיא לא תעשה אז דיא כהנים טארען ניט אריין גיין אין צוא ריסינע קליידער אין בית המקדש אריין אונ אין כהן גדול אפילו ער איז ניט אין בית המקדש טאר ער אוך ניט גיין אין צוריסני קליידר אונ די מצוה איז נוהג ווען דם בית המקדש איז גישטאנין:

משלי חכמים

משה האט ער געשוויגן אונ האט ניט מער געטרויערט ווענען זיינע זיהן:

נאך קענען מיר זאגין דריבער זענען געשטארבין די קינדר פון אהרן ווי הקב״ה האט גזאגט בקרובי אקדש, דורך מיינע נאנטע וועל איך גיהייליגט ווערען, למשל עס זענען דא צווייערליי סוחרים, איינער איז אגביר אונ האנדילט מיט נייע קליידר, אונ איינער איז אארימאן אונ האנדילט מיט אלטע קליידר, דער וואס האנדילט מיט נייע קליידר פארט

וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף
וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־
הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה׃ ז וּמִפֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־
שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ
כִּדְבַר מֹשֶׁה׃ פ ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

אונקלוס

תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא
יְהֵא רוּגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּן יָת
יְקִדְתָּא דִּי אוֹקִיד יְיָ׃
ז וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא
תִפְּקוּן דִּלְמָא תְמוּתוּן אֲרֵי
מְשַׁח רְבוּתָא דַּיְיָ עֲלֵיכוֹן
וַעֲבַדוּ כְּפִתְגָּמָא דְמֹשֶׁה׃
ח וּמַלֵּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן
למימר

רשב"ם

הרי אתם היום ככהן גדול לדורות. למה: (ז) כי שמן משחת ה' עליכם. אתם נמשחים מחדש עם אביכם ובכהן גדול כתיב טעם זה ראשו לא יפרע וגו' ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. כי נזר שמן משחת אלהיו עליו

בעל הטורים

שלא שמעו מוסר ופרעו שהורו בפני רבם או שהכניסו אש זרה גרמו לאחרים שנלטוו באל תפרעו: ועל כל העדה יקצוף. לפי שהיו שלוחי לבור וש"ל שטעה סימן רע לשולחיו: ואחיכם כל בית ישראל יבכו את

בית יהודא

בְּתִסְפּוֹרֶת) פוּן דַאנֶען וַוייסֶען מִיר אַז אַאָבֵל טָאר נִיט שֶׁערֶען דִי הָאר (אֲבָל אַתֶּם) אָבֶּער אִיר זָאלְט שֶׁערֶען דִיא הָאר, אִיר זָאלְט נִיט וַוייזֶען טְרוֹיעֶרְקַייט (אַל תִּתְעָרְבוּ שִׂמְחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם) אִיר זָאלְט נִיט פַאַרְמִישֶׁען (שְׁטֶערֶען) דִי שִׂמְחָה פוּן הקב"ה, אַז אִיר וֶועט טָאן וִויא אִיךְ זָאג אַייךְ (וְלֹא תָמוּתוּ) וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּען (הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵּן) אָבֶּער אַז אִיר וֶועט טָאן אַזוֹ וִוי אַלֶע אֲבֵלִים טוּהֶען (תָּמוּתוּ) וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען: וַאֲחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. אוּנ אַייעֶרֶע בְּרִידֶער דָס זֶענֶען אַלֶע יוּדֶען זָאלֶען וַויינֶען אוֹיף דִי שְׂרֵפָה וָוס הקב"ה הָאט פַארְבְּרֶענְט נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא, זָאגְט רַשִׁ"י (מִכָּאן) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר (שֶׁצָּרָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים) וֶוען תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זֶענֶען ח"ו אִין אַצָּרָה (מוּטֶּלֶת עַל הַכֹּל לְהִתְאַבֵּל בָּהּ) דַארְפֶען אַלֶע יוּדִין טְרוֹיעֶרֶען

רש"י

אסור בתספורת [מ"ק טו] ח אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום: ולא תמותו. הא אם תעשו ט כן תמותו: ואחיכם כל בית ישראל. מכאן שצרתן של ת"ח מוטלת

שפתי חכמים

כאילו אין לה שער ובסתירת שערה נראה כאלו נתגדל שערה: ח כתב הרא"ם בפרק אלו מגלחין פירש רש"י מדאיצטריך קרא למשרי לבני אהרן מכלל דאחרים אסורים דס"ל לרש"י ז"ל דקרא דראשיכם אל תפרעו למשרי להו לבני אהרן הוא דאתא דאי לאזהורי הוא דאתא שלא יורשו לפרוע היכי מצי למידק מיניה דאחרים אסורים שלא לפרוע וחייבים לפרוע הא ליכא למידק מיניה אלא מדאסר להו לפרוע מכלל דכ"ע שרי לפרוע. אך קשה דאי למשרי הוא דאתא שאינם חייבים לפרוע מאי ולא ימותו דכתיב בתריה דמשמע שאם תפרעו תמותו כמו שפירש רש"י בעצמו הא אם תעשו כן תמותו וא"כ דברי רש"י סותרים זה את זה וצ"ע. ע"ש כי האריך בענין ואפשר שרש"י הרגיש בקושיא זו לכן פירש בפי' החומש מכאן שהאבל אסור בתספורת וכו': ט הרא"ם פירש הא דפירש זה כאן אע"פ שפשוט הוא מכלל לאו אתה שומע הן וכל התורה נדרשת כן. להורות שכוונת הכ' הוא הכהן היוצא ממנו לא הלאו עצמו שהרי אף בכל שאר דברי הרשות שאין בהם חיוב מיתה נופל בהם לו' שאם לא יעשה לא ימות וכן יש לפרש ולא תמותו דיין ושכר והרב סמך על זה ולא פירשו ומיתורא דלא תמותו דרש כן כיון שהתיר להם לספר ש"מ שלא ימותו עכ"ל. ונראה דרש"י דייק מכלל דכ"ע אסירי דאי כ"ע שרי ולא בא הכ' אלא לאזהורי שלא יפרעו א"כ היה קשיא ל"ל לקרא לאזהורי להו כיון דלכ"ע שרי מסיכי תיתי שיגדלו פרע ולמה להו להחמיר ולערבב שמחתו של מקום ועוד ל"ל לו' ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו למה ליה אזהרה אחר אזהרה כולי האי הניחא אי דלכ"ע אסירי מ"ה צריך אזהרה אחר אזהרה שלא תאמרו אע"פ שהורשו לגלח שערותיהם מ"מ יחמירו על עצמם ויעשו מדת חסידות כיון דלכ"ע אסירי מ"ה צריך קרא להזהיר אותן ולכתיב ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו. ובזה נראה לי שנתיישבו כל תמיהות הרא"ם. כנ"ל והו"ק: י ר"ל דהכל מחוייבים להתאבל אם ת"ח מצער עצמו כגון הכא שאהרן הי' מצער עצמו. אבל אין לו' דלמא מכאן משמע שאם ת"ח מת מוטל על הכל להתאבל עליו מדכתי' כל בית ישראל יבכו וגו' דא"כ היה לו לכתוב ואחיהם ר"ל אחיהם של מתים דהיינו כ"י יבכו

דעת זקנים מבעלי התוספות

בסיפיה דקרא כי שמן משחת קדש עליכם: (ו) ועל כל העדה יקצוף. הקב"ה יקצוף אם תתאבלו לפי שיהא נראה שלא נתקבלו לרצון הקרבנות שהקרבתם בעד העם. וא"ת אם כן אחינו יהיו מחוללין שאין איש חס על מיתתן לכך נאמר כל בית ישראל

מצות השם

(קנא) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ] דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַכֹּהֵן טָאר נִיט אַרוֹיס גֵייען פוּן דֶעם בהמ"ק וֶוען עֶר טוּט דִי עֲבוֹדָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת:

פירוש לתורת אלהים

וְלֹא וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּען אָבֶּער אַז אִיר וֶועט יוֹא נוֹהֵג זַיין אֲבֵילוּת וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען וְעַל אוּנ אוֹיף גָאר דֶער עֵדָה יִקְצוֹף וֶועט גָאט צֶערְנֶען וַאֲחֵיכֶם אוּנ אַייעֶרִי בְּרִידֶער כָּל גָאר דֶם הוֹיז גְזִינְד פוּן יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ זָאלֶען בַּוויינֶען דִי שְׂרֵיפָה וָוס דֶם פַייעֶר פוּן גָאט הָט פַאר בְּרֶענְט [ע' רש"י]: (ז) וּמִפֶּתַח אוּנ פוּן דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ זָאלְט אִיר נִיט אַרוֹיס גֵייען פֶּן טָאמֶער וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען כִּי וָוארוּם שֶׁמֶן אֵייל מִשְׁחַת זַאלְבוּנג יְיָ פוּן גָאט עֲלֵיכֶם אוֹיף אַייךְ וַיַּעֲשׂוּ הָאבֶּען זֵיי גְטָאן כִּדְבַר אַזוֹ וִוי דִי

משלי חכמים

אִין אַלֶע גְרוֹסֶע שְׁטֶעט צוּ רַייכֶע מֶענְטְשִׁין זֵיי זָאלִין בַּיי אִים קוֹפִין נַייעֶ קְלֵיידֶר, אוּנ דֶר אָרִימַאן גֵייט מִיט זַיינֶע אַלְטֶע קְלֵיידֶר אִין דִי קְלֵיינֶע שְׁטֶעט וָוס דָארְטֶן זֶענֶן דָם מֶערְסְטֶע אָרִימֵי לַייט זֵיי קוֹפֶּן אַלְטִי קְלֵיידֶר, עֶס זֶענֶן דָא מֶענְשֶׁן וָוס נֶעמֶן צוּא זִיךְ אַמוּסָר פוּן לֶעבֶּעדִיגֶע צַדִּיקִים, עֶר זֶעהְט דֶעם פִיהְרוּנְג פוּן צַדִּיקִים זֵייעֶר דַאוֶונֶען אוּנ זֵייעֶר תּוֹרָה לֶערְנֶען אוּנ זֵייעֶר מוֹרָא אוּנ לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה וִוילֶען זֵייא אוֹיךְ אַזוֹ טָאן, וֶוערְט גְהֵיילִיגְט דֶר נָאמֶען פוּן הקב"ה דוּרְךְ דִיא לֶעבֶּעדִיגֶע צַדִּיקִים, עֶס זֶענֶן דָא מֶענְטְשִׁין וָוס גֵייעֶן נִיט צוּ צַדִּיקִים צוּ לֶערְנֶען פוּן זֵיי פְרוּם צוּ זַיין, נָאר אַז עֶס טְרֶעפְט אַצַדִּיק שְׁטַארְבְּט, נֶעמֶען זֵיי אַמוּסָר פוּן זַיין שְׁטַארְבֶּן אוּנ וֶוערִין פְרוּם, גֵייעֶן זֵיי צוּ גֶעשְׁטָארְבֶּענֶע צַדִּיקִים, אִיצְט וֶוען הקב"ה הָט גְוָואלְט מַאכֶן רוּעֶן זַיין שְׁכִינָה אִין מִשְׁכָּן, אוּנ מֶען הָט גְדַארְפְט אַלִי יוּדִין זָאלִין מִיט אֵיין מָאל פְרוּם וֶוערִין, הָט הקב"ה צוּ גְנוּמֶן צְוֵויי צַדִּיקִים מִיט אֵיין מָאל, דְרִיבֶּר זָאגְט הקב"ה בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, דוּרְךְ מַיינֶע נָאנְטֶע,

וועריו

אַהֲרֹן לֵאמֹר: ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ ׀ אַתָּה ׀ וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: י וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ

אונקלוס

לְמֵימָר: ט חֲמַר וּמְרַוֵי לָא תִשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ בְּמֵיעַלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְלָא תְמוּתוּן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן: י וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין

תו"א יין ושכר תענית טו נזיר ד מגילה ל סנהדרין פב פג זבחים יז כריתות יג. חקת עולם זבחים יח. ולהבדיל מגילה ל שבועות יח כריתות יג:

בעל הטורים

השריפה. שת"ח שמת הכל נעשים קרוביו: (ט) יין ושכר. ואם שתה כדי רביעית יין אסור להורות. תשת נוטריקון תפל"ת שכו"ר תועב"ה: אתה ובניך. בגי' ילאו החללים ובעלי מומין: יין ושכר. אין פסוק

רשב"ם

אני ה': (י) ולהבדיל ולהורות. כמו שאמרו חכמים שכור אל יורה:

רש"י

על הכל להתאבל בה: (ט) יין ושכר. יין כ דרך שכרותו: בבואכם אל אהל מועד. [תורת כהנים] אין לי אלא בבואם להיכל בגשתם למזבח מנין נא' כאן ביאת אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כביא' אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביא' אהל מועד: (י) ולהבדיל. כדי שתבדילו בין עבודה קדושה

בית יהודא

אוף זייער צרה: (ט) יַיִן וְשֵׁכָר. זאגט רש"י מען מיינט (יין דרך שכרותו) אז מען האט געטרונקען וויין וואס מען קען שכור ווערן טאר מען ניט אריינגיין אין משכן און ניט אין מקדש: [בְּבֹאֲכֶם וגו']. אז איר וועט טרינקען וויין טארט איר ניט אריינגיין אין אהל מועד (אין לי אלא בבואכם להיכל) פון דעם פסוק ווייסן מיר נאר אז מען האט געטרונקען וויין טאר מען ניט אריינקומען אין היכל און אין אהל מועד] (בגשתם למזבח מנין) פון וואנען ווייסן מיר אז מען האט געטרונקען וויין טאר מען ניט צוגיין צום מזבח, זאגט רש"י (נאמר כאן ביאת אהל מועד) דא שטייט אז מען האט גטרונקען וויין זאל מען ניט אריינקומען אין אהל מועד (ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד) און ביי דעם דין וואס מען האט גבאטן די כהנים זאלען וואשן די הענט און די פיס שטייט, זיי זאלען וואשן די הענט און די פיס איידער זייא וועלען אריינקומען אין אהל מועד (מה להלן) אזו וויא דארטן בייא דעם וואשן די הענט און די פיס (עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד) איז דם צוגיין צום מזבח גלייך ווי דם אריינקומען אין אהל מועד, אזו וויא צום אריינגיין אין אהל מועד מוז מען פריער וואשן די הענט און די פיס, אזו איידער מען גייט צום מזבח מוז מען אויך פריער וואשן דיא הענט און די פיס וווי עס שטייט אין פסוק בבואם אל אהל מועד ירחצו מים, איידער זיי וועלען אריינגיין אין אהל מועד זאלען זייא וואשן די הענט און די פיס, או בגשתם אל המזבח וגו', אדער איידער זיי וועלען גיין צום מזבח זאלען זיי וואשן די הענט און די פיס, זעהן מיר אריין גיין אין אהל מועד און גיין צום מזבח זענען ביידע גלייך (אף כאן) אזו דא ביי דעם ווייןטרינקען (עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד)' איז דאס צוגיין צום מזבח גלייך וויא דם אריין גיין אין אהל מועד, איידר מען גייט אריין אין אהל מועד טאר מען ניט טרינקען וויין, און איידר מען גייט צום מזבח טאר מען ניט טרינקען וויין: (י) וּלְהַבְדִּיל]. איר זאלט ניט טרינקען וויין (כדי שתבדילו בין עבודת קדושה למחוללת) איר זאלט קענען אפשיידען צווישען אהייליגע עבודה צוא אפסולה עבודה

דעת זקנים מבעלי התוספות

וגו': (ט) יין ושכר אל תשת. לפי שע"י שתיות יותר מדאי בושות וחרפות באות עליו. וגם הקב"ה צווח למי אוי למי אבוי וגו' למאחרים על היין. ועוד כתיב אל תרא יין כי יתאדם פי' אל תחמוד יין כי אחריתו דם. ועוד כתיב כי יתן בכוס עינו בכים כתיב כלומר השכור נותן עינו בכוס והמוכרו נותן עיניו בכיס. יתהלך במישרים כלו' לסוף ימכור כל אשר לו ויהיה הולך בביתו במישור כי לא יהיה בו דבר שיכשל בו. אחריתו כנחש ישך שכשם שנתקללה האדמה בשביל הנחש כך נתקלל שלישי דהיינו חם על ידי יין ששתה נח. וי"א אחריתו כנחש ישך קרי ביה בנחש שעל ידי יין ששתה אדם הראשון בברכת נישואין שלו כדפרי' לעיל נשתכר ועבר על צוויו של מקום ולבסוף נתקלל

שפתי חכמים

את השריפה ומדכתי' ואחיכם משמע אחיכם של אהרן ואלעזר ואיתמר אותן שהיה משה מדבר עמהם: כ פי' אם הפסיק בו או שנתן בו מים כל שהוא פטור. והא דכתב רש"י סתם דביאת אהל מועד יש בו מיתה ובת"כ משמע דוקא אם היה שיכור ועבד עבודה הוא במית'. י"ל כיון דיליף בגזיר' כוה וכן דוס ידי' בפרש' כי תשא כתיב בהדיא או בגשתם אל המזבח לשרת והוא דוקא בשעת עבודה לא הוצרך כאן לפרש וק"ל:

פירוש לתורת אלהים

רייד פון משה: (ח) וַיְדַבֵּר הט גאט גירעט צו אַהֲרֹן לֵאמֹר אזו צו זאגן: (ט) יַיִן וויין וְשֵׁכָר אדר אלטן וויין אַל תֵּשְׁתְּ זאלסטו ניט טרינקען אַתָּה דו וּבָנֶיךָ און דיינע זיהן אִתָּךְ מיט דיר בְּבֹאֲכֶם אין אייער קומען אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אין אוהל מועד וְלֹא תָמֻתוּ וועט איר ניט שטארבן חֻקַּת דם איז אגיזעץ אויף אייבג לְדֹרֹתֵיכֶם צו אייער גבירט: (י) וּלְהַבְדִּיל כדי איר זאלט וויסען צו מאכן אצווישן שייד בֵּין הַקֹּדֶשׁ צווישן איין עבודה וואס איז

מצות השם

(קנב) יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו') דם איז די מצוה אז אכהן טאר ניט אריין גיין אין בית המקדש אריין ווען ער האט גטרונקין אסאך וויין אויך לערנין מיר ארוס אז איין דיין טאר ניט פסקינן קיין דין ווען ער האט גטרונקן אסאך וויין און דיא מצוה איז נוהג אין יעדר צייט:

משלי חכמים

דורך די צדיקים וואס איך וועל זיי גאנט מאכין צו מיר, זיי וועלין שטארבן און זייערע נשמות וועלין קומען צוא מיר, דורך זיי וועל איך גהייליגט ווערן, ועל פני כל העם אכבד, און איך וועל האבן כבוד פון גאנצן פאלק פון אלי יודן, אפילו פון די מענטשין וואס נעמן ניט אמוסר פון לעבדיגע צדיקים וועלן זיי נעמן אמוסר פון די גשטארבענע צדיקים:

(ח) וַיְדַבֵּר ה' אֶל אַהֲרֹן. דארפען מיר וויסן פאר וואס איז דר דין ניט גזאגט גווארן דורך משה צו אהרן ווי אלי דינים עיין רש"י ויקרא פסוק א:

(ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו'. הקב"ה האט גבאטן צו אהרן מיט זייני קינדר זיי זאלען ניט טרינקען וויין ווען זייא וועלין

דארפען

וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר׃
יא וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־
הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה

אונקלוס

קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא וּבֵין
מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא׃
יא וּלְאַלָּפָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת כָּל קְיָמַיָּא דִּי מַלִּיל יְיָ
לְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
יב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן

תו"א ולהורות שבועות יח זבחים יז יחו: כריתות יג. וידבר משה ברכות י יומא פו תענית יז:

בעל הטורים

מתחיל יין אלא זה שהביא יללה בעולם כמ"ד שהוי יין היו ולכך מתו: (י) החול. ב' הכא ואידך כובד האבן ונטל החול כיון שהבדל בין קודש לחול במוצ"ש איכא כובד האבן ונטל החול שאדם כבד במוצ"ש בשביל נשמה שאבדה: יין ושכר. וסמיך ליה ולהבדיל שמבדילין על היין: (יא) ולהורות. אותיות ולתורה: אליהם. בגימ' זהו ההלכה: ביד משה. בגי' זה הוא המק"ח:

בית יהודא

צְווישֶׁן טָמֵא אוּנ טָהוֹר, אַז אִיר וֶועט מֶעגֶן טְרִינְקֶען וַויין אוּנ אַרייַנְגֵיין אִין אֹהֶל מוֹעֵד אָדֶער צוּם מִזְבֵּחַ קֶען זַיין אִיר וֶועט אַמָאל טְרִינְקֶען צוּפִיל וַויין אוּנ אִיר וֶועט וֶוערֶן שִׁכּוֹר וֶועט אִיר נִיט קֶענֶען פַרְשְׁטֵיין צוּ דֶר קָרְבָּן אִיז גְוֶועזֶן הֵיילִיג וּכָשֵׁר] אָדֶער עֶר אִיז גְוֶועזֶן פָּסוּל אוֹיבּ עֶר אִיז טָמֵא אָדֶער טָהוֹר (הָא לָמַדְתָּ) דָאס לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁאִם עָבַד) אוֹבּ עֶר הָט גְטְרוּנְקֶען וַויין אוּנ הָט מַקְרִיב גְוֶועזֶן אַקָרְבָּן אָדֶער אַמִנְחָה אָדֶער אֵיין אַנְדֶער זַאךְ (עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה) וָוס עֶר הָט גְטָאן אִיז פָּסוּל, וַוייל טָאמֶער אִיז טַאקִי גְוֶועזֶן פָּסוּל, אָדֶער טָמֵא: (יא) וּלְהוֹרֹת) . זָאגְט רַשׁ"י (לִימֵד שֶׁאָסוּר שִׁכּוֹר בְּהוֹרָאָה) דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז אַשִׁכּוֹר טָאר נִיט פַּסְקֶענֶען אַדִין, (יָכוֹל יְהֵא חַיָּיב מִיתָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אַז אַשִׁכּוֹר הָאט גֶעפַּסְקֶעְנְט אַדִין זָאל אִים קוּמֶען מִיתָה (תַּלְמוּד לוֹמַר) לֶערְנְט אוּנְז דֶר פָּסוּק צוּזָאגֶען (אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ וְלֹא תָמוּתוּ) דוּ אַהֲרֹן מִיט דַיינֶע קִינְדֶער וָוס זֶענֶען מִיט דִיר זָאלְט אִיר נִיט טְרִינְקֶען וַויין אֵיידֶער אִיר גֵייט אַרייַן אִין אֹהֶל מוֹעֵד וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּען, אָבֶּער אַז אִיר וֶועט טְרִינְקֶען וַויין אוּנ אִיר וֶועט אַרייַן גֵיין אִין אֹהֶל מוֹעֵד וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען (כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם בְּמִיתָה) אַז כֹּהֲנִים טְרִינְקֶען וַויין אוּנ גֵייעֶן אַרייַן אִין אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ טוּהֶען אַעֲבוֹדָה קוּמְט זֵייא מִיתָה (וְאֵין חֲכָמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה) אָבֶּער אַז אַחָכָם הָאט גְטְרוּנְקֶען וַויין אוּנ

רש"י

למחוללת ל הא למדת שאם עבד עבודתו פסול' [זבחים יז ת"כ] : (יא) ולהורות. למד שאסור שיכור בהורא' [ת"כ] יכול יהא חייב מיתה מ ת"ל אתה ובניך אתך ולא תמותו [במדבר יח] נ כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמי' בהוראת'

שפתי חכמים

ל כלו' שיהא הבדל בין עבודת הקודש למחולל' כי כל העבודות שהם בשכרות כלן מחוללות והיינו דפירש רש"י הא למדת שאם עבד פסול כיון דכתי' בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וילפינן גם כן מקידוש ידים ורגלי' והתם דוק' כשיעבוד עבודה כדפרים' וס"מ דעבודה שהיא בשכרות חייב מיתה עליה א"כ כל עבודות שהם בשכרות הם מחוללות ואם כן מאי האי דכתיב ולהבדיל אלא על כרחך צ"ל כדי שיהא הבדל וכו' ואף דגבי ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן שנא' שאם תשתו לא יהיה הבדל בין טהורה לטמאה שכולן יהיו טמאות וכי שתוי שעבד עבודה תהא טמאה הא מחוללת היא וע"כ צ"ל ולהבדיל בין הטמא וגו' שתדעו להבדיל ולא כדי שתבדיל וכו' אפ"ה הוכרח רש"י לפרש כן גבי עבודה ויהיה פירושו דמלת ולהבדיל פעם כדי שתבדילו וכו' לגבי עבודה ופעם שתדעו לגבי טמאה וטהרה. ובזה נ"ל לתרץ קושיית הרא"ם שהקשה והא גבי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן ותירץ מה שתירץ ע"ש באורך: מ פי' ותהי' וא"ו ולהבדיל והוא"ו של ולהורות מוסיף על ענין ראשון שגם הם במיתה: נ דלא היה לו לכתוב אלא אתה ובניך אלא מדכתיב אתך הוי כאלו אמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

בנשיכת נחש שנאמר ואתה תשופנו עקב ולפי שנקנסה מיתה על האדם בשביל אותו יין נהגו העולם כשהמברך בצבור אומר סברי מרנן והם עונין לחיים וכן מצינו בשלהי במה אשה. מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס אמר חמרא וחיי לפום רבנן ולפום תלמידהון. ועיניך יראו זרות שע"י היין האדם מתיר עצמו לעבירה ולאשה זרה ולנבול פה. ולא עוד אלא שעובד ע"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר דכתיב וישב העם לאכול ושתה ויקומו לצחק לעבוד העגל. ולכך ידבר תהפוכות שגורם לארבעה דברים ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע ועוד אמר שלמה אל תהי בסובאי יין וגו' כבן סורר ומורה שנהרג על היין. ועוד אמרו ז"ל בעירובין פרק הדר אמר ר' חייא בר אשי אמר רב כל שדעתו מיושבת עליו ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים שכן יין נתן בשבעים. ואמר רבי חנינא כל המתפתה ביינו פי' שאע"פ ששתה הוא מתרצה לעולם יש בו מדעת קונו שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח וגו' וריח כשתיה. ועוד אמרו ז"ל יין נתן בשבעים וסוד נתן בשבעים נכנס יין יצא סוד. וגם עשרת השבטים גלו ע"י יין שנאמר השותים במזרקי יין וגו' וכתיב בתריה לכן עתה יגלו בראש גולים וכן אתה מוצא ביונדב בן רכב שצוה את בניו אל תשתו יין כששמע ירמיה

פירוש לתורת אלהים

הֵיילִיג וּבֵין הַחֹל אוּנ צְווישֶׁן אֵיין עֲבוֹדָה וָוס אִיז פָּסוּל וּבֵין הַטָּמֵא אוּנ צְווישֶׁן טָמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר אוּנ צְווישֶׁען טָהוֹר׃ (יא) וּלְהוֹרֹת אוּנ זֵיי זָאלֶן ווִיסֶן צוּ לֶערְנֶען אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אַלֶע דִי גֶזֶעץ אֲשֶׁר וָוס גָאט הָט צוּ זֵיי גְרֶעט דוּרְךְ מֹשֶׁה [עיין רש"י]׃ (יב) וַיְדַבֵּר הָט מֹשֶׁה גְרֶעט אֶל אַהֲרֹן צוּ אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר

משלי חכמים

דַארְפֶען אַרַיין גֵיין אִין מִשְׁכָּן מִיר גֶעפִינֶען אִין דֶר וֶועלְט צְווייעֶרְלֵייא פַּרְקוֹפֶערְס אוּנ קוֹפֶערְס, לְמָשָׁל אַסוֹחֵר הָאט אַקְרָאם סְחוֹרָה, אַז עֶס קוּמְט צוּ אִים אֵיינֶער קוֹפִין סְחוֹרָה אוֹיף אַמַלְבּוּשׁ, אוּב דֶעם קוֹפֶער גְפֶעלְט דִי סְחוֹרָה, אוּנ מֶען בֶּעדִינְגְט דֶעם מֶקַח, דֶר קוֹפֶער בַּצָאלְט דָם גֶעלְד אוּנ נֶעמְט דִיא סְחוֹרָה אוּנ גֵייט אַהֵיים אוּנ מֶען רֶעט גָאר נִיט. אֵיין וָוארְט, אוּנ בֵּיידֶע זֶענֶען פְרֵיילֶךְ, עֶס אִיז אָבֶּר דָא אַפַּארְקוֹפֶער וָוס פַר קוֹפְט זַאכֶן פוּן שְׁטוּב פַר נוֹט וַוייל עֶר דַארְף דָם גֶעלְד, אוּנ עֶס אִיז אִים אַשָׁאד דִי זַאכֶן צוּ פַארְקוֹפִין, אוּנ עֶר אִיז טְרוֹיעֶריג, אוּנ זִיפְצְט, דֶעם קוֹפֶר אִיז גָאר נִיט לִיבּ עֶר זָאל דָאס קוֹפִין, גֵייט דֶער פַארְקוֹפֶער אוּנ טְרִינְקְט אַגְלָאז וַויין אָדֶער בְּרָאנְפִין וֶוערְט עֶר פְרֵיילִיךְ, אוּנ זָאגְט הקב"ה וֶועט מִיר הֶעלְפִין אוּנ אִיךְ וֶועל קוֹפִין נַייעֶ זַאכִין אַזֶעלְכֶע, אָדֶר נָאךְ בֶּעסֶרֶע, אוּנ פַארְקוֹפְט מִיט אַפְרֵיילִיךְ פָּנִים, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אַז דֶר קוֹפֶער הָט דִי זַאכֶן צוּגֶנוּמֶן, אוּנ דִי פְרֵיילִיכְקֵייט פוּן דִיא וַויין אִיז אַוֶועקְגֶגַאנְגֶען, וֶוערְט עֶר צוּרִיק טְרוֹיעֶריג וָוס עֶר הָט דִי זַאכִין פַר קוֹפְט, וִוי אַהֲרֹן הָט גִיזֶעהֶן דֶעם אוּמְגְלִיק וָוס דָא הָט אִים גִיטְרָאפִין וֶועגִין דִי כְּהוּנָּה, וֶוען עֶר וָואלְט נִיט גִיוֶועזֶן אַכֹּהֵן וָואלְט אִים דֶער אוּמְגְלִיק נִיט גִיטְרָאפֶן, אוּנ וֶוער הָט אִים גְבְרֶענְגְט צוּ דֶעם אוּמְגְלִיק זַיין בְּרוּדֶער מֹשֶׁה, וָואס עֶר הָט אִים גְהֵייסֶן גֵיין מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת, וֶועט אִיצְט אַהֲרֹן זַיין בֵּייז אוֹיף

ועם אלעזר ועם איתמר בנוהי דאשתארו סבו ית מנחתא דאשתארת מקרבניא דיי ואכלוה פטיר בסטר מדבחא ארי

אל־אהרן ואל אלעזר ואל־איתמר בניו הנותרים קחו את־המנחה הנותרת מאשי יהוה ואכלוה מצות אצל המזבח כי קדש

תולדות אהרן

ואכלוה מצות ה.

רש"י

במיתה: (יב) הנותרים. מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנס' מיתה על עון העגל הוא שנאמר [דברי' ט] ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואין השמדה אלא כלוי בנים שנא' [עמוס ב] ואשמיד פריו ממעל ותפלתו של משה בטלה מחצה שנא' [דברים ט] ואתפלל גם בעד אהרן ע בעת ההיא: קחו את המנחה. אע"פ שאתם אוננין פ וקדשים אסורים לאונן: את המנחה. זו מנחת שמיני צ ומנחת נחשון: ואכלוה מצות. מה ת"ל לפי שהיא מנחת צבור ק ומנחת

בית יהודא

הט געפסקת אדין קומט אים ניט מיתה: (יב) הנותרים, דיא קינדר פון אהרן וואס זענען געבליבן (מן המיתה) פון שטארבן (מלמד) דר פסוק לערונט (שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל) הקב"ה הט גוזר גיוועזן מיתה אויף אלעזר אונ איתמר אויך, וועגן די זינד פון עגל וואס אהרן הט גמאכט (הוא שנאמר) דס איז וואס שטייט אין פסוק (ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו) אויף אהרן הט הקב"ה שטארק געצערונט ער זאל אים פרטילגן (ואין השמדה אלא כלוי בנים) פארטילגן מיינט מען ער זאל פרלענדן זיינע קינדר (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ואשמיד פריו ממעל) איך האב פרטיליגט זיינע פרוכט [זיינע קינדער] פון הויבן (ותפלתו של משה בטלה מחצה) די תפלה פון משה הט מבטל גוועזן העלפט, זענען צוויי קינדר געשטארבן אונ צוויי קינדר זענען געבליבן לעבן (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק משה הט גזאגט צו דיא יודין (ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא) אין דיא צייט ווען איך האב געבעטן פון אייערטוועגין האב איך פאר אהרן אויך געבעטן: וקחו את המנחה]. איר זאלט נעמן די מנחה אונ איר זאלט איר עסין (אף על פי שאתם אוננים) אפילו איר זענט היינט טרויעריג וועגען אייערע ברידער (וקדשים אסורים לאונן) אונ דער מענטש וואס טרויערט אויף א מת טאר ניט עסין קרבנות, פון דעסטוועגן זאלט איר עסין די מנחה, צו ווייזען אז איר טרויערט ניט: [את המנחה]. (זו מנחת שמיני ומנחת נחשון) די מנחה וואס מען האט געברענגט ווייל עס איז דער אכטער טאג פון מלואים אונ די מנחה וואס דער נשיא נחשון הט היינט געברענגט: [ואכלוה מצות]. זאגט רש"י (מה תלמוד לומר) צו וואס לערונט אונז דער פסוק אז דיא מנחה זאל זיין מצה אלע מנחות זענען דאך מצה, ענטפערט רש"י (לפי שהיא מנחת צבור) ווייל די מנחה איז געברענגט געווארען פאר אלע יודינסוועגן (ומנחת שעה) אונ

דעת זקנים מבעלי התוספות

מתנבא על חרבן כדי שיתאבלו על ירושלים ושלא יבנו בתים אלא ישבו באהלי' והכתוב משבחן כדכתיב הוקם דברי יונדב בן רכב אמר הקב"ה הואיל וכך היין גורם דין הוא שאצוה כהני שלא ישתו יין בבואם לשמש לפני. ועוד כשאדם מרבה לשתות יין יוצא מדעתו וכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת. ועוד אז"ל שכור אל יורה שנאמר יין ושכר אל תשת וסמיך ליה ולהורות את בני ישראל. וכן איתמר בעירובין פ' הדר מעשה ברבן גמליאל שהיה מהלך בדרך וגו' ואמר רבי אלעאי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו. ועוד יין נקרא בלשון ארמי חמר לומר שנכנס ברמ"ח איברים. ד"א יין ושכר אל תשת לא תהיה כשאר אבלים שנותנין להם יין כדאמרינן בעירובין אמר רב חנן לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:

שפתי חכמים

אתך יהיו בניך למה לי והלא כבר כתיב אתה ובניך אלא ללמד כהנים בעבודתן וכו'. ובזה יתורץ קושיית הרא"ם מנא ליה למדרש הכי הא אתה ובניך לגופיה אילטריך דאף הבנים בכלל האזהרה. ואין לו' דמלת אתה קדרים דאתי למעוטי דא"כ אתה במיתה מיבעי ליה עכ"ל וק"ל: ם וא"ת והא לעיל מביא רש"י פלוגתא דתנאי' דלחד מפום שהורו הוראה בפני רבן ולחד מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. וי"ל דהא והא גרמא אי הוה מעשה עגל לחוד למה המתין עד עכשיו. אי נמי למה המית נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר אלא ודאי תלוי נמי בעון אחר למר כדאית לי' ולמר כדאית ליה ואי הוי טעם אחרון לחוד הייתי אומר הא אין עונשים בלא אזהרה לכך צריך נמי עון העגל דיש בו אזהרה: ע גם לרבות הבנים: פ דא"כ למה הוצרך לו' להם זה הרי כבר נאמר בפ' לו והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו רא"ם: צ שהנשיאים עשר נשיאים התחילו להקריב קרבנ' ונחשון היה הראשון. אע"ג דהיה נמי שעיר ר"ח והיו ג' שעירים. מ"מ לא רצה רש"י לפרש שעיר ר"ח לפי שעל אותו מנחה לא צוה לו משה לאכול כמו שנשמע בסוף שאהרן אמר למשה אם שמעת בקדשי שעה וכו' ומשה הודה לדבריו ומשמע שלא אמר בתחלה בהדיא לאכלו: ק וא"ת לעיל נמי למה לא מפרש קחו את המנחה מה ת"ל לפי שהיה וכו' ולמה הוצרך לפרש אע"פ שאתם אוננים וקדשים אסורים לאונן. ועוד קשה בסמוך שמפרש כי כן צויתי באנינות יאכלוה דלמא כי כן צויתי שיאכלו את המנח' מצות וי"ל כי כן צויתי משמע אידוש אע"פ שאין הדין כן בשאר מנחות ואי קאי אמה שאכלו את המנחה מצות זה פשיטא הוא דכל מנחה אוכלים אותה מצות לכך הוצרך לפרש

פירוש לתורת אלהים

אונ צו אלעזר ואל איתמר בניו די זיהן פון אהרן וואס זענען געבליבן אונ זענען ניט געשטארבן [ע' רש"י] קחו נעמט פון די מנחה וואס איז געבליבן מאשי יי פון דיא פייער אפער פון גאט ואכלוה אונ עסט זיא מצות

משלי חכמים

משה אונ אויף דיא כהונה, דריבער וועט אהרן מיט זיינע קינדר האלטין די כהונה ווי מען האלט אשלעכט געשעפט אונ מען טוט פר נוט אונ ווען ער וועט דארפן אריין גיין אין בית המקדש טאן דיא עבודה, וועט ער אריין גיין מיט שרעק אונ טרויעריג, דריבר וועט ער וועלן פריער טרינקן אגלאז וויין אדער איין אנדער זאך וואס מאכט שכור אונ פרייליך, דריבר הט הקב"ה גיזאגט צו אהרן ער מיט זיינע קינדר זאלן ניט טרינקן וויין איידר זיי גייען אריין אין משכן צוא דיא עבודה, ווארום אז דיא יודין וועלן זעהן דר כהן טרינקט וויין איידר ער גייט אריין אין משכן וועט מען זאגן ווייל ער איז בייז אויף די כהונה דריבר טרינקט ער וויין, אונ דריבער הט הקב"ה ניט גזאגט דעם דין דורך משה, ווייל אהרן וועט זאגן צו משה ניט גענוג וואס דוא האסט מיך אריינגעפירט אין דעם אומגליק זאגסטו נאך איך זאל קיין וויין טרינקן? דריבר הט הקב"ה אליין גזאגט צו אהרן דעם דין אז ער מיט זיינע קינדר זאל קיין וויין טרינקען ווען זייא וועלין באדארפען אריין צוא גיין אין משכן:

קָדָשִׁים הִוא: יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ
הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי:
יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר
אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ

קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא:
יג וְתֵיכְלוּן יָתַהּ בַּאֲתַר
קַדִּישׁ אֲרֵי חֳלָקָךְ וַחֲלָק
בְּנָךְ הִיא מִקֻּרְבָּנַיָּא דַייָ
אֲרֵי כֵן אִתְפַּקָּדִית: יד וְיָת
חַדְיָא דַּאֲרָמוּתָא וְיָת
שָׁקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא תֵּיכְלוּן
בַּאֲתַר דְּכֵי אַתְּ וּבְנָךְ
וּבְנָתָךְ עִמָּךְ אֲרֵי חֳלָקָךְ:

תו"א ואכלתם שם כה: כי כן יומא ה זבחים קא. ואת חזה זבחים כה.

בית יהודא

זִיא אִיז נָאר גִבְּרֶענְגְט גְוָוארֶן וֶועגֶן דִי צַייט (וְאֵין כַּיּוֹצֵא בָהּ לְדוֹרוֹת) אוּנ אַזוֹ אַמִנְחָה וֶועט קֵיין מָאל מֶער גֶעבְּרֶענְגְט וֶוערֶן, וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען דִי מִנְחָה זָאל זַיין אַנְדֶערְשׁ פוּן אַלֶע מְנָחוֹת דְרִיבֶּר (הוּצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׁאָר מְנָחוֹת) דְרִיבֶּר דַארְף שְׁטֵיין בַּיי דִי מִנְחָה אַז זִיא הָט דֶעם דִין וִוי אַנְדֶערֶע מְנָחוֹת: (יג) וְחָק בָּנֶיךָ. זָאגְט רש"י (אֵין לְבָנוֹת חֹק בַּקֳּדָשִׁים) טֶעכְטֶער (נְקֵבוֹת) טָארֶן נִיט עֶסִין קָרְבָּנוֹת אוּנ נִיט מְנָחוֹת: (כִּי כֵן צֻוֵּיתִי). משה הָט גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אִיךְ בִּין אַזוֹ גֶעבָּאטֶן גְוָוארֶן (בַּאֲנִינוּת יֹאכְלוּהָ) אֲפִילוּ אִיר זֶענְט אוֹנְנִים פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן זָאלְט אִיר עֶסִין קָרְבָּנוֹת: (יד) (וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה). דִי בְּרוּסְט וָואס אִיז אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן גְוָוארֶן (שֶׁל שַׁלְמֵי צִבּוּר) פוּן דִי שְׁלָמִים וָוס מֶען הָט גִבְּרֶענְגְט פוּן אַלֶע יוּדִינְסְוֶועגֶן: (תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר). זָאלְט אִיר עֶסִין אוֹיף אַרֵיינֶעם אָרְט, פְּרֶעגְט רש"י (וְכִי אֶת הָרִאשׁוֹנִים אָכְלוּ בְּמָקוֹם טָמֵא) דִי עֶרְשְׁטֶע קָרְבָּנוֹת הָאבֶּן זֵיי דֶען גֶגֶעסִין אוֹיף אַאוּמְרֵיינֶעם אָרְט, עֶנְטְפֶערְט רש"י (אֶלָּא הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים) נָאר אַזוֹ מֵיינְט מֶען דִיא עֶרְשְׁטֶע קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען גִיוֶוען קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (הוּזְקְקָה אֲכִילָתָם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ) הָט מֶען זֵיי גְמוּזְט עֶסִין אוֹיף אַהֵיילִיגֶן אָרְט (אֲבָל אֵלּוּ) אָבֶּר דִי קָרְבָּנוֹת וַוייל זֵיי זֶענֶען נִיט אַזוֹ הֵיילִיג (אֵין צְרִיכִים תּוֹךְ הַקְּלָעִים) דַארְף מֶען זֵייא נִיט עֶסִין אִין הוֹף פוּן מִשְׁכָּן (אֲבָל צְרִיכִין הֵם לְהֵאָכֵל תּוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל) זֵיי דַארְפִין נָאר גֶגֶעסֶן וֶוערֶן אִין דִי מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל (שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהִכָּנֵס שָׁם מְצוֹרָעִים) דִיא מַחֲנֶה אִיז טָהוֹר וְרֵיין) מְצוֹרָעִים טָארִין נִיט זַיין אִין דִיא מַחֲנֶה (מִכָּאן שֶׁקָּדָשִׁים קַלִּים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר) פוּן דַאנֶען וַוייסֶען מִיר אַז גְרִינְגֶע קָרְבָּנוֹת (שְׁלָמִים, תּוֹדָה, בְּכוֹר, מַעֲשֵׂר, פֶּסַח) מֶעגֶן גֶגֶעסֶן וֶוערֶן אִין גַאנְצִין שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם (מֵיינְט דֶער פָּסוּק תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר, עֶס אִיז גֶענוּג דֶער אָרְט זָאל נָאר זַיין רֵיין פוּן טוּמְאָה אֲפִילוּ עֶר אִיז נִיט הֵיילִיג): (אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ), דוּ אוּנ דַיינֶע זִיהְן אוּנ דַיינֶע טֶעכְטֶער מֶעגְט אִיר עֶסִין דִי בְּרוּסְט מִיט דִי פָאלְקֶע פוּן דִי שְׁלָמִים, זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּחֵלֶק) דוּ מִיט דַיינֶע זִיהְן זָאלְט אִיר אַייךְ טֵיילֶן מִיט דִיא בְּרוּסְט אוּנ דִי פָאלְקֶע פוּן דִי שְׁלָמִים (אֲבָל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֵלֶק) אָבֶּער דַיינֶע טֶעכְטֶער גֶעמֶען נִיט אַחֵלֶק (אֶלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מַתָּנוֹת) נָאר אוֹיבּ אִיר וֶועט זֵיי שֶׁענְקֶען פוּן אַייעֶרֶע חֲלָקִים (רְשָׁאוֹת הֵן לֶאֱכוֹל בְּחָזֶה וָשׁוֹק) מֶעגֶען זֵיי עֶסִין אַשְׁטִיקֶעל פְלֵייש פוּן דִי בְּרוּסְט אָדֶער פוּן דִי פָאלְקֶע וָואס מֶען הָט גֶענוּמֶן פוּן שְׁלָמִים, פְּרֶעגְט

רש"י

שעה ואין כיוצא בה לדורות הוצרך לפ' בה דין שאר מנחות: (יג) וחק בניך. אין לבנות חק בקדשים: כי כן צויתי. באנינות יאכלוה [ת"כ זבחים קא]: (יד) ואת חזה התנופה. של שלמי ר צבור: תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוזקקו אכילתם במקום קדוש אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל ש שהוא טהור מליכנס שם מצורעים [שם כה] מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר: אתה ובניך ובנותיך. [ת"כ] אתה ובניך בחלק אבל בנותיך לא בחלק אלא אם תתנו להם מתנות רשאות הן לאכול בחזה ושוק או אינו אלא אף

שפתי חכמים

באנינות יאכלוה ולכך הוצרך כמו לפרש לעיל קחו את המנחה ואעפ"י שאתם אוננים כו' משום דכי כן צויתי קאי עליו אבל אי הוה מפרש לעיל לפי שהוא מנחת צבור כו' לא שייך לכתוב כי כן צויתי משום דבליווי לחודי' שלוה להם במנחה שגם בזו המנחה תנהוג בה כמנהג המנחה היה די למה חזר ואמר כי כן צויתי אלא ע"כ בעד אנינות לוה שהוא סותר מה שקדם שאונן אסור לאכול קדשים: ר כתב הרא"ם לא ידעתי למה לא כלל בזה גם החזה של שלמי נחשון שהיה באותו יום כמו שכלל מנחתו של נחשון עם מנחת שמיני של צבור כו'. (ג"א) י"ל דגבי מנחה שבא להתיר להם אנינות הוצרך לרבות מנחת נחשון שלא תאמר מנחת צבור דגלי קרא גלי מנח' נחשון דלא גלי לא גלי ואסורה באנינות אבל גבי חזה התנופה שלא למדנו בו חידוש שאינו בשאר שלמים למה צריך לרבות מנחת נחשון דמ"ם שלמי נחשון משלמים אלו: ש פי' ואעפ"י שטמאי מתים וכל שאר טמאים הולכים שם. והוכחתו מדלא כתב במקום קדוש ש"מ טהור במקלת קאמר ומדכתיב לעיל גבי מנחה ואכלו אותה במקו' קדוש אותה ולא אחרת אפק' ממקום שכינה יאוקמיה אמנחה לויה ומדכתיב אחר כך במקום טהור משמע להקל עוד עליו ואכלו במחנה

פירוש לתורת אלהים

קוֹרְבָּן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ בַּיי דֶעם מִזְבֵּחַ כִּי וָוארוּם קוֹדֶשׁ זִיא אִיז גַאנְץ הֵיילִיג: (יג) וַאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ אוּנ אִיר זָאלְט זִיא עֶסֶן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוֹיף אַיין הֵיילִיג אָרְט כִּי וָוארוּם חָקְךָ דַיין גֶזֶעץ וְחָק בָּנֶיךָ הִיא אוּנ דָס אִיז דָס גֶזֶעץ פוּן דַיינֶע זִיהְן מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִי פַייעֶר אָפֶּר פוּן גָאט כִּי כֵן צֻוֵּיתִי וָוארוּם אַזוֹ בִּין אִיךְ גֶבָּאטֶן גְוָוארֶן אֲפִילוּ אִין דֶעם טָאג וָוס אִיר זֶענְט אוֹנְנִים מֶעגְט אִיר אוֹךְ דִי מִנְחָה עֶסֶן נָאךְ עֶס שְׁטַארְבְּט בַּיי אֵיינֶם אַיין קָרוֹב וָוס עֶר דַארְף אוֹיף אִים נוֹהֵג אֲבֵילוּת זַיין הֵייסְט דֶר אָבֵל דֶעם טָאג אֵיין אוֹנֵן]: (יד) וְאֵת אוּנ דִי בְּרוּסְט דָס אוֹיף הֵייבוּנְג וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אוּנ דֶעם שֶׁענְקֶעל דָס אָפּ שֵׁיידוּנְג תֹּאכְלוּ זָאלְט אִיר עֶסֶן בְּמָקוֹם טָהוֹר אוֹיף אַרֵיין אָרְט אַתָּה דוּא וּבָנֶיךָ אוּנ דַיינֶע זִיהְן אִיר זָאלְט אַחֵלֶק גֶעמֶען וּבְנֹתֶיךָ אוּנ דַיינֶע טֶעכְטֶער מֶעגֶן דָס אוֹךְ עֶסֶן אִתָּךְ מִיט דִיר אַז אִיר וֶועט זֵיי גֶעבֶּן כִּי וָוארוּם חָקְךָ דַיין גֶזֶעץ וְחָק אוּנ גֶזֶעץ בָּנֶיךָ פוּן דַיינֶע קִינְדֶר נִתְּנוּ זֶענֶען זֵיי גֶגֶעבֶּן

וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ חמישי טז וְאֵת ׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ חצי התורה בתיבות דרש מכא

וְחֻלָק בְּנָךְ אִתְיְהִיבוּ מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא וְחַדְיָא דַּאֲרָמוּתָא עַל קֻרְבָּנֵי תַּרְבַּיָּא יַיְתוּן לַאֲרָמָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ וְלִבְנָךְ עִמָּךְ לִקְיָם עָלָם כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ׃ טז וְיָת

תו"א שוק מנחות ח. כלשר לוס יומל ס זבחים קה.

רשב"ם (טז) ואת שעיר החטאת. חכמים פירשו בשעיר של ר"ח שהוא קדשי דורות. אבל שעיר העדה ושעיר נחשון נאכלו:

רש"י

הבנות בחלק ת"ל כי חקך וחק בניך נתנו חק לבנים ואין חק לבנות: (טו) שוק התרומה וחזה התנופה. לשון אשר הונף ואשר הורם. תנופה מוליך ומביא תרומ' מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכ' תרומ' בשוק ותנופה בחזה. לא ידענו. שניהם בהרמה והנפה: על אשי החלבים. מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה ויישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה ככר פירשתי שלשתן בצו את אהרן: (טז) שעיר החטאת. שעיר מוספי ר"ח ושלש' שעירי חטאות קרבו בו ביום שעיר עזים ושעיר נחשון ושעיר ר"ח ומכולן לא נשרף אלא זה ונחלקו בדבר חכמי ישראל [בת"כ] י"א מפני טומאה שנגעה בו נשרף וי"א מפני אנינות נשרף לפי שהוא קדשי דורות אבל בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה ואכלוה מצות: דרש

בית יהודא

רש"י (או אינו) טאמר איז ניט אזו דר דין (אלא אף הבנות בחלק) נאר די טעכטר מעגן אויך נעמן אחלק (תלמוד לומר) לערונט אונז דר פסוק צו זאגן (כי חקך וחק בניך נתנו) די קרבנות זענען גגעבן געווארן אחק צו דיר נאהרן) אונ צו דייגע זיהן (חק לבנים ואין חק לבנות) קרבנות זענען נאר גגעבן גווארן צו זיהן, צו זכרים, אבער ניט צו טעכטר, צו נקבות: (טו) (על אשי החלבים). דיא פאלקע מיט די ברוסט ליגן אויף די חלב ווס מען דארף זיי פארברענען, זאגט רש"י (מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה) פון דאנן זעהן מיר ווען מען דארף אויפהייבן דיא ברוסט מיט דיא פאלקע מיט די חלב, ליגן די חלב אונטר די ברוסט מיט די פאלקע (ויישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה) אונ ווס מיר גפינן אמאל שטייט אין פסוק די ברוסט מיט דיא פאלקע ליגען אויף די חלב, אונ אמאל שטייט אין פסוק די חלב ליגט אויף דיא ברוסט מיט דיא פאלקע, צו ענפערין דיא פסוקים זיי זאלן ניט אפלייקענען איינע דיא אנדערע (כבר פירשתי שלשתן בצו את אהרן) אין די סדרה צו את אהרן האט רש"י גענפערט עס זאל קיין קשיא זיין פון די דריי פסוקים: (טז) (שעיר החטאת). זאגט רש"י (שעיר מוספי ראש חודש) דם מיינט מען דעם שעיר וואס מען איז אים מקריב מיט די מוספים פון ראש חודש (ושלשה שעירי חטאות קרבו בו ביום) דעם טאג הט מען מקריב געוועז דריי שעירים וואס זענען גוועזן חטאות, איין שעיר עזים אחטאת ווס דיא יודין האבען גברענגט, איין שעיר אחטאת ווס דער נשיא נחשון האט גברענגט, אונ איין שעיר אחטאת פון ראש חודש ווארום דר טאג איז גוועזן ראש חודש) (ומכולן לא נשרף אלא זה) פון אלע דרייא חטאות איז נאר פארברענט גווארן דער שעיר פון ראש חודש (ונחלקו בדבר חכמי ישראל) דיא חכמים קריגען אין דר זאך פאר ווס דער שעיר איז פארברענט גווארן (יש אומרים) אטייל חכמים זאגען (מפני טומאה שנגעה בו נשרף) ווייל אטומאה האט אנגערירט דעם שעיר, איז ער גווארן טמא דריבער הט מען אים פרברענט (ויש אומרים) אטייל חכמים זאגן (מפני אנינות נשרף) ווייל אהרן מיט די זיהן זענען גוועזן אוננים טרויעריג) דריבר איז דר שעיר פארברענט גווארען (לפי שהוא קדשי דורות) ווייל דער שעיר פון ראש חודש וועט זיין אשטענדיגער קרבן, אונ מען וועט אים אייבג ניט טארן עסין ווען מען וועט זיין אאונן, דריבער האבן זיי אים היינט אויך ניט גוואלט עסין ווען זיי זענען אוננים (אבל בקדשי שעה) אבר די קרבנות ווס זענען נאר גברענגט גווארען צו די צייט (סמכו על משה) האבן זיי זיך פרלאזן אויף משה (שאמר להם במנחה ואכלוה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ואת שעיר. פירש"י דלא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ופר חטאת דמלואים ועפ"י הדבור היה אבל חטאות הפנימיות מצינו הרבה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. וקשה מפר החטאת דפריש' בהעלותך דלוים ושם פירש"י שאותו חטאת אינו נאכל אע"ג דחטאת החיצון היה. וי"ל דרש"י ר"ל דלא מצינו חטאת חיצונה נשרף עור ובשר מחוץ למחנה אלא אותם שנים ואלו היאך לא נשרף העור ולא מחוץ למחנה מדמדמינן ליה לפר העולה אלא כל הבשר נשרפת לגבי המזבח כליל כמו פר העולה ואין קרוי שריפה אלא הקרבה. וי"א מפני הטומאה נשרפה. ותימה דכיון דשעיר של ר"ח היה היה לו לקרב בטומאה דכל קרבנות צבור קרבין בטומאה דכתיב במועדו ודרשינן אף בטומאה וצ"ע:

שפתי חכמים

ישראל דהא מילתא דפשיט' היא דלא יאכלוהו בטומא': ת שעיר מוספי ר"ח שכן בשביל חטאת הלבור דכתיב ביה ואותה נתן לכם לשאת את

פירוש לתורת אלהים

גווארן מזבחי פון שעכטונג שלמי דיא פריד אפער בני ישראל די קינדער ישראל: (טו) שוק התרומה דם שענקל דם אפ שיידונג וחזה אונ די ברוסט התנופה דם אוף הייבונג על אוף אשי דיא פייער אפער החלבים דעם חלב יביאו זאלן זיי ברענגן להניף צו אויף הייבן תנופה איין אויף הייבונג לפני יי פר גאט והיה אונ ער זאל זיין לך צו דיר ולבניך אונ צו דייניע זיהן אתך מיט דיר לחק עולם צו אגזעץ אויף אייבג כאשר צוה יי אזו וויא גאט האט גבאטן: (טז) ואת שעיר אונ דאס ציגעלי ווס מען הט גבראכט פאר אקרבן חטאת [עיין רש"י]

ודרש מכא דָּרֹשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר׃ יז מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ ׀ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן

תו"א והנה שורף פסחים כד : מדוע לא פסחים פב זבחים קא : ואותה נתן שבועות יט זבחים קא מנחות ד

אונקלוס

צְפִירָא דְחַטָּאתָא מִתְבַּע תְּבָעֵי מֹשֶׁה וְהָא אִתּוֹקַד וּרְגֵז עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דְּאִשְׁתְּאָרוּ לְמֵימָר׃ יז מָדֵּין לָא אֲכַלְתּוּן יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא וְיָתַהּ יְהַב לְכוֹן לְסַלָּחָא עַל חוֹבֵי

רשב"ם (יז) לשאת את עון העדה . טומאת מקדש וקדשיו כמפורש בשבועות:

בית יהודא

מצות) וואס ער האט זיי גזאגט ביי די מנחה זיי זאלן זיא עסין מצות : ודרש דרש) . משה הט גפרעגט (שתי דרישות הללו) די צוויי שאלות (מפני מה נשרף זה) פר וואס איז דר שעיר פרברענט גווארן (ומפני מה לא נאכלו אלו) אונ פאר וואס האט מען די צוויי שעירים ניט געגעסן : ועל אלעזר ועל איתמר) . משה איז בייז גיווארן אויף אלעזר אונ איתמר (בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס) וועגן דעם כבוד פון אהרן האט משה ניט גירעט צו אהרן מיט כעס , נאר ער הט גקערט זיין פנים מיט כעס צו די קינדער : ולאמר) . צו זאגן (אמר להם) משה הט גזאגט צו די קינדער פון אהרן (השיבוני על דברי) ענפערט מיר אויף מיינע רייד : (יז) ומדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש) . משה האט גזאגט צו די קינדער פון אהרן פר וואס הט איר ניט געגעסן דעם חטאת אויף אהייליגען ארט , פרעגט רש"י (וכי חוץ לקודש אכלוה) ווארום אויסער דעם הייליגן ארט האבן זיי יא געגעסן . זייא האבן דאך דעם חטאת גאר ניט געגעסן (והלא שרפוה) זיי האבען דאך דעם חטאת פרברענט (ומהו אומר במקום הקודש) פאר וואס זאגט משה „פר וואס האט איר ניט געגעסן דעם חטאת אויף אהייליגען ארט" , משה האט נאר גדארפט פרעגן פר וואס הט איר ניט געגעסן דעם חטאת (אלא אמר להם) נאר אזו האט משה צו זיי גזאגט מדוע לא אכלתם החטאת , פר וואס הט איר ניט געגעסן דעם חטאת ? במקום הקודש , דר חטאת איז דאך גלעגן אויף אהייליגען ארט , איז ער דאך ניט פסול געווארן (שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה) טאמער איז דר חטאת ארויסגעטראגן גיווארן פון הויף ופון משכן) איז ער פסול גיווארען , איז רעכט וואס איר הט אים פארברענט , דריבער זאגט מיר אוב עס איז אזו גוועזן : כי קודש קדשים הוא) . ווארום דער חטאת איז גאנץ הייליג (ונפסלת ביוצא) אז דר חטאת זאל ארויסגטראגען ווערן פון הויף ופון משכן) ווערט ער טאקי פסול , דריבער זאגט מיר אויב עס איז אזו גוועזן ער איז ארויסגעטראגן גיווארן פון הויף האט איר גוט געטאן וואס איר האט אים פארברענט (והם אמרו לו לאו) אלעזר אונ איתמר האבען גזאגט צו משה דער חטאת איז ניט ארויסגעטראגען גווארין פון הויף (אמר להם) האט משה גזאגט צוא זיי (הואיל ובמקום הקדש היתה) אז דר חטאת איז גיוועזן אויף אהייליגען ארט (מדוע לא אכלתם אותה) פאר וואס האט איר דעם חטאת ניט געגעסן : ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה) . דעם חטאת הט מען דאך אייך געגעבן איר זאלט מכפר זיין דיא זינד פון די יודין (שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים) דיא כהנים עסין דיא פלייש פון דעם קרבן אונ דיא יודין איז הקב"ה מוחל זייערע עבירות : ולשאת את עון העדה) . דער חטאת איז גיוועזן צו מכפר זיין דיא זינד פון דיא יודין , זאגט רש"י (מכאן למדנו) פון דאנען לערנען מיר (ששעיר ראש חודש היה) דער חטאת איז גיוועזן דער שעיר החטאת פון ראש חודש

רש"י

דרש . שתי דרישות הללו מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו א כך הוא בת"כ [ועי' זבחים קי"א הגי' לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכא ומפני מה לא נאכלו] : על אלעזר ועל איתמר . בשביל כבודו של אהרן ב הפך פניו כנגד הבנים וכעס : לאמר . אמר להם ג השיבוני על דברי : (יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש . וכי חוץ לקדש אכלוה והלא שרפוה ד ומהו אומר במקום הקדש אלא אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה : כי קדש קדשים הוא . ונפסלת ביוצא והם אמרו לו לאו אמר להם הואיל ובמקום הקדש היתה מדוע לא אכלתם אותה : ואותה נתן לכם לשאת וגו' . שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים : לשאת את עון העדה . מכאן למדנו שהשעיר

שפתי חכמים

עון העדה איזה שעיר נושא את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ר"ח : א ה"ג הרא"ם מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו כלומר שלא אכלו ביום מפני אנינות אלא הניחו לאוכלן עד בין השמשות שאז כלה זמן אנינות כר' יודא ור"ש שאמרו לא הותר אלא בלילה ואותו שנשרף לא הניחוהו לאוכלו משום טומאה' שנגעה בו ואליבא דר' נחמיה משום שהוא קדשי דורות והאוכני' אסורים לאוכלו ביום ובלילה מדאורייתא מ"ה שרפו מיד . רא"ס . אבל אי גרסינן מפני מה נאכל זה אז הכל דרישה אחת מפני מה נשרף זה וזה נאכל היה להם או שניהם לשרוף או שניהם לאכול וזה דרישה אחת היא לכך גרסינן מפני מה לא נאכלו : ב דאל"כ למה קצף עליהם והלא אף אהרן הוא בכלל הכעס והולרך להשיבו ותקראנה אותי כאלה וכך הוא בת"כ שאף על אהרן היה הקצף : ג הוכרח לפרש כן דכל לאמר שבתורה לאמר לאחרים א"כ וידבר כלל לאמר פרט אבל הכא ליכא לפרש כל הפירושים הנ"ל וע"כ צריך לו' השיבוני על דברי : ד פי' דקא סלקא דעתך דשאלת מדוע

פירוש לתורת אלהים

דרש פארשטען דרש משה ער האט גיפארשט משה והנה אונ נון שרף איז פר ברענט גווארן [עי' רש"י] ויקצוף הט משה געצערנט על אלעזר אויף אלעזר אונ אויף איתמר בני אהרן די קינדער פון אהרן הנותרים וואס זענען גבליבן לאמר ער הט צו זיי אזו גזאגט ענפערט מיר אויף די רייד וואס איך פרעג אייך : (יז) מדוע ווארום הט איר ניט געגעסן דעם חטאת דם מיינט מען דעם שעיר של ראש חודש במקום הקודש אויף איין הייליג ארט כי קודש עס איז דאך גאנץ הייליג ואתה אונ זיא נתן לכם הט גאט געגעבן צו אייך כהנים לשאת צו פר

הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃
יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ
בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי׃ יט וַיְדַבֵּר

אונקלוס

כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן
קֳדָם יְיָ׃ יח הָא לָא אִתָּעַל
יָת דְּמַהּ לְבֵית קֻדְשָׁא גַוָּאָה
מֵיכַל תֵּיכְלוּן יָתַהּ בְּקֻדְשָׁא
כְּמָא דִי פַקֵּדִית׃ יט וּמַלֵּיל

תו"א הן לא פסחים פב פג. זבחים פב קא. כהאר זבחים קא.

רשב"ם

(יח) הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. בהיכל. שכל חטאות הפנימיות נשרפין כמו שכתוב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוה'

רש"י

ר"ח הי' שהוא מכפר על עון טומאת מקדש וקדשיו שחטאת שמיני וחטאת נחשון הלא לכפרה באו: (יח) הן לא הובא וגו'. שאילו הובא הי' לכם לשרפה כמו שנאמר [ויקרא ו] וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו': אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה ו אע"פ שאתם אוננים: כאשר צויתי. לכם ז במנחה: (יט) וידבר אהרן. אין לשון דיבור אלא ל' ח עז שנאמר [במדבר כא] וידבר העם וגו'. אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב ת"ל [שם לא] ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' הרי כשרצה דבר לפני משה ולפני

בית יהודא

(שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו) דֶער חַטָּאת פוּן ראָשׁ חוֹדֶשׁ אִיז מְכַפֵּר אוֹיף דִיא זִינְד פוּן טוּמְאָה וָוס הָאט גֶעטְרָאפֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָדֶער בַּיי דִיא קָרְבָּנוֹת וַטָאמֶער אִיז אַטָמֵא אַרַיינְגֶעגַאנְגֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָדֶער טָאמֶער הָט אַטָמֵא מְטַמֵּא גִיוֶוען קָרְבָּנוֹת אוּנ דִיא קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גֶגֶעסֶן גִיוָוארֶן, אָדֶער דֶר טָמֵא אַלֵיין הָט גֶגֶעסֶן קָרְבָּנוֹת, אוּב עֶס אִיז גֶוֶוען בְּשׁוֹגֵג נִיט וִויסֶענְדִיג, אוֹיף דֶעם אִיז דֶר שְׂעִיר הַחַטָּאת פוּן ראָשׁ חוֹדֶשׁ מְכַפֵּר (שֶׁחַטָּאת שְׁמִינִי וְחַטָּאת נַחְשׁוֹן לֹא לְכַפָּרָה בָּאוּ) וָוארוּם דֶר חַטָּאת פוּן שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים אוּנ דֶר חַטָּאת פוּן נָשִׂיא נַחְשׁוֹן זֶענֶען נִיט גִבְרֶענְגְט גִוָוארֶן צוּ מְכַפֵּר זַיין: (יח) וְהֵן לֹא הוּבָא וגו'). נָאךְ הָט מֹשֶׁה צוּ זֵייא גִיזָאגְט דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם חַטָּאת אִיז דָאךְ נִיט אַרַיינְגֶעטְרָאגְן גִוָוארֶן אִינְוֶוינִיג אִין אֹהֶל מוֹעֵד צוּ שְׁפְּרִיצֶן אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת (שֶׁאִילוּ הוּבָא הָיָה לָכֶם לִשְׂרֵפָה) וָוארוּם וֶוען דִי בְּלוּט וָואלְט אַרַיינְגֶעטְרָאגֶען גִיוָוארִין אִין אֹהֶל מוֹעֵד, וָואלְט אִיר טַאקִי גִידַארְפְט דֶעם חַטָּאת פַארְבְּרֶענֶען (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וגו') יֶעדֶר חַטָּאת וָוָס זַיין בְּלוּט וֶועט אַרַיינְגִבְּרֶענְגְט וֶוערֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד, זָאל מֶען דֶעם חַטָּאת פַארְבְּרֶענֶען, אָבֶּער אַז דִיא בְּלוּט פוּן דֶעם חַטָּאת אִיז נִיט אַרַיינְגִיבְּרֶענְגְט גִוָוארִין אִין אֹהֶל מוֹעֵד (אָכוֹל תֹּאכְלוּ אוֹתָהּ, הָיָה לָכֶם לַאֲכִילָה) הָאט אִיר דָאךְ דֶעם חַטָּאת גִדַארְפְט עֶסְין (אַע"פּ שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִים) אֲפִילוּ אִיר זֶענְט טְרוֹיֶערִיג (כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי לָכֶם בְּמִנְחָה) וְוִיא אִיךְ הָאבּ אַייךְ גֶבָּאטֶן בַּיי דִיא מִנְחָה: (יט) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן). זָאגְט רש"י (אֵין לָשׁוֹן דִּבּוּר אֶלָּא לָשׁוֹן עַז) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט דִבּוּר מֵיינְט מֶען עֶס אִיז גֶערֶעט גִיוָוארֶען שְׁטַארְקֶע רֵייד (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיְדַבֵּר הָעָם וגו') דָם פָאלְק וָדי יוּדִין הָאבֶּן גֶרֶעט אוֹיף הקב"ה אוּנ אוֹיף מֹשֶׁה, פְרֶעגְט רש"י (אֶפְשָׁר) אִיז דָאס מֶעגְלִיךְ (מֹשֶׁה קָצַף עַל אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר) מֹשֶׁה הָט גִצֶערוּנְט אוֹיף אֶלְעָזָר אוּנ אִיתָמָר (וְאַהֲרֹן מְדַבֵּר) אוּנ אַהֲרֹן הָאט גֶרֶעט, אַהֲרֹן הָט גֶעעֶנְפֶערְט (הָא יָדַעְתָּ שֶׁלֹּא הָיְתָה אֶלָּא מִדֶּרֶךְ כָּבוֹד) זָאלְסְט וויסֶען אַז דָאס אִיז נָאר גֶוֶוען וֶועגֶען כָּבוֹד (אָמְרוּ) אֶלְעָזָר אוּנ אִיתָמָר הָאבֶּן גִזָאגְט (אֵינוֹ בַּדִּין) עֶס אִיז נִיט דֶער דִין (שֶׁיְּהֵא אָבִינוּ יוֹשֵׁב וְאָנוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו) אוּנְזֶר פָאטֶער זָאל זִיצֶען אוּנ שְׁוַוייגֶן אוּנ מִיר זָאלֶן רֵיידֶן (וְאֵינוֹ בַּדִּין) אוּנ עֶס אִיז נִיט דֶער דִין (שֶׁיְּהֵא תַּלְמִיד מֵשִׁיב אֶת רַבּוֹ) אַתַּלְמִיד זָאל עֶנְפֶערֶן זַיין רֶבִּי אַז עֶר הָאט אַטְעוּת (יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בְּאֶלְעָזָר לְהָשִׁיב) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען ווייל אֶלְעָזָר הָט נִיט גֶעוָואסְט וָוס צוּ עֶנְפֶערֶן דְרִיבֶּער הָאט עֶר נִיט גֶעעֶנְפֶערְט (תַּלְמוּד לוֹמַר) לֶערוּנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק צוּ זָאגֶען (וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא וגו') אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָט גִזָאגְט צוּ דִי מֶענְטְשֶׁען וָוס זֶענֶען גִקוּמֶען פוּן דִיא מִלְחָמָה פוּן מִדְיָן דִי דִינִים וִוי זֵיי זָאלֶן כָּשֵׁר מַאכֶען דִי כֵּלִים פוּן מִדְיָן (הֲרֵי כְּשֶׁרָצָה דִבֵּר לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים) זֶעהֶן מִיר אַז אֶלְעָזָר הָאט גִוָואלְט רֵיידֶען תּוֹרָה הָט עֶר גֶקֶענְט רֵיידֶן תּוֹרָה פַר מֹשֶׁה אוּנ פַר דִי נְשִׂיאִים אוּנ דִי דִינִים וָוס עֶר הָט גִזָאגְט זֶענֶען גִוֶוען אֱמֶת, נָאר פַר וָוס הָט עֶר אִיצְט

שפתי חכמים

דבוקה עם במקום הקדש כאלו אמר מדוע לא היתה אכילתכם אותה במקום קדוש ומש"ה ק"ל וכי חוץ לקודש אכלוה. והשיב ששאלת מדוע דבוקה עם לא אכלתם אותה ופי' במקום הקודש מאחר שהיתה במקום מקודש שלא יצאה להפסל ומפני שא"א לומר זה אם לא שאל קודש אם יצאה והשיבו לו לאו הוסיף הרב לומר שמא חוץ לקלעים יצאת ומאמר כי קדש קדשים היא טעם על מאמר שמא חוץ לקלעים וכו': ה וא"ת הא בתחילת הפ' כתיב וכפר בעדך דהיינו חטאת שמיני ש"מ שגם אלו באו לכפרה וי"ל דמה שכתוב וכפר בעדך לאו דוקא שהוא כפרה ממש אלא ל' קינוח והכשר בעלמא וכמו זה מלינו גבי מלורע שכתוב וכפר עליו הכהן וכי מה חטא שצריך כפרה אלא ודאי גם התם לשון הכשר הוא: ו לא שיאכלו אותה עתה כמובן ממנו שהרי כבר נשרפה: ז שהוא קדש קדשים ואכילתה בקודש כמוה אבל א"ל כאשר צויתי לכם בחזה התנופה ושוק התרומה שאמר להם גם כן שיאכלו אותן. די"ל מפני שהן קדשים קלים ואכילתן במקום טהור מ"ה אין ללמוד קדשי קדשים מקדשים קלים: ח פירוש היכא דלא כתיב אחריו לאמר כמו שפירש"י בפרשת וארא. א"נ כשיבא הדבור במקום פרטי כמו וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו וגו' היה צריך לומר ויאמר מאחר שהוא דבור פרטי אף כאן היה לו לו' ויאמר אהרן וגו'

פירוש לתורת אלהים

טְרָאגֶן אֶת עֲוֹן דִי זִינְד הָעֵדָה פוּן דֶר עֵדָה לְכַפֵּר צוּ פַר גֶעבֶּן עֲלֵיהֶם אוֹיף זֵיי לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט כְּלוֹמַר דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן עֶסֶן אוּנ דִי בַּעֲלִים זָאלֶן מִתְכַּפֵּר וֶוערֶן [עיין רש"י]: (יח) הֵן לֹא דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם חַטָּאת אִיז דָאךְ נִיט אַריין גִבְּרַאכְט גִוָוארֶן אוּנְוֶוייגְג אִין אֹהֶל מוֹעֵד [ע' רש"י] אָכוֹל תֹּאכְלוּ וָואלְט אִיר אִים יוֹא בַּדַארְפְט עֶסִין אוֹיף אַהֵיילִיג אָרְט חָאטְשֶׁי אִיר זֶענְט אוֹנְנִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי אַזוֹ וְוִיא אִיךְ בִּין גִיבָּאטֶן גִיוָוארֶן צוּ אַייךְ בַּיי דֶר מִנְחָה: (יט) וַיְדַבֵּר הָט אַהֲרֹן גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה [עיין רש"י]. הֵן הַיּוֹם הָאבֶּן זֵיי הֵיינְט מַקְרִיב גִוֶוען דֶעם חַטָּאת מִיט דֶר עוֹלָה וָוס זֵיי זֶענֶען כֹּהֲנִים הֶדְיוֹטוֹת וֶוען זֵיי וָואלְטֶן מַקְרִיב זַיין בַּאֲנִינוּת וָואלְט דֶער קָרְבָּן יוֹא

אהרן אל־משה הן היום הקריבו את־חטאתם ואת־עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני

אונקלוס

אהרן עם משה הא יומא דין קריבו ית חטאתהון וית עלתהון קדם יי וערעא יתי עקן כאלין ואלופון אכלית חטאתא יומא דין התקין קדם יי:

תו"א הן היום זבחים טז מה. ותקראנה זבחים קא. ואכלתי זבחים קא:

רשב"ם

מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף. אבל זו חטאת חיצונה היא: (יט) הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם. היא העולה והחטאת של אהרן ובניו שכתוב למעלה קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והבנים סייעו לאהרן בקבלת הדם כאמור למעלה. וכן אמר אהרן למה קצפת על בני הלא היום הזה הקריבו אני ובני קרבנותינו שנתחנכנו בהם לעבודה ובתוך הגדולה הזאת באת לנו צרה גדולה ותקראנה אותי כאלה והיאך אוכל חטאת של קדשי קדשים ביום

בית יהודא

ניט גירעט. ווייל ער האט געוואלט געבן כבוד זיין פאטער. זאגט רש"י (זו מצאתי בספרי של פנים שני) דאס האב איך געפונען אין ספרי, אין דעם אנדערן פירוש: והן היום הקריבו. זאגט רש"י (מהו אומר) וואס האט אהרן גזאגט צו משה (אלא) נאר אזו איז געווען (אמר לו משה) משה הט געזאגט צו אהרן (שמא זרקתם דמו אוננים) טאמער הט איר געשפריצט דיא בלוט פון דעם חטאת ווען איר זענט געווען אוננים טרויעריג) אויף נדב אונ אביהוא (שהאונן שעבד חלל) אז אאונן הט מקריב געווען אקרבן איז דער קרבן פסול (אמר לו אהרן) הט אהרן גזאגט צו משה (וכי הם הקריבו) האבן דען אלעזר אונ איתמר געשפריצט דיא בלוט פון דעם חטאת (שהם הדיוטות) וואס זיי זענען פראסטע כהנים אונ ווייל זייא זענען אוננים דריבער איז דער קרבן פסול געווארן (אני הקרבתי) איך האב מקריב געווען דעם קרבן (שאני כהן גדול) וואס איך בין אכהן גדול (ומקריב אונן) אונ איך מעג מקריב זיין אקרבן אפילו ווען איך בין אאונן: ותקראנה אותי כאלה. אפילו מיך וואלט ניט געטראפן וואס מיך האט געטראפען (אפילו לא היו המתים בני) אפילו די מתים וואלטן ניט געווען מיינע זיהן (אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו) נאר די מתים וואלטען געווען אנדערע קרובים וואס איך וואלט גדארפט זיין אאונן אויף זיי אזו ווי אויף מיינע קינדער (כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם) דהיינו די אלע מתים וואס זענען געשריבען אין די פרשה אמור אל הכהנים וואס אכהן מעג זיך צו זייא מטמא זיין (ואכלתי חטאת, ואם אכלתי הייטב בעיני ה') אויב איך וואלט אפילו אין אזו אנינות גיגעסען אחטאת וואלט אויך הקב"ה ניט געפעלען, אונ אז איך בין אאונן אויף מיינע צוויי זיהן וואס דיא אנינות איז שטארקער אז איך וואלט היינט גיגעסען אחטאת וואלט דם געווים ניט געפעלן צו הקב"ה: והיום. היינט, ביי טאג (אבל אנינות לילה מותר) אבער אין דיא אנינות פון ביי נאכט וואס נאך דעם טאג מעג מען עסין אקרבן (שאין אונן אלא ביום קבורה) אאונן איז מען נאר דעם טאג וואס מען בגראבט דעם מת: והייטב בעיני ה'. ווערט דען דאס געפעלן צו הקב"ה (אם שמעת בקדשי שעה) אויב דוא האסט געהערט אז איך מעג היינט עסין אקרבן, דאס איז נאר אזעלכע קרבנות וואס זענען געברענגט געווארען נאר ווען היינט (אין לך להקל בקדשי דורות) אבער ביי די קרבנות וואס וועלן געברענגט ווערן שטענדיג אזו וויא דער חטאת פון ראש חודש וואס ער וועט געברענגט ווערען אלע

רש"י

הנשיאים. זו מצאתי בספרי של פנים שני: הן היום הקריבו. מהו אומר [זבחים קא] ט אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד חילל אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן: ותקראנה אותי כאלה. אפי' לא היו המתים בני אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו כגון כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם: ואכלתי חטאת. ואם אכלתי הייטב וגו': היום. [שם] אבל אנינות לילה מותר י שאין אונן אלא יום קבורה: הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות:

שפתי חכמים

כיון שהוא דבור פרטי. הרא"ם. והוא הוא מה שכתבתי בפ' והרא: ט פי' לאיזה צורך הוצרך לו' הן היום הקריבו וגו' היה די בותקראנה אותי כאלה ואכלתי היום וגו' אלא ה"ק א"ל משה שמא זרקתם דמה אוננים אחר מיתת אחיכם והאונן שעבד חילל ולפיכך לא אכלתם שמשה לא ראה מעשיהם מטרדתו עם השכינה באותו יום וחשש שמא מצאו דם שעיר הזה שלא נזרק עדיין וזרקוהו. והשיב אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות עד שיחשבו שנפסלה אני הקרבתי שעלי מוטל דכתיב קרב אל המזבח וכ"ג מקריב אונן ונו"ן של הן היום במקום מ"ם כמו הלהן תשברנה. הרא"ם האריך ואני קצרתי: י ואם תאמר הא תשובה זו אינה אלא למאן דאמר משום טומאה שנגעה בו נשרף דאי משום אנינות כל שכן קשה למה שרפו אותו היה להם להמתין עד הלילה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל אם כן מאי ק"מ שהשיב לו אנינות היום אסור ולא לילה כיון שנשרף משום טומאה שנגעה בו מה תשוב' השיב בזה. וי"ל בדוחק כי משה לא היה חוקר על זה דלמא טומאה נגעה בו כי לפי סברתו שהיה להם לאכול מיד א"כ בודאי היה נשמר מליגע בטומאה בשעה קלה שהיא מזריקת הדם עד שעת אכילה כי מסתמא מיד יאכלוהו אותו כי זריזים מקדימין למצות והשיב לו אהרן היום כלומר אנינות היום אסור והוכרחו להניחו עד הלילה ואפשר נגעה בו הטומאה ונשרף:

פירוש לתורת אלהים

פסול געווען נאר איך האב מקריב געווען וואס איך בין אכהן גדול אונ איך מעג יוא מקריב זיין באנינות נאר פר וואס הט מען דעם חטאת ניט געגעסן ווארום ותקראנה אותי אז עס וואלט מיך גיטראפין אפילו כאלה אזו ווי די דאזיגע כלומר אפילו ווען די מתים וואלטן ניט געווען מיינע קינדער נאר אנדערע קרובים וואס איך מוז זיין איין אונן אויף זיי אזו וויא אויף דיא דאזיגע ואכלתי חטאת היום אונ איך זאל עסן אחטאת דעם טאג וואס איך בין איין אונן הייטב בעיני יי וואלט דען דם וואול געפעלן אין די אויגן פון גאט חאטשי די משה האסט געהערט פון גאט אז ער האט אונז מתיר געווען צו עסן באנינות פון דיא קרבנות וואס מען הט מקריב געווען מחנך צו זיין דם משכן דאס איז מחמת די קרבנות זענען נאר געווען לפי שעה אבער דער חטאת פון ראש חודש איז מען דאך מקריב אלע צייט דם הט דיר גאט ניט געבאטן צו עסען

באנינות

ב ושמע משה ושפר בעינוהי: א ומליל יי עם משה ולאהרן למימר להון: ב מלילו עם בני ישראל למימר דא חיתא די תיכלון מכל

תו"א אלה החיה תולין מב' מה.

יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו:

פ ששי יא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם: ב דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר

בעל הטורים

(ב) אשר תאכלו. בגימ' חיה הכול שאינה חיה לא תאכל: אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. למעוטי שור הים תורת דימת אסור:

רשב"ם

הזה שנתקלקל ונתערבה שמחתנו דוגמת עלובה כלה שזינתה תוך חופתה: (א) לאמר אליהם. למשה ולאהרן. ומזה יש להוכיח על כל לאמר הכתוב

רש"י

(כ) וייטב בעיניו. (ת"כ) הודה ולא בוש לו' כ לא שמעתי: (א) אל משה ואל אהרן. למשה אמר ל שיאמר לאהרן: לאמר אליהם. אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניו לאלעזר ולאיתמר: (ב) דברו אל בני ישראל. את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה: זאת החיה. ל' חיים מ לפי שישראל דבוקים במקום וראוין להיות חיים לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצות ולאומות העולם לא אסר כלום משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו' כדאי' במדרש רבי תנחומא: זאת החיה. מלמד שהיה משה אוחז בחיה ג ומראה אותה לישראל

בית יהודא

ראש חודש קענסטו ניט גרינג מאכן מען זאל אים עסין ווען מען איז אאונן: (כ) וייטב בעיניו. די רייד פון אהרן זענן געפעלן צו משה (הודה ולא בוש לומר לא שמעתי) משה הט מודה גוועזן אונ ער הט זיך ניט גשעמט צו זאגן איך האב טאקי ניט גיהערט פון הקב"ה ער זאל הייסן איר זאלט עסין דעם חטאת פון ראש חודש: (א) ואל משה ואל אהרן. הקב"ה האט גירעט צו משה אונ צו אהרן. זאגט רש"י מען מיינט (למשה אמר) הקב"ה הט גזאגט צו משה (שיאמר לאהרן) ער זאל זאגן צו אהרן: (לאמר אליהם). ער זאל זאגן צו זיי (אמר) משה הט גזאגט צו אהרן (שיאמר) ער זאל זאגן צו אלעזר אונ איתמר, פרעגט רש"י (או אינו) טאמר ניין (אלא לאמר לישראל) נאר מען מיינט אהרן זאל זאגן צו די יודין (כשהוא אומר דברו אל בני ישראל) אז עס שטייט אין פסוק איר זאלט רידן צו דיא יודין (הרי דבור אמור לישראל) הט דאך הקב"ה גבאטען צו משה אונ אהרן ביידע זאלען ריידן צו די יודין (הא מה אני מקיים לאמר אליהם) וואס מיינט מען ער זאל זאגן צו זייא, אהרן זאל זאגין (לבניו) צו זיינע זיהן צו אלעזר אונ איתמר: (ב) ודברו אל בני ישראל. איר זאלט ריידען צו די יודין (את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה) הקב"ה האט איצט גמאכט אלע גלייך ומשה מיט אהרן מיט אלעזר אונ איתמר) אונ האט זיי געשיקט זיי זאלן זאגען די יודין דעם דין (לפי שהושוו בדמימה) ווייל זיי האבן אלע גלייך געשוויגן (וקבלו עליהם גזרת המקום באהבה) אונ האבן אויף זיך גענומן דיא גזרה פון הקב"ה מיט ליבשאפט, דריבער האבען זיי זוכה גיוועזן צו זיין גלייך מיט משה אין דיא שליחות: זאת החיה. לשון חיים, דס זענען די לעבעדיגע זאכן ווס מען מעג זיי עסין, זאגט רש"י (לפי שישראל דבוקים במקום) ווייל דיא יודין זענען בהעפט צו הקב"ה (וראוים להיות חיים) אונ זיי זענען ווערט זיי זאלען לעבען (לפיכך הבדילם מן הטומאה) דריבער האט ער זייא אפגעשיידט פון אלע אומריינקייט (וגזר עליהם מצות) אונ ער הט גוזר גוועזן אויף זיי מצות (ולעובדי כוכבים) אונ צו די מענטשן ווס דינען צו די שטערן (לא אסר כלום) צוא זייא האט הקב"ה גאר ניט געאסרת (משל לרופא שנכנס לבקר את החולה) לבישל אדאקטאר איז אריינגעקומען צו אקראנקן אז ער זעהט דר קראנקער קען געזונד ווערען, זאגט ער אים דס מעגסטו עסין דס טאר טו ניט עסין אונ פארשרייבט אים אמעדיצין, אבער אז ער זעהט דער קראנקער מוז שטארבן פון די קרענק, זאגט ער צו אים דו מעגסט אלץ עסין אונ אלץ טרינקען אונ פארשרייבט ניט פאר אים קיין מעדיצין, כדאיתא במדרש רבי תנחומא: (זאת החיה). דס איז די חיה, זאגט רש"י (מלמד) דר פסוק לערנט אונז (שהיה משה אוחז בחיה) משה הט גהאלטן איין חיה פון יעדר מין (ומראה אותה לישראל) אונ ער הט זיא געוויזען צו די יודין אונ ער הט גזאגט צו

שפתי חכמים

כ אלא כך שמעתי ושכחתי: ל די"ג דברות נאמר בתורה אל משה ואל אהרן וכנגדן כתיב י"ג מיעוטים למעט שלא דבר הקב"ה עם אהרן אלא עם משה לבדו כדלעיל בפרשת ויקרא: מ דאל"כ זאת חיה אשר תאכלו מכל הבהמה מיבעי ליה: נ פירוש מבוש דמלת זאת נורה

פירוש לתורת אלהים

באנינות קאן מען דר ביי ניט מיקל זיין: (כ) וישמע משה אז משה האט דאס גיהערט פון אהרן וייטב בעיניו איז עס וואול געפעלען אין זיינע אויגן [פיורש"י]: (א) וידבר הט גאט גרעט צו משה אונ צו אהרן לאמר אלהם זיי זאלין זאגען צו אלעזר אונ צוא איתמר: (ב) דברו רייד צו דיא ישראל לאמר אזו צו זאגין זאת

ליקוטי יוסף

(ב) זאת החיה אשר תאכלו וגו'. מיר זעהן אלי זאכן וואס דער מענטש עסט, ווערט פון דאס עסין בלוט אונ פייטס אונ פלייש. דריבער הט הקב"ה גבאטן מען זאל נאר עסין די בהמות חיות עופות פיש, ווס זענן ניט קלוג אונ זענן ניט רוצחים, אז

מצות השם

(קנג) (קנד) וזאת החיה אשר תאכלו. דס זענין די מצות ווס מיר יודין זענען גיבאטין אז מיר זאלען בודק זיין נאך דיא סימני טהרה וואס עס שטייט אין דער תורה כדי מיר זאלין וויסין איין חילוק צווישין איין כשרי בהמה אונ צווישען איין טמא בהמה. אונ עס איז איין מצות עשה אז מען זאל ניט עסין קיין פלייש פון איין בהמה אדער איין חיה וואס זייא זענין טמא. אויך טמא פיש אונ עופות טארען מיר יודין אלץ ניט עסין אונ מיר טארין ניט קופין קיין מילך וואס איין גוי האט צו פר קופין טאמער האט דער גוי אריין גמישט טמא מילך אויך קיין קעז פון איין גוי טאר מען ניט קופין אונ דיא מצוה איז נוהג אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ׃ ג כֹּל ׀ מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה

בְּעִירָא דִּי עַל אַרְעָא׃ ג כֹּל דִּי סְדִיקָא פַּרְסָתָא וּמְטַלְּפָא טִלְפִין פַּרְסָתָא מַסְּקָא פִשְׁרָא בִּבְעִירָא

תו"א מכל הבהמה מכות יח חולין סם:

רשב"ם

בוידבר ה' אל משה כי פירושו לאמר למשה ולפי שלמעלה נתייחד הדבור לאהרן לבדו נאמר כאן לאמר אליהם לשניהם: (ג) מפרסת פרסה. ציפורן אחד כעין מנעל ולא צפרנים בכל אצבע כארנבת ושפן: ושסעת שסע. מובדלת הפרסה לשנים ולא פרסה אחת שלימה כסוס וחמור. ולפי פשוטו של מקרא ותשובת המינים. כל הבהמות והחיות והעופות והדגים ומיני ארבה ושרצים שאסר הקב"ה לישראל מאוסים הם ומקלקלים ומחממים את הגוף ולפיכך נקראו טמאים.

בית יהודא

זיי (זאת תאכלו וזאת לא תאכלו) די חיה מעגט איר עסין אונ דיא חיה טארט איר ניט עסין: זאת זה תאכלו. זאגט רש"י (אף בשרצי המים) אפילו דיא זאכן וואס זעגען אין וואסער (אחז מכל מין ומין והראה להם) האט אויך משה געהאלטן איינס פון יעדר מין אונ ער האט געוויזן די יודין אונ האט גזאגט צו זיי דעם מין מעגט איר עסין אונ דעם מין טארט איר ניט עסין (וכן בעוף) ביי עופות איז אויך אזו געוועזן, משה האט געוויזן די יודן אלע מינים עופות אונ ער האט צו זיי גזאגט וועלכן מין עוף זיי מעגן עסין אונ וועלכן מין עוף זיי טארן ניט עסין, ווי עס שטייט אין פסוק (ואת אלה תשקצו מן העוף) די מינים עופות זאלט איר פרמיאוסין אונ זייא ניט עסין (וכן בשרצים) ביי שרצים איז אויך אזו געוועזן משה האט געוויזן די יודין וועלכע שרצים זיי טארין ניט עסין, וויא עס שטייט אין פסוק (וזה לכם הטמא) דיא שרצים זאלן ביי אייך זיין טמא: וזאת החיה מכל הבהמה]. דער פסוק הייבט אן מיט חיה אונ זאגט בהמה (מלמד שהבהמה בכלל חיה) דער פסוק לערונט אז אבהמה ווערט אויך גערופן חיה, אין דעם נאמען חיה ווערט געמיינט בהמה אויך: (ג) ומפרסת]. זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דר תרגום טייטש סדיקא, געשפאלטן, מפרסת פרסה מיינט מען געשפאלטענע קלאען: ושוסעת שסע]. דיא קלאען זענען דורך געשפאלטען (שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרנין) זיי זענען אפגעשיידט הויבן אונ אונטען זיי זענען צוויי בעזונדערע נעגיל, קלאען (כתרגומו) וויא דר תרגום טייטשט ומטלפא טלפין, אין יעדער פוס איז דא צווייא קלאען (שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה) עס זענען דא בהמות וואס זייערע קלאען זענען נאר געשפאלטען הויבן (ואינן שסועות ומובדלות לגמרי) אונ זייא זענען ניט דורך געשפאלטען אויף צווייא קלאען אונ אבסול אפגעשיידט איינער פון אנדערין (שלמטה מחוברות) אונטען זענען דיא קלאען צוזאמען גוואקסען ווי איין קלאה, די בהמות טאר מען ניט עסין: ומעלת גרה]. זאגט רש"י (מעלה ומקיאה האוכל ממעיה) זיא ברענגט ארויף אונ ברעכט ארויס דם עסין פון אירע קישקעס (ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק) זיא ברענגט ארויף דם עסין צוריק אין מויל אונ צוקייט אונ צומאלט מיט די ציין דם עסין עס זאל ווערען גאנץ דיען: גרה]. זאגט רש"י (כך שמו) דם עסין וואס גייט פון דיא גדערים צוריק אין האלדז ביז אין מויל דם הייסט גרה (ויתכן להיותו מגזרת מים הנגרים) דם וואורט גרה איז דערטייטש רינען אונ שלעפן, ווי עס שטייט אין פסוק מים הנגרים, וואסער וואס רינען אונ שלעפן זיך (שהוא נגרר אחר הפה) ווייל דאס עסין שלעפט זיך פון די גדערים ביז אין מויל (ותרגומו) דער תרגום זאגט אויף דעם וואורט גרה, פשרא, דם צנקייטע אונ צוקוועטשטע עסין (שעל ידי הגרה האוכל נפשר ונמוח) דורך דעם וואס דם עסין גייט ארויף פון דעם בויך איז דם עסין צוגאנגען אונ צוקוועטשט: ובבהמה]. זאגט רש"י (תיבה זו יתרה היא) דער וואורט

שפתי חכמים

בהלבע על הרמוז אליו וכמדבר עמו ה' לא היה שם שום טמא. רא"ם האריך וקלרתי: ם דלא הל"ל רק זאת החיה ל"ל אע"ג דמפיק ממלת החיה ל' חיים י"ל דדייק מה"א יתירא דכתיבת החיה אלא דבא ללמד כו': ע ר"ל שאינו מגזרת פרסה אלא ל' סדוקה היא ופרסה היא פלנט"א בלע"ז וכל' הסכנו כפו"ע והוכחת התרגום הוא מדכתיב ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס והלא לכולם יש פרסה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג)כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע. פרש"י למעוטי גמל שפרסותיו סדוקות מלמעלה ומלמטה הם מחוברות וצ"ע דא"כ היה לו למעט גמל מדין שסועה ולכתוב ושסע איננו שוסע:

ליקוטי יוסף

זיי האבן ניט וואס צו עסין, עסין זיי ניט, אונ האבן ניט ארציחה צו הרגינן אלעבדיגע זאך אונ עסין, אונ האבן ניט אחכמה ווי אזוי צו געפינען זייער עסין, דריבער אז דאס עסין קומט אריין אין דעם מענטש ענדערט ניט דם עסין דעם נאטור פון דעם מענטש, אבער אז דר מענטש וועט עסין חיות עופות פיש אזעלכע וואס זענען רוצחים אז זייער פלייש וועט אריין קומען אין דעם מענטש וועט גיענדערט ווערן דר נאטור פון דעם מענטש ער זאל אויך זיין ארוצח, דריבער חט הקב"ה גבאטין מען זאל פון די חיות עופות פיש ניט עסין:

פירוש לתורת אלהים

החיה דם איז די חיה אשר וואס איר מעגט עסען מכל הבהמה פון אלע די פיך אשר וואס אוף דר ערד [עיין רש"י]: (ג) כל מפרסת איטליכס וואס איז צו שפאלטן די קלאען ושוסעת אונ דיא קלאען זאלן זיין דורך פון אויבן אונ פון הונטן אפ געשייד מיט צוויי קלאען דם איז איין סימן טהרה אונ דער אנדערער סימן איז מעלת זיא ברענגט אוף גרה דם עסן וואס זיא האט שון אוף גגעסן אונ האט שון אראפ גשלונגן ברענגט זיא עס ווידר אוף אין מויל אונ צו קייט דם נאך אמאל בבהמה אין דר בהמה אתה תאכלו די מעגט איר עסען: (ד) אך נאר

יָתַהּ תֵּיכְלוּן׃ ד בְּרַם יָת
דֵּין לָא תֵיכְלוּן מִמַּסְּקֵי
פִשְׁרָא וּמִמַּסְדִּיקֵי פַּרְסָתָא
יָת גַּמְלָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃ ה וְיָת
טַפְזָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃ ו וְיָת
אַרְנְבָא אֲרֵי מַסְּקָא פִשְׁרָא
הִיא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
מְסָאֲבָא הִיא לְכוֹן׃ ז וְיָת
חֲזִירָא אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא
הוּא וּמַטְלְפָן טִלְפִין
פַּרְסָתֵהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לָא
פָשַׁר מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃
ח מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן

בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ ד אַךְ אֶת־
זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ
מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ה וְאֶת־
הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה
לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ו וְאֶת־
הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא
וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא
לָכֶם׃ ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס
פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא
גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃
ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם

תו"א אותה זבחים לד: אך את זה בכורות ו ז טז: וממפריסי בכורות טז: ואת הגמל חולין נט בכורות ו ז: ואת השפן בכורות ז. ואת הארנבת שם. ואת החזיר חולין שם בכורות שם. ובנבלתם ר"ה טז

בעל הטורים

(ד) ממעלי הגרה. מלא יו"ד י' מינין מעלה גרה. שור כבש ועז וז' מיני חיות:

רשב"ם

אף בתלמוד. עכו"ם שאוכלים שקצים ורמשים חבול גופייהו: מעלת גרה. מעלת את מאכלה בגרגרת לאחר אכילתה: (ח) ובנבלתם לא תגעו. בשעה שאתם צריכים ליגע בקודש או לאכול קודש כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש את עצמו. גם בכלי שרת גם במזבח גם בבשר חטאת בכולם כתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש ויטהר תחלה שאם נגע בנבלה או בשאר טומאות הכתובות בתורה יקדש ויטהר ויטבול תחלה קודם נגיעתו בקודש:

רש"י

פ היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו: אותה תאכלו. ולא בהמה טמאה והלא באזהרה היא אלא לעבור עליה בעשה צ ולא תעשה [זבחים לד]: (ח) מבשרם

בית יהודא

"בַּבְּהֵמָה" איז איבעריג (לִדְרָשָׁה) צו לערנען אנייעם דין (לְהַתִּיר אֶת הַשָּׁלִיל הַנִּמְצָא בִּמְעֵי אִמּוֹ) אז מען שעכט אבהמה אונ מען געפינט אין איר אקאלב מעג מען די קאלב עסין אן שחיטה: (אוֹתָהּ תֹּאכֵלוּ). די בְּהֵמָה מעגט איר עסין (וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה) אָבֶּר אבהמה וואס האט ניט די צוויי סימנים (מַעֲלֶה גֵרָה אונ מַפְרֶסֶת פַּרְסָה) טאר מען ניט עסין, פרעגט רש"י (וַהֲלֹא בְּאַזְהָרָה הִיא) עס איז דאך שון געבאטן געווארען אז אבהמה טמאה טאר מען ניט עסין צו וואס שטייט דא נאך אמאל, ענפערט רש"י (אֶלָּא לַעֲבוֹר עָלֶיהָ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה) נאר דריבער שטייט דא נאך אמאהל, צו לערנען אונז אז מען עסט אבהמה וואס איז טמא האט מען צווייא עבירות, איין מאל אויף אלאו, הקב"ה האט געבאטען מען זאל די בְּהֵמָה טְמֵאָה ניט עסין אונ ער האט גגעסען, דס צווייטע אויף אעשה, הקב"ה האט געבאטען נאר אבהמה טהורה זאל מען עסין, אז ער וואלט גגעסען אבהמה טהורה וואלט ער גטאן אמצוה, ווייל ער עסט אטהורה אונ ניט אטמאה, אבער אז ער עסט אטמאה האט ער ניט דיא מצוה: (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ. פון זייער פלייש זאלט

שפתי חכמים

פ דהא כבר דורשים בה על הארץ אלא ע"כ מפרכת ל' סדוקה הוא: צ דלאו הבא מכלל כתיב אשר תאכלו מכל הבהמה אלא תיבה זו יתירה כו' ודומה כאלו כתי' אשר תאכלו מכל הבהמה אשר בבהמה היינו השליל שנמצא בבהמה דאשר תאכלו מכל הבהמה קאי אכולה פרשה: צ דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא ולא תעשה כתיב בהדיא בסמוך את זה לא תאכלו וגו' אבל לא בא ללמד כפשוטו שמותר לאוכלו דהא כבר אמר אשר

פירוש לתורת אלהים

די זאלט איר ניט עסן מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה פון די בְּהֵמוֹת וואס זענען מַעֲלֶה הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי אדער זייא האבען צו שפאלטענע קלאען אֶת הַגָּמָל דאס קעמל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא חאטשי ער איז מַעֲלֶה גֵרָה וּפַרְסָה ער האט אבער ניט גשפאלטענע קלאען טָמֵא דס איז צו אייך טָמֵא איר טארט דס ניט עסן: (ה) וְאֶת הַשָּׁפָן אונ דס קיניגל כִּי חאטשי ער איז מַעֲלֶה גֵרָה וּפַרְסָה אונ קלאען לֹא יַפְרִיס איז אבער ניט צו שפאלטן טָמֵא הוּא דס איז צו אייך טָמֵא: (ו) וְאֶת הָאַרְנֶבֶת אונ די האזן: (ז) וְאֶת הַחֲזִיר אונ דר שוויין כִּי מַפְרִיס חאטשי ער האט צו שפאלטענע קלאען וְשֹׁסַע אונ די קלאען זענען אפ גשייד איינס פון דעם אנדרן וְהוּא גֵרָה לֹא יִגָּר ער איז אבער ניט מַעֲלֶה

לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם: ט אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל
אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ:
י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת

וּבִנְבִלְתְּהוֹן לָא תִקְרְבוּן מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן: ט יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִין בְּמַיָּא בְּיַמַּיָּא וּבְנַחְלַיָּא יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן: י וְכֹל דִּי לֵית לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִין

תו"א תאכלו חולין סו סז. מכל אשר שבועות ה. סנפיר חולין סג נדה נח. במים בימים שבועות ה.

בעל הטורים

(ח) טמאים הם לכם. וסמיך ליה את זה תאכלו רמז אמרא דימא שרי. לא הזכיר בדגים שמות לפי שמכוסים מבני אדם אין להם שמות:

בית יהודא

איר ניט עסין, זאגט רש"י (אין לי אלא אלו) פון די פסוקים ווייסן מיר נאר אז די בהמות אונ חיות וואס האבן איין סימן בשר אונ איין סימן טרפה טאר מען זיי ניט עסין (שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין) אנדערע בהמות וואס זענען טמא וואס האבן איין סימן טהרה אויך ניט פון וואנען ווייסן מיר אז מען טאר זיי ניט עסין, זאגט רש"י (אמרת קל וחומר) איך וועל דיר זאגן אקל וחומר (ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות) מאדאך די בהמות אונ חיות וואס האבן איין סימן טהרה פון דעסטוועגן טאר מען זיי ניט עסין, די בהמות אונ חיות וואס האבן איין סימן טהרה אויך ניט, זענען געווים אסור צום עסין ועיין תורת כהנים]: [מבשרם]. זאגט רש"י (על בשרם באזהרה) אז מען עסט זייער פלייש איז אעבירה וואס קומט אויף דעם מלקות (ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים) אבער אז מען עסט פון זיי די ביינער אדער די אדערין אדער די הערנער אדער דיא קלאען קומט ניט מלקות: [ובנבלתם לא תגעו]. אז אבהמה אדער אחיה איז געפיינרט זאלט איר זיא ניט אנרירען (יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה) איך וואלט מיינען אישראל טאר ניט אנרירען אנבלה, ער זאל ניט ווערען טמא (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (אמור אל הכהנים וגו') הקב"ה האט גזאגט צו משה זאג צו די כהנים זיי זאלן ניט טמא ווערען פון אמת (כהנים מוזהרין) כהנים זענען גיבאטין זיי זאלן ניט טמא ווערן פון אמת (ואין ישראל מוזהרין) אבר ישראלים זענען ניט גבאטן זיי זאלן ניט טמא ווערען פון אמת (קל וחומר מעתה) פון איצט קענען מיר לערנען אקל וחומר (ומה טומאת מת החמורה) מאדאך דיא טומאה פון אמת וואס איז אשטארקע טומאה (לא הזהיר בה אלא כהנים) האט הקב"ה גבאטן נאר כהנים זאלען ניט אנרירען די טומאה, אבער ישראלים מעגען אנרירען דיא טומאה (טומאת נבלה קלה) דיא טומאה פון אנבלה וואס זיא איז אגרינגע טומאה (לא כל שכן) איז דען ניט געווים אז ישראלים מעגן אנרירן די טומאה (ומה תלמוד לומר לא תגעו) פר וואס שטייט אין פסוק אויף אלע יודין זיי זאלען ניט אנרירען אנבלה (ברגל) דאס איז נאר אויף יום טוב, ווייל יום טוב דארף יעדר יוד קומן אין ירושלים אונ ברענגען קרבנות, דריבער דארף ער זיין ריין פון אלע טומאות: (ט) [סנפיר]. זאגט רש"י (אלו ששט בהם) דאס זענען דיא זייטיגע פליגעליך וואס דער פיש שווימט מיט זיי: [קשקשת]. (אלו קליפין הקבועים), קשקשת זענען די שופען וואס זענען אריינגעשטעקט אין די הויט פון פיש (כמו שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ושריון קשקשים הוא לבוש) גלית איז געווען

רש"י

לא תאכלו. אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין אמרת קל וחומר ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בת"כ): מבשרם. על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים: ובנבלתם לא תגעו. יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה תלמוד לומר אמור אל הכהנים וגו' (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין קל וחומר מעתה ומה טומאת המת החמורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת"ל לא תגעו ר ברגל (ר"ה יז) וזה שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל: (ט) סנפיר. אלו ששט בהם: קשקשת. אלו קליפים הקבועים בו כמו שנא' (ש"א יז) ושריון קשקשים

שפתי חכמים

תאכלו מכל הבהמה כו': ק ואם תאמר אין מוזהירין מן הדין. וי"ל דשאני הכא דים בו עשה אותה תאכלו פירש רש"י ולא בהמה טמאה וזה קאי על כל בהמה טמאה דהא כתיב אותה תאכלו משמע הם שכתובים בפרשה מותר לאוכלם אבל שאר בהמות שאין בהם סימנים אף שלא כתובים בפרשה אסור לאוכלם אם כן יש עשה אף על בהמות שאין בהם סימן טהרה מוזהירין כמי מן הדין שיהא בו כמי לא תעשה אבל היכא דאין עשה אין מוזהירין מן הדין. רא"ם: ר ברגל פי' ביו"ט כלו' שכל ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל מפני עולת ראיה שחייב

פירוש לתורת אלהים

גרה טמא הוא וכו': (ח) מבשרם פון זייער פלייש כלומר פון די וואס האבן ניט דיא צוויי סימני טהרה וואס פריער איז גשטאנען זאלט איר פון זייער פלייש ניט עסן ובנבלתם אונ אז עס פיגערט איינס פון די בהמות טמאים זאלט איר די נבילה ניט אן רירן [עיין רש"י]: (ט) את זה תאכלו דאס מעגט איר עסן מכל פון אלץ וואס איז אין וואסר כל איטליכם אשר לו וואס האט סנפיר פלוס פעדרין וואס ער שווימט דר מיט אין וואסר וקשקשת אונ שופן במים סיי עס איז אין וואסר בימים אדר אין די מערן ובנחלים אדר אין די טייכן אותם תאכלו מעגט איר זיי עסן: (י) וכל אונ איטליכם אשר אין לו וואס האט ניט סנפיר פלוס פעדרין בימים וכו' מכל

מצות השם

(קנה) (קנו) נאת זה תאכלו וגו']. דאס איז דיא מצות עשה אז מיר זאלין בודק זיין נאך דיא סימנים פון דיא פיש אז עס זאל אין זיא זיין דיא סימני טהרה ווידער איז איין לא תעשה אז מען טאר ניט עסין קיין טמא פיש אונ דיא מצות זענען נוהג אין יעדר צייט:

בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם
וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שֶׁקֶץ
הֵם לָכֶם: יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ:
יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: יג וְאֶת־אֵלֶּה
תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ

בימיא ובנחליא מכל
רחשא דמיא ומכל נפשא
חיתא די במיא שקצא
אנון לכון: יא ושקצא יהון
לכון מבסרהון לא תיכלון
וית נבלתהון תשקצון:
יב כל די לית ליה ציצין
וקלפין במיא שקצא הוא
לכון: יג וית אלין תשקצון
מן עופא לא יתאכלון
שקצא אנון נשרא ועד

תו"א ואת נבלתם חולין סו:

רש"י

הוא לבוש: (י) שרץ. בכ"מ משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ: (יא) ושקץ יהיו. לאסור את ש עירוביהן אם יש בו בנותן ת טעם (חולין לט): מבשרם. אינו מוזהר על הסנפירים ועל העצמות: ואת נבלתם תשקצו. (שם סו) לרבות יבחושין א שסיננן יבחושין מושיילו"ש בלע"ז: (יב) כל אשר אין לו וגו'. (ת"כ) מה ת"ל ב שיכול ג אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה השירן במים מנין ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים. הא אם היו לו במים אע"פ שהשירן ד בעלייתו מותר: (יג) לא יאכלו. (שבת קיד) לחייב את המאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלים על ידך או

בית יהודא

בעקליידעט מיט אפאנציר פון שופען: (י) [שרץ]. זאגט רש"י (בכל מקום) אויף יעדער ארט וואו עס שטייט דר ווארט שרץ (משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ) מיינט מען אנידעריגע זאך וואס קריכט אונ בעוועגט זיך אויף די ערד: (יא) [ושקץ יהיו]. אונ פארמיאוסת זאלן זיי זיין (לאסור את עירוביהן אם יש בו בנותן טעם) אויב אשרץ איז צומישט געווארין מיט כשרה עסין אפילו מען האט דעם שרץ ארויסגענומען אוב מען שפירט אין דעם עסין אטעם פון דעם שרץ איז דס עסין טרפה: [מבשרם]. אוב מען עסט די פלייש פון די טרפה פיש קומט מלקות (אינו מוזהר על הסנפירים ועל העצמות) אבער ער איז ניט געבאטן אויף די פליגעליך [די פלוס פעדערין] אונ די ביינער פון די טרפה פיש ער זאל זייא ניט עסין: [ואת נבלתם תשקצו]. זייערע טויטע קערפער זאלט איר פארמיאוסין (לרבות יבחושין שמתגדלין במים שבכלים שסיננן) אוב עס איז גוועזן וואסער אין אכלי אונ אין דעם וואסער זענן גבארן גווארן קליינע ווערמליך [מען רופט זיי יבחושין] אויב מען הט די וואסער דורך געזייט אונ די ווערמליך זענען געבליבען אויסער די וואסער, זענען זיי טרפה אונ מען טאר זיי ניט עסין: (יב) [כל אשר אין לו וגו']. די פיש וואס האבען ניט סנפיר [די זייטיגע פליגעליך] אונ האבען ניט קשקשת [שופען] טאר מען זיי ניט עסין, (מה תלמוד לומר) צו וואס זאגט דס דר פסוק נאך אמאל, עס שטייט דאך פריער [פסוק י] די פיש וואס האבן ניט סנפיר אונ קשקשת זענן טרפה, ענפערט רש"י (שיכול) איך וואלט מיינען (אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה) מען מעג נאר עסין די פיש וואס מען נעמט זיי ארוס פון וואסער מיט די שופען אונ מיט דיא פליגעליך (השירן במים מנין) די פיש וואס ווארפען אראפ פון זיך די שופען מיט די פליגעליך ווען זייא זענען נאך אין וואסער, פון וואנען ווייסען מיר אז מען מעג זיי עסין (תלמוד לומר) לערונט דער פסוק צו זאגען (כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים) די פיש וואס האבען אין וואסער אויך ניט סנפיר אונ קשקשת, טאר מען ניט עסין (הא אם היו לו במים) אבער ווען זיי זענען אין וואסער האבען זיי סנפיר אונ קשקשת (אף על פי שהשירן בעליתו מותר) אפילו ווען מען ציהט זיי ארוס פון וואסער פאלן אראפ פון זיי די סנפיר אונ קשקשת פון דעסטוועגן מעג מען זיי עסין: (יג) [ולא יאכלו]. זיי זאלן ניט געגעסן ווערען, זאגט רש"י (ולחייב את המאכילן לקטנים) אויב איינער גיט די טרפה זאכען עסין צו אקינד איז אעבירה (שכך משמעו) ווארום אזו מיינט דער פסוק (לא יהיו נאכלים על ידך) די טרפה זאכען זאלען ניט געגעסן ווערן דורך דיר, דו זאלסט זיי ניט געבן צו אקינד ער זאל זיי עסין, פרעגט רש"י (או אינו) טאמער מיינט

שפתי חכמים

להביא לעזרה מה שאין כן בשאר ימות השנה: ש משום דקרא יתירא הוא דהא כתיב לעיל מיניה שקץ הם: ת היינו מין בשאינו מינו אבל מין במינו טמא אחד במאתים טהור מותר: א פירוש דבר שמתגדל במים שבכלים אין בו לך איסור ואת נבלתם תשקצו בא לרבות מיד שנתפרשו מן המים כגון שסיננן מן המים אסורים הם כיון שפירשו ממקום רבותייהו: ב דקרא יתירא הוא שכתוב לעיל וכל אשר אין לו סנפיר וגו': ג כלו' אלו לא נכתב מקרא זה ה"א אין לי וכו': ד אבל מקרא קמא ליכא למשמע דאל"כ במים מיבעי ליה ולא בימי' ובנחלי' אלא ללמד

פירוש לתורת אלהים

שרץ פון איטליכם ווידמונג המים פון דעם וואסער ומכל נפש החיה אונ פון איטליכן נפש וואס הט אין זיך אחיות שקץ אום ווערדיג הם זיי לכם צו אייך: (יא) ושקץ אונ אום ווערדיג יהיו זיי זאלן זיין לכם צו אייך מבשרם פון זייער פלייש לא תאכלו זאלט איר ניט עסין ואת נבלתם אונ זייערע נבלות תשקצו זאלט איר פר אום ווערדיגן: (יג) ואת אלה אונ די דאזיגי תשקצו זאלט איר פר אום ווערדיגן מן העוף פון די עופות לא יאכלו

מצות השם

(קנז) [ואת אלה תשקצו מן העוף]. דס איז דיא מצוה אז מיר יודין טאר מיר ניט עסין פון די עופות וואס זיי זענען טמא אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אונ אין יעדער צייט:

הם את־הנשר ואת־הפרס ואת
העזניה: יד ואת־הדאה ואת־האיה
למינה: טו את כל־ערב למינו: טז ואת
בת היענה ואת־התחמס ואת־
השחף ואת־הנץ למינהו: יז ואת־
הכוס ואת־השלך ואת־הינשוף:
יח ואת־התנשמת ואת־הקאת ואת־

ועזיא: יד ודיתא וטרפיתא
לזנה: טו ית כל עורבא
לזנה: טז וית בת נעמיתא
וציצא וצפר שחפא ונצא
לזנוהי: יז וקדיא ושלינונא
וקפופא: יח ובותא וקתא

תו״א הנשר חולין סא: ואת הפרס חולין סב. ואת הדאה שם סג. ואת בת שם סד. הנץ שם סג. למינה שם. השלך שם. התנשמת שם.

בעל הטורים

(יג) את הנשר. פתח בנשר שהוא מלך בעופות. נשר נושר נוצתו דכתיב תתחדש כנשר נעוריכי: (טז) התחמס. חומס ואוכל: הנץ. בעל נוצה הרבה ומנצח שאר עופות ותופסם: (יז) הכוס. ככוס מתרכות ונכסה מן העין: השלך. השולה דגים מן הים: הינשוף. עף בנשף ואינו נראה ביום מפני אור השמש: (יח) התנשמת. כל הרואה אותה ישום: הקאת. דרכו להקיא מאכלו:

רש״י

אינו אלא לאסרן בהנאה ת״ל (דברים יד) לא תאכלו באכילה אסורין ה בהנאה מותרין. כל עוף שנאמר בו למינה למינו למינהו יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא במראיהם ולא בשמותם ו וכולן מין אחד: (טו) הנץ. אישפרוי״ר: (יז) שלך. פירשו רבותינו (חולין סה) זה השולה (פי׳ מגביה) דגים מן הים וזהו שתרגם אונקלוס ושלינונא: כוס וינשוף. הם צואיטי״ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם. ועוד אחר דומה לו שקורין ייב״ן: (יח) תנשמת. היא קלב״א סורי״ץ ודומה לעכבר ופורחת בלילה ותנשמת האמורה בשרצים היא דומה לה ואין לה עינים וקורין לה

בית יהודא

מען ניט אזו, טאמר מעג מען זיי געבן צו אקינד ער זאל זיי עסין (אינו אלא לאסרן בהנאה) דער פסוק מיינט צו אסרין מען זאל ניט הנאה האבן פון די טרפה זאכן (תלמוד לומר לא תאכלו) זאגט דער פסוק איר זאלט ניט עסין די טרפה זאכן (באכילה אסורין) גאר צום עסין זענן זיי אסור (בהנאה מותרין) אבער מען מעג פון זיי הנאה האבן, זאגט רש״י (כל עוף שנאמר בו למינה למינו למינהו) ביי יעדער עוף וואס שטייט דר ווארט למינה אדער למינו אדער למינהו (יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא במראיהם ולא בשמותם וכולן מין אחד) עס איז דא אין דעם מין אזעלכע עופות וואס זענן ניט גלייך איינר צום אנדערין ניט אין די קאליר אונ ניט אין די נעמן פון דעסטוועגן זענען אלע איין מין, ווייל אין די נאטור זענען זיי גלייך: (יז) [השלך]. זאגט רש״י (פירשו רבותינו) די רבנן זאגן (זה השולה דגים מן הים) דס איז אפויגל מיט אלאנגען שנאבל ער פליהט איבער דעם וואסער פון ים אונ שטעקט אריין דעם שנאבל אין וואסער אונ שלעפט ארויס אפיש אונ עסט אים (וזה שתרגם אונקלוס, ושלינונא) דס איז וואס דער תרגום טייטשט אויף השלך „ושלינונא״ ער פאנגט פיש: [כוס וינשוף]. זאגט רש״י זייא זענען אזעלכע פייגל (הצועקים בלילה) וואס שרייען ביי נאכט (ויש להם לסתות כאדם) זיי האבען באקין ווי אמענטש (ועוד אחר דומה לו) עס איז דא נאך אפויגל מען רופט אים ייב״ן ער איז אויך גלייך צו דעם כוס אונ ינשוף: (יח) [התנשמת]. זאגט רש״י (ודומה לעכבר) זיא איז גלייך צו אמויז (ופורחת בלילה) אונ זיא פליהט ביי נאכט (ותנשמת האמורה בשרצים) דר תנשמת וואס מיר רופין אפלעדר מויז (ואין לה עינים) זיא האט קיין אויגין ודס איז וואס

שפתי חכמים

בימים ובנחלי׳ שהם מושכים ונובעים הוא דאשירי אי לית להו סימנים הא בכלי׳ שיחין ומערות אע״פ דלית בהו סימנים אכול ע״ש: ה מדשני משה רבינו עליו השלום במשנה תורה וכתב לא תאכלו ולא כתב לא יאכלו דמשמע אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע כמו שמשמע הדבור מפי הקב״ה אלא ודאי כך קבל מסיני דהאי לא יאכלו דכתיב גבי עופות טמאים לאו לאוסרן בהנאה הוא דאתא ועל כרחך לחייב על המאכילן לקטנים: ו וא״ת היאך מוסב זה על ענין שפירש״י לפניו. ויש לו׳ השתא דפירש לפניו דעופות הטמאים שכתובים בתורה בהדיא מותר בהנאה מדכתיב לא תאכלום מלינו לפרש היכא דכתיב למינה למינו למינהו אף שאין דומין זה לזה לא במראיהן ולא בשמותיהן הכל מין אחד הוא אבל אם היו אותן שכתובים בהדיא אסורים בהנאה מדכתיב לא יאכל הוה מפרשינן היכא דכתיב למינה למינו למינהו לא ללמד בא שמינה ממש הוא אלא אלו שדומין במראיהן ובשמותיהן אסורים כמו אלו שכתובים בתורה אבל אלו שאין דומין להם במראיהן ובשמותיהן אותן אינן מינן ואינן חמורים כאותן שכתובים בהדיא שהן אסורים בהנאה ואין בהם אלא איסור אכילה אבל השתא דאמרינן אפי׳ אותן שכתובים בהדיא אין בהם איסור הנאה א״כ איך יכולים לו׳ אותן שאין כתובים בהדיא חמור יותר ע״כ להורות בא שמין א׳ הוא וק״ל:

פירוש לתורת אלהים

זיי זאלן ניט געגעסן ווערן שקץ הם זיי זענען אום ווערדיג את הנשר דעם אדלער ואת הפרס אונ דר האפיך ואת העזניה אונ דעם גריף: (יד) ואת הדאה אונ די רוטי וויי ואת האיה אונ די ווייסע וויי למינה צו איר מין [ע׳ רש״י]: (טו) את כל עורב אונ איטליכע ראב למינו צו זיין מין: (טז) ואת בת היענה אונ די יונגע שטרוס. דר חזקוני שרייבט אבר די אלטע שטרוס דארף די תורה ניט זאגן מען זאל זיא ניט עסן דען מען קאן זיא בלוז ניט עסין ווארום זיא איז אזו הארט ווי האלץ אונ זיא עסט אייזן ואת התחמס אונ דר אמסיל ואת השחף דער קאקוק ואת הנץ אונ דר שפארוויר למינהו צו זיין מין: (יז) ואת הכוס אונ דיא אייל ואת השלך אונ רייגר ואת הינשוף אונ דר שטאק אייל: (יח) ואת התנשמת אונ די פלעדר מויז ואת הקאת אונ די קראה ואת הרחם אונ דר אגלשטיר: (יט) ואת החסידה אונ די שטראך האנפה די וויד האפ ואת הדוכיפת אונ דר הוער האן ואת העטלף
אונ

הָרָחָם׃ יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־הָעֲטַלֵּף׃ כ כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ כא אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לא כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ׃ כב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ

וִירַקְרְקָא׃ יט וְחַוָּרִיתָא וְאִבּוּ לִזְנַהּ וְנַגַּר טוּרָא וַעֲטַלֵּפָא׃ כ כֹּל רִחֲשָׁא דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃ כא בְּרַם יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל רִחֲשָׁא דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע דִּי לֵהּ קַרְצוּלִין מֵעִלָּוֵי רַגְלוֹהִי לְקַפָּצָא בְהוֹן עַל אַרְעָא׃ כב יָת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן

בעל הטורים

הרחם. שמרחם על בניו: עורב למינו. בגי' זרזר. ובסרלים לא התיר בהם כלום בשביל הנחש שהוא מהם:

רשב"ם (כא) ההולך על ארבע. כעין דבורים: לנתר. כתרגום ויתר גוים. כמו וינתר.

תו"א הרחם שם. החסידה שם. האנפה שם. למינה שם. הדוכיפת שם. אשר לו שם סה סו. לנתר בהן ב"ק לח. את אלה חולין סה.

רש"י

טלפ"א: (יט) החסידה. זו דיה לבנה ליגוני"ה ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות: האנפה. היא דיה רגזנית ונראה לי שהיא שקורין לה היירו"ן: הדוכיפת. תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלע"ז הרופ"א ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרבלתו ונגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במס' גיטין בפרק מי שאחזו (דף סח): (כ) שרץ העוף. הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ כגון זבובי' וצרעין ויתושין וחגבים: (כא) על ארבע. על ד' רגלים: ממעל לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ד' רגליו וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורח ויש מהן הרבה באותן שקורין לנגוסט"א אבל אין אנו בקיאין בהן שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים וד' כנפים וקרסולין אלו כרעים הכתובים כאן וכנפיו חופין את רובו וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו אבל יש שראשן ארוך ויש שאין

בית יהודא

שטייט ביי שרצים (היא דומה לה) איז זיא גלייך צו דעם תנשמת וואס שטייט ביי עופות: (יט) [החסידה]. זאגט רש"י (היא דיה לבנה) דאס איז דער ווייסער פויגל דיה (ולמה נקרא שמה חסידה) פאר וואס רופט מען זיא חסידה (שעושה חסידות עם חברותיה במזונות) ווייל זיא טוהט חסידות מיט די פייגל וואס זענען אירע חברים זיא גיט זיי פון איר עסין ווען זיי האבען ניט צו עסין: [האנפה]. זאגט רש"י (היא דיה רגזנית) דאס איז אויך א פויגל דיה זיא איז א בייזע: [הדוכיפת]. זאגט רש"י (תרנגול הבר) א ווילדער האן (וכרבלתו כפולה) זיין קאם איז טאפיל גראב (ולמה נקרא שמו דוכיפת) פאר וואס רופט מען אים דוכיפת (שהודו כפות) ווייל זיין שיינקייט איז גראב (וזו היא כרבלתו) דאס מיינט מען זיין קאם איז גרעבער פון דעם קאם פון אלע הענער [עיין רש"י חולין סג] (ונגר טורא נקרא על שם מעשיו) און וועגען זיינע מעשים רופט מען אים נגר טורא (כמו שפירשו רבותינו במסכת גיטין) ווי די רבנן דערציילן פון דעם פויגל אין די מסכת גטין [דף סח]: (כ) [שרץ העוף]. זאגט רש"י (הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ) דאס זענען אזעלכע שרצים דינע נידעריגע וואס קריכען אויף די ערד און קענען פליהען (כגון זבובים וצרעין ויתושין וחגבים) אזוי ווי פליגען און נאך אזעלכע מינים: (כא) [על ארבע]. (על ד' רגלים), אזעלכע וואס גייען אויף פיר פיס: [ממעל לרגליו]. זאגט רש"י (סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ד' רגליו) נעבען זיין האלדז האט ער צוויי פיס אויסער די פיר פיס (וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ) און אז ער וויל זיך אויפהייבן פון די ערד צום שפרינגען אדער צום פליהען (מתחזק באותן שתי כרעים ופורח) שטארקט ער זיך אויף די צווייא אויבערשטע פיס און ער שטעלט זיך אויף צוויי און הייבט אן פליהען (ויש מהן הרבה) עס זענען דא פיל פון זיי אויף דער וועלט (אבל אין אנו בקיאין בהן) נאר מיר ווייסען ניט וועלכע פון זיי זענען כשר צום עסין (שארבעה סימני טהרה נאמרו בה"ן) ווארום פיר סימנים זענען געזאגט געווארן ביי זיי וועלכער עס האט די פיר סימנים איז ער כשר צום עסין, ער דארף האבען (ארבע רגלים) פיר פיס (וארבע כנפים) פיר פליגעל (וקרסולין אלו כרעים הכתובין כאן) און קרסולין, דס זענען די צוויי פיס וואס נעבען האלדז ווי מיר האבען פריער געשריבן](וכנפיו חופין את רובו) און זיינע פליגעל זאלן בדעקין דם גרעסטע טייל פון זיין קערפער (וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו) די אלע סימנים זענען דא ביי די אייזשעריקן וואס זענען דא ביי אונז (אבל יש שראשן ארוך) עס זענען דא איי שעריקן

פירוש לתורת אלהים

און דר שוואלב: (כ) כל שרץ העוף איטליכס ווידמונג פון די עופות ההולך וואס גייט אויף פיר פיס שקץ הוא לכם איז עס אום ווירדיג צו אייך: (כא) אך נאר דם מעגט איר יוא עסן פון אלע ווידמונג פון די עופות ההולך על ארבע וואס גייט אויף פיר פיס אשר לו וואס ער האט כרעים קניא ממעל לרגליו העכער פון די פיס לנתר צו שפרינגען מיט זיי אויף דר ערד: (כב) את אלה פון זייא מעגט איר יוא עסין את הארבה למינו דעם היישריק

מצות השם

(קנח) ואת אלה מהם תאכלו. דאס איז די מצוה אז מען זאל בודק זיין אז די היישעריקן וואס מען וויל עסין אז זיי זאלן האבען די סימני טהרה און דיא מצוה איז נוהג אויף יעדער ארט און אין יעדער צייט:

אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הֶחָגָב לְמִינֵהוּ׃ כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף
אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם׃ כד וּלְאֵלֶּה תִּטַּמָּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כה וְכָל־
הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע ׀ אֵינֶנָּה

אונקלוס

יָת גּוֹבָא לִזְנֵהּ וְיָת רָשׁוֹנָא
לִזְנוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא
לִזְנוֹהִי וְיָת חֲגָבָא לִזְנוֹהִי׃
כג וְכֹל רִחְשָׁא דְעוֹפָא
דִי לֵהּ אַרְבַּע רַגְלִין
שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃
כד וּלְאִלֵּין תִּסְתָּאֲבוּן כָּל
דְיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ כה וְכָל
דְיִטּוֹל מִנְּבִלְתְּהוֹן יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ כו לְכָל בְּעִירָא דִי
הִיא סְדִיקָא פַּרְסָתָא
וְטִלְפִין לֵיתָהָא מְטַלְּפָא

תולדות אהרן

הארבה שם סו . הסלעם שם. למינהו שם .

רשב"ם

במו ויפל מן נפל : (כד) ולאלה תטמאו . אם תגעו בנבלתם. ומפרש והולך בהמות טמאות . הבהמה אע"פ שהיא מפרסת פרסה. אבל שסע אינה סדוקה כגון סוס

בית יהודא

וָוס הָאבֶּן לַאנְגֶע קֶעפּ (וְיֵשׁ שֶׁאֵין לָהֶם זָנָב) עֶס זֶענֶען דָא אַייִשֶׁערִיקֶען וָוס הָאבֶּן קֵיין וֶויידִיל (וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שְׁמוֹ חָגָב) אוּנ מִיר דַארְפֶן זַיין גָאמֶן זָאל זַיין חָגָב (וּבָזֶה אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם) אוּנ מִיט דִי נֶעמֶן וַוייסֶן מִיר נִיט צוּזָאגֶען וֶועלְכֶער הֵייסְט חָגָב אוּנ וֶועלְכֶער נִיט אוּנ מִיר קֶענֶען נִיט אָפְּשֵׁיידֶן וֶועלְכֶער אִיז כָּשֵׁר אוּנ וֶועלְכֶער אִיז טְרֵפָה : (כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף וגו'. זָאגְט רַשִׁ"י (בָּא וְלִמֵּד) דֶר פָּסוּק קוּמְט צוּ לֶערְנֶען (שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ חָמֵשׁ טָהוֹר) אוּב עֶר הָט פִינְף פִים מֶעג מֶען אִים עֶסֶן : (כד) וּלְאֵלֶּה. אוּנ צוּ דִי מִינִים (הָעֲתִידִין לְהֵאָמֵר לְמַטָּה בָּעִנְיָן) וָואס וֶועלֶען גֶעזָאגְט וֶוערֶען אִין דִיא דֶערְנָאכְדִיגֶע פְּסוּקִים (תִּטַּמָּאוּ) וֶועט אִיר טָמֵא וֶוערֶען (כְּלוֹמַר בִּנְגִיעָתָם יֵשׁ טוּמְאָה) מֶען מֵיינְט אַז מֶען וֶועט זֵיי אָנְרִירֶען וֶועט מֶען וֶוערֶען טָמֵא : (כה) וְכָל הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם. אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט טְרָאגֶען אַשְׁטִיקֶל פוּן זֵייעֶרֶע נְבֵלוֹת (טוֹטֶע קֶערְפֶּערְס) וֶוען עֶר רֵיינִיגְט זִיךְ פוּן דִיא טוּמְאָה דַארְף עֶר וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶער, זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֶמְרָה טוּמְאַת מַשָּׂא) וְוא עֶס שְׁטֵייט אַז מֶען טְרָאגְט אַזַאךְ (וַאֲפִילוּ מֶען רִירְט זִיא נִיט אָן) וֶוערְט מֶען אוֹיךְ טָמֵא (חֲמוּרָה מִטּוּמְאַת מַגָּע) אִיז דִי טוּמְאָה פוּן טְרָאגֶען אַשְׁטַארְקֶערֶע וִוי דִי טוּמְאָה פוּן אָנְרִירֶען (שֶׁהִיא טְעוּנָה כִּבּוּס בְּגָדִים) וַוייל אַז מֶען וֶוערְט רֵיין פוּן דִי טוּמְאָה פוּן טְרָאגֶען דַארְף מֶען וַואשֶׁן דִי קְלֵיידֶער : (כו) מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע אֵינֶנָּה שׁוֹסַעַת. דִי בְּהֵמָה וָוס הָאט גֶעשְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן, נָאר נִיט דוּרְךְ גֶעשְׁפָּאלְטִין (כְּגוֹן גָמָל) דְהַיְינוּ אַקֶעמֶיל (שֶׁפַּרְסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעְלָה) הוֹיבֶּן זֶענֶען דִיא קְלָאעֶן גֶעשְׁפָּאלְטֶן (אֲבָל לְמַטָּה הִיא מְחוּבֶּרֶת) אָבֶּער אוּנְטֶען זֶענֶען דִי קְלָאעֶן אֵיינְס צוּזַאמֶען גֶעוַואקְסֶען (כָּאן לִמֶּדְךָ) דָא לֶערְנְט דֶער פָּסוּק (שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מְטַמְּאָה) דִיא נְבֵלָה פוּן אַבְּהֵמָה וָואס אִיז טָמֵא וּמֶען טָאר זִיא נִיט עֶסֶין אִיז

רש"י

להם זנב וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם : (כג) וכל שרץ העוף וגו'. (ת"כ) בא ללמד שאם יש לו ה' חמש טהור : (כד) ולאלה. (ת"כ) העתידין להאמר למטה בענין : תטמאו. כלומר בנגיעתם יש טומאה : (כה) וכל הנשא מנבלתם. כל מקום שנאמרה טומאת משא חמורה מטומאת מגע שהיא טעונה כבוס בגדים : (כו) מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא מחוברת. כאן למדך שנבלת בהמה טמאה מטמאה ובענין שבסוף הפרשה

שפתי חכמים

ז דהל"ל ל"ל האי הא לעיל כתיב אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע וגו' משמע דהני ארבע מינים דוקא אבל שאר שרצי העוף שיש להם ד' רגלים אסורים לאכול אלא ודאי ללמד בא וכו' : ח ולא אדלעיל קאי אבהמה וחיה ועופות ודגים וחגבים : ט כלומר לא שמלוה אותם לטמא אלא ה"פ שאם תגעו בם תהיו טמאים : י כתב הרא"ם לא שמעתי טעם נכון על זה מה בא להשמיענו בזה הכלל הרי בהדיא כתיב פה שבטומאת מגע אינו טעון כיבוס בגדים ובטומאת משא טעון כיבוס בגדים ואם להודיע שבכל מקום הוא כמ"ש פה למאי נפקא מינה. ונראה י"ל שבא להשמיענו בזה שאין טומאת מגע למדה מק"ו מטומאת משא להטעינה כיבוס בגדים ומה משא שאינה נוהגת בשרצים טעון כיבוס בגדים מגע שנוהגת בכל מיני טומאות אינו דין שטעונה כיבוס בגדים ועל זה פירש"י כל מקום שנאמר טומאת משא

פירוש לתורת אלהים

צוּ זַיין מִין וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חַרְגּוֹל צוּ זַיין מִין וְאֶת הֶחָגָב לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חָגָב צוּ זַיין מִין [ע' רש"י] : (כג) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶם שֶׁרֶץ הָעוֹף וִוידְמוּנְג פוּן דִיא עוֹפוֹת אֲשֶׁר לוֹ וָוס עֶר הָט אַרְבַּע רַגְלַיִם פִיר פִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם דָם אִיז אוּם וִוירְדִיג צוּ אַייךְ אִיר טָארְט זֵיי נִיט עֶסֶן : (כד) וּלְאֵלֶּה אוּנ צוּ דִי מִינִים וָואס וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין תִּטַּמָּאוּ וֶועט אִיר פַאר אוּם רֵיינִיגְט וֶוערֶן כָּל אִיטְלִיכֶער וָואס וֶועט אָן רִירֶן אִין זֵייעֶר נְבֵלָה יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז דֶעם אָבִינְט : (כה) וְכָל הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם אוּנ אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט טְרָאגֶען פוּן זֵייעֶר נְבֵלָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶער וְטָמֵא אוּנ זָאל זַיין טָמֵא בִּיז דֶעם אָבִינְט : (כו) לְכָל הַבְּהֵמָה צוּ אַלֶערְלֵיי בְּהֵמוֹת אֲשֶׁר וָוס אִיז צוּ שְׁפָּאלְטֶן דִיא קְלָאעֶן פוּן אוֹבֶּן וְשֶׁסַע אָבֶּער הוּנְטֶן אִיז נִיט צוּ שְׁפָּאלְטֶן

שסעת וגרה איננה מעלה טמאים
הם לכם כל־הנגע בהם יטמא:
כז וכל ׀ הולך על־כפיו בכל־החיה
ההלכת על־ארבע טמאים הם
לכם כל־הנגע בנבלתם יטמא עד־
הערב: כח והנשא את־נבלתם
יכבס בגדיו וטמא עד־הערב
טמאים המה לכם: ס כט וזה לכם
הטמא בשרץ השרץ על־הארץ
החלד והעכבר והצב למינהו:

דפשרא ליתהא מסקא
מסאבין אנון לכון כל
דיקרב בהון יהי מסאב:
כז וכל דמהלך על ידוהי
בכל חיתא דמהלכא על
ארבע מסאבין אנון
לכון כל דיקרב
בנבלתהון יהי מסאב עד
רמשא: כח ודיטול ית
נבלתהון יצבע לבושוהי
ויהי מסאב עד רמשא
מסאבין אנון לכון:
כט ודין לכון מסאבא
ברחשא דרחש על
ארעא חלדא ועכברא

תו"א וכל הולך חולין ט: וזה לכם מנחות כט כריתות ד כב מעילה יז. בשרץ חולין קכז. והעכבר שם.

בעל הטורים

(כז) הנוגע בנבלתם יטמא. בגימטריא זה הנוגע אפילו בכעדשה: (כט) השורץ. בגימטריא כשעורה שסעורו כשעורה:

רשב"ם

והחמור: (כו) וגרה איננה מעלה. כל הנוגע בהן. בין מתים בין שחוטים וכאן לא פירש במותם. אבל בבהמת טהורה כתיב לפנינו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו' דוקא מתה אבל שחוטה טהורה ואפי' טרפה: (כז) על כפיו. כגון הדוב והכלב: (כח) והנושא. מסיט ממקומו אע"פ שלא נגעו. אבל אם טענוהו נבלה על כתיפו ולא נגע ולא זז ממקומו איני טמא. וכן שנינו במסכת זבחים. ואפי' מת מוטל על המטה ותחתיו נייר המפסיק בין המת לכלים שתחתיו טהורים הם שמת אינו מטמא אלא במשא שהיא היסט וכן שנינו שם. ובתרגום ירושלמי

רש"י

כ פי' על בהמה טהורה: (כז) על כפיו. כגון כלב ודוב ל והתול: טמאים הם לכם. למגע: (כט) וזה לכם הטמא. כל טומאות הלל אינן לאיסור אכילה אלא לטומאה ממש להיות טמא במגען ואסר לאכול תרומה וקדשים וליכנס למקדש:

בית יהודא

מטמא דעם מענטש וואס טראגט די נבלה וניט נאר אין גאנצין אפילו אשטיקול פון די נבלה וום איז גרוים וויא אאייל בירט איז אוך מטמא) אדער וום ער רירט אן דיא נבלה (ובענין שבסוף הפרשה פירש על בהמה טהורה) אין סוף פרשה שמועסט מען פון די נבלות וום זענען פון בהמות

ום מען מעג זיי עסין ועיין ש"ח] : (כז) [ועל כפיו]. אונ די מינים וום האבן ניט קלאען נאר זיי טרעטען אוף דם פלייש אונ ביין פון זייערע פים (כגון כלב ודוב וחתול) דהיינו אהונט אבער אקאץ, אוב זיא זענען געפיינגרט (טמאים הם לכם. למגע) זענען זיא טמא צום אנרירען: (כט) וזה לכם הטמא). דיא אלע מינים בהמות חיות אוב זייא זענען געפיינגרט זענען זיא טמא, זאגט רש"י (כל טומאות הללו) די אלע טומאות (אינן לאיסור אכילה) מיינט מען ניט זייא זענען אסור צום עסין (אלא לטומאה ממש) נאר מען מיינט צו טמא ווערן (להיות טמא במגען) אז מען וועט זייא אנרירען זאל מען ווערען טמא (ונאסר לאכול תרומה וקדשים ולהכנס במקדש) אונ מען זאל זיין אסור צו עסין תרומה אונ קרבנות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כט) וזה לכם הטמא. משמע לכם ולא לעכו"ם וזה שאמר הכתוב ראה ויתר גוים שהתיר שקצים ורמשים משל לשני חולים שנכנס רופא לבקרם וכו' כדאיתא בפרשת משפטים:

שפתי חכמים

חמורה מטומאת מגע ולא תימא בהוס מקום טומאת מגע שחייב בה הכתוב כיבוס בגדים ואילו היתה טומאת מגע טעונה כיבוס בגדים מק"ו לא ליסתמיט קרא בהוס דוכת' דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו וכה"ג איתא בפ"ק דחולין דף כ"ג. הרא"ם: כ כלו' חילקן הכתוב לשנים לומר ששחיטת בהמה טהורה אם היתה טרפה ושחטה שחיטתה מטהרתה מידי נבלה ומ"ה כתיב התם וכי ימות וגו' דוקא מתה מטמא' טומאת נבלה אבל טרפה אף על פי שסופה למות אם שחטה טהורה מטומאת נבלה אבל בהמה טמאה בין מתה בין שחוטה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבלה ולכן נכתב בה בנבלתה סתם בין על ידי מיתה בין על ידי שחיטה. הרא"ם: ל פירוש שאין כפות רגליהם מכוסות בטלפים:

פירוש לתורת אלהים

וגרה אונ זיא איז ניט מעלה גרה טמאים זענן זייא צו אייך אום ריין כל הנוגע איטליכר וום רירט אן אין זיי יטמא זאל טמא ווערען: (כז) וכל הולך אונ איטליכם וואס גייט אוף זיינע הענט בכל החיה אין אלע חיות ההולכת וואס זיא גייט אוף פיר פים היינו איין הונט אדר אנדרע מינים וום זענען גלייך דר צו טמאים הם לכם: (כט) וזה אונ דם דאזיגע איז צו אייך טמא בשרץ אין די שרצים השורץ וואס ווידמונט אוף דער ערד החולד דם וויזילו והעכבר אונ די מוז והצב אונ דער שולט קרעט למינהו צו זיין מין: (ל) והאנקה אונ דער איגל

מצות השם

(קנס) [וזה לכם הטמא וגו'] . דס איז די מצות עשה דיא אכט מיני שרצים וום זיי שטייען אום גרעכינט בפרשת שמיני אז זייא זענען טמא אונ זענען מטמא דעם וואס ער רירט אין זיי אן אונ דער וום רירט אן איין עבודה זרה ווערט ער טמא אונ דיא מצוה איז נוהג בייא זכרים אונ נקבות אויף יעדר ארט:

ל וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט
וְהַתִּנְשָׁמֶת׃ לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם
בְּכָל־הַשָּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ לב וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
עָלָיו מֵהֶם ׀ בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־
עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם
יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר׃
שביעי לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל
מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ

אונקלוס

וְצָבָא לִזְנוֹהִי׃ ל וְיָלָא
וְכוֹחָא וְחַלְטֵיתָא וְחֻמְטָא
וְאָשׁוּתָא׃ לא אִלֵּין
דִּמְסָאֲבִין לְכוֹן בְּכָל
רִחֲשָׁא כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן
בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ לב וְכֹל דִּי יִפֵּל
עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן
יְהֵי מְסָאַב מִכָּל מָאן
דְּעָא אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מְשַׁךְ
אוֹ שַׂק כָּל מָאן דִּי
תִתְעֲבֵד עֲבִידָא בְּהוֹן
בְּמַיָּא יִתָּעַל וִיהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃ לג וְכָל
מָאן דַּחֲסַף דִּי יִפֵּל מִנְּהוֹן
לְגַוֵּיהּ כֹּל דִּי בְגַוֵּיהּ

תו"א כל הנוגע חגיגה יא נזיר נא נדה כו. במותם חולין עד קנה נדה נו. יפול עליו חגיגה יא מיר כא חולין עד נדה כו. או בגד שבת סג. או בגד או עור שם כד מנחות לט. או שק שבת סד. כל כלי שם. במים יובא יבמות עה. כל אשר פסחים כ סוטה כז חולין לג כד. בתוכו נדה מב.

רשב"ם

מתורגם נושא מסים: (לב) מכל כלי עץ. ולא כלי אבנים ולא כלי אדמה: שק. טלית של נוצת עזים: אשר יעשה מלאכה בהם. ולא תשמיש כיסוי שאין עושין

בית יהודא

אונ מֶען זָאל זַיין צוּ גֵיין אִין מִשְׁכָּן אָדֶער אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (לב) [בַּמַּיִם יוּבָא]. וֶועלְכֶע זַאךְ דִיא נְבֵלָה וֶועט אָנְרִירֶען זָאל דִי זַאךְ וֶוערֶען טָמֵא אוּנ פַארִין נַאכְט אֵיידֶער דִיא זוּנְן גֵייט אוּנְטֶער זָאל עֶר זִיךְ טוֹבֵל זַיין אִין אַמִקְוָה וֶועט עֶר זַיין טָהוֹר, רֵיין, נָאר נִיט צוּ אַלֶע זַאכְֶען אִיז עֶר רֵיין (וְאַף לְאַחַר טְבִילָתוֹ) אֲפִילוּ נָאךְ דִי טְבִילָה (טָמֵא הוּא לִתְרוּמָה עַד הָעֶרֶב) אִיז עֶר טָמֵא צוּא עֶסִין תְּרוּמָה בִּיז נַאכְט (וְאַחַר כַּךְ יִטְהַר בְּהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ) נָאכְדֶעם וִויא דִיא זוּנְן וֶועט אוּנְטֶערְגֵיין וֶועט עֶר זַיין רֵיין צוּא עֶסִין תְּרוּמָה: (לג) [וְאֶל תּוֹכוֹ]. אוּב אַנְבֵלָה וְאָדֶער אַשְׁטִיקֶל פוּן אַנְבֵלָה] אִיז אַרַיינְגֶעפַאלֶען אִין אַעֶרְדֶענֶע כְּלִי אִיז דִיא כְּלִי טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין כְּלִי חֶרֶס מְטַמֵּא אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ) אַעֶרְדֶענֶע כְּלִי וֶוערְט אַנְדֶערְשׁ נִיט טָמֵא סַיידִין דִיא טוּמְאָה אִיז אַרַיינְגֶעפַאלֶן אִינְוֶוייגִיג אִין דִי כְּלִי, אֲפִילוּ דִי טוּמְאָה הָט אִינְוֶוייגִיג נִיט אָנְגֶערִירְט, אִיז אוֹךְ דִיא כְּלִי טָמֵא וְאוּנ אוּב דִי טוּמְאָה אִיז נִיט גֶוועֶן אִין דִיא עֶרְדֶענֶע כְּלִי, נָאר דִיא טוּמְאָה הָט אוֹיסְוֶוייגִיג וְאֲפִילוּ] אָנְגֶערִירְט אִיז זִיא אוֹיךְ נִיט טָמֵא: [כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא]. אֲפִילוּ מֶען הָאט דִיא טוּמְאָה אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן דִיא כְּלִי נָאכְדֶעם אִיז עֶפֶּעס

רש"י

החלד. מוסטיל"ה: והצב. פוי"ט שדומה לצפרדע: (ל) אנקה. הריצו"ן: הלטאה. ליסרד"ה: החמט. לימצ"ה: תנשמת. טלפ"א: (לב) במים יובא. (יבמות עה) ואף לאחר טבילתו טמא הוא מ לתרומה: עד הערב. ואח"כ: וטהר. בהערב השמש: (לג) אל תוכו. אין כלי חרס מיטמא נ אלא מאוירו (חולין כד): כל אשר בתוכו יטמא.

שפתי חכמים

מ כלו' שלא תאמר שמפני שיובא במים דהיינו שטבל יטמא עד הערב כפי מה שיובן מכמים יובא וטמא עד הערב לפיכך הוסיף אף לאחר טבילתו אינו מועיל לו לצאת מטומאתו עד שיעריב שמשו: נ כלומר אם הגיעה טומאה לאוירו ולא נגעה בו טמא ומגבו טהור אפי' נגעה בו טומאה ויליף לה מכל אשר בתוכו יטמא נה תוכו כשהכלי מטמא אוכלים שבתוכו אפי' אינו נוגע בהן הטומאה טמאים דהא אפי' אם היה הכלי מלא חרדל הכל טמא אע"פ שאין הכלי נוגע בכולם אלא מה שסמוך לדפנות שאי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה שהרי אין אוכל מטמא אוכל ועוד א"כ זה שני וזה שלישי ואין שלישי מטמא רביעי אע"כ מאויר כלי הם נטמאים אף תוכו האמור באזהרת טומא' לכלי אע"פ שלא נגעה טומאה

פירוש לתורת אלהים

וְהַכֹּחַ אוּנ דֶם אֵייכוּ הֶערְנְבֶן וְהַלְּטָאָה אוּנ דִי אֵילְטִישׁ וְהַחוֹמֶט אוּנ דִי שְׁנֶעק וְהַתִּנְשֶׁמֶת אוּנ דִי מוֹלְד וָוארְף: (לא) אֵלֶּה דִי דָאזִיגֶע זֶענֶן צוּ אַייךְ אוּם רֵיין בְּכָל הַשֶּׁרֶץ אִין אַלֶע דִי שְׁרָצִים כָּל הַנּוֹגֵעַ אִיטְלִיכֶער וָוס רִירְט אָן אִין זֵיי בְּמוֹתָם אִין זֵייעֶרֶע טוֹטֶע יִטְמָא: (לב) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶם אֲשֶׁר וָואס עֶס וֶועט פַאלֶן אוֹף אִים מֵהֶם פוּן דִי שְׁרָצִים בְּמוֹתָם אַז זֵיי זֶענֶן טוֹט יִטְמָא זָאל דִיא זַאךְ טָמֵא זַיין מִכָּל כְּלִי עֵץ פוּן הִילְצֶערְנֶע כֵּלִים אוֹ בֶגֶד אָדֶר אַקְלֵייד אוֹ עוֹר אָדֶר אַכֵּלִי פוּן פֶּעל אוֹ אָדֶר שַׂק אַזַאק כָּל כְּלִי אִיטְלִיכֶע כֵּלִי אֲשֶׁר וָוס וֶוערְט גְטָאן אַמְלָאכָה מִיט זֵיי אוּנ דֶר שֶׁרֶץ הָט אָן גְרִירְט אִין דֶר כֵּלִי בַּמַּיִם זָאל זִיא גְבְרַאבְט וֶוערֶן אִין וַואסֶר מֶען זָאל דִי כֵּלִי טוֹבְלֶן אוּנ נָאךְ דֶר טְבִילָה וְטָמֵא זָאל זִיא טָמֵא וֶוערֶן בִּיז אָבֶנְד מֶען טָאר אִין אִיר נִיט נִיצְן קֵיין תְּרוּמָה בִּיז דִי זוּנְן פַר גֵייט וְטָהֵר אוּנ דֶער נָאךְ זָאל זִיא זַיין רֵיין: (לג) וְכָל אוּנ אַלֶע דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִים אֲשֶׁר יִפּוֹל אַז עֶס וֶועט אַרַיין פַאלֶן פוּן אֵיין טוֹטֶן שֶׁרֶץ אִינְוֶוייגְ כֹּל אֲשֶׁר אַלֶץ וָוס אִיז פַאר הַאנְדֶן אִין דֶער כֵּלִי זָאל

יִסְתְּאַב וְיָתֵהּ תְּתַבְּרוּן׃ לד מִכָּל מֵיכְלָא דְמִתְאֲכֵל דִּי יַעֲלוּן עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵי מְסָאַב וְכָל מַשְׁקֵה דִּי יִשְׁתְּתֵי בְּכָל מָאן יְהֵי

יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ׃ לד מִכָּל־הָאֹכֶל
אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם
יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה

תו"א מכל האוכל שבת קלת פסחים יח כ יומא פ מנחות קה חולין לז קכט בכורות ט . וכל משקה שבת יד פסחים יז יח .

רשב"ם

בתוכם כלום : (לד) אשר יבא עליו מים יטמא . מי שרוצה לתת טעם במצות לפי דרך ארץ ולתשובת המינין לא הזקיק הקב"ה טומאה למיני אוכלים **ומשקין** עד שתיקנם לצורך מאכל ונתינת מים היא תחלת תיקונם ועיקר השיבותם לצורך אכילה :

רש"י

הכלי חוזר ומטמא ם מה שבאוירו (ס"א נ"ל בתוכו) : **ואותו תשבורו .** (ת"כ) למד שאין לו טהרה ע במקוה: **(לד) מכל האכל אשר יאכל .** מוסב על מקרא פ העליון כל אשר בתוכו יטמא (פסחים כ) מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישת' בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא. למדנו מכאן דברי' הרבה למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומא' עד שיבאו עליו מים פעם אחת ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומא' לעולם ואפי' נגוב צ והיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר זרעים לטומא' כמים שכך יש לדרוש המקרא אשר יבא עליו מים או כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל. ועוד למדו

בית יהודא

אַריינגֶעלֵייגְט גְוָוארִין אִין דִי כֵּלִי , אַלְץ וָוס אִין דִי כֵּלִי **אִיז** טָמֵא , זָאגְט **רש"י** (הַכְּלִי חוֹזֵר וּמְטַמֵּא מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ) דִי **כֵּלִי** אִיז מְטַמֵּא אַלְץ וָוס לִיגְט אִין אִיר : (וְאוֹתוֹ תִשְׁבּוֹרוּ) . **אוֹב** אַעֶרְדֶענֶע כֵּלִי אִיז טָמֵא גְוָוארֶן , זָאל מֶען זִיא צוּבְּרֶעכֶן , זָאגְט רש"י (לָמַד שֶׁאֵין לוֹ טַהֲרָה בְּמִקְוָה) דֶר פָּסוּק **לֶערוּנְט** אוּנְז אַז אַעֶרְדֶענֶע כֵּלִי וֶוערְט נִיט רֵיין פוּן אִיר **טוּמְאָה** אֲפִילוּ מֶען אִיז אִיר טוֹבֵל אִין אַמִקְוָה , נָאר אוֹב מֶען וִויל דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִי זָאל וֶוערֶן רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה זָאל **מֶען** זִיא צוּבְּרֶעכֶן , אוֹיבּ דָם אִיז אַכֵּלִי צוּ הַאלְטֶן **אִין אִיר** עֶסִינְוַוארְג זָאל מֶען אוֹסְבְּרֶעכֶן אִין אִיר אַלֶעכִיל אַאֵייל**בִּירְט** זָאל קֶענֶן דוּרְךְ פַאלֶן , אוּנ אוֹב דָם אִיז אַכֵּלִי צוּם **טְרִינְקֶען** אַז מֶען בְּרֶעכְט־אוֹים אַלֶעכִיל אַז מֶען וֶועט דִיא **כֵּלִי**

אַריינְגְשְׁטֶעלְן אִין וַואסֶר וֶועט דוּרְךְ דִי לֶעכִיל אַרַיין גֵיין וַואסֶער אִין דִי כֵּלִי וֶוערְט דִיא כֵּלִי רֵיין פוּן אִיר **טוּמְאָה :** (לד) נִמִּכָּל הָאוֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל) . זָאגְט **רש"י** (מוּסָב עַל מִקְרָא הָעֶלְיוֹן) דָאס גֵייט אוֹיף דֶעם פְרִיעֶרְדִיגֶען פָּסוּק , **אִין דֶעם** פְריעֶרְדִיגֶען פָּסוּק שְׁטֵייט (כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא) אַלְץ וָואס לִיגְט אִין דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִי זָאל זַיין טָמֵא , זָאגְט דֶער **אַנְדֶערֶר** פָּסוּק (מִכָּל הָאוֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם) אַלֶע עֶסִינְוַוארְג וָואס וֶוערְט גֶגֶעסִין אוּנ אוֹף דִי עֶסִינְוַוארְג **אִיז** גְוֶוען וַואסֶר ואֵיידֶר זֵיי זֶענֶן אַרַיינְגֶעפַאלֶן אִין דִי כֵּלִי וָוס אִיז טָמֵא) אָדֶער דִיא וַואסֶער אִיז אוֹיף דִיא **עֶסִינְוַוארְג** אַרוֹיפְגֶעגָאסִין גִיוָוארִין (וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא) וֶוען דִיא עֶסִינְוַוארְג אִיז גֶלֶעגֶן אִין דִי כֵּלִי וָוס אִיז טָמֵא (יִטְמָא) **וֶוערְט** דִי עֶסִינְוַוארְג טָמֵא פוּן דִי כֵּלִי (וְכֵן כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי) אוּנ אַזוֹ אִיז דֶער דִין בַּייא אַלֶע מַשְׁקֶה וָוס **וֶוערְט** גֶעטְרוּנְקֶען אִין אַכֵּלִי (וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא) אוּנ דִיא מַשְׁקֶה אִיז אַרַיינְגֶעגָאסִין גֶעוָוארֶן אִין אַעֶרְדֶענֶע כֵּלִי **וָוס** אִיז טָמֵא (יִטְמָא) וֶוערְט דִי מַשְׁקֶה טָמֵא , זָאגְט **רש"י** (לָמַדְנוּ מִכָּאן דְּבָרִים הַרְבֵּה) פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען מִיר פִיל **דִינִים** (לָמַדְנוּ שֶׁאֵין אוֹכֶל מוּכְשָׁר וּמְתוּקָן לְקַבֵּל טוּמְאָה) מִיר לֶערְנֶען אַז יֶעדֶער עֶסִינְוַוארְג אִיז נִיט גְרֵייט צוּ וֶוערֶען טָמֵא **(עַד** שֶׁיָבוֹאוּ עָלָיו מַיִם פַּעַם אַחַת) בִּיז עֶס קוּמְט אוֹף אִים וַואסֶער אֲפִילוּ נָאר אֵיין מָאל (וּמִשֶּׁבָּאוּ עָלָיו מַיִם אֲפִילוּ פַּעַם **אַחַת** מְקַבֵּל טוּמְאָה לְעוֹלָם) אוּנ אַז עֶס אִיז אוֹיף דִיא עֶסִינְוַוארְג גֶעקוּמֶן וַואסֶר אֲפִילוּ נָאר אֵיין מָאל , קֶען דִי **עֶסִינְוַוארְג** אֵייבִּיג טָמֵא וֶוערֶן וֶוען זִיא רִירְט אָן אַטוּמְאָה (וַאֲפִילוּ נָגוּב) אֲפִילוּ דִי וַואסֶר אִיז שׁוֹין אָפְּגֶעטְרִיקְנְט גֶעוָוארֶען **פוּן דִי** עֶסִינְוַוארְג , פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן קֶען דִי עֶסִינְוַוארְג טָמֵא וֶוערֶען אַז זִיא רִירְט אָן אַטוּמְאָה (וְהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְכָל הַנִּקְרָא **מַשְׁקֶה** מַכְשִׁיר זְרָעִים לְטוּמְאָה כְּמַיִם) אוֹיבּ אוֹיף דִי עֶסִינְוַוארְג אִיז אַרוֹיפְגֶעגָאסֶען גְוָוארִין וַויין אָדֶער בּוֹימְאֵייל אָדֶער **אַנְדֶערֶע** זַאכֶען וָוס וֶוערְט גֶערוּפִין מַשְׁקֶה , וֶוערְט דִיא עֶסִינְוַוארְג גְרֵייט צוּ וֶוערֶען טָמֵא אַזוֹ וִויא עֶס וָואלְט אַרוֹיפְגֶעגָאסְ**עֶן** גְוָוארֶן וַואסֶר (שֶׁכָּךְ יֵשׁ לִדְרוֹשׁ הַמִּקְרָא) וָוארוּם אַזוֹ קֶען מֶען לֶערְנֶען דֶעם פָּסוּק אַלֶע עֶסִינְוַוארְג (אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם) **וָוס** וֶועט אוֹף אִים קוּמֶען וַואסֶער (אוֹ כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי) אָדֶער אַלֶע אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה וָוס וֶוערְט **גֶעטְרוּנְקֶען** אִין אַכֵּלִי וֶועט קוּמֶן אוֹף דִי עֶסִינְוַוארְג (יִטְמָא הָאוֹכֶל) קֶען דָם עֶסִינְוַוארְג וֶוערֶען טָמֵא אוֹבּ עֶס וֶועט אָנְרִירֶען **אַטוּמְאָה**

שפתי חכמים

בכלי אלא תלויה בו טמא הכלי : ס מדלא כתיב כל אשר יגע בתוכו אלא אפי' לא נגע אלא שבא לאוירו טמא . וה"פ לא שהכלי הוא כאלו מלא טומאה דמה שבתוכו נוגע בו דא"כ למה נתמעטו כלים מליטמא מאויר כלי חרס כדלקמן ברש"י אלא ודאי הכלי עצמו קבל טומאה מהשרץ שבאויר והכלי נעשה ראשון וחוזר ומטמא מה שבתוכו לעשותו שני ונתמעטו כלים שאין כלי ראשון מטמא כלי . הרא"ם: ע כלומר אם אתה רוצה לטהרו מידי טומאתו שברהו עד שלא יהא ראוי לתשמישו הראשון שאם עשוי לאוכלין ינקבהו עד שיוליא זיתים ואם למשקה עד שינקב ככונס משקה : פ מפני שאין לו דביקות עם ואותו **תשבורו** הסמוך לו ופי' אשר יבא עליו מים אשר באו עליו מפני שאשר יבא **מורה** אחר שהיה בתוך כלי חרס הטמא אם יבא עליו מים יטמא ואין **הדבר** כן שהרי התורה אמרה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו **וכו'** הוא טמא והוסיף עוד הרב לו' והוא בתוך כלי חרס שלא תאמר **שכיון** שנכנס לתוך כלי הטמא ואחר שילא מן הכלי אם באו עליו מים **יטמא** דנאמר שחוזר הטומאה וניעור אחר שיבוא עליו מים לכן אמר **והוא** בתוך הכלי : צ שהרי (לא) תלה הכ' את טומאתו אחר ביאת המים **כתב**

פירוש לתורת אלהים

טָמֵא וֶוערִין וְאוֹתוֹ אוּנ אִים כְּלוֹמַר דִיא כֵּלִי תִשְׁבּוֹרוּ זָאלְט אִיר צוּ בְּרֶעכֶן עֶס הֶעלְפְט נִיט קֵיין טְבִילָה : (לד) מִכָּל הָאֹכֶל פוּן אִיטְלִיכֶן עֶסֶן וַוארְג וָוס עֶס וֶוערְט גֶגֶעסְן אֲשֶׁר וָוס וַואסֶר אִיז דְרוֹף גְקוּמֶן אוּנ דָם עֶסֶן **וַוארְג** אִיז אִין דֶר עֶרְדֶענֶע כֵּלִי וָואס דֶר שֶׁרֶץ **אִיז** דְרִינֶען אַרַיין גְפַאלֶן חָאטְשֶׁי דֶר אוֹכֶל אִיז הַיינְט **שׁוֹין** טְרוּקֶן יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין וְכָל מַשְׁקֶה אוּנ **אִיטְלִיכֶם** גְטְרַאנְק אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה וָואס עֶס וֶוערְט גְטְרוּנְקֶן **בְּכָל כֵּלִי**

מצות השם

(קס) נִמִּכָּל הָאֹכֶל וגו'] . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן טוּמְאַת אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין אַזוֹ אַמַאֲכָל וָואס עֶס אִיז דֶער אוֹף גְקוּמִין וַואסֶר **אָדֶר** אַנְדֶרִי מַשְׁקֶה אִיז דָאס אָן גְבְּרֵייט אַז דָאס זָאל טָמֵא וֶוערִין אַז עֶס רִירְט אָן אִין אֵיין טָמֵא זַאךְ אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז **נוֹהֵג** בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

בכל כלי יטמא: לה וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים

מסאב: לה וכל די יפל מנבלתהון עלוהי יהי מסאב תנור וכירים יתרעון מסאבין אנון

תו״א וכל אשר חולין קכז. תנור וכירים שבת קכה חולין קיח.

בית יהודא

(ועוד למדו רבותינו מכאן) נאך אדין האבן די רבנן געלערנט פון דעם פסוק (שאין ולד הטומאה מטמא כלים) דאס קינד פון אטומאה איז ניט מטמא כלים *) (שכך שנינו) ווארום אזו האבן מיר געלערנט (יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס) איך וואלט מיינן אז אערדענע כלי איז טמא געווארען, אונ אין דיא ערדענע כלי האט מען נאכדעם אריינגעלייגט אנדערע כלים, זאלן זיי ווערן טמא פון די ערדענע כלי (תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל) זאגט דער פסוק אלץ וואס ליגט אין די ערדענע כלי וואס איז טמא געווארן, זאל ווערן טמא, אבער נאר עסינווארג אדער משקה (אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס) עסינווארג אונ משקה ווערט טמא פון אערדענע כלי וואס איז טמא (ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס) אבער אלע מינים כלים וואס ליגן אין די ערדענע כלי וואס איז טמא ווערען ניט טמא (לפי שהשרץ אב הטומאה) ווייל דער שרץ איז אאב הטומאה (והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה) אונ די כלי וואס איז טמא געווארן פון שרץ הייסט אולד הטומאה (לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו) דריבער קען ניט דיא ערדענע כלי מטמא זיין די כלים וואס ליגן אין איר (ולמדנו עוד) נאך לערנן מיר (שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו) אוב אשרץ איז אריינגעפאלן אין אהויבען אונ אין הויבן איז געווען ברוט (ולא נגע השרץ בפת) אונ דער שרץ האט ניט אנגערירט דם ברוט (התנור ראשון) דר הויבן הייסט אראשון ואולד הטומאה] (והפת שנייה) דר ברוט הייסט דם צווייטע טומאה (ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה) אונ מיר זאגן ניט מיר זאלען זעהן דעם הויבן גלייך ווי ער איז אינווייניג פוהל טומאה פון שרץ (ותהא הפת תחלה) אונ דר ברוט זאל הייסן דר אנהייב פון די טומאה (שאם אתה אומר כן) ווארום אז דו וועסט אזו זאגן אז דער הויבן איז פוהל טומאה איז דאך גלייך וויא דער שרץ אליין ליגט אין הויבן אונ דער לופט פון הויבן האט דיא זעלביגע שטארקע טומאה ווי דר שרץ אליין, אונ דר לופט וואס אין הויבן הייסט [illegible] הטומאה (לא נתמעטו כל הכלים מלהטמא מאויר כלי חרס) האבן דאך גדארפט טמא ווערען אלע כלים וואס זענען אין די ערדענע כלי וואס איז טמא, פון דעם לופט וואס איז אין די ערדענע כלי (שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן) ווארום עס איז דאך גלייך וויא דער שרץ אליין וואלט אנגרירן די אלע כלים וואס זענען אין די ערדענע כלי וואס זיי ווערן טמא אז אטומאה רירט זיי אן אויסווייניג (ולמדנו עוד) נאך לערנן מיר (על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אלא אם כן נפלו עליהן משנתלשו) וואס מיר זאגען פירות ווערן אנגערש ניט טמא סיידן עס איז געקומן אויף זיי וואסער, דס איז נאר אז די וואסער איז אויף זיי געקומן נאכדעם ווי זיי זענען אפ געריסן געווארן פון בוים (שאם אתה אומר) ווארום אז דו וועסט זאגען (מקבלין הכשר במחובר) אפילו די וואסער איז געווען אויף די פירות ווען זייא זענען געווען באהעפט צום בוים, קענן אוך דיא פירות טמא ווערן, קענן דאך אלע פירות טמא ווערן (אין לך שלא באו עליו מים) עס איז דאך גיטא איין פרי וואס אויף איר איז ניט געווען וואסער ווען זיא איז געווען אויף דעם בוים, ווארום עס רעגינט דאך אויף דיא פירות (ומהו אומר) וואס דען זאגט דר פסוק (אשר יבא עליו מים) עס וועט קומן אויף אים וואסער ואוף וועלכע פירות אונ אויף וועלכע פרזייהונג איז דען ניט געווען רעגן] (ולמדנו עוד) נאך לערנען מיר (שאין אוכל מטמא אחרים) אעסינווארג וואס איז טמא קען ניט מטמא זיין אנדערע (אלא אם כן יש בו כביצה) סיידן דם עסינווארג איז גרוס ניט ווייניגר ווי אאיי פון אהון (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (אשר יאכל) וואס ווערט געגעסן (אוכל הנאכל בבת אחת) אזו אעסינווארג וואס מען קען דם אויפעסין נארפשלינגען מיט איין מאהל (ושיערו חכמים) די חכמים האבן ברעכונט (אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת) דער ארט אין האלדז וואו דאס עסין ווערט אראפגעשלונגן קען ניט פארנעמען גרעסער וויא אאיי פון אהון: (לה) ותנור וכירים]. תנור איז אהויבן צום

רש״י

רבותינו מכאן שאין ולד הטומאה מטמא כלים שכך שנינו יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס ת״ל כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכל ומשקה מיטמא ק מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס לפי שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן. ולמדנו עוד על ביאת מים שאינ׳ מכשרת זרעים אלא א״כ נפלו עליהן משנתלשו ר שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחובר אין לך שלא באו עליו מים ומהו אומר אשר יבוא עליו מים. ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא אחרים ש אלא א״כ יש בו כביצה (ת״כ יומא פ) שנא׳ אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: (לה) תנור וכירים. (כלים יא) כלים

שפתי חכמים

לא שנא נגוב לא שנא לח: ק כתב הרא״ם נראה לי דהאי ומשקה משבשתא היא וצריך לגרוס אוכל מיטמא מאויר כלי חרס לא אוכל ומשקה שהרי המשקה דכתיב בקרא כבר כתב רש״י לעיל שהוא בא להכשיר והליבא דר״ת ולא ליטמא כרבי יודא וכרבי יוסי ואם כן איך יתכן לומר אחר כך ועוד למדו רבותינו וכו׳ ועוד בת״כ שלפנינו ובפסחים דף כ׳ אינו כתוב רק אוכלין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאין מאויר כלי חרס: ר פי׳ משנתלשו האוכלים מן הקרקע דאם לא כן אין לך שלא באו עליו מים ומהו אשר יבא עליו מים: ש ר״ל בני אדם האוכלים אכילה שאין בה שיעור אינן טמאים אבל אין פירושו שאין אוכל מטמא דברים אחרים כשאין בו שיעור שהרי אפי׳

פירוש לתורת אלהים

(לה) וכל אונ אלע זאכן וואס דרוף וועט פאלן פון דר נבלה פון אשרץ יטמא זאל זיין טמא תנור איין אובן וכירים

אין אלערליי כלים אונ עס איז געלעגן אין דער כלי חרס וואס איז טמא יטמא זאל דיא משקה טמא זיין:

---

*) הערה דער סדר פון די טומאות איז אזוי, אמת ווערט גערופן אבי אבות אטומאה, דער מענטש אדער די כלי וואס האבן אנגערירט דעם מת ווערין גערופן אב אטומאה או מען רירט אן דעם מענטש אדער די כלי וואס האט אנגערירט דעם מת הייסט ער ראשון לטומאה [אדער ולד אטומאה], דער ראשון [ולד] הטומאה קען נאר מטמא זיין עסינווארג אדער משקה אבער אמענטשין אדער כלים קען ער ניט מטמא זיין, אשרץ, אנבלה, הייסט אויך אאב אטומאה זיי קענען מטמא זיין אמענטשין אדער כלים אויך, אונ דער מענטש אדער די כלים וואס האבן אנגערירט דעם שרץ אדער די נבלה הייסין ראשון [אדער ולד הטומאה] אונ זיי קענען נאר מטמא זיין עסינווארג אדער משקה אבער ניט איין אנדער מענטש אונ ניט כלים:

יתץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם:
לו אך מעין ובור מקוה מים יהיה
טהור ונגע בנבלתם יטמא: לז וכי
יפל מנבלתם על כל זרע זרוע

ומסאבין יהון לכון:
לו ברם מעין וגוב בית
כנישות מיא יהי דכי
ודיקרב בנבלתהון יהי
מסאב: לז וארי יפל
מנבלתהון על כל בר זרע

ת"א וטמאים יהיו שבת קכה. אך מעין פסחים יז נזיר כד זבחים כה חולין פד: על כל זרע שבת לה זבחים קה מנחות ע חולין קיז קיח קיט כריתות נא נדה כח:

בעל הטורים

(לז) זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. בגימ' זרעים שזרען טהורות:

רשב"ם

(לו) אך מעין ובור. לפי הפשט אין מקבלים טומאה מים המכונסים בקרקע אלא

רש"י

המיטלטלין הם והם של חרס ויש להן תוך ת ושופת את הקדר' על נקב החלל ושניהם פיהם למעלה: יתץ. שאין לכלי חרס טהרה בטבילה: וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר מצווה אני לנותצם ת"ל וטמאים יהיו לכם אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי: (לו) אך מעין ובור מקוה מים. המחוברים לקרקע אין מקבלין טומאה א ועוד יש לך ללמוד. יהיה טהור. הטובל בהם מטומאתו: ונוגע בנבלתם יטמא. אפילו הוא בתוך מעין ובור ב ונוגע בנבלתם יטמא (ת"כ) שלא תאמר ק"ו אם מטהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיציל את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא: (לז) זרע זרוע.

בית יהודא

באקן, כירים איז צום קאכן *) זאגט רש"י (כלים המטלטלין הם) תנור אונ כירים זענען כלים וואס מען קען זיי טראגן פון איין ארט צום אנדערן ארט (והם של חרס) אונ זענען פון ליים (ויש להן תוך) זייא האבן אאינוויינינג (ושופת את הקדרה על נקב החלל) מען שטעלט דעם טאפ אויף דעם לאך פון הויבין (ושניהם פיהם למעלה) ביידע דער תנור (הויבין) אונ כירים נקומען) זענען די לעכר הויבין, אויב זיי זענען טמא גיווארן (יתץ) זאל מען זיי צו שטוסן צו ברעכן (שאין לכלי חרס טהרה בטבילה) ווייל אערדענע כלי קען ניט ריין ווערן פון איר טומאה מיט טבילה אין אמקוה: וטמאים יהיו לכם. זאגט רש"י (שלא תאמר מצוה אני לנותצם) זאלסט ניט זאגן איך בין גבאטן פון הקב"ה איך זאל צוברעכן דעם תנור וכירים אוב זיי זענען טמא גיווארן (תלמוד לומר) זאגט אונז דער פסוק (וטמאים יהיו לכם) זיי מעגן ביי אייך זיין אזו ווי זיי זענען טמא (אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי) אוב ער וויל זיי האלטן אזו ווי זיי זענען טמא מעג ער זיי האלטן: (לו) נאך מעין ובור מקוה מים. אקוואל אדער אברונן וואס אין זיי איז פרזאמולט וואסער (המחוברים לקרקע) די וואסער איז בהעפט צו דער ערד (אין מקבלין טומאה) ווערן ניט טמא (ועוד יש לך ללמוד) נאך קענסטו לערנען פון דעם פסוק (יהיה טהור) ער וועט זיין ריין מיינט מען (הטובל בהם מטומאתו) דער מענטש וואס איז טמא אונ ער גייט אריין אין קוואל וואסער אדער אין אברונן וואסער אונ טונקט זיך איין אין גאנצען אין דעם וואסער ווערט ער ריין פון דיא טומאה: ונוגע בנבלתם יטמא. זאגט רש"י (אפילו הוא בתוך מעין ובור) אפילו איינער איז אין אקוואל וואסער אדער ער איז אין אברונן וואסער, אונ אין דעם קוואל אדער אין דעם ברונען ליגט אנבלה (ונוגע בנבלתם) אונ ער האט אנגערירט די נבלה (יטמא) ווערט ער טמא (שלא תאמר קל וחומר) זאלסט ניט זאגן עס איז אקל וחומר דער מענטש זאל ניט ווערן טמא (אם מטהר את הטמאים מטומאתן) מאדאך אז אטמא קומט אריין אין דעם קוואל וואסער אדער אין דעם ברונן וואסר ווערט ער ריין פון די טומאה (קל וחומר) איז דאך געוויס אז אטהור איז אין דעם קוואל וואסער אדער אין דעם ברונן וואסר (שיציל את הטהור מליטמא) זאל די וואסער רעטעווין דעם טהור ער זאל ניט טמא ווערן (לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא) דריבער זאגט דר פסוק דר מענטש וואס וועט אנריערען אנבלה ואפילו די נבלה ליגט אין די מקוה איז ער טמא: (לז) זרע זרוע. זאגט רש"י מען מיינט (זריעה של מיני זרעונין) אפארזייהונג פון אזעלכע מינים וואס ווערן

שפתי חכמים

א אם יש בו שיעור טומאה אין מטמא דברים אחרים שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה. מלאתי. והא דלא מטמא את אחרים ילפינן מדלא כתיב טמא אלא יטמא והוי כאלו אמר טמא הוא ולא לטמא אחרים: ת דאי לאו כלים המטלטלים הם אלא מחוברים לקרקע או לא מקבלי' טומאה דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ומדכתיב יותץ דמשמע שאין להם טהרה במקוה משמע דשל חרס הם והואיל והוא כלי חרס צריך לומר שיש להם תוך דאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו ולאו דוקא חרס שהרי אין שורפים אותן באש אלא כיון שעושים אותן מטיט ומיבשין אותן בחמה קורין אותו חרס ויש לו כל דין כלי חרס: א וא"ת והא לעיל דרש רש"י וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא קאי אהכשר טומאה ולא על טומאה עצמה משום דסביר' לי' דאין טומאת משקה דאורייתא וזהו אליבא דרבי אליעזר דס"ל הכי והכא פירש דוקא המחוברים לקרקע אינן מקבלים טומאה ש"מ טומאת משקים דאורייתא וזהו אליבא דר"י דסביר' לי' הכי. י"ל זהו שפירש רש"י ועוד יש ללמוד וכו' ואליבא דר"א והא דלא קאמר וי"א י"ל דאף ר' יודא ס"ל כמי הכי דסבירא ליה דתרווייהו יש ללמוד מזה דשקולים הם ויבאו שניהם רא"ם: ב כלו' אם נגע בנבלה והוא בתוך מעין או בור יטמא דקרא יתירא הוא למדרש הכי והכי דרשינן ליה אך מעין ובור ומקוה מים הטמ' הטובל בהן טהור אבל הטהור העומד בתוכן אם נגע בשרץ טמא: ג כתב הרא"ם אבל בתורת כהנים שנו הואיל והארץ מעלה את

פירוש לתורת אלהים

כירים אונ איין קומן דס זענען אזעלכע ערדענע כלים וואס מען קאן זיי טראגן פון איין ארט אויף דעם אנדרן אז עס פאלט דריגן אריין אטויטער שרץ יתץ זאל דר אויבן אדער דר קוימען צו שטוסן ווערען אונ עס העלפט זיי קיין טבילה ניט טמאים אונ אום ריין יהיו זאלן זיי זיין לכם צו אייך: (לו) אך נייערט מעין אקוואל ברונן ובור אונ אזו אגרוב מקוה וואס איז דריגען איין זאמלונג פון וואסער יהיה זאל זיין טהור עס איז ניט מקבל טומאה ונוגע אונ דר וואס רירט אן בנבלתם דיא נבלה פון דיא שרצים חאטשי ער שטייט בשעת מעשה אין דעם קוואל ברונן אדער אין דעם גרוב מיט וואסר יטמא זאל ער טמא זיין: (לז) וכי יפול אונ אז

*) הערה פאר צייטיגע הויבין צום קאכין אונ צום באקין זענען גיוועזן גיוועזן גלייך, עס איז גיוועזן געמאכט פון ליים קיילעכדיג ווי אפאס, עס האט קיין דעק געהאט ניט הויבין ניט אונטען, די פאס פלעגט מען טריקענען אויף די זונן, אז זיא איז גיוועזן טרוקען האט מען געלייגט אויף די ערד דריי ציגול אדער שטיינער אונ מען האט די פאס געשטעלט אויף די ציגול אדער אויף די שטיינער אונ אונטען האט מען געלייגט פייער דער פלאם פון דעם פייער איז גיוועזן אינוויינינג אין די פאס, אינוויינינג אויף די ווענט פון פאס האט מען צוגעקלעבט דאס ברויט דער פייער האט געבאקט דאס ברויט פון איין זייט אונ די ווענט פון הויבין וואס זענען היים גיווארין פון פייער האבין געבאקט דעם ברויט פון דיא אנדערע זייט, צום קאכין איז אויך גיוועזן אזוי געמאכט, נאר הויבין איז גיוועזן שמאהל מען זאל קענען שטעלין אטאפ, אונ דער טאפ זאל ניט קענען אריינפאלין אינוויינינג:

אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא: לח וְכִי יֻתַּן־
מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו
טָמֵא הוּא לָכֶם: ס לט וְכִי יָמוּת מִן־
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאָכְלָה
הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

זְרוּעַ דִּי יִזְדְּרַע דְּכֵי הוּא:
לח וַאֲרֵי יִתְיְהֲבוּן מַיָּא עַל
בַּר זַרְעָא וְיִפֵּל מִנְּבִלְתְּהוֹן
עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא לְכוֹן:
לט וַאֲרֵי יְמוּת מִן בְּעִירָא
דִּי הִיא לְכוֹן לְמֵיכַל
דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתַּהּ יְהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:

תו"א וכי יותן שבת יא עירובין פז פסחים יד׃
לח הגיגה יט קידושין נט מליעא כב חולין עז קיח קכח כריתות טז מכשירין סו סו סח. וכי ימות שבת קלו זבחים סט חולין לז קיח קכח נדה קו. הנוגע שם פה קיז קכד קכט קכו.

רשב"ם

כמו שפירש למעלה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא: (לז) אשר יזרע טהור. כל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה: זרע זרוע. זרע של זרעונים. וכמו ויתנו לנו מן הזרועים בדניאל ל׳ רבים. זרוע ל׳ יחיד: (לט) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו׳. אבל אם נשחטה אינה נבלה ואפי׳ נמצאת טריפה אבל בנבלת בהמה טמאה לא הזכיר בה מיתה לפי שאפי׳ אם נשחטה היא נבלה ומטמאה. וחכמים דרשו מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצתה אינה

בית יהודא

פַרְזֵייהֶעְטְס (זֵרוּעַ שֵׁם דָּבָר הוּא) זֵרוּעַ אִיז דֶר נָאמֶען פוּן דִיא זַאכֶען (קֶערְנֶער) וָוס וֶוערֶען גֶעזֵייהֶעט אִין דִי עֶרְד (כְּמוֹ) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְיִתְּנוּ לָנוּ מִן הַזֵּרוֹעִים) מֶען זָאל אוּנְז גֶעבֶּען דִי קֶערְנֶער וָוס וֶוערֶען גֶזֵייעֶט: (טָהוֹר הוּא). זָאגְט רַשִׁ"י (לִמֶּדְךָ הַכָּתוּב) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט דִיךְ (שֶׁלֹּא הוּכְשַׁר וְנִתְקַן לִקְרוֹת אוֹכֶל לְקַבֵּל טוּמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם) יֶעדֶר עֶסִינְוַוארְג ווֶערְט נִיט אָנְגֶעבְּרֵייט עֶר זָאל גֶרוּפֶען ווֶערֶען אַעֶסִינְוַוארְג עֶר זָאל קֶענֶען טָמֵא ווֶערֶען, סַיידֶען עֶס אִיז אוֹיף אִים אַרוֹיפְגֶעקוּמֶען וַואסֶער: (לח) (וְכִי יוּתַּן מַיִם עַל זֶרַע). אוּב עֶס וֶועט גֶעגֶעבֶּען ווֶערִין וַואסֶער אוֹיף אַעֶסִינְוַוארְג וָוס זֶענֶען גֶעזֵייהֶט גִיוָוארִין (לְאַחַר שֶׁנִּתְלַשׁ) נָאכְדֶעם ווִי מֶען הָט זֵיי אָפְּגֶערִיסֶען פוּן דִי

רש"י

זריעה של מיני זרעונין. זרוע שם דבר הוא כמו (דניאל א) ויתנו לנו מן הזרועים: טהור הוא. למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות אוכל לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים: (לח) וכי יותן מים על זרע. לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר: מים על זרע. בין מים בין שאר משקין ה בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכן והכל נדרש בתורת כהנים: ונפל מנבלתם עליו. אף משנגב מן המים שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר הימנו: (לט) בנבלתה. (חולין קיח. ת"כ) ולא בעצמות

עֶרְד קֶענֶען זֵייא טָמֵא וֶוערֶען (שֶׁאִם תֹּאמַר יֵשׁ הֶכְשֵׁר בִּמְחוּבָּר) וָוארוּם אַז דוּא וֶועסְט זָאגֶען אַז עֶס קוּמְט אַרוֹיף וַואסֶער אוֹיף פֵּירוֹת וֶוען זֵיי זֶענֶען נָאךְ בַּהֶעפְט צוּ דִי עֶרְד קֶענֶען זֵייא אוֹיךְ טָמֵא וֶוערֶען (אֵין לְךָ זֶרַע שֶׁלֹּא הוּכְשַׁר) אִיז דָאךְ נִיטָא אַפַארְזֵייהוּנְג וָואס אִיז נִיט אָנְגֶעבְּרֵייט טָמֵא צוּ וֶוערֶען, וָוארוּם אוֹיף יֶעדֶער פַארְזֵייהוּנְג רֶעגִינְט: (מַיִם עַל זֶרַע). זָאגְט רַשִׁ"י (בֵּין מַיִם בֵּין שְׁאָר מַשְׁקִים) סַיי עֶס ווֶערְט אַרוֹיפְגֶעגָאסֶען וַואסֶער אוּנ סַיי אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה (בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע) סַיי דִי וַואסֶער אִיז אַרוֹיפְגֶעגָאסִין גֶוָוארֶען אוֹיף דֶעם עֶסִינְוַוארְג (בֵּין זֶרַע נָפַל לְתוֹכָן) סַיי דָס עֶסִינְוַוארְג אִיז אַרֵיינְגֶעפַאלֶען אִין דִיא וַואסֶער, וֶוערְט אַלְץ דָאס עֶסִינְוַוארְג אָנְגֶעבְּרֵייט צוּ וֶוערֶען טָמֵא (הַכֹּל נִדְרַשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) אַלְץ וֶוערְט גֶלֶערְנְט אִין תּוֹרַת כֹּהֲנִים: (וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו). עֶס אִיז אַרוֹפְגֶעפַאלֶען פוּן זֵייעֶרֶע נְבֵלוֹת אוֹיף דֶעם עֶסִינְוַוארְג (אַף מִשֶּׁנִּגָּב מִן הַמַּיִם) אֲפִילוּ נָאכְדֶעם ווִי דִי וַואסֶער אִיז אָפְּגֶעטְרִיקֶענְט גֶעוָוארֶען פוּן דָם עֶסִינְוַוארְג (שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא לִהְיוֹת עָלָיו שֵׁם אוֹכֶל) דִי תּוֹרָה ווִיל נָאר אַז אוֹיף דִי זַאךְ זָאל גֶערוּפֶען וֶוערֶען דֶער נָאמֶען דָם אִיז אַעֶסִינְוַוארְג (וּמִשֶּׁיָּרַד עָלָיו הֶכְשֵׁר קַבָּלַת טוּמְאָה פַּעַם אַחַת) אוּנ ווִיא עֶס אִיז אוֹיף דֶעם עֶסִינְוַוארְג גֶעקוּמֶען אֵיין מָאל וַואסֶער אוּנ דָם עֶסִינְוַוארְג אִיז אָנְגֶעבְּרֵייט גֶעוָוארֶען צוּ וֶוערֶען טָמֵא (שׁוּב אֵינוֹ נֶעֱקָר מִמֶּנּוּ) וֶועט שׁוֹין מֶער נִיט אַוֶועקְגֵיין פוּן דָאס עֶסִינְוַוארְג דָאס אָנְבְּרֵייטוּנְג צוּ וֶוערֶען טָמֵא וֶוען עֶס וֶועט אָנְרִירֶען אַטוּמְאָה, אֲפִילוּ נָאכְדֶעם ווִי דָם עֶסִינְוַוארְג אִיז שׁוֹין טְרוּקֶען גִיוָוארֶען פוּן דָם וַואסֶר: (לט) (בְּנִבְלָתָהּ). אַז מֶען רִירְט אָן דִי פְלֵייש פוּן דִיא נְבֵלָה וֶוערְט מֶען טָמֵא (וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים וְלֹא

שפתי חכמים

הטמאים מטומאתם שאם זרעו זרעים טמאים ונשרשו בארץ הם טהורים והמקוה כמי מטהרת את הטמאים מה הארץ מגלת את הטהורי׳ כלומר הזרעים הנשרשים בארץ מלטמא אף מים כך לכך נא׳ והנוגע בנבלתם יטמא שאין המים מצילים מלטמא: ד פי׳ דמדכתיב בתריה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא מכלל דקרא דלעיל מיירי דכתיב טהור הוא כשנפל מנבלתם עליו טרם שיבא עליו המים קמיירי. עיין בהרא"ם מה שהקשה הקושיות שהקשו בת"כ ובתלמוד דל"ל קרא תיפוק מדלעיל והביא התירולי׳ שתירצו שם: ה דילפי׳ מים מים לגז"ש ממים דלעיל דגבי כלי חרש שאם בהן שאר משקים כמים: ו דכתיב וכי יותן מים על זרע וכתי׳ בסמוך ונפל וגו׳ קרי בו כמי ונפל על

פירוש לתורת אלהים

אַז עֶס וֶועט פַאלֶען מִנִּבְלָתָם פוּן זֵייעֶר נְבֵלָה עַל אוֹיף אַלֶערְלֵיי זָאמֶען זֵרוּעַ פוּן דִי מִינֵי זָאמֶען אֲשֶׁר וָואס אִיז גֶזֵייעֶט גֶוָוארֶען אוּנ אוֹיף דֶעם זָאמֶען אִיז קֵיין מָאל קֵיין וַואסֶר אָדֶער אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה נִיט גִיקוּמֶען טָהוֹר כְּלוֹמַר חָאטְשֶׁי עֶס רִירְט אָן דְרִינֶען אַטוּמְאָה אִיז נִיט מְקַבֵּל טוּמְאָה: (לח) וְכִי וֶוען עֶס אִיז אָבֶּער גִיגֶעבֶּען וַואסֶער אָדֶער אַנְדֶערֶע מַשְׁקִין אוֹיף דֶעם זָאמֶען וְנָפַל אוּנ עֶס אִיז גְפַאלֶען פוּן דֶער נְבֵלָה פוּן דִי שְׁרָצִים דְרוֹף חָאטְשֶׁי עֶס אִיז בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה שׁוֹין טְרוּקֶען גִוֶוען טָמֵא זָאל דָם טָמֵא זַיין צוּ אַייךְ: (לט) וְכִי יָמוּת אוּנ וֶוען עֶס וֶועט עֶפִּיס פֵיינֶגֶערֶען פוּן דֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר וָוס אִיר מֶעגְט זֵיא עֶסֶען אַז זֵיא זָאל נִיט פֵיינֶגֶערֶען נָאר מֶען זָאל זֵיא שֶׁעכְטֶען ווָאלְט מֶען זֵיא גִימֶעגְט עֶסֶען הַנֹּגֵעַ דָם וָוס רִירְט אָן אִיר נְבֵלָה יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין בִּיז אוֹיף דֶר נַאכְט:

מצות השם

(קסא) (הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ וגו׳). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין נְבֵלָה אִיז מְטַמֵּא דֶעם וָואס עֶר רִירְט אָן אִין אִיר אוּנ עֶר אִיז טָמֵא בִּיז אוֹיף דֶר נַאכְט אוּנ דַארְף זִיךְ וַואשֶׁען דִי קְלֵיידֶער אוּנ אֵיין עֶרְדִינֶע כֵּלִי וֶוערְט טָמֵא פוּן דֶער לוּפְט אֲפִילוּ דִי נְבֵלָה רִירְט נִיט אָן נָאר זִיא הֶענְגְט אִיבֶּער דִי כֵּלִי אִיז דִי כֵּלִי שׁוֹין טָמֵא אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ מא וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־

מ וּדְיֵיכוֹל מִנְּבִלְתַּהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת נְבִלְתַּהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ מא וְכָל רִחֲשָׁא

תו"א והאוכל שם עח נדה לג . והנושא חולין קכד קכה . וכל השרץ בילה ו נזיר סד חולין ד סז זבחים כג .

רשב"ם

מטמאה . זו טריפה ששחטה טהורה מידי נבלה : (מ) והאוכל מנבלתה. פירשו חכמים לשיעור הוא שאם נושא שיעור אכילה או נוגע טמא . וזהו כזית . ולפי הפשט אוכל טמא אע"פ שלא נגע בידיו כמו שכתוב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה :

רש"י

וגידים ז ולא בקרנים וטלפים ולא בעור : (מ) והנושא את נבלתה. חמורה טומאת משא מטומאת מגע ח שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו יכבס בגדיו : והאוכל מנבלתה. יכול תטמאנו אכילתו ט כשהוא או' בנבלת עוף טהור (ויקרא כב) נבלה וטרפה לא יאכל לטמא' בה אותה מטמאה בגדים באכילת' ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליע' א"כ מה ת"ל האוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה י והוא כזית (נדה מב) : וטמא עד הערב . אע"פ שטבל צריך כ הערב שמש: (מא) השורץ על הארץ. (חולין סז) להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין

בית יהודא

בקרנים ולא בטלפים ולא בעור) אָבער אז מען רירט אָן די ביינער אָדער די אָדערין אָדער די הערנער אָדער די קלאָען אָדער די פעל, ווען די אַלע זאכן איז יעדר זאך בזונדר, ניט מיט די נבלה צוזאמען ווערט מען ניט טמא, אָבער ווען אפילו נאר איינע פון דיא זאכען איז נאך בהעפט צוזאמען מיט די נבלה, אפילו מען רירט אָן איינע פון די זאכן ווערט מען אויך טמא : (מ) והנושא את נבלתה. דר וואס טראגט די נבלה אפילו ער הט זיא ניט אנגערירט ווער טראגט זיא אויף אברעטיל] איז ער טמא, אונ די קליידער וואס ער איז אנגעטאן ווען ער טראגט די נבלה זענן אויך טמא, זאגט רש"י (חמורה טומאת משא מטומאת מגע) אז מען טראגט די נבלה איז די טומאה שטארקער

וויא מען רירט אָן די נבלה (שהנושא מטמא בגדים) דער וואס טראגט די נבלה ווערן טמא זיינע קליידער וואס ער גייט אין זיי אנגעטאן ווען ער טראגט די נבלה (והנוגע אין בגדיו טמאין) אָבער דער וואס רירט אָן די נבלה ווערט ער טמא אָבר זיינע קליידר זענן ניט טמא (שלא נאמר בו יכבס בגדיו) ביי אנרירען שטייט ניט ער זאל וואשען דיא קליידער : והאוכל מנבלתה. אז ער וועט עסין פון דיא נבלה אפילו ער וועט זיא ניט אנרירען אונ ניט טראגן, ווערט ער טמא אונ די קליידער וואס ער גייט אנגעטאן ווען ער עסט די נבלה זענען אויך טמא, זאגט רש"י (יכול תטמאנו אכילתו) איך וואלט מיינען עס איז טאקי אזוי דער דין אז ער עסט אנבלה אפילו ער הט זיא ניט אנגערירט אונ ניט געטראגן זאל ער זיין טמא (כשהוא אומר בנבלת עוף טהור) אז דער פסוק זאגט ביי די נבלה פון אעוף וואס מען הט זיא גמעגט עסין (נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה) אז דער עוף איז געפייגערט אָדער טרפה געווארן זאל מען אים ניט עסין ווייל מען וועט ווערן טמא (אותה מטמא בגדים באכילתה) אז מען עסט די נבלה פון אעוף וואס מען האט איר געמעגט עסין ווערט מען טמא אונ דיא קליידער וואס מען גייט אנגעטאן ווען מען עסט די נבלה איז אויך טמא אפילו ער הט זיא ניט אנגערירט אונ ניט געטראגן (ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא) אָבער אז ער עסט אנבלה פון אבהמה אונ ער האט זיא ניט אנגערירט אונ ניט געטראגן, נאר וויא אזוי הט ער זיא גגעסין (כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה) זיין חבר הט גענומען אשטיקל נבלה פון אבהמה אונ האט זיא אים אריינגעשטעקט טיף אין האלדז, ווערט ער ניט טמא (אם כן מה תלמוד לומר האוכל) אונ עס איז אזוי צו וואס שטייט אין פסוק אז ער עסט אנבלה איז ער טמא, זאגט רש"י (ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה והוא כזית) דיא תורה לערונט אונז וויא גרוים זאל זיין דיא שטיקל נבלה וואס איז מטמא אז מען הט זיא אנגערירט אָדער מען הט זיא געטראגן, ווי פיל מען קען אראפשלינגען אעסיגוואַרג מיט איין מאל, דאס איז גרוס וויא אאיילבירט וויא אהאלבע איי פון אהון : וטמא עד הערב. זאגט רש"י (אף על פי שטבל) אפילו ער הט זיך טובל גווען פארין נאכט פון דעסטוועגן (צריך הערב שמש) טאר מען ניט עסין תרומה ביז נאכדעם וויא די זונן איז אונטערגעגאנגען : (מא) והשרץ על הארץ. די שרצים וואס קריכען אויף די ערד טאר מען ניט עסין, זאגט רש"י (להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין) די קליינע ווערמליך וואס זענען אין ארבעס שוטין אונ אין דיא באבעס שוטין אונ אין די באב אליין (ואת הזיזין שבעדשים) אונ דיא

שפתי חכמים

מה שכתוב לפניו ונפל זרע על מים : ז פי' כשפירשו ממקום חבורן אבל כשהן מחוברים בבשר הנוגע בהן כנוגע בבשר אי משום יד אי משום שומר : ח פירשתי לעיל. והא דפירש רש"י הכא והא כבר פירש זה לעיל. י"ל דמדכתיב הכא והאוכל מנבלתה ליתן שיעור אוכל לנושא ולנוגע ס"ד כיון דהפסוק אותן הכ' לשיעור טומאה ה"ה נמי לענין כיבוס בגדים מ"ה צריך רש"י לחזור ולפרש פה. וא"ל מנ"ל לרש"י כבר תירץ הרא"ס כיון דלא משתמיט קרא בשום דוכתא דליכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו : ט מה שפירש אותו אחר והנושא את נבלתה שלא כסדר כדי שידבק הנושא עם הנוגע להודיע ההבדל שביניהם שטומאת משא חמור' מטומאת מגע וכדפי' לעיל דאל"כ מה בא להשמיענו : י דהיינו חצי ביצה. והא דפירש"י לעיל אוכל הנאכל בב"א וביערו חכמי' אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת דהיינו ביצה שלימה . זה מיירי ע"י הדחק והכא מיירי שלא ע"י הדחק : כ כבר פי' לעיל גבי במים יובא וטמא עד הערב עיין עליו וכן פירש כאן. והרא"ס פירש בענין אחר שפירש אע"פ שטבל צריך הערב שמש דאל"כ ואחר ירחץ במים וטהר מיבעי ליה. והערב שמש ר"ל ביאת אורו דהיינו צאת הכוכבים דוטהר יומא

פירוש לתורת אלהים

(מ) וְהָאֹכֵל אונ דר וואס עסט פון איר נבלה יְכַבֵּס זאל ער וואשן זיינע קליידר וואס ער איז געגאנגען אין זייא

מצות השם

(קסב) וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ וגו'. דס איז דיא לא תעשה אז מיר יודין טארן ניט עסין קיין ווערים אונ אנדערי מיני שרצים וואס עס קריכט אויף דר ערד אונ די מצוה איז נוהג ביי זכרים אונ נקבות :

הארץ שקץ הוא לא יאכל: מב כל
הולך על-גחון וי"ו דגחון חצי התורה באותיות
והוי"ו רבתי וכל הולך על-ארבע עד כל-
מרבה רגלים לכל-השרץ השרץ
על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ
הם: מג אל-תשקצו את-נפשתיכם
בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו

אונקלוס

דרחיש על ארעא שקצא
הוא לא יתאכל: מב כל
דמהלך על מעוהי וכל
דמהלך על ארבע עד כל
סגיאות רגלין לכל
רחשא דרחיש על ארעא
לא תיכלנון ארי שקצא
אנון: מג לא תשקצון ית
נפשתיכון בכל רחשא
דרחיש ולא תסתאבון

תו"א גחון חולין סז. לא תאכלום יבמות קיד. אל תשקצו שבת צ מכות יז. בכל השרץ מכות יז. ולא תטמאו יומא כט:

רש"י

שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משיצאו לאויר ושרצו הרי נאסרו: לא יאכל. לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים ל שאינו נראה אלא כרוחש וכו': (מב) הולך על גחון. זה נחש ולשון גחון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו: כל הולך. להביא השלשולין מ ואת הדומה נ לדומה: הולך על ארבע. זה עקרב: כל. להביא את החפושית אשקרבו"ט בלעז ואת הדומה לדומה: מרבה רגלים. זה נדל שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין ציינטפיד"ש: (מג) אל תשקצו. באכילתן שהרי כתיב נפשותיכם ואין שיקוץ נפש

בית יהודא

דינע ווערמליך וואס אין די ליגזען, זיי מעג מען עסין (שהרי לא שרצו על הארץ) זיי זענן דאך ניט געקראכין אויף די ערד (אלא בתוך האוכל) זיי זענן נאר אין די עסינוואַרג (אבל משיצאו לאויר ושרצו) אָבער אַז דיא ווערמליך זענען ארויסגעגאנגען אויף די לופט אונ אַרומגעקראכען פון זייער אָרט (הרי נאסרו) זענען זיי געוואָרן אָסור צו עסין: [לא יאכלו. זאגט רש"י (לחייב על המאכיל כאוכל) אַז איינער גיט עסין צו זיין חבר איינע פון די זאכן וואס מען טאר ניט עסין, דער וואס האט געגעבן דם עסין האט אזוי אַעבירה ווי דר וואס עסט (ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא כרוחש ונד) שרץ ווערט גערופן די לעבעדיגע זאך וואס איז נידעריג אונ האט קורצע פיס וואס מען זעהט זיי ניט, מען זעהט נאר וויא זיי קריכן אונ רוקין זיך אַוועק פון אָרט: (מב) [הולך על גחון]. ער גייט אויף דעם בויך. זאגט רש"י (זה נחש) דם איז דער שלאנג (ולשון גחון שחיה) דאס וואָרט גחון איז דערטייטש איינגעבויגין (שהולך שח ונופל על מעיו) ער גייט איינגעבויגין אונ אַז ער הייבט-אויף דעם קאפ פאלט ער צוריק אויף זיין בויך: [כל הולך]. אלע וואס גייען אויף דעם בויך (להביא השלשולין) דם זענען די לאנגע ווערעם וואס קריכען פון דיא ערד (ואת הדומה לדומה) אונ נאך אַזעלכע ווערעם ווי די זענען וואס זענען גלייך צו זיי פיהל אָדער ווייניג: [הולך על ארבע]. ער גייט אויף פיר פיס (זה עקרב). דם איז אַעגדים: [כל]. (להביא את החפושית ואת הדומה לדומה) רש"י זאגט דער וואָרט כל, אַלע וואס גייען אויף פיר פיס קומט צוא זאגען "החפושית" אַז אַקלייגער מין שרץ אונ וואס עס איז גלייך צו דעם שרץ פיל אָדער ווייניג, איז אויך אָסור צו עסין: [מרבה רגלים]. זאגט רש"י (זה נדל) דם איז דער שרץ נדל (שרץ שיש לו רגלים מראשו עד זנבו) דער שרץ נדל האט דר פיל פיסיגער, פיס פון זיין קאפ ביז צום וויידיל (לכאן ולכאן) פון דר זייט אונ פון דער זייט: (מג) [ואל תשקצו]. איר זאלט אייך ניט פארמיאוסין (באכילתן) מיט זייער עסין (שהרי כתיב נפשותיכם) וואָרום עס שטייט איר זאלט ניט פארמיאוסין אייערע

שפתי חכמים

הוא דאל"כ ויטהר מיבעי ליה פ"ק דברכות. ופי' זה בכאן ולא באחריני לפי שזה לא בא ללמד על שיטמאו עד הערב כאחריני אלא ללמד שיעור לנושא ולנוגע פי' אע"פ שכ' בפרשת אמור ובא השמש וטהר ההוא בשאר טומאות והאי בנבלת בהמה וכתבינן בהאי ובהאי עכ"ל. והנראה לי כתבתי ודו"ק: ל ואם תאמר היאך מוסב זה על מה שפירש"י לפניו היה לו לפרש על הקרא. וי"ל כדי שלא תאמר דלמא לא יאכל אתי לאסור שרצים בהנאה ולא תאכלום דשרצים אתי לאסור באכילה דבר נמוך וקצר רגלים אע"ג דלאו שרצים הוא ועל זה פירש ואין קרוי שרץ וא"כ דבר נמוך היינו שרצים האמורים בתורה א"כ לא תאכלו לא אתי אלא לשרצים ומהשתא ע"כ לא יאכל לא אתי לאיסור הנאה דהא כתיב לא תאכלום. וכן הא דפירש לעיל כל עוף שנאמר בו למינו צריך לפרש בענין זה. מלאתי: מ הם התולעים הארוכים היוצאים מן הארץ שאין להם רגלים והם הנמצאים באשפות וביותר נמצאים בימות החמה אחר שיפסוק הגשם: נ כלומר שיש להם

פירוש לתורת אלהים

בשעת מעשה וטמא אונ דר וואס טראגט די נבלה יכבס בגדיו וגו': (מב) כל הולך אלע שרצים וואס גייען אויף דעם בויך וכל אונ אזעלכע וואס גייען אויף פיר פיס עד כל ביז אזעלכע וואס האבן נאך מער פיס לא תאכלום זאלט איר זיי ניט עסן שקץ הם זיי זענען אום ווערדיג: (מג) אל תשקצו איר זאלט ניט פאר אום ווערדיגן אייערע לייבער בכל השרץ וכו' כלומר איר זאלט זיי ניט עסן ולא אונ איר זאלט זיך ניט פר אום ריינגן מיט

מצות השם

(קסג) [לכל השורץ השורץ וגו']. פון דעם פסוק לערנען מיר ארוס אז עס געפינט זיך איין ווארים אין איין פרי טאר מען ניט עסין די פרי אויך אנדערי מיני זרעים דהיינו קראט אונ נאך פיל זאכן וואס עס איז פאר האנדען וואס עס געפינט זיך אין זייא ווערים טאר מען ניט עסין אונ דיא מצוה איז נוהג אויף יעדער אָרט אונ אין יעדער צייט ביי זכרים אונ ביי נקבות: (קסד) [ואל תשקצו וגו']. פון דעם פסוק לערנין מיר ארוס אז מען טאר ניט עסין אזוי אמין שרץ וואס זיי געפונען זיך אין וואסער דהיינו אפרעש אָבער די חיות וואס זיי געפונען זיך אין ים אונ די מצוה איז נוהג ביי זכרים אונ נקבות איף יעדר אָרט אין יעדר צייט:

ולא

בהון ותסתאבון פון בהון: מד ארי אנא יי אלהכון ותתקדשון ותהון קדישין ארי קדיש אנא ולא תסאבון ית נפשתיכון בכל רחשא דרחיש על ארעא: מה ארי אנא יי דאסק יתכון מארעא דמצרים למהוי לכון לאלה ותהון

תו"א והתקדשתם שבועות יח:

בהם ונטמתם בם: מד כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את־נפשתיכם בכל־השרץ הרמש על־הארץ: מפטיר מה כי | אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים

רש"י

במגע וכן ולא תטמאו באכילתן: ונטמתם בם. אם אתם מטמאין בהם בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה: (מד) כי אני ה' אלהיכם. כשם שאני קדוש שאני ה' אלהיכם כך והתקדשתם קדשו את עצמכם למטה: והייתם קדושים. לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם הבא: ולא תטמאו וגו'. לעבור עליהם בלאוין הרבה וכל לאו מלקות וזהו שאמרו בגמ' אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש: (מה) כי אני ה' המעלה אתכם. ע"מ שתקבלו מצותי העליתי אתכם (ד"א כי אני ה' המעלה אתכם בכולן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעלה תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים ומעלייותא

בית יהודא

נשמות (ואין שיקוץ נפש במגע) מיט אנרירען אשרץ ווערט ניט פרמיאוסת די נשמה (וכן לא תטמאו) איר זאלט אייך ניט מטמא זיין מיינט מען אויך (באכילתן) איר זאלט זייא ניט עסין: ונטמתם בם]. זאגט רש"י הקב"ה זאגט צו די יודין (אם אתם מטמאין בהם בארץ) אויב איר ווערט אייך מטמא זיין מיט די שרצים אויף די ערד (אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבה של מעלה) וועל איך אייך מטמא זיין אויף עולם הבא אונ אויף די ישיבה וואס לערנן תורה אין הימעל: (מד) וכי אני ה' אלהיכם]. וואררום איך בין אייער גאט (כשם שאני קדוש) אזו וויא איך בין היילינ (שאני ה' אלהיכם) וואס איך בין אייער גאט (כך והתקדשתם) אזו זאלט איר אייך היילינן (קדשו את עצמכם למטה) איר זאלט אייך היילינען דא אונטען אויף די ערד: והייתם קדושים]. איר ווערט זיין היילינ (לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם הבא) ווייל איך וועל אייך היילינען הויבין אין הימעל אונ צו עולם הבא: ולא תטמאו וגו']. זאגט רש"י די תורה הט עטליכע מאל געזאגט מען זאל זיך ניט מטמא זיין, אוב מען ווערט זיך מטמא זיין (לעבור עליהן בלאוין הרבה) זאל מען האבין געטאן אעבירה אויף עטליכע לאוין (וכל לאו מלקות) אויף יעדער לאו קומט מלקות (וזהו שאמרו בגמרא) דם איז וואס מען האט גזאגט אין די גמרא (אכל פוטיתא לוקה ארבע) אויב ער הט גגעסן דעם שרץ פוטיתא דארף מען אים שלאגען פיר מאל מלקות (נמלה לוקה חמש) אויב ער הט גגעסען אמייזב דארף מען אים שלאגן פינף מאל מלקות (צרעה לוקה שש) אוב ער הט גגעסן אצרעה דארף מען אים שלאגן זעקס מאל מלקות: (מה) וכי אני ה' המעלה אתכם]. וואררום איך גאט האב אייך אופגעברענגט פון מצרים (על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם) אונ איך האב אייך אופגעברענגט פון מצרים אויף דעם תנאי איר זאלט טאן מיינע מצות וואס איך האב אייך געבאטען (ודבר אחר כי אני ה' המעלה אתכם) נאך אפשט איז הקב"ה האט גזאגט כי אני ה' המעלה אתכם, איך גאט האב אייך אויפגעברענגט פון מצרים, זאגט רש"י (בכולן כתיב והוצאתי) אלע מאל זאגט הקב"ה והוצאתי, איך האב אייך אוסגעצויגען פון מצרים (וכאן כתיב המעלה) אונ דא שטייט הקב"ה האט גזאגט איך האב אייך אופגעברענגט פון מצרים (תנא דבי רבי ישמעאל) די תלמידים פון רבי ישמעאל האבן געלערנט הקב"ה הט גזאגט (אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כמצרים וכנענים דיים) ווען איך וואלט פון יודין ניט מער געהאט נאר דם איינע זאך וואס זיי זאלן ניט עסין שרצים ווי די מצרים אונ די כנענים עסין וועגן דעם אליין וואלט גיוועזן גענינ איך זאל ארויסנעמען דיא יודין פון מצרים

שפתי חכמים

סימני רגלים מעט אלא שהם מתגלגלים על הבטן כמו הנחש: ם פי' משום דבכל כי הוא נתינת טעם השלמעלה ומ"ה פירש כשם וכו': ע דקרא יתירא הוא שהי' די לומר והתקדשתם כי קדוש אני אלא להכי אייתר למדרש הכי: פ דאל"כ הא כבר כתיב לעיל ולא תטמאו וגו':

פירוש לתורת אלהים

זיי ונטמאתם בם אונ איר ווערט טמא ווערן מיט זיי [ע'רש"י]: (מד) כי ווארום איך בין אייער גאט והתקדשתם אונ איר זאלט זיך היילגן והייתם קדשים אונ איר זאלט היילג זיין כי קדוש אני ווארום איך בין אהייליגער גאט: (מה) כי אני יי ווארום איך בין דר גאט המעלה אתכם וואס הט אייך אופגבראכט פון דעם לאנד מצרים

מצות השם

(קסה) ולא תטמאו את נפשותיכם וגו']. דם איז די מצוה אז מען זאל ניט עסין קיין מין ווערים וואס זיי ווידמען זיך פון דר ערד ניט פון קיין זכר מיט אנקבה אונ די מצוה גייט אן אויף יעדן ארט אין יעדר צייט סיי ביי זכרים אונ נקבות:

משלי יהודא

(מד) והתקדשתם והייתם קדושים. דער ענין איז למשל ראובן הט גגנבית אקוה ביי שמעון, אונ ער הט זיא פר שלאסן ביי זיך אין אשטאל, שמעון איז גגאנגען אין אלי הויפין זוכין די קוה אונ ער הט זיא ניט גפונן, ווי ער איז גקומן אין דעם הוף וואו ראובן וואהנט האט ער גהערט אקוה שרייט אונ הט דער קענט דיא שטימע פון זיין קוה, שמעון הט גזאגט צו ראובן גיב מיר מיין קוה, ראובן הט גזאגט די קוה איז מיינע שון פון פיל יאר, זיי זענן גקומען צו בית דין הט דר דיין גפסקית ראובן זאל ארום לאזין די

לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי: מו זֹאת תּוֹרַת
הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה
הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת
עַל־הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא

אונקלוס

קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא:
מו דָּא אוֹרָיְתָא דִבְעִירָא
וְדְעוֹפָא וּדְכָל נַפְשָׁתָא
חַיְתָא דְּרָחְשָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל
נַפְשָׁא דְּרָחְשָׁא עַל אַרְעָא:
מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְסָאֲבָא

תו"א זאת תורת פסחים מט זבחים סט חולין כז: להבדיל בין שבועות יח.

בעל הטורים

(מז) להבדיל. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לרוב איסורין שביעורן כס':

בית יהודא

טַמְעָלְיוּתָא הִיא לְגַבֵּיהוּ) דָּס אִיז אַגְרוֹסְקַייט בַּיי דִי יוּדִין גֶעגֶן דִי מִצְרִים אוּנ כְּנַעֲנִים וָוס זֵיי עֶסִין נִיט שְׁרָצִים (וְהוּא לָשׁוֹן מַעֲלָה) דָּס אִיז אַגְרוֹסְקַייט הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הקב"ה הָט אַייךְ גֶעמַאכְט גְרֶעסֶר פוּן דִי מִצְרַיִם: (מז) לְהַבְדִּיל. זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא בִּלְבַד הַשּׁוֹנֶה) מֶען מֵיינְט נִיט נָאר עֶר זָאל לֶערְנֶען דִי דִינִים פוּן דִיא שְׁרָצִים (אֶלָּא שֶׁתְּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן) נָאר מֶען מֵיינְט עֶר זָאל זֵייא וִויסֶען אוּנ זָאל זֵייא דֶערְקֶענֶען אוּנ זָאל זַיין קְלָאר אִין זֵיי עֶר זָאל קֶענֶען זָאגֶען דָס אִיז דֶער מִין וָואס מֶען טָאר נִיט עֶסִין: וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. זָאגְט רַשִׁ"י (צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה) דַארְף דֶען דֶער פָּסוּק זָאגֶען עֶר זָאל וִויסֶען אָפְּצוּשֵׁיידֶען צְוִוישֶׁען אַאֵייזִיל אוּנ אַקוּה (וַהֲלֹא כְּבָר מְפוֹרָשִׁים הֵם) דִיא סִימָנִים שְׁטֵייעֶן דָאךְ בְּפֵירוּשׁ אִין דִיא תּוֹרָה, (אֶלָּא בֵּין טְמֵאָה לָךְ וּבֵין טְהוֹרָה לָךְ) נָאר מֶען מֵיינְט דוּ זָאלְסְט וִויסֶען אָפּ צוּשֵׁיידֶען צְוִוישֶׁען דִי בְּהֵמָה וָוס אִיז טָמֵא צוּ דִיר, וָוס דוּ הָאסְט זִיא גֶעמַאכְט טָמֵא (אָסוּר) צוּם עֶסִין אוּנ וָואס דוּ הָאסְט זִיא גֶעמַאכְט טָהוֹר (מוּתָּר) צוּם עֶסִין (בֵּין נִשְׁחַט חֶצְיוֹ שֶׁל קָנֶה לְנִשְׁחַט רוּבּוֹ) אוּב עֶס אִיז גֶעשְׁאכְטֶען גְוָוארֶען אַהַאלְבֶּער קָנֶה צוּ עֶס אִיז גֶעשְׁאכְטֶען גֶעוָוארֶען מֶער וִויא אַהַאלְבֶּער קָנֶה

רש"י

היא גבייהו והוא לשון מעלה): (מז) להבדיל. לא בלבד השונה צ אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן: בין הטמא ובין הטהור. צ"ל בין חמור לפרה ק והלא כבר מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה ר לך בין נשחט חציו של קנה ש לנשחט

שפתי חכמים

צ פירוש הא דהזהיר להבדיל וגו' לא בלבד שילמוד וידע הלכותיהן אלא צריך ג"כ להטריח עצמו להכירן איזהו טמא ואיזהו טהור: ק פי' והלא כבר נתפרשו סימניהן איזהו טמא ואיזהו טהור וא"כ למה נאמר להבדיל: ר פי' טמאה לך על ידי פעולתך וטהורה לך על ידי פעולתך: ש כלומר אם שחטת בבהמה כל הוושט וחציו של קנה בלבד טמאת אותה באכילה אע"פ שהיא טהורה בין נשחט רובו של קנה טהרת אותה באכילה (נח"י) אע"פ ששיחה עד הנה אסורה באכילה משום אבר מן החי:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מה) והייתם קדושים כי קדוש אני. וראוי שכיון שהוא קדוש ומשרתיו קדושים וכן ייסד הפייט נאה לקדוש פאר מקדושים:

פירוש לתורת אלהים

לִהְיוֹת צוּ זַיין צוּ אַייךְ פַאר אַגָאט וִהְיִיתֶם דְרוּם זָאלְט אִיר הֵיילֶיג זַיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג: (מו) זֹאת תּוֹרַת דָּס אִיז דָם לֶערְנוּנְג אוּנ דֶער צְוִוישֶׁען שֵׁייד הַבְּהֵמָה פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת אוּנ פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וְהָעוֹף אוּנ פוּן דִיא עוֹפוֹת טְהוֹרוֹת אוּנ עוֹפוֹת טְמֵאוֹת וְכֹל אוּנ צוּ אַלֶע לַייבֶּער וָואס הָאט אִין זִיךְ אַחִיּוֹת הָרוֹמֶשֶׂת וָואס טוּט ווִידְמִינֶגען בַּמָּיִם אִין וַואסֶר: (מז) לְהַבְדִּיל אוּנ צוּ וִויסֶען אַצְוִוישֶׁען

משלי יהודא

קוּה פוּן הוֹיף, וֶועט מֶען זֶעהֶן ווְאהִין דִיא קוּה וֶועט גֵיין, וִוי מֶען הָט נָאר גֶעפִינְט דִי טִיר פוּן הוֹיף אִיז דִי קוּה גְלַייךְ גְנַאנְגֶען צוּ שְׁמְעוֹן אִין הוֹיף הָאבֶּען אַלִי גֶעוָואסְט אַז דִי קוּה אִיז שִׁמְעוֹנְס, דָּס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דִי מֶענְטְשֶׁין מִיט זֵייעֶרִי נְשָׁמוֹת, דִי נְשָׁמָה אִיז אַחֵלֶק פוּן הקב"ה, אוּנ זִיא אִיז הֵיילִיג, אוּנ זִיא וִויל שְׁטֶענְדִיג זַיין בַּהֶעפְּט נָאר צוּ דִי הֵיילִיגְקֵייט נָאר דֶר מֶענְטְשׁ גַנְבִית דִי נְשָׁמָה אוּנ צִיהְט זִיא אַוֶועק מִיט כֹּחַ פוּן אִיר הֵיילִיגְקֵייט אוּנ אִיז זִיא מְטַמֵּא, דְרִיבֶּער אַז דֶר מֶענְטְשׁ טוּט תְּשׁוּבָה אוּנ עֶר עֶפִינְט נָאר דִיא טִיר פַר דִי נְשָׁמָה זִיא זָאל אַרוּסְגֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה לוֹפְט זִיא אַלֵיין גְלַייךְ צוּ דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן הקב"ה, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם, אַז אִיר וֶועט נָאר אָן הֵייבִּין וֶוערֶען הֵיילִיג וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, וֶועט אִיר זַיין הֵיילִיג, כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג, אוּנ דִי נְשָׁמָה אִיז פוּן מִיר, וֶועט זִיא לוֹפִין צוּ מַיין הֵיילִיגְקֵייט, אִיר זָאלְט נָאר נִיט פַּר הַאלְטֶען דִיא נְשָׁמָה בַּייא דִיא טוּמְאָה, וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, אִיר זָאלְט נָאר נִיט מְטַמֵּא זַיין אַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת מִיט דִיא שְׁרָצִים וָואס אִיר וֶועט עֶסִין, וֶועלִין אַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת בְּלַייבֶּן הֵיילִיג:

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וגו'. עֶס זֶענִין דָא אוֹף דֶר וֶועלְט צְוֵוייעֶרְלֵייא מֶענְטְשִׁין, עֶס אִיז דָא אַמֶענְטְשׁ אַז עֶר וֶועט דַארְפִין גֵיין אִין גַאס וֶועט עֶר פְרֶעגִין וָוס פַר אַוֶועטֶר עֶס אִין גַאס, אוּב עֶס רֶעגִינְט, אָדֶער עֶס שְׁנֵייט, אָדֶר עֶס אִיז אַווִינְט, אָדֶער אַפְרָאסְט, וֶועט עֶר נִיט גֵיין אִין גַאס, וַוייל עֶר אִיז אַשְׁוַואכֶער מֶענְטְשׁ, אַז דֶר וֶועטֶער אִיז נָאר גֶעעֶנְדֶערְט וֶועט דָס אִים גֶעווִיס קְרַאנְק מַאכֶן, אוּנ אַז עֶר דַארְף עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען, נִיט אַלֶע עֶסִינְס קֶען עֶר עֶסִין, אוּנ נִיט אַלִי מַשְׁקֶה קֶען עֶר טְרִינְקֶען, אוּנ עֶר מוּז עֶסִין מִיט אַמָאס אוּנ טְרִינְקֶען מִיט אַמָאס, אַז עֶר וֶועט עֶסִין אָדֶר טְרִינְקֶען אַבִּיסֶל צוּ פִיל קֶען עֶר קְרַאנְק וֶוערֶן, אוּנ עֶס זֶענֶען דָא גֶעזוּנְטֶע מֶענְטְשִׁין, עֶר גֵייט וֶוען עֶס רֶעגִינְט אוּנ וֶוען עֶס שְׁנֵייט אוּנ וֶוען עֶס אִיז אַווִינְט מִיט אַפְרָאסְט אוּנ עֶס שַׁאדֶעט אִים גָאר נִיט, עֶר עֶסְט אַלֶץ אוּנ טְרִינְקְט אַלֶץ, אָן אַמָאס אוּנ אָן אַצָאהְל, וִוי פִיל עֶס קֶען אַרַיין אִין בּוֹיךְ, אוּנ עֶס שַׁאדֶעט אִים נִיט, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא יוּדִין מִיט זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת, וַוייל פוּן דֶעם עֶסִין וָוס דֶער מֶענְטְשׁ עֶסְט הַאלְט זִיךְ אִין אִים דִיא נְשָׁמָה, אוּנ אַז עֶר וֶועט נִיט עֶסִין וֶועט דִי נְשָׁמָה פוּן אִים אַוֶועק גֵיין, צִיהְט דָאךְ דִי נְשָׁמָה אַכֹּחַ לֶעבּוּנְג פוּן דֶעם עֶסִין וָוס דֶר מֶענְטְשׁ עֶסְט, דְרִיבֶּער אִיז דָא אַאָפְּטֵיילוּנְג צְוִוישֶׁען דִי נְשָׁמוֹת פוּן יוּדִין אוּנ צְוִוישֶׁען דִי נְשָׁמוֹת פוּן דִי גֶעצֶן דִינֶער, דִי נְשָׁמוֹת פוּן דִי יוּדִין וַוייל זֵיי זֶענֶען אַחֵלֶק כִּבְיָכוֹל פוּן הקב"ה אוּנ זֶענִן אַרַיינְגֶעגֶעבֶּן גְוָוארֶען אִין גוּף צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ צוּ לִיב הָאבֶּן הקב"ה אוּנ צוּ טְרַאכְטֶן שְׁטֶענְדִיג נָאר אִין גֶעטְלִיכֶע זַאכֶן, אִיז דִי נְשָׁמָה הֵיילִיג

וּבֵין דִּכְיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאַכְלָא וּבֵין חַיְתָא דִּי לָא מִתְאַכְלָא: פ פ פ

וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פ פ פ

צ"א פסוקים. עבדי"ה סימן:
ומפטירין ויוסף עוד דוד בש"ב סימן ו'

בעל הטורים

ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. בגימ' זה שמנה עשר טריפות:

תו"א ובין החיה חולין מב:

רש"י

רוכו: ובין החיה הנאכלה. צ"ל בין צבי לערוד והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנולדו בה סימני טרפ' ת כשרה לנולדו בה סימני א טרפה פסולה: חסלת פרשת שמיני

בית יהודא

נְוִוארום אין הָאלְדָז איז דָא צְווייא רֶעדִין איינֶער הֵייסְט וְשָׁט אונ איינֶער הֵייסְט קָנֶה, אונ עֶר הָט אײַנְגֶעשְׁנִיטֶן דֶעם קָנֶה בִּיז הֶעלְפְט אונ דֶעם וְשָׁט הָאט עֶר דוּרְכְגֶעשְׁנִיטֶען אִין גַאנְצִין איז די בְּהֵמָה טְרֵפָה, אונ אוּב עֶר הָט אײַנְגֶעשְׁנִיטֶן אִין דֶעם וֶושֶׁט מֶער וְויא הֶעלְפְט אונ אִין דֶעם קָנֶה מֶער וְוי הֶעלְפְט איז כָּשֵׁר, מֶעג מֶען די בְּהֵמָה עֶסִין: וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת. זָאגְט רש"י (צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין צְבִי לְעָרוֹד) דַארְף דֶען דִיא תּוֹרָה זָאגֶען עֶר זָאל וִויסֶן אָפְּצוּשֵׁיידֶען צְווישֶׁען אַהֶערְשׁ אונ אַעֲרוֹד וַאווִילְדֶער אײזֶיל] (וַהֲלֹא כְּבָר מְפוֹרָשִׁים הֵם) די סִימָנִים שְׁטֵייעֶן דָאךְ בְּפֵירוּשׁ אִין די תּוֹרָה (אֶלָּא) נָאר מֶען מֵיינְט (בֵּין שֶׁנּוֹלְדוּ בוֹ סִימָנֵי טְרֵפָה כְּשֵׁרָה לְנוֹלְדוּ בוֹ סִימָנֵי טְרֵפָה פְּסוּלָה) עֶס איז דָא סִימָנִים טְרֵפוֹת אִין אַבְּהֵמָה פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן איז די בְּהֵמָה כָּשֵׁר אונ עֶס איז דָא סִימָנִים טְרֵפוֹת וָואס דִיא בְּהֵמָה וֶוערְט טַאקִי טְרֵפָה ועיין ש"ח:

שפתי חכמים

ת כגון נקבה הגרגרת או נפחתה הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח וכיולא בהן שהיא כשרה: א והן כל י"ח טרפות שמנו חכמים עיין כל זה בפירוש חזקוני. (נד"ל) כתב החזקוני וז"ל בין שנולדו לו סימני טרפה וכשרה כגון ששחט הקנה ונקבה הריאה קודם שחיטת הוושט והיינו סימני טרפה וכשרה משום דחיי ריאה תלויין בקנה בין שנולדו לו סימני טרפה ופסולה כגון שנקבה הריאה קודם שחיטת הקנה והכי איתא במסכת חולין עכ"ל. ואני אומר לא זו הטיר ולא זו הדרך כיון שרש"י ז"ל לא מפי עצמו אמר לדברים הללו אלא ברייתא היא בת"כ וכבר הסכימו רוב מנין ורוב בנין דלית הלכתא כרים לקים ע"ש:
חסלת פרשת שמיני

פירוש לתורת אלהים

שֵׁייד אונ איר זָאלְט בְּקִי זַיין בֵּין הַטָּמֵא צְווישֶׁן אַזַאךְ וָואס איז טָמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר אונ צְווישֶׁען דֶער זַאךְ וָואס איז טָהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת אונ צְווישֶׁען אַזוֹ אַחַיָּה וָואס מֶעג גֶיגֶעסֶן וֶוערֶען וּבֵין הַחַיָּה אונ צְווישֶׁען דֶער חַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל וָואס זִיא טָאר נִיט גֶגֶעסֶן וֶוערֶן:

משלי יהודא

הֵיילִיג אונ אֵיידֶל, מוּז דֶר גוּף עֶסִין אֵיידֶעלֶע כְּשֵׁרָה עֶסִין, דִי נְשָׁמָה זָאל קֶענֶן צִיהֶן אַלֶעבּוּנְג פוּן די כְּשֵׁרָה עֶסִין, אָבֶּר די גֶעצִין דִינֶר, זֵייעֶר גוּף מִיט זֵייעֶר נְשָׁמָה, זֶענֶען נָאר צוּ עֶרְד אַרְבֶּט, צוּ מְלָאכָה, צוּ הַאנְדֶל, זֵיי הָאבֶּן נִיט אַנְשָׁמָה נָאר הַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִי, אַלֶעבּוּנְגְס קְרַאפְט, וְוי אַבְּהֵמָה, זֵייא מֶעגֶען אַלֶיץ עֶסִין, אונ אַלֶיץ טְרִינְקֶן, אונ אַזוֹ וְוי אַדָאקְטֶער וְוייס צוּ זָאגֶן דֶעם מֶענְטְשׁ דָם מֶעגְסְטוּ עֶסִין דָם וֶועט דִיךְ גֶזוּנְד מַאכֶן אונ דָם טָארְסְטוּ נִיט עֶסִין, ווייל דָם וֶועט דִיךְ קְרַאנְק מַאכֶן, אַזוֹ הָט הקב"ה גֶזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן וֶועלְכֶע עֶסִינְוַוארְג זֵיי מֶעגֶן עֶסִין, ווייל דָם עֶסִין וֶועט גֶזוּנְד מַאכֶן די נְשָׁמָה, אונ וֶועלְכֶע עֶסִינְוַוארְג זֵיי טָארֶן נִיט עֶסִין ווייל דָם וֶועט קְרַאנְק מַאכֶען דִיא נְשָׁמָה. דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, וֶועלְכֶעס עֶסִין עֶס וֶועט מְטַמֵּא זַיין דִיא נְשָׁמָה אונ וֶועלְכֶעס עֶסִין עֶס וֶועט רֵיין מַאכֶן די נְשָׁמָה, דִיא נְשָׁמָה זָאל קֶענֶן לֶערְנֶן תּוֹרָה אונ טָאן מִצְוֹת אונ מַעֲשִׂים טוֹבִים דוּרְךְ דֶעם כֹּחַ פוּן דֶעם עֶסִין:

הפטרת שמיני (בשמואל ב' סימן ו')

וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף: וַיָּקָם ׀ וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו: וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה: וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן: וְדָוִד ׀ וְכָל־בֵּית

פירוש ע"ט

וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד הָט דָוִד נָאךְ גִימֶערְט אונ הָאט אַיין גְזַאמֶלְט אֶת כָּל אַלֶע די אוּס דֶער וֶוויילְטֶע פוּן די יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף דְרַייסִג טוֹיזֶנְט וַיָּקָם אונ דָוִד איז אוּף גְשְׁטַאנֶען אונ איז גֶגַאנְגֶען וְכָל אונ גָאר דָם פָאלְק וָום מִיט אִים מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה פוּן דֶר שְׁטָאט בַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת אוּף צוּ בְּרֶענְגֶען פוּן דָארְטֶן דֶעם אָרוֹן פוּן גָאט אֲשֶׁר נִקְרָא וָואס מֶען הָט דֶעם אָרוֹן גִירוּפֶן שֵׁם אַנָאמֶן אונ וָום איז דֶר נָאמֶן שֵׁם יְיָ צְבָאוֹת דֶר נָאמֶן פוּן גָאט דֶר הֶערְשֶׁר יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים וָום זִיצְט אוּף די כְּרוּבִים עָלָיו וֶוערְט גֶרוּפֶן אוּף אִים וַיַּרְכִּבוּ אונ זֵיי הָאבֶּן גִימַאכְט רַייטֶן דֶעם אָרוֹן פוּן גָאט אֶל עֲגָלָה אִין אַנַייעֶם וָואגֶן וַיִּשָּׂאֻהוּ אונ זֵייא הָאבֶּן אִים גִיטְרָאגֶן זֵייא הָאבֶּן אִים אַוֶועק גְפִירְט מִבֵּית אֲבִינָדָב פוּן דֶעם הוֹיז פוּן אֲבִינָדָב אֲשֶׁר וָום דָם הוֹיז איז גֶוֶועֶן בַּגִּבְעָה אִין דֶר שְׁטָאט גִבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ אונ עוּזָא אונ אַחְיוֹ די קִינְדֶר פוּן אֲבִינָדָב נֹהֲגִים הָאבֶּן גְפִירְט דֶעם נַייעֶם וָואגֶן וַיִּשָּׂאֻהוּ אונ זֵיי הָאבֶּן אִים גְפִירְט מִבֵּית פוּן דֶעם הוֹיז אֲבִינָדָב אֲשֶׁר וָום אִין דֶר שְׁטָאט גִבְעָה אונ זֵיי זֶענֶען גְקוּמֶן עִם מִיט דֶעם

ישראל משחקים לפני יהוה בכל עצי ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפים ובמנענעים
ובצלצלים: ויבאו עד־גרן נכון וישלח עזה אל־ארון האלהים ויאחז בו כי שמטו הבקר:
ויחר־אף יהוה בעזה ויכהו שם האלהים על־השל וימת שם עם ארון האלהים: ויחר
לדוד על אשר פרץ יהוה פרץ בעזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה: וירא
דוד את־יהוה ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי ארון יהוה: ולא־אבה דוד להסיר אליו
את־ארון יהוה על־עיר דוד ויטהו דוד בית עבד־אדם הגתי: וישב ארון יהוה בית עבד
אדם הגתי שלשה חדשים ויברך יהוה את־עבד אדם ואת־כל־ביתו: ויגד למלך דוד
לאמר ברך יהוה את־בית עבד אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון האלהים וילך דוד
ויעל את־ארון האלהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה: ויהי כי צעדו נשאי ארון־
יהוה ששה צעדים ויזבח שור ומריא: ודוד מכרכר בכל־עז לפני יהוה ודוד חגור אפוד
בד: ודוד וכל־בית ישראל מעלים את־ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: והיה ארון
יהוה בא עיר דוד ומיכל בת־שאול נשקפה בעד החלון ותרא את־המלך דוד מפזז
ומכרכר לפני יהוה ותבז לו בלבה: ויבאו את־ארון יהוה ויצגו אתו במקומו בתוך
האהל אשר נטה־לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: ויכל דוד מהעלות העולה

פירוש ע״ט

ארון פון גאט ואחיו און אחיו איז גגאנגען פאר דעם ארון ודוד און דוד און אלע יודען משחקים האבן גלויבט לפני יי פאר גאט בכל מיט אלע העלצער פון באקסן האלץ כלומר מען האט דער פון גימאכט כלי זמר ובכנורות און מיט פליטען ובנבלים און מיט פידלען ובתופים און מיט פוקן ובמנענעים און מיט טרומייטן ובצלצלים און מיט שלמייען ויבאו און זיי זענען גקומען עד ביז גורן נכון ביז דר שטאט גורן נכון וישלח האט עוזא גשטרעקט זיין האנד צום ארון פון גאט ויאחז בו און האט אן גהאלטן דעם ארון כי ווארום שמטו הבקר די רינדער וואס האבן גיפירט דעם ארון האבן אשלעפ גטאן און דער ארון האט זיך גשאקילט דרום האט ער אים צו גהאלטען ויחר האט גגרומט דר צארן פון גאט אין עוזא ויכהו האט גאט דארטן אים גשלאגן על השל אויף דעם שוגג וואס ער האט צו גהאלטן דעם ארון ווארום ער האט זיך בדארפט אפ לערנען איין קל וחומר ווען דר ארון האט אריבר גיטראגן די כהנים איבר דעם ירדן אזו ווי עס שטייט אין ספר יהושע איז שוין אכל שכן אז דעם ארון אליין בדארף מען ניט האלטן וימת שם און ער איז דארטן גשטארבען לעבן ארון פון גאט ויחר לדוד און עס האט גגרומט צו דוד על אויף דעם אשר פרץ יי וואס גאט האט גבראכן פרץ בעזה איין בראך אין עוזא ויקרא און דוד האט גירופן למקום צו דעם ארט פרץ עוזא עד ביז דעם טאג ווערט דם אזו גרופן וירא האט דוד זיך דעם טאג גפארכטן פר גאט ויאמר און ער האט גזאגט איך וויא אזו וועט קומן צו מיר דר ארון פון גאט ער האט מורא גהאט צו זיך דעם ארון אריין צו ברענגן ווארום ער האט גזעהן אז מחמת דעם ארון איז עוזא גשטארבן ולא און דוד האט ניט גוואלט להסיר צו אפ קערן צו אים דעם ארון פון גאט על עיר צו דר שטאט דוד פון דוד ויטהו האט דוד גנייגט דעם ארון צום הויז פון עובד אדום הגתי פון דר שטאט גת וישב ארון יי דר ארון פון גאט איז גוועזן בית אין הויז עובד אדום הגיתי שלשה חדשים דריי חדשים ויברך און גאט האט גיבענטשט דעם עובד אדום ואת כל ביתו און דאס הויז גזינד פון עובד אדום ואת און אלץ וואס איז צו אים פון וועגין דעם ארון פון גאט וילך דוד איז דוד גגאנגען ויעל און הט אויף גיבראכט דעם ארון פון גאט פון דעם הויז פון עובד אדום עיר דוד ביז דר שטאט פון דוד בשמחה מיט פרייד ויהי און עס איז גוועזן כי צעדו אז זיי האבן גטרעטן נשאי ארון יי די וואס האבן גטראגן דעם ארון פון גאט ששה צעדים זעקס טריט ויזבח און דוד האט גשאכטן שור איין אקס ומריא און פעטע אקסען ודוד און דוד הט גשפרונגן מיט גאר זיין שטארקייט לפני יי פאר גאט ודוד חגור און דוד איז גוועזן אן גגורט אפוד בד איין מלבוש פון לייגן ודוד און דוד און אלע יודען מעלים האבן אויף גבראכט דעם ארון פון גאט בתרועה מיט שאלונג און מיט אקול פון שופר והיה און עס איז גוועזן אז דר ארון פון גאט איז גיקומן אין דער שטאט פון דוד און מיכל דיא טאכטער פון שאול נשקפה הט גקוקט בעד החלון דורך דעם פענצטער ותרא און זיא הט גזעהן דעם מלך דוד מפזז ומכרכר לפני יי ער הט גטאנצט און גשפרונגן פר גאט ותבז און זיא האט מבזה גוועזן לו צו אים בלבה אין איר הארץ ער איז מבוזה גווארן ביי איר אין הארץ מחמת זיא הט גיטראכט עס איז ניט שיין אמלך זאל טאנצען און שפרינגן פאר אלע מענטשען ויביאו און זייא האבען גבראכט דעם ארון פון גאט ויציגו און זיי האבן אים גשטעלט אויף זיין ארט בתוך האוהל אין דעם גצעלט אשר נטה וואס דוד הט צו אים אן גגרייט ויעל הט דוד אויף גבראכט עולות מיט שלמים פאר גאט ויכל דוד

וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהֹוָה צְבָאוֹת׃ וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ׃ כאן מסיימין הספרדים ויש מוסיפין ב׳ פסוקים האחרונים ונאמן ביתך׃

וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אַמְהוֹת עֲבָדָיו כְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרֵקִים׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהֹוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל־עַם יְהֹוָה עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְהֹוָה׃ וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי וְעִם־הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבֵדָה׃ וּלְמִיכַל בַּת־שָׁאוּל לֹא־הָיָה לָהּ יָלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ׃ וַיְהִי כִּי־יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהֹוָה הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אֹיְבָיו׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה׃ וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־

פירוש ע"ט

הט דוד פר לענט מהעלות העולה פון אוף צו ברענגן די עולות מיט די שלמים ויברך את העם האט ער גבענטשט דאס פאלק בשם יי צבאות מיט דעם נאמן פון גאט צבאות וואס ער הערשט איבר אלע הערן ויחלק אונ ער הט גטיילט לכל העם צו גאר דם פאלק לכל המון ישראל צו אלע יודען למאיש פון איין מאן ועד אשה ביז איין אשה לאיש צו איטליכן מענטש חלת איין קוכן פון ברוט ואשפר אחד אונ איין זעקסטל פון איין אקס ואשישה אחת אונ איין מאס ווין וילך איז גגאנגן גאר דאס פאלק איש איטליכר מענטש לביתו צו זיין הויז׃ וישב דוד האט זיך דוד אום גיקערט לברך צוא בענטשן זיין הויז גזינד ותצא אונ איז ארוס גגאנגן מיכל די טאכטר פון שאול לקראת דוד אקעגן דוד ותאמר אונ זיא הט גזאגט מה וואס פאר אכבוד איז גווארן היינטיגן טאג צו דעם מלך פון ישראל אשר וואס ער הט זיך היינט אנפלעקט לעיני אמהות עבדיו פר די דינסט מיידן פון זיינע קנעכט כהגלות נגלות אזו ווי עס טוט זיך אנפלעקן אחד הרקים איינר פון די לערע לייט ויאמר הט דוד גזאגט צו מיכל לפני יי פר גאט אשר בחר וואס ער הט אום דר ווילט אין מיר מאביך פון דיין פאטער ומכל ביתו אונ פון זיין הויז גיזינד לצוות צו גיביטן אותי מיך נגיד אהאר על אויף גאטס פאלק אויף די ישראל ושחקתי דרום האב איך גלובט פר גאט ונקלותי אונ איך זאל מיך נאך קאנן גרינגר מאכען פון דעם וואלט איך מיר פאר הקב"ה נאך גרינגער גימאכט והייתי אונ אז איך זאל קאנען זיין נידריגר אין מיינע אוגן וואלט איך דאס גטאן ועם האמהות אונ מיט די דינסט מיידן אשר אמרת וואס דו האסט גזאגט עמם מיט זיי אכבדה ווער איך גערליכט דו זאגסט איך ווער מבוזה ביא זייא אין דיא אוגן אדרבה איך ווער נאך ערליך ביי זיי אין די אוגן׃ זאגט דער פסוק ולמיכל אונ צו מיכל דיא טאכטער פון שאול לא זיא האט קיין קינדר גהאט פון דעם טאג עד יום מותה ביז איר טוט אבר פריער איידר זיא הט מבזה גווען דוד האט זיא יוא גהאט אזון ויהי אונ עס איז גווען כי אז דר מלך איז גזעסען אין זיין הויז ויי אונ גאט הניח לו האט אים גלאזט רוען מסביב פון זייגע פיינט ווס זענן ארום אים ויאמר הט דר מלך גזאגט צו נתן הנביא ראה נא זעה אנכי איך זיץ אין אהוז וואס איז גבועט פון טענן בוים וארון האלהים אונ דער ארון פון גאט רועט יושב בתוך היריעה אין א אום הענג

משלי יוסף

ונקלותי עוד מזאת וגו׳. ווען דוד המלך האט געטאנצט אונ געשפרונגן פר דעם ארון הקודש, אונ זיין ווייב מיכל הט גיזאגט צו אים עס איז ניט שיין פר אמלך ער זאל זיך אזוי פראסט מאכן פר דעם פאלק, הט דוד גענפרט צו מיכל הלואי וואלט איך ביי מיר נאך נידעריגער גיוען, דעם מיינונג פון דוד קענן מיר פרשטין למשל עס איז אמאל גווען אגרוסר שר ער האט גהאט אטיטול אז ער איז אבאראן, דער שר האט גהאט אגרוסן שונא, אונ דר שונא הט גזאגט אוף דעם שר אז עס איז ליגען ער איז קיין באראן ער איז גבארען פון פראסטע בייכע עלטערין באערין ערד ארבעטער [מוזיקעס], דר שר הט גהאט אגוטן פריינד אגרוסר חכם, אמאל הט דר שר גזאגט צוא זיין גוטן פריינד גיב מיר אעצה ווי אזו איך זאל קענן ווייזן פר אלי מענטשין אז איך בין מיט אמת אבאראן, האט דער חכם גזאגט מען דארף גיין צום גלח פון די קירכע ביי אים אין דיא ביכער איז געווים פר שריבן ווער דיינע עלטערין זענן גוועןן, וועט מען וויסן איב דו ביסט גבארען אבאראן אדר ניין, דער חכם איז גגאנגן צום גלח, אונ הט גזעהן עס איז אמת וויא דער שונא זאגט, זיינע עלטערן זענן גווען מוזיקעס, דער חכם איז גקומן צום שר אונ הט אים גזאגט דו ביזט פר שריבן אין בוך מוזיק, דר שר זאגט צום חכם וואס טוט מען, הט דר חכם גזאגט איך האב שון פארריכט, דר שר זאגט צום חכם וואס האסטו גטאן, הט דער חכם גזאגט איך האב אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק, אונ וואס האסטו געשריבן אוף דעם ארט? הט דר חכם געזאגט איך האב גשריבן אוף דעם ארט מוזיק, הט דר שר גזאגט צום חכם, מיט וואס האסטו פרבעסרט? הט דר חכם גזאגט צום שר, אז איך וואלט אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק אונ געשריבן אוף דעם ארט באראן, וואלט מען וויסן אז איף דעם ארט איז גוועןן געשריבן מוזיק אונ מען הט אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק אונ מען הט אוף דעם ארט געשריבן באראן, ווארום דם געמעקטע דערקענט מען, אבער איצט אז איך האב אפ געמעקט מוזיק אונ האב אוף די געמעקטע געשריבן מוזיק, וועלן אלע זאגען אוף דעם ארט איז גוועןן געשריבן באראן אונ אשונא הט אפגעמעקט דעם ווארט באראן אונ האט אוף דעם ארט געשריבען מוזיק. זעהן מיר דער ווארט וואס איז געשריבן אוף אגעמעקטן ארט, פאר שטייען מיר אז פריער איז אויף דעם ארט אנדערש גיוועןן געשריבן, הט מען דם געשריבענע אפ גימעקט אונ געשריבען אנדערש, אזו גפינן מיר ביי מענטשין דר מענטש וואס איז גרוס

הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ׃ כאן מסיימין האיטלאנים וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־נָתָן לֵאמֹר׃ לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה הַאַתָּה תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי׃ כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן׃ בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים׃ וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וָאֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וָאַכְרִתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא־יֹסִיפוּ בְנֵי־

משלי יוסף

בײ זיך איז אצייכן אז עס איז פארקערט ער איז קליין, אונ דער מענטש וואס איז קליין בײ זיך איז אצייכן אז עס איז פאר קערט ער איז גרוס, וויא מיר געפינען בײא משה רבינו ע"ה פון אלע מעלות וואס משה רבינו דאט גהאט האט די תורה אים נאר גלובט מיט די איין מעלה והאיש משה ענו מאד, משה איז געוועזן בײ זיך נידעריגער פון אלע מענטשין וואס זענען אויף דער וועלט. נאר מיר דארפן פר שטיין אין אמת ווי אזוי האט משה גקענט זיין בײ זיך נידריגער פון אלע מענטשין, האט דען משה ניט געוואוסט בײ זיך אז ער איז דער גרעסטער פון אלי יודין, אונ עס האט קיין מענטש אויף דער וועלט זוכה געווען צו וואס ער האט זוכה געווען. ווי אזוי האט ער גקענט מיט אמת אונ ריכטיג געפינען בײא זיך אין הארצן צו טראכטן אז דער קלענסטער פון אלע יודין איז גרעסער פון אים. נאר דער ענין פון משה רבינו ע"ה איז געווען למשל אין אשטאט איז געווען אגרויסער ארעם מאן זיין פרנסה איז געווען ער האט גהאט אוועגעלע מיט אשוואכן פערדיל, פלעגט ער אלי טאג פארין אויסער דיא שטאט אונ אויפשטיין אפוהר זאמד אונ ברענגן אין שטאט צו פארקויפן, אמאל פלעגט ער פארין צוויא מאל אין טאג נאך דיא זאמד אמאל דרייא מאל, פארין נאכט פלעגט ער קויפן אהיים מיט ווי פיל ער האט פר דינט, אמאל האט גטראפן ווי ער האט געגראבן דיא זאמד האט ער געפונען אין דיא זאמד אגרויסן אוצר, פיל גאלד, זילבר, ברילאנטין, ער האט לײדיג געמאכט זײנע אלע זעק אונ האט אין זײא אריין געשאטן גאלד בריליאנטן ווי פיל ער האט גקענט אונ דאט געלײגט אויף די פוהר אונ ווייל ער האט מורא גהאט אריין צו פארען מיט דעם אוצר בײ טאג אין שטאט טאמער וועט מען דער זעהן דעם אוצר, איז ער געווען בײ די זאמד ביז נאכט, אין דער היים זענען געווען זיין ווייב אונ קינדער הונגעריג אונ האבן גווארט אויף זיין קומען ער זאל ברענגען די פאר גילדען וואס ער האט דעם טאג פאר דינט מען זאל קויפן עפיס צום עסין, ער קומט ניט, זײא האבין אן גהויבן טראכטן טאמער האט אים געטראפען אאומגליק בײא דעם זאמד גראבן, אלע האבן געוויינט, די קינדער זענען וויינענדיג איינגעשלאפן, נאר דאס ווייב האט געווארט, עס איז שון געווען אפאר שעה אין די נאכט איז ער גקומען צו פארן מיט דעם אוצר, ער האט אראפ גענומען אזעקיל גאלד פון פוהר אונ איז פלוצלונג אריינגעקומען אין שטוב אונ האט אוועק געשטאן דעם זאק, דער זאק איז געווען אלט אונ איז באלד צוריסן געווארן אונ די גאלד האט זיך אן געהויבן ארוס שיטן פון זאק, ווי דאס ווייב דאט געזעהן דאס גרויסי גליק, פון שרעק אונ פון גרויס שמחה האט זיא געחלשת אונ איז געשטארבן, מיר וועלן ניט שמועסן פון איר שטארבן נאר איינער דאט געפרעגט בײ דעם מאן זאג מיר פר וואס ביזטו געבליבן לעבן אונ ביזט ניט געשטארבן פון גרויס שמחה, האט ער גזאגט,

פירוש ע"ט

ויאמר האט נתן הנביא געזאגט צום מלך כל אשר בלבבך אלץ וואס אין דיין הארץ איז לך עשה גיי אונ טוא כי יי עמך ווארום גאט איז מיט דיר וואס דו ווילסט טאן וועט דיר גאט העלפן ויהי אונ עס איז געווען אין דער זעלביגער נאכט ויהי איז געווען די רייד פון גאט צו נתן לאמר אזוי צו זאגן לך גייא אונ זאלסט זאגען צו מיין קנעכט צו דוד כה אמר יי אזוי האט גאט געזאגט האתה תבנה דו ווילסט בוען לי פון מיינט וועגען בית אהויז לשבתי צו מאכן רוען מיין שכינה דרינגען כי בין איך דען געזעסן אין אהויז למיום פון דעם טאג אן אז איך האב אויף געבראכט דיא קינדער ישראל פון מצרים ועד היום הזה אונ ביז דעם טאג ואהיה אונ איך האב גרוהט אין אגעצעלט אין אמשכן בכל אין אלע די ערטער וואס איך בין געגאנגען מיט אלע די קינדער ישראל הדבר דברתי האב איך דען גרעט את איינעם פון די שבטים פון ישראל אדער שבטי איז טייטש די עלצטי פון ישראל אשר צויתי וואס איך האב געבאטן לרעות צוא שפייזן את מיין פאלק ישראל לאמר איך זאל זיי זאגן למה ווארום לא בניתם האט איר ניט געבוועט לי פון מיינט וועגן בית ארזים אהויז פון טענין בום ועתה אונ אצונד כה אזוי זאלסטו זאגן צו מיין קנעכט צו דוד כה אזוי האט גזאגט דר גאט וואס הערשט איבער אלי הערן אני לקחתיך איך האב דיך גנומען מן הנוה פון דעם וואוינונג פון די בײדליך ווי דיא פסטיכער וואכן מאחר הצאן פון אונטער די שאף להיות דו זאלסט זיין נגיד אהאר אויף מיין פאלק אויף דיא ישראל ואהיה עמך אונ איך בין געווען מיט דיר בכל אין אלע ערטער אשר הלכת וואס דו ביסט געגאנגען ואכרתה אונ איך האב פר שניטן את כל איביך גאר דייני פיינד מפניך פאר דיר ועשיתי אונ איך האב דיר גמאכט אגרויסן שם כשם אזוי ווי דר שם פון די גרויסי הערן וואס אויף דר ערד זענען אונ מחמת איך האב דייני פיינד פר שניטן דרום איז אויף געגאנגען אויף דיין מחשבה דו זאלסט בוען אבית המקדש. נאר איך וויל די ישראל זאלן נאך מיין מנוחה האבען פון זייערי פיינד אין דיא טעג פון דיין זון ושמתי אונ איך וועל טאן מקום אארט צוא מיין פאלק ישראל ונטעתיו אונ איך וועל פלאנצן אים ושכן אונ דיא ישראל וועלען רוען איטליכער אויף זיין ארט ולא ירגז אונ וועלן שון מער ניט פר וואגעלט ווערן ולא יוסיפו אונ

עולה לענותו כאשר בראשונה: ולמן־היום אשר צויתי שפטים על־עמי ישראל והניחתי
לך מכל־איביך והגיד לך יהוה כי־בית יעשה־לך יהוה: כי ׀ ימלאו ימיך ושכבת את־
אבתיך והקימתי את־זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והכינתי את־ממלכתו: הוא יבנה־
בית לשמי וכננתי את־כסא ממלכתו עד־עולם: אני אהיה־לו לאב והוא יהיה־לי לבן
אשר בהעותו והכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם: וחסדי לא־יסור ממנו כאשר
הסרתי מעם שאול אשר הסרתי מלפניך: ונאמן ביתך וממלכתך עד־עולם לפניך
כסאך יהיה נכון עד־עולם: ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה כן דבר נתן אל־דוד:

פירוש ע"ט

זיי וועלען ניט מערן בני עולה די אומרעכטיגי לייט לענותו צו פייניגען אים כאשר אזו וויא צום ערשטען איידר די שופטים זענען גוועזן ולמן היום אונ. אזו ווי זיי האבן גטאן צו מיין פאלק פון דעם טאג אשר וואס איך האב גבאטן שופטים אויף מיין פאלק ישראל אונ ביז אין דר צייט והניחותי אונ וועל דיר נאך מיין מאכן רועז פון דייני פיינד והגיד אונ גאט זאגט דיר דורך מיר כי בית אז גאט וועט דיר מאכען אהוז כלומר דיין זון וועט זיין אמלכות נאך דיר אונ וועט זיצן אויף דיין שטול כי אז עס וועט דר פילט ווערן דייני טעג ושכבת אונ דו וועסט ליגן את אבותיך מיט דייני עלטערן נאך דיין טוט והקימותי אונ איך וועל בשטעטיגן את זרעך מיט דייני קינדר נאך דיר אשר דר וואס וועט ארוס גיין פון דיינע גדערים והכינותי אונ איך וועל אןברייטן זיין מלוכה הוא ער וועט בויען אהוז פון מיינט וועגן וכוננתי אונ איך וועל אן ברייטן את כסא דיא שטול ממלכתו פון זיין מלוכה עד עולם ביז אייבג אני איך וועל אים זיין צו אפאטר והוא אונ ער וועט זיין צו מיר אזו ווי איוהן אשר בהעותו אז ער וועט פר קרימן דם הייסט אז ער וועט זינדיגן והוכחתיו וועל איך אים שמראפן בשבט מיט ארוט אנשים פון די מאנן ובנגעי מיט פלאג בני אדם די קינדר פון אדם הראשון וחסדי אונ מיין גנאד לא יסור וועט ניט אפ גטאן ווערן פון אים כאשר אזו ווי איך האב אפ גטאן מיין חסד פון שאול אשר וואס איך האב אים אפ גטאן פון אמלכות מלפניך פון פר דיר ונאמן אונ ווארהאפטג זאל זיין ביתך דיין הוז וממלכתך אונ דיין מלוכה עד עולם ביז אייבעג לפניך פר דיר כסאך דיין שטול יהיה זאל זיין אן גברייט עד עולם ביז אייבג. ככל אזו ווי אלע די רייד וככל אזו ווי די נבואה וואס גאט האט גזאגט צו נתן הנביא כן דבר אזו האט נתן הנביא גזאגט צו דוד המלך:

משלי יוסף

ווייל אין מיין שמחה איז גוועז אביין געמישט טרויער, באלד ווי איך האב דר זעהן דיא שמחה פון דעם גרויסן אוצר האב איך גהאט צער וואס איך וועל ניט קענן פר נעמן פר זיך דעם גאנצן אוצר, דר צער האט פאר קלענערט מיין שמחה, דאס זעלביגע געפינן מיר ביי די נאטורין פון מענטשין, עס זענען דא מענטשין וואס האלטן זיך פר חכמים, אדר פאר גבירים, אבער נאר אזוי לאנג ווי ער זעהט ניט פר זיך אגרעסרין חכם, אדר אגרעסרין גביר, ווי ער זעהט נאר פר זיך אגרעסרין חכם אדר אחכם וואס ער פרשטייט גאר ניט וואס דר חכם זאגט, אדר דר גביר זעהט פר זיך אגרעסרן גביר וואס ער איז טויזענד מאל רייכר פון אים, פרשטייט ער איצט אז ער איז גאר ניט, ער איז קיין חכם קיין גביר. דס זעלביגע איז גוועז ביי משה רבינו אונ אלי יודן, ווייל משה רבינו האט גזעהן אין הימעל שרפים אופנים חיות הקודש אונ הונדערט טויזענדר מלאכים ווי זייער מורא איז פר הקב"ה אונ ווי זיי דינן צו הקב"ה האט ער גרעכונט אז זיין עבודה צוא הקב"ה איז גאר ניט ווערט געגען די עבודה פון דיא מלאכים, דריבר איז ער ביי זיך גוועזן גאנץ נידעריג ווייל ער האט גזעהן דעם גרויסן אוצר פון יראת שמים אונ ער האט אים ניט גקענט נעמן אין גאנצן דריבר איז ער גוועזן בעזארגט אונ נידעריג ביי זיך, וואראום אלע יודין ווייל זייא האבען ניט גזעהן קיין בעסרע עבודה צו הקב"ה איז זייער עבודה פר זיי געגוג גוועזן, זעהן מיר דר מענטש וואס פר שטייט בעסער דיא גרויסקייט פון הקב"ה איז ער ביי זיך נידעריגר, פר שטייען מיר פר קערט דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריגר איז ער ווערט מער כבוד, ווייל ער פרשטייט בעסר די גרויסקייט פון הקב"ה, דס האט גזאגט דוד המלך ע"ה ונקלותי עוד מזאת, הלואי וואלט איך מעהר פאר שטאנן די גרויסקייט פון הקב"ה אונ איך וואלט בייא מיר נאך גרינגער גוועזן, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה, הלואי וואלט איך ביי מיר אזו נידעריג גוועזן אז ביי מיר וואלט גוועזן אכבוד דיא דינסטן וואס דוא האסט געזאגט זאלען וועלין מיט מיר ריידין:

מנין המצות בפ' תזריע יש בה ז' מצות ה' עשין וב' לאוין

[קסו] (עשה עד) לטמא היולדת שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו':
[קסז] (לאו לג) שלא יאכל הטמא מן הקדשים עד שיטבול ויערב שמשו ואם צריך כפרה עד שיביאנה שנאמר בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא וגו':
[קסח] (עשה עה) שתקריב היולדת קרבן כשישלימו ימי הטוהר שלה שנאמר ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו':
[קסט] (עשה עו) שכל מי שיהי' מצורע יבא אל הכהן לשאול את פיו לטהרו או לטמאו שנאמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו' והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו וגו':
[קע] (לאו לד) שלא לגלח שער שעל מקום הנתק שנאמר ואת הנתק לא יגלח:
[קעא] (עשה עז) שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וגו':
[קעב] (עשה עח) לעשות בנגעי בגדים כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והבגד כי יהיה בו נגע צרעת וגו':

יב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
אִתְּתָא אֲרֵי תַעְדִּי וּתְלִיד
דְּכַר וּתְהֵי מְסָאֲבָא

תו"א דבר אל. יבמות עד כריתות ז. אשה כי. ברכות ס שבת קלה שבועות יח כריתות ז נדה כד. וילדה נדה מ.

רשב"ם

(ב) **אשה** כי תזריע. כי תתעבר בין זכר בין נקבה. אם זכר תלד. יהא דינו כך. ואם נקבה תלד. כך וכך דינה. כולל ואח"כ מפרש: שבעת

בעל הטורים

(ב) אשה כי תזריע. סמך והתקדשתם לאשה כי תזריע שצריך לקדש עצמו בשעת תשמיש. וכתיב לעיל אל תשקצו את נפשותיכם.

ודרשינן מיניה שלא ישהא את נקביו רמז לבא מבית הכסא לא ישמש מטתו מיד: להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וסמיך אשה כי תזריע שצריך להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרוש ממנה סמוך לוסתה: תזריע וילדה. בגימ' לורת אדם: זכר. בגימ' ברכה: וטמאה שבעת

בית יהודא

(ב) ואשה כי תזריע] רש"י זאגט (אמר רבי שמלאי) רבי שמלאי הט געזאגט (כשם שיצירתו של אדם) אזו וויא דם בשאפונג פון מענטש (אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית) איז געוועזן נאך אלע בהמות חיות עופות, דער מענטש איז געוועזן דם לעצטע בשאפונג ווען הקב"ה הט בשאפן דיא וועלט (כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף) אזו זענען די דינים פון מענטש געלערנט געווארן נאך די דינים פון בהמות חיות עופות ואין די סדרה שמיני הט מען געלערנט וועלכע בהמה חיה עוף זענען טמא אונ וועלכע זענען טהור, אין דיא סדרה לערנט מען וועלכער מענטש איז טמא אונ וועלכער מענטש איז טהור]:
וכי תזריע] הארט רש"י פר וואס שטייט ניט אשה כי תלד זכר, אז אאשה וועט געבארין אזכר, ענטפערט רש"י ולרבות שאפילו ילדתו מחוי) דיא תורה לערנט אונז אפילו זיא הט געבארן דם קינד צוקוועטשט (שנמחה ונעשה כעין

רש"י

(ב) אשה כי תזריע. (ויקרא רבה) א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית א כך תורתו נתפרש' אחר תורת בהמה חיה ועוף: כי תזריע (נדה כז) לרבות שאפי' ילדתו ב מחוי שנמחה

שפתי חכמים

א וא"ת והתם גופא מ"ט יצירתן של בהמה וחיה קודם ליצירתו של אדם. כבר תירצו בגמרא בסנהדרין ל"ח מפני מה נברא אדם בע"ש כדי שלא יהו אומרים שותף היה להקב"ה במעשה בראשית. ד"א שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. ד"א כדי שיכנס למצוה מיד. ד"א כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך וכו'. וא"ת ואם נתפרש' התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר באיש ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם חוה. וי"ל דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאיש להיות מצורע. ועי"ל מ"ה הקדים תזריע למצורע דעיקר הצרעת בא כשמשמש עם אשתו נדה כדאמרינן בגמרא. ועי"ל דאשה היא כמו קרקע עולם שמלאכת מה שזורעים בה והאדם מקרקע עולם נברא לכן כתב באשה כי תזריע וילדה זכר כלומר שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וק"ל: ב דלא הל"ל רק אשה כי תלד זכר אלא לרבות שאפילו מחוי וא"ל דללמד אשה מזרעת תחלה וכו' הוא דאתא דא"כ כי תזריע האשה וילדה זכר מיבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכתב וילדה זכר בוא"ו שמורה על הודאי ולא כתב אם דומיא דאם נקבה תלד ש"מ תרתי והא דפירש רש"י לעיל בפרשת ויגש אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלאה ואת הבנות ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר וכו' ל"ל והא מהכא נפקא. יש לומר דמהכא ליכא למילף אלא אשה כי תזריע וילדה זכר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) **אשה** כי תזריע. כי תזריע תחלה אז וילדה זכר. ואם נקבה תלד כלומר ואם יזריע האיש תחלה אז נקבה תלד וזהו לשון ואם ומכאן אמרו ז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה. וי"א שמצאו בספר הטבע שיש באשה שבעה נקבים שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד באמצע אם נכנס הזרע באותן של ימין תלד זכר ואם בשל שמאל תלד נקבה ואם באמצע תלד טומטום או אנדרוגינוס כשהיא שוכבת על ימין נכנס הזרע באותן של ימין ותלד זכר וממהרת הטומאה לצאת ולפיכך אינה טמאה כי אם ז' וטהרתה לשלשה (ל"ג) וכשהיא שוכבת על שמאל יולדת נקבה ואין הטומאה ממהרת לצאת ולכך טמאה שבועים וזש"ה שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני להוליד זכרים:

ליקוטי יקרים

(ב) אשה כי תזריע וגו'. די גמרא זאגט אין מסכת נדה דרש רבי שמלאי, רבי שמלאי הט געלערנט ווען דם קינד ליגט ביי די מוטער אין בויך איז ער איינגעלייגט ווי אבוך זיין קאפ איז איינגעבויגן ביז די קניה, זיינע צוויי עלינבויגינס האלט ער אין די קניה, אונ די צוויי הענט האלט ער אויף די שלייפן ואוף די צוויי זייטן פון שטערין] זיינע צוויי פיס האלט ער אינטער זיך [ווי איינער זיצט אויף דיא קניה], זיין מויל איז פארמאכט, זיין נאפיל איז צופען, ער עסט פון וואס די מוטער עסט, ער טרינקט פון וואס די מוטער טרינקט, אונ אליכט ברענט איבר זיין קאפ אונ ער זעהט פון איין עק וועלט ביז צום אנדרין עק וועלט, אונ זאלסט דיך ניט וואנדרין ווי אזו דם קען זיין, ווארום מיר געפינען אזו ביי פיל מענטשין, איינר שלאפט אין איראפא אונ ער זעהט אין חלום וואס עס טוט זיך אין אמעריקא, אונ די צייט וואס דם קינד איז ביי די מוטער אין בויך, דאס איז דיא בעסטע צייט פון דעם מענטשינס לעבען, אונ מען לערונט מיט אים דיא גאנצע תורה, אונ איידר ער גייט ארוס אויף דר וועלט קומט אמלאך אונ גיט אים אקלאפ אויף דם מויל אונ ער פרגעסט אלץ וואס ער האט געלערונט, אונ מען בשווערט אים ער זאל זיין אצדיק אונ זאל ניט זיין ארשע אונ זאלסט וויסען הקב"ה איז טהור [ריין], זיינע בעדינער זענען טהורים, אונ די נשמה וואס מען הט אין דיר אריינגעגעבן איז טהור, אוב דו וועסט היטן דיין נשמה זיא זאל בלייבן ריין איז גוט, וועט די נשמה זיין ביי דיר, אונ אוב דוא

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט הט גירעט צו משה לאמר צו זאגן: (ב) דַּבֵּר רייד צו די קינדר ישראל לאמר צו זאגן אשה כי תזריע וילדה וגו' א אשה וואס וועט גיבארין אזכר וטמאה זאל זיא זיין טמא שבעת ימים

מצות השם

(רי"י) ואשה כי תזריע וגו'] דאס איז די מצות עשה אז איין יולדת איז טמא אונ זיא איז מטמא אונ ווען זיא האט גווינין איין זכר איז זיא טמא זיבן טאג אונ אז זיא האט גווינין אנקבה איז זיא טמא פערצין טאג אונ דריי אונ דרייסיג ריינע טעג מוז זיא ציילען ווען זיא האט גיהאט איין זכר אונ אז זיא האט גיהאט איין נקבה מוז זיא ציילן זעקס אונ זעכציג ריינע טעג אויך אפילו זיא האט ח"ו איין טויט קינד גיבוירן מוז זיא אויך ציילן ביי איין זכר דריי אונ דרייסיג ריינע טעג אונ ביי אנקבה זעקס אונ זעכציג ריינע טעג אונ אפילו זיא ציילט אפ די טעג כל זמן זיא טובילט זיך ניט איז זיא אסור צום מאן אונ די מצוה איז נוהג אויף יעדער ארט אונ אין יעדער צייט:

שִׁבְעַת יוֹמִין כְּיוֹמֵי רְחוּק סוֹבְתַהּ תְּהֵי מְסָאֲבָא׃ ג וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יִתְגְּזַר בִּסְרָא דְעֻרְלְתֵהּ׃ ד וּתְלָתִין וּתְלָתָא יוֹמִין

שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֺתָהּ תִּטְמָא׃ ג וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ׃ ד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת

תו"א כימי נדת. נדה לה לז. וביום שבת קלב קלג קלה פסחים ד יומא כח לו מגילה כ יבמות ב בתרא קכז סנהדרין נט נדה כד. ערלתו שבת קה: יום כריתות ג:

בעל הטורים

ימים. וכן ז' ימי אבילות כל עומת שבא כן ילך: (ג) וביום השמיני. פסוק זה יש בו תיבות ואותיות כמו שבפ' ויכלו לומר שמילה דוחה שבת: וביום השמיני ימול בשר. בגימ' שכל היום יהיה כשר למול: (ד) ושלשים. בגי' כלם סמוכים ולא מפוזרים.

רשב"ם

ימים. אפי' לא ראתה דם: כימי נדת דותה. כימי ריחוק חלייה המפורש לפנינו ע"י ראיית דם טמא ראיית דם לידה: נדת. לשון נדוד ומרוחק כבעלה: **דותה.**

רש"י

ונעשה כעין זרע ג אמו טמאה לידה: כימי נדת דותה תטמא. כסדר כל טומאה האמורה בנדה ד מטמא' בטומאת לידה ואפילו נפתח הקבר בלא דם: דותה. לשון דבר הזב ה מגופה. ל' אחר ל' מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואבריה כבדין עליה: (ד) תשב. אין תשב אלא ל' עכבה כמו (דברים א) ותשבו בקדש (בראשית יג) וישב

בית יהודא

זָרַע) ער איז צוּקְוועטְשְׁט גִיוָואָרִין אוּנ ער איז גֶעוָוארֶן ווי די זָרַע איז גֶוועֶן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען (אִמּוֹ טְמֵאָה לֵידָה) איז די מוּטֶר טָמֵא גְלַייךְ ווי זיא וָואלְט גִבָּארֶן אַלֶעבֶּעדִיגֶן קִינְד: וּכִימֵי נִדַּת דְּוֺתָהּ תִּטְמָא). זיא זָאל זַיין טָמֵא ווי אַנִדָּה (כְּסֵדֶר כָּל טוּמְאָה הָאֲמוּרָה בְּנִדָּה) אַזוֹ ווי די דִינִים פוּן טוּמְאָה וָוס איז גְזָאגְט גֶעוָוארֶן בַּיי אַנִדָּה (מְטַמְּאָה בְּטוּמְאַת לֵידָה) אַזוֹ איז זיא טָמֵא אוּנ מְטַמֵּא אַנְדֶערֶע וֶוען זיא גֶעבָּארְט אַקִינְד (וַאֲפִילוּ נִפְתַּח הַקֶּבֶר בְּלֹא דָם) אֲפִילוּ זיא הָט גֶעבָּארֶן דָם קִינְד טְרוּקִין אָן בְּלוּט, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען איז זיא טָמֵא ווִיא אַנִדָּה: וְדוֹתָהּ). איז דֶערְטַייטְשׁ איר רִינוּנְג (לְשׁוֹן דָּבָר הַזָּב מִגּוּפָהּ) די בְּלוּט וָוס רִינְט פוּן איר וֶוען זיא איז אַנִדָּה (לָשׁוֹן אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט איז (לְשׁוֹן מַדְוֶה וְחוֹלִי) דְּוֺתָהּ איז דֶערְטַייטְשׁ אירֶע שְׁמֶערְצֶען (שֶׁאֵין אִשָּׁה רוֹאָה דָם שֶׁלֹּא תֶּחֱלֶה) אַאִשָּׁה אֵיידֶער זיא בֶּעקוּמְט איר צַייט צוּ זֶעהֶן דַם נִדּוּת וֶוערְט זיא אַבִּיסֶל קְרַאנְק (רֹאשָׁהּ וְאֵבָרֶיהָ כְּבֵדִין עָלֶיהָ) איר קָאפּ אוּנ אירֶע גְלִידֶער וֶוערֶן אוֹיף איר שְׁוֶוער: (ד) וְתֵּשֵׁב). זָאגְט רש"י (אֵין תֵּשֵׁב אֶלָּא לְשׁוֹן עַכָּבָה) תֵּשֵׁב מֵיינְט מֶען נִיט נָאר זִיצֶען, נָאר מֶען מֵיינְט אוֹיפְהַאלְטֶען (כְּמוֹ וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ) וויא עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק איר זֶענְט גְזֶעסֶען אין

שפתי חכמים

אבל לא שנאמר אם הא"ש מזריע תחלה או שהזריעו שניהם בבת אחת יולדת נקבה קמ"ל ואת דינה כתי דאם הזריעו בבת אחת בא זה ואיבד את זה. ומהתם לחודא ליכא למילף דאיכא למימר דתלה הזכרים בלאה לפי שלא היה יכול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקבה בו לפי שלא היה לו בת זולתה ומתרוויהו ילפינן שפיר. הרא"ם האריך וקלרתי: ג מפירש"י משמע שמתחלה קודם שנולד היה מקלת ולד ואח"כ נעשה מהוי מדכתיב כי תזריע דמשמע אפילו אם לא ילדה אלא דבר שהוא כעין זרע וכתיב וילדה זכר משמע שהוא ולד גמור הא כילד אלא ע"כ לריך לומר דמתחלה היה ולד גמור ואח"כ נמחה ונעשה כעין זרע: ד שמטמאה במשכב ובמושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא ה"פ של קרא כימי נדת דותה שהוא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה שבעת ימים וי"ל דלזה לא לריך קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים אם כן כימי נדת דותה ל"ל אלא בא ללמד על שאר טומאה. ואם תאמר פשיטא הרי נדה היא שהרי בשעת קישוים ראתה דם. ל"פ אפילו נפתח הקבר בלא דם: ה לפי שוי"ן מתחלפת בדל"ת שהרי מתרגמינן **זב**

פירוש לתורת אלהים

זִיבֶּן טֶעג כִּימֵי אַזוֹ וויא די טֶעג וָוס אַנִדָּה איז טָמֵא תִּטְמָא זָאל זיא טָמֵא זַיין אַזוֹ ווי דֶר סֵדֶר טוּמְאָה וָוס איז גְזָאגְט גְוָוארֶן בַּיי אַנִדָּה אַזוֹ איז דיא יוֹלֶדֶת אוֹךְ מְטַמֵּא אַלֶע זִיבֶּען טֶעג נָאךְ איר גִיבֶּארִין: (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אין דֶעם אַכְטֶן טָאג יִמּוֹל זָאל מֶען בַּשְׁנַיידֶן בְּשַׂר דָם פְלֵייש עָרְלָתוֹ פוּן זַיין עָרְלָה: (ד) וּשְׁלֹשֶׁת אוּנ

ליקוטי יקרים

וֶועסְט זיא נִיט הִיטֶן זיא זָאל בְּרַייבֶּן רַיין וֶועט מֶען זיא פוּן דִיר צוּ נֶעמֶן, אוּנ וֶוען דֶר קִינְד קוּמְט אַרוֹס אוֹיף דֶר וֶועלְט, וֶוערְט גִיעֶפוּנְט זַיין מוֹל, אוּנ פַרְמַאכְט דֶר נָאפִּיל. רַבִּי יִצְחָק זָאגְט אַז אַזָכָר וֶוערְט גִיבָּארִין קוּמְט זַיין בְּרוֹט מִיט אִים, דֶר וָוארְט זָכָר מַאכְט זֶה כַּר, דֶר הָאט גִבְּרֶענְגְט מִיט זִיךְ זַיין סְעוּדָה, אַז אַנְקֵבָה וֶוערְט גְבָּארֶן קוּמְט זיא לֵיידִיג, דֶר וָוארְט נְקֵבָה מַאכְט נְקִיָּה בָּאָה, זיא איז גְקוּמֶן לֵיידִיג, זיא מוּז בֶּעטִין אירֶע שְׁפַּייזוּנְג פוּן זָכָר. דֶר **תנא** זָאגְט עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, נִיט ווילֶינְדִיג מוּז דֶר מֶענְטְשׁ לֶעבֶּן, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה מֵת, אוּנ נִיט ווִילֶענְדִיג מוּז דֶר מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבֶּן, וָוארוּם אֵיידֶער דֶם קִינְד גֵייט אַרוֹס פוּן דֶר מוּטֶערְס בּוֹךְ זָאגְט מֶען אִים זָאלְסְט וִויסֶען דוּ וֶועסְט הָאבֶּן אוֹיף דֶער וֶועלְט צְווייא וֶועגֶען, אֵיינֶע וֶועט דִיךְ פִירֶן צוּם גֵיהִנָּם אוּנ אֵיינֶע וֶועט דִיךְ פִירֶען צוּם גַן עֵדֶן, ווי עֶר הֶערְט דָאס וָוארְט גֵיהִנָּם וויל עֶר נִיט אַרוֹס גֵיין פוּן דֶר מוּטֶערְס בּוֹךְ, נָאר עֶר וֶוערְט אַרוֹס גְשְׁטוּסֶן פוּן איר בּוֹךְ, דֶרִיבֶּר קוּמְט עֶר אוֹיף דֶער וֶועלְט מִיט גֶעוויין, וֶוען עֶר איז גְקוּמֶן אוֹיף דֶער וֶועלְט פַארְגֶעסְט עֶר אַלֶץ וָוס מֶען הָט מִיט אִים גְרֶעט, אוּנ דֶער יֵצֶר הָרַע וֶוערְט בַּאלְד מִיט אִים בֶּעפְרַיינְדֶעט אוּנ עֶר ווַייזְט אִים אַלֶע פֶערְגֶענִיגֶען וָוס איז דָא אוֹיף דֶר וֶועלְט, אוּנ עֶר צִיהְט זִיךְ נָאךְ אִים, אוּנ טוּהְט וָוס עֶר הֵייסְט אִים, בִּיז דֶער מֶענְטְשׁ וֶוערְט אַלְט, אַז דֶער יֵצֶר הָרַע זֶעהְט דֶר מֶענְטְשׁ הָט קֵיין כֹּחַ מֶעהְר צוּ זִינְדִיגֶען, דַאמָאלְס גֵייט עֶר אַוֶועק פוּן אִים, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ זֶעהְט אִיצְט אַז זַיין וֶועג וֶועט זַיין אין גֵיהִנָּם וויל עֶר נִיט אַוֶועק גֵיין פוּן דֶר וֶועלְט, אוּנ עֶס איז אִים אַשָׁאד אַוֶועק צוּ גֵיין פוּן זַיין שֵׁיין וואָהְנוּנְג, פוּן זַיין ווַייבּ פוּן זַיינֶע קִינְדֶער, צוּ גֵיין דֶר גוּף אין די עֶרְד דיא נְשָׁמָה אין גֵיהִנָּם, עֶר וויינְט אוּנ וֶוערְט אַרוֹס גְשְׁטוּסֶן פוּן דֶר וֶועלְט, אָבֶּר אַז דֶער מֶענְטְשׁ איז אַצַדִיק גֵייט עֶר אַוֶועק גַאנְץ פְרֵיילִיךְ פוּן דֶער וֶועלְט ווַייל עֶר ווַייסְט זַיין וֶועג איז גְלַייךְ אין גַן עֵדֶן, ווי דֶער פָּסוּק זָאגְט וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן, דִיא נְשָׁמָה פוּן צַדִיק לַאכְט אוּנ איז פְרֵיילִיךְ וֶוען זיא הַאלְט שׁוֹן בַּייא דֶעם לֶעצְטֶין טָאג:

(ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל וגו'. דֶר **ספר הברית** שְׁרַייבְּט עֶס איז אַגְרוֹסֶע סַכָּנָה צוּ בַּהֶעפְטִין זִיךְ מִיט אַאִשָּׁה וָואס איז אַנִדָּה [אוֹיסֶר דֶעם וָוס די עֲבֵירָה איז גְרוֹס איז דיא סַכָּנָה פוּן דֶר נַאטוּר גְרוֹס], אֲפִילוּ דֶר לוּפְט וָוס גֵייט אַרוֹס פוּן איר מוֹיל איז אַסַכָּנָה צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס רֶעט מִיט אִיר, ווי מִיר גֶעפִינֶען וֶוען לָבָן דָם גִפְרֶעגְט בַּיי רָחֵל אוֹב זיא הָט גְנוּמֶען די תְּרָפִים, אוּנ רָחֵל הָט גְזָאגְט זיא איז אִיצְט אַנִדָּה, איז לָבָן בַּאלְד אַוֶועק גְגַאנְגֶען פוּן איר אוּנ הָאט מִיט איר גָאר נִיט מֶעהְר גְרֶעט, אֲפִילוּ איר קוּקְן מִיט אירֶע אוֹיגֶן איז אוֹיךְ אַזוֹיךְ שֶׁעדְלִיךְ, דֶער **מדרש** זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָואס בַּהֶעפְטְ זִיךְ מִיט זַיין ווַייבּ דֶעם עֶרְשְׁטִין

יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ׃ ה וְאִם־

תֵּיתֵב בִּדְםַ דְּכוּ בְּכָל קוּדְשָׁא לָא תִקְרַב וּלְמַקְדְּשָׁא לָא תֵיעוֹל עַד מִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתַהּ׃ ה וְאִם

תו"א תשב בתרה קכז נדה לג לח מ. בכל קדש יבמות עה מכות יד שבועות ז זבחים

לב לג לד: ואל המקדש שבועות י: עד מלאת יבמות עד עה נזיר סד. ואם נקבה בכורות מז כריתות ז נדה ל.

רשב"ם

לשון חולי. כמו לבי דוי: (ד) בדמי טהרה. שאינו דם נדות. פשוטו כמאן דאמר שני מעיינות הן. זה של ל"ג ימים מעיין טהור הוא:

בית יהודא

קֹדֶשׁ, זֶענֶען די יוּדִין שְׁטֶענְדִיג נָאר גֶעזֶעסֶען? נָאר מֶען מֵיינְט זֵיי הָאבֶּן זִיךְ אוֹיפְגֶעהַאלְטֶן אִין קֹדֶשׁ, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיֵּשֶׁב בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא), אִיז דֶען אַבְרָהָם שְׁטֶענְדִיג גֶעזֶעסֶען אִין אֵלוֹנֵי מַמְרֵא? נָאר מֶען מֵיינְט עֶר הָט זִיךְ אוֹיפְגֶעהַאלְטֶן אִין אֵלוֹנֵי מַמְרֵא: [בִּדְמֵי טָהֳרָה]. אִין רֵיינֶע בְּלוּט, זָאגְט רש"י (אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאָה טְהוֹרָה) אֲפִילוּ זִיא זֶעהְט בְּלוּט אִין דִי דְרַייא אוּנ דְרֵייסִיג טֶעג אִיז זִיא אוֹיךְ רֵיין צוּם מַאן וְדָם אִיז נָאר אוֹב זִיא הָט זִיךְ טוֹבֵל גֶעוֶוען דִיא נַאכְט נָאךְ דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג: [בִּדְמֵי טָהֳרָה]. זָאגְט רש"י (לֹא מַפִּיק הֵ"א) עֶס שְׁטֵייט נִיט אַפִּינְטוּל אִין דִי אַנְדֶערֶע הֵ"א פוּן טָהֳרָה (וְהוּא שֵׁם דָּבָר) דֶער וָוארְט טָהֳרָה אִיז דֶער נָאמֶען פוּן וָוארְט „רֵיין" (כְּמוֹ טֹהַר) אַזוֹ וִוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען בִּדְמֵי טֹהַר, אִין רֵיינֶע בְּלוּט, וִוי דֶער אַנְדֶערֶער הֵ"א וָואלְט גָאר נִיט גֶעשְׁטַאנֶען: [וִימֵי טָהֳרָהּ]. מַפִּיק הֵ"א, אִין דֶעם הֵ"א שְׁטֵייט אַפִּינְטוּל, אִיז דֶערְטַייטְשׁ (יְמֵי טֹהַר שֶׁלָּהּ) אִין אִירֶע רֵיינֶע טֶעג, יֶעדֶערֶע אִשָּׁה אִין אִירֶע רֵיינֶע טֶעג: [לֹא תִגָּע]. אַאִשָּׁה וֶוען זִיא אִיז טָמֵא פוּן נִדּוֹת אָדֶער פוּן אַקִינְד גֶעבֶּארִין, זָאל זִיא נִיט אָנְרִירֶען אַלֶע זַאכֶן וָוס זֶענֶען הֵיילִיג, זָאגְט רש"י (אַזְהָרָה לְאוֹכֵל) דָס אִיז אַאָנְזָאג אַאִשָּׁה וָוס אִיז טָמֵא זָאל נִיט עֶסִין וָואס אִיז הֵיילִיג (כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיָה בִּיבָמוֹת) וִויא עֶס אִיז גֶעלֶערְנְט אִין דִי מַסֶּכֶת יְבָמוֹת: [בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע]. אַלֶע הֵיילִיגְקֵייט זָאל זִיא נִיט אָנְרִירֶען (נִיט עֶסִין) (לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה) תְּרוּמָה זָאל זִיא אוֹיךְ נִיט עֶסִין (לְפִי שֶׁזּוֹ טְבוּלַת יוֹם אָרוֹךְ) וַוייל זִיא אִיז אַלַאנְגֶער טְבוּלַת יוֹם (שֶׁטָּבְלָה לְסוֹף שִׁבְעָה) זִיא הָט זִיךְ טוֹבֵל גֶעוֶוען דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פַארִין נַאכְט ודִי נַאכְט נָאךְ דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג (וְאֵין שִׁמְשָׁהּ מַעֲרִיב לְטַהֲרָהּ) אוּנ אִיר זוּנְן אִיז נָאךְ נִיט אוּנְטֶערְגֶעגַאנְגֶען זִיא זָאל רֵיין וֶוערֶען פוּן אִיר טוּמְאָה (עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל יוֹם אַרְבָּעִים) בִּיז עֶס גֵייט אוּנְטֶער דִיא זוּנְן נָאךְ דֶעם פֶערְצִיגְסְטֶען טָאג (שֶׁלְּמָחָר תָּבִיא אֶת כַּפָּרַת טָהֳרָתָהּ) וָוס אוֹיף מָארְגֶן וֶועט זִיא בְּרֶענְגֶען דִי קָרְבָּנוֹת זִיא זָאל רֵיין וֶוערֶען צוּ מֶעגֶען עֶסִין:

רש"י

באלוני ממרא: בדמי טהרה. אע"פ שרואה ו טהורה. בדמי טהרה. לא מפיק ה"א והוא שם דבר כמו טוהר. ימי טהרה. מפיק ה"א ימי טוהר שלה: לא תגע. אזהרה לאוכל ז כמו ששנויה ביבמות (דף עה): בכל קדש וגו'. (מכות יד יבמות שם) לרבות את התרומה לפי שזו טבולת יום ארוך ח שטבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלמחר תביא את כפרת

שפתי חכמים

דכ ואם כן הוי כאלו נכתב זבותה: ו דאל"כ בדמי ל"ל אי נמי דס"פ וכי לא סגי שלא תראה דם דכתב ל' תשב בדמי ועל זה פירש אעפ"י: ז מדכתיב בסמוך ואל המקדש לא תבא והבא אל המקדש בטומאה בכרת הוא כדכתיב בתחלת פרשת חקת וגמרינן בכל קדש לא תגע מביאת בית המקדש מה ביאת בית המקדש בכרת אף מה דכתיב בכל קדש לא תגע בכרת הוא ואם כן ע"כ ל"ל לא תגע אזהרה לאוכל הוא דאכילת קדשים בטומאה במיתה הוא דכתיב ומתו בו כי יחללוהו אבל מגע קדשים בטומאה אין בו כרת. רא"ם. ועי"ל דרש"י פירש בסמוך בכל קודש לרבות וכו' וע"כ לא פירש זה על הקרא דהא בכל קדש כתיב לפני לא תגע ולמה מהפך רש"י אלא דמוסב על פירושו שפירש לפני בכל קדש וכך פי' לא תגע אזהרה לאוכל ומנלן דאזהרה לאוכל הוא ומפרש דהא בכל קודש לרבות את התרומה ולא תגע כמי קאי עליו אם כן אין לומר שהאי לא תגע אזהרה לנגיעה ממש דהא מותר ליגע בתרומה מיד אחר טבילה דהא היא טבלה נמי אחר ז' ימים וטבול יום מותר ליגע בתרומה אלא אזהרה לאכילה הוא: ח פי' אין להקשות דהא תרומה מותר באכילה בהערב שמש ולמה תהא אסורה באכילה מסוף שבעה ואילך. ומתרץ לפי שזו טבולת יום ארוך וכו' עד יום ארבעים שמקריבים בו קרבנות של לידה ובשקיעת החמה שלפני יום הארבעים מותרת לאכול בתרומה:

ליקוטי יקרים

טָאג פוּן אִיר נִדּוֹת אוּנ זִיא וֶוערְט מְעוּבֶּרֶת וֶועט דָאס קִינְד זַיין אַמְצוֹרָע צֶעהֶן יָאהְר, אוּנ אוֹב זִיא אִיז מְעוּבֶּרֶת גִיוָוארֶען דֶעם צְוֵוייטֶן טָאג פוּן אִירֶע נִדּוֹת וֶועט דָס קִינְד זַיין מְצוֹרָע צְוַואנְצִיג יָאר, אוּנ אַזוֹ אִיז בַּיי יֶעדֶר טָאג אִיר טוּמְאָה שְׁטַארְקֶער אוּנ דָס קִינְד וֶוערְט מְצוֹרָע מִיט צֶעהֶן יָאהְר לֶענְגֶער, אַז זִיא אִיז מְעוּבֶּרֶת גִוָוארֶען דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פוּן אִירֶע נִדּוֹת, וֶועט דֶר קִינְד זַיין מְצוֹרָע זִיבֶּעצִיג יָאר, דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק אוֹיב אַאִשָּׁה גְבֶּערְט אַקִינְד אַזָכָר זָאל זִיא זַיין טָמֵא זִיבֶּען טָאג, אוֹיב אַנְקֵבָה זָאל זִיא זַיין טָמֵא פֶערְצֶען טֶעג, אוּנ אוֹיב דֶער מַאן אוּנ דָאס וַוייבּ וֶועלֶען הִיטֶען דִיא טוּמְאָה, זַייא וֶועלֶען זִיךְ נִיט בַּהֶעפְטִין אִין דִי צַייט פוּן טוּמְאָה, וֶועלִין זַייא הָאבֶּען רֵיינֶע קִינְדֶר וָוס מֶען וֶועט זֵיי קֶענֶען מָלֶה זַיין דֶעם אַכְטֶן טָאג, אָבֶּער אַז דָאס קִינְד אִיז מְצוֹרָע קֶען מֶען דָאךְ אִים נִיט מָלֶה זַיין דֶעם אַכְטִין טָאג, מֶען מוּז דָאךְ וַוארְטֶען בִּיז עֶר וֶוערְט גֶעזוּנְד, דְרִיבֶּר שְׁטֵייט בַּאלְד נָאךְ דִיא פָּרָשָׁה פוּן תַּזְרִיעַ דִי פָּרָשָׁה פוּן נְגָעִים וַוייל נְגָעִים קוּמֶען אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁן, וָוס זַייעֶר מוּטֶער אִיז מִיט זֵיי מְעוּבֶּרֶת גִוָוארֶן וֶוען זִיא אִיז גִוֶוען טָמֵא:

פירוש לתורת אלהים

דְרַייא אוּנ דְרַייסֶעג טָאג תֵּשֵׁב זָאל זִיא זִיצֶען בִּדְמֵי אִין בְּלוּט טָהֳרָה אִיר רֵיינְקֵייט נָאךְ דִי זִיבֶּן טָאג זָאל זִיא צֵיילֶן דְרַייא אוּנ דְרַייסֶג טָאג אוּנ אֲפִילוּ זִיא זֶעהְט בְּלוּט אִין דִי טֶעג אִיז זִיא טָהוֹר אָבֶּר בְּכָל קוֹדֶשׁ אִין אִיטְלִיכֶע זַאךְ וָוס אִיז הֵיילִג זָאל זִיא נִיט אָן רִירֶן וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ אוּנ אִין דֶעם מִקְדָּשׁ זָאל זִיא נִיט אַרַיין קוּמֶן עַד מְלֹאת בִּיז עֶס וֶועט זִיךְ אוּם לָאזֶן דִי דְרַייא אוּנ דְרַייסֶג טָאג דָס אִיז דֶר דִין אַז זִיא הָט גִיהַאט אַזָכָר: (ה) וְאִם נְקֵבָה אַז זִי וֶועט אָבֶּר גִיבֶּארֶן אַנְקֵבָה וְטָמְאָה זָאל זִיא צְוֵויי וָואכֶן טָמֵא זַיין וִוי אַנִדָּה אוּנ

מצות השם

(קסו) [בְּכָל קוֹדֶשׁ לֹא תִגָּע]. אִיךְ לֶערְנֶען מִיר אַרוֹס פוּן דֶעם פָּסוּק אַז אֵיין טָמֵא מֶענְטְשׁ טָאר נִיט עֶסִין קֵיין הֵיילִיגֶע זַאכֶן דָס הֵייסְט קָדָשִׁים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צַייט וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִשְׁטַאנֶען:

נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָה׃
ו וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן׃
ז וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ

אונקלוס

נֻקְבְּתָא תְלִיד וּתְהֵי מְסָאֲבָא אַרְבְּעָה עֲסַר כְּרִחוּקַהּ וְשִׁתִּין וְשִׁתָּא יוֹמִין תֵּיתֵב עַל דַּם דְּכוּ׃
ו וּבְמִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתַהּ לִבְרָא אוֹ לִבְרַתָּא תַּיְתֵי אִמַּר בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא וּבַר יוֹנָה אוֹ שַׁפְנִינָא לְחַטָּאתָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת כַּהֲנָא׃
ז וִיקָרְבִנַּהּ קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר עֲלַהּ וְתִדְכֵּי מִסּוֹאֲבַת

תו״א וטמאה זבחים לז לח נדה לז לח. וששים יום כריתות י. וששת ימים שם כב. ובמלאת נזיר סד. לבן נדה יז. או לבת כריתות ח. כבש בן שם ט. ובן יונה כריתות כח. והקריבו זבחים יט סנהדרין פג. וטהרה נדה יט לח.

בעל הטורים

(ו) ובן יונה או תור. בכ״מ מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן לפי שאינו מביא אלא אחד שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שכן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר: (ז) ממקר. חסר. אותיות מרקם וסמיך ליה וטהרה רמז כתמים הבאים מרקם טהורים: וטהרה ממקר דמיה. בגימ׳ חמשה מיני דמים טמאים בה: ממקור. ב׳. הכא ואידך ה׳ ממקור ישראל. דורש מכאן שברכת חתנים בעשרה משום דכתיב וטהרה ממקר דמיה איזו דמים טהורים הוי אומר דם בתולים אלמא דאיירי בחתן: דמיה. ג׳. ממקור דמיה. והיא גלתה את מקור דמיה. וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה דאיתקש ג״ע לש״ד כדכתיב כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה:

רש״י

טהרתה: (ז) והקריבו. (זבחים יט. סנהד׳ פג) ללמדך שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא א׳ מהם ט ואי זה הוא זה חטאת שנא׳ וכפר עליה הכהן וטהרה מי שהוא בא לכפר י בו הטהרה תלויה: וטהרה. מכלל שעד כאן ב קרויה

בית יהודא

קָדָשִׁים וְקָרְבָּנוֹת] אוּךְ וְאוּנ דִי נַאכְט נָאךְ דֶעם פֶערְצִיגְסְטְן טָאג נָאךְ דִי טְבִילָה מֶעג זִיא עֶסִין תְּרוּמָה] : (ז) וְהִקְרִיבוֹ. דֶער כֹּהֵן זָאל אִים מַקְרִיב זַיין, זָאגְט רש״י (לְלַמֶּדְךָ) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט דִיךְ (שֶׁאֵין מְעַכֶּבֶת לֶאֱכוֹל בְּקָדָשִׁים אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם) נָאר אֵיין קָרְבָּן הַאלְט־אויף דִי אִשָּׁה פוּן צוּ עֶסִין קָדָשִׁים (וְאֵיזֶה הוּא) וֶועלְכֶער קָרְבָּן (זֶה הַחַטָּאת) דָּס אִיז דֶער קָרְבָּן חַטָּאת וַאזוּ לַאנְג ווִי דֶער כֹּהֵן הָט נִיט מַקְרִיב גִיוֶועזְן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת טָאר זִיא נִיט עֶסִין קָדָשִׁים, אוּנ בַּאלְד ווִי דֶער כֹּהֵן הָט מַקְרִיב גִיוֶועזְן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת מֶעג זִיא עֶסִין קָדָשִׁים, אֲפִילוּ דֶער כֹּהֵן הָט נָאךְ נִיט מַקְרִיב גִוֶועזְן דִי עוֹלָה] (שֶׁנֶּאֱמַר) ווָארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה) בַּאלְד ווִי דֶער כֹּהֵן וֶועט אוּף אִיר מְכַפֵּר זַיין בַּאלְד ווִי דֶר כֹּהֵן וֶועט מַקְרִיב זַיין פוּן אִירֶעטְווֶועגִין דֶעם קָרְבָּן וָוֶאס אִיז צוּ מְכַפֵּר זַיין וְדֶעם חַטָּאת], זָאל דִי אִשָּׁה וֶוערְעְן רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה (מִי שֶׁהוּא בָּא לְכַפֵּר בּוֹ הַטָּהֳרָה תְּלוּיָה) דֶער קָרְבָּן וָואס קוּמְט צוּ מְכַפֵּר זַיין וְדָס אִיז דֶער חַטָּאת], אוּף אִים בֶּעשְׁטֵייט אִיר רֵיין וֶוערֶן פוּן דִי טוּמְאָה (וְטָהֲרָה) נָאכְדֶעם ווִי מֶען הָאט מַקְרִיב גִוֶועזְן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת וֶוערְט זִיא רֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה (מִכְּלָל שֶׁעַד כָּאן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) וטהרה ממקור דמיה. מאי קאמר והלא אפי׳ רואה כל ימי טהרה דמיה טהורין ואפי׳ את״ל אדמי טומאה קאי מ״מ לא היה לו להזכיר דמיה כי אין הדבר תלוי בדמים דאפילו

שפתי חכמים

ט דק״ל דהיה לו לכתוב והקריבם דהא ב׳ קרבנות יש ללידה כבש בן שנתו ובן יונה או תור אלא ללמדך וכו׳: י שבכ״מ כתיב אלא חטאת וכפר עליו הכהן ונסלח לו. והא דהביא רש״י קרא זה שבסוף הפרשה ולא הביא קרא הנאמר קודם לכן וכפר עליה וטהרה. י״ל דמקרא זה

לאו הוכחה דחטאת בא לכפרה דלמא העולה בא לכפרה אבל מקרא זה מוכח שפיר שהרי כתיב ואחד לחטאת וגו׳ משמע דחטאת בא לכפרה. ועי״ל משום שהקדים עולה לחטאת ולא הקדים אלא להסמיך וכפר לחטאת ללמד שהכפרה תלויה בחטאת: כ דעת רש״י בזה שאל תקשה לך על מה דפירש שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם וכו׳ א״כ משמע דוקא קדשים אסורים

פירוש לתורת אלהים

נָאךְ דִי צְווֵיי וָואכֶן וְשִׁשִּׁים זָאל זִיא זוּמֶען זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִיג טֶעג אוּף אִיר רֵיין בְּלוּט ווִי דִיא דְרַייא אוּנ דְרַייסִג טֶעג וָואס בַּיי אַזָכָר: (ו) וּבִמְלֹאת אוּנ אַז עֶס וֶועט זִיךְ אוּם לָאזֶן יְמֵי אִירֶע רֵיינֶע טֶעג לְבֵן צוּ דֶעם גִיבֶּארִין פוּן אַזוּהְן אוֹ אָדֶר לְבַת צוּ דֶעם גִיבֶּארִין פוּן אַטָאכְטֶער וֶועט זִיךְ אוּם לָאזֶן זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִג טָאג תָּבִיא זָאל זִיא בְּרֶענְגֶן כֶּבֶשׂ אַשָׁאף בֶּן שְׁנָתוֹ וָואס אִיז אַלְט אַיָאר פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוּנ אַיוּנְגֶע טָאהְבּ תוֹר אָדֶר אַאַלְטֶע טָאהְבּ לְחַטָּאת פַאר אַחַטָּאת אֶל פֶּתַח צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן צוּם כֹּהֵן: (ז) וְהִקְרִיבוֹ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים מַקְרִיב זַיין פַר גָאט וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַאר גֶעבֶּן אוּף אִיר וְטָהֲרָה אוּנ זִיא זָאל זַיין רֵיין מִמְּקוֹר פוּן קְוַואל דָמֶיהָ אִיר בְּלוּט. (דִי גְמָרָא זָאגְט בְּשַׁעַת דִי אִשָּׁה גֵייט שְׁוֶוער צוּ קִינְד טוּט זִיא

מצות השם

(קסח) וְתָבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ וגו׳]. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיין אִשָּׁה הָאט גִיבּוֹרְעֶן אֵיין זוּן אָדֶר אֵיין טָאכְטֶער דַארְף זִיא בְּרֶענְגֶן אֵיין שֶׁעפְּלִי פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ אֵיין טָאבּ אָדֶר אַטֶּערְקִיל טָאבּ פַר אַחַטָּאת אוּנ דִי אִשָּׁה וָואס זִיא וֶועט נִיט פַר מָאגֶן אוּף קֵיין שֶׁעפְּלִי זָאל זִי בְּרֶענְגֶן צְווֵיי טָאבֶּן אֵיינֶם פַר אֵיין עוֹלָה אוּנ אֵיינֶם פַר אַחַטָּאת דֶעמָאלְט וֶוען עֶס לָאזְט זִיךְ אוּם אִירֶע רֵיינֶע טֶעג דְהַיְינוּ אֵיין אוּנ פֶערְצִיג טָאג פוּן אַזָכָר אוּנ אֵיין אוּנ אַכְצִיג טָאג פוּן אַנְקֵבָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת:

זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה:
ח וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה
וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה: פ יג א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵּאמֹר:
ב אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת

אונקלוס

דְּמַהָא דָא אוֹרָיְתָא דִּילֵידְתָּא לִדְכוּרָא אוֹ לְנוּקְבְתָא: ח וְאִם לָא תַשְׁכַּח יְדַהּ כְּמִסַּת אִמְּרָא וְתִסַּב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה חַד לַעֲלָתָא וְחַד לְחַטָּאתָא וִיכַפֵּר עֲלַהּ כַּהֲנָא וְתִדְכֵּי: א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר: ב אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי בִמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ עַמְקָא אוֹ

תו"א זאת תורת נדרים לה כריתות ט נדה מ. ולקחה כריתות כח. וכפר יבמות עד סנהדרין פג זבחים יט: אדם כי הוריות י ערכין ג נדה מד:

רשב"ם

(ח) וטהרה. לאכול קדשים. כך פירשו חכמים. כי מחוסר כפורים הוא אוכל תרומה מבערב. כשהעריב שמשו. אבל בקדשים אינו אוכל עד לאחר כפרה: (ב) אדם כי יהיה בעור בשרו. כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומראותיהן וחשבון הסגרם ושערות לבנות ושער שחור וצהוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלים ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם אלא המדרש של הכמים ותקותיהן וקבלותיהן מפי החכמים הראשונים הוא העיקר: כי יהיה בעור בשרו. לפי שלפנינו יאמר כי יהיה בו נגע בראש או בזקן הוצרך כאן לומר בעור בשרו: שאת. לשון גובה. שאינה לבנה כל רך כבהרת. אבל הבהרת לבנה

בית יהודא

קרויה טמאה) אָבער בִּיז מען הָט מַקְרִיב גֶוועֶן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת אִיז זִיא גֶערוּפֶן גֶעוָארֶן טְמֵאָה: (ח) וְאֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת. אֵיין טָאהבּ וועט זַיין אַעוֹלָה אוּנ אֵיין טָאהבּ אַחַטָּאת, זָאגְט רש"י (לא הִקְדִּימָהּ הַכָּתוּב אֶלָּא לְמִקְרָאָהּ) דֶער פָּסוּק זָאגְט פְרִיעֶר עוֹלָה נָאכְדֶעם חַטָּאת, דָאס אִיז נָאר צוּם רוּפִין אַנָאמֶען, וֶוען מֶען קוֹפְט דִי צְווייא טָאהבִּין זָאל מֶען פְרִיעֶר זָאגֶען דִיא טָאהבּ זָאל זַיין אַעוֹלָה נָאכְדֶעם זָאל מֶען זָאגֶען אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע טָאהבּ דִי טָאהבּ זָאל זַיין אַחַטָּאת (אֲבָל לְהַקְרָבָה) אָבֶּר צוּ מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (חַטָּאת קוֹדֶם לְעוֹלָה) אִיז מֶען מַקְרִיב אַחַטָּאת פְרִיעֶר פַאר אַעוֹלָה (כָּךְ שָׁנִינוּ) אַזוֹ הָאבִּין מִיר גֶעלֶערְנְט אִין דִי מַסֶּכֶת זְבָחִים אִין פֶּרֶק כָּל הַתָּדִיר: (ב) נִשְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת.

רש"י

טמאה: (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה אבל להקרבה חטאת קודם לעולה כך שנינו בזבחים בפ' כל התדיר (זבחים כט): (ב) שאת

שפתי חכמים

ולא תרומה ולעיל פירש בכל קודש לרבות תרומה שגם היא אסורה באכילה ל"פ ועטרה מכלל ספד כאן קרויה טמאה וע"כ טומאה זו לענין לאסור בקדשים מיירי שהרי תרומה מותרת לאכול מהערב שמש של יום ארבעים ואילך מכלל דבקדשים אסורה עד אחר כפרתה ל"פ לאכול בקדשים: ל ר"ל לענין קריאת התורה שמקודאת בתורה יקרא מלת עולה תחלה אבל להקרבה וכו'. והא דלא פירש זה לעיל דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה וכן יונה או תור לחטאת משום דלעיל דין סות

דעת זקנים מבעלי התוספות

בלידה יבישתא טמאה. וי"ל דהכי קאמר וטהרה מדין מקור דמיה שדינם להיות טמאים ואע"ג דקי"ל בדמי טהרה שייך לומר בו לשון וטהרה לפי שלא היתה אוכלת בתרומה ובקדשים: (ח) וכפר עליה הכהן. יש לפרש לשון נקיון כמו ההוא דכפר ידיה בגלימא דחבריה וכן וכפר על המטהר דמצורע וכן וכפר על הבית דנגעים וכן וכפר עליו דגבי זב. דבכל אלו לאו כפרה ממש דחטא שייך בהו אע"ג דעל עבירות נגעים באין מ"מ הא איכפר בנגעים ויולדת אע"פ שאמרו רז"ל שחוטאת בשעה שכורעת לילד נודרת שלא תזקק עוד לבעלה מ"מ לפי פשטיה דקרא לא משמע שיהא קרבנה בא על חטא ואין וכפר

ליקוטי יוסף

(ב) אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. דֶער בּאר מים חיים שְׁרַייבְּט דִי גמרא זָאגְט וֶוען אַרַייכֶער אוּנ אַאָרֶעמֶער קוּמֶען אוֹיף דֶעם הִימֶל צוּם מִשְׁפָּט, פְרֶעגְט מֶען דֶעם רַייכִין פַאר וָואס הָאסְטוּ נִיט גֶעלֶערְנְט תּוֹרָה, אוּב עֶר זָאגְט ווייל אִיךְ בִּין גִיוֶוען רַייךְ אוּנ הָאבּ גִיהַאט פִיל גֶשֶׁעפְטִין הָאבּ אִיךְ קֵיין צֵייט גִיהַאט צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה, זָאגְט מֶען צוּ אִים דוּא בִּיזְט נִיט גֶוועֶן רַייכֶער פוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, זַיין פָאטֶער הָאט אִים גֶעלָאזְן אַטוֹיזֶנְד שְׁטֶעט אוּנ טוֹיזֶנְד שִׁיפֶען, אוּנ עֶר פְלֶעגְט נֶעמֶען אַזֶעקִיל מֶעהְל אוֹיף דִי פְּלֵייצֶעס אוּנ פְלֶעגְט גֵיין אִין דִיא יְשִׁיבוֹת לֶערְנֶען תּוֹרָה, אוּנ אוּב אֵיינֶר זָאגְט אִיךְ בִּין גֶוועֶן שֵׁיין הָט דֶער יֵצֶר הָרָע מִיךְ אָנְגֶערֶעט צוּ זְנוּת, זָאגְט מֶען צוּא אִים דוּא בִּיזְט דָאךְ נִיט גֶוועֶן שֶׁענֶער פוּן יוֹסֵף, וָוס פּוֹטִיפֶרַע הָט אִים אָן גֶערֶעט צוּ זְנוּת אוּנ עֶר הָט נִיט גֶעזִינְדִיגְט, זֶעהְן מִיר פוּן דִי גמרא וֶוען הקב"ה גִיט צוּ אֵיינֶעם אַמַתָּנָה רַייכְקַייט אָדֶער שֵׁיינְקַייט אָדֶר אַנְדֶערֶע מַעֲלוֹת זֶענֶען זֵיי צוּ אִים גֶגֶעבִּן גֶוָוארֶן נָאר עֶר זָאל מִיט זֵיי דִינֶען צוּא הקב"ה, עֶר זָאל הָאבִּין פוּן דִיא מַתָּנָה עוֹלָם הַזֶה אוּנ עוֹלָם הַבָּא, אַז עֶר וֶועט זַיין רַייךְ וֶועט עֶר קֶענֶען אוּם גֶעבֶּען גֶעלְד אוֹיף

פירוש לתורת אלהים

אֵיין שְׁבוּעָה זִיא זָאל זִיךְ מֶער נִיט בַּהֶעפְטֶן צוּ אִיר מַאן דְרוּם הָט דִי תּוֹרָה גִזָאגְט זִי זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אוֹיף דֶר שְׁבוּעָה) זֹאת תּוֹרַת הַיּוֹלֶדֶת דָם אִיז דָם לֶערְנוּנְג וויא אַזוֹ דִיא גִיוִוינֶעגֶען זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין לַזָּכָר אַז זִיא גְוִוינְט אַזָכָר אוֹ לַנְּקֵבָה אָדֶר אַנְקֵבָה: (ח) וְאִם אוּבּ זִיא וֶועט נִיט פַאר מָאגֶען צוּ קוֹפֶן אַלֶעמְלִי וְלָקְחָה זָאל זִיא נֶעמֶען שְׁתֵּי צְווייא אַלְטֶע טָאהבִּין אוֹ אָדֶער צְווייא יוּנְגֶע טָאהבֶּן אֶחָד אֵיינֶם זָאל זַיין אַעוֹלָה אוּנ אֵיינֶם זָאל זַיין אַחַטָּאת וְכִפֶּר אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אוֹיף אִיר מְכַפֵּר זַיין וְטָהֲרָה אוּנ זִיא זָאל זַיין רֵיין: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אַהֲרֹן לֵאמֹר צוּ זָאגֶן: (ב) אָדָם אַמֶענְטְשׁ כִּי יִהְיֶה אַז עֶס וֶועט זַיין בְּעוֹר אִין דִיא הוֹיט

מצות השם

(קסט) וְאָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיינֶער הָאט דִיא נֶגַע טָאר עֶר זִיא נִיט אָפּ גָאלִין בִּיז דֶער כֹּהֵן זֶעהְט אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן סַייא בַּייא זְכָרִים אוּנ סַייא בַּייא נְקֵבוֹת:

עדיא או בהרא ויהי במשך בסרה למכתש סגירו ויתתי לות אהרן כהנא או לות חד מבנוהי כהניא: ג ויחזי כהנא ית מכתשא במשך בסרא ושער במכתשא אתהפיך למחור ומחזי מכתשא עמיק במשך

תו"א והובא אל סנהדרין לד נדה נ:

או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים: ג וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמק מעור בשרו

רשב"ם

היא כדכתיב בהיר הוא בשחקים ונראית עמוקה יותר (מבהרת) [צ"ל מעור] במראה חמה עמוקה מן הצל: ספחת. טפילה לשאת. או טפילה לבהרת. תולדת שאת. וגם יש תולדה לבהרת להצטרף עמה כדכתיב ספחני נא אל אחת הכהונות. לשון טפילה וצירוף. כך פירשו חכמים: (ג) ומראה הנגע עמוק. לבן.

רש"י

או ספחת וגו'. (נגעים פ"א) שמות נגעים הם ולבנות זו מזו: בהרת. חברבורות טייח"ר בלעז וכן (איוב לז) בהיר הוא בשחקים: אל אהרן וגו'. גזירת הכתוב הוא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא ע"פ כהן (ת"כ): (ג) ושער בנגע הפך לבן. מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע ומעוט שער ב' שנים (ת"כ): עמוק מעור בשרו.

בית יהודא

זאגט רש"י (שמות נגעים הם) דס זענען נעמען פון נגעים (ולבנות זו מזו) זיי זענען ווייסר איינע פון די אנדרי: ובהרת. זאגט רש"י (חברבורות) ווייסע פלעקין (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (בהיר הוא בשחקים) עס איז ווייס געפלעקט אין הימל ווען דר הימל איז קלאהר ובלאה] אונ עס זענען דא שטיקלאך ווייסע וואלקין, זעהט אוס ווי ווייסע פלעקין: ואל אהרן וגו'. זאגט רש"י (גזרת הכתוב הוא) הקב"ה הט אזו גוזר גיוועזן (שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן) נאר דער כהן קען מטמא זיין א נגע אונ מטהר זיין א נגע: (ג) והפך לבן. זאגט רש"י (מתחלה שחור) פריער זענען די האר גיוועזן שווארץ (והפך ללבן בתוך הנגע) אונ די שווארצי האר זענען אין די נגע גוואורן ווייס, די נגע הט גמאכט די שווארצי האר זאלן ווערען ווייס (ומעוט שער שנים) אז מען זאגט האר, דס וויינינגסטע מיינט מען צוויי האר: ועמוק מעור בשרו. דאס קאליער פון די נגע זעהט אוס טיפער

דעת זקנים מבעלי התוספות

אלא נקיות כמו וחטאת את הבית: (ג) ושער בנגע. פי' שער שחור שהיה בו קודם שנולד בו הנגע ונהפך ללבן טמא הוא שהשער שנתלבן סימן הוא שנחלש הבשר שהנגע ממית הבשר כדכתיב גבי מרים אל נא תהי כמת וגם הזקנים כשנחלשים שער שלהם מתלבן. אבל אם השער לבן קדמה לנגע אז אינו סימן טומאה שהרי לא נתלבן מחמת הנגע וכן אז"ל בהרת

שפתי חכמים

שתקדים לפי שמדבר בכשירה שמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואפי' להקרבה עולה קודמת דכבש חשוב יותר אבל כאן בעניה שמביאה שתי תורים או שני בני יונה שניהם שוין ה"א שגם להקרבה עולה קודמת הואיל והקדימה וכו' ל"פ לא הקדימה הכ' וכו': מ דעת רש"י הכי לפי שכ' בסמוך והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים ל"ל למכתב אחד וגם מבניו הכהנים לא היה לו למכתב רק ואל בניו אלא אחד בא לרבות אף שאר אדם שאם היה הכהן עם הארץ מראה לאדם שהוא יודע סימני טומאה אע"פ שאינו כהן ומה דכתיב בתר הכי מבניו הכהנים ללמד אעפ"י שכהן לא ידע סימני הטומאה אלא צריך להראות לת"ח אף שאינו כהן מ"מ אינו רשאי הת"ח לאמר זה סימן טומאה וזה סימן טהרה אלא הוא ילמד לכהן דין טומאה וטהרה כדי שהכהן יאמר לאדם שהנגע בו טהור אתה או טמא וע"ז פרש"י גזירת הכ' כו': נ מל' שפירש"י בתוך הנגע לומר לך אל תסבור לו' הפך לבן אם כשיש שער לבן סמוך לנגע סימן טומאה הוא. ל"פ לך דוקא כשהן בתוך הנגע וגם שלא תאמר אם נהפכו ללבן קודם שיהי' בו נגע סימן טומאה הוא ל"פ בתוך הנגע. ותו קשה לרש"י כיון דכתיב קרא בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לבן אבל קדם שער לבן לנגע טהור ש"מ דלפעמים אף בלא נגע השער נהפך ללבן וא"כ כשנהפך השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא דלמא שלא מחמת הנגע נהפך ללבן ודלמא קרה לו שום מקרה שנהפך. ועז"פ ומיעוט שער שנים וכיון ששני שערות נהפכו ללבן בודאי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא דכל דבר שהוא הרבה אינו מקרה ודוק כ"ל: ס (הרא"ם) לא ידעתי מנ"ל לרז"ל בשער מורה על רבוי שערות וכו' וע' בתוי"ט פ"ד דנגעים:

פירוש לתורת אלהים

בשרו פון זיין לייב שאת איין גשוואלעכץ או אדר ספחת איין בהעפטונג או אדר בהרת איין פלעק דאס זענען אזעלכע נגעים אונ איינס פון דעם אנדרן איז ווייסר והיה אונ עס וועט זיין בעור אין הוט בשרו פון זיין לייב לנגע צו איין פלאג צרעת פון קרעץ והובא זאל ער ווערען גיבראכט אל אהרן הכהן צו אהרן הכהן או אדר צו איינס פון זיינע זיהן דיא כהנים: (ג) וראה אונ דער כהן זאל זעהן דיא נגע וואס זיא איז בעור אין הויט הבשר פון דעם לייב ושער אונ האר בנגע אין דר נגע הפך הט פר קערט לבן ווייס דהיינו זיי זענען פריער גוועזן שווארץ אונ היינט זענען זיי ווייס ומראה הנגע אונ דם גשטאלט פון דר נגע עמוק איז טיפר מעור

ליקוטי יוסף

תורה אונ מצות צדקה גמלות חסדים, אז ער איז שיין, וואנדערין מענטשין אויף דיא מייסטערשאפט פון הקב"ה אז ער האט בשאפן אזו אשיינעם מענטש, אונ ער אליין דארף אויך געבן אלוב צו הקב"ה פאר דיא שיינקייט וואס הקב"ה הט אים גגעבן, אונ אז הקב"ה הט גשענקט אמענטשין חכמה, דארף ער מיט די חכמה לויבן צו הקב"ה אונ בענוצן די חכמה צו די תורה, אונ אז הקב"ה הט גגעבן צו איינם אשיינע שטימע צום זינגען, דארף ער זינגען פר הקב"ה, דאוונען פר דעם עמוד, אונ אזוי דר מענטש דינט ניט צו הקב"ה מיט די מעלות, נאר פרקערט ער זינדיגט מיט זיי, פרצייטן ווען יודן זענן גוועזן אין דר מדבר אונ אין ארץ ישראל הט הקב"ה דעם מענטש באלד גשטראפט וויא עס שטייט אין פסוק אדם כי יהיה בעור בשרו שאת, ווען אמענטש וועט האבן אויף זיין הויט אהויכע מכה, ווייל ער איז ביי זיך גרוסגוועזן וועגן די מעלות וואס הקב"ה האט אים גגעבן, דהיינו וועגן די מעלה פון חכמה, אדר ספחת, וועגן אדער בהרת וועגן אמעלה פון שיינקייט, אדר וועגן אנדרע מעלות

אמעלה פון רייכקייט אדר יחוס וואס איז גוועזן בהעפט צו אים,

נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא
אֹתוֹ: ד וְאִם־בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא
בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין־מַרְאֶהָ מִן
הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא־הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים:

בִּסְרֵהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הוּא וְיֶחֱזֵנֵהּ כַּהֲנָא וִיסָאֵב יָתֵהּ: ד וְאִם בַּהֲרָא חִוָּרָא הִיא בִּמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ וְעַמִּיק לֵית מֶחֱזָהָא מִן מַשְׁכָּא וְשַׂעֲרָא לָא אִתְהֲפִיךְ לְמִחְוַר וְיַסְגַּר כַּהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא שִׁבְעָא יוֹמִין:

תו"א ולא בהרת שבועות ו:

בית יהודא

ונידעריגער] פון די הויט פון זיין לייב, זאגט רש"י (כל מַרְאֶה לָבָן עָמוֹק הוּא) אלי ווייסע קאלערין זעהן־אוס טיפער (נידעריגער] געגין דיא שווארצע קאלערין, אז מען נעמט צוזאמען אווייסע קאליער נעבען אשווארצע קאליער, זעהט אוס די ווייסע קאליער נידעריגער ווי די שווארצי קאליער, (כְּמַרְאֵה חַמָּה עֲמוּקָּה מִן הַצֵּל) ווי דיא זונען זעהט־אוים טיפער אונ נידעריגער וויא דר שאטען: [וְטִמֵּא אֹתוֹ]. זאגט רש"י (יֹאמַר לוֹ טָמֵא אַתָּה) דר כהן זאל זאגן צו דעם מענטש דו ביזט טמא (שֶׁשֵּׂעָר לָבָן סִימַן טוּמְאָה הוּא גְּזֵרַת הַכָּתוּב) דיא תורה האט גוזר גוועזן אוב אין דעם בהרת איז דא צוויא ווייסע האר איז דר מענטש טמא: (ד) ועמק אין מראה מן העור] דר בהרת זעהט ניט אוס טיפער [נידעריגער] פון די הויט, זאגט רש"י (לֹא יָדַעְתִּי פֵּירוּשׁוֹ) איך ווייס ניט דעם פשט [מיינונג] פון פסוק ודיא נגע בהרת איז דאך ווייס פאר וואס איז זיא ניט נידעריגער פון די הויט אלי ווייסע קאלערין זעהן־אוס נידעריגער פון די שווארצי קאלערין *): [והסגיר]. זאגט רש"י (יַסְגִּירֶנּוּ בְּבַיִת אֶחָד) דער כהן זאל דעם מענטש

רש"י

(ת"כ) כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה עמוקה מן הצל: וטמא אותו. יאמר לו טמא אתה שששער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק אין מראה. לא ידעתי פירושו: והסגיר. יסגירנו בבית אחד ולא

שפתי חכמים

ע דהא כתיב ומראה הנגע וכו' משמע דמראה נראה שעמוק מבשרו ולא שהנגע ממש עמוק מבשרו ולמה נראה מראה לבן עמוק י"ל משום שעיקר ראיה של אדם בשחור שבעין וכשרואה על דבר שיש בו שחור ולבן כגון חמה שהיא לבנה וצל שחור נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן משום דשחור שבעין מקבל הראות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פ כלו' ולא שיטמא אותו בידים בשום טומאה מאבות הטומאות וז"ש רש"י ששער לבן סי' טומאה וכו': צ משום דקשה לו כיון דבהרת לבנה היא למה אינה עמוקה מן העור דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמו שפירשתי ומשום קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא כן פירש הרמב"ן ז"ל. והרמב"ן ז"ל תיקן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י ז"ל: ק פי' שיסגיר את בעל הנגע ונמלא שגם הנגע נסגר

דעת זקנים מבעלי התוספות

קודמת לשער לבן טמא שער לבן קודם לבהרת טהור: (ד) והסגיר. כי אז יכיר הפשיון כי אדם הרואה דבר תדיר בכל יום והוא גדל מעט מעט אינו מבחין בגדולו וגם נח המתין שבעת ימים בשליחות היונה כדי להבחין בחסרון המים וליכא למימר הכא שיעשה סימן סביב הנגע ויבחין בפשיון דשמא בעל הנגע ימחוק הסי' ויעשנו ברחוק כדי שיראה שלא פשה ויטהרנו אבל בנתק עושה סימן מן השער דכתיב והתגלח לפי שהוא סימן שאינו יכול להזדייף: ועמק. נמצא בתורת כהנים דלכך נאמר ועמוק אין מראה מן העור לגלות על קרא דלעיל שלא תאמר דהא כתיב לעיל עמוק מן העור אז הוא טמא אבל אם הנגע נע"ה לבשר לא לפך נאמר ועמוק אין מראה דאפי' אין עמוק נשוה לבשר ונראה בעמוק שהוא כמו לבן גורם טומאה וצריך הסגר וכן יש לפרש גבי שחין דכתיב מתחלה והנה אין מראה שפל מן העור וגו' וטמאו הכהן וכתיב בתריה ושפלה איננה מן העור דמשמע דגורם טומאה וצריך הסגר. וכן יש לישב כל המקראות שבסדר הזה אבל לפרש"י עמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל לא ניחא כל כך מידו משכח ליה באדם גרמוני שהוא לבן ביותר ואז אין מראה הנגע עמוק מן העור כי העור יותר לבן מן הנגע. מר"ם ששמע מאביו הר' יעקב הלוי ז"ל. ולכאורה דוחק הוא דהא אז"ל בהרת עזה כשלג וא"כ היאך יוכל

ליקוטי יוסף

מעלות איז ער בייא זיך גרוס גוועזן וועלן קומען אויף אים נגעים ער זאל געשטראפט ווערן מדה כנגד מדה, דריבער דארף דער כהן אים פארשליסן אויף זיבן טעג, אין די זיבען טעג וועט ער טאן תשובה וועט ער געהיילט ווערן:

נאך אפשט איז אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. שלמה המלך האט געזאגט נכונו ללצים שפטים, פר די רשעים איז גרייט יסורים, הקדוש ברוך הוא האט געזאגט איידר איך האב בעשאפן דעם מענטש האב איך אנגעגרייט פון פריער יסורים ווייל איך ווייס אז ער האט איצר הרע אונ ער וועט געוויס זינדיגען אונ איך וועל אים דארפן שטראפן מיט יסורים. למשל אין אמאל איז געווען צו פרקויפן אקנעכט, נאר מענטשין האבן געזאגט אויף אים ער איז אשלעכטער, איינער איז געקומען קויפן דעם קנעכט אונ ער האט געהאלטן אין האנד שמארקי שטריק אונ קאנטשוקעס, ער האט דעם קנעכט געקויפט אונ האט אים גענומען צו זיך אהיים, אין עטליכע טעג שפעטער האט דר קנעכט גזינדיגט צום בעל הבית, האט דר בעל הבית אים געבונדן מיט דיא שטריק אונ האט אים געשלאגען מיט די קאנטשוקעס, האט דער קנעכט געזאגט צום בעל הבית דו האסט דאך געוואוסט אז איך בין שלעכט צו וואס האסטו מיך געקויפט, האט דר בעל הבית געזאגט צום קנעכט דו האסט דאך געזעהן ווי איך בין געקומען דיך קויפן האב איך געהאלטן שטריק

פירוש לתורת אלהים

בְּשָׂרוֹ פון דער הויט פון זיין לייב דהיינו דיא מַרְאֶה פון דר נגע איז ווייסער פון דר הויט [עיין רש"י]. נֶגַע צָרַעַת הוּא דאס איז אפלאג פון צרעת וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל דאס זעהן וְטִמֵּא אֹתוֹ זאל ער אים טמא מאכן ער זאל אים זאגן דו ביסט טמא: (ד) וְאִם אונ אוב עס איז בַּהֶרֶת איין ווייסער פלעק אין דר הויט פון זיין פלייש וְעָמֹק אונ דס גישטאלט פון דר נגע ווייזט ניט אוס טיפר פון דר הויט וּשְׂעָרָה אונ די האר פון דר נגע לא איז ניט פר קערט גווארן אויף ווייס איז דר דין אזו וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן זאל דר כהן פר שליסען אֶת הַנֶּגַע דעם מענטשן וואס ער הט די נגע שִׁבְעַת יָמִים

*) הערה עס קען זיין דער פסוק מיינט אזוי "דער בהרת איז טאקי ווייס", נאר ניט אזוי שטארק וויים עס זאל אויסזעהן טיפער [נידעריגער] פון דיא אים אונ די שווארצע האר וואס אין דעם בהרת זענען ניט ווייס געווארין, דריבער קען מען נאך ניט טמא זיין דעם מענטש, נאר מען זאל אים פארשליסען אויף זיבען טאג:

ה וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה
הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע
בָּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים
שֵׁנִית: שני ו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע

אונקלוס

ה וְיִחְזֵינֵהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא מַכְתָּשָׁא קָם כַּד הֲוָה לָא אוֹסֵיף מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא יוֹמִין תִּנְיָנוּת: ו וְיִחְזֵי כַּהֲנָא יָתֵהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא
תו"א כהה כתובות עט:

בעל הטורים

(ה) והנה הנגע. ל' והנה נופל על דבר שלא נודע קודם לכן כמו בכהן

רשב"ם

ועמוק אין מראהו. שאינו לבן כאחד ממראות נגעים המפורש במס' נגעים:

רש"י

יראה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ובשיעורו הראשון: והסגירו שנית. הא אם פשה בשבוע ראשון ש טמא מוחלט: (ו) כהה. הוכהה

בית יהודא

פַּרְשְׁלִיסְען אִין אֵיין שְׁטוּב (וְלֹא יֵרָאֶה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ) דֶר כֹּהֵן זָאל אִים נִיט זֶעהֶן בִּיז צוּא עֶנְדֶע וָואךְ (וְיוֹכִיחוּ סִימָנִים עָלָיו) וֶועלִין דִיא צֵייכוּנְגְס בַּוייזֶען אוֹיבּ עֶר אִיז טָהוֹר אָדֶער טָמֵא: (ה) וּבְעֵינָיו. זָאגְט רש"י (בְּמַרְאֵהוּ וּבְשִׁיעוּרוֹ הָרִאשׁוֹן) דִיא נֶגַע אִיז וְוִי זִיא אִיז גֶוֶוען פְרִיעֶר, זִיא הָט דָאס זֶעלְבִּיגֶע קָאלִיעֶר אוּנ דִי זֶעלְבִּיגֶע גְרֵייס: (וְהִסְגִּירוֹ שֵׁנִית). זָאל דֶער כֹּהֵן אִים פַּרְשְׁלִיסֶן נָאךְ אַמָאהְל אוֹיף זִיבֶּען טָאג (הָא אִם פָּשָׂה בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן) אָבֶּר אַז דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גֶוָוארִין אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע וָואךְ נוּם עֶר אִיז גֶיוֶוען פַּרְשְׁלָאסֶן (טָמֵא מוּחְלָט) בְּלַייבְּט עֶר טָמֵא בִּיז עֶר וֶועט גֶעזוּנְד וֶוערֶען: (ו) כֵּהָה. זָאגְט רש"י דֶר פָּסוּק זָאגְט אוֹב דֶער כֹּהֵן וֶועט זֶעהֶן דִי נֶגַע דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פוּן דִי אַנְדֶרִי זִיבֶּן טֶעג וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע, (הוּכְהָה מִמַּרְאִיתוֹ) דִיא נֶגַע אִיז טִינְקֶעלֶער גֶוָוארִין פוּן אִיר וַוייסְקֵייט אוּנ גְרֶעסֶר אִיז דִי נֶגַע אוֹיךְ נִיט גֶוָוארֶען, אִיז עֶר

דעת זקנים מבעלי התוספות

למצוא אדם לבן יותר משלג: (ה) עמד בעיניו. פי' בעיניו של כהן שלפי ראות עיניו של כהן עמד ולא פשה אך לפירש"י דפי' דקאי אנגע היה לו לכתוב עומד בעיניו. ושער שחור. סימן אחר של טהרה. ויש לשאול אם בא זה בלא זה מהו. ואומר הרב בבכור שור שזה תלוי בפלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה למ"ד משמע זה בלא זה ומשמע שניהם כאחד בעי שני סימנין ולמ"ד משמע כל אחד בפני עצמו סגי בחד סימן: (ו) ביום השביעי שנית. משמע שלא יטהר הנגע אא"כ ימעט וכן פירש"י כהה שהוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו או פשה טמא והלכה רווחת היא כי עמד בעינו בשבוע שנייה אם לא פשה שהוא טהור והכי תנן במס' נגעים ארבע מראות מצטרפות זה עם זה להסגר ולפטור ולהחלט פי' להסגר את העומד בשבוע ראשונה לפטור העומד בשבוע שנייה בסוף וה"ה דאם היה כשלג תחלה ובסוף השבוע כסיד ההיכל דלא חשיב כהה אלא עומד עד שיתמעט ממראות נגעים. וי"ל דלהכי נקט הכא והנה כהה הא אם עמד

שפתי חכמים

לא שיכהה הנגע כל שבעה: ר ומה דפרש"י עוד ובשיעורו הראשון, לא שפי' זה על בעיניו אלא מה דכתיב בקרא לא פשה הנגע אלא שעדיין כשיעורו הראשון הוא. וא"ת מה לריך לפרש זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע ועוד על הקרא היה לו לפרש לא פשה וכשיעורו הראשון ועוד קשה מה דפירש רש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב והנה לא פשה והסגירו וכו' משמע הא פשה טמא מוחלט הוא. וי"ל דדעת רש"י בזה לומר כך לריך לדייק שהוא במראה הראשון וגם בשיעורו הראשון שלא פשה הנגע אז לריך להסגיר שנית ועדיין לא טמא מוחלט הא אם פשה טמא מוחלט הוא אבל לא תדייק בעיניו דוקא שהוא במראה הראשון אז לריך להסגר אבל לא עמד במראה ראשון כגון שהוא מתלבן ביותר טמא מוחלט הוא דזה אין שייך דהא כבר לבן הוא ואין שייך שיהי' מתלבן יותר אלא לדייק דווקא אם עמד במראה הראשון דהיינו כליבון ראשון וגם לא פשה היינו כשיעור ראשון אז לריך להסגיר אבל אם הי' פשה הנגע ועומד בליבון ראשון אז טמא מוחלט הוא אבל אם לא עמד בעיניו כגון שנתמעט בליבון אע"פ דפשה הנגע עדיין לא טמא מוחלט מדלא כתיב או לא פשה דמשמע או זה או זה כך הוא

כללא דפירושו של הרא"ש ע"ש באורך. אך מה שהקשה שם למה שנו ג' סימני טומאה הם שער לבן ומחיה ופשיון הא ד' הם ועמד במראיתן. ויש ליישב דלא שנו במשנה אלא אותן סימני טומאה דשבוע ראשון מפא"כ בעמד במראיתן דשבוע שניה. ודוק כ"ל: ש אע"פ שכל התורה כולה כללות היא שמכלל לאו אתה שומע הן. מפני שהדיוקים היולאים מזה הם שנים הא אם פשה והא אם העז הולרך לומר שהדיוקא

פירוש לתורת אלהים

אוּף זִיבֶּן טָאג: (ה) וְרָאָהוּ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים זֶעהֶן אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג וְהִנֵּה הַנֶּגַע אוֹב דִיא נֶגַע עָמַד בְּעֵינָיו אִיז גִיבְּלִיבֶּן שְׁטֵיין אִין זַיין עֶרְשְׁטֶן גִישְׁטַאלְט וָוס זִיא אִיז גִיוֶוען בְּשַׁעַת עֶר הָט אִים פַּר שְׁלָאסֶן לֹא אוּנ דִי נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶר גְוָוארֶן וְהִסְגִּירוֹ זָאל דֶר כֹּהֵן פַּר שְׁלִיסֶן אִים נָאךְ אוֹיף זִיבֶּן טֶעג אָבֶּר אַז דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גְוָוארֶן דִי עֶרְשְׁטֶע זִיבֶּן טֶעג אִיז דֶר מֶענְטְשׁ אַטָמֵא בִּיז דִי נֶגַע וֶוערְט פַּר הֵיילְט אוּנ עֶר מוּז בְּרֶענְגֶן אַקָרְבָּן אוּנ מוּז זִיךְ אָפּ גָאלֶן וִוי עֶס וֶועט שְׁטֵיין אִין פָּרָשַׁת מְצוֹרָע: (ו) וְרָאָה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהֶן דֶעם מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶר נֶגַע אִין דֶעם זִיבֶּטֶן טָאג שֵׁנִית דָאס אַנְדֶרֶע מָאל וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע דִיא נֶגַע אִיז

ליקוטי יוסף

שְׁטְרִיק אוּנ קָאנְטְשׁוּקֶעס, צוּ וַוייזֶען דִיר אוֹב דוּ וֶועסְט צוּ מִיר זִינְדִיגֶן וֶועל אִיךְ דִיךְ בִּינְדֶן מִיט דִי שְׁטְרִיק אוּנ וֶועל דִיךְ שְׁלָאגֶן מִיט דִי קָאנְטְשׁוּקֶעס, בַּיי דִי מֶענְטְשִׁין אִיז אוֹיךְ אַזוֹ, בַּאלְד וִוי דֶר מֶענְטְשׁ אִיז בַּשַׁאפֶן גְוָוארֶן הָט עֶר גִזֶעהֶן אוֹיף דֶר וֶועלְט אִיז דָא בֶּעהֵין אוּנ לֵייבִּין אוּנ פִיל שְׁלֶעכְטֶע חַיּוֹת, שְׁלַאנְגֶן עֶגְדִיסֶען אוּנ נָאךְ פִיל מַזִּיקִין וָוס זֶענֶען גְרֵייט צוּ שְׁטְרָאפֶן מִיט זֵייא דִיא מֶענְטְשִׁין וָוס זִינְדִיגֶן. וִוי דֶר מדרש שְׁרַייבְּט אֵיינֶר אִיז אַמָאל גִשְׁטַאנֶן נֶעבִּין אַטַייךְ הָט עֶר גִזֶעהֶן אַגְרוֹסֶע פְרָאשׁ טְרָאגְט אוֹיף זִיךְ אַשְׁלַאנְג אוּנ זִיא שְׁוִוימְט מִיט אִים אִיבֶּער דֶעם טַייךְ, דֶער מֶענְטְשׁ הָט זִיךְ גֶעווּנְדֶערְט, עֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶן נֶעבִּין טַייךְ אַפָּאר שָׁעָה הָט עֶר גִזֶעהֶן דִיא פְרָאשׁ שְׁוִוימְט צוּרִיק מִיט דֶעם שְׁלַאנְג אוּנ קוּמְט צוּם בְּרֶעג טַייךְ אוּנ דֶר שְׁלַאנְג קְרִיכְט אַרָאפּ פוּן דִי פְרָאשׁ אוּנ גֵייט וַוי טֶער זַיין וֶועג, דֶער וַוייל הָאט מֶען גֶהֶערְט אַגֶעשְׁרֵיי פוּן דִי אַנְדֶערִי זַייט טַייךְ אַשְׁלַאנְג הָט גְטָאן אַבִּיס צוּ אַמֶענְטְשׁ אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גֶעשְׁטָארְבִּין, הָאט עֶר גִזֶעהֶן אַז הקב"ה הָט פִיל שְׁלוּחִים צוּ שְׁטְרָאפֶן דִי זִינְדִיגֶע, אֲפִילוּ דִי פְרָאשׁ אוּנ דֶר שְׁלַאנְג הָאבִּין גְטָאן דֶעם וִוילֶען פוּן הקב"ה, רַבִּי פִּנְחָס פוּן צִפּוֹרִי הָט גְזָאגְט עֶס הָט אַמָאל גְטְרָאפֶן אֵיינֶר אִיז גֶשְׁטַאנֶן אוּנ הָט גְגְרָאבֶּן אִין דִי עֶרְד הָט עֶר גִזֶעהֶן שֵׁינֶע גְרָאז, הָט עֶר אוֹסְגֶרִיסֶן אַבִּיסֶל גְרָאז אוּנ הָט גְמַאכְט פוּן זֵיי אַקְרוֹן אוּנ הָט גְלֵייגְט דִיא קְרוֹן אוֹיף זַיין קָאפּ, דֶער וַוייל אִיז גֶעקְרָאכֶן נֶעבִּין אִים אַגְרוֹסֶע

וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן
מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃
ז וְאִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר
אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ
וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן׃ ח וְרָאָה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת
בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא׃ פ

אונקלוס

עֲמְיָא מַכְתָּשָׁא וְלָא אוֹסִיף מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וִידַכְּנֵהּ כַּהֲנָא עֲדִיתָא הִיא וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי׃ ז וְאִם אוֹסָפָא תוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּאִתַּחֲזִי לְכַהֲנָא לְדַכּוּתֵהּ וְיִתַּחֲזֵי תִנְיָנוּת לְכַהֲנָא׃ ח וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא אוֹסֵפַת עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא׃

תו"א וטהרו מגילה ח:

רשב"ם

(ח) צרעת היא. ומוחלט הוא וישב בדד עד שיתרפא ויביא צפרים:

רש"י

ממראיתו הא אם עמד במראיתו ת או פסה טמא: מספחת. שם נגע טהור: וכבס בגדיו וטהר. הואיל ונזקק להסגר נקרא טמא וצריך טבילה: (ח) וטמאו הכהן. ומשטמאו הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן א האמור בפ' זאת תהיה: צרעת היא. המספחת ב הזאת: צרעת.

בית יהודא

טָהוֹר, זָאגְט רש"י (הָא אִם עָמַד בְּמַרְאִיתוֹ) אָבֶּער אַז דִּי נֶגַע אִיז בַּיי אִיר זֶעלְבִּיגֶן קָאלִיעֶר, זִיא הָט דִּי זֶעלְבִּיגֶע ווייסְקֵייט ווִי פְרִיעֶר אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶר גִיוָוארֶן, אִיז עֶר טָמֵא (אוֹ פָּשָׂה) אָדֶער דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גִיוָוארֶן וַאֲפִילוּ זִיא אִיז טִינְקֶעלֶר גִיוָוארְן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן (טָמֵא) אִיז עֶר טָמֵא: וּמִסְפַּחַת הִיא. זָאגְט רש"י (מִסְפַּחַת שֵׁם נֶגַע טָהוֹר) מִסְפַּחַת אִיז דֶר נָאמֶען פוּן אַנֶגַע וָוס אִיז טָהוֹר: וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר. עֶר זָאל וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר אוּנ עֶר וֶועט זַיין רֵיין, זָאגְט רש"י (הוֹאִיל וְנִזְקַק לְהַסְגֵר) ווייל עֶר אִיז גִיוֶוען גֶעגִייט עֶר זָאל וֶוערֶן פַרְשְׁלָאסֶען (נִקְרָא טָמֵא) וֶוערְט עֶר גֶערוּפֶן טָמֵא, אוּנ ווייל עֶר וֶוערְט גֶערוּפֶען טָמֵא וַאֲפִילוּ אִין אֶמֶת אִיז עֶר נִיט טָמֵא (צָרִיךְ טְבִילָה) דַארְף עֶר זִיךְ טוֹבֵל זַיין אִין אַמִקְוָה: (ח) וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן. דֶר כֹּהֵן זָאל אִים מְטַמֵא זַיין (וּמִשֶׁטִמְּאוֹ) אוּנ אַז דֶער כֹּהֵן הָאט אִים מְטַמֵא גִיוֶוען (הֲרֵי הוּא מוּחְלָט) בְּלַייבְּט עֶר טָמֵא בִּיז דִיא נֶגַע וֶוערְט אִין גַאנְצֶען גֶעהֵיילְט (וְזָקוּק לְצִפֳּרִים וּלְהִתְגַּלַּחַת וּלְקָרְבָּן) אוּנ אַז עֶר וֶוערְט גֶעהֵיילְט דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען צְוֵויי פֵייגִיל אוּנ מֶען דַארְף אִים אָפְּגָאלֶן דִי הָאר פוּן זַיין גַאנְצֶען לַייבּ אוּנ עֶר דַארְף בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת (הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת זֹאת תִּהְיֶה) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא סֶדְרָה מְצוֹרָע: וְצָרַעַת הִיא. דָאס אִיז אַצָרַעַת (הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת)

שפתי חכמים

פה אינו אלא אחת הא אם פסה לא הא אם העו שאף אם העז מראיתו כיון שהמראה הראשון והאחרון שניהם מראה טומאה הן עמד בעיניו קרינן ביה. רא"ם: ת כלומר אל תדייק הוכהה ממראיתו אע"פ דפסה הנגע או לא פסה אע"ג דעמד בעיניו אין צריך להסגיר וטהור הוא אלא כך תדייק הוכהה וגם לא פסה או אין צריך להסגיר וטהור הוא כדמשמע כהה ולא פסה וגו' הא אם עמד במראיתו אע"ג דלא פסה או פסה אע"ג דהוכהה צריך להסגיר וטמא הוא כדמשמע בסמוך ואם פסה תפסה וגו' ולא כתיב ועמד בעיניו משמע או זה או זה: א כלומר משא"כ במצורע מוסגר שאין בו אחד מכל אלו ומפני שכאן הוזכרו טומאת מצורע מוסגר וטומאת מצורע מוחלט דבשניהם הוזכרה טומאה דבמוסגר כתיב וכבס בגדיו מכלל שהיה טמא וגבי המוחלט כתיב וטמאו הכהן וגו' הודיענו כאן ג"כ ההבדל שביניהם: ב הוצרך לפרש זה מפני שמספחת הוא שם פרטי לנגע טהור הוכרח לפרש שמלת היא שבה אל המספחת הזאת ופירושו שהנגע שהיינו חושבים שהוא מספחת בהוא טהור אינו אלא צרעת שהוא טמא אבל לעיל גבי מספחת היא בודאי הכהרת דלעיל קאי ובהרת

דעת זקנים מבעלי התוספות

במראיתו ממש דטהור אלא לרבותא נקטיה שלא תאמר שאם נשתנה לסיד או מסיד לשלג דכנגע חדש הוא ובעי הסגר כבתחלה קמ"ל דכעומד הוי ופטור. ד"א דלהכי נקט ותנה כהה אם נשתנה אפי' שוב פשה לא יטמא לכך נאמר אם כהה הנגע ולא פשה לו' הא אם פשה טמא אפילו כ.הה שהרי אם פשה תפשה דבתריה, אכהה דלעיל קאי: (ז) ונראה שנית. מן הדין היה לו לכתוב שלישית דלגבי ראיות הוא שלישית: (ח) צרעת היא. גבי צרעת כתיב היא לשון נקבה אך כשהוא כתוב גבי נגע הוא לשון זכר:

ליקוטי יוסף

שְׁלַאנְג הָט עֶר מִיט זַיין שְׁטֶעקֶן גִשְׁאן אַקְלַאפּ דֶעם שְׁלַאנְג אִין קָאפּ אוּנ הָט אִים גֶעהַרְגִית, אִיז גְקוּמֶן אַמְכַשֵׁף אוּנ הָאט גִזֶעהְן דֶער שְׁלַאנְג לִיגְט טוֹט, הָט עֶר גִזָאגְט עֶס וַואנְדֶערְט מִיךְ וֶוער הָאט גְקֶענְט הַרְגִינֶן דֶעם שְׁלַאנְג, הָט דֶר מֶענְטְשׁ גְזָאגְט צוּם מְכַשֵׁף אִיךְ הָאבּ דֶעם שְׁלַאנְג גֶעהַרְגִית, דֶער מְכַשֵׁף הָאט אִיפְּגֶהוֹבֶען זַיין קָאפּ אוּנ הָאט גִזֶעהְן דִיא קְרוֹן פוּן גְרָאז וָואס זִיא לִיגְט אוֹיף דִי קָאפּ פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ הָט עֶר גִזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ עֶס אִיז אֶמֶת אַז דוּ הָאסְט גְהַרְגִית דֶעם שְׁלַאנְג, הָאט דֶער מֶענְטְשׁ גְזָאגְט עֶס אִיז אֶמֶת, הָט דֶר מְכַשֵׁף גְזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּ קֶענְסְט אַרָאפּ נֶעמֶען פוּן דַיין קָאפּ דִי גְרָאז, הָט דֶער מֶענְטְשׁ גְזָאגְט אִיךְ קֶען אַרָאפְּנֶעמֶען דֶעם גְרָאז פוּן מַיין קָאפּ אוּנ הָאט אַרָאפְּגֶענוּמֶן דֶעם גְרָאז פוּן זַיין קָאפּ, דֶר מְכַשֵׁף הָט גִזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּא וֶועסְט קֶענֶן צוּ גֵיין צוּא דֶעם שְׁלַאנְג אוּנ אִים

פירוש לתורת אלהים

טִינְקֶעלֶר גִוָוארֶן פוּן ווִי זִיא אִיז פְרִיעֶר גְוֶועזְן וְלֹא פָּשָׂה אוּנ דִי נֶגַע הָט זִיךְ נִיט גִימֶערְט אִין דֶר הוֹט וְטִהֲרוֹ זָאל אִים דֶר כֹּהֵן רֵיין מַאכֶן עֶר זָאל אִים זָאגֶן דוּ בִּיסְט טָהוֹר מִסְפַּחַת הִיא דָאס אִיז אַנֶגַע טָהוֹר וְכִבֶּס אוּנ עֶר זָאל וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ אִיז טָהוֹר [עיין רש"י]: (ז) וְאִם אוּנ אוֹבּ פָּשֹׂה מֶערֶן תִּפְשֶׂה זִיא וֶועט מֶערֶן דִי מִסְפַּחַת אִין דֶר הוֹט אַחֲרֵי נָאךְ הֵרָאֹתוֹ זַיין טָאן ווַייזֶן צוּם כֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ צוּ זַיין רֵיינִיקֵייט נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט גִווַייזֶען צוּם כֹּהֵן אוּנ עֶר הָט זִיא רֵיין גְמַאכְט אִיז זִיא דֶר נָאךְ גְרֶעסֶר גְוָוארֶן וְנִרְאָה זָאל דָאס נָאךְ אֵיין מָאל גְווַייזְן וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהְן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה דִי מִסְפַּחַת הָט זִיךְ גְמֶערְט אִין דֶר הוֹט וְטִמְּאוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן אִים מַאכֶן טָמֵא עֶר

ט נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: י וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת:

ט מַכְתַּשׁ סְגִירוּ אֲרֵי תְהֵי בַּאֲנָשָׁא וְיִתֵּתִי לְוַת כַּהֲנָא: י וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא וְהָא עַמְקָא חִוָּרָא בְּמַשְׁכָּא וְהִיא הֲפָכַת שְׂעַר לְחִוָּר וְרֹשֶׁם בִּסְרָא חַיְתָא

בעל הטורים

שהיה סגור עד עתה וכן והנה היא לאה: (ט) באדם. ד'. הבא ואיך או באדם אשר יטמא לו. ובוגדים באדם תוסיף. אשר שלט האדם באדם. ובוגדים באדם תוסיף איירי באשה זרה שמפתה האדם עד שישמע לה וזהו אשר שלט האדם באדם שהיא שולטת בו ואם ישמע לה סוף שילקה בצרעת ויטמא כמת: סמיך נגעים ליולדת לומר שכל מי שאינו שומר נדות הולד מצורע (ד"א) והקב"ה אומר לולד אם תטיב מעשיך ראה מה בראתי למעלה ממך בהמה וחיה למאכלך ואם הרעות

רשב"ם

(ט) נגע צרעת. שיהיה מקום הנגע בשר לבן כדכתיב מצורעת כשלג. כך נקרא הנגע כשהוא לבן: (י) ומחית בשר חי. לא כמו בשר מבושל כי אם חי שגדלה חחיכת בשר בתוך הנגע:

רש"י

לשון נקבה: נגע. לשון ג זכר: (י) ומחית. סנימינ"ט בלעז שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר אף הוא סימן טומאה שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ד ואע"פ שלא נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות

בית יהודא

דיא מִסְפַּחַת וָוס מֶען הָט פְרִיעֶר גְמֵיינְט זִיא אִיז נִיט אַנֶגַע אוּנ אִיז טָהוֹר, אִיצְט זֶעהְט מֶען עֶס אִיז גְוֶוען אַטָעוּת אוּנ דָאס אִיז אַצָרַעַת: (צָרַעַת). לָשׁוֹן נְקֵבָה, רַשִׁ"י זָאגְט דֶער וָוארְט צָרַעַת אִיז לָשׁוֹן נְקֵבָה דְרִיבֶּר זָאגְט מֶען צָרַעַת הִיא, זִיא אִיז אַצָרַעַת: (נֶגַע). (לָשׁוֹן זָכָר) דֶער וָוארְט נֶגַע אִיז לָשׁוֹן זָכָר, דְרִיבֶּער זָאגְט מֶען נֶגַע הוּא, עֶר אִיז אַנֶגַע: (י) (וּמִחְיַת). דֶר פָּסוּק זָאגְט אוֹב דֶער כֹּהֵן הָט גְזֶעהְן אוֹף דִי הוֹט אִיז דָא אַוַוייסֶר פְלֶעק, אוּנ דֶער וַוייסֶר פְלֶעק אִיז שְׂאֵת, אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן אַבִּיסוּל הֶעכֶר, אוּנ דִיא שְׁוַוארְצֶע הָאר וָואס זֶענֶען אִין דֶעם פְלֶעק זֶענֶען גִיוָוארֶן וַוייס, וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁנֶּהְפַּךְ מִקְצַת הַלּוֹבֶן שֶׁבְּתוֹךְ הַשְּׂאֵת לְמַרְאֵה בָשָׂר) אַבִּיסוּל פוּן דִי וַוייסְקֵייט וָוס אִיז אִין דִיא נֶגַע אִיז גִיעֶנְדֶרְט גִיוָוארֶן צוּ אַקָאלִיר וִוי גֶעזוּנְטֶע פְלֵייש (אַף הוּא סִימָן טוּמְאָה) דָס אִיז אַצֵייכֶן אַז דִי נֶגַע אִיז טָמֵא (שֵׂעָר לָבָן בְּלֹא מִחְיָה) אוֹב אִין דִיא נֶגַע אִיז דָא וַוייסֶע הָאר אֲפִילוּ מִחְיָה אִיז נִיטָא וֶעס אִיז נִיטָא אִין דִיא וַוייסְקֵייט אַשְׁטִיקוּל קָאלִיר פוּן גְזוּנְטֶע פְלֵייש (וּמִחְיָה בְּלֹא שֵׂעָר לָבָן) אָדֶער אִין דִיא וַוייסְקֵייט אִיז דָא מִחְיָה וֶעס אִיז דָא אִין דִיא וַוייסְקֵייט אַשְׁטִיקוּל קָאלִיר פוּן גְזוּנְטֶע פְלֵייש) נָאר וַוייסֶע הָאר אִיז נִיטָא, אִיז אַלֵיין דִי נֶגַע טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֶמְרָה מִחְיָה אֶלָּא בַּשְׂאֵת) אֲפִילוּ דֶער דִין פוּן מִחְיָה שְׁטֵייט נָאר בַּייא דִיא נֶגַע שְׂאֵת (אַף בְּכָל מַרְאוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן הוּא סִימָן טוּמְאָה) פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אִין וֶועלְכֶע נֶגַע עֶס אִיז דָא מִחְיָה וַאקָאלִיר פוּן גֶעזוּנְטֶע פְלֵייש) אִיז דִי נֶגַע טָמֵא וַסִי דִי קָאלֶערִין וָוס שְׁטֵייעֶן אִין דִי תּוֹרָה וָזיא הֵייסִין אָבוֹת) אוּנ סַיי דִי קָאלֶערִין וָואס זֶענֶען גְלַייךְ צוּ דִיא קָאלֶערִין וָואס שְׁטֵייעֶן אִין דִי תּוֹרָה וָזיא הֵייסֶען תּוֹלְדוֹת), אוֹיב אִין זֵיי אִיז

שפתי חכמים

הוא שם כולל לכל נגע בהיר א"נ לומר מספחת היא כלומר הבהרת דלעיל ואין לריך רש"י לפרש כלום לעיל. הרא"ם: ג ק"ל דלעיל כתיב נגע לרעת הוא ש"מ דלרעת לשון זכר וכאן כתיב נגע לרעת כי תהיה שהוא לשון נקבה. וע"ז פי' לרעת ל' נקבה ונגע הוא ל' זכר מ"ה לעיל דכתיב נגע לרעת הוא מלת הוא קאי על הנגע שהוא ל' זכר: ד דלקמן בפרשה א כתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא משמע אם יש בשר חי טמא הוא אף כשאין הפך שער לבן א"כ מה דכתיב הכא והיא הפכה שער לבן ומחית פירושו הפך שער לבן בלא מחיה או מחיה בלא הפך שער

פירוש לתורת אלהים

זָאל זָאגֶן דוּ בִּיסְט טָמֵא אוּנ עֶר הָט דִיא דִינִים פוּן אַמְצוֹרָע מוּחְלָט וִויא עֶס וֶועט שְׁטֵיין אִין פָּרָשַׁת מְצוֹרָע: (ט) נֶגַע אַפְּלָאג צָרַעַת אַז עֶס וֶועט זַיין בַּיי אַמֶענְטְשׁ וְהוּבָא זָאל דֶר מֶענְטְשׁ גְבְּרַאכְט וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (י) וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהֶן וְהִנֵּה שְׂאֵת עֶס אִיז אַוַוייס גִישְׁווִילֶעכְץ אִין דֶר הוֹט וְהִיא אוּנ זִי הָפְכָה הָט פַר קֶערְט שֵׂעָר לָבָן וַוייסֶע הָאר זִייא זֶענֶען פְרִיעֶר שְׁוַוארְץ גְוֶוען אָדֶר אַנַאנְדֶערֶע מַרְאֶה אוּנ מִחְמַת דֶעם גְשְׁוִוילֶעכְץ זֶענֶען זֵיי גְוָוארֶן וַוייס וּמִחְיַת

ליקוטי יוסף

אָנְרִירֶן מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין, הָט עֶר גְזָאגְט אִיךְ וֶועל קֶענֶען, דֶער מֶענְטְשׁ אִיז צוּגְגַאנְגֶען צוּם שְׁלַאנְג אוּנ וִוי עֶר הָט אִים אָנְגֶערִירְט מִיט זַיין שְׁטֶעקִין אִיז עֶר צוּפַאלֶן גִיוָוארֶען אוֹף שְׁטִיקֶער, דֶער מְכַשֵּׁף מִיט דֶעם שְׁלַאנְג מִיט דֶעם גְרָאז זֶענֶען גֶוֶוען דִיא שְׁלוּחִים פוּן הקב"ה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל גְהַרְגֶ'ת וֶוערֶען פַאר זַיינֶע זִינְד רבי ינאי אִיז אַמָאל גֶזֶעסִין נֶעבִּין טוֹיעֶר פוּן שְׁטָאט אוּנ הָאט גֶעלֶערְנְט הָאט עֶר גְזֶעהֶן אַשְׁלַאנְג גֵייט מִיט גְרוֹס כַּעַס אוּנ ווִיל אַרַיינְגֵיין אִין שְׁטָאט, הָאט רַבִּי יַנַּאי אַוֶועק גִיאָגְט דֶעם שְׁלַאנְג פוּן דִיא זַייט אִיז עֶר גְקוּמֶען פוּן דִיא אַנְדֶערִי זַייט אוּנ אִיז אַרַיין גְגַאנְגֶען אִין שְׁטָאט, הָט רַבִּי יַנַּאי גִיזָאגְט דֶר שְׁלַאנְג אִיז גֶעוִוים גְשִׁיקְט גְוָוארֶן פוּן הקב"ה, דֶר וַוייל הָט מֶען גְהֶערְט אַגֶעשְׁרֵיי אִין שְׁטָאט אַשְׁלַאנְג הָאט גֶעטָאן אַבִּיס צוּא אַמֶענְטְשׁ אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גְשְׁטָארְבִּין. רבי אלעזר אִיז אַמָאל גְזֶעסִין אִין בֵּית הַכִּסֵּא, אִיז גְקוּמֶן אַגוֹי פוּן רוֹם אוּנ הָאט אַרוֹס גְטְרִיבֶּן דֶעם רַבִּי אֶלְעָזָר פוּן בֵּית הַכִּסֵּא אוּנ עֶר הָאט זִיךְ גֶעזֶעצְט אוֹף זַיין אָרְט, אִיז גְקוּמֶען אַשְׁלַאנְג אוּנ הָט אִים גְטָאן אַבִּיס אוּנ עֶר אִיז גְשְׁטָארְבֶּען. רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אַמָאל גְשְׁטַאנֶען נֶעבִּין יַם פוּן קֵסָרִין הָט עֶר גְזֶעהְן אַגְרוֹיסֶר בֵּיין פוּן אַמֶענְטְשְׁלִיכֶן פוּס לִיגְט אוֹף דִיא עֶרְד, הָט עֶר אוֹפְגְגְרָאבְּן אַבִּיסוּל עֶרְד אוּנ הָט דֶעם בֵּיין בַּהַאלְטֶן אִין דִי עֶרְד, אִיז דֶער בֵּיין צוּרִיק אַרוֹס פוּן דִי עֶרְד, הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גְזָאגְט גֶעוִוים וֶועט עֶפֶּעס גְטָאן וֶוערֶן מִיט דֶעם בֵּיין, אִין עֶטְלִיכֶע טֶעג שְׁפֶּעטֶר אִיז אוֹף דֶעם אָרְט גְגַאנְגֶען אַשְׁלִיחַ פוּן רוֹם הָט דֶר בֵּיין זִיךְ אַרַיינְגֶעדְרֵייט צְווִישֶׁען זַיינֶע פִּיס אוּנ עֶר אִיז גְפַאלֶן אוּנ גְשְׁטָארְבֶּן, הָט מֶען גֶעזוּכְט אִין זַיינֶע קְלֵיידֶר הָט מֶען גְפִינֶען עֶר הָט גְטְרָאגֶן פַּאפִּירֶן פוּן רוֹם וָואס אִין זֵיי אִיז גְוֶוען גְשְׁרִיבֶּן שְׁלֶעכְטֶע גְזֵרוֹת אוֹף יוּדִין פוּן קֵסָרִין, זֶעהְן מִיר הקב"ה שְׁטְרָאפְט דִיא זִינְדִיגֶע מִיט פִיל עֶרְלֵיי שְׁטְרָאף אוּנ יִסּוּרִים, אַמָאהְל שְׁטְרָאפְט הקב"ה דֶעם זִינְדִיגֶר אוּנ הַרְגֶ'ת אִים בַּאלְד, אוּנ אַמָאהְל לָאזְט הקב"ה לֶעבִּין דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ בְּרֶענְגְט אוֹף אִים יִסּוּרִים עֶר זָאל זִיךְ דֶרְוֶועקִין צוּ טָאן תְּשׁוּבָה, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא סִדְרָה הקב"ה בְּרֶענְגְט אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ נְגָעִים אוּנ דֶר כֹּהֵן פַר שְׁלִיסְט אִים אוֹף זִיבְּן טֶעג עֶר זָאל טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט עֶר גֶעזוּנְד וֶוערֶן:

יא צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא
הוּא: יב וְאִם־פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת
בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר
הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־
מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: יג וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־
בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנָּגַע כֻּלּוֹ הָפַךְ
לָבָן טָהוֹר הוּא: יד וּבְיוֹם הֵרָאוֹת

אונקלוס

בְּעַמְקְתָא: יא סְגִירוּת
עַתִּיקָא הִיא בִּמְשַׁךְ
בִּסְרֵהּ וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא
לָא יַסְגְּרִנֵּהּ אֲרֵי מְסָאָב
הוּא: יב וְאִם מִסְגָּא תִסְגֵּי
סְגִירוּתָא בְּמַשְׁכָּא וְתַחֲפֵי
סְגִירוּתָא יָת כָּל מְשַׁךְ
מַכְתָּשָׁא מֵרֵישֵׁהּ וְעַד
רַגְלוֹהִי לְכָל חֵיזוּ עֵינֵי
כַהֲנָא: יג וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא וְהָא
חֲפַת סְגִירוּתָא יָת כָּל
בִּסְרֵהּ וִידַכֵּי יָת מַכְתָּשָׁא
כֻּלֵּהּ אִתְהֲפִיךְ לְמִחְוַר
דְּכֵי הוּא: יד וּבְיוֹמָא

תו"א מראשו זבחים כ ערכין יח: לכל מראה מ"ק ט סנהדרין לד: כלו הפך סנהדרין לו נדה יח: וביום הראות מ"ק ז ח סנהדרין לד נדה ל:

בעל הטורים

מעסיק סרי נגעים בלדך. עזה. בגימ' לבן: (יב) פרוח תפרח. ב' דין והידך פרוח תפרח ותגל לומר כשפרוח תפרח הצרעת בכולו יגיל כי אז יטהר:

בית יהודא

אריינגעמישט אַשטיקעל קאַליער פון מִחְיָה געזונטע פלייש) איז דיא נֶגַע טָמֵא: (יא) [צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא]. זאָגט רש"י (מַכָּה יְשָׁנָה הִיא תַּחַת הַמִּחְיָה) אונטער דיא מִחְיָה איז דא איין אַלטע מַכָּה (וְהַבּוּרָה זוּ נִרְאֵית בְּרִיאָה מִלְמַעְלָה) אונ די מַכָּה ווערט גזעהן הויבין ווי געזונטע פלייש (וְתַחְתֶּיהָ מְלֵאָה לֵחָה) אונ אונטער די מִחְיָה איז פיהל מאטעריע [הייטער] (שֶׁלֹּא תֹאמַר הוֹאִיל וְעָלְתָה מִחְיָה אֲטַהֲרֶנָּה) זאָלסט ניט זאָגן וויל פון הויבין זעהט מען אַקאַליער פון געזונטע פלייש, דריבער איז די נֶגַע טָהוֹר, נאר מען דארף זעהן וואס אונטער דעם קאַליער איז, דריבער איז די נֶגַע טָמֵא: (יב) [מֵרֹאשׁוֹ], דר פָּסוּק זאָגט וְאִם פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר, אוב דער צָרַעַת (די קרעץ) וועט בליען אונ וואקסין אוף דיא הויט אַלי מאל גרעסער ביז זיא וועט זיך פערשפרייטן (וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל עוֹר הַנֶּגַע) אונ די צָרַעַת וועט בדעקין די גאנצע הויט פון דעם מענטש וואס אויף אים איז דא די נֶגַע (מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו) זאָגט רש"י (מֵרֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם וְעַד רַגְלָיו) פון דעם מענטשינס קאפ ביז זיינע פיס [אונ די פיס אויך]: וּלְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן]. צו אַלע ערטער וואו דר כֹּהֵן זעהט זיי מיט זיינע אויגין זענען זיי בדעקט מיט צָרַעַת, רש"י זאָגט דער פָּסוּק מיינט (פְּרָט לְכֹהֵן שֶׁחָשַׁךְ מְאוֹרוֹ) דער כֹּהֵן וואס זיינע אויגין זעהן טונקעל [ניט גוט] טאר ער ניט גיין זעהן נְגָעִים צו זאָגן וועלכע זענען טָהוֹר אָדֵר טָמֵא: (יג) [וְרָאָה הַכֹּהֵן]. דער כֹּהֵן וועט זעהן (וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ) דר צָרַעַת הָט בדעקט זיין גאנצע לייב (וְטִהַר אֶת הַנָּגַע) זאל דער כֹּהֵן זאָגן דער מענטש אונ די נֶגַע זענען טָהוֹר (כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן) ווייל דם גאנצע לייב איז געוואָרן ווייס (טָהוֹר הוּא) איז ער ריין, ווייל דיא ווייסקייט פון לייב איז קיין קראנקייט: (יד) וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי]. זאָגט רש"י (אִם צָמְחָה בוֹ מִחְיָה) אין דעם טאג וואס וועט גיזעהן ווערען אוף דיא

רש"י

ותולדותיהן ה הוא סימן טומאה: (יא) צרעת נושנת היא. מכה ישנה היא תחת המחיה והבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה לחה שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה אטהרנה: (יב) מראשו. של אדם ז ועד רגליו: לכל מראה עיני הכהן. פרט לכהן שחשך מאורו: (יד) וביום הראות בו בשר חי. אם צמחה בו

שפתי חכמים

לבן: ה דמרבינן ממה דכתיב נגע צרעת ל"ל למכתב נגע לא היה לו לכתוב רק צרעת וגו'. אלא לרבות לכל מראה נגע אם היה בו הסימנים דמפרש ואזיל סימן טומאה הוא: ו כתב הרא"ם תימא דמהכא משמע דהמחיה סימן טהרה הוא ולפיכך אמר הואיל שעלתה בו מחית בשר חי אטהרנו ולעיל כתב ומחית בשר חי אף הוא סימן טומאה וכו'. ונ"ל שרש"י בא לתרץ למה ליה לכתוב צרעת נושנת היא וגו' לא היה לו לכתוב אלא מחית בשר חי בשאת וטמאו הכהן ומתרץ שהכתוב עצמו בא ליתן טעם למה מטמאין אותו כשיש בו בשר חי אדרבה היה לו לטהר דהא התחיל הנגע להתרפאות כיון שיש בו בשר חי ועל זה פירש הכתוב כי צרעת נושנת היא וק"ל כ"ל: ז לא מראשו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) צרעת נושנת. כאן לא דקדק רש"י ז"ל כל הצורך ובתורת כהנים מסיק שער לבן סימן טומאה ומחיה סימן טומאה מלמד שמטמאה מחיה בלא הפכה והא דרשינן מדכתיב היא: (יד) וביום הראות.

פירוש לתורת אלהים

בָּשָׂר חַי אונ אַצייכען פון ווילד פלייש בַּשְׂאֵת איז אין דעם גשווילעכץ: (יא) צָרַעַת דם איז אפר עלטערטי צָרַעַת בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ אין דר הויט פון זיין לייב וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן זאָל אים דר כֹּהֵן מאכן טָמֵא לֹא יַסְגִּרֶנּוּ ער זאל אים ניט פאר שליסען כִּי טָמֵא הוּא ווארום ער איז טָמֵא: (יב) וְאִם אונ אויב פָּרוֹחַ בליען תִּפְרַח זיא וועט בליען הַצָּרַעַת די צָרַעַת בָּעוֹר אין דר הויט וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אונ די צָרַעַת וועט בדעקין אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע גאר די הויט פון דעם מענטשן פון דער נֶגַע מֵרֹאשׁוֹ פון זיין קאפ ביז זיינע פיס לְכָל צו גאר דעם גזיכט פון דעם כֹּהֵן אוף איטליכן ארט פון דעם מענטשן וויא דר כֹּהֵן טוט אבליק איז אלץ צָרַעַת: (יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן זאל דר כֹּהֵן זעהן וְהִנֵּה אונ דר צָרַעַת הָט בדעקט גאר זיין לייב וְטִהַר זאל דער כֹּהֵן דיא נֶגַע טָהוֹר מאכן כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן

אונקלוס

דְאִתַּחֲזֵי בֵהּ בִּסְרָא חַיָא
יְהֵי מְסָאַב: טו וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
יָת בִּסְרָא חַיָא וִיסָאֲבִנֵּהּ
בִּסְרָא חַיָא מְסָאַב הוּא
סְגִירוּת הוּא: טז אוֹ אֲרֵי
יְתוּב בִּסְרָא חַיָא וְיִתְהֲפֵיךְ
לְמִחְוַר וְיֵיתֵי לְוָת כַּהֲנָא:
יז וְיֶחֱזְנֵּהּ כַּהֲנָא וְהָא
אִתְהֲפֵיךְ מַכְתָּשָׁא לְמִחְוַר
וִידַכֵּי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא

בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא: טו וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמְּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי
טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: טז אוֹ כִי יָשׁוּב
הַבָּשָׂר הַחַי וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־
הַכֹּהֵן: יז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ
הַנֶּגַע לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע

רש"י

מחיה הרי כבר פי' שהמחיה סימן טומאה (ת"כ) אלא הרי שהי' הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד ששופע אילך ואילך וחזר ראש האבר ונתגלה שפועי ע"י שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה למדנו ח הכתוב שתטמא: וביום. מה תלמוד לומר ללמד יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו ט מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה לו ולאצטליתו י ולכסותו ולביתו וכן ברגל כ נותנין לו כל ימי הרגל: (טו) צרעת הוא. הבשר ההוא. בשר

בית יהודא

נוייסקייט פון דעם מענטש אויף איין אָרט אַשׁטיקל קאָליער פון געזונטע פלייש (יִטְמָא) זאָל ער ווערן טָמֵא, פרעגט רש"י (הֲרֵי כְּבָר פֵּירֵשׁ שֶׁהַמִּחְיָה סִימָן טוּמְאָה), די תּוֹרָה האָט דאָך שוין גזאָגט אַז אַמִּחְיָה ואַקאָליער פון געזונטע פלייש אין אַנֶגַע איז אַצייכען פון טוּמְאָה (אֶלָּא) נאָר אַזוֹ מיינט די תּוֹרָה (הֲרֵי שֶׁהָיָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי אֵבָרִים) אוב איינער האָט גהאַט אַנֶגַע אויף איין גליד פון די פיר און צוואַנציג גלידער (שֶׁאֵין מְטַמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה) וואָס זיי ווערן ניט טָמֵא פון מִחְיָה (לְפִי שֶׁאֵין נִרְאֶה הַנֶּגַע כֻּלּוֹ כְּאֶחָד) נוייל מען קען ניט זעהן די גאַנצע נֶגַע מיט איין מאָהל (שֶׁשּׁוֹפֵעַ אֵילָךְ וְאֵילָךְ) נוייל די נֶגַע איז געבויגען אויף צוויי זייטען פון דעם גליד, דריבער ווערט דם זעהונג צוטיילט אין צוויי מאָל, אַהאַלבע נֶגַע זעהט מען אויף דיא זייט גליד און אַהאַלבע נֶגַע זעהט מען אויף דיא אַנדערע זייט גליד, דריבער איז טָהוֹר, נוייל דר דין איז דר כֹּהֵן מוז זעהן די גאַנצע נֶגַע מיט איין מאָהל (וְחָזַר רֹאשׁ הָאֵבֶר וְנִתְגַּלָּה שִׁפּוּעוֹ ע"י שׁוּמָן) נאָכדעם איז דער גליד פעט געוואָרין און איז גאַנצע נֶגַע מיט איין מאָהל (כְּגוֹן שֶׁהִבְרִיא וְנַעֲשָׂה רָחָב) דער געוואָרין בְּרייט און וואָס פריער איז גיוועז אַראָפּגעבויגין איז איצט גלייך געוואָרין (וְנִרְאֵית בּוֹ הַמִּחְיָה) און איצט קען מען זעהן דיא מִחְיָה מיט איין מאָהל (לִמְּדָנוּ הַכָּתוּב שֶׁתִּטַמֵּא) לערנט אונז דער פָּסוּק דער כֹּהֵן זאָל אים איצט מְטַמֵּא זיין: (וּבְיוֹם). אין דעם טאָג ווען אין די נֶגַע וועט גזעהן ווערן די געזונטע פלייש, פרעגט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צו וואָס זאָגט דר פָּסוּק דעם וואָרט וּבְיוֹם, אין דעם טאָג עם קען דאָך שטיין וּבְהֵרָאוֹת, ווען עס וועט גזעהן ווערען, ענטפערט רש"י (לְלַמֵּד) צו לערנען (יֵשׁ יוֹם שֶׁאַתָּה רוֹאֶה בּוֹ) עס איז דאָ אַטאָג וואָס מען מעג אין אים זעהן נְגָעִים (וְיֵשׁ יוֹם שֶׁאֵין אַתָּה רוֹאֶה בּוֹ) און עס איז דאָ אַטאָג וואָס מען טאָר ניט אין אים זעהן נְגָעִים (מִכָּאן אָמְרוּ) פון דאַנען האָבען די חֲכָמִים גלערנט צו זאָגען (חָתָן נוֹתְנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה) אוב אַחתן האָט געזעהן אַנֶגַע אין דעם טאָג פון די חֲתוּנָּה, זאָל דער כֹּהֵן ניט זעהן דיא נֶגַע ביז נאָך דיא שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה (לוֹ וּלְאִצְטְלִיתוֹ וְלִכְסוּתוֹ וּלְבֵיתוֹ) סיי דר חתן האָט געזעהן דיא נֶגַע אויף זיך אָדער אויף זיין מאַנטיל אָדער אויף זיין קלייד אָדער אויף זיין שטוב, דאַרף ניט דר כֹּהֵן זעהן די נֶגַע ביז נאָך זיבען טעג נאָך די חֲתוּנָּה (וְכֵן בָּרֶגֶל נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמֵי הָרֶגֶל) און אוב איינער זעהט אַנֶגַע יום טוב זאָל דר כֹּהֵן ניט זעהן די נֶגַע ביז נאָך יום טוב, טאָמער דאַרף די נֶגַע זיין טָמֵא, וועט געשטערט ווערען דיא שִׂמְחָה פון חתן אָדער דיא שִׂמְחָה פון יום טוב: (טו) (צָרַעַת הוּא, הַבָּשָׂר הַהוּא). דאָס קאָלער פון געזונטע פלייש וואָס איז אין די נֶגַע נוייזט אַז אונטער דם קאָליער איז אַצָרַעַת (קרעץ) (בָּשָׂר לָשׁוֹן זָכָר) דער וואָרט בָּשָׂר איז לָשׁוֹן זָכָר, מענליך, דריבער שטייט צָרַעַת הוּא, ער, דר

דעת זקנים מבעלי התוספות

פרש"י אע"פ שמפורש בקידושין שאין נגע ולא מחיה מטמאין בכ"ד ראשי אברים משום דבעי לכל מראה עיני הכהן ואתא קרא למימר שאם פרח בהם נגע עד שנתגלה ונראה להדיא כגון שהבריא בשומן ונעשה ראש האבר רחב שהוא טמא ולא דקדק דלכאורה לאו בנתגלה מיירי אלא מחיה או נגע מטמאין בראשי אברים בלבד גזרת מלך הוא שהוא סימן טומאה כמו בשאר שראויה לטמא בנגעים שאם נתגלה בו שחוזר לטומאה וכן

שפתי חכמים

של נגע ועל רגלו דלא שייך בו ראש ורגל: ח פי' וביום הראות לא בא ללמד שהמחיה סימן טומאה שהרי כבר פי' ומחית בשר חי בשאת צרעת נושנת היא אלא ללמד על ראשי איברים שהנגע אינו נראה בהם כאחת ששופעין אילך ואילך דכתיב וראהו כולו וה"א מפני שבראשונה לא היה נראה כולו השתא כמי שנשמן ונתרחב ונראה כולו לא תהא המחיה סימן טומאה לו קמ"ל: ט דבהראות מיבעי ליה: י פירוש לבושו דתרגום של חמש חליפות חמש אצטלוון: כ פי' לאחר אינשי ברגל

פירוש לתורת אלהים

וואָרום עס איז נאָר פאַר קערט געוואָרען צו אַווייסע מַרְאֶה טָהוֹר הוּא איז ער טָהוֹר: (יד) וּבְיוֹם און אין דעם טאָג אַז עס וועט גיזעהן ווערען אין דער נֶגַע ווילד פלייש יִטְמָא זאָל ער טָמֵא זיין: (טו) וְרָאָה און דער כֹּהֵן זאָל זעהן דאָס ווילד פלייש וְטִמְּאוֹ און ער זאָל אים טָמֵא מאַכען הַבָּשָׂר הַחַי דאָס ווילד פלייש איז אַסימן טוּמְאָה צָרַעַת הוּא עס איז צָרַעַת: (טז) אוֹ אָדער כִּי יָשׁוּב אַז עס וועט זיך ווידער קערען הַבָּשָׂר הַחַי דאָס ווילד פלייש וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן און עס וועט פאַר קערט ווערען צו נוייס וּבָא זאָל ער קומען צום כֹּהֵן: (יז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן זאָל אים דער כֹּהֵן זעהן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ די נֶגַע איז פאַר קערט גיוואָרען צו נוייס וְטִהַר זאָל דער כֹּהֵן

טָהוֹר הוּא: פ שלישי יח וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה
בוֹ־בְעֹרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא: יט וְהָיָה
בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה
אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת וְנִרְאָה
אֶל־הַכֹּהֵן: כ וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
מַרְאֶהָ שָׁפָל מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָהּ הָפַךְ
לָבָן וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע־צָרַעַת הִוא
בַּשְּׁחִין פָּרָחָה: כא וְאִם | יִרְאֶנָּה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שֵׂעָר לָבָן
וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֵהָה

אונקלוס

דְּכֵי הוּא: יח וּבִסְרָא אֲרֵי
יְהֵי בֵהּ בְּמַשְׁכֵּהּ שִׁחֲנָא
וְיִתַּסֵּי: יט וִיהֵי בְּאַתַר
שִׁחֲנָא עַמְקָא חִוָּרָא אוֹ
בַהֲרָא חִוָּרָא סַמְקָא וְיִתַּחֲזֵי
לְכַהֲנָא: כ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא
וְהָא מֶחֱזָהָא מַכִּיךְ מִן
מַשְׁכָּא וּשְׂעָרַהּ אִתְהֲפִיךְ
לְמִחְוַר וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא
מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא
בְּשִׁחֲנָא סְגִיאַת: כא וְאִם
יֶחֱזִנַּהּ כַּהֲנָא וְהָא לֵית בַּהּ
שְׂעַר חִוָּר וּמַכִּיכָא לֵיתָהָא
מִן מַשְׁכָּא וְהִיא עָמְיָא

תו"א ונרפא סוטה ה: שאת לבנה שבועות ג:

רשב"ם (יח) שחין. פירשו רבותינו שבא על ידי חמימות מלקות שהכוהו אבל שחין של מכות אש הוא שבא על ידי

בית יהודא

בָּשָׂר איז אַצְרַעַת: (יח) וּשְׁחִין. זָאגְט רש"י (לְשׁוֹן חִמּוּם) אַדֶערהִיצוּנְג (שֶׁנִּתְחַמֵּם הַבָּשָׂר בִּלְקוּי הַבָּא לוֹ מֵחֲמַת מַכָּה) דָם פְלֵייש פוּן זַיין לַייבּ איז דֶערְהִיצְט גְוָוארֶן פוּן אַקְלַאפּ וָואס מֶען הָט אִים גֶעטָאהְן, אוּנ אוֹיף דֶעם אָרְט איז גִיוָוארִין אַאָנְצִינְדוּנְג (שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הָאוּר) נִיט פוּן פַייעֶר איז דֶער אָנְצִינְדוּנְג גִיוָוארִין, נָאר פוּן דֶעם קְלַאפּ איז גְוָוארֶן אַמַּכָּה אוּנ דִי הוֹיט איז קָאלְיֶע גִיוָוארִין אוּנ עֶס גֵייט מַאטֶערְיֶע

וְהֵייטֶער: [וְנִרְפָּא] זָאגְט רש"י (הַשְּׁחִין הָעֲלָה אֲרוּכָה) דֶער דֶערְהִיצוּנְג איז גֶעזוּנְט גִיוָוארִין, עֶס גֵייט נִיט מַאטֶערְיֶע וְהֵייטֶער אוּנ דִי הוֹיט איז אוֹיךְ גֶעזוּנְט גִיוָוארִין (וּבִמְקוֹמוֹ הֶעֱלָה נֶגַע אַחֵר) נָאר אוֹיף דֶעם אָרְט וָוא דִיא דֶערְהִיצוּנְג איז גִיוֶועזְן איז גְוָוארִין אַנַייעֶ נֶגַע (שְׂאֵת לְבָנָה) אַנֶגַע וָואס הֵייסְט שְׂאֵת אוּנ זִיא איז וַוייס: (יט) וְאוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת] אָדֶער אַנֶגַע וָוס הֵייסְט בַּהֶרֶת אוּנ זִיא איז וַוייס אוּנ רוֹיט (שֶׁאֵין הַנֶּגַע לָבָן חָלָק) דִיא נֶגַע איז נִיט גְלַאט וַוייס (אֶלָּא פָּתוּךְ וּמְעוֹרָב בִּשְׁתֵּי מַרְאוֹת לוֹבֶן וְאוֹדֶם) נָאר זִיא איז צוּמִישְׁט פוּן צְוֵויי קָאלֶערִין וַוייס מִיט רוֹיט וְדֶער תּוֹרַת כֹּהֲנִים זָאגְט דֶער וָוארְט אֲדַמְדֶּמֶת גֵייט צוּ שְׂאֵת אוֹיךְ, אוּנ אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק שְׂאֵת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת, דִיא נֶגַע שְׂאֵת איז צוּמִישְׁט וַוייס מִיט רוֹיט, אָדֶער דִיא נֶגַע בַּהֶרֶת איז צוּמִישְׁט וַוייס מִיט רוֹיט: (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מַרְאֶהָ שָׁפָל מִן הָעוֹר]. דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע איז נִידֶערִיגֶער וִוי דִי קָאלִיעֶר פוּן דִי הוֹיט, (מַרְאֶהָ שָׁפָל), זָאגְט רש"י (וְאֵין מַמָּשׁוֹ שָׁפָל) דִי נֶגַע אַלֵיין איז נִיט נִידֶערִיגֶער פוּן דִיא הוֹיט נָאר דֶער קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע (אֶלָּא מִתּוֹךְ לַבְנִינוּתוֹ הוּא נִרְאֶה שָׁפָל וְעָמוֹק) נָאר וַוייל דִי נֶגַע איז וַוייס דְרִיבֶּער זֶעהְט־אוֹיס נִידֶערִיגֶער פוּן דִיא הוֹיט

רש"י

לשון זכר: (יח) שחין. (חולין ח) לשון חמום שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת האור: ונרפא. השחין העלה ארוכה ובמקומו העלה נגע אחר: (יט) או בהרת לבנה אדמדמת. שאין הנגע לבן חלק אלא פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם: (כ) מראה שפל. ואין ממשו שפל אלא מתוך לבנינותו הוא נראה שפל

שפתי חכמים

לית ליה רשות לכהן לטמאינהו עד שיעבור הרגל: ל (נח"י) ונראה כוונתו דכ"ש שחין שעלה מאליו שלא מחמת מכה ולא בא אלא למעט הבא מחמת האש לפי שזה נקרא מכוה וכל זה פשוט בת"כ ובחולין דף ח' והרא"ם הביא הגמ' דחולין והת"כ ולא שת לבו דכ"ש הוא ולפיכך כתב מה שכתב: מ לא הבשר שהיה בו השחין שלא יאמר נרפא כל עוד שיש בו שאת אלא ונרפא השחין והבשר עדיין חולה: נ פירש"י בשבועות

דעת זקנים מבעלי התוספות

משמע בת"כ: (יח) ונרפא. צ"ע תיבה זו למאי אתא אמנם בת"כ דריש פ"ח וזהו שחין יכול וכו' ת"ל ונרפא. פי' שאם הוכה בדבר שמביא לידי שחין כגון לקה בעץ או באבן ותפח הבשר במקום ההכאה ואח"כ פרח בו שחין שלא יהא טמא אא"כ נרפא וחזר הבשר במקום ההכאה ופרח בו השחין: (יט) או בהרת לבנה אדמדמת. בת"כ דריש מלמד שמטמא בפתוך פי' מעורב.

פירוש לתורת אלהים

מַאבֶען טָהוֹר דִי נֶגַע טָהוֹר הוּא דֶען עֶר איז טָהוֹר: (יח) וּבָשָׂר אוּנ דָאס לַייבּ פוּן אַמֶענְטְשֶׁען כִּי יִהְיֶה אַז עֶס וֶועט זַיין אִין זַיין הוֹיט שְׁחִין גְרוּנְד [עיין לע"ז]. וְנִרְפָּא אוּנ עֶס וֶועט פַר הַיילְט וֶוערֶן: (יט) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין אוֹיף דֶעם אָרְט וִוי עֶס איז גִוֶועזְן דֶר שְׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אַוַוייס גִישְׁווִילְעכְץ אוֹ בַהֶרֶת אָדֶר אַפְלֶעק וָוס זִיא הָאט אִין זִיךְ צְוֵויי גִימִישְׁטֶע מַרְאוֹת וַוייס מִיט רוֹט וְנִרְאָה זָאל דָאס גִוֵויזְן וֶוערֶן

צוּם כֹּהֵן: (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן וְהִנֵּה מַרְאֶהָ אִיר גִשְׁטַאלְט שָׁפָל מִן הָעוֹר איז נִידְרִיגֶר פוּן דֶר הוֹיט וּשְׂעָרָהּ אוּנ דִי הָאר איז פַר קֶערְט גְוָוארֶן צוּ וַוייס וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן אִים מַאכֶען טָמֵא נֶגַע דָם איז אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת וָואס הָאט גִיבְּלִיט אוֹיף דֶעם אָרְט וִוי דֶער שְׁחִין איז גִיוֶועזְן: (כא) וְאִם יִרְאֶנָּה אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי נֶגַע וְהִנֵּה אֵין בָּהּ עֶס וֶועט דְרִינֶען נִיט זַיין קַיין וַוייסֶע הָאר וּשְׁפָלָה אוּנ דִיא

וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: כב וְאִם־
פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן
אֹתוֹ נֶגַע הִוא: כג וְאִם־תַּחְתֶּיהָ
תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשָׂתָה צָרֶבֶת
הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן: ס רביעי
שני כשהן מחוברין כד אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה
בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת
הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ
לְבָנָה: כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ
עָמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה

אונקלוס

וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא יוֹמִין: כב וְאִם אוֹסָפָא תוֹסֵף בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵב כַּהֲנָא יָתֵהּ מַכְתָּשָׁא הִיא: כג וְאִם בְּאַתְרַהָא קָמַת בַּהַרְתָּא לָא אוֹסֵפַת רֹשֶׁם שִׁחְנָא הִיא וִידַכֵּנֵּהּ כַּהֲנָא: כד אוֹ בִסְרָא אֲרֵי יְהֵי בְמַשְׁכֵּהּ כְּוָאָה דְנוּר וּתְהֵי רֹשֶׁם כְּוָאָה בַּהֲרָא חִוָּרָא סַמְקָא אוֹ חִוָּרָא: כה וְיֶחֱזֵי יָתַהּ כַּהֲנָא וְהָא אִתְהֲפִיךְ שְׂעַר חִוָּר בְּבַהַרְתָּא וּמֶחֱזָהָא עַמִּיק מִן מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא

בכואה

תולדות אהרן

אלא תחתיה תמורה כז: מכות אש שם כב: המכוה פסחים עה: ומראה בהרה מד שבועות ו חולין סג בכורות מה:

רש"י

ועמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל: (כב) נגע היא. השאת הזאת או הבהרת: (כג) תחתיה. במקומה: צרבת השחין. כתרגומו רושם שיחנא אינו אלא רושם החמום הניכר בבשר. כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע מחמת חימום כמו (יחזקאל כא) ונצרבו בה כל פנים רייטרי"ר בלע"ז: צרבת. רייטישמענ"ט בלע"ז: (כד) מחית המכוה. שנימני"ט בלע"ז כשחיתה המכוה נהפכה לבהרת פתוכה או לבנה חלקה וסימני מכוה וסימני שחין שוים הם

בית יהודא

ווערט זיא גזעהן גלייך וויא זיא וואלט געווען נידעריגער פון דיא הויט (כְּמַרְאֵה חַמָּה עֲמוּקָּה מִן הַצֵּל) וויא דיא זונן זעהט־אויס נידעריגער פון דעם שאטן ווס נעבען איר: (כב) וְנֶגַע הִיא]. דאס איז אנגע (הַשְּׂאֵת הַזֹּאת אוֹ הַבַּהֶרֶת) דער שאת אדער דר בהרת זענן נגעים: (כג) [תַּחְתֶּיהָ. וּבִמְקוֹמָהּ], אוב דער בהרת וועט בלייבן שטיין אוף איר ארט זיא וועט ניט גרעסער ווערן: [צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִיא] זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תרגום טייטשט דעם ווארט צָרֶבֶת (רוֹשֶׁם שִׁיחְנָא) אצייכן פון דעם שחין (אֵינוֹ אֶלָּא רוֹשֶׁם הַחִמּוּם הַנִּיכָּר בְּבָשָׂר) דס איז נאר אצייכן פון דעם דרהיצונג [אנציגדונג] וואס מען דערקענט אויף דאס לייב (כָּל צָרֶבֶת לְשׁוֹן רְגִיעַת עוֹר הַנִּרְגַּע מֵחֲמַת חִימּוּם) וואס דיא הויט ווערט צושפאלטן פון אאנציגדונג אונ אוף דעם ארט ווערט די הויט צוזאמען געצויגן דס רופט מען צָרֶבֶת (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (וְנִצְרְבוּ בָהּ כָּל פָּנִים) עס וועט איינגשרומפען ווערן יעדער פנים*): (כד) [אוֹ בָשָׂר כִּי יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת אֵשׁ]. אוב אמענטש הט אוף זיין הויט בעקומן אברען פון פייער (וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה) אונ די מכה ווס איז גווארן פון דעם ברען איז געזונד געווארען, עס גייט שון ניט מאטעריע [הייטער] (כְּשֶׁחָיְתָה הַמִּכְוָה) אונ ווען דיא מכוה איז געהיילט גווארן [אונ עס איז אוף דעם ארט פארצוגין גווארן מיט אדינע הויט, אונ אוף די הויט] (נֶהֶפְכָה לְבַהֶרֶת) איז גווארען אבהרת (פְּתוּכָה) אגעמישטע קאליער [ווייס מיט רויט] (אוֹ לְבָנָה חֲלָקָה) אדער גלאט ווייס, זאגט רש"י (וְסִימָנֵי מִכְוָה וְסִימָנֵי שְׁחִין שָׁוִין הֵם) דיא דינים פון שחין אונ מכוה

פירוש לתורת אלהים

מַרְאֶה פון דר נגע איז ניט נידריגר פון דער הוט וְהִיא כֵהָה אונ זיא איז טונקל וְהִסְגִּירוֹ זאל דר כהן אים פר שליסן אוף זיבן טאג: (כב) וְאִם פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר אז די נגע וועט זיך מערן אין דר הוט נאך די זיבן טאג: (כג) וְאִם אונ אז די נגע וועט שטיין אוף איר ארט כלומר זיא איז ניט גרעסער גיווארען צָרֶבֶת איז דאס נאר אצייכען פון דעם שחין [עיין רש"י] אבר עס איז ניט אנגע וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן זאל דר כהן אים מאכן טהור: (כד) אוֹ אדר בָשָׂר איין לייב כִּי יִהְיֶה בְעֹרוֹ אז עס וועט זיין אין זיין הוט מִכְוַת אֵשׁ איין בריא פון אפייער וְהָיְתָה אונ עס וועט זיין מִחְיַת הַמִּכְוָה נאך דעם אז דר בריא הט זיך פר היילט בַּהֶרֶת וועט ווערן אוף דעם ארט אפלעק לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת ווס איז דריגען צווי מראות ווייס מיט רוט גימישט אוֹ אדר לְבָנָה די פלעק איז נאר ווייס: (כה) וְרָאָה (די דינים פון מכוה בבארפן מיר ניט מפורש זיין ווארום זיי זענן גלייך מיט

*) הערה דער כלל פון דעם דין איז שחין אונ מכוה האבין איין דין, אזוי לאנג ווי פון דער מכה גייט מאטעריע [הייטער] קענען זייא ניט טמא ווערין פון נגעים, נאר אז די מאטעריע האט אויפגיהערט צו גיין אונ אויף דעם ארט איז פארצוינין גיווארין מיט אדינע הויט ווי אשאלאכץ פון אקנאביל אונ אויף די דינע הויט איז גיווארין אנגע, אויב אין די נגע איז דא סימנים פון טומאה ווערט ער טמא:

פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת
הִוא׃ כו וְאִם ׀ יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
אֵין־בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה
אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵהָה וְהִסְגִּירוֹ
הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים׃ כז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה
בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרַעַת
הִוא׃ כח וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַעֲמֹד
הַבַּהֶרֶת לֹא־פָשְׂתָה בָעוֹר וְהִוא
כֵהָה שְׂאֵת הַמִּכְוָה הִוא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן כִּי־צָרֶבֶת הַמִּכְוָה הִוא׃ פ
חמישי כט וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ
נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן׃ ל וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן
הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ

אונקלוס

בְּכָוָאָה סְגִיאָה וִיסָאֵב
יָתֵהּ כַּהֲנָא מַכְתָּשׁ
סְגִירוּתָא הִיא׃ כו וְאִם
יֶחֱזֵנַּהּ כַּהֲנָא וְהָא לֵית
בְּבַהַרְתָּא שְׂעַר חִוָּר
וּמַכִּיכָא לֵיתָהָא מִן מַשְׁכָּא
וְהִיא עֲמְיָא וְיַסְגְּרִנֵּהּ
כַּהֲנָא שִׁבְעָא יוֹמִין׃
כז וְיֶחֱזֵנֵּהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה אִם אוֹסָפָא
תוֹסֵף בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵב
כַּהֲנָא יָתֵהּ מַכְתָּשׁ
סְגִירוּתָא הִיא׃ כח וְאִם
בְּאַתְרַהָא קָמַת בַּהַרְתָּא
לָא אוֹסֵפַת בְּמַשְׁכָּא וְהִיא
עֲמְיָא עוֹמֶק כְּוָאָה הִיא
וִידַכְּנֵהּ כַּהֲנָא אֲרֵי רשֶׁם
כְּוָאָה הִיא׃ כט וּגְבַר אוֹ
אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵא בֵהּ
מַכְתָּשָׁא בְּרֵישׁ אוֹ בִדְקַן׃
ל וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא
וְהָא מֶחֱזוֹהִי עַמִּיק מִן
מַשְׁכָּא וּבֵהּ שְׂעַר סְמַק
דַּעְדַּק וִיסָאֵב יָתֵהּ כַּהֲנָא

תו"א ואיש או קידושין לה :

רש"י

(חולין ח) ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זע"ז כולד חלי גריס בשחין וחלי גריס במכוה לא ידונו כגריס : (כט) בראש או בזקן. בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר שזה סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער זהוב : (ל) ובו שער צהוב. שנהפך שער שחור שבו

בית יהודא

זָענֶען גְלַייךְ (וְלָמָּה חֲלָקָן הַכָּתוּב) פַר וָוס הָאט דֶער פָּסוּק זֵיי צוֹטֵיילְט, אוּנ הָט גֶעשְׁרִיבֶּען דִי דִינִים פוּן שְׁחִין בֶּעזוּנְדֶער אוּנ פוּן מִכְוָה בַּזוּנְדֶער, עֶס הָט דָאךְ גִקֶענְט שְׁטֵיין וּבָשָׂר כִּי יִהְיֶה בְעוֹרוֹ שְׁחִין אוֹ מִכְוַת אֵשׁ, עֶנְפֶערְט רַשִׁ"י (לוֹמַר שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה) דֶער פָּסוּק קוּמְט זָאגִין אַז שְׁחִין מִיט מִכְוָה בַּהֶעפְטֶען זִיךְ נִיט אֵיינֶע מִיט דִי אַנְדֶערֶע אוּב אֵיינֶער הָאט אַשְׁחִין אוּנ אַמִּכְוָה אוּנ זֵייא זֶענֶען פַארְהֵיילְט גֶוואָרִין (נוֹלַד חֲצִי גְרִיס בִּשְׁחִין) אוּנ עֶס אִיז גְוָוארֶן אַנֶגַע גְרוֹס וִוי אַהַאלְבֶּע גְרִיס נָוִוי אַהַאלְבֶּע אַרְבֶּעס) אוֹיף דֶעם אָרְט פוּן דֶעם שְׁחִין (וַחֲצִי גְרִיס בַּמִּכְוָה) אוּנ אוֹיף דֶעם אָרְט פוּן דֶער מִכְוָה אִיז אוֹיךְ גְוָוארֶען אַנֶגַע גְרוֹס ווִיא אַהַאלְבֶּער גְרִיס (לֹא יָדוֹנוּ כִּגְרִיס) רֶעכוּנְט מֶען נִיט צוּזַאמֶען דִי בֵּיידֶע הַאלְבֶּע גְרִיסִין פַר אֵיין גַאנְצֶען גְרִיס עֶס זָאל קֶענֶען וֶוערֶן טָמֵא ווָארוּם אַנֶגַע וָואס אִיז גְרוֹס וֶוינִיגֶער ווִיא אַגְרִים אִיז נִיט טָמֵא] : (כט) נבְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן]. אוֹיב אֵיינֶער וֶועט הָאבֶּן אַנֶגַע אוֹיף דֶעם קָאפּ אָדֶער אוֹיף דִי בָּארְד, זָאגְט רַשִׁ"י (בָּא הַכָּתוּב לְחַלֵּק) דֶער פָּסוּק קוּמְט אָפְּצוּטֵיילִין (בֵּין נֶגַע שֶׁבִּמְקוֹם שֵׂעָר לְנֶגַע שֶׁבִּמְקוֹם בָּשָׂר) דִי נְגָעִים וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס וַואקְסְט הָאר, פוּן דִי נְגָעִים וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס וַואקְסְט נִיט הָאר, נָאר דָאס גְלַאטֶע לַייבּ (שֶׁזֶּה סִימָנוֹ בְּשֵׂעָר לָבָן) דִיא נְגָעִים וָוס זֶענֶען אוֹיף דָאס גְלַאטֶע לַייבּ אִיז זֵייעֶר סִימָן טוּמְאָה אוּב עֶס אִיז גֶעוָוארֶען אִין דִיא נֶגַע פוּן שְׁוַוארְצֶע הָאר וַוייסֶע הָאר (וְזֶה סִימָנוֹ בְּשֵׂעָר צָהוֹב) אוּנ דִי נְגָעִים וָוס זֶענֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס וַואקְסְט הָאר אִיז זֵייעֶר סִימָן טוּמְאָה אוּב דִיא הָאר אִיז גְוָוארֶען גֶעל [גָאלְד פַארְבִּיג] דָאס אִיז צָהוֹב : (ל) [וּבוֹ שֵׂעָר צָהוֹב]. אִין דִיא נֶגַע אִיז גֶעוָוארִין גֶעלֶע הָאר (שֶׁנֶּהְפַּךְ שֵׂעָר שָׁחוֹר שֶׁבּוֹ לְצָהוֹב) פְרִיעֶר אִיז אוֹיף דֶעם אָרְט גְוֶוען שְׁוַוארְצֶע

שפתי חכמים

דף ו' פתוח מעורב : ם מדכתיב וראה הכהן את נגע הנתק הקים נגע לנתק מה נגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא הפוך אף נתק שער להוב

פירוש לתורת אלהים

מִיט דִי דִינִים פוּן שְׁחִין) [עיין רש"י] : (כט) וְאִישׁ אוּנ זַיין אִין אִים אַנֶגַע בְּרֹאשׁ אִין קָאפּ אוֹ אָדֶער בְּזָקָן אִין דֶער אֲנָבֶר אוֹ אָדֶער אִשָּׁה אַנְקֵבָה כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע אַז עֶס וֶועט בָּארְד : (ל) וְרָאָה אוּנ דֶער כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי נֶגַע וְהִנֵּה

הכהן נתק הוא צרעת הראש או
הזקן הוא׃ לא וכי־יראה הכהן את־
נגע הנתק והנה אין־מראהו עמק
מן־העור ושער שחר אין בו והסגיר
הכהן את־נגע הנתק שבעת ימים׃
לב וראה הכהן את־הנגע ביום
השביעי והנה לא־פשה הנתק
ולא־היה בו שער צהב ומראה
הנתק אין עמק מן־העור׃
לג והתגלח ואת־הנתק לא יגלח

תו"א והתגלח שם׃ ג' רבתי

נתקא הוא סגירות רישא
או דקנא הוא׃ לא ואֲרי
יחזי כהנא ית מכתש
נתקא והא לית מחזוהי
עמיק מן משכא ושער
אכם לית ביה ויסגר
כהנא ית מכתש נתקא
שבעת יומין׃ לב ויחזי
כהנא ית מכתשא ביומא
שביעאה והא לא אוסף
נתקא ולא הוה בה שער
סמק ומחזי נתקא לית
עמיק מן משכא׃ לג ויגלח
סחרני נתקא ודעם נתקא

רשב"ם

חמימות אש׃ (ל) נתק. צרעת במקום שער קורא נתק שע"י כך מתנתק השער׃ (לא) ושער שחור אין בו והסגיר. שאם היה בו שער שחור הרי הוא טהור לגמרי ואין צריך הסגר שכך כתוב ' גינו ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן׃

בעל הטורים

(ל) הזקן. ג' הראש או הזקן. הזקן זקן אהרן. וגם את הזקן תספה בנופלת סנחריב מלמד שלקו בצרעת ובשביל שאהרן רואה את הנגעים ומטהרם בלוג שמן זכה לשמן הטוב של שמן המשחה שיורד על זקנו׃ (לג) והתגלח. גימ"ל גדולה שג' צריכים גילוח גדול בכ"מ שיש בו שער. נזיר ומצורע ולוים׃

רש"י

לזהוב׃ נתק הוא. כך שמו של נגע (ת"כ) ע שבמקום שער׃ (לא) ושער שחור אין בו. הא אם היה בו שער שחור טהור פ ואין צריך להסגר ששער שחור סימן טהרה הוא בנתקים כמו שנ' ושער שחור צמח בו וגו'׃ (לב) והנה לא פשה וגו'. הא אם פשה או היה בו שער צ לזהוב טמא׃ (לג) והתגלח. סביבות הנתק׃ ואת הנתק לא

בית יהודא

האר אונ דורך די נגע איז געוואָרן פון די שוואַרצע האָר געלע האָר׃ נתק הוא, דס איז אַנתק, זאָגט רש"י (כך שמו של נגע במקום שער) די נגע וואָס איז אויף אַאָרט וואָס וואַקסט האָר, איז דר נאָמן פון די נגע "נתק"׃ (לא) ושער שחור אין בו. אוב דר כהן וועט זעהן דעם נתק אונ אין דעם נתק איז ניטא שוואַרצע האָר, זאָגט רש"י (הא אם היה בו שער שחור) אָבער אַז אין דעם ג' וואָלט געוועז שוואַרצע האָר (טהור) וואָלט דר נתק געוועזן טהור (ואין צריך להסגר) אונ מען וואָלט אים ניט דאַרפען פאַרשליסען (ששער שחור סימן טהרה הוא בנתקים) וואָרום אַז אין אַנתק איז דא שוואַרצע האָר איז אַצייכן, אַז דס איז קיין נגע אונ דר מענטש איז טהור (כמו שנאמר) ווי דר פסוק זאָגט (ושער שחור צמח בו וגו') אוב אין די נגע האָט אָנגעהויבען וואַקסען שוואַרצע האָר איז ער טהור, ריין פון דיא נגע׃ (לב) והנה לא פשה וגו'. דר נתק איז ניט גרעסער געוואָרן, זאָגט רש"י (הא אם פשה) אָבער אַז דר נתק איז גרעסער געוואָרען נאָפילו אין אים איז ניטא געלע האָר (או היה בו שער צהוב) אָדער אין דעם נתק איז געוואָרען געלע האָר ואפילו ער איז ניט גרעסער געוואָרן (טמא) איז ער טמא׃ (לג) והתגלח. זאָגט רש"י (סביבות הנתק) מען דאַרף אָפּגאָלין די האָר וואָס אַרום דעם נתק׃ ואת הנתק לא יגלח.

שפתי חכמים

שבו היינו מטמא אלא הפוך וכאלו כתיב ושער בנגע הפך לזהוב׃ ע דאל"כ למה שינה שם נגע טמא זה כאן משמו של נגע הטמא דלעיל דכתיב נגע צרעת היא. רא"ם׃ פ כדי שלא תפרש והנה אין מראהו עמוק מן העור אפי' יש בו שער שחור וסוה אמינא דשער שחור הוא סימן טומאה או אין בו שער שחור אפילו מראהו עמוק מן העור צריך הסגר והוי גז"ן דושער שחור כמו או לכך פירש שהכל תלוי בשער שחור כמו שנ' ושער שחור וגו'׃ צ שאל תדייק והנה לא פשה או"פ שיש בו שער לזהוב או אין בו שער לזהוב או"פ שפשה צריך הסגר והוי הוא"ו דולא

פירוש לתורת אלהים

אונ דרינען וועט זיין שער צהוב אַזעלכע האָר ווס האָבן אַמראה פון גאָלד פאַרב דק דין וטמא אותו דיא נגע ווערט גירופן נתק צרעת הראש דאס איז אצרעת פון דעם קאָפּ אָדער פון דר באָרד׃ (לא) וכי יראה אונ אַז דר כהן וועט זעהן די נגע וואָס ווערט גרופן נתק והנה וכו' אונ שוואַרצע האָר איז אין דר נגע ניטא והסגיר זאָל דר כהן פר שליסן דעם מענטשן ווס הט אין זיך די נגע ווס ווערט גרופן נתק אויף זיבן טאָג [פיין רש"י]׃ (לב) וראה אונ דער כהן זאָל זעהן דיא נגע אין דעם זיבעטן טאָג והנה אַז דר נתק איז ניט גרעסער געוואָרן ולא היה בו אונ אַזעלכע האָר ווי גאָלד פאַרב איז אין דר נגע ניטא ומראה הנתק אונ דס געשטאַלט פון דעם נתק ווייזט ניט אוס טיפער פון דר הויט׃ (לג) והתגלח זאָל ער זיך נאָר די האָר אָפּ גאָלן ואת הנתק אונ דס אָרט

מצות השם

(קט) ואת הנתק לא יגלח. אונ דיא מצוה איז אַז דר מצורע זאָל זיך דעם גרינד ניט אָפּ גאָלין׃

וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת
יָמִים שֵׁנִית׃ לד וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־
הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־
פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ לה וְאִם־פָּשֹׂה
יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ׃
לו וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשֵּׂעָר
הַצָּהֹב טָמֵא הוּא׃ לז וְאִם־בְּעֵינָיו
עָמַד הַנֶּתֶק וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ

אונקלוס

לָא יְגַלַּח וְיַסְגַּר כַּהֲנָא יָת
נִתְקָא שִׁבְעָא יוֹמִין
תִּנְיָנוּת׃ לד וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
יָת נִתְקָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
וְהָא לָא אוֹסֵף נִתְקָא
בְּמַשְׁכָּא וּמֶחֱזוֹהִי לֵיתוֹהִי
עַמִּיק מִן מַשְׁכָּא וִידַכֵּי
יָתֵהּ כַּהֲנָא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי׃ לה וְאִם
אוֹסָפָא יוֹסֵף נִתְקָא
בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דָּכוּתֵהּ׃
לו וְיִחְזְנֵּהּ כַּהֲנָא וְהָא
אוֹסֵף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא לָא
יְבַקַּר כַּהֲנָא לְשַׂעַר סָמֹק
מְסָאַב הוּא׃ לז וְאִם כַּד
הֲוָה קָם נִתְקָא וְשַׂעַר

בעל הטורים

(לו) לא יבקר. ב' לא יבקר לשער הצהב טמא הוא לא יבקר בין טוב לרע בשביל לא יבקר בין טוב לרע על כן לא יבקר הכהן ויטמאנו שעל ז' דברים נגעים באים:

רש"י

יגלח. (ת"כ) מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר אם פשה שאם יפשה יעבור השערות ויצא למקום הגילוח: (לה) אחרי טהרתו. אין לי אלא פושה לאחר הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ת"ל פשה יפשה: (לז) ושער שחר. מנין אף הירוק והאדום

בית יהודא

ווי האר ווס זענען אוף דעם נתק זאל ער ניט אפגאלין, זאגט רש"י (מַנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ סָבִיב) ער זאל לאזן צוויי האר נעבן דעם נתק ארום דעם נתק ווס ער זאל זיי ניט אפגאלן (כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִיכָּר אִם פָּשָׂה) מען זאל דערקענען אוב דער נתק וועט גרעסער ווערין (שֶׁאִם יִפְשֶׂה) אוב דער נתק וועט גרעסר ווערן (יַעֲבוֹר הַשְּׂעָרוֹת) וועט ער אריבער איבער דיא האר (וְיֵצֵא לְמָקוֹם הַגִּילּוּחַ) אונ וועט ארוים גיין אוף דעם ארט ווא עס איז געגאלט: (לה) (אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ). אוב די נגע ודער נתק) וועט גרעסר ווערן אוף די הויט, נאכדעם ווייא ער איז ריין געווארען פון דעם נתק, ווערט ער באלד טמא, אפילו אין דעם נתק איז ניטא דיא געלדפארביגע האר איז ער אוך טמא, זאגט רש"י (אֵין לִי אֶלָּא שֶׁפּוֹשֶׂה אַחַר הַפְּטוֹר) פון דעם פסוק ווייסן מיר נאר אוב דער נתק איז גרעסער געווארין נאכדעם ווייא ער איז שוין גיוועזן ריין, ווערט ער צוריק טמא (מִנַּיִן אַף בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי) פון וואנען ווייסן מיר אז דר נתק איז גרעסער געווארען אין סוף פון די ערשטע וואך אדער אין סוף פון דיא אנדערי וואך איז ער אוך טמא (תַּלְמוּד לוֹמַר פָּשֹׂה יִפְשֶׂה) זאגט דר פסוק צוויי מאהל דאס ווארט מעהרין, צו לערנען אונז ווען דער נתק וועט גמערט אונ גרעסר ווערן איז ער טמא: (לז) (וְשֵׂעָר שָׁחוֹר). אוב דער נתק איז ניט גרעסר גיווארן אונ עס הט אנגעהובן וואקסן אין נתק שווארצע האר, איז ער טהור וריינו, זאגט רש"י (כְּבָן אַף הַיָּרוֹק וְהָאָדוֹם שֶׁאֵינוֹ צָהוֹב) אוב אין דעם נתק איז

שפתי חכמים

היה בו שער צהוב במקום או אבל אם היו שני סימנים טמא מוחלט אלא כך תדייק והנה לא פשה וגם שער צהוב אין בו או צריך הסגר כדמשמע והנה לא פשה ולא היה בו שער צהוב וא"ו מוסיף על ענין ראשון אבל אם פשה אע"פ שאין בו שער צהוב או שיש בו שער צהוב אע"פ שלא פשה טמא הוא כדלקמן בפרשה זו דכתיב בהדיא וראהו

דעת זקנים מבעלי התוספות

בלובן ואודם: לא פשתה בעור והיא כהה הא אם פשתה אפילו נשתנה טמא: (לו) והנה פשה הנתק בעור טמא הוא. תימה האי קרא למה לי והלא כבר נא' והנה לא פשה הנתק וטהר אותו ושמא יש לו' דאי לאו האי קרא הייתי מפרש קרא דוהנה לא פשה הנתק הכי כלומר אם לא פשה וגם שער שחור אין בו טמא אבל מפשיון בלבד לא יטמא ת"ל והנה פשה דמפשיון בלבד טמא: (לז) ואם בעיניו. וצ"ע מה בא זה ללמדנו והלא כבר נאמר אם לא פשה טהור ושמא דין דשער שחור צמח בו בא

פירוש לתורת אלהים

ווי דר נתק איז לא יְגַלֵּחַ זאל ער ניט אפ גאלן [עיין רש"י]. וְהִסְגִּיר אונ דר כהן זאל פר שליסן דעם מענטשן פון דעם נתק אוף זיבן טאג דס אנדרע מאל: (לד) וְרָאָה וגו' זאל דר כהן אים מאכן טהור וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר אונ ער זאל וואשען זייני קליידער וועט ער זיין ריין: (לה) וְאִם אונ אז דר נתק וועט גמערט ווערן אין דר הויט נאך דעם אז דר כהן הט אים טהור גמאכט: (לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן זאל אים דר כהן זעהן וְהִנֵּה אז דר נתק הט זיך גמערט אין דר הויט לא יְבַקֵּר זאל דר כהן ניט פארשטין לַשֵּׂעָר הַצָּהֹב צו דיא האר פון גאלד פארב אפילו עס איז ניטא אין דר נגע קיין האר פון גאלד פארב טָמֵא הוּא פון דעסטוועגין איז ער טמא: (לז) וְאִם אונ אוב בְּעֵינָיו אין זיין גשטאלט עָמַד הַנֶּתֶק איז דר נתק גבליבן שטיין ער איז ניט גרעסער גווארן וְשֵׂעָר אונ

נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן׃ ס לח וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה
בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת בֶּהָרֹת לְבָנֹת׃
לט וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם
בֶּהָרֹת כֵּהוֹת לְבָנֹת בֹּהַק הוּא פָּרַח
בָּעוֹר טָהוֹר הוּא׃ ס ששי שלישי כשהן
מחוברין מ וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ
הוּא טָהוֹר הוּא׃ מא וְאִם מִפְּאַת

אֲכָם צְמַח בֵּהּ אִתַּסִּי
נִתְקָא דְּכֵי הוּא וִידַכֵּינֵהּ
כָּהֲנָא׃ לח וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא
אֲרֵי יְהֵי בְמַשַׁךְ בִּסְרְהוֹן
בַּהֲרָן בַּהֲרָן חִוְּרָן׃ לט וְיֶחֱזֵי
כָּהֲנָא וְהָא בְמַשַׁךְ בִּסְרְהוֹן
בַּהֲרָן עֲמָן חִוְּרָן בַּהֲקָא
הוּא סְגֵי בְמַשְׁכָּא דְּכֵי
הוּא׃ מ וּגְבַר אֲרֵי יִתַּר
שְׂעַר רֵישֵׁהּ קְרַח הוּא
דְּכֵי הוּא׃ מא וְאִם מִלְּקֳבֵל
אפוהי

רש"י

שהוא לזהוב ת"ל ושער ולשון צהוב דומה לתכנית הזהב ק צהוב כמו זהוב אורפל"א בלע"ז: טהור הוא וטהרו הכהן. הא טמא שטהרו ר הכהן לא טהור (מ"ק ז'): (לח) בהרת. חברבורות: (לט) כהות לבנות. שאין לובן שלהן עז אלא כהה: בהק. כמין לובן הנראה בבשר אדם אדום שקורין רוס"ו בין חברבורות אדמימותו קרוי בהק כאיש עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן צח: (מ) קרח הוא טהור הוא. טהור מטומאת נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן ומחיה ופסיון: (מא) ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי פניו

בית יהודא

דאָ גְרִינְגֶע הָאר אָדֶער רויטֶע הָאר נָאר נִיט גָאלְד פַּרְבִּיגֶע, פון נוּאגֶן וֵוייסֶן מִיר אַז דֶר נֶתֶק אִיז טָהוֹר (תַּלְמוּד לוֹמַר וְשֵׂעָר) זָאגְט דֶער פָּסוּק וְשֵׂעָר, מֵיינְט מֶען וָועלְכֶע הָאר עֶס אִיז, אֲפִילוּ נִיט שְׁוַוארְצֶע, נָאר נִיט גָאלְד פַּארְבִּיגֶע, אִיז עֶר טָהוֹר (וּלְשׁוֹן צָהוֹב דּוֹמֶה לְתַבְנִית הַזָּהָב) צָהוֹב מֵיינְט מֶען אַז דִי הָאר הָט אַקָאלְיֶער פון גָאלְד (צָהוֹב כְּמוֹ זָהוֹב) צָהוֹב אִיז גְלַייךְ וִוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען זָהוֹב, גָאלְד פַּארְבִּיג: וְטָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן. דֶר מֶענְטְשׁ אִיז טָהוֹר, פון דֶעסְטְוֶועגִין בֶּארְף דֶר כֹּהֵן זָאגְען צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּא בִּיזְט טָהוֹר, זָאגְט רַשִׁ"י (הָא טָמֵא שֶׁטִּהֲרוֹ הַכֹּהֵן לֹא טָהוֹר) אָבֶּר אַז דֶר מֶענְטְשׁ אִיז טָמֵא אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאגְט צוּ אִים דוּ בִּיזְט טָהוֹר, אִיז עֶר נִיט טָהוֹר, ועיין ש"ח: (לח) וּבֶהָרוֹת. (חֲבַרְבּוּרוֹת) בֶּהָרוֹת אִיז דֶער טַייטְשׁ חֲבַרְבּוּרוֹת, פְלֶעקִין: (לט) וְכֵהוֹת לְבָנוֹת. טוּנְקִיל וַוייס (שֶׁאֵין לוֹבֶן שֶׁלָּהֶן עַז) זֵייעֶר וַוייסְקֵייט אִיז נִיט שְׁטַארְק וַוייס (אֶלָּא כֵּהָה) נָאר טוּנְקִיל וַוייס: וּבֹהַק. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּמִין לוֹבֶן הַנִּרְאֶה בִּבְשַׂר אָדָם אָדוֹם) דִי וַוייסֶע פְלֶעקִין וָוָאס וֶוערֶען גֶזֶעהֶן אוֹיף דֶם רוֹיטֶע הוֹט וָוָאס אִיז אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ הֵייסְט בֹּהַק (בֵּין חֲבַרְבּוּרוֹת אַדְמִימוּתוֹ קְרוּיָה בֹּהַק) דִי וַוייסְקֵייט וָוָאס וֶוערְט גֶזֶעהֶן צְוִוישֶׁן דִי רוֹיטֶע פְלֶעקִין וָוָאס זֶענֶען אוֹיף דֶם לַייבּ וֶוערְט גֶערוּפֶן בֹּהַק (כְּאִישׁ עַדְשָׁן) וִוי אַמֶענְטְשׁ וָוָאס הָאט אוֹיף זַיין פָּנִים קְלֵיינֶע פְלֶעקִין וִויא אַרְבֶּעס, אָדֶער וִוי לִינְדְזִין וֶמֶען רוּפְט דָם זוּמֶער שְׁפְּרֵיינְגְלִיךְ (שֶׁבֵּין עֲדָשָׁה לַעֲדָשָׁה מַבְהִיק הַבָּשָׂר בְּלוֹבֶן צַח) צְוִוישֶׁן דִי קְלֵיינֶע פְלֶעקְלִיךְ וִוי דִי לִינְדְזִין אִיז דָם לַייבּ קְלָאהְר וַוייס: (מ) קֵרֵחַ הוּא טָהוֹר הוּא. דֶר מֶענְטְשׁ וָוָאס זַיין קָאפּ אִיז גָאל, אָן הָאר, אוּנ עֶס אִיז גֶוָוארֶען אַנֶגַע אוֹיף זַיין קָאפּ (טָהוֹר מִטּוּמְאַת נְתָקִין) דִיא נֶגַע הֵייסְט נִיט נֶתֶק, אוּנ עֶר אִיז רֵיין פון דִיא טוּמְאָה וָואס אַנֶתֶק אִיז מְטַמֵּא (שֶׁאֵינוֹ נִדּוֹן בְּסִימָנֵי רֹאשׁ וְזָקָן שֶׁהֵם מְקוֹם שֵׂעָר) עֶר גֶיהֶער נִיט צוּ דִי סִימָנִים פון נְגָעִים וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם קָאפּ אָדֶער אוֹיף דִיא בָּארְד, דֶר קָאפּ אוּנ דִי בָּארְד זֶענֶען בֶּעוַואקְסִין מִיט הָאר, אָבֶער דֶער מֶענְטְשׁ וַוייל עֶר הָאט אַגָאלִין קָאפּ (אֶלָּא בְּסִימָנֵי נִגְעֵי עוֹר בָּשָׂר) וֶוערְט עֶר נָאר גֶערֶעכוּנְט צוּ דִי סִימָנִים פון דִי נְגָעִים וָואס זֶענֶען אוֹיף דִיא הוֹיט פון לַייבּ (בְּשֵׂעָר לָבָן וּמִחְיָה וּפִשְׂיוֹן) אוּב עֶר הָאט וַוייסֶע הָאר אִין דִיא נֶגַע, אָדֶער מִחְיָה נַאקֶאלְיֶער פון גֶעזוּנְטֶע פְלֵייש אִין דִי נֶגַע, אָדֶער דִי נֶגַע אִיז גֶרֶעסֶער גֶוָוארִין, מִיט אֵיינֶע פון דִיא צֵייכוּנְס וֶוערְט עֶר טָמֵא: (מא) וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו. אוּב זַיין קָאפּ אִיז גָאל פָּארוּנְט (מִשִּׁפּוּעַ קָדְקֹד כְּלַפֵּי פָּנָיו קָרוּי גַּבַּחַת) פון מִיטֶן קָאפּ וָוָאס גֵייט אַרָאפּ בִּיז צוּם

שפתי חכמים

הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר וגו' משמע שטמא מיד שפשה אע"פ שאין בו שער צהוב ממילא אמרינן כמי להיפך אם יש בו שער צהוב אע"פ שלא פשה. רא"ם: ק (דכ"ט) מה שפירש"י זה כאן ולא למעלה בפסוק וכו שער צהוב מפני שלמעלה יוכל לפרש כל מה שאינו שחור נקרא צהוב אבל מאחר שפירש באדום וירוק נתרבה במלת ושער שהוא בכלל שאר א"כ קשה מהו צהוב ל"פ וכו': ר דלא תימא כיון

פירוש לתורת אלהים

שְׁוַוארְצֶע הָאר הָאבֶּן דְרִינֶען גֶשְׁפְּרָאצְט נִרְפָּא הַנֶּתֶק דָם אִיז אַסִימָן אַז דֶר נֶתֶק אִיז גֶיהֵיילְט גֶוָוארֶען טָהוֹר הוּא זָאל אִים דֶר כֹּהֵן זָאגֶן דוּ בִּיסְט טָהוֹר: (לח) וְאִישׁ אַזָכָר אוֹ אָדֶר אִשָּׁה אַנְקֵבָה כִּי יִהְיֶה אַז עֶס וֶועט זַיין אִין דֶר הוֹיט פון זֵייעֶר לַייבּ בֶּהָרוֹת וַוייסֶע פְלֶעקִין: (לט) וְרָאָה זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהֶן וְהִנֵּה בְעוֹר עֶס אִיז דָא אִין דֶר הוֹיט פון זֵייעֶר לַייבּ בֶּהָרוֹת אַזֶעלְכֶע פְלֶעקִין כֵּהוֹת וָוָאס זֶענִין טוּנְקֶל וַוייס בֹּהַק הוּא דָם וֶוערְט גֶרוּפֶן בֹּהַק פָּרַח דָם הָט גֶבְלִיט אִין דֶר הוֹט טָהוֹר עֶר אִיז טָהוֹר: (מ) וְאִישׁ אוּנ אֵיין מֶענְטְשׁ כִּי יִמָּרֵט אַז עֶס וֶועט אוֹם גֶיפְּלִיקְט וֶוערֶן דִי הָאר פון זַיין קָאפּ פון הִינְטֶן אַקֶעגִין הַאלְז אוּנ אַקִין קֵרֵחַ דָם וֶוערְט גִירוּפֶן אֵיין אוּנְטֶער גָאלוּנְג טָהוֹר הוּא עֶר אִיז טָהוֹר: (מא) וְאִם אוּנ אַז פון דֶר זַייט וָוָאס צוּם פָּנִים וֶועט אָפּ גֶפְּלִיקְט וֶוערֶן רֹאשׁוֹ דִי הָאר

פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר
הוּא׃ מב וְכִי־יִהְיֶה בַקָּרַחַת אוֹ
בַגַּבַּחַת נֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם צָרַעַת
פֹּרַחַת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃
מג וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־
הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ
אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר
בָּשָׂר׃ מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ׃

אונקלוס

אַפּוֹהִי יִתַּר שְׂעַר רֵישֵׁהּ
גְּלוֹשׁ הוּא דְּכֵי הוּא׃
מב וַאֲרֵי יְהֵי בְקָרְחוּתֵהּ אוֹ
בִגְלוֹשׁוּתֵהּ מַכְתַּשׁ חִוָּר
סָמוֹק סְגִירוּת סָגְיָא הִיא
בְּקָרְחוּתֵהּ אוֹ
בִגְלוֹשׁוּתֵהּ׃ מג וְיֶחֱזֵי
יָתֵהּ כַּהֲנָא וְהָא עֲמִיק
מַכְתָּשָׁא חִוָּרָא סַמְקָא
בְּקָרְחוּתֵהּ אוֹ בִגְלוֹשׁוּתֵהּ
כְּמֶחֱזֵי סְגִירוּתָא מְשַׁךְ
בִּסְרָא׃ מד גְּבַר סְגִיר הוּא
מְסָאַב הוּא סָאָבָא
יְסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא בְּרֵישֵׁהּ

תו"א בקרחתו זבחים כ נדה יט: איש צרוע ערכין ג כריתות ח:

בעל הטורים

(מד) טמא. ב' דין ואידך למען טמא את מקדשי. רמז לזר שנימא שלוקה בצרעת פירוש למען טמא את מקדשי שזר שנכנס בו לעבוד טמא יטמאנו והיינו דכתיב בעוזיהו ובידו מקטרת להקטיר והצרעת זרחה במצחו: נגעו. ב' דין ואידך אשר ידע איש את נגעו בענין תפלת שלמה

בית יהודא

פָּנִים וֶוערְט גֶערוּפְן גַבַּחַת (וְאַף הַצְּדָעִין שֶׁמִּכָּאן וּמִכָּאן בִּכְלָל) די שְׁלֵייפְן פוּן בֵּיידֶע זַייטְן שְׁטֶערְן גְהֶערִין אוֹיךְ צוּ דֶעם הַאלְבְּן קָאפּ וָואס פוּן פָארוֹיְנְט (וּמִשִּׁפּוּעַ קָדְקֹד כְּלַפֵּי אֲחוֹרָיו) אוּנ די הַאלְבֶּע קָאפּ פוּן אִינְטֶען וָוס גֵייט אַרָאפּ פוּן מִיטְען בִּיז צוּם נַאקִין (קָרוּי קָרַחַת) וֶוערְט גְרוּפְן קָרַחַת: (מב) וְנֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם]. (פָּתוּךְ), אוֹיב די נֶגַע אִיז צוּמִישְׁט מִיט צְוֵויי קָאלֶערִין וַוייס אוּנ רוֹיט, זָאגְט רַשִׁ"י (מִנַּיִן שְׁאָר מַרְאוֹת) פוּן וַואנֶען ווייסְן מִיר אַז די נֶגַע אִיז צוּמִישְׁט מִיט אַנְדֶערֶע קָאלֶערִין אִיז אוֹיךְ טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר) לֶערוֹינְט אוּנְז דֶער פָּסוּק צוּ זָאגֶען (כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר בָּשָׂר) אוֹיב דִיא נֶגַע זֶעהְט־אוֹם וְויא דֶר קָאלִיעֶר פוּן צָרַעַת וָוס אִיז אוֹיף די הוֹיט פוּן לַייבּ (כְּמַרְאֵה צָרַעַת הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת עוֹר בָּשָׂר) ווי דֶער קָאלִיעֶר פוּן דֶעם צָרַעַת וָוס שְׁטֵייט אִין דִיא פָּרָשָׁה פוּן דִיא נְגָעִים וָוס זֶענֶען אִין די הוֹיט וָואס אוֹיף זַיין לַייבּ, וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ) אַמֶענְטְשׁ וָואס וֶועט זַיין אַנֶגַע אִין די הוֹיט פוּן זַיין לַייבּ (וּמַהוּ אָמוּר בּוֹ) וָוס אִיז גֶעזָאגְט גְוָוארִין בַּיי דִיא נֶגַע (שֶׁמְּטַמֵּא בְּאַרְבַּע מַרְאוֹת) עֶס זֶענֶען דָא פִיר עֶרְלֵיי קָאלֶערִין וָוס זֶענֶען מְטַמֵּא די נֶגַע (וְנִדּוֹן בְּב' שְׁבוּעוֹת) אוּנ עֶר וֶוערְט פַארְשְׁלָאסְן אוֹיף צְוֵויי וָואכִין נַאיין וָואךְ אוּנ נָאךְ אַמָאל אַוָואךְ] (וְלֹא כְּמַרְאֵה צָרַעַת הָאָמוּר בִּשְׁחִין וּמִכְוָה) אוּנ די נֶגַע הָט נִיט דֶעם דִין וְויא דִיא קָאלֶערִין פוּן דֶעם צָרַעַת וָואס שְׁטֵייט בַּיי שְׁחִין אוּנ בַּייא מִכְוָה (שֶׁהוּא נִדּוֹן בְּשָׁבוּעַ אֶחָד) וָוס עֶר וֶוערְט פַארְשְׁלָאסִין נָאר אֵיין מָאל אוֹיף אֵיין וָואךְ (וְלֹא כְּמַרְאֵה נְתָקִין שֶׁל מְקוֹם שֵׂעָר) אוּנ נִיט ווי די קָאלֶערִין וָואס דַארְפְן זַיין בַּיי דִיא נְגָעִים פוּן נֶתֶק וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס וַואקְסְט הָאר (שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בְּאַרְבַּע מַרְאוֹת) זֵייא זֶענֶען נִיט מְטַמֵּא מִיט די פִיר עֶרְלֵיי קָאלֶערִין דָאס אִיז (שְׂאֵת וְתוֹלַדְתָּהּ) דִיא קָאלִיעֶר פוּן שְׂאֵת אוּנ אַבִּיסֶל טוּנְקֶעלֶער (בַּהֶרֶת וְתוֹלַדְתָּהּ) דִיא קָאלִיעֶר פוּן בַּהֶרֶת אוּנ אַבִּיסֶל טוּנְקֶעלֶער: (מד) [בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ]. זַיין נֶגַע אִיז אוֹיף זַיין קָאפּ, זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין לִי אֶלָּא נְתָקִין) פוּן דֶעם פָּסוּק וֵוייסְן מִיר נָאר אַז אֵייגֶער הָט אַנֶגַע וָוס הֵייסְט נֶתֶק אוֹיף זַיין קָאפּ זָאל אִים דֶער כֹּהֵן זָאגֶען עֶר

רש"י

קרוי גבחת ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי קרחת: (מב) נגע לבן אדמדם. פתוך. מנין שאר המראות ת"ל כמראה צרעת עור בשר כמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר. אדם כי יהיה בעור בשרו ומהו אמור בו שמטמא בארבע מראות ונדון בב' שבועות ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכוה שהוא נדון בשבוע א' ולא כמראה נתקין של מקום שער שאין מטמאין בארבע מראות שאת ותולדתה בהרת ותולדתה: (מד) בראשו נגעו. אין

שפתי חכמים

דנגרת הכתוב שלא שאין טומאות וטהרות בנגעים אלא ע"פ כהן

דעת זקנים מבעלי התוספות

ללמדנו בפי': (מב) בקרחתו. בין במקום שאין בו שער בין

פירוש לתורת אלהים

פוּן קָאפּ גִּבֵּחַ דָם וֶוערְט גִירוּפְן אֵיין פָארְהָט גָאלוּנְג טָהוֹר עֶר אִיז טָהוֹר: (מב) וְכִי אוּנ וֶוען יִהְיֶה עֶס וֶועט זַיין בַקָּרַחַת אִין אוּנְטֶער גָאלוּנְג אוֹ אָדֶער בַגַּבַּחַת אִין פָארוּנְט גָאלוּנְג נֶגַע אַפְּלַאג לָבָן אֲדַמְדָּם וָוס וֶועט הָאבְּן אַמַרְאֶה וַוייס מִיט רוֹט גְמִישְׁט צָרַעַת דָאס הָט קְרֶעץ גְבְּלִיטְע אִין זַיין אִינְטֶער גָאלוּנְג אָדֶער אִין זַיין פָארוּנְט גָאלוּנְג: (מג) וְרָאָה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים זֶעהְן וְהִנֵּה דָם גְשְׁווילֶעכְץ פוּן דֶר נֶגַע לְבָנָה זִיא אִיז וַוייס מִיט רוֹט גְמִישְׁט כְּמַרְאֵה אַזוֹ ווִי דָם גְשְׁטַאלְט צָרַעַת פוּן דִי קְרֶעץ עוֹר בָּשָׂר וָוס אִיז אִין דֶער הוֹט פוּן דֶעם לַייבּ: (מד) אִישׁ דֶר מֶענְטְשׁ אִיז אֵיין קְרֶעצִיגֶר טָמֵא דֶר כֹּהֵן זָאל אִים זָאגִין עֶר אִיז טָמֵא בְּרֹאשׁוֹ ווייל עֶר הָט אִין זַיין קָאפּ אֵיין נֶגַע: (מה) וְהַצָּרוּעַ אוּנ דֶר מְצוֹרָע אֲשֶׁר וָוס אִין אִים אִיז די נֶגַע בְּגָדָיו זַיינֶע קְלֵיידֶר זָאלְן זַיין

מה וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ
פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־
שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא ׀ טָמֵא יִקְרָא׃
מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא
טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

מַכְתָּשָׁה׃ מה וּסְגִירָא דִּי
בֵהּ מַכְתָּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי
יְהוֹן מְבַזְּעִין וְרֵישֵׁהּ יְהֵי
פְרִיעַ וְעַל שָׂפָם כְּאַבְלָא
יִתְעַטַּף וְלָא תִסְתַּאֲבוּן
וְלָא תִסְתַּאֲבוּן יִקְרֵי׃
מו כָּל יוֹמֵי דִּי מַכְתָּשָׁא
בֵהּ יְהֵי מְסָאַב מְסָאָב הוּא
בִּלְחוֹדוֹהִי יִתֵּיב מִבָּרָא

תו"א והצרוע מגילה יח סוטה כג ערכין ג כריתות ח: בגדיו יהיו מ"ק ח טו כריתות ח: ועל שפם מ"ק טו סנהדרין לז: וטמא טמא שבת סז מ"ק ה סוטה לב ב"ק לה חולין עח נדה סו: כל ימי מגילה ח: בדד ישב ברכות כה פסחים סז זבחים קיז ערכין יז:

בעל הטורים

פירוש בראשו נגעו בתחלת הענין לריך שידע נגעו ויטהר ממנו בתשובה קודם שיתפלל: (מה) וראשו. ד' דין ואידך וראשו בשמים. וראשו מגיע השמימה. וראשו לעב יגיע. בשביל שהגיע ראשו עד לשמים ע"כ נגעים באים עליו וראשו יהיה פרוע: (מו) בדד ישב. לפי שהלא מדנים בין

רש"י

לי אלא נתקין מנין לרבות שאר יש המנוגעים ת"ל טמא יטמאנו לרבות את כולן. על כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים וגו': (מה) פרמים. קרועים: פרוע. מגודל שער: ועל שפם יעטה. כאבל: שפם. שער השפתים גרינו"ן בלע"ז: וטמא טמא יקרא. משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו (מ"ק ה): (מו) בדד ישב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישב בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל: מחוץ למחנה. חוץ לשלש

בית יהודא

איז טָמֵא (מִנַּיִן לְרַבּוֹת שְׁאַר הַמְנוּגָעִים) פון וואנען וויסען מיר אז ביי אנדערע נגעים דארף אויך דער כהן זאגן צו אים דו ביזט טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר טָמֵא יְטַמְּאֶנּוּ) זאגט דער פסוק טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ, צו וואס זאגט דער פסוק צוויי מאל דם ווארט טָמֵא (לְרַבּוֹת אֶת כּוּלָּן) צו לערנען אונז אז ביי אלע נגעים דארף דער כהן זאגין צו אים דו ביסט טָמֵא (וְעַל כּוּלָּן הוּא אוֹמֵר בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וגו') אונ אויף אלע אנדערע נגעים זאגט אויך דער פסוק זיינע קליידער זאלן זיין צוריסען ואונ וויא עס שטייט ווייטער אין פסוק: (מה) וּפְרוּמִים. איז דערטייטש (קְרוּעִים) צוריסען: וּפָרוּעַ. איז דערטייטש (מְגוּדָּל בְּשֵׂעָר) בעוואקסין מיט גרויסע האר: וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה. ער זאל פארוויקלען ובדעקין מיט אטוך ואפאטשיילע אויף די מויל (כְּאָבֵל) וויא אאבל בדעקט דיא מויל: וְשָׂפָם. זאגט רש"י (שְׂעַר הַשְּׂפָתַיִם) ער זאל בדעקן די האר וואס זענען אויף די ליפפען *): וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. ווען ער גייט אין גאס צווישען מענטשען (מַשְׁמִיעַ שֶׁהוּא טָמֵא) זאל ער מאכען הערען ווער זאל שרייען איך בין טָמֵא (וְיִפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ) וועט מען זיך אפשיידען ודער ווייטערן פון אים: (מו) וּבָדָד יֵשֵׁב. ער זאל זיצען אליין, זאגט רש"י (שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁאַר טְמֵאִים יוֹשְׁבִים עִמּוֹ) אֲפִילוּ מענטשען וואס זענען טָמֵא זאלען ניט זיצען מיט אים ומיט דעם מְצוֹרָע) צוזאמען *) (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) האבן די רבנן גזאגט (מַה נִּשְׁתַּנָּה מִשְּׁאַר טְמֵאִים לֵישֵׁב בָּדָד) פאר וואס איז דר מְצוֹרָע געענדערט פון אנדערע מענטשן וואס זענען טָמֵא ער זאל מוזין זיצען אליין (הוֹאִיל וְהוּא הִבְדִּיל בְּלָשׁוֹן הָרַע בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ וּבֵין אִישׁ לְרֵעֵהוּ) ווייל ער הט אפגעשיידט מיט לשון הרע מאנן פון ווייבר, אדער ער הט אפגעשיידט גוטע פריינד אייגעם פון אנדערין, ער האט גמאכט אפיינדשאפט צווישען זיי, דריבער (אַף הוּא יִבָּדֵל) זאל ער אויך אפגעשיידט ווערען פון מענטשן: וּמִחוּץ לַמַּחֲנֶה. דר מְצוֹרָע זאל זיין אויסער די מַחֲנֶה, זאגט רש"י (חוּץ לְג' מַחֲנוֹת) ער זאל זיין אויסער אלע דרייא מַחֲנוֹת ומַחֲנֶה שְׁכִינָה מַחֲנֶה לְוִיָּה מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל:

דעת זקנים מבעלי התוספות

במקום שיש בו שער: (מו) בדד ישב. לפי שאותו חולי מתפשט בבני אדם הרגילין אצלו וגם אסור בתשמיש המטה לפי שהוא קשה

שפתי חכמים

אע"פ שכל סימני טומאה יש בנגע אינו טמא כל זמן שלא יאמר הכהן טמא הוא ה"ה אם יש בו סימני טומאה וטיהרו הכהן יהא טהור קמ"ל טהור הוא וטיהרו הכהן וכו': ש פי' אין לי אלא נתקין שצריך שיהיו בגדיו פרומים וראשו וגו'. וא"ת היה לו לרש"י לפרש כל זה על בגדיו יהיו פרומים וי"ל דלדעת רש"י הכי אל תסבור לומר דהאי בראשו נגעו יתירא הוא דכולה פרשה מדברת בראש ע"כ בא לרבות שאר נגעים. זה אין לומר דלא למדנו מראשו נגעו אלא שאר המנוגעים שהם מנגעי הנתקים דהא דומיא דקרחת וגבחת שבתיהם בראשו שיהיו בגדיו פרומים וכל שאר דיני טומאה קרחת וגבחת שיטמאנו הכהן מניין לרבות אף שאר המגוגעים שהן מנגעי לרעת עור בשר שיהיו המנוגעין שבהם בבגדים פרומים ופרועי ראש ושאר האמורים כשיטמאנו הכהן ת"ל טמא יטמאנו שני פעמים לרבות את כולן והיינו דמסייב בסיפא שעל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים. הרא"ם: ת לא שיקרא את אחרים טמאים כפי המובן מן המקרא: א ולכך נקרא מלורע מוציא

פירוש לתורת אלהים

צו ריסן וְרֹאשׁוֹ אונ די האר פון זיין קאפ יִהְיֶה זאל ער לאזן וואקסן וְעַל שָׂפָם אונ אויף דעם מויל יַעְטֶה זאל ער בדעקין וְטָמֵא ער זאל שרייען איך בין טָמֵא כדי די לייט זאלן זיך פון אים אפ שיידן: (מו) כָּל יְמֵי אַלִי טעג אֲשֶׁר וואס די נֶגַע איז אין אים יִטְמָא זאל ער טָמֵא זיין בָּדָד יֵשֵׁב ער זאל אליין זיצן אֲפִילוּ אנדרע לייט וואס זענן

מצות השם

(קעא) וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וגו') דס איז דיא מִצְוָה אז איין מְצוֹרָע זאל זיך צו רייסין די קליידער אונ זאל זיך ארום הילען אונ זאל שרייען אז ער איז טָמֵא כדי מען זאל זיך פון אים אפ שיידען אונ ער זאל זיצין אונטער דער שטאט כדי ער זאל זיין אפ גישייד פון מענטשען:

והבגד

*) הערה מען קען זאגין דריבער הט די תורה געבאטין דער טמא זאל פרוויקלען די מויל ווייל דער ריח וואס גייט ארוים פון זיין מויל איז שעדליך קראנק צו מאכין אנדרי מענטשין, עיין כתובות (דף עז) אונ אי"כ דארף פרוויקלען די מויל עד זאל געדיינקען ער טאר ניט פיל ריידין, עיין רש"י פ' תולדות ע"פ ויזד יעקב וגו' שמביא מגמרא מ"ק:

*) הערה דער דין איז נאר ביי דעם מענטש וואס איז גיווארין אמצורע וועגין לשון הרע וום ער הט גערעט, אונ ווייל מיר קענען ניט וויסען וועגין וועלכע עבירה ער איז גיווארין אמצורע טאמער וועגין לשון הרע דריבער טארין ניט אלע מצורעים זיצען צוזאמען, אבער אז עס וועט טרעפין עטליכע מצורעים וואס מיר וועלין וויסען אז זיי זענין גיווארין מצורעים ניט וועגין לשון הרע וועלין זיי מעגין זיצען צוזאמען, ווי עס שטייט אין פסוק (מ"ב ז) וארבעה אנשים היו מצורעים וגו', זענען פיר מצורעים גיזעסין צו זאמען, פרעגט די גמרא מי היו, ווער זענען זיי גיווען וום האבן געמעגט זיצען צוזאמען, זאגט רבי יוחנן דס זענען גיווען גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, זיי זענען גיווארין מצורעים ניט פון לשון הרע נאר פון די קללה פון אלישע:

מוֹשָׁבוֹ׃ ס מז וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בוֹ
נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד
פִּשְׁתִּים׃ מח אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב
לַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל־
מְלֶאכֶת עוֹר׃ מט וְהָיָה הַנֶּגַע יְרַקְרַק
אוֹ אֲדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־
בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר
נֶגַע צָרַעַת הוּא וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן׃
נ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנָּגַע וְהִסְגִּיר
אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים׃ נא וְרָאָה
אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פָשָׂה
הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ

לְמַשְׁרִיתָא מוֹתְבֵהּ׃
מז וּלְבוּשָׁא אֲרֵי יְהֵי בֵהּ
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ עֲמַר
אוֹ בִּלְבוּשׁ כִּתָּן׃ מח אוֹ
בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא
לְכִתָּנָא וּלְעַמְרָא אוֹ
בְמַשְׁכָּא אוֹ בְּכָל עֲבִידַת
מְשַׁךְ׃ מט וִיהֵי מַכְתָּשָׁא
יָרוֹק אוֹ סָמוֹק בִּלְבוּשָׁא
אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בְשִׁתְיָא
אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְּכָל מַאן
דִּמְשַׁךְ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא
הוּא וְיִתַּחְזֵי לְכַהֲנָא׃
נ וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא
וְיַסְגַּר יָת מַכְתָּשָׁא שִׁבְעַת
יוֹמִין׃ נא וְיֶחֱזֵי יָת מַכְתָּשָׁא
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אֲרֵי
אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא
אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ

תו"א בבגד למר שבת כז כט מנחות לט
בכורות י: או בעור שבת כח:

בית יהודא

(מח) וְלַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר]. אוּנ עֶס אִיז דָא אַנֶגַע אִין אַקְלֵייד וָוס זִיא אִיז (שֶׁל פִּשְׁתִּים) פוּן פְלַאקְס (וּפָאדִים) (אוֹ שֶׁל צֶמֶר) אָדֶער פוּן וָואלֶענֶע פָאדִים: (אוֹ בְעוֹר). אָדֶער דִי נֶגַע אִיז אִין אַפֶּעל, זָאגְט רש"י (זֶה עוֹר שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה) דָס מֵיינְט מֶען אַפֶּעל וָוס מֶען הָט אִיר נִיט בֶּענוּצְט צוּ קַיין אַרְבֶּעט זַאךְ: (אוֹ בְּכָל מְלֶאכֶת עוֹר). זָאגְט רש"י (זֶה עוֹר שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה) אָדֶער דִי נֶגַע אִיז אִין אַפֶּעל וָוס מֶען הָאט אִיר בֶּענוּצְט צוּ אַיין אַרְבֶּעט: (מט) (יְרַקְרַק). אִיז דֶערְטַייטְשׁ (יָרוֹק שֶׁבִּירוֹקִין) דָאס גְרִינְסְטֶע פוּן גְרִין, שְׁטַארְק

רש"י

ב מחנות (פסחים סז): (מח) לפשתים ולצמר. של פשתים או של למר: או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה: או בכל מלאכת עור. זה עור שנעשה בו מלאכה: (מט) ירקרק. ירוק שבירוקין: אדמדם. אדום שבאדומים:

שפתי חכמים

רע: ב פי' מדכתיב בדד ישב דמשמע אף שאר טמאין זב וטמא מת לא ישבו עמו. א"כ ע"כ מחוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות דאם טמא מת מותר במחנה לויה ואסור במחנה שכינה וזב אסור במחנה לויה ומותר במחנה ישראל מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב את מחנם דמשמע תן מחנה לזה ומחנה לזה לטמא מת מחנה אחת ולזב מחנה אחת ועוד אכתוב מזה אי"ה: ג והלמ"ד כלמ"ד למי אתה שפירושו

פירוש לתורת אלהים

אוֹךְ טָמֵא טָארְן בַּיי אַנאַנְדֶער מִיט אִים נִיט זִיצְן [עיין רש"י] מִחוּץ זַיין זִיצוּנְג זָאל זַיין פוּן אוֹסֶן וֵוייניג פוּן דֶר מַחֲנֶה: (מז) וְהַבֶּגֶד אוּנ אַקְלֵייד וָוס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַפְלֶעק פוּן צָרַעַת בְּבֶגֶד אִין אַקְלֵייד פוּן וָואל אוֹ אָדֶער אִין אַקְלֵייד פוּן פְלַאקְס: (מח) אוֹ אָדֶער בִּשְׁתִי אִין דִיא סְנָאוֶוע אוֹ אָדֶער בְּעֵרֶב אִין דֶעם דוּרְךְ וָוארְף לַפִּשְׁתִּים פוּן פְלַאקְס וְלַצֶּמֶר אָדֶר פוּן וָואל אוֹ אָדֶר בְּעוֹר אַפֶּעל וָוס אִיז נָאךְ דֶר פוּן קֵיין כְּלִי נִיט גִימַאכְט גְוָוארֶן אוֹ אָדֶר בְּכָל מְלֶאכֶת אַלֶערְלֵיי וֶוערְג וָוס פוּן דֶר פֶעל אִיז גִימַאכְט גִיוָוארֶען אוּנ עֶס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַנֶגַע: (מט) וְהָיָה אוּנ דִיא נֶגַע וֶועט זַיין יְרַקְרַק גַאנְץ גְרִין אוֹ אָדֶר אֲדַמְדָּם גַאנְץ רוֹיט בַּבֶּגֶד אִין דֶעם קְלֵייד אוֹ אָדֶר בָּעוֹר אִין דֶר פֶעל אוֹ אָדֶר בַּשְּׁתִי אִין דִי סְנָאוֶוע אוֹ אָדֶר בָּעֵרֶב אִין דוּרְךְ וָוארְף אוֹ אָדֶר בְּכָל אִין אַלֶע כֵּלִים וָוס מֶען הָט גְמַאכְט פוּן דֶר פֶעל נֶגַע דָס אִיז אַפְּלַאג פוּן אַצָרַעַת וְהָרְאָה זָאל דָס גְווִיזֶן וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (נ) וְרָאָה זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהֶן דִי נֶגַע וְהִסְגִּיר זָאל עֶר פַאר שְׁלִיסֶן דִי זַאךְ וָוס דְרִינֶען אִיז דִיא נֶגַע שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג: (נא) וְרָאָה אוּנ עֶר זָאל זֶעהֶן דִי נֶגַע אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג כִּי פָשָׂה אַז דִיא נֶגַע הָאט זִיךְ גִימֶערְט אִין דֶעם קְלֵייד אוֹ בַשְּׁתִי וגו' אַיין קְרֶעץ מַמְאֶרֶת אַיין פַר שָׁאלְטֶענֶע הַנֶּגַע דִיא פְּלָאג טָמֵא עֶס אִיז טָמֵא: (נב) וְשָׂרַף אוּנ עֶר

מצות השם

(קעב) וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרַעַת]. דִיא מִצְוָה אִיז אַז אַקְלֵייד וָואס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַפְלֶעק פוּן צָרַעַת אִיז דָס קְלֵייד טָמֵא אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן זֶעהְט דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג אַז דֶר פְלֶעק גֵייט נִיט אִים הָט מֶען דָס גְמוּזְט פַר בְּרֶענֶען:

בָּעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר
לִמְלָאכָה צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע
טָמֵא הוּא׃ נב וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ
אֶת־הַשְׁתִי ׀ אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר
אוֹ בַפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר
אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ הַנָּגַע כִּי־צָרַעַת
מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ נג וְאִם
יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע
בַּבֶּגֶד אוֹ בַשְּׁתִי אוֹ בָעֵרֶב אוֹ בְּכָל־
כְּלִי־עוֹר׃ נד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־

אונקלוס

במשכא לכל די יתעבד משכא לעבידא סגירות מחזרא מכתשא מסאב הוא: נב ויוקיד ית לבושא או ית שתיא או ית ערבא בעמרא או בכתנא או ית כל מאן דמשך די יהי בה מכתשא ארי סגירות מחזרא היא בנורא תתוקד: נג ואם יחזי כהנא והא לא אוסף מכתשא בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן דמשך: נד ויפקד כהנא ויחורון ית די בה מכתשא ויסגרנה שבעת יומין

תו"א ושרף את יבמות קג:

רשב"ם (נא) צרעת ממארת. כמו סלון ממאיר וקוץ מכאיב. וכן המארה

בעל הטורים

אחים בלשון הרע וגרם ליבב לזה לבד ולזה לבד: (נב) ושרף את הבגד. הפסוק מתחיל ומסיים בשרפה לומר שכל האסורים בהנאה טעונין שרפה: (נד) וכבסו. בגימ' כל אדם. הליווי בכהן והכיבוס בכל אדם:

רש"י

(נא) צרעת ממארת. לשון סילון ד ממאיר (יחזקאל כח) פויינט"ש בלע"ז. ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה הימנו: (נב) בצמר או בפשתים. של צמר או של פשתים ה זהו פשוטו ומדרשו יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו ת"ל היא באש תשרף אינה צריכה דבר אחר עמה א"כ מה ת"ל בצמר או בפשתים להוציא את האימריות שבו ו שהן ממין אחר (פסחים סח). אימריות לשון שפה כמו אימרא: (נד) את אשר בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד ז ת"ל את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כבוס ת"ל הנגע

בית יהודא

גרין: [אדמדם]. איז דערטייטש (אדום שבאדומים) דאס רויטסטע פון רויט, שטארק רויט: (נא) [צרעת ממארת]. זאגט רש"י (לשון סילון ממאיר) אפארפלוכטער דארן, ממארת איז דערטייטש פארפלוכט (ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה הימנו) מען מיינט זאלסט געבען אפלוכונג אין דעם קלייד [דאס קלייד זאל זיין פארפלוכט] זאלסט פון איר קיין הנאה האבן: (נב) [בצמר או בפשתים]. זאגט רש"י מען מיינט אוב דם קלייד איז (של צמר) פון וואל (או של פשתים) אדער פון פלאקס (זהו פשוטו) דאס איז דער פשט פון פסוק (ומדרשו) דער דרש פון די גמרא איז (יכול) איך וואלט מיינען (יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו) מען זאל ברענגען שטיקער וואל אונ פלאקס־שטעקליך אונ מען זאל זיי פארברענען מיט דיא קלייד צוזאמען (תלמוד לומר) לערונט אונז דר פסוק צו זאגן (היא באש תשרף) די קלייד אליין זאל ווערן פארברענט אין פייער (אינה צריכה דבר אחר עמה) מען דארף ניט פארברענען מיט איר איין אנדער זאך, פרעגט רש"י (אם כן) אוב עס איז אזו (מה תלמוד לומר בצמר או בפשתים) וואס מיינט דר פסוק צו זאגן מיט די ווערטער „בצמר או בפשתים" מיט וואל אדער פלאקס, ענטפערט רש"י (להוציא את האמריות שבו שהן ממין אחר) אוב די ברעגין קלייד זענען געוועבט מיט איין אנדער מין פאדים ניט וואל אדער פלאקס, מעג מען דם אפשניידען פון קלייד אונ ניט פארברענען (אמריות לשון שפה כמו אימרא) אמריות איז דערטייטש די ברעגין קליידער וואס ווערט געמאכט אזיים: (נד) [את אשר בו הנגע]. זאגט רש"י (יכול מקום הנגע בלבד) איך וואלט מיינען מען זאל נאר וואשען דעם ארט וואס דיא נגע איז אויף אים (תלמוד לומר את אשר בו הנגע) לערונט דער פסוק צו זאגן מען זאל וואשען דאס קלייד וואס אין איר איז די נגע (יכול כל הבגד כולו טעון כבוס) איך וואלט מיינען מען דארף וואשען דם גאנצע קלייד (תלמוד לומר הנגע) זאגט דער פסוק די נגע זאל מען וואשען (הא כיצד) וויא זאל מען וואשען (יכבס מן

דעת זקנים מבעלי התוספות

לה: (נב) צרעת ממארת היא. כשתראה הצרעת מאירה שרפהו

שפתי חכמים

של מי אתה: ד פרש"י ל' סילון ממאיר ופירושו קוץ מכאיב כי פסוק הוא ביחזקאל סימן כ"ח ופי' רד"ק קוץ מכאיב וכן הוא בשרשים שלו: ה ולא שהבי"ת במקום של רק במקום מ"ם כמו והנותר בבשר ובלחם: ו והבי"ת כמשמעו ודבוק עם ושרף: ז פי' לא צריך לכבס אלא מקום

פירוש לתורת אלהים

זאל פר ברענן: (נד) וצוה זאל דר כהן שאפן וכבסו זאל מען דם קלייד וואשן אבר ניט אין גאנצן נאר דאס ארט ווי די נגע פר געמט אונ אבישל ווייטר והסגירו אונ ער זאל דם פר שליסן דם אנדרע מאל אויף זיבן

יָמִים שֵׁנִית: שביעי רביעי כשהן מחוברין
נה וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי | הֻכַּבֵּס אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ

תִנְיָנוּת: נה וְיִחְזֵי כַהֲנָא בָּתַר דְּחַוָּרוּ יָת מַכְתָּשָׁא וְהָא לָא שְׁנָא מַכְתָּשָׁא מִן כַּד הֲוָה וּמַכְתָּשָׁא לָא אוֹסֵף מְסָאָב הוּא בְּנוּרָא תוֹקְדִנֵּהּ תַּבְרָא הִיא בִּשְׁחִיקוּתֵהּ אוֹ

תולדות אהרן

בקרחתו או גבחתו ב נדה יט:

רשב"ם

והמהומה ל' קללה וחסרון: (נה) פחתת. לשון מארה שמפחית ומחסר:

בעל הטורים

(נה) בקרחתו. אלו השחקים שכשנשחק הבגד נושר השער ונעשה כמו קרח:

בית יהודא

הַבֶּגֶד עִמּוֹ) ער זאל וואשען דיא נגע אונ אביסל פון דאס קלייד וואס ארום די נגע זאל ער אויך וואשן: (נה) וְאַחֲרֵי הֻכַּבֵּס) זאגט רש"י (לְשׁוֹן הֶעָשׂוֹת) הֶעָשׂוֹת איז דערטייטש עס איז געטאן געווארן, הוּכַּבֵּס איז אויך דערטייטש עס איז געוואשן געווארן: (לֹא הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת עֵינוֹ) . די נגע האט ניט פארקערט זיין קאליער (לא הוּכְהָה מִמַּרְאִיתוֹ) זיא איז ניט טינקעלער געווארן פון פריערדיגען קאליער: (וְהַנֶּגַע לֹא פָשָׂה) . אונ די נגע איז ניט גרעסער געווארן איז ער טמא, זאגט רש"י (שֶׁמַּעְנוּ שֶׁאִם לֹא הָפַךְ וְלֹא פָשָׂה טָמֵא) פון דעם פסוק האבן מיר געהערט (ווייסן מיר) אויב די נגע הט ניט פארקערט איר קאליער זיא איז ניט טינקעלער געווארן אונ איז ניט גרעסער געווארן, איז ער טמא (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לֹא הָפַךְ וּפָשָׂה) אונ אויב דער קאליער פון די נגע איז ניט פארקערט געווארן (עס איז ניט טינקעלער געווארן) אונ די נגע איז גרעסער געווארן איז געוויס טמא (הָפַךְ וְלֹא פָשָׂה) אויב דער קאליער פון די נגע איז פארקערט געווארן צו טינקעלער אונ איז ניט גרעסער געווארן, (אֵינִי יוֹדֵעַ מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ) ווייס איך ניט וואס מען זאל טאן מיט דיא נגע (תַּלְמוּד לוֹמַר וְהִסְגִּיר אֶת הַנֶּגַע מִכָּל מָקוֹם) זאגט דער פסוק מען זאל פארשליסען דיא נגע, וויא עס איז מיט די נגע איז אלץ דער דין מען זאל זיא פארשליסען אויף זיבען טעג (דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה) אזו זאגט רבי יהודה (וַחֲכָמִים אוֹמְרִים) אונ דיא חכמים זאגין ניט וויא רבי יהודה (כִּדְאִיתָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) וויא עס שטייט אין תורת כהנים. זאגט רש"י (וְרַמּוֹתֶיהָ כָּאן) איך האב אביסל גברענגט פון תורת כהנים וויא אויפן וואנקן (לְיַישֵּׁב הַמִּקְרָא עַל אוֹפַנָּיו) איינצוזעצין (צוא פארשטיין) דעם פסוק אויף זיין ארדענונג וויא דער מיינונג איז פון פסוק: (פְּחֶתֶת הִיא) זאגט רש"י (לְשׁוֹן גּוּמָּא) פְּחֶתֶת איז דערטייטש אגרוב (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (בְּאַחַת הַפְּחָתִים) אין איינע פון די גריבער (כְּלוֹמַר) דער פסוק מיינט (שְׁפָלָה הִיא הַנֶּגַע) דיא נגע איז נידעריג (שֶׁמַּרְאָיו שׁוֹקְעִין) דער קאליער זעהט אוים נידעריג: (בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ), זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תרגום טייטשט (בִּשְׁחִיקוּתֵהּ אוֹ בְּחַדְתוּתֵהּ) אין זיין אלטקייט אדער אין זיין בעניייהונג: (קָרַחְתּוֹ) . זאגט רש"י מען מיינט (שְׁחָקִים יְשָׁנִים) אויסגעקניטשטע אונ אלטע (וּמִפְּנֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁהוּצְרַךְ לִגְזֵרָה שָׁוָה) אונ וועגען דעם דרש וואס מען דארף לערנען א גזרה שוה ולערנען אונ גלייכען איין דין צום אנדערין וועגן די גלייכע ווערטער וואס שטייט ביי ביידע דינים: זאגט דער תורת כהנים (מִנַּיִן לִפְרִיחָה בִּבְגָדִים שֶׁהִיא טְהוֹרָה) פון וואנען ווייסען מיר אז די נגע הט געבליהט והאט זיך פארשפרייט אויף דם גאנצע קלייד איז די קלייד טהור (נֶאֶמְרָה קָרַחַת וְגַבַּחַת בָּאָדָם) עס שטייט קרחת אונ גבחת ביי די נגעים פון אמענטש (וְנֶאֶמְרָה קָרַחַת וְגַבַּחַת בִּבְגָדִים) אונ עס שטייט קרחת אונ גבחת ביי די נגעים פון קליידער (מַה לְּהַלָּן פָּרַח בְּכוּלּוֹ טָהוֹר) אזו וויא ביי דיא נגעים פון אמענטש אויב דיא נגע האט געבליהט וזיא האט זיך פארשפרייט אויף דעם גאנצען מענטש איז ער טהור (אַף כָּאן פָּרַח בְּכוּלּוֹ טָהוֹר) אזו ביי די נגעים פון קליידר אויב די נגע האט געבליהט וזיא האט זיך פארשפרייט אויף דאס גאנצע קלייד איז די קלייד טהור, (לְכָךְ אָחַז הַכָּתוּב לְשׁוֹן קָרַחַת וְגַבַּחַת) דריבער האט דא דער פסוק געשריבען דיא ווערטער "קרחת או גבחת" מיר זאלן קענען פארגלייכין די דינים פון די קליידער נגעים צו די דינים פון מענטשינס נגעים, זאגט רש"י (וְלָעִנְיָן פֵּירוּשׁוֹ וְתַרְגּוּמוֹ) צום פשט אונ

ריש"י

ח הא כילד יכבס מן הבגד עמו: (נה) אחרי הכבס. ל' העשות: לא הפך הנגע את עינו. ט לא הוכהה ממראיתו: והנגע לא פשה. שמענו שאם לא הפך ולא פשה טמא ואין צ"ל לא הפך ופשה י הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו כ ת"ל והסגיר את הנגע מ"מ דברי רבי יהודה וחכמים אומרים וכו' כדאיתא בתורת כהני' ורמזתיה כאן ליישב המקר' על אופניו: פחתת היא. לשון גומא כמו (שמואל ב יז) באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו שוקעין: בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו בשחיקותיה או בחדתותיה: קרחתו. שחקים ישנים ומפני המדרש שהוצרך לגזרה שוה: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך אחז הכתוב ל' קרחת וגבחת. ולענין פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת ל' ישנים

שפתי חכמים

הנגע ולא הבגד שיש עליה הנגע. ת"ל אבר בו הנגע וכו': ח פירוש לקמן בפרשה זו כתיב גבי כבוס הנגע והנה כהה הנגע אחרי הכבס אותו היינו הנגע: ט ותידוק מיניה הא כהה טהור לא שלא העז ותידוק הא העז טהור או מוסגר שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו שהוא טמא: י שפשה יותר קשה מלא פשה שהוא טמא: כ שלא נמלא

דעת זקנים מבעלי התוספות

סופו שתפשוט הנגע: (נה) פחתת היא. פוחת והולך הוא ולכך באש תשרפנו ולא סגי לקרוע מקום הצרעת מן הבגד:

פירוש לתורת אלהים

טעג: (נה) וְרָאָה דער כהן זאל זעהן אַחֲרֵי נאך דעם אז דם ארט פון דר נגע איז געוואשן געווארן וְהִנֵּה אונ די נגע הט ניט פערענדערט דם געשטאלט וְהַנֶּגַע אונ די נגע הט זיך ניט גמערט טמא הוא איז עס טמא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אין פייער זאל מען דם פר ברענגן פְּחֶתֶת הִיא די נגע איז איין גגראבן אין קלייד בְּקָרַחְתּוֹ אין זיין אלטע

בְּגַבַּחְתּוֹ׃ נו וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֹתוֹ וְקָרַע
אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־
הַשְּׁתִי אוֹ מִן־הָעֵרֶב׃ מפטיר נז וְאִם־
תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־
בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר פֹּרַחַת הִוא
בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע׃
נח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְּׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־
כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וְסָר
מֵהֶם הַנָּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר׃

בְּחֲדָתוּתַהּ׃ נו וְאִם חֲזָא
כַּהֲנָא וְהָא עֲמְיָא מַכְתָּשָׁא
בָּתַר דְּחַוָּרוּ יָתֵהּ וּבְזַע
יָתֵהּ מִן לְבוּשָׁא אוֹ מִן
מַשְׁכָּא אוֹ מִן שִׁתְיָא אוֹ מִן
עַרְבָא׃ נז וְאִם תִּתְחֲזֵי
עוֹד בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְשִׁתְיָא
אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְכָל מָאן
דִּמְשַׁךְ סָגְיָא הִיא בְּנוּרָא
תּוֹקְדִנֵּהּ יָת דִּי בֵהּ
מַכְתָּשָׁא׃ נח וּלְבוּשָׁא אוֹ
שִׁתְיָא אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל
מָאן דִּמְשַׁךְ דִּי יִתְחַוַּר
וְיֶעְדֵּי מִנְּהוֹן מַכְתָּשָׁא
וְיִצְטַבַּע תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי׃

תו״א והבגד או זכתים לד : וכבס שנית חולין לה .

בעל הטורים

בגבחתו . אלו החדשים שכשהוא חדש שערותיו בולטות . י״פ כתיב נגע לרעת בכי תזריע ובפרשת זאת תהיה שעל ידי י׳ דברים נגעים באים :

רש״י

וגבחת לשון חדשים כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו שהקרחת ל׳ אחוריים והגבחת ל׳ פנים כמו שכתוב ואם מפאת פניו וגו׳ והקרחת כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו . כך מפורש בתורת כהנים : (נו) וקרע אתו . יקרע מקום הנגע מן הבגד ל ושרפנו : (נז) פרחת היא . דבר החוזר וצומח : באש תשרפנו. את כל הבגד : (נח) וסר מהם הנגע . אם כשכבסוהו בתחלה ע״פ כהן סר ממנו הנגע לגמרי : וכבס שנית . ל׳ טבילה תרגום של כבוסין שבפרשה זו לשון לבון ויתחוור חוץ מזה שאינו ללבון אלא

בית יהודא

צום טייטשין די צווייא ווערטער „קָרַחַת גַּבַּחַת״ (וְזֶהוּ מַשְׁמָעוֹ) איז דָם דער מיינונג (קָרַחַת לְשׁוֹן יְשָׁנִים) קָרַחַת מיינט מען אַלְטֶע (וְגַבַּחַת לָשׁוֹן חֲדָשִׁים) גַּבַּחַת מיינט מען נייע (כְּאִלּוּ נִכְתַּב בְּאַחֲרִיתוֹ אוֹ בְּקַדְמוּתוֹ) גְּלֵייך וויא עס וואָלט גיוועזן געשריבן אין לעצטין אָדער צום ערשטען (שֶׁהַקָּרַחַת לָשׁוֹן אֲחוֹרַיִם) קָרַחַת מיינט מען אינטען (וְהַגַּבַּחַת לָשׁוֹן פָּנִים) גַּבַּחַת מיינט מען פָאָרנט (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) ווי עס איז געשריבן אין פָּסוּק (וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו וגו׳) אוב די נֶגַע וועט זיין אויף דעם קָאפּ פָאָרנט הייסט ער גִּבֵּחַ, זעהן מיר גַּבַּחַת מיינט מען פָארנט (וְהַקָּרַחַת כָּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִן הַקָּדְקֹד וּלְאַחֲרָיו) דער אינטערשטער האַלבער קָאפּ וואָס גייט פון מיטען קָאפּ אַראָפּ אינטען ביז צום נאַקין ווערט גערופין קָרַחַת בּיי אַקלייד איז אויך אַזוֹ דיא אויבערשטע זייט הייסט גַּבַּחַת די אונטערשטע זייט זפּאַטשעווקע, אונטער שלאַק] הייסט קָרַחַת (כַּךְ מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) אַזוֹ שטייט אין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים : (נו) וְקָרַע אוֹתוֹ] זאָגט רש״י (יִקְרַע מְקוֹם הַנֶּגַע מִן הַבֶּגֶד וְיִשְׂרְפֶנּוּ) ער זאָל אויסרייסען פון דיא קלייד די שטיקול קלייד וואָס אויף איר איז די נֶגַע אונ זאָל דָם פארברענען : (נז) וּפוֹרַחַת הִיא] . דָם איז אַבליהענדע נֶגַע, דָם איז (דָּבָר הַחוֹזֵר וְצוֹמֵחַ) אַזאַך וואָס וואַקסט נאָך אַמאָל : (בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ]. זאָגט רש״י (אֶת כָּל הַבֶּגֶד) איצט זאָל מען פארברענען דיא גאַנצע קלייד : (נח) וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע]. זאָגט רש״י (אִם כְּשֶׁכִּבְּסוּהוּ תְּחִלָּה עַל פִּי כֹּהֵן סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרֵי) אויב עס הָט געטראָפען ווען מען הָט געוואַשען די נֶגַע דאָס ערשטע מאָל ווען דער כֹּהֵן האָט געהייסען וואַשען איז דיא נֶגַע אַוועקגעגאַנגען אין גאַנצען (וְכֻבַּס שֵׁנִית) זאָל מען נאָך אַמאָל וואַשען, זאָגט רש״י איצט מיינט מען ניט וואַשען, נאָר (לָשׁוֹן טְבִילָה) מען זאָל דאָס קלייד טובל זיין אין אַמִּקְוָה, (תַּרְגּוּם שֶׁל כִּבּוּסִין שֶׁבְּפָרָשָׁה זוֹ לָשׁוֹן לִבּוּן וְיִתְחַוַּר) ווייא פיל מאָל עס שטייט אין די פָּרָשָׁה דער וואָרט כִּבּוּס, טייטשט דער תַּרְגּוּם וְיִתְחַוְּרוּן, מען זאָל ווייס מאַכען, מען זאָל וואַשין דיא נֶגַע זיא זאָל ווערן ווייס ודאָס הייסט זיא זאָל האָבען דָם זעלביגע קאָליער וואָס זיא האָט געהאַט פריער] (חוּץ מִזֶּה) נאָר דער וואָרט וְכֻבַּס (שֶׁאֵינוֹ לְלַבֵּן) וואָס מען מיינט ניט

שפתי חכמים

בשום מקום אם הספק יותר קשה מלא הספק אם לא : ל ולא שיקרענו בלבד אלא ישרפנו ג״כ ואף שלא נזכרה שרפה הוזכר לעיל וכאן חוזר לפרש אופן השרפה איך היא : חסל״ת פרשת תזריע

פירוש לתורת אלהים

אַלְטֶע קְלֵיידֶר אוֹ אָדֶר בְּגַבַּחְתּוֹ אין דיא נייע קְלֵיידֶר : (נו) וְאִם אונ אַז דֶר כֹּהֵן וועט זעהן וְהִנֵּה וכו׳ וְקָרַע אוֹתוֹ זאָל ער אוס רייסען דאָס אָרט פון דר נֶגַע פון דעם קְלייד : (נז) וְאִם אונ אוב אַז נאָך דעם אַז מען הָט אוס גריסען דאָס אָרט פון דר נֶגַע פון דעם קְלייד וועט ווידר געזעהן ווערן די נֶגַע בַּבֶּגֶד וכו׳ פּוֹרַחַת הִיא דָם איז אַבליאונג פון אַנֶגַע בָּאֵשׁ זאָל מען אין פייער פר ברענען דָם קְלייד וואָס די נֶגַע איז דרינען : (נח) וְהַבֶּגֶד אונ דָם קלייד אוֹ הַשְּׁתִי וכו׳ וואָס וועט אוס גיוואַשען ווערן וְסָר אונ די נֶגַע וועט זיך דר פון אָפּ טאָן וְכֻבַּס שֵׁנִית

נט זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר | אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ׃ פ פ פ

ס"ז פסוקים. בני"ה סימן

אונקלוס

נט דָא אוֹרָיְתָא דְמַכְתַּשׁ סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ עֲמַר אוֹ כִתָּנָא אוֹ שִׁתְיָא אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל מָאן דִּמְשַׁךְ לְדַכָּיוּתֵהּ אוֹ לְסַאֲבוּתֵהּ׃ פ פ פ

תו"א לטהרו או גו' עם׃

בעל הטורים

(נט) זאת תורת נגע. תורת המצורע. תורת אשר בו. זאת התורה. תורת הצרעת. ה"פ כנגד ה' חומשים לומר שהמספר לסה"ר כאלו עובר על ה' חומשי תורה. י' פרשיות של נגעים הם בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ונגעי בתים שאם יקיימו י' הדברות יגללו מאלו עשרה:

בית יהודא

נייס צו מאכן (אֶלָּא לִטְבּוֹל) נָאר מען מיינט צו טוֹבֵל זיין (לְכָךְ תַּרְגּוּמוֹ וְיִצְטַבַּע) דריבער טייטשט דר תַּרְגּוּם וְיִצְטַבַּע (וְכֵן כָּל כִּבּוּסֵי בְּגָדִים שֶׁהֵן לִטְבִילָה) אונ אזו אוף יעדער אָרט וְוא עס שטייט ביי קליידער דער וואָרט כִּבּוּס, אונ מען מיינט ניט וואשען נאר מען מיינט טוֹבֵל זיין אין מִקְוֶה (מְתוּרְגְּמִין וְיִצְטַבַּע) טייטש דער תַּרְגּוּם וְיִצְטַבַּע׃

רש"י

לטבול לכך תרגומו וילטבע וכן כל כבוסי בגדים שהן לטבילה מתורגמין וילטבע׃ חסלת פרשת תזריע

פירוש לתורת אלהים

שֵׁנִית זאל מען דם צום אנדערן מאל טוֹבְלִין וְטָהֵר אונ עס זאל זיין טָהוֹר׃ (נט) זֹאת תּוֹרַת דאס איז דאס לערנונג נֶגַע צָרַעַת פון דר פלאג פון דעם צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר פון אקלייד פון וואָל אוֹ הַפִּשְׁתִּים וכו' לְטַהֲרוֹ צו ריין מאכען אים אוֹ לְטַמְּאוֹ אדער אום ריין מאכן אים׃

הפטרת תזריע כשהיא נפרדה במלכים ב' סי' ד'

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל
בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃ וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר
תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכוֹל וְהוֹתֵר׃ וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃
וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וּנְשֻׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה
תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ וַאֲרָם יָצְאוּ גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

משלי יהודא

וְנַעֲמָן שַׂר צְבָא מֶלֶךְ אֲרָם וגו'. די פְּסוּקִים אין מלכים א קפיטל כב דר ציילן ווען נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי איז גֶהַרְגִּית געוואָרן דורך דעם מֶלֶךְ אַחְאָב אונ זיין בלוט הָט געבעטן ביי הקב"ה מען זאל דעם מֶלֶךְ אַחְאָב ניט מוֹחֵל זיין די עֲבֵירָה, איז נִגְזַר געוואָרן פון הקב"ה דר מֶלֶךְ אַחְאָב זאל גיין אין דיא מִלְחָמָה מיט אֲרָם אונ זאל גֶהַרְגִּית ווערן אין די מִלְחָמָה, אַזוֹ איז געווען, ווען אַחְאָב איז געווען אין די מִלְחָמָה האט איינר געשאסן אויף אים אונ האט אים גֶהַרְגִּית, דר ווס הָט געשאסן איז געווען איינר פון די זעלנר, נאר ווייל ער האט מיט דעם הַרְגִינֶן דעם מֶלֶךְ אַחְאָב איינגנומן די מִלְחָמָה דריבר הָט דר מֶלֶךְ אֲרָם אים גרוס גמאכט אונ הָט אים גמאכט פר דעם אֶלְצְטִין גענעראל, אונ ווען די פלוצלונגע גרוֹסְקֵייט איז אים קאליע געוואָרן דס בלוט אונ איז געוואָרן מְצוֹרָע, אבר דער מֶלֶךְ אֲרָם אונ נַעֲמָן אליין האבן ניט געוואוסט אז דיא צָרַעַת איז ווען זיין גרוֹסְקֵייט, זיי האבן גמיינט אז דאס איז אפראסטע קראנקייט ווס מען דארף זיא היילין מיט מעדצינען, נאר די נַעֲרָה נָדָם יודישע מיידיל) הָט פר שטאנען אז דיא צָרַעַת איז נאר ווען זיין גרוֹסְקֵייט אונ אזו לאנג ווי ער וועט ביי זיך ניט נידעריג ווערען וועט דאס צָרַעַת ניט אוועק גיין פון אים,

פירוש ע"ט

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה בְּשַׁעַת עס איז געווען אהונגער אין לאנד פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ אֱלִישָׁע פלעגט שפייזן צוויי טויזנד תַּלְמִידִים פון דיא נְבִיאִים איז גקומען אמענטש פון שטאט בַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא אונ הָט גבראכט צום נָבִיא פון גאט צו אֱלִישָׁע לֶחֶם צוואנציג ברוט פון אזו אגערשטן ווס איז ערשט צייטיג געוואָרן וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ אונ גריבענע זאנגן ווס איז נאך אין דר שאלעכץ וַיֹּאמֶר האט דר נָבִיא אֱלִישָׁע גזאגט תֵּן לָעָם גיב צום פאלק צו די תַּלְמִידִים פון די נְבִיאִים וְיֹאכֵלוּ אונ לאזן זיי עסין׃ וַיֹּאמֶר הָט זיין מְשָׁרֵת גזאגט מָה אֶתֵּן ווס זאל איך דס געבן איין ברוט פר הונדערט מענטשן וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע גזאגט תֵּן גיב צום פאלק אונ לאזן זיי עסן כִּי וואָרום אזו הָט גאט גזאגט אָכוֹל זיי וועלן דס עסין וְהוֹתֵר אונ עס וועט נאך בלייבן וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם הָט דר מְשָׁרֵת פר זיי דאס ברוט גגעבן וַיֹּאכְלוּ האבן זיי געגעסין וַיּוֹתִירוּ אונ האבן איבר גלאזט כִּדְבַר יְיָ אזו וויא דיא רייד פון גאט׃ וְנַעֲמָן אונ נַעֲמָן שַׂר צְבָא דער הויבט מאן פון דעם חַיִל פון מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה איז געווען איין גאבפערטר מאן פר זיין האר וּנְשׂוּא פָנִים אונ דר מֶלֶךְ הָט אים זייער ליב גהאט כִּי וואָרום בּוֹ דורך אים נָתַן יְיָ תְּשׁוּעָה האט גאט גיגעבען צו הילף צו אֲרָם וְהָאִישׁ אונ דער מאן איז געווען שטארק האפטיג מְצוֹרָע אונ איז געווען קרעציג וַאֲרָם אונ דיא לייט פון אֲרָם יָצְאוּ זענען ארוס גגאנגן שארן זיי זאלן רובן ווס זיי וועלן געפינען וַיִּשְׁבּוּ האבן זיי גפאנגען פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת נַעֲמָן׃ וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ אַחֲלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר
בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃ וַיָּבֹא וַיַּגֵּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר כָּזֹאת וְכָזֹאת דִּבְּרָה הַנַּעֲרָה
אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־אֲרָם לֶךְ־בֹּא וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ
וַיִּקַּח בְּיָדוֹ עֶשֶׂר כִּכְּרֵי־כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וְעֶשֶׂר חֲלִיפוֹת בְּגָדִים׃ וַיָּבֵא הַסֵּפֶר אֶל־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְעַתָּה כְּבוֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵלֶיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ אֶת־נַעֲמָן עַבְדִּי
וַאֲסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃ וַיְהִי כִּקְרֹא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֵּפֶר וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הַאֱלֹהִים אָנִי
לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי לֶאֱסֹף אִישׁ מִצָּרַעְתּוֹ כִּי אַךְ־דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה
הוּא לִי׃ וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ ׀ אֱלִישָׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח
אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ יָבֹא־נָא אֵלַי וְיֵדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבֹא נַעֲמָן
°בְּסוּסָו וּבְרִכְבּוֹ וַיַּעֲמֹד פֶּתַח־הַבַּיִת לֶאֱלִישָׁע׃ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֱלִישָׁע מַלְאָךְ לֵאמֹר הָלוֹךְ
וְרָחַצְתָּ שֶׁבַע־פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וְיָשֹׁב בְּשָׂרְךָ לְךָ וּטְהָר׃ וַיִּקְצֹף נַעֲמָן וַיֵּלַךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָמַרְתִּי

פירוש ע"ט

°בסוסיו קרי

נערה קטנה אקליינע יונגע פרוי פון דר שטאט נערון ותהי אונ זיא איז געוועזן איין משרתת לפני פאר אשת נעמן דס ווייב פון נעמן : ותאמר הט די יונגע פרויא גזאגט צו איר הארינטע אחלי אדוני דס געבעט פון מיין הארן זאל זיין לפני הנביא פר דעם נביא וואס וואנט אין שומרון אז דענסטמאל יאסוף וועט ער אים בוודאי היילן פון זיינע קרעץ : ויבא איז נעמן גיקומען ויגד לאדוניו אונ הט גיזאגט פר זיין הארן פר דעם מלך ארם לאמר אזו צו זאגן כזאת וכזאת אזו אונ אזו דברה הט די יונגע פרוי פון ארץ ישראל גרעט : ויאמר מלך הט גזאגט דער מלך פון ארם צו נעמן לך גייא אהין בא קום ואשלחה אונ איך וועל שיקן אבריף צום מלך ישראל וילך איז נעמן גיגאנגן ויקח בידו אונ הט מיט גנומן אין זיינע הענט אמתנה צו ברענגן צום נביא צעהן צענטן זילבר וששת אונ זעקס טויזנד גילדען ועשר אונ צעהן פאר קליידר : ויבא הט נעמן גבראכט דעם בריף צום מלך ישראל לאמר אזו צו זאגן כלומר אין דעם בריף איז גשטאנן דס לשון ועתה אונ אצונד אז דר בריף קומט צו דיר הנה שלחתי אליך איך שיק צו דיר מיין קנעכט נעמן ואספתו אונ דו זאלסט אים היילן פון זיינע קרעץ : ויהי אונ עס איז גיוועזן כקרא מלך אז דר מלך ישראל הט גליינט דעם בריף ויקרע בגדיו הט ער צו ריסן זיינע קליידר ויאמר אונ האט גיזאגט האלהים אני בין איך דען אגאט להמית ולהחיות איך זאל קאנען טייטן אונ לעבעדיג מאכן כי זה ווס דר שיקט צו מיר לאסוף איך זאל היילן אמענטש פון זיינע קרעץ כי ווארום אך נייערט דעו נא ווייסט וראו אונ זעהט כי מתאנה הוא לי ער זוכט אויף מיר עפיס איין עלילה : ויהי כשמוע אלישע אז אלישע איש האלהים דר נביא פון גאט הט געהערט כי אז דר מלך ישראל הט צו ריסן זיינע קליידר וישלח האט ער גשיקט צום מלך לאמר צו זאגן למה ווארום האסטו צו ריסן דייני קליידר יבא לאז נעמן קומן צו מיר וועל איך אים היילן וידע אונ לאז ער וויסן כי יש אז עס איז דא אנביא צווישען ישראל ויבא איז נעמן גיקומען בסוסיו מיט זיינע פערד וברכבו אונ מיט זיין רייטוועגן ויעמוד פתח הבית לאלישע אונ הט זיך גשטעלט פר דער טיר פון דעם הוז פון אלישע : וישלח הט אלישע צו אים גישיקט אשליח לאמר ער זאל אים זאגן הלוך גייא ורחצת אונ דו זאלסט דיך וואשין שבע זיבן מאל אין ירדן וישב וועט זיך ווידער קערען דיין לייב צו דיר אזו ווי עס איז פריער גוועזן איידער דו ביסט מצורע גיווארן וטהר אונ דו וועסט זיין ריין ויקצוף אונ נעמן

משלי יהודא

דריבר הט זי גזאגט ער זאל גיין צום נביא זי הט גטראכט געווים וועט אים דער נביא זאגן ער זאל אפ טאן פון זיך זיין גרוסקייט אונ זאל ביי זיך נידעריג ווערן וועט ער ווערן גהיילט, דר ענין איז אדאקטאר איז אמאל גקומן צו אקראנקן , דער דאקטאר הט גזעהן דער קראנקער הט אברוסט פעלר , הט דר דאקטאר אים קיין מעדיצין פר שריבן , נאר ער הט אים גזאגט אויסווייניג , דו זאלסט דיך היטן פון כעס , אז איינר יעט ניט טאן ווי דוא ווילסט , זאלסטו ניט בייז ווערען , זאלסט קיינעם מקנא זיין , זאלסט ניט טאן דיא תאוות וואס דיין נאטור גלוסט צו זיי , אונ אפראסטר מענטש וועט הערן דיא רייד פון דאקטאר וועט ער זיך וואנדערין אונ ער וועט זאגין דר מענטש איז קיין דאקטר , ער איז אמגיד , ווס זאגט מוסר , דיא זעלביגע מוסר זאגט דער תנא אוך הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם , די קנאה אונ די תאוה אונ דר כבוד ווס דר מענטש וויל האבן , דס נעמט אוועק דעם מענטש פון דר וועלט פר די צייט , אבר דר מענטש ווס פר שטייט די רייד פון דאקטאר ווייס ער אז דר דאקטאר זאגט ניט דעם מוסר וועגן דעם עולם הבא אונ דר דאקטאר וויל אים גאר ניט מאכן פרום , נאר דיא זאכן גהער צוא זיין היילונג , ער קען ניט אנדערש גזונד ווערן סיידין ער ער וועט טאן דעם מוסר ווס דר דאקטאר הט אים גזאגט , דס זעלביגע איז גוועזן ביא דעם מלך ארם אונ נעמן , זייא האבן גמיינט אז די נערה זאגט אין שומרון איז דא אנביא אונ ער איז אדאקטאר וואס היילט מענטשין פון זייער צרעת , דריבר וויא נעמן האט געהערט פון נביא ער זאל גיין זיך באדין אין ירדן , הט ער גלאכט פון אים איך האב מיך גבאדין אין בעסרע וואסר ווי דר ירדן אונ עס הט מיר ניט גהאלפן , אבר אין אמת הט אלישע אנדערש גמיינט אז נעמן וועט אים פאלגן דס אליין איז שון אנידעריגקייט אונ דיא רגע ווען ער וועט נאך זיין אין ירדן אונ וועט זעהן דר צרעת גייט אראפ פון אים וועט ער ביי זיך אלע מאל נידריגער ווערען גגין אלישע וועט ער אלע מאהל בעסר גהיילט ווערין , אונ דר סוף איז אזו גיוועזן ביז נעמן הט זיך מגייר גיוועזן :

אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם־יהוה אלהיו והניף ידו אל־המקום ואסף המצורע:
הלא טוב אבנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא־ארחץ בהם וטהרתי ויפן
וילך בחמה: ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלוא
תעשה ואף כי־אמר אליך רחץ וטהר: וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש
האלהים וישב בשרו כבשר נער קטן ויטהר: וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו
ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה־נא ידעתי כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל
ועתה קח־נא ברכה מאת עבדך: ויאמר חי־יהוה אשר־עמדתי לפניו אם־אקח ויפצר־
בו לקחת וימאן: ויאמר נעמן ולא יתן־נא לעבדך משא צמד־פרדים אדמה כי
לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: לדבר הזה יסלח
יהוה לעבדך בבוא אדני בית־רמון להשתחות שמה והוא נשען על־ידי
והשתחויתי בית רמן בהשתחויתי בית רמן יסלח נא יהוה לעבדך בדבר הזה:
ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו כברת־ארץ:

°אמנה קרי

פירוש ע"ט

°נא כתיב ולא קרי

הט געצערנט ויילך און איז אוועק גיגאנגען ויאמר און ער הט גזאגט הנה אמרתי איך האב מיר גטראכט אלי יצא ער וועט ארוס גיין צו מיר ועמד און ער וועט זיך שטעלן וקרא און וועט רופן דעם נאמן פון זיין גאט והניף און ער וועט אוף הייבן זיין האנט צו דעם ארט פון דעם צרעת ואסף און עס וועט ווערין פר היילט דם צרעת און ער הייסט איך זאל מיך באדן זיבען מאל אין ירדן הלא טוב עס איז בעסר דיא טאכן פון דמשק מכל פון אלע וואסערין פון ישראל הלא ארחץ איך וועל מיך וואשן אין זיי און איך וועל ווערן ריין ויפן און ער האט זיך אוועק גיקערט ויילך און איז אוועק גיגאנגען מיט צארען ויגשו און זיינע קנעכט האבן גנעהנט וידברו און האבן צו אים גרעט ויאמרו און זיי האבן צו אים גזאגט אבי מיין פאטר מיין האר דבר גדול דר נביא זאל דיר אפילו זאגן אגרויסע זאך וואלסטו דאך דאס גטאן ואף און אויך איז שוין אכל שכן כי אמר אז ער הט דיר גזאגט אגרינגע זאך רחץ דו זאלסט דיך וואשן אין ירדן וטהר און וועסט זיין ריין גהערסטו דם בוודאי טאן ויירד און נעמן האט גינידערט ויטבול און האט זיך גטובלט אין ירדן שבע פעמים זיבן מאל כדבר אזו ווי דר נביא הט אים גזאגט וישב הט זיך ווידר גיקערט זיין לייב כבשר אזו ווי דם לייב פון אקליין יונגל ויטהר און ער איז גווארן ריין וישב און ער הט זיך אום גקערט צו דעם נביא פון גאט הוא ער נעמן וכל מחנהו און גאר זיין מחנה זענן גקומן און נעמן האט זיך גשטעלט פאר דעם נביא

ויאמר און ער הט גזאגט הנה אצונד וויים איך כי אין אז עס איז ניטא קיין אנדערר גאט אויף גאר דר ערד פון דר וועלט כי נאר דער גאט פון ישראל ועתה און אצונד קח נעם איין מתנה פון דיין קנעכט ויאמר און ער הט גזאגט חי יי איך שווער אזו וויא גאט לעבט אשר וואס איך בין גשטאנען פאר אים אם אקח אוב איך וועל נעמן די מתנה ויפצר און נעמן הט אים גיבעטן ער זאל נעמן וימאן און ער הט ניט גוואלט ויאמר און נעמן הט גיזאגט ולא יותן וועט ניט גיגעבן ווערן צו דיין קנעכט משא אזו פיל וויא עס קאן טראגן צמד אפאר אייזלן אדמה פון ארץ ישראל ערד ווייל דם איז הייליג וועל איך פון איר אין מיין שטאט מאכן אמזבח כי ווארום דיין קנעכט נעמן וועט שוין ניט מקריב זיין איין עולה און אשעכטונג לאלהים צו אנדערע געטער כי אם ליי נאר צו גאט נאר לדבר צו דער זאך זאל גאט פר געבן צו דיין קנעכט בבא אז מיין האר דר מלך ארם וועט קומן אין דעם הויז פון דעם אפ גאט בית רמון להשתחות צו בוקען זיך דארט והוא און ער נשען איז אן גילעהנט אויף מיין האנט והשתחויתי און איך וועל מיך אויך מוזען בוקן בעט איך מיין ניט נאר בהשתחויתי אז איך וועל מיך מוזן בוקן איבר דאנק צו דעם אפ גאט בית רמון יסלח זאל גאט פר געבן און זאל מוחל זיין צו דיין קנעכט די זאך ויאמר הט אלישע צו אים גזאגט לך גיי צו פרידען וילך און ער איז אוועק גיגאנגען פון אים כברת ארץ איין אקער לאנד:

מנין המצות בפ' מצורע יש בה י"א עשין

[קעג] (עשה עט) לעשות טהרת המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו:
[קעד] (עשה פ) שיגלח המצורע את כל שערו שנאמר וגלח את כל שערו וגו':
[קעה] (עשה פא) שנטבול עצמינו במי מקוה של מ' סאה כדי להטהר מכל טומאה ונוכל אז לאכול בקדשים וליכנס למקדש שנאמר ורחץ את בשרו במים וטהר וגו':
[קעו] (עשה פב) שיקריב המצורע קרבן כשיתרפא שנאמר וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים וגו':
[קעז] (עשה פג) לטמא בית המנוגע שנאמר ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית:
[קעח] (עשה פד) להיות הזב בשתי ראיות טמא ומטמא שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו:

[קעט] (עשה פה) שיקריב הזב קרבן כשיתרפא שנאמר וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה׃
[קפ] (עשה פו) להיות שכבת זרע של אדם טמא בכל שהוא וטמא בכעדשה שנאמר ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב׃
[קפא] (עשה פז) להיות הנדה טמאה ומטמאה שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב׃
[קפב] (עשה פח) להיות הזבה טמאה ומטמאה שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו׳׃
[קפג] (עשה פט) שתקריב הזבה קרבן כשתתרפא שנאמר וביום השמיני תקח לה שתי תורים וגו׳׃

ויקרא יד מצורע

יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃
ג וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ ב דָּא תְּהֵי אוֹרַיְתָא דִסְגִירָא בְּיוֹמָא דִדְכוּתֵהּ וְיִתֵּיתֵי לְוָת כַּהֲנָא׃ ג וְיִפּוֹק כַּהֲנָא

תו״א זאת יומא מה כריתות כח. זאת תהיה מגילה כח נדרים לג מנחות ה יט כז ערכין טו כריתות ט: ויצא הכהן מגילה ח:

בעל הטורים

(ב) זאת תהיה תורת המצורע. שתי צפרים ע״ש כצפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו דכתיב בדד ישב לכך טהרתו בצפרים:

רש״י

(ב) זאת תהיה תורת המצורע וגו׳. (מגילה כח) מלמד שאין מטהרין אותו א בלילה: (ג) אל מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות ב שנשתלח שם בימי חלוטו:

בית יהודא

(ב) וזאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ] . דָס זָאל זַיין דִי לֶערְנוּנְג וְדִי דִינִים] פוּן אַמְצוֹרָע אִין דֶעם טָאג וָוס עֶר וֶועט רֵיין וֶוערֶען פוּן דֶעם צָרַעַת, זָאגְט רַשִׁ״י וַוייל עֶס שְׁטֵייט נִיט בְּטָהֳרָתוֹ, אִין זַיין רֵיין וֶוערֶן, נָאר עֶס שְׁטֵייט בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, אִין דֶעם טָאג וָוס עֶר וֶועט רֵיין וֶוערֶן (מְלַמֵּד שֶׁאֵין מְטַהֲרִין אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז מֶען זָאל נִיט רֵיין מַאכֶען דֶעם מְצוֹרָע פוּן זַיין טוּמְאָה בַּיי נַאכְט, נָאר בַּיי טָאג *)׃ (ג) וְאֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה] . דֶר כֹּהֵן זָאל אַרוֹים גֵיין צוּם מְצוֹרָע אוֹיסֶער דִי מַחֲנֶה, זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט (חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת) דֶער כֹּהֵן זָאל אַרוֹיסְגֵיין אוֹיסֶער אַלֶע דְרַייא מַחֲנוֹת (שֶׁנִּשְׁתַּלַּח שָׁם בִּימֵי חְלוּטוֹ) וָוס דֶר מְצוֹרָע אִיז דָארְטֶען גִישִׁיקְט גְוָוארֶן וֶוען עֶר אִיז גְוָוארְן אַטָמֵא בִּיז צוּם גֶעזוּנְד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) זאת תהיה. ומכאן סמכו רז״ל לו׳ דעל ל׳ הרע נגעים באים המצורע קרי ביה המוציא שם רע וגם מצינו ארבעה שנטרדו מן העולם על ידי לשונם בלעם רואג ואחיתופל וגחזי וכו׳ כדאי׳ בחלק וגם אלו אין להם חלק לעולם הבא וגם כתיב אל תתן את פיך לחטיא את בשרך במאי בצרעת ועוד כתיב מות וחיים ביד לשון מות אם ספר לשון הרע והחיים אם עסק בתורה והתורה היא רפואתו של לשון הרע שנא׳ מרפא לשון עץ חיים שעל ידי שהוא עוסק בתורה הוא נמנע מלשון הרע וקשה לשון הרע משפיכות דמים שהרוצח הורג נפש אחת והמספר לשון הרע הורג שלשה האומרו והמקבלו והנאמר עליו כמו שמצינו בדואג שנהרגו אנשי נוב עיר הכהנים שנא׳ עליהם ל׳ הרע ושאול שקבל נהרג באותו עון שנאמר עמוד נא ומותתני כי אחזני השבץ ואין שבץ אלא בגדי כהונה שנאמר ושבצת הכתנת שש ודואג שאמרו נטרד מן העולם הזה ומן העולם הבא שנא׳ גם אל יתצך לנצח וגו׳. ועוד מצינו שקשה לשון הרע מע״ז וג״ע וש״ד כדאיתא בערכין׃ והובא אל הכהן. קרי ביה והוא בא

שפתי חכמים

א וא״ת למ״ל למכתב ביום טהרתו הא כתיב במקום אחר ביום לוותו ביום אבל לא בלילה וי״ל אי לא כתיב ביום טהרתו ה״א הואיל וקרבן שלו משונה מכל קרבן שצריך תנופה מחיים אף דינו משונה לכך אינטריך ביום טהרתו. מלאתי: ב וא״ל למה לו לרש״י לפרש זה והא ככר פירש זה לעיל גבי מחוץ למחנה בפרשת תזריע. די״ל דמ״ה פירש הכא שנית דלא תימא מדכתיב והובא אל הכהן דמשמע שיבא המצורע אל אחת המחנות ושם יראנו הכהן לכך הוכרח לפרש כן דהא כתיב ויצא אל מחוץ למחנה והא דכתיב והובא לאו אמצורע קאי אלא על טהרת המצורע כלומר והובא אל הכהן איך שהמצורע נטהר מצרעתו. וק״ל:

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹי צוּ זָאגֶן׃ (ב) זֹאת תִּהְיֶה דָס זָאל זַיין דָאס לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים פוּן דֶעם מְצוֹרָע בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז עֶר וֶוערְט טָהוֹר וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל גִבְּרַאכְט וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן׃ (ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אַרוֹים גֵיין צוּ דֶעם מְצוֹרָע אוֹיסֶען

ליקוטי יקרים

(ב) זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע וגו׳. עֶס זֶענֶען דָא בַּיי מֶענְטְשֶׁין צְווייעֶרְלֵיי קְרַאנְקְהַייט, אַקְרַאנְקְהַייט פוּן גוּף אוּנ אַקְרַאנְקְהַייט פוּן דִי נְשָׁמָה, בֵּיידֶע עֶרְלַייא קְרַאנְקְהַייט בְּרֶענְגְט דֶער מֶענְטְשׁ אַלֵיין אוֹיף זִיךְ, דֶר מֶענְטְשׁ קֶען קְרַאנְק מַאכֶען דֶעם גוּף אוּנ קֶען קְרַאנְק מַאכֶען דִי נְשָׁמָה, דֶער גוּף קֶען קְרַאנְק וֶוערֶן אִין אֵיין מִנוּט, מֶען צוּ בְּרֶעכְט אַהַאנְט אָדֶער אַפוּס אִין אֵיין מִנוּט, דִי נְשָׁמָה קֶען אוֹיךְ קְרַאנְק וֶוערִין אִין אֵיין מִנוּט, עֶר טוּהְט אַעֲבֵירָה וֶוערְט קְרַאנְק דִי נְשָׁמָה, נָאר בַּיי זֵייעֶר הֵיילוּנְג זֶענֶען זֵייא נִיט גְלַייךְ, צוּם הֵיילֶין דֶעם גוּף מוּז מֶען הָאבֶּען אַדָאקְטָאר, עֶר הֵיילְט מִיט מֶעדִיצִין, דָאס אִיז נִיט אִין אֵיין מֶענוּט, מֶען וֶוערְט

מצות השם

(קעג) זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין מְצוֹרָע אִין דֶעם טָאג וֶוען עֶר וֶוערְט רֵיין בַּדַארְף עֶר צוּא בְּרֶענְגֶען צְווֵיי טֵאהָבֶן פַאר דֶעם וַוייל הַשֵׁ״י הָאט אִים גְהָאלְפֶן עֶר אִיז גְוָוארִין גְרֵיינִיגְט פוּן דֶעם צָרַעַת׃

*) הערה (ב) והובא אל הכהן. דער מצורע זאל געבריינגט ווערין צום כהן, פון דעם ווארט „געבריינגט ווערין" זעהט אוים דער מצורע אליין וויל ניט קומען צום כהן, נאר מען בריינגט אים צום כהן, איז דאך אשאלה [אפראגע] פאר וואס זאל ניט וועלין דער מצורע קומען צום כהן, עס איז דאך זיין טובה, ער וועט ריין ווערין פון זיין צרעת, פון זיין טומאה, ער וועט מעגין קומען אין שטאט צווישען אלע מענטשין, ער וועט מעגין קומען צו זיך אהיים צו זיין וויב אונ קינדער. דאס צווייטע איז ווער בריינגט אים צום כהן. דער ילקוט אונ דער מדרש תנחומא זאגין דער ווארט והובא איז צוויא ווערטער „והוא בא" ער קומט צום כהן, איז דאך צוויא שאלות, איין שאלה איז פאר וואס שטייט ניט אין דיא תורה והוא בא, דיא צווייטע שאלה איז עס איז דאך אנדערש ווי עס שטייט אין די תורה, אין די תורה שטייט והובא ער זאל געברענגט ווערין צום כהן, אוב ער וויל ניט גיין

וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצָּרַעַת מִן הַצָּרוּעַ: ד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת

אונקלוס

לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא אִתַּסִּי מַכְתָּשׁ סְגִירוּתָא מִן סְגִירָא: ד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִסַּב לְמִדַּכֵּי תַּרְתֵּין צִפְּרִין חַיִּין דַּכְיָן וְאָעָא דְאַרְזָא וּצְבַע

בית יהודא

ווערן: (ד) וְחַיּוֹת. זאגט רש"י מען מיינט די פייגל זאלין זיין געזונטע (פְּרָט לִטְרֵפוֹת) ניט קראנקע וואס קענען ניט לעבן: וּטְהוֹרוֹת. אזעלכע פייגיל וואס מען מעג זיי עסין (פְּרָט לְעוֹף טָמֵא) ניט די פייגיל וואס מען טאר זיי ניט עסין, זאגט רש"י (לְפִי שֶׁהַנְּגָעִים בָּאִים עַל לָשׁוֹן הָרָע) ווייל נְגָעִים קומען אויף דעם מענטש ווייל ער האט גירעט לָשׁוֹן הָרָע (שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה פִּטְפּוּטֵי דְבָרִים) דס זענען ליידיגע רייד וואס מען דארף זיי ניט (לְפִיכָךְ הוּזְקְקוּ לְטָהֳרָתוֹ צִפֳּרִים) דריבער ווען מען מאכט ריין דעם מצורע דארף מען ברענגען פייגיל (שֶׁמְּפַטְפְּטִים תָּמִיד בְּצִפְצוּף קוֹל) וואס זיי ריידין שטענדיג מיט אזינגענדיגע שטימע וואס דס נוצט גאר ניט ודס דארף מען דר מצורע זאל גדיינקען אז דם צרעת איז אויף אים געקומען וועגין לשון הרע, וועט ער נייטער ניט ריידען לָשׁוֹן הָרָע: [וְעֵץ אֶרֶז]. און מען זאל

רש"י

(ד) חיות. (חולין קמו) פרט ג לטרפות: טהורות. פרט לעוף טמא ד לפי שהנגעים באין על לשון הרע (ערכין טו) שהוא מעשה פטפוטי דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו לפרים במפטפטין תמיד בצפצוף קול: ועץ ארז. לפי

שפתי חכמים

ג ר"ל למה לי חיות הא לפור לאו חיה הוא דאין לומר דחיות ר"ל שיהא חיה ולא מתה דהא אח"כ כתיב ושחט את הלפור האחת וכתי' ושלח את הלפור החיה על פני השדה ומתרץ פרט לטרפות ר"ל דבעינן ראוי להיות חי ולא טרפה דטרפה אינו יכול לחיות ואילטריך מיעוטא לטרפות שלא תימא כיון דלאו קרבן הוא אלא מחוץ למחנה שחטוה יתכשרו טרפות לטהרת מלורע קמ"ל: ד כתב הרא"ם משמע דס"ל שאין שם לפרים מורה על עוף טהור אבל הוא מורה על הטמא ועל הטהור וק' דבפ' שלוח הקן שנו דעוף טמא פטור מלשלח מנה"מ אמר ר' ילחק דכתיב בקרא כי יקרא קן לפור לפניך עוף בין טמא בין טהור משמע לפור טהור אשכחן דאיקרי טמא לא אשכחן דאיקרי וכו' אלמא לפרים דקרא בטהורים קמיירי ולא בטמאים עכ"ל וכו'. וג"ל דרש"י הרגיש בקושיא זו ותרלה במה שכ' לפי שהנגעים באין כו' וק' למה לא פי' זה על שתי לפרים והמתין עד כה אלא ודאי רש"י בא לתרץ ל"ל טהורות הא לפרים דקרא בטהורות קמיירי ומתרץ לפי וכו' א"כ ס"ת מפום פטפוט קול מביא לפרים ולא בהמות א"כ ה"א דכ"ש שיביא עופות טמאים שהם מלפלפים ומשמיעים קול יותר מעופות טהורים והא דכתיב בקרא לפרים לאו למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרבות אפי' עופות טהורים וכש"כ טמאים מש"ה כתב קרא טהורות. א"נ מש"ה כתב לפרים שהוא מורה על הלפלוף שהם מלפלפים מלפרא ולפור מל' לפרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

שאין לו מי יביאנו שהכל בדלים ומתרחקין ממנו שנא' בדד ישב מחוץ למחנה מושבו: (ד) ולקח למטהר שתי צפרים.

ליקוטי יקרים

געזונד בישלאכווייז, אבער צו די קראנקייט פון די נְשָׁמָה דארף מען קיין דאקטאר, ער אליין האט זיין נְשָׁמָה קראנק געמאכט און ער אליין קען זיא היילין און געזונד מאכן, און זיא קען געזונד ווערין אין איין מנוט ווי דר פָּסוּק זאגט וָשָׁב וְרָפָא לוֹ, ער וועט טאן תְּשׁוּבָה וועט ער געהיילט ווערין. דריבער זאגט דר פָּסוּק זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, אוב דר מְצוֹרָע וועט טאהן תְּשׁוּבָה און וועט לערנען תּוֹרָה וועט ער באלד ריין ווערין פון זיין צָרַעַת. דער **מדרש** זאגט וועגין עלף עֲבֵירוֹת קומען נְגָעִים אויף מענטשין, אז מען דינט עֲבוֹדָה זָרָה, אז מען פארשעמט דעם נאמען פון הקב"ה, אז מען איז מְזַנֶּה, אז מען גַנְבֶת, אז מען רעט לָשׁוֹן הָרָע, אז מען זאגט פאלשע עֵדוּת, אז א דיין פַּסְקֶנְט א פאלשין דין, אז מען שווערט פאלש, אז ער גייט אריין אין א אָרְט וואס ער איז ניט זיינער, אז ער טראכט צו טאן פאלשקייט, אז ער מאכט קריג צווישען גוטע פריינד. אנדערע זאגן אז איינר האט אַעַיִן רָעָה, אשלעכטי אויג, ער פארגינט ניט צו מענטשין זייער פַרמעגין און ער וויל קיינם ניט טאן א טובה, קומט אויף אים צָרַעַת, **רבי יצחק** זאגט דר מענטש וואס איז שלעכט

פירוש לתורת אלהים

וויינג פון דר מַחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן און דר כהן זאל זעהן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע עס איז פר היילט געווארן די קרעץ פון דעם קרעציגען מענטשין: (ד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן דר כהן זאל שאפן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר און מען זאל נעמען צו דעם וואס ווערט טהור פון דעם צרעת שְׁתֵּי צִפֳּרִים צוויי פייגיל חַיּוֹת לעבעדיגע טְהוֹרוֹת ריינע פון די פייגל וואס מען מעג זיי עסן וְעֵץ אֶרֶז און טענין האלץ וּשְׁנִי תוֹלַעַת און איין

נאר זאל מען אים ברייגנען, און די מדרשים זאגין והוא בא, ער זאל אליין קומען צום כהן, און אז ער וויל ניט אליין קומן צום כהן, קומט ער ניט: מיר וועלין פרעגין איין אנדער שאלה פון דיא שאלה וועלין מיר קענין ענפערין דיא פריערדיגע שאלות, דיא גמרא זאגט הקב"ה שטראפט ניט אמענטש באלד מיט נפשות, נאר פריער קומט אנגע אויף זיין שטוב, אויב ער טוהט ניט תשובה קומט אנגע אויף זייני קליידער, אויב ער טוהט ניט תשובה קומט אנגע אויף אים אליין, איז דאך אשאלה אין די תורה שטייט דאך פארקערט, פריער שטייט די דינים פון דעם מענטשינס נגעים נאכדעם די נגעים פון קליידר נאכדעם די נגעים פון הייזער, זאגט דר ספר פ"צ עס זענין דא צווייערליי נגעים, עס זענען דא נגעים וואס קומען אויף דעם מענטש וועגין די זינד פון זיינע אלטערין, אויב זיין פאטער איז גיוועזן בייא זיין מוטער ווען זיא איז גיוועזן אנדה און דיא מוטער איז דאמאלס מעוברת גיווארין, ווערט דר גוף פון קינד מצורע, און פון דעם מצורע שמועסט די תורה אין די סדרה תזריע, ווי דער מדרש זאגט פאר וואס שטייט די פרשה נגעים נעבין אשה כי תזריע צו לערנין אונז אז מאן און ווייב זענין ניט אפגעהיט פון נדות וועט זיין דאס קינד אמצורע, און ווייל דר צרעת קומט אויף דעם מענטש פון די נאטור, גיהער דאך ניט צו זאגין פריער זאל דר צרעת קומן אויף די שטוב, אויף דיא קליידר, וואס גיהערין דא דיא שטוב מיט דיא קליידר, און עס איז דא אמצורע וום עס קומט אויף אים צרעת פאר אזינד, ווי דר מדרש זאגט וועגין זיבען ערליי עבירות קומן נגעים, און פון דעם מצורע שמועסט די סדרה זאת תהיה תורת המצורע, דס איז די לערנונג די דינים פון דעם מענטש וואס איז גיווארין אמצורע ווייל ער הט גירעט לשון הרע, ווייל די צרעת קומט וועגין אעבירה, איז פריער די נגעים אויף די שטוב אויף די קליידר נאכדעם אויף דעם מצורע, עס איז אבער דא נאך טעמים אויף די נגעים פון אשטוב וועגין צרי עין, אז איינר וויל ניט בארגין זיינע כלים צו זיין חבר ער זאגט ער הט ניט, ברענגט הקב"ה אנגע אויף זיין שטוב מוז ער אלץ פון שטוב ארוס טראגין אויף די גאס זעהט מען אז ער הט אלע כלים וום ער הט ניט גיוואלט בארגין און ער הט גיזאגט ער הט ניט, און דער מענטש וום איז גרוים ביי זיך זוכט ער צו גיין אין שיינע קליידר דריבער קומן די נגעים אויף די קליידר, איצט אז עס קומט אמענטש איז מצורע, ווייס מען ניט פר וום ער איז מצורע, עס קען זיין ער איז מצורע וועגין דעם זינד פון זייני אלטערין, ווייל זיי האבין ניט גהיט די דינים פון נדה, און עס קען זיין ער איז מצורע ווייל ער הט גירעט לשון הרע, און אפילו עס איז פריער גיוועזן נגעים אויף זיין שטוב און אויף זייני קליידר פון דעסט וועגין קען זיין ער איז מצורע וועגין זיין פאטער און מוטער, און די נגעים פון שטוב זענין גיוועזן וועגין צרי עין, אויף די קליידער זענין גיוועזן די נגעים וועגין גאוה, דריבער זאגט דר פסוק והובא אל הכהן זאגט דר ילקוט און דר מדרש תנחומא והוא בא אל הכהן, ווייל מען ווייס ניט וועגין וום דער צרעת איז אויף אים גיקומען, אויב דר צרעת איז וועגין זיין פאטער און מוטער, איז והובא אל הכהן, ווערט ער גברענגט צום כהן, די זינד פון זייני אלטערין ברענגין אים צום כהן, אויב ער אליין הט גיזינדיגט מיט איינע פון די זאכין וום קומט אויף זיי נגעים, איז והוא בא אל הכהן, קומט ער אליין צום כהן מיט זיין אייגענעם ווילען קומט ער צום כהן:

ואזוב: ה וצוה הכהן ושחט את־הצפור האחת אל־כלי־חרש על־מים חיים: ו את־הצפר החיה יקח אתה ואת־עץ הארז ואת־שני

אונקלוס

זהורי ואזובא: ה ויפקד כהנא ויכוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי מבוע: ו ית צפרא חיתא יסב יתה וית אעא דארזא

תו"א ושחט את סוטה טו טז:

בעל הטורים

(ה) על מים חיים. כמו שמליצו בנעמן שנתרפא מצרעתו במים חיים ולכך זב צריך טבילה במים חיים משא"כ בשאר טמאים שאינן צריכין להתרפאות ע"י מים חיים: על מים

רש"י

שהנגעים באין ה על גסות הרוח: ושני תולעת ואזוב. מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב: עץ ארז. מקל ו של ארז: ושני תולעת. לשון של צמר ז צבוע זהורית (ב"מ כט): (ה) על מים חיים. נותן אותם תחלה בכלי ח כדי שיהא דם צפור ניכר בהם ט וכמה הם רביעית: (ו) את הצפור החיה יקח אתה. מלמד שאינו אוגדה עמהם י אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזוב כרוכים יחד בלשון הזהורית כ כענין שנא' ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב קיחה אחת לשלשתן יכול כשם שאינה בכלל אגודה כן לא תהא בכלל טבילה ת"ל וטבל אותם ואת

בית יהודא

נעמן אטעגענבוים (לפי שהנגעים באים על גסות הרוח) ווייל נגעים קומן אויף דעם מענטש ווייל ער איז ביי זיך גרוס גוועזן דריבער ברענגט מען אטעגען בוים וואס ער איז דר העכסטער בוים אין וואלד, דר מענטש זאל געדיינקען אז וועגן זיין גרוסקייט איז ער געווארין אמצורע: [ושני תולעת ואזוב] שני תולעת איז וואל געפארבט רויט מיט די בלוט פון אז אווארעם, אזוב איז די נידעריגע בוימליך וואס וואקסן אין וואלד, דריבער דארף מען נעמן דעם שני תולעת אונ דעם אזוב צו לערנן דעם מצורע (מה תקנתו ויתרפא) וואס זאל ער טאן ער זאל געהיילט ווערן (ישפיל עצמו מגאותו) ער זאל זיך נידעריג מאכן פון זיין גרוסקייט אונ ער זאל זיין ביי זיך געדעכונט (כתולעת וכאזוב) ווי דר ווארעם אונ ווי דר אזוב: [ועץ ארז]. זאגט רש"י מען מיינט ניט מען זאל נעמען אגאנצין בוים, נאר (מקל של ארז) אשטעקיל [אצווייג] פון אטעגען בוים: [ושני תולעת]. זאגט רש"י (לשון של צמר צבוע זהורית) וואל וואס איז אויסגעבארשטין לאנג געמאכט וויא אצונג איין עק ברייט איין עק שמאהל אונ געפארבט רויט: (ה) [על מים חיים]. אויף לעבדיגי (פרישע) וואסר [אנגעשעפט פון אטייך וואס הט אקוואל] (נותן אותם תחלה בכלי) פריער גיסט ער אריין די וואסר אין אכלי אונ ער האלט די פייגיל איבער די וואסער אונ ער שעכט זיא אונ די בלוט גייט אריין אין די וואסר (כדי שיהא דם צפור ניכר בהם) דיא וואסער זאל ניט זיין פיל, נאר מען זאל דר קענן איינוויינינג דיא בלוט פון די פייגיל, די וואסר זאל זיין רויטליך (וכמה הם רביעית) ווי פיל וואסר זאל מען אריין גיסען אין די כלי, אפערטיל פון אלוג [אזו אמאס]: (ו) [ואת הצפור החיה יקח אותה]. אונ ער זאל נעמען די לעבדיגע פייגיל, זאגט רש"י (מלמד שאינו אוגדה עמהם) דר פסוק לערונט אונז ער זאל ניט צו זאמען בינדן די פייגיל מיט דעם עץ ארז צו זאמן (אלא מפרישה לעצמה) נאר ער האלט די פייגיל בזונדר (אבל העץ ארז והאזוב כרוכים יחד בלשון הזהורית) אבר דר עץ ארז מיט דעם אזוב זענן גיווען צוזאמען פארוויקולט מיט די רויטע וואל (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב) ער זאל נעמען דעם עץ הארז מיט דעם שני התולעת מיט דעם אזוב (קיחה אחת לשלשתן) מיט איין נעמונג זאל ער נעמען אלי דריי (יכול כשם שאינה בכלל אגודה) איך וואלט מיינען אזו ווי די פייגיל איז ניט צוזאמן גבונדען מיט זיי (כן לא תהא בכלל טבילה) אזו זאל מען ניט איינטונקען אין דעם וואסר די פייגיל צוזאמען מיט דעם בינטול (תלמוד לומר) זאגט אונז דער פסוק (וטבל אותם ואת הצפור החיה) ער זאל איינטונקען אין די וואסר זיי ודעם בינטול] צוזאמען

דעת זקנים מבעלי התוספות

הוא עשה מעשה פטיט וכו': (ה) ושחט את הצפור האחת. למה שוחט אחת ומשלח אחת לומר שאם יעשה תשובה אין הצרעת חוזרת עליו:

שפתי חכמים

כמ"ש הרמב"ן ז"ל וק"ל: ה מ"ה צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. וא"ת גבי צרעת בתים גם כן הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז ומה גסות רוח יש בבית. וי"ל דהצרעת שנתן הקב"ה על הבתים משום שהטמינו האמוריים אוצרות בקירות הבתים לכך נתן הקב"ה צרעת על הבתים כדי שיהיו צריכים לנתוץ הבתים וימצאו האוצרות כדפירש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה נעשה גם רוח כמו שנאמר בפרשת עקב ובקרך וצאנך ירביון וגומר וכתיב אחריו ורם לבבך ושכחת וגו' לכך הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז כלומר אל תהא גס הרוח מחמת רוב הממון שנתתי לך בקירות הבית: ו לאו אילן של ארז כמלת עץ בכל מקום דהיאך יכול ליקח כל האילן: ז כלומר הצמר היה ארוך כמו לי' ולבוע זהורית: ח דבתחלה כתיב אל כלי חרש ואח"כ כתי' על מים חיים הא כיצד ומתרץ דהא והא איתא נותן אותם וכו': ט מדכתי' אחריו וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וגו' משמע שצריך שיהא הדם ניכר במים: י דק"ל דהיה לו לכתוב קיחה אחת אכולן את הצפור וגו' ואת האזוב יקח אותם: כ כלומר העץ ארז והאזוב וגם הלשון זהורית כרוכין יחד באגודה אבל אין הלשון זהורית

פירוש לתורת אלהים

רוטן פאדים ואזוב אונ קרייטעכץ וואס ווערט גרופן אזוב: (ה) וצוה הכהן אונ דר כהן זאל שאפן ושחט אונ מען זאל שעכטן איין פויגל אל כלי חרש איבער איין ערדני כלי על מים חיים אויף קוועלידגי וואסר [עי' רש"י]: (ו) את אונ דעם לעבדיגן פויגל יקח אותה זאל ער זיא באזונדר נעמן ואת עץ הארז אונ דאס טעגין האלץ ואת שני התולעת אונ דעם רוטן פאדים ואת האזוב אונ

ליקוטי יקרים

שלעכט צוא מענטשין, אונ ער וויל ניט פארבארגין פון זיינע כלים צו מענטשין, אז איינר קומט צו אים בארגין אכלי זאגט ער איך האב ניט די כלי, ברענגט הקב"ה אנגע צרעת אויף זיין שטוב, אונ דר כהן הייסט מען זאל ארויס נעמען אלע כלים פון שטוב, זעהן אלע אז ער הט די כלים וואס מען האט ביי אים גוואלט בארגין נאר וועגן זיין שלעכטיקייט האט ער זייא ניט גיוואלט פרבארגין. שלמה המלך דט גזאגט מות וחיים ביד לשון, דר טויט אונ דם לעבן איז נאר פון צונג, דער צונג פון מענטש קען ברייגגן לעבן אויף דעם מענטש אונ ער קען ברייגגן דעם טויט אויף דעם מענטש, אוב דר מענטש לערונט תורה אונ תפלה אונ טרייסט ארעמע לייט אונ אבלים ר"ל אונ זאגט מוסר אונ נאך אזעלכע רייד, דער צונג ברענגט לעבין צו דעם מענטש, אונ אוב דער מענטש זאגט מסירות, ניבול פה, חניפה, לשון הרע, שקר, פאלשע שבועות, אונ נאך אזעלכע שלעכטע רייד, דער צונג ברענגט דעם טויט אויף דעם מענטש, אפילו מיר זעהן

הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם
וְאֵת ׀ הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר
הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים׃ ז וְהִזָּה
עַל הַמִּטַּהֵר מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה׃ ח וְכִבֶּס
הַמִּטַּהֵר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־
שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ
לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים׃ ט וְהָיָה בַיּוֹם

אונקלוס

וְיָת צְבַע זְהוֹרִיתָא וְיָת אֵזוֹבָא
וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן וְיָת צִפְּרָא
חַיְתָא בִּדְמָא דְצִפְּרָא
דִנְכִיסָא עַל מֵי מַבּוּעַ׃
ז וְיַדֵּי עַל דְּמִדַּכֵּי מִן
סְגִירוּתָא שְׁבַע זִמְנִין
וִידַכְּנֵהּ וִישַׁלַּח יָת צִפְּרָא
חַיְתָא עַל אַפֵּי חַקְלָא׃
ח וִיצַבַּע דְּמִדַּכֵּי יָת
לְבוּשׁוֹהִי וִיגַלַּח יָת כָּל
שַׂעְרֵהּ וְיַסְחֵי בְמַיָּא וְיִדְכֵּי
וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרִיתָא
וִיתֵב מִבָּרָא לְמַשְׁכְּנֵהּ
שִׁבְעַת יוֹמִין׃ ט וִיהֵי

תו"א וטבל אותם סוטה יז. ושלח את קידושין כז: וישב מחוץ חולין קמא כריתות ח: והיה ביום סוטה יז:

רשב"ם (ז) והזה שבע פעמים. על אותו המטהר מצרעתו:

בעל הטורים

חיים. בגימט' לא במים מלוחים: (ז) והזה על המטהר ז' פעמים. כנגד ז' דברים שנגעים באים עליהם מזה עליו שבעה פעמים: ושלח את הצפור. רמז שהפרח ממנו הצרעת לצפור אחת שחוטה כן לא תבא עוד הצרעת ואחת משולחת לו' שאם יוסיף להרע תחזור הצרעת כמו הצפור המשלוחה:

בית יהודא

מיט דיא לעבעדיגע פייגיל (הֶחֱזִיר אֶת הַצִּפּוֹר לִכְלַל טְבִילָה) דער פסוק הט נאך אמאל דערמאנט די פייגיל מען זאל זיא אויך איינטונקען אין דיא וואסער מיט דעם בינטיל צוזאמען: (ח) [וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ]. דער מצורע זאל זיצען אויסער זיין וואהנונג (מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה) דער

רש"י

הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה: (ח) וישב מחוץ לאהלו. (ת"כ חולין קמא) מלמד שאסור בתשמיש

ליקוטי יקרים

אמאהל אמענטש מיט אזעלכע עבירות אונ דער מענטש לעבט לאנג, דאס איז וויא דיא גמרא זאגט רשעים בחייהם קרוים מתים, רשעים אפילו ווען זיי לעבן הייסן זיי אוך געשטארבענע ווייל זייער נשמה איז אין זיי לאנג געשטארבין, זיי האבן נאר אין זיך אחיות [לעבעדיגקייט] ווי אבהמה. די גמרא זאגט מה אומנתו של אדם בעולם הזה, ווס זאל דר מענטש טאן אוף די וועלט, יעשה עצמו כאלם, ער זאל זיך מאכן וויא ער איז שטום אונ זאל גאר ווייניג ריידן, דר ענין איז למשל איינער איז גגאנגן אין וועג אונ איז גקומן אין אגרוסן וואלד אונ האט ניט געוואסט ווי אזו ארוס צו קומן פון וואלד ער איז גגאנגען אגאנצין טאג אונ איז אפגעמאטערט גווארען גייענדיג, פארין נאכט הט ער גיטראפן אמענטש גייט אין וואלד שפאצירענדיג הט ער פארשטאנן אז דר מענטש איז בקאנט אין דעם וואלד, ער הט אים גיבעטין ער זאל אים ווייזן די וועג ווי אזו ער קען ארוס קומן פון וואלד, דר מענטש הט אים געוויזן צוויי וועגין, אונ הט גזאגט צו אים דורך ביידע וועגן קען מען קומן צו דיין שטאט, נאר אוב דו וועסט גיין אן די וועג וואס גייט רעכטס עס איז אפילו שווער צו גיין אין די וועג ווייל עס ליגן פיל דערנער אוף די וועג, נאר מיט די זאך איז די וועג גוט דוא וועסט ניט בלאנדזען אין איר דיא וועג וועט דיך פירן גלייך ביז אין דיין שטאט, אונ דיא וועג וואס גייט לינקס דורך איר קען מען איך קומן אין דיין שטאט אונ עס איז אין איר בעסר צו גיין נאר ווייל אין די וועג זענן דא פיל קליינע וועגין זייטיגע קען מען פארבלאנדזען אין אזייטיגע וועג וואס דיא וועג גייט צוועק אין אטיפן וואלד פוהל חיות אונ שדים, שווער מען זאל פון דארטן ארוס קומן לעבעדיג, דאס זע ביגע איז ביי יעדער מענטש דא צוויא

פירוש לתורת אלהים

דם קרייטעכץ אזוב זאל ער בינדען צו זאמען וְטָבַל אוֹתָם אונ ער זאל זייא איין טונקן וְאֶת הַצִּפּוֹר אונ דעם לעבעדיגן פוגל זאל ער אוך צו זאמן מיט דיא דריי זאכן איין טונקען בְּדַם הַצִּפּוֹר אין דעם בלוט פון דעם פוגל ווס איז גשאכטן גווארן אוף די קוועלעדיגע וואסר: (ז) וְהִזָּה אונ מען זאל דער מיט שפרענגן עַל הַמִּטַּהֵר אוף דעם וואס ווערט טהור פון דעם צרעת שֶׁבַע פְּעָמִים זיבן מאל וְטִהֲרוֹ אונ זאל אים טהור מאכן וְשִׁלַּח אונ ער זאל אוועק שיקען דעם לעבעדיגן פוגל עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה איבר דעם פעלד: (ח) וְכִבֶּס אונ דר ווס ווערט ריין זאל וואשן זיינע קליידר וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אונ ער זאל אפ גאלן גאר זיינע האר וְרָחַץ בַּמַּיִם אונ ער זאל זיך באדין אין וואסר וְטָהֵר אונ ער זאל זיין ריין וְאַחַר יָבוֹא אונ דער נאך זאל ער קומן אין דער מַחֲנֶה וְיָשַׁב אונ ער זאל זיצן אויסר זיין גיצעלט זיבן טאג: (ט) וְהָיָה אונ עס וועט זיין בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אין דעם

מצות השם

(קעה) וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וגו'. דאס איז דיא מצות עשה אז אמצורע דעם זיבעטן טאג אז ער ריניגט זיך פון זיין צרעת זאל ער זיך אפ גאלין אונ זיך טובלן ווערט ער טהור ער איז קיין אנדרין ניט מטמא:

אונקלוס

בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלַּח יָת
כָּל שַׂעֲרֵהּ יָת רֵישֵׁהּ וְיָת
דִּקְנֵהּ וְיָת גְּבִינֵי עֵינוֹהִי
וְיָת כָּל שַׂעֲרֵהּ יְגַלַּח
וִיצַבַּע יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי :
י וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִסַּב
תְּרֵין אִמְּרִין שַׁלְמִין
וְאִמַּרְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתָּא
שַׁלְמְתָא וּתְלָתָא עֶסְרוֹנִין

תו"א את ראשו יבמות ה נזיר מא נח . ואת זקנו יבמות ה נזיר מ מא נח : ורחץ את סוכה ו חגיגה י קידושין כג קמא כב : וביום שבת קלג. יקח שני יומא סב : ושלשה מנחות נח :

הַשְּׁבִיעִ֗י יְגַלַּ֣ח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ֮ אֶת־
רֹאשׁ֣וֹ וְאֶת־זְקָנוֹ֮ וְאֵת֙ גַּבֹּ֣ת עֵינָ֔יו
וְאֶת־כָּל־שְׂעָר֖וֹ יְגַלֵּ֑חַ וְכִבֶּ֣ס אֶת־
בְּגָדָ֗יו וְרָחַ֧ץ אֶת־בְּשָׂר֛וֹ בַּמַּ֖יִם וְטָהֵֽר׃
י וּבַיּ֣וֹם הַשְּׁמִינִ֗י יִקַּ֤ח שְׁנֵֽי־כְבָשִׂים֙
תְּמִימִ֔ם וְכַבְשָׂ֥ה אַחַ֛ת בַּת־שְׁנָתָ֖הּ
תְּמִימָ֑ה וּשְׁלֹשָׁ֣ה עֶשְׂרֹנִ֗ים סֹ֤לֶת

רש"י

ל המטה : (ט) את כל שערו וגו'. כלל ופרט וכלל להביא מ כל מקום כנוס שער ונראה : (י) וכבשה אחת. נ להטאת : ושלשה עשרונים. לנסכי שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמו של מצורע ם טעונין נסכים

בית יהודא

פּסוק לערונט אונז ער טאר זיך ניט בהעפטען מיט זיין ווייב : (ט) [את כל שערו וגו']. זאגט רש"י (כלל ופרט וכלל) פריער שטייט אין פּסוק אכלל „כל שערו", אלע האר זאל ער אפּגאלין, נאכדעם שטייט אפּרט וועלכע האר ער זאל אפּגאלין ופון קאפּ פון באָרד די ברעמען פון די אוגין נאכדעם שטייט נאך אמאל אכלל „כל שערו" אלע האר זאל ער אפּגאלין (להביא כל מקום כנוס שער ונראה) צוא לערנען אונז אלע ארטער אוף זיין לייב וואס דארט איז פארזאמולט אביסול האר אונ מען זעהט דיא האר, מוז מען זיי אפּגאלין פון דעם מצורע : (י) [וכבשה אחת]. אונ ער זאל ברענגען איין שעפּס (לחטאת) פאר אקרבן חטאת (ושלשה עשרונים) אונ ער זאל ברענגען מעהל דריי צעהנטיל פון אאיפה (לנסכי שלשה כבשים הללו) צו דיא קרבנות פון די דריי שעפסן, צו יעדר שעפּס איין צעהנטיל פון אאיפה מעהל (שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים) ווארום צוא דעם קרבן חטאת אונ דעם קרבן אשם פון אמצורע דארף מען ברענגען נסכים ודס איז מעהל אונ בוימאייל אונ וויין :

שפתי חכמים

כרוך סביב הסנים אלא כרוך עמהן באגודה ולא הזכיר בקרא במה הן כרוכין : ל דגמרינן אהלו מאהליכם דכתיב גבי מתן תורה דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם שהתיר להם תשמיש המטה : מ יגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה כגון שפנו לאפוקי שער של בית השחי ושל בית הערוה אע"פ שכנוס שער אינו נראה ולאפוקי שער שעל גבי הידים אע"פ שנראה אינו כנוס שער כמו הפרט : נ וכבש אחד בא לאשם דכתיב ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם אבל בכבש הא' וכבשה אחת לא פירש כלום רק סתם ואמר האחד לעולה ואחד לחטאת וכבש הבני ע"כ בא לעולה דאין מביאין נקבה לעולה כדכתיב בפרשת ויקרא וע"כ כבשה להטאת : ס כלומר אע"פ שאר חטאות ואשמות אינן טעונין נסכים וילפינן להו מקרא דלפלא נדר או נדבה הבא בנדר ובנדבה טעונין נסכים שאינו

פירוש לתורת אלהים

זיבּעטן טאג יְגַלַּח אֶת כָּל זאל ער אפּ גאָלין זיינע האר אֶת רֹאשׁוֹ פון זיין קאפּ וְאֶת זְקָנוֹ אונ דיא האר פון זיין באָרד וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו אונ די ברעמן פון זיינע אויגען וְאֶת אונ אלע זיינע האר זאל ער אפּ גאלען : (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אונ אין דעם אכטן טאג יִקַּח זאל ער נעמן שְׁנֵי כְבָשִׂים צוויי שאף זְכָרִים תְּמִימִם גאנץ אן אמום וְכַבְשָׂה אַחַת אונ איין שאף אנקבה בַּת שְׁנָתָהּ ווס זיא איז אלט איאר תְּמִימָה אנאנצי אן אמום וּשְׁלֹשָׁה אונ דרייא צענטיל ווייצין מעל מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן איין מנחה זיא זאל זיין אוים גימישט מיט אייל וְלֹג אונ איין מאס

ליקוטי יקרים

וועגין, איין וועג איז אגלייכע וועג ווי די גמרא זאגט דער מענטש זאל זיך מאכען וויא שטום, ער זאל ווייניג ריידין פון וועלטליכע זאכן, אונ אז עס איז דא אפארזאמלונג מענטשין אונ מען שמוסט ניט פון היילינע זאכן זאל ער שווייגין, דער מוסר ספר עלים לתרופה, [דאס איז אקליינער מוסר ספר פון ווילנער גאון ז"ל] שרייבט פר יעדער ווארט וואס דער מענטש האלט איין דס מויל אונ רעט ניט אזעלכע פּראסטע רייד, איז פר דעם מענטש בעהאלטין אטייער ליכטיגקייט אין גן עדן וואס מלאכים קענן ניט זוכה זיין צוא אזו אליכטיגקייט, עס איז אפילו אשווערע זאך דורך צוגיין די וועלט מיט אזו ווייניג ריידן אונ צו זיין אפּגעהיט פון איבעריגען ווארט אפילו וואס ער איז ניט אסור, דר וועג איז אבר אזיכערער, דר וועג וועט דעם מענטש געווים ברייננגען צו עולם הבא, אבר דר אנדרר וועג דר מענטש זאל איביג האלטן אפּין די מויל צו ריידן ווס ער וויל דס קען דעם מענטש ברייננגען צום גרעסטן אומגליק, ווי דר ספר עלים לתרופה שרייבט, דר גאנצר כף הקלע וואס די מלאכי חבלה ווארפן די נשמה פון איין ארט צום אנדרין ארט דס איז נאר

מצות השם

(קעו) וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר. דאס איז דיא מצוה איין טמא מענטש דארף זיך טובלין אין איין מקוה וואס דער גאנצר גוף זאל זיין אין וואסער אונ עס זאל זיין איין קוואל אונ ער ווערט טהור אונ איין אשה נדה דאס הייסט איין אשה וואס זיא ריינינט זיך פון איר וסת אוך איין יולדת וואס זיא ריינינט זיך אין איר צייט זיא מוזען זיך הערנשט נאך זון אונטער גיין זיך טובלען אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט :

(קעז) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דס איז די מצות ע[...]ה אז דעם אכטן טאג זאל דער מצורע ברענגן די קרבנות איינס איז איין עולה דס אנדרי איז איין אשם אונ דס דריטע איז א[...]טאת אונ דס צעהנטיל מעל איז איין מנחה מיט דעם [...] אז דר כ[...]ן איז מקריב די קרבנות ווען דס ביהמ"ק איז געשטאנען איז [...] גיוואָרן צו עסין קדשים דס איז נוהג ב[...] אונ ב[...]ית :

מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן׃
יא וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֵת
הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ יב וְלָקַח הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ
לְאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם

אונקלוס

סָלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא
בִּמְשַׁח וְלֻגָּא חַד דִּמְשַׁח׃
יא וִיקִים כַּהֲנָא דִּמְדַכֵּי
יָת גַּבְרָא דְּמִדַּכֵּי וְיָתְהוֹן
קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ יב וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת
אִמְּרָא חֲדָא וִיקָרֵב יָתֵהּ
לַאֲשָׁמָא וְיָת לֻגָּא דִמְשַׁחָא

תולדות אהרן

והעמיד סוטה מ : והקריב אותו יומא פ מנחות סא :

בית יהודא

[ולוג אחד שמן]. מען דארף ברענגען אלוג בוימאייל [אלוג איז אזו אמאס] (להזות שבע) צו שפריצן פון דעם בוימאייל זיבען מאל פאר גאט (וליתן ממנו על תנוך אזנו ומתן בהונות) אונ צו געבען פון דעם בוימאייל אויף דאס מיטעלסטע ווענטיל וואס אין אויער אונ אויף די גראבע פינגער פון די הענט אונ פון די פים : (יא) [לפני ה']. זאגט רש"י דער כהן שטעלט דעם מצורע אין דעם טויער נקנור (ולא בעזרה עצמה) ניט אין דיא עזרה (לפי שהוא מחוסר כפורים) ווייל ער הייסט נאך טמא, ווייל ער דארף נאך ברענגען קרבנות : (יב) [והקריב אותו לאשם]. זאגט רש"י (יקריבנו לתוך העזרה לשם אשם) ער זאל געגענען [ברענגען] דעם שעפס אין די עזרה פון וועגען אקרבן אשם : [להניף]. מען זאל אים

רש"י

(סוטה יז) : ולוג אחד שמן . להזות עליו שבע וליתן ממנו על תנוך אזנו ומתן ע בהונות : (יא) לפני ה' . (מנחות לא. כליס ו) בשער נקנור פ ולא בעזרה עצמה לפי שהוא מחוסר כפורים : (יב) והקריב אתו לאשם . יקריבנו לתוך העזרה צ לשם אשם : להניף . שהוא טעון תנופה

שפתי חכמים

בא בנדר ובנדבה אינן טעונין נסכים א"כ ה"א דהני ג' עשרונים דהכא במנחה הבאה בפני עצמה קמיירי ולא במנחת נסכים דא"כ לא הי' צריך אלא עשרון אחד לעולה לכך הוצרך לפרש שהן באין לג' כבשים הללו : ע רש"י רוצה לתת טעם על הלוג הזה למה לא נזכר בשום אחד מן נסכי הבהמות ועל זה פי' להזות וכו' הרא"ם. ונראה דנוכל לפרש דרש"י בא לפרש דלא נטעה לו' שהוא השמן למנחת נסכים ומה שהקשה הרא"ם איך נטעה לו' וכו' י"ל דה"ק קרא מנחה בלולה בשמן ובכמה שמן הוא בולל את המנחה בלוג אחד שמן לכך הוצרך לפרש להזות וכו' : פ בשער נקנור שהוא למזרח העזרה וכי עומד שם אדם ופניו למערב הוא רואה פתח ההיכל והיינו לפני ה' כו' ולא נתקדש חלל שער נקנור בקדושת עזרה כדי שיוכל המצורע שהוא מחוסר כפורים לעמוד שם כדי שיוכל להכניס ידו לפנים להזות עליו ומחוסר כפורים שנכנס בעזרה חייב כרת לכך לא קדשוהו בקדושת עזרה. ע' בהרא"ם : צ מדכתי' אח"כ ושחט את הכבש משמע דעדיין חי והיאך מקריבין אותו אלא יקריבנו לתוך

ליקוטי יקרים

פאר ליידיגע רייד, אפילו ניט פון עבירה, דאס הייסט דברים בטלים, אבער פאר רייד פון לשון הרע, רכילות, קריג, ליגען, פאלשע שבועות, קללות, זיך אליין אדער אנדערע מענטשין, אונ נאך אזעלכע רייד וואס מען טאר ניט ריידין איז גאר ניט צו בעשרייבען ווי גרוס דר שטראף איז פאר די נשמה, דיא גרעסטע עבירה פון ריידין איז לשון הרע, די גמרא זאגט דר מענטש וואס רעדט לשון הרע זענען זיינע עבירות גרוס ביז צום הימל, אונ נאך גרעסער ווי דיא דרייא עבירות עבודה זרה, גלוי עריות, שפיכות דמים, רב חסדא זאגט הקב"ה האט גזאגט צום שר פון גיהנם מיר ביידע וועלן שטראפן דעם מענטש וואס רעדט לשון

פירוש לתורת אלהים

איל : (יא) והעמיד הכהן המטהר דער כהן וואס מאכט ריינינגן זאל ער שטעלן את האיש דעם מענטשן וואס ווערט ריין ואותם אונ זיי די קרבנות לפני יי פאר גאט פתח אוהל מועד אין דער טיר פון דעם אוהל מועד : (יב) ולקח אונ דר כהן זאל נעמען איין שאף והקריב אונ זאל אים גנעהנן צו דר עזרה פון איין אשם וועגן ואת לוג השמן אונ דאס מאס מיט אייל זאל ער אויך גנעהנן והניף אותם אונ ער זאל זיי אויף הייבן איין אויף

הרע, דו וועסט אים שטראפן אויף דיא וועלט אונ איך וועל אים שטראפן אויף די אנדרי וועלט. ווען מיר וועלן זעהן פון וואנען קומט דס די לשון הרע אדר אנדרע שלעכטע רייד וס מענטשין ריידין, דס קומט נאר וואס עס פעלט דעם מענטש יראת שמים, ווי די גמרא זאגט הקב"ה הט גזאגט איך האב בשאפן דעם יצה"ר אונ די תורה זי זאל זיין תבלין [ווי בשמים] איינ־צו־האלטן דעם יצר הרע, פר וס רופט מען די תורה בשמים צום יצר הרע, ווייל אזו ווי בשמים שיט מען אריין נאר אביסול אין אטאפ עסין, שמעקט דס גאנצע עסין, אזו אז דר מענטש לערנט אלע טאג תורה, אפילו נאר אביסול, איין שעה, אדער צוויי שעה, דס העלפט צו שטילען דעם יצר הרע אונ צו זיין דר ווייטערט פון אלע מינים עבירות, דריבר זאגט דער פסוק וזאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, ווען דר מצורע ווערט ריין ווערן פון זיין צרעת, זאל זיין דס ערשטע ער זאל לערנן תורה, דר יצה"ר זאל אים ניט קענן אנרייצן נאך אמאל צו ריידן לה"ר עס זאל ניט קומן נאך אמאל אויף אים צרעת, דר ענין פון יצה"ר איז למשל אגנב איז גשטאנן אין גאס אונ האט גזעהן ווי אמשרת פון אקאנטאר טראגט זעקליך געלט אין איין אנדער קאנטאר, דר גנב הט באלד געטראכט אעצה וויא אזו ער זאל קענען חאפין פון משרת אזעקיל געלד, האט ער גיזעהן אין גאס איז דא אקראם מיט מענסקע קליידר פארטיגע, איז ער גגאנגן צום קרעמר אונ הט גזאגט צו אים דר נגיד רבי שלמה פון יע"ע שטאט הט געשריבן צו מיר איך זאל קופין בייא דיר אין קראם אטייערע זיידענע קאפאטע פאר זיין זוהן צוא דיא תנאים נאר די קאפאטע מוז זיין ריכטיג געפאסט צו זיין מאס, אונ איך וועל דיר באלד בצאלין, דר סוחר זאגט צום גנב ווי אזו קען איך וויסען די מאס פון דעם בחור, זאגט דר גנב צום סוחר מיר וועלן ביידע שטיין בייא דיא טיר פון קראם אונ מיר וועלין זעהן טאמער וועט דורך גיין אזו אבחור וועלען מיר אויף אים אנמעסטין די קאפאטע ודר סוחר הט ניט געוואוסט אז דר מענטש וואס רעט מיט אים איז אגנב, דער משרת וואס האט גיטראגן דס געלד הט אויך ניט געוואוסט אז ער איז אגנב], וויא זיי זענען גשטאנן איז פארביי געגאנגען דער משרת פון קאנטאר אונ הט געטראגן עטליכע זעקליך געלד, ווי דר גנב הט גזעהן פון ווייטין דר משרת גייט מיט געלט האט ער געזאגט צום סוחר

וִירִים יְתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ: יג וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא בְּאַתְרָא דְּיִכּוֹס יָת חַטָּאתָא וְיָת עֲלָתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי כְּחַטָּאתָא אֲשָׁמָא

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: שני יג וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא

תולדות אהרן

ושחט את יבמות ו זבחים נו : כחטאת יומא כא יבמות. פס זבחים מז ל מנחות עג :

רש"י

חי: והניף אותם. את האשם ואת הלוג: (יג) במקום אשר ישחט וגו'. על ירך המזבח בצפון ומה ת"ל והלא כבר נאמר בתורת אשם בפרשת צו את אהרן שהאשם טעון שחיטה בצפון לפי שיצא זה מכלל אשמות לידון ר בהעמדה (זבחים כ) יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו': כי כחטאת. כי ככל החטאות: האשם. הזה: הוא לכהן. בכל עבודות התלויות בכהן ש השוה אשם זה לחטאת שלא תאמר הואיל

בית יהודא

אויפהייבען (שהוא טעון תנופה חי) ווארום מען דארף אים אויפהייבען ווען ער לעבט : [והניף אתם]. ער זאל זיא אויפהייבען (את האשם ואת הלוג) דעם קרבן אשם אונ דעם לוג בוימאייל : (יג) [במקום אשר ישחט וגו']. ער זאל שעכטען דעם שעפס וואס איז אאשם אויף דעם ארט וואס ער וועט שעכטען דעם חטאת אונ די עולה, דאס איז (על ירך המזבח בצפון) אויף דיא צפון זייט פון מזבח, פרעגט רש"י (ומה תלמוד לומר) צו וואס דארף דער פסוק דא לערנען אז דעם אשם זאל מען שעכטען אין צפון זייט פון מזבח (והלא כבר נאמר תורת אשם בפרשת צו את אהרן) אין די סדרה צו את אהרן זענען געלערנט געווארען דיא דינים פון אקרבן אשם אונ דארטען שטייט (שהאשם טעון שחיטה בצפון) אז אאשם דארף מען שעכטען אין צפון זייט פון מזבח, צו וואס שטייט דא דער דין נאך אמאל, ענטפערט רש"י (לפי שיצא זה מכלל אשמות) ווייל דער אשם איז אנדערש פון אלע אשמות (לידון בהעמדה) מען דארף אים שטעלען אין טויער נקנור (יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו) וואלט איך מיינען מען זאל אים שעכטען וואו ער שטייט (לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו') דריבער שטייט מען זאל שעכטען דעם אשם אויף דעם ארט וואס מען וועט שעכטען דעם חטאת מיט די עולה, דאס איז אין צפון זייט פון מזבח : [כי כחטאת]. זאגט רש"י (כי ככל החטאות האשם הזה) ווארום דר חטאת איז ווייא אלע חטאות אונ דער אשם איז ווייא אלע אשמות, וואו מען שעכט אלע חטאות אונ אלע אשמות זאל מען שעכטען דעם חטאת אונ דעם אשם : [הוא לכהן]. זאגט רש"י (בכל עבודות התלויות בכהן) אלע עבודות וואס דער כהן דארף טאן (השוה אשם זה לחטאת) איז דער אשם גלייך צום חטאת (שלא תאמר) זאלסט ניט זאגען (הואיל ויצא דמו מכלל שאר אשמות) ווייל מיט די בלוט פון דעם אשם

שפתי חכמים

עזרה ונתן טעם בזה כדי להניף אותו חי לפי שהוא טעון תנופה חי לא כמו אימורי שלמים וכו': ק כלו' ולא שני כבשים וכבשה וג' עשרונים דרישא דקרא או נאמר שאין הכבש בכלל תנופה לפי שהקריבה מיוחד לכבש והניף ללוג ומאי אותם שהוא ל' רבים לכלול הלוג והעשרונים אבל הכבש לא מ"מ כיון שנכתב ואת לוג השמן אחריו והוה כאלו אמר והקריב אותו וגם את לוג השמן שנכנים בהקרבה זו וכשחזר ואמר והניף אותם אכבש ולוג קאי וכן כ' בהדיא גבי ואם דל הוא ולקח הכהן את הכבש וגו' הרא"ם: ר וא"ת גבי חטאת ועולה נמי למה לא גילה הקרא שטעון שחיטה בצפון דהא הם נמי ילאו מכלל חטאות ועולה לידון בהעמדה כדכתיב והעמיד הכהן וגו' דקאי על כל הקרבנות שלריך המטהר. וי"ל דמהיכא תיתי שלא יהו לריכין שחיטה בצפון בשלמא גבי אשם דלריך לגלות משום דשאני אשם דלריך ליתן מדמו על בהן ועל תנוך איש המטהר ס"א דמותר ג"כ לשחוט אשם במקום העמדת איש המטהר כיון שמוליך הדם לשם ליתן על הבהונות ועל תנוך אוזן אבל גבי חטאת ועולה לא לריך שם לדם כלל: ש פי' בכל העבודות התלויות בכהן ומה חטאת בהמה מן החולין וכיוס וביד ימנית וטעונה כלי אף אשם כן לא

פירוש לתורת אלהים

היבונג פאר גאט: (יג) ושחט אונ זאל שעכטען דעם כבש במקום אויף דעם ארט וויא מען שעכט אחטאת אונ אעולה דס מיינט מען אויף צפון זייט פון דעם מזבח במקום הקודש אויף איין הייליג ארט כי כחטאת ווארום אזו ווי אחטאת האשם אזו איז דר אשם צום

ליקוטי יקרים

דר בחור וואס דא גי"ט איז די ריכטיגע מאס ווי דר בחור וואס איך דארף פון זיינעטוועגן די קאפאטע, דר סוחר איז גגאנגען צום בחור אונ האט גיבעטין ער זאל אריין גיין צו אים אין קראם אונ האט גיזאגט צו אים דר מענטש וואס דא שטייט וויל קופין ביא מיר אטייערע זיידענע קאפאטע פאר אזו אבחור ווי דוא בינסט טוה מיר אטובה טוה־אום פון דיר דיין קאפאטע אונ מעסט אן דיא קאפאטע אוב זיא וועט אויף דיר גוט זיין, דער משרת האט אוועק געלייגט די זעקליך געלט אויף דעם טיש אונ האט אויסגעטאהן זיינע קליידער, אונ האט אנגעטאן די זיידענע קאפאטע, אונ ער האט דעם סוחר געוויזן ווי גוט די קאפאטע איז אויף אים, דר גנב האט דערווייל גחאפט אפאר זעקליך געלד אונ איז אנטלאפין, דער משרת האט גיוואלט ארויסלויפין פון קראם לויפין נאך דעם גנב, האט דער קרעמער אים ניט געלאזט לויפין, ער האט גזאגט צום משרת טוה־אום דיא קאפאטע מייני וועסטו לויפין, אונ איידער ער האט אויסגעטאהן דעם קרעמערס קאפאטע אונ אנגעטאהן צוריק זיין קאפאטע איז דערווייל דער גנב אנטלאפן אונ מען האט אים ניט געפונן, דר יצר הרע מיט דעם מענטש טוהט אויך אזו, דער מענטש איז צוזאמען געשטעלט פון צוויי זאכען פון אגוף וואס ער איז גמאכט פון ערד, אונ אנשמה פון הימל, אונ ווייל די נשמה איז גאנץ פרעמד פון גוף וואלט זיא וועלין אלע מנוט אנטלויפין פון גוף, אונ זיא ווארט עס זאל קומען דיא לעצטע מנוט פון גוף, זיא זאל קענען פון גוף אנטלויפין, ווי דר פייער אנטלויפט פון די ליכט ווען די ליכט ענדיגט זיך, אונ ווי דר יצר הרע זעהט אז דער רשע גייט ארום אויף דר וועלט, ווערט ער בייז אויף זיין נשמה אונ וואלט געוואלט דיא נשמה זאל ניט קענען ארויף גיין אין הימעל, רעט ער צו דעם מענטש מיט גוטע רייד ער זאל הנאה האבען פון די וועלט פון פיל מינים עבירות אונ ער פארבינדט די נשמה צו די עבירות מיט אשטארקע פאר בינדונג אונ ווען דר מענטש שטארבט אונ דיא נשמה וויל ארויף גיין אין הימל, קומען די אלע מלאכים וואס זענען דיא שרים פון די תאוות אונ זאגין צוא די נשמה בצאהל אונז פריער פאר דיא תאוות אונ עבירות וואס דו האסט הנאה גהאט אויף די וועלט, נאכדעם וועלין מיר דיך לאזין גיין וואהין דוא ווילסט גיין, שבאמת איז דר צער פון דיא נשמה זייער גרויס, נאר ווייניגסטנס האט די נשמה גהאט הנאה פון די וועלט, אבער אז דיא נשמה

ויקרא יד מצורע

לכהן קדש קדשים הוא: יד ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על־תנוך אזן המטהר הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־בהן רגלו הימנית: טו ולקח הכהן מלג השמן ויצק על־כף הכהן השמאלית:

אונקלוס

הוא לכהנא קדש קודשין הוא: יד ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתן כהנא על רום אודנא דמדכי דימינא ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה דימינא: טו ויסב כהנא מלגא דמשחא ויריק על ידא דכהנא דשמאלא:

תו"א ולקח הכהן יומא סה זבחים מז: ולקח הכהן מנחות ע.

בית יהודא

ווערט געטאן אנדערש וויא מיט דיא בלוט פון אנדערע אשמות (להנתן על תנוך ובהונות) פון די בלוט ווערט געגעבן אויף דאס מיטעלסטע ווענטיל וואס אין אויער פון מצורע אונ אויף דיא גראבע פינגער פון מצורע, דריבער (לא יהא טעון מתן דמים ואמורים על גבי מזבח) זאל מען ניט דארפן שפריצען די בלוט פון דעם אשם אויף דעם מזבח אונ מען זאל ניט דארפען מקריב זיין דיא חלב פון דעם אשם אויף דעם מזבח (לכך נאמר) דריבער זאגט דר פסוק (כי כחטאת האשם הוא לכהן) בייא דעם כהן זאל זיין דער אשם גלייך וויא דער חטאת (יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת) איך וואלט מיינען מען זאל שפריצען דיא בלוט פון אשם אויף דיא אויבערשטע העלפטע וואנט פון מזבח אזו וויא מען שפריצט די בלוט פון אחטאת (תלמוד לומר זאת תורת האשם) זאגט דר פסוק דאס איז די לערנונג פון אאשם, אבער ניט פון אחטאת, וויא עס שטייט אין ספר תורת כהנים: (יד) (תנוך). זאגט רש"י (גדר אמצעי שבאזן) דם מיטעלסטע ווענטיל וואס אין אויער ווערט גערופן תנוך, זאגט רש"י (לשון תנוך לא נודע לי) דעם טייטש פון ווארט תנוך ווייס איך ניט (והפותרים קורין לו טנדרון) דיא מענטשען וואס טייטשין דעם ווארט תנוך, זאגן זיי תנוך איז דערטייטש

רש"י

וילא דמו מכלל שאר אשמות להנתן על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח לכך נאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת ת"ל א וכו' כתורת כהנים: (יד) תנוך. גדר אמצעי שבאוזן ולשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורים לו טנדרו"ם:

שפתי חכמים

כחטאת להנתן לכהן: ת פי' שכבר ידוע שגובה המזבח עשר אמות ובאמצע גובה היה חוט של סיקרא חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים ובחטאת כתיב על קרנות המזבח ש"מ מן הנתנים למעלה הוא ובאשם לא כתיב קרנות ש"מ למטה הוא: א ת"ל

ליקוטי יקרים

דארף געשטראפט ווערין פר די עבירה פון לשון הרע איז איר צער נאך גרעסער, זיא הט פון די עבירה קיין הנאה געהאט אונ זיא ווערט פר די עבירה שטארקער בעשטראפט ווי פאר אלי אנדערע עבירות, ווי דיא גמרא זאגט אלי חיות האבן זיך פארזאמולט צום שלאנג אונ האבן גזאגט צו אים עס איז אמת מיר הרגען מענטשין, האבין מיר הנאה מיר עסין זיין פלייש, אבער אז דו בייסט אמענטש אונ לאזט אריין אין אים דיין גיפט אונ ער שטארבט וועלכע הנאה האסטו פון דעם, דו עסט דאך ניט זיין פלייש, ענטפערט דר שלאנג איך בין נאר דיא מענטשין וואס ריידין לשון הרע, וועלכע הנאה האט ער גהאט ווען ער האט גרעט לשון הרע:

דער מדרש שרייבט רבי יוחנן אונ רבי שמעון בן לקיש זאגין

פירוש לתורת אלהים

כהן גלייך אין זיינע עבודות קודש ער איז גאנץ הייליג: (יד) ולקח הכהן אונ דר כהן זאל נעמן פון דעם בלוט פון דעם אשם ונתן הכהן אונ דר כהן זאל געבן על תנוך אויף דעם לעפיל פון דעם רעכטן אויער פון דעם מענטש וואס ווערט ריין ועל אונ אויף דעם דוים פון זיין רעכטע האנד ועל בהן אונ אויף דעם דוים פון זיין רעכטן פוס: (טו) ולקח אונ ער זאל נעמען הכהן דר כהן מלוג השמן פון דר מאס אייל ויצק אונ ער זאל גיסען על כף אויף דער לינקע האנט פון דעם כהן:

מען טאר ניט שטיין אין דיא פיר איילין פון אמצורע, אונ ווען עס איז אווינט מוז מען זיין ווייט פון אמצורע מער וויא הונדערט איילין, ווייל דער שלעכטער ריח וואס גייט פון מצורע קען קראנק מאכין מענטשין, רבי מאיר פלעגט ניט עסין דיא אייער וואס זענען גוועזן אין די גאס וואס דר מצורע וואהנט, אפילו פון אייער ווערט צפג גשיילט אהארטע שאלאכץ. פון דעסטוועגן הט ער די אייער ניט גיגעסין, אנדערע עסינווארג וואס האבין קיין שאלאכץ האט ער געווים ניט גיגעסין. רבי אמי אונ רבי אסי זענען ניט אריינגגאנגען אין דיא גאס וואס אין איר וואהנט אמצורע, ווען ריש לקיש פלעגט זעהן אמצורע גייט אין גאס הט ער אויף אים גווארפן שטיינער אונ הט גזאגט צו אים אנטלויף פון גאס זיץ אין דיין וואהנונג, זאלסט ניט קראנק מאכען מענטשין, רבי אלעזר האט גזאגט פון רבי יוסי בן זמרא ווען צווייי הונדערט אונ אכט אונ פערציג גלידער איז דא אין אמענטש, עס זענען דא שטייענדיגע גלידער, ליגענדיגע גלידער, אונ דער צונג ליגט פארמאכט וויא אין אתפיסה פארמאכט מיט צווייא ווענט, אביינערנע וואנט (ביט דיא ציין), אונ מיט דיא לעפצין (ליפען), זעה נאר ווי פיל שאדין דר צונג הט גמאכט אויף דר וועלט, דורך אים שטארבן מענטשין, ווייל חוה האט גרעט ווס זיא האט ניט גדארפט ריידין, דורך אים זענען יודין אין גלות אונ ביידע בתי מקדשים זענען פאר ברענט גיווארן, אונ הונדערט טויזענדר יודין זענען גהרגית גיווארן, ווייל די מרגלים האבן גרעט וום זיי האבן ניט גדארפט ריידין, אפילו מרים אונ אהרן ווען זייא האבן גרעט אויף משה אווארט וואס זיי האבן ניט גדארפט ריידין, זענען זיי גווארן מצורע, אונ דר מענטש וואס רעט לשון הרע איז גלייך ווי ער וואלט געזינדיגט אין די גאנצי תורה, ווייל די איין עבירה ברענגט דעם מענטש צוא זינדיגן אין דיא גאנצע תורה וויא ספרי מוסר שרייבין. דר זוהר זאגט אויף אלי

טז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה׃ יז וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם׃ יח וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר

אונקלוס

טז וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵהּ דְּיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵהּ דִּשְׂמָאלָא וְיַדֵּי מִן מִשְׁחָא בְּאֶצְבְּעֵהּ שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ׃ יז וּמִשְּׁאָר מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵהּ יִתֵּן כַּהֲנָא עַל רוּם אוּדְנָא דְּמִדַּכֵּי דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא עַל דְּמָא דַּאֲשָׁמָא׃ יח וּדְאִשְׁתְּאַר בְּמִשְׁחָא

תולדות אהרן

וטבל הכהן מנחות ו י: ומיתר קידושין ס: תנוך אזן יומא סה: רגלו יבמות קד: על דם מנחות י:

רש"י

בהן. גודל: (טז) לפני ה'. (תורת כהנים) כנגד בית

בית יהודא

טַנְדְרוֹן [טַנְדְרוֹן איז אַפְּרַאנְצֶעזִישֶׁער וָוארְט]: (טז) וְלִפְנֵי ה'.
ער זָאל שְׁפְּרִיצֶען זִיבֶען מָאל פוּן דֶעם בּוֹימְאֵייל פַר גָאט, זָאגְט רש"י (כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים) גֶעגִין קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים

פירוש לתורת אלהים

(טז) וְטָבַל אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אַיין טוּנְקֶן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד מִן הַשֶּׁמֶן פוּן דֶעם אֵייל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וָוס אִיז אוּף זַיין לִינְקֶע הַאנְד וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם אֵייל מִיט זַיין פִינְגֶער שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּען מָאל לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט קֶעגִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: (יז) וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אוּנ דֶעם אִיבְּרִיגֶען אֵייל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וָוס אִיז אוּף זַיין הַאנְט יִתֵּן זָאל עֶר גֶעבֶּען אוּף דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם וָוס אִיז אוּף אִים גֶעגֶעבֶּן גְוָוארֶן: (יח) וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אוּנ דָאס אֵייל וָוס אִיז נָאךְ גֶבְּלִיבֶּן אוּף דֶר הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן

ליקוטי יקרים

זִינְד אַז מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה אִיז הקב"ה מוֹחֵל, נָאר אוּף דִי זִינְד פוּן לָשׁוֹן הָרָע אֲפִילוּ מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה אִיז הקב"ה נִיט מוֹחֵל. רַבִּי חִייא זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָוס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע וֶוערִין טָמֵא זַיינֶע אַלִי גְלִידֶר, נָאךְ זָאגְט דֶר זוהר עֶס אִיז דָא אַמַלְאָךְ וָואס עֶר דַארְף אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוּף דִי רֵייד וָוס מֶענְטְשִׁין רֵיידִין, אַז עֶר הֶערְט מֶענְטְשִׁין [אָדֶער אַיין מֶענְטְשׁ] רֵיידִין לָשׁוֹן הָרָע דֶער צֵיילְט עֶר בַּאלְד דִי רֵייד פַר הקב"ה, אוּנ עֶס וֶוערְט בַּאלְד נִגְזַר שְׁלֶעכְטֵי גְזֵירוֹת אוּף דֶר וֶועלְט אוּנ אוּף דִיא מֶענְטְשִׁין וָוס הָאבִּין גִיהֶערְט לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ אַז דֶר מֶענְטְשׁ אִיז מְטַמֵּא זַיין צוּנְג אוּנ זַיין מוֹיל מִיט לָשׁוֹן הָרָע, אִיז עֶר מְטַמֵּא זַיינֶע אַלֶע תְּפִלּוֹת אוּנ זַיין תּוֹרָה וָוס עֶר דַאוֶונְט אוּנ לֶערְנְט, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק וְזֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, אַז עֶר וֶוערְט רֵיין פוּן זַיין צָרַעַת אוּנ הקב"ה הָט אִים מוֹחֵל גִיוֶועְן זַיין עֲבֵירָה דַאמָאלְס אִיז זַיין תּוֹרָה אַהֵיילִיגֶע תּוֹרָה. אַלֶע עֲבֵירוֹת וָואס אַמֶענְטְשׁ טוּהְט זֶענֶען נָאר גֶעצֵיילְטֶע, עֶטְלִיכֶע מָאהְל אִין זַיין לֶעבִּין, אָבֶּער דִיא עֲבֵירוֹת וָוס דֶר מֶענְטְשׁ טוּהְט מִיט זַיינֶע שְׁלֶעכְטֵי רֵייד, לָשׁוֹן הָרָע, רְכִילוּת, שְׁבוּעוֹת, קְלָלוֹת, נְדָרִים, נִיבּוּל פֶּה, לִיגֶען, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע רֵייד דָאס קְלוֹיבְּט זִיךְ צוּ זַאמֶען בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ אִין דִי צַייט וָואס עֶר לֶעבְּט טוֹיזֶענְדֶער עֲבֵירוֹת, דִי גמרא זָאגְט לָשׁוֹן הָרָע הַרְגִּית דְּבֵיי מֶענְטְשִׁין, דֶר מֶענְטְשׁ וָוס זָאגְט דִי לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הֶערְט אוּנ גְלוֹיבְּט דִי לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אוּף אִים הָט מֶען גֶערֶעט דִי לָשׁוֹן הָרָע וִוי מִיר גֶעפִינֶען דוֹאֵג הָאֲדוֹמִי הָאט גֶערֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוּף דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל אֲחִימֶלֶךְ, אוּנ דֶר מֶלֶךְ שָׁאוּל הָט גֶעגְלוֹיבְּט דִי לָשׁוֹן הָרָע, אִיז דֶר סוֹף גִיוֶועְן, דוֹאֵג אִיז אוֹיסְגֶעְרִיסֶן גְוָוארֶן פוּן בֵּיידִי וֶועלְטִין, שָׁאוּל אִיז גֶהַרְגִּית גִיוָוארֶן, אֲחִימֶלֶךְ אוּנ דִיא גַאנְצֶע שְׁטָאט נֹב וָואס אַלֶע זֶענִין גִיוֶועְן כֹּהֲנִים, זֶענִין גֶעהַרְגִּית גִיוָוארֶן מִיט זַייעֶרֶע וַוייבֶּער אוּנ קְלֵיינֶע קִינְדֶר. דֶר מדרש זָאגְט עֶס הָאט אַמָאהְל גִטְרָאפֶּן אַרוֹכֵל [אַקַארַאבֶּעלְנִיק] וָוס גֵייט אַרוּם אִין דִיא הַייזֶער אוּנ דִיא דֶערְפֶּר מִיט סְחוֹרָה] אִיז גַאנְגֶען אִין דִי שְׁטֶעט וָוס זֶענֶען נָאנְט צוּ דִי שְׁטָאט צִפּוֹרִי אוּנ הָאט גְשְׁרִיגֶען וֶוער וִויל קוֹיפִין אַסַם [אַמֶעדִיצִין] צוּם לַאנְג לֶעבִּין, גֵייעֶנְדִיג אִיז דֶער רוֹכֵל פַארְבַּייא גְגַאנְגֶען נֶעבִּין רַבִּי יַנַּאי, וִוי רַבִּי יַנַּאי הָאט גְהֶערְט וָואס דֶר רוֹכֵל שְׁרַייט, הָאט עֶר גְזָאגְט צוּם רוֹכֵל קוּם צוּא מִיר אוּנ פַארְקוֹיף מִיר דֶעם מֶעדִיצִין, הָט דֶער רוֹכֵל גְזָאגְט צוּ רַבִּי יַנַּאי דוּא דַארְפְסְט נִיט דֶעם מֶעדִיצִין, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע מֶענְטְשִׁין וִוי דוּ בִּיזְט דַארְפִין אוֹיךְ נִיט דֶעם מֶעדִיצִין. רַבִּי יַנַּאי הָאט אִים שְׁטַארְק גִיבֶּעטִין אִיז דֶער רוֹכֵל גְגַאנְגֶען צוּ רַבִּי יַנַּאי אוּנ הָאט אַרוּם גְנוּמֶען דֶעם סֵפֶר תְּהִלִּים אוּנ הָאט אִים גִיוִויזֶען דֶעם פָּסוּק מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, וֶועלְכֶר מֶענְטְשׁ עֶס וִויל לֶעבִּין, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב, עֶר הָאט לִיבּ דִי טֶעג עֶר זָאל אִין זֵייא זֶעהֶן גוּטֶס, נְצוֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע, הִיט דַיין צוּנְג פוּן שְׁלֶעכְטֶע רֵייד, וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה, אוּנ דַיינֶע לֶעפְּצִין זָאלְסְטוּ הִיטֶן פוּן צוּא רֵיידִין פַאלְשְׁקַייט, הָאט רַבִּי יַנַּאי גְזָאגְט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט אוֹיךְ אַזוֹי אוֹיס גֶערוּפִין שׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ, דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הִיט זַיין מוֹיל אוּנ זַיין צוּנְג שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ, הִיט עֶר זַיין לֶעבִּין פוּן צָרוֹת, מֶען מֵיינְט שׁוֹמֵר מִצָּרַעַת נַפְשׁוֹ עֶר הִיט זַיין לַייבּ עֶס זָאל אוּף אִים נִיט קוּמֶען צָרַעַת, דְרִיבֶּער הָט מֹשֶׁה אוֹיךְ אָנְגֶעזָאגְט דִי יוּדֶען זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע, דָס וֶועט זַיין דִי לֶערְנוּנְג פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ הַמּוֹצִיא רַע, וָוס רֶעט שְׁלֶעכְטֵי רֵייד. דֶר רוֹכֵל הָט גִיוֶועהְן דָוִד הַמֶּלֶךְ הֶט גִיזָאגְט אִין תְּהִלִּים טָאפֶּעלֶע וֶוערְטֶער מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, וֶוער אִיז דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וִויל לֶעבִּין, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב, עֶר הָט לִיבּ דִי טֶעג צוּ זֶעהֶן גוּטֶס, הָאט דֶר רוֹכֵל גְלֶערְנְט דָאס מֵיינְט מֶען בֵּיידֶע וֶועלְטִין, וֶוער אִיז דֶער מֶענְטְשׁ וָוס וִויל לֶעבִּין צוּ עוֹלָם הַבָּא, אוּנ עֶר הָט לִיבּ דִי טֶעג פוּן עוֹלָם הַזֶּה, עֶר זָאל אִין זֵייא גוּט לֶעבִּין, מִיט גֶעזוּנְט, דִיא בֵּיידֶע זַאכִין קֶען הָאבִּין דֶר מֶענְטְשׁ וָואס רֶעט נִיט שְׁלֶעכְטֵי רֵייד אוּנ רֶעט נִיט פַאלְשְׁקַייט, עֶר וֶועט זַיין גֶעזוּנְד אוּף דִי וֶועלְט, עֶר וֶועט נִיט זַיין מְצוֹרָע, אוּנ עֶר וֶועט הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא:

עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה׃ יט וְעָשָׂה
הַכֹּהֵן אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־
הַמִּטַּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה׃ כ וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר׃ ס שלישי חמישי כשהן מחוברין
כא וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח
כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְכַפֵּר
עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן׃ כב וּשְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ
וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה׃

דִּי עַל יְדָא דְכַהֲנָא יִתֵּן עַל
רֵישָׁא דְמִדַּכֵּי וִיכַפֵּר
עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ׃
יט וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא יָת
חַטָּאתָא וִיכַפַּר עַל דְּמִדַּכֵּי
מִסּוֹבְתֵהּ וּבָתַר כֵּן יִכּוֹס
יָת עֲלָתָא׃ כ וְיַסֵּק כַּהֲנָא
יָת עֲלָתָא וְיָת מִנְחָתָא
לְמַדְבְּחָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא וְיִדְכֵּי׃ כא וְאִם
מִסְכֵּן הוּא וְלֵית יְדֵהּ
מַדְבְּקָא וְיִסַּב אִמַּר חַד
אֲשָׁמָא לַאֲרָמָא לְכַפָּרָא
עֲלוֹהִי וְעִסְרוֹנָא סֻלְתָּא
חַד דְּפִיל בִּמְשַׁח לְמִנְחָא
וְלֻגָּא דִמְשָׁחָא׃ כב וְתַרְתֵּין
שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין
בְּנֵי יוֹנָה דִּי תַדְבֵּק
יְדֵהּ וִיהֵי חַד חַטָּאתָא

תו"א ועשה הכהן זבחים ח: וכפר שם: והעלה פסחים נח מנחות כה: ואם דל יומא מא ערכין י כריתות כח: ואין ידו ערכין ז: לתנופה יומא ס מנחות נג נד: ועשרון מנחות נט פו:

רש"י

ב קדשי הקדשים: (כ) ואת המנחה. מנחת נסכים ג של בהמה: (כא) ועשרון סלת אחד. לכבש זה שהוא א' יביא עשרון ד א' לנסכיו: ולוג שמן. לתת ממנו על הבהונות

בית יהודא

זאל ער שפריצען: (כ) וְאֶת הַמִּנְחָה. זאגט רש"י (מִנְחַת נְסָכִים שֶׁל בְּהֵמָה) דער כהן זאל מקריב זיין די מִנְחָה ווי מען איז מַקְרִיב די מִנְחָה וואס מען ברענגט מיט א קָרְבַּן בְּהֵמָה, די גאנצע מִנְחָה ווערט פארברענט אזוי ווי א קָרְבַּן עוֹלָה:
(כא) וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד. אונ איין צעהנטיל אֵיפָה נאזוי אמאסו מעהל (לְכֶבֶשׂ זֶה) צו דעם שעפס (שֶׁהוּא אֶחָד) וואס ער איז אייגער (יָבִיא עִשָּׂרוֹן אֶחָד לִנְסָכָיו) זאל ער ברענגען איין צעהנטיל איפה מעהל צו דיא נְסָכִים נדי מִנְחָה מעהל בוימאייל נייין וואס מען ברענגט צו יעדער קָרְבָּן רופט מען מִנְחַת נְסָכִים]: (וְלֹג שֶׁמֶן]. אונ א לוג ואזוי אמאסו בוימאייל זאל ער ברענגען (לָתֵת מִמֶּנּוּ עַל הַבְּהוֹנוֹת) פון דעם בוימאייל זאל מען געבן אויף דיא גראבע פינגער, זאגט רש"י (וְשֶׁמֶן

שפתי חכמים

זאת תורת האשם בכל תורת לרבות מיהא באשם מצורע מתן דמים בלו למטה מחוטי הסיקרא אע"פ שהוקש לחטאת באחר דברים: ב דהא השתא לאו מחוסר כפורים הוא ומותר לו לילך לעזרה ולפנים ועוד דאין הואה בשער נקנור וע"כ האי לפני ה' כנגד בית קדשי קדשים: ג כלומר הבאה עם הבהמה בהיא מנחת נסכים לא מנחה הבאה בפני עצמה שהמנחה הבאה בפני עצמה היא נקמצת והנותר נאכל לכהנים ומנחה זו הוקשה לעולה שכולי כליל אף מנחה זו כולה כליל: ד (ג"א) דלא הל"ל א' בבלמא הא דכתי' וכבש א' שפיר לפי שהעביר מביא ג' בהמות אמר בעני א' אבל גבי עשרון ליכא למימר הכי דכיון שהעשרון הזה טפל לבהמ' לא הל"ל אלא ועשרון סולת לפיכך צ"ל שפי' הכי' ועשרון סולת אחד לכבש זה

פירוש לתורת אלהים

יִתֵּן זאל ער געבן אויף דעם קאפ פון דעם וואס ווערט ריין פון דעם צָרַעַת וְכִפֶּר אונ דער כהן זאל מְכַפֵּר זיין אויף אים לִפְנֵי יְיָ פאר גאט: (יט) וְעָשָׂה אונ דער כהן זאל מַקְרִיב זיין דעם שעפס פאר א חַטָּאת וְכִפֶּר אונ זאל פאר געבן אויף דעם וואס ווערט גריינינגט פון זיין טוּמְאָה וְאַחַר יִשְׁחַט אונ דער נאך זאל ער שעכטן דעם אנדערין כֶּבֶשׂ פאר איין עוֹלָה: (כא) וְאִם דַּל הוּא אונ ווען דער מענטש וואס ער איז געוועזן מְצוֹרָע איז איין ארום מאן וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת אונ ער פאר מאגט ניט צו קויפן דריי שאף וְלָקַח זאל ער נעמן איין כֶּבֶשׂ אזכר פאר איין אָשָׁם לִתְנוּפָה צו איין אויף הייבונג פאר גאט ווי עס שטייט אין פסוק י"ב וְעִשָּׂרוֹן אונ איין צענטל מעל בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן אום געמושט מיט אייל לְמִנְחָה פאר א מנחה וְלֹג שֶׁמֶן אונ איין מאס אייל: (כב) וּשְׁתֵּי תֹרִים אונ צוויא אלטע טאהבין א' אדער שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה צווייא יונגע טאהבין אֲשֶׁר וואס ער פאר מאגט וְהָיָה אונ עס זאל זיין אֶחָד איינס פאר א חַטָּאת וְהָאֶחָד אונ איינס פאר א עוֹלָה: (כג) וְהֵבִיא אֹתָם אונ ער זאל זיי ברענגען אין דעם אכטן טאג צו זיין

כג וְהֵבִיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
לְטָהֳרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־
מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה׃ כד וְלָקַח הַכֹּהֵן
אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן
וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ כה וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־
תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃
כו וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף
הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃ כז וְהִזָּה הַכֹּהֵן
בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־

אונקלוס

וְחַד עִלָּתָא: כג וְיַיְתֵי
יָתְהוֹן בְּיוֹמָא תְמִינָאָה
לְדַכָּיוּתֵהּ לְוָת כַּהֲנָא
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לִקְדָם
יְיָ: כד וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת
אִמְּרָא דַאֲשָׁמָא וְיָת לֻגָּא
דִמְשְׁחָא וִירִים יָתְהוֹן
כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ:
כה וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא
דַאֲשָׁמָא וְיִסַּב כַּהֲנָא
מִדְּמָא דַאֲשָׁמָא וְיִתֵּן עַל
רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן
רַגְלֵהּ דְיַמִּינָא: כו וּמִן
מִשְׁחָא יְרִיק כַּהֲנָא עַל
יְדָא דְכַהֲנָא דִשְׂמָאלָא:
כז וְיַדֵּי כַהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
דְיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דִי עַל
יְדֵהּ דִשְׂמָאלָא שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ: כח וְיִתֵּן כַּהֲנָא

תולדות אהרן

על תנוך יבמות קד: ועל בהן מנחות ח:
בהלבשו זבחים כד:

רש"י

ושמן של נסכי המנחה לא הוזקק הכתוב לפרש: (כג) ביום השמיני לטהרתו. שמיני לצפרים ולהזאת עץ ארז ואזוב

בית יהודא

שֶׁל נִסְכֵי הַמִּנְחָה לֹא הוּזְקַק הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ) דִי בּוֹימְאֵייל וָוָאס מֶען דַארְף צוּ דִי מִנְחָה דַארְף נִיט דֶער פָּסוּק זָאגֶן וִוי פִיל בּוֹימְאֵייל מֶען דַארְף וַוייל מֶען ווייס שׁוֹן וִוי פִיל בּוֹימְאֵייל מֶען דַארְף צוּ אַמִנְחָה: (כג) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתוֹ. דֶעם אַכְטֶען טָאג פוּן זַיין רֵיין וֶוערֶען, זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שְׁמִינִי לְצִפֳּרִים וּלְהַזָּאַת עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת) דָאס אִיז דֶער אַכְטֶער טָאג פוּן וֶוען עֶר הָאט גֶבְּרֶענְגְט דִי פֵייגֶיל אוּנ

שפתי חכמים

שהוא אחד דהשתא הוא מחובר לכבש ועל אחד דכתיב גבי כבש קאי: ה וא"ת למה לא פירש"י זה לעיל גבי ג' חטאות שצריך התם ג' עשרונים לג' המנחות והתם נמי לא כתיב כמה שמן צריך לנסכי המנחות וי"ל דמה שפירש"י ועשרון סלת לכבש זה וכו' מזה רוצה להוכיח מה שפירש למעלה שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים שלא תקשי מנליה דלמא ג' עשרונים לנסכי עולה לחוד אבל חטאת ואשם של מצורע כשאר חטאות ואשמות שאין טעונין נסכים ומפרש שהרי בדל כאמר ועשרון סולת לכבש זה שהוא מביא אחד לא יביא אלא עשרון אחד ומהשתא א"א לומר דגבי עשיר שלשה עשרונים לעולה לחוד ולחטאת ולאשם לא כלום דא"כ דל למה לא מביא רק עשרון אחד כיון דבעשיר תלוי הכל בבהמה וצריך לבהמה אחת ג' עשרונים גבי דל ג"כ יהיו שלשה עשרונים אלא כדפרישית חטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים וא"כ שאר השנים א' לחטאת וא' לאשם: ו דק"ל דמשמע שזה יום א' להבאת הלפרים שהוא טהור וזה אינו דהא ביום ח' מביא הקרבנות וע"כ אינו טהור קודם לכן ועל זה פירש שמיני לצפרים כו' שזה ג"כ נקרא טהרה מלטמא משכב ומושב. ואין להקשות מנ"ל שהוא ח' להזאה דלמה קאי איום הבאת עולתו וחטאתו ואשמו. דיש לומר דכתיב לעיל והיה ביום השביעי יגלח ודאי השמיני קאי על השביעי ואע"ג דלעיל ג"כ כתיב וביום השמיני

פירוש לתורת אלהים

ברייניגען אֶל הַכֹּהֵן צוּם כֹּהֵן אֶל פֶּתַח צוּ דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט: (כד) וְלָקַח אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גֶעמֶען דָם לַאם פוּן דֶעם אָשָׁם וְאֶת לוֹג הַשֶּׁמֶן אוּנ דֶעם לוֹג אֵייל וְהֵנִיף אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֵייא אוֹף הֵייבֶּן אֵיין אוֹף הֵייבוּנְג פַאר גָאט: (כה) וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל שֶׁעכְטֶן דָם לַאם פוּן דֶעם אָשָׁם וְלָקַח אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גֶעמֶען פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם וְנָתַן עַל תְּנוּךְ אוּנ עֶר זָאל טוּעֶן אוֹף דֶעם רֶעכְטֶן אוֹיעֶר לֶעפִּיל פוּן דֶעם וָואס אִיז צוּ רֵיינִיגֶען וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹף דֶעם דוֹם פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אוּנ אוֹיף דֶעם דוֹם פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס: (כו) וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצוֹק אוּנ פוּן דֶעם אֵייל זָאל דֶער כֹּהֵן גִיסֶען אוֹף דִיא לִינְקֶע הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן: (כז) וְהִזָּה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל שְׁפְּרֶענְגֶ' מִיט דֶעם פִינְגֶער פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד מִן הַשֶּׁמֶן פוּן דֶעם אֵייל וָואס אִיז אוֹף זַיין לִינְקֶע הַאנְד שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּן מָאל פַאר גָאט: (כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גֶעבֶּן מִן הַשֶּׁמֶן פוּן דֶעם

השמן | אשר על־כפו על־תנוך אזן
המטהר הימנית ועל־בהן ידו
הימנית ועל־בהן רגלו הימנית על־
מקום דם האשם: כט והנותר מן־
השמן אשר על־כף הכהן יתן על־
ראש המטהר לכפר עליו לפני
יהוה: ל ועשה את־האחד מן־
התרים או מן־בני היונה מאשר
תשיג ידו: לא את אשר־תשיג ידו
את־האחד חטאת ואת־האחד
עלה על־המנחה וכפר הכהן על
המטהר לפני יהוה: לב זאת תורת
אשר־בו נגע צרעת אשר לא־תשיג
ידו בטהרתו: פ רביעי ששי כשהן מחוברין
לג וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן

אונקלוס

מן משחא די על ידה
על רום אודנא דמדכי
דימינא ועל אליון ידה
דימינא ועל אליון רגלה
דימינא על אתר דמא
דאשמא: כט ודישתאר מן
משחא די על ידא דכהנא
יתן על רישא דמדכי
לכפרא עלוהי קדם יי:
ל ויעבד ית חד מן
שפניניא או מן בני יונה
מדי תדבק ידה: לא ית
די תדבק ידה ית חד
חטאתא וית חד עלתא
על מנחתא ויכפר כהנא
על דמדכי קדם יי: לב דא
אוריתא די בה מכתש
סגירו די לא תדבק ידה
בדכותה: לג ומליל יי
עם משה ועם אהרן
למימר

תולדות אהרן

על מקום מנחות י נגעים מה: והנותר מן יומא סה: הסר לה ערכין יז כריתות ט:

בית יהודא

מען האט אויך אים געשפריצט פון די וואסער מיט דעם עץ ארז אונ אזוב אונ שני תולעת: (כח) [על מקום דם האשם].
דער פסוק זאגט דער כהן זאל געבען אבישעל בוימאייל אויף דם מיטעלסטע ווענטיל פון אויער אונ אויף דיא גראבע פינגער פון מצורע אויף דעם ארט וואו ער האט געגעבין דיא בלוט פון אשם, זאגט רש"י ווייל עס שטייט ניט ער זאל געבען די בוימאייל אויף די בלוט פון אשם נאר עס שטייט אויף דעם ארט וואו ער האט געגעבן דיא בלוט פון אשם, מיינט דער פסוק (אפילו נתקנח הדם) אפילו דיא בלוט איז אפגעווישט געווארען פון די ארטער זאל ער אויך

רש"י

ושני תולעת: (כח) על מקום דם האשם. אפי' נתקנח

שפתי חכמים

יקח שני כבשים וגו' ושם לא פירש כלום משום דלעיל כתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים וכתיב והיה ביום השביעי ומיד אח"כ וביום השמיני

פירוש לתורת אלהים

איל וואס איז אויף זיין האנט על תנוך אויף דעם רעכטען אויער לעפיל פון דעם וואס איז צו רייניגען ועל אונ אויף דעם דום פון זיין רעכטען פוס על מקום אויף דעם ארט ווי ער האט געגעבען דם בלוט פון דעם אשם [עיין רש"י]: (כט) והנותר מן השמן אונ וואס איבריג בלייבט פון דעם איל וואס איז אויף די האנט פון דעם כהן יתן זאל ער טון אויף דעם קאפ פון דעם וואס איז צו רייניגען לכפר עליו צו פר געבען אויף אים לפני יי פר גאט: (ל) ועשה את האחד אונ ער זאל מאכען דיא איינע מן התורים פון די אלטע טאהבין אדער פון די יונגע טאהבין מאשר וואס זיינע הענט וועט גרייכען: (לא) את אשר וואס זייני הענט וועט גרייכען את האחד דם איינע אחטאת ואת האחד אונ דם איינע אעולה אויף דר מנחה וכפר אונ דר כהן זאל פר געבען על אויף דעם וואס איז צו רייניגען לפני יי פר גאט: (לב) זאת וואס פריער איז געשטאנען איז דם לערנונג אונ די דינים ווי מען זאל זיך נוהג זיין מיט דעם א־ום מאן אשר בו וואס אין אים איז געווען צרעת אשר וואס ער וועט ניט פאר מאגן צו ברענגען טייערע קרבנות בטהרתו אין זיין טוען רייניגען זיך פון זיין צרעת: (לד) כי תבואו אז איר

לֵאמֹר: לד כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי
נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם:
לה וּבָא אֲשֶׁר־לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן
לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת: לו וְצִוָּה
הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת־הַבַּיִת בְּטֶרֶם יָבֹא

לְמֵימַר: לד אֲרֵי תֵעֲלוּן
לְאַרְעָא דִכְנַעַן דִּי אֲנָא
יָהֵב לְכוֹן לְאַחְסָנָא וְאֶתֵּן
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בְּבֵית אֲרַע
אַחְסַנְתְּכוֹן: לה וְיֵיתֵי דִּי
דִּילֵהּ בֵּיתָא וִיחַוֵּי לְכָהֲנָא
לְמֵימַר כְּמַכְתָּשָׁא אִתַּחֲזִי
לִי בְּבֵיתָא: לו וִיפַקֵּד
כַּהֲנָא וִיפַנּוּן יָת בֵּיתָא

תו"א לאחזה יומא יב: ונתתי נגע הוריות י: בבית ארץ יומא יא יב מגילה כו נדרים כו גיטין פב ב"ק פג: ובא אשר יומא יא יב ערכין טז: כנגע נראה נגעים מד: וצוה הכהן ערכין יז נגעים מד:

בעל הטורים

(לה) נראה לי. ב' דין ואידך מרחוק ה' נראה לי וזהו שאחז"ל שאפי' ת"ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה שיקת

רש"י

הדם למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם: (לד) ונתתי נגע צרעת. (ויקרא רבה) בשורה היא להם ז שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותץ הבית ומוצאן: (לה) כנגע נראה לי בבית. (נגעים פי"ב. ת"כ) אפי' תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר ח נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגו'. שכל זמן שאין כהן נזקק לו

בית יהודא

גיסען די בוימאייל (לָמַד שֶׁאֵין הַדָּם גּוֹרֵם אֶלָּא הַמָּקוֹם גּוֹרֵם) דער פסוק לערנט אונז ניט די בלוט איז דער עיקר נאר דער ארט איז דער עיקר: (לד) וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת]. זאגט רש"י (בְּשׂוֹרָה הִיא לָהֶם שֶׁהַנְּגָעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם) דאס איז געווען אגוטער אנזאג צו יודין עס וועט קומען נגעים אין די ווענט פון זייערע שטובין (לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֱמוֹרִיִּים מַטְמוֹנִיּוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בָּתֵּיהֶם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר) ווייל אין די גאנצע פערציג יאר וואס די יודין זענען געווען אין דער מדבר האבן די אמוריים בעהאלטען גאלד אין די ווענט פון זייערע שטובין (וְעַל יְדֵי הַנֶּגַע נוֹתֵץ הַבַּיִת וּמוֹצְאָן) אונ ווען דיא נגע וועט דער יוד מוזין צו ווארפען די שטוב וועט ער געפינען דיא גאלד: (לה) [כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת]. איך האב געזעהן אין שטוב איז דא אזו ווי א נגע, זאגט רש"י (אֲפִילוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא נֶגַע וַדַּאי) אפילו דער בעל הבית פון שטוב איז א למדן אונ ער ווייס געוויס אז דאס איז א נגע, פון דעסטוועגן (לֹא יִפְסוֹק דָּבָר בָּרוּר) זאל ער ניט פסקנן אונ זאגין א געוויסע זאך (נֶגַע נִרְאָה לִי) איך האב געזעהן א נגע (אֶלָּא כְּנֶגַע נִרְאָה לִי) נאר ער זאל זאגין איך האב געזעהן אזו וויא א נגע וטאמער איז דם א נגע: (לו) וּבְטֶרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן וגו']. דער בעל הבית זאל אלץ ארויסנעמען פון שטוב איידער דר כהן קומט (שֶׁכָּל זְמַן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לד) ונתתי. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל ראו מה ביניכם לאומות העולם כשהן חוטאין אני מלקה בהם תחלה ואח"כ בבתיהם שנאמר וינגע ה' את פרעה גו' אבל אתם אם חטאתם בתיכם אני מלקה תחלה שנא' ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם. וכי מה חטאו העצים והאבנים אלא כדי שיראו ויקחו מוסר וכן אתה מוצא כשחטאו ישראל ורצה הקב"ה להגלותם הביא סנחריב על כל האומות כדי שיראו ישראל ויעשו תשובה שנאמר הכרת גוים וכו' כך הקב"ה מראה לאדם ומלקה ביתו תחלה אם חוזר בו מוטב ואם לאו בגדיו לוקים שנאמר אחר כן ולצרעת הבגד ועדיין אם חוזר בו מוטב ואם לאו לוקה בגופו שנא' לבסוף איש כי יהיה זב וגם לוקה בג' מינין הללו לשאת ולספחת ולבהרת וזש"ה נכונו ללצים שפטים אמר הקב"ה עד שלא בראתיו תקנתי לו את אלו. משל לעבד רע שנמכר בשוק והלך אדם לקנותו והכיר בו שהוא רע ולקח עמו כבלים ומקל לרדותו בהם אם יסרח כיון שסרח אסרו בכבלים והכהו במקל:

שפתי חכמים

ודאי קאי על שלפניו: ז דאל"כ כי תהיה מיבעי ליה מאי ונתתי. וא"ת תיקח נגעים של בתים אבל נגעים של בגדים למה הם באים וי"ל לפי שלא ידעו איזה בגדים היו תשמישי ע"א וכאותן בגדים באו הנגעים וצריך לשורפם. מלאתי: ח ללמדה תורה דרך ארץ שיאמר לשון ספק

פירוש לתורת אלהים

ווען קומען צום לאנד כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי וואס איך וועל אייך געבן צו אַחֻזָּה וְנָתַתִּי וועל איך געבן צָרַעַת בְּבֵית אין הויז אֶרֶץ לאנד אֲחֻזַּתְכֶם פון אייער ירושה [עיין רש"י]: (לה) וּבָא אונ עס זאל קומען דער מענטש וואס די שטוב איז זיין וְהִגִּיד אונ ער זאל זאגען צום כהן כְּנֶגַע אזו וויא א נגע הט זיך מיר געוויזען אין שטוב [עיין רש"י]: (לו) וְצִוָּה אונ דר כהן זאל שאפן וּפִנּוּ אונ מען זאל אום ראמען אלי זאכען וואס איז אין שטוב בְּטֶרֶם איידער דער

מצות השם

(קעז) וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת. דאס איז די מצוה אז מען וועט זעהן איין נגע אין איין הויז זאל קומען דר כהן אונ זאל זעהן אוב דם איז איין נגע פר שלוסט דר כהן דם הויז אוף זיבען טאג אונ דעם זיבעטין טאג קומט דר כהן אונ זעהט אז די נגע איז אוועק גגאנגען איז דם הויז טהור רש"י שרייבט אין דעם פסוק הט אונז גאט ב"ה גזאגט איין בְּשׂוֹרָה טוֹבָה ווארום ווען דיא יודן זענען גוועז אין דר מדבר האבן די אומות איין גמויערט אסך אוצרות אונ פיל גאלד אין די מויערן פון זייערי הייזער דרום הט הקב"ה גזאגט אז די יודין וועלין קומען אין זייער לאנד ארייין קיין ארץ ישראל וועט ער שוקן איין צרעת אין דיא הייזר אז וועט מען מוזין די ווענט צו ווארפן וועלין זיי געפינן די אוצרות וואס די אומות האבין איין גמויערט:

הערה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וגו'. דיא תורה לערנט אונז אז ארץ ישראל מיט יודין זענען צוא זאמען געבונדין וויא אגוף מיט אנשמה, אזוי ווי ווען דער מענטש זינדיגט קומט נגעים אויף דעם גוף. אזוי קומט נאך פריער די נגעים אויף די שטוב זיינע, נישט ווי אלע אנדערע לענדער צו אלע פעלקער, איז דאך די לאנד נאר אוואהנונג צום פאלק, אונ עס איז ביי דעם פאלק קיין אונטערשייד אין וועלכע לאנד זייא וואהנען, אבער ניט אזוי איז ארץ ישראל מיט דיא יודין, ארץ ישראל מיט די יודין זענען ווי איין מענטש, דריבער אז יודין זענען היילינ איז דיא לאנד אויך היילינ, אונ זיא גיט פון זיך אליין אלע פרוכטין אונ תבואה איבער געננג אונ ווען די יודין זענען זינדיג געווארין איז געקומען נגעים אויף דיא הייזער זייא צו דערוועקין צו תשובה, וואס אזעלכעס געפינען מיר ניט בייא אלע פעלקער אין זייערע לענדער:

הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל־אֲשֶׁר בַּבָּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַבָּיִת׃ לז וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן שָׁפָל מִן־הַקִּיר׃ לח וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח הַבָּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים׃
לט וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת׃

אונקלוס

עַד לָא יֵיעוֹל כַּהֲנָא לְמֶחֱזֵי יָת מַכְתָּשָׁא וְלָא יִסְתָּאַב כָּל דִּי בְּבֵיתָא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל כַּהֲנָא לְמֶחֱזֵי יָת בֵּיתָא׃ לז וְיִחֱזֵי יָת מַכְתָּשָׁא וְהָא מַכְתָּשָׁא בְּכָתְלֵי בֵיתָא פַּחְתִּין יָרְקָן אוֹ סָמְקָן וּמֶחֱזֵיהוֹן מַכִּיךְ מִן כָּתְלָא׃ לח וְיִפּוֹק כַּהֲנָא מִן בֵּיתָא לִתְרַע בֵּיתָא וְיַסְגַּר יָת בֵּיתָא שִׁבְעָא יוֹמִין׃
לט וִיתוּב כַּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיִחֱזֵי וְהָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּכָתְלֵי בֵיתָא׃

תו"א ולא יטמא שבועות יז: בקירות בתרא קסד סנהדרין עא פ' נדה יט: ומראיהן סנהדרין עא פז נדה יט: ויצא הכהן נדרים כו חולין י נגעים מד: והסגיר את נדרים נז: ושב הכהן ערכין נה יומא ב יבמות יז נזיר ה מכות יג הוריות טז מנחות ד מר' חולין עח בכורות לב נדה כב:

רשב"ם

(לז) שקערורות. מין אחד מן המראות הוא **שחבירו** מוכיחים עליו ירקרקות **אדמדמות** כמו שמצינו אמוצים ברודים בתרי עשר בזכריה מיני מראות:

בעל הטורים

הדבר מרחוק ולא יפסוק לומר נגע: (לו) ואחר כן. ב' דין ואידך ואחר כן תבא אליה ובעלתה כמו הכא שמפנה כלים נאים שלא יטמאו אף התם נגעי צריכה להסיר כלים הנאים מעליה כדי שתתגנה בעיניו ולא יטמא בה:

בית יהודא

שאין כהן נזקק לו אין שם תורת טומאה) וואר ם אזו לאנג ווי דער כהן קומט ניט זעהן די נגע ווערט ניט טמא דיא שטוב: (ולא יטמא כל אשר בבית). עס זאל ניט טמא ווערן אלץ וואס אין שטוב, (שאם לא יפנהו) וואריום אז ער וועט ניט ארויסנעמן פון שטוב (ויבא הכהן וראה הנגע) אונ דער כהן וועט קומען אונ וועט זעהן די נגע (נזקק להסגר) וועט מען מוזין פארשליסען דיא שטוב (וכל מה שבתוכו יטמא) וועט דאך טמא ווערען אלץ וואס אין שטוב, זאגט רש"י (ועל מה חסה התורה) אויף וואס האט די תורה רחמנות געהאט (אם על כלי שטף) אוב אויף אזעלכע כלים וואס מען קען זיי טובל זיין, וואס פאר אשאדען וועט זיין? אז זיי וועלען טמא ווערען (יטבילם ויטהרו) וועט ער זיי טובל זיין וועלין זייא זיין טהור (ואם על אוכלין ומשקין) אויב הקב"ה האט רחמנות געהאט אויף עסינוואורג אדער אויף משקה טאמער וועלען זיי טמא ווערן, וואס פאר אשאדין וועט זיין אז זייא וועלען טמא ווערן (אכלם בימי טומאתו) ער וועט זיי מעגען עסין ווען ער וועט זיין טמא (הא לא חסה התורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה) מוזין מיר זאגין די תורה איז אשאד געוועזן אויף די ערדענע כלים וואס זענען אין שטוב אז זייא וועלען טמא ווערען קענען זייא ניט צוריק ווערען טהור דורך א מקוה: (לז) שקערורות. זאגט רש"י שקערורות.

רש"י

אין שם תורת טומאה: **ולא יטמא כל אשר בבית.** (ת"כ) שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראה את הנגע נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תורה אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו הא לא חסה התורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה: (לז) שקערורת. (ת"כ) שוקעות

שפתי חכמים

כמו שאמרו חז"ל למד לבוך לומר איני יודע: ט כלומר מיד שיראה הנגע מיד יטמא כל אשר בבית אפילו לא פשה בבית בכדי אכילת פרס דאל"כ מה בא רש"י ז"ל להשמיענו בזה דזיל קרי בי רב הוא: י וא"ת נימא ליכתוס בו בשעת טומאתו כגון אוכלין טמאין דאמרינן דאוכל אותן בימי טומאתו וי"ל דשאני אוכלין שהן נאכלין לזמן מועט ולא חיישינן לתקלה אבל כלי שקיומו לזמן מרובה חיישינן דלמא אתי בו לידי תקלה

פירוש לתורת אלהים

כהן וועט קומען זעהן די נגע ולא יטמא כדי עס זאל ניט טמא ווערין אלע זאכין וואס איז אין הויז [עיין רש"י]. ואחר כן אונ נאך דעם אז מען האט שון אום גראמט פון דעם הויז יבא זאל דער כהן קומען זעהן דאס הויז: (לז) וראה אונ דער כהן זאל זעהן די נגע והנה אז דיא נגע איז בקירות אין די ווענט פון דעם הויז שקערורות איין געגראבען עס זעהט אוס דיא נגע איז טיעף אין וואנט ירקרקות גרין או אדער רויט ומראיהן אונ זייער געשטאלט שפל איז נידריגער פון דער וואנט: (לח) ויצא זאל דער כהן ארויס גיין פון דעם הויז אל פתח צו דער טיר פון דעם הויז והסגיר אונ ער זאל פאר שליסען דאס הויז אויף זיבען טאג: (לט) ושב אונ דער כהן זאל ווידער קערן אין זיבעטין טאג וראה אונ ער זאל זעהן והנה אז די נגע איז גרעסער געווארן אין די ווענט פון דעם הויז: (מ) וצוה זאל דער כהן שאפן וחלצו מען זאל אוס ציהן די שטיינער וואס די נגע איז אין זיי והשליכו אונ מען

מ וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֶן
אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מא וְאֶת־הַבַּיִת יַקְצִעַ מִבַּיִת סָבִיב
וְשָׁפְכוּ אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת וְהֵבִיאוּ
אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח
וְטָח אֶת־הַבָּיִת׃ מג וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע
וּפָרַח בַּבַּיִת אַחַר חִלֵּץ אֶת־הָאֲבָנִים
וְאַחֲרֵי הִקְצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי

מ וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וִישַׁלְּפוּן
יָת אַבְנַיָּא דִּי בְהוֹן
מַכְתָּשָׁא וְיִרְמוֹן יָתְהוֹן
לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
מְסָאָב׃ מא וְיָת בֵּיתָא
יְקַלְּפוּן מִגָּיו סְחוֹר סְחוֹר
וְיִרְמוֹן יָת עַפְרָא דִּי קַלִּיפוּ
לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
מְסָאָב׃ מב וְיִסְּבוּן אַבְנַיָּא
אָחֳרָנִין וְיַיְתוּן בְּאַתַר
אַבְנַיָּא וַעֲפַר אָחֳרָן יִסַּב
וִישׁוּעַ יָת בֵּיתָא׃ מג וְאִם
יְתוּב מַכְתָּשָׁא וְיִסְגֵּי
בְּבֵיתָא בָּתַר דְּשַׁלִּיפוּ יָת
אַבְנַיָּא וּבָתַר דְּקַלִּיפוּ יָת
בֵּיתָא וּבָתַר דְּאִתְּשַׁע׃

תו״א וחלצו את יבמות קב נגעים מד: ולקחו נגעים מד: ועפר אחר שם:

רשב״ם (מא) יקציע. יקליף כמו יעשהו במקצעות. ובתלמוד המקצע מכולן

טפח: אשר הקצו. הקצות **את הבית**. מחטופי פעל הה״א הוא. מן קצה יאמר **הקצו**. וי״ל שפתרונו לשון קיצוע מדכתיב אחרי הקצות את הבית נמצא שהקיצוע קרוי הקצות שהרי הלשון כתוב למעלה ואת הבית יקציע:

רש״י

ב במראיהן: (מ) וחלצו את האבנים. כתרגומו וישלפון יטלום משם ל כמו (דברים כה) וחלצה נעלו ל׳ הסרה: אל מקום טמא. (ת״כ) מקום שאין טהרות משתמשות שם למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו: (מא) יקציע. (דרוי״ר בלעז) ובל׳ משנה יש הרבה: מבית. (ת״כ) מ מבפנים: סביב. סביבות הנגע ב בת״כ נדרש כן שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע: הקצו. ל׳ קצה אשר קצעו בקצוע ם הנגע סביב: (מג) הקצות. לשון העשות וכן

בית יהודא

מיינט מען (שוקעות במראיהן) די נגע זעהט אוים וויא זיא איז אריין אין דיא וואנט: (מ) (וחלצו את האבנים). זאגט רש״י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (וישלפון) דאס מיינט מען (ויטלון משם) מען זאל די שטיינער ארויסנעמען פון דארטן (כמו) וויא עם שטייט אין פסוק (וחלצה נעלו. איז דערטייטש לשון הסרה) אפטאהן זיא זאל אפטאהן דעם שוך פון זיין פוס: (ואל מקום טמא). מען זאל לייגען דיא שטיינער (מקום שאין טהרות משתמשות שם) אוף אזו אארט וואס דארטן ווערן ניט גענוצט ריינע זאכן (למדך הכתוב) דר פסוק לערנט דיך (שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו) דיא שטיינער זענען מטמא זייער ארט ווען זייא זענען אוף דעם ארט: (מא) (יקציע). זאל ער אפהאקין (ובלשון משנה יש הרבה) אין משניות איז דא פיל מאל דר ווארט יקציע: (מבית). (מבפנים), פון אינוויינינג: (סביב). זאגט רש״י (סביבות הנגע) ארום דיא נגע (בתורת כהנים נדרש כן) אין תורת כהנים ווערט אזו געלערנט (שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע) ער זאל אפשיילין די ליים וואס ארום די שטיינער וואס אוף זיי איז די נגע: (הקצו). זאגט רש״י (לשון קצה) אעק (אשר קצעו בקצוע הנגע) מען האט געהאקט אין די עקין פון דיא נגע ארום די נגע: (מג) (הקצות). עס איז ארום געהאקט געווארן, (לשון העשות) עס איז געטאן געווארן

שפתי חכמים

שיפתמש בו בימי טהרתו או יגע בתרומה וקדשים: כ כתב הרא״ם וקשה בעיני מאד שא״כ מהו זה שכתוב אחר זה ומראיהן שפל מן הקיר. ושמא י״ל דהכתוב מפרש בעצמו מהו ל׳ שקערורות: ל כלומר ומהו פירוש של וישלפון ומפרש יטלום משם ואח״כ מפרש מנ״ל לתרגום שפי׳ כן ומפרש כמו והלצה נעלו אבל רש״י לא מצי לפרש על הקרא יטלום משם דמנין לו: מ לא מן הבית כי יחסר ה״א. גם אין טעם לומר שיקליע הבית מן הבית: נ דא״ל סביבות הבית מארבע כותלים א״כ סביב ל״ל הא כבר כתיב ואת הבית יקליע מבפנים: ס מפני שמלת הקלו על משקל המרו את רוחו והמכוון פה הוא הקליעה לא הקלה. לכן אמר שהכוונה הוא אשר קלעו בקלות הנגע סביב ואם היה אומר

פירוש לתורת אלהים

זאל זיי ווארפן אל מחוץ לעיר ארום פון דר שטאט אל מקום אויף איין אום ריין ארט: (מא) ואת הבית אונ דם הוז יקציע זאל ער ארום האקן פון אינווייניג דארטן ווי די שטיינר פון דר נגע זענין געווען איין גמוערט זאל ער דאס ליים אונ דעם קאלך וואס איז געווען ארום די שטיינר פון אינוויינינג אפ שיילן אונ ארום האקן ושפכו אונ מען זאל ארום שיטן את העפר די ערד אשר הקצו וואס מען האט ארום געהאקט: (מב) ולקחו אונ מען זאל נעמען אבנים אנדערי שטיינר והביאו אונ מען זאל איין מויערין אויף דעם ארט וויא דיא ערשטע שטיינר זענען געווען ועפר אונ אנדרי ערד זאל ער נעמען וטח אונ זאל ארום קלעבן דם הוז אויף דעם אייגנם ארט ווי ער הט איין גמוערט די אנדרע שטיינר: (מג) ואם ישוב אונ אז עס וועט ווידר קערן די נגע ופרח

אונ

הַטּוּחַ: מד וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבָּיִת צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא: מה וְנָתַץ אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֵצָיו

אונקלוס

מד וְיֵיעוֹל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי וְהָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּבֵיתָא סְגִירוּת מְחַזְרָא הִיא בְּבֵיתָא מְסָאַב הוּא: מה וְיִתְרַע יָת בֵּיתָא יָת

תו"א ובא הכהן נזיר ה מכות יג הוריות ח מנחות ד מה חולין פה בכורות לב נדה כג ערכין נה יומא ב יבמות יז: ונתץ את יבמות קג נגעים מד:

בית יהודא

(וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ) אַזוֹ הַטּוֹחַ, אִיז דֶער טַייטשׁ עֶס אִיז בֶּעקְלֶעבְּט גְוָוארֶן (אֲבָל חִלֵּץ אֶת הָאֲבָנִים מוּסָב הַלָּשׁוֹן אֶל הָאָדָם שֶׁחִלְּצָן) אָבֶּער דֶר וָוארְט חִלֵּץ אֶת הָאֲבָנִים, גְהֶער צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס הָאט זֵיי אַרוֹיסְגֶענוּמֶן, אִיז דֶערְטַייטְשׁ חִלֵּץ עֶר הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי שְׁטֵיינֶער (וְהוּא מִשְׁקַל לָשׁוֹן כָּבֵד כְּמוֹ כִּפֵּר דִּבֵּר) רַשִׁ"י זָאגְט פַר וָוס שְׁטֵייט חִלֵּץ אוּנ עֶס שְׁטֵייט נִיט חָלַץ, נָאר חִלֵּץ אִיז נִיטָא אַפִּינְטוֹל אִין לַמֶד, דָס וֶוערְט גֶערוּפִין לָשׁוֹן קַל, גְרִינְג ווייל מֶען מֵיינְט דִיא זַאךְ אִיז גְרִינְג אַרוֹיסְגֶענוּמֶען גְוָוארֶן] חִלֵּץ אִיז דָא אַפִּינְטוֹל אִין לַמֶד, דָאס וֶוערְט גֶערוּפִין לָשׁוֹן כָּבֵד, שְׁוֶוער ווייל מֶען מֵיינְט דִי זַאךְ אִיז שְׁוֶוער אַרוֹיסְגֶענוּמֶען גִיוָוארֶן] אַזוֹ וְוִיא עֶס שְׁטֵייט כִּפֵּר, עֶר הָט פַארְגֶעבֶּן, דִּבֵּר, עֶר הָט גֶערֶעט, אַזוֹ חִלֵּץ עֶר הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען: וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע וגו'] אוּב דִיא נֶגַע וֶועט צוּרִיק קוּמֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל חָזַר בּוֹ בַּיּוֹם יְהֵא טָמֵא) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוּב דִי נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶן אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶן טָאג זָאל זַיין טָמֵא דִי שְׁטוּבּ (תַּלְמוּד לוֹמַר וְשָׁב הַכֹּהֵן וְאִם יָשׁוּב) שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְשָׁב הַכֹּהֵן, דֶר כֹּהֵן וֶועט צוּרִיק קוּמֶען צוּא דִיא שְׁטוּבּ, אוּנ עֶס שְׁטֵייט וְאִם יָשׁוּב, אוּב דִי נֶגַע וֶועט צוּרִיק קוּמֶען צוּ דִי שְׁטוּבּ (מָה שִׁיבָה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן בְּסוֹף שָׁבוּעַ) אַזוֹ וִוי דָס צוּרִיק קֶערוּנְג פוּן כֹּהֵן וָואס שְׁטֵייט פְרִיעֶר וּפָסוּק לט] מֵיינְט מֶען דָאךְ עֶר וֶועט קוּמֶען אִין עֶנְדֶע דִיא וָואךְ וְוִיא עֶס שְׁטֵייט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, עֶר וֶועט קוּמֶען דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג] (אַף שִׁיבָה הָאֲמוּרָה כָּאן בְּסוֹף שָׁבוּעַ) אַזוֹ דָס צוּרִיק קֶערוּנְג וָואס דָא שְׁטֵייט בַּיי דִי נֶגַע, מֵיינְט מֶען אוֹךְ אוּב דִיא נֶגַע וֶועט צוּרִיק קֶערִין זִיא וֶועט צוּרִיק קוּמֶען] אִין דִיא שְׁטוּבּ אִין סוֹף זִיבֶּען טֶעג וְוִיא מֶען הָט דִי שְׁטוּבּ רֵיין גֶעמַאכְט וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק: (מד) וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה] דֶער כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען אוּנ וֶועט זֶעהֶן דִיא נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גְוָוארִין פוּן וִויא זִיא אִיז גְוֶוען פְרִיעֶר, אִיז דִיא שְׁטוּבּ טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל לֹא יְהֵא הַחוֹזֵר טָמֵא אֶלָּא אִם כֵּן פָּשָׂה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוּב דִי נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אִין שְׁטוּבּ זָאל אַנְדֶערְשׁ נִיט זַיין טָמֵא סַיידִין דִיא נֶגַע אִיז אִיצְט גְרֶעסֶער וְוִיא זִיא אִיז גְוֶוען פְרִיעֶר דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל, אָבֶּער אַז זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶר, אִיז נִיט טָמֵא, דְרִיבֶּער (נֶאֱמַר צָרַעַת מַמְאֶרֶת בַּבָּתִּים וְנֶאֱמַר צָרַעַת מַמְאֶרֶת בַּבְּגָדִים) שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַז דִי נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אִין שְׁטוּבּ אִיז דָאס הַצָּרַעַת מַמְאֶרֶת, אוּנ בַּיי קְלֵיידֶער שְׁטֵייט אוֹךְ אַזוֹ אוּב דִיא נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אִין קְלֵייד אִיז דָאס הַצָּרַעַת מַמְאֶרֶת (מָה לְהַלָּן טִמֵּא אֶת הַחוֹזֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ פּוֹשֶׂה) אַזוֹ וְוִיא דָארְטֶן בַּייא דִיא קְלֵיידֶער אוּב דִיא נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אִין קְלֵייד אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶער וְוִיא זִיא אִיז גְוֶוען פְרִיעֶר פוּן דֶעסְטְווֶעגִין אִיז דִי קְלֵייד טָמֵא (אַף כָּאן טִמֵּא אֶת הַחוֹזֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ פּוֹשֶׂה) אַזוֹ דָא בַּיי דִיא נֶגַע פוּן שְׁטוּבּ אוּב דִיא נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אִין שְׁטוּבּ אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶער וְוִיא זִיא אִיז גְוֶוען פְרִיעֶר, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען אִיז דִיא שְׁטוּבּ טָמֵא, פְרֶעגְט רַשִׁ"י (אִם כֵּן) אוּב עֶס אִיז אַזוֹ אֲפִילוּ דִיא נֶגַע אִיז אִיצְט נִיט גְרֶעסֶער אִיז אוֹךְ טָמֵא (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְהִנֵּה פָּשָׂה) צוּ וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער, עֶנְפֶערְט רַשִׁ"י (אֵין כָּאן מְקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה) דָא אִיז נִיט דֶער אָרְט פוּן דֶעם פָּסוּק (אֶלָּא וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב אַחַר וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה) נָאר אַנְדֶערְשׁ דַארְף שְׁטֵיין אִין פָּסוּק, פְרִיעֶר דַארְף שְׁטֵיין וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע בִּיז וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ, נָאכְדֶעם דַארְף שְׁטֵיין צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִיא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת וגו' בִּיז אֶל מָקוֹם טָמֵא וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת וגו' וְהַשּׁוֹכֵב בַּבַּיִת וגו' בִּיז אֶת בְּגָדָיו, נָאכְדֶעם דַארְף שְׁטֵיין וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת הָאֲבָנִים בִּיז פָּסוּק מג (הָא לֹא בָא לְלַמֵּד אֶלָּא עַל נֶגַע הָעוֹמֵד בְּעֵינָיו בַּשָּׁבוּעַ רִאשׁוֹן) דֶער פָּסוּק קוּמְט לֶערְנֶען דֶעם דִין פוּן אַנֶגַע וָואס אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אִיז זַיין קָאלִיעֶר נִיט גֶעעֶנְדֶערְט גְוָוארֶען אוּנ נִיט גְרֶעסֶער גְוָוארֶען הָאט מֶען דִיא שְׁטוּבּ פַארְשְׁלָאסִין אוֹיף נָאךְ זִיבֶּען טֶעג (וּבָא בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי) אִין סוֹף פוּן דִיא

רש"י

הטוח ע אבל חלץ את האבנים מוסב הל' אל האדם שחלצן והוא משקל ל' כבד פ כמו כפר דבר: ואם ישוב הנגע וגו'. (ת"כ) יכול חזר בו ביום יהא טמא ת"ל ושב הכהן ואם ישוב מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף שיבה האמורה כאן בסוף שבוע: (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה. (ת"כ) יכול לא יהא החוזר טמא אלא א"כ פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה להלן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף כאן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה א"כ מה ת"ל והנה פשה אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ונתץ את הבית היה לו לכתוב אחר ואם ישוב הנגע צ וראה והנה פשה הא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני ומצאו

שפתי חכמים

אשר קלעו לא ידענו אותה קליפה היכן היא: ע פי' מבנין נפעל וכן הטוח מגוס דנקוד הה"א בחיר"ק ל' התפעל הוא כלו' שהבית קבל הקליעה בקלות הנגע אבל חלץ את האבנים וכו': פ כלו' שהוא מן האותיות הדגושים לכן הוא נקוד בחיר"ק כמו דבר כפר: צ פי' האי צרעת ממארת לא קאי' אובא הכהן אלא אואם ישוב הנגע כאלו אמר ואם ישוב הנגע וכו' עד ואחרי הטוח צרעת ממארת היא בבית טמא הוא ונתץ את הבית וגו' עד והבא אל הבית וגו' עד והאוכל בבית יכבס את בגדיו ואח"כ ובא הכהן וראה והנה פשה חולץ וקולה וטח כמו ושב

פירוש לתורת אלהים

אוּנ וֶועט בְּלַייעֶן אִין הוֹיז אַחַר נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אַרוֹיס גְצוֹיגֶן דִי שְׁטֵיינֶר וְאַחֲרֵי אוּנ נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אַרוֹיס גְהַאקְט דָס הוֹיז פוּן אִינְוֶוייניג דָארְטִין וְוִי דִי שְׁטֵיינֶר זֶענִין גְלֶעגִין וְאַחֲרֵי אוּנ נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אַרוֹיס גְשְׁמִירְט דָס הוֹיז מִיט אַנְדֶר לֵיים: (מד) וּבָא הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן וֶועט קוּמֶן אוּנ וֶועט זֶעהֶן דִי נֶגַע וָוס אִין שְׁטוּבּ אִיז גְרֶעסֶער גְוָוארֶן צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִיא אִיז דָאס אַפַּרְפָלוּכְטִי צָרַעַת אִין שְׁטוּבּ אִיז דִי שְׁטוּבּ טָמֵא ע"י רש"י:

וְאֶת כָּל־עֲפַר הַבַּיִת וְהוֹצִיא אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מו וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי הִסְגִּיר
אֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ מז וְהַשֹּׁכֵב

תו"א והבא אל יבמות קג:

אַבְנוֹהִי וְיָת אָעוֹהִי וְיָת
כָּל עֲפַר בֵּיתָא וְיַפֵּק
לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
מְסָאָב׃ מו וּדְיֵיעוֹל לְבֵיתָא
כָּל יוֹמִין דְּיַסְגַּר יָתֵהּ
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
מז וּדְיִשְׁכּוּב בְּבֵיתָא יְצַבַּע

רש"י

שפשה ק שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון ולמדך כאן בפשיון זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני ומה יעשה לו יכול יתלנו כמו שסמך לו ונתן את הבית ת"ל ושב הכהן ובא הכהן נלמד ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר נותץ לא חזר טהור (ת"כ) ומנין שאם עמד בזה ובזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ר ת"ל (ובא) ואם בא יבא במה הכתוב מדבר ש אם בפושה בראשון הרי כבר אמור אם בפושה בשני הרי כבר אמור הא אינו אמור (ובא) ואם בא יבא ת אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה. זה העומד מה יעשה לו יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי מה יעשה

בית יהודא

אַנְדֶערֶע וָואךְ אִיז גֶעקוּמֶען דֶער כֹּהֵן (וּמָצְאוּ שֶׁפָּשָׂה) אוּנ הָט גֶעפוּנֶען דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארֶן (שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ בּוֹ הַכָּתוּב לְמַעְלָה כְּלוּם בְּעוֹמֵד בְּעֵינָיו בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן) בִּיז אִיצְט הָט דֶער פָּסוּק נָאךְ נִיט גֶעזָאגְט דֶעם דִין פוּן דִי נֶגַע וָואס אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אִיז זִיא גֶעבְּלִיבֶּען אִין אִיר קָאלִיעֶר אוּנ אִין אִיר גְרֵייס וְוִיא זִיא אִיז גֶוֶוען פַאר דֶעם פַארְשְׁלִיסֶען (וְלִמֶּדְךָ כָּאן) לֶערוּנְט דִיךְ דֶער פָּסוּק אִיצְט (בְּפִשְׂיוֹן זֶה) בַּייא דֶעם פַארְגְרֶעסֶערוּנְג פוּן דִי נֶגַע (שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּעוֹמֵד בָּרִאשׁוֹן וּפָשָׂה בַּשֵּׁנִי) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נָאר אוּב אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אִיז דֶער קָאלִיעֶר פוּן דִי נֶגַע נִיט גֶעעֶנְדֶערְט גִיוָוארִין אוּנ נִיט גְרֶעסֶער גִיוָוארִין, הָט מֶען דִיא שְׁטוּבּ פַארְשְׁלָאסִין אוֹף נָאךְ זִיבֶּען טֶעג אוּנ אִין סוֹף זִיבֶּען טֶעג הָאט דֶער כֹּהֵן גִזֶעהֶן דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארִין (וּמַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ) וָוס זָאל עֶר טָאן מִיט דִי שְׁטוּבּ (יָכוֹל יִתְּצֶנּוּ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר זָאל דִי שְׁטוּבּ צוּשְׁטוּיסִין (כְּמוֹ שֶׁסָּמַךְ לוֹ וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט נֶעבֶּען דֶעם פָּסוּק וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת, עֶר זָאל צוּשְׁטוּיסִין דִיא שְׁטוּבּ (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְשָׁב הַכֹּהֵן) אִין פָּסוּק (לט) שְׁטֵייט וְשָׁב הַכֹּהֵן, אוּנ אִין פָּסוּק (מד) שְׁטֵייט וּבָא הַכֹּהֵן (נִלְמַד בִּיאָה מִשִּׁיבָה) לֶערְנֶען מִיר דֶעם וּבָא הַכֹּהֵן פוּן דֶעם וְשָׁב הַכֹּהֵן (מַה שִּׁיבָה) אַזוֹ וְוִיא עֶס שְׁטֵייט בַּייא דֶעם וְשָׁב הַכֹּהֵן (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) עֶר זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶען דִי שְׁטֵיינֶער פוּן וַואנְט אוּנ עֶר זָאל אַרוּם הַאקִין דִי לֵיים וָואס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ זָאל אוֹף דֶעם אָרְט אַרֵיינְזֶעצִין אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בַּאקְלֶעבִּין מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ מֶען זָאל וַוארְטִין נָאךְ אַוָואךְ (אַף בִּיאָה) בַּייא דֶעם וּבָא הַכֹּהֵן אִיז אוֹיךְ דֶער דִין (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) עֶר זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶען דִי שְׁטֵיינֶער פוּן וַואנְט אוּנ עֶר זָאל אַרוּם הַאקִין דִיא לֵיים וָואס אַרוּם דִיא שְׁטֵיינֶער אוּנ זָאל אוֹף דֶעם אָרְט אַרֵיינְזֶעצֶען אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בֶּעקְלֶעבִּן מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ מֶען זָאל וַוארְטֶען נָאךְ אַוָואךְ (וְאִם חָזַר נוֹתֵץ) אוּב דִיא נֶגַע אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען אוֹף דִיא נַייעֶ שְׁטֵיינֶער, זָאל מֶען דִיא שְׁטוּבּ צוּבְּרֶעכִין (לֹא חָזַר טָהוֹר) אוּב דִיא נֶגַע אִיז נִיט צוּרִיק גֶעקוּמֶען אוֹף דִיא נַייעֶ שְׁטֵיינֶער, אִיז דִיא שְׁטוּבּ טָהוֹר, רֵיין, זָאגְט רַשִׁ"י (וּמִנַּיִן שֶׁאִם עָמַד בָּזֶה וּבָזֶה) פוּן וַואנֶען ווייסֶען מִיר אוּיבּ דִיא נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶער גִיוָוארִין נָאךְ דִיא עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אוּנ נִיט נָאךְ דִיא אַנְדֶערֶע וָואךְ אִיז אוֹיךְ דֶער דִין (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) עֶר זָאל אַרוֹיסְנֶעמֶען דִיא שְׁטֵיינֶער פוּן דִיא וַואנְט אוּנ זָאל אַרוּם הַאקִין דִי לֵיים וָוס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער, אוּנ זָאל אַרֵיינְזֶעצֶען אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בַּקְלֶעבִּין מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ וַוארְטִין נָאךְ אַוָואךְ (תַּלְמוּד לוֹמַר וְאִם בֹּא יָבֹא) זָאגְט דֶער פָּסוּק אוּב דֶער כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען (בַּמֶּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) בַּיי וָואס רֶעט דֶער פָּסוּק (אִם בְּפוֹשֶׂה בָּרִאשׁוֹן) אוּיבּ דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארִין בַּיי דִיא עֶרְשְׁטֶע זִיבֶּען טֶעג (הֲרֵי כְּבָר אָמוּר) אִיז דָאךְ שׁוֹן דֶער דִין גִזָאגְט גְוָוארִין (אִם בְּפוֹשֶׂה בַּשֵּׁנִי) אוּב דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גִיוָוארִין בַּיי דִיא אַנְדֶערֶע זִיבֶּען טֶעג (הֲרֵי כְּבָר אָמוּר) אִיז דָאךְ שׁוֹן דֶער דִין גִזָאגְט גְוָוארִין (הָא אֵינוֹ אָמוּר אִם בֹּא יָבֹא) מוּזִין מִיר זָאגִין וָוס דֶר פָּסוּק זָאגְט וְאִם בֹּא יָבֹא, אוּב דֶר כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען (אֶלָּא) מֵיינְט מֶען נָאר (אֶת שֶׁבָּא בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן) אוּב דֶער כֹּהֵן אִיז גֶעקוּמֶען אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ (וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי) אוּנ אִין סוֹף אַנְדֶערֶע וָואךְ (וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה) אוּנ עֶר הָט גִזֶעהֶן דִי נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶער גְוָוארִין (זֶה הָעוֹמֵד מַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ) וָואס זָאל עֶר טָאן מִיט דִיא נֶגַע וָואס שְׁטֵייט אִין אֵיין מָאס (יָכוֹל יִפָּטֵר וְיֵלֵךְ) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען דֶער כֹּהֵן זָאל זָאגֶען דִיא שְׁטוּבּ אִיז טָהוֹר אוּנ זָאל גֵיין אַהֵיים (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב כָּאן וְטִהַר אֶת הַבַּיִת) וְוִיא דָא אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן עֶר זָאל רֵיין מַאכֶן דִי שְׁטוּבּ (תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי נִרְפָּא הַנָּגַע) זָאגְט דֶר פָּסוּק דְרִיבֶּער זָאל דֶר כֹּהֵן רֵיין מַאכֶן דִי שְׁטוּבּ וַוייל דִיא נֶגַע אִיז גֶעהֵיילְט גְוָוארִין (לֹא טִהַרְתִּי אֶלָּא הָרָפוּי) אִיךְ הָאבּ נָאר רֵיין גֶעמַאכְט דִיא שְׁטוּבּ וָואס דִיא נֶגַע אִיז גֶעהֵיילְט גֶעוָוארִין (מַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ) וָואס זָאל דֶער כֹּהֵן טָאן מִיט דִיא

שפתי חכמים

הכהן דלעיל: ק פי' הלי ורלה והנה פשה לאו אחוזר ופורת קאי דהא גמרינן ממהרת לג"ש דלעיל דהפי' אם לא פשה טמא וא"כ במה הכתוב מדבר אי בפושה בראשון הרי כבר אמור ושב הכהן ביום השביעי והנה פשה אלא בבא בסוף שבוע ראשון ומלאו עומד בעיניו ופשה בשניה גמרינן ביאה משיבה בג"ש מה להלן קולה וטח ונותן לו שבוע אף כאן וקרא דונתץ את הבית וגו' אואם ישוב ופרח קאי שלא דבר כלום הכתוב בו פי' כאן שהוא בתחלה אבל עומד בשבוע ראשון ופשה בשבוע שניה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע: ר פי' אין ל' שהוא קולה וטח ונותן שבוע ואם חזר ופרח נותץ אלא שפשה בסוף שבוע ראשון שיש בו פשיון ואף שעמד בעיניו בשניה או שעמד בראשון ופושה בשניה חולץ וקולה וטח דגמרינן ביאה משיבה כדלעיל אבל היכא שעמד בעיניו בשבוע ראשונה ושניה מנין שאף בזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע כמו כשיש שם פשיון ת"ל ואם בא יבא פירוש שהיה לו לו' ובא ומאי ואם בא יבא שני פעמים אלא לאקושי ביאות להדדי מה ביאה ראשונה חולץ כו': ש כלו' שעדיין לא שמענו מזה הפסוק דבעומד בזה ובזה קמיירי מפני זה אמר במה הכתוב מדבר אם בפושה בראשון ולא חלץ ובסוף כשבא בשני לחלוץ פשה הרי חולץ וקולה וטח אע"פ שלא פשה בשני שהרי הוא אומר ושב הכהן ביום השביעי וגו' דמשמע כיון שפשה חולץ אע"ג דעמד בתר הכי ואם פשה בשני ולא חלץ ועמד בשלישי ובסוף שלישי מלאו שהוא עומד בפשיון הראשון כלו' בפשיון שבשבוע שניה כיון שפשה חולץ וכו' שהרי הוא אומר ובא הכהן וראה והנה פשה ואוקמינן בפשה בשני ומשמע שחולץ וכו' אע"ג שעמד בשלישי: ת לא גרסינן הכא ובא

בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו וְהָאֹכֵל
בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו׃ מח וְאִם־
בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־
פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הִטֹּחַ אֶת־

יָת לְבוּשׁוֹהִי וּדְיֵיכוֹל בְּבֵיתָא יְצַבַּע יָת לְבוּשׁוֹהִי׃ מח וְאִם מֵיעַל יֵיעוֹל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי וְהָא לָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּבֵיתָא בָּתַר דְּאִתְּשַׁע יָת בֵּיתָא

וידכי

בית יהודא

שְׁטוּב (בִּיאָה אֲמוּרָה לְמַעְלָה וּבִיאָה אֲמוּרָה לְמַטָּה) פְרִיעֶר שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אוֹב דֶער כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען צוּ דִי שְׁטוּב, נָאכְדֶעם שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאל אוֹב דֶר כֹּהֵן וֶועט קוּמֶן צוּ דִי שְׁטוּב (מַה בָּעֶלְיוֹנָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) אַזוֹ וִוי פְרִיעֶר שְׁטֵייט דֶר כֹּהֵן זָאל הֵייסֶען אַרוֹיסְנֶעמֶן דִי שְׁטֵיינֶער פוּן וַואנְט אוּנ אַרוּמְהַאקִין דִי לֵיים וָואס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ אַרַיינְזֶעצִין אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶר אוּנ בַּקְלֶעבֶּן מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ וַוארְטֶען אַוָואךְ (דְּגָמַר לָהּ זֶהוּ שִׁיבָה זֶהוּ בִּיאָה) וָוארוּם מִיר לֶערְנֶען דֶער וְשָׁב הַכֹּהֵן אוּנ וּבָא הַכֹּהֵן הָאבֶּן אֵיין דִין (אַף בְּתַחְתּוֹנָה כַּךְ) אַזוֹ בַּיי דֶעם אַנְדֶערֶן מָאל וֶוען דֶער כֹּהֵן קוּמְט זָאל עֶר אוֹיךְ הֵייסֶן אַרוֹיסְנֶעמֶן דִי שְׁטֵיינֶר פוּן וַואנְט אוּנ אַרוּמְהַאקִין דִי לֵיים וָוס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ אַרַיינְזֶעצֶן אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶר אוּנ בַּקְלֶעבִּין מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ וַוארְטֶן אַוָואךְ, זָאגְט רַשִׁ"י (גְּמָרוֹ שֶׁל דָּבָר) דֶר סוֹף פוּן דִי זַאךְ אִיז (אֵין נְתִיצָה אֶלָּא בְּנֶגַע הַחוֹזֵר אַחַר חֲלִיצָה וְקִצּוּי וְטִיחָה) דִי שְׁטוּב וֶוערְט אַנְדֶערְשׁ נִיט צוּשְׁטוֹסִין נָאר אוֹב מֶען הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי שְׁטֵיינֶער וָואס אוֹף זֵיי אִיז דִי נֶגַע אוּנ מֶען הָאט אַרוּמְגֶעהַאקְט דִי לֵיים וָוס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ מֶען הָאט אַרַיינְגֶעזֶעצְט אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בַּאקְלֶעבְּט מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים, אוּנ אוֹף דִי נַייעֶ שְׁטֵיינֶר אִיז צוּרִיקְגֶעקוּמֶען דִי נֶגַע, מוּז מֶען צוּשְׁטוֹיסֶען דִיא שְׁטוּב (וְאֵין הַחוֹזֵר צָרִיךְ פִּשְׂיוֹן) אוּנ מֶען דַארְף נִיט דִיא נַייעֶ נֶגַע זָאל זַיין גְרֶעסֶער וִויא דִיא עֶרְשְׁטֶע, אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט גְרֶעסֶר פוּן דִי עֶרְשְׁטֶע דַארְף מֶען אוֹיךְ צוּשְׁטוֹיסֶען דִי שְׁטוּב (וְסֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת כָּךְ הוּא) אוּנ אַזוֹ אִיז דֶער סֵדֶר פוּן דִיא פְּסוּקִים, פָּסוּק (מג) וְאִם יָשׁוּב וגו׳, נָאכְדֶעם פָּסוּק (מה) וְנָתַץ וגו׳, נָאכְדֶעם פָּסוּק (מו) וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת, נָאכְדֶעם פָּסוּק (מז) וְהַשּׁוֹכֵב וגו׳ וְהָאוֹכֵל וגו׳. נָאכְדֶעם פָּסוּק (מד) וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה וגו׳ (וְדִבֵּר הַכָּתוּב) אוּנ דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט (בְּעוֹמֵד בָּרִאשׁוֹן) אַז דֶער כֹּהֵן שְׁטֵייט גֶעבִּין דִיא שְׁטוּב אִין סוֹף עֶרְשְׁטֶע וָואךְ (שֶׁנּוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי לְהַסְגֵּרוֹ) אוּנ עֶר הֵייסְט מֶען זָאל פַארְשְׁלִיסִין דִיא שְׁטוּב אוֹיף נָאךְ אַוָואךְ (וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי לְהַסְגֵּרוֹ) אוּנ אִין סוֹף וָואךְ פוּן דֶעם אַנְדֶערִין פַארְשְׁלִיסוּנְג (בָּא וְרָאָהוּ שֶׁפָּשָׂה) אִיז דֶר כֹּהֵן גְקוּמֶן אוּנ הָט גֶזֶעהֶן דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶער גְוָוארִין (וּמַה יַּעֲשֶׂה לוֹ) וָוס זָאל דֶער כֹּהֵן טָאן (חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח) עֶר הֵייסְט אַרוֹסְנֶעמֶען פוּן וַואנְט דִיא שְׁטֵיינֶער אוּנ אַרוּמְהַאקִין דִיא לֵיים וָוס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ אַרַיינְזֶעצְן אִין וַואנְט אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ בַּקְלֶעבִּין מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים (וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ) אוּנ עֶר גִיט נָאךְ אַוָואךְ צוּ וַוארְטִין (חָזַר) אוֹיב דִיא נֶגַע אִיז צוּרִיקְגֶעקוּמֶען אוֹף דִיא נַייעֶ שְׁטֵיינֶער (נוֹתֵץ) זָאל מֶען דִיא שְׁטוּב צוּשְׁטוֹיסִין (לֹא חָזַר) אוֹיב אוֹיף דִי נַייעֶ שְׁטֵיינֶער אִיז נִיטָא דִי נֶגַע (טָעוּן צִפֳּרִים) דַארְף מֶען בְּרֶענְגֶען דִיא פֵייגִיל מִיט עֵץ אֶרֶז אֵזוֹב שְׁנִי תוֹלַעַת וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְּסוּקִים פוּן פָּסוּק מט בִּיז פָּסוּק נג] (שֶׁאֵין בִּנְגָעִים יוֹתֵר מג׳ שָׁבוּעוֹת) בַּיי נְגָעִים וַוארְט מֶען נִיט לֶענְגֶער פוּן דְרַיי וָואכֶן, אָדֶער עֶס אִיז טָהוֹר אָדֶער עֶס אִיז טָמֵא׃ (מח) וְאִם בֹּא יָבֹא]. אוֹב דֶער כֹּהֵן וֶועט קוּמֶען (לְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי) צוּם סוֹף אַנְדֶערֶע וָואךְ׃ וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא פָשָׂה], אוּנ עֶר וֶועט זֶעהֶן דִיא נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶער גְוָוארִין, זָאגְט רַשִׁ"י (מִקְרָא זֶה בָּא לְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק קוּמְט לֶערְנֶען (בְּעוֹמֵד בְּעֵינָיו בָּרִאשׁוֹן וּבַשֵּׁנִי) אוֹב דִיא נֶגַע אִיז אִין דִיא זֶעלְבִּיגֶע מָאס אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אוּנ אִין דִיא אַנְדֶערֶע וָואךְ (מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ) וָואס זָאל דֶער כֹּהֵן טָאן מִיט דִיא שְׁטוּב (יָכוֹל יְטַהֲרֶנּוּ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר זָאל זָאגִין דִיא שְׁטוּב אִיז טָהוֹר (כְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁל מִקְרָא) וִויא מֶען קֶען מֵיינֶען פוּן פָּסוּק (וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת) דֶער כֹּהֵן זָאל רַיין מַאכֶן דִיא שְׁטוּב (תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי נִרְפָּא הַנָּגַע) זָאגְט דֶער פָּסוּק וָוארוּם דִיא נֶגַע אִיז גֶעהֵיילְט גְוָוארִין (לֹא טִהַרְתִּי אֶלָּא אֶת הָרָפוּי) דִיא תּוֹרָה הָאט אַנְדֶערְשׁ נִיט רַיין גֶעמַאכְט דִי שְׁטוּב נָאר וֶוען דִי נֶגַע אִיז גֶעהֵיילְט גְוָוארִין (וְאֵין רִפּוּי אֶלָּא הַבַּיִת שֶׁהוּקְצָה וְהוּטַּח וְלֹא חָזַר הַנֶּגַע) דָאס הֵיילוּנְג פוּן דִי שְׁטוּב אִיז אוֹב מֶען הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי שְׁטֵיינֶער וָואס אוֹף זֵיי אִיז דִי נֶגַע] פוּן דִיא וַואנְט, אוּנ מֶען הָאט אַרוּמְגֶעהַאקְט דִיא לֵיים וָוס אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער, אוּנ מֶען הָאט אַרַיינְגֶעזֶעצְט אִין וַואנְט אַנְדֶערֶע שְׁטֵיינֶער אוּנ מֶען הָאט בֶּעקְלֶעבְּט מִיט אַנְדֶערֶע לֵיים אוּנ דִיא נֶגַע אִיז נִיט צוּרִיק גֶעקוּמֶען אוֹף דִי נַייעֶ שְׁטֵיינֶער, דָאס הֵייסְט דִיא שְׁטוּב אִיז גֶעהֵיילְט גְעוָוארִין (אֲבָל זֶה) אָבֶּער דִיא נֶגַע וָוס אִיז נִיט גְרֶעסֶער גְוָוארִין נִיט אִין דִי עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אוּנ נִיט אִין דִיא אַנְדֶערֶע וָואךְ (טָעוּן חֲלִיצָה וְקִצּוּי וְטִיחָה וּשְׁבוּעַ

ר"שי

לא ביאה האמורה למעלה וביאה האמורה למטה מה בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה אף בתחתונה כך וכו׳ כדאיתא בתורת כהנים. גמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה ואין החוזר צריך פשיון וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב ונתץ והבא אל הבית והאוכל בבית ובא הכהן וראה והנה פשה ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראה שפשה ומה יעשה לו חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר מג׳ שבועות: (מח) ואם בא יבא. לסוף שבוע שני: וראה והנה לא פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה יעשה לו יכול יטהרנו כמשמעו של מקרא וטהר הכהן את הבית ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי ואין רפוי אלא הבית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון חליצה וקצוי וטיחה ושבוע.

שפתי חכמים

ואם בא יבא כו׳ אלא הכי גרסינן הא אינו אמור ואם בא יבא כו׳ אלא שבא בסוף שבוע ראשון אע"פ שלא פשה אינו טהור ומסגירו ובא בסוף

פירוש לתורת אלהים

(מח) וְאִם בֹּוא אוּנ אוֹב דֶר כֹּהֵן וֶועט קוּמֶן וְרָאָה אוּנ עֶר וֶועט זֶעהֶן דִי נֶגַע אִיז נִיט גְרֶעסֶר גִיוָוארֶן אִין שְׁטוּב אַחֲרֵי הַטּוֹחַ נָאכְדֶעם וִויא עֶר הָאט דִיא שְׁטוּב בַּקְלֶעבְּט וְטִהַר הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן זָאגִן דִי שְׁטוּב אִיז

הבית וטהר הכהן את־הבית כי
נרפא הנגע: מט ולקח לחטא את־
הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני
תולעת ואזב: נ ושחט את־הצפר
האחת אל־כלי־חרש על־מים
חיים: נא ולקח את־עץ־הארז ואת־

אונקלוס

וידכי כהנא ית ביתא
ארי אתסי מכתשא:
מט ויסב לדכאה ית ביתא
תרתין צפרין ואעא
דארזא וצבע זהורי
ואזובא: נ ויכוס ית צפרא
חדא למאן דחסף על מי
מבוע: נא ויסב ית אעא
דארזא

רש"י

שלישי וכן המקרא נדרש ואם בא יבא בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה: (מו) כל ימי הסגיר אותו. (ת"כ) ולא ימים שקלף את נגעו א יכול שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו ב ת"ל כל ימי: יטמא עד הערב. (ת"כ) מלמד שאין מטמא בגדים ג יכול אפי' שהה בכדי אכילת ד פרס (ערוכין דף פג) ת"ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב

בית יהודא

שלישי) דארף מען ארויסנעמען פון וואנט די שטיינער וואו אויף זיי איז דיא נגע אונ מען דארף ארומהאקין די לייים וואס ארום די שטיינער אונ אריינזעצען אין וואנט אנדערע שטיינער אונ בקלעבען מיט אנדערע לייים אונ ווארטען אדריטע וואך (וכן המקרא נדרש) אונ אזו ווערט דר פסוק געלערנט (ואם בוא יבא בשני) אוב דער כהן וועט קומען צום סוף אנדערע וואך (וראה והנה לא פשה) אונ ער וועט זעהן דיא נגע איז ניט גרעסער געווארין (יטיחנו) זאל ער בעקלעבען מיט אנדערע לייים (ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי) אונ בקלעבן זאל מען אנדערש ניט סיידין מען הט פריער ארויסגענומען פון וואנט דיא שטיינער וואס אויף זייא איז דיא נגע אונ מען האט ארומגעהאקט דיא לייים וואס ארום די שטיינער אונ מען האט אריינגעזעצט אין וואנט אנדערע שטיינער אונ מען האט בקלעבט מיט אנדערע לייים (ואחרי הטוח את הבית) אונ נאכדעם וויא מען האט בקלעבט דיא שטוב מיט אנדערע לייים (וטהר הכהן את הבית) זאל דער כהן ריין מאכען די שטוב (אם לא חזר לסוף השבוע) אוב ביז אין סוף וואך איז דיא נגע ניט צוריק געקומען (כי נרפא הנגע) ווארום די שטוב איז געהיילט געווארען פון די נגע (ואם חזר) אונ אוב דיא נגע איז צוריק געקומען אויף דיא נייע שטיינער (כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה) האט שון די תורה געזאגט אוב די נגע איז צוריק געקומען אויף דיא נייע שטיינער דארף מען די שטוב צושטויסין: (מו) וכל ימי הסגיר אותו). דער מענטש וואס וועט אריינקומען אין דיא שטוב אין דיא אלע טעג וואס דיא שטוב איז פארשלאסין ווערט ער טמא, זאגט רש"י (ולא ימים שקלף את נגעו) אוב איינער איז אריינגעקומין אין שטוב אין די טעג וואס דיא שטיינער נאם אויף זיי איז די נגע זענען ארויסגענומען געווארין פון דיא וואנט איידער מען הט אריינגעזעצט אין די וואנט אנדערע שטיינער, ווערט ער ניט טמא (יכול שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו) אונ אוב אויף דיא נייע שטיינער נאם מען הט אריינגעזעצט אין וואנט איז אויך געקומען דיא נגע, איז דאך דער דין מען זאל די גאנצע שטוב צושטויסען אונ מען האט דערווייל ארויסגענומען פון וואנט די נייע שטיינער נאם אויף זיי איז די נגע אונ די שטוב האט מען נאך ניט צושטויסין אונ איינער איז אריינגעקומען אין שטוב וואלט איך מיינען ער זאל ניט זיין טמא ווייל דיא שטיינער מיט די נגעים זענען ניטא אין שטוב (תלמוד לומר כל ימי) זאגט דר פסוק כל ימי, אלע טעג איז דיא שטוב מטמא אפילו ווען דיא שטיינער מיט די נגעים זענען ניטא אין שטוב איז אויך דיא שטוב מטמא, ווייל מען מוז דיא שטוב צושטויסין איז די גאנצע שטוב טמא גלייך ווי אויף דיא גאנצע שטוב וואלט גיוועין נגעים: (יטמא עד הערב). זאל ער זיין טמא ביז נאכט, זאגט רש"י (מלמד שאין מטמא בגדים) דער פסוק לערונט אונז נאר ער אליין איז טמא אבער זיינע קליידער זענען ניט טמא (יכול אפילו שהה בכדי אכילת פרס) איך וואלט מיינען אפילו ער איז גיוועין אין שטוב אזו לאנג וויא מען קען אויפעסין פיר אייער, ווערין אויך ניט טמא דיא קליידער (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (והאוכל בבית יכבס בגדיו) דר וואס עסט אין די שטוב וואס איז טמא זאל ער וואשען זיינע קליידער ומען מיינט טובל זיין דיא קליידער אין אמקוה), זאגט רש"י (אין לי אלא אוכל) ווייסין מיר נאר אז ער עסט אין דיא שטוב ווערען דיא קליידער אויך טמא (שוכב מנין) אוב ער ליגט

שפתי חכמים

שניה ולא פשה אף שלא פשה חולץ כו' כמו שמפרש רש"י עלמו בעומד. הרא"ם האריך כאן וקלרתי ע"ש: א פי' דכל ימי הסגרו ירדה עליו טומאה בהכרח ולפיכך הנכנס בו טמא אבל ימים שחולץ וקולה וטח אינו מטמא בביאה שהטומא' הלכה לה עד שיתחיל למנות שבועות ההסגר: ב שהות הבית שחזר ופרח בו הנגע אחר שחלץ יקילה וטח וחזר הנגע ופרח וקלף נגעו והוליא האבנים שבהן הנגע שלא יטמא בביאה ת"ל כל ימי דהו"ל למיכתב בימי הסגיר אותו מאי כל לרבות המוחלט אף שקלף נגעו מטמא כיון דלנתילה קאי הוי כל הבית טמא ומטמא את האדם בביאה: ג דאל"כ הי"ל לכתוב וכבס בגדיו וטמא עד הערב: ד פי' ד' ביצים. פי' לא יטמא בגדים דהא סתמא כתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב דמשמע אפי' שהה כל היום כולו אינו מטמא בגדים ומפרש וקזיל ת"ל והאוכל כלו' כי היכי דהאוכל ששה בו ומטמא בגדים ה"ה

פירוש לתורת אלהים

טהור כי נרפא הנגע ווארום די נגע איז געהיילט געווארען: (מט) ולקח אונ ער זאל נעמען צו רייניגען דם הויז שתי צפרים צוויא פייגיל ועץ אונ טענין האלץ אונ רויטין פאדים אונ איין קרייטעכץ וואס הייסט אזוב: (נ) ושחט אונ ער זאל שעכטען דעם איינם פויגיל איבר איין ערדיני כלי על מים חיים איבר קוועלידיגי וואסערן: (נא) ולקח אונ ער זאל נעמען את עץ הארז דעם טענין האלץ אונ רויטין פאדים אונ איין קרייטיכץ וואס

הָאֵזֹב וְאֵת ׀ שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֵת
הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדַם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים
וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים׃
נב וְחִטֵּא אֶת־הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר
וּבַמַּיִם הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלָעַת׃
נג וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ
לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־
הַבַּיִת וְטָהֵר׃ חמישי נד זֹאת הַתּוֹרָה
לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק׃

אונקלוס

דַאֲרְזָא וְיָת אֵזוֹבָא וְיָת
צְבַע זְהוֹרִי וְיָת צִפַּרָא
חַיְתָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן
בִּדְמָא דְצִפַּרָא דִנְכִיסָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וְיַדֵּי לְבֵיתָא
שְׁבַע זִמְנִין׃ נב וִידַכֵּי יָת
בֵּיתָא בִּדְמָא דְצִפַּרָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וּבְצִפַּרָא חַיְתָא
וּבְאָעָא דַאֲרְזָא וּבְאֵזוֹבָא
וּבִצְבַע זְהוֹרִי׃ נג וִישַׁלַּח
יָת צִפַּרָא חַיְתָא לְמִבְּרָא
לְקַרְתָּא לְאַפֵּי חַקְלָא
וִיכַפַּר עַל בֵּיתָא וְיִדְכֵּי׃
נד דָא אוֹרַיְתָא לְכָל מַכְתַּשׁ
סְגִירוּתָא וּלְנִתְקָא׃

ולסגירות

תולדות אהרן

ומטא את תולין כז נדה כח : ושלח את נגעים מה :

בית יהודא

אין די שטוב פון וואנען ווייסן מיר אז זייגע קליידר זענן אוך טמא (תלמוד לומר והשוכב) זאגט דער פסוק והשוכב בבית יכבס את בגדיו, דר מענטש וום ליגט אין די שטוב וום איז טמא זאל ער וואשען וטובל זיין] זייגע קליידער, זאגט רש"י (אין לי אלא אוכל ושוכב) ווייסן מיר נאר דער וואס עסט אין דיא שטוב אדער ער ליגט אין דיא שטוב ווערען זייגע קליידער אוך טמא (לא אוכל ולא שוכב מנין) אויב ער איז גיוועזן אין שטוב אונ האט ניט געגעסן אונ איז ניט געלעגן פון וואנען ווייסן מיר אז זייגע קליידער זענען אוך טמא (תלמוד לומר יכבס ריבה) ווייל עס האט געקענט שטיין אין פסוק איין מאל יכבס והשוכב בבית או האוכל בבית יכבס בגדיו] אונ עס שטייט צוויא מאל יכבס, לערנען מיר פון דעם איבעריגען ווארט יכבס, אפילו ער הט ניט געגעסן אין שטוב אונ איז ניט געלעגן אין שטוב זענען אויך טמא זייגע קליידער אונ ער מוז זיי וואשען וטובל זיין], פרעגט רש"י (אם כן) אוב עס איז אזו נאז מען קומט אריין אין דיא שטוב וואס איז טמא פון נגעים ווערט מען טמא אונ אפילו די קליידער זענען טמא, אפילו מען האט ניט געגעסן אונ מען איז ניט געלעגן אין די שטוב] (למה נאמר אוכל ושוכב) פאר וואס שטייט אין פסוק אז ער עסט אין די שטוב אדער ער ליגט אין די שטוב זאל ער וואשען וטובל זיין] זייגע קליידער, אז מען עסט ניט אונ מען ליגט ניט אין דיא שטוב דארף מען דאך אויך

רש"י

מנין ת"ל והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת"ל יכבס ריבה א"כ למה נא' אוכל ושוכב ליתן

שפתי חכמים

עמי הבא אל הבית דכתב קרא אם שהה כדי אכילה דמטמא בגדים אע"פ שלא אכל דא"ל אכילה דוקא אבל שוכב דאין בו אלא שהייה לא הרי ת"ל והשוכב דשמעינן מיניה דטעמא דאוכל לא משום אכילה אלא משום שהייה הוא וה"ה ביאה נמי אם שהה כדי אכילה טמא דאין לומר דוקא אם אכל או שכב קאמר דמטמא אבל לא שכב ולא אכל כגון ביאה לחוד אע"פ ששהה אינו מטמא בגדים א"כ מה ת"ל יכבס יכבס תרי זימני דה"ל למיכתב והאוכל בבית והשוכב בבית יכבס בגדיו אלא ע"כ לרבות מי שבא ושהה אע"פ שלא אכל ולא שכב אלא ששה מטמא הבגדים והדר בעי א"כ כיון דבשהייה תליא מילתא א"כ שוכב ל"ל בשלמא אוכל מיבעי לן ליתן שיעור שהייה כשיעור אוכל ואי משום יכבס יתירה דמרבה אפילו בשהייה לחודיה בלא אכילה ושכיבה לכתוב קרא במקום והשוכב והבא מכיון דביאה בכלל שכיבה הוא מה ת"ל והאוכל והשוכב אלא ליתן שיעור לשוכב ופי' הכתוב הזה אחר ואם בא יבא שלא על הסדר כדי שידבק אם בא יבא עם ובא הכהן וראה שסגירן מענין א'. הרא"ם האריך ואני

פירוש לתורת אלהים

הייסט אזוב ואת הצפור החיה אונ דעם לעבדיגן פוגיל וטבל אותם אונ ער זאל זיי איין טונקן אין דעם בלוט פון דעם פוגיל וום איז גשאכטין גוואורין ובמים החיים אונ אין די קוועלידיגי וואסרין והזה אל הבית אונ ער זאל בשפרענגין דם הוז זיבן מאל: (נב) וחטא את הבית אונ ער זאל ריינגין דאס הויז מיט דעם בלוט פון פוגיל ובמים החיים אונ מיט דיא קוועלידיגי וואסער ובצפור החיה אונ מיט דעם לעבדיגן פוגיל ובעץ הארז אונ מיט טעניין האלץ אונ רוטין פאדים אונ איין קרייטיכץ וואס הייסט אזוב: (נג) ושלח אונ ער זאל דעם לעבדיגין פוגיל לאזין אוועק פליען אל מחוץ לעיר אוסין וויינג צו דער שטאט אל פני השדה אויף דעם פרייען פעלד וכפר על הבית וטהר אונ ער זאל פר געבן אוף דעם הויז אונ עס זאל ריין זיין: (נד) זאת התורה דס איז דאס לערנונג לכל צו אלי פלאגין פון צרעת ולנתק אונ צו די נגע וום איז אוף דעם קאפ: (נה) ולצרעת

אונ

נה וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת׃ נו וְלַשְׂאֵת
וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת׃ נז לְהוֹרֹת בְּיוֹם
הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת תּוֹרַת
הַצָּרָעַת׃ פ טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב דַּבְּרוּ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם
אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ

נה וּלְסְגִירוּת לְבוּשָׁא וּלְבֵיתָא׃ נו וּלְעַמְקָא וּלְעַדְיָא וּלְבַהֲרָא׃ נז לְאַלָּפָא בְּיוֹמָא מְסָאֲבָא וּבְיוֹמָא דַכְיָא דָא אוֹרַיְתָא דִסְגִירוּתָא׃ א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר׃ ב מַלִּילוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימְרוּן לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יְהֵי דָאִיב מִבִּשְׂרֵיהּ דּוֹבֵהּ מְסָאַב

תו"א ולשאת שבת עב סוטה ד קדושין ע שבועות ו : דברו אל שבת פג : איש איש ערכין ג כריתות מ נדה לב לד עג עד : מבשרו חולין נה נדה לד לז : זובו טמא נדה לד נה נו :

בעל הטורים

(ב) דברו אל בני ישראל . ובפ' נגעים לא אמר דברו לפי שע"י העגל שעשה אהרן באו נגעים על ישראל . וסמך פרשת זב למצורע לפי שע"י הנחש נתקללה האשה בזיבה והנחש בצרעת :

רשב"ם

(נו) ולבהרת. ה"א אחה"ע גורמת להפוך את התיבה באתנחתא וסוף הפסוק. מן בהרת בהרת. השעיר החי באתנחתא השעיר החי כזה וכזה תאכל החרב. וכבסו בגדיהם והטהרו. והטהרו בלא אתנחתא : (ב) זב מבשרו. רבותינו פירשו מראה זוב ומראה

רש"י

שיעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מא) : (נז) להורות ביום וגו' . איזה יום מטהרו ה ואיזה יום מטמאו : (ב) כי יהיה זב . יכול זב מ"מ ו יהא טמא ת"ל מבשרו ולא כל בשרו (ת"כ נדה מג) אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין ז טמא בזוב וטמא בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה ח מטמאה טומאה חמורה זיבה אף הזב

בית יהודא

וואשען וטובל זיין דיא קליידער , ענטפערט רש"י (ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס) דער פסוק זאגט וויא לאנג זאל אמענטש ליגען אין דיא שטוב זיינע קליידער זאלען אויך טמא ווערען , וויא מען קען אויפעסין פיר אייער [אדער איין אנדער עסינוואַרג וואס איז גרוס ווי פיר אייער] , אונ אפילו ער איז ניט געלעגין אין די שטוב אונ האט ניט געגעסען אין דיא שטוב ער איז נאר געווען אין שטוב אזו לאנג וויא מען קען אויפעסין פיר אייער ווערען זיינע קליידער אויך טמא , אונ ער אליין ווערט טמא באלד דיא רגע וויא ער קומט נאר אריין אין שטוב וועיין ברכות מא ות"כ] : (נז) ולהורות ביום וגו'] . זאגט רש"י מען מיינט (איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו) דער כהן דארף לערנען די דינים פון נגעים צו וויסען וועלכען טאג ער זאל מטהר זיין מאכען] דיא נגע אונ וועלכין טאג ער זאל מטמא זיין דיא נגע : (ב) וכי יהיה זב] . זאגט רש"י (יכול זב מכל מקום יהא טמא) איך וואלט מיינען וועלכען ארט עס רינט פון מענטש ואפילו פון דיא נאז , אדער פון מויל , אדער פון אויערן זאל ער זיין טמא (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (מבשרו) אוב עס וועט רינען פון זיין לייב ואיין ארט איז דא אין זיין לייב אוב עס וועט רינען פון דעם ארט ווערט ער טמא] (ולא כל בשרו) אבער אז עס רינט פון אלע אנדערע ערטער פון זיין לייב ווערט ער ניט טמא , מיר ווייסען אבער ניט פון וועלכין ארט זאל רינען מען זאל זיין טמא , זאגט רש"י (אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר) ווייל דער פסוק האט אפגעטיילט דאס לייב איין ארט פון אנדערין (זכיתי לדין) האב איך זוכה געווען צו וויסען דעם דין (טמא בזב וטמא בזבה) אאשה איז טמא אז עס רינט פון איר , אונ אאיש איז טמא אז עס רינט פון אים (מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה טומאה חמורה זיבה) אזו וויא זיבה מיינט מען עס רינט פון דעם זעלבינגען ארט וואס רינט נדה , נאר נדה איז מטמא אגרינגע טומאה

שפתי חכמים

קלרתי : ה וכי"ת ביום טהרתו הוי כבי"ת ובחרושת אבן למלאות ובחרושת עץ שפירושו בענין חרושת אבן ועץ ה"ה ה"נ להורות בענין היום הטמא ויום הטהור דהיינו ביום ולא בל לה שאין מטמאין ולא מטהרין בליל' : ו פי' אפי' הזב מפיו או מחוטמו ואזנו יהא טמא : ז ואי לא חילק הכתוב ה"א לעולם מ"מ שזב ממנו טמא הוא אפי' זב מפיו או מאזנו או מן החוטם ואין לדון בג"ש מאשה דאיכא למיפרך מה לאשה שכן איננה מטמאה זבה אלא בג' ראיות שהם בג' ימים רצופים להיזקק ז' נקיים וקרבן אבל ג' ראיות ביום א' אין בה דין זבה אבל בזוב אפי' בג' ראיות ביום א' יש לו דין זב א"כ ה"א שהוא טמא מ"מ שילא זיבה ממנו אבל השתא דגלי קרא מבשרו ולא כל בשרו דזב איננו טמא מ"מ שילא זיבה ממנו אלא לעדיין לא ידענו מאיזה בשר שזב ממנו שהוא טמא ומאיזה בשר שזב ממנו שהוא טהור זכיתי לדין כו' : ח מה שקורא נדה טומאה

פירוש לתורת אלהים

אונ צו אזו אצרעת וואס איז אין אקלייד ולבית אונ צו אזו אצרעת וואס איז אין הויז : (נז) להורות צוא לערנין ביום אין וועלכען טאג ער זאל אום ריין מאכין וביום אונ וועלכין טאג מען זאל ריין מאכין זאת תורת דס איז דם לערנונג פון דעם צרעת : (ב) דברו רעדט צו די קינדער ישראל ואמרתם אליהם אונ איר זאלט צו זייא זאגין איש איש איטליכער מענטש כי ווען יהיה עס וועט רינען פון זיין לייב פון זיין ערוה זובו זיין רינונג

מצות השם

(קעח) איש כי יהיה זב וגו' . דאס איז דיא מצוה פון איין זב דם הייסט וואס עס גייט פון זיין ערלה אזונס וואס עס איז ניט קיין (זרע) זאמין איז נאר דאס גייט פון אים דורך איין קראנקהייט איז יעדער זאך וואס ער זיצט דארויף אבער וואס ער ליגט דארויף טמא אונ דיא כלים וואס ער רירט אן זענין טמא אונ איין ערדינע כלי מוז מען צוא ברעכין אונ ער איז טמא זיבען טאג אונ דעם זיבעטען טאג זאל ער זיך וואשין זיינע קליידער אונ זאל זיך טובלין . דיא איבריגע דינים וועלין מיר ווייטער ערקלערין אין דיא אנדערע פסוקים :

טָמֵא הוּא׃ ג וְזֹאת תִּהְיֶה טֻמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ טֻמְאָתוֹ הִוא׃ ד כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו

אונקלוס

הוא׃ ג וְדָא תְּהֵי סוֹבְתֵהּ בְּדוֹבֵהּ רָר בִּשְׂרֵהּ יָת דּוֹבֵהּ אוֹ חָתִים בִּשְׂרֵהּ מִדּוֹבֵהּ סוֹבְתֵהּ הִיא׃ ד כָּל מִשְׁכְּבָא דִּי יִשְׁכּוּב

תו"א וזאת תהיה ב"ק פד נדה נו: טמאתו נדה מג: רר בשרו נדה מג נז: או החתים שם מג: כל המשכב נדה כד לג:

רשב"ם

קרי: (ג) רר בשרו את זובו. כמו ויורד רירו על זקנו. כלו' אם מריר ומטפטף בשרו את זובו שהזוב קלוש כעין קרי: או החתים. שהוא מודבק על הבשר: (ד) אשר ישכב עליו. אפי' הוא תחת האבן שלא נגע בו כלל. כללו של דבר זב וזבה ונדה כולן מטמאין מה שתחתיהם טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם הכלים

בעל הטורים

(ג) החתים בשרו מזובו. בגימ' זה כחתימת פי האמה: (ד) ישכב עליו.

בית יהודא

אונ זיבה איז מטמא אשטארקערע טומאה (אף הזב ממקום שמטמא טומאה קלה קרי מטמא טומאה חמורה זיבה) אזו ביי אזב מיינט מען אויך עס רינט פון דעם זעלביגן ארט וואס גייט ארויס דיא זרע, נאר זרע איז מטמא אגרינגע טומאה אונ זיבה איז מטמא אשטארקערע טומאה: [זובו טמא]. וואס עס רינט איז טמא (למד על הטפה שהיא מטמאה) דער פסוק לערנט אונז אז דער טראפין זיבה וואס גייט ארויס פון דעם מענטש איז טמא, זאגט רש"י (זוב דומה למי בצק של שעורים) זיבה איז וויא דיא וואסער וואס גייט ארויס פון אגערשטענע טייג (ודחוי) אונ עס איז דיען [שיטער] (ודומה ללובן ביצה המוזרת) עס איז גלייך צו די ווייסל פון אאיי וואס איז געווארין אין אהון פון די ווארעמקייט וואס זיא זיצט זומער אויף דיא ערד (שכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת) שכבת זרע איז געדיכט אונ עס ציהט זיך אזו וויא די ווייסל פון אאיי וואס איז פון אהון וואס האט געבארין די איי פון אזכר [פון אהאן]: (ג) [רר]. זאגט רש"י (לשון ריר) עס רינט (שזב את בשרו) עס רינט פון זיין לייב, פון דיא מילה (את זובו) זיין רינונג (כמו ריר שיוצא צלול) וויא שפייאכץ וואס גייט ארוס שיטער אונ קלאהר פון מויל: [או החתים]. זאגט רש"י מען מיינט (שיוצא עב) עס גייט ארויס גראב [געדיכט] (וסותם את פי האמה) אונ דאס פארמאכט דאס לעכיל פון דיא מילה (ונסתם בשרו מטפת זובו) אונ דאס לעכיל ווערט פארמאכט פון דעם טראפין זיבה (זהו פשוטו) דאס איז דער מיינונג פון פסוק (ומדרשו) אונ דער דרש פון פסוק, זאגט דיא גמרא (מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקראו טמא) דער ערשטער פסוק האט געציילט צווייא מאל דאס ווארט זיבה אונ ער רופט אים טמא (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (זב מבשרו זובו טמא הוא) עס ווערט "רינען" פון זיין לייב זיין "רינונג" איז ער טמא, שטייט זב אונ זובו (ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקראו טמא) דער אנדערער פסוק ציילט דריי מאל דס ווארט זיבה אונ ער רופט אים אויך טמא (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק טומאתו בזובו, רר בשרו את זובו, או החתים בשרו מזובו, טומאתו היא, דאס איז זיין טומאה (הא כיצד) וויא אזו, פריער זאגט דער פסוק מיט צוויי מאל זעהן ווערט ער טמא, נאכדעם זאגט דער פסוק מיט דריי מאל זעהן ווערט מען טמא (שתים לטומאה והשלישית מזקיקתו לקרבן) אוב ער זעהט צווייא מאל זיבה איז ער טמא ביז ער ציילט אפ זיבען ריינע טעג, אונ אוב ער זעהט דרייא מאל זיבה דארף ער ציילען זיבען ריינע טעג אונ דעם אכטען טאג דארף ער ברענגען קרבנות ואונ אוב ער זעהט נאר איין מאל זיבה, איז ער נאר טמא דעם טאג ביז נאכט: (ד) [כל המשכב]. אלע זאכין וואס דער זב איז אויף זייא געלעגין זענען טמא, זאגט רש"י (הראוי למשכב) נאר די זאכין וואס זענען אנגעגרייט צום ליגען אויף זיי (יכול אפילו מיוחד למלאכה אחרת) איך וואלט מיינען אפילו דער זב איז געלעגין אויף אזאך וואס איז גרייט צו אנדערע זאכין

רש"י

ממקום שמטמא טומאה קלה קרי מטמא טומא' חמורה זיבה: זובו טמא. (ת"כ) למד על הטפה שהיא מטמאה (נדה כד). זוב דומה למי בצק של שעורין ודחוי י ודומה ללובן ביצה המוזרת ב שכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת: (ג) רר. ל' ריר שזב את בשרו: את זובו. כמו ריר שיוצא צלול: או החתים. שיוצא עב וסותם את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו זהו פשוטו ומדרשו (מגילה ח' נדה מג) מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקראו טמא שנא' זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכ' השני ראיות שלש וקראו טמא שנ' טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא הא כיצד שתים לטומאה והשלישית ל מזקיקתו לקרבן: (ד) כל המשכב. הראוי למשכב יכול אפי' מיוחד

שפתי חכמים

קלה משום שאין צריכה ז' נקיים וקרבן משא"כ זבה גדולה שצריכה ז' נקיים וקרבן: ט וא"ת פשיטא והלא הזב נטמא מאותה טיפה טומאה המורה שמטמא אדם וכלים טיפה לכ"ש שתטמא. וי"ל דאי לא פירש כן הייתי אומר דטיפה אינה מטמא דילפינן משעיר המשתלח שהמתעסק בו טמא ומטמא את האחרים והוא עצמו אינו טמא ה"א דכמו כן גבי זיבה לכן פירש"י לימד על הטיפה כו': י ודחוי פי' דק: כ ר"ל דספנא מהרעא ולא כא מזכר. פי' אל תתמה הואיל וטומאתו חמורה דאפי' טיפה אחת של זוב טמא היכי ידעי' אם יוצא ממנו טיפה אחת דלמא טפת קרי הוא וטהור או זוב הוא וטמא ועל זה פי' זוב דומה למי בצק כו': ל פי' אם ראה ראייה ראשונה הוא כרואה שכבת זרע שאינו מטמא רק במגע וברא״ה שניה מטמא אף במשא ומטמא משכב ומושב וטעון ספירת ז' נקיים ובשלישית אף לקרבן כדאית' פ"ק דמגילה אין בין ראיה שנייה

פירוש לתורת אלהים

טמא הוא איז ער טמא: (ג) וזאת תהיה אונ דס זאל זיין טמאתו זיין אום ריינקייט בזובו אין זיין טוען רינין רר לוטר וויא שפייעכץ בשרו פון זיין לייב מזובו פון זיין רינין סיי ווס רינט פון אים איז לוטר או אדר החתים עס ווערט פאר שטאפט בשרו זיין לייב מזובו פון זיין רינין דהיינו וואס עס רינט איז גראב אונ דער פון ווערט פר שטאפט זיין לייב טמאתו היא דס איז זיין אום ריינקייט ער איז טמא: (ד) כל המשכב אלי זאכן ווס איז גמאכט גוואהרן מען זאל דרויף ליגין אונ ניט צו אנדרי מלאכה אשר ישכב עליו הזב אונ דר זב וועט דרויף ליגן יטמא זאל די זאך טמא זיין וכל הכלי אונ אלי כלים ווס זענין גימאכט מען זאל דרויף תמיד זיצען

הַזָּב יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב
עָלָיו יִטְמָא: ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע
בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: ו וְהַיֹּשֵׁב עַל־
הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־

עֲלוֹהִי דּוֹבָנָא יְהֵי מְסָאַב
וְכָל מָנָא דְיִתֵּב עֲלוֹהִי
יְהֵי מְסָאָב: ה וּגְבַר דִּי
יִקְרַב בְּמִשְׁכְּבֵהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:
ו וּדְיִתֵּב עַל מָנָא דְיִתֵּב
עֲלוֹהִי דּוֹבָנָא יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא

תו"א הזב נדה כד: אשר ישב שבת נט: ואיש אשר שכב פד ב"ק סו נדה לג: והיושב חגיגה כג נדה מט:

בעל הטורים

בגימטריא זה מיוחד לשכיבה: וכל הכלי. בגי' אבל לא האבן: (ה) ורחץ במים. בגימ' ובארבעים סאה. ד"א במים במי מ' פי' ארבעים סאה:

רש"י

למלאכה אחרת מ ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שאומרים לו ב עמוד ונעשה מלאכתנו: אשר ישב. ישב לא נאמר אלא אשר ישב עליו הזב במיוחד תמיד לכך: (ה) ואיש אשר יגע במשכבו. לימד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ם ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין: (ו) והישב על הכלי. (ת"כ) אפילו לא נגע אפי' עשרה כלים זה על זה כולן ע מטמאין משום מושב פ וכן במשכב:

בית יהודא

ניט צום ליגען אויף איר ווערט זיא אויך טמא (תלמוד לומר אשר ישכב) זאגט דר פסוק דם געלעגער אשר ישכב, וואס דער זב וועט אויף אים ליגען (אשר שכב לא נאמר) עס שטייט ניט אשר שכב, וואס דער זב איז אויף אים געלעגען*) (אלא אשר ישכב) נאר עס שטייט וואס ער וועט אויף אים ליגען, דם מיינט מען די זאך (המיוחד תמיד לכך) וואס איז גרייט שטענדיג מען זאל אויף איר ליגען, ווען מען וויל ליגען ליגט מען אויף די זאך, אונ מען ניצט ניט די זאך צו אנדערע זאכין (יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו) אבער אז דער זב איז געלעגען אויף אזאך וואס איז ניט צום ליגען אויף איר, נאר אז דר זב האט זיך געלייגט אויף די זאך זאגט מען צו אים שטיי־אויף מיר דארפען די זאך צו אונזער ארבעט, דם ווערט ניט טמא וויא דער דין פון משכב הזב, נאר ווי דער דין פון אנרירען, דר זעלביגער דין איז (וכל הכלי אשר ישב עליו) אוב דער זב איז געזעסען אויף אזאך, זאגט רש"י (ישב לא נאמר) עס שטייט ניט אשר ישב עליו, די כלי וואס דער זב איז אויף איר געזעסען (אלא) נאר עס שטייט אשר ישב עליו, וואס ער וועט אויף דיא כלי זיצען שטענדיג (במיוחד תמיד לכך) נוייל די כלי איז נאר גרייט צום זיצען אויף איר: (ה) ואיש אשר יגע במשכבו. דער מענטש וואס וועט אנרירען דעם געלעגער פון זב (אדער דאס זיצונג פון זב), זאגט רש"י (לימד על המשכב שחמור מן המגע) דער פסוק לערונט אונז דאס געלעגער (אדער דם זיצונג) פון זב איז מער טמא וויא דיא זאך וואס דער זב רירט אן (שזה נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים) דאס געלעגער אונ דאס זיצונג פון זב ווערט אאב הטומאה דער פאטער (דער עיקר) טומאה אונ עס איז מטמא אמענטש אונ כלים (והמגע שאינו משכב) אונ די זאך וום דער זב האט אנגערירט אונ דאס איז ניט זיין געלעגער אונ ניט זיין זיצונג (אינו אלא ולד הטומאה) איז דאס נאר א קינד פון דיא טומאה (ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין) דאס איז נאר מטמא עסינווארג אדער משקה וניט אמענטש אונ ניט כלים: (ו) והיושב על הכלי. אונ דער זב וום זיצט אויף די כלי (אפילו לא נגע) אפילו ער האט ניט אנגערירט דיא כלי (אפילו עשרה כלים זה על גבי זה) אפילו עס ליגען צעהן כלים איינע אויף דיא אנדערע אונ דער זב זיצט אויף דיא אויבערשטע כלי (כולן מטמאין משום מושב) ווערין אלע כלים טמא ווי דער זב איז אויף זייא געזעסין, אפילו די אונטערשטע כלי איז אזוי טמא (וכן במשכב) אונ אזוי איז דער דין בייא דעם געלעגער פון זב אפילו עס ליגט צעהן אויסשפרייטונגען איינע אויף דיא אנדערע אונ דר זב ליגט אויף די אויבערשטע אויסשפרייטונג

שפתי חכמים

לראייה ג' בזב אלא קרבן: מ פי' כגון דף של נחתומים או עריבה גדול': נ כלו' שאי אפשר בעת שהוא משתמש בו למלאכה אחרת שיהא שוכב עליו: ס כלו' שהמשכב שנגע בו הזב הוא אב הטומאה ומטמא אדם לטמא בגדים שעליו דכתיב ביה יכבס בגדיו ורחץ במים אבל דבר אחר שאינו מיוחד לשכיבה ויגע בו הזב אינו אב הטומאה אלא ולד הטומאה והוא ראשון בלבד ובשעת חיבורו מטמא כלי שטף במגעו ולא אדם וכלי חרס. ולאחר פרישתו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. ופי' חמור מן המגע ר"ל שאינו של משכב: ע מדכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מקום ישיבה של טהור לישיבה של זב מה ישיבה של זב אף כשלא יושב הוא על הכלי נטמאין הכלים ממנו כגון אבן מסמא כך ישיבה של טהור כשהוא נטמא מהכלי שנטמא מהזב אף בשלא נגע בו. אבן מסמא היא אבן ששמוה על גבי יתדות וכלים תחתי' כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. וגדה או זב יושבין עליה אעפ"י שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב כל אשר יהי' תחתיו. רש"י פרק רבי עקיבא: פ דילפינן במה מצינו ממושב פי' שאם שכב טהור על אבן מסמא והי' תחת האבן משכבו של זב הרי הוא טמא אף שמפסיק ביניהו

פירוש לתורת אלהים

און דר זב איז דרויף געזעסין יִטְמָא זאל טמא זיין: (ה) וְאִישׁ און אמענטש אֲשֶׁר וואס ער וועט אן רירין דם געלעגער פון דעם זב: (ו) וְהַיֹּשֵׁב און דר וום זיצט אויף דער כְּלִי אֲשֶׁר וואס דער זב איז דרויף געזעסין:

והנוגע

*) הערה אז מען זאגט שכב, ער איז געלעגען אויף די זאך אדער מען זאגט ישב ער איז געזעסין אויף די זאך קען מען מיינען טרעפענדיג האט ער זיך געלייגט אדער געזעסין אויף די זאך, אז מען זאגט ישכב ער וועט ליגען אדער מען זאגט ישב ער וועט זיצען מיינט מען די זאך איז געמאכט צום ליגען אויף איר אדער צום זיצען אויף איר אונ מען וועט שטענדיג ליגען אדער זיצען אויף די זאך, וואס דער חילוק איז צווישען די צווי כלים זאגט רש"י אין אנדערין פסוק:

הָעָרֶב: חצי הספר ז וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב: ח וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב: ט וְכָל־הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב
עָלָיו הַזָּב יִטְמָא: י וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכֹל
אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד־
הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: יא וְכֹל

אונקלוס

וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:
ז וּדְיִקְרַב בִּבְסַר דּוֹבָנָא
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא: ח וַאֲרֵי יְרוֹק
דּוֹבָנָא בְּדַכְיָא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:
ט וְכָל מֶרְכְּבָא דִּי יִרְכּוּב
עֲלוֹהִי דּוֹבָנָא יְהֵי מְסָאַב:
י וְכָל דְּיִקְרַב בְּכֹל דִּי
יְהֵי תְּחוֹתוֹהִי יְהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָתְהוֹן
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא: יא וְכֹל דִּי יִקְרַב

תו"א וכי ירק שבת טו נה נז: בטהור נדה נה: וכל הנוגע שם לד: והנושא שם לג נה: וכל אשר קידושין כ חולין קו נדה מג:

רש"י

(ח) וכי ירק הזב בטהור. (ת"כ נדה נה) ונגע בו או נשאו שהרוק מטמא במשא: (ט) וכל המרכב. אע"פ שלא ישב עליו קף כגון התפוס של סרגא שקורין ארצו"ן טמא משום מרכב והאוכף שקורין אליו"ש טמא טומאת מושב: (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו. (ת"כ) של זב בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כבוס בגדים והוא חומר במשכב מבמרכב: והנושא אותם. כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו

בית יהודא

זֶענֶען אַלֶּע אוֹיסְשְׁפְּרִייטוּנְגֶען [אֲפִילוּ דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע] אַב הַטוּמְאָה: (ח) [וְכִי יָרוֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר]. אוּנ דֶער זָב וֶועט טְאהְן אַשְׁפַּייא אוֹיף אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז רֵיין פוּן טוּמְאָה (נָגַע בּוֹ) אוּנ דִיא שְׁפַּייאַכְץ הָאט אִים אָנְגֶערִירְט (אוֹ נְשָׂאוֹ) אָדֶער דֶער טָהוֹר הָאט גֶעטְרָאגֶן דִיא שְׁפַּייאַכְץ וְדַהַיְינוּ דֶער טָהוֹר הָאט גֶעהַאלְטְין אִין הַאנְט אַשְׁטֶעקִיל אָדֶער אַשְׁטִיקֶל הָאלְץ אוּנ דֶער זָב הָאט אַשְׁפַּיי גֶעטָאהְן אוֹיף דֶעם שְׁטֶעקִיל אָדֶער אוֹיף דֶעם שְׁטִיקֶל הָאלְץ אוּנ דֶר טָהוֹר הָאט דֶעם שְׁטֶעקִיל אָדֶער דֶעם שְׁטִיקֶל הָאלְץ גֶעטְרָאגִין] וֶוערְט עֶר טָמֵא (שֶׁהָרוֹק מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא) ווארוּם דָאס שְׁפַּייאַכְץ אִיז מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס טְרָאגְט אִים. (ט) [וְכָל הַמֶּרְכָּב]. אוּנ אַלֶּע כֵּלִים וָוס גֶיהֶערִין צוּם רֵייטִין (אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָשַׁב עָלָיו) אֲפִילוּ עֶר אִיז נִיט גֶעזֶעסִין אוֹיף אִים (כְּגוֹן תְּפוּס שֶׁל סַרְגָא) סַרְגָא אִיז דֶער זָאטֶעל וָואס לִיגְט אוֹיף דֶעם פֶערְד וֶוען מֶען רֵייט אוֹיף אִים, אוּנ נֶעבְּן זָאטֶעל וֶוערְט אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט אַשְׁטִיק הָאלְץ פָארוּנְט אוּנ אִינְטֶען אוּנ דֶער רֵייטֶער הַאלְט מִיט דִיא הַאנְט דֶעם הָאלְץ פוּן פָארוּנְט אָדֶער פוּן אִינְטֶען עֶר זָאל זִיךְ נִיט אַרָאפְּרוּקֶען פוּן זָאטֶעל (טָמֵא מִשּׁוּם מֶרְכָּב) אִיז דִי שְׁטִיק הָאלְץ טָמֵא גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט אוֹיף אִיר גֶעזֶעסִין רֵייטֶענְדִיג (וְהָאוּכָף טָמֵא טוּמְאַת מוֹשָׁב) דֶער זָאטִיל אִיז טָמֵא ווייל מֶען זִיצְט אוֹיף אִים: (י) [וְכָל הַנּוֹגֵעַ בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו]. וֶוער עֶס וֶועט אָנְרִירֶען אֵיינְע פוּן דִיא זַאכִין וָואס וֶועט זַיין (תַּחְתָּיו שֶׁל זָב) אוּנְטֶער דֶעם זָב, וָואס דֶער זָב הָט אוֹיף דֶעם גֶערִיטֶען, אִיז עֶר טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (בָּא וְלִימֵּד עַל הַמֶּרְכָּב) דֶער פָּסוּק קוּמְט אוּנ לֶערְנְט אוּנְז דִיא זַאכִין וָוס דֶער זָב הָאט אוֹיף זַיי גֶערִיטֶען (שֶׁיְּהֵא הַנּוֹגֵעַ בּוֹ טָמֵא) דֶער וָואס רִירְט אָן דִי זַאךְ אִיז עֶר טָמֵא (וְאֵין טָעוּן כִּבּוּס בְּגָדִים) אוּנ עֶר דַארְף נִיט וַואשִׁין [וְטוֹבֵל זַיין] דִיא קְלֵיידֶער וָואס עֶר אִיז גִיוֶועןֹ אָנְגֶעטָאהְן וֶוען עֶר הָאט אָנְגֶערִירְט (וְהוּא חוֹמֶר בְּמִשְׁכָּב מִבְּמֶרְכָּב) מִיט דִיא זַאךְ אִיז שְׁטַארְקֶער דִי טוּמְאָה פוּן דִיא זַאכִין וָואס דֶער זָב אִיז אוֹיף זַיי גֶעלֶעגִין וִויא דִי זַאכֶען וָוס דֶער זָב הָט אוֹיף זַייא גֶערִיטֶען, אַז אַמֶענְטְשׁ רִירְט אָן דִיא זַאךְ וָואס דֶער זָב אִיז אוֹיף דֶעם גֶעלֶעגֶען, דַארְף עֶר וַואשִׁין דִיא קְלֵיידֶר וָוס עֶר אִיז אִין זַייא גֶעגַאנְגֶען וֶוען עֶר הָאט דִי זַאךְ אָנְגֶערִירְט, אוּנ אַז מֶען רִירְט אָן דִיא זַאךְ וָואס דֶער זָב הָאט אוֹיף דֶעם גֶערִיטֶען, אִיז דֶער מֶענְטְשׁ טָמֵא אוּנ דִיא קְלֵיידֶער דַארְף עֶר נִיט וַואשֶׁען: [וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם]. דֶער וָוס וֶועט זֵיי טְרָאגִין, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (כָּל הָאָמוּר בְּעִנְיַן הַזָּב) אַז אֵיינֶער וֶועט טְרָאגִין אֵיינְע פוּן דִיא זַאכִין וָואס שְׁטֵייט אִין דִיא פָּרָשָׁה פוּן זָב, דְהַיְינוּ עֶר וֶועט טְרָאגֶען דִי זִיבָה, אָדֶער רוּקוֹ, דִיא שְׁפַּייאַכְץ, אָדֶער דִי שִׁכְבַת זֶרַע, אָדֶער מֵימֵי רַגְלָיו, דִיא הַשְׁתָּנָה [וְהָארִין],

שפתי חכמים

האבן והאבן אינו מקבל טומאה אפי' הכי הוא טמא ואף על גב דגבי משכב לבד הוא דכתיב ילפינן מיניה אף למושב כיון דהוו משכב ומושב בחומר מגען לטמא בגדים חדא מילתא הוא: צ דהכי דרשינן לי' וכי ירוק הזב בטהור כלומר במה שביד הטהור היינו כשירוק על המקל שביד טהור והוא נשאו הוא טמא: ק ר"ל לא שיושב ממש עליה היינו מושב דכתיב בקרא אלא כד האוכף שהוא עץ שלפניו ולאחריו שאינו יושב עליו אלא שהרוכב מחזיק בו בכדי שלא יחליק: ל גריס או לאחריו ולכך נקרא תפוס על שם שתופס בו: ר כלומר ולא תחתיו של מרכב הסמוך לו

פירוש לתורת אלהים

(ז) וְהַנּוֹגֵעַ אוּנ דֶער וָוס רִירְט אָן דֶעם לַייבּ פוּן דֶעם זָב: (ח) וְכִי יָרוֹק אוּנ אַז דֶער זָב וֶועט שְׁפַּייעֶן אוֹיף אַרֵיינֶעם מֶענְטְשֶׁן: (ט) וְכָל הַמֶּרְכָּב אוּנ אוֹיף אִיטְלִיכֶם רַייטוּנְג וָוס דֶר זָב וֶועט דְרוֹף רַייטֶען יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין: (י) וְכָל הַנּוֹגֵעַ אוּנ דֶר וָוס וֶועט אָן רִירִין דִי זַאךְ וָואס וֶועט זַיין אוּנְטֶר דֶעם זָב יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין

אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא־שָׁטַף
בַּמָּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: יב וּכְלִי־חֶרֶשׂ
אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־
עֵץ יִשָּׁטֵף בַּמָּיִם: יג וְכִי־יִטְהַר הַזָּב

בֵּהּ דּוֹבָנָא וִידוֹהִי לָא
שְׁטַף בְּמַיָּא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:
יב וּמָאן דַּחֲסַף דִּי יִקְרַב
בֵּהּ דּוֹבָנָא יִתְּבַר וְכָל
מָאן דְּאָע יִשְׁתְּטֵף
בְּמַיָּא: יג וַאֲרֵי יִדְכֵּי

תו"א וכי יטהר מגילה ח נדה לו:

בעל הטורים

(יא) שטף. ב' דין ואידך וחלף ביהודה שטף ועבר שוב לריך מים חיים:
(יב) יגע. בגימטריא הסיט. איזהו מגע במקלתו שהוא ככולו זהו היסטו:

רשב"ם

שתחתיו מיוחדין לישיבה אע"פ שלא נגע בהם כלל: (יא) וידיו לא שטף במים. הזב לא טבל. כך דרשו חכמים. ולי נראה לפי פשוטו לפי שאמר למעלה רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו שהוגלד ונדבק על בשרו לכך דבר לשון נקיה וידיו לא שטף במים שאם לא שפשף יפה את בשרו וגם פי האמה שהחתים כמפורש במס' נדה אע"פ שטבל עדיין טמא הואיל ולא שפשף יפה קודם טבילה וכל הנוגע בו יטמא. ולפי שדרך פי האמה הזוב יוצא וצריך שישפשף דיבר לשון שטיפת ידיו למשל כעין מה שכתוב אצל זונה אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און וכן אך מסיך הוא את רגליו. לפי שמדבר על יציאת חוץ. אף כאן שטיפת ידים על מקום יציאת הזוב מאותו מקום. וגם לשון שטף מוכיח שהוא להעביר לכלוך שום דבר ממקומו. כמו ומורק ושוטף במים. להעביר שומן של חטאת שבכלי. וכן מים כבירים שוטפים.

רש"י

והמשכב והמרכב משאן מטמא אדם לטמא בגדים: (יא) וידיו לא שטף במים. בעוד שלא טבל מטומאתו ש ואפילו פסק מזובו וספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוציא הכתוב טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים ת טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים (ת"כ נדה סו): (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב. יכול אפי' נגע בו מאחוריו וכו' כדאי' בת"כ עד איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה א היסטו: (יג) וכי יטהר. ב כשיפסוק: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים טהורים מטומאת זיבה ג שלא יראה זוב וכולן רצופין (נדה סח):

בית יהודא

וְהַמִּשְׁכָּב, אָדער ער וועט טְרָאגֶען דיא זַאכֶען ווָס דֶער זָב איז אוֹיף זֵיי גֶעלֶעגֶין (וְהַמֶּרְכָּב) אָדער ער וועט טְרָאגִין דִיא זַאךְ ווָס דֶער זָב הָאט אוֹיף דֶעם גֶערִיטֶען, אֲפִילוּ עֶר הָט דִי זַאכֶען נִיט אָנְגֶערִירְט, זֵייא זֶענֶען גֶעלֶעגֶן אוֹיף אַבְּרֶעט, אוּנ עֶר הָאט גֶעטְרָאגִין דִיא בְּרֶעט (מַשָּׂאָן מְטַמֵּא אָדָם לְטַמֵּא בְּגָדִים) דָאס טְרָאגֶן איז מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס טְרָאגְט זֵייא אוּנ דִיא קְלֵיידֶער וָואס עֶר איז אָנְגֶעטָאהְן וֶוען עֶר טְרָאגְט זֵיי זֶענֶען אוֹךְ טָמֵא: (יא) וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם]. דֶער פָּסוּק זָאגְט אַלֶע זַאכֶן ווָס דֶער זָב הָאט אָנְגֶערִירְט, אֵיידֶער עֶר הָט זַיינֶע הֶענְט גֶעוַואשִׁין מִיט וַואסֶער, זָאגְט רַשִׁ"י דָם מֵיינְט מֶען (בְּעוֹד שֶׁלֹּא טָבַל מִטּוּמְאָתוֹ) אֵיידֶער עֶר הָאט זִיךְ טוֹבֵל גִיוֶוען פוּן זַיין טוּמְאָה (וַאֲפִילוּ פָּסַק מִזּוֹבוֹ) אֲפִילוּ עֶס רִינְט נִיט מֶעהְר פוּן אִים (וְסָפַר שִׁבְעָה) אוּנ עֶר הָאט אָפְּגֶעצֵיילְט זִיבֶּען רֵיינֶע טֶעג, (וּמְחוּסַר טְבִילָה) עֶס פֶעלְט אִים נָאר עֶר זָאל זִיךְ טוֹבֵל זַיין, אֵיידֶער עֶר הָאט זִיךְ טוֹבֵל גִוֶוען (מְטַמֵּא בְּכָל טוּמְאוֹתָיו) איז עֶר מְטַמֵּא אַלֶע טוּמְאוֹת וִויא עֶר הָאט מְטַמֵּא גִוֶוען וֶוען דִי זִיבָה הָאט פוּן אִים גֶערוּנֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכָּתוּב טְבִילַת גּוּפוֹ שֶׁל זָב בִּלְשׁוֹן שְׁטִיפַת יָדַיִם) פַאר וָואס רוּפְט דֶער פָּסוּק דִיא טְבִילָה פוּן זָב אָפְּשְׁווֶענְקֶען דִי הֶענְט (לְלַמֶּדְךָ) לֶערְנְט דִיךְ דֶער פָּסוּק (שֶׁאֵין בֵּית הַסְּתָרִים טָעוּן בִּיאַת מַיִם) וֶוען אַטָמֵא איז זִיךְ טוֹבֵל דִיא בֶּעהַאלְטֶענֶע אֶרְטֶער וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ איז נִיט נֵייטִיג זֵיי זָאלֶן אוֹךְ בַּנֶעצְט וֶוערֶען מִיט דִי וַואסֶער פוּן מִקְוָה (אֶלָּא אֵבֶר הַגָּלוּי כְּמוֹ הַיָּדַיִם) נָאר דִי גְלִידֶער ווָס וֶוערֶען גְזֶעהְן אַזוֹ וִויא דִי הֶענְט מוּזִין בַּנֶעצְט וֶוערֶען מִיט דִיא וַואסֶער פוּן מִקְוָה: (יב) וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב]. דִיא עֶרְדֶענֶע כֵּלִים וָואס דֶער זָב וֶועט זֵייא אָנְרִירֶען זָאל מֶען צוּבְּרֶעכֶען (יָכוֹל אֲפִילוּ נָגַע בּוֹ מֵאֲחוֹרָיו) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ עֶר הָאט אָנְגֶערִירְט דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִי אוֹיסְוֶוענִיג אִיז זֵיא אוֹךְ טָמֵא (כִּדְאִיתָא) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין תּוֹרַת כֹּהֲנִים (עַד אֵיזֶהוּ מַגָּעוֹ שֶׁהוּא כְּכוּלּוֹ) וֶועלְכֶעס אָנְרִירֶען פוּן דֶעם זָב אִיז מְטַמֵּא בַּיי אַעֶרְדֶענֶע כֵּלִי גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט אָנְגֶערִירְט דִיא גַאנְצֶע כֵּלִי (הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶיסֵּטוֹ) אוֹיב דִי כֵּלִי אִיז אִין גַאנְצִין גֶעשָׁקִילְט גְוָוארֶען דוּרְךְ דֶעם אָנְרִירֶען פוּן זָב, אִיז זִיא טָמֵא: (יג) וְכִי יִטְהַר]. וֶוען דֶער זָב וֶועט רֵיין וֶוערֶען. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (כְּשֶׁיִּפְסוֹק) עֶס הָאט אוֹיפְגֶיהֶערְט רִינֶען פוּן אִים, אוּנ עֶר הָאט אָפְּגֶעצֵיילְט (שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ) זִיבֶּען טֶעג צוּא זַיין רֵיינִקְייט, עֶר הָט אָפְּגֶעצֵיילְט (שִׁבְעַת יָמִים טְהוֹרִים מִטּוּמְאַת זִיבָה) זִיבֶּען טֶעג וָוס זֶענֶען גִוֶוען רֵיין פוּן זַיין טוּמְאָה וָואס הָט גֶערוּנֶען פוּן אִים (שֶׁלֹּא יִרְאֶה זוֹב) עֶר הָט אִין דִי ז' טֶעג קֵיין זִיבָה וּרִינוּנְג] גְזֶעהְן (וְכוּלָּן רְצוּפִין) אוּנ דִי זִיבֶּען טֶעג זֶענֶען גִוֶוען צוּזַאמֶען אֵיין טָאג נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין,

שפתי חכמים

אלא הזב קאי כלומר שנגע במרכב שהיה תחתיו של זב טמא ואינו טעון כבוס בגדים: ש והזב קאי ולא אנוגע בו לומר שקודם שטבל הרי הוא טמא וטעון כבוס בגדים דאם לא כן לא ה"ל למיכתב אלא וכל אשר יגע בו הזב וכבס בגדיו ורחץ במים וידיו לא שטף ל"ל: ת כגון תוך פיו ופי האמה דלמטה ותוך הקמטים דאע"ג דלא עלו בהן מים טהור רק ראוי לביאת מים בעינן: א פי' שנתגלגל והוסט כולו מכח הזב שאין היסט למקצתו אלא בכולו והא דאפקיה קרא להיסט בל' מגע למימרא דהיסטו דומיא דמגעו מה מגעו בידיו אתבראי אף היסטו בידיו ומאבראי לאפוקי קנה בקומטו דזב דאם היה קנה בקומטו והסיט בה את הטהור טהור כיון שהיסטו לא בא אלא מכח בית הסתרים שלו: ב היינו טהרת דמים לא טהרת טומאה דהא כתיב אחריו ורחץ במים חיים וטהר: ג פי' אלו ז' ימים צריכים להיות טהורים מטומאת

פירוש לתורת אלהים

וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם אוּנ דֶר וָוס טְרָאגְט אֵיינֶע פוּן דִיא זַאכִין וָוס שְׁטֵייט אִין דֶעם עִנְיָן: (יא) וְכֹל אוּנ אַלֶע זַאכִין וָוס דֶר זָב וֶועט אָן רִירִין וְיָדָיו אוּנ זַיינֵי הֶענְט הָאט עֶר נִיט גְשְׁוֶוענְקְט אִין וַואסֶר עֶר הָט זִיךְ נָאךְ נִיט גְטוֹבֶלְתְּ: (יב) וּכְלִי חֶרֶשׂ אוּנ אֵיין עֶרְדֶנֵי כֵּלִי וָוס דֶר זָב וֶועט אָן רִירִין יִשָּׁבֵר זָאל צוּ בְּרָאכֶן וֶוערֶן וְכָל כְּלִי עֵץ אוּנ אִיטְלִיכֵי הִילְצֶערְנֶע כֵּלִי וָואס אַזָב הָאט אָן גְרִירְט יִשָּׁטֵף בַּמַּיִם זָאל מֶען אוּם שְׁוֶוענְקִין טוֹבְלִין אִין וַואסֶער: (יג) וְכִי יִטְהַר אוּנ אַז דֶער זָב וֶועט טָהוֹר וֶוערִין פוּן זַיין רִינֶען דְהַיְינוּ עֶס וֶועט אוֹיף הֶערִין פוּן

מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים
לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר׃ יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
וּבָא ׀ לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל־הַכֹּהֵן׃ טו וְעָשָׂה
אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹבוֹ׃ ס ששי שביעי כשהן מחוברין טז וְאִישׁ
כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ יז וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־
יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע

דּוֹבְנָא מִדּוֹבֵהּ וְיִמְנֵי לֵהּ
שִׁבְעַת יוֹמִין לִדְכוּתֵהּ
וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בִּשְׂרֵהּ בְּמֵי מַבּוּעַ וְיִדְכֵּי׃
יד וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יִסַּב
לֵהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְיֵיתֵי לִקְדָם
יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְיִתְּנִנּוּן לְכַהֲנָא׃ טו וְיַעְבֵּד
יָתְהוֹן כַּהֲנָא חַד חַטָּאתָא
וְחַד עֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹבֵהּ׃
טז וּגְבַר אֲרֵי תִפּוֹק מִנֵּהּ
שִׁכְבַת זַרְעָא וְיַסְחֵי
בְּמַיָּא יָת כָּל בִּשְׂרֵהּ וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ יז וְכָל
לְבוּשׁ וְכָל מְשַׁךְ דִּי יְהֵי
עֲלוֹהִי שִׁכְבַת זַרְעָא
וְיִצְטַבַּע בְּמַיָּא וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
יח וְאִתְּתָא דִּי יִשְׁכּוּב גְּבַר
יָתַהּ שִׁכְבַת זַרְעָא וְיַסְחוּן

רשב"ם

וכן תשטף ספיחיה עפר ארץ. אף כאן להעביר את הזוב שעל בשרו:

תו"א לטהרתו נזיר מד: וכבס בגדיו מגילה ח: ורחץ בשרו ערכין יד: ובא לפני שם לג: ועשה אותם יומא מח: וכפר עליו מגילה ב: ואיש כי תצא קמא פב ע"ז סח נדה מג: ורחץ במים ערכין ד: וכל בגד שבת סד סו ב"ק נה: אותה שכבת יבמות לד:

בעל הטורים

(יד) ובא לפני ה' אל פתח. בגי' הנה מלמד שהזב הוא טובל מבעוד יום: (טו) תצא ממנו. בגי' זה זרע יורה כחץ: כי תצא ממנו. בגי' זרע לא לא יבש: ורחץ במים את כל בשרו. בגימ' ולא יהא בו חלילה בבשרו ושערו:

שפתי חכמים

זיבה דאם לא כן מאי וכי יטהר וספר לו וגו' דמשמע אם לא פסק אינו סופר ואי לא יהיו טהורים מזיבה הא לא פסק ופירש עוד וכולן רצופים מדכתיב לטהרתו שתהא טהרתו אחת פי' דלא חזי: **ב** באמצעי ואי חזי להו באמצעי סתר ליומא קמאי ומונה בשבעה ימים טהורים

פירוש לתורת אלהים

אים צו ריינען וְסָפַר לוֹ זאל ער ציילין זיבען טאג צו זיין ריינִיקייט זיבען טעג זאל שון פון אים ניט ריינען וְכִבֶּס בְּגָדָיו זאל ער וואשין זייני קליידער וְרָחַץ אונ ער זאל וואשין זיין לייב מִיט קוועלידיג וואסער וְטָהֵר אונ ער זאל זיין ריין: (יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אונ אין דעם אכטען טאג יִקַּח זאל ער נעמען צוויי אלטע טאהבין אוֹ שְׁנֵי אדער צוויי יונגע טאהבין וּבָא אונ ער זאל קומען פאר גאט צו דר טיר פון דעם אוהל מועד וּנְתָנָם אונ ער זאל זיי געבין צו דעם כהן: (טו) וְעָשָׂה אונ דער כהן זאל זיי מאכין איינס צו אחטאאת אונ דאס אנדרי צו אעולה וְכִפֶּר אונ דר כהן זאל פר געבין אויף אים פר גאט מִזּוֹבוֹ פון זיין רינונג: (טז) וְאִישׁ אונ אמענטש כִּי תֵצֵא אז עס וועט פון אים ארוס גיין שִׁכְבַת זֶרַע וְרָחַץ זאל ער וואשין זיין גאנץ לייב: (יז) וְכָל בֶּגֶד איטליכס קלייד וְכָל עוֹר אדער אפעל אֲשֶׁר אז עס וועט אויף אים זיין שִׁכְבַת זֶרַע: (יח) וְאִשָּׁה אונ א אשה אז אמענטש

מצות

(קעט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דאס איז די מצוה אז דעם אכטען טאג נאך דר נאכט וואס דר זב וועט זיך טובלען זאל ער ברענגען צוויי טאהבין איינס זאל זיין אחטאאת אונ דאס אנדערי איין עולה פאר איין קרבן אונ די מצוה איז נוהג בזמן הבית: (קפ) וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע וגו'. דאס איז די מצוה ווען עס

השם

גייט פון איינם (שִׁכְבַת זֶרַע) זאמן איז ער טמא ביז פר נאכט אונ ער טובילט זיך פר נאכט די גמרא שרייבט אז דורך דעם דאס אונז די תורה געגעבן די טבילה כדי מען זאל זיין אפ געשייד פון די ווייבר מען זאל ביי זיי נים זיין שטענדיג אזו וויא די העניר וענין תמיד צו זאמין דורך דעם האט מען אונז געהייסין טובלין:

ואשת

וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב׃ פ
יט וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה
זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
בְנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב׃ כ וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו
בְּנִדָּתָהּ יִטְמָא וְכֹל אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב
עָלָיו יִטְמָא׃ כא וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כב וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי

אונקלוס

בְּמַיָא וִיסָאֲבוּן עַד
רַמְשָׁא׃ יט וְאִתְּתָא אֲרֵי
תְהֵי דָיְבָא דְּם יְהֵי דוֹבַהּ
בִּבְשַׂרַהּ שִׁבְעָא יוֹמִין תְּהֵי
בְרִחוּקַהּ וְכָל דְּיִקְרַב בַּהּ
יְהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
כ וְכֹל דִּי תִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי
בְּרִחוּקַהּ יְהֵי מְסָאָב וְכֹל
דִּי תֵיתֵב עֲלוֹהִי יְהֵי
מְסָאָב׃ כא וְכָל דְּיִקְרַב
בְּמִשְׁכְּבַהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיַסְחֵי בְּמַיָא וִיהֵי מְסָאָב
עַד רַמְשָׁא׃ כב וְכָל

רשב"ם

(יט) דם יהיה זובה. אדמימות מטמא בה ולא לובן כזוב ושכבת זרע שהם לבנים:

תו"א ורחצו במים נדה מה מב: ואשה שם לב מד: ואשה כי שם לו מג: דם יהיה שם נד נח: בבשרה שם כה: שבעת ימים פסחים ל:

בעל הטורים

(יט) דם יהיה זובה בבשרה. בגימ' הן דם נדה מטמא לח ויבש: תהיה בנדתה (עם האותיות) בגימ' עד שהיה תבא במים (עם התיבות):

רש"י

(יח) ורחצו במים. גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה ואין הטעם משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע בית הסתרים הוא: (יט) כי תהיה זבה. (ת"כ) יכול מאחד מכל איבריה ת"ל (ויקרא כ) והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא מן המקור (נדה יז): דם יהיה זובה בבשרה. אין זובה קרוי זוב לטמא אא"כ הוא אדום: בנדתה. כמו (איוב יח) ומתבל ינידוהו שהיא מנודה ממגע כל אדם: תהיה בנדתה. אפילו לא ראתה

בית יהודא

עס איז אין זיי קיין טראפין זיבה געזעהן געווארן: (יח) וְרָחֲצוּ בַמַּיִם] ווען דער מאן בהעפט זיך מיט זיין ווייב אונ עס גייט ארויס פון אים זרע, מוזין ביידע זיך טובל זיין אין וואסער, זאגט רש"י (גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא שֶׁתִּטְמָא הָאִשָּׁה בְּבִיאָה) דאס איז א גזירה פון הקב"ה אז די אשה זאל זיין טמא פון דעם מאן וואס ער האט זיך בהעפט מיט איר (וְאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּשִׁכְבַת זֶרַע) די טומאה איז ניט ווייל זיא רירט אן די שכבת זרע (שֶׁהֲרֵי מַגַּע בֵּית הַסְּתָרִים הִיא) ווארום די שכבת זרע רירט אן אין די אשה אינוועניג, אונ אזויא אאינוועניגסטע טומאה איז ניט מטמא, זיא איז נאר טמא ווייל עס איז א גזירה פון הקב"ה זיא זאל זיין טמא נאכדעם וויא דער מאן האט זיך בהעפט מיט איר: (יט) וְכִי תִהְיֶה זָבָה] אויב א אשה וועט זיין א זבה, עס וועט פון איר ריגען, זאגט רש"י (יָכוֹל מֵאֶחָד מִכָּל אֵבָרֶיהָ) איך וואלט מיינען אויב עס וועט ריגען בלוט פון איינעם פון אירע גלידער ופון דיא נאז, פון מויל, פון אויערן זאל זיא זיין טמא (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דער פסוק (וְהִיא גִּלְּתָה אֶת מְקוֹר דָּמֶיהָ) זיא האט אויפגעדעקט דעם קוואל פון אירע בלוט (אֵין דָּם מְטַמֵּא אֶלָּא הַבָּא מִן הַמָּקוֹר) אלע בלוט וואס גייט פון א אשה איז ניט מטמא נאר דיא בלוט וואס גייט פון איר אינווייניגסטען קוואל איז מטמא: וְדָם יִהְיֶה זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ] אויב עס וועט פון איר ריגען בלוט, זאגט רש"י (אֵין זוֹבָהּ קָרוּי זוֹב לְטַמֵּא אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אָדוֹם) אלץ וואס רינט פון די אשה הייסט ניט זיבה צו מטמא זיין סיידען עס איז רויט: וּבְנִדָּתָהּ]. זאגט רש"י דער ווארט נדה איז דערטייטש דערווייטערט (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (וּמִתֵּבֵל יְנִדֻּהוּ) פון דר וועלט וועט מען אים דערווייטערען (שֶׁהִיא מְנוּדָּה מִמַּגַּע כָּל אָדָם) זיא איז דערווייטערט פון אלע מענטשין זיא זאל זיי ניט אנרירען: תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ].

שפתי חכמים

מריבה: ד ומגע בית הסתרים טהור אפי' בזב ומיניה ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא מדאפקיה להיסטו של זב בל' נגיעה ילפינן

פירוש לתורת אלהים

וועט זיא בשלאפין מיט שכבת זרע: (יט) וְאִשָּׁה אונ א אשה כִּי תִהְיֶה זָבָה אז זיא וועט זיין א זבה דָּם יִהְיֶה עס וועט ריגן פון איר בלוט הייגט זעגען די דינים פון אנדה אנדערש דער ווס וויל וויסין די דינים פון אנדה זאל לערנן אין שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה וְכָל הַנֹּגֵעַ בָּהּ אונ איטליכער וואס וועט איר אן רירן זאל ער טמא זיין ביז אבינט: (כ) וְכֹל אונ אלי זאכן וואס זיא וועט ליגן דרויף בשעת זיא איז א נדה יִטְמָא זאל דאס טמא זיין וְכֹל אונ אלי זאכן וואס זיא וועט דרויף זיצין יִטְמָא זאל טמא זיין: (כא) וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ אונ איטליכר וואס וועט אן רירן איר געלעגר יְכַבֵּס בְּגָדָיו זאל ער וואשין זייני קליידר וְרָחַץ בַּמַּיִם אונ ער זאל זיך באדין אין וואסר וְטָמֵא עַד הָעָרֶב אונ זאל טמא זיין ביז אבינט: (כב) וְכָל הַנֹּגֵעַ אונ איטליכער

מצות השם

(קפא) וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה וגו'. דס איז די מצוה אז איין אשה וואס זיא איז א נדה איז זיא טמא אונ זיא איז מטמא אלדינג וואס זיא רירט אן אונ אפילו זיא זעהט נאר איין פלעק אוף איר לייב אדר אוף איר קלייד פון בלוט איז דיא אסור אונ איז מטמא אנדערי אונ זיא איז אסור צום מאן אונ די מצוה איז נוהג אויף יעדר ארט אונ אין יעדער צייט:

אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ כג וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־
הִוא יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב׃ כד וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ
אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־
יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא׃ ס כה וְאִשָּׁה כִּי־

דִּי יִקְרַב בְּכָל מָנָא דִּי
תֵיתֵב עֲלוֹהִי יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
כג וְאִם עַל מִשְׁכְּבָא הוּא
אוֹ עַל מָנָא דִּי הִיא
יָתְבָא עֲלוֹהִי בְּמִקְרְבֵהּ
בֵּהּ יְהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ כד וְאִם מִשְׁכָּב
יִשְׁכּוּב גְּבַר יָתַהּ וּתְהֵי
רִחֲקַהּ עֲלוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב
שִׁבְעַת יוֹמִין וְכָל מִשְׁכְּבָא
דִּי יִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי יְהֵי
מְסָאַב׃ כה וְאִתְּתָא אֲרֵי

תו"א אשר היא נדה כד: ותהי נדתה יבמות מט קידושין סח שבועות יח נדה לג: יטמא נדה שם: ואשה שם מו:

רשב"ם

(כג) ואם על המשכב הוא וגו'. השוכב או היושב על מרכב שלו אע"פ שאינו נוגע בו יטמא עד ערב. לטמא אוכלין ומשקין כמ"ש בנגעו בו יטמא עד הערב כמו ששנינו במסכת נדה שעליונו של זב מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין: בנגעו בו יטמא עד הערב. כלומר או אפי' נגע במרכב יטמא עד הערב. ולא יטמא לטמא בגדים שהמרכב חלק מגעו ממשאו. שהנושא מטמא אדם לטמא בגדים ולא הנוגע מטמא אלא האדם ולא בגדים: אשר היא ישבת עליו. פירשו חכמים במרכב: (כד) אשר ישכב עליו יטמא. אוכלין ומשקין. תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב. בפרק בנות כותים:

בית יהודא

זאגט רש"י (אֲפִילּוּ לֹא רָאֲתָה אֶלָּא רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה) אֲפִילּוּ זִיא האט גזעהן בלוט נאר איין מאל איז זיא אויך טָמֵא זיבען טאג: (כג) וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא. זאגט רש"י (הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁכָּבָהּ אוֹ עַל מוֹשָׁבָהּ) דער מענטש וואס ליגט אויף דעם געלעגער וואס אנדה ליגט אדער ער זיצט אויף דאס זיצונג וואס אנדה זיצט (אֲפִילּוּ לֹא נָגַע בָּהּ) אפילו ער האט די נדה ניט אנגערירט (אַף הוּא בְּדַת טוּמְאָה הָאֲמוּרָה בַּמִּקְרָא הָעֶלְיוֹן) האט ער אויך דעם דין פון טומאה וואס שטייט אין פריערדיגען פסוק (שֶׁטָּעוּן כִּבּוּס בְּגָדִים) מען דארף וואשען ווטובל זיין די קליידער וואס מען איז אין זייא געגאנגען ווען מען איז געלעגין אויף איר געלעגער אדער געזעסין אויף איר זיצונג: וְעַל הַכְּלִי. זאגט רש"י (לְרַבּוֹת אֶת הַמֶּרְכָּב) די כלי מיינט מען וואס די נדה האט געהאלטין אין האנט ווען זיא האט געריטען וויא עס שטייט פריער פסוק טו: (בְּנָגְעוֹ בוֹ יִטְמָא). אז ער וועט אים אנרירען וועט ער זיין טָמֵא, זאגט רש"י (אֵינִי מְדַבֵּר אֶלָּא עַל הַמֶּרְכָּב שֶׁנִּתְרַבָּה מֵעַל הַכְּלִי) מען מיינט אז ער וועט אנרירען דעם האלץ וואס זיא פלעגט האלטין ווען זיא האט געריטען וויא דער פסוק זאגט פריער עַל הַכְּלִי ווערט ער טָמֵא: (בְּנָגְעוֹ בוֹ יִטְמָא). אז ער וועט אים אנרירען וועט ער זיין טָמֵא (וְאֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס בְּגָדִים) אבער וואשין ווטובל זיין די קליידער דארף ער ניט (שֶׁהַמֶּרְכָּב אֵין מַגָּעוֹ מְטַמֵּא אָדָם לְטַמֵּא בְּגָדִים) ווארום אז מען רירט אן דעם אָרט פון איר רייטין איז דאס אנרירען ניט מְטַמֵּא דעם מענטש ער זאל מְטַמֵּא זיין די קליידער: (כד) וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו. אז איינער האט בועל געווען אאשה וואס איז אנדה זיין ווייב אדער אפרעמדע.

רש"י

אלא ה ראיה ראשונה: (כג) ואם על המשכב הוא. (ת"כ) השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפי' לא נגע בה ו אף הוא בדת טומא' האמורה במקרא העליון שטעון כבוס בגדים: על הכלי. לרבות את המרכב: בנגעו בו יטמא. אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מעל הכלי: בנגעו בו יטמא. ואינו טעון כבוס בגדים שהמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא בגדים: (כד) ותהי נדתה עליו.

שפתי חכמים

לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מטמאין דגזירת המלך היא: ה דתהיה יתירה וה"ק ואשה כי תראה דם אפי' פעם אחת שבעת ימים תהא בנדתה: ו כמו שפירש רש"י לעיל על והיושב על הכלי אפילו לא נגע וראייתו פירשתי לעיל שמשכב ומושב מטמא אעפ"י שלא נגע

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) ואשה כי יזוב. וש"ה בעצלתים ימך המקרה על ידי שהאשה מתעצלת לבדוק את עצמה מדמיה מטמאה כל טהרות שעשתה למפרע ונעשית מכה ועניה כמו שמצינו בשפחתו ע"ל ר"ג שהיתה מפנה חביות ממקום למקום והיתה בודקת עצמה בין כל אחת ואחת לסוף בדקה עצמה ומצאה טמאה ואלו לא בדקה בין כל אחת ואחת היו כלן טמאות ולכך אמרו חכמים כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת:

פירוש לתורת אלהים

וָוס וֶועט אָן רִירִין אִין אִיטְלִיכֵי כֵּלִי וָוס דִי נִדָּה וֶועט דְרוֹף זִיצִין: (כג) וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא אַז אֵיינֶער וֶועט לִיגֶן אָדֶר עֶר וֶועט זִיצִין אוֹיף דֶעם גִילֶעגֶר אָדֶר אוֹיף דֶעם זִיצוּנְג פוּן דֶר נִדָּה אֲפִילּוּ עֶר הָט נִיט אָנְגִירִירְט הָט דֶר מֶענְטְשׁ אוֹיךְ דִי דִינִים פוּן דֶר טוּמְאָה וָוס פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען אוּנ מוּז וַואשִׁין זַיינִי קְלֵיידֶר בְּנָגְעוֹ בוֹ אָבֶּר אַז אַמֶענְטְשׁ רִירְט אָן דֶעם מֶרְכָּב פוּן אַנִדָּה יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז אָבִינְט אָבֶּר דִי קְלֵיידֶר בַּדַארְף עֶר נִיט וַואשִׁין: (כד) וְאִם אוּנ אוֹב שָׁכֹב לִיגֶן יִשְׁכַּב עֶר וֶועט לִיגֶן אִישׁ אַמֶענְטְשׁ אוֹתָהּ מִיט אִיר בְּשַׁעַת זִיא אִיז אַנִדָּה וּתְהִי זָאל זַיין דָס אוּם רֵיינִיקַייט פוּן אִיר נִדָּה אוֹיף אִים אַלֶע זַאכֶן וָוס זִיא אִיז מְטַמֵּא אִיז עֶר אוֹיךְ מְטַמֵּא וְטָמֵא אוּנ עֶר זָאל טָמֵא זַיין זִיבֶּן טָאג וְכָל הַמִּשְׁכָּב אוּנ אַלֶע גְלֶעגֶר אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו וָוס עֶר לִיגְט דְרוֹף יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין: (כה) וְאִשָּׁה אוּנ אַאִשָּׁה כִּי יָזוּב אַז עֶס וֶועט רִינֶען זוֹב דָּמָהּ דָס רִינֶען פוּן אִיר בְּלוּט

יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא׃ כו כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־

אונקלוס

יְדוּב דּוֹב דְּמַהּ יוֹמִין סַגִּיאִין בְּלָא עִדַּן רִחוּקַהּ אוֹ אֲרֵי תְדוּב עַל רִחוּקַהּ כָּל יוֹמֵי דוֹב סוֹבְתַהּ כְּיוֹמֵי רְחוּקַהּ תְּהֵי מְסָאֲבָא הִיא׃ כו כָּל

תו"א כי יזוב שם כב לה : בלא עת שם עג :
או כי שם כב : כל ימי שם לא עג :

רשב"ם

(כה) בלא עת נדתה. לאחר ימי נדתה. כמפורש במסכת נדה אין אשה קרויה זבה להביא קרבן אלא לאחר שבעת ימי נדה בין אם תראה ג' ימים רצופים בתוך אחד עשר יום בתחלתו בין בסופו צריך שבעת ימים נקיים רצופים וקרבן בשמיני :

רש"י

(ת"כ. נדה לג) יכול יעלה לרגלה ? שאם בא עליה בחמישי לנדתה לא יטמא אלא ג' ימים כמותה ת"ל וטמא שבעת ימים ומה ת"ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמא' אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס : (כה) ימים רבים. שלשה ח ימים : בלא עת נדתה. אחר שילאו שבעת ט ימי נדתה: או כי תזוב. את ג' הימים י הללו: על נדתה. (נדה עג) מופלג מנדתה יום א' כ זו היא זבה ומשפטה חרוץ

בית יהודא

קומט אוּף אִים דִיא טוּמְאָה פוּן אִיר, עֶר וֶוערְט טָמֵא אַזוֹ וִויא זִיא, זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל יַעֲלֶה לְרַגְלָהּ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען עֶר זָאל רֶעכֶענֶען דִיא טוּמְאָה גְלַייךְ מִיט אִיר (שֶׁאִם בָּא עָלֶיהָ בַּחֲמִישִׁי לְנִדָּתָהּ) אוֹיבּ עֶר הָאט בּוֹעֵל גְּוֶועזֶען דִי נִדָּה דֶעם פִינְפְטִין טָאג פוּן אִיר וֶוערִין אַנִדָה (לֹא יִטְמָא אֶלָּא שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּמוֹתָהּ) זָאל עֶר זַיין טָמֵא נָאר דְרַיי טֶעג אַזוֹ וִויא זִיא וְדֶעם פִינְפְטִין, זֶעקְסְטִין, זִיבֶּעטִין) (תַּלְמוּד לוֹמַר וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים) זָאגְט דֶער פָּסוּק עֶר זָאל זַיין טָמֵא זִיבֶּען טָאג, אֲפִילוּ עֶר הָאט בּוֹעֵל גְּוֶועזֶען דִיא נִדָּה דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג פוּן דֶעסְטְווֶעגִין אִיז עֶר טָמֵא זִיבֶּען טָאג (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו) צוּא וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אִירֶע נִדּוּת זָאל זַיין אוּף אִים, עֶס שְׁטֵייט דָאךְ אִין פָּסוּק עֶר זָאל זַיין טָמֵא זִיבֶּען טָאג, נָאר אַזוֹ מֵיינְט מֶען (מָה הִיא מְטַמְּאָה אָדָם וּכְלִי חֶרֶס) אַזוֹי וִויא דִיא נִדָּה אִיז מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס זִיא רִירְט אִים אָן אוּנ זִיא אִיז מְטַמֵּא דִיא עֶרְדֶענֶע כֵּלִים וָוס זִיא רִירְט אָן (אַף הוּא מְטַמֵּא אָדָם וּכְלִי חֶרֶס) דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָאט בּוֹעֵל גְּוֶועזֶען דִי נִדָּה אִיז אוֹיךְ מְטַמֵּא דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס עֶר וֶועט זֵייא אָנְרִירֶען אוּנ וֶועט מְטַמֵּא זַיין דִיא עֶרְדֶענֶע כֵּלִים וָוס עֶר וֶועט זֵייא אָנְרִירֶען : (כה) וְיָמִים רַבִּים) אוּבּ עֶס וֶועט רִינֶען בְּלוּט פוּן דִיא אִשָּׁה פִיל טֶעג, זָאגְט רַשִׁ"י דִי פִיל טֶעג מֵיינְט מֶען (שְׁלֹשָׁה יָמִים) דְרַייא טֶעג : וּבְלֹא עֵת נִדָּתָהּ) נִיט אִין דִיא צַייט וָואס זִיא אִיז אַנִדָה (אַחַר שֶׁיָּצְאוּ שִׁבְעַת יְמֵי נִדָּתָהּ) עֶס אִיז שׁוֹין אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען דִיא זִיבֶּען טֶעג וָואס זִיא אִיז גְּוֶועזֶען אַנִדָה, נָאכְדֶעם הָאט זִיא גְזֶעהֶן דְרַיי טָאג עֶס גֵייט פוּן אִיר בְּלוּט וְדֶעם אַכְטֶען טָאג אוּנ דֶעם נַיינְטֶען אוּנ דֶעם צֶעהְנְטִין) : (אוֹ כִי תָזוּב) אָדֶער עֶס וֶועט פוּן אִיר רִינֶען בְּלוּט (אֶת שְׁלֹשֶׁת יָמִים הַלָּלוּ) דִיא דְרַייא טֶעג : (עַל נִדָּתָהּ) מֵיינְט מֶען (מוּפְלָג מִנִּדָּתָהּ יוֹם אֶחָד) אַיין טָאג וַוייטֶער וִוי אִירֶע נִדּוּת הָאבֶּען זִיךְ גֶעעֶנְדִיגְט, דְהַיְינוּ, דֶעם אַכְטִין טָאג הָאט זִיא קֵיין בְּלוּט גְזֶעהֶן, נָאר זִיא הָט גְזֶעהֶן דֶעם נַיינְטֶען צֶעהְנְטִין עֶלְפְטִין (זוֹ הִיא זָבָה) דִיא אִשָּׁה אִיז אַזָבָה (וּמִשְׁפָּטָהּ חָרוּץ בְּפָרָשָׁה זוֹ) אוּנ אִיר דִין שְׁטֵייט אִין

שפתי חכמים

כו ודעת רש"י הכי אל תסבור לומר מה דכתיב אחר ואם על המשכב וגו' בנגעו כו יטמא עד הערב משמע אף כשנגעו בו במשכב ומושב ומרכב אין לריך כיבוס בגדים ויהיה פי' כו בכל אחד מהם זה אינו דלא קאי על ואם על המשכב וגו' דהא אפי' לא נגע טעון כיבוס בגדים. ואין להקשות על מה קאי בנגעו כו יטמא עד הערב לכן פירש רש"י על הכלי לרבות וכו' כלומר למה לריך למיכתב על הכלי לא לכתוב אלא אשר היא יושבת עליו אלא לרבות את המרכב א"כ מה דכתיב בנגעו כו וגומר קאי על המרכב כדפירש"י דאין טעון כבוס בגדים: ז פי' בשבילה להיות נכנס לימי טהרה בשבילה כלומר מיד שנכנסה לימי טהרה אף היא יהא כן ת"ל כו': ח וכן שנינו בת"כ ימים שנים רבים שלשה או אינו אלא עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה יכול שנים ושלשה הרי חמש וכי נאמר ימים ורבים וכו': ט פי' ואחר שבעה ראתה שלשה ימים רלופים אז היא זבה ולריכה שבעה נקיים וקרבן אבל אם ראתה שלשה ימים רלופים בתוך עת נדתה אינה אלא נדה ואינה טמאה אלא שבעה ומיד שפסקה אחר שבעה טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה לריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן ומש"ה הולרך הקרא לומר בלא עת נדתה ללמד את זה ופרשה ראשונה דכתיב בה ואשה כי תהיה זבה מיירי כשראתה יום א' או שני ימים שהיא זבה קטנה. כתב הרא"ם אך קשה אנה מלא רש"י ז"ל להוליא המדרש הזה מקרא דבלא עת נדתה ולמה הניח הברייתא שבת"כ שהוליא המדרש הזה מקרא דעל נדתה וכו' ותמהתי על הרב ז"ל דאישתמיטתיה ממה שדרשו סוף מסכת נדה דף ע"ג ודברי רש"י ז"ל הם תלמוד ערוך במס' נדה ע"ש: י כלומר לא כי תזוב שתמא אפי' יום אחד מפני שאותה שתזוב יום א' אינה זבה גדולה אלא זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום ולעת ערב טובלת את עלמה ומשמשת עם בעלה והללו דנקט רש"י כלומר הנזכרים לעיל כי היכי דלא תקשה עליו מדוע סתם הכ' ולא פירש לפי שהם הנזכרים למעלה: כ דאין לומר סמוך לנדתה כלומר שלא פסקה מלראות כל

פירוש לתורת אלהים

יָמִים רַבִּים פִיל טֶעג נִיט אִין דֶער צַייט פוּן אִיר נִדָּה וֶוען דִי זִיבֶּן טֶעג פוּן אִיר נִדָּה הָאבֶּן זִיךְ אוּם גֶלָאזְט הָט פוּן אִיר גְרוּנֶען בְּלוּט דְרַיי טֶעג דוּרְךְ אַנַאנְד אוֹ אָדֶר דִי דְרַיי טֶעג פוּן דֶעם רִינֶען וֶועט זַיין אֵיין טָאג וַוייטֶער פוּן דֶר צַייט פוּן אִיר נִדָּה כָּל יְמֵי זוֹב אַלֶע דִי צַייט פוּן דֶעם רִינֶען פוּן אוּם רֵיינִיקַייט כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה זָאל זִיא זַיין אוּם רֵיין אַזוֹ וִוי זִיא אִיז אוּם רֵיין אִין דִי טֶעג פוּן אַנִדָּה טְמֵאָה הִיא זִיא אִיז טָמֵא: (כו) כָּל הַמִּשְׁכָּב אַלִי גְלֶעגֶער אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו וָוס זִיא וֶועט דְרוּף לִיגֶען אִין אֵיין טָאג פוּן אַלִי דִיא טֶעג וָואס זִיא אִיז אַזָבָה

מצות השם

(קפב) וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים. דָאס אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אֵיין אִשָּׁה זֶעהְט נָאךְ דִי זִיבֶּן טֶעג דַם הַנִּדָּה זֶעהְט זִיא דְרַייא טָאג בְּלוּט אִיז זִיא אֵיין זָבָה דָאס מֵיינְט מֶען וֶוען אֵיין אִשָּׁה זֶעהְט בְּלוּט וֶוען זִיא הָאט אִיר וֶוסֶת דַארְף זִיא צֵיילִין זִיבִּין טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג פַר נַאכְט דַארְף זִיא זִיךְ טוֹבְלֶן אוּנ אַז זִיא זֶעהְט דֶעם אַכְטֶען טָאג בְּלוּט אִיז זִיא אֵיין זָבָה אוּנ זִיא אִיז טָמֵא אוּנ מְטַמֵּא דֶעם, וָוס עֶר רִירְט אָן אִין אִיר אוּנ יוּדִישֶׁע קִינְדֶער זֶענֶען מַחְמִיר אֲפִילוּ אַז זֵיי זֶעהֶן נָאר אֵיין טִיפַּת דַם צֵיילֶן זֵיי זִיבֶּן אוּם רֵיינֶע טֶעג אוּנ זִיבֶּן רֵיינֶע טֶעג אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוּף יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט :

תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב
נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר
תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת
נִדָּתָהּ׃ כז וְכָל־הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כח וְאִם־טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ
וְסָפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר
תִּטְהָר׃ שביעי כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי
יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד

אונקלוס

מִשְׁכְּבָא דִּי תִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי
כָּל יוֹמֵי דוֹבַהּ כְּמִשְׁכַּב
רְחוּקַהּ יְהֵי לַהּ וְכָל מָנָא
דִּיתֵּיב עֲלוֹהִי מְסָאַב יְהֵי
כְּסוֹאֲבַת רְחוּקַהּ׃ כז וְכָל
דִּיקְרַב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאַב
וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בְמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ כח וְאִם דְּכִיאַת
מִדּוֹבַהּ וְתִמְנֵי לַהּ שִׁבְעַת
יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תִּדְכֵּי׃
כט וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה תִּסַּב
לַהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְתַיְתֵי
יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ל וְיַעְבֵּד
כַּהֲנָא יָת חַד חַטָּאתָא
וְיָת חַד עֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלַהּ

תו"א כל ימי זובה מגילה כ הוריות ד: כמשכב שבת סד נדה עג: מזובה נדה לז: וספרה לה כתובות פב הוריות ד: ואחר נדה סו סח לג לז:

בעל הטורים

(כו) כטומאת. ב'. כטומאת נדתה כטומאת הנדה היתה וגו' כדאיתא במדרש שמדמה אותם לטומאת נדה מה נדה יש לה טהרה במים אף ישראל יש להן טהרה שנאמר וזרקתי עליכם מים וגו' אי נמי מה נדה כהן נכנס עמה בבית אף ישראל אע"פ שהן טמאים שכינה ביניהם שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם ולא כמת שאין הכהן נכנס עמו בבית. י"א פעמים כתיב בפרשה זבה זובו זובה כנגד י"א יום שבין נדה לנדה:

בית יהודא

די פָּרָשָׁה (וְלֹא כְּדַת הַנִּדָּה) גיט ווי דער דין פון אַנִדָּה (שֶׁזּוּ טְעוּנָה סְפִירַת שִׁבְעָה נְקִיִּים) זיא דאַרף ציילען זיבען ריינע טעג (וְקָרְבָּן) אונ דעם אַכטען טאג דאַרף זיא ברענגען אַקָרְבָּן (וְהַנִּדָּה אֵינָהּ טְעוּנָה סְפִירַת שִׁבְעָה נְקִיִּים) אונ אַנִדָּה דאַרף ניט ציילין זיבען ריינע טעג (אֶלָּא שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ) נאָר זיבען טעג איז זיא אַנִדָּה (בֵּין רוֹאָה) סייא זיא זעהט בלוט אַלע זיבען טעג (בֵּין שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה) סייא זיא האָט געזעהן בלוט נאָר איין מאָל (וְדָרְשׁוּ מִפָּרָשָׁה זוֹ) מען האָט געלערנט פון די פָּרָשָׁה (אַחַד עָשָׂר יוֹם שֶׁבֵּין סוֹף נִדָּה לִתְחִלַּת נִדָּה) פון סוף איין נדות ביז זיא ווערט נאָך אַמאָל אַנִדָּה איז צווישען זייא עלף טעג (שֶׁכָּל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין שֶׁתִּרְאֶה בְּאַחַד עָשָׂר יוֹם הַלָּלוּ תְּהֵא זָבָה) אוב זיא וועט זעהן בלוט

רש"י

בפרשה זו ולא כדת הנדה שזו טעונה ספירת ז' נקיים וקרבן והנדה אינה טעונה ספירת ז' נקיים אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרשה זו י"א יום שבין סוף נדה לתחלת נדה ל שכל שלשה רצופין שתראה באחד

שפתי חכמים

שבעת ימי נדתה וביום שמיני לנדתה ראתה ג"כ א"כ עדיין נדה היא ואינה באה לכלל זבה עד שתפסוק ותטהר לכל הפחות יום אחד להראות שפסקה מלראות דם נדות ומעיינה מדם נדות הוא סתום ועתה נפתח מעיין אחר. גם בכאן הב א הרא"ם דדברי רש"י ז"ל הם ממדרש ת"כ והקשה עליו ע"ש אבל דברי רש"י ז"ל הם ממדרש אגדה דמסכת נדה (דע"ג) והם דרש מקרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה ומקרא דאו כי תזוב על נדתה מופלג מנדתה: לפי' שכל דמי האשה מיום שתקבע לה וסת עד שתמות או עד שתעקר הוסת ליום אחר היא סופרת שבעה מתחלת יום הוסת ואחר כן י"א יום ואחריהם שבעה וכן חוזר חלילה ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה כהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה שבעת ימים אפי' לא ראתה אלא יום אחד ואפילו שופעת דם כל ז' ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא ז' נקיים ולא קרבן וכל דם שהיא רואה בתוך י"א ימים שבין נדה לנדה הן דמי הזיבה וזה משפטה אם תראה יום או יומים באותן י"א יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יום הראיה לבד.

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כח) ואחר תטהר. במי מקוה שיש בהן מ' וכן דרשו רז"ל אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן וכתיב ורחץ את כל בשרו במים ודרשו רז"ל מים שכל גופו עולה בהן ושערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה וסמך לדבר מי השלוח ההולכים לאט בגימטרי' ארבעים הוו:

פירוש לתורת אלהים

בְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ וגו' האָט דאָס געלעגער דעם דין אַזוי ווי דאָס געלעגער וואָס זיא איז דרויף געלעגין בשעת אַז זיא איז געווען אַנִדָּה וְכָל הַכְּלִי אונ די כלים וואָס זיא וועט דרויף זיצין בשעת זיא איז געוועהן אַזָבָה טָמֵא יִהְיֶה זאָל דאָס טָמֵא זיין כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ אַזוי ווי דאָס אום ריינקייט פון אַנִדָּה׃ (כח) וְאִם טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ אַז זיא וועט ריין ווערן פון איר רינען כלומר אַז עס וועט פון איר אויף הערן צו רינען וְסָפְרָה לָּהּ זאָל זיא ציילען שִׁבְעַת יָמִים זיבען ריינע

מצות השם

(קפג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דאָס איז די מִצְוָה אַז איין זָבָה גְדוֹלָה האָט גדאַרפט צו ברענגען דעם אַכטען טאָג וואָס ער איז נאָך די זיבען ריינע טעג צוויי טאַהבען איינע פר אַחַטָּאת אונ די אַנדערע פר איין עוֹלָה אונ די מִצְוָה איז נוהג ווען דָם ביהמ"ק איז געשטאַנען

עלה וכפר עליה הכהן לפני יהוה
מזוב טמאתה: מפטיר לא והזרתם
את־בני־ישראל מטמאתם ולא
ימתו בטמאתם בטמאם את־
משכני אשר בתוכם: לב זאת תורת
הזב ואשר תצא ממנו שכבת־זרע
לטמאה־בה: לג והדוה בנדתה
והזב את־זובו לזכר ולנקבה ולאיש

אונקלוס

כהנא קדם יי מדוב
סובתה: לא ותפרשון
ית בני ישראל
מסואבתהון ולא ימותון
בסואבתהון בסאבהון
ית משכני די ביניהון:
לב דא אוריתא דדובנא
ודי תפוק מנה שכבת
זרעא לאסתאבא בה:
לג ולדסובתה ברחוקה
ולדדאיב ית דוביה לדכר

תו"א והזרתם את מ"ק ה שבועות יח נדה
סג: זאת תורת מגילה כ נדרים לה נדה
כב לד לה: והדוה שבת סד שבועות יח נדה כד:
והזב את נזיר כט בבא קמא כד ערכין ג נדה כח
נה: לזכר נדה לב לד:

בעל הטורים

(לג) ולאיש. ג' דין ואידך ולאיש שתים מכסות להכה ולאיש בושת בן שאול כי הם ב' תיבות ולאיש אשר יסכב יש לו להתביים כדכתיב ולאיש בושת כילד יעבה כמו שמליגו בר"א שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה לו כמי שכפאו שד וזו ולאיש שתים מכסות: חסלת פרשת מצורע

רש"י

עשר יום הללו תהא זבה: (לא) והזרתם. אין נזירה אלא פרישה מן וכן (ישעיה א) נזורו אחור וכן (בראשית מח) נזיר אחיו: ולא ימתו בטמאתם. הרי הכרת של מטמא מקדש נ קרוי מיתה: (לב) זאת תורת הזב. בעל ראיה אחת ומהו תורתו: ואשר תצא ממנו שבבת זרע. הרי הוא כבעל קרי טמא טומאת ערב: (לג) והזב את זובו. בעל שתי

בית יהודא

דרייא טעג איין טאג נאך דעם אנדערען אין די עלף טעג הייסט זיא אזבה (ועיין הערה *): (לא) והזרתם. זאגט רש"י (אין נזירה אלא פרישה) נזירה איז דרטייטש אפשיידין (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (נזורו אחור) זיי האבן זיך אפגעשיידט אינטער זיך, צוריק (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (נזיר אחיו) דער וואס איז גוועזן אפגעשיידט פון זיינע ברידער: ולא ימותו בטומאתם. זייא זאלען ניט מוזין שטארבן וועגען זייער טומאה, ווארום אז איינער איז טמא אונ גייט אריין אין משכן קומט אים כרת, זאגט רש"י (הרי הכרת של מטמא מקדש קרוי מיתה) דער כרת פון דעם מענטש וואס איז מטמא דעם בית המקדש ווערט גערופען מיתה ודער חילוק צווישען מיתה אונ כרת, איז אזו, ווא עס שטייט כרת שטארבן זיינע קינדער ביי זיין לעבען אונ ער שטארבט אויך פר זיין צייט, אונ ווא עס שטייט מיתה, ער שטארבט פר זיין צייט אונ זיינע קינדער בלייבן לעבין: (לב) זאת תורת הזב. דאס איז דער דין פון אזב (בעל ראיה אחת) אז ער האט גיזעהן זיבה נאר איין מאל (ומהו תורתו) וואס איז זיין דין (ואשר תצא ממנו שכבת זרע) אזו וויא דער דין איז ביי דעם מענטש וואס גייט ארויס פון אים שכבת זרע (הרי הוא כבעל קרי) ער האט דעם דין וויא דער מענטש וואס גייט ארויס פון אים זרע ווייל ער האט זיך בהעפט מיט זיין ווייב, אדער עס איז אזו ארויסגגאנגען פון אים זרע (טמא טומאת ערב) ער איז טמא נאר ביז נאכט: (לג) והזב את זובו. זאגט רש"י מען מיינט (בעל

שפתי חכמים

וביום המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואם ראתה שלשה ימים רצופים באותן י"א יום צריכה שבעה ימים נקיים וקרבן: מ דהוא"ל וו' דוהזרתם דגושה מביא נו"ן לפניה והוי כאלו כתיב והנזרתם ושורש דוהנזרתם הוא נזר: נ דק"ל על מה דכתיב הכא בטומאת מקדש מיתה דמיתה פירושו הוא ככרת ואין זרעו נכרת לאפוקי כרת הוא וזרעו נכרת והא כתיב בתחלת פרשת חקת דעל טומאת מקדש

פירוש לתורת אלהים

טעג וואס אין די זיבן טעג זאל שון פון איר ניט רינן ואחר תטהר אונ דר נאך זאל זיא זיין ריין: (לא) והזרתם אונ איר זאלט אפ שיידין את בני די קינדער ישראל מטומאתם פון זייער אום ריינקייט ולא ימותו זיי זאלן ניט שטארבן פון וועגין זייער אום ריינקייט בטמאם אין זייער טוען פאר אום ריינגען את משכני מיין רואונג וואס איז צווישן זיי: (לב) זאת דס וואס אובן איז גשטאנען תורת הזב איז דם לערנונג אונ די דינים פון אזב ואשר תצא אונ פון אזו אמענטשן וואס גייט פון אים ארוים שכבת זרע לטמאה וואס ער ווערט דר מיט אום ריין: (לג) והדוה אונ דיא אשה בנדתה אין איר נדה והזב אונ פון דעם וואס פון אים רינט

זיבה

*) **הערה** צו פארשטיין וואס רש"י זאגט וועלין מיר שרייבין דעם דין פון נדה אונ זבה בקיצור, אויב אאשה אדער אבתולה זעהט בלוט דאס ערשטע מאהל, למשל זונטאג, אפילו זיא האט ניט מעהר גיזעהן פון דעסטוועגין הייסט זיא אנדה די גאנצע וואך אונ שבת דעם גאנצין טאג ביז עס מוזרין גיזעהן דריי שטערין דאס הייסט מוצאי שבת, איז זיא זיך טובל אין אמקוה אונ איז טהור [ריין] צו אלע זאכין, צום מאן אויך, אונ אפילו זיא האט גיזעהן בלוט פון זונטאג אלע טאג ביז שבת פארין נאכט, אז עס ווערט מוצאי שבת אונ זיא זעהט שוין ניט קיין בלוט, מעג זיא באלד גיין זיך טובל זיין אונ איז ריין אפילו צום מאן אויך, אונ אויב מוצאי שבת גייט אויך בלוט אונ זונטאג אויך הייסט זיא נאך אנדה, מוז זיאווארטין ביז די בלוט וועט אויפהערין גיין אונ די נאכט נאך דעם אויפהערין וועט זיא זיך טובל זיין אונ וועט זיין טהור, אפילו צום מאן, אונ אויב זיא האט זיך טובל גיוועזן מוצאי שבת אונ אנטאג דעם אכטין טאג האט זיא קיין בלוט גיזעהן, גאר זיא האט גיזעהן מאנטאג אליין אונ ניט מער, דאס איז שוין זיבה ווארט זיא ביז דינסטאג פארין נאכט [אנהייב נאכט פון מיטוואך] אונ איז זיך טובל אונ איז טהור, ריין, אונ אויב זיא האט גיזען בלוט דינסטאג אויך, ווארט זיא ביז מיטוואך פארין נאכט [אנהייב נאכט פון דאנערשטאג] אונ איז זיך טובל אונ איז טהור, ריין, אונ אויב זיא האט גיזעהן מאנטאג אונ דינסטאג אונ מיטוואך, דאס איז דריי טעג איין טאג נאך דעם אנדערין, מוז זיא ציילין זיבען ריינע טעג, דעם זיבעטין טאג ביי נאכט איז זיא זיך טובל אונ מארגין דעם אכטין טאג ברייגגט זיא קרבנות, איצט וועלין מיר בערעכענען ווי פיל טעג עס איז אוועק געגאנגען נאך אירע נדות, שבת איז גיווען דער לעצטער טאג פון די נדות, זונטאג אלייניגער טאג, מאנטאג דינסטאג מיטוואך, האט זיא גיזעהן זיבה איז פיר טעג, זיבען ריינע טעג איז עלף טעג, אויב זיא זעהט מארגין

אשר ישכב עם־טמאה: פפפ

ולנקבא ולגבר די ישכוב עם מסאבא: פפפ

צ' פסוקים. עיד"ו סימן: ומפטירין וארבעה אנשים במלכים ב' סי' ז'

בית יהודא

שתי ראיות) אוב ער האט געזעהן זיבה צוויי מאל (ובעל שלש ראיות) אדער ער האט געזעהן זיבה דרייא מאל (שתורתן מפורשת למעלה) זייער דין שטייט שון אין דיא פריערדיגע פסוקים:

רש"י

ראיות ובעל שלש ראיות שתורתן מפורשת למעלה: חסלת פרשת מצורע

שפתי חכמים

בכרת וגו'. ומתרץ הרי הכרת וכו' והרי מיתה נאמר על כללות מיתה בידי שמים ועל פרטות ג"כ: ם דק"ל דהא מדמה ליה הזב לבעל קרי להודיע שטומאתו אינו אלא כבעל קרי שהוא טומא' ערב ואחר כך כתיב והדוה בנדתה וגו' שמדמה אותו לנדה שהיא מטמאה טומאה חמורה וע"ז פי' שזה קאי על בעל שתי ראיות שהן מטמאין טומאה חמורה כמו שמפורש לעיל והבעל שתי ראיות הוא מקישו לנדה שאינה מביאה קרבן ומדהזכיר הכ' ג' זיבות מורה על בעל ג' ראיות שמביא ג"כ קרבן כמו שמפורש לעיל בפרשה: חסלת פרשת מצורע

פירוש לתורת אלהים

זיבה לזכר סייא פון אזכר ולנקבה אונ סיי פון אנקבה מיט אזוי אאשה וואס זיא איז טמא זענען אלע ולאיש אונ צו אזוי אמענטשען וואס ער וועט ליגן דינים גישטאנען אין דער דאזיגער פרשה:

בלוט, דאס איז דער צוועלפטער טאג, איז דאס דער ערשטער טאג פון דיא נייע נדות איז זיא נאך אמאהל אנדה ווי פריער, אזוי איז דער דין פון די תורה, אונ ווייל ניט יעדער אשה קען געדיינקען דעם רעכענונג פון די טעג, אויב זיא איז אין די טעג פון זיבה אדער פון נדה אונ אמאהל ציהען זיך די טעג פון נדה לייגנער אונ אמאהל די טעג פון זיבה לייגנער דריבער האבין די חכמים געזאגט אדין אז יעדער אשה וואס זעהט בלוט אפילו נאר איין מאהל דארף זיא ציילין זיבען ריינע טעג נאכדעם גייט זיא טבילה, וועגין איבעריגע זאכין דארף זיא פרעגין אשאלה ביי אמורה הוראה:

הפטרת מצורע (במלכים ב' סימן ז')

וארבעה אנשים היו מצרעים פתח השער ויאמרו איש אל־רעהו מה אנחנו ישבים פה עד־מתנו: אם־אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם־ישבנו פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל־מחנה ארם אם־יחינו נחיה ואם־ימיתנו ומתנו: ויקמו בנשף לבוא אל־מחנה ארם ויבאו עד־קצה מחנה ארם והנה אין־שם איש: ואדני השמיע את־מחנה ארם קול רכב קול סוס קול חיל גדול ויאמרו איש אל־אחיו הנה שכר־עלינו מלך ישראל את־מלכי החתים ואת־מלכי מצרים לבוא עלינו: ויקומו וינוסו בנשף ויעזבו את־אהליהם ואת־סוסיהם ואת־חמריהם המחנה כאשר היא וינסו אל־נפשם:

ליקוטי יהודא

וארבעה אנשים היו מצורעים וגו', פיר מענטשין זענען גוועזן מצורעים, אונ זענען גזעסן אויסער די שטאט שומרון ביי די צייט האט דר מלך פון ארם בעלעגערט די שטאט שומרון, אונ וועגין דעם בעלאגערונג איז גווארן אגרויסער הונגער אין שומרון. די גמרא פרעגט ווער זענען גיוועזן די פיר מצורעים, האט רבי יוחנן גיזאגט דאס זענען גוועזן גיחזי מיט זייני דריי זיהן, דר אהבת יונתן פרעגט צו וואס פרעגט די גמרא ווער דיא מצורעים זענען גוועזן צו וואס דארף מען וויסען ווער זיי זענען גוועזן. ענפערט דער אהבת יונתן ווייל די מצורעים זענען גוועזן פון שומרון, איז אקשיא פר וואס האט מען די מצורעים ארויס גישיקט פון שטאט, אין שומרון האבן געמעגט זיין מצורעים, ווי דיא מצורעים אליין האבען גיזאגט אוב מיר וועלן קומען אין שטאט וועלין מיר שטארבן פר הונגער, אבער וועגן ניט דר הונגער וואלטין זיי גמעגט זיין אין שטאט, ווייל אין שומרון מעגין זיין מצורעים,

פירוש ע"ט

וארבעה אנשים אונ פיר מענטשן היו זענען גיוועזן מצורעים פתח אונ זענען גיזעסען פר דעם טויער פון דר שטאט ווארום אמצורע האט גמוזט זיצן מחוץ למחנה ויאמרו האבן איינר צום אנדערן גזאגט מה וואס וועלן מיר דא זיצען עד מתנו ביז מיר וועלן שטארבן אם אמרנו אוב מיר וועלין זאגן נבוא מיר וועלין קומען אין שטאט אריין והרעב איז דאך אהונגר אין שטאט ומתנו וועלן מיר דארטן שטארבן ואם ישבנו אונ אז מיר וועלן דא זיצן ומתנו וועלן מיר דא שטארבן ועתה אונ אצונד לכו קומט ונפלה לאמר גיין צו דר מחנה פון ארם אם יחינו אז זיי וועלן אונז לאזן לעבן נחיה וועלן מיר לעבן ואם אונ אוב זיי וועלן אונז טייטן ומתנו וועלן מיר שטארבן ויקומו אונ זייא זענען אוף גשטאנען בנשף אין אבינט לבוא צו קומען צו דער מחנה פון ארם ויבואו אונ זיי זענין גקומן ביז אין עק פון דר מחנה ארם והנה אונ דארטן איז קיין שום מענטש ניט גוועז אונ וויא איז די מחנה פון ארם אהין גקומן זאגט דר פסוק ואדני אונ גאט השמיע האט גימאכט הערן דיא מחנה ארם קול רכב אקול פון רייט וועגין וקול סוס אונ אקול פון פערד קול אקול פון אגרוס חיל ויאמרו האבן זיי גזאגט איינר צום אנדרן הנה שכר דער מלך פון ישראל האט גדונגן אוף אונז את מלכי די מלכים פון חתים ואת מלכי אונ דיא מלכים פון מצרים לבוא צו מלחמה האלטין אוף אונז ויקומו זענען אוף גשטאנען די מחנה ארם וינוסו אונ זיי זענען אנטלאפן גווארען בנשף אין אבינט ויעזבו אונ האבען גילאזט זייערי גצעלטען ואת סוסיהם אונ זייערי פערד ואת חמוריהם אונ זייערע אייזלן המחנה די מחנה כאשר היא אזו ווי דם איז וינוסו אונ זיי זענען אנטלאפן גווארן אל נפשם זיי זאלן ניצול ווערען מיט זייער לעבן ויבאו

וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם
כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ׃
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן ׀ אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים
וְחִכִּינוּ עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וּמְצָאָנוּ עָווֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ
אֶל־שֹׁעֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי
אִם־הַסּוּס אָסוּר וְהַחֲמוֹר אָסוּר וְאֹהָלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ
פְּנִימָה׃ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ
כִּי־רְעֵבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהֵחָבֵה בְהַשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם
חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא׃ וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים
אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־

°בשדה קרי °ההמון קרי

פירוש ע"ט

זענען געקומען די מצורעים ביז דעם עק פון דער מחנה ויבאו אונ זיי זענין געקומען אין איין געצעלט ויאכלו אונ זיי האבן געגעסן אונ געטרונקין וישאו אונ זייא האבן פון דארטין אוועק געטראגין כסף זילבער אונ גאלד ובגדים אונ קליידער וילכו אונ זיי זענען אוועק געגאנגען ויטמנו אונ האבן דס בהאלטן וישובו אונ זייא האבן ווידר געקערט ויבואו אונ זיי זענין געקומען אין אנאנדר געצעלט וישאו האבן זיי פון דארטן אויך אוועק געטראגן וס דארטן איז געווען וילכו אונ זיי זענען אוועק געגאנגען אונ האבן דאס בהאלטן ויאמרו האבן דיא מצורעים געזאגט איינר צום אנדרן לא כן ניט רעכט אנחנו טוען מיר היינטיגן טאג יום דס איז א טאג פון אבשורה עס איז רעכט מען זאל היינטיגן טאג אבשורה זאגן צום מלך ישראל ואנחנו אונ מיר שווייגן וחכינו אונ אז מיר וועלן ווארטן אונ וועלן ניט זאגן די בשורה ביז עס וועט אן הייבן לעכטיג ווערין אויף דעם טאג ומצאנו וועט אונז גרייכין אזינד אקעגין מלכות ועתה אצונד לכו גייט ונגידה אונ מיר וועלן דאס זאגין אין הוז פון דעם מלך ויבואו אונ זיי זענין געקומען ויקראו אונ זייא האבן גרופן אל שער צו די שומרים וס זיצן אין טויער פון דר שטאט ויגידו אונ די מצורעים האבן זיי געזאגט באנו מיר זענען געקומען צו דר מחנה ארם והנה אין שם עס איז דארטן ניטא קיין שום מענטש אונ קיין שום קול פון א מענטש כי אם נייערט הסוס דס פערד אסור זענען צו געבונדען והחמור אונ דאס אייזיל איז אויך אן געבונדן ואהלים אונ די געצעלטן כאשר זענען אזו ווי זיי זענען פריער געווען בשעת זיי זענען געזעסן אין זיי ויקרא אונ ער הט גרופן השערים דיא מענטשן פון די טויערן ויגידו אונ זייא האבן געזאגט בית המלך אין הוז פון דעם מלך פנימה איגווייניג ויקם איז דר מלך אויף געשטאנען ביי נאכט ויאמר אונ הט געזאגט צו זייני קנעכט אגידה איך וועל אייך זאגין את אשר וואס די לייט פון ארם האבן אונז געטאן ידעו זייא ווייסן אז מיר זענין הונגעריג ויצאו זענען זיי ארוס געגאנגן פון דר מחנה צו בהאלטן זיך אין פעלד לאמר צו זאגן זיי טראכטן כי יצאו די ישראל וועלן געהן אז מיר זענין ניט דא וועלען זייא ארוס גיין פון דר שטאט צום רוב ונתפשם וועלען מיר זייא חאפן לעבעדיגע ואל העיר אונ אין דער שטאט וועלען מיר קומען ויען האט איינר פון זיינע קנעכט געענטפערט ויאמר אונ האט געזאגט ויקחו לאזן זייא נעמן חמשה פינף רייטער פון דיא פערד הנשארים דיא איבריגי אשר וס זענען געבליבן בה אין דר שטאט אונ זענען ניט געשטארבן פר הונגר הנם די מענטשן זענען ככל ווי אלע יודן אשר וואס זענען אין איר געבליבן זייא זענען דאך אין דר סכנה פון הונגער אזו ווי כל ישראל ווען מען וועט זיי אפילו הרגען וועלן זיי זיין אזו ווי אלי ישראל אשר תמו וס זענין געשטארבן אין הונגר ונשלחה דרום וועלן מיר זיי שיקן ונראה אונ מיר וועלען

ליקוטי יהודא

דריבר פרעגט די **גמרא** ווער זענען געווען די מצורעים וס מען הט זיי ארוסגעשיקט אפילו פון שומרון, ענטפערט די **גמרא** דס זענען געווען גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, זיי הט מען אפילו פון שומרון אויך ארוס געשיקט, ווארום דער **מדרש** זאגט ווי יודין האבען געהערט דיא פרשה נגעים האבן זיי מורא געהאט, למשל איינר הט גנומען א ווייב, נאך די חתונה איז דאס ווייב אריינגעגאנגן אין קאך־שטוב הט זיא געזעהן אויף די ווענט איינגעגן קאנטיש קעם, הט זיא מורא געהאט, הט דר מאן צו איר געזאגט דס איז פר די קנעכט וס וועלין ניט פאלגין אבער דו מעגסט עסין אונ טרינקען אונ זיין פריילך, אזוי הט משה געזאגט צו די יודין, די נגעים זענען פר דיא געצין דינער אבער איר מעגט עסין אונ טרינקען, איז דאך אקשיא די נגעים שטייען דאך אין דיא תורה פר יודין, ניט פר געצין דינער, נאר עס זענען דא צווייערלייא נגעים, עס זענען דא נגעים וס זענען אקראנקייט אונ זיי קענען קראנק מאכן אנדרע מענטשין, דס זענען די נגעים פון די געצין דינער, עס זענען דא נגעים וס קראנק מאכן זיי ניט נאר זיי זענען מטמא, דריבר הט מען ארוסגעשיקט די יודישע מצורעים פון יעדר שטאט זיי זאלן ניט מטמא זיין די שטאט, אונ וייל די שטאט שומרון איז ניט געווען הייליג, דריבר הט מען פון שומרון ניט ארויסגעשיקט יודישע מצורעים, דס פרעגט די **גמרא** די פיר מצורעים זענען דאך געווען יודין פר וס האט מען זיי ארוים געשיקט פון די שטאט שומרון, ענטפערט ר' **יוחנן** דאס זענען געווען גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, וס אלישע הט זיי געפלוכט די צרעת פון נעמן זאל קומען אויף זייא, אונ נעמן איז דאך געווען א געצין דינער האט ער דאך געהאט א צרעת וואס מאכט קראנק אנדרי אויך, אז דר צרעת פון נעמן איז געקומען אויף גיחזי מיט זיינע קינדער האבן זיי דאך אויך געהאט דיא צרעת וואס מאכט קראנק אנדרע מענטשין אויך דריבר הט מען זיי ארוס געשיקט אפילו פון שומרון:

תָּמּוּ וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה׃ וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה־אֲרָם לֵאמֹר
לְכוּ וּרְאוּ׃ וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ
אֲרָם °בְּהֵחָפְזָם וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ׃ וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹזּוּ אֵת מַחֲנֵה אֲרָם וַיְהִי סְאָה־
סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה׃ וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר
נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ עַל־הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֻהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּרֶדֶת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו׃ וַיְהִי כְּדַבֵּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל
וּסְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כָּעֵת מָחָר בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֹּאמַר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ
וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל׃ וַיְהִי־לוֹ כֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת׃

°בחפזם קרי

פירוש ע"ט

זעהן וַיִּקְחוּ אונ זיי האבן גנומן שְׁנֵי צוויי רייטר אויף די פערד וַיִּשְׁלַח האט דר מלך געשיקט אַחֲרֵי נאך דער מחנה פון ארם לֵאמֹר ער האט זיי גזאגט לְכוּ גייט וּרְאוּ אונ זעהט ווי די מחנה פון ארם איז אהין געקומן וַיֵּלְכוּ זענען די רייטר גיגאנגן נאך זיי ביז צום ירדן וְהִנֵּה כָל הַדֶּרֶךְ גאר דר וועג מְלֵאָה פול בְּגָדִים קליידר אונ כלים אֲשֶׁר וואס דיא לייט פון ארם האבן אוועק גווארפען מחמת זיי האבן זיך גאיילט וַיָּשֻׁבוּ אונ דיא שלוחים האבין ווידר גקערט וַיַּגִּידוּ אונ האבן דס גזאגט צום מלך פון ישראל וַיֵּצֵא איז דס פאלק ארוס גגאנגן וַיָּבֹזּוּ אונ זיי האבין גירויבט די מחנה פון ארם וַיְהִי אונ עס איז גוועזן סְאָה סוֹלֶת אמאס ווייצן מעל בְּשֶׁקֶל פר א שקל וְסָאתַיִם אונ צוויי מאס גערשטין פאר א שקל כִּדְבַר יְיָ אזו ווי די רייד פון גאט וְהַמֶּלֶךְ אונ דר מלך האט געזעצט דעם גוועלטיגר אֲשֶׁר וואס דר מלך איז גוועזן גלעהנט אוף זיין האנד דעם זעלביגין האט דר מלך גיזעצט עַל הַשַּׁעַר אוף דעם טוער אונ מחמת ענגשאפט וואס דאס פאלק איז גגאנגן הין אונ הער וַיִּרְמְסוּהוּ האבין דס פאלק אים צו טרעטין אין טוער וַיָּמוֹת אונ ער איז געשטארבן כַּאֲשֶׁר אזו ווי דר נביא פון גאט האט גזאגט בשעת דר מלך האט גנידערט צו אים איז דר פסוק מפורש וואס האט גזאגט דר נביא וַיְהִי אונ עס איז גוועזן כְּדַבֵּר אז דר נביא פון גאט האט גזאגט צום מלך סָאתַיִם צוויי מאס גערשטין פר א שקל וּסְאָה סוֹלֶת אונ איין מאס ווייצין מעל פאר א שקל יִהְיֶה וועט זיין כָּעֵת מָחָר מארגין אין דר צייט בְּשַׁעַר שׁוֹמְרוֹן אין טוער פון שומרון וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אונ דער גיוועלטיגר האט געענטפערט אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים צו דעם נביא וַיֹּאמַר אונ האט גיזאגט וְהִנֵּה יְיָ עֹשֶׂה וועט דען גאט מאכן פענצטער אין הימעל עסין זאל אראפ נידערין הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה קען דען זיין אזו אזוי אז עס זאל מיט אמאל אזו וואלוויל ווערן וַיֹּאמֶר האט דער נביא גיזאגט הִנְּךָ דו וועסט דעם זול זעהן מיט דיינע אויגין וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל אונ וועסט פון דארטן ניט עסען וַיְהִי לוֹ כֵּן איז צו אים אזו גוועזן וַיִּרְמְסוּ אוֹתוֹ האט מען אים צו טרעטן אין דעם טוער פון דר שטאט וַיָּמוֹת אונ ער איז געשטארבן אונ האט ניט גיגעסן פון דעם זול אונ עס איז מקוים גיווארן די רייד פון דעם נביא׃

מנין המצות בפ' אחרי יש בה כ"ח מצות ב' עשין וכ"ו לאוין

[קפד] (לאו לה) שלא יכנסו הכהנים אל מקומות המקדש אלא כדי לעשות עבודתם בעת שנצטוו בה ולא זולת שנאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות׃

[קפה] (עשה ל) שיעשה הכהן הגדול כל עבודת יום הכפורים על סדר הכתוב שנאמר בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה וגו'׃

[קפו] (לאו לו) שלא להקריב קדשים בחוץ שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' וגו'׃

[קפז] (עשה לא) לכסות את דם חיה ועוף אחר שחיטתן שנאמר כי יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו וכסהו בעפר׃

[קפח] (לאו לז) שלא נתעדן ונתקרב לאחת מן העריות בשום מין קירוב בחבוק ונשוק וכדומה לעידונים אלו שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה'׃

[קפט] (לאו לח) שלא לגלות ערות האב שנאמר ערות אביך לא תגלה׃

[קצ] (לאו לט) שלא לגלות ערות האם שנאמר וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה׃

[קצא] (לאו ק) שלא לגלות ערות אשת האב לעולם שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה׃

[קצב] (לאו קא) שלא לגלות ערות אחותו מאביו או מאמו אף שתהא מאנוסת אביו או שתהא אחותו מאמו מן הזונות בכל ענין שתהי' נאסרה עליו שנאמר ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן׃

[קצג] (לאו קב) שלא לגלות ערות בת הבן שנאמר ערות בת בנך לא תגלה׃

[קצד] (לאו קג) שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה׃

[קצה] (לאו קד) שלא לגלות ערות הבת ק"ו מערות בת בנך ולפי שאין עונשין מן הדין לא למדה הכתוב אלא מגזרה שוה כמבואר במס' יבמות דף ג' (והרי היא מגופי תורה)׃

[קצו] (לאו קה) שלא לגלות ערות בת אשת אביו דהיינו אחותו מנשואת אביו שנאמר ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה׃

[קצז] (לאו קו) שלא לגלות ערות אחות האב מכל מקום שנאמר ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא׃

[קצח] (לאו קז) שלא לגלות ערות אחות האם בכל ענין שתהיה שנאמר ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא׃

[קצט] (לאו קח) שלא לגלות ערות אחי אביו בכל ענין שיהיה נקרא אחיו שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה׃

[ר] (לאו קט) שלא לגלות ערות אשת אחי אביו שנאמר אל אשתו לא תקרב דודתך היא׃

[רא] (לאו קי) שלא לגלות ערות אשת מי שקרוי בנו ואפי' ממזר פרט לבן שפחה ונכרית כי אין זה קרוי בנו שנאמר ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה׃

[רב] (לאו קיא) שלא לגלות ערות אשת אחיו בכל ענין שתהי' חוץ מכשהיא במקום מצוה שהתורה התם התירו בפירוש והכא אסרו שנאמר ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא:
[רג] (לאו קיב) שלא לגלות ערות אשה ובתה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה וגו':
[רד] (לאו קיג) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה ע"י נשואי הראשונה שנא' את בת בנה ואת בת בתה לא תקח וגו':
[רה] (לאו קיד) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה ע"י נשואי הראשונה שנא' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא:
[רו] (לאו קטו) שלא יקח אדם אחות אשתו כל זמן שאשתו בחיים ואפי' שגרש את אשתו אחותה אסורה עליו בכל ענין עד שתמות אשתו זו שנתקדשה לו ראשונה שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה:
[רז] (לאו קטז) שלא לבוא על האשה נדה ולא יקרב אליה בשום צד קירוב ונגיעה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב:
[רח] (לאו קיז) שלא למסור אחד או שנים מבניו כדי להעבירם באש כדרך עבודת המולך שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך:
[רט] (לאו קיח) שלא לבא על הזכר ולא להביא הזכר עליו שנאמר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא:
[רי] (לאו קיט)) שלא לבוא על שום בהמה וחיה ולא יביאם עליו שנאמר ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה:
[ריא] (לאו קכ) שלא תביא האשה בהמה על עצמה שנאמר ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא:

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ:

תו"א אחרי מות יומא נג סח מגילה ל לא סוטה מ שבועות יח:

ויקרא טז אחרי

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ:

בעל הטורים

(א) אחרי מות. כתיב לעיל ולאיש אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שאמרו המשמש עם הטהורה ופירסה נדה תחתיו לא יפרוש באבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכבי אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמך פרשת יה"כ לפ' נדה לו:

רשב"ם

(א) אחרי מות. הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו על ביאת מקדש שלא כדת:

רש"י

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. מה תלמוד לומר היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון

בית יהודא

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן וגו'. גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה נָאכְדֶעם ווִיא דִי צְווֵייא זִיהְן פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן, *) פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) נָוס לֶערוּנְט אוּנְז דֶר פָּסוּק צוּ זָאגֶען (אֵין אָנוּ יוֹדְעִים) מִיר ווייסִין נִיט (מַה נֶאֱמַר לוֹ בְּדִבּוּר רִאשׁוֹן) וָוס הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה וָוען עֶר הָאט אִיצְט גֶערֶעט צוּ אִים, עֶנְטְפֶערְט רש"י (הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מָשָׁל) רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָאט גֶעזָאגְט אַמָשָׁל (לְחוֹלֶה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ רוֹפֵא) אַדָאקְטָאר אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען צוּא אַקְרַאנְקִין (אָמַר לוֹ) דֶער דָאקְטָאר הָט גֶעזָאגְט צוּם קְרַאנְקֶען (אַל תֹּאכַל צוֹנֵן) זָאלְסְט נִיט עֶסִין קַאלְטֶע זַאכְן (וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב) זָאלְסְט נִיט לִיגֶען אוּנ אַשְׁטוּבּ וָואס דִי וָוענְט זֶענֶען נַאס (בָּא אַחֵר) נָאכְדֶעם אִיז גֶעקוּמֶען נָאךְ אַדָאקְטָאר צוּא דֶעם קְרַאנְקֶען (וְאָמַר לוֹ) אוּנ הָט גֶעזָאגְט צוּ אִים (אַל תֹּאכַל צוֹנֵן) זָאלְסְט נִיט עֶסִין קַאלְטֶע זַאכֶען (וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב) זָאלְסְט נִיט לִיגֶען אִין אַשְׁטוּבּ וָואס דִיא וָוענְט זֶענֶען נַאס (שֶׁלֹּא תָמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי) אַז דוּא וֶועסְט אַזוֹ טָאן ווִיא אִיךְ זָאג דִיר וֶועסְטוּ נִיט שְׁטַארְבֶּן, ווִיא יֶענֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבִּין וָואס עֶר הָאט נִיט גֶעטָאן ווִיא אִיךְ הָאבּ אִים גֶעזָאגְט (זֶה זֵרְזוֹ יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן) דֶער דָאקְטָאר הָט אִים גֶעוָוארִינְט מֶער ווִיא דֶער עֶרְשְׁטֶער דָאקְטָאר, דֶער עֶרְשְׁטֶער דָאקְטָאר הָאט נִיט גֶעזָאגְט דֶעם קְרַאנְקִין אַז מֶען קֶען שְׁטַארְבֶּן אוֹיבּ מֶען וֶועט אִים נִיט פָאלְגִין, אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער דָאקְטָאר הָאט אִים גֶעזָאגְט אוֹיבּ עֶר וֶועט אִים נִיט פָאלְגֶען וֶועט עֶר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) אחרי מות. וש"ה כתוב כחוטא. כתוב אלו שני בני אהרן שלא מתו אלא מפני שהורו הלכה בפני משה רבן כדאי' ביומא. כחוטא זה קרח ועדתו אלו נשרפו ואלו נשרפו אמר ר' אחא בר זעירא זהו שאמר איוב אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו לא היו בניו של אהרן דומין למטה שהרי המטה נכנס לפני ולפנים יבש לח שנא' ויוצא פרח. וגם טיטוס הרשע

שפתי חכמים

א פי' טחב כל מקום שהוא מקרר ומלחלח ויסוד המקראות כן הוא דקשה לרש"י מה לריך לכתוב וידבר ה' אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות וגו' דבר אל אהרן וגו' למה לריך לכתוב ויאמר ה' אל משה וגו' ועל זה פי' רש"י מה ת"ל כו' והביא עליו משל דרבי אלעזר וכו'. כלומר כך הוא פי' הקרא דומיא דמשל זה וכו' א"כ השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה' אל משה וגו' ר"ל שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש מבית לפרוכת ולא יזכיר לו מיתה כדרך שמתו בניו ואחר כך כתיב אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה וגו' כלומר חזר הקב"ה ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזהיר לו נמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' ולא ימות כלומר אם

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת נָאךְ דֶעם ווִי דִיא צְווֵיי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זֶענִין גְשְׁטָארְבֶּן ווייל זֵיי הָאבֶּן גִינֶעהֶנְט פַאר גָאט אַהֲרֹן זֶענִן גְשְׁטָארְבֶּען ווֶעגִין דִי קְטוֹרֶת וָואס זֵיי הָאבִּין מַקְרִיב גִיוֶוען (שמיני י א) אוּנ דִי גְמָרָא זָאגְט אוֹיף זֵייא אַנְדֶרִי זַאכְן ווייל

ליקוטי יוסף

(א) וַיְדַבֵּר ה' וגו' בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וגו'. דֶר בְּאֵר מַיִם חַיִּים פְרֶעגְט צְווֵיי קַשְׁיוֹת אוֹיף דֶעם פָּסוּק, אֵיין קַשְׁיָא אִיז פַר וָואס שְׁטֵייט צְווֵייא מָאהל דֶר וָוארְט מִיתָה, אַחֲרֵי מוֹת וגו' וַיָּמֻתוּ, דִי אַנְדֶרֶע קַשְׁיָא אִיז אִין דֶר תּוֹרָה שְׁטֵייט דִי צְווֵייא קִינְדֶר פוּן

זיי

*) הערה ווארום אין פסוק שטייט אזוי וידבר ה' אל משה, גאט האט גערעט צו משה, ווען האט גאט גערעט צו משה (אחרי מות שני בני אהרן) נאכדעם ווי עס זענען גישטארבען די צוויי זיהן פון אהרן, פאר וואס זענען גישטארבין די צוויי זיהן פין אהרן (בקרבתם לפני ה' וימותו) ווייל זיי האבן גענענט פאר גאט דריבער זענען זי געשטארבין, אבער וואס גאט האט גערעט צו משה שטייט ניט אין דעם פסוק דריבער פרעגט רש"י וכו':

ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת:

אונקלוס

ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּל עִם אַהֲרֹן אֲחוּךְ וְלָא יְהֵי עָלֵל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגָּיו לְפָרֻכְתָּא לָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֲנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית

תו"א דבר אל אהרן מנחות כז: ולא ימות יומא נג: כי בענן יומא יט כג:

רשב"ם

(ב) כי בענן אראה על הכפרת. לפי פשוטו שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה

בעל הטורים

מה נדה תשב ז' ימים קודם שתטהר אף ביוה"כ מפרישין הכהן ז' ימים קודם שיכנס לפנים: (ב) ויאמר ה' אל משה. והלא כבר נא' וידבר אלא

בית יהודא

שטארבען (לכך נאמר) דריבער זאגט דער פסוק אחרי מות שני בני אהרן, אונ אזו מיינט דער פסוק וידבר ה' אל משה, הקב"ה הט גערעט צו משה, ווען הט גאט גערעט צו משה (אחרי מות שני בני אהרן) נאכדעם וויא די צוויא זיהן פון אהרן זענען געשטארבען, וואס הט הקב"ה גערעט צו משה? זאגט דר פסוק הקב"ה הט דערציילט צו משה פר וואס דיא קינדער פון אהרן זענען געשטארבען (בקרבתם לפני ה' וימותו) ווייל זיי האבען גענענט צו הקב"ה דריבער זענען זיי געשטארבען: (ב) ויאמר ה' אל משה). הט הקב"ה געזאגט צו משה איצט אז דו ווייסט פאר וואס דיא קינדער פון אהרן זענען געשטארבען (דבר אל אהרן אחיך) זאלסטו ריידען צו דיין ברודער אהרן (ואל יבא בכל עת אל הקדש) ער זאל ניט קומען צו יעדער צייט ווען ער וועט וועלין צו דיא היילינקייט (שלא ימות כדרך שמתו בניו) ער זאל ניט שטארבען ווי זיינע קינדער זענען געשטארבען: ולא ימות). זאגט רש"י (שאם בא הוא מת) ווארום אז ער וועט קומען אין דיא היילינקייט וועט ער שטארבען: כי בענן אראה). זאגט רש"י הקב"ה האט געזאגט (כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני) ווארום איך וועל שטענדיג געזעהן אין קדשי קדשים מיט מיין וואלקין (ולפי שגלוי שכינתי שם) ווייל דארטין וועט געזעהן מיין שכינה, דריבער (יזהר) זאל ער זיך היטען (שלא ירגיל לבא) ער זאל ניט זיין געוואהנט אריין צוא קומען שטענדיג אין קדשי קדשים (זהו פשוטו) דאס איז דער מיינונג פון פסוק (ומדרשו) די גמרא לערונט אזו מיינט דער פסוק (לא יבא כי אם בענן הקטורת ביום הכפורים) אהרן זאל אגאנץ יאר ניט אריינקומען אין קדשי

רש"י

לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן: (ב) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא. שלא ימות כדרך שמתו בניו: ולא ימות. שאם בא ב הוא מת: כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ג ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם

שפתי חכמים

לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך אבל אם תבא אל המקדש כמו בניך תמות ג"כ כמו הם. והרא"ם גורס ברש"י גירסא אחרת ע"ש: ב הוצרך לפרש זה דלפי' רש"י הם משל משני רופאים השני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבוא ימות אבל באל יבא ולא ימות משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פי' שבמלת ולא ימות מרומז כמי שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן: ג ולפ"ז כי טעם אלמעלה לסיבת מיתה למי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש בל' דהא ככל כי שבמקרא ויהיה פי' של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד אני

דעת זקנים מבעלי התוספות

נכנס בשלום ויצא בשלום ובני אהרן נכנסו בשלום ויצאו שרופים זש"ה בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו למה בחורי בני אהרן אכלה אש לפי שבתולות לא הוללו שהרי כמה בתולות נאות יושבות עגונות וממתינות להם והם אמרו אחי אבינו מלך

ליקוטי יוסף

זיי האבין גטרונקען וויין, אונ ווייל זיי זענען גיוועז אפגעדקט די קעפ, אונ נאך עבירות, פר וואס איז ניט גענוג די עבירה וואס שטייט אין די תורה. ענטפערט דר באר מים חיים אלי זאכן ביים אמענטש הט זיי שטענדיג אפילו די בעסטע זאכן, איז די ליבשאפט ניט אזו גרוס, למשל אפאטער וואס הט אאיינציגען זוהן, ווייל זיי זענין שטענדיג צו זאמען, איז די ליבשאפט פון זיי ביידע איינער צום אנדערן אלע טאג גליך זייער שמחה אונ זייער פערגעניגען איינער פון אנדערין פארגרעסערט זיך ניט, אבער ווען עס זאל טרעפין דער זוהן איז אוועק געפאהן אין אווייטע לאנד אונ איז דארט גיוועז אפאר יאהר, אונ דר פאטער הט שטארק געבייננט צו אים, ווען ער קומט צו פארין ווערט די שמחה ביי זיי זייער גרוס, אונ עס דערוועקט זיך ביא זיי אנייע ליבשאפט אשטארקערע וויא עס איז גיוועז פריער, אונ וואס גרעסער עס איז גיוועז פריער דאס ביינגשאפט, איז נאכדעם גרעסער די שמחה, אדער איינער איז גיפארן אין וועג ביי נאכט אונ דיא נאכט איז גיוועז שטארק פינסטער אונ ער איז גיפארין דורך אוואלד אונ האט מורא גהאט פאר חיות פאר גזלנים, אין וועג הט ער גטראפין אקאמפאניע מענטשין פון זיין שטאט וואס זענען גיוועז בעלאדן מיט גוטע גיווער, אונ זייא האבען זיך גישטעלט אפרוהען, זיין שמחה וואס ער האט גהאט מיט דיא מענטשין איז גאר ניט צו בעשרייבין, בייא זיך אין שטאט קען זיין ער וואלט זיך גאר ניט געפרייט מיט זיי, נאר ווייל זייא

פירוש לתורת אלהים

וימותו דרום זענין זיי געשטארבען: (ב) ויאמר יי אונ גאט הט גזאגט צו משה דבר רייד צו דיין ברודער אהרן ואל יבוא אונ ער זאל ניט קומען אלי צייט אין קדשי קדשים מבית לפרוכת פון אינווייניג פון דעם פרוכת אל פני הכפורת פאר דעם כפורת אשר וואס אוף דעם ארון ולא ימות כדי ער זאל ניט שטארבען כי ווארום מיט מיין וואלקין טוא איך מיך בווייזען אויף דעם כפורת אונ ווייל איך בווייז מיך תמיד דארטען מיט מיין שכינה זאל ער ניט גיוויינטליך זיין אפט אין

מצות השם

(קפד) ואל יבא בכל עת אל הקודש. דאס איז דיא לא תעשה אז דיא כהנים טארין ניט אריין קומען אין קדשי קדשים אריין אפילו איין כהן גדול טאר אויך ניט אריין גיין נאר אום יום כפור האט דער כהן גדול גמעגט אריין גיין

ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה׃ ד כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־

אונקלוס

כַּפָּרְתָּא׃ ג בְּדָא יְהֵי עָלֵיל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא׃ ד כִּתּוּנָא דְבוּצָא קוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ

תו"א בזאת יבא יומא ג ד כ: בפר יומא סט מנחות טו: כתונת בד קדש ילבש יומא לב זבחים יח יט: ומכנסי בד יומא כה סנהדרין עט:

בעל הטורים

הדיבור הא' לו' לו מעש' פרה שגם היא צריכ' פריש' ז' ימים קודם. אחרי מות שני ר"ת בגי' פרה אדומ': (ג) בזאת. עולה ת"י רמז לבית ראשון

רש"י

בענן הקטרת ד ביוה"כ: (ג) בזאת. גימטריא שלו ד' מאות ועשר ה רמז לבית ראשון: בזאת יבא אהרן וגו'. ואף זו לא בכל עת כי אם ביוה"כ ו כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחודש: (ד) כתנת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים ז שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב' לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו) אלא

בית יהודא

הַקֳּדָשִׁים, נָאר יוֹם כִּפּוּר זָאל עֶר אַרַיינְקוּמֶען מִיט דֶעם וָואלְקִין נָמִיט דֶעם רוֹיךְ פוּן דִיא קְטוֹרֶת *)׃ (ג) בְּזֹאת. זָאגְט רש"י (גִימַטְרִיָּא שֶׁלּוֹ) דֶער צָאהְל פוּן וָוארְט „בְּזֹאת" בַּטְרֶעפְט (ד' מֵאוֹת וְעֶשֶׂר) פִיר הוּנְדֶערְט מִיט צֶעהְן (רֶמֶז לְבַיִת רִאשׁוֹן) דָאס ווייזְט אוֹיף דֶעם עֶרְשְׁטִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דֶער עֶרְשְׁטֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶעשְׁטַאנֶען פִיר הוּנְדֶערְט מִיט צֶעהְן יָאר׃ (בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו'). מִיט דִי זַאכִין וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק) זָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, זָאגְט רש"י (וְאַף זוּ) אֲפִילוּ מִיט דִיא זַאכִין (לֹא בְּכָל עֵת) טָאר עֶר נִיט קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים צוּא יֶעדֶער צַייט וָוען עֶר וֶועט וֶועלֶען (כִּי אִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) נָאר יוֹם כִּפּוּר מֶעג עֶר אַרַיינְקוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה) ווִיא עֶס שְׁטֵייט, ווייטֶער אִין דִיא סֵדְרָה (בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ) אִין דֶעם זִיבֶּעטִין חוֹדֶשׁ וְדָאס אִיז תִּשְׁרֵי) דֶעם צֶעהְנְטִין טָאג אִין חוֹדֶשׁ דָס אִיז יוֹם כִּפּוּר זָאל דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אַרַיינְקוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִיט דִיא זַאכִין וָואס שְׁטֵייט אִין דִיא פָּרָשׁוֹת׃ (ד) (כְּתוֹנֶת בַּד וגו'). אַהֶעמְד פוּן לַיינְוַואנְד זָאל דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אָנְטָאהְן, זָאגְט רש"י (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז (שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ לִפְנִים בִּשְׁמוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בַּחוּץ) דֶער כֹּהֵן גָדוֹל טָאר נִיט טָאן דִיא עֲבוֹדָה אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מִיט דִיא אַכְט קְלֵיידֶער וָואס עֶר גֵייט אָנְגֶעטָאהְן וָוען עֶר טוּהְט דִיא עֲבוֹדָה אִין הֵיכָל (שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זָהָב) ווייל אִין דִי אַכְט קְלֵיידֶער אִיז דָא גָאלְד (לְפִי שֶׁאֵין קַטֵּיגוֹר נַעֲשֶׂה סַנֵּיגוֹר) ווייל דֶער מֶענְטְשׁ וָואס הָט גֶעמַסֶרְת אוֹיף זַיין חָבֵר, קֶען נִיט נָאכְדֶעם רֵיידֶן גוּטֶעס פַאר זַיין חָבֵר, ווייל דִי גָאלְד וֶועט דֶערְמַאנֶען פַאר הקב"ה דֶעם עֵגֶל וְדָאס גָאלְדֶענֶע קַאלְבּ וָואס דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶעמַאכְט, ווִיא אַזוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות

אבינו כהן גדול אחי אמנו נשיא אנחנו סגני כהונה אי זו אשה ההוגנת לנו ולכך לא נשאו ומתו בלא בנים ונ"ל דהיינו דמהדר קרא וימותו כלומר בלא זכרון: (ג) בזאת. רמז לבית ראשון

שפתי חכמים

נראה מפני שמלת נראה הוא ל' עתיד ומפרש מלת נראה אני נראה שהוא בינוני שאין סבת המיתה שיראה לעתיד: ד ולפי' רבותינו משמש כי דהכא כל' אלא כלו' אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת. ביה"כ כי ענן הקטורת דומה לענן ולאפוקי פי' עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו ולא סיכון רש"י בפי' זה שיבא עם ענן הקטורת מבחוץ שזה הוא דעת לדוקים אלא לאפוקי ממה שפי' תחלה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפירש"י ביה"כ בסמוך מכרש רש"י בעלמו דכולה פר' זו משתעי ביה"כ: ה דק"ל למה לריך למכתב בזאת אין לומר דקאי אקרבנות שמגיד אח"כ דאם כן הל"ל באלו יבא אהרן ל' רבים דהא שני קרבנות היו. ועוד ואת ל' נקבה והקרבנות המפורשי' אח"כ זכרים הן. או לא הל"ל לגמרי בזאת אלא הל"ל כי בענן אראה על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו' אלא לרמז כמה שנים יש לעמידת בית ראשון ות"ת וכי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולים והא אף בבית שני היו כהנים גדולים. וי"ל דכך פירושו של קרא גימטרי' של בזאת שנים יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא נמלאו שהיו מושחין אותן בשמן המשחה דומיא דאהרן משום דבסוף עמידת הבית הראשון נגנז שמן המשחה מיאשיהו ואילך כדפי' רש"י לקמן: ו אע"פ שכבר פי' לעיל גבי בענן אראה שהוא ביוה"כ דלא תימא דקרא ה"ק בענן לבדו אל יבא אלא ביוה"כ אבל בהבאת פר לחטאת ואיל לעולה אפי' בשאר ימות השנה יבא לפיכך פי' כאן ואף זו לא בכל עת כו': ז דק"ל והלא כבר מפורש הלבשתו בפר' ואתה תצוה ל"פ מגיד כו': ח משמע נמי דהיה קשה לו מה

פירוש לתורת אלהים

דֶעם אַרְט אַרַיין צוּ קוּמֶען׃ (ג) בְּזֹאת מִיט דֶעם וָואס ווייטֶער וֶועט שְׁטֵיין יָבֹא אַהֲרֹן זָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אָבֶּר אוֹיךְ נִיט אַלִי צַייט נָאר יוֹם כִּפּוּר בְּפַר בֶּן בָּקָר מִיט אֵיין פַּר וָוס אִיז אֵיין יוּנְגִי רִינְד פַּר אַחַטָּאת וְאַיִל אוּנ אַוִוידֶער פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה׃ (ד) כְּתוֹנֶת בַּד אַהֶעמְד פוּן לַיינֶען קוֹדֶשׁ וָואס אִיז הֵיילִג עֶס אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶן פוּן הֶקְדֵּשׁ יִלְבָּשׁ זָאל עֶר אָן קְלֵיידֶען וּמִכְנְסֵי בַד אוּנ מִכְנָסַיִם פוּן לַיינֶען יִהְיוּ זָאלֶן זַיין אוֹיף זַיין

ליקוטי יוסף

זֶענֶען גְקוּמֶען נָאךְ זַיינֶע אַגְרוֹיסֶע שְׁרֶעק, דְרִיבֶּער אִיז זַיין שִׂמְחָה אִיצְט זֵייעֶר גְרוֹס, מִיר זֶעהְן אַפוֹיגִיל וָוס אִיז גִיוֶוען אִין אַשְׁטֵייג אַלַאנְגֶע צַייט פְּלוּצְלוּנְג הָאט זִיךְ גִיעֶפְנֶט דִי טִירוּל פוּן שְׁטֵייג אוּנ זִיא פְלִיהְט אַרוֹיס מִיט אַגְרוֹיסֶע שִׂמְחָה אוּנ פְלִיהְט גַאנְץ הוֹיךְ מִיט אַגְרוֹיסִין כֹּחַ, וָוס גֶעוֶויינְלִיךְ שְׁטֶענְדִיג פְלִיהְט זִיא גָאר נִיט אַזוֹ הוֹיךְ, דָס זֶעלְבִּיגֶע זֶעהְן מִיר בַּיי אַגְרוֹיסִין צַדִּיק אַז אִים הָט גִיטְרָאפְן עֶר הָאט גְטָאהְן אַעֲבֵירָה, וֶוערְט זַיין תְּשׁוּבָה אוּנ זַיין פְרוּמְקֵייט אוּנ זַיין לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה פִיל גְרֶעסֶער ווִי עֶס אִיז גִיוֶוען פְרִיעֶר אֵי דֶר עֶר הָאט דִי עֲבֵירָה גִיטָאהְן, אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶוען בַּיי נָדָב וַאֲבִיהוּא דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וֶוען זֵיי הָאבְּ מַקְרִיב גִיוֶוען דִי קְטוֹרֶת פַאר הקב"ה אִיז דָאס גִיוֶוען מִיט אַזוֹ אַגְרוֹיסֶע לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה אַז דִיא נְשָׁמוֹת זֵייעֶרֶע הָאבֶּן גִוָואלְט אַרוֹיס לוֹיפִין פוּן זֵיי גְלַיךְ צוּ הקב"ה, אוּנ ווִי הקב"ה הָאט גֶזֶעהְן זֵייעֶר לִיבְּשַׁאפְט צוּ אִים הָט עֶר אַרָאפְּגֶעשִׁיקְט אַפַייעֶר פוּן זִיךְ אוּנ דֶר פַייעֶר הָט אַרוֹיסְגֶעצוֹגְן פוּן זֵיי זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת צוּ הקב"ה, ווִי דִי נַאטוּר אִיז אַז עֶס קוּמֶען צוּזַאמֶען צְווייא פַייעֶרִין, דֶער גְרֶעסֶערֶער

מצות השם

אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען׃ (קפ"ה) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו'. פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנִין מִיר אַרוֹיס אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זָאל טוּעֶן דִי עֲבוֹדָה אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃

*) **הערה** דער כהן גדול קומט אריין יום כפור אין קדשי קדשים אונ ברייגגט אריין אלעפיל קטורת אונ אמחתה [אזוי אכלי] מיט ברענענדיגע קוילין אונ אין קדשי קדשים שיט ער ארויף די קטרת אויף די קוילין אונ ווי די קטרת הייבין אן ברענען. ווערט ארויך ווי אוואלקין אונ דער כהן גדול גייט באלד ארויס פון קדשי קדשים:

בַּד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן

וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יְהוֹן עַל בִּסְרֵהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא יֵסַר וּבְמַצְנַפְתָּא דְבוּצָא יַחֵית בְּרֵישֵׁהּ לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי בְמַיָּא יָת בִּסְרֵהּ וְיִלְבְּשִׁנּוּן: ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא: ו וִיקָרֵב אַהֲרֹן

תו"א בשרו יומא יב: בגדי קדש הם יומא יט זבחים פח: ומאת עדת בני ישראל יומא ג סב שבועות יד: ואיל אחד יומא ג ע:

רשב"ם

הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביום הכפורים צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחלה להחשיך את הבית בענן הקטורת ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר: (ו) והקריב אהרן. בעזרה את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו יתוודה עליו מיד. ולפי הפשט יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה כמו שמפרש לפנינו ושחט את פר החטאת

בעל הטורים

שעמד ת"י שנה: (ד) ולבשם. אותיות בלו שם שטעונין גניזה:

בית יהודא

וועט דיא גאלד קענען בעטען פאר הקב"ה ער זאל מוחל זיין דיא יודין זייערע עבירות (אלא בארבעה ככהן הדיוט) דריבער מוז דר כהן גדול גיין יום כפור אין קדשי קדשים מיט פיר קליידר וויא אפראסטער כהן (וכולן של בוץ) אונ אלע פיר קליידער מוזין זיין ליינוואנדענע: וקדש ילבש. זאגט רש"י מען מיינט (שיהיו משל הקדש) דיא קליידער זאלן ווערען געקויפט פון היילעגע געלט, פון דיא געלט וואס זענען געהייליגט געווארין צום בית המקדש: יצניף. זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט יחית ברישיה, מען מיינט יגיח בראשו, ער זאל לייגען ואנטאהן דיא היטעל אויף זיין קאפ (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק ותנח בגדו, טייטשט דער תרגום ואחתיתיה, זיא האט געלייגט דאס קלייד נעבין זיך: ורחץ במים. זאגט רש"י (אותו היום) דעם טאג יום כפור (טעון טבילה בכל חליפותיו) דארף דער כהן גדול טובל זיין זיך ביי יעדער מאל וואס ער טאהשט דיא קליידער (וחמש פעמים היה מחליף) פינף מאל הט ער געטאהשט די קליידער (מעבודת פנים לעבודת חוץ) ווען ער האט געטאהן דיא עבודה אין קדשי קדשים אונ ער האט געדארפט טאן דיא עבודה איסער דעם קדשי קדשים האט ער געטאהשט די קליידער (ומחוץ לפנים) אונ ווען ער האט געטאהן דיא עבודה אויסער דעם קדשי קדשים אונ ער האט געדארפט טאן די עבודה אין קדשי קדשים, הט ער אויך געטאהשט די קליידער (ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן) אונ ער האט געענדערט פון דיא גאלדענע קליידער אויף דיא ווייסע קליידער (ומבגדי לבן לבגדי זהב) אונ פון דיא ווייסע קליידער אויף דיא גאלדענע קליידער

רש"י

בד' ככהן הדיוט א וכולן של בוץ: קדש ילבש. (ת"כ) שיהיו ט משל הקדש: יצנף. כתרגומו יחית ברישיה י יניח בראשו כמו (בראשית לט) ותנח בגדו ואחתתיה: ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא לב). וחמש פעמי' הי' מחליף כ מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב

שפתי חכמים

דכתיב דווקא בבגדים של הכהן גדול: ט דק"ל מה דכתיב קדש ילבש משמע קודם לבישה הן קדש וכי מה קדושה יש בכהן קודם לבישה ואין לומר דכבר ביום כפורים שעבר היה לובשן וזה יום כפורים שני דהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא יעבוד בהן לעולם שהרי כתיב והניחם שם. ועל זה פירש שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמליצו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קמ"ל. והטעם שהפר בא משלו לפי שהפר בא לכפרה שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו אבל הבגדים היה מתפלל בעד כל ישראל. מלאתי: י ויהי' בי"ת ומלנפת כמו בי"ת ברוחו שמים שפרה שהוא ג"כ נוספת כאלו אמר ומלנפת בד ילנף ויתפרש הבי"ת במקום עם כלומר עם מלנפת בד יסבב ראשו וכן תרגומו ומלנפתא בלא בי"ת ואשר הביאו לזה מפני שאין בל' הארמי לניפה אבל בלשון הקרא מלינו לנוף ילנוף ויתפרש הבי"ת בל' עם כמו ובאבנט בד יחגור אף כאן עם מלנפת בד יסבב ראשו והכרח להביא התרגום להודיענו שהלניפה הוא בראש ולא במקום אחר ואגב זה פירש מלת יחית שהוא לשון יניח: כ וזהו סדר העבודות ביום כפורים בתחילה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר

ליקוטי יוסף

פייער ציהם צו זיך דעם קלענערין פייער, די גמרא הט זיך גיוואנדערט פון וואנען הט זיך פלוצלונג גענומען אין נדב ואביהוא אזו אגרויסע ליבשאפט, דריבר זאגט די גמרא ווייל זיי האבן גהאט אעבירה אונ האבן איצט גטאן תשובה, דורך די תשובה הט זיך פארשטארקרט די ליבשאפט זייערי צו הקב"ה ביז זייערי נשמות האבן פארלאזין די וועלט אונ זענען אנטלאפן צו הקב"ה, אונ ווייל מיר ווייסין ניט וואס זייערי עבירה איז גיוועין, יעדר תנא זאגט מיט זיין שכל וואס די עבירה זייערי איז גיוועין, אונ וויא משה רבינו האט גזעהן די ליבשאפט פון נדב ואביהוא איז אזו גרויס גוועזן צו הקב"ה, אז פון די גרויסע ליבשאפט זענען זייערע נשמות ארויסגפלויגין צו הקב"ה, דריבר הט ער גזאגט צו אהרן איצט זעה איך אז נדב אונ אביהוא זענען גרעסער פון אונז ביידע, דריבער זאגט דער פסוק אחרי מות שני בני אהרן, הקב"ה האט גיזאגט צו משה נאך דעם ווי דיא צוויי זיהן פון אהרן נדב אונ אביהוא זענען גשטארבין (וואס ווייטער שטייט) בקרבתם לפני ה', פר וואס זענען זיי גשטארבין, ווייל זיי האבען גנענט פר הקב"ה, דריבער זענען זייא גישטארבין, אונ ווייל אז מען איז געוואהנט מיט אזאך איז די ליבשאפט ניט גרוס, זאלסטו זאגן צו אהרן ער זאל ניט קומן צוא יעדער צייט אין קדשי הקדשים נאר איין מאהל אין יאהר, יום הכפורים, וועט דאמאלס זיין ביי אים שטארק די מורא אונ די ליבשאפט צו הקב"ה וועט ער קענען מכפר זיין אויף די יודין זייערע עבירות פון גאנצין יאהר:

פירוש לתורת אלהים

לייב ובאבנט אונ מיט אגארטיל פון ליינן זאל ער זיך ארום גארטלן ובמצנפת בד אונ מיט אהיטול פון ליינן יצנוף זאל ער אן טאן אויף זיין קאפ בגדי די קליידער זאלן זיין פון הקדש ורחץ אונ ער זאל וואשן זיין לייב אין וואסער אונ דר נאך זאל ער די קליידר אן קליידן: (ה) ומאת אונ פון די יודן יקח זאל ער נעמן צוויי ציגן פר אחטאת ואיל אחד אונ איין ווידר זאל ער נעמען פר אעולה: (ו) והקריב אהרן אונ אהרן זאל מקריב זיין

אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהֹוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ח וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד

יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ: ז וְיִסַּב יָת תְּרֵין צְפִירִין וִיקִים יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין צְפִירִין עַדְבִין עַדְבָא

בעל הטורים

(ו) וכפר. בגימ' זה הוידוי דברים שמתודה על פרו:

תו"א ולקח את שבועות יג חולין יח: ונתן אהרן יומא לז קידושין יד:

רש"י

ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור: (ו) את פר החטאת אשר לו. האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. (יומא לו ת"כ) מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו: (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד א' לימין וא'

בית יהודא

(ובכל חליפה טעון טבילה) אונ ביא יעדער טאהשונג דיא קליידער דארף ער זיך טובל זיין (ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור) אונ ביי יעדער טאהשין די קליידער דארף ער צוויי מאל וואשין דיא הענט אונ די פיס פון דעם קעסיל וואסער וואס איז געוועזן אין די עזרה: (ו) זאת פר החטאת אשר לו. אהרן זאל מקריב זיין דעם פר ודעם אקכו וואס ער האט אים געהייליגט פר אחטאת פון זיינעטוועגין (האמור למעלה) וויא עס איז געזאגט געווארען פריער (ולמדך כאן שמשלו הוא בא) דא לערונט דער פסוק אז דעם אקס זאל אהרן קויפין פון זיין געלט (ולא משל צבור) ניט פון דיא יודינס געלט: וכפר בעדו ובעד ביתו. זאגט רש"י (מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו) ווען ער האלט דיא הענט אויף דעם קאפ פון פר זאל ער בעטן ביא הקב"ה ער זאל אים מוחל זיין זיינע עבירות אונ דיא עבירות פון זיינע שטוב מענטשען: (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. אהרן זאל געבן גורלות אויף די צוויא שעירים (מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל) ער שטעלט איין שעיר ביא זיין רעכטע זייט אונ איין שעיר ביא זיין לינקע זייט ואונ ער נעמט

דעת זקנים מבעלי התוספות

שיתקיים ת"י שנים בגי' של בזא"ת: (ח) גורל אחד לה' כו' לעזאזל. כתב הרב אברהם בן עזרא ז"ל כשתגיע לשלשים ושלש תדענו וה"פ כשתגיע לגל עד שעולה בגי' ל"ג תמצא לו דומה שאותה תיבה מתחלקת לשנים כלומר גל עד בד בד והכא נמי החלק האי תיבה לשנים לעז אזל וזהו שעיר המשתלח שהולך לעז לצוק ההר שהוא עז הולך מתרגמינן אזל:

שפתי חכמים

שהוא עבודת חוץ ואח"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטורת של מחתה בפנים ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואח"כ פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים להוציא הכף והמחתה אח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ להקריב שירי המוספין והתמיד של בין הערבים וקטורת הסמים ודו"ק ותמלא. וכדפירש רש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגו' משמע שהיה צריך לטבול קודם לבישת בגדי לבן ולקמן ג"כ כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב אמרינן דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שצריך טבילה ומה שפי' עוד שצריך עוד שני קידושי ידים ורגלים דמשום הכי הטיל הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחילה לפשיטה ורחילה ללבישה ואם איתו ענין לטבילה דככר למדנוה תנהו ענין לקידוש: ל דק"ל למה לי אשר לו והא אין פר אחר נזכר בפרשה זו אלא של אהרן כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגומר משמע להביא הקרבנות משלו וגם מדכתיב בסמוך ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים וגו' משמע דקרבנות הכתובים למעלה בשביל עצמו הביא: מ דכפרה ממש אי אפשר לו' דאין כפרה

פירוש לתורת אלהים

דעם פר חטאת אשר לו וואס געהער צו אים דאס איז דער פר וואס איז געשטאנען אין פסוק ג'. אונ דרום שטייט אשר לו צו ווייזען אז אהרן זאל ברענגען דעם חטאת פון זיין געלט ניט פון צבור וכפר אונ ער זאל פר געבן פאר זיך אונ פאר זיין הויז געזונד [עיין רש"י]: (ז) ולקח אונ ער זאל נעמען דיא צווייא ציקעלעך והעמיד אונ ער זאל זיי שטעלען פר גאט פתח אין דער טיר פון דעם אוהל מועד: (ח) ונתן אהרן אונ אהרן

ליקוטי יקרים

(ח) ונתן אהרן וגו' גורל אחד וגו'. דער ענין פון דיא צווייא שעירים איז געגין דעם גוף אונ די נשמה, ווען דר מענטש לעבט איז ער צוזאמען געשטעלט פון צוויי זאכן, פון אגוף מיט אנשמה, דר גוף קען ניט זיין אן די נשמה, די נשמה קען ניט זיין אויף די וועלט אן אגוף, אונ ווען דער מענטש לעבט קען די נשמה ציהען דעם גוף צו זיך, דר גוף זאל ווערן הייליג ווי די נשמה, ווי משה רבינו איז געווען אונ וויא דיא אבות זענען געווען, אונ עס קען זיין פרקערט דר גוף זאל ציהען די נשמה צו זיך אונ ער זאל מטמא זיין די נשמה מיט זיינע עבירות וויא די גרעסטע רשעים האבן געטאן, אונ עס קען זיין דיא נשמה זאל אביסול הייליגן דעם גוף מיט מצות אונ דער גוף זאל אביסול מטמא זיין דיא נשמה מיט עבירות, דיא מענטשין זענען דאס מערסטע, נאכדעם ווען דער מענטש שטארבט, אוב ער איז אצדיק אונ די נשמה זיינע איז אין גן עדן, שפייזט דיא נשמת

הערה (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו'. דער ענין פון דעם שעיר וואס איז געשיקט געווארען צום עזאזל, איז איינע פון דיא סודות התורה, נאר מען קען זאגין מיר ווייסין ביי יעדער קרבן האט דער בעל הבית פון קרבן געדארפט לייגין זיינע ביידע הענט אויף דעם קאפ פון קרבן מיט דעם גאנצין כח, אונ ער האט געזאגט ודוי, אונ באלד האט מען געמוזט שעכטין דעם קרבן, אונ מיט די כחות פון די הענט האט ער ארויפגעצויגין אויף דעם קרבן די כחות פון הארצין זיינע גוטע טראכטונגען, וואס ער האט געהאט אונ זיינע שלעכטע טראכטונגען, דריבער איז דער קרבן גיוועזן הייליג אונ טמא, האט הקב"ה גיבאטין אויף דעם מזבח זאל זיין צווייערליי פייערין איין פייער פון האלץ אונ איין פייער פון הימעל, דער פייער פון האלץ האט אויסגעברענט פון קרבן די טומאה פון די עבירות, דער פייער פון הימעל האט אויסגעברענט פון קרבן די הייליגקייט פון די מצות אונ האט ארויפגעבריינגט דעם הייליגען ריח צו הקב"ה, דריבער זאגט דער פסוק אשה ריח ניחוח לה', דער פייער פון הימעל ברייינגט דעם גוטען הייליגען ריח פון קרבן צו הקב"ה, דס איז נאר ביי אלע קרבנות פון גאנצין יאהר, אבער ביי די שעירים פון יום כפור, וואס דער כהן גדול איז דער שליח פון אלע יודין אונ ער נעמט אלע מצות אונ אלע עבירות פון אלע יודין אונ לייגט זייא אויף די צוויי שעירים, אלע עבירות פון אלע יודין לייגט ער אויף דעם קאפ פון איין שעיר, איז דער שעיר אין גאנצין גיווארין טמא, אויף דעם אנדערין שעיר ליגען אלע מצות דריבער מוזין זיין צוויי שעירים, אונ וויל איין שעיר איז גאנץ הייליג קומט ער אין קדשי קדשים, אונ וויל דער אנדערער שעיר איז אין גאנצין טמא קען ער ניט קומען צום פארברענען אויף דעם מזבח נאר מען מוז אים אוועק פירען לעזאזל, ווי דער פסוק זאגט ונשא השעיר עליו את כל עונות בני ישראל, וויל ער טראגט אויף זיך אלע זינד פון אלע יודין דריבער מוז מען אים אוועק פירען אין דער מדבר, אונ וויל מען ווייס ניט וועלכין שעיר זאל מען מטמא זיין מיט די עבירות אונ וועלכין זאל מען הייליגען מיט די מצות דריבער האט מען געמוזט מאכין אגורל, ווי הקב"ה וועט זאגין דורך דעם גורל (המעתיק יס"י):

לַיהוָֹה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל׃
ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר
עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָֹה וְעָשָׂהוּ
חַטָּאת׃ י וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו

חַד לִשְׁמָא דַייָ וַעֲדַבָא
חַד לַעֲזָאזֵל׃ ט וִיקָרֵב
אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִי סְלִיק
עֲלוֹהִי עֲדָבָא לִשְׁמָא דַייָ
וְיַעְבְּדִנֵהּ חַטָּאתָא׃
י וּצְפִירָא דִי סְלִיק עֲלוֹהִי

תו"א לעזאזל יומא סז: את השעיר יומא מ: ועשהו חטאת יומא מ מא קידושין יד חולין כד כריתות כח: והשעיר אשר יומא לט:

בעל הטורים

(ח) וגורל. ב' הכא ואידך וגורל לבוזזינו דהיינו המן שנ' בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב"ה אינגו שוה לך ככר הפלת גורלות ונפל חבלי בישראל מכל ע' אומות וז"ש גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שמכפר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עונות תם הוא.

בית יהודא

צוויי גאלדענע שטיקלאך בלעך, זיי דארפען זיין ביידע גלייך, אויף איינם איז געשריבען לַהַשֵׁם, אויף דאס אנדערע איז געשריבען לַעֲזָאזֵל (דָם רופט מען גורלות), אונ ביידע שטיקלאך בלעך לייגט מען אריין אין אקאסטין, אונ מען צומישט זייא מען זאל ניט דערקענען וועלכער איז לה' אונ וועלכער לַעֲזָאזֵל] (וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בַּקַלְפִּי) דר כהן גדול שטעקט אריין ביידע הענט אין דעם קעסטיל (וְנוֹטֵל גּוֹרָל בְּיָמִין וַחֲבֵרוֹ בִּשְׂמֹאל) איין גורל ושטיקול בלעך נעמט ער אין דיא רעכטע האנט אונ דעם אנדערין גורל נעמט ער אין דיא לינקע האנט (וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם) דיא צוויא גורלות לייגט ער אוף דיא צוויי שעירים, דעם גורל וואס אין זיין רעכטע האנט לייגט ער אוף דעם שעיר וואס שטייט בייא זיין רעכטע האנט, אונ דעם גורל וואס אין זיין לינקע האנט לייגט ער אוף דעם שעיר וואס שטייט ביי זיין לינקע האנט (אֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ לַשֵׁם) דער שעיר וואס אוף אים ליגט דער גורל לה' (הוּא לַשֵׁם) אים איז מען מקריב צו הקב"ה (וְאֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ לַעֲזָאזֵל) אונ דער שעיר וואס אויף אים ליגט דר גורל לַעֲזָאזֵל (מְשְׁתַּלַּח לַעֲזָאזֵל) ווערט ער אוועקגעשיקט לַעֲזָאזֵל: וַעֲזָאזֵל]. זאגט רש"י (הוּא הַר עַז וְקָשֶׁה) עֲזָאזֵל מיינט מען אשטארקער בארג אונ אהארטער (צוּק גָבוֹהַּ) אהוכער בארג (שֶׁנֶאֱמַר) ווארום עס שטייט אין פסוק מען זאל שיקען דעם שעיר (אֶל אֶרֶץ גְזֵרָה, חֲתוּכָה) צו אלאנד וצו אארט] גזרה, וואס ער זאל דארט ווערען חתוכה, צו שניטען, ווען דער שעיר איז אראפגעפאלין פון בארג איז ער צוריסען געווארין אוף שטיקער: (ט) וְעָשָׂהוּ חַטָּאת]. ער זאל אים מאכין פאר אחטאת (כְּשֶׁמַּנִּיחַ הַגּוֹרָל עָלָיו) ווען דער כהן גדול לייגט דעם גורל לה' אויף דעם שעיר (קוֹרֵא לוֹ שֵׁם) רופט ער אוף דעם שעיר אנאמען (וְאוֹמֵר

רש"י

לשמאל ב ונותן ב' ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל ונותן עליה' את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל: עזאזל. (יומא סז ת"כ) הוא הר עז וקשה צוק גבוה ש שנא' ארץ גזרה חתוכה: (ט) ועשהו חטאת. (ת"כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ע ואומר ל ה' חטאת:

שפתי חכמים

אלא לאחר זריקת דמים כדכתיב בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגו' ונתן על קרנות המזבח וזה עדיין קי הוא שהרי אח"כ כתיב ושחט את פר החטאת לכך ילפינן מלכפר עליו שפירושו וידוי. מלאתי: נ מדכתיב ונתן על שני השעירים וגו' למשמע בנתינה אחת נתן על שניהם גורלות וזה אי אפשר אם לא אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל: ס דכל' עזאזל נשמעים תרווייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל לשון חוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש"י מנלן דהר הי' שם משום שנא' ארץ גזרה וגזירה ל' חתוכה באם אתה מחתך חרין בארץ ממילא נעשית הר שהרי העומד באותו חרין הרי הוא כמו שעומד בעמק ההר: ע כלו' ועשהו חטאת היינו קורא עליו שם חטאת. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא

ליקוטי יקרים

פון איר פערגעניגן דעם גוף אונ דר גוף שלאפט ווי איינר שלאפט מיט אגאנץ זיסן חלום וואס ציהט זיך עטליכע שעה, ביז עס וועט זיין תחיית המתים וועט די נשמה נאך אמאל זיך בהעפטין מיט דעם גוף, אונ פארקערט ווען ארשע שטארבט אונ דיא נשמה קומט אין גיהנם אונ האט יסורים שפייזט זיא מיט אירע יסורים דעם גוף וואס ליגט אין קבר אזו לאנג ביז דער גוף ווערט פארפוילט, אונ עס ווערט פון אים ערד, אונ בייא דעם מיטלין מענטש וואס דיא נשמה הט פריער יסורים פאר אירע עבירות, דאמאלס שפירט דר גוף אין קבר אויך די יסורים, אבער נאכדעם אז די נשמה הט שון אפגענומן איר שטראף אונ זיא קומט אין גן עדן נעמן שכר פר אירע מצות אונ זיא הט פארגעניגן אין גן עדן שפירט דר גוף אין קבר אוך דס פערגעניגן אונ די נשמה וועט זיך נאך אמאל בהעפטין מיט דעם גוף צוא דיא צייט פון תחיית המתים, אונ ווייל הקב"ה וויל יעדער מענטש זאל זיין אצדיק, דריבר הט הקב"ה געגעבין אין יעדר יאהר איין טאג זאל יעדער יוד אוועקלאזין אלי זאכן וואס גיהער צום גוף אונ ער זאל גאר אין זינען האבין וועגין דיא נשמה, אונ זאל טאן תשובה פר הקב"ה, אונ צו ווייזן דעם מענטש אז דר עיקר איז די נשמה, אז ער וועט זיין אצדיק קען ער זוכה זיין צו קומען ביז צו הקב"ה מיט דעם גרעסטין כבוד אונ פערגעניגן אונ ער וועט קענן מיט נעמן דעם גוף אוך צו דעם פערגעניגן, אונ אז ער וועט זיין ארשע וועט דער גוף גיין אין קבר אונ זייני בייגר ווערלין. צו בראכין ווערין אין קבר מיט דיא יסורים וואס ער וועט שפירן פון די נשמה ווען זיא וועט גמשפט ווערן אין גיהנם, דריבער הט הקב"ה גיבאטין מען זאל נעמען צווייא שעירים יום כפור איין שעיר געגין גוף אונ איין שעיר געגין די נשמה, מען זאל די ביידע שעירים שטעלין אין דיא עזרה, צו ווייזן אז דר גוף מיט די נשמה גיהערין צו הקב"ה ווי מיר זאגין הנשמה לך והגוף שלך, די נשמה איז דיינע דר גוף איז דיינער, אונ ווייל דיא נשמה אונ דר גוף גיהערין צו הקב"ה, דריבער האט הקב"ה גיבאטין מען זאל ווארפין גורל, וועלכער שעיר זאל זיין געגין גוף אונ וועלכער שעיר זאל זיין געגין דיא נשמה, אונ דער שעיר וואס אוף אים פאלט דר גורל לה' וואס ער איז געגין דיא נשמה, קומט ער אריין אין קדשי קדשים מיט גרוס כבוד, צו ווייזן אז דיא נשמה וועט זוכה זיין וועט זיא אויך קומען פר הקב"ה מיט גרוס כבוד, אונ דער שעיר וואס אוף אים

פירוש לתורת אלהים

זָאל גֶעגֶעבֶּען עַל אויף דִיא צְוֶויא צִיקֶעלֶעךְ גוֹרָלוֹת. אֵיין גוֹרָל צוּ גָאט וְגוֹרָל אוּנ אֵיין גוֹרָל צוּ עֲזָאזֵל [ע' רש"י]:
(ט) וְהִקְרִיב אוּנ אַהֲרֹן זָאל גְנֶעהֶמֶען דֶעם שָׂעִיר אֲשֶׁר וָוס אִיז אוף גְגַאנְגֶען אוף אִים דֶר גוֹרָל וָואס אִיז גְשְׁרִיבֶּען לַיְיָ וְעָשָׂהוּ אוּנ עֶר זָאל אִים מַאכֶען פַר אַחַטָּאת [עיין רש"י]:
(י) וְהַשָּׂעִיר אוּנ דֶר שָׂעִיר אֲשֶׁר וָוס אוף אִים אִיז אוף

הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה׃ יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת

עַדְבָא לַעֲזָאזֵל יִתָּקַם כַּד
חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי
לְשַׁלַּח יָתֵהּ לַעֲזָאזֵל
לְמַדְבְּרָא׃ יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן
יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי
לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ וְיִכּוֹס יָת
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ׃

תו"א יעמד חי יומא מ סד סה עא: לכפר עליו יומא מ עה: לעזאזל המדברה יומא סז: אשר לו שם נא שבועות יד: ושחט את פר מנחות יט:

בעל הטורים

מכפר: ג"פ כתיב עזאזל (נ"ל דלא הסיב דמשלח) כנגד נושא עון ופשע

רשב"ם

אשר לו: (י) לשלח אותו לעזאזל המדברה. לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו. אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר. ובתלמוד מדבריות ביתיות. במס' ביצה: לעזאזל. למ"ד יתירה כלמ"ד בית ארבאל שהוא מל' וארב לו. וכן מ"ם של ריקם וחנם יתירה לתיקון פעולה כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועש. וק:

רש"י

(י) יעמד חי. כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקם כד חי. (ת"כ) מה ת"ל פ לפי שנא' לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח מכאן ששליחותו למיתה: לכפר עליו. שיתודה עליו צ כדכתיב והתודה עליו וגו': (יא) וכפר בעדו וגו'. (ת"כ) וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים ק שהם כלם קרוים ביתו שנ' (תהלים קלה) בית אהרן ברכו את ה' וגו' מכאן שהכהני' מתכפרים בו (ת"כ) וכל כפרתן אינה אלא על טומא' ר מקדש וקדשיו כמו שנא' וכפר על הקדש מטומאות

בית יהודא

לה' חטאת) אונ ער זאגט לה' חטאת דער שעיר זאל זיין אחטאאת צו הקב"ה: (י) יָעֳמַד חַי. זאגט רש"י (כמו יועמד חי) עס איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען יועמד חי. דער שעיר זאל בלייבען שטיין לעבעדיג (ותרגומו) דער תרגום טייטשט אויך אזו (יתקם כד חי) ער זאל בלייבען שטיין לעבעדיג, פרעגט רש"י (מה תלמוד לומר) צו וואס דארף דער פסוק זאגין דער שעיר זאל בלייבען שטיין לעבעדיג, ענטפערט רש"י (לפי שנאמר לשלח אותו לעזאזל) ווייל עס שטייט אין פסוק מען זאל דעם שעיר שיקען לעזאזל (ואיני יודע שלוחו אם למיתה אם לחיים) אונ איך וויים ניט צו וואס מען שיקט אים, מען זאל אים דארטין הרגען אדער ער זאל בלייבען לעבען (לכך נאמר) דריבער זאגט דער פסוק (יעמד חי) ער זאל שטיין לעבעדיג (עמידתו חי עד שישתלח) ער בלייבט שטיין לעבעדיג ביז ער ווערט אוועקגעשיקט צום בארג (מכאן ששליחותו למיתה) פון דאנען ווייסין מיר אז ער ווערט אוועק געשיקט צוא געהרגת ווערען: ולכפר עליו). זאגט רש"י מען מיינט (שיתודה עליו) ווען דער כהן גדול לייגט זיינע הענט אויף דעם קאפ פון שעיר המשתלח זאל ער בעטן ביי הקב"ה ער זאל מוחל זיין דיא זינד פון אלע יודין (כדכתיב) וויא עס שטייט אין פסוק והתודה עליו וגו', ער זאל זאגען ודוי פון אלע יודינס וועגען אונ זאל געבן זייערע זינד אויף דעם קאפ פון שעיר המשתלח: (יא) וכפר בעדו וגו'). זאגט רש"י מען מיינט (וידוי שני) דעם אנדערין ווידוי נום דער כהן גדול זאגט, האט ער געזאגט (עליו ועל אחיו הכהנים) פר זיך אונ פאר אלע כהנימ'ס וועגן וואס זייא ווערין גערופען זייגע ברודער (שהם כולם קרוים ביתו) אלע כהנים ווערען גערופען זיי זענען דיא שטוב פון כהן גדול (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (בית אהרן ברכו את ה') די שטוב מענטשין פון אהרן נאלע כהנים! זאלען לויבען צו הקב"ה (מכאן שהכהנים מתכפרים בו) פון דאנען ווייסען מיר אז דיא זינד פון אלע כהנים ווערט פארגעבען דורך דעם קרבן פון אהרן (וכל כפרתן אינה אלא על טומאת מקדש וקדשיו) מיט דעם קרבן ווערט זיי נאר פארגעבען דיא זינד פון טומאה טאמער איז אכהן גוועזען טמא אונ ניט ווילענדיג! ער האט פארגעסין אז ער איז טמא! האט ער געגעסען פון קרבנות אדער ער איז אריינגעגאנגען אין בית המקדש (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (וכפר על הקודש מטומאות וגו') ער זאל מכפר זיין וואס האט געטראפין אויף דיא הייליגקייט פון מקדש אונ פו

שפתי חכמים

הקריבו לשם חטאת כדין חטאת. וי"ל דלקמן בפ' כתיב ושחט את שעיר החטאת וגו' משמע דעקיין לא הקריבו: פ פירוש לפי שנאמר יעמדאוהין עמידה אלא מחיים אם כן מה ת"ל חי כו': צ אבל לא כפרת דמים שהרי השעיר הזה לא הי' נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשתלח לעזאזל: ק וגם זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו. וא"ת למה לא כפר אהרן על אחיו הכהנים בוידוי ראשון שהתודה בעדו ובעד ביתו. וי"ל משום דכתיב התקושטו וקושו ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים לכך התודה אהרן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואח"כ בוידוי שני התוד' גמי בעד אחיו ומלת ביתו כאמר' גם על אחיו שנא' בית אהרן וגו': ר מזה רוצה גם כן להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל כפרתן אינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אם כן כל הכהנים צריכין כפרה על זה:

פירוש לתורת אלהים

גנאנגען דר גורל וואס איז געשריבן לעזאזל יעמד חי זאל געשטעלט ווערן לעבעדיגרהייט פר גאט לכפר עליו צו פר געבען אויף אים ער זאל אויף אים מתודה זיין די זינד לשלח אותו צו אוועק שוקין אים צו עזאזל המדברה אין דער מדבר: (יא) והקריב אונ אהרן זאל גינעהנן דעם פר החטאת וואס איז צו אים וכפר בעדו אונ ער זאל פר געבען פר אים אונ פר זיין הויז גזונד ער זאל

ליקוטי יקרים

איז גפאלין דר גורל לעזאזל שטייט אגאנצין טאג אין דר עזרה, געבין דעם שעיר וואס איז לה', צו ווייזין די גאנצי צייט ווס דר מענטש לעבט איז דר גוף מיט דר נשמה צוזאמן, אונ פארין נאכט פירט מען אוועק דעם שעיר וואס געגין גוף אויסער דיא מחנה אונ מען ווארפט אים אראפ פון אבארג אונ ער ווערט צוברָאכן גלידערווייז, צו ווייזין אז פארין נאכט ווען ער ווערט זיין אלט אונ ווערט שטארבין ווערט ער אראפ פון זיין גרוסקייט אונ מען ווערט אים אריינווארפין אין קבר אונ דר מלאך דומה קומט אונ צוברעכט אים דעם גוף, אז דער מענטש וועט דאס אלץ זעהן וועט ער חרטה האבען אויף זיינע עבירות אונ וועט טאהן תשובה וועט ער זוכה זיין צוא עולם הזה אונ עולם הבא:

אֲשֶׁר־לוֹ׃ יב וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה
גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה
וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה
וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת׃ יג וְנָתַן אֶת־
הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִסָּה ׀ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת׃
יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ
עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי

אונקלוס

יב וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא
גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעִלָּוֵי
מַדְבְּחָא מִן קֳדָם יְיָ וּמְלֵי
חָפְנוֹהִי קְטוֹרֶת בּוּסְמִין
דַּקִּיקִין וְיָעֵל מִגָּיו
לְפָרֻכְתָּא׃ יג וְיִתֵּן יָת
קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא עַל
אֶשָּׁתָא לִקֳדָם יְיָ וְחָפֵי
עֲנָנָא קְטָרְתָּא יָת כַּפָּרְתָּא
דִּי עַל סַהֲדוּתָא וְלָא
יְמוּת׃ יד וְיִסַּב מִדְּמָא
דְתוֹרָא וְיַדֵּי בְאֶצְבְּעֵהּ עַל
אַפֵּי כַּפּוּרְתָּא קִדּוּמָא

תו"א אשר לו שבועות יד: ולקח מלא המחתה יומא מת מט זבחים נח: גחלי אש פסחים עה: ומלא חפניו יומא מו מז זבחים קט: והביא מבית יומא מז מט מנחות יא: ונתן את הקטרת יומא נג: וכסה ענן שם נג: על פני הכפרת שם נה סנהד' ה מנחות כז:

בעל הטורים

ונתלה שבזכות ג' אבות: (יב) ומלא חפניו. ב' דין ואידך ומלא החבל להחיות גבי יואב שבזכות עבודת יום הכפורים היו נוצחים במלחמה: סמים דקה. בגימטריא דקה מדקה: דקה. ב' דין ואידך ואחר האש קול דממה דקה זהו כי בענן אראה על

בית יהודא

קָרְבָּנוֹת: (יב) וּמֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל גֶעמֶען בְּרֶענֶענְדִיגֶע קוֹילִין פוּן מִזְבֵּחַ, זָאגְט רש"י (הַחִיצוֹן) דִיא קוֹילִין זָאלֶען גֶענוּמֶען וֶוערֶען פוּן אוֹיסְוֶוענְדִיגְסְטִין מִזְבֵּחַ: וּמִלִּפְנֵי ה'. עֶר זָאל גֶעמֶען דִי קוֹילִין (מִצַּד שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח) פוּן דִי זַייט מִזְבֵּחַ וָוס אִיז פַאר דִי טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד (וְהוּא צַד מַעֲרָבִי) דָס אִיז דִי מַעֲרָב זַייט פוּן מִזְבֵּחַ: דַּקָּה. דִיא קְטוֹרֶת זָאל זַיין דִיעֶן, פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר דַּקָּה) צוּ וָוס דַארְף דֶער פָּסוּק זָאגִין דִיא קְטוֹרֶת וָוס מֶען וֶועט רֵייכֶערִין יוֹם כִּפּוּר זָאל זַיין דִיעֶן (וַהֲלֹא כָּל הַקְּטוֹרֶת דַּקָּה הִיא) אַלֶע קְטוֹרֶת אֲפִילוּ דִי קְטוֹרֶת וָוס מֶען הָאט גֶערֵייכֶערְט אַלֶע טָאג זֶענֶען אוֹךְ גֶוועֶן דִיעֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק) זָאלְסְט שְׁטוֹיסִין דִי בְּשָׂמִים זַייא זָאלֶען זַיין דִיעֶן (אֶלָּא שֶׁתְּהֵא דַקָּה מִן הַדַּקָּה) נָאר מֶען מֵיינְט דִיא דִינֶע בְּשָׂמִים זָאל גֶעשְׁטוֹיסִין וֶוערֶען זַייא זָאלֶען זַיין נָאךְ דִינֶער (שֶׁמֵּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים הָיָה מַחֲזִירָם לְמַכְתֶּשֶׁת) עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר הָט מֶען דִי בְּשָׂמִים נָאךְ אַמָאל אַרַיינְגֶעלֵייגְט אִין אַשְׁטוֹיסִיל אוּנ מֶען הָאט זֵיי נָאךְ אַמָאל גֶעשְׁטוֹיסֶן זַייא זָאלֶען וֶוערֶען נָאךְ דִינֶער: (יג) וְעַל הָאֵשׁ. עֶר זָאל גֶעבֶּען דִי קְטוֹרֶת אוֹף דֶעם פַייעֶר (שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתָּה) וָואס אִין דֶעם פַייעֶר פַאן, אוֹיבּ עֶר וֶועט אַזוֹ טָאן (וְלֹא יָמוּת) וֶועט עֶר נִיט שְׁטַארְבֶּען (הָא אִם לֹא עֲשָׂאָהּ כְּתִקְנָהּ) אָבֶּער אַז עֶר הָט נִיט גִיטָאהְן וִויא עֶר דַארְף טָאן (חַיָּיב מִיתָה) אִיז עֶר פַארְשׁוּלְדִיגְט גִיוָוארֶען צוּ שְׁטַארְבֶּן: (יד) וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ. עֶר זָאל שְׁפְּרִיצֶען מִיט זַיין פִינְגֶער אוֹף דֶעם כַּפּוֹרֶת (הַזָּאָה אַחַת בְּמַשְׁמַע) מֶען מֵיינְט עֶר זָאל טָאן אֵיין שְׁפְּרִיץ (וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים) אוּנ פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת זָאל עֶר שְׁפְּרִיצֶען זִיבֶּען מָאל (הֲרֵי אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה) דַארְף

רש"י

וגו': (יב) מעל המזבח. ש החיצון (יומא מה): מלפני ה'. מצד שלפני הפתח והוא צד מערבי: דקה. (יומא מו) מה ת"ל דקה והלא כל הקטורת דקה היא שנאמר (שמות ל) ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת: (יג) על האש. שבתוך המחתה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה א חייב מיתה: (יד) והזה באצבעו. הזאה אחת ב במשמע: ולפני הכפרת יזה שבע. הרי אחת למעלה ושבע למטה:

שפתי חכמים

ש מדכת' מעל המזבח מלפני ה' ופרש"י מצד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה' וא"כ ע"כ מזבח החיצון הוא דאי הפנימי מאי מלפני ה' דמשמע מהצד שלפני ה' והא כולו מזבח הפנימי לפני ה' אלא מזבח החיצון הוא וצד מערבי היה נגד מזרח המקדש ששם הוא פתח המוקדש שנקרא פנים: ת לאפוקי שלא תפרש שאם אחרת הית' לפני ה' ושם נתן הקטורת מ"ה פי' על האש שבתוך המחתה נתן הקטורת לפני ה' כלומר ולא מבחוץ כדעת לצדוקים: א כלומר שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם אע"פ שלא עשה כצדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטורת על האש שם במחתה אפ"ה אם חסר מסממניה הן סמנים או המשקל שלא יהא כתיקונו חייב מיתה מ"ה נקט רש"י הא אם לא עשאה וכו' דהא פשיטא מכלל לאו אתה שומע הן. וק"ל: ב איצו ר"ל שמלת והזה אחת במשמע דוהזה אינו משמע אם אחת אם יותר אלא רוצה לומר והזה באצבעו

פירוש לתורת אלהים

אוֹף אִים מִתְוַדֶּה זַיין זַיינֶע זִינְד אוּנ דִי זִינְד פוּן זַיין הוֹיז גִזוֹנְד וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל קוֹילִין דֶעם פַּר הַחַטָּאת וָוס אִיז פַּר אִים: (יב) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען אַפַייעֶר פַאן פוּל מִיט פַייעֶרְדִיגֶע קוֹילִין פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס פַר גָאט וּמְלֹא אוּנ פוּל זַיינֶע הֶענְט זָאל עֶר נֶעמֶען קְטוֹרֶת פוּן גִיוֶוערְץ דַּקָּה דִין וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל דָאס בְּרֶענְגֶען אִינְוֵוייגְ פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: (יג) וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבֶּן דִי קְטוֹרֶת אוֹף דֶעם פַייעֶר וָוס אִיז אִין דֶר פַייעֶר פַאן לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט וְכִסָּה אוּנ דֶר רוֹיךְ פוּן דִי קְטוֹרֶת זָאל בַּדֶעקִין אֶת הַכַּפּוֹרֶת דָאס כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָוס לִיגְט אוֹף דֶעם אָרוֹן וִויא דִי לוּחוֹת לִיגֶן אוּנ עֶר וֶועט אַזוֹ טָאהְן וְלֹא יָמוּת וֶועט עֶר נִיט שְׁטַארְבֶּן: (יד) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם פַּר וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אֵיין מָאל מִיט

הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ׃ טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־
דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־
דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה
אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃
טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם

אונקלוס

וְלִקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע
זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ׃
טו וְיִכּוֹס יָת צְפִירָא
דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל
יָת דְּמֵהּ לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא
וְיַעְבֵּד לִדְמֵהּ כְּמָא דִי
עֲבַד לִדְמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי
יָתֵהּ עַל כַּפֻּרְתָּא וְלִקֳדָם
כַּפֻּרְתָּא׃ טז וִיכַפַּר עַל
קֻדְשָׁא מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִמְּרָדֵיהוֹן לְכָל
חַטָּאֵיהוֹן וְכֵן יַעְבֵּד

ת"א ולפני הכפרת יזה יומא נה: אשר לעם שבועות יג יד: ועשה את דמו יומא נה: והזה אותו שם: וכפר על הקודש מכות ז ח יב: ומפשעיהם לכל מכות ז ח כריתות כה:

בעל הטורים

הכפורת פירוש כי בענן הקטורת שנאמר בה דקה יהיה קול דממה דקה ויראה כבוד ה׳: (יד) יזה . ב׳ דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה ישכיל עבדי שמדבר בענין משיח שעתיד הקב"ה להחזיר ב׳ המשפחות שכשיבא מלך המשיח תחזור ג"כ משפחת כהונה (ובית דוד) לעבודתם : ולפני הכפורת יזה ז"פ. למה מזה אחת למעלה וז׳ למטה כי די לתחתונים שיהיו א׳ מז׳ בעליונים וכן אמר דוד ז׳ הללו את ה׳ מן השמים וא׳ הללו את ה׳ מן הארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא לאחר כ"א תיבות אמר די שאהיה א׳ מז׳ מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג׳ תיבות. ט"ז הזאות על הכפורת כנגד ט"ז בריתות שנכרתו בסיני. ט"ז על הפרוכת כנגד ט"ז שבאוהל מועד. ט"ז על מזבח הזהב עם שיורי הדם שעל המזבח החיצון כנגד ט"ז שבערבות מואב והיינו דכתיב דם הברית. וה׳ טבילות כנגד ה׳ עבודות שמשנה מחוץ לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה׳ תפלות והן כנגד ה"פ מלך הכבוד שבמזמור לה׳ הארץ ומלואה ובאות לכפר על הנפש שיש לה ה׳ שמות . וי׳ קידושין כנגד י"פ שמזכיר השם בו ביום . ובפרשה י"פ השם עד תטהרו . וכ"ד ככרות כתובין בענין יה"כ בואתה תלוה ובהר סיני וכאן ובאמור אל הכהנים ובפנחס לכפר

רש"י

(טו) אשר לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל ג והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם : כאשר עשה לדם הפר. אחת למעלה ד ושבע למטה:(טז) מטמאת בני ישראל . (ת"כ) על הנכנסין למקדש בטומאה ה ולא

בית יהודא

ער שפריצען איין שפריץ העכער אונ זיבען שפריצען נידעריגער : (טו) וַאֲשֶׁר לָעָם]*. אַהֲרֹן זָאל שֶׁעכְטִין דֶעם שָׂעִיר וָואס עֶר אִיז אַחַטָּאת פַאר דֶעם פָאלְק, פַאר אַלֶע יודין , זָאגְט רש"י (מַה שֶׁהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים) אוֹיף דִיא עֲבֵירוֹת וָואס דֶער פַּר אִיז מְכַפֵּר אוֹיף דִיא כֹּהֲנִים (מְכַפֵּר הַשָּׂעִיר עַל יִשְׂרָאֵל) אִיז דֶער שָׂעִיר מְכַפֵּר אוֹיף אַלֶע יודין (וְהוּא הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַה׳) דָאס אִיז דֶר שָׂעִיר וָואס אוֹיף אִים אִיז גֶעלֶעגִין דֶער גוֹרָל לַה׳ , אִיז עֶר מְכַפֵּר אוֹיף אַלֶע יוּדִין טָאמֶער אִיז אַיוּד וְאִישְׂרָאֵל אָדֶער אַלְוִיִם גֶוֶוען טָמֵא , אוּנ עֶר הָאט פַארְגֶעסִין אַז עֶר אִיז טָמֵא אוּנ אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין מִקְדָּשׁ אָדֶער עֶר הָאט גִיגֶעסֶען קָרְבָּנוֹת : (כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר) . אַזוֹ וִוי אַהֲרֹן הָאט גֶעטָאן מִיט דִיא בְּלוּט פוּן פַּר עֶר הָאט גֶעשְׁפְּרִיצְט (אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה) אֵיין שְׁפְּרִיץ הֶעכֶער אוּנ זִיבֶען שְׁפְּרִיצֶען נִידֶערִיגֶער , אַזוֹ הָאט עֶר גֶעשְׁפְּרִיצְט דִי בְּלוּט פוּן שָׂעִיר , אֵיין שְׁפְּרִיץ הֶעכֶער אוּנ זִיבֶען שְׁפְּרִיצֶען נִידֶערִיגֶער : (טז) וּמִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל]. דֶער פַּר מִיט דֶעם שָׂעִיר הָאבֶען מְכַפֵּר גֶוֶוען (עַל הַנִּכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ בְּטוּמְאָה) אוֹיף דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶוען זֵיי זֶענֶען גֶוֶוען טָמֵא (וְלֹא נוֹדַע לָהֶם בַּסּוֹף) אוּנ זֵיי וֶוייסִין נִיט אַז זֵיי זֶענֶען גֶוֶוען טָמֵא , אוּנ וֶוייסִין נִיט אַז זֵייא הָאבֶען גְטָאהְן

שפתי חכמים

משמע הזאה אחת מכח ג"ש דנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים למטה בפר מה למטה בפר שבע אף שעיר למטה שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת מדכתיב והזה אותו ודרז"ל אותו מיעוטא הוא פעם אחת יזה ולא יותר למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפורת אינו אלא אחת אף הזאת פר למעלה אחת דדמים דמים לג"ש. הרא"ם : ג כלו׳ דהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפירש"י לעיל בסמוך כך שעיר לבור מכפר על טומאת מקדש . וה"פ דק"ל מה צריך לכתוב אשר לעם והא אין שעיר חטאת אחר אלא שעיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ושעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתיב גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו׳ . וכך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש : ד פי׳ מה שצריך רש"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליוני׳ מתחתונים ותחתוני׳ מעליוני׳ ונימא למעלה ולמטה או אחד או ז׳ דה"א דנילף גופא מגופא קמ"ל כאשר עשה להקיש שעיר לפר לכל עשיותיו : ה פי׳ על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"א וגילוי עריות או שפיכת דמים הנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש ש"מ בטומאת מקדש וקדשיו

פירוש לתורת אלהים

זַיין פִינְגֶער פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת . קֵדְמָה אִין מִזְרָח זַייט וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת אוּנ פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶל וַוייטֶער זָאל עֶר אוֹיךְ שְׁפְּרֶענְגִין מִיט זַיין פִינְגֶער זִיבֶען מָאל פוּן דֶעם בְּלוּט (עיין במשניות במסכת יומא) : (טו) וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל קוֹלִין דֶעם שָׂעִיר הַחַטָּאת וָוס אִיז צוּם פָאלְק וָואס אוֹיף אִים אִיז גְפַאלֶן דֶר גוֹרָל לַיְיָ אוּנ זָאל בְּרֶענְגֶען דֶם בְּלוּט פוּן דֶעם שָׂעִיר אִינְוֶוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ אוּנ עֶר זָאל טָאן מִיט דֶעם בְּלוּט כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹ וִוי עֶר הָט גְטָאן צוּ דֶעם פַּר הַחַטָּאת וְהִזָּה אוּנ זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם בְּלוּט גֶעגֶען דֶעם כַּפּוֹרֶת אֵיין מָאל וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת אוּנ פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶל וַוייטֶער זָאל עֶר שְׁפְּרֶענְגֶען זִיבֶּן מָאל : (טז) וְכִפֶּר אוּנ עֶר זָאל פַר גֶעבֶּן אוֹיף דֶעם הֵיילִיגְקֵייט מִטּוּמְאוֹת פוּן דִי אוּם ביינִיגְקֵייט פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִי יִשְׂרָאֵל וָוס זֶענֶען אַרַיין גְגַאנְגֶן אִין בֵּיהמ"ק בְּשׁוֹגֵג בְּשַׁעַת זֵיי זֶענֶען גְוֶוען טָמֵא וּמִפִּשְׁעֵיהֶם אוּנ ...

זייערע

וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה ׀ בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל:
שני יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־
יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר

תו"א ולקח מדם הפר ומדם השעיר יומא נז נח זבחים פא מנחות כב חולין לח תמורה ס:

אונקלוס

לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּשְׁרֵי
עִמְּהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן:
יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא בְּמֵעֲלֵהּ לְכַפָּרָא
בְּקוּדְשָׁא עַד מִפְּקֵהּ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ
בֵּיתֵהּ וְעַל כָּל קְהָלָא
דְּיִשְׂרָאֵל: יח וְיִפּוֹק
לְמַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב מִדְּמָא

בעל הטורים

על כ"ד עבירות שביחזקאל בפרשת הודע את ירושלים וכ"ד עריות הכתובים בזה הסדר: (טז) השכן אתם בתוך. בגמ' אע"פ שהם היו טמאים השכינה ביניהם:

רש"י

נודע להם בסוף ושנאמר לכל חטאתם והטאת הוא ז שוגג: ומפשעיהם. אף הנכנסין ח מזיד בטומאה: וכן יעשה לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה מבפנים אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טומאותם. אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) אל המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ת"ל ויצא ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולהון ויתחיל

בית יהודא

דִי עֲבֵירָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶער פַּר מִיט דֶעם שָׂעִיר זֶענֶען מְכַפֵּר לְכָל חַטֹּאתָם צוּ זֵייעֶרֶע אַלֶע זִינְד (וְחַטָּאת הוּא שׁוֹגֵג) חַטָּאת וֶוערְט גֶערוּפִין דִי זִינְד וָוָס מֶען טוּהְט נִיט וִויסֶענְדִיג: וּמִפִּשְׁעֵיהֶם. מֵיינְט מֶען (אַף הַנִּכְנָסִין מֵזִיד בְּטוּמְאָה) אֲפִילוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבֶען גֶעזִינְדִיגְט ווִילֶענְדִיג זֵיי הָאבֶּן גֶעוְואוּסְט אַז זֵיי זֶענֶען טָמֵא אוּנ הָאבֶּן גֶעוְואוּסְט אַז אַטָּמֵא טָאר נִיט אַרֵיין גֵיין אִין מִשְׁכָּן וְאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁוֹ, אוּנ זֶענֶען אַרֵיינְגֶעגַאנְגֶען, אוּנ יוֹם כִּפּוּר טוּהֶען זֵיי תְּשׁוּבָה, אִיז אוֹיךְ זֵייא מְכַפֵּר דִי קָרְבָּנוֹת: וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאוֹהֶל מוֹעֵד). אוּנ אַזוֹ זָאל אַהֲרֹן טָאהֶן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד (כְּשֵׁם שֶׁהִזָּה מִשְׁנֵיהֶם בִּפְנִים) אַזוֹ וְוִי עֶר הָאט גְשְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן בֵּיידֶע (פוּן פַּר אוּנ פוּן שָׂעִיר) אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (אַחַת לְמַעְלָה) אֵיין שְׁפְּרִיץ הֶעכֶער (וְשֶׁבַע לְמַטָּה) אוּנ זִיבֶּען שְׁפְּרִיצֶען נִידֶערִיגֶער (כַּךְ מַזֶּה עַל הַפָּרוֹכֶת מִבַּחוּץ) אַזוֹ זָאל עֶר שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת אוֹיסְוֶוענִיג וָוען עֶר וֶועט זַיין אִין הֵיכָל (מִשְּׁנֵיהֶם) פוּן בֵּיידֶע בְּלוּט, פוּן פַּר אוּנ פוּן שָׂעִיר (אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה) אֵיין שְׁפְּרִיץ הֶעכֶער אוּנ זִיבֶען שְׁפְּרִיצֶען נִידֶערִיגֶער: הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טוּמְאוֹתָם). הקב"ה רוּהְט מִיט זֵייא (מִיט דִי יוּדִין) אִין זֵייעֶר טוּמְאָה (אַף עַל פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם) אֲפִילוּ וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען טָמֵא פוּן זֵייעֶרֶע עֲבֵירוֹת פוּן דֶעסְטְווֶעגִין אִיז דִיא שְׁכִינָה מִיט זֵייא: (יח) וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. אַהֲרֹן זָאל קוּמֶען צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ וָוס שְׁטֵייט פַאר גָאט (זֶה מִזְבַּח הַזָּהָב) דָם מֵיינְט מֶען דֶעם גָאלְדֶענֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁהוּא לִפְנֵי ה' בְּהֵיכָל) וָואס עֶר שְׁטֵייט אִין הֵיכָל פַאר הקב"ה, פְרֶעגְט רש"י (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְיָצָא) פַאר וָואס שְׁטֵייט וְיָצָא, אַהֲרֹן זָאל אַרוֹס גֵיין צוּם מִזְבֵּחַ, וְואהִין זָאל עֶר אַרוֹיסְגֵיין, עֶר אִיז דָאךְ אִין הֵיכָל אוּנ גֵייט אַוֶועק פוּן פָּרוֹכֶת אוּנ גֵייט צוּם גָאלְדֶענֶעם מִזְבֵּחַ וָואס שְׁטֵייט אִין הֵיכָל דַארְף עֶר דָאךְ נִיט אַרוֹיסְגֵיין עֶנְטְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁהִזָּה הַהַזָּאוֹת עַל הַפָּרוֹכֶת) וַוייל עֶר הָאט אִיצְט גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת (וְעָמַד מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנִים וְהִזָּה) אוּנ עֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען פוּן מִזְבֵּחַ אִינְוֶוענִיג, עֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען צְווִישֶׁען מִזְבֵּחַ אוּנ פָּרוֹכֶת מִיט דֶעם פָּנִים צוּם פָּרוֹכֶת אוּנ מִיט דֶעם אִינְטֶען צוּם מִזְבֵּחַ אוּנ הָאט גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת (וּבְמַתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ) אוּנ אִיצְט וֶוען עֶר הָט גֶעדַארְפְט שְׁפְּרִיצֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט עֶר נִיט גֶעמֶעגְט שְׁטֵיין מִיט דֶעם אִינְטֶען צוּם פָּרוֹכֶת אוּנ מִיט דֶעם פָּנִים צוּם מִזְבֵּחַ אוּנ שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (הִזְקִיקוּ לָצֵאת מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ) נָאר עֶר הָאט גֶעדַארְפְט גֵיין צוּ דֶעם מִזְרַח זַייט פוּן מִזְבֵּחַ

שפתי חכמים

קמיירי. עיין בגמ' פ"ק דשבועות ושם מבואר היטב: ו דאי נודע בסוף למה לוה הקרא להקריב שעיר עזים והא לעיל בפ' ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאת אשר חטאו עלי' והקריבו הקהל פר בן בקר אלא ע"כ הכא מיירי בשוגג גמור מ"ה הקריבו שעיר עזים לא פר וקרבן זה מביא לתלות עליו להגן עליו מן היסורי' עד שיודע לו ויבוא לכלל חטא' עולי' ויורד המפורש בפ' ויקרא: ז וכה"א נפש כי תחטא בשגגה ומפשעיהם הם המרדי' ר"ל המזידי' וכה"א מלך מואב פשע בי ומיירי כמי שאין ידוע להם בסוף: ח וא"ת יאמר לשוגג צריך כפרה כש"כ מזיד. וי"ל דה"א מזיד שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך כא' ומפשעיה'. ומדאיצטריך מזיד א"כ ליסתוק משוגג. וי"ל דה"א מזיד החמור צריך כפר' אבל שוגג הקל אין צריך כפרה: ט ר"ל דהא אהרן קודם לזה היה גבי פרוכת ששם הזה ההזאות וכתיב ויצא משמע שיצא מהפרוכת לחוץ ומפרש רש"י דעל זה כמי שייך

פירוש לתורת אלהים

זֵייעֶרֶע זִינְד וֶוען אֵיינֶער אִיז טָמֵא גִיוֶוען אוּנ אִיז בְּמֵזִיד אַרֵיין גְגַאנְגֶען אִין בהמ"ק דְרוּף וֶועט אַלֵין דֶער שָׂעִיר מְכַפֵּר זַיין לְכָל חַטֹּאתָם צוּ אַלֵי זֵייעֶרִי זִינְד וְכֵן יַעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן טָאן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד [עיין רש"י]. הַשּׁוֹכֵן אִתָּם וָוס עֶר רוּעְט בַּיי זֵיי בְּתוֹךְ טוּמְאוֹתָם צְווִישֶׁען זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקֵייט חָאטְשֶׁי דִי יִשְׂרָאֵל זֶענִין טָמֵא רוּעְט פָארְט דִי שְׁכִינָה צְווִישֶׁען זֵיי: (יז) וְכָל אָדָם אוּנ קֵיין מֶענְטְשׁ זָאל נִיט זַיין אִין אוֹהֶל מוֹעֵד בְּבוֹאוֹ בְּשָׁעַת דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל קוּמְט מְכַפֵּר זַיין אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בִּיז עֶר גֵייט אַרוֹס פוּן דָארְטֶן וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר זָאל פַר גֶעבֶּן פַר זִיךְ וּבְעַד בֵּיתוֹ אוּנ פַר זַיין הוֹיז גְזִינְד אוּנ פַר אַלֶע יוּדֶן: (יח) וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל אַרוֹס גֵיין אל

וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־
הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ
וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב
אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי׃ כא וְסָמַךְ אַהֲרֹן
אֶת־שְׁתֵּי יָדָו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר
הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־
חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ

אונקלוס

דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דִצְפִירָא
וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ יט וְיַדֵּי
עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
שְׁבַע זִמְנִין וִידַכֵּנֵּהּ
וִיקַדְּשִׁנֵּהּ מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ כ וִישֵׁיצֵי מִלְּכַפָּרָא
עַל קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא וִיקָרֵב
יָת צְפִירָא חַיָּא׃ כא וְיִסְמוֹךְ
אַהֲרֹן יָת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי
עַל רֵישׁ צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי
עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוָיַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל מְרָדֵיהוֹן
לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְיִתֵּן יָתְהוֹן
עַל רֵישׁ צְפִירָא וִישַׁלַּח

תו"א וטהרו וקדשו יומא נט: וכלה מכפר את הקדש יומא נז ס סא זבחים ח נב: וסמך אהרן מנחות לג: התי שם לב: והתודה עליו יומא לו כריתות כה: ואת כל כריתות כה כו:

רש"י

מקרן מזרחית לפונית (יומא נח): וכפר עליו. ומה היא כפרתו ולקח מדם י הפר ומדם השעיר מעורבין כ זה לתוך זה: (יט) והזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באלבעו על קרנותיו מזה ז' הזאות על גגו (ת"כ): וטהרו. ממה

בית יהודא

אונ שטיין געבין די אויסוועניגסטע זייט פון מזבח, ער זאל שטיין מיט דעם פנים צום מזבח אונ געגען דעם פרוכת (ויתחיל מקרן מזרחית צפונית) אונ ער זאל אנהייבן שפריצן פון ווינקול מזרח אונ צפון, אונ וייל ביז איצט איז ער געשטאנען אין מערב זייט פון מזבח אונ איצט מוז ער אוועקגיין פון מערב זייט אונ זיך שטעלין אין מזרח זייט פון מזבח, דאס רופט דער פסוק „ארויסגיין", אפילו ביידע ארטער זענען אין היכל: (וכפר עליו). זאגט רש"י (ומה היא כפרתו) וואס איז דאס פארגעבונג אויף דעם מזבח (ולקח מדם הפר ומדם השעיר מעורבין זה לתוך זה) ער זאל צוזאמען גיסען דיא בלוט פון פר אונ פון שעיר אין איין כלי דיא ביידע ערלייא בלוט זאלין זיין אויסגעמישט, אונ ער זאל נעמען פון די ביידע ערלייא בלוט: (יט) והזה עליו מן הדם. אונ זאל שפריצען אויף דעם מזבח (אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו) נאכדעם וויא ער הט געגעבען פון דעם בלוט מיט דעם פינגער אויף די ווינקלען פון מזבח (מזה שבע הזאות על גגו) האט ער געשפריצט זיבען מאהל אויף דעם מזבח: וטהרו). ער זאל ריין מאכען דעם מזבח (ממה שעבר) פון דיא טומאה וואס איז אויף אים געווען ביז

שפתי חכמים

לו' וילא דהוא הי' אלל הפרוכת והפרוכת ממזבח ולפנים הוא ממילא כשיחזור למזבח צייך לומר ויצא. ומה שפירש"י ויתחיל מקרן מזרחית לפונית ר"ל כשרלה להזות הי' הופך פניו לגד המזבח כמלא לד ימינו הוא לגד לפון והולך מלד לפונו של מזבח כדאמרינן כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין הלכך כשחזר לחוץ על לד לפונית הוא הולך על פני המזבח שהוא מזרח ומשם הי' מתחיל מיד בקרן מזרחית לפונית לפי שאין מעבירין על המלות: י דא"ל שהוא וידוי דהא לעיל מייתי כתיב וכפר בעדו שהוא וידוי והוא כפרת דברים כמו שמפורש לעיל אם כן כפרתו הוא ולקח מדם וכו' כאלו אמר וכפר ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר: כ מדכתיב בסוף פרשת תלוה וכפר על קרנותיו אחת בשנה משמע דלא נתן על קרנות המזבח הפנימי אלא פעם אחת בשנה ואם כן אי לא היו מעורבין זה בזה אלא נתן כל אחד בפני עלמו דם הפר ודם השעיר הי' נתינת הדם על קרנות המזבח הפנימי שני פעמים בשנה אלא ע"כ צ"ל במתנה אחת נותנן והא כילד הא שתי דמים הם דם הפר ודם שעיר אלא מעורבים זה בזה: ל מדכתיב עליו משמע על גגו הוא נותן:

פירוש לתורת אלהים

אל המזבח צום מזבח אשר לפני יי וואס איז פר גאט [ע' רש"י] וכפר עליו אונ ער זאל פר געבין אויף אים אונ וואס זאל זיין דם פר געבונג ולקח מדם ער זאל געמען פון דעם בלוט פון דעם פר אונ פון דעם בלוט פון שעיר אונ זאל צו זאמען מישן ונתן אונ ער זאל געבין אויף די ווינקלען פון דעם מזבח סביב ארום: (יט) והזה עליו אונ ער זאל שפרענגן אויף אים פון דעם בלוט מיט זיין פינגער זיבן מאל וטהרו אונ ער זאל ריינינגען אים וקדשו אונ ער זאל היילינגן אים מטומאות פון די אום ריינקייט פון דיא קינדער ישראל: (כ) וכלה אונ ער זאל ענדיגן מכפר פון צו פר געבן את הקודש אין קדשי קדשים אונ דעם אוהל מועד אונ דעם מזבח והקריב אונ ער זאל גנעהנן דעם לעבעדיגן שעיר וואס אויף אים איז גיפאלין דער גורל לעזאזל: (כא) וסמך אונ אהרן זאל אן לעהנין זיינע ביידע הענד על ראש אויף דעם קאפ פון דעם לעבעדיגן צוקילי והתודה אונ ער זאל מתודה זיין אלי זינד פון די קינדער ישראל ונתן אונ ער זאל זיי געבין אויף דעם קאפ פון דעם צוקילי

הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי
הַמִּדְבָּרָה׃ כב וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו
אֶת־כָּל־עֲוֺנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה
וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר׃ כג וּבָא
אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־
בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־

אונקלוס

בְּיַד גְּבַר דִּזְמִין לְמֵהַךְ
לְמַדְבְּרָא׃ כב וְיִטּוֹל
צְפִירָא עֲלוֹהִי יָת כָּל
חוֹבֵיהוֹן לַאֲרַע דְּלָא
יָתְבָא וִישַׁלַּח יָת צְפִירָא
בְּמַדְבְּרָא׃ כג וְיֵיעוֹל
אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַשְׁלַח
יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא דִּי לְבַשׁ

תו"א איש עתי יומא סו כריתות יד: המדברה יומא סז יבמות יג: אל ארץ גזרה יומא סז: במדבר שם: ובא אהרן אל שם לב ע: ופשט את שם מח:

רשב"ם

(כא) ביד איש עתי. איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו: (כב) גזרה. ארץ חריבה שאין בה שום תבואה שהיא גזורה ונכרתת מכל טובה:

בית יהודא

איצט: [וקדשו]. ער זאל הייליגען דעם מזבח (לעתיד לבא) מען זאל אכטונג געבען אויף ווייטער עס זאל קיין טומאה קומען צום מזבח: (כא) [ואיש עתי]. זאגט רש"י דר פסוק מיינט מען זאל נעמען אמענטש (המוכן לכך מיום אתמול) וואס איז גרייט פון נעכטען פון ערב יום כפור ער זאל יום כפור אוועקפירען דעם שעיר לעזאזל: (כג) [ובא אהרן אל אהל מועד]. אהרן זאל קומען אין אוהל מועד, זאגט רש"י (אמרו רבותינו) דיא רבנן האבען געזאגט (שאין זה מקומו של מקרא זה) דא איז ניט דער ארט פון דעם פסוק (ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא) אין דער גמרא יומא זאגען דיא רבנן פאר וואס דא איז ניט דער ארט פון דעם פסוק (ואמרו) דיא רבנן זאגען (כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר) דיא פסוקים פון דיא גאנצע פרשה זענען געלערונט געווארין כסדר איין פסוק נאך דעם אנדערין פסוק וויא די עבודה איז גוועזען אין בית המקדש (חוץ מביאה זו) נאר דער פסוק איז ניט געשריבען כסדר וויא דיא עבודה איז גוועזען (שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם) ווארום דאס אריין קומען איז גוועזען נאכדעם וויא אהרן האט געמאכט זיין עולה אונ דיא עולה פון אלע יודין (והקטרת אימורי פר ושעיר) אונ נאכדעם וויא ער האט פארברענט אויף דעם מזבח די חלב פון דעם פר אונ פון דעם שעיר (שנעשים בחוץ בבגדי זהב) וואס זיי זענען געמאכט געווארן אויסער דעם היכל ווען ער איז געגאנגען אנגעטאן מיט דיא גאלדענע קליידער (וטובל) אונ נאכדעם האט ער זיך טובל גוועזען (ומקדש) אונ האט געהייליגט [געוואשען] די הענט מיט די פיס (ופושטן) אונ האט אויסגעטאן דיא גאלדענע קליידער (ולובש בגדי לבן) אונ האט אנגעטאן די ווייסע קליידער (ובא אל אוהל מועד) אונ ער איז געקומען אין אוהל מועד (להוציא את הכף ואת המחתה) ארוס צו טראגין דיא לעפיל פון דיא קטורת אונ דיא פאן פון דיא קולין (שהקטיר בה הקטורת לפני ולפנים) ער האט מיט דיא כלים גערייכערט דיא קטורת אין קדשי קדשים: [ופשט את בגדי הבד]. ער הט אויסגעטאן די לייננוואנדענע קליידער (אחר שהוציאם) נאכדעם ווי ער האט זיי אויסגעטאן (לובש בגדי זהב) האט ער אנגעטאן דיא גאלדענע קליידער (לתמיד של בין הערבים) ער זאל מאכין דעם תמיד פון פארין נאכט (וזהו סדר העבודות) אזו איז גיוועזען דער סדר פון דיא עבודה יום כפור (תמיד של שחר בבגדי זהב) דר כהן גדול הט אנגעטאן די גאלדענע קליידער אונ האט מקריב גיוועזען דעם תמיד פון דער פריה (עבודת פר ושעיר הפנימים וקטורת של מחתה בבגדי לבן) ווען ער האט געטאן דיא עבודה פון פר אונ פון שעיר וואס מען הט זייער בלוט בעדארפט שפריצען אין קדשי קדשים] אונ בייא דיא קטורת וואס מען האט גערייכערט אין קדשי קדשים איז ער גוועזען אנגעטאהן אין דיא ווייסע קליידער (ואילו ואיל העם

רש"י

מ שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (כא) איש עתי. (יומא סו) המוכן לכך מיום א אתמול: (כג) ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא (דף לב) ואמרו כל הפרשה כולה אמור על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן: ובא אל אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים וזהו סדר העבודות. תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי

שפתי חכמים

מ פי' ועהרו מן הטומאה שעברה וקדשו שיזהרו מלטמאו לעתיד: נ בת"כ עתי שיהיה מזומן וקרא עתי שהוא מורגל ללכת שם עתים הרבה כך פירש הרד"ק בשרש עת: ס במס' יומא דף ל"ב. ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום ואילו כסדרן לא משכחת אלא שלש ופי' רש"י לא משכחת אלא שלש טבילות אחת לתמיד של שחר ואחת בינו ובין עבודת היום כולו עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספים ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת

פירוש לתורת אלהים

וְשִׁלַּח אונ מען זאל דם אוועק שיקן בְּיַד אִישׁ עִתִּי דורך אזו אמענטש וואס איז גוועזען אן גיברייט דער צו פון נעכטין הַמִּדְבָּרָה אין דר מדבר: (כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אונ דר שעיר זאל אויף זיך טראגין די זינד פון די ישראל אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה צו איין פאר שנוטן לאנד וואס מענטשין וואנין דארט ניט וְשִׁלַּח אונ ער זאל שיקן דעם שעיר אין דר מדבר: (כג) וּבָא אַהֲרֹן זאל קומען אין אוהל מועד ארוס צו נעמען דעם כף מיט דר מחתה וואס ער הט דרונן מקטיר גוועזען די קטורת אונ נאך דעם אז ער הט שון ארוס גנומען דעם כף מיט דער מחתה וּפָשַׁט זאל ער אוס טאן דיא קליידער פון ליינן אֲשֶׁר לָבַשׁ וואס ער הט אן גקלייד בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ

בְּמַעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא וְיַצְנְעִנּוּן תַּמָּן׃ כד וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וְיַעְבֵּד יָת עֲלָתֵהּ

הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם׃ כד וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ

בעל הטורים

(כג) והניחם (שם) אותיות וי"ח מנה. בבקר היה לבוש בגדים של י"ח מנה:

תו"א והניחם שם פסחים כו יומא יב כד זבחים מז חולין קיז כריתות ו מעילה יא: ורחץ את בשרו שם לב: ולבש את שם כה: ויצא ועשה יומא ע עג:

רש"י

זהב והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב וסדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא ושלח את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל הפרשה עד ואחרי כן יבא אל המחנה ואחר כך ובא אהרן: והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום ע כפורים אחר: (כד) ורחץ את בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שכאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר ולבש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו שכשהוא משנה פ מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדוש. (ת"כ) (יומא שם) המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג בית הפרוה צ וכן ד' טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה ק בחיל: ולבש את בגדיו. שמנה בגדים

בית יהודא

וּמִקְצַת הַמּוּסָפִין בְּבִגְדֵי זָהָב) אונ ווען ער האט מַקְרִיב גיוועזן זיין אַיִל אונ דעם אַיִל פון דיא יודין אונ אַבִּיסל קָרְבָּנוֹת פון דיא מוּסָפִים איז ער גיוועזן אָנגעטאהן אין דיא ווייסע קליידער (וְהוֹצָאַת כַּף וּמַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן) אונ ווען ער האט ארויסגענומען פון קָדְשֵׁי קָדָשִׁים די לעפיל פון דיא קְטוֹרֶת אונ די פאן מיט די קולין איז ער גיוועזן אָנגעטאהן אין דיא ווייסע קליידער (וּשְׁיָרֵי הַמּוּסָפִין) אונ ווען ער האט מַקְרִיב גיוועזן דיא שְׂעִירִים פון קָרְבַּן מוּסָף (וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם) אונ דעם תָּמִיד פון פארין נאכט (וּקְטוֹרֶת הַהֵיכָל שֶׁעַל מִזְבַּח הַפְּנִימִי בְּבִגְדֵי זָהָב) אונ ווען ער הט גערייכערט די קְטוֹרֶת אין הֵיכָל אויף דעם איבוועייניגסטען גאלדענעם מִזְבֵּחַ ודיא אלע דבייא זאכען זענען געטאן געווארען צוזאמען איינע נאך די אנדערע) איז ער גיוועזן אָנגעטאן אין די גאלדענע קליידער (וְסֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת לְפִי סֵדֶר הָעֲבוֹדוֹת כַּךְ הוּא) אז מען זאל שרייבען דיא פְּסוּקִים נאך דעם סֵדֶר וויא דער כֹּהֵן גָּדוֹל טוהט דיא עֲבוֹדָה יום כִּפּוּר אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דארפין דיא פְּסוּקִים אזו זיין געשריבען וְשִׁלַּח אֶת הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר, וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם, וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וגו', וְאֶת חֵלֶב הַחַטָּאת וגו', אונ דיא גאנצע פָּרָשָׁה ווייטער ביז וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה, נאכדעם דארף זיין געשריבען דער פָּסוּק וּבָא אַהֲרֹן: [וְהִנִּיחָם שָׁם]. זאגט רש"י (מְלַמֵּד) דער פָּסוּק לערונט (שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה) די ווייסע קליידער וואס דער כֹּהֵן גָּדוֹל איז גיוועזן אָנגעטאן יום כִּפּוּר, הט מען זייא נאך יום כִּפּוּר בעהאלטין אויף אייביג (וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן אַרְבָּעָה בְּגָדִים לְיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר) אונ די פיר קליידער האט דר כֹּהֵן גָּדוֹל ניט בענוצט צו איין אנדער יום כִּפּוּר, אויף יעדר יום כִּפּוּר האט מען געמאכט פאר דעם כֹּהֵן גָּדוֹל נייע פיר קליידער ווייסע: (כד) [וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ וגו']. ער זאל זיך טובל זיין אין אַמִּקְוָה אונ זאל אָנטאהן זיינע קליידר, זאגט רש"י (לְמַעְלָה לָמַדְנוּ) פריער האבען מיר געלערונט פון דעם פָּסוּק (וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם) ער זאל זיך טובל זיין אונ זאל אָנטאהן די קליידר (שֶׁכְּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבָן טָעוּן טְבִילָה) ווען ער ענדערט זיין קליידונג ער טוהט־אויס די גאלדענע קליידער אונ ער דארף אָנטאהן דיא ווייסע קליידער, דארף ער זיך טובל זיין פריער (שֶׁבְּאוֹתָהּ טְבִילָה) ווארום בייא דיא טְבִילָה שמועסט מען (פָּשַׁט בִּגְדֵי זָהָב שֶׁעָבַד בָּהֶן עֲבוֹדַת תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר) אז ער הט אויסגעטאן די גאלדענע קליידר וואס ער האט אָנגעטאן ווען ער הט מַקְרִיב גיוועזן דעם קָרְבַּן תָּמִיד פון דער פריה (וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן לַעֲבוֹדַת הַיּוֹם) אונ ער וויל אָנטאהן דיא ווייסע קליידער צו טאן די עֲבוֹדָה וואס געהער צו יום כִּפּוּר, דארף ער זיך טובל זיין פריער) (וְכָאן לָמַדְנוּ) אונ דא אין דעם פָּסוּק האבן מיר געלערונט (שֶׁכְּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי לָבָן לְבִגְדֵי זָהָב טָעוּן טְבִילָה) אז ער ענדערט דיא קליידונג ער טוהט־אויס דיא ווייסע קליידער אונ דארף אָנטאהן דיא גאלדענע קליידער דארף ער זיך טובל זיין פריער: [וּבְמָקוֹם קָדוֹשׁ]. דיא מִקְוָה זאל זיין אין אהייליגען ארט (הַמְקוּדֶּשֶׁת בִּקְדוּשַּׁת עֲזָרָה) וואס זיא איז געהייליגט געווארען מיט דיא הייליגקייט פון דיא עֲזָרָה (וְהִיא הָיְתָה בְּגַג בֵּית הַפַּרְוָה) דיא מִקְוָה איז גיוועזן אויף דעם דאך פון די שטוב וואס מען האט זיא גערופין בֵּית הַפַּרְוָה (וְכֵן אַרְבַּע טְבִילוֹת הַבָּאוֹת חוֹבָה לַיּוֹם) אונ די פיר טְבִילוֹת וואס דר כֹּהֵן גָּדוֹל הט זיך גמוזט טובל זיין וועגין יום כִּפּוּר האט ער זיך טובל גיוועזן אין די מִקְוָה וואס איז געוועזן אויף דעם דאך פון בֵּית הַפַּרְוָה (אֲבָל הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה בְּחֵיל) אבער די ערשטע טְבִילָה באלד אין דער פריה איז גיוועזן די מִקְוָה אין דעם ארט חֵיל, אונ אין די מִקְוָה וואס אין חֵיל הט דער כֹּהֵן גָּדוֹל זיך טובל גיוועזן אלע טאג אין דר פריה אדער ביי טאג: [וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו]. זאגט רש"י נאך דר עֲבוֹדָה וואס גיהער צו יום כִּפּוּר האט

שפתי חכמים

היום להוצאת כף ומחתה. והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב עכ"ל רש"י ובין כל לבישה צריך טבילה הרי ה' טבילות. ובכל טבילה צריך קדוש לפניה ולאחריה כדפירשתי לעיל הרי עשרה קדושין: ע פי' שלא

ישתמש כ"ג אפילו ליוה"כ הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דא"ל שיניח אותם במקום שהפשיטם ולא יוליאם חוצה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דעלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו': פ פירוש ולכך הוצרכו שניהם (עיין יומא ל"ב): צ פירש"י בגמ' מכסף אחד בנאה ושמו פרוה ועיין בערוך ערך פרוה: ק רא"ם. היתה בחיל דהא כל יומא נמי איתא אבל ד' טבילות חובה של יום כתיב בהו במקום קדוש:

פירוש לתורת אלהים

אין זיין טוגען קומען צום קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מַקְטִיר זיין די קְטוֹרֶת וְהִנִּיחָם שָׁם אונ זאל זיי דארטען לאזען ליגען [ע' רש"י]: (כד) וְרָחַץ אונ ער זאל וואשען זיין לייב אין וואסער ער

זאל זיך טובלען בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אויף איין הייליג ארט וְלָבַשׁ אונ ער זאל אן טאן די קליידר וואס ער טוט אין זיי די עֲבוֹדָה אגאנץ יאר וְיָצָא אונ ער זאל ארויס גיין

ואת־עלת העם וכפר בעדו ובעד
העם: שלישי שני כשהן מחוברין כה ואת חלב
החטאת יקטיר המזבחה:
כו והמשלח את־השעיר לעזאזל
יכבס בגדיו ורחץ את־בשרו במים
ואחרי־כן יבוא אל־המחנה: כז ואת
פר החטאת ואת ׀ שעיר החטאת
אשר הובא את־דמם לכפר בקדש
יוציא אל־מחוץ למחנה ושרפו

אונקלוס

וית עלת עמא ויכפר
עלוהי ועל עמא: כה וית
תרבא דחטאתא יסק
למדבחא: כו ודמוביל ית
צפירא לעזאזל יצבע
לבושוהי ויסחי ית בסרה
במיא ובתר כן ייעול
למשריתא: כז וית תורא
דחטאתא וית צפירא
דחטאתא די אתעל
מדמהון לכפרא בקודשא
יתפקון למברא
למשריתא ויוקדון בנורא

תו"א ואת חלב שם עה: והמשלח את שם ס עה: ואת פר שם זבחים פג: לכפר בקדש שם: יוציא אל מחוץ למחנה יומא סח זבחים קכ:

בית יהודא

דער כהן גדול אויסגעטאהן די ווייסע קליידער אונ האט אנגעטאן (שמונה בגדים) די אכט קליידער (שהוא עובד בהן כל ימות השנה) וואס ער גייט אנגעטאהן אלע טאג פון אגאנץ יאהר ווען ער איז מקריב קרבנות: ויצא]. ער זאל ארויסגיין (מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם) פון היכל אין הויף ווס דארט אין הויף שטייט דער מזבח וואס מען איז אוף אים מקריב קרבנות: ועשה את עולתו]. אונ ער האט געמאכט זיין עולה (איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו') וויא עס שטייט פריער אין פסוק ווען אהרן וועט דארפן קומען יום כפור אין דיא הייליגקייט זאל ער ברענגען אאיל פאר אקרבן עולה: ואת עולת העם]. אונ ער האט געמאכט דיא עולה וואס געהער צו אלע יודין (ואיל לעולה האמור למעלה ומאת עדת בני ישראל וגו') וויא עס שטייט פריער אין פסוק פון דיא יודין זאל ער נעמען אאיל צו מקריב זיין אעולה: (כה) ואת חלב החטאת]. אונ די חלב פון חטאת (אימורי פר ושעיר) די חלב פון פר אונ פון שעיר: יקטיר המזבחה]. זאל ער פארברענגען אויף דעם מזבח, זאגט רש"י (על מזבח החיצון) ער זאל פארברענגען דיא חלב אויף דעם אויסווייניגסטין מזבח וואס שטייט אין הויף (דאלו בפנימי) ווארום ביא דעם אינווייניגסטען מזבח (כתיב) איז געשריבען (לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה) איר זאלט ניט אויפברענגען אויף אים פרעמדע קטורת וואס הקב"ה האט ניט געבאטן אונ אקרבן עולה אונ מנחות זאלט איר ניט מקריב זיין אויף אים: (כז) ואשר הובא את דמם]. וואס איז גברענגט גווארן

רש"י

שהוא עובד בהן ר כל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם: ועשה את עולתו. איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו': ואת עולת העם. (יומא עג) ואיל לעולה האמור למעלה ש ומאת עדת בני ישראל וגו': (כה) ואת חלב החטאת. אימורי ת פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון דאלו בפנימי כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה (שמות ל): (כז) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני א ולפנים:

שפתי חכמים

ר לא בגדים שלו שלובשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עושה אילו ואיל העם ל"פ שהם בגדי קודש ומה שקוראן בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש כתב הרא"ם תימא למה הוצרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו' וי"ל דהא דפרש"י את עולתו איל לעולה כו' ללמד בא כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם כמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפרשת פנחס ובעבור לחדש וגו' והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד וגו' והוכחת רב"י מדכייליניהו הקרא בהדא ולא כתיב ועשה את עולתו וכפר בעדו ועשה את עולת העם וכפר בעדם אלא לומר שגם עולת העם הוא ג"כ האמור למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפ' פנחס. רא"ם: ת דאי היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם היה לו למיכתב חלב חטאת העם או אי הוה של פר לבד דהוא קרבן של אהרן היה לו למכתב חלב החטאת אשר לו כדכתיב לעיל את פר החטאת אשר לו אלא ודאי מדכתיב חלב החטאת סתם של שני חטאות הוא: א לא כמו וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש שפירושו להיכל

פירוש לתורת אלהים

פון דעם היכל אין דעם חצר ווי דר מזבח העולה שטייט ועשה אונ ער זאל מקריב זיין עולה אונ דיא עולה פון דעם פאלק זאל ער אויך מקריב זיין וכפר אונ ער זאל מכפר זיין פאר זיך אונ פאר דעם פאלק: (כה) ואת חלב אונ דאס חלב פון דעם חטאת זאל ער מקטיר זיין אויף דעם מזבח: (כו) והמשלח אונ דר ווס הט גפירט דעם שעיר לעזאזל זאל ער וואשן זיינע קליידר ורחץ אונ ער זאל זיך טובלן אין וואסר ואחרי כן אונ דר נאך זאל ער קומן אין דער מחנה: (כז) ואת אונ דעם פר ווס אהרן הט גיבראכט פאר אחטאת ואת שעיר אונ דעם שעיר החטאת דם מיינט מען דעם שעיר ווס אוף אים איז גפאלן דר גורל ליי אשר הובא ווס עס איז גיבראכט גווארן זייער בלוט צו מכפר זיין אין היליקייט אין היכל אונ אין קדשי קדשים יוציא זאל מען דעם פר מיט דעם שעיר אום ציהן פון דר מחנה ושרפו אונ מען זאל פר ברענגן

בָּאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־
פִּרְשָׁם׃ כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ כט וְהָיְתָה לָכֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ ל כִּי־
בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ׃ לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת

אונקלוס

ית משכיהון וית בסרהון
וית אכליהון : כח ודמוקד
יתהון יצבע לבושוהי
ויסחי ית בסרה במיא
ובתר כן ייעול למשריתא:
כט ותהי לכון לקים עלם
בירחא שביעאה בעשרא
לירחא תענון ית
נפשתיכון וכל עבידא לא
תעבדון יציבא וגיורא
דיתגירון ביניכון : ל ארי
ביומא הדין יכפר עליכון
לדכאה יתכון מכל
חוביכון קדם יי תדכון :
לא שבת שבתא היא לכון
ותענון ית נפשתיכון קים
עלם : לב ויכפר כהנא די
רבי יתה ודי יקרב ית
קרבנה לשמשא תחות

תו"א את עורתם ואת בשרם יומא סז: והשורף שם עח זבחים פג: תענו את נפשותיכם יומא עד נדרים פ: כי ביום הזה יומא לה מח פו: שבת שבתון שם עז חולין קא: ועניתם את נפשותיכם יומא עד: וכפר הכהן שם ה:

רשב"ם (לב) וכפר הכהן אשר ימשה אותו. לפי שאמר בזאת יבא אהרן ואם אין אהרן תהיה עבודת יום הכפורים בכהן המשית תחתיו:

רש"י

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה זו של יוה"כ אינה כשרה אלא בכ"ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו : ואשר ימלא את ידו. (ת"כ) אין לי אלא המשוח בשמן

בית יהודא

זייער בלוט (להיכל ולפני ולפנים) אין היכל אונ אין קדשי קדשים : (לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. דער כהן וואס וועט געזאלבט ווערין מיט דיא הייליגע בוימאייל וואס איז דער כהן גדול) ער זאל טאהן דיא עבודה יום כפור אין בית המקדש , זאגט רש"י (כפרה זו של יום הכפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול) דיא קרבנות וואס מען דארף מקריב זיין יום כפור טאר ניט מקריב זיין אפראסטער כהן נאר דער כהן גדול מוז זייא מקריב זיין (לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן) ווייל אין דיא גאנצע פרשה איז נאר דערמאנט אהרן , וואלט מען מיינען אז נאר אהרן האט געקענט מכפר זיין יום כפור אויף דיא יודין (הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו) דריבער דארף דער פסוק זאגן דער כהן גדול וואס וועט זיין נאך אהרן וועט אויך זיין וויא אהרן : ואשר ימלא את ידו. זאגט רש"י (אין לי אלא המשוח בשמן המשחה) מיר וואלטען מיינען דער כהן

שפתי חכמים

בלבד ולא לפני ולפנים אבל הכא כפר של יום כפור קאי שאותו הובא דמו להיכל ולפני ולפנים : ב פירוש דאשר ימשח לא שייך אלא בכה"ג

פירוש לתורת אלהים

זיי מיט זייער פעל אונ מיט זייער פלייש אונ מיט זייער מיסט : (כח) והשורף אותם אונ דער וואס וועט זיי פאר ברענען זאל ער וואשען זיינע קליידער אונ זאל טובלן זיין לייב אין וואסער אונ דער נאך זאל ער קומען אין דר מחנה : (כט) והיתה לכם לחקת עולם אונ דס זאל זיין צו אייך אחוק אויף אייביג בחודש השביעי אין דעם זיבעטען חודש דאס איז תשרי בעשור לחודש אין דעם צעהנטען טאג אין חודש יום כפור תענו זאלט איר פייניגן אייערע לייבר וכל מלאכה אונ קיין שום מלאכה זאלט איר ניט טאן אין דעם טאג האזרח סיי דר גיבארענער יוד והגר אונ סיי אגר הגר בתוככם וום וואנט צווישען אייך : (ל) כי ביום הזה ווארום אין דעם טאג יכפר עליכם וועט גאט אויף אייך מכפר זיין לטהר אתכם צו ריינגען אייך פון אייערע זינד לפני יי תטהרו פאר גאט וועט איר גירייניקט ווערען : (לא) שבת רואונג שבתון גאנץ רואונג היא זיא לכם צו אייך ועניתם אונ איר זאלט פייניגן אייערע לייבר חוקת עולם דם זאל זיין צו אייך אחוק אויף אייביג : (לב) וכפר ער

אָבִ֑יו וְלָבַ֛שׁ אֶת־בִּגְדֵ֥י הַבָּ֖ד בִּגְדֵ֥י
הַקֹּֽדֶשׁ׃ לג וְכִפֶּר֙ אֶת־מִקְדַּ֣שׁ הַקֹּ֔דֶשׁ
וְאֶת־אֹ֥הֶל מוֹעֵ֛ד וְאֶת־הַמִּזְבֵּ֖חַ יְכַפֵּ֑ר
וְעַ֧ל הַכֹּהֲנִ֛ים וְעַל־כָּל־עַ֥ם הַקָּהָ֖ל
יְכַפֵּֽר׃ לד וְהָֽיְתָה־זֹּ֨את לָכֶ֜ם לְחֻקַּ֣ת
עוֹלָ֗ם לְכַפֵּ֞ר עַל־בְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ מִכָּל־
חַטֹּאתָ֔ם אַחַ֖ת בַּשָּׁנָ֑ה וַיַּ֕עַשׂ כַּאֲשֶׁ֛ר
צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה אֶת־מֹשֶֽׁה׃ פ רביעי יז א וַיְדַבֵּ֥ר

אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא׃
לג וִיכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל
כָּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא
דִּקְהָלָא יְכַפַּר׃ לד וּתְהֵי
דָּא לְכוֹן לִקְיָם עָלַם
לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חֲדָא
בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִּי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

רשב"ם (לד) ויעש. אהרן כשהגיע יום הכפורים כאשר צוה ה' את משה:

בית יהודא

גָדוֹל וָוס איז גֶעזאַלְבְּט גֶעוָוארֶן מִיט דִי הֵיילִיגֶע בּוֹימְאֵייל קֶען מְכַפֵּר זַיין יוֹם כִּפּוּר, אָבֶּער דֶר כֹּהֵן גָדוֹל וָוס אִיז נִיט גֶעזאַלְבְּט גֶעוָוארִין מִיט דִיא הֵיילִיגֶע בּוֹימְאֵייל, עֶר אִיז גְוָוארֶן אַכֹּהֵן גָדוֹל (מְרוּבֶּה בְּגָדִים) דוּרְךְ דִיא פִיל קְלֵיידֶער ווייל עֶר הָאט אָנְגֶעטָאן דִיא אַכְט קְלֵיידֶער פוּן כֹּהֵן גָדוֹל (מִנַּיִן) פוּן וואַנֶּען ווייסֶען מִיר אַז עֶר הֵייסְט אוֹיךְ אַכֹּהֵן גָדוֹל (תַּלְמוּד לוֹמַר וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת יָדוֹ וגו') זָאגְט דֶר פָּסוּק דֶער כֹּהֵן וָואס עֶר וָועט אָנְקְלֵיידִין דִיא קְלֵיידֶער פוּן כֹּהֵן גָדוֹל וֶוערְט עֶר אוֹיךְ אַכֹּהֵן גָדוֹל וִויא זַיין פָאטֶער אִיז גִיוֶועֶן (וְהֵם כָּל הַכֹּהֲנִים גְדוֹלִים שֶׁעָמְדוּ מֵיאשִׁיָהוּ וְאֵילָךְ) דָאס זֶענֶען גְוֶועֶן דִי אַלֶע כֹּהֲנִים גְדוֹלִים וָוס זֶענֶען גְוֶועֶן פוּן דִי צֵייט וָואס יאשִׁיָהוּ אִיז גְוֶועֶן אַמֶלֶךְ בִּיז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרֵב גְוָוארִין (שֶׁבְּיָמָיו נִגְנְזָה צְלוֹחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה) וָוארוּם אִין דִיא צֵייט וָואס יאשִׁיָהוּ אִיז גְוֶועֶן אַמֶלֶךְ אִיז פוּן הקב"ה בֶּעהאַלְטִין גִיוָוארִין דָס קְרִיגוּל בּוֹימְאֵייל וָוס מֶען הָט מִיט דִיא בּוֹימְאֵייל גֶעזאַלְבְּט דִי כֹּהֲנִים גְדוֹלִים, דְרִיבֶּער זֶענֶען שְׁפֶּעטֶערְדִיגֶע כֹּהֲנִים גְדוֹלִים נִיט גֶעזאַלְבְּט גֶעוָוארִין, זֵייא זֶענֶען נָאר גְוָוארִין כֹּהֲנִים גְדוֹלִים ווייל זֵיי הָאבְּען אָנְגֶעטָאן דִיא אַכְט קְלֵיידֶער: וְלִכֵהֵן תַּחַת אָבִיו. עֶר זָאל זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹל וִויא זַיין פָאטֶער אִיז גְוֶועֶן, זָאגְט רש"י (לְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק קוּמְט צוּא לֶערְנֶען (שֶׁאִם בְּנוֹ מְמַלֵּא אֶת מְקוֹמוֹ הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם) אוֹיבּ דֶער זוּהְן פוּן כֹּהֵן גָדוֹל אִיז אַזוֹ וִויא זַיין פָאטֶער אִיז גְוֶועֶן, זָאל מֶען קֵיינֶעם מַאכֶן פַאר אַכֹּהֵן גָדוֹל נָאר דֶעם זוּהְן: (לד) וַכַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'. אַהֲרֹן הָאט גְטָאן וִויא הקב"ה הָאט גְבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה, זָאגְט רש"י נִיט בַּאלְּד הָאט אַהֲרֹן אַזוֹ גְטָאן (כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים עָשָׂה כְּסֵדֶר הַזֶּה) וָוען עֶס אִיז גֶעקוּמֶען יוֹם כִּפּוּר הָאט אַהֲרֹן גֶעטָאן וִויא הקב"ה הָט גְבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה (וּלְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן) דֶער פָּסוּק זָאגְט דָאס לוֹיבּ וּפְרוּמְקֵייט פוּן אַהֲרֹן (שֶׁלֹּא הָיָה לוֹבְשָׁן לִגְדוּלָּתוֹ) עֶר הָאט נִיט אָנְגֶעטָאן דִיא קְלֵיידֶער וֶוענִין זַיין גְרוֹסְקֵייט (אֶלָּא כִּמְקַיֵּים גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ) נָאר ווייל הקב"ה הָאט גוֹזֵר גְוֶועֶן אוֹיף אִים עֶר זָאל אָנְטָאהְן דִיא קְלֵיידֶער דְרִיבֶּער הָאט עֶר זֵייא אָנְגֶעטָאהְן, צוּא טָאן וָואס דֶער מֶלֶךְ

רש"י

המשחה מרובה בגדים מנין ג ת"ל ואשר ימלא את ידו ד וגו' והם כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה: לכהן תחת אביו. (ת"כ) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו ה הוא קודם לכל אדם: (לד) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה ו ולהגיד שבחו של אהרן ז שלא הי' לובשן לגדולתו אלא

שפתי חכמים

כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו': ג וא"ת א"כ לשתוק מאשר ימשח אותו ואני אומר ומה אפי' מרובה בגדים נעשה כ"ג מי שנמשח בשמן המשחה לכ"ש. וי"ל דהייתי אומר אפילו היכא שהי' שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך איצטריך שניהם: ד פי' דלבישת בגדים הוא מלוי ידם כדכתיב בפרשת תצוה והלבשת וחגרת אותם וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ופירש"י ומלאת על ידי הדברים האלה: ה מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וכו' ר"ל ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אע"פ שרש"י דרש למעל' לדרשא אחריתי מ"מ מדסמכו גבי לכהן תחת אביו אתא ג"כ לדרש זה: ו לא מיד אחר הלוואה עשה כן שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביום א' למילואים ומסתמא היתה הלוואה מיד כדי שלא יבא לנוקדש ושמיני למילואים היה בר"ח ניסן כמו שפירש"י בריש פרשת שמיני ואיך עשה אהרן כאשר לוה משה והא לא לוהו הקב"ה אלא דווקא ביוה"כ לכך פי' כשהגיע כו': ז לעיל

פירוש לתורת אלהים

זָאל פַאר גֶעבִּין הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וָואס מֶען וֶועט אִים זַאלְבֶּן פַר אַכֹּהֵן גָדוֹל אָדֶר וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא וָוס מֶען וֶועט דֶער פִילֶן זַיינֶע הֶענְד מֶען וֶועט אִים מְחַנֵּךְ זַיין צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹל לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו עֶר זָאל דִינֶען עֶר זָאל דִי עֲבוֹדָה טָאן אוֹיף דֶעם פָאטֶערְס אָרְט [עיין רש"י]: וְלָבַשׁ אוּנ עֶר זָאל אָן קְלֵיידְען דִי קְלֵיידֶער פוּן לַיינֶען בִּגְדֵי הַקּוֹדֶשׁ דִי הֵיילִיגֶע קְלֵיידֶר: (לג) וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַר גֶעבֶּן אֶת מִקְדַּשׁ הַקּוֹדֶשׁ דֶעם הֵיילִיגֶען מִקְדָּשׁ דֶעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶת אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אוֹיף דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל עֶר אוֹיךְ מְכַפֵּר זַיין אוּנ אוֹיף דִי כֹּהֲנִים אוּנ אוֹיף אַלֶע יוּדְן זָאל עֶר מְכַפֵּר זַיין: (לד) וְהָיְתָה אוּנ דֶער טָאג יוֹם כִּפּוּר זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג לְכַפֵּר צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פוּן זֵייעֶרֶע זִינְד אַחַת בַּשָּׁנָה אֵיין מָאל אִין יָאר. זָאגְט דֶער פָּסוּק אַז עֶס אִיז גְקוּמֶן דִיא צֵייט פוּן יוֹם כִּפּוּר וַיַּעַשׂ הָאט אַהֲרֹן גִיטָאהְן כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִויא גָאט הָאט גְבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה [עיין רש"י]: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגִין:

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃ ג אִישׁ
אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט
שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה
אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃
ד וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ
לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן
יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם
שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב
עַמּוֹ׃ ה לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי

אונקלוס

לְמֵימַר׃ ב מַלֵּל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ
לְמֵימַר׃ ג גְּבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יִכּוֹס
תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא
בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יִכּוֹס
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃
ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא
אַיְתֵיהּ לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ קֳדָם מַשְׁכְּנָא
דַּייָ דְּמָא יִתְחֲשֵׁב לְגַבְרָא
הַהוּא דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ׃
ה בְּדִיל דִּי יַיְתוֹן בְּנֵי

תו"א זה הדבר נדרים עת בתרא קט זבחים קז: איש איש מבית ישראל יומא כג זבחים קז קח: שור או כשב שם קטו: במחנה שם קז: או אשר ישחט שם: מחוץ למחנה שם: ואל פתח אהל מועד יומא סג קידושין לז ע"ז נא זבחים קו קז קיב קיג קטו תמורה ו יג: קרבן לה' יומא סג זבחים קיג: לה' יומא שם זבחים קח קיג: לפני משכן ה' שם קיב: דם יחשב קידושין מג סנהדרין לד זבחים קז קח: ונכרת האיש קידושין מג: למען אשר ע"ז נא זבחים קו:

בעל הטורים

(ב) ואמרת אליהם. מלא י' לומר לך שצריך לפרסם הדבר בעשרה: (ג) אשר ישחט מחוץ למחנה. סמך פרשת שחוטי חוץ לשעיר המשתלח לומר לך אע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחוץ בדחייתו לצוק ופי' לוק הס סלעים שיש להם כמין שינים בולטין וזו היא שחיטתו אעפ"כ השמ'

רשב"ם

(ד) דם יחשב לאיש ההוא דם שפך. חיוב מיתה יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחיטת חוץ:

רש"י

כמקיים גזירת המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או כשב. במוקדשין הכתוב מדבר ח שנאמר להקריב קרבן: במחנה. (זבחים קז) חוץ ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם האדם י שמתחייב בנפשו: דם שפך. (תורת

בית יהודא

פון דר וועלט הט גבאטן: (ג) ואשר ישחט שור או כשב וגו'. זאגט רש"י (במוקדשים הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט אז איינער האט געהאט א קרבן א אקס אדער א שעפס אדער א ציג (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (להקריב קרבן) ער האט געדארפט מקריב זיין א קרבן אין משכן, אונ ער האט דעם קרבן געשאכטין (במחנה) אין דער מחנה (חוץ לעזרה) אויסער דעם הויף פון משכן: (ד) ודם יחשב] . ווערט דעם מענטש גערעכונט די עבירה (כשופך דם האדם) גלייך וויא ער וואלט פארגאסין די בלוט פון א מענטש, גלייך וויא ער וואלט געהרגט א מענטש (שמתחייב בנפשו) ער האט פארשולדיגט זיין לעבין צוא הקב"ה, ער וועט שטארבן פאר דיא עבירה: ודם שפך], בלוט האט ער

שפתי חכמים

בפ' שמיני פירשתי ע"ש: ח פירוש בקדשים ששחט בחוץ הכתוב מדבר: ט ר"ל מה שכתוב הכא במחנה לא מיירי במחנה כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דא"כ שחט הזבח שלא במקומו דהיינו בצפונו של מזבח יהא בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום מה לך איסור יש בזה כששחט מעזרה ולפנים אלא חוץ לעזרה: י כלו' אמר דם אדם יחשב לאיש ההוא דאם לא כן וכי לא ידענו שדם יחשב כששפך דם בשחיטה:

פירוש לתורת אלהים

(ב) דבר רייד צו אהרן אונ צו זיינע זיהן אונ צו אלע קינדר ישראל אונ זאלסט זיי זאגן זה הדבר דם איז די זאך אשר וואס גאט הט גיבאטין איך זאל אייך זאגן: (ג) איש איש איטליכר מענטש פון די ישראל אשר ישחט וואס ער וועט קולן איין אקס אדער א שאף אדער א ציג וואס ער הט מקריב געווען פר א קרבן סיי ער וועט דם קולן במחנה אין דער מחנה נאר חוץ לעזרה או אדער ער וועט קולן אויסער דיא מחנה: (ד) ואל פתח אונ צו דר טיר פון דעם אוהל מועד וועט ער דאס ניט ברענגן להקריב צו מקריב זיין פר א קרבן צו גאט פר דעם משכן פון גאט זאל דם גרעכינט ווערן צו דעם מענטשן גליך וויא ער וואלט גהרגית א מענטשען וואלט ער חייב גוועןמיתה אזו אז ער קוליט א קרבן חוץ לעזרה איז ער חייב כרת ווארום דם שפך ער הט בלוט פר גאסן ונכרת אונ דער מענטש זאל פאר שניטען ווערן פון צווישען זיין פאלק: (ה) למען פון

מצות השם

(קפו) איש אשר ישחט שור וגו'. דאס איז דיא מצוה אז מען האט ניט גיטארט קולען [קדשים] אויסען ווייניג פון דער עזרה אונ דיא מצוה גייט אן ווען דאס בית המקדש איז גשטאנען:

יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם
זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאֻם
לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־
הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה
אוֹתָם׃ וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־
מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם
לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם
חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם
לְדֹרֹתָם׃ חמישי שלישי כשהן מחוברין ח וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל יָת דִּבְחֵיהוֹן דִּי
אִנּוּן דָּבְחִין עַל אַפֵּי
חַקְלָא וְיַיְתוּנוּן לִקְדָם יְיָ
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת
כַּהֲנָא וְיִכְּסוּן נִכְסַת
קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יָתְהוֹן׃
ו וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יָת דְּמָא
עַל מַדְבְּחָא דַּייָ בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵּק תַּרְבָּא
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ ז וְלָא יְדַבְּחוּן עוֹד יָת
דִּבְחֵיהוֹן לְשֵׁדִין דִּי אִנּוּן
טָעַן בָּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלַם
תְּהֵי דָא לְהוֹן לְדָרֵיהוֹן׃
ח וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי

תו"א והביאום לה' ע"ז שם זבחים כו מה קו תמורה יג: וזרק הכהן זבחים קח קיח: והקטיר החלב פסחים עט זבחים קיט מנחות כז: ולא יזבחו עוד סנהדרין פא ע"ז נא זבחים קו: חקת עולם שם: לדרתם בתרא קד: ואליהם תאמר זבחים קז קיט: איש איש שם קח: אשר יעלה עולה שם קט קטו:

רשב"ם

(ה) אשר הם זבחים על פני השדה. יש מהם שטועים לשעירים ולא לשמים:

בעל הטורים

באלו קדשים מלבושתן בחוץ: (ה) והביאום. ג' במס' דין ואידך והביאום בבלה בנבואת ירמיה על הגולה. ואידך ולקחום עמים והביאום אל מקומם בשביל שהיו מביאים זבחים לשעירים שהיו עובדים אלילים והביאום בבלה ומיד כשיעשו תשובה יחזרו כדכתיב והביאום אל מקומם:

בית יהודא

פארגאסין (לְרַבּוֹת אֶת הַזּוֹרֵק דָּמִים בַּחוּץ) אֲפִילוּ עֶר הָאט דֶעם קָרְבָּן גֶעשָׁאכְטִין אִין דִיא עֲזָרָה, נָאר דִיא בְּלוּט הָאט עֶר גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיסֶער דִיא עֲזָרָה, וֶועט עֶר אוֹיךְ שְׁטַארְבֶּען פַאר דִי עֲבֵירָה: (ה) [אֲשֶׁר הֵם זוֹבְחִים] וָואס זַיי שֶׁעכְטֶן צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה, הָארְט רש"י זַייא הָאבֶּן דָאךְ דַאמָאלְס נִיט גֶעשָׁאכְטִין צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה, נָאר מֶען מֵיינְט (אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לִזְבּוֹחַ) ווייל זַייא זֶענֶען אִין מִצְרַיִם גֶעוואוֹהְנְט גִיוֶוען צוּ שֶׁעכְטֶען צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה, הָאט מֶען מוֹרָא טָאמֶער וֶועלִין זֵיי ווייטֶער שֶׁעכְטִין צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה: (ז) [לַשְּׂעִירִים]. מֵיינְט מֶען לַשֵּׁדִים (כְּמוֹ) וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם) שֵׁדִים וֶועלֶן דָארְטֶען טַאנְצִין: (ח) [אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה וגו'] זָאגְט רש"י (לְחַיֵּיב עַל הַמַּקְטִיר אֵבָרִים בַּחוּץ כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ) אַז אֵיינֶער הָאט גְשָׁאכְטֶן אַקָרְבָּן אִין דִיא עֲזָרָה נָאר דִיא גְלִידֶער פוּן דֶעם קָרְבָּן הָאט עֶר פַארְבְּרֶענְט אוֹיסֶער דִיא עֲזָרָה, וֶועט עֶר גִשְׁטְרָאפְט וֶוערִין

רש"י

כהנים) לרבות את הזורק דמים בחוץ: (ה) אשר הם זבחים. אשר הם רגילים ב לזבוח: (ז) לשעירם. לשדים כמו (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: (ח) אשר יעלה עולה. לחייב על המקטיר איברים ל בחוץ (עי'

שפתי חכמים

ב דאי זביחה ממש הוא היינו את זבחיהם ותרי קראי ל"ל אע"כ שפי' אשר הם רגילים לזבוח וק"ל. א"נ דק"ל אשר הם זובחים מ־משמע שכבר זבוח והרי אח"כ כתיב וזבחו זבחי שלמים רא"ם: ל דק"ל מה בא ללמד אשר יעלה עולה אם לאסור שחיטת חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו' לעיל בפרשה זו ומפרש דבא ללמד לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט כלו' אע"פ ששחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן ה"א אם הי' מקריב

פירוש לתורת אלהים

וֶוענְן אֲשֶׁר יָבִיאוּ דִי יִשְׂרָאֵל זָאלֶען בְּרֶענְגֶען אֶת זֵייעֶר שֶׁעכְטוּנְג אֲשֶׁר וָואס זַייא זֶענֶען גְוויינְטְלִיךְ גְוֶוען צוּ שֶׁעכְטֶן עַל אוֹיף דֶעם פֶעלְד זָאלֶן זֵיי שׁוֹן נִיט אַזוֹ טָאן נָאר וֶהֱבִיאֻם זֵיי זָאלִין זֵיי בְּרֶענְגֶן צוּ גָאט צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד צוּם כֹּהֵן וְזָבְחוּ אוּנ זָאלֶען זַייא שֶׁעכְטֶן פַר שְׁלָמִים צוּ גָאט: (ו) וְזָרַק אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל שְׁפְּרֶענְגֶן דָם בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן גָאט אִין דֶר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ אוּנ זֵיי זָאלִין נִיט שֶׁעכְטֶן עוֹד נָאךְ זִבְחֵיהֶם זֵייעֶרע שֶׁעכְטוּנְג לַשְּׂעִירִים צוּ דִי שֵׁדִים אֲשֶׁר וָוס הֵם זֵיי זֶענֶען זִיךְ טוֹעֶה נָאךְ זֵיי חֻקַּת עוֹלָם אַחוּק אוֹיף אֵייבִּג זָאל דָס זַיין צוּ זֵייעֶרע דוֹרוֹת וָוס וֶועט קוּמֶן נָאךְ זֵיי: (ח) וַאֲלֵהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּ זֵיי זָאגֶן אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ פוּן דֶעם גֵר וָוס וואוֹנְט צְווִישֶׁן זֵיי אֲשֶׁר יַעֲלֶה וָוס עֶר וֶועט מַקְטִיר

יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח: ט וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת
אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא
מֵעַמָּיו: י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל
כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב
עַמָּהּ: יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא

אונקלוס

יַסֵּק עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא: ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא לָא אַיְתְנֵהּ לְמֶעְבַּד
יָתֵהּ קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּהּ:
י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן דְּיֵיכוֹל כָּל דְּמָא
וְאֶתֵּן רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא דְּיֵיכוֹל
יָת דְּמָא וְאֱשֵׁיצֵי יָתֵהּ
מִגּוֹ עַמֵּהּ: יא אֲרֵי נְפַשׁ

תו"א או זבח שם קז: ואל פתח אהל מועד שם קו קט: לעשות אתו שם קז קח קט: לה' שם קח תמורה ו: כל דם חולין עד: כי נפש הבשר יומא נט זבחים כו מו חולין קיז מעילה יא:

רש"י

ברח"ס) כשוחט בחוץ שאם שחט אחד והעלה חבירו שניהם חייבין (תורת כהנים חולין קט): (ט) ונכרת. זרעו נכרת מ וימיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנאמר כנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים ת"ל נ כל דם: ונתתי פני. (ת"כ) פנאי שלי ס פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) כי נפש הבשר. של כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על

בית יהודא

ווּיא דֶער וָוס שֶׁעכְט אַקָרְבָּן אוֹיסֶער דִיא עֲזָרָה (שֶׁאִם שָׁחַט אֶחָד וְהֶעֱלָה חֲבֵרוֹ) אוֹיבּ אֵיינֶער הָאט גֶעשָׁאכְטִין אַקָרְבָּן אוֹיסֶער דִי עֲזָרָה אוּנ אֵיינֶער הָאט פַארְבְּרֶענְט דֶעם קָרְבָּן אוֹיסֶער דִיא עֲזָרָה (שְׁנֵיהֶם חַיָּבִין) זֶענֶען בֵּיידֶע פַארְשׁוּלְדִיגְט צוּם שְׁטַארְבֶּן: (ט) [וְנִכְרְתָה]. זָאגְט רש"י (זַרְעוֹ נִכְרַת וְיָמָיו נִכְרָתִין) זַיינֶע קִינְדֶער וֶוערִין פַארְשְׁנִיטֶען פוּן דֶער וֶועלְט זַייא שְׁטַארְבֶּען אִין דֶער יוּגֶענְד אוּנ זַיינֶע טֶעג וֶוערִין פַארְשְׁנִיטֶען, עֶר שְׁטַארְבְּט אוֹךְ אִין דֶר יוּגֶענְד: (י) [וְכָל דָם].

אַלֶע בְּלוּט זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין, צוּ וָואס שְׁטֵייט כָּל דָם, אַלֶע בְּלוּט, עֶס קֶען דָאךְ שְׁטֵיין דָם לֹא תֹאכֵלוּ, בְּלוּט זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין, זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּייא דִיא בְּלוּט (בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר) דִיא בְּלוּט אִיז מְכַפֵּר אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס הָאט גֶעזִינְדִיגְט (יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּיב אֶלָּא עַל דַּם הַמּוּקְדָּשִׁים) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען נָאר אַז עֶר עֶסְט בְּלוּט פוּן אַקָרְבָּן קוּמְט אִים כָּרֵת, אָבֶּער דִיא בְּלוּט וָואס נִיט פוּן אַקָרְבָּן מֶעג מֶען עֶסִין (תַּלְמוּד לוֹמַר כָּל דָם) לֶערְנְט דֶער פָּסוּק אַלֶע בְּלוּט טָאר מֶען נִיט עֶסִין: וְנָתַתִּי פָּנַי. זָאגְט רש"י פָּנַי מֵיינְט מֶען פְּנַאי שֶׁלִּי, מַיין קֶערוּנְג (פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ) הקב"ה זָאגְט אִיךְ וֶועל מִיךְ אָפְּקֶערִין פוּן מַיינֶע אַלֶע גֶשֶׁעפְטֶען אוּנ וֶועל מִיךְ בֶּשֶׁעפְטִיגֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ: (יא) [כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר]. וָוארוּם דָם לֶעבִּין פוּן פְלֵייש (שֶׁל כָּל בְּרִיָּה) פוּן אַלֶע בַּאשֶׁעפֶענִישׁ (בְּדָם הִיא תְּלוּיָה) אֵייגְנְט אוֹיף דֶעם בְּלוּט (וּלְפִיכָךְ נְתַתִּיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם) דְרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ גֶעבָּאטִין מֶען זָאל

שפתי חכמים

אחר שחיטת פסול אינו עובר עליו דכבר פסלהו הראשון בא הכתוב ללמד ששניהם עוברים וחייבים: מ (נח"י) הא דלא פי' זה לעיל נראה משום דלעיל כתב מעמו שהוא לשון יחיד אבל מעמיו הוא ל' רבים משמע קאת הרבה מיני כריתות: נ כתב הרא"ם ויש לתמוה ל"ל כל לרבות אף דם חולין שלא לאוכלו תיפוק ליה מקרא דרק הדם לא תאכל דפרשת ראה שדרשו בה אע"פ שאין שם זריקת מזבח הוא באזהרה.

ותירץ ושמא י"ל כתיב בהאי וכתיב בהאי כדאמרינן גבי חיוב מלה דהוא בזמן הזה עכ"ל. [נח"י] כבודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין לשון חייב שפירושו כרת ובין לשון לא תאכלו שהוא באזהרה וחילוק זה פשוט הוא ואשתמיטתיה להרא"ם מה שאמרו פ"ק דכריתות אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למה וכו' ע"ש: ס מפני שנתינת פניו של מקום בכל מקום הוא לטובה וכאן הוא לרעה: ע תיקן בזה דבכר דבקרא הוא

פירוש לתורת אלהים

זַיין דִי אֵבָרִים פוּן קָרְבָּן אוֹיסֶער דִי עֲזָרָה: (ט) וְאֶל פֶּתַח אוּנ צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וֶועט עֶר אִים נִיט בְּרֶענְגֶען לַעֲשׂוֹת צוּ טָאן אוֹתוֹ אִים לַיְיָ צוּ גָאט וְנִכְרַת זָאל דֶער מֶענְטְשׁ פַאר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן זַיין פָאלְק: (י) וְאִישׁ אִישׁ אוּנ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן יִשְׂרָאֵל אָדֶר פוּן דִי גֵרִים וָוס וואֹנֶען צְווִישֶׁען אֵייךְ וָוס וֶועט עֶסִין בְּלוּט וְנָתַתִּי פָּנַי וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן מַיין צָארְן בַּנֶּפֶשׁ אִין דֶעם מֶענְטְשׁ הָאוֹכֶלֶת וָוס וֶועט עֶסִין דָאס בְּלוּט וְהִכְרַתִּי אוֹתָהּ אוּנ אִיךְ וֶועל זִיא פַר שְׁנַיידֶן פוּן צְווִישֶׁן אִיר פָאלְק: (יא) כִּי וָוארוּם נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִיא דָאס

ליקוטי יהודא

(י) וְאִישׁ אִישׁ וגו' אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם וגו'. פִיל טְעָמִים זֶענֶען גְזָאגְט גֶוָוארֶען אוֹיף דֶעם אִיסוּר פוּן בְּלוּט, דֶער זוהר שְׁרַייבְּט וַוייל דִי מִצְרִים הָאבּ' גֶקֶענְט כִּישׁוּף מֶער פוּן אַלִי מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶר וֶועלְט, וֶוען זֵיי פְלֶעגִין וֶועלִין מַאכֶן כִּישׁוּף פְלֶעגִין זַייא גֵיין אִין פֶעלְד צוּ דִי הֵיכֶע בֶּערְג דָארְטֶן זֶענֶען גִיוֶוען פִיל גְרִיבֶּער אוּנ פְלֶעגִין דָארְטֶן שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת צוּ דִי שֵׁדִים אוּנ דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן פְלֶעגִין זֵיי אַרַיין גִיסֶן אִין אַגְרוּבּ, אוּנ מִיט אַבִּיסֶעל בְּלוּט פְלֶעגִין זֵיי שְׁפְּרִיצֶען אַרוּם דִי גְרוּבּ, אוּנ זַייא פְלֶעגִין מִיט כִּשׁוּף צוּזַאמֶען רוּפֶען פִיל שֵׁדִים אוּנ פְלֶעגִין צוּזַאמֶען עֶסִין דִי פְלֵייש פוּן דִי קָרְבָּנוֹת, אוּנ דִי שֵׁדִים הָאבֶּען זֵיי גְזָאגְט אַלְץ וָואס זַייא הָאבֶּן גִיוָואלְט וִויסֶן, אוּנ דִיא יוּדִין וָוס זֶענֶען גִיוֶוען אִין מִצְרַיִם הָאבֶּן דָס גְלֶערְנְט פוּן דִיא מִצְרַיִם אוּנ פְלֶעגִין אֵיךְ אַזוֹ טָאהְן, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גֶעבָּאטִין דִיא יוּדִין זַייא זָאלִין נִיט שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת, נָאר זֵיי זָאלִין בְּרֶענְגִין זֵייעֶרִי בְּהֵמוֹת אִין אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אִין אֹהֶל מוֹעֵד זָאל מֶען זַייא מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ הקב"ה, אוּנ וַוייל חַיּוֹת אוּנ עוֹפוֹת (אוֹיסֶער טָאהֲבִין) אִיז מֶען נִיט מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ פַר הקב"ה, דַארְף מֶען דָאךְ מוֹרָא הָאבֶּן טָאמֶער וֶועלֶן זֵיי דָאס מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת צוּא דִיא שֵׁדִים דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גֶבָּאטִין אַז מֶען וֶועט שֶׁעכְטֶין אַחַיָּה אָדֶר אַעוֹף זָאל מֶען

פארגיסין

וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ
יְכַפֵּר׃ יב עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל
דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל
דָּם׃ יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן
הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד

בִּסְרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲנָא
יְהַבְתֵּהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּחָא
לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן
אֲרֵי דְמָא הוּא עַל נַפְשָׁא
מְכַפַּר׃ יב עַל כֵּן אֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ
מִנְּכוֹן לָא יֵיכוּל דְּמָא
וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן
לָא יֵיכוּל דְּמָא׃ יג וּגְבַר
גְּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן
גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן
דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְתָא

תו״א כי הדם הוא פסחים סה יומא ה זבחים מו מנחות לג חולין קיז כריתות כב מעילה יא : כל נפש מכם פסחים כב יבמות קיד חולין קכ : אשר יצוד חולין פד :

בית יהודא

געבין דאס בלוט פון אקרבן אויף דעם מזבח , דם בלוט **ודאס** לעבין] פון דיא בהמה זאל מכפר זיין אויף דאס לעבין **פון** מענטש (תבא נפש ותכפר על הנפש) זאל קומען אנפש **ופון** אבהמה] אונ זאל מכפר זיין אויף אנפש פון אמענטש : **(יב)** [כל נפש מכם] . אלע מענטשין פון אייך זאלין ניט עסין בלוט , זאגט רש״י (להזהיר גדולים על הקטנים) דיא תורה **האט** גבאטין דיא גרויסע מענטשן זאלין היטען די קליינע קינדער זייא זאלין ניט עסין בלוט : (יג) [ואשר יצוד] . יעדער **מענטש** וואס וועט פאנגען אחיה אדער אעוף וואס מען מעג זייא עסין אונ ער וועט זיי שעכטען , זאל ער בדעקין **דאס** בלוט מיט ערד , זאגט רש״י (אין לי אלא ציד) פון דעם פסוק ווייסין מיר נאר אז ער האט געשאכטען **צעפאנגענע** דארף ער בדעקין זייער בלוט (אווזין ותרנגולין מנין) אז ער האט געשאכטען גענדז אדער היגער פון וואגען

רש״י

המזבח לכפר על נפש האדם. תבוא נפש ותכפר על הנפש : (יב) כל נפש מכם . להזהיר גדולים על הקטנים : (יג) אשר יצוד . (ת״כ חולין פד) אין לי אלא ציד. אווזין

שפתי חכמים

לאו בשר ממש אלא כל ברי' הוא נקרא בשם בשר כמו שנא' כי השחית **כל** בשר את דרכו וגם נקט ל' תלויה להורות שאין הנפש מונחת בדם **כי נפש** אין בה ממש ואין שייך בה ל' הנחה כ״א ל' תלויה כלו' שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תפסד הנפש ואמר עוד ולפיכך במקום ואני דבקרא כלומר כיון שהנפש תלויה בדם לפיכך נתתי הדם לכפר על הנפש כל אדם ולא חיה ואני דבקרא סיפור בפני עצמו :

ליקוטי יהודא

פארגיסען זייער בלוט אויף די ערד אונ מען זאל באלד בדעקין **מיט** ערד אויף די בלוט , אונ דיא בהמות וואס מען וועט ניט **מקריב** זיין קרבנות , זאל מען די בלוט גיסן אויף די ערד וויא **וואסר** , ווילין די יודין ניט האבן ווס מקריב זיין צו די שדים : **הרב** מוהרי״ע שרייבט די בלוט איז ווי אכלי ווס האלט דיא נשמה , אונ די נשמה איז וויא אכלי ווס האלט די בלוט, **אוב** עס וועט ארויסגיין די גאנצע בלוט פון מענטש , גייט ארויס **די** נשמה פון מענטש , האלט דאך דאס בלוט דיא נשמה , אונ **ווייל** אין מענטש איז דא אנשמה דריבער ווערט פון דאס עסין בלוט האלט דאך די נשמה דם בלוט, אונ יעדר עסין ווס אמענטש **עסט** ווערט דם עסין אין דעם מענטש געענדערט , ער עסט ברוט , **ווערט** פון דם ברויט פלייש , פעטס, בלוט , נאר בלוט ווערט **ניט** גיענדערט , אוב אמענטש וועט טרינקן בלוט גייט די בלוט **אריין** גלייך אין די אדערין , אונ ווייל בלוט איז געזינד צום גוף **אז** ער וועט מעגין טרינקען בלוט וועט ער טרינקען פיל בלוט , **וועט** אין אים זיין דיא בלוט פון בהמות אונ חיות מער וויא **מענשליכע** בלוט , וועט פון דעם זיין צוויי פעלערס , איין פעלר **וועט** זיין דיא בלוט פון דיא חיות ווילין אין אים אריינגעבין **ארציחה** , וועט ער ווערן ארוצח ווי אלע חיות , אונ וועגן די **בלוט** פון בהמות אונ עופות וועט פון אים אוועק גיין דער פרשטאנד אונ ער וועט זיין וויא אבהמה , וועט דאך בטל ווערן די גאנצי תורה , דריבר הט הקב״ה גיבאטין מען זאל ניט טרינקן אונ ניט עסין בלוט :

דער ספר **נחל קדומים** שרייבט דריבער האבען זוכה גיווען די עופות אונ חיות מען זאל זייער בלוט באדעקין מיט ערד אונ מען זאל מאכין אברכה , ווייל דר **מדרש** שרייבט ווען קין הט גהרגית זיין ברודר הבל הט ער אים גילאזט ליגען אויף דעם **פעלד** , זענען גיקומען חיות אונ עופות אונ האבען אויסגעגראבין אגרוב , נעבין הבל , האט קין גנומען זיין ברודר הבל אונ האט **אים** אריינגעלייגט אין דיא גרוב , האבן די חיות אונ דיא עופות אים בדעקט מיט די ערד ווס זיי האבן אויסגגראבן דריבר האבן זייא זוכה גווען זייער בלוט זאל אוך בדעקט ווערין מיט ערד אונ מען זאל זאגין אברכה אויף דעם בדעקונג :

פירוש לתורת אלהים

לעבן פון איטליכן בשעפעניש הענגט אן דם בלוט **ואני** אונ איך **נתתיו** איך האב גיגעבן די בלוט **לכם** צו אייך **על המזבח** אויף דעם מזבח **לכפר** צו כפר געבין **על נפשותיכם** אויף אייערע לייבר ווייל דר נפש הענגט אין דעם דם דרום האב איך גיהייסן מען זאל דם בלוט שפרענגן אויף דעם מזבח דאס נפש פון דעם קרבן זאל מכפר זיין אויף אייער נפש **כי** ווארום **הדם** דם בלוט פון דעם קרבן **הוא** טוט מכפר זיין אויף אייער נפש : (יב) **על כן אמרתי** דרום האב איך גזאגט צו דיא קינדר ישראל **כל נפש** איטליכר מענטש **לא תאכל דם** זאל ניט עסין בלוט **והגר** אונ דר פרעמדר וואס וואנט צווישן אייך **לא יאכל דם** טאר אויך ניט עסין בלוט : (יג) **ואיש איש** אונ איטליכר מענטש פון די קינדר ישראל **ומן הגר וכו' אשר יצוד** ווס ער וועט פאנגן אחיה **או** אדר איין עוף **אשר יאכל** ווס מען מעג

חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־
דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר׃ יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־
בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ
כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־
אֹכְלָיו יִכָּרֵת׃ טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר

אונקלוס

אוֹ עוֹפָא דִּי מִתְאֲכֵל
וְיֵשׁוֹד יָת דְּמֵהּ
וִיכַסֵּנֵהּ בְּעַפְרָא׃ יד אֲרֵי
נַפְשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ
בְּנַפְשֵׁהּ הוּא וַאֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל
בִּסְרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי
נַפְשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ
הִיא כָּל דְּיֵיכְלִנֵּהּ
יִשְׁתֵּיצֵי׃ טו וְכָל אֱנָשׁ
דִּי יֵיכוּל נְבִילָא וּתְבִירָא
בְּיַצִּיבָא וּבְגִיּוֹרָא וִיצַבַּע

תו"א חיה או עוף חולין פד עז : אשר יאכל שם פה : ושפך את דמו שם פד פז שבת כב ביצה ח ב"ק לה : וכסהו בעפר חולין ל פג פד פז : כי נפש כל בשר חולין פו : ואמר לבני ישראל שם כו : וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה . זבחים סט ע :

בעל הטורים

(יג) ושפך את דמו וכסהו בעפר . דם חיה ועוף טעונין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם

רשב"ם

(יג) וכסהו בעפר. כי אז לא יהא ראוי לאכילה : (טו) אשר תאכל נבלה . אפי' קטן יטמא :

רש"י

יתרגולין מנין ת"ל ציד מכל מקום א"כ למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר אלא פ בהזמנה זאת : אשר יאכל . פרט צ לטמאים : (יד) דמו בנפשו הוא . דמו הוא לו במקום הנפש ק שהנפש תלויה בו : כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש ר היא הדם . דם ובשר ל' זכר . נפש לשון נקבה : (טו) אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר

בית יהודא

ווייסן מיר אז ער דארף בדעקין זייער בלוט (תלמוד לומר ציד) שטייט אין פסוק דר ווארט ציד, וואס ער איז איבעריג אין פסוק, עס קען דאך שטיין אשר יצוד חיה וגו', צוא וואס שטייט דר ווארט ציד (מכל מקום) פון וועלכן ארט ער וועט זיי נעמן הייסט דס געפאנגען, פרעגט רש"י (אם כן) אוב עס איז אזו, אז מען שעכט חיות אדער עופות ניט געפאנגענע דארף מען אויך בדעקין זייער בלוט (למה נאמר אשר יצוד) צו וואס שטייט אין פסוק אז ער וועט פאנגען, זאל שטיין אשר ישחט חיה או עוף וגו', אז ער וועט שעכטין אחיה אדער אעוף זאל ער בדעקין זייער בלוט, נאר דער פסוק לערונט אונז (שלא יאכל בשר אלא בהזמנה זאת) אמענטש זאל ניט עסין פלייש נאר מיט אזוי אאנברייטונג, גלייך ווייא ער וואלט געדארפט גיין פאנגען ומען מיינט ווייא וואלט גוועזן אז ער וואלט ניט האבען קיין אנדער פלייש צו עסין נאר ער זאל דארפן גיין אין וואלד פאנגען אחיה אדער אעוף, פארשטייען מיר ניט אלע טאג וואלט דער מענטש געגאנגען אין וואלד פאנגען, נאר אמאל ווען ער וואלט געהאט דאס פלייש עסין גייטיג, אזו זאל אמענטש ניט עסין שטענדיג פלייש, נאר ווען ער דארף גייטיג צוא עסין פלייש: (אשר יאכל) . אז ער שעכט אחיה אדער אעוף וואס מען מעג זיי עסין, דארף ער באדעקין זייער בלוט (פרט לטמאים) אבער אז ער האט געשאכטין אחיה אדער אעוף וואס מען טאר זיי ניט עסין, דארף ער ניט בדעקין זייער בלוט: (יד) (דמו בנפשו הוא) . זאגט רש"י מען מיינט (דמו הוא לו במקום הנפש) דאס בלוט איז בייא דעם מענטש (און בייא אלע לעבעדיגע זאכין) זייער לעבין (שהנפש תלויה בו) ווייל דאס לעבין איינגט אוף דעם בלוט: (כי נפש כל בשר דמו הוא) . דאס לעבן פון אלע לעבעדיגע זאכען איז דם בלוט (הנפש הוא הדם) דם לעבין איז דאס בלוט (דם ובשר לשון זכר) בלוט און פלייש ווערן גערעט מענליך (נפש לשון נקבה) נשמה ווערט גערעט ווייבליך : (טו) (אשר תאכל נבלה וטרפה) . אוב איינער וועט עסין אנבלה אדער אטרפה, זאגט רש"י (בנבלת עוף

שפתי חכמים

פ פירש"י כאלו הוא לד' שחיטה מזומנת לו כלו' שלא יאכל בשר תדיר שלא יעני : צ וא"ת דלמא למעט טרפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מוח או ששחטו טרפה. וי"ל דהוכחתו מדכתיב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך מה להלן שחיטה שאינ' ראויה אף כאן כגון ששחט טרפה וחפ"ה כתי' וכסהו בעפר א"כ אשר יאכל ל"ל אלא פרט לטמאי' הוא דאתא אליבא דר' מאיר ולא כחכמים דהלכתא כוותייהו ול"ע : ק לא שדמיו של אדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו : ר רצונו לתרץ והרי הבשר והדם שניהם לשון זכר הם ולמה כתיב היא. ומתרץ הנפש היא הדם נמלא

פירוש לתורת אלהים

דם עסין אונ וועט דם וועלן עסן ושפך זאל ער פאר גיסן זיין בלוט מען זאל דם פריער קולין וכסהו בעפר אונ מען זאל דם בלוט צו דעקין מיט ערד אדר מיט אש : (יד) כי נפש כל בשר וגו' ווארום דם חיות פון אלי בשעפעניש הענגט אין זיין בלוט ואומר אונ דרום טוא איך זאגן צו די קינדר ישראל דם כל בשר דאס בלוט פון איטליכן לייב לא תאכלו זאלט איר ניט עסן כי נפש ווארום די נשמה פון איטליכען לייב איז דם בלוט כל אוכליו איטליכר וואס עסט דאס בלוט יכרת וועט ער ווערן פר שניטן ער איז חייב כרת : (טו) וכל נפש אונ איטליכר מענטש אשר תאכל וואס וועט עסין אנבילה וואס איז פון זיך געלבערט גפייגרט וטרפה אדר

מצות השם

(קפו) ושפך את דמו וכסהו בעפר . דיא מצוה פון דעם פסוק איז ערקלערט אז מען קוילט איין חיה אדר איין עוף מוז מען געבען פון אונטען אונטער דעם בלוט ערד אונ פון אובען אויף דעם בלוט דארף מען אויך צוא דעקין מיט ערד אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט :

וְכִבֶּ֨ס בְּגָדָ֜יו וְרָחַ֥ץ בַּמַּ֛יִם וְטָמֵ֥א עַד־הָעֶ֖רֶב וְטָהֵֽר׃ טז וְאִם֙ לֹ֣א יְכַבֵּ֔ס וּבְשָׂר֖וֹ לֹ֣א יִרְחָ֑ץ וְנָשָׂ֖א עֲוֺנֽוֹ׃ פ

יח א וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃ ב דַּבֵּר֙ אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל וְאָמַרְתָּ֖

אונקלוס

לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָא וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃ טז וְאִם לָא יְצַבַּע וּבִסְרֵהּ לָא יַסְחֵי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן

רשב"ם

(טז) ונשא עונו. אם יאכל קודש או נכנס למקדש:

בית יהודא

טָהוֹר דִּבֵּר הַכָּתוּב) דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט בַּיי אַנְבֵלָה פוּן אַעוֹף װָאס מֶען הָט אִים גֶעמֶעגְט עֶסִין (שֶׁאֵין לָהּ טוּמְאָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְלַעַת בְּבֵית הַבְּלִיעָה) דִי נְבֵלָה פוּן אַעוֹף װָאס מֶען מֶעג אִיר עֶסִין אִיז נִיט מְטַמֵא אַז מֶען רִירְט זִיא אָן נָאר אַז מֶען עֶסְט זִיא אוּנ מֶען שְׁלִינְגְט זִיא אַרָאפּ אִין הַאלְדְז דַאמָאלְס װֶערְט דֶער מֶענְטְשׁ טָמֵא (וְלָמַדְךָ כַּאן) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ דָא (שֶׁמְּטַמְּאָה בַּאֲכִילָתָהּ וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַגָּעָהּ) אוּב אַעוֹף װָאס מֶען מֶעג אִים עֶסִין אִיז גֶעפְּגֶרְט אוּב אֵייגֶער עֶסְט דִי נְבֵלָה פוּן דֶעם עוֹף אוּנ עֶר שְׁלִינְגְט זִיא אַרָאפּ אִין הַאלְדְז װֶערְט עֶר טָמֵא, אָבֶּער פוּן אַנְדֶערֶען נִיט טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (וּטְרֵפָה הָאֲמוּרָה כַּאן) װָאס עֶס שְׁטֵייט דָא אִין פָּסוּק דֶער װָארְט טְרֵפָה (לֹא נִכְתְּבָה אֶלָּא לִדְרוֹשׁ) אִיז עֶר נָאר גֶעשְׁרִיבֶּען צוּא לֶערְנֶען אוֹיף דֶעם װָארְט נְבֵלָה מִיר זָאלֶען װִיסֶען װֶעלְכֶע נְבֵלָה דֶער פָּסוּק מֵיינְט (וְכֵן שָׁנִינוּ) אוּנ אַזוֹ הָאבִּין מִיר גֶעלֶערוּנְט (יָכוֹל תְּהֵא נִבְלַת עוֹף טָמֵא מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה) אִיךְ װָאלְט מֵיינֶען אוּיב מֶען הָאט גֶגֶעסֶען דִי נְבֵלָה פוּן אַעוֹף װָאס מֶען טָאר זִיא נִיט עֶסִין, זָאל דֶער מֶענְטְשׁ טָמֵא װֶערִין אַרָאפְּשְׁלִינְגֶענְדִיג אִין הַאלְדְז דִי שְׁטִיקוֹל נְבֵלָה (תַּלְמוּד לוֹמַר טְרֵפָה) זָאגְט דֶר פָּסוּק דֶעם װָארְט טְרֵפָה (מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה) דִי נְבֵלָה פוּן אַזוֹ אַעוֹף װָאס בַּיי אִים אִיז דָא טְרֵפָה אוּנ כְּשֵׁרָה אִיז מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְשׁ װָאס שְׁלִינְגְט זִיא אַרָאפּ אִין הַאלְדְז וּטְרֵפָה אוּנ כְּשֵׁרָה קֶען מֶען נָאר זָאגִין בַּייא דֶעם מִין עוֹף װָאס מֶען מֶעג אִים עֶסִין מֶען הָט אִיר גוּט גֶעשֶׁאכְטִין אוּנ אַגֶעזוּנְטֶע אִיז כָּשֵׁר, שְׁלֶעכְט גֶעשֶׁאכְטִין אָדֶער אַקְרַאנְקֶע אִיז טְרֵפָה (יָצָא עוֹף טָמֵא שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה) אָבֶּער דִי עוֹפוֹת װָאס מֶען טָאר זֵיי נִיט עֶסִין, אִיז דָאךְ נִישְׁטָא צוּ זָאגֶן דֶער עוֹף אִיז גִיוָוארִין אַטְרֵפָה, אַז עֶר אִיז אֵייבִּיג טְרֵפָה, דִיא נְבֵלָה פוּן דֶעם עוֹף טָמֵא אִיז מְטַמֵּא אַז מֶען רִירְט זִיא אָן, אָבֶּער אַז אֵיינֶער הָאט גֶענוּמֶען אַשְׁטִיקוֹל נְבֵלָה פוּן דֶעם עוֹף טָמֵא אוּנ הָאט אַרֵיינְגֶעשְׁטֶעקְט זַיין חָבֵר בִּיז אִין הַאלְדְז אוּנ דֶער חָבֵר הָאט דִי שְׁטִיקוֹל נְבֵלָה נִיט אָנְגֶערִירְט נָאר עֶר הָאט זִיא אַרָאפְּגֶעשְׁלוּנְגֶען װֶערְט עֶר נִיט טָמֵא: (טז) וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ. אוּב עֶר הָעט גֶגֶעסֶען אַשְׁטִיקוֹל נְבֵלָה פוּן אַעוֹף װָאס מֶען הָט אִיר גֶעמֶעגְט עֶסִין (אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ) אוּב עֶר װֶעט נָאכְדֶעם עֶסִין װָאס הֵיילִיג אִיז וּתְרוּמָה אָדֶער קָרְבָּנוֹת) (אוֹ יִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ) אָדֶער עֶר װֶעט אַרֵיין גֵייִן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (חַיָּיב עַל טוּמְאָה זוֹ כְּכָל שְׁאָר טוּמְאוֹת) װֶערְט מֶען גֶעשְׁטְרָאפְט װֶעגֶען דִיא טוּמְאָה װִיא מֶען װֶערְט גֶעשְׁטְרָאפְט װֶעגֶען אַלֶע אַנְדֶערֶע טוּמְאוֹת: וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחַץ וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ. אוּב עֶר װֶעט זִיךְ נִיט טוֹבֵל זַיין אִין מִקְוָה פוּן דִי טוּמְאָה אוּנ װֶעט אַרֵיין גֵייִן אִין מִקְדָּשׁ אָדֶער עֶר װֶעט עֶסִין קָדָשִׁים װֶעט עֶר גֶשְׁטְרָאפְט װֶערִין, זָאגְט רַשִׁ"י (עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת) אוּב עֶר װֶעט זִיךְ נִיט טוֹבֵל זַיין אוּנ װֶעט אַרֵיינְגֵייִן אִין מִקְדָּשׁ אָדֶער עֶסִין קָדָשִׁים קוּמְט אִים כָּרֵת (וְעַל כִּבּוּס בְּגָדִים בְּמַלְקוּת) אוּב עֶר װֶעט דִי קְלֵיידֶער נִיט װַאשֶׁען פוּן דִי טוּמְאָה אוּנ עֶר הָאט זֵייא אַרֵיינְגֶעוָוארְפִין אִין

רש"י

הכתוב ש שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה ולמדך כאן שמטמאה באכילה' ואינה מטמאה' במגע וטרפה האמור' כאן לא נכתבה אלא לדרוש וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במינו א טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש ב חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס ג בגדים

שפתי חכמים

היא קאי על הנפש שהיא ל' נקבה: ש פי' מדכתיב ולא יאכל לטמאה בה כלומר שאין לו בה טומאה אלא ע"י אכילתה יצאת נבלת בהמה טמאה שמטמאה במגע ובמשא ומ"ה כתיב כאן וכל אשר תאכל ללמדך שמטמאה באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כ"א בנבלת עוף טהור דבהמה מטמאה במגע ובמשא: ת לאפוקי קודם בליעה שבעודנה בפיו טהור ולאפוקי אחר הבליעה שעודנה בתוך מעיו אף שלא נתעכל' עדיין וטבל אחר הבליעה שהוא טהור: א כלומר קודם לכן היה כשר ועכשיו נטרף יצא זה שאין כו' כלו' שלא הי' לו שעת הכושר: ב דק"ל הל"ל עון ומפרש דלשון עונו משמע העונש המיוחד לנכנס בטומאה למקדש והיינו העונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא בכרת. רא"ם. א"נ דקשה לרש"י למה ישא עונו אם מטמא את עצמו: ג (מהרא"י) דק"ל ל"ל בשרו הל"ל ואם לא יכבס בגדיו ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכבס בגדיו ורחץ במים. ומתרץ דמ"ה כתיב ובשרו על רחיצת גופו כו' פי' אם לא טבל שהיא רחיצת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למקדש אבל אם לא כבס בגדיו ורחץ למקדש ואפילו נגעו בגדיו בעודנו עליו במת ונכנס למקדש בעודן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב במלקות:

פירוש לתורת אלהים

אַטְרֵיפָה װָאס זִיא אִיז פַר צוּקְט גְוָוארֶען פוּן אַחַיָּה [עי' רש"י]. בְּאֶזְרָח סַיי אַגִיבָּארֶענֶער יוּד װֶעט דָאס עֶסִין וּבַגֵּר אוּנ סַיי אַגֵר װֶעט דָם עֶסִין וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר װַאשֶׁען זַיינִי קְלֵיידֶער וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ זָאל זִיךְ טוֹבְלֶען אִין װַאסֶער וְטָמֵא אוּנ עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז פַר נַאכְט אוּנ דֶר נָאךְ וְטָהֵר װֶעט עֶר זַיין רֵיין: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס אוּנ אַז עֶר װֶעט נִיט װַאשֶׁין זַיינֶע קְלֵיידֶער וּבְשָׂרוֹ אוּנ זַיין לַייבּ װֶעט עֶר נִיט טוֹבְלֶען אוּנ װֶעט עֶסִין תְּרוּמָה אָדֶער קָדָשִׁים אָדֶר עֶר װֶעט אַרֵיין גֵייִן אִין בֵיהמ"ק וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ װֶעט עֶר לֵיידֶען זַיין זִינְד: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָט אִים אַזוֹ גְזָאגְט: (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי אִיךְ הָאבּ אַזוֹ גְזָאגְט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אֵייעֶר גָאט [עיין רש"י] דְרוּם מוּזְט אִיר הַאלְטֶען מַיינֶע גְזֵירוֹת. װָאס זֶענֶען

אֱלֹהֵיכֶם׃ ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־

תו"א ובחוקותיהם לא תלכו סנהדרין נב ע"ז יא חולין עח : ואת חקתי יומא פז :

אונקלוס

אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ג כְּעוֹבָדֵי
עַמָּא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם
דִּי יְתֶבְתּוּן בַּהּ לָא
תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבָדֵי עַמָּא
דְאַרְעָא דִכְנַעַן דִּי אֲנָא
מָעֵל יָתְכוֹן תַּמָּן לָא
תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא
תְהָכוּן׃ ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן

בעל הטורים

לכך לוה לכסותו : (ג) סמך לפרשת דם ובחוקותיהם לא תלכו . רמז שאין שוחטין בתוך הגומא שלא יחקה את המינין (בחולין) :

רש"י

במלקות : (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ) אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי . ר' אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלהיכם דעו מי גוזר עליכם . דיין להפרע ד ונאמן לשלם שכר : (ג) במעשה ארץ מצרים . (ת"כ) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ה ישראל מקולקל מן הכל : אשר אני מביא אתכם שמה . מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל ו מקולקלים יותר מכולם (ת"כ) : ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון ז טרטיאות ח ואצטדיאות . רמ"א אלו דרכי האמורי שמנו חכמים : (ד) את משפטי תעשו .

בית יהודא

בהמ"ק קומט אים מלקות : (ב) ואני ה' אלהיכם . זאגט רש"י הקב"ה הט גזאגט (אני הוא שאמרתי בסיני אנכי ה' אלהיך) איך בין דר וום איך האב גזאגט אויף דעם בארג סיני איך בין דר גאט וום איך האב בשאפין די גאנצע וועלט אונ בין דיין גאט בעזינדער (וקבלתם עליכם מלכותי) אונ איר האט אויף אייך גענומען מיין מלוכה ואיך זאל זיין אייער מלך (מעתה קבלו גזרותי) זאלט איר פון איצט נעמן מיינע גזרות , איר זאלט טאן וום איך וועל אויף אייך גוזר זיין (רבי אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא) רבי זאגט נוייל הקב"ה האט געוואוסט אז דיא יודין וועלען אמאהל זינדיגען מיט זנות אין די צייט פון עזרא (לפיכך בא עליהם בגזרה אני ה' אלהיכם) דריבער האט הקב"ה אויף זיי גוזר גוועזן זייא זאלין ניט מזנה זיין אונ האט גזאגט צו זייא איך בין אייער גאט (דעו מי גוזר עליכם) ווייסט ווער איז גוזר אויף אייך איר זאלט ניט מזנה זיין (דיין להפרע) איך בין אדיין אייך צו שטראפין אוב איר וועט מיך ניט פאלגען (ונאמן לשלם שכר) אונ בין בעגלויבט אייך צוא בצאהלין אגוטען שכר אויב איר וועט מיך פאלגין : (ג) וכמעשה ארץ מצרים וגו') . איר זאלט ניט טאהן וויא די מצרים אונ וויא דיא כנענים טוהען , זאגט רש"י (מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות) דער פסוק זאגט דיא מצריים אונ דיא כנעניים האבן גטאן ערגער פון אלע פעלקער (ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל) אונ דער ארט וואס דיא יודין זענען דארט גיוועז נאין גושן] איז גיוועזן ערגער פון אלע ארטער [דיא מצרים וואס האבין געוואוינט אין גשן האבען שלעכטער געטאן פון אלע מצרים] : ואשר אני מביא אתכם שמה] . אונ די כנענים וום וואהנען אויף דעם ארט וואס איך וועל אייך דארטען ברענגען , זאלט איר ניט טאהן וויא זייא טוהען , זאגט רש"י (מגיד שאותן עובדי כוכבים שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם) דער פסוק זאגט אונז דיא פעלקער וואס דיא יודין האבן זייא איינגענומען האבען געטאהן ערגער פון אלע פעלקער : ובחקתיהם לא תלכו) . איר זאלט ניט גיין אין זייערע חקים , פרעגט רש"י (מה הניח הכתוב שלא אמר) וום הט דער פסוק געלאזין וום ער הט ניט געזאגט ודר פסוק האט דאך געזאגט מען זאל ניט טאן וויא די מצרים אונ וויא דיא כנענים טוהען , מיינט מען דאך אלץ וואס זיי טוהען זאלט איר ניט טאן , וום זאגט דר פסוק בעזינדר איר זאלט ניט טאן זייערע חקים (אלא אלו נמוסות שלהן) נאר מען מיינט זייערע פירונגען אפילו דאס איז ניט צו זייערע עבודה זרות (דברים החקוקין להם) ווייל דיא זאכין איז ביא זיי אחוק ואדין מען מוז אזו טאן] דם זאלט איר ניט טאהן (כגון טרטיאות) דהיינו זייערע טעאטערין (ואצטדיאות) זייערע חיות מלחמות , דאס זאלט איר ניט טאהן וזיי האבען געהאט אויסגעזעצטע טעג אין יאר וואס מען פלעגט פארשטעלין פאר זיי טעאטערין , אונ חיות וואס האבען געהאלטין מלחמות , דם זאלן יודין ניט טאן] (רבי מאיר אומר אלו דרכי אמורי שמנו חכמים) רבי מאיר זאגט דר פסוק מיינט די יודין זאלין ניט טאן דיא מנהגים ופירונגען] וואס די אמורים טוהען וויא די חכמים האבען געזאגט פיל זאכין פון זיי אין דיא גמרא שבת (דף סז) : (ד) ואת משפטי תעשו] . איר זאלט טאן מיינע משפטים זאגט

שפתי חכמים

ד (רא"ם) דאלהים זה מדת הדין כלומר ליפרע על עונות . ה' זו מדת הרחמים כלו' לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המצות (נח"י) ולא זכר מ"ש הרב ריש פרשת וארא אני ה' וכו' הרי דמאני הוא מפיק לה בלא מלת אלהיכם ע"ש : ה פי' ארץ גושן דאל"כ אסר ישבתם בה ל"ל : ו פי' אף ממעשה ארץ גושן וכ"ש משל מצרים דאל"כ מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרי' לגושן ומגושן לכנען : ז פ"ק דכתובות פי' רש"י טרטיאות פלטי מלכי ע"א ובתים של ע"א : ח (ג"א) ואצטדיאות מקום שמסיתים את השוורים ושאר חיות

פירוש לתורת אלהים

מיינע גזרות : (ג) כמעשה אזו ווי די מעשים פון דעם לאנד מצרים אשר ישבתם וום איר זענט געזעסין אין איר לא תעשו זאלט איר ניט טאן וכמעשה אונ אזעלכע מעשים וואס טוען די לייט וואס וואגען אין לאנד כנען אשר וואס איך וויל אייך ברענגען שמה דארטין לא תעשו זאלט איר ניט טאן ובחוקותיהם אונ אין זייערע גיזעץ זאלט איר ניט נאך גיין : (ד) את משפטי תעשו מיינע גערעכט זאלט איר טאן [ע' רש"י]

חֻקֹּתַ֥י תִּשְׁמְר֖וּ לָלֶ֣כֶת בָּהֶ֑ם אֲנִ֖י
יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּ֤ם אֶת־
חֻקֹּתַי֙ וְאֶת־מִשְׁפָּטַ֔י אֲשֶׁ֨ר יַעֲשֶׂ֥ה

אונקלוס

וְיָת קְיָמַי תִּטְּרוּן לִמְהָךְ
בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת
דִּינַי דִּי יַעְבֵּד יָתְהוֹן

תו"א ושמרתם את עקרים מד מה: אשר יעשה ב"ק לח סנהד' נט מכות כג ע"ז ג:

בית יהודא

רש"י מֵען מֵיינְט (אֵלּוּ דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה בַּמִּשְׁפָּט) איר זָאלְט טָאהְן דיא זַאכִין וָואס שְׁטֵייעֶן אִין דיא תּוֹרָה מִיט אַמִשְׁפָּט וָוס דֶער שֵׂכֶל [פַארְשְׁטַאנְד] פוּן מֶענְטְשׁ זָאגְט אוֹךְ אַזוֹ (שֶׁאִלּוּ לֹא נֶאֶמְרוּ) וֶוען זֵיי וָואלְטֶען נִיט גֶעזָאגְט גְוָוארֶן אִין דיא תּוֹרָה (הָיוּ כְּדַאי לְאוֹמְרָן) וָואלְט מֶען זֵייא אַלֵיין גֶעדַארְפְט זָאגִין: [וְאֶת חֻקּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ]. איר זָאלְט הִיטֶען מֵיינֶע חֻקִּים, (דְּבָרִים שֶׁהֵן גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ) חֻקִּים מֵיינְט מֶען דִי זַאכִין וָוס זֶענֶען אַגְזֵרָה פוּן הקב"ה (שֶׁיֵּצֶר הָרַע מֵשִׁיב עֲלֵיהֶן לָמָּה לָנוּ לְשׁוֹמְרָן) דֶער יֵצֶר הָרַע פְרֶעגְט אוֹף דִי זַאכֶען צוּ וָוס דַארְפֶן מִיר הִיטֶען דִי זַאכֶן (וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן) דִי פֶעלְקֶער פְרֶעגֶען אוֹךְ אוֹף דִי זַאכֶן צוּ וָוס מִיר הִיטֶען זֵייא (כְּגוֹן אֲכִילַת חֲזִיר וּלְבִישַׁת שַׁעַטְנֵז וְטַהֲרַת מֵי חַטָּאת) זֵיי פְרֶעגֶן פַאר וָוס מִיר עֶסִין נִיט חֲזִיר, פַאר וָוס קְלֵיידֶען מִיר נִיט שַׁעַטְנֵז וָואל מִיט פְלַאקְס צוּזַאמֶען, פַאר וָואס פַארְבְּרֶענֶען מִיר אַרוֹיטֶע קוּה אוּנ מִיט אִירֶע אַשׁ אוּנ וַואסֶר שְׁפְּרִיצֶען מִיר אוֹיף אַטָמֵא אוּנ מִיר זָאגִין עֶר אִיז טָהוֹר, אוּנ מִיר וָוייסֶען נִיט צוּא עֶנְטְפֶערִין (לְכָךְ נֶאֱמַר אֲנִי ה' גָּזַרְתִּי עֲלֵיכֶם אִי אַתֶּם רַשָּׁאִים לְהִפָּטֵר) דְרִיבֶּער זָאגְט הקב"ה אֲנִי ה', אִיךְ גָאט הָאבּ אוֹף אֵייךְ אַזוֹ גוֹזֵר גְוֶוען אִיר טָארְט אֵייךְ נִיט פְרַייא מַאכֶן פוּן מַיין גֶעבָּאט: [לָלֶכֶת בָּהֶם]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אַל תִּפָּטֵר מִתּוֹכָם) זָאלְסְט דִיךְ נִיט בֶּעפְרַייעֶן פוּן מֵיינֶע גֶעבָּאט (שֶׁלֹּא תֹאמַר) זָאלְסְט נִיט זָאגֶען (לָמַדְתִּי חָכְמַת יִשְׂרָאֵל אֵלֵךְ וְאֶלְמַד חָכְמַת הַכְּנַעֲנִים) דִי יוּדִישֶׁע תּוֹרָה הָאבּ אִיךְ גֶלֶערְנְט אִיצְט וֶועל אִיךְ גֵיין לֶערְנֶען דִיא חָכְמוֹת פוּן דִיא כְּנַעֲנִים, דָאס טָאר מֶען נִיט: (ה) [וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי]. אִיר זָאלְט הִיטֶען מֵיינֶע חֻקִּים (לְרַבּוֹת שְׁאָר דִּקְדּוּקֵי הַפָּרָשָׁה שֶׁלֹּא פֵּרַט הַכָּתוּב בָּהֶם) זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט נָאךְ אַנְדֶערֶע מִצְוֹת פוּן דִי פָּרָשָׁה וָואס עֶס שְׁטֵייט נִיט אִין פָּסוּק אַז זֵייא זֶענֶען אַחוֹק (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דְרִיבֶּער שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאךְ אַמָאל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי (לִיתֵּן שְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לְחֻקִּים וּשְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים) בַּיי חֻקִּים זָאל שְׁטֵיין שְׁמִירָה אוּנ עֲשִׂיָּה מֶען זָאל זֵייא הִיטֶען אוּנ טָאן, אוּנ בַּיי מִשְׁפָּטִים זָאל אוֹךְ שְׁטֵיין שְׁמִירָה אוּנ עֲשִׂיָּה, מֶען זָאל זֵייא הִיטֶען אוּנ טָאהְן (לְפִי שֶׁלֹּא נָתַן אֶלָּא עֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים וּשְׁמִירָה לְחֻקִּים)

רש"י

אלו דברים האמורי' בתור' ט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך שיצה"ר משיב עליה' למה לנו לשומרן ואו"ה ע"א משיבין עליה' כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת לכך נא' אני ה' גזרתי עליכ' אי אתם רשאי' להפטר: ללכת בהם. אל תפטר מתוכם י שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקותי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה כ שלא פרט הכתוב בהם (ת"כ) ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים ל לפי שלא

שפתי חכמים

לנגחם ולהלחם זע"ז: ט כגון גזל ושפיכת דמים: י דאם לא כן ללכת בהם ל"ל בהרי תשמרו כתיב: כ דאם לא כן ושמרתם למה לי הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פי' דלעיל כתיב ואת חקתי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטי' ושמירה ועשיי' למשפטי'

פירוש לתורת אלהים

וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ מַיינֶע גֶזֶעץ זָאלְט אִיר הִיטֶן [עיין רש"י] אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אֵייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְּט צוּ צָאלִין שָׂכָר: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חוּקוֹתַי אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן מַיין גֶזֶעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי אוּנ מַיינֶע גְרֶעכְט אֲשֶׁר אַז

משלי חכמים

(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי וגו' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם. דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אַקִינְד הָט אַמָאהְל גִיזָאגְט צוּ זַיין פָאטֶר פַר וָואס מַאכְסְטוּ מִיר נִיט אַשֵׁיינֶע קַאפָּאטֶע מִיט שֵׁיינֶע הוֹזִין אוּנ שֵׁיינֶע שִׁיךְ וִוי אַלֶי נְגִידִישֶׁע קִינְדֶער גֵייעֶן, אִיךְ וֵוייס דָאךְ אַז דוּא בִּיזְט אַנָגִיד אוּנ קֶענְסְט מִיר מַאכֶן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, פַר וָוס מַאכְסְטוּ מִיר נִיט, הָט דֶער פָאטֶר גְזָאגְט צוּ אִים אַז דוּ וֶועסְט קֶענִין לֶערְנֶען וֶועל אִיךְ דִיר מַאכֶן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, הָאט דָאס קִינְד גִיזָאגְט אִיךְ קֶען לֶערְנֶען, פְרֶעג בַּיי מַיין רֶבִּי וֶועט עֶר דִיר זָאגֶן אַז אִיךְ קֶען לֶערְנֶען, הָט דֶר פָאטֶר צוּ אִים גְזָאגְט אִיךְ דַארְף נִיט פְרֶעגֶן דַיין רֶבִּי, אִיךְ וֶועל דִיר ווייזִין אַשְׁטִיקוּל מהרש"א אוּבּ דוּ וֶועסְט וִויסֶען דֶעם מהרש"א וֶועל אִיךְ דִיר בַּאלְד מַאכִין שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, דֶר פָאטֶר הָאט אִים גְוִויזֶן דֶעם מהרש"א וִוי דָם קִינְד הָאט דֶער זֶעהֶן דֶעם מהרש"א זָאגְט עֶר צוּם פָאטֶר אִיצְט זֶעה אִיךְ אַז דוּ ווילְסְט מִיר נִיט מַאכִין שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, אוּנ מִיט דֶעם מהרש"א אִיז נָאר צוּ הָאבֶּן אַתִּירוּץ, וָוארוּם אִיךְ וֵוייס אַז מַיין אֶלְטֶערֶר בְּרוּדֶר קֶען גוּט לֶערְנֶען, דוּא אַלֵיין הָאסְט גִיזָאגְט אוֹיף אִים אַז עֶר קֶען גוּט לֶערְנֶען, אוּנ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען מהרש"א הָאסְטוּ אִים גֶעוִויזֶען אוּנ עֶר הָט נִיט גֶעוָואסְט, ווייזְטוּ מִיר דֶעם זֶעלְבִּיגֶען מהרש"א אוּנ נַייל דוּא וֵוייסְט אַז אִיךְ וֶועל דֶעם מהרש"א נִיט וִויסֶען דְרִיבֶּער הָאסְטוּ גְזָאגְט אַז אִיךְ וֶועל וִויסֶן דֶעם מהרש"א וֶועסְטוּ מִיר מַאכֶן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶר, הָט דֶר פָאטֶר צוּא אִים גְזָאגְט, גֵיין מַיין קִינְד, אִיךְ וֶועל דִיר זָאגִין וָוס עֶס אִיז מִיט דֶעם מהרש"א, מֶען קֶען לֶערְנֶען דֶעם מהרש"א מִיט אַפְרָאסְטִין אַגֶעוֶוינְלִיכֶן פְּשַׁט, אוּנ מֶען קֶען אִים לֶערְנֶען מִיט אַגְרוֹסִין פִּלְפּוּל מִיט חֲרִיפוּת, וַוייל דַיין בְּרוּדֶר קֶען גוּט לֶערְנֶען הָאבּ אִיךְ פוּן אִים פַארְלַאנְגְט עֶר זָאל זָאגִין דֶעם מהרש"א מִיט חֲרִיפוּת הָט עֶר נִיט גְקֶענְט, פוּן דִיר פַארְלַאנְג אִיךְ נָאר דוּ זָאלְסְט זָאגִין דֶעם מהרש"א וִויא אַקִינְד וָואס קֶען אַבִּיסוּל לֶערְנֶען דַארְף אִים זָאגֶן. דָם זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא דִי תּוֹרָה, טָאמֶער וֶועלֶן יוּדִין זָאגֶן אַז הקב"ה זָאגְט עֶר וֶועט אוּנְז גֶעבִּין פִיל גוּטְס אַז מִיר וֶועלִין לֶערְנֶן תּוֹרָה, וִוי אַזוֹ קֶענֶן מִיר לֶערְנֶן תּוֹרָה, אֲפִילוּ מַלְאָכִים פַארְשְׁטֵייעֶן נִיט דִי תּוֹרָה, וֶועלֶן מִיר פַארְשְׁטֵיין דִי תּוֹרָה? דְרִיבֶּער זָאגְט הקב"ה דִי תּוֹרָה קֶען מֶען טַאקִי לֶערְנֶען מִיט אַזוֹ אַחָכְמָה אַז אֲפִילוּ מַלְאָכִים קֶענֶן זִיא נִיט וִויסֶן, נָאר פוּן אֵייךְ פַארְלַאנְג אִיךְ נִיט אַזוֹ פִיל, אִיךְ וויל נָאר פוּן אֵייךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם, אַזוֹ וִוי אַמֶענְטְשׁ קֶען טָאהְן, וָחַי, וֶועט אִיר דוּרְךְ דֶעם לֶעבִּין מִיט אַלֶעם גוּטְן:

אֶתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה׃ ס ששי ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה׃ ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ

אֱנָשָׁא וִיחֵי בְהוֹן לְחַיֵי עָלְמָא אֲנָא יְיָ׃ ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קְרִיב בִּסְרֵיהּ לָא תִקְרְבוּן לְגַלָּאָה עֶרְיָא אֲנָא יְיָ׃ ז עֶרְיַת אֲבוּךְ וְעֶרְיַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי

תו"א וחי בהם יומא פה סנהדרין עד ע"ז כז עקידה שער ע׃ אני ה׳ יומא פז׃
איש איש אל כל שאר בשרו שבת יג חגיגה יא כתובות מז סנהדרין ז ע"ז יז׃ ערות אביך סנהדרין נד׃ וערות אמך שם נג נד׃

בעל הטורים

(ה) וחי בהם. וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ שלויתי וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור׃

רשב"ם

(ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה. ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם׃ (ו) אני ה׳ ערות אביך וערות אמך. כי שלשה שותפין יש באדם׃

רש"י

נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים׃ וחי בהם. לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת׃ אני ה׳. נאמן לשלם שכר׃ (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר בל׳ רבים׃ אני ה׳. נאמן לשלם שכר׃ (ז) ערות אביך. (סנהד׳ נד) זו אשת אביך או אינו אלא

בית יהודא

ווייל ביז איצט איז בייא מִשְׁפָּטִים געשטאנען דער ווארט עֲשִׂיָּה, מען זאל זיי טאן, אונ בייא חֻקִּים איז געשטאנען דער ווארט שְׁמִירָה, מען זאל זיי היטען, דריבער הט דר פָּסוּק נאך אמאהל געשריבען בייא מִשְׁפָּטִים דעם ווארט שְׁמִירָה, מען זאל זיי היטען אויך אונ בייא חֻקִּים הט מען געשריבען דעם ווארט עֲשִׂיָּה, מען זאל זיי טאן אויך *)׃

(וָחַי בָּהֶם). ער וועט לעבין וועגען דיא תּוֹרָה אונ מִצְוֹת, זאגט רש"י מען מיינט ער וועט לעבין לְעוֹלָם הַבָּא (שֶׁאִם תֹּאמַר בָּעוֹלָם הַזֶּה) אויב דוא ווערסט זאגען מען מיינט ער וועט לעבן צו עוֹלָם הַזֶּה, צו די וועלט (וַהֲלֹא סוֹפוֹ הוּא מֵת) דר סוף איז דאך אז יעדער מענטש מוז שטארבן׃ (אֲנִי ה׳) איך בין גאט (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) איך בין בעגלויבט אז איך וועל בצאהלין שָׂכָר דיא מענטשין וואס היטען תּוֹרָה אונ מִצְוֹת׃ (ו) ולא תִקְרְבוּ). איר זאלט ניט גענענען צו מְזַנֶּה זיין (לְהַזְהִיר הַנְּקֵבָה כַּזָּכָר) מען זאל אנזאגען די נְקֵבָה אזו וויא דעם זָכָר, אז זיי זאלען מְזַנֶּה קומט זייא ביידע מִיתָה (לְכָךְ נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן רַבִּים) דריבער שטייט איר זאלט ניט גענענען, ווייל מען מיינט ביידע דעם זָכָר אונ די נְקֵבָה׃ (אֲנִי ה׳). איך גאט נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר, בין בעגלויבט צו בצאהלין שָׂכָר דעם מענטש וואס האט געקענט זינדיגען אונ האט ניט געזינדיגט׃ (ז) וערות אָבִיךָ). דיא עֶרְוָה פון דיין פאטער, זאגט רש"י (זו עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ) מען מיינט דיא עֶרְוָה פון דיין פאטערס ווייב ווס זיא איז ניט דיין מוטער, פרעגט רש"י (או אֵינוֹ) טאמער ניין (אֶלָּא כְּמַשְׁמָעוֹ) נאר

שפתי חכמים

דעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי׃ מ וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בל׳ רבים ר"ל כל אחד מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו לא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ובתחלה כתיב לשון יחיד דכתיב איש וגו׳ ואחר כך כתיב תקרבו לשון רבים אלא ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה איצטריך לרבות גבי עריות שהוא לא תעשה והא נקבה גם כן חייבת במלות לא תעשה דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה בקידושין דף ל"ה. וי"ל דעריות שאני בשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה שאשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא כקרקע עולם לכן איצטריך לרבויי שחייבת׃ נ אף על פי דאין כאן עשיית מצוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לומר לשלם שכר אלא במעש׳ י"ל כל מי שבא

פירוש לתורת אלהים

דער מענטש וועט זיי טאן וָחַי בָּהֶם וועט ער לעבען דורך זייא לְעוֹלָם הַבָּא אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין בגלייבט צו בצאלען שָׂכָר׃ (ו) אִישׁ אִישׁ איטליכער מענטש אֶל כָּל צו זיין לייב פריינט לֹא תִקְרְבוּ זאלט איר ניט גענעהען לְגַלּוֹת צו אנפלעקין עֶרְוָה איר שאנד איר זאלט ניט מְזַנֶּה זיין מיט זיי אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין בגלייבט צו בצאלן שָׂכָר׃ (ז) עֶרְוַת אָבִיךָ די שאנד

ליקוטי יוסף

(ו) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ וגו׳. הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ ר׳ לוי יצחק מב"ד זצ"ל שרייבט אזו, מיר ווייסין פון דר רמב"ם שרייבט אויף דעם פָּסוּק בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ, דיינע אלע וועגין אונ מַעֲשִׂים זאלסטו טאן וועגין הקב"ה, אמענטש זאל עסין אונ טרינקען אונ שלאפין ער זאל האבן כח צו דינען הקב"ה אונ ניט וועגין זיין הֲנָאָה, אונ ער זאל נעמען אווייב נאר וועגען ער זאל האבין קינדר זיי זאלין דינען הקב"ה, אונ ניט וועגין זיין הֲנָאָה, דריבער זאגט דר פָּסוּק אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ, יעדר יוד זאל ניט גנענען צום ווייב וועגין לְגַלּוֹת עֶרְוָה, אויפצודעקין איר שאנד, וועגין זיין הֲנָאָה, נאר וועגין אֲנִי ה׳, ווייל איך גאט האב אזו גיבאטין, יעדר יוד זאל ברענגין קינדר אויף דר וועלט זיי זאלן דינען צו הקב"ה׃

מצות השם

(קפח) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר וגו׳. דאס איז די לֹא תַעֲשֶׂה אז מען טאר זיך ניט האלטען שטארק פריינטליך מיט זייני לייב פריינד די נְקֵבוֹת דס מיינט מען מען טאר זיך מיט זיי ניט קושין אויך אנדרי זאכען וואס דורך דעם ליבשאפט קען מען קומען צו זְנוּת [ח"ו] אונ עס איז [אָסוּר] צוא לאכן צוא זיי אדר אמושענע צו קוקן אויף איינע פון די קְרוֹבִים וואס זיא איז שיין ווארום דורך דעם קען מען ח"ו קומען צוא זְנוּת אדער צוא הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה] ח"ו אונ אונזרי הייליגי חֲכָמִים האבען גבאטין אז עס איז איין חִיּוּב אז דער טאטי זאל חֲתוּנָה מאכען זייני זוהן אונ זייני טעכטער נאהנט צו דר צייט אזו וויא עס שטייט אין דער ערשטי מִצְוָה. אונ איין זָכָר טאר ניט זיין אליין אין איין שטוב מיט איין אשה ווארום מען קען אים חוֹשֵׁד זיין אז ער האט מיט איר מְזַנֶּה גוועזן אונ די מִצְוָה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט׃

(קפט קצ) עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה) דאס זענין דיא מִצְוֹת אז מען טאר ניט מְזַנֶּה זיין מיט זיין

---

*) הערה ווייל משפטים ווערין גערופין וואס צווישען איין מענטש אונ זיין חבר מען זאל אים בצאהלין זיין שאדין אדער מאכין שלום צווישען זיי, איז דער עיקר דאס טאהן וואס דער דיין פסקת דעם דין ווי די תורה האט גיבאטין אפילו ער האט ניט אין זינען געהאט אז ער מיינט דאס פון וועגין מצוה איז אייך גוט, דריבער שטייט ביי משפטים דער ווארט שמירה, היטען, דאס מיינט מען טראכטין אין הארצין אז ער פסקת דעם דין

לֹא תְגַלֶּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה
עֶרְוָתָהּ׃ ס ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא
תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃ ס ט עֶרְוַת
אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ
מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוָתָן׃ ס י עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ

אִמָּךְ הִיא לָא תְגַלֵּי
עֶרְיְתַהּ׃ ח עֶרְיַת אִתַּת
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת
אֲבוּךְ הִיא׃ ט עֶרְיַת
אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךְ אוֹ בַת
אִמָּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ
מִן אִתַּת אָחֳרִי אוֹ מִן
אִמָּךְ לִגְבַר אָחֳרָן לָא
תְגַלֵּי עֶרְיַתְהֶן׃ י עֶרְיַת

רשב"ם (ט) מולדת בית או מולדת חוץ. פנויה כך נראה בעיני לפי פשוטו:

תו"א אמך היא שם עא עה: ערותה שם נג: ערות אשת שם כד: ערות אחותך יבמות כב כג: ערות בת בנך שם כב כג לז:

בית יהודא

מען מיינט ווייא עס שטייט אין פסוק עֶרְוַת אָבִיךָ די עֶרְוָה פון דיין פאטער זאלסטו ניט אויפדעקין זאלסט ניט מְזַנֶּה זיין מיט דיין פאטער, ענטפערט רש"י (נֶאֱמַר כָּאן עֶרְוַת אָבִיךָ דא שטייט עֶרְוַת אָבִיךָ (וְנֶאֱמַר לְהַלָּן) אונ דארטען שטייט עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה (מַה לְהַלָּן אֵשֶׁת אָבִיו) אַזוֹ ווייא דארטען מיינט מען עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיו, דיא עֶרְוָה פון זיין פאטערס ווייב וואורום עס שטייט אין פסוק וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה, דער מענטש וואס וועט מְזַנֶּה זיין מיט זיין פאטער'ס ווייב, האט ער אויפגעדעקט דיא עֶרְוָה פון זיין פאטער) (אַף כָּאן אֵשֶׁת אָבִיו) דא מיינט מען אויך די עֶרְוָה פון זיין פאטערס ווייב: וְעֶרְוַת אִמְּךָ), זאגט רש"י (לְהָבִיא אִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ אֵשֶׁת אָבִיו) מען מיינט אמוטער וואס זיא איז ניט דעם פאטערס ווייב, דהיינו איינער האט מְזַנֶּה גיוועען מיט אאשה אונ זיא הט גבארן פון אים אזוהן, איז זיא איר זוהנס אמוטער אונ איז ניט זיין פאטערס ווייב: (ח) וְעֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ). זאגט רש"י (לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה) אפילו דער פאטער איז געשטארבען טאר ניט דער זוהן מְזַנֶּה זיין מיט זיין פאטערס ווייב: (ט) וּבַת אָבִיךָ וגו'). זאגט רש"י (אַף בַּת אֲנוּסָה בְּמַשְׁמַע) אפילו ראובן האט מְזַנֶּה גיוועען מיט אא"ה אונ דיא אשה האט געבארין אטאכטער פון ראובן, איז די טאכטער אשוועסטער צו ראובן'ס זוהן פון איין פאטער: וּמוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ). זאגט רש"י (בֵּין שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְאָבִיךָ קַיֵּים אֶת אִמָּהּ) סיי מען זאגט צו דיין פאטער ראובן דוא מעגסט האלטין איר מוטער (וּבֵין שֶׁאוֹמְרִים לוֹ הוֹצֵא אֶת אִמָּהּ) אונ סייא מען זאגט צום פאטער ציה ארוס איר מוטער פון דיין שטוב, זיא טאר ניט זיין דיין ווייב (כְּגוֹן מַמְזֶרֶת אוֹ נְתִינָה) דהיינו זיא איז אממזרת אדער אנתינה פון די גבעונים, די טאכטער וואס זיא הט גיבארין פון ראובן איז אשוועסטער צו ראובן'ס זוהן: (י) עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ וגו'). די עֶרְוָה פון דיין זוהנס טאכטער אונ די עֶרְוָה פון

רש"י

כמשמעו ס נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן (ויקרא כ) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: ועֶרות אמך. להביא אמו שאינה ע אשת אביו: (ח) ערות אשת אביך. לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אביך. אף בת אנוסה פ במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. בין שנולדה מאותה שאומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה: (י) ערות

שפתי חכמים

עבירה לידו וניצול הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה. בקדושין דף ל"ט: ס ר"ל משכב זכור. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורמ"י ז"ל שהביאו דבריו למה לא הביאו הג"ש של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהוא בלאו ומיירי באזהרה כמוהו והביא הג"ש מקרא דפרשת קדושים דמיירי בעונש והניח הדבר בתימה. (נח"י) ואני אומר דהיא הנותנת מערות אשת אביך הנכתב בלאו הוא קשה כדמקשי' התם אין לי אלא באזהרה וכו' עונש מניין דהא זה הפסוק בסמוך מיירי ג"כ באזהר' וע"כ מוכרח ללמד מערות אביו גלה ע"ש: ע ר"ל כגון שנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו: פ וקרא דערות בת אשת אביו ללמד מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו שנולדה

פירוש לתורת אלהים

פון דיין פאטער דאס מיינט מען דעם פאטערס ווייב חאטשי זי איז ניט זיין מוטער וְעֶרְוַת אִמְּךָ אונ די שאנד פון דיין מוטער חאטשי זיא איז ניט זיין פאטערס ווייב דהיינו דר פאטער הט איר גט גגעבען לא תְגַלֶּה זאלסטו ניט אנפלעקין אִמְּךָ הִיא זיא איז דיין מוטער לא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ טארסטו ניט אנפלעקין איר שאנד: (ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ דיא שאנד פון דיין פאטערס ווייב חאטשי דיין פאטער איז גישטארבען לא תְגַלֶּה טארסטו ניט אנפלעקין וואורום עֶרְוַת אָבִיךָ הִיא עס איז דיין פאטערס שאנד: (ט) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ די שאנד פון דיין שוועסטער בַּת אָבִיךָ וואס זיא איז דיא טאכטער פון דיין פאטער זיא איז מיט דיר אשוועסטער פון איין פאטער אונ ניט פון איין מוטער אוֹ אדר בַּת אִמֶּךָ זיא איז אטאכטער פון דיין מוטער מוֹלֶדֶת בַּיִת סייא דיא טאכטער איז גיבארין גיווארען צו דיין פאטער פון אזעלכי וואס ער מעג זיא האלטין ביי זיך אין שטוב פאר אווייב אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ

מצות השם

פאטערס ווייב אפילו זיא איז ניט זיין מאמי אונ מיט זיין מאמי טאר ער ניט מְזַנֶּה זיין אפילו זיא איז ניט זיין פאטערס ווייב דהיינו זיין פאטער הט איר גט גגעבן אונ די מִצְוָה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדר צייט: (קצא קצב) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ וגו'. דס איז צוויי מִצְוֹת אז מען טאר ניט חֲתוּנָה האבן מיט איי' שוועסטר וום זיא איז מיט דיר פון איין טאטין אפילו זיא איז ניט פון איין מאמין אונ ווידר טאר מען ניט מיט אזא שוועסטר וום זיא איז מיט דיר פון איין

דין וועגין מצוה וייל די תורה האט אזוי גיבאטין [וויא עס שטייט אין פסוק ואביו שמר את הדבר, דער פאטער [יעקב] האט געהיט אין הארצין דעם חלום פון יוסף], אונ ביי חקים וואלט מען מיינען איז דער עיקר דאס טראכטונג אין הארצין, ווי דער מדרש־זאגט וואס איז דען ביי הקב"ה דער חילוק צו מען שוחט די בהמה פון האלדז צו פון נאקין, הקב"ה וויל נאר פרובין די מענטשין אויב זיי וועלין טאהן ווי ער האט גיבאטין, זעהן מיר אז דער עיקר איז די אמונה, דריבער דארף דער פסוק זאגין ועשיתם, מען מוז טאהן אויך די חקים:

אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס יא עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס יב עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא

אונקלוס

בַּת בְּרָךְ אוֹ בַּת בְּרַתָּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַתְהֶן אֲרֵי עֶרְיְתָךְ אִנּוּן: יא עֶרְיַת בַּת אִתַּת אֲבוּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ אֲחָתָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ: יב עֶרְיַת אֲחַת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי קָרִיבַת אֲבוּךְ הִיא: יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ לָא

תו"א ערות בת אשת אביך יבמות כב: ערות אחות אביך שם נד: שאר אביך היא כתרא קט:

רש"י

בת בנך וגו'. (יבמות לז) בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר צ ובתו ובת בתו מאשתו ק אנו למדין מערות אשה ובתה שנאמר בהן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר: ערות בת בנך. ק"ו לבתך ר אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה מגזרה שוה ש (במסכת יבמות ג. סנהדרין עה): (יא) ערות בת אשת אביך. לימד שאינו חייב על

בית יהודא

דיין טאכטערס טאכטער לא תגלה ערותן, זאגט רש"י (בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט אויב ראובן הט געניינט אאשה אונ הט מיט איר מזנה געווען אונ זיא האט גיבארין פון אים אטאכטער, טאר ניט ראובן מזנה זיין אונ ניט נעמען פר אווייב ניט די טאכטער אונ ניט דיא טאכטערס טאכטער, (ובתו ובת בתו מאשתו) אונ אז ראובן טאר ניט נעמען זיין טאכטער אונ ניט זיין טאכטערס טאכטער ווס איז גיבארין פון זיין ווייב (אנו למדין מערות אשה ובתה) דאס לערנען מיר פון דעם פסוק ווס שטייט ערות אשה ובתה, אאשה מיט איר טאכטער טארסטו ניט נעמען פר אווייב (שנאמר בהן לא תגלה) ביי זיי שטייט זאלסט זיי ניט נעמען פר ווייבער (בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר) סיי די טאכטער הט זיין ווייב גיבארין פון אים סיי זיא האט איר גיבארין פון איין אנדער מאן: [ערות בת בנך]. זאגט רש"י (קל וחומר לבתך) מאדאך ער טאר ניט נעמען דעם זוהנס טאכטער, טאר ער דאך זיין טאכטער געוויס ניט נעמען אפילו דיא טאכטער איז פון אאשה וואס זיא איז ניט זיין ווייב נאר פון אאשה וואס ער האט מיט איר מזנה גיוועזן איז זיא אוך געוויס אסור צו אים (אלא לפי שאין מזהירין מן הדין) נאר ווייל מען שטראפט ניט אויף די עבירה ווס מען הט זיא אפ גילערונט פון אקל וחומר (למדוה מגזרה שוה) דריבער לערונט מען דעם דין מיט אגזרה שוה אין דיא מסכת סנהדרין: (יא) [ערות בת אשת אביך], די טאכטער פון דיין פאטערס ווייב ווס זיא איז גבארן פון דיין פאטער, איז זיא דיינע אשוועסטער, זאגט רש"י (לימד) דר פסוק לערונט אונז (שאינו חייב על אחותו משפחה ועובדת כוכבים) אויב ראובן האט מזנה גיוועזן מיט אשפחה כנענית אדער מיט אגויה, אונ זיא האט גיבארין פון ראובן

שפתי חכמים

לאביו מן השפחה משום דלא תפסי בה קידושין כדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור: צ רל"ת שלא תאמר מדכתיב בת בנך ובת בתך הא בת בנה ובת בתה מאיש אחר מותר והא כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה. ל"פ במיירי באנוסה דלאו אשתו ולפיכך אינו באזהרת לא תגלה אלא בבת בתו הבאה מזרעו אבל בתו של אנוסתו הבאה מזרע אחרי' אינו באזהרת לא תגלה וה"ה בת אשתו דלאו בתו: ק פי' וה"ת אחר שזה המקרא של ערות בת בנך וגו' באנוסי' קמיירי אם כן בתו ובת בנו מנשואתו מנין דליכ' למימר דאתיא בק"ו מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין והשיב בתו אנו למדין וכו': ר פי' ק"ו לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן: ש כתיב הכא בערות בת בנך הנה ולקמן כתיב ערות אשה ובתה וגו' והתם כתיב ג"כ הנה מה הנה דכתיב התם מיירי בבתה

פירוש לתורת אלהים

אדער די טאכטער איז גבארן גיוואהרן צו דיין פאטער פון אזעלכי ווס ער טאר זיא ניט האלטן פר אווייב דהיינו ער הט זיא גהאט פון אממזרת לא תגלה ערותן: (י) ערות בת בנך די שאנד פון דיין זונס טאכטער או בת בתך אדער פון דיין טאכטערס טאכטער זאלסטו ניט אנפלעקין ווארום עס איז דיין שאנד: (יא) ערות די שאנד פון דער טאכטער פון דיין פאטערס ווייב מולדת אביך ווס זיא הט גיבארן פון דיין פאטער אחותך היא איז זיא דיין שוועסטער לא תגלה ערותה זאלסטו ניט אנפלעקין איר שאנד: (יב) ערות די שאנד פון דיין פאטערס שוועסטער זאלסטו ניט אנפלעקין שאר אביך היא ווארום זיא איז איין לייב פריינד פון דיין פאטער: (יג) ערות די ערוה פון דיין מוטערס שוועסטער זאלסטו ניט אנפלעקין כי שאר אמך הוא ווארום זיא איז אלייב

מצות השם

מאמין אונ ניט פון איין טאטין אונ די מצוה גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדער צייט:

(קצג קצד) ערות בת בנך וגו'. דאס איז די מצות אז מען טאר ניט מיט זיין אייניקל חתונה האבן אפילו ער הט זיין טאכטער גיהאט [בזנות] טאר ער איך מיט דעם אייניקיל פון דיא טאכטער ניט חתונה האבן אונ די מצוה גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדער צייט:

(קצה) דס איז די מצוה אז מען טאר ניט חתונה האבן מיט זיין טאכטער אפילו ער הט זיא גהאט בזנות אונ דס לערנין אונזרי חכמים ארוס פון איין [קל וחומר] אונ די מצוה איז נוהג אוף יעדר ארט אין יעדער צייט:

(קצו) ערות בת אשת אביך לא תגלה. דאס איז ערקלערט אז מיט איין שוועסטער ווס זיא איז פון איין טאטן טאר מען ניט חתונה האבן אבר אז די שטיף מוטער הט איין טאכטער פון איין אנדערן מאן מעג מען יוא מיט איר חתונה האבן אונ די מצוה גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדער צייט:

(קצז קצח) ערות אחות אביך לא תגלה. דאס זענין צוויא מצות אז מיט זיין מומע דהיינו זיין טאטינס

תְּגַלֵּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא׃ ס
יד עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־
אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא׃ ס
טו עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת
בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס
טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא׃ ס יז עֶרְוַת אִשָּׁה

אונקלוס

תְגַלֵּי אֲרֵי קָרִיבַת אִמָּךְ
הִיא׃ יד עֶרְיַת אַח אֲבוּךְ
לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵיהּ לָא
תִקְרַב אִתַּת אַח אֲבוּךְ
הִיא׃ טו עֶרְיַת כַּלְּתָךְ לָא
תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא
תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ׃ טז עֶרְיַת
אִתַּת אֲחוּךְ לָא תְגַלֵּי
עֶרְיַת אֲחוּךְ הִיא׃
יז עֶרְיַת אִתְּתָא וּבְרַתַּהּ

תו"א שאר אמך היא שם: ערות אחי אביך סנהדרין כח: ערות כלתך לא תגלה יבמות כה: אשת בנך היא סנהדרין נג עו: ערות אשת אחיך יבמות נה: ערות אחיך היא שם: ערות אשה ובתה שם כב ע:

בית יהודא

אַטָאכְטֶער, דִי טָאכְטֶער הֵייסְט נִיט אַשְׁוועסְטֶער צוּ רְאוּבֵן'ס זוּהְן (לְכָךְ נֶאֱמַר) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק (בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ) דִי טָאכְטֶער פוּן דַיין פָאטֶערְס וַוייבּ (בִּרְאוּיָה לְקִיּוּמָהּ) בַּייא אַזוֹ אַטָאכְטֶער וָוס דֶר פָאטֶער מֶעג הַאלְטִין אִיר מוּתָּר פַר אַוַוייבּ: (יד) [עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה]. דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶר אִיז צוּ דִיר אָסוּר, זָאגְט רַשִׁ"י (מַה הִיא עֶרְוָתוֹ) וָוס מֵיינְט מֶען דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶר, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב) צוּא זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גֶעגֶענֶען: (טו) [אֵשֶׁת בִּנְךָ הִיא]. דַיין שְׁנוּר אִיז דָאךְ דִיא וַוייבּ פוּן דַיין זוּהְן אִיז זִיא אָסוּר צוּ דִיר, זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשֶׁיֵּשׁ לְבִנְךָ אִישׁוּת בָּהּ) אוֹיבּ רְאוּבֵן'ס זוּהְן הָאט גְנוּמֶען אַוַוייבּ אַזֶעלְכֶע וָואס עֶר מֶעג זִיא הַאלְטִין פַר אַוַוייבּ, אֲפִילוּ דֶר זוּהְן אִיז גְשְׁטָארְבִּין, אִיז דֶם וַוייבּ פוּן זוּהְן אָסוּר צוּ רְאוּבֵן (פְּרָט לַאֲנוּסָה וְשִׁפְחָה וְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים) אָבֶּער אַז דֶער זוּהְן פוּן רְאוּבֵן הָאט גֶעגֵייט אַאִשָּׁה אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶּה גְוֶוען, אָדֶער עֶר הָט גְנוּמֶען אַוַוייבּ אַגוֹיָה, אָדֶער אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אִיז זִיא מוּתָּר צוּ רְאוּבֵן: (יז) [עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ]. זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא אָסַר הַכָּתוּב אֶלָּא עַל יְדֵי נִשּׂוּאֵי הָרִאשׁוֹנָה) אוֹיבּ אֵיינֶער הָאט חֲתוּנָה גִיהַאט מִיט אַאִשָּׁה, טָאר עֶר נִיט

רש"י

אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת אביך בראויה לקידושין: (יד) ערות אחי אביך לא תגלה. ומה היא ערותו אל אשתו ת לא תקרב: (טו) אשת בנך היא. לא אמרתי אלא כשיש לבנך אישות בה א פרט לאנוסה ושפחה ונכרית (סנהדרין עה): (יז) ערות אשה ובתה. (יבמות לז) לא אסר הכתוב אלא ע"י נשואי הראשונה לכך נאמר לא

שפתי חכמים

אף הנה דכתיב הכא מיירי בבתה: ת אבל גבי ערות אביך לא הוצרך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו משום דסמך הקרא על הגזירה שוה דלעיל: א והא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה משום דלעיל מרבינן אנוסה לחיוב כדכתיב בת אביך ופרש"י אף בת אנוסה במשמע.וא"ת מ"ש הכא דממעט מקרא דאשת בנך אף האנוסה ואלו גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם מפני דלעיל ריבה הכ' משום דכתיב בת אביך ואף בת אנוסה במשמע ה"נ כתיב כלתך אף האנוסה במשמע.ותירץ הרא"ם שאני התם דהוי תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמהאחד משמע אף האנוסה ומהאחד משמע למעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה דרשו שלא בא למעט אלא השפחה וכו' בלבד כדי לקיים שני המקראות אבל הכא שהרבוי והמיעוט שניהם במקרא א' אין כל אחד נדרש לעצמו אלא קאתי

פירוש לתורת אלהים

פְרַיינְד פוּן דַיין מוּטֶער: (יד) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶר לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אוּנ וָוס אִיז זַיין עֶרְוָה אֶל אִשְׁתּוֹ צוּ זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גֶנֶעהֶן דָאס הֵייסְט דוּ זָאלְסְט מִיט אִיר נִיט לִיגִין וָוארוּם דֹּדָתְךָ הִוא זִיא אִיז גֶערֶעכִינְט אַז דַיין מוּמֶע: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ דִי עֶרְוָה פוּן דַיין שְׁנוּר זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין וָוארוּם אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא זִיא אִיז דַיין זוּהְנְס וַוייבּ דְרוּם לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִיר עֶרְוָה: (טז) עֶרְוַת דִיא עֶרְוָה פוּן דַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין וָוארוּם עֶרְוַת דֶם אִיז דִי שַׁאנְד פוּן דַיין בְּרוּדֶר: (יז) עֶרְוַת דִיא עֶרְוָה פוּן אֵיין אִשָּׁה אוּנ אִיר טָאכְטֶער לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין וֶוען אֵיינֶר

מצות השם

שְׁוועסְטֶער אָדֶר זַיין מַאמִּים שְׁוועסְטֶער טָאר מֶען נִיט חֲתוּנָה הָאבִּין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(קצט ר) אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דוֹדָתְךָ הִיא. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאהר נִיט נֶעמִין פַאר אֵיין וַוייבּ זַיין פַאטִינְס בְּרוּדֶערְס וַוייבּ דָאס מֵיינְט מֶען זַיין מוּמֶע אוּנ אֲפִילוּ דֶער פֶעטֶער שְׁטַארְבְּט טָאהר מֶען אוֹיךְ נִיט נֶעמֶען זַיין וַוייבּ אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

(רא) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה. דָם אִיז דִיא [לֹא תַעֲשֶׂה] אַז אֵיין מֶענְטְשׁ טָאר נִיט נֶעמִין זַיין זוּהְנְס וַוייבּ אוּנ זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין אוּנ אֲפִילוּ דֶר זוּהְן אִיז גְשְׁטָארְבֶּן טָאר דֶר פָאטֶער אוֹיךְ נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּן מִיט זַיין שְׁנוּר אוּנ אֲפִילוּ דֶר זוּהְן הָט דֶעם וַוייבּ אֵיין גֶט גֶגֶעבֶּן טָאר אַלְץ דֶר פָאטֶער זִיא נִיט נֶעמִין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(רב) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין מֶענְטְשׁ טָאר נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּען מִיט זַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ אוּנ אֲפִילוּ זַיין בְּרוּדֶער אִיז גִישְׁטָארְבִּין אָדֶער עֶר הָאט אִיר גֶט גֶעגֶעבֶּען טָאר זַיין בְּרוּדֶער אֵייךְ נִיט נֶעמִין זִיא אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

(רג רד רה) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה. דִי מִצְוֹת זֶענֶן אַז אֵיינֶר נֶעמְט אַוַוייבּ טָאר עֶר נִיט לִיגֶען בַּייא אִיר טָאכְטֶער אָדֶר אַז עֶר נֶעמְט דִי טָאכְטֶער טָאר עֶר נִיט לִיגֶן בַּיי אִיר מוּטֶער אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען אֵיין אִשָּׁה מִיט אִיר זוּהְנְס טָאכְטֶער

וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ
וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת
עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא׃
יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח
לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃
יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא

אונקלוס

לָא תְגַלֵּי יָת בַּת בְּרַהּ
וְיָת בַּת בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב
לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ קָרִיבָן
אִנּוּן עֵצַת חִטְאִין הִיא׃
יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ לָא
תִסַּב לְעָקָאָה לְגַלָּאָה
עֶרְיְתַהּ עֲלַהּ בְּחַיָּהָא׃
יט וּלְאִתְּתָא בְּרִחוּק
סוֹבְתַהּ לָא תִקְרַב

תו"א את בת בנה שם כה: שארה הנה חגיגה יא יבמות ג כריתות ה: זמה היא חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עה כריתות ה טו: ואשה אל אחותה יבמות ג יד כח קידושין כ: לצרר יבמות ח ט יג: לגלות ערותה עליה בחייה הוריות ח: ואל אשה בנדת שבת יג מכות יד שבועות יח כריתות ב: לא

בעל הטורים

(יח) עליה בחייה. גימטריא אף היבמה (עם האותיות): (יט) ואל אשה. ב'. דין ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב' הכא ואידך בעזרא בנדת עמי הארצות שאם לא יקרב אל אשה נדה כתיב ביה לדיק הוא חיה יחיה, אבל אם יקרב אליה בנדת טומאתה הרי הוא כנדת עמי הארצות:

רשב"ם

(יח) לצרור. כמו וכעסתה צרתה. שתי נשים לאיש אחד נקראו צרות זו לזו:

רש"י

תקח ל' קיחה וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ) לשון קיחה אבל אנס אשה מותר ב לישא בתה: שארה הנה. קרובות הן זו לזו: זמה. עצה כתרגומו ג עצת חטאין שיצרך יועצך לחטוא: (יח) אל אחתה. (קידושין כ) שתיהן ד כאחת: לצרר. לשון צרה לעשות את זו צרה לזו: בחייה. למדך שאם גרשה לא ישא את אחותה

בית יהודא

גֶעמֶען פַר אַוייבּ אִיר טָאכְטֶער אוּנ נִיט אִיר זוּהְנְס טָאכְטֶער אוּנ נִיט אִיר טָאכְטֶערְס טָאכְטֶער, אָבֶּר נָאר אוּבּ עֶר הָט מִיט דִי עֶרְשְׁטֶע חֲתוּנָּה גֶהַאט (לְכָךְ נֶאֱמַר לֹא תִקַּח) דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק לֹא תִקַּח, לָשׁוֹן קִיחָה, גֶעמֶען מֵיינְט מֶען מִיט קִידוּשִׁין (וְכֵן לְעִנְיַן הָעוֹנֶשׁ) בַּיי דֶעם שְׁטְרָאף שְׁטֵייט אוֹיךְ (אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ) אַז עֶר וֶועט גֶעמִין אַאִשָּׁה אוּנ אִיר מוּטֶער, לָשׁוֹן קִיחָה, שְׁטֵייט אוֹיךְ אַז עֶר וֶועט גֶעמֶען, עֶר וֶועט מְקַדֵּשׁ זַיין אַאִשָּׁה, זָאל עֶר נִיט גֶעמֶען פַר אַוייבּ אִיר מוּטֶער (אֲבָל אָנַס אִשָּׁה) אָבֶּר אַז עֶר הָאט גֶענֵייט אַאִשָּׁה אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶּה גֶוֶועזְן (מוּתָּר לִישָּׂא בִּתָּהּ) מֶעג עֶר גֶעמֶען אִיר טָאכְטֶער פַר אַוַייבּ: (שַׁאֲרָה הֵנָּה) . זֵיי זֶענֶען (קְרוֹבוֹת זוּ לָזוּ) פְרֵיינְד אֵיינֶע צוּ דִי אַנְדֶרִי, זֵיי זֶענֶען וִוי אֵיין לַייבּ אוּנ פְלֵיישׁ: (זִמָּה) . עֵצָה, כְּתַרְגּוּמוֹ, וִוי דֶער תַּרְגּוּם זָאגְט עֲצַת חֶטְאִין, דָאס אִיז אַעֵצָה פוּן זִינְד (שֶׁיִּצְרְךָ יוֹעֶצְךָ לַחֲטוֹא) דֶער יֵצֶר הָרַע גִיט דִיר אַעֵצָה וִויא אַזוֹ צוּא זִינְדִיגֶען: (יח) וְאֶל אֲחוֹתָהּ . זָאגְט רַשִׁ"י (שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת) מֶען טָאר נִיט גֶעמֶען צְוַויי שְׁוֶועסְטֶער צוּ זַאמֶען: (לִצְרוֹר) . זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן צָרָה לַעֲשׂוֹת אֶת זוּ צָרָה לָזוּ) מֶען טָאר נִיט גֶעמֶען צְוַויי שְׁוֶועסְטֶער צוּזַאמֶען פַר וַוייבֶּער, וַוייל אֵיינֶע וֶועט זַיין אַצָרָה צוּ דִיא אַנְדֶרֶע: (בְּחַיֶּיהָ) . זָאגְט רַשִׁ"י (לִמֶּדְךָ) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ (שֶׁאִם גֵּרְשָׁהּ לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ) אוּבּ אֵיינֶר הָט גִיגֶט זַיין

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) ואל אשה. לפי שהוא מצוי אצלה בימי טהרתה שייך למימר שלא תקרב ביאתה אלא המתן עד שתטהר:

שפתי חכמים

מבאר קאתו באיזה כלתך אמרתי באותה שיש לבנך אישות בה פרט לאנוסי' וכו' שאין לבנך אישות בה וכו': ב ומקרא של ערות בת בנך וגו' דאסר הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת בתה לא: ג כי דגש המ"ם מביא אות הכפל והוי זמם שהוא ל' מחשבה: ד כדתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות: מדכתיב אשה אל אחות' לא תקח לא יהא לך לקוחין אפי' באחת מהן. ופי' אל אחותה כמו על ופי' עם אחותה כמו על נשיו שפירושו עם נשיו:

פירוש לתורת אלהים

גֶעמְט אַוַייבּ טָאר עֶר נִיט לִיגֶען בַּיי אִיר טָאכְטֶער אָדֶער אַז עֶר גֶעמְט דִיא טָאכְטֶער טָאר עֶר נִיט לִיגֶען בַּיי אִיר מוּטֶער אֶת בַּת בְּנָהּ דַיין וַוייבְּס זוּהְנְס טָאכְטֶער וְאֶת בַּת בִּתָּהּ אָדֶער אִיר טָאכְטֶערְס טָאכְטֶער לֹא תִקַּח טָארְסְטוּ נִיט נֶעמֶען לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנְפְּלֶעקִין אִיר שַׁאנְד וָוארוּם שַׁאֲרָה הֵנָּה זֵיי זֶענֶען אֵיינְס מִיט דֶעם אַנְדֶרֶן לַייבּ פְרַיינְד זִמָּה הִוא דָס אִיז אֵיין עֵצָה פוּן דֶעם יֵצֶר הָרַע וָוס עֶר רֶעט דִיךְ אָן צוּ זִינְדִיגֶן: (יח) וְאִשָּׁה אוּנ אֵיין אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ צוּ אִיר שְׁוֶועסְטֶער לֹא תִקַּח זָאלְסְטוּ נִיט נֶעמֶען טָארְסְט נִיט נֶעמֶען צְוַויא שְׁוֶועסְטֶער זֵיי זָאלֶן צוּ דִיר זַיין פַר וַוייבֶּער לִצְרוֹר צוּ בַּאלֵיידִיגֶן דָס הֵייסְט אַז מֶען הָט צְוַויי וַוייבֶּער אִיז אֵיינֶע צוּ דֶר אַנְדֶרֶר אַצָרָה לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנְפְּלֶעקִין אִיר עֶרְוָה עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ בַּיי זַיין וַוייבְּס לֶעבִּין טָאר עֶר נִיט נֶעמֶען אִיר שְׁוֶועסְטֶער פַר אַוַייבּ אָבֶּר אַז דָם וַוייבּ שְׁטַארְבְּט מֶעג עֶר נֶעמֶען אִיר שְׁוֶועסְטֶער: (יט) וְאֶל אִשָּׁה אוּנ צוּ אַאִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ אִין אִיר אוּם רֵיינִיקְייט פוּן דֶער נִדָּה לֹא תִקְרַב זָאלְסְטוּ נִיט גִינֶעהְנִין צוּ

מצות השם

אָדֶר אִיר טָאכְטֶערְס אֵיין טָאכְטֶר דָם הֵייסְט אִירְס אֵיין אֵיינִיקְל אוּנ דִי מִצְוֹת גֵייעֶן אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(רו) וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאהר נִיט נֶעמִין צְוֶוייא שְׁוֶועסְטֶער אוּנ וֶוען אֵיין מֶענְטְשׁ אִיז מְקַדֵּשׁ אֵיין אִשָּׁה וֶוערְט תֵּיכֶּף אִיר שְׁוֶועסְטֶער אָסוּר אוֹיף אִים אוּנ אֲפִילוּ עֶר הָאט גֶגֶט זַיין וַוייבּ טָאר עֶר אוֹיךְ נִיט נֶעמֶען אִיר שְׁוֶועסְטֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט:

(רז) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ וגו'. דָאס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה מֶען טָאר נִיט לִיגֶען בַּיי אֵיין אִשָּׁה דֶעמָאלְט וֶוען זִיא אִיז אֵיין נִדָּה אוּנ אֲפִילוּ עֶס גֵייט אַוֶועק דִיא רֵיינִי טֶעג כָּל זְמַן דִיא אִשָּׁה טוֹבִילְתְּ זִיךְ נִיט אִיז מֶען אַלְץ אָסוּר צוּא

תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ: כ וְאֶל־אֵשֶׁת
עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע
לְטָמְאָה־בָהּ: כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן
לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־
שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: שביעי רביעי
כשהן מחוברין כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא:
כג וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד

אונקלוס

לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ: כ וּבְאִתַּת חַבְרָךְ לָא תִתֵּן שְׁכָבְתָּךְ לְזַרְעָא לְאִסְתַּאָבָא בַהּ:
כא וּמִבְּנָךְ לָא תִתֵּן לְאַעֲבָרָא לְמוֹלֶךְ וְלָא תַחֵל יָת שְׁמָא דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ:
כב וְעִם דְּכוּרָא לָא תִשְׁכּוּב מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֶבְתָּא הִיא:
כג וּבְכָל בְּעִירָא לָא תִתֵּן שְׁכָבְתָּךְ לְאִסְתַּאָבָא בַהּ וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם

תולדות אהרן

תקרב שבועות יח: ומזרעך לא תתן מגילה כה סנהדרין סד: משכבי אשה יבמות פג כו ע"ה פז קידושין כב סנהדרין נד ע"ה הוריות ד: ובכל בהמה לא תתן סנהדרין נד:

רש"י

ה כל זמן שהיא בחייס: (כא) למלך. ע"א היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדרין סד) ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למלך. זו העברת האש: (כג) תבל הוא. לשון קדש וערוה וניאוף וכן ואפי על

בית יהודא

נוויב זאל ער ניט נעמן איר שוועסטער פר אנוייב (כָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּחַיִּים) אַזוי לַאנג וויא זיין ווייב לעבט: (כא) [לַמֹּלֶךְ], זאגט רש"י (עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הִ א) דָם איז עֲבוֹדָה זָרָה (שֶׁשְּׁמָהּ מוֹלֶךְ) איר נאמן איז מולך (וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָתָהּ) אַזוֹ דינט מען זיא (שֶׁמּוֹסֵר בְּנוֹ לַכּוֹמְרִים) דער פאטער גיט זיין זוהן צו די כומרים (וְעוֹשִׂין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת גְּדוֹלוֹת) די כומרים מאכן צוויי גרוסי פייערין (וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֵּן בְּרַגְלָיו בֵּין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ) אונ זיי פירן דעם זוהן ודר זוהן גייט מיט זיינע פיס] צווישען די ביידי פייערין: [לֹא תִתֵּן]. דו זאלסט ניט געבין דיין זוהן (זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לַכּוֹמְרִים) דאס מיינט מען זאלסט ניט געבין דיין זוהן צו דיא כומרים: [לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ]. (זוֹ הַעֲבָרַת הָאֵשׁ) זיי זאלין אים פירן דורך דיא צוויי פייערין: (כג) [תֶּבֶל הוּא]. זאגט רש"י (לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֶרְוָה וְנִיאוּף) דָם איז אמיאוסר זנות (וְכֵן) אונ אזו שטייט אין פסוק הקב"ה האט גזאגט (וְאַף עַל תַּבְלִיתָם) מיין כעס איז אויף זייערע מיאוסה עבירות (דָּבָר

שפתי חכמים

(דב"ט) דאל"כ בחייה ל"ל הא כבר כתיב אל אחותה דמשמע שתיהן כא':

פירוש לתורת אלהים

אנפלעקין איר ערוה אז אאשה איז אנדה טאר מען ביא איר ניט ליגין: (כ) וְאֶל אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ אונ צום ווייב פון דיין געזעלין לֹא תִתֵּן זאלסטו ניט געבן דיין גילעגער לְזָרַע צו זייען מיט אפרעמד ווייב טארסטו ניט ליגין לְטָמְאָה צו פר אום ריינגין זיך מיט איר: (כא) וּמִזַּרְעֲךָ אונ פון דייני קינדר זאלסטו ניט געבן לְהַעֲבִיר צו מאכען איבער פארן דורך דעם פייער לַמֹּלֶךְ צו דר ע"ג וואס ווערט גרופן מולך [עי' רש"י] וְלֹא תְחַלֵּל אונ זאלסט ניט פאר שעמן דעם נאמן פון גאט אבר נאר דו ווערסט אזו טאן ווערסטו פר שעמן גאטס נאמן אֲנִי יְיָ דו זאלסט וויסן איך בין גאט אונ קאן דיר בצאלן איין עונש: (כב) וְאֶת זָכָר אונ מיט אזכר זאלסטו ניט ליגען מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה אזעלכי גלעגער וויא מיט אאשה ווארום תּוֹעֵבָה הִוא דאס איז אום ווערדיג: (כג) וּבְכָל בְּהֵמָה אונ אין אבהמה לֹא תִתֵּן זאלסטו ניט געבן דיין גלעגער לְטָמְאָה דו זאלסט דיך פר אום ריינגן מיט איר וְאִשָּׁה אונ אאשה זאל זיך ניט שטעלן פאר אבהמה לְרִבְעָה צו מזנה זיין מיט

מצות השם

גנעהנין צוא איר אונ עס איז אסור צוא זיין ביא זיין ווייב באהינט ווען זיא האט איר ווסת ווען איר שטייגער איז אז זיא זעהט בלוט ביא טאג טאהר ער אגאנצע טאג ביא איר ניט זיין אונ אז זיא זעהט תמיד ביא נאכט טאר ער אגאנצע נאכט ביא איר ניט זיין אונ דיא מצוה גייט אן יעדער צייט אונ אויף יעדער ארט:

(רח) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ. עס איז גוועין איין עבודה זרה דער וואס ער האט זיא גדינט האט ער איבער געענפערט איין קינד פון זייני קינדער צוא דיא דינערם אונ זייא האבן גמאכט צוויי גרוסי פלאקערין פו פייער אונ דער פאטער פון דעם קינד האט דאס קינד דורך גפירט דורך דעם פייער אונ דאס קינד איז פאר ברענט גווארן אזו האט אונז אונזער הייליגי תורה אן גזאגט ווער פון דיא יודין ווט אזו טאן זאל מען אים פאר שטיינען:

(רט) וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה. דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רי ריא) וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה בָהּ. דאס איז דיא לא תעשה אז מען טאהר ניט ליגען ביא קיין בהמה אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הוּא׃
כד אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־
אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי
מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃ כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ
וָאֶפְקֹד עֲוֺנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ
אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃ כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־
חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ
מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ כז כִּי אֶת־כָּל־
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ׃ מפטיר
כח וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם
בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־

בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ
תִּבְלָא הוּא׃ כד לָא
תִסְתָּאֲבוּן בְּכָל אִלֵּין אֲרֵי
בְכָל אִלֵּין אִסְתָּאֲבוּ
עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן
קֳדָמֵיכוֹן׃ כה וְאִסְתָּאֲבַת
אַרְעָא וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ
עֲלַהּ וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת
יָתְבַהָא׃ כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן
יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא
תַעְבְּדוּן מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃ כז אֲרֵי
יָת כָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
עֲבַדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי
קֳדָמֵיכוֹן וְאִסְתָּאֲבַת
אַרְעָא׃ כח וְלָא תְרוֹקֵן
אַרְעָא יָתְכוֹן בְּסָאָבֵיכוֹן
יָתַהּ כְּמָא דְרוֹקִינַת יָת

תו"א אל תטמאו בכל אלה סנהדרין פא' מכות כד: ותטמא הארץ שבת לג: ושמרתם אתם סנהדרין ס: כי את כל שבת לג יבמות כה בתרא פת תמורה כט: ולא תקיא שבת לג:

רש"י

תבליתם (ישעי' י). ד"א תבל הוא לשון בלילה וערבוב זרע אדם וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין

בית יהודא

אַחר) נאך אַפּשַט איז (תֶּבֶל הוּא), מיינט מען (לָשׁוֹן בְּלִילָה וְעִרְבּוּב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה) דס איז אַפאַרמישונג, ער פאַרמישט דיא זרע פון אַמענטש מיט די זרע פון אַבְּהֵמָה: (כח) וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם). די לאַנד זאָל אייך ניט אויסשפּייען, ניט אויסברעכען, זאָגט רש"י (מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר מָאוּס שֶׁאֵין עוֹמֵד בְּמֵעָיו אֶלָּא מְקִיאוֹ) דס איז

פירוש לתורת אלהים

איר תֶּבֶל הוּא דס הייסט אַפאַרמישונג: (כד) אַל תִּטַּמְּאוּ איר זאָלט זיך ניט פאַראומריינינגען מיט אַלע דיא זאַכען וואס פריער איז געשטאַנען כִּי וואָרום מיט די אַלי זאַכען נִטְמְאוּ זענין פאַראומריינִיקט געוואָרען די פעלקער וואס איך פאַרשיק פאַר אייך: (כה) וַתִּטְמָא אונ דורך דעם איז דס לאַנד פאַראומריינִיגט געוואָרען וָאֶפְקֹד האָבּ איך באַפוילען איר זינד אויף איר וַתָּקִא דרום הט דס לאַנד אויס געשפּיגען אירע זיצֶרס: (כו) וּשְׁמַרְתֶּם אונ איר זאָלט היטען מיין געזעץ אונ ניט טאָן פון די אַלירליי אומווערדיקייט הָאֶזְרָח דער געבאָרענער יוד: (כז) כִּי וואָרום אַלי די אום ווערדיקייט עָשׂוּ האָבען געטאָן די מענטשען אֲשֶׁר וואס זיי זענען דרינען געזעסען פאַר אייך דורך דעם וַתִּטְמָא איז פאַראומריינִיגט געוואָרען דס לאַנד: (כח) וְלֹא תָקִיא אונ דס לאַנד זאָל אייך ניט אויס שפּייאַן בְּטַמַּאֲכֶם

ליקוטי יוסף

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וגו'. דר תורת כהנים שרייבט הקב"ה הט געזאָגט צו די יודין אַתֶּם נָאִים שׁוֹמְרִים אוֹתָם, איר ווערט שיין היטען מיינע מצות שֶׁאַתֶּם פְּתַחְתֶּם אוֹתָם, ווייל איר הט זיי אָנגעהויבען, ווי עס שטייט אין פסוק גַּן נָעוּל אַפאַרשלאָסענער גאַרטען, גַּל נָעוּל, אַפאַרשלאָסענער טויער, מַעְיָן חָתוּם, אַפאַרחתמטער קוואַל, דער מיינונג פון תורת כהנים איז למשל איינער הט געהאַט אַגאַרטען מיט פיל ערליי בוימער, אונ ער הט געדונגען אַרבעטער זיי זאָלען בעגיסען וואַסער אוף דיא וואָרצלין פון די בוימער אונ אויסשניידין די שלעכטע צווייגין עס איז געקומען פאַרין נאַכט ווען געקומען דיא אַרבעטער מען זאָל זיי בצאָהלין, הט דער בעל הבית געפרעגט איין אַרבעטער בּיי וועלכן בוים האָסטו גאַרבּיט. הט ער געזאָגט בּיי אַעפּיל בוים, זאָגט דער בעל הבית קומט דיר צוואַנציג קאָפּעקעס, דער אַנדרער זאָגט איך האָב גאַרבעט בּייא אַפייגין בוים, קומט דיר דרייסיג קאָפּעקעס, איינר זאָגט איך האָב גאַרבעט בּייא אַנאַנאַס בוים, קומט דיר אַרובּל, צוא יעדער אַרבעטער האָט דער בעל הבית בצאָהלט, נאָך די טייערקייט פון בוים, האָבּין דיא אַרבעטער גזאָגט צום בעל הבית מיר האָבין אַזי גליך גאַרבעט אַנאַנצע טאָג, פאַר וואָס האָסטו אונז ניט גיזאָגט, אַז יעדער בוים האָט איין אַנדער פּרייז, האָט דער בעל הבית גזאָגט אַז איך וואָלט אייך פריער זאָגין ווי פיל איך צאָהל פאַר יעדר בוים וואָלט איר אַלע גלאָפין אַרבעטין בּיי די טייערע בוימער אונ דיא וואָלוועלע

הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃ כט כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ

תו״א כי כל אשר יבמות ח לד קידושין כז בתרא פח בכורות ט כריתות כב : ונכרתו קידושין כ ב״ק לב מכות כג כריתות ב : ושמרתם את מ״ק ה חגיגה יח יבמות כא שבועות ז : לבלתי עשות חגיגה יח :

אונקלוס

עַמְמַיָּא דִּי קֳדָמֵיכוֹן׃ כט אֲרֵי כָּל דִּי יַעֲבֵד מִכֹּל תּוֹעֵבָתָא הָאִלֵּין וְיִשְׁתֵּיצוּן נַפְשָׁתָא דְּיַעְבְּדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃ ל וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַּד מִנִּימוֹסֵי תּוֹעֵבָתָא דְּאִתְעֲבָדָא קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתָּאֲבוּן׃

בעל הטורים

(כט) הנפשות העשת. כתיב חסר לומר שחייב אפי׳ בלא התראה :

בית יהודא

אַזוֹ ווִי מֶען הָט גֶגֶעבְּן צוּם מֶלֶךְ׳ס זוּהְן אַמִיאוּסֶה עֶסִין, דָם מִיאוּסֶה עֶסִין קֶען זִיךְ נִיט דֶערְהַאלְטִין אִין זַיינֶע גִידֶערִים אוּנ עֶר בְּרֶעכְט אַרוֹס דָם עֶסִין פוּן בּוֹיךְ (כַּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ מְקַיֶּימֶת עוֹבְרֵי עֲבֵירָה) אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קֶען נִיט הַאלְטִין אִין זִיךְ מֶענְטְשִׁין וָוס זִינְדִיגֶן (וְתַרְגּוּמוֹ) דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשׁ אוֹף דֶעם וָוארְט וְלֹא תָקִיא (וְלֹא תְרוֹקֵן) זִיא זָאל נִיט לֵיידִיג וֶוערִין (לְשׁוֹן רִיקוּן) לֵיידִיג (לֹא תָרִיק עַצְמָהּ מֵהֶם) דִי יוּדִין זָאלֶן זֶעהֶן דִיא לַאנְד זָאל זִיךְ נִיט לֵיידִיג מַאכֶען פוּן זֵיי : (כט) הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת. זָאגְט רַשִׁ״י (הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמַשְׁמָע) מֶען מֵיינְט בֵּיידֶע וֶועלִין גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען דֶר זָכָר אוּנ דִי נְקֵבָה : (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי. אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיין הִיטוּנְג (לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל כַּךְ) בֵּית דִין זָאלִין אָנְזָאגִין אוּנ אַכְטוּנְג גֶעבִּין מֶען זָאל נִיט מְנַהֵג זַיין : וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין מִיט זְנוּת, אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט, (הָא אִם תִּטַּמְּאוּ) אָבֶּר אַז אִיר וֶועט אַייךְ מְטַמֵּא זַיין מִיט זְנוּת (אֵינִי אֱלֹהֵיכֶם) וֶועל אִיךְ נִיט זַיין אַייעֶר גָאט (וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי) אוּנ אִיר וֶועט זַיין אָפְּגֶהַאקְט

רש״י

עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל ו אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון ריקון מריקה עצמה מהם : (כט) הנפשות העשת. הזכר והנקבה ז במשמע : (ל) ושמרתם את משמרתי. להזהיר בית דין ח על כך : ולא תטמאו בהם אני ה׳ אלהיכם. הא אם תטמאו איני אלהיכם ט ואתם נפסלים מאחרי ומה

שפתי חכמים

ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפילו אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא״כ מה גיוס להם שישמרו את החקי׳ והמשפטי׳ לכן הביא משל לבן מלכים וכו׳ כלו׳ שאתם תהיו כמו בני מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שהוא מפונק וכך אם אתם תטמאו את הארץ מיד תקיא אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו הגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבו׳ האל׳ אבל אתם אם תעשו התועבו׳ האלה מיד תקיא אתכם : ז עיין לעיל בפסוק לא תקרבו : ח דאי להזהיר את ישראל על כך הרי כבר אמו״ר ושמרתם את חקותי וגו׳ ולא תעשו מכל התועבות האלה : ט דק״ל והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה׳ אלהיכ׳. לכן פי׳ רש״י דאני ה׳ אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומש״ה הולאתי אתכם וא״כ כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי א״כ נפסלים אתם ממני ואם כן מה הנא׳ תהי׳ לעולם בכם כיון שאין אתם מקיימי׳ גזירות ומשפטים של הקב״ה וכל כן שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של שאר מלכי בשר ודם וממילא אתם חייבים כלייה כיון שאין צורך בכם ובפרט שאתם עובדים עבודת אלילים : חסלת פרשת אחרי

ליקוטי יוסף

בּוֹימֶער וָואלְטִין נִיט בֶּעאַרְבֶּעט גִיוָוארִין אוּנ אִיךְ דַארְף דִיא פְרָאכְטֶע בּוֹימֶער אַזוֹ ווִי אִיךְ דַארְף דִי טַייעֶרֶע בּוֹימֶער, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי הקב״ה מִיט דִי תּוֹרָה, הקב״ה הָאט גִיגֶעבִּין צוּ דִי יוּדִין אַנַיינְגָארְטִין, דִי תּוֹרָה, אִין אִיר אִיז דָא פִיל עֶרְלֵייא בּוֹימֶר, פִיל עֶרְלֵיי מִצְוֹת, אוּנ הקב״ה הָט נִיט גִזָאגְט פַר וֶועלְכֶע מִצְוָה עֶר גִיט מֶעהֶר שָׂכָר אוּנ פַר וֶועלְכֶע וֶוייניגֶר שָׂכָר, מֶען זָאל נִיט לוֹפִין טָאן נָאר טַייעֶרֶע מִצְוֹת וָוס מֶען גִיט מֶעהֶר שָׂכָר, אוּנ דִי מִצְוֹת וָוס מֶען גִיט ווֶייניגֶר שָׂכָר וֶועט מֶען נִיט טִ״ן, ווִי דֶער תַּנָא זָאגְט הֱוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, זָאלְסְט הִיטֶען צוּא טָאן אַגְרִינְגֶע מִצְוָה וויא אַשְׁווֶערֶע מִצְוָה, ווַייל דוּא ווֵייסְט נִיט וֶועלְכֶע מִצְוָה אִיז בַּיי הקב״ה טַייעֶרֶער אוּנ וֶועלְכֶע וֶועלְוֶועלֶער, ווֵייסְטוּ דָאךְ נִיט פַר וֶועלְכֶע מִצְוָה הקב״ה וֶועט גֶעבִּין מֶער שָׂכָר, דִי יוּדִין וֶוען זֵיי זֶענֶען גִקוּמֶען נֶעמֶען דִי תּוֹרָה הָאבֶּען אוֹךְ נִיט גִפְרֶעגְט פַאר וֶועלְכֶע מִצְוָה הקב״ה וֶועט גֶעבִּין מֶער שָׂכָר, נָאר דִי תּוֹרָה אִיז נָאךְ גִיוֶוען בֵּן נָעוּל וויא אַפַארְשְׁלָאסֶענֶער גָארְטִין, גַל נָעוּל, דֶר טוֹיעֶר פוּן דִיא תּוֹרָה אִיז נָאךְ גִיוֶוען פַארְשְׁלָאסִין, מַעְיָן חָתוּם, דִי תּוֹרָה אִיז נָאךְ גִיוֶוען ווִי אַפַארְחַתְמֶעטֶר קְוָואל, דִי יוּדִין הָאבֶּען נָאךְ גָאר נִיט גֶעוָואסְט וָוס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה, הָאבֶּן זֵיי גְזָאגְט נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, מִיר וֶועלֶן טָאן וָוס הקב״ה הָאט שׁוֹין גִיבָּאטִין אוּנ מִיר וֶועלִין הֶערִין וָואס הקב״ה וֶועט ווַייטֶער גֶעבִּיטֶען, דְרִיבֶּער הָאט הקב״ה גִיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין אַתֶּם נָאִים שׁוֹמְרִים אוֹתָם, אִיר וֶועט שֵׁיין הִיטֶען דִיא תּוֹרָה, ווַייל אִיר פְרֶעגְט נִיט אוֹף דֶעם שָׂכָר פוּן דִי מִצְוֹת זֶעהְט מֶען אַז אִיר מֵיינְט נִיט דֶעם שָׂכָר, נָאר אִיר ווִילְט טָאן דִי מִצְוֹת וֶועגִין דִיא לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב״ה, וֶועט אִיר גֶעווִיס שְׁטֶעדִיג הִיטֶען דִי תּוֹרָה דְרִיבֶּער וֶועט אִיר אֵייבִּיג בְּלַייבֶּן זִיצֶן אִין דִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דִי לַאנְד וֶועט אַייךְ נִיט אוֹיס שְׁפַּייעֶן [נִיט אַרוֹס ווַארְפִין] וויא זִיא שְׁפַּייט אִיצְט אוֹיס דִיא זִיבֶּן פֶעלְקֶר פַר אַייךְ :

פירוש לתורת אלהים

אַז אִיר וֶועט זִיא פַר אוּם רֵיינִיגִין כַּאֲשֶׁר אַזוֹ ווִי זִיא הָט אוּם גְשְׁפִּיגֶן אֶת הַגּוֹי דֶעם פָאלְק אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וָוס זֶענֶען גִיוֶועסֶען דְרִינֶען פַאר אַייךְ : (כט) כִּי ווָארוּם אִיטְלִיכֶר וָוס וֶועט טָאן פוּן אַלֵי דִי אוּם וֶוערְדִיקַייט וְנִכְרְתוּ וֶועלֶן דִי לַייבֶּר וָוס וֶועלֶן דִי זַאכֶן טָאן פַאר שְׁנִיטֶען וֶוערִין מִקֶּרֶב עַמָּם פוּן צְווִישֶׁן זֵייעֶר פָאלְק : (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן מַיין הִיטוּנְג [עיין רש״י]. לְבִלְתִּי אַז מֶען זָאל נִיט טָאן מֵחוּקּוֹת פוּן אַזֶעלְכֶע אוּם וֶוערְדִיגֶע גִיזֶעץ אֲשֶׁר וָואס זֶענֶען גֶטָאן גְוָוארֶן

בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ פפפ

בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פפפ

פ׳ פסוקים. כ״י כ״ל סימן לו עד״ו סימן׃

רש״י

הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה לכך נאמר אני ה׳ אלהיכם׃ חסלת פרשת אחרי

בית יהודא

דערווייטערט פון מיר, (ומה הנאה יש לי בכם) וועלכין פאר־געניגען וועל איך האבן פון אייך (ואתם מתחייבים כלה) איר וועט זיין פערשולדיגט צו פערלענד ווערין (לכך נאמר אני ה׳ אלהיכם) דריבער האט הקב״ה גזאגט צו דיא יודין איר זאלט ניט זינדיגען וועל איך זיין אייער גאט׃

פירוש לתורת אלהים

פר אייך ולא תטמאו אונ איר זאלט ניט ווערין פאר אום רייניגט דורך זייא אני יי איך בין אייער גאט׃

הפטרת אחרי (בעמוס סי׳ ט׳)

כאשר העלה הלבוש סימן תצ״ג ואף כשאחרי וקדושים מחוברין מפטירין אותה בתרי עשר בעמוס סימן ט׳ ז׳ עד סוף הספר.

ויש מהפכין וקורין כשאחרי וקדושים נפרדין ואתה בן אדם התשפוט וכו׳ לפ׳ אחרי ולפ׳ קדושים קורין הלא כבני כשיים וכו׳.

הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר׃ הִנֵּה עֵינֵי אֲדֹנָי יְהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ׃ בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כֹּל חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה׃

פירוש ע״ט

זאגט דר נביא צו די ישראל אזו זאגט גאט פר וואס זאל איך אייך ניט בצאלען פורעניות פאר אייערע עבירות׃

הלא פר וואר כבני איר זענט אזו ווי די כושים וואס זענען שווארץ אונ עס איז ניט גמאלט זייא זאלן נויס ווערען אזו וועט איר ישראל גווים ניט בעסר ווערען אונ פר וואס זאל איך אייך אן נעמן פר איין פאלק איר וועט וועלן מיינען הלוא נוייל איך האב די ישראל אמאל אום גיצוגן פון מצרים דרום זאל איך אייך האלטן פאר איין פאלק דס איז קיין ראיה ניט ופלשתיים מכפתור איך האב דיא פלשתים אוך אום געצוגן פון דעם לאנד כפתור אונ אזו וועל איך אום ציהען וארם מקיר ארם פון דעם לאנד קיר וואס זיי זענין אהין פר טריבן גוואָרן אונ פון דעסט וועגן האב איך זיי מיר ניט גנומען פר אפאלק אזו אוך די ישראל אפילו איך האב זיי אום גצוגן פון מצרים אז איך וועל וועלין וועל איך זייא ניט האלטען פאר אפאלק דרום זאלט איר זעהן תשובה צוא טאן הנה עיני גאטס אוגין וועלין זיין אין דעם זינדיגען קיניגרייך וואס ער איז אמלך איבר די צעהן שבטים והשמדתי אונ איך וועל דיא מלוכה פאר טיליגען פון דר ערד אפס נייערט כי איך וועל ניט פר טיליגען דס הוז גיזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון יהוא וועל איך פאר טיליגן נאום יי אזו זאגט גאט כי דען איך וועל גביטן והניעותי בכל הגוים אונ איך וועל פאר וואגלן צווישן אלע פעלקער את בית ישראל דם הויז גזינד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזו וויא דיא גראבע קלייאן ווערין גיוואגילט אין דער זיפ ולא אונ עס קאן ניט פאלן אברעקיל אוף דער ערד אזו וועל איך דיא ישראל אויך פר וואגלען בחרב ימותו מיט דר שווערד פון דעם שונא וועלין זיי גיטייט ווערן כל חטאי עמי אלי זינדיגער פון מיין פאלק האומרים וואס זיי זאגן לא תגיש ותקדים עס וועט ניט גנעהענען אונ עס וועט זיך ניט היילען בעדינו הרעה פון אונזערע

משלי יהודא

הלא כבני כושיים וגו׳. הקב״ה זאגט טאמר וועלין די פעלקר זאגן אוף די יודין זיי זענען ביי מיר גלייך ווי די כושים, די יודין האב איך אום געלייזט פון מצרים, די פלשתים האב איך אויסגעלייזט פון דיא כפתורים, ארם האב איך אויסגלייזט פון קיר, וואס איז דער אונטערשייד פון די יודין צו די פלשתים אונ ארם, נאר די אנטווארט פון הקב״ה וועלן מיר זעהן למשל פרצייטין איז גיוועזן אמנהג ביי יודין, דר מעטש וואס איז גגאנגן שבת אשטריימיל אוף דעם קאפ איז גוועזן אצייכין אז ער איז אתלמיד חכם אדער אזו אגרויסער מאן, אמאל איז געקומען אין שוהל שבת פריה אדארף מאן אונ הט גיזעהן דעם כבוד וואס מען גיט די מענטשין וואס גייען אנגעטאהן מיט שטריימליך, ער הט ניט פרשטאנען אז דעם כבוד גיט מען נאר דעם מענטש, אונ די שטריימיל איז נאר אצייכין צו דערקענען דעם מענטש וועלכער איז אתלמיד חכם, ער הט גמיינט דעם כבוד גיט מען צו יעדר מענטש וואס גייט אנגעטאהן אשטריימיל, איז ביא אים געבליבן ער וועט אוך אנטאהן אשטריימיל, ער איז געקומען אהיים אונ האט צוזאמען גענומען זייני נייטיגע עטליכע רובל אונ הט פאר זייא גקויפט אשטריימיל, שבת איז ער גקומן אין בית המדרש אנגעטאהן אשטריימיל אוף דעם קאפ, אונ איז גגאנגען אנגעטאהן זיינע וואכדיגע דארף קליידער, פרשטייען מיר דעם כבוד וואס ער הט גהאט אין בית המדרש פון זיין שטריימיל, דר שמש הט אים געזדולט אונ ארויסגעטריבען פון בית המדרש, ווען ער וואלט ניט אנגעטאהן די שטריימיל וואלט דר שמש אים געלאזט זיין אין בית המדרש אונ נוייל ער הט אנגעטאהן דיא

ביום ההוא אקים את־סכת דויד הנפלת וגדרתי את־פרציהן והרסתיו אקים ובניתיה כימי עולם: למען יירשו את־שארית אדום וכל־הגוים אשר־נקרא שמי עליהם נאם־יהוה עשה זאת: הנה ימים באים נאם־יהוה ונגש חורש בקוצר ודרך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל־הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את־שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את־יינם ועשו גנות ואכלו את־פריהם: ונטעתים על־אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר־נתתי להם אמר יהוה אלהיך:

משלי יהודא

שטרייםיל הט ער גהאט די שאנדע פר כבוד, וארום די תלמידי חכמים האבן פר דינט זייא זאלין גיין אנגעטאהן אשטריימיל, ווייל זיי האבין גלערונט תורה, איז שיין אוף זיי די שטריימיל, אבער דר עם הארץ מיט וואס הט ער פר דינט צו גיין אנגעטאהן אשטריימיל אונ זיא פאסט אים גאר ניט, דס זעלביגע איז דער אונטערשייד פון די יודין צו די פלשתים אונ ארם, דיא יודין הט הקב"ה אוסגעלייזט פון מצרים זענן זיי גיווארן אפאלק צוא הקב"ה אונ האבן גענומן די תורה, אפילו זיי האבן גיזינדיגט, אבער ניט אלע האבין גיזינדיגט, אונ אפילו דיא וואס האבין געזינדיגט זענען אויך יודין, פאסט פר זיי דאס אוסלייזונג וואס הקב"ה הט זיי אויסגעלייזט פון מצרים, אבר פלשתים אונ ארם האבען פריער גידינט עבודה זרה אונ נאכדעם גערינט עבודה זרה, אונ ווייל זייער אום לייזונג איז גיוועזן אומזיסט זיי האבען ניט דערקענט הקב"ה דריבער איז הקב"ה אוף זיי בייז אונ ער זאגט השמד אשמיד, איך וועל זיי פארלענדין פון דר וועלט, אבער דיא יודין שטראפט נאר הקדוש ברוך הוא זייא זאלען טאהן תשובה אבער ניט ח"ו פאר לענדין ווי עס שטייט ווייטער אין דיא פסוקים:

פירוש ע"ט

ביום ההוא אין דעם שלעכטי מעשים וועגן דם בייז טאג וואס איך וועל זייא פאר וואגלן וועט דר נאך קומן דר טאג פון דר גאולה אקים את סכת וועל איך אוף שטעלין אונ אוף ריכטען די סוכה די מלוכה פון דוד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלן וגדרתי את פרציהן אונ איך וועל פר צאמן זייערע בריך והריסותיו אונ זיין צו פירונג אקים וועל איך אוף שטעלן ובניתיה כימי עולם אונ איך וועל זיא בואין אזו ווי די ערשטי טעג למען דרום יירשו די ישראל וועלין ירשינן את שארית דם איבר בלייבונג אשר דען מיין נאמן ווערט גרופן אוף זיי אוף די ישראל הנה עס וועט קומען אזעלכע טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עס וועט גיגעהנין דר אקערער מיט דעם שניטער ודורך ענבים אונ דר וואס טרעט וויין טרובין וועט זיך באגעגינן במושך הזרע מיט דעם וואס זייעט אונ די בערג וועלן טריפן זיסקייט וכל הגבעות אונ אלי די הייך תתמוגגנה וועלין צוא גיין מחמת רעגען ושבתי אונ איך וועל ווידר קערן דאס גפאנגשאפט פון מיין פאלק ישראל ובנו ערים נשמות אונ זיי וועלן בואין די וויסטי שטעט וישבו אונ זיי וועלין דארט זיצין ונטעו כרמים אונ זיי וועלן פלאנצין וויין גערטנער ושתו את יינם אונ זייא וועלין טרינקין זייער וויין ועשו גנות אונ זייא וועלין מאכין גערטנר ואכלו את פריהם אונ זיי וועלין עסען זייערע פירות ונטעתים על אדמתם אונ איך וועל די ישראל פלאנצן אוף זייער ערד דאס איז ארץ ישראל ולא ינתשו אונ זיי וועלן שון ניט פאר וואגלט ווערן מער פון זייער ערד אשר נתתי להם וואס איך האב גגעבין צו זיי אמר יי' אלהיך דס הט גזאגט גאט דיין גאט:

מנין המצות בפ' קדושים יש בה נ"א מצות י"ג עשין ול"ח לאוין:

[ריב] (עשה לב) לירא מהאבות שאפילו הכו לבן וירקו בפניו לא יכלימם שנאמר איש אמו ואביו תיראו:
[ריג] (לאו קכא) שלא לפנות אחר העבודת כוכבים. לא במחשבה ולא בדבור ולא בפחות שבראיה שנ' אל תפנו אל האלילים:
[ריד] (לאו קכב) שלא לעשות פסל ואפילו לעובד כוכבים שנאמר ואלהי מסכה לא תעשו לכם:
[רטו] (לאו קכג) שלא לאכול הנותר מן הקדשים אחר זמן המוגבל לאכילתו שנאמר והנותר עד יום השלישי באש ישרף וגומר ואוכליו עונו ישא וגומר:
[רטז] (לאו קכד) שלא לקצור כל זרע השדה. שנאמר ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור:
[ריז] (עשה לג) להניח פאה מזרע השדה לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[ריח] (לאו קכה) שלא ללקט השבלים הנופלים בשעת הקציר שנאמר ולקט קצירך לא תלקט:
[ריט] (עשה לד) לעזוב אותם השבלים שילקטו העניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכ] (לאו קכו) שלא לאסוף כל פירות הכרם שנאמר וכרמך לא תעולל:
[רכא] (עשה לה) להניח פאה ועוללות בכרם לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכב] (לאו קכז) שלא נלקט פרט הכרם שהן גרגיר אחד או שנים הנפרטים מן האשכול בשעת הבציר שנ' ופרט כרמך לא תלקט:
[רכג] (עשה לו) לעזוב פרט הכרם הנזכר לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכד] (לאו קכח) שלא לגנוב ממון חבירו אפילו להכעיסו לשעה ואפילו על מנת לשלם ארבעה וחמשה שנאמר לא תגנבו:
[רכה] (לאו קכט) שלא לכחש ממון אחרים שבידו באיזה אופן שיהיה שנאמר ולא תכחשו:
[רכו] (לאו קל) שלא לישבע על כפירת ממון חבירו שכפר בו וכחשו ואם נשבע עובר גם על מה שנא' ולא תשקרו איש בעמיתו:
[רכז] (לאו קלא) שלא לישבע לשקר שנאמר לא תשבעו בשמי לשקר:
[רכח] (לאו קלב) שלא להחזיק בממון חבירו דרך אלמות או דחייה ורמאות וזהו שנאמר לא תעשוק את רעך:
[רכט] (לאו קלג) שלא ליטול דבר מאת חבירו בעל כרחו בכח זרוע בפירסום שנאמר ולא תגזול:
[רל] (לאו קלד) שלא לאחר פרעון שכר שכיר עד אחר הזמן המוגבל שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר:
[רלא] (לאו קלה) שלא לקלל בשם כל אדם כשר מישראל שהוא בחיים ודומה לחרש שנאמר לא תקלל חרש:
[רלב] (לאו קלו) שלא לייעץ לאיש תם וישר שהוא סומא בדברי העולם ואינו מבחין בין טוב לרע. עצה שידע בה היועץ. שאינה הגונה למתייעץ בין בצורכי הגוף בין לצורך תיקון הנפש. שנאמר ולפני עור לא תתן מכשול:
[רלג] (לאו קלז) שלא יעוות הדיין המשפט דהיינו שידין נגד מה שידע בו שהוא האמת בדין התורה שנא' לא תעשו עול במשפט:
[רלד] (לאו קלח) שלא לכבד לא' מבעלי הדין בשעה שעומדין בדין ואפי' לגדול ונשוא פנים שראוי לכבוד שנא' ולא תהדר פני גדול:

[רלה] (עשה נז) להשוות בעלי הריב בכל הדברים ולדון ביניהם הדין תורה כמו שיודע בו ואם יעשה פשרה שיש בה שלום מה טוב לו כמו שנאמר בצדק תשפוט עמיתך :

[רלו] (לאו קלט) שלא להגיד לחבירו דברים הרעים ששכנגדו דבר עליו שלא בפניו שנאמר לא תלך רכיל בעמך :

[רלז] (לאו קמ) שלא להמנע מלהציל נפש מישראל כשנרא׳ אותו בסכנה ויש בידינו להצילו בשום צד שנא׳ לא תעמוד על דם רעך :

[רלח] (לאו קמא) שלא לשנוא את אחד מאחיו שנאה הכבושה בלב שנ׳ לא תשנא את אחיך בלבבך :

[רלט] (עשה נח) להוכיח אפי׳ מאה פעמים ואפי׳ קטן לגדול שנראה בו שאינו מתנהג כשורה בין בדברים שבין אדם לחבירו ומכ״ש בדברים שבין אדם למקום שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך :

[רמ] (לאו קמב) שלא לבייש פני חבירו ברבים ואפי׳ בתחלת התוכחה בדברים שבין אדם למקום שנא׳ ולא תשא עליו חטא :

[רמא] (לאו קמג) שלא לגמול לחבירו כמעשהו הרע שהרע לו שזהו נטילת נקמה ואסור שנאמר לא תקום :

[רמב] (לאו קמד) שלא לשמור בלב הדבר שהרע לו חבירו. אפי׳ שאינו כדי להרע לו. אלא להזכיר בלבד אסור. שנא׳ ולא תטור :

[רמג] (עשה נט) לאהוב כל אחד מהכשרים אהבת הנפש וכמו שחומל על עצמו ועל ממונו כך צריך לחמול על חבירו כי זה כלל בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך :

[רמד] (לאו קמה) שלא להרביע ישום בהמה וחיה במין שאינו מינו שנאמר את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים :

[רמה] (לאו קמו) שלא לזרוע בא״י שני מיני זרעים כגון חטה ושעורה או פול ועדשה כאחד שנאמר שדך לא תזרע כלאים :

[רמו] (לאו קמז) שלא לאכול ערלה כל שלש שנים הראשונים לנטיעת האילן שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל :

[רמז] (עשה ס) להיות כל פירות היוצאים באילן בשנה הרביעית לנטיעתו קדש כדי שיאכלום הבעלים כמו מעשר שני בירושלים שנאמר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים :

[רמח] (לאו קמח) שלא להרבות באכילה ושתיה המביאה לשפוך דם והיא אכילת הבן סורר ומורה שלהיותו זולל וסובא חייב מיתה וזהו שהזהירה התורה לא תאכלו על הדם :

[רמט] (לאו קמט) שלא יאמר אדם דבר זה שאירע לי טוב או אינו טוב ומפני כך ימנע מלעשות שום מעשה כי זהו ניחוש שהוזהרנו עליו שנאמר לא תנחשו :

[רנ] (לאו קנ) שלא לקבוע עתים ולומר שעה פלונית טובה לעשות בה פעולה פלונית או להפך שנאמר ולא תעוננו :

[רנא] (לאו קנא) שלא לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחורי אזנו ולפדחתו כי זהו הנקרא הקפת פאתי הראש שאסרה תורה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם :

[רנב] (לאו קנב) שלא לגלח אפילו פאה אחת מחמשת פיאות הזקן שהן שתים בכל לחי ואחת מלמטן שנקרא שבולת הזקן ועל כל אחת מהן לוקה מלקות אחד ואם גלחם בבת אחת לוקה חמש שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך :

[רנג] (לאו קנג) שלא לכתוב בבשרנו כתב חקוק ורשום בדיו או בשאר מיני צבעונים שמניחים רושם הכתב החקוק ואינו נמחק לעולם שזהו הנקרא כתובת קעקע שאסרה תורה שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳ :

[רנד] (עשה סא) לירא מן המקדש דהיינו לנהוג בו כבוד ולא יקל ראשו כי לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על מוראו שנאמר ומקדשי תיראו אני ה׳ :

[רנה] (לאו קנד) שלא לעשות מעשה אוב ולא לפנות לשאול בו ואז״ל אוב זה פיתום המדבר משחיו שנאמר אל תפנו אל האובות :

[רנו] (לאו קנה) שלא לעשות מעשה ידעוני שהוא מעשה דומה לאוב להניח עצם בתוך פיו והוא מדבר מאליו ויש בשניהם שמץ עבודת כוכבים ומזלות שנאמר ואל הידעונים אל תבקשו לטמאה בהם אני ה׳ אלהיכם :

[רנז] (עשה סב) לכבד את החכמים ולקום מפניהם שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן :

[רנח] (לאו קנו) שלא להונות במדת הלח והיבש ולא במאזנים ולא בכל דבר הנמדד במדת הקרקעות והבגדים שנאמר לא תעשו עול במשפט . במדה . במשקל . ובמשורה :

[רנט] (עשה סג) לצדק המאזנים והמשקלות והמדות וליישר אותם בתכלית היושר האמיתי באופן שלא יהיה בהן שום צד רמאות להונות הבריות ולגנוב אותן באמצעותן אלא יהיו כולם מיושרות ומכונות אל האמת יפה יפה שנאמר מאזני צדק . אבני צדק . איפת צדק . והין צדק . יהיה לכם אני ה׳ וגו׳ :

[רס] (לאו קנז) שלא לקלל אב ואם ואפילו לאחר שמתו בשם מן השמות המיוחדים ואם קללם מיתתו בסקילה שנאמר כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו :

[רסא] (עשה סד) להיות ב״ד עושין במקצת עבירות משפט בשריפה ואחת מהן היא הבא על אשה ועל אמה שנאמר ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן :

[רסב] (לאו קנח) שלא ללכת בחקות ונימוסי העובדי כוכבים שנאמר ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם :

ויקרא יט קדושים

אונקלוס

א ומליל יי עם משה למימר : ב מליל עם כל כנשתא דבני ישראל

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

רש״י

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. (ויקרא רבה. ת״כ) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל א מפני שרוב גופי

בית יהודא

(ב) וַדַבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָ׳ . הקב״ה האט געזאגט צו משה ער זאל ריידן צו אלע יודין, זאגט רש״י (מְלַמֵּד) דער פסוק לערונט אונז (שֶׁנֶּאֶמְרָה פָּרָשָׁה זוּ בְּהַקְהֵל) די פרשה ודי סדרה איז געזאגט געווארין ווען אלע יודין זענען געוועזן פארזאמעלט צוזאמען געבען משה (מִפְּנֵי שֶׁרוֹב גוּפֵי תּוֹרָה

שפתי חכמים

א וא״ת והא כל התורה כולה שנה משה לישראל כמו שפירש״י בפרשת כי תשא. וי״ל דפרשה זו נאמרה להן בהקהל נשים וטף דכתיב כל עדת בנ״י כדכתיב בפרשת וילך הקהל את העם האנשים והנשים והטף אבל משה לא שנה אלא לאנשים . עי״ל דמשה שנה להם כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל וכ״מ שאינם יכולין לומר אי אפשי במצוה זו דים לי לבאול עליה ומה שלא

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גערעט צו משה אזו צו זאגן:

(ב) דַּבֵּר דו משה רייד צו גאר דר עדה יודן

ליקוטי יקרים

(ב) דַּבֵּר וגו׳ *) קְדֹשִׁים תִּהְיוּ וגו׳ . די גמרא זאגט תנאי התנה הקב״ה עם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וכו׳ , ווען הקב״ה האט בשאפין די וועלט האט ער גיזאגט צו אלע בשאפונגען איר זאלט וויסן איך האב אייך נאר בשאפן אויף דעם תנאי [בעדינגונג] אוב די יודין וועלין נעמען די תורה , אונ אוב די יודין וועלין ניט נעמען די תורה

*) הערה קדושים תהיו וגו׳ ואת שבתותי וגו׳ . דער ענין איז דאס ווארט קדושים [הייליג] מיינט מען דער מענטש זאל ניט פיל הנאה האבין אפילו פון די זאכין וואס מען מעג הנאה האבין , ווי עס שטייט אין פסוק ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים , ער האט גיגעסין אונ איז זאט אונ פעט גיווארין [דאס עסין אליין איז קיין עבירה גיוועזן] נאר דאס צו פיל עסין האט געבריינגט ער זאל דינען עבודה זרה . למשל איינער האט גיגעבין

ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם: ג איש אמו ואביו תיראו ואת־שבתתי

אונקלוס: ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא יי אלהכון: ג גבר מן אמה ומן אבוהי תהון דחלין וית יומי שביא דילי

תו"א קדושים תהיו עקידה שער כד: איש אמו ואביו תיראו יבמות ה ו קידושין כט ל מגילה לב כריתות כח: ואת שבתותי תשמורו שבת סט יבמות ו:

רשב"ם

(ב) קדשים תהיו. מפני שהרבה מצות הוזהרו להתקדש ולשמור: (ג) ואת שבתותי תשמרו. כשם שבעשרת הדברות נאמר כיבוד אב ואם אצל שמירת שבת שהושוו כבודם לכבוד המקום אף כאן סמכן הכתוב. לפי פשוטו:

בעל הטורים

(ב) קדשים תהיו. לעיל כתיב ושמרתם את משמרתי וסמיך ליה קדושים תהיו שאם ישמור עצמו מן החטא שוב אין חטא בא על ידו ומקדשין אותו מלמעלה: אני ה' אלהיכם. וסמיך ליה דבר אל כל עדת בני ישראל לומר שבני ישראל ייחדו השם ויאמרו ה' אחד: עדת בני ישראל. וסמיך ליה קדושים שדבר שבקדושה צריך עשרה דהיינו עדה.

בית יהודא

תלוין בה) ווייל פיל מצות וואס זיי זעגען דער עיקר תורה זעגען גזאגט געווארין אין די סדרה: [קדשים תהיו]. איר זאלט זיין הייליג (הוו פרושים מן העריות ומן העבירה) איר זאלט זיין אפגעשיידט פון מזנה זיין מיט דיא עריות וואס שטייט אין פריערדיגע סדרה אונ פון אנדערע זנות זאלט איר אויך זיין אפגעשיידט (שבכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה) וואו דו געפינסט אין פסוק געבאטען מען זאל זיין פרצאהמט אונ אפגעשיידט פון זנות (אתה מוצא קדושה) געפינסטו דעם ווארט הייליג רופט אים דיא תורה אהייליגער, אין פסוק שטייט (אשה זונה וחללה וגו') אכהן זאל ניט נעמען אווייב אזו אאשה וואס איז אזונה, אונ ניט אחללה *), אוב ער וועט אזו טאן (אני ה' מקדשכם) וועל איך גאט אייך הייליגען (ולא יחלל זרעו) ער זאל ניט פסול מאכען זיינע קינדער (אני ה' מקדשו) וועל איך גאט אים הייליגען (קדושים יהיו אשה זונה וחללה) זייא זאלען זיין הייליג אונ זאלין ניט נעמען אאשה וואס איז אזונה אונ ניט אחללה: (ג) [איש אמו ואביו תיראו]. זאגט רש"י מען מיינט (כל אחד מכם תיראו אביו ואמו) יעדער מענטש פון אייך זאל מורא האבען פאר זיין פאטער אונ מוטער (זהו פשוטו) דאס איז

רש"י

תורה תלויין בה: קדושים תהיו. הוו פרושים מן העריות ומן העבירה (ויקרא רבה) שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (ויקרא כא) אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם. (שם) ולא יחלל זרעו. אני ה' מקדשו. (שם) קדושים יהיו. אשה זונה וחללה וגו': (ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מכם תיראו אביו ואמו. זהו

שפתי חכמים

שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל ומ"ה היו כל ישראל ביחד שלא יכולין לומר כזה: ב דהא אין קדושה שייך אלא במה שהם פרושים ובדלים מן הטמאים במעשה כגון בלילית ותפילין ושאר מצות עשה אבל בשב ואל תעשה אין ניכר שום פרישות. ומתרץ הוו פרושים וכו' ר"ל דקאי אפרשה של עריות דלעיל. ומן העבירות דנקט רש"י ר"ל נמי עבירות של עריות: ג דקשה לרש"י דאיב לשון יחיד ותיראו ל' רבים:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) קדושים תהיו. וזהו קדושים תהיו כי קדוש אני ה'. אל תפנו אל האלילים אפי' אמרו לשם שמים אנו עושין כדי להכיר הבורא ולהבדיל במה שהעכו"ם עושין א"ה אל

ליקוטי יקרים

תורה וועט פון אלע זאכען גאר ניט ווערין אונ דיא וועלט וועט זיין וויסט ווי זיא איז געוועז פריער, דארפין מיר וויסען פאר וואס געהער די וועלט בשאפונג צו די תורה, נאר מיר ווייסין דר עיקר רחמנות איז ביי הקב"ה, אונ דם בעסטע בשעפעניש אויף דער וועלט איז דר מענטש, וועלין מיר פרעגין ווא איז דר רחמנית פון הקב"ה אויף דעם מענטש, אוב דעם מענטש גייט ניט גוט אויף דער וועלט איז אטאפעלער רחמנות, זיין לעבין איז קיין לעבין אויף די וועלט, אונ אמאל זענען זיינע צרות אזוי גרויס נאך ערגער ווי געשטארבין, אונ ווי גרויס איז דיא יסורים פון לעצטין טאג אז ער דארף זיך געזעגענין מיט זיין ווייב אונ קינדער אויף

פירוש לתורת אלהים

ואמרת אונ זאלסט זאגען צו זיי קדושים תהיו איר זאלט זיין הייליג איר זאלט זיך אפשיידען פון זנות אונ פון אנדערע עבירות כי ווארום איך בין הייליג יי גאט אלהיכם אייער גאט: (ג) איש איטליכער מענטש פון אייך אמו ואביו פר זיין מוטער אונ פר זיין פאטער תיראו זאלט איר זיך פארכטען ואת שבתותי אונ מייני שבתים

משלי יוסף

(ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דיא גמרא זאגט אוב דר פאטער אדער די מוטער נאדער ביידי צוזאמען) זאגין צו זייער קינד ער זאל טאן אמלאכה שבת אדער ער זאל טאהן איין אנדער עבירה זאל ער זייא ניט

מצות השם

(ריב) איש אמו ואביו תיראו. דס איז די מצוה אז מען זאל מורא האבען פר דעם פאטער אונ מוטער דס מיינט מען מען זאל ניט זיצען אויף דעם ארט וואס דער פאטער זיצט אונ מען זאל דעם פאטער ניט אפ שפאען זייני רייד וואס ער רעט אונ מען זאל

צו זיין חבר דעם שליסול פון זיין קראם צו היטען אים, דער חבר האט דעם שליסול פארלארין האט ער שטארק געשריגען אויף זיין חבר, האט דער חבר גיזאגט צו אים וואס שרייסטו ווי פיל איז ווערט אשליסול צוואנציג קאפעקעס, איך בצאהל דיר צוואנציג קאפעקעס, האט דער קרעמער גיזאגט צו זיין חבר, די נאר שרייא איך דען וועגין שליסול, איך האב מורא טאמער וועט איינער געפינען דעם שליסול אונ ער וועט ביי נאכט עפענען די קראם אונ וועט ארויס נעמען די גאנצע סחורה, אזוי האט הקב"ה גיזאגט ואכל ושבע ודשן, ער האט גיגעסין אונ איז זאט אונ פעט גיווארין, דאס איז קיין עבירה [אויב דאס עסין איז גיוועזן כשרה אונ פאר ערליכע געלט] די גאנצע מורא איז נאר ופנה אל אלהים אחרים, ער וועט דינען עבודה זרה, פון פיל עסין אונ טרינקען, אויב ער איז אקינד ווערט ער אבן סורר ומורה אונ האט ניט מורא פאר זיין פאטער אונ מוטער ווי דער פסוק זאגט דער פאטער אונ מוטער וועלין זאגין בננו זה סורר ומורה, דער זוהן אונזערער איז אסורר ומורה, אוזלל וסובא ער עסט פלייש אונ טרינקט וויין, איננו שומע בקולנו, ער פאלגט אונז ניט, פון וואנען איז דער קינד געקומען צו זיין אוזלל וסובא, געווייס האט ער גיזעהן דאס פירונג פון זיינע אלטערין אין שטוב איז אויך אזוי, מען עסט אונ טרינקט אן יראת שמים, דריבער זאגט דער פסוק קדושים תהיו, איר זאלט זיין אפגעשיידט אפילו פון די זאכין וואס איר מעגט, וואס וועט זיין פון דעם אפשיידונג, ערשטנס וועט איר אליין זיין הייליג צווייטנס וועלין אייערע קינדער ניט זיין זוללים וסובאים נאר איש אמו ואביו תיראו, יעדער קינד וועט מורא האבין פאר זיין פאטער אונ מוטער, אונ איר זאלט ניט מיינען איר טארט קיין מאהל ניט האבין פארגעניגען פון עסין אונ טרינקען, את שבתותי תשמורו, מיינע שבתים זאלט איר היטען, זאגט ב"ח ז"ל דריבער שטייט שבתותי, צוויי שבתים, ווייל יעדער שבת האט צוויי מצות מען טאר ניט טאהן אמלאכה אונ מען מוז מענג זיין דעם שבת מיט עסין אונ טרינקען, ווי שמאי אונ הלל האבין גיטאהן, ווי דער קצב וואס די גמרא בריינגט אין מסכת שבת, אונ ווייל איר וועט עסין שבת ווייל אני ה' אלהיכם, האב אייך גיבאטין, פון דעם עסין אל תפנו אל האלילים, וועט איר אייך ניט קערין צו די עבודה זרה, עס וועט ניט קומען צו ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ווייל דאס עסין פון שבת איז הייליג וועט דאס עסין אייך ניט בריינגען צו אעבירה, המעתיק ימ"י:

*) **הערה** אויב אכהן האט גענומען אווייב אגרושה אדער ער האט גענומען איין אנדער ווייב וואס ער האט זיא ניט געמעגט נעמען פאר אווייב, אונ דאס ווייב האט געבארין פון דעם כהן אטאכטער, דיא טאכטער הייסט אחללה, אונ אכהן טאר זיא ניט נעמען פאר אווייב:

תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ד אַל־

תִּטְּרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
ד לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוָן

תו"א אל תפנו אל האלילים שבת קמט :

בעל הטורים

זכן י"פ ה' אלהיכם בפרשה זו: אני ה' אלהיכם איש אמו ואביו תיראו לומר שסקול כבוד אב ואם ומוראם ככבוד השם ומוראו וסמיך ליה את שבתותי תשמורו שאם א"ל אביו לחלל שבת אל ישמע לו. וסמיך לשבת ע"ג שסקולים הם מנסך יין לע"ג ומחלל שבת כדאיתא בפ"ק דחולין: (ג) אלהיכם וסמיך ליה אל תפנו כלו' אל בעשיתם מדעתכם אל תפנו לו :

רש"י

פשוטו (תורת כהנים, קידושין כט). ומדרשו אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים ד א"כ למה נאמר איש שהאיש סיפק בידו לעשות אבל אשה רשות ה אחרים עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים: ואת שבתתי תשמרו. סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך ז על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות: אני ה' אלהיכם. (יבמות ה) אתה ואביך חייבים

בית יהודא

דער פשט פון פסוק (ומדרשו) די גמרא לערונט אזו (אין לי אלא איש) פון דעם פסוק ווייס איך נאר אזוהן דארף מורא האבען פאר זיין פאטער אונ מוטער (אשה מנין) פון וואנען ווייסין מיר אטאכטער דארף אויך מורא האבען פאר איר פאטער אונ מוטער (כשהוא אומר תיראו) אז דער פסוק זאגט תיראו, איר זאלט מורא האבען (הרי כאן שנים) מיינט מען ניט ווייניגער (וויא) צוויי, אזוהן אונ אטאכטער ביידע מוזין מורא האבן פאר זייער פאטער אונ מוטער, פרעגט רש"י (אם כן) אוב עס איז אזו, אז אטאכטער מוז אויך מורא האבען פר איר פאטר אונ מוטר (למה נאמר איש) פר וואס שטייט אין פסוק איש, דר מאנספערזאן זאל מורא האבן פר זיין פאטר אונ מוטר, ענפערט רש"י (שהאיש סיפק בידו לעשות) ווייל יעדר מאנספערזאן קען מורא האבן פר זיין פאטר אונ מוטער אונ קען זיי געבין אונ טאהן וואס זייא דארפין (אבל אשה רשות אחרים עליה) אבער נקבות, ניט אלע קענן מורא האבען אונ געבן אונ טאן פאר זייער פאטער אונ מוטר וואס זיי דארפן ווייל זייא האבן אויף זיך אגוועלטיגקייט פון זייערע מאנען וגאר אזעלכע וואס האבען קיין מאנען אבתולה, אגרושה, אאלמנה, זייא קענען מורא האבען אונ געבן אונ טאן פר זייערע פאטער אונ מוטער וואס זייא דארפן דריבער זאגט דיא תורה נאר איש, אמאנספערזאן זאל מורא האבען פאר זיין פאטער אונ מוטער: ואמו ואביו תיראו. זאגט רש"י (כאן הקדים אם לאב) דא ביי מורא הט די תורה געשריבען די מוטער פריער פר דעם פאטער (לפי שגלוי לפניו) ווייל עס איז בעוואסט פר הקב"ה (שהבן ירא את אביו יותר מאמו) אז אקינד הט מורא פר זיין פאטער מעהר וויא ער הט מורא פר זיין מוטר, דריבער הט דיא תורה געשריבען איש אמו ואביו תיראו, יעדער מענטש זאל מורא האבן פר זיין מוטער וויא ער האט מורא פר זיין פאטער (ובכבוד הקדים אב לאם) ביי כבוד האט דיא תורה געשריבען דעם פאטער פריער פר דיא מוטער, וויא עס שטייט אין פסוק כבד את אביך ואת אמך, זאלסט געבין כבוד דיין פאטער אונ דיין מוטער (לפי שגלוי לפניו) ווייל עס איז בעוואסט פאר הקב"ה (שהבן מכבד את אמו יותר מאביו) אקינד גיט כבוד צו די מוטער מעהר ווי צום פאטער (מפני שמשדלתו בדברים) ווייל זיא רעט מיט אים מיט גוטע רייד, דריבער זאגט דיא תורה כבד את אביך ואת אמך, זאלסט געבין כבוד דיין פאטער ווי דוא גיבסט כבוד דיין מוטער: ואת שבתותי תשמרו. איר זאלט היטען מיינע שבתים, זאגט רש"י (סמך שמירת שבת למורא אב) פר וואס הט דיא תורה געשריבן דם היטונג פון שבת נעבין די מורא פון פאטער אונ מוטער (לומר) צו זאגן (אף על פי שהזהרתיך על מורא אב) אפילו איך האב דיך געבאטין דו זאלסט מורא האבען פאר דיין פאטער (אם יאמר לך חלל את השבת) אויב דיין פאטער וועט דיר זאגען דו זאלסט טאן אמלאכה עש"ק (אל תשמע לו) זאלסט אים ניט פאלגען (וכן בשאר כל המצות) אונ אזו איז ביי אלע אנדערע מצות, אוב דער פאטער אדער די מוטער זאגין צו זייער קינד ער זאל דיא מצוה ניט טאן, זאל דער קינד זיי ניט פאלגען: אני ה' אלהיכם. איך בין דער גאט פון אייך ביידע (אתה ואביך חייבים בכבודי) דו מיט דיין פאטער מוזין מיר געבען

שפתי חכמים

ד וא"ת והא אמרינן בסוה הכתוב אשה לאיש. וי"ל דהיינו היכא דכתיב בלשון זכר אבל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה אי לאו ריבויא וכה"ג איתא בתוס' פרק ד' מיתות. מנאתי: ה ואין להקשות אם כן למה מרבינן אשה. די"ל כגון גרושה או אלמנה דאין רשות אחרים עליה: ו פירוש מפתה אותו כדמתרגמינן כי יפתה ארי ישדל: ז דעת רש"י בזה שאל תקשה מנ"ל לפרש דלכך סמכן יחד כדי לומר שאף על פי שהזהרתיך על מורא אב ואם אין דוחה שבת הא רש"י סביר' ליה בפרש' ויקהל להיפך דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר כמו שמבואר שם. וכאן הקדים מורא

פירוש לתורת אלהים

זאלט איר היטען איר זאלט ניט מחלל שבת זיין [ע' רש"י]:

(ד) אל תפנו איר זאלט זיך ניט קערען צו דיא

ליקוטי יקרים

אייביג אונ ער ווייס ער לאזט זייא ניט אפילו אויף איין טאג פרנסה, אונ די יתומים זענען קליינע, דארף מען דען דאמאלס ניט פרעגין עס וואלט דען ניט גלייכער גיוועזן אז דר מענטש וואלט ניט גקומן אויף דר וועלט, ווי די גמרא זאגט נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עס וואלט בעסער גוועזן דר מענטש וואלט גאר ניט בשאפן גיווארען, אונ אפילו ווען דר מענטש איז רייך, אונ לעבט גוט אויף דער וועלט, אז ער האלט ביי דעם לעצטין טאג אונ ער ווייס מען וועט אים באלד אראפ נעמן פון זיין שיינע בעט אונ מען וועט אים לייגין אויף דיא ערד, אונ

מצות השם

אים ניט רופן ביי דעם נאמען נאר טאטע אונ אזו גוט וויא מען הט מורא פר דעם טאטין אזו דארפען פאר דער מאמי אויך אזו מורא צו האבן אונ דר וואס טוט ניט אזו דר איז עובר אויף דר מצוה אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט :

משלי יוסף

פאלגין, איז דאך אקשיא פר וואס זאל ער זיי ניט פאלגין, דר מענטש איז דאך גקומן אויף דר וועלט פון דריי שותפים פון זיין פאטר אונ מוטר אונ הקב"ה פר וואס זאל ער פאלגן הקב"ה מער ווי זיין פאטער אונ מוטר, זאגט דר דובנער מגיד אמשל, אמאל זענען גגאנגן אין וועג דריי מענטשין,

משה נפתלי יהודה] איינר הט ביי זיך גהאט אשפאקטיוו וואס מען הט גיקענט זעהן דורך דעם שפאקטיוו הונדערט מייל וויט דר צווייטר הט גהאט אלופט־באלאן וואס מען הט געקענט זיצען אינווייניג אונ פליהען הונדערט מייל אין אשעה, דר דריטר הט געקענט היילין אלי קראנקייט, ווי זיי זענען גגאנגן אין וועג האבין די צוויי מענטשין גזאגט

תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

אונקלוס

וְדַחֲלָן דְמַתְּכָא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ׃

בעל הטורים

(ד) ה' אלהיכם וסמיך ליה וכי תזבחו שצריך לזבוח לה':

בית יהודא

כבוד (לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי) דריבער זאלסטו ניט פאלגען דיין פאטער וואס ער הייסט דיר דו זאלסט ניט טאהן וואס איך האב גירעט, זאגט רש"י (איזהו מורא) וואס הייסט מורא האבען פר פאטער (און מוטער) (לא ישב במקומו) ער זאל ניט זיצען אויף דעם ארט וואו זיין פאטער זיצט שטענדיג (ולא ידבר במקומו) ער זאל ניט ריידען פאר זיין פאטערס וועגען נאר ווייל ער פארשעמט זיין פאטער, מען וועט מיינען ער איז קליגער פאר זיין פאטער, דר פאטער ווייס ניט צו ריידען אונ ער מוז ריידין פון זייטעגטוועגן (ולא יסתיר את דבריו) ער זאל ניט צו־וואַרפין די רייד פון זיין פאטער, ער זאל ניט זאגין צו זיין פאטער עס איז ניט וויא דו זאגסט (ואיזהו כבוד) וועלכען כבוד דארף מען געבען צוא פאטער אונ מוטער (מאכיל ומשקה) ער מוז זייא געבען עסין אונ טרינקען (מלביש ומנעיל) ער זאל אים בעקליידען אונ געבען דיא שיך אנצוטאהן (מכניס ומוציא) ער פירט אים אריין אין שטוב אונ פירט איהם ארוס פון שטוב ואוב דער פאטער אונ דיא מוטער דארפין דאס: (ד) (אל תפנו אל האלילים) איר זאלט אייך ניט קערין צו די עבודה זרות (לעובדם) זייא צוא דינען (אלילים לשון אל) אלילים איז דערטייטש גאר נישט (כלא הוא חשוב) דיא גאטער זענען גרעכונט ווי גאר נישט: (ואלהי מסכה) הארט רש"י פריער רופט זיי דער פסוק אלילים, זיי זענען גאר ניט, נאכדעם רופט ער זייא ואלהי, גאטער, ענטפערט רש"י (תחלתן אלילים הם) אין אנהייב זענען זייא ביי דיר וויא גאר נישט (אם אתה פונה אחריהם) אוב דו וועסט דיך קערין נאך זייא אונ וועסט זיי אנהייבן דינען (סופך לעשותן אלהות) וועסטו זיך נארין אונ וועסט מיינען אז זיי זענען טאקי גאטער: ולא תעשו לכם. זאגט רש"י (לא תעשו לאחרים) איר זאלט ניט מאכען גאטער פאר אנדערע מענטשען (ולא אחרים לכם) אונ אנדערע מענטשען זאלן ניט מאכן גאטער פאר אייך

רש"י

בכבודי ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. (ב"מ לב. קידושין לו) איזהו מורא לא ישב במקומו ט ולא ידבר במקומו י ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה כ מלביש ומנעיל מכניס ומוציא: (ד) אל תפנו אל האלילם. ל לעבדם (ת"כ) אלילים לשון אל כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה. תחילתן אלילים הם ואם אתה פונה אחריהם מ סופך לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחרים ולא

שפתי חכמים

אב ואם לשבת א"כ דלמא מורא אב ואם דוחה השבת. ועוד מג"ל לפרש וכן בשאר כל המצות דלמא דוקא שבת אינו דוחה שהוא חמור ויש בו מצות עשה ולא תעשה אבל שאר כל המצות נדחין מפני מורא אב ואם לכך פי' אני ה' אלהיכם אתה ואביך כו': ח וא"ת והא בפרשה זו לא כתיב כבוד אלא מורא וגם לעיל פירש"י א"כ למה נא' אים מפני שהאיש כו' משמע נמי שר"ל דפרשה זו מדברת בכבוד דגבי מורא אין שייך ל' סיפק ואין סיפק. וי"ל כיון דלעיל מרבינן אשה מדכתיב תיראו ומ"מ איש מוזהר טפי מאשה מדכתיב איש כמו שפי' רש"י לעיל ואם אינו לענין מורא דאין שייך בה סיפק ואין סיפק תנהו ענין לכבוד דשפיר שייך בו אין סיפק מפני שרשות אחרים עליה: ט י"מ כ"מ שמיוחד לו בבית. וי"מ מקום מיוחד שיש לו אצל זקנים: י כגון שהזקנים מדברים זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא ידבר הבן במקומו: כ וא"ת היאך תלה זה בכאן לעיל הי' לו לפרשו וגם גבי כבוד היה לו לפרשו בפ' וישמע יתרו. וי"ל דבלא פירוש זה הייתי אומר דמורא היינו דאפילו אמר לך חלל השבת תשמע לו ותחללו וכן בשאר כל המצות אם אומר לך עבור עליהם חייב אתה להשמע לו ולעבור עליהם וכבוד דכתיב במקום אחר הוא שלא ישב במקומו כו' אבל השתא דפי' רש"י דמורא אב ואם אין דוחה המצות ע"כ מורא היינו לא ישב במקומו א"כ איזה הוא כבוד ומתרץ מאכיל אותו וכו': ל פי' לא תפנה מחשבתך לעבדם כמשמעו שזה כבר אמור אחת בי' הדברות וא' בפ' משפטים ולימד דאף שלא כדרכם אסור לעובדן. ועוד הא כ' אחר זה אם אתה פונה סופך כו' והא יכר עשאן אלהות כיון שעובדן אלא ע"כ צ"ל לא תפנה מחשבתך לעובדם. וא"ל אל תפנו לראות א"כ הי' לו לכתוב לא תביטו: מ דאל"כ למה קראן תחלה אלילים ואחר כך קראן אלהות:

דעת זקנים מבעלי התוספות

תפנו: (ד) ואלהי מסכה לא תעשו לכם. מה לכם שהרי לעשות לאחרים יש אזהרה אלא אמר הקב"ה ואלהי מסכה לא תעשו לאחרים ומה שאחרים עושין לא תקבלו באלוה:

ליקוטי יקרים

נאכדעם וועט מען אים ארוסטראגין פון זיינע סאלאנען אונ מען וועט אים לייגין אין דעם גרוב בדעקין מיט ערד, אונ ווערים ר־עלן אים עסין, וואלט דען ניט גלייכער געווען אפילו דר מענטש וואלט אויך ניט בשאפען געווארין, ווא איז דער רחמנות פון הקב"ה? אונ וויא אזו קען אמענטש ליב האבען זיין פאטער אונ מוטער אונ מורא האבן פר זיי אונ זיי געבין כבוד, זיי האבן דאך אים גברענגט אויף דר וועלט צו דעם אומגליק, אבער אז מיר וועלין זאגין דר מענטש איז גאר ניט באשאפין געווארען צוא האבן הנאה פון די וועלט, ער איז נאר גקומען אויף דר וועלט וויא אסוחר פארט אוף איריד האנדלין סחורה אונ דארף ברענגן די סחורה אהיים ער זאל זיי פרקויפין אונ האבן פרנסה צוא לעבין פון דעם פארדינסט מיט זיין ווייב אונ קינדר, דר מענטש וועט

פירוש לתורת אלהים

צורות פון כוכבים ומזלות צו דינען זיי ואלהי אוך זאלט איר ניט מאכען אפילו צו אנדערע אונ אנדערע זאלין ניט מאכן לכם צו אייך אני יי איך בין

משלי יוסף

צו משה זעה נאר דורך דיין שפאקטיוו די וועג וואס מיר גייען אוב מיר זענען נאנט צו אשטאט, ווי משה הט גקוקט דורך דעם שפאקטיוו הט ער גזעהן אין דיא קייזערליכע שטאט ווייט הונדערט מייל גייען מענטשין אין גאס אונ וויינען, הט נפתלי גזאגט איך וועל עפענען מיין לופטבאלאן אונ מיר וועלין אלע דרייא אריינגיין אינוויינג אין איין שעה וועלין מיר דארטין זיין אונ מיר וועלין וויסען וואס מען וויינט, זיי האבן אזו גטאן, אין איין שעה זענען זייא גקומען אין די קייזערליכע שטאט, הט מען זיי גזאגט דיא טאכטער פון קיסר איז קראנק אונ די דאקטורים זאגין זיא איז פארלארין, האבן זיי גזאגט צו יהודה דו קענסט דאך היילין אלי קראנקייט גיי צו איר טאמר וועסטו איר קענען היילין וועלין מיר אלי זיין גליקליך, יהודה איז גגאנגין אונ הט איר גגעבין עטליכע טראפין אויף צוקער פון זיין פלעשעלע אונ איר איז באלד בעסער געווארין, מארגין איז זיא ארויס גגאנגען פון בעט אונ איז געווען גיזונד, די שמחה וואס איז גיוועזן ביי דעם קיסר פארשטייען מיר, נאכדעם הט דר קיסר גגעבן גרויסע מתנות צו אלי דרייא אונ ער הט גזאגט צו זיי דס איז ווייניג, נאר צוא איינעם פון אייך וועל איך געבין מיין טאכטר פר אנוייב, דר קיסר הט גפרעגט ביי זייני חכמים צוא וועלכין פון זיי דריי זאל ער זיא געבין פר אנוייב, דיא הילף איז דאך גקומען דורך

ה וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ׃ ו בְּיוֹם זִבְחֲכֶם

אֱלָהֲכוֹן׃ ה וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ׃ ו בְּיוֹמָא דְּיִתְנְכֵס יִתְאֲכֵל

תו"א לרצונכם תזבחוהו זבחים מז מנחות קי חולין יג כט : ביום זבחכם יאכל פסחים ג מגילה

בעל הטורים

(ה) תזבחהו חסר וי"ו שלא יהיו שנים שותפים זבח אחד :

רשב"ם

(ה) לרצונכם. שיהא תמים לסמיכה ולכל משפטיו של קרבן וכמו שמפרש

רש"י

אחרים ב לכם וא"ת לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין לכם ם הרי כבר נאמר (שמות כ) לא יהיה לך לא שלך ולא של אחרים : (ה) וכי תזבחו וגו'. לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו': לרצנכם תזבחהו. תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני : לרצנכם. אכפיי"לימכנטו. זהו לפי פשוטו. ורבותינו למדו (חולין יג) מכאן למתעסק בקדשים ע פסול שצריך שיתכוין לשחוט : (ו) ביום זבחכם יאכל. כשתזבחוהו תשחטוהו ע"מ זמן

בית יהודא

(ואם תאמר לא תעשו לעצמכם) אוב דו וועסט זאגען דער פסוק מיינט איר זאלט ניט מאכן די עבודה זרה פאר אייך (אבל אחרים עושין לכם) אבער אנדערע מענטשען מעגען מאכן עבודה זרה פון אייערטוועגען (הרי כבר נאמר) עס שטייט דאך שוין אין פסוק (לא יהיה לך) עס זאל ניט זיין ביי דיר אעבודה זרה (לא שלך) ניט דיין עבודה זרה וואס דו האסט פאר דיר געמאכט (ולא של אחרים) אונ ניט דיא עבודה זרה וואס אנדערע האבען געמאכט : (ה) וכי תזבחו וגו'. זאגט רש"י (לא נאמרה פרשה זו) דיא פרשה איז נאר גזאגט געווארן (אלא ללמד) נאר צו לערנען (שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה) ווען איר וועט שעכטן דעם קרבן זאל ער געשאכטן ווערן אוף דעם תנאי מען זאל אים עסין נאר אין די צייט וואס דיא תורה האט גבאטען (שאם לקבוע להם זמן אכילה) אויב דיא תורה וואלט נאר מיינען צוא זאגען דיא צייט ווען מען זאל עסין דעם קרבן שלמים (הרי כבר נאמר) די צייט פון עסין שלמים האט שון די תורה לאנג געזאגט וויא עס שטייט אין פסוק ואם נדר או נדבה זבח קרבנו, אויב איר וועט שעכטען אקרבן וואס איז אנדר אדער אנדבה זאל מען עסין דיא פלייש פון קרבן דעם טאג ווען מען וועט אים שעכטן אונ אוף מארגין אונ די נאכט וואס נאך מארגין ביז אין דער פריה, צו וואס דארף דא שטיין נאך אמאל דר דין פון עסין, דריבער מוזין מיר זאגען דער פסוק שמועסט ניט דא פון עסין נאר פון שעכטין דעם קרבן, ווען מען שעכט דעם קרבן מוז מען טראכטין מען וועט אים עסין וויא די תורה האט גבאטין : ולרצונכם תזבחהו. זאגט רש"י דער פסוק מיינט (תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח) באלד אין אנהייב שעכטונג זאל זיין דס שעכטן אוף דעם תנאי איך זאל האבען פארגעניגען פון דעם קרבן (שיהא לכם לרצון) עס זאל זיין צו אייך צוא אבעוויליגונג פון הקב"ה (שאם תחשבו עליו מחשבת פסול) אויב איר וועט טראכטען אוף דעם קרבן אטראכטונג וואס איז פסול צום קרבן (לא ירצה עליכם לפני) וועט דער קרבן ניט בעוויליגן אוף אייך פאר מיר : (לרצונכם). צוא אייער ווילען (זהו לפי פשוטו) דס איז דער מיינונג פון פסוק (ורבותינו למדו מכאן) דיא רבנן לערנען פון דעם פסוק (למתעסק בקדשים שהוא פסול) אויב איינער הט זיך בשעפטיגט מיט אמעסער אונ ניט ווילענדיג איז געשאכטן געווארן דר קרבן, איז דער קרבן פסול (שצריך שיתכוון לשחוט) ווען מען שניידט מיט דעם מעסר אין דיא האלדז פון דעם קרבן דארף מען טראכטן ער שניידט אין האלדז צו מקיים זיין דיא מצוה שחיטה : (ו) וביום זבחכם יאכל. זאגט רש"י דער פסוק מיינט (כשתזבחוהו) ווען איר וועט שעכטן דעם קרבן (תשחטוהו) זאלט איר אים שעכטן (על מנת) אויף דעם תנאי איר זאלט אים עסין (וזמן זה

שפתי חכמים

ב ר"ל דמחלקינן הפסוק לא תעשו פי' לאחרים. ולכם פי' ולא אחרים לכם והוא שתי אזהרות אחת לא תעשו ואחת לכם : ם ואין להקשות למה לא נוקשה רש"י נמי וגם תעשו לאחרים. די"ל דזה אין מתורץ דלא משמע מלא יהיה לך אלא אם עושה הוא או אחרים לו שאסור לקיימו אבל שזות לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. ואם תאמר הואיל וכן הוא דלמא הוא מותר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. וי"ל הואיל ומרבינן מלך לא שלך ולא של אחרים ע"כ לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דהא של אחרים נמי אסור לך וגר ך לחלק הפסוק וא"כ לא תעשו ע"כ לא תעשו לאחרי' משמע. מהרי"ן : ע ר"ל שמתעסק בדבר אחר ובא שחיטה לידו כגון

פירוש לתורת אלהים

אייער גאט : (ה) וכי תזבחו אונ ווען איר וועט שעכטן אשעכטונג פון שלמים צו גאט לרצונכם זאלט איר שעכטן עס זאל אייך זיין לרצון פר מיר [ע' רש"י] : (ו) ביום דער קרבן שלמים זאל גיקוליט ווערען אוף דעם תנאי עס זאל גגעסן ווערן דעם טאג וום ווערט

ליקוטי יקרים

ער איז אוף דעם יריד קוקט ער ניט ער זאל האבען אגוטין מיטאג מיט אשיינע ספאנציע, ער קוקט נאר ער זאל האבין שיינע סחורה, ווייל זיין גאנץ לעבן איינגט נאר אן די סחורה, אז ער וועט האבין גקופט גוטע סחורה וועט ער האבין אין דרהיים אגוטין מיטאג מיט אשיינע וואהנונג, דס זעלביגע איז ביי יעדר יוד ער איז גשיקט גיווארין אוף דער וועלט ער זאל דא איינקופין תורה אונ מצות אונ מעשים טובים אונ נאכדעם ווען ער וועט שטארבין אונ די נשמה וועט קומן אין הימעל מיט די תורה אונ מצות אונ מעשים טובים וועט איר פארגעניגן זיין זייער גרוס וויא דער תנא זאגט איין שעה פערגעניגען פון עולם הבא איז טייערער וויא זיבעציג יאהר פערגעניגן פון דיא וועלט, אונ אוף דס לעבן פון דיא וועלט דארף ער גאר נים קוקן וויא עס וועט זיין, ווי דר תנא זאגט כך היא דרכה של תורה, אזו דארף זיין דער פירונג פון דעם מענטש וואס וויל לערנען תורה פת במלח תאכל, ער זאל עסין ברויט מיט זאלץ .

משלי יוסף

אלי דביי. איין חכם הט גזאגט דר עיקר איז משה, ווען ער וואלט ניט גזעהן מיט זיין שפאקטיוו דס וויגען פון ניאגן וואלטין זיי וויסן אז דעם קיסרס טאכטר איז קראנק, דר צווייטער חכם הט גזאגט דר עיקר איז נפתלי, ווען ער וואלט ניט נהאט דעם לופט באלאן, וואלט די טאכטער גישטארבין איידר זייא וואלטין גקומן מיט דעם מעדיצין, דר דריטר חכם הט גיזאגט דר עיקר איז יהודה ווס וואלט העלפין דער שפאקטיוו אונ דער לופט באלאן אן יהודס מעדיצין, אבר נים וואלט העלפין יהודס מעדיצין אן דעם שפאקטיוו אונ אן דעם לופט באלאן, הט מען ניט גוואסט ווס

יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: ז וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא

אונקלוס: וּבְיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא תְלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד: ז וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה מְרַחַק הוּא לָא יְהֵי

תו"א והנותר עד יום זבחים מו: השלישי זבחים כח כט: לא ירצה פסחים טז יומא ז:

רשב"ם

והולך: (ז) ואם האכל יאכל. במחשב לאוכלו חוץ ממקומו פירשו חכמים:

בית יהודא

שֶׁהֲרֵי כְּבָר) די צייט וואס איך האב אייך שוין לאנג גבאטן: (ז) וְאִם הֵאָכוֹל יֵאָכֵל וגו'). אויב די שְׁלָמִים וועט געגעסן ווערין דעם דריטען טאג פון שעכטן, זאגט רש"י (אם אינו ענין לחוץ לזמנו) וויל מיר דארפן ניט דעם פסוק צו לערנען אונז אז ער הט געשאכטין דעם קרבן ער זאל אים עסין לייגנער ווי די צייט וואס די תורה הט גבאטען איז דער קרבן פסול (שהרי כבר נאמר) וויל דער דין איז שוין געזאגט גווארין (ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו וגו') אויב ווען מען וועט שעכטן דעם קרבן וועט מען טראכטן מען זאל אים עסין אויף דעם דריטען טאג איז דר קרבן פסול (תנהו ענין לחוץ למקומו) וועלען מיר זאגן דער פסוק מיינט אז מען האט געטראכט ווען מען האט דעם קרבן געשאכטען מען זאל עסין דם פלייש ניט אויף דעם ארט ווא הקב"ה הט געבאטן איז דר קרבן פסול (יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו) אוב מען האט געטראכט ווען מען הט דעם קרבן געשאכטען מען זאל דאס פלייש עסין ניט אויף דעם ארט ווא הקב"ה הט גבאטין, איז דר קרבן גווארן פסול, אוב מען הט געגעסן דם פלייש פון דעם קרבן וואלטן מיר מיינען עס קומט אים כרת (תלמוד לומר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא) לערונט אונז דער פסוק אויב ער האט גגעסן אשטיקל פלייש פון דעם קרבן וואס ער הט גטראכט ווען ער הט אים געשאכטן ער זאל אים עסין לענגער וויא די צייט וואס דיא תורה הט גבאטן, קומט אים כרת אפילו ער עסט אין דיא צייט (ממנו) נאר פון דעם קרבן אז ער עסט קומט אים כרת (ולא מחברו) אבער ניט פון דעם אנדערין קרבן (יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו) אבער אז ער עסט אשטיקל פלייש פון דעם קרבן וואס ער האט געטראכט ווען ער האט אים געשאכטען ער זאל עסין ניט אויף דעם ארט וואס הקב"ה הט גבאטין, קומט אים ניט כרת: ופגול). מיינט מען (מתועב) פארמיאוסט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (ומרק פגולים כליהם) זייערע כלים זענען

רש"י

זה שקבעתי לכם כבר: (ז) ואם האכל יאכל וגו'. אם אינו ענין לחוץ לזמנו שהרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' תנהו ענין לחוץ למקומו פ יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו ת"ל (שם) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבת צ חוץ למקומו: פגול. מתועב כמו (ישעיה סה) ומרק פגולים

שפתי חכמים

פורק סכין בכותל לגועלו וזוריקה כשחטה הבהמה בלא כוונה: פ רלה לומר באם חישב בזמן שחיטה על מנת לאכול חוץ למקומו תלמוד לומר והנפש האוכלת בחוץ לזמנו כתיב: צ ר"ל בשחיטה היה מחשבתו לאכול חוץ למקומו. ר"ל חוץ לקלעים:

ליקוטי יקרים

און טרינקען וואסער מיט אמאס, און שלאפין אויף דיא ערד, און לעבין מיט צער און יסורים, און זאל זיך מאטערין לערנען תורה אשריך בעולם הזה, א"ב דער מענטש וועט דאס האלטין פר אגליק אויף די וועלט, וועט אים גוט זיין צוא עולם הבא, דר מענטש וועט ניט זארגין וואס ער וועט שטארבין, ווי שלמה המלך הט גזאגט ותשחק ליום אחרון, אז עס וועט קומן זיין לעצטער טאג וועט ער זיין פריילך, וויל ער וועט וויסען ער גייט צו האבן פארגעניגן פון עולם הבא, און ער וועט ליב האבין הקב"ה וויל ער הט אים גגעבין תורה און מצות און ער וועט ליב האבן זיין פאטער און מוטער פר דעם וואס זיי האבן אים גברענגט אוף דר וועלט ער זאל לערנען תורה און טאן מצות און מעשים טובים, דריבער זאגט דער פסוק קדושים תהיו, אז איר וועט זיין הייליג, וועט זיין איש אמו ואביו תיראו, וועט יעדער פון אייך מורא האבן פר זיין פאטער און מוטער, און וויל בייא אייך וועט זיין דר עיקר עולם הבא און איר וועט ניט ארבעטין אזוי פיל פאר עולם הזה ואת שבתותי תשמורו, וועט איר היטען מיינע שבתים ווי איך האב גבאטין, דריבער הט הקב"ה גיזאגט צו די וועלט אוב יודין וועלן נעמען די תורה, איז דם בשאפונג פון די וועלט אגליק פאר די יודין, וועט די וועלט בלייבין שטיין, אבער אז דיא יודין וועלן ניט נעמין דיא תורה איז דיא וועלט בשאפונג אאומגליק פר אלע מענטשין, דריבער וועט די וועלט צוריק וויסט ווערין:

פירוש לתורת אלהים

גקוליט וממחרת און מארגן עס זאל גיגעסען ווערען צוויי טאג והנותר און דאס וואס בלייבט אוף דעם דריטן טאג באש זאל עס פר ברענט ווערן אין פייער: (ז) ואם און אז עס וועט גגעסן ווערין דעם דריטען טאג פגול הוא איז דס אום ווערדיג לא ירצה עס וועט

משלי יוסף

וואס מען זאל טאהן, האט די טאכטער פון קיסר גזאגט מיר זאלין קוקן אין וואס עס איז גוועזן זענן אלי דריי גלייך איינר אן אנדרין האט ניט געקענט העלפין, די הילף מיינע איז גקומן דורך אלי דריי, אז מיר וועלן זעהן וועגין שפעטער, דארף מען ניט דעם שפאקטיוו און מען דארף ניט דעם לופט באלאן, נאר יהודהם מעדיצין דארף מען שטענדיג, דריבער גיהער איך צו יהודה, דם זעלביגע זאגט די תורה, מיר זענען טאקי דרייא שותפים גיוועזן ווען דער מענטש איז גיקומן אוף דר וועלט, אבר אז ער איז שון גיקומן אוף דר וועלט, די צוויי שותפים דעם פאטער און מוטר דארף ער שון ניט, זיינען קען ער ביא זיין אנדער אשה אוך און

מצות השם

(רטו) וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. דאס איז דיא לא תעשה אז די קרבנות וואס דיא תורה הט גיבאטן אז מען זאל זייא עסין צווייא טאג און אז עס איז פון דעם קרבן איבער גבליבן אוף דעם דריטען טאג טאר מען שון דאס איבער בלייבנג ניט עסין נאר מען מוז דאס פר ברענן און דיא מצוה איז נוהג בזמן הבית:

לְרַעֲוָא: ח וּדְיֵיכְלִנֵּהּ
חוֹבֵהּ יְקַבֵּל אֲרֵי יָת
קוּדְשָׁא דַּייָ אַחֵיל
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא
מֵעַמֵּהּ: ט וּבְמֶחְצַדְכוֹן
יָת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא
תְשֵׁיצֵי פָּאתָא דְחַקְלָךְ
לְמֶחְצַד וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ
לָא תְלַקֵּט: י וְכַרְמָךְ לָא
תְעַלֵּל וְנִתְרָא דְכַרְמָךְ

יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־
קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־
קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת
שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא
תְלַקֵּט: י וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט

רשב"ם

(י) לא תעולל. פאה משמע כדכתיב עולל יעוללו כגפן:

תו"א

ואכליו עונו ישא זבחים כח תמורה ג כריתות ה: כי את קדש ה' חלל זבחים כח מד מה: לא תכלה שבת כג חולין קמה תמורה ו: פאת שדך נדרים ו: לקצור חולין קלז: וכרמך לא תעולל פאה חולין קלא:

בעל הטורים

(ט) ובקצרכם. קרי ביה ובקציר כם שצריך להניח א' מסמ"ך שהוא שיעור של פאה. וד' פעמים לשון קציר בפסוק למעוטי קצרוהו לסטים. כרסמוהו נמלים. שברתו הרוח. אכלתו בהמה: פאת שדך. בגי' (שיעור) הפיאה אחד מששים: ונכרתה וסמיך ליה ובקצרכם מי שגוזל את העניים

רש"י

כליהם: (ח) ואכליו עונו ישא, בנותר גמור הכתוב מדבר ק ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו (זבחים כח) שכבר מיעטו הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר, ובמסכת כריתות למדוהו ר מגזרה שוה: (ט) לא תכלה פאת שדך. שיניח פאה ש בסוף שדהו (ת"כ): ולקט קצירך. שבלים הנושרים בשעת ת קצירה אחת או שתים אבל שלש א אינן לקט (ת"כ. פאה ה): (י) לא תעולל. לא תטול עוללות

בית יהודא

פארמיאוסת פון זייערע מיאוסה עסין: (ח) וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא. זאגט רש"י (בְּנוֹתָר גָמוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דער פסוק שמועסט אז ער עסט אשטיקל פלייש פון קרבן וואס איז געבליבען אויף נאך דיא צייט (וְאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הַנִּשְׁחָט חוּץ לִמְקוֹמוֹ) אָבער אז ער עסט אשטיקל פלייש פון דעם קרבן וועם מען האט געטראכט וועען מען הט אים גשאכטן מען זאל אים עסין ניט אויף דעם ארט ווא הקב"ה האט גבאטין, קומט אים ניט כרת (שֶׁכְּבָר מִעֲטוֹ הַכָּתוּב) ווארום דער פסוק האט שוין געזאגט אז אויף דעם קומט ניט כרת (וְזֶהוּ בְּנוֹתָר גָמוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר) אונ דער פסוק שמועסט אז ער האט גגעסין אשטיקל פלייש פון אקרבן וואס איז געבליבען אויף נאך די צייט וועם הקב"ה האט גבאטן צום עסין (וּבְמַסֶּכֶת כְּרִיתוּת לְמָדוּהוּ בִּגְזֵרָה שָׁוָה) אין דיא מסכת כריתות לערנט מיר דעם דין פון אגזרה שוה: (ט) וְלֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ וגו'). דער פסוק מיינט (שֶׁיַּנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ) ער זאל לאזין אביסול תבואה אין עק פעלד: וְלֶקֶט קְצִירְךָ. זאגט רש"י (שִׁבֳּלִים הַנּוֹשְׁרִים בִּשְׁעַת קְצִירָה) די זאנגען וואס פאלין אויף דיא ערד ווען מען שניידט דיא תבואה (אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם) איין זאנג אדער צוויא זאנגען מוז מען זייא לאזין פאר די ארעמע לייט (אֲבָל שָׁלֹשׁ אֵינָן לֶקֶט) אבער אז עס פאלט אויף די ערד דריי זאנגען מיט איין מאל, מעג זייא דער בעל הבית געמען: (י) וְלֹא תְעוֹלֵל. זאגט רש"י מען

שפתי חכמים

ק דקשה ל כיון דקרא דואס האכל יאכל וגו' מדבר במחשבת חוץ למקומו ואין עונש כרת עליו הא כתיב ואוכליו עונו ישא משמע דיש עליו עונש כרת. ומתרץ דזה מדבר בנותר גמור: ר נאמר כאן ואוכליו עונו ישא ולהלן בפרשת צו הוא אומר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא מה להלן מדבר בנותר גמור אף כאן בנותר גמור: ש פי' רש"י בגמר קצירת שדהו ולא בתחלתו: ת פי' ולא בשעת קטוף מלילות שאם נושר מידו אינו לקט דקציר במגל הוא שדרכו בכך: א דבפרשת אמור כתיב ג"כ ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב

פירוש לתורת אלהים

ניט זיין באוויליגט פאר אקרבן: (ח) וְאוֹכְלָיו אונ ווער עס וועט עסין די שלמים דעם דריטן טאג עֲוֹנוֹ יִשָּׂא זאל ער ליידין זיין זינד כִּי ווארום ער האט פאר שוועכט דאס הייליקייט פון גאט וְנִכְרְתָה אונ עס וועט ווערן פאר שניטן הַנֶּפֶשׁ דם דאזיגי לייב פון איר פאלק: (ט) וּבְקֻצְרְכֶם אונ אין אייער טאן שניידן אֶת קְצִיר דם שניט פון דער תבואה פון אייער לאנד לֹא תְכַלֶּה זאלסטו ניט אפ שניידן די תבואה וואס וואקסט אין עק פון דעם פעלד וְלֶקֶט אונ די זאנגען וואס פאלין אראפ בשעת דו שניידסט דיא תבואה לֹא תְלַקֵּט זאלסטו זיי ניט אויף קלויבן: (י) וְכַרְמְךָ אונ דו זאלסט ניט נעמן די שלעכטע צווייגן פון דיין ווייַנגארטין

מצות השם

(רטו) (ריז) לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ. דם זענן צוויי מצות איינס אז מען טאר ניט אראפ נעמן די תבואות פון דעם עק פעלד אונ ווידר איז איין מצות עשה אז מען זאל איבר לאזן פאה פר די ארומי לייט ווען אונ די מצוה איז נוהג ביי זכרים אונ נקבות:
(ריח) (ריט) וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט. דאס איז צוויא מצות איינס אז דער בעל הבית זאל ניט אויף קלויבען דיא זאנגען וואס זייא פאלען אראפ בשעת מען שנייט די תבואות אונ ווידער איז איין מצות עשה אז מען זאל דם איבר לאזין די ארומי לייט זאלן דם אויף קלויבן אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות:
(רכ) (רכא) וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל. דאס איז דיא מצוה אז דער בעל הבית טאהר ניט אפ רייסען דיא שלעכטע ווייַן טרויבן אונ ווידער איז איין מצות עשה אז מען זאל

משלי יוסף

אנדערע קענען אים אויפאדעווען, אונ אז ער ווערט גרוס קענען זיי אים איצט נאר ניט העלפין, ער מוז נאר אנקומן צום דריטן שותף צו הקב"ה, ער זאל אים געבין לעבין גזונד פרנסה אונ אלץ וואס אמענטש דארף קען ער ניט האבן פון זיין פאטער אונ מוטר נאר פון הקב"ה, האט זיך שוין געענדיגט זייער שותפות, דריבר דארף מען נאר דאנקן דעם פאטר אונ מוטר פר וואס זיי האבן אים גברענגט אויף דר וועלט, אבר ער גיהער נאר צו הקב"ה אויף אלי זאכן וועם ער דארף ווייטר אונ זיין לעבן אויף דר וועלט גיהער נאר צו הקב"ה, דריבר מוז ער נאר פאלגין צו הקב"ה:

כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יא לֹא תִּגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ

אונקלוס: לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: יא לָא תִּגְנְבוּן וְלָא תְכַדְּבוּן וְלָא תְשַׁקְּרוּן אֱנָשׁ בְּחַבְרֵהּ:

תו"א לא תלקט גיטין יב חולין קלא קלד: תעזב יומא לו בבא קמא לד תמורה טו: לא תגנבו מציעא סא סנהדרין פו: ולא תשקרו בבא קמא קה שבועות כו:

רשב"ם

(יא) לא תגנבו. ממון: ולא תכחשו. כפירת הממון המופקד בידו. כדכתיב וכחש בה: ולא תשקרו. ממון שהלוהו:

בעל הטורים

וקבע את קובעיהם נפש: (י) לא תלקט. וסמיך ליה לא תגנבו להזהיר לבעה"ב שלא יגנוב ממה שראוי לעניים וכן להזהיר לעניים שלא יגנבו משל בעה"ב יותר מהראוי כדתנן ב' לקט ג' אינו לקט: (יא) לא תגנבו. וסמיך ליה ולא תכחשו שהגונב בא לידי לא תכחשו ולידי לא תשקרו ולידי

בית יהודא

מיינט (לא תטול עוללות שבה) זאלסט ניט נעמען די יונגע צווייגליך מיט די טרויבין (והן ניכרות) מען דערקענט זייא (איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף) וועלכע צווייגן זענען יונגע אז די טרויבן ליגען ניט איינע אוף די אנדערע אונ די צווייגען זענען ניט אראפגעבויגין פון די שווערקייט פון דיא טרויבען: ופרט כרמך]. זאגט רש"י מען מיינט (גרגרי ענבים) דיא איינציגע טרויבן (הנושרים בשעת בצירה) וואס פאלין אויף די ערד ווען מען שניידט דיא טרויבין פון דיא ווייגשטאקין: [אני ה' אלהיכם]. איך בין אייער גאט (דיין להפרע) איך בין אדיין אייך צו שטראפין (ואיני גובה מכם אלא נפשות) אונ איך וועל פון אייך נעמען מענטשען (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (אל תגזל דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו') זאלסט ניט אוועקנעמע, פון דעם ארעם מאן וואס גאט האט אים געגעבען וואראום, חקב"ה וועט מיט דיר קריגען זייער קריג אונ ווער עס וועט אוועק נעמען פון ארעם מאן וועט הקב"ה פון אים אוועקנעמען זיינע מענטשען: (יא) [ולא תגנבו]. איר זאלט ניט גנבענען, זאגט רש"י (אזהרה לגונב ממון) דאס איז אנגעזאגט מען זאל ניט גנבענען געלט (אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות) אבער דער לא תגנוב וואס שטייט אין דיא עשרת הדברות (אזהרה לגונב נפשות) איז אנגעזאגט מען זאל ניט גנבענען מענטשען (דבר הלמד מענינו) דאס לערנען מיר פון דיא עבירות וואס זענען געבאטין גיוואורין געבין לא תגנוב (דבר שחייבין עליו מיתת בית דין) געבען לא תגנוב שטייען אזעלכע עבירות וואס קומט אויף זיי מיתה פון בית דין דהיינו לא תרצח וזאלסט ניט הרגענען אמענטש] לא תנאף וזאלסט ניט מזנה זיין], מיינט מען לא תגנוב אויך זאלסט ניט גנבנען אזו אגנבה וואס אויף איר קומט מיתה פון בית דין, דם מיינט מען אז מען גנבת אמענטש: [ולא תכחשו]. איר זאלט ניט לייקענען, זאגט רש"י (לפי שנאמר וכחש בה משלם קרן וחומש) נוייל עס שטייט אין פסוק אז איינער וראובן] האט געגעבן צו זיין

שפתי חכמים

אותם ומיעוט רוב שנים. ועוד מלאתי שנא' ולקחתם לכם אגודת אזוב ופי' רש"י ג' קלחים נקראים אגודה לכך פי' רש"י כאן אבל ג' אינן לקט אלא אגודה: ב לשון עולל ויונק. כלו' האשכולות הקטנות: ג פי' שאינן תכופין וסוככין זה על זה כמו הבריות שזה סוכב על כתף חבירו. נטף פי' כמו טיפות הנוטפים זה אחר זה ואינן תכופין וסמוכין כמו הכתף זה מקרי נטף. פי' האשכול יש שממנו יוצאים מהסדרה שלו פלולים מכאן ומכאן זו על גב זו ובאותן הפלולים תלויין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ א' ומחוברים כל הפילולין עם הגרגרים שלהם זו האשכול ויש ממנו שאין פלולין יוצאין ממנו כלל אלא גרגרי ענבים תלויין מהסדרה בלו וורדין מראש האשכול עד סופו וכל א' משני המינים הללו אינו נקרא עולל אלא אשכול שמו אבל מי שאין לו משני המינים הנזכרים לעיל אלא שהגרגרים כולם מקובלים יחד במקום אחד ואין שם סדרה כלל והרוב מזה המין נקראים בוסר ומלאים ברמשי הגפנים זה נקרא עולל ועליו הזהיר הכתוב שלא ליטול. הרא"ם. עיין במסכת פאה דף ט' בפי' רבינו שמשון שהאריך שם בפי' כתף ונטף: ד ר"ל דפרט ל' יחיד כמו פרט וכלל דהיינו גרגרי ענבים: ה דק"ל דכתיב לא תעולל וגומר לא תלקט כולן ל' יחיד וכתיב ה' אלהיכם ל' רבים אלא ה"פ אני ה' אלהי דיין ליפרע וא"כ אתי שפיר דכתיב ל' רבים אלהיכם מאחר שיפרע נפשות דהיינו נפשו של גזלן וכזה יקח גם נפש בניו של גזלן שישארו יתומים: ו (ג"א) דאל"כ למה נזכר כאן נאמן ליפרע יותר ממקום אחר: ז ר"ל דהתם כתיב לא תרצח לא תנאף שהיא מיתת ב"ד אף לא תגנוב מדבר במיתת ב"ד ע"כ לא תגנובו דכאן אינו אלא לממון דאל"כ תרתי ל"ל. וכתב הרא"ם ויש לתמוה למה לריך רש"י להוכיח מהתם דכאן מדבר בגונב ממון. הרי מכאן ג"כ מוכח דדבר הלמד מעניינו הוא דכאן

פירוש לתורת אלהים

צו דיר אהיים ופרט כרמך אונ די וויין טרויבן וואס פאלן אראפ בשעת דו שניידסט דיין וויין גארטן לא תלקט זאלסטו ניט אויף קלויבן לעני נאר דו זאלסט דם אלץ פר לאזן צום ארום מאן אונ צום גר זיי זאלן דם צו נעמען אונ אויף קלויבן אני יי' איך בין גאט אייער גאט: (יא) לא תגנובו איר זאלט ניט גנבענען ולא תכחשו איר זאלט

מצות השם

זאל דאס איבער לאזין פון דיא ארומע לייט וועגען אונ די מצוה גייט אן בייא זכרים אונ נקבות אויף דעם ארט וואו די מצוה גייט אן:

(רכב) (רכג) ופרט כרמך לא תלקט דם איז די לא תעשה אז דער בעל הבית טאר ניט אויף קלויבן די וויין טרויבן וואס זיי פאלן אראפ בשעת ער רייסט אפ די וויין טרויבן פון זיין גארטין אונ ווידער איז איין מצות עשה אז מען זאל דם לאזן אויף קלויבן די ארומי לייט אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אויף דעם ארט וואו די מצוה גייט אן:

(רכד) לא תגנובו. דאס איז דיא לא תעשה אז מען טאר ניט גנבענען קיין שום הפץ אדער געלד אונ אזו באלד מען גנבית מער וויא איין פרוטה איז מען שוין עובר אויף דעם לאו אויך טאהר מען ניט גנבענען אויף קאטאוויסין אפילו מען וויל יענעם אפ געבען אונ מען טאהר ניט קויפען אזעלכע זאך וואס מען ווייסט אז דער וואס ער פארקויפט דאס האט דאס גגנבית אונ דיא מצוה גייט אן אין יעדער צייט:

(רכה) ולא תכחשו. דאס איז דיא לא תעשה אז מען איז זיין חבר שולדיג געלד טאהר מען אים ניט לייקענען אדער מע האט איינעם געגעבען עפיס צוא באהאלטען טאהר ער ניט לייקענין אז ער האט ניט גנומען צו באהאלטין אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט בייא זכרים אונ ביי נקבות:

יב וְלָא תִשְׁתַּבְעוּן בִּשְׁמִי
לְשִׁקְרָא וּתְחַל יָת שְׁמָא
דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ : יג וְלָא
תַעֲשׁוֹק יָת חַבְרָךְ וְלָא

אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ׃ יב וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ
בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם
אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ יג לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־

רשב"ם

(יב) ולא תשבעו. אפי' בלא כפירת ממון:
(יג) לא תעשק. עושק שכר שכיר וממוגר:

תו"א ולא תשבעו שבת לג שבועות כ כה לו: לא תעשוק מליעה קיה:

רש"י

למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תכחשו: ולא תשקרו. לפי שנאמר (שם) ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תשקרו: לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו. אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע לשקר: (יב) ולא תשבעו בשמי. למה נאמר לפי שנא' (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מנין לרבות כל הכנויין ת"ל ולא תשבעו בשמי לשקר כל שם שיש לי: (יג) לא תעשק.

בית יהודא

חבֵר נשמעון אַזאך צו בֶּעהאַלטֶן, אונ שמעון הָט גלֵייקונט אונ הָט געשווארין אַז ראובן האט אים קיין זאך גגעבן בֶּעהאַלטין, נאכדעם הָט שמעון מודה גוועֶן, דארף שמעון בצאהלין וואס מען האט ביי אים געגעבן בעהאַלטין אונ אַפינפטול מעהר (למדנו עונש) האבן מיר געלערונט דעם שטראף וואס קומט צו שמעון (אזהרה מנין) פון וואנען ווייסין מיר אאנזאג מען זאל ניט לייקענען (תלמוד לומר ולא תכחשו) לערונט אונז דא דער פסוק „איר זאלט ניט לייקענען": ולא תשקרו. איר זאלט ניט זאגין פאלש (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אין פסוק (ונשבע על שקר) אז ער וועט שווערען פאלש (ישלם קרן וחומש) זאל ער בצאהלין דעם קרן אונ אפינפטול מעהר (למדנו עונש) לערנען מיר אז מען ווערט געשטראפט (אזהרה מנין) פון וואנען ווייסין מיר אז הקב"ה האט גבאטען מען זאל ניט זאגען ליגען (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (ולא תשקרו) איר זאלט ניט זאגין ליגען: ולא תגנבו. ואיר זאלט ניט גנבענן ולא תכחשו ואיר זאלט ניט לייקענען ולא תשקרו ואיר זאלט ניט זאגין ליגען ולא תשבעו ואיר זאלט ניט שווערען (אם גנבת) אויב דוא האסט גענבעט (סופך לכחש) נאכדעם וועסטו לייקענען (סופך לשקר) נאכדעם וועסטו זאגן ליגען (סופך לישבע לשקר) נאכדעם וועסטו שווערין פאלש: (יב) ולא תשבעו בשמי לשקר. איר זאלט ניט שווערען פאלש ביי מיין נאמען, זאגט רש"י (למה נאמר) צו וואס שטייט דער פסוק, עס שטייט דאך אין די עשרת הדברות אז מען טאר ניט שווערען פאלש ביי דעם נאמן פון הקב"ה, ענפערט רש"י (לפי שנאמר) ווייל אין דיא עשרת הדברות שטייט (לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא) זאלסט ניט שווערען פאלש ביי דעם נאמען ה' וואס ער איז אלהיך, דיין גאט (יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד) וואלטן מיר מיינען נאר אז ער דערמאנט דעם נאמען הוי"ה ביא זיין פאלשע שבועה איז ער חייב וועט ער געשטראפט ווערין (מנין לרבות כל כנויין) פון וואנען ווייסן מיר ביי וועלכין נאמן פון הקב"ה ער שווערט פאלש איז ער חייב (תלמוד לומר) לערונט אונז דא דער פסוק (ולא תשבעו בשמי לשקר) איר זאלט ניט שווערן פאלש ביי מיין נאמן (כל שם שיש לי) ביי וועלכן נאמן איך האב טארט איר ניט שווערען פאלש: (יג) ולא תעשוק.

שפתי חכמים

אינו מדבר אלא בממון וי"ל דכאן ג"כ מדבר במיתה דכתיב אני ה' אלהיכם ופי' רש"י דיין ליפרע ואיני גובה מכם אלא נפשות. ולכך הביא רש"י לעיל דרשה זו. ועוד כ"ל רצונו לתרץ דלא תקשה ואימא איפכא דכאן מיירי בגונב נפשות ולעיל מיירי בגונב ממון ותירץ דבר הלמד

פירוש לתורת אלהים

ניט לייקענין געלט אדער אפקדון ולא תשקרו אונ איר זאלט ניט פעלשן איש אמענטש אין זיין חבר: (יב) ולא תשבעו אונ איר זאלט ניט שווערען מיט מיין נאמן אוף פאלש ווארום אז איר וועט פאלש שווערן מיט מיין נאמן וחללת את שם אלהיך וועסטו פר שעמן דעם נאמן פון דיין גאט אני ה' איך בין גאט וועם איך בין בגלייבט צו צאלין שכר דעם וואס איז מקיים מיינע מצות אונ פורעניות צו דעם וועם פאלגט מיך ניט: (יג) לא תעשוק את רעך דו זאלסט ניט רובן דיין חבר [עיין רש"י].

ליקוטי יהודא

(יג) לא תעשוק וגו' ולא תלין וגו'. די תורה האט גיבאטין אז מען דינגט איין ארבעטער אוף אטאג אדער אוף די וואך, ווען עס ענדיגט זיך דיא ארבעט, פארין נאכט, אדער פרייטאג פארין נאכט זאל ער אים באלד בצאהלין זיין ארבעט געלד דס זעלביגע אז מען גיט צו אשניידער מאכין אמלבוש אדער צו וועלכין בעל מלאכה מען גיט צוא ארבעטין, באלד וויא ער ברענגט די ארבעט מוז מען אים בצאהלין, ווארום עס קען זיין די קינדער אונ זיין ווייב האבין אגאנצין טאג ניט געסין, אדער מען הט גווארט צו קויפין אוף שבת פר זיין געלד, אז מען הט אים ניט בצאהלט, קען טרעפין זיי ווערין פר חלשת פון הונגער אונ מען ווערט קראנק אדער ח"ו מען שטארבט, אדער עס איז ניטא צו שבת, אונ מען פלוכט דעם בעל הבית, אונ הקב"ה זעהט דעם צער פון דעם בעל מלאכה וועט דר בעל הבית גווים געשטראפט ווערן, דריבער זאל יעדער יוד זיך היטן פון אזעלכע זאכן:

מצות השם

(רכו) ולא תשקרו איש בעמיתו. דאס איז דיא לא תעשה אז מען טאר ניט שווערען פאלטש דהיינו ווען איינער מאנט דעם חבר געלד אזו שווערט דער חבר אז ער איז אים ניט שולדיג דאס הייסט ער שווערט פאלטש איז ער עובר איף דיא לא תעשה אונ ער איז חייב צוא צאלען דאס קרן אונ נאך איין פינפטל מער וויא ער איז שולדיג אונ דארף ברענגען איין אשם ווען דס בית המקדש איז גישטאנען אונ דיא מצוה גייט אן ביא זכרים אונ נקבות:

(רכז) ולא תשבעו בשמי לשקר. דס איז די לא תעשה אז מען טאר ניט ארויס רעדין מיט דעם מויל איין פאלטשי שבועה דהיינו ער שווערט ער זאל עסין אונ עסט ניט אדער ער שווערט אז ער הט גגעסן אונ אין אמת האט ער ניט גגעסין אוך נאך אנדערי שבועות וואס ער ווייסט אז עס איז ליגן טאר מען ניט שווערין אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אוף יעדער ארט אונ אין יעדער צייט:

(רכח) לא תעשוק את רעך. דאס איז דיא מצוה אז מען טאר דעם חבר ניט רובן אונ מען טאר ניט אוף האלטען פרעמד געלד ביי זיך וואס דר חבר הט אים געגעבן צוא בהאלטען אונ ער וויל אפ נעמען מוז מען אים אפ געבן אונ די מצוה גייט אן אוף יעדער ארט אונ אין יעדער צייט:

רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר׃ יד לֹא־תְקַלֵּל

תַּאֲנֵס לָא תְבִית אַגְרָא דַאֲגִירָא לְוָתָךְ עַד צַפְרָא׃ יד לָא תְלוּט דְּלָא שָׁמַע

תו"א ולא תגזול מליעא כז קיג מכות טז שבועות מה חולין קמא תמורה ו : לא תלין פעולת שכיר ב"ק נט מליעא קי קיא קיב שבועות מה : אתך מליעא קיא : לא תקלל חרש סנהדרין סו שבועות לו תמורה ד :

רשב"ם

ולא תגזול. כעין ויגזול את החנית מידו : לא תלין. שכיר לילה : (יד) **לא תקלל חרש**. בהווה דבר הכתוב. וטעמו ברי"ש כי משקל דגש הוא כמו עור גבן:

בעל הטורים

לא תשבעו : (יג) לא תלין פעולת שכיר. וסמיך ליה לא תקלל כי אף אם ילין שכרך אל תקללהו אלא תתבעהו בב"ד :

בית יהודא

זאגט רש"י (זה הכובש שכר שכיר) דר פסוק זאגט אז איינר האט געדונגען איין ארבעטער אונ ער בצאהלט אים ניט פאר זיין ארבעט וועט ער געשטראפט ווערן: [לא תלין] . זיא זאל ניט געכטיגן (לשון נקבה) נוייבליך (מוסב על הפעולה) ווייל דאס גייט אויף די ארבעט, די ארבעט פון דעם ארבעטר זאל ניט זיין בייא דיר ניט בצאהלט ביז אין דער פריה: [ועד בקר] . ביז אין דער פריה, זאגט רש"י (בשכיר יום הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט אז איינר הט געדונגען איין ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטן דעם גאנצען טאג (שיציאתו משתשקע חמה) ער גייט אוועק פון דיא ארבעט ווען דיא זונן גייט אונטער (לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה) איז די צייט אגאנצע נאכט ער זאל געמען זיין ארבעט געלט (ובמקום אחר הוא אומר) אויף איין אנדער ארט זאגט דער פסוק (ולא תבוא עליו השמש) דיא זונן זאל ניט אונטער גיין ומען מוז בצאהלין דעם ארבעטר איידער דיא זונן גייט אונטער] (מדבר בשכיר לילה) דער פסוק שמועסט אז איינער האט געדונגען איין ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטען אגאנצע נאכט (שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר) זיין ארבעט ענדיגט זיך ווען דער מארגנשטערן גייט אויף (לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום) דריבר איז דיא צייט אגאנצע טאג ער זאל אפנעמען זיין ארבעט געלט נדער כלל פון דעם דין איז אזו, דר ארבעטר וואס איז געדונגען אגאנצין צו ארבעטן טאג, הט דער בעל הבית צייט אגאנצע נאכט ביז אין דער פריה אים צו בצאהלין זיין ארבעט געלט, אונ דר ארבעטר וואס איז געדונגען גוואָרין צו ארבעטין אגאנצע נאכט, הט דר בעל הבית צייט אגאנצין טאג ביז נאכט אים צו באצאהלין זיין ארבעט געלט (לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות) ווארום דיא גאנצע נאכט אדער דעם גאנצין טאג וום דר ארבעטר ארבעט דארף דר בעל הבית אכטונג געבען אויף די ארבעטר זייא זאלין גוט ארבעטין, נאכדעם וויא די ארבעט האט זיך גיענדיגט הט די תורה גגעבען צייט דעם בעל הבית צוועלף שעה ער זאל גיין זוכען געלט צו בצאהלין דעם ארבעטער: (יד) [ולא תקלל חרש]. דו זאלסט ניט פלוכען אטויבין, זאגט רש"י (אין לי אלא חרש) פון דעם פסוק ווייסין מיר נאר אטויבין טאר מען ניט פלוכן (מנין לרבות כל אדם) פון וואנען ווייסין מיר אלע מענטשן טאר מען ניט פלוכין (תלמוד לומר בעמך לא תאור) זאגט דער פסוק אלע מענטשן פון דיין פאלק זאלסטו ניט פלוכין, פרעגט רש"י (אם כן) אוב אזו, אלע מענטשין טאר מען ניט פלוכין (למה נאמר חרש) פאר וואס זאגט די תורה זאלסט ניט פלוכין אטויבין. ענפערט רש"י (מה חרש מיוחד שהוא בחיים) אז דיא תורה זאגט זאלסט ניט פלוכין אטויבין, מיינט מען דאך אלעבעדיגען (אף כל שהוא בחיים) אזו אלע מענטשין וואס לעבען טאר מען זייא ניט פלוכען (יצא המת שאינו בחיים) אבער אטויטן נייל ער

רש"י

(ת"כ) זה הכובש ח שכר שכיר: **לא תלין**. לשון נקבה מוסב ט על הפעולה: **עד בקר**. בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתו י משתשקע החמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד) ולא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר (ב"מ קי) לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה כ לבקש מעות:(יד) **לא תקלל חרש**. אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל (שמות כב) בעמך לא תאור ל א"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המת מ שאינו בחיים (ת"כ) :

שפתי חכמים

מעניינו כו' ולא כפי' הרא"ם דלעיל שפי' דקשה לו תרתי למה לי. וק"ל: ח דכל לי' עושק כבישת שכר שכיר הוא וכן פירש"י בב"מ דף כ"א : ט ופי' הרא"ם דאי הוי תי"ו הנוכח א"כ הוי פועל יוצא ולא מצינו המלה הזאת בשום מקום שהיא יוצאת אלא פועל עומד כמו וילן שם כי ברחוב נלין רק בפסוק ערום ילין בלי לבוש ויותר טוב לפרש על הפעולה ויהי' עומד. וג"ל דאי קאי אבעל הבית לא נתקשר עמו מלת אתך דלא הל"ל אלא לא תלין פעולת שכיר עד בוקר : י דק"ל דמשמע כל הלילה מותר ללין רק עד הבוקר אסור והא בפ' כי תצא כתיב ולא תבוא עליו השמש ומתרץ דבשכיר יום הכתוב מדבר : כ עונה או יום או לילה שהוא י"ב שעות נקרא עונה : ל דלא הל"ל אלא ונשיא לא תאור בעמך ל"ל אלא לרבות כל שבעמך . ומה שדרשו בעושה מעשה עמך אינו אלא מסמיכות מדסמיך אזהרת נשיא לאזהרת עמך : מ דאי לאו מיעוטא ה"א דגם מת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) לא תלין . כתוב בת"כ אין לי אלא שכר אדם שכר בהמה ושכר קרקעות מנין ת"ל לא תלין פעולת שכיר הרי כל דבר במשמע . ומכאן יש ללמוד דהשוכר בית או בהמה מחבירו ומשהה שכרו שעובר עליו משום בל תלין ותלמוד שלנו אינו מזכיר קרקעות כלל :

פירוש לתורת אלהים

וְלֹא תִגְזוֹל אונ זאלסט ניט גזלן לא תלין עס זאל ניט איבר געכטיגן דם גצאלט פון אגעדונגנים ביי דיר עד בוקר ביז אין דר פרי: (יד) לא תקלל חרש דו זאלסט ניט שילטן אטובן אונ איין אנדרן מענטשן טאר מען אוך

מצות השם

(רכט) ולא תגזול דאס איז דיא [לא תעשה] אז מען טאר ניט גזלין פון זיין חבר אונ אזו באלד ער נעמט אוועק פון זיין חבר מער פון איין פרוטה מיט גוואלד איז ער עובר אויף דר מצוה אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

(רל) לא תלין פעולת שכיר . דם איז די [לא תעשה] אז עס טאר ניט איבר נעכטיגן דאס גיצאלט פון איין פועל ביי זיין בעל הבית נאר ער מוז אים תיכף געבען דהיינו ווען איינער פאר דינגט זיך ער זאל ארביטין בייא טאג האט מען צייט אים צו צאלען אגאנצע נאכט אונ אז ער האט זיך פאר דונגין ער זאל ארביטין בייא נאכט אזו האט מען אים צייט צוא צאלין דעם אנדרין טאג אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט :

(רלא) לא תקלל חרש. דאס איז דיא מצוה אז מען טאר ניט שילטין איין ערליכען יוד אפילו ער הערט ניט אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדין ארט אין יעדר צייט :

ולפני

וְקֳדָם דְּלָא חָזֵי לָא תְשִׂים תַּקְלָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ: טו לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תֶהְדַּר אַפֵּי

תו"א ולפני עור לא תתן מכשול פסחים כב מ"ק ה יז נדרים סב קידושין לב מציעא עה ל ע"ז ו כו חולין ז נדה כז: ויראת מאלהיך ס' הזוהר פ' ויקהל:

חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: שני חמישי כשהן מחוברין טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי

בעל הטורים

(יד) לא תתן מכשל. חסר וי"ו לומר אפילו אינו נותן מכשול ממש אלא אפילו ליעצו לפי דרכו: ויראת מאלהיך. וסמיך ליה לא תעשו עול

רש"י

ולפני עור לא תתן מכשול. (ת"כ) לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו ב אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ם ונוטלה הימנו: ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו נאמר בו ויראת מאלהיך: (טו) לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול. שנאוי ומשוקץ. חרם ותועבה, שהעול קרוי תועבה שנאמר (דברים כה) כי תועבת ה' וגו' כל עושה עול ע והתועבה קרוי' שקץ וחרם שנ' (שם ז) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו': לא תשא פני דל. (ת"כ) שלא תאמר

בית יהודא

לעבט ניט מעג מע' אים פלוגן: וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל] צו אבלינדען זאלסטו ניט געבען אשטרויכלונג, זאגט רש"י מען מיינט (לִפְנֵי הַסּוּמָא בְּדָבָר) דר מענטש וואס איז בלינד אין אזאך (לֹא תִתֵּן עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ) זאלסטו אים ניט געבען אעצה וואס איז ניט גוט פאר אים (אַל תֹּאמַר מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר) זאלסט ניט זאגן צו איינעם פארקויף דיין פעלד אונ קויף אאייזיל, אונ דיין מיינונג איז ניט וועגן זיין טובה נאר וועגן דיין טובה (וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטְלָהּ הֵימֶנּוּ) אונ דו ווערסט דיך שטארקן אויף אים אונ ווערסט פון אים אוועקנעמען דעם אייזיל: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ], זאלסט מורא האבן פאר דיין גאט. זאגט רש"י (לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה אֵינוֹ מָסוּר לַבְּרִיּוֹת) ווייל די זאך איז ניט איבערגעגעבן צו מענטשן (לֵידַע) זייא זאלן וויסען (אִם דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה לְטוֹבָה אוֹ לְרָעָה) אוב דער מענטש גיט די עצה צו גוטין [עס איז טאקי פאר דעם מענטש בעסער צו האבן אאייזיל וויא צו האבען אפעלד אונ ער מיינט ניט פאר זיך אטובה] אדער ער מיינט צום שלעכטין ווייל אפעלד קען ער ניט אוועקנעמען פון אים דריבר גיט ער אים די עצה ער זאל פארקויפן די פעלד אונ קויפין אאייזיל וועט ער קענען אוועקנעמען דעם אייזיל] (וְיָכוֹל לְהִשָּׁמֵט וְלוֹמַר לְטוֹבָה נִתְכַּוַּנְתִּי) ער קען דאך זאגין איך האב געמיינט צו גוטין (לְפִיכָךְ נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ) דריבר זאגט אויף אים דר פסוק זאלסט מורא האבן פאר הקב"ה (הַמַּכִּיר מַחְשְׁבוֹתֶיךָ) ער ווייס דיין טראכטונג וואס דוא האסט געמיינט מיט דיין עצה (וְכֵן כָּל דָּבָר הַמָּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הָעוֹשֵׂהוּ) אונ אזו אלע זאכן וואס געהער צו דיא הארץ פון דעם מענטש וואס טוהט דיא זאך (וְאֵין שְׁאָר הַבְּרִיּוֹת מַכִּירוֹת בּוֹ) אונ אנדערע מענטשען ווייסין ניט וואס ער מיינט גוט אדער שלעכט (נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ) אויף אים זאגט דר פסוק זאלסט מורא האבן פאר דיין גאט, ער ווייס וואס דיין הארץ טראכט: (טו) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט]. זאגט רש"י (מְלַמֵּד) דער פסוק לערנט אונז (שֶׁהַדַּיָּין הַמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין) דער דיין וואס פסקנט אפאלשין דין (קָרוּי) ווערט ער גערופין פינף געמען עול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה, דר נאמען עול שטייט אין דיא תורה לא תעשו עול במשפט, איר זאלט ניט טאן אומרעכט בייא דעם משפט ווארום איר וועט גערופין ווערן "עול" וועגין דעם פאלשען משפט וואס איר וועט טאן (שֶׁהֶעָוֶל קָרוּי תּוֹעֵבָה) דר עול ווערט גערופין תועבה (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (כִּי תוֹעֲבַת ה' כָּל עוֹשֵׂה עָוֶל) דר וואס טוהט עול איז ער תועבה ופארמיאוסט] בייא הקב"ה (וְהַתּוֹעֵבָה קְרוּיָה שֶׁקֶץ וָחֵרֶם) אונ תועבה ווערט גערופין שקץ אונ חרם (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ) זאלסט ניט ברענגן תועבה אין דיין שטוב (וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ) דוא ווערסט זיין חרם וויא ער איז, זאלסט אים פארמיאוסין [תועבה ווערט גערופין שנאוי, געפיינט, וויא עס שטייט אין פסוק כל תועבת ה' אשר שנא, אלע פארמיאוסונג פון הקב"ה ווס ער האט פיינד]: וְלֹא תִשָּׂא פְנֵי דָל]. זאלסט ניט געבען כבוד דעם ארעם מאן, אויב אארעם מאן האט אדין תורה מיט אגרייכין ער מאנט בייא אים געלט (שֶׁלֹּא תֹאמַר) זאלסטו ניט

שפתי חכמים

בכלל דהא לקמן כתיב אביו ואמו קלל לרבות לאחר מיתה לכך איצטריך למיעוטא: נ וא"ת מנ"ל לרש"י שפירושו כן דלמא כמשמעו. וי"ל דרש"י בעצמו מתרץ ויראת מאלהיך שהדב' הזה כו'. ואי אמרת לפני עור כמשמעו הא דבר זה מסור לבריות דדעתו של זה לרעה שהרי נתן תקלה לרגלי העור ואין שייך ויראת מאלהיך בדבר המסור לבריות אלא ודאי אין פירושו כמשמעו: ם כמו אל תבא עליו בעקיפין (ול' ערמה הוא) דכפר' בהר ופירש"י בב"ק (דף קי"ג) בעלילות והוא כמו עוקב לשון ויעקבני זה פעמים כי פ"א מתחלף בבי"ת כדבסמוך בפירש"י בעצמו: ע וגם

פירוש לתורת אלהים

ניט שילטן (עיין רש"י) וְלִפְנֵי עִוֵּר אונ פר אבלינדן זאלסטו ניט געבן אשטרויכלונג דו טארסט ניט לייגן אשטיין אדער אנדערע זאכין אויף דעם וועג וואו ער גייט ווארום ער איז דאך בלינד וועט ער דריבר פאלן ע' רש"י וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ זאלסט מורא האבן פר גאט אֲנִי יְיָ איך בין גאט: (טו) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט איר זאלט ניט טאן

מצות השם

(רלב) וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל. דס איז די מצוה אז מען טאר זיין חבר ניט ראטין קיין שלעכטי עצה אדר צו צו רעדין זיין חבר ער זאל טאן איין עבירה אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רלג) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט. דס איז די לא תעשה אז דר דיין טאר ניט מחייב זיין דעם וואס ער איז גירעכט אדר ער זאל גירעכט מאכן דעם וואס ער איז אום גירעכט אונ אז דר דיין ווייסט דעם דין טאר ער די בעלי דינים ניט מצער זיין אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רלד) וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל. פון דעם פסוק איז ערקלערט דיא מצוה אז בייא דעם דין טאהר מען ניט באשיינין איין בעל דין אונ דעם אנדרין ניט אונ דער דיין טאר ניט

גָּדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ: טז לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־

רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵהּ לְחַבְרָךְ: טז לָא תֵיכוּל קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא תְקוּם

תו"א בצדק תשפט עמיתך סנהדרין לא לב שבועות ל : לא תלך רכיל כתובות מו סנהדרין ל לא : לא תעמוד על דם רעך סנהדרין עג :

רשב"ם

(טז) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה. **ותרגום** לא תיכול קורצין. לא תכריז רכילות. וכן בדניאל. אכלו קורציהון **דיהודאי**. הכריזו. וכן ירעם משמים מתורגם אכלי מן שמיא. לשון השמעת קול: **לא** תעמוד על דם רעך. לא תעמוד מנגד אלא ניתן להצילו בנפשו של רודף:

בעל הטורים

במשפט כי לא לאדם תשפטו כי אם לה׳ : (טו) בצדק תשפוט עמיתך. רמז שב"ד יושבין בשני ובחמישי. בצדק. פי׳ במזל צדק ומזל מאדים ביום ב׳ וביום ה׳ בתחלתו. בצדק תשפוט עמיתך. וסמיך ליה לא תלך רכיל אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה ולא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין:

(טז) רכיל בעמיך. מגלה יו"ד שהרכיל עובר בי׳ הדברות. בירושלמי מותר לומר לשה"ר על בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל [בעמיך בעושה מעשה

בית יהודא

זאגין (עָנִי הוּא זֶה) דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אָרֶעם (וְהֶעָשִׁיר חַיָּב **לְפַרְנְסוֹ**) אוּנ דֶער רַייכֶער דַארְף אִים שְׁפַּייזִין מִיט צְדָקָה (אָנוּ בְּדִין) אִיךְ װעל זָאגֶן דֶער אָרֶעם מַאן אִיז גֶערֶעכְט, **דֶר** רַייכֶער דַארְף אִים בַּצָאהְלִין וָואס עֶר מָאנְט בַּיי אִים (וְנִמְצָא מִתְפַּרְנֵס בִּנְקִיּוּת) װעט דֶר אָרֶעם מַאן גֶעשְׁפַּייזְט **װעררִין** מִיט כָּבוֹד, דָאס טָאר מֶען נִיט : וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל. **אוּנ** אוֹיבּ אַגְרוֹיסֶער גְבִיר אֲפִילוּ עֶר אִיז אוֹיךְ אַגְרוֹיסֶער יַחְסָן **הָט** אַדִין תּוֹרָה מִיט אַפְּרָאסְטִין מֶענְטְשׁ (שֶׁלֹּא תֹאמַר) זָאלְסְטוּ **נִיט** זָאגִין (עָשִׁיר הוּא זֶה) דֶר מֶענְטְשׁ אִיז רַייךְ (בֶּן גְּדוֹלִים **הוּא** זֶה) עֶר אִיז אַזוּהְן פוּן גְרוֹיסֶע לַייט (אֵיךְ אֲבַיְישֶׁנּוּ) וְויא **אַזוֹ** װעל אִיךְ אִים פַארְשֶׁעמֶן (וְאֶרְאֶה בְּבָשְׁתּוֹ) וְוי אַזוֹ װעל **אִיךְ** קֶענֶען זֶעהְן וְויא עֶר װעט פַארְשֶׁעמְט װערְן, אַז עֶר **װעט** אוּמְגֶערֶעכְט זַיין בַּיי דִיא דִין תּוֹרָה (עוֹנֵשׁ יֵשׁ בְּדָבָר) אִיךְ װעל גֶשְׁטְרָאפְט װערְן פַאר דִי זַאךְ (לְכָךְ נֶאֱמַר) דְרִיבֶּר זָאגְט **דֶר** פָּסוּק (וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל) דוּ זָאלְסְט נִיט בַּשֵׁיינֶען דֶעם פָּנִים פוּן אַגְרוֹיסִין גְבִיר אוּנ נִיט פוּן אַגְרוֹיסֶן יַחְסָן : וּבְצֶדֶק **תִּשְׁפּוֹט** עֲמִיתֶךָ. זָאגְט **רַשִׁ"י** (כְּמַשְׁמָעוֹ) וְויא דֶער פְּשַׁט אִיז, זָאלְסְט מִשְׁפָּטִין מִיט גֶרֶעכְטִיגְקַייט, רִיכְטִיג וְוי דֶר דִין אִיז (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נִיט פוּן אַדִין תּוֹרָה, נָאר אוֹיבּ דוּא הָאסְט גֶזֶעהְן דַיין חַבֵר הָאט גֶטָאהְן **אַזַאךְ**, דוּא קֶענְסְט אִים בַּשׁוּלְדִיגֶען אוּנ קֶענְסְט אִים גֶרֶעכְט מַאכֶן (הֱוֵי דָן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת) זָאלְסְטוּ אֵייבִּיג גֶערֶעכְט **מַאכֶן** דַיין חַבֵר אוּנ זָאלְסְט זוּכֶען אוֹיף אִים אַזְכוּת : (טז) וְלֹא תֵלֵךְ רָכִיל]. זָאגְט **רַשִׁ"י** (אֲנִי אוֹמֵר) אִיךְ זָאג (עַל שֵׁם) **פוּן** **װעגִין** (שֶׁכָּל מְשַׁלְּחֵי מְדָנִים) דִיא אַלֶע מֶענְטְשִׁין וָואס רַייצִין קְרִיג צְווִישֶׁען מֶענְטְשִׁין (וּמְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרַע) אוּנ זֵיי דֶרְצֵיילֶען **לָשׁוֹן** הָרַע (הוֹלְכִים בְּבָתֵּי רֵעֵיהֶם) זֵיי גֵייעֶן אִין דִיא **שְׁטוּבִּין** פוּן זֵייעֶרֶע פְרֵיינְד (לְרַגֵּל) אוּים צוּ זֶעהְן (מַה יִּרְאוּ רַע) װעלְכֶע **שֶׁלֶעכְטֶע** זַאכִין זֵיי װעלֶען דָארְטִין זֶעהְן (אוֹ מַה יִּשְׁמְעוּ רַע) אָדֶער װעלְכֶע שְׁלֶעכְטֶע רֵייד זֵיי װעלֶען דָארְטִין הֶערֶן (לְסַפֵּר **בַּשּׁוּק**) זֵיי זָאלֶען הָאבֶּן וָוס צוּ דֶערְצֵיילִין אִין גַאס (נִקְרָאִים) װערֶען זֵיי גֶערוּפִין (הוֹלְכֵי רָכִיל) זֵייא גֵייעֶן אוּיסְזֶעהְן (הוֹלְכֵי **רְגִילָה**) זֵייא גֵייעֶן אוּיסְזֶעהְן, זָאגְט **רַשִׁ"י** (וּרְאָיָה לִדְבָרַי) אַבְּעוַויְיזוּנְג צוּא מַיינֶע רֵייד (שֶׁלֹּא מָצִינוּ רְכִילוּת שֶׁלֹּא כָּתוּב **בִּלְ**שׁוֹן הֲלִיכָה) מִיר גֶעפִינֶען נִיט גֶעבֶען דֶעם װארְט רָכִיל זָאל נִיט שְׁטֵיין דֶר װארְט הֲלִיכָה, גֵיין, נָאר אֵייבִּיג שְׁטֵייט **דֶער** װארְט הֲלִיכָה, גֵיין, גֶעבִּין דֶעם װארְט רָכִיל, וְויא דָא שְׁטֵייט (לֹא תֵלֵךְ רָכִיל), (הוֹלְכֵי רָכִיל נְחוֹשֶׁת וּבַרְזֶל), **מֵיינְט** מֶען זֵיי גֵייעֶן אִין דִיא שְׁטוּבִּין אוּיסְזֶעהְן (וּשְׁאָר לָשׁוֹן הָרַע אֵין כָּתוּב בּוֹ הֲלִיכָה) בַּיי אַנְדֶערֶע לָשׁוֹן הָרַע שְׁטֵייט נִיט **דֶער** װארְט הֲלִיכָה, גֵיין, וְוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ) עֶר מַסֶרְט אוֹיף זַיין חַבֵר אִין דֶערְשְׁטִיל, (לָשׁוֹן

רש"י

עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות: **ולא תהדר פני גדול.** שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אביישנו ואראה בבושתו עונש יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול: **בצדק תשפוט עמיתך.** כמשמעו ד"א הוי דן את חבירך לכף זכות (סנהדרין לב):(טז) **לא תלך רכיל.** אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לה"ר הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק נקראים הולכי רכיל הולכי רגילה אשפיי"מנט בלעז. וראיה לדברי שלא מצינו רכילות שאין כתוב בל׳ הליכה. לא תלך רכיל. הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמיה ו) ושאר לה"ר אין כתוב בו הליכה (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו (שם קכ) לשון רמיה (שם

שפתי חכמים

בתועבה קרויה שנאמר שנאמ׳ כי כל תועבת ה׳ אשר שנא בפ׳ ראה : פ דאל"כ מאי לא תשא פני דל אטו הני לאו בכלל לא תעשו עול במשפט : צ ר"ל

פירוש לתורת אלהים

קַיין אוּם רֶעכְט אִין מִשְׁפָּט אִיר זָאלְט נִיט פַאלְשׁ פַאסְקִינֶן לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָל דוּ זָאלְסְט נִיט דֶר הֵייבֶּן אִין **דֶעם מִשְׁפָּט דֶעם פָּנִים פוּן דֶעם אָרוּם מַאן** [עיין רש"י] **וְלֹא** תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל **אוּנ דוּא זָאלְסְט נִיט בַּאשֵׁיינֶען דֶעם פָּנִים פוּן אֵיין עוֹשֶׁר בַּיי דֶעם מִשְׁפָּט** [עיין רש"י] **נָאר** בְּצֶדֶק תִּשְׁפּוֹט **מִיט גֶירֶעכְטִיגְקַייט זָאלְסְטוּ מִשְׁפָּטֶן דַיין חַבֵר דֶער וָואס אִיז גֶירֶעכְט אִין דֶעם מִשְׁפָּט סַייא דֶר עוֹשֶׁר סַייא דֶער אָרוּם מַאן דֶעם זָאלְסְטוּ גִירֶעכְט מַאכֶען :** (טז) לֹא תֵלֵךְ **דוּא זָאלְסְט נִיט גֵיין רְכִילוּת זָאגֶען אִין דַיין פָאלְק** לֹא תַעֲמוֹד **דוּ**

מצות השם

נָאךְ פְרֶעגֶען אוּנ הַאנְדְלִין מִיט אֵיינִים מֶער וְויא מִיט דֶעם אַנְדֶרִין בַּייא דֶעם מִשְׁפָּט אוּנ דָאס גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט :

(רלה) בְּצֶדֶק תִּשְׁפּוֹט עֲמִיתֶךָ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל דִי וָוס מִשְׁפָּטֶען זִיךְ גְלַייךְ הַאלְטֶען נִיט אֵיינֶער זָאל זִיצֶן אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער זָאל שְׁטֵיין אוּנ אֵיינֶער זָאל אַסַאךְ רֶעדִין אוּנ דֶער אַנְדֶרֶר וֵוינִיג דָאס מֵיינְט מֶען דֶער דַיָין טָאר נִיט אֵיינִים אַסַאךְ אוּם הֶערִין אוּנ דֶעם אַנְדֶרִין וֵוינִיג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט :

(רלו) לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ. דָס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט זָאגִין קַיין רְכִילוּת דָאס מֵיינְט מֶען מֶען טָאר נִיט אָפּ דֶר צֵיילִין אֵיינִים וָוס דֶר אַנְדֶרֶר הָט אִים דֶר צֵיילְט אוּנ דָס אִיז אֵיין גְרוֹיסֶע עֲבֵירָה אוֹיךְ אִיז אוּנְטֶער דֶעם אַז מֶען טָאר נִיט קַיין לָשׁוֹן הָרָע רֶעדִין אוּנ דֶר וָוס רֶעט אִיז זַיין זִינְד זֵייעֶר גְרוֹס אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט :

(רלז) לֹא תַעֲמוֹד עַל דַּם רֵעֶךָ. דָס אִיז דִיא מִצְוָה מֶען זָאל זַיין חַבֵר מַצִּיל זַיין פוּן אֵיין סַכָּנָה דְהַיְינוּ וֶוען אֵיינֶער זֶעהְט זַיין חַבֵר טְרֶענְקְט אִין אֵיין טַייךְ זָאל עֶר זֶעהְן אִים אַרוֹיס צוּ רֶעטִין אוֹיךְ פוּן אַנְדֶרֵי סַכָּנוֹת דַארְף מֶען מַצִּיל זַיין זַיין חַבֵר אוּנ אִין גֶעלְד זַאכֶען אַז מֶען קֶען אָפּ הִיטִין זַיין חַבֵר

עַל דְּמָא דְחַבְרָךְ אֲנָא יְיָ: יז לָא תִשְׂנֵי יָת אֲחוּךְ בְּלִבָּךְ אוֹכָחָא תוֹכַח יָת

דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה: יז לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ

תו"א לא תשנא פסחים קיג נדרים סה סוטה ג ערכין טז : הוכח תוכיח מציעא לא :

בעל הטורים

עמך] אבל לא תעמוד על דם רעך וכן מצינו בנתן הנביא ואני אבא אחריך

רשב"ם

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך. אם גמלך רעה לא תתראה לפניו באוהב

רש"י

יב) לשון מדברת גדולות לכך אני אומר שכל' הולך ומרגל שהכ"ף נחלפת בגימ"ל שכל האותיות שמוצאיהם ממקום א' ק מתחלפות זו בזו בי"ת בפ"א וגימ"ל בכ"ף וקו"ף בכ"ף ונו"ן בלמ"ד וזי"ן בצד"י וכן (ש"ב י"ט) וירגל בעבדך רגל במרמה לאמר עלי רעה וכן (תהלים טו) לא רגל על לשונו וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל ל' רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג') ואכלו קורציהון די יהודאי אכל קורצא בי מלכא נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ומעמידם על האמת ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו (משלי ו) שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים: **לא תעמוד על דם רעך**. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ) כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו · **אני ה'**. נאמן

בית יהודא

רְמִיָּה) אַפַאלְשֶׁער צוּנג (לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת) דֶר צוּנג וָואס רֶעט מִיט גְרוֹיסְקַייט, זָאגְט רש"י (לָכֵּךְ אֲנִי אוֹמֵר) דְרִיבֶּער זָאג אִיךְ (שֶׁהַלָּשׁוֹן הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל) הוֹלֵךְ רָכִיל מֵיינְט מֶען הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל, עֶר גֵייט אִין דִיא שְׁטוּבִּין אוֹיסְזֶעהְן, דֶער וָוארְט רָכִיל אִיז וִויא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען רָגִיל, (שֶׁהַכָּף נֶחְלְפָה בְּגִימֶל) דֶר כָּף וֶוערְט פַארְטָאהְשְׁט אוֹיף אַגִימֶל (שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמּוֹצָאֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד) וָוארוּם אַלֶע אוֹתִיּוֹת וָואס גֵייעֶן אַרוֹים פוּן אֵיין אָרְגַאן (מִתְחַלְּפוֹת זוּ בְּזוּ) וֶוערֶן פַארְטָאהְשְׁט אֵיינֶע מִיט דִיא אַנְדֶערֶע נאבי"ת וֶוערְט פַארְטָאהְשְׁט אוֹיף אַפֵּ"א, אַגִימֶל אוֹיף אַכָּף, אַקוּ"ף אוֹיף אַכָּף, אַנוּן אוֹיף אַלָמֶד, אַזַיִין אוֹיף אַצַד"י *) (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיְרַגֵּל בְּעַבְדֶּךָ) עֶר הָאט אוֹיסְגְזֶעהְן אוֹיף דַיין קְנֶעכְט, מֶען מֵיינְט (רָגַל בְּמִרְמָה לֵאמֹר עָלַי רָעָה) עֶר הָט אוֹיסְגֶעזֶעהְן מִיט פַאלְשְׁקַייט עֶר זָאל קֶענֶען זָאגֶען אוֹיף מִיר שְׁלֶעכְטְס (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ) עֶר הָט נִיט אוֹים גֶעזֶעהְן אִין פְרֶעמְדֶע שְׁטוּבֶּען עֶר זָאל הָאבֶּען וָואס צוּא רֵיידִין מִיט זַיין צוּנג (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ רוּפְט מֶען „רוֹכֵל" דֶעם מֶענְטְשׁ (הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחַר כָּל סְחוֹרָה) וָואס הַאנְדִילְט אוּנ גֵייט זוּכֶען סְחוֹרָה צוּא קוֹפִין אוּנ פַארְקוֹפִין (וְכָל הַמּוֹכֵר בְּשָׂמִים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנָּשִׁים) אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס פַארְקוֹפְט בְּשָׂמִים צוּ וַוייבֶּער זֵיי זָאלֶען הָאבֶּען צוּ זֵייעֶר צוּרוּנג (עַל שֵׁם שֶׁמְּחַזֵּר תָּמִיד בָּעֲיָרוֹת) ווייל עֶר גֵייט שְׁטֶענְדִיג אִין דִי קְלֵיינֶע שְׁטֶעט (נִקְרָא רוֹכֵל) דְרִיבֶּער וֶוערְט עֶר גֶערוּפֶען רוֹכֵל (לָשׁוֹן רוֹגֵל) אוֹיסְזֶעהֶר, גֵייעֶר (וְתַרְגּוּמוֹ) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אוֹיף דִיא וֶוערְטֶער „לֹא תֵלֵךְ רָכִיל" (לָא תֵיכוּל קוּרְצִין) אִיר זָאלְט נִיט עֶסִין אַקִיכוּל (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַאֲכַלוּ קוּרְצֵיהוֹן דִיהוּדָאֵי) זֵייא הָאבֶּען גְגֶעסִין דִי קִיכְלַייךְ פוּן דִי יוּדִין, אִין דִי גְמָרָא שְׁטֵייט (אֲכַל בֵּיהּ קוּרְצֵי בֵּי מַלְכָּא) עֶר הָט גְגֶעסִין אַקִיכוּל בַּיי דֶעם מֶלֶךְ, זָאגְט רש"י (וְנִרְאֶה בְּעֵינַי) מַיין מֵיינוּנג אִיז אַזוֹ מֵיינְט דֶער תַּרְגּוּם (שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטָם) זֵייעֶר פִירוּנג אִיז גְוֶועֶן אַז אֵייגֶער [רְאוּבֵן] אִיז גֶעקוּמֶען צוּ זַיין חָבֵר [שְׁמוּאֵל] אִים עֶפֶּעס דֶערְצֵיילִין, אוֹיבּ שְׁמוּאֵל הָט אָנְגֶענוּמֶען דִיא רֵייד פוּן רְאוּבֵן הָט שְׁמוּאֵל גְשְׁטֶעלְט פַאר רְאוּבֵן עֶפִּיס צוּ עֶסִין (לֶאֱכוֹל בְּבֵית הַמְקַבֵּל דִּבְרֵיהֶם שׁוּם הַלְעָטָה) אוּנ רְאוּבֵן הָאט עֶפֶּעס גְגֶעסִין בַּיי שְׁמוּאֵל וָוס עֶר הָאט אָנְגֶענוּמֶען זַיינֶע רֵייד (וְהוּא גְּמַר חִזּוּק שֶׁדְּבָרָיו מְקוּיָּמִים וּמַעֲמִידָם עַל הָאֱמֶת) אוּנ מִיט דָאס בִּיסוּל עֶסִין הָאט שְׁמוּאֵל גֶעשְׁטַארְקְט דִיא רֵייד פוּן רְאוּבֵן אוּנ הָאט אִים גֶעוִויזֶען אַז עֶר רֶעכוּנְט זַיינֶע רֵייד פַאר אֱמֶת (וְאוֹתָהּ הַלְעָטָה) אוּנ דָאס בִּיסוּל עֶסִין (נִקְרֵאת) וֶוערְט גֶערוּפִין אֲכִילַת קוּרְצִין וַאווִינְק־עֶסִי, (לָשׁוֹן קוֹרֵץ בְּעֵינָיו) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק קוֹרֵץ בְּעֵינָיו, עֶר וִוינְקְט מִיט זַיינֶע אוֹיגִין (שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הוֹלְכֵי רָכִיל) וָוארוּם אַזוֹ אִיז דֶערְפִירוּנג פוּן דִיא מֶענְטְשִׁין וָוס גֵייעֶן אִין דִיא שְׁטוּבִּין זָאגֶען לָשׁוֹן הָרָע וַוייל זֵייא הָאבֶּען מוֹרָא אַרוֹים צוּ רֵיידִין זֵייעֶרֶע לָשׁוֹן הָרָע (לִקְרוֹץ בְּעֵינֵיהֶם) וִוינְקֶען זֵייא מִיט דִיא אוֹיגִין (וְלִרְמוֹז דִּבְרֵי רְכִילוּתָן) זֵייעֶרֶע לָשׁוֹן הָרָע רֵיידִין זֵייא מִיט אַווָאנְק (שֶׁלֹּא יָבִינוּ שְׁאָר הַשּׁוֹמְעִין) אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין וָואס הֶערִין זָאלֶען נִיט פַארְשְׁטֵיין וָוס זֵיי מֵיינֶען מִיט זֵייעֶרֶע רֵייד: [לֹא תַעֲמוֹד עַל דַּם רֵעֶךָ]. זָאלְסְט נִיט שְׁטֵיין נֶעבֶּען דִיא בְּלוּט פוּן דַיין פְרֵיינְד (לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ) צוּא זֶעהְן זֵייעֶר שְׁטַארְבֶּען (וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ) אוּנ דוּ קֶענְסְט אִים רֶעטִין (כְּגוֹן טוֹבֵעַ בַּנָּהָר) דְהַיְינוּ עֶר זֶעהְט וִויא אֵייגֶער טְרֵיינְקְט אִין טַייךְ אוּנ עֶר קֶען אִים רֶעטִין (וְחַיָּה אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו) אָדֶער עֶר זֶעהְט אַחַיָּה אָדֶער גַזְלָנִים קוּמֶען אוֹיף אִים אוּנ עֶר קֶען אִים רֶעטִין פוּן זֵיי, אוּנ עֶר רֶעטֶעט אִים נִיט אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט אִים גֶעהַרְגֶת: [וַאֲנִי ה']. אִיךְ גָאט (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) בִּין בֶּעגְלוֹיבְּט צוּא בֶּעצָאהְלִין שָׂכָר דֶעם

שפתי חכמים

דוקא כשהוא חבירך תדין אותו לכף זכות אבל אם הוא רשע הוי דן אותו לחובה ועיין בפי' הרמב"ם פ"ק דמס' אבות : ק ר"ל שיש בקלת

פירוש לתורת אלהים

זָאלְסְט נִיט שְׁטֵיין אוֹיף דֶעם בְּלוּט פוּן דַיין חָבֵר [פי' רש"י] וָואס אִיז מְקַיֵּים מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ צוּ בַּאצָאלֶען אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין בַּאגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶען שָׂכָר צוּ דֶעם פוּרְעָנִיּוֹת דֶעם וָואס פָאלְגְט מִיךְ נִיט: (יז) לֹא תִשְׂנָא

מצות השם

עֶר זָאל נִיט קֵיין שָׁאדִין הָאבֶּען דַארְף מֶען אִים אוֹיךְ אָפּ הִיטִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

(רלח) לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ. דָאס אִיז אֵיין מִצְוָה אַז אֵיין מֶענְטְשׁ זָאל אוֹיף זַיין חָבֵר נִיט נָאךְ טְרָאגִין אֵיין שִׂנְאָה אִין זַיין הַארְץ, נָאר וֶוען אֵייגֶער זֶעהְט אַז זַיין חָבֵר טוּט אֵיין עֲבֵירָה אוּנ אַז עֶר זָאגְט אִים עֶר זָאל תְּשׁוּבָה טָאן אוּנ עֶר וִויל נִיט מֶעג עֶר אִים פַיינְד הָאבִּין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(רלט) הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ. דָם אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אֵייגֶער

זעהט

*) **הערה** יעדער מענטש האט צום ריידין פינף ארגאנען גרון [האלדז] חיך [גומען] לשון [צונג] שינים [ציין] שפתים [ליפפען], דיא אותיות א ח ה ע ווערין גירעט פון האלדז, די אותיות ג י כ ק ווערין גירעט פון גומען, דיא אותיות ד ט ל נ ת ווערין גירעט פון די צונג, דיא אותיות ז ס ש ר ץ ווערין גירעט פון די ציין, די אותיות ב ו מ ף ווערין גירעט פון די ליפפען, אונ די אותיות וואס ווערין גירעט פון איין ארגאן ווערין געטאהשט איינס אויף דאס אנדערע ווי רש"י שרייבט:

אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא׃
יח לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי
עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי

חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּל עַל
דִּי לֵהּ חוֹבָא׃ יח לָא
תִקּוֹם וְלָא תִטַּר דְּבָבוּ
לִבְנֵי עַמָּךְ וּתְרַחֵם
לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ׃

תו"א לא תקם ולא תטר יומא כג: ואהבת לרעך כמוך פסחים עה כתובות לז נדרים סה סוטה ח קידושין מא ב"ק נא סנהדרין נב נה פד נדה יז עקרים מד מה עקידה שער ח ובשער כג:

רשב"ם

ובקרבו ישים ארבו לא טוב אל תשנאהו בלבך אלא הוכח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום: ולא תשא עליו חטא. בלבבך: (יח) לא תקום. לגמול לו רעה תחת רעה: ולא תטר. אפי' בלבבך אלא עבור על מדתך: ואהבת לרעך כמוך. רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב

בעל הטורים

ומלאתי את דבריך: (יז) ולא תשא עליו חטא. וסמיך ליה לא תקום רמז לת"ח שאינו נושא חטא אם נוקם ונוטר: (יח) ואהבת לרעך כמוך. וסמיך ליה לא תרביע כלאים שאוהב אשתו לא יבמנה עמה ועיניו באשה אחרת

בית יהודא

מענטש וואס טוהט וויא איך האב געבאטין (וְנֶאֱמָן לְהִפָּרַע) אונ בין בעגלויבט צו שטראפען דעם מענטש וואס טוהט ניט וויא איך האב גבאטין: (יז) וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא. זאגט רש"י מען מיינט (לא תלבין את פניו ברבים) זאלסט ניט בזיים מאכן ופארשעמען זיין פנים פאר פיל מענטשין, צו זאגין אים דו האסט געזינדיגט: (יח) ולא תקום. זאגט רש"י מען מיינט (אמר לו) ראובן הט גזאגט צו שמעון (השאילני מגלך) בארג מיר דיין שנייד מעסער (אמר לו לאו) הט שמעון געזאגט ניין, איך וועל דיר ניט בארגין (למחר) צו מארגין (אמר לו) האט שמעון גזאגט צו ראובן (השאילני קרדומך) בארג מיר דיין האק (אמר לו) האט ראובן גזאגט צו שמעון (איני משאילך כדרך שלא השאלתני) איך וועל דיר ניט בארגין מיין האק אזו וויא דו האסט מיר ניט גוואלט בארגין דעם שנייד מעסער (זו היא נקימה) דאס הייסט זיך אפגערעכונט מיט זיין חבר, וויא דו האסט מיר געטאהן אזו טוה איך צו דיר (ואיזהו נטירה) וואס הייסט נטירה (אמר לו) ראובן האט געזאגט צו שמעון (השאילני את קרדומך) בארג מיר דיין האק (אמר לו לאו) האט שמעון גזאגט צוא ראובן ניין איך וועל דיר ניט בארגין (למחר) צו מארגין (אמר לו) האט שמעון גזאגט צו ראובן (השאילני מגלך) בארג מיר דיין שנייד מעסער (אמר לו) האט ראובן גזאגט צו שמעון (הא לך) נא דיר דעם שנייד מעסער (ואיני כמותך שלא השאלתני) איך בין ניט וויא דו וואס דו האסט מיר ניט גוואלט בארגין (זו היא נטירה) דאס הייסט היטען (שנוטר האיבה בלבו) ער היט דיא פיינדשאפט אין הארצן (אף על פי שאינו נוקם) אפילו ער רעכונט זיך ניט מיט אים: וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ. זאלסט ליב האבען דיין פריינד וויא דו האסט ליב זיך אליין (אמר) רבי עקיבא הט געזאגט (זה כלל גדול בתורה) דס איז אגרויסער עיקר אין דער תורה מען זאל ליב

רש"י

לשלם ר שכר ונאמן ש להפרע: (יז) ולא תשא עליו חטא. לא תלבין את פניו ברבים: (יח) לא תקום. (יומא כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ת ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם: ואהבת לרעך כמוך. (ת"כ) אר"ע

שפתי חכמים

האותיות שמולאיהן בספ' וקלתן בלבון וקלתן בגרון: ר למקיימי' האזהרות: ש פי' לעוברים בהם: ת וא"ת ולמה התחיל בתקום במגל ובתטור התחיל בקרדום. וי"ל דגבי נקימה נקט מגל כרישא לרבותא דאפילו אם לא רצה להשאילך אפי' מגל בסוף כת זוז אחד והוא מבקש ממנך

פירוש לתורת אלהים

דו זאלסט ניט פיינט האבען דיין ברודער אין דיין הארצען הוכח דו זאלסט שטראפען דיין חבר ווען דו זעהסט אים טאן איין עבירה נאר ולא תשא עליו חטא דו זאלסט ניט ליידען איבער אים קיין עבירה [עיין רש"י]: (יח) לא תקום דוא זאלסט זיך ניט רעכענען [עיין רש"י] ולא תטור את בני עמך אונ דוא טארסט ניט היטען קיין שנאה צו דיא קינדער פון דיין פאלק [עיין רש"י] ואהבת לרעך כמוך אונ דו זאלסט ליב האבין דיין חבר

מצות

זעהט זיין חבר איין עבירה טאן דארף ער אים שטראפין אונ זאל אים זאגן אז ער הט גזינדיגט ער זאל תשובה טאן אונ ער זאל זיין חבר זאגן אז ער שטראפט אים נאר פון זיין טובה וועגען כדי ער זאל האבן עולם הבא אונ דער וואס שטראפט זיין חבר זאל ער אים ניט מבייש זיין נאר אין דר שטיל זאגן קיינר זאל ניט הערין אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט ביי זכרים אונ נקבות:

(רמ) ולא תשא עליו חטא. דאס איז דיא (לא תעשה) אז מען טאר ניט מבייש זיין חבר (מכל שכן) צווישין אסאך מענטשין טאר מען בוודאי ניט. די גמרא שרייבט אז דער וואס איז מבייש זיין חבר צווישן אסאך מענטשין דער הט ניט קיין (חלק לעולם הבא) אונ מען טאר ניט רופען זיין חבר איין מיאוסן נאמען אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אין יעדער צייט ביי זכרים אונ נקבות:

(רמא) (רמב) לא תקום ולא תטור. דס איז צווי מצות איינס אז מען טאר זיך ניט רעכענין מיט זיין חבר דאס מיינט

השם

מען ווען דו האסט דיר גיוואלט אנטלאין עפים ביא דיין חבר אונ דיין חבר הט דיר ניט גיוואלט אנטלאין אז דיין חבר וועט קומען צו דיר אז דו זאלסט אים עפים לייאן טארסטו אים ניט זאגען וייל ער הט דיר ניט גליען ווען דו האסט בדארפט ביי אים צוא לייאן אזו וועסטו אים ווידער ניט אנטלאין ווען ער דארף דיין טובה טאר מען אזו ניט. אויך אז ער אנטלייט דעם חבר טאר ער אים ניט זאגן איך אנטליי דיר יוא אונ דו האסט מיר ניט גיוואלט אנטלייאן טאר ער אזו אויך ניט נאר ער זאל טוען זיין חבר איין טובה מיט דעם גאנצין הארצין אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט ביא זכרים אונ נקבות:

(רמג) ואהבת לרעך כמוך. דס איז איין מצוה מען זאל יעדר יוד ליב האבען מיט דעם גאנצען הארץ אונ דער וואס ער האט הנאה אז מען איז מבייש זיין חבר דער הט ניט קיין (חלק לעולם הבא) אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט ביי זכרים אונ נקבות:

יְהוָה׃ יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ
בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ
לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם
שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ כ וְאִישׁ כִּי־
יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא
שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא

אונקלוס

יט ית קימי תטרון בעירך
לא תרכב ערובין
חקלך לא תזרע ערובין
ולבוש ערובין שעטנזא
לא יסק עלך: כ וגבר
ארי ישכוב עם אתתא
שכבת זרעא והיא אמתא
אחידא לגבר ואתפרקא
לא אתפריקת בכספא או

תו"א את חקותי תשמרו קידושין לט: ובגד כלאים שעטנז יבמות ד נדה סא: לא יעלה עליך יומא סט ביצה יד תמיד כז: ואיש כי ישכב את אשה סנהדרין נט: כריתות ט יא שכבת זרע כריתות יא: והיא שפחה קידושין ו כריתות יא: והפדה לא נפדתה גיטין לט מא כריתות יא:

בעל הטורים

ולא יכפנה לתשמיש: (יט) לא תרביע כלאים. וסמיך ליה ואיש כי ישכב את אשה ש"ז והיא שפחה נחרפת דהיינו כמו כלאים שהיא חציה שפחה וחציה בת חורין. וסמיך לשפחה חרופה ערלתו את פריו לו' שהבועל שפחה חרופה הפרי יהיה רשע ועוד דאמרינן נטיעה מקטע רגליהון דבועלי נדות כמו זה שלא היה יכול להמתין עד שנטהרה: (כ) והפדה לא

רשב"ם

יראת ה' שנאת רע: (יט) בהמתך לא תרביע כלאים. לפי דרך ארץ ותשובת המינין. כשם שצוה הכתוב, שכל אחד וא' יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך צוה להנהיג את העולם בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור. שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים אחר שזה מין בהמות וזה מין קרקע וגידוליו. ולמינים אמרתי הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות וחכמי הדור הודו לי: (כ) נחרפת. מסורה ומיוחדת לעבד עברי

רש"י

זה כלל א גדול בתורה: (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר: ובגד כלאים. למה נאמר לפי שנא' לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל בגד מנין לרבות הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ואומר אני נוז לשון דבר ב הנמלל ג ושזור זה עם זה להברו מיסטי"ר בלע"ז (מ"ק יב) כמו חוזין לנאזי דאית בהון שאנו מפרשין ל' ד כמוש פליסטר"א ול' שעטנז פי' מנחם מחברת ה למר ופשתים: (כ) **נחרפת לאיש.**

בית יהודא

האבן אלע מענטשין ווי מען האט ליב זיך: (יט) ואת חקותי תשמורו. מיינע חקים זאלט איר היטען, (ואלו הן) דאס זענען די חקים בהמתך וגו' (חקים אלו גזרות מלך) דיא חקים זענען א גזרה פון הקב"ה דער מלך פון דער וועלט (שאין טעם לדבר) מיר ווייסין ניט א טעם צו די גזרות: ובגד כלאים. פרעגט רש"י (למה נאמר) צו וואס שטייט דער ווארט בגד, ענטפערט רש"י (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אין פסוק (לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו) דו זאלסט ניט אנקליידין שעטנז וואל מיט פלאקס צוזאמען (יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן) איך וואלט מיינען מען טאר ניט בעקליידין אויף זיך שטיקער וואל געשווירענע צוזאמען מיט פלאקס ווען דיא פלאקס איז נאך אין שטעקליך (תלמוד לומר בגד) זאגט דער פסוק בגד, אקלייד וואס איז גימאכט וואל מיט פלאקס צוזאמען טאר מען ניט אנקליידין אויף זיך, אבער שטיקר וואל מיט שטיקר פלאקס צו זאמען מעג מען, זאגט רש"י (מנין לרבות הלבדין) פון וואנען ווייסין מיר די פילשין וואס זענען גמאכט פלאקס מיט וואל צוזאמען טאר מען אויך ניט אנקליידין אויף זיך (תלמוד לומר שעטנז) זאגט דר פסוק שעטנז זאל מען ניט אנקליידין אויף זיך (דבר שהוא שוע טווי ונוז) די פלאקס מיט וואל וואס זענען צוזאמען בהעפט גיווארין אונ זענען גיווארין איין שטיק טאר מען ניט אנקליידין אויף זיך, זאגט רש"י (ואומר אני) איך זאג (נוז לשון דבר הנמלל ושזור זה עם זה לחברו) נוז ווערט גרופן אזאך וואס ווערט אויסגיצוגין אונ צוזאמען גמישט צווייא זאכן אונ זענען בהעפט גיווארין אונ זענען גיווארין וויא איין שטיק (כמו) ווי עס שטייט אין די גמרא (חוזין לנאזי דאית בהון) ער הט גזעהן אין זיי איז דא הארטי קערנער, נאזי איז דערטייטש הארט אונ די זאכן וואס זענען צוזאמען בהעפט גיווארין ווערין הארט הייסט דאס נוז (שאנו מפרשין לשון כמוש) מיר טייטשין דעם ווארט נוז עס איז הארט (ולשון שעטנז פירש מנחם) מנחם טייטשט דעם ווארט שעטנז (מחברת צמר ופשתים) וואל מיט פלאקס צו זאמען בהעפט הייסט שעטנז: (כ) נחרפת לאיש]. זאגט רש"י נחרפת מיינט מען (מיועדת ומיוחדת לאיש) זיא איז מקודש גיווארין צו אמאן, זאגט

שפתי חכמים

קרדום שהוא בת חנוש זוז אפ"ה לא תקוס והשאילו ומש"ה גבי נטירה נקט קרדום בריסא כדי לדקדק ולפרש הרבות' דלעיל: א ר"ל במלוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא: ב הנמלל פי' מסוך: ג ושזור מטורב: ד לשון כמוש ר"ל נתקשה כמו דבר שזור שהוא קשה: ה ר"ל שעטנז לשון חיבור שמחבר למר לפשתים:

פירוש לתורת אלהים

אזו ווי דיך אליין אני יי: (יט) את חקותי אונ מיין גזעץ מיינט מען אזעלכי מצות וואס זיי זענען גאר אן א טעם תשמורו זאלט איר היטען וואס זענין זייא בהמתך דיינע בהמות זאלסטו ניט צו זאמען פארין צוויי מינים שדך דיין פעלד זאלסטו ניט זייען כלאים צוויי מינים צו זאמען אזו ווי ווייץ מיט גערשטען ובגד כלאים אונ איין קלייד פון כלאים שעטנז עס איז געוועבט גיווארען אדער גשפונען גיווארען ליינען מיט וואל אין איינעם לא יעלה עליך זאל דם ניט אויף גיין אויף דיר זאלסט דאס ניט אן טאן: (כ) ואיש כי ישכב אונ ווען א מענטש וועט

מצות השם

(רמד) בהמתך לא תרביע כלאים. דאס איז דיא (לא תעשה) אז מען טאר ניט צוא זאמען פארין צוויי מינים דם מיינט מען איין אקס מיט איין פערד אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רמה) שדך לא תזרע כלאים. דם איז דיא (לא תעשה) אז מען טאר ניט זייען צווייא מיני (זרעים) אין איינים דהיינו ווייץ מיט גערשטין אויף איין ארט אונ דיא מצוה גייט אן נאר אין ארץ ישראל אבער אין חוץ לארץ מעג איד יוא

נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה: כא וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם: כב וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל

חֵרוּתָא לָא אִתְיְהִיבַת לַהּ בִּשְׁטָר בִּקָּרְתָּא תְהֵי לָא יוּמְתוּן אֲרֵי לָא אִתְחָרְרַת: כא וְיַיְתֵי יָת אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא דְּכַר לַאֲשָׁמָא: כב וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא בְּדִכְרָא דַּאֲשָׁמָא

תו"א בקרת תהיה שם: לא יומתו גיטין מג כריתות שם: והביא את שם: איל אשם שם כב: באיל האשם ב"ק קיא זבחים מט כריתות ט:

רשב"ם

אם אדוניו יתן לו אשה. ודומה לו עם חרף נפשו למות מסר נפשו. וגם בתרגום: לא נפדתה. שאינה משוחררת ואיננה כאשת איש לידון בחנק:

בית יהודא

רש"י (אֵינִי יוֹדֵעַ לוֹ דִּמְיוֹן בַּמִּקְרָא) איך ווייס ניט צו געפינען אין תנ"ך אַנוואָרט גְלייך צו דעם וואָרט נֶחֱרֶפֶת (וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין) דער פסוק שמועסט פון אשפחה כנענית (אדינסט וואס זיא איז אַכְּנַעֲנִית) זיא איז העלפט אדינסט אונ העלפט פריי (דהיינו צוויא מענטשען האבין גיקויפט אדינסט בשותפות, אונ איינער הט איר פריי גמאכט פון צו דינען אונ דער אנדערער הט זיא ניט פריי גמאכט) (המאורסה לעבד עברי) אונ אַיודישער קנעכט הט זיא מקדש גוועזן (שמותר בשפחה) דער יודישער קנעכט מעג געמען פאר אַווייב די כנעניש דינסט וואס זיא איז ביי זיין בעל הבית (הכתוב מדבר) אזו שמועסט דער פסוק: (וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה). זאָגט רש"י מען מיינט (פְּדוּיָה) זיא איז אום גילייזט (וְאֵינָהּ פְּדוּיָה) אונ איז ניט אויסגילייזט, פון איין בעל הבית איז זיא אויסגילייזט, פון אנדרין בעל הבית איז זיא ניט אויסגילייזט (וּסְתָם פִּדְיוֹן בְּכֶסֶף) אויסגילייזט מיינט מען מיט געלט, זיא הט צו איין בעל הבית צוריק גיגעבין זיין געלד האט ער זיא פריי גימאכט: (אוֹ חֻפְשָׁה) אדער ער האט איר פריי גימאכט מיט אשטר, ער הט גשריבן אוף אפאפיר "דו בּיסט פרייא פון צו דינען ביי מיר": (בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה). זאָגט רש"י (הִיא לוֹקָה וְלֹא הוּא) איר שלאָגט מען מלקות ווייל זיא האט מזנה גיוועזן, אבער דעם מענטש וואס האט מיט איר מזנה גיוועזן שלאגט מען ניט מלקות, זאגט רש"י (יֵשׁ עַל בֵּית דִּין לְבַקֵּר אֶת הַדָּבָר שֶׁלֹּא לְחַיְּבָהּ מִיתָה) בית דין דארף פארשטין אין דער זאך מען זאל זיא ניט בשולדיגען צום הרגינגען (כִּי לֹא חֻפָּשָׁה) וואָרום זיא איז נאך ניט פרייא גוואָרען אין גאנצין (וְאֵין קִדּוּשֶׁיהָ גְמוּרִין) אונ די קדושין וואס דער עבד עברי הט זיא מקדש גוועזן זענען ניט ריכטיגע קידושין, דריבער קומט איר ניט מיתה אז זיא האט מזנה גיוועזן (וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ מִכָּאן) דיא רבנן לערנען פון וואָרט בקורת (שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּמַלְקוֹת יְהֵא בִּקְרִיאָה) דער מענטש וואס מען שלאָגט אים מלקות זאל מען פאר אים לייענען דעם פסוק פון מלקות (שֶׁהַדַּיָּינִים הַמַּלְקִין קוֹרִין עַל הַלּוֹקֶה) די דיינים וואס שלאגין מלקות ווען מען שלאגט אים לייענען זיי דעם פסוק אִם לֹא תִשְׁמוֹר לַעֲשׂוֹת וגו' וְהִפְלָא ה' אֶת מַכּוֹתְךָ וגו': (כִּי לֹא חֻפָּשָׁה). וואָרום זיא איז נאך ניט פריי גיוואָרין, (לְפִיכָךְ אֵין חַיָּיב עָלֶיהָ מִיתָה) דריבער קומט אים ניט מיתה אוף די עבירה וואס ער האט מיט איר מזנה גיוועזן (שֶׁאֵין

רש"י

מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ו ובשפחה כנענית (קידושין ו) שחציה שפחה וחציה בת חורין ז המאורסת לעבד עברי ח שמותר בשפחה הכתוב מדבר: והפדה לא נפדתה. פדויה ואינה פדויה וסתם פדיון בכסף (ת"כ גיטין לט): או חפשה. ט בשטר: בקרת תהיה. היא לוקה ולא הוא י יש על ב"ד לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה כי לא חפשה ואין קידושיה קידושין גמורין. ורבותינו (כריתות יא) למדו מכאן שמי שהוא במלקות יהא בקריאה כ שהדיינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כח) אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו': כי לא חפשה. (מכות כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה ל שאין קידושין

שפתי חכמים

ו אבל במשנה יש לו דמיון כמו הרי את חרופתי ביהודה וכו' וזהו פשוטו אבל מדרשו בכריתות דף י"א: ז ר"ל מדכתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דסתרי זה את זה אם הפדה היא למה אמר לא נפדתה ואי לא נפדת' למה אמר והפדה אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפי' רש"י בסמוך: ח ר"ל דודאי מקודשת לאיש מדאיצטריך הכתוב לבועל להביא אשם ואי מקודשת לבן חורין אסור להשתמש בלא עבודות שבה ואי מקודשת לעבד כנעני שחציו בן חורין אסור בלא עבודות שבו להשתמש בלא חירות שבה אלא ע"כ צ"ל שמקודשת לעבד עברי שהוא מותר בה: ט מדכתיב או חפשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה דכתי' וכתב ונתן לה: י דלא תימא גילה הכתוב מלקות באשה ואשם באיש וילמוד האחד מחבירו שתהיה האשה במלקות ואשם וכן האיש מ"ש כתיב תהי' למעט האיש ממלקות: כ ר"ל מדכתי' בקורת שהוא ל' קריאה שקורין על הלוקה אם לא וגו': ל כ

פירוש לתורת אלהים

מזנה זיין מיט אַאשה וְהִוא שִׁפְחָה אונ דיא אשה איז אשפחה כנענית נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ איינער האט זיא מקדש גוועזן וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אונ זיא הט זיך ניט אום גלייזט פון איר האר אוֹ חֻפְשָׁה אדער דער האר האט זיא ניט פריי גמאכט לֹא יוּמְתוּ זאלין ניט געטייט ווערין ניט די שפחה ניט דער וואס הט מיט איר מזנה גוועזן כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וואָרום זיא איז נאך ניט פריי גוואָרען איז די קידושין גאר ניט הייסט זיא ניט אַאשת איש: (כא) וְהֵבִיא אונ ער זאל ברענגען אֶת אֲשָׁמוֹ לַיְיָ זיין קרבן אשם צו גאט אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד צו דער טיר פון דעם אוהל מועד אֵיל אַווידער פאר אקרבן אָשָׁם: (כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן אונ דער כהן זאל אוף אים פאר געבן מיט דעם איל פון דעם אָשָׁם לִפְנֵי יְיָ פאר גאט עַל חַטָּאתוֹ אוף זיין עבירה וואס ער הט גזינדיגט וואס ער האט מזנה

מצות השם

זייען דיא מיני (זְרָעִים) אין איינעם אקער (כִּלְאֵי אִילָנוֹת) דאס מיינט מען צוא זאמען זעצין איין ביימעל פון אתרוגים אויף איין עפיל ביימיל כדי עס זאל וואקסען אתרוגים טאר מען ניט **אונ** די מצוה גייט אן אוף יעדער ארט:

האשם לפני יהוה על־חטאתו אשר חטא ונסלח לו מחטאתו אשר חטא: פ שלישי כג וכי־תבאו אל־הארץ ונטעתם כל־עץ מאכל וערלתם ערלתו את־פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:

אונקלוס

קדם יי על חובתיה די חב וישתבקלה מחובתיה די חב: כג וארי תיעלון לארעא ותצבון כל אילן דמיכל ותרחקון רחקא ית איביה תלת שנין יהי לכון מרחק לאבדא לא יתאכל:

תו"א ונטעתם פסחים כג סוכה לה: וערלתם ברכות לו יומא פה קידושין נו ב"ק קא חולין קפא: ערלתו שבת קח: שלש שנים ר"ה ט: ערלים לא פסחים כב קידושין נו ב"ק קא:

בעל הטורים

נפדתה. בגימ' יהיה בכסף ובשוה כסף: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. וסמיך ליה וכי תבואו אל הארץ לומר כל הדר בא"י שרוי בלא עון: (כג) כל עץ מאכל. בגימ' זהו בפלפלין:

רשב"ם

בקרת תהיה. כמו לא יבקר הכהן כן פתרוהו דונ"ש ומנחם. יחקרו ב"ד אם לא הופשה לא יחייבוהו מיתה כאשת איש: (כג) וערלתם. לשון סתימה ואטימה והרחקה. ערלה אזנם. ערל לב. שתה גם אתה והערל:

רש"י

הא אם הופשה קידושיה קידושין מ וחייב מיתה: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. (גיטין לט. כריתות ט) לרבות את ב המזיד כשוגג: (כג) וערלתם ערלתו. ואטמתם אטימתו יהא אטום ונכסה מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו משעת נטיעתו (ת"כ) יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותר ת"ל יהיה

בית יהודה

קדושה קידושין) וואָרום די קדושין פֿון דר עבד עברי האָט איר מקדש גיוועזן זענען ניט קיין קדושין (הא אם הופשה קדושיה קדושין) אָבער אַז זיא וואָלט גיוועזן אין גאַנצין פֿריי ווער עס וואָלט איר מקדש גיוועזן וואָלטין די קדושין גיוועזן גוטע קדושין, אונ אַז איינער וואָלט מיט איר מזנה גיוועזן (חייב מיתה) וואָלט מען אים גהרגית: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. ווערט אים געשיינקט ווערין זיין זינד וואָס ער האָט געזינדיגט, זאָגט רש"י (לרבות את המזיד כשוגג) אפילו ער האָט מיט איר מזנה גיוועזן במזיד ער האָט געוואוסט אַז זיא איז אשפחה חרופה פֿון דעסטוועגין האָט ער מיט איר מזנה גיוועזן, אַז ער טוט תשובה אונ ברענגט אַקרבן שיינקט אים הקב"ה די עבירה גלייך ווי ער וואָלט מיט איר מזנה גיוועזן ניט ווישענדיג אַז זי איז אשפחה חרופה: (כג *) וערלתם ערלתו. זאָגט רש"י מען מיינט (ואטמתם אטימתו) איר זאָלט פֿאַרמאַכין זיין פֿאַרמאַכונג (יהא אטום ונכסה) דער בוים זאָל זיין פֿאַרמאַכט (מליהנות ממנו) איהר זאָלט פֿון אים קיין הנאה האָבין: ושלש שנים יהיה לכם ערלים. דריי יאָהר זאָל דער בוים זיין פֿאַרמאַכט מע זאָל פֿון אים קיין הנאה האָבען *) (מאימתי מונה לו) פֿון ווען הייבט מען אָן צעהלין דיא דריי יאָר (משעת נטיעתו) פֿון די צייט וואָס מען האָט אים גפֿלאַנצט (יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותר) איך וואָלט מיינן אוב מען האָט די פירות וואָס האָט גיוואַקסין אין די דריי יאָהר בהאַלטן אויף נאָך די דריי יאָהר זאָל מען זיי מעגען עסין (תלמוד לומר)

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) וערלתם. הפסוק הזה על תינוק אומר שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יודע לדבר ובשנה הרביעית תאכלו את פריו שאז מתחיל לקרוא בתורה ומשם ואילך להוסיף לכם תבואתו כמו שאחז"ל מכאן ואילך תקבל ליה וספי ליה כתורא מכאן אמרו חכמים בן ה' שנים למקרא בן י' למשנה:

שפתי חכמים

כל כי שבמקרא הוא נתינת טעם אדלעיל: מ הוצרך לדיוקא הזאת לו' דאף אם חופשה אפילו בכסף נעשית בת חורין להתירה לבן חורין וקידושיה קידושין: נ ופירש"י בפ' ד' מחוסרי כפרה לעשות מזיד כשוגג שיביא קרבן על המזיד דהא קרא יתירא הוא דהא לעיל מייתי כתיב על חטאתו אשר חטא ונסלח לו ולמה חזר וכתב עוד מחטאתו אשר חטא לו' שאף המזיד מביא קרבן: ס והכי קאמר פריו שלש שנים יהיו ערלים ומשם והלאה כן עולמן יהיו מותרין (נח"י) וג"ל בשלמא אי מנינן הג' שנים משעה שמוליא פרי פשיטא דהוי ידעינן שכל מה שגדל בג' שנים

פירוש לתורת אלהים

גיוועזן מיט דר שפחה ונסלח לו אונ עס ווערט צו אים ווערן פֿאַר געבין מחטאתו פֿון זיין עבירה אשר חטא וואָס ער האָט גזינדיגט: (כג) וכי תבאו אל הארץ אונ אַז איר ווערט קומען צו דעם לאַנד כנען ונטעתם אונ איר ווערט פֿלאַנצען כל עץ מאכל אַלערליי ביימער וואָס וואַקסט אויף זיי פֿירות וערלתם זאָלט איר פֿאַר שטאָפּען ערלתו זיין פֿאַרשטאָפּונג את פריו זייני פֿירות שלש שנים דריי יאָר זאָלען זיין צו אייך די פֿירות פֿאַר שטאָפּט לא יאכל זיי זאָלין

מצות השם

(רמז) שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו'. דאָס איז דיא מצוה ווען איינער פֿלאַנצט איין בוים טאָר ער דיא ערשטי דרייא יאָהר ניט עסין דיא פֿירות פֿון דעם בוים אונ מען טאָר קיין הנאה ניט האָבן פֿון דיא פֿירות וואָס זיי וואַקסין אין דיא ערשטי דרייא יאָהר אונ דיא מצוה גייט אָן אויף יעדער אָרט:

*) **הערה** על ענין ערלה, דער דין איז מען טאָר ניט עסין אונ ניט טרינקען אן אברכה, אונ מען טאָר ניט עסין אונ ניט טרינקען ווען מען וויים ניט ריכטיג וועלכע ברכה מען דאַרף זאגין, בורא פרי העץ, אדער בורא פרי האדמה, אדער שהכל, אונ נאך אזעלכע ברכות, זאגט די תורה די פירות וואס וואקסין אויף דעם בוים אין די ערשטע דריי יאהר ווי מען האט אים געפלאנצט, זאל מען זיי ניט עסין ווייל די פירות האבין צווייערליי טעמים אטעם פון ערד פרי אונ אטעם פון אבוים פרי, ווייס מען ניט וועלכע ברכה מען זאל זאגין אויף די פרי, זאל מען זאגין בורא פרי העץ, דאס איז נאך ניט אריכטיגער בוים, די פרי האט אטעם פון ערד פרי, זאל מען זאגין בורא פרי האדמה אין די פרי איז שוין דא אטעם פון בוים אויך, דריבער זאל מען ניט עסין די פירות וואס וואקסין אויף דעם בוים אין די ערשטע דריי יאהר ווי מען האט אים געפלאנצט ווייל מען ווייס ניט וועלכע ברכה צו זאגין אויף די פירות, זאגט די תורה ובשנה הרביעית, אויף דעם פערטין יאהר וואס די פירות האבין נאר איין טעם, אטעם פון אבוים, קען מען זאגין אויף די פירי אברכה בורא פרי העץ, מעג מען עסין די פרי, דריבער זאגט דער פסוק יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ווען מען אויף די פירות לויבין צו הקב"ה מיט אברכה בורא פרי העץ:

*) **הערה** מען מיינט ניט מען זאל דעם בוים פארמאכין [באדעקין], נאר מען זאל זיין דער ווייטערט פון דיא פירות פון דעם בוים די גאנצע דריי יאהר גלייך ווי דער בוים וואלט גיווען בדעקט מיט עפעס אונ מען קען ניט געמען פון אים די פירות [ועיין רש"י ריש פרשה זו הא"ע ע"ש ואני ערל שפתים]:

כד וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ
קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃ כה וּבַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ
לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם

כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעֵתָא יְהֵי
כָּל אִבֵּהּ קֹדֶשׁ תּוּשְׁבְּחָן
קֳדָם יְיָ׃ כה וּבְשַׁתָּא
חֲמִישֵׁתָא תֵּיכְלוּן יָת
אִבֵּהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן
עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
כו לָא תֵיכְלוּן עַל דְּמָא

תו"א ובשנה הרביעית ר"ה י: קדש הלולים לה' ברכות לה ב"ק סט: ובשנה החמישית ר"ה י: להוסיף לכם תבואתו ברכות לה: לא תאכלו על הדם ברכות יא מ"ק יד סנהדרין סג ספר הזוהר פ' ויקהל:

רשב"ם

(כד) קודש הלולים. קדש כמעשר שני לאוכלו בירושלים ולהלל לבורא שכן מצינו במעשר שני שיאכלוהו במקום אשר יבחר למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. לכך תזכו אם תעשו כאשר צויתי: (כו) לא תאכלו על הדם. לפי פשוטו דבר הלמד מענינו: לא תנחשו ולא תעוננו. אף

בעל הטורים

סמך (כו) לא תאכלו על הדם לערלה לומר שאסור לאכול בלא ברכה

בית יהודא

יִהְיֶה) זאָגט דער פסוק יִהְיֶה, עס זאָל זיין (בַּהֲוָיָיתוֹ יְהֵא) אַזוֹ ווי די פירות זענען אָסור אין די דריי יאָהר, אַזוֹ זאָלין זיי זיין אָסור נאָך די דריי יאָהר: (כד) וְיִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ. די פירות וואס וועלין וואקסין אויף דעם בוים דעם פערטין יאָהר, זאָלין אַלע זיין הייליג (כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי) אַזוֹ ווי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (שֶׁכָּתוּב בּוֹ) וואס ביי איהם איז געשריבען (וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ וגו' קֹדֶשׁ לַה') אַלע מַעֲשֵׂר וואס מען וועט געבין אין לאַנד זאָל זיין הייליג צו הקב"ה (מַה מַּעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵינוֹ נֶאֱכַל חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם) אַזוֹ ווי מען טאָהר ניט עסין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אויסער די מאָהר פון ירושלים, נאָר מען מוז עסין אין ירושלים (אֶלָּא בְּפִדְיוֹן) נאָר סיידין מען האָט אויסגעלייזט די פירות אויף געלט, דאַמאָלס מעג מען די פירות עסין אויסער ירושלים, אונ דאס געלט ברענגט מען אין ירושלים אונ מען קויפט פאַר זיי עסינוואַרג אונ מַשְׁקֶה צום טרינקען אונ מען עסט אונ מען טרינקט אין ירושלים (אַף זֶה כֵּן) ביי די פירות וואס וואקסט אויף דעם בוים דעם פערטין יאָהר איז אויך אַזוֹ דער דין (וְדָבָר זֶה הִלּוּלִים לַה' הוּא) אונ דס איז אַלוֹב צו הקב"ה (שֶׁנּוֹשְׂאוֹ שָׁם) ער טראָגט די פירות אין ירושלים (לְשַׁבֵּחַ וּלְהַלֵּל לַשָּׁמַיִם) ער זאָל דאַרטין לויבין צו הקב"ה פאַר די פירות אונ פאַר אַלעם גוטען וואס הקב"ה האָט איהם געגעבען: (כה) (לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ). הקב"ה זאָל אייך מעהרין אייערע תבואה אונ אייערע פירות, זאָגט רש"י (הַמִּצְוָה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ תִּהְיֶה לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ) די מִצְוָה וואס איר וועט היטען וועט זיין אייער טובה) וועגין איר וועט גימעהרט ווערין צו אייך (די פרוכטין אונ) דיא תבואה (שֶׁבִּשְׂכָרָהּ) פאַר דעם שָׂכָר פון דיא מִצְוָה (אֲנִי מְבָרֵךְ לָכֶם פֵּירוֹת הַנְּטִיעוֹת) וועל איך בענטשין צו אייך דיא פירות פון אייערע פלאַנצונג (הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר) רבי עקיבא פלעגט זאָגין (דִּבְּרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרַע) די תורה האָט דאס גרעדט געגין יֵצֶר הָרָע (שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם) אַמענטש זאָל ניט זאָגין (הֲרֵי אַרְבַּע שָׁנִים אֲנִי מִצְטַעֵר בּוֹ חִנָּם) איך האָב גאַרבּיט ביי דעם בוים פיר יאָהר אומזיסט, איך האָב פון דעם בוים קיין הֲנָאָה גהאַט (לְפִיכָךְ נֶאֱמַר לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ) דריבער זאָגט דער פסוק הקב"ה וועט אייך געבין דעם פינפטין יאָהר (אונ ווייטער) אַזוֹ פיל פרוכטין פאַר די געוועזענע פיר יאָהר אויך, איר זאָלט קיין שאַדין האָבען פון די יאָהרין עָרְלָה: (אֲנִי ה'). הקב"ה זאָגט (אֲנִי ה' הַמַּבְטִיחַ עַל כָּךְ) איך גאָט פאַרזיכער אייך אויף דעם (וְנֶאֱמָן לִשְׁמוֹר הַבְטָחָתִי) אונ איך בין בגלויבט צו היטען (אונ צו געבין) וואס איך זאָג צו געבען: (כו) (לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם). איר זאָלט ניט עסין אויף בלוט,

רש"י

ע בהוייתו יהא: (כד) יהיה כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה'. מה מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים (קידושין כד) אלא בפדיון אף זה כן. ודבר זה הלולים לה' הוא שנושאו שם פ לשבח ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות. היה רע"א דברה תורה כנגד יצה"ר שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: אני ה'. אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי: (כו) לא תאכלו

שפתי חכמים

אסור לעולם אבל השת' דמוקין מנטיעתו ואפי' שלא גדל כלום ומה שיגדל לאחר ג' שנים מותר מיד ס"ד דלאו בפרי תליא מילתא אלא בשנים מעתה ס"א אפי' מה שגדל בתוך ג' שנים מותר לאחר ג' שנים הואיל ובשנים תליא מילתא לכך ת"ל יהיה: ע כלו' בהוייתו יהא לו כג' שנים ססוף אסור יהא כן: פ דלכך תלי' בפי' דלעיל שאל תיקשי ליה מנא ליה לפרש דגמרינן קדש קדש ממעשר לענין שמותר בפדיון דלמא

ליקוטי יוסף

(כו) לא תאכלו על הדם, זאָגט די גמרא מען מיינט איר זאָלט ניט עסין איידער איר בעט ביי הקב"ה אויף אייער בלוט, אויף אייער לעבין, דס בלוט איז דס לעבין, ביא אלי דריי תפלות

פירוש לתורת אלהים

ניט ווערין גגעסען ווען איינער פלאַנצט אבוים טאָר מען דריי יאָהר ניט עסין די פירות אונ די פירות ווערען גרופען עָרְלָה: (כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית אונ אין דעם פערטין יאָהר יִהְיֶה זאָל זיין נאָר זייגע פירות הייליג [עיין רש"י]: (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית אונ אין פינפטען יאָהר תֹּאכְלוּ מעגט איר שוין עסען זייגי פירות אין דר היים אונ דאס וועט אייך זיין לְהוֹסִיף צו מערען אייך זיין תבואה אַז איר וועט מקיים זיין די מִצְוָה פון עָרְלָה אונ אוך פון רבעי וועל איך גאָט אייך פאַר דעם שָׂכָר מערען דיא פירות אֲנִי יְיָ:

מצות השם

(רמז) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית וגו'. דס איז די מִצְוָה אַז די פירות פון פערטין יאָהר ווס זיי וואקסען אויף דעם בוים וואס מען האָט גיפלאַנצט זאָלין זיין הייליג צו גאָט אונ דער (בַּעַל הַבַּיִת) ווס ער האָט זיי גיפלאַנצט מוז ער זיי ברענגען קיין ירושלים אונ ער זאָל זיי דאָרט עסין אַניט זאָל ער זיי אוס לייזין אָדער די פירות אַוועק וואַרפען אין ים אַריין אונ די מִצְוָה גייט נאָר אָן אין (אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) אָבער אין חוּץ לָאָרֶץ מעג ער די פירות פון דעם פערטין יאָר עסין אונ ער דאַרף זיי ניט אוס לייזין:

(רמח) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. דס איז די מִצְוָה אַז מען טאָר ניט זיין איין פרעסיר דס מיינט דר פסוק (לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם)

לָא תְנַחֲשׁוּן וְלָא תְעוֹנוּן: כז לָא תַקְפוּן פָּאתָא דְרֵישְׁכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת

לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: כז לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית

תו"א לא תנחשו ולא תעוננו סנהדרין סו: לא תקיפו פאת ראשכם יבמות ה נזיר מח כז קידושין כט לה מכות כז: ולא תשחית שבת סז קעט נזיר נח קידושין כט לה ב"ק כה מכות כא חולין ז:

בעל הטורים

כערלה שלא חילול. לא תאכלו על הדם. וסמיך ליה לא תנחשו שלא ינחשו באכילה כדרך שעושין הרוצחים שאוכלים לחם על ההרוג שלא ינקמו גואלי ההרוג: (כז) לא תקיפו. בגימ' אחד המקיף ואחד הניקף חייבים הם: ולא תשחית. בגימ' זהו תער ולא מספרים: פאת זקנך. וסמיך ליה

רשב"ם

זה יעשו כחקות הגוים שאוכלים על קבר ההרוג לשם מכשפות שלא ינקום או מכשפות אחר כעין שאנו אומרים במסמר מן הצלוב ורבותינו דרשוהו בכמה

רש"י

על הדם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין (סנהדרין סג) אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה לאוכל מבהמת חולין טרם שתצא נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו. (סנהדרין סו) כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך: לא תעוננו. ל' עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פלונית קשה לצאת: (כז) לא תקיפו פאת ראשכם. (מכות כ) זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו ונמצא

בית יהודא

זאגט רש"י (לְהַרְבֵּה פָּנִים נִדְרַשׁ בְּסַנְהֶדְרִין) פיל פְּשָׁטִים ומיינונגען ווערט געלערנט אויף דעם פָּסוּק אין די מסכת סַנְהֶדְרִין (אַזְהָרָה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִבְּשַׂר קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים) דר פסוק זאגט מען זאל ניט עסין דיא פלייש פון די קרבנות איידער מען הט געשפריצט די בלוט פון קרבן אויף דעם מזבח (וְאַזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבְּהֶמַת חוּלִין טֶרֶם שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ) אונ מען טאר ניט עסין די פלייש פון אבהמה (אפילו וואס איז ניט אקרבן) איידער עס גייט ארויס פון איר דיא נשמה, איידער זיא שטארבט (וְעוֹד הַרְבֵּה) אונ נאך פיל דינים ווערט געלערנט

פון דעם פסוק: (לֹא תְנַחֲשׁוּ). איר זאלט ניט מאכן צייכונגס צו וויסען וואס עס וועט זיין, שלעכט אדער גוט (כְּגוֹן אֵלּוּ הַמְנַחֲשִׁין בְּחוּלְדָּה וּבְעוֹפוֹת) אזו וויא די מענטשין וואס מאכן צייכונגס מיט חולדות (אזו אמין שרץ) אדער מיט עופות, אדער אנדערע מינים צייכונגס (פִּתּוֹ נָפְלָה מִפִּיו) אשטיקיל ברויט איז אים ארויסגעפאלין פון מויל (צְבִי הִפְסִיקוֹ בַּדֶּרֶךְ) אהערש איז אריבער געגאנגען דעם וועג וואס ער איז געגאנגען: (וְלֹא תְעוֹנֵנוּ). זאגט רש"י (לְשׁוֹן עוֹנוֹת וְשָׁעוֹת) די צייטין (שֶׁאוֹמֵר יוֹם פְּלוֹנִי יָפֶה לְהַתְחִיל מְלָאכָה) ער זאגט דר טאג איז אגוטר מען זאל אין אים אנהייבן צו ארבעטן אדער צו האנדלען (שָׁעָה פְּלוֹנִית קָשָׁה לָצֵאת) אין דיא צייט איז ניט גוט ארויס צו גיין אין וועג, דיא אלע צייכונגס טארין ניט מאכן יודין, יעדער יוד מוז זיך נאר פארזיכערן אויף הקב"ה: (כז) (וְלֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם). זאגט רש"י מען מיינט (זֶה הַמַּשְׁוֶה צְדָעָיו לַאֲחוֹרֵי אָזְנוֹ וּלְפַדַּחְתּוֹ) אז מען וועט אפגאלין די האר פון דיא פאות צוזאמען מיט דיא האר פון גאנצין קאפ ווערט פארגלייכט די האר פון דיא שלייפין ופון ביידע זייטען שטערין) צו די האר וואס זענען

שפתי חכמים

גמריגן קדש קדש משביעית לענין שאין לו פדיון שנא' כי יובל היא קודש תהיה לכם. ומתרץ אי גמרינן קדש קדש משביעית אין מתיישב מה שכתוב אחריו קדש הלולים לה' כיון שאסור לפדותו ולאכלו בשלמא אי יקאי אמעשר א"ש דכתיב קודש הלולים דה"פ ודבר זה כו' אכל בברכות דף ל"ה מפרש זה בענין אחר: צ או בקריאתן או בפגיעתן אם הוא לטובה או לרעה. ואליעזר עבד אברהם ויהונתן לא סמכו על הדבר. אליעזר סמך על זכותו של אברהם כמו שפירשתי לעיל ויהונתן בן שאול לזרז את נערו אמר כן ובלאו הכי היה עולה. בחולין צ"ה: ק כאלו אמר לא תשחיתו לצדעיכם. וקראם פאת ראש מפני בסוף הראש הוא סוף עיקרי השער שבפדחת וסוף עיקרי השער שבאחורי האזנים וסוף

פירוש לתורת אלהים

איך בין גאט אייער גאט איך גאט זאג אייך עס צו אונ איך בין באגלייבט מקיים צו זיין: (כו) לא תאכלו

ליקוטי יוסף

מעריב שחרית מנחה, ווען עס קומט די צייט פון דאווענען טאר מען ניט עסין ביז מען דאווינט פריער:

עַל הַדָּם איר זאלט ניט עסען פלייש מיט זיין בלוט איידער מען זאלצט עס אויס איז דאס פלייש נאך מיט בלוט זאלט איר דם פלייש ניט עסן [ע' רש"י] לא תְנַחֲשׁוּ איר זאלט ניט מאכען סימנים [עיין רש"י]. וְלֹא תְעוֹנֵנוּ אונ איר זאלט ניט מאכן צייטן צו זאגן דיא צייט איז ניט גוט ארויס צו גיין אין וועג דעם טאג איז גוט אן צו הייבן די מלאכה: (כז) לא תַקִּפוּ איר זאלט ניט ארום רינגלען אונ אפ גאלען דיא עקין פון

מצות השם

זוס עס קען דורך דעם ארום קומן (שְׁפִיכַת דָּמִים) דהיינו ווען ער וועט ניט האבען צוא עסין וועט ער באביוועגן מענטשין אונ הארגינען כדי ער זאל האבען צוא עסין אוך לערנען אונזערי היילגי חכמים ארוס פון דעם פסוק אז מען טאר ניט עסין איידער מען דאווינט אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

(רמט) לא תְנַחֲשׁוּ. דס איז די מצוה אז מען טאר קיין כישוף טרייבין דורך סימנים דס הייסט עס גיט זיך אום מאנבי אז עס פאלט זיי ארוס דר ביסן ברוט פון דעם מול האבן זיי עון איין סימן נים מער צו גיין דעם גאנג וום ער הט גוואלט גיין אדער אז דר שטעקין פאלט זיי ארום פון דיא האנד האבען זייא אסימן אז זיי זאלן גיין אויף דעם ארט ווס ער הט אין זין געהאט אונז די היילגי תורה אן גזאגט אז מען טאר אין דעם כישוף ניט גלייבין אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

(רנ) לא תְעוֹנֵנוּ. דאס איז די מצוה אז עס זאל זיך ניט גיפינין צווישן יודן איין צייטן זאגר דס מיינט מען ווס ער זאגט דעם טאג אין חודש איז שלעכט צו פארן אין וועג אריין אין דעם טאג אין חודש איז גוט אדער די מלאכה איז גוט אן צו הייבן אין דעם טאג אין חודש אונ אין דעם אנדרין טאג ניט טאר מען אזו ניט אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

(רנא) לא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם. דאס איז דיא לא תעשה אז יעדער יוד טאר זיך ניט אפ שערין דיא פאות פון דעם קאפ זייא זאלען זיין גלייך מיט דיא האר פון גאנצען קאפ אונ מען טאר זיך ניט ארום גאלען אז עס זאל זיין גלייך די פאות מיט די הינטערשטי האר אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

(רנב) וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ. דס איז די מצוה אז מען טאר זיך ניט די שפיצין פון דר בארד אראפ גאלן אונ אז מען גאלט יא אפ איז מען עובר אויף פינף לאוין דער זוהר הקדוש שרייבט אז דר קאפ פון דעם מענטש איז אזו וויא דאס קעפילי פון איין יוד דס איז דס ערשטי אות פון הקב"ה נאמן אונ דר שפיץ פון דר בארד איז דס שטרעבילי פון דער יוד אונ

אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ׃ כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה׃ כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־

אונקלוס

פַּאתָא דִדְקָנָךְ׃ כח וְחִבּוּל עַל מִית לָא תִתְּנוּן בִּבְסַרְכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּכוֹן אֲנָא יְיָ׃ כט לָא תַחֵל יָת בְּרַתָּךְ לְאַטְעָיוּתַהּ וְלָא

תו"א ושרט לנפש לא תתנו מכות כ: וכתובת קעקע שם כא: אל תחלל את בתך סנהדרין עו:

רשב"ם

עניינים במס' סנהדרין: (כט) להזנותה. זנות של פנויה להיות בקדשה:

בעל הטורים

ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה בה' פאות כך חייב אם שרט ה' שריטות בה' אלבעות: (כח) קעקע. בגי' זה שכותב שם הטומאה (כדאיתא

בית יהודא

אינטער דעם אויער אונ צו די האר וואס זענען איבער דעם שטערין (ונמצא הקף ראשו עגול סביב) ווערט דיא האר קיילעכדיג ארום קאפ (שעל אחורי אזנו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה) ווארום אינטער דעם אויער זענען די ווארצלין פון די האר פיל העכער וויא דיא ווארצלען פון דיא האר וואס זענען אויף דיא שלייפין נאונ דער מענטש וואס האט גרויסע האר טאר ניט ארום שערין דיא האר זיי זאלן זיין קיילעכדיג ארום קאפ אין אלע זייטן גלייך: ופאת זקנך. זאלסט ניט אפגאלין דעם עק בארד, זאגט רש"י מען מיינט (סוף הזקן וגבוליו) וואו די בארד ענדיגט זיך אין אלע זייטין טאר מען ניט אפגאלין (והן חמש) זייא זענען פינף עקין (שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש) הויבין געבען קאפ זענען צוויי עקין בייא יעדער באק (שהוא רחב) דער ארט איז ברייט (ויש בו שתי פאות) אונ ער האט צוויי עקין (ואחת למטה בסנטרו) אונ איין עק איז אונטען בייא דעם שפיץ בארד (מקום חבור שני הלחיים יחד) וואו דיא ביידע באקין בהעפטין זיך איינער מיט דעם אנדערן: (כח) ושרט לנפש. מען זאל ניט רייסין דם לייב פאר צער וואס איינער איז געשטארבן (כן דרכן של אמוריים) אזו פלעגען טאן דיא אמורים (להיות משרטין בשרן כשמת להם מת) ווען ביי זייא איז איינער געשטארבין פלעגן זיי רייסען זייער לייב: וכתובת קעקע. זאגט רש"י מען מיינט (כתב המחוקה ושקוע) מען האט איינגעקריצט אותיות אין לייב (שאינו נמחק לעולם) דאס איז קיין מאל אפגעמעקט געווארין (שמקעקעו במחט) מען האט געקריצט אין לייב אותיות מיט אנאדיל (והוא משחיר לעולם) אונ די אותיות זענען געווארן שווארץ אויף אייביג: קעקע. זאגט רש"י (לשון והוקע אותם) דעם ווארט קעקע איז פון ווארט והוקע אותם, מען זאל זייא איינגען, אדער והוקענום, מיר וועלען זיי איינגען (ותוחבין עץ בארץ) מען פלעגט אריינשטעקין אשטיק האלץ אין דיא ערד אונ מען האט אויף זייא געהאנגען דיא מענטשין וואס מען האט געדארפט איינגען (ונמצאו מחוקין ותחובין בקרקע) אונ ווען די מענטשין זענען געהאנגען זענען גוועז זייערע פים אריינגעשטעקט אין דיא ערד. איז והוקע דערטייטש מען זאל זייא אריינשטעקין אין דיא ערד, אונ קעקע איז אויך דערטייטש אריינגעשטעקט די נאדיל אין לייב: (כט) ואל תחלל את בתך להזנותה. זאלסט ניט פארשעמען דיין טאכטער צו מאכען זיא זאל מזנה זיין, זאגט רש"י (במוסר

רש"י

הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה: פאת זקנך. (מכות כא) סוף הזקן וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים שלהיות משרטין בשרם כשמת להם מת: וכתבת קעקע. (מכות כא) כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם: קעקע. לשון (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל ב כא) והוקענום. תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחובין בקרקע. א פורפו"ינט בלע"ז: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה.

שפתי חכמים

עיקרי הכ"ער שבאחורי הקדקד שמשם ולמטה שער העורף דעורף להדי הלוחר הוא ונמלא שכל עיקרי השער הם נטויי' בסוף הראש בעיגול חוץ מן הלדעים שיורדין מכאן ומכאן ולמטה ומעכבי' העיגול וכשיסחית שער הלדעין בתער וישוה אותם לאחורי אזניו ולפדחתו נשאר כל ראשו מוקף סביב בעיגול ולפיכך אמר לא תקיפו פאת ראשכם במקו' לא תשחיתו לדעיכם. הרא"ם: ר ר"ל במקום חבור הלחי עם הלדע להדדי כן ב' פאות ואת רחב העלם שבלחי ואחת בסוף רוחב הלחי שבלחי רחב בראשו והם הנקראי' תפוחי הפנים וכא אותו הקלה באמלע הפני' והוא סוף רוחב הלחי ואחת במקום חבור שני הלחיים יחד בסנטרו שבו שבולת הזקן. רא"ם. ויש עוד פירושים אחרים עיין בטור יורה דעה סימן קפ"א: ש דאם לא כן מה ענינו לכאן אלא לא תנהגו ולא תעוגנו שכן מעשה האמורים: ת הורה לנו בזה שאינו חייב אלא אם כן כתב ואינו חייב אלא אם כן קעקע וכן הוא במכות דף כ"א: א ר"ל האדם שנתלה עליו נראה כאלו הוא

פירוש לתורת אלהים

איער קאפ ולא תשחית אונ זאלסט ניט פר דארבן די עקין פון דר בארד: (כח) ושרט אונ אקראצונג לנפש פון וועגן איין טוט לייב לא תתנו בבשרכם זאלט איר ניט געבען אין איער פלייש וכתובת קעקע אונ אשרייבונג וואס עס איז איין גיגראבן אין לייב צו נעמן אנאדל אונ אום קריצן אין לייב אותיות לא תתנו בכם טארט איר ניט געבען אין אייך אני יי איך בין גאט איך בין אויף אייך גוזר איר זאלט די זאכן ניט טאן אונ איך בין באגלייבט צו באצאלען שכר אונ פורעניות: (כט) אל תחלל וגו' להזנותה דוא זאלסט ניט געבען צו איינם דיין טאכטער ער זאל מיט איר מזנה זיין ולא תזנה אונ די ערד זאל ניט אפ קערן [ע"יש"י]

מצות השם

אז דאס שטרעכילי איז ניט דא האט די יוד גאר ניט קיין פנים פון איין יוד אזו אויך אז איין יוד נעמט זיך אראפ דעם שפיץ פון דער בארד האט ער גאר ניט קיין פנים פון קיין יוד אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט: (רנג) וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם. דס איז די לא תעשה אז מען טאר זיך ניט אום קריצין אויף זיין פלייש עפיס איין נאמן אבר איין אנדרי זאך אונ מען זאל דס מיט פארב אן לאזין אונ די מצוה גייט אן אין יעדר צייט:

תִּזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה׃
ל אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ לא אַל־תִּפְנוּ אֶל־
הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ

תִּטְעֵי אַרְעָא וְתִתְמְלֵי
אַרְעָא עֲצַת חִטְאִין׃ ל יָת
יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי תִּטְּרוּן
וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן
דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃ לא לָא
תִתְפְּנוּן בָּתַר בִּדִּין
וּדְכוּרוּ לָא תִתְבְּעוּן

תו"א ומלאה הארץ זמה יומא יח יבמות לז נזיר מ: את שבתותי תשמרו ס' סוטר פ' ברחשים:

בעל הטורים

במס' מכות דף כח): (כט) ומלאה הארץ זמה. וסמיך ליה (ל) את שבתותי לו' סקבה דסתה ריגלה (וערש"י קידושין דף פה) שאוכלין ושותין ושמחין בשבתות והיינו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב: סמך שבתותי תשמורו לאל תפנו אל האובות שהשואל באוב אינו מודה בשבת:

רש"י

במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכה"א (ירמיה ג) וימנעו רביבים וגו': (ל) ומקדשי תיראו. (יבמות ה) לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש ב דוחה שבת: (לא) אל תפנו אל האובות. אזהרה לבעל אוב ג וידעוני (סנהדרין סה). בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו. וידעוני מכניס עלם חיה ששמה ידוע ד לתוך פיו והעלם מדבר: אל תבקשו. להיות

בית יהודא

בִּתּוֹ פְּנוּיָה לְבִיאָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין) מֶען מֵיינְט דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָט אַטָאכְטֶער וָוס זיא איז לֶעדִיג וזיא הָט קֵיין מַאן טָאר עֶר נִיט גֶעבֶּען זַיין טָאכְטֶער צוּ אֵיינֶעם עֶר זָאל איר בּוֹעֵל זַיין נִיט וֶועגִין צוּ מְקַדֵּשׁ איר זַיין זיא זָאל זַיין וַוייבּ וֶוערִין, נָאר וֶועגִין עֶר זָאל מִיט איר מְזַנֶּה זַיין, דָס טָאר מֶען נִיט: וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ. די עֶרְד זָאל נִיט מְזַנֶּה זַיין (אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן) אוּבּ דוּ וֶועסְט אַזוֹ טָאן, דוּ וֶועסְט דִיךְ בַּשֶׁעפְּטִיגֶען מִיט מְזַנֶּה זַיין (הָאָרֶץ מְזַנָּה אֶת פֵּירוֹתֶיהָ) וֶועט דיא עֶרְד אַוֶועק נֶעמֶן פוּן דִיר אִירֶע פֵּירוֹת (לַעֲשׂוֹתָן בְּמָקוֹם אַחֵר) זֵיי זָאלֶן וַואקְסִין אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט (וְלֹא בְּאַרְצְכֶם) נִיט אִין אַייעֶר לַאנְד (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶר פָּסוּק (וַיִּמָּנְעוּ רְבִיבִים) דֶער רֶעגִין אִיז פַארְמִיטֶען גְוֶוארִין, עֶס הָט אוֹיפְגֶעהֶערְט רֶעגֶענֶען, (וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ) וַוייל דוּא הָאסְט אַשְׁטֶערֶען פוּן אַאִשָּׁה וָואס אִיז אַזוֹנָה: (ל) וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ. איר זָאלְט מוֹרָא הָאבִּין פַאר מַיין מִקְדָּשׁ, מֶען מֵיינְט (לֹא יִכָּנֵס) עֶר זָאל נִיט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (לֹא בְּמַקְלוֹ) נִיט מִיט זַיין שְׁטֶעקִין (וּבְמִנְעָלוֹ) אוּנ נִיט מִיט זַיינֶע שִׁיךְ (וּבַאֲפוּנְדָּתוֹ) אוּנ נִיט מִיט זַיין לֶעדֶערְנֶעם גַארְטִיל (וּבְאָבָק שֶׁעַל רַגְלָיו) אוּנ נִיט מִיט דִי שְׁטוֹיבּ וָואס אוֹיף זַיינֶע פִיס (וְאַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי מַזְהִירְכֶם עַל הַמִּקְדָּשׁ) אֲפִילוּ אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיבָּאטֶען איר זָאלְט הַאלְטִין הַיילִיג דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (אֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמוֹרוּ) זָאלְט איר הִיטֶען מַיינֶע שַׁבָּתִים (אֵין בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת) דָס בָּאהֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁטוֹיסְט נִיט אַוֶועק שַׁבָּת, מֶען טָאר נִיט בָּאהֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שַׁבָּת: (לא) וְאַל תִּפְנוּ אֶל הָאוֹבוֹת. איר זָאלְט אַייךְ נִיט קֶערֶן צוּ דִיא מְכַשְּׁפִים וָואס מַאכִין כִּשּׁוּף מִיט אוֹבוֹת אוּנ מִיט יִדְעוֹנִי, זָאגְט רַשִׁ"י (אַזְהָרָה לְבַעַל אוֹב וְיִדְּעוֹנִי) דָאס אִיז אָנְגֶעזָאגְט מֶען זָאל נִיט מַאכֶען כִּשּׁוּף מִיט אוֹב אוּנ יִדְעוֹנִי (בַּעַל אוֹב זֶה פִּתּוֹם הַמְדַבֵּר מִשֶּׁחָיו) דֶער כִּשּׁוּף פוּן אוֹב וֶוערְט גֶעמַאכְט, מֶען נֶעמְט אַבֵּיין פוּן אַטוֹיטִין מֶענְטְשׁ אוּנ מֶען לֶייגְט אִים אוּנְטֶער דֶעם אָרֶעם אוּנ דֶר בֵּיין רֶעט וָואס דֶר מֶענְטְשׁ וִויל (וְיִדְּעוֹנִי) אוּנ דֶער כִּשּׁוּף יִדְעוֹנִי וֶוערְט גֶעמַאכְט (מַכְנִיס עֶצֶם חַיָּה שֶׁשְּׁמָהּ יָדוּעַ לְתוֹךְ פִּיו) עֶר נֶעמְט אַרַיין אִין מוֹיל אַבֵּיין פוּן אַחַיָּה וָואס הֵייסְט יָדוּעַ (וְהָעֶצֶם מְדַבֵּר) אוּנ דֶער בֵּיין רֶעט וָואס דֶר מֶענְטְשׁ וִויל: וְאַל תְּבַקְשׁוּ. (לִהְיוֹת עֲסוּקִים בָּם) איר זָאלְט נִיט וֶועלִין זַיין בַּשֶׁעפְטִיגְט מִיט דֶעם כִּשּׁוּף (שֶׁאִם

שפתי חכמים

כתחב בקרקע והוקע לי' תחיבה: ב וא"ת היאך סלקא דעתך דבנין מקדש דוחה שבת הא מקדש עשה ושבת עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וי"ל דאי לאו קרא ה"א הואיל ומקריבין במקדש קרבנות שדוחין שבת דעבודה דוחה שבת א"כ ק"ו בנין המקדש שתדחה לכך איצטריך קרא. ואע"פ שהקדים שבת לביהמ"ק ש"מ דבנין בהמ"ק אינו דוחה שבת כמו שפירש"י בפ' ויקהל א"כ למה נאמר אני ה'. וי"ל כיון דכתי' יראה גבי מקדש ה"א שהוא דוחה שבת שאין בה אלא שמירה בעלמא משום הכי כתיב אני ה' ובזה כנוי יתורץ קושיות דלעיל: ג לפי שנא' בפ' שופטים לא ימלא בך וגו' והתם ג"כ אוסר' על זה ולא נא' שם כרת והכא כתיב כרת שנא' והכרתי אותו מקרב עמו א"כ ודאי בכאן מדבר בבעל אוב עלמו והתם מדבר בשואל בבעל אוב: ד כ' רבינו שמשון בשם ר' מאיר בר קלונימוס שהיא חיה ששמה

פירוש לתורת אלהים

וּמָלְאָה אוּנ עֶס וֶועט וֶוערֶן דֶער פִילְט דִיא עֶרְד מִיט שְׁלֶעכְטֶע עֵצוֹת פוּן זְנוּת: (ל) אֶת אוּנ מַיינֶע שַׁבָּתִים זָאלְט איר הִיטֶן איר זָאלְט קֵיין מְלָאכָה טָאן וּמִקְדָּשִׁי אוּנ פַאר מַיין בהמ"ק זָאלְט איר זִיךְ פָארְכְטֶן [ע' רש"י]. אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט: (לא) אַל תִּפְנוּ איר זָאלְט זִיךְ נִיט קֶערֶן אֶל צוּ דִי כִּישׁוּף מַאכֶערְס וָוס זֵיי וֶוערֶן

מצות השם

(רנד) וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין בֵּיהמ"ק אַרַיין מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין אוּנ מִיט דִי שִׁיךְ אוּנ נִיט מִיט דֶעם שְׁטוֹבּ וָואס אוֹיף דִיא פִיס וָוארוּם דָס אִיז נִיט דֶּרֶךְ כָּבוֹד אוֹיךְ אַז אִין שׁוּל טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט לַאכִין אוּנ שְׁמוּסִין קֵיין דְבָרִים בְּטֵלִים אוּנ מֶען טָאר אִין איר נִיט שְׁלָאפִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט:

(רנה) אַל תִּפְנוּ אֶל הָאוֹבוֹת. דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט קֶערִין צוּ דֶעם כִּשּׁוּף פוּן דִי אוֹבוֹת וָוס זֵיי פְלֶעגִין צוּ טָאן אַזוֹנֵי פְּעוּלוֹת וָוס עֶס הָט זִיךְ גִדַאכְט אַז מֶען הֶערְט רֶעדִין אֵיין קוֹל פוּן אוּנְטֶר דֶר עֶרְד אָדֶער זֵיי הָאבּ גִינוּמֶן אֵיין שַׁארְבֶּען פוּן דֶעם מוֹחַ פוּן אֵיין טוֹטִין מֶענְטְשׁ אוּנ הָאבֶּן מִיט דֶעם כִּשּׁוּף גִבְרוֹכְט בִּיז מֶען הָט גֶהֶערְט אֵיין קוֹל פוּן אוּנְטֶר זִיךְ אוּנ מֶען הָט מִיט דֶעם גֶרֶעט דָס טָאר מֶען נִיט אוּנ עֶס אִיז אַגְרוֹסֶי עֲבֵירָה אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט:

(רנו) וְאֶל הַיִּדְּעוֹנִים. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל זִיךְ נִיט קֶערִין צוּ דֶעם כִּשּׁוּף פוּן דִי יִדְעוֹנִים וָוס זֵיי פְלֶעגֶן צוּ נֶעמֶן אַבֵּיין פוּן אַחַיָּה אוּנ הָאבֶּן גִילֶייגְט אַמֶענְטְשׁ אִין מוֹיל אַרַיין אוּנ הָאבֶּען אִים גִגֶעבֶּן אַזֶעלְכֵי קְרֵייטִיכְצֶר וָוס דֶר מֶענְטְשׁ אִיז בַּטֵייבְּט גְוָוארֶן

לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי
זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס

לְאִסְתַּאֲבָא בְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ לב מִן קֳדָם דְּסָבַר בְּאוֹרַיְתָא תְּקוּם וּתְהַדַּר אַפֵּי סָבָא וְתִדְחַל

תו"א מפני שיבה תקום והדרת מגילה יז קידושין לב לג׃ זקן ויראת מאלהיך שם מליעא כח׃

בעל הטורים

(לא) אני ה׳ וסמיך ליה מפני שיבה תקום אמר הקב"ה אני כבדתי זקנים שנא׳ ונגד זקניו כבוד׃ (לב) זקן ויראת. אזהרה לזקן שלא יטריח׃ מפני שיבה תקום וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לו׳ אפילו מפני זקן אשמאי׃ אני ה׳ וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לו׳ כל המטה דינו של גר כאלו מטה

בית יהודא

תִּתְעַסְּקוּ בָם) וָוארוּם אַז אִיר וֶועט זַיין בַּשֶׁעפְטִיגְט מִיט דִיא כִּשּׁוּף (אַתֶּם מִיטַמְּאִין לְפָנַי) וֶועט אִיר זַיין טָמֵא בַּייא מִיר (וַאֲנִי מְתַעֵב אֶתְכֶם) אוּנ אִיךְ וֶועל אַייךְ פַארְמִיאוּסִין׃ וַאֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. הקב"ה זָאגְט אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט (דְעוּ אֶת מִי אַתֶּם מַחְלִיפִים בְּמִי) וַוייסְט וֶועמֶען אִיר פַארְטָאהְשְׁט אוֹיף וֶועמֶן, אִיר פַארְטָאהְשְׁט וּפַארְבַּייטו) דֶעם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹיף דֶעם כִּשּׁוּף פוּן אוֹב וְיִדְּעוֹנִי׃ (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. פַר אַלְטֶען מַאן זָאלְסְטוּ אוֹיפְשְׁטֵיין (יָכוֹל זָקֵן אַשְׁמַאי) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ פַאר אַלְטֶען מַאן אַרְשָׁע זָאל מֶען אוֹיךְ אוֹיפְשְׁטֵיין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק זָקֵן (אֵין זָקֵן אֶלָּא שֶׁקָּנָה חָכְמָה) זָקֵן וֶוערְט נָאר גֶערוּפֶען דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אַחָכָם, אַלַמְדָן׃ וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן. דוּ זָאלְסְט בֶּעשֵׁיינֶען דֶעם פָּנִים פוּן אַלַמְדָן, זָאגְט רַשִׁ"י (אֵיזֶהוּ הִדּוּר) מִיט וֶועלְכֶע זַאכֶן זָאל עֶר אִים בַּשֵׁיינֶען (לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ) עֶר זָאל נִיט זִיצֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס דֶער לַמְדָן זִיצְט אוֹיף אִים שְׁטֶענְדִיג (וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו) עֶר זָאל נִיט צוּוַוארְפִין זַיינֶע רֵייד, עֶר זָאל נִיט זָאגֶן צוּם לַמְדָן עֶס אִיז נִיט וִויא דוּ זָאגְסְט, נָאר אוֹיבּ עֶר וֵויים דֶר לַמְדָן הָאט אַטָעוּת זָאל עֶר צוּ אִים זָאגִין מִיט כָּבוֹד, מִיר דַאכְט זִיךְ אַז אִין דֶעם סֵפֶר שְׁטֵייט אַנְדֶערְשׁ, זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל יַעְצִים עֵינָיו כְּמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אַז אֵיינֶער זֶעהְט פוּן וַוייטִין אַלַמְדָן גֵייט זָאל עֶר מֶעגִין פַארְמַאכִין דִיא אוֹיגִין עֶר זָאל אִים נִיט זֶעהְן בִּיז עֶר וֶועט אַרִיבֶּערְגֵיין, עֶר זָאל נִיט דַארְפִין אוֹיפְשְׁטֵיין פַאר אִים (לְכָךְ נֶאֱמַר וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק זָאלְסְט מוֹרָא הָאבֶּן פַר הקב"ה (שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה מָסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֵׂהוּ) דִיא זַאךְ אִיז אִיבֶּערְגִיגֶעבִּין צוּ דִי הַארְץ פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס טוּהְט דִי זַאךְ (שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הוּא) עֶס וֵויים קֵיינֶער נִיט וָוס עֶר הָאט גֶעמֵיינְט נָאר עֶר אַלֵיין, פַר מֶענְטְשִׁין קֶען עֶר זָאגִין עֶר הָאט דֶעם לַמְדָן נִיט גֶזֶעהְן, אָבֶּער עֶר וֵויים אִין הַארְצִין אַז עֶר הָט דֶעם לַמְדָן יָא גֶזֶעהְן אוּנ עֶר הָאט נִיט גֶוָואלְט אוֹיפְשְׁטֵיין פַר אִים, דְרִיבֶּער הָט עֶר פַארְמַאכְט דִיא אוֹיגִין מֶענְטְשִׁין זָאלִין מֵיינֶען עֶר זֶעהְט אִים נִיט (וְכָל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב) אוּנ יֶעדֶער זַאךְ וָואס אִיז אִיבֶּערְגִיגֶעבִּין צוּ דִי הַארְץ פוּן מֶענְטְשׁ, עֶס וֵויים קֵיינֶער נִיט וָוס עֶר הָט גֶעמֵיינְט, גוּט אָדֶער שְׁלֶעכְט, נָאר עֶר אַלֵיין, אוּנ עֶר קֶען נַארֶען מֶענְטְשִׁין אוּנ זָאגִין עֶר הָאט גֶעמֵיינְט גוּט (נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ) זָאגְט אוֹיף אִים דֶער פָּסוּק זָאלְסְט מוֹרָא הָאבֶּן פַאר הקב"ה, וָואס עֶר וֵויים וָואס דוּ הָאסְט

רש"י

עסוקים בם ה שאם תעסקו בם אתם מיטמאין לפני ואני מתעב אתכם: אני ה׳ אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי: (לב) מפני שיבה תקום. (ת"כ. קידושין לב) יכול זקן ו אשמאי. ת"ל זקן אין זקן אלא שקנה ז חכמה: והדרת פני זקן. איזהו הדור לא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעלים עיניו ח כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נא׳ בו ויראת

שפתי חכמים

ידוע וכמין חבל גדול יולא משורש שבארץ ששם גדלה אותה חיה כעין קשואין ולדלועין אלא שהידוע צורתו כצורת אדם בין בצורת פניו בין בצורת שאר אבריו ומטבורו הוא מחובר באותו חבל ואין כל ברי׳ רשאי להתקרב במלא החבל שטורפת והורגת את הכל ובמלא החבל רועה את כל סביבותיה וכשבאים לצוד אותה מורים בחיצים מרחוק אל החבל עד שיפסוק ומיד מתה. סמ"ג ע"כ: ה דק"ל דפשיטא הוא דאין אדם מטמא את עצמו מדעתו ומתרץ להיות עסוקים בו כו׳: ו רש"י מפרש ל׳ אשם כלו׳ רשע שחייב הרבה אשמות. ור"ת מפרש שהוא בור לשון של לא תשם ומתרגמינן לא תבור ר"ל בור: ז לאו מנוטריקון דזקן דרש רק מג"ש דזקן זקן מזקני ישראל כדכתי׳ אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו כלו׳ שהם גדולים והכמים: ח וא"ת היאך סלקא דעתך דיעלים עיניו פשיט׳ שעובר וי"ל דה"פ יכול יעלים עיניו קודם שיבא לד׳

ליקוטי יהודא

(לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. סִפְרֵי מוּסָר זָאגִין מֶען מֵיינְט פַאר דַיין אֵייגֶענֶע אֶלְטֶער זָאלְסְטוּ אוֹיפְשְׁטֵיין, זָאלְסְט אוֹיפְשְׁטֵיין טָאהְן תְּשׁוּבָה אֵיידֶר דוּ וֶוערְסְט אַלְט, וִוי דֶר פָּסוּק זָאגְט אַשְׁרֵי אִישׁ יְרֵא אֶת ה׳, וָואל דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס טוּט תְּשׁוּבָה וֶוען עֶר אִיז נָאךְ אַמֶענְטְשׁ, וֶוען עֶר אִיז נָאךְ יוּנְג מִיט זַיינֶע כּוֹחוֹת, וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן, מִיט דִיא תְּשׁוּבָה וֶועסְטוּ בַּשֵׁיינֶען דַיין פָּנִים וֶוען דוּא וֶועסְט זַיין אוֹיף דִיא אֶלְטֶער׃

פירוש לתורת אלהים

גֶערוּפֶען אוֹבוֹת וְיִדְּעוֹנִים אַל תְּבַקְשׁוּ אִיר זָאלְט נִיט בַּאגֶערֶען צוּ טָמֵא וֶוערֶען דוּרךְ זֵיי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט׃ (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה פַאר אַגְרַייז גְרָאעֶן תָּקוּם זָאלְסְטוּ אוֹיף שְׁטֵיין וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן אוּנ דוּא זָאלְסְט בַּשֵׁיינֶען דֶעם פָּנִים פוּן אֵיין אַלְטֶען מַאן [ע׳ רש"י] וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אוּנ זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטֶן פַר דַיין גָאט׃

מצות השם

אוּנ אִיז אַנִידֶער גִפַאלִין אַזוֹי וִוי אַשִׁיכּוֹר אוּנ עֶר הָט גִפְּלָאדִירְט אַזֶעלְכֵי וֶוערְטֶר וָוס זֵיי הָאבֶּן קֵיין בַּדֵייטוּנְג נִיט גִהַאט מֶען הָט גָאר נִיט פַר שְׁטַאנֶען נָאר דִי כִּשּׁוּף מַאכֶערְס הָאבֶּען פוּן דִי וֶוערְטֶער גְמַאכְט אוּם לֵייגִין אוּנ הָאבֶּן דַאמִיט פַאלְשֶׁע נְבִיאוֹת גִיזָאגְט פַר דֶעם פָאלְק אַזוֹי הָט אוּנְז דִי תּוֹרָה אָן גְזָאגְט אַז מֶען טָאר אָן דֶעם נִיט גְלֵייבִּין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט׃

(רנז) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. דָס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען דַארְף זִיךְ אוֹיף שְׁטֶעלֶען אַז מֶען זֶעהְט גֵיין אֵיין אַלְטֶען מַאן אוּנ מֶען זָאל עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן אֵיין (תַּלְמִיד חָכָם) אוּנ אֲפִילוּ דֶר תַּלְמִיד חָכָם אִיז אֵיין יוּנְגֶער מַאן דַארְף מֶען אוֹיךְ פוּן זִיצֶן אוֹיף הֵייבֶּען אַז עֶר גֵייט דוּרְךְ נָאנְט פַר דִי אוֹיגֶען נָאר אַז עֶר אִיז נִיט קֵיין תַּלְמִיד חָכָם דַארְף מֶען זִיךְ נִיט פַר אִים אוֹיף הֵייבֶּן נָאר אַז עֶר אִיז אֵיין אַלְטֶער מַאן אוּנ פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים אַרוֹס אַז מֶען דַארְף עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן אֵיין רֶבִּין אוּנ מֶען טָאר נִיט מְבַזֶּה זַיין קֵיין תַּלְמִיד חָכָם אוּנ דֶר וָוס עֶר אִיז מְבַזֶּה אֵיין תַּלְמִיד חָכָם דֶר הָט נִיט קֵיין חֵלֶק לעוה"ב אוֹיךְ שְׁרַייבֶּן אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים אֲפִילוּ אֵיין גוֹי וָואס עֶר אִיז אַלְט זָאל מֶען אִים בַּאשֵׁיינֶען מִיט גוּטֶע וֶוערְטֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵיט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט׃

לא

רביעי ששי בשהן מחוברין לג וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר
בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: לד כְּאֶזְרָח
מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגָּר אִתְּכֶם
וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה

אונקלוס

מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ: לג וַאֲרֵי
יִתְגַּיַּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא
בְּאַרְעֲכוֹן לָא תוֹנוּן יָתֵהּ:
לד כְּיַצִּיבָא מִנְּכוֹן יְהֵי
לְכוֹן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר
בֵּינֵיכוֹן וְתִרְחַם לֵהּ כְּוָתָךְ
אֲרֵי דַיָּרִין הֲוֵיתוֹן בְּאַרְעָא
דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:
לה לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין
בְּמִשְׁחֲתָא בְּמַתְקְלָא

רשב"ם (לה) במדה. במדת קרקע:

תו"א וכי יגור אתך גר מגילה יז יבמות מו: לא תונו אותו מציעא נט: לא תעשו עול במשפט מציעא סא בתרא פט:

בעל הטורים

דינו של הקב"ה: (לה) במדה ג'. דין ואידך אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה. הארך אמות במדה הראשונ' מה התם איירי במדת קרקע

רש"י

מאלהיך: (לג) לא תונו. אונאת דברים לא תאמר לו אמש היית עובד ע"א ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה: (לד) כי גרים הייתם. מום שבך אל תאמר לחברך: אני ה' אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני: (לה) לא תעשו עול במשפט. אם לדין הרי כבר נא' לא תעשו עול במשפט ומהו משפט השני כאן היא המדה והמשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין י שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שנאוי ומשוקץ. חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין ב מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: במדה. זו מדת

בית יהודא

גֶעטְרַאכְט: (לג) ולא תונו]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אוֹנָאַת דְּבָרִים) זָאלְסְט נִיט דֶערְצֶערְנֶען דֶעם גר מִיט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד (לֹא תֹאמַר לוֹ) זָאלְסְט נִיט זָאגִין צוּ אִים (אֶמֶשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים) גֶעכְטִין בִּיזְטוּ גֶוֶועןְ אַגֶעצִין דִינֶער (וְעַכְשָׁיו אַתָּה בָּא לִלְמוֹד תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה) אוּנ אִיצְט קוּמְסְטוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה וָוָס אִיז גֶגֶעבֶּען גֶוָוארִין פוּן הקב"ה: (לד) וְכִּי גֵרִים הֱיִיתֶם]. אִיר זֶענְט דָאךְ אוֹיךְ גֶוֶוען גֵרִים (מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֵרְךָ) מִיט דֶעם פֶעלֶער וָוָס דוּא הָאסְט זָאלְסְטוּ נִיט פַארְשֶׁעמֶען דַיין חָבֵר וָואס הָאט אוֹיךְ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען פֶעלֶער: וַאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם]. הקב"ה זָאגְט (אֱלֹהֶיךָ וֵאלֹהָיו אֲנִי) אִיךְ בִּין דַיין גָאט אוּנ בִּין אוֹיךְ זַיין גָאט: (לה) ולא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט]. זָאגְט רש"י (אִם לְדִין) אוֹיבּ מֶען מֵיינְט אַדַיין זָאל נִיט טָאן אוּמְרֶעכְט וְזָאל נִיט פַאלְשׁ פַּסְקֶנֶען אַדִין (הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר) דָאס הָאט דָאךְ דִי תּוֹרָה אַמָאל גְזָאגְט לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, אִיר זָאלְט נִיט טָאן אוּמְרֶעכְט אִין אַדִין (וּמַהוּ מִשְׁפָּט הַשֵּׁנִי כָּאן) וָואס מֵיינְט מֶען מִיט דֶעם וָוארְט מִשְׁפָּט וָואס דָא אִיז גֶלֶערְנְט אִין פָּסוּק (הִיא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמְּשׂוּרָה) דָם מֵיינְט מֶען דִיא מָאס אוּנ דִי וָואג (מְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דַיָּן) דֶער וָוָס מֶעסְט וֶוערְט עֶר גִירוּפִין דַיָּין (שֶׁאִם יְשַׁקֵּר בַּמִּדָּה) אוֹיבּ עֶר וֶועט גֶעבֶּען אַפַאלְשֶׁע מָאס (הֲרֵי הוּא כִּמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין) אִיז עֶר גְלֵייךְ וִויא עֶר וָואלְט גֶוֶוען אַדַיין אוּנ וָואלְט גֶעפַּסְקְנְט אַפַאלְשִׁין דִין וְנִקְרָא עָוֶל שָׂנְאוּי וּמְשׁוּקָּץ חֵרֶם וְתוֹעֵבָה) דֶעם מֵיינוּנְג פוּן דִי פִינְף וֶוערְטֶער שְׁטֵייט אִין דִיא סֶדְרָה פָּסוּק טו) (וְגוֹרֵם לַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּדַיָּין) אוּנ עֶר בְּרֶענְגְט דִיא זֶעלְבִּיגֶע פִינְף שְׁטְרָאפִין וָוָס שְׁטֵייט בַּיי אַדַיין וָואס פַּסְקֶנְט אַפַאלְשִׁין דִין (מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ) עֶר אִיז מְטַמֵּא דִי לַאנְד (וּמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם) עֶר פַארְשֶׁעמְט דֶעם נָאמֶען פוּן הקב"ה (וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה) וֶועגִין אִים גֵייט אַוֶועק דִיא שְׁכִינָה פוּן דִיא יוּדִין (וּמַפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב) אוּנ דִיא יוּדִין פַאלִין אִין דֶעם שְׁוֶוערְד פוּן זֵייעֶרֶע פֵיינְד (וּמַגְלֶה אוֹתָם מֵאַרְצָם) אוּנ עֶר פַארְטְרַייבְּט דִיא יוּדִין פוּן זֵייעֶר לַאנְד: וּבַמִּדָּה]. (זוּ מִדַּת

שפתי חכמים

אמות שלו דאינו חייב לקום מפניו אלא כשיבא לארבע אמות שלו: ט דהא בפ' בהר כתיב לא תונו שמדבר באונאת ממון דשם מדבר במקח וממכר וא"כ ע"כ לא תונו דכ' כאן מדבר באונאה דברים: י משום דכתיב משפט מלמד שהמודד נקר' דיין וכ"מ שאם שיקר במד' הרי הוא כו': כ וק' למה צריך משפט ללימוד זה הא ג"כ בכאן כתי' עול משמע עול ושנאוי כמו שפירש"י לעיל גבי דיין. וע"ק למה פי' בכאן וגורם לה' דברי' וכו' למה לא פי' זה לעיל בדיין. וי"ל דכך כוונת רש"י למה צריך למכתב משפט ללמד שהוא כדיין לענין מאי אין לומר לענין שיהא קרוי עול.

פירוש לתורת אלהים

(לג) וְכִי יָגוּר אוּנ אַז עֶס וואוֹנְט מִיט דִיר אַגֵר בְּאַרְצְכֶם אִין אַיְיעֶר לַאנְד לֹא תוֹנוּ זָאלְסְטוּ אִים נִיט נַארֶען מִיט רֵייד: (לד) כְּאֶזְרָח ווִי אַגִיבָּארֶענֶער יוּד פוּן אַייךְ זָאל עֶר זַיין הַגֵּר דֶער גֵר וָוָס וואוֹנְט מִיט אַייךְ וְאָהַבְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אִים לִיבּ הָאבֶּן אַזוֹ ווִי דִיךְ אַלֵיין כִּי ווָארוּם אִיר זֶענְט אוֹיךְ גֶוֶוען גֵרִים אִין לַאנְד מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַיְיעֶר גָאט אִיךְ בִּין דַיין גָאט אוּנ זַיין גָאט: (לה) לֹא תַעֲשׂוּ אִיר זָאלְט נִיט טָאן קֵיין אוּם רֶעכְט אִין מִשְׁפָּט אוּנ וָוָס אִיז דֶר מִשְׁפָּט בַּמִּדָּה אִין דֶער מָאס פוּן עֶרְד וֶוען אֵיינֶער קוֹפְט בַּיי דֶעם אַנְדֶרֶן אַפֶעלְד פוּן צֶעהֶן אֵיילֶן טָארְסְטוּ אִים נִיט פַאלְשׁ מֶעסְטֶען בַּמִּשְׁקָל אִין דֶער וָואג אִיר זָאלְט נִיט פַאלְשׁ וֶועגֶען

מצות השם

(מנח רנט) לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט וגו'. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט מַאכֶן אֵיין קְלֶענֶערִי מָאס אָבֶּר קְלֶענִירֶע גֶוויכְט ווִי אַלֶע מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן אִין זַיין שְׁטָאט ווִידֶער טָאר מֶען נִיט נַארֶען מִיט דֶר מָאס פוּן דֶר עֶרְד וֶוען אֵיינֶער קוֹפְט בַּיי דֶעם אַנְדֶערֶען אֵיין שְׁטִיקִיל פֶעלְד פוּן צֶעהֶן אֵיילֶען טָאר עֶר אִים נִיט פַאלְשׁ מֶעסְטֶען אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער [illegible] אָן. ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל הָאבֶּען גְרֶעכְטֶע וָואגֶען נִיט קֵיין פַאלְשֶׁע אוֹיךְ דִי מָאסֶן פוּן גֶטְרַאנְק זֵיי זָאלֶען נִיט זַיין פַאלְשׁ אוּנ אֲפִילוּ אֵיין גוֹי טָאר מֶען נִיט גֶעבֶּען קֵיין פַאלְשֶׁע מָאס אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט:

אשר

בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ לו מֹאזְנֵי צֶדֶק
אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק
יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ לז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
אֲנִי יְהוָה׃ פ חמישי כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

וּבִמְכַלְתָּא׃ לו מֹאזְנָוָן
דִּקְשׁוֹט מַתְקְלָן דִּקְשׁוֹט
מְכִילָן דִּקְשׁוֹט וְהִינִין
דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן אֲנָא
יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית
יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם׃
לז וְתִטְּרוּן יָת כָּל קְיָמַי
וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן
יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃ א וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר

תו"א מאזני צדק סנהדרין לט: הין צדק מליעה מט:

רשב"ם ובמשורה. מדת הלח. כמו שאמרו ומים במשורה תשתה: (לו) והין. מדת הלח:

בעל הטורים

אף הכא איירי במדת קרקע: (לו) והין צדק יהיה לכם. וסמיך ליה ושמרתם את כל חקותי. לו' שהמעוות המדות כאילו עובר על המצות כולם:

בית יהודא

הָאָרֶץ) (בַּמִּדָּה) מיט אַמָּאס, מֵיינְט מֶען די מָאס וָואס מֶען מֶעסְט מִיט איר עֶרְד: וּבַמִּשְׁקָל). (כְּמַשְׁמָעוֹ), די גֶעוִויכְטֶער וָואס מֶען וֶועגְט מִיט זַייא, פֿוּנְטִין, פּוּדִין: וּבַמְּשׂוּרָה). (הִיא מִדַּת הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ) מֵיינְט מֶען די מָאס וָואס מֶען מֶעסְט מִיט איר נַאסֶע זַאכֶן אוּנ טְרוּקֶענֶע זַאכֶן, דְּהַיְינוּ אַקְוָוארְט, אַטָאפּ, אַקְוָואטִירוּל: (לו) וְאַבְנֵי צֶדֶק). ריכְטִיגֶע שְׁטֵיינֶער (הֵם הַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁשּׁוֹקְלִין כְּנֶגְדָּן) מֵיינְט מֶען דיא גֶעוִויכְטֶער וָואס מֶען וֶועגְט גֶעגִין זֵיי, פוּנְטִין הַאלְבֶּע פוּנְטִין פּוּדִין: וְאֵיפָה). (הִיא מִדַּת הַיָּבֵשׁ), די מָאס וָואס הֵייסְט אֵיפָה הָט מֶען מִיט איר גֶעמֶאסְטִין נָאר טְרוּקֶענֶע זַאכֶען: וְהִין). (זוֹ הִיא מִדַּת הַלַּח), די מָאס וָואס הֵייסְט הִין, הָאט מֶען מִיט איר גִימָאסְטִין נָאר נַאסֶע זַאכִין, דיא צְווייא מָאסִין „אֵיפָה אוּנ הִין" זָאלִין אויךְ זַיין ריכְטִיגֶע מָאסִין: וַאֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם). איךְ הָאב אַייךְ אַרויסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם (עַל מְנַת כֵּן) אוֹיף דֶעם תְּנַאי איר זָאלְט הַאנְדְלֶען עֶרְלִיךְ אוּנ נִיט נַארֶען אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַזַאךְ הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט (אֲנִי הִבְחַנְתִּי בְמִצְרַיִם) איךְ הָאב גֶעוָואסְט אִין מִצְרַיִם (בֵּין טִיפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְטִיפָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר) וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ איז אַבְּכוֹר בַּיי זַיין פָאטֶער אוּנ וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ איז נִיט אַבְּכוֹר בַּייא זַיין פָאטֶער וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ איז גִבָּארִין גֶעוָוארִין פוּן זַיין פָאטֶערְס עֶרְשְׁטֶער טְרָאפִּין זֶרַע אוּנ איז גֶעשְׁטָארְבִּין אִין מִצְרַיִם, אוּנ וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ איז נִיט גִבָּארִין גִיוָוארִין פוּן עֶרְשְׁטִין טְרָאפִּין זֶרַע, אוּנ איז גֶעבְּלִיבֶּען לֶעבִּין אִין מִצְרַיִם) (וַאֲנִי נֶאֱמָן לְהִפָּרַע) אוּנ איךְ בִּין בֶּעגְלוֹיבְּט גֶעצָאהְלְט וֶוערִין נִצוּא שְׁטְרָאפִין) (מִמִּי שֶׁטּוֹמֵן מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח) פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס בֶּעהַאלְט זַיינֶע גֶעוִויכְטֶער וּפוּנְטִין) אִין זַאלְץ זֵיי זָאלֶען וֶוערֶן גְרִינְג (לְהוֹנוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת) עֶר זָאל בַּארִין מֶענְטְשִׁין, עֶר זָאל גֶעבְּען אַפַּאלְשֶׁע וָואג (שֶׁאֵין מַכִּירִים בָּהֶם) אוּנ מֶענְטְשִׁין דֶערְקֶענִין דָּס נִיט, זֵייא מֵיינֶען דָּאס איז אַרִיכְטִיגֶער פוּנְט, אָבֶּער הקב"ה וֵוייס אוּנ עֶר וֶועט דֶעם מֶענְטְשׁ שְׁטְרָאפֶען: (ב) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר). צוּא דיא יוּדִין זָאלְסְטוּ זָאגִין (עוֹנְשִׁין עַל הָאַזְהָרוֹת) די שְׁטְרָאף וָואס זַייא וֶועלֶן הָאבֶּן אוּב זֵיי וֶועלֶן טָאהֶן די זַאכִין וָואס איךְ הָאב זַייא גִיבָּאטִין זַייא זָאלֶן נִיט טָאהֶן: (מוֹת יוּמָת). מֵיינְט מֶען בְּבֵית דִּין, בֵּית דִּין זָאלִין

רש"י

ל הארץ (ב"מ סא בבא בתרא כט): במשקל. כמשמעו: ובמשורה. היא מדת מ הלח: (לו) אבני צדק. הם המשקולות ששוקלין כנגדן: איפה. היא נ מדת היבש: הין. זו היא מדת ס הלח: אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן. ד"א אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלח ע להונות את הבריות שאין מכירים בהם: (ב) ואל בני ישראל תאמר. עונשין פ על האזהרות: מות יומת.

שפתי חכמים

שנאמר כו' הא בכאן ג"כ כ' עול. ומתרץ דלענין זה הוקש לדיין לו' שגורם לה' דברים האמורים בדיין: ל ר"ל ב' אחים או ב' שותפי' לא ימדוד לזה חלקו בחבל בימות הגשמים מפני שאז החבל לח ונמתח ביותר ולזה בימות החמ' שאז החבל קשה ואינו נמתח ונמצ' שזה יפסיד א"כ אפי' אם ימדוד בען לא ימדוד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמי' מפני שבימות החמה הארץ יבשה וקשה ובימות הגשמים מחובר להדדי: מ ה"ג במשור' מדת הלח ול"ג מדת היבש דמשורה היא מדת הלח כדתנן במסכת אבות ומים במשור' תשתה: נ שנא' והעומר עשירית האיפה: ס שנא' רביעית ההין: ע י"מ שלוקח טומן משקלותיו במלח כדי שיהא כבד ע"י לחלוחית המלח וי"מ המוכר טומן משקלותיו במלח לפי שכח המלח חזק וחריף וממעט את המשקל ונעשה קל ומוכר לבריות ושוקל במשקל זה: פ דק"ל הא לאוין הללו כתובין כולן כבר

פירוש לתורת אלהים

וּבַמְּשׂוּרָה אוּנ אויךְ אִין דֶעם מֶעסְטֶען פוּן גִיטְרַאנְק: (לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק נָאר גְרֶעכְטֶע שְׁאלֶן אַבְנֵי צֶדֶק גְרֶעכְטֶע שְׁטֵיינֶער פוּן גְוֶועכְט אֵיפַת צֶדֶק גְרֶעכְטֶע מָאסֶן וְהִין צֶדֶק אוּנ אֵיין גְרֶעכְטֶען עֶמִיר יִהְיֶה לָכֶם זָאל זַיין צוּ אַייךְ אֲנִי יְיָ איךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט אֲשֶׁר וָואס איךְ הָאב אַייךְ אוּס גִיצוֹגֶען פוּן מִצְרַיִם אוֹיף דֶעם תְּנַאי איר זָאלְט מִיךְ פָאלְגֶען: (לז) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ איר זָאלְט הִיטֶן אַלֶע מַיינֶע גְזֵעצֶן וְאֶת כָּל אוּנ אַלֵי מַיינֶע דִינִים וַעֲשִׂיתֶם אוּנ איר זָאלְט זֵייא טָאן אֲנִי יְיָ איךְ בִּין גָאט איךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶן שְׂכַר צוּ דֶעם וָוס עֶר איז מְקַיֵּים מַיינֶע מִצְוֹת: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) וְאֶל אוּנ צוּ דִי יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ זָאגֶן

גבר גבר מבני ישראל ומן גיוריא דיתגיירון בישראל די יתן מזרעה למולך אתקטלא יתקטל עמא בית ישראל ירגמנה באבנא: ג ואנא אתן ית רוגזי בגברא ההוא ואשיצי יתה מגו עמה ארי מזרעה יהב למולך בדיל לסאבא ית

תאמר איש איש מבני ישראל ומן־הגר ׀ הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן: ג ואני אתן את־פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך למען

תו"א אשר יתן חגיגה יח: כי מזרעו סנהדרין סד: למען טמא שבועות ז:

בעל הטורים

(ג) ואני אתן. ב׳. דין ואידך ואני אתן את שכרך שאם חזר בתשובה ואני אתן את שכרך שעונותיו נחשבין לו כזכיות:

רש"י

(ת"כ) בב"ד ואם אין כח לבית דין עם הארץ מסייעין אותן: עם הארץ. (ת"כ) עם שבגינו נבראת הארץ ד"א עם שעתידין לירש את הארץ ע"י מצות הללו: (ג) אתן את פני. (ת"כ) פנאי שלי פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: באיש. ולא בצבור שאין כל הצבור נכרתין: כי מזרעו נתן למלך. (ת"כ סנהדרין סד) לפי שנא׳ מעביר בנו ובתו באש בן בנו ובן בתו מנין ת"ל כי מזרעו נתן למולך. זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו למולך: למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא מקודשת

בית יהודא

אים הרגנן (ואם אין כח לבית דין) אוב בית דין קענן אים ניט הרגנן (עם הארץ מסייעין אותם) זאלען אנדערע יודין נאויסער בית דין העלפין צו בית דין זיי זאלן קענען אים הרגנן: ועם הארץ. זאגט רש"י מען מיינט דיא פרומע יודין וואס זיי זענען (עם שבגינו נבראת הארץ) אפאלק וואס פון זייערטוועגין איז באשאפין גווארן דיא ערד נדי וועלט (דבר אחר) נאך אפשט איז עם הארץ, זייא זענען (עם) אפאלק (שעתידין לירש את הארץ על ידי מצות הללו) וואס זענען גרייט (זייא וועלן געווים) ירשנן די לאנד (פון דיא כנענים) וועגין דיא מצות וואס זייא וועלן טאן: (ג) ואתן את פני. זאגט רש"י מען מיינט (פנאי שלי) מיין קערונג (פונה אני מכל עסקי ועוסק בו) הקב"ה זאגט איך וועל מיך אוועק קערין פון מיינע אלע גישעפטין אונ וועל מיך בשעפטיגן מיט דעם מענטש צו שטראפן אים: ובאיש. זאגט רש"י מען מיינט (באיש ולא בצבור) אז איין מענטש ואדער עטליכע מענטשין האט געגעבן פון זיינע קינדער צו דיא עבודה זרה מולך וועט ער פארשניטען ווערען פון דער וועלט, אבער אז אלע יודין האבן געגעבן פון זייערע קינדער צו דיא עבודה זרה מולך וועלן זיי ניט פארשניטען ווערען פון דער וועלט (שאין כל הצבור נכרתין) ווארום אלע יודין צוזאמען וועלין ניט פארשניטען ווערן פון דער וועלט: (כי מזרעו נתן למולך). האט רש"י די פיר ווערטער זענען דאך איבעריג, מען שמועסט דאך פון דעם מענטש וואס האט געגעבן פון זיינע קינדער צו די עבודה זרה מולך, ענטפערט רש"י (לפי שנאמר מעביר בנו ובתו באש) ווייל אין פסוק שטייט אז ער וועט פירען זיין זוהן אדער זיין טאכטער דורך דעם פייער פון דיא עבודה זרה מולך קומט אים כרת (בן בנו ובן בתו מנין) אז ער האט געפירט זיין זוהנס אזוהן אדער זיין טאכטערס אזוהן דורך דעם פייער מולך פון נואנען ווייסין מיר אז עם קומט אים כרת (תלמוד לומר) זאגט דר פסוק (כי מזרעו נתן למולך) ווייל ער האט געגעבין פון זיינע קינדער צו די עבודה זרה מולך דריבער קומט אים כרת, אייניקלאך ווערין אויך גערופין זרעו, זיינע קינדער, זאגט רש"י (זרע פסול מנין) אז איינער הט קינדער פון אזו אאשה וואס ער האט זיא ניט גימעגט נעמען פאר אנווייב אונ דיא קינדער זענען פסול זיך מתחתן זיין מיט יודין אונ ער הט געגעבין פון דיא קינדער צו דיא עבודה זרה מולך פון נואנען ווייסין מיר אז אים קומט כרת (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (בתתו מזרעו למולך) ווייל ער האט געגעבן פון זיינע קינדער צו די עבודה זרה מולך קומט אים כרת, וועלכע קינדער זיי זענען, אפילו פסולה, ווען זייא זענען נאר זיינע קינדער קומט אים כרת: ולמען טמא את מקדשי. ער הט געגעבין פון זיינע קינדער צו די עבודה זרה מולך ער זאל מטמא זיין מיין הייליגקייט, זאגט רש"י די הייליגקייט מיינט מען (את כנסת ישראל) דיא יודישע פארזאמלונג, דיא יודישע פאלק (שהיא מקודשת לי) וואס

שפתי חכמים

בפרשת אחרי מות. ומתרץ לעיל כתובין האזהרות וכאן כתובין עונשין על האזהרות: צ דאס"ד שעם הארץ ירגמוהו הוא פי׳ של מות יומת לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב מות יומת: ק דאל"כ הארץ ל"ל הל"ל העם ירגמו אותו וגו׳. [מהרר"ם] ובהאי לחוד לא סגי דא"כ הל"ל עם העולם ובהאי לחוד נמי לא סגי דא"כ ה"ל לפרש דבארץ ישראל קמיירי מדכתב סתם משמע כל העולם: ר דק"ל אדרבא זו טובה לו שהקדוש ברוך הוא נותן פניו אליו ועוד דהא אין דרכו לשום פניו אלא בצדיקים. ל"פ שלא מענין פנים הוא: ש (נח"י) בת"כ נראה לי דהכי פירושו שאם כל הצבור נתנו מזרעם למולך אין נכרתין דאין לו׳ שאין כל הצבור בהכרת מחמת חטא היחיד דהא מילתא דפשיטא היא דהא אפילו משפחתו אינן בהכרת ע"ש יותר: ת פירש רש"י בסנהדרין ס"ד דהני תרי קראי כי מזרעו נתן למולך וכן בתתו מזרעו למולך יתירי ניניהו לכך דרשו חד לרבות בן בנו ובן בתו וחד לרבות זרע פסול: א אבל לא מקדש

פירוש לתורת אלהים

איש א טליכר מענטש פון די קינדר ישראל ומן הגר אונ פון דעם גר וום ער וואנט צווישן דיא ישראל אשר יתן וום ער וועט געבן פון זיינע קינדר למולך צו דר ע"ז וום זיא הייסט מולך מות יומת זאל ער גטייט ווערן ביי דעם בית דין עם הארץ דם פאלק פון דעם לאנד ירגמוהו זאלען אים פאר שטיינן מיט אשטיין: (ג) ואני אונ איך גאט וועל געבן מיין צארן אין דעם מענטשן וום ער הט געגעבן פון זיינע קינדר צו דער

טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי: ד ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו: ה ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת | כל הזנים אחריו לזנות

מקדשי ולאחלא ית שמא דקודשי: ד ואם מכבש יכבשון עמא בית ישראל ית עיניהון מן גברא ההוא בדיהב מזרעה למולך בדיל דלא לקטלא יתה: ה ואשוי אנא ית רוגזי בגברא ההוא ובסעדוהי ואשיצי יתה וית כל דטען בתרוהי למטעי בתר

תו"א ואם העלם כתובות ל: בתתו מזרעו סנהדרין סד: ושמתי אני שבועות לט: והכרתי אותו שם לט:

רש"י

לי כלשון (ויקרא כא) ולא יחלל את מקדשי: (ד) ואם העלם יעלימו. אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה: (ה) ובמשפחתו. אמר ר"ש וכי משפחה מה חטאה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין שכולם ב מחפין עליו: והכרתי אותו. למה נא' לפי שנ' ובמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת"ל אותו. אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין: לזנות אחרי המלך. (ת"כ) לרבות שאר ע"א שעבדה בכך

בית יהודא

זיא איז געהייליגט צו מיר (כלשון) וויא עס שטייט אין פסוק (ולא יחלל את מקדשי) ער זאל ניט פסול מאכן מיין היילגקייט, וום ביי מיר איז הייליג: (ד) ואם העלם יעלימו. זאגט רש"י מען מיינט (אם העלימו בדבר אחד) אויב זייא האבען אוועקגענומען זייערע אויגין פון איין עבירה אונ האבן דעם מענטש ניט געשטראפט (סוף שיעלימו בדברים הרבה) וועלן זיי אוועקנעמען זייערע אוגן פון פיל עבירות עס וועלן פיל מענטשען זינדיגען אונ מען וועט זיי ניט בשטראפין (אם העלימו סנהדרי קטנה) אויב דיא קליינע סנהדרין (פון דריי אונ צוואנציג דיינים) האבן אוועקגענומען זייערע אויגין פון דיא עבירה אונ האבען דעם מענטש ניט בעשטראפט (סוף שיעלימו סנהדרי גדולה) וועט פון דעם ווערען פיל עבירות אונ אפילו דיא גרויסע סנהדרין פון איין אונ זיבעציג דיינים וועלין זייא אויך ניט קענען בעשטראפין: (ה) ובמשפחתו. זאגט רש"י (אמר רבי שמעון) רבי שמעון הט געזאגט (וכי משפחה מה חטאה) וום האט די משפחה געזינדיגט (אלא ללמדך) נאר דר פסוק לערנט דיך (שאין לך משפחה שיש בה מוכס) אין די משפחה וואס איז דא איינער אגזלן (שאין כולם מוכסין) זענען אלע מענטשין פון די משפחה גזלנים (שכולם מחפין עליו) ווייל אלע פארדעקין דיא זינד זיינע אונ זוכען אים גערעכט צו מאכין, דאס איז אויך אזו, אז דיא מענטשין פון דיא משפחה וואלטין דאס האלטין פר אזינד וום ער הט גגעבען פון זיינע קינדער צו די עבודה זרה מולך, אונ זיי וואלטן גוען פרומע מענטשין וואלטן זיי אליין אים איבערגגעבן צו בית דין מען זאל אים הרגענן, אונ אז זייא טוהען דס ניט, איז געוויס אז זייא זענען ניט בעסער פון אים, דריבער וועט הקב"ה שטראפין אים מיט זיין גאנצע משפחה: והכרתי אותו. איך וועל אים פארשניידין, זאגט רש"י (למה נאמר) צו וואס שטייט נאך אמאל והכרתי אותו. עס שטייט דאך פריער (פסוק ג) והכרתי אותו, ענפערט רש"י (לפי שנאמר ובמשפחתו) ווייל אין דעם פסוק שטייט הקב"ה וועט שטראפין זיין משפחה (יכול יהיו כל המשפחה בהכרת) וואלט איך מיינען הקב"ה וועט שטראפען דיא גאנצע משפחה מיט כרת (תלמוד לומר אותו) זאגט דער פסוק והכרתי אותו, נאר אותו בהכרת, ער אליין וועט פארשניטען ווערען פון דער וועלט (ולא כל המשפחה בהכרת) אבער דיא גאנצע משפחה וועט ניט געשטראפט ווערען מיט כרת (אלא ביסורין) נאר מיט יסורים, מיט צרות אונ שמערצין: ולזנות אחרי המולך. זאגט רש"י (לרבות שאר עבודת כוכבים שעבדה בכך) אפילו ער האט געדינט צו איין אנדער עבודה זרה אזו וויא מען דינט צוא עבודה זרה מולך מיט צווייא פייערין, וועט ער אויך געשטראפט ווערין (ואפילו אין זו עבודתה) אפילו אלע מענטשען וואס

שפתי חכמים

ממש כי מה ענין טומאת מקדש אצל החוטא. כתב הרב רבי אליהו מזרחי אבל יש לתמוה איך יטמאו כנסת ישראל בלים אחד-אשר יחטא וכו'. ונראה לי כיון שעובד עבודת אלילים א"כ נסתלקה השכינה מן הארץ ובהסתלקות השכינה יבואו רוחות הטומאה בארץ וממילא יטמאו כל ישראל כמו שהאריך בעניני' אלו בספר הזוהר ואין להאריך: ב ר"ל שכולן מחפין בזכותו לפי שקרובין לו לפיכך כולן גזלנים.

פירוש לתורת אלהים

ע"ז וום הייסט מולך והכרתי אונ איך וועל אים פאר שניידען פון צווישען זיין פאלק כי ווארום ער האט געגעבן פון זיינע קינדער צו דער ע"ז מולך למען דרום טמא צו פאר אום ווערדיגן מיין הייליג פאלק ולחלל אונ צו פאר שעמען מיין היילגען נאמען: (ד) ואם אונ אוב העלם פאר הולן יעלימו זיי וועלן פאר הולן עם הארץ דאס פאלק פון דעם לאנד את עיניהם זייערע אוגן מן פון דעם מענטשען בתתו וואס ער האט געגעבן פון זיינע קינדער צו דער ע"ז מולך לבלתי זיי וועלען אים ניט טויטען: (ה) ושמתי וועל איך גאט טאן מיין צארן באיש אין דעם מענטשען אונ אין זיין משפחה והכרתי אונ איך וועל אים פר שניידן ואת אונ אלע וום האבן אפ געקערט נאך אים לזנות אפ צו קערן זיך נאך דר ע"ז מולך וועל איך זיי פאר שניידן מקרב עמם פון זייער

אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ו וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־
הַיִּדְּעֹנִים לִזְנוֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־
פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ
מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ששי
שביעי כשהן מחוברין ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת
יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׃

אונקלוס

מוֹלֶךְ מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃ ו וֶאֱנָשׁ דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר בִּדִּין וּדְכוּרוּ לְמִטְעֵי בָּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יָת רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא הַהִיא וְאֵשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ׃ ז וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ח וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט אֲרֵי גְּבַר גְּבַר דִּי יְלוּט יָת אֲבוּהִי וְיָת אִמֵּהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ

בעל הטורים

(ח) אני ה' מקדשכם. סמך אלל אביו ואמו כי ג' שותפין יש באדם: סמך ואיש אשר ינאף את אשת רעהו למקלל אביו ואמו לפי שהממזר אינו יודע מי אביו ומקללו:

רשב"ם (ט) דמיו בו. דמיו בראשו. הוא חייב עצמו מיתה:

תו"א והתקדשתם ברכות נג יומא לט יבמות ס: איש איש סנהדרין פה שבועות כז: אביו ואמו מליעה לד סנהדרין פה שבועות כז חולין עח:

רש"י

ואפילו אין זו ג עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות ע"ח: (ט) אביו ואמו קלל. (ת"כ סנהדרין פה) לרבות לאחר ד מיתה: דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנא' באבן ירגמו אותם דמיהם בם. ופשוטו של מקרא כמו דמו בראשו

בית יהודא

דינֶען צוּא דיא עֲבוֹדָה זָרָה, דינֶען צוּ איר אַנְדֶערְשׁ מיט אַנְדֶערֶע זַאכִין, אוּנ אײנֶער הָט גֶעדינְט צוּ איר וויא מֶען דינְט צוּ די עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ קוּמְט אִים כָּרֵת: (ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם. איר זָאלְט אַייךְ היילִיגֶען (זוּ פְּרִישׁוּת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) מֵיינְט מֶען איר זָאלְט זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן דיא עֲבוֹדָה זָרָה: (ט) וְאָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל. זָאגְט רש"י (לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה) אֲפִילוּ ער פְלוּכְט זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין מוּטֶער נָאכְדֶעם וויא זַייא זֶענֶען גִישְׁטָארְבִּין, קוּמְט אִים אוֹיךְ מֶען זָאל אִים הַרְגֶנֶן: (דָמָיו בּוֹ). זַיין בְּלוּט זָאל זַיין אִין אִים (זוּ סְקִילָה) מֶען מֵיינְט מֶען זָאל אִים בֶּעוואַרְפִין מיט שְׁטֵיינֶער בִּיז ער שְׁטַארְבְּט, בַּיי דֶעם הַרְגֶנֶן בְּלַייבְּט זַיין בְּלוּט אִין אִים (וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר) אוּנ אַזוֹ אִיז בַּיי אַלֶע אָרְטֶער וָואס דֶער פָּסוּק זָאגְט (דָמָיו בּוֹ) זַיין בְּלוּט זָאל זַיין אִין אִים (דְּמֵיהֶם בָּם) זַייעֶר בְּלוּט זָאל זַיין אִין זַייא, מֵיינְט מֶען סְקִילָה, מֶען זָאל אִים בֶּעוואַרְפִין מִיט שְׁטֵיינֶער (וְלָמַדְנוּ מֵאוֹב וְיִדְּעוֹנִי) דָם לֶערְנֶען מִיר פוּן דֶעם שְׁטְרָאף וָואס שְׁטֵייט בַּיי אוֹב אוּנ יִדְּעוֹנִי (שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם) עֶס שְׁטֵייט בַּייא זַייא (בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם) דיא מֶענְטְשִׁין וָואס מַאכִין כִּשּׁוּף מִיט אוֹב אָדֶער מִיט יִדְּעוֹנִי זָאל מֶען זַייא בֶּעוואַרְפִין מִיט שְׁטֵיינֶער זַייעֶר בְּלוּט זָאל זַיין אִין זֵיי, זָאגְט רש"י (וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא) דֶער מֵיינוּנְג אִין פָּסוּק פוּן דיא פָּסוּק דָמָיו בּוֹ, אָדֶער דְמֵיהֶם בָּם (כְּמוֹ) וויא צְוַוייא וֶוערְטֶער עֶס שְׁטֵייט (דָמוֹ בְרֹאשׁוֹ) זַיין בְּלוּט

שפתי חכמים

(נח"י) כ"ל שקאי אדלעיל ואם העלם יעלימו ומסתמא מפני שמתייראין ממנו ומהמשפחה שמחפין עליו לפיכך ובמשפחתו וכו': ג מפני שכבר כתב והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו תו למה לי אלא להכי הדר כתביה דלכתוב ביה ואת כל הזונים וגו' שפירושו לזנות אחר המולך לעשות כמוהו בשאר עבודת אלילים שאע"פ שהיא שלא כדרכה שאם עבדה בכך חייב עליה כרת: ד דלא תקים למכה אביו שחייב דוקא בחיים

פירוש לתורת אלהים

פָאלְק: (ו) וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דָם לַייבּ אֲשֶׁר תִּפְנֶה וָוס וֶועט זִיךְ קֶערֶען אֶל הָאוֹבוֹת צוּ דֶעם כִּישׁוּף וָואס וֶוערְט גְרוּפֶן אוֹבוֹת אוּנ צוּ דֶעם כִּישׁוּף וָואס הֵייסְט יִדְּעוֹנִים צוּ קֶערֶען זִיךְ נָאךְ זֵיי וְנָתַתִּי וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן מַיין צָארְן בַּנֶּפֶשׁ אִין דֶעם מֶענְטְשׁ וְהִכְרַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אִים פַּר שְׁנַיידֶען מִקֶּרֶב עַמּוֹ פוּן זַיין פָאלְק: (ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ הֵיילִגֶן וִהְיִיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַיין הֵיילִג כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִג דְרוּם זָאלְט אִיר אוֹיךְ זַיין הֵיילִיג: (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע גֶזֶעץ וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי טָאן אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט טוּא אַייךְ הֵיילִיגֶען: (ט) כִּי אִישׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט שֶׁעלְטֶן זַיין פָאטֶר אָדֶר זַיין מוּטֶר מוֹת יוּמָת זָאל עֶר וֶוערֶן גְטֵייט בַּייא דֶעם בֵּית דִין וָוארוּם אָבִיו וְאִמּוֹ עֶר הָט גְשָׁאלְטֶן זַיין פָאטֶער

מצות השם

(רס) אֲשֶׁר יְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר זַיין טַאטֶן אָבֶּר דִי מַאמֶע נִיט שֶׁעלְטֶן אוּנ דֶר וָוס עֶר הָט גְשָׁאלְטֶן טַאטִי אוּנ מַאמִי הָט מֶען אִים פַּר שְׁטֵיינְט אוּנ מֶען טָאר זַיין טַאטֶען אָבֶּר זַיין מַאמִי נִיט מְבַזֶּה זַיין אוּנ דֶר וָוס עֶר אִיז מְבַזֶּה טַאטֶע אוּנ מַאמֶע אִיז עֶר פַּר שָׁאלְטֶען פוּן גָאט אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ
אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־
יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו
גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם
בָּם׃ יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ
מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ
דְּמֵיהֶם בָּם׃ יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב

אונקלוס

לַט קְטָלָא חַיָּב׃ י וּגְבַר
דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר
דִּי יְגוּף יָת אִתַּת חַבְרֵהּ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל גַּיָּפָא
וְגַיַּפְתָּא׃ יא וּגְבַר דִּי
יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי
עֶרְיְתָא דַּאֲבוּהִי גַּלִּי
אִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן
תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃
יב וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת
כַּלְּתֵהּ אִתְקְטָלָא
יִתְקַטְּלוּן תַּרְוֵיהוֹן תִּבְלָא
עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין׃
יג וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת

תו״א ואיש אשר קידושין יט סנהדרין נא נב: ואיש אשר שם נד: ערות אביו שם עח: דמיהם בם שם כריתות ה: ואיש אשר ישכב את זכר סנהדרין שם:

רשב״ם (י) את אשת רעהו. ולא עובד כוכבים:

בית יהודא

איז אויף זיין קאפ, מען מיינט ער אליין האט אויף זיך געברענגט זיין טויט (אין נענש על מיתתו אלא הוא) עס וועט קיינער געשטראפט ווערין אויף זיין טויט נאר ער אליין (שהוא גרם לעצמו שיהרג) ער אליין האט זיך געברענגט בית דין זאלן אים הרגנן, הט ער ניט גדארפט זינדיגען: (י) [ואיש]. אויב אמענטש וועט מזנה זיין קומט אים מיתה (פרט לקטן) אבער אז אקינד איז מזנה, קומט אים ניט מיתה: [אשר ינאף את אשת איש], אויב אמענטש וועט מזנה זיין מיט אאשה וואס זיא איז אנווייב צו אמענטש, קומט אים מיתה (פרט לאשת קטן) אויב זיא איז אנווייב צו אקינד קומט אים ניט מיתה (למדנו שאין לקטן קדושין) פון דאנען לערנען מיר אז אקינד איז מקדש אאשה איז דיא קדושין נאר ניט, זאגט דיא תורה (ועל איזה אשת איש חייבתי לך) אויף וועלכע ווייב פון אמאן האב איך גבאטין מען זאל ניט מיט איר מזנה זיין (אשר ינאף את אשת רעהו) אז ער וועט מזנה זיין מיט דאס ווייב פון אזו אמענטש וויא ער איז (פרט לאשת עובד כוכבים) אז ער איז מזנה מיט אנווייב פון אגעצין דינער קומט אים ניט מיתה (למדנו שאין קדושין לעובד כוכבים) אז אגעצינדיגער איז מקדש אאשה, איז דאס קיין קדושין, אונ זיא הייסט ניט אאשת איש: [מות יומת הנואף והנואפת]. מען זאל הרגנען דעם מענטש [דעם זכר] וואס האט מזנה געווען מיט דיא אשה וואס מען האט מיט איר מזנה געווען, זאגט רש״י (כל מיתה האמורה בתורה סתם) וואו עס שטייט אין דיא תורה מען זאל הרגנן, אונ עס שטייט ניט וויא אזו מען זאל הרגנען (אינה אלא חנק) מיינט מען מיט חנק מען זאל אים דערשטיקען [מען וויקלט ארום זיין האלדז אשטריק איינער ציהט די זייט אונ איינער דיא אנדערע זייט ביז ער ווערט דערשטיקט]: (יב) [תבל עשו]. זאגט רש״י תבל מיינט מען גנאי, זייא האבן גטאהן אמיאוסה זאך (לשנא אחרינא) נאך אפשט איז

רש״י

אין נענש על מיתתו אלא הוא שהוא גרם לעצמו שיהרג: (י) ואיש. פרט ה לקטן: אשר ינאף את אשת איש. (קידושין יט. סנהדרין נב) פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קדושין. ועל איזו אשת איש ו חייבתי לך: אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת עו״ג למדנו שאין קידושין לעו״ג: מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם ז אינה אלא חנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל״א

שפתי חכמים

דאל״כ הרי כבר אמור איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אלא כאן בא לרבות לאחר מיתה: ה וא״ת פשיטא הא לאו בר עונשין הוא. וי״ל דהא קמ״ל דקטן אינו נענש אבל היא נענשה אפי׳ אם בא קטן עליה: ו הוצרך רש״י להאריך פה ועל איזו א״א וכו׳ ולא אמר אשת רעהו פרט לאשת ע״א כמו שאמר ואיש פרט לקטן אלא דק״ל למה ליה לקרא להאריך ולכתוב ב׳ פעמים אשר ינאף לא הי׳ לו לכתוב אלא אשר ינאף את א״א אשת רעהו ל״ל מ״ה פי׳ דקרא עצמו פירש דבריו ועל איזה א״א וכו׳ ומה שפי׳ עוד למדנו כו׳ שלא תקשה לו מ״מ הא אשת איש היא ואע״פ שאין חייבים במצות מ״מ הא אשת איש היא לכך פי׳ למדנו כו׳: ז מדכתיב מות יומת סתם והוא מיתה בידי אדם ומלינו נמי מיתה סתם שהוא מיתה בידי שמים גבי ער ואונן דכתי׳ וימת גם אותו מה מיתה בידי שמים אין בה רושם אף מיתה בידי אדם אין בה

פירוש לתורת אלהים

און מוטר דרום דמיו זיין בלוט איז אין אים [עיין רש״י]: (י) ואיש אונ אמענטש וואס וועט מזנה זיין את אשת איש מיט איין אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו ער וועט מזנה זיין מיט דעם ווייב פון זיין חבר מות יומת זאל דר מענטש אונ די אשה וואס זיי האבן ביידע מזנה געווען גטייט ווערן מיט חנק: (יא) ואיש אשר ישכב אונ ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין פאטערס ווייב ערות הט ער אנפלעקט דעם פאטערס שאנד מות יומתו זאלן זיי ביידע גטייט ווערן מיט סקילה דמיהם בם זייער בלוט איז אין זייא זיי האבן אליין גורם געווען זייער מיתה: (יב) ואיש אונ ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין שנור מות יומתו שניהם זאלן זייא ביידע גטייט ווערן מיט סקילה תבל עשו אום ווערדיג האבן זיי גטאן: (יג) ואיש אונ אמענטש וואס ער וועט ליגן מיט אזכר אזו אגילעגער ווי מען ליגט מיט איין אשה תועבה עשו שניהם האבן זיי ביידי גטאן איין אום

אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם
בָּם: יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ
אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה
בְּתוֹכְכֶם: טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־

דְּכוּרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא
תּוֹעֶבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן
אִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן קְטָלָא
חַיָּבִין: יד וּגְבַר דִּי יִסַּב
יָת אִתְּתָא וְיָת אִמַּהּ
עֵצַת חִטְאִין הִיא בְּנוּרָא
יוֹקְדוּן יָתֵהּ וְיָתְהֶן וְלָא
תְהֵי עֵצַת חִטְאִין בֵּינֵיכוֹן:
טו וּגְבַר דִּי יִתֵּן שְׁכָבְתֵּהּ
בִּבְעִירָא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל וְיָת בְּעִירָא

ת"א את אשה ואת חגיגה יא יבמות ג
סנהדרין עה ע"ז יז כריתות ה: באש ישרפו יבמות לד לה סנהדרין עו: ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה שם תמורה כח: ואת הבהמה תהרוגו סנהדרין נד:

רש"י

מגלגלין ח זרע האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נה) מכניס כמכחול ט בשפופרת: (יד) ישרפו אתו ואתהן. (סנהדרין עה) אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי נשאה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובין כאן שתיהן לאיסור שנשא את חמותו ואמה. ויש מרבותינו שאומרים אין כאן אלא חמותו ומהו אתהן את אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת: (טו) ואת הבהמה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכ' תסקל ק"ו לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה. כיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב) אבד תאבדון את כל המקומות הרי דברים ק"ו מה אילנות שאינן

בית יהודא

תֶּבֶל איז דֶערְטַייטְשׁ אַצוּמִישׁוּנְג (מְבַלְבְּלִין זֶרַע הָאָב בְּזֶרַע הַבֵּן) זֵיי צוּמִישֶׁען דִיא זֶרַע פוּן פָאטֶער מִיט דִיא זֶרַע פוּן זוּהְן: (יד) יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהֶן. דֶער פָּסוּק זָאגְט אַז אֵיינֶער הָאט גֶענוּמֶען אַנוייבּ אוּנ נָאכְדֶעם הָאט עֶר גֶענוּמֶען אִיר מוּטֶער אוֹיךְ פַאר אַנוייבּ וָאדֶער פְרִיעֶר הָאט עֶר גֶנוּמֶען דִי מוּטֶער נָאכְדֶעם דִי טָאכְטֶער], זָאל מֶען פַארְבְּרֶענֶען אִים אוּנ זֵיי, זָאגְט רַשׁ"י (אִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר) דוּ קֶענְסְט נִיט זָאגֶען (אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה יִשְׂרְפוּ) מֶען זָאל פַארְבְּרֶענֶען דָאס ווייבּ וָוס עֶר הָט גֶענוּמֶען דִיא עֶרְשְׁטֶע וִדיא טָאכְטֶער אָדֶער דִיא מוּטֶער] (שֶׁהֲרֵי נְשָׂאָהּ בְּהֶיתֵּר) דִי עֶרְשְׁטֶע הָאט עֶר דָאךְ גֶמֶעגְט נֶעמֶען (וְלֹא נֶאֶסְרָה עָלָיו) אוּנ זִיא אִיז נִיט גֶוֶועזֶען אָסוּר אוֹיף אִים (אֶלָּא אִשָּׁה וְאִמָּהּ הַכְּתוּבוֹת כַּאן שְׁתֵּיהֶן לְאִסּוּר) נָאר וָואס דָא שְׁטֵייט אַז דֶם ווייבּ מִיט דִי מוּטֶער הָט עֶר נִיט גֶעטָארְט גֶעמֶען וְשֶׁנָּשָׂא אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ) מֵיינְט מֶען עֶר הָט גֶענוּמֶען זַיין שְׁווִיגֶער אוּנ אִיר מוּטֶער (וְיֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁאוֹמְרִים) עֶס זֶענֶען דָא רַבָּנִים וָוס זָאגִין (אֵין כַּאן אֶלָּא חֲמוֹתוֹ) דֶער פָּסוּק מֵיינְט עֶר הָאט גֶענוּמֶען אַאִשָּׁה וָוס עֶר הָאט זִיא גֶמֶעגְט גֶעמֶען אוּנ נָאכְדֶעם הָאט עֶר גֶענוּמֶען אִיר מוּטֶער וְדָאס הֵייסְט זַיין שְׁווִיגֶער] אוּנ מֶען זָאל נָאר פַארְבְּרֶענֶען דִיא שְׁווִיגֶער, אוּנ דִי טָאכְטֶער זָאל מֶען נִיט פַארְבְּרֶענֶען (וּמַהוּ אֶתְהֶן) וָוס דֶען זָאגְט דִיא תּוֹרָה אֶתְהֶן (אֶת אַחַת מֵהֶן) מֶען מֵיינְט אֵיינֶע פוּן זֵיי זָאל מֶען פַארְבְּרֶענֶען (וְלָשׁוֹן יְוָנִי הוּא הֵן אַחַת) אוֹיף גְרִיכִישֶׁע שְׁפְּרַאכֶע זָאגְט מֶען אוֹיף אֵיינְס, הֵן, אוּנ דִיא תּוֹרָה מֵיינְט וֶועלְכֶע ווייבּ עֶס אִיז דִיא צְווֵייטֶע דִיא זָאל מֶען פַארְבְּרֶענֶען, אִיז דִי מוּטֶער דִי עֶרְשְׁטֶע פַּרְבְּרֶענְט מֶען דִיא טָאכְטֶער, אִיז דִיא טָאכְטֶער דִי עֶרְשְׁטֶע פַארְבְּרֶענְט מֶען דִיא מוּטֶער: (טו) וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרוֹגוּ]. פְרֶעגְט רַשׁ"י (אִם אָדָם חָטָא) אוּבּ דֶער מֶענְטְשׁ הָט גֶעזִינְדִיגְט (בְּהֵמָה מַה חָטְאָה) וָוס הָאט דִי בְּהֵמָה גֶעזִינְדִיגְט (אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לְאָדָם תַּקָּלָה עַל יָדָהּ) נָאר ווייל אַמֶענְטְשׁ אִיז וֶועגִין אִיר גֶעהַרְגֶת גְוָוארִין (לְפִיכָךְ אָמַר הַכָּתוּב תִּסָּקֵל) דְרִיבֶּער הָאט דִיא תּוֹרָה גֶעזָאגְט דִי בְּהֵמָה זָאל אוֹיךְ גֶעהַרְגֶת וֶוערִין (קַל וָחוֹמֶר לְאָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַבְחִין בֵּין טוֹב לָרַע וְגוֹרֵם רָעָה לַחֲבֵרוֹ לַעֲבוֹר עֲבֵירָה) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר אַקַל וָחוֹמֶר, מַאדָאךְ אַבְּהֵמָה וָואס זִיא וֵוייס נִיט פוּן שְׁלֶעכְטְס אוּנ גוּטְס אוּנ זִיא הָאט נִיט גֶעווָאסְט אוּבּ זִיא מַאכְט זִינְדִיגֶען דֶעם מֶענְטְשׁ אָדֶער נֵיין, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין הַרְגֶת מֶען זִיא, אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֵוייס פוּן שְׁלֶעכְטְס אוּנ גוּטְס אוּנ עֶר וֵוייס וֶועלְכֶעס אִיז אַזִינְד אוּנ עֶר מַאכְט זַיין חָבֵר זָאל זִינְדִיגֶען אִיז גֶעווִיס אַז עֶר וֶועט גִישְׁטְרָאפְט וֶוערֶען (כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר) אַזוֹ אַגְלַייכִין זָאגְסְטוּ אִין נָאךְ אַפָּסוּק, עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת) דוּא זָאלְסְט אוֹיסְרַייסִין אַלֶע אֶרְטֶער וָואס דִי כְּנַעֲנִים הָאבֶּן אוֹיף זֵיי גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה, אוּנ זָאלְסְט פַארְבְּרֶענֶען אַלֶע לִינְדִין בּוֹימֶער (הֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר) פוּן דִיא גְרִינְגֶע זַאכִין קֶענֶען מִיר לֶערְנֶען אוֹיף שְׁוֶוערֶערֶע זַאכֶן

שפתי חכמים

ח לפי' הראשון רוצה ועיין כל זה בסנהדרין פרק ארבע מיתות: ט דאם לא כן משכבי אשה למה לי וכי יש לו לזכר משכב אחר עד שיאמר משכבי אשה לאפוקי משכב האחר מכחול פירש"י בב"מ דף פרשו תבל ויכלול ל' גגאי ועניין בלילות כל הארצות.ולפי' השני פרשו בלל:

פירוש לתורת אלהים

וֶוערְדִיקַייט מוֹת יוּמָתוּ זָאלֶען זֵיי גֶטֵייט וֶוערֶען: (יד) וְאִישׁ אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט נֶעמֶען אֵיין אִשָּׁה מִיט אִיר מוּטֶער בֵּיידֶע פַאר ווייבֶּר זִמָּה הִוא דָם אִיז אֵיין עֵצָה וָוס דֶר יֵצֶר הָרַע רֶעט אָן צוּ זִינְדִיגֶען בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אִין פַייעֶר זָאל מֶען פַר בְּרֶענֶען אִים מִיט זֵיי בֵּיידֶע וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם אוּנ עֶס זָאל נִיט זַיין קֵיין עֵצָה פוּן זְנוּת צְווִישֶׁען אַייךְ: (טו) וְאִישׁ אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט מְזַנֶּה זַיין מִיט אַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָת זָאל דֶער מֶענְטְשׁ

מצות השם

(רסא) בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ וגו'. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָם (בֵּית דִּין) זָאל הֵייסֶען פַר בְּרֶענֶען דֶעם וָוס עֶס אִיז אִים גְקוּמֶען אַז מֶען זָאל אִים פַר בְּרֶענֶען אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צַייט וֶוען עֶס גֵייט אָן דִינֵי נְפָשׁוֹת:

הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ׃ טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה
אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־
הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃
יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־
אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם
עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֺנוֹ יִשָּׂא׃
יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה
וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ
הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר

אונקלוס

תִּקְטְלוּן׃ טז וְאִתְּתָא דִּי תִקְרַב לְכָל בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ וְתִקְטוֹל יָת אִתְּתָא וְיָת בְּעִירָא אִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן קְטָלָא חַיָּבִין׃ יז וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אֲחָתֵיהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּיהּ וְיֶחֱזֵי יָת עֶרְיְתַהּ וְהִיא תֶחֱזֵי יָת עֶרְיְתֵיהּ קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצוֹן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְּהוֹן עֶרְיַת אֲחָתֵיהּ גַּלִּי חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל׃ יח וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת אִתְּתָא סוֹאֲבְתָא וִיגַלֵּי יָת עֶרְיְתַהּ יָת קְלָנַהּ גַּלִּי וְהִיא תְגַלֵּי יָת

תולדות אהרן

והרגת את האשה ואת הבהמה שם טו׃ ואיש אשר יקח יבמות עז סנהדרין מ מכות ה יד׃ חסד הוא עקדה שער סד׃ ערות אחותו מכות יד כריתות ב טו׃ ואיש אשר ישכב את יבמות נד מכות יד נדה מא׃ את מקרה הוריות ד׃ וסיא גלתה נדה יט׃

רשב"ם (יז) חסד הוא. כמו פן יחסדך שומע וכן וחסד לאומים חטאת קלון לאומים ע"י חטאת וכן תרגם רב יוסף ויסוד דעמא חטאוהי׃

בעל הטורים

(יז) ואיש אשר יקח את אחותו. סמך את אחותו לבהמה לפי שהכניסה מלוין עמו בבית וסמיך ליה נדה שגם היא מלויה עמו תמיד׃ והיא תראה את ערותו ונכרתו לעיני בני עמם. רמז למה שאמרו המסתכל באחותו מקום הויין ליה בנים סומין וזהו וראה את ערותה שמסתכל באחותו מקום ונכרתו לעיני בני שהבנים יכרתו עיניהם׃ (יח) דוה. ג' דין ואידך תורם כמו דוה. כל היום דוה. שע"ג מטמאה כנדה וכעון שעבדו ע"ג גרמו להיות כל היום דוה׃ מקורה. ב' דין ואידך והובשתי את מקורה שבשביל שהערה מקורה יבש מקורה כדכתי' ערירים יהיו ולא תוליד׃ הערה. ג' דין ואידך כי את שארו הערה אשר הערה למות נפשו שבשביל שהערה שארו הערה למות נפשו שנתחייב מיתה בעדים והתרא'׃

רש"י

רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה הסקת שרוף וכלה המטה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה עאכ"ו׃ (יז) חסד הוא. לשון ארמי חרפה חסודא (סנהדרין נח) ומדרשו א"ת קין נשא אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנ' (תהלים פט) עולם חסד יבנה׃ (יח) הערה. גלה וכן כל ל' ערוה גלוי הוא והוי"ו יורדת

בית יהודא

(וּמָה אִילָנוֹת שֶׁאֵינָן רוֹאִין וְאֵינָן שׁוֹמְעִין) מַאדָאךְ בּוֹימֶער וָואס זֵיי זֶעהֶן נִיט אוּנ הֶערִין נִיט (עַל שֶׁבָּאתָ תַּקָּלָה עַל יָדָם) וַוייל דוּרְךְ זֵייא הָאבֶּן מֶענְטְשִׁין גֶעזִינְדִיגְט (אָמְרָה תוֹרָה הַשְׁחֵת שָׂרוֹף וְכַלֵּה) הָאט דִי תּוֹרָה גְזָאגְט מֶען זָאל זֵיי אוֹיסְרַייסִין אוּנ פַארְבְּרֶענֶען אוּנ פַארְלֶענְדִין (הַמַּטֶּה אֶת חֲבֵרוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדַרְכֵי מִיתָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה) אַז אַמֶענְטְשׁ רֶעט אָן זַיין חָבֵר צוּם זִינְדִיגֶען אוּנ פִירְט אִים אַוֶועק פוּן וֶועג וָואס גֵייט צוּם לֶעבִּין אוֹיף דִיא וֶועגֶען וָואס גֵייעֶן צוּם שְׁטַארְבִּין אִיז גֶעווִיס אַז עֶר וֶועט שְׁטַארְבֶּן פַר דִי זִינְד׃ (יז) וְחֶסֶד הוּא. זָאגְט רַשִׁ"י (לְשׁוֹן אֲרַמִּי חֶרְפָּה חִסּוּדָא) אוֹיף אַרַמִישֶׁע שְׁפְּרַאכֶע זָאגְט מֶען אוֹיף שַׁאנְדֶע חִסּוּדָא, אִיז דֶערְטַייטְשׁ חֶסֶד הוּא, דָאס אִיז אַשַׁאנְדֶע (וּמִדְרָשׁוֹ) דִיא גְמָרָא לֶערְנְט אַזוֹ מֵיינְט מֶען (אִם תֹּאמַר) אוּב דוּ וֶועסְט זָאגִין (קַיִן נָשָׂא אֲחוֹתוֹ) קַיִן הָאט דָאךְ אוֹיךְ גֶענוּמֶען זַיין שְׁוֶועסְטֶער פַר אַוַוייבּ (חֶסֶד עָשָׂה הַמָּקוֹם) דַאמָאלְס הָאט הקב"ה גְטָאן חֶסֶד (לִבְנוֹת עוֹלָמוֹ מִמֶּנּוּ) דִיא וֶועלְט זָאל גְבָּאהְט וֶוערִין פוּן אִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט (עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה) דִי וֶועלְט אִיז גִיבָּאהְט גְוָוארִין מִיט חֶסֶד והקב"ה הָט גְטָאן חֶסֶד קַיִן זָאל נֶעמֶען זַיין שְׁוֶועסְטֶער דִיא וֶועלְט זָאל גְבָּאהְט וֶוערִין׃ (יח) וְהֶעֱרָה. אִיז דֶערְטַייטְשׁ גִלָּה, עֶר הָאט אוֹיפְגֶעדֶעקְט (וְכֵן כָּל לָשׁוֹן עֶרְוָה גִלּוּי הוּא) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט עֶרְוָה מֵיינְט מֶען

פירוש לתורת אלהים

וֶוערֶן גְטֵייט וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ אוּנ דִי בְּהֵמָה זָאלְט אִיר אוֹיךְ הַרְגִינֶן׃ (טז) וְאִשָּׁה אוּנ וֶוען אַאִשָּׁה וֶועט מְזַנֶּה זַיין מִיט אַבְּהֵמָה וְהָרַגְתָּ זָאלְסְטוּ הַרְגִינֶן דִיא אִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה וגו' אוּנ דִיא בְּהֵמָה זָאלְט אִיר אוֹיךְ הַרְגִינֶן׃ (יז) וְאִישׁ אוּנ אַז אַמֶענְטְשׁ וֶועט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין שְׁוֶועסְטֶער בַּת אָבִיו זִיא אִיז זַיין שְׁוֶועסְטֶער פוּן אֵיין פָאטֶער אוֹ בַת אִמּוֹ אָדֶער פוּן אֵיין מוּטֶער וְרָאָה אוּנ עֶר וֶועט זֶעהֶן אִיר שַׁאנְד וְהִיא אוּנ זִיא וֶועט זֶעהֶן זַיין שַׁאנְד חֶסֶד הוּא דָס אִיז אַשַׁאנְד וְנִכְרְתוּ גָאט וֶועט זֵיי פַר שְׁנַייְדֶן פַר דִי אוֹגִין פוּן זֵייעֶר פָאלְק אַלְיֵי וֶועלֶן זֶעהֶן וָוארוּם עֶרְוַת עֶר הָט אַנְפְּלֶעקְט דִי שַׁאנְד פוּן זַיין שְׁוֶועסְטֶער עֲוֺנוֹ יִשָּׂא עֶר וֶועט גְשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן פַר זַיין עֲבֵירָה׃ (יח) וְאִישׁ אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט לִיגֶן מִיט אַאִשָּׁה דָּוָה וָואס אִיז אַנִדָּה וְגִלָּה אוּנ

דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם:
יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ
לֹא תְגַלֵּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה
עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם
יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ: כא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִוא

אונקלוס

סוֹאֲבַת דְּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוֹן
תַּרְוֵיהוֹן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:
יט וְעֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ וַאֲחַת
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יָת
קָרִיבְהּ גַּלִּי חוֹבֵיהוֹן יְקַבְּלוּן:
כ וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת
אִתַּת אַח אֲבוּהִי עֶרְיַת
אַח אֲבוּהִי גַּלִּי חוֹבֵיהוֹן
יְקַבְּלוּן בְּלָא וְלַד יְמוּתוּן:
כא וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אִתַּת

תו"א ועריות אחות אמך יבמות נד: ערות דודו יבמות נד: ערירים ימותו שם נה: ואיש אשר שם נד:

בעל הטורים

מקור דמיה. קרי ביה דמי ה' שה' דמים טמאים באשה. בכולם לא נא'

רשב"ם

(כ) ערירים ימותו. לא יניחוהו מהשמים להחיות להוליד בנים:

רש"י

בתיבה לשם דבר כמו זעוה מגזרת (אסתר ה) ולא קם ולא זע וכן אחוה מגזרת אח. והעראה זו נחלקו בה רבותינו (יבמות נה) י"א זו נשיקת שמש וי"א זו הכנסת עטרה: (יט) וערות אחות אמך. שנה הכתוב באזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על אחיותיהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב: (כ) אשר ישכב את דדתו. (יבמות נד) המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה שהוא בעונש הליכת ערירי: ערירים. כתרגומו בלא ולד ודומה לו (בראשית טו) ואנכי הולך ערירי יש לו בנים קוברן אין לו בנים מת בלא בנים לכך שנה בשני מקראות אלו ערירים ימותו ערירי' יהיו. ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחייו ערירים יהיו שאם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו: (כא) נדה היא. השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה.

בית יהודא

אויפגעדעקט (וְהַוָּי"ו יוֹרֶדֶת בַּתֵּיבָה לְשֵׁם דָּבָר) דר וא"ו וואס אין ווארט ערוה איז צו טייטשין ערוה ענטדעקונג (כְּמוֹ) ווי עס שטייט זעוה אונ דר ווארט זעוה איז (מִגִּזְרַת) פון דעם ווארט וְלֹא קָם וְלֹא זָע (וְכֵן אַחֲוָה מִגִּזְרַת אָח) דר ווארט אחוה, ברידרשאפט, איז פון ווארט אח, אברודר (וְהַעֲרָאָה זוֹ נֶחְלְקוּ בָהּ רַבּוֹתֵינוּ) וואס מען מיינט ער הט אפגעדעקט, קריגען אין דעם די רבנן אין מסכת יבמות: (יט) וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ]. זאגט רש"י (שָׁנָה הַכָּתוּב בְּאַזְהָרָתָן) דר פסוק הט נאך אמאל אנגעזאגט ווענן אמוטערס שוועסטער (לוֹמַר) צו זאגין (שֶׁהוּזְהַר עֲלֵיהֶן) ער איז אנגעזאגט גיווארין אויף זיי (בֵּין עַל אֲחוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ) סייא זיא איז אשוועסטער פון זיין פאטער אדער פון זיין מוטער (מִן הָאָב) פון איין פאטער (בֵּין עַל אַחְיוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם) סיי זייערע שוועסטערין פון איין מוטער (אֲבָל עֶרְוַת אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו) אבער אויף דעם זנות פון זיין פאטערס ברודערס ווייב (לֹא הוּזְהַר אֶלָּא עַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו מִן הָאָב) איז נאר אסור דאס ווייב פון זיין פאטערס ברודער וואס זיי זענן ברידר פון איין פאטער: (כ) וַאֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דּוֹדָתוֹ]. אז איינער איז מזנה מיט זיין מומע, זאגט רש"י (הַמִּקְרָא הַזֶּה בָּא לְלַמֵּד) דר פסוק קומט לערנען (עַל כָּרֵת הָאָמוּר לְמַעְלָה) אויף דעם כרת וואס דער פסוק האט גיזאגט פריער (שֶׁהוּא בְּעוֹנֶשׁ הֲלִיכַת עֲרִירִי) ער וועט גישטראפט ווערין צוא דעם כרת ער זאל שטארבין פאר זיין צייט אונ ער זאל קיין קינדר האבן: [עֲרִירִים]. זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דר תרגום טייטשט (בְּלָא וְלָד) אן אקינד (וְדוֹמֶה לוֹ) גלייך צוא דעם ווארט גיפינען מיר אברהם אבינו האט גזאגט וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, אונ איך גייא אליין אן קינדער (יֵשׁ לוֹ בָּנִים) אוב ער הט קינדר בגראבט ער זיי ביי זיין לעבין (אֵין לוֹ בָּנִים) אוב ער הט ניט קינדר (מֵת בְּלֹא בָנִים) שטארבט ער אן קינדער (לְכָךְ שָׁנָה הַכָּתוּב בִּשְׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ) דריבר האט דר פסוק גענדערט דעם לשון אין דיא צווייא פסוקים, אין איין פסוק שטייט (עֲרִירִים יָמוּתוּ) אליין וועלין זיי שטארבין, אין אנדערין פסוק שטייט (עֲרִירִים יִהְיוּ) אליין וועלין זיי זיין (עֲרִירִים יָמוּתוּ) אליין וועלין זייא שטארבין מיינט מען (אִם יִהְיוּ לוֹ בִּשְׁעַת עֲבֵירָה) אוב ער הט קינדער ווען ער זינדיגט (לֹא יִהְיוּ לוֹ כְּשֶׁיָּמוּת) וועט ער ניט האבין די קינדר ווען ער וועט שטארבין (לְפִי שֶׁקּוֹבְרָן בְּחַיָּיו) ווייל ער וועט זיי בגראבן ביי זיין לעבין (עֲרִירִים יִהְיוּ) אליין וועלין זייא זיין (שֶׁאִם אֵין לוֹ בִּשְׁעַת עֲבֵירָה) אוב ער הט ניט קינדר ווען ער זינדיגט (יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עַכְשָׁיו) וועט ער זיין אן קינדר אין זיין גאנצן לעבין אזו ווי ער איז איצט אן זיי: (כא) נִדָּה הִיא]. זאגט רש"י מען מיינט (הַשְּׁכִיבָה הַזֹּאת מְנוּדָּה הִיא וּמְאוּסָה) צו נעמען

שפתי חכמים

ל"א כדרך שמכניסין קיסם או כנף בשפופרת חלולה שהכחול בתוכו ומוליכין מן הכחול במכחול ומעבירין על העין עכ"ל. (מהרי"ן): י פר׳

פירוש לתורת אלהים

ער וועט אנפלעקן איר שאנד אֶת מְקוֹרָהּ איר קוואל הט ער אנפלעקט וְהִיא אונ זיא הט אנפלעקט איר קוואל פון איר בלוט וְנִכְרְתוּ וועלען זיי ביידע פאר שניטן ווערן פון זייער פאלק: (יט) וְעֶרְוַת אונ דיא שאנד פון דיין מוטערס שוועסטער אדער פון דיין פאטערס שוועסטער לֹא תְגַלֵּה זאלסטו ניט אנפלעקן ער זאל מיט זיי ניט מזנה זיין כִּי ווארום אֶת שְׁאֵרוֹ זיין פריינד הֶעֱרָה הט ער אנפלעקט עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ זייער זינד וועלן זייא ליידן: (כ) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין מומי עֶרְוַת הט ער אנפלעקט דיא שאנד פון זיין פעטער חֶטְאָם יִשָּׂאוּ זאלן זיי ליידין זייער זינד עֲרִירִים יָמוּתוּ אליין אן קינדער וועלן זייא שטארבן: (כא) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וועט נעמן זיין ברודערס ווייב אפילו ווען זיין ברודר איז שון

גישטארבי׳

עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ׃
כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־
כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־
תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃
שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־
אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־
אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם׃ כד וָאֹמַר
לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם
וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה

אֲחוּהִי מְרַחֲקָא הִיא
עֶרְיַת אֲחוּהִי גַּלִּי בְּלָא
וְלַד יְהוֹן׃ כב וְתִטְּרוּן יָת
כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא
תְרוֹקֵן יָתְכוֹן אַרְעָא דִּי
אֲנָא מַעֵיל יָתְכוֹן תַּמָּן
לְמִתַּב בַּהּ׃ כג וְלָא
תְהָכוּן בְּנִימוֹסֵי עַמְמַיָּא
דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן
אֲרֵי יָת כָּל אִלֵּין עֲבַדוּ
וְרָחִיק מֵימְרִי יָתְהוֹן׃
כד וַאֲמָרִית לְכוֹן אַתּוּן
תֵּירְתוּן יָת אַרְעֲהוֹן וַאֲנָא
אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן לְמֵירַת
יָתַהּ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב
וּדְבַשׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן
דִּי אַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן

תו"א ערות אחיו שם נה: ערירים יהיו שם:

בעל הטורים

וכאן אלא על אשת רעהו שהקב"ה מלא עליו אף שאוסרה על בעלה: (כד) אשר הבדלתי אתכם. שבעים מלות בפ' קדושים כנגד שבעים אומות שהבדלתי אתכם מהם:

בית יהודא

אַבְרוּדֶערְס וַוייבּ דָם אִיז דֶערְנָוייטֶערְט אוּנ פַּרְמִיאוּסְתְּ בַּייא הקב"ה (וְרַבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ) דִי רַבָּנָן הָאבִּין גֶעלֶערְנְט (לֶאֱסוֹר הָעֶרְוָה בָּהּ כְּנִדָּה) עֶרְוָה אִיז אָסוּר בַּיי זַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ וִוי עֶס אִיז אָסוּר הָעֶרְוָה בַּיי אַנִדָּה (שֶׁהָעֶרְוָה מְפוֹרֶשֶׁת בָּהּ) בַּיי אַנִדָּה שְׁטֵייט אִין דִיא תּוֹרָה עֶס אִיז אָסוּר הָעֶרְוָה, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֶת מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה) אִיר קְוַואל מִיט בְּלוּט הָט זִיא אוֹיפְגֶעדֶעקְט נָוִום הֵייסְט הָעֶרְוָה, זֶעה פְרִיעֶר פָּסוּק יח: (כג) וָאָקֻץ בָּם. זָאגְט רש"י (אָקוּץ לָשׁוֹן מִיאוּס) אָקוּץ מֵיינְט מֶען מִיאוּס (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק רִבְקָה הָאט גְזָאגְט (קַצְתִּי בְּחַיַּי) אִיךְ הָאבּ פַאר מִיאוּסְתְּ מֵיין לֶעבִּן (כְּאָדָם

רש"י

ורבותינו דרשו לאסור הערוה בה כנדה שהערוה מפורשת בה את מקורה הערה: (כג) ואקץ. לשון מיאוס כמו (בראשית כז) קצתי בחיי כאדם שהוא קץ במזונו:

שפתי חכמים

באחרי מות נכתב אחר כל העריות ונכרתו וגו' שהוא בעונש עריריי דסתם כרת הוא נכרת וזרעו נכרת אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת אם אותן שהיו לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם הם אותן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם בני רשע ואתא קרא דעריריים ימותו דמשמע דימותו כמו שהם עריריי' עתה ואתא קרא דעריריי' יהיו דמשמע שבשעת מיתתן סופן לבא לידי עריריי שאם יש לו בנים קוברן בין שהיו לו קודם

פירוש לתורת אלהים

גְשְׁטָארְבֶּן אוּנ עֶר הָט קִינְדֶער גְלָאזְט נִדָּה הִוא אִיז דָם מִיאוּס עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה הָט עֶר אַנְפְּלֶעקְט דִי שַׁאנְד פוּן זַיין בְּרוּדֶער עֲרִירִים יִהְיוּ וֶועלֶן זַיי זַיין אַלֵיין זַיי וֶועלֶן שְׁטַארְבֶּן אָן קִינְדֶער: (כב) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶען אַלִי מַיין גְזֶעץ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי אוּנ גָאר מַיינֶע דִינִים וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּנ אִיר זָאלְט זַייא טָאן וְלֹא אוּנ עֶס זָאל אַייךְ נִיט אוֹיס שְׁפַּייעֶן דָם לַאנְד אֲשֶׁר וָואס אִיךְ בְּרֶענְג אַייךְ שָׁמָּה דָארְטֶען לָשֶׁבֶת בָּהּ צוּ זִיצֶן אִין אִיר אַז אִיר וֶועט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וֶועט אִיר נִיט פַר טְרִיבֶּען וֶוערֶן פוּן אַייעֶר לַאנְד: (כג) וְלֹא תֵלְכוּ אוּנ א'ר זָאלְט נִיט גֵיין אִין דֶעם גְזֶעץ פוּן דֶעם פָאלְק אֲשֶׁר וָואס אִיךְ שִׁיק אַוֶועק פוּן פַאר אַייךְ כִּי וָוארוּם דָם אַלֶץ וָוס פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען הָאבֶּן זַיי גְטָאן וָאָקֻץ בָּם אוּנ אִיךְ הָאבּ פַר מִיאוּסְתְּ אִין זַייא: (כד) וָאֹמַר לָכֶם אוּנ אִיךְ טוּא זָאגֶן צוּא אַייךְ אַתֶּם אִיר וֶועט יַרְשִׁינֶען זַייעֶר עֶרְד וַאֲנִי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען זִיא צוּא אַייךְ לָרֶשֶׁת צוּ יַרְשִׁינֶען זִיא אֶרֶץ עֶס אִיז אַזוֹ אַלַאנְד נָוִוס דָארְטֶען טוּט רִינֶען מִילֶךְ פוּן דִיא בְּהֵמוֹת אוּנ הָאנִיק פוּן דִי טֵייטְלֶען אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אֱלֹהֵיכֶם אַייעֶר גָאט אֲשֶׁר וָוס אִיךְ הָאבּ אַייךְ אָפּ גְשֵׁייד פוּן

מצות השם

(רסב) וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹי. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז מִיר יוּדֶען טָארֶען נִיט גֵיין אִין דִי גֶענְג פוּן (עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת) אוּנ מִיר טָארֶען זַיי נִיט נָאךְ טוּעֶן מִיר זָאלֶן גֵיין אַזוֹנִי (מַלְבּוּשִׁים) אַזוֹ וִוי זַיי גֵיין אוּנ ווידֶער מִיר טָארֶען זִיךְ נִיט לָאזֶען תַּאקְסֶן דִי הָאר אַרוּם דֶעם קָאפּ אַזוֹ וִוי דִי גוֹיִם אוּנ מִיר טָארֶען נִיט גֵיין מִיט אַיין צַאפֶּרוּנִי אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט:

אלהיכם אשר־הבדלתי אתכם מן־העמים: מפטיר כה והבדלתם בין־הבהמה הטהרה לטמאה ובין־העוף הטמא לטהר ולא־תשקצו את־נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר־הבדלתי לכם לטמא: כו והייתם לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן־העמים להיות

אונקלוס

עממיא: כה ותפרשון בין בעירא דכיא למסאבא ובין עופא מסאבא לדכי ולא תשקצון ית נפשתיכון בבעירא ובעופא ובכל די תרחש ארעא די אפרשית לכון לסאבא: כו ותהון קדמי קדישין ארי קדיש אנא יי ואפרשית יתכון מן עממיא למהוי פלחין

בעל הטורים

(כו) ואבדיל אתכם מן העמים. וסמיך ליה איש או אשה כי יהיה' בהם אוב או ידעוני כי אני הבדלתי אתכם מן העכו"ם והשריתי שכינה ביניכם ואינכם צריכין לאוב וידעוני כשאר העכו"ם שאין להם נביא ולא יודע עד מה ולכך צריכים לאוב וידעוני:

תו"א והבדלתם בין מעילה טז: תרמש האדמה מכות ד:

רש"י

(כה) והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה. אין צ"ל בין פרה לחמור שהרי מובדלין וניכרין הם אלא בין טהורה לך ב לטמאה לך בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא. ל לאסור: (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו. רבי אלעזר ב' עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי ת"ל

בית יהודא

שהוא קץ במזונו) וויא אמענטש פאר מיאוסת זיין עסין: (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה). איר זאלט אפ־שיידין צווישן אבהמה וואס איז ריין וואס איר מעגט עסין צווישן אבהמה וואס איז טמא ומען טאר זיא ניט עסין) זאגט רש"י (אין צריך לומר) די תורה דארף ניט זאגין מיר זאלין אפשיידין (בין פרה לחמור) צווישן אקוה אונ אאייזיל (שהרי מובדלין וניכרין הם) זיי זענן דאך אפגעשיידט אונ מען דער־קענט זיי, וועלכע איז אקוה אונ וועלכער אאייזיל (אלא) נאר מען מיינט דו זאלסט אפשיידין (בין טהורה לך לטמאה לך) צווישן די בהמה וואס זיא איז טהור וכשר) צו דיר ודורך דיר) אונ וועלכע עס איז טמא וטרפה) צו דיר ודורך דיר) (בין שנשחט רובו של סימן) צווישן די בהמה וואס איז גשאכטען גוואורן מער וויא אהאלבער סימן איז זיא כשר (לנשחט חציו) צו די בהמה וואס איז גישאכטין גיווארען אהאלבער סימן איז זיא טרפה (וכמה בין רובו לחציו) ווי פיל איז דער הילוק פון אהאלבין סימן צו מער וויא אהאלבער סימן (מלא שערה) ווי איין האר מעהר וויא אהאלבער סימן איז כשר נאין האלדז פון בהמות חיות עופות מענטשין זענען דא צוויא לאנגע רערין, איין רער הייסט וושט די אנדערע רער הייסט קנה דם רופט מען סימנים): ואשר הבדלתי לכם לטמא). וואס איך האב אפגעשיידט צו אייך צו זיין טמא, עס זאל זיין אסור צו עסין: (כו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי). איך האב אייך אפגעשיידט פון די פעלקר איר זאלט זיין צו מיר, הקב"ה זאגט (אם אתם מובדלים מהם) אוב איר וועט זיין אפ געשיידט פון דיא פעלקער געצין דינער (הרי אתם שלי) וועט איר זיין מיינע (ואם לאו) אוב איר וועט ניט זיין אפגעשיידט פון די געצין דינער (הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו) וועט איר זיין דאס פאלק פון נבוכדנצר מיט אנדערע מלכים זיינע חברים. רבי אלעזר בן עזריה זאגט (מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר) פון וואנען ווייסין מיר אמענטש זאל ניט זאגין דריבער עס איך ניט חזיר ווייל חזיר איז מיאוס צוא עסין (אי אפשי ללביש כלאים) אונ ער זאל ניט זאגין דריבער גייא איך ניט געקליידט מיט שעטנז ווייל איך וויל ניט גיין אין אקלייד וואס איז גימאכט פון וואל מיט לייננוואנד (אבל יאמר) אבער ער זאל זאגין (אפשי) איך וויל עסין חזיר איך וויל גיין גקליידט מיט שעטנז (ומה אעשה) וואס זאל איך טאן (ואבי שבשמים גזר עלי) מיין פאטער וואס אין הימל הט אויף מיר גוזר גיוועזן איך זאל ניט עסין חזיר

שפתי חכמים

החטא בין לאחר החטא כולן יהיו נכרתין. אע"פ שבאיזה נוסחאות יש הפסוקות: כ פי' טהורה וטמאה ע"י פעולתך כגון שחט כל הושט וחצי הקנה בלבד טמא שחט כל הושט ורוב הקנה טהור כלומר טהרת אותו לאכילה: ל דפירוש לטמא לך קאמר שהוא טמא ע"י פעולתך כדלעיל:

פירוש לתורת אלהים

די פעלקער: (כה) והבדלתם אונ איר זאלט מאכען אצווישן שייד צווישן די ריינע בהמות אונ צווישן די אום ריינע בהמות ובין אונ צווישען דעם אום ריינם עוף אונ צווישען דעם ריינם עוף (עיין רש"י) ולא אונ איר זאלט ניט פאר אום ווערדיגען אייער לייב בבהמה ובעוף אין די בהמות טמאות אונ אין די עופות טמאים ובכל אונ אין אלע זאכן וואס ווידמענט די ערד אשר וואס איך האב אפ גשייד צו אייך לטמא צו אום ריין אסור מאכן צו אייך אז איר זאלט דם ניט עסין: (כו) והייתם אונ איר זאלט זיין צו מיר הייליג כי ווארום איך בין הייליג ואבדל אונ איך האב אייך אפ גשייד פון דיא פעלקר די כנענים להיות לי צו זיין צו מיר אפאלק דרום זאלט איר זיין הייליג אונ זאלט ניט עסן דיא בהמות אונ עופות

לי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם׃

פ פ פ

ק"ד. וגג"ה סימן. ע"י זה"ב סימן:

קֳדָמַי׃ כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְהוֹן בִּדִּין אוֹ דְכוּר אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יָתְהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃ פ פ פ

תו"א ואיש או אשה סנהדרין סו: אוב או ידעוני ברכות כה סנהדרין סה: מות יומתו באבן סנהדרין סו כריתות ה:

בית יהודא

אונ ניט גיין געקליידט מיט שעטנז, פון וואגן ווייסן מיר אזו דארף מען זאגין (תלמוד לומר) זאגט דר פסוק (ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי) איך האב אייך אפגעשיידט פון דיא פעלקער איר זאלט זיין צוא מיר (שתהא הבדלתכם מהם לשמי) איר זאלט זיין אפ געשיידט פון דיא פעלקער פון מיינעטוועגין נוייל איך האב אייך אזו גבאטין (פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים) מען זאל זיך אפשיידן פון אעבירה אונ געמן אוף זיך צו דינען הקב"ה: (כז) (כי יהיה בהם אוב וגו') אוב עס וועט זיין ביי יודין ווער עס וועט מאכין כשוף מיט אוב אדר ידעוני וזעה פריער פסוק לא], זאגט רש"י (כאן נאמר בהם מיתה) דא שטייט דיא מכשפים פון אוב אדער ידעוני זאלין בית דין הרגנין (ולמעלה כרת) אונ פריער [אין פסוק לא] שטייט די מכשפים פון אוב אונ ידעוני וועלין גישטראפט ווערין מיט כרת, נאר אזו איז דער דין (עדים והתראה בסקילה) אוב עס זענן דא עדות אז ער הט גמאכט כשוף מיט אוב אדר מיט ידעוני, אונ דיא עדות האבען פריער געזאגט צו אים מאך ניט דעם כשוף ווארום עס וועט דיר קומען סקילה, אונ ער הט ניט מורא גיהאט פאר זיי אונ הט גמאכט דעם כשוף, דארפין בית דין אים הרגינן מיט שטיינער (מזיד בלא התראה) אוב ער האט געוואסט דעם דין אז מען טאר ניט מאכין כשוף מיט אוב אונ ידעוני, נאר עדות זענן ניט גיוועזן, אדער עדות זענען גיוועזן נאר זיי האבן אים ניט גיזאגט ער זאל ניט מאכן די כשוף, אונ ער האט די כשוף געמאכט (בהכרת) ווערט ער גישטראפט פון הקב"ה מיט כרת (ושגגתם חטאת) אונ אוב ווען ער הט גמאכט דעם כשוף אוב אדר ידעוני הט ער ניט געוואסט אז מען טאר ניט מאכן דעם כשוף, נאר נאכדעם איז אים בעוואסט גיווארין אז ער הט גזינדיגט מיט דעם כשוף אונ ער וויל טאהן תשובה זאל ער ברענגען אקרבן חטאת (וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת) אונ ביי אלע עבירות וואס קומט אוף זיי מיתה אונ כרת, איז אויך אזו דר דין, עדות מיט התראה איז מיתה, מזיד אן התראה אדר אן עדות, איז כרת, שוגג איז חטאת:

רש"י

והבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: (כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת. עדים והתראה בסקילה מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת:

חסלת פרשת קדושים

פירוש לתורת אלהים

טמאים אונ אלע זאכן וואס זענן טמא: (כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה אונ אמאן אדר אאשה כִּי אז עס וועט זיין אין זיי אזו איין כישוף וואס ווערט גרופען אוב אדער ידעוני מות יומתו זאלן זיא ווערן גטייט באבן מיט אשטיין זאל מען זייא פאר שטיינגן דמיהם בם זייער בלוט איז אין זיי זייא זענן זיך אליין שולדיג אין דעם וואס זייא ווערען גהרגית. קיינער ווערט ניט גשטראפט דער פאר:

הפטרת קדושים ביחזקאל סימן כב

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃ בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת

ליקוטי יהודא

וְאַתָּה בֶן אָדָם. דעם נביא יחזקאל הט מען גרופן בן אדם, ווייל זיין נשמה איז גוועזן פון קין דער זוהן פון אדם הראשון, איז גלייך ווי ער אליין וואלט גוועזן דער זוהן פון אדם הראשון, אונ ווייל קין איז גוועזן דער ערשטער וואס האט גטאהן תשובה, דריבער איז גוועזן יחזקאל אנביא אונ שטענדיג האט ער גזאגט מוסר צו יודען זייא זאלען טאהן תשובה, אונ ער הט זיי גזאגט ותקריבי ימיך ותבא עד שנותיך, דו האסט באנט גמאכט דיינע עבירות דוא האסט אזו פיל עבירות געטאהן, די עבירות וואס מענטשען טוהען אין יאהרען האסטו זיי גטאהן אין טעג, דריבער הט זיי הקב"ה פארטריבען פון ארץ ישראל אין גלות, ווייל דער גלות וועט זיי דערנידעריגען אונ וועלען האבען אזו פיל צארג אז זיי וועלען ניט זינדיגען אונ וועלען טאן תשובה, נאכדעם וועט זיי הקב"ה אום לייזען:

פירוש ע"ט

יחזקאל הנביא הט גזאגט וַיְהִי אונ עס איז גוועזן די נבואה פון גאט צוא מיר אונ האט מיר אזו גזאגט וְאַתָּה אונ דו בֶן אָדָם אוב דוא וועסט האבען אוויכוח אֶת עִיר מיט דיא מענטשן פון דער בלוט שולדיגי שטאט ירושלים וְהוֹדַעְתָּהּ זאלסטו איר לאזן וויסען אֵת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ גאר איר אום ווערדיקייט וְאָמַרְתָּ אונ דוא זאלסט זאגען כֹּה אָמַר אזו הט גאט גזאגט עִיר די שטאט ירושלים וואס די מענטשן פר גיסן בלוט אין איר דרום הט גאט גזאגט לָבוֹא עס איז גקומען איר צייט זיא זאל חרוב ווערן וְעָשְׂתָה אונ וואס זיא הט גמאכט בילדר צו די עבודה זרות לְטָמְאָה צוא פאר אום ריינינגען זיך דרום הט גזאגט גאט עס איז גקומען איר צייט פון פורעניות בְּדָמֵךְ

וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־שְׁנוֹתָיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃
הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ־בָךְ טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה׃ הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׂוּ בַעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם
וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלָּלְתְּ׃ אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם
וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ׃ עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ טְמֵאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃
וְאִישׁ׀ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־
אָבִיו עִנָּה־בָךְ׃ שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחַתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק
וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר
הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ
מִמֵּךְ׃ וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃

פירוש ע"ט

פון וועגן דעם בלוט וואס דו האסט פר גאסן אשמת
האסטו גזינדיגט אונ מיט די בילדער וואס דו האסט
גמאכט טמאת ביסטו טמא גווארן ותקריבי אונ דייני
טעג פון פורעניות האבען גנעהנט ותבא אונ דוא
ביסט גקומן עד ביז דיינע יארן וואס שטייט אין דער
תורה ווען די ישראל וועלען זיין שלעכט ונושנתם
אונ זיי וועלן פאר עלטערט ווערן אין לאנד וועלן
זיי פר טריבן ווערן אין גלות אונ דס ווארט ונושנתם
טרעפט אן אכט הונדערט אונ צוויי אונ פופציג יאר
אונ אצונד זענן שון די ישראל אכט הונדערט אונ
פופציג יאר אין לאנד דרום איז שון באלד די צייט
איר זאלט פאר טריבן ווערן על כן דרום ווייל דוא
טוסט קיין תשובה ניט נתתיך האב איך דיך גגעבן
פאר אשאנד צווישען דיא פעלקר וקלסה אונ איין
שפעטונג צו אלי לענדער הקרובות אונ די נאהינטע
מיט דיא ווייטע אומות יתקלסו וועלען שפעטן אונ
ריידן פון דיר אונ וואס וועלן זיי זאגן טמאת השם זיא
הט מטמא גוועזן איר נאמן ווארום פריער הט זיא
גהייסן עם קדוש אהייליג פאלק אונ היינט הייסן זיי
עם טמא אפאלק מיט אומריינע לעפצן רבת עס איז
פיל אונ גרוס איר ברומונג מחמת הונגער אונ
מחמת רציחה פון דעם שונא אונ פר וואס וועט דס
אויף איך קומן ווארום הנה נשיאי די הארן פון דיא
ישראל איש איטליכער מענטש נאך זיין שטארקייט
זענן זיי גוועזן אין דיר ווער עס איז גוועזן שטארק
דער הט ביי דעם אנדערן אוועק גנומן למען פון וועגן
שפך צו פר גיסן בלוט אב ואם פאטער אונ מוטער הקלו
האבן זיי מבזה גוועזן בך די מענטשן וואס וואנען אין
דיר ירושלים לגר צו אגר האבן זיי גטאן מיט גזלה
בתוכך ביי דיר איתום אונ אאלמנה הונו בך האבן
זיי גנארט אין דיר קדשי מיינע קדשים האסטו
מבזה גוועזן ואת שבתותי אונ מייני שבתים האסטו
פר שעמט אנשי מענטשן רכילות זאגערס זענן גוועזן
אין דיר למען פון וועגן שפך דם צו פאר גיסן בלוט
ואל ההרים אונ אויף די בערג אכלו האבן זייא גגעסן
די קרבנות פון דר עכו"ם זמה אונ שלעכטע עצות
פון זינד עשו האבן זיי גטאן ביי דיר ערות די שאנד
פון אפאטער האבן זיי אנפלעקט ביי דיר זיי האבן
מזנה גוועזן מיט זייער שטיף מוטער טמאת דם אום
ריין פון אנדה ענו בך האבען זיי גפייניגט אין דיר
זיי זענן גוועזן מיט די ווייבר אז זיי זענן גוועזן נדות
ואיש אונ אמענטש מיט דעם ווייב פון זיין חבר הט
מזנה גוועזן ואיש אונ אמענטש הט זיין אייגענע שנור
מטמא גוועזן בזמה מיט די שלעכטע עצות פון זנות
ואיש אונ אמענטש האט זיין שוועסטער פון איין
פאטער גפייניגט אונ מאנס גוועזן שוחד שוחד האבן
גנומן די דיינים וואס זענן גוועזן אין דיר פון וועגן
צו פר גיסן בלוט נשך בייסונג אונ מערונג פראצענט
לקחת האסטו גנומען ותבצעי אונ דוא האסט גווינען
געלט פון דיין גזעלן בעשק מיט דעם רויבן וואס האסט
גרובט דעם ארום מאן ואתי אונ מיך גאט האסטו
פאר געסן נאום יי זאגט גאט והנה הכיתי איך האב
גקלאפט מיינע הענט איינע צו דער אנדערע אונ
האב גקלאגט אל בצעך פון וועגן דיין רויב אשר וואס
דו האסט גטאן ועל דמך אונ אויף דיין שולט בלוט
וואס עס איז גוועזן אין דיר היעמוד וועט דען קאנען
באשטיין דיין הארץ אם תחזקנה אונ וועט זיך דען
שטארקן דיין האנד לימים צו די טעג אשר וואס איך
וועל דיר באצאלן אזו ווי דיינע מעשים אני יי איך
גאט האב עס גרעט ועשיתי אונ איך וועל עס טאן
איך וועל עס מקיים זיין והפיצותי אונ איך וועל
דיך פר שפרייטן צווישן די פעלקר וזריתיך אונ איך
וועל דיך פר שפרייטן צווישן די לענדער והתימותי
אונ איך וועל צו גענצן אונ פר לענדן דיין טומאה
פון דיר ונחלת אונ דו וועסט קרענקען פון דיר דם
הייסט פון די שלעכטע מעשים וואס דו האסט גטאן
וידעת כי אני יי אונ דוא וועסט וויסן אז איך בין
איין גאט:

בפ׳ אמור יש בה ס״ג מצות כ״ד עשין ול״ט לאוין :

[רסג] (לאו קנט) שלא יטמא כהן הדיוט למתים זולתי אל המפורשים במקרא שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו :

[רסד] (עשה קס) שיטמאו הכהנים לקרוביהם המפורשים בכתוב שהם ששה ואם לא רצו מטמאין אותם בעל כרחם כאשר מפורש אצלינו מאבותינו המקובלים על פסוק שנאמר לה יטמא :

[רסה] (לאו קס) שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו כי קודם הערב שמש אחר הטבילה נעשה שני לטומאה שנאמר קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם :

[רסו] (לאו קסא) שלא ישא ויבעול כהן בין גדול בין הדיוט אשה זונה שנאמר אשה זונה לא יקחו :

[רסז] (לאו קסב) שלא ישא ויבעול כהן בין גדול בין הדיוט אשה חללה שנאמר וחללה לא יקחו :

[רסח] (לאו קסג) שלא ישא ויבעול כל כהן שום אשה גרושה שנאמר ואשה גרושה מאישה לא יקחו :

[רסט] (עשה קו) לקדש זרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה מאחר שהש״י בחר בהם וקרבם ולקחם לעבודתו שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב :

[ער] (לאו קסד) שלא יכנס כהן גדול באהל המת ואפי׳ לאותם המתים שחובה על שאר הכהנים לטמא הוא אינו יכול להטמא שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבא :

[רעא] (לאו קסה) שלא יטמא כהן גדול לא במגע ולא במשא אפי׳ לאביו ולאמו שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא :

[ערב] (עשה קז) שישא הכהן הגדול נערה בתולה ולא קטנה ובוגרת שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח :

[רעג] (לאו קסו) שלא ישא כהן גדול אלמנה ואפי׳ מן האירוסין שנאמר אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח :

[ערד] (לאו קסז) שלא יבעול כהן גדול אלמנה ואפי׳ בלא קדושין שנאמר ולא יחלל זרעו בעמיו :

[ערה] (לאו קסח) שלא יעבוד כהן בעל מום קבוע בבהמ״ק שנא׳ איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב וגו׳ :

[רעו] (לאו קסט) שלא יעבוד כהן בעל מום עובר כל זמן שהמום בו שנאמר כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וגו׳ :

[רעז] (לאו קע) שלא יכנס כהן בעל מום להיכל שנאמר אך אל הפרוכת לא יבא :

[רעח] (לאו קעא) שלא יעבוד כהן בעודו טמא שנאמר ולא יחללו את שם קדשי :

[רעט] (לאו קעב) שלא יאכל כהן טמא תרומה שנאמר איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר :

[רפ] (לאו קעג) שלא יאכל כל זר תרומה ובכורים שנקראו תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש :

[רפא] (לאו קעד) שלא יאכל תושב כהן ושכירו תרומה שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש :

[רפב] (לאו קעה) שלא יאכל ערל קדש ותרומה ונלמד מגזרה שוה שנאמר תושב ושכיר בפסח וכן בתרומה מה תושב ושכיר שנאמר בפסח כל ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה כל ערל אסור בה וה״ה לכל שאר הקדשים :

[רפג] (לאו קעו) שלא תאכל חללה את הקדש דהיינו תרומה וחזה ושוק שנ׳ ובת כהן כי תהי׳ לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל :

[רפד] (לאו קעז) שלא לאכול טבל דהיינו הדבר שלא ניטל ממנו תרומ׳ ומעשרו׳ שנא׳ ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה׳ :

[רפה] (לאו קעח) שלא להקדיש בעלי מומים לגבי מזבח שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם :

[רפו] (עשה קח) שיהיו כל הקרבנות הקרבים על גבי המזבח שלמים במינם ותמימים מן המומים שנתפרשו בכתוב ואותן שאמרו עפ״י הקבלה שהן מומין פסול שנא׳ תמים יהיה לרצון :

[רפז] (לאו קעט) שלא יתן מום בקדשים שנאמר כל מום לא יהיה בו :

[רפח] (לאו קפ) שלא לשחוט בעלי מומין לשם קרבן שנאמר עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב לא תקריבו אלה לה׳ :

[רפט] (לאו קפא) שלא להקטיר אמורי בעלי מומין שנאמר ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה׳ :

[רצ] (לאו קפב) שלא לזרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לה׳ :

[רצא] (לאו קפג) שלא לסרס שום בעל חי ומכ״ש אדם שנאמר ובארצכם לא תעשו :

[רצב] (לאו קפד) שלא להקריב קרבנות בעלי מומין מיד העובדי כוכבים שנא׳ ומיד בן נכר לא תקריבו :

[רצג] (עשה קט) להקריב קרבן מהבהמות אחר שיהיו בני שמונת ימים או יותר אך לא פחות מזה כי אז יקרא מחוסר זמן בגופו שנא׳ שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה׳ :

[רצד] (לאו קפה) שלא נשחוט כל עיקר בהמה ובנה ביום אחד שנא׳ ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד :

[רצה] (לאו קפו) שלא לעשות שום דבר שימשך ממנו חילול השם הנכבד והנורא אשר בחר בנו מכל עם להיות לו לעם סגולתו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי :

[רצו] (עשה קי) חובה עלינו לקדש את השם ולמסור אפי׳ נפשנו למות על קיום מצות הדת שנא׳ ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה׳ מקדשכם וגו׳ :

[רצז] (עשה קיא) לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שנאמר ביום הראשון מקרא ק״ש יהיה לכם :

[רצח] (לאו קפז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שהוא יום ט״ו בניסן שנא׳ ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[רצט] (עשה קיב) להקריב קרבן מוסף בכל ז׳ ימי הפסח שנא׳ והקרבתם אשה לה׳ שבעת ימים :

[ש] (עשה קיג) לשבות ממלאכת עבודה ביום ז׳ של פסח שנא׳ ביום השביעי מקרא קדש :

[שא] (לאו קפח) שלא נעשה מלאכת עבודה ביום ז׳ של פסח שנא׳ ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שב] (עשה קיד) להקריב ביום שני של פסח שהוא ט״ז בניסן יתר על קרבן המוסף מנחת העומר שנא׳ והבאתם את עומר ראשית קצירכם וכו׳ והניף את העומר לרצונכם ממחרת השבת :

[שג] (לאו קפט) שלא לאכול לחם העשוי מתבוא׳ חדשה קודם שישלם יום ט״ז בניסן שנ׳ ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה :

[דש] (לאו קצ) שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם שישלם יום ט״ז בניסן שנאמר וקלי לא תאכלו עד עצם היום הזה :

[שה] (לאו קצא) שלא לאכול כרמל מן החדש קודם שישלם יום ט״ז בניסן שנאמר וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה :

[שו] (עשה קטו) לספור מיום הבאת העומר יום יום ושבוע שבוע עד מלאת תשעה וארבעים יום שהם ז׳ שבועות תמימות שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום :

[שז] (עשה קטז) להביא ביום חמשים מהקרבת העומר שתי הלחם חמץ עם הקרבנות הבאים בגלל הלחם מלבד מוסף היום שנאמר ממושבותיכם תביאו להם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה וגו׳ :

[שח] (עשה קיז) לשבות ממלאכת עבודה ביום עצרת שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם :

[שט] (לאו קצב) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום עצרת שנאמ׳ כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו׳ :

[שי] (עשה קיח) לשבות ממלאכת עבודה בראש השנה שנא׳ בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש :

[שיא] (לאו קצג) שלא לעשות מלאכת עבודה בראש השנה שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שיב] (עשה קיט) להקריב קרבן מוסף בראש השנה שנאמר והקרבתם אשה לה׳ :

[שיג] (עשה קכ) להתענות ביום הכפורים שנאמר אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם :

[שיד] (עשה קכא) להקריב קרבן מוסף ביום הכפורים שנאמר והקרבתם אשה לה׳ :

[שטו] (לאו קצד) שלא לעשות מלאכה כל עיקר ביום הכפורים שנא׳ וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה :

[שטז] (לאו קצה) שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה :

[שיז] (עשה קכב) לשבות ממלאכה כל עיקר ביום הכפורים שנאמר שבת שבתון הוא לכם :

[שיח] (עשה קכג) לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של חג הסוכות שנא׳ בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה׳ ביום הראשון מקרא קדש :

[שיט] (לאו קצו) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של סוכות שנא׳ כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שכ] (עשה קכד) להקריב קרבן מוסף בחג הסוכות שנא׳ שבעת ימים תקריבו אשה לה׳ :

[שכא] (עשה קכה) לשבות ממלאכת עבודה ביום שמיני עצרת שנאמר ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם:
[שכב] (עשה קכו) להקריב קרבן מוסף ביום שמיני חג העצרת שנאמר והקרבתם אשה לה' עצרת היא:
[שכג] (לאו קלז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום שמיני חג העצרת שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו:
[שכד] (עשה קכז) ליטול לולב אחד. ואתרוג אחד. ושני בדי ערבה. ושלשה בדי הדס כשרים. שנא' ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו':
[שכה] (עשה קכח) לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג שנאמר בסכת תשבו שבעת ימים:

אונקלוס — ויקרא כא אמור

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְכַהֲנַיָּא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן

תר"א אמור אל הכהנים בני אהרן ר"ה טז יבמות פה סוטה כג קידושין לה לו: אמור ואמרת יבמות קיד:

בעל הטורים

(א) אמור אל הכהנים. סמך אזהרת הכהנים שלא יטמאו לאוב שגם בו נא' אזהרה שלא לטמא בו א"כ שלא יטמא הכהן למת כשירצה לשאול באוב שצריכין ליטמא כששואלין בו א"כ להכי סמך אמור אל הכהנים לאוב וידעוני שאם תאמרו ממי נדע העתידות הרי לא נדרש באוב וידעוני לכך סמך לו אמור אל הכהני' הרי לך כהן שישאל לך באורי' ותומים. והכי איתא בתנחומ' ואיש או אשה כי יהי' בהם אוב או ידעוני זה שאול ואשה בעלת אוב וסמך לו אמור אל הכהני'. אמר ר' לוי יפה הי' לו לשאול באורי' ותומי' האמורים למט' ולא באוב האמור למעל'. לעיל מיניה כתי' דמיהם בם וסמך ליה לא יטמא שאם יטמא דמיו בו והיינו דאמרינן כהן שמת בטומא' אחיו הכהנים מפלעי' את מוחו: אל הכהנים. בני' זה לא חללים: בני אהרן. בגי' זהו גם בעלי מומין. למה אמר בני אהרן ולא בנות אהרן. לפי שהם גרמו מיתה לדורות. אמור אל הכהנים

רש"י

(א) אמור אל הכהנים. (יבמות פה ת"כ) אמור ואמרת להזהיר א גדולים על הקטנים: בני אהרן. (קידושין לה) יכול חללים תלמוד לומר ב הכהנים: בני אהרן. אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן.

בית יהודא

(א) וַאֲמַר אֶל הַכֹּהֲנִים] . זאג צו די כֹּהֲנִים, פְֿרעגט רש"י פאר וואס שטייט (אֱמֹר וְאָמַרְתָּ), עס קען דאך שטיין אין פסוק אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו זאג צו דיא קינדער פון אַהֲרֹן זייא זאלין זיך ניט מְטַמֵּא זיין צו אַטויטן מענטש צו וואס שטייט וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם. ענטפערט רש"י (לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים) דר פסוק זאגט מען זאל זאגין צו די גרויסע כֹּהֲנִים זייא זאלען היטען דיא קליינע קינדער זייערע זיי זאלן ניט טָמֵא ווערען פון אַמֵת: וּבְנֵי אַהֲרֹן]. האָרט רש"י צו וואס שטייט בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים. מיר ווייסן דאך, די קינדער פון אַהֲרֹן זענען כֹּהֲנִים, אונ כֹּהֲנִים זענען די קינדער פון אַהֲרֹן, ענטפערט רש"י אז עס וואלט געשטאנען בְּנֵי אַהֲרֹן אונ הַכֹּהֲנִים וואלט ניט געשטאנען (יָכוֹל אֲפִילוּ חֲלָלִים) וואלט מען מיינען אֲפִילוּ די כֹּהֲנִים וואס זענען פסול מַקְרִיב צו זיין ק. בָּנוֹת טארין אויך ניט זיך מְטַמֵּא זיין צו אַמֵת ווייל זייא זענען די קינדער פון אַהֲרֹן (תַּלְמוּד לוֹמַר) לערנט אונז דער פסוק (הַכֹּהֲנִים) דיא וואס זענען כֹּהֲנִים, וואס מעגין מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ טארין זיך ניט מְטַמֵּא זיין צו אַמֵת אָבער די קינדער פון אַהֲרֹן וואס טארין ניט מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת וְדַהַיְינוּ אַכֹּהֵן האט גענומען אַווייב אַגְרוּשָׁה אונ זיא האט געבארין פון אים אַזוּהן, דר זוהן הייסט אַחָלָל אונ ער טאר ניט מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת מעג ער זיך מְטַמֵּא זיין צו אַמֵת], האָרט רש"י זאל שטיין דער ווארט הַכֹּהֲנִים אליין, אונ דיא צְווייא ווערטער בְּנֵי אַהֲרֹן זאל ניט שטיין, ענטפערט רש"י אַז עס וואלט געשטאנען נאר "הַכֹּהֲנִים" וואלטין מיר זאגין דיא כְּשֵׁרָה כֹּהֲנִים וואס האָבן פעלערס ווייל זייא טארין ניט מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת מעגען זייא זיך מְטַמֵּא זיין צו אַמֵת, דריבער שטייט בְּנֵי אַהֲרֹן (אַף בַּעֲלֵי מוּמִין בְּמַשְׁמַע) דיא כֹּהֲנִים וואס האָבן פעלערס טארין זיך ניט מְטַמֵּא זיין צו אַמֵת, ווייל זיי זענען קינדער פון אַהֲרֹן אונ מעגין עסין קָרְבָּנוֹת: וּבְנֵי אַהֲרֹן]. נאר זְכָרִים פון אַהֲרֹן טארין ניט זיך מְטַמֵּא זיין

שפתי חכמים

א דלא היה לו לכתוב אלא אמור אל הכהנים אלא אמור להזהיר את עצמן ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים וא"ת למה לא מתרץ רש"י כמי דבר ואמרת דכתי' בפ' קדושים. וי"ל דדבור הוי כלל ולא מפרש מהו הדבור ואמרת הוי פרט ר"ל דבר זה אמור להם אבל הכא גבי אמור הוא פרט קשה לרש"י למה לי ב' פרטי': ב וקשה למה מהפך רש"י הפי' של פסוק בתחלה הי' לו לפרש בני אהרן ואח"כ ואמרת אליה'. וע"ק מנ"ל למילף כל הלימודים מבני אהרן. וי"ל דה"פ כיון שפירשתי ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים קשה לל"ל אל הכהני' בני אהרן בשלמא בלא זה הייתי אומר אי כתיב הכהנים ולא בני אהרן ה"א דוקא גדולים אבל לא קטנים לכך אילטריך למכתב בני אהרן להזהיר הגדולי' על הקטני'. אבל השתא דלמדתי זה מואמרת אליהם קשה ל"ל למכתב הכהני'. ומתרץ אי כתיב בני אהרן ולא הכהני' ה"א יכול אפי' חללים ת"ל הכהני' ר"ל שהוא כהן גמור. ותו מתרץ רש"י שאל תקשה לו מנלן לתרץ דהכהנים ממעט חללים דלמא לכך אילטריך דאי לא כתיב הכהנים אלא בני אהרן ה"א דומיא דבני אהרן שהיו תמימים לאפוקי בעלי מומין לכך אילטריך הכהנים לרבות בעלי מומין. ומתרץ דמן בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ולא הי' מתורץ למה ליה הכהנים אלא לכך אילטריך כמו שתירלתי לעיל למעט חללים. ותו קשה לרש"י בני אהרן למה לי דלא היה למכתב רק הכהנים ויכול אני למעט חללים ולרבות בעלי מומין שהרי שניהם נשמעים ממלת הכהני'. ומתרץ אי לא כתיב בני אהרן ה"א דגם בנות אהרן במשמעות של הכהנים דכ"מ שנכתב בתורה בל' זכר אף הנשים בכלל לכך אלטריך בני אהרן ולא בנות אהרן ע' במזרחי שפירש בענין אחר והכי פירש אילטריכו תרווייהו דאלו מבני אהרן גרידא הוה אמינא אף חללים במשמע וא"כ אין כאן מיעוט הממעט חללי' ויכולים להיות נכללין בבני אהרן ת"ל הכהנים ילאו חללים והדר אמר ומנין לרבות אף בעלי מומין ת"ל בני אהרן כלו' דלא אתא שום מיעוט למעטינהו כמו שבא מיעוט הכהני' למעט חללים ונשאר בני אהרן דאף בעלי מומין במשמע ולמעט בנות אהרן ואלו בכהנים גרידא הוה אמינא כהנות בכלל דהושוו לכל עונשין שבתורה לאיש וליכא למימר איפכא דהוה לחומרא הכהנים יכול ולא

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט האט געזאגט צו משה אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים זאג צו די כֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן די קינדר

ליקוטים על התורה

(א) אֱמֹר וגו' לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא וגו', די תּוֹרָה זאגט אַכֹּהֵן זאל ניט טָמֵא ווערען פון אַמֵת, ער טאר ניט אָנְרִירְען אַמֵת אונ טאר ניט אַריין גיין אין די שטוב וואס אינוועיניג איז דא אַמֵת, איז דאך אַקַשְׁיָא שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ האט דאך געזאגט טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית הַמִּשְׁתֶּה, עס איז בעסער צו גיין אין אַשְׁטוּב וואס מען טרויערט אויף אַמֵת וויא צו גיין אויף אַשִׂמְחָה, ווייל אין דעם טרויער שטוב וועט דער מענטש זעהן דעם סוף פון מענטשען וועט ער פרום ווערען, דריבער וואלט דאך גלייכער גיוועין כֹּהֲנִים זאלען זיך מְטַמֵּא זיין צוא

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו׃ ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו׃ ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה

אונקלוס

לְהוֹן עַל מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּהּ׃ ב אֱלָהֵן לְקָרִיבֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ לְאִמֵּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרֵהּ וְלִבְרַתֵּהּ וְלַאֲחוּהִי׃ ג וְלַאֲחָתֵהּ בְּתֻלְתָּא

תו"א לנפש לא יטמא בעמיו סוטה ג קידושין כט סנהדרין מז: כי אם לשארו יבמות כב סוטה ג: לאמו ולאביו נזיר מג מד זבחים ק: ולאחתו ברכות יט מגילה ג נזיר מח זבחים ק: שבת לה יבמות ס:

רשב"ם

(א) לנפש לא יטמא בעמיו. איש בעם הכהנים לא יטמא לנפש אדם. כמו בתולה מעמיו יקח אשה. אבל אילו היה כתוב לעמיו היה משמע לא יטמא לעמיו. כמו שכתוב לנפש לא יטמא. לאחיו ולאחותו לא יטמא להם.

בעל הטורים

וגו' ואמרת בגי' לדורות: ואמרת הם אותיות אמרו"ת עטורות. אמור ואמרת אמירה ראשונה כדי שלא ליטמא במת ואמירה שנייה לטמא למת מצוה: לנפש לא בגי' בדם המת:

בית יהודא

צו: אמת (ולא בנות אהרן) אבער טעכטער פון אהרן מעגען זיך מטמא זיין צו אמת: ולא יטמא בעמיו. זאגט רש"י (בעוד שהמת בתוך עמיו) אוב דר מת איז צווישן זיין פאלק, עס זענען דא מענטשין וואס קענען זיך בשעפטיגען מיט זיין קבורה, טארין ניט די כהנים זיך בשעפטיגען מיט דעם מת (יצא מת מצוה) אבער אז אכהן געפינט אמת אויף אזו אארט וואס איז ניטא ווער עס זאל אים בגראבין, איז אמצוה דער כהן זאל זיך בשעפטיגען אים צו באגראבין: (ב) כי אם לשארו, זאגט רש"י (אין שארו אלא אשתו)

רש"י

ולא בנות אהרן: לא יטמא בעמיו. (ת"כ) בעוד שהמת בתוך עמיו יצא מת מצוה: (ב) כי אם לשארו.

שפתי חכמים

חללים ת"ל בני אהרן ואף חללי' בכלל בני אהרן דא"כ מיעוטא דהכהני' במאי מוקמית ליה: ג דאל"כ בעמיו למה לי אלא ר"ל שישנו בתוך עמיו שיש הרבה בני אדם שמתעסקין עמו לקבור אותו: ד ר"ל שאין

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) לנפש לא יטמא. כלו' אפי' לעמיו לקרובים וכ"ש לנכרים: (ב) כי אם לשארו הקרוב אליו. איתמר בת"כ הקרוב ולא הארוסה וגבי לאחותו פרש"י הקרובה אליו לרבות הארוסה והיא הנותנת דכיון דכהן אינו מטמא לארוסתו א"כ דין הוא שיטמא לאחותו ארוסה הואיל ואם הי' בעלה כהן אינו מתעסק בקבורתה. ואז"ל שארו זו אשתו וכן מוכח לקמן דכהן מיטמא לאשתו דכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו הא שלא להחלו מטמא ועוד מדכתיב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא הא אם היתה לאיש לא יטמא לה לפי שבעלה קרוב לה יותר ומטמא לה ואפי' כהן דכתיב והיו לבשר אחד ואין לך קורבה גדולה מזו: לאמו ולאביו. לו' מה אמו ואביו שהם בני קיימא אף כל אלו בני קיימא יצאו נפלי' שאינו מטמא להם. ומאי שנא דכאן גבי כהן הדיוט מקדים אמו לאביו משום דגבי הדיוט כתיב יטמא הילכך לא מבעיא לאמו שהוא ודאי אלא אפילו לאביו שאינו ודאי יטמא. וגבי כהן גדול דכתיב לא יטמא קאמר לא מבעיא לאביו שאינו ודאי אלא אפילו לאמו שהוא ודאי לא יטמא: לאחיו ולאחותו. איתמר בת"כ יכול לאחיו ולאחותו מן האם ת"ל לבנו ולבתו מה בנו ובתו שהם יורשין אף אחיו ואחותו היורשין אותו לאפוקי מן האם שאינן יורשין: (ג) ולאחותו הבתולה אז"ל לאחותו הוא דאינו מטמא אבל

ליקוטים על התורה

מתים, נאר דער זוהר זאגט פאר וואס גייען ווייבער זייער גערען צו אלויה, ווייל זיי האבען גברענגט דאס שטארבען אויף דער וועלט ווייל חוה הט געגעבען פון דעם עץ הדעת צו אדם; נאר ווען יודען זענען געשטאנען נעבען בארג סיני הט דס שטארבען אויפגעהערט, אונ ווייל יודען האבען געמאכט דעם עגל איז דס שטארבען צוריק געקומען, מיר ווייסען דער עגל איז געמאכט געווארען דורך אהרן, אז אהרן אונ זיינע קינדער וועלען קומען צו מתים וועלען דיא יודען שטענדיג פארשעמען אהרן מיט זיינע קינדער, זייא וועלען זאגען וועגען די כהנים איז אויף אונז געקומען דם גזרה פון שטארבען אונ אלע כהנים וועלען פון דער נאטור לויפען צו מתים וויא דער נאטור פון די ווייבער, ווער וועט מקריב זיין קרבנות, דריבער האט הקב"ה געבאטען כהנים זאלען ניט גיין צו אמת, נאר ווייל מען דארף דאך האבען אמאהל אמוסר דריבער האט די תורה געזאגט צו די זיבען ערליי מתים אונ צו אמת מצוה מעגען זייא זיך מטמא זיין, אונ ווייל אויף דעם כהן גדול איז דא דיא מורא פון הקב"ה שטענדיג דריבער זאל דער כהן גדול צו אלע מתים זיך ניט מטמא זיין, נאר צו אמת מצוה *):

פירוש לתורת אלהים

פון אהרן ואמרת אליהם אונ דו זאלסט צו זיי אזו זאגען לנפש לא יטמא צו אמת זאל זיך דר כהן ניט מטמא זיין ווען בעמיו אז דר מת ליגט צווישן זיין פאלק עס איז דא אנדרע מענטשן זיי זאלען זיך מיט אים מתעסק זיין אבר צו אמת מצוה דהיינו דר כהן געפינט אמת אין פעלד וואס קיינער האט זיך מיט אים ניט מתעסק צו זיין מוז ער זיך יוא מטמא זיין צו אים [עיין רש"י]: (ב) כי נאר צו זיין ווייב הקרוב אליו וואס זיא איז נאהענט צו אים מעג ער זיך מטמא זיין לאמו צו זיין מוטער אונ צו זיין פאטער אונ צו זיין זוהן ולבתו אונ צו זיין טאכטער אונ צו זיין ברודער צו די אלע מעג ער זיך מטמא זיין: (ג) ולאחותו אונ צו זיין שוועסטער וואס

מצות השם

(רסג) לנפש לא יטמא בעמיו. די מצוה איז אז (אכהן הדיוט) טאר זיך ניט מטמא זיין צו אמת וואס ער ליגט אין שטאט אונ אנדרי מענטשין קענין זיך מיט אים עוסק זיין נאר צו אמת מצוה דס הייסט וואס מען הט אים געפינען אויף דעם וועג אונ עס איז קיינר ניט דא ווער עס זאל זיך מיט אים עוסק זיין מעג זיך יוא איין כהן מטמא זיין אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט:

(רסד) לאמו ולאביו וגו'. דס איז איין מצוה אכהן הדיוט זאל זיך מטמא זיין צוא זייני קרובים וואס זיי שטייען אין דעם פסוק אוס גערעכינט אוך צו זיין ווייב מעג ער זיך מטמא זיין אונ ווידר איז אמצוה אז יעדר יוד איז מחויב צו טרויערן אז עס איז געשטארבין זיינם אקרוב דהיינו זיין שוועסטר אדר זיין פאטר אדר די מוטר אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אויף יעדר ארט:

*) הערה מען קען זאגען דריבער האט הקב"ה גיבאטען די כהנים זאלין זיך ניט מטמא זיין צו מתים, ווייל די כהנים דארפין מקריב זיין קרבנות, אונ די שכינה דארף זיין ביי זייער מקריב זיין דעם קרבן, אונ די שכינה איז ניטא ביי דעם מענטש וואס איז טרויעריג, דריבער אז דער כהן וועט זיך מטמא זיין צו מתים וועט ער ניט קענען מקריב זיין קרבנות ערשטינס ווייל ער וועט זיין טמא צווייטינס ווייל ער וועט זיין טרויעריג, אבער ביי די זיבען ערליי מתים וואס ער דארף דאך די זיבען טעג שבעה וועט ער ניט מקריב זיין קרבנות, דריבער מעג ער זיך מטמא זיין צו זייא:

הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחַלּוֹ: ה לֹא־יִקְרְחָה קָרְחָה

דְּקָרִיבָא לֵהּ דִּי לָא הֲוָת לִגְבַר לַהּ יִסְתָּאַב: ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא בְּעַמֵּהּ לְאַחֲלוּתֵהּ: ה לָא יְמָרְטוּן

תו"א לה יטמא נזיר מג סוטה ג יבמות נז: לא יטמא יבמות כב ל קידושין עז זבחים ק: להחלו נזיר מג: לא יקרחו קידושין לו מכות כ:

בעל הטורים

(ה) לא יקרחה. כתיב בה"א לחייב על ה' קרחות אפי' קרח חמשתן בפעם אחת:

רשב"ם

ולא נאמר בהם. גם יש לפרש לנפש הנמצא בעמיו לא יטמא: (ד) לא יטמא בעל בעמיו. שום בעל בעם הכהנים לא יטמא לאשתו: להחלו. שהרי מתחלל מכהונתו. ולפי דברי חכמים. לא מטמא לאשתו פסולה וחללה אבל מטמא לאשתו כשירה: (ה) לא יקרחו. על מת. והוא הדין לישראל:

רש"י

(ת"כ) אין שארו אלא ה אשתו: (ג) הקרובה. לרבות את ו הארוסה (ת"כ יבמות ס): אשר לא היתה לאיש. למשכב: לה יטמא. ז מלוה (ת"כ יבמות לז): (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסול' שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהיא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו שהיא להחלו להתחלל הוא מכהונתו: (ה) לא יקרחו קרחה. (ת"כ) על מת ח והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר בישראל (קידושין ל"ו. מכות כ) בין עיניכם (דברים יד) יכול לא יהא חייב על

בית יהודא

שארו מיינט מען זיין ווייב: (ג) והקרובה]. זאגט רש"י (לרבות את הארוסה) אפילו זיא איז אכלה, אייגער האט איר מקדש געווען, נאר דיא חתונה איז נאך ניט געווען אונ זיא איז געשטארבין, מעג איר ברודר דר כהן זיך מטמא זיין צו איר קבורה: ואשר לא היתה לאיש]. זאגט רש"י (למשכב) אוב די שוועסטער הט נאך ניט חתונה געהאט: ולה יטמא]. (מצוה), עס איז אמצוה איר ברודער זאל זיך צו איר מטמא זיין צו בגראבין זיא: (ד) ולא יטמא בעל בעמיו להחלו]. זאגט רש"י מען מיינט (לא יטמא לאשתו פסולה) אוב אכהן האט חתונה געהאט מיט אזו אאשה וואס זיא איז פסול צו אים (דהיינו אגרושה) (שהוא מחולל בה בעודה עמו) אזו לאנג ווי דם ווייב איז מיט אים איז ער פסול צו דיא כהונה, אוב דאס ווייב איז געשטארבין טאר ניט דר מאן זיך מטמא זיין צוא איר (וכן פשוטו של מקרא) אונ אזו מיינט דער פסוק (לא יטמא בעל בשארו) אמאהל טאר ניט דר מאן ואכהן) זיך מטמא זיין צו ווייב (בעוד שהוא בתוך עמיו) ווען זיא איז געשטארבין צווישן זיין פאלק (שיש לה קוברין) עס זענען דא יודין נישראלים לוים) וואס קענען זיך בשעפטיגען מיט איר קבורה (שאינה מת מצוה) זיא איז ניט אמת מצוה וזיא איז ניט אליין אן מענטשין) (ובאיזה שאר אמרתי) ביי וועלכע ווייב האב איך גזאגט דעם דין (באותו שהוא להחלו) ביא דיא ווייב ווס זיא מאכט אים פסול פון דער כהונה (להתחלל הוא מכהונתו) ווס דורך איר ווערט ער פסול צו די כהונה ואבער אז דם ווייב דיא גרושה איז געשטארבען אויף אזו אארט וואס איז ניטא ווער זאל איר בגראבן מוז איר מאן דער כהן זיך מטמא זיין צו איר אונ זיך בשעפטיגין מיט איר קבורה]: (ה) ולא יקרחו קרחה. (על מת), כהנים טארין ניט אויסרייסין די האר פון קאפ וועגען צער אוף אמת, פרעגט רש"י (והלא אף ישראל הוזהרו על כך) אפילו ישראלים זענן אויך גבאטען געווארן זיי זאלען ניט רייסין זייערע האר פון קאפ וועגען צער פון אמת, ענפערט רש"י (אלא לפי שנאמר בישראל בין עיניכם) נוייל ביי ישראלים שטייט זייא זאלין ניט רייסין די האר פון קאפ נוועלכע האר) די האר וואס איז פארונט געגען צווישן דיא אויגין (יכול לא יהא חייב על כל הראש) וואלט איך מיינען

דעת זקנים מבעלי התוספות

מטמא הוא למת מצוה. ונמצא בספר הרמב"ם ז"ל דהיינו מת מוטל על הדרך והוא רחוק כ"כ מבני אדם שאם יצעק המוצאו מאותו מקום לא יהא קולו נשמע לאחרים וזהו שאז"ל קורא ואין אחרים עונים אותו זהו מת מצוה וזהו חומרא גדול' דמשמע שאם אנו מוצאין שום מתעסקי' אחרי' דאין כהן יכול להטמא למת מצוה: (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. פי' הרב בכור שור כמו לבעל בעמיו כלו' שאפי' לכהן גדול שמת שהוא בעל ואדון וקדושתו גדול' א"ה לא יטמא לו כהן אחר אם אינו מקרובין המוזכרים בפסוק:

שפתי חכמים

לו קוברין שמותר לטמא לו ומת מלוה הוא כל שקורא ואין אחרים עונין אותו: ה ר"ל שארו דכתיב הכא (ועי' בתוספות י"ט פרק יש נוחלין) וא"ת היה לו לכתוב הקרובה שהיא לי נקבה. וי"ל דכל היכא דכתיב שאר היינו שאר בשר והוי כאלו כתיב שאר בשר ובשר לי זכר הוא לכך כתיב הקרוב בלי זכר: ו יש מקשין ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. וי"ל דא"כ ליסתוק קרא ולא יכתוב הקרובה ואנן ידעינן דארוסה ממועט מדכתי' אשר לא היתה דסתם הויה היא קידושין וא"כ ממילא אנו יודעין דארוסה אסורה מלטמא לה אלא על כרחך הקרובה לרבות בא שיטמא לה ואשר לא היתה פי' למשכב הוא כדפי' רש"י בסמוך. וא"ת מנא ליה לרבות ארוסה דלמא הא דכתי' הקרובה לרבות. מוכת עץ הוא דאתא שלא תמעט מוכת עץ מדכתיב הבתולה ולא בעולה ואשר לא היתה בא למעט הארוסה וי"ל דא"כ לא לכתוב קרא לא הבתולה ולא הקרובה ואנא ידעני' דמוכת עץ מותר לטמא אע"כ צ"ל דהקרוב' לרבות ארוס' הוא בא ואשר לא היתה לאיש פי' למשכב וממיל' איתרבי מוכת עץ כיון דבלא משכב נעשית בעולה ואין להקשות ליסתוק קרא מבתולה ולא לכתוב נמי אשר לא היתה לאיש א"כ ה"א הקרוב' למעט ארוסה הוא בא מש"ה הוצרך לכתוב אשר לא היתה לאיש כדפירש"י לעיל וממילא ילפינן נמי למוכת עץ: ז מדכתיב לפניו לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה וגו' משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא להן ל"ל למכתב עוד לה יטמא אלא למלוה: ח כמו

פירוש לתורת אלהים

זיא איז אבתולה ווס זיא איז נאהינט צו אים אפילו זיא איז שון אכלה נאר אשר וואס זיא איז נאך ניט געווען צו אמאן זיא האט נאך ניט חתונה געהאט לה יטמא צוא איר איז אמצוה ער זאל זיך מטמא זיין: (ד) לא יטמא בעל ער זאל זיך ניט מטמא זיין דער מאן ווס ער איז אכהן צו זיין ווייב בעמיו אוב דם ווייב ליגט צווישן זיין פאלק אין שטאט ווס איז דא אנדערע מענטשין זאלן זיך מיט איר מתעסק זיין אונ ביא וועלכע ווייב שמועסט ער להחלו צו מאכן אים פסול אז בשעת זיא הט גלעבט הט זיא אים גמאכט פסול פון דר כהונה דהיינו זיא איז געווען אגרושה צו איר טאר ער זיך ניט מטמא זיין אבער אזו אווייב ווס ביי איר לעבן האט זיא אים ניט גמאכט פסול פון דער כהונה מעג ער זיך צו איר מטמא זיין: (ה) לא ווען עס איז געשטארבען זייערער אפריינד טארן זייא ניט רייסן אונ פליקן די האר פון קאפ ופאת אונ זייערע

בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת׃ קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ

אונקלוס

מְרַט בְּרֵישֵׁיהוֹן וּפָאתָא דְדִקְנְהוֹן לָא יְגַלְּחוּן וּבִבְשַׂרְהוֹן לָא יְחַבְּלוּן חִבּוּל׃ קַדִּישִׁין יְהוֹן קֳדָם אֱלָהֲהוֹן וְלָא יְחַלְּלוּן שְׁמָא

תו"א ופאת זקנם יבמות ה נזיר מ מא נח קידושין לה מכות כא: קדושים יהיו יבמות כ סנהדרין נג פג זבחים יז:

בעל הטורים

ופאת זקנם. בגימטריא זו בתער:

בית יהודא

אויב ער רייסט די האר פון אנדערע ערטער פון קאפ מעג מען (תלמוד לומר בראשם) שטייט דא אין פסוק ביי כהנים פון וועלכען ארט פון קאפ מען וויל רייסין די האר טאר מען ניט (וילמדו ישראל מכהנים בגזרה שוה) לערנען מיר ישראלים פון כהנים מיט אגזרה שוה גלייכע ווערטער] (נאמר כאן קרחה) דא ביי כהנים שטייט דר ווארט קרחה (ונאמר להלן בישראל קרחה) און דארטין בייא ישראלים שטייט אויך דר ווארט קרחה (מה כאן כל הראש) אזו וויא דא בייא כהנים פון וועלכין ארט פון קאפ מען וויל רייסין דיא האר טאר מען ניט רייסין (אף להלן כל הראש במשמע) דארטען ביי די ישראלים מיינט מען אויך דעם גאנצין קאפ (כל מקום שיקרח בראש) פון וועלכען ארט פון קאפ ער וועט וועלען רייסין די האר טאר מען ניט (ומה להלן על מת) און אזו ווי דארטין בייא ישראלים מיינט מען נאר וועגן דעם צער אויף אמת טאר מען ניט רייסין דיא האר פון קאפ, אבער ניט וועגן צער אויף אמת מעג מען רייסין דיא האר (אף כאן על מת) דא ביי כהנים איז אויך אזו, נאר וועגע דעם צער אויף אמת טאר מען ניט רייסין דיא האר פון קאפ, אבער ניט וועגן צער א״ף אמת מעג מען רייסין די האר: ופאת זקנם לא יגלחו. זאגט רש״י (לפי שנאמר בישראל לא תשחית) ווייל בייא ישראלים שטייט זאלסט ניט פארדארבין דיין בארד, וואס מיינט מען ניט פאר דארבין (יכול לקטו במלקט ורהיטני) איך וואלט מיינען אויב ער האט ארויסגענומען די האר פון בארד מיט אצוויינגיל אדער אפגעשוירין מיט אשעריל זאל מען אויך ניט טארין (לכך נאמר לא יגלחו) דריבער זאגט דר פסוק זייא זאלין ניט גאלין (שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה) מען איז אנדערש ניט חייב נאר אז ער נעמט אראפ דיא האר פון בארד מיט אזו אזאך וואס ווערט גערופין געגאלט און די האר ווערט אין גאנצין אראפגענומען עס בלייבט גאר ניט קיין האר אויף דאס לייב פון בארד (וזהו תער) און דם ווערט נאר מיט אגאל מעסער: ובבשרם לא ישרטו שרטת. זיי זאלן ניט רייסין זייער לייב וועגען צער אויף אמת, זאגט רש״י (לפי שנאמר בישראל) ווייל ביי ישראלים האט דיא תורה געזאגט (ושרט לנפש לא תתנו) איר זאלט ניט געבן אריסונג אין אייער לייב וועגן אמענטש וואס איז געשטארבין (יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת) איך וואלט מיינען אויב איינער האט געריסין זיין לייב פינף מאל זאל מען אים שלאגין מלקות נאר איין מאל (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (לא ישרטו שרטת) איר זאלט ניט רייסין אריסונג אויף אייער לייב (לחייב על כל שריטה ושריטה) דער פסוק לערנט אונז אז עס קומט מלקות אויף יעדער רייסונג בזונדער (שתיבה זו יתרה היא) ווארום דר ווארט שרטת איז איבעריג (לדרוש) צום לערנען אז עס קומט מלקות אויף יעדער רים בזונדער (שהיה לו לכתוב לא ישרטו) עס האט געדארפט שטיין לא ישרטו, זיי זאלען ניט רייסין (ואני יודע שהיא שרטת) וואלטען מיר וויסען אז דם איז אריסונג, אז מען רייסט איז אריסונג, צו וואס שטייט דער ווארט שרטת, צו לערנען אונז אז עס קומט מלקות אויף יעדער רים בזונדער: (ו) וקדושים יהיו. זיי זאלין זיין הייליג, זאגט רש״י (על כרחם יקדישום בית דין בכך) אפילו די כהנים וואס

רש"י

כל הראש ת"ל בראשם וילמדו ישראל מהכהנים בגזרה שוה נאמר כאן קרחה ונאמר להלן בישראל קרחה מה כאן כל הראש אף להלן כל הראש במשמע כ"מ שיקרח בראש. ומה להלן על מת אף כאן על מת: ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנא' בישראל (ויקרא יט) ולא תשחית יכול לקטו במלקט ורהיטני לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער: ובבשרם לא ישרטו שרטת. לפי שנאמר בישראל (ויקרא שם) ושרט לנפש לא תתנו יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה שתיבה זו יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יודע שהיא שרטת: (ו) קדושים יהיו. (ת"כ) על כרחם יקדישום ב"ד

שפתי חכמים

ממוכיח רש"י מג"ש: ט וא"ת דלמא איפכא מה להלן בין עיניכ' דוקא אף בכהני' בין עיניכם דוקא ולא על כל הראש. וי"ל דאין יכול למילף כהנים מישראל לענין זה דהא בהדיא כתיב הכא בראשם דמשמע כל הראש. ואין להקשות השתא נמי היאך ילפינן גבי ישראל נמי כל הראש הא כתיב בין עיניכם. די"ל דודאי כל הראש במשמע והא דכתי' בין עיניכם לג"ש אחרת אצטריך כדי שילמוד תפילין מיניה דכתיב והיו לטוטפות בין עיניכם שלא תאמר בין עיניכם ממש דילפינן ג"ש כתיב הכא בין עיניכם ולהלן כתיב לא יקרחו קרחה בין עיניכם מה להלן מקום שעושה קרחה אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה. ואין להקשות היאך ס"ד שילמוד כהנים מישראל דדוקא בין עיניכם דאם כן לא יקרחו קרחה ל"ל וגו' הא בכלל ישראל הם. די"ל דלכך אצטריך כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בפעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה. ובזה יתורץ קושי' רא"ם שהקשה היאך מלו רז"ל לדרוש לפי שנאמר לא תשימו קרחה בין עיניכם אין לי אלא על בין עיניכם מנלן לרבות את כל הראש תלמוד לומר בראשם והא בי עיניכם כתיב והם קרא בראשם בא לרבות כל הראש קרא דבין עיניכם היכי מיתוקמא ואדרבה הוה ליה למידרש איפכא לפי שנאמר לא יקרחו קרחה בראשם שומע אני כל הראש ת"ל בין עיניכם לא אמרתי אלא על בין העינים בלבד דהשתא ליכא לאקשויי והא בראשם כתיב דבין העינים נמי ראשם הוא שאפי' מקלת ראשו ראש מקרי והא דהדר כתביה גבי כהני' אינו אלא משום קרחה יתירה דאית ביה לחייב על כל קרח' וקרח' כו' והרב הניח הדבר בצ"ע ודו"ק: י ר"ל יהא נמי חייב כו' וילפינן ישראל מכהני' דריבה בהן הכ' מלות יתירות אפ"ה אינן חייבין אלא בגילוח כעין תער ישראל לכ"ש: כ וילפינן ישראל מכהני' מג"ש דשריט' שריט' אבל א"ל דילפינן במה מלינו ישראל מכהני' שיהיו חייבים על כל שריטה דאיכא למפרך מה לכהנים שריבה בהן מלות להכי צריכי' אנו לג"ש ואף שלא הזכיר זה רש"י ז"ל מפני שסמך במה שכתב בג"ש דקרחה קרחה ולא חש להאריך: ל מדלא כתיב קדושים

פירוש לתורת אלהים

עקין פון זייער בארד זאלן זיי ניט אפ גאלן ובבשרם און אין זייער פלייש זאלען זייא ניט קראצען קיין קראצונג וועגן אמת: (ו) קדושים די כהנים זאלן זיין הייליג צו זייער גאט כלומר אוב זיי ווילן זיך מטמא

מצות השם

(רסה) ולא יחללו שם אלהיהם. דאס איז דיא מצוה אז אין כהן אין (טבול יום) זאל ניט טאן דיא עבודה אין בית המקדש און די מצוה גייט אן ווען דם בית המקדש איז גישטאנען:

שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה
לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ
קֹדֶשׁ׃ ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ
וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ
כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו׃ ח וְקִדַּשְׁתּוֹ
כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב

אונקלוס

דֶּאֱלָהֲהוֹן אֲרֵי יָת
קֻרְבָּנַיָּא דַּיְיָ קֻרְבַּן
אֱלָהֲהוֹן אִנּוּן מְקָרְבִין
וִיהוֹן קַדִּישִׁין׃ ז אִתְּתָא
מְטַעְיָא וּמְחַלְּלָא לָא
יִסְּבוּן וְאִתְּתָא דִּמְתָרְכָא
מִבַּעְלַהּ לָא יִסְּבוּן אֲרֵי
קַדִּישׁ הוּא קֳדָם אֱלָהֵהּ׃
ח וּתְקַדְּשִׁנֵּהּ אֲרֵי יָת
קֻרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב

תו"א הם מקריבים סנהדרין נה: ואשה גרושה יבמות נג לב לד גיטין פב קידושין עח: גרושה יבמות פד פה: וקדשתו מ"ק כח יבמות פח נדרים סב גיטין נט הוריות יג:

בעל הטורים

(ח) וקדשתו. שלש קדושות בפסוק לפתוח ראשון ולברך ראשון וליתן לו

רשב"ם

(ז) וחללה. באותן שכתוב בהן ולא יחלל זרעו:

רש"י

בכך: (ז) זונה. שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר (יבמות סא): חללה. שנולדה מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט (קידושין עז) וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים מ לכהונה: (ח) וקדשתו. על כרחו שאם לא

בית יהודא

ווילן ניט זיין הייליג, זאל בית דין זיי בייטן זייא מוזין זיין הייליג: (ז) זוֹנָה. זאגט רש"י אזונה הייסט (שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ) אאשה וואס איר האט בועל גוועזן אזו איינער וואס ער טאר זיא ניט נעמען פר אווייב (כְּגוֹן חַיָּיבֵי כְּרִיתוּת אוֹ נָתִין אוֹ מַמְזֵר) דְהַיְינוּ אברודער אדער אנתין ופון די גִּבְעוֹנִים) אדער אממזר, די אשה הייסט אזונה: וַחֲלָלָה. זאגט רש"י חֲלָלָה מיינט מען (שֶׁנּוֹלְדָה מִן הַפְּסוּלִים לִכְהוּנָּה) אאשה וואס איז געבארין געווארין פון אזעלכע מענטשן וואס זענען פסול צו דיא כְּהוּנָּה (כְּגוֹן בַּת אַלְמָנָה מִכֹּהֵן גָּדוֹל) דְהַיְינוּ אכהן גדול האט גענומען אווייב וואס זיא איז געווען אאלמנה אונ די אלמנה האט געבארן אטאכטער פון דעם כהן גדול, די טאכטער הייסט אחללה (אוֹ בַּת גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִכֹּהֵן הֶדְיוֹט) אדער אפראסטער כהן האט גענומען אווייב אגרושה אדער אחלוצה, אונ דיא גרושה אדער דיא חלוצה האט געבארין אטאכטער פון דעם כהן, די טאכטער הייסט אחללה, אונ אכהן טאר זיא ניט נעמען פר אווייב (וְכֵן שֶׁנִּתְחַלְּלָה מִן הַכְּהוּנָּה עַל יְדֵי בִּיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לִכְהוּנָּה) דְהַיְינוּ אכהן האט גענומען אווייב אגרושה הט געבארין אזוהן פון כהן, דער זוהן הייסט אחלל ער איז פסול צו די כְּהוּנָּה, אוב דר חלל הט גענומען אווייב אפילו אבתולה, אונ ער איז געשטארבין, טאר ניט אכהן חתונה האבין מיט דאס ווייב פון דעם חלל (עיין ש"ח): (ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ. זאלסט אים הייליגן (עַל כָּרְחוֹ) אפילו ער וויל ניט זיין הייליג, דְהַיְינוּ אכהן הט גנומען אווייב אגרושה, אונ דורך איר ווערט ער פסול צוא זיין אכהן (שֶׁאִם לֹא רָצָה לְגָרֵשׁ) אויב ער וויל זיא

שפתי חכמים

הם אלא קדושים יהיו משמע על כרחם: מ כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת חללה אע"פ

פירוש לתורת אלהים

זיין צו אפרעמדן מת זאל דם בית דין ניט לאזן ולא אונ זיי זאלן ניט פר שעמן דעם נאמן פון זייער גאט כִּי ווארום אֶת אִשֵּׁי יְיָ דאס פייער אפער פון גאט לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם די קרבנות פון זייער גאט הֵם מַקְרִיבִים זענען זייא מקריב דרום וְהָיוּ קוֹדֶשׁ זאלען זייא זיין הייליג: (ז) אִשָּׁה זוֹנָה אאשה וואס זיא איז אזונה אדער אחללה לֹא יִקָּחוּ זאלן זייא ניט נעמן [עיין רש"י] כִּי קָדוֹשׁ ווארום דער כהן איז הייליג צו זיין גאט: (ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ אונ דו זאלסט הייליגען דעם כהן מיט געוואלד דם בית דין זאל אים שלאגן אונ שטראפן ביז ער זאל זיא געטין כִּי ווארום אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ ער

משלי חכמים

(ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ וגו' קָדוֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ וגו'. הקב"ה הט גיבאטן די יודין זיי זאלין הייליגן די כֹּהֲנִים, אונ הט גיזאגט אטעם ווייל אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, איך גאט הייליג אייך, עס הט דאך גדארפט שטיין אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ, ווייל איך גאט הייליג אים ודעם כהן דריבר זאלט איר אים אוך הייליגן, נאר מיר האבין נאך אקשיא צו פרעגין אוף דעם פסוק, דער פסוק זאגט אטעם פר וואס זאל מען הייליגען דעם כהן ווייל ער איז מקריב קרבנות די הייליגקייט קומט אים ווען דר בית המקדש איז געווען אונ מען הט מקריב געווען קרבנות, אבר היינט אז דר בית המקדש איז ניטא אונ דער כהן איז ניט מקריב קרבנות פר וואס זאל מען אים הייליגן, נאר דר תירוץ איז למשל אמלך הט געהאט אשר הצבא ואגענעראל וואס ער הט איינגענומען פיל מלחמות, פון יעדר מלחמה וואס דער גענעראל פלעגט קומען האט מען אים גיגעבין גרויס כבוד, אמאהל הט גיטראפין דר גענעראל האט אמלחמה פרלארין, פון דעסטוועגין האט דר מלך גהייסין מען זאל אים געבין כבוד, אפילו דעם זעלביגען כבוד וויא ער פלעגט איינגעמן אמ. חמה קען מען אים ניט געבין נאר כבוד מוז מען אים געבין, ווייל עס וועט דאך געוויס זיין נאך מלחמות וועט ער איין אנדער מלחמה איינגעמן, דאס

מצות השם

(רסו רסז רסח) אִשָּׁה זֹנָה וגו'. דאס איז דיא מצוה אז איין כהן טאר ניט נעמין איין זונה אדער איין (חללה) דם מיינט מען ווען איין כהן הט עובר געווען אונ הט גנומען אגרושה אונ זיי האבן גהאט איין טאכטער איין (חללה) טאר זיא קיין כהן ניט נעמען אונ קיין גרושה טאר אוך קיין כהן ניט נעמען אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדען ארט:

(רסט) וְקִדַּשְׁתּוֹ. דאס איז דיא מצוה אז מען דארף דעם כהן כבוד אן טאן אונ מען זאל אים מקדים זיין צוא יעדער

קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ ס י וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ ׀ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע

אונקלוס

קַדִּישׁ יְהֵא לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט וּבַת גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי תִתְחַל לְמִטְעֵי מִקַּדֶּשֶׁת אֲבוּהָ הִיא מִתַּחְלָא בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד׃ י וְכַהֲנָא דְּאִתְרַבָּא מֵאֲחוֹהִי דְּיִתְרִיק עַל רֵישֵׁהּ מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְדִי קָרֵיב יָת קֻרְבָּנֵהּ לְמִלְבַּשׁ יָת לְבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁהּ לָא

רשב"ם (ט) ובת איש כהן. ארוסה. ומפורש בסנהדרין:

תו"א ובת איש כהן סנהדרין נא סו עז: את אביה היא מחללת שם ס עב עו: באש תשרף פסחים עה: והכהן הגדול מאחיו יומא יח הוריות ט יב חולין קלד: את ראשו לא יפרע הוריות יב יג:

בעל הטורים

מנה יפה ראשון: (ט) באש תשרף. לפי שכל מעשה הכהנים באש לפיכך מיתתה באש: (י) והכהן הגדול. ה' גדול מאחיו בנוי בכח בעושר בחכמה ובשנים: יוצק. ב' דין ואידך וכהר יוצק יסודם מלמד ששמן המשחה אשר עשה משה הי' מוצק ככהר וממנו היו מושחין כל המלכים: ללבוש. ב'

רש"י

רלה לגרס הלקהו ב ויסרהו עד שיגרש (יבמות פח): קדוש יהיה לך. נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה (ת"כ): (ט) כי תחל לזנות. כשתתחלל על ידי זנות ש שהיתה בה זיקת ע בעל וזנתה או מן האירוסין או מן הנשואין (סנהדרין נא) ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכ' בפנויה: את אביה היא מחללת. (סנהדרין נב) חללה ובזתה את כבודו שאומרים עליו ארור שזו ילד ארור שזו גדל: (י) לא יפרע. (ת"כ) לא יגדל פרע

בית יהודא

ביז גֶטִין (הַלְקֵהוּ וְיַסְּרֵהוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ) זָאלְסְט אִים שְׁלָאגֶען אָדֶער אַנְדֶערֶע יִסּוּרִים בִּיז עֶר וֶועט זִיא גֶטִין: וְקִדַּשְׁתּוֹ קָדֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ. דֶער כֹּהֵן זָאל זַיין בַּיי דִיר הֵיילִיג (נָהוּג בּוֹ קְדוּשָּׁה) זָאלְסְט נַויזִין צוּ אִים אַהֵיילִיגְקַייט (לִפְתּוֹחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר) בַּיי יֶעדֶער זַאךְ זָאל עֶר אָנְהֵייבִּין דֶר עֶרְשְׁטֶער (וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בִּסְעוּדָה) בַּיי אַסְעוּדָה זָאל עֶר זַיין דֶר עֶרְשְׁטֶער צוּ מַאכִין אַבְּרָכָה: (ט) וְכִי תֵחֵל לִזְנוֹת. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (כְּשֶׁתִּתְחַלֵּל עַל יְדֵי זְנוּת) אַז זִיא וֶועט וֶוערִין פָּסוּל דוּרךְ זְנוּת נַוייל זִיא הָט מְזַנֶּה גִיוֶוען (שֶׁהָיָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזָנְתָה) זִיא הָט גְהַאט אַפַארְבִּינְדוּנְג צוּ אַמַאן אוּנ זִיא הָאט מְזַנֶּה גְוֶוען (אוֹ מִן הָאֵרוּסִין) אָדֶער אֵייגֶר הָט אִיר מְקַדֵּשׁ גְוֶוען אוּנ זִיא הָט מְזַנֶּה גְוֶוען נָאךְ דִי קִדּוּשִׁין (אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין) אָדֶער זִיא הָט מְזַנֶּה גְוֶוען נָאךְ דִי חֲתוּנָּה, (וְרַבּוֹתֵינוּ נֶחְלְקוּ בְּדָבָר) דִיא רַבָּנָן קְרִיגֶן אִין דִיא זַאךְ (וְהַכֹּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דִּבֵּר הַכָּתוּב בִּפְנוּיָה) אַלֶע זָעגֶען מוֹדֶה אַז דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט נִיט פוּן אַאִשָּׁה וָוס גִיהֶער נָאר נִיט צוּ אַמַאן, אוֹיבּ זִיא אִיז נָאר לֵיידִיג פוּן אַמַאן אוּנ זִיא הָאט מְזַנֶּה גְוֶוען פַארְבְּרֶענְט מֶען זִיא נִיט: וְאֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת. זִיא הָאט פַארְשֶׁעמְט אִיר פָאטֶער (חִלְּלָה וּבִזְּתָה אֶת כְּבוֹדוֹ) זִיא הָט פַארְשֶׁעמְט דֶעם כָּבוֹד פוּן אִיר פָאטֶער (שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו) מֶענְטְשִׁין זָאגִין אוֹיף אִים (אָרוּר שֶׁזּוּ יָלַד אָרוּר שֶׁזּוּ גִּדֵּל) פַארְפְלוּכְט זָאל זַיין דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָט דִיא טָאכְטֶער גְבָארִין, פַארְפְלוּכְט זָאל זַיין דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָט דִי טָאכְטֶער גֶעאָדֶעוֶועט: (י) וְלֹא יִפְרָע. זָאגְט רש"י

שפתי חכמים

שקודם לכן ג"כ היתה אסורה לכהן כ"מ אם בת כהן אחר כך עליה שחייב שני לאוין א' משום גרושה וא' משום חללה: נ וא"ת הא לעיל כמי כתיב קדושי' יהיו על כרחם. י"ל דלעיל מיירי לענין שלא יטמא למתים חייבי' כ"ד להפרישו בע"כ והכא מיירי באשה הפסולה וזהו שנקט רש"י הכא ואם לא רלה לגרש הלקהו כו': ס דק"ל דמשמע דוק' כשתתחיל לזנות היא בשריפה הא אם כבר התחילה לזנות ולא היו יודעין ולבסוף נודע הדבר איכה בשריפ' וזה אין לו שום טעם לכן פי' כשנתחללה ע"י זנות והודיענו שמלת תחל מל' חלול ולא ל' התחלה: ע זיקת

משלי חכמים

זָעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה גְזָאגְט הַיינְט וֶוען דֶר מִשְׁכָּן אִיז דָא אוּנ דֶר כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת דַארְף מֶען אִים גֶעווּיס הֵיילִיגֶען, נָאר אֲפִילוּ וֶוען דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נִיט זַיין, נַוייל דִי יוּדֶען וֶועלֶען זִינְדִיגֶען, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין זָאלְט אִיר אוֹיךְ גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן, וֶוען נִיט אַזוֹ פִיל וִוי אִיצְט, זָאל זַיין וֶוייניגֶער, כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, וָוארוּם אִיךְ גָאט וֶועל אַייךְ הֵיילִיגֶן, וֶועט אִיר אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערִין פוּן גָלוּת אוּנ דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נָאךְ אַמָאהל גְבָּאהְט וֶוערֶן אוּנ דִי כֹּהֲנִים וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דְרִיבֶּר דַארְפְט אִיר אֵייבִּיג גֶעבִּין כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן טָאמֶר וֶועט אִיר הַיינְט אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערִין:

פירוש לתורת אלהים

אִיז מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת פוּן גָאט דְרוּם קָדֹשׁ זָאל עֶר זַיין הֵיילִיג צוּ דִיר כִּי וָוארוּם קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט בִּין הֵיילִיג מְקַדִּשְׁכֶם אַייעֶר הֵיילִיגֶער: (ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְטֶער פוּן אַכֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אַז זִיא וֶועט מְזַנָּה זַיין וֶוען זִיא אִיז אַכַּלָּה אָדֶער נָאךְ דֶר חֲתוּנָּה אֶת אָבִיהָ טוּט זִיא פַר שֶׁעמֶן אִיר פָאטֶער [עיין רש"י] בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף מֶען זָאל זִיא פַר בְּרֶענֶען אִין פַייעֶר: (י) וְהַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן וָוס עֶר אִיז גְרֶעסֶר פוּן זַיינֶע בְּרִידֶר דֶר כֹּהֵן גָדוֹל אֲשֶׁר וָוס אִיז וָוארֶן גְגָאסֶן אוֹיף זַיין קָאפּ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה זַאלְבּ אֵייל וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ אוּנ עֶר הָט דֶר פִילְט זַיין הַאנְד אָן צוּ קְלֵיידֶען דִיא אַכְט קְלֵיידֶער אֶת רֹאשׁוֹ זַיינֶע הָאר פוּן דֶעם קָאפּ זָאל עֶר נִיט לָאזֶען וַואקְסֶען מֶער פוּן דְרַייסִג טָאג אֲפִילוּ וֶוען עֶר וֶועט זַיין אֵיין

מצות השם

הֵיילִיגִי זַאךְ דְהַיְינוּ מֶען זָאל אִים צוּם עֶרְשְׁטִין אוֹיף רוּפִין צוּ דֶער תּוֹרָה אוּנ עֶר זָאל בֶּענְטְשִׁין צוּם עֶרְשְׁטִין אוּנ דִיא מִצְוָה גִיים

יְרַבֵּי פֵּרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהִי לָא יְבַזַּע׃ יא וְעַל כָּל נַפְשַׁת מֵתָא לָא יֵיעוֹל לַאֲבוּהִי וּלְאִמֵּהּ לָא יִסְתָּאַב׃ יב וּמִן מַקְדְּשָׁא לָא יִפּוֹק וְלָא יַחֵל יָת מַקְדְּשָׁא דֶּאֱלָהֵהּ אֲרֵי כְּלִיל מְשַׁח רְבוּתָא דֶּאֱלָהֵהּ עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ׃

וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם׃ יא וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא׃ יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָֹה׃

תו"א ועל כל נפשות מת לא סנהד' ד הוריות יב מז מח מט נב חולין עב: לאביו נזיר מז: לאביו ולאמו לא יטמא סס מת: ומן המקדש לא יצא סנהדרין יח יט פד זבחים יז: כי נזר שמן הוריות יב:

בעל הטורים

דין ואידך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש כדדרשינן גדלהו משל אחיו וזהו כיון שמלא ידו ללבוש הבגדים אז ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש: (יא) ועל כל נפשות מת וגו'. כל הפסוק האותיות של סופי תיבות כפולות רמז לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא:

רש"י

על אבל פ ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום: (יא) ועל כל נפשת מת. באהל צ המת: נפשת מת. (נזיר לח) להביא רביעי' דם מן ק המת שמטמא באהל: לאביו ולאמו לא יטמא. (סנהדרין ד'. ת"כ) לא בא אלא להתיר ר לו מת מצוה: (יב) ומן המקדש לא יצא. (ת"כ. נזיר לז) אינו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב אונן ש וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד עבודה: ולא יחלל את

בית יהודא

מֶען מֵיינְט (לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל אֵבֶל) אוֹב עֶס טְרֶעפְט בַּיי אִים אַטְרוֹיעֶרְקַייט װעגֶן אַמֵת, עֶס אִיז בַּייא אִים גֶעשְׁטָארְבֶּין אֵיינֶר פוּן דִי זִיבֶּען מֵתִים װָאס שְׁטֵייט פְרִיעֶר אִין פָּסוּק ב־ג׃ זָאל עֶר נִיט לָאזִין גְרוֹיס װַאקְסִין דִיא הָאר פוּן קָאפּ (וְאֵיזֶהוּ גִידוּל פֶּרַע) װָאס הֵייסְט גֶעלָאזְט װַאקְסִין גְרוֹיסֶע הָאר (יוֹתֵר מִשְּׁלשִׁים יוֹם) אוֹיב דִיא הָאר װַאקְסְט מֶעהְר װִיא דְרַייסִיג טֶעג הֵייסְט דָס גְרוֹסֶע הָאר: (יא) וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת וגו'. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (בְּאֹהֶל הַמֵּת) עֶר זָאל נִיט אַרַיינְקוּמֶען אִין אַשְׁטוּב װָאס אִינְװֵיינִיג לִיגְט אַמֵת: (נַפְשֹׁת מֵת). זָאגְט רש"י (לְהָבִיא רְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת שֶׁמְּטַמֵּא בְּאֹהֶל) אוֹיב אִין אַשְׁטוּב אִיז דָא אַקְוָואטִירְל בְּלוּט פוּן אַמֵת, װֶער עֶס אִיז אִין שְׁטוּב װֶערְט טָמֵא: (לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא). אוּב זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין מוּטֶער זֶענֶען גִישְׁטָארְבֶּן זָאל עֶר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּ זֵיי, דִי פִיר װֶערְטֶער זֶענֶען אִיבֶּערִיג עֶס שְׁטֵייט דָאךְ אִין פָּסוּק וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא, צוּא אַלֶע מֵתִים טָאר עֶר נִיט קוּמֶען זִיךְ מְטַמֵּא זַיין צוּ זֵייא, דְרִיבֶּער זָאגְט רש"י (לֹא בָּא) דִי פִיר װֶערְטֶער זֶענֶען נִיט מֶעהְר גֶעקוּמֶען אִין פָּסוּק (אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה) נָאר צוּא זָאגִין צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער װָאס זֶענֶען גִשְׁטָארְבֶּן טָאר עֶר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין אָבֶּער צוּ אַמֵת מִצְוָה, אַז עֶר הָאט גְפוּנֶען אַמֵת אוֹיף אַזוֹ אַאָרְט װָאס אִיז נִיטָא װֶער זָאל אִים בַּגְרָאבִין מֶעג דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זִיךְ מְטַמֵּא זַיין צוּ אִים אוּנ אִים בַּגְרָאבִין: (יב) וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא. זָאגְט רש"י דֶער פָּסוּק מֵיינְט אוּב דֶער כֹּהֵן גָדוֹל גֵייט נָאךְ אַלְוָיָה (אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּטָּה) זָאל עֶר נִיט גֵיין נָאךְ דֶער מִטָּה (וְעוֹד לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן) נָאךְ הָאבֶּן אוּנְזֶערֶע רַבָּנָן גְלֶערוּנְט פוּן דֶעם פָּסוּק (שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן) דֶער כֹּהֵן גָדוֹל מֶעג מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אֲפִילוּ אִין דֶעם טָאג װָאס עֶר אִיז אַאוֹנֵן װָאס אִין דֶעם טָאג װָאס בַּיי אִים אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אֵיינֶר פוּן דִי זִיבֶּען מֵתִים װָאס שְׁטֵייט פְרִיעֶר אִין פָּסוּק ב־ג אוּנ דֶר מֵת אִיז נָאךְ נִיט בַּגְרָאבִין גְוָוארִין הֵייסְט מֶען אַאוֹנֵן (וְכֵן מַשְׁמָעוֹ) אוּנ אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (אַף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ) אֲפִילוּ זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּען פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ) דַארְף עֶר נִיט אַרוֹיסְגֵיין פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה) נָאר עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת: (וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ). (שֶׁאֵינוֹ

שפתי חכמים

ל' קשירה ומלכיהם נהוגים ת"י ומלכיהם זקוקין: פ דילפינן מבני אהרן דכתיב ראשיכם אל תפרעו מה להלן על האבל אף כאן על אבל ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום דילפינן מנזיר דכתיב בו יהי' גדל פרע יהי' בגי' שלשים: צ ר"ל מדכתיב לא יבוא ואין שייך ביאה אלא בדבר שיש לו תוך: ק וא"ת והא בפרשת חקת ג"כ כתיב במת בנפש ופרש"י בנפש זו רביעית דם ולמה לי תרי קראי. וי"ל דכאן מדבר שמטמא באהל והתם מדבר שמטמא במגע: ר דהא כבר כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ועל כרחך זה בא ללמד שאינו מטמא אף לאביו ולאמו דאי דוקא לשאר בני אדם הוא דאתא פשיטא דהא אפי' כהן הדיוט הוא אסור כדכתיב לנפש לא יטמא אלא על כרחך על כל נפשות מת לא יבא לאסור בכ"ג אף מה שהתיר בכהן הדיוט דהיינו אביו ואמו וא"כ לאביו ולאמו לא יטמא למה לי אלא ודאי לכך אצטריך דאי לאו לאביו ולאמו ה"א כיון דקרא דעל כל נפשות וגומר בא לאסור בכהן גדול אף מה שהתיר בכהן הדיוט ולעיל התיר לו ג"כ מת מלוה ואביו ואמו וכאן בכ"ג אסר לו הכל והואיל ואסר לו מת מלוה בכאן ה"א אף באביו ואמו אם הם מת מלוה אסור לו ליטמא להן דדוחק הוא לחלק לכך חזר וכתב לאביו ולאמו לא יטמא לומר לך דאביו ואמו לא דמי לשאר אדם דלשאר אדם אסור ליטמא אפי' מת מלוה ולאביו ולאמו כשהן מת מלוה מותר ליטמא להן כך מלאתי: ש פי' מקרא הזה ילפינן דהיינו מדכתיב ולא יחלל את מקדש אלהיו דאין לומר מדכתיב לא יצא דרשינן הכי איך יתכן לדרוש השתי דרשות מן המקרא הזה דהא שדרשו אינו הולך אחר המטה משמע בין בעבודה ובין שלא בעבודה ולפי

פירוש לתורת אלהים

אָבֵל וּבְגָדָיו אוּנ זַיינֶע קְלֵיידֶר זָאל עֶר נִיט צוּ רַייסֶען אִיבֶּער אַמֵת: (יא) וְעַל אוּנ אִין אַגֶעצֶעלְט װִיא דָארְטֶן לִיגְט אַמֵת לֹא יָבוֹא זָאל דֶר כֹּהֵן אַהִין נִיט קוּמֶען ע' רש"י לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֲפִילוּ צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ צוּ זַיין מוּטֶער טָאר עֶר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין: (יב) וּמִן אוּנ פוּן דֶעם בֵּיהמ"ק זָאל עֶר נִיט אַרוֹס גֵיין אֲפִילוּ זַיין פָאטֶער אָדֶר זַיין מוּטֶער שְׁטַארְבְּט טָאר עֶר נִיט גֵיין זַייא מְלַוֶּה זַיין אוּנ עֶר מֶעג טָאן דִיא עֲבוֹדָה דֶעם

מצות השם

(ער רעא) וְעַל כָּל נַפְשֹׁת וגו'. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נִיט קוּמֶען אִין אֵיין גְצֶעלְט װָאס דָארְטֶן לִיגְט אֵיין מֵת װִידֶר אִיז אֵיין לֹא תַעֲשֶׂה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל טָאר זִיךְ אֲפִילוּ צוּא זַיינֶע קְרוֹבִים אוֹיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט:

יג והוא אשה בבתוליה יקח׃
יד אלמנה וגרושה וחללה זנה את־
אלה לא יקח כי אם־בתולה מעמיו
יקח אשה׃ טו ולא־יחלל זרעו
בעמיו כי אני יהוה מקדשו׃ ס שני
טז וידבר יהוה אל־משה לאמר׃
יז דבר אל־אהרן לאמר איש מזרעך
לדרתם אשר יהיה בו מום לא

אונקלוס

יג והוא איתתא בבתולהא
יסב׃ יד ארמלא ומתרכא
וחלילא מטעיא ית אלין
לא יסב אלהין בתלתא
מעמיה יסב איתתא׃
טו ולא יחל זרעה בעמה
ארי אנא יי מקדשה׃
טז ומליל יי עם משה
למימר׃ יז מליל עם אהרן
למימר גבר מבנך
לדריהון די יהי בה

תו"א והוא אשה בבתוליה יקח יבמות נט כתובות לז הוריות יב: אלמנה יבמות נט: אלמנה וגרושה וחללה שם ס כתובות כט קידושין כה. עז עת תמורה ס: בתולה מעמיו יבמות עה עז קידושין עז: יקח אשה יבמות סא: ולא יחלל זרעו בעמיו יבמות ס סט לתובות כט נזיר מב סוטה כג כו מד קידושין סד סה עו עז בכורות נו תמורה ה כט: איש מזרעך חולין כד:

בעל הטורים

(יג) והוא אשה בבתוליה. והוא עולה י"ח רמז בן י"ח שנה לחופה וכן והוא כחתן יוצא מחופתו. בבתוליה. בי"ת ויו"ד יתירין דהוי מלי למכתב בתולה רמז עד י"ב שנים בתוליה שלמים:

בית יהודא

מחלל בכך את העבודה) אז דר כהן גדול איז מקריב קרבנות ווען ער איז אאונן מאכט ער ניט פסול דעם קרבן (שהתיר לו הכתוב) ווארום דער פסוק הט אים געגעבן רשות ער מעג מקריב זיין קרבנות ווען ער איז אאונן (הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל) אונ אוב אפראסטער כהן הט מקריב גוועזן אקרבן ווען ער איז גוועזן אאונן איז דר קרבן פסול: (יד) וחללה). מיינט מען (שנולדה מפסולי כהונה) אאשה וואס איז געבארין גווארין פון אזעלכע מענטשין וואס זענען פסול צו די כהונה ועיין לעיל פסוק ז): (טו) ולא יחלל זרעו). ער זאל ניט פסול מאכען זיינע קינדער (הא אם נשא אחת מן הפסולות) אבער אז אכהן הט גנומן אווייב אזו אאשה וואס איז פסול צו אים (זרעו הימנה חלל מדין קדושת כהונה) זיינע קינדער וואס ער האט פון דיא ווייב הט ער גמאכט פסול צו דיא הייליגקייט פון דיא כהונה: (יז) לחם אלהיו). דאס ברוט פון זיין גאט, הארט רש"י מען איז דאך ניט מקריב ברויט נאר קרבנות בהמות, זאגט רש"י מען מיינט (מאכל אלהיו) דאס עסין פון גאט (כל סעודה קרויה לחם) יעדער סעודה ווערט גערופין ברוט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (עבד

רש"י

מקדש. שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל: (יד) וחללה. שנולדה מפסולי ת כהונה: (טו) ולא יחלל זרעו. הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה חלל מדין קדושת א כהונה: (יז) לחם אלהיו. מאכל אלהיו כל ב סעודה קרויה לחם כמו (דניאל

שפתי חכמים

המדרש האחר יחויב שיפרש בעת עבודה: ת וא"ת הא כבר פירש לעיל ואי רוצה לפרש גם כאן היה לו לפרש גם פי' שני שפירש לעיל והי' לו לפרש גם כן זונה דכתיב כאן וי"ל כאן צריך לפרש הפי' של חללה דס"א דמיירי דוקא כשנתחללה מן הכהונה ע"י ביאת א' מן הפסולים פי' אף שלא כדרכה. אבל בתול' שנולד' מן הפסולין לכהונ' לא הוה חללה דדוקא כתיב וחללה זונה דמשמע חללה שהיא זונה דהא כתיב לפניו אלמנה וגרושה דמשמע אלמנה או גרושה א"כ גם בכאן היה לו לכתוב וזונה דמשמע או זונה אלא מדכתיב זונה בלא וא"ו משמע חללה שהיא זונה לכך הוצרך רש"י לפרש דנולדה מפסולי כהונה ג"כ מקרי חללה וזונה לא קאי אחללה והא דלא כתיב וחללה וזונה דרך המקרא לדבר כן כמו לעיל כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו היה לו לכתוב ולאמו: א (נח"י) ר"ל שבניו הזכרים מותרים ליטמא ולישא גרושה וכל כיוצא בזה: ב וא"ת למה לא פי' זה לעיל דכתיב לחם אלהיהם הם מקריבי' והיו קודש וי"ל דלעיל ס"א הא דנקט לחם וגו'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) אשר יהי' בו מום לא יקרב. תימה אמאי מצרכינן במס' קדושין קרא הנני נותן לו את בריתי שלום לו' כשהוא שלם ולא כשהוא חסר תיפוק ליה מהכא וצ"ע:

פירוש לתורת אלהים

איינעם טאג ולא יחלל אונ ער וועט דער מיט ניט מאכען פסול דעם מקדש פון זיין גאט כי ווארום נזר אקרון שמן זאלב אייל פון זיין גאט איז אויף אים [ע' רש"י] אני יי איך בין גאט: (יג) והוא אונ דר כהן גדול זאל נעמען אבתולה פאר אווייב: (יד) אלמנה אאלמנה אונ אגרושה אונ אחללה את אלה די אלע טאר דער כהן גדול ניט נעמען כי אם בתולה נאר אבתולה פון זיין פאלק זאל ער נעמען פאר אווייב: (טו) ולא יחלל אונ ער זאל ניט מאכען פסול זיינע קינדער פון דר כהונה צווישען זיין פאלק ווארום אז ער וועט נעמען אגרושה אדר אאלמנה וועלען די קינדער וואס ער וועט האבען מיט איר ווערען פסול פון דר כהונה כי אני יי ווארום איך גאט וועל אים הייליגען: (טז) וידבר אונ גאט הט גרעט צו משה אזו צו זאגען: (יז) דבר רייד צו אהרן אונ זאלסט אים אזו זאגען איש מזרעך אמענטש פון דיינע קינדער לדורותם אויף דור דורות אשר וואס וועט

מצות השם

(ערב) והוא אשה בבתוליה יקח. דס איז די מצוה אז איין כהן גדול זאל נעמען איין בתולה פר איין ווייב אבר איין אלמנה אדר איין גרושה טאר ער ניט נעמען:
(רעג ערד) אלמנה וגרושה וחללה וגו'. פון דעם פסוק איז דר קלערט אז אכהן גדול טאר דיא אלי ניט נעמען פאר אווייב:
(ערה רעו) אשר יהיה בו מום וגו'. די מצוה איז אז אכהן וואס ער הט איין פעלר טאר ער ניט טאן, דיא עבודה אין בית המקדש אונ די מצוה גייט אן ווען דס בית המקדש איז געשטאנען:

יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו: יח כִּי
כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב
אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ:
יט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל
אוֹ שֶׁבֶר יָד: כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ
תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ

מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא
קֻרְבָּנָא קֳדָם אֱלָהֵהּ:
יח אֲרֵי כָל גְּבַר דִּי בֵהּ
מוּמָא לָא יִקְרַב גְּבַר
עֲוִיר אוֹ חֲגִיר אוֹ חֲרִים
אוֹ שְׂרִיעַ: יט אוֹ גְבַר
דִּי יְהֵי בֵהּ תְּבַר
רַגְלָא אוֹ תְּבַר יְדָא: כ אוֹ
גְבִין אוֹ דְקָא אוֹ חִלִּיז
בְּעֵינֵהּ אוֹ גַרְבָן אוֹ חֲזָזָן

תו"א איש עור בכורות מד: או חרס שם: שבר רגל שם מה: או גבן או דק מגילה כט בכורות לט מג: או תבלל בכורות לד מד: בעינו שם מד: או גרב בכורות מא מג.: או מרוח אשך שם מד:

רשב"ם (יח) חרם ושרוע. מפורש בבכורות:

רש"י

ה) עבד לחם רב: (יח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. אינו דין ג שיקרב כמו (מלאכי א) הקריבהו נא לפחתך: חרם. (בכורות מד) שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו ד כאחת: שרוע. שאחד מאיבריו גדול מחבירו עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו אחת ארוכה ה מחברתה: (כ) או גבן. שוריצי"ש בלע"ז שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב: או דק. (בכורות לט) שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל"א כמו (ישעיה מ) הנוטה כדוק: או תבלל. דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירא שהוא עוגל המקיף את השחור שקוראים פרוני"לא והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור ותרגום תבלול חיליז ל' חלזון שהוא דומה לתולעת אותו החוט וכן כינוהו חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחש ו עינב (בכורו'

בית יהודא

לֶחֶם רַב) ער הָט גְמַאכְט אַגְרוֹיסִין בְּרוֹט, אַגְרוֹיסֶע סְעוּדָה: (יח) [כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם וגו׳]. יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וָוָאס הָאט אַפֶּעלֶער (לֹא יִקְרַב) זָאל נִיט גֶענֶען צוּם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (אֵינוֹ דִין שֶׁיִּקְרַב) עֶס אִיז נִיט שֵׁיין פַר דֶעם מִזְבֵּחַ אַמֶענְטְשׁ מִיט אַפֶּעלֶער זָאל מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ) גֶענֶען [שִׁיק] נָאר אַמֶענְטְשׁ מִיט אַפֶּעלֶער צוּ דַיינֶעם אַשְׂרָרָה. וֶועט דֶען דֶר שְׂרָרָה גֶעבֶּן דוֹרְךְ אִים וָואס דוּ פַארְלַאנְגְסְט פוּן אִים: [חָרֻם]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁחוֹטְמוֹ שָׁקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם) דִי שְׁטִיקוּל נָאז וָואס נֶעבִּין זַיינֶע צְוֵויא אוֹיגִין אִיז נִידֶערִיג (שֶׁכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת) עֶר קֶען פַארְבִּין אוּנְטֶער בֵּיידֶע אוֹיגִין מִיט אֵיין מָאל בֵּיידֶע אוֹיגִין צוּזַאמֶען: [שָׂרוּעַ]. מֵיינְט מֶען (שֶׁאֶחָד מֵאֵבָרָיו גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ) אֵיין גְלִיד אִיז גְרֶעסֶר פוּן דֶעם אַנְדֶערִין (עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה) אֵיין אוֹיג זַיינֶע אִיז גְרוֹיס (וְעֵינוֹ אַחַת קְטַנָּה) דִיא אַנְדֶערֶע אוֹיג אִיז קְלֵיין (אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרוּכָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ) אָדֶער אֵיין פוּס אִיז לֶיינְגֶער וִוי דִיא אַנְדֶערֶע פוּס: (כ) [אוֹ גִבֵּן]. זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁגַּבִּינֵי עֵינָיו שְׂעָרָן אָרוֹךְ וְשׁוֹכֵב) דִיא בְּרֶעמֶען פוּן זַיינֶע אוֹיגִין זֶענֶען מִיט לַאנְגֶע הָאר אוּנ דִי הָאר לִיגֶען אוֹיף זַיינֶע אוֹיגִין: [אוֹ דַק]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דוֹק) עֶר הָאט אוֹיף דִיא אוֹיגִין אַדִינְגֶע הוֹיט [אַבְּלַאנְגֶע] (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הַנּוֹטֶה כַּדּוֹק שָׁמַיִם) עֶר הָט גֶעצֵייגְט [אוֹיסְגֶעשְׁפְּרֵייט] דִי הִימֶל וִוי אַדִינְגֶע אוֹיסְשְׁפְּרֵייטוּנְג: [אוֹ תְּבַלּוּל]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט אִין אוֹיג אִיז דָא (דָּבָר הַמְבַלְבֵּל אֶת הָעַיִן) אַזַאךְ וָואס פַארְמִישְׁט דִיא אוֹיג (כְּגוֹן חוּט לָבָן) דְהַיְינוּ עֶס אִיז דָא אִין אוֹיג וִויא אַוַוייסֶער פָאדִים (הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלָּבָן) דֶר פָאדִים צִיהְט זִיךְ פוּן דִיא וַוייסִיל (וּפוֹסֵק בְּסִירָא) אוּנ עֶר גֵייט אַרִיבֶּער אִיבֶּער דִיא סִירָא (שֶׁהוּא עוּגָל הַמַּקִּיף אֶת הַשָּׁחוֹר) סִירָא וֶוערְט גֶערוּפֶן דָאס קַיילֶעכְדִיגֶע רִינְגֶעלֶע וָוָאס אַרוּם דֶם שְׁוַוארְצֶע וָוָאס אִין אוֹיג (וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעוּגָל) אוּנ דֶר פָאדִים הַאקְט־אִיבֶּער דֶם רִינְגֶעלֶע (וְנִכְנַס בַּשָּׁחוֹר) אוּנ עֶר גֵייט אַרַיין אִין דִיא שְׁוַוארְצֶע (וְתַרְגּוּם תְּבַלּוּל חִילִּיז) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אוֹיף דֶעם וָוארְט תְּבַלּוּל, חִילִּיז (לְשׁוֹן חִלָּזוֹן) חִילִּיז אִיז חִלָּזוֹן (שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט) דֶר פָאדִים אִיז גְלַייךְ צוּ אַוָוארֶעם (וְכֵן כִּנּוּהוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבְּכוֹר) וֶוען דִיא חֲכָמִים רֶעכֶענֶען דִי פֶּעלֶער פוּן אַבְּכוֹר, אוּנ אֵיינֶער פוּן דִיא פֶּעלֶער אִיז אַז אִין אוֹיג גֵייט וִויא אַפָאדִים פוּן דִי וַוייסֶע בִּיז אִין דִיא שְׁוַוארְצֶע, רוּפִין דִי חֲכָמִים דֶעם פָאדִים חִלָּזוֹן, אָדֶער זֵיי רוּפִין אִים נָחָשׁ, שְׁלַאנְג, אָדֶער זֵייא רוּפִין אִים עֵינָב, אַשְׁנִירוּל: [גָרָב

שפתי חכמים

קאי על לחם הפנים שהיה בהיכל אבל הכא כתיב לא יקרב להקריב וגו׳ להקריב ל"ל אלא על כרחך בכל הקרבנות שמקריבים על המזבח מיירי לכך הוצרך לפרש כל מאכל וכו׳: ג דאל"כ לא יקרב למה לי דהא לעיל כתיב לא יקרב: ד פירוש שחוטמו שקוע סמוך לעיניו עד שכשרוצה לכחול שתי עיניו אין חוטמו מעכבת מלכחול שתיהן יחד בכחילה אחת: ה ואין לו׳ היינו פסח די"ל פסח מיירי שאיבריו כשאר כל אדם אך שוק אחד הוא יותר קצר אבל שרוע הוא להפך כי כל איבריו כשאר איברים של אדם אך שוק אחד הוא יותר ארוך ול׳ שרוע הוא מל׳ כי קצר המצע מהשתרע: ו ר"ל שיש לו כמין חלזון או כמין נחש או כגרגיר של ענב בעיניו יש שגורסין חלזון נחש עיניו ר"ל שיש לו

פירוש לתורת אלהים

זַיין אִין דֶעם מֶענְטְשֶׁען אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גֶענֶעהֶן לְהַקְרִיב צוּ מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין גָאט: (יח) כִּי כָל אִישׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ וָואס עֶס אִיז אִין אִים דָא אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גֶענֶעהֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אִישׁ אַמֶענְטְשׁ עִוֵּר אַבְּלִינְדֶער אוֹ פִסֵּחַ אָדֶער אַהִינְקִידִיגֶר אוֹ חָרֻם אָדֶער עֶר הָאט אֵיין אֵיינְגֶעפַאלֶענֶע נָאז אוֹ שָׂרוּעַ אָדֶער עֶר הָאט אַגְרוֹס גְלִיד: (יט) אוֹ אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ וָוָאס עֶס וֶועט זַיין אִין אִים שֶׁבֶר רָגֶל אַצוּבְּרָאכֶענֶע פוּס אָדֶער אַצוּבְּרָאכֶענֶע הַאנְד: (כ) אוֹ גִבֵּן אָדֶר דִיא הָאר פוּן זַיינֶע בְּרֶעמֶן זֶענֶען גַאנְץ לַאנְג אוֹ דַק אָדֶער עֶר הָאט אַדִין הַייטֶל אוֹיף דֶעם אוֹג אוֹ תְּבַלּוּל בְּעֵינוֹ אָדֶער אַשְׁטְרַאם אוֹיף זַיינֶע אוֹגֶן אוֹ גָרָב אָדֶר אַדַארֶע קְרֶעץ אוֹ אָדֶר אַנַוייכֶע קְרֶעץ אוֹ אָדֶר מְרוֹחַ אָשֶׁךְ וָוָאס זַיינֶע

מְרוֹחַ אָשֶׁךְ: כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב: כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים

אונקלוס

או מְרֵס פַּחֲדִין: כא כָּל גְּבַר דִּי בֵהּ מוּמָא מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן כַּהֲנָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא יָת קֻרְבָּנַיָּא דַּיְיָ מוּמָא בֵהּ יָת קֻרְבַּן אֱלָהֵהּ לָא יִקְרַב לְקָרָבָא: כב קֻרְבַּן אֱלָהֵהּ מִקֹּדֶשׁ

תו״א כל איש אשר בו מום שם מג: לחם אלהיו זבחים קה קב:

בעל הטורים

(כב) לחם אלהיו. הפסוק מתחיל בלמ״ד ומסיים בלמ״ד רמז לל׳ מומין דאדם:

רש״י

(כ) מרוח אשך. מעוך ביצים:

בית יהודא

או יַלֶּפֶת. זָאגְט רש״י (מִינֵי שְׁחִין הֵם) דָאס זֶענֶען מִינִים פַארְבֶעס (גָּרָב זוֹ הַחֶרֶס) גָּרָב מֵיינְט מֶען הַארְטֶע שְׁחִין טְרוּקֶענֶע וִויא אַשַׁארְבִּין (שְׁחִין הַיָּבֵשׁ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ) אַפַארְךְ וָואס אִיז טְרוּקִין אִינְוֶוענִיג אוּנ אוֹיסְוֶוענִיג: וְיַלֶּפֶת. (הִיא חֲזָזִית הַמִּצְרִית), יַלֶּפֶת אִיז אַזוֹ אַפַארְךְ וִויא עֶס אִיז גְוֶוען אִין מִצְרַיִם (וְלָמָה נִקְרֵאת יַלֶּפֶת) פַאר וָואס רוּפְט מֶען דֶעם פַארְךְ יַלֶּפֶת (שֶׁמְלַפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה) וַוייל דֶר פַארְךְ קְלֶעבְּט זִיךְ אַיין אִין אִים אוּנ גֵייט נִיט אַוֶועק פוּן אִים בִּיז עֶר שְׁטַארְבְּט, דֶעם פַארְךְ קֶען מֶען נִיט הַיילִין (וְהוּא לַח מִבַּחוּץ) אוֹיסְוֶוענִיג אִיז עֶר נַאס (וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים) אוּנ אִינְוֶוענִיג אִיז עֶר טְרוּקֶען, פְרֶעגְט רש״י (וּבְמָקוֹם אַחֵר) אוֹיף אַיין אַנְדֶער אָרְט (קוֹרֵא לְגָרָב שְׁחִין הַלַּח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים) רוּפְט דֶער פָּסוּק דֶעם שְׁחִין וָוס אִיז נַאס אוֹיסְוֶוענִיג אוּנ טְרוּקִין אִינְוֶוענִיג, מִיט דֶעם וָוארְט גָּרָב (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּבְגָרָב וּבֶחָרֶס) פַייכְטֶע שְׁחִין אוּנ טְרוּקֶענֶע שְׁחִין, עֶנְטְפֶערְט רש״י (כְּשֶׁסָּמוּךְ גָּרָב אֵצֶל חֶרֶס) וֶוען דֶער וָוארְט גָּרָב שְׁטֵייט נֶעבִּין דֶעם וָוארְט חֶרֶס (קוֹרֵא לְיַלֶּפֶת גָּרָב) רוּפְט דֶר פָּסוּק דִי נַאסֶע שְׁחִין מִיט דֶעם וָוארְט גָּרָב (וּכְשֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל יַלֶּפֶת) אוּנ וֶוען דֶער וָוארְט גָּרָב שְׁטֵייט נֶעבִּין וָוארְט יַלֶּפֶת (קוֹרֵא לְחֶרֶס גָּרָב) רוּפְט דֶער פָּסוּק דִי טְרוּקֶענֶע שְׁחִין מִיט דֶעם וָוארְט גָּרָב (כָּךְ מְפוֹרָשׁ בִּבְכוֹרוֹת) אַזוֹ אִיז גֶעלֶערְנְט גְוָוארִין אִין דִי מַסֶּכְתָּא בְּכוֹרוֹת: וּמְרוֹחַ אָשֶׁךְ. זָאגְט רש״י (לְפִי הַתַּרְגּוּם מְרִיס פַּחֲדִין) וִוי דֶער תַּרְגּוּם שְׁרַייבְּט אוֹיף דִי צְוֵויי וֶוערְטֶער „מְרוֹחַ אָשֶׁךְ״ „מְרִיס פַּחֲדִין״ אִיז דֶער מֵיינוּנְג פוּן מְרוֹחַ אָשֶׁךְ שֶׁפַּחֲדָיו מְרוּסָּסִין, מֶען מֵיינְט (שֶׁבֵּיצִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין) זַיינֶע אֵייעֶר זֶענֶען צוּשְׁטוֹסֶן, צוּקְוֶועטְשְׁט. פַּחֲדִין מֵיינְט מֶען דִיא מֶענְלִיכֶע אֵייעֶר (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (גִּידֵי פַּחֲדָיו יְשׂוֹרָגוּ), דִיא אָדֶערִין פוּן זַיינֶע אֵייעֶר זֶענֶען צוּזַאמֶען גִיפְלָאכְטִין: (כא) וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם. יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִין אִים אִיז דָא אַפֶּעלֶער (לְרַבּוֹת שְׁאָר מוּמִין) אֲפִילוּ דֶר כֹּהֵן הָט אַנְדֶערֶע פֶעלֶערְס וָואס זֶענֶען נִיט גֶעשְׁרִיבִּין אִין דִיא פְּסוּקִים טָאר עֶר אוֹיךְ נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת: וּמוּם בּוֹ. זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (בְּעוֹד מוּמוֹ בּוֹ פָּסוּל) אַזוֹ לַאנְג וִויא דֶר פֶעלֶער אִיז בַּיי דֶעם כֹּהֵן טָאר עֶר נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת (הָא אִם עָבַר מוּמוֹ כָּשֵׁר) אָבֶּער אַז דֶער פֶעלֶער אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען, עֶר אִיז גֶעזוּנְד גִיוָוארִין מֶעג עֶר מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת: וְלֶחֶם אֱלֹהָיו, דֶעם בְּרוֹיט פוּן זַיין גָאט, זָאגְט רש״י (כָּל מַאֲכָל קָרוּי לֶחֶם) אַלֶע עֶסִינְוַוארְג וֶוערְט גֶערוּפִין בְּרוֹיט, אַלֶע קָרְבָּנוֹת וֶוערֶען גֶערוּפִין דִיא בְּרוֹיט פוּן הקב״ה: (כב) וּמִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים. זָאגְט רש״י (אֵלוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים) דָס זֶענֶען דִי קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען גַאנְץ הֵיילִיג (וּמִן הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל) אוּנ פוּן דִיא הֵיילִיגֶע קָרְבָּנוֹת זָאל עֶר אוֹיךְ עֶסִין (אֵלוּ קָדָשִׁים קַלִּים) דָאס מֵיינְט מֶען דִיא קָרְבָּנוֹת וָואס זֵייעֶר הֵיילִיגְקֵייט אִיז גְרִינְג, קְלֶענֶער, פְרֶעגְט רש״י (וְאִם נֶאֶמְרוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים) אַז דִיא תּוֹרָה זָאגְט דֶר כֹּהֵן וָוס הָאט אַפֶּעלֶער מֶעג עֶסִין דִיא קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, גַאנְץ הֵיילִיגֶע, מֶעג עֶר דָאךְ גֶעוִויס עֶסִין (לָמָּה נֶאֶמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים) צוּ וָואס דַארְף זָאגֶן דִי תּוֹרָה דִי קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען קָדָשִׁים קַלִּים, גְרִינְג הֵיילִיג, אַז עֶר מֶעג עֶסִין קָדָשִׁים קַלִּים, עֶנְטְפֶערְט רש״י (אִם לֹא נֶאֱמַר) אַז עֶס וָואלְט נִיט גְזָאגְט גְוָוארִין אִין דִיא תּוֹרָה אַז עֶר מֶעג עֶסִין קָדָשִׁים קַלִּים (הָיִיתִי אוֹמֵר) וָואלְט אִיךְ זָאגִין (בְּקָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים יֹאכַל בַּעַל מוּם) קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען קָדְשֵׁי

רש״י

לח): גרב וילפת. מיני שחין הם. גרב. זו החרס שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת. היא חזזית המצרית ולמה נקראת ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים ובמקום אחר קורא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר (דברים כח) ובגרב ובחרס כשסמוך גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב כך מפורש בבכורות (בכורות מד): מרוח אשך. לפי התרגום מרים פחדין ז שפחדיו מרוססים שביצי׳ שלו כתותין. פחדין כמו (איוב מ) גידי פחדיו ישורגו: (כא) כל איש אשר בו מום. (ת״כ) לרבות שאר ח מומין: מום בו. בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר: לחם אלהיו. כל מאכל ט קרוי לחם: (כב) מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים: ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים (ת״כ. זבחים קא) אם לא נאמרו הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום

שפתי חכמים

כמין חלזון או נחש בעיניו ויש אומרים ענב ל׳ עניבה דדרך של נחש שכורך את עצמו ועניבה הוא לשון כריכה והכל הוא דבר אחד: ז פחדין פי׳ ביצים: ח דאל״כ כל איש אשר בו מום שנית ל״ל הא לעיל כתיב איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום וגו׳: ט וא״ת והא רש״י

פירוש לתורת אלהים

בֵּצִים זֶענֶען צוּ קְוֶועטְשְׁט: (כא) כָּל אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אִין אִים דָא אֲפִילוּ אַנַאנְדֶער מוּם מִזֶּרַע וָואס דֶער מֶענְטְשׁ אִיז פוּן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב זָאל עֶר נִיט גְנֶעהֶענֶען מַקְרִיב צוּ זַיין דֶעם פַייעֶר אָפְּפֶר פוּן גָאט וָוארוּם מוּם בּוֹ עֶס אִיז אִין אִים דָא אַמוּם דְרוּם אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו דִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּ זַיין גָאט לֹא יִגַּשׁ זָאל דֶר כֹּהֵן נִיט גְנֶעהֶענֶען מַקְרִיב זַיין: (כב) לֶחֶם אֱלֹהָיו דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין גָאט מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים פוּן גַאנְץ הֵיילֶגֶע קָרְבָּנוֹת וּמִן הַקֳּדָשִׁים אוּנ פוּן גְרִינְגֶע קָדָשִׁים יֹאכֵל מֶעג דֶער בַּעַל

וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃ כג אַךְ אֶל־
הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־
מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃
כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ כב א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי

קוּדְשַׁיָּא וּמִן קוּדְשַׁיָּא
יֵיכוּל׃ כג בְּרַם לְפָרֻכְתָּא
לָא יֵיעוֹל וּלְמַדְבְּחָא לָא
יִקְרַב אֲרֵי מוּמָא בֵהּ וְלָא
יַחֵיל יַת מַקְדְּשַׁי אֲרֵי אֲנָא
יְיָ מְקַדִּשְׁהוֹן׃ כד וּמַלֵּיל
מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי
וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר׃ ב מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן
וְעִם בְּנוֹהִי וְיִפְרְשׁוּן

תו"א אך אל הפרכת עירובין קה: ולא יחלל בכורות מג: דבר אל אהרן סנהדרין פג זבחים טו עז יז תמורה ג:

רשב"ם (ב) וינזרו. מאכילת קדשים בטומאת הגוף:

בעל הטורים

(כג) אך אל הפרוכת לא יבא. אך מיעוטא הוא שלפעמים יבא כההיא דאמרינן אם אין כהנים נכנסין לוים אם אין טהורין נכנסין טמאין אם אין טמאין נכנסין בעלי מומין:

רש"י

שמצינו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים אבל בחזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק בהן לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפורש בזבחים: (כג) אך אל הפרכת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת: ואל המזבח. החיצון ושניהם הוצרכו להכתב ומפורש בת"כ: ולא יחלל את מקדשי. שאם עבד עבודתו מחוללת להפסל: (כד) וידבר משה. המצוה הזאת: אל אהרן וגו' ואל כל בני ישראל. להזהיר בית דין על הכהנים (ת"כ): (ב) וינזרו. אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר (יחזקאל

בית יהודא

קָדָשִׁים מעג עסין דר כהן וָוס הָט אָפּעלֶער (שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהוּתְּרוּ לַזָּר) וָוארוּם מִיר גֶעפִינֶען אֲפִילוּ אַמֶענְטְשׁ וָוס אִיז נִיט אַכֹּהֵן הָט אוֹיךְ גֶגֶעסִין קָרְבָּנוֹת וָוס זֶענֶען קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (שֶׁאָכַל מֹשֶׁה בְּשַׂר הַמִּלּוּאִים) משה הָאט גֶגֶעסִין די פְלֵייש פוּן די קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען הָט מַקְרִיב גֶוֶועֶן אִין די זִיבֶּען טֶעג פוּן מִלּוּאִים, די קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גֶוֶועֶן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (אֲבָל בְּחָזֶה וָשׁוֹק שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים לֹא יֹאכַל) אָבֶער די בְּרוּסְט מִיט די פָאלְקֶע פוּן שְׁלָמִים וָוס זֵיי זֶענֶען קָדָשִׁים קַלִּים גְרִינְגֶע קָרְבָּנוֹת זָאל נִיט עסין דֶר כהן וָוס הָאט אַפּעלֶער (שֶׁלֹּא מָצִינוּ זָר חוֹלֵק בָּהֶם) ווייל מִיר גֶעפִינֶען נִיט אַזָר וְדֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִיז נִיט אַכֹּהֵן זָאל גֶעמֶען אַחֵלֶק פוּן חָזֶה וָשׁוֹק פוּן שְׁלָמִים (לְכָךְ נֶאֶמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אֲפִילוּ פוּן קָדָשִׁים קַלִּים גֶעמְט אוֹיךְ אַחֵלֶק דֶער כֹּהֵן וָואס הָאט אַפּעלֶער (כָּךְ מְפוֹרָשׁ בִּזְבָחִים) אַזוֹ אִיז גֶעלֶערוּנְט אִין דִיא מַסֶּכֶת זְבָחִים: (כג) וְאַךְ אֶל הַפָּרוֹכֶת. נָאר צוּם פָּרוֹכֶת (לְהַזּוֹת שֶׁבַע הַזָּאוֹת שֶׁעַל הַפָּרוֹכֶת) צוּא שְׁפְּרִיצֶען זִיבֶּען מָאהל אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת פוּן די בְּלוּט פוּן קָרְבָּנוֹת, דָאס טָאר נִיט טָאן דֶער כֹּהֵן וָואס הָאט אַפּעלֶער (וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן) אוּנ צוּ דֶעם אוֹיסְוֶוייניגְסְטִין מִזְבֵּחַ טָאר עֶר אוֹיךְ נִיט צוּ גֵיין, זָאגְט רש"י (וּשְׁנֵיהֶם הוּצְרְכוּ לְהִכָּתֵב) בֵּיידֶע דִינִים דַארְפֶען גֶעשְׁרִיבֶּען וֶוערֶען (וּמְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים: וְולֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי. עֶר זָאל נִיט מַאכֶען פָּסוּל מַיינֶע הֵיילִיגְקֵייט (שֶׁאִם עָבַד) אוּב דֶער כֹּהֵן וָוס הָאט אַפּעלֶער הָאט מַקְרִיב גֶוֶועֶן אַקָּרְבָּן (עֲבוֹדָתוֹ מְחוּלֶּלֶת לְהִפָּסֵל) אִיז זַיין עֲבוֹדָה פָּסוּל אוּנ דֶער קָרְבָּן וֶוערְט פָּסוּל: (כד) וַוְיְדַבֵּר מֹשֶׁה. משה הָאט גֶערֶעט הַמִּצְוָה הַזֹּאת, די מִצְוָה צוּ אַהֲרֹן, וְואֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אוּנ צוּ אַלֶע יוּדִין (לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל הַכֹּהֲנִים) מֶען זָאל זָאגֶען צוּ בֵּית דִּין זַייא זָאלֶען אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אוֹיף דִיא כֹּהֲנִים: (ב) וְוִינָּזְרוּ. זָאגְט רש"י (אֵין נְזִירָה אֶלָּא פְּרִישָׁה) נְזִירָה אִיז דֶערְטַייטְשׁ פְּרִישָׁה, אָפְּגֶעשֵׁיידְט

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) אך אל הפרכת לא יבא. בת"כ עביד צריכותא מפרכת וממזבח דאי כתב פרכת משום דלפנים ואי כתב מזבח משום דבר עבודה הוא:

שפתי חכמים

פירש זה לעיל ועיד קשה דכאן מפרש כל מאכל ולעיל פירש דוקא מאכל אלהיו וי"ל דלעיל מדבר בקרבן תמידין דהם נקראי' לחם שנא' לחמי לאשי והכא מדבר בקדשי קדשים וה"א דלא מיקרי לחם לכן פי' כל מאכל קרוי לחם: י דאל"כ מה לו ולפרוכת עד שיזהיר הכתוב מלבא שם: כ וא"ת מנא ליה לרש"י דלמא מזבח הפנימי וי"ל דאי מדבר במזבח הפנימי אז לא צריך למכתב תו ואל הפרוכת לא יבא דאם אסור ליקרב למזבח הפנימי שהוא חוץ לפרוכת מכ"ש שאין רשאי ליקרב אל הפרוכת אבל אי מדבר במזבח החיצון שניהם הוצרכו לכתוב ומפורש כו': ל כלו' מקדשי שנא' בקרא אינו מקדש ממש אלא פירוש עבודתו כי מלת מקדש נא' על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש: מ דאם

פירוש לתורת אלהים

מוּם עֶסֶען (עיין רש"י): (כג) אַךְ נָאר צוּ שְׁפְּרֶענְגֶען אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אוּנ צוּם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת לֹא יִגַּשׁ טָאר עֶר נִיט גֶנֶעהֶנֶן כִּי מוּם בּוֹ וָוארוּם אִין אִים אִיז דָא אַמוּם וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ עֶר זָאל נִיט מְחַלֵּל זַיין מַיין בֵּיהַמ"ק כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ גָאט בִּין זֵייעֶר הֵיילִיגֶער וָוס אִיךְ הֵיילֶג זֵיי: (כד) וַיְדַבֵּר הָאט מֹשֶׁה גֶרֶעט דָם אַלְץ צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וְאֶל כָּל אוּנ צוּ אַלֶע קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָט עֶר גֶזָאגְט מֶען זָאל מַזְהִיר זַיין דָם בֵּית דִּין זֵיי זָאלֶן זֶעהֶן די כֹּהֲנִים זָאלֶען אָפּ הִיטֶען דִיא דִינִים וָואס דָא אִיז גֶשְׁטַאנֶען: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ משה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וְיִנָּזְרוּ אוּנ

מצות השם

(רעג) אַךְ אֶל הַפָּרוֹכֶת לֹא יָבֹא. דִיא מִצְוָה אִיז עֶרְקְלֶערְט פוּן דֶעם פָּסוּק אוּנ זִיא גֵייט אָן (בִּזְמַן הַבַּיִת):

(רעח) וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דָם אִיז די מִצְוָה אַז אַיין כֹּהֵן טָמֵא טָאר נִיט טָאן די עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִיא

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי אֲנִי
יְהוָה׃ ג אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־
אִישׁ ׀ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־
הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

מִקּוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא יְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי דִּי אִנּוּן מְקַדְּשִׁין קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃ ג אֱמַר לְהוֹן לְדָרֵיכוֹן כָּל גְּבַר דִּי יִקְרַב מִכָּל בְּנֵיכוֹן לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יַקְדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וְסוֹאָבְתֵיהּ

רשב"ם (ג) אשר יקרב. לאכול:

תו"א בני ישראל זבחים מה: ולא יחללו שבת לג. ע"ז כו נד זבחים מד מה: אמר אליהם בתרא קכז: אשר יקרב זבחים מה מעילה ו:

בית יהודא

(כֵּן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶער פָּסוּק (וַיִּנָּזְרוּ מֵאַחֲרָי) זֵיי הָאבִּין זִיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן מִיר (נָזוֹרוּ אָחוֹר) זֵייא הָאבִּין זִיךְ אָפּ גֶעשֵׁיידְט צוּרִיק, דָא מֵיינְט אוֹךְ דֶר פָּסוּק אַזוֹ (יִפָּרְשׁוּ מִן הַקֳּדָשִׁים בִּימֵי טוּמְאָתָן) דִי כֹּהֲנִים זָאלִין זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן אַלֶע הֵיילִיגְקַייט אִין דִיא טֶעג וָוס זֵיי וֶועלִין זַיין טָמֵא (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז אַזוֹ דַארְף שְׁטֵיין אִין פָּסוּק (וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי) דִי כֹּהֲנִים וֶוען זֵיי וֶועלִן זַיין טָמֵא זָאלֶן זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן דִי הֵיילִיגְקַייט וָוס דִי יוּדִין הֵיילִיגֶען צוּ מִיר (וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי) זֵיי זָאלֶן נִיט פַארְשֶׁעמִין מַיין הֵיילִיגֶן נָאמֶן (סָרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ) זָאלְסְט אַנְדֶערְשׁ שְׁטֶעלִין דִי וֶוערְטֶער פוּן פָּסוּק אוּנ לֶערְנֶען דֶעם מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק: (אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי). זָאגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת קָדְשֵׁי כֹּהֲנִים עַצְמָן) אֲפִילוּ דִי קָרְבָּנוֹת וָואס דִי כֹּהֲנִים אַלֵיין הֵיילִיגֶן צוּ מִיר זָאלִין זֵייא אוֹיךְ זַיין אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זֵיי אִין דִי צַייטִין וָוס זֵיי זֶענֶען טָמֵא: (ג) (כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב וגו') יֶעדֶר מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט גֶענֶעהֶען צוּא דִיא הֵיילִיגְקַייט זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין קְרִיבָה זוֹ אֶלָּא אֲכִילָה) דָם גִינֶעהֶען מֵיינְט מֶען עֶסִין, וֶוען אֵייגֶער וֶועט עֶסִין קָרְבָּנוֹת וֶוען עֶר וֶועט זַיין טָמֵא, קוּמְט אִים כָּרֵת, זָאגְט רַשִׁ"י (וְכֵן מָצִינוּ) אוּנ אַזוֹ גֶעפִינֶען מִיר (שֶׁנֶּאֶמְרָה אַזְהָרַת אֲכִילַת קֳדָשִׁים בְּטוּמְאָה בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה) הקב"ה הָאט גִיבָּאטִין מֶען זָאל נִיט אָנְרִירֶען קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא אוּנ הָט גֶעמֵיינְט מֶען זָאל נִיט עֶסִין קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע) אִין אַלֶע הֵיילִיגְקַייט זָאל זִיא נִיט אָנְרִירֶען (אַזְהָרָה לָאוֹכֵל) דָאס אִיז אָנְגִיזָאגְט זִיא זָאל נִיט עֶסִין קֳדָשִׁים וֶוען זִיא אִיז טָמֵא (וְלָמְדוּהָ רַבּוֹתֵינוּ מִגְּזֵרָה שָׁוָה) דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גֶעלֶערְנְט דֶעם מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק מִיט אַגְזֵרָה שָׁוָה אַז בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע, מֵיינְט מֶען זִיא זָאל נִיט עֶסִין קֳדָשִׁים וֶוען זִיא אִיז טָמֵא, זָאגְט רַשִׁ"י (וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁחַיָּיב עַל הַנְּגִיעָה) אוּנ מֶען קֶען נִיט זָאגִין אַז הקב"ה מֵיינְט אַז אַטָמֵא רִירְט אָן קֳדָשִׁים קוּמְט אִים כָּרֵת (שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר כָּרֵת עַל הָאֲכִילָה בְּצַו אֶת אַהֲרֹן) וָוארוּם אִין דִי סֶדְרָה צַו אֶת אַהֲרֹן אִיז גִיזָאגְט גִיוָוארֶען אַז מֶען עֶסְט קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא קוּמְט כָּרֵת (שְׁתֵּי כְּרִיתוּת זוֹ אֵצֶל זוֹ) צְוֵויי מָאהל אֵייגֶם נֶעבִּין דֶם אַנְדֶערִישׁ שְׁטֵייט אִין דִי סֶדְרָה צַו אַז מֶען עֶסְט קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא קוּמְט כָּרֵת (וְאִם עַל הַנְּגִיעָה חַיָּיב) אוּב עֶס קוּמְט כָּרֵת אַז מֶען רִירְט אָן קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא (לֹא הוּצְרַךְ לְחַיְּיבוֹ עַל הָאֲכִילָה) דַארְף דֶער פָּסוּק נִיט זָאגִין אַז מֶען עֶסְט קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא קוּמְט כָּרֵת, מֶען קֶען דָאךְ נִיט עֶסִין מֶען זָאל נִיט אָנְרִירֶען קוּמְט דָאךְ כָּרֵת בַּאלְד וִוי עֶר רִירְט אָן דִיא קֳדָשִׁים, גֶעווּיס מוּזִין מִיר זָאגִין אוֹיף אָנְרִירֶען קוּמְט נִיט כָּרֵת, נָאר אוֹיף עֶסִין קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא קוּמְט כָּרֵת (וְכֵן נִדְרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) אוּנ אַזוֹ וֶוערְט גֶלֶערְנְט אִין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים (וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ חַיָּיב) קֶען מֶען דֶען זָאגִין אַז פַאר אָנְרִירֶן קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא זָאל קוּמֶען כָּרֵת, פְרֶעגְט רַשִׁ"י (אִם כֵּן) אוּיבּ עֶס אִיז אַזוֹ אַז עֶס קוּמְט נָאר כָּרֵת אוֹיף דֶעם עֶסִין קֳדָשִׁים וֶוען מֶען אִיז טָמֵא (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר יִקְרַב) פַאר וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עֶר וֶועט גֶענֶעהֶן צוּ קֳדָשִׁים, זָאל שְׁטֵיין עֶר

רש"י

יד) ויכזרו מאחרי (ישעיה א) נזורו אחור יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן. ד"א ויכזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ב ודרשהו: אשר הם מקדישים לי. לרבות קדשי כהנים עצמן: (ג) כל איש אשר יקרב. אין קריבה זו אלא אכילה וכן מלינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגיעה בכל קדש לא תגע (ויקרא יב) אזהרה לאוכל ולמדוה רבותינו מגזירה שוה (זבחים מח) ם וא"א לומר שחייב על הנגיעה שהרי נא' כרת על האכילה בצו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בת"כ וכי יש נוגע חייב א"כ מה ת"ל יקרב משיכשר

שפתי חכמים

לא כן מה לישראל כאן אלא אזהרת כהנים: ב ר"ל ויכזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אבל לא כמו שכתוב בקרא ואי לא מסורס המקרא הלא אשר הם מקדישים לי כתוב אחר ולא יחללו ואשר הם מקדישים לי מרבה אני אפילו קדשי כהנים עלמן כדפירש רש"י בסמוך א"כ אין לפסוק הכרע דמלינו לפרש דלאו דולא יחללו קאי ג"כ על אשר הם מקדישים לי או את אשר הם מקדישים לי קאי אאני ה' ויהי' פירושו ויכזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אבל אותם אשר הם מקדישי' לי אני ה' להפרע מהם אבל אינם בחילול וכו'. הרא"ם. ואני מלאתי בספר מוגה דהאי ד"א שגרס רש"י לעיל ע"ס ולריך להגיה האי ד"א למטה וכך היא הגירסא יפרשו מן הקדשי' בימי טומאתן ויכזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישי' לי אני ה' ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו ד"א אשר וכו' ושמעתי לפרש דהכי פירושו דלליסנא קמא פי' רש"י ויכזרו מקדשי בנ"י בימי טומאתן ולפי הד"א שפירש"י ויכזרו וכו' פי' דקאי אבהמה שהקדיש' לקרבן הוזהרו הכהנים שלא יאכלו אותם אלא יקריבו אותן על גבי מזבח דלא תימא מאחר דקדשים מותרים לכהנים אחר הקרבת מתיריו אם כן בהמה משהקדים אותה תהא כמי מותרת לכן הזהיר על זה ולכך מסרס רש"י הקרא ודורשו כאילו כתיב ויכזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישי' לי דקאי על קריאת שם של הקדש: ם הכי גרסינן ולמדוהו רבותינו בהיקש וכי יש נוגע חייב א"כ כו' ר"ל אם על הנגיעה חייב

פירוש לתורת אלהים

זֵיי זָאלֶן זִיךְ אָפּ שֵׁיידֶן בְּשַׁעַת זֵיי זֶענֶען טָמֵא מִקָּדְשֵׁי פוּן דֶעם הֵיילִיגְקַייט פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת אֲשֶׁר וָוס זֵיי זֶענֶען מַקְדִּישׁ צוּ מִיר זָאלֶן דִיא כֹּהֲנִים וָוס זֵיי זֶענֶען טָמֵא נִיט עֶסֶן זֵיי: (ג) אֱמוֹר אֲלֵיהֶם זָאג צוּ זֵיי דָאס זָאל נוֹהֵג זַיין אוֹיף דוֹר דוֹרוֹת כָּל אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן אַייֶערֶע קִינְדֶער פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס עֶר וֶועט גֶנֶעהֶען אֶל הַקֳּדָשִׁים צוּ דִי קֳדָשִׁים וָואס דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן מַקְדִּישׁ גֶוֶוען אוּנ עֶר וֶועט

ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה
הנפש ההוא מלפני אני יהוה׃
ד איש איש מזרע אהרן והוא צרוע
או זב בקדשים לא יאכל עד אשר
יטהר והנגע בכל־טמא־נפש או
איש אשר־תצא ממנו שכבת־זרע׃
ה או־איש אשר יגע בכל־שרץ

עלוהי וישתיצי אנשא
ההיא מן קדמי אנא יי׃
ד גבר גבר מזרעא דאהרן
והוא סגיר או דאיב
בקודשיא לא ייכול עד
די ידכי ודיקרב בכל
טמא נפשא או גבר די
תפוק מנה שכבת זרעא׃
ה או גבר די יקרב בכל

תו"א איש איש מזרע אהרן חגיגה ד יבמות ע עא עב עד מכות יד בכורות ג : עד אשר יטהר יבמות עד עה : והנגע בכל טמא נפש ב"ק כה: או איש אשר תצא שכבת סד ב"ק שם בתרא ט נדה מג : או איש אשר יגע שבת שם ב"ק שם בתרא שם נדה מג :

רש"י

להקרב שאין חייבין עליו משום טומאה אלא א"כ קרבו מתיריו ע ואם תאמר שלש כריתות בטומא' כהנים למה פ כבר כדרשו במס' שבועות אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועו' ז) : וטמאתו עליו. וטומא' האדם עליו יכול בבשר הכ' מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכ' מדבר על כרחך ממשמעו אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו צ הכתוב מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה: ונכרתה וגו'. יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר ת"ל אני ה' בכל מקום אני : (ד) בכל טמא נפש. במי שנטמא במת : (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו.

בית יהודא

ווערט עסין קדשים, נאר מען מיינט (משיכשר ליקרב) אז דער קרבן איז גיווארן כשר מען זאל אים מקריב זיין (שאין חייבין עליו משום טומאה אלא אם כן קרבו מתיריו) אז מען עסט פון אקרבן ווען מען איז טמא איז מען אנדערש ניט חייב סיידין מען האט שון גשפריצט דיא בלוט פון קרבן אויף דעם מזבח אונ מען האט שון פר ברענט די חלב פון קרבן אויף דעם מזבח. אבער אז אטמא עסט פון קרבן איידער מען האט געשפריצט די בלוט פון קרבן אויף דעם מזבח אונ איידער מען האט מקריב גיוועז די חלב פון קרבן אויף דעם מזבח קומט אים ניט כרת, זאגט רש"י (ואם תאמר) אויב דו וועסט זאגין (שלש כריתות בטומאת כהנים למה) צו וואס שטייט דריי מאהל ביי כהנים אז זיי ווען זיי עסין פון קרבן ווען זייא זענען טמא קומט כרת (כבר נדרשו במסכת שבועות) דאס איז שון גלערונט גיווארין אין דיא מסכת שבועות (אחת לכלל ואחת לפרט) איינם אויף אכלל אונ איינם אויף אפרט ועיין שבועות דף ז: (וטומאתו עליו). אונ זיין טומאה איז אויף אים, זאגט רש"י מען מיינט (וטומאת האדם עליו) דער מענטש איז טמא זיין טומאה וואס ער איז טמא גיווארין (יכול בבשר הכתוב מדבר) איך וואלט מיינען דער פסוק שמועסט פון די פלייש פון קרבן (וטומאתו של בשר עליו) די טומאה פון די פלייש פון קרבן איז אויף דיא פלייש (ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר) אונ דר פסוק שמועסט אויב אכהן וואס איז טהור האט גיגעסין פלייש פון אקרבן וואס די פלייש איז גיוועז טמא, זאגט רש"י (על כרחך ממשמעו אתה למד) פון פסוק אליין קענן מיר וויסן אז מען שמועסט דער כהן איז טמא, ווייל דער פסוק זאגט זיין טומאה איז נאך אויף אים, זיא איז נאך פון אים ניט אוועק גגאנגן, זיא וועט אוועקגיין פון אים, ער וועט ווערין טהור, נאר דערנוייל איז ער טמא (במי שפורחת ממנו הכתוב מדבר) שמועסט דאך דער פסוק פון אזו אזאך וואס די טומאה קען פון אים אוועק גיין (וזהו האדם) אונ דאס איז ביי אמענטש (שיש לו טהרה בטבילה) אז ער איז זיך טובל אין אמקוה ווערט ער טהור, אבר פלייש אז עס ווערט טמא איז טמא אויף אייביג: (ונכרתה וגו'). זאגט רש"י (יכול מצד זה לצד זה) איך וואלט מיינען ער וועט פארשניטען ווערין פון דיא זייט צוא די זייט (יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר) ער וועט פרשניטן ווערן פון דעם ארט אונ וועט זיך בזעצין וואהנען אויף איין אנדער ארט (תלמוד לומר אני ה') זאגט הקב"ה איך בין דער גאט פון די גאנצע וועלט (בכל מקום אני) איך בין אויף יעדר ארט, וואס איז דר אונטערשייד דר ארט צו איין אנדר ארט, דריבר מוזין מיר זאגין כרת מיינט מען ער וועט פאר שניטען ווערין פון דיא גאנצע וועלט : (ד) ובכל טמא נפש. זאגט רש"י מען מיינט (במי שנטמא במת) דר כהן הט אנגרירט דעם מענטש וואס איז טמא גווארן נוייל ער הט אנגערירט אמת : (ה) ובכל שרץ אשר יטמא לו. דר כהן האט אנגערירט אטויטין שרץ.

שפתי חכמים

לא הוצרך לחייבו על האכילה אלא על כרחך צריך לו' אין קריבה זו אלא אכילה וא"ת לעולם אימא לך יקרב מיירי בנגיעה ודקשה לך אם כן ליפתוק מן האכילה האמור בלו את אהרן אילטריך דה"א אין עונשין מן הדין וי"ל דוקא בעונש דיני אדם אין עונשין מן הדין אבל בדיני שמים עונשין מן הדין : ע ר"ל אינו חייב אלא אם כן קרב דבר המתיר את הקרבן באכילה דהיינו חלב וזריקת דם : פ ר"ל לפי מה שפירשתי לעיל שהרי נאמר כרת על האכילה בלו את אהרן שתי כריתות זו אלל זו ואם על וכו'. דמשמע דגם כרת זה מדבר באכילה וא"כ לפי זה גוכ"ש קשה ג' כריתות למה לי הא כבר נדרשו : צ כלומר מדכתיב עליו כלומר שעדיין עליו שלא נטהר מטומאתו דאי אבשר קאי שאין לה טהרה במקום

פירוש לתורת אלהים

דם עסען וטומאתו עליו ווען זיין טומאה איז אויף אים ונכרתה זאל פר שניטן ווערן דר מענטש פון פר מיר אני יי איך בין גאט : (ד) איש איש מזרע אהרן איטליכר מענטש פון דיא קינדר פון אהרן והוא צרוע ווען ער איז קרעציק או זב אדר ער איז אריגעדיגר וואס איז טמא בקדשים לא יאכל זאל ער ניט עסן קדשים עד ביז וואנן ער וועט ווערן ריין והנוגע אונ ווער עס רירט אן אזו אמענטשן וואס ער איז טמא. ווארן פון אמת

מצות השם

מצוה גייט אן ווען דם בית המקדש איז גשטאנען : (רעט) איש איש מזרע אהרן וגו'. דאס איז דיא מצוה אז איין כהן טמא טאר ניט עסין קיין תרומה אדער אנדרי קדשים אונ די מצוה גייט אן (בזמן הבית) :

אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר
יִטְמָא־לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ׃ ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא
יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם׃ ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר
וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ
הוּא׃ ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל

אונקלוס

רִחֲשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ אוֹ בַּאֲנָשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ לְכֹל סָאֳבָתֵיהּ׃ ו אֱנָשׁ דִּי יִקְרַב בֵּהּ וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא אֱלָהֵן אַסְחֵי בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא׃ ז וּבְמֵעַל שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּי וּבָתַר כֵּן יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי לַחְמֵהּ הוּא׃ ח נְבִילָא וּתְבִירָא לָא יֵיכוֹל

תו"א נפש אשר תגע בו יבמות עג. מכות יט: ולא יאכל מן הקדשים יבמות עד: ובא השמש וטהר ברכות ב שבת יד יבמות עה: ואחר יאכל מן הקדשים יבמות עד: נבלה וטרפה חולין ק נדה מב:

רשב"ם (ח) נבלה וטרפה לא יאכל. אעפ"י שמליקת העוף הותרה להם, שדומה לנבלה:

בית יהודא

אָדער ער הָט אָנגערירט אַשְׁטִיקְל פְלֵייש פון אַשֶׁרֶץ (כְּשִׁיעוּר הָרָאוּי לְטַמֵּא) די שְׁטִיקְל פְלֵייש פון שֶׁרֶץ איז גיוועזן גְרוֹיס וָוס זיא קען מְטַמֵּא זיין (כְּבַעֲדָשָׁה) זיא איז גיוועזן גרוֹיס וויא אַלִינְזְ׃ [אוֹ בְּאָדָם]. (בְּמֵת) אָדער ער הָט אָנגערירט אַגאַנצן מֵת׃ [אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ]. אָדער ער הָט אָנגערירט אַשְׁטִיקְל פְלֵייש פון אַמֵּת (כְּשִׁיעוּרוֹ לְטַמֵּא) דָם שְׁטִיקְל פְלֵייש פון מֵת איז גיוועזן גְרוֹיס זיא זָאל קענען מְטַמֵּא זיין (וְזֶהוּ כַּזַּיִת) זיא איז גיוועזן גְרוֹיס ווי אַאֵייל בִּירְט׃ [לְכֹל טוּמְאָתוֹ]. אָדער ער איז גיוועזן טָמֵא פון אַנדערע טוּמְאוֹת (לְרַבּוֹת נוֹגֵעַ בְּזָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת) ער הָט אָנגערירט אַזָב אָדער אַזָבָה אָדר אַנִדָּה אָדער איוֹלֶדֶת וָוָס הָאט גיבָארין אַקינד]׃ (ו) [נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ]. דער מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט אִים אָנְרירֶען, ווְעמֶן וֶועט עֶר אָנְרירֶען (בְּאֶחָד מִן הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ) אֵיינֶע פון די זאכין וָואס זֶענֶען טָמֵא׃ (ז) [וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים]. נָאכְדֶעם וֶועט עֶר עֶסִין פון דיא הֵיילִיגְקֵייט, זָאגְט רַשִׁ"י (נִדְרַשׁ בִּיבָמוֹת בִּתְרוּמָה) אין די גְּמָרָא יְבָמוֹת לֶערְנְט מֶען דָם הֵיילִיגְקֵייט מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה (שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל בְּהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ) אַז דיא זוּנְן איז אוּנְטֶערְגִיגַאנְגֶען עֶס איז גִיוָוארין נַאכְט מֶעג עֶר עֶסִין תְּרוּמָה׃ [וּמִן הַקֳּדָשִׁים]. פון די הֵיילִיגְקֵייט מֶעג עֶר עֶסִין (וְלֹא כָּל הַקֳּדָשִׁים) אָבֶער נִיט אַלֶע הֵיילִיגְקֵייט, נָאר תְּרוּמָה מֶעג עֶר עֶסִין אָבֶער נִיט קָרְבָּנוֹת׃ (ח) [נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה בָהּ]. דֶר כֹּהֵן טָאר נִיט עֶסִין אַנְבֵלָה אוּנ אַטְרֵפָה עֶר זָאל דוּרְךְ איר טָמֵא וֶוערִין, זָאגְט רַשִׁ"י (לְעִנְיַן הַטּוּמְאָה הִזְהִיר כָּאן) דָא הָט דֶער פָּסוּק אָנְגֶעזָאגְט מֶען זָאל זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זיין מִיט דָאס עֶסִין נְבֵלוֹת אוּנ טְרֵפוֹת (שֶׁאִם אָכַל נִבְלַת עוֹף טָהוֹר) אוֹיבּ עֶר הָט גִיגֶעסִין אַנְבֵלָה פון אַעוֹף וָואס מֶען מֶעג זיא עֶסִין וּמֶען מֵיינְט אַעוֹף וָוס מֶען מֶעג זיא עֶסִין נָאךְ דֶר שְׁחִיטָה, דֶער עוֹף איז אָבֶער גֶעפֶּגֶרְתְּ, אוּנ איז גִיוָוארִין אַנְבֵלָה, אוּנ עֶר הָאט גִיגֶעסִין דיא נְבֵלָה] (שֶׁאֵין לָהּ טוּמְאַת מַגָּע וּמַשָּׂא) אַז מֶען רִירְט־אָן אָדֶער מֶען טְרָאגְט דֶעם גֶעפֶּגֶרְטִין עוֹף וֶוערְט מֶען נִיט טָמֵא (אֶלָּא טוּמְאַת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה) נָאר אַז מֶען עֶסְט דָאס גֶעפֶּגֶרְטֶע עוֹף אוּנ מֶען שְׁלִינְגְט אַרָאפּ דַאמָאלְס

רש"י

כשיעור הראוי לטמא ק כבעדשה (ת"כ): או באדם. ר במת: אשר יטמא לו. כשיעורו לטמא ש וזהו כזית: לכל טומאתו. לרבות נוגע בזב וזבה ת נדה ויולדת: (ו) נפש אשר תגע בו. באחד מן הטמאים א הללו: (ז) ואחר יאכל מן הקדשים. (יבמות עד) נדרש ביבמות בתרומה שמותר לאכלה ב בהערב השמש: מן הקדשים. ולא כל הקדשים: (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. לענין הטומאה הזהיר כאן ג שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא ד אלא טומאת אכילה בבית הבליעה

שפתי חכמים

היה לו לומר והוא טמא כלומר שאינו נטהר מטומאתו. והא דמקשה רש"י הכא אחר שפי' קריבה זו אכילה. י"ל בשלמא בלא זה היה לו לתרץ ג' כריתות חד לאיסור אכילה וחד לאיסור נגיעה וחד כרת לאוכלו קודם שקרבו מתיריו. אבל השתא דפי' רש"י דאין חייב על הנגיעה ואין חייב אלא אחר שקרבו מתיריו אם כן קשה ג' כריתות למה לי וכו': ק דהל"ל לא לכתוב אלא או איש אשר יגע בכל שרץ ותו לא אשר יטמא לו למה לי אלא דלא תימא דוקא נוגע בשרץ שלם: ר וא"ת והלא טומאת מת צריך שבעה וכאן כתיב שלא צריך אלא רק הערב שמש כמו טומאת שרץ שנאמר וטמא עד הערב. וי"ל דלא בא אלא ללמד טומאת מת מטומאת שרץ מה טומאת שרץ צריך הערב שמש אף טומאת מת כן שלא תאמר מסתכנס מקלת היום שביעי הוא טהור לפי שמקלת היום ככולו. מגלתי: ש דהל"ל אשר יטמא לו למה לי מאו באדם לכל טומאתו שמעינן ליה: ת שאע"פ שאינם מטומאת מת שמיירי ביה קרא מ"מ הם בכלל לכל טומאתו שכל אלה טומאת אדם הם: א ר"ל דהל"ל נפש אשר תגע בהם: ב פי' האי מן הקדשים ולא כל הקדשים דמשמע מקלת קדשים בקדשי תרומה מיירי: ג דק"ל הא כבר כתיב נבלה וטרפה לא יאכל. והא דקאמר לענין הטומאה הזהיר וכו' פירוש לא בא להזהיר על אכילתה אלא רק לענין הטומאה לומר שאם אכל וכו' ומה שאמר אלא טומאת אכילה בבית הבליעה עיין לעיל בפרשת אחרי מות בפסוק אשר תאכל נבלה: ד וא"ת מה צריך רש"י

פירוש לתורת אלהים

אוֹ אִישׁ אָדער אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶס איז פון אִים אַרוֹם גֶגַאנְגֶען שִׁכְבַת זָרַע׃ (ה) אוֹ אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט אָן רִירֶען אַשֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אין אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָואס עֶס איז מְטַמֵּא אַזוֹ גְרוֹס וְויא אַאַרְבִּיס אוֹ בְאָדָם אָדֶער עֶר וֶועט אָן רִירֶען אַטוֹטֶען מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָוס מֶען וֶוערְט דֶר פון טָמֵא דְהַיְינוּ אַזוֹ גְרוֹס ווי אַאֵייל בִּירְט אָדֶר לְכֹל טוּמְאָתוֹ צוּ אַלֶע טוּמְאוֹת אַז עֶר וֶועט טָמֵא וֶוערֶען דוּרְךְ אַנְדֶערֶע טוּמְאוֹת דְהַיְינוּ עֶר הָאט אָן גְרִירְט אַזָב אָדֶר אַנִדָּה אָדֶער אַיוֹלֶדֶת׃ (ו) נֶפֶשׁ דֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וָוס עֶר וֶועט אָן רִירֶען אֵיינֶם פון דיא טוּמְאוֹת וְטָמְאָה זָאל עֶר טָמֵא זיין בִּיז נַאכְט וְלֹא יֹאכַל אוּנ עֶר זָאל נִיט עֶסֶן קָדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ נָאר אַז עֶר וֶועט טוֹבְלִין זַיין לֵייבּ אין וַואסֶר׃ (ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ אוּנ אַז דִי זוּנְן וֶועט אוּנְטֶער גֵיין וְטָהֵר וֶועט עֶר

לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה׃ ט וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃

לְאִסְתָּאָבָא בַהּ אֲנָא יְיָ׃ ט וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי וְלָא יְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא וִימוּתוּן בֵּהּ אֲרֵי יְחַלְּנֵהּ אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁהוֹן׃ י וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא תּוֹתָבָא דְכַהֲנָא וַאֲגִירָא לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא׃

תו"א ושמרו את סנהד' פג: ולא ישאו זבחים

מה: ומתו בו יבמות פו סנהדרין פג ל חולין קיג קלו כריתות ז: אני ה' סנהדרין פג: וכל זר לא יאכל קדש פסחים כג יבמות סח ע עא כתובות כב קידושין סט סנהדרין פג מכות יח כריתות ד: תושב כהן יבמות ע עא קידושין ד זבחים פב:

בעל הטורים

(י) תושב כהן ושכיר. בגימ' (זה) קנוי קנין עולם (וקנוי) קנין שנים:

רשב"ם

(י) וכל זר לא יאכל קדש. תרומה:

רש"י

אסור לאכול בקדשים וז"ל וטרפה מי שיש במינו טרפה יצא כבל' עוף טמא שאין במינו טרפה:(ט) ושמרו את משמרתי. מלאכול תרומה ה בטומאת הגוף: ומתו בו. (סנהדרין פג) למדנו שהיא מיתה ו בידי שמים: (י) לא יאכל קדש. (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר בה: תושב כהן ושכיר. תושבו של כהן ושכירו ז לפיכך תושב

בית יהודא

ווערט מען טָמֵא (אָסוּר לֶאֱכוֹל בְּקָדָשִׁים) אונ מען טאר ניט עסין וואס הייליג איז, זאגט רש"י (וְצָרִיךְ לוֹמַר) מען דארף ומען מוזז זאגין (וּטְרֵפָה) וואס דא שטייט נְבֵלָה וּטְרֵפָה, מיינט מען (מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה) ווס מען קען זאגין ביי דעם מין דעם ווארט טְרֵפָה, דר ווארט טְרֵפָה לערונט אונז צו וויסען פון וועלכע נְבֵלָה מען שמועסט דא, אוב עס איז געפערט אזוי אעוף אז מען וואלט זיא געשאכטין וואלט מען זיא געמענט עסין, ביי אזו אעוף קען מען זאגין דעם ווארט טְרֵפָה. ווארום אעוף וואס איז כָּשֵׁר צום עסין אז מען שעכט זיא קען זיין זיא זאל ווערין אטְרֵפָה, דהיינו זיא איז ניט גוט געשאכטין געווארען אדר מען הט געפיין אינוויינג זיא איז אקראנקע (יָצָא נִבְלַת עוֹף טָמֵא שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה) אָבער ביי אעוף ווס איז טָמֵא וואס מען טאר זיא ניט עסין איז דאך גיטא ביי איר מין דער ווארט טְרֵפָה, מען שעכט זיא דאך ניט, אונ עס איז קיין חילוק אגעזונטע צו אקראנקע: (ט) וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי). זיי זאלין היטן ווס איך האב זייא געבאטין צו היטען (מִלֶּאֱכוֹל תְּרוּמָה בְּטוּמְאַת הַגּוּף) זייא זאלין ניט עסין תְּרוּמָה ווען זייא ווערין זיין טָמֵא: וּמֵתוּ בוֹ. אוב זיי וועלין עסין תְּרוּמָה ווען זיי וועלין זיין טָמֵא, וועלין זיי שטארבין פר די עֲבֵירָה, זאגט רש"י (לָמַדְנוּ) מיר האבען געלערונט (שֶׁהִיא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם) מען מיינט ער וועט שטארבין דורך הקב"ה, פון הימל וועט אוף אים געשיקט ווערין אסבה ער זאל שטארבין פאר זיין צייט: (י) וְלֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ). זאגט רש"י (בִּתְרוּמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דער פסוק מיינט ער זאל ניט עסין תְּרוּמָה (שֶׁכָּל הָעִנְיָן דִּבֵּר בָּהּ) ווייל דר גאנצער ענין שמועסט פון תְּרוּמָה, געוויס מיינט מען דעם ווארט "קֹדֶשׁ", תְּרוּמָה: (תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר). זאגט רש"י מען מיינט (תּוֹשָׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וּשְׂכִירוֹ) דער תּוֹשַׁב פון כֹּהֵן אונ זיין שָׂכִיר (לְפִיכָךְ תּוֹשַׁב זֶה נָקוּד פַּתָּח) דריבער איז דר ווארט תּוֹשַׁב

שפתי חכמים

לנקוט בהמה שאין מטמאה כך היה לו לומר שאם אכל נבלת עוף טהור היה לא טומאת אכילה בבית הבליעה. וי"ל שרש"י רוצה להוכיח מה שנקט נבלת עוף טהור ולא נקט נבלת בהמה משום דבקרא כתיב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה באכילה ר"ל באכילתה מטמאה ואין מטמאה במגע ובמשא ואי מדבר בנבלת בהמה הא מטמאה ג"כ במגע ובמשא בשלמא אי מדבר בנבלת עוף אתי שפיר דמטמא' דוקא באכיל' לפי שאם יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת אכילה כו': ה פי' דושמרו אדלעיל קאי דמיירי בתרומה כדפירש"י לעיל: ו הקשה הרא"ם יש לתמוה מהיכן למדו שהוא במית' בידי שמי' והלא קי"ל כל מיתה האמורה בתור' סתם אינו אלא חנק וכו' והניח הדבר בצ"ע. וי"ל דע"כ מיתה דהכא בידי שמים היא דהא קדשים שהם חמורים מתרומה דהא אסור לאכול קדשים בהערב שמש אפ"ה אם אכל קדשים בטומאת הגוף אינו חייב מיתה בידי אדם דילפינן אכילת קדשים מביאת מקדש בהיקש כדלעיל בפרשת כי תזריע וביאת מקדש בטומאה הוא בכרת. דכתיב ונכרתה כי את מקדש ה' טמא תרומה הקל לא כ"ש שאין חייב מיתה בידי אדם. ועי"ל דרש"י פירש לעיל בפ' כי תזריע בכל קדש לרבות את התרומה ש"מ מיתה שנא' בתרומה הוא כרת כמו אכילת קודש ועי"ל דקרא דייקא דכתיב ומתו בו וגו' אני ה' וקשה למה לי אני ה' אלא אני ה' מוסב לתחלת המקרא על ומתו בו וגו' אני ה' נאמן ליפרע שאמית אותו והיינו מיתה בידי שמים: ז פירוש

פירוש לתורת אלהים

ווערן רייַן וְאַחַר אונ דר נאך מעג ער עסן קָדָשִׁים ע' רש"י כִּי לַחְמוֹ הוּא ווארום עס איז זיין ברוט: (ח) נְבֵלָה אנבלה אונ אטְרֵפָה לא יאכל זאל ער ניט עסען צו טָמֵא ווערן פון איר (עיין רש"י) אֲנִי יְיָ איך בין גאט: (ט) וְשָׁמְרוּ אונ זייא זאלן היטן מיין היטונג זייא זאלן ניט עסען תְּרוּמָה ווען זיי זענן טָמֵא וְלֹא יִשְׂאוּ אונ זיי זאלן ניט טראגן איבר דעם קיין עֲבֵירָה ווארום אז זייא וועלן עסן תְּרוּמָה אין דר טוּמְאָה וּמֵתוּ בוֹ וועלן זיי גשטייט ווערן בִּידֵי שָׁמַיִם כִּי יְחַלְּלֻהוּ ווארום זיי וועלן מאכן פָּסוּל די תְּרוּמָה אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם איך בין גאט ווס איך טוא זייא הייליגען: (י) וְכָל זָר אונ אישראל זאל ניט עסען תְּרוּמָה תּוֹשַׁב כֹּהֵן אקנעכט אישראל אונ האט גדינגט ביי אכהן זעקס יאר אונ הט ניט גוואלט ארוס גיין פריי בוערט מען אים דם אוער אונ ער זאל דינן

מצות השם

(רפ רפא) וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. דאס איז די מִצְוָה אז אישראל טאר ניט עסין קיין תְּרוּמָה אוך אישראל ווס ער איז איין קנעכט ביא איין כֹּהֵן טאר ער אוך ניט עסין קיין תְּרוּמָה אוך אנדערי (קָדָשִׁים) אונ די מִצְוָה גייט אן אוף דעם ארט וואו דער דין פון תְּרוּמָה איז נוהג:

(רפב) דם איז די מִצְוָה אז איין כֹּהֵן ווס ער איז ניט גמלית דהיינו ער האט גיהאט עטליכע ברידר אונ זייא זענען געשטארבן דורך דעם וואס מען האט זייא מל געוועזן הט מען אים שון מורא געהאט מל צו זיין טאר ער ניט עסין קיין תְּרוּמָה אונ אוף דיא מִצְוָה האבין מיר ניט קיין פָּסוּק אין דר תּוֹרָה נאר אונזרי חֲכָמִים

יא וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא
יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ
בְלַחְמוֹ: יב וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ
זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא
תֹאכֵל: יג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה

יא וְכָהֵן אֲרֵי יִקְנֵי נְפַשׁ קְנַיַן כַּסְפֵּהּ הוּא יֵיכוֹל בֵּיהּ וִילִיד בֵּיתֵהּ אִנּוּן יֵיכְלוּן בְּלַחְמֵהּ: יב וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי לִגְבַר חִלּוֹנַי הִיא בְּאַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוֹל: יג וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי

ת"א וכהן כי יקנה יבמות נז סו כתובות

מ: קנין כספו יבמות סז כתובות נח גיטין מב פח קידושין ה: ויליד ביתו גיטין מג נדה מד: ובת כהן יבמות סח סט ע כתובות כה סוטה כו סנהדרין נא ספר הזוהר פ' משפטים ופ' קדושים ופ' ויקרא: היא בתרומת הקדשים יבמות פז קידושין סט: ובת כהן כי תהיה אלמנה יבמות סח סוטה גו קידושין עד:

בעל הטורים

(יא) וכהן. ב' דין: ואידך ויגאן בזעם אפו מלך וכהן זהו שאמרו בפ' מקום שנהגו ד' לווחות לווחה עזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פאבי ויטמש בכהונה גדולה שהי' לדיק ורבים אוכלי שלחנו ולא נמלא נותר בימיו. וזהו וכהן כי יקנה שהי' לו הרבה קיני נפשות ולכך הוא

בית יהודא

מִיט אַפַּתַח „תּוֹשַׁב" (לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק) ווייל ער איז בַּהֶעפְט צוּם וָוארְט כֹּהֵן (וְאֵיזֶהוּ תּוֹשָׁב) ווער איז דֶר תּוֹשָׁב (זֶה נִרְצָע) דָם מֵיינְט מֶען אוֹבּ דֶר כֹּהֵן הָאט אַיוּדִישֶׁען קְנֶעכְט וָואס מֶען הָט אִים גִישְׁטָאכִין דֶעם אוֹיעֶר (שֶׁהוּא קָנוּי לוֹ עַד הַיּוֹבֵל) דֶער קְנֶעכְט אִיז פַר קוֹפְט צוּם כֹּהֵן ער זָאל בַּייא אִים דִינֶען בִּיז יוֹבֵל (וְאֵיזֶהוּ שָׂכִיר) ווער איז דֶר שָׂכִיר (זֶה קָנוּי קִנְיַן שָׁנִים) דֶר קְנֶעכְט ווָס אִיז פַאר קוֹפְט נָאר אוֹף זֶעקְס יָאהְר (שֶׁיּוֹצֵא בְּשֵׁשׁ) אַז ער הָט אָפְּגֶעדִינְט זֶעקְס יָאהְר גֵייט ער אַרוֹם פְרַייא וְדִיא דִינִים שְׁטֵייעֶן אִין אָנְהֵייבּ סֶדְרָה מִשְׁפָּטִים) (בָּא הַכָּתוּב וְלִמֶּדְךָ כָּאן) קוּמְט דָא דֶער פָּסוּק אוּנ לֶערוּנְט דִיךְ (שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתוֹ) אַז דֶר גּוּף וְדֶר קֶערְפֶּר) פוּן אַיוּדִישֶׁען קְנֶעכְט אִיז נִיט פַארְקוֹפְט צוּ זַיין בַּעַל הַבַּיִת ער זָאל מֶעגִין עֶסִין דִי תְּרוּמָה פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת וְדִיא אַרְבֶּעט פוּן יוּדִישֶׁען קְנֶעכְט אִיז פַארְקוֹיפְט צוּא זַיין בַּעַל הַבַּיִת אָבֶער נִיט זַיין קֶערְפֶּער): (יא) (וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ). אָבֶער אַז אַכֹּהֵן וֶועט קוֹפִין אַמֶענְטְשׁ (עֶבֶד כְּנַעֲנִי) אַגוֹי וֶועט זִיךְ פַארְקוֹפִין פַאר אַקְנֶעכְט אוֹף אֵייבִּיג צוּ אַכֹּהֵן (שֶׁקָּנוּי לְגוּפוֹ) וָוס זַיין קֶערְפֶּער אִיז פַארְקוֹיפְט צוּם כֹּהֵן מֶעג דֶער קְנֶעכְט עֶסִין תְּרוּמָה. וָוארוּם דֶער דִין אִיז אַז אַגוֹי פַר קוֹיפְט זִיךְ פַר אַקְנֶעכְט אוֹף אֵייבִּיג צוּ אַיוּד, מוּז דֶר קְנֶעכְט גֶעמַלֶּת וֶוערִין, אוּנ זִיךְ טוֹבֵל זַיין אִין אַמִקְוֶה, אוּנ ער מוּז טָאן אַלֶע מִצְוֹת וָואס אַיוּדִישֶׁע אִשָּׁה מוּז טָאן: (וִילִיד בֵּיתוֹ). דִי קְנֶעכְט וָואס זֶענִין גִיבָּארִין בַּייא דֶעם כֹּהֵן אִין שְׁטוּבּ (אֵלּוּ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת) דָם מֵיינְט מֶען אוֹיבּ אַכֹּהֵן הָט גוֹיִשֶׁע דִינְסְטִין וָואס זֵיי זֶענֶען צוּא אִים פַר קוֹפְט גִיוָוארִין אוֹף אֵייבִּיג, דִי קִינְדֶער וָוס דִי דִינְסְטִין הָאבֶּן זֶענִין אוֹךְ קְנֶעכְט אוּנ דִינְסְטִין צוּם כֹּהֵן אוֹף אֵייבִּיג אוּנ דִיא זְכָרִים מוּזִין גֶעמַלֶּת וֶוערִין, אוּנ מוּזִין זִיךְ טוֹבֵל זַיין אוּנ הָאבֶּען דֶעם דִין ווי דִי גוֹיִשֶׁע פַארְקוֹיפְטֶע קְנֶעכְט אוּנ אַזוֹ אִיז מִיט דִיא קִינְדֶער וָואס זֶענֶען נְקֵבוֹת טוּהְט מֶען מִיט זֵיי ווי מֶען הָט גִטָאן מִיט זֵייעֶר מוּטֶער, זֵיי אַלֶע מֶעגִין עֶסִין תְּרוּמָה (וְאֵשֶׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה) פוּן דֶעם פָּסוּק ווייסִין מִיר אַז דֶם ווייבּ פוּן אַכֹּהֵן מֶעג אוֹךְ עֶסִין תְּרוּמָה (שֶׁאַף הִיא קִנְיַן כַּסְפּוֹ) דָאס ווייבּ אִיז דָאךְ אוֹךְ פַארְקוֹיפְט צוּם מַאן אוֹף אֵייבִּיג (וְעוֹד לָמֵד מִמִּקְרָא אַחֵר כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ וגו' בְּסִפְרִי) אִין סֵפֶר סִפְרִי לֶערוּנְט מֶען פוּן נָאךְ אַפָּסוּק אַז דֶם ווייבּ פוּן כֹּהֵן מֶעג עֶסִין תְּרוּמָה, ווייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בַּיי דֶעם כֹּהֵן אִין שְׁטוּבּ וּשְׁטֶענְדִיג אוּנ ער אִיז רֵיין (נִיט טָמֵא) מֶעג ער עֶסִין תְּרוּמָה וּבֵיתוֹ, זַיין שְׁטוּבּ, מֵיינְט מֶען זַיין ווייבּ, עַיִין שַׁבָּת קִיח): (יב) וּלְאִישׁ זָר). צוּ אַפְרֶעמְדִין, מֵיינְט מֶען (לְלֵוִי וְיִשְׂרָאֵל), צוּא אַלֵוִי אָדֶער צוּא אַיִשְׂרָאֵל, זֵייא זֶענֶען פְרֶעמְדֶע צוּא דִיא כְּהוּנָּה: (יג) (אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה). זִיא וֶועט וֶוערִין אַאַלְמָנָה אָדֶער אַגְרוּשָׁה (מִן הָאִישׁ הַזָּר) פוּן דֶעם פְרֶעמְדִין מַאן: (וְזֶרַע אֵין

רש"י

זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ואיזהו תושב זה נרלע שהוא קנוי לו עד היובל ואיזהו שכיר זה קנוי קנין שנים שיולא בשש ח בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו: (יא) וכהן כי יקנה נפש. עבד כנעני שקנוי ט לגופו: ויליד ביתו. אלו בני השפחות ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה שאף היא קנין כספו ועוד למד ממקרא אחר כל טהור בביתך וגו' בספרי: (יב) לאיש זר. ללוי י וישראל: (יג) אלמנה וגרושה. מן האיש הזר: וזרע

שפתי חכמים

לא תושב שהוא כהן וכן שכיר דאטו משום קנין שנים הפסיד כהונתו: ח ואין להקשות א"כ לכתוב תושב שקנוי לו עד היובל ואפ"ה אין אוכל בתרומה ואז לא אילטריך למכתב שכיר שאינו אוכל כיון שיולא בשש די"ל דאי לא כתיב שכיר הוה מוקמינן קרא אמשתבר וה"א תושב זה הקנוי קנין שנים שיולא בשש מש"ה אינו אוכל. אבל נרלע שקנוי לו עד היובל אוכל בתרומה לכך אילטריך תושב ושכיר: ט דק"ל הא בפסוק שלפניו משמע שאין גופו קנוי לו וכאן כתיב כי יקנה וגו' ומתרץ דלעיל מדבר בעבד עברי וכאן מדבר בעבד כנעני: י דק"ל פשיטא דתהיה לאיש זר

פירוש לתורת אלהים

בִּיז יוֹבֵל דֶער וֶוערְט גְרוּפֶען תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר אוּנ דֶער גְדוּנְגֶענֶער פוּן דֶעם כֹּהֵן וָואס ער הָאט, נָאךְ נִיט אוּם גְדִינְט דִיא זֶעקְס יָאר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ זָאל נִיט עֶסֶען תְּרוּמָה: (יא) וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ אוּנ אַז אַכֹּהֵן וֶועט קוֹפֶן אַעֶבֶד כְּנַעֲנִי קִנְיַן כַּסְפּוֹ ער וֶועט אִים קוֹפֶען פַאר זַיין גֶעלְד הוּא יֹאכַל בּוֹ מֶעג ער עֶסֶן תְּרוּמָה וִילִיד בֵּיתוֹ אוּנ דִי קִינְדֶער וָוס זַיין שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הָט גְבָּארֶן הֵם יֹאכְלוּ מֶעגֶן זֵיי עֶסֶן תְּרוּמָה: (יב) וּבַת כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְטֶער פוּן אַכֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר אַז זִיא וֶועט זַיין פַאר אַווייבּ צוּ אַלֵוִי אָדֶער צוּ אַיִשְׂרָאֵל הִיא בִּתְרוּמַת טָאר זִיא קֵיין תְּרוּמָה נִיט עֶסִין: (יג) וּבַת כֹּהֵן אוּנ אַז דִיא טָאכְטֶער פוּן דֶעם כֹּהֵן אִיז גְוָוארֶען אַאַלְמָנָה אִיר מַאן דֶער

מצות השם

הָאבִּין דָם אַרוּם גְלֶערִינְט פוּן אֵיין (קַל וָחוֹמֶר) אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דֶער דִין פוּן תְּרוּמָה גֵייט אָן:

(רפג) וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר וגו'. דָם אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיין טָאכְטֶער פוּן אֵיין כֹּהֵן הָאט חֲתוּנָּה צוּא אֵיין לֵוִי אָדֶער אֵיין יִשְׂרָאֵל טָאר זִיא נִיט עֶסִין תְּרוּמָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶר צַייט וֶוען דֶר דִין פוּן תְּרוּמָה גֵייט אָן:

ולא

וגרושה וזרע אין לה ושבה אל־
בית אביה כנעוריה מלחם אביה
תאכל וכל־זר לא־יאכל בו: יד ואיש
כי־יאכל קדש בשגגה ויסף
חמשיתו עליו ונתן לכהן את־
הקדש: טו ולא יחללו את־קדשי
בני ישראל את אשר־ירימו ליהוה:

אונקלוס

ארמלא ומתרכא ובר
לית לה ותתוב לבית
אבוהא כרביותהא
מלחמא דאבוהא תיכול
וכל חלוני לא ייכול בה:
יד וגבר ארי ייכול קודשא
בשלו ויוסף חומשה
עלוהי ויתן לכהנא ית
קודשא: טו ולא יחלון ית
קודשיא דבני ישראל ית
די יפרשון קדם יי:

תו"א וזרע אין לה יבמות ע קידושין ד סד נדה מד: ושבה אל בית אביה יבמות סח פו סנהדרין נא נדה מד: מלחם אביה תאכל יבמות פז: וכל זר לא יאכל בו שם סח: ואיש כי יאכל עירובין לב יומא פ מליעא לט מעילה יט: ויסף חמישיתו עליו יבמות פו מליעא נד חולין קל: ונתן לכהן את הקדש פסחים לב מליעא נד: ולא יחללו סנהדרין פג זבחים ג יב מה מו תמורה ג נדה לב:

בעל הטורים

ראש פסוק שהי' לדיק אכל ויגאן בזעם אפו הוא יגאי המלך שהיה רשע לכן הוא סוף פסוק. ד"א לפי שהיו מרים כהנים רשעים לקנות כהונה מאסר לא להם ע"כ ויגאן בזעם אפו מלך וכהן: בלחמו. ג' הכא ואידך נשחיתה עץ בלחמו ע"כ בלחמו קדמו נודד שהלכו בגולה מפני חרב נטושה וקשת דרוכה: (יג) כנעוריה. מלא וא"ו לומר לך שאין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד:

רשב"ם

(יד) כי יאכל קדש. תרומה:

רש"י

אין לה. ממנו כ (יבמות פז): ושבה. הא אם יש לה זרע ממנו ל אסורה בתרומה כל זמן שהזרע מ קיים: וכל זר לא יאכל בו. לא בא אלא להוציא את האונן שמותר בתרומה זרות אמרתי לך ולא אנינות: (יד) כי יאכל קדש. נ תרומה: ונתן לכהן את הקדש. (ת"כ) דבר הראוי להיות קדש ס שאינו פורע לו מעות אלא פירות של חולין והן נעשין תרומה: (טו) ולא יחללו וגו'. להאכילם לזרים:

בית יהודא

להַ ממנו) . אונ זיא הט ניט קינדער פון דעם מאן : ושבה) גייט זיא צוריק צו איר פאטער אונ מעג עסין תרומה (הא אם יש לה זרע ממנו) אבער אז זיא האט קינדער פון איר מאן ואלוי אדער אישראל) (אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים) טאר זיא ניט עסין תרומה אזו לאנג ווי דיא קינדער לעבין . אונ אז די קינדער שטארבין מעג זיא עסין תרומה : וכל זר לא יאכל בו) . אפרעמדער ואלוי אדער אישראל) טאר ניט עסין תרומה , זאגט רש"י (לא בא) דר פסוק קומט ניט מער צו לערנען (אלא להוציא את האונן שמותר בתרומה) נאר אונ דער כהן איז אאונן ודער טאג וואס ביי אים איז גישטארבין איינער פון די זיבן מתים וואס שטייט אנהייב סדרה הייסט ער אאונן) פון דעסטוועגין מעג ער עסין תרומה (זרות אמרתי לך) אזר ואלוי אונ אישראל) האב איך גזאגט זיי טארין ניט עסין תרומה (ולא אנינות) אבער אוף אאונן האב איך ניט גזאגט ער טאר ניט עסין תרומה : (יד) כי יאכל קדש) . אונ אזר וועט עסין קדש , זאגט רש"י מען מיינט ער וועט עסין תרומה נדהיינו אלוי אדער אישראל האבין גענומען פון אכהן אביסול תרומה אונ האבין גיגעסין : ונתן לכהן את הקדש) . זאל ער געבין צום כהן דאס הייליגע , זאגט רש"י מען מיינט ער זאל געבין צום כהן (דבר הראוי להיות קדש) אזאך וואס קען זיין הייליג וואס קען ווערן תרומה (שאינו פורע לו מעות) ער צאהלט אים ניט געלט פאר די תרומה וואס ער האט גיגעסין (אלא פירות של חולין) נאר ער גיט אים פירות פון חולין נגיט הייליגע) (והן נעשין תרומה) אונ זיי ווערין תרומה : (טו) ולא יחללו וגו') . די כהנים זאלין ניט פסול מאכין זייערי תרומה (להאכיל לזרים) זאלן געבען עסין תרומה

שפתי חכמים

דהא אסורה לקרובים ומתרץ דלוי וישראל נקראים זר אצלה : כ כלו' אע"פ שיש לה זרע מאיש אחר שהוא כהן אפ"ה לא תאכל אם יש לה זרע ממנו : ל אע"פ שפשוט הוא הוצרך כאן מפני שאין כוונת התורה אלא להודיע האיסור ולא להודיע ההיתר כמובן מן הקרא וכאלו אמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' ולה זרע ממנו לא תאכל בתרומה : מ אבל אחר מיתתו חוזרת אע"פ דגבי יבמה אם מת בעלה ואח"כ מת הבן הרי הוא כחי ואינה חוזרת להזקק ליבם אפ"ה לענין תרומה אם מת חוזרת ואינו נחשב כחי מדכתיב וזרע אין לה כך מפורש ביבמות פ"ז : נ משום דכל הפרשה כולה בתרומה מיירי ודלא כהרא"ם שפי' מג"ש דקדש קדש דכתיב גבי ביעור בערתי הקדש מן הבית : ס דק"ל הא כבר אכל התרומה כיון

פירוש לתורת אלהים

ישראל איז גשטארבן אדער וגרושה זיא איז גיגעט גוואָרן פון דעם ישראל וזרע אין לה אונ קיין קינד האט זיא ניט פון דעם מאן ושבה זיא וועט זיך אום קערן צו איר פאטערס הוז כנעוריה אזו ווי איר יוגענט מלחם אביה פון איר פאטערס ברוט מיינט מען תרומה מעג זיא עסען וכל זר אונ איטליכר פרעמדר אלוי אדער אישראל לא יאכל בו טארן ניט עסן תרומה: (יד) ואיש אונ אישראל אדר אלוי כי יאכל קודש אז ער וועט עסן תרומה בשגגה אום גערן ויסף זאל ער בצאָלן דם קרן אונ זאל נאך מוסיף זיין אפינפטעל ונתן אונ ער זאל געבען צום כהן אזעלכם וואס איז ראוי עס זאל זיין תרומה ער זאל ניט געבן געלד נאר פירות פון חולין אונ די פירות ווערן תרומה: (טו) ולא יחללו אונ זייא זאלן ניט פסול מאכן את קדשי דם הייליקייט פון דיא

מצות השם

(רפד) ולא יחללו וגו' . דם איז די מצוה אז מען זאל אפ שיידין תרומה אונ מעשרות צו דעם כהן אונ דער כהן טאר אוך ניט עסין קיין (טבל) נאר ער דארף אפ צו שיידען מעשר נאר דאס מעשר גיהערט צו אים אליין ער דארף קיינים ניט געבען אונ דיא מצוה גייט אן אין דער צייט ווען (מעשר) גייט אן :

טז וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה
בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: פ שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב
קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם

אונקלוס

טז וִיקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עֲוָיָן
חוֹבִין בְּמֵיכַלְהוֹן
בְּסוֹאֲבָא יָת קוּדְשֵׁיהוֹן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁהוֹן:
יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: יח מַלֵּל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי
יְקָרֵב קֻרְבָּנֵהּ לְכָל
נִדְרֵיהוֹן וּלְכָל נִדְבָתְהוֹן

רשב"ם

(טז) באכלם. הזרים: את קדשיהם. תרומה:

תו"א

והשיאו אותם עון אשמה סנהדרין לו:

וידבר ה' אל משה לאמר פסחים מב תמורה ז: איש איש מבית ישראל נזיר סב מנחות עג חולין יג: אשר יקריב קרבנו מנחות קד: לכל נדריהם ולכל נדבותם נזיר כט:

בעל הטורים

(טז) והשיאו. ב' הכא ואידך והשיאו כל ישראל אל העיר בענין אבשלום בעצה שנתן לו חושי שיעץ לו לרעתו וזהו והשיאו אותם עון אשמה. י"א פעמים הזכיר קדשים בזאת הפרשה (מן איש איש מזרע אהרן שמדבר בתרומה עד כי אני ה' מקדשם דאד צריך לגופיה) כנגד י"א דברים שבין תרומה לקודש: באכלם. ב' הכא ואידך באכלם מעבור הארץ דאוכל תרומה בטומאת הגוף (עיין קידושין דף כ"ד):

בית יהודא

צו די מענטשן וואס זענען פרעמדע ניט כהנים]: (טז) וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם]. (אֶת עַצְמָם), זיי וועלן טראגין אויף זיך אזינד (יִטְעֲנוּ עָוֹן בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם) דיא זרים ולוים ישראלים] וועלן טראגין אויף זיך אזינד אז זיי וועלן עסין די היילגי תבואה אונ פירות (שֶׁהוּבְדְּלוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה) וואס זענען אפגעשיידט געווארין וועגין תרומה (וְקִדְּשׁוּ) אונ זענען געהייליגט געווארין (וְנֶאֶסְרוּ עֲלֵיהֶם) אונ דיא תבואה מיט די פירות פון תרומה זענען אסור געווארין אויף זיי (וְאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם בְּמֵיכַלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא) דער תרגום זאגט דער פסוק שמועסט אז אכהן וועט עסין תרומה ווען ער איז טמא (שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ תִּרְגְּמוּ כֵן) עס איז ניט נייטיג מען זאל אזו טייטשין דעם פסוק: וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם]. זאגט רש"י (זֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה אֶתִים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁמְּדַבְּרִים בְּאָדָם עַצְמוֹ) דס איז איינער פון דיא דרייא אתים ואותם אותו אותו] וואס שטייען אין דיא תורה אונ רבי ישמעאל האט געלערנט אז דס מיינט מען דעם מענטש אליין ווי דא שטייט וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם, זיי וועלן טראגין דיא זינד אויף זיך אליין (וְכֵן) אונ אזו שטייט אין פסוק (בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ) אין דעם טאג וואס וועט פולל ווערין (עס וועט זיך ענדיגען) די טעג פון זיינע נזירות (יָבִיא אוֹתוֹ) זאל ער אים ברענגען, וועמען זאל ער ברענגין? נאר מען מיינט (יָבִיא אֶת עַצְמוֹ) ער זאל זיך אליין ברענגען (וְכֵן) אונ אזו שטייט אין פסוק (וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בַגַּיְא) ער האט אים בגראבען אין טאהל, וועמען האט ער בגראבין? נאר מען מיינט (הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ) ער האט זיך אליין בגראבען (כָּךְ נִדְרַשׁ בְּסִפְרֵי) אזו ווערט געלערנט אין ספרי: (יח) נִדְרֵיהֶם]. זייערע נדרים, וואס איז אנדר, זאגט רש"י ער זאגט (הֲרֵי עָלַי) איך נעם אויף מיר [צו געבין ארויס צדקה אדער ער האט גזאגט איך נעם אויף מיר צו ברייננן אבהמה פר אקרבן, נאכדעם האט ער גינומן ארויס אונ האט גזאגט דעם רובל וועל איך געבין צדקה פר מיין נדר, אדער ער האט גזאגט אויף אבהמה דיא בהמה וועל איך ברייננן אקרבן פר מיין נדר, אונ דר רובל אדער די בהמה זענין פרלארין גיווארין, מוז ער געבין צו צדקה איין אנדער רובל אדער איין אנדער בהמה צו אקרבן]: נִדְבוֹתָם]. זייערי נדבות, וואס הייסט אנדבה, זאגט רש"י (הֲרֵי זוֹ) אוב אייגר האלט אין האנט ארובל אונ זאגט דעם

רש"י

(טז) והשיאו אותם. את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם ואונקלוס שתרגם במיכלהון בסואבא שלא לצורך ע תרגמו כן: והשיאו אותם. זה אחד מג' אתים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו וכן (במדבר ו) ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא יביא את עצמו וכן (דברים לד) ויקבור אותו בגיא הוא קבר את עצמו כך נדרש בספרי: (יח) נדריהם. (ה לין ב) הרי פ כל': נדבותם. הרי צ זו:

שפתי חכמים

שצריך לשלם ולמה כתיב ונתן לכהן את הקדש: ע פירוש נראה שדעת המתרגם היה שלא יחללו מוסב למעלה על ויגזרו מקדשי בני ישראל. כלומר יזהרו בהם שלא יחללום ויפיאו את עצמם עון כשיאכלום בטומאה ולפיכך כתב ואין צורך כי כבר אפשר שיפורש ולא יחללו על ענינו שלא יאכלו זרים. הרא"ם: פ רלה לומר ואם הפריש ואבד קודם הקרבה חייב באחריותו: צ ואם

פירוש לתורת אלהים

קינדער ישראל מיינט מען די תרומה את אשר וואס זיי וועלן אפ שיידן פון גאטס וועגען: (טז) וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם אונ זייא וועלן אויף זיך טראגן עון אשמה איין עבירה פון שולד בְּאָכְלָם אז זיי וועלן עסן זייער היילקייט כי ווארום איך גאט בין זייער היילגר: (יז) וַיְדַבֵּר אונ גאט האט גרעט צו משה אזו צו זאגן: (יח) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן רייד דו משה צו אהרן אונ צו זיינע קינדער וְאֶל כָּל אונ צו גאר דיא ישראל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ דו זאלסט זאגן צו זיי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל איטליכער מענטש פון די ישראל וּמִן אונ פון דעם גר וואס ער וואנט צווישן די ישראל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ וואס ער וועט מקריב זיין אקרבן לְכָל נִדְבוֹתָם צו אלע זייערע נדבות דהיינו ער

אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה׃
יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר
בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים׃ כ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ
מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה
לָכֶם׃ כא וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־
שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ
לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה
לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃ כב עַוֶּרֶת

דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
לַעֲלָתָא׃ יט לְרַעֲוָא לְכוֹן
שְׁלִים דִּכוּרָא בְּתוֹרֵי
בְּאִמְּרַיָּא וּבְעִזַּיָּא׃ כ כֹּל
דִּי בֵהּ מוּמָא לָא תְקָרְבוּן
אֲרֵי לָא לְרַעֲוָא יְהֵי לְכוֹן׃
כא וּגְבַר אֲרֵי יְקָרֵב נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְפָרָשָׁא
נִדְרָא אוֹ לִנְדַבְתָּא בְּתוֹרֵי
אוֹ בְעָנָא שְׁלִים יְהֵי
לְרַעֲוָא כָּל מוּמָא לָא יְהֵי
בֵהּ׃ כב עֲוִיר אוֹ תְבִיר

תו"א אשר יקריבו לה' מנחות מג: לעולה נזיר סה: כל אשר בו מום תמורה ה: כי לא לרצון מנחות כה: תמים יהיה לרצון מנחות נו בכורות לג. לט: כל מום ביה כו מנחות נו בכורות לג:

רש"י

(יט) לרצונכם. הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון אפיישמנ"ט בלע"ז ואיזהו הראוי לרצון: תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר: (כא) לפלא נדר. להפריש בדיבורו: (כב) עורת. שם דבר

בית יהודא

רוב"ל וועל איך געבין אויף צְדָקָה, אונ דר רוב"ל איז פֿרלארן גיוואָרן, דארף ער ניט געבין איין אנדער רוב"ל, אָדער ער הָט גזאגט אויף אַבְּהֵמָה די בְּהֵמָה וועל איך געבן צו אַקָרְבָּן אונ די בְּהֵמָה איז פֿארלארין גיווארין אָדער געפֿגרת דארף ער ניט געבין איין אַנדער בְּהֵמָה: (יט) וּלִרְצוֹנְכֶם. צו אייער ווילען, הקב"ה הָט גזאגט צו די יודין (הָבִיאוּ דָבָר הָרָאוּי לְרַצּוֹת אֶתְכֶם לְפָנַי) איר זאלט ברייננגען אזו אזאך וואס זיא זאל ווערט זיין אייך צו בעוויליגען פֿאר מיר (שֶׁיְהֵא לָכֶם לְרָצוֹן) עס זאל זיין אבעוויליגונג פֿון מיר צו אייך (וְאֵיזֶהוּ הָרָאוּי לְרָצוֹן) וועלכר קָרְבָּן איז ווערט ער זאל זיין בעוויליגט (תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים) אויב איר וועט ברייננגען אַקָרְבָּן פֿון רינדער אָדער פֿון שעפּסין אָדער פֿון ציגען, זאל דער קָרְבָּן זיין אָן אַפֿעלער אונ זאל זיין אַזָכָר, זאגט רש"י (אֲבָל בְּעוֹלַת הָעוֹף) אָבער אז ער ברענגט אַקָרְבָּן עוֹלָה פֿון עופֿות (אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזַכְרוּת) דארף מען ניט ער זאל אָן אפֿעלער זיין, אונ נאר אזָכָר זיין (וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּמוּם) דיא טאהב איז ניט פּסול צו אַקָרְבָּן ווייל זיא האט אפֿעלער (אֶלָּא בְּחֶסְרוֹן אֵבֶר) נאר אז עס פֿעלט איר אגליד איז זיא פּסול צו אַקָרְבָּן, אונ דיא טאהב וואס ער ברייננגט צוא אַקָרְבָּן עוֹלָה מעג זיין אַנְקֵבָה אויך: (כא) לְפַלֵּא נֶדֶר. זאגט רש"י מען מיינט (לְהַפְרִישׁ בְּדִבּוּרוֹ) ער וועט ארוס ריידין מיט זיין מויל דעם נֶדֶר אָדער דיא נְדָבָה, ניט נאר טראכטין אין הארצין: (כב) עַוֶּרֶת. זאגט רש"י (שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוּם עִוָּרוֹן בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה) רש"י זאגט מיר זאלין ניט טייטשין "עַוֶּרֶת" אבלינדע,

שפתי חכמים

שאכל אינו חייב באחריותו: ק שלא תאמר אם חשב בלבו להביא נדר יביא נדר ל"פ להפריש וכו' וא"ת מ"מ למה לרש"י למינקט בדבורו

פירוש לתורת אלהים

הָט גזאגט די בְּהֵמָה זאל זיין אַקָרְבָּן עולה אֲשֶׁר וואס זיי ווען עס גנעהמען צו גאט לְעֹלָה פֿר אַקָרְבָּן עוֹלָה: (יט) לִרְצֹנְכֶם זאלט איר ברענגען אזו אַקָרְבָּן עס זאל אייך באוויליגן פֿר מיר אונ צו אייך וועלכער קָרְבָּן איז ראוי עס זאל זיין לְרָצוֹן תָּמִים דער קָרְבָּן זאל זיין גאנץ אָן אמום אונ זאל זיין אזָכָר בַּבָּקָר אז איר ווילט ברענגען דעם קָרְבָּן פֿון רינדר אָדער פֿון שאף אדר פֿון ציגן זאל ער זיין גאנץ אונ אזָכָר ע' רש"י: (כ) כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם אלץ וואס עס איז אין אים אמום לֹא תַקְרִיבוּ זאלט איר ניט מַקְרִיב זיין כִּי לֹא לְרָצוֹן ווארום עס וועט אייך ניט זיין בעוויליגט פֿר מיר: (כא) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וועט מַקְרִיב זיין אשעכטונג פֿון שְׁלָמִים צו גאט לְפַלֵּא נֶדֶר ער ברענגט דעם קָרְבָּן ווייל ער הָט אנדר גטאן דהיינו ער הָט גזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברענגען אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צו גאט אוֹ לִנְדָבָה אדר צו אנדבה דהיינו ער הָט גיזאגט דיא בְּהֵמָה זאל זיין אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צו גאט בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן ער וועט ברענגן פֿון רינדר אדר פֿון שאף תָּמִים יִהְיֶה זאל ער זיין גאנץ אָן אמום כְּדֵי דער קָרְבָּן זאל זיין לְרָצוֹן בוויליגט פֿר מיר כָּל מוּם קיין מום זאל ניט

מצות השם

(רפה) כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ, דאס איז דיא מִצְוָה אז איין קָרְבָּן מיט איין פֿעליר טאר מען ניט גנעהמין פֿאר גאט אונ דער וואס ער איז מַקְדִישׁ איין קָרְבָּן מיט איין פֿעליר איז עוֹבֵר אויף דער מִצְוָה:

(רפו) תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן. דאס איז דיא מִצְוָה אז דאס קָרְבָּן וואס מען איז מַקְרִיב זאל זיין אָן איין מום נאר פֿון דיא בעסטי (בְּהֵמוֹת) אויף יעדער זאך וואס מען טוט פֿון גאטס וועגן דארף מען טאן וויא צום בעסטען דהיינו ווען ער מויערט איין שול דארף ער זיא שענער בויען וויא זיין דירה אונ אז איינער גיט איין ארום מאן צו עסען זאל ער אים געבען פֿון דעם בעסטין פֿון דיא מַאֲכָלִים אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער אָרט:

(רפז) כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ. דאס איז דיא מִצְוָה אז מען טאר ניט מאכען קיין פֿעלער אין איין (בְּהֵמָה) פֿון (קָדָשִׁים) אונ דיא מִצְוָה גייט אָן ביי זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב
אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה
וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
לַיהוָה׃ כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט
נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה׃

אונקלוס

אוֹ פְסִיקאוֹ יַבְּלָן אוֹ גַרְבָן
אוֹ חֲזָזָן לָא תְקָרְבוּן אִלֵּין
קֳדָם יְיָ וְקֻרְבָּנָא לָא
תִתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל מַדְבְּחָא
קֳדָם יְיָ׃ כג וְתוֹר וְאִמַּר
יַתִּיר וְחַסִּיר נְדַבְתָּא
תַּעְבֵּד יָתֵהּ וּלְנִדְרָא לָא

רשב"ם (כג) וקלוט. פרסותיו קלוטות: נדבה תעשה. לבדק הבית: ולנדר. לקרבן:

תו"א עורת או שבור סוטה מו בכורות יד תמורה ו: או חרוץ בכורות מה: או גרב או ילפת בכורות מא: ואשה לא תתנו מהם יומא סג: על המזבח תמורה ו: ושור ושה שרוע פסחים מב חולין פ: נדבה תעשה אתו תמורה ז: ולנדר לא ירצה שם:

בית יהודא

וועט דם גיין אויף אבהמה אנקבה וואס איז אבלינדע, וועלין מיר מיינען אבער אבהמה אזכר אבלינדר מעג ער זיין אקרבן, דריבער זאגט רש"י עורת שם דבר של מום עורון בלשון נקבה, דר פעלער פון בלינד, ווערט אמאל גיזאגט בלשון זכר „עורון" בלינדקייט, אונ אמאל ווערט געזאגט בלשון נקבה עורת, בלינדקייט, דער פסוק מיינט (שלא יהא בו מום של עורת) אין דעם קרבן זאל ניט זיין דער פעלער פון בלינדקייט וום דער קרבן וועט זיין אזכר אדער אנקבה זאל ניט זיין אין קרבן דער פעלער פון בלינדו: ואו שבור). (לא יהיה) דר קרבן זאל ניט זיין צובראכן: וחרוץ). זאגט רש"י מען מיינט (ריס של עין שנסדק או שנפגם) די ברעם וום בדעקט דיא אויג אוב זיא איז גישפאלטין אדער עם פעלט אשטיקול איז דר קרבן פסול (וכן שפתו שנסדקה או נפגמה) אדר די ליפ פון מויל אויב זיא איז געשפאלטין אדר עם פעלט אשטיקול איז דער קרבן פסול: וגרב). (מין חזזית) גרב איז אסארט פארעך (וכן ילפת) אונ אזו ילפת איז אויך אסארט פארך (ולשון ילפת) דרטייטש פון ווארט ילפת איז (כמו) ווי עם שטייט נילפת שמשון, שמשון הט אנגענומן, דריבער רופט מען דעם פארך ילפת (שאחוזה בו עד יום מיתה) וויל דער פארך האלט זיך אויף אים ביז ער שטארבט (שאין לה רפואה) עם איז ניטא אהיילונג צו דעם פארך: ולא תקריבו). אבהמה מיט אפעלר זאלט איר ניט מקריב זיין צוא הקב"ה, זאגט רש"י (שלשה פעמים) דרייא מאהל האט די תורה גיבאטין מען זאל ניט מקריב זיין אקרבן מיט אפעלער (להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן) מען טאר ניט זאגין אויף אבהמה וואס האט אפעלער זיא זאל זיין אקרבן, אונ מען טאר ניט שעכטין אקרבן וואס האט אפעלער וועגין אקרבן, אונ מען טאר ניט שפריצען אויף דעם מזבח די בלוט פון אקרבן וואס האט אפעלער, אונ אוב מען הט גטאהן אלע דריי זאכין, האט ער עיבר גוועזן אויף דרייא לאוין: וואשה לא תתנו). זאגט רש"י (אזהרת הקטרתן) דאס איז אאנזאג מען זאל ניט פארברענען אויף דעם פייער פון מזבח דעם קרבן וום האט אפעלער: (כג) ושרוע). מיינט מען (אבר גדול מחבירו) איין גליד איז גרעסער פון דעם אנדערין: וקלוט). מיינט מען (פרסותיו קלוטות) דיא קלאהען זענען צוזאמען געוואקסין, זיי זענען איין שטיק וויא ביי אפערד: ונדבה תעשה אותו). זאגט רש"י (לבדק הבית) ער מעג זאגין אויף אבהמה וואס האט אפעלער דם געלט פון דיא בהמה זאל זיין הייליג, מען זאל זיא פארקויפין אונ דם געלט וום מען וועט נעמן פאר איר זאל זיין הייליג צום בית המקדש: ולנדר). (למזבח), אבער אז ער האט גיטאהן אנדר צו געבין אקרבן צום מזבח, טאר ער ניט געבין פר דעם נדר אבהמה וואס הט אפעלער: ולא ירצה). דר קרבן מיט אפעלער וועט ניט זיין בעוויליגט פאר הקב"ה, זאגט רש"י (איזה הקדש בא

רש"י

של מום ר עורון בלשון נקבה שלא יהא בו מום של עורת: או שבור. לא יהיה: חרוץ. (בכורות לה) ריס של עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או נפגמה: יבלת. ורוא"ה בלע"ז: גרב. מין חזזית וכן ילפת ולשון ילפת כמו (שופטים טז) וילפת שמשון שאחוזה בו עד יום מיתה שאין לה רפואה: לא תקריבו. שלשה פעמים להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו): ואשה לא תתנו. אזהרת הקטרתן: (כג) שרוע. אבר גדול מחבירו: קלוט. פרסותיו ת קלוטות: נדבה תעשה אותו. לבדק הבית: ולנדר. (ת"כ) למזבח: לא ירצה. איזה הקדש

שפתי חכמים

כיון שפי' להפרים פשיטא שבדבורו הוא. וי"ל שלא תאמר בהפרים בהמה וא"כ לא יהי' הפרש בין נדר לנדבה ל"פ בדבורו אם אומר הרי זו או הרי עלי: ר פי' אין עורת תואר לנקבה כלו' בהמה עורת שהרי כל הענין הזה הוא בל' זכר רק הוא שם דבר כמו עירון אלא ששם עורון הוא בלשון זכר ושם עורת הוא בל' נקבה כאלו אמר לא יהי' בו מום של עורת: ש והא דלא נקט רש"י לא יהא בו שבור כמו שנקט גבי עורת משום דשבור הוא שם התואר כלו' הקרבן לא יהא שבור מ"ה אינו נופל עליו אלא ל' לא יהיה אבל כשיהיה שם דבר של עורון ונפל עליו ל' בו לא יהי' כלו' לא יהיה בו המום של עורת: ת ר"ל בהמה שמפרסת פרסה וברגל א' פרסותיו קלוטות ואינה סדוקה כשאר פרסות רגלים.

פירוש לתורת אלהים

זיין אין אים: (כב) עורת אבלינדע או שבור אדער ער הט אצובראכענם אבר או חרוץ אדר אצושפאלטנע ברעם אדר ער הט אצושפאלטנע ליפ או גרב אדארי קרעץ או ילפת אדער אוויכע קרעץ לא תקריבו זאלט איר ניט מקריב זיין דיא צו גאט ואשה אונ אפייער אפפר זאלט איר ניט געבן פון זייא אויף דעם מזבח צו גאט: (כג) ושור ושה אונ אאקס אדער אלעמילע שרוע וואס ער האט אגרוס גליד וקלוט זיינע קלויען זענן צו נויף גוואקסן וויא ביא אבהמה טמאה נדבה תעשה אותו מעגט איר אים מאכן פר אנדבה [עיין רש"י] אבער ולנדר לא ירצה צו אקרבן נדר מען זאל מקריב זיין אויף דעם מזבח וועט עס ניט זיין באוויליגט:

מצות השם

(רפח רפט רצ) עורת או שבור וגו'. דס איז די מצוה ווען איינר האט עובר גוועזן אונ האט (מקדיש) גוועזן איין בהמה מיט איין פעליר אזו טאר מען זיא ניט קויפן אונ דיא מצוה גייט אן ווען דאס בית המקדש איז געשטאנען:

אונקלוס

יְהֵי לְרַעֲוָא: כד וְדִי מְרִיס
וְדִי רְסִיס וְדִי שְׁלִיף וְדִי
גְזִיר לָא תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
וּבְאַרְעֲכוֹן לָא תַעְבְּדוּן:
כה וּמִן בַּר עַמְמִין לָא

כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא
תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא
תַעֲשׂוּ: כה וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ

תו"א ומעוך וכתות. שבת קיא קידושין כה מנחות נו בכורות לג לט תמורה ז: לא תקריבו שם: ובארצכם לא תעשו חגיגה יד: ומיד בן נכר. סוטה מו תמורה ז:

בעל הטורים

(כד) ובארצכם לא תעשו. וסמיך ליה ומיד בן נכר לומר שאסור לסרס אפי' ע"י עכו"ם:

רש"י

בא לרצות הוי אומר זה א הקדש המזבח: (כד) ומעוך וכתות ונתוק וכרות. בביצים או בגיד: מעוך. ביציו מעוכין ביד: כתות. כתושים יותר ממעוך (בכורות לט): נתוק. תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש: וכרות. כרותין בכלי ועודן בכיס: ומעוך. תרגומו ודימרים זה לשונו בארמית ל' כתישה: וכתות. תרגומו ודירסים כמו (עמוס ו) הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות וכן קנה המרוסס: ובארצכם לא תעשו. דבר זה לסרס שום בהמה וחיה ואפילו טמאה ב לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ ג שהרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ: (כה) ומיד בן נכר. נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מום ד ואע"פ שלא

בית יהודא

לָרָצוֹת) װעלכע הייליגקייט קומט צו בעװיליגן דעם מענטש פַר הקב"ה (הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ) װאס מען הייליגט פַר אַקָרְבָּן צום מִזְבֵּחַ: (כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת]. זאָגט רש"י די פיר פעלערין זענען אין די מענליכע בֵּיצִים אָדער אין דעם גליד פון אַזָכָר: וּמָעוּךְ]. מיינט מען (בֵּיצָיו מְעוּכִין בְּיָד), זײנע בֵּיצִים זענען צוקװעטשט גװארן מיט די הענט: [כָּתוּת]. מיינט מען (כְּתוּשִׁים יוֹתֵר מִמָּעוּךְ), אויב דיא בֵּיצִים זענען שטארק צוקװעטשט הייסט דס כָּתוּת: וְנָתוּק]. מיינט מען (תְּלוּשִׁין בְּיָד), מען האט מיט דיא הענט אָפגעריסין די בֵּיצִים (עַד שֶׁנִּפְסְקוּ חוּטִים שֶׁתְּלוּיִין בָּהֶם) ביז עס זענען צוריסען גװארין די פעדים װאס די בֵּיצִים איינגען אוף זיי (אֲבָל נְתוּנִים הֵם בְּתוֹךְ הַכִּיס) אָבער די בֵּיצִים ליגען אין ביטיל (וְהַכִּיס לֹא נִתְלַשׁ) די ביטיל איז ניט אָפגעריסען: וְכָרוּת]. מיינט מען (כְּרוּתִין בִּכְלִי), זיי זענען אָפגעשניטען גװארין מיט אַכֵּלִי [מיט אַמעסער] (וְעוֹדָן בַּכִּיס) די בֵּיצִים זענען נאך אין ביטיל: וּמָעוּךְ]. (תַּרְגּוּמוֹ וְדִימְרִים), אויף דעם װארט וּמָעוּךְ שרייבט דער תַּרְגּוּם וְדִימְרִים (זֶהוּ לְשׁוֹנוֹ בְּאַרַמִּית) אויף אַרַמִּית זאָגט מען וְדִימְרִים (לְשׁוֹן כְּתִישָׁה) צושטויסין, צוקװעטשט, איז אויף די שפראכע פון אַרַמִּית וְדִימְרִים: וְכָתוּת]. (תַּרְגּוּמוֹ וְדִרְסִים), אויף דעם װארט וְכָתוּת שרייבט דער תַּרְגּוּם וְדִרְסִים (כְּמוֹ) װיא עס שטייט אין פָּסוּק (וְהִכָּה הַבַּיִת הַגָּדוֹל רְסִיסִים), ער װעט שלאגען נער װעט איינברעכין] אין דר גרויסער שטוב רְסִיסִים, (בְּקִיעוֹת דַקּוֹת), דינע שפאלטען (וְכֵן) אונ אַזוֹ שטייט (קָנֶה מְרוּסָס) אצושפאלטנר ראר שטעקין, טייטשט דר תַּרְגּוּם דעם װארט „כָּתוּת" דיא בֵּיצִים זענען צושפאלטין: וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ]. (דָּבָר זֶה), אין אייער לאנד זאלט איר די זאך ניט טאהן (לְסָרֵס שׁוּם בְּהֵמָה וְחַיָּה) צו מאכן אבְּהֵמָה אָדער אחַיָּה זאלן ניט קענען האבן קינדער (וַאֲפִילוּ טְמֵאָה) אֲפִילוּ דיא בְּהֵמוֹת אונ חַיּוֹת װאס איר טארט זיי ניט עסין זאלט איר זייא אויך ניט מְסָרֵס זיין, זאלט איר אויך ניט מאכין אין זיי אפעלער זיי זאלן ניט קענען האבן קינדער (לְכָךְ נֶאֱמַר בְּאַרְצְכֶם) דריבער שטייט דער װארט בְּאַרְצְכֶם, אין אייער לאנד (לְרַבּוֹת כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם) צו לערנען אלע לעבעדיגע זאכן װאס זענען אין אייער לאנד זאלט איר ניט מְסָרֵס זיין זיי זאלן קיין קינדער האבן, זאגט רש"י (שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר) װארום מען קען ניט זאגין (לֹא נִצְטַוּוּ עַל הַסֵּירוּס אֶלָּא בָּאָרֶץ) יודין זענען גבאטין גװארין נאר אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זאלין זיי ניט מְסָרֵס זיין דיא בְּהֵמוֹת אונ חַיּוֹת אָבער אויסער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מעגען זיי מְסָרֵס זיין (שֶׁהֲרֵי סֵרוּס חוֹבַת הַגּוּף הוּא) די מִצְוָה מען זאל ניט מְסָרֵס זיין, געהער דאך צוא מענטשין (וְכָל חוֹבַת הַגּוּף) אונ אלע מִצְוֹת װאס געהער צום מענטש (נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ) דארף מען טאן אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ אין חוּץ לָאָרֶץ: (כה) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר]. זאגט רש"י דר פָּסוּק זאגט (עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן בְּיַד כֹּהֵן לְהַקְרִיבוֹ לַשָּׁמַיִם) אוב אגוי האט געברייננט אַקָרְבָּן צום כֹּהֵן ער זאל אים מַקְרִיב זיין צו הקב"ה (לֹא תַקְרִיבוּ לוֹ בַּעַל מוּם) אוב דר קָרְבָּן הט אפעלער זאלט איר אים ניט מַקְרִיב זיין (וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֶסְרוּ בַּעֲלֵי מוּמִין לְקָרְבַּן בְּנֵי נֹחַ) אֲפִילוּ דער דין איז

שפתי חכמים

אלא שדומה רגליו לגל סוס ולשל חמור: א רש"י רוצה להוכיח בזה שאל תקשה מנ"ל דנדבה תעשה אותו לבדק הבית ולנדר לא ירצה היינו למזבח דלמא איפכא ומתרץ איזה הקדש כו' הוי אומר זה הקדש המזבח הלכך מה שכתוב לא ירצה מדבר במזבח וממילא מה שכתוב נדבה תעשה מדבר בהקדש בדק הבית. והרא"ם פי' מפני שרוב נדבות הם לבדק הבית ורוב נדרים למזבח לכן קרא בדק הבית בשם נדבה ושל מזבח נדר: ב לא שלא תקריבו בארצכם מעוך וכתות שהרי אין הקרבה בח"ל אלא מאי לא תעשו הסירוס לבד הוא דקאמר: ג פי' שאי אפשר לומר שפי' ובארצכם לא תעשו הוא שלא ינהגו באיסור הסירוס אלא בארץ ולא בח"ל אבל לא לרבות כל שבארצכם דהיינו אף הטמאה. דהא הסירוס חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ אלא ע"כ לא בא אלא לרבות אפי' בהמה טמאה. רא"ם: ד פי' דוקא לקרבן יחיד שהביאו

פירוש לתורת אלהים

(כד) וּמָעוּךְ אונ אַזוֹ אַבְּהֵמָה װָאס זַיינֶע בֵּיצִים זֶענֶען צוּ קְוֶועטְשְׁט וְנָתוּק אָדֶר פַר רוּקְט וְכָרוּת אָדֶר פַר שְׁנִיטֶן לֹא תַקְרִיבוּ לַיְיָ זָאלְט אִיר עֶס נִיט מַקְרִיב זַיין פַאר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וּבְאַרְצְכֶם אוּנ אִין אַייעֶר לַאנְד זָאלְט אִיר דָס נִיט טָאן מְסָרֵס צוּ זַיין אַבְּהֵמָה אָדֶר אַחַיָּה: (כה) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר אוּנ פוּן אַפְרֶעמְדֶן לֹא תַקְרִיבוּ זָאלְט

מצות השם

(רצא) וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין בְּהֵמָה אָדֶר אַיין חַיָּה טָאר מֶען נִיט מְסָרֵס זַיין דָאס הֵייסְט מֶען טָאר נִיט אוֹיס שְׁנַיידֶען דִיא גְשְׁלֶעכְטְס גְלִידֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ יֶעדֶער צַייט:

(רצב) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר וגו'. פוּן דֶעם פָּסוּק אִיז עֶרְקְלֶערְט אַז אַגוֹי ווִיל מַקְרִיב זַיין אַיין קָרְבָּן מִיט אַיין פֶעלִיר זָאל מֶען בַּייא אִים נִיט אָן נֶעמִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי
מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ
לָכֶם: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: כז שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי
יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ
וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן
אִשֶּׁה לַיהוָה: כח וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ

אונקלוס

תְּקָרְבוּן יָת קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן מִכָּל אִלֵּין אֲרֵי חִבּוּלְהוֹן בְּהוֹן מוּמָא בְהוֹן לָא לְרַעֲוָא יְהוֹן לְכוֹן:
כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: כז תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא אֲרֵי יִתְיְלִיד וִיהֵי שִׁבְעָא יוֹמִין בָּתַר אִמֵּהּ וּמִיּוֹמָא תְמִינָאָה וּלְהַלָּא יִתְרְעֵי לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: כח וְתוֹרְתָא אוֹ

תו"א כי משחתם בהם מום בם יומא עד ע"ז כג זבחים עז חולין כג בכורות כז:
תמורה כח: שור או כשב ב"ק סה עז עה חולין לח עח בכורות יב יז נז נדה מ מה: והיה שבעת זבחים יב חולין פא בכורות יב כד נז נדה מ מה: ומיום השמיני שבת קלה זבחים יב חולין פא: ירלה לקרבן יומא סג: ושור או שה אותו ואת בנו חולין עח עט פב קטו:

בעל הטורים

(כז) שור או כשב או עז. סמיך לבן נכר לומר שאין מקבלין קרבן חובה אלא מישראל: והי' שבעת ימים וגו' אמר הקב"ה אם ישחט ביום ראשון יהא נראה כשוחט לשם שמים וארץ שנבראו ביום א' ואם ביום ב' יהא נרא' כאילו שוחט לרקיע שנעש' ביום ב' וביום ג' לים וליבשה וביום ד' לשם מאורות וביום ה' לשם שרצים וביום ו' לשם אדם אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בששת ימים ונחתי בשביעי וישחט לשמי: (כח) אותו

בית יהודא

גוים מעגין מקריב זיין אקרבן מיט אפעלער (אלא אם כן מחוסר אבר) נאר אוב אין דעם קרבן פעלט אגליד טארין זיי אים ניט מקריב זיין (זאת נוהגת בבמה שבשדות) דאס איז נאר אוב זיי זענען מקריב דעם קרבן אויף אשטיין וואס ליגט אין פעלד (אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה) אבער אויף דעם מזבח וואס אין משכן זאלט איר ניט מקריב זיין אקרבן מיט אפעלער, אפילו פון אגוי אויך ניט (אבל תמימה תקבלו מהם) אבער אז אגוי ברייננט אקרבן אן אפעלער זאל דער כהן נעמען פון אים דעם קרבן אונ זאל אים מקריב זיין וויא ער איז מקריב דעם קרבן פון איוד (לכך נאמר למעלה איש איש) דריבער שטייט פריער אין פסוק איש איש, צוויא מאל (לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל) צו לערנען גוים מעגין ברענגען נדרים ונדבות אין משכן אזו וויא יודין אונ דר כהן זאל מקריב זיין זייערע קרבנות וויא די יודישע קרבנות: (משחתם) (חבולהון) זייער פארדארבונג: (לא ירצו לכם) . דער קרבן וועט ניט זיין בוויליגט צו אייך (לכפר עליכם) ער זאל פארגעבען אויף אייך אייערע זינד: (כז) (כי יולד). די בהמה וואס וועט געבארין ווערין, זאגט רש"י (פרט ליוצא דופן) אוב מען הט אויפגעשניטען דעם בויך פון אבהמה אונ ארויסגענומען פון איר אלעבעדיגע קאלב, טאר מען ניט מקריב זיין דיא קאלב פר אקרבן: (כח) (אותו ואת בנו), זאגט רש"י (נוהג

רש"י

נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא א"כ מחוסרי אבר. זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו) אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה אבל תמימה תקבלו מהם (חולין יג) לכך נאמר למעלה איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: משחתם. חבולהון: לא ירצו לכם. לכפר עליכם: (כז) כי יולד. פרט ליוצא דופן: (כח) אתו ואת בנו. (ת"כ חולין עח) נוהג בנקבה שאסור לשחוט

שפתי חכמים

לכהן להקריבו אז לא יקבלו בעל מום אבל אם הם תמימים יקבלו כמו שפי' רש"י איש איש לרבות את הנכרים כו': ה פי' דמלא ירלו לכם משמע שהם אינם מקובלים לכם ואינו נופל לו' על זה מלת לכם אם לא שיוסיף מלת לכפר גם שיהא מלת לכם וכתב עליכם כי עם נולת.

ליקוטי יקרים

(כז) שור או כשב וגו'. דער מדרש זאגט פאר וואס איז דער אקס דר ערשטער פון די קרבנות, למשל מען הט אמאהל גיזאגט צו אמלך זאלסט וויסען דיין ווייב די מלכה האט מזנה גיוועזן מיט דיין גרעסטין מיניסטער, דר מלך האט געזוכט צו דערגיין די זאך אויב עס איז אמת, איז ער דערגאנגען אז די זאך איז ליגען, ווענין צו ווייזין פאר אלע מענטשין אז די זאך איז ליגען האט דער מלך געמאכט אגרויסע סעודה אונ האט גערופען דעם מיניסטער צו דיא סעודה אונ האט אים געזעצט נעבין זיך נדר ערשטער פון אלע געסט] האבין אלע געוואוסט וואס

פירוש לתורת אלהים

איר ניט מקריב זיין דעם קרבן צו גאט פון די בעלי מומים כי משחתם בהם ווארום זייער פר דארבונג איז אין זיי מום בם מיט דעם וואס אין זיי איז דא אמום לא ירצו לכם זיי וועלן ניט זיין בוויליגט צו אייך דיא קרבנות וועלן אויף אייך ניט מכפר זיין: (כו) וידבר אונ גאט הט גרעט צו משה ער זאל ווייטער זאגן: (כז) שור או כשב אאקס אדר אשעפס כי יולד אז עס וועט גבורן ווערן והיה זאל עס זיין זיבען טאג מיט זיין מוטער מען טאר עס נאך ניט מקריב זיין צו אקרבן פר גאט אונ פון דעם אכטען טאג אונ ווייטר ירצה וועט עס בוויליגט ווערען צו אקרבן פר גאט מעג מען עס מקריב זיין פאר אקרבן צו גאט ושור או שה

מצות השם

(רצג) ומיום השמיני וגו'. דאס איז דיא מצוה אז פאר אכט טאג קען מען ניט מקריב זיין איין קעלביל פאר איין קרבן נאר נאך אכט טאג אונ ווייטער קען מען יוא מקריב זיין אונ די מצוה גייט אן אין בית המקדש:

(רצד) אותו ואת בנו וגו'. דאס איז דיא מצוה אז איין אקס אדער איין שאף טאר מען ניט קולען מיט זיין קינד אין איין טאג אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אונ יעדער צייט:

שֵׁיתָא לַהּ וְלִבְרַהּ לָא
תִכְּסוּן בְּיוֹמָא חָד: כט וַאֲרֵי
תִכְּסוּן נִכְסַת תּוֹדְתָא קֳדָם
יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנַּהּ:
ל בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְאֲכֵל לָא

וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד:
כט וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה
לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: ל בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל

תו"א לא תשחטו יומא סד חולין פב : ביום אחד חולין פג :

בעל הטורים

ואת בנו. ב' הכא ואידך ועבדו אותו וגו' ואת בנו גבי נ"כ בשביל שנא' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' והוא לא עשה כן אלא שחט בני צדקיהו לעיניו ע"כ נאמר בו ועבדו אותו ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים שנהרג בלשצר ונטלה ממנו המלכות : סמך אותו ואת בנו לשור או כשב לומר שנוהג במוקדשין : (כט) וכי תזבחו. סמך לאותו ואת בנו רמז למה שאמרו בד' פרקים בשנה צריך להודיע אמו מכרתי היום

רש"י

האם והבן או ו הבת ואינו נוהג בזכרים ז ומותר לשחוט האב והבן: אותו ואת בנו. (שם פב) אף בנו ואותו ח במשמע: (כט) לרצנכם תזבחו. תחלת זביחתכם הזהרו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון: ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן אל תשחטוהו על מנת לאכלו למחר שאם תחשבו בו מחשבת פסול לא יהא לכם לרצון. דבר אחר לרצונכם לדעתכם מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים ואף ע"פ שפרט באוכלים לשני ימים ט חזר ופרט באוכלין ליום אחד שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמנן: (ל) ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה

בית יהודא

בִּנְקֵבָה) דֶר דִין אִיז נָאר בַּיי דִי בְּהֵמוֹת נְקֵבוֹת (שֶׁאָסוּר לִשְׁחוֹט הָאֵם וְהַבֵּן אוֹ הַבַּת) מֶען טָאר נִיט שֶׁעכְטֶן אִין אֵיין טָאג אַקוּה מִיט אִיר קַאלְבּ , סַיי דִי קַאלְבּ אִיז אַזָכָר אוּנ סַייא זִיא אִיז אַנְקֵבָה (וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים) אָבֶּער בַּיי זְכָרִים אִיז נִיטָא דֶר דִין (וּמוּתָּר לִשְׁחוֹט הָאָב וְהַבֵּן) מֶען מֶעג שֶׁעכְטֶן אִין אֵיין טָאג אַאָקְס מִיט זַיין קַאלְבּ נָעַיין ש"ח) : (אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ) . זָאגְט רש"י (אַף בְּנוֹ וְאוֹתוֹ בְּמַשְׁמַע) אַזוֹ וִויא מֶען טָאר נִיט שֶׁעכְטֶן אִין אֵיין טָאג פְרִיעֶר דִיא קוּה נָאכְדֶעם דִי קַאלְבּ אַזוֹ טָאר מֶען נִיט שֶׁעכְטִין פְרִיעֶר דִיא קַאלְבּ נָאכְדֶעם דִי קוּה אִין אֵיין טָאג : (כט) (לִרְצוֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ) . זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (תְּחִלַּת זְבִיחַתְכֶם) בַּאלְד וִויא אִיר הֵייבְּט אָן שֶׁעכְטֶען דֶעם קָרְבָּן (הִזָּהֲרוּ) זָאלְט אִיר אַייךְ הִיטֶען (שֶׁתְּהֵא לְרָצוֹן לָכֶם) דָאס שֶׁעכְטֶען זָאל זַיין וֶועגֶין אַייעֶר בֶּעוִוילִיגוּנְג (וּמַהוּ הָרָצוֹן) וָואס אִיז דָם בֶּעוִוילִיגוּנְג : (בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל) . דִי פְלֵייש פוּן קָרְבָּן זָאל גֶגֶעסִין וֶוערִין אִין דֶעם טָאג (לֹא בָא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנַת כֵּן) דֶער פָּסוּק קוּמְט אָנְזָאגֶן וֶוען מֶען שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן זָאל מֶען אִים שֶׁעכְטֶן אוֹיף דֶעם תְּנַאי מֶען זָאל אִים עֶסִין אִין דִיא צַייט וָוָס הקב"ה הָט גֶבָּאטִין (אַל תִּשְׁחָטוּהוּ עַל מְנַת לְאָכְלוֹ לְמָחָר) אִיר זָאלְט נִיט שֶׁעכְטִין דֶעם קָרְבָּן אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט אִים עֶסִין מָארְגִין נָשְׁפֶּעטֶער וִויא דִי צַייט וָוָס הקב"ה הָט גֶבָּאטִין (שֶׁאִם תְּחַשְּׁבוּ בוֹ מַחְשֶׁבֶת פְּסוּל) אוּב אִיר וֶועט טְרַאכְטִין בַּייא דֶעם שֶׁעכְטֶען דֶעם קָרְבָּן אַשְׁלֶעכְטֶע טְרַאכְטוּנְג (לֹא יְהֵא לָכֶם לְרָצוֹן) וֶועט דֶער קָרְבָּן נִיט זַיין צוּ אַייךְ אַבֶּעוִוילִיגוּנְג (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַזַאךְ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (לִרְצוֹנְכֶם) צוּ אַייעֶר וִוילֶען (לְדַעְתְּכֶם) צוּא אַייעֶר וִויסֶען אִיר זָאלְט וִויסֶען אַז אִיר שֶׁעכְט אַקָרְבָּן (מִכָּאן) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶן מִיר (לְמִתְעַסֵּק שֶׁפָּסוּל בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים) אוֹיב אֵיינֶער הָט זִיךְ בַּשֶׁעפְטִיגְט מִיט אַמֶעסֶער אוּנ נִיט וִוילֶענְדִיג אִיז גֶשָׁאכְטִין גֶוָוארִין מִיט דֶעם מֶעסֶר דֶער קָרְבָּן , אִיז דֶער קָרְבָּן פָּסוּל , זָאגְט רש"י (וְאַף עַל פִּי שֶׁפָּרַט בְּנֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים) אֲפִילוּ דֶער פָּסוּק הָט גֶשְׁרִיבֶען בַּיי דִי קָרְבָּנוֹת וָוָאס וֶוערִין גֶגֶעסִין צְוֵויי טֶעג מֶען זָאל טְרַאכְטִין וֶוען מֶען שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן מֶען זָאל נָאר עֶסִין צְוֵויי טֶעג נִיט לֶענְגֶער , פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (חָזַר וּפָרַט בְּנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתָן עַל מְנַת לְאָכְלָן בִּזְמַנָּן) שְׁטֶעלְט דר פָּסוּק נָאךְ אַמָאל בַּיי דִי קָרְבָּנוֹת וָואס וֶוערִין גֶגֶעסִין נָאר אֵיין טָאג וֶוען עֶר שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן זָאל עֶר טְרַאכְטִין אַז עֶר וֶועט אִים נָאר עֶסִין אֵיין טָאג וִוי הקב"ה הָט גֶבָּאטִין : (ל) (בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל) . דֶער קָרְבָּן זָאל גֶגֶעסִין וֶוערִין דֶעם טָאג וָואס מֶען הָאט אִים גֶעשָׁאכְטִין , זָאגְט רש"י (לֹא בָא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנַת כֵּן) דר פָּסוּק קוּמְט נָאר זָאגִין וֶוען מֶען שֶׁעכְט דֶעם

שפתי חכמים

כפרה אינה נופלת רק לי' על כמו ונרצה לו לכפר עליו : ו דילפינן משלוח הקן כדלקמן. ומה התם אף הנקבות בכלל דהא כתיב או על האפרוחי' שכולל בין זכרי' בין נקבות ה"ה ה"נ ל"ש זכרים ול"ש נקבות : ז דילפינן במה מצינו משילוח הקן דמצות אותו ואת בנו נאמרה בבנים ובאבות ומצות שילוח הקן נאמרה בבנים ובאבות מה להלן בבנים והאם דכתיב והאם רובצת אף הכא בנים ואם. וא"ת הל"ל אותה ואת בנה. וי"ל כיון שכתיב לפניו שור או שה לשון זכר נקט נמי אותו ואת בנו דסמיך ליה לי' זכר : ח ר"ל אם שחט בנה קודם הוא ג"כ חייב מדכתיב לא תשחטו משמע דמצינו שני שוחטים חייבין בין השוחט האם בין השוחט הבת והיכן מצינו ע"כ צ"ל דמיירי בג' פרות אם ובתה ובת בתה ולעולם הראשון פטור. וא"ל דמיירי כגון ששחט זה האם ושנים האחרים שחטו כ"ה בתה דזה פשיטא הוא דשנים אחרוני' חייבים דהא תרווייהו אותו ואת בנו נינהו אלא ודאי כך מצינו כגון ששחט אחד פרה ואחד שחט אמה דהוא חייב וא' שחט בתה אע"פ שהראשון שחט בתה קודם למה יתחייב מי ששחט האם אלא לאו ש"מ אף אם שחט בנו קודם ואח"כ אותו חייב : ט בפרשת צו דכתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח

פירוש לתורת אלהים

אוּנ אַאָקְס אָדֶער אַלֶעמֶעלִי דִי מוּטֶער מִיט אִיר קִינְד לֹא תִשְׁחֲטוּ טָארְט אִיר נִיט קוֹלֶן אִין אֵיין טָאג אָבֶּער דֶעם פָאטֶער מִיט דֶעם קִינְד מֶעג מֶען קוֹלֶען אִין אֵיין טָאג : (כט) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח אוּנ אַז אִיר וֶועט שֶׁעכְטֶן אַשֶׁעכְטוּנְג פוּן אַקָרְבָּן תּוֹדָה צוּ גָאט לִרְצוֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ זָאלְט אִיר שֶׁעכְטֶן עֶס זָאל אַייךְ זַיין לְרָצוֹן פַאר מִיר . וֶוען וֶועט זַיין לְרָצוֹן : (ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל אַז בְּשַׁעַת קוֹלֶן זָאלְט אִיר טְרַאכְטֶן מֶען זָאל דֶעם קָרְבָּן

ליקוטי יקרים

מֶען הָט גִיזָאגְט אוֹיף דִי מַלְכָּה אַז זִיא הָט מְזַנֶּה גִיוֶוען מִיט דֶעם מִינִיסְטֶער אִיז לִיגֶען , וֶוען עֶס וָואלְט גִיוֶוען אֱמֶת וָואלְט דָאךְ דֶר מֶלֶךְ נִיט גִיגֶעבִּין אַזוֹ פִיל כָּבוֹד דֶעם מִינִיסְטֶער , דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶוען בַּיי יוּדִין , עֶס אִיז גֶעקוּמֶען אַקוֹל [אַשְׁטִימֶע] אוֹיף יוּדִין זֵייא הָאבִּין מְזַנֶּה גִיוֶוען [אָוֶועקְגֶעקֶערְט פוּן הקב"ה] אוּנ הָאבִּין גֶעדִינְט צוּ אַקַאלְבּ [אַקְלֵיינֶעם אָקְס] , הקב"ה הָט אָבֶּער גִיזֶעהֶן אַז דִיא זַאךְ אִיז לִיגֶען [יוּדִין הָאבִּין נִיט גֶעזָאגְט אַז דֶער קַאלְבּ אִיז אַגָאט , נָאר דֶער עֶרֶב רַב הָאט אַזוֹ גִיזָאגְט] צוּ וַוייזִין פַאר אַלֶע פֶעלְקֶער אַז דִי זַאךְ אִיז לִיגֶען , הָט הקב"ה גֶעהֵייסִין מַאכִין אַמִשְׁכָּן אִין מִשְׁכָּן זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת , אוּנ דֶר עֶרְשְׁטֶער פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת זָאל זַיין דֶר אָקְס , וֶוען עֶס וָואלְט גִיוֶוען אֱמֶת אַז יוּדִין הָאבִּין גֶעדִינְט צוּא אַאָקְס וָואלְט הקב"ה נִיט גִיוָואלְט מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶען אִין מִשְׁכָּן אַאָקְס פַאר אַקָרְבָּן אוּנ גֶעוִויס דַארְף נִיט זַיין דֶר אָקְס דֶער עֶרְשְׁטֶר קָרְבָּן , הָאבִּין שׁוֹן אַלֶע גֶעגְלוֹיבְּט אַז יוּדִין הָאבִּין נִיט גֶעהַאלְטִין דֶעם עֵגֶל פַר אַגָאט :

לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי
יְהוָה׃ לא וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ לב וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־
שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃

תַשְׁאֲרוּן מִנֵּהּ עַד צַפְרָא
אֲנָא יְיָ׃ לא וְתִטְּרוּן פִּקּוֹדַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃
לב וְלָא תְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא
דְקוּדְשִׁי וְאֶתְקַדַּשׁ בְּגוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָא יְיָ

תולדות אהרן

ולא תחללו סנהדרין עד: ונקדשתי ברכות לא מגילה כג סנהדרין עד:

בעל הטורים

לשחוט וכל הפרקים ברגלים לכך סמך אותו לרגלים: (ל) לא תותירו ממנו עד בקר. וסמיך ליה אני ה' ושמרתם מצותי לו' שאין מעבירין על המצות כלומר לא תותירו המצות: (לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. בגי' זהו אין אומרים קדושה פחות מעשרה: בתוך בני ישראל. וסמיך ליה מועדים שבמועדים מתקבלים כדי להתפלל ולהלל להקב"ה שברוב עם הדרת מלך: מקדשכם. וסמיך ליה מועדי ה' שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל:

בית יהודא

קָרְבָּן זָאל מֶען טְרַאכְטָן מֶען שֶׁעכְט אִים אוֹיף דֶעם תְּנַאי עֶר זָאל גָאר גְגֶעסִין וֶוערִין דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג (שֶׁאִם לִקְבּוֹעַ לָהּ זְמַן אֲכִילָה) אוּנ אִיךְ וֶועל זָאגִין דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִי צַייט וֶוען מֶען זָאל עֶסִין דֶעם קָרְבָּן (כְּבָר כָּתוּב) דָם הָאט דֶער פָּסוּק שׁוֹין לַאנְג גְשְׁרִיבֶּן (וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו וגו') דִיא פְלֵייש פוּן דֶעם קָרְבָּן וָוס אִיז אַתּוֹדָה זָאל מֶען עֶסִין דֶעם טָאג וָואס מֶען הָט אִים גְשָׁאכְטָן אוּנ דִיא נַאכְט נָאךְ דֶעם טָאג בִּיז אִין דֶר פְּרִיה: וַאֲנִי ה'. (דַע מִי גָּזַר עַל הַדָּבָר), וַויים וֶוער הָט גוֹזֵר גְוֶועזְן אוֹף דִי אַלֶע זַאכֶן (וְאַל יֵקַל בְּעֵינֶיךָ) דִי זַאכֶן זָאלֶן נִיט זַיין גְרִינְג בַּיי דִיר: (לא) וּשְׁמַרְתֶּם. (זוּ הַמִּשְׁנָה), דָם מֵיינְט מֶען דָאס לֶערְנֶען: וַעֲשִׂיתֶם. (זֶה הַמַּעֲשֶׂה), דָאס טָאן דִי מִצְוֹת: (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ. אִיר זָאלְט נִיט פַארְשֶׁעמֶן מַיין הֵיילִיגֶען נָאמֶן (לַעֲבוֹר עַל דִּבְרֵי מְזִידִין) אִיר זָאלְט ווִילֶעוְנְדִיג נִיט טָאהְן וָואס אִיךְ הָאבּ גְבָּאטִין, זָאגְט רַשִׁ"י (מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תְחַלְּלוּ מַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְנִקְדַּשְׁתִּי) אַז עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אִיר זָאלְט נִיט פַּרְשֶׁעמֶן מַיין הֵיילִיגֶן נָאמֶן, אַז מֶען וֶועט דֶעם הֵיילִיגֶן נָאמֶען נִיט פַארְשֶׁעמֶען וֶועט עֶר דָאךְ זַיין הֵיילִיג צוּ וָואס זָאגְט נָאךְ אַמָאל הקב"ה אִיךְ זָאל וֶוערִין גֶעהֵיילִיגְט, נָאר הקב"ה מֵיינְט (מְסוֹר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי) דוּ זָאלְסְט אַוֶועקְגֶעבִּין דַיין לֶעבִּין צוּ הֵיילִיגֶן מַיין נָאמֶן (יָכוֹל בְּיָחִיד) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ עֶר אִיז אֵיינֶער אַלֵיין צְווִישֶׁען גוֹיִם וָואס בֵּייטִין אִים עֶר זָאל לֵייקֶענֶן אִין הקב"ה זָאל עֶר אוֹיךְ זִיךְ לָאזֶן הַרְגֶענֶען (תַּלְמוּד לוֹמַר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) לֶערוּנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק נָאר אַז עֶר אִיז צְווִישֶׁען נָאךְ יוּדִין מוּז עֶר אַוֶועקְגֶעבְּן זַיין לֶעבֶּען אוּנ נִיט לֵייקֶענֶען אִין הקב"ה, זָאגְט רַשִׁ"י (וּכְשֶׁהוּא מוֹסֵר עַצְמוֹ) אוּנ וֶוען עֶר גִיט זַיין לֶעבֶּן פַאר הקב"ה (יִמְסוֹר עַצְמוֹ עַל מְנָת לָמוּת) זָאל עֶר מֵיינֶען מִיט אֱמֶת אוּנ מִיט לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה גִיט עֶר זַיין לֶעבֶּן וֶועגֶען דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן הקב"ה (שֶׁכָּל הַמּוֹסֵר עַצְמוֹ עַל מְנָת הַנֵּס) וָוארוּם דֶר מֶענְטְשׁ וָוס גִיט זִיךְ אִיבֶּער צוּם הַרְגֶנֶן פַאר הקב"ה וַוייל עֶר טְרַאכְט גֶעווִיס וֶועט הקב"ה טָאן אַנֵס אוּנ עֶר וֶועט נִיט גֶעהַרְגֶת וֶוערֶען (אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס) פַר דֶעם מֶענְטְשׁ וֶועט הקב"ה נִיט טָאהְן אַנֵס (שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה) וָוארוּם אַזוֹ גֶעפִינֶען מִיר אִיז גְוֶועזְן בַּייא חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל עֲזַרְיָה (שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן עַל מְנָת הַנֵּס) זֵיי הָאבֶּן זִיךְ נִיט אִיבֶּערְגֶעגֶעבְּן צוּם פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם תְּנַאי הקב"ה זָאל זֵיי טָאהְן אַנֵס זֵייא זָאלֶען נִיט פַארְבְּרֶענְט וֶוערִין (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס

רש"י

על מנת כן שאם לקבוע לה זמן אכילה כבר כתיב (ויקרא ז) ובשר זבח תודת שלמיו וגו': אני ה'. דע מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך: (לא) ושמרתם. (ת"כ) זו י המשנה: ועשיתם. זה המעשה: (לב) ולא תחללו. לעבור על דברי מזידין ב ממשמע שנאמר ולא תחללו מה ת"ל ונקדשתי ל מסור עצמך וקדש שמי יכול ביחיד ת"ל בתוך בני ישראל וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו ע"מ למות שכל המוסר עצמו ע"מ הנס אין עושין לו נס שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס שנא' (דניאל ג) והן לא

שפתי חכמים

שלמיו ביום השלישי לא ירצה. חזר ופרט בנאכלים וכו' בהשלמים באמורים כאן הם שלמים הנאכלין ליום א': י ר"ל שגוה ושומר כל המצות בלב ואח"כ ועשיתם מה שמגור בלב כי לעולם הפעולה אחר המחשב' דהיינו השמירה בלב: ב ר"ל מי שרוצה להעבירך על הדת אל תשמע לו לעבור על דברי: ל בשלמא בלא זה ה"א חדא על השוגג וחדא אמזיד וקאי על האדם שיזהר שלא יבא לידי איסור חמור שהוא מזיד

פירוש לתורת אלהים

נָאר עֶסֶן דֶעם טָאג לא תוֹתִירוּ אִיר זָאלְט נִיט לָאזֶען פוּן אִים אוֹף דֶעם אַנְדֶערֶן טָאג אִין דֶר פְּרִי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין אוֹף דִיר גוֹזֵר אוּנ עֶס זָאל נִיט זַיין בַּיי דִיר גְרִינְג: (לא) וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא טָאן אֲנִי יְיָ: (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט פַאר שֶׁעמֶן מַיין הֵיילִיגֶן נָאמֶן וְנִקְדַּשְׁתִּי אוּנ אִיךְ זָאל וֶוערֶן גֶהֵיילִיגְט צְווִישֶׁן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל [ע' רמ"י]

מצות השם

(רצה) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז וִויא בַּאלְד מֶען וֶועט אַנְרֶעדֶען אֵיין יוּד אַז עֶר זָאל עוֹבֵר זַיין אוֹף אֵיין מִצְוָה פוּן גָאטֶס מִצְוֹת אוּנ מֶען אִיז זִיךְ מְכַוֵּון אַז מֶען זָאל אִים אָפּ רֶעדֶען פוּן יוּדִישֶׁען דַת אַזוֹי דַארְף עֶר זִיךְ מַפְקִיר צוּ זַיין פוּן גָאטֶס וֶועגִין אוּנ זָאל נִיט עוֹבֵר זַיין אֲפִילוּ אוֹיף דֶער קְלֶענְסְטֶער עֲבֵירָה אוּנ דֶער וָואס עֶר טוּט אֵיין עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט נִיט פוּן אִיר קֵיין הֲנָאָה נָאר עֶר אִיז זִיךְ מְכַוֵּון לְהַכְעִיס צוּ טָאן אֵיין עֲבֵירָה הֵייסְט עֶר אֵיין מְחַלֵּל הַשֵּׁם אוּנ זַיין זִינְד אִיז זֵייעֶר גְרוֹס אוּנ ווִידֶער לֶערְנִין מִיר אַרוֹיס פוּן דַאנִין אַז אַזוֹי אַזַאךְ וָואס דֶער (הָמָן עַם) הָאלְט דָאס פַאר אֵיין אִיסוּר אֲפִילוּ דִיא זַאךְ אִיז מוּתָּר טָאר מֶען פַאר זֵייא נִיט טָאן דִיא זַאךְ אוּנ דֶער וָואס עֶר טוּט יוֹא אֲפִילוּ עֶר אִיז אֵיין אָדָם חָשׁוּב הֵייסְט עֶר אֵיין מְחַלֵּל הַשֵּׁם אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:
(רצו) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיר דַארְפִין מְפַרְסֵם צוּ זַיין אַז אוּנְזֶער גָאט אִיז אֵיינֶער אוֹיף

לג הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ
רביעי כג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה
הֵם מוֹעֲדָי: ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה

אונקלוס

מְקַדִּשְׁכוֹן: לג דְּאַפֵּיק
יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא אֲנָא
יְיָ: א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר: ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְעָרְעוּן
יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין
אִנּוּן מוֹעֲדָי: ג שִׁתָּא יוֹמִין

רשב"ם (ב) אשר תקראו אותם מקראי קדש. אשר תזמנו אותם זמני קדש. כל לשון קריאה שאצל מועדים לשון קביעת זמן הוא.

בעל הטורים

(ב) מועדי ה'. מלא ו' על ו' חדשים שלוחים

תו"א אשר תקראו ר"ה כד: אלה הם מועדי שם:

רש"י

ידיע להוא לך מלכא וגו' מציל ולא מציל ידיע להוי לך וגו': (לג) המוציא אתכם. על מנת כן: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ב) דבר אל בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם שמעברים את השנה בו על גליות שנעקרו ממקומ' לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלי': (ג) ששת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל

בית יהודא

שטייט אין פסוק זיי האבען גזאגט צו נבוכדנצר (וְהֵן לָא) אֲפִילוּ הקב"ה וועט אונז פון דעם פייער ניט רעטטין (יְדִיעַ לֶהֱוֵא לָךְ מַלְכָּא) זאלסטו וויסען מלך מיר וועלן צו דיין צלם ניט דינען (מַצִּיל וְלָא מַצִּיל יְדִיעַ לֶהֱוֵי לָךְ וגו') צו הקב"ה וועט אונז רעטטין פון דעם פייער צו ער וועט אונז ניט רעטטין וועלען מיר צו דיין צלם ניט דינען ודריבער הט זיי הקב"ה גערעטעט: (לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם. (עַל מְנַת כֵּן), אויף דעם תנאי האב איך אייך ארויסגענומען פון מצרים איר זאלט אייער לעבן געבין פאר מיין ליבשאפט: וַאֲנִי ה'. איך גאט (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) בין באגלויבט צו צאהלין שכר דעם מענטש וואס גיט זיין לעבין וועגין מיר צו היילגען מיין נאמן: (ב) וְדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' מוֹעֲדֵי ה'. זאגט רש"י הקב"ה הט גבאטען (עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְלוּמָּדִין בָּהֶם) זאלסט מאכען ימים טובים אין אויסגעזעצטע אונ געוויסע צייטען, די יודין זאלין זיין געלערונט צו וויסען ריכטיג ווען וועט זיין יום טוב (שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה) אמאל מאכט מען דעם יאהר מעוברת ומען מאכט צווייא מאהל דעם חודש אדר] (עַל גָּלֻיּוֹת שֶׁנֶּעֶקְרוּ מִמְּקוֹמָם לַעֲלוֹת לָרֶגֶל וַעֲדַיִין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם) אויב דיא יודין וואס האבען געוואהנט וויט פון ירושלים זענען ארויסגעגאנגען פון זייערע שטעט צוא קומען אין ירושלים אויף יום טוב, אונ די סנהדרין האבן גזעהן זיי וועלן ניט קומען אין ירושלים ביז יום טוב מאכט מען צווייא מאל דעם חודש אדר דער חודש ניסן זאל זיין שפעטער וועלן זיי קענען קומען אויף יום טוב אין ירושלים: (ג) וְשֵׁשֶׁת יָמִים]. פרעגט רש"י די תורה וויל דאך איצט ריידין וועגין ימים טובים (מַה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל מוֹעֲדוֹת) פאר וואס הייבט־אן דער פסוק מיט שבת וויא קומט שבת צוא יום טוב, ענטפערט רש"י (לְלַמֶּדְךָ) דיא תורה קומט דיך לערנען (שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמּוֹעֲדוֹת) דר מענטש וואס האלט

שפתי חכמים

ולא לידי איסור קל כגון שוגג אבל השתא שפי' דאיירי הקרא במזידין אם כן ונקדשתי ל"ל: מ הכי גרסינן עשה המועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם ר"ל שיהיו רגילים לעלות לרגל ומפרש והולך כילד שמעברין כו' כיון שנעקרו ממקומן מעברין דאם לא יעברו לא יוכלו

פירוש לתורת אלהים

אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם איך גאט בין אייער היילגער: (לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם וואס איך האב אייך אום גצוגן פון דעם לאנד מִצְרַיִם לִהְיוֹת צו זיין צו אייך צו אגאט אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין בגלייבט צו בצאלן שכר דעם וואס ער איז מקיים מיינע מצות: (ב) דַּבֵּר רייד צו די קינדר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ זאלסט זאגען צו זייא מוֹעֲדֵי יְיָ דיא ימים טובים פון גאט אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם וואס איר זאלט זייא רופען מִקְרָאֵי ארופונג קודש היילג די ימים טובים ווערן גרופן מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ אֵלֶּה די וואס ווייטר וועלן שטיין הֵם מוֹעֲדָי זענן מיינע ימים טובים: (ג) שֵׁשֶׁת יָמִים זעקס טאג מעג גיטאן ווערען ביי אייך אַמְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אונ אין דעם זיבטן

מצות השם

דער גאנצער וועלט אונ אז איינער וועט אונז אפ רעדען פון אונזער אמונה זאל מען אים ניט וועלין צו הערין אונ אונז זענין מחויב מיר זאלען זיך מוסר נפש זיין אפילו מען וועט אונז וועלען חלילה הרגינען פון גאטס וועגין אונ דער וואס ער טוט איין מצוה אונ פר מייט זיך פון איין עבירה פון גאטס וועגין אזו ווי (יוסף הצדיק) האט זיך פאר מיטען פון איין עבירה ווען פוטיפערס ווייב האט אים צו גרעט אז ער זאל מיט איר ליגן הייסט ער איין מקדש השם אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט ביא זכרים אונ נקבות:

משלי יוסף

(ג). שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וגו'. דר ענין שבת איז ביא אונז למשל אגביר הט גיקופט אשטיק סחורה טייערי צו מאכן פר זיין קינד עטליכע מלבושים מיט איין מאהל, ער הט די סחורה גגעבן צו אשנייד אונ ער הט גזאגט צום שניידר וועלכר מלבוש עס וועט זיין פריער פערטיג זאל ער אים באלד ברענגן, דר שניידר הט פערטיג גימאכט דעם ערשטין מלבוש אונ הט אים גיברענגט צום גביר, מען הט דם קינד אנגיטאהן דעם מלבוש, ער איז מיט דעם מלבוש ארויסגגאנגן אין גאס וויזין זיינע חברים, איין חבר האט אים מקנא גיווען דם שיינע מלבוש האט ער אים אשטויס בטאהן אונ ער איז גפאלן אין ארינשטאק אונ הט בעשמוצט דעם מלבוש, אונ ער האט מער קיין ווערט גיהאט, דערוויל

מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת
שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
בְּמוֹעֲדָם׃ ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם

תִתְעֲבֵד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שַׁבָּתָא
מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא
לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא
קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃
ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַּייָ מְעָרְעֵי
קַדִּישׁ דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן
בְּזִמְנֵיהוֹן׃ ה בְּיַרְחָא
קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא
לְיַרְחָא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא

תו"א שבת הוא חולין קא: אלה מועדי ה' ר"ה כא כב כד כה:

רשב"ם

כמו קרא עלי מועד. וכן התרגום מערעי קדיש. ולשון כמקרה הכסיל: יולאים: (ג) מקרא קדש. בגי' משתה. מקרא קדש. בגי' במאכל בכסות נקיה:

בעל הטורים

בית יהודא

יום טוב וויא וואכעדיג (מעלין עליו כאלו חלל את השבתות) רעכונט מען אים די עבירה אזו גרוס גלייך וויא ער וואלט געוועזן מחלל שבת (וכל המקיים את המועדות) אונ דר מענטש וואס האלט היילג יום טוב (מעלין עליו כאלו קיים את השבתות) רעכונט מען אים די מצוה אזו גרוס גלייך וויא ער היילגט שבת: (ד) [אלה מועדי ה'] זאגט רש"י (למעלה מדבר בעבור שנה) פריער האט מען גערעט ווען מען דארף מעבר זיין דעם יאהר, צו מאכן צוויי מאל אדר, געהער דס צו די סנהדרין (וכאן מדבר בקדוש החדש) אונ דא רעט מען פון מקדש זיין דעם חודש, וועלכער חודש זאל זיין ניין אונ צוואנציג טעג אונ וועלכער חודש זאל זיין דרייסיג טעג, דס געהער אויך צו דיא סנהדרין: (ה) [ובין הערבים] זאגט רש"י מען מיינט (משש שעות ולמעלה) פון זעקס שעה אונ ווייטער ביז נאכט *): [פסח לה'] זאגט רש"י מען מיינט

רש"י

המהלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות: (ד) אלה מועדי ה'. למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר ב בקדוש החדש: (ה) בין הערבים. משש שעות ם ולמעלה: פסח לה'. הקרבת ע קרבן ששמו פסח:

שפתי חכמים

לעלות ולהגיע לירושלים אלא עד אחר הרגל. ובשנה הבאה לא ירלו לעלות לרגל דסבורין שאינן יכולין לבא לירושלים קודם הרגל הלכך מעברין. ועיין בסנהדרין דף י"א: נ ר"ל לעיל כתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם וקריגן אתם ר"ל דתלוי הכל בב"ד אם מעברין השנה מעובר ואם לאו אינו מעובר וכאן ג"כ כתיב מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם משמע דתלוי בב"ד שאם קדשוהו מקודש ואם לאו אינו מקודש: ם ר"ל דבתחילת היום עד שש שעות מאיר היום ביותר וכשיגיע משש שעות ולמעלה אינו מאיר כל כך כבתחילה וא"כ משש ואילך נקרא ערב וכשיקרב הלילה שהוא מאפיל ביותר זהו ערב ממש נמלא משש שעות ואילך עד הלילה נקרא הכל בין הערבים: ע דפסח

פירוש לתורת אלהים

טאג שבת רואונג שבתון גאנץ רואונג מקרא קודש עס זאל ווערען אן גרופן היילעג כל מלאכה קיין שום מלאכה זאלט איר ניט טאן שבת הוא ליי דאס איז שבת פון גאטס וועגען בכל מושבותיכם אין אלע אייער זיצונג סייא אין ארץ ישראל סייא אין חוץ לארץ זאלט איר אלץ רוען שבת [עיין רש"י]: (ד) אלה מועדי יי דאס זענען מייגע ימים טובים מקראי קודש זיי ווערן גרופן היילג אשר וואס איר זאלט זייא רופן היילג במועדם אין זייער צייט: (ה) בחודש הראשון אין דעם ערשטין חודש דאס איז ניסן בארבעה עשר

משלי יוסף

הט דר שניידר גיבריינגט נאך אמלבוש, מיט דעם צווייטן מלבוש איז אויך גוועזן דס זעלביגע, אונ מיט אלע מלבושים איז אזו גיוועזן ביז דעם לעצטין מלבוש וואס דר שניידר הט גברענגט, נאכדעם הט דר פאטר גיזאגט צום קינד מיט די בעשמוצטע מלבושים וועסטו גיין אלע טאג אין גאס אבער דעם מלבוש וועל איך דיר נאר געבין צו גיין אין אים אין שטוב ניט אויף די גאס, וועט דר מלבוש בלייבין ריין. דס זעלביגע איז ביי דעם שבת. הקב"ה הט געגעבן דעם מענטש אריינע נשמה פון הימל. דער מענטש גייט ארוס אין גאס מיט זיין ריינע נשמה, זונטאג, דר יצר הרע איז אים מקנא אונ ער מאכט אים זינדיגן אונ בעשמוצט אים די נשמה, ביי נאכט איידר דער מענטש גייט שלאפין טוט ער תשובה די נשמה גייט ארוף אין הימל. אין דר פריה קומט זיא נאך אמאהל אראפ ריין אונ דער יצר הרע בעשמוצט איר מיט זינד אונ אזו איז אלע טאג, ביז עס קומט שבת אונ הקב"ה גיט דעם מענטש אנייע נשמה אויף שבת זאגט הקב"ה מיט די נשמה זאלסטו ניט גיין היינט אין גאס, נאר אין שוהל אין בית המדרש, וועט די נשמה בלייבין ריין, דריבער זאגט דער פסוק ששת ימים וגו' זעקס טאג זאלסטו ארבעטין, ווייל דיא נשמה איז שון בעשמוצט, נאר ביום השביעי דעם זיבעטין טאג זאלסטו רוהען פון אלע ארבעט אונ דער טאג זאל ביי דיר זיין היילג, זאלסט אין אים דאוונען, לערנען תורה, וועט וויניגסטונס דיין שבתדיגע נשמה בלייבין ריין אונ היילג:

והקרבתם

*) הערה די זייגערס אין ארץ ישראל זענען אנדערש ווי ביי אונז ווייל דארט רעכונט זיך טאג מיט נאכט גלייך, צוועלף שעה טאג צוועלף שעה נאכט [עיין בהרע"ב פ"א דברכות מ"ב] אין דער פריה איז דער זייגער 12, שעה 1 איז דיא ערשטע שעה אויף דעם טאג אונ אזוי ווייטער, האלבער טאג איז דער זייגער זעקס, אנהייב אבענד איז דער זייגער 12, שעה איינס, איז דיא ערשטע שעה אין דיא נאכט, דריבער זאגט רש"י פון זעקס שעה ביי טאג, נאך האלבין טאג, הייסט בין הערבים, צווישען די אבענדין, איין אבענד הייסט נאך צוועלף ביי טאג דער אנדערער אבענד הייסט איידער עס ווערט נאכט ועיין ש"ח:

פֶּסַח לַיהוָה: ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת

אונקלוס

פִּסְחָא קֳדָם יְיָ: וּבַחֲמִשַּׁת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא דְפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָה יוֹמִין פַּטִּיר תֵּיכְלוּן: ז בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן: ח וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא

תו"א ובחמשה עשר יום סוכה כז כח:

רש"י

(ח) והקרבתם אשה וגו'. הם המוספין האמורים בפרשת פנחס ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את זה: והקרבתם אשה לה'. מ"מ אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים: שבעת ימים. כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים פ סטיינ"א בלע"ז וכן כל ל' שמונת ששת חמשת שלשת: מלאכת עבודה. אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה

בית יהודא

(הַקְרָבַת קָרְבָּן שֶׁשְּׁמוֹ פֶּסַח) אִין דִי צַייט אִיז מֶען מַקְרִיב אַקָרְבָּן וָוס עֶר הֵייסְט פֶּסַח: (ח) (וְהִקְרַבְתֶּם וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (הֵם הַמּוּסָפִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס) מֶען מֵיינְט דִיא קָרְבָּנוֹת מוּסָפִים וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב פֶּסַח, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי סֶדְרָה פִּנְחָס (וְלָמָּה נֶאֶמְרוּ כָּאן) צוּ וָוס שְׁטֵייט דָא דֶערְמַאנְט דִי קָרְבָּנוֹת מוּסָפִין (לוֹמַר לְךָ שֶׁאֵין הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה) צוּ זָאגִין דִיר דִי מוּסָפִין פַארְהַאלְטִין נִיט אֵיינֶע דִי אַנְדֶערֶע, אוּב עֶר הָט נִיט אַלֶע בְּהֵמוֹת וָוס עֶר דַארְף צוּ דִי מוּסָפִין, זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין דִיא בְּהֵמוֹת וָוס עֶר הָאט: (וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה'). אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן צוּא הקב"ה (מִכָּל מָקוֹם) וִוי פִיל בְּהֵמוֹת אִיר הָאט צוּ דִיא קָרְבָּנוֹת (אִם אֵין פָּרִים) אוּב אִיר הָט נִיט אָקְסִין (הָבֵא אֵילִים) בְּרֵיינְג ווִידֶערְם *) (וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים) אוּיבּ עֶס אִיז נִיטָא פָּרִים אוּנ נִיט אֵילִים (הָבֵא כְּבָשִׂים) בְּרֵיינְג שֶׁעפְּסִין: (שִׁבְעַת יָמִים). הַארְט רַשִׁ"י פַאר וָואס שְׁטֵייט נִיט שִׁבְעָה יָמִים, נָאר עֶס שְׁטֵייט שִׁבְעַת, זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שִׁבְעַת) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט שִׁבְעַת (שֵׁם דָּבָר הוּא) אִיז דֶר נָאמֶען פִין וָוארְט זִיבֶּען (שָׁבוּעַ שֶׁל יָמִים) אַזִיבֶּעטִיל פוּן טֶעג, דָאס הֵייסְט זִיבֶּען טֶעג צוּא זַאמֶען (וְכֵן כָּל לָשׁוֹן שְׁמוֹנַת שֵׁשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁלֹשֶׁת) אוּנ אַזוֹ אִיז וְוא עֶס שְׁטֵייט שְׁמוֹנַת (אַכְט טֶעג צוּ זַאמֶען) שֵׁשֶׁת (זֶעקְס טֶעג צוּזַאמֶען) חֲמֵשֶׁת (פִינְף טֶעג צוּזַאמֶען) שְׁלֹשֶׁת (דְרַייא טֶעג צוּזַאמֶען), אַז עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען שִׁבְעָה יָמִים וָואלְט מֶען מֵיינֶען הַיינְט אַטָאג, אֵיין אַנְדֶער וָואךְ נָאךְ אַמָאל אַטָאג, דְרִיבֶּער שְׁטֵייט שִׁבְעַת יָמִים צוּ לֶערְנֶען אַלֶע זִיבֶּען טֶעג זָאלִין זַיין צוּזַאמֶען אֵיין טָאג נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין: (מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה). (אֲפִילוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וְצוֹרֶךְ)

שפתי חכמים

לא קאי איו"ט אלא אהקרבת כו': פ והכוונה בזה כי שבעה הוא שם תואר לקבוץ שבעה שהם בעלי חומר או ב"ח או נמחים או דומה אבל שבעת מורה על השבעה המופשטים מן החומר כמו הגבורה והחכמה שהם מופשטים מהחומר לא כמו הגבור והחכם שהוא מורה על החיבור

פירוש לתורת אלהים

לַחוֹדֶשׁ פֶערְצֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם צְווִישֶׁן דִי אָבִינְט נָאךְ הַאלְבֶּען טָאג זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן פֶּסַח צוּ גָאט: (ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר אוּנ אִין פִיפְצֶעטֶן טָאג אִין דֶעם חוֹדֶשׁ חַג זָאל צוּ אַייךְ זַיין יוֹם טוֹב פוּן מַצּוֹת פוּן גָאטְס וֶועגֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג זָאלְט אִיר עֶסֶן מַצּוֹת וַוייל מֶען דַארְף עֶסֶן זִיבֶּן טָאג מַצּוֹת זָאל מֶען רוּפֶן דֶעם יוֹם טוֹב חַג הַמַּצּוֹת: (ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ זָאל צוּ אַייךְ זַיין אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקַייט כָּל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: (ח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ

מצות השם

(רצז רצח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶעם (ח) עֶרְשְׁטֶען טָאג פוּן פֶּסַח זָאל מֶען רוּעֶן אוּנ מֶען זָאל קֵיין שׁוּם מְלָאכָה נִיט טָאן נָאר קָאכֶען אוּנ בַּאקֶען מֶעג מֶען יוֹא אוּנ אַזוֹ אֵיין זַאךְ וָואס מֶען קֶען טָאן אוּם עֶרֶב יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִיט טָאן אוּם יוֹם טוֹב אוּנ אֵיין מֵת דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג זָאלִין זִיךְ מִתְעַסֵּק זַיין גוֹיִם אוּנ דֶעם אַנְדֶערִין טָאג מֶעג זִיךְ אֲפִילוּ אַיוּד מִתְעַסֵּק זַיין מֶען זָאל אִים אוּף נֵייעֶן קְלֵיידֶר אוּנ בַּאגְרָאבֶּן אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת: (רצט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אוּם פֶּסַח הָט מֶען אַלֶע טָאג מַקְרִיב גֶוועֶן אֵיין קָרְבָּן מוּסָף אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

משלי יהודא

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה' וגו'. דַארְפִין מִיר וִויסֶן פַאר וָואס אַלֶע טָאג סוּכּוֹת וָואס דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גִיוֶוען פַאר דִי פֶעלְקֶר הָט מֶען יֶעדֶר טָאג מַקְרִיב גִיוֶוען פִיל קָרְבָּנוֹת, אוּנ שְׁמִינִי עֲצֶרֶת וָואס דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גִיוֶוען פַר דִי יוּדִין הָאט מֶען מַקְרִיב גִיוֶוען וֶוינִיג קָרְבָּנוֹת. נָאר דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל. אַגְבִיר הָאט גֶעהַאט קִינְדֶר פוּן זַיין וַוייבּ, אוּנ זַיין וַוייבּ אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ עֶר הָאט גֶענוּמֶען אֵיין אַנְדֶער וַוייבּ וָואס זִיא הָאט גֶעהַאט קִינְדֶר פוּן אִיר עֶרְשְׁטִין מַאן, אַמָאל אִיז דֶר גְבִיר גְקוּמֶן צוּ פָארֶן פוּן לַייפְּצִיג אוּנ הָט גִבְּרֶענְגְט מַתָּנוֹת פַר אַלִי קִינְדֶר, דִי שֶׁענֶערֶע מַתָּנוֹת הָט עֶר גִגֶעבִּין צוּ דִי קִינְדֶר פוּן זַיין וַוייבּ, דִי עֶרְגֶערֶע מַתָּנוֹת הָט עֶר גִגֶעבֶּן צוּ זַיינֶע קִינְדֶר, הָאט מֶען אִים גְפְרֶעגְט הָאסְטוּ דַיין וַוייבְּס קִינְדֶר לִיבֶּער וִויא דַיינֶע קִינְדֶר, הָט דֶר גְבִיר גִיעֶנְפֶרְט אִיךְ הָאבּ גִיוָואלְט דִי עֶרְשְׁטֶע פָאר טָאג וָואס אִיךְ בִּין גְקוּמֶן צוּא

פארין

*) הערה אשע"ם אוכר ביז איאהר ווערט ער גערופין כבש, דעם דרייצעהנטין חדש ווערט ער גערופין פלגס, אין דעם חדש טאר מען אים ניט מקריב זיין אקרבן, פון נאך דעם דרייצעהנטין חדש אונ וויטער רופט מען אים איל אונ מען מעג אים מקריב זיין אקרבן:

יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ פ
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ
וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית

אונקלוס

יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן׃
ט וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ י מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַחְצְדוּן יָת חֲצָדַהּ וְתַיְתוּן יָת עוּמְרָא רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת כַּהֲנָא׃

וירים

תו״א כי תבואו אל הארץ מנחות פד: וקצרתם הגיגה יז מנחות עא: והבאתם את עמר קל מנחות גג סט עב פד:

בעל הטורים

(י) קצירה. ב׳ וקצרתם את קצירה ביכום קצירה שאם תביאו העומר וקצרתם את קצירה ואם לאו ביכום קצירה:

בית יהודא

אֲפִילוּ איר הָט צוּ טָאן אַזֶעלְכֶע זַאכֶען וָוס הֵייסֶן בַּיי אַייךְ אַיין אַרְבֶּעט אוּנ איר דַארְפְט זֵיי גֵייטִיג (שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בְּבַטָּלָה שֶׁלָּהֶם) אוּנ איר וָועט הָאבֶּן שָׁאדִין גֶעלְט אַז איר וָועט נִיט טָאהְן דִי אַרְבֶּעט (כְּגוֹן דָבָר הָאָבֵד) דְהַיְינוּ דָס אִיז אַזוֹ אַזַאךְ אַז איר וָועט דָס נִיט טָאהְן יוֹם טוֹב וָועט דִיא זַאךְ זַיין שָׁאדִין פוּן דֶעסְטְוֶועגִין טָאר מֶען נִיט טָאן דִיא זַאךְ יוֹם טוֹב, זָאגְט רש״י (כָּךְ הֲבֵנְתִּי מִתּוֹרַת כֹּהֲנִים) אַזוֹ הָאבּ אִיךְ פַארְשְׁטַאנֶען פוּן סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים (דְּקָתָנִי) דֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים לֶערוּנְט (יָכוֹל אַף חוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ חוֹל הַמּוֹעֵד זָאל מֶען אוֹךְ נִיט מֶעגִין טָאן אַיין אַרְבֶּעט, בְּלַייבְּט דֶר דִין חוֹל הַמּוֹעֵד מֶעג מֶען טָאהְן אַזוֹ אַיין אַרְבֶּעט וָוס עֶר וָועט הָאבֶּן שָׁאדִין גֶעלְט אַז עֶר וָועט דִיא אַרְבֶּעט נִיט טָאן חוֹל הַמּוֹעֵד, פַארְשְׁטֵייעֶן מִיר אָבֶּער יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִיט טָאן אֲפִילוּ אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָוס עֶר וָועט הָאבֶּן שָׁאדִין גֶעלְט אַז עֶר וָועט דִי אַרְבֶּעט נִיט טָאן יוֹם טוֹב: (י) וְרֵאשִׁית קְצִירְכֶם. זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (שֶׁתְּהֵא רִאשׁוֹנָה לְקָצִיר) דָאס עֶרְשְׁטֶע שְׁנַיידוּנְג פוּן דִיא פֶעלְדֶער זָאל זַיין צוּם עוֹמֶר, עֶס זָאל קֵיינֶער שְׁנַיידֶן תְּבוּאָה פוּן פֶעלְד בִּיז מֶען וָועט אָפְּשְׁנַיידְרִין תְּבוּאָה צוּם עוֹמֶר: נעוֹמֶר עֲשִׂירִית הָאֵפָה). אַעוֹמֶר אִיז אַצֶעהְנְטִיל פוּן דִיא מָאס וָואס הֵייסְט אֵיפָה (כָּךְ הָיְתָה שְׁמָהּ)

רש״י

ולורך שיש הסרון כיס בבטלה שלהן כגון דבר האבד כך הבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת״ל וכו׳: (י) ראשית קצירכם. שתהא ראשונה לקציר: עומר. עשירית האיפה כך היתה

פירוש לתורת אלהים

איר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן צוּ גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טֶעג בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג פוּן פֶּסַח מִקְרָא קוֹדֶשׁ וגו׳ קֵיין שׁוּם מְלָאכָה פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט איר נִיט טָאן: (י) כִּי אַז איר וָועט קוּמֶען צוּם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר וָוס אִיךְ גִיבּ אַייךְ וּקְצַרְתֶּם אוּנ איר וָועט שְׁנַיידֶן איר שְׁנִיט וַהֲבֵאתֶם זָאלְט איר בְּרֶענְגֶען אַעוֹמֶר מֶעל אַזוֹ אַמָאס רֵאשִׁית קְצִירְכֶם דָם עֶרְשְׁטֶע פוּן אַייעֶר שְׁנִיט פוּן דֶעם גֶערְשְׁטֶען וָוס איר וָועט שְׁנַיידֶן צוּם עֶרְשְׁטֶען זָאלְט איר דָם בְּרֶענְגֶען צוּם כֹּהֵן: (יא) וְהֵנִיף אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אוֹיף הֵייבֶּן דֶעם עוֹמֶר לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט מִמָּחֳרַת

שפתי חכמים

עם העומר ומפרש אחריו ממה הוא הקיבון מימים ועיין בפרשת בא: צ ומתרך דכתוב המועד מותר דבר האבד משמע דבי״ט עלמו אפי׳ דבר האבד אסור: ק כלומר שלא יהא רשות לישראל לקצור שדותיהם עד שיקצור העומר תחילה לכל הקצירים ולא שתפרש ראשית קצירכם כלו׳

משלי יהודא

פָארִין זָאלִין אַלִי קִינְדֶער אִין שְׁטוּב זַיין פְרֵייאִיךְ, הָאבּ אִיךְ אַזוֹ בֶּרֶעכוּנְט, מַיין וַוייבְּס קִינְדֶער הָאבִּין דָאךְ מִיט מִיר קֵיין שִׂמְחָה אִיךְ בִּין דָאךְ נָאר אַיין אַכְטוּנְג גֶעבֶּער אוֹיף זֵיי אִיךְ גִיבּ זֵיי עֶסִין, אָבֶּר אִיךְ בִּין נִיט זֵייעֶר פָאטֶר, וֶועלִין זֵיי זִיךְ פְרֵייעֶן מִיט דִיא שֵׁיינֶע מַתָּנוֹת, אָבֶּר מַיינֵי קִינְדֶער הָאבּ אִיךְ גֶגֶעבִּין קְלֵיינֶע מַתָּנוֹת, וַוייל זֵייעֶר שִׂמְחָה וָועט נִיט זַיין אוּנ דַארְף נִיט זַיין מִיט דִיא מַתָּנוֹת נָאר מִיט מִיר דַארְף זַיין אוּנ וָועט זַיין דִי שִׂמְחָה, דָס זֶעלְבִּיגֶע הָט הקב״ה גִיזָאגְט אוֹיף דִיא פַארְצֵייטִיגֶע פֶעלְקֶער, וַוייל זֵיי זֶענִין נִיט מַיינֶע קִינְדֶער אִיךְ גִיבּ נָאר אַכְטוּנְג אוֹיף זֵייא אוּנ גִיבּ זֵייא עֶסִין, הָאבִּין זֵייא דָאךְ נִיט קֵיין שִׂמְחָה מִיט מִיר, וֶועלִין זֵייא זִיךְ פְרֵייעֶן וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב פַאר זֵייא פִיל קָרְבָּנוֹת, אָבֶּער יוּדִין וָואס זֶענֶען מַיינֶע קִינְדֶער פַאר זֵייא דַארְף מֶען מַקְרִיב זַיין וֵוינִיג קָרְבָּנוֹת. זֵייא זָאלִין נִיט הָאבֶּען דִיא שִׂמְחָה מִיט דִיא קָרְבָּנוֹת נָאר דִיא שִׂמְחָה זָאל זַיין מִיט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא׃

מצות השם

(ש שא) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קוֹדֶשׁ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פֶּסַח זָאל מֶען נִיט טָאן קֵיין שׁוּם מְלָאכָה נָאר מֶען מוּז רוּעֶן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדִין אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

(שב) וַהֲבֵאתֶם אֶת עוֹמֶר וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דִיא זֶעכְצִיטֶי נַאכְט פוּן חוֹדֶשׁ נִיסָן זָאל מֶען בְּרֶענְגֶען דֶעם עוֹמֶר דָס אִיז אַזַא מָאס וָואס עֶס אִיז אַיין צֶעהְנְטִיל פוּן דֶר מָאס וָוס זִיא הֵייסְט אֵיפָה פוּן גֶערְשְׁטֶען צוּ דֶעם כֹּהֵן:

קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: יא וְהֵנִיף אֶת־
הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת
הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: יב וַעֲשִׂיתֶם
בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ
תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:
יג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ
וְנִסְכֹּה יַיִן רְבִיעִת הַהִין: יד וְלֶחֶם

אונקלוס

יא וִירִים יָת עוּמְרָא קֳדָם
יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר
יוֹמָא טָבָא יְרִימִנֵּהּ כַּהֲנָא:
יב וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא
דַּאֲרָמוּתְכוֹן יָת עוּמְרָא
אִמַּר שְׁלִים בַּר שַׁתֵּהּ
לַעֲלָתָא קֳדָם יְיָ:
יג וּמִנְחָתֵהּ תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין
סֻלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
וְנִסְכֵּהּ חַמְרָא רַבְעוּת
הִינָא: יד וּלְחֵם וּקְלִי וּפֵרוּכָן

רשב״ם (יא) ממחרת השבת. ממחרת יום ראשון של פסח:

תו״א קצירכם פסחים כג ר״ה יג: ביום הניפכם מגילה כ: ומנחתו שני מנחות כט: ונסכה יין שם: ולחם וקלי פסחים כג כריתות ה:

רש״י

ר׳.שמה כמו (שמות טז) וימודו בעומר: (יא) והניף. (מנחות סא) כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד ש מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור ת טללים רעים: לרצנכם. אם תקריבו כמשפט זה יהיה ל־צון לכם: ממחרת השבת. (שם סו) ממחרת יום טוב הראשון של פסח שאם אתה אומר שבת בראשית א אי אתה ב יודע איזהו: (יב) ועשיתם. כבש. חובה לעומר ג הוא בא: (יג) ומנחתו. מנחת ד נסכיו: שני עשרונים. כפולה היתה: ונסכו יין רביעית ההין. (מנחות פט) אף ע״פ

בית יהודא

אַזוֹ איז גוועזן דר נָאמֶען פון די מָאס (כְּמוֹ) וויא עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (וַיָּמֹדּוּ בָעֹמֶר) מֶען הָט גמאסטן מיט אַעֹמֶר: (וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאֵפָה). אונ דער עומר איז אַצעהנטיל פון אַאֵיפָה: (יא) (וְהֵנִיף). ער זאל אויפהייבן, זאגט רש״י (כָּל תְּנוּפָה) אַלֶע אויפהייבונג איז גוועזן (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא) ער הָט געפירט פון זיך אונ הָט געברייננגט צו זיך (מַעֲלֶה וּמוֹרִיד) ער הָט אויפגעהויבן אונ אַראָפּגענידערט וַאזוֹ וויא מיר טוהען מיט דעם לולב יום טוב סוכות) (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא) ער הָט געפירט פון זיך אונ געברייננגט צו זיך אין אַלע פיר זייטין (מִזְרָח דָרוֹם מַעֲרָב צָפוֹן) (לַעֲצוֹר רוּחוֹת רָעוֹת) אויף צו האלטין די שלעכטע ווינטען (מַעֲלֶה וּמוֹרִיד) ער האט אויפגעהויבן אונ אַראָפּגענידערט (לַעֲצוֹר טְלָלִים רָעִים) אויף צוא האלטין שלעכטע טאהען: (לִרְצֹנְכֶם). (אִם תַּקְרִיבוּ כַּמִּשְׁפָּט זֶה) אוב איר וועט מקריב זיין דעם עומר אזו וויא איך האב אייך געבאָטין (יִהְיֶה לְרָצוֹן לָכֶם) וועט דס בעוויליגן צו אייך: (מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת). זאגט רש״י מען מיינט (מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח) אויף מארגין פון דעם ערשטען טאג יום טוב פון פסח זאל מען מקריב זיין דעם עומר (שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית) וואָרום אַז דו וועסט זאגין מען מיינט אויף מארגין פון שבת זאל מען מקריב זיין דעם עומר (אִי אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ) ווייסטו דאך ניט נאך וועלכען שבת זאל מען מקריב זיין דעם עומר: (יב) (וַעֲשִׂיתֶם וגו׳ כֶּבֶשׂ). זאגט רש״י (חוֹבָה לָעֹמֶר הוּא בָא) דער שעפס גיהער ניט צו דיא מוספים פון יום טוב, נאר ער גיהער צום עומר: (יג) (וּמִנְחָתוֹ). מיינט מען (מִנְחַת נְסָכָיו) די מנחה איז אמנחת נסכים וואס גיהער צום שעפס פון עומר: (שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים). (כְּפוּלָה הָיְתָה), זיא איז אַטאָפּעלע מנחה, צוא אַלע שעפסין דארף מען נאר איין עשרון מעהל אונ צו דעם שעפס דארף מען צוויא עשרונים מעהל: (וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִית הַהִין). זאגט רש״י (אַף עַל פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה אֵין נְסָכָיו כְּפוּלִים) אפילו דיא מנחה מעהל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ומנחתו שני עשרונים. ארז״ל זה חלוק מכל שאר כבשים דאין לך כבש בתורה שיהא במנחתו יותר מעשרון אבל מן הנסך אינו חלוק כדכתיב ונסכו יין רביעית ההין ולכך אנו מפרשים

שפתי חכמים

דוקא מראשית קציר השדה תקריבו העומר אבל לא מסוף קציר השדה או אמצע: ר כלומר שם המדה המכילה בתוכה עשירית האיפה קרוי עומר: ש וא״ת מנ״ל לרש״י דתנופה הוא כך ג״כ על מעלה ומוריד וי״ל דילפינן ג״ש הונף הונף דכתיב בפרשת תלוה אשר הונף ואשר הורם והתם מול ך ומביא מעלה ומוריד דהונף היינו מוליך ומביא דהוא ל׳ הנפה בסודרין שעשוי להבריח הזבובים שמוליכים ומביאים אותו והורם היינו מעלה ומוריד דהורם ל׳ הרמה ואם תגביה צריך אתה להורידו אף כאן כן: ת ר״ל שיהי׳ הטל לברכה ולא לקללה: א כל שבת נקרא שבת בראשית ע״ש ששבת בו הקב״ה במעשה בראשית: ב ואע״פ שזאת הראיה היא פריכא בגמ׳ והביא שם ראיות אחרות מכל מקום הביא ראיה זו משום שהיא תשובה לדברי לדוקים ובייתוסין משום הכי הביא ראיה זו: ג דק״ל הא בפרשת פנחס מנה קרבנות המוספין כמו שפירש״י ולמה לא מנה ג״כ כבש זה. ומתרץ דכבש זה לא בא למוספין אלא חובה לעומר בא: ד כלו׳ לא הונחה בפני עצמה התמורה בפי

פירוש לתורת אלהים

אין דעם אנדערן טאג יום טוב פון פסח יְנִיפֶנּוּ זאל אים דער כֹּהֵן אויף הייבען: (יב) וַעֲשִׂיתֶם אונ איר זאלט מַקְרִיב זיין אין דעם טאג וואס איר וועט אויף הייבן דעם עומר כֶּבֶשׂ אַשאָאף וואס זיא איז אלט אַיאָר לְעוֹלָה פאר אקרבן עולה צו גאט: (יג) וּמִנְחָתוֹ אונ זיין מִנְחָה זאל זיין צוויי צענטלן ווייצען מעל צו מישט מיט אייל אִשֶּׁה אַפייער אָפּפער צו גאט צו אגישמאקן ריח וְנִסְכֹּה אונ זיין גיסונג זאל זיין יַיִן רְבִיעִית וויין אפערטל עמיר: (יד) וְלֶחֶם אונ ברוט פון נייע גערשטען וְקָלִי אונ מעל וואס איז גמאלן גוואָרן פון ווייסע זאנגן וואס

מצות השם

(שג ד״ש שה) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ וגו׳. דאס איז דיא מִצְוָה אַז מען טאר ניט עסען דיא פינף מינים פון קארען קיין ברוט אונ קיין גידארטי זאנגען ביז מען וועט ברענגען דעם (עומר):

14 וְלֶ֩חֶם֩ וְקָלִ֨י וְכַרְמֶ֜ל לֹ֣א תֹֽאכְל֗וּ עַד־עֶ֨צֶם֙ הַיּ֣וֹם הַזֶּ֔ה עַ֚ד הֲבִ֣יאֲכֶ֔ם אֶת־קָרְבַּ֖ן אֱלֹהֵיכֶ֑ם חֻקַּ֤ת עוֹלָם֙ לְדֹרֹ֣תֵיכֶ֔ם בְּכֹ֖ל מֹשְׁבֹתֵיכֶֽם׃ ס
טו וּסְפַרְתֶּ֤ם לָכֶם֙ מִמָּחֳרַ֣ת הַשַּׁבָּ֔ת מִיּוֹם֙ הֲבִ֣יאֲכֶ֔ם אֶת־עֹ֖מֶר הַתְּנוּפָ֑ה שֶׁ֥בַע

אונקלוס: לָא תֵיכְלוּן עַד כְּרַן יוֹמָא הָדֵין עַד אַיְתוֹאֵיכוֹן יָת קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃
טו וְתִמְנוֹן לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא טָבָא מִיּוֹם אַיְתוֹאֵיכוֹן יָת עֻמְרָא דַּאֲרָמוּתָא שְׁבַע שָׁבוּעָן

תו"א עד עלם היום כוכה מה ר"ה ל מנחות סח: עד הביאכם מנחות פח שבת קלא: לדרתיכם מנחות פד: וספרתם שם סה: ממחרת השבת שם סה: מיום הב שם שם סו: שבע שבתות שם סה סו:

בית יהודא

איז געווען טאפיל צוויי עשרונים, אבער די וויין איז ניט געווען טאפיל נאר אזו וויא ביי אלע שעפסין איין פערטיל היין וויין: (יד) וְקָלִי. זאגט רש"י קלי איז (קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור) מעהל וואס איז געמאכט פון ווייכע קערנער תבואה וואס זענען געטריקונט געווארין אין אהויבין: וכרמל. (הן קליות), כרמל מיינט מען געטריקונטע קערנער תבואה: (בכל מושבותיכם). זאגט רש"י (נחלקו בו חכמי ישראל) די חכמים קריגען וועגען דיא צוויי ווערטער בכל מושבותיכם (יש שלמדו מכאן) עס זענען דא חכמים וואס לערנען פון דעם פסוק (שהחדש נוהג בחוצה לארץ) אפילו אויסער ארץ ישראל טאר מען אויך ניט עסין פון דיא נייע תבואה ביז נאך דעם אנדערין טאג פסח, דאס מיינט מען בכל מושבותיכם, ווא איר וועט זיצע וואהנען. (ויש אומרים) אונ עס זענען דא חכמים וואס זאגן (לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה) דיא צוויא ווערטער "בכל מושבותיכם" קומען נאר לערנען אז יודין זענען ניט גיבאטין גיווארין זייא זאלין ניט עסין פון נייע תבואה ביז נאכדעם וויא מען וועט מקריב זיין דעם עומר, נאר נאכדעם אז זיי האבן איינגענומען ארץ ישראל (שכבשו וחלקו) זיי האבען איינגענומען ארץ ישראל אונ האבן זיא צוא טיילט אונ יעדער יחיד איז גזעסין אויף זיין לאנד, אבער איידער זייא האבין זיך בזעצט אויף זייערע פעלדער, האבען זיי געמעגט עסין פון דיא נייע תבואה אפילו איידער מען האט מקריב גוועזן דעם עומר: (טו) ממחרת השבת. זאגט רש"י מען מיינט (ממחרת יום טוב) אויף

רש"י

שמנחתו כפולה אין נסכיו כפולים: (יד) וקלי. קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור: וכרמל. הן קליות שקורין גרניילי"ש: בכל משבתיכם. (קידושין לו) נחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ וי"א לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה משכבשו וחלקו: (טו) ממחרת השבת. ממחרת

שפתי חכמים

ויקרא מדכתיב בתריה ונסכו יין רביעי' ההין וכיון דיין הוא יין הנסכי' ודאי מנחה היא ג"כ מנחת נסכים אע"פ שהוא שני עשרונים ומנחת

דעת זקנים מבעלי התוספות

בתחלת המוסף שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש לפי שמצינו כבש שמנחתו חלוקה שהיא משני עשרונים אבל מן הנסוך אין אנו אומרים כי אם יין כנסכי בלבד ואין אנו מפרשים הנסכים לפי שלא מצינו שום כבש חלוק בנסוך היין ולכך כתיב ונסכו דהכא בה"א למדרש ונסכה דאכלה מנחה קאי דאי כתי' ונסכו הוה אמינא דאכל עשרון ועשרון קאי. ולפי הפשט משמע כי אחד משני עשרונים הוי מנחת העומר שהוא עשרון והוא בא עם זה הכבש והעשרון השני הוא עשרון הראוי למנחתו ותדע שאין בנסכו כי אם רביעית כמו בשאר נסכים:

ליקוטי יהודא

(טו) שבע שבתות תמימות וגו'. די יודין זענין ארוס געגאנגען פון מצרים דעם פופצעהנטין טאג אין ניסן, באלד די נאכט נאך דעם טאג האבין יודין אנגעהויבין ציילען היום יום ראשון, היינט איז דער ערשטער טאג, אונ אזו האבין זיי געציילט ביז ניין אונ פערציג טעג אונ דעם פופציגסטין טאג הט הקב"ה זיי גיגעבין דיא תורה, צו ווייזין די יודין וואס הקב"ה האט זייא ארויסגינומען פון מצרים איז נאר גיוועזן וועגין די תורה, וויא הקב"ה הט גיזאגט צו משה בהוציאך את העם ממצרים, ווען דו וועסט ארויסנעמען דס פאלק פון מצרים וועט איר דינען גאט אויף דעם בארג, ווארום אין אמת דער מענטש וואס לעבט אויף דר וועלט אן תורה אונ מצות, וואס האט ער פר איבעריגט פון זיין לעבין אז ער שטייט בייא דעם לעצטין טאג אונ ער טוהט אקוק צוריק פון אנהייב לעבין ביז דעם לעצטין טאג וואס ער ליגט אויף זיין בעט אונ דארף זיך געזעגענען מיט דיא וועלט, אונ בערעכונט וואס האב איך מיט גענומען פון די וועלט, גאר ניט, אזו ווי עס וואלט גיוועזן אחלום, ווען עס וואלט גיוועזן גלייך איך גלייך וואלט אוך גוט גיוועזן ער נעמט אבער מיט זיך אשווערין פאק מיט עבירות, וואס ער וועט איצט קומען צו ארעכענונג פר הקב"ה אונ אנהייבין גישטראפט ווערין אויף זייא מיט חבוט הקבר

פירוש לתורת אלהים

זענען גדארט אין אובן וכרמל אונ דארע אנגען פון גערשטען לא תאכלו זאלט איר ניט עסען ביז דעם אנדערן טאג פסח עד הביאכם ביז איר וועט ברענגן דעם קרבן פון גאט דעם עומר. דס זאל זיין צו אייך חוקת עולם אחוק אויף אייביג לדורותיכם צו אייער גבירט בכל אין אלע אייערע וואנונגן: (טו) וספרתם לכם אונ איר זאלט ציילען צו אייך ממחרת השבת פון דעם אנדערן טאג יום טוב מיום פון דעם טאג וואס איר וועט ברענגן דעם עומר וואס ער ווערט אויף גהובען שבע שבתות זיבן וואכן תמימות גאנצע טעג זאלן זייא

מצות השם

(שו) וספרתם לכם ממחרת השבת. דס איז די מצוה פון ספירה ציילען אונ פון דר אנדערע נאכט פון פסח הייבט מען אן צו ציילן די זיבן וואכן אונ אז מען הט באנאכט פר געסן צו ציילן ספירה מעג מען ציילן ספירה באטאג אונ מען מוז ציילען שטייענדיג אונ מען דארף מאכן איין ברכה (על ספירת העומר) אונ דיא מצוה גיט אן ביא זכרים אין יעדער צייט:

שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: טז עַד
מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ
חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַיהוָה: יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם
תָּבִיאוּ ׀ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי

שַׁלְמִין יְהֶוְיָן (נ״א תְּהֶוְיָן):
טז עַד מִבָּתַר שְׁבוּעֲתָא
שְׁבִיעֲתָא תִּמְנוּן חַמְשִׁין
יוֹמִין וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא
חֲדַתָּא קֳדָם יְיָ:
יז מִמּוֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוֹן
לְחֵם אֲרָמוּתָא תַּרְתֵּין

רשב״ם (טז) מנחה חדשה. להתיר חדש במקדש כי הוא זמן בישול התבואות:

תו״א תספרו חמשים חגיגה יז מנחות סה: מנחה חדשה מנחות ח פג פד: ממושבותיכם תביאו לחם תנופה זבחים כז מנחות מו כז סט עז עח פג פד:

רש״י

יום טוב: תמימות תהיינה. מלמד שמתחיל ומונה מבערב שאם לא כן אינן תמימות: (טו) השבת השביעת. כתרגומו שבועתא ה שביעתא: עד ממחרת השבת השביעת תספרו. ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום: חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה׳. ביום החמשים ו תקריבוה ואומר אני זהו מדרשו אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש וא״ת הרי קרבה מנחת העומר אינה כשאר כל המנחות שהיא באה ז מן השעורים: (יז) ממושבותיכם. ולא מחוצה לארץ: לחם תנופה. לחם תרומה המורם לשם גבוה

בית יהודא

מארגין פון יום טוב ופון ערשטין טאג פסח: ותמימות תהיינה. זיי זאלין זיין גאנצע וואכין, זאגט רש״י (מלמד דר פסוק לערונט (שמתחיל ומונה מבערב) מען זאל אנהייבן ציילין די זיבען וואכין די נאכט וואס געהער צום אנדערין טאג פסח (שאם לא כן אינן תמימות) ווארום אז מען וועט ניט אנהייבין ציילין די אנדערע נאכט פסח, וועט ניט זיין גאנצע וואכין: (טו) השבת השביעית. זאגט רש״י (כתרגומו) וויא דר תרגום זאגט (שבועתא שביעתא) די זיבעטע וואך: ועד ממחרת השבת השביעית תספרו. איר זאלט ציילן ביז אויף מארגין פון די זיבעטע וואך (ולא עד בכלל) אבער מארגין ביי נאכט זאלט איר ניט ציילן (והן ארבעים ותשעה יום) וועט איר נאר ציילן נײן אונ פערציג טעג: וחמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה׳. מען מיינט (ביום החמשים תקריבו) דעם פופציגסטין טאג זאלט איר מקריב זיין דיא קרבנות וואס שטייען אין די פסוקים, זאגט רש״י (ואומר אני איך זאג (זהו מדרשו) דס איז דר דרש פון פסוק (אבל פשוטו) אבער דער מיינונג פון פסוק איז אזו (עד ממחרת השבת השביעית) ביז אויף מארגין פון דיא זיבעטע וואך (שהוא יום חמשים) וואס דס איז דער פופציגסטער טאג (תספרו) ביז דעם טאג זאלט איר ציילען (ומקרא מסורס הוא) די ווערטער פון דעם פסוק שטייען ניט גלייך, דער ווארט תספרו דארף שטיין נאך דעם ווארט יום: ומנחה חדשה. זאגט רש״י (היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש) דס דארף זיין די ערשטע מנחה וואס ווערט געבריינגט פון די נייע תבואה (ואם תאמר) אוב דוא וועסט זאגין (הרי קרבה מנחת העומר) די מנחת העומר הט מען דאך פריער מקריב גיוועזן פון דיא נייע תבואה ודעם אנדערין טאג פסח! ענפערט רש״י (אינה כשאר כל המנחות) די מנחת העומר איז ניט וויא אלע מנחות (שהיא באה מן השעורים) דיא מנחת העומר איז דיא ערשטע מנחה וואס קומט פון דיא נייע גערשטין, אונ דיא צווייא חלות זענען די ערשטע מנחה וואס קומט פון דיא נייע ווייץ: (יז) וממושבותיכם. זאגט רש״י (ולא מחוצה לארץ) די צווייא חלות זאל מען ניט בריינגען פון דיא נייע ווייץ וואס וואקסט אויסער ארץ ישראל, נאר פון דיא נייע ווייץ וואס וואקסט אין ארץ ישראל: ולחם תנופה. זאגט רש״י מען מיינט (לחם תרומה) ברוט וואס איז אפגעשיידט (המורם לשם גבוה) וואס איז אפגעשיידט גיווארין פון וועגין

שפתי חכמים

נסכים לכבש הוא עשרון אחד אפ״ה היא מנחת נסכים אלא שהיא כפולה: ה דק״ל דאי שבת ממש א״כ שבע שבתות לא יהיו חמשים יום אלא מ״ב יום: ו ר״ל כיון שאין מונין אלא מ״ט יום היאך מיושב מה שכתוב בקרא נ׳ יום ומתרץ דחמשים לאו אתספרו קאי אלא אהקרב׳ קאי ביום החמשים תקריבוהו ויחסר בי״ת כאלו אמר ביום החמשים תקריבוהו: ז ר״ל היא תחילה מן החטים ועומר תחלה מן השעורין:

פירוש לתורת אלהים

זיין דאס הייסט איין טאג מיט איין נאכט: (טז) עד ממחרת ביז נאך דעם מארגן פון דר זיבעטער וואך דס איז דר פופציגסטער טאג ביז דעמצמאל זאלט איר ציילן דס הייסט נײן אונ פערציג טעג אונ אין דעם פופציגסטען טאג והקרבתם זאלט איר מקריב זיין פון נייע תבואה א מנחה צו גאט: (יז) ממושבותיכם פון אייערע זיצונגען נאר פון ארץ ישראל תביאו זאלט איר ברענגען לחם ברוט פון תרומה תנופה עס זאל אויף גהובן ווערן פון גאט וועגען פון ברענגען איר ברענגען שתים צווייא ברוט זאלט איר ברענגען פון שני עשרונים צוויי צענטלן סולת עס זאל זיין ווייצען מעל חמץ עם זאל גבאקין ווערן פון גזייערט טייג בכורים פון נייע תבואה ליי זאלסטו זיי

ליקוטי יהודא

מיט יסורים פון גיהנם, אבער דר מענטש וואס הט פארברייננט זיין לעבין אויף די וועלט מיט תורה אונ מצות, גייט ער אוועק פרייליך פון די וועלט, ווייל ער ווייס ער גייט גלייך אין גן עדן, עס איז גאר ניט צו בארעכענען דעם גרויסען פערגעניגען פון גן עדן, דריבער הט הקב״ה געהייסען אלע יאהר זאל מען ציילין די טעג פון פסח ביז שבועות, צו גדיינקען אונזער שמחה וואס מיר האבין געהאט פסח ווייל מיר זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים איז דר עיקר שמחה נאר אוב מיר היטען די תורה וואס איז גיגעבין גיווארין שבועות:

מצות השם

(שו) ממושבותיכם תביאו וגו׳. דאס איז דיא מצוה אז נאך דעם אז מען ציילט אפ דיא זיבען וואכען דאס איז נײן אונ פערציג טאג זאל מען דעם פופציגסטען טאג דאס איז שבועות ברענגען צווייא ברוט זייא זאלען זיין פון חמץ גיבאקין אונ מען זאל מקריב זיין פאר גאט אונ דיא מצוה גייט אן אין בית המקדש:

עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה׃
יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת
כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ
עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ יט וַעֲשִׂיתֶם
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים׃

אונקלוס

(גְּרִיצָן) תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין
סֻלְתָּא יִהְוְיָן חֲמִיעַ יִתְאַפְיָן
בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ׃
יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא
שִׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִין בְּנֵי
שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד
וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן עֲלָתָא
קֳדָם יְיָ וּמִנְחַתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
יט וְתַעְבְּדוּן צְפִיר בַּר עִזֵּי
חַד לְחַטָּאתָא וּתְרֵין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא לְנִכְסַת

תו"א סלת תהיינה מנחות מה עז: והקרבתם על הלחם מנחות מה: יהיו עלה שם: ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת זבחים נה:

בעל הטורים

(יח) על הלחם. ב' במסו' והקרבתם על הלחם שבעת כבשים. כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ע"כ והקרבתם על הלחם שבעת כבשים כי אכילת המזבח מעין אכילת אדם כדאמרינן גבי נסכים מה אכילת אדם אכילה מרובה משתייה וכו':

בית יהודא

דיא מִצְוָה וָוס הקב"ה הָט גבּאטין (וְזוּ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה) דָס איז דיא זֶעלְבִּיגֶע מִנְחָה וָואס שְׁטֵייט פְרִיעֶר מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶען אַמִנְחָה פון דיא נַייעֶ וַוייץ: [בִּכּוּרִים]. זָאגְט רש"י (רִאשׁוֹנָה לְכָל הַמְּנָחוֹת) די צְוֵויי חַלּוֹת פון שָׁבוּעוֹת זֶענֶען די עֶרְשְׁטֶע מִנְחָה פון נַייעֶ תְּבוּאָה (וְאַף לְמִנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים) אֲפִילוּ די מִנְחָה פון אַסוֹטָה וָוס מֶען בְּרֶענְגְט פון גֶערְשְׁטִין מֶעהְל (לֹא תִקְרַב מִן הֶחָדָשׁ קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם), פון דֶעסְטְוֶועגִין זָאל מֶען די מִנְחָה נִיט בְּרֵיינְגֶען פון נַייעֶ גֶערְשְׁטִין אֵיידֶער מֶען בְּרֵיינְגְט די צְוֵוייא חַלּוֹת שָׁבוּעוֹת: (יח) [וְעַל הַלֶּחֶם]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (בִּגְלַל הַלֶּחֶם) די זִיבֶּען שֶׁעפְּסִין זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין וֶועגִין די חַלּוֹת (חוֹבָה לַלֶּחֶם) דיא קָרְבָּנוֹת גֶהֶערִין צוּא דיא צְוֵוייא חַלּוֹת פון שָׁבוּעוֹת: [וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (כְּמִשְׁפַּט מִנְחָה וּנְסָכִים הַמְּפוֹרָשִׁים בְּכָל בְּהֵמָה בְּפָרָשַׁת נְסָכִים) דיא מִנְחָה [וּמֶעהְל] וּנְסָכִים [וַויין] פון דיא קָרְבָּנוֹת זָאלִין זַיין וִויא די מִנְחָה אוּנ נְסָכִים וָואס מֶען דַארְף בְּרֵיינְגֶען צוּ אַלֶע בְּהֵמוֹת וָוס זֶענֶען קָרְבָּנוֹת וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי פָּרָשָׁה נְסָכִים [אִין דִי סִדְרָה פִּנְחָס] (שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר) צוּ אֵיין אָקְס דַארְף מֶען בְּרֵיינְגֶען דְרֵייא צֶעהְנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל (וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל) צוּ אֵיין אַיִל בְּרֵיינְגְט מֶען צְוֵוייא צֶעהֶנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל (וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ) צוּ אֵיין שֶׁעפְּס בְּרֵיינְגְט מֶען אֵיין צֶעהְנְטִיל אֵיפָה מֶעהְל (זוּ הִיא הַמִּנְחָה) דָאס אִיז דיא מִנְחָה (וְהַנְּסָכִים) דָס גִיסוּנְג וַויין (חֲצִי הַהִין לַפָּר) צוּ אֵיין אָקְס גִיסְט מֶען אַהַאלְבִּין הִין וַויין (וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל) צוּא אֵיין אַיִל גִיסְט מֶען אַדְרִיטְטִיל הִין וַויין (וּרְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ) צוּ אֵיין שֶׁעפְּס גִיסְט מֶען אַפֶערְטִיל הִין וַויין וְהִין אִיז אַמָאס פון צְוֶועלְף קְוָוארְט]: (יט) [וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים]. זָאגְט רש"י (יָכוֹל שִׁבְעַת כְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים כָּאן) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען די זִיבֶּען שֶׁעפְּסִין אוּנ דֶער שְׂעִיר וָוס אִיז גֶעזָאגְט אִין דִיא פְּסוּקִים (הֵם שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים) זֶענֶען די זֶעלְבִּיגֶע זִיבֶּען שֶׁעפְּסִין אוּנ דֶר שָׂעִיר וָואס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר בַּמִּדְבָּר [סִדְרָה פִּנְחָס] (כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ אֵצֶל פָּרִים וְאֵילִים אֵינָן הֵם) אַז דוּ וֶועסְט קוּמֶען צוּ דִי פָּרִים אוּנ דִיא

רש"י

ח וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה: בבורים. ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים ט לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם: (יח) על הלחם. בגלל הלחם חובה י ללחם: ומנחתם ונסכיהם. כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת נסכים (במדבר טו) ג' עשרונים לפר וב' עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנח'. והנסכי' חצי ההין לפר ושליש' ההין לאיל ורביעי' ההין לכבש: (יט) ועשיתם שעיר עזים. (ת"כ מנחות מה) יכול ז' כבשים והשעיר האמורים כאן הם ז' הכבשים והשעיר האמורים בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל פרים ואילים

שפתי חכמים

ח פי' אין התנופה הזאת מאותה התנופה שאמר מוליך ומביא וכו' כי אותה תנופה היא אחר ההבאה וזאת התנופה היא קודם ההבאה הלכך ע"כ צריך לומר תנופה דהכא מלשון הרמה והפרשה המורמות לשם גבוה: ט לא ראשונה לבכורים אלא היא עצמה היא בכורים להיות ראשונה לכל המנחות דאל"כ בכורים ל"ל דהא לעיל כתיב והקרבתם מנחה חדשה לה' שמביא מנחה מן החדש אלא להכי כתיב בכורי' לי' בכור כדי שתהא היא ראשונה לכל המנחות וכו' כלומר שאף מנחת קנאות שהיא מן השעורים אינה באה אלא אחר המנחה הזאת ואע"פ שמנחת הקנאות אינה באה מן החטים: י ולא חובת היום שאם לא הביא הלחם אינו מביא כבשים כו'. ואמר בגלל הלחם כי לא יתכן להיות כמשמעו עליו ממש אלא על פי' בגלל שמצינו שעל משמש במקום למ"ד המשמשת במקום בגלל. (נח"י) הרא"ם האריך לבאר כוונת

פירוש לתורת אלהים

בְּרֶענְגֶן פון גָאט וֶועגֶן: (יח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין פון וֶועגֶן דֶעם בְּרוֹט שִׁבְעַת זִיבֶּן שָׁאף וָוס אִיטְלִיכֶס שָׁאף אִיז אַלְט אַיָאר וּפַר בֶּן בָּקָר אוּנ אֵיינְגֶע רִינְד אוּנ צְוֵויי ווִידֶר זָאלֶען זֵיי זַיין אַקָּרְבָּן עוֹלָה צוּ גָאט וּמִנְחָתָם אוּנ זֵייעֶר מִנְחָה אוּנ זֵייעֶרֶע נְסָכִים אִשֵּׁה אַפַּייעֶר אָפְּפֶער אַגֶעשְׁמַאקֶן רֵיחַ צוּ גָאט: (יט) וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט מַאכֶן אַצִיקֶעלֶע פַאר אַקָּרְבָּן חַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים אוּנ צְוֵויי שֶׁעפְּסֶן וָוס אִיטְלִיכֶס אִיז אַלְט

כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן | אֹתָם עַל לֶחֶם
הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־
שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה
לַכֹּהֵן׃ כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם | הַיּוֹם
הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃
כב וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם

אונקלוס

קוּדְשַׁיָּא: כ וִירִים כַּהֲנָא
יָתְהוֹן עַל לְחֵם בִּכּוּרַיָּא
אֲרָמוּתָא קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין
אִמְּרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם
יְיָ לְכַהֲנָא: כא וּתְעָרְעוּן
בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין מְעָרַע
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל
עֲבִידַת פָּלְחָן לָא
תַעְבְּדוּן קְיָם עָלַם בְּכָל
מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן:
כב וּבְמֶחְצַדְכוֹן יָת חֲצָדָא

תו"א והניף הכהן אתם מנחות סב: על שני כבשים מנחות מה מו סב: קדש יהיו ערכין כט: וקראתם חגיגה יז: ובקצרכם שם חולין קלא קלה:

רשב"ם (כב) ובקצרכם. ממחרת הפסח לאחר הקרבת העומר:

רש"י

אינן הם כ אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין: (כ) והניף הכהן אותם תנופה. (מנחות סב) מלמד שטעונין תנופה מחיים ל יכול כולם ת"ל על שני כבשים: קדש יהיו. לפי ששלמי יחיד קדשים קלים הוזקק לומר בשלמי צבור מ שהם קדשי קדשים: (כב) ובקצרכם. חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורי' וחג מכאן ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו

בית יהודא

אילים וועסטו זעהן עס זענען ניט די זעלביגע (אָמוֹר מֵעַתָּה) וועסטו איצט זאָגין (אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן) די קָרְבָּנוֹת וואָס דאָ שטייען זענען בעזונדער אונ די קָרְבָּנוֹת וואָס שטייען אין סֵדְרָה פִּנְחָס זענען בזונדער (אֵלּוּ קָרְבוּ בִּגְלַל הַלֶּחֶם) די קָרְבָּנוֹת וואָס דאָ שטייען האָט מען מַקְרִיב געווען וועגין דיא צוויי חַלּוֹת (וְאֵלּוּ לְמוּסָפִין) אונ די קָרְבָּנוֹת וואָס שטייען אין סֵדְרָה פִּנְחָס זענען מוּסָפִין: (כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אוֹתָם תְּנוּפָה. זאָגט רש"י (מְלַמֵּד) דר פָּסוּק לערונט אונז (שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה מֵחַיִּים) די קָרְבָּנוֹת דארף מען אויפהייבין ווען זיי לעבין (יָכוֹל כּוּלָם) איך וואָלט מיינען אַלע קָרְבָּנוֹת פון שְׁבוּעוֹת דארף מען אויפהייבין ווען זיי לעבין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאָגט דר פָּסוּק (עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים) נאָר דיא צוויי שעפסין דארף מען אויפהייבין: וקודש יהיו. זייא זאָלין זיין הייליג, זאָגט רש"י (לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי יָחִיד קָדָשִׁים קַלִּים) ווייל דיא שְׁלָמִים וואָס איינצעלנע מענטשן ברייננען זענען גרינגע קָדָשִׁים (הוּזְקַק לוֹמַר בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר) מוז דער פָּסוּק זאָגין דיא שְׁלָמִים וואָס ווערט געברייננט פר אַלע יודינס ווענען (שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים) זיי זענען גאַנץ הייליגע: (כב) וּבְקוּצְרְכֶם. זאָגט רש"י (חָזַר וְשָׁנָה) די תּוֹרָה האָט נאָך אַמאָל געשטעלט דיא דינים פון פֵּאָה אונ לֶקֶט (לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם בִּשְׁנֵי לָאוִין) דער מענטש וואָס וועט ניט געבין פון זיין פעלד פֵּאָה אונ לֶקֶט וועט דיא זינד זיינע זיין טאָפּיל דם הייסט ער וועט עובר זיין אויף צוויי לאוין (אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף) רבי אבדימי ברבי יוסף האָט געזאָגט (מָה רָאָה הַכָּתוּב לִיתְּנָם בְּאֶמְצַע הָרְגָלִים) פאַר וואָס האָט הקב"ה געשריבין דעם דין פון לֶקֶט אונ פֵּאָה אין מיטען צווישען די יָמִים טוֹבִים (פֶּסַח וַעֲצֶרֶת מִכָּאן) פאַר ובקוצרכם שטייט פֶּסַח אונ שְׁבוּעוֹת (וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן) נאָך ובקוצרכם שטייט ראש השנה יום כפור סוכות (לְלַמֶּדְךָ) צו לערנען דיר (שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה לֶעָנִי כָּרָאוּי) דער מענטש וואָס גיט צום אָרעם מאַן לֶקֶט

שפתי חכמים

הרב וכו' שאם לא הביא לחם אינו מביא כבשים והביא לראיה דברי הת"כ ואשתמיטתיה הא דאמרינן במנחו' דף מ"ה במשנ' ויותר מבואר בסוגי' והכי אמרינן התם בדברי ר"ע: כ פי' אע"פ שמספר הכבשים והשעיר שבזאת הפרשה הם כמספר אותן שבפרשת פנחס מ"מ מספר פרים ואילים שבזאת הפ' אינן מכוונו' עם פר ואיל שבפ' פנחס דכאן כתיב פר בן בקר א' ואילים שנים ובפ' פנחס כתיב פרים בני בקר שנים ואיל א': ל דילפינן ג"ש דאותם אותם כתיב הכא והניף הכהן אותם ולהלן בפרש' מצורע כתיב והניף אותם תנופה מה להלן מחיים שהרי כתיב אחריו ושחט אף כאן מחיים. והרא"ם פירש מדכתיב בשלמי יחיד את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בנ"י מזבחי שלמיה' דמשמע ל' רבים והל"ל בל' יחיד כיון דבשלמי יחיד מיירי לימד על שלמי צבור שטעונים תנופה א"כ והניף אותם תנופה לפני ה' דכתיב הכא ל"ל אלא ללמד שתנופת שלמי צבור תנופת' מחיים והוא בפרק כל המנחות: מ דאל"כ קדש יהיו ל"ל דלא גריעי שלמי צבור משלמי יחיד

פירוש לתורת אלהים

אַיָאר לִזְבֹּחַ צו אשעבטונג פאַר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים: (כ) וְהֵנִיף אונ דער כהן זאָל זיי אויף הייבן עַל לֶחֶם מיט דעם ברוט פון בכורים לִפְנֵי יְיָ פר גאָט עַל שְׁנֵי מיט די צוויי שעפסן זאָל ער אויף הייבן אָבער די זיבען שעפסן באַדארף מען ניט אויף הייבן קודש זייא זאָלן זיין הייליג צו גאָט לַכֹּהֵן אונ דיא צוויי ברוט געהערן צום כהן: (כא) וּקְרָאתֶם אונ איר זאָלט רופן אין דעם לומערקייט פון דעם טאָג מִקְרָא קודש ארופינג פון הייליקייט זאָל ער זיין צו איך דם מיינט מען דעם יום טוב שְׁבוּעוֹת כָּל מְלֶאכֶת קיין שום מְלָאכָה פון ארבייט זאָלט איר ניט טאָן: (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אונ אז איר וועט שניידען דעם שניט פון אייער לאַנד לא

מצות השם

(שח שש) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם וגו'. דאָס איז דיא מִצְוָה אַז אום שבועות זאָל מען רוהען אונ מען זאָל ניט טאָן קיין מְלָאכָה פון האַנד ווערק אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין יעדער צייט בייא זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ
וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ
חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה
מִקְרָא־קֹדֶשׁ: כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה:
ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה

אונקלוס

דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פָּאתָא דְחַקְלָךְ בְּמֶחֱצְדָךְ וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: כג וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: כד מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן נְיָחָא דּוּכְרַן יַבָּבָא מְעָרַע קַדִּישׁ: כה כָּל עֲבִידַת פָּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: כו וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: כז בְּרַם בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה

רשב"ם

(כד) זכרון תרועה. ע"י התרועה תזכרו למקום כדכתיב והרעותם בחצוצרות וגו' ונזכרתם וגו': (כז) אך בעשור וגו'. בשאר ימים טובים ומותרה

תו"א לא תכלה פאת מכות טז חולין קלא: שדך שם קלה: בקצרך שם קלו: ולקט קצירך שם קלא: תעזב ב"ק לד תמורה ו: בחדש השביעי באחד לחדש מגילה ל: שבתון זכרון תרועה ר"ה יא כו כח כט לב לד: כל מלאכת עבודה לא תעשו ר"ה כח: אך בעשור יומא עה פו סוטה מ שבועות יג כריתות ז ס' הזוהר פ' תלוה:

בעל הטורים

(כד) שבתון זכרון תרועה. שבשבת אין תוקעין שאין תקיעת שופר דוחה שבת ואין בו אלא זכרון תרועה אבל במקדש תוקעין. תקעו שופר בליון ר"ת שבת שבליון תוקעין אפי' בשבת: זכרון. ג' במסורה דין ואידך אין זכרון לראשונים ואידך אין זכרון לחכם עם הכסיל כנגד ג' ספרים שנפתחים בר"ה ע"כ בשנים כתיב אין זכרון דהיינו לצדיקי' ורשעים שאין צריכים זכרון יותר אלא אלו נחתמין מיד לחיים ואלו למיתה והיינו אין זכרון לחכם וגם בפסוק השני כתיב אין זכרון שהוא כנגד הרשעים אבל בפסוק השלישי כתיב זכרון שהוא כנגד הבינונים שתלוין ועומדין וצריך להזכירם עוד ביוה"כ: (כז) אך בעשור לחודש. אך מיעוטא הוא שמכפר לשבים ואינו מכפר לשאינן שבים. וחמשה עינויים הם אכילה

בית יהודא

שכחה פאה ווי דער דין איז (מעלין עליו) רעכענט מען אויף אים (כאלו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו לתוכו) גלייך ווי ער וואלט געבאהט דעם בית המקדש אונ וואלט אין אים מקריב געוועזן קרבנות: (תעזוב). דו זאלסט פארלאזן (הנח לפניהם והם ילקטו) לאז ליגען אין פעלד די לקט שכחה פאה פר די ארעמע לייט אונ זייא וועלין קומען אונ נעמען (ואין לך לסייע לאחד מהם) אונ דער בעל הבית טאר ניט העלפין צו איין ארעם מאן קלויבין פון פעלד: (ואני ה' אלהיכם). איך בין אייער גאט (נאמן לשלם שכר) איך בין בעגלויבט צו צאהלין שכר צו די מענטשין וואס טוען מייגע מצות: (כד) (זכרון תרועה). (זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות) אין דעם טאג זאלט איר זאגין פסוקים זכרונות שופרות (לזכור לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו איל) איך זאל צו אייך געדיינקען די עקדה פון יצחק ווס מען האט מקריב געוועזן פון זיינטוועגען אאיל: (כה) (והקרבתם אשה). איר זאלט מקריב זיין קרבנות (המוספין האמורין בחומש הפקודים) די קרבנות מוספין ווס שטייט אין ספר במדבר אין דיא סדרה פנחס: (כז) (אך). האט רש"י צו וואס שטייט דער ווארט

רש"י

כאלו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו: תעזב. (פאה פ"ד) הנח לפניה' והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר: (כד) זכרון תרוע'. (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות ב לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל: (כה) והקרבתם אשה. המוספי' האמורים בחומש הפקודים: (כז) אך. כל אכין ורקין

שפתי חכמים

שהם קודש אלא לומר שהם קדשי קדשים: נ פי' דק"ל למה לא נא'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כז) אך בעשור לחודש. מהו אך לפי שכל שאר ימים טובים נקראי'

פירוש לתורת אלהים

תכלה די תבואה פון דעם עק פעלד זאלט איר ניט אפ שניידען ולקט קצירך די תבואה ווס פאלט אראפ בשעת שניידען לא תלקט זאלסטו ניט אויף קלויבען לעני ולגר נאר דו זאלסט עס לאזען צום ארום מאן אונ צום גר זיי זאלן עס אויף קלויבען אני ה' איך בין גאט אייער גאט איך בין בגלייבט צו באצאלען שכר: (כד) דבר דו משה רייד צו דיא קינדער ישראל לאמר אזו צו זאגן בחודש השביעי אין דעם זיבעטן חודש מיינט מען תשרי באחד לחודש אין איין טאג אין חודש יהיה לכם זאל זיין צו אייך ארוואונג. דאס איז ראש השנה זכרון תרועה איין גדעכעניש פון שאלונג איר זאלט זאגן פסוקים פון זכרונות אונ פון שופרות מקרא קודש איר זאלט מאכן דעם טאג יום טוב: (כה) כל מלאכת אלע מלאכות פון ארבט זאלט איר ניט טאן והקרבתם אונ

מצות השם

(שי שיא) בחודש השביעי באחד לחודש וגו'. אין דעם זיבעטען חודש מיינט מען תשרי אין איין טאג אין דעם חודש זאל זיין צוא אייך ארופונג פון הייליקייט: (שיב) והקרבתם אשה לה'. די מצוה איז אום ראש השנה זאל מען

מקריב

יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־

הָדֵין יוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא הוּא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: כח וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן: כט אֲרֵי כָל אֱנָשָׁא דִי לָא מִתְעַנֵּי בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמַּהּ: ל וְכָל אֱנָשׁ דִי תַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵד יָת

תו"א יום הכפורים הוא שבועות יג חולין קלא: ועניתם את יומא פא: וכל מלאכה לא תעשו שם: כי כל הנפש אשר לא תעונה שם יבמות מ: וכל הנפש אשר תעשה יומא פא: והאבדתי את יומא פד:

בעל הטורים

ושתיה ורחילה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. כנגד ה"פ נפש דכתיבי בפרשה וכנגד ה' שמות שיש לנפש וה' טבילות לכ"ג:

רשב"ם

מלאכת אוכל נפש ונאסרה מלאכת עבודה. אבל יוה"כ שהוא יום עינוי כל מלאכה אסורה כשבת: והקרבתם אשה. כדכתיב באחרי מות ובפינחס:

רש"י

שבתורה מיעוטין מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים: (ל) והאבדתי. לפי שהוא אומר כרת בכ"מ ואיני יודע מה הוא כשהוא אומר והאבדתי למד על הכרת שאינו אלא

בית יהודא

אַךְ, ענטפערט רש"י (כָּל אַכִּין וְרַקִּין שֶׁבַּתּוֹרָה מִעוּטִין הֵן) וואו עס שטייט אין די תּוֹרָה דער וואָרט אַךְ אָדער דער וואָרט רַק קומט דם ווייניגער צו מאכין פון ווי עס שטייט אין פָּסוּק, דא לערונט אויך דער וואָרט אַךְ ווייניגער צו מאכן (מְכַפֵּר הוּא לַשָּׁבִים) יוֹם כִּפּוּר איז נאר מְכַפֵּר צו די מענטשין וואס טוען תְּשׁוּבָה (וְאֵינוֹ מְכַפֵּר עַל שֶׁאֵינָם שָׁבִים) אָבער די מענטשין וואס טוהען ניט תְּשׁוּבָה יוֹם כִּפּוּר, אויף זייא איז יוֹם כִּפּוּר ניט מְכַפֵּר: (ל) וְהַאֲבַדְתִּי. זאגט רש"י (לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר כָּרֵת בְּכָל מָקוֹם) ווייל אויף אַלע נאוף פילן עֲבֵירוֹת שטייט ביי זיי עס קומט כָּרֵת (וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא) אונ איך ווייס ניט וואס איז כָּרֵת (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְהַאֲבַדְתִּי) אַז דא שטייט אין פָּסוּק וְהַאֲבַדְתִּי איך וועל מאכן דער מענטש זאל פארלארן ווערן פון דר וועלט (לָמַד עַל הַכָּרֵת שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אֲבַדּוֹן) דם לערונט אונז וואו עס שטייט דער וואָרט כָּרֵת מיינט מען דער מענטש

דעת זקנים מבעלי התוספות

מקרא קדש לאכול ולשתות ולהתענג וזה אסור בכל אלו לכך כתיב אך לו' שאינו נקרא מקרא קדש אלא לכבד היום להקריב קרבן ולאסרו במלאכה אך ועניתם את נפשותיכם בו כי יום כפורים הוא:

שפתי חכמים

יום תרועה כמו בפ' פנחס וע"ז פירש זכרון פסוקי וכו' ותו קשה ליה למה מזכיר פסוקי שופרות בשלמא פסוקי מלכיות שאומרים אותן משום דהקב"ה דן בר"ה כל העולם כמלך אלא פסוקי שופרות למה אומרי'

פירוש לתורת אלהים

איר זאלט מַקְרִיב זיין אַ פייער אָפְּפֶער צו גאָט: (כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר אין דעם צענטן טאָג אין דעם זיבעטן חוֹדֶשׁ יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא איז דער טאָג יום כפור מִקְרָא קוֹדֶשׁ זאל צו אייך זיין ארופונג פון הייליקייט [ע' רש"י]. וְעִנִּיתֶם אונ איר זאלט אום יום כפור פייניגן אייערע לייבער איר זאלט פאסטן אונ נאך ענויים (עיין מסכת יומא פרק ח) וְהִקְרַבְתֶּם אונ איר זאלט מַקְרִיב זיין אַ פייער אָפְּפֶער צו גאָט: (כח) וְכָל מְלָאכָה קיין שום מְלָאכָה זאלט איר ניט טאָן בְּעֶצֶם אין לויטערקייט פון דעם טאָג יום כפור כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא ווארום דער טאָג איז יום כפור לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם צו פר געבן אויף אייערע עֲבֵירוֹת לִפְנֵי יְיָ פר גאָט אייער גאָט: (כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ ווארום איטליכר מענטש וואס וועט ניט ווערן גפייניגט בְּעֶצֶם אין דעם טאָג וְנִכְרְתָה וועט דער מענטש פאר שניטן ווערן פון איר פאָלק: (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אונ איטליכר מענטש וואס ער וועט טאָן אַ מְלָאכָה בְּעֶצֶם אין דעם טאָג וְהַאֲבַדְתִּי

מצות השם

מַקְרִיב זיין אַ קָרְבָּן מוּסָף אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

(שיב שיד) וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם. דם איז די מִצְוָה אַז אום יום כפור זאל מען פאסטן אונ מען טאָר ניט עסן אונ ניט טרינקן אונ דר מענטש וואס ער וועט עסן אָדער טרינקן אום יום כפור וועט ווערן פר שניטן פון דר וועלט אונ אונזערי הייליגע חֲכָמִים האָבן גאַסרת אַז מען טאָר זיך ניט וואשן אָדער שמירן אָדער

אָן טאָן דיא שיך אום יום כפור אונ דער חִיוּב איז אַז מען זאל פאסטן פון איין פר נאכט ביז צו דר אַנדערי נאכט אונ דר וואס איז מַרְבֶּה בִּסְעוּדָה דם הייסט וואס ער עסט עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר האט ער איין מִצְוָה גלייך ער וואלט גפאסט צוויי טעג אונ די מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער אָרט ביי זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

(שטו) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. די מִצְוָה איז מען זאל מַקְרִיב זיין אַ קָרְבָּן מוּסָף אום יום כפור אונ די מִצְוָה גייט אָן אין ביהמ"ק:

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ לא כָּל־
מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃
לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ
בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ
שַׁבַּתְּכֶם׃ פ ששי לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת
שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה׃ לה בַּיּוֹם

אונקלוס

אֲנָשָׁא הַהִיא מִגּוֹ עַמַּהּ׃
לא כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן
קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל
מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ לב שְׁבַת
שַׁבָּתָא הוּא לְכוֹן וּתְעַנּוּן
יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּתִשְׁעָה
לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא
עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נְיָחֲכוֹן׃
לג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ לד מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בַּחֲמִשָּׁא
עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא
דִּמְטַלַּיָּא שִׁבְעַת יוֹמִין
קֳדָם יְיָ׃ לה בְּיוֹמָא

תולדות אהרן

שבת שבתון שם פו : ועניתם את נפשותיכם ברכות ה נסחים סח יומא פא ראש השנה ט : תבבתו יומא פא : בחמשה עשר סוכה כז כח : חג הסוכות שם ט ביצה ל : ביום הראשון פסחים ה חגיגה יח :

רש"י

אבדון : (לא) כל מלאכה וגו'. לעבור עליו בלאוין הרבה:

בית יהודא

וועט פארשניטען אונ פארלארין ווערן פון דער וועלט : (לא) [כל מלאכה וגו'] . זאגט רש"י דריבער שטייט דריי מאל מען זאל ניט טאן אמלאכה יום כפור (לעבור עליו בלאוין הרבה) אוב ער וועט טאן אמלאכה יום כפור וועט ער עובר

פירוש לתורת אלהים

וועל איך מאכן פר לירן דעם מענטש מקרב עמה פון צווישן איר פאלק : (לא) כל מלאכה קיין שום מלאכה לא תעשו זאלט איר ניט טאן דאס זאל זיין צו אייך חוקת עולם אחוק אוף אייביג לדורותיכם צו אייערע דור דורות בכל מושבותיכם אין אלע אייערע וואונונגען : (לב) שבת רואונג שבתון גאנץ רואונג הוא ער לכם צו אייך בתשעה ניין טאג אין חודש תשרי אוף דער נאכט ווס גהער צום צענטן טאג זאל זיך אן הייבן דם רואונג מערב פון איין נאכט ביז דר אנדרר נאכט אמעת לעת תשבתו זאלט איר רוען אייער רואונג : (לד) דבר רייד צו די קינדר ישראל לאמר אזו צו זאגן בחמשה עשר אין פופצן טאג אין דעם זעלבין חודש חג הסוכות זאל זיין צו אייך איום טוב פון סוכות פון גאטס וועגן : (לה) ביום הראשון אין דעם ערשטן טאג סוכות איז מקרא קודש ארופונג פון היליקייט כל

ליקוטי יוסף

(לב) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש וגו' . דיא גמרא פרעגט פאסט מען דען דעם ניינטן טאג מען פאסט דאך דעם צעהנטן טאג , זאגט די גמרא דר וום עסט דעם ניינטן טאג [ערב יום כפור] אונ ער פאסט יום כפור איז ביא הקב"ה גלייך ווי ער וואלט געפאסט ביידע טעג ערב יום כפור אונ יום כפור , דארפין מיר פארשטיין ווי אזו קען מען רעכענען דאס עסין גלייך וויא געפאסט , נאר דער ענין איז למשל איינער [שמואל] איז שולדיג גיוועזן פיל געלט צו איינעם [משה] , אמאהל פלוצלונג פרייטאג פארין נאכט איז משה געקומען צו פארין צו שמואל וועגין זיין חוב , שמואל מיט זיין ווייב אונ קינדר האבין צוגענומען משה'ן מיט אפריילין פנים , אונ ווייל עס איז גיוועזן נאנט צו שבת הט משה גאר ניט גירעט מיט שמואל וועגין זיין חוב , נאר עס איז גיווארין שבת מען האט גיגעסין געטרונקען אלע זענען גיוועזן פריילין , משה איז גיוועזן פריילין ווייל ער הט גערעכונט אז שמואל מיט זיין ווייב אונ קינדער פרייען זיך אזו שטארק מיט אים געווים האט שמואל געלט צו בצאהלין דעם חוב , שמואל מיט זיין ווייב אונ קינדר ווס זיי האבין געוואסט אז זייא האבין קיין געלט צו באצאהלין דעם חוב אונ מארגין זונטאג וועט משה מאנין זיין חוב אונ זייא האבין אים ניט צו געבין , וויא פארשעמט וועלין זיי בלייבין פר אים אונ ער וועט זיך איבערדערין אוף זיי אינ וועט זיי פרעגין אז איר הט געוואסט אז איר הט מיר ניט צו צאהלין דעם חוב ווס זענט איר גימאכט שבת אזו פריילין גיוועזן , אונ זייא האבין זיך דערמאנט ווי זייא וועלין מא גין זונטאג ווייגען פאר משה ער זאל זיי ווארטין דעם חוב ער זאל זיי דערווייל קיין שלעכטס טאן מיט דעם וועקסיל ,

מצות השם

(שטז שיז) כל מלאכה לא תעשו . דאס איז דיא מצוה אז מען זאל רוען אום יום כפור אונ מען זאל ניט טאן קיין שום מלאכה אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדער ארט ביי זכרים אונ נקבות :

(שיח שיט) ביום הראשון מקרא קודש . דס איז דיא מצוה אז די ערשטי צוויי טאג פון סוכות מוז מען רוען אונ מען טאר קיין שום האנד ארבייט ניט טאן אונ די מצוה גייט אן אוף יעדער ארט ביי זכרים אונ נקבות :

הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לו שִׁבְעַת יָמִים
תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם
אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־

קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל
עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:
לו שִׁבְעָא יוֹמִין תְּקָרְבוּן
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
תְּמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי
לְכוֹן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ כְּנִישׁ תְּהוֹן כָּל

תולדות אהרן

כל מלאכת עבודה לא תעשו שם:

רש"י

או להזהיר על מלאכת לילה ם כמלאכת יום: (לה) מקרא קדש. [ביוה"כ] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ע ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה: (לו) עצרת היא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנן להפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם: כל מלאכת עבודה. אפי' מלאכה שהיא עבודה לכם שאם

בית יהודא

זיין אויף פיל לאוין (או לְהַזְהִיר עַל מְלֶאכֶת לַיְלָה כִּמְלֶאכֶת יוֹם) אָדער דער פָּסוּק קומט זאגין אַז מען טוהט אַמְלָאכָה יוֹם כִּפּוּר בַּיי נאכט קומט כָּרֵת אַזוֹ ווי עס קומט כָּרֵת אַז מען טוהט אַמְלָאכָה יוֹם כִּפּוּר בַּיי טאג: (כז) וּמִקְרָא קֹדֶשׁ. זאגט רש"י מען מיינט (קַדְּשֵׁהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה) זאלסט הייליגען דעם טאג יום כפור מיט ריינע שיינע קליידער אונ מיט דאווענען די תְּפִלּוֹת פון יום כפור (וּבִשְׁאַר יָמִים טוֹבִים) אַנדערע יָמִים טוֹבִים הייליגט מען (בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבִכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה) מיט גוט עסין מיט גוט טרינקען מיט ריינע קליידער אונ מיט דיא תְּפִלּוֹת פון יום טוב: (לו) עֲצֶרֶת הִיא. דער טאג איז אַאויפהאלטונג, הקב"ה זאגט צוא דיא יודין (עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי) איך האב אייך אויפגעהאלטין בייא מיר (כְּמֶלֶךְ שֶׁזִּימֵן אֶת בָּנָיו לִסְעוּדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים) אַזוֹ ווי אַמֶלֶךְ וואס האט פארבעטין זייני קינדער צוא אַסְעוּדָה אויף עטליכע טעג (כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּן לְהִפָּטֵר) ווי עס איז געקומען די צייט זיי זאלין אַוועק גיין פון מֶלֶךְ [די טעג פון די סְעוּדוֹת האבין זיך גיענדיגט (אָמַר) הָט דר מֶלֶךְ געזאגט (בָּנַי) מיינע קינדער (בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם) איך בעט פון אייך (עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד) פארהאלט אייך מיט מיר נאך איין טאג (קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם) עס איז מיר שווער צוּ דערטראגין אייער אפשיידין זיך פון מיר *): [כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה]. זאגט רש"י (אֲפִילוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לָכֶם) אֲפִילוּ

שפתי חכמים

אותן ומתרץ לזכור לכם כו': ם וא"ת למה אצטריך להכי מה"ת למעט לילה וי"ל ה"א הואיל וכתיב בעלם היום דמשמע בעלומו של יום דוקא כמו בעלם היום הזה בא נח. בעלם היום הזה נימול אברהם דהוה דוקא בעלומו של יום אף אשר תעשה כל מלאכה בעלם היום הזה הוא דוקא בעלומו של יום לכך אצטריך כל מלאכה. רא"ס. א"נ הואיל ובעלם היום ממעט תוספת יו"כ מה שמוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביליאתו שאינו בכרת אם עושה בהם מלאכה ה"א דממעט לילה נמי ממלאכה לכך אצטריך רבויא: ע והא דמהפך רש"י הקרא דמקרא קדש דהיה לו

פירוש לתורת אלהים

מְלֶאכֶת אַלֶע מְלָאכוֹת פון ארבעט זאלט איר ניט טאן: (לו) שִׁבְעַת יָמִים די זיבען טאג סוכות זאלט איר מַקְרִיב זיין אַפייער אָפּפער צו גאט בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אין אכטען טאג זאלט איר אויך מאכען יום טוב וְהִקְרַבְתֶּם אונ איר זאלט מַקְרִיב זיין אַפייער אָפּפער צו גאט עֲצֶרֶת הִיא דס איז איין אויפהאלטונג (עיין רש"י) כָּל מְלֶאכֶת אַלֶע

ליקוטי יוסף

ווי פארשטייען מיר איז דיא שַׁבְּתדיגע שִׂמְחָה פון שְׁמוּאֵל מיט זיין ווייב אונ קינדער האבין זיך געפרייט מיט מֹשֶׁה גיוועזן אַאֱמֶת שִׂמְחָה? געווים ניין, אויסווייניג הט מען זיך געפרייט אין הארצין איז גיוועזן טרויער, זיי האבין פארקערט געטראכט הַלְוַאי וואלט היינט ניט גיוועזן שַׁבָּת וואלט מען שוין היינט געוויינט פר מֹשֶׁה ער זאל אונז ווארטין אדער שיינקען דעם חוב, וואס טויג אונז היינטיגע פרייד אז מען וועט מארגין דארפין וויינען. דס זעלביגע איז מיט די שִׂמְחָה פון ערב יום כפור, אז מען וויים מען איז פיל שולדיג צו הקב"ה, אונ מען הט ניט צו בצאהלין אונ מארגין יום כפור נאך באלד בייא נאכט צו כָּל נִדְרֵי וועט מען דארפין וויינען פאר הקב"ה ער זאל ווארטין אדער שיינקען דעם חוב, אונ אוב ח"ו ניט, איז ער אומגליקליך מיט זיין ווייב אונ קינדער, אז דר מענטש וועט דס טראכטין ערב יום כפור בייא זיין עסין, וועט ער עפעס האבין אשִׂמְחָה מיט זיין עסין ודיא קרעפליך? געווים ניין, איז דען אזו אעסין ניט ערגער ווי געפאסט, ער וואלט וועלין שוין היינט ערב יום כפור פאסטין אונ וויינען אונ ניט ווארטין אויף מארגין, דריבר זאגט די גמרא דר וואס עסט ערב יום כפור ער זאל האבין כח צו פאסטין יום כפור, איז דס עסין גלייך ווי געפאסט, ווייל ער געדיינקט ביי דעם עסין דעם יום כפור:

מצות השם

(שכ) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אַז אַלֵי זיבען טאג פון סוכות מוז מען מַקְרִיב זיין יעדין טאג איין קָרְבָּן מוסף אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

(שכא שכב) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וגו'. דאס איז די מִצְוָה אַז מען זאל רוען אום שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אונ מען טאר קיין שום האנד ווערק ניט טאן אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין יעדר צייט:

(שכג) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דיא מִצְוָה איז מען זאל מאכען אַקָרְבָּן מוסף אום שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין ביהמ"ק:

ולקחתם

*) הערה אונ אייער אפשיידין זיך איינער פון אנדערין איז מיר אויך שלעכט, וויא דער פסוק זאגט מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, וויא גוט אונ וויא זיס איז אז ברידער זיצען צוזאמען, דאס זעלביגע איז גיוועזן ביי יידין ווען זיי זענען געקומען אויף יום טוב אין ירושלים מיט גרויס ליבשאפט צו הקב"ה פאר אלעם גוטען וואס ער האט זיי גיגעבין אונ דאס מערסטע שמחה איז גוועזן אין דעם יום טוב סוכות, ווייל אין די צייט האט יעדער יוד געהאט פאר זאמלטע שפייכלער מיט אלע מינים תבואות אונ פירות אונ וויין, ווי דער יום טוב ווערט גערופין חג האסיף [דער יום טוב פון פארזאמלונג] אונ ביי אלע יודין איז גיוועזן אגרויסע ליבשאפט איינער צום אנדערין [עיין רש"י מקץ ע"פ יפות מראה], דריבער האט הקב"ה גיגעבין צום יום טוב סוכות נאך אטאג יום טוב „שמיני עצרת" אונ ער האט גיזאגט קשה עלי פרידתכם, עס איז מיר אשאד וואס איר שיידט אייך אפ פון מיר אונ וואס איר שיידט אייך אפ איינער פון אנדערין אויף אגאנצין האלבין יאהר ביז פסח:

מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לז אֵלֶּה
מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה
לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים
דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ לח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת
יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד
כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה׃ לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה

אונקלוס

עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן׃
לז אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַּייָ דִּי
תְּעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי
קַדִּישׁ לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא
נִכְסַת קוּדְשִׁין וְנִסּוּכִין
פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ׃ לח בַּר
מִשַּׁבַּיָּא דַייָ וּבַר מִמַּתְּנָתֵיכוֹן
וּבַר כָּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר כָּל
נִדְבָתֵיכוֹן דִּי תִתְּנוּן קֳדָם
יְיָ׃ לט בְּרַם בַּחֲמִשָּׂא

תולדות אהרן

עלה ומנחה מנחות מד : זבח ונסכים שם בכורות: יז תמורה יד : מלבד שבתות ה׳ שם : בחמשה עשר יום לחודש ר״ה ז :

רשב״ם

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי. אע״פ שראש השנה ויום הכפורים באים לזכרון לכפרה אבל סוכות בא לשמחה ולהודאה על שמילא:

בית יהודא

אַזוֹ אֵיין אַרְבֵּיט וָוס אִיר דַארְפְט זִיא גֵייטִיג (שֶׁאִם לֹא תַעֲשׂוּהָ יֵשׁ חִסָּרוֹן כִּיס בְּדָבָר) אוֹיבּ אִיר וֶועט דִי אַרְבֶּעט נִיט טָאהְן וֶועט אִיר הָאבִּין שָׁאדִין גֶעלְד, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין (לֹא תַעֲשׂוּ) זָאלְט אִיר דִי אַרְבֶּעט נִיט טָאהְן (יָכוֹל אַף בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ חוֹל הַמּוֹעֵד טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט טָאהן אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָוס מֶען קֶען הָאבִּין שָׁאדִין אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט טָאהְן (תַּלְמוּד לוֹמַר הִיא) זָאגְט דֶר פָּסוּק הִיא, זִיא, נָאר יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִיט טָאהְן אֲפִילוּ אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָואס מֶען קֶען הָאבִּין שָׁאדִין אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט טָאהְן, אָבֶּר חוֹל הַמּוֹעֵד מֶעג מֶען טָאן אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָוס מֶען וֶועט הָאבִּין שָׁאדִין אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט טאן: (לז) (עוֹלָה וּמִנְחָה) . זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט (מִנְחַת נְסָכִים) דִיא מִנְחָה מֶעהְל מִיט וַויין (הַקְרֵיבָה עִם הָעוֹלָה) וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּזַאמֶען מִיט אַלֶע עוֹלוֹת: (דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ). זָאגְט רַשִׁ״י (חוֹק הַקָּצוּב בְּחוּמַּשׁ הַפְּקוּדִים) דִי קָרְבָּנוֹת וָואס זֶענֶען גֶשְׁרִיבֶּען בַּייא סוּכּוֹת אִין סֵפֶר בַּמִּדְבָּר אִין דִיא סִדְרָה פִּנְחָס וֶועלְכֶע קָרְבָּנוֹת מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין יֶעדֶער טָאג סוּכּוֹת: (דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ). זָאגְט רַשִׁ״י (הָא אִם עָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ) אָבֶּער אַז דֶער טָאג אִיז אַוֶועקְגֶגַאנְגֶען אוּנ מֶען הָט אִין אִים נִיט מַקְרִיב גִיוֶועןְ דִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען הָאט גִדַארְפְט מַקְרִיב זַיין, זָאל מֶען מָארְגִין נִיט מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן גֶעכְטִין, נָאר דִיא קָרְבָּנוֹת ווס גִיהֶער צוּא מָארְגִין זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין: (לט) נַאךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם תָּחוֹגּוּ . זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט (קָרְבַּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה) מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן שְׁלָמִים לְכָבוֹד יוֹם טוֹב (יָכוֹל תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אוֹיבּ יוֹם טוֹב אִיז שַׁבָּת זָאל מֶען מֶעגִין שֶׁעכְטִין דֶעם קָרְבָּן חֲגִיגָה אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת (תַּלְמוּד לוֹמַר אַךְ) זָאגְט דֶער פָּסוּק אַךְ, נָאר, אוּנ וָואוּ עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט אַךְ מֵיינְט מֶען וֶוייניגֶער צוּ מַאכֶען, שַׁבָּת זָאל מֶען נִיט שֶׁעכְטִין שְׁלָמִים (הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה) וַוייל מֶען קֶען בַּצָאהְלִין

רש״י

לא תעשו יש חסרון כיס בדבר: לא תעשו. יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת״ל היא: (לז) עלה ומנחה. (מנחות מד) מנחת נסכים הקריבה עם העולה: דבר יום ביומו. חוק הקצוב בחומש הפקודים: דבר יום ביומו. הא אם עבר יומו בטל קרבנו: (לט) אך בחמשה עשר יום תחגו. קרבן שלמים לחגיגה יכול תדחה את השבת ת״ל אך הואיל ויש לה תשלומין כל שבעה:

שפתי חכמים

לפרש לעיל קודם פי׳ והאכלתי וקודם כל מלאכה לא תעשו וי״ל דלעיל לא יכול לפרש קדשהו בכסות נקיה כו׳ דלמא הא דכתיב מקרא קדש לאסור הלילה כיום לענין עשיית מלאכה וכרת אבל עכשיו דכתיב כל מלאכה לא תעשו שהוא מיותר ובא ללמד ולהזהיר על מלאכת לילה כיום ע״כ האי מקרא קודש בא ללמד קדשהו בכסות נקיה כו׳ : פ דק״ל דהרבה מנחות כתובים בפ׳ ויקרא ולמה לא מפרש איזה מהן . ופרא״ם פי׳ אי מנחה בפ״ע היא עולה וזבח ונסכים ומנחה מבע״ל : צ בפ׳ פנחס ושם מפורש כל המוספי׳ שיש יום שיש בו מוספי׳ הרבה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לט) אך בחמשה עשר יום. לפי שגבי פסח לא כתי׳ שמחה לפי שעדיין לא נלקטה שום תבואה וגבי שבועות לא כתיב אלא חדא שמחה לפי שהתבואה נלקטה אבל פירות האילן לא נלקטו אך בסוכות שהכל נאסף אל תוך הבית וגם נמחלו העונות ביוה״כ כתיב ביה שלש שמחות ושמחתם דהכא ושמחת בחגך והיית

פירוש לתורת אלהים

מְלָאכוֹת פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: (לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי דָם זֶענֶען דִי יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט אֲשֶׁר וָוס אִיר זָאלְט רוּפֶען זַייא מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקְייט לְהַקְרִיב צוּ מַקְרִיב זַיין אַפַּייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט עוֹלָה אַקָרְבָּן עוֹלָה מִיט אַמִנְחָה צוּ דֶר עוֹלָה זֶבַח אַשֶׁעכְטוּנְג מִיט נְסָכִים דְּבַר יוֹם דֶעם דִין פוּן אִיטְלִיכֶן טָאג וְויפִיל קָרְבָּנוֹת מֶען דַארְף מַקְרִיב זַיין בְּיוֹמוֹ זָאלְט אִיר עֶס מַקְרִיב זַיין אִין זַיין טָאג: (לח) מִלְּבַד חוּץ דִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען דַארְף מַקְרִיב זַיין שַׁבָּת זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין דִי קָרְבָּנוֹת פוּן יוֹם טוֹב וּמִלְּבַד חוּץ קָרְבָּנוֹת פוּן אַייעֶרֶע מַתָּנוֹת וָוס אִיר וֶועט גֶעבֶּען קָרְבָּנוֹת פַאר אַמַתָּנָה צוּ גָאט וּמִלְּבַד אוּנ חוּץ אַלֶע אַייעֶרֶע נְדָרִים וָוס אִיר וֶועט מְנַדֵּר זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט וּמִלְּבַד אוּנ חוּץ אַלִי אַייעֶרִי נְדָבוֹת אֲשֶׁר תִּתְּנוּ וָוס אִיר וֶועט גֶעבֶּען צוּא גָאט: (לט) אַךְ נֵייעֶרְט בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אִין דֶעם פוּפְצֶעגְטֶען טָאג אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ בְּאָסְפְּכֶם אַז אִיר

עֲשַׂר יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנַשְׁכוֹן יָת עֲלַלַּת אַרְעָא תְּחַגּוּן יָת חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נְיָחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה נְיָחָא : מ וְתִסְּבוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא קַדְמָאָה פֵּרֵי

עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן : מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי

תו"א ביום הראשון שבתון פסחים ה: ולקחתם לכם ביום הראשון שם לח סוכה יא כ כט ל לג לד מה מג מגילה כ מנחות פז ס' הזוהר פ' נח ענין נחמד על ד' מינים בלולב שבאים לרצות על המים ופ' תצוה ופ' ויקרא: פרי עץ הדר ברכות נז סוכה לד לה:

בעל הטורים

(מ) פרי עץ הדר כפת תמרים. פרי עץ הדר בגי' אתרוגים: עבת.

רשב"ם

בתיהם כל טוב בימי אסיפה: עצרת. עצירת מניעת מלאכה:

רש"י

באספכם את תבואת הארץ. שיהא החדש שביעי זה בא בזמן אסיפה מכאן שנצטוו לעבר את השנים שאם אין העבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף: תחגו. שלמי חגיגה: שבעת ימים. (חגיגה י) אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביאן כל שבעה ת"ל וחגותם אותו יום אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין: (מ) פרי עץ הדר. (סוכה לה) עץ שטעם עצו ופריו שוה:

בית יהודא

די שְׁלָמִים די אַלֶע זִיבֶּן טֶעג סוכות, וָועלְכֶן טָאג מֶען וויל: וּבְאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ. וָוען איר וָועט פַארְזַאמְלֶען די תְּבוּאָה פוּן לַאנְד, זָאגְט רש"י הקב"ה הָט גִיבָּאטִין (שֶׁיְּהֵא חֹדֶשׁ שְׁבִיעִי זֶה בָּא בִּזְמַן אֲסִיפָה) דֶער זִיבֶּעטֶער חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי זָאל זַיין אין די צַייט וָוען מֶען פַארְזַאמְלְט די תְּבוּאָה פוּן פֶעלְד (מִכָּאן שֶׁנִּצְטַוּוּ לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים) פוּן דַאנֶען וַוייסִין מִיר די יוּדִין זֶענֶען גִיבָּאטִין גִיוָוארִין מֶען זָאל מְעַבֵּר זַיין די יָאהְרִין נִמֶען זָאל מַאכִין צְוַוייא מָאהל אֲדָר, די פַּרְזַאמְלוּנְג פוּן די תְּבוּאָה זָאל זַיין אין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי (שֶׁאִם אֵין הָעִיבּוּר פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַקַּיִץ אוֹ הַחוֹרֶף) וָוארוּם אַז מֶען וָועט קַיין מָאהל מַאכִין אַצְוַוייטִין אֲדָר וָועט זַיין דֶער חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי אַמָאהל אִין מִיטֶען זוּמֶער אוּנ אַמָאהל אִין מִיטֶען ווינְטֶער: (תָּחוֹגּוּ). מֵיינְט מֶען איר זָאלְט מַאכֶן שְׁלָמִים אַקָרְבָּן חֲגִיגָה, וָועגִין כָּבוֹד יוֹם טוֹב: (שִׁבְעַת יָמִים). זָאגְט רש"י אַקָרְבָּן חֲגִיגָה דַארְף מֶען נָאר בְּרֵיינְגֶען אֵיין מָאהל אִין די זִיבֶּען טֶעג (אִם לֹא הֵבִיא בָּזֶה) אוּנ עֶר הָאט נִיט גִבְּרֵיינְגְט אִין דֶעם טָאג (יָבִיא בָּזֶה) זָאל עֶר בְּרֵיינְגֶען אִין אֵיין אַנְדֶער טָאג (יָכוֹל יְהֵא מְבִיאָן כָּל שִׁבְעָה) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אַלֶע זִיבֶּען טֶעג זָאל מֶען בְּרֵיינְגֶען אִין יֶעדֶער טָאג אַקָרְבָּן חֲגִיגָה (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְחַגּוֹתֶם אוֹתוֹ) איר זָאלְט אִין אִים בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן חֲגִיגָה, אַז מֶען זָאגְט אִין "אִים" (יוֹם אֶחָד בְּמַשְׁמַע וְלֹא יוֹתֵר) מֵיינְט מֶען דָאךְ נָאר אֵיין טָאג זָאל מֶען בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן חֲגִיגָה נִיט מֶעהר (וְלָמָּה נֶאֱמַר שִׁבְעָה) פַר וָואס שְׁטֵייט תָּחוֹגּוּ וגו' שִׁבְעַת יָמִים, איר זָאלְט בְּרֵיינְגֶן אַקָרְבָּן חֲגִיגָה זִיבֶּען טֶעג: (לְתַשְׁלוּמִין) צוּם בַּצָאהְלִין, מֶען דַארְף בְּרֵיינְגֶען דֶעם קָרְבָּן חֲגִיגָה דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג יוֹם טוֹב נָאר אוּבּ עֶר הָאט נִיט גֶעבְּרֵיינְגְט דֶעם קָרְבָּן חֲגִיגָה דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג יוֹם טוֹב הָט עֶר צַייט גַאנְצֶע זִיבֶּען טָאג צוּא בְּרֵיינְגֶען דֶעם קָרְבָּן חֲגִיגָה אִין וָועלְכִין טָאג עֶר וויל: (מ) (וּפְרִי עֵץ הָדָר). הַארְט רש"י "עֵץ" צוּ וָואס שְׁטֵייט פְּרִי עֵץ, עֶס קֶען דָאךְ שְׁטֵיין פְּרִי הָדָר, עֶנְטְפֶערְט רש"י (שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה) דֶער בּוֹים וָוס אוֹיף אִים וַואקְסְט די פֵּירָא הָט אַטַעַם וִוי די פֵּירָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות

אך שמח חדא מתבואה וחדא מפירות האילן וחדא ממחילת עונות וזש"ה והיית אך שמח שאין לך להתעסק רק בשמחה: (מ) ולקחתם לכם. אז"ל משלכם להוציא את השאול ואת הגזול שלא יהא סניגורו קטיגורו. משל למלך ששלח שלוחו לגבות בעיר מגבת שלו לאחר שגבה מצאו עירוני אחד קפחו ונטל את כליו וכל מה שבידו לימים הוצרך העירוני הזה לדון לפני המלך ובא לשכור מי שילמד עליו זכות לפני המלך ומצאו אותו הגבאי אמר לו מה אתה עושה בכאן אמר לו יש לי דין לפני המלך ואני מבקש לשכור מי שידבר בשבילי אמר לו תן לי מה שגזלת ממני ואני אדבר בשבילך החזיר הכלי' לבד והלך לו למחר בא לדון לפני המלך שאלו יש לך אדם שילמד עליך זכות אמר לו הרי פלוני שילמד עלי זכות אמר לו מה זכות יש לך ללמד על זה אמר להם אני אומר לכם מה עשה לי חבירי זה כשהלכתי לגבות מגבת המלך מעיר פלוני עמד עלי בדרך וקפחני ונטל כל אשר לי והכלי' הללו הם מקצת כלי' שהחזיר לי על מנת שאלמד עליו זכות התחילו הכל ואמרו אוי לו לזה שנעשה קטיגורו סניגורו. (ובמדרש איתא סניגורו קטיגורו): ביום הראשון. הלולב שאנו נוטלין ביום ראשון הוא סי' שזכינו בדין ביום הכפורים וזש"ה אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט הארץ במי הכתוב מדבר בישראל ובאומות העולם שהקב"ה דן אותם ביום הכפורים אלו ואלו נכנסין לדין ואין אנו יודעין מי הנוצחין אמר הקב"ה טלו לולביכם בידיכם והכל יודעים שזכיתם בדין משל לשני בני אדם שנכנסו לדון לפני המלך ולא היו יודעין הבריות מי נצח אלא מי שהוא יוצא במקל לבן או תפוח בידו אז יודעין שהוא יצא זכאי מלפני המלך: פרי עץ הדר. ארבעה מינין הללו יש מהן שיש בו טעם וריח כמו האתרוג והוא כנגד הצדיקים שיש בהם ריח תורה וטעם של מעשים טובים. באילן שבו גדל הלולב יש בו טעם ולא ריח וכנגדו הבינונים של ישראל שיש בהם טעם של מצות ואין בהם ריח תורה. ההדס יש בו ריח ולא טעם והוא כנגד אותם

פירוש לתורת אלהים

וָועט אֵין זַאמְלֶן די תְּבוּאוֹת פוּן דֶעם לַאנְד תָּחוֹגּוּ אוּנ אִין אַכְטֶן טָאג זָאלְט איר רוּעֶן: (מ) וּלְקַחְתֶּם אוּנ זָאלְט איר פַייעֶר טָאגֶן דֶעם פַייעֶר טָאג פוּן גָאט איר זָאלְט נֶעמֶען צוּ אַייךְ אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין עֶרְשְׁטִין טָאג סוּכּוֹת פְּרִי עֵץ אַפֵּרִי וָואס זִיא וַואקְסְט אוֹיף אַבּוֹם

מצות השם

(שכד) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם וגו'. דָאס אִיז די מִצְוָה פוּן אֶתְרוֹג לוּלָב) אוּנ אֵיין קִינְד וָואס עֶר ווייסְט וָואס מֶען מֵיינְט לוּלָב אוּנ בֶּענְטְשֶׁען אוּנ בִּשְׁעַת מֶען בֶּענְטְשְׁט זָאל מֶען נֶעמֶען דֶעם לוּלָב אִין דֶער רֶעכְטֶער הַאנְד אוּנ דֶעם אֶתְרוֹג אִין דֶער לִינְקֶער הַאנְד אוּנ זָאל מַאכֶען אֵיין בְּרָכָה (עַל נְטִילַת וִויא אַזוֹיא מֶען אִיז (מְנַעֲנֵעַ) מִיט אִים אִיז זַיין פָאטֶער אִים מְחוּיָב צוּא גִיוָוינֶען. אוּנ די מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃
מא וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃
מב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃

אִילָנָא אֶתְרוֹגִין וְלֻלְבִין וַהֲדַסִּין וְעַרְבִין דִּנְחַל וְתֶחְדּוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן שִׁבְעַת יוֹמִין׃ מא וּתְחַגּוּן יָתֵהּ חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעַת יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה תְּחַגּוּן יָתֵהּ׃ מב בִּמְטַלַּיָּא תֵּיתְבוּן שִׁבְעַת יוֹמִין כָּל יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יֵתְבוּן׃

תו"א כפות תמרים שם לה לב לד מה : וענף עץ עבות שם לב : וערבי נחל שם לג מד : ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבת קלא פסחים ה סוכה מג : וחגותם אותו חג לה' פסחים ע חגיגה ט י : בחדש השביעי תחגו אתו חגיגה ט י : בסכת תשבו סוכה ו ט כו כז כח לו לז קידושין לד סנהדרין ד זבחים לז ערכין ג ס' הזוהר פ' בראשית ופ' תצוה : כל האזרח בישראל סוכה כז כח זבחים לז :

רשב"ם

(מ) וענף עץ עבות. קמץ הוא. כמו קדוש טהור. עמוק. גדול. כלומר ענף של עץ מעובה הרבה: (מב) כל האזרח. אפי' אותן שיש להם בתים. ישבו בסכות:

בעל הטורים

חסר ו' בשביל ששה דברים שפוסלים בו ואלו הן יבש גזול אשירה עיר הנדחת נקטם ראשו ושל ע"ג: כפות תמרים. היינו לולב. לולב בגי' חיים לכך יבש פסול. עץ חיים. היינו לולב שעולה כמנין חיים וכן תודיעני אורח חיים: (מב) בסכות תשבו שבעת ימים. כנגד ז' ענני כבוד וכנגד שבעת הימים שישראל יושבין בסוכות זוכין לז' חופות ואלו הן. ענן. עשן. נוגה. אש. להבה. כבוד שכינה. וסכת לויתן. ואזה לעשות סוכות בתחלת החורף שאם היו עושים אותן בקיץ לא הי' ניכר אלא היה נראה שעושין אותן לצל:

בית יהודא

והדר. מיינט מען (הַדָּר בְּאִילָנוֹ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה) אַזוֹ אַפְּרִי װָאס װאַקְסְט אוֹיף דֶעם בּוֹים פוּן אֵיין יָאהְר בִּיז אוֹיף דֶעם אַנְדֶערִין יָאהְר, דִי פֵּירָא פַאלְט נִיט אַרָאפּ װִיְנטֶער פוּן בּוֹים, בִּיז דְרַייא יָאהְר װאַקְסְט זִיא אוֹיף דֶעם בּוֹים (וְזֶהוּ אֶתְרוֹג) אוּנ דָס אִיז אֶתְרוֹג, דֶר בּוֹים װָאס דֶר אֶתְרוֹג װאַקְסְט אוֹיף אִים הָאט דִי הָאלְץ אַזוֹ אַטַעם װִי דֶער אֶתְרוֹג, אוּנ דֶער אֶתְרוֹג װאַקְסְט אוֹיף דֶעם בּוֹים דְרַייא יָאהְר זוּמֶר אוּנ װִינְטֶער: וְכַפֹּת תְּמָרִים, זָאגְט רַשִׁ"י חָסֵר ו', עֶס פֶעלְט אַװ"ו אִין װָארְט כַּפֹּת, עֶס דַארְף שְׁטֵיין כַּפּוֹת (לָמַד שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא אַחַת) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט מֶען דַארְף נָאר נֶעמִין אֵיין לוּלָב: וַעֲנַף עֵץ עָבֹת, זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (שֶׁעֲנָפָיו קְלוּעִים כַּעֲבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים) דִי צְװַייגִין זֶענֶען צוּזַאמֶען גִיפְלָאכְטִין װִי דִי שְׁטְרִיק (וְזֶהוּ הֲדַס) אוּנ דָאס מֵיינְט מֶען אַהֲדַס (הֶעָשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה) עֶר אִיז גִימַאכְט װִיא אַפְּלֶעכְטוּנְג: (מב) הָאֶזְרָח. (זֶה אֶזְרָח) אֶזְרָח מֵיינְט מֶען דֶעם גִיבָּארֶענֶעם יוּד: בְּיִשְׂרָאֵל. (לְרַבּוֹת הַגֵּרִים) בְּיִשְׂרָאֵל

רש"י

הדר. הדר באילנו משנה לשנה וזהו אתרוג: כפת תמרים. חסר וי"ו למד שאינה אלא אחת: וענף עץ עבת. שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים וזהו הדס העשוי כמין קליעה: (מב) האזרח. זה אזרח: בישראל.

שפתי חכמים

ויש יוס שיש בו מוספים מועטים: ק וא"ת פלפל ארוך הוא הדר ג"כ באילנו משנה לשנה וטעם עצו ופריו שוה נמי. וי"ל דמ"מ אין יוצאין בו דאי שקלת חדא לא הוי כשיעורו ולא ניכר לקיחתו ואי שקלת ב' או ג' ולקחתם פרי כתיב פרי א' במשמע ולא שנים: ר וא"ת א"כ היה לו לכתוב כף (נח"י) וי"ל דכפת היינו כד אחת וכה עלין הרבה אבל אי כתיב כף לא משמע אלא עלה אחת: ש ר"ל ישראל מדכתי' האזרח בה"א הידיעה לו' המיומן שבאזרחי' דהיינו ישראל וא"כ ל"ל בישראל

דעת זקנים מבעלי התוספות

שיש בהם ריח תורה ואין בהם מצות. וערבה אין בה לא טעם ולא ריח וכנגדן עמי הארץ שאין בהם לא ריח תורה ולא טעם של מצות ואנו אוגדין הארבע' ביחד רמז שאין הקב"ה מתרצה לישראל עד שיהיו כולם לאגודה אחת שנא' הבונה בשמי' מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אימתי הקב"ה מתעלה בזמן שכלנו נעשים אגודה ונ"ל שלכך אנו אומרים בר"ה ויעשו כלם אגודה אחת. ד"א הלולב דומ' לשדרה ההדס דומה לעין הערבה דומה לשפתים האתרוג דומה ללב ואין לך אבר אחד גדול מאלו ושקולין הן כנגד כל הגוף וזהו שאמר דוד כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך שיש לשבח הקב"ה בפה ובלב ובעין ובשדרה שהוא כל הגוף שתלוי בשדרה:

פירוש לתורת אלהים

מֵיינְט מֶען אֵיין אֶתְרוֹג הָדָר עֶר אִיז שֵׁיין [עיין רש"י], כַּפּוֹת תְּמָרִים אוּנ דִי בְּלֶעטֶר פוּן טֵייטֶל בֵּיימֶר אַלוּלָב וַעֲנַף אוּנ דִיא צְװַייגֶן װָאס זֶענֶען גִפְלָאכְטֶן אַזוֹ װִיא שְׁטְרִיק מֵיינְט מֶען אֵיין הֲדַס וְעַרְבֵי נָחַל אוּנ צְװַייגֶן װָאס װַאקְסֶן בַּיי װַאסֶר מֵיינְט מֶען עֲרָבוֹת וּשְׂמַחְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ פְרֵייעֶן פַר אַייעֶר גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג: (מא) וְחַגֹּתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַייא פַייעֶר טָאגֶן פוּן גָאטְס װֶעגֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג אִין יָאר זָאל דָאס זַיין צוּ אַייךְ חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף אֵייבֶּעג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גִבּוּרְט בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ זָאלְט אִיר פַייעֶר טָאגֶן דֶעם יוֹם טוֹב: (מב) בַּסוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ אִין סוּכּוֹת זָאלְט אִיר זִיצֶען זִיבֶּען

מצות השם

(שכה) בַּסוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז דִיא גַאנְצֵי זִיבֶּן טָאג פוּן סוּכּוֹת זָאל מֶען עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען אוּנ װאוֹנִין אִין דֶער סוּכָּה אוּנ מֶען טָאר נִיט עֶסִין קֵיין שׁוּם סְעוּדָה אִין שְׁטוּב נָאר אִין סוּכָּה אוּנ דִיא מִצְוָה פוּן דֶער סוּכָּה אִיז זֵייעֶר גְרוֹס אוּנְזֶערִי הֵיילִיגִי סְפָרִים שְׁרַייבִּין דָאס עִנְיָן װָאס גָאט הָאט אוּנְז גִבָּאטֶען אַז מִיר זָאלֶען עֶסֶען אִין דֶער (סוּכָּה) אִיז כְּדֵי מִיר זָאלֶען װִיסֶען אַז גָאט בָּרוּךְ הוּא בַּאשִׁיצְט דִי יוּדֶען אוּנְטֶער זַיינֶע פְלִיגִיל אוּנ עֶר אִיז צוּ זַייא אַזוֹ װִיא אֵיין שָׁאטֶען װָאס עֶס פַאר שְׁטעלט

מג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי

כד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת

בִּמְטַלַּיָא׃ מג בְּדִיל דְּיִדְעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בִמְטַלַּת עֲנָנֵי אוֹתֵבִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפָּקוּתִי יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ מד וּמַלִּיל מֹשֶׁה יָת סֵדֶר מוֹעֲדַיָּא דַּיְיָ וְאַלְּפִנּוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבוּן לָךְ מְשַׁח זֵיתָא דַּכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא

תו"א למען ידעו דורותיכם עירובין ג סוכה ב זבחים לז: כי בסוכות הושבתי סוכה יא: וידבר משה את מועדי ה' ר"ה כד מגילה לא לב נדרים עח בתרא קכ מנחות עב:

בעל הטורים

(מג) למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי. תגין על כ"ף דבסכות דעד כ' אמה אדם יודע שיושב בצל סוכה: (ב) ויקחו אליך שמן זית. סמיך שמן זית לסוכה לומר שגומרים ההלל כל שמונת ימי חנוכה כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג: להעלות נר. ואח"כ כתיב נרות

רשב"ם

(מג) למען ידעו דורותיכם. פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה סוכה ממש. וזה טעמו של דבר חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך באספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר. למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון. וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה וגו' ויאכילך את המן וגו'. ולמה אני מצוה לך לעשות זאת. כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ואכלת ושבעת ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב לבלתי רום לבבם על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשו לנו את החיל הזה: (ב) ויקחו אליך שמן זית זך. פרשה זו נשנית לפי שהמנורה נוכח השלחן להאיר אל השלחן שעליו לחם הפנים שמפורש כאן שכל זה מתיקון השלחן והמנורה. השמן להאיר. והפת לערוך:

רש"י

(ת"כ) לרבות את הגרים: (מג) כי בסכות הושבתי. (סוכה יא) ענני כבוד: (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת מצות הנרות ופ' ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. שלשה שמנים יוצאים מן הזית הראשון קרוי זך והן מפורשים במנחות (דף כו) ובת"כ: תמיד. מלילה ללילה כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום:

בית יהודא

מיינט מען ער איז מיט יודין צוזאמען, דם איז אנר: (מג) כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי. הקב"ה זאגט וואָרום אין סוכות (עַנְנֵי כָּבוֹד) פון וואָלקינס האב איך געמאכט זיצען די יודין ווען איך האב זיי ארויסגענומען פון מִצְרַיִם: (ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הקב"ה הט געזאגט צו משה זאָלסט געביטען די יודין (זו פָּרָשַׁת מִצְוַת הַנֵּרוֹת) די מִצְוָה צו צינדען די מְנוֹרָה אין מִשְׁכָּן (וּפָרָשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה לֹא נֶאֶמְרָה אֶלָּא עַל סֵדֶר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן) אונ די פָּרָשָׁה וְאַתָּה תְּצַוֶּה וואָס דאָרטין שטייט אויך מען זאָל צינדען די מְנוֹרָה אין מִשְׁכָּן איז ניט געזאגט געוואָרין וועגין דיא מִצְוָה, נאר ווייל דאָרט שטייט דיא ארבעט פון מִשְׁכָּן מיט אלע כֵּלִים אונ עס שטייט מען זאל מאכין א מְנוֹרָה (לְפָרֵשׁ צוֹרֶךְ הַמְּנוֹרָה) שרייבט מען אין וְאַתָּה תְּצַוֶּה צו וואס מען בדארף די מְנוֹרָה (וְכֵן מַשְׁמַע) אונ אזוי מיינט מען אזוי האט הקב"ה געזאגט צוא משה (וְאַתָּה סוֹפְךָ לְצַוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ) אונ דוא דיין סוף וועט זיין ווען דער מִשְׁכָּן וועט אויפגעשטעלט ווערין וועסטו זאגין די יודין זייא זאלין נעמען קלארע בוימאייל אונ ברייגגען אין מִשְׁכָּן אנצוצינדען די מְנוֹרָה: (שֶׁמֶן זַיִת זָךְ). זאגט רש"י (שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזַּיִת) דרייא ערלייא בוימאייל גייט ארויס פון א איילבירט (הָרִאשׁוֹן קָרוּי זָךְ) די ערשטע בוימאייל ווערט גערופען זָךְ, קלארע (וְהֵן מְפוֹרָשִׁין בִּמְנָחוֹת ובת"כ) אין די מסכת מְנָחוֹת אונ אין סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים ווערט געלערנט די דינים פון דיא בוימאייל: (תָּמִיד). שטענדיג, הארט רש"י דיא מְנוֹרָה האט דאך נאר געברענט ביי נאכט, ניט ביי טאג, ווי אזוי איז דם שטענדיג? ענפערט רש"י (מִלַּיְלָה לְלַיְלָה) ווייל עס האט געברענט אלע נאכט אונ עס האט ניט געפעלט איין נאכט, דריבער ווערט דם גערופין תָּמִיד (כְּמוֹ) וויא עס שטייט עוֹלַת תָּמִיד, הט מען שטענדיג מַקְרִיב געוועזן די עוֹלָה? (שֶׁאֵינָהּ

פירוש לתורת אלהים

טאג כָּל הָאֶזְרָח אלע געבארענע יודען יֵשְׁבוּ זאלן זיצען אין סוכות: (מג) לְמַעַן דרום הייס איך אייך זיצן אין סוכות. יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם אייערע דורות זאלן וויסן כִּי בַסֻּכּוֹת אזוי איך האב גמאכט זיצן די יִשְׂרָאֵל אין סוכות [ע' רש"י] אֲנִי יְיָ איך בין גאט אייער גאט: (מד) וַיְדַבֵּר אונ משה הט גרעט אֶת מוֹעֲדֵי די יָמִים טוֹבִים פון גאט צו דיא קינדער יִשְׂרָאֵל: (ב) צַו דו משה גביט צו דיא קינדער יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אונ זיי זאלן נעמען צו דיר שֶׁמֶן זַיִת

מצות השם

שטעלט אזוי פר שטעלט ער אז מען זאל אונז קיין שלעכטס ניט טאן איבר דעם הט אונז הקב"ה תיכף נאך (יום כפור) וום אין דעם טאג פר גיבט ער אונז דיא עבירות וואס מיר האבין איין גאנץ יאר גיטאן גהייסין מאכען (סוכות) אונ דאס איז איין גדעכעניש אז אזוי ווי ווען די יודען זענין ארוס גגאנגן פון מִצְרַיִם אונ גאט בָּרוּךְ הוּא הט זיי גריינגט פון זייערי זינד הט ער זייא באשיצט מיט די (עֲנָנֵי כָּבוֹד) אזוי באשיצט ער אונז יעצט אויך אונ די מִצְוָה גייט אן אוף יעדער ארט אונ יעדער צייט:

נֵ֥ר תָּמִֽיד׃ ג מִחוּץ֩ לְפָרֹ֨כֶת הָעֵדֻ֜ת בְּאֹ֣הֶל מוֹעֵ֗ד יַעֲרֹךְ֩ אֹת֨וֹ אַהֲרֹ֜ן מֵעֶ֧רֶב עַד־בֹּ֛קֶר לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה תָּמִ֑יד חֻקַּ֥ת עוֹלָ֖ם לְדֹרֹתֵיכֶֽם׃ ד עַ֚ל הַמְּנֹרָ֣ה הַטְּהֹרָ֔ה יַעֲרֹ֖ךְ אֶת־הַנֵּר֑וֹת לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה תָּמִֽיד׃ פ ה וְלָקַחְתָּ֣ סֹ֔לֶת וְאָפִיתָ֣ אֹתָ֔הּ שְׁתֵּ֥ים עֶשְׂרֵ֖ה חַלּ֑וֹת

בּוֹצִינָא תְּדִירָא׃ ג מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא דְּסַהֲדוּתָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יְסַדַּר יָתֵהּ אַהֲרֹן מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן׃ ד עַל מְנָרְתָּא דָּכִיתָא יְסַדַּר יָת בּוֹצִינַיָּא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא׃ ה וְתִסַּב סֻלְתָּא וְתֵיפֵי יָתַהּ תַּרְתָּא עַשְׂרֵי גְּרִיצָן תְּרֵין

תו"א מערב עד בקר זבחים יב מנחות כט: על המנורה מנחות כט: ולקחת סלת מנחות סו לח:

בעל הטורים

והיינו כב"ה שבליל ראשון מדליק נר אחד ומוסיף והולך: (ג) מחוץ לפרכת העדות. וכן בואתה תלוה חסר על העדות וזהו שאמרו חז"ל שנר מערבי הוא עדות ששכינה בישראל: מחוץ לפרכת. הפסוק מתחיל במ"ס ומסיים במ"ס שההיכל הי' ארכו מ' אמה (וכן הפרוכת הי' מדתה מ"ס): יערוך אותו אהרן. ובואתה תלוה כתיב אהרן ובניו לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהכנסם להיכל לא הניח אהרן לבניו ליכנס לבדס אלא היה נכנס עמהם ומ"מ היה פורש בשעת הקטרה: (ה) ואפית אותה. בגימ' כמין תבה פרולה וגימ' ספינה רקדת. בלחם הפנים כ"ד עשרונים והם י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שחוזרין חלילה בכ"ד שעות שביום והם שש שש מערכת כנגד ששת ימי בראשית שבהן נברא העולם שהכל מתקיים בזכות ישראל:

רש"י

(ג) לפרכת העדת. שלפני הארון שהוא קרוי עדות (שבת כב. ת"כ) ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים: יערוך אתו אהרן מערב עד בוקר. (ת"כ) יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר והן כדאי אף ללילי תקופת טבת ומדה זו הוקבעה להם: (ד) המנורה הטהרה. שהיא זהב טהור. ד"א על טהרה

בית יהודא

אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם) דִּי עוֹלָה הָאט מֶען דָאךְ נָאר מַקְרִיב גִיוֶועֶן אֵיין שֶׁעפְּס אִין דֶר פְרִיה אוּנ אֵיין שֶׁעפְּס פַארְין נַאכְט פוּן דֶעסְטְוֶועגִין רוּפְט מֶען דָם תָּמִיד, שְׁטֶענְדִיג, וַוייל עֶס אִיז אַזוֹ גִיוֶועֶן אַלֶע טָאג׃ (ג) [לְפָרֹכֶת הָעֵדוּת], מֶען מֵיינְט דֶעם פָּרוֹכֶת (שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן) וָוס פַאר דֶעם אָרוֹן (שֶׁהוּא קָרוּי עֵדוּת) דֶער אָרוֹן וֶוערְט גְרוּפִין עֵדוּת (וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל נֵר מַעֲרָבִי) דִי רַבָּנָן זָאגִין עֵדוּת מֵיינְט מֶען דִי רֶערִיל וָוס אִיז גֶוועֶן אִין מַעֲרָב זַייט פוּן דִי מְנוֹרָה (שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל) דִי רֶערִיל אִיז גִיוֶועֶן אַעֵדוּת בַּייא דִי גַאנְצֶע וֶועלְט מֶענְטְשִׁין אַז דִי שְׁכִינָה אִיז דָא בַּיי דִיא יוּדִין (שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ) אִין דִי רֶערִיל הָט מֶען אַרַיינְגֶגָאסֶן בּוֹימְאֵייל אַזוֹי פִיל וִוי אִין אַלֶע רֶערְלִיךְ (וּמִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל) פוּן דִיא רֶערִיל הָאט עֶר אָנְגֶעהוֹיבִּין אָנְצִינְדֶן אַלֶע רֶערְלִיךְ (וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּים) אוּנ בַּייא אִיר הָאט עֶר אוֹיסְגִילָאזִין דָאס צִינְדִין*)׃ [יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר]. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (יַעֲרוֹךְ אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלַּיְלָה) אַהֲרֹן זָאל צוּגְרֵייטִין אַלֶע טָאג דִיא מְנוֹרָה זִיא זָאל קֶענֶען בְּרֶענֶען אַגַאנְצֶע נַאכְט (וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים) דִי חֲכָמִים הָאבֶּען בַּארֶעכְנְט (חֲצִי לוֹג לְכָל נֵר וָנֵר) אַהַאלְבֶּע קְוָוארְט בּוֹימְאֵייל זָאל מֶען אַרַיין גִיסֶען אִין יֶעדֶר רֶערִיל (וְהֵן כְּדַאי אַף לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת) אוּנ דָם אִיז גִיוֶועֶן גֶענוּג אֲפִילוּ צוּ דִי לֵיינְגְסְטֶע נֶעכְט וָואס זֶענֶען אִין חוֹדֶשׁ טֵבֵת (וּמִדָּה זוֹ הוּקְבְּעָה לָהֶם) אוּנ דִיא מָאס בּוֹימְאֵייל אִיז גִיוֶועֶן בַּיי זֵייא אַבְּגֶעשְׁטִימְטֶע מָאס צוּא דִיא מְנוֹרָה׃ (ד) [הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה]. וָוס מֵיינְט מֶען אַרֵיינֶע מְנוֹרָה, זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר) מֶען מֵיינְט זִיא אִיז גֶעמַאכְט פוּן רֵיין גָאלְד (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז מֶען מֵיינְט (עַל טַהֲרָהּ שֶׁל מְנוֹרָה) אוֹיף דִי רֵיינְקֵייט פוּן דִיא מְנוֹרָה

שפתי חכמים

אלא לרבות את הנרות בישראל: ת ר"ל בתחלה בערב כשהדליק את הנרות הדליק נר המערבי בתחלה וכשבא להטיב את הנרות בשחרית היה מטיב כולן ועדיין נר מערבי דולק והוציא הפתילות הדולקות לחוץ ומטיב אבל נר זה לא הי' מטיב עד הערב ונותן בו שמן כמו בשאר

פירוש לתורת אלהים

בּוֹמִיל פוּן אֵייל בִּירְט לוֹטֶרֶן בּוֹמִיל כָּתִית צוּ שְׁטוֹסֶן מֶען זָאל דִי אֵייל בִּירְטֶען צוּ שְׁטוֹסֶן דֶער בּוֹמִיל זָאל זַיין לַמָּאוֹר צוּ לַייכְטֶן לְהַעֲלוֹת נֵר אָן צוּ צִינְדֶן דִי לֶעכְט פוּן דֶר מְנוֹרָה תָּמִיד אַלֶע נֶעכְט׃ (ג) מִחוּץ פוּן אוֹסִין וַוייְנִיג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וָואס הֶענְגְט הָעֵדוּת פַאר דֶעם אָרוֹן פוּן דִי לוּחוֹת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אִין דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד זָאל אַהֲרֹן אָן רִיכְטֶן דִי מְנוֹרָה אוּנ עֶר זָאל אַזוֹ פִיל בּוֹמִיל אַרַיין גִיסֶן אִין דִי רֶערְלִיךְ פוּן דֶר מְנוֹרָה עֶס זָאל בְּרֶענֶען מֵעֶרֶב פוּן נַאכְט בִּיז פְרִי לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט תָּמִיד אַלֶע נַאכְט דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶרֶע דוֹר דוֹרוֹת׃ (ד) עַל הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה אוֹיף דֶר מְנוֹרָה הַטְּהוֹרָה וָוס זִיא אִיז פוּן רֵיין גָאלְד יַעֲרוֹךְ זָאל עֶר אָן רֶעכְטֶן דִי רֶערְלֶךְ לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט תָּמִיד אַלֶע נַאכְט׃ (ה) וְלָקַחְתָּ סוֹלֶת אוּנ דוּ זָאלְסְט נֶעמֶן וַוייצֶן מֶעל וְאָפִיתָ אוּנ זָאלְסְט זִיא בַּאקֶן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת צְוֶועלְף קִיכֶען שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים אִיטְלִיכֶע חלה

*) הערה רש"י שרייבט (אין מסכת שבת פ"ב) דער כהן פלעגט אריינגיסען בוימאייל אין די רערליך פון די מנורה אין אלע רערליך גליך, פארין נאכט האט ער אנגעצינדין די ערשטע רעריל וואס אין מערב זייט, אונ אזוי אלע רערליך איינע נאך די אנדערע ביז די זיבעטע, אין דער פריה האט דער כהן גיטראפין אלע רערליך זענען אויסגעברענט נאר די רעריל וואס אין מערב זייט ברענט נאך, ער האט ארויסגענומען די אלטע קנייטליך פון די רערליך אונ האט די רערליך ריין געמאכט אונ אריינגעשטעקט אנדערע קנייטליך אונ די רעריל וואס אין מערב זייט האט ער גילאזט ברענען ביז פארין נאכט, פארין נאכט האט ער מיט די מערב רעריל אנגעצינדין אלע זעקס רערליך, נאכדעם האט ער פארלאשין די מערב רעריל אונ האט פון איר ארויסגענומען דאס קנייטיל אונ ריין געמאכט אונ אריינגעשטעקט אנייעם קנייטיל אונ אנגעגאסין בוימאייל אונ אנגעצונדין:

שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃ ו וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרָכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה׃ ז וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃ ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ ט וְהָיְתָה

עֶשְׂרוֹנִין תְּהֵי גְּרִיצְתָּא חֲדָא׃ ו וּתְשַׁוֵּי יָתְהוֹן תַּרְתֵּין סִדְרִין שִׁית סִדְרָא עַל פָּתוֹרָא דַכְיָא קֳדָם יְיָ׃ ז וְתִתֵּן עַל סִדְרָא לְבֻנְתָּא דַכִּיתָא וּתְהֵי לְלַחְמָא לְאַדְכָּרְתָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ ח בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא יְסַדְּרִנֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלַם׃ ט וּתְהֵי לְאַהֲרֹן

תו"א שני עשרונים מנחות לד לה: ושמת אותם מנחות לד לה: על השלחן חגיגה כה מנחות כט ל: ונתת על סוטה לז מנחות סב לו לח: ביום השבת יומא לד: מאת בני ישראל מנחות כה: והיתה לאהרן יומא יז בתרא קמג סנהדרין כה ע"ז י:

רש"י

של מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר: (ו) שש המערכת. שש חלות המערכה א האחת: השלחן הטהר. של זהב טהור. ד"א על טהרו של שלחן ב שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל ג גבי השלחן (מנחות לו. ת"כ): (ז) ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות היו שני בזיכי לבונה מלא ד קומץ לכל אחת: והיתה. הלבונה הזאת: ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא אזכרה למנחה: (ט) והיתה. המנחה הזאת שכל דבר הבא

בית יהודא

(שֶׁמְּטַהֲרָהּ וּמְדַשְּׁנָהּ תְּחִלָּה מִן הָאֵפֶר) אֵיידֶער עֶר צִינְדְט אָן דִי מְנוֹרָה מַאכְט עֶר זִיא פְרֵייעֶר רֵיין פוּן דִי אַשׁ: (ו) וְשֵׁשׁ הַמַּעֲרָכֶת. זָאגְט רש"י (שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמַּעֲרָכָה הָאַחַת) אוֹף אֵיין הַאלְבִּין טִישׁ אִיז גֶעלֶעגִין זֶעקְס חַלּוֹת אֵיינֶע אוֹף דִי אַנְדֶערִי אוּנ אוֹף דֶעם אַנְדֶערִין הַאלְבִּין טִישׁ אִיז אוֹךְ גֶעלֶעגִין זֶעקְס חַלּוֹת אֵיינֶע אוֹף דִי אַנְדֶערֶע: וְהַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר). מֶען מֵיינְט (שֶׁל זָהָב טָהוֹר) פוּן רֵיינֶע גָאלְד דֶר טִישׁ אִיז גִיוֶוען בַּדֶעקְט מִיט רֵיין גָאלְד (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר מֵיינְט מֶען (עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן) אוֹף דֶעם טִישׁ נָאוּף דִי בְּרֶעט וָוס לִיגְט אוֹף דִי פִּים פוּן טִישׁ) זֶענֶען גֶעלֶעגִין דִיא חַלּוֹת (שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַסְּנִיפִין מַגְבִּיהִין אֶת הַלֶּחֶם מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן) דִי הַאלְבִּי רֶערִין וָוס דִי חַלּוֹת זֶענֶען אוֹף זֵייא גֶעלֶעגִין הָאבִּין זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבִּין פוּן דִיא צְווֵייטֶע חַלָּה אָבֶער דִיא עֶרְשְׁטֶע חַלָּה דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע אִיז גֶעלֶעגִין אוֹף דֶעם טִישׁ נִיט אוֹף אַהַאלְבֶּע רֶער ועיין רש"י על החומש פ' תרומה ע"פ קְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיּוֹתָיו: (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת). זָאגְט רש"י (עַל כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת) גֶעבִּין יֶעדֶערֶע זֶעקְס חַלּוֹת בֵּייא דֶער זַייט (הָיוּ שְׁנֵי בָזִיכֵי לְבוֹנָה) זֶענֶען גִיוֶוען צְווֵייא לֶעפִיל בְּשָׂמִים (מְלֹא קוֹמֶץ לְכָל אַחַת) אִין יֶעדֶר לֶעפִיל אִיז גֶוֶוען אַפוּלֶער קוֹמֶץ בְּשָׂמִים וַאקוֹמֶץ אִיז וִוי מֶען פַארְנֶעמְט פוּהל מִיט דְרֵייא פִינְגֶער) (עיין רש"י ויקרא ע"פ וְקָמַץ): וְהָיְתָה (הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת) לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה). דִיא בְּשָׂמִים אִיז אַאָנְדֵיינְקֶען צוּ הקב"ה פוּן דִיא חַלּוֹת (שֶׁאֵין מִן הַלֶּחֶם לַגָּבוֹהַּ כְּלוּם) פוּן דִי חַלּוֹת אִיז מֶען צוּ הקב"ה גָאר נִיט מַקְרִיב (אֶלָּא הַלְּבוֹנָה נִקְטֶרֶת) נָאר דִי בְּשָׂמִים אִיז מֶען מַקְרִיב צוּא הקב"ה (כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת) יֶעדֶער שַׁבָּת וֶוען מֶען נֶעמְט אַרָאפּ דִיא חַלּוֹת פוּן טִישׁ (וְהִיא לְזִכָּרוֹן לַלֶּחֶם) דִי בְּשָׂמִים אִיז אַאָנְדֵיינְקֶען צוּ הקב"ה פוּן דִי חַלּוֹת (שֶׁעַל יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה) דוּרךְ דִי בְּשָׂמִים וָוס וֶוערֶן פַארְבְּרֶענְט וֶוערְט דֶערְמַאנְט אִין הִימֶעל דִיא מִצְוָה פוּן דִיא חַלּוֹת (כְּקוֹמֶץ שֶׁהוּא אַזְכָּרָה לְמִנְחָה) אַזוֹ וִוי דֶער קוֹמֶץ מֶעהל וָוס מֶען נֶעמְט אַרָאפּ פוּן אַמִּנְחָה אוּנ מֶען פַארְבְּרֶענְט אִים אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ, אוּנ דָס אִיז דֶר אָנְדֵיינְקֶען פוּן דִיא מִנְחָה פַר הקב"ה: (ט) וְהָיְתָה). (הַמִּנְחָה הַזֹּאת), דִי מִנְחָה וֶועט זַיין,

שפתי חכמים

יגות כן פרש"י בפרק במה מדליקין: א והוא מקרא קלר וצריך להוסיף חלות אחר מלת שם להודיע אלו ו' מה הן והוסיף מלת אחת להודיע שו' חלות האחרות הן היו על המערכ' השניה: ב ופי' טהרו גגו וכל' ישמעאל קורין הגג טהור בטי"ת רפויה הנקרא בלשונם ד"ט.הרא"ם: ג כלו' הסניפין היו למעלה על השלחן ולחם הפנים מונח עליהם והיו בין כל לחם ולחם כמו שמפורש בפרשת תרומה כדי שלא יכבד משא העליונים על התחתונים וישברו אבל על השלחן לא היה קנה דהלחם התחתון שוכב על השלחן: ד פי' דילפינן מג"ש כתיב הכא מערכת וכתיב גבי לחם הפני' מערכת מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים שתים אף כאן הי' שתים נותן שני בזיכי לבונה כלו' על כל מערכה הי

פירוש לתורת אלהים

חַלָּה זָאל גִבַּאקְן וֶוערֶן פוּן צְווֵיי צֶעגְטְלֶן וַויִיצְן מֶעל: (ו) וְשַׂמְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט זֵיי מַאכְן שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת צְווֵיי אָן רֶעכְטֶן שֵׁשׁ זֶעקְס חַלּוֹת הַמַּעֲרָכֶת זָאל זַיין אִין אֵיין אָן רֶעכְט אוּנ דִי צְוֶועלְף חַלּוֹת זָאל מֶען אוּס סַדֶערֶן עַל הַשֻּׁלְחָן אוֹף דֶעם טִישׁ וָואס עֶר אִיז פוּן רֵיין גָאלְד פַאר גָאט: (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבֶּען אוֹף דֶעם אָן רֶעכְטוּנְג לְבוֹנָה זַכָּה לוֹטֶערֶן וַויירֶךְ וְהָיְתָה אוּנ דֶער וַויירֶךְ זָאל זַיין לַלֶּחֶם צוּ בְּרוֹט לְאַזְכָּרָה צוּא אַגִידֶעכֶנִשׁ אִשֶּׁה לַיְיָ אַפַייעֶר אָפְּפֶר צוּ גָאט: (ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אוּם שַׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ זָאל עֶר דָס בְּרוֹט אָן רֶעכְטֶן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט תָּמִיד פוּן אֵיין שַׁבָּת צוּם אַנְדֶערְן שַׁבָּת זָאל עֶר אַרָאפּ נֶעמֶן דָס בְּרוֹט וָוס עֶס אִיז גֶלֶעגֶן פוּן יֶענֶער וָואךְ אוּנ זָאל לֵייגֶן אַרוֹף דָס פְרִישֶׁע בְּרוֹט דָאס זָאל זַיין מֵאֵת פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם אַבְּרִית אוֹף אֵייבִּג: (ט) וְהָיְתָה אוּנ דִי מִנְחָה דִי אַלֶע בְּרוֹט זָאלֶען זַיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם׃ ס
10 וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ

אונקלוס

וְלִבְנוֹהִי וְיֵיכְלֻנֵּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא לֵהּ מִקֻּרְבָּנַיָּא דַיְיָ קְיָם עָלָם׃
י וּנְפַק בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַּר גְּבַר מִצְרָאָה בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְצוֹ בְּמַשְׁרִיתָא

תולדות אהרן
חק עולם מנחות עו:

בעל הטורים

(י) ויצא בן אשה ישראלית. סמך מקלל לביום השבת לו׳ שהמקלל ומקושש היו בזמן א׳ ולו׳ שהמחלל שבת ככופר בעיקר: וינצו. ב׳ וינצו במחנה וינצו שניהם בשדה רמז למ״ד שיצא חייב מבית דינו של משה על שרצה ליטע אהלו במחנה דן וזהו וינצו בשדה על עסקי שדה:

בית יהודא

זאגט רש״י (שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בִּכְלַל מִנְחָה הִיא) יעדערע זאך וואס קומט פון תְּבוּאָה ווערט גערופין מִנְחָה: וַאֲכָלֻהוּ. מען וועט איהם עסין, זאגט רש״י (מוּסָב עַל הַלֶּחֶם) מען מיינט מען וועט עסין דעם ברויט (שֶׁהוּא לָשׁוֹן זָכָר) ברויט איז לָשׁוֹן זָכָר: (י) וַיֵּצֵא בֶּן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית. אַזוהן פון איודישע אִשָּׁה איז ארוס געגאנגען, פרעגט רש״י (מֵהֵיכָן יָצָא) פון וואנען איז ער ארוס גגאנגען, רַבִּי לֵוִי זאגט (מֵעוֹלָמוֹ יָצָא) ער איז ארוס געגאנגען פון זיין וועלט ווער איז דורך די קריג אַוועקגעגאנגען פון דער וועלט, ער איז געהרגית געווארין, רַבִּי בְּרֶכְיָה זאגט (מִפָּרָשָׁה שֶׁל מַעְלָה יָצָא) ער איז אַוועק גגאנגען פון די פריערדיגע פָּרָשָׁה (לִגְלֵג וְאָמַר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ) ער האט געלאכט אונ האט געזאגט דיא תורה זאגט אלע שַׁבָּת זאל מען לייגין די צוועליף חַלּוֹת אויף דעם טיש, אונ די כֹּהֲנִים זאלין עסין די צוועליף חַלּוֹת וואס מען האט געלייגט אויף דעם טיש פאר אכטאגין שַׁבָּת אונ מען נעמט זייא אראפ פון טיש דעם שַׁבָּת, האט דער בֶּן אִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית גזאגט מיט אגעלכטער (דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכוֹל פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם) דער פירונג פון אמלך איז ער זאל עסין אלע טאג ווארמע פרישע ברויט (שֶׁמָּא פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים) וועט ער דען עסין קאלטע אונ אלטע ברויט וואס איז שוין ניין טעג ווי עס איז גיבאקט גיווארין (בִּתְמִיָּה) אַוואונדער, הקב״ה זאל געבין צו די כֹּהֲנִים ברויט וואס איז געבאקט גיווארן פון ניין טעג פריער וואורום דעם לֶחֶם הַפָּנִים האט מען געבאקט פרייטאג אונ גיגעסין האט מען איהם איבער אכטאג שַׁבָּת (וּמַתְנִיתָא אָמְרָה) די בְּרַיְיתָא זאגט (מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מְחוּיָּב) ער איז ארוס געגאנגען פַרשולדיגט פון משה׳ס בֵּית דִּין (בָּא לִיטַּע אָהֳלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן) ער האט גיוואלט שטעלין זיין געצעלט אין דיא מַחֲנֶה פון דָן (אָמְרוּ לוֹ מַה טִּיבְךָ לְכָאן) די מענטשין פון שֵׁבֶט דָן האבן געזאגט צו איהם ווי קומסטו צום שֵׁבֶט דָן (אָמַר לָהֶם מִבְּנֵי דָן אֲנִי) הט ער גיזאגט צו זיי איך בין פון שֵׁבֶט דָן (אָמְרוּ לוֹ) האבין זייא גזאגט צו איהם (אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְאֹתֹת לְבֵית אֲבוֹתָם כְּתִיב) אין די תורה איז גשריבען יעדער מענטש זאל גיין צו די פאן פון דעם שֵׁבֶט וואס זיין פאטער איז גיי דו אויך צו דעם שֵׁבֶט פון דיין פאטער והט ער גפרעגט ווער איז מיין פאטער, האט מען איהם געזאגט דיין פאטער איז גיוועזען דער מִצְרִי וואס משה האט איהם געהרגית מיט דעם נאמען פון גאט, דריבער אז ער איז ארויסגגאנגין פערשולדיגט פון משה׳ס בֵּית דִּין הט ער געפלוכט הקב״ה (נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) איז ער אריינגגאנגן צום בֵּית דִּין פון משה (וְיָצָא מְחוּיָּב) אונ ער איז ארויסגגאנגן פַרשולדיגט (עָמַד וְגִדֵּף) הט ער זיך געשטעלט אין דער מַחֲנֶה אונ הט געפלוכט הקב״ה: וּבֶן אִישׁ מִצְרִי. זאגט רש״י הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מֹשֶׁה) דס איז דער מִצְרִי וואס משה הט איהם געהרגית:

רש״י

מן התבואה בכלל מנחה היא: ואכלהו. מוסב על הלחם שהוא לשון זכר: (י) ויצא בן אשה ישראלית. (ת״כ) מהיכן יצא רבי לוי אומר מעולמו ה יצא רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו ו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף: בן איש מצרי. הוא המצרי ז שהרגו

שפתי חכמים

נותן לבונה ולא על הלחם היו הבזיכין אלא אצל המערכה כדי שלא יבלעו הלחם מפני כובדן של בזיכין ופי׳ על המערכת אצל המערכה וסמוך לו כמו וסכות על הארון את הפרוכת: ה לפי שדרשינן סמיכות ולעיל כתיב חק עולם ויצא וגו׳ כלומר מעולמו יצא: ו כתב הרא״ם מהכא משמע דמעשה המקלל בשנה שניה הי׳ שהרי לחם הפנים לא הי׳ אלא לאחר שהוקם המשכן וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפרשת במדבר וקשה דהא פירש״י ויניחוהו במשמר ולא הניחו המקושש עמו כו׳ והמקושש בשנה ראשונה הי׳ כדפירש״י וימצאו איש מקושש עצים בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה וחללה כו׳ א״כ מעשה דמקלל ג״כ בשנה ראשונה היה. ותירץ אע״פ שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה מ״מ אפשר שלווי לחם הפנים היה בשנה ראשונה ובשעת הצווי כששמע אותו רשע מיד לגלג ע״כ: ז לפי שפי׳ רש״י לעיל ויצא מחוייב עמד וגידף קשה היאך תליא זה בזה אלא כך פירושו כשאמרו לו באותות לבית אבותם כתיב אמר להו מי היה אבי אמרו לו מצרי היה אמר להו איזה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) והוא בן איש מצרי. הוא גרם לו שברך את השם שדרכן של מצריים לבזות את השם כמו שאמר פרעה לא ידעתי את ה׳: וינצו במחנה. אמר לו חבירו אביך המצרי משה הרגו אמר לו במה אמר לו בשם המפורש כדפרשינן מיד ויקוב את השם ויקלל:

פירוש לתורת אלהים

קינדער וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אונ זיי זאלען עסין איהם אויף איין היילִיג אָרט כִּי וואורום קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים גאנץ היילִג הוּא לוֹ איז דיא מִנְחָה צו איהם מֵאִשֵּׁי יְיָ פון דיא פייער אָפְּפֶער פון גאט חָק עוֹלָם אַגיזעטץ אויף אייבּג: (י) וַיֵּצֵא אונ עס איז ארוס גיגאנגען דער זוהן פון איין אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא אונ ער איז אזוהן פון אמִצְרִי איודישע אִשָּׁה הט גהאט אזוהן פון אמִצְרִי אונ הט זיך מגייר גוועזן איז ער גגאנגען צווישן דיא יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה אונ זיי האבן זיך גקריגט אין דר מַחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית דר זוהן פון דר יִשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מיט אישְׂרָאֵל:

בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ
הַיִּשְׂרְאֵלִי׃ יא וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה
הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל
וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ
שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן׃
יב וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־

אונקלוס

בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל
וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל׃
יא וּפָרֵשׁ בַּר אִתְּתָא בַּת
יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגֵּז
וְאַיְתִיאוּ יָתֵהּ לְוָת מֹשֶׁה
וְשׁוּם אִמֵּהּ שְׁלֹמִית בַּת
דִּבְרִי לְשִׁבְטָא דְדָן׃
יב וְאַסְרוּהִי בְּבֵית מַטְרָא
עַד דְּיִתְפְּרַשׁ לְהוֹן עַל

רשב"ם (יא) ויקב. הזכיר את השם ואח"כ בירכו:

תו"א ויקב את השם סנהדרין ע:

בעל הטורים

(יא) ויקוב. ב' במס' מתרי ליסני ויקוב את השם ויקוב חור בדלתו והיינו דאיתא בסנהדרין ואימא דברזיה מברז מלמד ששתים רעות עשה: ויקלל. ד' במס' ויקוב ויקלל ושמעי הולך בצלע ההר לעומתו הלוך ויקלל ויקלל הפלשתי את דוד ויקלל את יומו באיוב דאיתקש קללת נשיא לקללת השם כדכתיב אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ע"כ נהרג שמעי והפלשתי אבל איוב שלא רצה לקלל כדכתיב כאחת הנבלות תדברי ולא קלל רק את יומו ע"כ ויוסף ה' לאיוב למשנה: (יב) ויניחוהו. ב' במסורה הכא ויניחוהו במשמר ויניחוהו מחוץ לעיר

רש"י

משה: בתוך בני ישראל. מלמד שנתגייר: וינצו במחנה. על עסקי המחנה: ואיש הישראלי. זה שכנגדו שמיחה בו מטע אהלו: (יא) ויקב. כתרגומו ופריש (סנהדרין פו) שנקב שם המיוחד וגדף והוא שם המפורש ששמע מסיני: ושם אמו שלומית בת דברי. שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה זונה: שלמית. דהות פטפטה שלם עלך שלם עליכון ומפטפטת בדברים שואלת בשלום הכל: בת דברי. דברנית היתה מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה: למטה דן. מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו כיוצא בו (שמות לא) אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו: (יב) ויניחהו. לבדו ולא הניחו מקושש

בית יהודא

[בתוך בני ישראל]. זאגט רש"י (מלמד שנתגייר) דר פסוק לערונט אונז אז דער בן איש מצרי הט זיך מגייר גוועז: [וינצו במחנה]. זאגט רש"י (על עסקי מחנה) זייא האבען געקריגט וועגין די מחנה: [ואיש הישראלי]. זאגט רש"י דער יוד איז גיוועז (זה שכנגדו) דער וואס הט זיך געשטעלט געגין אים (שמיחה בו מטע אהלו) אונ הט אים ניט גלאזט שטעלין זיין געצעלט אין מחנה דן: (יא) [ויקב]. זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (ופריש) ער הט ארוס גרעט (שנקב שם המיוחד) ער הט ארוסגרעט דעם נאמען הויה (וגדף) אונ ער הט אים געפלוכט (והוא שם המפורש ששמע מסיני) מען מיינט ער הט ארוס גערעט דעם ריכטיגן נאמען פון הקב"ה, דעם נאמען הט ער גיהערט פון הקב"ה אויף דעם בארג סיני ווען הקב"ה הט גזאגט אנכי ה' אלהיך: [שלומית בת דבריו]. הארט רש"י צו וואס דארפן מיר וויסן איר נאמען, ענפערט רש"י דיא תורה דער ציילט (שבחן של ישראל) דיא לויב פון יודין (שפרסמה הכתוב לזו) דער פסוק האט געזאגט דעם נאמען פון די אשה (לומר שהיא לבדה היתה זונה) נאר די אשה אליין הט מזנה גוועז: [שלמית]. זאגט רש"י דריבר האט מען איר גערופין שלומית (דהות פטפטה) ווייל ווען זיא האט גיזעהן הט זיא צוא אים גערעט, זיא האט גיזאגט צוא אים (שלם עלך) פרידען אויף דיר (שלם עליכון) פרידען אויף אייך (מפטפטת בדברים) זיא הט פיל גערעט (שואלת בשלום הכל) זיא האט געפרעגט דעם פרידען פון אלע מענטשין: [בת דברי]. מיינט מען דיא ריידערין (דברנית היתה) זיא איז גיוועז אריידערין, זיא הט פיל גערעט (מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה) ווייל זיא פלעגט ריידין מיט יעדר מענטש דריבער הט זיא מזנה גוועז: [למטה דן]. זאגט רש"י (מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו) דער פסוק זאגט אונז דער רשע פארשעמט זיך אונ פארשעמט זיין פאטער אונ פרשעמט זיין שבט (זיין משפחה) (כיוצא בו) אזו אגלייכין שטייט אין איין אנדר פסוק אהליאב בן אחיסמך למטה דן (שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו) ווייל אהליאב איז גיוועז אצדיק שיין פר אים, שיין פר זיין פאטר, שיין פאר זיין שבט ושלומית בת דברי האט פארשעמט דעם שבט דן אונ אהליאב האט בעשיינט דעם שבט דן: (יב) [ויניחוהו]. מען האט אים גלאזן אין אהיטונג, זאגט רש"י (לבדו) אים אליין בעזונדער הט מען געהיט (ולא הניחו המקושש עמו) אונ מען האט ניט געהיט דעם מקושש צוזאמען מיט אים נאר דעם מקושש האט מען געהיט

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יד) למטה דן. הוא גרם לו המריבה כדאמרינן בפ"ק דפסחים ההוא דהוה אמר דונו דינא אמר שמא משבט דן קא אתי: (יב) לפרוש להם על פי ה'. לפרוש משמע לפרש הכל שלא היו יודעין אם היה חייב סקילה מק"ו דמקלל אביו ואמו דכתיב בהו אביו ואמו קלל דמיו בו או שמא אינו דין שיהא נדון במיתת ב"ד כדי שלא יהא לו כפרה לפי שענשו גדול כדאמרינן גבי מעביר

שפתי חכמים

מצרי אמרו לו אותו מצרי שהרגו משה בשם המפורש מי' ע"ד וגידף: ח וא"ת והא בפרשת שמות כתיב וירא כי אין איש ופירש"י עתיד לצאת ממנו איש טוב וי"ל דלכך נקט רש"י עתיד לצאת ר"ל דבאותו זמן כבר נולד היה זה אבל אח"כ אין איש עתיד לצאת ממנו שהוא טוב. והא דאמר שנתגייר והא נכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ומה צריך להתגייר. תירץ הרמב"ן שנכנס לברית מילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה והוא דבק באמו בתוך בנ"י. והתוס' תירצו קודם מתן תורה הי' הולד הולך אחר אביו וכאשר נולד לא מלו אותו כי הוא מצרי וכאשר גדל נתגייר מדעתו: ט ר"ל שלא הניחו ליטע אהלו שם:

פירוש לתורת אלהים

(יא) ויקב בן האשה אונ דער זוהן פון דער ישראלית הט ארוס גירעט דעם שם המפורש ויקלל אונ האט גשאלטן ויביאו האט מען אים גבראכט צו משה ושם אמו אונ דער נאמען פון זיין מוטער איז שלומית דיא טאכטער פון דברי פון דעם שבט דן: (יב) ויניחוהו הט מען א'ם גהאלטן אין דר תפיסה לפרוש עם זאל

כִּֽי־יְהוָֽה׃ פ יג וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה
לֵּאמֹֽר׃ יד הוֹצֵ֣א אֶת־הַֽמְקַלֵּ֗ל אֶל־
מִחוּץ֙ לַֽמַּחֲנֶ֔ה וְסָמְכ֧וּ כָֽל־הַשֹּׁמְעִ֛ים
אֶת־יְדֵיהֶ֖ם עַל־רֹאשׁ֑וֹ וְרָגְמ֥וּ אֹת֖וֹ
כָּל־הָעֵדָֽה׃ טו וְאֶל־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל

גְּזֵרַת מֵימְרָא דַיְיָ׃
יג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ יד אַפֵּק יָת
דְּאַרְגֵּז לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּל
דִּי שְׁמָעוּ יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישֵׁהּ וְיִרְגְּמוּן יָתֵהּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא׃ טו וְעִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימַר

תו"א הוצא את המקלל שם מב מג : ורגמו אותו סוטה כג סנהדרין מה :

רשב"ם

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו . סתם בכינוי בלא פירוש שם המובהק .

בעל הטורים

גבי לוט ויניחוהו מחוץ לעיר למה ויניחו ? במשמר כדי לשמרו :

בית יהודא

בזונדר (שֶׁשְּׁנֵיהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד) אֲפִילוּ זֵיי זֶענֶען גִיוֶוען בֵּיידֶע אִין אֵיין צַייט (שֶׁיּוֹדְעִים הָיוּ שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָה) זֵייא הָאבְּען גֶעוואוּסְט דֶעם מְקוֹשֵׁשׁ קוּמְט מִיתָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת) דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז מְחַלֵּל שַׁבָּת קוּמְט מֶען זָאל אִים הַרְגִינֶען וְדֶער מְקוֹשֵׁשׁ נַיי"ל עֶר הָט גֶעקְלִיבֶּן הָאלְץ אוּם שַׁבָּת הָאבֶּען אַלֶע יוּדִין גֶעוואוּסְט מֶען וֶועט אִים הַרְגִינֶען (אֲבָל לֹא פוֹרַשׁ לָהֶם בְּאֵיזֶה מִיתָה) נָאר זֵיי הָאבִּין נִיט גֶעוְוסְט מִיט וֶועלְכֶע מִיתָה מֶען וֶועט אִים הַרְגִינֶען (לְכָךְ נֶאֱמַר כִּי לֹא פוֹרַשׁ מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ) דְּרִיבֶּר זָאגְט דֶער פָּסוּק עֶס אִיז נָאךְ נִיט אַרוּס גֶערֶעט גִוָוארֶן וָואס מֶען וֶועט אִים טָאהְן וָדָס הֵייסְט טָאהְן וְהַרְגִינֶען וֶועט מֶען אִים גֶעוְויס , נָאר מֶען וַוייסְט נִיט וִוי אַזוֹי (אֲבָל בִּמְקַלֵּל הוּא אוֹמֵר לְפָרוֹשׁ לָהֶם) אָבֶּער בַּיי דֶעם בֶּן אִישׁ מִצְרִי וָואס עֶר הָאט גֶעפְלוּכְט הקב"ה זָאגְט דֶער פָּסוּק לְפָרוֹשׁ לָהֶם , מֶען זָאל אִיצְט זָאגֶן זַיין מִשְׁפָּט (שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיָּיב מִיתָה אִם לָאו) דִי יוּדִין הָאבֶּען נָאךְ נִיט גֶעוְוסְט אוֹיב מֶען וֶועט אִים הַרְגֶען אָדֶער נֵיין דְרִיבֶּער הָט מֶען נִיט גֶעהִיט בֵּיידֶע צוּזַאמֶען , נָאר יֶעדֶען בַּאזוּנְדֶער (עיין ש"ח סי' י) : (יד) הַשּׁוֹמְעִים) (אֵלּוּ הָעֵדִים) דָאס זֶענֶען דִי עֵדוּת וָואס הָאבֶּען גִיהֶערְט וִויא עֶר הָאט גֶעפְלוּכְט הקב"ה : וְכָל) . (לְהָבִיא אֶת הַדַּיָּינִים) דִי דַיָּינִים וָוס הָאבִּין גֶעפְּסְקִית דֶעם דִין מֶען זָאל אִים הַרְגִינֶען, דִי דַיָּינִים אוּנ דִיא עֵדוּת דַארְפִין לֵייגִין זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם בֶּן אִישׁ מִצְרִי אֵיידֶער מֶען הַרְגִית אִים : וְאֶת יְדֵיהֶם) . זָאגְט רש"י וֶוען דִיא דַיָּינִים אוּנ דִי עֵדוּת לֵייגִין זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף זַיין קָאפּ (אוֹמְרִים לוֹ) זָאגִין זֵייא צוּא אִים (דָּמְךָ בְּרֹאשֶׁךָ) דַיין בְּלוּט אִיז אוֹיף דַיין קָאפּ (וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ) מִיר וֶועלִין נִיט גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערִין וֶועגִין דַיין טוֹיט (שֶׁאַתָּה גָרַמְתָּ לְךָ) דוּא אַלֵיין הָאסְט אוֹיף דִיר גֶעבְּרֵיינְגְט דֶעם טוֹיט : וְכָל הָעֵדָה) הָארְט רש"י יוּדִין זֶענֶען דַאמָאלְס גִיוֶוען נִיט וֶוייגִיגֶר וִוי זֶעקְס מָאהָל הוּנְדֶערְט טוֹיזִינְד פוּן צְוַואנְצִיג יָאהְר אוּנ וַוייטֶער , הָאט מֶע דֶען אוֹיף אִים גִיוָוארְפִין זֶעקְס מָאהָל הוּנְדֶערְט טוֹיזִינְד שְׁטֵיינֶער ? מִיט עֶטְלִיכֶע שְׁטֵיינֶער הָאט עֶר דָאךְ אוֹיךְ גֶעקֶענְט גֶהַרְגִית וֶוערִין , דְרִיבֶּר זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (בְּבַעֲמַד כָּל הָעֵדָה) אַלֶע יוּדִין זָאלִין דַארְטִין זַיין אוּנ זֶעהְ, וִויא מֶען הַרְגִית אִים , אוּנ זֵייא זָאלִין זָאגִין צוּא עֶטְלִיכֶע מֶענְטְשִׁין זֵיי זָאלִין אִים הַרְגֶען , וֶועלִין דִי עֶטְלִיכֶע מֶענְטְשִׁין זַיין שְׁלוּחִים גֶעשִׁיקְט פוּן אַלֵי יוּדִין זֵייא זָאלִין אִים הַרְגֶען , אוּנ וַוייל דִי תּוֹרָה רֶעכְנְט דָאס גְלַייךְ וִויא אַלֵי יוּדִין וָואלְטֶען אִים גֶעהַרְגִית (מִכָּאן) פוּן דַאנֶען וַוייסִין מִיר (שֶׁשְּׁלוּחוֹ

רש"י

עמו שסניהם היו בפרק אחד ויודעים היו י שהמקושש במיתה (סנהדרין עח) שנאמר (שמות לא) מחלליה מות יומת אבל לא פורש להם ב באיזו מיתה לכך נאמר (במדבר טו) כי לא פורש מה יעשה לו. אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו : (יד) השמעים . אלו העדים : כל. להביא את הדיינים : את ידיהם . אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך ל שאתה גרמת לך : כל העדה . (ת"כ) במעמד כל העדה (מכאן)

שפתי חכמים

י זה טעם הוא אדלעיל למה לא הניחום ביחד ומפרש לפי כיודעין שזה במיתה אבל מקלל לא היו יודעין שהוא במיתה וסמוא לא יהי' כמית' וילעטער זה שסבר הואיל ויוסבין יחד ימיתוהו : כ וא"ת כיון שהיו יודעין שהמחלל שבת במית' למה לא דנוהו בחנק דהא כל סתם מית' שבתור' היא חנק . י"ל שסבורין שהמחלל שבת כאלו עובד ע"א וכופר בהקב"ה כיון שאין מאמין שבשת הקב"ה במעשה בראשית אין מאמין שהקב"ה ברא העולם וכאלו מאמין בע"א וסמא כמו שע"א בסקילה כך מחלל שבת בסקילה או שמא חנק לכך היו מסופקים : ל י"מ אין אנו נענשין

דעת זקנים מבעלי התוספות

בנו ובתו באש איש כי יתן מזרעו ודרשינן מזרעו ולא כל זרעו מכאן אמרו המעביר כל זרעו פטור והאי פטור לאו פטור ממש קאמר דא"כ מצינו חוטא נשכר אלא ר"ל פוטרין אותו ממיתת ב"ד כדי שלא יתכפר בכך לכך הוצרך לומר לפרוש להם על פי ה' אבל במקושש ישדעו בודאי שהוא חייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אך לא ידעו באי זו מיתה הוא נהרג אם בחנק משום דכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק או דילפינן חלול מע"ז לכך . לא נאמר בו לפרוש אלא כי לא פורש מה יעשה לו . וקשה כאן ולשם לרבי יהודה דאמר שאינו נהרג עד שיודיעוהו באי זו מיתה נהרג א"כ איך נתחייבו אלו ושמא התרו בהן בכל ארבע מיתות ב"ד והתירו עצמן למיתות כלן ומיהו קשיא למ"ד התראת ספק לא שמה התראה שהרי בכל מיתה ומיתה הויא לה התראת ספק ודוחק הוא שיהו בהם כל כך עדים שהתרו להם מכלם ביחד ושמא אפשר להיות כן מדכתיב כאן וסמכו השומעי' ולא כתיב העדים וכן במקושש כתיב ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש משמע שהרבה היו שם . ועוד י"ל חברים היו וס"ל דחבר אין צריך התראה . תן לחכם ויחכם עוד : (יד) וסמכו כל השומעים . איתא בת"כ מה נשתנה מיתה זו שהיא בסמיכה אלא לפי שבשעת גמר דין צריכין העדים לומר בפי' כמו ששמעו מפי המברך לפיכך סומכין ידיהם עליו לומר העון הזה שאתם גורם לנו עליך

פירוש לתורת אלהים

וֶוערֶען בַּאשֵׁייד דוּרךְ דֶעם צִיוּוי פוּן גָאט אוּב עֶס קוּמְט אִים מִיתָה: (יד) הוֹצֵא צִיה אוּם דֶעם וָואס הָאט גִישָׁאלְטֶען פוּן דֶר מַחֲנֶה וְסָמְכוּ אוּנ אַלֶע וָואס הָאבֶּען גִיהֶערְט וִויא עֶר הָאט גִישָׁאלְטֶען זָאלֶען אָנְלֶעהְגֶען אֶת יְדֵיהֶם זֵייעֶרֶע הֶענְד אוֹיף זַיין קָאפּ [ע' רש"י] וּרָגְמוּ אוּנ זָאלֶען אִים פַאר שְׁטֵיינֶען גָאר דָאס אַיין זַאמְלוּנְג : (טו) וְאֶל בְּנֵי אוּנ צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ אַזוֹ זָאגֶן אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט

שעלטען

תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל
אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃ טז וְנֹקֵב שֵׁם־
יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־
הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם
יוּמָת׃ יז וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם
מוֹת יוּמָת׃ יח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה
יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ׃ יט וְאִישׁ
כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה

אונקלוס

גְּבַר גְּבַר דִּי יִרְגֵּז קֳדָם
אֱלָהֵהּ וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃
טז וְדִי פָרֵישׁ שְׁמָא דַיְיָ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל מִרְגַּם
יִרְגְּמוּן בֵּהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא
כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא
בְּפָרָשׁוּתֵהּ שְׁמָא
יִתְקְטֵל׃ יז וּגְבַר אֲרֵי
יִקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא
דַאֲנָשָׁא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל׃ יח וּדְיִקְטוֹל
נְפַשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ
נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא׃
יט וּגְבַר אֲרֵי יִתֵּן מוּמָא
בְּחַבְרֵהּ כְּמָא דִי עֲבַד כֵּן

תו"א איש כי יקלל אלהיו חגיגה יא קידושין ל סנהדרין נו שבועות לו: ונשא חטאו פסחים לג נו: ונוקב שם סנהדרין נו שבועות לו: כגר כאזרח סנהדרין נו: בנקבו שם יומת שם ס שבועות לו: ואיש כי יכה קמא פג סנהדרין עח נדה מד: ומכה נפש בהמה ב"ק לב כתובות לה נזיר מה ב"ק יב פג: נפש תחת נפש שם פד: ואיש כי יתן מום כתובות לה ב"ק לג נו פג פד: כאשר עשה כן יעשה לו כתובות כב קמא פד:

בעל הטורים

(טז) בנקבו שם. וסמיך ליה ואיש כי יכה רמז למה שאמרו יכה יוסי את יוסי. ד"א בנקבו שם וסמיך ואיש כי יכה לומר כל הסוטר לועו של

רשב"ם

ומפרש השם המובהק יתברך שמו. ואחר כך מקללו: (טז) מות יומת. לפי פשוטו יש לפרש כן: (יח) ומכה נפש בהמה. ממיתה לגמרי:

רש"י

שלוחו של אדם כמותו: (טו) ונשא חטאו. בכרת כשאין התראה: (טז) ונקב שם. אינו חייב עד שיפרש את השם ולא המקלל בכינוי: ונקב. לשון קללה כמו (במדבר כג) מה אקב: (יז) ואיש כי יכה. לפי שנאמר (שמות כא) מכה איש וגו' אין לי אלא שהרג את האיש אשה

בית יהודא

של אדם כמותו) אז איינר שיקט אשליח ער זאל טאן אזאך, נוס דער שליח טוהט איז גלייך וויא ער אליין וואלט דיא זאך געטאהן, דריבער איז גלייך ווי אלי יודין וואלטין אים געהרגית: (טו) ונשא חטאו. ער זאל טראגין אוף זיך זיין זינד, זאגט רש"י (בכרת כשאין התראה) אוב עס איז ניט גיוועין עדות אדער עס זענען גוועין עדות נאר זיי האבין צו אים ניט גיזאגט ער זאל ניט פלוכין, אונ ער הט געפלוכט דאס בית דין קען אים ניט הרגינען וועט ער געשטראפט ווערין פון הקדוש ברוך הוא מיט כרת *): (טז) ונוקב שם. אז ער רעט ארום דעם נאמען, זאגט רש"י (אינו חייב עד שיפרש את השם) ער איז ניט פרשולדיגט מען זאל אים הרגנן סיידין ער רעט ארום דעם נאמן הוי"ה (ולא המקלל בכינוי) אבר דער וואס פלוכט אנדרע נעמן פון הקב"ה הרגת מען אים גיט: ונקב) לשון קללה), נוקב איז דערטייטש פלוכין (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק מה אקוב, וואס זאל איך פלוכין: (יז) ואיש כי יכה) זאגט רש"י (לפי שנאמר מכה איש) ווייל אין די סדרה משפטים שטייט אז איינר וועט הרגנן אאיש, זאל מען אים הרגנען (אין לי אלא שהרג את האיש) פון דעם ווארט איש ווייסין מיר נאר אז מען הרגת אזכר אגרויסין מענטש, דארף מען דעם רוצח הרגינן (אשה וקטן מנין) פון וואנען ווייסען מיר אז איינער

דעת זקנים מבעלי התוספות

(בו) איש איש כי יקלל אלהיו. אפילו המקלל הנשיא ונשא חטאו במלקות שנאמר אלהים לא תקלל וגו' ונוקב שם יהיה:

פירוש לתורת אלהים

שעלטען גאט ונשא חטאו וועט ער ליידען זיין זינד אז מען הט אים ניט מתרה גוועין איז ער חייב כרת: (טז) ונקב אונ דר וואס רעט ארום דעם נאמן פון גאט אונ שעלט אונ מען האט אים מתרה גוועין מות יומת זאל ער גטייט ווערן ביי דעם בית דין רגום פר שטיינגן ירגמו זאלן פר שטיינגן בו אין אים כל העדה גאר די עדה כגר כאזרח סיי אגר סיי איוד בנקבו אז ער רעט ארום דעם נאמען פון גאט יומת זאל ער ווערען גיטייט: (יז) ואיש אונ ווען אמענטש וועט הרגנען אמענטש אפילו ער וועט הרגנן אקינד מות יומת זאל ער ווערן גטייט: (יח) ומכה אונ ווען איינער וועט הרגנן אבהמה ישלמנה זאל ער בצאלן פר איר נפש אנפש פר אנפש וויפל זיא איז ווערט גוועין: (יט) ואיש אונ ווען איינער וועט מאכן אמום אין זיין גזעלען כאשר עשה אזו ווי ער

ליקוטים על התורה

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו וגו'. דר מענטש וואס וועט ארום ריידין דעם ווארט אלהים אונ וועט אים פלוכין, קען מען אים ניט הרגנן ווארום ער קען זאגין ער הט ניט געפלוכט הקב"ה נאר ער הט געפלוכט אדיין, ווארום אדיין ווערט אויך גערופין אלהים, נאר ווייל הקב"ה ווייס דעם אמת וועמען ער האט געפלוכט, וועט ער געשטראפט ווערין, ווארום אפילו ער הט געמיינט צו פלוכין אדיין וועט ער אויך געשטראפט ווערין, מען טאר ניט פלוכין אדיין, אבער ונקב שם ה', דר וואס וועט ארום ריידען דעם נאמען הוי"ה אונ וועט אים פלוכין, הט ער דאך געפלוכט צו הקב"ה דר מענטש וועט געהרגת ווערן דורך בית דין אויך דיא וועלט אונ ווגט זיין גישטארבין פון עולם הבא אויך:

האט

*) **הערה** מען קען זאגין אזוי מיינט דער פסוק איש איש כי יקלל „אלהיו", ווען ער וועט ארויסריידין די קללה האט ער גיזאגט דעם ווארט „אלהים" קען אים בית דין ניט הרגנן, ווארום דיינים ווערין אויך גערופין אלהים, קען ער זאגין איך האב געמיינט דיינים, נאר הקב"ה וואס ער וויס וועמען ער האט געמיינט, ער וועט אים שטראפין מיט כרת, אבער אז ער האט ארויסגערעט דעם שם הוי"ה, הרגנן אים בית דין:

כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ׃ כ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן
תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן
מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ׃ מפטיר כא וּמַכֵּה
בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת׃
כב מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר

אונקלוס

יִתְעֲבֵד לֵיהּ׃ כ תַּבְרָא
חֲלַף תַּבְרָא עֵינָא חֲלַף
עֵינָא שִׁנָּא חֲלַף שִׁנָּא
כְּמָא דִי יִתֵּן מוּמָא
בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהֵב בֵּהּ׃
כא וּדְיִקְטוֹל בְּעִירָא
יְשַׁלְּמִנַּהּ וּדְיִקְטוֹל אֱנָשָׁא
יִתְקְטֵל׃ כב דִּינָא חֲדָא
יְהֵי לְכוֹן כְּגִיּוֹרָא

תו"א עין תחת עין כתובות לב קמא שם: כאשר יתן מום באדם קמא שם עקידה שער מו: כן ינתן בו כתובות לב קמא פד: ומכה בהמה כתובות ה לח קמא י לה פג סנהדרין פד: ומכה אדם יומת שם: משפט אחד יבמות קכב כתובות לג קמא פד סנהדרין ג כח לב:

רשב"ם

(כא) ומכה בהמה ישלמנה. חובל. אע"פ שאינו ממיתה לגמרי:

בעל הטורים

ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה: סמך מקלל לנרבת בהר סיני לומר שהמקלל קלל השם ששמע בסיני. ועוד כאשר צוה ה' את משה וסמיך ליה

בית יהודא

הרגת אאשה אדער ער הרגת אקינד, דארף מען אויך דעם רוצח הרגנן (תלמוד לומר כל נפש אדם) זאגט דא דר פסוק וועלכין לעבדיגן מענטש מען הרגת, דארף מען דעם רוצח הרגנן: (כ) [כן ינתן בו]. זאגט רש"י (פירשו רבותינו) אונזערע רבנן האבן גלערנט (שאינו נתינת מום ממש) אז איינער מאכט אפעלער צו זיין חבר, זאל מען אים ניט צוריק מאכין אפעלער (אלא תשלומי ממון) נאר ער זאל בצאהלין געלט פר דעם פעלער (שמין אותו כעבד) מען שאצט אים וויא אקנעכט, ווי ער וואלט גוועון אכנעני'שער קנעכט וום ווערט פארקויפט אויף אייביג, ווי פיל ער איז ווערט גוועזן פריער אן דעם פעלער אונ ווי פיל ער איז ווערט איצט מיט דעם פעלער, וויא פיל ער איז איצט ווייניגער ווערט, אזו פיל זאל ער אים בצאהלין, אונ ווייל מען צאהלט נאר געלט (לכך כתיב בו לשון נתינה) דריבער שטייט דר ווארט געבן "ינתן" עס זאל גגעבן ווערן (דבר הנתון מיד ליד) אזאך וום ווערט גגעבן פון האנט אין האנט, דאס איז געלט: (כא) [ומכה בהמה ישלמנה]. זאגט רש"י (למעלה דבר בהורג בהמה) פריער שמועסט מע, אז ער הרגת אבהמה (וכאן דבר בעושה בה חבורה) אונ איצט שמועסט מען אז ער שלאגט אבהמה אונ מאכט אין איר אפעלער: (ומכה אדם יומת), זאגט רש"י דא שמועסט (אפילו לא הרגו) ער הט דעם מענטש ניט געהרגת (אלא עשה בו חבורה) נאר ער האט גמאכט אין אים אבייל (שלא נאמר כאן נפש) ווארום דא שטייט ניט ומכה נפש, ער האט געשלאגן דם לעבן פון מענטש, איז דאך אקשיא אז ער הט דעם מענטש ניט געהרגת, פאר וואס זאל מען אים הרגנען, זאגט רש"י (ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב) דער פסוק שמועסט אז ער שלאגט זיין פאטער אדער זיין מוטער, אונ דר דין איז אז איינער שלאגט זיין פאטער אדער זיין מוטער אונ ער מאכט זיי אבייל קומט אים מען זאל אים הרגנען, (ובא להקישו למכה בהמה) אונ ער קומט גלייכן דאס שלאגן פון פאטער אונ מוטער צו דעם שלאגען פון אבהמה, אונ פר וואס שטייט אין איין פסוק דר דין פון אבהמה אונ דר דין פון פאטער אונ מוטער (מה מכה בהמה מחיים) אז ער שלאגט אבהמה מיינט מען דאך ווען זיא לעבט ווארום אז ער שלאגט זיא ווען זיא איז טויט פאר וואס זאל ער בצאהלין? (אף מכה אביו ואמו מחיים) אז ער שלאגט זיין פאטער אונ מוטער ווען זיי לעבן קומט אים מיתה (פרט למכה לאחר מיתה) אבער אז ער שלאגט דעם פאטער אדער דיא מוטער נאך דעם שטארבען קומט אים ניט מיתה (לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב) ווייל דר דין איז אז איינער פלוכט זיין פאטער אדער זיין מוטער נאכדעם וויא זיי זענען גשטארבין, קומט אים מיתה, וואלטן מיר מיינען ביי שלאגין איז אויך אזו דער דין (הוצרך לומר במכה שהוא פטור) דארף די תורה זאגין בייא שלאגין פאטער אונ מוטער נאך זייער שטארבען איז מען פטור (ומה בבהמה בחבלה) אונ אזו וויא ביי אבהמה איז מען נאר שולדיג צו בצאהלין אז ער הט איר געבייזט (שאם אין חבלה אין תשלומין) אבער אז ער האט איר נאר געשלאגין ניט געבייזט, צאהלט מען ניט (אף מכה אביו ואמו) אז ער האט געשלאגין זיין פאטער אונ מוטער (אינו חייב) קומט אים ניט מיתה (עד שיעשה

רש"י

וקטן מנין ת"ל כל נפש אדם: (כ) כן ינתן בו. פירשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון שמין אותו כעבד מ לכך כתיב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד ליד: (כא) ומכה בהמה ישלמנה. למעלה דבר בהורג בהמה וכאן דבר בעושה נ בה חבורה: ומכה אדם יומת. אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב ס ובא להקישו למכה בהמה מה מכה בהמ' מחיים אף מכה אביו ואמו מחיים פרט למכ' לאחר מיתה לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הוצרך לו' במכה שפטור ומה בבהמה בחבלה שאם אין חבלה אין תשלומין אף מכה

שפתי חכמים

לפי שהעדים צריכים להעיד כמו ששמעו מפי המגדף אבל אין ל' רש"י משמע כן: מ פי' כמה הי' שוה בלא מום וכמה הוא שוה עם המום ומשלם הפחת: נ דאל"כ מה ישלמנה מה חסרון עשה בה שישלמנה: ס פירוש כיון דלא כתיב הכא נפש ש"מ דבהכאה בלא מיתה מיירי ואי באדם אחר מיירי והא כתיב ומכה איש ומת אמר רחמנא ולא בהכאה בלבד אע"כ במכה אביו ואמו מיירי וכו': חסלת פרשת אמור

דעת זקנים מבעלי התוספות

ה' מות יומת מברך את ה' כמו מה אקב לא קבה אל אותו

פירוש לתורת אלהים

האט גטאן כן יעשה אזו זאל גטאן ווערן צו אים [ע' רש"י]: (כ) שבר ווען איינר האט דעם אנדערן אום גבראכן אהאנד אדער אפוס זאל ער אים באצאלען פאר דעם בראך כאשר יתן אזו וויא ער וועט געבן אמום אין מענטשן כן אזו זאל געגעבן ווערן אין אים [ע' רש"י]: (כא) ומכה בהמה אונ ווען איינר וועט הרגנן אבהמה זאל ער באצאלן פאר איר אונ אז איינר וועט הרגנן אמענטשן זאל ער ווערן געטייט: (כב) משפט איין דין

כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבֶן וּבְנֵי־
יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ פ פ פ

קכ״ד פסוקים. עוזיא״ל סימן׃

כְּיַצִּיבָא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ כג וּמַלֵּיל מֹשֶׁה
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַפִּיקוּ
יָת דְּאַרְגֵּז לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וּרְגַמוּ יָתֵהּ
אַבְנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ
כְּמָא דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ פ פ פ

תו״א ויוליאו את סנהדרין מב מג׃ וירגמו אתו שם מג׃ ובני ישראל עשו שם׃

בעל הטורים

בהר סיני לומר כאשר לוה למשה בסיני סקל יסקל או ירה יירה כן יעשה לו׃

רש״י

אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה׃ (כב) אני ה' אלהיכם. אלהי כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים׃ (כג) ובני ישראל עשו. כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר דחייה רגימה ותלייה׃

חסלת פרשת אמור

בית יהודא

בָּהֶם חַבּוּרָה) סיידין ער האט געמאכט אין זייא א ביול׃ (כב) וַאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם). הקב״ה זאגט (אֱלֹהֵי כֻּלְּכֶם). איך בין דער גאט פון אלע (כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַיחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם) אזו וויא מיין נאמען ווערט גערופין אויף אייך בזונדער (כַּךְ אֲנִי מְיַחֲדוֹ עַל הַגֵּרִים) אזו ווערט גערופין מיין נאמען אויף די גרים אויך׃ (כג) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ. די יודין האבין געטאהן (כָּל הַמִּצְוָה הָאֲמוּרָה בִּסְקִילָה בְּמָקוֹם אַחֵר) אלע דינים וואס זענען גזאגט גווארן צו טאהן מיט דעם מענטש וואס איז קומט סקילה וויא עס שטייט אויף איין אנדער ארט (דְּחִיָּיה רְגִימָה תְּלִיָּה) מען דארף איהם ארראפשטויסען פון אהויכין ארט אונ בעווארפין מיט שטיינער אונ איהם איינגען׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

יזמת שפשם ידו בעיקר׃ (כג) ובני ישראל עשו. קיימו מה שכתוב בפרשה׃

פירוש לתורת אלהים

זאל זיין צו אייך כַּגֵּר כָּאֶזְרָח איין גר האט דעם דין אזו וויא איוד [עיין רש״י]׃ (כג) וַיְדַבֵּר משה אונ משה האט גירעט דיא גאנצע פרשה צו דיא קינדער ישראל וַיּוֹצִיאוּ אונ זייא האבען אוים גיצויגען דעם וואס האט געשאלטען אֶל מִחוּץ צוא אויסען ווייניג פון דער מַחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אונ זייא האבען איהם פאר שטיינגט מיט אשטיין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אונ דיא קינדער ישראל האבען גטאן ווי גאט הט גבאטין צו משה׃

הפטרת אמור (ביחזקאל סימן מ״ד)

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃

פירוש ע״ט

זאגט יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא פון גאטס וועגן׃ וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אונ די כהנים וואס זענען פון שבט לוי בְּנֵי צָדוֹק די קינדער פון צדוק כהן גדול אֲשֶׁר וואס זיי האבען גהיט דאס היטונג פון מיין ביהמ״ק בִּתְעוֹת אפילו בשעת די קינדער ישראל האבען זיך אפ גקערט פון מיר האבען די כהנים פארט גהיט מיין ביהמ״ק דרום הֵמָּה זאלן זיי גנעהנן צו מיר צו בדינגן מיך וְעָמְדוּ אונ זיי זאלן שטיין פאר מיר מקריב צו זיין דעם חלב אונ דעם בלוט פון די קרבנות נְאֻם יְיָ דס זאגט גאט הֵמָּה יָבוֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי זייא זאלען קומען

ליקוטי יהודא

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק וגו'. מיר ווייסין דער שכר פון מצות אונ דער שטראף פון עבירות ווערט גיצאהלט נאך די צייט, ווען די מצוה איז גיטאהן גיווארין אדר ווען די עבירה איז גיטאהן גיווארן, ווי די גמרא זאגט אויב איינער טוהט אמצוה אין אזו אצייט וואס די וועלט איז גלייך אויף גלייך אזו פיל מצות ווי פיל עבירות, אונ מיט זיין מצוה הט ער גמאכט די וועלט זאל האבן מיט איין מצוה מער וויא עבירות, האט ער אגרוסען שכר, ווייל ער הט גיטאהן אטובה די גאנצע וועלט (אדער די וועלט הט געהאט מיט איין עבירה מער ווי מצות אונ ער הט גטאהן איין מצוה הט ער געמאכט די וועלט זאל זיין גלייך מצות מיט עבירות, הט ער אויך אגרוסען שכר) אדער די וועלט איז גווען גלייך מצות מיט עבירות אונ ער האט גטאהן איין עבירה הט ער געמאכט די וועלט זאל האבן עבירות מער ווי מצות הט ער אגרויסע שטראף, אדר די וועלט הט געהאט איין מצוה מער ווי עבירות אונ ער האט גטאהן איין עבירה האט ער געמאכט דיא וועלט זאל זיין גלייך מצות מיט עבירות, ווערט ער אויך שטארק גשטראפט, דריבער זאגט דער פסוק די כהנים הלוים, די כהנים וואס זענען פון שבט לוי, די קינדער פון כהן צדוק, ווייל זיי האבען געהיט די היטונג פון מיין מקדש אין די צייט ווען דיא יודין זענען אוועק געגאנגען פון מיר, ווען דיא יודין האבין געזינדיגט, האבין די כהנים גיטאהן מצות, האבן זייא דאך גיטאן אטובה צוא אלע יודין, דריבער וועט זיין זייער שכר, זייא זאלען שטענדיג בעדינען צו הקב״ה אין בית המקדש, זיא זאלן שטענדיג מקריב זיין קרבנות פר הקב״ה אונ וויא עס שטייט ווייטער אין די פסוקים ביז סוף הפטרה׃

המה יבאו אל־מקדשי והמה יקרבו אל־שלחני לשרתני ושמרו את־משמרתי: והיה
בבואם אל־שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא־יעלה עליהם צמר בשרתם
בשערי החצר הפנימית וביתה: פארי פשתים יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו על־
מתניהם לא יחגרו ביזע: ובצאתם אל־החצר החיצונה אל־החצר החיצונה אל־העם
יפשטו את־בגדיהם אשר־המה משרתם בם והניחו אותם בלשכת הקדש ולבשו בגדים
אחרים ולא־יקדשו את־העם בבגדיהם: וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו
את־ראשיהם: ויין לא־ישתו כל־כהן בבואם אל־החצר הפנימית: ואלמנה וגרושה לא־
יקחו להם לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־תהיה אלמנה מכהן
יקחו: ואת־עמי יורו בין קדש לחל ובין־טמא לטהור יודעם: ועל־ריב המה יעמדו
ל°שפט במשפטי °ושפטהו ואת־תורתי ואת־חקתי בכל־מועדי ישמרו ואת־שבתותי
יקדשו: ואל־מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם־לאב ולאם ולבן ולבת לאח ולאחות
אשר־לא־היתה לאיש יטמאו: ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו־לו: וביום באו אל־
הקדש אל־החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: והיתה להם
לנחלה אני נחלתם ואחזה לא־תתנו להם בישראל אני אחזתם: המנחה והחטאת

°למשפט קרי °ישפטהו קרי

פירוש ע"ט

צו מיין בית המקדש והמה יקרבו אל שלחני און זייא זאלען גנעהנן צו מיין טיש לשרתני צוא בדינען מיך ושמרו את משמרתי און זיי זאלן היטן מיין היטונג והיה און עס וועט זיין בבואם אז די כהנים גדולים וועלען קומען אום יום כפור אין קדשי קדשים אריין בגדי זאלן זייא אן קליידן די קליידר פון ליינען ולא יעלה און עס זאל אויף זיי ניט אויף גיין קיין וואל בשרתם אז זיי וועלן בדינן בשערי מיינט מען אין קדשי קדשים פארי [illegible] זאלן אן טאן היטלן פון ליינין אויף זייער קאפ ומכנסי און מכנסים פון ליינן יהיו זאלן זייא אן טאן אויף זייערע לענדן לא יחגרו זיי זאלן זיך ניט צו גארטלן אויף איין שווייסיג ארט ובצאתם און אז זייא וועלן ארוס גיין אל החצר צום אויסווייניגסטן חצר אל העם צום פאלק יפשטו זאלן די כהנים אוס טאן די קליידר וואס זיי האבן אין זייא מקריב געוועזן קרבנות והניחו און זאלן זייא לייגן אין דעם היילגן קאמער ולבשו און זאלן אן קליידן קליידר פון חול ולא יקדשו און זייא זאלן ניט היילגן דאס פאלק מיט זייערע קליידר זיי זאלן ניט אן רירען מיט זייערע קליידר דס פאלק וראשם און זייערע האר פון דעם קאפ לא יגלחו זאלן די כהנים גדולים אין גאנצן ניט אפ גאלן ופרע און פר וואקסונג זאלן זיי ניט צו שפרייטן זיי זאלן ניט לאזן גרויסע האר וואקסן כסום גלייכן יכסמו זאלען זייא גלייכן את ראשיהם זייערע האר פון דעם קאפ ניט זיי זאלן אפ גאלן די האר און זיי זאלן ניט לאזן וואקסן גרויסע האר נאר אין מיטעל מאס ניט גרוס און ניט קליין ויין און וויין זאל ניט טרינקען קיין שום כהן בבואם איידר זיי וועלן אריין קומן אין היכל אריין ואלמנה און אאלמנה און אגרושה זאלען די כהנים גדולים ניט נעמן פאר ווייבר כי אם בתולות נאר בתולות מזרע ישראל פון דיא קינדער ישראל

והאלמנה און אאלמנה אשר וואס זיא וועט נאר זיין אאלמנה אבר ניט אחלוצה מכהן יקחו פראסטע כהנים מעגן זיא נעמן פאר אווייב ואת עמי און מיין פאלק זאלן זיי לערנן זיי זאלן מאכן אצווישן שייד בין קודש לחול צווישן קודש און צווישן חול ובין און צווישן טמא און טהור יודיעום זאלן די כהנים זיי מודיע זיין ועל ריב און ווען מענטשין פון דיא ישראל וועלן זיך קריגן זאלן זיי זיך שטעלן פר די כהנים צום משפט במשפטי מיט מיין משפט מיט דעם דין תורה זאלען די כהנים דעם דין משפטן ואת תורותי און מיין תורה און מיין גזעץ בכל אין אלע מיינע ימים טובים ישמורו זאלן זייא היטן ואת שבתותי און מיינע שבתים יקדשו זאלן זיי היילגען ואל מת און צו אמת לא יבא זאל ער ניט קומען מטמא זיין זיך צו אים כי אם לאב נאר צו אפאטער און אמוטער ולבן און צו אזוהן און צו אטאכטער און צו אברודר און צו אשוועסטער אשר וואס זיא איז נאך ניט געוועזן צו אמאן יטמאו מעגן זיך דיא כהנים מטמא זיין ואחרי און נאך דעם אז ער שייד זיך אפ פון דעם מת און וויל זיך שון ריינגן שבעת ימים זאל מען ציילן זיבן טעג וביום און אין דעם טאג וואס ער הייבט אן זיך מחנך זיין צום היילקייט אל החצר צום אוהל מועד לשרת צו בדינען אין היילקייט מקריב זיין קרבנות יקריב זאל ער מקריב זיין זיין חטאת מיינט מען ווייצען מעל עשירית האיפה אצענטיל פון אמאס וואס זיא ווערט גרופן איפה נאום יי זאגט גאט והיתה און די כהונה זאל צו זיי זיין צו איין נחלה אני נחלתם איך בין זייער נחלה וואס בלייבט פון מיינע קרבנות האב איך זייא געגעבן ואחוזה און איין ערב לא תתנו זאלט איר זיי ניט געבן צווישן דיא ישראל ווארום אני אחוזתם איך בין זייער ערב אמנחה און אחטאת און אאשם המה יאכלום זאלן דאס די כהנים

וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכְלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה׃ וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־תְּרוּמַת
כֹּל מִכֹּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה
אֶל־בֵּיתֶךָ׃ כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים׃

פירוש ע"ט

עֶסֶן וְכָל אונ אַלֶע הֶקְדֵּשׁ פון צְווִישֶׁן דיא יִשְׂרָאֵל לָהֶם זָאל זַיין צו זַיי וְרֵאשִׁית אונ אַלֶע דֶם עֶרְשְׁטֶע תְּבוּאוֹת וָוס וֶוערְט פְרִיעֶר צַייטִיג וְכָל תְּרוּמַת אונ אַלֶע תְּרוּמוֹת פון אַלֶע תְּבוּאוֹת לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה זָאל זַיין צו דיא כֹּהֲנִים וְרֵאשִׁית דֶם עֶרְשְׁטֶע פון טֵייג מֵיינְט מֶען חַלָּה זָאלְט אִיר גֶעבֶּן צום כֹּהֵן אונ דֶם וֶועט דִיר גוֹרֵם זַיין לְהָנִיחַ צוּ מַאכֶן רוּעֶן אַבְּרָכָה אִין דַיין הויז כָּל נְבֵלָה וּטְרֵפָה אַלִי נְבֵלוֹת אונ טְרֵפוֹת מִן הָעוֹף סַיי פון עוֹפוֹת אונ סַיי פון בְּהֵמוֹת לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים זָאלֶן נִיט עֶסֶן דִי כֹּהֲנִים אונ יִשְׂרָאֵל טָאר אוֹךְ נִיט עֶסֶן נְבֵלוֹת אונ טְרֵפוֹת ׃

מנין המצות בפ' בהר יש בה כ"ד מצות ז' עשין וי"ז לאוין ׃

[שכו] (לאו קלח) שלא לעבוד את האדמה בשנה השביעית שנא' ובשנה השביעי' וגו' שדך לא תזרע ׃
[שכז] (לאו קלט) שלא לעבוד עבודה גם באילנות בשנה השביעית שנ' וכרמך לא תזמור ׃
[שכח] (לאו ר) שלא לקצור מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשנה השביעית כמו שנקצר בכל שנה בהכנה ותיקון שנ' את ספיח קצירך לא תקצור ׃
[שכט] (לאו רא) שלא ללקט מה שיצמחו האילנות מן הפירות בשנה השביעי' כמו שנאסף פירותיהן בכל שנה שנא' ואת ענבי נזירך לא תבצור ׃
[של] (עשה קכט) להיות הב"ד הגדול של הסנהדרין מונין שנה שנה מהחמשים שנה ושבוע שבוע של שנים עד שנת היובל כמו שאנו מונין ימי ספירת העומר שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים ׃
[שלא] (עשה קל) לתקוע בשופר בעשרה בתשרי משנת החמשים שנאמר והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו' וקראתם דרור וגו' ׃
[שלב] (עשה קלא) לקדש שנת החמשים בביטול עבודת האדמ' והפקר מה שתצמיח כמו בשנת השמטה שנ' וקדשתם את שנת החמשים שנה וגו' ׃
[שלג] (לאו רב) שלא לעבוד את האדמה ואת האילנות בשנת היובל שנ' יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ׃
[שלד] (לאו רג) שלא ללקט ולקצר ספיחי תבואו' שנת היובל כמו בשאר השנים שנא' ולא תקצרו את ספיחיה ׃
[שלה] (לאו רד) שלא לקבץ פירות האילנות בשנת היובל כמו בשאר השנים שנ' ולא תבצרו את נזיריה ׃
[שלו] (עשה קלב) לדון בדין מקח וממכר שנ' וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך ׃
[שלז] (לאו רה) שלא להונות במקח וממכר שנ' אל תונו איש את אחיו ׃
[שלח] (לאו רו) שלא להונות בדברים שנ' ולא תונו איש את עמיתו ׃
[שלט] (לאו רז) שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות שנ' והארץ לא תמכר לצמיתות ׃
[שמ] (עשה קלג) להשיב בשנת היובל לבעלים הראשונים כל אשר בשם קרקע יכונה בלא כסף ובלא מחיר שנ' ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ וגו' ׃
[שמא] (עשה קלד) שיהיה פדיון לקרקעות הנמכרים תוך חומת המדינה עד תום שנה לבד ואחר השנה יתקיים לקונה ולא יצא ביובל שנ' ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה וגו' ׃
[שמב] (לאו רח) שלא לשנות מגרשי ערי הלוים ושדותיהם שנ' ושדה מגרש עריה' לא ימכר ׃
[שמג] (לאו רט) שלא להלוות ברבית שנ' את כספך לא תתן לו בנשך ׃
[שדמ] (לאו רי) שלא לעבוד בעבד עברי בעבודה שיש בה בזיון ועינוי גדול והכנעה שנ' לא תעבוד בו עבודת עבד ׃
[שמה] (לאו ריא) שלא למכור עבד עברי כדרך שמוכרין הכנעני בהכרזה על אבן המקח שלא בהצנע ודרך כבוד שנאמר לא ימכרו ממכרת עבד ׃
[שמו] (לאו ריב) שלא להעביד עבד עברי בדבר שאין לו צורך שנ' לא תרדה בו בפרך ׃
[שמז] (עשה קלה) לעבוד בעבד כנעני לעולם שנ' לעולם בהם תעבודו ׃
[שמח] (לאו ריג) שלא להניח הכנעני השוכן בארץ ישראל להעביד עבד עברי שמכר עצמו בעבודת פרך שנ' לא ירדנו בפרך לעיניך ׃
[שמט] (לאו ריד) שלא לעשות אבן מוכנת להשתחוות עליה אפילו שתהיה זה לאל יתברך שנאמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה ׃

אונקלוס | ויקרא כה בהר

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינַי לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם בְּנֵי

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי

בעל הטורים

(א) בהר סיני. סמך מקלל לבהר סיני לפי שבסיני שמעו לא תשא

רשב"ם

(א) בהר סיני, קודם שהוקם אהל מועד

רש"י

(א) בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל

בית יהודא

(א) וּבְהַר סִינַי. פְרֶעגְט רש"י צְווַיי שַׁאֲלוֹת, אֵיין מָאהְל (מַה עִנְיַן שְׁמִטָּה אֵצֶל הַר סִינַי) צוּ וָוס הָט הקב"ה גֶזָאגְט צוּ דִי יוּדִין דֶעם דִין שְׁמִטָּה וֶוען זַיי זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען גֶעבֶּן בַּארְג סִינַי, דֶער דִין שְׁמִטָּה גִיהֶער דָאךְ צוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

דעת זקנים מבעלי התוספות

א בהר סיני כל הפרשיות של מעלה מראש הספר ועד כאן נאמרו באהל מועד וכלהו שייכי באהל כמו הקרבנות ומצורעים ובעלי

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גָאט הָאט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוֹף דֶעם בַּארְג סִינַי אַזוֹ צוּ זָאגֶען׃ (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ דוּ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן כִּי תָבוֹאוּ אַז אִיר וֶועט קוּמֶן אִין דֶעם לַאנְד וָוס אִיךְ

יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה׃

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַשְׁמֵט אַרְעָא

רשב"ם

(ב) ושבתה. לשון ביטול

בעל הטורים

ונזדעזע כל העולם וזה שמע ולא נזהר. ועוד כדאיתא בקידושין שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע לכך

בית יהודא

אונ הקב"ה הט דאך געוואוסט אז יודין דארפין זיין פערציג יאהר אין דר מדבר, איז דאך גוועזן צייט זיי צו זאגן דעם דין שמטה ווען זיי וועלן זיין אין ערבות מואב, די צווייטע שאלה איז צו וואס דארף די תורה דערציילין אז דער דין שמטה איז געזאגט געווארין אויף דעם בארג סיני (והלא כל המצות נאמרו מסיני) אלע מצות זענען דאך געזאגט געווארין אויף דעם בארג סיני, וועלן מיר דאך אליין וויסען געוויס איז דר דין שמטה אויך געזאגט געווארן אויף דעם בארג סיני, ענטפערט רש"י (אלא מה שמטה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני) אזו וויא שמטה זענען געזאגט געווארין דיא כללים אונ די פרטים אונ די דקדוקים אויף דעם בארג סיני (אף כולן) אזו אלע מצות זענען געזאגט געווארן (כללותיהן ודקדוקיהן מסיני) זייערע כללים אונ זייערע דקדוקים פון בארג סיני (כך שנויה בתורת כהנים) אזו איז געלערנט אין ספר תורת כהנים, זאגט רש"י (ונראה לי) מיר געפעלט צו זאגין (שכך פירושה) אזו איז דר מיינונג פון תורת כהנים (לפי שלא מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה) ווייל אין משנה תורה ואין ספר דברים) וואס ער איז געזאגט געווארין אין ערבות מואב געפינען מיר ניט עס זאל געלערנט ווערין דר דין פון שמטה ביי פעלדער (למדנו) לערנען מיר (שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני) דיא כללים אונ די פרטים פון שמטה זענען אלע געזאגט געווארען אויף דעם בארג סיני (ובא הכתוב ולמד כאן) קומט דר פסוק וידבר ה' וגו' בהר סיני אונ לערונט אונז דא (על כל דבור שנדבר למשה) אויף אלע מצות וואס הקב"ה האט גרעט צו משה (שמסיני היו כולן) אז פון סיני איז אלין געזאגט געווארען (כללותיהן ודקדוקיהן) דיא כללים אונ די דקדוקים (וחזרו ונשנו בערבות מואב) אונ זענען נאך אמאל געלערנט געווארן אין ערבות מואב נועיין במסכת חגיגה דף ו' סוף ע"א *) : (ב) (שבת לה'). זאגט רש"י מען מיינט לשם ה', די ערד זאל רוהען ווייל הקב"ה הט אזו געבאטין (ניט ווייל די ערד דארף רוהען זיא זאל אין אנדערין יאהר בעסער וואקסין) (כשם שנאמר בשבת בראשית) אזו וויא עס שטייט ביי אלע שבת, דער מענטש דארף רוהען צו געדיינקען אז הקב"ה הט אויך גערוהט דעם זיבעטין טאג, אזו דארף מען רוהען

רש"י

המלות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו א כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת"כ. ונ"ל שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תור' למדנו שכללותיה ופרטותי' כולן נאמרו מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב: (ב) שבת לה'. לשם ה' כשם שנאמר ב בשבת בראשית:

שפתי חכמים

א וא"ת מנ"ל לרש"י דכולם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ודאי מכח יתור לשון של בהר סיני יש ללמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נאמרו בהר סיני מ"מ שמא בא ללמד על שמיטה עצמה ולא על שאר מצות וגם היא גופה תקשה לך מנלן דלמא בהר סיני אתא דלא תימא באהל מועד דכתיב בריש דכפ' ויקרא אכולהו פרשיות שאחר פר' ויקרא קאי מ"ה כתיב כאן בהר סיני. וי"ל דלכך פירש"י ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה שכללותיהן נאמרו בפרשת משפטים א"כ יכול אני לבא לידי טעות ויכול לומר דלכך נשנו כל המצות בערבות מואב משום פרטותיהן ודקדוקיהן אבל אינם מסיני והא דכתיב לקמן בסוף הספר אלה המצות וגו' דמשמע דכל המצות נאמרו בסיני דלמא אכללות של מצות קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה לא נשנית שם אלא ברמיזה שמוט תשמוט א"כ צריך אני לו' שכללותיה ופרטותיה נאמרו כלן מסיני וא"כ למה נא' כאן בהר סיני אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנא' למשה שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן והרי בנין אב לכל התורה כולה: ב וא"ת היאך תלוי זה בזה. וי"ל לפי שפעמים

דעת זקנים מבעלי התוספות

קריין ויולדות וכהנים ולוים וכל הענין אבל שתי פרשיות הללו בהר סיני ואם בחקתי לא שייכי כל כך באהל מועד ולא לכהנים לכך נאמר בהר סיני ומ"מ כתבינהו בתורת כהנים לפי שמדברות בשביעית ביובל וערכין והרמים דשייכי בת"כ. שהם המתקדשים בשני' וביובל וגם כתיב והעברת שופר תרועה וכתיב במקום אחר ובני אהרן יתקעו לפיכך נצטרפו כאן בת"כ ומשום דלא תיסוק אדעתין שנאמרו באהל מועד כתיב בהר סיני:

ליקוטי יקרים

(א) וידבר ה' וגו' כי תבואו אל הארץ וגו'. מען קען זאגין נאך אטעם אויף דעם ענין פון שמטה, מיר געפינען אין דר תורה

פירוש לתורת אלהים

גאט גיב אייך ושבתה זאל די ערד רוען ארואונג פון

ווען יוסף האט גיקויפט דיא ערד פון גאנצין לאנד מצרים פון דיא מצרים, די גאנצע לאנד זאל גיהערין צו פרעה, אונ די מצרים זאלן פון דיא צייט אונ ווייטער דינגען די ערד פון פרעה, זייא זאלין געבין צוא פרעה אפ נפטע טייל פון זייערע תבואות, האט יוסף מורא גיהאט טאמער מיט אציים יאהרין שפעטער ווען דיא מצרים וועלין זיין גישטארבין אונ עס וועלן זיין קינדר אייניקליך,

*) הערה נוכל לומר כונת רש"י כך הוא: הקב"ה האט גיוואלט וויזין אז אלע מצות וואס זענען געשריבען אין די תורה זענען גיזאגט גיווארין פון הקב"ה צו משה אויף דעם בארג סיני די כללים מיט די פרטים אונ מיט די דקדוקים, אפילו אין די תורה שטייען נאר כללים [למשל עס שטייט מען זאל מאכין ציצית, אונ עס שטייט נים די פרטים פון די ציצית, ווי פיל פעדים, ווי פיל קניפלאך, ווי עס זאל זיין פארויקולט, ווי לאנג זאלין זיין די פעדים, ווי זיי זאלין ליגען אויף די כנפה, דינים פון טלית גדול, פון טלית קטן, כפול שמנה, אונ נאך דינים, אדער תפלין שטייט אכלל מען זאל מאכין תפלין, אונ די אלע פרטים מיט דקדוקים ווי די תפלין זאלין זיין געמאכט, אויף וועלכע ארטער מען זאל זיי לייגין, אונ נאך דינים, דאס שטייט ניט אין די תורה] פון דעסטוועגין זענען די פרטים מיט די דקדוקים אויך געזאגט גיווארין פון הקב"ה צו משה, אונ משה האט געלרונט צו די יודין יעדער מצוה די כללים מיט דיא פרטים מיט די דקדוקים, אונ איידער משה איז גישטארבין הט ער דאס איסורייניג איבער גיגעבין צו יהושע אונ יהושע צו די זקנים אונ אזוי ווייטער ביז צו די חכמים פון די גמרא [ווי עס שטייט אין מסכת אבות פ"א] אונ צו וויזין אז עס איז אזוי, אז הקב"ה האט גיזאגט צו משה יעדער מצוה די כללים אונ פרטים אונ דקדוקים האט הקב"ה אויסגעקליבען איין מצוה וועלכע זיא איז ביי אים טייער דאס איז די מצוה שמטה [ווי מיר זעהן אין די סדרה בחקתי אז דער חורבן בית המקדש אונ דער גלות בבל מיט די גרויסע יסורים אונ צרות וואס די יודין האבין געליטען (עיין במדרש בפתיחה למגלת איכה) איז נאר גיוועו ווייל יודין האבין ניט געהאלטין די מצוה שמטה] אונ האט זיא גיזאגט אויף דעם בארג סיני [אפילו פאר די צייט] מיט אלע כללים אונ פרטים אונ דקדוקים צו לערנען אונז אז אלע מצות וואס שטייען אין די תורה נאר כללים, פון דעסטוועגין זענען זייערע פרטים אונ דקדוקים אויך גיזאגט גיווארין אויף דעם בארג סיני, דריבער איידער די תורה האט אנגעהויבן די דינים פון שמטה מיט די פרטים אונ דקדוקים האט די תורה פריער געזאגט די צוויי ווערטער „בהר סיני" וועט מען זיך דאך וואנדערין מה ענין שמטה אצל הר סיני שמטה דארף דאך גיזאגט ווערין אין ערבות מואב אלא מה שמטה וכו'. המעתיק ימ"י:

ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים
תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:
ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא
תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: ה אֵת
סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי

אונקלוס

שְׁמִטְּתָא קֳדָם יְיָ: ג שִׁית
שְׁנִין תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשִׁית
שְׁנִין תִּכְסַח כַּרְמָךְ
וְתִכְנוֹשׁ יָת עֲלַלְתַּהּ:
ד וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעֲתָא נְיָח
שְׁמִטְּתָא יְהֵי לְאַרְעָא
דְּתַשְׁמֵט קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ
לָא תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא
תִכְסָח: ה יָת כָּתֵי
דַּחֲצָדָךְ לָא תֶחֱצַד וְיָת

רשב"ם (ג) ואספת. שלא תפקיר:

תו"א שש שנים נדרים סא: ובשנה השביעית ר"ה ח מ"ק ג: שדך לא תזרע ר"ה ט מ"ק ג מכות ח:

בעל הטורים

סמך לו שמיטה: (ה) ענבי. ב' במסורה דין ואידך ענבימו ענבי רוש שאם תאכל בשביעית יהיו ענבי רוש שבעון שביעית גלו ישראל:

רש"י

(ד) **יהיה לארץ**. לשדות ג ולכרמים: **לא תזמור**. שקוצצין ד זמורותיה ותרגומו לא תכסח ה ודומה לו (ישעיה לג) קוצים כסוחים (תהלים פ) שרופה באש כסוחה: (ה) **את ספיח קצירך**. אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח: **לא תקצור**. להיות

בית יהודא

פון צו אַקערין אונ זייען דיא ערד דעם זיבעטען יאהר צו געדיינקען אז די ערד געהער צו הקב"ה ער האט זיא בעשאפען אונ האט גערוהט דעם זיבעטען טאג: (ד) יִהְיֶה לָאָרֶץ. מען מיינט (לַשָּׂדוֹת וְלַכְּרָמִים) די פעלדער אונ דיא וויינגערטנער זאלין רוהען: ולא תִזְמֹר. (שֶׁקּוֹצְצִין זְמוֹרוֹתֶיהָ) אלע יאהר שניידט מען אוס פון די וויינגערטנער די שלעכטע צווייגען אונ דעם זיבעטען יאהר זאל מען ניט אויסשניידין דיא שלעכטע צווייגען פון דיא וויינגערטנער (וְתַרְגּוּמוֹ לָא תִכְסַח) דער תרגום טייטשט אויף לא תזמור, לא תכסח, זאלסט ניט שניידין (וְדוֹמֶה לוֹ) גלייך צום ווארט תכסח פארשניידין איז דא אין לשון קודש אויך (קוֹצִים כְּסוּחִים) פארשניטענע דערנער (שְׂרוּפָה בָאֵשׁ כְּסוּחָה) פארברענט אין פייער פארשניטען: (ה) וְאֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ. וואס עס וועט וואקסען פון דיין שניידען (אֲפִילּוּ לֹא זְרַעְתָּהּ) אפילו דו האסט דעם זיבעטען יאהר ניט געזייט (וְהִיא צָמְחָה מִן הַזֶּרַע שֶׁנָּפַל בָּהּ בְּעֵת הַקָּצִיר) נאר ווען דו האסט געשניטען דיא תבואה פון זעקסטען יאהר זענען געפאלין קערנער אין דיא ערד אונ פון דיא קערנער האט געוואקסין תבואה אין זיבעטען יאהר: ולא תִקְצוֹר. זאלסט

שפתי חכמים

אין אדם חורש את האדמה אלא מפני טובתו כדי שתהא הארץ שמינה. לכך פרש"י כשם שנא' בשבת בראשית כלומר דהתם כתיב ויום השביעי שבת לה' והטעם משום שהקב"ה שבת ביום ז' אף כאן הטעם להזכרה כלומר לעשות שמיטה בשנה השביעית להזכיר שהקב"ה שבת ביום השביעי ולא בא הכ' להוסיף שלא יחרוש האדמ' אלא בשביל השם ולא יהא כונתו בשביל טובתו: ג דאל"כ הי' ראוי לאסור אף לעשות גומא בארץ. לכן פרש"י לשדות ולכרמי' והוכחתו מדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור משמע דוקא שדות וכרמי' אסור אבל גומא מותר. והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ושבתה הארץ. י"ל דה"א מנ"ל דלמא אף חפירת קרקע אסור אבל הכא כתי' בהדיא שדה וכרם: ד והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ושש שנים תזמור כרמך י"ל דלעיל ה"א דתזמור ל' נטיעה הוא כלומר שלא יטע זמורות להיות כרם אבל הכא כתיב וכרמך לא תזמור דכתיב כרמך ברישא ש"מ שהוא כרם נטוע כבר וא"כ מאי לא תזמור אלא ע"כ פירוש ל' כריתות הוא: ה והא דלא פירש כתרגומו.

פירוש לתורת אלהים

גאטס וועגן איר זאלט ניט זייען אונ שניידען: (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים זעקס יאר זאלסטו זייען דיינע פעלדער וְשֵׁשׁ שָׁנִים אונ דיא זעקס יאר תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ זאלסטו שניידען די פירות פון דיין וויין גארטען וְאָסַפְתָּ אונ דו מעגסט איין זאמלען איר תְּבוּאָתָהּ: (ד) וּבַשָּׁנָה אונ אין דעם זיבעטען יאר שַׁבַּת רואונג שַׁבָּתוֹן גאנץ רואונג. יִהְיֶה לָאָרֶץ זאל זיין צו דר ערד צו די פעלדער אונ צו דיא וויין גערטנער. אונ דאס יאר ווערט אן גרופען שְׁמִטָּה שַׁבָּת לַיי ארואונג פון גאטס וועגען שָׂדְךָ דיין פעלד לא תִזְרָע זאלסטו ניט זייען וְכַרְמְךָ לא תִזְמֹר אונ דיין וויין גארטען זאלסטו ניט שניידען: (ה) אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ דאס ווידער וואקסונג פון דיין שניט[עיין רש"י]

ליקוטי יקרים

וועלן זיי זאגין די לאנד איז אונזערע פון אונזערע עלטערן האבן מיר יעדר פון אונז געירשת אונזערע פעלדער, דריבער האט יוסף גיטאהשט וגעביטן] די מענטשין פון די שטאט האט ער בעזעצט אין איין אנדער שטאט אונ אזוי האט ער גיטאן צום גאנצן לאנד מצרים, אלע עטליכע יאהר האט ער זיי גיטאהשט פון איין ארט צו איין אנדער ארט, דס זעלביגע איז דא גיוועזן ביי הקב"ה מיט די יודין, ווען הקב"ה האט גיגעבין די לאנד ארץ ישראל צו די יודין האט ער זיי גיגעבין אויף דעם תנאי זיי זאלן לערנען תורה אונ טאן מצות, ווי עס שטייט אין פסוק ויתן להם ארצות גוים. הקב"ה האט גיגעבן צו די יודין די לענדר פון די פעלקר בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו, זיי זאלן היטען צו טאן די חקים אונ זאלען היטען צו לערנען תורה, דעם תנאי האבין נאר געוואסט די יודין וואס זענען אריינגיגאנגען אין ארץ ישראל. אבר אז די יודין וועלן שטארבין אונ עס וועלן זיין זייערע קינדר אונ אייניקליך וועלן זייא זאגן מיר ווייסין גאר ניט פון אתנאי, מיר האבן די לאנד געירשת פון אונזערע עלטערין אונ זיא איז אונזערע אויף אייביג אפילו מיר וועלען ניט לערנען תורה אונ ניט

מצות השם

(שכו שכז שכח שכט) ובשנה השביעית וגו'. דאס זענין די מצות אז דם זיבעטי יאר טאר מען ניט זייען אונ ווידר איז איין ולא תעשה) אז מען טאר ניט פלאנצען קיין ביימר אונ דאס ווידר וואקסונג פון דר תבואה וואס עס איז נאך דעם ערשטען מאל אפ שניידען ווידר אויף גוואקסן טאר מען דאס ניט אפ שניידין אונ ווידר טאר מען ניט אויף קלויבן די פירות וואס זיי זענען אראפ גפאלן פון די ביימר אין דעם זיבעטן יאר אונ די מצוה גייט אן אויף דעם ארט וויא (שְׁמִטָּה) גייט אן:

נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ: ו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך

אנבי שבקך לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא: ו ותהי שמטת ארעא לכון למיכל לך ולעבדך ולאמתך

תו"א נדס ב"ק קב: לאכלה. פסחים נב סוכה מה קמא קב ע"ז כב מנחות פד בכורות יב:

בית יהודא

זיי ניט שניידין (להיות מחזיק בו כשאר קציר) דו זאלסט די תבואה האלטין פר זיך אזו וויא דו געמסט פאר זיך דיא תבואה וואס דו שניידסט אלע יאהר (אלא הפקר יהיה לכל) נאר די תבואה זאל זיין פרייא פאר אלע מענטשן עס זאל מעגין שניידין די תבואה וועלכער מענטש עס וועט וועלין אונ זיי נעמען פר זיך: ונזירך]. די טרויבין (שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם) וואס דו האסט דיא זעקס יאהר אפגעשיידט אלע מענטשין פון זייא אונ דו האסט ניט געלאזט פרעמדע מענטשין זאלען זיי נעמען, אבער אין דעם זיבעטין יאהר (לא תבצור אותם) זאלסטו זייא ניט שניידין פאר זיך אליין, (אינך בוצר אלא מן המופקר) נאר זאלסט זיי מאכן פריי פר אלע מענטשין נאכדעם וועסטו מעגין פר זיך אויך שניידין נויינטרויבן נאר ביסלעכווייז: (ו) והיתה שבת הארץ וגו']. דיא תורה זאגט (אף על פי שאסרתים עליך) אפילו איך האב געאסרת אויף דיר דיא תבואה אונ דיא טרויבין (לא באכילה ולא בהנאה אסרתים) איך האב ניט געאסרת אויף דיר דו זאלסט זייא ניט עסין אונ זאלסט פון זיי ניט הנאה האבין (אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית) נאר זאלסט זיך ניט פירען מיט זיי וויא אבעל הבית (אלא הכל יהיו שוים בה) נאר אלע זאלן מעגין נעמען פון זייא צום עסין (אתה ושכירך ותושבך) דוא אונ דיין שכיר אונ דיין תושב נשכיר הייסט דר יודישער קנעכט וואס איז פארקויפט אויף זעקס יאהר תושב הייסט אז מען הט אים גישטאכין דעם אויער אונ ער דינט ביז יובל, עיין רש"י פ' אמור (כב י) ע"פ תושב כהן]: ושבת הארץ לכם לאכלה]. זאגט רש"י (מן השבות אתה אוכל) פון די תבואה אונ פירות וואס האבען געוואקסין דעם זיבעטין יאהר אונ זענען הפקר מעגסטו עסין (ואי אתה אוכל מן השמור) אבער דיא תבואה אונ פירות וואס האבן געוואקסין דעם זיבעטין יאהר אונ דו האסט זייא ניט מפקיר גוועזן נאר זיי זענען געהיט בייא דיר עס זאל קיינער נעמען פון זיי טארסטו זיי ניט עסין, נאר אז דוא וועסט זיי מפקיר זיין וועסטו אויך מעגן עסין פון זייא: ולך ולעבדך ולאמתך]. זאגט רש"י (לפי שנאמר ואכלו אביוני עמך) ווייל עס שטייט אין פסוק ואין דיא סדרה משפטים] דיא ארעמע מענטשין פון דיין פאלק זאלין עסין דיא תבואה אונ פירות וואס וואקסין דעם זיבעטין יאהר (יכול יהיו אסורים

רש"י

מחזיק בו כשאר קציר ו אלא הפקר יהיה לכל: נזירך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר. אותם אינך בוצר ז אלא מן המופקר: (ו) והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית ח אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך: שבת הארץ לכם לאכלה. (ת"כ) מן השבות ט אתה אוכל ואי אתה אוכל מן י השמור: לך ולעבדך ולאמתך. (ת"כ) לפי שנאמר (שמות כג) ואכלו אביוני עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים

שפתי חכמים

י"ל שאף הוא ל' מקרא קוצים כסוחי'. וכן בפי' וילא חוס פירש"י שחוס והוא כתרגומו ולמה לא פי' כתרגומו אלא משום שאף הוא ל' משנה שחמתית כו': ו דק"ל קצירך ל"ל לא הל"ל אלא את ספיח לא תקצור. ועל זה פי' להיות מחזיק וכו'. א"נ דק"ל איך כתב לא תקצור והא כתיב והיתה לכם לאכלה לך וגו' ש"מ דמותר לאכול ואין סברא שיאכל מן השדה כבהמה בלא קצירה ועל זה פי' להיות מחזיק כו': ז הרא"ם פי' באזהרה ראשונה השמיענו שאפי' בספיחים שצמחו מעלמם אינו רשאי לקצור מהם אלא מן המפקר וה"ה ענבים שנהיו בלא זמירה ובצירה והזהרה השניה היא שאפי' הענבים שהפרים בני אדם מהם או אפי' עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם מותרים באכילה ויכול לבצור מהם גם הוא כאחד מן העניים וה"ה בזורעים אם הפרים בני אדם מהם או אפי' עבר וחרש וזרע וחזר והפקיר' הם מותרים באכילה ויכול גם הוא לקצור מהם כא' מן העניים הקוצרים: ח וא"ת הרי גם לעיל פרש"י לא תקצור להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל דמשמע מותר בהנאה ובאכילה. וי"ל דגם לעיל הוכחתו מכאן שאם לא כתיב קרא זה והיתה לכם לאכלה הייתי אומר לא תקצור אפי' באכילה ובהנאה אסור: ט שבות הוא ל' רשות כלומר מה שהוא רשות לכל אחד לאכול ממנו דהיינו הפקר אתה אוכל: י פי' מן הפירות של שביעית שמשמר

ליקוטי יקרים

פאן מצות, אזו ווי אלע פעלקר האבן זייערע לענדר אויף אייביג, דריבר הט הקב"ה גיגעבן עטליכע דינים בייא די לאנד דורך די דינים וועלין זייא וויסען אז די לאנד איז ניט זייערע, איין דין איז וואס אלע זיבעטין יאהר מוז מען די פעלד לאזין ליידיג אונ ניט זייען, טאמער וועלן די יודין זאגין מען לאזט די פעלדער ליידיג דעם זיבעטין יאהר דיא ערד זאל זיך פארבעסערין, מיר זעהן פארקערט דעם זעקסטין יאהר וואס זיא דארף זיין שוואכער פון דיא פריערדיגע יארין וועט דאמאלס וואקסין תבואה אין איין יאהר אויף דריי יאהר, דער צווייטר דין די תבואה וואס וואקסט דעם זיבעטין יאהר פון זיך אליין מוז זיין הפקר ופרייא] פר אלע מענטשין אונ פר בהמות אונ חיות, דער דריטר דין אלע פעלדער קענען ניט פארקופט ווערן אויף אייביג, נאר ביז יובל, אז עס קומט יובל גייען צוריק אלע פעלדער צו זייערע פארקויפערס, צו ווייזין אז דיא לאנד ארץ ישראל גיהער אייביג צו הקב"ה, צו וועמען ער וויל גיט ער זיא, דריבר שטייט "בהר סיני" געבין שמטה, צו ווייזין ווייל יודין האבין זוכה גיוועזן די לאנד ארץ ישראל נאר וועגין די תורה וואס זייא האבין גענומען אויף דעם בארג סיני, דריבר מוזין זייא היטען שמטה אונ יובל, אונ ווייל יודין האבן געזאגט די לאנד איז אונזערע אויף אייביג אונ האבען ניט גיוואלט לערנען תורה אונ האבען ניט גיוואלט האלטן שמטה אונ יובל, דריבער האט הקב"ה זיי ארויסגעטריבען פון ארץ ישראל:

פירוש לתורת אלהים

זאלסטו דם אוך ניט שניידן אום שמיטה צו האלטן דאס פון דיינט וועגען נאר עס זאל זיין הפקר צו איטליכן ואת ענבי אונ דיא ויין טרובן נזירך פון דיין אפ שיידונג וואס דו האסט אפ גשייד אנדרי מענטשן פון זייא אונ האסט זייא ניט מפקיר גוועזן לא תבצור טארסטו ניט אפ קלייבן נאר פון הפקר מעגסטו אפ קלייבן שנת שבתון יהיה לארץ איאר פון רואונג זאל דם זיין צו דר ערד: (ו) והיתה אונ עס זאל זיין דם רואונג פון דר ערד לכם צו אייך לאכלה צו עסען [עיין רש"י]. לך ולעבדך ולאמתך צו דיר אונ צו דיין קנעכט אונ

וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ׃
ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ
תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃ ס
ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים

אונקלוס

וְלַאֲגִירָךְ וּלְתוֹתָבָךְ
דְּדָיְרִין עִמָּךְ׃ ז וְלִבְעִירָךְ
וּלְחַיְתָא דִּי בְאַרְעָךְ תְּהֵי
כָּל עֲלַלְתַּהּ לְמֵיכַל׃
ח וְתִמְנֵי לָךְ שְׁבַע שְׁמִטִּין
דִּשְׁנִין שְׁבַע שְׁנִין שְׁבַע

תו"א ולבהמתך פסחים נב תענית ו: תהיה קמא כא נדה נא:

רש"י

ב ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן: ולשכירך ולתושבך. (ת"כ) אף ל הנכרים: (ז) ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת בהמה לא כ"ש מ שמזונותיה עליך מה ת"ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה נ לבהמתך מן הבית (ת"כ. תענית ו): (ח) שבתת שנים. שמטות שנים ס יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם ת"ל שבע שנים שבע

בית יהודא

באכילה לעשירים) וואלט מען מיינען אז רייכע מענטשען טארין ניט עסין די תבואה וואס וואקסט דעם זיבעטין יאהר (תלמוד לומר) זאגט דא דער פסוק (לך ולעבדך ולאמתך) וואס עס וואקסט דעם זיבעטן יאהר זאל זיין צום עסין פאר דיר און פאר דיין קנעכט און פר דיין דינסט (הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן) זענען דא גזאגט געווארין בעלי בתים, קנעכט, דינסטין, אלע מעגין עסין פון דיא זאכין וואס וואקסט דעם זיבעטין יאהר, אוב מען האט זיי מפקיר גוועזן: ולשכירך ולתושבך]. זאגט רש"י (אף הגוים) אפילו גוים מעגין אויך עסין פון דיא זאכן וואס וואקסן דעם זיבעטן יאהר: (ז) ולבהמתך ולחיה]. פרעגט רש"י (אם חיה אוכלת) אוב א חיה מעג עסין וואס וואקסט אין זיבעטין יאהר (בהמה לא כל שכן) מעג דאך א בהמה געוויס עסין (שמזונותיה עליך) ווייל דער בעל הבית דארף איר געבען עסין, איז זיא גלייך צו זייגע קנעכט און דינסטין (מה תלמוד לומר ולבהמתך) צוא וואס זאגט דער פסוק ולבהמתך, די בהמה מעג עסין, מיר וועלן אליין וויסען אז די בהמה מעג עסין וואס עס וואקסט דעם זיבעטין יאהר, ענפערט רש"י (מקיש בהמה לחיה) דריבער שטייט בהמה און חיה מיר זאלען גלייכן די בהמה צו חיה (כל זמן שחיה אוכלת בשדה) אזו לאנג וויא דיא חיה הט צו עסין אין פעלד (האכל לבהמתך מן הבית) מעגסטו געבין עסין דיין בהמה פון די תבואה וואס דו האסט אין שטוב (כלה לחיה מן השדה) אוב דיא חיה האט ניט צו עסין אין פעלד (כלה לבהמתך מן הבית) זאלסטו ניט געבען עסין צו דיא בהמה פון שטוב, נאר זאלסט ארויס טראגין פון שטוב אין פעלד, אלע זאלן עסין: (ח) ושבתות שנים]. זאגט רש"י (שמטות שנים) דוא זאלסט ציילן זיבען שמטות יאהרין, זאגט רש"י (יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם) איך וואלט מיינן מען מעג מאכן שמטה זיבען יאהר איין יאהר נאך דעם אנדערין און נאכדעם דעם אכטין יאהר זאל ער מאכין יובל (תלמוד לומר שבע

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) וספרת לך. לכאורה משמע דמצוה אתא לאשמועינן דמצוה למימני יומי ושבועי כמו בספירת העומר. ואי קשיא בזבה דכתיב וספרה היה לה לברך כמו בספירת העומר. וי"ל שמא תראה וסותרת ונמצאת ברכה לבטלה:

שפתי חכמים

לעצמו מלהפקירן לכל מדכתיב והיתה שבת הארץ ולא כתיב והיתה תבואת שבת הארץ וגו' אלא שבת ל' שבות. ואע"ג דלעיל כתיב לא תבצור ופרש"י אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר. י"ל דלעיל לא מיירי אלא בענבים והכא כולל כל יוצא מן הארץ. א"נ היא גופא מהכא נפקא דאי לאו האי קרא ה"א לא תבצור כלל כדפירשתי לעיל: כ הא דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וקמרבה נמי לדידיה ה"א דוקא אם הוא ג"כ עני מדכתיב ואכלו אביוני עמך מש"ה כתיב לך ולעבדך וגו' היינו עשיר דאף הוא אוכלו. וא"ת למה כתיב כאן לעבדך ולאמתך לא היה לו לכתוב רק לך שהרי עניי' כבר פתיב דכתיב ואכלו אביוני עמך. וי"ל דכאן מדבר קודם ביעור שיש עדיין תבואה בשדה שאין בעה"ב צריך ליתן על השדה משלו וכא להודיע שכולן אוכלין מן השדה והתם מדבר לאחר ביעור שבעה"ב צריך ליתן על השדה ולהכי כתיב ואכלו אביוני עמך שהם אוכלין ואינן צריכים ליתן על השדה: ל (נח"י) דא"א לו' ישראל ושכיר היינו קנין שנים ותושב הייגו קנין עולם ככל שכיר ותושב שבמקרא דהא כבר כתיב ולעבדך ולאמתך שהם עברים וקמ"ל דאף ע"פ שנקראת השנה קודש אפ"ה מותרין הפירות לנכרים: מ (נח"י) וה"פ מאחר שכוונת הפסוק להתיר הפירות ואפי' לעכו"ם לבהמות ולחיות אף ע"פ שהן קודש אם כן יותר יש סברא להתיר לבהמ' שמצווה באכילתה שהיא ברשותך ומזונותיה עליך משא"כ חיה לכן מת"ל ולבהמתך ולאפוקי ממה שהקשה הרא"ם ע"ש: נ כלומר מה שאספת מפירות שביעית לבהמתך צריך אתה לבערם מן הבית כשכלה לחיה מן השדה וצריך להפקיר כל מה שאסף מן הפירות של שביעית לבית: ס פירוש דשמיטה נקראת שבת כדכתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה וכן תרגם אונקלוס שבע שמיטין דשנין והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקאי אשנים ולא אשבועות שנים

פירוש לתורת אלהים

דיין דינסט מוד ולשכירך און צו דיין גדונגענים און צו דיין אלט געזעסענם וואס וואנען מיט דיר זאלן אלע זיין גלייך אויף דיא פירות: (ז) ולבהמתך און צו דיינע בהמות און צו די חיה וואס איז אין דיין לאנד תהיה זאל זיין גאר איר תבואה צו עסען: (ח) וספרת לך און דו זאלסט ציילן שבע שבתות שנים זיבן שמטות פון

מצות השם

(של שלא) וספרת לך וגו'. דיא מצוה איז יום כפור פון דעם פופציגסטן יאר זאל מען בלאזן מיט איין שופר און דאס יאר הייסט (יובל) אזו ווערען די אלי קנעכט וואס זייא האבן גידינט פריי פון זייערע הארן און די פר קופטע הייזר מיט די פעלדער גייען צוריק צו די מענטשן וואס עס איז גוועזן זייערע פריער און די מצוה גייט אן אין דר צייט ווען (יובל) גייט אן:

משלי חכמים

(ח) וספרת לך שבע שבתות שנים וגו'. הקב"ה פרלאנגט פון יעדער מענטש ער זאל לעבין אויף דער וועלט מיט ארעכענונג, דיא שמחה פון צדיק אויף דער וועלט איז מיט דיא יאהרין וואס זענען אוועק גגאנגן, וואס ער הט אין זייא פארזאמילט תורה און מצות און מעשים טובים, פאר זיי וועט ער געוויס האבין עולם הבא און דאס איז אזיכערער קאפיטאל דאס וועט קיינער ניט אוועק נעמען פון אים, דער רשע האט ניט וואס זיך צו פרייען מיט דיא יאהרין וואס זענען אוועק גגאנגען, ווארום וואס האט ער געהייגט פון נעכטיגען פארגעניגען, דיא יאהרין מיט זייערע פערגעניגען זענען אוועק געפלויגן, ער פרייט זיך מיט די

שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ
יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר
תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ

אונקלוס

זִמְנִין וִיהוֹן לָךְ יוֹמֵי שְׁבַע
שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין אַרְבְּעִין
וּתְשַׁע שְׁנִין: ט וְתַעֲבַר
שׁוֹפָר יַבָּבָא בְּיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה בַּעֲשְׂרָא לְיַרְחָא
בְּיוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא תַּעַבְרוּן

תו"א שבע שנים עקידה שער נט : **והעברת** שבת לו ר"ה כז : תרועה ספר הזוהר פרשת אמור : בחדש השביעי שם לג : **ביום** הכפורים שבת קלא ר"ה ח ל לג ערכין כח :

בעל הטורים

(ט) בחדש השבעי. חסר יו"ד כלומר שהשבע במלות : תעבירו שופר בכל. ר"ת שבת לומר דוקא תקיעת יובל שהוא בב"ד דוחה שבת :

בית יהודא

שנים שבע פעמים) זאגט דר פסוק מען זאל ציילן זיבען מאל **זיבען יאהר** (הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה) ווייסן מיר **יעדער** שמטה דארף זיין אין איר צייט, מען ציילט זעקס **יאהר** דר זיבעטער יאהר איז אשמטה, אונ אזו ציילט מען **ביז צו** יעדער יובל : והיו לך ימי שבע וגו'. זאגט רש"י **(מגיד לך)** דר פסוק זאגט דיר (שאף על פי שלא עשית שמטות) **אפילו** דו האסט ניט געהיט דיא דינים פון שמטה פון **דעסטוועגין** (עשה יובל לסוף ארבעים ותשע שנים) זאלסטו **אפציילין** ניין אונ פערציג יאר אונ זאלסט מאכן יובל **(ופשוטו של מקרא)** דער פשט פון פסוק איז אזו אז דו וועסט אפציילין זיבען שמטות (יעלה לך חשבון שנות השמטות **למספר** ארבעים ותשע שנים) וועט זיך ברעכענען די יאהרין פון דיא שמטות ביז ניין אונ פערציג יאהר : (ט) והעברת. **זאגט רש"י** (לשון ויעבירו קול במחנה) וויא עס שטייט אין פסוק מען הט דורך געפירט אקול ואשטימע) אין דר מחנה **(לשון הכרזה)** מען מיינט מען הט אויסגערופין אין דער מחנה, דא מיינט מען אויך מען זאל אויסרופען אין דער **מחנה** מיט אשופר : (ביום הכפורים) אז עס שטייט מען זאל אויסרופין **אין** יום כפור (איני יודע שהוא בעשור לחודש) ווייס איך דען ניט אז יום כפור איז דער צעהנטער טאג אין חודש (אם כן **למה** נאמר בעשור לחודש) אוב אזו צו וואס שטייט בעשור לחודש (אלא לומר לך תקיעת עשור לחודש דוחה שבת בכל **ארצכם)** נאר דער פסוק קומט דיר זאגין דר שופר וום מען דארף בלאזין דעם צעהנטין טאג אין חודש תשרי **יום כפור** **פון** יובל זאל מען בלאזין אין. אלע שטעט אפילו דער יום כפור איז שבת (ואין תקיעת ראש השנה **דוחה** שבת **בכל**

רש"י

פעמים הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ) : **והיו לך ימי שבע וגו'.** מגיד לך שאע"פ שלא עשית שמטות ע עשה יובל לסוף מ"ט שנה ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמטות פ למספר מ"ט : (ט) **והעברת.** לשון (שמות לו) ויעבירו קול במחנה לשון צ הכרזה : **ביום הכפורים.** (ת"כ) ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש א"כ למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דוחה

שפתי חכמים

דומיא דשבע שבתות תמימות תהייה שתרגם אונקלוס שבע שבועין שלמין : ע פי' ודרוש קרא הכי והיה לך מ"ט שנים אז והעברת שופר וגו' ותקרא יובל : פ וא"ת וכי לריך הכתוב להודיע מנין. ותי' הרא"ם דמנהג הכתוב כך הוא בכמה מקומות. ונ"ל לפי שסנת היובל עולה לכאן ולכאן כלו' שסוף שנת היובל וכו מתחילין לספור השמיטה אחר היובל (ר"ה דף ט) א"כ הייתי אומר גם שנת השמיטה עולה לכאן ולכאן וא"כ לא יהיה חשבון השנים רק מ"ג לכך פרש"י מ"ט. ועי"ל דכתיב שבע שבתות השנים וא"כ כתיב והעברת שופר וגו' בעשור לחודש ביה"כ וא"כ הייתי אומר מ"ט שנים כלים ביו"כ וא"כ יהי' עשרה ימים יתרים לכן פרש"י מ"ט : צ לא העברה ביד (בר"ה דף

פירוש לתורת אלהים

פארן שבע זיבן מאל זיבן יאר והיו לך ימי וועט זיין צו דיר די טעג פון זיבן שמטות פון יארן תשע ניין אונ פערצג יאר אונ דם פופציגסטע יאר ווערט גירופן יובל : (ט) והעברת אונ דו זאלסט אום רופן אין דעם פופציגסטען יאהר שופר מיט אשופר תרועה אשאלונג בחודש השביעי אין דעם זיבעטן חודש דם איז תשרי בעשור לחודש אין דעם צענטן טאג אין חודש ביום אום יום כפור תעבירו ש'פר זאלט איר אום רופען אונ

משלי חכמים

צאהרין וואס ער וועט לעבין, ער רעכונט איך וועל נאך לעבין אונ וועל נאך האבין פרגעניגן פון די וועלט, פרייט ער זיך מיט אזו אזאך וואס ער הט נאך ניט אונ ווער ווייס אויב ער וועט האבין, קיין מענטש ווייס ניט וואס מיט אים וועט זיין אין אמנות שפעטער, ניט מיט זיינע סבות וום אים קען טרעפין, אונ ניט מיט זיין לעבין. דאס איז למשל צוויי ארעמע לייט זענען גגאנגען אין דיא הייזער נאך נדבות, זייא זענען שטענדיג געגאנגען צו זאמען, איינער פלעגט קומען אהיים פארין נאכט וויא פיל געלט ער הט צו זאמן געקליבן דעם טאג הט ער אום גגעבן אוף זיך, אונ ער האט קיין מאל גילאזין אקאפעקע אוף מארגן, דער אנדערער האט אייביג נאר אום גיגעבין דיא העלפט פון דיא אנדערע העלפט הט ער גזאמולט אקאפיטאל, ער פלעגט אלע פארין נאכט אום טאהשין ואום בייטין) דיא גראשינם אויף גילדונס, פון גילדונס אוף רובלעס, אונ אזו אלע מאהל גרעסר אונ גרעסר ביז ער הט געהאט אגרוס קאפיטאל הט ער ניט געדארפט גיין אין די הייזער ער הט געקענט גוט לעבין פון זיין קאפיטאל, אבער אז אוף דעם ערשטין איז געקומען אצייט ער האט ניט גקענט גיין אין דיא הייזר איז ער גישטארבין פאר הונגר, דער רשע גיט אום זיינע אלע יאהרין נאר פאר זיין גוף אונ אז ער וועט שטארבין בלייבט אים גאר ניט פאר זיין נשמה, אבער דער צדיק הט זיינע יאהרין געטיילט פאר דעם גוף אונ פר דיא נשמה, אז עס קומט די צייט פון צדיק צו שטארבין הט ער מיט זיך זיין קאפיטאל צו לעבין בעולם הבא, דריבר הט הקב"ה גיזאגט יעדער יוד זאל ציילין שמטות אונ יובל, למשל איינער הט הונדערט רובל, פרעגט אים זיין חבר וויא פיל האסטו דיין פארמעגין זאגט ער צוויא טויזענד

שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם׃ י וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ׃

תו"א וקדשתם את ר"ה ו ת כד נדרים סא סנהדרין י: וקראתם דרור ר"ה ט קידושין לח ערכין לב: ושבתם איש קידושין טו:

אונקלוס

שׁוֹפָרָא בְּכָל אַרְעֲכוֹן׃ י וּתְקַדְּשׁוּן יָת שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין וְתִקְרוֹן חֵרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יָתְבָהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהֵי לְכוֹן וּתְתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסַנְתֵּהּ וּגְבַר לְזַרְעִיתֵהּ תְּתוּבוּן׃

בעל הטורים

(י) דרור. עולה כמנין ת"י רמז כמנין דרור שנים היו דרורים בארץ משנכנסו

רשב"ם

(י) ושבתם איש. לירושתו. כמו שמפורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בחנם ביובל: ואיש אל משפחתו. עבד עברי חוזר חפשי ביובל:

רש"י

שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד: (י) וקדשתם. (ת"כ) בכניסתה מקדשין אותה בב"ד ק ואומרים מקודשת השנה: וקראתם דרור. לעבדים בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר (ר"ה ט) א"ר יהוד' מהו לשון דרור כמדייר בי דיירא ר וכו' שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים: יובל הוא. שנה זאת מובדלת משאר שני' בנקיבת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אל אחזתו. שהשדות ש חוזרות לבעליהן: ואיש אל

בית יהודא

אַרְצְכֶם) אָבֶער אַז ראש הַשָּׁנָה איז שַׁבָּת בְּלָאזְט מֶען נִיט שׁוֹפָר אִין אַלֶע שְׁטֶעט (אֶלָּא בְּבֵית דִין לְבַד) נָאר בַּיי בֵּית דִין אַלֵיין בְּלָאזְט מֶען שׁוֹפָר: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם) אִיר זָאלְט הֵיילִיגֶען דֶעם פוּפְצִיגְסְטִין יָאהר, זָאגְט רש"י (בִּכְנִיסָתָהּ) וֶוען דֶער פוּפְצִיגְסְטֶער יָאהר גֵייט אַרַיין וֶוען עֶר הֵייבְּט זִיךְ אָן (מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בְּבֵית דִין) הֵיילִיגְט מֶען דֶעם יָאהר בַּיי בֵּית דִין (וְאוֹמְרִים מְקוּדֶשֶׁת הַשָּׁנָה) מֶען זָאגְט דֶר יָאר זָא"ל זַיין הֵיילִיג: וּקְרָאתֶם דְּרוֹר). אִיר זָאלְט רוּפִין פְרַייהֵייט (לַעֲבָדִים) צוּ דִי יוּדִישֶׁע קְנֶעכְט (בֵּין נִרְצָע) סַיי דֶר קְנֶעכְט וָואס מֶען הָאט אִים גִישְׁטָאכֶען דֶעם אוֹיעֶר (בֵּין שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשֶּׁנִּמְכַּר) אוּנ סַייא דֶער קְנֶעכְט וָואס הָאבֶּען זִיךְ נָאךְ נִיט גִיעֶנְדִיגְט זֶעקְס יָאהר פוּן זַיין פַארְקוֹיפוּנְג, בֵּיידֶע עֶרְלֵייא קְנֶעכְט גֵייעֶן אַרוֹיס פְרַייא (אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַהוּ לְשׁוֹן דְּרוֹר) רַבִּי יְהוּדָה הָאט גִזָאגְט וָואס אִיז דֶר וָוארְט דְרוֹר (כִּמְדַיֵּיר בֵּי דַיְירָא) וִויא מֶען וואוֹהְנְט אִין אַוואוֹהְנוּנְג (שֶׁדָּר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה) דֶר קְנֶעכְט מֶעג וואוֹהְנֶען אוֹיף וֶועלְכֶען אָרְט עֶר וִויל (וְאֵינוֹ בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים) אוּנ עֶר אִיז נִיט אִין דִי שְׁטוּב פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת, אוּנ זַיין בַּעַל הַבַּיִת הָאט נִיט אוֹיף אִים צוּ בַּאפֶעלִין: יוֹבֵל הִיא) זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שָׁנָה זֹאת מוּבְדֶּלֶת הִיא מִשְּׁאָר שָׁנִים) דֶער יָאהר אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן אַנְדֶערֶע יָאהְרִין (בִּנְקִיבַת שֵׁם לָהּ לְבַדָּהּ) עֶם אִיז אַרוֹיסְגֶערֶעט גִוָוארִין אִין דִיא תּוֹרָה צוּא אִיר אַלֵיין אַבֶּעזוּנְדֶער נָאמֶען (וּמָה שְׁמָהּ) וָואס אִיז אִיר נָאמֶען (יוֹבֵל שְׁמָהּ) אִיר נָאמֶען אִיז יוֹבֵל (עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר) וַוייל אִין דֶעם יָאהר בְּלָאזְט מֶען מִיט אַשׁוֹפָר: וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ). יֶעדֶר מֶענְטְשׁ זָאל צוּרִיק קֶערִין צוּ זַיין פַארְמֶעגִין (שֶׁהַשָּׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן) אַלֶע פֶעלְדֶער וָואס זֶענֶען פַארְקוֹיפְט גִיוָוארִין וֶוערִין צוּרִיק

שפתי חכמים

ל"ד): ק כלו' ולא בעשור לחודש שהו העברת השופר של יובל דא"כ את שנת החמשים שנה ל"ל הא ממילא שמעינן דשנת החמשים שנה מקדשין. ואין להקשות דמהכא משמע דמתחלת השנה נעשו בני חורין ולעיל כתיב והעברת שופר וגו' בי' לחדש לענין מה היא העברת שופר בי' הא כבר מקודשת השנה לכל מילי מתחלת השנה כבר תירלו בגמרא פרק קמא דר"ה מר"ה עד יה"כ לא היו העבדי' נפטרי' לבתיה' ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלים ושותים ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: ר ומוביל סחורתא בכל מדינתא. ופי' הערוך כמדייר בי דיירא פי' שירון נושא הסבל הסוחר ומוליך סחורה בכל מקומות. מדייר ל' ריגס דיירא ל' סבל מדוור בשני ווי"ן ורש"י פי' שם כמדייר בי דיירא מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירלה: ש ולפי זה מקרא

פירוש לתורת אלהים

אוּם בְּלָאזֶן מִיט אַשׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע לֶענְדֶער: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הֵיילִיגֶען דָאס פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר אִין דֶעם אָן הֵייבּ יָאר זָאל בֵּית דִין זָאגֶן מְקוּדֶשֶׁת הַשָּׁנָה דֶם יָאר זָאל זַיין הֵיילִיג וּקְרָאתֶם אוּנ אִיר זָאלְט רוּפֶן צוּ אַלֶע קְנֶעכְט זֵייא זָאלֶן אַרוֹיס גֵיין פְרַייא יוֹבֵל הִיא דֶם יָאר זָאל צוּ אֵייךְ זַיין יוֹבֵל וְשַׁבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ וִוידֶר קֶערֶן אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ אִיטְלֶכֶער מֶענְטְשׁ צוּ זַיין נַחֲלָה וֶוען אֵיינֶער פַאר קוֹיפְט דֶעם אַנְדֶערֶן אַנַחֲלָה זָאל דִי נַחֲלָה אוּם יוֹבֵל זִיךְ אוּם קֶערֶן צוּם מוֹכֵר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ ווידֶער קֶערֶן צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה מֵיינְט מֶען אִיר זָאלְט אַרוֹם לָאזֶען פְרַייא דִיא קְנֶעכְט: (יא) יוֹבֵל הִיא דָאס

מצות השם

(שלב) וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס בֵּית דִין זָאל הֵיילִיגֶען דָאס פוּפְצִיגְסְטֵי יָאר דָאס מֵיינְט מֶען אִין אָנְפַאנְג וֶוען דָאס יָאהר הֵייבְּט זִיךְ אָן זָאל דָאס בֵּית דִין זָאגֶען מְקוּדֶשֶׁת הַשָּׁנָה דָאס הֵייסְט דָאס יָאר אִיז הֵיילִיג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צֵייט וֶוען יוֹבֵל גֵייט אָן:

משלי חכמים

צֶענֶער, הָט עֶר גֶעלַאכְט פוּן אִים וֶוער רֶעכְנְט דֶם אַפַּארְ־ מֶעגִין אוֹיף צֶענֶערְס, זָאג אִיךְ הָאבּ הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, וָואס אִיז הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, גְלַייךְ וִוי גָאר נִיט גֶעגִין דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין מִילְאנֶען, דֶם זֶעלְבִּיגֶע זָאגְט דִיא תּוֹרָה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל נִיט רֶעכֶענֶען עֶר הָט זִיבֶּעצִיג יָאהר צוּ לֶעבִּין אוֹיף דֶער וֶועלְט הָאט עֶר נָאךְ צֵייט צוּ טָאהֶן תְּשׁוּבָה, נָאר עֶר זָאל רֶעכֶענֶען עֶר הָאט צוּא זַיין אוֹיף דֶער וֶועלְט צֶעהֶן שְׁמִטּוֹת, אִין דֶער צֵייט אִיז נָאר דָא אֵיין יוֹבֵל, וָואס אִיז גֶערֶעכוּנְט אַזוֹי אַבִּיסֶעל יָאהְרִין, דְרִיבֶּער בַּארְף עֶר זִיךְ אַיילִין צוּא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וַוייל דָאס וֶועט גֶעשְׁווִינְט אַנְטְלוֹיפִין:

יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה
תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ
אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־
נְזִרֶיהָ׃ יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה

אונקלוס

יא יוֹבֵלָא הִיא שְׁנַת
חַמְשִׁין שְׁנִין תְּהֵי לְכוֹן לָא
תִזְרְעוּן וְלָא תַחְצְדוּן יָת
כַּתָּהָא וְלָא תִקְטְפוּן יָת
שְׁבָקָהָא׃ יב אֲרֵי יוֹבֵלָא
הִיא קוּדְשָׁא תְּהֵי לְכוֹן מִן

תו"א כי יובל הוא סוכה מ ר"ה ח ט קידושין לח נג נה ע"ז נד :

רשב"ם

(יא) נזריה. גידולי ענבים שנשרו לא תבצרו. וכן ספיחים בתבואה :

בעל הטורים

הבית : (יח) ספיחיה. ב' דין ואידך תשטוף ספיחיה עפר ארץ והיינו דאיתא בתוספתא בשביעית פורץ אדם כרמו וסותר גדרו והיינו דכתיב אבנים שחקו מים תשטוף ספיחיה עפר ארץ באפי' אם יש לה גדר אבני' ישחקנו ואף אם בא על שדהו שטף מים לא יגדיר אותה : נזיריה. ב' במס' דין ואידך זכו נזיריה משלג רמז שחור סחור אומרים לנזירא לכרמא לא תקרב זכו נזיריה שלא תבצרו את נזיריה. ע' שמיטות ויובלות בטלו ישראל בארץ וכנגדם גלו ע' שנה זה הוא וטמאה שבועים כנדתה. שבעי' כתי' חסר וכתיב בתריה כנדתה ע"כ היו כנדה דכתי' סביביו לצריו היתה ירושלים לנדה ביניהם כמנין נדה ד' ס א' של שנה האחרון חשוב שנה :

בית יהודא

גְגעֶבּין צוּ זַייעֶרֶע פַארְקוֹיפֶערְס : (וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ). יֶעדֶער מֶענְטְשׁ זָאל גֵיין צוּ זַיין פַאמִילְיֶע (לְרַבּוֹת אֶת הַנִּרְצָע) אֲפִילוּ דֶער קְנֶעכְט וָוס מֶען הָט אִים גְשְׁטָאכִין דֶעם אוֹיעֶר גֵייט אַרוֹם פוּן זַיין צוּ זַיין פַאמִילְיֶע (וְעַיין ש"ח): (יא) יוֹבֵל הִיא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה). דֶר פוּפְצִיגְסְטֶער יָאהר אִיז יוֹבֵל, פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָואס זָאגְט דֶם דֶער פָּסוּק, עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין פְרִיעֶר אַז דֶער פוּפְצִיגְסְטֶער יָאהר אִיז יוֹבֵל, (זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וְקִדַּשְׁתֶּם), וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְקִדַּשְׁתֶּם כְּדְאִיתָא

רש"י

משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע : (יא) יובל הוא שנת החמשים שנה. מה ת"ל לפי שנאמר וקדשתם וגו' כדאיתא א בר"ה ובת"כ : את נזריה. את הענבים המשומרים אבל בוצר אתה מן המופקרים כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל ב נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמשים יובל : (יב) קדש תהיה לכם. (ת"כ) תופסת דמיה ג כהקדש יכול תצא היא לחולין ד ת"ל תהיה בהוייתה תהא: מן השדה תאכלו.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים) : וְאֶת נְזִרֶיהָ). אִיר זָאלְט נִיט אָפְּשְׁנֵיידִין פַאר זִיךְ (אֶת הָעֲנָבִים הַמְּשׁוּמָּרִים) דִי טְרוֹיבִּין וָואס אִיר הִיט זַיי נָאר פַּר זִיךְ אַלֵיין (אֲבָל בּוֹצֵר אַתָּה מִן הַמּוּפְקָרִים) אָבֶּער אַז דוּ הָאסְט דִיא טְרוֹיבִּין מַפְקִיר גִיוֶוען פַאר אַלֶע מֶענְטְשִׁין, מֶעגְסְטוּ פוּן זַייא שְׁנֵיידִין פַאר זִיךְ אוֹיךְ (כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁבִיעִית כַּךְ נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל) אַזוֹ וִויא עֶס שְׁטֵייט בַּייא שְׁמִטָּה אַזוֹ שְׁטֵייט בַּייא יוֹבֵל (נִמְצְאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ) זֶענֶען צְווֵיי יָאהְרִין הֵיילִיגֶע נָאנְט אֵיינֶע נֶעבֶּען דִיא אַנְדֶערֶע (שְׁנַת מ"ט שְׁמִטָּה) דֶר נַיין אוּנ פֶערְצִיגְסְטֶער יָאהר אִיז שְׁמִטָּה (וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים יוֹבֵל) אוּנ דֶער פוּפְצִיגְסְטֶער יָאר אִיז יוֹבֵל : (יב) וְקֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם). זָאגְט רש"י (תּוֹפֶסֶת דָּמֶיהָ כְּהֶקְדֵּשׁ) אוּב עֶר הָאט גֶעטָאהְשְׁט דִי פֵּירוֹת פוּן שְׁמִטָּה אָדֶער פוּן יוֹבֵל אוֹיף גֶעלְט, וֶוערֶען דִיא גֶעלְט הֵיילִיג וִויא דִי פֵּירוֹת, אוּנ מֶען דַארְף דִי גֶעלְט מַפְקִיר זַיין, וִויא דֶער דִין אִיז בַּיי דִיא זַאכִין וָוס וֶוערֶען גֶעהֵיילִיגְט צוּ הקב"ה אַז מֶען טָאהְשְׁט זֵייא אוֹיף גֶעלְט וֶוערֶען דִיא גֶעלְט הֵיילִיג (יָכוֹל תֵּצֵא הִיא לְחוּלִין) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דִיא פֵּירוֹת פוּן שְׁמִטָּה אָדֶער פוּן יוֹבֵל זָאלֶן וֶוערֶן פְרָאסְט וִוי אַלֶע פֵּירוֹת, וַוייל זֵייעֶר הֵיילִיגְקֵייט אִיז גֶעקוּמֶען אוֹיף דֶעם גֶעלְט וִויא דֶער דִין אִיז בַּיי דִיא זַאכִין וָואס וֶוערֶן גֶעהֵיילִיגְט צוּ הקב"ה אַז מֶען טָאהְשְׁט זֵייא אוֹיף גֶעלְט וֶוערֶען דִיא גֶעלְט הֵיילִיג אוּנ דִיא זַאךְ וֶוערְט פְרָאסְט (תַּלְמוּד לוֹמַר תִּהְיֶה בַּהֲוָיָתָהּ תְּהֵא)

שפתי חכמים

מסורס הוא וצריכין לומר ושבה אחוזתו אל איש כלו' ולא שהבעלים חוזרים לשדות כמובן מושבתם איש וגו' : ת פירוש הנרצע שפגע בו יובל קודם שם לרציעתו כדתניא בת"כ ובקידושין דף ט"ו וא"ת והלא כבר כתיב וקראת' דרור ופרש"י לעבדי' בין נרצע כו' ולמה כתיב ואיש אל משפחתו. וי"ל דמה שפרש"י על וקראתם דרור לעבדי' בין נרצע כו' הוא יליף מאיש אל משפחתו תשובו כי זהו עיקר הפסוק וראיה לדברי שהרי פי' רש"י בואל' המשפטים על לעולם בהם תעבודו עד היובל ומקשה או אינו אלא לעולם ממש ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו ולא מביא קרא דוקראתם דרור אלא ש"מ דזה עיקר. ועי"ל דאי לא כתיב אלא וקראתם דרור לבד ה"א ה"מ שיוצא ביובל היכא שמכרוהו ב"ד אבל מוכר עצמו לא לכך נאמר ואיש אל משפחתו תשובו או להיפך : א כלו' כדאיתא בר"ה ובת"כ ר"ל כ"מ דשייך לומר קודש כמו ביו"ט ושבת מוסיפין מחול על הקודש והכא ביובל ג"כ כתיב וקדשתם ה"א ה"נ מוסיפין משנה שלאחר היובל ליובל לכך נאמר יובל היא שנת החמשים דוקא שנה זו ולא יותר ואין צריך להוסיף משנה שלאחריה : ב וא"ת למה מפרש רש"י כשם שנא' כו' גבי לא תבצרו את נזיריה יותר מגבי לא תזרעו ולא תקצרו. וי"ל דלכך פרש"י כשם כו' לפי שכתוב ביובל לא תבצרו את נזיריה סתם והיכא למימר דלמא שאר פירות ולא ענבים לכך פרש"י כשם כו' דהתם גבי שמיטה נמי נא' ואת ענבי נזירך לא תבצור וה"נ כתיב את נזיריה והתם קאי על ענבים דכתיב שם בהדיא ואת ענבי נזירך לא תבצור ה"נ קאי על ענבים ולכך פרש"י כשם וכו' כלו' דשנת שמיט' ושנת יובל שוין בכל דבר : ג פי' אי פרקינהו לפירות בשביעית או דיובל בדמים הני דמים תפיסי קדושה כמו הקדש שפדוהו בדמים שהדמים נתפסין ונעשו הקדש : ד כמו הקדש שפדוהו בדמים

פירוש לתורת אלהים

פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר זָאל זַיין צוּ אַייךְ יוֹבֵל לֹא תִזְרָעוּ אִיר זָאלְט נִיט זַייעֶן וְלֹא תִקְצְרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁנַיידֶן אִיר ווִידֶער וַואקְסוּנְג וְלֹא תִבְצְרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁנַיידֶן אִיר אָפּ שְׁיידוּנְג צוּ נֶעמֶן דִי תְּבוּאָה אוּנ דִי ווַיינְטְרוֹיבִּין פַּר זִיךְ אַלֵיין נָאר דָאס זָאל זַיין הֶפְקֵר אוּנ פְרֵיי פַּר אַלֶע מֶענְטְשֶׁן : (יב) כִּי יוֹבֵל הִיא וָוארוּם דֶם יָאר אִיז יוֹבֵל קוֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם עֶס זָאל זַיין צוּ אַייךְ אִיר תְּבוּאָה אַזוֹ וִוי הֶקְדֵּשׁ אַז מֶען פַּר קוֹפְט הֶקְדֵּשׁ אִיז דָאךְ דֶם גֶעלְד אוֹיךְ הֵיילִג אַזוֹ בַּיי יוֹבֵל אַז מֶען פַּר קוֹפְט תְּבוּאָה אִיז דֶם גֶעלְד אוֹיךְ וִוי תְּבוּאָה מֶען

מצות השם

(שלג שלד שלה) לֹא תִזְרָעוּ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס פוּפְצִיגְסְטֵי יָאר טָאר נִיט וֶוערֶען גְזֵייעֶט אוּנ גֶעאַקֶערְט אוּנ מֶען טָאר נִיט פְלַאנְצֶען קֵיין בֵּיימֶער אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט אוּם יוֹבֵל אוֹיף קְלוֹיבֶּען אוּנ אָפּ שְׁנֵיידֶען דִיא ווִידֶער וַואקְסוּנְג וָואס עֶס וַואקְסְט פוּן דִיא זַארְגֶעם וָואס זֵייא פַאלֶען אַרָאפּ בְּשַׁעַת מֶען שְׁנַייט דָאס עֶרְשְׁטֵי מָאל דִיא תְּבוּאָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף דֶעם אָרֶץ ווִויא יוֹבֵל גֵייט אָן :

לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־
תְּבוּאָתָהּ׃ יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ׃ שני יד וְכִי־
תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה
מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־

אונקלוס

חַקְלָא תֵּיכְלוּן יָת עֲלַלְתַּהּ׃
יג בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הָדָא
תְּתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסַנְתֵּהּ׃
יד וַאֲרֵי תְזַבְּנוּן זְבִינִין
לְחַבְרָךְ אוֹ תִזְבְּנוּן מִידָא
דְחַבְרָךְ לָא תוֹנוּן גְּבַר

רשב"ם (יב) מן השדה תאכלו. ולא מן הנאסף אל הבית שאסור לאוספו׃

תו"א בשנת היובל סוכה מ קידושין כ בכורות נב ערכין ל לא׃ וכי תמכרו סוכה מ קידושין כ כו מליעה מז נא נח בכורות יג ערכין ל׃ או קנה מליעה מז כו נח בכורות יג׃ אל תונו איש את אחיו מליעה נא נח בכורות יג׃

בעל הטורים

(יג) איש אל אחזתו. וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך לו' ככסי' שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. ועוד סמך אל תונו לאיש לאחוזתו לו' שגם קרקע יש בו אונאה עד כדי דמיו׃ (יד) קנה. ג' דין ותרי גבי דוד לא כי קנה אקנה בכסף מלא. כי קנו אקנה מאותך במחיר כשקנה הגורן מארונה דאע"ג דדרשינן או קנה מיד עמיתך שתקנה מיד ישראל ולא מיד עכו"ם אעפ"כ קנה דוד הגורן מארונה כיון שלא היה יכול לקנות מישראל׃ אל תונו איש את אחיו. וסמיך ליה במספר לומר לך דבר שבמדה ושבמשקל אין בו אונאה׃

רש"י

(ת"כ) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית כשם שנאמר בשביעית ה כך נאמר ביובל׃ (יג) תשובו איש אל אחזתו. והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת ו לאביו ביובל׃ (יד) וכי תמכרו וגו'. לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר מכור לישראל חברך ת"ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומנין שאם באת לקנות קנה מישראל חברך ת"ל או קנה מיד

בית יהודא

זאָגט דער פּסוק תִּהְיֶה, זיא זאָל זיין, אַזוֹ וויא זיא איז היילִיג, זאָל זיא בְּלייבּין היילִיג, דאַרף ער ביידע מַפְקִיר זיין די געלט אונ די פֵּירוֹת: וּמִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ. זאָגט רש"י מען מיינט (עַל יְדֵי הַשָּׂדֶה אַתָּה אוֹכֵל מִן הַבַּיִת) ווען עס איז דא תְּבוּאָה אונ פֵּירוֹת אין פעלד מעגסטו עסין פון דיא תְּבוּאָה אונ פֵּירוֹת וואס דו האָסט אין שְׁטוּב (שֶׁאִם כָּלָה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה) אויב עס איז ניטא פאר די חַיָּה אין פעלד (צָרִיךְ אַתָּה לְבַעֵר מִן הַבַּיִת) דאַרפסטו אַרוֹיס נעמען תְּבוּאָה אונ פֵּירוֹת פון שְׁטוּב אונ לייגין אין פעלד ודם מיינט מען נאר די פֵּירוֹת וואס האט געוואַקסין אין יאָהר שְׁמִטָּה אָדער אין יאָהר יוֹבֵל (כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁבִיעִית כָּךְ נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל) אַזוֹ וויא די דִינִים זעגען געזאגט געוואָרין ביי שְׁמִטָּה, אַזוֹ זעגען זייא געזאגט געוואָרען ביי יוֹבֵל׃ (יג) תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחוּזָּתוֹ. פְרעגט רש"י (וַהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ) עס איז דאך שוין געזאגט געוואָרין אין דעם יאָהר יוֹבֵל זאָל יעדער מענטש קומען צוריק צו זיינע פעלדער וואס ער האט פארקויפט (אֶלָּא לְרַבּוֹת הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ וְעָמַד בְּנוֹ וּגְאָלָהּ שֶׁחוֹזֶרֶת לְאָבִיו בְּיוֹבֵל) נאר דיא תּוֹרָה מיינט אויב איינער הט פארקויפט אַפעלד, אונ זיין זוהן הט זיא אויסגעלייזט פון דעם וואס האט זיא געקויפט אַז עס קומט יוֹבֵל מוז דר זוהן צוריק געבן דיא פעלד צום פאטער׃ (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ וגו'. זאָגט רש"י (לְפִי פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ) דיא תּוֹרָה מיינט אַז איינער פארקויפט אַזאַך זאָל ניט נאַרין איינער דעם אַנדערין, דר פארקויפער זאָל ניט נאַרין דעם קויפער, אונ דר קויפער זאָל ניט נאַרין דעם פארקויפער (וְעוֹד יֵשׁ דְּרָשָׁה) עס איז נאך דא אַדְרָשָׁה אויף דעם פָּסוּק (מִנַּיִן כְּשֶׁאַתָּה מוֹכֵר מְכוֹר לְעוֹבֵד ה' חֲבֵרְךָ) פון וואַנען ווייסען מיר אַז דו האָסט עפּעס צו פארקויפן זאָלסטו דם פארקויפין צו אַזוֹ אַמענטש וואס דינט צו הקב"ה וויא דו (תַּלְמוּד לוֹמַר) לערנט אונז דער פָּסוּק (וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר) אַז איר וועט עפּעס פארקויפין (לַעֲמִיתְךָ מְכוֹר) זאָלסטו פארקויפען צו דיין חבר (וּמִנַּיִן שֶׁאִם בָּאתָ לִקְנוֹת) אונ פון וואַנען ווייסין מיר אויב דו ווילסט עפּעס קויפין (קְנֵה מֵעוֹבֵד ה' חֲבֵרְךָ) זאָלסטו קויפין פון דעם מענטש וואס דינט צו הקב"ה וויא דו (תַּלְמוּד לוֹמַר אוֹ קָנֹה) זאָגט דער פָּסוּק אויב דוא ווילסט קויפין (מִיַּד עֲמִיתֶךָ) זאָלסטו קויפין פון דיין חבר׃ ואל תונו׃

שפתי חכמים

שהדמים נתפסין במקומו והוא יוצא לחולין אף פירות שביעית כן ת"ל תהי'׃ ה וא"ת למה מפ' רש"י כשם דכבר פי' לעיל גבי נזיריה. וי"ל דראיה הוא לפירושו שפי' כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית. ואין להקשות מנ"ל דלמא אף ע"פ שכלה לחיה מן השדה אי אתה צריך לבער מן הבית והא דכתיב מן השדה תאכלו פירושו שמה שאתה מביא מן השדה ביומו אתה תאכל ולא מה שאתה אוצרת ממנו בבית די"ל אי אתה מודה כשם שנא' בשמיטה כך נא' ביובל ובשמיטה כתיב ולבהמתך ולחיה ופירש"י אם חיה אוכל' בהמה לא כ"ש ומתרץ כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וה"ה גבי יובל נמי לכך פירש רש"י כשם שנאמר וכו'׃ ו כלו' ולא תאמר כיון דבנו יורש

פירוש לתורת אלהים

מוז דאס געלד אויך מַפְקִיר זיין מִן הַשָּׂדֶה דורך דיא תְּבוּאָה פון דעם פעלד מעגט איר עסין פון דער תְּבוּאָה וואס זיא ליגט אין דר היים אָבער אַז עס האט זיך אוס גלאָזט אין פעלד עסין צו די חַיּוֹת טארסטו ניט עסין פון דר היים נאר דו מוזט זיא פון דר היים אוס רוּמִין׃ (יג) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת אין דעם דאָזיגען יאָר פון יוֹבֵל תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחוּזָּתוֹ זאָלט איר זיך ווידר קערן איטליכער מענטש צו זיין נַחֲלָה [ע' רש"י]׃ (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ אונ אַז איר וועט עפּעס פאר קופן צו דיין גזעלן אַל תּוֹנוּ זאָלט איר ניט נאַרן איינר דעם אַנדרן׃

מצות השם

(שלו) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ. דאס איז דיא מִצְוָה אַז מען איז מְחוּיָב צוא פאסקינען דעם דין פון (מֶקַח וּמִמְכָּר) דאס הייסט וואס איינער האנדילט מיט דעם אַנדערין אונ מיט וועלכי אוֹפַנִּים דער מֶקַח הייסט איין מֶקַח אונ אויף וועלכי אוֹפַנִּים ניט אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער אָרט אונ אין יעדער צייט׃

(שלז) אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו. דס איז די מִצְוָה אַז איין מענטש דעם אַנדערען טאר ניט נארען אין (מַשָּׂא וּמַתָּן) אונ ווען איינר נאַרט דעם אַנדערען מיט איין זעקסטיל געלד מוז דער וואס ער הט גנארט אפּ געבן דעם מוֹתָר וואס ער הט מער גנומן ביי יענים אונ אַז דר מֶקַח איז געווען גנארט מער פון איין זעקסטיל ווערט דר מֶקַח אויך בָּטֵל דם הייסט זיי קענען פון דר מְכִירָה אויף

אחיו: טו במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך: טז לפי ׀ רב

ית אחוהי: טו במנין שניא בתר יובלא תזבן מן חברך במנין שני עללתא יזבין לך: טז לפום סגיאות

תו"א במספר שנים גיטין מח מליעא קו ערכין יד יח כט ל לג נדה מז: לפי רוב השנים ערכין כט:

רש"י

עמיתך: אל תונו. (ת"כ. ב"מ נח) זו אונאת ממון: (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל ולפי השנים ח ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן וזהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ור"ד (ערכין כ) מכאן שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים ט שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים כגון שמכרה לו בקמותיה. ושני אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שנים שנים:

בית יהודא

איר זאלט ניט נארען (זו אונאת ממון) מיינט מען איר זאלט ניט נארען מיט געלט: (טו) [במספר שנים אחר היובל תקנה]. איר זאלט קופין די פעלדר נאך דעם צאל ווי פיל יאהר עס איז נאך יובל (זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו) דס איז דער פשט איינ־צו־זעצין דעם פסוק אוף זיין ארדענונג (על האונאה בא להזהיר) דער פסוק קומט אנזאגין מען זאל ניט נארען איינער דעם אנדערין (כשתמכור או תקנה קרקע) אוב דו וועסט פארקויפין אדער קויפין אפעלד (דע כמה שנים יש עד היובל) זאלסטו וויסען ווי פיל יאהרין עס איז ביז יובל (ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות) אונ נאך די יאהרין ווס איז ביז יובל אונ ווי פיל תבואה עס וועט וואקסין ביז יובל (ימכור המוכר) אזו זאל פארקויפין דער פארקויפער (ויקנה הקונה) אונ אזו זאל קויפין דער קויפער (שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל) ווארום דער קויפער סוף וועט זיין די פעלד וועט ער אים מוזין אוועקגעבין צום יאהר פון יובל, קופט ער דאך ניט די פעלד, נאר ער קויפט די תבואות וואס וועט וואקסין אויף דיא פעלד, דארף ער דאך וויסען ווי פיל מאהל תבואה וועט ער קענין ארויפנעמען פון די פעלד ביז יובל (ואם יש שנים מועטות) אויב עס איז דא ווייניג יאהרין ביז יובל אונ דער קויפער וויים ניט אז עס איז דא ווייניג יאהרין ביז יובל (וזה מוכרה בדמים יקרים) אונ דר פארקויפט אים פר טייער געלט ווייל ער זאגט אים עס איז נאך פיל יאהרין ביז יובל (הרי נתאנה לוקח) איז דער קויפער גענארט געווארין (ואם יש שנים מרובות) אונ אויב דער קויפער האט געוואוסט אז עס איז דא פיל יאהרין ביז יובל אונ דר פארקויפער הט ניט געוואוסט אונ הט פארקויפט פר ווייניג געלט (ואכל ממנה תבואות הרבה) אונ ער הט גגעסין פון דיא פעלד פיל תבואות (הרי נתאנה מוכר) איז דער מוכר גענארט געווארין (לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן) דריבער דארף מען קויפין די פעלד נאך די צייט ביז יובל (וזהו שנאמר) דס זאגט דר פסוק (במספר שני תבואות ימכר לך) מיט דעם צאהל פון די יאהרין וואס דארף וואקסין ביז יובל זאל מען דיר פארקויפין דיא פעלד (לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו) נאך דעם צאהל פון דיא יאהרין וואס אויף דיא פעלד וועט וואקסין תבואה ווען זיא וועט זיין ביי דעם קויפער ביז יובל, אזו זאלסטו אים די פעלד פארקויפין (ורבותינו דרשו מכאן) די רבנן לערנען פון דעם פסוק (שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים) אוב איינער האט פארקויפט אפעלד טאר ער זיא ניט אויסלייזין צוריק פון קויפער פר צוויא יאהר נאך דעם פארקויפין (שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום) דער מוכר [פארקויפער] מוז לאזין זיין דיא פעלד בייא דעם קויפער צוויא יאהר ניט ווייניגער איין טאג (ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים) אפילו אין די צוויא יאהר איז דא דריי מאהל תבואה אראפ צו נעמען (כגון שמכרה לו בקמותיה) דהיינו ער האט אים פארקויפט די פעלד מיט פערטיגע תבואה, פון דעסטוועגין קען ניט דער פארקויפער זיא אויסלייזין פון קויפער פר צוויא יאהר (ושני אינו יוצא מפשוטו) דער ווארט שני איז דערטייטש צוויא, אונ אזו מיינט דער פסוק במספר שני תבואות, אין דעם צאהל פון אראפנעמען פון פעלד צוויא מאל תבואה ימכר לך, דאס מוז ווערין פארקויפט, אונ פר וואס שטייט תבואות, אונ עס שטייט ניט במספר שתי שנים, אין צאהל פון צוויי יאר (כלומר במספר שנים של תבואות ולא של שדפון) נאר מען

שפתי חכמים

אותו לא ישוב השדה לאביו ביובל: ז בפרשת קדושים פירשתי: ח פירש פשוטו וכו' פירוש קרא דמספר שנים הוא מה שפירש אחריו לפי רוב השנים וכו' והוא דבק עם אל תונו ואף על פי שהפסוק הראשון תפס השנים שעברו אחר היובל תמורת השנים שנשארו עד היובל שבפסוק האחרון מפני שמתחייב זה מזה כי הקונה והמוכר אינם מביטין אלא על השנים הנשארים עד היובל וכפי מספרם יהיה חשבון לכן פירש רש"י השני פסוקים על מספר השנים הנשארות. רא"ם: ט משום דקשה להו לפרש שיהא

פירוש לתורת אלהים

(טו) במספר אין צאל פון די יארן ווס עס איז דא נאך יובל תקנה זאלסטו קופן פון דיין חבר במספר אין צאל פון די יארן פון תבואות זאל ער פר קופן צו דיר ע' רש"י (טז) לפי רוב אז עס איז נאך דא פיל יארן ביז יובל

מצות השם

חרטה האבן אונ דער ווס קופט הט צייט צו מאנן דס איבעריגי געלד ווס מען האט אים גנארט אבר דעם מקח (מבטל) צו זיין אזו לאנג ווי ער דארף גיין צו ווייזן די זאך וואס ער הט גקופט צו איין מבין אבער צוא זיינם איין פריינד אבער אז ער האט זיך לענגר גזאמט אפילו ער הט גקופט אנא זאך ווס עס איז ווערט הונדערט גילדן פאר צוויי הונדערט קען ער דר נאך ניט קיין חרטה האבן אונ דר ווס ער פר קופט קען תמיד חרטה האבען נאר אנא זאך ווס יעדער ווייסט ווי פיל דס איז ווערט קענען זייא ביידי קיין חרטה נים האבען אז עס האט לענגער געדורט וויא ער בדארף דיא זאך ווייזען איין סוחר אבער ני' קרוב אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדער ארט אונ יעדער צייט:

הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ׃ יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יח וַעֲשִׂיתֶם

אונקלוס

שְׁנַיָּא תַּסְגֵּי זְבִינוֹהִי וּלְפוּם זְעֵרוּת שְׁנַיָּא תַּזְעֵר זְבִינוֹהִי אֲרֵי מִנְיַן עֲלַלְתָּא הוּא מְזַבֵּן לָךְ׃ יז וְלָא תוֹנוּן גְּבַר יָת חַבְרֵהּ וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ יח וְתַעְבְּדוּן

תו"א ולא תונו איש את עמיתו מליעא כח נט: ויראת מאלהיך שם נה:

בעל הטורים

(יז) איש את עמיתו ויראת. ס"ת שתות לו' לך שאונאה עד שתות: אני ה'

רשב"ם

(טו) כי מספר תבואת. שעד היובל הוא מוכר לך ולא גוף הקרקע:

רש"י

(טז) תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר: תמעיט מקנתו. תמעיט בדמיה: (יז) ולא תונו איש את עמיתו. (ת"כ) כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת מאלהיך היודע מחשבות הוא יודע כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת

בית יהודא

מיינט אוב דער קויפער האט אראפגענומען תבואה אין דיא צוויי יאהר, קען דער פארקויפער צוריק אויסקויפן פון אים די פעלד, אבער אז אין דיא צוויא יאהר איז דיא תבואה אויסגעקלאפט געווארין פון אהאגיל אדער פון איין אנדער זאך, קען ניט דר פארקויפער צוריק אויסלייזין די פעלד ביז דער קויפער וועט אראפנעמען פון פעלד צוויא מאהל תבואה אין צוויא יאהר (ומיעוט שנים שנים) אז מען זאגט שנים ויאהרין מיינט מען ניט ווייניגער וויא צוויי יאהר, ווארום ווייניגער וויא צוויא איז אייניער אוף איין יאהר זאגט מען שנה, איאהר: (טז) (תרבה מקנתו). מיינט מען (תמכרנה ביוקר) זאלסט זיא פארקויפין פאר טייער זאלסט פאר איר געמן פיל געלט: (תמעיט מקנתו). מיינט מען (תמעיט בדמיה) זאלסט פאר איר נעמען ווייניגער געלט: (יז) (ולא תונו איש את עמיתו). זאגט רש"י (כאן הזהיר על אונאת דברים) דא האט דיא תורה גבאטין מען זאל ניט דערצערענען מיט רייד (שלא יקניט איש את חברו) אמענטש זאל ניט דערצערענען מענטשין (ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו) ער זאל ניט געבין זיין חבר אעצה וואס טויג ניט פר זיין חבר (לפי דרכו והנאתו של יועץ) דיא עצה איז נאר גוט פאר דעם וואס גיט די עצה, אבער ניט פאר זיין חבר, דאס טאר מען ניט (ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה) אוב דו וועסט זאגין ווער ווייס אז איך האב געטראכט צו טאהן מיין חבר שלעכט (לכך נאמר) דריבער זאגט דר פסוק (ויראת מאלהיך) דו זאלסט מורא האבען פאר דיין גאט (היודע מחשבות) וואס ער ווייס דיא טראכטונג פון מענטשין (הוא יודע) ער ווייס וואס דו האסט געמיינט (כל דבר המסור ללב) יעדערע זאך וואס איז איבערגעגעבין צו דיא הארץ פון מענטש (שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו) וואס קיינער ווייס ניט וואס ער טראכט נאר דער מענטש וואס טראכט אין זיין הארץ, האט ער דאך פר קיינעם ניט מורא ונאמר

שפתי חכמים

הפסוק הראשון דבוק לאחרון: י משום דתרבה ותמעיט מקנתו משמע שירבה וימעיט קניותיו ואין זה כוונת הכתוב משום הכי פי' תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ותמעיט מקנתו שיקנה בזול והא דאמר תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ולא נקט תרבה בדמיה כמו שנקט תמעיט בדמיה כדי

פירוש לתורת אלהים

וועט דר לוקח האבען דר פון פיל תבואה תרבה מקנתו זאלסטו מערען זיין פר קופונג זאלסטו אים פר קופען טייער ולפי אז עס איז ווייניג יאהרן צום יובל תמעיט מקנתו זאלסטו אים פאר קופען וועלוולער כי מספר ווארום דר מוכר פר קופט דיר מער ניט נאר דיא צאל פון תבואות וואס עס וועט וואקסען אין פעלד ביז יובל ווארום דם פעלד וועט דאך אום יובל צוריק גיין צום מוכר: (יז) ולא תונו און איר זאלט ניט נארען מיט רייד איין מענטש דעם אנדרן ויראת מאלהיך און דו זאלסט דיך פארכטען פר דיין גאט כי אני יי ווארום איך בין גאט אייער גאט: (יח) ועשיתם און איר זאלט

ליקוטים על התורה

(יח) ועשיתם את חקתי וגו' ונתנה וגו' וכי תאמרו וגו'. דיא תורה שרייבט אוב יודין וועלען פרעגין וואס וועלן מיר עסין דעם זיבעטין יאהר (שמיטה) זייען טאר מען ניט, און וואס עס וואקסט פון זיך אליין טאר מען ניט פארזאמלען אין שפייכלער נאר דם מוז זיין הפקר, וואס וועלן מיר עסין דעם זיבעטין יאהר און דעם אכטען יאהר ביז עס וועט זיין נייע תבואה) האט הקב"ה גיענטפערט איך וועל געבען מיין ברכה דעם זעקסטען יאהר עס זאל וואקסען תבואה אוף דריי יאהר, זעקסטען זיבעטען אכטען, פרעגט דער אהל יעקב, און אוב יודן וועלן ניט פרעגן וואס וועלן מיר עסען דעם זיבעטן יאר וועט הקב"ה ניט געבן די ברכה דעם זעקסטן יאר, ענטפערט דער אהל יעקב, ברכות זענען דא צווייערליי, אברכה אין פעלד עס וואקסט פיל תבואה, די ברכה הט אמעלה מיט אחסרון, אמעלה איז דר מענטש זעהט די ברכה פאר זיינע אויגען, אחסרון איז אז עס איז דא פיל תבואה איז דא פיל ארבעט, שניידן, דרעשן, און עס איז דא נאך אברכה, אין פעלד וואקסט ווייניג נאר דיא ברכה איז אין בויך, ער עסט

מצות השם

(שלח) ולא תונו איש את עמיתו. דס איז דיא מצוה אז איין מענטש דעם אנדרן טאר ניט נארן מיט ווערטער דם מיינט מען אז איין מענטש טאר ניט זאגען אבעל תשובה דאס הייסט איין מענטש וואס ער טוט תשובה אוף זייני עבירות טאר ער אים ניט זאגן דר מאן דיך אין דייני שלעכטי מעשים וואס דוא האסט געטאן אבער ער זאל זאגן צו אגרם איין זון גדענק נאר דיין טאטי'ס מיט זיינע מעשים אבער מען זאל פרעגן איין (דבר חכמה) פון אזעלכן וואס מען ווייסט אז ער וועט ניט וויסן צו ענטפערן ווייל ער מבויש ווערען טאר מען אזו ניט און דיא מצוה גייט אן אוף יעדער ארט און אין יעדער צייט:

ד"ייר

אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח׃ שלישי שני כשהן מחוברין יט וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ׃ כ וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־

אונקלוס

יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי תִּטְּרוּן וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְתֵיתְבוּן עַל אַרְעָא לְרוּחְצָן׃ יט וְתִתֵּן אַרְעָא אִבַּהּ וְתֵיכְלוּן לְמִשְׂבַּע וְתֵיתְבוּן לְרוּחְצָן עֲלַהּ׃ כ וַאֲרֵי תֵימְרוּן מָא נֵיכוּל בְּשַׁתָּא שְׁבִיעֵתָא הָא לָא נִזְרַע וְלָא נִכְנוֹשׁ יָת

בעל הטורים

אלהיכם. וסמיך ליה ועשיתם את חקותי יעשה המלות לשם פועלם: (יט) וישבתם לבטח. בטח בא"ת ב"ש שנ"ם כחשבון שנ"ס עמד הבית וישבו בטח:

תו"א הן לא נזרע פסחים נא:

בית יהודא

בו וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ) בײַ אים זאָגט דער פסוק דו זאָלסט מורא האָבּין פאַר הקב"ה וואָס ער ווייס וואָס דו טראַכסט: (יח) וִישַׁבְתֶּם עַל הָאָרֶץ לָבֶטַח. וועט איר זיצען אויף די לאַנד זיכער (שֶׁבְּעָוֹן שְׁמִטָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים) וואָרום וועגין דיא זינד וואָס יודין האָבּען ניט געהאַלטען שמטה זענען זייא פאַר טריבּען געוואָרין פון זייער לאַנד (שֶׁנֶּאֱמַר) ווייא עס שטייט אין פסוק (אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ) דאַמאָלס ווען די יודין וועלין פאַרטריבּען ווערין פון זייער לאַנד אונ דיא ערד וועט ניט בּעאַרבּעט ווערין וועט זיא זײַן בּעוויליגט נצו פרידען) ווייל זיא וועט דאַמאָלס רוהען פאַר פריער וואָס זיא האָט ניט גערוהט שמטה אונ יובל (וְהִרְצָת אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ) דיא ערד וועט זײַן בּעוויליגט נצוא פרידען) וואָס מען האָט דיא יודין אַרויסגעטריבּען פון לאַנד ווייל זיא וועט איצט רוהען פאַר די צייט וואָס זיא האָט ניט גערוהט שמטה אונ יובל (וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גָּלוּת בָּבֶל) אונ וואָס יודין זענען געוועזען פאַרטריבּען אין בבל זיבּעציג יאָהר (כְּנֶגֶד שִׁבְעִים שְׁמִטּוֹת שֶׁבִּטְּלוּ הָיוּ) דאָס איז געוועזען געגין די זיבּעציג שמטות וואָס יודין האָבּין אין זיי געאַרבּעט זייערע פעלדער: (יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ וגו' וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח). די ערד וועט געבּין אירע פרוכט אונ איר וועט עסין צו זאט ווערען אונ איר וועט זיצין זיכער אויף אייער לאַנד (שֶׁלֹּא תִדְאֲגוּ מִשְּׁנַת בַּצּוֹרֶת) איר וועט ניט דאַרפען זאָרגין טאָמער וועט זײַן אהונגער יאָהר (וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע) איר וועט עסין צום זאַט ווערין, זאָגט רש"י (אַף בְּתוֹךְ הַמֵּעַיִם תְּהֵא בּוֹ בְּרָכָה) אַפילו אין דיא גידערים אײַערע וועט זײַן אַבּרכה, ווייא פיל איר וועט עסין וועט איר ווערין זאַט: (כ) וְלֹא נֶאֱסֹף. (אֶל הַבַּיִת), מיר וועלין ניט פאַרזאַמלען אין שטוב: וְאֶת תְּבוּאָתֵנוּ. אונזערע תבואה, האָרט רש"י אַז זיי זאָגין מיר וועלען ניט זייען,

רש"י

מאלהיך: (יח) וישבתם על הארץ לבטח. שבעון שמטה ישראל גולים שנאמר (ויקרא כו) אז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמטות שבטלו היו: (יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצורת: ואכלתם לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה: (כ) ולא נאסף. אל הבית: את תבואתנו. כגון

שפתי חכמים

שלא נחשוב שפי' ירבה וימעיט דמיהן יותר מכדי שווין אבל מתמכרנה ביוקר אינו משמע ביותר מכדי שווי אלא שוויו רב. רא"ם: כ ופי' ועשיתם את חקותי וגו' דסתחלת הקרא מיירי בחקות ומשפטים של שמיטה דאל"כ מה ענין זה לכאן: ל ר"ל והלא בהדיא כתיב ונתנה הארץ פריה וממילא שמעינן דאוכל לשובע ולמה כתיב ואכלתם לשובע לכך פרש"י בתוך כו' והא דמהפך רש"י לפרש תחלה מלת וישבתם לבטח שכתוב אחר מלת ואכלתם לשובע משום דרש"י פירש לעיל מיניה וישבתם על הארץ לבטח משום שעון שמיטה ישראל גולין כו' וקשה לו ולמה כתב עוד וישבתם לבטח עליה. ומתרץ שלא תדאגו משנת בצורת וכדי להודיע הספרש שבין וישבתם על וגו' ובין וישבתם לבטח. הרא"ם: מ והוא מל' כניסה אל הבית אבל אין לומר ולא נאסף בשדה אל הגדים והוא מל' קיבוץ אל מקום אחד אם כן מה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) וכי תאמרו. תימא מאי קאמר והלא מה שלקטו בשנה הששית הוא לאכול בשביעית אלא סרס המקרא וה"ק וכי תאמרו בשנה השביעית מה נאכל מכאן ואילך:

ליקוטים על התורה

ווייניג אונ ווערט זאַט, דאָס איז אויך אַמעלה מיט אַחסרון, אַמעלה איז מען האָט ווייניג אַרבּעט בײַ די תבואה, אַחסרון איז מען זעהט ניט די ברכה בּיז דם עסין קומט אין בויך, זאָגט די **תורה** די צווייערליי ברכות, איין ברכה איז ושמרתם את חקתי וגו' אוב איר וועט היטען מײַנע חקים מיט מײַנע מצות אונ איר וועט היטען שמטה אונ יובל, אונ איר וועט ניט פרעגען וואָס וועט מען עסען דעם זיבּעטען יאָר, ווייל איר וועט גלויבּען אין גאָט אַז ער וועט אײַך געווים שפּייזן, וועט אַזוי זײַן וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ, דיא ערד וועט געבּען אירע געוויינליכע פרוכטין ווי זיא גיט אַלע יאָהר, וועט איר דעם יאָר ניט האָבּען מער אַרבּעט ווי אַלע יאָר, נאָר די ברכה וועט זײַן וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע, ווי פיל איר וועט עסען וועט איר זײַן זאַט, ווי וועט אָבּער זײַן אַז איר וועט ניט גלויבּען די ברכה פון עסען אַביסל אונ זײַן זאַט דריבּער וועט איר פרעגען מה נאכל וגו' וואָס וועלען מיר עסען דעם זיבּעטען יאָר, זאָגט הקב"ה וועל איך אײַך געבּען איין אַנדער ברכה, עס וועט וואַקסען דעם זעקסטען יאָהר תבואה אויף דרייא יאָהר, וועט איר זעהן די ברכה מיט די אויגען נאָר איר וועט האָבּען פיל אַרבּעט:

פירוש לתורת אלהים

טאָן מײַן געזעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ אונ מײַנע דינים זאָלט איר היטען וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אונ איר זאָלט זיי טאָן וִישַׁבְתֶּם וועט איר זיצען אויף דעם לאַנד ארץ ישראל לָבֶטַח זיכער אונ איר וועט דער פון ניט פאַר טריבּען ווערען: (יט) וְנָתְנָה אונ דיא ערד וועט געבּען אירע פירות וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע אונ איר וועט עסען צו זעטיקייט וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח אונ איר וועט זיצען זיכער אויף איר אונ איר וועט ניט זאָרגען פאַר הונגער יאָר: (כ) וְכִי תֹאמְרוּ אונ אַז איר וועט זאָגען מַה נֹּאכַל וואָס וועלען מיר עסען דעם זיבּעטע יאָר הֵן פאַר וואָר לֹא נִזְרַע מיר וועלען ניט

תְּבוּאָתֵנוּ׃ כא וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃ כב וּזְרַעְתֶּם אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד ׀ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא

עֲלַלְתָּנָא׃ כא וַאֲפַקֵּד יָת בִּרְכְּתִי לְכוֹן בְּשַׁתָּא שְׁתִיתֵתָא וְתַעְבֵּד יָת עֲלַלְתָּא לִתְלָת שְׁנִין׃ כב וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא תְּמִינֵתָא וְתֵיכְלוּן מִן עֲלַלְתָּא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא תְּשִׁיעֵתָא עַד מֵעַל

תו"א ועשת את התבואה ר"ה יג. נדרים סה: וזרעתם את השנה השמינית ראש השנה שם: ואכלתם מן התבואה ישן בתרא נא: עד בוא תבואתה שם ל:

רשב"ם

(כא) לשלש השנים. לפי הפשט זריעת ששית תפרנס ששית ושביעית. ושמיני יזרעו ויאכלו מתבואת ששית עד תחלת תשיעי' שיתפרנסו מתבואה הזורעת

רש"י

יין ופירות האילן וספיחין ב הבאים מאליהם: (כא) לשלש השנים. למקצת הששית מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן: (כב) עד השנה התשיעית. עד חג הסכות של תשיעית שהיא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ם ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמטה השביעית שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן:

בית יהודא

צו וואס זאגין זייא מיר וועלען ניט פארזאמלען אין שטוב אונזערע תבואה, אז זיי וועלין ניט זייען וועלין זייא דאך ניט האבען וואס צו פארזאמלען, ענטפערט רש"י זיי זאגען צווייא זאכין, איין מאל זאגין זייא „מיר וועלין ניט זייען" דאס צווייטע זאגין זיי אפילו (כגון יין ופירות האילן וספיחין הבאים מאליהם) ויין אונ די פרוכטין פון בוימער אונ דיא תבואה וואס וואקסט פון זיך אליין טארין מיר אויך ניט פארזאמלען אין אונזערע שטובין נאר מיר מוזין דס לאזין ליגען אין פעלד הפקר עס זאל געמען ווער עס וועט וועלען, וואס וועלין מיר עסין, האט הקב"ה גזאגט איך וועל אייך געבין אברכה דעם זעקסטין יאהר אז עס וועט וואקסין: (כא) (לשלש השנים). אוף דרייא יאהר (למקצת הששית) אויף אביסל פון זעקסטין יאהר (מניסן עד ראש השנה) פון חודש ניסן ביז ראש השנה (ולשביעית) אונ אויף דעם גאנצין זיבעטין יאהר (ולשמינית) אונ אויף דעם אכטין יאר (שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן) דעם אכטין יאר וועלין זייא זייען אין חודש חשון אונ וועלין שניידין דיא תבואה אין חודש ניסן: (כב) (עד השנה התשיעית). זיי וועלען עסין פון די אלטע תבואה ביז דעם ניינטין יאר (עד חג הסכות של תשיעית) ביז דעם יום טוב סוכות פון ניינטין יאהר (שהוא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית) סוכות איז די צייט וואס מען וועט אריין געמען אין שטוב די תבואה וואס האט געוואקסין דעם אכטין יאהר (שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות) ווארום אגאנצין זומער ליגט אלץ אוף דיא פעלדער בערגער צום טריקענען (ובתשרי הוא עת האסף לבית) אונ אין חודש תשרי איז די צייט אלע תבואות אונ פרוכטין אריין צונעמען אין שטוב (ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים) אונ אמאהל האט די תבואה גדארפט וואקסין דעם זעקסטין יאהר אויף פיר יאהר (בששית שלפני השמטה השביעית) אין דעם זעקסטין יאהר וואס פאר דיא זיבעטע שמטה, באלד נאך די שמטה איז יובל (שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות) זיי זענען ליידיג פון די ערד ארבעט צווייא יאהר איין יאהר נאך דעם אנדרין (השביעית והיובל) דעם זיבעטען יאר (שמטה) אונ יובל, דארף וואקסין דיא תבואה פר דעם זעקסטין יאהר אונ פר דעם יאר שמטה אונ פאר דעם יאהר יובל אונ פאר דעם יאהר וואס נאך יובל (ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן) אונ דער פסוק וואס זאגט די תבואה וועט וואקסין אויף דריי יאר מיינט מען

שפתי חכמים

תועלת בזה אם היה נאסף בשדה בגדים ולא היה נאסף לבית: ב מדכתיב הן לא נזרע ממילא דלא נאסף התבואה ולמה כתיב ולא נאסף את תבואתנו אלא ודאי כך פירושו ולא נאסף את תבואתנו כגון יין ופירות וספיחים שאינם צריכין זריעה: ם משמע שלא היו אוכלין מן התבואה עד חג הסוכות ולעיל פרש"י לשלש השנים קצת הששית מניסן עד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן. משמע שהיו אוכלין מיד בניסן וקשיא אהדדי. וי"ל לעיל כתיב וכי תאמרו כלומר אם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף והשיב הקב"ה על דבריהם וצויתי את ברכתי ועשת את התבואה לשלש השנים כמו שפרש"י שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן הכל באמת לא היו אוכלין עד שנה ט' שסוף חג הסוכות והא דכתיב ואכלתם וגו' עד השנה התשיעית רבותא קמ"ל לא מיבעיא לשלש שנים שמניסן של ששית עד ניסן של שמינית אלא אפילו עד סוף השמינית שהיא תחלת השנה התשיעית יספיק לכם הישן שתאכלו ממנה

פירוש לתורת אלהים

זייען תבואה ולא נאסף אונ מיר וועלין ניט איין זאמלען פון דעם פעלד את תבואתנו אונזערע תבואות: (כא) זאג איך אייך גאט וצויתי איך וועל געבין מיין ברכה לכם צו אייך בשנה הששית אין דר תבואה וואס וועט וואקסן אין זעקסטן יאר ועשת וועט דם זעקסטע יאר וואקסן תבואה אוף דריי יאר אוף דעם זעקסטן יאר אוב אוף דעם זיבטן יאר אונ אוף דעם אכטן יאר ביז מען וועט שניידן נייע תבואה: (כב) וזרעתם אונ איר וועט זייען פון דער תבואה דאס אכטע יאר ואכלתם אונ איר וועט עסן פון דר אלטר תבואה פון דעם זעקסטן יאר עד ביז דעם ניינטן יאר [עיין רש"י]: (כג) והארץ אונ די ערד דיא פעלדער זאלן ניט פאר קופט ווערן אוף אייביג נאר זיי זאלן ארום גיין אום יובל צום בעל הבית כי לי הארץ ווארום צו מיר געהער

דיא

תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן: כג וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: כד וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ: ס רביעי כה כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר

אונקלוס

עֲלַלְתַּהּ תֵּיכְלוּן עַתִּיקָא: כג וְאַרְעָא לָא תִזְדַּבַּן לַחֲלוּטִין אֲרֵי דִילִי אַרְעָא אֲרֵי דַיָּרִין וְתוֹתָבִין אַתּוּן קֳדָמַי: כד וּבְכֹל אֲרַע אַחֲסַנְתְּכוֹן פֻּרְקָנָא תִּתְּנוּן לְאַרְעָא: כה אֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךְ וִיזַבֵּן מֵאַחֲסַנְתֵּיהּ

תו"א והארץ לא תמכר לצמיתות מליעא עט סנהדרין קו ערכין טו: כי לי הארץ גיטין מז: ובכל ארץ אחוזתכם גאולה קידושין כא: כי ימוך אחיך שם כ ערכין ל: ומכר מאחוזתו קידושין ע:

רשב"ם

(כד) גאולה תתנו לארץ, אם ירצה המוכר לפדותה לפני היובל:

בעל הטורים

(כג) כי גרים ותושבים אתם עמדי. וסמיך ליה ובכל ארץ אחוזתכם לומר בשמינית:

בית יהודא

ביי דיא שמטות וועם זעגען ניט פאר יובל: (כג) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר. די ערד זאל ניט פארקויפט ווערען אויף אייביג, זאגט רש"י (לִיתֵּן לָאו עַל חֲזָרַת שָׂדוֹת לִבְעָלִים בַּיּוֹבֵל) דער פסוק שמועסט אוב דר מענטש וועם האט געקויפט אפעלד וויל ניט אוועקגעבין די פעלד צוריק צום פארקויפער אין יובל, נאר ער וויל זיא האלטין פאר זיך אויף אייביג, איז ער עובר אויף דעם לאו וועם די תורה זאגט וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִיתוּת, די ערד זאל ניט פארקויפט ווערין אויף אייביג (שֶׁלֹּא יְהֵא הַלּוֹקֵחַ כּוֹבְשָׁהּ) דר קויפער זאל ניט פארהאלטין די פעלד פר זיך אויף אייביג, נאר יובל זאל ער זיא צוריקגעבען צום פארקויפער: (לִצְמִיתוּת). (לִפְסִיקָה), צום אפהאקין די פעלד אויף אייביג פון דעם פארקויפער (לִמְכִירָה פְּסוּקָה עוֹלָמִית) צו אפארקויפונג וואס די פעלד זאל זיין אויף אייביג אפגעהאקט פון איר בעל הבית, טאר מען ניט אזו פארקויפין: (כִּי לִי הָאָרֶץ). הקב"ה זאגט די ערד איז מיינע (אַל תֵּרַע עֵינֶיךָ בָּהּ) זאל דיר ניט שלעכט זיין וואס דו קענסט ניט פארקויפין די ערד אויף אייביג אונ געמן פאר איר פיל געלט (שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּךָ) ווארום זיא איז ניט דיינע: (כד) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם. אין די גאנצע לאנד וועם איר וועט ירשנען פון דיא פעלקער, זאלט איר געבען אאויסלייזונג, דער פארקויפער זאל דיא זאך אפנעמען צוריק אין יובל, זאגט רש"י (לְרַבּוֹת בָּתִּים וְעֶבֶד עִבְרִי) פארקויפטע הייזער מוז דער קויפער צוריק געבין צום פארקויפער אין יובל, יודישע קנעכט וועם זענען פארקויפט געווארין גייען ארוים פריי פון זייער בעל הבית אין יובל אפילו זייא האבין נאך ניט אפגעדינט זעקס יאהר (וְדָבָר זֶה מְפוֹרָשׁ בְּקִדּוּשִׁין פֶּרֶק א) דער דין שטייט אין מסכת קדושין אין ערשטען פרק, זאגט רש"י (וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ) נאך דעם לערנונג פון דיא פסוקים (סָמוּךְ לְפָרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרָיו) געהער דער פסוק צוא דיא נוייטערדיגע פרשה (שֶׁהַמּוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ רַשַּׁאי לִגְאָלָהּ לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים) אז איינר האט פרקויפט אפעלד אונ די פעלד איז געוועזען ביא דעם קויפער צוויא יאהר, אונ דער פארקויפער וויל אים צוריק געבין זיין געלט אונ אפנעמען זיין פעלד (אוֹ הוּא) אדער דער פארקויפער אליין וויל אים צוריק געבין זיין געלט (אוֹ קְרוֹבוֹ) אדער דער קרוב פון פארקויפער וויל אים צוריק געבין זיין געלט (וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְעַכֵּב) קען ניט דר קויפר פארהאלטין די פעלד נאר ער מוז אים דיא פעלד צוריק געבין: (כה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ

רש"י

(כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח כובשה: לצמתת. לפסיקה למכירה פסוקה עולמית: כי לי הארץ. (ת"כ) אל תרע עינך בה שאינה שלך: (כד) ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (דף כא). ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב: (כה) כי ימוך אחיך ומכר.

שפתי חכמים

כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן הישן עד חג הסוכות של שנה הבאה כו'. הרא"ם: ע כאלו אמר לא יכבשנה הלוקח תחת ידו מלהחזירה עד שנמלא שנמכרת לצמיתות: פ והא דלא נקט רש"י כמו דכתיב בקרא שהיא שלי מפני כי אין טעם בדבר לאמר לא יכבשנה הלוקח בידו מלהחזיר לבעלי' מפני שאלי הארץ אלא מפני שבלהם היא היה לו לומר או מפני שהארץ אינה שלך ולכן אל ירע בעיניך מלהחזירה לכן נקט הרב שאינה שלך. הרא"ם: צ דאל"כ ובכל ל"ל אלא לרבות גאולי' אף בקרובי' לבתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל: ק כתב הרא"ם לא ידעתי מי הכריחו לו' שהוא סמוך לפר' שלאחריו ולא לראש הפ' עצמה ובא לו'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) כי ימוך אחיך וגו'. על שעשה סחורה בפירות שביעית כדפירש"י וכן מצינו בימי ירמיה שנמכרו ישראל לעכו"ם לפי

ליקוטי יקרים

(כג) כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי. דער וואהנונג פון גוף איז אויף דיא וועלט, דא איז ער אגר, ער איז דא קיין מאהל גוועזן, אונ ווען ער גייט אוועק פון דער וועלט, וועט ער שון קיין מאל ניט צוריק קומן ביז תחית המתים, די נשמה איז

פירוש לתורת אלהים

די ערד דרום זאל דיר ניט באנג טאן וואס דו טארסט די פעלדער ניט פאר קופן אויף אייביג כי ווארום גרים פרעמדע לייט ותושבים אונ אלט געזעסענע אתם עמדי זענט איר מיט מיר: (כד) ובכל אונ אין אלע ערד פון אייער ארבונג גאולה זאלט איר געבען איין אום לייזונג: (כה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אונ ווען דיין ברודער וועט

מצות השם

(שלט) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִיתוּת. דאס איז דיא מצוה אז קיין פעלד אונ קיין הויז ווערט ניט פאר קופט אין ארץ ישראל אויף אייביג נאר אז עס קומט (יובל) גייט דאס הויז אבער דאס פעלד צוריק צו דעם (בעל הבית) וואס עס איז געוועזען זיין אונ דיא מצוה גייט אן אין ארץ ישראל בייא זכרים אונ נקבות:

(שמ) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם וגו'. די מצוה איז עס קומט (יובל) גייט צוריק די הייזר אונ די פעלדר וים גע. האט זיי פר קופט אונ מען האט ניט אום גענומן אויף ווי פיל יאר אז עס קומט יובל גיין זיי צוריק אן געלד צו דעם בעל הבית אבר ווען איינר קופט איין הויז אונ נעמט זיך אום אויף זעכציג יאר אז עס קומט יובל גייט דס ניט צוריק אונ די מצוה גייט אן ווען יובל גייט אן:

מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו
וגאל את ממכר אחיו : כו ואיש כי
לא יהיה־לו גאל והשיגה ידו ומצא
כדי גאלתו : כז וחשב את־שני
ממכרו והשיב את־העדף לאיש

אונקלוס

וייתי פריקה דקריב ליה
ויפרוק ית זביני אחוהי :
כו וגבר ארי לא יהי ליה
פריק ותדבק ידיה
וישכח כמסת פרקניה :
כז ויחשב ית שני זבינוהי
ויתב ית מותרא לגבר

רשב"ם (כז) והשיב את העודף. מן השנים עד היובל שלא אכל עדיין מהעודף המעדיף תדע על שנים שאכל כבר :

תו"א וגאל את שם כח : ואיש כי לא יהיה לו גואל שם כ כא ערכין ל : וחשב את שני ממכרו ערכין שם : והשיב את העדף שם : לאיש אשר מכר לו שם :

רש"י

(ת"כ) מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני : מאחזתו . ולא כולה למד דרך ארץ ר שישייר שדה לעצמו : וגאל את ממכר אחיו . (ת"כ) ואין הלוקח ש יכול לעכב : (כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל (קידושין שם ת"כ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו ת גואלים אלא גואל שיוכל לגאול א ממכרו : (כז) וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה מכרתיה לך בכך וכך עתיד היית להחזירה ביובל נמצאת קונה מספר התבואות כפי החשבון של כל שנה אכלת אותה שלש שנים או ארבע הוצא את דמיהן מן החשבון וטול את השאר וזהו : **והשיב את העדף.** בדמי המקח על האכילה שאכל ויתגס

בית יהודא

ומכרו] . אויב דיין ברודער וועט ארעם ווערין אונ ער וועט פרקויפין אפעלד , זאגט רש"י (מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני) דער פסוק לערונט אונז אויד הט ניט געטארט פארקויפין אפעלד אין ארץ ישראל נאר אז דם ארעמקייט הט אים גענייט צו פארקויפין : ומאחוזתו] . פון זיינע פעלדער (ולא כולה) אבער ניט דיא גאנצע פעלד ואדער ניט אלע פעלדערו (למדה תורה דרך ארץ) די תורה לערונט דעם מענטש ווי זיין פירונג זאל זיין אפילו ער איז שטארק ארעם פון דעסטוועגין (שישייר שדה לעצמו) זאל ער לאזין אפעלד פר זיך : וגאל את ממכר אחיו] . אונ ער זאל אוים לייזין וואס זיין ברודער הט פארקויפט (ואין הלוקח יכול לעכב) אונ דר קויפער טאר ניט פארהאלטין דם פעלד נאר ער מוז זיא אים אוועקגעבין : (כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל] . אונ דער מענטש וואס וועט ניט האבין אפריינד , פרעגט רש"י (וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים) איז דען דא אייד וואס הט ניט פריינד ומשפחה] , זאגט רש"י (אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו) נאר מען מיינט ער האט ניט אזעלכע פריינד זיי זאלין קענין אויסלייזין דיא פעלד , זיי זענען אלי ארעם : (כז) וחשב את שני ממכרו] . ער זאל ברעכענען דיא יאהרין פון זיין פארקופונג (כמה שנים היו עד היובל כך וכך) ווי פיל יאהרין איז גיוועזן ביז יובל ווען איך האב דיר דיא פעלד פארקויפט ולמשל צעהן יאהר] (ובכמה מכרתיה לך) פאר ווי פיל האב איך דיר דיא פעלד פארקויפט (בכך וכך) פאר אזו פיל ולמשל פר הונדערט רובל] (עתיד היית להחזירה ביובל) דו האסט דאך געוואוסט אז עס וועט קומען יובל וועסטו מוזין מיר דיא פעלד צוריק געבין (נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה) האסטו דאך נאר גקויפט דעם צאהל פון דיא תבואה וואס וועט וואקסין יעדער יאהר ופאר יעדער יאהר תבואה האסטו בצאהלט צעהן רובל] , (ואכלת אותם שלש שנים או ארבע) דרייא אדער פיר יאהר האסטו גיגעסין די תבואה פון פעלד , דארף מען אפרעכנען פר יעדער יאהר צעהן רובל (הוצא את דמיהן מן החשבון) רעכין ארא צעהן רובל פר יעדר יאהר (וטול את השאר) אונ נעם צוריק דאס איבעריגע געלד אונ גיב מיר מיין פעלד (וזהו והשיב את העודף) דם מיינט דר פסוק דר פארקויפער זאל צוריק געבען דם איבעריגע געלט צום קויפער (בדמי המקח על האכילה שאכלה) דם געלט וואס דער פארקויפער האט גענומן מער ווי עס בטרעפט די תבואה וואס דער קויפער האט גיגעסין

דעת זקנים מבעלי התוספות

שחללו השביעית שנאמר ויגל את השארית וגו' וכתיב עד רצתה הארץ את שבתותיה. ובא גואלו זה הקב"ה שנא' אשר לו אלהים קרובים אליו . וגאל את ממכר אחיו אמר לו ירמיה להקב"ה רבון העולמי' קיימת להם כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו קיים להם וגאל את ממכר אחיו שאתה קראת אותם אחים שנאמר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך ווש"ה למענכם שולחתי בבלה :

שפתי חכמים

כאן שאין הלוקח יכול לעכב אלא גאולה יתנו לארץ עד כאן . ונראה דהזכרת רש"י לפרש כן דקשה לו ל"ל הקרא וככל ארץ אחוזתכם וגו' . והא כפר' שניה כתיב שאין הלוקח רשאי לעכב לכן פירש שאף המקרא הזה סמוך לפרש' שלאחריו . ודו"ק : ר דכיון שאין רשאי למכור אלא מפני דוחקו מאי האי דכתיב מאחוזתו כיון שהשעה דוחקתו שצריך למכור אפי' כו' לכן פי' למדה תורה כו' כלו' אף אם השעה דוחקתו ילמגס את עצמו במה שיוכל ולא ימכור כלו אלא ישייר לעצמו כו' וק"ל : ש כתב הרא"ס כמ"ד וגאל רשות וכא הכתוב של וגאל לומר שאין הלוקח יכול לעכב דאל"כ וגאל למה לי בשלמא למ"ד חובה שפיר שבא הכא הכתוב לחייב היותר קרוב שיגאלנה אלא למ"ד רשות וגאל ל"ל וכי תעלה על דעתך שאם רצה לגאול שלא יהא רשאי לגאול . אלא ע"כ הא קמ"ל שאין הלוקח יכול לעכב : ת כלומר וכי יש לך בישראל מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלים מזרע יעקב : א כלו' שהם עניים כתב הרא"ס אבל בקידושין שנו אלא זה שיש לו והינו רוצה שברשות בידו ומכאן הביא רבי יהושע ראיה דהאי קרא דוגאל את ממכר אחיו

פירוש לתורת אלהים

פר ארומט ווערן ומכר מאחוזתו אונ ער וועט פר קופן פון זיין ארב פון זיינע פעלדר ובא גואלו זאל קומען זיין אום לייזר וואס איז נאהינט צו אים וגאל אונ ער זאל אום לייזין די פעלדר וואס זיין פריינד האט פאר קופט : (כו) ואיש אונ ווען עס איז אזו אמענטש וואס ער וועט ניט האבן אקרוב ער זאל קאנן אום לייזען די פעלדר דהיינו די קרובים זענין עניים והשיגה ידו אונ עס וועט גרייכן זיינע הענט ער וועט אליין פר מאגן אום לייזן זיין פעלד : (כז) וחשב זאל ער רעכנען את שני ממכרו די יארען פון זיין פאר קופונג וויפל יאר עס איז גוועזן ביז יובל בשעת ער הט פר קופט דאס

ליקוטי יקרים

פון הימעל , אז דר מענטש שטארבט גייט די נשמה צוריק אין איר אלטן וואהנונג אין הימל , איז זיא דארטן אתושב , דאס זאגט דר פסוק כי גרים ותושבים אתם עמדי , איר זענט מיט מיר גרים אונ תושבים , דער גוף איז אגר אוף די וועלט די נשמה איז אתושב אין הימעל מיט הקב"ה :

אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ כח וְאִם
לֹא־מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה
מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת
הַיּוֹבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃
ס חמישי שלישי כשהן מחוברין כט וְאִישׁ כִּי־

אונקלוס

דִי זַבֵּן לֵהּ וִיתוּב לְאַחְסַנְתֵּהּ׃ כח וְאִם לָא תַשְׁכַּח יְדֵהּ כְּמִסַּת אֲתֵב לֵהּ וִיהֵי זְבִינוֹהִי בִּידָא דִזְבַן יָתֵהּ עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא וְיִפּוֹק בְּיוֹבֵלָא וִיתוּב לְאַחְסַנְתֵּהּ׃ כט וּגְבַר אֲרֵי יְזַבֵּן בֵּית

תו"א ושב לאחוזתו שם יד׃

בעל הטורים

שבכל מקום שגלו שכינה עמהם׃ (כח) מצאה. ב' במסורה ואם לא מצאה ידו והידך גם לפור מצאה בית ודרור קן לה פי' אם לא מצאה ידו שאינו יכול לגאול ישאר ביד הלוקח עד שנת הדרור וזהו מצאה בית ודרור שבשנת הדרור ימצא ביתו׃

בית יהודא

טִיהָנָה לְלֹוקֵחַ) דם זאל ער צוריק געבין צום קויפער׃ ולָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ]. זאגט רש"י מען מיינט (הַמּוֹכֵר הַזֶּה שֶׁבָּא לִגְאֹלָה) דער פארקויפער וואס קומט אויסלייזין די פעלד פון קויפער דארף ער צוריק געבין די איבעריגע געלד צום קויפער וויא עס שטייט פריער, ועיין ש"ח׃ (כח) ודֵי הָשִׁיב לוֹ]. אויב דער פארקויפער האט קיין געלט אום צו לייזין זיין פעלד בלייבט די פעלד בייא דעם קויפער ביז יובל, זאגט רש"י (מִכָּאן שֶׁאֵינוֹ גוֹאֵל לַחֲצָאִין) אויב דער פארקויפער האט נאר געלד אום צו לייזין אהאלבע פעלד, מעג דר קויפער זאגין ער וויל ניט אוועק געבין אהאלבע פעלד, נאר אין גאנצין אדער גאר ניט (ועיין ש"ח)׃ ועַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל]. אוב דר פארקויפער האט די פעלד ניט אויס געלייזט פון קויפער, בלייבט די פעלד ביי דעם קויפער ביז צום יאהר וואס איז יובל, זאגט רש"י באלד אנהייב יובל מוז דער קויפער אוועק געבין די פעלד צום פרקויפער (שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם) עס זאל גאר ניט אריינגיין אין יאהר פון יובל

רש"י

ללוקח: לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה ב שבא לגאלה׃ (כה) די השיב לו. (ערכין ל) מכאן שאינו ג גואל לחצאין׃ עד שנת היובל. (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום

שפתי חכמים

רשות דקאמר שהם אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל ואיש כי לא יהיה לו גואל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו ואם היה כדברי רש"י שאין לו גואל שיכול לגאול שאין לו השגת יד שוב אין ראיה מן המקרא הזה דקרא וגאל את ממכר אחיו ברשות קמיירי דלמא בחובה קמיירי ומתי ואם אין לאיש גואל שאין לו גואל שיש לו השגת יד לגאול ואם כן לפי פי' הרא"ם יהיו דברי רש"י סותרים זה את זה דלעיל פי' כמ"ד דברשות קמיירי כמו שפי' הרא"ם והכא פי' כמ"ד חובה ואף כי הרבה פעמי' מצינו שרש"י פי' פעמים כי האי מ"ד ופעמי' כי האי מאן דאמר אע"פ שסניהם סותרים זה את זה היינו בשני מקומות אבל במקום אחד כי הכא קשה. לכן נראה דרש"י סובר כמאן דאמר חובה ולעיל נמי בחובה איירי ודלא כהרא"ם. וא"ת מה מתורץ בזה וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל שהוא עשיר שיוכל לגאול ממכרו. ויש לומר דהכי פירושו אין לו גואל הקרוב שיוכל לגאול ממכרו לפי שהמצוה מוטלת על הקרוב לו ביותר ואותו קרוב אינו עשיר כ"כ שיוכל לגאול ממכרו׃ ב פירוש לא הלוקח הראשון שמכר לשני שגם הוא נקרא מוכר (ערכין דף ל) דא"כ כמלא דמוכר שדה אחוזתו לפעמים יפסיד דשמא קנה לוקח ראשון במנה ומכר במאתים׃ ג דאל"כ די ל"ל אלא לומר שאם מצאה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כט) ואיש כי ימכור בית מושב: עיר חומה. איש זה הקדוש ברוך הוא שנא' ה' איש מלחמה כלומר בעל ואדון כמו איש נעמי שמכר מושב ביתו לכשדים שנא' כי בחר ה' בציון אוה למושב לו׃

ליקוטי יוסף

(כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכּוֹר וגו' וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים וגו'. צו וויסן דעם חילוק [אונטערשייד] פון די שטוב וואס אין די שטאט וואס האט ארום אמאהער אונ די שטוב וואס אין די שטאט וואס האט ניט ארום אמאהער, זאגט דער אברבנאל וייל פארצייטען זענען געוועו בייא דיא רייכע מענטשין צווייערלייא וואהנונגען, איין וואהנונג [אשטוב] האט ער געהאט אין שטאט אונ ארום דיא שטאט איז געוועו אמאהער, אין די שטוב האבן געוואהנט זיין ווייב אונ קינדער אונ זיין גאנצער פארמעגען אונ ווינטער פלעגט ער אליין אויך וואהנען אין דיא שטוב, נאר זומער האבען זייא געהאט שטובען אויסער דיא שטאט נאנט צו זייערע פעלדער זייא זאלען היטן די תבואה די וויינגערטנער, דריבער די שטובען וואס זענען לעבן ד פעלדער האבן דעם דין ווי די פעלדער, אונ דיא שטובען וואס זענען אין די שטעט וואס האבן ארום אמאהער האבען איין אנדער דין ווי עס שטייט אין די פסוקים׃

פירוש לתורת אלהים

פעלד למשל ווען ער האט פר קופט דאס פעלד פאר זעקס הונדערט גילדען איז געווען זעקס יאר צום יובל האט ער גקופט דיא פירות פון איטליכען יאר פאר הונדערט גילדען אונ דאס פעלד איז געווען בייא דעם לוקח דריי יאר האט ער שון אפ געגעסען פירות פאר דריי הונדערט גילדען והשיב זאל ער אום קערען דיא איבריגע דריי הונדערט גילדען צו דעם מענטשען וואס ער האט אים פר קופט ושב לאחוזתו אונ ער זאל זיך אום קערען צו זיין נחלה׃ (כח) ואם לא אונ אז ער וועט ניט פר מאגן אום צו קערען דעם לוקח דאס איבריגע געלד והיה ממכרו זאל זיין דם פעלד וואס ער האט פר קופט ביד הקונה אותו אין דר האנט וואס האט דם גקופט עד שנת היובל ביז צו דעם יאר פון יובל ויצא ביובל אונ דאס פעלד זאל ארום גיין אום יובל צום מוכר ושב לאחוזתו אונ דער מוכר זאל זיך אום קערען צו זיין פעלד׃ (כט) ואיש אונ ווען אמענטש וועט פר קופן בית מושב אהוז אין אשטאט וואס ארום איר איז דא אמויער והיתה גאולתו זאל זיין דאס אום לייזונג עד

מצות השם

(שמא) וְאִישׁ כִּי יִמְכּוֹר וגו'. די מצוה איז איינער פר קופט אהויז אין איין שטאט וואס זיא איז ארום גרינגעלט איין מויער פון דר צייט וואס יודן האבן איין גנומן ארץ ישראל האט ער צוועלף חדשים צייט אום צו לייזן אונ אז באלד אז ער לייזט נים אוס ביז צוועלף חדשים ווערט דם הויז פר פאלן אונ עס גייט נים פריי ארום אום (יובל) אונ די מצוה גייט אן אין דר צייט ווען יובל איז נוהג׃

יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ל וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לא (לוֹ) חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא

אונקלוס

מוֹתַב קַרְתָּא מַקְּפָא שׁוּר וּתְהֵי פּוּרְקָנֵיהּ עַד מִשְׁלַם שַׁתָּא דִּזְבִינוֹהִי עִדָּן בְּעִדָּן תְּהֵי פּוּרְקָנֵיהּ: ל וְאִם לָא יִתְפָּרַק עַד מִשְׁלַם לֵיהּ שַׁתָּא שְׁלֶמְתָּא וִיקוּם בֵּיתָא דִּי בְקַרְתָּא דִּי לֵיהּ שׁוּרָא לַחֲלוּטִין לְדִי זְבַן

תו"א ואיש כי ימכור מגילה ג קידושין כ ערכין לא לג: עד תם שנת שם יח לא נדה מז:

ימים תהיה כתובות נג קידושין כ כא: עד מלאת לו שנה ערכין לא: תמימה שם: וקם הבית אשר בעיר קמא כב ערכין ל לא לב: אשר לא חומה מגילה ג ה י שבועות טז ערכין לב: לקונה אתו שם לא:

רש"י

ד שהיובל משמט בתחלתו: (כט) בית מושב עיר חומה. (ת"כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה ה מימות יהושע בן נון: והיתה גאלתו. לפי שנא' בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא הלוף שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה גאלתו. ז של בית: ימים. ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן (בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית וגו' לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועומד ז בכחו של קונה: (אשר לא חמה. לו קרינן אמרו רז"ל אע"פ שאין לו עכשיו הואיל והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא והוצרך לכתוב לה אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים תקנו לו במסורת זה נופל על זה): לא יצא ביבל. אמר רב ספרא (אף) אם

בית יהודא

(שהיובל משמט בתחלתו) דער אנהייב יובל וויא עס גייט נאר אנוועק דער טאג פון ערב ראש השנה פון יובל) באלד אנהייב אבענד פון ראש השנה טאר ניט דער קויפער גיצען מיט די פעלד, נאר זיא גיהער שוין צוריק צום פרקויפער: (כט) (בית מושב עיר חומה). זאגט רש"י מען מיינט (בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון) אויב איינער הט פארקויפט אשטוב וואס איז אין אשטאט וואס ארום די שטאט איז דא אמאהער פון די צייט וואס יהושע בן נון הט איינגענומען ארץ ישראל: (והיתה גאולתו וגו'). הט דער פארקויפער צייט צוריק אויסלייזין די שטוב פון קויפער ביז עס ענדיגט זיך דר יאהר פון פארקויפין, זאגט רש"י (לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה) נוייל אז איינער הט פארקויפט אפעלד איז דער דין דער פארקויפער דארף ווארטין צוויי יאהר, אונ נאך די צוויא יאהר מעג ער זיא אויסלייזין פון קויפער ווען ער וויל (ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה) אונ אין דיא ערשטע צוויא יאהר קען ער זיא ניט אויסלייזין פון קויפער (הוצרך לפרש בזה) דארף דער פסוק זאגין ביי דיא שטוב (שהוא חלוף) איז פארקערט (שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה) אויב דער פארקויפער וויל אויסלייזין דיא שטוב פון קויפר אין דעם ערשטין יאר קען ער זיא אויסלייזין (ולאחר מכאן אינו גואלה) אונ נאך דעם ערשטין יאהר קען ער זיא ניט אויסלייזין: (והיתה גאולתו). (של בית), דם אויסלייזונג פון די שטוב איז (ימים) איאהר, זאגט רש"י (ימי שנה שלמה קרוים ימים) דיא טעג פון אגאנציז יאהר ווערין גערופין ימים (וכן) אזוי שטייט אין פסוק לבן הט גיזאגט צו אליעזר (תשב הנערה אתנו ימים) זאל דיא נערה זיצען מיט אונז איאהר: (ל) (וקם הבית וגו' לצמיתות). אויב דר פארקויפר הט אין דעם יאהר דיא שטוב ניט אויסגעלייזט (יצא מכחו של מוכר ועמד בכוחו של קונה) איז די שטוב אין גאנצין ארויס גגאנגען פון פארקויפער. אונ זיא איז געבליבען ביי דעם קופער: (אשר לא חומה). זאגט רש"י (לו קרינן), מיר לייענען לו מיט אוא"ו, לא מיט אאלף איז דערטייטש, ניט, מיינט מען די שטאט האט ניט אמאהער, לו מיט אוא"ו איז דרטייטש לו, צו אים, מיינט מען דיא שטאט האט אמאהער (אמרו רבותינו ז"ל) האבין די רבנן גיזאגט אזו מיינט דער פסוק (אף על פי שאין לו עכשיו) אפילו איצט האט ניט דיא שטאט אמאהער (הואיל והיתה לו קודם לכן) נוייל זיא האט אמאהל גהאט אמאהער (ווען יהושע הט איינגענומען ארץ ישראל), איז גלייך וויא זיא וואלט איצט געהאט אמאהער, זאגט רש"י (ועיר נקבה היא) אשטאט איז לשון נקבה (הוצרך לכתוב לה) האט געדארפט שטיין לה, צו איר, (אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים) נאר נוייל אינוועייניג אין דיא תורה דארף זיין גשריבן לא (תקנו לו במסורת) הט מען צו גשריבן ביי דר זייט לו, מיט אוא"ו (זה נופל על זה) עס זאל פאסטין איינס צו דאס אנדערי (לא לו): (ולא יצא ביובלו). זאגט רש"י (אמר רב ספרא) רב ספרא האט געזאגט (אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא) אויב יובל איז געקומען אין דעם יאהר פון

דעת זקנים מבעלי התוספות

והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו. שנאמר לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם:

שפתי חכמים

ידו כדי גאולת כל השדה הוא גואל ואם לאו לאו: ד בערכין דף ל' פירש"י בין השמשות של ערב שנת היובל נכנסת שביעית והיא שעתא תרווייהו משמטים עכ"ל: ה פי' שבתחלה הוקפה ואח"כ נתיישבה ואמר מימות יהושע כו' דמסתמא אין הכתוב מדבר אלא בעיר שמוקפת בשעת כיבוש שהוא תחילת ישיבתן בארץ: ו כלומר ולא של ממכרו דומיא דומלא כדי גאולתו דלעיל דהתם עכ"ל גאולתו של אחוזה דאחוזה ל' נקבה אבל הכא דבית לשון זכר הוא וגם לא הוזכר פה ממכר עד שיפול עליו כנוי של גאולתו עכ"ל שפירושו גאולתו של בית. רא"ם: ז כלו' אע"פ שהיה בידו של קונה מ"מ היה

פירוש לתורת אלהים

תום ביז עס וועט זיך אום לאזען איאר פון זיין פאר קופונג ימים נאר דם ערשטע יאר פון זיין פר קופונג מעג ער די שטוב אום לייזן: (ל) ואם לא יגאל אונ אז ער וועט עס ניט אום לייזן עד מלאת ביז עס וועט דר פילט ווערן צו אים אגאנץ יאר פון דעם פר קופן וקם הבית זאל בלייבן דם הוז וום עס איז אין דער שטאט וואס עס איז ארום איר אמויער לצמיתות אויף אייבעג לקונה אותו צוא דעם וואס האט עס

יֵצֵא בַּיֹּבֵל׃ לא וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר
אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה
הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל
יֵצֵא׃ לב וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי
אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם׃
לג וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא

יָתֵהּ לְדָרוֹהִי לָא יִפּוֹק
בְּיוֹבֵלָא׃ לא וּבָתֵּי פַּצְחַיָא
דִּי לֵית לְהוֹן שׁוּר מַקַּף
סְחוֹר סְחוֹר עַל חֲקַל
אַרְעָא יִתְחַשַּׁב פֻּרְקָנָא
תְּהֵי לֵהּ וּבְיוֹבֵלָא יִפּוֹק׃
לב וְקִרְוֵי לֵיוָאֵי בָּתֵּי קִרְוֵי
אַחְסַנְתְּהוֹן פּוּרְקַן עָלַם
תְּהֵי לְלֵיוָאֵי׃ לג וְדִי יִפְרוֹק
מִן לֵיוָאֵי וְיִפּ״ק זְבִין

תו״א לא יצא ביובל שם כט לא: ובתי החצרים שם לג: על שדה הארץ יחשב קידושין כא ערכין שם: גאולה תהיה לו קידושין כ ערכין ל לג: גאלת עולם תהיה ללוים שם לג: ואשר יגאל מן הלוים שם: ויצא ממכר בית שם:

רשב״ם

(לג) ואשר יגאל מן הלוים. כמו שנא׳ גאולת עולם תהיה ללוים. והוא ירצה לגאול. ואין לו במה לגאול: ויצא ממכר בית וגו׳. כלומר תשוב לו בחנם:

בית יהודא

פארקויפונג, גייט ניט ארויס דיא שטוב פון קויפער צום פארקויפער אום יובל: (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים. זאגט רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ), ווי דער תרגום טייטשט פַּצְחַיָא, אפענע (עֲיָרוֹת פְּתוּחוֹת מֵאֵין חוֹמָה) שטעט וואס זענען אפען אונ האבען ניט ארום א מויער (וְיֵשׁ הַרְבֵּה בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ) אין ספר יהושע שטייט פיל מאהל דער ווארט חֲצֵרִים, (הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶם), דיא פארמאכטע שטעט אונ דיא אפענע שטעט (בְּחַצְרֵיהֶם וּבְטִירוֹתָם) אין זייערע אפענע שטעט אונ אין זייערע פאלאצין: (עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב) די שטובין וואס זענען אין די שטעט וואס האבין ניט ארום שטאט א מאהער, זענין גלייך ווי פעלדער (הֲרֵי הֵן כְּשָׂדוֹת הַנִּגְאָלִים עַד הַיּוֹבֵל) זייא האבין דעם דין ווי פעלדער מען קען זייא אויס לייזין ביז יובל (וְיוֹצְאִים בַּיּוֹבֵל לַבְּעָלִים אִם לֹא נִגְאֲלוּ) אונ אויב זיי זענען ביז יובל ניט אויסגעלייזט געווארן גייט, זיי צוריק צום פארקויפער אין יובל אומזיסט אן געלט: וּגְאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ). מען קען די שטוב אויסלייזין (מִיַּד אִם יִרְצֶה) באלד אויב דר פארקויפער וויל זיא אויסלייזין באלד (וּבָזֶה יָפֶה כֹּחוֹ מִכֹּחַ שָׂדוֹת) מיט דער זאך איז בעסער דאס פארקויפונג פון דיא שטובין ווי דאס פארקויפונג פון פעלדער (שֶׁהַשָּׂדוֹת אֵין נִגְאָלוֹת עַד שְׁתֵּי שָׁנִים) פעלדער קען ניט דערפארקויפער אויסלייזין ביז צוויא יאהר נאך דעם פארקויפין, אונ שטובין קען דער פארקויפער אויסלייזין אפילו באלד מארגין נאך דעם פארקויפין, אונ אויב דר פארקויפער הט די שטוב ניט אויסגעלייזט (וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא חִנָּם) גייט ארויס די שטוב פון קויפער צום פאר קויפער אומזיסט אן געלט: (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם). אונ דיא שטעט פון די לוים (אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה עִיר שֶׁנָּתְנוּ לָהֶם) אויב אלוי האט פארקויפט א שטאט פון די אכט אונ פערציג שטעט וואס מען האט גיגעבין צוא די לוים אדער ער הט פארקויפט אפעלד פון די פעלדער וואס זענען ארום דיא שטעט אין דיא צוויא טויזענד איילין פון שטאט: וּגְאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם). מעגען די לוים דאס אייביג אויסלייזין (גּוֹאֵל מִיָּד אֲפִילוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי שָׁנִים אִם מָכְרוּ שָׂדֶה מִשְּׂדוֹתֵיהֶם הַנְּתוּנוֹת לָהֶם בְּאַלְפַּיִם אַמָּה סְבִיבוֹת הֶעָרִים) אויב אלוי האט פארקויפט אפעלד פון זייערע פעלדער וואס מען האט זייא גיגעבין אין דיא צוויא טויזענד איילין פלאץ וואס זענען ארום דיא שטעט, מעג דער לוי די פעלד באלד צוריק אויס לייזין אפילו פאר צוויי יאהר (אוֹ אִם מָכְרוּ בַּיִת בְּעִיר חוֹמָה) אדער דער לוי האט פארקויפט אשטוב אין איינע פון זייערע שטעט וואס האט אמאהער ארום שטאט (גּוֹאֲלִין לְעוֹלָם) מעגין זיי אייביג אויסלייזין די שטוב (וְאֵינוֹ חָלוּט לְסוֹף שָׁנָה) אונ אפילו דער לוי הט זיא ניט אויסגעלייזט ביז צום יאהר איז זיא אויך ניט פארפאלען צום קויפער נאר ער קען זיא נאך אויסלייזין ווען ער וויל: (לג) וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן הַלְוִיִּם). זאגט רש״י מען מיינט (וְאִם

רש״י

פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא: (לא) ובתי החצרים. כתרגומו פצחיא עיירות פתוחות מאין חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) הערים וחצריהם (בראשית כה) בחצריהם ובטירותם: על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו. (ת״כ) מיד אם ירצה. ובזה יפה כחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצא. ח בחנם: (לב) וערי הלוים. ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם: גאלת עולם. גואל מיד אפי׳ לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה: (לג) ואשר יגאל מן הלוים. ואם יקנה

שפתי חכמים

ג״כ בכחו של מוכר שעדיין היה בידו לפדותו ועמד בידו של קונה שסוף אין יכול להוציאו מידו וכתב הרא״ם אבל יש לתמוה למה לא פי׳ דמלת וקם אלמיתות קאי דעד השתא היה בידו של קונה קנין של שנה כו׳. ונ״ל דדיוקא דרש״י הוא מדכתיב בקרא לצמיתות לקונה וגו׳ לקונה יתירא הוא פשיטא דאקונה קאי אלא לקונה דיוקא הוא לקונה ולא למוכר כלומר דעד הכא היה ברשות של מוכר לפדותו ועכשיו אחר שעברה השנה יצאה מרשותו של מוכר וכו׳: ח כלומר בלא השלמה דגבי שדה אחוזה תניא אכלה שנה ופגע בו יובל משלים לו עוד שנה

פירוש לתורת אלהים

געקויפט לְדֹרֹתָיו צוא זיין גיבוירט לא יֵצֵא בַּיֹּבֵל עס זאל ניט ארוס גיין צום מוכר אום יובל [עיין רש״י]: (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אונ די הייזר וואס זענען אין די אפענע שטעט אֲשֶׁר אֵין לָהֶם וואס צו דיא שטעט איז ניטא א מויער ארום עַל שְׂדֵה זאל דס זיין גרעכינט וויא די פעלדר עס הט דעם דין ווי איינר פר קופט א פעלד גאולה מעג ער אום לייזען ביז יובל וּבַיֹּבֵל יֵצֵא אונ אז מען לייזט זיי ניט אוס גייען זיי אום יובל ארוס צו די בעלים אן געלד: (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם אונ די שטעט פון די לוים בָּתֵּי די הייזר עָרֵי אֲחֻזָּתָם פון דיא שטעט פון זייער ארב גְּאֻלַּת עוֹלָם איין אייביג אוים לייזונג זאל זיין צו די לוים זיי מעגן תמיד אוס לייזן זייערי

מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי
בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לד וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ
עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם

בֵּיתָא וְקַרְתָּא אַחְסַנְתֵּהּ
בְּיוֹבְלָא אֲרֵי בָתֵּי קִרְוֵי
לֵיוָאֵי הִיא אַחְסַנְתְּהוֹן
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לד וַחֲקַל
רְוַח קִרְוֵיהוֹן לָא יִזְדַּבַּן
אֲרֵי אַחְסָנַת עָלַם הוּא

תו"א כי בתי ערי הלוים שם : ושדה מגרש עריהם שם : כי אחזת עולם שם כח לד :

בעל הטורים

(לד) ושדה . ב' במס' דין והידך ושדי תרומות היינו דאמרינן בערכין ושדה מגרש עריהם לא ימכר פי' לא ישונה כמו כן שדי תרומות לא ישונה כדכתיב אל טל ואל מטר :

רשב"ם

(לד) ושדה מגרש. כמפורש באלה מסעי :

רש"י

בית או עיר מהם : ויצא ביובל . אותו ממכר של בית או של עיר וישוב ללוי שמכרו ולא יהי' חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו ל' מכירה . ד"א לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים ט יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת"ל ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם : ויצא ממכר בית . הרי זו מצוה אחרת י ואם לא גאלה יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל : כי בתי ערי הלוים היא אחזתם . לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כ כדי שלא יופקע נחלתם מהם : (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר .

בית יהודא

יִקְנֶה בַּיִת אוֹ עִיר מֵהֶם) אויב איינר וועט קויפן אשטוב אדער אשטאט פון די לוים : וְיָצָא בַּיּוֹבֵל). (אותו מִמְכַּר שֶׁל בַּיִת אוֹ שֶׁל עִיר) די פארקויפטע שטוב אדער דיא פארקויפטע שטאט (וְיָשׁוּב לַלֵּוִי שֶׁמְּכָרוֹ) זאל אין דעם יאהר יובל צוריק גיין צום לוי וועם ער האט זיא פארקויפט (וְלֹא יִהְיֶה חָלוּט כִּשְׁאַר בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל) אונ אפילו נאך דעם יאהר פון פרקויפן זאל די שטוב ניט בלייבן פארפאלין ביי דעם קויפער וויא עס איז דער דין ביי די שטובין וואס זענען אין אשטאט וואס ארום איר איז דא אמאהער אונ זיא איז פארקויפט געווארן פון אישראל (וּגְאוּלָּה זוּ לְשׁוֹן מְכִירָה) דער ווארט גאולה וואס דא שטייט מיינט מען פארקויפין (דָּבָר אַחֵר) נאך קען מען זאגין (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר גְּאוּלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם) ווייל עס שטייט אין פסוק די לוים קענען אייביג אויסלייזין זייערע פרקויפטע שטובין (יָכוֹל לֹא דִבֵּר הַכָּתוּב אֶלָּא בְּלוֹקֵחַ יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה בַּיִת בְּעָרֵי הַלְוִיִּם) וואלט איך זאגין דער פסוק מיינט נאר אז דער קויפער איז אישראל, אויב אישראל האט געקויפט אשטוב פון די שטעט וואס געהער צו די לוים, קען דער לוי אייביג אויסלייזין די שטוב פון ישראל (אֲבָל לֵוִי שֶׁקָּנָה מִלֵּוִי יִהְיֶה חָלוּט) אבער אז אלוי האט געקויפט אשטוב פון אלוי אונ ער האט זיא ניט אויסגעלייזט ביז צום יאהר פון פארקויפין זאל זיא זיין נאך דעם יאהר פארפאלין צום קויפער נאזו ווי אישראל קויפט פון אישראל] (תַּלְמוּד לוֹמַר וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן הַלְוִיִּם) זאגט דער פסוק אז ער וועט אויס לייזין פון לוים (אַף הַגּוֹאֵל מִיַּד לֵוִי גּוֹאֵל גְּאוּלַּת עוֹלָם) אפילו דער לוי דארף אויס לייזין פון אלוי מעג ער אויך אייביג אויס לייזין : וְיָצָא מִמְכַּר בַּיִת. זאגט רש"י (הֲרֵי זוּ מִצְוָה אַחֶרֶת) דס איז איין אנדער מצוה (וְאִם לֹא גְּאָלָהּ) אוב דער לוי הט ניט אויסגעלייזט דיא שטוב (יוֹצְאָה בַּיּוֹבֵל) גייט זיא ארויס פון קויפער צום לוי ווען עס קומט יובל (וְאֵינוֹ נֶחְלָט לְסוֹף שָׁנָה כְּבַיִת שֶׁל יִשְׂרָאֵל) אונ זיא איז ניט פארפאלין צום קויפר אפילו נאך דעם יאהר ניט וויא דער דין איז ביי א שטוב פון אישראל : כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִיא אֲחֻזָּתָם], ווארום די הייזער פון דיא שטעט וואס געהערין צו די לוים דאס איז זייער פארמעגין (לֹא הָיוּ לָהֶם נַחֲלַת שָׂדֶה וּכְרָמִים) זיי האבין ניט געהאט פעלדער אונ ניט ווייגגערטנער (אֶלָּא עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם) זייא האבין נאר געהאט שטעט צום זיצען וצום וואהנען) אונ פלעצער צוא די שטעט (לְפִיכָךְ הֵם לָהֶם בִּמְקוֹם שָׂדוֹת) דריבר זענען ביי די לוים די דינים פון די שטעט אזו וויא די דינים פון פעלדר (וְיֵשׁ לָהֶם גְּאוּלָּה כְּשָׂדוֹת) אונ זיי האבין אויסלייזונג אזוי וויא פעלדער (כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּפְקַע נַחֲלָתָם מֵהֶם) עס זאל ניט אוועק גנומען ווערין פון זיי זייער פארמעגין ועיין ש"ח : (לד) וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר]. די פעלדער וואס זענען אויף דעם פלאץ פון זייערע שטעט זאל ניט פארקויפט ווערן (מֶכֶר גִּזְבָּר)

שפתי חכמים

אחר היובל להכי איצטריך וביובל יצא קרא יתירא הוא לו' שיצא בחנם בלא השלמה (בערכין דכ"ט) : ט פי' ד"א ואשר יגאל הוא גאולה ממש ל' פדיון ולא לשון קנין ואדלעיל קאי דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים בא הכ' לו' שלא בישראל שקנה מלוי בלבד קאמר שיש ללוי לפדותו לעול' אלא אפי' לוי שקנה מלוי פודה המוכר גאולת עולם : י היינו לפי פירוש דבר אחר כו' ולא אגאולת עולם דלעיל מיניה קאי דמיירי בפדיון אבל לפי פי' ראשון כולה חדא מילתא היא : כ והא דקאמר ויש להם גאולה כשדות ולא קאמר כמי יוצאין ביובל כשדות לאו דוקא הוא אלא הה"נ ויוצאין ביובל יחד מינייהו נקט . כתב הרא"ם אך קשה כי זה הטעם כי בתי ערי הלוים וגו' לא שייך אלא בישראל הקונה מן

פירוש לתורת אלהים

הַיָּיֶר : (לג) וַאֲשֶׁר אונ ווען איינר וועט קויפען אהוז אדר אשטאט פון די לוים וְיָצָא זאל ארוס גיין דם פר קויפטע הוז וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ אונ די שטאט פון זיין ארב וום ער הט זיא פאר קופט זאל דאס ארוס גיין צום לוי ביובל אום יובל כִּי בָתֵּי ווארום די הייזר אונ די שטעט פון די לוים הִיא אֲחֻזָּתָם איז דם זייער ארב צווישען דיא קינדער ישראל זייא האבען דאך ניט קיין פעלדער נאר שטעט זענען דיא שטעט ביי זייא וויא פעלדער דרום האבן דיא הייזר דעם דין פון אום לייזן אזו ווי פעלדר : (לד) וּשְׂדֵה אונ די פעלדר פון דעם פלאץ וואס זייא האבן צו זייערע שטעט לֹא יִמָּכֵר זאל ניט פר קופט ווערען פון גבאי [עיין הש"י]

מצות השם

(שמב) וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר . דאס איז די מצוה אז די ליידיגע פלאץ וום עס איז גוועזן אין די שטעט וואס עס הם געהערט צו די לוים טאר מען אום זיי ניט מאכן איין שטאט אונ ווידער פון איין שטאט טאר מען ניט מאכען קיין ליידיגען פלאץ אדר פון איין ליידיגען פלאץ איין פעלד טאר מען אויך ניט מאכן אונ די מצוה גייט אן אין ארץ ישראל :

הוּא לָהֶם: ס לה וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: לו אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ

אונקלוס: לְהוֹן: לה וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן אֲחוּךְ וּתְמוּט יְדֵהּ עִמָּךְ וְתַתְקֵף בֵּהּ דַּיָּר וְתוֹתָב וִיחֵי עִמָּךְ: לו לָא תִסַּב מִנֵּהּ חִבּוּלְיָא וְרִבִּיתָא

הג"א וכי ימוך אחיך קידושין כ מליעה פח קיד ערכין ל: אל תקח מאתו נשך ותרבית קידושין כ ב"ק קיב מליעה סח עה ערכין ל:

בית יהודא

דָם פַארְקוֹיפוּנְג פוּן דֶעם הֶקְדֵשׁ גַבְּאִי (שֶׁאִם הִקְדִישׁ בֶּן לֵוִי אֶת שָׂדֵהוּ) אוֹיב אַלֵוִי הָט גִיזָאגְט אוֹיף זַיין פֶעלְד זִיא זָאל זַיין הֵיילִיג צוּם בֵּית הַמִקְדָשׁ (וְלֹא גְאָלָהּ) אוּנ עֶר הָט נִיט צוּרִיק אוֹיס גֶעלֵייזְט דִי פֶעלְד פוּן הֶקְדֵשׁ (וּמְכָרָהּ גִזְבָּר) אוּנ דֶר גַבְּאִי פוּן הֶקְדֵשׁ הָאט דִי פֶעלְד פַאר קוֹיפְט (אֵינָהּ יוֹצְאָה לַכֹּהֲנִים בַּיוֹבֵל) אַז עֶס קוּמְט יוֹבֵל גֵייט נִיט אַרוֹס דִי פֶעלְד פוּן קוֹיפֶר צוּ דִיא כֹּהֲנִים (כְּמוֹ שֶׁנֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל) וְויא עֶס שְׁטֵייט בַּייא אַיִשְׂרָאֵל (וְאִם מָכַר אֶת הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִגָּאֵל עוֹד) אוֹיב אַיִשְׂרָאֵל הָט גֶעזָאגְט אוֹיף זַיינֶע אַפֶעלְד זִיא זָאל זַיין הֵיילִיג צוּ הקב"ה אוּנ דֶער יִשְׂרָאֵל הָאט נִיט אוֹיסְגֶעלֵייזְט דִי פֶעלְד צוּרִיק פוּן גַבְּאִי אוּנ דֶר גַבְּאִי הָט דִי פֶעלְד פַרְקוֹיפְט צוּ אֵיין אַנְדֶער מֶענְטְשׁ קֶען שׁוֹין נִיט דֶער יִשְׂרָאֵל אוֹיסְלֵייזְן, דִי פֶעלְד פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וְוס זִיא אִיז צוּ אִים פַר קוֹיפְט גֶוָוארֶען אוּנ אַז עֶס קוּמְט יוֹבֵל גֵייט אַרוֹיס דִיא פֶעלְד פוּן קוֹיפֶר צוּ דִיא כֹּהֲנִים (אֲבָל בֶּן לֵוִי גוֹאֵל לְעוֹלָם) אָבֶר אַז דֶער לֵוִי הָט גֶהֵיילִיגְט זַיין פֶעלְד קֶען עֶר זִיא אֵייבִּיג אוֹיסְלֵייזְן, אֲפִילוּ דֶער גַבְּאִי הָאט דָאס פֶעלְד פַארְקוֹיפְט פוּן דֶעסְטְוֶועגִין קֶען עֶר זִיא אוֹיס לֵייזְן פוּן קוֹיפֶר: (לה) וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ. זָאלְסְט אִים שְׁטַארְקִין (אַל תַּנִּיחֵהוּ שֶׁיֵּרֵד וְיִפּוֹל) זָאלְסְט אִים נִיט לָאזִין עֶר זָאל אַרָאפּ נִידֶערִין אוּנ פַאלִין (וְיִהְיֶה קָשֶׁה לַהֲקִימוֹ) וֶועט זַיין שְׁוֶוער מֶען זָאל אִים אוֹיפְשְׁטֶעלִין (אֶלָּא חַזְּקֵהוּ מִשְּׁעַת מוֹטַת הַיָּד) נָאר זָאלְסְט אִים שְׁטַארְקִין וֶוען עֶר וֶועט אָנְהֵייבִּין אַיינְגֶעבּוֹיגִין וֶוערִין וָארֶעם וֶוערִין (לְמָה זֶה דוֹמֶה) צוּ וָואס אִיז דִיא זַאךְ גְלַייךְ (לְמַשְׂאוֹי שֶׁעַל הַחֲמוֹר) צוּא אַמַשָׂא וָואס לִיגְט אוֹיף אַאֵייזִיל (עוֹדֵהוּ עַל הַחֲמוֹר) אוֹיב דִי מַשָׂא אִיז נָאךְ אוֹיף דֶעם אֵייזִיל, נָאר זִיא הֵייבְּט אָן אַרָאפּ בֵּייגִין (אֶחָד תּוֹפֵס בּוֹ וּמַעֲמִידוֹ) אֲפִילוּ נָאר אֵיינֶער הַאלְט אוּנְטֶער דִיא מַשָׂא בְּלַייבְּט דִיא מַשָׂא לִיגֶן אוֹיף אִיר אָרְט אוּנ פַאלְט נִיט אַרָאפּ (נָפַל לָאָרֶץ) אָבֶער אַז דִי מַשָׂא אִיז שׁוֹין גְפַאלִין אוֹיף דִי עֶרְד (חֲמִשָּׁה אֵין מַעֲמִידִין אוֹתָהּ) אֲפִילוּ פִינְף מֶענְטְשְׁ'ן קֶענֶען זִיא נִיט צוּרִיק אוֹיפְהֵייבִּין אוּנ לֵייגִין אוֹיף דֶעם אֵייזִיל: גֵּר וְתוֹשָׁב. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (אַף אִם הוּא גֵר אִי תּוֹשָׁב) אֲפִילוּ עֶר אִיז אַגֵר אָדֶער אַתּוֹשָׁב פוּן דֶעסְטְוֶועגִין זָאלְסְטוּ אִים שְׁטִיטְצֶען אוּנ הֶעלְפִין צוּ זַיין פַּרְנָסָה (וְאֵיזֶהוּ תּוֹשָׁב) וֶוער אִיז אַתּוֹשָׁב (כָּל שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאוֹכֵל נְבֵלוֹת) דֶער

רש"י

מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ל ביובל כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם: (לה) והחזקת בו. אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד למה זה דומה למשאוי שעל החמור עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב בו ואיזהו תושב כל שקבל עליו

שפתי חכמים

הלוים אבל כשהקונים הם לוים דלא שייך האי טעמא שהרי כשאר ביד לוי ולא יופקע נחלתם דלמא דינם כבתי ערי חומה של ישראל כו' ושמא י"ל משום שרוב הקונים מן הלוים הם ישראלי' מפני שהם הרוב נתנה התורה הטעם בעבורם ולא חששה למיעוטא דקונים שהם לוים. ולי נראה' מיתורא דקרא יש ללמוד דאין לחלק בין הקונים הן שהם ישראלי' או לוים דין אחד להם מדכתיב היא אחוזתם בתוך בנ"י ל"ל אלא לדרשא קאתי לומר שנחלת לוים תהיה בשלימות כמו שהיא בתחילה בתוך בנ"י ואם אינו ענין לקונים ישראלי' תנהו לקונים לוים שיחזרו ביובל: ל כתב הרא"ם ויש לתמוה דמהולרך להביא ראיה מקרא דאחוזת עולם הוא להם שלא ימכר מכר עולם כדתניא בת"כ לא ימכר מכר גזבר או לא ימכר מכר עולם פירוש שאין הלוי יכול למוכרו ת"ל כי אחוזת עולם ולא הביא ממה שכתוב גאולת עולם תהיה ללוים ש"מ דס"ל דהנהו קראי דלעיל בבתים וערים קמיירי ולא בשדה מגרש וכיון שכן הוא למה לא יפרשו לא ימכר שלא יוכל הלוי למכור השדה מגרש שלו וקראי דלעיל בבתים וערים בלבד קא מיירי י"ל בשדה מגרש וכו' ול"ע. וכ"ל דהכי קא יליף מקרא דכי אחוזת עולם כלומר אלו לא נא' כי אחוזת עולם ה"א לא ימכר דכתיב בשדה מגרש פי' לא יוכל למכור הלוי שדה מגרש שלו וקרא דגאולת עולם מיירי בבתים וערים ולא בשדה מגרש אבל השתא דכתיב כי אחוזת עולם הוא להם א"כ ילפינן אחוזת אחוזת מבתים וערי' מה בתי' יכולין למכור אף שדה מגרש יכולין למכור דומיא דבתים שלא ימכר ממכר עולם וא"כ כיון דילפינן דדין א' להם לבתים וערים ושדה מגרש א"כ לערבינהו קרא ולכתבינהו גבי הדדי אלא ע"כ לא ימכר למכר גזבר הוא דאתא ובזה יתורץ נמי הקושיא השניה שהקשה הרא"ם על מתניתא דת"כ: מ פי'

ליקוטי יהודא

(לה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וגו'. דֶער **אהל יעקב** שְׁרַייבְּט דֶער **מדרש** זָאגְט דָאס אִיז וָוס דָוִד הַמֶלֶךְ הָאט גְזָאגְט אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה', דֶר מֵיינוּנְג פוּן דֶעם פָּסוּק אִיז אַזוֹי אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל, ווֹאל דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס בֶּעטְרַאכְט מִיט חָכְמָה דֶעם אָרֶעם מַאן, בְּיוֹם רָעָה, אֲפִילוּ אִין דֶעם טָאג (אִין דִי צַייט) וָואס אִים אַלֵיין אִיז אוֹיךְ שְׁלֶעכְט, פוּן דֶעסְטְוֶועגְן בֶּעטְרַאכְט עֶר דֶעם אָרֶעם מַאן אִיז עֶרְגֶער פוּן מִיר, אוּנ עֶר הֶעלְפְט דֶעם אָרֶעם מַאן, פַר דֶעם יְמַלְּטֵהוּ ה', וֶועט הקב"ה אִים רֶעטִין פוּן אַלֶע צָרוֹת. דָס זָאגְט דִי **תורה** וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אוֹיב דַיין בְּרוּדֶער וֶועט וֶוערֶען אָרֶעם, וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ, אוּנ זַיין הַאנְט (זַיין כֹּחַ) וֶועט זַיין אַיינְגֶעבּוֹיגֶן מִיט דִיר, עֶס וֶועט דִיר אוֹיךְ נִיט גוּט זַיין, פוּן דֶעסְטְוֶועגְן וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ. זָאלְסְטוּ אִים שְׁטַארְקֶען אוּנ זָאלְסְט אִים הֶעלְפֶן. דֶער **אהל יעקב** שְׁרַייבְּט אַמָשָׁל אוֹיף דֶעם פָּסוּק אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל עֶס הָאט אַמָאל גְטְרָאפֶען אֵיינֶער אִיז שְׁטַארְק אָרֶעם גֶוָוארֶן, אִיז בַּיי אִים גֶעבְּלִיבֶן עֶר זָאל וֶוערֶן אַמָסַר, אַלֶע טָאג אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען אִין וֶועג זֶעהֶן עֶפֶּעס סְחוֹרָה מֶען פִירְט אַבַּייְן אִין שְׁטָאט, אֵיין טָאג הָאט עֶר גְטְרָאפֶען סוֹחֲרִים פָאהרֶען מִיט פוּרֶען טְרֵפָה סְחוֹרָה, אִיז עֶר צוּא גְגַאנְגֶען צוּא אַסוֹחֵר אוּנ זָאגְט צוּא אִים גִיבּ מִיר אַנְדָבָה, אִיךְ בִּין אָרֶעם דֶער סוֹחֵר אִיז גֶוֶוען אַקְלוּגֶער עֶר הָאט גְזֶעהֶן דֶער אָרֶעם מַאן קוּקְט שְׁטַארְק אוֹיף דִיא פוּרֶען צוּא וִויסֶען וָואס אִינְוֶוייְנִיג לִיגְט דְרִינֶער הָאט דֶער סוֹחֵר אִים גְגֶעבֶּען עֶטְלִיכֶע רוּבֵּל, דֶער אָרֶעם מַאן הָאט אִים גֶעדַאנְקְט אוּנ דֶער סוֹחֵר אִיז אַוֶועק גְפָארֶען

פירוש לתורת אלהים

כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם וָוארוּם עֶס אִיז צוּ זֵייא אֵיין אַרְבּ אוֹיף אֵייבֶּעג: (לה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וֶוען דַיין בְּרוּדֶער וֶועט אָרֶעם וֶוערִין וּמָטָה וֶוען עֶר וֶועט אָן הֵייבֶּען אָרוּם וֶוערֶן וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ זָאלְסְטוּ אִים שְׁטִיצֶען [עיין רש"י] גֵּר וְתוֹשָׁב סַיי אַגֵר סַיי אַיוּד וָחַי כְּדֵי עֶר זָאל בְּלַייבֶּען לֶעבֶּן עִמָּךְ מִיט דִיר וָוארוּם אַז עֶר וֶועט נִיט הָאבֶּן צוּ עֶסֶן וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּן: (לו) אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ דוּ זָאלְסְט

נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ׃ לז אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ׃ לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי

אונקלוס

וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ וְיֵחֵי אֲחוּךְ עִמָּךְ׃ לז יָת כַּסְפָּךְ לָא תִתֵּן לֵהּ בְּחִבּוּלְיָא וּבְרִבִּיתָא לָא תִתֵּן מֵיכְלָךְ׃ לח אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן

תו"א ויראת מאלהיך מציעא עה תמורה ו׃ וחי אחיך עמך נדרים סב מציעא סב פו׃ את כספך לא תתן לו בנשך מציעא ס סא עה׃

בעל הטורים

(לו) וחי אחיך עמך. וסמיך ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית רמז שכל המלוה ברבית אינו חי וכה"א בנשך נתן חיה לא יחיה׃ נשך בגי' זה נחש. לעתיד לבא אין הנחש מתרפא כדכתיב ונחש עפר לחמו כן הלוקח רבית לא יחיה ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש.

רש"י

שלא לעבוד ע"א ואוכל נבלות׃ (לו) נשך ותרבית. חד שוינהו רבנן ולעבור עליו בשני לאוין׃ ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו הוצרך לומר ויראת מאלהיך (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך׃ (לח) אשר

בית יהודא

גוי וואס הט אויף זיך גענומן ער זאל ניט דינען עבודת זרה, אונ נבלות עסט ער *), אגר הייסט דער גוי ווס האט זיך מגייר גיוועזן אונ ער איז גיווארין איוד אזוי ווי אלע יודין׃ (לו) נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית. בייסונג אונ מעהרונג דס איז פראצענט נאז ראובן פארבארגט צו שמעון הונדערט רובל ער זאל אים צוריק געבין הונדערט מיט צעהן רובל, ביי ראובן הייסט דאס תרבית, ער ווערט געמערט ורייכער מיט צעהן רובל, אונ ביי שמעון הייסט דם נשך, געביסן, מען בייסט אפ פון אים צעהן רובל, זאגט רש"י (חד שוינהו רבנן) די רבנן האבין דאס געמאכט ווי איינס, אפילו בייא געלט שטייט נשך אונ בייא עסינווארג שטייט תרבית, פון דעסטוועגין איז ביי געלט דא דער לאו פון תרבית אויך אונ ביי עסינווארג איז דא דער לאו פון נשך אויך, ווייל איינס אן דאס אנדרי קען ניט זיין, אז ראובן נעמט פראצענט פון שמעון איז ביי ראובן תרבית, ער ווערט גמערט אונ בייא שמעון איז נשך, ער ווערט גביסן, די תורה הט דם גטיילט בזונדער (ולעבור עליו בשני לאוין) אז מען נעמט פראצענט זאל ער האבן אעבירה פון צוויי לאוין ביי געלט צווייא לאוין נשך אונ תרבית אונ ביי עסינווארג צוויי לאוין נשך אונ תרבית, די זעלביגע צוויי לאוין זענען בייא ביידע ביי געלט אונ ביי עסינווארג׃ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ. זאלסט מורא האבן פר דיין גאט, זאגט רש"י (לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית) ווייל דער ווילען פון מענטשען ציהט זיך נאך פראצענט צוא געמען (וקשה לפרוש הימנו) אונ עס איז שווער מען זאל זיך אפשיידין פון דעם פראצענט (ומורה לעצמו היתר) אונ ער לערונט יינוגגען אז ער מעג נעמן פראצענט (בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו) ווייל זיין געלט איז גוועזן ליידיג, ער הט מיט זיי גאר ניט פארדינט אונ זיין חבר האט מיט זיין געלט פארדינט, דריבער ווערט ער ווען זיין חבר זאל אים געבען פראצענט (הוצרך לומר ויראת מאלהיך) דריבער דארף די תורה זאגין דו זאלסט מורא האבן פאר הקב"ה אונ זאלסט ניט נעמען פראצענט (או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית) אדער ער זאגט פאר מענטשין אגוי הט אים גגעבין געלט ער זאל זיי פרבארגין אויף פראצענט, אונ ער פארבארגט צו יודין דאס געלט פון גוי, אונ דיא זאך איז ליגען, דאס געלט איז זיינע, מענטשין קען ער נארין (הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו) דיא זאך איז איבערגיגעבין צו דאס הארץ פון מענטש אונ צו זיין טראכטונג, דעם אמת וועמעס געלט דאס איז וויים נאר ער אין זיין הארץ (לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך) דריבער דארף דר פסוק צו אים זאגין דוא זאלסט מורא האבין פר הקב"ה, ער וויים דאך דעם אמת אז דם געלט איז דיינע׃ (לח) וַאֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וגו'. הקב"ה זאגט צוא דיא יודין איך האב אייך ארויסגענומען פון מצרים

שפתי חכמים

אבל לא גר ותושב דוקא דומיא דואל תונו את הגר והכתם את הגר משום דכריסא דקרא כתיב וכי ימוך אחיך ותושב לאו אחיך הוא כיון

פירוש לתורת אלהים

ניט נעמן פון אים נֶשֶׁךְ בייסונג וְתַרְבִּית אונ מערונג פראצענט וְיָרֵאתָ אונ דו זאלסט דיך פארכטן פאר דיין גאט וְחֵי אָחִיךָ אונ דיין ברודר זאל לעבען עִמָּךְ מיט דיר׃ (לז) אֶת כַּסְפְּךָ דיין געלד זאלסטו אים ניט געבן בְּנֶשֶׁךְ מיט בייסונג וּבְמַרְבִּית אונ מערונג טארסטו ניט געבן דיין עסן ווארג דו טארסט ניט לייען געלד אדער עסען ווארג מען זאל דיר געבען פראצענט׃ (לח) אֲנִי יְיָ איך בין גאט אייער וואס אֲשֶׁר איך

ליקוטי יהודא

דער ארעם מאן איז גגאנגען צום אנדערן סוחר בעטען אנדבה, האט דער סוחר אים גגעבען עטליכע קאפעקעס האט ער ניט געוואלט נעמען, דיא משרתים פון סוחר האבען אים ארויסגעיאגט אונ האבען אים גשלאגען, דער ארעם מאן איז גלייך געגאנגען צום בירגרמייסטער אונ דער בירגערמייסטער איז געקומען מיט פאליציע אונ מען האט פארנומען דיא פורען סחורה מיט דעם סוחר, דער סוחר האט געוואלט איצט געבען

מצות השם

(שמג) אֶת כַּסְפְּךָ וגו'. די מצוה איז מען טאר ניט אנטלייען איין יודיש קינד אויף פרצענט כיי געלד אדר עסן ווארג אדר אנדערי זאכן דהיינו מען זאל אנטלייען איינם אונ מען זאל אפ נעמען צוויי טאר מען אזו ניט אונ דער וואס ער איז עובר אונ אנטלייט יא איז ער עובר אויף צווייא לאוין. אונזערי הייליגע חכמים שרייבן אז דורך דעם הט די תורה הקדושה גאסרת אז מען

*) **הערה** ווען יודין האבין געוואהנט אין ארץ ישראל האבין זיי ניט געטארט לאזין וואהנען דיא גוים צווישען זיי, אונ האבין ניט געטארט פארקויפין צו אגוי אונ ניט פארדינגען צו אגוי ניט אשטוב אונ ניט אפעלד, נאר דער גוי וואס האט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דינען עבודה זרה אפילו צו אלע זאכין איז ער גיוועזן ווי אלע גוים, האט ער געמעגט וואהנען אין ארץ ישראל, דריבער האט מען אים גערופען „גר תושב" ער איז אגר נאר צו מעגין זיצען [וואהנען] אין ארץ ישראל׃

אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָתֵת לָכֶם
אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים: ס ששי רביעי כשהן מחוברין לט וְכִי־
יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־

הג"א לתת לכם כתובות קי: וכי ימוך אחיך עמך קידושין כ מליעא עא ערכין ל:

אונקלוס

מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם לְמִתַּן
לְכוֹן יָת אַרְעָא דִכְנַעַן
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ:
לט וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן אֲחוּךְ
עִמָּךְ וְיִזְדַּבַּן לָךְ לָא תִפְלַח

רשב"ם

(לט) עבדת עבד. לרדותו בפרך כעבד כנען:

בית יהודא

(וְהִבְחַנְתִּי בֵּין בְּכוֹר לְשֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר) אונ איך האב געוואוסט וועלכער מצרי איז אבכור אונ וועלכער מצרי איז ניט אבכור (אַף אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרָע מִן הַמַּלְוֶה לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וְאוֹמֵר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הֵם) וויים איך אויך דעם מענטש וואס פארבארגט זיין געלט צו יודין אויף פראצענט אונ ער זאגט דם געלט איז פון אגוי, אונ איך וועל אים שטראפן (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז הקב"ה זאגט צו די יודין (אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם) איך האב אייך ארויסגענומען פון מִצְרַיִם (עַל מְנָת) אויף דעם תנאי (שֶׁתְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצְוֹתַי אֲפִילוּ הֵן כְּבֵדוֹת עֲלֵיכֶם) איר זאלט אויף אייך נעמען צו טאהן וואס איך וועל אויף אייך געביטען אפילו עס וועט אייך שווער זיין דם צו טאהן: (לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן) איך זאל אייך געבין דיא לאנד כנען (בִּשְׂכַר שֶׁתְּקַבְּלוּ מִצְוֹתַי) ווייל איר וועט אויף זיך נעמען צו טאהן וואס איך וועל אייך געביטען: (וְלִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים) איך זאל צו אייך זיין אגאט, הקב"ה זאגט (שֶׁכָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲנִי לוֹ לֵאלֹהִים) דר יוד וואס וואהנט אין ארץ ישראל בין איך צוא אים אגאט (וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) אונ דער יוד וואס גייט ארויס פון ארץ ישראל איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה: (לט) (וַעֲבוֹדַת עֶבֶד). אז איינער הט געקויפט אקנעכט נום ער איז איוד, זאל דער בעל הבית ניט ארבעטין מיט אים (עֲבוֹדָה שֶׁל גְּנַאי) אשענדליכע ארבעט (שֶׁיְּהֵא נִיכָּר בָּהּ כְּעֶבֶד) מען זאל דורך דיא ארבעט דערקענען אז ער איז אקנעכט (שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ כֵּלָיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ) ווען דר בעל הבית גייט אין באד זאל ער ניט זאגין צום קנעכט נעם דיא קליידער אונ טראג זיי אונ גייא איינטער מיר ביז אין באד (וְלֹא יִנְעוֹל לוֹ מִנְעָלָיו) אונ דר בעל הבית זאל ניט זאגין צום

רש"י

הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשאינו בכור אף אני יודע ונפרע מן המלו' מעות לישרא' ברבית ואומר של נכרי הם ד"א אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ ע"מ שתקבלו עליכם מצותי אפי' הן כבדות עליכ': לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. (ת"כ) שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע"א: (לט) עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנעליו:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לח) לתת לכם את ארץ. כדאמרינן בשלהי מסכת כתובות לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפי' בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפי' בעיר שרובה ישראל שכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר להיות לכם לאלהים. וכן דוד הוא אומר כי גרשוני היום וגו':

ליקוטי יהודא

דעם ארעם מאן פיל געלט מען זאל אים ארויס לאזען פון תפיסה, האט דער ארעם מאן געזאגט איצט קען איך אויך ניט העלפען, די סחורה איז ניט אין מיין האנט, דם זעלביגע איז בייא פיל מענטשען, ראש השנה אונ יום כפור ווערט בעשריבען אויף יעדער מענטש ווי פיל ער זאל דעם יאהר פארדינען אונ ווי פיל ער זאל האבען שאדען, נאר אוב דר מענטש איז קלוג גיט ער דאס געלט פון שאדען צוא ארעמע לייט אונ ווען דער ארעם מאן קומט צום גביר נאך אנדבה דארף ער אים געבען דיא נדבה מיט כבוד, דער ארעם מאן דאנקט דעם גביר אונ בענטשט אים פאר דיא נדבה, אבער אז דער גביר איז ניט קלוג אונ דער ארעם מאן קומט צוא אים נאך אנדבה, ווערט ער בייז אויף דעם ארעם מאן אונ זאגט צוא אים דוא האסט עפעס אשותפות אין מיינע געשעפטען וואס דוא קומסט צוא מיר נאך געלט, דער ארעם מאן ווערט פארשעמט אונ גייט אוועק פון גביר אונ וויינט פאר הקב"ה, דאס איז שוין די מסירה, אונ הקב"ה זאגט וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אז דער ארעם מאן וועט שרייען צוא מיר וועל איך הערען, דער ווייל שטראפט הקב"ה דעם גביר ער ווערט קראנק, דאמאלס זוכט מען דיא ארעמע לייט מען גיט זייא צדקה זייא זאלען זאגען תהלים, זיין משפט איז שוין אבער ניט אין דיא הענט פון דיא ארעמע לייט, עס איז שוין בייא דעם בית דין וואס אין הימעל, אונ ער דארף שון האבען אגרויסען זכות ער זאל גערעטעט ווערען, דאס זאגט דער פסוק אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל, וואהל דעם מענטש וואס האנדילט מיט דעם ארעם מאן מיט חכמה, וועט ער פארדינען בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה', ווען עס וועט ח"ו קומען אויף אים אשלעכטער טאג וועט הקב"ה אים רעטען:

פירוש לתורת אלהים

האב איך ארוס גצוגען פון דעם לאנד מצרים איר זאלט מקבל זיין מיינע מצות לָתֵת צו געבן אייך דם לאנד כנען פאר דעם שכר לִהְיוֹת איך זאל צו אייך זיין אגאט: (לט) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אונ ווען עס וועט פאר ארומט ווערען דיין ברודער עִמָּךְ מיט דיר וְנִמְכַּר לָךְ אונ ער וועט פאר קופט ווערען צוא דיר פאר אקנעכט לא תַעֲבֹד בּוֹ זאלסטו מיט אים ניט ארבעטען עֲבֹדַת אזו איין ארבעט עס זאל דער

מצות השם

מען טאר ניט לייען אויף קיין פראצענט ווייל דער וואס אנטלייט אויף פראצענט הט אין זיך איין מדה פון אכזריות אונ מיר יודען מוזן זיך פירן מיט רחמנות איבר דעם שטעלט די תורה דם לשון (לא תַשִּׁיךְ) דם מיינט מען דו זאלסט ניט בייסען ווארום אזו וויא איין שלאנג בייסט איין מענטש אזו דיא וואס זיי אנטלייען אויף פראצענט עסט ער אוף דעם מענטשינס געלד דורך דעם דארף מען זיך דר ניטערן דר פון אונ מיר זאלן זיך פירן מיט רחמנות אונ די מצוה גייט אן אין יעדער ארט אונ אין יעדער צייט: (שדמ) לא תַעֲבֹד וגו'. דאס איז דיא מצוה אז מיט איין יודישן קנעכט טאר מען ניט ארביטן אזוני ארביט וואס

עס

תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃ מ כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ מא וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃ מב כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ מג לֹא־

בֵּהּ פָּלְחַן עַבְדִין׃ מ כַּאֲגִירָא כְּתוֹתָבָא יְהֵי עִמָּךְ עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא יִפְלַח עִמָּךְ׃ מא וְיִפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ וִיתוּב לְזַרְעִיתֵהּ וּלְאַחְסָנַת אֲבָהָתוֹהִי יְתוּב׃ מב אֲרֵי עַבְדַי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן זְבוּן עַבְדִין׃ מג לָא תִפְלַח

תו"א עד שנת היובל יעבד עמך קידושין כ: ויצא מעמך הוא ובניו עמו קידושין כב: ושב אל שם טו כה מציעא עה מכות יג: לא ימכרו ממכרת עבד סנהדרין פו עקידה שער ס:

בעל הטורים

רבית עולה תרי"ב שסקול כנגד תרי"ב מצות: (מ) כשכיר. ב' דין ואידך עד ירצה כשכיר יומו רמז למה שאמרו חכמים פועל חוזר אפי' בחצי היום פירוש כשכיר יהיה עמך עד שירצה ואפילו ביומו אם ירצה יחזור:

רש"י

(מ) כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת היובל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציאו: (מא) הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו: ואל אחזת אבתיו. (ת"כ. מכות יב) אל כבוד אבותיו ואין לזלזלו בכך: אחזת. חזקת: (מב) כי עבדי הם. (ת"כ) שטרי קודם: לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן הלקח: (מג) לא תרדה בו בפרך.

בית יהודא

יודישען קנעכט ער זאל אים אנטאהן די שיך: (מ) [כשכיר כתושב]. זאגט רש"י (עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו) דר בעל הבית זאל נאר ארבעטן מיט דעם קנעכט גלייך ווי ער וואלט גוועזן ביי אים אגעדונגענער צו ארבעטין אין פעלד אדער אנדערע ארבעט: [עד שנת היובל]. דר קנעכט זאל ארבעטין ביז צום יאהר יובל (אם פגע בו יובל לפני שש שנים היה היובל מוציא) אויב יובל איז גוועזן אין די זעקס יאהר איז ער יובל ארויסגעגאנגען פריי פון בעל הבית: (מא) [הוא ובניו עמו]. (אמר רבי שמעון אם הוא נמכר) אוב ער איז פארקופט גווארין פאר אקנעכט (בניו מי מכרן) ווער הט זיינע קינדער פארקויפט צו דעם זעלביגען בעל הבית (אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו) נאר פון דאנען ווייסין מיר אז דער בעל הבית פון דעם קנעכט מוז געבין עסין די קינדער פון דעם קנעכט אזו לאנג וויא דער קנעכט דינט ביי אים: [ואל אחזת אבותיו]. זאגט רש"י מען מיינט (אל כבוד אבותיו) אז דער קנעכט גייט ארום פרייא פון זיין בעל הבית גייט ער צוריק צוא דעם כבוד פון זיינע עלטערין (ואין לזלזלו בכך) אונ מען טאר אים ניט פארשעמען מיט דעם וואס ער איז גוועזן אקנעכט: [אחוזת]. (חזקת), דס בעשטימונג, למשל זיין פאטער איז ארב, האט מען אים פריער געגעבן כבוד, וויל ער איז אזוהן פון ארב, אונ וייל אים האט געפעלט פרנסה הט ער געמוזט זיך פארקופען פר אקנעכט, איצט אז ער ווערט פרייא מוז מען אים געבין דעם זעלביגען כבוד וויא פריער אונ מען טאר אים ניט פארשעמען דוא ביזט גיוועזן אקנעכט: (מב) [כי עבדי הם]. דיא יודין זענען מיינע קנעכט (שטרי קודם) מיין חוב אויף זיי זיי זאלן מיך דינען איז פריער, דריבער טארין זיי זיך ניט פארקויפין צו זיין אייביגע קנעכט: [לא ימכרו ממכרת עבד]. דיא יודישע קנעכט זאלען ניט פארקויפט ווערן וויא דיא גוישע קנעכט ווערען פארקויפט (בהכרזה כאן יש עבד למכור) אויסרופינדיג דא איז צו פארקויפין אקנעכט (ולא יעמידנו על אבן הלקח) אונ מען זאל ניט שטעלען דעם יוד אויף דעם שטיין ווא מען שטעלט דיא גוישע קנעכט ווען מען פארקויפט זייא, מען זאל אים אויך אזו פארקויפין: (מג) [ולא תרדה בו בפרך].

שפתי חכמים

שהוא אוכל נבלות אף שמקיים ז' מצות בני נח ואינו עובד עבודת אלילים: ב פי' ד' קראי כתיבי חד עד שנת היובל יעבוד עמך ואוקמוה במוכר עצמו שפגע בו יובל קודם שש. ושב אל משפחתו במכרוהו ב"ד שפגע בו יובל קודם שש. ואיש אל משפחתו תשובו בנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו. ועבדו לעולם בנרצע שפגע בו יובל אחר שש לרציעתו. ברייתא פ"ק דקידושין דף כ': ם ולא אחוזת קרקעותיו דא"כ

פירוש לתורת אלהים

קאנט ווערן עבד אז ער איז ביי דיר אקנעכט [ע' רש"י]: (מ) כשכיר ער זאל זיין ווי אגידונגנער אדער ווי אאלט געזעסנער עד ביז יובל זאל ער ארבעטן ביי דיר [ע' רש"י]: (מא) ויצא מעמך אונ ער זאל ארום גיין פון דיר הוא ובניו עמו ער אונ זייגע קינדער מיט אים ושב אונ ער זאל זיך אום קערן צו זיין משפחה ואל אחזת אונ צו דעם כבוד פון זייני עלטרן זאל ער זיך אום קערן [ע' רש"י]: (מב) כי עבדי הם ווארום זייא זענען מיינע קנעכט אשר וואס איך האב זיי ארום גצוגן פון דעם לאנד מצרים לא ימכרו זייא זאלען ניט פאר קופט ווערען

מצות השם

עס איז שווער אדער עס איז איין שאנד אז ער זאל ארביטען אזא ארבייט דהיינו אז ער זאל נאך טראגען דיא כלים דעם בעל הבית אין באד אריין אדער ער זאל אים דיא שטיוויל אראפ שלעפין פון דיא פיס אדער נאך אנדערי זאכען וואס עס איז איין בזיון אז ער זאל דס טאן נאר ער מוז זיך מיט אים פירען מיט ליבשאפט ער בדארף אים געבען צוא עסען פון דעם וואס ער עסט אונ דארף אים קליידען אונ דירה געבען אונ דיא מצוה גייט אן ווען יובל איז נוהג:

(שמה שמו שמו) לא ימכרו ממכרת עבד, דס איז די מצות אז מען טאר נים פר קופן קיין יודישן קנעכט אזו ו.יא דיא

תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃
מד וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ
מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה׃ מה וְגַם מִבְּנֵי
הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם
אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם

אונקלוס

בַּהּ בְּקַשְׁיוּ וְתִדְחַל
מֵאֱלָהָךְ׃ מד וְעַבְדָּךְ
וְאַמְתָךְ דִּי יְהוֹן לָךְ מִן
עַמְמַיָּא דִּי בְסַחְרָנֵיכוֹן
מִנְּהוֹן תִּקְנוֹן עַבְדִּין
וְאַמְהָן׃ מה וְאַף מִבְּנֵי
תוֹתָבַיָּא עַרְלַיָּא דְּדָיְרִין
עִמְּכוֹן מִנְּהוֹן תִּקְנוֹן
וּמִזַּרְעִיתְהוֹן דְּעִמְּכוֹן דִּי
אִתְיְלִידוּ בְּאַרְעֲכוֹן וִיהוֹן

תו"א וגם מבני יבמות מז עת סוטה ג גיטין לז קידושין סו: אשר הולידו יבמות עח סוטה כ:

בעל הטורים

(מה) הולידו. ב' במס' דין והידך אשר הולידו בנים בתוככם ביחזקאל בענין חלוקת הארץ שלוה ליתן לגרים חלק בארץ שאע"פ שבכיבת:

רש"י

מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת: (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. א"ת אם כן במה אשתמש. בעבדי איני מושל. בז' אומות איני נוחל. שהרי הזהרתני (דברים כ) לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמשני: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה: (מה) וגם מבני התושבים. (קידושין סז) שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו בעבד:

בית יהודא

זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ כְּדֵי לְעַנּוֹתוֹ) דֶר בַּעַל הַבַּיִת טָאר נִיט הֵייסְן דֶעם יוּדִישֶׁען קְנֶעכְט טָאהְן אַזוֹ אַאַרְבֶּעט וָואס עֶר בַּארְף זִיא נִיט, עֶר הֵייסְט אִים נָאר טָאהְן דִי אַרְבֶּעט וַוייל עֶר ווִיל אִים פַּיינִיגֶען (אַל תֹּאמַר לוֹ הָחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה) דֶר בַּעַל הַבַּיִת טָאר נִיט זָאגִין צוּם קְנֶעכְט דוּ זָאלְסְט מַאכְן וַוארֶעם פוּן מַיינֶעטְווֶעגִן דִי גְלָאז וַואסֶער (וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ) אוּנ עֶר בַּארְף נִיט דִי וַוארֶעמֶע וַואסֶער, עֶר טָאר נִיט זָאגִין צוּם קְנֶעכְט (עֲדוֹר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד שֶׁאָבוֹא) גְרָאבּ דִי עֶרְד וָואס אוּנְטֶער דֶעם ווַיינְשְׁטָאק בִּיז אִיךְ וֶועל קוּמֶען (שֶׁמָּא תֹּאמַר אֵין מַכִּיר בְּדָבָר אִם לְצוֹרֶךְ אוֹ לָאו) טָאמֶער וֶועסְטוּ זָאגִין קֵיינֶער ווייס דָאךְ נִיט אוֹיבּ אִיךְ בַּארְף זַיין אַרְבֶּעט אָדֶער נֵיין (וְאוֹמֵר אֲנִי לוֹ שֶׁהוּא לְצוֹרֶךְ) אִיךְ וֶועל זָאגִין צוּ אִים אִיךְ בַּארְף דִי אַרְבֶּעט (הֲרֵי הַדָּבָר הַזֶּה מָסוּר לַלֵּב) דִיא זַאךְ גִיהֶער דָאךְ נָאר צוּא מַיין הַארְץ, נָאר מַיין הַארְץ ווייס אַז אִיךְ בַּארְף נִיט דִי זַאךְ (לְכָךְ נֶאֱמַר וְיָרֵאתָ) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק זָאלְסְט מוֹרָא הָאבֶּן פַאר הקב"ה עֶר ווייס אוֹךְ וָואס בַּיי דִיר אִין הַארְצִין אִיז אַז דוּא בַּארְפְסְט נִיט דִיא אַרְבֶּעט דוּ ווִילְסְט נָאר פַּיינִיגֶען דַיין קְנֶעכְט: (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ. דַיין קְנֶעכְט אוּנ דַיין דִינְסְט וָואס וֶועלֶען זַיין בַּיי דִיר פוּן דִי פֶעלְקֶער, רש"י זָאגְט אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (אִם תֹּאמַר) אוֹיבּ דוּ וֶועסְט זָאגֶען (אִם כֵּן בְּמִי אֶשְׁתַּמֵּשׁ) אוֹיבּ עֶס אִיז אַזוֹ מִיט וֶועמֶען וֶועל אִיךְ מִיךְ בֶּעדִינֶען (בְּעַבְדִי אֵינִי מוֹשֵׁל) אוֹף מַיין יוּדִישֶׁען קְנֶעכְט טָאר אִיךְ נִיט גֶעווֶעלְטִיגֶען (בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֵינִי נוֹחֵל) דִי כְּנַעֲנִישֶׁע גוֹיִם טָאר אִיךְ נִיט יַרְשֶׁנֶן (שֶׁהֲרֵי הִזְהַרְתַּנִי לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה) דוּא הָאסְט דָאךְ מִיר אָנְגֶעזָאגְט אִיךְ זָאל אֲפִילוּ אֵיינֶעם פוּן זֵייא נִיט לָאזֶן לֶעבֶּען (אֶלָּא מִי יְשַׁמְּשֵׁנִי) נָאר וֶוער וֶועט מִיךְ בֶּעדִינֶען: (מֵאֵת הַגּוֹיִם). פוּן דִי פֶעלְקֶער וָואס וואהְנֶען אַרוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (הֵם יִהְיוּ לְךָ לַעֲבָדִים) זֵייא וֶועלֶען זַיין צוּא דִיר קְנֶעכְט: (אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם). נָאר פוּן דִי פֶעלְקֶער וָואס וואהְנֶען אַרוּם אַייךְ מֶעגְסְטוּ קוֹיפֶען קְנֶעכְט אוּנ דִינְסְטִין (וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ גְבוּל אַרְצְכֶם) אָבֶּער פוּן דִיא פֶעלְקֶער וָואס זֶענֶען אִין דֶעם גְרֶענֶעץ פוּן אַייעֶר לַאנְד, זָאלְט אִיר נִיט קוֹיפֶען קְנֶעכְט אוּנ דִינְסְטִין (שֶׁהֲרֵי בָּהֶם אָמַרְתִּי לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה) וַוארוּם בַּיי זֵייא הָאבּ אִיךְ גֶעזָאגְט דוּ זָאלְסְט נִיט לָאזֶען לֶעבֶּען אֵיין נְשָׁמָה: (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (שֶׁבָּאוּ מִסְּבִיבוֹתֵיכֶם לִישָּׂא נָשִׁים בְּאַרְצְכֶם וְיָלְדוּ לָהֶם) דִי פֶעלְקֶער וָואס וואהְנֶען אַרוּם אַייךְ אוּנ זֵיי זֶענֶען גֶעקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ הָאבֶּן גֶענוּמֶען ווַייבֶּער פוּן דִי כְּנַעֲנִים אוּנ דִיא כְּנַעֲנִישֶׁע ווַייבֶּער הָאבֶּען צוּ זֵיי גִיבָּארִין קִינְדֶער (הַבֵּן הוֹלֵךְ אַחַר הָאָב) דָאס קִינְד גֵייט נָאךְ דֶעם פָאטֶער (וְאֵינוֹ בִּכְלַל לֹא תְחַיֶּה) אוּנ עֶר אִיז נִיט אִין דִיא גְזֵרָה פוּן לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה נָאר מֶען מֶעג אִים לָאזִין לֶעבֶּן (אֶלָּא אַתָּה מוּתָּר

פירוש לתורת אלהים

מִמְּכֶּרֶת עֶבֶד אֵיין קְנֶעכְט פוּן אֵיין פַר קוֹפוּנְג [עיין רש"י]: (מג) לֹא תִרְדֶּה זָאלְסְט נִיט אַרְבֶּעטֶן מִיט אִים שְׁוֶוער [עי' רש"י]: (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אוּנ דַיין קְנֶעכְט אוּנ דַיין דִינְסְט אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ וָואס וֶועלֶען צוּ דִיר זַיין מֵאֵת פוּן דִי פֶעלְקֶער וָואס זֵיי זֶענִין אַרוּם אַייךְ נִיט פוּן דִי זִיבֶּן אוּמוֹת מֵהֶם תִּקְנוּ פוּן זֵיי זָאלְט אִיר קוֹיפֶן אַקְנֶעכְט אוּנ אַדִינְסְט: (מה) וְגַם אוּנ אוֹךְ מִבְּנֵי פוּן דִיא אַנְדֶערֶע אוּמוֹת וָואס וואוֹנֶען אַרוּם אַייעֶר לַאנְד מֵהֶם תִּקְנוּ פוּן זֵיי זָאלְט אִיר קוֹיפֶן קְנֶעכְט וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אוּנ פוּן זֵייעֶר מִשְׁפָּחָה וָואס זֶענֶען מִיט אַייךְ אֲשֶׁר הוֹלִידוּ וָואס זֵיי הָאבֶּן גִיבָּארִין אִין

מצות השם

נַייִשִׁי קְנֶעכְט וֶוערֶען פַר קוֹפְט אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין (מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה) אַז מֶען טָאר נִיט אַרְבֶּעטֶען קֵיין שְׁוֶוערִי אַרְבֶּעט מִיט אִים אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט לָאזֶן אֵיין יוּד אַרְבֶּעטֶן שְׁוֶוערִי אַרְבֶּעט בַּיי אֵיין גוֹי דָס הֵייסְט אַז עֶר הֵייסְט אִים אַרְבֶּעטֶן אָן אֵיין צָאל טָאר מֶען דָס נִיט לָאזֶען אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן ווען יוֹבֵל אִיז נוֹהֵג:

לאחזה: מו והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו לא־תרדה בו בפרך: ס
שביעי מז וכי תשיג יד גר ותושב עמך

אונקלוס

לכון לאחסנא: מו ותחסנון יתהון לבניכון בתריכון לירותת אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחוהי לא תפלח בה בקשיו: מז וארי תדבק יד ערל ותותב עמך ויתמסכן

רשב"ם (מז) או לעקר. שנעקר מזה המלכות רחוק מארצכם לא תושב ולא גר ולא גוי ואזרח:

תו"א והתנחלתם מגילה כג כתובות מג נזיר כח גיטין לט קידושין טז כב בתרא קי: לרשת אחזה בכורות יג: לעלם בהם תעבדו ברכות מז סוטה ג גיטין לח קידושין כב נדה מז: וכי תשיג קידושין יד:

בעל הטורים

הארץ לא נטלו גרים חלק בארץ לעתיד לבא יטלו חלק בארץ: (מו) והתנחלתם אותם לבניכם. ב' דין ואידך והתנחלתם את הארץ והו שאמרו חכמים דעבד אתקש לקרקעות לקנות בכסף ובשטר ובחזקה:

רש"י

מהם תקנו. ע אותם תקנו: (מו) והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם שא"כ היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם: והתנחלתם. כמו והתחזקתם: איש באחיו. להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך: (מז) יד גר ותושב. גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך: ומך

בית יהודא

לקנותו בעבד) אים מעגסטו קויפען פר אקנעכט: ומהם תקנו. זאגט רש"י מען מיינט (אותם תקנו) זיי זאלט איר קויפען פר קנעכט אונ דינסטען: (מו) והתנחלתם אותם לבניכם. זאגט רש"י מען מיינט (החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם) איר זאלט זיי קויפען זייא זאלען זיין קנעכט ביי אייך אזו לאנג וויא איר וועט לעבען אונ אז איר וועט שטארבען זאלען זיי זיין קנעכט בייא אייערע קינדער, זיי זאלען זיין קנעכט אזו לאנג וויא זיי וועלען לעבען ואיז דערטייטש והתנחלתם איר זאלט זיי ירשנן פאר קנעכט פר אייך אונ פר אייערע קינדער] זאגט רש"י (ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם) אונ מען קען ניט טייטשען והתנחלתם איר זאלט דיא קנעכט מאכן ירשנען צו אייערע קינדער (שאם כן) ווארום אויב אזו (היה לו לכתוב) הט דער פסוק געדארפט שרייבען והנחלתם אותם לבניכם, איר זאלט זיי ודי קנעכט אונ די דינסטין] מאכען ירשנן צו אייערע קינדר: והתנחלתם. (כמו והתחזקתם) דר וואָרט והתנחלתם ווערט געטייטשט וויא דער וואָרט והתחזקתם, דער וואָרט והתחזקתם איז דערטייטש איר זאלט אייך שטארקין, איר זאלט געבען שטארקייט צו זיך אליין, והתנחלתם איז אויך דערטייטש איר זאלט געבען די קנעכט פר איין ערבטייל נאירושה] פאר זיך אליין, אויף אזו לאנג וויא איר וועט לעבין, נאכדעם וועלען אייערע קינדער זיי ירשנן זיי זאלען זיין קנעכט צו אייערע קינדער אזו לאנג וויא דיא קנעכט וועלן לעבען: נאיש באחיו. (להביא נשיא בעמיו), דר אלצטער פון אשטאט זאל ניט שווער ארבעטין מיט די מענטשען וואס מוזין אים בעדינען (ומלך במשרתיו), אונ דער מלך ישראל מיט זיינע בעדינער (שלא לרדות בפרך) זאל ניט מיט זייא שווער ארבעטין: (מז) ניד גר ותושב]. זאגט רש"י מען מיינט (גר והוא תושב) אגר תושב אגוי וואס ער איז אגר וואס ער הט זיך מגייר געווען נאר ער זאל ניט דינען עבודה זרה אונ ער זאל מעגען וואהנען אין ארץ ישראל אונ ווייטער צוא אלע זאכען איז ער וויא אלע גוים, דער גוי ווערט גערופען גר תושב נעיין פסוק לה בהערה] (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט ערל תותב ואגוי וואס מעג וואהנען אין ארץ ישראל] (וסופו מוכיח) דר סוף פסוק ווייזט אז גר ותושב מיינט מען ניט אגר אדער אתושב נאר מען מיינט אגר וואס ער איז אגר תושב וויא עס שטייט אין פסוק (ונמכר לגר תושב), ער וועט פארקויפט ווערען צו אגר תושב: נוכי תשיג יד גר ותושב עמך]. אויב דר גר תושב וואס וואהנט מיט דיר וועט רייך ווערן, זאגט רש"י די תורה זאגט (מי גרם לו שיעשיר) ווער האט געברייננגט דיא רייכקייט צום גר תושב? (דבוקו עמך) ווייל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מז) וכי תשיג יד גר. גר זה מלכות מדי. תושב זו מלכות יון: או לעקר

שפתי חכמים

אבותיו דכתיב בקרא למ"ל. ועוד הא לאו במוכר אחוזתו קמיירי אלא בכבוד אבותיו הוא כלומר שלא יזלזלו אותו שהוא עבד: ע ואת"ת למה צריך רש"י לפרש אותם תקנו וי"ל אם לא פי' כן הייתי אומר אם היו להם עבדים הנמכרים להם אותם עבדים תקנו מהם לכך פירש רש"י אותם תקנו כלומר הם עצמם תקנו ועוד יש לומר לכך פירש רש"י אותם תקנו ר"ל האבות של בנים מותר לקנות וכ"ש בניהם שמותרים לקנות אבל אי פירוש של מהם כמשמעו הייתי אומר פי' מן האבות מותר לקנות הבנים אבל האבות עצמן אסורים לקנות לעבדי' ל"פ מהם תקנו אותם תקנו אפי' האבות עצמן מותר לקנות כמו הבנים וא"ת ולמה לא פירש רש"י זה לעיל גבי מהם תקנו עבד ואמה וי"ל דלעיל לא צריך רש"י לפרש מידי לפי שהכתוב גופיה מפרש והולך מהם תקנו עבד ואמה אבל כאן שלא כתיב בפסוק מידי בתריה ולא ידעינן אהיכא קאי

פירוש לתורת אלהים

אייער לאנד והיו אונ זייא זאלן זיין צו אייך צו איין ארב: (מו) והתנחלתם אונ איר זאלט זיי מאכן ארבין לבניכם צו אייערע קינדער נאך אייך לרשת צו מאכען ירשנן אייערע קינדער איין ארב לעולם אויף אייביג זאלט איר מיט זיי דינען ובאחיכם אונ מיט אייערע ברידער בני ישראל איין מענטש מיט זיין ברודער זאלט איר ניט ארבעטן מיט אים בפרך מיט שווערקייט: (מז) וכי אונ אז עס וועט גרייכין יד די האנט פון אזו

מצות השם

(שמח) לעולם בהם תעבודו, דאס איז דיא מצוה אז מיט איין (עבד כנעני) מוז מען אייביג ארבייטען אונ מען טאר אים ניט פרייא לאזען אונ דער וואס ער לאזט פריי איין (עבד כנעני) איז עובר אויף איין (עשה) נאר צוא איין עבד עברי מעג מען יוא פריי לאזען אונ דיא מצוה גייט אן אין דער צייט ווען דם בהמ"ק איז געשטאנען:

וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃
מח אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ׃
מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ

אֲחוּךְ עִמֵּהּ וְיִזְדַּבַּן לְעָרֵל תּוֹתָב עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמַי זַרְעִית גִּיּוֹרָא׃
מח בָּתַר דְּיִזְדַּבַּן פֻּרְקָנָא תְּהֵי לֵהּ חַד מֵאֲחוֹהִי יִפְרְקִנֵּהּ׃
מט אוֹ אַח אֲבוּהִי אוֹ בַר

תו"א לגר תושב עמך או לעקר שם כ ב"ק קיג ערכין ל: אחד מאחיו קידושין כא:

רש"י

אחיך עמו. מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו: משפחת גר. (קידושין כ ב"מ עא) זהו עכו"ם כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע"א עצמה להיות לה שמש ולא לאלהות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים: (מח) גאולה תהי' לו. מיד אל תניחהו שיטמע פ עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביובל יצא כמו שנא' למטה ויצא בשנת היובל ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר צ ואעפ"כ לא תבא עליו (ב"ק קיג) בעקיפין מפני חלול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים וכא ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים וזהו והיה

בית יהודא

ער האט זיך בהעפט מיט דיר: (ומך אחיך עמו). (מי גרם לו שימוך), ווער הט געברייננט די ארעמקייט צו דיין ברודער? (דבוקו עמו) ווייל ער הט זיך בהעפט צום גר תושב (על ידי שלמד ממעשיו) ווייל ער האט זיך אפגעלערונט פון זיינע שלעכטע מעשים: (משפחת גר). די משפחה פון גר (זהו עובד כוכבים) זיי זענען גוים (כשהוא אומר לעקר) אז דער פסוק זאגט ער הט זיך פארקויפט לעקר (זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה) מיינט מען ער האט זיך פארקויפט צו דיא עבודה זרה אליין (להיות לה שמש) ער זאל זיא בעדינען (ולא לאלהות) ער האלט זיא ניט פאר אגאט וניט ער זאל זיא דינען נאר ער זאל זיא בעדינען (אלא לחטוב עצים ולשאוב מים) ער זאל האקין האלץ שעפן וואסר צום קלויסטר וואס מען דארף ווענען די עבודה זרה: (מח) (גאולה תהיה לו). (מיד) זאל מען אים באלד אויסלייזען פון די גוים (אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל) זאלסט אים ניט לאזין ער זאל זיין צומישט צווישען גוים ביז יובל (שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל) די גוים אדער דער גר תושב האבן דאך אים נאר געקויפט ער זאל דינען ביז יובל (שהרי ביובל יצא) וואורום יובל וועט ער ארויסגיין פרייא פון זייא (כמו שנאמר למטה) וויא עס שטייט ווייטער אין פסוק (ויצא בשנת היובל) ער זאל ארויסגיין אין דעם יאר יובל (ובעובדי כוכבים שתחת ידך הכתוב מדבר) וואורום דר פסוק שמועסט פון דיא צייט וואס די גוים זענען גווען אונטער דיא האנט פון יודין וואס די יודין האבן געקענט גייטען די גוים זיי זאלן טאן וויא דער יודישער דין איז, אז א יודישער קנעכט מוז ארויסגיין פרייא פון זיין בעל הבית אין דעם יובל יאהר (ואף על פי כן) פון דעסטוועגען (לא תבא עליו בעקיפין) זאלסטו ניט קומען אויף דעם גוי מיט שטארקייט (מפני חלול השם) זאלסט ניט פארשעמען דעם נאמען פון הקב"ה ודיא גוים זאלין ניט זאגין הקב"ה הייסט מען זאל בייא זייא אוועקנעמען זייער געלט (אלא כשבא ליגאל) נאר ווען מען קומט אויסלייזען דעם קנעכט פון גוי (ידקדק בחשבון) זאל מען ריכטיג בארעכענען (לפי המגיע בכל שנה ושנה) ווי פיל געלט עס קומט פאר יעדער יאהר (ינכה לו העובד כוכבים מן דמיו) זאל דער גוי אפרעכענען פון דעם געלט פאר דיא יאהרין וואס ער האט ביי אים געדינט (אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל) אויב עס איז גוועזן צוואנציג יאהר ביז יובל ווען דער יוד האט זיך צו אים פארקויפט (וקנאו בעשרים מנה) אונ דער גוי הט אים געקויפט פאר צוואנציג הונדערט גילדין (נמצא שקנה העובד כוכבים עבודת שנה במנה) האט דאך דער גוי געקויפט די ארבעט פון יעדער יאהר פאר הונדערט גילדין (ואם שהה זה אצלו חמש שנים) אויב דער יוד הט געארבעט בייא דעם גוי פינף יאהר (ובא ליגאל) אונ דער יוד קומט אויסגעלייזט ווערען פון גוי (ינכה לו חמשה מנים) זאל דר יוד אפרעכענען פינף הונדערט גילדין פאר זיינע פינף יאהר ארבעט (ויתן לו העבד חמשה עשר מנה) אונ דער קנעכט זאל אים צוריק געבען פופצעהן הונדערט גילדין (וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים) דאס מיינט דער פסוק דאס געלט פון זיין פארקויפונג זאל זיין נאך דעם צאהל פון די יאהרין וואס ער האט געארבעט אונ פון דיא יאהרין

דעת זקנים מבעלי התוספות

משפחת גר. זו מלכות אדום שתעקר: (מח) אחרי נמכר גאולה תהיה לו. שנא' כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: אחד מאחיו יגאלנו. נ"ל דהיינו הקב"ה שהוא אחד ואחיו שנאמר למען אחי ורעי: (מט) או דודו. זה הקדוש ברוך הוא שנא' זה דודי וזה רעי: או בן דודו. זה מלך המשיח שנא' בו אמר אלי בני אתה כמו שדרשוהו

שפתי חכמים

מהס תקנו דלמא קאי אבהמות וה"פ מהס תקנו בהמות לכך צריך רש"י לפרש אותם תקנו רא"ס. וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש אותם תקנו דילמא מהם כמשמעו הוא ולא אותם וי"ל דלעיל בפ' שמות כתיב ותמלא הארץ אותם ופירש"י מהם ושם מוכרח שפי' אותם הוא מהם ש"מ דפירושו של אותם מהם ה"נ דפירושו של מהם אותם: פ. מלאתי בשם הערוך מטמון תרגום טמיע ובערוך הגדול מלאתי ויחפרוהו ממטמונים תרגום מן טומעיא. כי בא השמש תרגום ירושלמי טמועת שמשא. ורלה לומר אל תניחהו עד שיהא טמון בין עובדי אלילים: צ מסברא אומר כן דלאי

פירוש לתורת אלהים

אגר ווס ער איז א תושב (עיין רש"י) ומך אחיך אונ דיין ברודער ווערט פר ארומט ווערען ווייל ער האט זיך בהעפט עמו מיט אים אונ הט זיך אפ גילערינט פון זיינע מעשים ונמכר ווערט דיין ברודער פר קופט ווערען צום גר תושב או לעקר אדער ער ווערט פר קופט ווערען צו באדינען די עבודת כוכבים משפחת גר אדער ער ווערט פר קופט ווערען צו דער משפחה פון דעם גר: (מח) אחרי באלד נאך דעם אז ער איז פר קופט גוואר גאולה זאל מען אים אום לייזן מען זאל אים ניט לאזן דינען ביז יובל אחד איינער פון זייני פריינד זאלן אים אום לייזן: (מט) או דודו אדער זיין פעטער או בן דודו אדער זיין פעטערס זוהן יגאלנו זאל אים אום לייזן או

בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ
וְנִגְאָל׃ נ וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת
הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה
כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי
שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ׃ נא אִם־עוֹד רַבּוֹת
בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
מִקְנָתוֹ׃ נב וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים
עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו
יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃ נג כִּשְׂכִיר שָׁנָה
בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ׃

אונקלוס

אח אבוהי יפרקניה או
מקריב בשריה מזרעיתיה
יפרקניה או דתדבק
ידיה ויתפרק׃ נ ויחשב
עם זבניה משתא דאזדבן
ליה עד שתא דיובלא
ויהי כסף זבינוהי במנין
שניא כיומי אגירא יהי
עמיה׃ נא אם עוד סגיות
בשניא לפומהן יתיב
פרקניה מכסף זבינוהי׃
נב ואם זער ישתאר
בשניא עד שתא דיובלא
ויחשב ליה כפום שנוהי
יתיב ית פורקניה׃
נג כאגיר שנא בשנא
יהי עמיה לא יפלח ביה

תו"א או דדו או בן דדו יגאלנו יבמות כד קי קידושין טו כא : או השיגה ידו בס טו : ממשפחתו יגאלנו יבמות כד קידושין טו כא : וחשב עם קנהו שם יז ית קמא קיג : כימי שכיר קידושין כ כא ערכין ל : אם עוד רבות בשנים קידושין כ ערכין ל : ישיב גאלתו קידושין ח יז : מכסף מקנתו קידושין ת יד טז ערכין ל : ואם מעט נשאר בשנים קידושין ג : כפי שניו קידושין שם ערכין שם :

בעל הטורים

(מט) בן דדו. חסר וי"ו אותיות בן דוד : (נא) אם עוד רבות בשני'. רבות בגימ' יולא בגירעון כסף : (נב) שניו. ג' דין ואידך גרב שיהיו ימי שניו. מספר שניו ולא חקר. פי' כפי שניו בין אם הם רבים כדכתיב ורב שיהיו ימי שניו או מועטי' כדכתי' מספר דהיינו מועטי' כמו מתי מספר לעולי' ישיב גאולתו. י"ד פעמים כתי' יובל בפ' כנגד י"ד יובלו' שהיו בארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה. וי"ט פעמים גאולה יגאלנו ונגאל כנגד י"ט ברכות לכן צריך לסמוך גאולה לתפלה :

רש"י

כסף ממכרו במספר שני': (נ) כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינכה לו : (נא) אם עוד רבות בשנים. עד היובל: לפיהן הכל כמו שפירשתי: (נג) לא ירדנו בפרך לעיניך. כלו' כ

בית יהודא

וואס איז ביז יובל : (נ) וכימי שכיר יהיה עמו]. ער זאל זיין מיט אים וויא אפארדונגענער (חשבון המגיע לכל שנה ושנה דער רעכענונג וואס דארף בערעכנט ווערען פר יעדער יאהר (יחשב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינכה לו) זאל גרעכנט ווערען גלייך וויא ער וואלט גיוועזן פארדונגען צו אים ער זאל ביי אים ארבעטען יעדער יאהר פר הונדערט גילדין, אונ זאל אים אפרעכענען הונדערט גילדין פר יעדער יאהר וואס ער האט געארבעט : (נא) ואם עוד רבות בשנים]. אויב עס איז נאך פיל יאהר (עד היובל) ביז יובל : ולפיהן]. נאך זיי, נאך די יאהרין פון ארבעט אונ נאך די יאהרין צו יובל זאל מען בארעכענען, זאגט רש"י (הכל כמו שפירשתי) אלץ אזו וויא איך האב גזאגט אין פסוק (מח) : (נג) ולא ירדנו בפרך לעיניך]. דר גוי זאל ניט שווער ארבעטין מיט דעם

דעת זקנים מבעלי התוספות

ז"ל במסכת סוכה : או השיגה ידו. ע"י מצות וזכיות שבידו ונגאל: (נ) וחשב עם קונהו. זה עשו שקנהו בעוה"ז : כימי שכיר יהיה עמו. שישיב לו שכירותו כד"א מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו וגו' : (נג) לא ירדנו בפרך. שמוזהרין אוה"ע שלא להשתעבד

שפתי חכמים

בעובד אלילים שאינו תחת ידו מה אתה יכול לעשות לו עד שיאמר הכתוב עליו וילא בשנת היובל וגומר : ק וא"ת והיאך אני יודע אם כוונתו לרדותו בפרך שהרי לעיל פירש"י לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך וזה אינו יכול לידע שמא הוא לצורך. ועוד קשה מה שפי' רש"י לעיל א"ת במי אשתמש כו'. ומאי קשה ליה לרש"י והרי כל מה שהוא צורך לו מותר להשתמש בעבד עברי. וי"ל דמה שפירש רש"י לעיל לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו ה"פ שלא תאמר

פירוש לתורת אלהים

משאר אדער פון זיינע פריינד פון זיין משפחה או השיגה אדער ער וועט אליין פאר מאגען ונגאל ער זאל זיך אליין אויס לייזען : (נ) וחשב זאל ער זיך ברעכענען מיט זיין קופער משנת פון דעם יאר וואס ער איז פאר קופט גוואָרען צו אים עד ביז דעם יאר פון יובל כימי אזו ווי די טעג פון אגידונגינם זאל ער זיין מיט אים [פ' רש"י]: (נא) אם עוד אז עס איז נאך פיל יארען ביז יובל לפיהן נאך די יארין נאך ישיב זאל ער אום קערען זיין אויס לייזונג מכסף פון דעם געלד פון זיין קופונג : (נב) ואם אונ אויב עס איז ווייניג יארען גבליבן ביז יובל וחשב זאל ער אים בארעכענען כפי שניו נאך זיינע יארען וואס עס איז גבליבן ביז יובל זאל ער אום קערען זיין אויס לייזונג : (נג) כשכיר ער זאל זיך מיט אים רעכענען גלייך ווי ער וואלט אים גדונגען אויף איטליכן יאר באזונדער לא ירדנו בפרך ער זאל מיט אים ניט ארבייטן מיט שווערע ארבעט לעיניך אונ דו זאלסט זעהן :

אונקלוס

בְּקַשְׁיוּ לְעֵינָךְ׃ נד וְאִם לָא יִתְפְּרַק בְּאִלֵּין וְיִפּוֹק בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ׃ נה אֲרֵי דִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדִין עַבְדַי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ א לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן טַעֲוָן וְצֵלֶם

תו"א ואם לא יגאל באלה קידושין שם : ויצא בשנת היובל שם : כי לי בני ישראל עבדים שם כב קמא קיז מציעא י בתרא י :

לְעֵינֶיךָ׃ נד וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃ מפטיר נה כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כו א לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל

בעל הטורים

(א) ופסל. הפ"א עקומה לו' לך שכל המודה בע"א כאילו כופר בכל התורה כולה שניתנה מנשיקות פיהו של הקב"ה :

בית יהודא

יוד פאר דיינע אויגען (כְּלוֹמַר וְאַתָּה רוֹאֶה) מֶען מיינט דו וועסט זעהן וויא דר גוי אַרבעט מיט אים שווער אונ דו וועסט אים ניט אויסלייזין פון זיין האנט : (נד) וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה. אוב דר יוד וועט ניט אויסגעלייזט ווערען פון גוי מיט געלט, זאל ער דינען ביי דעם גוי ביז יובל, זאגט רש"י (בְּאֵלֶּה הוּא נִגְאָל) דר יוד ווערט אויסגעלייזט פון גוי מיט געלט אָדער מיט יובל (וְאֵינוֹ נִגְאָל בְּשֵׁשׁ) אָבער מיט זעקס יאהר [אז ער הָט געדינט בייא דעם גוי זעקס יאהר] גייט ער ניט אַרויס פְרייא פון גוי : [הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ]. זאגט רש"י (הַנָּכְרִי חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו) אַזוֹ לאנג וויא דער יוד האט געדינט בייא דעם גוי האט דער גוי געמוזט געבען עסען דיא קינדער פון דעם יוד : (נה) [כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים]. ווארום דיא יודין זענען קנעכט צו מיר (שְׁטָרִי קוֹדֶם) מיין חוב אויף זייא זיי זאלן מיך דינען איז פריער : [אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם]. זאגט רש"י (כָּל הַמְשַׁעְבְּדָן מִלְּמַטָּה) דר וָוס אַרבעט מיט דיא יודין אונטען ווער אַרבעט מיט זייערע קערפערס וואס דיא קערפערס זענען פון אונטען פון דיא ערד) (כְּאִלּוּ מְשַׁעְבְּדָן מִלְּמַעְלָה) איז גלייך וויא ער וואלט געארבעט מיט זייערע נשמות וָוס זענען פון הויבן, פון הימעל*) : (א) [וְלֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים]. איר זאלט ניט מאכען צו אייך געטער, זאגט רש"י דער פסוק שמועסט (כְּנֶגֶד זֶה הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים) געגין דעם מענטש וואס האט זיך פארקויפט צו אַגוי (שֶׁלֹּא יֹאמַר) ער זאל ניט זאגין (הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת) ווייל מיין בעל הבית איז מזנה (אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ) איך וועל אויך טאן וויא ער טוהט (הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) ווייל מיין בעל הבית דינט עבודה זרה (אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ) וועל איך

רש"י

ואתה רואה : (נד) ואם לא יגאל באלה. באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש : (הוא ובניו עמו. הנכרי חייב במזונות בניו) : (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם: אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה : (א) לא תעשו לכם אלילים. (ת"כ) כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ר אף אני כמותו הואיל ורבי עובד ע"א אף אני כמותו

שפתי חכמים

לו החס לי כוס זה ואינו צריך לו או עדור תחת הגפן זו עד שאבא אפי' הוא לצורך שמא לא יבא לעולם א"כ מתורץ הכל מה שפי' רש"י וא"ת א"כ במי אשתמש שהרי אפי' מלאכ' שהוא לצורך אסור להשתמש וכלפירש"י וגם מתורץ מה שפירש"י ואתה רואה לפי שאתה יכול לראות אם אומר עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפי' הוא לצורך נקרא רידוי הואיל ואמר עד שאבא : ר וא"ת בשלמא ע"א ושבת כתיבי בקרא הכא בפי' אלא גילוי עריות לא הוזכר בקרא למה נקט רש"י גילוי עריות.

דעת זקנים מבעלי התוספות

בישראל יותר מדאי כדאי' בשלהי מס' כתובות : (נד) ואם לא יגאל באלה. המשפטים אשר תשים לפניהם שלא קיימו המצות מ"מ לא אניחם בגלות אלא ויצא בשנת היובל כלו' ביום שימשוך הקב"ה ביובל ויתקע בשופר כדכתיב והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגו': הוא ובניו עמו. הקב"ה ובני ישראל עמו שנא' ושב וקבצך ישוב לא נא' אלא ושב : (נה) כי לי בני ישראל עבדים. ולא עבדי עשו : אני ה' אלהיכם. וכתיב עוד לא תעשו

ליקוטי יקרים

(נה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם. דער אלשיך פרעגט פאר וואס שטיט צוויי מאהל „עֲבָדִים, „עֲבָדַי", נאר דער דין איז אַז אַיוד פארקויפט זיך פאר אַקנעכט צוא אַיוד דינט ער בייא אים ביז זעקס יאהר, אונ אוב דער יוד פארקויפט זיך צוא אַקנעכט צוא אַגעצען דינער מוז מען אים באלד אום לייזן פון געצין דינער, זאגט הקב"ה כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, ווייל אַלע יודען זענען מיינע קנעכט, עֲבָדַי הֵם, ביידע זענען מיינע קנעכט, דער קנעכט מיט זיין בעל הבית זענען ביידע מיינע קנעכט. דריבער וועט דער קנעכט ניט קענען לערנען פון בעל הבית צוא טאהן שלעכטס, אַז דער בעל הבית מוז אויך זיין אַצדיק, וועט ער נייטען דעם קנעכט ער זאל אויך זיין אַצדיק וויא מיר געפינען בייא רבן גמליאל ער האט גהאט אַקנעכט פון דיא היידען, ווייל ער איז געווען אַקנעכט בייא אַצדיק איז ער אויך געווען אַצדיק, אָבער אַז דער יוד האט

פירוש לתורת אלהים

(נד) וְאִם אונ אַז ער וועט ניט אום גלייזט ווערען ווייל זיינע פריינד פר מאגן אים ניט אום צו לייזן אונ ער אַליין פאר מאגט אויך ניט וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל זאל ער אַרוס גיין אין דעם יאר פון יובל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ ער אונ זיינע קינדער מיט אים [פיין רש"י] (נה) כִּי לִי ווארום צו מיר זענין דיא קינדר יִשְׂרָאֵל קנעכט עֲבָדַי הֵם זיי זענען מיינע קנעכט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם וָוס איך האב זייא אַרוס גצוגן פון דעם לאנד מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט : (א) לֹא תַעֲשׂוּ

*) הערה די געצין דינער וואס זיי האבין קיין נשמה, זיי האבין נאר אלעבונגס קראפט ווי אבהמה, אז מען ארבעט מיט זיי ארבעט מען נאר מיט זייערע קערפערס, אבער יודין וואס זיי האבין אנשמה, אונ די נשמה דארף דינען צו הקב"ה מיט תורה אונ מצות, אז מען נעמט דעם יוד צו ארבעט אונ די נשמה קען ניט דינען צו הקב"ה וועגין די ארבעט, ארבעט מען דאך מיט דעם יוד מיט זיין גוף אונ מיט זיין נשמה, ווארום די נשמה ארבעט דאך צו זאמען מיט דעם גוף אין די ארבעט פון גוף.

וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ב אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ

אונקלוס

וְקָמָא לָא תְקִימוּן לְכוֹן וְאֶבֶן סִגְדָא לָא תִתְּנוּן בְּאַרְעֲכוֹן לְמִסְגַּד עֲלַהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ב יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי

רשב"ם (א) משכית. מן שכה כמו מרבית מן רבה. ואיני מוצא לו חבר כי אם אברו עברו משכיות לבב. לשון ראיות לבבו. אף כאן אבן רואה שיש לו בה צלמים וציורים להסתכל בהן׃

בעל הטורים

(ב) את שבתותי תשמרו. סמך לע"א שסקול שבת כנגד ע"א וסמיך לו את מקדשי תיראו שאין בנין בה"מ דוחה שבת׃ את שבתותי תשמרו.

רש"י

הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכך נאמרו מקראות הללו ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לוה ברבית כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר את עצמו לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי׃ **ואבן משכית.** ל' כסוי כמו (שמות לג) ושכותי כפי. שמכסין הקרקע ברצפת אבנים׃ **להשתחות עליה.** אפילו

בית יהודא

אויך טאָן וויא ער טוּהט (הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת) ווייל מיין בַּעַל הַבַּיִת אַרבעט שַׁבָּת (אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ) וועל איך אויך טאָן וויא ער טוּהט (לְכָךְ נֶאֶמְרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ) דְרִיבֶּער זעֶנֶען גְזאָגְט גְוואָרִין דִי פְּסוּקִים, מֶען זאָל זֶעהְן אוּים צוּלֵייזִין דֶעם קְנֶעכְט פוּן דֶעם גוֹי, זאָגְט רש"י (וְאַף הַפָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נֶאֶמְרוּ עַל הַסֵּדֶר) אֲפִילוּ דִי פַּרְשִׁיּוֹת פוּן דִי סֶדְרָה זעֶנֶען אויך גְזאָגְט גְוואָרֶען כְּסֵדֶר (בַּתְּחִלָּה הִזְהִיר עַל הַשְּׁבִיעִית) אִין אָנְהֵייבּ סֶדְרָה האָט דִי תּוֹרָה גְבָּאטִין מֶען זאָל הִיטֶען דִי דִינִים פוּן שְׁמִטָּה (וְאִם חָמַד מָמוֹן) אוּנ אוֹיבּ ער האָט גֶעגְלוּסְט גֶעלְט (וְנֶחְשַׁד עַל הַשְּׁבִיעִית) אוּנ ער האָט נִיט גְטאָן דִי דִינִים פוּן שְׁמִטָּה [ער הָט גֶעאַקֶערְט אוּנד גֶעזֵייעְט אִין שְׁמִטָּה] (סוֹפוֹ לִמְכּוֹר מִטַּלְטְלָיו) וועט זַיין דֶר סוֹף פוּן אִים ער וועט ווערִין אָרֶעם אוּנ וועט מוּזִין פַארְקוֹיפֶן זַיינֶע זאַכֶען פוּן שְׁטוּבּ (לְכָךְ סָמַךְ לֵיהּ וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר) דְרִיבֶּער בַּאלְד נאָך שְׁמִטָּה שְׁטֵייט דֶער דִין אוֹיבּ אִיר וועט עֶפֶּעס פַארְקוֹיפֶען זאָלְט אִיר נִיט בַּארִין (מַה כְּתִיב בֵּיהּ) וואָס שְׁטֵייט נאָכְדֶעם (אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ) אָדֶער ער וועט קוֹיפִין פוּן דִיא הַאנְט פוּן דַיין חָבֵר, דֶער וואָרְט מִיַּד, פוּן דִיא הַאנְט, אִיז דאָךְ אִיבֶּעריג, עֶס קֶען שְׁטֵיין אוֹ קָנֹה מֵעֲמִיתֶךָ, אָדֶער ער וועט קוֹיפֶען פוּן דַיין חָבֵר, נאָר דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז צוּ ווִיסֶען וואָס ער פַארְקוֹיפְט (דָּבָר הַנִּקְנֶה מִיָּד לְיָד) אַזאַךְ וואָס ווערְט גֶעקוֹיפְט פוּן הַאנְט אִין הַאנְט (לֹא חָזַר בּוֹ) אוֹיבּ ער האָט נִיט חֲרָטָה אוֹיף דִיא עֲבֵירָה פוּן שְׁמִטָּה אוּנ ער הִיט נִיט דִיא דִינִים פוּן שְׁמִטָּה (סוֹף מוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ) וועט ער אָרֶעמֶער ווערֶן אוּנ וועט פַארְקוֹיפֶן זַיין פֶעלְד (לֹא חָזַר בּוֹ) אוֹיבּ ער האָט נאָך נִיט חֲרָטָה (סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ) וועט ער נאָך אָרֶעמֶער ווערֶען אוּנ וועט פַארְקוֹיפֶען זַיין שְׁטוּבּ (לֹא חָזַר בּוֹ) אוֹיבּ ער האָט נאָך נִיט חֲרָטָה (לֹוֶה בְּרִבִּית) וועט ער נאָך אָרֶעמֶער ווערִין אוּנ וועט מוּזִין בָּארְגִין גֶעלְט אוּנ צָאהְלִין פְּרָאצֶענְט (כָּל אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנוֹת קָשׁוֹת מִן הָרִאשׁוֹנוֹת) בַּייא דִי אַלֶע זאַכֶען זעֶנֶען דִי לֶעצְטֶערֶע זאַכֶען עֶרְגֶער פוּן דִיא פְרִיעֶרְדִיגֶע זאַכִין (לֹא חָזַר בּוֹ) אוֹיבּ ער האָט נאָך נִיט חֲרָטָה (סוֹף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ) ווערְט ער נאָך אָרֶעמֶער אוּנ ער מוּז זִיךְ פַארְקוֹיפֶען פַר אַקְנֶעכְט (לֹא חָזַר בּוֹ) אוֹבּ ער הָט נאָך נִיט חֲרָטָה (לֹא דַיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל) נִיט גֶענוּג ער וועט זִיךְ פַארְקוֹיפֶען צוּא אַיוּד (אֶלָּא אֲפִילוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים) נאָר ער וועט זִיךְ מוּזִין פַארְקוֹיפֶען צוּ אַגוֹי׃ [וְאֶבֶן מַשְׂכִּית]. זאָגְט רש"י (מַשְׂכִּית לָשׁוֹן כִּסּוּי) מַשְׂכִּית אִיז דֶערְטַייטְשׁ בַּאדֶעקְט (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְשַׂכּוֹתִי כַפִּי) אִיךְ וועל בַּדֶעקִין מִיט מַיינֶע הֶענְט (שֶׁמְּכַסִּין הַקַּרְקַע בְּרִצְפַּת אֲבָנִים) זֵיי בַּדֶעקֶען דִיא עֶרְד מִיט אַפָּאדְלאָגֶע פוּן שְׁטֵיינֶער׃ [לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ]. זִיךְ צוּא בּוּקִין

דעת זקנים מבעלי התוספות

לכם אלילים ומה שייך זה לכאן אלא אומר אני שבא ליתן טעם על מה אנו נגאלין בלא קיום המצות שהרי מ"מ קיימו דבור לא יהיה לך אלהי' אחרים׃ (א) ואבן משכית. אבן שיש בו צורה ובנ"א מסתכלין בה ומשתחוים עליה ודומה שמשתחוה לצורה ומשכית ל' שכיה שהכל סכין ביופיה׃ (ב) את שבתותי תשמורו ומקדשי

שפתי חכמים

וי"ל אף שלא נזכר בקרא גילוי עריות רמז גם כן על ג"ע כיון שהזכיר עבודת אלילים כדאמר במדרש שני שדיך וכו' שהיו השני לוחות מכוונים דבור כנגד דבור לא תנאף כנגד לא יהיה לך דהיינו גילוי עריות. א"נ ע"ד שאמרו לא עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות והא דהזכיר שבת דהא כל המחלל שבת כאלו כפר

פירוש לתורת אלהים

איר זאָלְט צוּ אַייךְ נִיט מַאכֶן קֵיין אָפּ גֶעטֶער (עיין רש"י) וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה אוּנ אַבִּילְד אוּנ אַבְּשְׁטַאנְד מַקְרִיב צוּ זַיין אוֹיף דֶעם צוּ דִיא כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לֹא תָקִימוּ לָכֶם טאָרְט אִיר נִיט אוֹיף שְׁטֶעלֶען צוּ אַייךְ וְאֶבֶן מַשְׂכִּית אִיר זאָלְט נִיט מַאכֶען אַפָּאדְלִיגֶע פוּן שְׁטֵיינֶער לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כְּדֵי אִיר זאָלְט זִיךְ בּוּקֶן אוֹיף אִיר [עי' רש"י] כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אִיךְ הֵייס אַייךְ נִיט׃ (ב) אֶת שַׁבְּתֹתַי מַיינֶע שַׁבָּתִים זאָלְט

ליקוטי יקרים

האָט זִיךְ פַארְקוֹיפְט פַאר אַקְנֶעכְט צוּא אַגֶעצִין דִינֶער, הָאבֶּען מִיר מוֹרָא טאָמֶער וועט דֶר יוּד זִיךְ אָפְּלֶערְנֶען פוּן אִים צוּא זַיין וִויא ער אִיז, דְרִיבֶּער האָט הקב"ה גְבָּאטֶען מֶען זאָל אִים בַּאלְד אוּס לֵייזֶען פוּן גֶעצִין דִינֶער [עיין רש"י (א) לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים]׃ (ב) אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ. הקב"ה זאָגְט צוּא דִיא יוּדִין אִיר זאָלְט הִיטֶען מַיינֶע שַׁבָּתִים, ווייל אִיר וועט גְלוֹיבֶּען אַז אִיךְ האָבּ בַּאשַׁאפֶען דִיא וועלְט, דְרִיבֶּער וועט אִיר מוֹרָא האָבֶּען פַאר מַיין הֵיילִיגְקֵייט, וָוארוּם אַז אִיךְ האָבּ דִיא וועלְט בַּאשַׁאפֶען קֶען אִיךְ דאָךְ טאָהְן גוּטְס אוּנ אוֹיךְ שְׁלֶעכְטְס דְרִיבֶּער וועט אִיר פַאר מִיר מוֹרָא האָבֶּען, אִיךְ זאָל אַייךְ קֵיין שְׁלֶעכְטְס טאָהְן נאָר גוּטְס׃

מצות השם

(שמט) וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ וגו'. דאָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טאָר נִיט טוּעְן קֵיין גְהִירְטֶען שְׁטֵיין אִין דֶעם לַאנְד פוּן דִיא יוּדִין מֶען זאָל זִיךְ בּוּקִין צוּ אִים אֲפִילוּ ער האָט אִין זִינֶען אַז ער זאָל דִינֶען צוּ גאָט מִיט דֶעם טאָר ער נִיט אוּנ אַיין

שול

וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ פפפ

תְּמָרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃ פפפ

נ״ז פסוקים . חטי״ל . לחחוז״ה סימן :

בעל הטורים

הרי שכתב שמירה אחר השבת שמור את יום השבת הרי שמירה לפניו שצריך שמירה בין מלפניו בין מלאחריו והוא תוספת מחול על הקודש :

בית יהודא

ואיינבייגין) אויף די פאדלאגע (אפילו לשמים) אפי' ער מיינט זיך איינבייגין פר הקב"ה טאר מען אויך ניט (לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא) השתחואה מיינט מען זיך לייגען אויף די ערד אונ אויסציען די הענט מיט די פים (ואסרה תורה לעשות כן חוץ מן המקדש) אונ אויסער דעם בית המקדש האט די תורה געאסרת אזו צו טאהן: (ב) ואני ה'. איך בין נאמן לשלם שכר) איך בין בגלויבט צו צאהלין שכר צו די מענטשין וואס היטען מיין תורה אונ מצות :

רש"י

לשמים לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא ש ואסרה תורה לעשות כן חוץ ת מן המקדש : (ב) אני ה'. נאמן לשלם שכר : חסלת פרשת בהר

שפתי חכמים

בבריאת שמים וארץ . א"נ כגון שיקנה העבד למשכב זכור והיינו עריות : ש וא"ת מנ"ל לרש"י שהשתחואה בפישוט ידים ורגלים וים לומר דלעיל בפרשת וישב כתיב להשתחוות לך ארצה ש"מ דהשתחואה בפישוט ידים ורגלים היא : ת ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא אף במקדש אסור לעשות כן וי"ל דכתיב בקרא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה משמע בארצכם אסרה תורה אבל במקדש לא אסרה תורה : חסלת פרשת בהר

דעת זקנים מבעלי התוספות

תיראו . אתקש מקדש לשמירת שבת לו' לך מה שמירת שבת לעולם שנא' אות היא לעולם אף מורא מקדש לעולם שאף בחורבנו אסור ליכנס בו :

פירוש לתורת אלהים

איר היטען וּמִקְדָּשִׁי אונ פר מיין ביהמ"ק זאלט איר מורא האבען איר זאלט ניט אריין גיין אין ביהמ"ק בקלות ראש אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין בגלייבט צו צאלען שכר צו דעם וואס פאלגט מיך :

מצות השם

שול וואס עס איז דא איין ברוק פון שטיינער דארפען אום צוא בעטען בימ ראגוים אדער דיוואנים כדי מען זאל ניט מיינען אז מען בוקט זיך צוא שטיינער יוען מען פאלט כורעים אונ דיא מצוה גייט אן ביא זכרים אונ נקבות :

הפטרת בהר (בירמיה סימן לב)

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלֻּם דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קְנֵה לְךָ אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לִקְנוֹת׃ וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיְרֻשָּׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־לָךְ וָאֵדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא׃ וָאֶקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וָאֶשְׁקֲלָה־לּוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה

ליקוטי יוסף

הנה חנמאל בן שלם דודך וגו'. דר פסיקתא רבתי שרייבט דער נביא ירמיה האט גזאגט צוא הקב"ה פתיתני ה' ואפת, דוא האסט מיך אנגערעט אונ איך בין איבערגערעט גווארען, ווען האט הקב"ה איבערגערעט דעם נביא ירמיה? נאר ווען עס איז גקומען דיא צייט ירושלים זאל געשטערט ווערען האט הקב"ה גזאגט צום נביא ירמיה גיי אין דיא שטאט ענתות אונ קויף דיא פעלד פון דיין פעטער חנמאל, דאמאלס האט ירמיה גטראכט טאמער האט הקב"ה גזעהן אז יודען ווילן טאהן תשובה, אונ ירושלים וועט ניט חרב ווערען אונ יודען וועלען בלייבען וואהנען אין ארץ ישראל דריבער זאגט הקב"ה איך זאל קויפען אפעלד אין ענתות, וויא ירמיה איז ארוס געגאנגען פון ירושלים צוא גיין אין ענתות איז אראפ גקומען אמלאך פון הימעל אונ האט געשטעלט זיין פוס אויף דיא מאהער וואס ארום ירושלים אונ האט זיא צוברַאכען אונ ער האט גערופען דיא פיינד זיא זאלען אריינגיין אין ירושלים אונ זאלען זיא חרב מאכען ווארום דער בעל הבית (הקב"ה) איז ניטא אין ירושלים אונ איר זאלט אייך ניט לויבען אז איר האט איינגנומען ירושלים, ווארום איר הט איינגנומען איין איינגנומענע שטאט, געהרגתה מענטשען האט איר געהרגת, דיא שונאים האבן זיך גזעגט מראכען עצות וויא אזו זיא זאלען פארברענען

פירוש ע"ט

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הט ירמיהו הנביא גזאגט הָיָה עס איז גוועזן צו מיר די רייד פון גאט הִנֵּה דר זוהן פון שלום דודך דיין פעטער בָּא אֵלֶיךָ וועט קומען צוא דיר לֵאמֹר ער וועט דיר זאגן קְנֵה קויף מיין פעלד אֲשֶׁר וואס איז אין דר שטאט ענתות וואס אין דעם לאנד פון בנימין כִּי ווארום צו דיר איז דער דין פון אום לייזין ווען איך זאל פר קויפען אנאנדערען אונ מגל שעכן אז איך וויל דיר פאר קויפען לִקְנוֹת דארפסטו בוודאי קויפען אזו וועט דיר חנמאל זאגען זאגט ירמיהו וַיָּבֹא אונ עס איז אזו גוועזן עס איז גקומען צו מיר חנמאל מיין פעטערס זוהן כִּדְבַר יְיָ אזו וויא דיא רייד פון גאט אֶל חֲצַר צום חצר פון מַטָּרָה וַיֹּאמֶר אונ הט גזאגט צו מיר קְנֵה קויף ירמיהו אֶת שָׂדִי מיין פעלד וואס איז אין דער שטאט ענתות כִּי ווארום צו דיר איז דער דין פון יְרֻשָּׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה אונ צו דיר איז דם אום לייזונג אונ היינט קְנֵה לָךְ קויף דיר וָאֵדַע האב איך גוויסט אז עס איז דר ווילן פון גאט איך זאל קויפן דם פעלד וָאֶקְנֶה האב איך גקופט דם פעלד מֵאֵת פון חנמאל מיין פעטערס זוהן פון דער שטאט ענתות וָאֶשְׁקֲלָה אונ איך האב אים אפ גוואגען דעם זילבר שִׁבְעַת שְׁקָלִים זיבען שקלים אונ צעהן טאלער

שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה הַכָּסֶף׃ וָאֶכְתֹּב בַּסֵּפֶר וָאֶחְתֹּם וָאָעֵד עֵדִים וָאֶשְׁקֹל הַכֶּסֶף בְּמֹאזְנָיִם׃
וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הֶחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת־הַגָּלוּי׃ וָאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה
אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה
לְעֵינֵי כָּל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה׃ וָאֲצַוֶּה אֶת־בָּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר׃ כֹּה־
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת
הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים׃ כִּי כֹה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקָּנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת׃ וָאֶתְפַּלֵּל אֶל־
יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה לֵאמֹר׃ אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה ׀
אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־
דָּבָר׃ עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֺן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פְקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם
לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו׃ אֲשֶׁר־שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם

פירוש ע"ט

ואכתוב האב איך דאס קופונג געשריבען אין אספר ואחתום אונ האב גלאזט חתמנן ואעד עדים אונ האב מיר בצייגט עדים ואשקול אונ האב דם זילבר גוואגן מיט אוואג שאל ואקח אונ איך האב גנומן דעם שטר מכירה את החתום וועם ער איז גחתמית המצוה אזו ווי דר דין איז ואת הגלוי אונ ער הט גרופן די עדות צום בית דין אונ דאס ב"ד האט מקיים גיוועזן זייערע חתימות ואתן אונ איך האב גגעבן דעם שטר מכירה צו ברוך דר זון פון נריה דר זון פון מחסיה לעיני פר די אוגן פון מיין פעטר חנמאל ולעיני אונ פר די אוגן פון די עדות וועם זענען געחתמת געשריבן אין שטר מכירה לעיני אונ פר די אוגין פון אלע יהודים וואס זענען גיזעסן אין חצר המטרה ואצוה אונ איך האב גבאטן צו ברוך פר זייערע אוגן אונ האב אים אזו גזאגט כה אמר אזו הט גזאגט גאט וועם ער הערשט איבר אלע הערשאפט אלהי דר גאט פון די ישראל לקוח נעם די געשריבענע בריף את ספר אונ דעם שטר מכירה ואת החתום אונ דעם גחתמתן בריף ואת ספר אונ די פסקים פון דעם בית דין ונתתם אונ דו זאלסט זיי געבן אין אערדינע כלי למען פון וועגין יעמדו זיי זאלן קענען דארטן ליגען אלאנגע צייט אונ עס זאל ניט פר פולט ווערן כי כה אמר וואריום אזו הט גזאגט גאט וועם ער הערשט איבער אלע הערשאפט אלהי ישראל דר גאט פון דיא ישראל עוד יקנו מען וועט נאך קופען הייזר אונ פעלדר אונ וויין גערטנער בארץ אין דעם לאנד זאגט ירמיה ואתפלל האב איך גבעטן צו גאט אחרי נאך דעם אז איך האב גגעבן דעם שטר מכירה צו ברוך דער זוהן פון נריה אונ האב גזאגט אהה איך קלאג אדני דער האר יי' גאט הנה אתה עשית דו האסט בשאפן דעם הימל אונ די ערד בכוחך מיט דיין גרוסען כח ובזרועך הנטויה אונ מיט דיין אוס געשטרעקטן ארעם לא יפלא פון דיר איז ניט פאר הולן קיין זאך עשה דר וואס טוט חסד אונ צאלט שכר פון דעם צדיק צו זיינע קינדר ביז צוויי טויזנט דורות ומשלם אונ בצאלט די זינד פון די פעטער אל חיק צו די שוס פון זייערע קינדער אחריהם אז זיי גייען נאך זייערע פעטערס אין שלעכטן וועג האל הגדול דער גרוסר גאט הגבור אונ דר שטארקר גאט גדול העצה עס איז גרוס דיינע עצות ורב העליליה אונ זענען פיל דיינע ווערג אשר עיניך פקוחות וואס דיינע אוגן זענען אפען על כל דרכי בני אדם אויף אלע וועגען פון דיא מענטשען תתת לאיש כדרכיו צו געבען צוא איטליכען מענטשן אזו ווי זיינע וועגן וכפרי מעלליו אונ אזו וויא די פרוכט פון זיינע ווערג ער באצאלט איטליכען נאך זיינע מעשים אשר שמת דען דו האסט גיבאן אותות ומופתים צייכן אונ וואונדער אין מצרים עד היום

ליקוטי יוסף

דעם בית המקדש, דערווייל האבען זייא דערזעהן פיר מלאכים גייען אראפ פון הימעל אונ האלטען פיר פלאמען פייער זייא האבען גלייגט אין יעדער ווינקעל פון בית המקדש אפלאם פייער אונ מיט איין מאהל איז דער בית המקדש פארברענט גיווארען, דער נביא ירמיה איז געגאנגען צוריק פון ענתות צו ירושלים אין וועג האט ער אויפגעהובען זיינע אויגען אונ האט גזעהן עס גייט ארויף פון בית המקדש, האט ער געטראכט גוים האבען יודען גמאכט תשובה אונ זיי זענען מקריב קרבנות אונ רייכערען קטורת אין בית המקדש, אונ דאס איז דער רוך וואס איך זעה, ביז ער איז גקומען אויף די מויער פון ירושלים אונ ער הט גזעהן וויא דער בית המקדש איז פארברענט גווארען, האט ער געשריגען פתיתני ה' ואפת, הקב"ה דוא האסט מיך אנגערעט אונ איך בין איבערגערעט גווארען, דוא האסט מיר גהייסען ארוס גיין פון ירושלים אין ענתות, אונ איך האב אזו געטאהן, דער ווייל איז דער בית המקדש פארברענט גווארען, ווארום אזו לאנג וויא ירמיה וואלט גוועזן אין ירושלים וואלט זיין זכות בעשיצט דער בית המקדש זאל ניט פארברענט ווערען, ירמיה האט גזאגט פאר הקב"ה וואס האב איך אזו פיל געזינדיגט וואס נאר אין מיין צייט איז דער בית המקדש חרב גווארען מיין הארץ קען ניט רוהען אונ שטיל זיין וועגען דעם גרוסען אומגליק פון דיא יודען ביז דוא וועסט צוריק אויפבאהען דעם בית המקדש אונ דו וועסט די יודען צוריק פארזאמלן אין ירושלים׃

הזה ובישראל ובאדם ותעשה־לך שם כיום הזה: ותצא את־עמך את־ישראל מארץ
מצרים באתות ובמופתים וביד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: ותתן להם את־
הארץ הזאת אשר־נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש: ויבאו וירשו אתה
ולא־שמעו בקולך ובתורתך° לא־הלכו את כל־אשר צויתה להם לעשות לא עשו ותקרא
אתם את כל־הרעה הזאת: הנה הסללות באו העיר ללכדה והעיר נתנה ביד הכשדים
הנלחמים עליה מפני החרב והרעב והדבר ואשר דברת היה והנך ראה: ואתה אמרת
אלי אדני יהוה קנה־לך השדה בכסף והעד עדים והעיר נתנה ביד הכשדים: ויהי
דבר־יהוה אל־ירמיהו לאמר: הנה אני יהוה אלהי כל־בשר הממני יפלא כל־דבר:

°ובתרותך כתיב

פירוש ע״ט

הזה ביז דעם טאג ובישראל אונ אין די ישראל האסטו גטאן וואונדער ובאדם אונ אין אנדערע מענטשן ותעשה לך שם אונ דו האסט דיר גימאכט אשם אזו וויא היינטיגן טאג ותוצא אונ דו האסט אוס גצוגען דיין פאלק ישראל פון דעם לאנד מצרים באותות מיט צייכין אונ מיט וואונדער וביד חזקה מיט שטארקע מאכט אונ מיט אוס גשטרעקטן ארום ובמורא גדול אונ דורך גרוס פארכט ותתן אונ דו האסט גגעבען צו זיי דיא לאנד וואס דו האסט גשווארן צו זייערע עלטערן לתת צו געבן זיי אלאנד וואס עס רינט מילך פון דיא בהמות אונ שאף אונ עס רינט האניק פון די טייטלן ויבואו אונ זיי זענען גקומן אין דעם לאנד אונ האבן אים גירשינת ולא שמעו בקולך אונ זיי האבן ניט גהערט דיין קול ובתורתך אונ אין דיין תורה זענען זיי ניט גגאנגן את כל וואס דו האסט גבאטן זיי צו טאן לא עשו האבן זיי ניט גטאן ותקרא אותם אונ דו האסט זיי גמאכט טרעפן את גאר דם שלעכטם הנה הסוללות די וואלן מאבר זענען גקומן אין דער שטאט ירושלים ללכדה צו בצווינגן זיא והעיר נתנה אונ דיא שטאט איז גלייך ווי זיא איז גגעבן גוואהרן אין די הענד פון די כשדים וואס זייא האלטן מלחמה אויף איר מפני החרב פון דר שווערד פון דעם שונא אונ הונגר אונ מארד וואס עס איז אין שטאט ואשר דברת אונ וואס דו גאט האסט גרעט היה איז שון גוואהרען והנך רואה אונ דו זעהסט דאך אלץ ואתה אונ דו האסט מיר גזאגט יי׳ גאט דער האר קנה לך קויף דיר דאס פעלד פאר געלד והעד עדים אונ באצייג עדות והעיר נתנה אונ דיא שטאט איז דאך שון גלייך וויא גגעבען גיווארען אין דיא הענט פון דיא כשדים אויף וואס טוג מיר דאס פעלד ויהי אונ עס איז גוועזן דיא נבואה פון גאט צו ירמיהו לאמר אזו צו זאגען הנה אני יי׳ איך בין אגאט אלהי דער גאט פון אלע באשעפעניש הממני איז דען פון מיר פאר הולען איין זאך בוודאי ווייס איך אז דיא כשדים וועלען חרוב מאכען דאס לאנד נאר עס וועט אבער זיין ווידער אצייט וואס דיא ישראל וועלען זיך צוריק אום קערען אין ארץ ישראל דאמאהלם וועט מען ווידער קויפען פעלדער אין ארץ ישראל אזו וויא ווייטער וועט שטיין:

מנין המצות בפ׳ בחקותי יש בה י״ב מצות ז׳ עשין וה׳ לאוין:

[שנ] (עשה קלו) לדון בדין ערכי אדם שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי שצריך שיתן לכהן כפי ערך השנים לזכר ולנקבה כמו שבא בכתוב ולפי ענין המעריך שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה׳ וגו׳:

[שנא] (לאו רטו) שלא להמיר הקדשים שהקדיש למזבח בבהמות אחרות שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו׳:

[שנב] (עשה קלז) להיות תמורת הקרבן קדוש כקרבן עצמו שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש:

[שנג] (עשה קלח) לדון בדין ערכי בהמה שהקדישה ונפל בה מום הרי זו נערכת ונפדית ע״פ כהן שנאמר והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך וגו׳:

[שנד] (עשה קלט) לדון בערכי בתים שהקדישום הבעלים ורוצים לפדותם מיד ההקדש שצריך להעריכם הכהן ונותן לו כפי הערך שיאמר ועוד חומש נוסף על מה שהעריך שנאמר ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה׳ והעריכו וגו׳:

[שנה] (עשה קמ) לדון בדין ערכי שדות שהקדישום הבעלים ורוצים לפדותם צריך שיתן כערך הקצוב בפרשה שנאמר ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה׳ והיה ערכך לפי זרעו:

[שנו] (לאו רטז) שלא לשנות הקרבנות דהיינו שלא יעשה הבכור עולה ולא שלמים אשם או האשם חטאת שנאמר אך בכור אשר יבוכר לה׳ בבהמה לא יקדיש איש אותו:

[שנז] (עשה קמא) לדון בדיני חרמים אם הם לה׳ או לבדק הבית או סתמם לכהן עם פרטי דיניהם שנאמר אך כל חרם אשר יחרים איש לה׳ וגו׳:

[שנח] (לאו ריז) שלא ימכרו שדות וקרקעות ומטלטלין שהחרימו אותן הבעלים אלא ינתנו לכהנים שבאותו משמר שנא׳ לא ימכר:

[שנט] (לאו ריח) שלא יגאלו שדות וקרקעות ומטלטלין המוחרמים שאין להם פדיון אלא נתנים לכהנים שנא׳ ולא יגאל כל חרם:

[שס] (עשה קמב) לעשר כל הבהמות הטהורות שהם בקר וצאן ועזים הנולדים בעדרינו בכל שנה ושנה ולהביא המעשר לירושלים ולאוכלו שם אחר הקרבת החלב והדם במזבח שנא׳ וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי׳ קדש לה׳:

[שסא] (לאו ריט) שלא ימכור מעשר בהמה בשום צד אלא יאכלוהו בעליו או מי שירצו עב״פ בירושלים שנאמר לא יגאל:

ג אִם בִּקְיָמַי תְּהָכוּן וְיָת פִּקּוּדַי תִּטְּרוּן

תו״א אם בחקתי תלכו קידושין פא בתרא מה ע״ז ה :

ג אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם׃

בעל הטורים

(ג) אם בחקתי (תלכו). בגי׳ עמלים בדברי תורה. סמך אם בחקותי לשבת וע״א לומר שבקולים הם ככל המלות והחוקים. ועוד סמך שבת לונתתי גשמיכם בעתם דהיינו בלילי שבתות: אם בחקותי תלכו. ר״ת אבת שתלכו בדרכי אבות. בחקותי תלכו. היא היראה וכתיב יראת ה׳ היא אולרו אם תמלאו את אולרותי אמלא אולרותיכם יפתח ה׳ לך את אולרו: ועשיתם אתם. אותיות אמת. א״נ שתתעסקו בתורה דכתיב בה עשיה שכל טוב לכל עושיהם. י׳ פסוקים מאם בחקותי (ר״ל מן ונתתי) עד ואולך אתכם קוממיות כנגד עשרה ברכות שבויתן לך וכנגד

רש״י

(ג) אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המלות כשהוא אומר ואת מלותי תשמרו א הרי קיום המלות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים ב בתורה: ואת מצותי תשמרו. הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ג ולקיים כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם

בית יהודא

(ג) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ. הקב״ה זָאגְט אוּב אִיר וֶועט גֵיין אִין מַיינֶע חֻקִּים, זָאגְט רש״י (יָכוֹל זֶה קִיּוּם הַמִּצְוֹת) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען הקב״ה זָאגְט אוּיב יוּדִין וֶועלִין טָאהְן מַיינֶע מִצְוֹת (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ) אַז בַּאלְד נָאכְדֶעם זָאגְט הקב״ה אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא טָאהְן (הֲרֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת אָמוּר) הָט דָאךְ הקב״ה שׁוֹן גֶעזָאגְט מֶען זָאל טָאהְן דִי מִצְוֹת (הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ) וָוס דֶען הָאט הקב״ה גִימֵיינְט אוּיב אִיר וֶועט גֵיין אִין מַיינֶע חֻקִּים (שֶׁתִּהְיוּ עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערִין צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה: וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ. זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (הֱווּ עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה עַל מְנָת לִשְׁמוֹר וּלְקַיֵּים) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערִין צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט הִיטֶען צוּ טָאהְן וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּלְמַדְתֶּם אוֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם) אִיר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) אם בחקותי וכו׳ ורדפו מכם חמשה וכו׳. תימה שהרי חשבון זה אינו דחמשה למאה הוי אחד שרודף עשרים ומאה לרבבה הוא שאחד רודף מאה. וי״ל דתפלת צבור עדיפא. אי נמי ה״ק ומאה מכם כלומר מאה מנינים של חמשה רבבה ירדופו דה״נ אחד לעשרים ומיהו אותו חשבון דפרשת האזינו דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה הוי אחד רודף חמשת אלפים ועוד קשיא מהתם דהא אמרינן מדה טובה מרובה ממדת הפורענות ולכאורה התם ר״ל אחד מן האומות ירדוף אלף מישראל ושנים רבבה והכא גבי טובה לא קאמר אלא אחד מישראל ירדוף עשרים. ונ״ל דהתם נמי ר״ל שהרודפים ישראל והנרדפים עכו״ם ולעיל קאי לו חכמו ישכילו זאת האומות ישכילו זאת יבינו לאחריתם איך היה שרודף אחד מישראל אלף עכו״ם דהיינו שמשון שהרג אלף פלשתים כדכתיב בלחי החמור הכיתי אלף איש. ושנים יניסו רבבה זה יהונתן ונערו אם לא כי צורם מכרם לאומות ביד אלו וה׳ הסגירם וא״כ היה להם להבין שה׳ פעל כל זאת. א״נ הכא רודפים והורגים קאמר כדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב אבל התם יניסו כתיב אבל לא הורגין:

שפתי חכמים

א ה״ג כשהוא אומר ועשיתם אותם הרי קיום המלות אמור וכו׳ וא״כ פירוש ואם בחקותי תלכו בעמלים סתם ואת מלותי תשמרו בעמלים על מנת לשמור ולקיים: ב מדכתיב תלכו ולא כתיב תלמדו אלא ללמדך שתלכו אחר מדרש חכמים: ג רלונו בזה דהא אחרי כן כתיב ונתתי גשמיכם וגו׳. והוא משמע שיתעסקו בתורה ע״מ שיקבלו שכר והלא אמרו רז״ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע״מ לקבל פרס ל״פ ע״מ לקיים כו׳ כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם

פירוש לתורת אלהים

(ג) אם בְּחֻקּוֹתַי תֵּלֵכוּ אוּב אִיר וֶועט גֵיין אִין מַיין גֶעזֶעץ אִיר וֶועט לֶערְנֶען מַיין תּוֹרָה וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אוּנ אִיר וֶועט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וַעֲשִׂיתֶם

ליקוטים על התורה

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו׳. צוּא פַארְשְׁטֵיין דִיא צְווֵיי וֶוערְטֶער „בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ״, וֶועלֶען מִיר זֶעהְן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעזָאגְט אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא ה׳ הַהוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו, וואהל צוּא דִיא אַלֶע מֶענְטְשֶׁען וָואס הָאבֶען מוֹרָא פַאר הקב״ה, וֶוען עֶר גֵייט אִין זַיינֶע וֶועגֶען, אֲפִילוּ וֶוען עֶר גֵייט הַאנְדְלֶען אָדֶער עֶסֶען, וֶוען עֶר גֵייט אִין זַיינֶע וֶועגֶען, טְרִינְקֶען, שְׁלָאפֶען, אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשְׁלִיכֶע זַאכֶען, דַאמָאלְס הָאט עֶר אוֹיךְ מוֹרָא פַאר הקב״ה, דְהַיְינוּ עֶר זֶעהְט זַיין הַאנְדִיל זָאל זַיין וִויא דִי תּוֹרָה הָאט גֶבָאטֶען עֶרְלִיךְ אָן פַאלְשְׁקַייט, זַיין עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען זָאל זַיין כָּשֵׁר אוּנ מִיט בְּרָכוֹת וִויא הקב״ה הָאט גֶעבָּאטֶען אוּנ אַזוֹי זֶענֶען זַיינֶע אַלֶע זַאכֶען, יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל, אוּנ זַיינֶע אַרְבֶּעט מִיט דִיא הֶענְט אִיז נָאר עֶר זָאל הָאבֶען

משלי יהודא

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו׳. דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט הַסֵּפֶר וְהַמַּקֵּל נִתְּנוּ כְּרוּכִים מִן הַשָּׁמַיִם, דֶער בְּרוֹיט אוּנ דֶער שְׁטֶעקִין זֶענֶען גִיגֶעבִין גִיוָוארֶען אַיינְגֶעווִיקוֹלְט פוּן הִימֶעל, הקב״ה הָאט גִיזָאגְט צוּא דִיא יוּדִין אוּיב אִיר וֶועט הִיטֶען דִי תּוֹרָה אִיז דָא פַאר אַייךְ אַבְּרוֹיט צוּם עֶסִין, אוּנ אוּב אִיר וֶועט נִיט הִיטֶען דִיא תּוֹרָה אִיז דָא אַשְׁטֶעקִין וָוס וֶועט אַייךְ שְׁלָאגִין, וָוס מֵיינְט מֶען דֶער בְּרוֹיט אוּנ דֶער שְׁטֶעקִין זֶענֶען אַיינְגֶעווִיקוֹלְט, נָאר לְמָשָׁל אַגְבִיר הָאט גֶעווֹאהְנְט אִין אַדָארְף וָואס דִי פָּאטְשְׁטָאוֶוע וֶועג אִיז גֶעגַאנְגֶען דוּרךְ דֶעם דָארְף, אוּנ ווַייל אִין דֶעם דָארְף פְלֶעגִין רוּהֶען פוּן וֶועג פִיל רַייזֶענְדֶער רַייכֶע אוּנ אָרֶעמֶע, דֶרִיבֶּר הָט דֶער גְבִיר גְמַאכְט אִין זַיין שְׁטוּבּ אַגְרוֹיסֶע רֶעסְטָארַצְיֶע, רַייכֶע פְלֶעגִין בְּצָאהְלִין פַאר עֶסִין טְרִינְקֶען גֶעכְטִיגֶען, אוּנ אָרֶעמֶע הָט מֶען גֶגֶעבִּין עֶסִין אוּמְזִיסְט, אַמָאהל אִיז גֶעקוּמֶען אַאָרֶעם מַאן אוּנ הָאט זִיךְ גֶעבֵּייזֶערְט אוֹיף דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אוּנ זָאגְט צוּ אִים אַיֶיער עֶסִין הָאט מִיךְ קְרַאנְק גֶעמַאכְט, הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֶעזָאגְט צוּם אָרֶעם מַאן דָא זִיצֶן פִיל מֶענְטְשִׁין אוּנ עֶסִין זָאלִין זֵיי זָאגִין אוּיב מַיין עֶסִין הָט וֶועמִין קְרַאנְק גֶעמַאכְט, נָאר אִיךְ וֶועל דִיר זָאגִין אִין מַיין עֶסִין אִיז אַיינְגֶעווִיקוֹלְט גֶעזוּנְד אוּנ סַם, אוּיב אַגֶעזוּנְטֶער מֶענְטְשׁ עֶסְט

מיין

הערה (ג) אם בחקתי תלכו. זאגט רש״י מען מיינט שתהיו עמלים בתורה, איר זאלט אייך מאטערין צו לערנען תורה, פון וואנען נעמט רש״י דעם מיינונג צו זאגין אם בחקתי תלכו זאל מען מייגען צו לערנען תורה, נאר די גמרא זאגט שכר מצות בהאי עלמא ליכא, אויף די וועלט צאהלט ניט הקב״ה שכר פאר מצות, פאר וואס צאהלט ניט הקב״ה שכר פאר מצות אויף די וועלט, ווייל די גמרא זאגט עבירה מכבה מצוה, עבירות פארלעשין די מצות, אז איינער האט געטאהן מצות נאכדעם האט ער גיטאהן עבירות, ווערין די מצות גאר ניט גערעכנט, ווי דער נביא יחזקאל האט געזאגט ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול, אז דער צדיק האט זיך צוריק געקערט פון זיין פרומקייט אונ האט געזינדיגט, כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה לו, אלע מצות וואס ער האט געטאהן וועט מען ניט גדיינקען, איז דאך אקשיא דא שטייט דאך אין דיא תורה אז מען גיט שכר פאר מצות, דריבער זאגט רש״י אם בחקתי תלכו מיינט מען איר וועט לערנען תורה, ואין עבירה מכבה תורה, אעבירה פארלעשט ניט תורה, אז מען לערנט תורה אפילו מען זינדיגט פון דעסטוועגין בצאהלט הקב״ה שכר פאר די תורה וואס מען האט געלערנט. נאר צו וויסען פאר וואס שטייט ניט אין די תורה שכר פון עולם הבא, ווייל דאס קען מען ניט געבין צו פארשטיין דעם מענטשין ווען ער לעבט, אזוי ווי מען קען ניט געבין צו פארשטיין די קאלערין, רויט גרין בלאה געל צו דעם מענטש וואס איז געבארין בלינד אזוי קען מען ניט געבין פארשטיין דעם מענטש וואס לעבט דעם פארגעניגען פון עולם הבא:

ד וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה
הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ:
ה וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר
יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם
לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם:

וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן: ד וְאֶתֵּן
מִטְרְכוֹן בְּעִדָּנְהוֹן וְתִתֵּן
אַרְעָא עֲלַלְתַּהּ וְאִילַן
חַקְלָא יִתֵּן אִבֵּהּ: ה וְיַעֲרַע
לְכוֹן דִּיָשָׁא יָת קִטָפָא
וְקִטָפָא יַעֲרַע לְאַפּוֹקֵי בַר
זַרְעָא וְתֵיכְלוּן לַחְמְכוֹן
לְמִשְׂבַּע וְתִיתְבוּן לְרָחְצָן
תר"א ונתתי גשמיכם בעתם תענית כב:

בעל הטורים

עשרת הדברות: (ה) לשובע. ד' במסורה הכא ואידך בפרשת בהר ואידך בשכתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע ואידך לדה שלח להם לשובע בכולן מזכיר שובע על הלחם או על הפירות בשביל שהוא כתוב על מקום ישוב אבל כשהיו במדבר אמר לידה שלח להם לשובע שהולך

בית יהודא

זאָלט זייא לערנען אונ איר זאָלט זייא היטען צו טאָהן: (ד) בְּעִתָּם. אין זייער צייט (בְּשָׁעָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לָצֵאת) עס וועט רעגענען אין די צייט ווען מענטשין גייען ניט ארויס פון שטוב (כְּגוֹן בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת) דהיינו אין די נעכט פון שבת: וְעֵץ הַשָּׂדֶה. דער בוים פון פעלד (הֵן אִילָנֵי סְרָק) דם מיינט מען ליידיגע בוימער וואס ביז איצט האט אויף זיי ניט געוואקסין פרוכטין, אז איר וועט לערנען תורה וועט אויף זיי וואקסין פרוכטין: (ה) וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת בָּצִיר. דאס דרעשונג פון די תבואה וועט געדארין ביז מען וועט דארפין שניידין די וויינטרויבין (שֶׁיְּהֵא הַדַּיִשׁ מְרוּבֶּה) דם דרעשונג וועט זיין פיל (וְאַתֶּם עֲסוּקִים בּוֹ עַד הַבָּצִיר) אונ איר וועט זיין בעשעפטיגט מיט דעם דרעשין ביז צו די צייט וואס מען וועט דארפין שניידין די וויינטרויבין (וּבְבָצִיר תִּתְעַסְּקוּ) אונ מיט דעם שניידין די וויינטרויבין וועט איר זיין בעשעפטיגט (עַד שְׁעַת הַזֶּרַע) ביז די צייט צוא פארזייען נייע תבואה: וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂוֹבַע. איר וועט עסין אייער ברויט צום זאט זיין (אוֹכֵל קִמְעָא) ער וועט עסין אביסעל (וְהוּא מִתְבָּרֵךְ בְּמֵעָיו) אונ דם עסין וועט געבענטשט ווערין אין זיינע

רש"י

ושמרתם לעשותם: (ד) בעתם. (ת"כ. תענית כב) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת ד כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי ה שבתות: ועץ השדה. (ת"כ) הן אילני סרק ו ועתידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ז ובבציר תעסקו עד שעת הזרע: ואכלתם לחמכם לשבע. (ת"כ) אוכל קמעא ח והוא מתברך במעיו:

שפתי חכמים

ממשמע שישמרו בלב בעת שעמלים בה לעשות כל האמור בה: ד וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא בעתם פירוש בעת שצריכים אתם לגשמים. וי"ל מדכתיב גשמיכם ולא כתיב גשם אלא גשמיכם משמע גשם שלכם ר"ל בעת שצריכין לו וא"כ בעתם ל"ל אלא בא ללמדך בשעה שאין וכו': ה כדאמרינן בע"פ דף קי"ב משום דבעתם קאי אלעיל דכתיב בסוף פרשת בהר את שבתותי תשמרו ודרשינן סמיכות עיין לקמן בפרשת עקב עוד ע"ז: ו מדכתיב ועץ השדה דהוא מיותר אלא השדה משמע אילנות שגדלין בשדה שאין דרכן לעשות פרי דהיינו אילן סרק: ז פי' דק"ל דאין זה מכלל ברכה אם יתעכב הדיש עד סמוך לבציר וע"ז פירש וכו': ח מדכתיב בתחלה והשיג לכם דיש וגו' משמע שיהא להם תבואה מרובה

ליקוטים על התורה

עסען ניט צום רייך ווערען, אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ, וועסטו זיין גליקליך אויף דיא וועלט אונ עס וועט דיר זיין גוט צוא עולם הבא. אזוי זאגט דא דיא תורה אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אוב איר וועט גיין אפילו צוא אייערע זאכען מיט מיינע חקים, איר וועט אייביג טראכטען אז אלץ וואס איר טוהט זאל זיין וויא הקב"ה האט גבאטען, סיי דיא מצות וואס זענען חקים וואס איר ווייסט ניט פאר וואס הקב"ה האט זיי גבאטען אונ סיי די מצות וואס איר ווייסט פאר וואס הקב"ה האט זייא גבאטען, וועט איר זייא היטען שטענדיג צוא טאהן, וועל איך געבען אייער רעגען אין דיא צייט אונ איהר וועט האבען פרנסה אונ איר וועט זיין גליקליך אין אייער לאנד. נאך אפשר קענען מיר זאגען דוד המלך האט גבעטען בייא הקב"ה אַחֲלַי יִכֹּנוּ דְרָכַי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ, איך בעט דיך מיינע וועגען זאלען זיין אנגעבריים צוא היטען דיינע חקים, אָז לֹא אֵבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל כָּל מִצְוֹתֶיךָ, דאמאלס וועל איך מיך ניט שעמען אז איך וועל קוקען אויף דיינע אלע מצות, דער מיינונג פון דוד איז גוועזען, ווייל חקים האבען ניט אטעם פאר וואס הקב"ה האט אזוי גבאטען, דריבער דער מענטש וואס טוהט דיא חקים קען ער ניט האבען

פירוש לתורת אלהים

אותם אונ איר וועט זייא טאָן: (ד) וְנָתַתִּי וועל איך געבען גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם אייער רעגען אין זייער צייט [ע' רש"י] וְנָתְנָה די ערד וועט געבען איר פרוכט וְעֵץ הַשָּׂדֶה אפילו די ליידיגע ביימר וואס וואקסען אין פעלד יִתֵּן פִּרְיוֹ וועט אויף זייא וואקסען פירות: (ה) וְהִשִּׂיג אונ עס וועט גרייכען צו אייך דם דרעשען אֶת בָּצִיר דעם שניט [ע' רש"י] וּבָצִיר אונ דר שניט פון דר נייער תבואה יַשִּׂיג וועט גרייכען ביז מען וועט בדארפען זייען וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂוֹבַע

משלי יהודא

מיין עסין ווערט ער געזינטער אויב אקראנקער מענטש עסט מיין עסין ווערט ער קראנקער, אז אגעזונטער מענטש עסט אפעטע שטיק פלייש ווערט ער געזינטער אז אקראנקער עסט אפעטע שטיק פלייש ווערט ער קראנקער, אין דיא זעלביגע שטיק פלייש איז איינגעוויקעלט געזונד אונ קראנקייט, דאס זעלביגע איז בייא די תורה ווי די גמרא זאגט למיימינים בה סמא דחיי, אויב אצדיק לערונט תורה גיט אים די תורה לעבין אויף עולם הזה אונ עולם הבא, ולמשמאילים בה סמא דמותא, אז ארשע לערונט תורה איז די תורה פאר אים סם המות, דער וואס לערונט תורה אונ איז ארשע ווערט ער נאך מער געשטראפט, דאס זאגט דער מדרש דער ברויט אונ דר שטעקין זענען געגעבן געווארן פון הימעל איינגעוויקעלט, זיי זענען איינגעוויקעלט אין דיא תורה, דעם צדיק גיט די תורה ברויט, ווי עס שטייט אין פסוק אם בחקתי תלכו וגו', דעם רשע שלאגט די תורה וויא מיט אשטעקין ווי עס שטייט אין פסוק ואם בחקתי תמאסו וגו':

בְּאַרְעֲכוֹן: ו וְאֶתֵּן שְׁלָמָא
בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלֵית
דְּמָנִיד וַאֲבַטֵּל חֵיוְתָא
בִּשְׁתָּא מִן אַרְעָא
וּדְקָטְלִין בְּחַרְבָּא לָא
יְעִדּוּן בְּאַרְעֲכוֹן:
ז וְתִרְדְּפוּן יָת בַּעֲלֵי
דְבָבֵיכוֹן וְיִפְּלוּן קֳדָמֵיכוֹן
לְחַרְבָּא: ח וְיִרְדְּפוּן מִנְּכוֹן
חַמְשָׁא מְאָה וּמְאָה מִנְּכוֹן

שני ו וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם
וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה
מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר
בְּאַרְצְכֶם: ז וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם
וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב: ח וְרָדְפוּ
מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם

תו"א ונתתי שלום בארץ שם: וחרב לא תעבר שם:

בעל הטורים

ליתן כל לידתם לשובע: לשובע. בגי' אפילו אוכל קימעא: (ו) שלום. אותיות לשמו ששמו שלום: והשבתי חיה רעה. בגי' אלו ד' מלכיות בבל מדי יון אדום: (ח) ורדפו מכם חמשה. בגי' חלשים שבכם: רבבה. ד'. אחותנו את היי לאלפי רבבה. רבבה כצמח השדה. ושנים יניסו רבבה. רבבה

רש"י

(ו) ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול ט כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלום ובורא י את הכל: וחרב לא תעבר בארצכם. (ת"כ) א"צ לומר שלא יבאו למלחמה אלא אפי' לעבור כ דרך ארצכם ממדינה למדינה: (ז) לפניכם לחרב. (ת"כ) איש בחרב ל רעהו: (ח) ורדפו מכם. (ת"כ) מן החלשים שבכם מ ולא מן הגבורים שבכם: חמשה מאה ומאה רבבה.

בית יהודא

געדערעם: (ו) [וְנָתַתִּי שָׁלוֹם]. איך וועל געבין פרידען (שֶׁמָּא תֹאמְרוּ) טאמער וועט איר זאגין (הֲרֵי מַאֲכָל וַהֲרֵי מִשְׁתֶּה) עס וועט זיין צום עסין,עס וועט זיין צום טרינקען (אִם אֵין שָׁלוֹם אֵין כְּלוּם) אוב עס וועט ניט זיין פרידען איז אלץ גלייך ווי גאר ניט (תַּלְמוּד לוֹמַר אַחַר כָּל זֹאת) נאך די אלע ברכות זאגט דער פסוק (וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ) איך וועל געבין פרידען אין דעם לאנד (מִכָּאן) פון דאנען לערנען מיר *) (שֶׁהַשָּׁלוֹם שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל) די ברכה פון פרידען אליין איז גלייך געוואגין געגין אלע ברכות (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אונ אזוי האט דער נביא ישעיה גזאגט (עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל) הקב"ה טוהט שלום ופרידען] אונ ער באשאפט אלץ, רעכונט דער נביא שלום בזונדער אונ אלע באשאפונג בזונדער, ווייל שלום אליין איז ווערט אזו פיל ווי אלע בעשאפונג: [וְחֶרֶב לֹא תַעֲבוֹר בְּאַרְצְכֶם]. אונ אשווערד וועט ניט גיין דורך אייער לאנד, זאגט רש"י (אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַמִּלְחָמָה) דער פסוק דארף ניט זאגין אז מען וועט ניט קומען צוא אמלחמה אוף יודין ווארום דאס ווייסין מיר דאך פון ונתתי שלום] (אֶלָּא אֲפִילוּ לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ אַרְצְכֶם מִמְּדִינָה לַמְּדִינָה) נאר אפילו גיין דורך אייער לאנד פון איין מדינה אין דיא אנדערע מדינה וועט מען אוך ניט: (ז) [לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב]. וְנָפְלוּ מיינט מען זיי וועלין אליין פאלין דורך זייער אייגענם שווערד, זאגט רש"י (אִישׁ בְּחֶרֶב רֵעֵהוּ) הקב"ה וועט זייא פארטומלען אונ איינר וועט הרגינן דעם אנדערן מיט דעם שווערד: (ח) [וְרָדְפוּ מִכֶּם]. זאגט רש"י (מִן הַחַלָּשִׁים שֶׁבָּכֶם) די שוואכע פון אייך וועלין פינף יאגין הונדערט אונ הונדערט וועלין יאגין צעהן טויזענד (וְלֹא מִן הַגִּבּוֹרִים שֶׁבָּכֶם) אבער ניט פון דיא שטארקע, דיא שטארקע פון אייך וועלין יאגין נאך מעהר: [וַחֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רְבָבָה]. פינף פון אייך וועלין יאגין

שפתי חכמים

א"כ ל"ל למכתב ואכלתם פשיטא שיאכלו לשובע כיון שיש להם הרבה תבואה אלא רבותא קמ"ל אפילו אם אוכל קמעא כו': ט מדכתיב לעיל מיניה ונתנה הארץ יבולה וגו' שמדבר בענין תבואה ואחר ונתתי שלום כתיב ג"כ ואכלתם ישן נושן וגו' שמדבר בתבואה ונתתי שלום כתיב באמצע ולמה כתיב באמצע אלא שסקול כנגד הכל: י ואע"פ שאין במקרא כן אלא כתיב עושה שלום ובורא רע אך שינה משום ליסנא מעליא כדאמר בברכות: כ דק"ל דהל"ל וחרב לא תבא בארצכם ועוד הא כתיב וישבתם לבטח ונתתי שלום אלא אין צ"ל שלא תבא חרב למלחמה אלא אפילו כו': ל מדלא כתיב והפלתים לפניכם בחרב או והכיתם אותם בחרב מיבעי לומר אלא שיפלו איש בחרב רעהו רא"ס. א"נ כי דרך הבורחים כשמכים אותם בחרב מכים אותם מאחוריהם והם נופלים על פניהם וא"כ למה כתיב לחרב אלא לחרב רעהו: מ מדלא כתיב ורדפו ה'

פירוש לתורת אלהים

אונ איר וועט עסן אייער ברוט צו זעטיקייט [ע' רש"י] וִישַׁבְתֶּם אונ איר וועט זיצען זיכער אין אייער לאנד: (ו) וְנָתַתִּי אונ איך וועל געבען שָׁלוֹם בָּאָרֶץ פריד אין דעם לאנד וּשְׁכַבְתֶּם אונ איר וועט רוען וְאֵין מַחֲרִיד אונ עם וועט אייך קיינר דער שרעקין וְהִשְׁבַּתִּי אונ איך וועל פאר שטערין אשלעכטע חַיָּה פון דעם לאנד וְחֶרֶב אונ אשווערד וועט ניט איבר פארן אין אייער לאנד: (ז) וּרְדַפְתֶּם אונ איר וועט יאגן אייערע פיינד וְנָפְלוּ אונ זייא וועלען פאלען פאר אייך לֶחָרֶב צום שווערד [עיין רש"י]: (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה פינף פון אייך וועלען יאגען הונדרט פון אייערע פיינד וּמֵאָה

ליקוטים על התורה

איין אנדער מיינונג נאר ער טוהט דיא חקים ווייל הקב"ה האט אזו גבאטען, דורך דעם ווערט דער מענטש געוואהנט צוא טאהן אפילו מצות אוך נאר ווייל הקב"ה האט גבאטען אונ ניט ווייל עס געפעלט אים דער טעם פון דיא מצוה, דאס האט דוד המלך גזאגט אז איך וועל זיין גוואהנט צוא טאהן חקים וועל איך מיך ניט שעמען צו טאהן מצות, ווייל איך וועל דיא מצות אוך טאהן נאר פון דיינעט וועגען ווייל דו האסט אזו גבאטען, דריבער זאגט דיא תורה אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אוב איר וועט זיין גוואהנט צוא גיין אין מיינע חקים, וועט זיין דער סוף וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, איר וועט היטן מיינע אלע מצות אונ איר וועט זיי טאהן:

*) הערה ווייל דער אנהייב פון די ברכות איז מיט דעם ווארט ונתתי. ביז בארצכם, נאכדעם הייבט מען אן נאך אמאהל מיט דעם ווארט ונתתי, זעהן מיר ביז בארצכם איז איין טייל ברכות, אונ פון ונתתי שלום ביז ונתתי משכני איז די צווייטע טייל ברכות, אונ כון ונתתי משכני ביז קוממיות איז די דריטע טייל ברכות, דיערשטע טייל ברכות, איז וועגין עסין אונ טרינקען, די אנדערע טייל ברכות איז וועגין שלום, די דריטע טייל ברכות איז וועגין די נשמה, אונ ווייל די תורה האט געשריבען אלע ברכות בזונדהער, אונ די ברכה פון שלום בזונדער וויסין מיר אז די ברכה פון שלום אליין איז ווערט אזוי פיל ווי פריערדיגע אלע ברכות:

רְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב: ט וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם: שלישי

לְרִבּוֹתָא יְעָרְקוּן וְיִפְּלוּן בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן קֳדָמֵיכוֹן לְחַרְבָּא: ט וְאֶתְפְּנֵי בְּמֵימְרִי לְאוֹטָבָא לְכוֹן וְאַפֵּישׁ יָתְכוֹן וְאַסְגֵּי יָתְכוֹן וַאֲקֵים יָת קְיָמִי עִמְּכוֹן:

ותיכלון

בעל הטורים

ירדופו. שהתפללו עליה שיהיו זרעה מהיתם שנאמר בהם רבבה כצמח ורבבה ירדופו: (ט) ופניתי אליכם. פני ת"י שת"י בנים שעמד הבית היו פני בם כדכתיב והיו עיני ולבי בם כל הימים אבל לאחר בגלו אנה פנה דודך:

בית יהודא

הונדערט, אונ הונדערט פון אייך וועלין יאגין צעהן טויזענד, פרעגט רש"י (וכי כך הוא החשבון) איז דען אזו דר רעכנונג (והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו) דר פסוק דארף דאך זאגין הונדערט פון אייך וועלין יאגין צוויי טויזענד, ענפערט רש"י (אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה) עס איז ניט גלייך דער זכות פון פינף מענטשין וואס לערנען תורה צו דעם זכות פון הונדערט מענטשין וואס לערנען תורה, דריבער וועלען הונדערט יודין קענען הרגענען צעהן טויזנד פון די בעלנים: ונפלו וגו'. (שיהיו נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ) זיי וועלען פאלען פאר אייך ניט ווי דר פירונג פון דער וועלט מיט מלחמות: (ט) ופניתי אליכם. הקב"ה זאגט (אפנה מכל עסקי) איך וועל מיך לידיג מאכן פון מיינע אלע געשעפטן (לשלם שכרכם) צו בצאהלין אייך אייער שכר: והפריתי אתכם. איך וועל אייך פרוכטבאר מאכן (בפריה ורביה) איר וועט האבין פיל קינדער: והרביתי אתכם. איך וועל אייך גרוס מאכן (בקומה זקופה) מיט אויפגעשטעלטע הייך, איר וועט גיין אויפגעשטעלט ווי גבורים וויא שטארקע מענטשין מיט כח: והקימותי את בריתי אתכם. איך וועל מאכין מיט אייך (ברית חדשה) אנייע פארבינדונג (לא כברית הראשונה שהפרתם אותה) ניט ווי דאס ערשטע פארבינדונג איז געוועזן וואס איר האט צושטערט דאס פארבינדונג (אלא ברית חדשה שלא תופר) נאר עס וועט זיין

רש"י

(ת"כ) וכי כך הוא החשבון ב והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו (יש מדקדקים בל' רש"י שהוא כמו כפל והריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל. וכמו כן מדקדקים בל גדולי המפרשים והשוביהם בל רש"י בפרשת בראשית לא היה צריך להתחיל ומה טעם פתח שג"כ כפל וע"ם בישובים וכאן נראה לפרש למורי הגאון המופלג מוהר"ר משה הריף נר"ו שמלת רבבה סובל ב' פירושים פי' א' עשרת אלפים וע"ז מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון ופי' ב' רבבה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפירוש סולל רש"י באומרו והלא לא היה צ"ל וכו' ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין העושין את ם התורה למרובים העושין את התורה: ונפלו איביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם ע שלא כדרך הארץ: (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם מלה"ד למלך ששכר פועלים פ וכו' כדאיתא בת"כ: והפריתי אתכם. (ת"כ) בפריה צ ורביה: והרביתי אתכם. (ת"כ) בקומה ק זקופה: והקימתי את בריתי אתכם. (ת"כ) ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא

שפתי חכמים

מכם מאה כמו שכתוב אח"כ ומאה מכם רבבה אלא לכך שינה וכו' לומר לך דהאי מכם אין פירושו כמשמעו אלא מכם ל' מך כמו ומך אחיך עמו דהיינו עני ושתם עני הוא חלש: ב והלא שייך ה' מאות אים לרבבה לפי חשבון ה' אנשים למאה. ומצאתי בשם מהר"ר יעקב מאורליינ"ש שהוא מפרש הפסוק ורדפו מכם חמ ש: מאה ומאה פעמים חמשה אים ירדפו רבבה. מצאתי: ם כתב הרא"ם ויש לתמוה דא"כ בעכו"ם דכתיב בהו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה היה לו לומר ושנים יניסו שני אלפים. בספר אמרי נועם מקשה קושיא זו ותירץ בשם ר"ת דהכא רודפים והורגים קאמר מדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ולכך לא ירדוף ויהרוג כ"א חמשה מאה אבל התם לא הריגה כ"א רדיפה. ול"נ דכל רדיפה הוא הריגה ולא בן לשון ניסה ולכן גבי עכו"ם דאמר ירדוף ויהרוג אלף ה"ה נמי דשנים יהרגו ב' אלפים ולא יותר וכן ג' ג' וכן לעולם ולא כן בני ישראל כדפרש"י וכי כך הוא החשבון וכו' אבל לענין ניסה יכול להיות ששנים יניסו עשרת אלפים אים ואפשר ששני אנשים מישראל יניסו כפלים מהם כמו יונתן ונושא כליו ואפשר דהכלל

דברי הסם ג"כ דברי בעל אמרי נועם וק"ל ועיין בתוספות דסוטה די"א: ע דקשה לרש"י ל"ל למכתב ב' פעמים ונפלו אויביכם הא לעיל ג"כ כתיב ונפלו לפניכם אלא וכו': פ ולא עבדו לו באמונה חוץ מאחד שעבד לו באמונה נכנסו הפועלים לטול שכרם ונכנס עמהם גם הפועל ההוא אמר לו המלך בני אפנה לך כי אלו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב יש לי עמך כך הקב"ה לעכו"ם משלם שכרם במהירות וכשבא לישראל פונה מכל עסקיו ששכרם הרבה מאד וצריך פנאי לעשות עמהם חשבון לפרוע כל הזכיות (נה"י) ועיין במ"ש בפרשת כי תשא ובפרשת אחרי מות: צ וה"ת דלמא והפריתי והרביתי תרווייהו קאי אפריה ורביה כמו בכל מקום דכתיב פריה ורביה בהדדי. וי"ל מדלא כתיב והפריתי והרביתי אתכם אלא והפריתי אתכם כו' דמשמע דשני ענינים הם (מהרא"י) והא דלא דרשו כלום גבי ישמעאל דכתיב ולישמעאל שמעתיך והפריתי אותו ולא דרשו כלום במלת אותו י"ל דגבי ישמעאל מלת אותו מיעוט הוא אותו אברך בברכת פו"ר ולא בני קטורה אף שהם ג"כ בני אברהם ודו"ק: ק פרא"ם

פירוש לתורת אלהים

אונ הונדערט פון אייך רבבה וועלין יאגן צעהן טויזנט פון אייערע פיינד ונפלו אונ אייערע פיינד וועלען פאלען פאר אייך לחרב צו דר שווערד: (ט) ופניתי אונ איך וועל מיך קערין צוא אייך צוא באצאלען אייער שכר והפריתי אונ איך וועל פרוכטבארען אייך והרביתי אונ איך וועל מערן אייך והקימותי אונ

משלי חכמים

(ט) ופניתי אליכם וגו'. למשל איינער האט געדונגען ארבעטער זיי זאלין ארבעטין אין זיין ווייגגארטין, דר בעל הבית הט געזעהן אלע ארבעטער האבן ווייניג גארבעט, נאר איינר איז געוועזן וואס הט פיל גארבעט, פארין נאכט זענען געקומן אלע ארבעטער מען זאל זיי בצאהלין, דער ארבעטער וואס הט פיל גארבעט איז אויך געקומן מיט זיי צוזאמען, הט דער בעל הבית געזאגט צוא אים מיין זוהן דו וועסט זיין דר לעצטער ווייל זיי האבין ווייניג גארבעט קומט זיי ווייניג צו בצאלין, וועל איך זייא פריער בצאלין זיי זאלין אוועקגיין פון מיר, אבער דו האסט פיל גארבעט, קומט דיר פיל שכר אונ מיר דארפן האבן אגרויסן רעכענונג, דריבער מוזטוווארטין ביז איך וועל מיך אפ פערטיגען פון אלע ארבעטער, וועל איך מיך נעמן צו דיין רעכנונג איך זאל דיר דיין פיל שכר בצאהלין, דס זאגט הקב"ה דיא

אונקלוס

י וְתֵיכְלוּן עַתִּיקָא דְעַתִּיק וְעַתִּיקָא מִן קֳדָם חַדְתָּא תְּפַנּוּן: יא וְאֶתֵּן מַשְׁכְּנִי בֵּינֵיכוֹן וְלָא יְרַחֵק מֵימְרִי יָתְכוֹן: יב וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי

חמישי כשהן מחוברין י וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ: יא וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם

תולדות אהרן

ואכלתם ישן בתרא לה: ונתתי משכני עירובין ב שבועות טז:

בעל הטורים

(יא) ונתתי משכני. מנין שניס של משכני״ו עמד בית שני וסמיך ליה ואכלתם ישן שבזכות ביהמ״ק בא השובע: (יב) והתהלכתי. ב׳ במסורה והתהלכתי בתוככם והתהלכתי באמתך בזכות והתהלכתי באמתך והתהלכתי בתוככם. מאם בחקותי עד קוממיות כל האלפ״א בית״א חוץ

רשב״ם

(י) וישן מפני חדש תוציאו. מהגרנות למכור כדכתיב תוציא את כל מעשר

רש״י

ברית חדשה שלא תופר שנאמר (ירמיה לא) וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו׳: (י) ואכלתם ישן נושן. (ת״כ) הפירות יהיו משתמרין וטובים ר להתיישן שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד: וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר ת לתת החדש לתוכן: (יא) ונתתי משכני. זה א בה״מ: ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם כל געילה ל׳ פליטת דבר הבלוע בדבר כמו (שמואל ב א) כי שם נגעל מגן גבורים לא קבל המשיחה שמושחין מגן של עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור: (יב) והתהלכתי בתוככם. אטייל עמכם

בית יהודא

אַנייעַ פאַרבּינדונג וָוס זיא וָועט נִיט גישְׁטֶערְט וֶוערין (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עֶס אִיז גֶעזָאגְט גִיוָוארִין אִין פָּסוּק (וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה לֹא כַבְּרִית וגו׳) הקב״ה זָאגְט אִיךְ וָועל פַר שְׁנֵיידִין מִיט יִשְׂרָאֵל נָדִי צֶעהְן שְׁבָטִים] אוּנ מִיט יְהוּדָה נאוּנ בִּנְיָמִין] אַנייעֶם פאַרבּינדונג נִיט וִוי דֶר עֶרְשְׁטֶער פאַרבּינדונג וָוס אִיךְ הָאבּ גֶעמַאכְט מִיט אַייעֶרֶע אֶלְטֶערִין וָוס עֶר אִיז גִישְׁטֶערְט גִיוָוארִין: (י) וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן] . אִיר וֶועט עֶסִין גַאנְץ אַלְטֶע תְּבוּאָה (הַפֵּירוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְּרִין) דִי פֵּירוֹת וֶועלִין גֶעהִיט וֶוערִין פוּן הקב״ה זֵייא זָאלִין נִיט קַאלְיֶע וֶוערִין (וְטוֹבִים לְהִתְיַשֵּׁן) זֵיי וֶועלִין זַיין גוּט צוּם אַלְט וֶוערֶן (שֶׁיְּהֵא יָשָׁן הַנּוֹשָׁן שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁנִים יָפֶה לֶאֱכוֹל מִשֶּׁל אֶשְׁתָּקַד) דִי גַאנְץ אַלְטֶע תְּבוּאָה וָואס הָאט גִיוַואקְסִין פַאר דְרַייא יָאהְר וֶועט זַיין בֶּעסֶער צוּם עֶסִין ווִי דִי תְּבוּאָה וָואס הָאט גֶעוָואקְסִין פַר אַיָאהְר: וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ] . זָאגְט רש״י דֶער פָּסוּק מֵיינְט (שֶׁיִּהְיוּ הַגְּרָנוֹת מְלֵאוֹת חָדָשׁ) דִיא שֵׁייעֶרִין וֶועלִין זַיין פוּהְל מִיט נַייעֶ תְּבוּאָה (וְהָאוֹצָרוֹת מְלֵאוֹת יָשָׁן) דִי שְׁפַּייכְלֶער וֶועלִין זַיין פוּהְל מִיט אַלְטֶע תְּבוּאָה (וּצְרִיכִין אַתֶּם לְפַנּוֹת הָאוֹצָרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר) וֶועט אִיר דַארְפִין אוֹיסְרַאמֶען דִיא תְּבוּאָה פוּן דִיא שְׁפַּייכְלֶערְם אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט (לָתֵת הֶחָדָשׁ לְתוֹכָן) אִיר זָאלְט קֶענֶען אַרַיינְלֵייגִין דִיא נַייעֶ תְּבוּאָה אִין דִיא שְׁפַּייכְלֶערְם: (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי] . הקב״ה זָאגְט אִיךְ וֶועל גֶעבִּין מַיין רוּהוּנְג נוואהְנוּנְג] צְווִישֶׁען אַייךְ (זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי] . הקב״ה הָאט גֶעזָאגְט (אֵין רוּחִי קָצָה בָּכֶם) מַיין גֶאטְלִיכְקֵייט וֶועט אַייךְ נִישְׁט פַרְמִיאוּסִין, זָאגְט רש״י (כָּל גְּעִילָה לָשׁוֹן פְּלִיטַת דָבָר הַבָּלוּעַ בְּדָבָר) אַז עֶס גֵייט אַרוֹיס פוּן אַבָּלִי נָאדֶער פוּן אַאַנְדֶער זַאךְ] דִי זַאךְ וָוס אִיז אִין אִיר אַיינְגֶעזַאפְּט, דָאס וֶוערְט גִירוּפִין גְּעִילָה, אוֹיסְשְׁפַּייעֶן (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי שָׁם נִגְעַל מָגֵן גִּבּוֹרִים) נוָוארוּם דָארְטִין אִיז אוֹיסְגֶעשְׁפִּיגֶען גִיוָוארִין דֶער פַאנְצִיר פוּן דִי שְׁטַארְקֶע (לֹא קִבֵּל הַמְּשִׁיחָה) דֶער פַאנְצִיר הָאט נִיט אַרַיינְגֶענוּמֶען אִין זִיךְ דָאס שְׁמִירוּנְג (שֶׁמּוֹשְׁחִין מָגֵן שֶׁל עוֹר בְּחֵלֶב מְבוּשָּׁל) זֵיי פְלֶעגֶען בַּשְׁמִירֶען מִיט גֶעקָאכְטֶע חֵלֶב זֵייעֶרֶע פַאנְצִירֶען וָואס זֶענֶען גִיוֶוען פוּן פֶעל (כְּדֵי לְהַחֲלִיק מֵעָלָיו מַכַּת חֵץ אוֹ חֲנִית) אוּב מֶען וֶועט שִׁיסֶען אוֹיף דֶעם פַאנְצִיר מִיט אַפַייל אָדֶער מֶען וֶועט נַוארְפִין אַשְׁפִּיז אוֹיף דֶעם פַאנְצִיר זָאלִין זֵייא אַרָאפְּגְלִיטְשֶׁען פוּן פַאנְצִיר (שֶׁלֹּא יִקּוֹב הָעוֹר) אוּנ זָאלִין נִיט לֶעכֶערִין דִי פֶעל: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם] . הקב״ה זָאגְט אִיךְ (אֲטַיֵּיל עִמָּכֶם בְּגַן עֵדֶן כְּאֶחָד מִכֶּם) אִיךְ וֶועל גֵיין צְווִישֶׁען אַייךְ וֶועל גֵיין מִיט

שפתי חכמים

פירש מכיון שפרים ודאי מתרבין אלא ודאי מל׳ ההרברבות הוא דהיינו קומה וזקיפה: ר דק׳ לרש״י מה ברכה יש בזו שתאכלו ישן וכו׳: ש ר״ל שאין דרכו של חדש להיות נשאר בגורן אלא מרקבת אם נשאר בגורן הלכך צריכין לתתו באוצרות: ת אבל לא נקט רש״י שזורקין הישן לאיבוד דא״כ מה ברכה יש בה. ועוד איך יאכלו ישן נושן וש״מ ישן כמי הוא יותר טוב מן החדש אלא עכ״ל להוציאו מן האוצר וליתן במקום אחר בבית שהאוצר שומר החדש שלא תרקב והישן כיון שעברה עליו השנה אין כוח להתקלקל: א אבל אינו משכן כמשמעו דהא״י לא היה להם המשכן אלא דוקא במדבר.

פירוש לתורת אלהים

איך וועל בַּשְׁטֶעטִיגֶען מַיין בְּרִית מִיט אַייךְ: (י) וַאֲכַלְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט עֶסִין יָשָׁן אַלְטֶע תְּבוּאוֹת אוּנ פֵּירוֹת נוֹשָׁן גַאנְץ אַלְטֶע פוּן דְרַייא יָאר [עיין רש״י] וְיָשָׁן אוּנ דִיא אַלְטֶע תְּבוּאָה וֶועט אִיר מוּזֶען אַרוֹם צִיעֶן פוּן דִיא אוֹצְרוֹת כְּדֵי מֶען זָאל אַרַיין לֵייגֶען דִיא נַייעֶ תְּבוּאָה: (יא) וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבִּין מַיין רוּאוּנְג דָאס אִיז דָאס בֵּיהמ״ק צְווִישֶׁען אַייךְ וְלֹא תִגְעַל אוּנ מַיין ווִילֶן וֶועט אַייךְ נִיט פַר מִיאוּסֶן: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֵיין צְווִישֶׁן אַייךְ [ע׳ רש״י]

ליקוטי יהודא

(יא) וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם וגו׳. דֶער וָוארְט נַפְשִׁי אִיז דֶערְטַייטְשׁ מַיין ווִילֶען [עיין רש״י פ׳ ח״ש ע״פ אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם] זָאגְט הקב״ה צוּ דִיא יוּדֶען וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם, אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען מַיין רוּהוּנְג אִין אַייךְ, אוּנ מַיין ווִילֶען וֶועט נִיט אַוֶועקְגֶצוֹגֶען וֶוערֶען פוּן מַיין הַארְצֶען, נָאר מַיין ווִילֶען וֶועט שְׁטֶענְדִיג זַיין צוּא אַייךְ [עיין רש״י עַל תֵּיבַת תִגְעַל]:

משלי חכמים

פֶעלְקֶער הָאבִּין נָאר זִיבִּן מִצְוֹת קוּמְט זֵיי ווֵייניג שָׂכָר דְרִיבֶּער וֶועל אִיךְ זֵיי פְרִיעֶר בַּצָאהְלִין זֵיי זָאלִין אַוֶועק גֵיין פוּן מִיר, אָבֶּער יוּדִין הָאבִּין זֶעקְס הוּנְדֶערְט דְרַייצֶעהְן מִצְוֹת פוּן דִיא תּוֹרָה אוֹיסֶער פוּן דִי רַבָּנָן הָאט הקב״ה מִיט זֵייא אַגְרוֹיסִין רֶכֶנוּנְג, דְרִיבֶּער זָאגְט הקב״ה צוּ דִי יוּדֶן אִיר מוּזְט נוָוארְטֶן בִּיז אִיךְ וֶועל בַּצָאלִין דֶעם שָׂכָר צוּ אַלִי פֶעלְקֶער נָאכְדֶעם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם, וֶועל אִיךְ מִיךְ קֶערִין צוּ אַייךְ אִיךְ זָאל אַייךְ בַּצָאלְן אַייעֶר גְרוֹסִין שָׂכָר פַאר אַייעֶרִי פִיל מִצְוֹת [תורת כהנים]:

וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־
לִי לְעָם: יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת
עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת:
פ יד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ

אונקלוס

בֵּינֵיכוֹן וְאֶהֱוֵי לְכוֹן
לֶאֱלָה וְאַתּוּן תְּהוֹן קֳדָמַי
לְעָם: יג אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן
דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם מִלְּמֶהֱוֵי לְהוֹן
עַבְדִין וְתַבָּרִית נִיר
עַמְמַיָּא מִנְּכוֹן וְדַבָּרִית
יָתְכוֹן לְחֵרוּתָא: יד וְאִם
לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְלָא

תו"א ואולך אתכם קוממיות בתרא פה פה סנהד׳ ק: ואם לא תשמעו לי מגילה לא:

רשב"ם

אתך ונתת ללוי וגו׳: (יג) מטת עלכם. כדכתיב עשה לך מוסרות היא מוטות המצועה שקושרין בה העול של עץ הקרוי מוטות. לפי שמטה ומרכין את צואר השור: קוממיות. כשהוסר העול זוקף את ראשו:

בעל הטורים

מסמ"ך וף׳ וכן בויין לך חסר כמ"ך וף׳ כי אין סטן ולא אף וקלף וגגף ואנף בברכות הלו: (יג) קוממיות. ב׳ תגין על הקו"ף שעתידין להיות קומתן מאה אמה ולמ"ד ר׳ אמה לכך יש בה בני תגין:

בית יהודא

אַייךְ שְׁפַּאצִירֶען אִין גַּן עֵדֶן אַזוֹ וִוי אֵיינֶער פוּן אַייךְ גֵייט מִיט אַייךְ (וְלֹא תִהְיוּ מִזְדַּעְזְעִים מִמֶּנִּי) אוּנ אִיר וֶועט אַייךְ נִיט שְׁרֶעקִין פַר מִיר (יָכוֹל לֹא תִירְאוּ מִמֶּנִּי) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אִיר זָאלְט נִיט מוֹרָא הָאבִּין פַר מִיר (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט הקב"ה (וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים) אִיךְ וֶועל זַיין צוּ אַייךְ אַבְּיין אַייךְ צוּא שְׁטְרָאפֶן אוֹיבּ אִיר וֶועט גֶעגִין מִיר זִינְדִיגֶען: (יג) וַאֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט (כְּדַאי אֲנִי שֶׁתַּאֲמִינוּ בִּי) אִיךְ בִּין וֶוערְט אִיר זָאלְט אִין מִיר גְלוֹיבִּין (שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֵלֶּה) בְּוַוייל אִיךְ קֶען טָאהְן דִי אַלֶע זַאכֶן (שֶׁהֲרֵי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם) ווָארוּם אִיךְ הָאבּ אַייךְ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן לַאנְד מִצְרַיִם (וְעָשִׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים) אוּנ אִיךְ הָאבּ גְטָאהְן צוּ אַייךְ גְרוֹיסֶע נִסִּים: [מוֹטוֹת]. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּמִין יָתֵד בִּשְׁנֵי רָאשֵׁי הָעוֹל) אִין דִי בֵּיידֶע עֶקִין פוּן יָאךְ וָואס לִיגְט אוֹיף דֶעם אָקְס אִיז אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט אַגְרוֹיסֶער פְלָאקִין (הַמְעַכְּבִים הַמּוֹסֵרָה שֶׁלֹּא תֵצֵא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר וְיַתִּיר הַקֶּשֶׁר) דֶער פְלָאקִין פַארְהַאלְט דֶעם שְׁטְרִיק עֶר זָאל נִיט אַרָאפְּגֵיין פוּן דֶעם קָאפּ פוּן אָקְס עֶס זָאל נִיט אוֹיפְגֶעבּוּנְדֶן וֶוערִין דֶער קְנוּפּ פוּן שְׁטְרִיק (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (עֲשֵׂה לְךָ מוֹסֵרוֹת וּמוֹטוֹת) זָאלְסְט דִיר מַאכֶען שְׁטְרִיק אוּנ שְׁטֶעקִינְס אַרַיינְצוּשְׁטֶעקִין אִין דֶעם יָאךְ צוּא פַארְהַאלְטִין דִי שְׁטְרִיק: [קוֹמְמִיּוּת]. (בְּקוֹמָה זְקוּפָה), מִיט אַאוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְטֶע הֵייךְ: (יד) [וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי]. אוֹיבּ אִיר וֶועט נִיט הֶערֶען צוּ מִיר (לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערִין אִין דֶער תוֹרָה (וְלָדַעַת מִדְרַשׁ חֲכָמִים) נָאךְ דֶעם לֶערְנוּנְג פוּן דִיא חֲכָמִים אִיז אַזוֹ דֶער פְּשַׁט (יָכוֹל לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי אוֹיבּ אִיר וֶועט נִיט הֶערֶען צוּא מִיר צוּא טָאהְן מַיינֶע מִצְוֹת (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְלֹא תַעֲשׂוּ וגו׳) אַז עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אוּנ אִיר וֶועט נִיט טָאהְן דִי מִצְוֹת (הֲרֵי

רש"י

בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים: (יג) אני ה׳ אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים: מטת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר כמו (ירמיה כז) עשה לך מוסרות ומוטות קבילייה"א בלע"ז: קוממיות. בקומה זקופה: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה. ולדעת מדרש חכמים יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו׳ הרי קיום

שפתי חכמים

במסכת עירובין בשמעתא קמייתא גרסינן בשלמא מקדש דאקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ופרש"י כשנאמר קרא זה כבר סוקס המשכן שהרי בת"כ נכתב קרא זה וכל אותו הספר באהל מועד נאמר כדכתיב וידבר ה׳ אליו מאהל מועד ועל איזה משכן היה מבטיחן אם לא על המקדש כו׳ עכ"ל: ב פירוש דק"ל למה שינה הכתוב דלעיל כתיב אם בחקתי תלכו דהיינו שתהיו עמלים בתורה והכא כתיב ואם לא תשמעו

פירוש לתורת אלהים

וְהָיִיתִי אוּנ אִיךְ וֶועל זַיין צוּ אַייךְ אַגָאט וְאַתֶּם אוּנ אִיר וֶועט זַיין צוּ מִיר אַפָאלְק: (יג) אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹם גְצוֹגֶען פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם מִהְיֹת פוּן צוּ זַיין לָהֶם צוּ זֵיי עֲבָדִים קְנֶעכְט וָאֶשְׁבֹּר אוּנ אִיךְ הָאבּ צוּ בְּרָאכִין מוֹטוֹת שְׁטַאנְגֶען עֻלְּכֶם פוּן אַייעֶר יָאךְ וָאוֹלֵךְ אוּנ אִיךְ הָאבּ אַייךְ גְפִירְט קוֹמְמִיּוּת אוֹיף גֶעשְׁטֶעלְט [עיין רש"י]: (יד) וְאִם לֹא אוּנ אַז אִיר וֶועט מִיךְ נִיט וֶועלֶן הֶערֶען צוּ

משלי יוסף

(יד) וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וגו׳. צוּא פַארְשְׁטֵיין דִיא פְּסוּקִים וֶועלֶען מִיר זֶעהְן לְמָשָׁל עֶס הָט אַמָאל גִיטְרָאפֶן אַמֶּלֶךְ הָט בַּקוּמֶן אַבְּרִיף פוּן אַפְרִיקָא אַז מֶען גֵייט מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט אִים אִין זַיין לַאנְד, אוּנ וַוייל עֶר הָאט נִיט גִיוָואלְט דִי מִלְחָמָה זָאל זַיין אִין זַיין לַאנְד, ווָארוּם אִין דִי צַייט פוּן מִלְחָמָה וֶוערְט גֶעשְׁטֶערְט אַלֶע פַאבְּרִיקִין אוּנ דָאס גַאנְצֶע הַאנְדִיל אוּנ עֶס וֶוערְט פִיל שָׁאדִין אִין לַאנְד, דְרִיבֶּר הָאט עֶר גִיזָאגְט צוּ זַיין גֶענֶערַאל עֶר זָאל מִיט נֶעמֶן מִילִיטֶער, נִיט אַלֶע, נָאר דִי הֶעלְפְט, אוּנ גֵיי אַנְטְקֶעגִין דֶעם שׂוֹנֵא אוּנ זָאלְסְט מַאכֶען מִיט אִים אַמִלְחָמָה אִין מִיטֶען וֶועג, דֶער גֶענֶערַאל הָאט אַזוֹי גִיטָאן אוּנ אִיז אַוֶועק צוּ דִי מִלְחָמָה, דֶערְוַוייל הָט דֶער מֶלֶךְ בֶּעקוּמֶען אַבְּרִיף פוּן אַזְיָא, אַז דֶער מֶלֶךְ פוּן אַזְיָא גֵייט אוֹיךְ צוּ אִים הַאלְטִין מִיט אִים מִלְחָמָה, דִיא מִלְחָמָה הָאט עֶר אוֹיךְ נִיט גִיוָואלְט זָאל זַיין אִין זַיין לַאנְד, הָט עֶר גִיוָואלְט שִׁיקֶען דִיא אִיבֶּערִיגֶע הֶעלְפְט מִילִיטֶער אַנְטְקֶעגִין דִי אַנְדֶערֶע מִלְחָמָה, עֶר הָט אָבֶּער נִיט גְהַאט נָאךְ אַגֶענֶערַאל צוּ שִׁיקֶען אִין דִי אַנְדֶערֶע מִלְחָמָה, הָאט עֶר גֶעמוּזְט שִׁיקֶען זַיין זוּהְן אִין דִי מִלְחָמָה, דִי בֵּיידֶע מִלְחָמוֹת זֶענֶען נִיט גוּט גֶעגַאנְגִין, דֶער גֶענֶערַאל הָאט גִיזֶעהְן עֶר פַארְלִירְט דִי מִלְחָמָה הָט עֶר גִבֶּעטִין הַלְוַאי זָאל

דער

אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה׃ טו וְאִם־
בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי
תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־מִצְוֹתַי לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי׃

אונקלוס

תַעַבְדוּן יָת כָּל פִּקּוּדַיָּא
הָאִלֵּין : טו וְאִם בִּקְיָמַי
תְקוּצוּן וְאִם יָת דִּינַי
תְּרַחֵק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְּלָא
לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּקּוּדַי
לְאַשְׁנָיוּתְכוֹן יָת קְיָמִי :

תו"א ואם בחקתי תמאסו קידושין סה בתרא פה :

רש"י

מצות אמור הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה ומה ת"ל לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו וכן בנמרוד (בראשית י) גבור ציד לפני ה' שמכירו ומתכוין למרוד בו וכן באנשי סדום (שם יג) רעים וחטאים לה' מאד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו : ולא תעשו . (ת"כ) משלא תלמדו לא תעשו ג הרי שתי עבירות : (טו) ואם בחקתי תמאסו. מואס באחרים ד העושים : משפטי תגעל נפשכם . שונא החכמים : לבלתי עשות. מונע את אחרים מעשות : את כל מצותי. כופר שלא צויתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות : להפרכם את בריתי . כופר בעיקר הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן.

בית יהודא

קִיוּם הַמִּצְוֹת אָמוּר) שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין אִין פָּסוּק אוּנ אִיר וֶועט נִיט מְקַיֵּים זַיין דִי מִצְוֹת (הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי) וָואס דֶעם מֵיינְט מֶען אוּנ אִיר וֶועט נִיט הֶערֶן צוּ מִיר (לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה) אִיר זָאלְט אַייךְ מַאטֶערְן אִין דֶר תּוֹרָה (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר לִי) צוּ וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶר וָוארְט לִי (אֵין לִי אֶלָּא זֶה הַמַּכִּיר אֶת רִבּוֹנוֹ וּמְכַוֵּין לִמְרוֹד בּוֹ) דֶעם וָוארְט לִי מֵיינְט מֶען, נָאר וַוייל עֶס אִיז צוּ מִיר דְרִיבֶּער וִוילְט אִיר נִיט הֶערִין, וַוייל דִי תּוֹרָה אִיז מַיינֶע דְרִיבֶּער וִוילְט אִיר זִיא נִיט לֶערְנֶען, דָס הֵייסְט הַמַּכִּיר אֶת רִבּוֹנוֹ, עֶר קֶען זַיין הֶערְר, עֶר קֶען הקב"ה, וּמְכַוֵּין לִמְרוֹד בּוֹ, אוּנ וִויל אִים דֶערְצֶערְנֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (בְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי ה') אַזוֹ וִויא נִמְרוֹד אִיז גִיוֶועזְן אַשְׁטַארְקֶער פַאנְגֶער פַר הקב"ה (שֶׁמַּכִּירוֹ וּמְכַוֵּין לִמְרוֹד בּוֹ) עֶר הָט גֶעקֶענְט הקב"ה אוּנ הָט אִים גִוָואלְט דֶערְצֶערְנֶען (וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם) אוּנ אַזוֹ אִיז גִיוֶועזְן בַּייא דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן סְדוֹם, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זַייא זֶענֶען גִוֶוען (רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד) זֵייעֶר שְׁלֶעכְט אוּנ זִינְדִיג צוּ הקב"ה (מַכִּירִים אֶת רִבּוֹנָם וּמִתְכַּוְּונִים לִמְרוֹד בּוֹ) זֵיי הָאבְּן גֶעקֶענְט זֵייעֶר הֶערְר, הקב"ה, אוּנ הָאבְּען אִים גִוָואלְט דֶערְצֶערְנֶען : וְלֹא תַעֲשׂוּ. זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (מִשֶּׁלֹּא תִלְמְדוּ לֹא תַעֲשׂוּ) אַז אִיר וֶועט נִיט לֶערְנֶען וֶועט אִיר נִיט טָאהְן (הֲרֵי שְׁתֵּי עֲבֵירוֹת) זֶענֶען צְוֵויי עֲבֵירוֹת : (טו) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ. אוּב אִיר וֶועט פַרְמִיאוּסְן מַיינֶע חֻקִּים (מוֹאֵס בַּאֲחֵרִים הָעוֹשִׂים) עֶר פַארְמִיאוּסְט אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין וַוייל זַייא טוּהֶען דִיא מִצְוֹת פוּן הקב"ה : וּמִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם. מַיינֶע מִשְׁפָּטִים וֶועט אִיר פַרְמִיאוּסִין (שׂוֹנֵא הַחֲכָמִים) עֶר הָט פַייְנְט דִי חֲכָמִים : לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת. מֵיינְט מֶען (מוֹנֵעַ אֶת אֲחֵרִים מֵעֲשׂוֹת), עֶר לָאזְט נִיט אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין זָאלֶען טָאהְן מִצְוֹת : וְאֶת כָּל מִצְוֹתַי. מֵיינְט מֶען (כּוֹפֵר שֶׁלֹּא צִוִּיתִים) עֶר לֵייקֶענְט אוּנ זָאגְט אִיךְ הָאבּ דִי מִצְוֹת גָאר נִיט גִבָּאטִין (לְכָךְ נֶאֱמַר אֶת כָּל מִצְוֹתַי) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק „מַיינֶע אַלֶע מִצְוֹת" (וְלֹא נֶאֱמַר) אוּנ דֶר פָּסוּק זָאגְט נִיט (אֶת כָּל הַמִּצְוֹת) אַלֶע מִצְוֹת, וָוארוּם נִיט נָאר דִיא מִצְוֹת לֵייקֶענְט עֶר, נָאר עֶר לֵייקֶענְט דִי מִצְוֹת זֶענֶען נִיט מַיינֶע : לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי. צוּ שְׁטֶערֶען מַיין פַארְבִּינְדוּנְג (כּוֹפֵר בְּעִיקָּר) עֶר לֵייקֶענְט אִין הקב"ה עֶר זָאגְט עֶס אִיז נִיטָא אַגָאט אוּף דֶר וֶועלְט (הֲרֵי שֶׁבַע עֲבֵירוֹת) זֶענֶען זִיבֶּען עֲבֵירוֹת (הָרִאשׁוֹנָה גוֹרֶרֶת הַשְּׁנִיָּה) דִיא עֶרְשְׁטֶע עֲבֵירָה שְׁלֶעפְּט דִיא אַנְדֶערֶע עֲבֵירָה, דִי אַנְדֶערֶע עֲבֵירָה שְׁלֶעפְּט דִיא דְרִיטֶע עֲבֵירָה (וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית) אוּנ אַזוֹ בִּיז דִיא זִיבֶּעטֶע עֲבֵירָה

שפתי חכמים

לי דהל"ל אם בחקותי לא תלכו בשלמא אי איירי נמי במדרש חכמים א"ש דתלי בשמיעה מפני שמדרש חכמים היא נקראת קבלה שהם קבלו איש מפי איש : ג דק"ל כיון שלא למדו ודאי לא יודעין לעשות ומתרץ דאין הכי נמי דאמר הפסוק כן הואיל ולא תלמדו ודאי לא תעשו : ד דאל"כ הא לעיל כתיב ולא תעשו דהיינו מאום המצות א"כ ואם בחקותי תמאסו ל"ל אלא מואס באחרים וכן הוא פירוש ואת משפטי תגעל נפשכם

פירוש לתורת אלהים

לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ מַחֲמַת אִיר וֶועט נִיט לֶערְנֶען וְלֹא תַעֲשׂוּ וֶועט אִיר נִיט טָאן דִי אַלֶע מִצְוֹת הֵייסְט שׁוֹין צְוֵויי עֲבֵירוֹת : (טו) וְאִם אוּנ אוּב בְּחֻקֹּתַי אִין מַיינֶע גִיזֶעץ תִּמְאָסוּ וֶועט אִיר פַאר מִיאוּסְן צוּ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן אִיז שׁוֹין דִי דְרִיטֶע וְאִם אוּנ אוּב אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל אִיר וֶועט פַייְנְט הָאבְּן דִי חֲכָמִים וָואס לֶערְנֶען דִי מִשְׁפָּטִים דָס אִיז דִי פֶערְטֶע עֲבֵירָה לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אִיר וֶועט מְבַטֵּל זַיין אַנְדֶערֶע פוּן צוּ טָאן מַיינֶע מִצְוֹת דָס אִיז דִי פִינְפְטֶע עֲבֵירָה אֶת כָּל מִצְוֹתַי אוּנ אִיר וֶועט לֵייקֶענֶען אוּנ וֶועט זָאגֶן אִיךְ הָאבּ דִי מִצְוֹת גָאר נִיט גִבָּאטֶען דָס אִיז דִי זֶעקְסְטֶע עֲבֵ' ר' לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי אִיר וֶועט לֵייקֶענֶען אִין גָאט דָס אִיז דִי זִיבֶּעטֶע

משלי יוסף

דֶער זוּהְן פוּן מֶלֶךְ אוֹיךְ פַארְלִירֶען דִי מִלְחָמָה, וָוארוּם אַז דֶער זוּהְן פוּן מֶלֶךְ וֶועט גֶעווינֶען דִי מִלְחָמָה וֶועט דֶר מֶלֶךְ אוֹיף מִיר זָאגִין וַוייל דִיא מִלְחָמָה אִיז נִיט פוּן מַיינֶעטְוֶועגִין דְרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעפִירְט עֶרְלִיךְ דִי מִלְחָמָה, דֶר זוּהְן פוּן מֶלֶךְ וַוייל דִי מִלְחָמָה אִיז זַיינֶע הָאט עֶר גֶעפִירְט עֶרְלִיךְ דִי מִלְחָמָה דְרִיבֶּער הָאט עֶר דִיא מִלְחָמָה גֶעוואוּנֶען, דֶער זוּהְן פוּן מֶלֶךְ הָאט גִיזֶעהְן עֶר פַארְלִירְט דִי מִלְחָמָה הָאט עֶר גִיבֶּעטִין הַלְוַאי זָאל דֶר גֶענֶעראַל גֶעווינֶען דִי מִלְחָמָה, וֶועט מַיין פָאטֶער הָאבִּין אֵיין מִלְחָמָה גֶעוואוּנֶען, וִויא דֶר גֶענֶעראַל אִיז גֶעקוּמֶען אַהֵיים פוּן דִי פַארְלָארֶענֶע מִלְחָמָה הָט דֶער מֶלֶךְ גֶעהֵייסִין מֶען זָאל דֶעם גֶענֶעראַל אַרַיין פִירֶען אִין טוּירְמֶע בִּיז מֶען וֶועט אִים בֶּעשְׁטְרָאפִין, נִיט וַוייל עֶר הָאט פַארְלָארִין דִי מִלְחָמָה, אַזֶעלְכֶע זַאכִין טְרֶעפְט בַּייא מִלְחָמוֹת, אֵיינֶער גִווינְט אוּנ אֵיינֶער פַארְשְׁפִּילְט, דֶר שְׁטְרָאף קוּמְט דִיר נָאר וַוייל דוּ הָאסְט גִיבֶּעטִין מַיין זוּהְן זָאל אוֹיךְ פַארְלִירֶען דִי מִלְחָמָה, זֶעה אִיךְ אַז דוּא בִּיזְט מִיר אַשׂוֹנֵא, דוּ הָאסְט גִיוָואלְט אִיךְ זָאל מַיין מְלוּכָה פַארְלִירֶען, וַוייל דוּ בִּיזְט מַיין שׂוֹנֵא דְרִיבֶּער וֶועל אִיךְ דִיךְ בֶּעשְׁטְרָאפִין בִּיז

טז אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם
וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־
הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת
עֵינַיִם וּמְדִיבֹת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק
זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם׃ יז וְנָתַתִּי

אונקלוס

טז אַף אֲנָא אֶעְבֵּד דָא
לְכוֹן וְאַסְעַר עֲלֵיכוֹן
בַּהֲלְתָא יָת שַׁחֶפְתָּא וְיָת
קַדַּחְתָּא מְחַשְּׁכָן עַיְנִין
וּמַפְּחָן נְפַשׁ וְתִזְרְעוּן
לְרִקָנוּ זַרְעֲכוֹן וְיֵיכְלֻנֵּהּ
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃ יז וְאֶתֵּן

תולדות אהרן

אף אני אעשה שבת לב:

בעל הטורים

(טז) ואכלוהו. ג' במסורה ואכלוהו אויביכם ואכלוהו במקום קדוש ואכלוהו ויכלוהו פי' אני אמרתי ואכלוהו במקום קדוש שתשמרו מצותי ותשארו בארץ במקום קדוש ואתם לא עשיתם כן על כן ואכלוהו ויכלוהו ואת נוהו השמו ואכלוהו אויביכם:

בית יהודא

(וְאֵלּוּ הֵן) דָס זֶענֶען דִי זִיבֶּען עֲבֵירוֹת (לֹא לָמַד) עֶר הָט נִיט גֶלֶערוּנְט (וְלֹא עָשָׂה) אוּנ עֶר הָט נִיט גִיטָאהְן מִצְוֹת (מוֹאֵס בְּאֲחֵרִים הָעוֹשִׂים) עֶר פַארְמִיאוּסְט אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען וָוָאס טוּהֶען מִצְוֹת (שׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים) עֶר הָט פַיינְט דִיא חֲכָמִים (מוֹנֵעַ אֶת הָאֲחֵרִים) עֶר לָאזְט נִיט אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן זָאלִין טָאהְן מִצְוֹת (כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת) עֶר לֵייקְנְט דִי מִצְוֹת זֶענֶען נִיט פוּן הקב"ה (כּוֹפֵר בְּעִיקָר) עֶר לֵייקֶנְט אִין הקב"ה, עֶר זָאגְט עֶס אִיז נִיטָא אַגָאט אוֹיף דֶר וֶועלְט: (טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. אִיז דֶערְטַייטְשׁ (וְצִוֵּיתִי עֲלֵיכֶם) אִיךְ וֶועל גֶעבִּיטֶען פוּן אַייבֶּערְשְׁטֶען דִי מִינִים יְסוּרִים זֵיי זָאלֶן אוֹיף אַייךְ קוּמֶען: הַשַּׁחֶפֶת. (חוֹלִי שֶׁמְּשַׁחֵף אֶת הַבָּשָׂר) שַׁחֶפֶת אִיז אַזוֹ אַקְרַאנְקַייט וָואס וֶוערְט גְשְׁוָואלִין דָם פְלֵייש פוּן מֶענְטְשׁ (דּוֹמֶה לְנָפוּחַ שֶׁהוּקְלָה נְפִיחָתוֹ) עֶס זֶעהְט־אוֹיס וִויא אוֹיפְגֶעבְּלָאזִין, דָאס אוֹיפְבְּלָאזוּנְג אִיז גְרִינְג (וּמַרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה) דָם אוֹיפְבְּלָאזוּנְג אִיז וַוייס, וִויא אֵיינֶער וֶוערְט בְּלַאס פוּן כַּעַס: וְקַדַּחַת. (חוֹלִי שֶׁמַּקְדִּיחַ אֶת הַגּוּף וּמְחַמְּמוֹ וּמַבְעִירוֹ), קַדַּחַת אִיז אַקְרַאנְקַייט וָואס דֶערְהִיצְט דֶעם קֶערְפֶּער אוּנ אַלֶע גְלִידֶער בְּרֶענֶען פוּן הִיץ (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי) מַיין כַּעַס בְּרֶענְט וִויא אַפַייעֶר וָאדֶער מֶען מֵיינְט אַפַייעֶר בְּרֶענְט אִין מַיין נָאז פוּן כַּעַס: מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ. מֶען מֵיינְט (הָעֵינַיִם צוֹפוֹת וְכָלוֹת לִרְאוֹת שֶׁיֵּקֵל וְיֵרָפֵא) דִי אוֹיגִין קוּקֶען אוּנ וֶוערִין פַארְלֶענְדְט קוּקֶענְדִיג דִיא קְרַאנְקַייט זָאל וֶוערִין גְרִינְגֶער אוּנ עֶר זָאל גְהֵיילְט וֶוערִין (וְסוֹף שֶׁלֹּא יֵרָפֵא) אוּנ דֶער סוֹף אִיז עֶר וֶוערְט נִיט גֶעהֵיילְט (וְיִדְאֲבוּ הַנְּפָשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ) אוּנ וֶוען עֶר שְׁטַארְבְּט הָאבֶּען זַיין גַאנְצֶע פַאמִילְיֶע גְרוֹיסֶע שְׁמֶערְצִין אוּנ צַעַר פוּן זַיין שְׁטַארְבֶּען, זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל תַּאֲוָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה) אַז אַמֶענְטְשׁ גְלוּסְט צוּ אַזַאךְ אוּנ דִי זַאךְ קוּמְט נִיט (וְתוֹחֶלֶת מְמוּשָּׁכָה) אוּנ אַז אֵיינֶער וַוארְט אוֹיף אַזַאךְ אוּנ עֶס דָאעֶרְט לַאנְג בִּיז זִיא קוּמְט אֲפִילוּ עֶר וַוייס גֶעווִיס דִי זַאךְ וֶועט קוּמֶען (קְרוּיָה כִּלְיוֹן עֵינַיִם) דָאס וֶוערְט גְרוּפֶן אַאוֹיגִין פַארְלֶענְדוּנְג: וּזְרַעְתֶּם לָרִיק. אִיר וֶועט זַייעֶן צוּ גָאר נִיט (תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח) אִיר וֶועט זַייעֶן אוּנ עֶס וֶועט נִיט וַואקְסִין (וְאִם תִּצְמַח) אוּנ אוֹב עֶס וֶועט וַואקְסִין (וַאֲכָלוּהוּ אוֹיְבֵיכֶם) וֶועלֶען אַייעֶרֶע פַיינְד דָם אוֹיפְעֶסִין: (יז) וְנָתַתִּי פָנַי. אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען (פְּנַאי שֶׁלִּי) מַיין צַייט (פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי) אִיךְ וֶועל מִיךְ אָפְּקֶערִין פוּן

רש"י

לא למד. ולא עשה. מואס באחרים העושים. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצות. כופר בעיקר: (טז) והפקדתי עליכם. וצויתי ה עליכם: שחפת. חולי שמשחף את הבשר אנפולי"ש בלע"ז דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומראית ו פניו זעופה: קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו כמו (דברים לב) כי אש קדחה באפי: מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כליון עינים: וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח ואם ז תצמח ואכלוהו אויביכם: (יז) ונתתי פני. פנאי שלי פונה אני

שפתי חכמים

זגו': ה דק"ל דוהפקדתי משמע לשון פקדון ומה פקדון שייך הכא ל"פ שהוא ל' צווה: ו ר"ל מראית פניו של בשר שנפוח זעופה שאינו אדום כשאר בשר של אדם בריא: ז דק"ל דבתחלה אמר וזרעתם לריק זרעכם דמשמע שלא יצמח ואח"כ אמר ואכלוהו אויביכם דמשמע שיצמח. קו׳

ליקוטי יקרים

(טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה וגו'. דֶער וָוארְט וְהִפְקַדְתִּי אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִיךְ וֶועל מַאכֶען אוֹיף אַייךְ אֶלְצְטֶע, וֶוער וֶועלֶען זַיין דִיא אֶלְצְטֶע, זָאגְט דֶער פָּסוּק דָאס זֶענֶען דִיא קְרַאנְקַייט, זֵייא וֶועלֶען אוֹיף אַייךְ גְוֶועלְטִיגֶען אוּנ אִיר וֶועט זֵייא נִיט קֶענֶען אָפְּטָאהְן פוּן זִיךְ, אֲפִילוּ אִיר וֶועט רוּפֶען אַלֶע דָאקְטוֹרִים פוּן דֶער וֶועלְט וֶועלֶען זֵייא נִיט קֶענֶען אָפְּטָאהְן דִי קְרַאנְקַייט פוּן אַייךְ, נָאר אַז אִיר וֶועט טָאהְן תְּשׁוּבָה וֶועט הקב"ה אַלֵיין פוּן אַייךְ אָפְּטָאהְן דִיא קְרַאנְקַייט:

פירוש לתורת אלהים

עֲבֵירָה: (טז) זָאגְט הקב"ה אַז אִיר וֶועט אַזוֹ טָאן אַף אֲנִי וֶועל אִיךְ אוֹיךְ טָאן וְהִפְקַדְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אוֹיף אַייךְ בַּפֶעלֶן בֶּהָלָה דָם דֶר שְׁרֶעקִינֶשׁ אֶת הַשַּׁחֶפֶת דָאס גְשְׁווִילֶעכְטֶס וְאֶת הַקַּדַּחַת אַזוֹ אַקְרֶענְק וָוס דֶר גַאנְצֶער גוּף בְּרֶענְט מְכַלּוֹת פַר לֶענְדוּנְג עֵינַיִם דִי אוֹיגֶן [עיין רש"י] וּזְרַעְתֶּם אִיר וֶועט זַייעֶן אוּנ עֶס וֶועט אֲפִילוּ שׁוֹין שְׁפְּרָאצֶן וֶועלֶן דָם אוֹיףעֶסִין אַייעֶרֶע פַיינְד: (יז) וְנָתַתִּי

אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּן פָּנַי מַיין צָארְן בָּכֶם אִין אַייךְ [ע' רש"י] וְנִגַּפְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט וֶוערֶען גְמָארְדֶעט לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם פַר

משלי יוסף

אִיךְ וֶועל דִיךְ פַארְלֶענְדִין, דָאס זֶעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה צוּא דִי יוּדִין גִיזָאגְט, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וגו' אוֹיב אִיר וֶועט נִיט וֶועלִין הֶערִין דִי רֵייד פוּן מַיין תּוֹרָה אוּנ אִיר וֶועט נִיט טָאן מַיינֶע מִצְוֹת, זֶענֶען דָא פִיל פֶעלְקֶער וָוס טוּעֶן נִיט מַיינֶע מִצְוֹת וַוייל זֵיי ווִילֶען גְרִינְג לֶעבִּין וֶועט אִיר אוֹיךְ וֶועלֶען גְרִינְג לֶעבִּין, וָואלְט דִי שְׁטְרָאף נָאךְ נִיט אַזוֹ גְרוֹס גִיוֶועז, נָאר וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ, אוֹיב אִיר וֶועט מַיינֶע חֻקִּים פַּרְמִיאוּסֶן בַּיי אַנְדֶרֶי מֶענְטְשֶׁן, זֵיי זָאלֶן אוֹיךְ נִיט וֶועלֶן טָאהְן מַיינִי מִצְוֹת וַוייל אִיר הָט פַיינְט מִיךְ אוּנ מַיינִי מִצְוֹת, דֶרִיבֶּר וֶועט אִיר גְשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי פְּסוּקִים:

רוּגְזִי בְּכוֹן וְתִתַּבְּרוּן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן וְיִרְדּוּן בְּכוֹן סָנְאֵיכוֹן וְתֵעִירְקוּן

פָּנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין

בעל הטורים

(יז) ורדו. שנים במסורה ורדו בכם שונאיכם ואידך ורדו בנוגשיהם אלו זכיתם ורדו בנוגשיהם עכשיו שלא זכיתם ורדו בכם שונאיכם:

רש"י

מכל עסקי להרע לכם: ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו ישלטו בכם: אגדת ת"כ מפרשה זו. אף אני אעשה זאת. איני מדבר אלא באף וכן אף אני אלך עמם בקרי: והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה: בהלה. מכה המבהלת את הבריות ואיזו זו מכת ח מותן: את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת"ל שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה ת"ל ומדיבות נפש: וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם הא כיצד זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת שנה שניה מצמחת ט ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור י ושבפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד. ד"א וזרעתם לריק זרעכם כנגד הבנים והבנות הכ' מדבר שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם שנאמר (איכה ב) אשר טפחתי ורביתי אויבי כלם: ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי

בית יהודא

מיינע אלע געשעפטן (להרע לכם) איך זאל טאן אייך שלעכטס: [ורדו בכם שנאיכם]. זאגט רש"י (כמשמעו) ווי דערטייטש איז פון די ווערטער (ישלטו בכם) אייערע פיינט וועלן אויף אייך געוועלטיגן (אגדת תורת כהנים מפרשה זו) אזו שטייט אין תורת כהנים פון די פרשה: [ואף אני אעשה זאת]. הקב"ה זאגט (איני מדבר אלא באף) איך וועל מיט אייך ניט ריידין מיט גוטע רייד נאר מיט כעס (וכן אף אני אלך עמכם בקרי) אונ אזו האט הקב"ה נאך אמאהל געזאגט איך וועל מיט אייך גיין מיט כעס ווייל איר זאגט די צרות זענען ניט געקומן פון הקב"ה, נאר עס האט אזו געטראפין: [והפקדתי עליכם]. (שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו) די מכות וועלן אייך איבערגעבין איינע צו דיא אנדערע (עד שהראשונה פקודה אצלכם) ווען די ערשטע מכה וועט נאך זיין בעהאלטין ביי אייך [ווען איר וועט נאך האבען די ערשטע מכה] (אביא אחרת ואסמכנה לזו) וועל איך ברייגגען נאך א מכה צו די ערשטע מכה, אונ אזו וועט זיין ביי אלע מכות: [ובהלה]. א שרעק, איך וועל אויף אייך שיקען א מכה (המבהלת את הבריות) וואס זיא וועט דערשרעקען די מענטשן (ואיזו) וועלכע מכה (זו מכת מותן) א מכה וום מען שטארבט פון איר פלוצלונג [ועיין ש"ח]: [ואת השחפת]. זאגט רש"י (יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה) עס איז דא א מענטש וום ער איז קראנק אונ ליגט אין בעט (אבל בשרו שמור עליו) אבער דם פלייש [דאס לייב זיינע] איז געזונד (תלמוד לומר שחפת) זאגט דער פסוק שחפת (שהוא נשחף) זיין לייב וועט זיין געשוואלין (או עתים שהוא נשחף) אדער איך וואלט מיינען עס וועט זיין ציימן וום זיין לייב וועט זיין געשוואלן (אבל נוח ואינו מקדיח) ער וועט אבער קענען ליגען אין בעט רוהיג ווייל זיין לייב וועט ניט ברענען (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (ואת הקדחת) דם היצונג (מלמד שהוא מקדיח) לערונט אונז דר פסוק זיין לייב וועט ברענען פון היץ (או עתים שהוא מקדיח) אדער איך וואלט מיינען עס וועט נאר זיין ציימן וואס זיין לייב וועט ברענען, אונ עס וועט זיין ציימן וואס זיין לייב וועט ניט ברענען (וסבור הוא בעצמו שיחיה) אונ ער וועט מיינען ער וועט לעבן (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (מכלות עינים) עס וועט אים פארלענדין די אויגין, ער וועט פארלירען זיין האפענונג ער זאל לעבען (או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה) איך וואלט מיינען נאר ער וועט פארלירען זיין האפענונג צום לעבן (אבל אחרים סבורים שיחיה) אבער אנדערע מענטשין וועלען רעכענען ער וועט לעבען (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (ומדיבות נפש) אלע וועלן האבען שמערצען פון זיין קראנקייט ווייל אלע וועלן וויסען אז ער וועט שטארבן: [וזרעתם לריק זרעכם]. איר וועט פארזייען אומזיסט אייער פארזייהונג (זורעה ואינה מצמחת) ער וועט פארזייען אונ עס וועט ניט וואקסן, פרעגט רש"י (ומעתה מה אויבים באים ואוכלים) אז עס וועט ניט וואקסן וום וועלן דיא פיינט קומען עסין (ומה תלמוד לומר) וום זאגט דר פסוק (ואכלוהו איביכם) אייערע פיינט וועלן עסין דיא תבואה, אז עס וועט ניט וואקסין וום וועלן זייא עסין (הא כיצד) וויא וועט זיין דער פשט אין פסוק (זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת) ער וועט זייען דעם ערשטען יאהר אונ עס וועט ניט וואקסין (שנה שניה מצמחת) אונ עס וועט דעם אנדערין יאהר וואקסין (ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור) דיא פיינט וועלן קומן אונ וועלן געפונען דיא תבואה וועלן זייא נעמן דיא תבואה פאר זיך זייא זאלן האבן וום צו עסין דיא צייט וום זיי וועלן בעלאגערין דיא יודישע שטעט (ושבפנים מתים ברעב) אונ די יודין וום וועלן זיין אינווייניג [אין דיא שטעט] וועלן שטארבען פון הונגער (שלא לקטו תבואה אשתקד) ווייל זייא האבן פאר איאהרין ניט אראפגענומען תבואה פון פעלד (דבר אחר) נאך א פשט איז (וזרעתם לריק זרעכם) איר וועט פארזייען צו גאר ניט אייער פארזייהונג (כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט געגין די זיהן אונ דיא טעכטער (שאתה עמל בהן ומגדלן) דו מאטערסט דיך מיט זיי ביז זייא ווערען גרוים (והחטא בא ומכלה אותן) אונ די עבירות דייגע קומען אונ פארלענדין זייא (שנאמר) וויא דר פסוק זאגט (אשר טפחתי ורביתי איבי כלם) די קינדר וואס איך האב געהאדעוועט ביז איך האב זיי גרוים גמאכט האט דר פיינט זיי פארלענדט: [ונתתי פני בכם]. זאגט רש"י (כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם) אזו וויא עס שטייט ביי גוטען האט הקב"ה געזאגט איך וועל מיך קערין צוא אייך (כך נאמר ברעה) אזו האט הקב"ה געזאגט ביי דעם שלעכטן (ונתתי פני) איך וועל געבן

שפתי חכמים

יש לומר דקשה לרש"י היאך יזרע הזורע לריק הא בקרקע הוא זורע. ומתרץ לריק כלומר שלא יצמח וכו': ח י"מ שהוא לשון המתנה כלומר שהבריות ממתינות ולופות שכל שעה יקל ממנו החולי וירפא וכשמת נבהלים הבריות שמת מיתה פתאומית. וי"מ אותו לשון מתנים ר"ל מכה המתחלת במתנים ואותה מכה מבהלת אותו ולשון מותן מלשון אזן ששמע על הר סיני וכו' כלומר שהיה לו לומר אזנים ה"ה נמי לשון מתנים: ט ר"ל וכשאירע פעם שנית במלחמת: י ר"ל ומאספין לכן תבואה כדי שיהא

פירוש לתורת אלהים

אייערע פיינד [ורדו] אונ זיי וועלן געוועלטיגן אין אייך [שנאיכם] אייערע פיינד [ונסתם] אונ איר וועט אנטלויפן

רדף אתכם: יח ואם־עד־אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על־חטאתיכם: יט ושברתי

ולית דרדיף יתכון: יח ואם עד אלין לא תקבלון למימרי ואוסף למרדי יתכון שבע על חוביכון: יט ואתבר ית יקר

תו"א ושברתי את גאון עוזכם גיטין לז:

רשב"ם

(יח) שבע על חטאתיכם. כלומר הרבה מכות על חטאתיכם. כמו שבע יפול צדיק וקם ואור החמה יהיה שבעתים. והחזיקו שבע נשים: (יט) ושברתי את גאון עוזכם. כדכתיב בשברי לכם מטה לחם. וכדכתיב גאון שבעת לחם היה לנו. ובאגדה היא בהמ"ק. כדכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם. ולפי

בעל הטורים

(יח) ואם עד אלה. ס"ת מדה שאמדוד לכם מדה כנגד מדה:

בית יהודא

מיין פנים צו אייך (משלו משל) מען הט גזאגט אמשל (למלך שאמר לעבדיו) אמלך הט גזאגט צו זיינע קנעכט (פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה) איך וועל מיך אפקערין פון מיינע אלע געשעפטין אונ איך וועל מיך בשעפטיגן מיט אייך צו טאן אייך שלעכטס: ונגפתם לפני איביכם. איר וועט גיהרגת ווערען פר אייערע פיינט, זאגט רש"י מען מיינט (שיהא המות הורג אתכם מבפנים) דר טויט וועט אייך הרגען אינוויניג (ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ) אונ אייערע פיינד וועלען אייך ארומנעמען ובעלאגערין פון אויסעוויניג: ורדו בכם שנאיכם. זאגט רש"י הקב"ה זאגט (שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם) איך וועל אויפשטעלין אויף אייך פיינד וואס זיי וועלן זיין פון אייך אונ וועלן גיוועלטיגן אויף אייך (שבשעה שאומות עובדי כוכבים עומדים על ישראל) ווארום ווען די רשעים פון דיא פעלקר שטייען־אויף אויף די יודין (אינם מבקשין אלא מה שבגלוי) ווילען זיי נאר אוועקנעמען וואס זיי זעהן (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (והיה אם זרע ישראל) עס פלעגט זיין אז דיא יודין האבן פארזייעט זייערע פעלדר (ועלה מדין ועמלק ובני קדם) פלעגט אויפגיין מדין אונ עמלק אונ די פעלקר פון מזרח זייט (ויחנו עליהם) אונ האבן גערוהט אוף דיא יודין (וישחיתו את יבול הארץ) אונ האבען פארדארבין נקאליע גמאכט) דיא פרוכטין פון דיא ערד (אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם) אבער אז איך וועל אויפשטעלן אוף אייך פיינד פון אייך זיי זאלן גיוועלטיגן אוף אייך (הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם) זייא וועלן זוכען צו געפינען אייערע בעהאלטענע אוצרות (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דער פסוק (ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו) זיי האבען אויפגיגעסין דם פלייש פון מיין פאלק אונ האבן פון זייא דיא הויט אראפגעצויגין: ונסתם. (מפני אימה), איר וועט אנטלויפין פאר שרעק: ואין רודף אתכם. עס וועט אייך קיינער יאגין (מבלי כח) ווייל די גוים וועלן וויסען אז איר הט ניט כח וועט איר אליין פאלין: (יח) ואם עד אלה. זאגט רש"י (ואם בעוד אלה) ווען דיא יסורים וועלען נאך זיין פון דעסטוועגין (לא תשמעו) וועט איר ניט הערין צוא טאהן תשובה: ויספתי. (עוד יסורים אחרים) וועל איך אוף אייך געבין אנדערע יסורים אונ נאך מעהר: שבע על חטאתיכם. זאגט רש"י דער פסוק מיינט (שבע פורעניות על שבע עבירות האמורות למעלה) זיבען מינים צרות אויף דיא זיבען עבירות וואס זענען גערעכנט פריער (פסוק טו): (יט) ושברתי את גאון עוזכם. איך וועל צוברעכען אייערע גרויסע שטארקייט (זה בית המקדש) דאס מיינט מען דעם בית המקדש (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דער פסוק (הנני מחלל את מקדשי את גאון עוזכם) איך וועל אראפנעמען די

רש"י

פני מסלו מסל למלך סאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני איביכם. (ת"כ) סיהא המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ: ורדו בכם שנאיכם. (ת"כ) שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם לפי שבשעה שאומות העולם ע"א עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר (שופטים ו) והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו' ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם וכן הוא אומר (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו': ונסתם. מפני אימה: ואין רודף אתכם. מבלי כח: (יח) ואם עד אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו: ויספתי. עוד יסורין אחרים: שבע על חטאתיכם. (ת"כ) שבע פורעניות על שבע עבירות האמורות למעלה: (יט) ושברתי את גאון עזכם. זה בית המקדש וכן הוא אומר (יחזקאל כד) הנני מחלל את

שפתי חכמים

להם לאכול כשלרין על עיירות ישראל: כ וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש כך הא כתיב ונגפתם לפני אויביכם משמע שיהיו הורגים אותם בחרבם. וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב ונתתי פני בכם משמע שהוא מיתה בידי שמים דהיינו כרת שמת על מטתו קודם זמנו כדכתיב בפרשת קדושים ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו משמע כל מקום שכתיב פני שהוא כרת וכתיב אחריו ונגפתם לפני אויביכם משמע מיתה בידי אדם בסייף. ומתרץ שה"פ הא דקאמר ונתתי פני בכם היינו שתהא המות הורגת אתכם מבפנים שהוא כרת והא דקאמר ונגפתם לפני אויביכם ה"פ ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ ר"ל עומדין מבחוץ ושמחי' במיתתן כמלא שנתנגפו לפני אויביהם א"נ מדכתיב ונגפתם שהוא לשון מגפה שהוא מיתה בידי שמים: ל דק"ל בכם ל"ל דהא כתיב ונגפתם א"כ לדרשא אתי והולרך לומר תרתי מכם ובכם משום דמהמדרש משמע שהרודים יהיו מכם ובקרא משמע שירדו בהם מ"ה פירש תרווייהו: מ דהא כתיב אחריו ואין רודף א"כ למה ינוסו אלא מפני אימה: נ דק"ל ברכה הוא שאין רודף אותם ומתרץ משום שאין בהם כח לא צריכין לרדוף אותם דסבורין מה לנו לרודפם והא אין בהם כח למלחמה: ס דק"ל דואם עד אלה משמע שקבע להם זמן וה"ק ואם עבר הזמן ועדיין לא תשמעו לי ויספתי ליסרה וגו' וזה לא יתכן לומר שיקבע להם זמן לעבור על המלות לכך פירש דעד כמו בעוד דא"כ ואם על אלה מבע"ל: ע לא שאוסיף עוד להביא עליכם היסורים הראשונים פעם שניה שהרי יסורים השניים אינם ממין הראשונים: פ דק"ל דהפסוק משמע שהקב"ה יפרע להם ז' פעמים על העבירות וזה אינו

פירוש לתורת אלהים

ואין אונ קיינר וועט אייך ניט יאגן נאר מחמת פחד וועט איר אנטלופן: (יח) ואם אונ אוב עד אלה ביז די לא תשמעו וועט איר ניט צו הערן צו מיר [עיין רש"י] ויספתי וועל איך מערען צו שטראפן אייך נאך מיט יסורים שבע זיבן פורעניות אוף אייערע זינד [ע' רש"י] אונ דאס זענען זיי: (יט) ושברתי איך וועל צו ברעכן דם הערשאפט עוזכם פון אייער שטארקייט [ע' רש"י] דאס איז איין פורעניות ונתתי אונ איך וועל געבן אייערע הימלן וועלן זיין וויא אייזן עס וועט ניט רעגענען דאס איז דער אנדרר פורעניות ואת ארצכם

אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה: כ וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ:

אונקלוס

תָּקְפְּכוֹן וְאֶתֵּין יָת שְׁמַיָּא דִּי עֲלֵיכוֹן תַּקִּיפִין כְּפַרְזְלָא מִלְּאַחְתָּא מִטְרָא וְאַרְעָא דִּתְחוֹתֵיכוֹן חֲסִינָא כִּנְחָשָׁא מִלְּמֶעְבַּד פֵּירִין: כ וִיסוּפוּן לְרִיקָנוּ חֵילֵיכוֹן וְלָא תִתֵּן אַרְעֲכוֹן יָת עֲלַלְתַּהּ וְאִילַן אַרְעָא לָא

בעל הטורים

(יט) את גאון. בגימטריא זה המקדש. את גאון עוזכם. בגי' זה ירושלים:

רשב"ם

הפשט כמו שפירשתי שכך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו': (כ) כחכם. כי האדמה לא תוסף

רש"י

מקדשי את גאון עוזכם: ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה ששם הוא אומר (דברים כח) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא מאבדת פירותיה: (כ) ותם לריק כחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו הרי שניו של זה קהות: ולא תתן ארצכם את יבולה. (ת"כ) אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע: ועץ הארץ. (ת"כ) אפי' מן הארץ יהא לקוי שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה: לא יתן. משמש למעלה ולמטה אעץ ואפרי: לא יתן פריו. כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות

בית יהודא

הייליגקייט פון בית המקדש וואס ער איז אייערע שטארקע גרויסקייט: [וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחוּשָׁה]. איך וועל געבן אייערע הימלען וויא אייזען, אונ אייער ערד וויא קופער, זאגט רש"י (זו קָשָׁה מִשֶּׁל מֹשֶׁה) די קללה איז ערגער וויא די קללה פון משה (שֶׁשָּׁם הוּא אוֹמֵר) דארטין זאגט משה (וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת) די הימלען וואס איבער דיין קאפ וועלן זיין וויא קופער (שֶׁיִּהְיוּ הַשָּׁמַיִם מַזִּיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנְּחֹשֶׁת מַזִּיעַ) די הימלען וועלן שוויצען אזו וויא קופער שוויצט (וְהָאָרֶץ אֵינָהּ מַזִּיעָה) אונ די ערד וועט ניט שוויצען (כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַבַּרְזֶל מַזִּיעַ) אזו וויא אייזין שוויצט ניט וועט זיין פון הימעל אביסעל פייכטקייט וועלן קענען די תבואה וואקסין, אונ ווייל די ערד וועט זיין טרוקין) (וְהִיא מְשַׁמֶּרֶת פֵּירוֹתֶיהָ) וועט זיא היטען אירע פירות זאלען ניט פארפוילט ווערין (אֲבָל כָּאן) אבער דא האט הקב"ה אנדערש גזאגט (הַשָּׁמַיִם לֹא יִהְיוּ מַזִּיעִין) די הימלען וועלן ניט שוויצען (כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַבַּרְזֶל מַזִּיעַ) אזו וויא אייזין שוויצט ניט (וִיהֵא חוֹרֶב בָּעוֹלָם) וועט זיין טרוקין אויף דר וועלט (וְהָאָרֶץ תְּהֵא מַזִּיעָה) אונ די ערד וועט שוויצען (כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנְּחֹשֶׁת מַזִּיעַ) אזו וויא קופער שוויצט (וְהִיא מְאַבֶּדֶת פֵּירוֹתֶיהָ) וועלען דיא פירות אונ תבואה פארפוילט ווערען: (כ) [וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם]. אייער כח וועט זיך אויסלאזין צו גאר ניט (הֲרֵי אָדָם שֶׁלֹּא עָמַל) דר מענטש וואס האט ניט געארבעט (שֶׁלֹּא חָרַשׁ) ער האט ניט געאקערט (שֶׁלֹּא זָרַע) ער האט ניט געזייעט (שֶׁלֹּא נִכֵּשׁ) ער האט ניט אויסגעריסען די גראז וואס וואקסט צווישען דיא תבואה (שֶׁלֹּא כִּסַּח) ער האט ניט געשניטען די שלעכטע גראז (וְשֶׁלֹּא עָדַר) ער האט ניט געגראבען די ערד (וּבִשְׁעַת הַקָּצִיר) אונ ווען עס איז גקומען דיא צייט צו שניידין דיא תבואה (בָּא שִׁדָּפוֹן וּמַלְקֶה אוֹתוֹ) איז גקומען אאויסקלאפונג ואשטארקער ווינט אדער אהאגיל) אונ האט אויסגעקלאפט די תבואה (אֵין בְּכָךְ כְּלוּם) האט ניט דר מענטש אגרויסין צער, ווייל ער האט בייא די תבואה ניט געארבעט (אֲבָל אָדָם שֶׁעָמַל) אבער דר מענטש וואס האט געארבעט (וְחָרַשׁ וְזָרַע וְנִכֵּשׁ וְכִסַּח וְעָדַר) ער האט געאקערט, געזייעט, אויסגעריסען די גראז וואס האט געוואקסין צווישען די תבואה, אונ האט אפגעשניטען דיא שלעכטע גראז, אונ האט גיגראבין (וּבָא שִׁדָּפוֹן וְהִלְקָה אוֹתוֹ) אונ ווען דיא תבואה איז גוועען פארטיג צום שניידען איז געקומען אאויסקלאפונג אונ האט אויסגעקלאפט די תבואה (הֲרֵי שִׁנָּיו שֶׁל זֶה קֵהוֹת) ביי דעם מענטש ווערין הייליג די ציין (דיא ציין אין מויל ציטערין בייא אים פון גרוס צער]: [וְלֹא תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ]. אייער ערד וועט ניט געבין אירע פרוכט (אַף מַה שֶּׁאַתָּה מוֹבִיל לָהּ בִּשְׁעַת הַזֶּרַע) אפילו דיא תבואה וואס דו פירסט אריין אין פעלד צום פארזייען וועסטו אויך ניט צוריק גנעמען: [וְעֵץ הָאָרֶץ]. זאגט רש"י (אֲפִילּוּ מִן הָאָרֶץ יְהֵא לָקוּי) אפילו פון דיא ערד נאיידער דיא פירות וועלן אנהייבין וואקסין) וועלן זיי קאליע ווערען (שֶׁלֹּא יַחֲנִיט פֵּירוֹתָיו בִּשְׁעַת הַחֲנָטָה) אז עס וועט קומען די צייט וואס בוימער בליהען, וועלן דיא בוימער פון די יודין ניט בליהען: [לֹא יִתֵּן]. זאגט רש"י (מְשַׁמֵּשׁ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אָעֵץ וְאַפְּרִי) דר ווארט לא יתן, ער וועט ניט געבען גייט אויף פריער אונ אויף שפעטער, דיא ערד וועט ניט ארויסגעבען דעם בוים אונ דר בוים וואס וועט זיין וועט ניט ארויסגעבין פרוכטין: [לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ]. זאגט רש"י (כְּשֶׁהוּא מַפְרֶה) ווען פון דעם בוים וועט ארויסוואקסין פירות (מַשִּׁיר פֵּירוֹתָיו) וועט ער אראפוארפין פון זיך די פירות ניידער זייא וועלן צייטיג ווערען (הֲרֵי שְׁתֵּי קְלָלוֹת) דאס איז צוויי קללות (וְיֵשׁ כָּאן

שפתי חכמים

דאין נפרע מאדם יותר ממה שהרשיע כנגדו: צ כיון שהיא לחה הפירות נרקבין: ק מכש שמלקט עשבים רעים מתוך הזרעים. כסח קולר. עודר חופר: ר ופירוש ותם לריק כחכם אחר העמל והטורח וכו' שאז שיניו קהות שאם פירוש כחכם על ממונם הבא מכח לא היה צריך למימר דככר כתיב ונתתי שמיכם כברזל וגו' ומסתמא ותם לריק (ג"א) גם אין לומר שיתום כח גופם דא"כ לא הל"ל לריק אלא ותם כחכם: ש דק"ל ל"ל למכתב ארצכם היה לו לכתוב ול.. התתן הארץ כמ"ש לעיל בברכה ונתנה הארץ יבולה אלא ארצכם משמע אף מה שאתם מביאים שם בשעת הזרע משלכם אפילו זה לא תוליא א"כ דייק מדכתיב יבולה לשון מוביל שהוא מביא. רא"ם: ת דק"ל שהל"ל ועץ לא יתן פריו אבל

פירוש לתורת אלהים

אונ אייערי ערד וועט זיין כַּנְּחוּשָׁה אזו ווי קופער [ע' רש"י] דאס איז דריטע פורעניות: (כ) וְתַם אונ עס וועט צו גיין לריק צו לער כֹּחֲכֶם אייער כח [עיין רש"י] דאס איז דער פערטער פורעניות וְלֹא תִתֵּן אַרְצְכֶם אונ אייער לאנד וועט ניט געבן איר פרוכט [ע' רש"י] דאס איז דאס פינפטע וְעֵץ הָאָרֶץ אונ די ביימר פון

כא וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ
לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה
שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם: כב וְהִשְׁלַחְתִּי
בָכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה
אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם

אונקלוס

יָתְהוֹן אִבָּה: כא וְאִם תְּהָכוּן
קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ וְלָא תֵיבוּן
לְקַבָּלָא לְמֵימְרִי וְאוֹסֵף
לְאַיְתָאָה עֲלֵיכוֹן מָחָא
שְׁבַע כְּחוֹבֵיכוֹן: כב וַאֲגָרֵי
בְכוֹן יָת חֵיוַת בָּרָא
וּתְתַכֵּל יָתְכוֹן וּתְשֵׁיצֵי
יָת בְּעִירְכוֹן וְתַזְעֵר

ה"א והשלחתי שבת לג:

רשב"ם

תת את כחה לכם: (כא) ואם תלכו עמי קרי. מנחם פירש לשון מניעה מגזרת הוקר רגלך. והבל הוא. כי הוקר מגזרת חטופי פ"א הפעל כמו הושב את אביך. מן אברם ישב. וקרי מן קרה. מגזרת אקרה כה. וזה פירושו אם תלכו עמי במקרה ולא תדיר כאדם שאינו הולך תדיר אצל בוראו:

בעל הטורים

(כא) כחטאתיכם. בגי' כין כבונג כין כנויד:

בית יהודא

שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת) איז דא געצײלט זיבען ערלײ שטראפונג: (כא) וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי. זאגט רש"י (רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ עֲרַאי בְּמִקְרֶה) אונזערע רבנן זאגען קרי איז דערטײטש טרעפענדיג (שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לִפְרָקִים) אזאך וואס קומט נאר פון אצײט צו אצײט, עס איז ניט שטענדיג (כֵּן תֵּלְכוּ עֲרַאי בְּמִצְוֹת) אזו גײט איר טרעפענדיג מיט די מצות, אמאהל טוהט איר אמצוה אמאהל ניט (וּמְנַחֵם פֵּירֵשׁ לָשׁוֹן מְנִיעָה) מנחם זאגט קרי איז דערטײטש פארמײדונג (וְכֵן) אונ אזו זאגט דער פסוק (הוֹקַר רַגְלְךָ) זאלסט פארמײדין דײנע פיס פון צו גײן צו דײן חבר (וְכֵן יְקַר רוּחַ) אונ יקר רוח איז אויך דערטײטש ער פארמײדט (ער האלט אײן) דעם כעס (וְקָרוֹב לָשׁוֹן זֶה לְתַרְגּוּמוֹ שֶׁל אוּנְקְלוֹס לָשׁוֹן קוֹשִׁי) צו טײטשין דעם ווארט קרי „פארמײדין" איז דם אזו וויא דר תרגום טײטשט בקשיו, מיט הארטקײט (שֶׁמַּקְשִׁין לִבָּם לְהִמָּנַע מֵהִתְקָרֵב אֵלַי) זײא מאכען הארט זײער הארץ אונ פארמײדין זיך פון צו גענען צו מיר: וְשֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם. הקב"ה זאגט איך וועל אויף אײך ברײנגען (שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת אֲחֵרִים) זיבען שטראף אנדערע (בְּמִסְפַּר שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם) עס וועט זײן דר צאהל פון דיא פורעניות זיבען וויא דער צאהל פון אײערע זיבען זינד: (כב) וְהִשְׁלַחְתִּי. זאגט רש"י (לְשׁוֹן גֵּירוּי) רײצין, איך וועל אנרײצין אויף אײך די חיות פון פעלד וועלען זײא הרגנן אײערע קלײנע קינדער: וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם. זאגט רש"י (אֵין לִי אֶלָּא חַיָּה מְשַׁכֶּלֶת) ווײסין מיר נאר אחיה וועט הרגנען (שֶׁדַּרְכָּהּ בְּכָךְ) עס איז דר נאטור פון אחיה זיא זאל הרגנען (בְּהֵמָה שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ בְּכָךְ) אבהמה וואס איז ניט איר נאטור זיא זאל הרגנען (מִנַּיִן) פון וואנען ווײסין מיר אז זיא וועט אויך הרגנען (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דער פסוק (וְשֵׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם) איך וועל אויף זײ אנרײצין דעם צאן פון די בהמות, דיא בהמות זאלען זײ בײסין (הֲרֵי שְׁתַּיִם) איז צוויי שטראפונג (וּמִנַּיִן שֶׁתְּהֵא מְמִיתָה בִּנְשִׁיכָתָהּ) פון וואנען ווײסין מיר אז די בהמה וועט הרגנען מיט איר בײסין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דער פסוק (עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר) דיא בהמות וועלען בײסין צוזאמען מיט דעם כעס פון די שלאנגען וואס קריכען אויף די ערד (מָה אֵלּוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין) אזו וויא די שלאנגען בײסין אונ הרגנען (אַף אֵלּוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין) אזו דיא בהמות וועלן אויך בײסין אונ הרגנען (כְּבָר הָיוּ שָׁנִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַחֲמוֹר נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית עָרוֹד נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית) עס איז געווען צײטין אין ארץ ישראל אײזלען האבען

רש"י

ויש כאן שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במצות ומנחם פירש לשון מניעה וכן (משלי כה) הוקר רגלך וכן יקר רוח (משלי יז) וקרוב ל' זה לתרגומו של אונקלוס ל' קושי שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם: (כב) והשלחתי. ל' א גירוי: ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך מנין ת"ל (דברים לב) ושן בהמות אשלח ב בם הרי שתים ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה ת"ל (שם) עם חמת זוחלי עפר. מה אלו נושכין וממיתין אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שנים ג בארץ ישראל החמור נושך וממית ערוד נושך וממית:

שפתי חכמים

שארץ למה לי: א דאין שייך לשון שליחות אלא בבר דעת: ב וכאן כתיב ג"כ והשלחתי בכם וגו' לגז"ש: ג רש"י מביא זה שלא תקשה ליה

ליקוטי יקרים

(כא) וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וגו'. דר ספר ש"י שרײבט למשל אפאטער האט געוואלט זײן קינד זאל קענען אמלאכה נאר זיא זאל זײן אגרינגע אונ אשײנע מלאכה אונ מען זאל האבען פון איר פרנסה, דער פאטער האט בעקומען אמענטש וואס איז אזײגער מאכער, דיא מלאכה איז אים געפעלין, ער האט געגעבען זײן קינד צוא דעם זײגער מאכער אויף עטליכע יאהר, דער קינד זאל זײן בײ דעם זײגער מאכער אגאנצע טאג אונ זאל לערנען די ארבעט, דם קינד האט אבער די ארבעט ניט געוואלט לערנען, אלץ וואס מען האט אים געהײסען טאהן האט ער געטאהן וואו־הין מען האט אים געשיקט איז ער געגאנגען, נאר די ארבעט פון די זײגערס האט ער ניט געוואלט לערנען, דער פאטער האט געוואוסט וואס מיט דעם קינד איז נאר ער האט געשוויגען, ער האט גערעכנט, טאמער וועט ער בעסער ווערען, אמאהל האט דער בעל הבית אים געהײסען טאהן אשווערע ארבעט, אונ ער איז געקומען בײא נאכט אהײם שטארק פארמאטערט, אונ ער האט געמסרת אויף זײן בעל הבית ער ארבעט מיט אים שווערע ארבעט, האט דער

פירוש לתורת אלהים

דר ערד לא יִתֵּן וועט ניט געבען פרײ זײן פרוכט [ע' רש"י] דם איז דר זיבעטער פורעניות: (כא) וְאִם תֵּלְכוּ אונ אז איר וועט הארט מאכען אײער הארץ וְלֹא תֹאבוּ אונ איר וועט ניט וועלען לִשְׁמֹעַ לִי צו הארכען מיך וְיָסַפְתִּי וועל איך מערן צו שיקן אויף אײך זיבן מכות אקעגן אײערע זיבן זינד: (כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אונ איך וועל אן רײצן אין אײך חַיַּת הַשָּׂדֶה די חיות פון דעם פעלד וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם אונ זיא וועט אײך פאר ציקן אונ טײטן וְהִכְרִיתָה אונ זיא וועט פאר שנײדן אײערע בהמות וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם אונ זיא וועט אײך וועניג מאכן וְנָשַׁמּוּ

וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם׃
כג וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ כד וְהָלַכְתִּי אַף־
אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם
גַּם־אָנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃
כה וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת
נְקַם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם

יָתְכוֹן וִיצַדְיָן אוֹרְחָתְכוֹן׃
כג וְאִם בְּאִלֵּין לָא תִתְרְדוּן
לְמֵימְרִי וּתְהָכוּן קֳדָמַי
בְּקַשְׁיוּ׃ כד וְאֶהָךְ אַף אֲנָא
עִמְּכוֹן בְּקַשְׁיוּ וְאַלְקֵי
יָתְכוֹן אַף אֲנָא שְׁבַע עַל
חוֹבֵיכוֹן׃ כה וְאַיְתֵי עֲלֵיכוֹן
דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִתְפְּרְעוּן
מִנְּכוֹן פּוּרְעֲנוּתָא עַל
דַּעֲבַרְתּוּן עַל פִּתְגָּמֵי
אוֹרָיְתָא וְתִתְכַּנְשׁוּן

ת"א ואם באלה לא תוסרו לי שם סנהדרין כב : עליכם חרב שם :

בעל הטורים

(כה) נקם. ב' במסורה נקם ברית נקם אחת משתי עיני גבי שמשון כדאיתא בסוטה שעברו פלשתים על שבועתם וזה הוא נקם ברית דהיינו שבועה שעברו שבועה דבשביל השבועה אמר אנקמה נקם אחת :

רשב"ם

(כה) נקם ברית. שעברתם . כמו שכתוב למעלה להפרכם את בריתי :

רש"י

ושכלה אתכם. אלו ד הקטנים : והכריתה את בהמתכם. מבחוץ : והמעיטה אתכם. ה מבפנים : ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים הרי שבע פורעניות . שן בהמה . ושן חיה . חמת זוחלי עפר . ושכלה . והכריתה . והמעיטה . ונשמו : (כג) לא תוסרו לי. לשוב ו אלי : (כה) נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית ז כדרך שאר נקמות. וזהו סמוי עיניו ח של צדקיהו . ד"א נקם ברית

בית יהודא

געביסין מענטשין אונ האבן זיי געהרגת, עגדיסין האבען געביסען מענטשין אונ האבן זיי געהרגת : [וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם]. (אֵלּוּ הַקְּטַנִּים), וְשִׁכְּלָה מיינט מען זיי ווערען הרגען דיא קליינע קינדער : [וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתְּכֶם]. זיא וועט פערשניידען אייערע בְּהֵמוֹת (מִבַּחוּץ) וואס זענען אויסוויינינג, אין גאס אין פעלד : [וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם]. זיא וועט אייך ווייניג מאכען (מִבִּפְנִים) איננווייניג, זיי ווערען אביין גיין אין דיא שטובין אונ הרגען מענטשין (ועיין ש"ח) : [וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם]. אייערע וועגין וועלען זיין וויסט, ווייל מענטשין וועלען מורא האבן צו גיין אין וועג (שְׁבִילִים גְּדוֹלִים וּשְׁבִילִים קְטַנִּים) דיא גרויסע וועגין אונ דיא קליינע וועגין וועלען זיין וויסט (הֲרֵי שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת) איז זיבען שטראפין שֵׁן בְּהֵמָה, וְשֵׁן חַיָּה, חֲמַת זוֹחֲלֵי עָפָר, וְשִׁכְּלָה, וְהִכְרִיתָה, וְהִמְעִיטָה, וְנָשַׁמּוּ: (כג) [לֹא תִוָּסְרוּ לִי]. אויב בייא דיא אלע יסורים וועט איר נאך ניט נעמען אמוסר (לָשׁוּב אֵלַי) איר זאלט צוריק קערין צוא מיר : (כה) [נְקַם בְּרִית]. וועט אויף אייך קומען אשווערד וואס וועט אייך שטראפין מיט די שטראפין וואס שטייט אין די תורה (וְיֵשׁ נָקָם שֶׁאֵינוֹ בִּבְרִית) עס זענען דא אזעלכע שטראפין וואס שטייען ניט אין די תורה (כְּדֶרֶךְ שְׁאָר נְקָמוֹת) וויא עס זענען געווען אנדערע שטראפין (וְזֶהוּ סִמּוּי עֵינָיו שֶׁל צִדְקִיָּהוּ) ווי מען הט בלינד געמאכט די אויגין פון צדקיהו, דר שטראף שטייט ניט אין דיא תורה (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז נְקַם בְּרִית,

שפתי חכמים

ותתמה היאך מליגו שבהמה ממיתה בנשיכתה והביא מעשה דכבר היו כו' : ד ר"ל כשמתים בניו של אדם כשהם קטנים נקרא משכל כמו שמליגו ברבקה שאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד ובאותו זמן היו קטנים [וצ"ע] . עיין פרשת תולדות : ה והא דפירש רש"י הלשון וגקט מבפנים גבי בני אדם . י"ל דק"ל למה לא כתיב והכריתה בהמתכם ואתכם אלא משום דבהמה שהיתה מבחוץ בשדה יכריתו אותם מכל וכל אבל האדם שהוא בפנים בתוך העיר מש"ה לא יכרית כולם אלא ימעיט אותם : ו דלשון לא תוסרו לי אין מיושב בפסוק דודאי לא ירצו לקבל היסורין . ל"פ שאם בכל אלה היסורין לא תרצו לשוב אלי : ז ר"ל והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית משמע אותו חרב שכתוב בברית דהיינו תורה אבל יש עוד נקם שאינו בברית והוא סימת וכו' : ח סימת עינים אינו כתיב בתורה א"נ ה"פ נוקמת נקם ברית שהוא השבועה

פירוש לתורת אלהים

אונ זיי וועלן פאר וויסט ווערן דַּרְכֵיכֶם אייערע וועגן דם זענען די זיבן מַכּוֹת (עיין רש"י) : (כג) וְאִם אונ אוב בְּאֵלֶּה דורך די זיבן מַכּוֹת לֹא תִוָּסְרוּ וועט איר פארט ניט נעמן אמוסר וַהֲלַכְתֶּם אונ איר וועט גיין מיט מיר הארטיגליכן : (כד) וְהָלַכְתִּי וועל איך אויך גיין מיט אייך הארטיגליכן וְהִכֵּיתִי וועל איך אייך אויך שלאגין שֶׁבַע זיבען מכות אויף אייערע זינד : (כה) וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם אונ איך וועל אויף אייך ברענגן חֶרֶב אשווערד נֹקֶמֶת וואס זיא וועט זיך אן אייך נוקם זיין פר דעם וואס איר הט עובר געווען אויף דעם

ליקוטי יקרים

פאטער גזאגט צוא אים איך וועל זאגען דיין מייסטער ער זאל דיר געבען נאך שווערערע ארבעט ווייל איך האב דיך געגעבן צום מייסטער דו זאלסט ביי אים לערנען איין ארבעט אשיינע אגרינגע מען קען האבען פרנסה פון דיא ארבעט, אונ דוא ווילסט ניט ארבעטען דיא ארבעט, נאר דו טוהסט אנדערע ארבעט וועלכע עס טרעפט דיר, דריבער וועל איך זאגען דיין מייסטער ער זאל דיר געבען אלע שווערע ארבעט וואס אים וועט נאר טרעפען. דאס זעלביגע איז געווען בייא הקב"ה מיט די יודען, הקב"ה הט ארויס גענומען די יודען פון מִצְרַיִם אונ האט זייא געגעבען אגרינגע ארבעט אונ אשיינע וואס קיין וועט האבען פון איר אגוטע פרנסה, זיי זאלען לערנען תורה, דאס איז שיין, גרינג, פרנסה, וויא עס שטייט אין פסוק אָנְהֵייבּ סֵדְרָה אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו'. יודען האבן אבער ניט גיוואלט לערנען תורה, זיי האבען גטאהן אלע שווערע ארבעט צוא די עֲבוֹדָה זָרָה, וועלכע ארבעט מען האט זיי נאר געהייסן טאהן, אֲפִילוּ דיא קינדער פארברענט צו דיא עבודה זרה, דריבער אז זייא וועלען קומען שרייען פאר הקב"ה, וועט הקב"ה זאגען צו דיא יודען איך וועל נאך געבען אויף אייך שווערערע צרות וועלכע עס וועט נאר טרעפען, ביז איר וועט טאהן תְּשׁוּבָה אונ וועט לערנען מיין גרינגע ארבעט, דס איז דיא תורה :

ושלחתי דבר בתוככם ונתתם ביד־אויב: כו בשברי לכם מטה־לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו: ס

אונקלוס

לקרויכון ואגרי מותנא ביניכון ותתמסרון בידא דסנאה: כו בדאתבר לכון סעיד מיכלא ויפיין עסר נשין לחמיכון בתנורא חד ויתיבון לחמיכון במתקלא ותיכלון ולא תשבעון:

תולדות אהרן

בשברי לכם שבת לג: ואפו עשר פסחים לז:

רשב"ם

(כו) עשר נשים. כלו' הרבה. כמו זה עשר פעמים תכלימוני: בתנור אחד. כי אשה אחת לא תוכל למלא אף התנור פת: והשיבו לחמכם במשקל. כי במשקל הביאוהו לתנור ובמשקל השיבוהו להאכילו לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר ומים לחץ. כדכתיב בן אדם הנני שובר מטה לחם בירושלים ואכלו לחם במשקל ובדאגה ומים במשורה. אף כאן כתיב בשברי לכם מטה לחם יאפה ויאכל במשקל: ואכלתם ולא תשבעו. כי במשקל ובצמצום יאכלהו. וגם י"ל שאותו

בית יהודא

מען מיינט (נקמת בריתי אשר עברתם) דר שווערד וועט אייך שטראפין ווייל איר הט ניט געהיט די תורה, זאגט רש"י (כל הבאת חרב שבמקרא) ווא עס שטייט אין פסוק איך וועל ברייננגען אשווערד (היא מלחמת חילות אויבים) מיינט מען פיינד וועלן אויף אייך קומען האלטן מיט אייך מלחמה: ונאספתם. (מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור), איר וועט פארזאמעלט ווערין פון אויסער די שטעט (פון די פעלדער אונ פון די דערפער) אין די שטעט ווייל איר וועט מורא האבן פר דעם בעלאגערונג: ושלחתי דבר בתוככם. איך וועל שיקען אפעסט (אחלירע) אין אייך (ועל ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם) אונ דורך דעם פעסט וועט איר גיגעבין ווערין אין דיא האנט פון די פיינט וואס בעלאגערין אויף אייך (לפי שאין מלינים את המת בירושלים) ווייל אין ירושלים טאר ניט געכטיגן אמת (וכשהם מוציאים את המת לקברו) אונ ווען זיי האבין ארויסגעטראגין דעם מת צו בגראבין אים (נתונים ביד אויב) זענען זיי געגעבן געווארין אין די הענט פון זייערע פיינד: (כו) ובמטה לחם. זאגט רש"י (לשון משען) מטה איז דערטייטש אאנלעהנונג (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (מטה עוז) אשטארקע אנלעהנונג: ובשברי לכם מטה לחם. זאגט רש"י מען מיינט (אשבור לכם כל משען אוכל) איך וועל צוברעכן אייערע אלע אנלעהנונג פון עסין (והם חלי רעב) דאס זענען די פיילין פון הונגער: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. צעהן ווייבער וועלען באקין אייער ברויט אין איין הויבין (מחוסר עצים) ווייל עס וועט פעלין האלץ: והשיבו לחמכם במשקל. די ווייבער וועלן צוריק געבן דאס ברויט ואייגע אנדערע) מיט דעם וואס (שהתבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור) ווייל די תבואה וועט זיין פארפוילט וועט די ברויט צופאלין אונ צוברעכען ווערן אין הויבין (והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם) די ווייבער זיצען אונ וועגין דיא צובראכענע ברויט זיי זאלן צוטיילין די ברויט צווישן זיך: ואכלתם ולא תשבעו. איר וועט עסין אונ איר וועט ניט זאט זיין (זה מארה בתוך המעים בלחם) עס וועט זיין אקללה אין דעם ברויט וואס וועט זיין אין אייערע גדערים (אין בויך) (הרי שבע פורעניות) זענען זיבען ערלייא שטראפין (חרב) אשווערד (מצור) אבעלאגערונג (דבר) אפעסט (אחלירע) (שבר מטה לחם) אצוברעכונג פון אברויט שטיצונג (חוסר עצים) עס וועט פעלין האלץ (פת נפולה) צופאלענע ברויט (מארה במעים) אפלוכונג אין דיא גדערים (אין בויך), זאגט רש"י די דרייא ווערטער ונתתם ביד אויב, איר וועט געגעבען ווערן אין די האנט פון אייער פיינד (אינה מן המנין) דאס

רש"י

נקמת בריתי אשר עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמת חיילות אויבים: ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור: ושלחתי דבר בתוככם. וע"י הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם לפי שאין מלינים את המת בירושלים וכשהם מוציאים את המת לקברו נתונים ביד אויב: (כו) מטה לחם. לשון משען כמו (ירמיה מח) מטה עז: בשברי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל משען אוכל והם חלי רעב: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים: והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם: ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה בתוך המעים בלחם הרי ז' פורעניות חרב מצור דבר שבר מטה לחם חוסר עצים פת נפולה מארה במעים ונתתם אינה מן

שפתי חכמים

שנשבע לדקיהו ועבר על השבועה ושמא את עיני לדקיהו ופירש כאלו נקמות כלומר אם עברו על ד"ת כגון גזל ועריות וכדומה להן: ט ר"ל התורה: י דק"ל דאיך אפשר שחרב יכה אותם מעלמו. והא דלא פרש"י זה לעיל גבי וחרב לא תעבור בארצכם. י"ל משום דכתיב לעיל ונתתי שלום דמלת שלום הוא היפך המלחמות כדכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה טדאי קאי אחיל המלחמה אבל הכא לא נזכר שום אויב אלא כדכתיב והבאתי עליכם חרב מ"ה פירש דמלת חרב יורה על חיל האויבים: כ דאל"כ מה ענין הדבר אלל ונתתם ביד אויב. ואע"פ שעשו כל רעות לא היו מלינים את המת לפי שם זרך אינה יכולה לסבל: במסרית מיד אם מלינין אותו: ל הוצרך לפרש מלת בשברי אשבור מכי מלת בשברי פירוש בטעת שברי והמגון פה פישבור ולא בעת שישבור: מ (ג"ה) דא"א לומר מחמת חסרון לחם דהא כבר

פירוש לתורת אלהים

וואס איר האט מיט מיר כורת ברית גוועזן ונאספתם אונ איר וועט זיך איין זאמלן אין אייערי שטעט ע' רש"י ושלחתי איך וועל שיקען איין מארד צווישן אייך ע' רש"י: (כו) בשברי איך וועל צו ברעכן צו אייך מטה לחם דם אונטער לעהנונג פון שפייז דס איז האלב הונגר ואפו אונ צעהן ווייבר וועלן באקין אייער ברוט אין איין אובן מחמת ווייניג האלץ והשיבו אונ זיי וועלן ווידר קערן לחמכם אייער ברוט במשקל מיט גוויכט [ע' רש"י] ואכלתם איר וועט עסען אונ איר וועט ניט זאט זיין חאמשי איר וועט עסן וועט איר פארט הונגערג זיין דאס זענען די זיבען פורעניות (עיין רש"י): (כז) ואם אונ בזאת אפילו איך וועל אויף אייך שיקן דיא זיבן

כז וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי: כח וְהָלַכְתִּי
עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם
אַף־אָנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:
כט וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר
בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ: ל וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם
וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־פִּגְרֵי
גִּלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
לא וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה

אונקלוס

כז וְאִם בְּדָא לָא תְקַבְּלוּן
לְמֵימְרִי וּתְהָכוּן קֳדָמַי
בְּקַשְׁיוּ: כח וְאֶהָךְ עִמְּכוֹן
בִּתְקוֹף רְגַז וְאֶרְדֵּי יָתְכוֹן
אַף אֲנָא שְׁבַע עַל
חוֹבֵיכוֹן: כט וְתֵיכְלוּן בְּשַׂר
בְּנֵיכוֹן וּבְשַׂר בְּנָתֵיכוֹן
תֵּיכְלוּן: ל וְאֶשֵׁיצֵי יָת
בָּמָתֵיכוֹן וְאֶקַצֵּץ יָת
חֲנִיסְנֵיכוֹן וְאֶתֵּן יָת
פִּגְרֵיכוֹן עַל פִּגּוּר
טַעֲוָתְכוֹן וִירַחֵק מֵימְרִי
יָתְכוֹן: לא וְאֶתֵּן יָת
קִרְוֵיכוֹן צָדְאָ וְאֶצְדֵּי יָת

תולדות אהרן

בחמת קרי ס׳ הזהר פרשת תרומה: ונתתי את פגריכם שבת ל׳ סנהדרין סג סד:

רשב״ם

לחם אע״פ שאוכל ממנו הרבה לא ישביע מסעד האדם כי מארה תמצא בו: (כח) ויסרתי. מן ייסר איש את בנו יאמר ויסרתי. וכן ויסרו אותו. וכן מן ישב יאמר וישבו טירותיהם בך ביחזקאל: (ל) על פגרי גלוליכם. כי בבית במותיכם תהרגו. כדכתיב בירמיה כי אם גיא ההרגה וקברו בתופת מאין מקום:

רש״י

המנין נ שהיה החרב: (ל) במתיכם. מגדלים ובירניות: חמניכם. מין ע״ז שמעמידין על הגגות וע״ש שמעמידין בחמה קרויין חמנים: ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם וכרסו נבקעת ונופל עליה: וגעלה נפשי אתכם. (ת״כ) זה סילוק שכינה: (לא) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ הרי אדם אמור הא

בית יהודא

ווערט ניט געצייילט אין די קללות (היא החרב) דם איז דאך די זעלביגע קללה וואס שטייט פריער „איך וועל אויף אייך ברייננגען אשווערד: (ל) (בְּמוֹתֵיכֶם). אייערע הויכע ארטער (מִגְדָּלִים וּבִירָנִיּוֹת) זייערע טארעמס אונ זייערע פאלאצין: (חַמָּנֵיכֶם). זאגט רש״י (מִין עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) דם איז א מין עבודה זרה (שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגַּגּוֹת) בילדער וואס מען שטעלט זייא אויף די דעכער (וְעַל שֵׁם שֶׁמַּעֲמִידִין בְּחַמָּה קְרוּיִין חַמָּנִים) אונ ווייל מען שטעלט זיי אויף דיא ארטער וואס דארט איז דיא זונן, דריבער רופט מען זיי חמנים, זונן בילדער: (וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם). איך וועל געבען אייערע טויטע קערפער אויף דיא טויטע עבודה זרות, זאגט רש״י (תְּפוּחֵי רָעָב הָיוּ) זיי זענן גוועזן גישוואלין פון הונגר (וּמוֹצִיאִים יִרְאָתָם מֵחֵיקָם) אונ זיי פלעגן ארויסנעמן זייערע גאטער פון בוזעם (וּמְנַשְּׁקִים אוֹתָם) אונ זיי האבן געקושט דיא גאטער (וּכְרֵסוֹ נִבְקַעַת וְנוֹפֵל עָלֶיהָ) דערנוייל האט זיך אויפגעשפאלטין זיין בויך אונ ער איז געפאלין אויף די עבודה זרה אונ איז גישטארבין: (וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם). אונ איך וועל אייך פארמיאוסין (זֶה סִלּוּק שְׁכִינָה) הקב״ה וועט אפטאהן זיין היילינקייט פון דיא יודין: (לא) (וְנָתַתִּי אֶת עָרֵיכֶם חָרְבָּה). איך וועל געבען אייערע שטעט וויסט, זאגט רש״י (יָכוֹל מֵאָדָם) איך וואלט מיינען די שטעט וועלן זיין וויסט פון מענטשן (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ) אז דר פסוק זאגט איך וועל מאכן וויסט דיא לאנד (הֲרֵי אָדָם אָמוּר) איז דאך שוין גזאגט גווארין אז דיא לאנד וועט זיין וויסט פון מענטשן (הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים חָרְבָּה)

שפתי חכמים

כתיב בספרי לכם וגו׳: נ דאל״כ יהיו שמונה רק הוא החרב דכתיב בריתא דקרא ופירוש וע״י החרב דהיינו חיילות האויבים אתם נתונים ביד האויבים ע״י הדבר: ס רש״י רוצה לפרש היאך בא מה שכתב בהרא ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם דמשמע כשהם מתים הם נוגל׳ ם

פירוש לתורת אלהים

פורעניות לא תִשְׁמְעוּ לִי וועט איר מיך פארט ניט צו הערן וַהֲלַכְתֶּם אונ איר וועט גיין מיט מיר מיט בייזן: (כח) וְהָלַכְתִּי וועל איך גיין מיט אייך מיט אבייזען צארן וְיִסַּרְתִּי אונ איך וועל אייך שטראפן שֶׁבַע זיבען פורעניות עַל חַטֹּאתֵיכֶם אויף אייערע זיבען זינד: (כט) דם ערשטע איז וַאֲכַלְתֶּם מחמת הונגר וועט איר עסין דם פלייש פון אייערי זיהן וּבְשַׂר בְּנוֹתֵיכֶם אונ דם פלייש פון אייערי טעכטער וועט איר עסין: (ל) דאס אנדרע וְהִשְׁמַדְתִּי אונ איך וועל פר טיליגן אֶת אייערי הויכע מוערן דורך דעם וְהִכְרַתִּי וועל איך פר שניידן, אֶת אייערי בילדערן וואס איר שטעלט אויף די דעכער ע׳ רש״י דם דריטי איז וְנָתַתִּי איך וועל געבן אייערי קערפר על פִּגְרֵי אויף די קערפר פון אייער אום ווערדיקייט ע׳ רש״י. דאס פערטע איז וְגָעֲלָה גאט זאגט מיין ווילען וועט אייך פאר אום ווערדיגען: (לא) דאס פינפטע איז וְנָתַתִּי אונ איך וועל געבן אייערי שטעט צו וויסט. דם זעקסטע איז וַהֲשִׁמּוֹתִי אונ איך וועל פאר וויסטן אייער ביהמ״ק דאס זיבעטע איז וְלֹא אָרִיחַ אונ איך

וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ לב וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ׃ לג וְאֶתְכֶם אֱזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם

מַקְדְּשֵׁיכוֹן וְלָא אֲקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֻרְבַּן כְּנִשְׁתְּכוֹן׃ לב וְאֶצְדֵּי אֲנָא יָת אַרְעָא וְיִצְדּוֹן עֲלַהּ בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן דְּיָתְבוּן בַּהּ׃ לג וְיָתְכוֹן אֲבַדַּר בֵּינֵי עַמְמַיָּא וְאַגְרֵי בָתְרֵיכוֹן

תו"א והשמותי את שבת שם מגילה כח: ואתכם אזרה שבת שם:

רשב"ם

(לב) ושממו עליה אויביכם. כשבאים לשבת בה כדכתיב כל עובר עליה ישום

בעל הטורים

(לג) ואתכם אזרה. הזיי"ן עקומה לומר לך שנתתי לכם ארץ ז' עממין לקיים התורה שנלנה עמודיה בשבעה ואתם שבע תועבות בלבכם לכך אתכם אזרה: והריקותי. ב' במסורה הכא ואידך והריקותי לכם ברכה עד בלי די אני אמרתי והריקותי לכם ברכה עד בלי די ואתם לא רציתם

בית יהודא

וואס מיינט מען די שטעט וועלן זיין וויסט (מֵעוֹבֵר וָשָׁב) מענטשין וועלן אפילו ניט דורכגיין דורך אייערע שטעט: וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם). איך וועל מאכן וויסט דעם בית המקדש, זאגט רש"י (יָכוֹל מִן הַקָּרְבָּנוֹת) איך וואלט מיינען דר בית המקדש וועט זיין לײדיג פון קרבנות (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְלֹא אָרִיחַ) אז הקב"ה זאגט איך וועל ניט שמעקין דעם ריח פון אייערע קרבנות (הֲרֵי קָרְבָּנוֹת אֲמוּרִים) זאגט דאך דער פסוק אז קרבנות וועלן זיין אין בית המקדש, נאר הקב"ה וועט ניט שמעקין דעם ריח פון די קרבנות (הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם) וואס דען מיינט דר פסוק איך וועל וויסט מאכן אייער מקדש, זאגט רש"י מען מיינט (מִן הַגְּדוּדִיּוֹת) פון די מחנות (שַׁיָּירוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מִתְקַדְּשׁוֹת וְנוֹעֲדוֹת לָבֹא שָׁם) מחנות יודין פלעגן זיך היילגן און פלעגן זיך פארזאמלן צו קומען אין בית המקדש, נאך דעם חורבן איז קיינער גקומען (הֲרֵי שֶׁבַע פּוּרְעָנִיּוֹת) איז זיבען ערליא שטראף (אֲכִילַת בְּשַׂר בָּנִים וּבָנוֹת) מען וועט עסין דאס פלייש פון די זיהן און פון די טעכטער (וְהַשְׁמָדַת בָּמוֹת) מען וועט פארטיליגן דיא הויכע ערטער נמען וועט איינווארפין דיא טארעמים און פאלאצין (הֲרֵי שְׁתַּיִם) איז צווייא שטראפין, זאגט רש"י (כְּרִיתַת חַמָּנִים אֵין כַּאן פּוּרְעָנִיּוֹת) דאס פרשניידין פון די זונען בילדר, דס איז ניט אבעזונדער שטראף (אֶלָּא עַל יְדֵי הַשְׁמָדַת הַבִּירָנִיּוֹת) (יִפְּלוּ הַחַמָּנִים שֶׁבְּרָאשֵׁי הַגַּגּוֹת וְיִכָּרְתוּ) נאר אז דיא פאלאצין וועלען איינפאלין וועלען דאך אראפפאלין דיא זונען בילדר וואס זענען גישטאנען אויף דיא דעכער און אז זייא וועלן אראפ פאלן וועלן זיי צובראכין ווערין. (וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם וגו׳), איך וועל געבן אייערע טויטע קערפערס וועלן פאלען אויף אייערע געצין בילדער (הֲרֵי שָׁלֹשׁ) איז דרייא שטראפונג (סִלּוּק שְׁכִינָה אַרְבַּע) וואס הקב"ה וועט אוועק גיין פון די יודין איז אפערטע שטראף (חָרְבַּן עָרִים) וואס די שטעט וועלן ווערן וויסט איז פינף (שִׁמָּמוֹן מִקְדָּשׁ מִן הַגְּדוּדִיּוֹת) וואס דר מקדש וועט ווערן וויסט פון די מחנות יודין וואס פלעגין אין איר קומען איז זעקס (וְלֹא אָרִיחַ קָרְבָּנוֹת) און וואס הקב"ה וועט ניט שמעקין דעם ריח פון די קרבנות (הֲרֵי שֶׁבַע) איז שוין זיבען שטראפונג: (לב) וַהֲשִׁמּוֹתִי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ). הקב"ה זאגט איך וועל וויסט מאכן די לאנד, זאגט רש"י (זוּ מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל) ווס דיא לאנד וועט וויסט ווערען דס וועט זיין א טובה פאר יודין (שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ הָאוֹיְבִים נַחַת רוּחַ בְּאַרְצְכֶם) די פיינד וועלן ניט געפינען א פערגעניגען אין אייער לאנד (שֶׁתְּהֵא שְׁמֵמָה מִיּוֹשְׁבֶיהָ) ווייל זיא וועט זיין וויסט פון די מענטשין וואס וועלן אויף איר וואהנען דריבר וועלן די פיינד ניט וועלן וואהנען אין די לאנד: (לג) וְאֶתְכֶם אֱזָרֶה בַגּוֹיִם). הקב"ה זאגט צו די יודין איך וועל אייך פארשפרייטן צווישען דיא פעלקער, זאגט רש"י (זוּ מִדָּה קָשָׁה) דאס איז אשלעכטע גזרה (שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי מְדִינָה גּוֹלִים לְמָקוֹם אֶחָד) ווען מענטשן פון אלאנד ווערען פארטריבען אלע אויף איין ארט (רוֹאִין זֶה אֶת זֶה וּמִתְנַחֲמִין) זעהט איינער דעם אנדערין און זייא טרייסטין איינער דעם אנדערין (וְיִשְׂרָאֵל נִזְרוּ כִּבְמִזְרֶה) אבער יודין זענען פארשפרייט גיווארין וויא מען ווארפט תבואה אין דערהייך מיט אשופעלע און דר ווינט צו זאגט די קערנער, איינר פאלט אוף דעם ארט איינער אויף איין אנדער ארט

רש"י

מה אני מקיים הרבה מעובר ושב. והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשימותי את מקדשיכם מן הגדודיות שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פורעניות. אכילת בשר בנים ובנות. והשמדת במות הרי שתים. כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא ע"י השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגגות ויכרתו. ונתתי את פגריכם וגו׳ הרי שלש. סלוק שכינה ארבע. חרבן ערים. שממון מקדש מן הגדודיות. ולא אריח קרבנות. הרי שבע: (לב) והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה ע לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם פ שתהא שוממה מיושביה: (לג) ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין וישראל נזרו כבמזרה כאדם

שפתי חכמים

על ע"ז שלשם: ע דק"ל למה לא מנה אותן בכלל הפורעניות ויהיו שמונה לכן פירש זו מדה טובה וכו׳ ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורענות ואתכם אזרה וגו׳ שהוא יותר קשה. וי"ל מאחר שהפסיק במדה טובה לא חשיב בכלל הפורענות דלעיל וק"ל. ודלא כהרא"ם שפירש זו מדה טובה קושטא דמלתא קאמר אבל אינו ר"ל אם לא יהיה מדה טובה אלא פורענות אם כן יהיה שמונה אם כן תקשה לך ואתכם אזרה בגוים שהיא מדת פורענות והא יהיו שמונה אלא על כרחך צ"ל שאין הכתוב מקפיד אם נשלם מספר שבעה פורענות שמוסיף עוד פורענות אחרים נוספים על השבע עד כאן לשונו: פ כלומר מה שכתוב בקרא ושממו עליה אויביכם שלא יוכלו

פירוש לתורה אלהים

וועל ניט שמעקין בְּרֵיחַ אין גישמאק נִיחוֹחֲכֶם אייער זענפטיקייט: (לב) וַהֲשִׁימוֹתִי און איך וועל פר וויסטן דם לאנד וְשָׁמְמוּ און זיי וועלן פר וויסט ווערן אֹיְבֵיכֶם אייערע פיינד הַיּוֹשְׁבִים די וואס וועלן זיצן אין איר ע׳ רש"י (לג) וְאֶתְכֶם און אייך אֱזָרֶה וועל איך פאר שפרייטען בַּגּוֹיִם צווישען דיא פעלקער [עיין רש"י].

חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה: לד אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה: לה כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה

אונקלוס

דקטלון בחרבא ותהי ארעכון צדיא וקרויכון יהון חרבא: לד בכן תרעי ארעא ית שמטהא כל יומין די צדיאת ואתון בארע בעלי דבביכון בכן תשמט ארעא ותרעי ית שמטהא: לה כל יומין די צדיאת תשמט ית די לא שמטת

תולדות אהרן

או תרצה הארץ עם עקידה שער סח:

רשב"ם

וישרוק על מכותיה: (לה) כל ימי השמה תשבות. כל שבעים שנה של גלות בבל. פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות ולא שבתה. תשבות מלאפום

רש"י

הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה: והריקותי. כששולף החרב מתרוקן הנדן ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור: והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם חרבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאילו אין כרמו וביתו חרבים כך שנויה בת"כ: (לד) אז תרצה. תפייס את כעס המקום שכעס על שמטותיה: והרצת. למלך את שבתותיה: (כל ימי השמה. ל' העשות ומ"ם דגש במקום כפל שממה): (לה) את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני

בית יהודא

(כאדם הזורה שעורים בנפה) וויא אמענטש וואס פארשפרייט גערשטין מיט אזיפ (ואין אחת מהן דבוקה בחברתה) איין גערשט איז ניט בהעפט צום אנדערן גערשט, יעדר גערשט ליגט אוף איין אנדער ארט: והריקותי. איך וועל ליידיג מאכען דעם שווערד, זאגט רש"י ניט דר שווערד ווערט ליידיג, נאר (כששולף החרב מתרוקן הנדן) אז מען נעמט ארויס דעם שווערד פון די שייד ווערט דיא שייד ליידיג (ומדרשו) דר מדרש לערונט אזו מיינט מען (חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר) דר שווערד וואס וועט ארויסגענומען ווערן פון שייד פון אייערטוועגין וועט ער ניט אזו גשווינט קומען צוריק אין די שייד (כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור) אזו וויא אמענטש וואס גיסט־אויס וואסר פון אכלי אוף די ערד, די וואסר וועט ניט צוריק קומען אין די כלי,

אזו זאגט הקב"ה דעם שווערד וואס איך וועל אים ארויסנעמען פון די שייד, נאר ער וועט ח"ו אלע פארלענדין (והיתה ארצכם שממה) אייער לאנד וועט זיין וויסט (שלא תמהרו לשוב לתוכה) נוייל איר וועט ניט אזו געשווינט צוריק קומען אין דם לאנד (ומתוך כך עריכם יהיו חרבה) דריבר וועלן אייערע שטעט זיין וויסט (נראות לכם חרבות) די שטעט וועלן בייא אייך אויסזעהן אזו וויא זייא וואלטען גוועין וויסט (שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור) ווען אמענטש ווערט פארטריבן פון זיין שטאט אונ פון זיין שטוב אונ פון זיין ווייגגארטין אונ ער וועט צוריק קומען צו זיי (כאלו אין כרמו וביתו חרבים) איז בייא אים גלייך ווי זיין ווייגגארטן אונ זיין שטוב זענען גיט וויסט: (לד) נאז תרצה. דאמאלס (תפייס את כעס המקום) וועט די ערד שטיל מאכן דעם כעס פון הקב"ה (שכעס על שמטותיה) וואס ער איז בייז אוף דיא יודין וואס זייא האבן ניט געהיט שמטה: והרצת (למלך) את שבתותיה. אונ זיא וועט באוויליגען צום מלך והקב"ה אירע שמטות: (לה) נאת אשר לא שבתה. פר די צייט וואס די יודין האבן ניט געהיט שמטה אונ יובל ווען זיי זענען גוועזן אין ארץ ישראל (שבעים שנה של גלות בבל) דיא זיבעציג יאהר וואס דיא יודין זענען גוועזן אין גלות בבל (הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל) זענען גוועזן געגין די זיבעציג יאהר שמטה אונ יובל (שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה) וואס זענען גוועזן אין דיא

שפתי חכמים

לדור בארלכם מחמת שממון: צ דלשון ריק לא נופל אחרב כמו שפירש רש"י בפרשת בשלח. הנדן ר"ל תיק החרב: ק ולכך כתיב והריקותי: ר ר"ל אותן מים: ש כתב הרא"ם אין פירוש תפייס כעס המקום אמלת תרצה כי מלת תרצה הוא פועל יוצא לשני ותפייס כעס המקום הוא פועל יוצא לשלישי פירוש הארץ תרצה את כעסו של מקו' אלא פירוש תפייס כעס המקום הוא פירושו של והרצת את שבתותיה דכתיב בסיפא דקרא ופירוש מלת תרצה היא תתפייס ופירושו אז תתפייס הארץ מן שבתותיה ומפני שתכלית התפייסות הארץ הוא כדי שתחזור ותפייס את המקום כתב רש"י ז"ל מתחלה התכלית ואמר תפייס את כעס המקום והרצת ע"ז בהרי גבי והרצת פירש למלך פירוש שחסר מלת למלך וגבי מלת תרצה הארץ לא פירש חסירות מלת למלך לומר תפייס למלך נכעסו אע"כ צ"ל דלעיל לא פירש רק הכוונה ואמר תפייס

פירוש לתורת אלהים

והריקותי איך וועל אום ליידיגן נאך אייך די שווערד ארום צו שלעפן פון דער שייד אונ דיא שייד וועט בלייבן ליידיג והיתה אונ אייער לאנד וועט זיין וויסט אונ אייערי שטעט וועלן זיין וויסט: (לד) אז דענצמאל תרצה וועט באוויליגן דם לאנד אירע שמיטות [ע' רש"י] כל ימי השמה אלע טעג וואס זיא וועט זיין פאר וויסט ואתם אונ איר וועט זיין אין דעם לאנד פון אייערע פיינד אז תשבת דענצמאל וועט דם לאנד רוען והרצת אונ זיא וועט באוויליגן אונ וועט מפייס זיין צו הקב"ה וואס ער האט גיצערינט פון וועגין אירע שמיטות: (לה) כל ימי השמה אלע טעג וואס זיא וועט זיין וויסט תשבות וועט זיא רוען את אשר דאס

וואס

בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃ לו וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ

בְּשַׁמִּטֵיכוֹן כַּד הֲוֵיתוּן יָתְבִין עֲלַהּ׃ לו וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן בְּכוֹן וְאָעֵיל תַּבְרָא

רשב"ם

באתנחתא. אבל בלא אתנחתא. אז תשבת הארץ פתח. וכן וימת וינס באתנחתא כולם מלאפום. וימת. הים ראה וינס: (לו) מרך בלבבם. אינו לשון רך הלבב. ואל הרך לבי. כי המ"ם של מרך עיקר שהרי הניגון במ"ם. כמו אהל אוכל בכסף. וקראת לשבת עונג. ואין לו חבר כי אם בתלמוד בשחיטת חולין:

בית יהודא

פיר הונדערט דרייסיג יאהר וואס די יודין זענען געווען אין זייער לאנד אונ האבן דערצערנט פר הקב"ה (שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים שָׁנָה) דרייא הונדערט ניינציג יאר (הָיוּ שְׁנֵי עֲוֹנָם מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ עַד שֶׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים) זענען געווען די יארין וואס זיי האבן גזינדיגט פון די צייט וואס זיי זענען אריינגקומען אין ארץ ישראל ביז דיא צעהן שבטים זענען פארטריבען געווארין (וּבְנֵי יְהוּדָה הִכְעִיסוּ לְפָנָיו אַרְבָּעִים שָׁנָה) דר שבט יהודה הט דערצערנט פר הקב"ה פערציג יאהר (מִשֶּׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים עַד חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם) פון די צייט וואס די צעהן שבטים זענען פארטריבן געווארין ביז ירושלים איז חרב געווארן (הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בִּיחֶזְקֵאל) דס איז וואס הקב"ה הט גזאגט צום נביא יחזקאל (וְאַתָּה שְׁכַב עַל צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִית וגו׳) דו זאלסט ליגען אוף דיין לינקע זייט דריי הונדערט מיט ניינציג טעג וועסטו ליידין דיא זינד פון די צעהן שבטים וואס זיי האבן גזינדיגט דריי הונדערט ניינציג יאהר (וְכִלִּיתָ אֶת אֵלֶּה) אז דו וועסט ענדיגן די דרייא הונדערט ניינציג טעג (וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְּךָ הַיְמָנִית אַרְבָּעִים יוֹם) זאלסטו ליגען אוף דיין רעכטע זייט פערציג טעג (וְנָשָׂאתָ אֶת עֲוֹן בֵּית יְהוּדָה) וועסטו ליידן די זינד פון שבט יהודה וואס זיי האבן געזינדיגט פערציג יאהר (וּנְבוּאָה זוֹ נֶאֶמְרָה לִיחֶזְקֵאל) די נבואה איז גזאגט געווארן צום נביא יחזקאל (בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין) דעם פינפטין יאהר וויא נבוכדנצר האט פארטריבען דעם מלך יהויכין פון ירושלים (וְעוֹד עָשׂוּ שֵׁשׁ שָׁנִים עַד גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ) אונ נאכדעם הט גדאערט נאך זעקס יאהר ביז דר מלך צדקיהו איז פארטריבען געווארין (הֲרֵי אַרְבָּעִים וָשֵׁשׁ) איז זעקס אונ פערציג יאהר (וְאִם תֹּאמַר שְׁנוֹת מְנַשֶּׁה חֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ הָיוּ) אוב דוא וועסט זאגין מנשה איז דאך געווען א מלך פינף אונ פופציג יאהר אונ ער איז דאך געווען א רשע, ענפערט רש"י (מְנַשֶּׁה עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה) דרייא אונ דרייסיג יאהר האט מנשה געטאהן תשובה (וְכָל שְׁנוֹת רִשְׁעוֹ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם) די יאהרין וואס מנשה איז געווען א רשע זענען געווען צווייא אונ צוואנציג יאהר (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּאַגָּדַת חֵלֶק) וויא דיא גמרא זאגט אין סנהדרין אין פרק חלק (וְשֶׁל אָמוֹן שְׁתַּיִם) אמון איז געווען א מלך צווייא יאר (וְאַחַת עֶשְׂרֵה לִיהוֹיָקִים) יהויקים איז געווען א מלך עלף יאהר (וּכְנֶגְדָן לְצִדְקִיָּהוּ) צדקיהו איז אוך געווען א מלך עלף יאהר (צֵא וַחֲשׁוֹב לְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וָשֵׁשׁ שָׁנָה וּשְׁמִטִּין וְיוֹבְלוֹת שֶׁבָּהֶן) מען זאל רעכענען וויא פיל שמטות אונ יובלות זענען דא אין פיר הונדערט זעקס אונ דרייסיג יאהר (וְהֵם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה לְמֵאָה) זעכצעהן צו הונדערט (אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שְׁמִטִּין וּשְׁנֵי יוֹבְלוֹת) אין הונדערט יאהר איז דא פערצעהן שמטות אונ צווייא יובלות (הֲרֵי לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שִׁשִּׁים וְאַרְבַּע) אין פיר הונדערט יאהר איז דא צוזאמען שמטות אונ יובלות פיר אונ זעכציג (לִשְׁלֹשִׁים וָשֵׁשׁ שָׁנָה חָמֵשׁ שְׁמִטּוֹת) אין זעקס אונ דרייסיג יאר איז דא פינף שמטות (הֲרֵי שִׁבְעִים חָסֵר אַחַת) איז זיבעציג שמטות אונ יובלות ווייניגער איינס (דס הייסט צוזאמען שמטות מיט יובלות זענען געווען ניין אונ זעכציג) (וְעוֹד שָׁנָה יְתֵרָה שֶׁנִּכְנְסָה בַּשְּׁמִטָּה הַמַּשְׁלֶמֶת לְשִׁבְעִים) אונ נאך איין יאהר אויף דיא זיבעציגסטע שמטה וואורום זעקס אונ דרייסיג יאהר איז פינף שמטות מיט איאהרן (וַעֲלֵיהֶם נִגְזַר שִׁבְעִים שָׁנָה שְׁלֵמִים) אונ וועגען דיא שמטות אונ יובלות הט הקב"ה גוזר געווען אויף די יודין זייא זאלין זיין אין גלות בבל גאנצע זיבעציג יאהר (וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים) אונ אזו זאגט דר פסוק אין ספר דברי הימים (עַד רָצְתָה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ) ביז דיא ערד האט בעוויליגט אירע שמטות (לְמַלֹּאות שִׁבְעִים שָׁנָה) צו ערפילען דיא זיבעציג יאהר פון גלות: (לו) וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ. איך וועל ברייננגען אין אייך (פַּחַד וְרַךְ לֵבָב) אשרעק אונ אווייכע הארץ, זאגט רש"י (מֵ"ם שֶׁל מוֹרֶךְ יְסוֹד נוֹפֵל הוּא) דער מ"ם פון ווארט מורך גיהער צום ווארט, נאר אמאהל פאלט ער אוועק פון ווארט, עס שטייט אן אמ"ם "רך" ווייך (כְּמוֹ מֵ"ם שֶׁל מוֹעֵד

רש"י

המקום ארבע מאות ושלשים שנה שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה הכעיסו לפניו מ׳ שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים הוא שנאמר ביחזקאל (יחזקאל ד) ואתה שכב על צדך השמאלית וגו׳ וכלית את אלה וגו׳ ושכבת על צדך הימנית ארבעים יום ת ונשאת את עון בית יהודה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישי׳ לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו הרי ארבעים ושש וא"ת שנות מנשה חמשים וחמש היו א מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתים כמו שאמרו ב אגדת חלק ושל אמון שתים ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן לצדקיהו לא. והשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב׳ יובלות הרי לארבע מאות שנה ששים וארבע לשלשים ושש שנה חמש שמיטות. הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים (כ"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם נחשב להם). ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים ב וכן הוא אומר בדברי הימים (דה"ב לו) עד רצתה הארץ את שבתותיה וגומר למלאות שבעים שנה: (לו) והבאתי מרך. פחד ורך לבב מ"ם של מרך יסוד נופל הוא כמו מ"ם של מועד ושל

שפתי חכמים

את כעס המקום. (ג"א) פירש מלת תרצה מלשון פיוס שהם קרובים בענין ואמר תפייס כעס המקום שאין לפרש שתפייס השמיטות שאין שייך לפייס השמיטות שכבר עברו עליהם אלא יפייסו כעס המקום שכעס על השמיטות. אבל והרצת את שבתותיה שהוא לשון הפעיל שלא כתב ותרצה שבתותיה כמו ברהם המקרא פירושו והרצת למלך שבתותים שהוא פועל יוצא לשלישי שהארץ תפייס השמיטות למלך: ת ארבעים יום מרמז על ארבעים שנה שהיה יהודה אחר גלות י׳ השבטים: א כלומר ומנשה נולד מיד כשגלו י׳ השבטים ושנותיו היו נ"ה ומלינו שמנשה היה רשע וא"כ בימי מנשה הכעיסו לפניו נ"ה שנה לבד מה שהכעיסו לפניו בשאר שנות מלכים. ומתרץ דעשה תשובה וכו׳: ב אע"פ שלא עברו רק על ס"ט שמיטות ויובלות מ"מ היה גלות ע׳ שנה שלמים דמה שלא המתין הקב"ה עד שעברו ע׳ שמיטות לדקה עשה לסם כך פרש"י בפרשת ואתחנן

פירוש לתורת אלהים

וואס זיא האט ניט גירועט אין אייערע שמיטות בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ בשעת איר הט גוואנט אין איר [פי׳ רש"י]: (לו) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם אונ דיא וואס וועלען איבער בלייבען צווישן אייך וְהֵבֵאתִי וועל איך ברענגין איין

בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת־חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ לז וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי־חֶרֶב וְרֹדֵף אָיִן וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ לח וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם

אונקלוס

בְּלִבְּהוֹן בְּאַרְעָתָא דְסַנְאֵיהוֹן וְיִרְדּוֹף יָתְהוֹן קָל טַרְפָּא דְשָׁקִיף וְיֵעַרְקוּן כִּמְעִירוֹק מִן קֳדָם דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִפְּלוּן וְלֵית דְּרָדֵיף׃ לז וְיִתַּקְלוּן גְּבַר בַּאֲחוּהִי כְּמִקֳּדָם דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְרָדֵיף לֵית וְלָא תְהֵי לְכוֹן תְּקוּמָה קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃ לח וְתֵיבְדוּן בֵּינֵי עַמְמַיָּא וּתְגַמַּר יָתְכוֹן אֲרַע בַּעֲלֵי

תו"א וכשלו איש באחיו סנהדרין כז שבת לב שבועות לג: ואבדתם מכות כד: ואכלה אתכם שם:

בעל הטורים

לקיים מלותי על כן והריקותי אחריכם חרב: (לז) ורודף. ג' במסורה וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין ואידך כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים ואידך אפרים רועה רוח ורודף קדים בשביל שהם רודף שלמונים ורודף קדים על כן וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין: ו' פעמים כתיב בפרשה עון עונם וכנגדם גלו ו' פעמים ג' ע"י סנחריב וג' ע"י נבוכדנצר:

רש"י

מוקש: ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים ג הורגים אותם: עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ד ומוציא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף ל' הבטה שדופות קדים שקיפן קידום לשון משקוף מקום הבטת הדלת וכן תרגומו של חבורה משקופי: (לז) וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ: כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם (ת"כ) ומדרשו וכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה ה שכל ישראל ערבין זה לזה: (לח) ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו ו אבודים

בית יהודא

וְשֶׁל מוֹקֵשׁ) אזו ווי דר מ"ם פון ווארט מועד אונ פון ווארט מוקש, פאלט אמאהל אוועק דער מ"ם, אמאהל שטייט ונועדתי, יקוש, אן ממי"ן: וְנָסוּ מְנוּסַת חֶרֶב] . זיי וועלין אנטלויפין ווי מען אנטלויפט פאר אשווערד (כְּאִילוּ רוֹדְפִים הוֹרְגִים אוֹתָם) גלייך וויא מען וואלט זיי יאגין צום הרגנן: וְעָלֶה נִדָּף] . אבלאט וואס ווערט גקלאפט (שֶׁהָרוּחַ דוֹחֲפוֹ וּמַכֵּהוּ עַל עָלֶה אַחֵר וּמְקַשְׁקֵשׁ וּמוֹצִיא קוֹל) וואס דר ווינט שטויסט אים אונ שלאגט אים אויף איין אנדער בלאט, די בלעטער קלאפין איינר אויף דעם אנדרין אונ עס גייט ארום אשטימע וועןעס קומט אווינט אויף די בוימער אונ דער ווינט ווארפט אבלאט אויף אבלאט קלאפין די בלעטער מיט אגערויש שטימע, פון די שטימע וועלין די יודין דער שראקן ווערין אונ וועלען מיינען גוים יאגין זייא מיט שווערדין זייא צוא הרגנן וועלין זיי אנטלויפין אונ לויפעדיג וועלן זייא פאלן (וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ) דר תרגום טייטשט אויך אזוי (קָל טַרְפָּא דְשָׁקִיף) דיא שטימע פון אבלאט וואס קלאפט (לָשׁוֹן חֲבָטָה) קלאפין שקיף איז דר טייטש קלאפין, אוף דיא ווערטר שדופות קדים שרייבט דער תרגום שקיפן קידום, אויס געקלאפט פון אמזרח ווינט (לָשׁוֹן מַשְׁקוֹף) דם ברעטיל וואס איבר דיא טיר הייסט משקוף (מְקוֹם חֲבָטַת הַדֶּלֶת) ווייל דם איז דער ארט וואס דיא טיר קלאפט אויף אים (וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל חַבּוּרָה מַשְׁקוֹפֵי) אויף דעם ווארט חבורה (אבייל) אז מען האט בעקומען אקלאפ אונ עס איז געווארן אבייל שרייבט אויך דר תרגום משקופי, אקלאפ: (לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו] . זאגט רש"י מען מיינט (כְּשֶׁיִּרְצוּ לָנוּס יִכָּשְׁלוּ זֶה בָּזֶה) ווען זייא וועלין אנטלויפען וועט געשטרויכילט ווערין איינער איבער דעם אנדרין, איינער וועט פאלן אויף דעם אנדרין (כִּי יִבָּהֲלוּ לָרוּץ) ווייל זיי וועלן זיין געאיילט צו לויפין: וּכְמִפְּנֵי חֶרֶב] . זיי וועלן זיין אזוי דערשראקין (כְּאִילוּ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים) גלייך ווי זייא וואלטן אנטלויפין פאר מענטשין וואס יאגין זייא צום הרגנן (שֶׁיְּהֵא בִּלְבָבָם פַּחַד) זיי וועלען האבין שרעק אין הארצין (וְכָל שָׁעָה סְבוּרִים שֶׁאָדָם רוֹדְפָם) צו יעדרע צייט וועלן זיי מיינן מענטשן יאגין זייא (וּמִדְרָשׁוֹ) דער ספר תורת כהנים לערונט (וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו) יעדער מענטש וועט געשטרויכלט ווערען וועגין זיין ברודר מיינט מען (זֶה נִכְשָׁל בַּעֲוֹנוֹ שֶׁל זֶה) יעדערער וועט גישטראפט ווערין ניט פר זייגע זינד אליין, נאר פאר דיא זינד וואס זיין חבר האט גזינדיגט וועט ער אוך גישטראפט ווערין (שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִין זֶה לָזֶה) ווארום אלע יודין האבין ערב גיוועזן וגראנאטירט] איינער פר דעם אנדערען אויב איינער וועט זינדיגען זאלין אלע גישטראפט ווערין פון זיינעטוועגען: (לח) וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם] . זאגט רש"י מען מיינט (כְּשֶׁתִּהְיוּ פְּזוּרִים תִּהְיוּ אֲבוּדִים זֶה מִזֶּה) אז איר וועט זיין פארשפרייט צווישען דיא פעלקר וועט איר זיין פארלארין איינער

שפתי חכמים

בפסוק כי תוליד וגו': ג כאלו אמר ונסו כמנוסת חרב לא מנוסת חרב שהרי כתיב אחריו ואין רודף: ד כי פירוש נדף נדחף ואין העלה הנדחף מוליא קול רק כשידחף אלא עלה אחר גם אין העלה נדחף מעלמו רק ע"י הרוח לכן האריך הרב בראיות והביא התרגום דשקיף שפירושו הכאה לא שפירוש נדף דשקיף הנדף לשון דחיפה הוא רק שמן הדחיפה תתחדש ההכאה והתרגום פירש הכוונה ולא המלה כדרך התרגום שהוא שומר הטעם בהרבה מקומות והקדים לזה פירוש ינוסו מנוסת חרב כמנוסת חרב לא מנוסת חרב ממש כדי שיפול עליו הפירוש של קול עלה נדף דהא מה שהם נסים לא מפני שהאויב הורג אותם אלא מרוב מורך שבלבם הרא"ס: ה ויהיה פירוש כמפני חרב כמו שנכשל האיש מפני חרב הרודף אחריו כך הוא נכשל מפני עון חבירו: ו ולא אבודים ממש דהא כתיב

פירוש לתורת אלהים

פַּחַד בִּלְבָבָם אין זייער הארץ בְּאַרְצוֹת אוֹיְבֵיהֶם אין דעם לאנד פון זייערע פיינד וְרָדַף אוֹתָם אונ עס וועט זייא נאך יאגן אקול קוֹל עָלֶה אקלאפינדיגע בלאט [ע' רש"י] וְנָסוּ אונ זיי וועלן אנטלופן מְנֻסַת חֶרֶב גלייך ווי איינער אנטלופט וואס מען יאגט אים מיט אשווערד צו הרגנן וְנָפְלוּ אונ זיי וועלן פאלן פאר שלאפקייט וְאֵין רוֹדֵף אונ קיינר וועט זייא ניט יאגן: (לז) וְכָשְׁלוּ אונ זייא וועלן גישטרויכילט ווערען איינער אין דעם אנדערין מחמת דעם איילונג פון אנטלופען כְּמִפְּנֵי חֶרֶב גלייך וויא מען וואלט אים נאך גיאגט מיט

אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ לט וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם
יִמַּקּוּ בַּעֲוֺנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף
בַּעֲוֺנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ מ וְהִתְוַדּוּ
אֶת־עֲוֺנָם וְאֶת־עֲוֺן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם
אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי
בְּקֶרִי׃ מא אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי
וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־
אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־

דְּבָבֵיכוֹן׃ לט וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן
בְּכוֹן יִתְמַסְּוּן בְּחוֹבֵיהוֹן
בְּאַרְעָתָא בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן
וְאַף בְּחוֹבֵי אֲבָהָתְהוֹן
בִּישַׁיָּא דַּאֲחִידִין בִּידֵיהוֹן
יִתְמַסְּוּן׃ מ וִיוַדּוּן יָת
חוֹבֵיהוֹן וְיָת חוֹבֵי
אֲבָהָתְהוֹן בְּשִׁקְרְהוֹן
דְּשַׁקַּרוּ קֳדָמַי וְאַף דִּי
הַלִּיכוּ קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ׃
מא אַף אֲנָא אֲהָךְ עִמְּהוֹן
בְּקַשְׁיוּ וְאַעֵיל יָתְהוֹן
בַּאֲרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן אוֹ
בְּכֵן יִתְּבַר לִבְּהוֹן טַפְשָׁא

תו"א ואף בעונות אבותם אתם סנהדרין כז:

רשב"ם

נתמרך באלו טריפות: (לט) ימקו. מן נמקו חבורותי כמו מן נסע יסעו.

רש"י

זה מזה: ואכלה אתכם. אלו המתים בגולה: (לט) בעונת אבותם אתם. (ת"כ) כשעונות אבותם אתם כשאוחזים מעשה ז אבותיהם בידיהם: ימקו. לשון המסה כמו ימסו וכמוהו (זכריה יד) תמקנה בחוריהן (תהלים לח) נמקו חבורותי: (מא) והבאתי אתם. (ת"כ) אני בעצמי אביאם ח זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות ע"א נעשה כמעשיהם אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנאמר (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו': או אז יכנע. כמו (שמות כא) או נודע כי שור נגח הוא ט אם אז יכנע. ל' אחר אולי שמא אז יכנע

בית יהודא

פון אנדערין: [ואכלה אתכם]. דיא לאנד פון אייערע פיינד וועט אייך פארלענדען (אלו המתים בגולה) מען מיינט דיא מענטשין וואס וועלן שטארבן אין גלות: (לט) [ובעונות אבותם אתם]. זאגט רש"י מען מיינט (כשעונות אבותם אתם) אז די זינד פון זייערע עלטערין איז אויך ביי זיי (כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם) אז זיי האלטען די זינד פון זייערי עלטערן, זיי זינדיגען זייערע זינד אונ די זינד וואס זייערע עלטערין האבין גזינדיגט: [ימקו]. (לשון המסה), ימקו איז דערטייטש צגיין (כמו) ווי עס שטייט ימסו, זיי וועלין צוגיין (וכמוהו) אונ אזו שטייט (תמקנה בחוריהן) זיי וועלין צוגיין אין זייערי לעכער (נמקו חבורותי) מיינע ביילין זענען צוגאנגין: (מא) [והבאתי אותם]. איך וועל זיי ברייגגען, הקב"ה זאגט (אני בעצמי אביאם) איך אליין וועל זייא ברייגגען אין גלות (זו מדה טובה לישראל) דס איז אגוטע מדה צוא די יודין (שלא יהיו אומרים) זיי זאלין ניט זאגען (הואיל וגלינו בין האומות עובדי כוכבים נעשה כמעשיהם) ווייל מיר זענען פארטריבען גיווארין צווישן די פעלקר וואס דינגען עבודה זרה וועלן מיר טאהן ווי זיי טוהען (אני איני מניחם) וועל איך זיי ניט לאזין (אלא מעמיד אני את נביאי) נאר איך וועל אויפשטעלן מיינע נביאים (ומחזירן לתחת כנפי) אונ דיא נביאים וועלן זיי צוריק קערין אונטער מיינע פליגעל (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק הקב"ה זאגט (והעולה על רוחכם היו לא תהיה) וואס עס גייט אויף אייערע געדאנקין דס וועט ניט זיין (חי אני) וויא איך לעב (אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם) מיט שטארקייט וועל איך אויף אייך קעניגין, איר וועט מוזין טאן תשובה: [או אז יכנע]. זאגט רש"י (כמו) וויא עס שטייט (או נודע כי שור נגח הוא) איז דערטייטש אויב עס איז בעוואסט גיווארען אז דער אקס איז אשטויסער, דר ווארט או איז ווי אים. אויב (אם אז יכנע) אויב דאמאלס וועט אונטערטעניג ווערין זייער הארץ (לשון אחר אולי) נאך קענען מיר זאגין או איז

שפתי חכמים

ואף גם זאת וגו' לכלותם: ז דק"ל אתם ל"ל ועוד קשה והא כתיב לא יומתו אבות על בנים וגו' ל"פ כשאוחזין וכו': ח פירוש מדכתיב והבאתי אתכם ולא כתיב והולכתי אתכם כמו יולך ה' אתכם ואת מלככם וכו' אלא ש"מ למידרש שיביאם תחת כנפיו בהיותם בארץ אויביהם: ט כתב הרא"ם לא הבנתי כוונת הרב בזה דלפ"ז היה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מא) או אז יכנע לבבם הערל. בעון חילול שבת שהוא שביעי כמנין א"ו יכנע לבבם:

פירוש לתורת אלהים

אשווערד ולא תהיה אונ עס וועט צו אייך ניט זיין קיין תקומה פאר אייערע פיינד: (לח) ואבדתם אונ איר וועט פארלארען ווערען צווישן די פעלקר [עיין רש"י] ואכלה אתכם אונ עס וועט אייך פארדארבן דאס לאנד פון אייערע פיינד: (לט) והנשארים בכם אונ דיא וואס וועלן בלייבן צווישן אייך ימקו בעונם וועלען צו גיין מחמת זייערי זינד בארצות איביכם אין לאנד פון אייערע פיינד ואף אונ אויך דורך די זינד פון זייערי עלטערן אתם מיט זייא ימקו וועלן צו גיין [עיין רש"י]: (מ) והתודו אונ זייא וועלן בקענען זייערי זינד ואת עון אביתם אונ די זינד פון זייערי עלטערן במעלם אין זייער פעלשונג אשר וואס זיי האבן גיפעלשט אין מיר ואף אונ אויף דעם וואס זייא זענען גגאנגען מיט מיר מיט הארטקייט: (מא) זאגט גאט ב"ה אז די ישראל וועלן ניט מקיים זיין מייני מצות אף אני אלך וועל איך אויך גיין מיט זיי מיט הארטקייט והבאתי איך אליין וועל זיי ברענגען אין דעם לאנד פון זייערע פיינד [ע' רש"י]. או טאמער אז דעמאלט אז זייא וועלן האבן די צרות

ובכן ירעון ית חוביהון: מב ודכירנא ית קימי דעם יעקב ואף ית קימי דעם יצחק ואף ית קימי דעם אברהם אנא דכיר וארעא אנא דכיר: מג וארעא תתרטש מנהון ותרעי ית

עונם: מב וזכרתי את־בריתי יעקוב ואף את־בריתי יצחק ואף את־בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר: מג והארץ תעזב מהם ותרץ את־

תו"א וזכרתי את בריתי יעקוב ספר הזוהר פרשת ויקרא: ותרץ את שבתותיה עקידה שער כח:

בעל הטורים

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב. ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור ומונח לפני הקב"ה. האבות מגויין למפרע אומר הקב"ה אני זוכר מאין באתם ומונה וממשמש היחס עד למעלה עד בן יעקב בן יצחק בן אברהם. בכולם כתיב אף חוץ מיעקב שהיתה מטתו שלמה ולא יצא ממנו פסולת. וזכרתי הפסוק מתחיל בזכירה ומסיים בזכירה שלעולם יזכור זכות אבות אברהם נקרא עבדו כדכתיב זכור לעבדיך וסמיך ליה לאברהם וכן ביעקב כתיב יעקב עבדי משא"כ ביצחק לפי שאברהם ויעקב קיימו המצות בין בארץ בין בח"ל משא"כ ביצחק. אברהם ויעקב הוזכרו ראש לאבות ויצחק לא הוזכר בשום מקום בראש לפי שר"ל לעשו הוה גביר לאחיך לעשותו ראש ליעקב: (מג) והארץ תעזב מהם. זי"ן עקומה

רשב"ם

(מב) חכרתי וגו'. אם יכנע לבבם: (מג) והארץ תעזב. כחשבון ביטול שבועות שיתרצה ויכופר עונם. ואז וזכרתי וגו': ותרץ. מן רצה כמו ויבן

רש"י

לבבם וגו': ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם י ביסוריהם: (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא ואליהו חסר בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון כ שיבוא ויבשר גאולת בניו: וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחורנית כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו

בית יהודא

דערטייטש אולי, טאמער (שמא אז יכנע לבבם וגו') טאמער וועט דאמאלם אונטערטעניג ווערין זייער הארץ *): וואז ירצו את עונם. מען מיינט (יכפרו על עונם ביסוריהם) מיט זייערי יסורים וועלין זיי מכפר זיין זייערי זינד: (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. זאגט רש"י (בחמשה מקומות נכתב יעקוב מלא ואליהו חסר בחמשה מקומות) אין פינף ערטער אין תנ"ך איז געשריבען יעקוב מיט וא"ו אונ אין פינף ערטער איז געשריבען אליהו אן וא"ו, אליה (יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו) יעקב האט גענומען איין אות פון דעם נאמען אליהו דעם ו' ער זאל זיין בייא אים אמשכון אליהו זאל קומען צוא זיינע קינדער זיי זאגין ווען זיי וועלין אויסגעלייזט ווערין פון גלות: וזכרתי את בריתי יעקב. זאגט רש"י (למה נמנו אחורנית) פר וואס זעין די אבות געציילט צוריק יעקב יצחק אברהם (כלומר) אזו מיינט דער פסוק (כדאי הוא יעקב הקטן לכך) דער זכות פון יעקב ווס ער איז דער יינגסטער איז ווערט איך זאל אום לייזין זיינע קינדער (ואם אינו כדאי) אויב דער זכות פון יעקב אליין איז

שפתי חכמים

המובן ממנו שאני בעצמי אביאם תחת כנפי השכינה אם יכנע לבבם הערל אבל אם לא יכנע לבבם לא אביאם תחת כנפי השכינה וזה היפך מן המדרש שהביא אם לא בחמה שפוכה אמליך עליכם ע"כ ממליך אני מלכותי עליכם אבל היה לו לפרש או אז כמשמעו שפירושו אז אני אביאם תחת כנפי השכינה בע"כ או אז יכנע לבבם מעצמם ולא הוצרך להביאם אני תחת כנפי השכינה בעל כרחם עכ"ל וק' מזה דהא ר"י בפרשת משפטים מפרש או לא היה תם אלא נודע וכו'. וג"ל דה"פ או לא הוצרך למלוך עליהם בעל כרחם אם או מעצמם יכנע לבבם הערל ואז יתודו את עונם ויתכפרו ביסורים ואם יעשו כן אז וזכרתי את בריתי וגו' ויהיה פירוש או אז יכנע כמו פירוש או נודע כי שור נגח הוא לפי מה שפרש"י לעיל ובזה יתורץ נמי מאי ל' אחר של רש"י ודו"ק: י דק"ל מי מרצה את עונם ומתרץ דירצו קאי על היסורים שהם יכפרו על עונם: כ לא ידעתי טעם לה' מקומות כי היה מספיק זה במקום א'. ושמא היה זה כאלו נשבע בה' חומשי תורה כמו שנכתב ישראל

פירוש לתורת אלהים

וואס פריער איז געשטאנען יכנע וועט ווערן אונטער טעניג לבבם הערל זייער פאר שטאפט הארץ ואז ירצו אונ דענצמאל וועלן זיי בווילגן זייערע זינד[ע' רש"י]: (מב) וזכרתי אונ איך גאט וועל גידענקין דאס זיכערהייט וואס איך האב גימאכט מיט יעקב ואף אונ אויך דאס זיכערהייט וואס איך האב גימאכט מיט יצחק ואף אונ אויך דם זיכערהייט וום איך האב גמאכט מיט אברהם אזכר וועל איך גדענקן[ע' רש"י]. והארץ אזכור אונ דאס לאנד ארץ ישראל וועל איך אויך גידענקין: (מג) והארץ תעזב מהם אונ דאס לאנד וועט ווערן פאר לאזט פון זייא ותרץ אונ זיא

ליקוטי יוסף

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. דר אהל יעקב שרייבט דער מיינונג פון פסוק איז לבמשל מען האט אמאהל גחאפט צוויי גנבים ביי איין גנבה, ווען מען הט זיי גברענגט צום משפט איינציגווייז, האט איין שופט איינעם דערקענט. אונ זאגט זיין פאטער איז אוך גוועין אגנב זיין זיידע איז גיוועין אגנב, נאכדעם הט מען גברענגט דעם אנדערען גנב האט מען אים אוך דערקענט זיין פאטער איז גיוועין ארב, אונ זיין זיידע, זיין עלטער זיידע זענען אלע גוועין רבנים, האבען די שופטים געפסקנת דר ערשטער זאל זיין אין גפענקעניס איין יאהר דער אנדערער זאל זיין אין גפענקעניס צוויי יאהר. הט ער גפרעגט פר וואס ווער איך גשטראפט מער פון אים, האט דר שופט גזאגט ער הט געגנבת ווייל ער איז גבארען פון גנבים איז זיין נאטור צו גנבנן, אבער דוא ביזט גבארען פון רבנים וויא קומסטו צו זיין אגנב, די מענטשען וואס

זענען דארטען גיוען האבען גיזאגט ער דארף נאך מעהר געשטראפט ווערען ווייל ער פארשעמט זיינע אלטערען אין קבר, דס זעלביגע האט הקב"ה גזאגט צו דיא יודען ווען איר וואלט גבארען גווארען פון רשעים וואלט איך אייך נים גשטראפט אזו פיל, ווייל איך וואלט גזאגט איר האט דעם נאטור פון אייערע עלטערען, איר זענט דאך אבער געבארען גווארען פון צדיקים, פון יעקב, פון יצחק, פון אברהם, אונ איר פארשעמט זיי אין זייערי קברים, אונ די היילגע ערד האט איר בטמא גוועין מיט אייערע זינד דריבער ווערט איר שטארק בעשטראפט ווערין:

*) הערה אין ערשטין פשט טייטשט רש"י דעם ווארט „או" ווי עס וואלט געשטאנען „אם", אונ אם ווערט פיל מאהל געטייטשט אויף אגעוויסע זאך ווי עס שטייט אם יהיה היובל, יובל איז געווים גיווען, וועט זיין דער פשט אין פסוק או אז יכנע לבבם, ווען די יודין וועלין זיין אין גלות וועט געווים אונטערטעניג ווערין זייער הארץ, דער אנדערער פשט איז „או" טאמער, ווען די יודין וועלין זיין אין גלות טאמער דורך דעם גלות וועט אונטער טעניג ווערין זייער הארץ:

שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ
אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ
וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם׃ מד וְאַף־
גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם
לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם

שְׁמִטְּתָהָא בִּדְצַדְיָאַת מִנְּהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוּן יָת חוֹבֵיהוֹן לְוָטִין חֲלַף בִּרְכָן אַיְתִי עֲלֵיהוֹן בְּדִיל דִּבְדִינַי קָצוּ וְיָת קְיָמֵי רְחֵקַת נַפְשְׁהוֹן׃ מד וְאַף בְּרַם דָּא בְּמֶהֱוֵיהוֹן בְּאַרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן לָא אַרְטֵישְׁנוּן וְלָא אַרְחֵקִנּוּן

תו"א יען וביען שבת לג: געלה נפשם בתרא פח: ואף גם זאת כפר הזוהר פרשת האזינו: לא מאסתים ולא געלתים מגילה יא:

רשב"ם

מן בנה: יען וביען במשפטי מאסו ואת חוקותי געלה נפשם:

בעל הטורים

שבעה שנים נתקיים בא"י גפרית ומלח. מתחלת התוכחה עד געלה נפשם ש"ן תיבות כנגד ש"ן שנים שחטאו עשרה שבטים וכנגדן לא הוזכר בהם השם לפי שאמרו אין להם חלק באלהי ישראל ולכך כתיב בדברי הימים ושבועתו לישחק ובתהלים כתיב לישחק שנשבע הקב"ה כל זמן שלא חטאו בניו יותר מש"ן שנים שלא יגלם. בפרשת ערכין יש נ' שקלים ול' שקלים וכ' שקלים וי' שקלים וה' שקלים וג' שקלים וט"ו וי' שקלים בין זכר לנקבה בהוה סך הכל קמ"ג שקלים נכפר על מ"ה קללות שבת"כ ול"ח שבמשנה תורה שהם בין הכל קמ"ג ולכך סמך ערכין לקללות:

בית יהודא

ביז ווערט (הֲרֵי יִצְחָק עִמּוֹ) איז דא דער זכות פון יצחק מיט **אים** (וְאִם אֵינוֹ כְדַאי) אויב ביידע זכותים זענען ניט גענוג (הֲרֵי אַבְרָהָם עִמּוֹ) איז דא דער זכות פון אברהם מיט זיי (שֶׁהוּא כְדַאי) דם איז געוויס גענוג, זאגט רש"י (וְלָמָּה לֹא נֶאֶמְרָה זְכִירָה בְּיִצְחָק) פר וואס שטייט ניט ביי יצחק דר ווארט אזכור, איך וועל גדיינקען (אֶלָּא אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק נִרְאֶה לְפָנַי צָבוּר וּמוּנָּח עַל הַמִּזְבֵּחַ) נאר די אש פון דעם איל וואס מען האט פארברענט פאר יצחק'ס וועגין ליגט שטענדיג אויף דעם מזבח און עס ווערט גיזעהן פאר מיר ואזאך וואס ליגט שטענדיג פאר די אויגין דארף מען דאך ניט דער ציילין אז מען געדיינקט דיא זאך׃ (מג) יַעַן וּבְיַעַן. (גְּמוּל וּבִגְמוּל אֲשֶׁר בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ). רש"י צו טייטש די צוויי ווערטער, אזו מיינט דער פסוק יען במשפטי מאסו, וויל זיי האבין פארמיאוסת מיינע משפטים וביען את חקותי מאסו, אונ וויל זייא האבן פאר מיאוסת מיינע חקים׃ (מד) וְאַף גַּם זֹאת. הקב"ה זאגט (וְאַף אֲפִילוּ אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפּוּרְעָנִיּוֹת) אפילו איך וועל טאן מיט זיי די שטראף (אֲשֶׁר אָמַרְתִּי בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם) וואס איך האב געזאגט ווען זייא וועלן זיין אין די לאנד פון

רש"י

והם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני לבור ומונח על המזבח: (מג) יען וביען. גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו: (מד) ואף גם זאת. ואף אפי' אני עושה עמהם זאת הפורעניות אשר אמרתי בהיותם בארץ אויביהם

שפתי חכמים

ה"פ בפסוק אחד כנגד ה' חומשי תורה: לכי פירוש יען בכל מקום הוא גמול והוסיף מלת אשר כי בזולת התוספ' לא תתקשר מלת יען וביען עם

ליקוטים על התורה

(מג) יַעַן וּבְיַעַן וגו'. דר **תרגום** טייטשט לְוָטִין חֲלַף בִּרְכָאִין אַיְתִי עֲלֵיהוֹן, איך וועל אויף זייא ברייינגען קללות פאר דיא ברכות. דער **א"י** שרייבט דר מיינונג איז **למשל** אמלך האט אמאהל געשיקט רופין אמעהלער ער זאל אים אפמאהלין זיין צורה, אויף אפאטרעט, אונ האט בעדונגען פר דעם פאטרעט הונדערט רובל, דער קנעכט פון מלך הט אויך גיוואלט האבען זיין פאטרעט, האט ער גיזאגט צום מעהלער איך קען ניט צאהלין אזוי פיל ווי דר מלך צאהלט איך וועל דיר געבען דרייסיג רובל פאר מיין פאטרעט, דער מעהלער האט געמאכט ביידע פאטרעטין זייא זענען גיווען זייער שיין, דער מלך האט אים בצאהלט הונדערט רובל דר קנעכט הט בצאהלט דרייסיג רובל, אמאהל האט גיטראפין איינער איז אריינגעקומען צום מלך אונ האט צובראכין דעם פאטרעט אונ איינער איז אריינגקומען צום קנעכט אונ האט צו בראכין זיין פאטרעט, דר מענטש ווס הט צובראכין דעם פאטרעט פון מלך האט מען געפסקנת ער זאל זיין

פירוש לתורת אלהים

ווערט באוויליגן אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ אירע שמיטות בְּהָשַׁמָּה מֵהֶם אז זיא ווערט זיין וויסט פון זייא וְהֵם אונ זייא דיא ישראל יִרְצוּ וועלען באוויליגען זייערע זינד פון וועגען דיא יסורים וואס זייא וועלען האבען ווערט דאס אויף זייא מכפר זיין זייערע עונות אונ פר ווס וועלען זיי ליידען דיא צרות וואס אובען איז גשטאנען יַעַן וּבְיַעַן דרום וויל בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ זייא האבן פר מיאוסת מיינע גרעכט וְאֶת חֻקֹּתַי אונ מיינע געזעץ גָּעֲלָה נַפְשָׁם האט פאר אום ווערדיגט זייער ווילען׃ (מד) זאגט גאט ב"ה וְאַף גַּם זֹאת אונ אפילו איך וועל זיי שטראפען מיט די אלע פורעניות זאג איך זיי צו בִּהְיוֹתָם אז זייא וועלען זיין אין דעם לאנד פון זייערע פיינד לֹא מְאַסְתִּים וועל איך זייא ניט פאר מיאוסן וְלֹא גְעַלְתִּים אונ איך וועל זיי ניט פאר אום ווערדיגן לְכַלֹּתָם צו פר דארבען זיי לְהָפֵר צו פר שטערן מיין זיכרהייט

משלי חכמים

(מד) וְאַף גַּם זֹאת וגו' לֹא מְאַסְתִּים וגו'. **למשל** אקרעמער הט גהאט ביי זיך צוויי משרתים אמאל האט גטראפין ער האט ארוס געטריבען ביידע משרתים, די משרתים זענען געקומען צום קרעמער בעטין ער זאל זיי צוריק צונעמען, איינם הט ער צוריק צו גענומען דעם אנדערין האט ער ניט צוא גענומען, האט מען דעם קרעמער געפרעגט דו האסט דאך ביידע גלייך ארויסגעטריבען, פאר וואס איינעם האסטו צוריק צוגענומען דעם אנדערין ניט, הט דער קרעמער גזאגט וויל זייערע זינד זענען ניט גלייך איינעם האב איך ארוס געטריבען וויל איך האב אים פיינט איך קען ניט זעהן זיין פנים, דריבער וועל איך אים קיין מאל צוריק געמען, דעם אנדערין האב איך ארויסגעטריבען וויל ער הט מיך דערצערנט, אז ער הט מיך איבער גבעטין ער ווערט מיך מעהר ניט דערצערנען האב איך אים צוריק צוגענומען. דם זאגט הקב"ה

לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהֹוָה
אֱלֹהֵיהֶם: מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת
לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהֹוָה: מו אֵלֶּה
הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר
נָתַן יְהֹוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה: פ רביעי ששי כשהן מחוברין
כז א וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

תו"א דבר אל בני ישראל נזיר כה ערכין ה:

אונקלוס

לְשֵׁיצָיוּתְהוֹן לְאַשְׁנָאָה
קְיָמִי עִמְּהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲהוֹן: מה וְדָכֵירְנָא
לְהוֹן קְיָם קַדְמָאֵי דִּי
אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמַיָּא
לְמֶהֱוֵי לְהוֹן לֶאֱלָהָא אֲנָא
יְיָ: מו אִלֵּין קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא
וְאוֹרָיָתָא דִּי יְהַב יְיָ בֵּין
מֵימְרֵהּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּטוּרָא דְּסִינַי בִּידָא
דְּמֹשֶׁה: א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן

רשב"ם

(מה) ברית ראשונים. אשר למענם הוצאתי אותם: (מו) בהר סיני ביד משה. שכן התחלה פרשת שמיטה וידבר ה' אל משה בהר סיני. וגם גמר התוכחות האלה בשביל השמיטה הם כדכתיב כל ימי השמה תשבות כי כל מצות של פרשה בהר סיני בשמיטות ויובלות

רש"י

לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם: (מה) ברית ראשונים. של שבטים: (מו) והתורת. אחת בכתב ואחת

בית יהודא

זייערע פיינד, פון דעסטוועגן (לא מָאַסְתִּים לְכַלֹּתָם וּלְהָפֵר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם) וועל איך זיי ניט פארמיאוסין איך זאל זיי פארלענדין און איך זאל שטערן און ניט האלטין מיין פארבינדונג וואס איך האב מיט זיי: (מה) וּבְרִית רִאשֹׁנִים]. דעם פארבינדונג פון דיא ערשטע (של שְׁבָטִים) דעם פארבינדונג וואס איך האב געמאכט מיט דיא שבטים וועל איך ניט ענדערין: (מו) וְהַתּוֹרֹת]. צוויי תורות (אַחַת בִּכְתָב וְאַחַת

פירוש לתורת אלהים

וום איך האב גמאכט מיט זייא כִּי אֲנִי יְיָ וואררום איך בין זייער גאט: (מה) וְזָכַרְתִּי אונ איך וועל גידענקין צו זיי דם זיכרהייט ווס איך האב גימאכט מיט דיא ערשטע מיט די שְׁבָטִים אֲשֶׁר ווס איך האב זייא אוס גצוגען פון מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם פאר דיא אוגען פון דיא פעלקר אונ דרום האב איך זייא אוס גיצוגען לִהְיוֹת צוא זיין צוא זייא אגאט אֲנִי יְיָ וואררום איך בין גאט: (מו) אֵלֶּה הַחֻקִּים דאס זענען דיא גזעץ וְהַמִּשְׁפָּטִים אונ די גערעכט וְהַתּוֹרֹת אונ די לערנונג[ע' רש"י] אֲשֶׁר נָתַן יְיָ ווס גאט הט געגעבן בֵּינוֹ צווישן אים אונ צווישן דיא קינדר ישראל אוף דעם בארג סִינַי בְּיַד משה דורך דיא הענד פון משה: (א) וַיְדַבֵּר אונ גאט הט גרעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) דַּבֵּר רייד צו די קינדר ישראל וְאָמַרְתָּ אונ זאלסט צו זייא אזו זאגן אִישׁ אמענטש כִּי וְוען יַפְלִיא ער וועט זאגן אנדר ער וועט זאגן איך נעם אוף מיר איך זאל געבן צו גאט דאס שאצונג פון דעם אבר אונ אין דעם אבר הענגט זיין

ליקוטים על התורה

איאהר אין תפיסה אונ זאל בצאהלין הונדערט רובל אונ דער ווס האט צובראכן דעם פאטרעט פון קעניגט האט מען געפסקנת ער זאל נאר בצאהלין דרייסיג רובל, האט איינער געפרעגט דעם שופט דיא ביידע מענטשין האבין צובראכען גלייכע פאטרעטי פאר וואס ווערט גישטראפט איינער מעהר פון אנדערין, האט דר שופט גיזאגט, אז מען צובריכט דעם פאטרעט פון מלך קומט איאהר תפיסה, אז מען צובריכט דעם פאטרעט פון קעניגט פון מלך קומט ניט תפיסה, דער פאטרעט פון מלך קאסט הונדערט רובל, דארף ער בצאהלין הונדערט רובל, דער פאטרעט פון קעניגט קאסט דרייסיג רובל, דארף ער בצאהלין דרייסיג רובל, דאס זאגט דער פסוק יען וביען, טאמער וועסטו פרעגין פר ווס קומט אזוי אשטראף פאר ניט היטען די תורה אונ מצות, זאגט דער תרגום לוטין חלף ברכאין, דיא קללות קומען פאר דיא ברכות, ווייל אז מען לערונט תורה אונ מען טוהט מצות באצאהלט הקב"ה אגרויסין שכר, דריבר אז מען לערונט ניט תורה אונ מען טוהט ניט מצות, בעקומט מען אגרויסין שטראף:

משלי חכמים

הקב"ה אפילו ווען יודין וועלן זיין אין גלות וועל איך זיי ניט פארמיאוסין, איך וועל נאר זיין בייז אוף זיי ווייל זיי האבין מיך דרצערונט, דריבר אז זיי וועלין מיר צו זאגן זיי וועלן מיך מעהר ניט דרצערגן וועל איך זיי אויסלייזין פון גלות, דם זאגט דר מדרש אי מאיסה לית סבר, אויב יודין זענן פארמיאוסת ביי הקב"ה איז ניטא אהאפענונג זיי זאלין אוס געלייזט ווערין פון גלות, ואי קציפה, אונ אויב הקב"ה איז נאר בייז אויף די יודין, אית סבר איז דא אהאפענונג, מאן דקציף אתפיים, ווער עס איז בייז קען מען אים איבער בעטין:

אֱלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
נְפָשֹׁת לַיהוָֹה׃ ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ ד וְאִם־נְקֵבָה
הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃
ה וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן

אונקלוס

גְּבַר אֲרֵי יַפְרֵשׁ נְדַר
בְּפֻרְסַן נַפְשָׁתָא קֳדָם יְיָ׃
ג וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ דִּכוּרָא
מִבַּר עַסְרִין שְׁנִין וְעַד בַּר
שִׁתִּין שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ
חַמְשִׁין סִלְעִין דִּכְסַף
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃ ד וְאִם
נְקוּבְתָא הִיא וִיהֵי
פֻּרְסָנֵהּ תְּלָתִין סִלְעִין׃
ה וְאִם מִבַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין

תו"א איש כי יפלא נזיר כח תמורה ג ג: כי יפלא חגיגה י: כי יפלא נדר נזיר כב בכורות נה: בערכך נפשת ערכין ב כ: וכיס ערכך נדה כח: הזכר שבת קלו בכורות מב: ואם נקבה היא שבת קנז בכורות מב ערכין ד נדה ה כח: ואם מבן חמש ערכין יח:

רשב"ם

מדבר ושליחות עבדים וחזרת קרקעות לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמיטות בהר סיני הכל בפעם אחת: (ב) כי יפלא. יבדיל כמו לשון מפרש שהנודר צריך לפרש באיזה ענין הוא נודר וכמה הוא נודר: (ג) ערכך. שני הכפין כפל הוא כמו שתאמר מאודם אדמימות מן לבן לבנונית:

רש"י

בעל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני: (ב) כי יפלא. יפריש בפיו: בערכך נפשת. ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו מ עלי: (ג) והיה ערכך וגו'. אין ערך זה ל' דמים נ אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו: ערכך. כמו ערך וכפל הכפי"ן לא ידעתי מאיזה ם לשון הוא: (ה) ואם מבן חמש שנים. לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי קטן כלום אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי:

בית יהודא

בעל פה) איין תורה אנגשריבענע און איין תורה אאויסווייניגסטי (מגיד) דער פסוק זאגט אונז (שכולם נתנו למשה בסיני) אלע דינים זענען גיגעבין (גילערונגט) גיווארן צו משה אויף דעם בארג סיני: (ב) (כי יפלא). זאגט רש"י יפלא איז דרטייטש (יפריש בפיו) ער וועט ארויסרעדין מיט זיין מויל: (בערכך נפשת). אויב איינער וועט זאגין (ליתן ערך נפשו) ער וועט געבין דם שאצונג פון זיך אין גאנצין (לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי) אדער ער וועט זאגין איך נעם אויף מיר איך זאל געבין דאס שאצונג פון מיינעם אגליד, איז גלייך וויא ער וואלט גזאגט איך זאל געבין דאס שאצונג פון מיין גאנצן גוף, דאס איז גאר אז ער האט גיזאגט אויף אזו אגליד וואס אן דעם גליד קען ניט דר מענטש לעבין, אבער אז ער האט גיזאגט איך זאל געבין דאס שאצונג פון מיין האנט אדער פון מיין פוס גיט ער גאר ניט, ווייל אן אהאנט אדער אן אפוס קען מען אויך לעבין: (ג) (והיה ערכך וגו'). זאגט רש"י (אין ערך זה לשון דמים) דם שאצונג גיהער ניט צום ווערט פון מענטש, איין מענטש איז ווערט מעהר איינער ווייניגער (אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול) נאר אלע מענטשין האבין איין שאצונג סיי ער איז טייער סייא ער איז וואלויל (כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו) האט די תורה גיגעבין אשאצונג אין די פרשה פאר אלע מענטשין גלייך אלע ווערין געשאצט נאך זייערי יאהרין: (ערכך). דיין שאצונג, זאגט רש"י איין כף אין ווארט ערכך איז איבעריג (כמו ערך) אונ עס איז גלייך ווי עס וואלט גשטאנען ערך, שאצונג (וכפל הכפין לא ידעתי מאיזה לשון הוא) אונ פאר וואס שטייט טאפיל צוויי כפין ווייס איך ניט פון וועלכין לשון דער ווארט איז: (ה) (ואם מבן חמש שנים). זאגט רש"י (לא שיהא הנודר קטן) מען מיינט ניט דער קינד וואס איז אלט פינף יאהר זאגט דעם נדר (שאין בדברי קטן כלום) דיא רייד פון אקינד איז גאר ניט (אלא) נאר מען מיינט (גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי) אגרויסער מענטש האט גיזאגט איך נעם אויף

שפתי חכמים

במשפטי מאסו והוא כאלו אמר יען אשר במשפטי מאסו וביען אשר חקותי געלה נפשם. רא"ם: מ לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטור מכלום: נ ר"ל כשאמר דבר של הקדש דמים שאמר הנודר דמי פלוני עלי שמין לפי היוקר והזול שבאותו זמן אבל הקדש זה אינו כן אלא כפי שניו הכתוב בפרשה וכו': ס כ' הרא"ם תימה והלא בת"כ מייתי לה ובפ"ק דערכין דף ד' שנו בהדיא שהוא כ"ף הכנוי דתניא בערכך ערך כל גופו הוא נותן ואינו נותן ערך איבריו יכול שאני מוציא אבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות

פירוש לתורת אלהים

לעבן: (ג) והיה זאל זיין דיין שאצונג פון אזכר מבן עשרים שנה ווס ער איז אלט צוואנציג יאר ועד בן ששים שנה ביז ער ווערט אלט זעכציג יאר והיה ערכך זאל זיין דיין שאצונג חמשים שקל כסף פופציג זילבערנע שקלים בשקל הקודש אזעלכע שקלים ווי מען ווענט אוף הקדש: (ד) ואם נקבה און אוב איינר וועט מנדר זיין דעם ערך פון דעם נפש פון אנקבה והיה ערכך זאל זיין דער ערך דרייסיג שקלים: (ה) ואם מבן און

מצות השם

(שנ) איש כי יפליא נדר. דאס איז דיא מצוה אז מען זאל פאסקינין דעם דין ווען איינער זאגט דעם ערך וויא פיל דער מענטש איז ווערט זאל איך געבען פון גאטס וועגן דארף ער געבען וועדליג דיא תורה האט אויס געזעצט דהיינו ווען ער האט געזאגט אויף איין קינד אז ער וויל געבען צוא גאט וויא פיל דאס איז ווערט איז דער דין אזוי פון איין און דרייסיג טאג ביז פינף יאהר דארף ער געבען פאר איין זכר פינף שקלים און פאר איין נקבה דרייא שקלים און פון אנפאנג דם זעקסטע יאהר ביז צוואנציג דארף ער געבען פאר איין זכר צוואנציג שקלים און פאר איין נקבה צעהן שקלים און ווידער פון איין און צוואנציג יאר ביז זעכציג איז פאר איין זכר פופציג שקלים און פר איין נקבה דרייסיג שקלים און מען מוז דם תיכף געבען כדי מען זאל ניט עובר זיין אויף (בל תאחר) און דיא מצוה גייט אן אין יעדער צייט:

עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת
שְׁקָלִים׃ ו וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־
חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ
שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף׃ ז וְאִם מִבֶּן
שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה
עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה
עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃ ח וְאִם־מָךְ הוּא
מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן

וְעַד בַּר עֶסְרִין שְׁנִין וִיהֵי
פֻּרְסָנֵהּ דִּכוּרָא עֶסְרִין
סִלְעִין וּלְנֻקוּבְתָא עֲסַר
סִלְעִין׃ ו וְאִם מִבַּר יַרְחָא
וְעַד בַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין וִיהֵי
פֻּרְסָנֵהּ דִּכוּרָא חֲמֵשׁ
סִלְעִין דִּכְסַף וּלְנֻקוּבְתָא
פֻּרְסָנֵהּ תְּלַת סִלְעִין
דִּכְסַף׃ ז וְאִם מִבַּר שִׁתִּין
שְׁנִין וּלְעֵלָּא אִם דִּכוּרָא
וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ חֲמֵשׁ עַסְרֵי
סִלְעִין וּלְנֻקוּבְתָא עֲסַר
סִלְעִין׃ ח וְאִם מִסְכֵּן הוּא
מִפֻּרְסָנֵהּ וִיקִימִנֵּהּ קֳדָם

תולדות אהרן

ואם מבן חדש שם : ואם מבן ששים שנה שם ג :
ומעלה בתרא קכא בכורות מט : ואם מך הוא
מערכך תענית ז מגילה יא מליעא קיד ערכין
ו כז : והעמידו לפני הכהן ערכין ד :

רש"י

(ז) ואם מבן ששים שנה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה (ערכין יט) דאמרי אינשי סבא בביתא ע פחא בביתא סבתא בביתא פ סימא בביתא וסימנא טבא בביתא : (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך הזה : והעמידו. לנערך

בית יהודא

מיר איך זאל געבין דס שאצונג פון דעם קינד וואס איז אלט פינף יאר : (ז) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וגו') . רש"י זאגט (כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִימֵי הַזִּקְנָה) אז אמענטש קומט אין די אלטע יאהרין (וְהָאִשָּׁה קְרוֹבָה לְהֵחָשֵׁב כְּאִישׁ) איז אאשה ניט פיל וויניגער ווערט פון אמאנספערזאהן (לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהִזְדַּקְּנוֹ יוֹתֵר מִשְּׁלִישׁ בְּעֶרְכּוֹ) דריבער ווען אמאנספערזאהן ווערט אלט איז ער ווערט וויינעגער ווי אדריטיל ווי ער איז ווערט גיוועז אין דער יוגענד (וְהָאִשָּׁה אֵינָהּ פּוֹחֶתֶת אֶלָּא שְׁלִישׁ מֵעֶרְכָּהּ) אאשה ווערט אלט איז זיא ווערט אדריטיל פון וויא זיא איז ווערט גיוועז אין איר יוגענד *) (דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי) מענטשין זאגין (סָבָא בְּבֵיתָא פַּחָא בְּבֵיתָא) אויב איין אלטער מאן איז דא אין שטוב איז שאדין אין שטוב (סַבְתָּא בְּבֵיתָא) אויב איין אלטע אשה איז דא אין שטוב (סִימָא בְּבֵיתָא) איז אאוצר אין שטוב (וְסִימָנָא טָבָא בְּבֵיתָא) אונ עס איז הַצְלָחָה אין שטוב : (ח) וְאִם מָךְ הוּא) . אויב ער איז ארעם (שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִיתֵּן הָעֵרֶךְ הַזֶּה) אונ עס איז אים ניט מעגליך צו געבן ווי פיל ער איז גשאצט : וְהֶעֱמִידוֹ) . (לַנֶּעֱרָךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן) זאל מען שטעלין דעם מענטש

שפתי חכמים

אלמא פירוש בערכך ערך כל גופו הוא ולא ערך מקלתו ואמר ולא ערך איבריו עכ"ל ולא ידעתי מאי קשיא לו על רש"י ז"ל דרש"י ז"ל כתב על אחר ערכך דכתיב בפרשה שאין שייך בו כלל פירוש רבותינו ז"ל וא"ל מדחד לדרשא כתב האחר ערכך אגב זה אע"פ שאין שייך בו הדרש רז"ל כ"ל לרש"י דוחק לפרש כן : ע מלשון מפח יקוש הוא כלומר שהוא רע בבית : פ אוצר טוב ומטמוני מסתרים תרגום וסימא דמטמרן :

פירוש לתורת אלהים

אז מען טוט אנֶדר מען זאל געבען דעם ערך פון אמענטש וואס איז עלטר פון פינף יאר אונ ביז ער ווערט אלט צוואנציג יאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זאל זיין דר ערך פון אזכר צוואנציג שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה אונ צו אנקבה צעהן שקלים : ו) וְאִם מִבֶּן אונ אז מען איז מנדר דעם ערך פון אקינד וואס איז אלט פון אחודש ביז פינף יאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זאל זיין דר ערך פון אזכר חֲמִשָּׁה פינף שקלים פון זילבר וְלַנְּקֵבָה אונ צו אנקבה איז דר ערך שְׁלֹשֶׁת דריי זילבערנע שקלים : (ז) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים אונ אז ער איז אלט פון זעכציג יאר אונ ווייטר אִם זָכָר אויב ער איז אזכר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זאל זיין דער ערך חֲמִשָּׁה עָשָׂר פופצעהן שקלים וְלַנְּקֵבָה אונ צו אנקבה איז דר ערך עֲשָׂרָה צעהן שקלים : (ח) וְאִם אונ אז דר וואס איז מנדר איז ארום אונ פאר מאגט ניט צו געבן דעם ערך וואס אין דר פרשה שטייט וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן זאל מען שטעלן דעם ארום מאן פר דעם כהן וְהֶעֱרִיךְ אוֹתוֹ הַכֹּהֵן זאל

ליקוטי יהודא

(ח) וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ . אויב ער איז ארעם פון דיין שאצונג . הט דאך גדארפט שטיין אויב ער איז ארעם פון זיין שאצונג . ער האט ניט צוא בצאהלין זיין שאצונג . וויא פיל ער האט זיך געשאצט , נאר אזו מיינט דיא תורה , אויב איינער הט גיזאגט איך זאל געבין מיין שאצונג ווי פיל די תורה הט מיך גשאצט , איז דאך געווים אז ער האט דאמאלס געהאט געלט צו בצאהלין דאס שאצונג , אונ פלוצלונג איידער ער האט בצאהלט איז ער ארעם גיווארין , דאס איז אצייכין אז הקב"ה וויל ניט זיין נדר אונ ניט זיין בעצאהלונג , דאס זאגט דער פסוק ואם מך הוא , אויב ער איז ארעם גווארן , דס איז מערכך , פון דיין שאצונג , ווייל הקב"ה וויל ניט דאס געלד פון דיין שאצונג :

*) הערה כו אותא בגמרא ערכין (דף י"ט ע"א) וע"ש ברש"י ולשון רש"י פה קשה להבין .

וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ ס
ט וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ י לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ
וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ־רַע
בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה
בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־

אונקלוס

כַּהֲנָא וְיִפְרוֹס יָתֵהּ כַּהֲנָא
עַל מֵימַר דִּי תַדְבֵּק יְדָא
דְנוֹדְרָא יִפְרְסִנֵּהּ כַּהֲנָא׃
ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן
מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כֹּל
דִּי יִתֵּן מִנֵּהּ קֳדָם יְיָ יְהֵי
קוּדְשָׁא׃ י לָא יְחַלְּפִנֵּהּ
וְלָא יְעַבַּר יָתֵהּ טַב בְּבִישׁ
אוֹ בִישׁ בְּטָב וְאִם חַלָּפָא
יְחַלֵּף בְּעִירָא בִּבְעִירָא
וִיהֵי הוּא וְחִלּוּפֵי יְהֵי

רשב"ם

(ט) כל אשר יתן ממנו לה'. אם הקדישו סתם: יהיה קודש. לקרבן ולא בדק הבית:

תו"א והעריך אותו הכהן שם: תשיג יד הנודר שם ז י: ואם בהמה אשר

יקריבו תמורה לב: קרבן שם יג יח: כל אשר יתן ממנו חולין. סט ערכין ד תמורה יח: לא יחליפנו ולא ימיר מליעה מז חולין ב בכורות יד תמורה ג ג ה ט יג: ואם המר ימיר זבחים ז מנחות לב ערכין כ תמורה ב ח: בהמה בבהמה שם ט יח: והיה הוא ותמורתו זבחים ט בכורות יד לא תמורה ה ט יג יז:

בית יהודא

וָוס מֶען דַארְף אִים שַׁאצִין פַר דֶעם כֹּהֵן (וְיֶעֱרִיכֶנּוּ לְפִי הַשָּׂגַת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיךְ) אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים שַׁאצִין נָאךְ דֶעם פַארְמֶעגִין פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס דַארְף צָאלִין דֶעם שַׁאצוּנְג *): וְעַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג). נָאךְ זַיין פַּרְמֶעגִין (לְפִי מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְסַדְּרֶנּוּ) אַזוֹ וִוי דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָט אִין זַיין פַאר מֶעגִין זָאל מֶען בַּיי אִים גֶעמֶען (וְיַשְׁאִיר לוֹ כְּדֵי חַיָּיו) מֶען לָאזְט אִים דִי זַאכֶן וָוס עֶר דַארְף פוּן זַיי לֶעבִּין, מֶען לָאזְט אִים מִטָּה נַאבֶּעטְז (כַּר) אַקִישׁוּן (וּכְסַת) אַגְרוֹיס קִישׁוּן צוּא לִיגֶען אוֹיף אִיר [אַאוּנְטֶער בֶּעט, אָדֶער אַאִיבֶּער בֶּעט] (וּכְלֵי אוּמְנוּת) דִי כֵּלִים וָואס עֶר אַרְבֶּעט מִיט זַיי (אִם הָיָה חַמָּר) אוֹיבּ עֶר אִיז אַפוּהְרְמַאן (מַשְׁאִיר לוֹ חֲמוֹרוֹ) זָאל עֶר אִים לָאזִין זַיין אֵייזִיל: (ט) וְכֹל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. אַלִיץ וָוס עֶר וֶועט גֶעבִּין פוּן דִיא בְּהֵמָה צוּ הקב"ה זָאל זַיין הֵיילִיג (אָמַר רַגְלָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה דְּבָרָיו קַיָּימִין) אוֹיבּ אֵייגֶער זָאגְט דִי פוּס פוּן דִיא בְּהֵמָה, זָאל זַיין אַעוֹלָה בְּלֵייבְּט וִוי עֶר הָט גִיזָאגְט (וְתִמָּכֵר לְצָרְכֵי עוֹלָה) זָאל מֶען דִיא בְּהֵמָה פַארְקוֹיפִין צוּ אַמֶענְטְשׁ וָואס דַארְף נָאדֶער וָואס וִויל] מַקְרִיב זַיין אַעוֹלָה (וּדְמֵיהָ חוּלִּין) דִי גֶעלְד פוּן דִי בְּהֵמָה אִיז נִיט הֵיילִיג (חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ אֵבֶר) נָאר דָם גֶעלְט וִוי פִיל דִיא פוּס אִיז וֶוערְט, דָאס אִיז הֵיילִיג: (י) [טוֹב בְּרָע]. עֶר זָאל נִיט טַאהְשִׁין [בַּייטִין] (תָּם בְּבַעַל מוּם), אוֹבּ דִי בְּהֵמָה וָואס אִיז הֵיילִיג הָאט אַפֶּעלֶער, זָאל עֶר זִיא נִיט טַאהְשִׁין [בַּייטִין] אוֹיף אַבְּהֵמָה וָואס אִיז נִיט הֵיילִיג אוּנ זִיא הָט נִיט אַפֶּעלֶער: [אוֹ רַע בְּטוֹב]. אַשְׁלֶעכְטֶע אוֹיף אַגוּטֶע, אוֹיבּ דִי הֵיילִיגֶע בְּהֵמָה הָט קֵיין פֶּעלֶער, טָאר מֶען זִיא נִיט טַאהְשִׁין [בַּייטִין] אוֹיף אַפְּרָאסְטֶע בְּהֵמָה וָואס הָאט אַפֶּעלֶער, דָם גֶעוִוים נִיט, זָאגְט רַשִׁ"י (וְכָל שֶׁכֵּן טוֹב בְּטוֹב וְרַע בְּרַע) אַגוּטֶע בְּהֵמָה אוֹיף אַגוּטֶע בְּהֵמָה, אָדֶער אַשְׁלֶעכְטֶע בְּהֵמָה אוֹיף אַשְׁלֶעכְטֶע

רש"י

לפי הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך: על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות אם היה חמר משאיר לו חמורו: (ט) כל אשר יתן ממנו. אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין צ ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו האבר: (י) טוב ברע. תם בבעל ק מום: או רע בטוב. (ת"כ. תמורה ט) וכל שכן טוב בטוב ר ורע ברע:

שפתי חכמים

צ משא"כ בערך אדם דבעינן דבר שנפשו תלויה בו דכתיב ביה נפשות אבל כאן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל מה שהוא מקדיש נעשה הקדש: ק כלומר שלא יתן תם שאינו של הקדש בבעל מום של הקדש. וא"ת מנ"ל לרש"י דלאו כמשמעו שמנה בכחושה. וי"ל שמצינו במקום אחר גבי קדשים דכתיב רע וכתיב מום גביה ש"מ דכל רע בנאמר בקדשים מום הוא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע בפרשת ראה: ר ות"ת

פירוש לתורת אלהים

אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים אָפּ שַׁאצֶן עַל פִּי נָאךְ דֶעם אֲשֶׁר תַּשִּׂיג וָואס טוּט גְרֵייכֶן דִי הַאנְד פוּן דֶעם וָואס טוּט אַנֶדֶר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן זָאל אִים דֶר כֹּהֵן שַׁאצִין [עיין רש"י]: (ט) וְאִם אוּנ וֶוען אֵיינֶר אִיז מַקְדִּישׁ אַבְּהֵמָה וָוס מֶען מֶעג פוּן אִיר מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן צוּ גָאט כֹּל אַלִיץ וָוס עֶר אִיז מְנַדֵּר עֶר זָאל דֶר פוּן גֶעבֶּן צוּ גָאט [עיין רש"י]: (י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ עֶר זָאל נִיט פַאר בַּייטֶן וְלֹא יָמִיר אוּנ עֶר טָאר נִיט פַר בַּייטֶן אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִּין טוֹב אַגוּטֶע בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ דְהַיְינוּ זִיא הָאט קֵיין מוּם טָאר מֶען נִיט פַאר בַּייטֶען בְּרָע אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִּין וָוס אִיז שְׁלֶעכְט וָוס הָט אַמוּם אוֹ רַע בְּטוֹב אוּנ אֲפִילוּ דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אִיז אַשְׁלֶעכְטֶע מִיט אַפֶּעלֶר טָאר מֶען זִיא נִיט פַר בַּייטֶן אוֹיף אַגוּטֶע בְּהֵמָה פוּן חוּלִּין וְאִם הָמֵר אוּנ אַז עֶר וֶועט יוֹא פַאר בַּייטֶען אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹיף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִּין וְהָיָה הוּא דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וּתְמוּרָתוֹ אוּנ זַיין פַאר

מצות השם

(שנא שנב) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר. דָם אִיז דִי מִצְוֹת אַז מֶען טָאר נִיט אִיבֶּר בַּייטֶן קֵיין קָרְבָּן וָוס עֶר הָט מַקְדִּישׁ גֶוֶוען עֶר זָאל גֶעבִּין אֵיין גוּטֶע בְּהֵמָה פַר אֵיין שְׁלֶעכְטִי אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנִין:

והעמיד

*) הערה וואָרום אמאהל טוהט איינער אנדר וועגין איין אנדערין, דהיינו ראובן טוהט אנדר ער זאל געבין דאס שאצונג פון שמעון שאצט מען דיא יאהרען פון שמעון אונ דאס פארמעגין פון ראובן, ווי פיל ראובן קען איצט בצאהלין:

קֹדֶשׁ׃ יא וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה
אֲשֶׁר לֹא־יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן
לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי
הַכֹּהֵן׃ יב וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין
טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה׃
יג וְאִם־גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה וְיָסַף חֲמִישִׁתוֹ
עַל־עֶרְכֶּךָ׃ יד וְאִישׁ כִּי־יַקְדִּשׁ אֶת־

אונקלוס

קַדִּישׁ׃ יא וְאִם כָּל בְּעִירָא
מְסָאֲבָא דִּי לָא יְקָרְבוּן
מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ וִיקִים יָת בְּעִירָא
קֳדָם כַּהֲנָא׃ יב וְיִפְרוֹס
כַּהֲנָא יָתַהּ בֵּין טַב וּבֵין
בִּישׁ כְּפֻרְסָנָא דְכַהֲנָא כֵּן
יְהֵי׃ יג וְאִם מִפְרַק
יִפְרְקִנַּהּ וְיוֹסֵף חֻמְשֵׁהּ
עַל פֻּרְסָנַהּ׃ יד וּגְבַר
אֲרֵי יַקְדֵּשׁ יָת בֵּיתֵהּ

תו"א ואם כל בהמה טמאה מנחות עא בכורות לו תמורה יז לב לג: והעריך הכהן
תוספ׳ בכורות יד תמורה לג: כערכך הכהן כן יהיה ערכין יט: ואיש כי יקדיש את ביתו קדש קמא סח סט ע"ז כג חולין קלט ערכין כה תמורה ע פט:

רשב"ם

(יא) ואם כל בהמה טמאה. של קדש שהוקדשה לקרבן ונעשה טמאה בעלת מום: והעמיד את הבהמה לפני הכהן. ויביא בדמיה קרבן:

רש"י

(יא) ואם כל בהמה טמאה. (ת"כ. תמורה לב) בבעלת מום הכ׳ מדבר שהיא טמאה להקרבה ש ולמדך הכ׳ שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא א"כ הוממו: (יב) כערכך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא ת לקנותה מיד הקדש: (יג) ואם גאל יגאלנה. בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש (ת"כ) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם:

בית יהודא

בְּהֵמָה, טָאר מֶען גֶעווים נִיט טָאהְשִׁין וּבֵייטִין) די הֵייליגֶע בְּהֵמָה אוֹף אַבְּהֵמָה וָואס אִיז נִיט הֵייליג: (יא) וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה) . זָאגְט רש"י (בְּבַעֲלַת מוּם הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט בַּיי אַבְּהֵמָה וָואס אִיז כָּשֵׁר צוּם עֶסִין) נָאר זִיא הָט אַפֶּעלֶער (שֶׁהִיא טְמֵאָה לְהַקְרָבָה) זִיא אִיז טָמֵא מֵיינְט מֶען צוּ מַקְרִיב זַיין פַר אַקָרְבָּן (וְלִמֶּדְךָ הַכָּתוּב) לֶערוּנְט דִיךְ דֶער פָּסוּק (שֶׁאֵין קָדָשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לְחוּלִין בְּפִדְיוֹן אֶלָּא אִם כֵּן הוּמְמוּ) קָרְבָּנוֹת וָואס הָאבֶּן קֵיין פֶעלֶר טָאר מֶען נִיט טָאהְשִׁין וּבֵייטִין אוֹף גֶעלְט, זֵיי זָאלֶן אַרוֹסְגֵיין פוּן זֵייעֶר הֵייליגְקַייט, סַיידִין זֵיי הָאבֶּן בֶּעקוּמֶן אַפֶּעלֶער: (יב) וּכְעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה) . וִויא דֶר כֹּהֵן וֶועט שַׁאצֶען אַזוֹ זָאל זַיין (לִשְׁאַר כָּל אָדָם הַבָּא לִקְנוֹתָהּ מִיַּד הַקֶּדֶשׁ) צוּ אַלֶע אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין וָואס וֶועלִין זִיא קוּמֶען קוֹפִין פוּן הֶקְדֵּשׁ: (יג) וְאִם גָּאוֹל יִגְאָלֶנָּה) . זָאגְט רש"י (בַּבְּעָלִים הֶחְמִיר הַכָּתוּב לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ) אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת וָואס הָט זִיא גֶעהֵייליגְט וִויל זִיא צוּרִיק אוֹיסְלֵייזִין הָאט אוֹיף אִים דֶר פָּסוּק שְׁוֶוערֶער גְמַאכְט עֶר זָאל גֶעבִּין אַפִינְפְטֶעל מֶעהְר (וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ בַּיִת) אוּנ אַזוֹ אִיז דֶר דִין בַּיי דֶעם וָואס הֵייליגְט אַשְׁטוּב (וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה) אוּנ אַזוֹ אִיז דֶער דִין בַּייא דֶעם וָואס הֵייליגְט אַפֶּעלְד (וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי) אוּנ אַזוֹ אִיז דֶער דִין בַּיי דֶעם אוֹיסְלֵייזוּנְג פוּן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי (הַבְּעָלִים מוֹסִיפִין חוֹמֶשׁ) אוֹיבּ דִיא בַּעֲלֵי בָּתִּים אַלֵיין וָואס זֵיי הָאבֶּן גְהֵייליגְט דִי זַאךְ ווִילֶען דִיא זַאךְ צוּרִיק אוֹיסְלֵייזִין דַארְפִין זֵייא גֶעבִין אַפִינְפְטוּל מֶעהְר (וְלֹא שְׁאָר כָּל אָדָם) אָבֶּער דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס ווִילֶן אוֹיסְלֵייזִין הֵייליגֶע זַאכִין וָואס אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין הָאבֶּן

שפתי חכמים

מאי כ"ש הוא זה דלמא דוקא רע שאינו של הקדש אסור ליתן בהקדש הטוב אבל בששניהם טובים לא משמע מזה שכ"ש אסור. ועוד למה צריך לכתוב כלל או רע בטוב הא כ"ש הוא דהא אפילו טוב ברע אסור. ועוד למה מפרש רש"י כ"ש טוב בטוב ארע בטוב אטוב ברע היה לו לפרש. וי"ל דה"פ דודאי צריך לכתוב או רע בטוב משום סיפא דקרא ואם המר ימיר וגו׳ והיה הוא ותמורתו יהיה קדש דמשמע בדיעבד יהיו שניהם קודש לכך איצטריך או רע בטוב לרבותא דאפילו כשנותן רע חולין בטוב הקדש ה"א לא חל עליו קדושה כלל קמ"ל קרא דאם המר דיהיה קודש דהא אתרווייהו קאי והשתא כיון שאפילו בעל מום בתם הוי בעל מום קודש מכ"ש תם בתם דהוה קודש כיון דשניהם טובים. וא"ל למה נקט רש"י רע ברע י"ל דהוה אמרינן דוקא אם ימיר בטוב דאלימא קדושתה דטוב ליחול על תמורתו אבל אי הוה ימיר ברע ה"א דלא אלימא קדושה דבעל מום ליחול קמ"ל דהא כתיב נמי טוב ברע. ודו"ק. עיין בהרא"ם שהאריך שם בקושיות: ש דהוכחת רש"י מסוף הפרשה דכתיב שם ואם בבהמה הטמאה ושם א"א לומר אלא שמדבר בבהמה טמאה ממש וקאי הפסוק דכאן כמו שפירש"י שם וא"כ ש"מ דכאן מדבר בבעלת מום. רא"ם. א"נ מדכתיב אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה׳ יתירא הוא דפשיטא דאין מקריבים טמאים לה׳ אלא ללמד שבבעל מום הוא מדבר כ"ל: ת דק"ל דבתחלה כתיב כערכך הכהן כן יקום ואח"כ כתיב ואם גאל יגאלנה ויסף חמישיתו

פירוש לתורת אלהים

בַּייטוּנְג יִהְיֶה קוֹדֶשׁ זָאלֶן בֵּיידֶע זַיין הֵיילֶג: (יא) וְאִם אוּנ אִיטְלִיכֶע בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא וָואס מֶען טָאר נִיט מַקְרִיב זַיין פוּן אִיר אַקָרְבָּן צוּ גָאט [עיין רש"י] וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה זָאל מֶען שְׁטֶעלֶן דִי בְּהֵמָה פַר דֶעם כֹּהֵן: (יב) וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אוֹתָהּ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זִיא שַׁאצִין כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן אַזוֹ ווִי דֶר כֹּהֵן וֶועט זִיא שַׁאצֶן כֵּן יִהְיֶה אַזוֹ זָאל זַיין אוּנ אַז אֵיינֶר וֶועט זִיא וֶועלֶן קוֹיפֶן מוּז עֶר גֶעבֶּן דָאס גֶעלְד וִויא פִיל דֶער כֹּהֵן הָאט זִיא גְשַׁאצְט: (יג) וְאִם אוּנ אוֹב גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָט זִיא מַקְדִּישׁ גְוֶועזֶען וֶועט עֶר אַלֵיין זִיא וֶועלֶן אוֹיסְלֵייזֶן וְיָסַף חֲמִישִׁיתוֹ זָאל עֶר מוֹסִיף זַיין אַפִינְפְטְ חֵלֶק אוֹף דֶעם שַׁאצוּנְג: (יד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ

מצות השם

(שנג) וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער אִיז מַקְדִּישׁ אֵיין בְּהֵמָה סַייא אֵיין בְּהֵמָה טְהוֹרָה אוּנ סַייא אֵיין טְמֵא בְּהֵמָה אוּנ מֶען ווִיל זִיא אוֹיס לֵייזֶען דַארְף מֶען דִיא בְּהֵמָה אַנִידֶער שְׁטֶעלֶען פַאר דֶעם כֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זִיא אָפּ שַׁאצִין אוּנ דֶער נָאךְ זָאל מֶען זִיא אוֹיס לֵייזֶען:

(שנד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶע זָאל פַּסְקִינֶן דֶעם דִין פוּן דֶעם שַׁאצֶן פוּן דִי הֵייזֶער דִי יֶינֶע וֶועלְ

בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן
בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ
אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם׃ טו וְאִם־הַמַּקְדִּישׁ
יִגְאַל אֶת־בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־
עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ׃ חמישי שביעי כשהן
מחוברין טז וְאִם ׀ מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ
אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ

אונקלוס

קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וִיפָרְסִנֵּהּ כַּהֲנָא בֵּין טָב וּבֵין בִּישׁ כְּמָא דִי יְפָרוֹס יָתֵהּ כַּהֲנָא כֵּן יְקוּם׃ טו וְאִם דְּאַקְדֵּשׁ יִפְרוֹק יָת בֵּיתֵהּ וְיוֹסֵף חוּמֵשׁ כְּסַף פָּרְסָנֵהּ עֲלוֹהִי וִיהֵי לֵהּ׃ טז וְאִם מֵחֲקַל אַחֲסַנְתֵּהּ יַקְדֵּישׁ גְּבַר קֳדָם יְיָ וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ לְפוּם זַרְעֵהּ בַּר זְרַע

תולדות אהרן

ואם המקדיש מליעה כד תמורה ט׃ ואם משדה קידושין כח ערכין יד כה׃

בית יהודא

זייא געהייליגט דארפין זיי ניט געבען אפינפטיל מעהר׃ (טז) וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ. דם שאצונג זאל זיין נאך דעם פארזייהונג ווי פיל מען קען פארזייהען אין די פעלד (ולא כפי שויה) ניט ווי פיל די פעלד איז ווערט (אחת שדה טובה ואחת שדה רעה) אגוטע פעלד אדער אשלעכטע פעלד (פדיון הקדשן שוים) איז דם אויסלייזונג פון זייער היילינקייט גלייך (בית כור שעורים בחמשים שקלים) אפעלד וואס מען קען אויף איר פארזייען דרייסיג מאס גערשטין זאל מען זיא אויסלייזין מיט פופציג שקלים (כך גזרת הכתוב) אזו הט די תורה געבאטן (והוא שבא לגאלה בתחלת היובל) דער רעכענונג איז נאר אז ער קומט אויסלייזין דיא פעלד באלד אין ערשטין יאהר נאך דעם יובל וואס איז גיוועז, וואלט די פעלד געדארפט זיין ביי הקדש ניין אונ פערציג יאהר ביז צום נייעם יובל (ואם בא לגאלה באמצע) אוב ער קומט אויסלייזין דיא פעלד פון הקדש אין מיטן די יאהרין וואס מען ציילט צו יובל (נותן לפי החשבון) זאל ער געבין נאך דעם רעכענונג פון די יאהרין וואס איז ביז יובל (ס״ע ופונדיון לשנה) אטאלער מיט אפונדיון פאר יעדער יאהר וואס איז נאך ביז יובל (לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל) ווייל די פעלד איז נאר היילינ די יארין וואס ביז יובל ואבער ניט אויף אייביג] (שאם נגאלה הרי טוב) אויב דר בעל הבית האט די פעלד אוים געלייזט איז גוט (ואם לאו) אויב ער האט זיא ניט אויסגלייזט (הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר) פאר קויפט דער גבאי דיא פעלד צו איין אנדערין פאר דיא זעלבינע געלט נאטאלער מיט אפונדיון פאר יעדער יאהר] (ועומדת ביד הלוקח עד היובל) אונ די פעלד איז ביי דעם וואס האט זיא געקויפט ביז יובל (כשאר כל השדות המכורות) אזוי וויא אלע פעלדער וואס ווערין פארקויפט (וכשהיא יוצאה מידו) אונ אז די פעלד גייט ארויס פון קויפער אום יובל (חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו) גייט דיא פעלד צו די כהנים וואס זענען אין בית המקדש די וואך וואס אין איר ווערט יובל *) (ומתחלקת ביניהם) אונ די כהנים האבין זיך געטיילט מיט דיא פעלד (זהו המשפט האמור במקדיש שדה)

רש״י

(טז) והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שויה א אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים בית כור שעורים בחמשים שקלים כך גזירת הכתוב והוא שבא לגאלה בתחלת היובל ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם זהו המשפט האמור במקדיש שדה ועכשיו

שפתי חכמים

על ערכך ומתרץ דכאן באדם אחר קנה לקנות וכאן בבעלים הרוצים לפדות: א פירוש לפי זרעו לפי כמות הזרע שיוכל לזרוע בה דהיינו לפי

פירוש לתורת אלהים

ווערט זאגן מיין שטוב זאל זיין הייליג צו גאט וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן זאל דם דער כהן שאצן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע סיי ער ווערט דם שאצן גוט אדער שלעכט כַּאֲשֶׁר אזו וויא דער כהן ווערט דם שאצן כֵּן יָקוּם אזו זאל דאס זיין [עיין רש״י]׃ (טו) וְאִם הַמַּקְדִּישׁ אונ אז דער וואס הט מקדיש גוועזן דם הויז וויל ער אליין דם אויס לייזן וְיָסַף חֲמִישִׁית זאל ער געבן אפינפטל מעהר ווי מען הט דם גשאצט וְהָיָה לוֹ אונ עס זאל זיין צו אים׃ (טז) וְאִם מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ אונ ווען אמענטש ווערט מקדיש זיין צוא גאט אפעלד וואס ער האט זיא גערישת וְהָיָה עֶרְכְּךָ זאל זיין דאס שאצונג פון דעם פעלד לְפִי זַרְעוֹ נאך זיין זייען נאך אזו אשטיקל פעלד וואס מען קאן דרויף זייען חוֹמֶר שְׂעוֹרִים איין מאס גערשטן בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף איז דאס שאצונג פון דעם פעלד פופציג זילבערנע שקלים

מצות השם

איינער איז מקדיש זיין הויז ווערט דם אפ גשאצט ווי פיל עס איז ווערט אונ אזו באלד אז דער וואס ער הט מקדיש גוועזן אדער זיין ווייב אדער זייני יורשים ווילן אוס לייזן אזו דארפן זיי געבן איין פינפטיל מער אונ דיא מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות׃
(שנה) וְאִם מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ וגו׳. דם איז דיא מצוה ווען איינער איז מקדיש איין פעלד וואס ער הט דם בירושה פון זייני עלטערין אונ ער וויל דאס אוס לייזן דארף ער צוא געבען פאר יעדין שטיקל ארט וואס מען קאן דארויף זייען איין קארץ גערשטען פופציג שקלים אונ דיא מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות׃

---

*) הערה די כהנים פון אלע יודין זענען גיווען צוטיילט אין פיר אונ צוואנציג טייל [יעדערע טייל רופט מען משמר] יעדער משמר האט געהאט זיין בעשטימטע וואך וואס ער האט געמוזט קומען אין בית המקדש מקריב זיין קרבנות׃

אך

זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כָּסֶף: יז אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ
שָׂדֵהוּ כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם: יח וְאִם־אַחַר
הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת
עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ:

כּוֹר שְׂעוֹרִין בְּחַמְשִׁין
סִלְעִין דִּכְסַף: יז אִם
מִשַּׁתָּא דְיוֹבֵלָא יַקְדֵּשׁ
חַקְלֵהּ כְּפֻרְסָנֵהּ יְקוּם:
יח וְאִם בָּתַר יוֹבֵלָא יַקְדֵּשׁ
חַקְלֵהּ וִיחַשֵּׁב לֵהּ כַּהֲנָא
יָת כַּסְפָּא עַל מֵימַר שְׁנַיָּא
דְּאִשְׁתָּאֲרָן עַד שַׁתָּא
דְיוֹבֵלָא וְיִתְמְנַע
מפרסנה

תו"א אם משנת היובל ערכין כד: ואם אחר היובל שם: זרע חמר קידושין פא בתרא קג ערובין ה ז יד כה: וחשב לו הכהן ערובין יד כה: ונגרע מערכך שבת פו ערכין כה:

רש"י

אפרשנו על סדר המקראות: (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה מיד: כערכך יקום. כערך הזה ב האמור יהיה. חמשים כסף יתן: (יח) ואם אחר היובל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ג ובא זה לגאלה אחר היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי חשבון כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן והשקל ארבעים ושמנה פונדיונין הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבון ד לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל: ונגרע מערכך. מנין

בית יהודא

דאס איז דער דין ווס איזו געזאגט געווארן אז מען האט געהייליגט אפעלד, זאגט רש"י (אפרשנו על סדר המקראות) איצט וועל איך זאגן דעם דין מיט דעם סדר פון די פסוקים: (יז) [אם משנת היובל יקדיש וגו']. זאגט רש"י מען מיינט (אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה) אויב ער האט געהייליגט די פעלד באלד ווי עס איז אוועק געגאנגען דער יאהר יובל (ובא זה לגאלה מיד) אונ ער קומט באלד זיא צוריק אויסלייזן: [כערכך יקום]. זאגט רש"י (כערך הזה האמור יהיה) ווי דער שאצונג וואס שטייט אין די תורה זאל זיין (חמשים כסף יתן) ער זאל געבין פופציג טאלער אויסלייז געלט: (יח) [ואם אחר היובל יקדיש]. אונ אויב ער הט געהייליגט דיא פעלד נאך יובל ניט אין דעם ערשטין יאהר נאך יובל נאר שפעטער, אין וועלכען יאהר עס איז (וכן אם הקדישה משנת היובל) אונ אפילו ער הט געהייליגט דיא פעלד אין דעם יובל יאהר אדער אין דעם ערשטען יאר נאך יובל (ונשתהה ביד הגזבר) נאר דיא פעלד איז געווען ביי דעם גבאי עטליכע יאהר נאך יובל (ובא זה לגאלה אחר היובל) אונ דער בעל הבית קומט אויסלייזין די פעלד נאך יובל [אין פיל יאהרין נאך יובל אדער אין ווייניג יאהרען נאך יובל] (וחשב לו הכהן את הכסף על פי שנים הנותרות) זאל דער כהן ברעכענען דס געלט נאך דיא יאהרין וואס איז געבליבן ביז צום נייעם יובל (כפי חשבון) נאך דעם רעכענונג (כיצד) וויא אזו (הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל) דיא תורה האט אויסגיזעצט דאס געלט פון דיא פעלד פופציג טאלער פר ניין אונ פערציג יאהר (הרי שקל לכל שנה) איז אטאלער פר יעדער יאהר (ושקל יתר על כולן) אונ נאך איין טאלער מעהר אונ דעם טאלער דארף מען צוא טיילין אוף אלע ניין אונ פערציג יאהר (והשקל ארבעים ושמונה פונדיונין) אין אשקל איז דא אכט אונ פערציג פונדיונין (הרי סלע ופונדיון לשנה) קומט אויס אויף יעדער יאהר אטאלער מיט אפונדיון (אלא שחסר פונדיון אחד לכולן) נאר איין פונדיון פעלט צו אלי יאהרין (ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבון לפרוטרוט) האבן דיא רבנן גיזאגט דעם פונדיון זאל דר בעל הבית צו געבן פאר דעם לעצטן יאהר אמתנה צו הקדש (והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל) דער ווס קומט אויסלייזין די פעלד פון הקדש זאל ער געבן אטאלער מיט אפונדיון פאר יעדער יאהר צוא אלע יאהרין וואס זענען געבליבען ביז צום יאהר יובל ווס וועט קומן: [ונגרע מערכך]. עס זאל אפגערכונט ווערין פון דעם שאצונג ((מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון) דער צאהל יאהרין וואס איז אוועקגאנגען פון דעם

שפתי חכמים

גודלה לא לפי שויה שאם היתה גדולה שיכול לזרוע בה חומר שעורים אע"פ שהיתה זיבורית נותן ערך הכתוב בפרשה: ב ופירש יהיה במקום יקום מפני שכוונת הכתוב על הנתינה לא על שיקום ביד מי שהוא עומד ומלת יקום לא תסבול ענין נתינה פירש מלת יקום יהיה מפני שזאת המלה תסבול שיהיה בקיומו או שיהיה בשיעור שיתן שהוא מענין נתינה: ג פירוש מה שאמר הכתוב וחשב לו הכהן וגו' והיינו נותן כל החמשים שקל לאו דוקא כשיהיה הקדש מאוחר משנת היובל גם אם יהיה ההקדש מיד אחר שנת היובל אלא שהגואל לא בא לגאול אלא אחר כמה שנים משהקדיש והכתוב כתב האחד וה"ה למי שבא אחר שהקדיש כמה שנים: ד כלומר הכרעה לכל סלע. ופרוטרוט לשון פרוטה כלומר

פירוש לתורת אלהים

אונ אז מען קאן דרוף מער זייען פון דער מאס איז דם שאצונג אוך לפי ערך: (יז) היינט איז דר פסוק מפורש אם משנת אז ער הט מקדיש גוועז דם פעלד תיכף אין תחילת ערשטן יאר נאך יובל אונ אנדר מענטש וויל דם אום לייזן כערכך אזו ווי דיין שאצונג יקום זאל בלייבן שטיין ער זאל געבן פופצג שקלים: (יח) ואם אחר אונ אז ער הט מקדיש גוועז דם פעלד עטליכע יאר נאך יובל אדר ער האט מקדיש גוועז תיכף נאך יובל נאר דר מענטש ווס וויל דאס אום לייזן איז גקומן עטליכע יאר נאך יובל וחשב זאל דר כהן אים רעכינן דם געלד ווס ער דארף געבן על פי השנים נאך די יארן ווס איז גבליבן ביז יובל זאל ער פאר איטליכען יאר געבן אשקל אונ עפיס מער: (יט) ואם אונ אוב גאל יגאל את השדה המקדיש דר וואס

יט וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה
הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־
עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ׃ כ וְאִם־לֹא יִגְאַל
אֶת־הַשָּׂדֶה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה
לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד׃ כא וְהָיָה
הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה
כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ׃
ששי כב וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר

אונקלוס

מִפֻּרְסָנֵהּ׃ יט וְאִם
מִפְרַק יִפְרוֹק יָת חַקְלָא
דְּאַקְדֵּשׁ יָתֵהּ וְיוֹסֵף
חוּמְשׁ כְּסַף פֻּרְסָנֵהּ
עֲלוֹהִי וִיקוּם לֵהּ׃ כ וְאִם
לָא יִפְרוֹק יָת חַקְלָא וְאִם
זַבִּין יָת חַקְלָא לִגְבַר
אָחֳרָן לָא יִתְפְּרַק עוֹד׃
כא וִיהֵי חַקְלָא בְּמִפְּקֵהּ
בְּיוֹבֵלָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ
כַּחֲקַל חֶרְמָא לְכָהֲנָא
תְּהֵי אַחְסַנְתֵּהּ׃ כב וְאִם
יָת חֲקַל זְבִינוּהִי דִּי לָא

תו"א ויסף חמשית ברכות מט שבת קכט עירובין לא פסחים לב קידושין יא נד מליעא נד
בכורות יא יב ערכין לג : ואם לא יגאל את השדה ערכין כה כו : ואם מכר את השדה שם כו : לא יגאל עוד שם : והיה השדה בלאתו שם יד כה לג : ביובל קדש שם
כה : כשדה החרם לכהן תהיה סנהדרין פה ערכין כח לד : לכהן תהיה אחוזו ב"ק קט ערכין כה כח : ואם את שדה מקנתו גיטין עח בתרה עב ערכין כו כז :

רשב"ם

(כ) ואם מכר. הגזבר לאיש אחר לא יוכלו בעליה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהנים ביובל לכהנים של אותו משמר : (כא) תהיה אחזתו. של מקדיש :

רש"י

השנים שמשנת היובל ה עד שנת הפדיון : (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת : (כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש : ואם מכר. ו הגזבר : את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד ז המקדיש : (כא) והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן הגזבר ח כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל : קדש לה'. לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הנתון ט לכהנים שנאמר (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו : (כב) ואם

בית יהודא

יאהר יובל וואס איז גיוועזן ביז צו דעם יאהר וואס ער לייזט־אויס די פעלד : (יט) [ואם גאל יגאל] (המקדיש אותו), אוב דער וואס האט גהייליגט די פעלד ער לייזט זיא אויס (ויוסיף חומש על הקצבה הזאת) זאל ער צו געבין צו דעם צאהל נאך אפינפטעל מעהר : (כ) [ואם לא יגאל את השדה]. (המקדיש) אויב דער בעל הבית וואס האט געהייליגט דיא פעלד וועט ניט אויסלייזין די פעלד : [ואם מכר]. (הגזבר), אוב דער גבאי וועט פארקויפין (את השדה לאיש אחר) דיא פעלד צו איין אנדער מענטש (לא יגאל עוד לשוב ביד המקדיש) דר מענטש וואס האט די פעלד געהייליגט קען שוין ניט די פעלד צוריק אויסלייזין אונ די פעלד וועט ניט מער קומען צו דעם מענטש וואס האט זיא געהייליגט : (כא) [והיה השדה בצאתו ביובל]. ווען די פעלד וועט ארוס גיין יובל (מיד הלוקחו מן הגזבר) פון דעם מענטש וואס האט זיא געקויפט פון גבאי (כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל) ווי אנדערע פעלדער וואס גייען ארויס פון זייערע קויפערס אין דעם יאהר יובל : [קדש לה']. הייליג צו הקב"ה, זאגט רש"י (לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר) מען מיינט ניט די פעלד וועט צוריק גיין צום גבאי פון הקדש אונ מען וועט דיא פעלד אלע מאל נאך יובל פרקויפין) אונ דאס געלד וועט זיין צום פרריכטען דעם בית המקדש (אלא כשדה החרם הנתון לכהנים) נאר די פעלד וועט זיין ווי א פעלד וואס איז חרם וואס זיא ווערט גיגעבין צוא דיא כהנים (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט גיזאגט צו אהרן (כל חרם בישראל לך יהיה) אלע זאכן וואס די יודין וועלן אויף זייא זאגן זיי זאלן זיין חרם וועט דאס גיהערין צו דיר (אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו) דיא פעלד וועט אויך צוטיילט ווערין צו די כהנים פון דעם משמר ופון דיא וואך) וואס דער יום כפור פון יובל וועט אין אים זיין : (כב) [ואם

שפתי חכמים

על יד על יד : ה שאותן שנים נשתהה ביד הקדש לפיכך מוכין לו מאותן שנים שהרי מה שצריך הגואל ליתן אינו אלא כפי המנין משנת הפדיון עד שנת היובל שהגואל אוכל פירותיו לא כפי מנין השנים משנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל פירותיו : ו פירוש שהוא המוכר ולא המקדיש הנזכר למעלה : ז פירוש ביובל : ח פירוש ולא מיד ההקדש כי לא מצינו בשום מקום שלום שיצא השדה ביובל מיד ההקדש ואיך אמר והיה השדה בצאתו וכו' : ט ומפני שקודם לזה נאמר על הקדש בדק הבית וגם לכהנים אזר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) והיה השדה בצאתו ביובל. איתא בת"כ מגיד ששדה לשון זכר וצריך פי' לפירושו וכי לא ידעינן דשדה נזכר בכל מקום לשון זכר אלא ה"ק מה שהשדה לשון זכר מבאר סיפיה דהאי קרא דכתיב לכהן תהיה אחוזתו וכדמסיק התם מנין

פירוש לתורת אלהים

האט דאס פעלד מקדיש גוועז וועט זיא וועלן אויס לייזן ויסף זאל ער מוסיף זיין אויף דעם שאצונג אפינפטעל געלד וקם לו אונ דאס פעלד זאל בלייבין שטיין צו אים : (כ) ואם לא יגאל אונ אז דר וואס האט מקדיש גוועז דאס פעלד וועט דאס ניט אוס לייזן ואם מכר אונ אז דר גבאי פון דעם הקדש הט פאר קופט דאס פעלד לאיש אחר צו אנאנדרן מענטשין לא יגאל עוד קען שון דר איגינר בעל הבית ניט אוס לייזן : (כא) והיה אונ דאס פעלד אז עס וועט ארוס גיין אום יובל פון דעם פרעמדן מענטשן וואס האט דס גיקופט ביא דעם גבאי זאל דאס זיין קודש לה' הייליג צו גאט כשדה אזו ווי דם פעלד פון חרם [פ' רש"י] לכהן תהיה דם פעלד זאל זיין צו די כהנים פאר איין ארב : (כב) ואם אונ אוב את שדה זיין גקופט פעלד

לא משדה אחזתו יקדיש ליהוה:
כג והחשב־לו הכהן את מכסת
הערכך עד שנת היבל ונתן את
הערכך ביום ההוא קדש ליהוה:
כד בשנת היובל ישוב השדה
לאשר קנהו מאתו לאשר־לו אחזת
הארץ: כה וכל־ערכך יהיה בשקל

מחקל אחסנתיה יקדיש קדם יי: כג ויחשב ליה כהנא ית מנין פרסנה עד שתא דיובלא ויתן ית פרסנה ביומא ההוא קודשא קדם יי: כד בשתא דיובלא יתוב חקלא לדזבנה מנה לדדיליה אחסנת ארעא: כה וכל פרסנה יהי בסלעי

רשב"ם (כד) לאשר קנהו מאתו. שהקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הפירות שיש לו בו עד היובל:

תו"א ונתנו לו הכהן שם יד: את מכסת שם: ונתן את הערכך חולין קלח: בשנת היובל ישוב השדה ערכין כו: וכל ערכך יהיה בשקל הקודש בכורות י ערכין ז ע"ב

רש"י

את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה שסדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה. ואם לא יגאל ומכרנה גזבר לאחר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדישה ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו וזהו הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת אבות וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל

בית יהודא

את שדה מקנתו וגו'. זאגט רש"י (חילוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה) עס איז ניט גלייך אז מען הייליגט אנקויפטע פעלד צו מען הייליגט אגעירשטע פעלד (ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל) אז איינער הט געהייליגט אנקויפטע פעלד אונ ער האט זיא ניט אויסגעלייזט פון גבאי אז עס קומט יובל ווערט זיא ניט צוטיילט צו די כהנים (לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל) ווייל ער הט זיא ניט גקענט הייליגען נאר ביז יובל, ווייל זיא איז נאר זיינע ביז יובל (שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים) ווייל יובל הט גדארפט די פעלד ארויסגיין פון אים צו דעם מענטש וואס ער הט זיא פון אים גקופט (לפיכך) דריבער איז דר דין אזו (אם בא לגאלה) אויב דר וואס האט די פעלד געהייליגט וויל זיא אויסלייזין פון הקדש (יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה) זאל ער זיא אויסלייזין פאר די געלט וואס די תורה האט אויסגיזעצט צו געבען אז מען וויל אויסלייזין פון הקדש אגעירשטע פעלד (ואם לא יגאל) אונ אויב ער וועט זיא ניט אויסלייזין (ומכרנה גזבר לאחר) אונ דער גבאי וועט זיא פארקויפין צו איין אנדערין (או אם לא יגאל הוא) אדער דער וואס האט זיא געהייליגט וועט זיא ניט אויסלייזין, (בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדיש) אז עס וועט קומען דער יאהר יובל זאל דר גבאי צוריקגעבן די פעלד צו דעם מענטש וואס דיא געהייליגטע פעלד איז פון אים געקויפט גוועזין וצו דעם מענטש וואס ביי אים האט גקופט די פעלד דר מענטש וואס הט זיא גהייליגט, דהיינו ראובן הט גקופט אפעלד פון שמעון אונ ראובן הט גזאגט דיא פעלד זאל זיין הייליג, אז עס קומט יובל ווערט די פעלד אום פון איר הייליגקייט אונ גהער צוריק צוא שמעון ווייל דיא פעלד איז גוועזן ראובן'ס נאר ביז יובל האט ער זיא דאך נאר גקענט הייליגן ביז יובל) (ופן תאמר) טאמער וועסטו זאגן דיא תורה מיינט (לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו) אז עס וועט קומען יובל זאל די פעלד ארויסגיין צו דעם מענטש וואס דר לעצטער קויפער הט זיא פון אים גקופט (וזהו הגזבר) דס איז דר גבאי, דיא פעלד זאל ארויסגיין פון דעם לעצטען קויפער (פון דעם מענטש) וואס האט זיא גקופט פון גבאי, אונ זיא זאל צוריק גיין צום גבאי (לכך הוצרך לומר) דריבער דארף דר פסוק זאגן (לאשר לו אחזת הארץ מירושת אבותיו) דיא פעלד גייט ביז צו דעם מענטש וואס האט דיא פעלד געירשט פון זיינע עלטערין (וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש) מען מיינט די ערשטע בעלי בתים פון די פעלד, פריער גייט די פעלד צו שמעון וואס ער האט זיא פארקויפט צו ראובן אונ ראובן האט די פעלד געהייליגט, אויב שמעון האט אויך דיא פעלד געקויפט, גייט זיא צו שמעון'ס פארקויפער אונ אזו ווייטער ביז די פעלד קומט צו דעם מענטש וואס האט די פעלד אירושה אונ ביי אים בלייבט דיא פעלד: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל

דעת זקנים מבעלי התוספות

אתה אומר לשדה שיוצאה לכהנים ביובל דכתיב או אל אחד מבניו הכהנים והרי היא תחת ידו ומנין שיכול הרי היא כשלו במסיק התם בערכין בשל אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש ת"ל לכהן תהיה אחוזתו ולא תסתלק לכהנים אבל כיון דשבת נזכר בלשון זכר אי הוה קאי אשדה ה"ל למיכתב יהיה אחוזתו:

פירוש לתורת אלהים

אשר וואס איז אים ניט גקומען בירושה יקדיש וועט ער דס מקדיש זיין צו גאט: (כג) וחשב זאל דר כהן אים רעכענען את מכסת די צאל פון דעם שאצונג עד שנת היובל וויא פיל יאר עס איז דא ביז יובל ונתן אונ ער זאל געבין דם שאצונג ביום ההוא אין דעם זעלבינן טאג קודש ליי אונ דאס געלד איז הייליג צו גאט [עיין רמב"ן]: (כד) בשנת היובל אין דעם יאר פון יובל ישוב השדה זאל זיך דם פעלד אום קערן לאשר צו דעם מענטשן וום מען האט דאס ביי אים גקופט לאשר לו צו דעם וום דאס פעלד איז צו אים אירושה: (כה) וכל ערכך אונ אלע דיינע שאצונג וום שטייט דר ביי מען זאל געבן שקלים זאל אלץ זיין בשקל הקודש מיט א שקל

הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל׃
כו אַךְ־בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַיהוָה
בִּבְהֵמָה לֹא־יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־
שׁוֹר אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא׃ כז וְאִם
בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ
וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל

קוּדְשָׁא עֶסְרִין מָעִין יְהֵי
סִלְעָא׃ כו בְּרַם בּוּכְרָא דִּי
יִתְבַּכַּר קֳדָם יְיָ בִּבְעִירָא
לָא יַקְדֵּשׁ גְּבַר יָתֵהּ אִם
תּוֹר אִם אִמַּר דַּייָ הוּא׃
כז וְאִם בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא
וְיִפְרוֹק בְּפֻרְסָנֵהּ וְיוֹסֵף
חֻמְשֵׁהּ עֲלוֹהִי וְאִם לָא

תו"א אך בכור אשר יבכר בכורות טו: לא יקדיש ערכין כט תמורה כה: אם שור אם שה זבחים פא: ואם בבהמה הטמאה מנחות קא: ואם לא יגאל בכורות יג:

רשב"ם

(כו) לא יקדיש איש אותו. לקרבן אחר כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור: (כז) ואם בבהמה הטמאה. ממש יקדיש אדם. באותה יש פדיון ובבהמה טמאה ממש [דלעיל] פירשו חכמים שלמים בבעלי מומים כמו שפירשתי דין אין לו פדיון: (זכ"ד לריך תקון):

רש"י

הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות כך היו מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו שש מעה כסף דינר עשרים ב וארבע מעות לסלע: (כו) לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר לפי שאינו שלו: (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך ל וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על ההקדש שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית: ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ): ונמכר

בית יהודא

הקדש]. זאגט רש"י (כל ערכך שכתוב בו שקלים) ביי אלע שאצונג וואס שטייט שקלים (יהיה בשקל הקודש) זאלן דיא שקלים געוואגען ווערין מיט די הייליגע וואג פון בית המקדש: ועשרים גרה]. דס איז (עשרים מעות) צוואנציג מעות (כך היו מתחלה) אזו איז גיוועזן אין אנהייב, אין די צייט פון משה (ולאחר מכאן הוסיפו שתות) נאכדעם האט מען דעם טאלער פארגרעסערט מיט אזעקסטיל (ואמרו רבותינו) אונ די רבנן האבן גיזאגט (שש מעה כסף דינר) אדינר זאל זיין זעקס מעות זילבערנע (עשרים וארבע מעות לסלע) פיר אונ צוואנציג מעות אין אטאלער וגרה אונ מעה אונ דינר אונ סלע דאס זענען נעמען פון פארצייטיגע מטבעות]: (כו) ולא יקדיש איש אותו]. (לשם קרבן אחר), אויב עס איז גיבארין גיווארין ביי איינעם אבכור פון אבהמה, טאר ער ניט הייליגען דעם בכור פאר איין אנדער קרבן נאעולה], אחטאת, אונ גיט פאר איין אנדער קרבן] (לפי שאינו שלו) ווייל דער בכור איז ניט זיינער, ער געהער צום כהן: (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו']. זאגט רש"י (אין המקרא הזה מוסב על הבכור) דר פסוק שמועסט ניט פון אבכור (שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך) ווארום מען קען ניט זאגן בייא אבכור פון אבהמה וואס איז טמא מען זאל אים אויסלייזן מיט דיין שאצונג, ווייל אבכור פון אבהמה וואס איז טמא ווערט ניט הייליג (וחמור אין זה) אונ אבכור פון אאייזיל מיינט מען אויך ניט (שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה) ווארום אבכור פון אאייזיל ווערט ניט אויסגעלייזט מיט געלט נאר מיט אשעפס (והוא מתנה לכהן) דעם שעפס שיינקט מען דעם כהן (ואינו להקדש) אונ דר שעפס גיהער ניט צו הקדש (אלא הכתוב מוסב על ההקדש) נאר דער פסוק שמועסט פון הקדש (שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה) דער פריערדיגער פסוק ניא ועיין רש"י) שמועסט פון אקרבן ופון אבהמה טהורה (בהמה) וואס זיא האט בעקומען אפעלער זאל מען זיא אויסלייזן וויא דער כהן וועט שאצין (וכאן דבר) אונ דא שמועסט דר פסוק (במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית) אויב ער האט גזאגט אויף אבהמה וואס איז טמא זיא זאל זיין הייליג [מען זאל זיא פארקויפין אונ דס געלט זאל גיהערין] צום פאריכטונג פון בית המקדש: ופדה בערכך], זאל מען זיא אויסלייזן מיט דיין שאצונג (כפי מה שיעריכנה הכהן) וויא דר כהן וועט זיא שאצין: ואם לא יגאל]. (על ידי בעלים), אויב דר בעל הבית וואס האט זיא געהייליגט וועט זיא ניט צוריק אויסלייזן: ונמכר בערכך].

שפתי חכמים

ופירש כסדר החרס לכסן: י דק"ל דהפסוק משמע דכל ערך לא יהיה פחות משקל וזה אינו דהא מסדרין לו לפי מה שיש לו ומשאיר לו כדי חייו כדלעיל: כ דסלע ארבע דינרין ודינר שש מעה נמלא כ"ד מעות לסלע: ל שהרי אין הבכירה נוהג בבהמה טמאה אלא בחמור בלבד:

פירוש לתורת אלהים

פון הקדש ווארום דער שקל של הקדש איז גרעסער פון אפראסטן שקל עשרים גרה דר שקל איז צוואנציג גרות דאס איז אזו אמטבע: (כו) אך בייערט בכור אקאלב וואס ווערט צום ערשטן גבארן ביי אבהמה געהער ער דאך צו גאט לא יקדיש זאל אים קיין מענטש ניט מקדיש זיין אם שור סיי דר בכור איז איין אקס אונ סיי ער איז אלעמלי זאל מען דאס ניט מקדיש זיין ליי הוא ווארום אן דעם גיהער ער אויך צו גאט מחמת ער איז אבכור: (כז) ואם בבהמה אונ אז איינער איז מקדיש אבהמה טמאה ופדה זאלן די בעלים דם אום לייזן וויפיל דר כהן וועט דם שאצן ויסף אונ זאל מוסיף זיין אויף אים אחומש ואם לא יגאל אונ אוב דיא

מצות השם

(שנו) אך בכור וגו'. דאס איז די מצוה אז מען טאר ניט איבר ענדירין פון איין דבר קדושה צוא איין אנדערי הייליגי זאך דהיינו מען טאר פון איין בכור נים מאכין איין אנדרין קרבן אונ דיא מצוה גיים אז ביי זכרים אונ נקבות:

וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ׃ כח אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־

יִתְפְּרֵק וְיִזְדַּבַּן בְּפֻרְסָנֵהּ׃ כח בְּרַם כָּל חֶרְמָא דִּי יַחֲרֵם גְּבַר קֳדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֵהּ מֵאֱנָשָׁא וּבְעִירָא וּמֵחֲקַל אַחְסַנְתֵּהּ לָא יִזְדַּבַּן וְלָא יִתְפְּרֵק כָּל חֶרְמָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא

תו"א אך כל חרם ערכין כח: מכל אשר לו שם: ובהמה שם: לא ימכר ולא יגאל זבחים ט בכורות יג תמורה ה: ולא יגאל מליאה מז בכורות לה לב תמורה ה: כל חרם קדש קדשים הוא סנהדרין פח בכורות לד ערכין כח כט תמורה לב:

רש"י

בערכך. לאחרים: (כח) אך כל חרם וגו'. (ת"כ) נחלקו רבותינו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדש ומה אני מקיים (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים: לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר סתם חרמים לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים והאומר סתם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים (ערכין כח) שהכל מודים שחרמי כהני' אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן ב וחרמי גבוה נפדים: כל חרם קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לבדק הבית מביא ראיה מכאן והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה' ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים

בית יהודא

זאל זיא פארקויפט ווערן מיט דיין שאצונג (לאחרים) צו אנדערע מענטשין: (כח) [אך כל חרם וגו']. זאגט רש"י (נחלקו רבותינו בדבר) די רבנן קריגן אין דער זאך (יש אומרים סתם חרמים להקדש) אטייל רבנן זאגין אויב א מענטש זאגט אויף א זאך דס זאל זיין חרם, הט ער געמיינט מען זאל די זאך פארקויפן אונ דס געלט זאל זיין הייליג צום פאריכטונג דעם בית המקדש (ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה) אונ וואס וועלן מיר טאן מיט דעם פסוק וואס הקב"ה האט גזאגט צו אהרן אלע זאכן וואס די יודין וועלן אויף זיי זאגן זיי זאלן זיין חרם זאלן די זאכן געהערין צו דיר, הקב"ה הט געמיינט (חרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן) אוב דר מענטש הט גזאגט בפירוש די זאך זאל זיין חרם צום כהן (ויש שאמרו) אונ אטייל רבנן האבן גזאגט (סתם חרמים לכהנים) אפילו א מענטש זאגט ניט בפירוש דיא זאך זאל זיין חרם צום כהן, נאר ער זאגט די זאך זאל זיין חרם, גיהער אוך די זאך צו די כהנים: [לא ימכר ולא יגאל]. עס זאל ניט פארקויפט ווערן אונ עס זאל ניט אויסגעלייזט ווערן (אלא ינתן לכהן) נאר דס זאל געגעבן ווערן צום כהן, זאגט רש"י (לדברי האומר סתם חרמים לכהנים) נאך דעם תנא וואס זאגט אז איינר הט גזאגט אויף א זאך די זאך זאל זיין חרם אונ ער הט ניט גזאגט צו וואס זיא זאל זיין חרם, דס הייסט סתם חרמים) זאגן מיר ער הט געמיינט דאס זאל זיין חרם צום כהן (מפרש מקרא זה בסתם חרמים) זאגט ער דר פסוק שמועסט פון סתם חרמים (והאומר סתם חרמים לבדק הבית) אונ דר תנא וואס זאגט סתם חרמים ואז איינער זאגט סתם די זאך זאל זיין חרם אונ ער האט ניט גזאגט צו וואס זיא זאל זיין חרם) הט ער געמיינט עס זאל זיין חרם צו בדק הבית, צום פאריכטען דעם בית המקדש (מפרש מקרא זה בחרמי כהנים) זאגט ער דער פסוק שמועסט אז ער הט גזאגט בפירוש די זאך זאל זיין חרם צו דיא כהנים (שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן) ווארום אלע האלטן די זאכן וואס מען איז מחרים צום כהן קען מען זיי ניט צוריק אויסלייזן ביז זייא קומן צום כהן (וחרמי גבוה נפדים) אבער די זאכן וואס מען הייליגט צו בדק הבית, אז מען וויל קען מען זיי צוריק אויסלייזן, אונ די זאכן גייען ארויס פון זייער הייליגקייט, אונ דס געלט ווערט הייליג: [כל חרם קודש קדשים הוא לה']. אלע חרמים זענען הייליג צוא הקב"ה, זאגט רש"י (האומר סתם חרמים לבדק הבית) דר תנא וואס זאגט סתם חרמים מיינט מען עס זאל זיין חרם צו בדק הבית (מביא ראיה מכאן) ברייגגט ער א באווייזונג פון דעם פסוק (והאומר סתם חרמים לכהנים) אונ דר תנא וואס זאגט סתם חרמים מיינט מען עס זאל זיין חרם צוא כהנים (מפרש כל חרם קודש קדשים הוא לה') זאגט ער ווס דר פסוק זאגט חרם איז קודש קדשים (ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים וקדשים קלים ונותן לכהן) לערונט דער פסוק אז חרמי כהנים קען זיין אויף קדשי קדשים (עולות חטאות אשמות) אונ אויף גרינגע קדשים (שלמים תודה) אונ נאך

שפתי חכמים

מ פירוש לבדק הבית: נ פי' ואחר שיבאו ליד הכהן הרי הן חולין גמורין לכל דבריהם ואם רוצה קונה אותן מן הכהן והרי הן כחולין ממש: ס פי'

פירוש לתורת אלהים

בעלים וועלן די בהמה ניט אום לייזן ונמכר זאל זיא פאר קופט ווערן צו אפרעמדן פר אזו פיל געלד ווי פיל דר כהן הט זיא גשאצט אונ דר פרעמדר בדארף ניט מוסיף זיין אחומש: (כח) אך בייערט כל חרם אלי זאכן אשר יחרם וואס א מענטש וועט זאגן די זאך זאל זיין חרם פון גאטס וועגין מכל אשר לו אלי זאכן וואס ער האט צו איס מאדם סיי א מענטש ובהמה אדר א בהמה ומשדה אדר אזו א פעלד וואס איז ביי איס א ירושה אונ הט גזאגט די זאך זאל זיין חרם לא ימכר זאל דס ניט פר קופט ווערן ולא יגאל אונ עס זאל ניט אום גלייזט ווערן נאר עס געהער צו די כהנים כל חרם אלי זאכן וואס מען זאגט דאס זאל זיין חרם קודש קדשים הוא ליי

מצות השם

(שנג) אך כל חרם. דאס איז די מצוה ווען איינער איז מחרים זייני פעלדר אזו דארף מען זיי געבין צו די כהנים אז ער זאגט אבר ארוס אז ער גיט דס מען זאל פאר ריכטען דער פאר דעם ביהמ"ק דארף מען דאס געבען צום בית המקדש נאר קיין חרם גייט ניט אן נאר אין דער צייט ווען יובל איז נוהג אונ דיא מצוה גייט אן ביא זכרים אונ נקבות:

(שנח שנט) לא ימכר. דס איז די מצות לא תעשה אז מען טאר ניט פר קופין דס וואס ער הט גהייליגט פון דיא כהנים וועגן אונ ווידר איז איין (לא תעשה) אז דער וואס ער איז (מחרים) טאר ניט אום לייזן וואס ער האט גיהייליגט פון דיא כהנים וועגין:

קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה׃ שביעי כט כָּל־
חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא
יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת׃ ל וְכָל־מַעְשַׂר

תו"א כל חרם אשר יחרם כתובות לו לט ערכין ו ז: **וכל מעשר** הארץ מזרע הארץ שם:

אונקלוס

קֳדָם יְיָ׃ כט כָּל חֶרְמָא
דִּי יִתַּחֲרַם מִן אֲנָשָׁא לָא
יִתְפְּרֵק אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵיל׃ ל וְכָל מַעַשְׂרָא

רשב"ם

(ל) מעשר הארץ. מעשר שני:

חסלת ספר ויקרא מיסוד רבינו שמואל

בעל הטורים

(כט) יחרם. ג' כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה זובח לאלהים יחרם יחרם כל רכושו לומר מה חייבי מיתות לא נשקול ממונא ונפטריה אף חייבי ממון אין לנו לפוטרו עד שישלם וזהו יחרם כל רכושו לאיירי בחייבי ממון איתקש לזובח לאלהים יחרם. דהיינו חייבי מיתות דבכניסה אני אומר לא יפדה:

בית יהודא

אַזעלכע קָרְבָּנוֹת] (כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַס׳ עֲרָכִין) וויא מיר האבן געלערנט אין די מַסֶּכֶת עֲרָכִין (אִם נֶדֶר הוּא נוֹתֵן דְּמֵיהֶן) אויב דס איז אַנדר אַחוּב] גיט ער צום כֹּהֵן ווי פיל זייא זענען ווערט (וְאִם נְדָבָה נוֹתֵן אֶת טוֹבָתָהּ) אויב דס איז אַנְדָבָה גיט ער נאר זיין פארדינסט וואס ער האט אין דעם קָרְבָּן. איצט וועלן מיר זאגן דעם פשט אין די רש"י אויב איינער האט גטאהן אנדר ער זאל ברייננגן אַקָרְבָּן עוֹלָה וּשְׁלָמִים אונ נאך אַזעלכע קָרְבָּנוֹת] , נאכדעם נמארגין אדער איין אנדער טאג] האט ער גזאגט אוף אַבְּהֵמָה די בְּהֵמָה זאל זיין אַקָרְבָּן פאר מיין נֶדֶר, איז די בְּהֵמָה נאך גרעכונט וויא זיינע, ווייל אויב דיא בְּהֵמָה וועט געגַנְבֶת ווערין אדער פארלארן ווערין אדער זיא וועט שטארבען דארף ער ברענגען איין אנדער בְּהֵמָה פר זיין נֶדֶר, אונ ווייל דיא בְּהֵמָה ווערט נאך גרעכונט זיינע, דריבער אוב ער האט גזאגט אוף די בְּהֵמָה זיא זאל זיין חֵרֶם צום כֹּהֵן, דארף ער געבען געלט צום כֹּהֵן ווי פיל די בְּהֵמָה איז ווערט, אונ דיא בְּהֵמָה בלייבט אַקָרְבָּן וויא זיא איז גוועזן ודס זעלביגע איז אז ער האט גזאגט אוף זיינע חַטָּאוֹת אונ אַשָׁמוֹת זיי זאלן זיין חֵרֶם צום כֹּהֵן], אונ אויב עס איז גוועזן אַנְדָבָה, דהיינו ער האט גזאגט אויף אַבְּהֵמָה דיא בְּהֵמָה זאל זיין אַעוֹלָה נאדער שְׁלָמִים אונ נאך אַזעלכע קָרְבָּנוֹת], איז דער דין אוב די בְּהֵמָה ווערט געגַנְבֶת אדער פארלארין אדער זיא שטארבט דארף ער ניט ברענגן איין אנדער בְּהֵמָה, איז דאך דיא בְּהֵמָה ניט זיינע, נאר זיא געהער צום מִזְבֵּחַ, דריבר אוב ער האט גזאגט אויף דיא בְּהֵמָה זיא זאל זיין חֵרֶם צום כֹּהֵן, איז זיא ניט חֵרֶם, אזוי וויא ער וואלט גזאגט אוף אַפרעמדע בְּהֵמָה זיא זאל זיין חֵרֶם צום כֹּהֵן, נאר ווייל אַקלייניגע זאך האט נאך דער בַּעַל הַבַּיִת אין די בְּהֵמָה, דאס דארף ער געבען צום כֹּהֵן, דהיינו מיר ווייסין די כֹּהֲנִים זענען געטיילט גיווארן אין פיר אונ צוואנציג טייל ודס הייסט פיר אונ צוואנציג מִשְׁמָרוֹת], יעדער וואך איז מַקְרִיב איין אנדער טייל נאיין אנדער מִשְׁמָר] אַלע פלייש פון קָרְבָּנוֹת אונ די פעל פון דיא קָרְבָּנוֹת גיהער צו די כֹּהֲנִים פון די וואך, קען אַמאהל טרעפין אַכֹּהֵן זאל זאגן צו דעם בַּעַל הַבַּיִת וואס דארף מַקְרִיב זיין דעם קָרְבָּן נְדָבָה איך גיב דיר ארובל אונ ווארט מיט דעם קָרְבָּן זאלסט אים ניט מַקְרִיב זיין ביז עס וועט זיין מיין וואך, דעם רובל זאל ער געבען צו די כֹּהֲנִים פאר זיין חֵרֶם: מֵאָדָם]. זאגט רש"י (כְּגוֹן שֶׁהֶחֱרִים עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים) דהיינו איינר האט גזאגט אוף זיין כנעניש קנעכט אדער אוף זיין כנענישע דינסט זיי זאלן זיין חֵרֶם: (כט) וְכָל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם וגו']. זאגט רש"י דער פָּסוּק מיינט (הַיּוֹצֵא לֵיהָרֵג וְאָמַר אֶחָד עֶרְכּוֹ עָלַי) דהיינו ראובן האט גזעהן ווי מען פירט אַמענטש צום הרגן אים האט ראובן גזאגט איך טוה אנדר איך זאל געבען געלט פר זיין שאצונג וויא ער איז גשאצט אין די תּוֹרָה (לֹא אָמַר כְּלוּם) האט ער גאר ניט גזאגט, איז זיינע רייד גאר ניט, ווייל דער מענטש איז שוין וויא אַגעהרגעטר אונ ער האט שון קיין שאצונג: [מוֹת יוּמָת]. (הֲרֵי הוֹלֵךְ לָמוּת) ער גייט דאך צום שטארבן (לְפִיכָךְ לֹא יִפָּדֶה) דריבער דארף ער ניט אויסגעלייזט ווערען (אֵין לוֹ לֹא דָמִים וְלֹא עֵרֶךְ) ער האט ניט אַווערט פון געלט נער איז גאר ניט ווערט צום פארקויפען] אונ ער האט ניט אַשאצונג אין דיא תּוֹרָה: (ל) וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ]. זאגט רש"י (בְּמַעְשֵׂר שֵׁנִי הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דער פָּסוּק שמועסט פון דאס צווייטע מַעֲשֵׂר

רש"י

קלים ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין אם נדר נותן עד דמיהם ואם נדבה נותן פ את טובתה: מאדם. (ערכין כח) כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים: (כט) כל חרם אשר יחרם וגו'. (ת"כ) היוצא ליהרג צ ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום: מות יומת. הרי הולך למות לפיכך לא יפדה אין לו לא דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארץ.

שפתי חכמים

חרמי בדק הבית בעודן בידו ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכסים לחולין: ע ר"ל היינו שאמר הרי עלי ואם כן חייב באחריותו אם נאבד חייל חרמו ולכך צריך ליתן דמי שויה לכהן כיון שהחרים לכהנים והבהמה נקרבת למזבח בשביל הנדר שנדר כבר: פ כלומר שאמר הרי זו א"כ אינו חייב באחריותו אם נאבד ואינו חייל החרם אלא בכדי טובת הנאה ואינו נותן לכהן אלא טובת הנאה דהיינו מה שכהן אחר רוצה ליתן לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור כל קרבן וכן שאר דברים לפי שהיו כ"ד משמרות וכל משמר היה נוטל שבוע א' דבכל שבוע היה משמר אחד מקריבים כל הקרבנות וכל מה שראוי לכהנים נוטלין אותו משמר של אותו שבוע ומה שנותן כהן אחר לבעה"ב זה שימתין בקרבן זה להקריב עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן ושאר דברים דהיינו דבר מועט דשמא יאבד הקרבן ולא יהיה כלום דהבעל הבית אינו חייב באחריותו וכשיעור זה צריך ליתן בעל הבית שהחרים בהמה של נדבה לכהן: צ אבל לא נגמר דינו למיתה אפילו הוא מוכה שאין נותן כפי קלב השנים. ומה שפירש הפסוקים שלא על הסדר כי מתחלה פי' כל חרם קדש קדשים הוא ואח"כ חזר למפרע ופירש מאדם ובהמה ואח"כ פירש כל חרם אשר יחרם מפני שרצה לפרש כל משפט החרם על הסדר ומפני שפירש אך כל חרם שחרם הכהנים לא ימכר לאחר ולא יגאל הוא עצמו רק ניתן לכהן שייס שחל על קדשי קדשים וקדשים קלים ונותן דמי הנדר וטובת הנאה של נדבה לכהן והחרם שהוא לשמים פודה אותו ונותן דמיו לבדק הבית ולא כחרם הכהנים שאין יכול לפדותו עד שיבא ליד הכהן וזהו פירוש כל חרם קדש קדשים ואח"כ חזר לפרש משפטי המוחרמי' ופירש מאדם ולא כל אדם אלא עבדיו הכנעניים בגבד וכל

פירוש לתורת אלהים

איז דס גאנץ היילג צו גאט (עיין רש"י): (כט) כָּל חֵרֶם אלץ וואס איז פר ווישט אֲשֶׁר יָחֳרַם וואס מען וועט פאר ווישטן מִן הָאָדָם פון אַמענטשן לֹא יִפָּדֶה זאל ניט אויסגלייזט ווערן מוֹת יוּמָת ער זאל ווערן גטייט [עיין רש"י]: (ל) וְכָל אונ איטליכס מַעֲשַׂר וואס מען גיט פון דיא זאכען וואס קומט ארויס פון דר ערד מִזֶּרַע הָאָרֶץ סייא וואס ווערט גיזייעט אין דער ערד דהיינו קארען אדער אנדערע תְּבוּאוֹת מִפְּרִי הָעֵץ אדר דער מַעֲשַׂר

הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: לא וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעַשְׂרוֹ חֲמִשִׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו: מפטיר לב וְכָל־מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט

דְּאַרְעָא מִזַּרְעָא דְאַרְעָא מִפֵּירֵי אִילָנָא דַּיְיָ הוּא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ: לא וְאִם מִפְרַק יִפְרוֹק גְּבַר מִמַּעַשְׂרֵהּ חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי: לב וְכָל מַעֲשַׂר תּוֹרִין וְעָאן כֹּל דְּיִעְבַּר תְּחוֹת חֻטְרָא עֲשִׂירָאָה

תו"א מזרע הארץ מפרי העץ קמא סט: לה' **כנא** קידושין מג: ואם גאל יגאל איש קידושין כד קמא סט זבחים ו ערכין ל: איש ממעשרו קידושין כד קמא סט מליעה נג: וכל מעשר בקר וצאן בכורות נג נד: כל אשר יעבר זבחים ע לז מנחות ג בכורות לא מת נו נט תמורה כט מעילה יג: תחת בכורות יב נד נו:

רש"י

במעשר שני הכתוב מדבר: מזרע הארץ. דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו השם ומשלחנו צוה לך לעלות ולאכול שם בירושלים כמו שנאמר (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך וגו': (לא) ממעשרו. ולא ממעשר חבירו הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש ומה היא גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמ"ש ונתת בכסף וגו': (לב) תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה והעשירי מכה בשבט צבוע בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה: יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואימוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה ולא מצינו שיהא בשרו

בית יהודא

נוס מען דארף פירען אין ירושלים אונ דארטן עסין: (מזרע הארץ). פון די זאכען וואס ווערט געזייט אין די ערד דאס איז דגן, קארין: (ומפרי העץ). פון בוים פרוכטין דאס איז תירוש ויצהר, וויין אונ בוימאייל: (לה' הוא). דאס געהער צו הקב"ה (קנאו ה') הקב"ה האט דאס גנומען פון די מענטשין (ומשולחנו) אונ פון זיין טיש, פון זיינע (צוה לך לעלות ולאכול בירושלים) האט הקב"ה דיר געבאטין דו זאלסט דאס ברענגען אין ירושלים אונ אין ירושלים זאלסטו דאס עסין (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ואכלת לפני ה' אלהיך) דו זאלסט עסין פאר הקב"ה אין ירושלים (מעשר דגנך תירושך וגו') דעם מעשר פון דיינע קארין אונ וויין: (לא) (ממעשרו). אוב ער וועט אויסלייזין זיינע מעשר זאל ער געבען אפינפטול מער (ולא ממעשר חברו) אבער ניט זיין חברס מעשר (הפודה מעשר של חברו) אוב ער לייזט־אויס זיין חברס מעשר (אין מוסיף חומש) דארף ער ניט געבען אפינפטול מעהר (ומה היא גאולתו) וואס איז זיין אויסלייזונג (כדי להתירו באכילה בכל מקום) מען זאל מעגען עסין די פירות אונ די תבואה פון מעשר שני אוף יעדער ארט אפילו ניט אין ירושלים (והמעות יעלה ויאכל בירושלים) אונ דאס געלט פון די מעשר שני זאל ער ברענגען אין ירושלים אונ פאר זייא קויפן עסינווארג אונ משקה אונ עסין אונ טרינקען אין ירושלים (כמו שאמר הכתוב) וויא דער פסוק זאגט ונתתה בכסף (סדרה ראה): (לב) (תחת השבט). זאגט רש"י (כשבא לעשרן) אז ער קומט מעשרין דיא בהמות (מוציאן בפתח זה אחר זה) פירט ער זיי ארוים דורך דיא טיר פון שטאל איינציגווייז איינעם נאך דעם אנדערין (והעשירי מכה בשבט צבוע בסיקרא) דעם צעהנטין גיט ער אשמיץ מיט ארוט וואס איז בעשמירט מיט ארויטע פארב (להיות ניכר שהוא מעשר) עס זאל זיין צו דערקענען אז ער איז דער צעהנטער (כן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה) אזוי טוהט ער צו די שעפסין אונ צו די קעלבער וואס ווערן ביי אים געבארין יעדער יאהר: (יהיה קודש). דער צעהנטער זאל זיין היילג (ליקרב למזבח דמו ואמוריו) מען זאל שפריצען זיין בלוט אויף דעם מזבח אונ מען זאל פארברענען זיין חלב אוף דעם מזבח (והבשר נאכל לבעלים) דער בעל הבית עסט דאס פלייש (שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה) ווארום דר מעשר בהמה איז ניט געציילט מיט די קרבנות וואס זייער פלייש זאל געהערין צום כהן (ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים) אונ מיר געפונען ניט אין דיא תורה דיא פלייש פון מעשר בהמה זאל מען דארפין געבען צו די

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ל) מזרע הארץ. לרבות שום ושחלים וגרגיר מכאן היה הרב רבי"ה מתרץ מה שמקשים העולם על מאי דאמרינן המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל הוא ביד כהן משום דכתיב עריסותיכם ומקשינן א"כ אמאי לא אמרינן הכי דהמפריש מעשרותיו בשבלים אינן מעשר משום דכתיב דגנך ולהא ניחא משום דכתיב גבי מעשר וכל מעשר הארץ מזרע הארץ דמרבי' בת"כ כל דברים הנאכלין הנזרעין בגרן כגון שום ושחלים וגרגיר וי"א דמדאצטריך קרא דמעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה כשהקדים ישראל מעשרותיו בשבלים כדמסיק במסכת ביצה מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מכלל דשם מעשר חל עליו שפיר כשהקדימו בשבלין אמנם להא דפריך אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי קשיא ויכולין אנו לומר דלא איצטריך קרא דמעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה אלא היכא דקדים בכרי דאז חל שם מעשר אבל כי הקדימו בשבלין דאין שם מעשר חל עליו דכתיב מעשר דגנך לא איצטריך קרא והדרא קושיא לדוכתא אמאי אינו גזל ביד הלוי. אבל י"ל דמסקנא ניחא דמשני האי אידגן והאי לא אידגן א"כ לפטרו מתרומה גדולה כשהקדימו בכרי לא אפשר וא"כ קרא למעשר מן המעשר אתא להקדימו בשבלין מכלל דמשהוא בשבלין חל

שפתי חכמים

חרם אשר יחרם לה' וגו' בעולא ליהרג שהוא חשוב כמת ואין לו דמים. הרא"ם: ק מדכתיב כאן קדש לה' ובמעשר שני כתיב בערתי הקדש מן הבית דילפינן קדש קדש מהדדי לאפוקי מעשר ראשון חולין גמורין הם דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן: ר הואיל דמיירי כאן במעשר שני ובמעשר שני כתיב דגן ותירוש א"כ ודאי מיירי גם כאן מזרע הארץ דגן תירוש ויצהר דהוא מזרע הארץ: ש לא שהוא לה' ממש שיהא אסור בהנאה: ת לפי שאין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד שנאמר מעשר בקר וצאן: חסלת ספר ויקרא

פירוש לתורת אלהים

פון פירות וואס וואקסט אוף דעם בוים ליי הוא דאס געהער צו גאט קודשליי דאס איז היילג צו גאט [ע' רש"י]: (לא) ואם גאל יגאל אונ אז אמענטש וועט וועלין אוס לייזען זיינע מעשרות חמשיתו זאל ער געבען ווי פיל עס איז ווערט אונ זאל נאך אחומש מוסיף זיין: (לב) וכל מעשר אונ איטליכם מעשר פון רינדער אונ פון שאף כל אשר אלץ וואס גייט אונטער דער רוט העשירי דאס צעהנטע זאל זיין היילג צו גאט [עיין רש"י]:

העשירי יהיה קדש ליהוה: לג לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל: לד אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני ישראל בהר סיני: חזק

יהי קדיש קדם יי: לג לא יבקר בין טב לביש ולא יחלפניה ואם חלפא יחלפניה ויהי הוא וחלופה יהי קודשא לא יתפרק: לד אלין פקודיא די פקיד יי ית משה לות בני ישראל בטורא דסיני: חזק

תו"א העשירי מליעה ז זבחים ס חולין קלו: בכורות נד נח נט: יהיה קדש בכורות נג: לא יבקר בין טוב לרע שם יד לג נג.

פ"ח. עז"א סימן:

שבועות יג: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש במורות נג: לא יגאל קמא יג בכורות לב: אלה המצות שבת קד יומא פ תמורה ג: אל ב"י עקרים מ"ב פרק י"ב:

סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות וחמשים ותשעה נטף סימן: וחציו והנוגע בבשר הזב: ופרשיותיו עשר בא גד סימן: וסדריו כ"ג ובתורתו יהגה יומם ולילה סימן: ופרקיו כ"ז ואהיה עמך ואברכך סימן: מנין הפתוחות שתים וחמשים והסתומות ששה וארבעים הכל שמנה ותשעים פרשיות דודי צח ואדום סימן:

אותיות רבתי ואותיות זעירי ואותיות הנקודות שבתורה

אין בספר ויקרא מאותיות רבתי כ"א שתים. והם הוי"ו של גחון דכל הולך על גחון בפרשת שמיני. והגימ"ל של והתגלח בפרשת תזריע. ומאותיות הזעירות גם הם שתים בספרא. והם אל"ף של ויקרא דריש ספרא. והמ"ם של היא העולה על מוקדה. ומאותיות הנקודות אין גם אחת מהם בספרא. ויש סופרין שכותבין רבתא הלמ"ד של והלטאה. ואין דעת הדייקים נוחה מהם:

בעל הטורים

(לד) אלה המצות. מלות במלוי מ"ס לד"י ו"ו ה"ו עולה תרי"ב והוא כנגד תלמידי חכמים על שם חכם לב יקח מצות:

בית יהודא

כהנים: (לג) ולא יבקר וגו'. זאגט רש"י (לפי שנאמר) וויל עס שטייט אין פסוק (וכל מבחר נדריכם) מען זאל מקריב זיין צו הקב"ה פון דם בעסטע (יכול יהא בורר ומוציא את היפה) וואלט איך מיינן ער זאל אויסקלויבן פון שטאל די בעסטע בהמות אונ זאל זיי פארבייטן אויף די מעשרות ותלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע) זאגט דר פסוק ער זאל ניט זוכען די בהמה אוב זיא איז גוט אדער שלעכט (בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה) סיי ער איז גאנץ אן אפעלער סיי ער האט אפעלער ווערט ער היילג (ולא שיקריב בעל מום) אוב ער האט אפעלער זאל ער אים ניט מקריב זיין אקרבן אויף דעם מזבח (אלא יאכל בתורת מעשר) נאר מען זאל אים עסין וויא מען עסט די פלייש וואס ווערט גקויפט פר די געלט פון מעשר שני (ואסור ליגזז וליעבד) מען טאר ניט שערין די וואל פון דעם שעפס פון מעשר אונ מען טאר ניט ארבעטין מיט דיא קעלבער פון מעשר:

רש"י

ניתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (שו יח) וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקריב בעל מום אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד: חסלת ספר ויקרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

עליו שם מעשר והמבין יבין: (לד) אשר צוה ה' את משה. כדאי השליח לשלחו אל ב"י כדאי הם מי שנשתלח להם שזכות ב"י גרמה לו:

פירוש לתורת אלהים

(לג) לא יבקר ער דארף ניט פארשטן אז דאס צענטע זאל זיין גוט אן אמום נאר וועלכס עס קומט אן צום צעהנטן דם איז מעשר אפילו עס האט אמום אונ מען מוז דם עסין בתורת מעשר אונ מען טאר דר פון די וואל ניט אפ שערין אונ מען טאר דער מיט ניט ארבעטן ולא ימירנו אונ מען טאר דם ניט פר בייטן ואם המר אונ אז ער גיעט דם יוא פר בייטן והיה זאל זיין די בהמה פון מעשר אונ די בהמה וואס ער האט דר פר ביטן יהיה קודש זאלן זיי ביידי זיין היילג לא יגאל מען טאר דם ניט אוס לייזן: (לד) אלה המצות דם זענען די מצות אשר צוה וואס גאט האט גבאטן צו משה אל בני ישראל ער זאל זאגן צו די קינדר פון ישראל בהר סיני דיא מצות זענען גגעבען גיווארען אויף דעם בארג סיני:

מצות השם

(שס) העשירי יהיה קודש לה'. דאס איז דיא מצוה מען זאל געבען מעשר פון דיא בהמות וואס איין מענטש האט אונ דער וואס ער האט גדארפט צוא געבען מעשר האט ער אזוי גטאן ער האט אריין גנומן אלי קעלבער וואס ער האט גיהאט אין איין שטאל אריין אונ האט געמאכט איין קליין טירעל כדי עס זאל נים קענען ארוס גיין נאר איינציג ווייס אונ דיא מוטערס פון דיא קעלבליך וואס ער האט אריין גלאזט אין דער שטאל אריין זענען געשטאנען אין דרויסין אונ האבען גישריען האבין דיא קעלבליך געהערט זענען זייא ארוס גלאפין צוא דיא מוטער אונ איינער איז געשטאנען מיט ארוס אונ הט געציילט ביז ער הט אפ געציילט צעהן אונ דאס צענטי איז גוועזן היילג אונ דיא מצוה גייט נים אן בזמן הזה:

(שסא) לא יגאל. דאס איז דיא מצוה אז קיין מעשר טאר מען נים אוים לייזין אונ נים פאר קויפן אונ אז ער האט יוא פאר קויפט איז דאס גאר נים ווערט אונ דיא מצוה גייט נים אן בזמן הזה:

יהוה עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה אליך גוים יבאו מאפסי־ארץ ויאמרו אך־שקר נחלו
אבותינו הבל ואין־בם מועיל: היעשה־לו אדם אלהים והמה לא אלהים: לכן
הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את־ידי ואת־גבורתי וידעו כי־שמי יהוה: חטאת
יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר חרושה על־לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם:
כזכר בניהם מזבחותם ואשריהם על־עץ רענן על גבעות הגבהות: הררי בשדה חילך
כל־אוצרותיך לבז אתן במתיך בחטאת בכל־גבוליך: ושמטתה ובך מנחלתך אשר
נתתי לך והעבדתיך את־איביך בארץ אשר לא־ידעת כי־אש קדחתם באפי עד־עולם
תוקד: כה ׀ אמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן־יהוה יסור
לבו: והיה כערער בערבה ולא יראה כי־יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה
ולא תשב: ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: והיה כעץ ׀ שתול על־
מים ועל־יובל ישלח שרשיו ולא ירא כי־יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא
ידאג ולא ימיש מעשות פרי: עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו: אני יהוה חקר לב
בחן כליות ולתת לאיש כדרכו כפרי מעלליו: קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא

יראה קרי כדרכיו קרי

פירוש ע"ט

ירמיהו הנביא זאגט צו גאט יי עזי דו גאט ביסט מיין שטארקייט ומעוזי אונ מיין פעסטיקייט ומנוסי אונ מיין אנטלופונג אז עס קומט אוף מיר צרה אליך דר סוף וועט זיין אז צו דיר וועלן קומן פעלקר פון עק וועלט ויאמרו אונ וועלן זאגן אך בייערט שקר פאלשקייט האבן אונז גמאכט ירשינן אונזרע עלטרן מיר זאלן דינן כוכבים ומזלות איז דם נאר פאלש הבל נארישקייט ואין בם אונ עס איז אין זייא קיין הילף ניט היעשה איז דען רעכט אז א מענטש זאל מאכן א גאט והמה אונ זייא זענין קיין גאט לכן דרום זאגט גאט הנני מודיעם איך וועל זיי מודיע זיין מיין שלאק אונ מיין גבורה וידעו אונ זיי וועלן וויסן אז איך בין איין האר אונ איין גוועלטיגער מוז מען מקיים זיין מיין גזירה חטאת די זינד פון יהודה איז איין גשריבן מיט איין אייזערנע פען וואס מען קאן עס ניט גרינג אום מעקן בצפורן מיט דעם נאגיל פון דעם ווערמיל שמיר איז די זינד גיגראבן אוף דעם טאבל פון זייער הארצן ולקרנות אונ אוף דיא עקין פון אייערע מזבחות כזכור אזו ווי זיי גדענקן זייערי קינדר מזבחותם אזו טוען זיי גדענקן זייערע פאלשע מזבחות ואשריהם אונ זייערע אשרות וואס זייא זענן ביי דעם צווייגהאפטיגן בום בייא דיא הוכע בערג זאגט גאט הררי דס איז די שטאט ירושלים חילך גאר דיינע אוצרות אונ דיין געלד וועל איך געבן צו רוב במותיך דיינע במות איז גמאכט גווארן אייטל זינד בכל גבוליך אזו איז אין אלע דיינע גימארקען דרום וועסטו גשטראפט ווערן ושמטתה אונ דו וועסט מוזן האלטן שמיטה איבער דאנק ובך אונ אין דיר וועל איך מיך נוקם זיין מנחלתך מחמת דיין נחלה וואס איך האב דיר געגבן אז דו האסט דריגן ניט גיהאלטין קיין שמיטה והעבדתיך אונ איך וועל מאכן דינן דיך דיינע פיינד אין אזו איין לאנד וואס דו ווייסט גאר ניט כי אש ווארום איר הט גיברענט פייער אין מייני נאז לעבר ביז אייביג וועט עס ברענן כה אמר יי אזו האט גזאגט גאט ארור פאר פלוכט זאל ווערן דער מענטש וואס ער פר זיכרט זיך אין איין מענטשן וואס ער איז לוטר פלייש ומן אונ פון גאט טוט ער אפ זיין הארץ והיה אונ דר מענטש וועט זיין כערער אזו וויא א איינציגר בום אין א וויסטן ארט ולא יראה אונ דר בום קאן ניט זעהן אז עס קומט גוטר רעגן ושכן אונ ער רועט אין דארקייט אין דר מדבר איין גזאלצין לאנד עס קאן דארטין קיין תבואה וואקסן אזו אוך דר מענטש וואס האט א בטחון אוף א מענטשן וועט ער אוך קיין קיום ניט האבן ברוך אבער גיבענטשט איז דר מענטש וואס ער פר זיכרט זיך אוף גאט וועט גאט זיין זיין זיכרונג והיה אונ ער וועט זיין כעץ שתול וויא א בום וואס איז גפלאנצט ביי וואסר אונ בייא בעך פר שפרייט ער זייני ווארצלן ולא יראה אונ דר בום וועט ניט זעהן אז דיא היץ קומט והיה אונ עס וועט זיין זיינע בלעטר צווייג האפטיג אונ אין איין הונגר יאר וועט ער ניט זארגן אונ ער וועט ניט אוף הערן צו וואקסן פירות אזו דר מענטש וואס ער פר זיכרט זיך אין גאט וועט אוך זיין אזו זאגט ווייטר גאט צו די ישראל עקוב עס איז פול דם הארץ פון דעם מענטשן מיט פאלשקייט מכל פון אלעם בייזן ואנוש אונ קראנק אונ וואס איז זיין קראנקייט וואס ער זאגט מי ידענו ווער ווייסט דאס כלומר ער זאגט גאט ווייסט גאר ניט אז איך טוא איין עבירה אבר גאט זאגט אני יי איך בין דר גאט וואס פארשט דם הארץ פון איטליכן מענטשן בוחן כליות וואס ער פרובט די נירן ולתת אונ צו געבן צו איטליכן מענטשן אזו ווי זיינע וועגן ווי דיא פרוכט פון זיינע ווערק קורא דם עוף וואס הייסט קורא דגר פיפצעט אונ ציהט צו זיך אזונע פייגל ולא ילד וואס ער הט זיי גאר ניט

בְּמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָו יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה נָבָל: כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ: מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ יְסוּרַי בָּאָרֶץ יִכָּתֵבוּ כִּי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה: רְפָאֵנִי יְהוָה וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי אָתָּה:

ימיו קרי וסורי קרי

פירוש ע"ט

גבארן זיי זענן נאר ניט זייגע קינדר און דר נאך אז זייא ווערן גרוס דר קאנן זייא אז ער איז ניט זייער פאטר ווארפן זיי אים אוועק אזו אוך עושה אז איינר זאמילט איין עשירות אן גרעכטיקייט בחצי איןהאלב פון זייני טעג פר לאזט אים דאס עשירות ובאחריתו און לסוף ווערט ער גרופן ארשע היינט לובט ירמיה גאט כסא כבוד דיין כסא כבוד איז אין הימל נאך פון אנפאנג אז דיא וועלט איז באשאפן געווארן און ער שטייט מקום מקדשנו קעגין דעם ארט וואו אונזער ביהמ"ק שטייט מקוה ישראל דאס האפונג פון דיא ישראל יי איז נאר צו גאט ממילא ווייל דו ביסט יוא אזו אגאט דרום כל עוזביך אלי וואס פר לאזן דיך וועלן פר שעמט ווערן וסורי די וואס קערן זיך אפ פון מייני שטראף רייד בארץ וועלן זיי איין גשריבן ווערן זייא זאלען זיין אין דיא קברים פון דער ערד כי עזבו ווארום זייא האבען פאר לאזט דעם קוואל פון קוועלדיגע וואסער דאס הייסט את יי זייא האבען פאר לאזט גאט רפאני הייל מיך גאט וארפא וועל איך גיהיילט ווערען הושיעני העלף מיר ואושעה וועל איך גיהאלפן ווערען כי תהלתי ווארום דוא ביסט מיין בארימונג איך בארים מיך אז דוא העלפסט מיר תמיד:

דיני מפטיר וההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר. ר"ה. ויה"כ. תענית צבור שחרית ומנחה. שבת שובה. ז' דפסח א' דשבועות. ד' פרשיות. רק אם יש צורך מפני דרכי שלום יכולין לקרותו בפרשת שקלים ובפרשת החודש:

כהן ולוי יכולין לעלות למפטיר. או יא"צ בשבוע שאחריו יש לו קדימה למפטיר:

מותר להפסיק אפילו באמצע פרקים דק"ש בכדי לענות ברכו ויהל"ו (ואמנים דברכת התורה וברכת ההפטרה):

אסור לדבר בעת קריאת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ס"ת:

דיני ברכות ההפטרה

כל הצבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועכ"פ יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו לשמוע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא ישהו ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים המפטיר ומתחיל לומר הברכות: מי שרוצה להשלים מאה ברכות בשמיעת ברכות המפטיר **משום** דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וב"ש **משום** דהוי אלו כמפסיק באמצע ברכה ומשנה ממטבע חכמים: אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה ויצאו מקצתן יוכל **לסיים** ההפטרה עם הברכות שלאחריה: בנוסח סיום הברכה נאמן ורחמן אתה. נכון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה **מעין** החתימה. אך מי שאומרו אין מזניחין אותו. בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל: בששני סדרות **מחוברין** יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נצבים וילך: אין המפטיר רשאי להתחיל הברכה עד **שיגלול** הגולל הס"ת: אין להתחיל הברכה עד שיראה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שיסיים כל הברכות שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מברך:

סימני הקריאות לר"ח ולת"צ

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו ואם חל ר"ח בשבת קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו:

בת"צ בשחרית ובמנחה קורין ג' בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחל עד לעשות לעמו ומדלגין עד פסל לך וקורין עד אשר אני עושה עמך:

כללים בדברי רש"י זכרונו לברכה. שמורה בכל טוב וערוכה:
לקוחים מדברי המפרשים. זה אומר בכה וזה אומר בכה.

א כל מקום שפירש רש"י כתרגומו הנה הוא סותר את העברי. פירוש שאין הפשט כמו העברי:

ב ואונקלוס תרגם. אז אינו סותר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס:

ג המתרגם. בכל מקום שהוא. אז סותר התרגום שהוא טעות:

ד ותרגומו. אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא:

ה וכשהוא כותב התרגום. כגון דאילו או כיוצא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום. אז אינו קשה על העברי אלא רוצה ליישב ולפרש לשון התרגום. כגון שתלתיה שהוא מפרש שהוא לשון הולאה:

ו וכשהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים. אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון:

ז וכשהוא כותב העברי וגם התרגום כגון כבד תרגום יקיר ולא אתייקיר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא ליווי אלא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר וגם כשמשנה לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופריצו בארץ וניפוש בארעא ופריצו עבר והתרגום מהפכו להבא. או נקבה שכרך. תרגם פרש אגרך שלא נאמר שהגון שמוש:

הפטרת ערב ראש חודש שחל בשבת (בשמואל א סימן כ)

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָּׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֶל: וַאֲנִי

שלשת החצים צדה אורה לשלח־לי למטרה: והנה אשלח את־הנער לך מצא את־החצים אם־אמר אמר לנער הנה החצים | ממך והנה קחנו ובאה כי־שלום לך ואין דבר חי־יהוה: ואם־כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהוה: והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד־עולם: ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על־ (אל ק׳) הלחם לאכול: וישב המלך על־מושבו כפעם | בפעם אל־מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: ולא־דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי־לא טהור: ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל־יהונתן בנו מדוע לא־בא בן־ישי גם־תמול גם־היום אל־הלחם: ויען יהונתן את־שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד־בית לחם: ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה־לי אחי ועתה אם־מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את־אחי על־כן לא־בא אל־שלחן המלך: ויחר־אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן־נעות המרדות הלוא ידעתי כי־בחר אתה לבן־ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: כי כל־הימים אשר בן־ישי חי על־האדמה לא תכון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן־מות הוא: ויען יהונתן את־שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ויטל שאול את־החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי־כלה היא מעם אביו להמית את־דוד: ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי־אף ולא־אכל ביום־החדש השני לחם כי נעצב אל־דוד כי הכלמו אביו: ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: ויאמר לנערו רץ מצא־נא את־החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא־ירה החצי להעברו: ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל־תעמד וילקט נער יהונתן את־החצי (החצים ק׳) ויבא אל־אדניו: והנער לא־ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: ויתן יהונתן את־כליו אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הביא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את־רעהו ויבכו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל: ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם:

קריאה למפטיר בשבת וראש חודש

בשבת וראש חודש מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא . ובספר שני קורין פרשה זו :

במדבר כח ט וביום השבת שני־כבשים בני־שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד ונסכה: פ ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימם: ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על־עלת התמיד יעשה ונסכו:

הפטרה לשבת וראש חודש (בישעיה סימן ס״ו)

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי־זה בית אשר תבנו־לי ואי־זה מקום מנוחתי: ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה נאם־יהוה ואל־זה אביט

אל־עני ונכה־רוח וחרד על־דברי: שוחט השור מכה־איש זובח השה ערף כלב מעלה
מנחה דם־חזיר מזכיר לבנה מברך און גם־המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם
חפצה: גם־אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה
דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־חפצתי בחרו: שמעו דבר־יהוה
החרדים אל־דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה
בשמחתכם והם יבשו: קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו:
בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: מי־שמע כזאת מי ראה
כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם־יולד גוי פעם אחת כי־חלה גם־ילדה ציון את־
בניה: האני אשביר ולא אוליד יאמר יהוה אם־אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך:
שמחו את־ירושלם וגילו בה כל־אהביה שישו אתה משוש כל־המתאבלים עליה:
למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיז כבודה: כי־כה
אמר יהוה הנני נטה־אליה כנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם על־צד
תנשאו ועל־ברכים תשעשעו: כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם
תנחמו: וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה ונודעה יד־יהוה את־
עבדיו וזעם את־איביו: כי־הנה יהוה באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב בחמה
אפו וגערתו בלהבי־אש: כי באש יהוה נשפט ובחרבו את־כל־בשר ורבו חללי יהוה:
המתקדשים והמטהרים אל־הגנות אחר אחד[a] בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר
יחדו יספו נאם־יהוה: ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את־כל־הגוים והלשנות
ובאו וראו את־כבודי: ושמתי בהם אות ושלחתי מהם ׀ פליטים אל־הגוים תרשיש
פול ולוד משכי קשת תבל ויון האיים הרחקים אשר לא־שמעו את־שמעי ולא־ראו
את־כבודי והגידו את־כבודי בגוים: והביאו את־כל־אחיכם ׀ מכל־הגוים ׀ מנחה ׀
ליהוה בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים ובכרכרות על הר קדשי ירושלם אמר יהוה
כאשר יביאו בני ישראל את־המנחה בכלי טהור בית יהוה: וגם־מהם אקח לכהנים
ללוים אמר יהוה: כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה
עמדים לפני נאם־יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם: והיה מדי־חדש בחדשו ומדי שבת
בשבתו יבוא כל־בשר להשתחות לפני אמר יהוה: ויצאו וראו בפגרי האנשים
הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל־בשר:

[a] אחת ק׳

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

מנהג ספרדים אם חל ר"ח ביום ש"ק וביום א׳ להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש

סימן להפסקת הארבע פרשיות

אם חל ר"ח אדר בשנים פשוטות או ואדר במעוברות ביום שבת הוא **זטו**. אם חל ביום ב׳ הוא **בו**. אם חל ביום ד׳ הוא **דד**. ואם חל ביום ו׳ הוא **ובין**. כלומר בתי הפסקות:

קריאה לפרשת זכור

בשבת שלפני פורים מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעולה ובספר שני קורא המפטיר בפרשה זו:

זכור את אשר־עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרך בדרך ויזנב
בך כל־הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהניח יהוה
אלהיך ׀ לך מכל־איביך מסביב בארץ אשר יהוה־אלהיך נתן לך נחלה לרשתה
תמחה את־זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

כאן מתחילין הספרדים

ויאמר שמואל אל־שאול אתי שלח יהוה למשחך למלך על־עמו על־ישראל
ועתה שמע לקול דברי יהוה׃ כאן מתחילים האשכנזים
כה אמר יהוה צבאות פקדתי את אשר־עשה עמלק לישראל אשר־שם לו בדרך
בעלתו ממצרים׃ עתה לך והכיתה את־עמלק והחרמתם את־כל־אשר־לו ולא
תחמל עליו והמתה מאיש עד־אשה מעלל ועד־יונק משור ועד־שה מגמל ועד־
חמור׃ וישמע שאול את־העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את־
איש יהודה׃ ויבא שאול עד־עיר עמלק וירב בנחל׃ ויאמר שאול אל־הקיני לכו סרו
רדו מתוך עמלקי פן־אספך עמו ואתה עשיתה חסד עם־כל־בני ישראל בעלותם
ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק׃ ויך שאול את־עמלק מחוילה בואך שור אשר
על־פני מצרים׃ ויתפש את־אגג מלך־עמלק חי ואת־כל־העם החרים לפי־חרב׃
ויחמל שאול והעם על־אגג ועל־מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל־הכרים ועל־כל־
הטוב ולא אבו החרימם וכל־המלאכה נמבזה ונמס אתה החרימו׃ ויהי דבר־יהוה אל־
שמואל לאמר׃ נחמתי כי־המלכתי את־שאול למלך כי־שב מאחרי ואת־דברי לא
הקים ויחר לשמואל ויזעק אל־יהוה כל־הלילה׃ וישכם שמואל לקראת שאול בבקר
ויגד לשמואל לאמר בא־שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר וירד הגלגל׃
ויבא שמואל אל־שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה הקימתי את־דבר יהוה׃
ויאמר שמואל ומה קול־הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע׃ ויאמר
שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על־מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה
אלהיך ואת־היותר החרמנו׃ ויאמר שמואל אל־שאול הרף ואגידה לך את אשר
דבר יהוה אלי הלילה ויאמרו ויאמר קרי לו דבר׃ ויאמר שמואל הלוא אם־קטן אתה
בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך יהוה למלך על־ישראל׃ וישלחך יהוה
בדרך ויאמר לך והחרמתה את־החטאים את־עמלק ונלחמת בו עד־כלותם אתם׃
ולמה לא־שמעת בקול יהוה ותעט אל־השלל ותעש הרע בעיני יהוה׃ ויאמר שאול
אל־שמואל אשר שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר־שלחני יהוה ואביא את־אגג
מלך עמלק ואת־עמלק החרמתי׃ ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח
ליהוה אלהיך בגלגל׃ ויאמר שמואל החפץ ליהוה בעלות וזבחים כשמע בקול
יהוה הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים׃ כי חטאת־קסם מרי ואון ותרפים
הפצר יען מאסת את־דבר יהוה וימאסך ממלך׃ ויאמר שאול אל־שמואל חטאתי
כי־עברתי את־פי־יהוה ואת־דבריך כי יראתי את־העם ואשמע בקולם׃ ועתה שא
נא את־חטאתי ושוב עמי ואשתחוה ליהוה׃ ויאמר שמואל אל־שאול לא אשוב
עמך כי מאסתה את־דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על־ישראל׃ ויסב שמואל
ללכת ויחזק בכנף־מעילו ויקרע׃ ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את־ממלכות ישראל
מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך׃ וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא
אדם הוא להנחם׃ ויאמר חטאתי עתה כבדני נא נגד־זקני־עמי ונגד ישראל ושוב עמי
והשתחויתי ליהוה אלהיך׃ וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה׃ ויאמר
שמואל הגישו אלי את־אגג מלך עמלק וילך אליו אגג מעדנת ויאמר אגג אכן סר מר־
המות׃ ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן־תשכל מנשים אמך וישסף שמואל
את־אגג לפני יהוה בגלגל׃ וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל־ביתו גבעת שאול׃

שבת שקודם שבת האחרונה מחדש אדר (ואם חל ר"ח ניסן בשבת אזי בשבת האחרונה של אדר) מוציאין שני ספרים בראשון קורין ז' גברי בפ' השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר פרשה זו :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו: וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים: וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף: וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה: וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב: וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא: וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי: וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי־הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב:

הפטרת פרשת פרה (ביחזקאל סימן לו)

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי: וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ: וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים: וַיָּבוֹא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ: וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלֻהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם: וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיכֶם: וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם: וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם

והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל־
הדגן והרביתי אתו ולא־אתן עליכם רעב: והרביתי את־פרי העץ ותנובת השדה למען
אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים: וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר
לא־טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל תועבותיכם: לא למענכם אני־עשה נאם
אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל: כה אמר אדני יהוה ביום
טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את־הערים ונבנו החרבות: והארץ הנשמה תעבד
תחת אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן־עדן
והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו: וידעו הגוים אשר ישארו
סביבותיכם כי | אני יהוה בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

כאן מסיימין הספרדים

כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית־ישראל לעשות להם ארבה אתם
כצאן אדם: כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים
החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי־אני יהוה:

קריאה לפרשת החודש

בשבת שלפני ר"ח ניסן מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר בפרשת בא אל פרעה מתחילת החודש הזה לכם עד בכל מושבותיכם תאכלו מצות. ואם חל ר"ח ניסן בשבת מוציאין שלשה ספרים בראשון קורין ששה גברי בפרשת השבוע ולא יאמר קדיש ובספר שני קורא השביעי וביום השבת עד ונסכו וקדיש לעילא ובספר שלישי קורא המפטיר בפרשת החודש ומפטירין הפטרת פרשת החודש:

ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים
ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל־כל־עדת ישראל לאמר בעשר לחדש
הזה ויקחו להם איש שה לבית־אבת שה לבית: ואם־ימעט הבית מהית משה ולקח
הוא ושכנו הקרב אל־ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על־השה: שה תמים
זכר בן־שנה יהיה לכם מן־הכבשים ומן־העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה
עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת־ישראל בין הערבים: ולקחו מן־הדם
ונתנו על־שתי המזוזת ועל־המשקוף על הבתים אשר־יאכלו אתו בהם: ואכלו את־
הבשר בלילה הזה צלי־אש ומצות על־מררים יאכלהו: אל־תאכלו ממנו נא ובשל
מבשל במים כי אם־צלי־אש ראשו על־כרעיו ועל־קרבו: ולא־תותירו ממנו עד־בקר
והנתר ממנו עד־בקר באש תשרפו: וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם
ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: ועברתי בארץ־
מצרים בלילה הזה והכיתי כל־בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל־אלהי
מצרים אעשה שפטים אני יהוה: והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם
וראיתי את־הדם ופסחתי עלכם ולא־יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים:
והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגהו:
שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי | כל־אכל חמץ
ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשן עד־יום השבעי: וביום הראשון מקרא־
קדש וביום השביעי מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכה לא־יעשה בהם אך אשר יאכל
לכל־נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את־המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי
את־צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את־היום הזה לדרתיכם חקת עולם: בראשן
בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי | כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת׃

הַפְטָרָה לְפָרָשַׁת הַחֹדֶשׁ (ביחזקאל סימן מה)

כאן מתחילין האשכנזים כֹּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֵּסֶךְ בַּחַגִּים וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל׃

כאן מתחילין הספרדים כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית׃ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבָּיִת׃ בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפָּסַח חָג שְׁבֻעוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל׃ וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת׃ וְשִׁבְעַת יְמֵי־הֶחָג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחַטָּאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם׃ וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת כָּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן׃ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ׃ וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב׃ וְהִשְׁתַּחֲווּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה׃ וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יַקְרִב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם וְאַיִל תָּמִים׃ וּמִנְחָה אֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מִנְחָה מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פַּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וָאַיִל תְּמִימִם יִהְיוּ׃ וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא׃ וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֺת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בוֹ כִּי נִכְחוֹ יֵצְאוּ°׃ וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ׃ וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ׃ וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרֹס אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד׃ וְעָשׂוּ° אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד׃

°יצא קרי °יעשו קרי

כאן מסיימין הספרדים

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה׃ וְכִי־יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לּוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה׃ וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם

לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ׃

מנהג ספרדים אם חל ר״ח ניסן ביום א׳ לומר אחר הפטרת החודש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש. ואם חל ר״ח בשבת אומרים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ור״ח :

הפטרת שבת הגדול (בתרי עשר במלאכי סימן ג׳)

כתב בש״ע אין מפטירין וערבה אלא כשחל ערב פסח בשבת. אבל בכמה מקומות מפטירין אותה בכל שבת הגדול רק כשחל ערב פסח בשבת אין מפטירין אותה. וכ״ה דעת הגר״א :

וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָםִ כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיֹּת׃ וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם
לַמִּשְׁפָּט וְהָיִיתִי ׀ עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעֹשְׁקֵי
שְׂכַר־שָׂכִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי־גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא
שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם׃ לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ
אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב׃ הֲיִקְבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי
אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה קְבַעֲנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה׃ בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֵאָרִים
וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ׃ הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי
וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי
לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי׃ וְגָעַרְתִּי לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחִת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־
תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְאִשְּׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם
אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וַאֲמַרְתֶּם מַה־נִּדְבַּרְנוּ
עָלֶיךָ׃ אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרַנִּית
מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים
וַיִּמָּלֵטוּ׃ אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן
לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ׃ וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה
וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ׃ וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע
בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ׃ כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיוּ כָל־זֵדִים וְכָל־
עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ
וְעָנָף׃ וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי
מַרְבֵּק׃ וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת׃ זִכְרוּ ז׳ רבתי תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים׃ הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא׃
וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אָבוֹא וְהִכֵּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם׃

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא :

אלו שמות הטעמים

פַּשְׁטָא מֻנַּח זַרְקָא מֻנַּח סֶגּוֹל מֻנַּח ׀ מֻנַּח רְבִיעִי מַהְפַּךְ
פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן זָקֵף־גָּדוֹל מֵרְכָא טִפְּחָא מֻנַּח אֶתְנַחְתָּא
פָּזֵר תְּלִישָׁא־קְטַנָּה תְּלִישָׁא־גְדוֹלָה קַדְמָא וְאַזְלָא אַזְלָא־
גֵּרֵשׁ גֵּרְשַׁיִם דַּרְגָּא תְּבִיר יְתִיב פְּסִיק ׀ סוֹף־פָּסוּק׃
שַׁלְשֶׁלֶת קַרְנֵי־פָרָה מֵרְכָא־כְפוּלָה יֵרַח־בֶּן־יוֹמוֹ׃

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם :

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

אומרים ההפטרה ואח"כ אומרים זה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:
נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:
רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה מְשַׂמֵּחַ־צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:
שַׂמְּחֵנוּ יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ־לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה מָגֵן דָּוִד: ע"כ בת"צ
עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ־לָּנוּ יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:
עַל־הַכֹּל יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָֹה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

א א שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה: ב יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דֹּדֶיךָ מִיָּיִן:
ג לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ עַל־כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ:

תו"א שיר השירים סנהדרין קא ידים פ"ג ספר הזהר פ' תרומה: ישקני. מס' ע"ז לה ספר הזוהר פ' נח ופ' תרומה ופ' אחרי מות: כי טובים דודיך מיין. מס' ע"ז כט לה: לריח שמניך. שם: שם רבתי

רש"י

(א) **שיר השירים אשר לשלמה.** שנו רבותינו כל שלמה (דק"ל למה לא מייחסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים **א** אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעול' כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו: (ב) **ישקני מנשיקות פיהו.** זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז **ב** לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאוה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה **ג** פה אל פה: **כי טובים.** לי דודיך מכל משתה יין **ד** ומכל עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר (אסתר ז) אל בית משתה היין (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין (שם) והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם זהו ביאור מקמעו. ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר לפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) **לריח שמניך טובים.** שם **ה** טוב נקרא על שם שמן טוב: **לריח שמניך טובים.** שהריחו בהם אפסי **ו** ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראות במצרים:

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י מהו שיר השירים הל"ל שיר אשר לשלמה לכ"פ שיר וכו'. ואח"כ ק"ל במה הוא מעולה על כל השירים לזה מייתי אר"ע וכו' שכל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים כך היא הגירסא במדרש ובספרים מדויקים של רש"י ולא גרסינן שכל הכתובים אע"פ שבפ"ג דמסכת ידים כתיב שכל הכתובים קודש שם אינו אלא דברי ר"ע בלבד אבל במדרש זה שהביא רש"י דברי ר"ע ור"א בן עוריה שם הוא שכל השירים קודש ופירושו הכי הוא שכל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים משמע מדתלי ביום שלא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים שהוא מעולה משירות הכתובי' בתורה כשירת הים ושירת האזינו ודומיהם דאם היו שירות התורה מעולה משיר השירים היה היום שנתנו בו שירות התורה מעולה ויתר כדאי מיום שניתן בו שיר השירים וזה לא יתכן בעיני ר"א בן עזריה ואמר דלא אמרינן שיר זה קודש אלא על שירי שלמה דוקא שנאמר עליו ויהי שירו חמשה ואלף והוי כאלו אמר שכל שירי שלמה קודש ושיר השירים קודש קדשים וזה הורה במשל למלך המלך הוא משל למלך מלכי המלכים הקב"ה שנתן רוח לשלמה עבדו לברר ולסלות האוכל ה"א השיר הזה מכל השירים ולכן סיים בדבריו בנמשל כך כל הכתובים קודש דהיינו כל השירים שעשה שלמה נקראים כתובים כשאר ספרי שלמה: **ב** דק"ל מנשיקות פיהו הוא מיותר לגמרי. לכ"פ מנשיקות פיהו כמו מאז כלומר כאלו אמר שתהיינה הנשיקות המורגלות אללו מאז ואח"כ קשה מה הפרש יש בין אותן נשיקות לשאר נשיקות לזה כתב לפי שיש מקומות וכו' אך אני מתאוה להיות נוהג עמי כמנהג הראשון פה אל פה: **ג** והמפרשים פירשו שהכריח רש"י מלד שלא אמר ישק לי רק ישקני כמו שפי' רא"ע ז"ל כי כל נשיקה שאינה פה אל פה באה עם למ"ד כמו וישק יעקב לרחל גשה ונשקה לי וכו' ורבים ע"כ אמר ישקני לרמוז שתהיה הנשיקה בפיו: **ד** דק"ל מאחר שרצה להפליג הל"ל מכל תענוגי העולם. לכ"פ מכל משתה יין ומכל וכו' ואח"כ ק"ל ואיך נכלל שמחה ועונג ביין. לכ"פ ולשון עברי הוא להיות וכו': **ה** דק"ל עתה בא לשבחו במעלות עלמותו ומהו המעלה ששמניו טובים. לכ"פ שם טוב וכו': **ו** דק"ל מהו לריח שמניך הל"ל שמניך

מצודת דוד

(א) **שיר** השירים. לפי ששלמה חבר שירים הרבה כמו שכתיב ויהי שירו המשה ואלף (מ"א ה) לכן אמר בפתיחת הספר זה השיר הוא המשובח והנעלה מכל השירים המיוחסים לשלמה על כי הוא שיר ידידות יספר בו את כל תוקף קשור אהבה העזה ודבוק הנפשי שבין האל יתברך ובין עמו בית ישראל. ואחז במשל מן האהבה הנמרצת וחזקה שבין החושק וחשוקתו אשר למאד יתרבה בשבועה בהפרדם זו מזו וילפו עת בוא דבוק התמידי (ועם כי שאין הנמשל דומה אל המשל בכל חלקי פרטי הענינים אין בכך כלום. כי כן המה דרכי המשל שיש בו דברים נוספים ליפותו להיות מקובל על הלב לרדת חדרי בטן): (ב) ישקני. עתה החל לספר מהפלגת הגעגועין בהיה אחר הפרד החשוק מאת חשוקתו והלך לו ומה הגעש' באותן הימים (ועם כי לא פורש במקרא שנפרד החשוק ממנה ועזבה אף לא פירש מי הוא המדבר. כל דבר מהמדברים הנה כן הנהג דרכי נחות מליצת השירים המעולים אשר יקלרו ויסתמו הדברים אולם הם מוכיחים על עלמם מי הוא המדבר ומי היא המשיב ומה היא הסיבה לכל הדברים הנאמרים ובזה הדרך הולכת וסובבת גם המגילה הזאת עד תומה) ואמר בזה כאלו החשוקה המון מעיה גם תשתוקק אליו ואומרת אל לבה מי יתן וישקני עוד החשוק ההוא מעין הנשיקות החביבות אשר נשקני בפיו בימי קדם (ועם כי אמרה מנשיקות הוסיפ' לומר פיהו לתוספת ביאור כי כן דרך הנשים המזכירות אהבת נעורים מבררות אמריהן במלות כיכפות לפי גדול הגעגועין וזה יתכבד להן לאיות מליצה): כי טובים דודיך מיין. מרוב אהבתה לו תוחק בנפשה כאלו עומד למולה ואליו תאמר הנה אתאוה אל הנשיקות האלה כי הדודים שהראית לי מאז היו טובים ממשתה היין ולכך אתאוה אליהם. והנמשל היא לומר הנה כנסת ישראל בהיותה בגולה זוכרת אהבת ה' שהראה לה בעת הוליאה ממצרים ועת עמידתה מול הר סיני לקבל התורה והשראת השכינה שהיתה עליה מאז ולבה תתאוה וכן תחל פניו להופיע עוד עליה שכינתו לבאר לה סוד טעמי התורה ומסתרי לפונותיה: (ג) לריח שמניך טובים. בעבור ריח השמנים הטובים שאתה סך בברך מהם ועל כי תתמיד להריק בכל עת את השמן על

מצודת ציון

(א) **שיר** השירים. ר"ל שיר המעולה והמובחר שבכל השירים וכן ותבואי בעדי עדיים [יחזקאל ט"ז] ור"ל היפה והמובחר שבעדיים: (ב) דודיך. ענין אהבה וחבה כמו נרוה דודים [משלי ז']: (ג) לריח. בעבור ריח כמו פתח פיך לאלם [שם ל"א]: תורק. ענין הורקה ושפיכה וכן על

פירוש ע"ט

(א) שִׁיר הַשִּׁירִים דיא בֶּעסְטֶע לִיד פון אַלֶע לִידֶער וָוס דֶר קֶענִיג שְׁלֹמֹה הָט גֶמַאכְט *): (ב) יִשָּׁקֵנִי אָ, אִיךְ וָואלְט וֶועלֶן עֶר זָאל מִיר בַּאדֶעקֶן מִיט דִי קִיסְסֶע פון זַיין מוּל כִּי טוֹבִים דֶען דַיינֶע לִיבֶּע אִיז בַּיי מִיר טְהַייעֶרֶער (פון אַלֶע פְרֵיידֶען אוּנ) פון וַויין: (ג) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ וִוי הֶערְלִיךְ שְׁמֶעקֶען דַיינֶע זַאלְבֶּן! שֶׁמֶן אַזוֹי וִויא אַגוּטֶער בַּאלְזַאם־אֵייל אַז מַאן גִיסְט אִים אִיבֶּער פון אֵיין כֵּלִי אִין אַנ'אַנְדֶערֶע

מדרש חכמים

(א) (שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה) דֶר מדרש זָאגְט שְׁלֹמֹה הָאט גֶעמַאכְט דְרַיי סְפָרִים, מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת אוּנ שִׁיר הַשִּׁירִים אוּנ דִי בֶּעסְטֶע פון זֵיי אִיז שִׁיר הַשִּׁירִים. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן־עֲזַרְיָה גִיט אוֹיף דֶעם אַמָשָׁל, עֶר זָאגְט מַאן

*) **הערה** מאן דארף וויסען אז שיר השירים איז דורך אמשל, דער רועה, דער געליבטער דאס איז הקב"ה, די רועת דיא הירטין, די געליבטע דאס איז די כנסת ישראל, (די יודען). אונ חלילה וחלילה צו טראכטען אז שיר השירים איז בלויז אליבע'ליד צווישען אהירט מיט אהירטין, דאס איז נור געשריבען אין אזא פארמע ווי יעדער משל, אונ דעם נמשל דארפען מיר אליין פארשטיין. דער **אבן עזרא** שרייבט אין זיין הקדמה צו שיר השירים אז צווישען אלע 1005 שירים וואס שלמה המלך ע"ה האט געשריבען איז שיר השירים דער בעסטער, דען אין אים איז דא סודות פון אברהם אבינו ע"ה ביז משיח'ן (במהרה יבא, אמן!) אונ מאן דארף זיך ניט וואונדערן וואס ער האט געגליכען הקב"ה צו אגעליבטען אונ די כנסת ישראל צו אכלה, דען אזוי איז דער דרך פון אונזערע הייליגע נביאים, נור אזוי ווי יעדער פסוק ווערט געטייטש פריהער פשט, איז אויך שה"ש אזוי געטייטשט.

ד משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכירה דדיך מיין מישרים אהבוך: ה שחורה אני ונאוה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה: ו אל־תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו־בי שמני נטרה את־

ת"א משכני. חגיגה טו עקידה שער ח': שחורה. ס' הזהר פ' אחרי מות ופ' דברים: שאני שחרחרת. ספר הזהר פ' תזריע: בני אמי. ס' הזהר פ' ויחי:

שפתי חכמים

טוטס. לכ"פ שסריחו בהם אפסי ארץ וכו': ז דק"ל תורק ל"ל הל"ל שמן שמך. לכ"פ נקרא שמך להיות וכו': ח דק"ל לשון הרבים. לכ"פ יתרו ורחב: ט דק"ל מהו הפי' של עלמות לפי פשוטו ולפי הדוגמא. לכ"פ בתולות לפי שהדיבור וכו': י דק"ל ממ"נ אם ירוצו א"ל לימשך ואם הוכרח לימשך א"כ לא ירוצו. לכ"פ אני שמעתי וכו' ואני אמרתי אחריך נרוצה וא"ל למשכני: כ שכל הפרשה מספרת מה שאמרה באלמנות א"כ הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה כבר וא"כ מהו נגילה ונשמחה משמע עתה. לז"פ וגם היום הזה וכו': ל כונת רש"י לפרש דכל הכתוב הזה הוא דבר והפוכו אם שחורה אינה נאוה אם כאהלי קדר אינה כיריעות שלמה. לכ"פ שאינם בנושא אחד: מ פי' אם של עיירות אם בלע"ז מטרפולין בל' יון עיר כ"פ בערוך

רש"י

שמן תורק. נקרא שמך להיות ז כאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית החתום' אין ריחו נודף פותחה ומריק שמנו לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבוך. כמו יתרו לקול השמועה ונתגייר אף רחב הזונה ח אמרה (יהושע ב) כי שמענו את אשר הוביש וגו' וע"י כן (שם) כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו': עלמות. בתולות ט לפי שהדיבור דימהו לבחור שאהובתו מחבבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות: (ד) משכני אחריך נרוצה. אני שמעתי משלוחיך רמז שאמרת למשכני ואני אמרתי י אחריך נרוצה להיות לך לאשה: הביאני המלך חדריו. וגם היום הזה כ עודנו לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך: נזכירה דודיך. גם היום באלמנות חיות תמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה: מישרים אהבוך. אהבה עזה אהבת מישור בלי עקיבה ורכסים [ל' פסוק (ישעיה מ) והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה]. אשר אהבוך אני ואבותי באותן הימים זהו פשוטו לפי ענינו. ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר ארץ ציה וצלמות וגם צדה לא עשו להם והאמינו בו ובשלוחו ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הביאם לתוך חדרי היקף ענניו בזו עודם היום גלים ושמחים בו אף לפי עניים וצרתם ומשתעשעים בתורה והם מזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו: (ה) שחורה אני ונאוה וגו'. אתם רעותי אל אקל בעיניכם ל אף אם עזבני אישי מפני שחרות שבי כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש ונאוה אני בחיתוך אברים נאים. אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להתכבס להיות כיריעות שלמה. דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאה אני במעשה אבותי ואף במעשי יש מהם נאים אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה. וקורא לאומות בנות ירושלים על שם שהיא עתידה ליעשות מטרפולין לכולן מ כמו שכבא יחזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות כמו (יהושע טו) עקרון ובנותיה: (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי לבזיון [כמו (שמואל א ו) כי ראו בארון ה']: שאני שחרחרת. לפי שאין שחרותי וכיעורי

מצודת ציון

הארץ יריקו [קהלת י"א]: עלמות. נערות כמו והיה העלמה [בראשית כ"ד]: (ד) נרוצה. ענין מהירת ההליכה ובא בלשון רבים ליחיד לתפארת וכן ונתנה לך גם את זאת [שם כ"ט]: הביאני. עבר במקום עתיד וכמוהו רבים במקרא: מישרים. מל' ישר וראוי: (ה) ונאוה. מל' נאה ויופי כמו נאוה כירושלים [לק' ו']: כיריעות. ענין וילון: (ו) תראוני. ענינו ההסתכלות דרך בזיון וכן לראות בך [יחזקאל כ"ח]: שחרחורת. מל' שחרות

מצודת דוד

בשרך עד כי נקרא כינוי שמך כשמן תורק לפי מרבית הרקת השמן בעבור כל אלה אהבו אותך כל הנערות כולן. והנמשל הוא לומר בעבור גודל הנסים ומרביתם אשר הפלאת מאז נתפרסם שמך אף בין האומות: (ד) משכני. משך אותי אליך משיכה מועטת ואני ארוץ אחריך במהירות רב: הביאני המלך חדריו. ובזה אתה החשוק החביב בעיני כמלך תביא אותי אל חדריך ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר הדודים הטובים משמחת היין. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל הראה לי רמז ישועה וחיבה ואז אמהר לשוב אליך בכל לב ועי"ז הביאני אל בית המקדש ואגיל ואשמח בישועתך ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מישרים אהבוך. ר"ל לא יהיה לי לבוז מה שאני רודפת כ"כ אחר אהבתך כי אין זה מלד החשק לבד אבל באמת היא גם נפלאת המעלה והיושר הנמצא בך כי אוהבי מישרים אהבוך בעבור רוב המעלה והיושר והנמשל הוא שאמרה כ"י האהבה היא מוחזקת בידי מאבותי אנשי היושר והם העמידו אותי על האמת: (ה) שחורה אני כו'. חוזרת פניה כלפי הנערות בנות גילה ותאמר להן אתן בנות ירושלים אל תחשבו שהחשוק עזב אותי בעבור השחרות הנמצא עתה בי כי אף שאני שחורה עכ"ז אני נאה בעיניו ועם כי יש בי שחרות כאהלי קדר הפרוסים למטר השמים ונשחרים מהתמדת רעיבת הגשם הנה נוחה אני להתלבן להיות כיריעות שלמה שהמה בתכלית הלבניות ולכן לא נמאסתי. והנמשל הוא שאמרה כ"י אל מול האומות אל תחשבו שה' מאס בי בעבור הפשע הנמצא בי כי עכ"ז חביבה אני בעיניו בעבור הזכות הנמצא בי וכאשר אשוב אליו יכפר עון פשעי וכשלג ילבינו: (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי דרך בזיון על שאני בתכלית השחרות כי לא נולדתי בי ממעי אמי כי במקרה בזה כי

מדרש חכמים

קען עס גלייכען צו אמענטשן וואס האט געגעבען אבעקער מעהל אונ האט ביי איהם בעשטעלט ער זאל דערפון ארוס נעמען די פראסטע אונ די געוויינליכע מעהל אונ פון דיא אויסגעקליבענע זעמעל־מעהל זאל ער איהם מאכען איין קוכען, געוויינליך וועט דער קוכען זיין דער בעסטער פון אלע איבעריגע וואס מאן וועט באקען פון יענע איבער־געבליבענע מעהל, אזוי איז אויך פון שלמה המלך'ס ווערק, די בעסטע, די שענסטע, די טהייערסטע אונ די הייליגסטע שיר השירים:

(ו) (אל תראוני שאני שחרחרת) קוקט ניט וואס איך בין שווארץ. איך בין ניט געבוירען אזוי, נור די זון האט מיר פארברענט, איך וועל נאך צוריק ווייס ווערן. דער

פירוש ע"ט

הערט זיך זיין גוטער ריח גאנץ ווייט, אזוי ווייט איז פארבריימעט דיין גוטער נאמען, על כן דארום ליבען דיך די יונג־פרויען: (ד) משכני ציהע מיר נאך דיר נרוצה לאמיר שנעל לויפען! הביאני דער קעניג פירט מיר אין זיינע צימער'ן נגילה, ווי פריילוך אונ פריידיג מיר זיינען, (נאך אפילו היינט אין גלות) נור מיט דיר, נזכירה מיר געדענקען דיין ליבע, וועלכע איז טהייערער פון וויין, מישרים אלע רעכטשאפענע ליבען דיך: (ה) שחורה חאטש איך בין שווארץ, בין איך דאך שיין, איר טעכטער פון ירושלים כאהלי קדר חאטש איך בין שווארץ ווי די געצעלטען פון טאטערן, בין איך שיין אונ צוציהענד ווי דעם קעניג שלמה'ס קונסטיג געשטיקטע רייכגעפוצטע, וואונדערשיינע טעפיכען: (ו) אל תראוני קוקט ניט אויף מיר מיט פעראכטונג דערפאר וואס איך בין אזוי שווארץ, איך בין ניט

הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי׃ ז הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה
תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּעֹטְיָה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ׃ ח אִם־לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה
בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים׃ ט לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי

ז"א הגידה לי. ספר הזוהר פ' ויקרא ופ' בלק: אם לא תדעי. שבת לג כתובות סו:

רש"י

ומעי אמי אלא ע"י שזיפת השמש שאותו שחרות נוח התלבן כשיעמוד בצל: בני אמי נחרו בי. הם בני מצרים ב גדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בי בהסתתם פתאים עד שמוני. נוטרה את הכרמים. ושם שזפתני שמש והושחרתי כלומר נתנוני עובדת כוכבים אחרים כרמי שהיה שלי ם מאבותי לא נטרתי. מצינו פרנסים קרוים במקרא בלשון כרמים ע שנאמר (הושע ב) ונתתי לה את כרמיה משם ומתרגמינן ואמני לה ית פרנסהא כן (איוב כד) לא יפנה דרך כרמים: (ז) הגידה לי שאהבה נפשי. עכשיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה לצאן החביבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין זאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן: שלמה אהיה כעטיה. וא"ת מה איכפת לך פ אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפה בוכיה על צאני על עדרי חבריך. אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים צאן כמותך כלומר בין גדודי האומות הסמוכים על אלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם: (ח) אם לא תדעי לך. זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך היכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשים שבדל הרועה מלהנהיג אותם: צאי לך בעקבי הצאן. הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים טרא"ץ בלע"ז וכן הרבה במקרא (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו (ירמיה ג) נחמסו עקביך (בראשית מט) והוא יגוד עקב ישוב על עקביו ואותו הדרך לכי: ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים. בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך. כנסייתי ועדתי היפה בנשים שאר אומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות וכן אמר הנביא (ירמיה לא) הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה וגו': (ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי. למ"ד זו

שפתי חכמים

א"כ שפיר הוא שהיא האם והם הבנות ומה שמביא כמו עקרון ובנותיה לפי שגם היא היתה מטרפולין של מלכים כדאיתא בפ"ק דמגלה עקרון תעקר זו קיסרי שהיא היתה מטרפולין של מלכים: ב דק"ל לרש"י בשלמא לפי פשוטו כמשמעו אבל לפי הדוגמא שאמרה כנסת ישראל אל תראוני שאני שחרחורת בעון העגל או שאר עבירות מהו בני אמי נחרו בי. לכ"פ הם בני מצרים וכו' כלומר לפי הדוגמא הם בני מצרים וכו': ם כוונת רש"י דהל"ל כרמי לא נטרתי מהו שלי. לכן פי' שהיה שלי מאבותי: ע כוונתו בזה למה קורא האלהות בל' כרמים לזה כתב מצינו פרנסים כו' וכ"כ האבן שועב וז"ל שנוגי נוטרה עבודת שרים ונזלות כמו ונתתי לה את כרמיה ומתרגמינן פרנסהא עכ"ל: פ הוסיף וא"ת וכו' כי בזולת זה לא יתקשר סוף פסוק לראש פסוק כי סוף פסוק היא על עדרי חבריך וזה אינו סבה ונתינת טעם להאהבה שהתחיל בה הגידה לי שאהבה וגו' רק שאינו לפי כבודו שיהיה להם מלכים ושרים מה שאין כן בגאגו. על כן הוסיף

מצודת דוד

שמש ראה בי וזרחה עלי ועל ידי זה נולדה בי השחרות ונוחה אני א"כ להתלבן בקל בסור המקרה כשאעמוד בצל: בני אמי נחרו בי. ר"ל אל תחשבו שאני יצאנית רודפת בשדה אל מול השמש ובביתי לא שבתי רגלי כי לא כן הוא הלא אחי בני אמי נתכעסו בי ושמו אותי היות יושבת ומשמרת את כרמיהם לעין השמש ואני מעולם לא שמרתי את הכרם שלי ולא הורגלתי לעמוד בשמש ולזה הושחרתי ביותר. והנמשל הוא שאמרה כ"י אל תבזו אותי על שעבדתי מאז לעגלי הזהב בימי מלכי ישראל כי לא מלבי נעשתה אלא ע"י הכרחת המלכים אשר הייתי להפרש מהם בסור המכריחים: (ז) הגידה לי כו'. אלו תשלח אמריה אל החשוק ותאמר אליו אתה החשוק שנפשי אוהבת אותך הגידה לי אנה תרעה את הצאן ואנה תרביצם בעת הצהרים (כי אז היא העת להרביץ הצאן לנוח) וכאלו תאמר הודיעני מקומך ואבוא אני אליך לרעות עמך הצאן: שלמה. אשר למה אהיה כמתעטפת בעטיה ואנס על עדרי הרועים חבריך לחפש עד אשר אמצאך. והנמשל הוא שאמרה כ"י פתח לבי לדעת אמתותך ויכלתך למען אהיה נמשכת אחריך ודבוקה בך למה אהיה שוטטת כדעת הוקרת ונבוכה: (ח) אם לא תדעי לך. כאלו החשוק משיב לה וישלח דבריו לאמר אתה היפה בין הנשים אם לא ידעת מקום תחנותי היו לאי ולכי במדרך עקבי רגלי הצאן לאני ותרעי גם את גדיותיך ממעל למשכנות שאר הרועים כי שם מקומי ותהיה א"כ קרובה אלי. והנמשל הוא כי משיב לה אם לא מצאת חכמה לדעת אמתתי מעצמך סמכי על הקבלה ולכי בדרכי אבותיך ותהי דבוקה אלי ואז תהיה למעלה מכל גויי הארצות כי גדול אני מכל אלהי העמים הם שרי מעלה: (ט) לססתי. את רעיתי הן דמיתי אותך מול העלמות כולן לסוסיה הקשורה ברכב פרעה מול שאר הסוסיות אשר בארץ מצרים שהגה מעולות מכולן

מצודת ציון

בהכפל העי"ן והלמ"ד יורה על רוב השחרות וכן ירקרק או אדמדם [ויקרא י"ג]: ששזפתני. ענין ראיה והבטה כמו שופתו עין [איוב כ"ח]: נחרו. מל' חרון אף וחמה: נוטרה. ענין שמירה כמו הינטור לעולם [ירמיה ג']: (ז) איכה. הוא כמו אנה וכן איכה הוא [מ"ב ו']: תרביץ. ענין השכיבה לנוח: בצהרים. מל' צוהר ואורה והוא חצי היום: שלמה. אשר למה השי"ן הוא במקום אשר: כעטיה. ענין הפרתה ושפיפה כמו ותעט אל השלל [ש"א ט"ו]: (ח) בעקבי. ר"ל במדרך עקבות הרגל וכן ועקבותיך לא נודעו [תהלים ע"ז]: ורעי. מל' מרעה: גדיותיך. מל' גדי עזים: על. ממעל: משכנות. מל' משכן: (ט) לססתי. נקבת הסוס תקרא סוסיה כאשר תקרא נקבת החמור חמורה והיו"ד נוספת

פירוש ע"ט

אזוי געבארן, דס איז צופעליג געווארן, ששזפתני די זון האט מיר אזוי פארברענט בני דען די קינדר פון מיין מוטער זיינען אוף מיר אין כעס געווארן אונ האבן מיר געמאכט פר א ויינבערג־היטערן כרמי דערפאר האב איך ניט געקענט אפהיטן מיין אייגענעם ויין גארטן (מיין גזיכט, אונ בין שווארץ געווארן): (ז) הגידה א זאג מיר, דו, וועלכן מיין זעלע ליבט, איכה וואו וועסטו ווידן, וואו וועסטו רוהען אין מיטאג שטאנדע? שלמה דען צו ליב וואס זאל איך ארום בלאנדזען דיר זוכען ביי דיא סטאדעס פון דיינע געזעלן, די הירטן: (ח) (ענטפערט דער הירט), אם לא ווען דוא ווייסט עס ניט, דוא שענסטע פון אלע פרויען, צאי דאן גיי נאך נאך דיא טריט פון דיא שאף ורעי אונ ווידע דיינע ציגעלאך נור ביי דיא געצעלטען פון די הירטן: (ט) לססתי צוא איין ראס וואס איז געשפאנט אין

מדרש חכמים

מדרש זאגט דס זאגען די יודען צו די געטצענדינר אונ ערקלערן עס מיט אמשל. אקעניג האט געהאט צווישען זיינע בעדינטע א שווארצע יונג־פרוי, א נעפעאפערין. איינמאהל איז זיא געגאנגען מיט נאך אדינערין צום קוואל אנשעפען וואסער, רופט זי זיך אפ צו די חברתה, מארגן וועט דר קעניג גט'ן זיין פרוי די קעניגען, אונ וועט מיר געמין פר א ווייב. פרעגט איהר די חברתה פר וואס וויל דאס איהר דער קעניג גט'ן? מיט וואס האט זיא דיך אזוי פארזינדיגט? מיר ווייסן דאך אלע אז ער ליבט זי זייער

פַרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי: י נָאווּ לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים: יא תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה־
לָּךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף: יב עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: יג צְרוֹר הַמֹּר ׀ דּוֹדִי

תו"א עד שהמלך במסבו . שבת פח גיטין לו : נרדי נתן ריחו . ס' הזהר סוף פ' בראשית ופ' אחרי מות ופ' פקודי : צרור המר דודי לי . שבת שם מנחות נח .

שפתי חכמים

א"ת וכו' : צ כוונת רש"י במה שאמר שם הראיתי לכל כי רעיתי את ובמה הראיתי כי שם קשטתיך וזולת זה איך תלה הכתוב נאוו לחייך בהא דלעיל מיניה : ק דק"ל מה נעשה . לכ"פ נמלכנו אני ובית דיני וכו' : ר פי' כשם שיש הפרש בין כסף לזהב כך יש שבח ממון הים מביזת מצרים לא שביזת מצרים היה כסף וביזת הים זהב אלא שביזת הים גדולה מביזת מצרים כהפרש זהב מכסף וכ"כ הב"ר : ש במקלת ספרים אינה לפי שדבר הכתוב בל' נקיה רק ולא כתב הבאיש או

רש"י

כמו למ"ד (שם י) לקול תתו המון מים כמו למ"ד לריח שמניך לקבולת סוסים הרבה שאספתי מחנותי ללאת לקראתך ברכבי פרעה להושיעך כמ"ש (חבקוק ג) דרכת בים סוסיך סוסים הרבה שם דמיתיך רעיתי שתקתיך מלעקתך שנ' (שמות יד) ואתם תחרישון זאת ראיתי בספרי אגדה. ד"א דמיתיך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את. לססתי. קבולת סוסים ובל' לע"ז קבליי"א . **דמיתיך** . ארישמא"י בלע"ז כמו (שופטים כ) אותי דימו להרוג צ כי שם קשטתיך בקישוטים נאים : (י) **נאוו לחייך בתורים** . שורות נזמי אזן ומלאת זהב : **צוארך בחרוזים** . ענקי זהב ומרגליות הרוזות בפתילי זהב של ביזת הים : (יא) **תורי זהב נעשה לך** . נמלכנו אני ובית דיני ק לפני בא פרעה שהשיאנו והחזק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבח גנזי אולרותיו כדי שנעשה לך תורי קשוטי הזהב : **עם נקודת הכסף** . שהיה בידך ככר שהוצאת ממצרים שגדולה היתה ביזת הים מביזת ר מצרים : **נקדות** . כלי כסף. מנוקדים ומצויירים בהברבורות וגווניס : (יב) **עד שהמלך במסבו** . מסיבה כנסת ישראל ואומרת כל זה אמת טובה גמלתני ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו : **נרדי נתן ריחו** . חילוף להבאיש בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל ולשון חבה כתב הכתוב נתן ריחו ולא כתב הבאיש או הסריח לפי שדבר הכתוב בלשון ש נקיה . (עיין ברש"י במסכת שבת פרק ר"ע דהטעם דלא כתיב הבאיש או הסריח משום חיבה אבל לפירוש התוס' שם שפי' זה"ק מ"ם נתן ולא עזב והוא משום חיבה. אבל מה שלא כתב הבאיש או הסריח זהו בלאו הכי משום לשון נקיה) : (יג) **צרור המור דודי לי** . דודי נעשה לי כמי שיש לו צרור המור בחיקו ואומר לו הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאבדת כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל ומצא להם כפרה על עונם ואמר התנדבו למשכן ויבא זהב

מצודת ציון

בסבור תוספת הי' נהפכה הה"א לתי"ו להסמיכה אל היו"ד וכן מלאתי **משפט** [ישעיה א'] שבעבור תוספת היו"ד נהפכה הה"א לתי"ו ואמר **בלשון** נקבה לפי שדרך המלך והשרים היה לקשור במרכבתם סוסיות **נקבות** כי בסוסים זכרים יקשה על הרכב לעצרם ללכת לאט לבל ירוצו : **פרעה** . כל מלכי מצרים קרואים בשם פרעה : דמיתיך . מל' דמיון **ומשל** : רעיתי . חברתי : (י נאוו . מל' נאה ויופי : לחייך . הם **הלסתות** אצל העינים וכן בשבט יכו על הלחי [מיכה ד'] : בתורים . הם **הפנינים** המסודרים בתואר נאה ותכונה יפה וקרוב לו כתור האדם **המעלה** [ד"ה א' י"ז] ור"ל כתואר ותכונת האדם המעלה : בחרוזים . הם **אבנים** טובות ומרגליות נקובות מחוברות בחוט ובדרז"ל מחרוזות של **דגים** [ב"מ כ"א] : (יא) נעשה . פעמים דרך היחיד לדבר בלשון רבים **לתפארת** : (יב) עד . בעוד וכן עד היותי על אדמתי [יונה ד'] : במסבו . **דרכן** היה להסב ולהשען על המטות בשעת האכילה : נרדי . מין בושם : **(יג)** צרור . ענין קשור כמו צרור כספו [בראשית מ"ב] : המור . מין

מצודת דוד

כי מולא הסוסים המה ממצרים כמ"ש ומולא הסוסים אשר לשלמה ממצרים (מ"א יו"ד) והמובחרות שבכולן יקרבו במרכבת המלך . והנמשל הוא לומר הנה את חביבה מכל משפחות האדמה אף מן המובחרים שבהם : (י) נאוו לחייך בתורים . לחייך נאים והגונים לקשרם בתורים ול ארך נאה והגון לקשטו בחרוזי מרגליות ואבני יקר . והנמשל הוא לומר ראויה את והגונה להשפיע לך טובה מרובה : (יא) תורי זהב נעשה לך . וכמו שראויה את לקשוטים כן אעשה לך קשוטים מתורי זהב ובהם נקודות נקודות מכסף והוא תכשיט נפואר ביותר . והנמשל הוא לומר כמו שאת ראוי' לטובה כן אשפיע לך : (יב) עד שהמלך במסבו . כאלו החשוקה תשלח אמריה לאמר לו הנה בעוד היות המלך נשען במסבו בגמר הסעודה ואז הדרך להביא לפניו המוגמר מבושם חשיב להעלות ריח טוב עכ"ז חבילי הנרד אשר עמדי נותן ריחו ונודף מאוד ומבטל ריח המוגמר ההוא . והנ' כל הוא לומר הנה המעש"ע שבידי גברו מאוד על מעשה מבחרי העכומ"ז וכאפס ותוהו המה מול מעשי : (יג) צרור המור דודי לי . עכ"ז אתה דודי נחשב לי לצרור המור שבעבור בהוא צרור וקשור עומד ריחו בו לכל תפוג והוא העולה על ריח נרדי ולכן תשוקתי אל ך ותתאוה שתלין בין שדי להתענג בך . והנמשל הוא לומר הנה הטובות שגמלת עלי גברו על מעשי ולכן אתאוה שתשרה שכינתך בקרבי : (יד) אשכול הכופר . דומה אתה בעיני לאשכול הכופר הגדל בכרמי עין גדי המרובה בגרגרים וריחו נודף למרחוק . והנמשל הוא לומר

מדרש חכמים

שטארק ? ! ענטפערט די שווארצע עפעאפערין, ווייל דער קעניג האט באמערקט אז איהרע הענט זיינען שווארץ, דע: זיי זיינען איינגעריכט אין קוילען אונ דערפאר וויל ער איהר גט'ן. ווי די חברתה הט דם דערהערט הט זיא זיך שטארק צולאכט אונ געזאגט, דו גרויסער נאר, מאדאך די קעניגן, וום דר קעניג ליבט איהר, ווס איז ווייס וויא מילך אונ שיין ווי די זון, ווייל איהר דער קעניג גט'ן נור דערפאר ווס איהרע הענט זיינען אוויילע געוועזן איינגעריכט אין קוילען, רעדסטו זיך איין אז ער וועט דיר אוף איהר פערבייטען, דיר, ווס די ביסט שווארץ פון געבארען אן, ווס קיין זייף אונ קיין וואש מיטעל וועט ניט העלפן דיר ווייס צו מאכן! אזו ענטפערן אוך די יודן די געטצענדינער, וועלכע זאגן, גאט הט אייך שון ניט ליב, ער וועט אייך אוף אונז פערבייטן דען איהר הט געקריגן פעלעהרען אין זיך, זאגען די יודען מאדאך מיר וואס הקב"ה האט אונז ליעב אונ דערפאר ווס מיר זינדיגן אוויילע ווערט ער אוף אונז אין כעס אונ קערט זיך אפ פון אונז יאבר מיר קעגען

פירוש ע"ט

פרעה'ס פראכט ניאגן (דען די פערד פון מצרים וואַרן די בעסטע אונ די שענסטע פון אלע פערד ווס געפינען זיך אין אלע לענדר אונ דארט פלעגן די מצריים זייערע פערד מעהר צירן ווי זיך אונ זייערע פרויען דאפיר זאגט ער אז זיא איז דיא שענסטע מיט אירע שמוק ווי די מצרישע פערד מיט זייערע בעסטע צירונג) פערגליך איך דיר, מיין געליבטע: (י) נאוו וויא שיין זיינען דיינע וואנגען (באקען) געצירט פון אַרינגען אונ קעטלאך, וויא הערליך שיין איז דיין האלז געצירט פון בינטלען פערל: (יא) אונ אז דו ביסט אין זייא אזוי שיין וועלן מיר דיר נאך מאכן תורי גאלדענע שפאנגען געשפרענגט מיט זילבער פונקטען: (יב) ענטפערט די הירטין, עד דר הערליכר דופט פון מיין נארד (אזא געווירץ) הט דערגרייכט ביז דעם קעניגס הויף (זי מיינט פון איר שיינקייט האט מאן דעם קעניג דערציילט): (יג) צרור מיין פריינד

לי בין שדי ילין: יד אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: טו הנך יפה רעיתי הנך
יפה עיניך יונים: טז הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה: יז קרות בתינו
ארזים רהיטנו רחיטנו כתיב ברותים: ב א אני חבצלת השרון שושנת העמקים:

תו"א אשכול הכופר דודי לי. שבת פח: קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים. יומא לח: אני חבצלת השרון. ס' הזוהר פ' אמור ופ' שמיני:

רש"י

המשכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. אף על פי שמעלתי בו אמר לשכון שם: בין שדי. בין שני בדי הארון: (יד) אשכול הכפר. יש בושם ששמו כופר כמו (שיר ד) כפרים עם נרדים ועשוי כעין אשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מצוי וראיתי באגדה שאותן כרמים עושין פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה ודוגמא היא לכמה כפרות ומחילות שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונו' שנסוהו במדבר: (טו) הנך יפה רעיתי. אני הייתי בושה בקלקולי והוא מחזקני בדברי רצויים לומר (במדבר יד) סלחתי כדבריך והרי את יפה ויפה כי עיניך יונים כלו' כלה שעיניה כעורים כל גופה צריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה צריך בדיקה והדוגמא זו היא מהלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע יפה במעשה אבות יפה במעשיך: כי עיניך יונים. לדיקים יש בידך שדבקו בי כיונה זו שכשמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר. כך (שמות לב) ויאספו אליו כל בני לוי ולא טעו בעגל ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר (שם לט) והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה הרי שקלסם על כך: (טז) הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה: אף נעים. שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכנו וזהו קילוס של ירידת האש (ויקרא ט) וירא כל העם וירונו: אף ערשנו רעננה. ע"י נעימותיך ת' הנה רעננה ערשנו בבנינו ובבנותינו שהם כולם נקבלים אליך פה שנאמר (שם ח) ותקהל העדה וגו' המשכן קרוי מטה שנאמר הנה מטתו שלשלמה וכן המקדש קרוי מטה שנאמר ביואש (ד"ה ב כה) בחדר המטות אשר בבית ה' על שהם פריין א ורביין של ישראל: (יז) קורות בתינו ארזים. שבח המשכן הוא זה. רהיטנו. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריחים אך ידעתי שאף בלשון משנה שנינו רהיטי ביתו של אדם הן מעידים בו: (א) חבצלת. היא שושנה: שושנת העמקים. נאה משושנת ההרים

שפתי חכמים

הפרית ותו לא: ת פי' מדאמר אף נעים אף ערשינו רעננה משמע שהנעימות גורם דאף ערשינו רעננה דאל"כ מתחיל בשבחו וסיים שערשינו רעננה: א בשיר השירים רבה אף ערשינו רעננה מה משה זו אינה אלא לפריה ורביה כך עד שלא נכנס בית המקדש כל הקהל כא' ארבע רבוא משנכנס בית המקדש פרו ורבו דאר"י מגבת ועד אנטיפרס ששים רבוא עיירות היו והיו מוציאות כפלים כיוצאי מצרים:

מצודת דוד

פרכה פלאות עשית עמדי הכשמעים עד אפסי ארץ: (טו) הנך יפה רעיתי. כאלו החשוק ישלח דברו לקלסה ולומר הנך יפה ועיניך כעיני היונים היפות מאוד וממשיכות אהבה. והנמשל הוא לומר הנה מעשיך טובים והגונים וממשיכים אהבתי אליך: (טז) הנך יפה דודי. כאלו החשוקה תשיב אמרים לקלסו ולומר הנך יפה במראה ואף חוט של חסד משוך עליך להיות נעים וטוב: אף ערשנו רעננה. אף המטה שהכנת מאז לשכוב בה להתעלס באהבים הנה היתה נאה ויפה כעץ רענן. והנמשל הוא לומר הטוב שגמלת עלי מאז היה על צד המיטב בחסד רב ומקום שכנך בקרבי מאז על הכפורת היתה מיוחד ביותר: (יז) קורות בתינו ארזים. הבית שהכנת לנו מאז לביא בו הנה הקורות היו עלי ארזים והבנין שבעליות הבית מחדר לחדר הנעשה לנו להתהלך בו היה מעצי ברושים הנחמדים למראה העין. והנמשל הוא לומר הנה בה"מ כולו שהכנת מאז לשבתך היה בנין כללא ומפואר:

ב (א) אני חבצלת השרון. עתה תשא אמרים ומספרת בשבחה להתאהב על החשוק וכה תאמר דומה אני אל הורד הגדל במקום דבן ושמן היפה מאד ואל השושנה הגדלה בעמקים העומדת בלחותה והוא בת ששת עלין ולא תשתנה כי כן גם אני עומדת תמיד ביופיי מבלי השתנות. והנמשל הוא שאומרת כ"י בכל עת אני עומדת רטובה במעש"ט וידי אוחזות במצות ורגלי עמדה במישור בדרך אמת

מצודת ציון

בושם: דודי. אהובי: שדי. הם דדי האשה: ילין. ענין התמדה כמו צדק ילין בה [ישעיה א']: (יד) אשכול. כן יקרא הענף והגרגרים תלוים בו וכן אשכול ענבים [במדבר י"ג]: הכופר. מין בושם: בכרמי. הוא מושאל לפרדסים בעלי אילנות וכן כרם זית [שופטים ט"ו]: עין גדי. שם מקום בא"י: (טו) הנך. הנה את כמו הנך הרה [בראשית ט"ז]: (ט"ז) נעים. אהוב וחבוב כמו נטעי נעמנים [ישעיה י"ז]: ערשנו. כן יקרא המטה כמו ערש יצועי [תהלים קל"ב]: רעננה. ענין לחות ורטיבות כמו דשנים ורעננים [שם צ"ב]: (יז) קורות. כן יקרא העץ העב וכן ונקחה משם איש קורה אחת [מ"ב ו']: רהיטנו. הם הבנינים שבעליות הבתים אשר בהם ילכו וירוצו מחדר לחדר וכן מלך אסור ברהטים [לקמן ז'] כי התרגום של וירץ הוא ורהט ובלשון הזה יקרא גם שקתות המים כמ"ש ותמלאנה את הרהטים [שמות ב'] וזה ע"ש מריצת המים שבהן: ברותים. כמו ברושים בשי"ן והוא שם אילן פרק חשוב:

ב (א) חבצלת הוא הורד המריח: השרון. הוא מקום שמן ודשן כמו והיה השרון כערבה [ישעיה ל"ג]: שושנה. שם צמח המריח ונקראת כן על כי היא לעולם בעלת ששה עלין:

פירוש ע"ט

איז מיר וויא אבינטעל־מירהען, וואס היינגט שטענדיג אוף מיינע בריסט*): (יד) אשכול וויא אקנאספ פון באלזאם וועלכער וואקסט אין דיא גערטנער פון עין גדי, ביזטו ביי מיר געגליכען, מיין פריינד: (טו) (זאגט דר הירט) הנך אָיא, דו ביזט שיין מיין שעפערן, דו ביזט הערליך שיין מיט דיינע טובן אוגן: (טז) (ענטפערט זיא) הנך אָ דו ביזט אוך וואונדר שיין, מיין ליבער, ביזט אוך סימפאטיש אף ערשנו אונזער בעט איז פון פרישע גרינם: (יז) קורות די באלקען פון אונזר הוז זיינען די צעדערן, רהיטנו אונזערע לאטען זיינען פון בוקסן בוימער: (א) אני איך בין די ליליע פון

מדרש חכמים

זיך דאך בעסערען) וועט ער אונז אויך פערבייטען? אויף אייך וואס איהר זייט איינגעטונקט אין זינד אונ נארעשקייט מלדה ומבטן!:

ב (א) (אני חבצלת השרון שושנת העמקים) דער הגר"א שרייבט חבצלת אונ שושנה האבען איין בעדייטונג, חבצלת הייסט אראזע אונ שושנה הייסט אראזע, נור זיי ווערן אונטערשידען צוליב די ערטער וואו זיי וואקסען, אוב די ראזע וואקסט אויף אגלייכען ארט, וואו די זון קומט צו, ווערט זיא אויסגעטריקענט, דען די זון ציהט פון איהר ארוס די פייכטיקייט. אונ קריגט אגעלן קאליר, אונ דאן ווערט זי גערופן חבצלת, נאהר אז די ראזע וואקסט אין א טהאל, וואו עס איז שאטען, וואו די זון קומט זעלטן צו, איז זיא פייכט אונ פול אונ בלייבט ביי איהר שיינעם, ראזען, צארטן קאליר, אונ דאן הייסט זיא שושנה. מיט די יודען איז אויך אזו, ווען זיי האבען ווייניג גאטעס זעגען, ווייניג השפעה, ווערען זייא אויס־ געטריקענט, עס ציהט זיך נעבאך ביי זיי ארוס די מארך פון די ביינער, זיי ווערען פארענדערט אין געשטאלט אונ מאן קען זיי רופען חבצלת. אבער אז זייא פירען זיך אויף זיי משפיע זיין ברכה, דאן זיינען זייא רייך אונ פול מיט אלדאס גוטס אונ זיינען דאן געגליכען צו שושנה, צו א... פרישע, בליהענדע ראזע, צו אשושנה

*) הערה פארציישען פלעגען די יונג־פרויען טראגען צווישען די בריסט בינטלאך געווירץ, ווי מאן טראגט ביי אונז פערשידענע בלומען. (א"ם)

ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת׃ ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי׃ ד הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה׃ ה סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי׃ ו שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃ ז הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת

הגר"א כשושנה בין החוחים. עקידה שער מה ספר הזוהר פ' תולדות ופ' בראשית: כתפוח בעצי היער. שבת פח עקידה וזוהר שם עקרים מ"ג פה: כן דודי בין הבנים. ספר הזוהר פ' לך לך ופ' משפטים ופ' פקודי ופ' אחרי מות: ודגלו עלי אהבה. שבת סג: סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים זוהר פ' שמיני. גילה כה: השבעתי אתכם. כתובות קיא:

רש"י

לפי שמרעבת תמיד שאין כח החמה שולט שם: (ב) **כשושנה בין החוחים.** שמנקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה: (ג) **כתפוח.** אילן של תפוחים כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: **כן דודי בין הבנים.** בין הבחורים הדוגמא כך הקב"ה מכל האלהים נבחר לפיכך בצלו חמדתי וישבתי. ומדרש אגדה התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה אבל אני בצלו חמדתי וישבתי: (ד) **אל בית היין.** אהל מועד ששם ניתנו פרטיה ודקדוקיה של תורה: **ודגלו עלי אהבה.** וקבוצתי שדגלני אליו אהבה היא עלי עודני זוכרת אהבתו. ודגלו אשר"ייט בלע"ז: (ה) **סמכוני.** עתה כמדת החולים באשישי ענבים או באשישות סלת נקיה: **רפדוני.** רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים כי חולה אני לאהבתו כי צמאתי לו פה בגלותי רפידה לשון מצע היא כמו (איוב מא) ירפד חרוץ עלי טיט: (ו) **שמאלו תחת לראשי.** במדבר: **וימינו תחבקני.** דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה ובמקום המנוחה מוריד להם מן ושליו כל זה אני זוכרת עתה בגלותי והולכת לאהבתו: (ז) **השבעתי אתכם.** אתם האומות:

מצודת ציון

(ב) **החוחים.** מין קוצים כמו חוח עלה ביד שכור [משלי כ"ו]: (ג) **לחכי.** החיך הוא מה שמעל להלשון: (ד) **הביאני.** עבר במקום עתיד: **ודגלו.** מלשון דגל שמרימין בצבא: (ה) **באשישות.** הם הלגינים ישימו בהם היין כמו אשישי ענבים [הושע ג']: **רפדוני.** ענין הצעת המטה כמו רפדתי יצועי [איוב י"ז]: (ו) **תחבקני.** ענין סבוב הזרוע בגוף: (ז) **השבעתי.** מלשון שבועה: **בצבאות.** נקבות הצבאים:

מצודת דוד

לא אסור ממנה: (ב) כשושנה בין החוחים. כאלו המקום ישלח דברו לומר לה הן אמת דומה את לשושנה ועוד אוסיף על שבחך לומר שדומה אתה מול הבנות כולן אל השושנה העומדת בין החוחים עד שאי אפשר למי לקרב אליה למשמש בה לקחת אותה וכמו כן גם אתה עם רוב היופי שבך שהיא סיבה להלהיב לב אנשים לרדוף אחר אהבתך עם כל זה לא תעזוב את מי לקרוב אליך.. והנמשל הוא לומר אף שכל העו"ג מפתים אותך ללכת בדרכיהם להתחבר עמהם לא תאבה ולא תשמע אליהם: (ג) כתפוח בעצי היער. עתה תשלם אמרים לקלס את המקום ותאמר דומה אתה בעיני בין שאר הבחורים לאילן תפוח בין אילני סרק אשר ביער שאף שכל אילן התפוח הוא ממעט מאד כל אילני סרק עם כל זה הוא טוב הוא מכולם כי עושה פרי ולכן חמדתי בצלו וישבתי תחתיו עם כי הוא הממעט מכולם כי פריו היה מתוק לחכי מה שלא נמצא באילני סרק וכאלו תאמר עם כי מול שאר הבחורים מלאתי מעט מן ההון עם כל זה חמדתי לשבת בצלך כי פרי חכמתך יערב לחכי וטוב לחסות בצל החכמה מבצל הכסף. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אף שהנאת העבודה זרה ועו"ג ממהרת לבא בעולם הזה בצל האילן שההנאה בא ממנה מיד כאשר ישב איש תחתיו עם כל זה משכתי ידי מן העבודה זרה ומעו"ג ודבקתי בך כי פרי הגמול בעולם הבא ערבה עלי ביותר עם כי היא מתאחרת לבא: (ד) הביאני אל בית היין. כאלו למולו מדברת לאמר מתאוה אני שתביא אותי אל בית היין להתענג כי במקום רואים לפרסם חיבתך אלי: ודגלו עלי אהבה. הרמת דגלו עלי להראות לכל שאני לו וסר למשמעתו זה תחשב לי הראות אהבה וחבה יתירה. והנמשל הוא לומר מתאוה אני להשרות כי שכינתך לעין כל העו"ג לפרסם הדבר שאני לו לעם והיא חביבה עלי מאד: (ה) סמכוני באשישות. מרוב הגעגועין שבאו לה אמרו לבני ביתה הקריבו אלי בלגיני היין להשיב נפשי והציעו מטתי בתפוחים המעלים ריח טוב להבריא אותי כי חולה אני על כי כלתה נפשי לאהבת המקום ההוא. והנמשל הוא שתאמר כ"י לחכמים ולזקנים אמצו ברכי הכושלות וחזקו ידי הרפות לנחם אותי בהחזרת השכינה למקומה כי כלתה נפשי לה: (ו) שמאלו תחת לראשי. כי מתאוה אני להיות דבוקה בו כמאז להשים שמאלו תחת לראשי ותחבקני ימינו דרך אהבה וחיבה. והנמשל הוא כי תאמר כ"י כן מאוד תאבתי להשרות בי שכינתו כמאז: (ז) השבעתי. חזרה פניה כלפי הנערות ותאמר להן אתן בנות ירושלים השבעתי אתכם בהיות דומות לצבאות או לאילות השדה להיות להפקר ולמאכל כמותן אם תעירו אליכן אהבת המקום ההוא עד שתהיה האהבה נחפצת

ליקוטים יקרים

(ב) כשושנה בין החוחים וגו' א ראזע וואס וואקסט צווישן דערנער איז פיל טהייערער ל בער אוג ציהט צו מעהרער פערזאנען אוג ווי זי וואקסט לעבן פרוכט בייטער. די צייכענט זיך אוס צוליב דריי זאכן: א) עס שטעכט, דער זעהט מאן זי גלייך, דען ארום זיינען ווילדע שטעכעדיגע דערנער, דערזעהט זי גלייך די אויג און איז דאן טהייער ביין מענטש, דען זי איז אויזגעלט. ב) זי הט נים לעבן דיך קיין פרוכט, וואס זאל אפציהן דעם מענשענס אויג און מאכן איהר ווייניגער קענטיג און אפ שוואכן איהר שיינעם ריח. ג) פרוכט אז זיי וואקסן צווישן דערנער צושטעכן זיי די דערנער און די פרוכט ווערט פיל ליכער, אבער די ראזע קענן זיי עס נים טאן, דען זי איז זייער איידל, איז אין איהר נים קענטיג די שטעכונג. די יודן קענן געגליכן ווערן צו די ראזע וואס וואקסט צווישן דערנער, דען זיי צייכענען זיך אויך אוס צווישן די פעלקער מיט דריי זאכן: א) מיט זייער דינען דעם איין איינציגן גאט. ב) מיט זייערע גוטע אייגענשאפטן וואס קיינער קען עס נים פערקלענערן. ג) מיט זייער פעסטע גלויבן, דען חאטש דיא געטצענדינער האבען זייא געשלאגען און געמאטערט אז זייא זאלען זייער גלויבען פערלאזען, האבען זיי עס דאך נים געטהאן.

(מביאורי הגר"א). [א"מ]

פירוש ע"ט

שרון שושנת די ראזע פון בלומענטאל: (ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה וויא די ראזע צייכענט זיך אוס צווישן די דערנער, כֵּן רַעְיָתִי אזוי צייכענט זיך אוים מיין געליבטע צווישן די אלע איבעריגע יונג-פרויען: (ג) כְּתַפּוּחַ ווי דער עפעלבום צייכענט זיך אוס צווישען אלע ווילדע וואלד בוימער כֵּן דּוֹדִי אזוי צייכענט זיך אוס מיין געליבטער צווישן אלע יונגע לייט, בְּצִלּוֹ אונטער זיין שאטען (לעבען איהם) זיטץ איך מיט פערגעניגען וּפִרְיוֹ און זיין פרוכט פערזיסט מיין גומען: (ד) הֱבִיאַנִי ער האט מיר אריין געבראכט אין דעם וויין-הויז וְדִגְלוֹ און די פאהן וואס ער הט איבער מיר אופגעשטעלט איז די (ריינע) ליבע: (ה) סַמְּכוּנִי א, שטארקט מיר מיט בעכער-וויין, רַפְּדוּנִי דערקוויקט מיר מיט עפעל זאפט, כִּי דען איך בין ליעבעס-קראנק: (ו) שְׂמֹאלוֹ זיין לינקע האנט איז אונטער מיין קאפ וִימִינוֹ און מיט דער רעכטער האנט נעמט ער מיר ארום: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי איך בעשווער אייך, איר טעכטער פון ירושלים, ביי די הירשען, ביי די

הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ח קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא
מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃ ט דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־
זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן־הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים׃ י עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי
קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יא כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו הסתיו קרי עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ׃

תו"א קול דודי הנה זה בא. ר"ה השנה יא: דומה דודי לצבי. זוהר פ' בחקותי: משגיח מן החלונות. עקידה שער עב וזוהר פ' פקודי:

רש"י

בצבאות או באילות. שתהיו הפקר ומאכל כצביים ואילים: **אם תעירו ואם תעוררו את האהבה.** שביני לדודי לשנותה ולהחליפה ולבקש ממני להתפתות אחריכם: **עד שתחפץ.** בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי: **עד שתחפץ.** כמו עד שהמלך במסיבו בעוד שהמלך במסיבו: **אם תעירו.** אם תשיאו כמו (שמואל א כד) ויהי ערך (דניאל ד) ופשרה לערך: **ואם תעוררו.** כמו העורר על השדה קלניי"ר בלע"ז יש מדרשי אגדה רבים ואינם מתיישבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על יציאת מצרים ועל מתן תורה והמשכן וביאת הארץ ובית הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני וחורבנו: (ח) **קול דודי.** חוזר המשורר על הראשונות כאדם שקצר דבריו וחוזר ואומר לא אמרתי לפניכם ראשית הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר האיך פקדם במצרים בלשון הבה ועכשיו חוזר ואומר משיבה זו שאמרתי לכם שמשכני דודי ורצתי אחריו כן היתה נואם הייתי אומרת לגאול' עד תום ארבע מאות שנה שנאמרו בין הבתרים: **קול דודי הנה זה בא.** לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) **דומה דודי לצבי.** בקלות מרוצתו שמיהר לבא כצבי וכעופר האילי'. עופר איל בחור: **הנה זה עומד וגו'.** סבורה הייתי ליֵשב עגונה עוד ימים רבים ב והנה הוא הודיע שהיה עומד ומציץ מן הלונות השמים את העשוי לי שנא' (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי וגו': (י) **ענה.** לשון ענייה ול' צעקת קול רם וזה בנין אב לכולם (דברים כז) וענו הלוים: **ואמר לי.** ע"י ג משה: **קומי לך.** (שמות ג) אעלה אתכם ד מעני מצרים: (יא) **הנה הסתיו עבר.** אין עכשיו טורח בדרך. סתיו חורף תרגום חורף סתוא: (יב) **הנצנים נראו בארץ.** קרבו ימי החמה שהאילנות מוציאין פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם: **עת הזמיר הגיע.** שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: **וקול התור.** כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות מסוררים ומצפצפים בימי ניסן: **התאנה חנטה פגיה.** כמשמעו: **והגפנים סמדר.** כשנופל הפרח והענבים מובדלי' זה מזה ונכרים כל ענבה לעצמה קרויה סמדר. כל הענין הזה ה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרצה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי: **ענה דודי.** על ידי משה: **ואמר לי.** על ידי אהרן: **קומי לך.** זרזי ו עצמך (שמות יא) וישאלו איש מאת רעהו: **כי הנה הסתיו עבר.** אלו ארבע מאות שנה דלגתים למנותם משנולד יצחק: **הגשם.** שהוא טרחותו של סתיו הלף והלך לו כלו' שמונים ושש שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם והלכה להם משנולדה מרים שהקשו המצריים שעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים

שפתי חכמים

ב דק"ל דבתחלה אמר קול דודי וגו' על מהירות הקץ ואח"כ אמר הנה זה עומד כו'. לכ"פ סבורה הייתי כלומר הפסוק הזה מפרש אופן הקול הנזכר וסבת המהירות כאלו אמר מה שאמרתי קול דודי הנה זה כך היה סבורה הייתי ליֵשב עגונה כו' הנה הודיע שהיה עומד ומציץ כו' ואז קול דודי הנה זה בא וענה דודי בקול רם ואמר לי קומי וגו': ג דק"ל הלא לא מצינו שאמר לישראל רק למשה לכ"פ לי על ידי משה: ד דק"ל היכן אמר זה. לכ"פ אעלה אתכם וגו': ה לפי מה שפי' ענה ל' עניית קול רם ומהו העניה אמר לי ע"י משה שבא עת לגאולתי כדאמר אעלה אתכם ואחר כך פירש לפי מדרש רבותינו ז"ל בשיר השירים רבה דקשה היינו ענייה היינו אמירה ותרתי למה לי לכך דרשו ענה דודי ע"י משה ואמר לי ע"י אהרן: ו דק"ל הל"ל רק לכי לך מהו קומי לך ולכי לך. לכ"פ זרזי עצמך וכו' וכ"ה בשה"ש רבה. אך ק' למה לא פי' זה לעיל אחר שפי' ענה דודי ואמר לי הל"ל מיד ד"א ענה ע"י משה וכו'. וצ"ל דאין כוונת רש"י לפרש ענה דודי וגו'. אך מה שפירש כן עשה לי דודי והוצרך להביא שיר השירים רבה מה שפירש על הענין הזה התחיל הענין מראש דהיינו מענה דודי וגו' עד יונתי בחגוי וגו' וכתב הענין הזה מראש ועד סוף כפי מה שהוא בשיר השירים רבה ולולי שהוצרך להביא הא דשיר השירים רבה על פסוקי דהנה הסתיו עבר וכו' לא היה מביא אותו על פסוק ענה דודי רק מאחר שהוצרך להביאו על סוף הענין לכך כתב

מצודת דוד

לשיב אלי מעלמה ר"ל כל עוד שלא שבה האהבה מעצמה אל תמאסו אותי בעיניו לעורר האהבה אליכן וכאומרת אבל אחר שתשוב האהבה כ̇ה לא יהיה לאל ידכן להמאיס אותי בעיניו ולעורר האהבה אליכם ואין צורך אז אל השבועה. והנמשל הוא לומר כאלו כ"י השביעה את העכומ"ז ותאמר אשר כל עוד שלא שבה אלי אהבת המקום ב"ה מעלמה שלא תכריחוני לעבור על דת להמאיס אותי בעיניו ולעורר אליכם אהבתו להנשיא אתכם עלי עד עולם לבל אצא מתחת ידכם וכאומרת אבל אחר כו' כמו במשל: (ח) קול דודי. והנה מהר תשוב האהבה לי קומה וכאלו נשמע קול לעדי דודי והנה כאלו הוא בא אים מהר כאלו מדלג על ההרים למהר ביאתו. והנמשל הוא לומר הלא הגאולה מוכנת ומהרה תשוב אהבת המקום ב"ה אלי: (ט) **דומה דודי.** בקלות מרוצתו דומה הוא לצבי או לעופר האילים שהם קלי המרוץ וכאלו הוא עומד כבר אחר כותל ביתנו ומשגיח בי דרך החלונות **ומגלה** **עצמו** אלי דרך החרכים. והנמשל הוא לומר מוכן הוא להשיב שכינתו אלי וימהר את הקץ וכאלו כבר בא ומשגיח בי בעין חמלתו: (י) **ענה** **דודי.** ר"ל הלא בתחלת לנויות האהבה כאשר בא אלי בראשונה הרים קול ואמר לי קומי ממקומך להנאתך את רעיתי יפתי ולטובתך **לכי** אחרי. והנמשל הוא לומר הלא ביום בחרו בי עוד הייתי במצרים שלח שלוחיו להוציאני מקושי השעבוד: (יא) כי הנה הסתיו עבר. **כי** **כבר** עבר החורף וחלף זמן הגשם ואין טורח להולכי אורח. והנמשל הוא שאמר הנה כבר נשלם ימי השעבוד וזמן עבודת **הפרך**:

מצודת ציון

באילות. נקבות האילים: **תעירו תעוררו.** מל' התעוררות וכפל **המלה** לחזק הענין: (ח) הנה זה, הלשון הזה יורה על מהירות הענין וכן **והנה** **זה** מלאך נוגע בו [מ"א י"ט]: **מדלג מקפץ.** שניהם ענין רקוד **ומהירות** ההליכה והכפל במלות שונות יורה על מרבית המהירות: (ט) **דומה.** **מלשון** דמיון: **לעופר.** כן יקרא ילד האיל וכן יקרא ילד הצבי כמ"ש כשני **עפרים** תאומי צביה [לק' ד']: **משגיח.** ענין הבטה בהתבוננת רב: **מציץ.** מל' נצץ והוא גלוי הפרח ר"ל מגלה עצמו להיות נראה **ונשקף**: **החרכים.** תרגום של חלון חרכא: (י) **ענה.** ענין הרמת קול כמו **וענו** הלוים כו' קול רם [דברים כ"ז]: (יא) **הסתיו.** זמן החורף כי וקיץ **וחורף** [בראשית ח'] ת"א וקיטא וסתוא: **חלף.** עבר כמו וחלף ביהודה [**ישעיה**

פירוש ע"ט

הינדן פון דעם פעלד **אִם תָּעִירוּ** אז איהר זאלט ניט שטערן די ליבע. זא לאנג ווי זי וועט דוערן: (ח) **קוֹל דּוֹדִי** איך הער די שטימע פון מיין געליבטן **הִנֵּה** ער קומט שון שפרינגענד איבר בערג, אונ איבר היגל היפענד: (ט) **דּוֹמֶה** מאן קען מיין געליבטן גלייכען צו אהירש, אדר צו איונגן הינד **הִנֵּה־זֶה** ער שטייט שון דא הינטר אונזער וואנט **מַשְׁגִּיחַ** ער קוקט אריין דורך די פענצטער **מֵצִיץ** ער בליקט דורך די שפאלטן: (י) **עָנָה** ער רופט מיין געליבטער; **וְאָמַר לִי** ער זאגט צו מיר, **קוּמִי** שטייא אויף מיין שיינע געליבטע, **וּלְכִי לָךְ** אונ קום מיט: (יא) **כִּי הִנֵּה הַסְּתָיו** דען דער ווינטער איז שון פאריבער, דר רעגן האט שון אויפ־

יב הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ׃ יג הַתְּאֵנָה
חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָכִי לך ק׳ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יד יוֹנָתִי
בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב
וּמַרְאֵיךְ יתיר י׳ נָאוֶה׃ טו אֶחֱזוּ־לָנוּ שֻׁעָלִים שֻׁעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ

תו"א הנלנים נראו בארץ. תענית כה זוהר פ׳ בראשית ופ׳ וירא ופ׳ ויקרא: התאנה חנטה פגיה. נדה מז: יונתי בחגוי הסלע. עקדים מ״ג פ״ג אחר פ׳ לך לך ופ׳ וירא ופ׳ אחרי מות ופ׳ אמור: כי קולך ערב. ברכות כה נדה לא: אחזו לנו שעלים. סוטה יב:

שפתי חכמים

אגב זה כל הענין מתחלה ועד סוף: ז התייר הגדול מפרש ברבות זה מבה בשעה שאמר כה אמר ה׳ כחלות הלילה: ח דק״ל קודם זה דבר מה שאירע להם על הים וילעקו בני ישראל אל ה׳ ואיך הוך ואמר מה שעשו לו המלריים. לכ״פ דקאי אלעיל וילעקו בני ישראל אל ה׳ שמע הקב״ה את קולם וכו׳ זהו אחזו לנו השועלים וכו׳ הם המלריים ואח״כ ק״ל מהו שועלים קטנים וכי קטנים היה שוטף ולא הגדולים לזה פירש הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים וכו׳ פי׳ וג״ה שועלים קטנים הוא

רש"י

על שמררום: (יב) הנצנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל צרכיכם: עת הזמיר הגיע. שאתם עתידים לומר שירה על הים: וקול התור. קול התייר ז הגדול. דבר אחר קול התור קול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים: (יג) התאנה חנטה פגיה. הגיע זמן של בכורים לקרב שתכנסו לארץ: והגפנים סמדר. קרב זמן נסכי היין. דבר אחר כשרים שבכם הנטו והנלו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לכי. כתיב יו״ד יתירה קומי לך לקבל עשרת הדברות. דבר אחר התאנה הנטה פגיה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפלה: והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשארים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא: (יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תצא לחוץ הרי הנץ אמר לה הקב״ה הראיני את מראיך את כשרון פעליך למי את פונה בעת צרה: השמיעני את קולך. (שמות יד) וילעקו בני ישראל אל ה׳: בחגוי. בנקיקי והוא ל׳ שבר ודומה לו (תהלים קז) יחוגו וינועו (ישעי׳ יט) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קלא קלוי וכן (שמואל ב י) ויכרות את מדויהם: מדרגה. איסקלוי״ם בלע״ז כשעושין חריץ סביבות המגדלים ושופכים העפר למעלה להגביה התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה. פעמים שיש בהן חורי׳ ונכנסים שם שרצים ועופות: (טו) אחזו לנו שעלים. שמע הקב״ה את קולם ח לוה את הים ושטפם זהו אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמינו סמדר שהטובעים דקים כשהיתה בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשין את הזכרים והתינוק טמון והוא בן שנה או בן שנתים והן מביאין תינוקות מבית מצרי ותינוק מצרי מדבר ותינוק ישראל עונהו ממקום הטמון שם והיו תופסין ומשליכין אותו ליאור ולמה קרא אות׳ שועלי׳ מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מצרים מביטין לאחוריהם שנ׳ (שמות יד) אנוסה מפני בני ישראל: שעלים קטנים. כתיב חסר וי״ו על שם שהיה נפרע מהם במים

מצודת ציון

ח׳): (יב) הנצנים. ענין פרח כמו עלתה נצה [בראשית מ׳]: הזמיר. מל׳ זמר ושיר: התור. הוא שם עוף: (יג) חנטה. יציאת הפירות והראותן קודם גמר בישולן תקרא חנטה ובדרז״ל אילן שחנטו פירותיו [ר״ה ט״ו]: פגיה. הם התאנים שלא בשלו כל צרכן ובדרז״ל פגה שטמנה [שבת קכ״ג]: סמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפל הפרח וכן פתח הסמדר [לקמן ז׳]: לך. ר״ל להנאתך: (יד) בחגוי. ענין בקוע והריץ כמו שוכני בחגוי סלע [עובדיה א׳]: המדרגה. ענין מעלות כמו ונפלו המדרגות [יחזקאל ל ח]: ערב. ענין מתיקות ונעימות כמו וערבה לה׳ מנחת [מלאכי ג׳]: נאוה. נאה ויפה: (טו) שעלים. שם חיה מה:

מצודת דוד

(יב) הנלנים כו׳. כבר נראים פרחי האילן והגיע עת הזמיר שהעופות מלפלפים ומשוררים בקול ערב וכארלנו נשמע קול התורים ולדך הולכי אורח להתענג באלה. והנמשל הוא שהלכה במדבר בעמוד אש וענן ואמר׳ שירה על הים על שטבעו המלריים: (יג) התאנה כו׳. אילני תאנה חנטו פירותיהם ולדך האדם להתענג בראותן והסמדר מן הגפנים נתנו ריח טוב באפי הולכי אורח והכל היא ענין פתוי מה שהדרך לפתות בהם ללכת בדרך: קומי לך. ר״ל הואיל וכ״כ תתענג בדרך לכן קומי לך כו׳. והנמשל היא שהאכילת המן התענגה לטעום בו כל הטעמים והגיז לה השליו ולא חסרה דבר: (יד) יונתי בחגוי הסלע. עודה מספרת החיבה שהראה לה והפסוק מלא ואומרת הנה כשהלכתי אחריו אמר לי אתה שמובטחני כך שלא תמיר אותי באחר כדרך שאין היונה ממירה בן זוגה בבקשה ממך כשנהיה בדרך במקום מילגע בבקועי הסלע או במקום נסתר שבין המדרגות שם הראי לי את מראיך ושם השמיעי לי את קולך לדבר בי דברי חשק ואהבה כי קולך ערב ומראך נאוה ולזה אתאוה להקשיב קולך ולהשביע עיני ממראך. והנמשל הוא שאמר הקב״ה לישראל הנה במדבר מול הר סיני שם תתראה לפני ושם אקשיב מאמרך שתשיבי לאמר כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע: (טו) אחזו לנו שעלים. ר״ל עם כי אז נפרדה החברה כי בני אדם ערומים כשעלים אחזו אותנו בהסתתם ופיתויים להיות נפרדים זו מזו לכל התקרב: שעלים קטנים מחבלים כרמים. בזה תפרש היאך היה מהאפשר לעשות פירוד בין החשוקים ותאמר הלא אף שעלים קטנים יכולים הם להבחית את הכרמים בעוד שכרמינו סמדר כי אז נוח להשחית וכאלו תאמר לפי שעדיין לא הוחזקה האהבה כי היתה בתחלתה לכן נגלו ידי האוכבים ההם הערומים כשעלים לעשות פירוד. והנמשל הוא לומר הנה הערב רב והאספסוף אשר עלה עמי הם פתוני לעבוד את העגל ויכלו לי כי

פירוש ע"ט

געהערט אונ איז אוועק: (יב) הַנִּצָּנִים דיא בלומען זעהט מאן שון אויף דער (אפגעפרישטער) ערד עֵת הַזָּמִיר עס איז גראדע די צייט פון לידער וְקוֹל הַתּוֹר אונ דיא שטימע פון דיא טורטעלטויב הערט מאן שון אויף די לאנקעס: (יג) הַתְּאֵנָה דער פייגען בוים האט שון רייף געמאכט זיינע פרוכט וְהַגְּפָנִים אונ דעם ווייַנשטאקס יונגע טרויבען פערברייטערען זייער שיינעם גערוך, קוּמִי שטייא אויף מיינע שעפערן, שטייא אויף מיינע שיינע, אונ קום מיט! (יד) יוֹנָתִי מיין טייבעלע! בְּחַגְוֵי דארט אין דיא פעלזען שפאלטען, דארט אין די שטיינערנע טרעפען, הַרְאִינִי לאז מיר זעהן אונ נאך אמאל אנקוקען דיין געזיכט, לאז מיר הערען דיין שטימע כי ווען דיין שטימע איז זיס, דיין געזיכט איז בעצויבערענד שיין! (טו) אֶחֱזוּ האפט (אונ פארניכטעט) די שאקאלען, די קליינע פוקסען וואס פערדארבען די ווייַנגערטנער *) וּכְרָמֵינוּ

*) **הערה** דער מין פוקסען גייען צוזאמען גאנצע בארטיעס אונ זייער שטייגער איז אז זיי עסען די יונגע בוימליך פון די ווייַנטראבען. אונ וויל זיי (דער הירט מיט די הירטין) זיצען דארטען בעהאלטען אונ אז די ביימלאך וועלען ניט זיין וועט ניט זיין קיין טרויבען, וואס עס זאל זיי בארשטעלען, דערפאר זאגט זי אז מאן זאל די פוקסען פערניכטען אונ קיינער זאל זיי ניט שטער׳ן. (א״מ)

סמדר : טז דודי לי ואני לו הרעה בשושנים : יז עד שיפוח היום ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים על הרי בתר : ג א על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו : ב אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחבות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו : ג מצאוני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם : ד כמעט שעברתי מהם

תו"א עד שיפוח היום . ספר הזוהר פ' וילח ופ' תזריע : על הרי בתר . זוהר פ' וילח : על משכבי . זוהר פ' תזריע : הסובבים בעיר . זוהר פ' לך לך :

רש"י

שנמדדו בשעלו של מקום : (טז) דודי לי ואני לו . הוא כל צרכיו תבע ממני ולא צוה אלא לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת : ואני לו . כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים : הרועה . את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוה ויפה : (יז) עד שיפוח היום . מוסב למקרא של מעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן שגרם לי העון ששזפתני השמש י כחום היום וגבר השרב : ונסו הצללים . הטאנו בעגל ב הטאנו במרגלים . ונסו הצללים . זכיות המגינות עלינו פרקתי עולו : סוב דמה לך דודי . גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני : בתר . ל' חלוק' והפלג' : (א) על משכבי בלילות . ל בצר לי שישבתי אפילה כל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל נזופים : בקשתיו ולא מצאתיו . (שמות לג) כי לא אעלה בקרבך (דברים א) כי אינני בקרבכם : (ב) אקומה נא וגו' אבקשה . (שמות לג) ויחל משה (שם לב) אעלה אל ה' : (ג) מצאוני השמרים . משה ואהרן : את שאהבה נפשי ראיתם . מה מ מלאתם בפיו : (ד) כמעט שעברתי מהם. קרוב לפרישתם ממני

שפתי חכמים

רק לנתינת טעם למה נענשו הקטנים ולפי זה יהיה פירוש הכתוב אחזו לנו שועלים וכולל הגדולים והקטנים ואחר כך אמר הכתוב עלמו למה ענש הקטנים וכתב שועלים קטנים מחבלים את יכרמים וכו' פירוש שאף הקטנים וכו' : ט דק"ל לפון עד מורה על מרחק זמני או מקומיי לזה פירש מוסב למקרא שלמעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן וכו' דהיינו מרחק הזמניי : י פירושו של מלת היום הוא מפרש דאילו מלת שיפוח היה די במה שפירש שזפתני השמש ולמה האריך לומר כחום היום . אלא עכ"ל מלת היום הוא דקמפרש : כ אינו מפרש רש"י ונסו הצללים דהא אחר כך מפרש ונסו הצללים ומה שכתוב ונסו הצללים דברי רש"י הוא וסיומיה לדבריו הוא ושזפתני השמש כחום היום וגבר השרב ונסו הצללים . דקשה לרש"י איך יתבטל כיסת הצללים משזיפת השמש לכן פירש וגבר השרב ומתוך כך ונסו הצללים . ואחר כך פירש איזה עון גירש שזיפת השמש וכתב חטאנו בעגל וכו' ואחר כך שפירש פירושו על שיפוח היום אז חזר ופירש דבריו על ונסו הצללים . דקשה לרש"י למה לי ונסו הצללים הרי החטא הוא גורם שזיפת השמש וזהו רמז בשיפוח היום ואם כן מהו ונסו הצללים לכן פירש זכיות וכו' ואם כן תרי מילי ניניהו שיפוח היום מורה על החטא ואף אם יש חטא דילמא היו להם זכיות כנגדם לזה מורה ונסו הצללים דלא היו להם זכיות ובמיעוט זכיות לבד ג"כ איכו די דדילמא אף שלא היו להם זכיות אפשר דגם חטא ועון לא היו להם לזה אמר הכתוב דהיה להם חטא ועון ופרקו עול מלות המגינות : ל קשה לרש"י מהו על משכבי בלילות בקשתיו אם ישכב על משכבו איך יבקש . לכן פי' בצר לי וכו' כלומר על משכבי משל הוא לישיבה באפילה : מ דק"ל דמשמע דזהו הדברים שאלו השומרים אם עלה בקשם שאמרו את

מצודת דוד

אז עדיין לא נשרפה בלבי אמונת המקום ב"ה ומלאו יד לעשות פירוד ביני ובין המקום ב"ה משך ארבעים שנה ששהתי במדבר : (טז) דודי לי . עכ"ז לא נפסקה האהבה מכל וכל אבל דודי היה מיוחד לי ולא געלתי בו לחבוק בזי וכן אני הייתי מיוחדת לו ולא נעל בי לחשוק באחרת : הרועה בשושנים . ר"ל לא הלך לחבק חיק נכריה אבל הלך לרעות צאנו ולטייל בין השושנים עד יעביר הזעם ולשוב אלי . והנמשל הוא לומר שעכ"ז לא בחרתי באל נכר והמקום ב"ה לא בחר בעם אחר אבל השרה שכינתו על משה ואהרן ועל שבעים זקני העם הנמשלים לשושנים בריח מעשיהם וביופי כשרון מעלליהם : (יז) עד שיפות היום . ואז מיד חזרתי ופייסתי אותו ושאלתי ממנו לומר עד העת שיהיה השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע ועד ינוסו הצללים הוא עת ערב שאז יניסו צללי הדברים להיות מתארכים נמשכים למרחוק ועד לא תבוא העת ההיא פנה דודי ודמה עצמך בדבר מהירת ההליכה להיות דומה לצבי או לעופר האילים הרצים על הרי בתר החלוקים ומופלגים אלו מאלו כי שם היו מלויים . ויתכן שהמחוז שעמדו שם הוא מ"ם וילכו כל הכתרון (ש"ב ב') ר"ל הנה אני בקשתי ממנו לשוב אלי קודם הערב להתעלם באהבים . והנמשל הוא לומר מיד הלך משה לפייס את המקום ב"ה לשוב ולהתרלות אלי חיש קל מהר :

ג (א) על משכבי בלילות . עידה מספרת מה הנעשה באותן הימים ותאמר כשבא הלילה הלכתי על מקום רפידת משכבי בלילות ושם בקשתי את החשוק שנפשי אוהבת אותו בחושבי שכבר בא כאשר שאלתיו ושכב הוא על משכבי אבל בקשתיו ולא מצאתיו כי לא חזר . והנמשל הוא לומר הנה חשבתי שע"י תפלת משה נתרצה לי המקום ב"ה מכל וכל אבל לא כן היה כי אמר כי לא אעלה בקרבך (שמות ל"ג) : (ב) אקומה נא . אז אמרתי אל לבי עתה אקומה נא ואלכה בעיר מסביב בשוקים וברחובות ואבקשה את שאהבה נפשי והנה כן עשיתי כי בקשתיו אבל גם שם לא מלאתיו . והנמשל הוא לומר הנה בכל הימים שסבבתי במסעות המדבר הייתי מחזרת אחר אהבתו אבל לא נתרצה לי ולא אבה להכניסני מיד אל הארץ : (ג) מלאוני השומרים . בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו מלאו אותי שומרי העיר הסובבים בלילה לשמרה והנה לא בושתי ואת פיהם שאלתי האם ראיתם את שאהבה נפשי כי מרבית האהבה קלקלה את השורה והשלכתי הבושה מנגד ושאלתים וכאומרת אני שאלתים אבל לא מלאתי מענה . והנמשל הוא לומר כאשר מלאו אותי השומרים הסובבים המנהיגים אותי הם משה ואהרן ושאלתים מה מלאתם כפי ה' והנה אין ולא מלאו נבואה על כי הייתי נזופה לפניו באותן הימים : (ד) כמעט שעברתי

מצודת ציון

מחבלים . משחיתים כמו וחבל עול [ישעיה י'] : (יז) שיפוח . מל' הפחה ונשיבה : היום . כן יקרא השמש כמו לרוח היום [בראשית ג'] וזהו לפי שבעוד השמש על הארץ הוא יום : ונסו . מל' ניסה ובריחה : הצללים . מל' צל : סב . מלשון סביב : דמה . מלשון דמיון : לעופר . הוא ילד האיל : בתר . ענין חלוקה והפלגה כמו ויבתר אותם בתוך [שם ט"ו] : ג (ב) בשוקים וברחובות . כפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר [דניאל י"ב] : (ד) כמעט . באה הכ"ף לאמתת

פירוש ע"ט

דען אונזער ווינגארטען האלט אין בליהען : (טז) ענטפערט די הירטען דודי לי מיין פריינד איז מיינר , אונ איך בין זיינע הרועה מיין פריינד וואס (ווידעט) פאשט אונטער די ראזן : (יז) עד שיפוח ווארט נור ביז דער טאג וועט זיך קיהלען , ביז די שאטן וועלן אנטלופן (דס הייסט ביז אבענד) אונ דאן קום שנעל צו מיר , דמה זייא גלייך אין דיין שנעליקייט צו דעם מונטערען הירש , אדר צום יונגען הינד , וועלכער שפרינגט שנעל פון איין שפיץ בארג צום צווייטען :

ג (א) על משכבי ביי נאכט אויף מיין געלעגר האב איך געזוכט דעם , וועלכן מיין זעלע ליבט בקשתיו איך האב איהם געזוכט אונ ניט געפונען : (ב) אקומה איך וועל שנעל אויפשטיין , וועל ארום גיין זוכען אין די גאנצע שטאט בשוקים אין די גרוסע אונ אין די קליינע גא[…]ן דעם , וועמן מיין זעלע ליבט , איך האב איהם געזוכט , אבר לייד[ע]ר ניט געפונען : (ג) מצאוני עס האבן מיר געטראפן די וועכטר , וואס גייען ביי נאכט ארום די שטאט , האב איך זייא געפרעגט את שאהבה האט איהר ניט געזעהען דעם ,

עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־שֶׁהֲבֵיאתִיו שהבאתיו קרי אֶל־
בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֶדֶר הוֹרָתִי׃ ה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת
הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ו מִי זֹאת עֹלָה מִן־
הַמִּדְבָּר כְּתִימֲרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל׃ ז הִנֵּה מִטָּתוֹ
שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה

הג"א מי זאת עולה. זוהר פ' בהעלות ופ' ויחי: הנה מטתו שלשלמה. יבמות קט גיטין סח סנהדרין ז כ שבועות לה זוהר פרשת אחרי מות: כלם אחזי חרב מלמדי. סנהדרין ז:

שפתי חכמים

באהבה נפשי בקשתי ומה איכפת להו ומה נפקא מיניה אם ראי לכ"פ מה מלאתם בפיו כלומר אם מחל לי או לא: נ מה שמשנה רש"י פירושו פה ולא פירש כמו שפירש לעיל. י"ל דכוונת רש"י דבכל מקום היתה השבועה לפי הענין דלעיל מיירי בדבקות האהבה כמו שאמר ודגלו עלי אהבה אמר השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו את האהבה שביני לדודי לשנותה ולהחליפה כלומר שלא תבני ותחליפו האהבה הנזכרת אשר הבם נשא דגלו עלי ופה מדבר באהבה שיש לישראל על הקב"ה כאמור אחזתיו ולא ארפנו על כן פירש השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו אהבת דודי ממני וכו' לעוזבי לשוב מאחריו כי אם אחזתיו ולא אעזבנו ולכן פירש לעיל והיא חפץ בי. ופה פירש בעוד שאהבתו חפץ עלי: ס דק"ל קודם זה אמר מה שהיו במדבר איך יסמוך לזה הנה מטתו. לכ"פ דגם זה מספר מה שהיה בנגד כך ופירש הנה מטתו אהל מועד וכו' ואוהל מועד נקרא מטה

רש"י

לסוף ארבעים שנה: **עד שמצאתי.** שהי' עמי בימי יהושע לכבוש שלשים וא' מלכים: **אחזתיו ולא ארפנו.** לא נתתי לו רפיון עד שהביאותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי: (ה) **השבעתי אתכם.** האומות בהיותי גולה ביניכם: **אם תעירו ואם תעוררו.** אהבת דודי ממני על ידי פתוי והסתה ג לעזבו לשוב מאחריו: **עד שתחפץ.** בעוד שאהבתו חפץ עלי: (ו) **מי זאת עולה מן המדבר.** כשהייתי מהלכת במדבר והי' עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים ושורפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך מישור והי' הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר וגו': **כתימרות עשן.** גבוה וזקוף כתמר: **מקטרת מור.** על שם ענן הקטורת שהי' מתמר מעל מזבח הפנימי: **רוכל.** בשם המוכר כל מיני בשמים: **אבקת.** על שם שכותשין אותו ושוחקין הדק כאבק: (ז) **הנה מטתו שלשלמה.** אהל מועד והארון ס שהיו נוסעין במדבר: **ששים גבורים סביב לה.** ששים רבוא סביב לה: **מגבורי ישראל.** מיוצאי הצבא לבד הפחותי' מבן עשרים והיתרים על בני ששים: (ח) **מלמדי מלחמה.** מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה החונים סביבות המשכן מלומדי

מצודת ציון

הדבר וכן מכרה כיום [בראשית כ"ה]: **ארפנו.** מלשון רפיון: **הורתי.** מלשון הריון ור"ל אמי שהרתה אותי והוא כפל ענין במ"ש: (ה) **תעירו תעוררו.** מל' התעוררת: (ו) **כתימרות.** מלשון אילן תמר ור"ל עמוד עשן זקוף כאילן תמר וכן ותימרות עשן [יואל ג']: **מקטרת.** הבערת הבשמים להריח קרוי קטרת בלשון מקרא: **מור ולבונה.** שמות מיני בושם: **אבקת.** ר"ל בשמים השחוקים דק דק כאבק וכן יקרא עפר הדק כמו יכסך אבקם [יחזקאל כ"ו]: **רוכל.** כן יקרא מוכר הבושם כמו הצרפים והרכלים [נחמיה ג']: (ח) **מלמדי.** ענין הרגל כמו וילמד

מצודת דוד

מהם. אבל כזמן מעט היה משעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי וכאשר מצאתיו אחזתיו בידי ולא נתתי לו רפיון להיות נעזב ממני עד שהבאתיו אל בית אמי לשבת שם עמדי בחשבה שאמה תעזור לה על התמדת האהבה. והנמשל הוא לומר מיד שפרשו ממני המנהיגים ההם שמתו בשנת הארבעים עמד יהושע והעבירני את הירדן לבוא לרשת את הארץ והמקום ב"ה נלחם באומות ובאתי אל א"י המוחזקת לי מאבותי והיא ארץ קדושה ומוכנת לעבוד שם את ה': (ה) השבעתי כו'. אחר שספרה את חלת האהבה שהרבה לפתות אותה ללכת אחריו וכל הנעשה אז חזרה לראשית אמריה לומר הואיל וכן היה מאז ולכן אבטח שמהר תשוב האהבה למקומה ולכן השבעתי אתכם להיות הפקר כצבאות כו' אם תנסו אותי לעורר אליכן האהבה בעוד שלא שבה אלי האהבה מעצמה וכמ"ש למעלה כי קרובה היא לשוב כמו ששבה מאז. והנמשל הוא לאחדים עם המשל וכמ"ש למעלה: (ו) **מי זאת עולה.** עודה מספרת ומשתבחת במעלת הצלחתה שהי' לה מאז וכה תאמר אל הנערות הידעתן מי היא זאת שעלתה מן המדבר ומרוב זהרה היתה נראית למרחוק כמו תימרות עשן אשר נראה למרחוק וריחה הטוב היה נודף כאלו היתה מקוטרת במור ולבונה ומכל בשמים השחוקים המלויים אצל הרוכל המעלים ריח ערב ומעולה וכאומרת הלא אני היא העולה ואין אחרת. והנמשל הוא לומר הלא אני עליתי מן המדבר בעמודי אש וענן ההולכים לפני אשר היו נראים כתימרות עשן ועמי המשכן והמזבח שהקטירו עליו הקטורת מהרבה מיני בושם: (ז) **הנה מטתו שלשלמה.** לפי מרבית אהבתה אל החשוק היה גדול בעיניה עד שכינה אותו בשם מלך שלמה בהיה הגדול והמוללח שבכל בני אדם וכה אמרה אל הנערות הנה כ"כ הייתי מאז אהובה ויקרה בעיני החשוק עד כי נפחדו פן שודדי לילה יחטפו אותי מן המטה אשר הכין לי עשה שמירה מעולה וסבב את המטה בששים גבורים מגבורי ישראל הנאמנים על השמירה לבלתי תת שינה לעיניהם. והנמשל הוא לומר הנה בבה"מ היו ששים כתות גבורים והם כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות לויה ושתים עשרה מחלקות ישראל כן הוא במדרש וכולם היו צדיקים וזריזים וגבורים בכבישת יצרם: (ח) **כלם אחוזי חרב.** כל הגבורים השומרים היו אוחזים החרב בידם להיות נכונים להלחם מול שודדי לילה והיו מורגלים במלחמה לדעת התכסיסיה ותחבולותיה: **איש חרבו על ירכו.** כ"א מהם היתה חרבו מלומדת לו על ירכו להיות נכונה לאחוז ביד אם תפול החרב האחוזה בכפו ותרילות השמירה היתה מן הפחד המלוי בלילות מהשודדים והגנבים. והנמשל הוא לומר כל הכתות האלה היו מורגלים במלחמות היצה"ר ועמדו על משמרתם לעשות גדרים להשתמר מפתוי היצה"ר ואופן תחבולותיו ועולם ערמתו על כי פחדו פן יולכדו

פירוש ע"ט

ווֶעלכֶען מֵיין זֶעעֶלֶע לִיבְּט (אוּנ נִיט וַוארְטֶעֶנְדִיג אוֹיף אַ תְּשׁוּבָה, ווֶעלֶענְדִיג אִיהְם ווָס גִיכֶער גֶעפִינֶען, אִיז עֶר אַוֶועק פוּן זַייא)׃ (ד) כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי קוֹים בִּין אִיךְ אַוֶועק פוּן זֵיי עַד שֶׁמָּצָאתִי עֶרְשְׁט אִיךְ הָאבּ גֶעפוּנֶען דֶעם, ווֶעלְכֶען מֵיינֶע זֶעעֶלֶע לִיבְּט, אִיךְ הָאבּ אִים פֶּעסְט אָנְגֶענוּמֶען אוּנ ווֶעל אִיהְם נִיט אָפְּלָאזֶען, בִּיז אִיךְ ווֶעל אִים נִיט בְּרֵיינְגֶען אִין מֵיין מוּטֶער'ס הוֹיז, אִין דֶעם צִימֶער פוּן מֵיין גֶעבֶּערֶערֶען׃ (ה) הִשְׁבַּעְתִּי אִיךְ פַארְשְׁווֶער אֵייךְ, אִיהְר טֶעכְטֶער פוּן יְרוּשָׁלַיִם, בַּיי דִי הִירְשֶׁען, בַּיי דִיא הִינְדֶען פוּן דֶעם פֶעלְד, אַז אִיהְר זָאלְט דִי לִיעבֶּע נִיט שְׁטֶערֶען, אַזוֹ לַאנְג ווִי זִיא ווֶעט דוֹעֶרֶען׃ (ו) מִי זֹאת ווֶער אִיז דִי, ווָס קוּמְט פוּן דֶר ווִיסְטֶע כְּתִמְרוֹת ווָאס קוּמְט אָן אַזוֹ גְלַייךְ אוּנ הוֹךְ, ווִי גְלַייכֶע זֵיילֶן רוֹךְ? מְקֻטֶּרֶת ווָאס אִיהְר גוּטֶער גֶערוּךְ שְׁמֶעקְט בֶּעסֶער פוּן מִירְרֶען אוּנ ווַיירוֹךְ, בֶּעסֶר פוּן אַלֶע קְרֶעמֶר גֶעווִירְצֶן׃ (ז) הִנֵּה זֶעהְט, אַרוּם שְׁלֹמֹה'ס בֶּעט שִׁשִּׁים שֶׁעכְצִיג שְׁטַארְקֶע הֶעלְדֶען, מִגִּבּוֹרֵי פוּן יִשְׂרָאֵל'ס הֶעלְדֶען׃ (ח) כֻּלָּם אַלֶע הַאלְטֶען דִיא הֶענְט אוֹיף דֶעם שְׁווֶערְט, מְלֻמְּדֵי זֵיי זַיינֶען אַלֶע עֶרְפָארֶענֶע קְרִיגְס גֶעלֶערֶענְטֶע אִישׁ יֶעדֶער מַאן טְרֶאגְט זַיין שְׁווֶערְד אוֹיף דֶעם זַייט מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת פַאר דֶעם שְׁרֶעק פוּן מִיטֶענְנַאכְט (דֶר

אִישׁ חַרְבּוֹ עַל־יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת׃ ט אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן׃
י עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם׃
יא צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ
וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ׃ ד א הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ

תו"א אפריון עשה לו המלך שלמה. בתרא יד זוהר פ' תרומה: רפידתו זהב. מגילה י: לאינה ורא׳נה. תענית כו זוהר פ' משפטים:

רש"י

סדר עבודתם: איש חרבו. כלי זיינו הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסורה שלא תשכח: מפחד בלילות. פן ישכחוה ויבואו עליה׳ צרות וכן הוא אומר (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך: (ט) אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת כתר לכבוד: (י) רפידתו. משכבו ומשכנו על הכפרת שהוא זהב: מרכבו ארגמן. זה הפרכת שהי׳ תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רצוף. סדור ברצפת אהבה ארון וכפרת וכרובים ולוחות: מבנות ירושלם. אלו ישראל יראים ושלמים להקב"ה: (יא) בנות ציון. בנים שמצויינין לו במילה ובתפילין ובציצית: בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהוא מעוטר בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני. אמר רבי נחוניא שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי א"א ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה ביותר לא זז מחבבה עד שקראה בתי שנ׳ (תהלים מה) שמעי בת וראי לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ע שנאמר פתחי לי אחותי רעיתי לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנאמר (ישעיה נא) הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו ולאמי כתיב עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו וכו׳: ביום חתונתו. יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו: וביום שמחת לבו. זה שמיני למלואים שנתחנך בו המשכן במדבר: (א) הנך יפה רעיתי. קילסן ורצן וערבו פ עליו קרבנותיהם: עד שיפוח היום. שחטאו לפני בימי השפט ופיוהם: עיניך יונים. גוייך ומראיתך ודוגמתך כיונה צ הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צוארה כך אתה נתת שכם לסבול עולי ומוראי: מבעד לצמתך שערך בעדר העזים.

שפתי חכמים

כדפירש לעיל וכאלו אמר הנה מטתו שהוא המשכן של מלך שהשלום שלו: ע מקפיס בזה והלא אין דרך המדרגה שיחבב אחיתו יותר מבתו ואך אמר לא זז מחבבה עד שקראה אחותי משמע דחיבוב אחוה יותר מבניו וזה אינו בידוע. ויש לומר דאינו מביא ראייה ממעלת החיבוב רק ממעלת השררה והשתררות ע"כ אמר משל למלך שהיה לו בת והיה אוהבה ביותר ואף שאוהבה ביותר מ"מ האב יש לו מעלה יתירה והשתררות על הבת לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ר"ל החיבוב במקומה עומדת כחיבוב הבת והוא כ"כ החיבוב עד שקראה אחותי רצה׳ לומר שלא רצה להיות שום מעולה רק יהיו שוים במעלה כדמיון אח ואחות לא זז מחבבה עד שקראה אמי רצה לומר שחיבה יתירה חיבבה עד שהגדילה להיות היא במעלה יתירה ממנו כמעלת האם על הבן: פ כל זה דברי רש"י הוא אבל אינו מרסס הפסוק ועשה פירושיו עליו דאין כאן מקומו ולקמן בפסוק עצמו מפרשו כי שם ביתי: צ כלומר אין עיניך פה לשון עינים ממש אלא לשון מראית כמו עין יעקב כעין הבדולח ולכן פירש גם בכאן וכששוחטין וכו׳ כי אתה נתת שכם לסבול וכו׳ ולא פירש כן לעיל דלעיל מיירי שכבר

מצודת דוד

כי שם פתויו ויש ה מעותד לבוא חושך כחשכת הלילה: (ט) אפריון. כ... חזרה לספר בשבח ויופי האפריון שעשה מאז להתעלם עמה בו וכ... הנה הנה האפריון עשה מעצי הלבנון מן המובחר במינם. והנמשל הוא על בנין המקדש שהיה בנין נפלא ומפואר: (י) עמודיו. הם העמודים בארבעת מקצעות האפריון ועל הכלונסות שממעל להם יתנו הוילון סביב האפריון. והנמשל הוא על עמודי יכין ובועז שהיו חמודות ככסף: רפידתו. המלעות שעל האפריון היו מפתילי זהב מעשה רוקם. והנמשל הוא על מקום משכן השכינה שעל כפורת הזהב: מרכבו. זהו הוילון התלוי ורוכב על הכלונסות שמעמוד לעמוד. והנמשל הוא על פרוכת פתח ההיכל המבדלת בין הקדש לקדש הקדשים: תוכו. בתוך האפריון שוכב גחלת של אהבה הנאהב מכל הנערות ועל החשוק תאמר שאש אהבתו תוקד בלב כל הנערות כולן וכמ"ש על כן עלמות אהבוך (לעיל א׳). והנמשל הוא לומר בתוך המקדש היתה השראת השכינה הנאהבה והנעימה בעיני כל האומות: (יא) לאינה וראינה. עתה מתפארת בפני הנערות וכאילו אומרת אל תשבו שם ...וק החשק כי נופלת החשק ועם כי אין אני כדאי לו כי לאינה מבתיכן ולכנה ראינה העטרה שעטרה לו אמו ביום שנתחתן עמדי ואז היה יום שמחת לבו כי הרבה לשמוח על שנפלתי בגורלו וכאומרת הנה מזה תקחו ראיה שאני הוגנת לו כי לולא זאת לא העטירה לו אמו עטרה ביום שמחת חתונתו. והנמשל הוא לומר אתם האומות אל תחשבו שמה שבחר בי ה׳ הוא בעבור אהבת האבות לבד עם כי אינני הוגנת לו מפאת עצמי כי הביטו וראו שביום מתן תורה הייתי לו לעטרה ולאולר חביב כמ"ש והייתם לי סגולה כו׳ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות י"ט) ונאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מ"ט) וכ"ז חוזר למעלה לומר הואיל וכן הוא כולה תמהר לשוב האהבה למקומה ולכן השבעתי אתכם כו׳:

ד (א) הנך יפה רעיתי. כאשר היה נשמע אל החשוק שהיא משתעשעת באהבתו אליו והפלגת בטחונה בו שלא תאריו לקלסה וכה אמר הנך יפה כו׳ ר"ל יפה היית מאז עודך רעיתי ועדיין את עומדת ביופיך ולא נפרדה היופי ממך מכל וכל

מצודת ציון

לטרוף טרף [יחזקאל י"ט]: על ירכו. על צדו: (ט) אפריון. הוא המטה שנושאין בה הכלות ובדרז"ל הושיבה באפריון [סוטה י"ב] וכן קראו רז"ל למטה פוריא ואמרו ע"ש שפרין ורבין עליה [כתובות י׳]: הלבנון. שם יער בא"י: (י) רפידתו. ענין הצעה כמו רפדוני בתפוחים [לעיל ב׳]: מרכבו. מל׳ רכיבה: ארגמן. שם צבע חשוב: רצוף. ענין גחלת אש ובידו רצפה [ישעיה ו׳]. ודרך המקרא לכנות הפלגת האהבה באש הבוער ומתלהב. וכן רשפיה רשפי אש שלהבת יה [לקמן ח׳]: (יא) בעטרה. בכתר: חתנתו. מל׳ חתן:

ד (א) הנך. הנה את: יונים. כיונים: מבעד. בפנים כי בעד ענינו דבר המפסיק כמו הארץ בריחיה בעדי [יונה ב׳] ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד המפסיק: לצמתך. הוא המסוה המכסה את הפנים כמו גלי צמתך [ישעיה מ"ז] והוא יריעה דקה מאד

פירוש ע"ט

קעניג זאל קענען רוהיג שלאפן און זאל ניט פירכטען מאמר מערעפט זיך וואס ביי נאכט): (ט) אַפִּרְיוֹן איין פראכט בעט (אהימעל־בעט) האט זיך דער קעניג שלמה געלאזט מאכען? פון די פערשידענע האלץ וואס וואקסט אין לְבָנוֹן: (י) עַמּוּדָיו די זיילען האט ער געמאכט פון זילבער רְפִידָתוֹ דעם הימעל פון גאלד, מֶרְכָּבוֹ דעם געזעס פון פורפור; תּוֹכוֹ דר מיטע איז געפלאסטערט מיט ליבע צו דיא טעכטער פון

יְרוּשָׁלָיִם: (יא) צְאֶינָה גייט אהין, איהר טעכטער פון ציון, און זעהט ווי שיין דר קעניג שְׁלֹמֹה איז אין די קרון *) אין וועלכע זיין מוטער האט איהם געקרוינט אין דעם טאג פון זיין האכצייט וּבְיוֹם אין דעם טאג וואס זיין הארץ איז געוועזן פול פרייד:

(א) הִנָּךְ דוא ביזט שיין, מיין שעפערן, דוא ביזט וואונדר שיין! דיינע אויגן זיינען פערפירעריש שיין אפילו ווען זיי זיינען פארדעקט מיט דיינע לאקן

*) העו"ה קרוינט מאן דען אקייזער אין דעם טאג פון די חתונה? מאן קרוינט דאך איהם אין דעם טאג וואס ער גייט ארויף אויפ'ן טראהן? ניר דאס מיינט זי די קרון פון בלומען קראנץ, דען אזוי איז געוועזן פארצייטען אמנהג אז דעם קייזער צום טאג פון דער חופה פלעגט מאן אן טאן אקרוין פון פערשידענע, זעלטענע, טייערע בלומען, און די קרון פלעגט דעם קייזער אונטאן די מוטער. (א"ם)

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: ב שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם: ג כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵיךְ נָאוֶה כְּפֶלַח
הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: ד כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי

תו"א כפלח הרמון רקתך. ברכות נט עירובין יט חגיגה כז סנהדרין לז: כמגדל דוד צוארך. ברכות ל. זוהר פ' ויגש:

שפתי חכמים

קבלו לסבול עול תורה ולא מיירי רק בהצדיקים הדבקים בו אבל כאן מיירי בשעת נותן תורה שנתנו בהם לסבול יותר מכל האומות כיונה זו כשפושטים אותה וכו': ק רש"י מפרש תחלה ענין הכתוב בכלל ואחר כך פירש המלות: ר כלומר קאי על מה שפי' דקות ולבנות: ש פירושו של וסדורות כלומר סדורות על סדרן כשדר עדר וכו' ודיוקו של רש"י הוא הלבנות דייק מן שעלו מן הרחצה והסדר דייק מן כעדר הקצובות. לכ"פ וסדר עדר הרחלים הברורות מאחר הלאן בקלב להורות דליסנא דהקצובות קדייק: ת מדנקוד בחיר"ק תחת

רש"י

הקילוס הזה דוגמת קילוס אשה ק הנאהבת לאתן מנפנים לקישוריך שערך נאה ומבהיק כלוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך זו היא מנפנים למהנותיך ומשכנותיך אף הרקים שביך הביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"א כאותן שלבאו על מדין בעבר הירדן שהיא בארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים: מבעד. הוא לשון מנפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר אחר כמו (איוב ט) ובעד כוכבים יחתום (יונה ב) הארץ בריחיה בעדי (איוב כח) הבעד ערפל ומבעד הוא הדבר שהוא מנפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד: צמתך. לשון דבר המצומצם השער שלא יפריח לצאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפ' צמתך לשון צומת שתהא התי"ו מושרשת בתיבה שא"כ היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה פעולת נקבה או לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו חגה חדשה ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של צמתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום ה"א ויהא שם הקישור צמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו רפה כגון שפחה תהפך לומר שפחתו שפחתה. וכן אמה אמתו אמתה. ערוה ערותו ערותה. וכן זה צמה צמתו צמתה צמתי צמתך: שגלשו. שנקרחו גבה מתורגם גלוש כשהבהמות יורדות מן ההר נמצא ההר נקרח וממורט מהם: (ב) שניך כעדר הקצובות וגו'. אף קילוס זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות וסדורות על סדורן כלמר ר וסדר עדר הרחלים ש הברורות מאחר הלאן בקלב ומנין כמסרות לרועה הכס והגון ליזהר בלמרן שטופין אותן לבלי מילת ומשמרין אותן מעת לידתן שלא יתלכלך הלמר ורוחצין אותם מיום אל יום: שכלם מתאימות. לשון מתום (תהלים לח) אין מתום בבשרי כלומר תמימות אינטרי"ש בלע"ז: ושכלה. שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדוגמא הזו על שם גבורי ישראל הכורתים ואוכלים אויביהם בשיניהם שביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה ונא' קילוס זה על שנים עשר אלף איש שלבאו על מדין בקלב ומנין שלא נחשד אחד מהם על העריות שנ' (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן ואף על הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' ולא הבריא אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כחוט השני שפתותיך. נאות להבטיח ולשמור הבטחתם כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקות חוט השני וגו' ושמרו הבטחתם: ומדברך. דבורך והרי ת הוא מגזרת (יחזקאל לג) הנדברים בך אצל הקירות (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' פרלרי"ן בלע"ז: רקתך. היא גובה הפנים שקורין פומילי"ש בלע"ז אצל העינים ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומין לפלח חצי רמון מבחוץ שהוא אדום ומגלגל הרי קילוס בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שביך מלאים מצות כרמון: מבעד לצמתך. מנפנים לקישוריך: (ד) כמגדל דויד צוארך. קומה זקופה נוי באשה והדוגמא כמגדל דוד הוא מצודת ציון

מצודת ציון

ומראית הפנים נראה דרך בה: שגלשו. ענין מריטת השער כי גבח הוא [ויקרא י"ג] ת"א גליש היא: (ב) הקצובות. ענין החוך וכריתה כמו מדה אחת וקצב אחד [מ"א ו']: מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. ר"ל חסרון ופגם ואמר בלשון שכלה מלשון הנופל בבע"ח הנשכל מחיה רעה: (ג) כחוט השני. פתיל צבוע אדום כמו ושני תולעת [במדבר י"ט]: ומדברך. דבורך: נאוה. נאה ויפה: כפלח. ענין בקוע כמו כפלח תחתית [איוב מ"א]: רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה ויקרא כן על מיעוט ורקות הבשר אשר בהם וכן ותתקע את היתד ברקתו [שופטים ד']: (ד) לתלפיות. ענין הוראה ולמוד כמו מלפנו מבהמות ארץ

מצודת דוד

בעבור הלער שעזבתיך. והנמשל הוא לאחדים עם המשל ויאמר על כפרון המעשים: עיניך יונים. מראה עיניך היה מאז כמראה עיני יונים והנה נסתרות מנפנים להמסך ובזה היו ממשיכות אהבה וחשק יותר מאלו היו גלויות מכל מסוה. והנמשל הוא על החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה אשר היו נחמדים כיונים ולנועים במעשיהם להסתירם מבני אדם: שערך כעדר העזים. שער ראשך הי' מאז שרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי הקילים ברדתם ממקום מרעיתם מהר גלעד וכאלו נסרקו במסרק. והנמשל הוא על הנזירים שהיו בה המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כו' שהם סרוקית ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה: (ב) שניך כעדר הקצובות. שניך היו דומות זו לזו בגובה ובעובי ולבנות היו במראה כמו עדר הדומות זו לזו כאלו נחתכו כאחת וכשהם עולים מן הרחצה מבהיקים בלובן לא: שכלם מתאימות. מוסב על השנים לומר אשר כל השנים שוות היו כתאומים ולא הי' בהם שכולה ר"ל לא היה נחסר אחד מהם ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הוא על הגבורים אנשי המלחמה אשר היו בה מאז הכורתים ואוכלים אויביהם שהיו כעדר השוים במדה המנוקים מן הלכלוך אחר שעלו מן הרחצה כי כמו כן היו שוים גם המה אלו לאלו וכולם היו קדושים ומנוקי' מן הגזל ולא נמצא במי מהם נדנוד עושק לא כדרך גדודי הגוי"ג: (ג) כחוט כו'. שפתי פיך המה היו דקות ואדומות כחוט השני והוא ענין יופי. והנמשל הוא על הנביאים שהיו מתנבאים ומודיעים לעתות רחוקות ודבריהם היו מקויימים כלבע אדום הנראה למרחוק ולא תוסר ב"א בקושי: ומדברך נאוה. דברי פיך המה היו נאים ונחמדים במיטב המליצה וכחן המבטא. והנמשל הוא על הלוים שהיו עומדים על הדוכן לדבר בשיר והחן היה מולק בשפתותם: כפלח כו'. גובה פניך מזה ומזה היה מגלגל ואדום ומעורב בלובן כמראה חתיכה הנבקעת מן הרמון והמה היו נסתרים מנפנים למסוה ובזה היו ממשיכים אהבה וחשק יותר מאלו היו גלוים מבלי מסוה. והנמשל הוא על הסנהדרין שופטי העדה שהם פני הדור והיו ממולאים בכל תכמה ומדע כרמון המלאה לה גרגרים והמה היו מסתירים החכמה מלבותם ולא התפארו בפני אנשים: (ד) כמגדל כו'. לואר שלך היה זקוף ומיושר כמו המגדל של דוד הוא מצודת ציון הנבנה להתלמד

פירוש ע"ט

שׁערֵךְ דייגֶע הָאר קֶען מֶען גְלַייכֶן צוּ דִי שְׁוַוארְץ געקְרוֹזֶטֶע בֶּערְג־צִיגֶן הָאר, וֶועלְכֶע הֶענְגֶן אַרָאבּ ווען זיי וַוארְפֶּן זִיךְ פוּן אַיין פֶעלְזֶן צוּם צְווייטֶן פוּן די בֶּערְג גִלְעָד: (ב) שִׁנַּיִךְ דייגֶע צייגֶער זַייגֶען אַזוֹי שיין אוּנ גַאנְץ ווִי דִי הַמְאדֶעס לֶעמֶער אוֹסְגֶעשְׁ־ פֶעלְט אין צֵיילֶען, שֶׁעלִי וֶוען זֵייא גֵייעֶן אַרוֹס פוּן

וַואסֶער, שֶׁכֻּלָּם אַלֶע פַּאר־וַוייִם אוּנ קֵיינֶע פֶעלְט ניט: (ג) כְּחוּט דַייגֶע לִיפֶּען זַייגֶן ווִי רָאזֶע פֶאדֶעם, דַיין מוֹל אִיז שֵׁיין, כְּפֶלַח ווִי דֶר שְׁפָּאלְט איז שֵׁיין אין מִילְגְרוֹם אַזוֹי שֵׁיין זַייגֶען דַייגֶע בַּאקֶען אַרוֹם גֶערִינְגֶעלְט פוּן דִיא לָאקֶענְהָאר: (ד) צַוָּארֵךְ דַיין הַאלְז אִיז אַזוֹי קַיילֶעכְדִיג, הוֹךְ אוּנ שְׁטַארְק אוּנ

עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים׃ ה שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃
ו עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֶךְ לִי אֶל־הַר הַמּוֹר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה׃
ז כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ׃ ח אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי

תו"א כלך יפה רעיתי ומום אין בך. יבמות קא קידושין עו סנהדרין לו: אתי מלבנון. עפר פ' שמות:

רש"י

שהוא מקום חוזק ועופל ונבלר כך הוא צוארך זו לשכת הגזית שהיתה חזקן ומבלרן של ישראל ואותו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד צורתיו ונוי מלאכת תבניתו והוא מגזרת (איוב לה) מלפנו מבהמות ארץ והתי"ו בתלפיות כמו תי"ו שבתרמית ובתבנית: **אלף המגן תלוי עליו**. כך מנהג השרים לתלות מגיניהם ושלטיהם בכותלי המגדלים: **שלטי**. אשפות שטוחנין בהם חצים כמו (ירמיה נא) הברו החצים מלאו השלטים ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה יוצאה שהתורה מגן לישראל. ויש לומר אלף המגן כמו מגן האלף על שם (ד"ה א טז) דבר צוה לאלף דור: **כל שלטי הגבורים**. מלינו שהתלמידים נקראים על שם חצים ושלטים כענין שנ' (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם: (ה) **שני שדיך**. המניקות אותך זה משה ואהרן: **כשני עפרים תאומי צביה**. דרך צביה להיות יולדת תאומים כך שניהם שוים שקולים זה כזה. דבר אחר שני שדיך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור. אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה. לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר עבודת כוכבים דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים. לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לישבע לשקר. זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית. כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו: **הרועים**. את צאנם בשושנים ומדריכים אותם בדרך נוחה וישרה: (ו) **עד שיפוח היום**. עד שתתפשט החמה: **ונסו הצללים**. היא עת ערב וחום היום אני אלך ואתן עריבה עלי: **היום**. הוא השמש א וכן (בראשית ג) לרוח היום וכן (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור ומשיפוח היום אלך לי בהר המוריה בבית עולמים בב"ר. כלומר משחטאו אז לפני לחלל את קדשי ולכאן מנחתי בימי השפטים ופנחס הסתלק מעליכם ואטוש משכן הזה ואבחר לי בהר המוריה בבית עולמים. ושם כולך יפה ומום אין בך וארצה שם כל קרבנותיך: (ח) **אתי מלבנון כלה**. כשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: **אתי מלבנון תבואי**. וכשתשובו מן הגולה אני אשוב עמכם ואף כל ימי הגולה בצרתך לי צר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי. כשתגלו

שפתי חכמים

המ"ם ובקמ"ץ תחת הבי"ת ע"כ כתב מגזרת הנלבבים כו' שהם ג"כ בזה הניקוד: א מה שלא פירש זה לעיל גבי עד שיפוח היום משום דלעיל מיירי בגודל חטא ישראל אשר ע"כ פירש שם שגרם העון ושזפתני השמש כחום היום וגבר הסרב כו' א"כ היום כפשוטו להורות על תגבורת השמש כמו כחום היום גבי אברהם לכן דייק רש"י וכתב ושזפתני השמש כחום היום אבל הכא לא היה כל כך גדול החטא בישראל רק בחפני ופנחס והראיה שלא סילק שכינתו מהם לגמרי כמו התם

מצודת דוד

להולכי אורח כי לפי רוב הגובה היה נראה למרחוק והיה סימן להם לדעת אנה יפנו: **אלף המגן**. אשר על המגדל ההוא היה תלוי אלף המגן כי כן היה הדרך לתלות המגינים על כתלי המגדל להיות להדר ולפאר וכמ"ש מגן וכובע תלו בך המה נתנו הדרך (יחזקאל כ"ז): **כל שלטי הגבורים**. בזה יפרש אמריו מה שאמר אלף המגן אחז מספר מרובה והכונה הוא לומר כל שלטי הגבורים אנשי המלחמה זלא אלף לבד וכאלו יסבב בזה את החסוקה לומר שצוארה זקוף ומיושר כמגדל והרבה מיני עדי וחלי כתם היו תלוים על צוארה לקשטה וליפותה. והנמשל הוא על בה"מ שה"ה מאז חזקן ומבלרן של ישראל כצואר הזה שהוא חוזק האדם והיה עומד על הר גבוה ותלול וממנו יצא הוראה לכל ישראל והיה בנוי בהמובחר שבבנייני' ומלופה זהב בפתוחי מקלעות כרובי' ותמורות ופטורי ציצים כמו שכתוב במ"א: (ה) **שני שדיך**. דדיך היו שוים זה עם זה כשני ילדי צבי' שנולדו תאומים שהם בשווי גמור וכשהם רועים בין השושנים שאז המה נחמדים ביותר אל העין הרואה וכן נחמדי היו שדיך. והנמשל הוא על המלך וכה"ג שהיו מניקים אותם מאז ומשפיעים להם טובה המלך במלחמתו וכה"ג בעבודתו והיו שוים בגדולה ימשכינוים ונשמעים זה לזה כרעים אהובים והיו מקובלים על האומה כשני עפרים כו': (ו) **עד שיפוח היום**. כאומר לכן בעבור הכשרון והיופי הנמצא בך מאז ביותר שאת הוחילי על הטוב' כי יש תקו' ועד העת שיפיחי השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע ועד ינוסו הצללים הוא עת ערב שאז ינוסו כ"ל הדברים להיות מתארכי' ונמשכי' למרחוק ועד לא תבא העת ההיא אלך אל הר שגדל שם בושם המור ואל גבעה שגדילים שם לבונה ושמה אלין בלילה. והנמשל הוא לו' בעבור כשרון המעשה והבחרה הנמצא בך מאז אמהר להשרות שכינתי בבה"מ מקום שמקטירין סמנני הקטרת והם מור ולבונה: (ז) **כולך יפה רעיתי**. מעודך רעיתי כל חלקי גופך יפה ולא נמצא בך שום מום. והנמשל הוא לומר אתה כ"י מאז כולכם כשרים ולא נמצא במי שמץ פסול: (ח) **אתי מלבנון כלה**. הנה אתה כלה ר"ל כלולה בכל מיני יופי אתי מלבנון וחזור ונפרש אתי מלבנון תבואי ר"ל ממקום שאת עומדת עתה בלבנון משם תבואי אתי אל הר המור כו' ושם נתעלס באהבים

מצודת ציון

[איוב ל"ה] והתי"ו שבתלפיות הוא כמו תי"ו שבתרמית ובתבנית: **שלטי**. הוא המגן וכן את שלטי הזהב [דה"א י"ח]: (ה) **שדיך**. הם דדי האשה: **עפרים**. כן יקראו ילדי הצביה והאילה: (ו) **שיפוח**. מל' הפחה ונשיבה: **היום**. השמש: **ונסו**. מלשון ניסה ובריחה: **הצללים**. מל' צל: **המור הלבונה**. שמות מיני בושם: (ח) **מלבנון**. שם יער: **כלה**. הקרא כן על כי אז היא כלולה בכל מיני יופי ופאר: **תשורי**. ענין

פירוש ע"ט

אַרוּם גֶהאַנְגֶן מִיט צֵיילֶן פֶּערִיל ווִי דָוִד'ס אַרְסֶענַאל־ ווָאפֶן טְהוּרֶם, אִין ווֶעלְכֶען עֶס הֵיינְגֶען טוֹיזֶנְד שִׁילְדֶען, דִי שִׁילְדֶען פוּן אַלֶע הֶעלְדֶען: (ה) שְׁנֵי דַיינֶע בֵּיידֶע בְּרִיסְט זַיינֶען גְלַייךְ ווִיא צְווֵייא הִירְשֶׁן, ווָאס זַיינֶען

משלי יעקב

ד (ח) אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה) דֶר מדרש זָאגְט, דֶר מִנְהָג פוּן דֶער ווֶעלְט אִיז אַז אַ כַּלָּה פּוּצְטמַאן פְרִיהֶער אוּם, מַאן פַארְפוּמִירְט אִיהְר, מַאן טוּט אִיהְר אָן צִירוּנְג. אוּם זִיא זָאל אוֹיסְזֶעהֶן שֵׁיין, אוּנ דֶערְנָאךְ פִירְט מַאן אִיהְר

אַצְווִילִינְג פוּן אֵיין מוּטֶער הָרוֹעִים ווָאס ווַיידֶען אוּנְטֶער רָאזֶען *): (ו) עַד בִּיז דֶער טָאג ווֶעט קִיהְל ווֶערֶען אוּנ דִי שָׁאטֶן ווֶעלֶען אַנְטְלוֹיפֶן ווֶעל אִיךְ דֶערְווַייל גֵיין צוּם מִירְהֶען־בַּארְג אוּנ צוּם ווֵיירוֹךְ־הִיגֶעל: (ז) כֻּלָּךְ אָ, דוּ בִּיזְט דוּרְךְ אוּם שֵׁיין, מַיין שֶׁעפֶערְן, דוּא בִּיזְט אָן אֵיין פֶעלֶער: (ח) אִתִּי קוּם בֶּעסֶער מִיט מִיר (דוּ זָאלְסְט נִיט גֵיין צוּם מִירְהֶען־בַּארְג) פוּן לְבָנוֹן, מַיין בְּרוּט אִתִּי מִיט מִיר פוּן לְבָנוֹן תָּשׁוּרִי

*) **הערה** הר"י עראמה זאגט, ווייל זי איז נאך פארלייפיג געווען נור פערקנסט צו איהם האט ער איהר געלויבט נור מיט אכט מעלות וואס מען זעהט פון דרויסען ביי יעדער מעדכען; די אויגען, די האר, די ציין האט ער געלויבט אז זיי זיינען ריין, ווייס, גלייך אונ גאנץ, די ליפען אז זיי זיינען ראָז, די מויל, די באקען, די האלז און די בריסט אזוי האבן קיין גלייכעניש צו זיך מיט זייער שיינקייט אונ הערליכקייט, אויף די בריסט צוליב צניעות האט ער געזאגט אז זיי זיינען ווי יונגע הינדען וואס פיטערן זיך צווישען ראזען, אז אמענטש זאל ווועלען נעהמען אהינד, פארשטעכט ער זיך אין די דערנער אוב לאזט אפ, אזוי שיטצט זי איהרע בריסט, ווי זי האט דערהערט אז ער האלט ביי די בריסט האט זי מורא געקראגען אפשר וועט ער ווייטער נעמען לויבען זיך אזעלכע זאכען וואס זי וועט פארשעמט ווערען האט זי איבערגעריסען זיינע רייד אונ האט אנגעהויבען זאגען עד שיפוח וכו'. [א"ם]

מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים: ט לבבתני אחתי
כלה לבבתני באחד באחת ק' מעיניך באחד ענק מצורניך: י מה יפו דדיך אחתי כלה
מה טבו דדיך מיין וריח שמניך מכל בשמים: יא נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש
וחלב תחת לשונך וריח שלמתיך כריח לבנון: יב גן | נעול אחתי כלה גל | נעול

תו"א לבבתני אחותי כלה. שבת פח: דבש וחלב תחת לשונך. חגיגה יג: גן נעול אחתי כלה. יומא עה עקידה שער ז:

שפתי חכמים

רק הלך לו למקום אחר אם כן קשה מהו היום שמורה על תגבורת השמש ותגבורת החטא. ל"פ לא שמלת היום בכ"א הידיעה פה הוא כחום היום דגבי אברהם אלא היום הוא השמש ומביא רא"י מהפסוקים שבכל מקום נקראת השמש היום אבל לעיל א"ל להוציא מלת היום מפשוטו כך נראה לפי נוסח הספרים. אבל מלאתי בספרים מדויקים שלא כתיב בכן נוסח זה אלא כך הוא הנוסח שם עד שיפוח היום עד שתתפשט החמה וכסו הצללים הוא עת ערב וחום היום אני אלייך ואת

רש"י

מלבנון זה אתי תבואי ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תלאו ותבואו: תשורי מראש אמנה. תסכלי את כדאיך תסתכלי ותתבונני מה שכר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי לכתך אחרי במדבר ומסעותיך והנותיך על פי וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג. ד"א מראש אמנה הר הוא בגבול צפונה של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר וכשהגליות נקבצות ומגיעות שם הם צופים משם ורואין גבול א"י ואוירה של א"י ושמחים ואומרים הודיה לכך נא' תשורי מראש אמנה: (ט) לבבתני. משכת את לבי אליך: באחת מעיניך. הרבה דוגמות טובות שביך לולא היתה ביך אלא אחת מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן בכולן וכן באחד ענק מצורוניך באחד מרבידי ענקי קישוטיך הם תכשיטי מלוה שישראל מצויינין בהם. ד"א באחד ענק באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד וזה אברהם הנקרא ענק האדם הגדול בענקים: (י) מה יפו דודיך. כל מקום שהראית לי שם חבה יפה הוא בעיני גלגל שילה נוב וגבעון ובית עולמים הוא שיסד הבבלי מנוחה ושאר ויעודים מנוחה זו ירושלים ושאר ויעודים מקום שנתוועד' שם שכינה לישראל: וריח שמניך. שם טוב: (יא) נפת. מתוק: תטפנה שפתותיך. טעמי תורה: וריח שלמותיך. מצות הגונות הנוהגות בשלמותיך ציצית תכלת בגדי כהונה איסור שעטנז: (יב) גן נעול. על שם צניעות בנות ישראל שאין פרוצות בעריות: גל נעול. יש לפרשו לשון מעין כמו

מצודת ציון

שורה והלוך כמו באשורו אחזה רגלי [איוב כ"ג]: אמנה שניר וחרמון. שמות הרים: ממעונות. ענין מדור כמו ה' מעון אתה היית [תהלים צ']: (ט) לבבתני. מל' לב: ענק. כן יקרא עדי הצואר כמו וענקים לגרגרותיך [משלי א']: (י) מה יפו. מלת מה יורה על הפלגת הדבר כמו מה רב טובך [תהלים ל"א]: דודיך. אהבתך וחבתך: (יא) נופת. ענין הזלה והתכה כמו ונופת צופים [שם י"ט] ותחסר מלת צופים והוא מובן מעצמו שר"ל כהזלת חלות הדבש: תטפנה. תרד טיפין: שלמותיך. בגדיך: (יב) נעול. סגור וכן ונעל הדלת [ש"ב י"ג]: גל. מעין כמו

מצודת דוד

וכרוה דודים עד הבקר: תשורי מראש אמנה. תלעדי ותלכי ממקום שאת שם מראש הר אמנה ומראש הרי שניר והרמון שהם מקומות מעון אריות ונמרים ולא תעמודי עוד באלה המקומות כי אתי תבואי אל הר המור כו'. והנמשל הוא לומר עמי תבואי לארצך ותצאי מהגולה: (ט) לבבתני. הנה מאז בהיותי עמך משכת את לבי אליך את אחותי כלה ואמר אחותי בלשון חיבה יתירה: לבבתני באחת מעיניך. יפרש במה משכה לבו ואמר בהבטת עין אחת מעיניך כי הבטה בדרך חיבה בעין אחת ממשיך את הלב עד מאוד: באחד ענק. אף בעדי אחד מקשוטי צוארך משכת את לבי אליך ומכ"ש בכולם. והנמשל הוא לומר אהבתי לך בעבור אברהם אביך שהיה עין העולם לפרסם אלהותי בין בני אדם להישירם בדרך אשר ילכו בה ובעבור משה עבדי המכניסך עמי בברית. וכינהו באחד ענק מן הצואר שהוא היה העדי והקשוט המיוחד בהמדברים בך וקוראים בגרון ללכת בדרכי ה' ולשמור מצותיו: (י) מה יפו דודיך. מה מאוד היו יפים הראות חיבתך אלי את אחותי כלה מה מאוד היו טובים יותר ממשתה היין וריח השמן שאתה סך מהם הוא ריח ערב מריח כל בשמים. והנמשל הוא לומר האמונה שאתה מאמין בי ופרסום קדושת שמי הבא על ידך הגון בעיני ומקובל לפני: (יא) נפת תטופנה. אמרי שפתיך מתוקים וערבים כאלו מטיפים הזלת צופים וכאלו תחת לשונך דבש וחלב ויזלו מפיך והוא כפל ענין במלות שונות. והנמשל הוא על עסק למוד חכמת התורה: וריח שלמותיך. הריח הנודף משלמותיך מן המוגמר הוא כריח יער הלבנון המלא בו הרבה עשבים וסממנים המעלים ריח טוב. והנמשל הוא על המצות התלויות בבגדים כמצות ציצית ואיסור שעטנז: (יב) גן נעול. עתה חוזר לשבחה בדבר הצניעות וכה יאמר הרי את כגן הנעול שאין מי יוכל לבוא בו כ"א בעל הגן כי כ"כ לא תעזוב את מי לגשת אליך: גל נעול. את נעול כמעין הנעול כי לא

משלי יעקב

צו דר חופה אונ הקב"ה האט ניט אזו געטאן, נור ער האט געזאגט (צו זיין כלה) צו די אידען (אתי מלבנון כלה) פון ליים אונ פון ציגעל האב איך דיר געגומן, געמאכט פאר אכלה, אונ גלייך געפירט צו דר חופה (דר מדרש טייטש "מלבנון" אזו ווי עס וואלט געשטאנען "מלבנים") אונ די אלע צירונגען, מתנות אונ גדן האט הקב"ה צוגעזאגט דיא אידען אז ער וועט זיי שפעטער געבן. אתי מלבנון תבאי

פירוש ע"ט

דוא וועסט קוקען (וויא הערליך איז דיא גאנצע אומגעגענד) דעם שפיטץ בארג אמנה, פון דיא בערג שניר אונ חרמון, גאנץ ווייט ארום ממעונות פון דעם וואנונג פון די לייבן, פון די בערג וואס די לעמפערטן רוהען דארטן: (ט) לבבתני דו רובסט מיין הארץ שוועסטער, ליבע ברוט לבבתני מיט איין קוק דיינם רובסטו מיין הארץ, מיט איין שנור פערל דיינם וואס הייגגט אוף דיין האלז: (י) מה יפו ווי ליב איז מיר דיין פריינדשאפט, ליעבע ברויט מה טבו וויא זיס איז דיינע ליבע, זיסער פון ווייו וריח אונ דר דופט פון דיינע זאלבן (פון דיין גוטן נאמן) איז בעסר ווי אלע געווירצן: (יא) נופת פון דיינע ליפפען ברוט, טריפען זיסקייט דבש אונטער דיין צונג איז מילעך אונ האניק וריח אונ דיינע קליידער דופטין (שמעקין) ווי דר לבנון אליין: (יב) גן נעול דו ביסט ביי מיר גלייך ווי

משלי חכמים

(יב) (גן נעול אחותי כלה) דו ביסט ווי אגוט פערשלאסענר גארטען, מיין שוועסטער כלה, ד"ה דו ביסט אונשולדיג אונ אצנועה. דר מדרש זאגט מאן קען דעם פסוק ערקלערן מיט אמשל. א קייזער האט אמאהל געהאט עטליכע דערוואקסענע טעכטר אונ האט מיט זיי ניט געטאן קיין שדוכים. איינמאהל האט זיך געמאכט אז ער איז אוועק געפאהרן אין אווייטע נסיעה וואס האט געדויערט עטליכע יאהר אונ די טעכטר זיינע, געבליבן אין דר היים אליין. זייא האבען בעשלאסען אליין צו הייראטען ניט ווארטענדיג ביז ער וועט צוריק קומן. זיי האבן זיך אויס געקליבן מאנען אונ האבן חתונה געהאט. אין דעם טאג פון דער חופה האט יעדערע צוגענומן דעם מאנס זיגלען,

מַעְיָן חָתוּם: יג שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם־נְרָדִים: יד נֵרְדְּ
וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל־רָאשֵׁי בְשָׂמִים:
טו מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן־לְבָנוֹן: טז עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי

ת"א שלחיך פרדס. נזיר ג בתרא סח נדה יט עקידה שם: מעין גנים באר מים חיים. זוהר פ' תולדות ופ' בלק: עורי צפון ובואי תימן. זבחים קטז זוהר פ' ויקרא:

רש"י

(יהושע טו) גולות עליות ויש לפרשו לשון שער והוא ל' ארמי בתלמוד טרוקו גלי: (יג) שלחיך. ארץ יבשה קרויה בית השלחין וצריך להשקותה תמיד ושדה בית הבעל ב יפה הימנה וכאן קילס היבש שלחיך הרי הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטנים שבישראל שמרטיבי' מעשים טובים כפרדס רמונים: כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין גנים. כל זה מוסב על שלחיך ומקלסן כמעין המשקה אותן והדוגמא על שם טבילות טוהר שבנות ישראל טובלות: ונוזלים מן לבנון. ממקום נקיות באין עכירת טיט: (טז) עורי צפון ובואי תימן. אחר שערב עלי ריחך וגוי משכנותיך אני מצוה את הרוחות צפון ותימן להפיח בגנך לצאת ריחך הטוב למרחוק והדוגמא על שם שהגליות מתקבלות ומכל הגוים מביאים אותם מנחה לירושלים ובימי הבנין יהיו ישראל נקבלים שם למועדים

שפתי חכמים

עריבה עלי ומשיפות היום אלך לי כלומר משתחטאו אז לפני כו' וגירסא נכונה היא מכמה טעמים דוק ותמצא: ב לשון משנה הוא כרים חוקת

מצודת דוד

אשר מי בך לקלקל ולשבור הבתולים והרי את כנעול: מעין חתום. כפל הדבר כמ"ש. והנמשל הוא על ההרחקה מן עובדי כוכבים ומזלות: (יג) שלחיך. הנה לפי מעשיך ההגונים ושמירת הצניעות מובטחני בך שיהיו שלחיך פרדס רמונים ר"ל פרי בטנך המתפשטים ונשלחים ממך יהיו מלאי חכמות כרמון המלאה לה גרגרים עם פרי מגדים גם יהיו בני מדות טובות כפרי משובח ומעולה בהרבה מיני שבח בטעם ובי'פי וגדומה: כפרים עם נרדים. פרסום שמותם נתפשט למרחוק כריח כפרים עם נרדים שהרבה היא מעלה ריח ערב ונודף למרחוק. והנמשל הוא אחדים עם המשל: (יד) נרד וכרכם. ר"ל פרסום שבחם יהיה מוסיף והולך להתפשט ממרחק רב כריח נרד כו' עם כל מין עצי לבונה מור ואהלות עם כל מיטב מיני בשמים שהרכבה גדולה כזאת אין למעלה ממנ' בדבר העלאת ריח טוב וערב עד למרחוק. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (טו) מעין גנים. ר"ל בדין הוא שיהיו השליחות פרדס רמונים כו' כי המעין המשקה את הגנים הוא באר של מים חיים מוקף מחילות ולא מגולה לביאת בו אבק ועפרורית וגם המים ההם נוזלים ונובעים מהר הלבנון ולכן המה מתוקים ביותר ולזה מהראוי שיצליחו השליחות להיות פרדס רמונים כו' ר"ל בדין הוא שיהיו בניך מלאים חכמות ומדות טובות לפי שאת הוא מקור מחצבם והגונה את להוליד תולדות כאלה. והנמשל הוא לומר לפי שמקום מחצב כ"י היא מאבות ואמהות כשרים ולדיקים ראויים התולדות להתדמות אל האבות: (טז) עורי צפון. כאשר נשמע לאוזן התשוקה מרבית הקילוס מה שהספיק מקלסה אמרה אתה רוח הצפוני התעוררי לנשב ואתה רוח תימן בואי הנה והפיחי אל גני למען יזלו ויטיפו בשמיו את הערף והמון ולמרבי' הריח אשר יהיה נודף למרחק יבא דודי חיש קל מהר אל הגן שהכנתי לו לעייל בו שם יאכל הפירות החשובים אשר זמנתי לו למען יתמיד לשבת עמדי. והנמשל הוא כאלו תאמר כ"י עם כל אלה כי אמצא חן בעיניו יתיש נא ומהר יחרה כי שכינתו בבית המכון לשבתו ויקבל שם קרבנותי ברצון:

מצודת ציון

גולות מים [יהושע ט"ו]: חתום. ענין סגירה כמו כי חתום הוא [ישעיה כ"ט]: (יג) שלחיך. כן יקראו הסעיפים המתפשטים ויוצאים כמו שלחותיה נטשו [שם ט"ז]: פרדס. כן יקרא גן מעצי מאכל וכן גנות ופרדסים [קהלת ב']: מגדים. כן יקרא דבר משובח ומעולה כמו ומגדנות נתן לאחיה [בראשית כ"ד]: כפרים נרדים. מיני בושם: (יד) נרד וכרכם כו'. כולם שמות מיני בושם הם: ראשי. ענין מיטב ומובחר כמו וראשית שמנים [עמוס ו']: (טו) חיים. נובעים כמו על מים חיים [ויקרא י"ד]: ונוזלים. מלשון הזלה ונטיפה: (טז) עורי. מלשון התעוררות: הפיחי. מלשון הפחה ונשיבה:

פירוש ע"ט

אַ פַֿערשְׁלאָסֶענֶער גָארְטֶען מַיין שְׁוועסְטֶער אוּנ ברוּט, וואס שְׁמֶעקְט פוּן דְרוֹסֶען אוּנ אִינֶעווייניג קֶען קֵיינֶער נִיט אַריין קוּמֶען) גַל נָעוּל וויא אַפֶּערְשְׁלאָסֶענֶער קְוַואל, ווי אַפֶּארזִיגֶעלְטֶער בְּרוּנֶעם: (יג) שְׁלָחַיִךְ דיינֶע גֶעוויקְסֶע, איז אַגאַנְצֶר פַּארַאדיז (גַן־עֵדֶן) פוּן מִילְגְרוּמֶען מִיט נָאךְ טַייעֶרֶע פְרוּכְט, מִיט צִיפֶּערֶען אוּנ נַרְדְ'ן: (יד) נֵרְדְּ נַארְדוּם אוּנ קְרָאקוּס (זַאפְרֶען), גֶעווירְצְרָאר אוּנ צִינַאמֶען, אוּנ אַלֶערְלֵיי ווייראוּךְ־הֶעלְץ מוֹר וַאֲהָלוֹת אַלָאֶע אוּנ מִירְרֶען אוּנ דִי בֶּעסְטֶע פוּן אַנְדֶערֶע אֵיידֶעלֶע גֶעווירְצֶען: (טו) מַעְיַן וויא אַגַארְטֶען בְּרוּנֶעם, וויא אַקְוועלֶע פוּן פְרִישֶׁע לֶעבֶּעדִיגֶע וואַסֶר ווָס פְלִיסֶען פוּן לְבָנוֹן: (טז) עוּרִי דֶערְוועק זִיךְ נָארְדְווינְט אוּנ קוּם אוֹיךְ זידְווינְט אוּנ וועהֶע דוּרְךְ (בְּלָאז דוּרךְ) מַיין גָארְטֶען אוּם דֶר גֶעשְׁמַאק פוּן זַיינֶע גֶעווירְצֶען

משלי יעקב

זָאגְט דֶר מִדְרָשׁ אַז הקב"ה הָאט זַייא צוּגֶעזָאגְט אַז עֶר וֶועט זַייא גֶעבֶּען דֶעם בהמ"ק. אוּנ אוּם מַאן זָאל זִיךְ נִיט וואוּנְדֶערְן ווי דִי יוּדֶען הָאבֶּען אֵיינְגֶעשְׁטִימְט צוּוַוארְטֶען אַזוֹא לַאנְגֶע צַייט קֶענֶען מִיר עֶס עֶרְקְלֶערֶען מִיט אמשל. וֶוען אֵיינֶער ווִיל חֲתוּנָה מַאכְן זַיין זוּן מִיט אַ מֵיידֶעל פוּן גְרוֹיסֶען שְׁטַאנְד נוּר עֶר זָאגְט אִיהְר צוּ מַתָּנוֹת, צִירוּנְג, שֵׁיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ גְּלֶן אוֹיף שְׁפֶּעטֶער אוּנ יֶעצְט ווִיל עֶר אִיהְר נוּר מַאכְן אַנ'אֵיינְפַאךְ פְרָאסְט קְלֵיידֶעל, וֶועט זִיא גֶעוויס נִיט אֵיינְשְׁטִימֶען בִּיז עֶר וֶועט אִיהְר אַלְץ נִיט גֶעבֶּען פַארְאוֹיס, ווִיא עֶס פִּירְט זִיךְ בַּיי אַלֶעמֶען; נוּר וֶוען דֶער זָעלְבֶּר מֶענְשׁ ווִיל נֶעמֶען אַמֵיידֶעל פוּן פַיינֶעם שְׁטַאנְד, נוּר זִיא אִיז אַ יְתוֹמָה, אָן אַפָאטֶער אוּנ אָן אַמוּטֶער, אוּנ זִיא אוֹסֶר וָוס זִיא אִיז אָרוּם נָאךְ בַּיי אַפְרֶעמְדֶן וָוס בֶּעהַאנְדֶעלְט

משלי חכמים

דֶעם גֶעוֶועזֶענְלִיכֶען אוּנ דֶעם זִיגֶעל רִינְג, אוּנ הָאבֶּען עֶס בֶּעהַאלְטֶען. אִין אֵיינִיגֶע צַייט אַרוּם אִיז דֶר קֵייזֶער צוּרִיק גֶעקוּמֶען צוּפָאהְרֶען אִין זַיין הוֹיפְּט שְׁטָאדְט אוּנ הָט גֶעהֶערְט ווִי מֶענְטְשֶׁן שֶׁענְדֶן זַיינֶע טֶעכְטֶר אוּנ זָאגֶן, דֶעם קֵייזֶער'ס טֶעכְטֶער הָאבֶּען מְזַנֶּה גֶעוֶועזֶן. גֶעוֶועזֶנְלִיךְ הָאט עֶס אִיהְם שְׁטַארְק פֶערְדְרָאסֶן, עֶר הָאט זִיךְ מְיַישֵּׁב גֶעוֶועזֶן אוּנ הָאט גֶעהֵייסֶען אוֹיסְרוּפֶן אַז אַלֶע זַיינֶע אוּנְטֶערְטַהאנֶען פוּן דִי רֶעזִידֶענְץ שְׁטָאט זָאלֶען זִיךְ אִין דֶעם אוּנ דֶעם טָאג צוּזַאמֶענְקוּמֶען אִין דֶעם גְרוֹיסֶן קֶענִיגְלִיכֶן זוּמֶער הוֹיף־גַארְטֶען זַיינֶע טֶעכְטֶער הָט עֶר אוֹיךְ בֶּעפוֹילֶען אַהִין צוּקוּמֶען אִין דֶעם בֶּעשְׁטִימְטֶען טָאג אוּנ צוּ דֶר בֶּעשְׁטִימְטֶער צַייט. אַז עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דֶער בֶּעשְׁטִימְטֶער טָאג אוּנ אַלֶע הָאבֶּען זִיךְ גֶעהַאט צוּזַאמֶענְגֶעקְלִיבֶּן, אִיז עֶר גֶעקוּמֶען, הָט זִיךְ גֶעזֶעצְט אִין מִיט'ן גָארְטֶען, הָט צוּגֶערוּפֶן זַיינֶע טֶעכְטֶער, אוּנ הָט הוֹיךְ, אַלֶע זָאלֶן הֶערֶען, זֵיי גֶעפְרֶעגְט: "אִיז עֶס רִיכְטִיג, מַיינֶע טֶעכְטֶער, וָוס אִיךְ הָאב גֶעהֶערְט אַז אִיהְר הָט אַייעֶר שְׁטַאנְד, אַייעֶר עֶרְצִיהוּנְג פֶערְגֶעסֶען אוּנ אִיהְר זַייט אַזוֹי נִידֶערִיג גֶעפַאלֶן? אִיהְר הָט אַייעֶר עֶהְרֶע פֶערְקוֹיפְט (מְזַנֶּה גֶעוֶועזֶן)?" דֶערְהֶערֶענְדִיג דִי וֶוערְטֶער הָט יֶעדֶע טָאכְטֶער אַרוֹיסְגֶענוּמֶען אִיהְר מַאנְס גֶעוֶועזֶנְלִיכֶען זִיגֶעל אוּנ דֶעם זִיגֶעל־רִינְג אוּנ

האבען

גַּנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מְגָדָיו: ה א בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַלָּה אָרִיתִי
מוֹרִי עִם־בְּשָׂמִי אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם־דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם־חֲלָבִי אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ
דּוֹדִים: ב אֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל ׀ דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי־לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי

תו"א באתי לגני אחותי כלה. זוהר פ' בראשית ופ' ויקרא ופ' פנחס: אני ישנה ולבי ער. זוהר פ' בראשית ופ' אמור ופ' בלק: פתחי לי. זוהר פ' בראשית:

שפתי חכמים

בבתים ופירושו שדה שהיא בעומק ומגולחת א"נ להשקותה ופי' בגמרא ענין בעולה: ג ופי' שם הלוקט תאנים מן התאנה כגון ק"נ בתבואה: ד ואחר כך מפרש דברי הפסיקתא למה דורש לבי על הקב"ה ואמר כי הקב"ה נקרא צור לבבי ולעניין מה הוא ער מפרש ער לשמרני כו': ה פירוש שראשי רמוז גהכהנים ראשו

רש"י

ולרגלים וישראל משיבין יבא דודי לגנו אם אתה שם הכל שם: (א) באתי לגני. בימי חנוכת הבית: אריתי. לקטתי והוא ל' משנ' כמלא אורה וסלו ג ואף לשון מקרא (תהלי' פ) וארוה כל עוברי דרך ונאמר על שם הקטורת שהקטירו הנשיאים קטורת יחיד על מזבח החיצון ונתקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כענין שנא' (שמואל א יד) ביערת הדבש ויערת היא לשון קנה כמו (שמות ב) ותשם בסוף ובויתיה ביערא ומוצצין הדבש ומשליכין העץ ואני מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את שאינו ראוי עם הראוי קטרת נדבה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה נדבה ואני קבלתים בו ביום: שתיתי ייני. הם הנסכים: עם חלבי. מתקו ולאו מהלב: אכלו רעים. באהל מועד אהרן ובניו ובבית עולמים הכהנים כולם: שתו ושכרו דודים. אלו ישראל אוכלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח: (ב) אני ישנה. כשהייתי שלוה ושקטה בבית ראשון נואשתי מעבוד הקב"ה כישנה ונרדמת: ולבי ער. זה הקב"ה כך נדרש ד בפסיקתא: ולבי ער. הקב"ה שהוא צור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק. משרה שכינתו על הנביאים ומזהיר על ידיהם השכם ושלוח: פתחי לי. אל תגרמי לי

מצודת ציון

ה (א) **באתי.** עבר במקום עתיד וכן אריתי אכלתי שתיתי: אריתי. ענין לקיטה כמו וארוה כל עוברי דרך [תהלים פ']: **יערי.** כן יקראו הקנים שגדל בהם הדבש וכן ביערת הדבש [ש"א י"ד]: ושכרו. ענין השתיה יותר מכדי המדה: דודים. אהובים: (ב) ער. מל' הערה והקצה: דופק. ענין ההכאה בנחת על הדלת כמו מתדפקים על הדלת [שופטים י"ט]: תמתי. מלשון תמימות והוא הפוך

מצודת דוד

ה (א) באתי לגני. הקשוק פלא דברו וכה אמר כן אעשה ואמהר לבא אל הגן שהכנת לי ואלקט המור עם שאר מיני הבושם שהזמנת לי ואת הדבש אוכל לתאוה עד שאוכל גם הקנים למלון הדבש מהם ואשתה היין עם החלב שה מגת לי: אכלו רעים. למרבית השמחה אזמין קרואים ואפייסם לאכול וכה אומר להם אכלו רעים כו'. והנמשל הוא לומר כאלו המקום ב"ה מבטיח ואומר הנה אים מהר אחרה שכינתי בקרבך ואקבל ברצון קטורת הסמים ואש תרד מן השמים ותאכל עלי המערכה עם הקרבנות אשר יערבו עלי כדבש ואקבל ברצון נסכי היין אשר ימתקו עלי כחלב והכהנים בני אהרן יאכלו חלקם ממותר אשי: (ב) אני ישנה. עתה חזרה החשוקה להשנים אמריה עם הנערות כי כשבא לאוזן החשוק כ עם אמריה והפלגת חשקה שלא אמריו לקלסה באומרו הנך יפה רעיתי כו' (לעיל ד) וכל הענין והיא חשבה מחשבות שיבוא אל הגן לשבת עמה והוא השיב שכן יבוא הפסיק הענין בזה הספור ועתה שבה לספר מה היה הסיבה אשר החשוק נפרד ממנה כ"כ הרבה מן זומן ואמרה כאשר הלכתי לישן ועדיין היה לבי ער כי לא נשתקעתי בשינה שמעתי קול דודי נוקש על הדלת וכה אמר פתחי לי הדלת את אחותי רעיתי הדבוקה בי כיונה שבן זוגה התמימה באהבתה אלי: שראשי נמלא טל. כי שער ראשי נמלא מן הטל שירד עלי והקיצות נתמלאו מזליף הגשמים שירדו בלילה וכאומר מהרי פתחי כי מילר אני בעומדי חוצה בעבור רטיבת הטל והמטר שירדו עלי. והנמשל הוא לומר כאשר ישבתי בגולה בבבל הייתי נואש מן הגאולה אבל הבחירים שבי כדניאל וחביריו היו מלפפים עליה וחשבו את הקץ שנאמר בפי ירמיה והנה המקום ב"ה העיר רוח כורש לשלחם

משלי יעקב

איהר מערדערליך אונ פארשעמט איהר אוף יעדען מריט אונ שריט, אזא מיידעל וועט געווים מיט פריידען אנעמען די בעדינגונגען אז די גבן, צירונג אונ אלע איבעריגע זאכן וועט זיא בעקומען אין עטליכע יאהר שפעטער, אונ דאס ווארטען וועט איהר גיט שוועהר זיין, דען זיא וועט זיין צופרידען וואס זיא איז קוים מיט'ן לעבן אנטלאפען פון דעם שלעכטן פרעמדען. אזוי איז אויך געוועזען מיט די אידען, זיי זיינען געוועזען העכסט צופרידען אונ פרייליך וואס זיי זיינען מיט'ן לעבען ארויס אונ זיינען פטור געווארען פון דיא מערדערישע מצרים אונ דר ווארטען אוף אנ'אייגען לאנד מיט א בית המקדש איז זיי שון געוועזען ניט שוועהר:

פירוש ע"ט

זאל זיך ברייט אונ ווייט פאנאנדער טראגן, אונ דאן יבא זאל מאן פריינד אריין אין זיין גארטען אונ זאל עסן זיינע מהייערע פרוכטן:

(א) באתי איך בין אריינגעקומען אין מיין גארטען, שוועסטער, ליבע ברוט אריתי איך האב אפגע־קליבען אונ אפגעבראכען פון מיינע מירען אונ אנדערע געווירצע אכלתי איך האב פון מיין האניג־זיימע [האניג שטיינדלאך] געגעסען, שתיתי איך האב פון מיין וויין אונ מילעך געטרונקען, (איך האב אויך מיינע פריינד, דיא הירטען, פון גרויס פרייד צו זיך פארבעטען אונ זייא געזאגט) אכלו עסט, מיינע פריינד, טרינקט ביז צום ברושונג, מיינע ליבע: [ב] אני איך שלאף, אבער מיין הארץ איז וואך [זיא ציהט צו מיין געליבטן פריינד] קול דודי ערשט איך הער די שטימע פון מיין געליבטן דופק ער קלאפט פתחי לי עפן מיר, מיין שוועסטער,

משלי חכמים

האבען עס דעם קעניג דערלאנגט. דאן הט דער קייזער געשיקט רופן איין אידעם זיינעם אונ הט איהם געפרעגט: "וועמעס אידעם ביזטו? הט ער איהם געענטפערט "איך בין דיין ערשטער אידעם, דען איך בין דיין עלטעסטער טאכטער'ס מאן". פרעגט איהם דער קייזער, ווייזענדיג אוף די זיגלן, אונ וואס איז דס? הט ער געענטפערט, דס זיינען מיינע זיגלן וואס איך האב איבערגעגעבען מיין פרוי אין דעם טאג פון דער חופה. אזוי וואר אויך מיט דיא איבעריגע. הט זיך דר קייזר אופגעהובן אונ הט אויסגערופן

"עס איז פאלש, שענדליך פאלש וואס מאן הט אוף מיך אויסגעקלערט מיינע טעכטר! איהר אלע וואס זייט דא גייט א היים אונ גיט איבר וואס איהר הט געזעהן אונ געהערט!" אזוי איז אויך געוועזען מיט דיא יודען: די פעלקער האבען געזאגט, "אין זייער תורה שטייט (שמות א') ויעבידו מצרים את בני ישראל די מצרים האבן געוועלטיגט איבר די יודען, מאדאך אז זיי האבן געוועלטיגט איבר זייערע נשמות, דען אז עס פלעגט פעלן ציגעל פלעגט מאן זייא הייסן אריינקנעטן זייערע קינדער. האבן זיי דאך איבער

שראשי ר׳ דגוש נמלא־טל קוצותי רסיסי לילה: ג פשטתי את־כתנתי איככה אלבשנה
רחצתי את־רגלי איככה אטנפם: ד דודי שלח ידו מן־החור ומעי המו עליו:
ה קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו־מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול:
ו פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו

הו״א פתחתי אני לדודי. זכר פ׳ האזינו: נפשי יצאה בדברו. שבת פח:

רש״י

שאסתלק מעליך: שראשי נמלא טל. ל׳ אדם שבא בלילה דופק על פתח אהובתו אומר כן בשביל מ׳כתך ב׳אתי בלילה בעת הטל או הגשם והדוגמא שראשי נמלא טל שאני מלא רצון ונחת רוח אברהם אביך ה שערבו עלי מעשיו כטל ו והנני בא אליך טעון ברכו׳ ושילום שכר מעשים טובים אם תשובי ז אלי: קווצותי רסיסי לילה. אף בידי הרבה קבוצות מיני פורענות ליפרע מעוזבי וממנאצי. טל הוא לשון נחת: רסיסי לילה. גשמי לילה שהן טורח ועייפות. רסיסי תרגום של רביבי׳. (דברים לב) וכרביבים עלי עשב וכרסיסי מלקושא. קווצות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין כלוייל״ש ולפי שאחז המקרא בלשון טל ומטר אחז בל׳ ראש וקווצות שדרך טל ומטר להאחז בשער ובקווצות. ויש לפרש טל ורסיסי לילה שניהם לטובה שכר מצות קלות הנוחות להעשות כטל ושכר מצות המורות הקשות כטורח רסיסי לילה: (ג) פשטתי את כתנתי. כלומר כבר למדתי לעצמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד כענין שנאמר (ירמיה מד) ומאז חדלנו לקטר למלכת השמים וגו׳ שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי את כתנתי רחצתי את רגלי לשון תשובת האשה מנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת. ולפי שפתח הכ׳ בל׳ אני ישנה קול דודי דופק סיים בל׳ תשובה הנופלת על ל׳ דופק על הדלת בעת משכב השינה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החור. שאצל הדלת וראיתי ידו ונהפכו עלי המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו: (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור. כלומר בלב שלם ונפש חפילה כמקשטת עצמה להתאהב על אישה בריח טוב: מור עבר. ריח עובר ומתפשט לכל צד: (ו) ודודי חמק עבר. נסתר ונכסה ממני כמו (שיר ז) חמוקי ירכיך סתרי ירכיך ע״ש שסירך בסתר (ירמיה לא) עד מתי תתחמקין תסתרי התכסי מחמת בושה שמעלת בי: נפשי יצאה בדברו. שאמר לא אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתוח: בקשתיהו וגו׳. מצאני השומרים הסבבים בעיר. ותופסין גנבים המהלכים בלילות: הכוני פצעוני. חבלו בי חבורה. כל פצע ל׳ מכת כלי זיין הוא נברדורי״א בלע״ז: רדידי. עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו. וזו היא הדוגמא: דודי שלח ידו מן החור. כשאמרתי הגלתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אשוב מן ע״א שבהרתי בה: שלח ידו. והראה נקמתו בימי אחז והביא עליו חיל

שפתי חכמים

המאמינים: ו אף על פי שכבר פירש שאני מלא רצון ונחת רוח והוא פירושו של טל לפי שעכ״פ נמלא טל קאי על ראשי שהוא רמוז לאברהם א״כ ע״כ פירושו שערבו עלי מעשיו כטל ולמנ״מ. אמר להם שמעשי אברהם ערבו עליו כטל. אלא עכ״ל שמתוך כך ומכח מעשיו הוא מלא נחת ורצון: ז שהרי כל זה דברי תוכחה והזהרה ע״י נביאים הוא וא״כ ע״כ ע״י עבדיו הנביאים נאמר להם זה

מצודת דוד

נפשי למען לא יחולל עוד שמו בין הגוים לומר עם ה׳ אלה ומארצו יצאו הנה מבלי יכולת להעמידם בארצו: (ג) פשטתי את כתנתי. ואני השבתי לו הנה כבר פשטתי את כתנתי כדרך ההולכים לישן ואין ללכת ערומה ואיך א״כ אלבשנה כי יש לי טורח בזה וכבר רחצתי את רגלי לבל אעלותי על המשכב ואיך א״כ אטנפם ללכת בארץ לפתוח לך הדלת. והנמשל הוא לומר הנה נתעצלתי לעלות לירושלים לפי שכבר ישבתי בבבל והיתה הארץ ההיא ערבה עלי ולא רציתי לטרוח בטלטול הדרך: (ד) דודי שלח ידו מן החור. אח״ז הושיט החשיק את ידו מן החור שאצל הדלת והכוונה היה למען תראה ידו ותגעגע אליו ויגלו לה כספירידו ממנה: ומעי המו עליו. כאשר ראיתי ידו השלוחה מן החור נצטערתי בעבורו ונכמרו רחמי. והנמשל הוא לומר שהמקום ב״ה שלח דברו ע״י חגי וזכריה לנבאות לה שבא הקץ ועי״ז נתעוררה לבנות הבית כמ״ש והתנבי חגי נביאה וזכריה כו׳ בדין קמו זרובבל כו׳ ושריו למבנא בית אלהא כו׳ (עזרא ה׳): (ה) קמתי אני. אז קמתי ממטתי לפתוח לדודי את הדלת ובכדי להתאהב עליו התבשמתי להיות ריחי נודף ובעבור מרבית הבושם היו ידי נוטפים מור ומן אצבעותי היה המור עובר ויורד על כפות המנעול האוחזים את הדלת לסגרה. והנמשל הוא לומר הן עסקתי בבנין בנפש חפילה והצלחתי בה כמ״ש ושבי יהודיא בנין ומצלחין (שם ו׳): (ו) פתחתי. כאשר פתחתי לו הדלת אז סבב עצמו ועבר משם: נפשי יצאה בדברו. כי כשפנה ממנה דבר קשות לאמר לא אשוב עוד אליך ואמרה כשמעי דבריו אלה כמעט יצאה נפשי מהפלגת הגעגועין: בקשתיהו. אח״ז בקשתי אותו והבטתי אחריו ולא גנלתי אותו וקראתי אותו בחשבי שהיא במקום סתר ויגלה עצמו אלי בשמעו קולי אבל לא ענה לי. והנמשל היא לומר כאשר גמרתי

מצודת ציון

המרמה: קוצותי. הוא שער הראש התלוי למטה וכן קווצותיו תלתלים האמור למטה: רסיסי. ענין זלוף ונטיפה וכן לרוס את הסולת [יחזקאל מ״ו]: (ג) פשטתי. ענין הסרת המלבוש: איככה. מלשון איך: אטנפם. מלשון טינוף ולכלוך: (ד) שלח. ענין הושטה: החור. הנקב: המו. מלשון המייה והוא ענין צער והכמרת רחמים וכן על כן המו מעי לו [ירמיה ל״א]: עליו. בעבורו: (ה) עובר. ענין התפשטות: כפות המנעול. הכלי שסוגרין בו הדלת קרוי מנעול כמו מנעוליו ובריחיו [נחמיה ג׳] וכפות הם ידות המנעול הנתחבים במקום העשוי להם לסגור הדלת והוא מלשון כף היד: (ו) חמק. ענין סבוב כמו עד מתי תתחמקין

פירוש ע״ט

יין פריינדען, מיין טייבעלע, מיין אונשולדיג קינד! שראשי דען מיין קאפ איז פול מיט נאכט טהוי, קוצותי מיינע האָרלאקען זיינען פול נאכט טראָפּען: [ג] פשטתי איך האב זיך אין אויסגעטאן, זאל איך זיך ווידער אנקליידען! רחצתי איך האב מיינע פיס ריין געוואשען זאל איך זיי ווידער איינשמיצען: [ד] דודי מיין געליבטער האט דורכ׳ן שפאלט אויסגעשטרעקט זיין האנד [וויא איינער וואס בעט זיך] ומעי איז מיין הערץ פול געוואָרען מיט מיטלייד אויף איהם: [ה] קמתי בין איך אופגעשטאנען מיין ליבען צו עפענען דלתי, אונ פון מיינע הענט האט געטריפט מירהע, נאססע מירהע האט געטריפט פון מיינע פינגער איבער דעם ריגעל פון שלאס: [ו] פתחתי איך האב אופגעעפענט די טיר פאר מיין ליבסטען, ערשט ער איז שון אוועק נפשי מיין הארץ איז מיר כמעט ארוס געשפרונגען ווען ער

משלי חכמים

זייערע קערפערים אונ איבער זייערע ווייבער געווים געוועלטיגט!" האט הקב״ה געזאגט, אחותי כלה, די יודען וואס זיינען געגליכן צו מיין שוועסטער, צו מיין כלה, גן נעול, וואס זיינען אונשולדיג אונ אפגעהיט פון זנות, וויא אן אפגעהיטער, גוט פערשלאסענער גארטן אונ איהר וואגט זיי צו שענדען האט הקב״ה געהייסען אראפ גיין דעם מלאך וואס איז ממונה אויף טראגען אונ האט איהם געהייסן אז ער זאל פארמירען (מאכען) די געזיכטס צוגע (די פעניסער) פון

קראתיו ולא ענני: ז מצאני השמרים הסבבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את־רדידי
מעלי שמרי החמות: ח השבעתי אתכם בנות ירושלם אם־תמצאו את־דודי מה־
תגידו לו שחולת אהבה אני: ט מה־דודך מדוד היפה בנשים מה־דודך מדוד
שככה השבעתנו: י דודי צח ואדום דגול מרבבה: יא ראשו כתם פז קוצותיו

תו"א אם תמצאו את דודי. עשר פ׳ ויחי: דגול מרבבה. חגיגה טו: קוצותיו תלתלים. ערובין כא חגיגה יד חולין סג:

רש"י

מלך ארם (ד"ה ב כח) ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה וגו׳ ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד: ומעי המו עליו. בא חזקיהו בנו ושב בכל לבו לדרוש להקב"ה וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מלאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מלאו איש ואשה שאין בקיאין בהלכות טומאה וטהרה וזהו וידי נטפו מור וגו׳ אף יאשיהו נאמר בו (מלכים ב כב) וכמוהו לא היה לפניו מלך כי ראה פורענות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו עליו: פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר. לא ביטל גזירתו שנא׳ בחזקיהו (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו׳ ומבניך אשר תוליד אלו דניאל חנניה מישאל ועזריה ואף ביאשיהו על ידי חולדה הנביאה (ירמיה יח) הנני מביא רעה אל המקו׳ הזה ועל יושביו וגו׳ ואו׳ (מלכים ב כב) וכמוהו לא היה לפניו מלך וגו׳ אך לא שב ה׳ מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה׳ גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת: נפשי יצאה בדברו. יצאה ממני בדברי דבר זה: בקשתיהו ולא מצאתיהו. ואם תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים וצדקיהו שובו אלי ואשובה עליכם לא לבטל את הגזירה אלא להקל הפורענות ולהכין מלכותם בשובם מן הגולה לנוטעם מאין נתישה ולבנותם מאין הורס:

(ז) מצאוני השומרים. נבוכדנאצר וחיילותיו: הסובבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום: נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי החומות. אף מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה כענין שנא׳ (ישעיה סב) על חומותיך ירושלים וגו׳ הם הציתו בו את האור כענין שנאמר (איכה א) ממרום שלח אש וגו׳: (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרי עצמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי בימי המן: אם תמצאו את דודי. לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי כענין שנאמר (ישעיה מג) יתנו עדיהם ויצדקו: מה תגידו לו. שתעידו עלי שבשביל אהבתו חליתי ביסורי׳ קשים ביניכם יבא נבוכדנאצר ויעיד יבא אליפז וצופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה: (ט) מה דודך מדוד. כך היו שואלין האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עליו: שככה השבעתנו. להעיד לו על אהבתך: (י) דודי צח. לבן כמו (איכה ד) צחו מחלב: ואדום. אפרש תהלה כל הענין לפי פשוטו בקילוס נוי בחור כשהוא לבן ופניו אדמוניות: דגול מרבבה. נדגל בחיילות הרבה רבים חיילותיו. רבבות הרבה קרויין רבבה שנא׳ (יחזקאל יז) רבבה כצמח השדה נתתיך: (יא) ראשו. מבהיק ככתם פז. כתם הוא לשון סגולת מלכים שאוצרין בבית גנזיהם וכן (איכה ד) ישנא הכתם

מצודת ציון

[ירמיה ל"א]: (ז) פצעוני. היא מכה המוציאה דם וכן פצע תחת פצע [שמות כ"א]: נשאו. לקחו וכן ובתים ונשאו [מיכה ב׳]: רדידי. הוא שם מלבוש מה מרודד ודק וכן והצניפות והרדידים [ישעיה ב׳ ג׳]: (י) צח. ענין בהירות הלובן כמו צחו מחלב [איכה ד׳]: דגול. מל׳ דגל והוא

מצודת דוד

בנין הבית נסתלקה הנבואה ונאחז נלטערתי על העדרה ומחזרת הייתי על החזרת הנבואה ולא עלתה בידי: (ז) מצאוני השומרים. בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו מצאו אותי שומרי העיר הסובבים בלילה לשמרה והכו אותי ופצעו בי ושומרי החומות לקחו מעלי את רדידי כדרך שעושין להולך יחידי באישון לילה שמכים ופוצעים בו ומפשיטין בגדיו באמרם שהולך הוא לגנוב או לנאף. והנמשל הוא לומר הנה פגעו בי השודדים המתפרלים בעולם ואבדו ממני כמה וכמה בכל דור ודור וחמסו אותי אכלוני הממוני הליגוני ככלי ריק: (ח) השבעתי כו׳. ככלותה לספר אמרה אל הנערות משביע אני אתכן אם תמצאו את דודי הנה זאת היא מה שתגידו לו אשר אני חולה מרוב הגעגועין אל אהבתו וכאילו תאמר אין חליי בעבור ההכאות שהכו ופלעו בי השומרים כי הלער [הזה הוא כאין מול לער הפרדתו ממני וזהו חליי. והנמשל הוא כאלו כנסת ישראל משבעת את העכומ"ז להעיד עליה לעתיד לפני המקום ב"ה לומר שכל התלאות שסבלתי בגולה קבלתי באהבה אבל כל חליי ודאגתי היה על המנעת השראת השכינה כי לבד זאת היה מגמתי ותוחלתי: (ט) מה דודך. כאלו הנערות משיבות אותה מה זה תתרפק בו ומגעגעת עליו את היפה בין הנשים וכי במה נחשב הוא ביתר שאת משאר הדודים: שככה השבעתנו. אשר כך השבעתנו להגיד שאתה חולה לאהבתו וכאלו תאמרנה הנה גודל החרילות הזה יורה שאין מי להעריך אליו תמרי

משלי חכמים

די קינדער, אז אלע זאלען זיין גלייך, ווי צוויי טראפּע: וואסער, צו זייערע עלטערען, אי צום פאטער, אי צו די

פירוש ע"ט

הט גערעדט צו מיר און זיך געבעטען עפענען און מיט אמאהל איז ער ניט געווארען בקשתיהו איך

האב אים געזוכט, אבער איך האב אים שון ניט געפונען, קראתיו איך האב אים גערופען, אבער איך האב קיין אנטוואורט: [ז] מצאוני דיא נאכט־וועכטער, וועלכע גייען ארום דיא שטאט האבען מיר געטראפען הכוני און האבען מיר געשלאגען און פערוואונדעט [דען זיי האבען איר גערעכענט פאר א נאוס־געלאסענע שכוועריע פרוי, ווארום שפּעט ביי נאכט שלעפען זיך ניט ארום קיין ארינטליכע פרויען] נשאו און מיין שלייער האבען די מויער היטער ביי מיר אראפּ געריסען: [ח] טרויערענדיג וואס זיא איז געשיידט פון איר געליבטען האט זיא געזאגט, השבעתי טעכטער פון ירושלים, איך באשווער אייך אז איר וועט געפינען מיין געליבטען פריינד מה תגידו וואס זאלט איר אים זאגען שחולת אז איך בין קראנק פון ליבע צוא אים [דען זיא האט מורא געהאט טאמער איז ער איר חושד אז זיא האט מזנה געווען, ביי זיא האט אים ניט געוואלט עפענען]: [ט] פרעגען איהר די טעכטער פון ירושלים מה דודך מיט וואס איז דאס דיין פריינד נאנדערש ווי אנדערע פריינד, מיט וואס צייכענט זיך דיין פריינד אזוי אויס פון אנדערע אז דו באשווערסט אונז אזוי? [י] דודי מיין פריינד איז ווייס און רויט דגול מאן קען איהם צווישען טויזענטער דערקענען: [יא] ראשו זיין קאפּ איז וויא די

תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב׃ יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל־
מִלֵּאת׃ יג לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר
עֹבֵר׃ יד יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים׃

ת״א לחיו כערוגת הבשם. שבת פח עירובין כד: שפתותיו שושנים. שבת פח פסחים קיז:

רש״י

הסוב וכן (איוב לא) אמרתי לכתם מבטחי וכן (משלי כה) והלי כתם: קוצותיו תלתלים. לשון תלויים פנדלויי״ש בלע״ז: שחרות כעורב. כל אלה נוי לבחור: (יב) עיניו כיונים על אפיקי מים. עיניו על אפיקי מים נאות כעיני יונים. אפיקי מים ערבים למראה והבחורים יולאים שם לשוט וכן מקלם המשורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דומות לנוי עיני יונים: רוחצות. עיני דודי בחלב: יושבות על מלאת. כל זה לשון נוי לא בולטות יותר מדאי ולא שוקעות אלא יושבות על מלאת גומא שלהם העין (ס״א העין לפי הגומא) לפי הדוגמא והוא לשון כל דבר שעשוי למלאות גומא העשויה לו למושב כמו (שמות כה) אבני מלואים (שם כח) ומלאת בו מלואת אבן: לחיו כערוגת הבשם. אשר שם בתוכם ערוגות ח גידולי מרקחים: מגדלות מרקחים. מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח: (יד) גלילי זהב. כאופני זהב: ממולאים בתרשיש. כל לשון מושב אבן יקרה בזהב קרוי מלאת: עשת. ל׳ (ירמיה ה כח) שמנו עשתו קבוץ עב קרוי עשת משפחי״ה בלע״ז: שן. מעלמות פיל: מעולפת ספירים. מקושטת ומתוקנת

שפתי חכמים

תשובו אלי לא שייה כן על כ״פ כמובן מן הכתוב: ח פי׳ אשר שם כו׳ שלא תבין לחיו כערוגת הבושם וכמגדלות מרקחים לכן פירש לחיו כערוגת הבושם אשר שם כו׳ שלא דמו הלחיים רק לערוגת

מצודת דוד

אלה מה הם הטובות הנפלאות בו שאינם בזולתו. והנמשל הוא כאלו כעו״ג משיבות היתה לומר אמרי נא במה הוא נחשב מכל שרי מעלה של העו״ג הלא כולם משפיעים טובה לאנשיהם וא״כ הואיל והוא עוזב המחברי עמנו ונהיה לעם אחד ותהי גם את תחת ממשלת השר המושל בנו: (י) דודי לח ואדום. כאלו משיבה הן אין להעריך שאר הדודים מול דודי כי דודי הוא לח הלבון מעורב במראה אדמימות הנחמד לעין. והנמשל הוא לו׳ הנה המקום ב״ה פועל הרחמים והדין כי לחות הלבון יורה על הרחמים והאודם על הדין כמפורסם וכאומר הנה בידו הכל הרחמים והדין אבל שרי מעלה לא ייטיבו ולא ירעו מעלמם כי אינם אלא שלוחי המקום ב״ה: דגול מרבבה. יש לו דגלים מקבולת רבבות. והנמשל הוא לומר רבים הם מלאכיו עושי דברו כמ״ש אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון (דניאל ז׳) לא כן שרי מעלה: (יא) ראשו כתם פז. כאומרה אין מהלירך להכית בראשו עטרת זהב כי הראש עלמו יפה ומבהיק עוד כבתם פז. והנמשל היא לומר אין לספר עולם גדלו כי הוא מרומם על כל ברכה ותהלה: קולותיו תלתלים. שערותיו המה מסולסלים ועל כי יתהפכו בסלסולם פעמים נכנסים ופעמים יולאים לכן המה נראים תלים תלים והמה שחורות כנולות העורב וזה דבר נוי. והנמשל הוא לומר הנפלאות הנשפעות מאת המקום ב״ה יתהפכו בתחבולותיו והמה לפוגות וחשוכות מעין האדם ואין להשיגם וכא הרמז בנולות העורב כי דבר שחור הוא חשוך אל העין: (יב) עיניו כיונים. הבטת עיניו יפה כהבטת עיני יונים בהתילכם על אפיקי מים ומביטים לרוות שם למאוכם והיא הבטה נאה מאוד: רוחלות בחלב. לובן עיניו המה לחות ונקיות מבלי מלוא בהן רושם אדמימות כאלו הן רוחלות תמיד בחלב: יושבות על מלאת. קבועות המה בגומא שלהן לפי מדת הגומא למלאותו אינן בולטות ואינן שוקעות והוא דבר נוי. והנמשל הוא לומר שהוא משגיח בהבטת אהבה והשגחת הדין ממתיק ברחמים כי לובן החלב יורה על הרחמים וההשגחה עלמה היא על דרך הייעוש פם כי על הכל ישגיח מ״מ על מחשבה רעה אינו משגיח בה לענוש עליה כמ״ש און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה׳ (תהלים ס״ו): (יג) לחיו כערוגת הבושם. לחיו המה בתכלית ההדור ידמו אל הערוגות שלומחים שם הבושם שמייפין אותן ביותר: מגדלות מרקחים. אשר בערוגות ההן יש גידולי סממנים מובחרים לעשות מהם מעשה רוקח להיות שמור לזמן מרובה שאז הערוגות ההן הנה בתכלית ההדור מפאת לורתם ומפאת הסממנים המובחרים במינם הלומחות עליהן. והנמשל הוא לומר הדבורים שילאו מפי המקום ב״ה המה יקרים ומחוכמים ובתכלית התועלת וירמוז בלחיים על כי המה יקיפו כלי הדבור: שפתותיו שושנים. מבין שפתותיו עולה ריח טוב כריח השושנים וכאילו מטיפות את המור. והנמשל הוא על הנביאים השלוחים מאת ה׳ לדבר דבריו שהמה כמו שושנים שריחם נודף למרחוק כי כ״כ המה מודיעים מה שיהיה לאחרונה ומייעדים טובה מרובה והנחמות מתמידות: (יד) ידיו גלילי זהב. אלבעות ידיו כהן פרודות יתדמו במראיהן כזרועות אופני הזהב ר״ל נקיות כזהב ועם כי ראשי אלבעותיו הן כלי השימוש ודרכן להיות מלוכלכות: ממולאים בתרשים. ובהם יושבים אבני תרשיש לפי מדות הגומות לא בולטין ולא שוקעין ועל הלפרנים יאמר שהם נאים וחלקים כאבני תרשיש והמה במדה הראויה לא קצרות ולא ארוכות. והנמשל הוא על גלגלי השמים מעשה אלבעות המקום ב״ה שנאמר כי אראה שמיך מעשה אלבעותיך (תהלים ח) שהמה בהירים ויקרים כזהב וממולאים כוכבי אור: מעיו עשת שן. בטנו זך ובהיר כזכות שן הפיל כשהיא מעוטפת בספירים וקבועים בה שאז נופל זוהר הספירים על השן ומבהיק ביותר. והנמשל הוא לומר עם כי השמים שמים לה׳ הוא נותן

מצודת ציון

הנס שנושאים לפני כל מחנה ומחנה וכן איש על דגלו [במדבר ב׳]: מרבבה. רבוא היא עשרת אלפים: (יא) כתם פז. זהב טוב ויקר כמו בכתם אופז [דניאל י׳]: קווצותיו. הוא שער הראש התלוי למטה: תלתלים. מל׳ תל וגובה: כעורב. שם מין עוף: (יב) אפיקי מים. מקומות שהמים שוטפים ונגרים בחוזק וכן כאפיקים בנגב [תהלים קכ״ו]: (יג) לחיו. הוא המקום מתחת לעין: בערוגת. הוא תלם המחרישה כמו מערוגת מטעה [יחזקאל יז]: מגדלות. גידולי: מרקחים. כן יקראו הסממנים המעורבים השמורים לזמן מרובה וכן רקח מרקחת [שמות ל]: שושנים. שם עשב המריח: עובר. ר״ל מתפשט: (יד) גלילי. אופני המרכבה כמו על גלילי כסף [אסתר א]: בתרשיש. שם אבן יקר: מעיו. על הבטן יאמר שבו המעים: עשת. ענין בהירות וזכות וכן ברזל עשות [יחזקאל כז]: שן. הוא שן הפיל: מעלפת. ענין עטוף וכסוי כמו ותתעלף [בראשית לח]:

פירוש ע״ט

פיינסטע גאלד, קְוֻצּוֹתָיו זיינע לאקן זיינען קרייזעלדיג שיין אונ שווארץ וויא ביי אראב: [יב] עֵינָיו זיינע אויגן זיינען אזו שיין ווי ביי די טובן ווען זייא זייגען ביי'ן וואסער קוואל, רוֹחֲצוֹת אבר ווען זיי וואשן זיך אין מילך יוֹשְׁבוֹת אונ זיצן גלייך [ווי אדימאנט וואס איז גלייך געפאסט]: [יג] לְחָיָו זיינע וואנגען [באקען] זיינען ווי די ביימען פון געווירץ, וויא די געווירץ קעסטלען, שִׂפְתוֹתָיו זיינע ליפפען זיינען ווי ראזען נוֹטְפוֹת פון זיי טריפט נאססע שמעקענדע מירהע: [יד] יָדָיו זיינע הענט זיינען קיילעכדיג ווי גאלדענע וואלצן בעזעצט מיט טהייערע אידעל שטיינער, מֵעָיו זיין לייב איז ווי ריינער העלפאנט ביין מְעֻלֶּפֶת געצירט

מדרש חכמים

ה (יב) (עֵינָיו) דר מדרש זאגט זיינע אויגן, דס מיינט מען די סנהדרין, וואס זיינען די אויגן פון פאלק, דען אזוי ווי ביי דעם מענטשן גייען נאך אלע רמ״ח איברים נאך די אויגן, אזו קענן די יודן קיין זאך ניט טאן אן דיא סנהדרין (כְּיוֹנִים) זיינען אזו שיין ווי ביי די טובן, אזוי וויא טובן זייגען שיין, אזו זיינען די סנהדרין שיין מיט זייער חכמה (עַל אֲפִיקֵי מָיִם) ווען זיי שטייען אויף די קוואלן, פון וועלכע

משלי חכמים

כוחר, בדי אלע זאלן זעהען אז דר בלבול פון די פעלקער איז פאלש, אונ אויסער דעם האט הקב״ה אליין צוגעגעבען יעדען זיין זיגעל, א „ה" אין אנהייב נאמען, אונ א „י" צום סוף, ד״ה י״ה מעיד עליהם, דר אויבערשטער אליין איז מעיד אויף זיי אז זיי זיינען די קינדר פון זייערע עלטערן, ווי עס שטייט אין פסוק (במדבר כ״ו) הראובני, השמעוני וכו׳:

טו שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל־אַדְנֵי־פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים: טז חִכּוֹ

תו"א מראהו כלבנון בחור כארזים. סנהדרין ק:

שפתי חכמים

הכוסס לא למגדלות מרקחים ומגדלות מרקחים קאי על ערוגת הבשם:
ט לאפוקי מל' גם בחור גם בתולה דא"כ הוא איך יתדמה בבחרות

רש"י

בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת: (טו) שוקיו.
כעמודי שש המיוסדים על אדני פז: עמודי שש. עמודי
שיש וחברו במגלת אסתר (אסתר א) על גלילי כסף ועמודי שש. ומראהו נבוה כארזי הלבנון: **בחור כארזים**. נבחר
בין הבנים כארז בין שאר עצים: (טז) **חכו ממתקים**. דבריו ערבים: **זה דודי**. זה דמות דודי וזה דמות רעי
ועל כל אלה הליתי לאהבתו. והדוגמא כלפי הקב"ה כך היא: **דודי צח**. ולבן להלבין עונותי. לח ולבן כשנראה
בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער רישיה כעמר נקי: **ואדום**.
ליפרע משונאיו כענין שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך: **דגול מרבבה**. הרבה חיילות מקיפין אותו:
ראשו כתם פז. תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תהלים קיט) פתח דבריך יאיר פתח אנכי ה' אלהיך
הראם תהלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזרותיו: **קוצותיו תלתלים**. על כל קוץ וקוץ
תילי תילים של הלכות: **שחורות כעורב**. על שם שהית' כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה. ד"א קוצותיו
תלתלים כשנראה על הים נראה כבחור נלחם בגבורה: **עיניו כיונים על אפיקי מים**. כיונים שעיניהם צופות אל
ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שמשם מוצאי התורה המשולים למים: **רוחצות בחלב**. כשהן
צופות במשפט מבררות דין לאמתו להצדיק לדיק לתת לו כצדקתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו: **ישבות על
מלאת**. על מלאת של עולם משוטטות בכל הארץ צופות טובים ורעים. ד"א תלמידי חכמים שהקב"ה נותנם עינים
להאיר לעולם כשם שהעינים מאירים לאדם כיונים הנודדים משובך לשובך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו של
פלוני חכם לבית המדרש של פלוני הכם לבקש טעמי תורה: **על אפיקי מים**. על בתי מדרשות שהם מוצאי מים של
תורה: **רוחצות בחלב**. לפי שקראן עינים והעין לשון נקבה היא אמר רוחצות לשון נקבה הם מלאלאים עלמן
בחלב של תורה ומלבנים סתריה וסתומותיה: **ישבות על מלאת**. מיטבים דברים על אופניהם. ד"א עיניו עניניו
פרשיות של תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים בהליכתן. על אפיקי מים בבתי מדרשות רוחצות בחלב
מלוהלחות כחלב כמו שפירשתי: **לחיו**. דברות הר סיני שהראה להם פנים מסבירות ושוחקות: **שפתותיו שושנים**.
דבורים שנדבר באהל מועד שהם לריצוי ולכפרה ולריח טוב תורת העולה והאשם ומנחה ועולה ושלמים: **ידיו**. הלוחות
שנתן מימינו ומעשה ידיו המה: **גלילי זהב**. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב. א"ר יהושע בן
נחמיה מעשה נסים היו של סנפירינון היו והיו נגללין. ד"א על שם שמגלגלות טובה לעולם: **ממלאים בתרשיש**.
שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מלות: **מעיו עשת שן**. זה תורת כהנים הניתן באמצע החמשה חומשים כמעיים הללו
שהם נתונים באמצע הגוף: **עשת שן מעולפת ספירים**. נראית חלקה כעשת שן והיא סדורה דקדוקים
רבים גזירות שוות וכנין אב וקלים והמורים: **מיוסדים על אדני פז**. א"ר אלעזר הקפר העמוד הזה
יש לו כותרת למעלן ובסיס למטן א"ר שמואל בר נדא פרשיות שבתורה יש להם כותרת למעלן ובסיס למטן וסמוכות
לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויובל (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר להודיעך כמה קשה אבקה של
שביעית כדאיתא במסכת ב"מ וערכין וכגון (במדבר כז) יפקד ה' איש על העדה לו את קרבני לחמי עד האתה
מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וגו': **מראהו כלבנון**. המסתכל
ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולולבים כיער זה שמלבלב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בהם
טעמים: **בחור**. נבחר כארזים שנבחרים לבנין ולחוזק ולגובה: **חכו ממתקים**. דבריו ערבים
(ויקרא יט) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם אני ה' נאמן לשלם שכר יש היך מתוק מזה. אל תחבלו
בעצמיכם ותקבלו שכר. ובשוב רשע מרשעתו (יחזקאל יח) ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יחיה עונות נחשבו לו לזכיות

מצודת ציון

(טו) שוקיו. הוא פרק מפרקי הרגל: שש. אבן שיש: מיוסדים. מל' יסוד: אדני. הוא הדבר שהעמוד תקוע בו וכן אדני כסף [שמות כו]: פז. הוא המובחר שבזהבים: (טז) חכו. הוא מה שממעל להלשון והוא מכלי הדבור: ממתקים. מל' מתוק:

מצודת דוד

למושב לו על הכפורת שהוא מקום פנימי ונעלם כמו המעים שבתוך הגוף ומשם באה האהרה לב"י כלחות וזכות השן ובהירות הספיר:
(טו) שוקיו עמודי שש. רגליו נאים בלובן וביושר כעמודי אבן שיש והמה מיוסדים על אדני פז הם כפות הרגלים שהמה נקיות כזהב פז
עם כי מדרכם להיות מלוכלכות בעפר הארץ. והנמשל הוא על העולם השפל הדום רגלי המקום ב"ה שנא' והארץ הדום רגלי (ישעיה ס"ו)
שהוא חזק כעמודי אבני שיש ואדני יסוד כדור הארצי המעמידו במקומו לבל יתקרב לפאה מן הפאות דומה הוא אל הפז ויאמר על
הנקודה האמצעית מכדור הארצי שהיא מעמדת כל הכדור במקומו כאשר חקרו הטבעיים כי כל יסוד מסתקק ליסודו ולכן בא הרמז כפז
כי הנקודה הזאת הוא כמעט קט כמו הפז שמעט ירד לעולם כמ"ש רז"ל: מראהו כו'. מראה קומתו הוא כהר הלבנון והוא נבחר משאר
הדודים כארזים מכל עצי היער. והנמשל הוא לומר שהמקום ב"ה גדול ורם מכל אלהים ומאד נבחר מכולם ואין להעריך אותם אליו:
(טז) חכו ממתקים. כל דברי חכו המה מתוקים במלילה נאותה ולחות אמרים וכל מעשיו ותנועותיו המה מנודים כי עשוים בהשכל
רב. והנמשל הוא לומר דברי התורה הכתובים מפיו המה משפטים לדיקים וחוקים ישרים וכל מעשיו בחסד וברחמים: זה דודי כו'. הנה
מי שיש בו אלה השבחים זה דודי ורעי וכאומרת בהיות כן איך לא אשתוקק אליו וכי יש מי להעריך אליו. והנמשל הוא לומר דעו מי
שכל אלה בו הוא אלהי וכאלו תאמר עתה שפטו נא אם מי דומה לי ומה זה תאמרו לעזבו ולהתחבר עמכם להיות תחת ממשלת השר של
מעלה המושל בכם הלא כלם כמוהם כאן למול אלהי:

מדרש חכמים

עס שלאגען וואסער (דען אז אדורשטיגע טויב קוקט אויף וואסער זייגען איהרע אויגן דאן זייער שיין). אזוי זיינן אויך די סנהדרין וואס שמארקן זיך אונ שטילן זייער דורשט פון די קוואלען פון דער תורה, ווי ר' חמא בר עוקבא האט

פירוש ע"ט

מיט סאפירען: [טו] שוקיו זיינע שענקלען זיינען ווי מארמאר זיילען וועלכע זיינען געשטעלט אויף גאלדענע פיס מראהו זיין גאנצער אויסזעהען איז אזוי שיין ווי דער בארג לבנון בחור ער איז דר בעסטער
צווישען אלע ווי די צעדערן צווישען אלע איבעריגע וואלד־ביימער: [טז] חכו זיין גומען איז דורך אוס זיסקייט [זייגע רייד זיינען ווי צוקר זיס] וכלו אונ ער איז אין גאנצען שיין אונ מילד, זה דודי אזו איז מיין ליבער, אזו איז מיין פריינד, איהר טעכטער פון ירושלים:

מְמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם: ו א אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ
הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם
לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים: ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ד יָפָה אַתְּ
רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלִָם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי

תו"א הסבי עיניך מנגדי. זוהר פ׳ קדושים: שערך כעדר העזים. ברכות כס:

רש"י

יש היך מתוק מזה: (א) **אנה הלך דודך**. מאכים ומקנטרים האומות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך עזובה אלמנה: **אנה פנה דודך**. כשחזר והשרה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך אם חוזר הוא אליך נבקשנו עמך כענין שנאמר (עזרא ד) וישמעו צרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגו׳ ויגשו אל זרובבל וגו׳ נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וגו׳ וכוונתם לרעה כדי להשביתם מן המלאכה. והם משיבים: (ב) **דודי ירד לגנו**. צוה לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו: **לערוגות הבשם**. מקום מקטר הקטרת: **לרעות בגנים**. ועוד ירד לרעות צאנו ב׳ בגנים אשר נפוצו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: **וללקוט שושנים**. שומע ומקשיב נדברים בהורתו ללקוט זכיותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנא׳ (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה׳ וגו׳ ומה שאתם אומרים לבקש עמנו ולבנות עמנו אני לדודי ולא אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שנאמר (עזרא ד) לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ואומר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים: (ג) **הרועה בשושנים**. הרועה את צאנו במרעה נוח וטוב: (ד) **יפה את רעיתי כתרצה**. הקדוש ברוך הוא מקלס׳ על זאת יפה את רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי: **נאוה**. את עתה כאשר בראשונה בירושלים: **איומה כנדגלות**. היילי מלאכים אימתך מטיל עליהם שלא להלחם ולהשביתכם מן המלאכה כמו שנאמר בעזרא: (ה) **הסבי עיניך מנגדי**. כבחור שארוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה נאות והומר לה הסבי עיניך מנגדי כי בראותי אותך לבי משתחן ומתגאה עלי ורוחי גסה בי ואיני יכול להתאפק: **הרהיבני**. הגיסו לבי כמו (תהלים ל) רהבם עמל ואון (ישעיה ל) רהב הם שבת אישמעי״ר בלע״ז והדוגמא כך הוא אמר הקב״ה במקדש זה אי אפשר להשיב לכם ארון וכפורת וכרובים שהם הרהיבוני בבית ראשון

שפתי חכמים

לארזים. לכ״פ נבחר: י ק״ל הרי כבר אמר לערוגות הבשם דהיינו בית המקדש וא״כ מהו לרעות בגנים. לכ״פ ועוד ירד לרעות כו׳:

מצודת דוד

ו (א) **אנה הלך דודך**. כאשר שמעו הנערות אמריה כי נעמו אמרו לה את היפה בנשים אם לא מצאת את דודך בעיר אמרי נא להיכן הלך ולהיכן פנה ר״ל אנה דרכו ללכת ונלך עמך לבקשו במקום ההוא כאלו תאמרנה אם את מתפחדת ללכת יחידי נלכה גם אנו בחברתך. והנמשל הוא כאלו יאמרו האומות אם הדבר כן הוא אמרי לנו היכן הוא כלומר במה תשיב אותו אליך ובמה יתרצה ונעזור לך על ההסבה להספיק בידך להשיבו אליך ולא נוסיף להדיחך **עוד** מאחריו: (ב) דודי ירד לגנו. כאלו משיבה לומר דרכו ללכת בגנים ובודאי ירד שם אל בין ערוגות הבושם לרעות ולטייל בגנים **וללקוט** שושנים להביאם לי תשורה. והנמשל הוא אשר תשיב אמריה מעולם דרכו להשרות שכינתו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להקשיב רנה **של** תורה ותפלה לקבלם ברצון להיות שמורים אצלו לשלם מהם שכר טוב וכאומרת הנה בעסק התורה והתפלה אפתנו לשוב אלי: (ג) **אני לדודי כו׳**. ר״ל כמו שכל תשוקתי היא אל דודי כן תשוקתו אלי והוא זה הרועה בשושנים להביא לי מהם תשורה. והנמשל הוא **לומר כמו** שאני לא המרתי באל נכר כן הוא לא עזבני מכל וכל לבחור בעובדי גלולים ואף עתה מקבל ברצון עסק התורה והתפלה ושמורים **אצלו** להשיב לי עליהם גמול טוב: (ד) יפה את רעיתי כתרצה. כאשר נשמע אל החשוק נועם דבריה והפלגת תשוקתה אליו שלח **אמריו** לקלסה וכה אמר יפה את רעיתי כעיר תרצה והיא היתה עיר יפה מאד בבניינים נפלאים (ועד שלא נבנית שומרון היתה עיר מלוכה **למלכי** ישראל): נאוה כירושלים. שהיתה נאה מאד בהפלגת הסדור וההנהגה: איומה כנדגלות. לפי רוב חשיבתך ומעלתך **את מטלת** אימה על רואך כמו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם. והנמשל הוא לומר עם כי את גולה וסורה עכ״ז יפה **את במעשים** הגונים ובמדות ישרות וכל האומות אינם חפצים להשחיתך עד התכלית כאלו היית המון עם רב מלומדי מלחמה: (ה) **הסבי עיניך מנגדי**. גם זה מדברי החשוק ישלח אמריו לאמר לה בדרך הבה החזירי לי עיניך שהם מוסרים מנגד פני כי מאז בהבטתם בי חזקו **ואמלו את** לבבי להיות נמשך אחריך. והנמשל הוא כאלו יאמר להחכמים עיני העדה שיבינו גם עתה ויסתכלו בתורה ויעסקו בה **כי בזה היו** מוסיפים כח מאז בפמליא של מעלה וגם עתה יאהבו בזה אל המקום ב״ה וכאומר עם כי המה בגולה ואין עסק התורה מוספת כח **כ״כ כמו** העסק בא״י מ״מ מוסיפים הם: שערך כעדר העזים. שער ראשך סרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי **הקוצים** בדרת ממקום מרעיתם מהר הגלעד וכאלו נסרקו במסרק. והנמשל **הוא** על הנזירים המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כו׳ **שהם**

מצודת ציון

ו (א) **אנה** להיכן כמו אנה אלך מרוחך [תהלים קלט]: (ב) לרעות. מל׳ מרעה: (ד) כתרצה. שם עיר מלוכה למלכי ישראל: נאוה. נאה ויפה: איומה. מלשון אימה ופחד: כנדגלות. מל׳ דגל ור״ל מחנות בעלי דגל: (ה) הסבי. מל׳ סבוב והחזרה: הרהיבוני. ענין התחזקות כמו תרהיבני בנפשי עוז [תהלים קלח]:

פירוש ע"ט

[א] אָנָה וואו איז דיין פְרֵיינְד גֶעגַאנְגֶן, דו שֶׁענְסְטֶע פון די פְרוֹעֶן, אָנָה פָּנָה אין וועלְכֶר זַייט הָט ער זיך גֶעווענְדֶעט דיין גֶעלִיבְּטֶער; [זָאג אונְז] וועלֶן מיר דיר הֶעלְפֶן זוכֶען: [ב] דודי מיין פְרֵיינְד איז אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען אין זַיין גָארְטֶן, צו זַיינֶע גֶעווירְץ בֵּייטֶן לִרְעוֹת צום וַוייְדֶען אין גָארְטֶן אונ אָנְצוּקְלַייבֶּן רָאזֶן. [זִי הָט זיך גֶעשֶׁעמְט צו דֶערְצֶיילֶן דֶעם אֶמֶת

מדרש חכמים

גֶעזָאגְט, די תּוֹרָה, ווָס מֶעהֶר מַאן לֶערֶענְט איהר, אַלְץ מֶעהֶר נַייעס קוּמְט צוּ (רוֹחֶצֶת בְּחָלָב) אָדֶר וֶוען זַיי ווַאשֶׁן זִיךְ אִין מִילְךְ, דָס מֵיינְט מֶען די דִינִים, ווָס די סַנְהֶדְרִין ווַאשֶׁן אונ קְלֶערֶען זַיי אַזוֹ לַאנְג צְווִישֶׁן די צֵיינֶער בִּיז זַיי ווֶערֶען ווַייס אונ קְלָאר ווִי מִילְךְ, (יוֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת) ווֶען זַייא שְׁטֵייעֶן גְלַייךְ אונ אוֹיסְגֶעפִילְט, נִיט הוֹיךְ, נִיט נִידֶערִיג, אַזוֹ מַאכֶן דִיא סַנְהֶדְרִין גְלַייךְ אונ פִילֶן אוֹיס די ווֶערְטֶער פוּן דִיא תּוֹרָה:

ווָס עֶס הָט מִיט אִיהר גֶעטְרָאפֶן ווִי עֶר אִיז אַוֶועק פוּן אִיהר, הָט זִי גֶעזָאגְט זֶער אִיז נוּר אוֹיף אַקוּרְצֶע צֵייט אַוֶועק פוּן אִיהר אוּנ צוּ רַייסֶען בְּלוּמֶן פוּן אִיהֶרֶעט וֶועגֶן מהר"י עראמה]: [ג] אֲנִי אִיךְ גֶעהֶער מַיין פְרֵיינְד, אוּנ מַיין פְרֵיינְד, וֶועלְכֶער ווַיידֶעט זַיינֶע שָׁאף אוּנְטֶער די רָאזֶן, גֶעהֶערְט מִיר: [ד] יָפָה אַתְּ דוּ בִּיסְט שֵׁיין מַיין גֶעלִיבְּטֶע פְרֵיינְדִין ווִי תִּרְצָה, הֶערְלִיךְ ווִיא יְרוּשָׁלַיִם, פוּרְכְטְבַּאר ווִיא אַפוּלְק קְרִיגְס־הֶעלְדֶען: [ה] הָסֵבִּי קֶער אָפּ פוּן מִיר דַיינֶע אוֹיגֶען, דֶען זֵיי צִינְדֶען אִין מִיר אָן אַהֶעלִישֶׁען פַייעֶר פוּן לֵיידֶענְשַׁאפְט שַׁעֲרֵךְ דַיינֶע הָאר אִיז פְּרַאכְטִיג שֵׁיין ווִי בַּיי די יוּנְגֶע בֶּערְג־צִינֶן, ווֶערֶענְד זֵיי הֶענְגֶען אַרָאפּ,

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד׃ ו שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ ח שִׁשִּׁים
הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר׃ ט אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי אַחַת
הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ׃
י מִי־זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃ יא אֶל־גִּנַּת

תו"א אחת היא יונתי. עקידה שער כח: מי זאת הנשקפה. זוהר פ' ויגש ופ' תרומה:

שפתי חכמים

ב בקילוס הראשון א״ר כעדר הקלובות וכאן בקילוס זה שינה וכתב כעדר הרחלים ומה שבח הוא ברחלים שהם בשלמא כעדר הקלובות

רש"י

להראות׳ שבח יתירה עד שמעלתם בי: **שערך כעדר העזי׳.** בקטנים ורכים ודקים שבכם יש שבח הרבה: (ו) **שניך.** קציניך וגבוריך שכיך כולם לטובה: **כעדר הרחלים.** הרחלה הזאת ב כולה קדושה למרה לתכלת בשרה לקרבן קרניה לשופרות שוקיה לחלילין מעיה לכינורות עורה לתוף אבל הרשעים נמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום: (ח) **ששים המה מלכות.** אברהם וזולאי יריכו בני קטורה שש עשרה. ישמעאל ובניו י״ג. יצחק ובניו ג׳. בני יעקב שנים עשר. בני עשו ט״ז (בדברי הימים) הרי ששים. וא״ת לא מהם תמנע שהיא אשה אברהם מן המנין: **ושמנים פלגשים.** נח ובניו עד אברהם כל תולדות יוצאי התיבה שמנים תמצאם וכשם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפלגשים כך היו אברהם ויוצאי יריכו השובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה הגר בת מלכים היתה תמנע בת שלטונים היתה ונעשית פילגש לעשו ואומר (בראשית יד) אל עמק שוה וגו׳ הושוו כלם בעצה אחת והמליכו את אברהם עליהם: **ועלמות אין מספר.** למשפחות הרבה נחלקו כל אלה: (ט) **אחת היא יונתי.** ומכולם אחת היא הנבחרת לי ליונה תמה שהיא תמימות לב עם בן זוגה: **אחת היא לאמה.** לכנסייתה הרבה מחלוקות בבתי מדרשות כלם לבם להבין תורה על מכונה ועל אמתתה: **ברה היא ליולדתה.** יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול והוד׳ וקילס למקום שנאמר (בראשית מז) וישתחו ישראל על ראש המטה: **ראוה בנות.** את ישראל בגדולתה: **ויאשרוה.** ומה היא קילוסן: (י) **מי זאת הנשקפה.** עלינו. ממקום הגבוה לנמוך קרויה השקפה כך בית המקדש גבוה מכל ארצות: **כמו שחר.** הולך ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והיו משועבדים לפרס וליון ואחר כך נלחמו בית חשמונאי ונעשו מלכים: **איומה כנדגלות.** איומה בגבורים כנדגלות של מלכים. כל זה הקב״ה מקלס את כנסת ישראל יפה את רעיתי כתרצה וכל הענין ע״כ: (יא) **אל גנת אגוז ירדתי.** עוד

מצודת ציון

שגלשו. ענין מריטת השער: (ו) **מתאימות.** מלשון תאומים: **ושכלה.** ר״ל חסרון ופגם ואמר בלשון השאלה: (ז) **כפלח.** ענין בקוע כמו כפלח תחתית [איוב מא]: **רקתך.** הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה וכן ותתקע את היתד ברקתו [שופטים ד]: **מבעד.** מבפנים: **לצמתך.** היא המסוה המכסה את הפנים וכן גלי צמתך [ישעיה מז]: (ח) **ועלמות.** נערות. וכן עלמות אהבוך [לעיל א]: (ט) **ברה.** מל׳ ברור ונקי: **ויאשרוה.** ענין הלול ושבח כמו אשרי האיש [תהלים א]: (י) **הנשקפה.** ענין ראיה והבטה כמו בעד החלון נשקפה [שופטים ה]: **שחר.** כוכב השחר: **איומה.** מל׳ אימה ופחד: **כנדגלות.** מל׳ דגל של מחנות

מצודת דוד

סרוקות ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה וכאומר עם כי אין קרבן בגולה להביא במלאת ימי נזרן מ״מ חביבים הם לפני: (ו) **שניך כעדר הרחלים.** שניך שמה לבנות במראה ומסודרות כמו עדר הרחלים בשהם עולים מן הרחצה שמובהקים בלובן לא: **שכלם מתאימות.** מוסב על השנים לומר אשר כל השנים שוות כתאומים ואין בהם שכולה ר״ל לא נחסר אחד מהם ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הוא על שוטרי העדה הממונים להכרית ולהשחית את החייבים במשפט שהם נקיים מן העושק כעדר העולה מן הרחצה המנוקים מן הלכלוך וישוו אלו לאלו וכולם קדושים מנוקים מגזל ולא ימצא בנו׳ מהם נדנוד עושק: (ז) **כפלח הרמון רקתך.** גובה פניך מזה ומזה היא סגלגל ואדום ומעורב בלובן כמראה חתיכה הנבקעת מן הרמון והמה נסתרים מבפנים להמסוה ובזה ממשיכים אהבה וחשק יותר מאלו היו גלויים מבלי מסוה. והנמשל הוא על שופטי העדה שהם פני הדור שהמה ממולאים בכל חכמה ומדע כרמון המלאה לה גרגרים והמה מסתירים החכמה בלבותם ואינם מתפארים בפני אנשים וכאומר עם כי בגולה יתמנו השופטים בישראל ע״פ חוקי הממשלה עכ״ז לא ימצא מי יערב לבו לגשת להיות מן השופטים אם לא ימצא בו כל אלה (ולא זכר שבח השפתים מה שזכר למעלה כי הם המרמזים על הנביאים ואינם בגולה ובעבור זה לא זכר גם שבח הדבור כי הוא מרמז על הלוים העומדים על הדוכן לדבר בשיר ובגולה אין דוכן ואין שיר וכן לא זכר שבח הצואר כי הוא מרמז על בה״מ והוא חרב וכן לא זכר שבח השדים כי הם מרמזים על המלך וכה״ג ובגולה אין מלך ואין כה״ג): (ח) **ששים המה מלכות.** יתכן שבנשי המלך שלמה שהיו שבע מאות שרית היו בהן ששים מופלגות ביופי ובמדות חמודות ובג׳ מאות פלגשיו היו בהן פ׳ שהן מופלגות ביופי כו׳ כאלו המשוק ישלח דברו לאמר הנה בנשי המלך השרות יש ששים מופלגות ביופי ובמדות חמודות וכן בפלגשיו יש שמונים וזולתם יש הרבה מן הנערות שהן מופלגות ביופי כו׳. והנמשל הוא לומר כי הנה אמרו זרעו של שם בן נח נחלק אח״כ לששים עממים וכינה אותם בשם מלכות להיותם מזרע שם הנאהב מהמקום ב״ה והמבורך מפי נח אביו וזרעו של יפת אחיו נחלק אח״כ לשמונים עממים וכינה אותם בשם פילגשים להיותו מזרע יפת שלא היה נאהב להמקום ב״ה כמו שם אבל לא היה שנוא לפניו כמו חם וזרעו של חם אחיהם נחלק אח״כ לעממים אין מספר וכינה אותם בשם עלמות לבד להיותם מזרע חם השנוא מהמקום ב״ה והמקולל מפי נח אביו: (ט) **אחת היא.** אבל רעיתי הדבוקה בי כיונה בבן זוגה ותמימה באהבתה אלי היא אחת ומיוחדת בכולן ואין להעריכן אליה וזהו על כי היא אחת ויחידה לאמה ושמה בה כל מגמתה לפלס מעגל דרכיה להיישירה בכל עוז והיא ברה ונקיה בעבור אמה שילדתה כי השתדלה לנקותה ולמרקה בתמרוקי הנשים. והנמשל הוא לומר הנה כ״י היא המיוחדת שבכל העמים כי מקור מחצבת׳ היו קודש הם האבות והאמהות והם השרישו בלבה אהבת ה׳: **ראוה בנות.** כשראוהו העלמות בכשרון מעשיה ובהפלגת יופיה היו מאשרות ומשבחות אותה וכאשר ראוה נשי המלך ופילגשיו היו מהללות אותה כאלו הודו בעצמן שהיא עולה על כלן. והנמשל הוא על חכמי האומות שכלן מפארים את ישראל ומודי׳ בשבח: (י) **מי זאת הנשקפה כו׳.**

פירוש ע"מ

שפרינגענדיג פון איין פעלזן אויף דעם צווייטען אויף דעם בארג גלעד: [ו] שִׁנַּיִךְ דיינע ציינער זיינען אזוי קלאר אונ גאנץ ווי די סטאדעס לעמער, אין דער צייט ווען זיי גייען ארויס פון וואסער, אויסגעשטעלט פאר וייס אונ קיין איינע פעלט ניט: [ז] כְּפֶלַח ווי דער שפאלט איז שיין אין מילגרוים, אזוי זיינען שיין דאנע וואנגען [באקען] ארום גערינגעלט פון דיינע הארלאקען: (ח) שִׁשִּׁים זעכציג זיינען דא (אין שלמה'ס קעניגליכען הארעם) קעניגינען, אכטציג נעבען פרויען (קעפס ווייבער) אונ יונג פרויען אן א צאהל: (ט) אַחַת זי מיינע פרומע טייבעלע איז איינע פון די שענסטע אונ בעסטע צווישען זייא אלעמען, זיא איז איינע ביי איהר מוטער, זיא איז די ליבסטע בייא איהר געבערערין רָאוּהָ אלע יונג־פרויען, ווער עס זעהט זי נאהר, לויבען איהר, מְלָכוֹת אויך די קעפס פרויען אונ דיא קעניגינען פרייזען איהר: (י) מי זאת ווער איז זי, דאס איז די וועלכע זעהט אוס וויא דער מארגענשטערן, שיין ווי דער מאנד, לויטער ווי די

אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים׃ יב לֹא
יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב׃ ז א שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי
וְנֶחֱזֶה־בָּךְ מַה־תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם׃ ב מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת־

תו"א אל גנת אגוז. חגיגה יח: שובי שובי השולמית. בתרא טו: מה יפו פעמיך. סוכה מט חגיגה ג:

רש"י

זה מדברי שכינה הנה באתי אל מקדש שני זה אליך: לראות באבי הנחל. מה לחלוחית מעשים טובים אראה בך: הפרחה הגפן. אם תפריחו לפני ת"ח וסופרים ושונים: הנצו הרמונים. מקיימי מצות מלאי זכיות למה נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז זה אתה רואה אותו כולו עץ ואין ניכר מה בתוכו פולעו ומוצאו מלא מגורות מגורות של אוכלים כך ישראל צנועין ועגוותנין במעשיהם ואין תלמידים שבהן ניכרים ואין מתפארים להכריז על שבחן בדקתו אתה מוצא אותו מלא חכמה ועוד כמה מדרשות לדבר מה אגוז זה נופל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס אף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשיהם נמאסין: (יב) לא ידעתי. כנסת ישראל מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי ונכשלתי בשנאת חנם ומחלוקת שגבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסטובלוס עד שהיה מביא אחד מהם את מלכות רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ומאז נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר אומות: עמי נדיב. כמו עם נדיב יו"ד יתירה כיו"ד של (דברים לג) שכני סנה (בראשית לה) גנובתי יום (איכה א) רבתי עם: נפשי שמתני. אני בעצמי מניתים עלי כענין שנאמר (ירמיה יג) ואת למדת אותם עליך אלופים לראש: (א) שובי שובי השולמית. אומרים אלי שובי שובי מאחרי המקום: השולמית. השלימה באמונתך עמו. שובי שובי אלינו: ונחזה בך. נליב ממך נגידים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש רבי תנחומא. ד"א ונחזה בך נתבונן אליך מה גדולה ליתן לך והיא אומרת מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא שוה לגדולתי הפי' לגדולת דגלי מחולות מחנות המדבר: מה יפו פעמיך בנעלים. הם אומרי' לה הפלי' אנו שתדבקי בנו בשביל נוי והשיבות שראינו בך ל' בעודך ביפיך: מה יפו פעמיך. בעליית הרגלים בת

שפתי חכמים

שבח הוא כדפי' לעיל. לכ"פ כרחל הזאת: ל הקילוס הזה אינו כענין נוי אשה בקילוס העליון דודה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגוכה את להתחבר עמך כך הוא בספ ריש מדוייקים וכך ראוי להיות דקאי אמה שכתוב לעיל מיניה הם אומרים לה חפלים

מצודת דוד

אל' הזה יורה על ענין שבח ותשיבות וכן מי מלל לאברהם (בראשית כ"א) ומוסב למעלה לו' כן היה הקילוס שקלסוה הבנות והמלכות והפלגשי' וכה אמרו ראו מי היא וכמה גדולה וחשוב' היא זאת אשר בתחלה היתה נשקפה ונראה כזוהר כוכב השחר ולאח"ז נתעלתה עד שנעשית יפה כלבנה ואח"ז הוסיפה עוד ביופי עד שנעשית ברה כחמה לא כדרך שאר הנשים שנכחש יפין כשהן מזדקנות. והנמשל הוא לומר כמה ולה האומה הזאת שבכל פעם מוספת על עצמה סייגים וגדרים נעשות משמרת למשמרת התורה: איומה כנדגלות. לפי רוב חשיבותה ומעלתה מטלת אימה על רואיה כמו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם. והנמשל הוא לומר כל האומות אינם מפלים להשחיתה עד התכלית כאלו היתה המון עם רב מלומדי מלחמה: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. גם זה מדברי החשוק שאמר הנה כשנפרדתי ממנה לא הלכתי לחבק חיק נכריה אבל געגועי היה עליה ולהפק הגעגועין ירדתי אל גנת אגוז לטייל שם ולקבל ריח עלי האילנות ולראות בלמחים הגדילים בשפת הנחל ולהביט אם פרחה הגפן אם גדלו נצי הרמונים. והנמשל הוא לומר אף בהיות כ"י בגולה לא בחרתי בעם אחר אבל מלוי אני בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לקבל ברצון עסק קדושי התורה ורנון התפלה: (יב) לא ידעתי. חזרה החשוקה להתאונן ולומר הנה אז לא שמתי לבי לדעת ולהזהר בכבוד החשוק לפתוח לו הדלת מיד והנה נפשי עשתה לי להיות מרכבות להטעין עלי נדיבי עם ר"ל להיות משועבדת ונכנעת אליהם כדרך היושבת בדודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר שכ"י תתאונן לומר לא שמתי לבי מאז לאחז מכבל כולנו יחד כאשר צוה ה' ונפשי עשתה לעצמה להיות משועבדת בגולה:

ז (א) שובי שובי השולמית. כאשר נשמע אל החשוק אשר חשוקתו מתאוננת על שלא נזהרה בכבודו שלח אמריו לאמר לה את השלימה במעלות ומדות הגונות שובי אלי להיות עמי כמאז וכפל המלות יורה על החזוק והזרוז: ונחזה בך. אני ואנשי ביתי נסתכל ונביט בך להשלים חפצך בכל אשר תשאלי: מה תחזו. כאילו מיסב הדבור לאנשי ביתו לומר להם דעו מהו הדבר אשר תחזו בה למלאות תשוקתה להרחיב לבה בשמחה מרובה כשמחת רקוד מחולות של מחנות רבות. והנמשל הוא כאלו המקום ב"ה אומר לה שובי מהג ולא אל ארצך ואני באמצעית מלאכי מעלה נשלים חפצך בהחזרת בה"מ וחלוק המתנות של שכינה ולויה וישראל כאשר היה מאז: (ב) מה יפו פעמיך בנעלים. עוד זה מדברי החשוק מבטיחה לומר את בת נדיב מה מאד יתייפו רגליך כשהם בתוך הנעלים המהודקים בהם לפי מדתם לא יעלפו ולא יחסרו. והנמשל הוא לו' את כ"י מזרע אברהם מה מאוד תתיפי בשובך לארצך ותבוא לבה"מ ברגלים ג' פעמים בשנה:

מצודת ציון

עם: (יא) באבי הנחל. בצמחי הנחל כמו עודנו באבו [איוב ח] הפרחה. מל' פרח: הנצו. הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל כמו ויוצא פרח ויציץ ציץ [במדבר יז]: (יב) שמתני. מל' שימה ועשיה: עמי. היו"ד יתירה כמו שוכני סנה [דברים לג] ורבים כמוהו: נדיב. ענין שררה כי דרך השר לנדב ולתת מתן:

ז (א) השולמית. מל' שלם: ונחזה. ענין ראיה והבטה: כמחולת. ענין רקוד של שמחה כמו לחול במחולות [שופטים כא]: המחנים. מל' מחנה: (ב) פעמיך. כן יקראו הרגלים

פירוש ע"ט

זון, פורכטבאר ווי פולקן קריג'ס־העלדן: (יא) אל גנת צום נוסגארטן בין איך אראפגעגאנגען לראות צו בעזעהען די בומר פון טהאל, נאכצוזעהען אוב דר ווייגשטאק שפראצט, אוב די גראנאטן בליהען: (יב) לא ידעתי אונ איך האב ניט געוואוסט אז אין דר זעלבר צייט האט מיר מיין זעלע [מיין פריינד] געזעצט אוף דעם קריגס־וואגן פון מיין איידעלען פאלק [ד"ה ער האט מיר העכער געשטעלט פון אלעמען]:

[א] שובי קער זיך אום, דו שולמית, קער זיך אום, מיר זאלן דיר קענען גוט אנקוקן מה פר וואס ווילט איהר אזוי אנקוקן די שולמית? כמחולת ווי אין דעם אופערגונג־טאנץ צום קריג: (ב) מה יפו ווי שיין זייען אין די טאנץ שיכעלאך דיינע טריט, פירסטען־

מדרש חכמים

ז (ב) (מה יפו פעמיך) ווי שיין זיינען דיינע טריט, זאגט דר מדרש ווי שיין זיינען דיינע טריט געווען אז זיי פלעגען דריי מאהל אין יאהר עולה לרגל זיין אונ ווי פלעגען זיי דאן אפהיטן פון אלע צרות, וויא מיר געפינן אז איינער הט א מאהל פארגעסן צו פערשליסן די טהירען פון שטוב אונ איז אוועק עולה הרגל זיין אונ אז ער איז געקומען צוריק הט ער געפינן אשלאנג היינגט ארום געדרייט ארום די רינגן פון די טירען, אונ נאך אפולע זאכן געפינען מיר אזעלכע, רבי פנחס הט דר ציילט אז א מאהל זיינען געווען צוויי רייכע ברידר אין דר שטאדט אשקלון אונ לעבן זייא האבן געוואוינט שלעכטע שכנים, היידן, די שכנים פלעגן ריידן צווישן זיך אז די יודן וועלן אוועק גיין אין ירושלים מתפלל זיין וועלן מיר באפאלן אויף זייערע הייזר אונ וועלן זיי צוראבירן. אז עס איז געקומען די צייט עולה לרגל צו

נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן׃ ג שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל־יֶחְסַר
הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ ד שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תָּאֳמֵי צְבִיָּה׃
ה צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן

תו"א חמוקי ירכיך. סוכה מט מועד קטן טז: שררך אגן הסהר. סוטה מה סנהדרין יד עקידה שער לה:

שפתי חכמים

א' כו' ולפי זה מיושב קלת מה שפי' אח"כ והוא מונה קילוסי' מלמטה למעלה מה יפו פעמיך כו' דהוא קילוסו של הקב"ה על ישראל וכאן פי' דהוא קילוס האומות לישראל ואפשר לומר מה שפי' אחר כך הוא כמו פי' אחר דס"ל דהכל הוא קילוס של הקב"ה אבל יש ספרים דכתב זה אחר שררך אגן הסהר משמע דאין סובל שום פי' אחר רק הוא קילוס האומות וקשה דהרי קודם לזה פירש שהוא קילוס של הקב"ה ואפשר לתרץ בדוחק מה שרוש הקודש מספר קילוס שהאומות מקלסי' קילוס של הקב"ה קרי ליה: מ מלי הכל לריכים למורי דחטיא: נ וק' מה הוכחה כפשוטו הכרת פנים בכלל. וי"ל מדכתיב הכרת

רש"י

נדיבים: **חמוקי ירכיך כמו חלאים**. קבולת עדיי זהב קרויה חלי כתם אלחל"י בלשון ערבי. ורבותינו דרשו על נקבי השיתין של נסכים שנעשו מששת ימי בראשית עגולים כמו ירך. כמו חלאים לשון חפירה כמו חוליית הבור: **מעשה ידי אמן**. ידי הקב"ה במסכת סוכה אמן כמו אומן. קילוסו של הקב"ה ישראל מקלסין אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם פז ורדין ובאין עד שוקיו עמודי שש לפי שהן באין לרלותו להוריד שכינת מן העליונים לתחתונים והוא מונה קילוסם מלמטה למעלה מה יפו פעמיך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא בא למושכם אליו: (ג) **שררך אגן הסהר**. טבורך כאגן של מים ללולים שרוחלין בהן והוא עשוי מאבני שיש ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה אינו מענין נוי אשה כקילוס העליון לפי שהעליון דודה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את להתחבר עמנו והדוגמא על שם לשכת הגזית היושבת בטבור הארץ: **אל יחסר המזג**. לא יכלה משם משקה רולה לומר לא יכלה ולא יפסוק משם שום דברי הוראה: **בטנך ערמת חטים**. שהכל מ לריכין לה: **סוגה בשושנים**. גדורה ומסוייגת בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס הרי חתן נכנס להופה לבו מגעגעת להופה ולחיבת חתוניו בא ליזקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו. הרי שהוא עובר בדרך ראה בכורות בראשי התאנים פשט ידו ליטול אומרים לו של בעלים הם גם הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים: (ד) **שני שדיך**. שתי הלוחות. ד"א מלך וכהן גדול: (ה) **צוארך**. ההיכל והמזבח שהם זקופים וגבוהים ולשכת הגזית גם היא שם עשויה לחוזק ולמגן כמגדל השן: **עיניך**. כבריכות אשר בחשבון המושכות מים. כך עיניך על שער בת רבים הכמיך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם ועסוקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים. ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כמו יוגים. ולשון משנה הוא הלוקח יוני שובך מפריח בריכה ראשונה קובירי"ש בלע"ז: **אפך כמגדל הלבנון**. איני יכול לפרשו לי חוטם לא לענין פשט ולא לענין דוגמא כי מה קילוס נוי יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל ואומר אני אפך לשון פנים וזה שהוא אומר לשון יחיד ואינו אומר אפיך שעל המלח הוא מדבר שהוא עיקר הכרת פנים כענין שנאמר (ישעיה ג) הכרת פניהם ענתה בם נ ותדע שהרי מקלסם והולך מלמטה למעלה עיניך בריכות בחשבון ואחריהם המלח וכן האומות מקלסות (יחזקאל ג) מלאך הזק לעומת מלח כל הבאים להרעותך ולפתותך: **כמגדל הלבנון צופה פני דמשק**. ראיתי במדרש זה בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו לופה ומונה כמה בתים יש בדמשק. דבר אחר פניך

מצודת ציון

וכן פעמי דלים [ישעיה כו]: **בנעלים**. מלשון מנעול: **חמוקי**. ענין סבוב והיקף כמו חמק עבר [לעיל ה]: **ירכיך**. מל' ירך והוא מפרקי הרגל: **חלאים**. ענין תכשיט כמו וחלי כתם [משלי כה]: **אמן**. כן יקרא המופלג במלאכה: (ג) **שררך**. הוא הטבור כמו ואונו בשרירי בטנו [איוב מ]: **אגן**. מזרק וכן וישם באגנות [שמות כד]: **הסהר**. תרגום של ירח הוא סיהרא: **המזג**. עניינו יין המעורב במים וזה הלשון ידוע בדרז"ל: **ערמת**, אגודת שבלים וכן סלוה כמו ערמים [ירמיה נ]: **סוגה**. מל' סייג וגדר ובמשנה מסורת סייג לתורה [פ"א פ"ג]: (ד) **עפרים**. כן יקראו ילדי הצבי והאיל: (ה) **השן**. שן הפיל: **ברכות**. מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים וכן בתעלת

מצודת דוד

חמוקי ירכיך. הקפת ירכיך יהיו בעגולם כעגול התכשיטים שהמה מעשה ידי אמן. והנמשל הוא לומר כאשר תקיפו בעזרה ברגל להיות נראה לפני תהיה מהודה בעיני כחלאים נאים: (ג) **שררך**. טבורך יהיה עגול כאגן העגול כדמות הירח: אל יחסר המזג. לפי שהטבור הוא מקום רב הלחות השרפי המזין את הגוף לכן אמר שלא תחסר בו הלחות והרי היא כאגן הזה שלא יחסר בו יין מזוג. והנמשל הוא על ההשפעה המסבבת ובאה שלא תופסק בשום זמן ובא הרמז כשרר כי דרך בו בא הזנת הולד במעי אמו: בטנך ערמת חטים. בטנך יהיה יפה ומריח כאגודת שבלי החטים הנגדרת בשושנים המעלים ריח טוב. והנמשל הוא לומר פרי בטנך יתרבו כגרעיני ערמת חטים וכולם יהיו גדורים בגדרים נחמדים והגונים לבל יכשלו בדבר איסור: (ד) **שני שדיך**. דדיך ישוו זה עם זה והמה יהיו כשני ילדי לביה שנולדו תאומים שהמה בשוי גמור. והנמשל הוא על המלך וכה"ג המיניקים ומשפיעים טובות המלך במלחמתו וכה"ג בעבודתו ואמר שישוו בגדולה ויהיו מסכימים ונשמעים זה לזה כרעים האוהבים: (ה) **צוארך כמגדל השן**. הצואר שלך יהיה זקוף ומיושר ובתכלית הלובן כמו מגדל משן הפיל. והנמשל הוא על בה"מ שהוא חוזק ומבצרן של ישראל כצואר הזה שהוא חוזק האדם שיעמוד על הר גבוה תלול ויהיה בנוי בהמבחר שבבנינים משם יצא מחילת החטא ולבון העון: **עיניך ברכות בחשבון**. עיניך תהיינה זכות ובהירות כמו הברכות שבעיר חשבון אלל השער ששמו בת רבים. והנמשל הוא על החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה שהמה יהיו כברכות מים המשקים את הגנות: **אפך**. חוטמך יהיה ביושר נמרץ מבלי עקמימות כמגדל העומד ביער הלבנון הרואה פני דמשק שהוא ממולו ואותו המגדל הי' בנוי ביושר רב. והנמשל הוא על השופט אשר

מדרש חכמים

זיין זיינען די ברידער וואס האבען פון קיין זאך ניט געוואוסט אוועק קיין ירושלים. הקב"ה האט אבער געשיקט צוויא מלאכים וואס האבען זיך פארשטעלט אין זייער געשטאלט אונ זיי פלעגען אריין גיין אונ ארוס גיין פון די ברידער'ס הייזר,

פירוש ע"ט

טאכטער, חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ דיא בעוועגונגען פון דיינע היפטען, זיינען וויא מייסטערהאפטע קייטען ווערק וועלכע רינגלען ארום דעם רינג אן פערהאלטונגען, אזו שיין, גיך אונ גלייך זיינען ביידע בעוועגונגען אין טאנצען: [ג] שָׁרְרֵךְ דיין נאפעל איז וויא ארונדער בעכער, וועלכער איז פול ווין, בִּטְנֵךְ דיין בויך איז ווי אוויצענהיגל וואס איז ארום גרינגעלט מיט ראזען: (ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ דיינע ביידע ברוסט זיינען גלייך אונ שיין, ווי איונגע פאר הירשען, אצווילינג פון איין מוטער: (ה) צַוָּארֵךְ דיין האלז איז קלאר אונ קיילעכדיג ווי אטורם פון העלפאנט ביין, עֵינַיִךְ דיינע אויגן שפיגלען אונ זיינען ווי די טייכן פון חֶשְׁבּוֹן, ארום וועלכן עס שפאצירן ארום די ערוואקסענע שיינע פרויען, אַפֵּךְ דיין נאז איז גלייך, וויא דער

צֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק׃ רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים׃
ז מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים׃ ח זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ
לְאַשְׁכֹּלוֹת׃ ט אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ־נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן
וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים׃ י וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים׃

תו"א ראשך עליך ככרמל. זוהר פ' בראשית: ודלת ראשך עקידה שער ז: מה יפית ומה נעמת. עקרים מג פ' לו: אמרתי אעלה בתמר. שם מג: וחכך כיין הטוב. יבמות לו סנהדרין צ בכורות לג זוהר פ' שמיני:

רש"י

צופה פני דמשק מלפות לבא שערי ירושלים עד דמשק שעתידה להרחיב עד דמשק: (ו) ראשך עליך ככרמל. אלו תפילין שבראש שנאמר בהן (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך הרי היא מוזקן ומוראן כסלע הרים וכרמל הוא ראש ההרים: ודלת ראשך. קליעת שערות נזיריך נאה כמלות כקליעת ארגמן. דלת ראשך. על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש: מלך אסור ברהטים. שמו של מקום קשור בתלתלים שנא' (במדבר ו) נזר אלהיו על ראשו: רהטים. קורא"ץ בלע"ז כן קורין לתלתלי האזורות שקושרין בהן ההגורות. ד"א מלך אסור ברהטים הקב"ה נקשר באהבה במלות ובריצות שאתם רצים לפניו: (ז) מה יפית ומה נעמת. אחר שפרט קילוס כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לידבק בך אהבה ההוגנת להתענג בה: (ח) זאת קומתך דמתה לתמר. ראיתי נוי קומתך בימי נבוכדנצר שכל האומות היו כורעו' ונופלות לפני הצלם ואתה עומדת בקומה זקופה כתמר הזה: ושדיך לאשכלות. דניאל חנניה מישאל ועזריה שהיו לך כשדים ליניק מהם דמו לאשכולות שמשפיעות משקה כך הם השפיעו להניק וללמוד את הכל שאין יראה כיראתכם. עד כאן קלוהו האומות מכאן ואילך דברי שכינה לגלות ישראל שבין האומות: (ט) אמרתי אעלה בתמר. מתפאר אני בין העליונים של מעלה בכם שאתעלה ואתקדש על ידיכם בתחתונים שתקדשו את שמי בין האומות: אחזה בסנסניו. ואני אאחוז ואדבק בכם. סנסנים ענפי': ויהיו נא שדיך. ועתה האמיני את דברי שלא תתפתי אחרי האומות ויהיו הטובים והחכמים שביך עומדים באמונתם להשיב דברים למפתים אותם שילמדו מהם הקטנים שבכם: (י) וחכך כיין הטוב. הזהרי בתשובותיך שיהיו כיין הטוב: הולך לדודי למישרים. זהירה אני להשיב להם שאעמוד באמונתי שיהא חכי הולך לפני דודי לאהבת מישור שהוא מן הלב ולא ברמיה ועקיבה: כיין הטוב. שהוא דובב שפתי ישנים אף אבותי בקבר

שפתי חכמים

פניהם ענתה בם משמע בלריך הערה לבד מן הפנים ואיתא בסוף יבמות קזו הפלחות יכ"כ התוס' שם: ם דק"ל מהו ה לך לדודי כו'. נב"פ זה"ם אני גו' שיהא חכי הולך לפני דודי: ע בירושלמי דשקלים ובמדרש חזית דובב שפתי ישנים כהדין דבשי חמר עתיק אף על גב

מצודת דוד

יהיה בימים ההם שס"א תואר פני הדור כחוטם הזה שהוא תואר הפרצוף והוא יהיה מיוסר בלי עקמימות כמגדל הזה: (ו) ראשך עליך ככרמל. ראשך אשר עליך יעמוד מוזקף ויהיה בגלגל כהר הכרמל. והנמשל הוא לומר אשר השכינה היא הראש אשר עליך ירא' כהר הכרמל: ודלת ראשך. קווצות השער המודלה על ראשך המה יהיו יפים כפתילי ארגמן. והנמשל הוא על הנביאים הנשפעים מהמקום ב"ה שפע הנבואה הם ישמיעו מה שיהיה לאחרונה וכן יקוים כלבע ארגמן הנראה למרחוק ולא תסור כ"א בקושי רב: מלך אסור ברהטים. כ"כ תהיה נחמדת כ"כ שאף המלך יהיה חפצו להיות קשור בבנין שבעליית הבית מהדר לחדר הנעשה להתהלך בו בחשבו כי שם ישביע עינו ממראית פניך ברואתך מתהלך מחדר לחדר. והנמשל הוא לומר אשר המקום ב"ה יהיה אז כאלו הוא אסור בבנייני בה"מ כי עוד לא תסור משם שכינתו: (ז) מה יפית. מה מאד תהיה יפה ונעימה והאהבה תהיה עם התענוג כי בעודי נפרדת ממך האהבה היא סיבה אל העלבון בעבור רוב הגעגועין אבל כשתשבי עמדי תהיה האהבה סיבה אל התענוג. והנמשל הוא לומר כשתשובי מן הגולה יהיה אתה לפני המקום ב"ה אשר לא כן כשהיית בגולה: (ח) זאת קומתך. זאת תהי מראה קומתך הדומה לאילן תמר הזקוף מבלי עקמימות. והנמשל הוא על כל האומה שתהיה בכללה ישרה: ושדיך. דדיך יהיו תלוים כלפי מטה כאשכלות מן האילן. והנמשל הוא על הנוגד וכה"ג המיניקים אותך להשפיע לך טובה הנה ישפיעו טובה מרובה כאשכלות הגפן המשפיעים יין רב: (ט) אמרתי אעלה בתמר. ר"ל אשב עם הרעיה שדמתה לאילן תמר ואחזה בסעיפי האילן כלומר עוד לא אפרד ממנה. והנמשל הוא לומר שהמקום ב"ה ישרה בה שכינתו ולא תפרד ממנה: ויהיו נא שדיך. ר"ל עתה בזמן קרוב אתענג בשדיך שיהיו כאשכולות התלוים כלפי מטה. והנמשל הוא לומר בזמן קריב ישפיעו לך המלך וכה"ג טובה מרובה כאשכולות המשפיעים את היין: וריח אפך. שיהיה כריח התפוחים. והנמשל הוא לומר אשר קרבנותיך יעלו לריח ניחוח: (י) וחכך. מאמריך ישמחו לבי כיין הטוב ההולך בנתן לדודים מאהוב לאהוב לייסר האהבה ביניהם לבל תמוט: דובב שפתי ישנים. ר"ל כיין אשר יש בו מן החוזק עד שמשים אף שפתי ישנים והוא ענין הפלגה על כי דרך היין החזק

מצודת ציון

הברכה [מ"ב יח]: אפך. חוטמך: צופה. ענין הבטה וראיה: [ו] ודלת כן יקרא דבר הנתלה בדבר ויורד למטה ובדרז"ל הדלה עליה את הגפן [סוכה יא] וכן ורעו דליותיו [ירמיה יא]: כארגמן. מין צבע אדומה: אסור. ענין קשירה: ברהטים. הבנינים שעל העליות מחדר לחדר וכן רהיטנו ברותים [לעיל א]: [ז] מה יפית. מלת מה הוכחה על הפלגת הענין וכן מה רב טובך [תהלים לא]: נעמת. ענין אהבה כמו אף נעים [לעיל א]: [ח] קומתך. מל' קומ' וגבהות: דמתה. מלשון דמיון והשוואה: לאשכלות. כן יקרא הענף והגרגרים תלוים בו וכן אשכול הכופר [לעיל א]: [ט] בסנסניו. ענין סעיף וענף ואין לו דומה: נא. עתה: [י] וחכך. הוא מה שממעל הלשון והוא מכלי הדבור: לדודי. כמו לדודים ונפלה המ"ם כמו על דברי חוזי [דה"ב לג]

פירוש ע"ט

אוסגעשניצטער טורעם פון לבנון, וואס קוקט גלייך אויף דמשק: (ו) ראשך דיין קאפ זיצט ביי דיר אויף דיין קערפער אזוי גלייך אונ שיין, ניט איינגעבויגן, ווי דר בארג כרמל צווישן דיא איבעריגע הויכע בערג, ודלת דיינע צואמענגעפלאכטענע האר זיינען אזוי שיין ווי דר פורפור וואס איז איינגעפלאכטען אין דעם קעניגס באנד: (ז) מה יפית וויא שיין ביסטו, ווי ליב ביסטו א דו ליבע, פון אלע אנדערע פרגעניגען: (ח) זאת קומתך דיין וואוקס איז גלייך ווי אטייטעל בוים ושדיך אונ דיינע בריסט זיינען ווי די טרויבן (וואס וואקסען לעבן בוים, דען טרויבען זעצט מאן אימער לעבען נאך אבוים כדי זייא זאלן זיך מיט זייערע צווייגן ארומנעמען ארום בוים אונ זאלן זיך שטארקער האלטען): (ט) אמרתי איך האב געזאגט אעלה איך וואלט ארויף אויף דעם פאלמע בוים אונ וואלט פעסט אנגענומען זיינע צווייגין ויהיו נא א זאלן דיינע בריסט זיין ווי דיא טרויבן פון ווייגשטאק אונ דר אטעם-צוג פון דיין נאז ווי אפעל דופט: (י) וחכך דיין גומען ווי דר טהייערער דערקוויקענדער וויין (וואס ווערט געמאכט פון

מדרש חכמים

אונ די שכנים האבן געמיינט אז די יודן זיינען ניט געגאנגן עולה לרגל זיין קיין ירושלים. אז די ברידר זיינען צוריק געקומען פון ירושלים האבן זיי אלע זייערע בעקאנטע אונ זייערע שכנים געטיילט פערשידענע מתנות וואס זיי האבן

יא אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ׃ יב לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים׃
יג נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי
לָךְ׃ יד הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ וְעַל־פְּתָחֵינוּ כָּל־מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם־יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃

תו"א אני לדודי. זוהר פ' לך לך: לכה דודי נצא השדה. עירובין כא: נשכימה לכרמים. שם: הדודאים נתנו ריח. עירובין סא זוהר פ' ויחי:

שפתי חכמים

דהוא שתי ליה טעמא וריחא בפומיה כלומר שהגנתים דובבים בקבר מה שבניהם אומרים דבר טוב בעה"ז: פ כך היא הגוסחא בפי' עושין פסין אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהן גזל ועריות אלא נלא השדה ואראך ת"ח שעוסקים בתורה מתוך הדחק וטעות הוא בספרי רש"י שכתוב בהן אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות כו' דהרי יושבי פרזות הם יושבי כפרים דמשמע נלינה בכפרים קדרים והרי אח"כ דורש נלינה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים. אלא על"ל הוא באשר הגהתי ופרש"י בגמרא יושבי כרכים שווקים וישוב גדול

רש"י

ישמחו בי ויודו על חלקם. דובב מרחיש פרומי"ר בלע"ז ויסודו ל' דיבור וכך היא התשובה אני לדודי וגם הוא משתוקק לי: (יב) לכה דודי נצא השדה. דרשו רבותינו בעירובין אמרה כנסת ישראל פ רבונו של עולם אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהם גזל ועריות אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות ועוסקין בתורה מתוך הדחק: נלינה בכפרים. נלינה בכופרים בא ואראך בני עשו שהשפעת להם טובה וכופרים בך: (יג) נשכימה לכרמים. אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות: נראה אם פרחה הגפן. אלו בעלי מקרא: פתח הסמדר. כשהפרח נופל והענבים ניכרים הוא פתוח הסמדר ולהם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראת התורה: הנצו הרמונים. כשהם גמורים והנץ שסביבותיהן נופל. הנלו נופל נלו ולהם דימה בעלי תלמוד שהן בחכמה גמורה וראויין להורות: שם אתן את דודי. שם אראך את כבודי וגודל שבח בני ובנותי: (יד) הדודאים נתנו ריח. דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כד) הראני ה' והנה שני דודאי תאנים וגו' הדוד א' תאנים טובות וגו' והדוד הב' תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פושעי ישראל עכשיו שניהם נתנו ריח כולם מבקשים פניך: ועל פתחינו כל מגדים. יש בידינו שכר מצות הרבה: חדשים גם ישנים. שחדשו סופרים עם הישנים שכתבת עלי: צפנתי לך. לשמך ולעבודתך צפנתי בלבי. ד"א צפנתי להראותך

מצודת ציון

ומשפטו חוזים ורבים כמוהו: למישרים. מל' ישר: דובב. ענין שיחה ודבור כמו ודבת עם (יחזקאל לו): ישינים. מל' שינה: [יא] תשוקתו. ענין תאוה וחשק כמו ואליך תשוקתו (בראשית ד): [יב] לכה. הוא ענין זרוז: נלינה. מל' לינה: בכפרים. כן יקראו המקומות הקטנות כמו בערים ובכפרים (דה"א כז): [יג] נשכימה. מל' השכמה: הסמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפלה הפרח וזהו פתח הסמדר: הנצו. הוא חנטת הפרי: דודי. ענין אהבה וחבה: [יד] הדודאים. שם עשב כדמות אדם זכר ונקבה וכן וימצא דודאים בשדה (בראשית ל): מגדים. כן יקראו פירות משובחים וכן פרי מגדים (לעיל ד): ישנים. ענין זקנה: צפנתי. ענין המטנה וההסתר כמו יצפנו דעת (משלי י):

מצודת דוד

להרגיל ספתי סותיהו להרבות אמרים עם כי היה דרכו למעט בדבור ור"ל כמו היינות כאלו משמחים את הלב כן מאמריך ישמחו לבי. והנמשל הוא לומר הנה עתר הפלתך ועסק למודך יקובל ברצון לפני: (יא) אני לדודי. כאשר נשמע אל המסיקה ההבטחה והייעודים האלו אמרה הנה מאז ידעתי אשר אני מיוחדת לדודי וכל תשוקתו הוא עלי לא על זולת. והנמשל הוא כאלו אמרה כ"י מאז ידעתי שאני לו לעם ולא ימאס בי להחליפני בעם אחר: (יב) לכה דודי. תשלא אמריה לאלות פני החשוק לומר לו נלא מן העיר אל השדה ונלין באחת מן הכפרים אשר הכרמים סמוכים אליה. והנמשל הוא כאילו אמרה כ"י אל המקום ב"ה לך נא בערי השדה ובכפרים להשגיח במעשה אנשיהן עם כי אינם מיוסרים ומחוכמים כאנשי כרכים ועיירות גדולות שיש בהם ממי ללמוד כי חכמיהם רבו למעלה אשר לא ימלא כן בערי השדה ובכפרים: (יג) נשכימה לכרמים. בהיות שהכרמים סמוכים לה נבוא בהשכמה אל הכרמים עד שלא תזרח השמש בתוקף החום: נראה. שם נתענג לראות אם כבר פרחה הגפן אם פתח כו': שם. בכרמים אראה לך אהבתי אליך אחר שיהיה לנו הרחבת הלב מתענוג ראיית פרחי הגפן כו'. והנמשל הוא כאלו כ"י אומרת לך שם לבתי כנסיות ומדרשות וראה את התלמידים והחכמים הפריחו חכמת התורה ומעש"ט ושם תראה גודל שבחי ואהבתי לך: (יד) הדודאים. תביא ראיה שקרוב הדבר שפרחה הגפן כו' כי הנה עשבי הדודאים כבר הפריחו ומעלים ריח טוב ועל פתחינו כבר יש כל מיני מגדים מן החדש ומן הישן של אשתקד אשר קניתים ולפנתים לתת לך וכאלו אומרת והנה ראיתים אלי מול אלו וראיתי בהם מגדים מן החדש וא"כ קרוב הדבר שפרחה הגפן כו' וכשתלך שמה נמלא קורת רוח והרחבת הלב ואראה לך שם תוקף אהבתי אליך. והנמשל הוא כאלו תאמר כ"י הלא אף עמי הארצות שבהם שהמה רק בצורת אדם כדמות עשבי הדודאים עכ"ז גם הם נתנו ריח בעסק המצות ויש א"כ בהם הרבה זכיות ממה שעשו מחדש ומה שעשו מזמן רב וכולם עשוים המה בעבור כבוד שמך לא להתיהר ואם כה עשו עמי הארצות מה הם עוד הזכיות אשר תמלא בין החכמים והתלמידים:

מדרש חכמים

מ'ט געבראכט פון ירושלים. האבן זיי די שבטים, די היידן, געפרעגט וואו זייט איהר דען געוועזן, האבען די ברידער געענטפערט, אין ירושלים; האבן זיי ווידר געפרעגט, אין וועלכען טאג זייט איהר אוועק עולה לרגל צו זיין, האבען די ברידער געענטפערט אין דעם און דעם טאג זייגען מיר אוועק, האבן די היידן ווידר געפרעגט און אין וועלכן טאג זייט איהר געקומען, האבן די ברידר געענטפערט אין דעם און דעם טאג, האבן די היידען אויסגערופען, עס זאל זיין געבענטשט דר גאט פון די יודען וואס ער פערלאזט זיי ניט און הט אייך אויך ניט פערלאזען, מיר זייגען זיך מודה אז מיר האבען געהאט אפגערעדט אז איהר וועט אוועק גיין עולה רגל זיין נאך ירושלים וועלן מיר באפאלן אייערע הייזר און וועלן אלץ צו ראבירן, אייער גאט האט אבער געשיקט מלאכים אין אייער געשטאלט, וועלכע זייגן אריין און ארומגעגאנגן פון אייערע הייזר און מיר האבן געמיינט אז דס זייט איהר, און דס איז אלץ דר פר וואס איהר הט זיך פארטרוט אין איהם (יתברך!). אט זעהען מיר ווי די טריט פון די עולה רגלים הט גאט ברוך הוא געהיט!

פירוש ע"ט

טייטלען, דאס איז אהעכסט טייערער וויין) דאס זאגט זיא הולך ער שלעפערט זאנפט איין מיין פריינד דובב ער מאכט רייערן דיא ליפען פון דעם דרעמלענדיגען: (יא) אני איך געהער מיין געליבטען פריינד וועלכער גלוסט נאך מיר ליידעשאפטליך: (יב) לכה קום מיין פריינד, מיר וועלען ארוס אין פעלד, נלינה מיר וועלען נאכט האלטען אין דיא דערפער: (יג) נשכימה גאנץ פריה וועלן מיר אין די ווייגגערטנער גיין צו זעהען אויב דיא טרובן שפראמצען שוין פתח אוב די בליהונג זייגען שון אראפגעפאלן און מאן זעהט שון די טרובן הנצו אוב די מילגרומען בליהען שם דארט וועל איך דיר מיין ליבע שענקען: (יד) הדודאים די בלומען (דער ליבע) שמעקן שון ועל פתחינו און איבר אונזר טיר (פון אונזער דארף געצעלט) הייגגען טהייערע פרוכטען אלערליי חדשים הייאריגע און פאר איאהריגע וואס איך האב פאר דיר געהאלטן, אום עס דיר יעצט צוא געבען:

ח א מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא־יָבֻזוּ לִי׃ ב אֶנְהָגֲךָ
אֲבִיאֲךָ אֶל־בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי׃ ג שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי
וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי׃ ד הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם מַה־תָּעִירוּ ׀ וּמַה־תְּעֹרְרוּ אֶת־
הָאַהֲבָה עַד־שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ה מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ
עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חִבְּלָה יְלָדַתְךָ׃ ו שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחוֹתָם

תו"א מי יתנך כאח לי. זוהר פ' ויצא: אשקך מיין הרקח. ברכות נט: שמאלו תחת ראשי. זוהר פ' בראשית: תחת התפוח עוררתיך. סוטה יא: שימני כחותם על לבך. תענית ד זוהר פ' ויחי זוהר פ' משפטים סוף דברי הסבא ופ' מצורע:

רש"י

שקיימתים: (א) מי יתנך כאח לי. שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונא' בו (בראשית נ) וינחם אותם: אמצאך בחוץ אשקך. אמצא נביאיך מדברים בשמך ואחבקם ואנשקם גם ידעתי כי לא יבוזו לי כי כדאי היא אהבתך שתהא אהובתך כובבת להזר אחריה: (ב) אל בית אמי. בית המקדש: תלמדני. כאשר הורגלת לעשות באוהל מועד: אשקך מיין הרקח. נסכים: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי וגו': (ד) השבעתי אתכם. עכשיו כנסת ישראל מסבבת דבורה כלפי העכו"ם אף על פי שאני קובלת ומתאוננת דודי מחזיק בידי והוא לי למשען בגלותי לפיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי זאת. הקב"ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חשובה זאת שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלתה במתן תורה ובדבוק שכינה ונראית חבתה לכל ועודנה בגלותה: מתרפקת על דודה. מתחברת על דודה מודה שהיא חברתו ודבוקה בו. רפק בלשון ערבי רפקתא חבורה: תחת התפוח עוררתיך. כך היא אומרת בבקשת חבת דודה תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחתית הר סיני העשוי על ראשי כמין תפוח שם עוררתיך והוא לשון חבת אשת נעורים המעוררת את דודה בלילות בתנומות עלי משכב מחבקתו ומנשקתו: שמה חבלתך אמך. הרי אמרנו שהקב"ה קראה אמו שם נהיתה לך לאם: חבלתך. לשון חבלי יולדה. חבלתך באו לה חבלים ממך כמו (ירמיה י) בני יצאוני יצאו ממני: (ו) שימני כחותם. בשביל אותה

שפתי חכמים

ורגל רוכלים וסוחרים מצויה בהם לפיכך גזל ועריות מצויה בהם. השדה בני בתגי עובדי אדמה: צ ק"ל למאי נפקא מיניה אם לענין זה שאמר אמצאך אשקך ולא ימשוך לה מזה בזיון כמו שיסק לאיש נכרי א"כ הוא הל"ל מי יתנך אחות לי שתנשק לאחיה ואין לה בזיון ומדאמרה כאח לי משמע שמבקשת ממנו ענין האחוה. לכ"פ שתבא לנחמני כו' ואח"כ ק"ל אם עיקר הבקשה היא שתבא לנחמני א"כ מהו אומרו אמצאך בחוץ אשקך. לכ"פ אמצא נביאיך כו' מדברים בשמך כאלו

מצודת ציון

ח [א] שדי אמי. דדי אמי: בחוץ. בשוק: אשקך. מלשון נשיקה: יבוזו. מל' בזיון: [ב] אנהגך. מלשון הנהגה והליכה: אשקך. ענין שתיה: הרקח. ענין תערובות בשמים כמו רוקח מרקחת [שמות ל]: מעסים. ענין סחיטה ור"ל המיץ היוצא ע"י סחיטה וכן וכעסים דמם ישכרון [ישעיה מט]: [ג] תחבקני. ענין סבוב הזרוע בגוף: תעירו תעוררו. מלשון התעוררות וכפל המלה לחזוק הענין: [ה] מתרפקת. ענין התחברות ודבוק ואין לו דמיון במקרא והוא מלשון ערבי: על דודה. עם דודה וכן ויבאו האנשים על הנשים [שמות לה]: עוררתיך. מל' התעוררות: חבלתך. כן יקראו מכאובי הלידה כמ"ש חבלים יאחזוך כמו אשת לידה [ירמיה יג]: [ו] כחותם. הוא הטבעת

מצודת דוד

ח (א) מי יתנך כאח לי. גם זה מדברי החשוקה תאלה אמרים לומר אל החשוק הן אתאוה לנשק אותך בשוק בפומבי אבל בוש אני פן אהיה לבוז ומי יתן אותך שתהיה למולי כאח קטן שעדיין יונק שדי אמי שאין בושה לאחותו לנשקו בשוקים כי אם כן היית למולי הייתי מנשק אותך כאשר מצאתיך בשוק והייתי א"כ ממלא תאותי וגם לא היה מי מבזה אותי. והנמשל היא לומר מי יתן ויסירו הסבות המונעות אותי מעבודה תמימה כי אם כן היה הייתי אז עוסקת בתורה ובמצות בכל מקומות מהלכתי: (ב) אנהגך. הייתי מוליכך להביאך אל בית אמי למען תלמד אותי שמה כמה אתרצה לך להפקת רצונך ושם הייתי משקה אותך מיין המעורב בבשמים ומהמיץ הנסחט מן רמוני. והנמשל הוא לומר עוד הייתי חוקר לדעת מצפוני המצות ועומק מסתריה והייתי עושה אותם בתכלית מן השלימות ועולם הדקדוק למען יערב לך: (ג) שמאלו. כאומרת הן ידעתי כי בזה ידבק בי דרך אהבה ויגיס שמאלו תחת ראשי ותחבקני ימינו. והנמשל הוא לומר הנה בזה הייתי מגרה שכינתך בי דרך אהבה והיבה יתירה: (ד) השבעתי. עתה חזרה פניה כלפי הנערות ותאמר אליהן עונש בטול השבועה שהשבעתי אתכן מאז יהיה עליכן בעבור מה שתעוררו אליכן אהבת החשוק ההוא בהמאיס אותי בעיניו וכל האיום הזה הוא עד הזמן שתהיה האהבה נחפצת לשוב מעצמה וכל עוד שלא שבה אני מאיים עליכן על זאת וכאלו תאמר אבל אחר שתשוב האהבה אין עוד צורך לאיים עליכן כי אז לא תוכלו להמאיס אותי להעיר עליכן אהבתי. והנמשל הוא כאלו תאמר כ"י אל העכומ"ז עונש בטול השבועה יהיה עליכם בעבור מה שתכריחו אותי לעבור על דת להמאיס אותי בעיני המקום ב"ה להיות חלוטה בידכם וכל האיום הזה כו' כמו במשל: (ה) מי זאת עולה. עתה תשלח אמריה אל החשוק וכה תאמר מי עיד זאת כמוני שעלתה מן המדבר מקום שממון אף גם שמה היתה מתחברת עם דודה ולא נפרדה ממנו. והנמשל הוא כאלו כנסת ישראל אומרת אל המקום ב"ה מי האמין עוד כך כמוני ללכת אחריך במדבר ארץ לא זרועה: תחת התפוח. עוד היותך תחת אילן התפוח עוררתי שם אהבתך לי ושמה באה לאמך חבלים ממך וכמו ששמה באה לה חבלים כן ילדתך שמה וכאלו תאמר מתחלת ביאתך לעולם תחת אילן התפוח שנולדת שמה מיד עוררתי אהבתך לי. והנמשל הוא לומר מעת שילא טבעך בעולם אני מאמנת בך כי ע"י אברהם אבי נתפרסם שמו בעולם והוא וזרעו נמשכו אחריו: (ו) שימני. לכן שים אותי על לבך לבל תזוז האהבה לעולם כמו החותם הניתן על היד ואינה זזה משם: כחותם על זרועך. כמו החותם הנתון על היד כן שים אותי על זרועך והוא כפל ענין במ"ש: כי עזה כמות אהבה.

פירוש ע"ט

(א) מי יתנך ווער וואלט מאכן אז איך זאל זיך קענען מיט דיר באגיין ווי מיט אברודער (איך זאל זיך ניט דארפן באהאלטן אין דיא דערפער) יונק ווי דר וואס האט מיין מוטער'ס ברוסט געזויגן אמצאך אז איך זאל דיר אפילו אין גאס טרעפען זאל איך דיר עפענטליך קענען קושן גם אונ מאן זאל מיר דאן דערפאר ניט פעראכטען: (ב) אנהגך איך וואלט דיר געפירט, איך וואלט דיר געבראכט אין מיין מוטערס הויז תלמדני זיא וואלט מיר געלערענט אשקך ווי איך זאל דיר אנטרינקען מיט געווירצטען וויין ביהיס מיט דעם צו געשטעלטען זיסען זאפט פון מיינע גראנאטען: (ג) שמאלו זיין לינקע האנט האלט אונטער מיין קאפ אונ מיט די רעכטע נעמט ער מיר ארום: (ד) השבעתי איך באשווער אייך אייך טעכטער פון ירושלים, אז איר זאלט אונזער ליבע ניט שטערען זא לאנג זיא וועט דויערען: (ה) מי זאת ווער איז די וואס קומט אן פון דר וויסטענים מתרפקת אנגעלעהנט אויף איר געליבטען פריינד תחת אונטער דעם אפעלבוים האב איך דיר מיט ליבע דערוועקט שמה וואס דארט ניט ווייט איז מיט דיר דיין מוטער שוואנגער געווארען דארטען האט דיר דייגע ערציהערין געבארען: (ו) שימני

עַל־זְרוֹעֶךָ כִּי־עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה׃
ז מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת־הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־
הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ׃ ח אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ
בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־בָּהּ׃ ט אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ

תו"א מים רבים לא יוכלו לכבות. סוטה כא׳ זוהר פ׳ תרומה ופ׳ מקרא ופ׳ פינחס: אם יתן איש את כל הון ביתו. שם. עקרים מב פ׳ לו: בוז יבוזו לו. שם: אחות לנו קטנה ושדים. פסחים פז קידושין מט: מה נעשה לאחותנו. זוהר פ׳ יתרו: אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף. יומא ט סנהדרין כד: סמל"ה חדא

שפתי חכמים

מפסק אותך: ק דק"ל דכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו ולא כתב תמורת מה יתן. לכ"פ כדי להמיר אהבתך כלומר אהבתך הנזכרת לא עליך הכתוב לפרש: ר כתב וכית דינו מדאמר אחות לנו לבין רבים: ש כפ׳ אלו מגלחין:

רש"י

אהבה תחתמני על לבך שלא תשכחני ותראה: **כי עזה כמות אהבה.** האהבה שאהבתיך עלי כנגד מיתתי שאני נהרגת עליך: **קשה כשאול קנאה.** התגר שנתקנאו ושנתגרו בי האומות בשבילך. קנאה בכל מקום אינפרמנ"ט בלע"ז לשון אחיזת הלב לנקום נקם: **אש שלהבת יה.** רשפים של אש חזקה הבאה מכח שלהבת של גיהנם טעם הזקף הגדול הנקוד על רשפי מלמדנו על תיבת אש שהיא דבוקה לשלהבת יה לומר אש של שלהבת יה: (ז) **מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.** על שכינס בלשון רשפים נופל עליהם ל׳ לא יכבו: **מים רבים.** האומות עכו"ם: **ונהרות.** שריהם ומלכיהם: **לא ישטפוה.** על ידי חוזק ואימה ואף על ידי פתוי והסתה: **אם יתן איש את כל הון ביתו.** כדי להמיר ק אהבתך: **בוז יבוזו לו.** כל אלה הקב"ה ר ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה: (ח) עתה **אחות לנו.** בתחתונים שהיא מתאוה ומתחברת ומתאוה להיות עמנו והיא קטנה ומקטנת את עצמה מכל האומות כענין שנאמר לא מרובכם וגו׳ שהם מקטינים עצמם: **אחות.** ל׳ איחוי אלו קרעים ש שאין מתאחין: **ושדים אין לה.** כענין שנאמר בגלות מצרים (יחזקאל טז) שדים נכונו בהגיע עת הגאול׳ אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים: **מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה.** כשהעכו"ם מתלחשים עליה להכחידה כענין שנאמר (תהלים פג) לכו ונכחידם מגוי: (ט) **אם חומה היא.** אם תחזק באמונתה וביראתה להיות כנגדם כחומת נחושת שלא יכנסו לתוכה רוצה לומר שלא תתחתן בם והם לא יבואו בה ולא תתפתה להם: **נבנה עליה טירת כסף.** נהיה לה לעיר מבצר ולכתר ולנוי ונבנה לה את עיר הקדש ובית הבחיר׳: **ואם דלת היא.** הסובבת על צירה ובהקיש עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם להיות הם באים בה והיא בהם: **נצור עליה**

מצודת ציון

חותם לחתום כו כתבים וכן חותמך ופתילך [בראשית לח]: **עזה.** חזקה: **כשאול.** הוא בור הקבר: **קנאה.** ענינו צער הבא בראות דבר פה בזולת והוא לא יוכל להשיגו כמו ותקנא רחל באחותה [שם ל]: **רשפיה.** ענין גחלת הבוער וכן ומקניהם לרשפים [תהלים עח]: **שלהבת יה.** שלהבת הוא ענין להב כמו תיבש שלהבת [איוב טו] ור"ל להבת אש גדולה כי כן דרך המקרא כשרוצה להגדיל דבר מה סומכו למלת השם וכן ארץ מאפליה [ירמיה ב] ורבים כמוהו: [ז] **לכבות.** מלשון כבוי: **ישטפוה.** ענין גריפה ע"י חוזק הרדיפה. וכן תשטף ספיחיה [איוב יד]: **הון.** ענין עושר וכן הון יקר [משלי א]: **בוז יבוזו.** מלשון בזיון: [ח] **בה.** ר"ל בענינה: [ט] **נבנה.** מלשון בנין: **עליה.** בעבורה: **טירת.** היכל וארמון וכן תהי טירתם נשמה [תהלים סט]: **נצור.** מלשון מצור ומבצר: **לוח.** נסר כמו את כל לוחותים [יחזקאל כז]:

מצודת דוד

האהבה שיש לי אליך היא חזקה כמות כי היא עומדת נגד המות לבל יוכל לבטל אותה ר"ל יותר אקבל עלי המיתה מלהסיר אהבתי ממך ולכן מהראוי שלא תסיר אהבתך ממני. והנמשל היא לאחדים עם המשל: קשה כשאול קנאה. הקנאה הוא דבר קשה כהירידה אל השאול וכאלו תאמר בזה אם תסיר את האהבה להפרד עוד ממני מאוד יקשה עלי הקנאה בראותי הנערות בנות גילי יושבות תחת בעליהן ומתענגות ואני אהיה בדודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר אם עוד אשב בגולה יקשה עלי הקנאה בראותי כל האומות יושבים בארצם בעת ושאנן ואני אהיה גולה וסורה: רשפיה רשפי אש שלהבתיה. גחלת האהבה היא כרשפי אש וכשלהבת גדולה ר"ל אהבתי אליך שמורה לעולם כאמונות הגחלת המתקיימת זמן מרובה וגם היא חזקה כלהבת אש גדולה השורף בחזקה. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ז) מים רבים. לפי שהמשיל את האהבה באש לכן אמר מים רבים כו׳ לשון הנופל בכבוי האש ור"ל לא יועיל שום הסתה ופתוי לבטל את האהבה ואם מי יתן כל הון ביתו בעבור האהבה להמיר אותה בשנאה הנה כל בני עולם יבוזו אותו וילעגו עליו על שלא השכיל לדעת שא"א לבטל אהבה עזה זאת בשום דבר ומושב למעלה לומר מהראוי שלא תסיר ע"ד אהבתך ממני הואיל וגם אהבתי אליך חזק׳ מאד. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ח) אחות לנו קטנה. ועל כי שמעה החשוקה אמר לב. החשוק טוב עליה וחפץ לשבת עמה שלאה אמרים אל החשוק וכה תאמר הנה יש לנו קרובה אחת קטנה בקומה ואין לה שדים להניק בנים ועת׳ השאלך והודיענו מה נעשה עמה בעת שידובר בה להכנס לאיש וכאומרת הלא אין מי ימלא שיאהב בעבור קטנותה והעדר השדים. והנמשל הוא לומר אחר הבטחת הגאולה בבוא הזמן יאמרו בני יהודה הנה אחינו בני עשרת השבטים קטנים המה במעשה המצות כי עוד היו בארצם הדיחום מלכיהם מאחרי ה׳ ואף כי בגולה וגם לא נמצא עמהם בעלי חכמה ומדע כדרך שהיה עמי בבית השני אנשי כנס"ג ומהם נביאים ולא מלאו א"כ מי להניק אותם מחלב חכמת התורה וא"כ במה יזכו גם המה אל הגאולה: (ט) אם חומה היא. כאלו החשוק שולח אמריו לומר עליו אם היא סגורה ותמומה כבנין חומה ולא שכבה מי משכבי אשה לאהב ולשכר

מדרש חכמים

(ח) (אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה) אונזער שוועסטער איז נאך קליין, דר מדרש זאגט דאס מיינט מאן די יודען וועלכע ווערן גערעכענט ביין רבש"ע פר קליינע קינדער, ווי ר׳ עזריה בר סימון זאגט אז משיח וועט קומן וועלן די

פירוש ע"ט

זעטץ מיך פעסט אין דיין הארצן ווי אזיגעל זיטצט פעסט אויף דעם בריף, האלט מיך פעסט ביי׳ן ארעם (פערבייט מיר ניט אויף אנ׳אנדערע) ווי דר זיגעל האלט פעסט כי עזה דען די ריינע ליבע איז אינבעזיגט ווי דר טוט קשה איר אייפר (קנאה) איז פעסט אזוי ווי די העלע רשפיה אירע קולן זיינען ווי די פייערדיגע בליטצן פון גאט זי ברענט שטארקווי דר פלאם פון גאט: (ז) מים רבים ווען אין אמענשענם הארץ קומט די ליבע קען איר שון די שטארקסטע וואסער ניט פר לעשן ונהרות אונ די גרייסענסטע שטראמען קענען איר ניט צו שטערן (אזוי קאן מאן פון די יודענס הערצר ניט ארוס רייסן זייער ליבע צו הקב"ה), דען קויפן ליבע קען מאן ניט, אם דען ווען אמענטש זאל וועלן קויפן ליבע (פריינדשאפט) פר זיין גאנצן פערמעגן בוז וועט מאן אים מיט פאראכטונג צוריקשטויסען: (ח) אחות אונזער שוועסטער איז נאך קליין, איר בוזעם איז נאך ניט צייטיג מה וואס טוען מיר מיט אונזער שוועסטער ווען איינער וועט איר האנט בעטן (וועלען הייראטן): (ט) אם חומה אוב זיא איז

ארז: י אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום: יא כרם היה לשלמה
בבעל המון נתן את־הכרם לנטרים איש יבא בפריו אלף כסף: יב כרמי שלי לפני האלף

הר"א אני חומה ושדי . פתחים פו בתרה ז ת : אז הייתי בעיניו . פתחים פו כתובות עם עשר פ׳ ברלבית : כרמי של לפני האלף לך שלמה . פתחות לה :

רש"י

לוח ארז. כמים בדלתה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת גוררתן ואוכלתן. וכנסת ישראל אומרת: (י) אני חומה. חזקה באהבת דודי: ושדי כמגדלות. אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה: אז. באמרי זאת: הייתי בעיניו כמוצאת שלום. ככלה הנמצאת שלימה ת ומוצאת שלום בבית בעלה: (יא) כרם היה לשלמה. זו כנסת ישראל שנא׳ (ישעיה ה) כי כרם ה׳ צבאות בית ישראל: בבעל המון. בירושלים שהיא רבת עם והמון רב: בעל. לשון מישור כמו (יהושע יב) מבעל גד בבקעת הלבנון: נתן את הכרם לנוטרים. מסרה ליד אדונים קשים בבל מדי יון ואדום במדרש שיר השירי׳ מצאתי מקרא סמך על נוטרים הללו שהם המלכיות: איש יבא בפריו. כל מה שיכלו לגבות מהן גולגליות וארנוניות ואנפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני. ליום הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אע"פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני בא כל מה שהפעתם לכם את פריו ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם. והם אומרים:

שפתי חכמים

ת כמוצאת שלום ככלה הנמצאת שלימה. בפי׳ המדיר ובפשטים פרק האשה:

חסלת שיר השירים:

מצודת דוד

בתוליה אזי נבנה בשבילה ארמון כסף להתשבח בה יחידי מבלי בעל ותתענג לשבת בארמון כסף אם לא תתענג בשבת תחת בעל: ואם דלת היא. אם לא שמרה בתוליה והיא כדלת הנפתח אזי נעש׳ בשבילה מאסר בנין חזק ומשומר מנסרי ארז לבל יוכל מי לקרוב אליה ותשב בדודה ושוממה. והנמשל הוא כאלו האומות ב"ה משיב אם היו כחומה ולא עזבו להכנס ביניהם מעובדי גלולים לדבקה בהם אזי יזכו גם המה לבנין בה"מ ואם פתחו הדלת ונכנסו ביניהם ישבו עוד במאסר הגולה: (י) אני חומה. ענתה החשוקה ובלחה אמרים לומר הלא אני כחומ׳ כי שמרתי מקים בתולי ולא שכב מי אותי ועם כי שדי המה גדולות כמגדלות המעוררים תאות הנואפים מ"מ אני שמרתי את עלמי ובאלו אומרת הוחיל וכן ראוי א"כ אני לשבת בארמון כסף ותשב הקרובה עמדי. והנמשל הוא כאלו בית יהודה תשיב לומר הלא אני לא דבקתי בעובדי גלולים ויש בי בעלי חכמה ומדע להניק אותי מחלב חכמת התורה וראוי אני לשוב מהגולה ולבנין בה"מ ובעטרי ישובו גם המה לארצם ויזכו לבנין בה"מ: אז הייתי כו׳. שיתה משתבחת לפני הנערות ואמרה אז כשדברתי הדברים האלה הייתי בעיניו יקרה ונכבדת כדרך שמייקרין למחזרת אחר השלום ומוצאת אותו כי הוטב בעיניו מה שהייתי מחזרת אחר שלום הקרובה. והנמשל הוא לאחדים עם הנמשל: (יא) כרם היה לשלמה. עתה חזרה החשוקה לספר ולומר הנה בעבור שהייתי מחזרת אחר שלום הקרובה יקרה דברי בעיניו לקלס את כל מאמרי כי החשוק הוא היקר בעיני כמלך שלמה היה לו כרם במישור שמלויים שם המון עם רב ועל כי חשש מגנבה מסרו לשומרים מחולפים בזה אחר זה כאופן שכל שומר בזמנו יביא לעצמו אלף כסף וזהו בעבור חלקו בפרי הכרם בשכר השמירה ושאר הכסף יהיה להחשוק בעל הכרם. והנמשל הוא על עדת ישראל המכונים בשם כרם כמ"ש כי כרם ה׳ צבאות בית ישראל (ישעיה ה) ואותם מסר לשומרים הם מלכי ישראל שמלכו זה אחר זה וכ"א משל בזמנו על עשרת השבטים ובא הרמז באלף שהם עשרה מאות מאה לשבט: (יב) כרמי שלי לפני. ושאלתי אמרי לאמר כרמי שלי יהיה לפני ר"ל אני אשימה עליו עין לשמרו: האלף כו׳. האלף כסף שלקח כל שומר בזמנו יהיה לך כי אתה תקחם: ומאתים כו׳. כאומרת לא בלבד האלף תקח אשר הרבית לתת יותר מהראוי כי אף המאתים כסף שהוא הראוי לתת לשומרים הנה עתה כאשמור אני תקח גם את זאת ולא תוציא כלום על שכר השמירה. והנמשל הוא לומר בעת הגאולה העתידה תבקש מלכות יהודה שכל עדת בני ישראל תהי׳ תחת ממשלת׳ ויהיו א"כ עשרת השבטים לה׳ להאמין בו לא כמו שהיו מאז שמלכים הדיוטות נאחרי ה׳ גם המאתים המרמזים על שני השבטים יהודה

מצודת ציון

[י] כמגדלות. מלשון מגדל: כמוצאת. מל׳ שון מציאה: [יא] בבעל. במישור וכן בעל גד [יהושע יא]: המון. ענין עם רב: [יב] לנוטרים. ענין שמירה כמו נוטרה את הכרמים [לעיל א]:

פירוש ע"ם

ערליך אונשולדיג מאן קאן זיך אוף איר פארלאזן וויא אוף אמוער נבנה וועלען מיר אוף איר בוען אזילבערנם פאלאץ (וועלען מיר איר געבן אמאן פון הוהן שטאנד, אדער מאן מיינט הקב"ה זאגט אוב זיא איז שטארק אין אמונה ווי אמוער וועל איך איר צוריק געבן ירושלים אונ בוען איר בהמ"ק) ואם דלת נור אוב זי איז אויסגעלאסען אונ איז לייכט צום איבערריידן ווי עס איז לייכט צו עפענען אטיר נצור וועלן מיר איר געבן אשלעכטען מאן וואס זאל איר שלעכט באהאנדלן: (י) ענטפערט זי אני חומה איך בין פעסט ווי אמוער ושדי אונ מיינע בריסט שיטצן מיין קערפער ווי דער טורעם דיא שטאט ואדער איך בין אפגעהיט חאטש מיינע בריסט זיינען שון צייטיג אונ איך בין שון דר וואקסען) אז דם זאגענדיג בין איך געוועזן אין זיינע אוגען (פון הקב"ה) ווי אכלה וועלכע מאן געפינט ערליך אונ־שולדיג: (יא) כרם אווייגגארטען *) האט שלמה געהאט אין בעל המון, וועלכען ער האט איבער געגעבן היטען די היטער דם יעדער פון זיי זאל ברייגגען פר די פרוכט וואס ער וועט פארקויפן טויזענט זילבער־לינגע: (יב) כרמי שלי מיין ווייגגארטען ליגט פר מיר האלף דיא טויזענדע זיינען דיינע שלמה, אונ צוויי

מדרש חכמים

פעלקר קומען צום רבש"ע אונ פארמאסערן די יודען, זייא וועלן זאגן מיר האבן שופך דמים געוועזן אונ זיי האבן שופך דמים געוועזן, מיר האבען עובר געוועזן אויף גלוי עריות אונ זיי האבען עובר געוועזן אויף גלוי עריות, מיר האבען געזינדיגט אונ זיי האבן געזינדיגט, טו פר וואס האבן מיר גהינם אונ זיי ניט, וועט זייא הקב"ה ענטפערן אחות לנו קטנה, אזוי ווי אקליין קינד איז מאן אפילע זאכען מוחל, דען ער איז קליין, אזוי זייגען די יודען ביי מיר פארעכענט פר קליין, דען אלע יאהר יום כפור טהון זיי תשובה אונ איך בין זיי מוחל, ווערן זיי יעדן יאהר ווי ביי געבוירען אונ אקלייגעם נייגעבוירענעם קינד מוז מאן אפילע זאכען מוחל זיין, (דען זיי זינדיגן פיל מאהל צוליב ניט, אדר בשוגג, איהר אבר הט אלץ געטאן במזיד אונ קיין תשובה הט איהר אויך קיין מאהל ניט געטאן):

---

*) הערה אטייל מפרשים זאגען אז דאס אין די יונגפרוי׳ס ווערטער, וועלכע דערווייזט אז די בעסטע זאך איז אז אפרוי זאל איהר עהרע אליין היטען, דען ווי שטרענג מאן זאל אפרוי היטען, וואו און ווי מאן זאל איהר ניט בעהאלטען, איז אויב זי וועט נור וועלען וועט זי אזוי לאנג ניט רוהען ביז זי וועט ניט אויספיהרען איהר פערלאנג (ווי די חז"ל זאגען אין אפוטרופוס לעריות, אויף עריות קען מאן קיין אפעקוו ניט מאכען) אונ דערווייזט איהרע רייד מיט אמשל. שלמה האט זיך אויך איבערצייגט אז ניט קוקענדיג אויף דעם וואס ער האט געהאט טויזענד וועכטער אונ האט יעדען געהייסען ברענגען טויזענד זילבערלינגע פאר די פארקויפטע פרוכט, האט דאך יעדער געגנבעט פאר זיך אויסער דעם נאך צו צוויי הונדערט זילבערלינגע אונ האט בשלאסען אליין צו היטען, דען קיין בעסערער היטער ווי אמענטש היט זיך אליין איז ניטא. [א"מ]

לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: יג הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ
הַשְׁמִיעִנִי: יד בְּרַח ׀ דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

ת״א היושבת בגנים חברים. שבת סג בתרא עה: ברח דודי ודמה לך לצבי. שבת סג:

סכום פסוקי ספר שיר השירים מאה ושבעה עשר וסימנו והכך **כיין הטוב** הולך לדודי. ופרקיו שמונה והרמז נגילה ונשמחה **בך**. וחציו נרד וכרכום:

רש״י

האלף לך שלמה. אלף הכסף שגביתי מהם הכל נחזיר לך: ומאתים לנטרים את פריו. ועוד נוסיף הרבה משלנו וגתן להם לרעיהם והכוניהם כענין שנאמר (ירמיה טו) תחת הנחשת אביא זהב: לנטרים את פריו. אלו תלמידי חכמים ואותם התלומים לתלמידי חכמים כמו שנא׳ (ישעיה כג) כי ליושבי׳ לפני ה׳ יהיה סחרה ואתננה של גור. וים לפרש ומאתים לנוטרים את פריו כדין הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה׳ ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף: (יג) היושבת בגנים. הקב״ה אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: חברים מקשיבים לקולך. מלאכי השרת חבריך בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. ואח״כ יקדישו הם שנא׳ (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואח״כ ויריעו כל בני אלהים: (יד) ברח דודי. מן הגולה הזאת ופדנו מביניהם: ודמה לך לצבי. למהר הגאולה והשרה שכינתך: על הרי בשמים. הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן: חסלת שיר השירים

מצודת ציון

[יג] היושבת. בה״א הקריאה כמו הדור אתם ראו [ירמיה ב]: מקשיבים. ענין שמיעה והאזנה: [יד] ברח. ענין מהירות ההליכה: ודמה. מלשון דמיון: לעפר. כן יקרא ילד האיל:

מצודת דוד

ובנימין גם הם יהיו אחרי ה׳ ואיש אחיו יעזורו: (יג) היושבת בגנים. עתה מספרת ואומרת כ״כ ישרה דברי בעיניו עד שאמר לי אתה היושבת בגנים מקו׳ ימלאו שם החברים בעלי כרמים כמוני הנה הם מקשיבים לקול עלתך וכאומר פן גם הם יעשו כזאת ולא יהיה א״כ

תפארת עליהם לזאת השמיעי דבריך בלחש רק לי לבד ולא ישמע הזולת. והנמשל הוא לומר כאלו המקום ב״ה ישיב לה אתה מלכות יהודה היושבת בירושלים הנה כל בית ישראל חבריך מקשיבים לקולך ותפלים בזה כמ״ש ובקשו את ה׳ אלהיהם ואת דוד מלכם (הושע ג׳) אבל הזהרי להשמיע קולך לי לבד ולא תפנה עוד אל אלהים אחרים: (יד) ברח דודי. ואני אמרתי לו אם יש לחשים בזה מהר ללכת מן הגנים ודמה עצמך בקלות המרוצה לצבי כו׳ ובוא על הרי בשמים ואני אבוא אחריך ושם כ״ב ושם נדבר דברינו ולא ימלא מי שם מקשיב אמרינו. והנמשל הוא לומר כאלו בית יהודה משיב דבר לומר א״כ מהר והשרה את שכינתך בבה״מ מקום יקטירו שם הקטרת וזה יהיה סיבה להסרים המונתך ויראתך:

פירוש ע״ט

(יג) הַיּוֹשֶׁבֶת *) הונדערט בלייבן נאך פר די היטער: דוא וועלכע וואהנסט אין גארטן, מיינע פריינד ווילן הערן דיין שטימע, הַשְׁמִיעִנִי לאז מיר איר הערן: (יד) בְּרַח שנעל לויף פארלייפיג מיין געליבטער אונ זיי גלייך אין דיין לופן ווי א רעהע אדער איונגער הירש וועלכע לופן אים אויף די געווירץ בערג (די יודן בעטן הקב״ה ער זאל שנעל בויען דעם בהמ״ק ווי אברהם אבינו איז שנעל געלאפן וויא א הירש טאן זיין רצון אויף דעם בארג מוריה). אוכי״ר:

*) **הערה** דער הירש האט געלויבט פאר זיינע חברים די פאסטוכער אז זיין כלה׳ס שטימע איז זייער אשיינע, זיינען זיי געגאנגען מיט איהם ביז איהר געצעלט איהר הערן, ער בעט איהר זי זאל איהם צוליב טאן זי זאל פאר זיינע געזעלען זינגען, אבער זי וייל זי איז געווען אצניעה האט ניט געוועלט זינגען פאר אקאמפאניע יונגע לייט, האט זי איהם געענטפערט, ער זאל דערוויל אוועק גיין אונ אז ער וועט קומען אן זי וועט זי פאר איהם מיט פערגניגען זינגען. (א״ם)

תפלה אחר שיר השירים

תפלה זו יאמר אחר שיר השירים בכוונה גדולה:

רבון כל העולמים יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שבזכות שיר השירים אשר קריתי ולמדתי שהוא קודש קדשים בזכות פסוקיו ובזכות תיבותיו ובזכות אותיותיו ובזכות נקודותיו ובזכות טעמיו ובזכות שמותיו וצירופיו ורמזיו וסודותיו הקדושים והטהורים והנוראים היוצאים ממנו שתהא שעה זו שעת רחמים שעת הקשבה שעת האזנה ונקראך ותעננו נעתיר לך והעתר לנו שיהיה עולה לפניך קריאת ולימוד שיר השירים כאלו השגנו כל הסודות הנפלאות והנוראים אשר הם חתומים בו בכל תנאיו ונזכה למקום שהנשמות נחצבות משם וכאלו עשינו כל מה שמוטל עלינו להשיג בין בגלגול זה בין בגלגול אחר ולהיות מן העולים והזוכים לעולם הבא עם שאר צדיקים וחסידים ומלא כל משאלות לבנו לטובה ותהיה עם לבבנו ואמרי פינו בעת מחשבותינו ועם ידינו בעת מעבדינו ותשלח ברכה והצלחה והרוחה בכל מעשה ידינו ומעפר תקימנו ומאשפות דלותינו תרוממנו ותשיב שכינתך לעיר קדשך במהרה בימינו אמן:

יוצר לפרשת זכור

[illegible] ברוך [illegible] ויושיע ויגן
[illegible] מתחילין כאן :

מסוד חכמים ונבונים . ומלמד דעת מבינים . אפתחה פי בשיר ורננים . להודות ולהלל פני שוכן מעונים :

אזכיר סלה זכרון מעשים . בימים האלה נזכרים ונעשים . גחון גת מבין עכסים , דראונו להזכיר לרקב כעסים : החוח הגץ מגלגל ודרדר . ומדור לדור גלגל ודרדר . זכר עון אבותיו הקדר . חטאת אמו בלי להעדר : טרף אף וישחת רחם . יחומתו מקלוט בהריון יחם . כהופקד לשלישו חטא נוחם . לבט להלחם בלוחמי לחם : מהלך ארבע מאות פרסה . נע ונד מכמורת לפרסה . סע משעיר והכמין פרוסה . עיף ויגע מבושיו לסרסה : פועל שטימת בכורה לעכור . צמיתות צאן קדשים למכור . קלונו הוחרט בעט לזכור . ראשית גוים לגלע בזכור : שדי זכר לילה חולק . שרש וענף בחלקלק להחלק : חזן תמור כי חשליו המלק . תבע להזכר מעש עמלק :

לאחרונה יסעו שבם שלט . כי הענן מטם פלט : חזן לעת ימחה לא ימלט . יגונן עם גנון ומופלט :

ברוך אתה יי מגן אברהם :

אתה גבור עד להחיות מתים :

תמימים בעודם בסין רפודים . שבוץ עדי עדיים אפודים . רצו שלול מתן רפידים . קפצו ידים רפות ברפידים : צורר אסף כל אספסוף . פושע סביבות מחנים אסוף . עלות פעמיו ממצולות סוף . סבר לקמלם כקנה וסוף : נדד ניצף שלש פעמים . מחזר בניני חמשה עממים . לץ הקה ופתי העמים . כלי להתיתם נדיבי עמים : יהר לץ והעמיד מסלה . טכום בחורי בזמה סלה . חמוקי ירכי קם לפסלה . זרע להרביע ולהתעיב סגלה : וישטום שטימת ישישו המחבא . החל לבוא מראש במחבא . דגר שנית בחרב להובה . גש בשלישי בעליל בחובה : במשלו ששבי באום מושלים . בפרק עמד מסור נשולים : חזן אמרו לכו ונכחיד נכשלים . אז מאז זנב כל הנחשלים :

שונאיך הם ילבשו בשת . כמו בצלעי שמחו ביבשת : חזן בעטותך עשרת עדיי תלבושת . להגשים תחי לצולעת תחבושת :

ברוך אתה יי מחיה המתים :

אצילי מרעי נכד שעיר . תולדות אלה בני שעיר . בקשם אצו אשי להבעיר . שאונם חרשו כשדה עיר : גוי גדול שלא הזכרת . רשיונותיו למה או זכרת . דגלים בלא הון מכרת . קדושים בזונה ובין המכרת : הזכר לאדומים נוה גארו . צרים אשר חומות ערערו . ועד היסוד ערו ערו . פימו דברו בגאות ופערו : זה אין לפניך שכחה . עברתם שמרה נצח מלשכחה . חלף לא ידעו עשות נכוחה . ספרם תתום ליום תוכחה : טעם חוק ברת מוכח . נזכר כי לא תשכח : חזן יום בא עמם להתוכח . מכאן צוית לעמך לא תשכח :

יקש לץ לחרף צבאות . ההתומי ברית בצבא ואות . והופקד מדה במדה לתוצאות : חזן דעת כי לעת המציאות . הוא יפקד בשם יי צבאות :

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה :

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא :

אל נא בלשון אשר הזכרת לזוכריך זכור . בו בלשון הזכירוך נא אתה זכור . ואם המה כאדם עברו ברית מלזכור . ואתה אל ולא איש למה לא תזכור . בזאת ידעתי כי יש לך לזכור . אבל תשוח נפשי עד זכור תזכור . ומה כחי כי איחל לקץ זכור . ומה קצי כי אאריך נפשי עד שתזכור . אם לא למעני תזכור . למענך ולמען ירושלים זכור . הוק כי לא תשכח עדות זכור . ואומר אם אשכחך עתה לה זכור . ותפקוד ותזכור . כאב צר לעכור . פיהו לסכור . לנוע כשכור . ועוד כל תמכור . נקובי בן בכור : חזן נכורי בלתך וכור . ופארך אזכור . נארצך לזכור . בפרשת זכור :

חי וקים נורא ומרום וקדוש :

אין קוצץ . בן קוצץ . קוצצי לקצץ . בדבור מפוצץ . רצוצי לרצץ . לץ בבא ללוצץ . פרץ ונתלוצץ . כעץ מחצצים לחצץ . כנץ על צפור לנצץ : עב בקע מראש . יחידים מנו גרוש . חל וילך ויפרוש . וישב על גבי חרוש . זמן והונקב לראש . ראשית גוים לרע לדרוש . היות לכל בוגדים ראש . וצפעו תלות במבחר ברוש : רץ והקרה בדרך . עיפי טרחות דרך . ופץ לא זו הדרך . תש במדבר בישמון דרך . כנחש עלי דרך . שלח יד בחמוקי ירך . ועל כל ראש דרך . זנב כל עוברי דרך : יעף ועף וחש . ומתור פתן רחש . ונודע כי הוחש . משורש נחש : רגש ולחש . ועת לדרוש נחש . ובכשפיו הוכחש . וכחרש נחלש ולא חש : בכשפיו הללו . ובקסמיו חללו . יום העמיד וזללו . שמש הדמים וזללו . [illegible] ולא הונח לו . ולחרפות נחלו . עד בא השמש הוחילו . להמחות הוא וכל חילו : קם וישן חרק . ונאצות שרק . ומורה באש [illegible] הרק . וחרבו הברק . למילה פרק . וכלפי מעלה זרק . ולשם שמן תורק . בעזות ירוק ירק : יה אשכול הכופר . צו אל משל עופר . זכרון משלי אפר . כתוב זאת זכרון בספר . רשם בזה ספר . בתורה ובנביאים ובכתובים להתפר . להמחות מספר . ולא יכתב עם כל הכתוב לחיים בספר : אל נא וכו׳

ובכן זכור את אשר עשה לך עמלק :

חזן וקהל ומח שמו וזכרו . ונמח זכורו מלהזכירו . בזכרון קדוש :

חזן וקהל יען אשר לא זכר . ונחשב כנכר . מלהזכר . בזכרון קדוש :

זכור איש אשר הגריע אב לרא עתו . ברצות וגנוב ונאוף בעתו . גרע חמש שנים ממחיתו : זכור בוזה על גמילות חסד . גועל את עש לזקנו חסד . דומה למס מרעהו חסד : זכור גלה ערות מצואת שדה . דם שפך בבואו מן השדה . הפך לב אב שח בשדה : זכור דחוי באזן הערלה . הבוזה בכורה בכוס התרעלה . ופרק מנו עול גמשך לו ערלה : זכור הפכפך דרך איש וזר . והכהה מאור אב בעשן עבודת זר . זמם בלב היות לאח לאכזר : זכור ונתעולל לרבע כאשה . זדון לבו השיאו באשה . חתו גבוריו היות כלב אשה : זכור זרע מרעים נתעב ונאלח . חלק להשחית ולומר האח . טמנו גאים פח לחבל אח : זכור חנט מנו עמלקי . טם כילק לאבד חלקי . ירוע כבירים לעין כל לונקי : זכור טפש מהערימה . יכד וכתת עמי עד חרמה . כמו כן חיב להחרימה : זכור יושב נגב בלי עול כערד . כסות ולשון שנה היות מלך ערד . לשבות שבי מרד וחרד : זכור כסיל שונה באולתו . לתערובת מדין בעלותו . מהר ירבשת וגלה גבלותו : זכור לקעקע בצתו משורש . מלעזוב לו ענף וגם שורש . נענש קישי כי השאיר לו שורש : זכור סעשה אגג מעדנות . נשים כשכלה חרבו לעגות . סורם שארו לשסוף יענות :

יוצר לפרשת זכור

זכור נגיד לחמל הפקים. סר ממלוכה מבין נמיכים. עולל המותר עמד לשבים: זכור סבב צקלג ונגב. עמלק יושב בארץ הנגב. פגרו טוב רואי מנשך בעקב: זכור עריץ בעמונים נחבא. פרץ פרמי עין גדי בחובא. צורבו איש באחיו בחרב לחובה: זכור פליטים אשר באף העיר. בבואי מלכם אל הר שעיר. קנא לנקום עירות שעיר: וזכור צג בפרק להסגיר שרידי. קם בראש דרכים לסעור את דודי. רדף ומסר בידם פרודי רפודי: זכור קפץ לשער השמים. רעש ושאג מי לי בשמים. שלט ויגדל עד לשמים: זכור רד אל תנף להחניף ממלכת. שמשי אשר שמשו מאמשת והולכת. תמה הלשין לדפותה ממלאכת: זכור שקל אלפים עשרה. שתולים מאה החנים לספרה. שער מהם עשרה לעשרה: זכור תבע להפר חמשים. תמימה קצב לכלות חמשים. תכלית שבעים נתלה על חמשים:

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אלהים אל דמי לך. בקול מים רבים נשמע קולך. משמיע ומצוה לעמך בקנין פעלך: זכור את אשר עשה לך. אשר קרך בתשלך. והיה בהניח יי אלהיך לך. תמחה זכר טבל במלך. והם ישיבו ויאמרו לך. ממשך עוד יתנו לך. אנא הקם את דבר מלכך. עד שאתה מצוה הזכר לך. אמנה זכור את אשר עשו לך. זכור יי את יום ומשך. המתגאים ונאמים מה מה לך. השולחים ומוחות באף לחלקך. זכור כסא כבוד גדלך. אשר מרו ונאצו למלכך. ושלחו באש היכלך. נשימו כל גבולך. ושרדו ונקו ידיעות אהלך. אשר צויתה לא יבאו בקהל לך. אמרו לכו ונכחידם מגוי ממלכך. ולא יזכר שם המלך. עליך ישוב חילך. יותר מאשר עשו לנו עשו לך. אותנו במדבר נלחמו. ואותך בישוב נתלחמו. אותנו חוץ למחנה חמו. ואותך בקרב המחנה נהמו. אותנו פליטי ענן זממו. ואותך בשורת ענן גמגמו. אותנו לחשולי עב דמו. ואותך ישות על במתי עב דממו. אותנו חוץ למוחצה קמו. ואותך לפני ולפנים קרמו. אותנו מרחוק מקום אשמו. ואותך בקרב מקדשך שממו. אותנו חוץ משרבתנו רמו. ואותך במכון שבתך רמו. אותנו את ברית לשאר חרמו. ואותך עשרת אמרי ברית החרימו. אותנו בחנית ידי עשו הרימו. ואותך תולות יד למלכך הרימו. אותנו נתיצו תור הערימו. ואותך קרובי טורך לשרפות החרימו: ואתה יי לעולם תשב. ורוא נערך במחה יושב. המפרש כדבר גל מחשב. אני ואפסי עוד בלב נתחשב. אם לא עתה תקום ותקשיב. בשלש עשרה קיצות בקמות לחשב. בפחד נפחת נפח לפקיד של חושב. ואם אין כבר תחשב. וכל המונה וסופר וחושב. קץ הפלאות להבין ולחשב. נשתה גבורתו ממחשב. ולא ימצא מענה להשב. ויחשה דומיה מהקשב. ובאמונה כסליו יישב. וזאת על לבו ישב. ויאמר עד ישקיף וירא ויקשב: ונחשבתי כעד זומם. כל היום מדמם. ונפשי נבהלה מאד ומשתומם. ואתה יי עד מתי רואה ודומם. זכור בית מקדשך השמם. כל עובר עליו משתומם. מתי תתנשא ותתרומם. וזכר אמר פיך קומם. בשלש עתות עמלק להמם. בשלש מיתות זכרם להדמם. בשלשת ימי אפלה נגהם להעמם. בשבעה ימי עברה להרשימם בעשרה מיני שמד להאשימם: וכמו מעשרה דברים עכבו עם מענות. ומשבע מצות המשניות. כן בעשר ושבע ישברו לענות. ובת קול תצא ממעונות ותפוצץ בכל המחנות. זכרון דברים להגיד ולענות. אל תזכרו ראשונות. בינו נא ישועות אחרונות. והזכירו זכר רננות. עמלק אשר בא ועות מחנות. והקר אתכם בפני בנות. ויצא לו שם בכל המדינות. ראו עתה לתנות. איך נמחה בתחתף בכל פנות. וצבא המרום אשר במעונות. אשר הסמך עליהם במשענות. יפקוד עליהם את העונות. לרוב ימים להמנות. לחשוב עליהם חשבונות. להפילם לתיפת דראונות. והמון לאמים וכל הלשונות. על עוזר ועזור ישאו קינות. וכשל עוזר ונפל עזור מקוננות: וידע כל פעל כי לא שכחת. ויבין כל יציר כי שמם שכחת. ושעיר ושריו או וכחת. ועמלק ומשפחתו הוכחת. ואתם במשפט נתוכחת. ויזכרו עם אשר זכרת. כי לטובה אותם זכרת. ובזכרון טוב אתם נזכרת:

חזן והמזכירים את יי. יאמרו תמיד יגדל יי. ויאמרו גאולי יי. כן יאבדו כל אויביך יי. והעומדים בבית יי. והבוטחים ביי. והשתולים בבית יי. יחזו בנועם יי. וידעו כי אין קדוש כיי. כי אל רחום יי. אשרי כל ירא יי. טוב להודות ליי. טוב לחסות ביי. רננו צדיקים ביי. קול אומרים הודו את יי. כי הם זרע ברך יי. זה היום עשה יי. כי אל גדול יי. ברוך הבא בשם יי. שוש אשיש ביי: ע״כ ואם כל המועדים יהיו בטלים. ימי הפורים לא נבטלים. וזכרם לא יסוף מנטלים. וזכרו לשר גואלים. לששון ולשמחת גילים. במפעלות אלהים נגלים. ועזוז נוראותיו מגדילים. ושרים כחוללים. בעשרת מיני עשור מסלסלים. בכנורות ובנבלים. בעשרת מיני הלל מהללים. בעשרת מיני שבחה צוהלים. ושרים הקדש המעלים. בתלמיד קרב יהיו למו שואלים. מה פעל אל אלים: כי אלה יהיו מבינים. ואלה מלאכים מפנים. ואלה חוצה למו פונים. ואלה זמני ולפנים. בצל שדי מתלוננים. ובחמשה קולות הצפונים. קול רנה וישועה מצפנים. באהלי צדיקים צפונים. הרונים ביקרת מפנינים. וקרמו שרים אחר נוגנים. לבית איך הם מתננים. בגאות אפיקי מגנים. בצלם היות גנונים. ובאברתם מתגוננים. ועל חומותם מתמנים. לשוערים ולשומרים ממנים. כל היום וכל הלילה מזמנים. להזכיר קדשת נוצר אמונים. להעריץ זכירת גוי שומר אמונים. ובשם ישראל מתכנים. ובשלוש קדשה לקדוש מתכונים. שתים בראש בנים משכינים. ואחת בראש מלכם מתקינים. ובשלשתם הם נכונים. כסא שלם ושם שלם מכינים. ובשלוש קדשת ענות כאו מבינים. קרוא זה אל זה מכונים. דבבני שם קדוש קוראים ומכנים: ככתוב וכו׳

יוצר לפרשת פרה

החזן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח״כ מתחילין כאן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

אצולת אומן בצרוף זקוקה. בנביה זאת בלט פקוקה. גלומה עלומה ונקוקה. דבורה על אופן חקוקה. המסקלה והמעוקה. ורשונה דשון למשמר חקה. זר שבעתים מזוקקה. חוק טהור מטמא מחוזקה. טבועה בלא רחוקה. והיא רחוקה. יחוסה אמורה ורחוקה: חזן כתמת חמוקה בה מחוקה. לטהרת חשוקה. נחקקה זאת חקה:

מקומה יגלה. מעמקיה ידלה: חזן לעת יגלה. גנוניו יעלה:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

(אתה גבור) עד (להחיות מתים):

מקרה חקת גזר. מבנון אמרה נגזר. נאמן לאמנה נתאזר. נצח עדי כן בנזרה נזר. סליל צפונה חלץ אזר. סקר באפיה הנחשב למו זר. עוך בה חיק לעם מגזר. ענבר מלפתל עקש המין וזר. פאר בקוריה באה מיזר. פעלה במסב בעדי מישור: חזן צפונה לטהרת עם אל עזר. צות צור לצירי. צור צרורה לאלעזר:

עילם ומלאו שלך. חפצת להצדיק מהולך: חזן על כן אוחיל לך. להגשים תל אשר פעלך:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

קפאון חוק אלפת היקר. לוטה באור יקר. חשוף לעם מיקר. לעבור על עקר: רעים לפענח דתיה. פענח מדותיה. צמאים גמות חידותיה. גרה להם עדותיה: שגן דגלים טהור. מצרף ומטהר. קרב לכבם תמהר. מעונים אותם לטהר: תקרה כמן. בחטאך באזוב

פתכהן: חוו טהורים זרוק במבהן. תמור דם מקח אלעזר הכהן:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

אמרתי אחכמה והיא רחוקה. שח איתיאל עדי זאת חקה. בלא נפלאת היא ולא רחוקה. זאת פליאה היא ומרחקה. מלפניה משפט וחקה. ומאחריה תורה וחקה. בחרות חקוקה. ובלוח לב מחקה. מדוק תלולה ונשאול עמוקה. מדרי ארקא. מסלתה חמוקה: בכן אין לעמוד בסודה. ואין להגיע יסודה. ואין לחקור חקה. ואין להחליש חלקה. ואין לידע ערכה. ואין להבין דרכה. אלהים הבין דרכה:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אצורה ומפורשה. עצורה ולא מפורשה. זאת חקת הפרשה. בכל שנה מתפרשה: לבעלי אסופות. הידותיה חשופות. וכל צרורות כסופות. דקדוקיה ספות: ערוכה ושמורה. קצובה וגמורה. דרושה ואמורה. בקלה וחמורה: זונה לעניו. בפניני מעוניו. והגיה עיניו. בפוץ מעיניו: רעד כהספית טעם תחלת משנתה. פרה בת שתים עגלה בת שנתה. בצר ציר תחן בקשב שמועתה. נא מני יפרה מורה הלכה לשעתה: ידעו בה הליכות ושנון הלכות. אלה הנערכות. ואלה המתהלכות. ראיתה איך לחזות. דמה איך להזות. באורה מלהבזות. לחוות למי זאת: בדבור אמור אל הכהנים שנה עוז פניו. שב ויערוך זאת לפניו והאיר עיניו: יען כנאמר לו ויקחו לטמא. פלצות בעתתו ושח מי יתן טהור מטמא: קושט אמרו פרה. כל טהור מטמאה. ואיך היא תעביר רוח הטמאה: לו הגיד אל חקה חקתי. ומה תיגע לידע. עמוקה משאול מה תדע: יבא אפר פרה. להלבין טנוף בן פרה. היות כפרה. לסוררה כפרה: חוו רמז בויקחו אליך פרה. היות פרתו מותמדת. שכל הפרות כלות ושלך לעד עומדת:

אל נא לעולם תערץ. ולעולם תקדש. ולעולמי עולמים תמליך ותתנשא. האל מלך נורא מרום וקדוש. כי אתה הוא מלך מלכי המלכים. מלכותו נצח. נוראותיו שיחו. ספרו עוזו. פארוהו צבאיו. קדשוהו רוממוהו. רון שיר ושבח. תוקף תהלות תפארתו:

לטהר טמאים. לטמא טהורים. באומר קדוש:

אמרה סגונה וצרופה. בדולה בדתה מערופה. גדלה כרענן לתרופה: דרושה בזקוק שבעה משבעה. הזיות טבילות וכבוסים שבעה. ופרות וכהנים טהורים וטמאים שבעה: זקני גזית תמימים ממום. חבואיה יבקרו לכל היות בה מום. טהורה תהיה לאדמות בממום: יעשה מחוץ כהן כבש פרה. כפה מול אטם בחוזר תפארה. להוציא בה תמימה חטא תמה מפירה: מסעדיו אתו יצאו להר המשחה. נחץ טבול שנית עבור כורה שיחה. סדר מערכת ולא שהה: עמד מקדם ופניו למערב. פרה ישחט ודם לא ערב. צת בה חריות ומוקדה הרב: קם מול שער איתון ודם שבע יזה. רענן ארז ואזוב ושני יחזה. שמע לכל עץ ארז זה ואזוב זה: תרגלה וחלקה לשלשה חלקים. כל משמרות מנה מחלקים. תכונה למשמרת עד נקוקים יקים: לטהר וכו׳

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין לשוחח עוצם נפלאתיך. אין להגיד חקר דתותיך. אין להבין תוקף מפעלותיך. אין לפענח עומק פלאותיך. אין לעמוד על ספון מדותיך. אין לחקור סוד חידותיך. ואין להשמיע כל תהלותיך. אין לגלות סוד עדותיך: המפורשות סתומות. הגלויות עלומות. המבוארות חתומות. המשוננות עצומות. החקוקות רשומות: החסרות מיתרות. האסורות מתרות. השחורות צחורות. החשופות אטומות. הפרוטות אצורות. הכלולות עצורות. הקלות חמורות. מוציא מזלות יקרות. מתיר מאסורות מתרות. נותן מטמאות טהורות: מן החלב שומן הלב. מן הדם מחול הדם. ומבשר בחלב כחל החלב. מכלאי בגדים תכלת בסדין. מאשת אח יבום האח. מאשת איש יפת תואר לאיש. מטמאת נדה. טהרת בתולי אשה: מהתר אסור. ומאסור נתר. מטמא טהור. ומטהור טמא. בהרת ממועט תטמא. פרחה בכלו עוד בל תטמא. המת בבית אינו מטמא. יצא ממנו אותו מטמא. שעיר יום כפור מכפר על כל טמא. וכל מעסיקיו בגדים מטמא: פרה אדמה עושיה מטמאה. והיא עשויה לטהר כל טמאה. ואפרה נעשה אב הטמאה. והיא מטהרת אבי אבות הטמאה: בכן אין להבין סוד תורתך. ולא זקוק אמרתך. ולא צרוף גזרותיך: בכן אין להסיר. ולא להתמיר. אין להרהר. ולא לחרחר. אין לידע. ולא לידע. עמוקה משאול מה תדע. נעו מעגלותיה לא תדע: זו באמירה. וזו בגזרה. זו באסיפה. וזו בחסיפה. זו בנשיקה. וזו בתשוקה. זו בכבישה. וזו בהפרישה. זו בדרישה. וזו בתרישה: וכל אמרה התקוק בה חקה. אין להרהר ולונר על מה נתחקקה. שכך נתנה בנשיקה: וכלם נכוחים למבין. וכל המשכיל יבין. חוץ מטעמי פרה שאין להבין. וכל חכם לב ידל מבין. חפציה אין להבין: ובשמות תעודה היא נקובה. לכל קרבן שי לא שיה. שהם זכרים והיא נקבה. לטהר שמוצת עגל התועבה: הם המירו כבוד בבן פרה. וקראו בו כפרה. תבא אמו אשר היא פרה. ותהיה עם כפרה: הם האדימו בו פנים. ואדמו עצם מפנינים. תבא אמו אשר היא אדמות פנים. ובה צח ואדום ישא פנים: הם חרשוהו היות צג כתמים. ובה חיבו מהיות תמימים. תבא אמו תמימת תמימים. ובה יטהר תמה הצור תמים: הם שחתו לפסל כל מום. ונענשו בו היות בעלי מום. תבא אמו אשר אין בה מום. להדיח דמי יפה ואין בה מום: הם זממו בעגל למעול. ויזבחו לו ויפרקו עול. תבא אמו אשר לא עלה עליה עול. ותנתן על שכמם כעול: הם נקהלו עבורו אל כהן. ואנף בהשמיד איש מבהן. תבא אמו ותנתן לכהן. ויכפר בה עון כהן: וכמו באש נשרף. כן באש תשרף: וכמו טוחן והודק עד עפר. כן תודק ותעשה עפר: וכמו הושלך עפרו אל המים. כן תושלך אפרה אל המים: וכמו נפלו בו שלשת אלפי יושר. כן יפלו בה שלשת מיני כושר: וכמו טנף עם טהור. כן תטמא בטגע כל טהור: וכמו טהר עם בו נטמא. כן תטהר איש אשר נטמא: וכמו פזר פשעו לכל דור שמור לחטאת. כן תהא למשמרת למי חטאת: להדיח דמים. לכבס כתמים. לנקות טנופים. להרחיץ צואים. להלבין הטאים. לטהר טמאים. לקדש קדושים. להצדיק עמוסים: בעץ ארז לענפים כארז באזוב לנדכאים כאזוב. בשני לשפתותיו כשני. בתולעת לאל תיראי תולעת. לבל יתגאה מתגאה כארז. שאם לא ימך כאזוב ויחשב כתולעת. לא יטהר באזוב ובשני תולעת: ואם לא ישפוך לב כמים. לא יטהר בזריקת מים: ומה יתגאת חציר יבש. נוכח אש אוכלה אש: ומה יציץ ציץ גאה. נוכח אל גאה גאה: והוא רוכב שחקים בגאוה. גאה על גאים. מתנשא על נשאים. ומתגאה כארז על מתגאים. וענו כאזוב אל נדכאים. וצר בעולמו חמשה מיני גאים. שור בבהמה. אריה בחיה. נשר במעופפים. ארז בעצים. ואדם בכלם ומלך מתגאה על כלם. לבש גאות מכלם: חקקם בכם שביבי אש ארבעה בכם מעלה. ואחד בכם מטה. כי כם מעלה מכון כנגד כם מטה. וכל אשר יש במעלה יש במטה. כסא מול כסא. היכל מול היכל. מקדש מול מקדש. זבול מול זבול. מזבח מול מזבח. בנים מול בנים. עבדים מול עבדים. מלאכים מול מלאכים. משרתים מול משרתים. צבאות מול צבאות. כרובים מול כרובים אלפים מול אלפים. רבבות מול רבבות. קדושים מול קדושים. מחנות מול מחנות. מעריצים מול מעריצים. מקדישים מול מקדישים. וקדשה לקדוש משלשים: ככתוב ושרי

סמן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן י

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

אתית עת דודים כנעה. באחת מעשר פום נגעה. נישת צקון מכפל כפגעה. דלג פעם וזאת רגעה: השנים עופר מתרך ארבות. וחתל ארך בתבם הערובות. זמן קפץ עשות רבות. חדשים וגם ישנים להרבות: מם נירא ועדן שנה. יקץ כישן וער במשנה: חזן כסף ודפק בפתחי ישנה. לחפשה בראשון לחדשי השנה:

לי עוד תגנון. בפסוח וגנון: חזן בגוננך לבנון. במגנת ינון:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

מרימי עול ענלה להלאות. מכאב הנת מראות אות, נאקה החישה קץ הפלאות, מחצו למאתים ועשר ארבע מאות, שה ומסבך לעקד צור, סים זכרו בפקד נצור, מוסים באתיו לעת בצור, עדימו לשי יהא עצור: פלא עשות נגד אבות, פין מבעשור לאסרו בעבות: חזן צליחת ירדן בו להתוות, צפית שה לבית אבות:

לך עוד נקשבה, ממעיני הישועה נשאבה: חזן ששון ישקך לנו השיבה, ובתחית גשם נחשבה:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

קיחת עלית עקד. היא נצבה בפקד. תויכת בתרי שקד. רשפי לוד ליקד: חמש ישנים בערב. דם תבוסה בערב. קץ חש וקרב. לעורר בתנין קרב: שמע מכפת פסחים. אשר כסו פסוחים. היא צמתה כסלותים. להציתם בקוצים כסוחים: תרפים כדי למעט. מגויי מתי מעט: חזן תוקף הדרת מלך מלהמעט. ושרשם להמנות בואם ימעט:

החדש הזה לכם לשמור. בסכם אסופי הר מור. ואתם אל יגמור. שלשת אותות בו לשמור: דורש זה חדש בחדשו. לאות ולמופת קדשו: חזן ידידי עם קודשו. הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

הדום מנר נזור עדש. בהיום הזה יחדש בגודש: חזן וגוביל שי בקדש. בראשון באחד לחדש:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

כבות עשית וחשבת וספרת, מפעלותיך פעול בסתר ספרת. לאותות ולמועדים חבלו שפרת, לתקיפות ומחזורות קצו צפרת. לאלפים וארבע מאות וארבעים ושמונה ומנו בארת, ובתשע מאות עבורים עדיו עברת, והיום הורית לעם אשר בחרת, לכן על כל חדש חדשו הגברת, ספרו בקרת, קצבו חקרת, גלו הקרת, פלאו ספרת, מועדו יקרת, ובו יקרת ונתיקרת:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אבי כל חוזה. חל בו במחזה. כנאמר לו חזה. תבנית החדש הזה: להבין קצב מולדתו. מתחלתו וארך מלאתו. עד תכליתו: עמתו להראהו. ולא הכיר מראהו. עד באצבע הראהו. אז בן וראהו: זהר לשעות שש. תארו להתאשש. פחות משש. כל עין יעשש: רואיו לבקר. עדיו לחקר. מאמיריו ליקר. ממיריו לעקר: במדד לו שער. עביו איך לשער. עד שזיפת שער. יקבלו יושבי שער: ידעו תבונה. לתוות לאום נבונה. להורות ליודעי בינה. ערך לבנה: רגלים לישב. זמנים לחשב. בעבור איך לישב. וסוד מה להקשב: בפניו צגו אלי קדש. להעיד עדות חדש. ואל נתעטף בקדש. כמקדישי חדש: יה ברקם לעינו. ועדותם דקדק במחנו. והכל צוחו במעונו. מקדש החדש בזמנו: קץ מולדתו חל להקצות. ביום רביעי בחצות. ועד שלשים מרוצות. לא נכר בחוצות: לאה ציר ופחד. ותר מעת לעת ספור אחד. וצור פין לו ויחד. מערב ועד ערב מנות אחד: ילדות חרם וסהר בו ביום חשבון מצו. ובתחלת בריתם בחלון אחד נמצאו: חזן רעים כנתן למו מסורת אמצו. לחשב לעבר ולקדש ספירות כמצאו: אל נא וכו׳

חזן וקהל ראשון הוא לכם. לפסוח עליכם. להתקדש בתוככם. קדוש:

חזן וקהל לכם הוא ראשון. ידידי כאישון. להעריץ לאל אחרון וראשון. קדוש:

אדון מקדם תכנו ראש. בינו לא גל בספר תולדות ראש. גלהו תחלה לכם לדרוש: דורש להשוות בו גיה ואישון. הופלא מכל עם ולשון. ולא הומסר לאדם הראשון: זמן עדנה בו בשרה. חנוט לקצו עקוד למוסרה. טפיה בכן בו בשרו בשורה: ירח אשר לא פענח לראשונים. כמוס לצפון חדשים וגם ישנים. לראש הושם לארבעה ראשי שנים: מועדים מזמין לנדגלים. נועדים בו עוגימו צירי רוגלים. ספור הוא למלכים ולרגלים: עבור מעברים לשמרו במועדו. פרח ואביב תקופה בם לנעדו. ציון שלשתם יצרפו לסעדו: קדש בראש ושלשו חציו ורבו לשמור. לקדש לקחת לחגג לקצור ולגמור. רשם בכל דור. שמור הוא לרוכב על חמור: שמירת שלשו בירדן עמדה. שלהבת חציו שאון כל השמידה. תשועת קצירו ימיני העמידה: לכם וכו׳

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

הוא נקרא ראש וראשון. ונואמו נקרא ראש וראשון. ומועדו נקרא ראש וראשון. ואוויו נקרא ראש וראשון. ונוחליו נקראו ראש וראשון. ואויבם נקרא ראש וראשון. ואתם נקרא ראש וראשון. וגואלם נקרא ראש וראשון. הנה העת יבא בראש וראשון. בקץ אשר הוא ראש וראשון. לעביר בראש וראשון. לכונן נכון בראש וראשון. ואתו נוצר ברות ראש וראשון. לקעקע שרידי עמלק ראש וראשון. לעורר צורים החצובים בראש וראשון. לפעול חדשות בראש וראשון. לרצות חדוש תשורת ראש וראשון. להוביל בו שי לראש וראשון: ועוד כל יזכרו ראשונים. כי יחדשו חדשים וגם ישנים. פלאים מפלאים משנים. ויקיצו כל ישנים. מהללים ומשוררים שירים משירים משננים: ולא יאמרו עוד אשר העלה בנביא. כי אם חי יי אשר העלה ואשר הביא. ואז אל ישאג כלביא. לערוך קרבי. חדשות להביא. ביד איש נביא. משבט לוי. להשיב לבבי. לחדש קרבי: ויצמיח צמח נקוב שבעה. ואתו יהו רועים שבעה. ויחדשו לאום דברים שבעה. ויתכסה מהם שבעים שבעה: וישוב ויגלה לעם קדושים. אשר עמו יהו מקדשים. ולא לעדרי צאן קדשים. עד קץ ששה חדשים. עד בא ראשון לראשי חדשים. ואז יראה לעדת קדושים. הנשארים מעול קדשים. ויראה למו אותות חדשים. לחדש שמים החדשים. למשוח קדש קדשים. לפתות דלת לקדושים. בשבתות ובחדשים: ואז יצוה חדוש עבודת חדש. מה להעלות בראש כל חדש. ועבודת ראשון כל חדש. היא תקדים תחלה לכל חדש. כי כמו היה ראש לכל חדש. כן יהיה ראש לכל חדש: ותעשה בו חדשה. לבראת ארץ חדשה. להנתן דעה חדשה. לכרות ברית חדשה. להבראות בריה חדשה. להתחדש רוח חדשה. להוביל בו שי מנחה חדשה: וחמה ולבנה תתחדש. ואורם שבעתים יחדש. שתים בשנה יתחדש. ויצמצם שכינתו בתוך שער החדש. ויקרא לו שם חדש. כשם העיר מיום המקדש. ויתן לעם לב חדש. לשורר בפיהם שיר חדש. שיר מפואר ומחדש. על כל שיר מהלל ומקדש: כי שירי אראלים. אשר שיר

ותשבחות

ותשבחות מהללים. לפני שיר זה לא
חלים. ונצוח אלים, אשר קול המולה
צוהלים. לפני שיר זה לא ממללים:
וכן גלגלים. אשר אם הורשו כל
כללים לפני שיר זה לא כוללים:
ואמת כרובים. אשר הם צגים כמו
רובים. לפני שיר זה לא מרבים:
והדרת אופנים. אשר הם מרבעי פנים.
לפני שיר זה לא סופנים: והמון גדודים.
אשר הם הוד אל מגידים. לפני שיר זה
לא נאגדים: וסוד עירין. אשר כעין
קלל בוערים. לפני שיר זה לא
מפארים: ורגש קדישין. אשר לבקרים
מתחדשים. לפני שיר זה לא מקדישים:
והם שנאנים. אשר טעמם לא משנים.
לפני שיר זה לא משננים: ופחד
שרפים אשר ברגע כל שורפים. לפני
שיר זה לא רופפים: כי כל מחנות
משרתים קדושים. משרתיו יהו
מקדישים: וגם המון צבא מלאכים.
מנעימים יהו ממליכים: ומרוצות חיל
זקים. כחם יהו מחזקים. וזיו משלחת
ברקים. פניהם יהו מבריקים: וחוצה
למו הוים. מתעלסים באהבים. ועד
מחיצתם לא באים: באשם נלהבים.
בגחלתם נכוים. ובפארם הם נאלמים:
ועת כי יתחילו יחישו. ועת כי יתכילו
יחילו. ועת כי יגמורו יעריצו. ועת
כי יחישו יקדישו. ועת כי ישתוקו
ישלשו. קדשה משלשת: ככתוב וכו'

מוסף לפרשת החודש

אש״ר חוזר התפלה עד (מלך עוזר ומושיע ומגן):

ראשון. אמצת לפרח שושנים.
אמוץ לעורר מרדם ישנים.
בזכרך ברית ראשונים. בצפון
חדשים וגם ישנים. גלותו בדת
שנונים. גזר ראש לארבעה ראשי
שנים: חזן ארבעה ראשי שנים
במחזה. בארת זה מזה לחוזה.
כאשר שמענו כן עוד נחזה.
לגוננו במגן בחדש הזה:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

לציון. דרור חשת בו קפות.
דבר אור יקרות לקפות. החדש
אשר ישועות בו מקיפות. החוסים
בו מתקיפות. ומנו מתחילות
ותוקפות. ועד ראש לארבע
תקופות: חזן ארבע תקופות
בשנה. תחדש אורם כבו אשונה.
כאשר שמענו כן עוד חיש נא.
החיינו בגשם בראשון לחדשי
השנה:

ברוך אתה יי. מחיה המתים:

(קדושה. לדור ודור) עד (וקדוש אתה):

הנה, זה בא לפרקים. זמון
לגאול רצוצים מארקים. החדש
אשר רגבים בו מריקים. חשרת
מים למלאת רקים. טיעת לרוות
וירקים. טלאים בו להקים.
בארבעה פרקים: חזן ארבעה
פרקים בבמחזה. בארת זה מזה
לחוזה. כאשר שמענו כן עוד
נחזה. ונעריצך קדוש בחדש הזה:

ברוך אתה יי. האל הקדוש:

(תכנת שבת וכו') עד (מקדשי שמך)
(והשר״ח אתה יצרת עד קבעת):

הנה. ימים המבורכים. יורה
ומלקוש באבם פורכים. פח תת
באביבים רכים. כרמל להקליא
אביב פרוכים. לשנן מפעלות
מציץ מחרכים. לפניו קוראים
ענין ארבעה ערכים: חזן ארבעה
ערכים אשנה. ספור מסות
פרחי שושנה. כאשר שמענו כן
עוד חיש נא. ענגנו בנופש
בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי מקדש השבת:
(לשר״ח וישראל וראשי חדשים):

רצה עד לציון ברחמים:

ולירושלים. מופת דוחק בו
כסות. מצין כל חי להתכסות.
נקמה אשר בלב מכסות. נתננו
כמועד זה היות טכוסות. שה
לבית אבות מנות במכסות.
סבות עליו עמים ארבע כוסות:
חזן ארבע כוסות כבמחזה. בארת
זה מזה לחוזה. כאשר שמענו
כן עוד נחזה. רצנו כשי
בחדש הזה:

ברוך אתה יי המחזיר שכינתו
לציון:

מודים עד ועזרתנו סלה:

מבשר. עם זכיות. עצורים
להעלות מצול דכיות. פדוים
חוה במשכיות. פצום שירים
תמור בכיות. צבאות כל חמדת
שכיות. צאנן יציע לרושש
שונאיך: חזן שונאיך נדוש נא.
במדותך פעלתם כבראשונה.
כאשר שמענו כן עוד חיש נא.
ותיטיב לנו בטובך בראשון
לחדשי השנה:

ברוך אתה יי הטוב שמך ולך
נאה להודות:

(אלהינו וכו') (שים שלום) עד (בכל עת ובכל שעה בשלומך):

אתן. קול כשוררו ראשים.
קרא בגרון בגיא החרשים. ראשי
תנינים אשר על גבי חורשים.
ראותם בזה חדש מגורשים. שיר
חדש והגה מדרשים. תרננה
שפתי בשורי ארבעה חדשים:
חזן ארבעה חדשים כבמחזה.
בארת זה מזה לחוזה. כאשר
שמענו כן עוד נחזה. ברכם
בשלום בחדש הזה:

ברוך אתה יי המברך את עמו
ישראל בשלום:

(קדיש שלם) (אין כאלהינו) (עלינו) קד״י

כמון מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

אלהים בצעדך הכות פתרוס. בתקת חילם מבצריהם להרוס. גאלת עמך בגבל קתרוס. דרכתם והברותם בסולת לרום: הגרת לגיא המון פיבסת. ונקתה לארץ במריה נחבסת. זנוחה זרחה בדם מתבוססת. חלצה ונגהצה ברחיצה ותכבוסת: מרם מרור ממענים ישבת. ישועה צמחה לנצורי כבבת: חזן כתרת כליל לנפש משיבת. לשעבר קדמת מתן שבת:

סלה ארוממך מושיע ושליט. מוציאי לחפשי מבית מעליט: חזן סכותה לראשי להשאיר פליט. גנון והציל פסוח והמליט:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

(אתה גבור) עד (להחיות מתים):

ממסגר אסיר בצאת לחופש. נתבוסס גם בטביעת רפש. סגבתם חוק מרגוע ונופש. ערוך תהלה למשיבת נפש: פרושו וטעמו צוית בזמרה. צחצוח דתו להבין ולגומרה. קביעת קדשתו בזכירה ושמירה. רון להפיק בתודה וזמרה: שפטים גדולים עשית בצוען. שגרת אהל בל יצען: חזן תעובים פסו בתוף לכניען. תקפה חרדה בעמלק וכנען:

לבך ועיניך להיכלך תשובב. דשן ושמן לעמך יגובב: חזן תכונן אלמך מוזבם וסובב. להגישם תחי ישנים דובב:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

ישעי וכבודי משגבי ומנוסי, ונצב לריב על אונסי, סוכבי באברתו יי נסי, פורע וגובה דין קנסי, בהלו נרו עלי ראשי, רכב על עב קל מענני לגרשי, שחת מבצר מחלישי והורשי, מלון קצו נחני דורשי: וממעין קדשו חבש פאבי, אדון מעיני הישועה השאיבי: חזן למדני לנוח בשבת מהדאיבי, להאכילי נחלת יעקב אבי:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

כרם חמד נטע שעשועים, בזוסה ומכבסת שני רשעים, ונגלית לחלצה מבין פושעים, בחיל אלפים רבבות תשעים,

ובצדק נפקד לתשע ותשעים, הועמסה כשא פרדים תשעים, פנית לפניה בלבים ושועים, שלחה בצירים אלו מושעים. ולחלקה נטלה שבעה אשעים, שושר נכסים לבנות קבועים, ובישימון דרך הלכו ארבעים, מעדני מלך אוכלים ושבעים, קדשתו מתנים ורנן מביעים:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

ירדת להציל עמך. להודיעם ארח נועמך. למשאות תרים פעמיך. להכניע רודים בזעמך: וכהתם המון שודדים. כלו שרים וגדודים. והגיע עת דודים. צמחה ישועה לידידים: סוד כיצא בהגויה. צאת עגובים לרויה. נחצו צירים לשביה. שני תואמי צביה: פרום כיורה של מלך. ארעהו לשר מלך. כל הבא למלך. אשכר לפניו מהלך: בשער בת במלות. נצבים מלאכי שלוח. נסתכלו קוטפי מלוח. באין קומץ וקלוח: רהב לבב נגה. לליגיוני קפץ ומנה. יכנס הבא במנה. ואלה לבד באחרונה: שאל פתן חרש. מי גרש והורש. השיבוהו הפך משורש. כלה גרש יגרש: מרד זד בעקולו. מה לי וקולו. ולא הרצני בשקלו. כנשען על מקלו: ואז צפה באלילים. היש ידיו גלילים. צגו עליו בפלילים. אין פגות בחללים: אויל מובן לעברות. מה לכהן בקברות. הלא בתכל הדברות. נודע בעל גבורות: לובש צדק נאזר. להשיב גמול לאכזר. הפך דרך איש וזר. עמלו בראשו חזר: חזן חנמל ברד ורשפים. זלעף בעלי כשפים. קרסו כרעו כשופים. עפר ארץ שואפים:

אל נא לעולם תערץ. ולעולם תקדש. ולעולמי עולמים תמלוך ותתנשא. האל מלך נורא מרום וקדוש. כי אתה הוא מלך מלכי המלכים. מלכותו נצח. נוראותיו שיחו. ספרו עזו. פארוהו צבאיו. קדשוהו רוממוהו. רון שיר ושבח. תוקף תהלות תפארתו:

חזן וקהל יוצאי חפזון. ספקם מזון. לשובע ולא לרזון. קדוש:

אמנה גדולה היתה בעם. בלי להתלונן זאת הפעם. גוע לומר מה נטעם. יוצא: דרך ששה גלך במדבר. הגיד מאז מנהיג ודבר. ולא כחד מהם דבר. יוצא: זריזים חשו להקדיש קרואיו. חסו במטריף כל בורואיו. טוב אין מחסור ליראיו. יוצא: יחיד שמרה למדה שרועה. כלולותיך אזכור חסד לפרעה. לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. יוצא: מקום צפעונים נחש שרף ועקרב. נסעו קדושים לשמש ושרב. שב ועולל ומקנה רב. יוצא: עדרים

השגילו מדע להתהימם. פסח משארות גיאו בהשפימם. צרורות בשמלותם על שכמם. יוצא: קטוף העסה יבהרת קמוצה. רצופה בראשיהם שלא חמצה. שמש שופתה ואפוה מצה. יוצא: [illegible] ששון [illegible]. [illegible] וארחו בשור המגשר. עד לקח משעמים העומר. יוצא:

ובכן ויהי בחצי הלילה:

אז רוב נסים הפלאת בלילה. בראש אשמורת זה הלילה. גר צדק נצחתו כנחלק לו לילה. ויהי בחצי הלילה: דנת מלך גרר בחלום הלילה. הפחדת ארמי באמש לילה. וישר ישראל למלאך ויוכל לו לילה. ויהי בחצי הלילה: זרע בכורי פתרוס מחצת בחצי הלילה. חילם לא מצאו בקומם בלילה. טיסת נגיד חרושת סלית בכוכבי לילה. ויהי בחצי הלילה: יעץ מחרף לנופף אווי הובשת פגריו בלילה. כרע בל ומצבו באישון לילה. לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה. ויהי בחצי הלילה: משתכר בכלי קדש נהרג בו בלילה. נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה. שנאה נטר אגגי וכתב ספרים בלילה. ויהי בחצי הלילה: עוררת נצחך עליו בנדד שנת לילה. פורה תדרוך לשומר מה מלילה. צרח כשומר ושח אתא בקר וגם לילה. ויהי בחצי הלילה: קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה. רם הודע כי לך היום אף לך הלילה. שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה. תאיר כאור יום חשכת לילה. ויהי בחצי הלילה:

ובכן כל מחמצת לא תאכלו:

חזן אבא בחיל להתיצבה. במעמד פני תבה. גשתי לרומם ולשגבה. מרשות דגול מרבבה: הלול קוני אקשיבה. ובחקר דתו אתישבה. זאת לדעת אחשבה. מטעם חכמי ישיבה: טוען עולם אמליכה. יהבי עליו אשליכה. כרש לפניו אתהלכה. לפתוח בדבר הלכה: מלת פי גדושה.

אוצר חסד אקדישה. סלסל בדעה חדשה. מרשות עדה הקדושה: פני ישרים דובר. צחצוח אמרים אגבר. קדמתי לטול בסבר. רשות מרב וחבר: שדי חילי תאמץ. תעדיף קט וקומץ. לבאר בלי שמץ. הלכות בעור חמץ:

אלהי הרוחות לכל בשר. חוק לעמו מסר. והזהירם בכתב מוסר. לבדוק חמץ אור לארבעה עשר: בשעה שאין בני אדם מצוין בשוקא. אור הנר יפה לבדיקה. אין בודקין לא לאור החמה. ולא לאור הלבנה. ולא לאור האבוקה. וצריך לברך על בעור חמץ חקה: גמר מנטריה עד דבתרא. ומיד צריך לבטל השאר באמירה. ולימא הכי כל חמירא דאכא בהדא דירה. דלא חמיתיה ודלא בערתיה לבטל ולהוי כעפרא: דאי משתכח לאחר אותה שעה. אינו חייב בבל יראה ובבל ימצא לפושעה. והרוצה אחר בדיקתו לאכול חמץ ישביעה. מה שמשייר יניחנו בצנעה: היכא דבדק בחורי ביתא. והניח ארבע או חמש רפתא, ואשכח דחדא מניהו פחתא, לבדוק מרישא שמא חולדה לקחתה, וכן תנו רבנן בפרקין, דחורי ביתא נבדקין, עלאי ותתאי אינן נבדקין, ואמצעים זקוקין: זהרו גג היציע וגג מגדל [illegible] בקר ומתבן ולולין, ואוצרות יין ושמן הנעולין, לבדוק חמץ בלי עולין: חור שבין אדם לחברו, זה וזה בודק עד שמגיע ומבטל שארו. וכן בין יהודי ועובד כוכבים חייב לבערו, פלימו מקל ופטרו, שמא יאמר העובד כוכבים כשפו חברו: טעו המפרש והיוצא בשיירא, ואין דעתו קודם פסח לחזרה, תוך שלשים יום בעי לבער חמירא. לפני שלשים יום אין זקוק לבערה: ישראל שחמץ אתפקד ליה, וליתיה למריה למשקליה נטריה עד ארבע דחזי לאכליה, שלים ארבע ולא אתא לנכרי מזבין ליה: כשנפלה מפולת על חמץ בערבי פסחים, וכלב אין יכול לחפש אחריו בטוחים, הרי הוא כמבוער לרעים פקחים, וכמה חפישת הכלב שלשה טפחים: למרו בי מלחי ובי קירי וקובים, ובי תמרים וציבים, לבדוק אותם חייבים, וחצר פטורה מפני עורבים: מוצא חמץ בפסח בתוך ביתו, כופה עליו כלי בלי ראותו, ואם של הקדש הוא אין צריך לכסותו. לפי שבדלין מאותו: נפי ונפתילי ויורה, דאשתמש בהו חמין חמירא, צריך לגעילנהו וניתח בגו רבא זעירא, ולדבא ליעבד גדנפא ולרתחיה בנורא: סביני דאשתמש בהו חמירא לארגתין, אי אפשר לעשותן חדשים הם משבחין, ואי לא מגעילן ברותחין, ובכלי ראשון הם מצוחצחין, ועץ פרור מגעילן ברותחין: ענדו אגני וקציעי דקוניא ופחרא, אף על גב דמפליט להו שפיר, לאשתמושי בהו אסירא, ואף על גב דרויחן ואכא למימר דשליט בהו אוירא, אפילו הכי קימא אסורא: פתח קדרות אין צריך לפלתא, אבל משתי ליה עד בתר פסחא, וקערות מתרות כי שקיל מדורא עליהו לאנתא, ובורמי דגללא שרין בהדחה: צעי דמשהי בהו חמירא בשאר יומי, כבית שאור שחמוצו קשה דמי, ואי אקראי אותיביה ולא אשתהי עמיה, לאשתמושי בהו שפיר דמי: קסוה ביין ושמן עבידין, מלמילש בהו ליליי קמאי קפדין, ואמהן דלא טבילן ועבדין, דלא למילש בהו הוא הדין: רקיקי מצות עושין זכר לעגון, ולשמן צריך לשמרן מחמוץ כהגון, וחרש שוטה וקטן אין לשין דלמא ישגון, אף על גב דאפיה ישראל בר דעה לא ינהגון: שנו שאין לשין בבת אחת למעלה מחמשת רבעים קמח וכן לחלה, והן ביצים כמנין חלה והעומר מוכח לה, והאשה לא תלוש אלא במים שלנו הלילה, תמימים שנו במשנה המהללה, מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שמחמיצין סלה, ואמרינן שרי להו במקום מודרן דלא ליתי בהו לידי תקלה, תמו הלכות בעור והגעלה: יין כי יתאדם, למצוה הוא מקדם, רצאת בו חובת ידי אדם, אם אין קונדיטון ומבשל נגדם: וארבע כוסות הלל, צריך שיהא בהן כדי רביעית בלי יקלו, אחד אנשים ואחד נשים אלו כאלו. ומחלקין לתינוקות קליות ואגוזין כדי שישאלו: סתו שהנשים צריכות לאמצה, בכל מילי דפסחא בלי שמצה, אף על גב דמצות עשה שהזמן גרמא בם לא נמצא, שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה: פרשו בשפה נדיבה, מצה ויין צריך הסבה, מרור אין בו כן חובה, ומבעי ליה לכסכוסי טובא: הסבת ימין הסבה אינה, ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה: פרקדן לא מן השבנא, ואשה אינה צריכה, ואם חשובה היא נדונה: קמי אב מסב הבן בריצה, תלמיד בפני רבו אינו ראוי לפרצה, אבל בשוליא דנגרי צריך להסב במרוצה, והשמש שאכל כזית מצה כשהוא מסב יצא: טענו לחטיף מצה בליליי פסחים, כדי שלא יישנו הפרחים, וחייבין ברגל להיות שמחים, במקדש בבשר והשתא ביין רקוחים: נשים תיכות לשמות ולהרנין, בבבל בבגדי צבעונים, בארץ ישראל בבגדי פשתן המגהצים, והאנשים [illegible]:

בערב הפסח סמוך למנחת ראשון, לא יאכל אדם עד האישון, ובבאו מבית רהשון, מוזגין לו כוס ראשון: ראשון מברך על היין, ואחר כך קדוש וזמן ואינו אומר גם עדין, שצריך לאמרו באגדה וראוי לכופלו אין, ושתי ומשי ידיה ואינו מברך על נטילת ידים: שקיל נרגירא או כרפסא או כספרתא או תמא, ויטבול בחרוסת ויברך בורא פרי האדמה, וכד אכיל יחצה אחת משלש מצות ואין ברכה עמה, מחצה בקערה ומחצה בשלחן להשימה: מושך מהקערה שני תבשילי, דאנון בשרא וכורא צלולי, אי נמי גרמא ובשולי, ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא כליה: ומוזגין לו כוס שני מארבעת האל, וכאן הבן מאביו שואל, מה נשתנה מלילות זה ליל, וגומר האגדה עד גאל ישראל: אחר דשתי משי ידיה ומברך על נטילת ידים לחדיה, ושרי המוציא על השלמה דעלוי תרתי דידיה, ולא אכיל מניה אכתי מרי: לוקח פרוסה ומברך לאכול מצה במלל, ובהדי דההיא דהמוציא אוכל וכולל, ומברך בחזרת לאכול מרור וטובל ובולל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה וכורכן בבת אחת כהלל: חליף לכמה בתי ועביד בי האי גונא עד הכא, ואחר כך עושין סעודתו כל צרכה, וכזית מצה באחרונה צריכין לכורכה, ונוטלין ולא מברכין שמים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה: זוכר בשלישי ברכת מזונו, ולשאר תפתים תתלה וטועם הכוס עד משלו אינו, וברביעי הלל מצרי לתנו, בל ישעם כלים בראשונו: קמעא לשתות מים יכנס, אם חולה הוא או אסטנס, גבעי למשתי חמרא משום אונס, ויומר בחמישי הלל הגדול ישתנס:

חסל סדור פסח כהלכתו. ככל משפטו וחקתו. כאשר זכינו לסדר אותו. כן נזכה לעשותו: זך שוכן מעונה. קומם קהל עדת מי מנה. בקרוב נהל נטעי כנה. פדוים לציון ברנה:

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין ערוך אליך להגיד ולדבר, חקר פלאי נסיך להבין ולסבר, מה יקר חסדך מבין מצעדי גבר, מאד עמקו מחשבותיך נותן תעצומות ועוז להתגבר, ובני אדם בצלך יחסיון ארך האבר, הרבית הנהי והגדלת השמחה לגוי עבר, במשול רשע על עם בל לישתחק סבר, ותיאבדה-

במגינותיך מפור ומפורד לכנס ולחבר, ועוררת אהבת ישני חברון שוכני קבר, ודנת דיני קנסות וחבלות על חוברי חבר, והכנעתם בדם וצפרדעים וכנים וערוב ודבר, ושברת ראשי תנין על ריב לא לו מתעבר, כי לפני כשלון גובה וגאון לפני שבר, ומה יעוז ציץ השדה וימיו כצל עובר, לגבוה על גבוה מפרק הרים ומשבר, והוא בעל נקמות אלהי המשפט מישרים דובר, ומצמיח ישע לקויו ועמים תחתיהם ידבר: ועלינו הפליא חסדיו ונשא נס, ונקם נקמתנו מכל בעלי אונס, והכניעם בזעם וצרה בחורי און וחנם, ומלוש בצק עד חמצתו דנם באונים לתקנם, ואזר חלציו הזן ואמץ לחשתנם, בקע ים ויעבירם וכבד נזולים כנס, ובארץ לא זרועה אותם כלכל ופרנס, לכן לנו להודות על כל נס ונס: למה פסח בא מן הצאן, שפסח וחמל על קרואי צאן, וכרועה מקבץ טלאים משכם וגאלם מבעלי לצון; ולמה לקיחתו קודם לשחיטתו ימים ארבעה, ונתן למולים ולערלים גמל בהיא השעה, כדי שיהיו בידם מצות מצויות להשתעשעה, שכבר בא עת דודים וזמן שבועה, והיו מתבוססים בשני דמים שתצמיח ישועה: ולמה נתינת דמו של המשקוף ושתי המזוזות, שהן

שלש מזבחות במקום רואים אותם לחזות, זכר שלש מזבחות של אב המון נרמזות, שבחברון ובית אל ואלון מורה נחרזות: ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: ולמה אכילת מצה לחם עוני, שלא הספיק בצק להחמיץ עד שגאלם מעוני: ולמה במרור שתחלתו רך וסופו קשה, שנמררו תחלה בפה רך ולבסוף בעול קשה: ולמה טבולו בחרוסת, זכר לטיט שאשה ובעלה דורסת: ולמה תבלין בתוכו מגבלין כמו מלבן, זכר לנפוץ עם לקושש קש לתבן: ולמה שני מיני בשר בצד עוגה, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה: ולמה מגביהין קערה קודם זמנה, כדי שיראה תינוק וישאל מה נשתנה: ולמה שאר ירקות באין תחלה, לפטור הורת של מצוה ברכה ראויה לה, ושאין לומר שתי ברכות כאחת שתיה או אכילה, ואי אפשר לאכול ושתות כאחת בשבבר כרסו מלא, וכן בשתי מצות פוטרין מחלה לחלה, על כי אין לשנות בשתי ברכות, מברך על זו ועל זו ואינו אוכל עד שגומר שתי ברכות: ולמה ארבע כוסות מצותן בזה הלילה, זכר לארבע גאלות שנתבשרו בהם עם סגלה, יציאה והצלה לקיחה

וגאלה, ולהודות בהם ולתן בם תהלה, לחובם ארבע כוסות של יפיפיה עגלה, וכדי לשבר אמות עממות משקצות בגעילה, בארבע כוסות הכתובים בם שהם כוס התרעלה, וכנגדם לחשקיתנו ארבע כוסות של חמלה: ולמה מסבין במטה כבודה וכלולה, זכר לחרות ורבוץ ענני כבוד בחתולה, שכן דרך בני מלכים לנהוג כבוד ולסלסלה, שעטרנו קדוש יעקב עטרת מלוכה ותהלה, וכבר להודיע עם מרעיתו להיות לו לעם נחלה, כי לאלהים מגני ארץ מאד נעלה: נעלה בקדשתו מרום וקדוש, כי אלהים קדושים הוא בכל מיני קדשה, דרכו בקדשה, והלוכו בקדשה, דבורו בקדשה, ישיבתו בקדשה, חשיפת זרועו בקדשה, נאה ואדיר בקדשה, הוא קדוש ושמו קדוש, וכל משרתיו קדושים, אין כקדשתו ואין דומה לו, מקדש בקרוביו, ונורא על כל סביביו, ונערץ בסוד קדושים, נשגב ברבבות אראלים, אילי קודש משוררים ומהללים, בשיר קודש עירין וקדישין, רועשים ומרעישים, בקודש הקדשים, עתים חשים ועתים ממללים, ולבקרים מתחדשים, מקיפים כס המרכבה וקדשת השם מפרשים, ושלוש קדשה לקדוש ונורא מקדישים: ככתוב וכו׳

מיד שיתעורר משנתו כדי שלא יחזור ויישן ירגיל א"ע להתבונן מיד לפני מי הוא שוכב לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. כמ"ש מלא את השמים ואת הארץ אני מלא וכו' ואילו היה שוכב לפני מלך ב"ו היה מתחייב בנפשו וכו' וטוב להרגיל עצמו לומר מיד כשיעור נוסח זה מודה וכו' ועי"ז יזכור את ה' הגלב עליו ויקים בזריזות. ויאמר זה אף קודם נטילה לפי שאין בו שם:

מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה. רבה אמונתך:

קודם לבישת הטלית קטן אחר שנטל ידיו יאמר זה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ציצת:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתהא חשובה מצות ציצית לפניך כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה אמן סלה:

כשיבדוק הציצית מטלית גדול יאמר זה:

ברכי נפשי את יי יי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת: עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:

קודם עטיפת הטלית גדול יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מתעטף גופי בציצית כן תתעטף נשמתי ורמ"ח איברי ושס"ה גידי באור הציצית העולה תרי"ג וכשם שאני מתכסה בטלית בעולם הזה כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעולם הבא בגן עדן. ועל ידי מצות ציצית תנצל נפשי רוחי ונשמתי ותפלתי מן החיצונים והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. ותהא חשובה מצות ציצית לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה. אמן סלה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית:

ויכסה ראשו בטלית ויאמר מה יקר

מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: כי עמך מקור חיים באורך נראה אור: משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב:

קודם הנחת תפילין יאמר זה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. הנני מכוין בהנחת תפילין לקיים מצות בוראי שצונו להניח תפילין ככתוב בתורתו וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך והם ארבע פרשיות אלו. שמע. והיה אם שמוע. קדש. והיה כי יביאך שיש בהם יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם ושנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכחותי כלם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו. ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים ארוכים ושפע קודש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועון כלל ושלא יפתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע ויניחנו לעבוד את יי כאשר עם לבבנו: ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא חשובה מצות הנחת תפילין לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה אמן סלה:

ויניח על יד שמאל וקודם הקשירה יברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין:

יניח תפילין של ראש ויברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפלין:

ותיכף יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ומחכמתך אל עליון תאציל עלי ומבינתך תבינני. ובחסדך תגדיל עלי ובגבורתך תצמית אויבי וקמי. ושמן הטוב תריק על שבעה קני המנורה להשפיע טובך לבריותיך. פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

אח"כ כורך שלש כריכות על האצבע האמצעית ואומר:

וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את יי:

ויאמר פרשה זו:

וידבר יי אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יי אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יוצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך יי אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג ליי: מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: והיה כי יביאך יי אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך: והעברת כל פטר רחם ליי וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליי: וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יי כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח ליי כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יי ממצרים:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: בבית אלהים נהלך ברגש:

תפלה קודם התפלה

מהרב החסיד המפורסם איש אלהי מו"ה אלימלך זצ"ל:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שומע קול שועת עתירות ומאזין לקול תפלת עמו ישראל ברחמיו שתכין לבנו ותכונן מחשבותינו ותשגר תפלתנו בפינו ותקשיב אזנך לשמוע בקול תפלת עבדיך המתחננים אליך בקול שועה ורוח נשברה. ואתה אל רחום ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים תמחול ותסלח ותכפר לנו ולכל עמך בית ישראל את כל מה שחטאנו והעוינו והרשענו ופשענו לפניך. כי גלוי וידוע לפניך כי לא במרד ובמעל חלילה וחלילה מרינו את פיך ודברי תורתך ומצותיך כי אם מרוב היצר הבוער בקרבנו תמיד לא ינוח ולא ישקוט עד אשר מביאנו אל תאוות העולם השפל הזה ואל הבליו ומבלבל את מחשבותינו תמיד. אפילו בשעה שאנחנו עומדים להתפלל

נכון לומר זה קודם התפלה מתקוני זוהר:

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עילאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת מבני נשא ואנת

תפלה קודם התפלה

דהוא דקשיר לון, ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מחבריה מאלין עשר ספירן אתחשיב ליה כאילו אפריש בך. ואלין עשר ספירן. אינון אזלין כסדרן. חד אריך וחד קציר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא. וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קודש. מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב הנסתרות ליי אלהינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית ואיהו קרקפתא דתפלין מלגאו איהו שם (מ"ה כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א) דאיהו אורח אצילות. ואיהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמיא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו: רבון עלמין אנת הוא עלת העלות וסבת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו. וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ודיוקנא מכל מה דלגאו ולבר. ובראת שמיא וארעא ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וכוכביא ומזליא. ובארעא אילנין ודשאין וגנתא דעדן ועשבין וחיון ובעירין ועופין ונונין ובני נשא לאשתמודעא בהון עלאין ואיך יתנהגון בהון עילאין ותתאין ואיך אשתמודען עילאי מתתאי. ולית דידע בך כלל. ובר מינך לית יחידא בעלאי ותתאי. ואנת אשתמודע עלת על כלא ואדון על כולא. וכל ספירא אית לה שם ידיעא ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיעא דאנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כלהון שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא ולאחזאה לון איך אתנהג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא, דין איהו גבורה משפט עמודא דאמצעיתא צדק מלכותא קדישא מאזני צדק תרין סמכי קשוט הין צדק אות ברית קודש. כלא לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא בכל אלין מדות כלל: ברוך יי לעולם אמן ואמן:

להתפלל לפניך ולבקש על נפשנו הוא נובלבל את מחשבותינו תמיד בתחבולותיו ואין אנו יכולים לעמוד נגדו כי נחלש שכלנו ומוחנו עד מאוד וכשל כח הסבל מרוב הצרות ומרוב טרדת הזמן לכן אתה אל רחום וחנון עשה עמנו כמו שהבטחתנו על ידי נאמן ביתך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם ואמרו חז"ל אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי כי כן דרכך להיטיב לרעים ולטובים כי גלוי וידוע לפניך אנקתנו וצערנו ושיחנו על אשר אין אנו יכולים לקרב עצמנו לעבודתך ולדבק לבנו בך באמת ובתמים אהה על נפשנו אוי עלינו מאוד אבינו שבשמים. ואתה תעורר נא רחמיך וחסדיך הגדולים והמרובים עלינו לגרש ולבער את יצרנו הרע מקרבנו ותגער בו שיסיר וילך מאתנו ואל יסית אותנו להדיחנו מעבודתך חלילה ואל יעלה בלבנו שום מחשבה רעה הן בהקיץ הן בחלום הלילה בפרט בעת שאנחנו עומדים בתפלה לפניך או בשעה שאנחנו לומדים תורתך ובשעה שאנחנו עוסקים במצותיך תהא מחשבתנו זכה צלולה וברורה וחזקה באמת בלבב שלם כרצונך הטוב עמנו. ותעורר לבבנו ולבב כל ישראל עמך ליחדך באמת ובאהבה לעבדך עבודה הישרה המקובלת לפני כסא כבודך ותקבע אמונתך בלבנו תמיד בלי הפסק. ותהא אמונתך קשורה בלבנו כיתד שלא תמוט. ותעביר מעלינו כל המסכים המבדילים בינינו לבינך אבינו שבשמים. ותצילנו מכל המכשולות וטעיות אל תעזבנו ואל תטשנו ואל תכלימנו ותהא עם פינו בעת הטיפנו ועם ידינו בעת מעבדנו ועם לבנו בעת מחשבותינו ותזכנו אבינו שבשמים אל מלא רחמים שנייחד את לבבנו ומחשבותינו ודבורנו ומעשינו וכל תנועותינו והרגשותינו הידועות לנו ושאינן ידועות לנו הנגלות והנסתרות שיהא הכל ביחוד אליך באמת ובתמים בלי שום מחשבת פסול חלילה וטהר לבנו וקדשנו וזרוק עלינו מים טהורים וטהרנו באהבתך ובחמלתך ותטע אהבתך ויראתך בלבנו תמיד בלי הפסק בכל עת ובכל זמן ובכל מקום בלכתנו ובשכבנו ובקומנו תבער תמיד רוח קדשך בקרבנו ונשען תמיד בך ובגדולתך ובאהבתך וביראתך ובתורתך שבכתב ושבעל פה הנגלה והנסתר ובמצותיך ליחד שמך הגבור והנורא ותשמרנו מן הפניות והגאות ומן הכעס והקפדנות והעצבות והרכילות ושאר מדות רעות ומכל דבר המפסיד עבודתך הקדושה והטהורה החביבה עלינו ותשפיע רוח קדשך עלינו שנהיה דבקים בך ושנשתוקק תמיד אליך יותר ויותר. וממדרגה למדרגה תעלנו שנזכה לבא למעלת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב וזכותם יעמוד לנו שתשמע בקול תפלתנו שנהיה תמיד נענים בעת שנתפלל אליך עלינו או על שום אחד מעמך ישראל על יחיד או על רבים ותשמח ותתפאר בנו ונעשה פרי למעלה ושורש למטה ואל תזכיר לנו חטאתינו ובפרט חטאת נעורינו כמאמר דוד המלך ע"ה חטאות נעורי ופשעי אל תזכור. ותהפוך עונותינו ופשעינו לזכות ותשפיע עלינו מעולם התשובה תמיד הרהור לשוב אליך בלב שלם ולתקן את אשר פגמנו בשמותיך הקדושים והטהורים ותצילנו מקנאת איש מרעהו ולא תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבה תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך ואל תעלה שום שנאה מאחד על חבירו חלילה ותחזק התקשרותנו באהבה אליך כאשר גלוי וידוע לפניך שיהא הכל נחת רוח אליך וזה עיקר כוונתינו ואם אין לנו שכל לכוין את לבבנו אליך אתה תלמדנו אשר נדע באמת כוונת רצונך הטוב ועל כל זאת מתחננים אנחנו לפניך אל מלא רחמים שתקבל את תפלתנו ברחמים וברצון אמן כן יהי רצון:

ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך יערב לו ידידותך מנופת צוף וכל טעם:

הדור נאה זיו העולם נפשי חולת אהבתך אנא אל נא רפא נא לה בהראות לה נועם זיוך אז תתחזק ותתרפא והיתה לה שמחת עולם:

ותיק יהמו נא רחמיך וחוסה נא על בן אהובך כי זה כמה נכסוף נכספתי לראות בתפארת עזך. אלה חמדה לבי וחוסה נא ואל תתעלם:

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך. תאיר ארץ מכבודך. נגילה ונשמחה בך. מהר אהוב כי בא מועד וחננו כימי עולם:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל: ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: יי אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך: ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני יי עושי: ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך:

אדון עולם אשר מלך. בטרם כל יציר נברא: לעת נעשה בחפצו כל. אזי מלך שמו נקרא: ואחרי ככלות הכל. לבדו ימלוך נורא: והוא היה. והוא הוה. והוא יהיה בתפארה: והוא אחד ואין שני. להמשיל לו להחבירה: בלי ראשית בלי תכלית. ולו העוז והמשרה: והוא אלי וחי גואלי. וצור חבלי בעת צרה: והוא נסי ומנוס לי. מנת כוסי ביום אקרא: בידו אפקיד רוחי. בעת אישן ואעירה: ועם רוחי גויתי. יי לי ולא אירא:

יגדל אלהים חי וישתבח. נמצא ואין עת אל מציאותו: אחד ואין יחיד כיחודו. נעלם וגם אין סוף לאחדותו: אין לו דמות הגוף ואינו גוף. לא נערוך אליו קדשתו: קדמון לכל דבר אשר נברא. ראשון ואין ראשית לראשיתו: הנו אדון עולם לכל נוצר. יורה גדלתו ומלכותו: שפע נבואתו נתנו. אל אנשי סגלתו ותפארתו: לא קם בישראל כמשה עוד. נביא ומביט את תמונתו: תורת אמת נתן לעמו אל. על יד נביאו נאמן ביתו: לא יחליף האל ולא ימיר דתו. לעולמים לזולתו: צופה ויודע סתרינו. מביט לסוף דבר בקדמתו: גומל לאיש חסד כמפעלו. נותן לרשע רע כרשעתו: ישלח לקץ הימין משיחנו. לפדות מחכי קץ ישועתו: מתים יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת: ברוך אתה יי רופא כל בשר ומפליא לעשות:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה:

והערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו (וצאצאי צאצאינו) וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה: ברוך אתה יי המלמד תורה לעמו ישראל:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו: ברוך אתה יי נותן התורה:

וידבר יי אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם:

יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם:

אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא: ואלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים והשכמת בית המדרש שחרית וערבית והכנסת אורחים ובקור חולים והכנסת כלה ולוית המת ועיון תפלה והבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ותלמוד תורה כנגד כולם:

אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה

בי ואתה משמרה בקרבי. ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא: כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות: ברוך אתה יי המחזיר נשמות לפגרים מתים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני גוי:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני עבד:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני אשה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם פוקח עורים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מלביש ערמים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מתיר אסורים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם זוקף כפופים:

בא"י אלהינו מלך העולם רוקע הארץ על המים:

בא"י אלהינו מלך העולם אשר הכין מצעדי גבר:

בא"י אלהינו מלך העולם שעשה לי כל צרכי:

בא"י אלהינו מלך העולם אוזר ישראל בגבורה:

בא"י אלהינו מלך העולם עוטר ישראל בתפארה:

ב"א יי אלהינו מלך העולם הנותן ליעף כח:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי:

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון ואל תשלט בנו יצר הרע והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע ודבקנו ביצר טוב ובמעשים טובים וכוף את יצרנו להשתעבד לך ותננו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו ותגמלנו חסדים טובים: ברוך אתה יי הגומל חסדים טובים לעמו ישראל:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים. מאדם רע. מיצר רע. מחבר רע. ומשכן רע. ומפגע רע. מעין הרע מלשון הרע מלשינות מעדות שקר משנאת הבריות מעלילה ממיתה משונה מחלים רעים ממקרים רעים ומשטן המשחית מדין קשה ומבעל דין קשה. בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית ומדינה של גיהנם:

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכור לנו יי אלהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ואת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך:

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך: וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי

עולה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק: ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם: ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה: ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעולה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו: ויקרא אליו מלאך יי מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו: ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה: ויקרא מלאך יי אל אברהם שנית מן השמים: ויאמר בי נשבעתי נאם יי כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך: כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי: וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע:

רבונו של עולם כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו יהוה אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך. וקיים לנו יי אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור. ונאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני יי אלהיהם. ונאמר וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יי. ונאמר ושב יי אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יי אלהיך ומשם יקחך. ונאמר והביאך יי אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטיבך והרבך מאבותיך. ונאמר על ידי נביאך יי חננו לך קוינו היה זרועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה. ונאמר ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע. ונאמר בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם. ונאמר מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא. ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם. (וכל חטאת עמך בית ישראל במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם. ונאמר) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. ונאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים:

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר:

רבון כל העולמים ואדוני האדונים. לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך. כי על רחמיך הרבים. מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה גבורתנו: מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשיהם (נ"א מעשינו) תהו וימי חייהם (נ"א חיינו) הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל:

לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא כבודך. וכל הגוים כאין נגדך. שנאמר הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו. הן איים כדק יטול:

אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אהבך שנשבעת לו בהר המוריה. זרע יצחק יחידו (נ"א עקדך) שנעקד על גבי המזבח עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו. קראת את שמו ישראל וישרון:

לפיכך אנחנו חיבים להודות לך ולשבחך ולפארך ולברך ולקדש ולתן שבח והודיה לשמך. אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירשתנו: אשרינו כשאנחנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומיחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים פעמים באהבה:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

וקורין פרשה ראשונה על הסדר:

אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעולמך ובישועתך תרים ותגביה קרננו למעלה והושיענו בקרוב למען שמך:

ברוך המקדש שמו ברבים:

אתה הוא יי אלהינו בשמים ובארץ ובשמי השמים העליונים אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים: קבץ נפוצות קויך מארבע כנפות הארץ: יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך עליון לכל ממלכות הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ. את הים ואת כל אשר בם. ומי בכל מעשה ידיך בעליונים (ובתחתונים) או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל. אבינו שבשמים חי וקים עשה עמנו צדקה וחסד בעבור שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו וקים לנו יי אלהינו מה שכתוב את הדבר שהבטחתנו על ידי צפניה חוזך כאמור בעת ההוא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר יי:

וידבר יי אל משה לאמר: ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם: בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה ליי: ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלינו ותמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל עונותינו ותסלח לנו על כל פשעינו ושיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ונקריב לפניך קרבן התמיד שיכפר בעדנו כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַייָ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַייָ: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַייָ: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַייָ:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךְ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדֹרֹתֵיכֶם:

תָּנוּ רַבָּנָן פִּטּוּם הַקְּטוֹרֶת כֵּיצַד. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנָה מָנִים הָיוּ בָהּ. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחַמָּה. מָנֶה לְכָל יוֹם פְּרַס בְּשַׁחֲרִית וּפְרַס בֵּין הָעַרְבָּיִם. וּשְׁלֹשָׁה מָנִים יְתֵרִים שֶׁמֵּהֶם מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמַחֲזִירָן לְמַכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְשׁוֹחֲקָן יָפֶה יָפֶה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַקָּה מִן הַדַּקָּה. וְאַחַד עָשָׂר סַמָּנִים הָיוּ בָהּ. וְאֵלּוּ הֵן הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה כְּדֵי לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר הָדֵק הֵיטֵב הֵיטֵב הָדֵק מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֶה לַבְּשָׂמִים פִּטְּמָהּ לַחֲצָאִין כְּשֵׁרָה לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ לֹא שָׁמַעְנוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל אִם כְּמִדָּתָהּ כְּשֵׁרָה לַחֲצָאִין וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

תַּנְיָא בַּר קַפָּרָא אוֹמֵר אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה הָיְתָה בָאָה שֶׁל שִׁירַיִם לַחֲצָאִין: וְעוֹד תָּנֵי בַּר קַפָּרָא אִלּוּ הָיָה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבַשׁ. אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי רֵיחָהּ. וְלָמָּה אֵין מְעָרְבִין בָּהּ דְּבַשׁ. מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַייָ:

ג"פ יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: ג"פ יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: ג"פ יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: וְעָרְבָה לַייָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

אַבַּיֵי הֲוָה מְסַדֵּר סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה מִשְּׁמָא דִגְמָרָא וְאַלִּיבָּא דְאַבָּא שָׁאוּל. מַעֲרָכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת. וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים וְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים קוֹדֵם לְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדֵם לַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת וַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לְדַם הַתָּמִיד וְדַם הַתָּמִיד קוֹדֵם לַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת וַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לִקְטוֹרֶת וּקְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאֵבָרִים וְאֵבָרִים לְמִנְחָה וּמִנְחָה לַחֲבִתִּין וַחֲבִתִּין לִנְסָכִין וּנְסָכִין לְמוּסָפִין וּמוּסָפִין לְבָזִיכִין וּבָזִיכִין קוֹדְמִין לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבָּיִם שֶׁנֶּאֱמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים עָלֶיהָ הַשְׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם:

אָנָּא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה: אב"ג ית"ץ
קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא: קר"ע שט"ן
נָא גִבּוֹר דּוֹרְשֵׁי יִחוּדְךָ כְּבָבַת שָׁמְרֵם: נג"ד יכ"ש
בָּרְכֵם טַהֲרֵם רַחֲמֵם צִדְקָתְךָ תָּמִיד גָּמְלֵם: בט"ר צת"ג
חֲסִין קָדוֹשׁ בְּרוֹב טוּבְךָ נַהֵל עֲדָתֶךָ: חק"ב טנ"ע
יָחִיד גֵּאֶה לְעַמְּךָ פְּנֵה זוֹכְרֵי קְדוּשָּׁתֶךָ: יג"ל פז"ק
שַׁוְעָתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקָתֵנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת: שק"ו צי"ת
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת וביו"ט אין אומרים זה:

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו:

לשבת וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

לר"ח וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַייָ: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַייָ עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן פָּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל בֵּין הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכָּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב: פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב. אֵלּוּ וָאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדָּשֶׁן: חַטֹּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד אֵלּוּ הֵן חַטֹּאת הַצִּבּוּר שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת. כֵּיצַד עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב וּבָא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית. מִזְרָחִית צְפוֹנִית. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי.

ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים:

זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות. אשם גזלות. אשם מעילות. אשם שפחה חרופה. אשם נזיר. אשם מצורע. אשם תלוי. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת. ובלבד שיתן כנגד היסוד: שנה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי:

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן. מקל וחומר. ומגזרה שוה. מבנין אב מכתוב אחד. ומבנין אב משני כתובים. מכלל ופרט. ומפרט וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מכלל שהוא צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחד שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפרוש: דבר הלמד מענינו. ודבר הלמד מסופו: וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:

קדיש דרבנן

האדרת והאמונה לחי עולמים: הבינה והברכה לחי עולמים: הגאוה והגדולה לחי עולמים: הדעה והדבור לחי עולמים: ההוד וההדר לחי עולמים: הועד והותיקות לחי עולמים: הזך והזוהר לחי עולמים: החיל והחוסן לחי עולמים: הטכס והטוהר לחי עולמים: היחוד והיראה לחי עולמים: הכתר והכבוד לחי עולמים: הלקח והלבוב לחי עולמים: המלוכה והממשלה לחי עולמים: הנוי והנצח לחי עולמים: הסגוי והשגב לחי עולמים: העוז והענוה לחי עולמים: הפדות והפאר לחי עולמים: הצבי והצדק לחי עולמים: הקריאה והקדושה לחי עולמים: הרון והרוממות לחי עולמים: השיר והשבח לחי עולמים: התהלה והתפארת לחי עולמים:

הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו: התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי יי: דרשו יי ועזו בקשו פניו תמיד: זכרו נפלאותיו אשר עשה מפתיו ומשפטי פיהו: זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו: הוא יי אלהינו בכל הארץ משפטיו: זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק: ויעמידיה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם: לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם: בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה: ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר: לא הניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים: אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו: שירו ליי כל הארץ בשרו מיום אל יום ישועתו: ספרו בגוים את כבודו בכל העמים נפלאותיו: כי גדול יי ומהלל מאד ונורא הוא על כל אלהים: כי כל אלהי העמים אלילים (כאן צריך להפסיק) ויי שמים עשה: הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו: הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד שמו שאו מנחה ובאו לפניו השתחוו ליי בהדרת קודש: חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תבל בל תמוט: ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יי מלך: ירעם הים ומלאו יעלוץ השדה וכל אשר בו: אז ירננו עצי היער מלפני יי כי בא לשפוט את הארץ: הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאמרו כל העם אמן והלל ליי: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אתה יי לא תכלא רחמיך ממני חסדך ואמתך תמיד יצרוני: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועזו בשחקים: נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נותן עז ותעצמות לעם ברוך אלהים: אל נקמות יי אל נקמות הופיע: הנשא שופט הארץ השב גמול על גאים: ליי הישועה על עמך ברכתך סלה: יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הראנו יי חסדך וישעך תתן לנו: קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה ליי כי גמל עלי:

מזמור שיר חנכת הבית לדוד: ארוממך יי כי דליתני ולא שמחת איבי לי: יי אלהי שועתי אליך ותרפאני: יי העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור: זמרו ליי חסידיו והודו לזכר קדשו: כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה: ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם: יי ברצונך העמדת להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל: אליך יי אקרא ואל אדני אתחנן: מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך: שמע יי וחנני יי היה עוזר לי:

הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה: למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך:

ב"פ יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד:

והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד:

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

בשבת ויו"ט והו"ר מתחילין למנלת מזמור לדוד השמים וכו':

למנצח בנגינות מזמור שיר: אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה: לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך: יודוך עמים אלהים יודוך עמים כולם: ישמחו וירננו לאמים כי תשפוט עמים מישור ולאמים בארץ תנחם סלה: יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם: ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו: יברכנו אלהים וייראו אותו כל אפסי ארץ:

הריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקיים. ברוך עשה בראשית. ברוך מרחם על הארץ. ברוך מרחם על הבריות. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך חי לעד וקים לנצח. ברוך פודה ומציל. ברוך שמו. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל אב הרחמן המהולל בפה עמו משבח ומפאר בלשון חסידיו ועבדיו. ובשירי דוד עבדך נהללך יי אלהינו בשבחות ובזמרות ונגדלך ונשבחך ונפארך ונמליכך ונזכיר שמך מלכנו אלהינו. יחיד חי העולמים. מלך משבח ומפאר עדי עד שמו הגדול: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות:

א"א מזמור לתודה לא בשבת ויו"ט ולא בע"פ ולא בחוה"מ פ"פ ולא בעיו"כ לפי שאין תודה באה בימים אלו:

מזמור לתודה הריעו ליי כל הארץ: עבדו את יי בשמחה באו לפניו ברננה: דעו כי יי הוא האלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: באו שעריו בתודה חצרותיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: כי טוב יי לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו:

בחול מתחילין כאן יהי כבוד:

מזמורים אלו אומרים בשבת ויו"ט ובהושענא רבה:

למנצח מזמור לדוד: השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע: יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת: אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם: בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם: והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ ארח: מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו: תורת יי תמימה משיבת נפש עדות יי נאמנה מחכימת פתי: פקודי יי ישרים משמחי לב מצות יי ברה מאירת עינים: יראת יי טהורה עומדת לעד משפטי יי אמת צדקו יחדו: הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים: גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב: שגיאות מי יבין מנסתרות נקני: גם מזדים חשך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי:

רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: הודו ליי בכנור בנבל עשור זמרו לו: שירו לו שיר חדש היטיבו נגן בתרועה: כי ישר דבר יי וכל מעשהו באמונה: אהב צדקה ומשפט חסד יי מלאה הארץ: בדבר יי שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: כונס כנד מי הים נתן באוצרות תהומות: ייראו מיי כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל: כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד: יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: עצת יי לעולם תעמד מחשבות לבו לדור ודור: אשרי הגוי אשר יי אלהיו העם בחר לנחלה לו: משמים הביט יי ראה את כל בני האדם: ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם: אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח: שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט: הנה עין יי אל יראיו למיחלים לחסדו: להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך:

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך: אברכה את יי בכל עת תמיד תהלתו בפי: ביי תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו: גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו: דרשתי את יי וענני ומכל מגורותי הצילני: הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו: זה עני קרא ויי שמע ומכל צרותיו הושיעו: חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם: טעמו וראו כי טוב יי אשרי הגבר יחסה בו: יראו את יי קדשיו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודורשי יי לא יחסרו כל טוב: לכו בנים שמעו לי יראת יי אלמדכם: מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב: נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה: סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו: עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם: פני יי בעשי רע להכרית מארץ זכרם: צעקו ויי שמע ומכל צרותם הצילם: קרוב יי לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע: רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יי: שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה: תמותת רשע רעה ושנאי צדיק יאשמו: פודה יי נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו:

תפלה למשה איש האלהים אדני מעון אתה היית לנו בדור ודור: בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל: תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם: כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה: זרמתם שנה יהיו בבוקר כחציר יחלוף: בבוקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש: כי כלינו באפך ובחמתך נבהלנו: שתה עונותינו לנגדך עלמנו למאור פניך: כי כל ימינו פנו בעברתך כלינו שנינו כמו הגה: ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעפה: מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך: למנות ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה: שובה יי עד מתי והנחם על עבדיך: שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו: שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה: יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם: ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן: אמר ליי מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו: כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות: באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה צנה וסוחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם: מדבר באפל יהלך מקטב ישוד צהרים: יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש: רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: כי אתה יי מחסי עליון שמת מעונך: לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך: על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך: על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין: כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי: יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו: ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי: אורך

מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו: הודיע יי ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו: זכר

חסדו

חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: הריעו ליי כל הארץ פצחו ורננו וזמרו: זמרו ליי בכנור בכנור וקול זמרה: בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יי: ירעם הים ומלואו תבל ויושבי בה: נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו: לפני יי כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים:

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם יי עשה שמים וארץ: אל יתן למוט רגלך אל ינום שומרך: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל: יי שומרך יי צלך על יד ימינך: יומם השמש לא יככה וירח בלילה: יי ישמרך מכל רע ישמור את נפשך: יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית יי נלך: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו: ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם יי: כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך:

שיר המעלות אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים: הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים:

שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל: לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם: אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו: אזי עבר על נפשנו המים הזידונים: ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם: נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יי עשה שמים וארץ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ: שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב יְיָ זַמְּרוּ לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְיָ וַאֲדוֹנֵינוּ מִכָּל אֱלֹהִים: כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ יְיָ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל תְּהוֹמוֹת: מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו: שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה: שָׁלַח אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מִצְרָיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו: שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָעַן: וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדוֹר וָדוֹר: כִּי יָדִין יְיָ עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם: עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף אֵין יֶשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ. יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

אומרים האדרת והאמונה ואח״כ ב״ש תמצא לעיל:

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַייָ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְיָ בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעוֹלָם יְיָ: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְיָ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ:

יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה קֹּדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים:

יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדוֹר וָדוֹר: יְיָ בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם: עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמוֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדוֹר וָדוֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמוֹד: כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי לֹא יִטּוֹשׁ יְיָ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזוֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל חָסֶד: טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ: אֲהַלְלָה יְיָ בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשׁוּב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל יְיָ אֱלֹהָיו: עוֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לָעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים יְיָ זֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים: יְיָ שֹׁמֵר אֶת גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא: גָּדוֹל

אדונינו

אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנָוִים יְיָ מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ: עֱנוּ לַייָ בְּתוֹדָה זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר: נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ לֹא בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה: רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַיִם אֶת יְיָ הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן: כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ עַד מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ: הַנּוֹתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר: מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְפִתִּים לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְּלוּ מָיִם: מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָל מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו: הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם חָק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: הֶהָרִים וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים: הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שֹׁפְטֵי אָרֶץ: בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם: יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ לוֹ: כִּי רוֹצֶה יְיָ בְּעַמּוֹ יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה: יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם: רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים: לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ בִגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעוּגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ:

בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן:

וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת יְיָ לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם: לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ: וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה: אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: אַתָּה הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם. וּמָצָאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ

וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ וַתָּקֶם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צַדִּיק אָתָּה: וַתֵּרֶא אֶת עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם וְאֶת זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ עַל יַם סוּף: וַתִּתֵּן אֹתֹת וּמֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו וּבְכָל עַם אַרְצוֹ: כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ לְךָ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה: וְאֶת רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אֶבֶן בְּמַיִם עַזִּים:

וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּייָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַייָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן: יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב יָם: אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים: מִי כָמֹכָה בָּאֵלִים יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן: עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְיָ עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ מַלְכוּתֵהּ קָאֵם לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְיָ עֲלֵהֶם אֶת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: כִּי לַייָ הַמְּלוּכָה וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַייָ הַמְּלוּכָה: וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עוֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת בּוֹרֵא כָּל הַנְּשָׁמוֹת רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ יָחִיד אֵל חֵי הָעוֹלָמִים: ח"ק

כעשי"ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים:

הזן בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ:

קו"ה בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה. הֵכִין וּפָעַל זָהֳרֵי חַמָּה. טוֹב יָצַר כָּבוֹד לִשְׁמוֹ. מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ. פִּנּוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שַׁדַּי תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד

גל

אל וקדושתו. תתברך יי אלהינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שעשית (שיצרת) המה יפארוך סלה:

תתברך לנצח צורנו מלכנו וגואלנו בורא קדושים ישתבח שמך לעד מלכנו יוצר משרתים ואשר משרתיו כלם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה יחד בקול (ב)דברי אלהים חיים ומלך עולם: כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים כלם קדושים וכלם עושים באימה וביראה רצון קונם. וכלם פותחים את פיהם בקדשה ובטהרה בשירה ובזמרה ומברכין ומשבחין ומפארין ומעריצין ומקדישין וממליכין:

את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא. וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה. ונותנים באהבה רשות זה לזה. להקדיש ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדשה כלם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה:

קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו:

והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מתנשאים לעמת שרפים. לעמתם משבחים ואומרים:

ברוך כבוד יי ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו למלך אל חי וקים זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו. כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות עושה חדשות בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות נורא תהלות אדון הנפלאות המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. כאמור לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו: והתקין מאורות משמח עולמו אשר ברא: אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו: ברוך אתה יי יוצר המאורות:

אהבה רבה (אהבת עולם) אהבתנו יי אלהינו. חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו. אבינו מלכנו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם כן תחננו ותלמדנו: אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד: כי בשם קדשך הגדול הגבור והנורא בטחנו נגילה ונשמחה בישועתך: ורחמיך יי אלהינו וחסדיך הרבים אל יעזבונו נצח סלה ועד: מהר והבא עלינו ברכה ושלום מהרה מארבע כנפות כל הארץ. ושבור עלנו מעל צוארנו ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו כי אל פועל ישועות אתה. ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול סלה באמת באהבה. להודות לך ולייחדך באהבה ולאהבה את שמך: ברוך אתה יי הבוחר בעמו ישראל באהבה:

יחיד אומר אל מלך נאמן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך: וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך: ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם: וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם: ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם: ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יי אלהיכם:

אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתקן ומקבל וטוב ויפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד: אמת אלהי עולם מלכנו צור יעקב מגן ישענו לדר ודר הוא קים ושמו קים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קימת: ודבריו חיים וקימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים. על אבותינו ועלינו על בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך:

על הראשונים ועל האחרונים דבר טוב וקים לעולם ועד אמת ואמונה חק ולא יעבור. אמת שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו. מלכנו מלך אבותינו. גואלנו גואל אבותינו. יוצרנו צור ישועתנו. פודנו ומצילנו מעולם הוא שמך. ואין לנו עוד אלהים זולתך סלה:

עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור: ברום עולם מושבך ומשפטיך וצדקתך עד אפסי ארץ: אמת אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו: אמת אתה הוא אדון לעמך ומלך גבור לריב ריבם לאבות ובנים: אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע: אמת ממצרים גאלתנו יי אלהינו ומבית עבדים פדיתנו: כל בכוריהם הרגת ובכורך ישראל גאלת וים סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידים העברת (עברו ים) ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר: על זאת שבחו אהובים ורוממו לאל. ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות ברכות והודאות למלך אל חי וקים: רם ונשא גדול ונורא משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מרום.

מוציא אסירים ופודה ענוים ועוזר דלים (העונה) ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו: תהלות לאל עליון גואלם ברוך הוא ומבורך שמו. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם:

מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עשה פלא:

שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. יי ימלוך לעולם ועד:

צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאמך יהודה וישראל: ונאמר גאלנו יי צבאות שמו קדוש ישראל: ברוך אתה יי גאל ישראל:

במוסף ובמנחה כי שם יי אקרא הבו גודל לאלהינו:

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה:

(בעשי"ת) זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים:

מלך עוזר ומושיע ומגן: ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב להושיע:

בקיץ מוריד הטל: בחורף משיב הרוח ומוריד הגשם:

מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ומקים אמונתו לישני עפר. מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך. מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה:

(בעשי"ת) מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו לחיים ברחמים:

ונאמן אתה להחיות מתים: ברוך אתה יי מחיה המתים:

בחזרת הש"ץ אומרים זה:

נקדישך ונעריצך כנעם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו: ובדברי קדשך כתוב לאמר: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדר ודור הללויה:

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה. כי אל מלך גדול וקדוש אתה: ברוך אתה יי האל הקדוש: (בעשי"ת המלך הקדוש):

אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה:

במו"ש ובמיו"ט אומרים זה:

אתה חוננתנו למדע תורתך. ותלמדנו לעשות בהם חקי רצונך. ותבדל יי אלהינו בין קודש לחול. בין אור לחושך. בין ישראל לעמים. בין יום השביעי לששת ימי המעשה: אבינו מלכנו החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון. ומדבקים ביראתך:

(ו) חננו מאתך חכמה בינה ודעת: ברוך אתה יי חונן הדעת:

השיבנו אבינו לתורתך. וקרבנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך: ברוך אתה יי הרוצה בתשובה:

סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכנו כי פשענו. כי אל טוב וסלח אתה: ברוך אתה יי חנון המרבה לסלוח:

ראה נא בענינו וריבה ריבנו וגאלנו גאלה שלמה מהרה למען שמך כי אל גואל חזק אתה. ברוך אתה יי גואל ישראל:

בתענית אומר הש"ץ כאן עננו:

רפאנו יי ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה והעלה (ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו) רפואה שלמה לכל מכותינו: כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה: ברוך אתה יי רופא חולי עמו ישראל:

ברך עלינו יי אלהינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן (בחורף טל ומטר ל)ברכה על פני האדמה. ושבענו מטובה. וברך שנתינו כשנים הטובות לברכה כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים: ברוך אתה יי מברך השנים:

תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו: ברוך אתה יי מקבץ נדחי עמו ישראל:

השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה. והסר ממנו יגון ואנחה ומלוך עלינו מהרה אתה יי לבדך בחסד וברחמים וצדקנו בצדק ובמשפט: ברוך אתה יי מלך אוהב צדקה ומשפט:

(בעשי"ת המלך המשפט):

ולמלשינים אל תהי תקוה. וכל הרשעה כרגע תאבד. וכל איביך מהרה יכרתו. והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכלם ותשפילם ותכניעם במהרה בימינו: ברוך אתה יי שובר איבים ומכניע זדים:

על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני שארית עמך בית ישראל ועל פליטת (בית) סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו יהמו נא רחמיך יי אלהינו ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמהם ולעולם לא נבוש כי בך בטחנו ועל חסדך הגדול באמת נשענו: ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים:

ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כאשר דברת ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין: ברוך אתה יי בונה ירושלים:

לת"ב במנחה נחם

נחם יי אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים. ואת העיר האבלה והחרבה והבזויה והשוממה. האבלה מבלי בניה והחרבה ממעונותיה. והבזויה מכבודה. והשוממה מאין יושב. והיא יושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה. ויבלעוה לגיונות ויירשוה עובדי פסילים. ויטילו את עמך ישראל לחרב ויהרגו בזדון חסידי עליון. על כן ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה. לבי לבי על חלליהם. מעי מעי על חלליהם. כי אתה יי באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. כאמור ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: ברוך אתה יי מנחם ציון ובונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה: ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה:

אב הרחמן שמע קולנו יי אלהינו חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה. ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו חננו ועננו ושמע תפלתנו: בת"צ אומרים זה

עננו יי עננו ביום צום תעניתנו כי בצרה גדולה אנחנו. אל תפן אל רשענו ואל תסתר פניך ממנו ואל תתעלם מתחנתנו היה נא קרוב לשועתנו יהי נא חסדך לנחמנו טרם נקרא אליך עננו. כדבר

שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. כי אתה יי העונה בעת צרה. פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה:

ליחיד כי אתה וכו׳ : והש״ץ בין גואל לרופא מסיים :

ברוך אתה יי העונה לעמו ישראל בעת צרה:

קודם כי אתה שומע יתודה בהכנעה ובשברון לב ויאמר:

אנא יי חטאתי עויתי ופשעתי לפניך והרע בעיניך עשיתי. רבונו של עולם עשה למען שמך הגדול ותכפר לי על כל עוני וחטאי ופשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מנעורי ועד היום הזה ותמלא כל השמות שפגמתי בשמך הגדול:

תפלה על הפרנסה:

אתה הוא יי האלהים הזן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי כנים הטריפני לחם חוקי והמציא לי ולכל בני ביתי מזונותי קודם שאצטרך להם בנחת ולא בצער בהתר ולא באסור לחיים ולשלום משפע ברכה והצלחה. ומשפע בריכה עליונה כדי שאוכל לעשות רצונך ולעסוק בתורתך ולקיים מצותיך ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם ויקוים בי מקרא שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

כי אתה שומע תפלת כל פה עמך ישראל ברחמים:

ברוך אתה יי שומע תפלה:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בר״ח ובחוה״מ אומרים זה:

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך. לפליטה לטובה. לחן ולחסד ולרחמים. לחיים ולשלום ביום

לר״ח אומר	לפסח	לסוכות
ראש החדש הזה:	חג המצות הזה:	חג הסכות הזה:

זכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים טובים. ובדבר ישועה ורחמים חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים: ברוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון:

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד צורנו צור חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום

מודים דרבנן

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחייתנו וקימתנו כן תחיינו ותקימנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודים לך. ברוך אל ההודאות:

עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת. ערב ובקר וצהרים. הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך כי מעולם קוינו לך:

בחנוכה ובפורים אומרים זה:

ועל הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לחנוכה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם. נקמת את נקמתם. מסרת גבורים ביד חלשים. ורבים ביד מעטים. וטמאים ביד טהורים. ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת (ימים אלו בהלל ובהודאה ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול סלה) ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול:

לפורים בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו והשבות לו גמולו בראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ (ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול):

ועל כלם יתברך ויתרומם ויתנשא תמיד שמך מלכנו תמיד לעולם ועד:

בעשי״ת וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך:

וכל החיים יודוך סלה ויהללו ויברכו את שמך הגדול באמת לעולם כי טוב האל ישועתנו ועזרתנו סלה האל הטוב: ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

לש״ץ אר״א ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה על ידי משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור: יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

שים שלום טובה וברכה חיים חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו אבינו כלנו כאחד (יחד) באור פניך. כי באור פניך נתת לנו יי אלהינו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום וטוב יהיה בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך ברוב עוז ושלום: כספר ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

בעשי״ת בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וגזרות טובות ישועות ונחמות נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום: ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

למעריב שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: כספר ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

אלהי. נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ואחרי מצותיך תרדוף נפשי וכל הקמים והחושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען קדשתך. עשה למען תורתך. למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו ואל תתעלם מתחנתנו שאין אנו עזי פנים וקשי ערף לומר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו אבל אנחנו ואבותינו חטאנו:

אשמנו. בגדנו. גזלנו. דברנו דופי: העוינו. והרשענו. זדנו. חמסנו. טפלנו שקר: יעצנו רע. כזבנו. לצנו. מרדנו. נאצנו. סררנו. עוינו. פשענו. צררנו. קשינו ערף: רשענו. שחתנו. תעבנו. תעינו. תעתענו: סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו. ואתה צדיק

על

על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו:

אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת. ודרך תשובה הורית. גדלת רחמיך וחסדיך. תזכור היום ובכל יום לזרע ידידיך. תפן אלינו ברחמים. כי אתה הוא בעל הרחמים: בתחנון ובתפלה פניך נקדם. כהודעת לענו מקדם: מחרון אפך שוב כמו בתורתך כתוב: ובצל כנפיך נחסה ונתלונן. כיום וירד יי בענן: תעבור על פשע ותמחה אשם. כיום ויתיצב עמו שם: תאזין שועתנו ותקשיב מנו מאמר. כיום ויקרא בשם יי: ושם נאמר:

ויעבור יי על פניו ויקרא:

יי יי אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה: וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו:

רחום וחנון חטאתי לפניך יי מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני: יי אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני: חנני יי כי אמלל אני רפאני יי כי נבהלו עצמי: ונפשי נבהלה מאד ואתה יי עד מתי: שובה יי חלצה נפשי הושיעני למען חסדך: כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך: יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה: עששה מכעס עיני עתקה בכל צוררי: סורו ממני כל פועלי און כי שמע יי קול בכיי: שמע יי תחנתי יי תפלתי יקח: יבשו ויבהלו מאד כל איבי ישבו יבשו רגע:

לתענית צבור ולעשרת ימי תשובה

אבינו מלכנו חטאנו לפניך:
אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה:
אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך:
אבינו מלכנו ברך (בעשי"ת חדש) עלינו שנה טובה:
אבינו מלכנו בטל מעלינו כל גזרות קשות:
אבינו מלכנו בטל מחשבות שונאינו:
אבינו מלכנו הפר עצת אויבינו:
אבינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו:
אבינו מלכנו סתום פיות משטינינו ומקטריגנו:
א"מ כלה דבר וחרב ורעב ושבי ומשחית ועון מבני בריתך:
אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך:
אבינו מלכנו סלח ומחל לכל עונותינו:
אבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך:
אבינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו:
אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך:
אבינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך:
אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו:
אבינו מלכנו זכרנו בזכרון טוב לפניך:

בעשי"ת במקום (זכרנו) אומרים (כתבנו) ולנעילה (חתמנו):

אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לחיים טובים:
אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לגאולה וישועה:
אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לפרנסה וכלכלה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתתן לי ולבני ביתי ולכל הסמוכים על שולחני היום ובכל יום ויום מזונותינו בכבוד בזכות שמך הגדול (דיקרנוסא) הממונה על הפרנסה:

אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לזכיות:
אבינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לסליחה ומחילה:
אבינו מלכנו הצמח לנו ישועה בקרוב:
אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך:
אבינו מלכנו הרם קרן משיחך:
אבינו מלכנו מלא ידינו מברכותיך:
אבינו מלכנו מלא אסמינו שבע:
אבינו מלכנו שמע קולנו חוס ורחם עלינו:
אבינו מלכנו קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:
אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפלתנו:
אבינו מלכנו זכור כי עפר אנחנו:
אבינו מלכנו נא אל תשיבנו ריקם מלפניך:
א"מ תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך:
אבינו מלכנו חמול עלינו ועל עוללינו וטפנו:
אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך:
אבינו מלכנו עשה למען טבוחים על יחודך:
אבינו מלכנו עשה למען באי באש ובמים על קדוש שמך:
אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך השפוך:
אבינו מלכנו עשה למענך אם לא למעננו:
אבינו מלכנו עשה למענך והושיענו:
אבינו מלכנו עשה למען רחמיך הרבים:
א"מ עשה למען שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו:

לשני וחמישי

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אתה יי לא תכלא רחמיך ממנו חסדך ואמתך תמיד יצרונו: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: אם עונות תשמר יה אדני מי יעמוד: כי עמך הסליחה למען תורא: לא כחטאינו תעשה לנו ולא כעונותינו תגמול עלינו: אם עונינו ענו בנו יי עשה למען שמך: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יעננו יי ביום צרה ישגבנו שם אלהי יעקב: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה כרוב רחמיך והושיענו למען שמך: אדונינו אלהינו שמע קול תחנונינו וזכר לנו את ברית אבותינו והושיענו למען שמך: ועתה אדני אלהינו אשר הוצאת את עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש לך שם כיום הזה חטאנו רשענו: אדני ככל צדקותיך ישב נא אפך וחמתך מעירך ירושלים הר קדשך: כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה לכל סביבותינו: ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני:

הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה שוממותינו והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. אבינו אב הרחמן הראנו אות לטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ יכירו וידעו כל הגוים כי אתה יי אלהינו ועתה יי אבינו אתה אנחנו החומר ואתה יוצרנו ומעשה ידך כלנו: הושיענו למען שמך אבינו מלכנו צורנו וגואלנו: חוסה יי על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בעמים איה נא אלהיהם: ידענו יי כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדנו. אלא שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה: ידענו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך: כרחם אב על בנים כן תרחם יי עלינו והושיענו למען שמך: חמול על עמך רחם על נחלתך חוסה נא כרוב רחמיך חננו מלכנו ועננו כי לך יי הצדקה עושה נפלאות בכל עת:

הבט נא רחם נא והושיעה נא צאן מרעיתך ואל ימשל בנו קצף כי לך יי הישועה. בך תוחלתנו

אלוה

אלוה סליחות אנא סלח נא כי אל טוב וסלח אתה:

אנא מלך רחום וחנון זכור והבט לברית בין הבתרים ותראה לפניך עקדת יחיד ולמען ישראל אבינו אל תעזבנו אבינו ואל תטשנו מלכנו ואל תשכחנו יוצרנו ואל תעש עמנו כלה כחטאתינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה:

אין כמוך חנון ורחום יי אלהינו אין כמוך אל ארך אפים ורב חסד ואמת הושיענו ורחמנו ברחמיך הרבים מרעש ומרוגז הצילנו. זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו: שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכך לעשות חסד חנם בכל דור ודור. חוסה יי על עמך והצילנו מזעמך: והסר ממנו מכת המגפה וגזרה קשה כי אתה שומר ישראל: לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים מה נתאונן מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים: אנא יי הושיעה נא: אנא יי הצליחה נא: אנא יי עננו ביום קראנו: לך יי חכינו לך יי קוינו לך יי נייחל אל תחשה ותעננו כי נאמו גוים אבדה תקותם כל ברך לך תכרע וכל קומה לפניך לבד תשתחוה:

הפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים נבהלה נפשנו מרוב עצבוננו אל תשכחנו נצח קומה והושיענו. אל תשפוך חרונך עלינו כי אנחנו עמך בני בריתך: אל הביטה דל כבודנו בגוים ושקצונו כטומאת הנדה. עד מתי עזך בשבי ותפארתך ביד צר. עוררה גבורתך והושיענו למען שמך. אל ימעטו לפניך תלאותינו: מהר יקדמונו רחמיך בעת צרותינו לא למעננו אלא למענך פעל ואל תשחית את זכר שאריתנו. כי לך מיחלות עינינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה. וזכור עדותנו בכל יום תמיד אומרים פעמים באהבה. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

הבט משמים וראה. כי היינו לעג וקלס בגוים. נחשבנו כצאן לטבח יובל. להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

זרים אומרים אין תוחלת ותקוה. חון אום לשמך מקוה. טהור ישועתנו קרבה. יגענו ולא הונח לנו. רחמיך יכבשו את כעסך מעלינו:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

חוסה יי עלינו ברחמיך. ואל תתננו בידי אכזרים. למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם. למענך עשה עמנו חסד ואל תאחר:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

קולנו תשמע ותחון. ואל תטשנו ביד אויבינו למחות את שמנו. זכור אשר נשבעת לאבותינו. ככוכבי השמים ארבה את זרעכם. ועתה נשארנו מעט מהרבה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

ביום שאין אומרים והוא רחום מתחילין שומר ישראל:

שומר ישראל שמור שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל:

שומר גוי אחד שמור שארית עם אחד ואל יאבד גוי אחד המיחדים שמך יי אלהינו יי אחד:

שומר גוי קדוש שמור שארית עם קדוש ואל יאבד גוי קדוש המשלשים בשלוש קדשות לקדוש:

מתרצה ברחמים ומתפיס בתחנונים התרצה והתפיס לדור עני כי אין עוזר:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו:

ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד: עזרנו בשם יי עושה שמים וארץ: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: ברוגז רחם תזכור. ברוגז עקדה תזכור. ברוגז תמימות תזכור: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו. כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו: עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך: ח"ק

בשני ובחמישי אומרים זה וצריך לאומרו בעמידה:

מ"א אל ארך אפים ורב חסד ואמת אל באפך תוכיחנו. חוסה יי על עמך והושיענו מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

מ"פ אל ארך אפים ומלא רחמים אל תסתר פניך ממנו חוסה יי על שארית ישראל עמך והצילנו מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

כשפותחין הארון צריכין לעמוד

בעת הולכת ספר תורה אומרים זה:

ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה יי ויפוצו איביך וינסו משנאיך מפניך: כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלים: ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו:

בריך שמיה דמרא עלמא. בריך כתרך ואתרך יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך. ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבל צלותנא ברחמין. יהא רעוא קדמך דתוריך לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי ודי לעמך ישראל. אנת הוא זן לכולא ומפרנס לכולא: אנת הוא שליט על כולא. אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא. אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה בכל עדן ועדן. לא על אנש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא. אלא באלהא דשמיא. דהוא אלהא קשוט ואורייתיה קשוט. ונביאוהי קשוט ומסגי למעבד טבון וקשוט. ביה אנא רחיץ. ולשמיה קדישא יקירא אנא אמר תושבחן. יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא ותשלים משאלין דלבאי. ולבא דכל עמך ישראל. לטב ולחיין ולשלם:

בשבת ויו"ט מתחיל הש"ץ כאן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

אחד הוא אלהינו גדול אדונינו קדוש (בר"ה ויו"כ ונורא) **שמו:**

בחול גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו:

קהל לך יי הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ: לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

בשבת ויום טוב אומרים זה:

על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא: כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל: צור העולמים אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות: היושב במרחבי מרום השוכן בשמי שמי קדם: קדושתו על החיות וקדושתו על כסא הכבוד: ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי: ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב: שירו לאלהים זמרו שמו סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: ונראהו עין

בעין

בציון בשובו אל נוהו ככתוב: כי עין בעין יראו בשוב יי ציון:
ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר:
אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים
ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן
הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים. וימלא משאלותינו
במדה טובה ישועה ורחמים:

כשמגביהין הספר תורה אומרים זה:

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי
יי ביד משה:

חזן **יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו:**

קהל הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל
חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה:

ואומרים בשבת מזמור לדוד. ובחול ור"ח ויו"ט ושבת במנחה לדוד
מזמור. כשמכניסין הס"ת להיכל אומרים זה:

ובנחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל: קומה יי
למנוחתך אתה וארון עוזך: כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו:
בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך: כי לקח טוב נתתי
לכם תורתי אל תעזבו: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה
מאשר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: השיבנו
יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם: **אשרי וכו'**

למנצח מזמור לדוד: יענך יי ביום צרה ישגבך שם
אלהי יעקב: ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך: יזכור כל
מנחותיך ועולתך ידשנה סלה: יתן לך כלבבך וכל עצתך
ימלא: נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול ימלא יי כל
משאלותיך: עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו יענהו משמי
קדשו בגבורות ישע ימינו: אלה ברכב ואלה בסוסים
ואנחנו בשם יי אלהינו נזכיר: המה כרעו ונפלו ואנחנו
קמנו ונתעודד: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יי:
ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך
ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי
זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי מעתה ועד עולם:
ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: וקרא זה
אל ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל
הארץ כבודו: ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש
בשמי מרומא עילאה בית שכינתיה קדיש על
ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא
יי צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה: ותשאני רוח
ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי ממקומו:
ונטלתני רוחא ושמעת בתרי קל זיע סגיא דמשבחין
ואמרין בריך יקרא דיי מאתר בית שכינתיה: יי
ימלוך לעולם ועד: יי מלכותיה קאם לעלם ולעלמי
עלמיא: יי אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו
שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן
לבבם אליך: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית
והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: כי אתה
אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך: צדקתך
צדק לעולם ותורתך אמת: תתן אמת ליעקב חסד
לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם: ברוך
אדני יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה: יי
צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי
צבאות אשרי אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך
יעננו ביום קראנו: ברוך הוא אלהינו שבראנו
לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת
וחיי עולם נטע בתוכנו הוא יפתח לבנו בתורתו
וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו
בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו
שנשמור חקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונראה
ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי
העולם הבא: למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי
לעולם אודך: ברוך הגבר אשר יבטח ביי והיה יי
מבטחו: בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים:
ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך יי:
יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ:
חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים ליי:

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: זכור רחמיך
יי וחסדיך כי מעולם המה:

יתגדל ויתקדש שמה רבא. בעלמא די ברא כרעותה
וימליך מלכותה ויצמח פורקנה ויקרב נ"א קץ משיחה.
בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב
ואמרו אמן: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא:
יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה
ויתהלל שמה דקודשא בריך הוא. לעילא (בעשי"ת ולעילא מכל)
מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא
ואמרו אמן: קהל קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:
חזן תתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל קדם אבוהון
די בשמיא ואמרו אמן: קהל יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם:
חזן יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים עלינו ועל כל
ישראל ואמרו אמן: קהל עזרי מעם יי עשה שמים וארץ:
חזן עשה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל
ישראל ואמרו אמן:

ביום שא"א תחנון א"א תפלה לדוד רק מתחילין בית יעקב וגו':

תפלה לדוד הטה יי אזנך ענני כי עני ואביון אני:
שמרה נפשי כי חסיד אני הושע עבדך אתה אלהי הבוטח
אליך: חנני אדני כי אליך אקרא כל היום: שמח נפש
עבדך כי אליך אדני נפשי אשא: כי אתה אדני טוב וסלח
ורב חסד לכל קוראיך: האזינה יי תפלתי והקשיבה בקול
תחנונותי: ביום צרתי אקראך כי תענני: אין כמוך באלהים
אדני ואין כמעשיך: כל גוים אשר עשית יבואו וישתחוו
לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועושה נפלאות
אתה אלהים לבדך: הורני יי דרכך אהלך באמתך יחד
לבבי ליראה שמך: אודך אדני אלהי בכל לבבי ואכבדה
שמך לעולם: כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול
תחתיה: אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי
ולא שמוך לנגדם: ואתה אדני אל רחום וחנון ארך אפים
ורב חסד ואמת: פנה אלי וחנני תנה עזך לעבדך והושיעה
לבן אמתך: עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבשו כי
אתה יי עזרתני ונחמתני:

בית יעקב לכו ונלכה באור יי: כי כל העמים ילכו איש
בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם יי אלהינו לעולם ועד:
יהי יי אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל
יטשנו. להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמור מצותיו
וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבותינו: ויהיו דברי אלה אשר
התחננתי לפני יי קרובים אל יי אלהינו יומם ולילה לעשות
משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו: למען דעת
כל עמי הארץ כי יי הוא האלהים אין עוד:
שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל:
לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם: אזי חיים בלעונו בחרות
אפם בנו: אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו: אזי
עבר על נפשנו המים הזידונים: ברוך יי שלא נתננו טרף
לשניהם: נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר
ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יי עשה שמים וארץ:
היום

ליום ראשון

היום יום ראשון בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

לדוד מזמור ליי הארץ ומלואה תבל וישבי בה: כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה: מי יעלה בהר יי ומי יקום במקום קדשו: נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה: ישא ברכה מאת יי וצדקה מאלהי ישעו: זה דור דורשו מבקשי פניך יעקב סלה: שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד: מי זה מלך הכבוד יי עזוז וגבור יי גבור מלחמה: שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד: מי הוא זה מלך הכבוד יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה:

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ליום שני

היום יום שני בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

שיר מזמור לבני קרח: גדול יי ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו: יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב: אלהים בארמנותיה נודע למשגב: כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו: המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו: רעדה אחזתם שם חיל כיולדה: ברוח קדים תשבר אניות תרשיש: כאשר שמענו כן ראינו בעיר יי צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה: דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך: כשמך אלהים כן תהלתך על קצוי ארץ צדק מלאה ימינך: ישמח הר ציון תגלנה בנות יהודה למען משפטיך: סובו ציון והקיפוה ספרו מגדליה: שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון: כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות: הושיענו וכו'

ליום שלישי

היום יום שלישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט: עד מתי תשפטו עול ופני רשעים תשאו סלה: שפטו דל ויתום עני ורש הצדיקו: פלטו דל ואביון מיד רשעים הצילו: לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ: אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו: קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגוים: הושיענו וכו'

ליום רביעי

היום יום רביעי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

אל נקמות יי אל נקמות הופיע: הנשא שופט הארץ השב גמול על גאים: עד מתי רשעים יי עד מתי רשעים יעלזו: יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי און: עמך יי ידכאו ונחלתך יענו: אלמנה וגר יהרגו ויתומים ירצחו: ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב: בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו: הנוטע אזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט: היוסר גוים הלא יוכיח המלמד אדם דעת: יי יודע מחשבות אדם כי המה הבל: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת: כי לא יטוש יי עמו ונחלתו לא יעזוב: כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב: מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און: לולי יי עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי: אם אמרתי מטה רגלי חסדך יי יסעדני: ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי: היחברך כסא הוות יוצר עמל עלי חוק: יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו: ויהי יי לי למשגב ואלהי לצור מחסי: וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם יי אלהינו:

לכו נרננה ליי נריעה לצור ישענו: נקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו: כי אל גדול יי ומלך גדול על כל אלהים: הושיענו וכו'

ליום חמישי

היום יום חמישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל: תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו: כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע: הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעבורנה: בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנך על מי מריבה סלה: שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי: לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי: ואשלחהו בשרירות לבם ילכו במועצותיהם: לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו: כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי: משנאי יי יכחשו לו ויהי עתם לעולם: ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך: הושיענו וכו'

ליום ששי

היום יום ששי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

יי מלך גאות וכו' תמצא לעיל

ליום השבת

היום יום שבת קודש שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור שיר ליום השבת תמצא לעיל

מן ר"ח אלול עד אחר שמיני עצרת בבוקר ובערב בכל יום אומרים זה המזמור:

לדוד יי אורי וישעי ממי אירא יי מעוז חיי ממי אפחד: בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו: אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח: אחת שאלתי מאת יי אותה אבקש שבתי בבית יי כל ימי חיי לחזות בנועם יי ולבקר בהיכלו: כי יצפנני בסכו ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני: ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה ליי: שמע יי קולי אקרא וחנני וענני: לך אמר לבי בקשו פני את פניך יי אבקש: אל תסתר פניך ממני אל תט באף עבדך עזרתי היית אל תטשני ואל תעזבני אלהי ישעי: כי אבי ואמי עזבוני ויי יאספני: הורני יי דרכך ונחני בארח מישור למען שוררי: אל תתנני בנפש צרי כי קמו בי עדי שקר ויפח חמס: לולא האמנתי לראות בטוב יי בארץ חיים: קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי:

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלהי מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה: הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בֹּרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה כְּדֵי לְשַׁפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יתגדל ויתקדש עד דאמירן בעלמא ואמר אמן :

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באוריתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן : יהא שלמא רבא וכו'

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם : ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא . שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ . ומושב יקרו בשמים ממעל . ושכינת עזו בגבהי מרומים . הוא אלהינו אין עוד . אמת מלכנו אפס זולתו ככתוב בתורתו . וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד :

ועל כן נקוה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון , לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל רשעי ארץ . יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון . לפניך יי אלהינו יכרעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר יתנו . ויקבלו כלם את עול מלכותך . ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד : כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד : ככתוב בתורתך יי ימלוך לעולם ועד : ונאמר והיה יי למלך על כל הארץ . ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד : ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד : ק"י

אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא . עצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל . ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט :

ששה זכירות

א) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך :

ב) רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך : יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בחרב :

ג) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים : אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים : והיה בהניח יי אלהיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר יי אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח : ימח שמו וזכרו ונבית זכורו מלהזכירו :

ד) זכור אל תשכח את אשר הקצפת את יי אלהיך במדבר :

ה) זכור את אשר עשה יי אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים :

ו) זכור את יום השבת לקדשו :

שלשה עשר עקרים

(א) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים :

(ב) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים והוא לבדו אלהינו היה הוה ויהיה :

(ג) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל :

(ד) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון :

(ה) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל :

(ו) אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי נביאים אמת :

(ז) אני מאמין באמונה שלמה שנבואת משה רבנו עליו השלום היתה אמתית ושהוא היה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו :

(ח) אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבנו עליו השלום :

(ט) אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו :

(י) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם :

(יא) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב למי ששומר מצותיו ויעניש למי שיעבור על מצותיו :

(יב) אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבא :

(יג) אני מאמין באמונה שלמה שתהיה תחית המתים בעת שתעלה רצון מאת הבורא יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים :

לישועתך קויתי יי . קויתי יי לישועתך . יי לישועתך קויתי :
לפורקנך סברית יי . סברית יי לפורקנך . יי לפורקנך סברית :

סדר קבלת שבת

זה המזמור אומרים קודם תפלת מנחה של שבת :

קז הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו : יאמרו גאולי יי אשר גאלם מיד צר : ומארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים : תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו : רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף : ויצעקו אל יי בצר להם ממצוקותיהם יצילם : וידריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב : יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם : כי השביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב : יושבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל : כי המרו אמרי אל ועצת עליון נאצו : ויכנע בעמל לבם כשלו ואין עוזר : ויזעקו אל יי בצר להם ממצוקותיהם יושיעם : יוציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק : יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם : כי שבר דלתות נחשת ובריחי ברזל גדע : אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו : כל אכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות : ויזעקו אל יי בצר להם ממצוקותיהם יושיעם : ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם : יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם : ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה : יורדי הים באניות עשי מלאכה במים רבים : המה ראו מעשי יי ונפלאותיו במצולה : ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו : יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג : יחוגו וינועו כשכור וכל חכמתם תתבלע : ויצעקו אל יי בצר להם וממצוקותיהם יוציאם : יקם סערה לדממה ויחשו גליהם : וישמחו כי ישתוקו וינחם

אל מחוז חפצם: יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם:
וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו:
ישם נהרות למדבר ומוצאי מים לצמאון: ארץ
פרי למלחה מרעת יושבי בה: ישם מדבר לאגם
מים וארץ ציה למוצאי מים: ויושב שם רעבים
ויכוננו עיר מושב: ויזרעו שדות ויטעו כרמים
ויעשו פרי תבואה: ויברכם וירבו מאד ובהמתם
לא ימעיט: וימעטו וישחו מעוצר רעה ויגון:
שופך בוז על נדיבים ויתעם בתהו לא דרך:
וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות: יראו
ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה: מי חכם
וישמר אלה ויתבוננו חסדי יי:

ואח״כ אומרים פתח אליהו. ידיד נפש. ואתחנן מנהג:

לכו נרננה ליי נריעה לצור ישענו:
נקדמה פניו בתודה בזמרות נריע
לו: כי אל גדול יי ומלך גדול על כל
אלהים: אשר בידו מחקרי ארץ ותועפות
הרים לו: אשר לו הים והוא עשהו ויבשת
ידיו יצרו: בואו נשתחוה ונכרעה נברכה
לפני יי עושנו: כי הוא אלהינו ואנחנו עם
מרעיתו וצאן ידו היום אם בקולו תשמעו:
אל תקשו לבבכם כמריבה כיום מסה
במדבר: אשר נסוני אבותיכם בחנוני
גם ראו פעלי: ארבעים שנה אקוט
בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא
ידעו דרכי: אשר נשבעתי באפי אם
יבואון אל מנוחתי:

שירו ליי שיר חדש שירו ליי כל הארץ:
שירו ליי ברכו שמו בשרו מיום ליום ישועתו:
ספרו בגוים כבודו בכל העמים נפלאותיו: כי
גדול יי ומהלל מאד נורא הוא על כל אלהים:
כי כל אלהי העמים אלילים ויי שמים עשה: הוד
והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו: הבו ליי
משפחות עמים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד
שמו שאו מנחה ובאו לחצרותיו: השתחוו ליי
בהדרת קודש חילו מפניו כל הארץ: אמרו
בגוים יי מלך אף תכון תבל בל תמוט ידין עמים
במישרים: ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים
ומלואו: יעלוז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל
עצי יער: לפני יי כי בא כי בא לשפוט הארץ
ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו:

יי מלך תגל הארץ ישמחו איים רבים: ענן
וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו: אש לפניו
תלך ותלהט סביב צריו: האירו ברקיו תבל ראתה
ותחל הארץ: הרים כדונג נמסו מלפני יי מלפני
אדון כל הארץ: הגידו השמים צדקו וראו כל
העמים כבודו: יבשו כל עובדי פסל המתהללים
באלילים השתחוו לו כל אלהים: שמעה ותשמח
ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך יי: כי
אתה יי עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל
אלהים: אהבי יי שנאו רע שומר נפשות חסידיו
מיד רשעים יצילם: אור זרע לצדיק ולישרי לב
שמחה: שמחו צדיקים ביי והודו לזכר קדשו:

מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו
ימינו וזרוע קדשו: הודיע יי ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו:
זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת
אלהינו: הריעו ליי כל הארץ פצחו ורננו וזמרו: זמרו ליי
בכנור בכנור וקול זמרה: בחצצרות וקול שופר הריעו לפני
המלך יהוה: ירעם הים ומלואו תבל וישבי בה: נהרות ימחאו
כף יחד הרים ירננו: לפני יי כי בא לשפט הארץ ישפט
תבל בצדק ועמים במישרים:

יי מלך ירגזו עמים יושב כרובים תנוט הארץ:
יי בציון גדול ורם הוא על כל העמים: יודו שמך
גדול ונורא קדוש הוא: ועוז מלך משפט אהב אתה
כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית:
רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא:
משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים
אל יי והוא יענם: בעמוד ענן ידבר אליהם שמרו
עדותיו וחוק נתן למו: יי אלהינו אתה עניתם אל
נשא היית להם ונוקם על עלילותם: רוממו יי
אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

מזמור לדוד הבו ליי בני אלים הבו ליי כבוד
ועוז: הבו ליי כבוד שמו השתחוו ליי בהדרת
קדש: קול יי על המים אל הכבוד הרעים יי על
מים רבים: קול יי בכח קול יי בהדר: קול יי שבר
ארזים וישבר יי את ארזי הלבנון: וירקידם כמו
עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים: קול יי חוצב
להבות אש: קול יי יחיל מדבר יחיל יי מדבר קדש:
קול יי יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כלו אומר
כבוד: יי למבול ישב וישב יי מלך לעולם: יי עוז
לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: ואומרים אנא בכח

לכה דודי לקראת כלה. פני שבת
נקבלה: לכה

שמור וזכור בדבור אחד. השמיענו אל
המיוחד. יי אחד ושמו אחד. לשם
ולתפארת ולתהלה: לכה

לקראת שבת לכו ונלכה. כי היא מקור
הברכה. מראש מקדם נסוכה. סוף
מעשה במחשבה תחלה: לכה

מקדש מלך עיר מלוכה. קומי צאי מתוך
ההפכה. רב לך שבת בעמק הבכא.
והוא יחמול עליך חמלה: לכה

התנערי מעפר קומי. לבשי בגדי

תפארתך עמי . על יד בן ישי בית הלחמי . קרבה אל נפשי גאלה : לכה

ה התעוררי התעוררי . כי בא אורך קומי אורי . עורי עורי שיר דברי . כבוד יי עליך נגלה : לכה

ל לא תבשי ולא תכלמי . מה תשתוחחי ומה תהמי . בך יחסו עניי עמי . ונבנתה עיר על תלה : לכה

ו והיו למשסה שאסיך . ורחקו כל מבלעיך . ישיש עליך אלהיך . כמשוש חתן על כלה : לכה

י ימין ושמאל תפרוצי . ואת יי תעריצי . על יד איש בן פרצי . ונשמחה ונגילה : לכה

בואי בשלום עטרת בעלה . גם ברנה (ביו"ט ובשמחה) ובצהלה . תוך אמוני עם סגולה . בואי כלה בואי כלה . ושומר בלחש פ"ג בואי כלה שבת מלכתא : לכה

מזמור שיר ליום השבת וכו' . ק"י :

כגוונא דאינון מתיחדין לעילא (באחד) אוף הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד למהוי עמהון לעילא חד לקבל חד קודשא בריך הוא אחד לעילא לא יתיב על כורסיא דיקריה עד דאיהי אתעבידת ברזא דאחד כגוונא דיליה למהוי אחד באחד והא אוקימנא רזא דיי אחד ושמו אחד :

רזא דשבת איהי שבת דאתאחדת ברזא דאחד למשרי עלה רזא דאחד צלותא דמעלי שבתא דהא אתאחדת כורסיא יקירא קדישא ברזא דאחד . ואתתקנת למשרי עלה מלכא קדישא עלאה . כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא . וכל דינין מתעברין מנה ואיהי אשתארת ביחודא דנהירו קדישא ואתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלהו ערקין ואתעברו מנה ולית שולטנא אחרא בכלהו עלמין ואנפהא נהירין בנהירו עלאה ואתעטרת לתתא בעמא קדישא . וכלהון מתעטרין בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא לברכא לה בחדוה בנהירו דאנפין : (וברכו כו')

אם מתפלל ביחידות יאמר זה אחר כגוונא דאינון :

ולומר ברכו את יי המבורך . את דיקא דא שבת דמעלי שבתא . ברוך יי המבורך . דא אפיקו דברכאן ממקורא דחיי ואתר דנפיק מניה כל שקיו לאשקאה לכלא ובגין דאיהו מקורא ברזא דאת קימא קרינן ליה המבורך איהו מבועא דבירא וכיון דמטיאן התם הא כלהו לעולם ועד ודא איהו ברוך יי המבורך לעולם ועד :

קודם תפלת ערבית יאמר זה :

לשם יחוד קוב"ה וכו' הריני בא להתפלל תפלת ערבית שתיקן יעקב אבינו ע"ה לתקן שרשה במקור עליון ויהי נועם וכו':

תפלת ערבית

בחול קודם והוא רחום יאמר זה :

שיר המעלות הנה ברכו את יי כל עבדי יי העומדים בבית יי בלילות : שאו ידיכם קודש וברכו את יי : יברכך יי מציון עושה שמים וארץ : ג"פ יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה : ג"פ יי צבאות אשרי אדם בוטח בך : ג"פ יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו : הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם : מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל : בשלום יחדיו אשכבה ואישן כי אתה יי לבדד לבטח תושיבני : יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי : ותשועת צדיקים מיי מעוזם בעת צרה : ויעזרם יי ויפלטם יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו בו . ח"ק :

בחול והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו : יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו :

בשבת ויו"ט מתחילין כאן

חזן ברכו את יי המבורך :

קו"ח ברוך יי המבורך לעולם ועד :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח שערים ובתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו . בורא יום ולילה גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור . ומעביר יום ומביא לילה ומבדיל בין יום ובין לילה יי צבאות שמו : אל חי וקים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד : ברוך אתה יי המעריב ערבים :

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת . תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת . על כן יי אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד . כי הם חיינו ואורך ימינו . ובהם נהגה יומם ולילה : ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים : ברוך אתה יי אוהב עמו ישראל :

קריאת שמע תמצא בתפלת שחרית בחול עמוד 10

אמת ואמונה כל זאת וקים עלינו כי הוא יי אלהינו ואין זולתו ואנחנו ישראל עמו הפודנו מיד מלכים מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים האל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו . העשה גדולות עד אין חקר נסים ונפלאות עד אין מספר . השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלנו . המדריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שנאינו . העשה לנו נסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם . המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם . המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו : ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם :

מי כמכה באלים יי מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא : מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו : יי ימלוך לעולם ועד : ונאמר כי פדה יי את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו : ברוך אתה יי גאל ישראל :

השכיבנו יי אלהינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום . ופרוש עלינו סכת שלומך ותקננו בעצה טובה מלפניך . והושיענו מהרה למען שמך . והגן בעדנו . והסר מעלינו

אויב דבר וחרב ורעב ויגון. והסר שטן מלפנינו ומאחרינו. ובצל כנפיך תסתירנו. כי אל שומרנו ומצילנו אתה כי אל מלך חנון ורחום אתה. ושמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: ופרוש ברוך אתה יי שומר עמו ישראל לעד:

לשבת ופרוש עלינו סכת רחמים וחיים ושלום: ברוך אתה יי הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ח"ק

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון שכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן: יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: כי לא יטוש יי את עמו בעבור שמו הגדול: כי הואיל יי לעשות אתכם לו לעם: וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יי הוא האלהים יי הוא האלהים: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: כל גוים אשר עשית יבאו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועשה נפלאות אתה אלהים לבדך: ואנחנו עמך וצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך: ברוך יי ביום. ברוך יי בלילה. ברוך יי בשכבנו. ברוך יי בקומנו: כי בידך נפשות החיים והמתים. אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש: בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יי אל אמת: אלהינו שבשמים יחד שמך וקים מלכותך תמיד ומלוך עלינו לעולם ועד:

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת באמור לציון מלך אלהיך. יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד כי אין לנו מלך אלא אתה: ברוך אתה יי המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל מעשיו: ח"ק ש"ע של חול תמצא לעיל

שמו"ע עד האל הקדוש תמצא בדף ואו

אתה קדשת את יום השביעי לשמך. תכלית מעשה שמים וארץ. וברכתו מכל הימים. וקדשתו מכל הזמנים. וכן כתוב בתורתך:

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן (ושים) חלקנו בתורתך

שבענו מטובך ישמח נפשנו בישועתך. וטהר לבנו לעבדך באמת. והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. (וישמחו בך ישראל אוהבי שמך) וינוחו בה כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת:

רצה ומודים וכו' תמצא בתפלת שחרית כחול:

הש"ץ אומר ויכלו ואח"כ מתחיל כאן:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ:

יחיד מתחיל מגן אבות בדברו מחיה מתים במאמרו האל (בש"ת המלך) הקדוש שאין כמוהו המניח לעמו ביום שבת קדשו כי בם רצה להניח להם לפניו נעבוד ביראה ופחד ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות. אל (ורוב) ההודאות אדון השלום מקדש השבת ומברך שביעי ומניח בקדושה לעם מדושני עונג זכר למעשה בראשית: אלהינו וכו'. ק"ש

א"א במה מדליקין ביו"ט שחל בערב שבת. ובשבת חוה"מ. וכן יו"כ ויו"ט שחל בשבת א"א:

במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך. ולא בפתילת האידן. ולא בפתילת המדבר. ולא בירוקה שעל פני המים. לא בזפת. ולא בשעוה. ולא בשמן קיק. ולא בשמן שרפה. ולא באליה. ולא בחלב. נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבשל. וחכמים אומרים אחד מבשל ואחד שאינו מבשל אין מדליקין בו: (ב) אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שמשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקעות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: (ג) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהלים אלא פשתן: פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה. רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה. רבי עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה: (ד) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר. בשביל שתהא מנטפת. ואפילו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהיא כלי אחד: לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר: (ה) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור. כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חיב. רבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: (ו) על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן. על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר: (ז) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה. עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי. ואין מטבילין את הכלים. ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי. ומערבין. וטומנין את החמין:

תניא אמר רבי חנינא חייב אדם למשמש בגדיו בערב שבת עם חשכה שמא ישכח ויצא: אמר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך. אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו

מו כישול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

קדיש דרבנן. עלינו. ק״י. אדון עולם.

כשבא מבית הכנסת לביתו יאמר זה:

שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ג״פ

בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ג״פ

בָּרְכוּנִי לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ג״פ

צֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ג״פ

כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ:
יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מֶלֶךְ אַבִּיר מֶלֶךְ בָּרוּךְ מֶלֶךְ גָּדוֹל מֶלֶךְ דּוֹבֵר שָׁלוֹם מֶלֶךְ הָדוּר מֶלֶךְ וָתִיק מֶלֶךְ זַךְ מֶלֶךְ חֵי הָעוֹלָמִים מֶלֶךְ טוֹב וּמֵטִיב מֶלֶךְ יָחִיד וּמְיוּחָד מֶלֶךְ כַּבִּיר מֶלֶךְ לוֹבֵשׁ רַחֲמִים מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים מֶלֶךְ נִשְׂגָּב מֶלֶךְ סוֹמֵךְ נוֹפְלִים מֶלֶךְ עֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית מֶלֶךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל מֶלֶךְ צַח וְאָדוֹם מֶלֶךְ קָדוֹשׁ מֶלֶךְ רָם וְנִשָּׂא מֶלֶךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה מֶלֶךְ תָּמִים דַּרְכּוֹ: מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי עַל כָּל הַחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי וַאֲשֶׁר אַתָּה עָתִיד לַעֲשׂוֹת עִמִּי וְעִם כָּל בְּנֵי בֵיתִי וְעִם כָּל בְּרִיּוֹתֶיךָ בְּנֵי בְרִיתִי. וּבְרוּכִים הֵם מַלְאָכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים שֶׁעוֹשִׂים רְצוֹנֶךָ: אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ בָּרְכֵנִי בַשָּׁלוֹם וְתִפְקוֹד אוֹתִי וְאֶת כָּל בְּנֵי בֵיתִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם: מֶלֶךְ עֶלְיוֹן עַל כָּל צְבָא מָרוֹם יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר (כָּל מַעֲשֶׂה) בְרֵאשִׁית אֲחַלֶּה פָנֶיךָ הַמְּאִירִים שֶׁתְּזַכֶּה אוֹתִי וְאֶת כָּל בְּנֵי בֵיתִי לִמְצֹא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל בְּנֵי אָדָם וְחַוָּה וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. (וּסְלַח וּמְחַל לָנוּ וּלְזַרְעֵנוּ עַל כָּל פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ וַעֲוֹנוֹתֵינוּ) וְזַכֵּנוּ לְקַבֵּל שַׁבָּתוֹת מִתּוֹךְ רוֹב שִׂמְחָה מִתּוֹךְ עוֹשֶׁר וְכָבוֹד וּמִתּוֹךְ מִעוּט עֲוֹנוֹת וְהָסֵר מִמֶּנִּי וּמִכָּל בְּנֵי בֵיתִי וּמִכָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּל מִינֵי חוֹלִי וְכָל מִינֵי מַדְוֶה וְכָל מִינֵי דַלּוּת וַעֲנִיּוּת וְאֶבְיוֹנוּת וְתֵן בָּנוּ יֵצֶר טוֹב לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וּבְיִרְאָה וּבְאַהֲבָה וְנִהְיֶה מְכֻבָּדִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד כִּי לְךָ נָאֶה כִּי לְךָ יָאֶה: אָנָּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים צַוֵּה לְמַלְאָכֶיךָ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְשָׁרְתֵי עֶלְיוֹן שֶׁיִּפְקְדוּנִי בְּרַחֲמִים וִיבָרְכוּנִי בְּבוֹאָם לְבֵיתִי בְּיוֹם קָדְשֵׁנוּ כִּי הִדְלַקְתִּי נֵרוֹתַי וְהִצַּעְתִּי מִטָּתִי וְהֶחֱלַפְתִּי שִׂמְלוֹתַי לִכְבוֹד יוֹם הַשַּׁבָּת וּבָאתִי לְבֵיתְךָ לְהַפִּיל תְּחִנָּתִי לְפָנֶיךָ שֶׁתַּעֲבִיר אַנְחָתִי וָאָעִיד אֲשֶׁר בָּרָאתָ בְשִׁשָּׁה יָמִים כָּל הַיְצוּר וְאֶשְׁנֶה וַאֲשַׁלֵּשׁ עוֹד לְהָעִיד עַל כּוֹסִי בְּתוֹךְ שִׂמְחָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתַנִי לְזָכְרוֹ וּלְהִתְעַנֵּג בְּיֶתֶר נִשְׁמָתִי אֲשֶׁר נָתַתָּ בִּי: בּוֹ אֶשְׁבּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתַנִי לְשָׁרְתֶךָ וְכֵן אַגִּיד גְּדֻלָּתְךָ בְּרִנָּה וְשִׁוִּיתִי יְיָ לִקְרָאתִי שֶׁתְּרַחֲמֵנִי עוֹד בְּגָלוּתִי לְגָאֳלֵנִי לְעוֹרֵר לִבִּי לְאַהֲבָתֶךָ. וְאָז אֶשְׁמוֹר פִּקּוּדֶיךָ וְחֻקֶּיךָ בְּלִי עֶצֶב וְאֶתְפַּלֵּל כַּדָּת כָּרָאוּי וְכַנָּכוֹן: מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם בָּרְכוּנִי לְשָׁלוֹם וְאִמְרוּ בָּרוּךְ לְשֻׁלְחָנִי הֶעָרוּךְ. וְצֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סֶלָה:

אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא וְרָחוֹק מִפְּנִינִים מִכְרָהּ: בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ וְשָׁלָל לֹא יֶחְסָר: גְּמָלַתְהוּ טוֹב וְלֹא רָע כֹּל יְמֵי חַיֶּיהָ: דָּרְשָׁה צֶמֶר וּפִשְׁתִּים וַתַּעַשׂ בְּחֵפֶץ כַּפֶּיהָ: הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ: וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ: זָמְמָה שָׂדֶה וַתִּקָּחֵהוּ מִפְּרִי כַפֶּיהָ נָטְעָה כָּרֶם: חָגְרָה בְעוֹז מָתְנֶיהָ וַתְּאַמֵּץ זְרוֹעוֹתֶיהָ: טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ: יָדֶיהָ שִׁלְּחָה בַכִּישׁוֹר וְכַפֶּיהָ תָּמְכוּ פָלֶךְ: כַּפָּהּ פָּרְשָׂה לֶעָנִי וְיָדֶיהָ שִׁלְּחָה לָאֶבְיוֹן: לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים: מַרְבַדִּים עָשְׂתָה לָּהּ שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁהּ: נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם זִקְנֵי אָרֶץ: סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר וַחֲגוֹר נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי: עוֹז וְהָדָר לְבוּשָׁהּ וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן: פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ: צוֹפִיָּה הֲלִיכוֹת בֵּיתָהּ וְלֶחֶם עַצְלוּת לֹא תֹאכֵל: קָמוּ בָנֶיהָ וַיְאַשְּׁרוּהָ בַּעְלָהּ וַיְהַלְלָהּ: רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה: שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ הִיא תִתְהַלָּל: תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וִיהַלְלוּהָ בַשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ:

תקוני שבת

זכור את יום השבת לקדשו. ר׳ יצחק פתח ואמר כתיב ויברך אלהים את יום השביעי. וכתיב במן ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. וכיון דלא משתכחי ביה מזונא מה ברכתא אשתכח ביה אלא הכי תני כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין ותנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה משום דהאי יומא מתברכין מניה כל שיתא יומין עילאין וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה בגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמן ברכאן לאתברכא כל שתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא רקניא ועל דא בעי לסדרא פתוריה בלילי דשבתא בנהמא ומזונא. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתכח שבעא וענוגא בהאי יומא בעלמא. רבי אבא אמר לאזדמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא והאי יומא מליא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכולא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמנין מכד עייל שבתא בגין דיתברכון כלהו כחדא וע״ד בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובז״א ובחקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו ומאן דגרע סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא ב״נ סגי בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכד עייל שבתא ולא ישתכח פתוריה ריקניא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומין דשבתא ובהאי מלה אחזי ותלי מהימנותא לעילא: ר׳ שמעון אמר האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכריז עליה אז תתענג על ה׳ דא היא סעודתא חדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין והרכבתיך על במתי ארץ דא היא סעודתא תניינא לקבל חקלא דתפוחין קדישין והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא שלימו דאשתלים בזעיר אנפין ולקבלייהו בעי לאשלמא סעודתי ובעי לאתענגא בכולהו סעודתן ולמחדי בכל חד וחד מנייהו משום דאיהו מהימנותא שלימתא ובגין כך שבתא אתיקר מכל שאר זמנין וחגין משום דכלא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכלהו זמני וחגי. א״ר חייא בגין כך משום דאשתכח כלא ביה אידכר תלת זמנין דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי וישבות ביום השביעי ויברך אלהים את יום השביעי. ר׳ אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוי חדי בכל חד וחד והוה אמר דא איהו סעודתא קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכלהו. בסעודתא אחרא הוה אמר דא היא סעודתא דקב״ה וכן בכולהו סעודתי (והוי חדי בכל חד וחד) כד הוה אשלים סעודתיה אמר אשלימו סעודתי דמהימנותא. ר״ש הוה אמר הכי אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא. וכד הוה יתיב הוו מכרזי עליה אז תתענג על ה׳ והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. א״ר אלעזר לאבוי אלין סעודתי היך מתתקנן אמר ליה ליליא דשבתא כתיב והרכבתיך על במתי ארץ. ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכלהו חקל תפוחין ומתברכא פתוריה דב״נ ונשמתא אתוספת וההיא ליליא חדוה דמטרוניתא הוי ובעי בר נש למחדי בחדוותא ולמיכל סעודתא דמטרוניתא:

אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִּמְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימָתָא חֶדְוָתָא דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְּמַלְכָּא דָּא הִיא סְעוּדָתָא דַּחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין וּזְעֵיר אַנְפִּין וְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא אַתְיָן לְסַעֲדָא בַּהֲדָהּ:

חהו השיר שמו של ר' יצחק לוריא זלה"ה בקרבו :

אזמר בשבחין. למיעל גו
פתחין. דבחקל תפוחין.
דאינון קדישין :

נזמין לה השתא. בפתורא
חדתא. ובמנרתא טבתא.
דנהרא על רישין :

ימינא ושמאלא. וביניהו
כלה. בקשוטין אזלא.
ומנין ולבושין :

יחבק לה בעלה. וביסודא
דילה. דעביד נייחא לה.
יהא כתיש כתישין :

צוחין אף עקתין. בטילין
ושביתין. ברם אנפין חדתין.
ורוחין עם נפשין :

חדו סגי ייתי. ועל חדא
תרתי. נהורא לה ימטי.
וברכאן דנפישין :

קריבו שושבינין. עבידו
תקונין. לאפשא זינין.
ונונין עם רחשין :

למעבד נשמתין. ורוחין
חדתין. בתרתין ובתלתין.
ובתלתא שבשין :

ועטורין שבעין לה. ומלכא
דלעילא. דיתעטר כולא.
בקדיש קדישין :

רשימין וסתימין. בגו כל
עלמין. ברם עתיק יומין.
הלא בטיש בטישין :

יהא רעוא קמיה. דישרי
על עמיה. דיתענג לשמיה.
במתיקין ודובשין :

אסדר לדרומא. מנרתא
דסתימא. ושלחן עם
נהמא. בצפונא ארשין :

בחמרא גו כסא. ומדאני
אסא. לארוס וארוסה.
להתקפא חלשין :

נעטר לון כתרין. במלין
יקירין. בשבעין עטורין.
דעל גבי חמשין :

שכינתא תתעטר. בשית
נהמי לסטר. בווין תתקטר.
וזינין דכנישין :

שביתין ושביקין. מסאבין
דרחיקין. חבילין דמעיקין.
וכל זיני חרשין :

ויהא רעוא מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין טמירא דכל טמירין סתימא דכלא דיתמשך טלא עילאה מניה למליא רישיה דזעיר אנפין ולהטיל לחקל תפוחין קדישין בנהירו דאנפין ברעוא ובחדותא דכלא ויתמשך מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין טמירא דכל טמירין סתימא דכלא רעותא ורחמי חנא וחסדא בנהירו עילאה ברעותא וחדוה עלי ועל כל בני ביתי ועל כל הנלוים עלי ועל כל בני ישראל עמיה ויפרקינן מכל עקתין בישין דייתון לעלמא ויזמין ויתיהב לנא מזונא ופרנסתא טבתא בלי צרה ועקתא ממזלא דכל מזוני ביה תליא וישיזבינן מעינא בישא ומחרבא דמלאך המות ומדינה של גיהנם וייתי לנא ולכל נפשתנא חנא וחסדא וחיי אריכי ומזוני רויחי ורחמי מן קדמיה אמן. כן יהי רצון. אמן ואמן :

קידוש ליל שבת

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש על היין כדכתיב זכור ושמור זכרהו על היין :

בלחש ויהי ערב ויהי בוקר :

יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית. (כי הוא יום) תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים. (כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים). ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו: ברוך אתה יי מקדש השבת :

זמירות ליל שבת

כל מקדש שביעי כראוי לו. כל שומר שבת כדת מחללו. שכרו הרבה מאד על פי פעלו. איש על מחנהו ואיש על דגלו: אוהבי יי המחכים בבנין אריאל. ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל. גם שאו ידיכם קודש ואמרו לאל. ברוך יי אשר נתן מנוחה לעמו ישראל: דורשי יי זרע אברהם אוהבו. המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבא. שמחים לשמרו ולערב ערובו. זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו: זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה. חרותה ליום השביעי ככלה בין רעותיה משבצה. טהורים יירשוה ויקדשוה במאמר כל אשר עשה. ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה: יום קדוש הוא מבאו ועד צאתו. כל זרע יעקב יכבדוהו כדבר המלך ודתו. לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו. כל עדת ישראל יעשו אותו: משך חסדך ליודעיך אל קנא ונוקם. נוטרי ליום השביעי זכור ושמור להקם. שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם. ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: עזור לשובתים בשביעי בחריש ובקציר עולמים. פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים. צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים. יי אלהי ישראל אהבת תמים. יי אלהי ישראל תשועת עולמים :

מנוחה ושמחה אור ליהודים. יום שבתון יום מחמדים. שומריו וזוכריו המה מעידים. כי לששה כל ברואים ועומדים: שמי שמים ארץ וימים. כל צבא מרום גבוהים ורמים. תנין ואדם וחית ראמים. כי ביה יי צור עולמים: הוא אשר דבר לעם סגולתו. שמור לקדשו מבואו ועד צאתו. שבת קודש יום חמדתו. כי בו שבת אל מכל מלאכתו: במצות שבת אל יחליצך. קום קרא אליו יחיש לאמצך. נשמת כל חי וגם נעריצך. אכול בשמחה כי כבר רצך: במשנה לחם וקדוש רבה. ברוב מטעמים ורוח נדיבה. יזכו לרב טוב המתענגים בה. בביאת גואל לחיי עולם הבא :

יה רבון עלם ועלמיא. אנת הוא מלכא מלך מלכיא. עובד גבורתך ותמהיא. שפר קדמך להחויא : יה רבון

שבחין אסדר צפרא ורמשא. לך אלהא קדישא די ברא כל נפשא. עירין קדישין ובני אנשא. חיות ברא ועופי שמיא : יה רבון

רברבין עובדך ותקיפין. מכיך רמיא וזקיף כפיפין. לו יחיה גבר שנין אלפין. לא ייעול גבורתך בחשבניא : יה רבון

אלהא די ליה יקר ורבותא. פרוק ית ענך מפום אריותא. ואפיק ית עמך מגו גלותא. עמך די בחרת מכל אמיא : יה רבון

למקדשך תוב ולקודש קודשין. אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין. ויזמרון לך שירין ורחשין. בירושלם קרתא דשופריא : יה רבון

צור משלו אכלנו. ברכו אמוני. שבענו והותרנו כדבר יי: הזן את עולמו. רועינו אבינו. אכלנו את לחמו ויינו

עליון

שהניחנו. על כן נודה לשמו ונהללו בפינו. אמרנו ועננו, אין קדוש כיי: צור בשיר וקול תודה. נברך לאלהינו. על ארץ חמדה טובה. שהנחיל לאבותינו. מזון וצידה, השביע לנפשנו. חסדו גבר עלינו ואמת יי: צור רחם בחסדך. על עמך צורנו. על ציון משכן כבודך זבול בית תפארתנו. בן דוד עבדך. יבא ויגאלנו. רוח אפינו משיח יי: צור יבנה המקדש. עיר ציון תמלא. ושם נשיר שיר חדש. וברננה נעלה. הרחמן הנקדש. יתברך ויתעלה. על כוס יין מלא. כברכת יי: צור:

שחרית לשבת

נשמת כל חי תברך את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל. ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע. פודה ומציל ומפרנס ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה. אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה. אלהי הראשונים והאחרונים. אלוה כל בריות. אדון כל תולדות. המהלל ברוב התשבחות. המנהג עולמו בחסד. ובריותיו ברחמים: ויי ער הנה לא ינום ולא יישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים. (מחיה מתים ורופא חולים פוקח עורים וזוקף כפופים) המשיח אלמים. ומתיר אסורים והסומך נופלים והזוקף כפופים. והמפענח נעלמים. ולך לבדך אנחנו מודים. ואלו פינו מלא שירה כים. ולשוננו רנה כהמון גליו. ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע. ועינינו מאירות כשמש וכירח. וידינו פרושות כנשרי שמים. ורגלינו קלות כאילות. אין אנחנו מספיקים להודות לך יי אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו. מלפנים ממצרים גאלתנו יי אלהינו. ומבית עבדים פדיתנו ברעב זנתנו. ובשבע כלכלתנו. מחרב הצלתנו. ומדבר מלטתנו. ומחלים רעים ורבים ונאמנים דליתנו. עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך יי אלהינו ואל תטשנו יי אלהינו לנצח. על כן אברים שפלגת בנו. ורוח ונשמה שנפחת באפינו. ולשון אשר שמת בפינו. הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד. כי כל פה לך יודה. וכל לשון לך תשבע. וכל עין לך תצפה. וכל ברך לך תכרע. וכל קומה לפניך תשתחוה. וכל הלבבות ייראוך. וכל קרב וכליות יזמרו לשמך. כדבר שכתוב כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו. שועת עניים אתה תשמע. צעקת הדל תקשיב ותושיע. מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערוך לך. האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ: נהללך ונשבחך ונפארך ונברך את שם קדשך כאמור. לדוד ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו:

האל בתעצומות עזך. הגדול בכבוד שמך. הגבור לנצח והנורא בנוראותיך: המלך היושב על כסא רם ונשא:

שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: בפי ישרים תתרומם. ובשפתי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתקדש. ובקרב קדושים תתהלל:

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור שכן חובת כל היצורים. לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ובכן ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עוז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי אל מלך גדול ומהלל בתשבחות. אל ההודאות אדון הנפלאות בורא כל הנשמות רבון כל המעשים הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד אל חי העולמים: ח״ק

בעשי״ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים

חזן ברכו את יי המבורך:

קו״ח ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל:

הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כיי: הכל ירוממוך סלה יוצר הכל. האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח. ובוקע חלוני רקיע. מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה. ומאיר לעולם כלו וליושביו. שברא במדת הרחמים: המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו מאז. המשבח והמפואר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו. אדון עזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אין ערוך לך ואין זולתך אפס בלתך ומי דומה לך: אין ערוך לך יי אלהינו בעולם הזה. ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא. אפס בלתך גואלנו לימות המשיח. ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:

אל אדון על כל המעשים. ברוך ומבורך בפי כל הנשמה. גדלו וטובו מלא עולם. דעת ותבונה סובבים הודו: המתגאה על חיות הקודש ונהדר בכבוד על המרכבה. זכות ומישור לפני כסאו. חסד ורחמים מלא כבודו: טובים מאורות שברא אלהינו. יצרם בדעת בבינה ובהשכל. כח וגבורה נתן בהם. להיות מושלים בקרב תבל: מלאים זיו ומפיקים נוגה. נאה זיום בכל העולם. שמחים בצאתם וששים בבואם. עושים באימה רצון קונם. פאר וכבוד נותנים לשמו. צהלה ורנה לזכר

מלכותו. קרא לשמש ויזרח אור. ראה והתקין צורת הלבנה: שבח נותנים לו כל צבא מרום. תפארת וגדלה. שרפים וחיות ואופני הקודש:

לאל אשר שבת מכל המעשים. ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת. זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת אל מכל מלאכתו ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי. לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו: שבח יקר וגדלה וכבוד יתנו לאל מלך יוצר כל. המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדשתו ביום שבת קודש: שמך יי אלהינו יתקדש וזכרך מלכנו יתפאר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת: תתברך מושיענו על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שיצרת המה יפארוך סלה: תתברך עד האל הקדוש תמצא בתפלה של חול:

ישמח משה במתנת חלקו. כי עבד נאמן קראת לו. כליל תפארת בראשו נתת לו. בעמדו לפניך על הר סיני. ושני לחות אבנים הוריד בידו. וכתוב בהם שמירת שבת. וכן כתוב בתורתך:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

ולא נתתו יי אלהינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו׳ תמצא לעיל

בחזרת הש״ץ אומרים זה הקדושה:

נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קו״ח קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: חזן אז בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול מתנשאים לעמת שרפים לעמתם משבחים ואומרים: קו״ח ברוך כבוד יי ממקומו: חזן ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו מהרה כי מחכים אנחנו לך מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו לעולם ועד תשכון: תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך לדור ודור ולנצח נצחים. ועינינו תראינה מלכותך כדבר האמור בשירי עזך על ידי דוד משיח צדקך: קו״ח ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

הש״ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק״ש:

שיר של יום מזמור שיר ליום השבת:

אתה הראת לדעת כי יי הוא האלהים אין עוד מלבדו:

אין כמוך באלהים אדני ואין כמעשיך: מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור: יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: אב הרחמים היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים: כי בך לבד בטחנו מלך אל רם ונשא אדון עולמים:

מוציאין ס״ת ואומרים ויהי בנסוע, בריך שמיה. על הכל. תמצא לעיל:

מי שברך לעולה לתורה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את (פב״פ) בעבור שעלה לכבוד המקום לכבוד התורה ולכבוד השבת ובשכר זה הקב״ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן:

מי שברך ליולדת

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת (פב״פ) ואת בנה הנולד (ואת הילדה הנולדה) לה במזל טוב (ויקרא שמה בישראל פב״פ) בעבור שבעלה נדר לצדקה בשכר זה יגדלו (יגדלה) (לזכר לתורה ו) לתורה ולמעשים טובים ונאמר אמן:

מי שברך לחולה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה הוא ירפא את החולה (החולנית) (פב״פ) בעבור (שפב״פ) נדר מתנה בעבורו (בעבורה) בשכר זה הקב״ה ימלא רחמים עליו (עליה) להחלימו (להחלימה) ולרפאותו (ולרפאותה) ולהחזיקו (ולהחזיקה) ולהחיותו (ולהחיותה) וישלח לו (לה) מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ״ח איבריו ושס״ה גידיו (לנקבה לכל איבריה ושס״ה גידיה) בתוך שאר חולי ישראל. רפואת הנפש ורפואת הגוף. שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: למרנן ורבנן חבורתא קדישתא. די בארעא דישראל ודי בבבל. לרישי כלי ולרישי גלותא ולרישי מתיבתא ולדיני דבבא. לכל תלמידיהון ולכל תלמידי תלמידיהון ולכל מאן דעסקין באוריתא. מלכא דעלמא יברך יתהון. יפיש חייהון ויסגא יומיהון ויתן ארכה לשניהון. ויתפרקון וישתזבון מן כל עקה ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדהון כל זמן ועדן. ונאמר אמן:

כשמתפלל בלא מנין לא יאמר יקום פורקן זה ולא מי שברך:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא. זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: לכל קהלא קדישא הדין רברביא עם זעריא טפלא ונשיא. מלכא דעלמא יברך יתכון יפיש חייכון ויסגא יומיכון ויתן ארכה לשניכון. ותתפרקון ותשתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדכון כל זמן ועדן ונאמר אמן:

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקודש. הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם. ומי שמיחדים בתי כנסיות לתפלה. ומי שבאים בתוכם להתפלל. ומי שנותנים נר למאור ויין לקידוש ולהבדלה ופת לאורחים וצדקה לעניים. וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה. הקדוש ברוך הוא ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עונם. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

כשמברכין החודש אומרים זה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה. ותתן לנו חיים ארוכים. חיים של שלום. חיים של טובה. חיים של ברכה. חיים של פרנסה. חיים של חילוץ עצמות. חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא. חיים שאין בהם בושה וכלימה. חיים של עושר וכבוד. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים. חיים שימלאו כל משאלות לבנו לטובה אמן סלה:

מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ. וְגָאַל אוֹתָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. הוּא יִגְאַל אוֹתָנוּ בְּקָרוֹב. וִיקַבֵּץ נִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. חֲבֵרִים כָּל יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן:

ראש חודש (פלוני) ביום (פלוני) הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה:

יְחַדְּשֵׁהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל. לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. לִשְׁמוּעוֹת טוֹבוֹת וְלִבְשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת. וְלִגְשָׁמִים בְּעִתָּם. וְלִרְפוּאָה שְׁלֵמָה. וְלִגְאוּלָּה קְרוֹבָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

אל מלא רחמים שוכן במרומים המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים את נשמת (פב"פ) שהלך לעולמו (לנקבה שהלכה לעולמה) בעבור שנדבו צדקה בעד הזכרת נשמתו (נשמתה) לכן בעל הרחמים יסתירהו (יסתירה) בסתר כנפיו לעולמים. ויצרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה) ה' הוא נחלתו (נחלתה) וינוח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן:

בשבת שמברכין החודש ור"ח ויום טוב וחנוכה ופורים וכשיש חתן בבית הכנסת וברית מילה אין אומרים אב הרחמים. ובימי הספירה אומרים אף כשמברכין החודש. וכן אומרים בבית האבל:

אַב הָרַחֲמִים שׁוֹכֵן מְרוֹמִים. בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים. הוּא יִפְקוֹד בְּרַחֲמִים הַחֲסִידִים וְהַיְשָׁרִים וְהַתְּמִימִים. קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁמָּסְרוּ נַפְשָׁם עַל קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ. מִנְּשָׁרִים קַלּוּ וּמֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ. לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם וְחֵפֶץ צוּרָם: יִזְכְּרֵם אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה עִם שְׁאָר צַדִּיקֵי עוֹלָם. וְיִנְקוֹם (לְעֵינֵינוּ) נִקְמַת דַּם עֲבָדָיו הַשָּׁפוּךְ: כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם. וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר וְנִקֵּיתִי דָּמָם לֹא נִקֵּיתִי וַיְיָ שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן: וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם יִוָּדַע בַּגּוֹיִם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ: וְאוֹמֵר כִּי דֹרֵשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכָר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנָוִים: וְאוֹמֵר יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ: אשרי וכו'

כשמברכין בה"ב יאמר הש"ץ זה.

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא יברך את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית שני וחמישי ושני בשכר זה הקב"ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם ויקבל תפלותיהם ויאזין שועותיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

הש"ץ אומר יהללו ומכניסין הספר תורה להיכל ובנוחה יאמר וגו'. ה"ק.

תפלת מוסף לשבת

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש תמצא לעיל. ואח"כ מתחילין כאן:

תִּכַּנְתָּ שַׁבָּת רָצִיתָ קָרְבְּנוֹתֶיהָ צִוִּיתָ פֵּרוּשֶׁיהָ עִם סִדּוּרֵי נְסָכֶיהָ. מְעַנְּגֶיהָ לְעוֹלָם כָּבוֹד יִנְחָלוּ. טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ. וְגַם הָאוֹהֲבִים דְּבָרֶיהָ גְּדֻלָּה בָּחָרוּ. אָז מִסִּינַי נִצְטַוּוּ צִוּוּי פְּעָלֶיהָ כָּרָאוּי: וַתְּצַוֵּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבַּן מוּסַף שַׁבָּת כָּרָאוּי: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ: וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם. וְאֶת מוּסַף יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג. עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה נָא בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמַּח נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: רצה ומודים וכו'

בחזרת הש"ץ אומרים זה:

כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מַלְאָכִים הֲמוֹנֵי מַעְלָה עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל קְבוּצֵי מַטָּה יַחַד כֻּלָּם קְדֻשָּׁה לְךָ יְשַׁלֵּשׁוּ. כַּדָּבָר הָאָמוּר עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם. מְשָׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ. לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים: בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֶן בְּרַחֲמָיו לְעַמּוֹ וְיָחוֹן עַם הַמְיַחֲדִים שְׁמוֹ עֶרֶב וָבֹקֶר בְּכָל יוֹם תָּמִיד פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה שְׁמַע אוֹמְרִים: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אָבִינוּ הוּא מַלְכֵּנוּ הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ וְהוּא יוֹשִׁיעֵנוּ וְיִגְאָלֵנוּ שֵׁנִית וְיַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו לְעֵינֵי כָּל חַי לֵאמֹר הֵן גָּאַלְתִּי אֶתְכֶם אַחֲרִית כְּרֵאשִׁית לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

הש"ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק"ש.

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלהי מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה: הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן

עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקַּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה כְּדֵי לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפּוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפּוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ: בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ: בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

קדיש דרבנן. ואומרים עלינו. קדיש יתום:

שיר הכבוד

פותחין הארון

חזן אַנְעִים זְמִירוֹת וְשִׁירִים אֶאֱרוֹג. כִּי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי תַעֲרוֹג:

קהל נַפְשִׁי חָמְדָה בְּצֵל יָדֶךָ. לָדַעַת כָּל רָז סוֹדֶךָ:

ח' מִדֵּי דַבְּרִי בִּכְבוֹדֶךָ. הוֹמֶה לִבִּי אֶל דּוֹדֶיךָ:

ק' עַל כֵּן אֲדַבֵּר בְּךָ נִכְבָּדוֹת. וְשִׁמְךָ אֲכַבֵּד בְּשִׁירֵי יְדִידוֹת:

ח' אֲסַפְּרָה כְבוֹדְךָ וְלֹא רְאִיתִיךָ. אֲדַמְּךָ אֲכַנְּךָ וְלֹא יְדַעְתִּיךָ:

ק' בְּיַד נְבִיאֶיךָ בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ. דִּמִּיתָ הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ:

ח' גְּדֻלָּתְךָ וּגְבוּרָתֶךָ. כִּנּוּ לְתֹקֶף פְּעֻלָּתֶךָ:

ק' דִּמּוּ אוֹתְךָ וְלֹא כְּפִי יֶשְׁךָ. וַיְשַׁוּוּךָ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ:

ח' הִמְשִׁילוּךָ בְּרֹב חֶזְיוֹנוֹת. הִנְּךָ אֶחָד בְּכָל דִּמְיוֹנוֹת:

ק' וַיֶּחֱזוּ בְךָ זִקְנָה וּבַחֲרוּת. וּשְׂעַר רֹאשְׁךָ בְּשֵׂיבָה וְשַׁחֲרוּת:

ח' זִקְנָה בְּיוֹם דִּין וּבַחֲרוּת בְּיוֹם קְרָב. כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָדָיו לוֹ רָב:

ק' חָבַשׁ כּוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

ח' טַלְלֵי אוֹרוֹת רֹאשׁוֹ נִמְלָא. קְוֻצּוֹתָיו רְסִיסֵי לָיְלָה:

ק' יִתְפָּאֵר בִּי כִּי חָפֵץ בִּי. וְהוּא יִהְיֶה לִּי לַעֲטֶרֶת צְבִי:

ח' כֶּתֶם טָהוֹר פָּז דְּמוּת רֹאשׁוֹ. וְחַק עַל מֵצַח כְּבוֹד שֵׁם קָדְשׁוֹ:

ק' לְחֵן וּלְכָבוֹד צְבִי תִפְאָרָה. אֻמָּתוֹ לוֹ עִטְּרָה עֲטָרָה:

ח' מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ כְּבִימֵי בְחוּרוֹת. קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחוֹרוֹת:

ק' נְוֵה הַצֶּדֶק צְבִי תִפְאַרְתּוֹ. יַעֲלֶה נָּא עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתוֹ:

ח' סְגֻלָּתוֹ תְּהִי נָא בְיָדוֹ עֲטֶרֶת. וּצְנִיף מְלוּכָה צְבִי תִפְאֶרֶת:

ק' עֲמוּסִים נְשָׂאָם עֲטֶרֶת עִנְּדָם. מֵאֲשֶׁר יָקְרוּ בְעֵינָיו כִּבְּדָם:

ח' פְּאֵרוֹ עָלַי וּפְאֵרִי עָלָיו. וְקָרוֹב אֵלַי בְּקָרְאִי אֵלָיו:

ק' צַח וְאָדוֹם לִלְבוּשׁוֹ אָדוֹם. פּוּרָה בְדָרְכוֹ בְּבוֹאוֹ מֵאֱדוֹם:

ח' קֶשֶׁר תְּפִלִּין הֶרְאָה לֶעָנָיו. תְּמוּנַת יְיָ לְנֶגֶד עֵינָיו:

ק' רוֹצֶה בְעַמּוֹ עֲנָוִים יְפָאֵר. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת בָּם לְהִתְפָּאֵר:

ח' רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת קוֹרֵא מֵרֹאשׁ. דּוֹר וָדוֹר עַם דּוֹרֶשְׁךָ דְּרוֹשׁ:

ק' שִׁית הֲמוֹן שִׁירַי נָא עָלֶיךָ. וְרִנָּתִי תִּקְרַב אֵלֶיךָ:

ח' תְּהִלָּתִי תְּהִי לְרֹאשְׁךָ עֲטֶרֶת. וּתְפִלָּתִי תִּכּוֹן קְטֹרֶת:

ק' תִּיקַר שִׁירַת רָשׁ בְּעֵינֶיךָ. כַּשִּׁיר יוּשַׁר עַל קָרְבָּנֶיךָ:

ח' בִּרְכָתִי תַעֲלֶה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר. מְחוֹלֵל וּמוֹלִיד צַדִּיק כַּבִּיר:

ק' וּבְבִרְכָתִי תְנַעֲנַע לִי רֹאשׁ. וְאוֹתָהּ קַח לְךָ כִּבְשָׂמִים רֹאשׁ:

ח' יֶעֱרַב נָא שִׂיחִי עָלֶיךָ. כִּי נַפְשִׁי תַעֲרוֹג אֵלֶיךָ:

לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ:

סדר תקוני שבת

בסעודת שחרית יאמר זה המאמר מהזוהר המסוגל לנשמה. המדבר מכבוד סעודה זו:

ביומא דשבתא בסעודתא תנינא כתיב אז תתענג על ה'. על ה' ודאי דההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין בחדוותא ושלימו וחדוותא דעתיקא עבדינן סעודתא דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בשלימותא וכולהו שיתא יומין מההיא שלימו מתברכין ובעי בר נש למחדי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתא דאינון סעודתא מהימנותא שלימתא דזרעא קדישא דישראל די מהימנותא דא דלהון ולא דעממין עו"ג ובגין כך אמר ביני ובין בני ישראל. תא חזי בסעודתי אלין אשתמודעין ישראל דאינון בני מלכא דאינון מהיכלא דמלכא. דאינון בני מהימנותא (עלאין). ומאן דפגם חד סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ואחזי גרמיה דלאו מבני מלכא עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלכא הוא. דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא. ויהבין עליה חומרא דתלת מילין דינא דגיהנם וכו'. ותא חזי בכולהו שאר זמנין וחגין בעי בר נש למחדי ולמחדי למסכני ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ואי איהו בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין עליה עונשא כשאר זמנין וחגין דכתיב פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואלו שבת לא קאמר. ובגין כך כתיב ביני ובין בני ישראל ומשום דכל מהימנותא אשתכח בשבתא יהבין ליה לבר נש נשמתא אחרא נשמתא עילאה נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא דאתי. ובג"כ אקרי שבת מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא ומאן חדוותא דיליה אלין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו. וכלהו חדו על חדו מהימנותא שלימותא מכל סטרוי. תאנא בהדין יומא מתעטרין אבהן וכל בנין ינקין מה דלא הוה כן בכל שאר חגין וזמנין. בהדין יומא חייביא דגיהנם נייחין בהדין יומא כל דינין אתכפין ולא מתערין בעלמא בהדין יומא אורייתא מתעטרא בעטרין שלימין בהדין יומא חדוותא ותפנוקא אשתמע במאתן וחמשין עלמין. בילא"ו:

ואח"כ יאמר זה

אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִמְהֵימְנוּתָא. שְׁלִימָתָא חֶדְוָתָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא: אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְמַלְכָּא. דָא הִיא סְעוּדָתָא דְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא וַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין וּזְעֵיר אַנְפִּין אָתְיָן לְסַעֲדָא בַּהֲדֵיהּ:

פיוט להאר"י ז"ל:

אֲסַדֵּר לִסְעוּדָתָא. בְּצַפְרָא דְשַׁבַּתָּא. וְאַזְמִין בַּהּ הַשְׁתָּא. עַתִּיקָא קַדִּישָׁא:

נְהוֹרֵיהּ יִשְׁרֵי בַהּ. בְּקִדּוּשָׁא רַבָּא. וּבְחַמְרָא טָבָא. דְּבֵיהּ תֶּחֱדֵי נַפְשָׁא:

יְשַׁדַּר לָן שׁוּפְרֵיהּ. וְנֶחֱזֵי בִיקָרֵיהּ. וְיַחֲזֵי לָן סִתְרֵיהּ. דְּאִתְאֲמַר בִּלְחִישָׁא:

יְגַלֵּה לָן טַעֲמֵי. דִּבְתְרֵיסַר נַהֲמֵי. דְּאִינוּן אָת בִּשְׁמֵיהּ. כְּפִילָא וְקַלִּישָׁא:

צְרוֹרָא דִּלְעֵילָא. דְּבֵיהּ חַיֵּי כֹלָּא. וְיִתְרַבֵּי חֵילָא. וְתִסַּק עַד רֵישָׁא:

חֲדוּ חַצְדֵי חַקְלָא. בְּדִבּוּר וּבְקָלָא. וּמַלְּלוּ מִלָּה. מְתִיקָא כְּדוּבְשָׁא:

קֳדָם רִבּוֹן עָלְמִין. בְּמִלִּין סְתִימִין. תְּגַלּוּן פִּתְגָּמִין. וְתֵימְרוּן חִדּוּשָׁא:

לְעַטֵּר פָּתוֹרָא. בְּרָזָא יַקִּירָא. עֲמִיקָא וּטְמִירָא. וְלָאו מִלְּתָא אַוְשָׁא:

וְאִלֵּין

יה אלין מליא. יהון לדקיקיא. ותמן מאן שריא. הלא ההוא שכשא:

ך בו יתיר יסגי. לעילא מן דרגיה. ויסב בת זוגיה. דהות פרישא:

זה הזמר סימנו חיים יצחק

חי יי וברוך צורי. ביי תתהלל נפשי. כי יי יאיר נרי. בהלו נרו עלי ראשי:

יי רועי לא אחסר. על מי מנוחות ינהלני. נותן לחם לכל בשר. לחם חקי הטריפני:

יהי רצון מלפניך. אתה אלהי קדושי. תערוך לפני שלחנך. תדשן בשמן ראשי:

מי יתן מנוחתי. לפני אדון השלום. והיתה שלמה מטתי. החיים והשלום:

ישלח מלאכו לפני. ללוותי לויה. בכוס ישועות אשא פני. מנת כוסי רויה:

צמאה נפשי אל יי. ימלא שובע אסמי. אל ההרים אשא עיני. כהלל ולא כשמאי:

חדות ימים ושנות עולמים עורה כבודי עורה. ועל ראשי יהיו תמים. נר מצוה ואור תורה:

קומה יי למנוחתי. אתה וארון עזך. קח נא אל את ברכתי. והחזק מגן חוזך:

מזמור לדוד יי רועי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני: נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמני: תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה: אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית יי לארך ימים:

אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יי דבר:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת ליי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי

על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו:

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

זמירות ליום השבת

ברוך אדני יום יום. יעמס לנו ישע ופדיום. ובשמו נגיל כל היום. ובישועתו נרים ראש עליון. כי הוא מעוז לדל ומחסה לאביון: שבטי יה לישראל עדות בצרתם לו צר בסבלות ובעבדות. בלבנת הספיר הראם עוז ידידות. ונגלה להעלותם מעומק בור ודות. כי עם יי החסד והרבה עמו פדות: מה יקר חסדו בצלו לגוננמו. בגלות בבלה שלח למענימו. להוריד בריחים נמנה בינימו. ויתנם לרחמים לפני שוביםו. כי לא יטוש יי את עמו. בעבור הגדול שמו: עילם שת כסאו להציל ידידיו. להעביר משם מעוזני מורדיו. מעבור בשלח פדה את עבדיו. קרן לעמו ירים תהלה לכל חסידיו. כי אם הוגה ורחם ברחמיו וכרוב חסדיו: יצפיר העזים הגדיל עצומיו. וגם חזות ארבע עלו למרומיו. ובלבם דמו להשחית את רחומיו. על ידי כהניו מיגר מתקוממיו. חסדי יי כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו: נסגרתי לאדום ביד רעי מדני. שבכל יום ויום ממלאים כרסם מעדני. עזרתו עמי לסמוך את אדני. ולא נטשתני כל ימי עדני. כי לא יזנח לעולם אדני: בבואו מאדום חמוץ בגדים. זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים. ויז נצחם מלבושיו להאדים. בכחו הגדול יבצור רוח נגידים. הגה ברוחו הקשה ביום קדים: ראותו כי כן אדומי העוצר. יחשוב לו בבצרה תקלוט כבצר. ומלאך כאדם בתוכה ינצר. ומזיד כשוגג במקלט יעצר. אהבו את יי כל חסידיו אמונים נוצר: יצוה צור חסדו קהלותיו לקבץ. מארבע רוחות עדיו להקבץ. ובהר מרום הרים אותנו להרבץ. ואתנו ישוב נדחים קובץ. ישיב לא נאמר כי אם ושב וקבץ: ברוך הוא אלהינו אשר טוב גמלנו. כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו. אלה וכאלה יוסף עמנו. להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו: ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו. להללו ולשבחו ולספר הודו. מכל אום גבר עלינו חסדו. לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו. נמליכו ונייחדו: שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום. משמאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום. ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות על ישראל שלום. יועץ אל גבור אבי עד שר שלום:

ברוך אל עליון. אשר נתן מנוחה. לנפשנו פדיום משאת ואנחה. והוא ידרוש לציון עיר הנדחה. עד אנה תוגיון נפש נאנחה: השומר שבת הבן עם הבת. לאל ירצו כמנחה על מחבת: רוכב בערבות מלך עולמים. את עמו לשבות אזן בנעימים. במאכלי ערבות במיני מטעמים. במלבושי כבוד זבח משפחה: השומר ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל. מאת כל סוכה שוכן בערפל. נחלה לו יזכה בהר ובשפל. נחלת ומנוחה כשמש לו זרחה: השומר כל שומר שבת כדת מחללו. הן הכשר חבת קודש גורלו. ואם יצא חובת היום אשרי לו. אל אל אדון מחוללו. מנחה היא שלוחה: השומר חמדת הימים קראו אלי צור. ואשרי לתמימים אם יהיה נצור. כתר הלומים על ראשם יצור צור העולמים רוחו בם נחה: השומר זכור את יום השבת לקדשו. קרנו כי גבהה נזר על ראשו. על כן יתן האדם לנפשו. עונג וגם שמחה. בהם למשחה: השומר קודש היא לכם שבת המלכה, אל תוך בתיכם להניח ברכה. בכל מושבתיכם לא תעשו מלאכה. בניכם ובנותיכם עבד וגם שפחה: השומר

יום זה מכבד מכל ימים. כי בו שבת צור עולמים: ששת ימים תעשה מלאכתך. ויום השביעי לאלהיך. שבת לא תעשה בו מלאכה. כי כל עשה ששת ימים: יום זה ראשון הוא למקראי קודש. יום שבתון יום שבת קודש. על כן כל איש ביינו יקדש. על שתי לחם יבצעו תמימים: יום זה

אכול משמנים שתה ממתקים. כי אל יתן לכל בו דבקים. בגד ללבוש לחם חקים. בשר ודגים וכל מטעמים: יום זה לא תחסר כל בו ואכלת ושבעת. וברכת את יי אלהיך אשר אהבת. כי ברכך מכל העמים: יום זה השמים מספרים כבודו. וגם הארץ מלאה חסדו. ראו כי כל אלה עשתה ידו. כי הוא הצור פעלו תמים: יום זה

דרור יקרא לבן עם בת. וינצרכם כמו בבת. נעים שמכם ולא ישבת. שבו ונוחו ביום שבת: דרוש נוי ואולמי. ואות ישע עשה עמי. נטע שורק בתוך כרמי. שעה שועת בני עמי: דרוך פורה בתוך בצרה. וגם בבל אשר גברה. נתוץ צרי באף ועברה. שמע קולי ביום אקרא: אלהים תן במדבר הר. הדס שטה ברוש תדהר. ולמזהיר ולנזהר. שלומים תן כמי נהר: הדוך קמי אל קנא. במוג לבב ובמגנה. ונרחיב פה ונמלאנה. לשוננו לך רנה: דעה חכמה לנפשך. והיא כתר לראשך. נצור מצות קדושך. שמור שבת קדשך:

שבת היום ליי. מאד צהלו ברנוני. וגם הרבו מעדני. אותו לשמור כמצות יי. שבת היום ליי: מעבור דרך וגבולים. מעשות היום פעלים. לאכול ולשתות בהלולים. זה היום עשה יי. שבת היום ליי: ואם תשמרנו יה ינצרך כבבת. אתה ובנך וגם הבת. וקראת עונג לשבת. אז תתענג על יי. שבת היום ליי: אכול משמנים ומעדנים. ומטעמים הרבה מינים. אגוזי פרך ורמונים. ואכלת ושבעת וברכת את יי. שבת היום ליי: לערוך בשלחן לחם חמודות. לעשות היום שלש סעודות. וברכת את השם הנכבד לברך ולהודות. שקדו ושמרו ועשו בני. שבת היום ליי:

יה רבון. צור משלו. תמצא בזמירות ליל שבת:

קודם בהמ"ז בכל סעודות שבת יטול ידיו במים אחרונים ויאמר: ידי אסחי אנא. לגבי חד מנא. לסטרא חורינא דלית בה ממשא:

אזמן בתלתא. בכסא דברכתא. לעלת עלתא. עתיקא קדישא:

מנחה לשבת

אומרים קרבנות. אשרי ובא לציון. ח"ק ואח"כ אומרים זה:

ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך:

ומוציאין ס"ת וקורין ג' גברי ומתפללין שמו"ע עד האל הקדוש:

אתה אחד ושמך אחד. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. תפארת גדלה. ועטרת ישועה יום מנוחה וקדשה לעמך נתת: אברהם יגל. יצחק ירנן. יעקב ובניו ינוחו בו. מנוחת אהבה ונדבה. מנוחת אמת ואמונה. מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח. מנוחה שלמה שאתה רוצה בה: יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם. ועל מנוחתם יקדישו את שמך:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בם כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו'

אומרים צ"ל בשבת במנחה ואם חל ביום שאילו היה חול לא היו אומרים תחנון ת"ח צ"ל אבל בבית האבל תוך שבעה אומרים אף שאין אומרים תחנון בחול:

ג צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת:
ב וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך: א צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע יי: ק"ש. עלינו. ק"י.

משבת בראשית עד שבת הגדול אומרים ברכי נפשי ושיר המעלות ובקיץ פרקי אבות

למוצאי שבת

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש: יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך אורריך ארור ומברכיך ברוך: ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלהים לאברהם: מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רובצת תחת ברכת שדים ורחם: ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרות צאנך על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך: ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך: והסיר יי ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך: המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ: יי אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב: יי אלהי אבותיכם יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה: ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך: ברוך טנאך ומשארתך: ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך שגר אלפיך ועשתרות צאנך: יצו יי אתך את הברכה באסמיך ובכל משלח ידיך וברכך בארץ אשר יי אלהיך נתן לך: יפתח יי לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה: כי יי אלהיך ברכך כאשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו: אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביי מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך:

מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְיָ הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ כִּי גָאַל יְיָ יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר: גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּייָ תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ וְלֹא תִכָּלְמוּ עַד עוֹלְמֵי עַד: וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַייָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְיָ: וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ: וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל וַייָ עִמּוֹ: פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת: וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: וְלֹא אָבָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְּךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: אָז תִּשְׂמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם:

בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים לְךָ דָוִד וְעִמְּךָ בֶן יִשַׁי שָׁלוֹם. שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה. וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים. וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים:

כָּתוּב בַּתּוֹרָה כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים דִּכְתִיב כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים: מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ: יְהִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ: וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּייָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: כִּי נִחַם יְיָ צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבוֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן יְיָ שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה: יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו: יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר יְרֵא יְיָ: יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל: עלינו ק״י

סדר הבדלה

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד. כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: לַייָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר. כֵּן תִּהְיֶה לָּנוּ. כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: סברי וכו׳

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל:

הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל. חַטֹּאתֵינוּ הוּא יִמְחוֹל זַרְעֵנוּ וְכַסְפֵּנוּ יַרְבֶּה כַּחוֹל. וְכַכּוֹכָבִים בַּלָּיְלָה: יוֹם פָּנָה כְּצֵל תֹּמֶר. אֶקְרָא לָאֵל עָלַי גּוֹמֵר. אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בֹקֶר וְגַם לָיְלָה: צִדְקָתְךָ כְּהַר תָּבוֹר. עַל חֲטָאַי עָבוֹר תַּעֲבוֹר. כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבוֹר. וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: חָלְפָה עוֹנַת מִנְחָתִי. מִי יִתֵּן מְנוּחָתִי. יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי. אַשְׂחֶה בְכָל לָיְלָה: קוֹלִי בַּל יֻנְטָל. פְּתַח לִי שַׁעַר הַמְנֻטָּל. שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל. קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: הֵעָתֵר נוֹרָא וְאָיוֹם. אֲשַׁוֵּעַ תְּנָה פִדְיוֹם. בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם. בְּאִישׁוֹן לָיְלָה: קְרָאתִיךָ יָהּ הוֹשִׁיעֵנִי. אֹרַח חַיִּים תּוֹדִיעֵנִי. מִדַּלּוּת תְּבַצְּעֵנִי. מִיּוֹם וְעַד לָיְלָה: טַהֵר טִנּוּף מַעֲשַׂי. פֶּן יֹאמְרוּ מַכְעִיסַי. אַיֵּה נָא אֱלוֹהַּ עֹשָׂי. הַנּוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלָּיְלָה: נַחְנוּ בְיָדְךָ כַּחוֹמֶר. סְלַח נָא עַל קַל וָחוֹמֶר. יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר. וְלַיְלָה לְּלָיְלָה. המבדיל:

במוצאי יום מנוחה. המצא לעמך רוחה. שלח תשבי לנאנחה. ונס יגון ואנחה: יאתה לך צורי. לקבץ עם מפזרי. מיד גוי אכזרי. אשר כרה לי שוחה: עת דודים תעורר אל. למלט עם אשר שואל. ראות טובך בבא גאל. לשה פזורה נדחה: קרא ישע לעם נדבה. אל דגול מרבבה. יהי השבוע הבא. לישועה ולרוחה: בת ציון השכולה. אשר היא היום געולה. מהרה תהיה בעולה. באם הבנים שמחה: מעינות אזי יזובון. ופדויי יי עוד ישובון. ומי ישע ישאבון. והצרה נשכחה: נחה עמך כאב רחמן. יצפצפו עם לא אלמן. דבר יי אשר נאמן. בהקימך הבטחה: ידידים פליטי חרץ. נגינתם יפצחו במרץ. בלי צוחה ובלי פרץ, אין יוצאת ואין צוחה: יהי החודש הזה. כנבואת אבי חוזה. וישמע בבית זה. קול ששון וקול שמחה: חזק ימלא משאלותינו. אמיץ יעשה בקשתנו. והוא ישלח במעשה ידינו. ברכה והצלחה: במוצאי יום גילה. שמך נורא עלילה. שלח תשבי לעם סגלה. רוח ששון והנחה: קול צהלה ורנה. שפתינו אז תרננה. אנא יי הושיעה נא. אנא יי הצליחה נא:

חדש ששוני אל נא והביא. את אליהו הנביא: אמץ חזק רפיון ידי. ברך מלאכתי וכל מעבדי. גואלי זכור עניי ומרודי. דרכך הטוב הקם לעודדי. הרץ ושלח ושמח לבבי. את אליהו הנביא: ועד והכן די ספוקי. זמן מזוני ולחם חקי. חיל גוים חיש להניקי. טובך תשביע עוללי ויונקי. יבא משיחי לעיר מושבי. את אליהו הנביא: כונן לעם זו צורי עוז לחבוש. לחם לאכול ובגד ללבוש. משנאי יחזה ויראה יבוש. נוה הר שעיר בקרוב תכבוש. ששוני יגדל בראות סביבי. את אליהו הנביא: עמון ומואב מהרה תכלה. פדותך לעמך בקרוב תגלה. ציון תמלא מעם אלה. קרית מלך רב אז נגלה. שכן תשכן בתוך עם צבי. את אליהו הנביא.

אמר יי ליעקב. אתע"י:	לא הביט און ביעקב. אתע"י:
בחר יי ביעקב. אתע"י:	מי מנה עפר יעקב. אתע"י:
גאל יי את יעקב אתע"י:	נשבע יי ליעקב. אתע"י:
דרך כוכב מיעקב. אתע"י:	סלח נא לעון יעקב. אתע"י:
הבאים ישריש יעקב. אתע"י:	עתה השב שבות יעקב. אתע"י:
וירד מיעקב. אתע"י:	פדה יי את יעקב. אתע"י:
זכר זאת ליעקב. אתע"י:	צוה ישועות יעקב. אתע"י:
חדות ישועות יעקב. אתע"י:	קול קול יעקב. אתע"י:
טובו אהליך יעקב. אתע"י:	רני ושמחו ליעקב. אתע"י:
יורו משפטיך ליעקב. אתע"י:	שב יי את שבות יעקב. אתע"י:
כי לא נחש ביעקב. אתע"י:	תתן אמת ליעקב אתע"י:

אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד: איש אשר קנא לשם האל. איש בשר שלום על יד יקותיאל. איש גש ויכפר על בני ישראל. אליהו: איש דורות שנים עשר ראו עיניו. איש הנקרא בעל שער בסימניו. איש ואזור עור אזור במתניו. אליהו: איש זעף על עובדי חמנים. איש חש ונשבע מהיות גשמי מעונים. איש טל ומטר עצר שלש שנים. אליהו: איש יצא למצוא לנפשו נחת. איש כלכלוהו העורבים ולא מת לשחת. איש למענו נתברכו כד וצפחת. אליהו: איש מוסריו הקשיבו כמהים. איש נענה באש משמי גבוהים. איש סחו אחריו יי הוא האלהים. אליהו: איש עתיד להשתלח משמי ערבות. איש פקיד על כל בשורות טובות. איש ציר נאמן להשיב לב בנים על אבות. אליהו: איש קרא קנא קנאתי ליי בתפארה. איש רכב על סוסי אש בסערה. איש שלא טעם טעם מיתה וקבורה. אליהו: איש תשבי תצילנו מפי אריות. תבשרנו בשורות טובות. תשמחנו בנים על אבות. במוצאי שבתות. אליהו: איש תשבי על שמו נקרא. תצליחנו על ידו בתורה. תשמיענו מפיו בשורה טובה במהרה. תוציאנו מאפלה לאורה. אליהו: אשרי מי שראה פניו בחלום. אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום. יי יברך את עמו בשלום. אליהו:

ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יי הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם:

סדר הלל

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל:

הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: מי כיי אלהינו המגביהי לשבת: המשפילי לראות בשמים ובארץ: מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון: להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו: מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: הים ראה וינס הירדן יסוב לאחור: ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן: מה לך הים כי תנוס הירדן תסוב לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים:

בר"ח ובחוה"מ פסח דולג זה:

לא לנו יי לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך: למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם: ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון: ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם: כמוהם יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם: ישראל בטח ביי עזרם ומגנם הוא: בית אהרן בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: יראי יי בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: ע"כ

יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יברך יראי יי הקטנים עם הגדלים: יוסף יי עליכם ועל בניכם: ברוכים אתם ליי עשה שמים וארץ: השמים שמים ליי והארץ נתן לבני אדם: לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

בר"ח ובחוה"מ פסח דולג זה:

אהבתי כי ישמע יי את קולי תחנוני: כי הטה אזנו לי ובימי אקרא: אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ובשם יי אקרא אנה יי מלטה נפשי: חנון יי וצדיק ואלהינו מרחם: שומר פתאים יי דלותי ולי יהושיע: שובי נפשי למנוחיכי כי יי גמל עליכי: כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחי: אתהלך לפני יי בארצות החיים: האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד: אני אמרתי בחפזי כל האדם כזב: ע"כ

מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי: כוס ישועות אשא ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: יקר בעיני יי המותה לחסידיו: אנה יי כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי: לך אזבח זבח תודה ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: בחצרות בית יי בתוככי ירושלים הללויה:

הללו את יי כל גוים שבחוהו כל האמים: כי גבר עלינו חסדו ואמת יי לעולם הללויה:

הודו ליי כי טוב | כי לעולם חסדו:
יאמר נא ישראל | כי לעולם חסדו:
יאמרו נא בית אהרן | כי לעולם חסדו:
יאמרו נא יראי יי | כי לעולם חסדו:

מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה: יי לי לא אירא מה יעשה לי אדם: יי לי בעזרי ואני אראה בשנאי: טוב לחסות ביי מבטח באדם: טוב לחסות ביי מבטח בנדיבים: כל גוים סבבוני בשם יי כי אמילם: סבוני גם סבבוני בשם יי כי אמילם: סבוני כדבורים דעכו כאש קוצים בשם יי כי אמילם: דחה דחיתני לנפול ויי עזרני: עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה: קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין יי עשה חיל: ימין יי רוממה ימין יי עשה חיל: לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה: יסר יסרני יה ולמות לא נתנני: פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה: זה השער ליי צדיקים יבאו בו: אודך כי עניתני ותהי לי לישועה: אודך אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה: אבן מאת יי היתה זאת היא נפלאת בעינינו: מאת זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו: זה

אנא יי הושיעה נא: אנא יי הושיעה נא:
אנא יי הצליחה נא: אנא יי הצליחה נא:

ברוך הבא בשם יי ברכנוכם מבית יי: ברוך אל יי ויאר לנו אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח: אל אלי אתה ואודך אלהי ארוממך: אלי הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: הודו

יהללוך יי אלהינו כל מעשיך וחסידיך צדיקים עושי רצונך וכל עמך בית ישראל ברנה יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד. כי לך טוב להודות ולשמך נאה לזמר כי מעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות:

מוסף לראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש תמצא כדף ואו

ראשי חדשים לעמך נתת. זמן כפרה לכל תולדותם. בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון ושעירי חטאת לכפר בעדם. זכרון לכלם יהיו. ותשועת נפשם מיד שונא. מזבח חדש בציון תכין. ועולת ראש חדש נעלה עליו. ושעירי עזים נעשה ברצון. ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו. ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך האמורים לפני מזבחך אהבת עולם תביא להם וברית אבות לבנים תזכור: ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו: ותביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם: ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם. ואת מוסף יום ראש החדש הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים:

ומנחתם ונסכיהם כמדבר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ויין כנסכו ושעיר לכפר ושני תמידים כהלכתם:

אלהינו ואלהי אבותינו חדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים טובים ולשלום. למחילת חטא ולסליחת עון. (בשנת העיבור ולכפרת פשע) ויהי החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לפדיון נפשנו. כי בעמך ישראל בחרת מכל האמות וחקי ראשי חדשים להם קבעת: ברוך אתה יי מקדש ישראל וראשי חדשים:

רצה ומודים וכו' תמצא כדף ואו עמוד בית

מוסף לשבת ראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש תמצא כדף ואו

אתה יצרת עולמך מקדם כלית מלאכתך ביום השביעי (בחרת בנו מכל עם) אהבת אותנו ורצית בנו. ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת: ותתן לנו יי אלהינו באהבה שבתות למנוחה וראשי חדשים לכפרה. ולפי שחטאנו לפניך אנחנו ואבותינו חרבה עירנו ושמם בית מקדשנו וגלה יקרנו ונטל כבוד מבית חיינו ואין אנחנו יכולין (להקריב קרבן ולא כהן שיכפר בעדנו) לעשות חובותינו בבית בחירתך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד שנשתלחה במקדשך: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם: ואת מוספי יום השבת (המנוח) הזה ויום ראש החדש הזה. נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה: (זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור):

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים:

ומנחתם ונסכיהם כמדבר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ויין כנסכו ושעיר לכפר ושני תמידים כהלכתם:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג. עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו. חמדת ימים אותו קראת. זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו וחדש עלינו ביום השבת הזה את החדש הזה. לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים טובים ולשלום. למחילת חטא ולסליחת עון. (בשנת העיבור ולכפרת פשע). ויהי החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו. תחלה וראש לפדיון נפשנו. כי בעמך ישראל בחרת מכל האמות. ושבת קדשך להם הודעת. וחקי ראשי חדשים להם קבעת. ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

רצה ומודים וכו', אין כאלהינו. עלינו. קדיש יתום. אדון עולם:

לוח המולדות

עם הקביעות וראשי חדשים משנת תרפ"ג עד שנת תרצ"ד.

הלוח הזה יחשב על שעות הזייגער. ולא על שעות המעל"ע. ולמשל אם נכתב ן' בבוקר 18. 17. 7. הפירוש הוא כך. שהמולד יהי' ביום ן' בבוקר 18 מינוט עם 17 הלקים על זייגער 7. היינו קודם הצות. וכן אם נכתב בלילה ג"כ הפירוש על שעות הזייגער מהלילה. וכן כולם.

תרפ"ג (זח"א)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ה'	43	11	1	ז
חשון ליל ש"ק	27	12	2	א ב
כסליו א' אח"צ	11	13	3	ג
טבת ליל ג'	55	14	3	ד
שבט ד' אח"צ	39	15	4	ה
אדר ליל ו'	23	16	5	ו ז
ניסן יום ש"ק	7	17	6	א
אייר ליל ב'	52	—	6	ב ג
סיון יום ג'	36	1	7	ד
תמוז ליל ה'	20	2	8	ה ו
אב יום ו'	4	3	9	ז
אלול ליל מוצש"ק	48	4	9	א ב

תרפ"ד (גכ"ז)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ג'	32	5	10	ג
חשון יום ד' ק"ח	16	6	11	ד ה
כסליו אור ליום ו'	—	7	12	ו
טבת יום ש"ק	44	8	12	ז א
שבט ליל ב'	28	9	1	ב
אדר א' יום ג' אח"צ	12	10	2	ג ד
אדר ב' ליל ה'	56	11	2	ה ו
ניסן יום ה' אח"צ	40	12	3	ז
אייר א' בשחר	24	13	4	א ב
סיון ב' לעת ערב	8	14	5	ג
תמוז ד' בבקר	52	15	5	ד ה
אב יום ה' לעת ערב	36	16	6	ו
אלול יום ש"ק בבקר	20	17	7	ז א

תרפ"ה (בש"ה)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ב'	5	—	8	ב
חשון יום ג'	49	1	8	ג ד
כסליו ליל ה'	33	2	9	ה ו
טבת יום ו'	17	3	10	ז א
שבט ליל מוצש"ק	1	4	11	ב
אדר יום ב'	45	5	11	ג ד
ניסן ליל ד'	29	6	12	ה
אייר יום ה'	13	7	1	ו ז
סיון ליל ש"ק	57	8	1	א
תמוז יום א'	41	9	2	ב ג
אב ליל ג'	25	10	3	ד
אלול יום ד' אח"צ	9	11	4	ה ו

תרפ"ו (זש"ג)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ו	53	12	4	ז
חשון יום ש"ק	37	13	5	א ב
כסליו ליל ב'	21	14	6	ג ד
טבת יום ג'	5	15	7	ה ו
שבט ליל ה'	49	16	7	ז
אדר ליל ש"ק	33	17	8	א ב
ניסן יום א'	18	—	9	ג
אייר ליל ג'	2	1	10	ד ה
סיון יום ד'	46	2	10	ו
תמוז ליל ו'	30	3	11	ז א
אב יום ש"ק	14	4	12	ב
אלול ליל ב'	58	5	12	ג ד

תרפ"ז (הח"א)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ג,	42	6	1	ה
חשון ליל ה'	26	7	2	ו ז
כסליו יום ו'	10	8	3	א
טבת ליל א'	54	9	3	ב
שבט יום ב'	38	10	4	ג
אדר א' ליל ד'	22	11	5	ד ה
אדר ב' יום ה'	6	12	6	ו ז
ניסן ליל ש"ק	50	13	6	א
אייר יום א'	34	14	7	ב ג
סיון ליל ג'	18	15	8	ד
תמוז יום ד'	2	6	9	ה ו
אב ליל ו'	46	17	9	ז
אלול יום ש"ק	31	—	10	א ב

תרפ"ח (גכ"ה)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ב'	15	1	11	ג
חשון ליל ד'	59	2	11	ד ה
כסליו יום ה'	43	3	12	ו
טבת ליל ש"ק	27	4	1	ז א
שבט יום א'	11	5	2	ב
אדר ליל ג'	55	6	2	ג ד
ניסן יום ד'	39	7	3	ה
אייר ליל ו'	23	8	4	ו ז
סיון יום ש"ק בערב	7	9	5	א
תמוז ב' בשחר	51	10	5	ב ג
אב יום ג' בערב	35	11	6	ד
אלול יום ה' בבוקר	19	12	7	ה ו

תרפ"ט (זש"ה)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ש"ק	3	13	8	ז
חשון יום א' בבוקר	47	14	8	א ב
כסליו ליל ג'	31	15	9	ג ד
טבת יום ד'	15	16	10	ה ו
שבט ליל ו'	59	17	10	ז
אדר א' יום ש"ק	44	—	11	א ב
אדר ב' ליל ב'	28	1	12	ג ד
ניסן יום ג'	12	2	1	ה
אייר ליל ה'	56	3	1	ו ז
סיון יום ו'	40	4	2	א
תמוז ליל מוצש"ק	24	5	3	ב ג
אב יום ב'	8	6	4	ד
אלול ליל ד'	52	7	4	ה ו

תר"צ (זח"א)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ה' בערב	36	8	5	ז
חשון ליל ש"ק	20	9	6	א ב
כסליו ליל ב' בערב	4	10	7	ג
טבת יום ג' בבוקר	48	11	7	ד
שבט ליל ה'	32	12	8	ה
אדר יום ו'	16	13	9	ו ז
ניסן ליל א'	—	14	10	א
אייר יום ב'	44	15	10	ב ג
סיון ליל ד'	28	16	11	ד
תמוז יום ה'	12	17	12	ה ו
אב ליל ש"ק	57	—	12	ז
אלול יום א'	41	1	1	א ב

תרצ"א (גכ"ה)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי ליל ג'	25	2	2	ג
חשון יום ד'	9	3	3	ד ה
כסליו ליל ו'	53	4	3	ו
טבת יום ש"ק בערב	37	5	4	ז א
שבט ליל ב'	21	6	5	ב
אדר יום ג' בערב	5	7	6	ג ד
ניסן ליל ה'	49	8	6	ה
אייר ליל ש"ק בערב	33	9	7	ו ז
סיון יום א' בבוקר	17	10	8	א
תמוז ליל ג' בערב	1	11	9	ב ג
אב יום ד' בבוקר	45	12	9	ד
אלול ליל ו'	29	13	10	ה ו

תרצ"ב (זש"ה)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ש"ק	13	14	11	ז
חשון ליל ב'	57	15	11	א ב
כסליו יום ג'	41	16	12	ג ד
טבת ליל ה'	25	17	1	ה ו
שבט יום ו'	10	—	2	ז
אדר א' ליל א'	54	1	2	א ב
אדר ב' יום ב'	38	2	3	ג ד
ניסן ליל ש"ק	22	3	4	ה
אייר יום ה' בערב	6	4	5	ו ז
סיון ליל ש"ק בשחר	50	5	5	א
תמוז יום א' בערב	34	6	6	ב ג
אב יום ג' בבוקר	18	7	7	ד
אלול ליל ה' בערב	2	8	8	ה ו

תרצ"ג (זש"ג)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ו' בבוקר	46	9	8	ז
חשון ליל א' בערב	30	10	9	א ב
כסליו יום ב'	14	11	10	ג ד
טבת ליל ד'	58	12	10	ה ו
שבט יום ה'	42	13	11	ז
אדר ליל ש"ק	26	14	12	א ב
ניסן יום א'	10	15	1	ג
אייר ליל ג'	54	16	1	ד ה
סיון יום ד'	38	17	2	ו
תמוז ליל ו'	23	—	3	ז א
אב יום ש"ק בערב	7	1	4	ב
אלול ליל ב'	51	2	4	ג ד

תרצ"ד (הכ"ז)	מינוט	חלקים	שעות	ר"ח
תשרי יום ג' בערב	35	3	5	ה
חשון ה' בשחר	19	4	6	ו ז
כסליו ליל ש"ק	3	5	7	א
טבת יום א' בבוקר	47	6	7	ב ג
שבט ליל ג' בערב	31	7	8	ד
אדר יום ד' בבוקר	15	8	9	ה ו
ניסן ליל ו'	59	9	9	ז
אייר יום ש"ק	43	10	10	א ב
סיון ליל ב'	27	11	11	ג
תמוז יום ג'	11	12	12	ד ה
אב ליל ה'	55	13	12	ו
אלול יום ו'	39	14	1	ז א